

БІБЛІЯ

**КНИГИ СВЯЩЕННОГО ПИСАННЯ
СТАРОГО ТА НОВОГО ЗАВІТУ**

в українському перекладі
з паралельними місцями та додатками

**Видання Київської Патріархії
Української Православної Церкви
Київського Патріархату**

Київ 2004

*Видано з благословення
Святійшого Патріарха Київського
і всієї Руси-України
ФІЛАРЕТА*

*Переклад Патріарха ФІЛАРЕТА (Денисенка)
за Біблією російською мовою, яка була перекладена
з єврейської та грецької мов у другій половині ХІХ століття
(Синодальне видання Російського біблійного товариства.
Москва, 2002)*

СТАРИЙ ЗАВІТ

З М І С Т

(Знаком * позначені книги неканонічні)

	Скороч. познач.	К-сть глав у книзі	Стор.
П'ятикнижжя Мойсея			
Буття	(Бут.)	50	5–58
Вихід	(Вих.)	40	58–103
Левит	(Лев.)	27	103–135
Числа	(Чис.)	36	136–180
Второзаконня	(Втор.)	34	180–220
Книга Ісуса Навина	(Нав.)	24	220–247
Книга суддів Ізраїлевих	(Суд.)	21	247–273
Книга Руфі	(Руф.)	4	273–276
Перша книга Царств	(1 Цар.)	31	276–311
Друга книга Царств	(2 Цар.)	24	311–340
Третя книга Царств	(3 Цар.)	22	340–374
Четверта книга Царств	(4 Цар.)	25	375–406
Перша книга Паралипоменон	(1 Пар.)	29	406–435
Друга книга Паралипоменон	(2 Пар.)	36	435–473
Перша книга Ездри	(1 Езд.)	10	473–483
Книга Неемії	(Неем.)	13	483–498
Друга книга Ездри*	(2 Езд.)	9	498–513
Книга Товита*	(Тов.)	14	513–523
Книга Юдифі*	(Юдиф.)	16	523–537
Книга Есфірі	(Есф.)	10	537–549
Книга Іова	(Іов.)	42	549–574
Псалтир	(Пс)	151	575–640
Книга притч Соломонових	(Притч.)	31	641–664
Книга Екклесіаста, або Проповідника	(Еккл.)	12	665–672
Книга піснй пісень Соломона	(Пісн.)	8	672–676
Книга премудрости Соломона*	(Прем.)	19	677–692
Книга премудрости Ісуса, сина Сирахового*	(Сир.)	51	692–731
Книга пророка Ісаї	(Іс.)	66	732–783
Книга пророка Єремії	(Єр.)	52	783–841
Книга плач Єремії	(Плач.)	5	841–845
Послання Єремії*	(Посл. Єр.)	1	846–847
Книга пророка Варуха*	(Вар.)	5	848–852
Книга пророка Єзекїїля	(Єз.)	48	853–904
Книга пророка Даниїла	(Дан.)	14	905–926
Книга пророка Осії	(Ос.)	14	926–933
Книга пророка Іоїля	(Іоїл.)	3	933–936
Книга пророка Амоса	(Ам.)	9	936–942
Книга пророка Авдія	(Авд.)	1	942–943
Книга пророка Іони	(Іона)	4	943–944
Книга пророка Михея	(Мих.)	7	945–949
Книга пророка Наума	(Наум.)	3	949–951
Книга пророка Аввакума	(Авв.)	3	951–953
Книга пророка Софонії	(Соф.)	3	953–955
Книга пророка Аггея	(Агг.)	2	955–957
Книга пророка Захарії	(Зах.)	14	957–965
Книга пророка Малахії	(Мал.)	4	966–968
Перша книга Маккавейська*	(1 Мак.)	16	968–999
Друга книга Маккавейська*	(2 Мак.)	15	999–1021
Третя книга Маккавейська*	(3 Мак.)	7	1021–1031
Третя книга Ездри*	(3 Езд.)	16	1031–1056
Додатки: Показчик старозавітних читань			1057–1067
Про нумерацію псалмів і назви книг			1068
Про книги канонічні та неканонічні			1069–1070
Віблійний календар			1071–1072
Карти-схеми			1073–1078

ПЕРША КНИГА МОЙСЕЯ

БУТТЯ

1 На початку створив Бог небо і землю. ² Земля ж була безвидна і порожня, і темрява була над безоднею, і Дух Божий носився над водою.

³ І сказав Бог: нехай буде світло. І стало світло. ⁴ І побачив Бог світло, що воно добре, і відокремив Бог світло від темряви. ⁵ І назвав Бог світло днем, темряву ніччю. І був вечір, і був ранок: день перший.

⁶ І сказав Бог: нехай буде твердь посеред води, і нехай відділяє вона воду від води. [І стало так.] ⁷ І створив Бог твердь, і відокремив воду, що під твердю, від води, що над твердю. І стало так. ⁸ І назвав Бог твердь небом. [І побачив Бог, що це добре.] І був вечір, і був ранок: день другий.

⁹ І сказав Бог: нехай збереться вода, що під небом, в одне місце, і нехай з'явиться суша. І стало так. [І зібралася вода під небом у свої місця, і з'явилася суша.] ¹⁰ І назвав Бог сушу землею, а зібрання вод назвав морями. І побачив Бог, що це добре. ¹¹ І сказав Бог: нехай вирощує земля зелень, траву, що сіє насіння за [родом і за подобою своєю, і] дерево плідне, що приносить за родом своїм плід, у якому насіння його на землі. І стало так. ¹² І виростила земля зелень, траву, що сіє

Примітка. Слова у Старому Завіті, поставлені в дужках, запозичені з грецького перекладу 70-ти тлумачів (III ст. до Р. Х.); слова, надруковані курсивом, наведені для зрозумілості і зв'язку мови. У паралельних місцях цифри при них, поставлені в дужках, указують стихи тексту, яких стосуються паралельні місця.

Глава 1. [1] Пс. 88, 12–13; 135, 5; 145, 6. Сир. 18, 1. Ін 1, 3. Діян. 14, 15. Євр. 11, 3. Одкр. 14, 7. [3] Пс. 32, 9. [6] Пс. 32, 6; 135, 5; 148, 4. Єр. 10, 12; 51, 15. [9] Пс. 32, 7; 135, 6.

насіння за родом [і за подобою] її, і дерево [плідне], що приносить плід, у якому насіння його за родом його [на землі]. І побачив Бог, що це добре. ¹³ І був вечір, і був ранок: день третій.

¹⁴ І сказав Бог: нехай будуть світила на тверді небесній [для освітлення землі і] для відокремлення дня від ночі, і для знамень, і часу, і днів, і років; ¹⁵ і нехай будуть вони світильниками на тверді небесній, щоб освітлювати землю. І стало так. ¹⁶ І створив Бог два світила великі: світило більше – для управління днем, і світило менше – для управління ніччю, і зорі; ¹⁷ і поставив їх Бог на тверді небесній, щоб світити на землю, ¹⁸ і управляти днем і ніччю, і відокремлювати світло від темряви. І побачив Бог, що це добре. ¹⁹ І був вечір, і був ранок: день четвертий.

²⁰ І сказав Бог: нехай породить вода плазунів, душу живу; і птахи нехай полетять над землею, під твердю небесною. [І стало так.] ²¹ І створив Бог риб великих і всяку душу тварин-плазунів, яких породила вода, за родом їх, і всякого птаха пернатого за родом його. І побачив Бог, що це добре. ²² І благословив їх Бог, промовивши: плодіться і розмножуйтеся, і наповнюйте води в морях, і птахи нехай розмножуються на землі. ²³ І був вечір, і був ранок: день п'ятий.

²⁴ І сказав Бог: нехай родить земля душу живу за родом її, тварин і плазунів, і звірів земних за родом їх.

[14] Пс. 135, 7–9. [16] Втор. 4, 19. Єр. 31, 35. [18] Пс. 103, 19–20. [21] Іов. 40, 20. Пс. 103, 25. [22] Бут. 8, 17. [24] Іов. 12, 7. Сир. 16, 31.

І стало так. ²⁵ І створив Бог звірів земних за родом їх, і худобу за родом її, і всіх плазунів земних за родом їх. І побачив Бог, що це добре.

²⁶ І сказав Бог: створімо людину за образом Нашим [і] за подобою Нашою, і нехай володарює вона над рибами морськими, і над птахами небесними, [і над звірами,] і над худобою, і над усією землею, і над усіма плазунами, що повзають по землі. ²⁷ І створив Бог Людину за образом Своїм, за образом Божим створив її; чоловіка і жінку створив їх. ²⁸ І благословив їх Бог, і сказав їм Бог: плодіться і розмножуйтеся, і наповнюйте землю, і володійте нею, і владарюйте над рибами морськими [і над звірами,] і над птахами небесними, [і над усякою худобою, і над усією землею,] і над усякою твариною, що плазує по землі. ²⁹ І сказав Бог: ось, Я дав вам усяку траву, що сіє насіння, яка є на всій землі, і всяке дерево, яке має плід, що сіє насіння; – вам це буде в їжу; ³⁰ а всім звірам земним, і всім птахам небесним, і всякому [плазуну,] на землі, в якому душа жива, дав Я всю зелень трав'яну в їжу. І стало так. ³¹ І побачив Бог усе, що Він створив, і ось, добре воно. І був вечір, і був ранок: день шостий.

2 Так були створені небо і земля і все воїнство їх. ² І звершив Бог до сьомого дня діла Свої, які Він робив, і спочив у день сьомий від усіх діл Своїх, які чинив. ³ І благословив Бог сьомий день, і освятив його, бо спочив від усіх діл Своїх, які Бог чинив і створював.

⁴ Ось походження неба і землі, при створенні їх, у той час, коли Господь Бог створив землю і небо, ⁵ і всякий польовий чагарник, якого ще не було на землі, і всяку польо-

ву траву, що ще не росла, тому що Господь Бог не посилав дощу на землю, і не було людини для обробки землі, ⁶ але пара піднімалася з землі й зрошувала усе лице землі. ⁷ І створив Господь Бог людину з пороку земного, і вдихнув у лице її дихання життя, і стала людина душею живою. ⁸ І насадив Господь Бог рай у Едемі на сході, і примістив там людину, яку створив. ⁹ І виростив Господь Бог із землі всяке дерево, приємне на вигляд і добре для їжі, і дерево життя посеред раю, і дерево пізнання добра і зла. ¹⁰ З Едему витікала ріка для зрошення раю; і потім розділялася на чотири ріки. ¹¹ Ім'я однієї Фисон: вона обтікає всю землю Хавила, ту, де золото; ¹² і золото тієї землі добре; там бдолах і камінь онікс. ¹³ Ім'я другої ріки Гихон [Геон]: вона обтікає всю землю Куш. ¹⁴ Ім'я третьої ріки Хиддекель [Тигр]: вона протікає перед Ассирією. Четверта ріка Євфрат. ¹⁵ І взяв Господь Бог людину, [яку створив,] і оселив її в саду Едемському, щоб обробляти його й оберігати його. ¹⁶ І заповів Господь Бог людині, сказавши: від усякого дерева в саду ти будеш їсти, ¹⁷ а від дерева пізнання добра і зла не їж від нього, бо в той день, коли ти з'їси від нього, смертю помреш. ¹⁸ І сказав Господь Бог: не добре бути чоловікові одному; створімо йому помічника, за його подобою. ¹⁹ Господь Бог створив із землі всіх тварин польових і всіх птахів небесних, і привів [їх] до людини, щоб бачити, як вона назве їх, і щоб, як назве людина всяку душу живу, так і було ім'я їй. ²⁰ І нарекла людина імена всій худобі і птахам небесним і всім звірам польовим; але для чоловіка не знайшлося помічника, подібного до нього. ²¹ І навів Господь

[26] Бут. 5, 1. Прем. 2, 23. Сир. 17, 3. [27] Бут. 5, 1–2. Мф 19, 4. Мк 10, 6. 1 Кор. 11, 7. Кол. 3, 10. [28] Бут. 8, 17; 9, 1, 7. [29] Бут. 9, 3. [31] Пс. 110, 3. Сир. 39, 21.

Глава 2. [1] Ис. 45, 12. [2] Вих. 20, 11; 31, 17. Євр. 4, 4. [7] 1 Кор. 15, 45. [8] Бут. 4, 16. [9] Одрк. 2, 7; 22, 2. [11] Сир. 24, 27. [14] Дан. 10, 4. [17] Рим. 5, 12; 6, 23. [18] Еккл. 4, 8–9.

Бог на чоловіка міцний сон; і, коли він заснув, узяв одне з ребер його, і закрив те місце плоттю.²² І створив Господь Бог з ребра, яке взяв у чоловіка, жінку, і привів її до чоловіка.²³ І сказав чоловік: ось, це кістка від кісток моїх і плоть від плоти моєї; вона буде зватися жінкою, бо взята від чоловіка [свого].²⁴ Тому залишить чоловік батька свого і матір свою і пристане до жінки своєї; і стануть [два] однією плоттю.²⁵ І були вони обоє нагі, Адам і дружина його, і не соромилися.

3 Змій був хитрішим за всіх звірів польових, яких створив Господь Бог. І сказав змії жінці: чи дійсно сказав Бог: не їжте ні від якого дерева в раю? ² І сказала жінка змію: плоди з дерев ми можемо їсти, ³ тільки плодів з дерева, яке посеред раю, сказав Бог, не їжте їх і не доторкайтеся до них, щоб вам не померти. ⁴ І сказав змії жінці: ні, не вмрете, ⁵ але знає Бог, що того дня, коли ви з'їсте їх, розкриються очі ваші, і ви будете, як боги, що знають добро і зло. ⁶ І побачила жінка, що дерево добре для їжі, і що воно приємне для очей і жадане, тому що дає знання; і взяла плодів його і їла; і дала також чоловікові своєму, і він їв. ⁷ І розкрилися очі у них обох, і пізнали вони, що нагі, і зшили вони фігове листя, і зробили собі оперезання.

⁸ І почули голос Господа Бога, Який ходив по раю під час прохолоди дня; і сховався Адам і жінка його від лиця Господа Бога між деревами раю. ⁹ І покликав Господь Бог Адама і сказав йому: [Адаме,] де ти? ¹⁰ Він сказав: почув я голос Твій у раю, і злякався, тому що я нагий, і сховався. ¹¹ І сказав [Бог]: хто сказав тобі, що ти нагий? Чи не

їв ти від дерева, з якого Я заборонив тобі їсти? ¹² Адам сказав: жінка, яку Ти мені дав, вона дала мені від дерева, і я їв. ¹³ І сказав Господь Бог жінці: що це ти зробила? Жінка сказала: змії спокусив мене, і я їла.

¹⁴ І сказав Господь Бог змієві: за те, що ти зробив це, проклятий ти перед усією худобою і перед усіма звірами польовими; ти будеш ходити на череві твоїм, і будеш їсти прах у всі дні життя твого; ¹⁵ і ворожнечу покладу між тобою і між жінкою, і між сіменем твоїм і між сіменем її; воно буде уражати тебе в голову, а ти будеш жалити його в п'яту*.

¹⁶ Жінці сказав: примножуючи примножу скорботи твої у вагітності твоїй; у болях будеш народжувати дітей; і до чоловіка твого жадання твоє, і він буде панувати над тобою. ¹⁷ Адамові ж сказав: за те, що ти послухав голос жінки твоєї і їв від дерева, про яке Я заповідав тобі, сказавши: не їж від нього, проклята земля через тебе; у скорботі будеш їсти від неї в усі дні життя твого; ¹⁸ терня й осот буде родити вона тобі; і ти будеш їсти польову траву; ¹⁹ у поті лица твого будеш їсти хліб, доки не повернешся в землю, з якої ти взятий, бо порох ти і до порошу повернешся. ²⁰ І нарік Адам ім'я жінці своїй: Єва**, бо вона стала матір'ю всіх, хто живе.

²¹ І зробив Господь Бог Адаму і дружині його одяг шкіряний і одягнув їх.

²² І сказав Господь Бог: ось, Адам став як один з Нас, знаючи добро і зло; і тепер як би не простяг він руки своєї, і не взяв також від дерева

* За іншим читанням: і між Сіменем її; Він буде уражати тебе в голову, а ти будеш жалити його в п'яту.

** Життя.

[22] 1 Тим. 2, 13. [23] 1 Кор. 11, 8. [24] Мф 19, 5. Мк 10, 7–8. 1 Кор. 6, 16. Еф. 5, 31.

Глава 3. [1] Прем. 2, 24. [4] Ін 8, 44. 2 Кор. 11, 3. [6] Сир. 25, 27. 1 Тим. 2, 14. [7] Бут. 2, 25. Одкр. 3, 17. [8] Пс. 137, 6. Ам. 9, 2. [11] Бут. 2,

17. [13] 2 Кор. 11, 3. [14] Пс. 71, 9. [15] Бут. 14, 18. Пс. 111, 1, 2, 4. Зах. 6, 13. Бут. 22, 9. Пс. 22. Пс. 70. Зах. 12, 10. Ін 3, 14. [16] 1 Кор. 14, 34. [17] Бут. 4, 12; 5, 29. [19] Пс. 127, 2. Еккл. 12, 7. [22] Бут. 1, 27. 1 Ін 5, 7. Бут. 2, 9.

життя, і не з'їв, і не став жити вічно.²³ І вислав його Господь Бог із саду Едемського, щоб обробляти землю, із якої він узятий.²⁴ І вигнав Адама, і поставив на сході біля саду Едемського Херувима і полум'яний меч, який обертався навколо, щоб охороняти путь до дерева життя.

4 Адам пізнав Єву, дружину свою; і вона зачала, і народила Каїна, і сказала: придбала я людину від Господа.² І ще народила брата його, Авеля. І був Авель пастирем овець, а Каїн був хліборобом.

³ Через деякий час Каїн приніс від плодів землі дар Господу,⁴ і Авель також приніс від первістків отари своєї і від лона їх. І зглянувся Господь на Авеля і на жертву його,⁵ а на Каїна і на жертву його не зглянувся. Каїн дуже засмутився, і поникло обличчя його.⁶ І сказав Господь [Бог] Каїнові: чому ти засмутився? і від чого поникло обличчя твоє? ⁷ якщо ти робиш добре, то чи не піднімаєш обличчя? а якщо не робиш доброго, то біля дверей гріх лежить; він тягне тебе до себе, але ти пануй над ним.⁸ І сказав Каїн Авелю, брату своєму: [підемо в поле]. І коли вони були в полі, повстав Каїн на Авеля, брата свого, й убив його.

⁹ І сказав Господь [Бог] Каїнові: де Авель, брат твій? Він сказав: не знаю; хіба я сторож братові моему?¹⁰ І сказав [Господь]: що ти зробив? Голос крові брата твого волає до Мене від землі;¹¹ і нині проклятий ти від землі, що розкрила уста свої прийняти кров брата твого від руки твоєї;¹² коли ти будеш обробляти землю, вона не стане більш давати сили своєї для тебе; ти будеш вигнанцем і мандрівцем на землі.¹³ І сказав Каїн Господу [Богу]: покарання мое більше, ніж можна знести;¹⁴ ось, Ти тепер зганяєш мене з лиця зем-

лі, і від лиця Твого я сховаюсь, і буду вигнанцем і мандрівцем на землі; і всякий, хто зустрінеється зі мною, уб'є мене.¹⁵ І сказав йому Господь [Бог]: за те всякому, хто уб'є Каїна, відомститися всемеро. І зробив Господь [Бог] Каїнові знамення, щоб ніхто, зустрівшись з ним, не убив його.¹⁶ І пішов Каїн від лиця Господнього й оселився в землі Нод, на схід від Едема.¹⁷ І пізнав Каїн дружину свою; і вона зачала і народила Єноха. І побудував він місто; і назвав місто за ім'ям сина свого: Єнох.¹⁸ В Єноха народився Ірад [Гаїдад]; Ірад народив Мехіаеля [Малелеїла]; Мехіаель народив Мафусала; Мафусал народив Ламеха.¹⁹ І взяв собі Ламех дві дружини: ім'я однієї: Ада, й ім'я другої: Цилла [Селла].²⁰ Ада народила Іавала: він був батьком тих, хто живе в наметах з отарами.²¹ Ім'я брата його Іувал: він був батьком всіх, хто грає на гусях і сопілках.²² Цилла також народила Тувалкаїна [Фовела], що був ковачем усякого знаряддя з міді і заліза. І сестра Тувалкаїна Ноєма.²³ І сказав Ламех дружинам своїм: Ада і Цилла! послухайте голосу мого, дружини Ламехові! слухайте слова мої: я убив чоловіка на виразку собі й отрока на рану собі;²⁴ якщо за Каїна відомститися всемеро, то за Ламеха в сімдесят разів усемеро.

²⁵ І пізнав Адам ще [Єву,] дружину свою, і вона народила сина, і нарекла йому ім'я: Сиф, тому що, [говорила вона,] Бог поклав мені інше сім'я, замість Авеля, якого убив Каїн.²⁶ У Сифа також народився син, і він нарив йому ім'я: Єнос; тоді почали призивати ім'я Господа [Бога].

5 Ось родовід Адама: коли Бог створив людину, за подобою Божою створив її,² чоловіка і жінку створив їх, і благословив їх, і нарив ім'я: людина, в день створення

Глава 4. [4] Євр. 11, 4. [5] Притч. 15, 8. Іс. 1, 13. [6] Мф 20, 15. [7] Рим. 6, 16. [8] Гал. 5, 17. Прем. 10, 3. Мф 23, 35. 1 Ін 3, 12. Іуд. 1, 11. [9] Пс. 9, 13; 115, 6. [10] Євр. 12, 24. Одкр. 6,

10. [14] Бут. 9, 6. [19] Бут. 2, 24. [25] Бут. 5, 3.

Глава 5. [1] 1 Пар. 1, 1. Бут. 1, 26–27; 9, 6. Прем. 2, 23. Сир. 17, 3.

їх. ³ Адам жив сто тридцять [230] років і породив [сина] за подобою своєю [і] за образом своїм, і нарід йому ім'я: Сиф. ⁴ Днів Адама після народження ним Сифа було вісімсот [700] років, і породив він синів і дочок. ⁵ Усіх же днів життя Адамового було дев'ятсот тридцять років; і він помер.

⁶ Сиф жив сто п'ять [205] років і породив Єноса. ⁷ Після народження Єноса Сиф жив вісімсот сім [707] років і породив синів і дочок. ⁸ Усіх же днів Сифових було дев'ятсот два-надцять років; і він помер.

⁹ Єнос жив дев'яносто [190] років і породив Каїнана. ¹⁰ Після народження Каїнана Єнос жив вісімсот п'ятнадцять [715] років і породив синів і дочок. ¹¹ Усіх же днів Єноса було дев'ятсот п'ять років; і він помер.

¹² Каїнан жив сімдесят [170] років і породив Малелеїла. ¹³ Після народження Малелеїла Каїнан жив вісімсот сорок [740] років і породив синів і дочок. ¹⁴ Усіх же днів Каїнана було дев'ятсот десять років; і він помер.

¹⁵ Малелеїл жив шістдесят п'ять [165] років і родив Яреда. ¹⁶ Після народження Яреда Малелеїл жив вісімсот тридцять [730] років і породив синів і дочок. ¹⁷ Усіх же днів Малелеїла було вісімсот дев'яносто п'ять років; і він помер.

¹⁸ Яред жив сто шістдесят два роки і породив Єноха. ¹⁹ Після народження Єноха Яред жив вісімсот років і породив синів і дочок. ²⁰ Усіх же днів Яреда було дев'ятсот шістдесят два роки; і він помер.

²¹ Єнох жив шістдесят п'ять [165] років і породив Мафусала. ²² І ходив Єнох перед Богом, після народження Мафусала, триста [200] років і породив синів і дочок. ²³ Усіх же днів Єноха було триста шістдесят п'ять років. ²⁴ І ходив Єнох пе-

ред Богом; і не стало його, тому що Бог узяв його.

²⁵ Мафусал жив сто вісімдесят сім років і породив Ламеха. ²⁶ Після народження Ламеха Мафусал жив сімсот вісімдесят два роки і породив синів і дочок. ²⁷ Усіх же днів Мафусала було дев'ятсот шістдесят дев'ять років; і він помер.

²⁸ Ламех жив сто вісімдесят два [188] роки і породив сина, ²⁹ і дав йому йому ім'я: Ной, сказавши: він утішить нас у ділах наших й у праці рук наших при *оброблянні* землі, яку прокляв Господь [Бог]. ³⁰ І жив Ламех після народження Ноя п'ятсот дев'яносто п'ять [565] років і породив синів і дочок. ³¹ Усіх же днів Ламеха було сімсот сімдесят сім [753] років; і він помер.

³² Ною було п'ятсот років і породив Ной [трьох синів]: Сима, Хама і Яфета.

6 Коли люди почали примножуватися на землі і народилися у них дочок, ² тоді сини Божі побачили дочок людських, що вони красиві, і брали їх собі за дружин, яку хто обрав. ³ І сказав Господь [Бог]: не вічно Духу Моему бути зневаженим людьми [цими], тому що вони плоть; нехай будуть дні їх сто двадцять років. ⁴ У той час були на землі велетні, особливо ж з тих часів, коли сини Божі стали входити до дочок людських, і вони стали народжувати їм: це сильні, справданна славні люди.

⁵ І побачив Господь [Бог], що велике розбещення людей на землі, і що всі їх думки і помисли серця їх були злом повсякденно; ⁶ і розкався Господь, що створив людину на землі, і засмутився у серці Своєму. ⁷ І сказав Господь: знищу з лица землі людей, яких Я створив, від людини до худоби, і плазунів і птахів

[3] Лк 3, 38. 1 Кор. 15, 48–49. [24] Сир. 44, 15; 49, 16. Євр. 11, 5. [29] 1 Пет. 3, 20. Євр. 11, 7. Бут. 3, 17. [32] 1 Пар. 1, 4.

Глава 6. [2] Втор. 14, 1. 1 Ін 3, 1. Мф 24, 38. [3] Діян. 7, 51. Гал. 5, 16. 1 Пет. 3, 20. [5] Бут. 8, 21. Мф 15, 19. Мк 7, 21. [6] Чис. 23, 19. 1 Цар. 15, 11.

небесних знищу, бо Я розкаюся, що створив їх.

⁸ Ной же придбав благодать перед очима Господа [Бога].

⁹ Ось житіє Ноя: Ной був чоловіком праведним і непорочним у роді своєму; Ной ходив перед Богом.

¹⁰ Ной породив трьох синів: Сима, Хама і Яфета. ¹¹ Але земля розбестилася перед лицем Божим, і наповнилася земля злодіяннями. ¹² І споглянув [Господь] Бог на землю, і ось, вона розбещена, тому що всяка

плоть спотворила шлях свій на землі. ¹³ І сказав [Господь] Бог Ною: кінець усякій плоті прийшов перед лицем Моїм, тому що земля наповнилася від них злодіяннями; і ось, Я знищу їх з землі. ¹⁴ Зроби собі ковчег з дерева гофер; відділення зроби в ковчезі й обсмоли його смолою усередині і ззовні. ¹⁵ І зроби його так: довжина ковчеза триста ліктів; ширина його п'ятдесят ліктів, а висота його тридцять ліктів. ¹⁶ І зроби отвір у ковчезі, і в лікоть зведи його вгору, і двері в ковчег зроби з боку його; влаштуй у ньому нижнє, друге і третє [житло]. ¹⁷ І ось, Я наведу на землю потоп водний, щоб винищити всяку плоть, у якій є дух життя, під небесами; усе, що є на землі, позбудеться життя. ¹⁸ Але з тобою Я укладу завіт Мій, і ввійдеш у ковчег ти, і сини твої, і дружина твоя, і дружини синів твоїх з тобою. ¹⁹ Введи також у ковчег [з усякої худоби, і з усіх плазунів, і] з усіх тварин, і від усякої плоті по парі, щоб вони залишилися з тобою живими; чоловічої статі і жіночої нехай вони будуть. ²⁰ З [усіх] птахів за родом їх, і з [усієї] худоби за родом її, і з усіх плазунів на землі за родом їх, з усіх по парі ввійдуть до тебе, щоб залишилися живими [з тобою, чоловічої статі і жіночої]. ²¹ Ти ж візьми собі

всякої їжі, яку споживають, і збери до себе; і буде вона для тебе і для них споживою. ²² І зробив Ной усе: як повелів йому [Господь] Бог, так він і зробив.

7 І сказав Господь [Бог] Ною: увійди ти і вся сім'я твоя в ковчег, тому що тебе побачив Я праведним переді Мною в роді цьому; ² і всякої худоби чистої візьми по семеро, чоловічої статі і жіночої, а з худоби нечистої по двоє, чоловічої статі і жіночої; ³ також і з птахів небесних [чистих] по сім, чоловічої статі і жіночої, [і з усіх птахів нечистих по двоє, чоловічої статі і жіночої,] щоб зберегти сім'я для всієї землі, ⁴ тому що через сім днів Я буду лити дощ на землю сорок днів і сорок ночей; і винищу все, що існує, що Я створив, з лица землі. ⁵ Ной зробив усе, що Господь [Бог] повелів йому.

⁶ Ной же був шестисот років, коли потоп водний прийшов на землю. ⁷ І ввійшов Ной і сини його, і дружина його, і дружини синів його з ним в ковчег від вод потопу. ⁸ І [з птахів чистих і з птахів нечистих, і] з худоби чистої і з худоби нечистої, [і зі звірів] і з усіх плазунів, що на землі ⁹ по парі, чоловічої статі і жіночої, ввійшли до Ноя в ковчег, як [Господь] Бог повелів Ною.

¹⁰ Через сім днів води потопу ринули на землю. ¹¹ В шестисотий рік життя Ноя, у другий місяць, у сімнадцятий [27] день місяця, у цей день відкрилися усі джерела великої безодні, і вікна небесні розчинились; ¹² і лився на землю дощ сорок днів і сорок ночей. ¹³ У цей самий день увійшов у ковчег Ной і Сим, Хам і Яфет, сини Ноеві, і дружина Ноева, і три дружини синів його з ними. ¹⁴ Вони, і всі звірі [землі] за родом їх, і всяка худоба за родом її, і всі плазуни, що плазують по землі,

[9] Сир. 44, 16. [13] 2 Пет. 2, 5. [14] Євр. 11, 7. [17] Пс. 28, 10. [19] Бут. 7, 9. [22] Бут. 7, 5.

Глава 7. [1] 1 Пет. 3, 20. [5] Бут. 6, 22. [7] Мф 24, 38. Лк 17, 27. 1 Пет. 3, 20. [9] Бут. 6, 19. [11] Іов. 38, 8. Притч. 8, 29. 4 Цар. 7, 2.

за родом їх, і всі, що літають за родом їх, усі птахи, усі крилаті,¹⁵ і ввійшли до Ноя в ковчег по парі [чоловічої статі і жіночої] від усякої плоті, в якій є дух життя;¹⁶ і ті, що ввійшли [до Ноя в ковчег] чоловічої і жіночої статі, від усякої плоті ввійшли, як повелів йому [Господь] Бог. І зачинив Господь [Бог] за ним [ковчег].¹⁷ І тривав на землі потоп сорок днів [і сорок ночей], і примножилася вода, і підняла ковчег, і він піднявся над землею;¹⁸ вода ж посилювалася і дуже примножувалася на землі, і ковчег плавав по поверхні вод.¹⁹ І піднялася вода на землі надзвичайно, так що покрилися усі високі гори, які є під усім небом;²⁰ на п'ятнадцять ліктів піднялася над ними вода, і покрилися [усі високі] гори.²¹ І позбулася життя всяка плоть, що рухається по землі, і птахи, і худоба, і звірі, і всі плазуни, що плазують по землі, і всі люди;²² усе, що мало дихання духа життя в ніздрях своїх на суші, вмерло.²³ Знищилися усі істоти, що були на поверхні [усієї] землі; від людини до худоби, і плазунів, і птахів небесних, усі були знищені на землі, залишився тільки Ной і те, що було з ним в ковчезі.²⁴ Вода ж прибувала на землі сто п'ятдесят днів.

8 І згадав Бог про Ноя, і про всіх звірів, і про всю худобу, [і про всіх птахів, і про всіх плазунів, що плазують,] що були з ним у ковчезі; і навів Бог вітер на землю, і води зупинилися.² І закрилися джерела безодні і вікна небесні, і припинився дощ з неба.³ Вода ж поступово поверталася з землі, і стала спадати вода після закінчення ста п'ятдесяти днів.⁴ І зупинився ковчег у сьомому місяці, у сімнадцятий день місяця, на горах Араратських.⁵ Вода постійно спадала до десятого

місяця; у перший день десятого місяця показалися верхівки гір.

⁶ Після сорока днів Ной відчинив зроблене ним вікно ковчега⁷ і випустив ворона, [щоб бачити, чи спала вода з землі,] який, вилетівши, відлітав і прилітав, доки не осушилася земля від води.⁸ Потім випустив від себе голуба, щоб побачити, чи зійшла вода з лиця землі,⁹ але голуб не знайшов місця спокою для ніг своїх і повернувся до нього в ковчег, тому що вода була ще на поверхні всієї землі; і він простягнув руку свою, і взяв його, і прийняв до себе в ковчег.¹⁰ І почекав ще сім днів інших і знову випустив голуба з ковчега.¹¹ Голуб повернувся до нього у вечірній час, і ось, свіжий оливковий листок у дзьобі в нього, і Ной дізнався, що вода зійшла з землі.¹² Він почекав ще сім днів інших і [знову] випустив голуба; і він уже не повернувся до нього.

¹³ Шістсот першого року [життя Ноя] до першого [дня] першого місяця припинилася вода на землі; і відкрив Ной покрівлю ковчега і подивився, і ось, обсохла поверхня землі.¹⁴ Й у другому місяці, до двадцять сьомого дня місяця, земля висохла.

¹⁵ І сказав [Господь] Бог Ною: ¹⁶ вийди з ковчега ти і дружина твоя, і сини твої, і дружини синів твоїх з тобою;¹⁷ виведи із собою всіх тварин, що з тобою, від усякої плоті, з птахів, і худоби, і всіх плазунів, що плазують по землі; нехай розійдуться вони по землі, й нехай плодяться і розмножуються на землі.¹⁸ І вийшов Ной і сини його, і дружина його, і дружини синів його з ним;¹⁹ усі звірі, й [уся худоба, й] усі плазуни, й усі птахи, все, що рухається по землі, за родами своїми, вийшли з ковчега.

²⁰ І влаштував Ной жертвник Господу; і взяв із усякої худоби чис-

[16] Бут. 6, 19–20. [23] Прем. 10, 4. Мф 24, 39. Глава 8. [1] Пс. 111, 6. [2] Бут. 7, 11. [4]

Єр. 51, 27. [17] Бут. 1, 28; 9, 1, 7.

тої і з усіх птахів чистих і приніс у всепалення на жертовнику. ²¹ І відчув Господь приємні пахощі, і сказав Господь [Бог] у серці Своєму: не буду більше проклинати землю за людину, тому що помисли серця людського – зло від юности його; і не буду більше знищувати усе живе, як Я зробив: ²² надалі в усі дні землі сівба і жнива, холод і спека, літо і зима, день і ніч не припиняться.

9 І благословив Бог Ноя і синів його і сказав їм: плодяться і розмножуйтеся, і наповнюйте землю, [і володійте нею]; ² нехай бояться вас і нехай тремтять перед вами усі звірі земні, [і вся худоба земна,] і всі птахи небесні, все, що рухається на землі, й усі риби морські: у ваші руки віддані вони; ³ все, що рухається, що живе, буде вам у їжу; як зелень трав'яну даю вам усе; ⁴ тільки плоті з душею її, з кров'ю її, не їжте; ⁵ Я стягну і вашу кров, у якій життя ваше, стягну її від усякого звіра, стягну також душу людини від руки людини, від руки брата її; ⁶ хто пролле кров людську, того кров проллється рукою людини: бо людина створена за образом Божим; ⁷ ви ж плодяться і розмножуйтеся, і розповсюджуйтеся по землі, і примножуйтеся на ній.

⁸ І сказав Бог Ною і синам його з ним: ⁹ ось, Я укладу завіт Мій з вами і з нащадками вашими після вас, ¹⁰ і з усякою душею живою, що з вами, із птахами і з худобою, і з усіма звірами земними, які у вас, з усіма, що вийшли з ковчега, з усіма тваринами земними; ¹¹ укладу завіт Мій з вами, що не буде більше знищена всяка плоть водами потопу, і не буде вже потопу на спустошення землі. ¹² І сказав [Господь] Бог: ось знамення завіту, який Я укладаю між Мною і між вами і між усякою душею живою, що з вами, в роди на-

завжди: ¹³ Я покладаю веселку Мою у хмарі, щоб вона була знаменням [вічного] завіту між Мною і між землею. ¹⁴ І буде, коли Я наведу хмару на землю, то з'явиться веселка [Моя] у хмарі; ¹⁵ і Я згадаю завіт Мій, що між Мною і між вами і між усякою душею живою в усякій плоті; і не буде більше вода потопом на знищення всякої плоті. ¹⁶ І буде веселка [Моя] у хмарі, і Я побачу її, і згадаю завіт вічний між Богом [і між землею] і між усякою душею живою в усякій плоті, що на землі. ¹⁷ І сказав Бог Ною: ось знамення завіту, який Я уклав між Мною і між усякою плоттю, що на землі.

¹⁸ Сини Ноеві, що вийшли з ковчега, були: Сим, Хам і Яфет. Хам же був батьком Ханаана. ¹⁹ Ці трое були синами Ноевими, і від них заселилась уся земля.

²⁰ Ной почав обробляти землю і насадив виноградник; ²¹ і випив він вина, і сп'янів, і лежав оголеним у наметі своєму. ²² І побачив Хам, батько Ханаана, наготу батька свого, і, вийшовши, розповів двом братам своїм. ²³ Сим же і Яфет взяли одяг і, поклавши його на плечі свої, пішли задом і покрили наготу батька свого; обличчя їхні були повернені назад, і вони не бачили наготи батька свого. ²⁴ Ной витверезів від вина свого і довідався, що вчинив над ним менший син його, ²⁵ і сказав: проклятий Ханаан; раб рабів буде він у братів своїх. ²⁶ Потім сказав: благословенний Господь Бог Симів; Ханаан же буде рабом йому; ²⁷ нехай поширить Бог Яфета, нехай оселиться він у наметах Симових; Ханаан же буде рабом йому.

²⁸ І жив Ной після потопу триста п'ятдесят років. ²⁹ Усіх же днів Ноевих було дев'ятсот п'ятдесят років, і він помер.

[21] Бут. 6, 5. Мф 15, 19. Мк 7, 21.

Глава 9. [1] Бут. 1, 28; 8, 17. [2] Бут. 1, 28. [4] Лев. 3, 17; 7, 26; 17, 14. [6] Мф 26, 52.

Одрк. 13, 10. Бут. 1, 27. [7] Бут. 1, 28; 8, 17; 9, 1. [11] Іс. 54, 9. [13] Сир. 43, 12. [26] Нав. 16, 10. Суд. 1, 9.

10 Ось родовід синів Ноевих: Сима, Хама і Яфета. Після потопу народилися в них діти.

² Сини Яфета: Гомер, Магог, Мадай, Іаван, [Єлиса,] Фувал, Мешех і Фирас. ³ Сини Гомера: Аскеназ, Рифат і Фогарма. ⁴ Сини Іавана: Єлиса, Фарсис, Киттим і Доданим. ⁵ Від цих населилися острови народів у землях їх, кожен за мовою своєю, за племенем своїм, у народах своїх.

⁶ Сини Хама: Хуш, Мицраїм, Фут і Ханаан. ⁷ Сини Хуша: Сева, Хавила, Савта, Раама і Савтеха. Сини Раами: Шева і Дедан. ⁸ Хуш породив також Нимрода; цей став сильним на землі; ⁹ він був сильним звіролом перед Господом [Богом], тому і говориться: сильний звіролов, як Нимрод, перед Господом [Богом].

¹⁰ Царство його спочатку складали: Вавилон, Ерех, Аккад і Халне в землі Сеннаар. ¹¹ З цієї землі вийшов Ассур і побудував Ниневію, Реховоф-ир, Калах ¹² і Ресен між Ниневією і між Калахом; це місто велике. ¹³ Від Мицраїма пішли Лудим, Анамим, Легавим, Нафтухим, ¹⁴ Патрусим, Каслуким, звідки вийшли філістимляни, і Кафторим. ¹⁵ Від Ханаана народилися: Сидон, первісток його, Хет, ¹⁶ Іевусей, Аморрей, Гергесей, ¹⁷ Евей, Аркей, Синей, ¹⁸ Арвадей, Цемарей і Химафей. Згодом племена ханаанські розсіялися, ¹⁹ і були межі хананейв від Сидона до Герада до Гази, звідси до Содома, Гоморри, Адми і Цевоїма до Лаши. ²⁰ Це сини Хамові, за племенами їх, за мовою їх, у землях їх, у народах їх.

²¹ Були діти й у Сима, батька всіх синів Єверових, старшого брата Яфетового. ²² Сини Сима: Єлам, Ассур, Арфаксад, Луд, Арам [і Каїнан]. ²³ Сини Арама: Уц, Хул, Гефер і Маш. ²⁴ Арфаксад породив [Каїнана, Каїнан породив] Салу, Сала по-

родив Євера. ²⁵ У Євера народилося два сини; ім'я одному: Фалек, тому що в дні його земля була розділена; ім'я брата його: Іоктан. ²⁶ Іоктан породив Алмодада, Шалефа, Хацармавефа, Іераха, ²⁷ Гадорама, Узала, Диклу, ²⁸ Овалу, Авимаїла, Шеву, ²⁹ Офира, Хавилу та Іовава. Усі ці сини Іоктана. ³⁰ Поселення їх були від Меші до Сефара, гори східної. ³¹ Це сини Симові за племенами їх, за мовами їх, у землях їх, у народах їх. ³² Ось племена синів Ноевих, за родоводом їх, у народах їх. Від них пішли народи на землі після потопу.

11 На всій землі була одна мова й один говір. ² Рухаючись зі сходу, вони знайшли в землі Сеннаар рівнину й оселилися там. ³ І сказали одне одному: наробимо цегли і випалимо вогнем. І стала у них цегла замість каменю, а земляна смола замість вапна. ⁴ І сказали вони: збудуємо собі місто і вежу, висотою до небес, і зробимо собі ім'я, перш ніж розсіємося по лицю всієї землі. ⁵ І зійшов Господь подивитися місто і вежу, що будували сини людські. ⁶ І сказав Господь: ось, один народ, і одна у всіх мова; і ось що почали вони робити, і не відстануть вони від того, що задумали робити; ⁷ зійдемо ж і змішаємо там мову їхню, так щоб один не розумів мови іншого. ⁸ І розсіяв їх Господь звідти по всій землі; і вони перестали будувати місто [і вежу]. ⁹ Тому дано йому ім'я: Вавилон, бо там змішав Господь мову всієї землі, і звідти розсіяв їх Господь по всій землі.

¹⁰ Ось родовід Сима: Сим був ста років і породив Арфаксада, через два роки після потопу; ¹¹ після народження Арфаксада Сим жив п'ятсот років і породив синів і дочок [і помер]. ¹² Арфаксад жив тридцять п'ять [135] років і породив [Каїнана.

Глава 10. [1] Бут. 5, 32. [2] 1 Пар. 1, 5. [4] Чис. 24, 24. Ис. 23, 1. [8] 1 Пар. 1, 10. Єр. 16, 16. [10] Ам. 6, 2. [14] Втор. 2, 23. [22] 1 Пар. 1,

17. [25] 1 Пар. 1, 19. Бут. 11, 8. [30] Чис. 23, 7.

Глава 11. [4] Втор. 1, 28. [8] Втор. 32, 8. [10] 1 Пар. 1, 17.

Після народження Каїнана Арфаксад жив триста тридцять років і породив синів і дочок і помер. Каїнан жив сто тридцять років, і породив [Салу].¹³ Після народження Сали Арфаксад [Каїнан] жив чотириста три [330] роки і породив синів и дочок [і помер].¹⁴ Сала жив тридцять [130] років і породив Євера.¹⁵ Після народження Євера Сала жив чотириста три [330] роки і породив синів і дочок [і помер].¹⁶ Євер жив тридцять чотири [134] роки і породив Фалека.¹⁷ Після народження Фалека Євер жив чотириста тридцять [370] років і породив синів і дочок [і помер].¹⁸ Фалек жив тридцять [130] років і породив Рагава.¹⁹ Після народження Рагава Фалек жив двісті дев'ять років і породив синів і дочок [і помер].²⁰ Рагав жив тридцять два [132] роки і породив Серуха.²¹ Після народження Серуха Рагав жив двісті сім років і породив синів і дочок [і помер].²² Серух жив тридцять [130] років і породив Нахора.²³ Після народження Нахора Серух жив двісті років і породив синів і дочок [і помер].²⁴ Нахор жив двадцять дев'ять [79] років і породив Фарру.²⁵ Після народження Фарри Нахор жив сто дев'ятнадцять [129] років і породив синів і дочок [і помер].²⁶ Фарра жив сімдесят років і породив Аврама, Нахора й Арана.

²⁷ Ось родовід Фарри: Фарра породив Аврама, Нахора й Арана. Аран породив Лота.²⁸ І вмер Аран за Фарри, батька свого, у землі народження свого, в Урі халдейському.²⁹ Аврам і Нахор взяли собі дружину; ім'я дружини Аврамової: Сара; ім'я дружини Нахорової: Милка, дочка Арана, батька Милки і батька Іски.³⁰ І Сара була неплідна і бездітна.³¹ І взяв Фарра Аврама, сина

свого, і Лота, сина Аранового, онука свого, і Сару, невістку свою, дружину Аврама, сина свого, і вийшов з ними з Ура халдейського, щоб іти в землю Ханаанську; але, дійшовши до Харрана, вони зупинилися там.³² І було днів життя Фарри [у Харранській землі] двісті п'ять років, і вмер Фарра в Харрані.

12 І сказав Господь Авраму: піди з землі твоєї, від роду твого і з дому батька твого [і йди] у землю, яку Я покажу тобі;² і Я спороджу від тебе великий народ, і благословлю тебе, і звеличу ім'я твоє, і будеш ти благословенням;³ Я благословлю тих, що благословляють тебе, і тих, що лихословлять тебе, прокляну; і благословляться у тобі всі племена земні.

⁴ І пішов Аврам, як сказав йому Господь; і з ним пішов Лот. Аврам був сімдесяти п'яти років, коли вийшов з Харрана.⁵ І взяв Аврам з собою Сару, дружину свою, Лота, сина брата свого, і все майно, яке вони придбали, і всіх людей, яких вони мали в Харрані; і вийшли, щоб іти в землю Ханаанську; і прийшли в землю Ханаанську.⁶ І пройшов Аврам по землі цій [у довжину її] до місця Сихема, до діброви Морє. У цій землі тоді [жили] хананеї.⁷ І явився Господь Авраму і сказав [йому]: нащадкам твоїм віддам Я землю цю. І зробив там [Аврам] жертovníк Господу, Який явився йому.⁸ Звідти рушив він до гори, на схід від Вефіля; і поставив намет свій *так, що від нього Вефіль був* на захід, а Гай на схід; і зробив там жертovníк Господу і закликав ім'я Господа [Який явився йому].⁹ І піднявся Аврам і продовжував йти на південь.

¹⁰ І був голод у тій землі. І прийшов Аврам у Єгипет, щоб пожити там, тому що посилювався голод у зем-

[16] 1 Пар. 1, 19. [26] Нав. 24, 2. 1 Пар. 1, 26–27. [31] Нав. 24, 3.

Глава 12. [1] Діян. 7, 3. [3] Бут. 18, 18;

22, 18; 26, 4. Гал. 3, 8, 16. [6] Бут. 18, 1; 33, 18; 37, 12. [7] Бут. 13, 15; 15, 7, 18; 26, 3–4. Втор. 34, 4. [8] Бут. 13, 3; 28, 19.

лі тій. ¹¹ Коли ж він наближався до Єгипту, то сказав Сарі, дружині своїй: ось, я знаю, що ти жінка, прекрасна на вигляд; ¹² і коли єгиптяни побачать тебе, то скажуть: це дружина його; і вб'ють мене, а тебе залишать живою; ¹³ скажи ж, що ти моя сестра, щоб мені добре було заради тебе, і щоб жива була душа моя через тебе. ¹⁴ І було, коли прийшов Аврам у Єгипет, єгиптяни побачили, що вона жінка дуже красива; ¹⁵ побачили її і вельможі фараонові і похвалили її перед фараоном; і взята вона була до дому фараонового. ¹⁶ І Авраму добре було заради неї; і була у нього дрібна і велика худоба й осли, і раби і рабині, і мули і верблюди. ¹⁷ Але Господь уразив тяжкими ударами фараона і дім його за Сару, дружину Аврамову. ¹⁸ І покликав фараон Аврама і сказав: що це ти зробив зі мною? чому не сказав мені, що вона дружина твоя? ¹⁹ чому ти сказав: вона сестра моя? і я взяв було її собі за дружину. І тепер ось дружина твоя; візьми [її] і йди. ²⁰ І дав фараон повеління про нього людям, і провели його, і дружину його, й усе, що в нього було, [і Лота з ним].

13 І піднявся Аврам з Єгипту, сам і дружина його, й усе, що в нього було, і Лот з ним, на південь. ² І був Аврам дуже багатий на худобу, і срібло, і золото. ³ І продовжував він переходити свої від півдня до Вефіля, до місця, де колись був намет його між Вефілем і між Гаєм, ⁴ до місця жертovníка, який він зробив там спочатку; і там прикликав Аврам ім'я Господа.

⁵ І у Лота, який ходив з Аврамом, також була дрібна і велика худоба і намети. ⁶ І не вміщала їх та земля, щоб жити разом, бо майно їхнє було

таке велике, що вони не могли жити разом. ⁷ І була суперечка між пастухами худоби Аврамової і між пастухами худоби Лотової; і хананей і ферезей жили тоді в тій землі. ⁸ І сказав Аврам Лотові: нехай не буде розбрату між мною і тобою, і між пастухами моїми і пастухами твоїми, тому що ми родичі; ⁹ чи не вся земля перед тобою? відділись же від мене: якщо ти ліворуч, то я праворуч; а якщо ти праворуч, то я ліворуч. ¹⁰ Лот звів очі свої і побачив усю околицю Йорданську, що вона, перш ніж знищив Господь Содом і Гоморру, вся до Сигора зрошувалася водою, як сад Господній, як земля Єгипетська; ¹¹ і обрав собі Лот усю околицю Йорданську; і рушив Лот на схід. І відокремилися вони один від одного. ¹² Аврам став жити в землі Ханаанській; а Лот став жити у містах околиці і розкинув намети до Содома. ¹³ Жителі ж содомські були злі і грішні перед Господом.

¹⁴ І сказав Господь Авраму, після того як Лот відокремився від нього: зведи очі твої з місця, на якому ти тепер, подивися на північ і на південь, і на схід і на захід; ¹⁵ бо всю землю, що ти бачиш, Я дам тобі і нащадкам твоїм навіки, ¹⁶ і зроблю нащадків твоїх, як пісок земний; якщо хто може порахувати пісок земний, то і нащадки твої полічені будуть; ¹⁷ встань, пройди по землі цій у довжину й у ширину її, бо Я дам її тобі [і нащадкам твоїм назавжди]. ¹⁸ І зняв Аврам намет, і пішов, і оселився біля діброви Мамре, що в Хевроні; і зробив там жертovníк Господу.

14 І було у дні Амрафела, царя Сеннаарського, Аріоха, царя Єлласарського, Кедорлаомера, царя Єламського, і Фидала, царя Гоїмського, ² пішли вони війною проти Бе-

[13] Бут. 20, 2. [16] Бут. 13, 2. [17] Пс. 104, 14. Глава 13. [1] Пс. 104, 13. [2] Бут. 24, 35. Притч. 10, 22. [3] Бут. 12, 8; 35, 6. [4] Бут. 12, 7–8. [6] Бут. 36, 7. [7] Бут. 21, 25. [8] Пс. 33, 15. Бут. 11, 27; 14, 12. [10] Бут. 2, 8. Іс. 51, 3.

Єз. 28, 13. [13] Бут. 18, 20; 19, 13. Єз. 16, 49. [15] Бут. 12, 7; 15, 18; 26, 4. Втор. 34, 4. [16] Бут. 32, 12. Втор. 10, 22. [18] Чис. 13, 23.

Глава 14. [1] Бут. 10, 10; 11, 2. [2] Бут. 19, 22.

ри, царя Содомського, проти Бирши, царя Гоморрського, Шинава, царя Адми, Шемевера, царя Севоїмського, і проти царя Бели, яка є Сигор.³ Усі ці з'єдналися в долині Сиддим, де *нині* море Солоне.⁴ Дванадцять років були вони в неволі у Кедорлаомера, а на тринадцятий рік обурилися.⁵ В чотирнадцятому році прийшли Кедорлаомер і царі, що з ним, й уразили рефаїмів в Аштероф-Карнаїмі, зузимів у Гамі, емимів у Шаве-Кириафаїмі,⁶ і хорреїв у горі їх Сеїрі, до Ел-Фарана, що біля пустелі.⁷ І повернувшись звідти, вони прийшли до джерела Мишпат, що є Кадес, і завоювали всю країну амалікітян, і також аморреїв, що живуть у Хацадон-Фамарі.⁸ І вийшли цар Содомський, цар Гоморрський, цар Адми, цар Севоїмський і цар Бели, яка є Сигор; і вступили в битву з ними в долині Сиддим,⁹ з Кедорлаомером, царем Сламським, Фидалом, царем Гоїмським, Амрафелом, царем Сеннаарським, Аріоком, царем Єлласарським, – чотири царі проти п'яти.¹⁰ В долині ж Сиддим було багато смоляних ям. І царі Содомський і Гоморрський, утікаючи, упали в них, а останні втекли в гори.¹¹ *Переможці* взяли все майно Содома і Гоморри і весь запас їх і пішли.¹² І взяли Лота, племінника Аврамового, який жив у Содомі, і майно його і пішли.¹³ І прийшов один з тих, хто уцілів, і сповістив Аврама єврея, який жив тоді біля діброви Мамре, аморреянина, брата Ешколу і брата Анеру, які були союзниками Аврамовими.¹⁴ Аврам, почувши, що [Лот] родич його узятий у полон, озброїв рабів своїх, і народжених у домі його, треста вісімнадцять, і переслідував *ворогів* до Дана;¹⁵ і, розділившись, *напав* на них уночі, сам і раби

його, і подолав їх, і переслідував їх до Хови, що ліворуч від Дамаска;¹⁶ і повернув усе майно і Лота, родича свого, і майно його повернув, також і жінок і народ.

¹⁷ Коли він повертався після поразки Кедорлаомера і царів, що були з ним, цар Содомський вийшов йому назустріч у долину Шаве, що *нині* долина царська;¹⁸ і Мелхиседек, цар Салимський, виніс хліб і вино, – він був священик Бога Всевишнього, –¹⁹ і благословив його, і сказав: благословенний Аврам від Бога Всевишнього, Владики неба і землі;²⁰ і благословенний Бог Всевишній, Який віддав ворогів твоїх у руки твої. [Аврам] дав йому десятку частину з усього.²¹ І сказав цар Содомський Авраму: віддай мені людей, а майно візьми собі.²² Але Аврам сказав цареві Содомському: піднімаю руку мою до Господа Бога Всевишнього, Владики неба і землі,²³ що навіть нитки і ременя від взуття не візьму з усього твого, щоб ти не сказав: я збагатив Аврама;²⁴ крім того, що з'їли слуги, і, крім частки, що належить людям, які ходили зі мною; Анер, Ешкол і Мамрій нехай візьмуть свою частку.

15 Після цих подій було слово Господне до Аврама у видінні [вночі], і сказано: не бійся, Авраме; Я твій щит; нагорода твоя [буде] дуже велика.² Аврам сказав: Владико Господи! що Ти даси мені? я залишаюся бездітним; розпорядник у домі йому цей Єлизер із Дамаска.³ І сказав Аврам: ось, Ти не дав мені нащадка, і ось, управитель мій спадкоємець мій.⁴ І було слово Господа до нього, і сказано: не буде він твоїм спадкоємцем, але той, хто народиться з лона твого, буде твоїм спадкоємцем.⁵ І живив його геть і сказав [йому]: подивися на небо і порахуй зірки, якщо ти

[13] Бут. 17, 8. Євр. 11, 9, 13. [14] Нав. 19, 47. [17] 2 Цар. 18, 18. [18] Євр. 7, 1. [20] Євр. 7, 4. [24] Бут. 14, 13.

Глава 15. [1] Іс. 40, 10; 41, 10; 43, 1. [2] Бут. 24, 2. [5] Бут. 22, 17.

можеш порахувати їх. І сказав йому: стільки буде в тебе нащадків. ⁶ Аврам повірив Господу, і Він поставив йому це в праведність.

⁷ І сказав йому: Я Господь, Який вивів тебе з Ура халдейського, щоб дати тобі землю цю у володіння. ⁸ Він сказав: Владико Господи! З чого я довідаюсь, що я буду володіти нею? ⁹ Господь сказав йому: візьми Мені трирічну телицю, трирічну козу, трирічного барана, горлицю і молодого голуба. ¹⁰ Він взяв усіх їх, розсік їх навпіл и поклав одну частину навпроти другої; тільки птахів не розсік. ¹¹ І налетіли на трупи хижі птахи; але Аврам відганяв їх.

¹² Коли заходило сонце, міцний сон напав на Аврама, і ось, напав на нього жах і морок великий. ¹³ І сказав Господь Авраму: знай, що нащадки твої будуть мандрівниками в землі не своїй, і поневолять їх, і будуть гнітати їх чотириста років, ¹⁴ але Я вчиню суд над народом, у якого вони будуть у неволі; після цього вони вийдуть [сюди] з великим майном, ¹⁵ а ти відійдеш до батьків твоїх у мирі і будеш похований у старості добрій; ¹⁶ у четвертому роді повернуться вони сюди: тому що міра беззаконь аморреїв досі ще не наповнилася. ¹⁷ Коли зайшло сонце і настала темрява, ось, дим, ніби з печі, і полум'я вогню пройшли між розсіченими тваринами. ¹⁸ В цей день уклав Господь завіт з Аврамом, сказавши: нащадкам твоїм даю Я землю цю, від ріки Єгипетської до великої ріки, ріки Євфрату: ¹⁹ кенеїв, кенезеїв, кедмонеїв, ²⁰ хеттеїв, ферезеїв, рефаїмів, ²¹ аморреїв, хананеїв, [евеїв,] гергесеїв і євусеїв.

16 Але Сара, дружина Аврамова, не народжувала йому. У неї була служниця, єгиптянка, на ім'я Агар. ² І сказала Сара Авраму: ось,

Господь закрив утробу мою, щоб я не народжувала; увійди ж до служниці моєї: можливо, я буду мати дітей від неї. Аврам послухався слів Сарі. ³ І взяла Сара, дружина Аврамова, служницю свою, єгиптянку Агар, після десяти років перебування Аврамового в землі Ханаанській, і дала її Авраму, чоловіку своєму, за дружину. ⁴ Він увійшов до Агарі, і вона зачала. Побачивши ж, що зачала, вона стала зневажати господиню свою. ⁵ І сказала Сара Авраму: в образі моїй винен ти; я віддала служницю мою в надра твої; а вона, побачивши, що зачала, стала нехтувати мене; Господь нехай буде суддею між мною і між тобою. ⁶ Аврам сказав Сарі: ось, служниця твоя у твоїх руках; роби з нею, що тобі завгодно. І Сара почала пригноблювати її, і вона втекла від неї. ⁷ І знайшов її ангел Господній біля джерела води в пустелі, біля джерела на дорозі до Сура. ⁸ І сказав [їй ангел Господній]: Агар, служнице Сарина! звідки ти прийшла і куди йдеш? Вона сказала: я втіаю від лиця Сарі, господині моєї. ⁹ Ангел Господній сказав їй: повернися до господині своєї і підкорися їй. ¹⁰ І сказав їй ангел Господній: примножуючи, примножу нащадків твоїх, так що не можна буде й перерахувати їх від безлічі. ¹¹ І ще сказав їй ангел Господній: ось, ти вагітна, і народиш сина, і наречеш йому ім'я Ізмаїл, тому що почув Господь страждання твое; ¹² він буде між людьми, як дикий осел; руки його на всіх, і руки усіх на нього; жити буде він перед лицем усіх братів своїх. ¹³ І нарекла [Агар] Господа, Який говорив до неї, дим ім'ям: Ти Бог, що бачиш мене. Бо сказала вона: дійсно я бачила тут у слід Того, Хто бачить мене. ¹⁴ Тому джерело те називається: Беер-

[6] Рим. 4, 3. Гал. 3, 6. Як. 2, 23. [10] Єр. 34, 18. [13] Діян. 7, 6. Вих. 12, 40. [10] Вих. 12, 41. [17] Єр. 34, 18. [18] Бут. 12, 7; 13, 15; 26,

4. Втор. 34, 4.

Глава 16. [14] Бут. 24, 62.

лахай-рої*. Воно знаходиться між Кадесом і між Баредом.

¹⁵ Агар народила Авраму сина; і дав [Аврам] ім'я синові своєму, що народився від Агарі: Ізмаїл. ¹⁶ Аврам був вісімдесяти шести років, коли Агар народила Авраму Ізмаїла.

17 Аврам був дев'яноста дев'яти років, і Господь явився Аврамові і сказав йому: Я Бог всемогутній; ходи переді Мною і будь непорочним; ² і поставлю завіт Мій між Мною і тобою, і дуже, дуже розмножу тебе. ³ І упав Аврам на лице своє. Бог продовжував говорити з ним і сказав: ⁴ Я – ось завіт Мій з тобою: ти будеш отцем безлічі народів, ⁵ і не будеш ти більше називатися Аврамом, але буде тобі ім'я: Авраам, тому що я зроблю тебе отцем безлічі народів; ⁶ і дуже, дуже розмножу тебе, і народжу від тебе народи, і царі вийдуть від тебе; ⁷ і поставлю завіт Мій між Мною і тобою і між нащадками твоїми після тебе в роди їх, завіт вічний в тому, що Я буду Богом твоїм і нащадків твоїх після тебе; ⁸ і дам тобі і нащадкам твоїм після тебе землю, по якій ти мандруєш, усю землю Ханаанську, у володіння вічне; і буду їм Богом. ⁹ І сказав Бог Аврамові: ти ж збережи завіт Мій, ти і нащадки твої після тебе в роди їх. ¹⁰ Цей є завіт Мій, який ви повинні зберігати між Мною і між вами і між нащадками твоїми після тебе [в роди їхні]: нехай буде у вас обрізана уся чоловіча стать; ¹¹ обрізуйте крайню плоть вапшу: і це буде знаменням завіту між Мною і вами. ¹² Восьми днів від народження нехай буде обрізане у вас в роди ваші всяке немовля чоловічої статі, народжене у домі і куплене за срібло в якого-небудь інопле-

мінника, який не від твого сімені. ¹³ Обов'язково нехай буде обрізаний народжений у домі твоєму і куплений за срібло твоє, і буде завіт Мій на тілі вашому завітом вічним. ¹⁴ Необрізаний же чоловічої статі, який не обріже крайньої плоті своєї [у восьмий день], знищиться душа його з народу свого, тому що він порушив завіт Мій. ¹⁵ І сказав Бог Аврааму: Сару, дружину твою, не називай Сарою, але нехай буде ім'я її: Сарра; ¹⁶ Я благословлю її і дам тобі від неї сина; благословлю її, і народяться від неї народи, і царі народів народяться від неї. ¹⁷ І упав Авраам на лице своє, і розсміявся, і сказав сам у собі: невже від столітнього буде син? і Сарра, дев'яностолітня, невже народить? ¹⁸ І сказав Авраам Богові: о, хоч би Ізмаїл був живим перед лицем Твоїм! ¹⁹ Бог же сказав [Аврааму]: саме Сарра, дружина твоя, народить тобі сина, і ти наречеш йому ім'я: Ісаак; і укладу завіт Мій з ним завітом вічним [в тому, що Я буду Богом йому і] нащадкам його після нього. ²⁰ І про Ізмаїла Я почув тебе: ось, Я благословлю його, і зроблю його плодотивим, і дуже, дуже розмножу; дванадцять князів народяться від нього; і Я породжу від нього великий народ. ²¹ Але завіт Мій укладу з Ісааком, якого народить тобі Сарра в цей самий час на наступний рік. ²² І Бог перестав говорити з Авраамом і відійшов від нього.

²³ І взяв Авраам Ізмаїла, сина свого, і всіх народжених у домі своїм і всіх куплених за срібло своє, всіх чоловічої статі людей дому Авраамового; і обрізав крайню плоть їх у той самий день, як сказав йому Бог. ²⁴ Авраам був дев'яноста дев'яти років, коли була обрізана крайня плоть його. ²⁵ А Ізмаїл, син його, був тринадцяти

* Джерело Живого, що бачить мене.

[15] Гал. 4, 22.

Глава 17. [1] Бут. 12, 7; 24, 40; 48, 15. [2] Бут. 12, 2. [4] Сир. 44, 19–20. Рим. 4, 17. [5] Іс. 51, 2. [6] Мф 1, 6. [7] Бут. 15, 18. 4 Цар. 13, 23.

Лев. 26, 12. [9] Діян. 7, 8. [10] Лев. 12, 3. Лк 2, 21. Ін 7, 22. [16] Гал. 4, 23. Іс. 51, 2. Мф 1, 6. [17] Бут. 18, 12. Лк 1, 18. [19] Бут. 18, 10; 21, 1–2. Лк 1, 55. [20] Бут. 25, 13–16. [21] Рим. 9, 9.

років, коли була обрізана крайня плоть його.²⁶ У той же самий день обрізані були Авраам і Ізмаїл, син його,²⁷ і з ним обрізані були всі чоловічої статі дому його, народжені в домі і куплені за срібло в іноплемянників.

18 І явився йому Господь біля дїброви Мамре, коли він сидів при вході в намет [свій], під час спеки денної.² Він звів очі свої і глянув, і ось, три мужі стоять навпроти нього. Побачивши, він побіг назустріч їм від входу в намет [свій] і поклонився до землі,³ і сказав: Владико! якщо я знайшов благовоління перед очима Твоїми, не пройди мимо раба Твого;⁴ і принесуть трохи води, й омийть ноги ваші; і відпочинете під цим деревом,⁵ а я принесу хліба, і ви підкріпите серця ваші; потім підіть [у путь свою]; тому що ви йдете мимо раба вашого. Вони сказали: зроби так, як говориш.⁶ І поспішив Авраам в намет до Сарри і сказав [їй]: скоріше замиси три сати кращого борошна і зроби прісні хліби.⁷ І побіг Авраам до стада, і взяв теля ніжне і гарне, і дав слугі, і той поспішив приготувати його.⁸ І взяв олії і молока і теля приготоване, і поставив перед ними, а сам стояв біля них під деревом. І вони їли.⁹ І сказали йому: де Сарра, дружина твоя? Він відповів: тут, у наметі.¹⁰ І сказав один з них: Я знову буду в тебе у цей же час [у наступному році], і буде син у Сарри, дружини твоєї. А Сарра слухала при вході в намет, позаду його.¹¹ Авраам же і Сарра були старі й у літах похилих, і звичайне у жінок у Сарри припинилося.¹² Сарра внутрішньо розсміялася, сказавши: чи мені, коли я постаріла, мати цю втіху? і господар мій старий.¹³ І сказав Господь Аврааму: чому це [сама в собі] розсміялася Сарра, сказав-

ши: “невже я дійсно можу народити, коли я постаріла”?¹⁴ Чи є щось важке для Господа? У призначений час буду Я у тебе в наступному році, і [буде] у Сарри син.¹⁵ Сарра ж не зізналася, а сказала: я не сміялася. Тому що вона злякалася. Але Він сказав [їй]: ні, ти розсміялася.¹⁶ І встали ті мужі і звідти вирушили до Содома [і Гоморри]; Авраам же пішов з ними, провести їх.

¹⁷ І сказав Господь: чи утаю Я від Авраама [раба Мого], що хочу вчинити!¹⁸ Від Авраама дійсно піде народ великий і сильний, і благословляться в ньому всі народи землі,¹⁹ тому що Я обрав його для того, щоб він заповів синам своїм і дому своєму після себе, ходити путтю Господньою, творячи правду і суд; і здійснить Господь над Авраамом [усе], що сказав про нього.²⁰ І сказав Господь: крик содомський і гоморрський, великий він, і гріх їх, дуже тяжкий він;²¹ зійду і подивлюся, чи дійсно вони чинять так, яке волення проти них, що доходить до Мене, чи ні; дізнаюся.²² І повернули мужі звідти і пішли до Содома; Авраам же ще стояв перед лицем Господа.²³ І підійшов Авраам і сказав: невже Ти погубиш праведного з нечестивим [і з праведником буде те саме, що з нечестивим]?²⁴ може, є в цьому місці п'ятдесят праведників? невже Ти погубиш, і не пощадиш [усього] місця цього ради п'ятдесятох праведників, [якщо вони перебувають] у ньому?²⁵ не може бути, щоб Ти вчинив так, щоб Ти погубив праведного з нечестивим, щоб те саме було з праведником, що з нечестивим; не може бути від Тебе! Суддя всієї землі чи вчинить неправосудно?²⁶ Господь сказав: якщо Я знайду в місті Содомі п'ятдесят праведників, то Я

Глава 18. [1] Бут. 13, 18; 17, 1. [2] Євр. 13, 2. [4] 1 Тим. 5, 10. [5] Пс. 103, 15. [6] 1 Цар. 23, 24. 3 Цар. 17, 13. [10] Бут. 17, 19; 21, 1–2. Рим. 9, 9. [11] Рим. 4, 19. Євр. 11, 11. [12]

1 Пет. 3, 6. [14] Єр. 32, 27. Зах. 8, 6. Мф 19, 26. [18] Бут. 12, 3; 22, 18. [19] Втор. 4, 9; 6, 7. [20] Бут. 19, 13. Єз. 16, 48. [21] Бут. 11, 5. [25] Пс. 7, 9. Ін 5, 27. Діян. 17, 31.

заради них пощаджу [все місто й] усе місце це.²⁷ Авраам сказав у відповідь: ось, я насмілюся говорити Владиці, я, порох і попіл:²⁸ можливо, до п'ятдесяти праведників не вистачить п'яти, невже через недостачу п'яти Ти винищиш усе місто? Він сказав: не винищу, якщо найду там сорок п'ять.²⁹ Авраам продовжував говорити з Ним і сказав: можливо, знайдеться там сорок? Він сказав: не зроблю того і заради сорока.³⁰ І сказав Авраам: нехай не прогнівається Владика, що я буду говорити: може, знайдеться там тридцять? Він сказав: не зроблю, якщо знайдеться там тридцять.³¹ Авраам сказав: ось, я зважився говорити Владиці: можливо, знайдеться там двадцять? Він сказав: не знищу ради двадцяти.³² Авраам сказав: нехай не прогнівається Владика, що я скажу ще один раз: можливо, знайдеться там десять? Він сказав: не винищу заради десяти.³³ І пішов Господь, припинивши говорити з Авраамом; Авраам же повернувся у своє місто.

19 І прийшли ті два ангели в Содом увечері, коли Лот сидів біля воріт Содома. Лот побачив, і встав, щоб зустріти їх, і поклонився лицем до землі² і сказав: господарі мої! зайдіть у дім раба вашого і ночуйте, й умийте ноги ваші, і встаньте вранці і підете дорогою своєю. Але вони сказали: ні, ми ночуємо на вулиці.³ Він же дуже умовляв їх; і вони пішли до нього і зайшли в дім його. Він зробив їм частування і спік прісні хліби, і вони їли.⁴ Ще не лягли вони спати, як міські жителі, содомляни, від молодого до старого, весь народ з усіх кінців міста, оточили будинок⁵ і викликали Лота і говорили йому: де люди, які прийш-

ли до тебе на ніч? виведи їх до нас; ми пізнаємо їх.⁶ Лот вийшов до них до входу, і замкнув за собою двері,⁷ і сказав [їм]: брати мої, не робіть зла;⁸ ось у мене дві дочки, що не пізнали чоловіка; краще я введу їх до вас, робіть з ними, що вам завгодно, тільки людям цим не робіть нічого, тому що вони прийшли під дах дому мого.⁹ Але вони сказали [йому]: йди сюди. І сказали: ось прийшлий, і хоче судити? тепер ми гірше вчинимо з тобою, ніж з ними. І дуже приступали до людини цієї, до Лота, і підійшли, щоб виламати двері.¹⁰ Тоді мужі ті простягли руки свої і ввели Лота до себе в дім, і двері [дому] замкнули;¹¹ а людей, що були при вході в дім, уразили сліпотою, від малого до великого, так що вони змучилися, шукаючи входу.¹² Сказали мужі ті Лотові: хто в тебе є ще тут? чи зять, чи сини твої, чи дочки твої, і хто б не був у тебе в місті, усіх виведи із цього місця,¹³ тому що ми винищимо це місце, бо великий крик на жителів його до Господа, і Господь послав нас винищити його.¹⁴ І вийшов Лот, і говорив із зятями своїми, які брали за себе дочок його, і сказав: встаньте, вийдіть із цього місця, бо Господь винищить це місто. Але зятям його здалося, що він жартує.

¹⁵ Коли зійшла зоря, ангели почали прискорювати Лота, говорячи: встань, візьми дружину твою і двох дочок твоїх, які в тебе, щоб не загинути тобі за беззаконня міста.¹⁶ І оскільки він барився, то мужі ті [ангели], з милости до нього Господньої, взяли за руку його і дружину його, і двох дочок його, і вивели його і поставили його за містом.¹⁷ Коли ж вивели їх геть, то один з них сказав: спасай душу свою; не оглядай-

[27] Бут. 2, 7. Іов. 30, 19. Еккл. 12, 7. [32] Як. 5, 16.

Глава 19. [1] Бут. 18, 2. [2] Євр. 13, 2. Бут. 18, 4. [5] Суд. 19, 22. Рим. 1, 27. [7] Єз.

16, 48. [9] 2 Пет. 2, 7–8. [11] Прем. 19, 16. [14] 2 Пар. 30, 10. Мф 24, 38. Лк 17, 27–28. [17] Прем. 10, 6.

ся назад і ніде не зупиняйся в околиці цій; спасайся на горі, щоб тобі не загинути. ¹⁸ Але Лот сказав їм: ні, Владико! ¹⁹ ось, раб Твій знайшов благовоління перед очима Твоїми, і велика милість Твоя, яку Ти зробив зі мною, що врятував життя моє; але я не можу спасатися на горі, щоб не застигло мене лихо і я не вмер; ²⁰ ось, ближче тікати у це місто, воно ж мале; побіжу я туди, – воно ж мале; і збережеться життя моє [заради Тебе]. ²¹ І сказав йому: ось, в угоду тобі Я зроблю і це: не знищу місто, про яке ти говориш; ²² поспішай, спасайся там, тому що Я не можу зробити справи, доки ти не прийдеш туди. Тому і назване місто це: Сигор. ²³ Сонце зійшло над землею, і Лот прийшов у Сигор.

²⁴ І пролив Господь на Содом і Гоморру дощем сірку і вогонь від Господа з неба, ²⁵ і знищив міста ці, і всю околицю цю, і всіх жителів міст цих, і [всі] рослини землі. ²⁶ Дружина ж Лотова оглянулася позаду нього, і стала соляним стовпом.

²⁷ І встав Авраам рано-вранці [і пішов] на місце, де стояв перед лицем Господа, ²⁸ і подивився на Содом і Гоморру і на весь простір околиці і побачив: ось, дим піднімається з землі, як дим із печі. ²⁹ І було, коли Бог винищував [усі] міста околиці цієї, згадав Бог про Авраама і вислав Лота із середовища знищення, коли нищив міста, в яких жив Лот.

³⁰ І вийшов Лот із Сигора і став жити в горі, і з ним дві дочки його, тому що він боявся жити в Сигорі. І жив у печері, і з ним дві дочки його.

³¹ І сказала старша молодшій: батько наш старий, і немає людини на землі, яка ввійшла б до нас за звичаєм усієї землі; ³² отже, напоїмо батька нашого вином, і переспимо з ним, і

відродимо від батька нашого плем'я. ³³ І напоїли батька свого вином у ту ніч; і ввійшла старша і спала з батьком своїм [у ту ніч]; а він не знав, коли вона лягла і коли встала. ³⁴ На другий день старша сказала молодшій: ось, я спала вчора з батьком моїм; напоїмо його вином і в цю ніч; і ти ввійди, спи з ним, і відродимо від батька нашого плем'я. ³⁵ І напоїли батька свого вином і в цю ніч; і ввійшла молодша і спала з ним; і він не знав, коли вона лягла і коли встала. ³⁶ І зробилися обидві дочки Лотові вагітними від батька свого, ³⁷ і народила старша сина, і нарекла йому ім'я: Моав [говорячи: він від батька мого]. Він батько моавитян донині. ³⁸ І молодша також народила сина, і нарекла йому ім'я: Бен-Аммі [говорячи: він син роду мого]. Він батько аммонитян донині.

20 Авраам піднявся звідти на південь і оселився між Каде-сом і між Суром; і був тимчасово в Герарі. ² І сказав Авраам про Сарру, дружину свою: вона сестра моя. [Тому що він боявся сказати, що це дружина його, щоб жителі міста того не вбили його за неї.] І послав Авимелех, цар Герарський, і взяв Сарру. ³ І прийшов Бог до Авимелеха вночі уві сні і сказав йому: ось, ти вмиєш за жінку, яку ти взяв, тому що вона має чоловіка. ⁴ Авимелех же не доторкався до неї і сказав: Владико! невже ти погубиш [того, хто не знав цього] і невинний народ? ⁵ Чи не сам він сказав мені: вона сестра моя? І вона сама сказала: він брат мій. Я зробив це у простоті серця мого й у чистоті рук моїх. ⁶ І сказав йому Бог уві сні: і Я знаю, що ти зробив це у простоті серця твого, і стримав тебе від гріха переді Мною, тому і не допустив тебе доторкнутися до неї; ⁷ тепер же по-

[22] Вих. 32, 10. Прем. 10, 6. Бут. 13, 10. [24] Втор. 29, 23. Ис. 13, 19. Єр. 50, 40. Єз. 16, 49. Ам. 4, 11. Лк 17, 29. Іуд. 1, 7. 2 Пет. 2, 6. [26] Прем. 10, 7. Лк 17, 32. [27] Бут. 18, 22. [32] Лев. 18, 7. [37] Втор. 2, 9.

Глава 20. [1] Бут. 12, 9; 13, 18. Євр. 11, 9. [2] Бут. 12, 13; 26, 1, 9. [3] Пс. 104, 14. [4] Бут. 18, 25. [5] Пс. 25, 6. [7] Пс. 104, 15. Бут. 23, 6. Іов. 42, 8.

верни дружину чоловікові, бо він пророк і помолиться за тебе, і ти будеш живий; а якщо не повернеш, то знай, що неодмінно помреш ти й усі твої. ⁸ І встав Авимелех рано-вранці і покликав усіх рабів своїх, і переказав усі слова ці у вуха їхні; і люди ці [усі] дуже злякалися. ⁹ І покликав Авимелех Авраама і сказав йому: що ти з нами зробив? чим згрішив я проти тебе, що ти навів було на мене і на царство моє великий гріх? Ти зробив зі мною діла, які не роблять. ¹⁰ І сказав Авимелех Аврааму: що ти мав на увазі, коли чинив цю справу? ¹¹ Авраам сказав: я подумав, що немає на місці цього страху Божого, й уб'ють мене за дружину мою; ¹² та вона і насправді сестра мені: вона дочка батька мого, тільки не дочка матері моєї; і стала моєю дружиною; ¹³ коли Бог повів мене подорожувати з дому батька мого, то я сказав їй: зроби зі мною цю милість, у яке не прийдемо ми місце, скрізь говори про мене: це брат мій. ¹⁴ І взяв Авимелех [срібла тисячу сиклів і] дрібної та великої худоби, і рабів і рабинь, і дав Аврааму; і повернув йому Сарру, дружину його. ¹⁵ І сказав Авимелех [Аврааму]: ось, земля моя перед тобою; живи, де тобі завгодно. ¹⁶ І Саррі сказав: ось, я дав братові твоему тисячу сиклів срібла; ось, це тобі покривало для очей перед усіма, хто з тобою, і перед усіма ти виправдана. ¹⁷ І помолився Авраам Богові, і зцілив Бог Авимелеха, і дружину його, і рабинь його, і вони стали народжувати; ¹⁸ бо закрит Господь усяку утробу в домі Авимелеха за Сарру, дружину Авраамову.

21 І споглянув Господь на Сарру, як сказав; і зробив Господь Саррі, як говорив. ² Сарра зачала і народила Аврааму сина у старості його в час, про який говорив йому Бог;

³ і нарід Авраам ім'я сину своєму, який народився від нього, якого народила йому Сарра, Ісаак; ⁴ і обривав Авраам Ісаака, сина свого, у восьмий день, як заповідав Бог. ⁵ Авраам був ста років, коли народився в нього Ісаак, син його. ⁶ І сказала Сарра: сміх зробив мені Бог; хто не почує про мене, розсміється. ⁷ І сказала: хто сказав би Аврааму: Сарра буде годувати дітей грудьми? бо в старості його я народила сина. ⁸ Дитя виросло й було відлучене від грудей; і Авраам зробив велику вечерю у той день, коли Ісаак [син його] був відлучений від грудей.

⁹ І побачила Сарра, що син Агарі єгиптянки, якого вона народила Аврааму, насміхається [над її сином, Ісааком], ¹⁰ і сказала Аврааму: вижени цю рабиню і сина її, тому що не успадкує син рабині цієї із сином моїм Ісааком. ¹¹ І здалося це Аврааму дуже неприємним заради сина його [Ізмаїла]. ¹² Але Бог сказав Аврааму: не засмучуйся заради отрока і рабині твоєї; в усьому, що скаже тобі Сарра, слухайся голосу її, бо в Ісаакові наречеться тобі сім'я; ¹³ і від сина рабині Я породжу [великий] народ, тому що він сім'я твоє. ¹⁴ Авраам встав рано-вранці, й узяв хліба і міх води, і дав Агарі, поклавши їй на плечі, й отрока, і відпустив її. Вона пішла, і заблукала у пустелі Вирсавії; ¹⁵ і не стало води в міху, і вона залишила отрока під одним кущем ¹⁶ і пішла, сіла віддалік на відстані одного пострілу з лука. Бо вона сказала: не хочу бачити смерті дитини. І вона сіла [на відстані] навпроти [нього], і підняла крик, і плакала; ¹⁷ і почув Бог голос отрока [звідти, де він був]; і ангел Божий з неба воззвав до Агарі і сказав їй: що з тобою, Агар? не бійся; Бог почув голос отрока звід-

[9] Бут. 26, 10. [12] Бут. 12, 13.

Глава 21. [1] Бут. 17, 19; 18, 10. Євр. 11, 11. [2] Гал. 4, 22. [3] Мф 1, 2. [4] Діян.

7, 8. Бут. 17, 10–12. [10] Гал. 4, 30. [11] Бут. 17, 18. [12] Рим. 9, 7. Євр. 11, 18. [13] Бут. 16, 10; 17, 20; 25, 16.

ти, де він знаходиться; ¹⁸ встань, підніми отрока і візьми його за руку, тому що Я породжу від нього великий народ. ¹⁹ І Бог відкрив очі її, і вона побачила колодязь с водою [живою], і пішла, наповнила міх водою і напоїла отрока. ²⁰ І Бог був з отроком; і він виріс, і став жити в пустелі, і став стрільцем з лука. ²¹ Він жив у пустелі Фаран; і мати його взяла із землі Єгипетської.

²² І було в той час, Авимелех з [Ахузафом, що водив наречену, і] Фихолом, воєначальником своїм, сказав Аврааму: з тобою Бог у всьому, що ти не робив би; ²³ і тепер поклянися мені тут Богом, що ти не скривдиш ні мене, ні сина мого, ні онука мого; і як я добре чинив з тобою, так і ти будеш чинити зі мною і землею, в якій ти гостюєш. ²⁴ І сказав Авраам: я клянуся. ²⁵ І Авраам докоряв Авимелеху за колодязь з водою, що його відібрали раби Авимелехові. ²⁶ Авимелех же сказав [йому]: не знаю, хто це зробив, і ти не сказав мені; я навіть і не чув про те донині. ²⁷ І взяв Авраам дрібної і великої худоби і дав Авимелеху, і вони обидва уклали союз. ²⁸ І поставив Авраам сім агниць з отари дрібної худоби окремо. ²⁹ Авимелех же сказав Аврааму: для чого тут ці сім агниць [з отари овець], яких ти поставив окремо? ³⁰ [Авраам] сказав: сім агниць одних візьми від руки моєї, щоб вони були мені свідченням, що я викопав цей колодязь. ³¹ Тому і назвав він це місце: Вирсавія, тому що тут вони обоє клялися. ³² Ї уклали союз у Вирсавії. І встав Авимелех, і [Ахузаф, нареченопровідник його, і] Фихол, воєначальник його, і повернулися в землю Філістимську. ³³ І насадив [Авраам] біля Вирсавії гай і призвав там ім'я Господа, Бога вічного. ³⁴ І жив Авраам у землі Філістимській, як мандрівник, дні довгі.

22 І було, після цих подій Бог спокнував Авраама і сказав йому: Аврааме! Він сказав: ось я. ² Бог сказав: візьми сина твого, єдиного твого, якого ти любиш, Ісаака; і піди в землю Морія і там принеси його у всепалення на одній з гір, про яку Я скажу тобі. ³ Авраам устав рано-вранці, осідлав осла свого, взяв з собою двох слуг своїх та Ісаака, сина свого; наколов дров для всепалення і, вставши, пішов на місце, про яке сказав йому Бог. ⁴ На третій день Авраам звів очі свої, і побачив те місце здалеку. ⁵ І сказав Авраам слугам своїм: ви залиштеся тут з ослом, а я і син підемо туди і поклонимося, і повернемося до вас. ⁶ І взяв Авраам дрова для всепалення, і поклав на Ісаака, сина свого; взяв у руки вогонь і ніж, і пішли обоє разом. ⁷ І почав Ісаак говорити Аврааму, батькові своєму, і сказав: батьку мій! Він відповів: ось я, сину мій. Він сказав: ось вогонь і дрова, де ж агнець для всепалення? ⁸ Авраам сказав: Бог углядить Собі агняця для всепалення, сину мій. І йшли далі обоє разом.

⁹ І пройшли на місце, про яке сказав йому Бог; і влаштував там Авраам жертovníк, розклав дрова і, зв'язавши сина свого Ісаака, поклав його на жертovníк поверх дров. ¹⁰ І простяг Авраам руку свою і взяв ніж, щоб заколоти сина свого. ¹¹ Але ангел Господній воззвав до нього з неба і сказав: Аврааме! Аврааме! Він сказав: ось я. ¹² Ангел сказав: не здимай руки твоєї на отрока і не роби з ним нічого, тому що тепер Я знаю, що боїшся ти Бога і не пожалів сина твого, єдиного твого, для Мене. ¹³ І підвів Авраам очі свої і побачив: і ось, позаду баран, що заплутався у гущавині рогами своїми. Авраам пішов, узяв барана і приніс його у всепалення замість [Ісаака], сина свого. ¹⁴ І нарік Авраам ім'я

[18] Бут. 17, 20. [21] Бут. 14, 6. [22] Бут. 20, 2. [23] Бут. 26, 11. [25] Бут. 26, 15, 18. [31] Бут. 26,

33. Нав. 15, 28; 19, 2. [33] Бут. 13, 4. Іс. 57, 15. Глава 22. [1] Євр. 11, 17.

місцю тому: Єгова-іре*. Тому і нині говориться: на горі Єгови угледиться.¹⁵ І вдруге воззвав до Авраама ангел Господній з неба¹⁶ і сказав: Собою клянуся, говорить Господь, що, оскільки ти зробив це діло, і не пожалів сина твого, єдиного твого, [для Мене,]¹⁷ то Я благословляючи благословлю тебе і примножуючи примножу сім'я твое, як зірки небесні і як пісок на березі моря; й оволодіє сім'я твое містами ворогів своїх;¹⁸ і благословляться у сімені твоєму всі народи землі за те, що ти послухався голосу Мого.¹⁹ І повернувся Авраам до слуг своїх, і встали і пішли разом у Вирсавію; і жив Авраам у Вирсавії.

²⁰ Після цих подій Авраама сповістили, сказавши: ось, і Милка народила Нахору, братові твоєму, синів:²¹ Уца, первістка його, Вуза, брата його, Кемуїла, батька Арамового,²² Кеседа, Хазо, Пилдаша, Ідлафа і Вафуїла;²³ від Вафуїла народилася Ревекка. Вісьмох цих [синів] народила Милка Нахору, брату Авраамовому;²⁴ і наложниця його, на ім'я Реума, також народила Теваха, Гахама, Тахаша і Мааху.

23 Життя Сарриноного було сто двадцять сім років: ось роки життя Сарриноного;² і померла Сарра у Кириаф-Арбі, [який у долині,] що нині Хеврон, у землі Ханаанській. І прийшов Авраам ридати за Саррою й оплакувати її.³ І відійшов Авраам від померлої своєї, і говорив до синів Хетових, і сказав:⁴ я у вас подорожній і поселенець; дайте мені у власність місце для гробу між вами, щоб мені померлу мою поховати від очей моїх.⁵ Сини Хета відповіли Аврааму і сказали йому:⁶ послухай нас, господарю наш; ти князь

Божий посеред нас; у кращому з наших погребальних місць поховай померлу твою; ніхто з нас не відмовить тобі в погребальному місці, для поховання [в ньому] померлої твоєї.⁷ Авраам встав і поклонився народу землі тієї, синам Хетовим;⁸ і говорив до них [Авраам] і сказав: якщо ви згодні, щоб я поховав померлу мою, то послухайте мене, попросіть за мене Ефрона, сина Цохарового,⁹ щоб він віддав мені печеру Махпелу, що у нього на кінці поля його, щоб за задовільну ціну віддав її мені посеред вас, у власність для поховання.¹⁰ Ефрон же сидів серед синів Хетових; і відповів Ефрон хеттеянин Аврааму, щоб чули сини Хета, і всі, що входили у ворота міста його, і сказав:¹¹ ні, господарю мій, послухай мене: я даю тобі поле і печеру, що на ньому, даю тобі, перед очима синів народу мого дарую тобі її, поховай померлу твою.¹² Авраам поклонився народу землі тієї¹³ і промовив до Ефрона, щоб чув [увесь] народ землі тієї, і сказав: якщо послухаєш, я даю тобі за поле срібло; візьми у мене, і я поховаю там померлу мою.¹⁴ Ефрон відповів Аврааму і сказав йому:¹⁵ господарю мій! послухай мене: земля коштує чотириста сиклів срібла; для мене і для тебе що це? поховай померлу твою.¹⁶ Авраам вислухав Ефрона; і відважив Авраам Ефрону срібла, скільки він оголосив так, щоб чули сини Хетові, чотириста сиклів срібла, яке ходить серед кущів.¹⁷ І стало поле Ефронове, що при Махпелі, навпроти Мамре, поле і печера, що на ньому, і всі дерева, що на полі, в усіх межах його,¹⁸ володінням Авраамовим перед очима синів Хета, усіх, що входять у ворота міста його.

¹⁹ Після цього Авраам поховав Сарру, дружину свою, у печері поля

* Господь угледить.

[16] Пс. 104, 9. Сир. 44, 21. 1 Мак. 2, 52. Лк 1, 73. Євр. 6, 13. [18] Бут. 12, 3; 13, 18; 26, 4. Сир. 44, 22. Діян. 3, 25. Гал. 3, 8, 16. Пс. 71, 17.

Глава 23. [16] Бут. 25, 10; 50, 13. Нав. 24, 3. Діян. 7, 16.

в Махпелі, навпроти Мамре, що *нині* Хеврон, у землі Ханаанській.²⁰ Так дістались Аврааму від синів Хетових поле і печера, що на ньому, у власність для поховання.

24 Авраам був уже старий і в літах похилих. Господь благословив Авраама усім.² І сказав Авраам рабові своєму, старшому в домі його, який управляв усім, що у нього було: поклади руку твою під стегно моє³ і клянися мені Господом, Богом неба і Богом землі, що ти не візьмеш синові моему [Ісааку] дружини з дочок хананеїв, серед яких я живу,⁴ але підеш у землю мою, на батьківщину мою [і до племені мого], і візьмеш [звідти] дружину синові моему Ісааку.⁵ Раб сказав йому: можливо, не захоче жінка йти зі мною в цю землю, чи повинен я повернути сина твого в землю, з якої ти вийшов?⁶ Авраам сказав йому: бережися, не повертай сина мого туди;⁷ Господь, Бог неба [і Бог землі], Який взяв мене з дому батька мого і з землі народження мого, Який говорив мені і Який клявся мені, говорячи: [тобі і] нащадкам твоїм дам цю землю, – Він пошле ангела Свого перед тобою, і ти візьмеш дружину синові моему [Ісааку] звідти;⁸ якщо ж не захоче жінка йти з тобою [у землю цю], ти будеш вільний від цієї клятви моєї; тільки сина мого не повертай туди.⁹ І поклав раб руку свою під стегно Авраама, господаря свого, і поклявся йому в цьому.¹⁰ І взяв раб з верблюдів господаря свого десять верблюдів і пішов. У руках у нього були також різні скарби господаря його. Він встав і пішов у Месопотамію, в місто Нахора,¹¹ і зупинив верблюдів за містом, біля колодязя води, надвечір, у той час, коли виходять жінки брати [воду],¹² і сказав: Господи, Боже господаря мого Авраама! пошли їй сьо-

годні назустріч мені і вчини милість з господарем моїм Авраамом;¹³ ось, я стою біля джерела води, і дочки жителів міста виходять черпати воду;¹⁴ і дівчина, якій я скажу: нахили глечик твій, я нап'юся, і яка скаже [мені]: пий, я й верблюдам твоїм дам пити, [поки не нап'ються,] – ось та, яку Ти призначив рабу Твоєму Ісааку; і з того довідаюсь я, що Ти твориш милість з господарем моїм [Авраамом].¹⁵ Ще не перестав він говорити [у розумі своєму], і ось, вийшла Ревекка, яка народилася від Вафуїла, сина Милки, дружини Нахора, брата Авраамового, і глечик її на плечі її;¹⁶ дівчина була прекрасна на вигляд, діва, якої не пізнав чоловік. Вона зійшла до джерела, наповнила глечик свій і пішла нагору.¹⁷ І побіг раб назустріч їй і сказав: дай мені напитися трохи із глечика твого.¹⁸ Вона сказала: пий, господарю мій. І негайно спустила глечик свій на руку свою і напоїла його.¹⁹ І, коли напоїла його, сказала: я наберу води також і для верблюдів твоїх, доки не нап'ються [усі].²⁰ І негайно вилила воду із глечика свого в поїлку і побігла знову до колодязя почерпнути [води], і набрала для усіх верблюдів його.²¹ Чоловік той дивився на неї зі здивуванням у мовчанні, бажаючи зрозуміти, чи благословив Господь путь його, чи ні.²² Коли верблюди перестали пити, тоді чоловік той узяв золоту сергу, вагою півсикля, і два зап'ястя на руки їй, вагою в десять *сиклів* золота;²³ [і запитав її] і сказав: чия ти дочка? скажи мені, чи є в домі батька твого місце, щоб нам переночувати?²⁴ Вона сказала йому: я дочка Вафуїла, сина Милки, якою вона народила Нахору.²⁵ І ще сказала йому: у нас багато соломи і корму, і є місце для ночівлі.²⁶ І схилився чоловік той і поклонився Господу,

Глава 24. [1] Бут. 21, 5. [2] Бут. 47, 29. [3] Бут. 27, 46. [7] Бут. 12, 7; 13, 15; 15, 18;

26, 3–4. [15] Бут. 22, 23. [17] Ін 4, 7.

²⁷ і сказав: благословенний Господь Бог господаря мого Авраама, Який не залишив господаря мого милістю Своєю й істиною Своєю! Господь прямою дорогою привів мене до дому брата господаря мого. ²⁸ Дівчина побігла і розповіла про це в домі матері своїй. ²⁹ У Ревекки був брат, на ім'я Лаван. Лаван вибіг до тієї людини, до джерела. ³⁰ І коли він побачив сергу і зап'ястя на руках у сестри своєї і почув слова Ревекки, сестри своєї, яка говорила: так говорив зі мною той чоловік, – то прийшов до чоловіка цього, і ось, він стоїть з верблюдами біля джерела; ³¹ і сказав [йому]: ввійди, благословенний Господом; чому ти стоїш ззовні? я приготував дім і місце для верблюдів. ³² І ввійшов чоловік. Лаван розсідлав верблюдів і дав соломи і корму верблюдам, і води, щоб умити ноги йому і людям, які були з ним; ³³ і запропонована була йому їжа; але він сказав: не буду їсти, поки не скажу про діло своє. І сказали: говори. ³⁴ Він сказав: я раб Авраамів; ³⁵ Господь дуже благословив господаря мого, і він став великим: Він дав йому овець і волів, срібло і золото, рабів і рабинь, верблюдів і ослів; ³⁶ Сарра, дружина господаря мого, вже будучи старою, народила господарю моему [одного] сина, якому він віддав усе, що в нього; ³⁷ і взяв з мене клятву господар мій, сказавши: не бери дружини синові моему з дочок хананейв, у землі яких я живу, ³⁸ а піди в дім батька мого і до родичів моїх, і візьмеш [звідти] дружину синові моему. ³⁹ Я сказав господарю моему: можливо, не піде жінка зі мною. ⁴⁰ Він сказав мені: Господь [Бог], перед лицем Якого я ходжу, пошле з тобою ангела Свого і благовлаштує путь твою, і візьмеш дружину сину моему з рідних моїх і з дому батька мого; ⁴¹ тоді будеш ти вільним від клятви моєї, коли схо-

диш до родичів моїх; і якщо вони не дадуть тобі, то будеш вільним від клятви моєї. ⁴² І прийшов я нині до джерела, і сказав: Господи, Боже господаря мого Авраама! Якщо Ти благовлаштуєш путь, яку я звершую, ⁴³ то ось, я стою біля джерела води, [і дочки жителів міста виходять черпати воду,] і дівчина, яка вийде черпати, і якій я скажу: дай мені напитися трохи з глечика твого, ⁴⁴ і яка скаже мені: і ти пий, і верблюдам твоїм я начерпаю, ось дружина, яку Господь призначив синові господаря мого [рабу Своєму Ісааку; і з цього дізнаюсь я, що Ти чиниш милість господарю моему Аврааму]. ⁴⁵ Ще не перестав я говорити в розумі моему, і ось, вийшла Ревекка, і глечик її на плечі її, і зійшла до джерела і зачерпнула [води]; і я сказав їй: напої мене. ⁴⁶ Вона негайно спустила з себе глечик свій [на руку свою] і сказала: пий, і верблюдів твоїх я напою. І я пив, і верблюдів [моїх] вона напоїла. ⁴⁷ Я запитав її і сказав: чия ти дочка? [скажи мені]. Вона сказала: дочка Вафуїла, сина Нахорового, якого народила йому Милка. І дав я серги їй і зап'ястя на руки її. ⁴⁸ І схилився я і поклонився Господу, і благословив Господа, Бога господаря мого Авраама, Який прямою дорогою привів мене, щоб узяти дочку брата господаря мого за сина його. ⁴⁹ І нині скажіть мені: чи маєте ви намір зробити милість і правду господарю моему чи ні? скажіть мені, і я обернуся праворуч, або ліворуч. ⁵⁰ І відповіли Лаван і Вафуїл і сказали: від Господа прийшла ця справа; ми не можемо сказати тобі всупереч ні поганого, ні доброго; ⁵¹ ось Ревекка перед тобою; візьми [її] і піди; нехай буде вона дружиною синові господаря твого, як сказав Господь. ⁵² Коли раб Авраамів почув слова їхні, то поклонився Господу до землі. ⁵³ І вийняв раб срібні

[36] Бут. 21, 2; 25, 5. [40] Бут. 17, 1. [42]

Бут. 24, 12.

і золоті речі й одяг і дав Ревецці; також і братові її і матері її дав багаті подарунки. ⁵⁴ І їли і пили він і люди, які були з ним, і переночували. Коли ж встали вранці, то він сказав: відпустіть мене [і я піду] до господаря мого. ⁵⁵ Але брат її і мати її сказали: нехай побуде з нами дівчина днів хоч десять, потім підеш. ⁵⁶ Він сказав їм: не затримуйте мене, тому що Господь благовлаштував путь мою; відпустіть мене, і я піду до господаря мого. ⁵⁷ Вони сказали: покличемо дівчину і запитаємо, що вона скаже. ⁵⁸ І покликали Ревекку і сказали їй: чи підеш з цим чоловіком? Вона сказала: піду. ⁵⁹ І відпустили Ревекку, сестру свою, і годівницю її, і раба Авраамового, і людей його. ⁶⁰ І благословили Ревекку і сказали їй: сестро наша! нехай народяться від тебе тисячі тисяч, і нехай володіють нащадки твої оселями ворогів твоїх! ⁶¹ І встала Ревекка і служниці її, і сіли на верблюдів, і поїхали за тим чоловіком. І раб узяв Ревекку і пішов. ⁶² А Ісаак прийшов з Беер-лахай-рої, бо жив він у землі полуденній. ⁶³ Коли настав вечір, Ісаак вийшов у поле пороздумувати, і звів очі свої, і побачив: ось, йдуть верблюди. ⁶⁴ Ревекка глянула, і побачила Ісаака, і спустилася з верблюда. ⁶⁵ І сказала рабові: хто ця людина, яка йде по полю назустріч нам? Раб сказав: це господар мій. І вона взяла покривало і покрилася. ⁶⁶ Раб же розповів Ісааку усе, що зробив. ⁶⁷ І ввів її Ісаак у шатро Сарри, матері своєї, і взяв Ревекку, і вона стала йому дружиною, і він полюбив її; й утішився Ісаак у печалі за [Саррою,] матір'ю своєю.

25 І взяв Авраам ще дружину, на ім'я Хеттура. ² Вона народила йому Зимрана, Іокшана, Ме-

дана, Мадіана, Ішбака і Шуаха. ³ Іокшан породив Шеву, [Фемана] і Дедана. Сини Дедана були: [Рагуїл, Навдел,] Ашурим, Летушим і Леюким. ⁴ Сини Мадіана: Ефа, Ефер, Ханок, Авида й Елдага. Усі ці – сини Хеттури. ⁵ І віддав Авраам усе, що було в нього, Ісааку [синові своєму], ⁶ а сиnam наложниць, які були у Авраама, дав Авраам подарунки і відіслав їх від Ісаака, сина свого, ще за життя свого, на схід, у землю східну. ⁷ Днів життя Авраамового, які він прожив, було сто сімдесят п'ять років; ⁸ і упокоївся Авраам, і помер у старості добрій, старий і насичений [життям], і приєднався до народу свого. ⁹ І поховали його Ісаак та Ізмаїл, сини його, у печері Махпеле, на полі Ефрона, сина Цохара, хеттеянина, що напроти Мамре, ¹⁰ на полі [і в печері], які Авраам придбав від синів Хетових. Там поховані Авраам і Сарра, дружина його. ¹¹ Після смерті Авраама Бог благословив Ісаака, сина його. Ісаак жив при Беер-лахай-рої. ¹² Ось родовід Ізмаїла, сина Авраамового, якого народила Аврааму Агар єгиптянка, служниця Саррина; ¹³ і ось імена синів Ізмаїлових, імена їх за родоводом їх: первісток Ізмаїлів Наваїоф, за ним Кедар, Адбеєл, Мивсам, ¹⁴ Мишма, Дума, Масса, ¹⁵ Хадад, Фема, Істур, Нафис і Кедма. ¹⁶ Ці є сини Ізмаїлові, і це імена їхні, у селищах їхніх, у кочовищах їхніх. Це дванадцять князів племен їхніх. ¹⁷ Років же життя Ізмаїлового було сто тридцять сім років; і упокоївся він, і помер, і приєднався до народу свого. ¹⁸ Вони жили від Хавили до Сура, що перед Єгиптом, як ідеш до Ассирії. Вони оселилися перед лицем усіх братів своїх.

¹⁹ Ось родовід Ісаака, сина Авраамового. Авраам породив Ісаака.

[62] Бут. 16, 14. [65] 1 Петр. 3, 6. [67] Бут. 23, 2.

Глава 25. [2] 1 Пар. 1, 32–33. [5] Бут. 15, 4; 21, 10; 24, 36. [8] Бут. 35, 29. Євр. 12, 23. [9] Бут. 49, 30–31. [10] Бут. 23, 16. [11] Бут.

16, 14; 24, 62. [12] Бут. 16, 15. [13] 1 Пар. 1, 29. [15] Іов. 6, 19. [19] Бут. 21, 2. 1 Пар. 1, 34. Мф 1, 2.

²⁰ Ісаак був сорока років, коли він узяв собі за дружину Ревекку, дочку Вафуїла арамеянина з Месопотамії, сестру Лавана арамеянина. ²¹ І молився Ісаак Господу за [Ревекку] дружину свою, тому що вона була неплідна; і Господь почув його, і зачала Ревекка, дружина його. ²² Сини в утробі її почали битися, і вона сказала: якщо так буде, то для чого мені це? І пішла запитати Господа. ²³ Господь сказав їй: два племені в утробі твоїй, і два різних народи вийдуть з утроби твоєї; один народ стане сильнішим за інший, і більший буде служити меншому. ²⁴ І настав час народити їй: і ось близнюки в утробі її. ²⁵ Першим вийшов червоний, весь, як шкіра, кошлатий; і нарекли йому ім'я Ісав. ²⁶ Потім вийшов брат його, тримаючись рукою своєю за п'яту Ісава; і наречено йому ім'я Яків. Ісаак же був шістдесяти років, коли вони народилися [від Ревекки].

²⁷ Діти вирости, і став Ісав людиною вправною у звіроловстві, людиною полів; а Яків людиною лагідною, що живе у наметах. ²⁸ Ісаак любив Ісава, тому що здобич його була за смаком його, а Ревекка любила Якова. ²⁹ І зварив Яків страву; а Ісав прийшов з поля втомленим. ³⁰ І сказав Ісав Якову: дай мені поїсти червоного, червоного цього, тому що я втомився. Від цього дано йому прізвисько: Едом. ³¹ Але Яків сказав [Ісаву]: продай мені зараз же своє первородство. ³² Ісав сказав: ось, я вмираю, що мені з цього первородства? ³³ Яків сказав [йому]: поклянися мені зараз же. Він поклявся йому, і продав [Ісав] первородство своє Якову. ³⁴ І дав Яків Ісаву хліби і страви із сочевиці; і він їв і пив, і встав і пішов; і зневажив Ісав первородство.

26 Був голод у землі, більший за колишній голод, що був у дні Авраама; і пішов Ісаак до Авимелеха, царя Філістимського, у Герар. ² Господь явився йому і сказав: не ходи в Єгипет; живи в землі, про яку Я скажу тобі, ³ подорожуй по цій землі, і Я буду з тобою і благословлю тебе, бо тобі і нащадкам твоїм дам усі землі ці і виконаю клятву [Мою], якою Я клявся Аврааму, батькові твоєму; ⁴ примножу нащадків твоїх, як зірки небесні, і дам нащадкам твоїм усі землі ці; благословляться в сімені твоєму всі народи земні, ⁵ за те, що Авраам [батько твій] послухався голосу Мого і виконував, що Мною заповідано було виконувати: повеління Мої, постанови Мої і закони Мої. ⁶ Ісаак оселився в Герарі. ⁷ Жителі місця того запитали про [Ревекку] дружину його, і він сказав: це сестра моя; тому що боявся сказати: дружина моя, щоб не вбили мене, *думав він*, жителі місця цього, за Ревекку, тому що вона прекрасна на вигляд. ⁸ Але коли вже багато часу він там прожив, Авимелех, цар Філістимський, подивившись у вікно, побачив, що Ісаак грається з Ревеккою, дружиною своєю. ⁹ І покликав Авимелех Ісаака і сказав: ось, це дружина твоя; як же ти сказав: вона сестра моя? Ісаак сказав йому: тому що я думав, не вмерти б мені заради неї. ¹⁰ Але Авимелех сказав [йому]: навіщо ти зробив це з нами? ледве один з народу [мого] не з'єднався з дружиною твоєю, і ти ввів би нас у гріх. ¹¹ І дав Авимелех повеління всьому народові, сказавши: хто доторкнеться до цього чоловіка і до дружини його, той відданий буде на смерть. ¹² І посіяв Ісаак на землі тій і одержав у той рік ячменю у стократ: так благословив його Господь. ¹³ І став

[23] Рим. 9, 10–12. Мал. 1, 2. [25] Бут. 27, 11. [26] Ос. 12, 3. Діян. 7, 8. [30] Бут. 36, 1, 19. [33] Євр. 12, 16. Бут. 27, 36.

Глава 26. [3] Бут. 12, 7; 13, 15; 15, 7, 18. [4] Бут. 12, 3; 18, 18; 22, 18; 28, 13–14. Пс. 71, 17. [10] Бут. 20, 9.

великим чоловік цей і звеличувався більше і більше до того, що став дуже великим.¹⁴ У нього були стада дрібної і отари великої худоби і безліч орних земель, і филистимляни почали заздрити йому.¹⁵ І всі колодязі, що їх викопали раби батька його за життя батька його Авраама, филистимляни завалили і засипали землею.¹⁶ І Авимелех сказав Ісааку: відійди від нас, бо ти зробився багатим сильнішим за нас.¹⁷ І Ісаак відійшов звідти, і розташувався наметами в долині Герарській, і оселився там.¹⁸ І знову викопав Ісаак колодязі води, що були викопані у дні Авраама, батька його, і які завалили филистимляни після смерті Авраама [батька його]; і назвав їх тими ж іменами, якими назвав їх [Авраам,] батько його.¹⁹ І копали раби Ісаакові в долині [Герарській] і знайшли там колодязь води живої.²⁰ І сперечалися пастухи герарські з пастухами Ісаака, говорячи: наша вода. І він нарік колодязю ім'я: Есек, тому що сперечалися з ним.²¹ [Коли рушив звідти Ісаак,] викопали інший колодязь; сперечалися також і через нього; і він нарік йому ім'я: Ситна.²² І він рушив звідти і викопав інший колодязь, про який уже не сперечалися, і нарік йому ім'я: Реховоф, тому що, сказав він, тепер Господь дав нам просторе місце, і ми розмножимося на землі.

²³ Звідти перейшов він у Вирсавію.²⁴ І в ту ніч явився йому Господь і сказав: Я Бог Авраама, батька твого; не бійся, бо Я з тобою; і благословлю тебе і розмножу нащадків твоїх, заради [батька твого] Авраама, раба Мого.²⁵ І він влаштував там жертovníк і закликав ім'я Господне. І розкинув там намет свій, і викопали там раби Ісаакові колодязь, [у долині Герарській].²⁶ Прийшов до нього з Гера Авимелех і

Ахузаф, друг його, і Фихол, воєначальник його.²⁷ Ісаак сказав їм: для чого ви прийшли до мене, коли ви зненавиділи мене і вислали мене від себе?²⁸ Вони сказали: ми ясно побачили, що Господь з тобою, і тому ми сказали: поставимо між нами і тобою клятву й укладемо з тобою союз,²⁹ щоб ти не чинив нам зла, як і ми не доторкнулися до тебе, а робили тобі тільки добре і відпустили тебе з миром; тепер ти благословенний Господом.³⁰ Він зробив їм вечерю, і вони їли і пили.³¹ І, вставши рано-вранці, поклялись один одному; і відпустив їх Ісаак, і вони пішли від нього з миром.³² У той самий день прийшли раби Ісаакові і сповістили його про колодязь, який копали вони, і сказали йому: ми знайшли воду.³³ І він назвав його: Шива. Тому ім'я місту тому Беершвива [Вирсавія] до цього дня.³⁴ І був Ісав сорока років, і взяв собі за дружин Ігудифу, дочку Бера хеттеянина, і Васемафу, дочку Елона хеттеянина;³⁵ і вони були тягарем для Ісаака і Ревекки.

27 Коли Ісаак постарів і притупився зір очей його, він покликав старшого сина свого Ісава і сказав йому: сину мій! Той сказав йому: ось я.² [Ісаак] сказав: ось, я постарів; не знаю дня смерті моєї;³ візьми тепер знаряддя твої, сагайдак твій і лук твій, піди в поле, і налови мені дичини,⁴ і приготуй мені страву, яку я люблю, і принеси мені її, щоб благословила тебе душа моя, раніше ніж я помру.⁵ Ревекка чула, коли Ісаак говорив синові своєму Ісаву. І пішов Ісав у поле дістати і принести дичини;⁶ а Ревекка сказала [молодшому] синові своєму Якову: ось, я чула, як батько твій говорив братові своєму Ісаву:⁷ принеси мені дичини і приготуй мені страву; я поїм і благословлю тебе перед лицем Господнім, перед смер-

[23] Бут. 46, 1. [24] Бут. 17, 7. Іс. 41, 10; 43, 1. [26] Бут. 21, 22, 32.

Глава 27. [1] Бут. 48, 10.

ттю мою. ⁸ Тепер, сину мій, послухайся слів моїх у тому, що я накажу тобі: ⁹ піди в стадо і візьми мені звідти двох козенят [молодик] гарних, і я приготую з них батьку твоєму страву, яку він любить, ¹⁰ а ти принесеш батькові твоєму, і він поїсть, щоб благословити тебе перед смертю своєю. ¹¹ Яків сказав Ревецці, матері своїй: Ісав, брат мій, людина кошлата, а я людина гладенька; ¹² може статися, обмацає мене батько мій, і я буду в очах його обманщиком і наведу на себе прокляття, а не благословення. ¹³ Мати його сказала йому: на мені нехай буде прокляття твоє, сину мій, тільки послухайся слів моїх і піди, принеси мені. ¹⁴ Він пішов, і взяв, і приніс матері своїй; і мати його приготувала страву, яку любив батько його. ¹⁵ І взяла Ревекка багатий одяг старшого сина свого Ісава, що був у неї в домі, й одягла [в нього] молодшого сина свого Якова; ¹⁶ а руки його і гладеньку шию його обклала шкурою козеняти; ¹⁷ і дала страву і хліб, які вона приготувала, у руки Якову, синові своєму. ¹⁸ Він увійшов до батька свого і сказав: батьку мій! Той сказав: ось я; хто ти, сину мій? ¹⁹ Яків сказав батькові своєму: я Ісав, первісток твій; я зробив, як ти сказав мені; встань, сядь і поїж дичини моєї, щоб благословила мене душа твоя. ²⁰ І сказав Ісаак синові своєму: як це ти так швидко знайшов, сину мій? Він сказав: тому що Господь Бог твій послав мені назустріч. ²¹ І сказав Ісаак Якову: підійди [до мене], я обмацаю тебе, сину мій, чи ти син мій Ісав, чи ні? ²² Яків підійшов до Ісаака, батька свого, і він обмацав його і сказав: голос, голос Якова; а руки, руки Ісавові. ²³ І не впізнав його, тому що руки його були, як руки Ісава, брата його, волохаті; і благословив його ²⁴ і сказав: чи ти син мій Ісав? Він відповів: я. ²⁵ Ісаак сказав: подай мені, я поїм дичини

сина мого, щоб благословила тебе душа моя. Яків подав йому, і він їв; приніс йому і вино, і він пив. ²⁶ Ісаак, батько його, сказав йому: підійди [до мене], поцілуй мене, сину мій. ²⁷ Він підійшов і поцілував його. І відчув Ісаак запах від одягу його і благословив його і сказав: ось, запах від сина мого, як запах від поля [повного], яке благословив Господь; ²⁸ нехай дасть тобі Бог від роси небесної і від багатства землі, і безліч хліба і вина; ²⁹ нехай послужать тобі народи, і нехай поклоняться тобі племена; будь господарем над братами твоїми, і нехай поклоняться тобі сини матері твоєї; ті, що проклинають тебе, – прокляті; ті, що благословляють тебе, – благословенні!

³⁰ Як тільки Ісаак благословив Якова [сина свого], і як тільки вийшов Яків від лиця Ісаака, батька свого, Ісав, брат його, прийшов з полювання свого. ³¹ Приготував і він страву, і приніс батькові своєму, і сказав батькові своєму: встань, батьку мій, і поїж дичини сина твого, щоб благословила мене душа твоя. ³² Ісаак же, батько його, сказав йому: хто ти? Він сказав: я син твій, первісток твій, Ісав. ³³ І затремтів Ісаак дуже великим трепетом, і сказав: хто ж це, що дістав [мені] дичини і приніс мені, і я їв від усього, раніше ніж ти прийшов, і я благословив його? він і буде благословенний. ³⁴ Ісав, вислухавши слова батька свого [Ісаака], підняв голосне і дуже гірке волення і сказав батькові своєму: батьку мій! благослови і мене. ³⁵ Але він сказав [йому]: брат твій прийшов з хитрістю і взяв благословення твоє. ³⁶ І сказав [Ісав]: чи не тому дано йому ім'я: Яків, що он запнув мене вже двічі? Він узяв первородство моє, і ось, тепер узяв благословення моє. І ще сказав [Ісав батькові своєму]: невже ти не залишив [і] мені благословення? ³⁷ Ісаак

[27] Євр. 11, 20. [29] Чис. 22, 6; 24, 9. [34]

Євр. 12, 17. [36] Бут. 25, 33.

відповів Ісаву: ось, я поставив його господарем над тобою і всіх братів його віддав йому в раби: обдарував його хлібом і вином; що ж я зроблю для тебе, сину мій? ³⁸ Але Ісав сказав батькові своєму: невже, батьку мій, одне в тебе благословення? благослови і мене, батьку мій! І [оскільки Ісаак мовчав,] підняв Ісав голос свій і заплакав. ³⁹ І відповів Ісаак, батько його, і сказав йому: ось, від багатства землі буде перебування твоє і від роси небесної звище; ⁴⁰ і ти будеш жити мечем твоїм і будеш служити братові своєму; прийде ж час, коли ти вчиниш опір і скинеш ярмо його з ший твоєї. ⁴¹ І зненавидів Ісав Якова через благословення, яким благословив його батько його; і сказав Ісав у серці своїм: наближаються дні плачу за батьком моїм, і я вб'ю Якова, брата мого. ⁴² І переказані були Ревецці слова Ісава, старшого сина її; і вона послала, і покликкала молодшого сина свого Якова, і сказала йому: ось, Ісав, брат твій, погрожує убити тебе; ⁴³ і тепер, сину мій, послухайся слів моїх, встань, біжи [у Месопотамію] до Лавана, брата мого, у Харран, ⁴⁴ і поживи в нього трохи часу, доки вгамується лють брата твого, ⁴⁵ доки вгамується гнів брата твого на тебе, і він забуде, що ти зробив йому: тоді я пошлю і візьму тебе звідти; для чого мені в один день позбутися обох вас? ⁴⁶ І сказала Ревекка Ісааку: я життя не рада від дочок хеттейських; якщо Яків візьме дружину з дочок хеттейських, які ці, з дочок цієї землі, то для чого мені і життя?

28 І покликав Ісаак Якова і благословив його, і заповідав йому і сказав: не бери собі дружини з дочок ханаанських; ² встань, піди в Месопотамію, в дім Вафуїла, батька ма-

тері твоєї, і візьми собі дружину звідти, з дочок Лавана, брата матері твоєї; ³ Бог же Всемогутній нехай благословить тебе, нехай розплодить тебе і нехай розмножить тебе, і нехай буде від тебе безліч народів, ⁴ і нехай дасть тобі благословення Авраама [батька мого], тобі і нащадкам твоїм з тобою, щоб тобі успадкувати землю подорожування твого, яку Бог дав Аврааму! ⁵ І відпустив Ісаак Якова, і він пішов у Месопотамію до Лавана, сина Вафуїла арамеянина, до брата Ревекки, матері Якова та Ісава.

⁶ Ісав побачив, що Ісаак благословив Якова і благословляючи послав його в Месопотамію, взяти собі дружину звідти, і заповів йому, сказавши: не бери дружини з дочок ханаанських; ⁷ і що Яків послухав батька свого і матері своєї і пішов у Месопотамію. ⁸ І побачив Ісав, що дочки ханаанські неугодні Ісааку, батькові його; ⁹ і пішов Ісав до Ізмаїла і взяв собі дружину Махалафу, дочку Ізмаїла, сина Авраамового, сестру Наваїфову, зверх інших дружин своїх.

¹⁰ Яків же вийшов із Вирсавії і пішов у Харан, ¹¹ і прийшов на одне місце, і залишився там ночувати, тому що зайшло сонце. І взяв один із каменів того місця, і поклав собі під голову, і ліг на тому місці. ¹² І побачив сон: ось, ліствиця стоїть на землі, а верх її торкається неба; і ось, ангели Божі піднімаються і сходять по ній. ¹³ І ось, Господь стоїть на ній і промовляє: Я Господь, Бог Авраама, отця твого, і Бог Ісаака; [не бійся]. Землю, на якій ти лежиш, Я дам тобі і твоєму потомству; ¹⁴ і буде потомство твоє – як пісок земний; і поширишся ти до моря і на схід, і на північ, і на південь, і благословляться у тобі й у твоєму потомстві всі племена земні; ¹⁵ і ось, Я

[38] Євр. 12, 17. [39] Євр. 11, 20. [40] 4 Цар. 8, 20. 2 Пар. 21, 8. [41] Авд. 1, 10. [46] Бут. 26, 34–35.

Глава 28. [1] Бут. 24, 3. [2] Бут. 22, 23. [5]

Ос. 12, 12. [6] Бут. 26, 34. [9] Бут. 25, 13. [10] Бут. 26, 23; 27, 43. [11] Бут. 35, 1; 48, 3. [12] Ін 1, 51. [13] Бут. 35, 1, 7; 48, 3. Сир. 44, 25. [14] Втор. 12, 20; 19, 8. Бут. 26, 4. [15] Іс. 43, 2.

з тобою, і збережу тебе всюди, куди ти не підеш; і поверну тебе в цю землю, бо Я не залишу тебе, доки не виконаю того, що Я сказав тобі.¹⁶ Яків прокинувся від сну свого і сказав: істинно Господь присутній на цьому місці; а я не знав!¹⁷ І убоювся він і сказав: яке страшне це місце! це не що інше, як дім Божий, це врата небесні.¹⁸ І встав Яків рановранці, і взяв камінь, який поклав собі під голову, і поставив його пам'ятником, і полив елей на верхівку його.¹⁹ І нарік [Яків] ім'я місцю тому: Вефіль*, а раніше ім'я того міста було: Луз.²⁰ І дав Яків обітницю, сказавши: якщо [Господь] Бог буде зі мною і збереже мене в путі цій, у яку я йду, і дасть мені хліб їсти й одяг одягнутися,²¹ і я у мирі повернусь у дім батька мого, і буде Господь моїм Богом, –²² то цей камінь, який я поставив пам'ятником, буде [у мене] домом Божим; і з усього, що Ти, Боже, даруєш мені, я дам Тобі десяту частину.

29 І встав Яків і пішов у землю синів сходу [до Лавана, сина Вафуїла арамеянина, до брата Ревекки, матері Якова та Ісава].² І побачив: ось, на полі колодязь, і там три отари дрібної худоби, що лежала біля нього, тому що із того колодязя напували отари. Над отвором колодязя був великий камінь.³ Коли збиралися туди всі отари, відвалювали камінь від отвору колодязя і напували овець; потім знову клали камінь на своє місце, на отвір колодязя.⁴ Яків сказав їм [пастухам]: брати мої! звідки ви? Вони сказали: ми з Харрана.⁵ Він сказав їм: чи знаєте ви Лавана, сина Нахорового? Вони сказали: знаємо.⁶ Він ще сказав їм: чи здоровий він? Вони сказали: здоровий; і ось, Рахиль, дочка

його, йде з вівцями.⁷ І сказав [Яків]: ось, день ще довгий; не час збирати худобу; напоїть овець і йдіть, пасіть.⁸ Вони сказали: не можемо, поки не зберуться всі отари, і не відвалять каменя від отвору колодязя; тоді будемо ми поїти овець.⁹ Ще він говорив з ними, як прийшла Рахиль [дочка Лавана] з дрібною худобою батька свого, бо вона пасла [дрібну худобу батька свого].¹⁰ Коли Яків побачив Рахиль, дочку Лавана, брата матері своєї, і овець Лавана, брата матері своєї, то підійшов Яків, відвалив камінь від отвору колодязя і напоїв овець Лавана, брата матері своєї.¹¹ І поцілував Яків Рахиль і підніс голос свій і заплакав.¹² І сказав Яков Рахилі, що він родич батька її і що він син Ревекки. А вона побігла і сказала батьку своєму [все це].¹³ Лаван, почувши про Якова, сина сестри своєї, вибіг йому назустріч, обійняв його і поцілував його, і ввів його в дім свій; і він розповів Лавану про все це.¹⁴ Лаван же сказав йому: дійсно ти кість моя і плоть моя. І жив у нього Яків цілий місяць.

¹⁵ І Лаван сказав Якову: невже ти задарма будеш служити мені, тому що ти родич? скажи мені, що заплатити тобі?¹⁶ У Лавана ж було дві дочки; ім'я старшої: Лія; ім'я молодшої: Рахиль.¹⁷ Лія була слабка на очі, а Рахиль була красива станом і красива лицем.¹⁸ Яків полюбив Рахиль і сказав: я буду служити тобі сім років за Рахиль, молодшу дочку твою.¹⁹ Лаван сказав [йому]: краще віддати мені її за тебе, ніж віддати її за іншого кого; живи в мене.²⁰ І служив Яків за Рахиль сім років; і вони видалися йому за кілька днів, тому що він любив її.²¹ І сказав Яків Лавану: дай дружину мою, тому що мені вже виповнився час, щоб увійти до неї.²² Лаван скликав усіх людей

* Дім Божий.

[17] Вих. 3, 5. Нав. 5, 15. [18] Бут. 31, 13. [19] Бут. 35, 6. [20] 1 Тим. 6, 8. [22] Бут. 35, 7.

Глава 29. [13] Бут. 33, 4; 45, 14. [14] Суд. 9, 2. 2 Цар. 5, 1; 19, 12. [20] Ос. 12, 12.

того міста і зробив вечерю.²³ Увечері ж узяв [Лаван] дочку свою Лію і ввів її до нього; і ввійшов до неї [Яків].²⁴ І дав Лаван служницю свою Зелфу у служниці дочці своїй Ліі.²⁵ Вранці ж виявилось, що це Лія. І [Яков] сказав Лавану: що це зробив ти зі мною? чи не за Рахиль я служив у тебе? навіщо ти обманув мене?²⁶ Лаван сказав: у нашому місці так не роблять, щоб молодшу видати раніше за старшу;²⁷ закінчи тиждень цією, потім дамо тобі і ту за службу, яку ти будеш виконувати в мене ще сім років інших.²⁸ Яків так і зробив і закінчив тиждень цією. І [Лаван] дав Рахиль, дочку свою, йому за дружину.²⁹ І дав Лаван служницю свою Валлу в служниці дочці своїй Рахилі.³⁰ [Яків] увійшов і до Рахилі, і любив Рахиль більше, ніж Лію; і служив у нього ще сім років інших.

³¹ Господь [Бог] побачив, що Лія була нелюбою, і відкрив утробу її, а Рахиль була неплідна.³² Лія зачала і народила [Якову] сина, і нарекла йому ім'я: Рувим, тому що сказала вона: Господь споглянув на моє нещастя [і дав мені сина], бо тепер буде любити мене чоловік мій.³³ І зачала [Лія] знову і народила [Якову другого] сина, і сказала: Господь почув, що я нелюба, і дав мені і цього. І нарекла йому ім'я: Симеон.³⁴ І зачала ще і народила сина, і сказала: тепер-то прилучиться до мене чоловік мій, тому що я народила йому трьох синів. Від цього наречено йому ім'я: Левій.³⁵ І ще зачала і народила сина, і сказала: тепер-то я звеличу Господа. Тому нарекла йому ім'я Іуда. І перестала народжувати.

30 І побачила Рахиль, що вона не народжує дітей Якову, і позаздрила Рахиль сестрі своїй, і сказала Якову: дай мені дітей, а якщо не так, я вмираю.² Яков розгнівався на Рахиль і сказав [їй]: хіба я Бог, Який не дав тобі плоду утроби?³ Во-

на сказала: ось служниця моя Валла; увійди до неї; нехай вона народить на коліна мої, щоб і я мала дітей від неї.⁴ І дала вона Валлу, служницю свою, за дружину йому; і ввійшов до неї Яків.⁵ Валла [служниця Рахилина] зачала і народила Якову сина.⁶ І сказала Рахиль: розсудив мене Бог, і почув голос мій, і дав мені сина. Тому нарекла йому ім'я: Дан.⁷ І ще зачала і народила Валла, служниця Рахилина, другого сина Якову.⁸ І сказала Рахиль: боротьбою сильною боролась я із сестрою моєю і перемогла. І нарекла йому ім'я: Неффалим.⁹ Лія побачила, що перестала народжувати, і взяла служницю свою Зелфу, і дала її Якову за дружину, [і він увійшов до неї].¹⁰ І Зелфа, служниця Лііна, [зачала і] народила Якову сина.¹¹ І сказала Лія: додался. І нарекла йому ім'я: Гад.¹² І [ще зачала] Зелфа, служниця Ліі, [і] народила іншого сина Якову.¹³ І сказала Лія: до блага мого, тому що блаженною будуть називати мене жінки. І нарекла йому ім'я: Асир.¹⁴ Рувим пішов під час жнив пшениці, і знайшов мандрагорів яблука в полі, і приніс їх Ліі, матері своїй. І Рахиль сказала Ліі [сестрі своїй]: дай мені мандрагорів сина твого.¹⁵ Але [Лія] сказала їй: невже мало тобі заволодіти чоловіком моїм, що ти домагаєшся і мандрагорів сина мого? Рахиль сказала: так нехай він ляже з тобою в цю ніч, за мандрагори сина твого.¹⁶ Яків прийшов з поля ввечері, і Лія вийшла йому назустріч і сказала: увійди до мене [сьогодні], тому що я купила тебе за мандрагори сина мого. І ліг він з нею в ту ніч.¹⁷ І почув Бог Лію, і вона зачала і народила Якову п'ятого сина.¹⁸ І сказала Лія: Бог дав відплату мені за те, що я віддала служницю мою чоловікові моему. І нарекла йому ім'я: Іссахар [що значить відплата].¹⁹ І ще зачала Лія і наро-

дила Якову пошого сина. ²⁰ І сказала Лія: Бог дав мені прекрасний дарунок; тепер буде жити в мене чоловік мій, тому що я народила йому шість синів. І нарекла йому ім'я: Завулон. ²¹ Потім народила дочку і нарекла їй ім'я: Діна. ²² І згадав Бог про Рахиль, і почув її Бог, і відкрив утробу її. ²³ Вона зачала і народила [Якову] сина, і сказала [Рахиль]: зняв Бог ганьбу мою. ²⁴ І нарекла йому ім'я: Йосиф, сказавши: Господь дасть мені і другого сина.

²⁵ Після того, як Рахиль народила Йосифа, Яків сказав Лавану: відпусти мене, і піду я у своє місце, й у свою землю; ²⁶ віддай [мені] дружин моїх і дітей моїх, за яких я служив тобі, і я піду, бо ти знаєш службу мою, яку я служив тобі. ²⁷ І сказав йому Лаван: о, якби я знайшов благовоління перед очима твоїми! я помічаю, що за тебе Господь благословив мене. ²⁸ І сказав: признач собі нагороду від мене, і я дам [тобі]. ²⁹ І сказав йому [Яків]: ти знаєш, як я служив тобі, і якою стала худоба твоя при мені; ³⁰ бо мало було у тебе до мене, а стало багато; Господь благословив тебе з приходом моїм; коли ж я буду працювати для свого дому? ³¹ І сказав [йому Лаван]: що дати тобі? Яків сказав [йому]: не давай мені нічого. Якщо тільки зробиш мені, що я скажу, то я знову буду пасти і стерегти овець твоїх. ³² Я пройду сьогодні через усю отару овець твоїх; відокрем з нього всяку худобу з цятками і з плямами, усяку тварину чорну із овець, також із плямами і з цятками з кіз. Така худоба буде нагородою мені [і буде моєю]. ³³ І буде говорити за мене перед тобою справедливість моя в наступний час, коли прийдеш подивитися нагороду мою. Усяка коза не з цятками і не з плямами, і з овець не чорна, крадене це в мене. ³⁴ Лаван сказав [йому]: добре, нехай буде за твоїм словом. ³⁵ І відокремив

у той день козлів строкатих і з плямами, і всіх кіз із цятками і з плямами, усіх, на яких було трохи білого, і всіх чорних овець, і віддав у руки синам своїм; ³⁶ і призначив відстань між собою і між Яковом на три дні путі. Яків же пас іншу дрібну худобу Лаванову. ³⁷ І взяв Яків свіже пруття із тополі, мигдалю та явора, і повирізував на ньому [Яків] білі смуги, знявши до білизни кору, що на прутті, ³⁸ і поклав пруття з нарізкою перед худобою у водопійних коритах, куди худоба приходила пити, і де, приходячи пити, зачинала перед пруттям. ³⁹ І зачинала худоба перед пруттям, і народжувалася худоба строката, і з цятками, і з плямами. ⁴⁰ І відокремлював Яків ягнят і ставив худобу лицем до строкатої і всієї чорної худоби Лаванової; і тримав свої отари окремо і не ставив їх разом з худобою Лавана. ⁴¹ Кожного разу, коли зачинала худоба міцна, Яків клав пруття в коритах перед очима худоби, щоб вона зачинала перед пруттям. ⁴² А коли зачинала худоба слабка, тоді він не клав. І діставалася слабка худоба Лавану, а міцна Якову. ⁴³ І стала ця людина дуже, дуже багатою, і було в нього безліч дрібної худоби [і великої худоби], і рабинь, і рабів, і верблюдів, і ослів.

31 І почув [Яків] слова синів Лаванових, які говорили: Яків заволодів усім, що було у батька нашого, і з маетку батька нашого склав усе багатство це. ² І побачив Яків обличчя Лавана, і ось, воно не таке до нього, як було вчора і третього дня. ³ І сказав Господь Якову: повернися в землю батьків твоїх і на батьківщину твою; і Я буду з тобою. ⁴ І послав Яків, і покликав Рахиль і Лію в поле, до отари дрібної своєї худоби, ⁵ і сказав їм: я бачу обличчя батька вашого, що воно до мене не таке, яким було вчора і третього дня; але

Бог батька мого був зі мною; ⁶ ви самі знаєте, що я всіма силами служив батьку вашому, ⁷ а батько ваш обманював мене і разів десять переміняв нагороду мою; але Бог не попустив йому зробити мені зло. ⁸ Коли сказав він, що худоба з цятками буде тобі в нагороду, то худоба вся народжувалася з цятками. А коли він сказав: строкаті будуть тобі в нагороду, то вся худоба народжувала строкатих. ⁹ І відібрав Бог [усю] худобу у батька вашого і дав [її] мені. ¹⁰ Одного разу в такий час, коли худоба зачинає, я глянув і побачив уві сні, і ось козли [і барани], що піднялися на худобу [на кіз і овець], строкаті, з цятками і плямами. ¹¹ Ангел Божий сказав мені уві сні: Якове! Я сказав: ось я. ¹² Він сказав: зведи очі твої і подивися: усі козли [і барани], що піднялися на худобу [на кіз і овець], строкаті, з цятками і з плямами, бо Я бачу все, що Лаван робить з тобою; ¹³ Я Бог [Який явився тобі] у Вефілі, де ти возлив слей на пам'ятник і де ти дав Мені обітницю; тепер встань, вийди з землі цієї і повернися в землю батьківщини твоєї [і Я буду з тобою]. ¹⁴ Рахиль і Лія сказали йому у відповідь: чи є ще нам частка і спадщина в домі батька нашого? ¹⁵ чи не за чужих він нас вважає? бо він продав нас і з'їв навіть срібло наше; ¹⁶ тому все [маєток і] багатство, що Бог відібрав у батька нашого, є наше і дітей наших; отже, роби все, що Бог сказав тобі.

¹⁷ І встав Яків, і посадив дітей своїх і дружин своїх на верблюків, ¹⁸ і взяв із собою всю худобу свою і все багатство своє, яке надбав, худобу власну його, яку він придбав у Месопотамії, [і все своє,] щоб іти до Ісаака, батька свого, в землю Хананську. ¹⁹ І коли Лаван пішов стригти худобу свою, то Рахиль викрала ідолів, що були у батька її. ²⁰ Яків же украв серце у Лавана арамеяни-

на, тому що не сповістив його, що відходить. ²¹ І пішов з усім, що у нього було; і, вставши, перейшов ріку і попрямував до гори Галаад. ²² На третій день сказали Лавану [арамеянину], що Яків пішов. ²³ Тоді він взяв із собою [синів і] родичів своїх, і гнався за ним сім днів, і наздогнав його на горі Галаад. ²⁴ І прийшов Бог до Лавана арамеянина вночі уві сні і сказав йому: бережися, не говори Якову ні доброго, ні злого. ²⁵ І наздогнав Лаван Якова; Яків же поставив намет свій на горі, і Лаван з родичами своїми поставив на горі Галаад. ²⁶ І сказав Лаван Якову: що ти зробив? для чого ти обманув мене, і повів дочок моїх, як полонених зброєю? ²⁷ навіщо ти втік таємно, і сховався від мене, і не сказав мені? я відпустив би тебе з веселоцями і з піснями, з тимпаном і з гуслами; ²⁸ ти не дозволив мені навіть поцілувати онуків моїх і дочок моїх; нерозважливо ти зробив. ²⁹ Є в руці моїй сила вчинити вам зло; але Бог батька вашого вчора говорив до мене і сказав: бережися, не говори Якову ні доброго, ні злого. ³⁰ Але нехай би ти пішов, тому що ти нетерпляче захотів бути у домі батька твого, – навіщо ти украв богів моїх? ³¹ Яків відповів Лавану і сказав: я боявся, тому що я думав, не відняв би ти в мене дочок своїх [і все моє]. ³² [І сказав Яків:] у кого знайдеш богів твоїх, той не буде живим; при родичах наших дізнавайся, що [є твого] у мене, і візьми собі. [Але він нічого від нього не дізнався.] Яків не знав, що Рахиль [дружина його] украла їх. ³³ І ходив Лаван у намет Якова, і в намет Лії, і в намет двох рабинь, [і обшукував,] але не знайшов. І, вийшовши з намету Лії, ввійшов у намет Рахилі. ³⁴ Рахиль же взяла ідолів, і поклала їх під верблюже сідло і сіла на них. І обшукав Лаван увесь на-

мет; але не знайшов. ³⁵ Вона ж сказала батькові своєму: нехай не прогнівається господар мій, що я не можу встати перед тобою, тому що в мене звичайне жіноче. І [Лаван] шукав [у всьому наметі], але не знайшов ідолів. ³⁶ Яків розсердився і вступив у суперечку з Лаваном. І почав Яків говорити і сказав Лавану: яка провина моя, який гріх мій, що ти переслідуєш мене? ³⁷ ти оглянув у мене усі речі [в домі моєму], що знайшов ти з усіх речей твого дому? покажи тут перед родичами моїми і перед родичами твоїми; нехай вони розсудять між нами обома. ³⁸ Ось, двадцять років я був у тебе; вівці твої і кози твої не викидали; баранів отари твоєї я не їв; ³⁹ роздертого звіром я не приносив до тебе, це був мій збиток; ти з мене стягував, чи вдень що пропадало, чи вночі пропадало; ⁴⁰ я знемагав удень від спеки, а вночі від холоду, і сон мій тікав від очей моїх. ⁴¹ Такі мої двадцять років у домі твоєму. Я служив тобі чотирнадцять років за двох дочок твоїх і шість років за худобу твою, а ти десять разів переменяв нагороду мою. ⁴² Якби не був зі мною Бог батька мого, Бог Авраама і страх Ісаака, ти тепер відпустив би мене ні з чим. Бог побачив недолю мою і працю рук моїх і заступився за мене вчора. ⁴³ І відповів Лаван і сказав Якову: дочки – мої дочки; діти – мої діти; худоба – моя худоба, і все, що ти бачиш, це моє: чи можу я що зробити тепер з дочками моїми і з дітьми їхніми, які народжені ними? ⁴⁴ Тепер укладімо союз я і ти, і це буде свідоцтвом між мною і тобою. [При цьому Яків сказав йому: ось, з нами немає нікого; дивися, Бог свідок між мною і тобою.]

⁴⁵ І взяв Яків камінь і поставив його пам'ятником. ⁴⁶ І сказав Яків

родичам своїм: наберіть каміння. Вони взяли каміння, і зробили пагорб, і їли [і пили] там на пагорбі. [І сказав йому Лаван: пагорб цей свідок сьогодні між мною і тобою.] ⁴⁷ І назвав його Лаван: Іегар-Сагадуфа; а Яків назвав його Галаадом. ⁴⁸ І сказав Лаван [Якову]: сьогодні цей пагорб [і пам'ятник, що я поставив,] між мною і тобою свідок. Тому і наречено йому ім'я: Галаад, ⁴⁹ також: Мицпа, від того, що Лаван сказав: нехай наглядає Господь за мною і за тобою, коли ми розійдемося один від одного; ⁵⁰ якщо ти будеш чинити лихе з дочками моїми, або якщо візьмеш дружин, крім дочок моїх, то, хоч немає людини між нами, [яко б бачила,] але дивись, Бог свідок між мною і між тобою. ⁵¹ І сказав Лаван Якову: ось пагорб цей і ось пам'ятник, який я поставив між мною і тобою; ⁵² цей пагорб свідок, і цей пам'ятник свідок, що ні я не перейду до тебе за цей пагорб, ні ти не перейдеш до мене за цей пагорб і за цей пам'ятник, для зла; ⁵³ Бог Авраамів і Бог Нахорів нехай судить між нами, Бог батька їхнього. Яків поклявся страхом батька свого Ісаака. ⁵⁴ І заколов Яків жертву на горі і покликав родичів своїх їсти хліб; і вони їли хліб [і пили] і ночували на горі. ⁵⁵ І встав Лаван рано-вранці і поцілував онуків своїх і дочок своїх, і благословив їх. І пішов і повернувся Лаван у своє місце.

32 А Яків пішов шляхом своїм. [І, глянувши, побачив ополчення Боже, що ополчилося]. І зустріли його ангели Божі. ² Яків, побачивши їх, сказав: це ополчення Боже. І нарік ім'я місцю тому: Маханаїм. ³ І послав Яків перед собою вісників до брата свого Ісава в землю Сеїр, в область Едом, ⁴ і наказав їм, промовивши: так скажіть добро-

[39] Вих. 22, 12. [42] Бут. 28, 13. Ис. 8, 13. [48] Нав. 22, 27; 24, 27. [53] Бут. 28, 13. Нав. 24, 2. Бут. 26, 3. Ис. 8, 13. [55] Бут. 29, 11.

Глава 32. [1] Пс. 33, 8. [2] 2 Цар. 2, 8. [3] Бут. 14, 6; 36, 8. Втор. 2, 5, 22. [4] Бут. 31, 38.

дію моему Ісаву: ось що говорить раб твій Яків: я жив у Лавана і прожив донині; ⁵ і є в мене воли й осли і дрібна худоба, і раби й рабині; і я послав сповістити *про себе* добродія мого [Ісава], щоб придбати [рабу твоєму] благовоління перед очима твоїми. ⁶ І повернулися вісники до Якова і сказали: ми ходили до брата твого Ісава, він іде назустріч тобі, і з ним чотириста чоловік. ⁷ Яків дуже злякався і схвилювався; і розділив людей, що були з ним, і худобу дрібну й велику і верблюдів на два стани. ⁸ І сказав [Яків]: якщо Ісав нападе на один стан і поб'є його, то другий стан може врятуватися. ⁹ І сказав Яків: Боже отця мого Авраама і Боже отця мого Ісаака, Господи [Боже], що сказав мені: повернися в землю твою, на батьківщину твою, і Я буду благодіяти тобі! ¹⁰ Недостойний я всіх милостей і всіх благодіян, що Ти створив рабу Твоєму, тому що я з посохом моїм перейшов цей Йордан, а тепер у мене два стани. ¹¹ Визволи мене від руки брата мого, від руки Ісава, тому що я боюся його, щоб він, прийшовши, не убив мене [і] матері і дітьми. ¹² Ти сказав: Я буду благодіяти тобі і зроблю нащадків твоїх, як пісок морський, якого не порахувати від безлічі. ¹³ І ночував там Яків у ту ніч. І взяв з того, що у нього було, [і послав] у подарунок Ісаву, братові своєму: ¹⁴ двісті кіз, двадцять козлів, двісті овець, двадцять баранів, ¹⁵ тридцять верблудиць дійних з верблужатами їх, сорок корів, десять волів, двадцять ослиць, десять ослів. ¹⁶ І дав у руки рабам своїм кожне стадо окремо і сказав рабам своїм: підіть переді мною і залишайте відстань від стада до стада. ¹⁷ І наказав першому, сказавши: коли брат мій Ісав зустріне тебе і запитає тебе, говоря-

чи: чий ти? і куди йдеш? і чиє це стадо [йде] перед тобою? ¹⁸ то скажи: раба твого Якова; це подарунок, посланий господарю моему Ісаву; ось, і сам він за нами [йде]. ¹⁹ Те саме [що першому] наказав він і другому, і третьому, і всім, які йшли за стадами, говорячи: так скажіть Ісаву, коли зустрінете його; ²⁰ і скажіть: ось, і раб твій Яків [іде] за нами. Бо він сказав *сам у собі*: умилюю його дарами, що йдуть переді мною, і потім побачу лице його; можливо, і прийме мене. ²¹ І пішли дари перед ним, а він у ту ніч ночував у стані. ²² І встав у ту ніч, і, взявши двох дружин своїх і двох рабинь своїх, і одинадцять синів своїх, перейшов через Іавок убрід; ²³ і, взявши їх, перевів через потік, і перевів усе, що в нього було.

²⁴ І залишився Яків один. І боровся Хтось з ним до появи зорі; ²⁵ і, побачивши, що не подолає його, торкнувся суглоба стегна його і пошкодив суглоб стегна у Якова, коли він боровся з Ним. ²⁶ І сказав [йому]: відпусти Мене, бо зійшла зоря. Яків сказав: не відпусти Тебе, доки не благословиш мене. ²⁷ Як сказав: як ім'я твоє? Він сказав: Яків. ²⁸ І сказав [йому]: відтепер ім'я твоє буде не Яків, а Ізраїль, тому що ти боровся з Богом, і людей перемагати будеш. ²⁹ Запитав і Яків, говорячи: скажи [мені] ім'я Твоє. І Він сказав: навіщо ти запитуєш про ім'я Моє? [воно дивне.] І благословив його там. ³⁰ І нарік Яків ім'я місцю тому: Пенуел; тому бо, *говорив він*, я бачив Бога лицем до лица, і збереглася душа моя. ³¹ І зійшло сонце, коли він проходив Пенуел; і кульгав він на стегно своє. ³² Тому і донині сини Ізраїлеві не ідять жил, що на суглобі стегна, тому що *Той, Хто боровся*, торкнувся жили на суглобі стегна Якова.

[9] Бут. 28, 13; 31, 3, 13. [10] 2 Цар. 7, 18. [12] Бут. 28, 14. Пс. 138, 18. [17] Бут. 33, 8. [20] Притч. 18, 17; 21, 14. [22] Чис. 21, 24.

Втор. 2, 37. [24] Ос. 12, 3–4. [28] Бут. 35, 10. [29] Суд. 13, 18. [30] Суд. 8, 8, 3 Цар. 12, 25.

33 Глянув Яків і побачив, і ось, іде Ісав, [брат його,] і з ним чотириста чоловік. І розділив [Яків] дітей Лії, Рахилі і двох служниць.² І поставив [двох] служниць і дітей їхніх попереду, Лію і дітей її за ними, а Рахиль і Йосифа позаду.³ А сам пішов перед ними і поклонився до землі сім разів, підходячи до брата свого.⁴ І побіг Ісав до нього назустріч і обійняв його, й упав на шию його і цілував його, і плакали [обидва].⁵ І глянув [Ісав] і побачив дружину і дітей і сказав: хто це у тебе? **Яків** сказав: діти, яких Бог дарував рабу своєму.⁶ І підійшли служниці і діти їхні й поклонилися;⁷ підійшли і Лія та діти її і поклонилися; в кінці підійшли Йосиф і Рахиль і поклонилися.⁸ І сказав Ісав: для чого у тебе така кількість, яку я зустрів? І сказав Яків: щоб [рабу своєму] придбати благовоління в очах господаря мого.⁹ Ісав сказав: у мене багато, брате мій; нехай буде твоє у тебе.¹⁰ Яків сказав: ні, якщо я придбав благовоління в очах твоїх, прийми дар мій від руки моєї, тому що я побачив лице твоє, наче хто побачив лице Боже, і ти був доброзичливим до мене;¹¹ прийми благословення моє, яке я приніс тобі, тому що Бог дарував мені, і є у мене все. І ублагав його, і той узяв¹² і сказав: піднімемося і підемо; і я піду перед тобою.¹³ Яків сказав йому: господар мій знає, що діти ніжні, а дрібна і велика худоба у мене дійна: якщо погнати її один день, то помре вся худоба;¹⁴ нехай господар мій піде попереду раба свого, а я піду повільно, як піде худоба, що переді мною, і як підуть діти, і прийду до господаря мого у Сеїр.¹⁵ Ісав сказав: залишу я з тобою *кілька* людей, які при мені. Яків сказав: до чого це? тільки б мені придбати благовоління в очах господаря мого!¹⁶ І повер-

нувся Ісав того ж дня шляхом своїм у Сеїр.¹⁷ А Яків рушив у Сокхоф, і побудував собі дім, і для худоби своєї зробив курені. Тому він нарік ім'я місцю: Сокхоф.¹⁸ Яків, повернувшись з Месопотамії, благополучно прийшов до міста Сихема, що в землі Ханаанській, і розташувався перед містом.¹⁹ І купив частину поля, на якому розкинув намет свій, у синів Еммора, батька Сихемового, за сто монет.²⁰ І поставив там жертovníк, і призвав ім'я Господа Бога Ізраїлевого.

34 Діна, дочка Лії, яку вона народила Якову, вийшла подивитися на дочок землі тієї.² І побачив її Сихем, син Еммора євреянина, князя землі тієї, і взяв її, і спав з нею, і вчинив над нею насильство.³ І приліпилася душа його до Діни, дочки Якова, і він полюбив дівчину і говорив до серця дівочого.⁴ І сказав Сихем Еммуру, батькові своєму, говорячи: візьми мені цю дівчину за дружину.⁵ Яків чув, що [син Емморів] збезчестив Діну, дочку його, але оскільки сини його були з худобою його в полі, то Яків мовчав, поки не прийшли вони.⁶ І вийшов Еммор, батько Сихемів, до Якова, поговорити з ним.⁷ Сини ж Якова прийшли з поля, і коли почули, то засмутилися мужі ті й запалали гнівом, тому що безчестя зробив він Ізраїлю, переспавши з дочкою Якова, а так не можна робити.⁸ Еммор став говорити їм, і сказав: Сихем, син мій, приліпився душею до дочки вашої; дайте ж її за дружину йому;⁹ порідніться з нами; віддавайте за нас дочок ваших, а наших дочок беріть собі [за синів ваших];¹⁰ і живіть з нами; земля ця [простора] перед вами, живіть і промишляйте на ній і здобуйте її у володіння.¹¹ Сихем же сказав батьку її і братам її: тільки б мені знайти благовоління в очах ваших, я дам,

Глава 33. [8] Бут. 32, 17. [17] Нав. 13, 27. Суд. 8, 5. [19] Діян. 7, 16.

Глава 34. [1] Бут. 30, 21. [7] Втор. 23, 17.

що тільки скажете мені; ¹² призначте найбільше віно й дарунки; я дам, що не скажете мені, тільки віддайте мені дівчину за дружину. ¹³ І відповіли сини Якова Сихему та Еммору, батькові його, з лукавством; а говорили так тому, що він збезчестив Діну, сестру їхню; ¹⁴ і сказали їм [Симеон і Левій, брати Діни, сини Ліїні]: не можемо цього зробити, віддати сестру нашу за чоловіка, який необрізаний, тому що це безчесно для нас; ¹⁵ тільки за тієї умови ми погодимося з вами [й оселимося у вас], якщо ви будете як ми, щоб і у вас уся чоловіча стать була обрізана; ¹⁶ і будемо віддавати за вас дочок наших і брати за себе ваших дочок, і будемо жити з вами, і складемо один народ; ¹⁷ а якщо не послухаетесь нас у тому, щоб обрізатися, то ми візьмемо дочку нашу і відідемо. ¹⁸ І сподобалися слова ці Еммору і Сихему, сину Еммора. ¹⁹ Юнак не барився зробити це, тому що любив дочку Якова. А його більше за всіх поважали в домі батька його. ²⁰ І прийшли Еммор і Сихем, син його, до воріт міста свого, і стали говорити жителям міста свого і сказали: ²¹ ці люди мирні з нами; нехай вони селяться на землі і промишляють на ній; земля ж ось простора перед ними. Станемо брати дочок їхніх собі за дружин і наших дочок віддавати за них. ²² Тільки за тієї умови ці люди погоджуються жити з нами і бути одним народом, щоб і в нас обрізана була вся чоловіча стать, як вони обрізані. ²³ Чи не для нас отари їх, і маєтки їх, і вся худоба їх? Тільки [у тому] погодимося з ними, і будуть жити з нами. ²⁴ І послушалися Еммора і Сихема, сина його, всі, хто виходив з воріт міста його: і була обрізана вся чоловіча стать, – усі, що виходили з воріт міста його. ²⁵ На третій день, коли вони хворіли, два

сини Якова, Симеон і Левій, брати Діни, взяли кожен свій меч, і сміливо напали на місто, й умертвили всю чоловічу стать; ²⁶ і умерот Еммора і Сихема, сина його, убили мечем; і взяли Діну з дому Сихемового і вийшли. ²⁷ Сини Якова прийшли до убитих і розграбували місто за те, що збезчестили [Діну] сестру їхню. ²⁸ Вони взяли дрібну і велику худобу їх, і ослів їх, і все, що було в місті, і що було в полі; ²⁹ і все багатство їх, і всіх дітей їх, і дружин їх взяли в полон, і розграбували усе, що було в [місті, й усе, що було в] домах. ³⁰ І сказав Яків Симеону і Левію: ви обурили мене, зробивши мене ненависним для [усіх] жителів цієї землі, для хананеїв і ферезеїв. У мене людей мало; зберуться проти мене, подолають мене, і знищений буду я і дім мій. ³¹ Вони ж сказали: а хіба можна чинити з сестрою нашою, як з блудницею!

35 Бог сказав Якову: встань, піди у Вефиль і живи там, і зроби там жертовник Богу, Який явився тобі, коли ти тікав від лиця Ісава, брата твого. ² І сказав Яків дому своєму і всім, хто був з ним: киньте богів чужих, що знаходяться у вас, і очистіться, і перемініть одяг ваш; ³ встанемо і підемо у Вефиль; там влаштую я жертовник Богу, Який почув мене в день біди моєї і був зі мною [й оберігав мене] в путі, якою я ходив. ⁴ І віддали Якову всіх богів чужих, що були в руках їх, і серги, що були у вухах їхніх, і закопав їх Яків під дубом, який поблизу Сихема. [І залишив їх невідомими навіть до нинішнього дня.] ⁵ І вирушили вони [від Сихема]. І був жах Божий на навколишніх містах, і не переслідували синів Яковових. ⁶ І прийшов Яків у Луз, що в землі Ханаанській, тобто у Вефиль, сам і всі люди, що були з ним, ⁷ і влаштував там жертовник, і

[12] Вих. 22, 16. [14] Нав. 5, 9. [20] Бут. 23, 10. [24] Бут. 23, 10. [25] Бут. 49, 6. [30] Бут. 49, 5. Вих. 5, 21. 1 Цар. 13, 4.

Глава 35. [1] Бут. 28, 13. [2] Бут. 31, 19. Еф. 4, 22. Кол. 3, 9. [4] Нав. 24, 26. Суд. 9, 6. [5] Вих. 23, 27. 1 Цар. 14, 15. [6] Бут. 12, 8; 28, 19. [7] Бут. 28, 13.

назвав це місце: Ел-Вефиль, бо тут явився йому Бог, коли він тікав від лиця [Ісава] брата свого. ⁸ І померла Девора, годувальниця Ревеккіна, і поховали її нижче Вефиля під дубом, який і назвав **Яків** дубом плачу.

⁹ І явився Бог Якову [в Лузі] після повернення його з Месопотамії, і благословив його, ¹⁰ і сказав йому Бог: ім'я твоє Яків; відтепер ти не будеш називатися Яковом, але буде ім'я твоє: Ізраїль. І нарік йому ім'я: Ізраїль. ¹¹ І сказав йому Бог: Я Бог Всемогутній; плодись й розмножуйся; народ і безліч народів буде від тебе, і царі народяться із лона твого; ¹² землю, яку Я дав Аврааму й Ісааку, Я дам тобі, і нащадкам твоїм після тебе дам землю цю. ¹³ І відійшов від нього Бог з місця, на якому говорив йому. ¹⁴ І поставив Яків пам'ятник на місці, на якому говорив йому [Бог], пам'ятник кам'яний, і злив на нього узливання, і злив на нього єлей; ¹⁵ і нарік Яків ім'я місцю, на якому Бог говорив йому: Вефиль.

¹⁶ І вирупили з Вефиля. [І розкинув він намет свій за вежею Гадер.] І коли ще залишалася деяка відстань землі до Ефрафи, Рахиль народила, і пологи її були тяжкими. ¹⁷ Коли ж вона страждала в пологах, повитуха сказала їй: не бійся, бо і це тобі син. ¹⁸ І коли виходила з неї душа, бо вона вмирала, то нарекла йому ім'я: Беноні. Але батько його назвав його Веніаміном. ¹⁹ І вмерла Рахиль, і похована була по дорозі у Ефрафу, тобто Вифлеєм. ²⁰ Яків поставив над гробом її пам'ятник. Це надгробний пам'ятник Рахилі до цього дня. ²¹ І вирушив [звідти] Ізраїль і розкинув намет свій за вежею Гадер. ²² Під час перебування Ізраїля в тій країні, Рувим пішов і переспав з Валлою, наложницею

батька свого [Якова]. І почув Ізраїль [і прийняв це зі смутком].

Синів же в Якова було дванадцять. ²³ Сини Лії: первісток Якова Рувим, після нього Симеон, Левій, Іуда, Іссахар і Завулон. ²⁴ Сини Рахилі: Йосиф і Веніамін. ²⁵ Сини Валли, служниці Рахилиної: Дан і Неффалим. ²⁶ Сини Зелфи, служниці Ліїної: Гад і Асир. Ці сини Якова, які народилися йому в Месопотамії.

²⁷ І прийшов Яків до Ісаака, батька свого, [бо він був ще живий,] у Мамре, у Кириаф-Арбу, тобто Хеврон [у землі Ханаанській,] де подорожували Авраам та Ісаак. ²⁸ І було днів [життя] Ісаакаого сто вісімдесят років. ²⁹ І спустив Ісаак дух і помер, і приєднався до народу свого, будучи старим і насиченим життям; і поховали його Ісав і Яків, сини його.

36 ² Ісав узяв собі дружин з дочок ханаанських: Аду, дочку Елона хеттеянина, й Оливему, дочку Ани, сина Цивеона евеянина, ³ і Васемафу, дочку Ізмаїла, сестру Наваїофа. ⁴ Ада народила Ісаву Елифаза, Васемафа народила Рагуїла, ⁵ Оливема народила Іеуса, Ієглома і Корея. Це сини Ісава, що народилися йому в землі Ханаанській. ⁶ І взяв Ісав дружин своїх і синів своїх, і дочок своїх, і всіх людей дому свого, й [усі] отари свої, і всю худобу свою, і все майно своє, яке він придбав у землі Ханаанській, і пішов [Ісав] в *іншу* землю від лиця Якова, брата свого, ⁷ тому що майно їх було таке велике, що вони не могли жити разом, і земля подорожування їх не вмщала їх, через безлічі отар їхніх. ⁸ І оселився Ісав на горі Сеїр, Ісав, він же Едом.

⁹ І ось родовід Ісава, батька Ідумеїв, на горі Сеїр. ¹⁰ Ось імена синів

[8] 1 Пар. 10, 12. [10] Бут. 32, 28. [11] Бут. 1, 28; 17, 1, 6. [12] Бут. 12, 7. [13] Бут. 17, 22. [14] Бут. 28, 18. [15] Бут. 28, 19. [17] 1 Цар. 4, 20. [19] Бут. 48, 7. [20] 1 Мак. 13, 27. 1 Цар. 10, 2. [21] Мих. 4, 8. [22] Бут. 49, 4. [23] Бут. 46, 8. Вих. 1, 2. [24] Бут. 30, 23.

[25] Бут. 30, 5. [26] Бут. 30, 9. [27] Бут. 23, 2; 14, 13. [29] Бут. 25, 9.

Глава 36. [1] Бут. 25, 30. [2] Бут. 26, 34. [3] Бут. 28, 9. [4] 1 Пар. 1, 35. [6] Нав. 24, 4. Бут. 32, 3. [7] Бут. 13, 6; 26, 14. [8] Нав. 24, 4. [10] 1 Пар. 1, 35.

Ісава: Елифаз, син Ади, дружини Ісавової, і Рагуїл, син Васемафи, дружини Ісавової.¹¹ У Елифаза були сини: Феман, Омар, Цефо, Гафам і Кеназ.¹² Фамна ж була наложницею Елифаза, сина Ісавового, і народила Елифазу Амаліка. Ось сини Ади, дружини Ісавової.¹³ І ось сини Рагуїла: Нахаф і Зерах, Шамма і Миза. Це сини Васемафи, дружини Ісавової.¹⁴ І ці були сини Оливемі, дочки Ани, сина Цивеонового, дружини Ісавової: вона народила Ісаву Іеуса, Іеглома і Корей.¹⁵ Ось старійшини синів Ісавових. Сини Елифаза, первістка Ісавового: старійшина Феман, старійшина Омар, старійшина Цефо, старійшина Кеназ,¹⁶ старійшина Корей, старійшина Гафам, старійшина Амалік. Ці старійшини Елифазові в землі Едома; ці сини Ади.¹⁷ Ці сини Рагуїла, сина Ісавового: старійшина Нахаф, старійшина Зерах, старійшина Шамма, старійшина Миза. Ці старійшини Рагуїлові в землі Едома; ці сини Васемафи, дружини Ісавової.¹⁸ Ці сини Оливемі, дружини Ісавової: старійшина Іеус, старійшина Іеглом, старійшина Корей. Ці старійшини Оливемі, дочки Ани, дружини Ісавової.¹⁹ Ось сини Ісава, і ось старійшини їх. Це Едом.

²⁰ Ці сини Сеїра хорреянина, що жили в землі тій: Лотан, Шовал, Цивеон, Ана,²¹ Дипшон, Ецер і Дипшан. Ці старійшини хорреїв, синів Сеїра, у землі Едома.²² Сини Лотана були: Хори і Геман; а сестра у Лотана: Фамна.²³ Ці сини Шовала: Алван, Манахаф, Евал, Шефо й Онам.²⁴ Ці сини Цивеонова: Аїа й Ана. Це той Ана, що знайшов теплі води в пустелі, коли пас ослів Цивеонова, батька свого.²⁵ Ці діти Ани: Дипшон і Оливема, дочка Ани.²⁶ Ці сини Дипшона: Хемдан, Ешбан, Іфран і Херан.²⁷ Ці сини Ецера: Билган, Зааван, [Укам] і Акан.²⁸ Ці сини Ди-

пана: Уц і Аран.²⁹ Ці старійшини хорреїв: старійшина Лотан, старійшина Шовал, старійшина Цивеон, старійшина Ана,³⁰ старійшина Дипшон, старійшина Ецер, старійшина Дипшан. Ось старійшини хорреїв, за старшинством їх у землі Сеїр.

³¹ Ось царі, що царювали в землі Едома, раніше царювання царів у синів Ізраїлевих:³² царював у Едомі Бела, син Веорів, а ім'я міста його Дингава.³³ І помер Бела, і зацарював після нього Іовав, син Зераха, з Восори.³⁴ Помер Іовав, і зацарював після нього Хушам, із землі феманитян.³⁵ І помер Хушам, і запанував після нього Гадад, син Бедадів, який перемиг мадіанитян на полі Моава; ім'я міста його Авиф.³⁶ І помер Гадад, і зацарював після нього Самла з Масреки.³⁷ І помер Самла, і зацарював після нього Саул з Реховофа, що біля річки.³⁸ І помер Саул, і зацарював після нього Баал-Ханан, син Ахбора.³⁹ І помер Баал-Ханан, син Ахбора, і зацарював після нього Гадар [син Варадів]; ім'я міста його Пау; ім'я дружини його Меґетавель, дочка Матреди, сина Мезагава.

⁴⁰ Ці імена старійшин Ісавових, за племенами їх, за місцями їх, за іменами їх, [за народами їх]: старійшина Фимна, старійшина Алва, старійшина Іетеф,⁴¹ старійшина Оливема, старійшина Ела, старійшина Пинон,⁴² старійшина Кеназ, старійшина Феман, старійшина Мивцар,⁴³ старійшина Магдиїл, старійшина Ірам. Ось старійшини ідумейські, за їхніми селищами, у землі володіння їх. Ось Ісав, батько ідумеїв.

37 Яків жив у землі подорожування батька свого [Ісаака], у землі Ханаанській.² Ось житіє Якова. Йосиф, сімнадцяти років, пас худобу [батька свого] разом із братами своїми, будучи отроком, з синами Валли і з синами Зелфи, дружин

[20] Втор. 2, 11–12. 1 Пар. 1, 38. [23] 1 Пар. 1, 40. [33] Іс. 34, 6; 63, 1. [37] Бут. 10, 11. [38]

1 Пар. 1, 49. [40] 1 Пар. 1, 51.

Глава 37. [1] Бут. 35, 27; 36, 6. Євр. 11, 13.

батька свого. І доносив Йосиф недобрі про них чутки до [Ізраїля] батька їх.³ Ізраїль любив Йосифа більше за всіх синів своїх, тому що він був сином старости його, – і зробив йому різнобарвний одяг.⁴ І побачили брати його, що батько їх любить його більше, ніж усіх братів його; і зненавиділи його і не могли говорити з ним дружньо.⁵ І бачив Йосиф сон, і розповів [його] братам своїм: і вони зненавиділи його ще більше.⁶ Він сказав їм: вислухайте сон, який я бачив:⁷ ось, ми в'яжемо снопи посередині поля; і ось, мій сніп встав і став прямо; і ось, ваші снопи стали навкруги і поклонилися моєму снопові.⁸ І сказали йому брати його: невже ти будеш царювати над нами? невже будеш володіти нами? І зненавиділи його ще більше за сні його і за слова його.⁹ І бачив він ще інший сон і розповів його [батькові своєму і] братам своїм, говорячи: ось, я бачив ще сон: ось, сонце і місяць і одинадцять зірок поклоняються мені.¹⁰ І він розповів батькові своєму і братам своїм; і насварив його батько його і сказав йому: що це за сон, який ти бачив? невже я і твоя мати, і твої брати прийдемо поклонитися тобі до землі?¹¹ Брати його досаджували на нього, а батько його запам'ятав це слово.

¹² Брати його пішли пасти худобу батька свого в Сихем.¹³ І сказав Ізраїль Йосифові: брати твої чи не пасуть у Сихемі? піди, я пошлю тебе до них. Він відповів йому: ось я.¹⁴ [Ізраїль] сказав йому: піди, подивися, чи здорові брати твої і чи ціла худоба, і принеси мені відповідь. І послав його з долини Хевронської; і він прийшов у Сихем.¹⁵ І знайшов тхось його, що блукав у полі, і запитав його той чоловік, говорячи: чого ти шукаєш?¹⁶ Він сказав: я шукаю

братів моїх; скажи мені, де вони пасуть?¹⁷ І сказав той чоловік: вони пішли звідси, бо я чув, як вони говорили: підемо в Дофан. І пішов Йосиф за братами своїми і знайшов їх у Дофані.¹⁸ І побачили вони його здаля, і раніше ніж він наблизився до них, стали замишляти проти нього, щоб убити його.¹⁹ І сказали один одному: ось, іде сновидець;²⁰ підемо тепер, і вб'ємо його, і кинемо його в який-небудь рів, і скажемо, що хижий звір з'їв його; і побачимо, що буде із його снів.²¹ І почув це Рувим і порятував його від рук їхніх, сказавши: не вб'ємо його.²² І сказав їм Рувим: не проливайте крові; киньте його у рів, що у пустелі, а руки не накладайте на нього. *Це говорив він* [з тим наміром], щоб урятувати його від рук їхніх і повернути його до батька його.²³ Коли Йосиф прийшов до братів своїх, вони зняли з Йосифа одягу його, одягу різнобарвну, яка була на ньому,²⁴ і взяли його і кинули його у рів; рів же той був порожнім; води в ньому не було.²⁵ І сіли вони їсти хліб, і, глянувши, побачили, ось, іде з Галаада караван ізмаїльтян, і верблюди їхні несуть стираксу, бальзам і ладан: ідуть вони відвезти це в Єгипет.²⁶ І сказав Іуда братам своїм: яка користь, якщо ми вб'ємо брата нашого і сховаємо кров його?²⁷ Підемо, продамо його ізмаїльтянам, а руки наші нехай не будуть на ньому, тому що він брат наш, плоть наша. Брати його послухалися²⁸ і, коли проходили купці мадіамські, витягли Йосифа з рову і продали Йосифа ізмаїльтянам за двадцять срібників; а вони відвели Йосифа в Єгипет.²⁹ Рувим же прийшов знову до рову; і ось, немає Йосифа в рові. І роздер він одяг свій,³⁰ і повернувся до братів своїх, і сказав: отрока нема, а я, куди я дінуся?³¹ І взяли

[4] Діян. 7, 9. [11] Дан. 7, 28. Лк 2, 19, 51. [14] 1 Цар. 17, 18. Бут. 23, 2. [17] 4 Цар. 6, 13. [20] Мф 21, 38. Пс. 40, 8. [21] Бут. 42, 22. [22] Бут. 42, 22.

[24] Зах. 9, 11. [25] Бут. 31, 21. Єр. 8, 22; 22, 6. [26] Іов. 16, 18. [28] Суд. 8, 26. Прем. 10, 13. Пс. 104, 17. [29] Бут. 44, 13. Лев. 10, 6. Чис. 14, 6.

одяг Йосифа, і закололи козла, і ви-
мазали одяг кров'ю;³² і послали різ-
нобарвний одяг, і принесли до бать-
ка свого, і сказали: ми це знайшли;
подивися, чи сина твого цей одяг,
чи ні.³³ Він упізнав його і сказав:
це одяг сина мого; хижий звір з'їв
його; очевидно, розтерзаний Йосиф.
³⁴ І розідрав Яків одяг свій, і одяг
веретище на стегна свої, й оплаку-
вав сина свого багато днів.³⁵ І зі-
брались усі сини його і всі дочки
його, щоб утішити його; але він не
хотів утішитися і сказав: з печал-
лю зйду до сина мого в пекло. Так
оплакував його батько його.³⁶ Ма-
дїанитяни ж продали його в Єгипті
Потифару, царедворцеві фараона,
начальникові охоронців.

38 У той час Іуда відійшов від
братів своїх і оселився поблизу
одного одолламитянина, якому ім'я:
Хира.² І побачив там Іуда дочку од-
ного хананеянина, якому ім'я: Шуа;
і взяв її і ввійшов до неї.³ Вона за-
чала і народила сина; і він нарід
йому ім'я: Ир.⁴ І зачала знову, і наро-
дила сина, і нарекла йому ім'я: Онан.
⁵ І ще народила сина [третього] і на-
рекла йому ім'я: Шела. Іуда був у
Хезиві, коли вона народила його.
⁶ І взяв Іуда дружину Ірові, первіст-
кові своєму; ім'я її Фамар.⁷ Ир, пер-
вісток Іудин, був неугадний перед
очима Господа, й умертвив його Гос-
подь.⁸ І сказав Іуда Онану: увійди
до дружини брата твого, одружися з
нею, як дівер, і віднови сім'я братові
твоєму.⁹ Онан знав, що сім'я буде не
йому, і тому, коли входив до дружи-
ни брата свого, виливав [сім'я] на
землю, щоб не дати сімені братові
своєму.¹⁰ Злом було перед очима
Господа те, що він робив; і Він умерт-
вив його.¹¹ І сказав Іуда Фамарі,
невістці своїй [після смерти двох си-

нів своїх]: живи вдовою в домі бать-
ка твого, доки підрасте Шела, син
мій. Тому що він сказав [у розумі
своєму]: не помер би і він подібно до
братів його. Фамар пішла і стала
жити в домі батька свого.

¹² Минуло багато часу, і померла
дочка Шуї, дружина Іудина. Іуда,
утіпившись, пішов у Фамну до охо-
ронців худоби його, сам і Хира, друг
його, одолламитянин.¹³ І повідоми-
ли Фамар, говорячи: ось, свекор твій
іде у Фамну стригти худобу свою.
¹⁴ І зняла вона із себе одяг удівства
свого, покрила себе покривалом і, за-
крившись, сіла біля воріт Енаїма, що
на дорозі до Фамни. Бо бачила, що
Шела виріс, і вона не дала йому за
дружину.¹⁵ І побачив її Іуда і при-
йняв її за блудницю, тому що вона
закрила лице своє. [І не впізнав її.]
¹⁶ Він повернув до неї і сказав: я
увійду до тебе. Тому що не знав, що
це невістка його. Вона сказала: що
ти даси мені, якщо ввійдеш до мене?
¹⁷ Він сказав: я надішлю тобі козеня
з отари [моєї]. Вона сказала: чи даси
ти мені заставу, поки пришлеш?
¹⁸ Він сказав: яку дати тобі заставу?
Вона сказала: печатку твою, і пере-
в'язь твою, і тростину твою, що в руці
твоїй. І дав він їй і ввійшов до неї; і
вона зачала від нього.¹⁹ І, вставши,
пішла, зняла з себе покривало своє
й одяглася в одяг удівства свого.
²⁰ Іуда ж послав козеня через друга
свого одолламитянина, щоб взяти
заставу з руки жінки, але він не зна-
йшов її.²¹ І запитав жителів того міс-
ця, говорячи: де блудниця, що була
в Енаїмі при дорозі? Але вони сказа-
ли: тут не було блудниці.²² І повернув-
ся він до Іуди і сказав: я не знайшов
її; та й жителі місця того сказали:
тут не було блудниці.²³ Іуда сказав:
нехай вона візьме собі, аби тільки

[33] Бут. 44, 28. [34] 1 Цар. 4, 12. 2 Цар. 3,
31. 3 Цар. 20, 32. [35] Тов. 10, 7. Бут. 42, 38.
[36] Бут. 39, 1. Пс. 104, 17.

Глава 38. [3] Бут. 46, 12. Чис. 26, 19.

1 Пар. 2, 3. [5] Чис. 26, 20. [7] Чис. 26, 19. [8]
Втор. 25, 5. Мф 22, 24. Мк 12, 19. [11] Тов. 7,
11. [12] 1 Цар. 25, 2. [14] Притч. 9, 14. Єр. 3,
2. [15] Притч. 7, 12. [16] Лев. 18, 15; 20, 12.

не стали над нами сміятися; ось, я посилав це козеня, але ти не знайшов її. ²⁴ Минуло близько трьох місяців, і сказали Іуді, говорячи: Фамар, невістка твоя, впала у блуд, і ось, вона вагітна від блуду. Іуда сказав: виведіть її, і нехай вона буде спалена. ²⁵ Але коли повели її, вона послала сказати свекру своєму: я вагітна від того, чиї ці речі. І сказала: впізнавай, чия ця печатка і перев'язь і тростина. ²⁶ Іуда впізнав і сказав: вона правіша за мене, тому що я не дав її Шелі, синові моему. І не пізнавав її більше. ²⁷ Під час пологів її виявилось, що в утробі у неї близнюки. ²⁸ І під час пологів її з'явилася рука [одного]; і взяла повитуха і нав'язала йому на руку червону нитку, сказавши: цей вийшов першим. ²⁹ Але він повернув руку свою; і ось, вийшов брат його. І вона сказала: як ти подолав собі перешкоду? І наречено йому ім'я: Фарес. ³⁰ Потім вийшов брат його з червоною ниткою на руці. І наречено йому ім'я: Зара.

39 Йосиф же відведений був до Єгипту, і купив його з рук ізмаїльтян, які привели його туди, єгиптянин Потифар, царедворець фараонів, начальник охоронців. ² І був Господь з Йосифом: він був успішним у справах і жив у домі господаря свого, єгиптянина. ³ І побачив господар його, що Господь з ним і що в усьому, що він робить, Господь у руках його дає успіх. ⁴ І здобув Йосиф благовоління в очах його і служив йому. І він поставив його над домом своїм, і все, що мав, віддав до рук його. ⁵ І з того часу, як він поставив його над домом своїм і над усім, що мав, Господь благословив дім єгиптянина заради Йосифа, і було благословення Господнє на всьому, що мав він у домі й у полі [його].

⁶ І залишив він усе, що мав, у руках Йосифа і не знав він при ньому нічого, крім хліба, який він їв.

Йосиф же був красивий станом і красивий лицем. ⁷ І звернула погляди на Йосифа дружина господаря його і сказала: спи зі мною. ⁸ Але він відмовився і сказав дружині господаря свого: ось, господар мій не знає при мені нічого в домі, і все, що має, віддав у мої руки; ⁹ немає більшого за мене в домі цьому; і він не заборонив мені нічого, крім тебе, тому що ти дружина його; як же зроблю я це велике зло і згрішу перед Богом? ¹⁰ Коли вона щодня так говорила Йосифу, а він не слухав її, щоб спати з нею і бути з нею, ¹¹ трапилося в один день, що він увійшов у дім робити справу свою, а нікого із домашніх тут у домі не було; ¹² вона схопила його за одяг його і сказала: лягай зі мною. Але він, залишивши одягу свою в руках її, побіг і вибіг геть.

¹³ Вона ж, побачивши, що він залишив одяг свій у руках її і побіг геть, ¹⁴ покликкала домашніх своїх і сказала їм так: подивіться, він привів до нас єврея насміятися над нами. Він прийшов до мене, щоб лягти зі мною, але я закричала гучним голосом, ¹⁵ і він, почувши, що я здійняла крик і закричала, залишив у мене одяг свій, і побіг, і вибіг геть. ¹⁶ І залишила одягу його у себе до приходу господаря його в дім свій. ¹⁷ І переказала йому ті самі слова, говорячи: раб єврей, якого ти привів до нас, приходив до мене насміятися наді мною [і говорив мені: ляжу я з тобою], ¹⁸ але, коли [почув, що] я підняла крик і закричала, він залишив у мене одяг свій і втік геть. ¹⁹ Коли господар його почув слова дружини своєї, які вона сказала йому, говорячи: так вчинив зі мною раб твій, то спалах-

[24] Бут. 20, 3. Лев. 21, 9. Втор. 22, 22. [27] 1 Пар. 2, 4. Мф 1, 3. [29] Бут. 46, 12. 1 Пар. 4, 1.

Глава 39. [1] Пс. 104, 17. Діян. 7, 9. [2] Діян. 7, 9. [3] Бут. 21, 22. Пс. 1, 3. [5] Бут.

30, 27. Іс. 45, 4. [7] Іов. 31, 1. Притч. 7, 5. 2 Пет. 2, 14. [9] Іов. 24, 15. Сир. 23, 27. Іс. 29, 15. [12] 2 Цар. 13, 11. [14] Сир. 25, 19.

нув гнівом; ²⁰ і взяв Йосифа господар його і віддав його у в'язницю, де утримувалися в'язні царя. І був він там у в'язниці.

²¹ І Господь був з Йосифом, і простягнув до нього милість, і дарував йому благовоління в очах начальника в'язниці. ²² І віддав начальник в'язниці в руки Йосифові усіх в'язнів, що перебували у в'язниці, і в усьому, що вони там не робили б, він був розпорядником. ²³ Начальник в'язниці і не дивився ні за чим, що було у нього в руках, тому що Господь був з Йосифом, і в усьому, що він робив, Господь давав успіх.

40 Після цього виночерпій царя Єгипетського і хлібодар провинулися перед господарем своїм, царем Єгипетським. ² І прогнівався фараон на двох царедворців своїх, на головного виночерпія і на головного хлібодара, ³ і віддав їх під варту в дім начальника охоронців, у в'язницю, у місце, де ув'язнений був Йосиф. ⁴ Начальник охоронців приставив до них Йосифа, і він служив їм. І пробули вони під вартою деякий час.

⁵ Одного разу виночерпію і хлібодару царя Єгипетського, замкненим у в'язниці, бачилися сни, кожному свій сон, обом в одну ніч, кожному сон особливого значення. ⁶ І прийшов до них Йосиф вранці, побачив їх, і ось, вони засмучені. ⁷ І запитав він царедворців фараонових, що перебували з ним у домі господаря його під вартою, говорячи: чому у вас сьогодні сумні обличчя? ⁸ Вони сказали йому: ми бачили сни; а витлумачити їх нема кому. Йосиф сказав їм: чи не від Бога тлумачення? розкажіть мені. ⁹ І розповів головний виночерпій Йосифу сон свій і сказав йому: мені снилося, ось виноградна

лоза переді мною; ¹⁰ на лозі три гілки; вона розвинулася, показався на ній цвіт, вирости й дозріли на ній ягоди; ¹¹ і чаша фараонова у руці моїй; я взяв ягід, вичавив їх у чашу фараонову і подав чашу в руку фараонові. ¹² І сказав йому Йосиф: ось тлумачення його: три гілки – це три дні; ¹³ через три дні фараон піднесе голову твою і поверне тебе на місце твоє, і ти подаси чашу фараонову в руку його, за колишнім звичаєм, коли ти був у нього виночерпієм; ¹⁴ згадай же мене, коли добре тобі буде, і зроби мені благодіяння, і скажи про мене фараонові, й виведи мене з цього дому, ¹⁵ бо я украдений із землі євреїв; а також і тут нічого не зробив, за що б кинути мене у в'язницю. ¹⁶ Головний хлібодар побачив, що витлумачив він добре, і сказав Йосифові: мені також снилося: ось на голові в мене три кошики решітчастих; ¹⁷ у верхньому кошику всяка їжа фараонова, вироби пекаря, і птахи [небесні] клювали її з кошика на голові моїй. ¹⁸ І відповів Йосиф і сказав [йому]: ось тлумачення його: три кошики – це три дні; ¹⁹ через три дні фараон зніме з тебе голову твою і повісить тебе на дереві, і птахи [небесні] будуть клювати плоть твою з тебе. ²⁰ На третій день, день народження фараонового, зробив він вечерю для всіх слуг своїх і згадав він про головного виночерпія і головного хлібодара серед слуг своїх; ²¹ і повернув головного виночерпія на попереднє місце, і він подав чашу в руку фараонову, ²² а головного хлібодара повісив [на дереві], як витлумачив їм Йосиф. ²³ І не згадав головний виночерпій про Йосифа, але забув його.

41 Коли минуло два роки, фараону снилося: ось, він стоїть біля ріки; ² і ось, вийшли з ріки сім

[20] Пс. 104, 18. [21] Прем. 10, 14. Діян. 7, 10. [23] Бут. 39, 3. Пс. 1, 3.

Глава 40. [3] Бут. 39, 20. [5] Дан. 2, 1, 29. Мф 27, 19. [6] Бут. 41, 8. [8] Бут. 41, 16. Дан.

2, 27–28. [12] Бут. 41, 25. [14] Несм. 5, 19; 13, 31. Лк 23, 42. [15] Бут. 37, 28. [19] Бут. 41, 13. [20] Мк 6, 21. [22] Бут. 40, 19. [23] Ам. 6, 6.

Глава 41. [1] Дан. 2, 1.

корів, гарних на вигляд і повних тілом, і паслися в очереті; ³ але ось, після них вийшли з ріки сім корів інших, худих на вигляд і охлялих тілом, і стали поряд з тими коровами, на березі ріки; ⁴ і з'їли корови худі на вигляд і охлялі тілом сім корів гарних на вигляд і повних. І прокинувся фараон, ⁵ і заснув знову, і снилося йому іншого разу: ось, на одному стеблі піднялося сім колосків гладеньких і гарних; ⁶ але ось, після них виросло сім колосків виснажених і висушених східним вітром; ⁷ і пожерли худі колоски сім колосків гладеньких і повних. І прокинувся фараон і зрозумів, що це сон. ⁸ Уранці засмутився дух його, і послав він, і покликав усіх волхвів Єгипту і всіх мудреців його, і розповів їм фараон сон свій; але не було нікого, хто витлумачив би його фараону. ⁹ І став говорити головний виночерпій фараонові і сказав: гріхи мої згадую я нині; ¹⁰ фараон прогнівався на рабів своїх і віддав мене і головного хлібодара під варту в дім начальника охоронців; ¹¹ і снився нам сон в одну ніч, мені і йому, кожному снився сон особливого значення; ¹² там саме був з нами молодий єврей, раб начальника охоронців; ми розповіли йому сни наші, і він витлумачив нам кожному відповідно до його сновидіння; ¹³ і як він витлумачив нам, так і збулося: я повернений на місце моє, а той повішений. ¹⁴ І послав фараон і покликав Йосифа. І поспішно вивели його з в'язниці. Він постригся і переминив одяг свій і прийшов до фараона. ¹⁵ Фараон сказав Йосифові: мені снився сон, і нема нікого, хто витлумачив би його, а про тебе я чув, що ти вмєш тлумачити сни. ¹⁶ І відповів Йосиф фараону, говорячи: це не мое; Бог дасть відповідь на благо фарао-

нові. ¹⁷ І сказав фараон Йосифові: мені снилося: ось, стою я на березі ріки; ¹⁸ і ось, вийшли з ріки сім корів повних тілом і гарних на вигляд і паслися в очереті; ¹⁹ але ось, після них ішли сім корів інших, худих, дуже поганих на вигляд і охлялих тілом: я не бачив по всій землі Єгипетській таких худих, як вони; ²⁰ бо з'їли охлялі й худі корови попередніх сім корів повних; ²¹ і ввійшли повні в утробу їх, але не помітно було, що вони ввійшли в утробу їх: вони були так само худими на вигляд, як і спочатку. І я прокинувся. ²² Потім снилося мені: ось, на одному стеблі піднялися сім колосків повних і гарних; ²³ але ось, після них виросло сім колосків тонких, виснажених і висушених східним вітром; ²⁴ і пожерли худі колоски сім колосків гарних. Я розповів це волхвам, але ніхто не пояснив мені. ²⁵ І сказав Йосиф фараонові: сон фараонів один: що Бог зробить, те Він звістив фараонові. ²⁶ Сім корів гарних, це сім років; і сім колосків добрих, це сім років: сон один; ²⁷ і сім корів охлялих і худих, що вийшли після тих, це сім років, також і сім колосків виснажених і висушених східним вітром, це сім років голоду. ²⁸ Ось чому сказав я фараонові: що Бог зробить, те Він показав фараонові. ²⁹ Ось, настає сім років великого достатку в усій землі Єгипетській; ³⁰ після них настануть сім років голоду, і забудеться весь той достаток у землі Єгипетській, і виснажить голод землю, ³¹ і непримітним буде колишній достаток на землі, через голод, що прийде, тому що він буде дуже тяжким. ³² А що сон повторився фараону двічі, це значить, що це істинне слово Боже, і що незабаром Бог виконає це. ³³ І нині нехай знайде фараон чоловіка розумного і мудрого і нехай по-

[6] Єз. 17, 10. [8] Бут. 40, 7. Дан. 2, 3. Вих. 7, 11. [10] Бут. 40, 3. [11] Бут. 40, 8. [13] Бут. 40, 19. [14] Пс. 104, 20. [16] Дан. 2, 30. Мф

10, 20. 1 Кор. 15, 10. [21] Бут. 41, 4. [26] Бут. 40, 12. [30] 4 Цар. 8, 1.

ставити його над землею Єгипетською.³⁴ Нехай накаже фараон поставити над землею наглядачів збирати за сім років достатку п'яту частину [усього врожаю] землі Єгипетської;³⁵ нехай вони беруть усякий хліб цих гарних років, що настають, і зберуть у містах хліб під відання фараона для їжі, і нехай бережуть;³⁶ і буде ця їжа в запас для землі на сім років голоду, які будуть у землі Єгипетській, щоб земля не загинула від голоду.

³⁷ Це сподобалося фараонові й усім слугам його.³⁸ І сказав фараон слугам своїм: чи знайдемо ми таку, як він, людину, у якій був би Дух Божий? ³⁹ І сказав фараон Йосифу: оскільки Бог відкрив тобі все це, то немає настільки розумного і мудрого, як ти;⁴⁰ ти будеш над домом моїм, і твого слова буде дотримуватися весь народ мій; тільки престолом я буду більшим за тебе.⁴¹ І сказав фараон Йосифові: ось, я поставляю тебе над усією землею Єгипетською.⁴² І зняв фараон перстень свій з руки своєї і надів його на руку Йосифа; вдяг його у висонний одяг, поклав золотий ланцюг на шийку його;⁴³ повелів везти його на другій із своїх колісниць і проголошувати перед ним: схиляйтеся! І поставив його над усією землею Єгипетською.⁴⁴ І сказав фараон Йосифу: я фараон; без тебе ніхто не ворухне ні рукою своєю, ні ногою своєю по всій землі Єгипетській.⁴⁵ І нарік фараон Йосифові ім'я: Цафнаф-панеах, і дав йому за дружину Асенефу, дочку Потифера, жерця Лілопольського. І пішов Йосиф по землі Єгипетській.⁴⁶ Йосифові було тридцять років від народження, коли він став перед лице фараона, царя Єгипетського. І вийшов Йосиф від лица фараонового і пройшов по всій землі Єгипетській.⁴⁷ Земля ж у сім років достатку принесла з одного зер-

на по жмені.⁴⁸ І зібрав він усякий хліб семи років, які були [родючі] в землі Єгипетській, і поклав хліб у містах; у кожному місті поклав хліб полів, що оточують його.⁴⁹ І зібрав Йосиф хліба дуже багато, як піску морського, так що перестав і рахувати, тому що не стало рахунку.

⁵⁰ До настання років голоду, у Йосифа народилися два сини, яких народила йому Асенефа, дочка Потифера, жерця Лілопольського.⁵¹ І нарік Йосиф ім'я первісткові: Манассія, тому що [говорив він] Бог дав мені забути усі нещастя мої і весь дім батька мого.⁵² А другому нарік ім'я: Єфрем, тому що [говорив він] Бог зробив мене плідним у землі страждання мого.

⁵³ І минули сім років достатку, що був у землі Єгипетській,⁵⁴ і настали сім років голоду, як сказав Йосиф. І був голод по всіх землях, а в усій землі Єгипетській був хліб.⁵⁵ Але коли і вся земля Єгипетська почала терпіти голод, то народ почав волати до фараона про хліб. І сказав фараон усім єгиптянам: підіть до Йосифа і робіть, що він вам скаже.⁵⁶ І був голод по всій землі; і відчинив Йосиф усі житниці, і став продавати хліб єгиптянам. Голод же посилювався в землі Єгипетській.⁵⁷ І з усіх країн приходили в Єгипет купувати хліб у Йосифа, тому що голод посилювався по всій землі.

42 І довідався Яків, що в Єгипті є хліб, і сказав Яків сином своїм: що ви дивитеся? ² І сказав: ось, я чув, що є хліб у Єгипті; підіть туди і купіть нам звідти хліба, щоб нам жити і не вмерти.³ Десять братів Йосифових пішли купити хліба в Єгипті,⁴ а Веніаміна, брата Йосифового, не послав Яків з братами його, тому що сказав: не трапилось б з ним лиха.⁵ І прийшли сини Із-

[40] Пс. 104, 21. 1 Мак. 2, 53. Діян. 7, 10. [41] Прем. 10, 14. [42] Есф. 3, 10. Єз. 16, 11. Дан. 5, 29. [46] Бут. 37, 2. [50] Бут. 46, 20;

48, 5, 20. [54] Пс. 104, 16. [55] Ін 2, 5. [56] Бут. 42, 6. [57] Бут. 12, 10.

Глава 42. [1] Діян. 7, 12. [4] Бут. 43, 5.

раїлеві купувати хліб, разом з іншими, що прийшли, бо в землі Ханаанській був голод. ⁶ Йосиф же був начальником у землі тій; він і продавав хліб усьому народові землі. Брати Йосифа прийшли і поклонилися йому лицем до землі. ⁷ І побачив Йосиф братів своїх і впізнав їх; але показав, що начебто не знає їх, і говорив з ними суворо і сказав їм: звідки ви прийшли? Вони сказали: із землі Ханаанської, купити їжу. ⁸ Йосиф упізнав братів своїх, але вони не впізнали його. ⁹ І згадав Йосиф сни, що снилися йому про них; і сказав їм: ви підглядачі, ви прийшли вигледіти наготу* землі цієї. ¹⁰ Вони сказали йому: ні, господарю наш; раби твої прийшли купити їжі; ¹¹ ми всі діти однієї людини; ми люди чесні; раби твої не бували підглядачами. ¹² Він сказав їм: ні, ви прийшли вигледіти наготу землі цієї. ¹³ Вони сказали: нас, рабів твоїх, дванадцять братів; ми сини одного чоловіка в землі Ханаанській, і ось, менший тепер з батьком нашим, а одного не стало. ¹⁴ І сказав їм Йосиф: це саме я і говорив вам, сказавши: ви підглядачі; ¹⁵ ось як ви будете випробувані: *клянуся* життям фараона, ви не вийдете звідси, якщо не прийде сюди менший брат ваш; ¹⁶ пошліть одного з вас, і нехай він приведе брата вашого, а ви будете затримані; і відкриється, чи правда у вас; і якщо ні, *то клянусь* життям фараона, що ви підглядачі. ¹⁷ І віддав їх під варту на три дні. ¹⁸ І сказав їм Йосиф на третій день: ось що зробіть, і залишитеся живими, тому що я боюся Бога: ¹⁹ якщо ви люди чесні, то один брат із вас нехай утримується в домі, де ви ув'язнені; а ви підіть, відвезіть хліб, заради голоду сімей ваших; ²⁰ брата ж вашого мен-

шого приведіть до мене, щоб виправдалися слова ваші і щоб не померти вам. Так вони і зробили. ²¹ І говорили вони один одному: дійсно ми караємося за гріх проти брата нашого; ми бачили страждання душі його, коли він благав нас, але не послухали [його]; за те і спостигло нас горе це. ²² Рувим відповів їм і сказав: чи не говорив я вам: не грішіть проти отрока? але ви не послухалися; ось, кров його стягується. ²³ А того не знали вони, що Йосиф розуміє; бо між ними був перекладач. ²⁴ І відійшов від них [Йосиф] і заплакав. І повернувся до них, і говорив з ними, і, взявши з них Симеона, зв'язав його перед очима їхніми. ²⁵ І наказав Йосиф наповнити мішки їхні хлібом, а срібло їх повернути кожному в мішок його, і дати їм запасів на дорогу. Так і зроблено з ними. ²⁶ Вони поклали хліб свій на ослив своїх, і пішли звідти. ²⁷ І відкрив один із них мішок свій, щоб дати корму ослів своєму на ночівлі, і побачив срібло своє в отворі мішка його, ²⁸ і сказав своїм братам: срібло моє повернуто; ось воно в мішку моєму. І засмутилося серце їх, і вони з тремтінням говорили один одному: що це Бог зробив з нами? ²⁹ І прийшли до Якова, батька свого, у землю Ханаанську і розповіли йому все, що трапилося з ними, говорячи: ³⁰ начальник над тією землею говорив з нами суворо і прийняв нас за підглядачів землі цієї. ³¹ І сказали ми йому: ми люди чесні; ми не бували підглядачами; ³² нас дванадцять братів, синів у батька нашого; одного не стало, а менший тепер з батьком нашим у землі Ханаанській. ³³ І сказав нам начальник над тією землею: ось як дізнаюсь я, чи чесні ви люди: залиште у мене одного брата з вас, а ви візьміть хліб заради голоду сімей ваших і підіть,

* Слабкі місця.

[6] Бут. 37, 7, 9; 41, 40, 56. [7] Бут. 43, 7; 44, 19. [9] Бут. 37, 5, 9. [13] Бут. 37, 33;

44, 20. [15] Бут. 43, 5; 44, 23. [20] Бут. 43, 8. [21] Бут. 37, 25. [22] Бут. 37, 21–22.

³⁴ і приведіть до мене молодшого брата вашого; і буду знати я, що ви не підглядачі, але люди чесні; віддам вам брата вашого, і ви можете промишляти у цій землі. ³⁵ Коли ж вони спорожняли мішки свої, ось, у кожного вузлик срібла його в мішку його. І побачили вони вузлики срібла свого, вони і батько їхній, і злякалися. ³⁶ І сказав їм Яків, батько їхній: ви позбавили мене дітей: Йосифа нема, і Симеона нема, і Веніаміна взяти хочете, – усе це на мене! ³⁷ І сказав Рувим батькові своєму, говорячи: убий двох моїх синів, якщо я не приведу його до тебе; віддай його на мої руки; я поверну його тобі. ³⁸ Він сказав: не піде син мій з вами; тому що брат його помер, і він один залишився; якщо трапиться з ним нещастя на шляху, в який ви підете, то зведете ви сивину мою з печаллю в могилу.

43 Голод посилювався на землі. ² І коли вони з'їли хліб, який привезли з Єгипту, тоді батько їхній сказав їм: підіть знову, купіть нам трохи їжі. ³ І сказав йому Іуда, говорячи: той чоловік рішуче заявив нам, сказавши: не з'являйтеся до мого лица, якщо брата вашого не буде з вами. ⁴ Якщо пошлеш з нами брата нашого, то підемо і купимо тобі їжі, ⁵ а якщо не пошлеш, то не підемо, тому що той чоловік сказав нам: не з'являйтеся до мого лица, якщо брата вашого не буде з вами. ⁶ Ізраїль сказав: для чого ви зробили мені таке зло, сказавши тому чоловікові, що у вас є ще брат? ⁷ Вони сказали: розпитував той чоловік про нас і про рід наш, говорячи: чи живий ще батько ваш? чи є у вас брат? Ми і розповіли йому за цими розпитами. Чи могли ми знати, що він скаже: приведіть брата вашого? ⁸ Іуда ж сказав Ізраїлю, батькові своє-

му: відпусти отрока зі мною, і ми встанемо і підемо, і живі будемо і не помрем і ми, і ти, і діти наші; ⁹ я відповідаю за нього, з моїх рук вимагатимеш його; якщо я не приведу його до тебе і не поставлю його перед лицем твоїм, то залишусь я винним перед тобою в усі дні життя; ¹⁰ якби ми не барилися, то вже сходили б двічі. ¹¹ Ізраїль, батько їх, сказав їм: якщо так, то ось що зробіть: візьміть із собою плодів землі цієї і віднесіть у дарунок тому чоловікові трохи бальзаму і трохи меду, стиракси і ладану, фісташок і мигдалевих горіхів; ¹² візьміть і інше срібло в руки ваші; а срібло, назад покладене в отвори мішків ваших, поверніть руками вашими: можливо, це недогляд; ¹³ і брата вашого візьміть і, вставши, підіть знову до чоловіка того; ¹⁴ Бог же Всемогутній нехай дасть вам знайти милість у чоловіка того, щоб він відпустив вам і іншого брата вашого і Веніаміна, а мені якщо вже бути бездітним, то нехай буду бездітним. ¹⁵ І взяли ті люди дарунки ці, і срібла вдвічі взяли в руки свої, і Веніаміна, і встали, пішли в Єгипет і постали перед лицем Йосифа. ¹⁶ Йосиф, побачивши між ними Веніаміна [брата свого, сина матері своєї], сказав начальнику дому свого: введи цих людей у дім і заколи що-небудь з худоби, і приготуй, тому що зі мною будуть їсти ці люди опівдні. ¹⁷ І зробив чоловік той, як сказав Йосиф, і ввів чоловік той людей цих у дім Йосифів. ¹⁸ І злякалися люди ці, що ввели їх у дім Йосифів, і сказали: це за срібло, повернете раніше у мішки наші, ввели нас, щоб причепитися до нас і напасти на нас, і взяти нас у рабство, і ослів наших. ¹⁹ І підійшли вони до начальника дому Йосифового, і стали говорити йому біля

[35] Бут. 43, 18, 21; 44, 1. [36] Бут. 37, 33. [37] Бут. 46, 9. [38] Бут. 37, 35; 44, 29–31. Глава 43. [2] Бут. 44, 25. [3] Бут. 42, 20.

[5] Бут. 42, 4, 15. [7] Бут. 42, 7; 44, 19. [9] Бут. 44, 32. [14] Бут. 42, 24. Рүф. 1, 8. 2 Пар. 2, 6.

дверей дому,²⁰ і сказали: послухай, господарю наш, ми приходили вже раніше купувати їжу,²¹ і трапилося, що, коли прийшли ми на ночівлю і відкрили мішки наші, – ось срібло кожного в отворі мішка його, срібло наше за вагою його, і ми повертаємо його своїми руками;²² а для купівлі їжі ми принесли інше срібло в руках наших, ми не знаємо, хто поклав срібло наше в мішки наші.²³ Він сказав: будьте спокійні, не бійтеся; Бог ваш і Бог батька вашого дав вам скарб у мішках ваших; срібло ваше дійшло до мене. І привів до них Симеона.²⁴ І ввів той чоловік людей цих у дім Йосифів і дав води, і вони обмили ноги свої; і дав корму ослам їхнім.²⁵ І вони приготували дарунки до приходу Йосифа опівдні, тому що чули, що там будуть їсти хліб.²⁶ І прийшов Йосиф додому; і вони принесли йому в дім дарунки, які були в руках їхніх, і поклонилися йому до землі.²⁷ Він запитав їх про здоров'я і сказав: чи здоровий батько ваш старий, про якого ви говорили? чи живий ще він?²⁸ Вони сказали: здоровий раб твій, батько наш; ще живий. [Він сказав: благословенна людина ця від Бога.] І схилилися вони і поклонилися.²⁹ І підняв очі свої [Йосиф], і побачив Веніаміна, брата свого, сина матері своєї, і сказав: це брат ваш менший, про якого ви говорили мені? І сказав: нехай буде милість Божа з тобою, сину мій!³⁰ І поспіхом вийшов Йосиф, тому що закипіла любов до брата його, і він готовий був заплакати, і вийшов він у внутрішню кімнату і плакав там.³¹ І, умивши лице своє, ввійшов, і укріпився і сказав: подавайте страву.³² І подали йому окремо, і їм окремо, і єгиптяни, які обідали з ним, окремо, бо єгиптяни не можуть їсти з євреями, тому що це мерзота для

єгиптян.³³ І сіли вони перед ним, первородний за первородством його, і молодший за молодістю його, і дивувалися ці люди один перед одним.³⁴ І посилалися їм страви від нього, і частка Веніаміна була вп'ятеро більшою за частки кожного з них. І пили, і доволі пили вони з ним.

44 І наказав [Йосиф] начальнику дому свого, говорячи: наповни мішки цих людей харчами, скільки вони зможуть нести, і срібло кожного поклади в отвір мішка його,² а чашу мою, чашу срібну, поклади в отвір мішка до молодшого разом зі сріблом за куплений ним хліб. І зробив той за словом Йосифа, яке сказав він.³ Уранці, коли розвиднилось, ці люди були відпущені, вони й осли їхні.⁴ Ще не далеко відійшли вони від міста, як Йосиф сказав начальникові дому свого: іди, наздоганяй цих людей і, коли наздоженеш, скажи їм: чому ви заплатили злом за добро? [для чого украли в мене срібну чашу?] ⁵ Чи не та це, з якої п'є господар мій і він ворожить на ній? Це лихе ви зробили.⁶ Він наздогнав їх і сказав їм ці слова.⁷ Вони сказали йому: для чого господар наш говорить такі слова? Ні, раби твої не зроблять такої справи.⁸ Ось, срібло, знайдене нами в отворах мішків наших, ми назад принесли тобі із землі Ханаанської: як же нам украсти з дому господаря твого срібло або золото?⁹ У кого з рабів твоїх знайдеться [чаша], тому смерть, і ми будемо рабами господаря нашого.¹⁰ Він сказав: добре; як ви сказали, так нехай і буде: у кого знайдеться [чаша], той буде мені рабом, а ви будете не винні.¹¹ Вони поспіхом опустили кожен свій мішок на землю і відкрили кожен свій мішок.¹² Він общукав, починаючи зі старшого і закінчуючи молодшим; і знайшлася

[21] Бут. 42, 27. [23] Бут. 42, 25. [24] Бут. 18, 4; 19, 2. Лк 7, 44. [26] Бут. 37, 7, 9. [29] Бут. 42, 13. [30] Бут. 45, 2. [32] Вих. 8, 26. Тов. 1, 11.

Дан. 1, 8. [34] Пс. 103, 15. Пісн. 5, 1. Агг. 1, 6. Глава 44. [4] Пс. 37, 21. [9] Бут. 31, 32.

чаша в мішку Веніаміновому.¹³ І роздерли вони одяг свій, і, поклавши кожен на осла свого ношу, повернулися до міста.¹⁴ І прийшли Іуда і брати його в дім Йосифа, який був ще вдома, й упали перед ним на землю.¹⁵ Йосиф сказав їм: що це ви зробили? хіба ви не знали, що така людина, як я, звичайно, вгадає?¹⁶ Іуда сказав: що нам сказати господарю нашому? що говорити? чим виправдовуватися? Бог знайшов неправду рабів твоїх; ось, ми раби господарю нашому, і ми, і той, у чиїх руках знайшлася чаша.¹⁷ Але [Йосиф] сказав: ні, я цього не зроблю; той, у чиїх руках знайшлася чаша, буде мені рабом, а ви йдіть з миром до батька вашого.¹⁸ І підійшов Іуда до нього і сказав: господарю мій, дозволь рабові твоєму сказати слово у вуха господаря мого, і не прогнівайся на раба твого, бо ти те саме, що фараон.¹⁹ Господар мій запитував рабів своїх, говорячи: чи є у вас батько або брат?²⁰ Ми сказали господарю нашому, що у нас є батько старий, і [у нього] молодший син, син старости, брат якого помер, а він залишився один від матері своєї, і батько любить його.²¹ Ти ж сказав рабам твоїм: приведіть його до мене, щоб мені поглянути на нього.²² Ми сказали господарю нашому: отрок не може залишити батька свого, і якщо він залишить батька свого, то цей помре.²³ Але ти сказав рабам твоїм: якщо не прийде з вами менший брат ваш, то ви більше не з'являйтеся перед моїм лицем.²⁴ Коли ми прийшли до раба твого, батька нашого, то переказали йому слова господаря мого.²⁵ І сказав батько наш: підій знову, купіть нам трохи їжі.²⁶ Ми сказали: не можна нам іти; а якщо буде з нами менший брат наш, то підемо; тому що не можна нам

бачити лиця тієї людини, якщо не буде з нами найменшого брата нашого.²⁷ І сказав нам раб твій, батько наш: ви знаєте, що дружина моя народила мені двох синів;²⁸ один пішов від мене, і я сказав: очевидно, він розтерзаний; і я не бачив його донині;²⁹ якщо і цього візьмете від очей моїх, і трапиться з ним нещастя, то зведете ви сивину мою з печаллю у могилу.³⁰ Тепер якщо я прийду до раба твого, батька нашого, і не буде з нами отрока, з душею якого пов'язана душа його,³¹ то він, побачивши, що немає отрока, помре; і зведуть раби твої сивину раба твого, батька нашого, із печаллю у могилу.³² При цьому я, раб твій, взявся відповідати за отрока батькові моему, сказавши: якщо не приведу його до тебе [і не поставлю його перед тобою], то залишусь я винним перед батьком моїм на всі дні життя.³³ Отже, нехай я, раб твій, замість отрока залишусь рабом у господаря мого, а отрок нехай іде з братами своїми:³⁴ бо як піду я до батька мого, коли отрока не буде зі мною? я побачив би біду, що досягла б батька мого.

45 Йосиф не міг більш утримуватися при всіх, що стояли біля нього і закричав: виведіть від мене усіх. І не залишалося при Йосифові нікого, коли він відкрився братам своїм.² І голосно заридав він, і почули єгиптяни, і почув дім фараонів.³ І сказав Йосиф братам своїм: я – Йосиф, чи живий ще батько мій? Але брати його не могли відповідати йому, тому що вони зникли перед ним.⁴ І сказав Йосиф братам своїм: підійдіть до мене. Вони підійшли. Він сказав: я – Йосиф, брат ваш, якого ви продали в Єгипет;⁵ але тепер не засмучуйтеся і не шкодуйте про те, що ви продали ме-

[13] Бут. 37, 29. [19] Бут. 43, 7. [20] Бут. 42, 13. [23] Бут. 43, 5. [25] Бут. 43, 2. [28] Бут. 37, 33. [29] Бут. 42, 38. [31] Бут. 37, 35. [32]

Бут. 43, 9.

Глава 45. [1] Діян. 7, 13. Бут. 42, 7. [4] Діян. 7, 13. [5] Бут. 50, 20.

не сюди, тому що Бог послав мене перед вами для збереження вашого життя; ⁶ тому що тепер два роки голоду на землі: [залишається] ще п'ять років, в які ні орати, ні жати не будуть; ⁷ Бог послав мене перед вами, щоб залишити вас на землі і зберегти ваше життя великим визволенням. ⁸ Отже, не ви послали мене сюди, але Бог, Який і поставив мене батьком фараонові і господарем в усьому домі його і владикою по всій землі Єгипетській. ⁹ Йдіть швидше до батька мого і скажіть йому: так говорить син твій Йосиф: Бог поставив мене господарем над усім Єгиптом; прийди до мене, не барися; ¹⁰ ти будеш жити в землі Гесем; і будеш біля мене, ти, і сини твої, і сини синів твоїх, і дрібна і велика худоба твоя, й усе твоє; ¹¹ і прогодує тебе там, бо голод буде ще п'ять років, щоб не зубожів ти і дім твій і все твоє. ¹² І ось, очі ваші й очі брата мого Веніаміна бачать, що це мої уста говорять з вами; ¹³ скажіть же батькові моєму про всю славу мою в Єгипті і про все, що ви бачили, і приведіть швидше батька мого сюди. ¹⁴ Й упав він на шию Веніаміну, брату своєму, і плакав; і Веніамін плакав на шиї його. ¹⁵ І цілував усіх братів своїх і плакав, обіймаючи їх. Потім говорили з ним брати його.

¹⁶ Дійшла до дому фараона чутка, що прийшли брати Йосифа; і приємно було фараонові і рабам його. ¹⁷ І сказав фараон Йосифові: скажи братам твоїм: ось що зробіть: нав'ючте худобу вашу [хлібом] і йдіть у землю Ханаанську; ¹⁸ і візьміть батька вашого і сім'ї ваші і прийдіть до мене; я дам вам краще [місце] в землі Єгипетській, і ви будете їсти плоди землі. ¹⁹ Тобі ж повеліваю сказати їм: зробіть це: візьміть собі з землі Єгипетської колісниці для дітей ваших

і для дружин ваших, і привезіть батька вашого і прийдіть; ²⁰ і не шкодуйте речей ваших, бо найкраще з усієї землі Єгипетської дам вам.

²¹ Так і зробили сини Ізраїлеві. І дав їм Йосиф колісниці за наказом фараона, і дав їм запас на дорогу, ²² кожному з них він дав переміну одягу, а Веніаміну дав триста срібників і п'ять перемін одягу; ²³ також і батькові своєму послав десять ослів, нав'ючених кращими здобутками єгипетськими, і десять ослиць, нав'ючених зерном, хлібом і припасами батькові своєму на дорогу. ²⁴ І відпустив братів своїх, і вони пішли. І сказав їм: не сваріться на дорогі. ²⁵ І пішли вони з Єгипту, і прийшли в землю Ханаанську до Якова, батька свого, ²⁶ і сповістили його, сказавши: Йосиф [син твій] живий і тепер володарює над усією землею Єгипетською. Але серце його збентежилося, тому що він не вірив їм. ²⁷ Коли ж вони переказали йому всі слова Йосифа, які він говорив їм, і коли побачив колісниці, що прислав Йосиф, щоб везти його, тоді ожив дух Якова, батька їх, ²⁸ і сказав Ізраїль: досить [цього для мене], ще живий син мій Йосиф; піду й побачу його, поки не помру.

46 І вирушив Ізраїль з усім, що в нього було, і прийшов у Вирсавію, і приніс жертви Богу батька свого Ісаака. ² І сказав Бог Ізраїлю у видінні нічному: Якове! Якове! Він сказав: ось я. ³ Бог сказав: Я Бог, Бог батька твого; не бійся йти в Єгипет, тому що там породжу від тебе народ великий; ⁴ Я піду з тобою в Єгипет, Я і введу тебе назад. Йосиф своєю рукою закрие очі твої.

⁵ Яків вирушив з Вирсавії; і повезли сини Ізраїлеві Якова, батька свого, і дітей своїх, і дружин своїх на колісницях, які послав фараон,

[8] Прем. 10, 14. Бут. 50, 20. [9] Діян. 7, 14. [10] Бут. 46, 28. [14] Бут. 33, 4; 46, 29. [15] Вих. 4, 27. [18] Бут. 47, 6, 11. Пс. 144, 14;

147, 3. [21] Діян. 7, 14. [28] Бут. 46, 30.

Глава 46. [1] Вих. 1, 1. Чис. 20, 15. Втор. 10, 22. [4] Бут. 50, 1. [5] Діян. 7, 15.

щоб привезти його. ⁶ І взяли вони худобу свою і майно своє, що придбали в землі Ханаанській, і прийшли в Єгипет, – Яків і весь рід його з ним. ⁷ Синів своїх і онуків своїх із собою, дочок своїх і онучок своїх і весь рід свій привів він із собою в Єгипет.

⁸ Ось імена синів Ізраїлевих, що прийшли в Єгипет: Яків і сини його. Первісток Якова Рувим. ⁹ Сини Рувима: Ханох і Фаллу, Хепрон і Хармі. ¹⁰ Сини Симеона: Ісмаїл та Іамин, і Огад, і Іахин, і Цохар, і Саул, син хананеянки. ¹¹ Сини Левія: Гирсон, Кааф і Мерарі. ¹² Сини Іуди: Ір і Онан, і Шела, і Фарес, і Зара; але Ір і Онан померли в землі Ханаанській. Сини Фареса були: Есром і Хамул. ¹³ Сини Іссахара: Фола і Фува, Іов і Шимрон. ¹⁴ Сини Завулону: Серед і Елон, і Іахлеїл. ¹⁵ Це сини Лії, яких вона народила Якову в Месопотамії, і Діну, дочку його. Всіх душ синів його і дочок його – тридцять три. ¹⁶ Сини Гада: Цифіон і Хагті, Шуні й Едбон, Ері й Ароді й Арелі. ¹⁷ Сини Асира: Імна та Ішва, й Ішви, і Бриа, і Серах, сестра їхня. Сини Брії: Хевер і Малхіїл. ¹⁸ Це сини Зелфи, яку Лаван дав Лії, дочці своїй; вона народила їй Якову шістнадцять душ. ¹⁹ Сини Рахилі, дружини Якова: Йосиф і Веніамін. ²⁰ І народилися у Йосифа в землі Єгипетській Манассія та Єфрем, яких народила йому Асенефа, дочка Потифера, жреця Іліопольського. ²¹ Сини Веніаміна: Бела і Бехер і Ашбел; [сини Бели були:] Гера і Нааман, Ехі і Рош, Мушпим і Хуппим і Ард. ²² Це сини Рахилі, що народилися в Якова, усього чотирнадцять душ. ²³ Син Дана: Хушим. ²⁴ Сини Неффалима: Іахцеїл і Гуні, й Іецер, і Шиллем. ²⁵ Це

сини Валли, яку дав Лаван дочці своїй Рахилі; вона народила їй Якову всього сім душ. ²⁶ Усіх душ, що прийшли з Яковом в Єгипет, що пішли зі стегон його, крім дружин синів Яковових, усього шістдесят шість душ. ²⁷ Синів Йосифа, які народилися у нього в Єгипті, дві душі. Всіх душ дому Якового, що прийшли [з Яковом] у Єгипет, сімдесят [п'ять]. ²⁸ Іуду послав він перед собою до Йосифа, щоб він показав шлях у Гесем. І прийшли в землю Гесем. ²⁹ Йосиф запряг колісницю свою і виїхав назустріч Ізраїлю, батькові своєму, в Гесем, і, побачивши його, упав на шию його, і довго плакав на шії його. ³⁰ І сказав Ізраїль Йосифові: помру я тепер, побачивши лице твоє, бо ти ще живий. ³¹ І сказав Йосиф братам своїм і дому батька свого: я піду, сповіщу фараона і скажу йому: брати мої і дім батька мого, які були в землі Ханаанській, прийшли до мене; ³² ці люди пастухи овець, бо скотарі вони; і дрібна і велика худоба своя, й усе, що у них, привели вони. ³³ Якщо фараон покличе вас і скаже: яке заняття ваше? ³⁴ то ви скажіть: ми, раби твої, скотарями були від юности нашої донині, і ми і батьки наші, щоб вас оселили в землі Гесем. Тому що мерзота є для єгиптян усякий пастух овець.

47 І прийшов Йосиф і сповістив фараона і сказав: батько мій і брати мої, із дрібною і великою худобою своєю і з усім, що у них, прийшли з землі Ханаанської; і ось, вони в землі Гесем. ² І з братів своїх він узяв п'ять чоловік і представив їх фараону. ³ І сказав фараон братам його: яке ваше заняття? Вони сказали фараонові: пастухи овець раби твої, і ми і батьки наші. ⁴ І сказали

[6] Нав. 24, 4. Пс. 104, 23. Іс. 52, 4. [8] Вих. 1, 1–2; 6, 14. Чис. 26, 5. 1 Пар. 5, 1, 3. [10] 1 Пар. 4, 24. [11] 1 Пар. 6, 1. Вих. 6, 16. Чис. 3, 17. [12] Бут. 38, 2–3. 1 Пар. 2, 3; 4, 1. [13] 1 Пар. 7, 1. [14] Чис. 26, 26. [16] Чис. 26, 15. [17] 1 Пар. 7, 30. [20] Бут. 41, 50–52. [21] 1 Пар. 7, 6; 8, 1.

[23] Чис. 26, 42. [24] Чис. 26, 48. 1 Пар. 7, 13. [27] Вих. 1, 5. Втор. 10, 22. Діян. 7, 14. [29] Бут. 33, 4; 45, 14. [30] Бут. 45, 28. Лк 2, 29–30. [31] Бут. 47, 1. [34] Бут. 47, 6, 27; 43, 32.

Глава 47. [1] Бут. 46, 31. Діян. 7, 14–15. [3] Бут. 46, 33–34.

нею, і плодилися, і дуже розмножились.²⁸ І жив Яків у землі Єгипетській сімнадцять років; і було днів Якова, років життя його, сто років сім років.²⁹ І прийшов час Ізраїлю померти, і покликав він сина свого Йосифа і сказав йому: якщо я знайшов благовоління в очах твоїх, поклади руку твою під стегно моє і клянись, що ти зробиш мені милість і правду, не поховаєш мене в Єгипті,³⁰ щоб мені лягти з батьками моїми; винесеш мене з Єгипту и поховаєш мене в їхній гробниці. *Йосиф* сказав: зроблю за словом твоїм.³¹ І сказав: клянися мені. І клявся йому. І поклонився Ізраїль до узголів'я постелі*.

48 Після того Йосифові сказали: ось, батько твій хворий. І він узяв з собою двох синів своїх, Манассію і Єфрема [і пішов до Якова].² Якова сповістили і сказали: ось, син твій Йосиф іде до тебе. Ізраїль зібрав сили свої і сів на постелі.³ І сказав Яків Йосифові: Бог Всемогутній явився мені в Лузі, в землі Ханаанській, і благословив мене,⁴ і сказав мені: ось, Я розплоджу тебе, і розмножу тебе, і породжу від тебе безліч народів, і дам землю цю нащадкам твоїм після тебе, у вічне володіння.⁵ І нині два сини твої, які народилися тобі в землі Єгипетській, до моєї прибуття до тебе в Єгипет, мої вони; Єфрем і Манассія, як Рувим і Симеон, будуть мої;⁶ діти ж твої, які народяться від тебе після них, будуть твої; вони під ім'ям братів своїх будуть іменуватися в їхньому наслідді.⁷ Коли я йшов з Месопотамії, померла в мене Рахиль [мати твоя] у землі Ханаанській, по дорозі, не дійшовши трохи до Єфрафи, і я поховав її там по дорозі до Єфрафи, що

нині Вифлеєм.⁸ І побачив Ізраїль синів Йосифа і сказав: хто це?⁹ І сказав Йосиф батькові своєму: це сини мої, яких Бог дав мені тут. [Яків] сказав: підведи їх до мене, і я благословлю їх.¹⁰ Очі ж Ізраїлеві притупилися від старости; не міг він бачити ясно. *Йосиф* підвів їх до нього, і він поцілував їх і обійняв їх.¹¹ І сказав Ізраїль Йосифу: не сподівався я бачити твоє лице; але ось, Бог показав мені і дітей твоїх.¹² І відвів їх Йосиф від колін його і поклонився йому лицем своїм до землі.¹³ І взяв Йосиф обох [синів своїх], Єфрема у праву свою руку навпроти лівої Ізраїля, а Манассію в ліву навпроти правої Ізраїля, і підвів до нього.¹⁴ Але Ізраїль простяг праву руку свою і поклав на голову Єфрема, хоча цей був менший, а ліву на голову Манассії. З наміром поклав він так руки свої, хоча Манассія був первістком.¹⁵ І благословив Йосифа і сказав: Бог, перед Яким ходили батьки мої Авраам та Ісаак, Бог, Який пасе мене з тих пір, як я існую, до цього дня,¹⁶ ангел, що визволяє мене від усякого зла, нехай благословить отроків цих; нехай буде на них наречене ім'я моє й ім'я батьків моїх Авраама та Ісаака, і нехай виростуть вони в безліч посеред землі.¹⁷ І побачив Йосиф, що батько його поклав праву руку свою на голову Єфрема; і прикро було йому через це. І взяв він руку батька свого, щоб перекласти її з голови Єфрема на голову Манассії,¹⁸ і сказав Йосиф батькові своєму: не так, батьку мій, бо це – первісток; поклади на його голову праву руку твою.¹⁹ Але батько його не погодився і сказав: знаю, сину мій, знаю; і від нього народиться народ, і він буде великим; але менший його брат буде більшим за нього, і від сіме-

* За перекладом 70-ти: на верх жезла його.

[29] Бут. 24, 2; 50, 5. [30] Бут. 23, 19; 50, 13. [31] Бут. 50, 5. Євр. 11, 21.

Глава 48. [3] Бут. 28, 13. [4] Бут. 13, 16; 35, 11–12; 41, 52. [5] Бут. 41, 50–52. [7] Бут.

35, 19. [9] Бут. 33, 5; 27, 4. [10] Бут. 27, 1. 1 Цар. 3, 2; 4, 15. [14] Мф 19, 15. Євр. 11, 21. [16] Бут. 31, 29. [19] Втр. 33, 16.

ні його народиться численний народ.²⁰ І благословив їх у той день, говорячи: тобою буде благословляти Ізраїль, говорячи: Бог нехай вчинить тобі, як Єфрему і Манассії. І поставив Єфрема вище за Манассію.²¹ І сказав Ізраїль Йосифові: ось, я вмираю; і Бог буде з вами і поверне вас у землю батьків ваших;²² я даю тобі, переважно перед братами твоїми, одну ділянку, яку я взяв з рук аморреїв мечем моїм і луком моїм.

49 І покликав Яків синів своїх і сказав: зберіться, і я сповіщу вам, що буде з вами у грядущі дні;² зійдіться і послухайте, сини Якова, послухайте Ізраїля, батька вашого.

³ Рувиме, первістку мій! ти – кріпкість моя і початок сили моєї, верх достоїнства і верх могутності;⁴ але ти бушував, як вода, – не будеш мати переваги, бо ти зійшов на ложе батька твого, ти осквернив постіль мою, [на яку] зійшов.

⁵ Симеон і Левій брати, знаряддя жорстокости мечі їхні;⁶ в раду їх нехай не ввійде душа моя, і до зібрання їх нехай не прилучиться слава моя, бо вони у гніві своєму убили мужа і з примхи своєї перерізали жили тельця;⁷ проклятий гнів їх, бо жорстокий, і розлученість їх, тому що люта; розділю їх в Якові і розсію їх в Ізраїлі.

⁸ Іудо! тебе хвалитимуть брати твої. Рука твоя на хребті ворогів твоїх; поклоняться тобі сини батька твого.⁹ Молодий лев Іуда, піднімається зі здобичі, син мій. Схилився він, ліг, як лев і як левиця: хто підніме його?¹⁰ Не відійде скіпетр від Іуди і законодавець від стегон його, доки не прийде Примиритель, і Йому покірність народів.¹¹ Він прив'язує до виноградної лози ослия своє і

до лози кращого винограду сина ослиці своєї; мие у вині одяг свій і у крові грон убрання своє;¹² блискучі очі [його] від вина, і білі зуби [його] від молока.

¹³ Завулон біля берега морського буде жити і біля пристані корабельної, і межа його до Сидона.

¹⁴ Іссахар осел міцний, що лежить між протоками вод;¹⁵ і побачив він, що спокій добрий, і що земля приємна: і схилив плечі свої для носіння тягара і став працювати на виплату данини.

¹⁶ Дан буде судити народ свій, як одне з колін Ізраїля;¹⁷ Дан буде змієм на дорозі, аспидом на путі, що вражає ногу коня, так що вершник його впаде назад.¹⁸ На допомогу твою сподіваюся, Господи!

¹⁹ Гад, – натовп буде тіснити його, але він відтіснить його по п'ятах.

²⁰ Для Асира – занадто ситний хліб його, і він буде постачати царські страви.

²¹ Неффалим – теревинф рослий, що розпускає прекрасні гілки*.

²² Йосиф – віття плодоносного дерева, віття плодоносного дерева над джерелом; гілки його простягаються над стіною;²³ засмучували його, і стріляли і ворогували проти нього стрільці,²⁴ але твердим залишився лук його, і міцні м'язи рук його, від рук могутнього Бога Якового. Звідти Пастир і твердиня Ізраїлева,²⁵ від Бога батька твого, Який нехай і допоможе тобі, і від Всемогутнього, Який нехай і благословить тебе благословеннями небесними звище, благословеннями безодні, що лежить долі, благословеннями сосків і утро-

* За іншим прочитанням: Неффалим – сарна струнка; він говорить прекрасні вислови.

[20] Рув. 4, 11. Втор. 33, 17. Єр. 31, 20. [22] Нав. 24, 32. Ін 4, 5.

Глава 49. [1] Втор. 33, 1. [3] Бут. 29, 32. Втор. 21, 17. [4] Бут. 35, 22. 1 Пар. 5, 1. [5] Бут. 34, 25. Юдиф. 9, 2. [6] Бут. 34, 26. [7] Нав. 19, 1; 21, 3. [8] 1 Пар. 4, 27, 38, 41. [9]

Чис. 24, 9. [10] 1 Пар. 5, 2. Ін 1, 45; 5, 46. Мф 2, 6. [11] Ис. 63, 1–2. [12] Одрк. 1, 14. [13] Нав. 19, 10. [14] Суд. 5, 15. [15] Втор. 33, 18. [16] Суд. 13, 25. [17] Суд. 18, 1. [18] Пс. 118, 166. Лк 2, 30. [19] Чис. 32, 17. [20] Втор. 33, 24. [21] Суд. 4, 6. [22] Бут. 48, 16. [24] Втор. 33, 17.

би, ²⁶ благословеннями батька твого, які перевищують благословення гір давніх і приємності пагорбів вічних; нехай будуть вони на голові Йосифа і на тімені обраного між братами своїми.

²⁷ Веніамін, хижий вовк, вранці буде їсти ловитву і ввечері буде ділити здобич.

²⁸ Ось усі дванадцять колін Ізраїлевих; і ось що сказав їм батько їх; і благословив їх, і дав їм благословення, кожному своє. ²⁹ І заповідав він їм і сказав їм: я прилучаюся до народу мого; поховайте мене з батьками моїми в печері, яка на полі Ефрона хеттеянина, ³⁰ у печері, яка на полі Махпела, що перед Мамре, у землі Ханаанській, яку [печеру] купив Авраам з полем у Ефрона хеттеянина у власність для поховання; ³¹ там поховали Авраама і Сарру, дружину його; там поховали Ісаака і Ревекку, дружину його; і там поховав я Лію; ³² це поле і печера, яка на ньому, куплена у синів Хеттеєвих. ³³ І закінчив Яків заповіт сином своїм, і поклав ноги свої на постіль, і помер, і приєднався до народу свого.

50 Йосиф упав на лице батька свого, і плакав над ним, і цілував його. ² І повелів Йосиф слугам своїм – лікарям, бальзамувати батька його; і лікарі набальзамували Ізраїля. ³ І виповнилося йому сорок днів, бо стільки днів потрібно для бальзамування, і оплакували його єгиптяни сімдесят днів. ⁴ Коли ж минули дні плачу по ньому, Йосиф сказав придворним фараона, говорячи: якщо я знайшов благовоління в очах ваших, то скажіть фараонові так: ⁵ батько мій закликав мене, сказавши: ось, я вмираю; у гробі моєму, який я викопав собі в землі Ханаанській, там поховай мене. І тепер хотів би я

піти і поховати батька мого і повернутися. [Слова Йосифа переказали фараонові.] ⁶ І сказав фараон: піди і поховай батька твого, як він закликав тебе. ⁷ І пішов Йосиф ховати батька свого. І пішли з ним усі слуги фараона, старійшини дому його й усі старійшини землі Єгипетської, ⁸ і весь дім Йосифа, і брати його, і дім батька його. Тільки дітей своїх і дрібну й велику худобу свою залишили в землі Гесем. ⁹ З ним вирушили також колісниці і вершники, так що зібрання було дуже великим. ¹⁰ І дійшли вони до Горен-гаатада при Йордані і плакали там плачем великим і дуже сильним; і зробив Йосиф плач по батькові своєму сім днів. ¹¹ І бачили жителі землі тієї, хананеї, плач у Горен-гаатаді, і сказали: великий плач цей у єгиптян! Тому наречено ім'я [місцю] тому: плач єгиптян, що при Йордані. ¹² І зробили сини Яковові з ним, як він заповів їм; ¹³ і віднесли його сини його в землю Ханаанську і поховали його в печері на полі Махпела, яку купив Авраам з полем у власність для поховання у Ефрона хеттеянина, перед Мамре.

¹⁴ І повернувся Йосиф у Єгипет, сам і брати його і всі, що ходили з ним ховати батька його, після погребіння ним батька свого. ¹⁵ І побачили брати Йосифові, що помер батько їх, і сказали: що, коли Йосиф зненавидить нас і захоче помститися нам за все зло, яке ми йому зробили? ¹⁶ І послали вони сказати Йосифові: батько твій перед смертю своєю заповів, говорячи: ¹⁷ так скажіть Йосифові: прости братам твоїм провини і гріх їх, оскільки вони зробили тобі зло. І нині прости провини рабів Бога батька твого. Йосиф плакав, коли йому говорили це. ¹⁸ Прийшли і самі

[26] Втор. 33, 16. [27] Суд. 20, 21, 25, 31. [28] Сир. 44, 26. [29] Бут. 25, 8; 47, 30. [30] Бут. 23, 16–17; 50, 13. Діян. 7, 16. [31] Бут. 25, 9; 35, 29. [33] Діян. 7, 15.

Глава 50. [1] Бут. 46, 4. [5] Бут. 47, 29. [10] Сир. 22, 11. [13] Діян. 7, 16. Бут. 23, 17. [17] Бут. 26, 24; 31, 42.

брати його, і упали перед лицем його, і сказали: ось, ми раби тобі. ¹⁹ І сказав Йосиф: не бійтеся, тому що я боюся Бога; ²⁰ ось, ви замишляли проти мене зло; але Бог перетворив це на добро, щоб зробити те, що тепер є: зберегти життя великій кількості людей; ²¹ отже, не бійтеся: я буду годувати вас і дітей ваших. І заспокоїв їх і говорив по серцю їх.

²² І жив Йосиф у Єгипті сам і дім батька його; жив же Йосиф усього сто десять років. ²³ І бачив Йосиф

дітей у Єфрема до третього роду, також і сини Махира, сина Манасієного, народилися на коліна Йосифа. ²⁴ І сказав Йосиф братам своїм: я вмираю, але Бог відвідає вас і введе вас із землі цієї у землю, про яку клявся Аврааму, Ісааку і Якову. ²⁵ І закликав Йосиф синів Ізраїлевих, говорячи: Бог відвідає вас, і ви винесіть кості мої звідси. ²⁶ І помер Йосиф ста десяти років. І набальзували його і поклали в ковчег у Єгипті.

ДРУГА КНИГА МОЙСЕЯ

ВИХІД

1 Ось імена синів Ізраїлевих, які ввійшли в Єгипет з Яковом [батьком їхнім], увійшли кожен з [усім] домом своїм: ² Рувим, Симеон, Левій та Іуда, ³ Ісахар, Завулон і Веніамін, ⁴ Дан і Неффалим, Гад і Асир. ⁵ Усіх же душ, що народилися від стегон Якова, було сімдесят [п'ять], а Йосиф був уже в Єгипті. ⁶ І помер Йосиф і всі брати його і весь рід їх; ⁷ а сини Ізраїлеві розплодилися і розмножилися, і підросли і посилилися надзвичайно, і наповнилася ними земля та.

⁸ І став над Єгиптом новий цар, який не знав Йосифа, ⁹ і сказав народу своєму: ось, народ синів Ізраїлевих численний і сильніший за нас; ¹⁰ перехитруємо ж його, щоб він не розмножувався; інакше, коли станеться війна, з'єднається і він з нашими ворогами, і озброїться проти нас, і вийде з землі [нашої]. ¹¹ І поставили над ним начальників робіт, щоб виснажували його важкими роботами. І він побудував фараону Пифом і Раамсес, міста для запасів,

[і Он, інакше Гліополь]. ¹² Але чим більше виснажували його, тим більше він примножувався і тим більше зростав, так що [єгиптяни] побоювалися синів Ізраїлевих. ¹³ І тому єгиптяни з жорстокістю силували синів Ізраїлевих до робіт ¹⁴ і робили життя їхнє гірким від важкої роботи над глиною і цеглою і від усякої роботи польової, від всякої роботи, до якої змушували їх з жорстокістю.

¹⁵ Цар Єгипетський повелів повитухам євреянок, з яких одній ім'я Шифра, а другій Фуа, ¹⁶ і сказав [їм]: коли ви будете повивати у євреянок, то спостерігайте при пологах: якщо буде син, то умертвляйте його, а якщо дочка, то нехай живе. ¹⁷ Але повитухи боялися Бога і не робили так, як говорив їм цар Єгипетський, і залишали дітей живими. ¹⁸ Цар Єгипетський покликав повитух і сказав їм: для чого ви робите таку справу, що залишаєте дітей живими? ¹⁹ Повитухи сказали фараонові: єврейські жінки не такі, як єгипетські; вони здорові, тому що перш ніж

[20] Бут. 45, 5. [22] Бут. 41, 46. [23] Чис. 32, 39.

[24] Євр. 11, 22. [25] Вих. 13, 19. Нав. 24, 32.

Глава 1. [1] Бут. 46, 8. Діян. 7, 15. [2]

Бут. 46, 8. Вих. 6, 14. [6] Бут. 50, 26. [7] Діян. 7, 17. Пс. 104, 24. [12] Пс. 104, 24. [13] Втор. 26, 6. Юдиф. 5, 11. [16] Прем. 18, 5.

прийде до них повитуха, вони вже народжують.²⁰ За це Бог чинив добро повитухам, а народ розмножувався і дуже посилювався.²¹ І оскільки повитухи боялися Бога, то Він утверджував доми їхні.²² Тоді фараон усьому народові своєму повелів, говорячи: всякого новонародженого [у євреїв] сина кидайте в ріку, а всяку дочку залишайте живою.

2 Хтось із племені Левіїного пішов і взяв собі дружину з того самого племені.² Дружина зачала і народила сина і, бачачи, що він дуже красивий, ховала його три місяці;³ але не маючи можливості ховати його далі, взяла кошик з очерету й обсмолила його асфальтом і смолою і, поклавши в ньому дитину, поставила в очереті біля берега ріки,⁴ а сестра його стала здаля спостерігати, що з ним буде.⁵ І вийшла дочка фараонова на річку купатися, а служниці її ходили по березі ріки. Вона побачила кошик серед очерету і послала рабiniu свою взяти його.⁶ Відкрила і побачила немовля; і ось, немовля плаче [у кошику]; і зглянулася на нього [дочка фараонова] і сказала: це з єврейських дітей.⁷ І сказала сестра його дочці фараоновій: чи не сходити мені і чи не покликати до тебе годувальницю з євреянок, щоб вона вигодувала тобі немовля?⁸ Дочка фараонова сказала їй: сходи. Дівчина пішла і покликала матір немовляти.⁹ Дочка фараонова сказала їй: візьми немовля це і вигодуй його мені; я дам тобі плату. Жінка взяла немовля і годувала його.¹⁰ І виросло немовля, і вона привела його до дочки фараонової, і він був у неї замість сина, і нарекла ім'я йому: Мойсей, тому що, говорила вона, я з води вийняла його.

¹¹ Минуло багато часу, коли Мойсей виріс, трапилося, що він вийшов до братів своїх [синів Ізраїлевих] і

побачив тяжку роботу їхню; і побачив, що єгиптянин б'є одного єврея з братів його, [синів Ізраїлевих].¹² Подивившись туди й сюди і побачивши, що нема нікого, він убив єгиптянина і сховав його у піску.¹³ І вийшов він на другий день, і ось, два євреї сваряться; і сказав він тому, хто кривдив: навіщо ти б'єш ближнього твого?¹⁴ А той сказав: хто поставив тебе начальником і суддею над нами? чи не думаєш убити мене, як убив [учора] єгиптянина? Мойсей злякався і сказав: дійсно, дізнався про цю справу.¹⁵ І почув фараон про цю справу і хотів убити Мойсея; але Мойсей утік від фараона й зупинився в землі Мадіамській; і [прийшовши в землю Мадіамську], сів біля колодязя.¹⁶ У священника мадіамського [було] сім дочок, [які пасли овець батька свого Іофора]. Вони прийшли, набрали води і наповнили корита, щоб напоїти овець батька свого [Іофора].¹⁷ І прийшли пастухи і відігнали їх. Тоді встав Мойсей і захистив їх, [і начерпав їм води] і напоїв овець їхніх.¹⁸ І прийшли вони до Рагуїла, батька свого, і він сказав [їм]: чому ви так скоро прийшли сьогодні?¹⁹ Вони сказали: якийсь єгиптянин захистив нас від пастухів і навіть начерпав нам води і напоїв овець [наших].²⁰ Він сказав дочкам своїм: де ж він? навіщо ви залишили його? покличте його, і нехай він їсть хліб.²¹ Мойсеєві сподобалося жити у цього чоловіка; і він видав за Мойсея дочку свою Сепфору.²² Вона [зачала і] народила сина, і [Мойсей] нарід йому ім'я: Гирсам, тому що, говорив він, я став пришельцем у чужій землі. [І, зачавши ще, народила другого сина, і він нарід йому ім'я Єлизер, сказавши: Бог отця мого був мені помічником і визволив мене від руки фараона.]

[21] 1 Пар. 2, 35. [22] Прем. 18, 5. Діян. 7, 19.

Глава 2. [2] Вих. 6, 20. Чис. 26, 59. 1 Пар. 23, 13. Діян. 7, 20. Євр. 11, 23. [3] Прем. 18, 5. [5] Діян. 7, 21. [11] Євр. 11, 24–25. [12]

Діян. 7, 24. [14] Діян. 7, 27. [15] Діян. 7, 29. Бут. 29, 2. [17] Бут. 24, 13; 29, 8, 10. [18] Чис. 10, 29. [21] Вих. 18, 2. Чис. 12, 1. [22] Вих. 18, 3. 1 Пар. 23, 15. Діян. 7, 29.

²³ Минув довгий час, помер цар Єгипетський. І стогнали сини Ізраїлеві від роботи і волали, і волання їхнє від роботи дійшло до Бога. ²⁴ І почув Бог стогін їх, і згадав Бог завіт Свій з Авраамом, Ісааком і Яковом. ²⁵ І побачив Бог синів Ізраїлевих, і споглянув на них Бог.

3 Мойсей пас овець у Іофора, тесля свого, священика мадіамського. Одного разу провів він отару далеко в пустелю і прийшов до гори Божої, Хорива. ² І явився йому ангел Господній у полум'ї вогню з середини тернового куща. І побачив він, що терновий кущ горить вогнем, але кущ не згорає. ³ Мойсей сказав: піду і подивлюся на це велике явлення, чому кущ не згорає. ⁴ Господь побачив, що він іде дивитися, і звернувся до нього Бог із середини куща, і сказав: Мойсею! Мойсею! Він сказав: ось я, [Господи]! ⁵ І сказав Бог: не підходь сюди; зніми взуття твоє з ніг твоїх, тому що місце, на якому ти стоїш, є земля свята. ⁶ І сказав [йому]: Я Бог батька твого, Бог Авраама, Бог Ісаака і Бог Якова. Мойсей закрив лице своє, тому що боявся дивитися на Бога. ⁷ І сказав Господь [Мойсеєві]: Я бачив страждання народу Мого в Єгипті і почув волання його від приставників його; Я знаю скорботи його ⁸ і йду визволити його від руки єгиптян і вивести його з землі цієї [і вести його] у землю добру і простору, де тече молоко і мед, у землю хананеїв, хеттеїв, аморреїв, ферезеїв, [гергесеїв,] евеїв та ієвусеїв. ⁹ І ось, уже волання синів Ізраїлевих дійшло до Мене, і Я бачу утиски, якими пригнічують їх єгиптяни. ¹⁰ Отже, піди: Я пошлю тебе до фараона [царя Єгипетського]; і виведи із Єгипту народ Мій, синів Ізраїлевих. ¹¹ Мойсей сказав Богу: хто я, щоб мені йти до фараона [царя

Єгипетського] і вивести з Єгипту синів Ізраїлевих? ¹² І сказав [Бог]: Я буду з тобою, і ось тобі знамення, що Я послав тебе: коли ти виведеш народ [Мій] з Єгипту, ви завершите служіння Богу на цій горі. ¹³ І сказав Мойсей Богу: ось, я прийду до синів Ізраїлевих і скажу їм: Бог батьків ваших послав мене до вас. А вони скажуть мені: як Його ім'я? Що сказати мені їм? ¹⁴ Бог сказав Мойсеєві: Я є Суцый. І сказав: так скажи синам Ізраїлевим: Суцый [Іегова] послав мене до вас. ¹⁵ І сказав ще Бог Мойсеєві: так скажи синам Ізраїлевим: Господь, Бог батьків ваших, Бог Авраама, Бог Ісаака і Бог Якова послав мене до вас. Ось ім'я Моє навіки, і пам'ять про Мене з роду в рід. ¹⁶ Піди, збери старійшин [синів] Ізраїлевим і скажи їм: Господь, Бог батьків ваших, явився мені, Бог Авраама, [Бог] Ісаака і [Бог] Якова, і сказав: Я відвідав вас і побачив, що чинять з вами в Єгипті. ¹⁷ І сказав: Я введу вас від рабства єгипетського в землю хананеїв, хеттеїв, аморреїв, ферезеїв, [гергесеїв,] евеїв та ієвусеїв, у землю, де тече молоко і мед. ¹⁸ І вони послухають голосу твого, і підеш ти і старійшини Ізраїлеві до [фараона] царя Єгипетського, і скажете йому: Господь, Бог євреїв, прикликав нас; отже, відпусти нас у пустелю, на три дні шляху, щоб принести жертву Господу, Богу нашому. ¹⁹ Але Я знаю, що [фараон] цар Єгипетський не дозволить вам іти, якщо не примусити його рукою міцною; ²⁰ і простягну руку Мою й уражу Єгипет усіма чудесами Моїми, які сотворю серед нього; і після того він відпустить вас. ²¹ І дам народу цьому милість в очах єгиптян; і коли підете, то підете не з порожніми руками: ²² кожна жінка випросить у сусідки

[23] Вих. 7, 7. [24] Бут. 15, 16. Лев. 26, 42.

Глава 3. [2] Діян. 7, 30. [4] Сир. 45, 5. [5] Нав. 5, 15. [6] Мф 22, 32. Мк 12, 26. Лк 20, 37. [7] Чис. 20, 16. [10] Пс. 104, 26. [14] Одкр.

1, 4, 8. [15] Іс. 42, 8. Ос. 12, 5. Пс. 101, 13. [18] Вих. 5, 1, 3; 8, 1, 27. [20] Прем. 10, 15. Пс. 104, 27. [21] Вих. 11, 3. [22] Вих. 12, 35.

своєї і в тієї, що живе в домі її, речей срібних і речей золотих, і одягу, і ви нарядите в них і синів ваших і дочок ваших, і обберете єгиптян.

4 І відповів Мойсей і сказав: а якщо вони не повірять мені і не послухають голосу мого і скажуть: не явився тобі Господь? [що сказати їм?] ² І сказав йому Господь: що це в руці у тебе? Він відповів: жезл. ³ Господь сказав: кинь його на землю. Він кинув його на землю, і жезл перетворився на змія, і Мойсей побіг від нього. ⁴ І сказав Господь Мойсею: простягни руку твою і візьми його за хвіст. Він простяг руку свою, і взяв його [за хвіст]; і він став жезлом у руці його. ⁵ Це для того, щоб повірили [тобі], що явився тобі Господь, Бог батьків їх, Бог Авраама, Бог Ісаака і Бог Якова. ⁶ Ще сказав йому Господь: поклади руку твою до себе в пазуху. І він поклав руку свою до себе в пазуху, вийняв її [із пазухи своєї], і ось, рука його побіліла від прокази, як сніг. ⁷ [Ще] сказав [йому Господь]: поклади знову руку твою до себе в пазуху. І він поклав руку свою до себе в пазуху; і вийняв її з пазухи своєї, і ось, вона знову стала такою ж, як тіло його. ⁸ Якщо вони не повірять тобі і не послухають голосу першого знамення, то повірять голосу знамення іншого; ⁹ якщо ж не повірять і двом цим знаменням і не послухають голосу твого, то візьми води з ріки і вилий на сушу; і вода, взята з річки, зробиться кров'ю на суші.

¹⁰ І сказав Мойсей Господу: о, Господи! людина я не красномовна, і таким був і вчора і третього дня, і коли Ти почав говорити з рабом Твоїм: я тяжко говорю і недорікуватий. ¹¹ Господь сказав [Мойсеєві]: хто дав уста людині? хто робить німим, або глухим, або зрячим, або сліпим? чи не Я Господь [Бог]? ¹² отже, піди, і

Я буду при вустах твоїх і навчу тебе, що тобі говорити. ¹³ [Мойсей] сказав: Господи! пошли іншого, кого можеш послати. ¹⁴ І запалав гнів Господній на Мойсея, і Він сказав: хіба немає у тебе Аарона брата, левитянина? Я знаю, що він може говорити [замість тебе], і ось, він вийде назустріч тобі, і, побачивши тебе, зрадіє в серці своєму; ¹⁵ ти будеш йому говорити і вкладати слова [Мої] у уста його, а Я буду при вустах твоїх і при вустах його і буду вчити вас, що вам робити; ¹⁶ і буде говорити він замість тебе до народу; отже, він буде твоїми вустами, а ти будеш йому замість Бога; ¹⁷ і жезл цей [який був перетворений на змія] візьми в руку твою: ним ти будеш творити знамення.

¹⁸ І пішов Мойсей, і повернувся до Іофора, тестя свого, і сказав йому: піду я, і повернуся до братів моїх, які в Єгипті, і подивлюся, чи живі ще вони? І сказав Іофор Мойсеєві: йди з миром. [Через багато часу помер цар Єгипетський.]

¹⁹ І сказав Господь Мойсеєві в [землі] Мадіамській: піди, повернись у Єгипет, тому що померли всі, що шукали душі твоєї. ²⁰ І взяв Мойсей дружину свою і синів своїх, посадив їх на осла і вирушив у землю Єгипетську. І жезл Божий Мойсей взяв у руку свою. ²¹ І сказав Господь Мойсею: коли підеш і повернешся в Єгипет, дивись, усі чудеса, які Я доручив тобі, зроби перед лицем фараона, а Я озлоблю серце його, і він не відпустить народ. ²² І скажи фараонові: так говорить Господь [Бог єврейський]: Ізраїль є син Мій, первісток Мій; ²³ Я говорю тобі: відпусти сина Мого, щоб він звершив Мені служіння; а якщо не відпустиш його, то ось, Я уб'ю сина твого, первістка твого.

²⁴ Дорогою на ночівлі трапилося, що зустрів його Господь і хотів умерт-

Глава 4. [3] Вих. 7, 10, 15. [5] Вих. 3, 6, 15–16. 3 Цар. 18, 36. [6] Чис. 12, 10. [9] Вих. 7, 17, 19. Пс. 77, 44. [10] Вих. 6, 12. Іс. 6, 5. [11] Пс. 93, 9. [12] Мф 10, 19–20. Лк 21, 15.

[15] Вих. 7, 2. Сир. 45, 3. [17] Вих. 4, 3. [18] Бут. 30, 25. [19] Бут. 31, 3. Мф 2, 20. [21] Рим. 9, 18. [22] Єр. 31, 9. [23] Вих. 11, 5; 12, 29.

вити його. ²⁵ Тоді Сепфора, узявши кам'яний ніж, обрізала крайню плоть сина свого і, кинувши до ніг його, сказала: ти наречений крові у мене. ²⁶ І відійшов від нього Господь. Тоді сказала вона: наречений крові – за обрізанням.

²⁷ І Господь сказав Аарону: піди назустріч Мойсеєві в пустелю. І він пішов, і зустрівся з ним біля гори Божої, і поцілував його. ²⁸ І переказав Мойсей Аарону всі слова Господа, Який його послав, і всі знамення, що Він заповідав. ²⁹ І пішов Мойсей з Аароном, і зібрали вони всіх старійшин синів Ізраїлевих, ³⁰ і переказав [їм] Аарон усі слова, які говорив Господь Мойсеєві; і зробив *Мойсей* знамення перед очима народу, ³¹ і повірив народ; і почули, що Господь відвідав синів Ізраїлевих і побачив страждання їх, і схилилися вони і поклонилися.

5 Після цього Мойсей і Аарон прийшли до фараона і сказали [йому]: так говорить Господь, Бог Ізраїлів: відпусти народ Мій, щоб він звершив Мені свято в пустелі. ² Але фараон сказав: хто такий Господь, щоб я послухався голосу Його і відпустив [синів] Ізраїля? я не знаю Господа й Ізраїля не відпущу. ³ Вони сказали [йому]: Бог євреїв покликав нас; відпусти нас у пустелю на три дні шляху принести жертву Господу, Богу нашому, щоб Він не уразив нас моровицею, або мечем. ⁴ І сказав їм цар Єгипетський: для чого ви, Мойсей і Аарон, відволікаєте народ [мій] від справ його? ідіть [кожен з вас] на свою роботу. ⁵ І сказав фараон: ось, народ у землі цій численний, і ви відволікаєте його від роботи його.

⁶ І в той же день фараон дав повеління приставникам над народом і наглядачам, говорячи: ⁷ не давайте надалі народу соломи для вироб-

лення цегли, як учора і третього дня, нехай вони самі ходять і збирають собі солому, ⁸ а цеглин накладіть на них ту саму визначену кількість, яку вони виробляли вчора і третього дня, і не зменшуйте; вони бездіяльні, тому і кричать: підемо, принесемо жертву Богу нашому; ⁹ дати їм більше роботи, щоб вони працювали і не займалися пустими речами. ¹⁰ І вийшли приставники народу і наглядачі його і сказали народу: так говорить фараон: не даю вам соломи; ¹¹ самі підіть, беріть собі солому, де знайдете, а робота ваша ніскільки не зменшується. ¹² І розсіявся народ по всій землі Єгипетській збирати жниво замість соломи. ¹³ Приставники ж примушували [їх], говорячи: виконуйте [визначену] роботу свою щодня, як і тоді, коли була у вас солома. ¹⁴ А наглядачів із синів Ізраїлевих, яких поставили над ними приставники фараонові, били, говорячи: чому ви вчора і сьогодні не виготовляєте визначеної кількості цеглин, як було до цих пір? ¹⁵ І прийшли наглядачі синів Ізраїлевих і волали до фараона, говорячи: для чого ти так чиниш з рабами твоїми? ¹⁶ соломи не дають рабам твоїм, а цеглу говорять нам, робіть. І ось, рабів твоїх б'ють; гріх народу твоему. ¹⁷ Але він сказав [їм]: бездіяльні ви, бездіяльні, тому і говорите: підемо, принесемо жертву Господу. ¹⁸ Ідіть же, працюйте; соломи не дадуть вам, а визначену кількість цегли давайте. ¹⁹ І побачили наглядачі синів Ізраїлевих біду свою в словах: не зменшуйте кількості цегли, яку [визначено] на кожен день. ²⁰ І коли вони вийшли від фараона, то зустрілися з Мойсеєм і Аароном, які стояли, чекаючи на них, ²¹ і сказали їм: нехай бачить і судить вас Господь за те, що ви зробили нас ненавис-

[25] Нав. 5, 2–3. [27] Вих. 3, 1. [29] Нав. 24, 5. Пс. 104, 26.

Глава 5. [1] Вих. 7, 16; 8, 1, 20. [2] Іов.

21, 15. Пс. 11, 5. Дан. 3, 15. [3] Вих. 3, 18. [5] Вих. 1, 7. [21] Бут. 34, 30. 1 Цар. 13, 4.

ними в очах фараона і рабів його і дали їм меч у руки, щоб убити нас.²² І звернувся Мойсей до Господа і сказав: Господи! для чого Ти піддав такий біді народ цей, [і] для чого послав мене?²³ бо з того часу, як я прийшов до фараона і став говорити ім'ям Твоїм, він почав гірше чинити з народом цим; визволити ж, – Ти не визволив народ Твій.

6 І сказав Господь Мойсеєві: тепер побачиш ти, що Я зроблю з фараоном; після дії руки міцної він відпустить їх; після дії руки міцної навіть вижене їх із землі своєї.² І говорив Бог Мойсею і сказав йому: Я Господь.³ Являвся Я Аврааму, Ісааку і Якову з ім'ям “Бог Всемогутній”, а з ім'ям Моїм “Господь” * не відкрився їм; ⁴ і Я поставив завіт Мій з ними, щоб дати їм землю Ханаанську, землю подорожування їх, по якій вони подорожували.⁵ І Я почув стогін синів Ізраїлевих про те, що єгиптяни тримають їх у рабстві, і згадав завіт Мій.⁶ Отже, скажи синам Ізраїлевим: Я Господь, і введу вас з-під ярма єгиптян, і визволю вас від рабства їх, і врятую вас рукою простягнутою і судами великими; ⁷ і прийму вас Собі в народ і буду вам Богом, і ви дізнаєтеся, що Я Господь, Бог ваш, Який вивів вас [із землі Єгипетської] з-під ярма єгипетського; ⁸ і введу вас у ту землю, про яку Я, піднявши руку Мою, клявся дати її Аврааму, Ісааку і Якову, і дам вам її у спадщину. Я Господь.⁹ Мойсей переказав це синам Ізраїлевим; але вони не послухали Мойсея через легководухість і тяжку роботу.¹⁰ І сказав Господь Мойсею, говорячи: ¹¹ ввійди, скажи фараону,

царю Єгипетському, щоб він відпустив синів Ізраїлевих із землі своєї.¹² І сказав Мойсей перед Господом, говорячи: ось, сини Ізраїлеві не слухають мене; як же послухає мене фараон? а я некрасномовний.¹³ І говорив Господь Мойсеєві й Аарону, і давав їм повеління до синів Ізраїлевих і до фараона, царя Єгипетського, щоб вивести синів Ізраїлевих із землі Єгипетської.

¹⁴ Ось начальники поколінь їх: сини Рувима, первістка Ізраїлевого: Ханох і Фаллу, Хецрон і Хармі: це сімейства Рувимові.¹⁵ Сини Симеона: Іемуїл та Іамин, і Огад, й Іахин, і Цохар, і Саул, син хананеянки: це сімейства Симеона.¹⁶ Ось імена синів Левія за родами їх: Гирсон і Кааф і Мерарі. А років життя Левія було сто тридцять сім.¹⁷ Сини Гирсона: Ливні і Шимеї з сімействами їх.¹⁸ Сини Каафові: Амрам та Іцгар, і Хеврон, і Узіїл. А років життя Каафа було сто тридцять три роки.¹⁹ Сини Мерарі: Махли і Муши. Це сімейства Левія за родами їх.²⁰ Амрам узяв Іохаведу, тітку свою, собі за дружину, і вона народила йому Аарона і Мойсея [і Маріам, сестру їх]. А років життя Амрама було сто тридцять сім.²¹ Сини Іцгарові: Корей і Нефег і Зихрі.²² Сини Узіїлові: Мисаїл і Елцафан і Сифрі.²³ Аарон узяв собі за дружину Єлизавету, дочку Аминадава, сестру Наассона, і вона народила йому Надава й Авиуда, Єлеазара та Іфамара.²⁴ Сини Корея: Асир, Елкана й Авиасаф: це сімейства Кореєві.²⁵ Єлеазар, син Аарона, узяв собі за дружину одну з дочок Футиїлових, і вона народила йому Финеєса. Ось начальники поколінь левитських за родинами їх.²⁶ Аарон і Мойсей, це – ті, яким сказав Гос-

* Іегова.

Глава 6. [1] Вих. 11, 1; 12, 33; 13, 3. [2] Вих. 15, 3. [3] Бут. 17, 1; 26, 24; 28, 13. [5] Вих. 2, 24. Лев. 26, 42. [7] Бут. 17, 7. [8] Єз. 47, 14. [12] Вих. 4, 10. Іс. 6, 5. [14] Бут. 46, 9. Чис. 26, 5. 1 Пар. 5, 1, 3. [15] 1 Пар. 4, 24. [16] 1 Пар. 6, 1; 23, 6. Чис. 3, 17; 26, 57. [17]

Чис. 3, 18. 1 Пар. 6, 17; 23, 7. [18] Чис. 3, 19. [19] Чис. 26, 57. [20] Вих. 2, 1–2. Чис. 26, 59. 1 Пар. 6, 3; 23, 13. Діян. 7, 20. Євр. 11, 23. [21] Чис. 16, 1. [22] Лев. 10, 4. [23] Чис. 3, 2. [24] 1 Пар. 6, 22. [25] Чис. 25, 7. 1 Пар. 6, 4. [26] Діян. 7, 37.

подь: виведіть синів Ізраїлевих із землі Єгипетської за ополченнями їх. ²⁷ Вони-то говорили фараонові, царю Єгипетському, щоб вивести синів Ізраїлевих з Єгипту; це – Мойсей і Аарон. ²⁸ Отже, в той час, коли Господь говорив Мойсеєві в землі Єгипетській, ²⁹ Господь сказав Мойсеєві, говорячи: Я Господь! скажи фараонові, царю Єгипетському, все, що Я говорю тобі. ³⁰ Мойсей же сказав перед Господом: ось, я некрасномовний: як же послухає мене фараон?

7 Але Господь сказав Мойсеєві: дивись, Я поставив тебе Богом фараону, а Аарон, брат твій, буде твоїм пророком: ² ти будеш говорити [йому] усе, що Я повелю тобі, а Аарон, брат твій, буде говорити фараону, щоб він відпустив синів Ізраїлевих із землі своєї; ³ але Я озлоблю серце фараонове, і явлю багато знамень Моїх і чудес Моїх у землі Єгипетській; ⁴ фараон не послухає вас, і Я накладу руку Мою на Єгипет і виведу воїнство Моє, народ Мій, синів Ізраїлевих, із землі Єгипетської – судами великими; ⁵ тоді довідаються [усі] єгиптяни, що Я Господь, коли простягну руку Мою на Єгипет і виведу синів Ізраїлевих із середовища їх. ⁶ І зробили Мойсей і Аарон, як повелів їм Господь, так вони і зробили. ⁷ Мойсей був вісімдесяти, а Аарон [брат його] вісімдесяти трьох років, коли вони почали говорити до фараона.

⁸ І сказав Господь Мойсеєві й Ааронові, говорячи: ⁹ якщо фараон скаже вам: зробіть [знамення або] чудо, то ти скажи Аарону [братові твоєму]: візьми жезл твій і кинь [на землю] перед фараоном [і перед рабами його], – він стане змієм. ¹⁰ Мойсей і Аарон прийшли до фараона [і до рабів його] і зробили так, як повелів [їм] Господь. І кинув Аарон жезл

свій перед фараоном і перед рабами його, і він зробився змієм. ¹¹ І покликав фараон мудреців [египетських] і чарівників; і ці волхви єгипетські зробили те саме своїми чарами: ¹² кожен з них кинув свій жезл, і вони зробилися зміями, але жезл Ааронів поглинув їхні жезли. ¹³ Серце фараонове озлобилось, і він не послухав їх, як і говорив [їм] Господь.

¹⁴ І сказав Господь Мойсеєві: вперте серце фараонове: він не хоче відпустити народ. ¹⁵ Піди до фараона завтра: ось, він вийде до води, ти стань на шляху його, на березі ріки, і жезл, що перетворювався на змія, візьми в руку твою ¹⁶ і скажи йому: Господь, Бог євреїв, послав мене сказати тобі: відпусти народ Мій, щоб він звершив Мені служіння в пустелі; але ось, ти до цих пір не послухався. ¹⁷ Так говорить Господь: із цього дізнаєшся, що Я Господь: ось цим жезлом, що в руці моїй, я вдарю по воді, що у ріці, і вона перетвориться на кров, ¹⁸ і риба в ріці вмере, і ріка засмердить, і єгиптянам гидко буде пити воду з ріки. ¹⁹ І сказав Господь Мойсею: скажи Аарону [братові твоєму]: візьми жезл твій [у руку твою] і простягни руку твою на води єгиптян: на ріки їх, на потоки їх, на озера їх і на усяке змістилище вод їх, – і перетворяться на кров, і буде кров по всій землі Єгипетській і в дерев'яних і в кам'яних посудинах. ²⁰ І зробили Мойсей і Аарон, як повелів [їм] Господь. І підняв [Аарон] жезл [свій] і вдарив по воді річковій перед очима фараона і перед очима рабів його, і вся вода в ріці перетворилася на кров, ²¹ і риба в ріці вимерла, й ріка засмерділа, і єгиптяни не могли пити води з ріки; і була кров по всій землі Єгипетській. ²² І волхви єгипетські чарами своїми зробили те саме. І озло-

[30] Вих. 4, 10; 6, 12.

Глава 7. [1] Вих. 4, 15–16. [3] Вих. 4, 21; 14, 4. [4] Вих. 6, 6; 8, 15, 19. [6] Нав. 24, 5. [8] Вих. 9, 8; 12, 1. Втор. 4, 33. [9] Пс. 104,

27. [10] Вих. 4, 3. [11] 2 Тим. 3, 8. [13] 1 Цар. 6, 6. Вих. 4, 21. [14] 1 Цар. 6, 6. [16] Вих. 5, 1; 8, 1, 20. [17] Вих. 4, 9. [19] Вих. 8, 5. [20] Вих. 17, 5. Пс. 77, 44. [22] Прем. 17, 7.

билося серце фараона, і не послухав їх, як і говорив Господь.²³ І обернувся фараон, і пішов у дім свій; і серце его не пом'якшало і через це.²⁴ І стали копати усі єгиптяни біля ріки, щоб знайти воду для пиття, тому що не могли пити води з ріки.²⁵ І виповнилося сім днів після того, як Господь уразив ріку.

8 І сказав Господь Мойсеєві: піди до фараона і скажи йому: так говорить Господь: відпусти народ Мій, щоб він звершив Мені служіння; ² якщо ж ти не погодишся відпустити, то ось, Я уражаю всю область твою жабами; ³ і закишить ріка жабами, і вони вийдуть і ввійдуть у дім твій, і в спальню твою, і на постіль твою, і в доми рабів твоїх і народу твого, і в печі твої, й у діжі твої, ⁴ і на тебе, і на народ твій, і на всіх рабів твоїх зйдуть жаби. ⁵ І сказав Господь Мойсею: скажи Аарону [братові твоєму]: простягни руку твою з жезлом твоїм на ріки, на потоки і на озера і виведи жаб на землю Єгипетську. ⁶ Аарон простяг руку свою на води єгипетські [і вивів жаб]; і вийшли жаби і покрили землю Єгипетську. ⁷ Те саме зробили і волхви [єгипетські] чарами своїми і вивели жаб на землю Єгипетську. ⁸ І покликав фараон Мойсея й Аарона і сказав: помоліться [за мене] Господу, щоб Він видалив жаб від мене і від народу мого, і я відпущу народ ізраїльський принести жертву Господу. ⁹ Мойсей сказав фараонові: признач мені сам, коли помолитися за тебе, за рабів твоїх і за народ твій, щоб жаби зникли в тебе, [у народу твого,] у домах твоїх, і залишилися тільки в ріці. ¹⁰ Він сказав: завтра. *Мойсей* відповів: буде за словом твоїм, щоб ти дізнався, що нема нікого, як Господь Бог наш; ¹¹ і зникнуть жаби від тебе, від домів твоїх [і з полів], і

від рабів твоїх і від твого народу; тільки в ріці вони залишаться. ¹² *Мойсей* і Аарон вийшли від фараона, і *Мойсей* помолився до Господа про жаб, яких Він навів на фараона. ¹³ І вчинив Господь за словом *Мойсея*: жаби вимерли в домах, у дворах і на полях [їх]; ¹⁴ і зібрали їх у купи, і засмерділа земля. ¹⁵ І побачив фараон, що зробилося полегшення, і озлобив серце своє, і не послухав їх, як і говорив Господь.

¹⁶ І сказав Господь *Мойсеєві*: скажи Аарону: простягни [рукою] жезл твій і вдар у порох земний, і [будуть] мошки на людях і на худобі і на фараоні, і в домі його і на рабах його, весь порох земний] зробиться мошками по всій землі Єгипетській. ¹⁷ Так вони і зробили: Аарон простяг руку свою з жезлом своїм і вдарив у порох земний, і з'явилися мошки на людях і на худобі. Весь порох земний зробився мошками по всій землі Єгипетській. ¹⁸ Намагалися також і волхви чарами своїми викликати мошок, але не могли. І були мошки на людях і на худобі. ¹⁹ І сказали волхви фараонові: це перст Божий. Але серце фараонове озлобилося, і він не послухав їх, як і говорив Господь.

²⁰ І сказав Господь *Мойсеєві*: завтра встань рано і з'явися перед лице фараона. Ось, він піде до води, і ти скажи йому: так говорить Господь: відпусти народ Мій, щоб він звершив Мені служіння [у пустелі]; ²¹ а якщо не відпустиш народу Мого, то ось, Я пошлю на тебе і на рабів твоїх, і на народ твій, і в доми твої песячих мух, і наповняться доми єгиптян песячими мухами і сама земля, на якій вони живуть; ²² і відділю в той день землю Гесем, на якій перебуває народ Мій, і там не буде песячих мух, щоб ти знав, що Я Господь [Бог] серед [усієї] землі; ²³ Я зроблю

Глава 8. [1] Вих. 5, 1; 7, 16. [5] Вих. 7, 19. [6] Пс. 77, 45; 104, 30. [7] Прем. 17, 7. [8] Вих. 10, 16. 3 Цар. 13, 6. [10] Вих. 9, 14; 15,

11. [15] Рим. 2, 4–5. Вих. 4, 21. [17] Пс. 104, 31. [19] Пс. 63, 10. Мф 12, 28. Лк 11, 20. [22] Вих. 9, 26.

поділ між народом Моїм і між народом твоїм. Завтра буде це знамення [на землі].²⁴ Так і зробив Господь: налетіло безліч псаєчих мух у дім фараонів, і в доми рабів його, і на всю землю Єгипетську: гинула земля від псаєчих мух.²⁵ І покликав фараон Мойсея й Аарона і сказав: підіть, принесіть жертву [Господу] Богу вашому в цій землі.²⁶ Але Мойсей сказав: не можна цього зробити, бо огидне для єгиптян жертвоприношення наше Господу, Богу нашому: якщо ми огидну для єгиптян жертву станемо приносити на очах їхніх, то чи не поб'ють вони нас камінням?²⁷ ми підемо в пустелю, на три дні шляху, і принесемо жертву Господу, Богу нашому, як скаже нам [Господь].²⁸ І сказав фараон: я відпущу вас принести жертву Господу Богу вашому в пустелі, тільки не йдіть далеко; помоліться за мене [Господу].²⁹ Мойсей сказав: ось, я виходжу від тебе і змолось Господу [Богу], і зникнуть псаєчі мухи від фараона, і від рабів його, і від народу його завтра, тільки фараон нехай перестане обманювати, не відпускаючи народ принести жертву Господу.³⁰ І вийшов Мойсей від фараона і помолився Господу.³¹ І зробив Господь за словом Мойсея і відігнав псаєчих мух від фараона, від рабів його і від народу його: не залишилося жодної.³² Але фараон озлобив серце своє і цього разу і не відпустив народ.

9 І сказав Господь Мойсеєві: піди до фараона і скажи йому: так говорить Господь, Бог євреїв: відпусти народ Мій, щоб він звершив Мені служіння;² бо якщо ти не захочеш відпустити [народ Мій] і ще будеш утримувати його,³ то ось, рука Господня буде на худобі твоїй, яка у полі, на конях, на ослах, на верблюдах, на волах і вівцях: буде моро-

виця дуже тяжка;⁴ і розділить Господь [у той час] худобу ізраїльську і худобу єгипетську, і з усієї [худоби] синів Ізраїлевих не помере нічого.⁵ І призначив Господь час, сказавши: завтра зробить це Господь у землі цій.⁶ І зробив це Господь на другий день, і вимерла вся худоба єгипетська; з худоби ж синів Ізраїлевих не померло нічого.⁷ Фараон послав дізнатися, і ось, з [усієї] худоби [синів] Ізраїлевих не померло нічого. Але серце фараонове озлобилосся, і він не відпустив народ.

⁸ І сказав Господь Мойсеєві й Аарону: візьміть по повній жмені попелу з печі, і нехай кине його Мойсей до неба на очах фараона [і рабів його];⁹ і здійметься курява по всій землі Єгипетській, і буде на людях і на худобі запалення з наривами, в усій землі Єгипетській.¹⁰ Вони взяли попіл з печі і постали перед лицем фараона. Мойсей кинув його до неба, і зробилося запалення з наривами на людях і на худобі.¹¹ І не могли волхви устояти перед Мойсеєм через запалення, тому що запалення було на волхвах і на всіх єгиптянах.¹² Але Господь озлобив серце фараона, і він не послухав їх, як і говорив Господь Мойсеєві.

¹³ І сказав Господь Мойсеєві: завтра встань рано і з'явися перед лице фараона, і скажи йому: так говорить Господь, Бог євреїв: відпусти народ Мій, щоб він звершив Мені служіння;¹⁴ бо цього разу Я пошлю всі виразки Мої в серце твоє, і на рабів твоїх, і на народ твій, щоб ти дізнався, що немає подібного до Мене на всій землі;¹⁵ якби Я простяг руку Мою, то вразив би тебе і народ твій виразкою, і ти знищений був би на землі:¹⁶ але для того Я зберіг тебе, щоб показати на тобі силу Мою, і щоб сповіщено було ім'я Моє по всій

[24] Пс. 104, 31. Прем. 16, 9. [26] Бут. 43, 32; 46, 34. [27] Вих. 3, 18. [28] 3 Цар. 13, 6. Діян. 8, 24. [31] Вих. 10, 19; 14, 28.

Глава 9. [1] Вих. 5, 1; 7, 16; 10, 3. [3]

Втор. 2, 15. Пс. 77, 50. [7] Вих. 7, 14; 8, 15, 32. [8] Вих. 7, 8. [11] Прем. 17, 7. [12] Вих. 4, 21; 8, 15. [16] Рим. 9, 17.

землі; ¹⁷ ти ще протистоїш народу Моему, щоб не відпустити його, – ¹⁸ ось, Я пошлю завтра, у цей самий час, град дуже сильний, якому подібного не було в Єгипті з дня заснування його донині; ¹⁹ отже, пошли зібрати отари твої й усе, що є в тебе в полі: на всіх людей і худобу, що залишаться в полі і не зберуться в домах, упаде град, і вони помруть. ²⁰ Ти з рабів фараонових, які убоялися слова Господнього, поспіхом зібрати рабів своїх і отари свої в доми; ²¹ а хто не звернув серця свого до слів Господа, той залишив рабів своїх і отари свої в полі. ²² І сказав Господь Мойсеєві: простягни руку твою до неба, й упаде град на всю землю Єгипетську, на людей, на худобу і на всю траву польову в землі Єгипетській. ²³ І простяг Мойсей жезл свій до неба, і Господь зробив грим і град, і вогонь розливався по землі; і послав Господь град на [всю] землю Єгипетську; ²⁴ і був град і вогонь між градом, [град] дуже сильний, якого не було у всій землі Єгипетській з часу заселення її. ²⁵ І побив град по всій землі Єгипетській усе, що було в полі, від людини до худоби, і всю траву польову побив град, і всі дерева в полі поламав [град]; ²⁶ тільки в землі Гесем, де жили сини Ізраїлеві, не було граду. ²⁷ І послав фараон, і покликав Мойсея й Аарона, і сказав їм: цього разу я згрішив; Господь праведний, а я і народ мій винні; ²⁸ помоліться [за мене] Господу: нехай припиняться громи Божі і град [і вогонь на землі], і відпущу вас і не буду більше затримувати. ²⁹ Мойсей сказав йому: як тільки я вийду з міста, простягну руки мої до Господа [на небо], громи припиняться, і граду [і дощу] більше не буде, щоб ти пізнав, що Господня земля; ³⁰ але я знаю, що ти і раби твої ще не убоїтесь Господа Бога. ³¹ Льон і ячмінь були побиті, тому що

ячмінь виколосився, а льон засемявився; ³² а пшениця і жито не побиті, тому що вони були пізні. ³³ І вийшов Мойсей від фараона із міста і простяг руки свої до Господа, і припинилися грим і град, і дощ перестав литися на землю. ³⁴ І побачив фараон, що перестав дощ і град і грим, і продовжував грішити, і обтяжив серце своє сам і раби його. ³⁵ І озлобилося серце фараона [і рабів його], і він не відпустив синів Ізраїлевих, як і говорив Господь через Мойсея.

10 І сказав Господь Мойсеєві: вийди до фараона, бо Я обтяжив серце його і серце рабів його, щоб явити між ними ці знамення Мої, ² і щоб ти розповідав сину твоєму і сину сина твого про те, що Я зробив у Єгипті, і про знамення Мої, які Я показав у ньому, і щоб ви знали, що Я Господь. ³ Мойсей і Аарон прийшли до фараона і сказали йому: так говорить Господь, Бог євреїв: чи довго ти не смиришся переді Мною? відпусти народ Мій, щоб він звершив Мені служіння; ⁴ а якщо ти не відпустиш народу Мого, то ось, завтра [у цей самий час] Я наведу сарану на [всю] твою область: ⁵ вона покриє лице землі так, що не можна буде бачити землі, і поїсть у вас [усе], що залишилося [на землі], що уціліло від граду; об'їсть також усі дерева, що ростуть у вас на полі, ⁶ і наповнить доми твої, доми всіх рабів твоїх і [усі] доми всіх єгиптян, чого не бачили батьки твої, ні батьки батьків твоїх з дня, як живуть на землі, навіть до цього дня. [Мойсей] обернувся і вийшов від фараона. ⁷ Тоді раби фараонові сказали йому: чи довго він буде мучити нас? відпусти цих людей, нехай вони звершать служіння Господу, Богу своєму; невже ти ще не бачиш, що Єгипет гине? ⁸ І повернули Мойсея й Аарона до фараона, і [фараон] сказав їм: пі-

[23] Пс. 77, 47–48; 104, 32. Прем. 16, 16; 19, 19. [27] Вих. 10, 16. Плач. 1, 18. [29] Пс. 23, 1.

Глава 10. [2] Вих. 12, 26. [3] Вих. 9, 1. [4] Пс. 104, 34.

діть, звершіть служіння Господу, Богу вашому; хто ж і хто піде? ⁹ І сказав Мойсей: підемо з малолітніми нашими і старими нашими, з синами нашими і дочками нашими, і з вівцями нашими і з волами нашими підемо, тому що у нас свято Господу [Богу нашому]. ¹⁰ [Фараон] сказав їм: нехай буде так, Господь з вами! я готовий відпустити вас: але навіщо з дітьми? бачите, у вас недобрий намір! ¹¹ ні: підіть одні чоловіки і звершіть служіння Господу, тому що ви цього просили. І вигнали їх від фараона.

¹² Тоді Господь сказав Мойсеєві: простягни руку твою на землю Єгипетську, і нехай нападе сарана на землю Єгипетську і поїсть усю траву земну [і всі плоди дерев], усе, що вціліло від граду. ¹³ І простяг Мойсей жезл свій на землю Єгипетську, і Господь навів на цю землю східний вітер, який *продовжувався* весь той день і всю ніч. Настав ранок, і східний вітер навів сарану. ¹⁴ І напала сарана на всю землю Єгипетську і лягла по всій країні Єгипетській у великій кількості: раніше не бувало такої сарани, і після цього не буде такої; ¹⁵ вона покрила лице всієї землі, так що землі не було видно, і поїла всю траву земну і всі плоди дерев, що вціліли від граду, і не залишилося ніякої зелені ні на деревах, ні на траві польовій по всій землі Єгипетській. ¹⁶ Фараон поспіхом прикликав Мойсея й Аарона і сказав: згрішив я перед Господом, Богом вашим, і перед вами; ¹⁷ тепер простіть гріх мій ще раз і помоліться Господу Богу вашому, щоб Він тільки відвернув від мене цю смерть. ¹⁸ [Мойсей] вийшов від фараона і помолився Господу. ¹⁹ І підняв Господь із протилежного боку західний дуже сильний вітер, і він поніс сарану і кинув її в Червоне море: не

залишилося жодної сарани у всій країні Єгипетській. ²⁰ Але Господь озлобив серце фараона, і він не відпустив синів Ізраїлевих.

²¹ І сказав Господь Мойсеєві: простягни руку твою до неба, і буде темрява на землі Єгипетській, відчутна птьма. ²² Мойсей простяг руку свою до неба, і була густа темрява по всій землі Єгипетській три дні; ²³ не бачили одне одного, і ніхто не вставав з місця свого три дні; у всіх же синів Ізраїлевих було світло в житлах їхніх. ²⁴ Фараон покликав Мойсея [й Аарона] і сказав: підіть, звершіть служіння Господу [Богу вашому], нехай тільки залишиться дрібна і велика худоба ваша, а діти ваші нехай ідуть з вами. ²⁵ Але Мойсей сказав: [ні,] дай також у руки наші жертви і всепалення, щоб принести Господу Богу нашому; ²⁶ нехай підуть і стада наші з нами, не залишиться ні копита; тому що з них ми візьмемо на жертву Господу, Богу нашому; але доки не прийдемо туди, ми не знаємо, що принести в жертву Господу [Богу нашому]. ²⁷ І озлобив Господь серце фараона, і він не захотів відпустити їх. ²⁸ І сказав йому фараон: вийди від мене; бережися, не з'являйся більше перед лицем моїм; у той день, коли ти побачиш лице моє, помреш. ²⁹ І сказав Мойсей: як сказав ти, так і буде; я не побачу більше лица твого.

11 І сказав Господь Мойсеєві: ще одну кару Я наведу на фараона і на єгиптян; після того він відпустить вас звідси; коли ж він буде відпускати [вас], з поспіхом буде гнати вас звідси; ² підкажи народу [таємно], щоб кожен у ближнього свого і кожна жінка у ближньої своєї випросили речей срібних і речей золотих [і одягу]. ³ І дав Господь милість народу [Своєму] в очах єгип-

[12] Вих. 9, 32. [13] Вих. 14, 21. Чис. 11, 31. [14] Пс. 77, 46. [15] Пс. 104, 35. [16] Вих. 8, 25; 9, 27. [19] Вих. 8, 31. [20] Вих. 11, 10. [21] Іс. 50, 3. [22] Пс. 104, 28. [23] Прем. 17,

5; 18, 1. [24] Вих. 8, 8.

Глава 11. [1] Вих. 6, 1; 12, 33. Пс. 104, 38. [3] Вих. 3, 21; 12, 36. Сир. 45, 1.

тян, [і вони давали йому;] та й Мойсей був дуже великим у землі Єгипетській, в очах [фараона і] рабів фараонових і в очах [усього] народу.⁴ І сказав Мойсей: так говорить Господь: опівночі Я пройду посеред Єгипту,⁵ і помре всякий первісток у землі Єгипетській від первістка фараона, який сидить на престолі своїм, до первістка рабині, яка при жорнах, і все первородне з худоби;⁶ і буде крик великий по всій землі Єгипетській, якого не було і якого не буде більше;⁷ у всіх же синів Ізраїлевих ні на людину, ні на худобу не ворухне песьяком своїм, щоб ви знали, яку різницю робить Господь між єгиптянами і між ізраїльтянами.⁸ І прийдуть усі раби твої ці до мене і поклоняться мені, кажучи: вийди ти і весь народ [твій], на чолі якого ти стоїш. Після цього я і вийду. І вийшов [Мойсей] від фараона з гнівом.

⁹ І сказав Господь Мойсеєві: не послухав вас фараон, щоб примножилися [знамення Мої і] чудеса Мої в землі Єгипетській.¹⁰ Мойсей і Аарон зробили всі ці [знамення і] чудеса перед фараоном; але Господь озлобив серце фараона, і він не відпустив синів Ізраїлевих із землі своєї.

12 І сказав Господь Мойсеєві та Аарону в землі Єгипетській. промовляючи: ² місяць цей нехай буде у вас початком місяців, нехай буде він у вас першим між місяцями року.³ Скажіть усій громаді [синів] Ізраїлевих так: у десятий день цього місяця нехай кожен візьме одне ягня по родинах, по агнцю на родину; ⁴ коли ж родина настільки мала, що не з'їсть ціле ягня, то нехай візьме з сусідом своїм найближчим до свого дому, за кількістю душ, щоб було достатньо для спожиття всього ягняти.⁵ Агнець у вас має бути

без вад, чоловічої статі, одноліток; візьміть його від овець або від кіз,⁶ і нехай він зберігається у вас до чотирнадцятого дня цього місяця: тоді нехай заколе його все зібрання громади ізраїльської ввечері⁷ і нехай візьмуть від крові його і помаскують на обох одвірках і на поперечині дверей у домах, де будуть їсти його;⁸ нехай з'їдять м'ясо його тієї ж ночі, спечене на вогні; з прісним хлібом і з гіркими травами нехай з'їдять його;⁹ не їжте недопеченого м'яса, або звареного у воді, але їжте спечене на вогні з головою, ногами й нутрощами;¹⁰ не залишайте від нього до ранку [і кістки його не розтрусуйте], але те, що залишиться від нього до ранку, спаліть на вогні.¹¹ Їжте ж його так: стегна ваші нехай будуть підперезані, взуття ваше – на ногах ваших і посохи ваші – в руках ваших, їжте його поспішаючи: це – Пасха Господня.¹² А Я в цю саму ніч пройду по землі Єгипетській і вражу кожного первістка в землі Єгипетській, від людини до худоби, і над усіма богами єгипетськими вчиню суд. Я Господь.¹³ І буде у вас кров знаменням на домах, де ви перебуваєте, і побачу кров і пройду мимо вас, і не буде у вас пощести згубної, коли буду нищити землю Єгипетську.¹⁴ І нехай буде вам день цей пам'ятним, і святкуйте в ньому і свято Господнє в [усі] роди ваші; як установлення вічне святкуйте його.¹⁵ Сім днів їжте прісний хліб; з самого першого дня знищити квасне в домах ваших, тому що хто буде їсти квасне з першого дня до сьомого дня, душа та знищена буде із середовища Ізраїля.¹⁶ І в перший день нехай буде у вас священне зібрання, і в сьомий день священне зібрання: ніякої роботи не можна робити в них;

[5] Пс. 77, 51; 104, 36. Прем. 18, 5. [10] Вих. 9, 16; 10, 20. Рим. 9, 17.

Глава 12. [2] Чис. 9, 1. Вих. 13, 4. Нав. 4, 19. [3] Ін 1, 29. 1 Кор. 5, 7. [6] Вих. 16, 12. Лев. 23, 5. Втор. 16, 6. [8] Чис. 9, 11. [9] Втор.

16, 7. [10] Вих. 23, 18; 34, 25. [11] Лк 12, 35. Еф. 6, 14. 1 Пет. 1, 13. [12] Пс. 135, 10. Євр. 11, 28. Чис. 33, 4. [14] Рим. 10, 4. [15] Вих. 23, 15; 34, 18.

тільки те, що є кожному, одне те можна робити вам.¹⁷ Дотримуйтеся опрісноків, тому що в цей самий день Я вивів ополчення ваші із землі Єгипетської, і додержуйте день цей у роди ваші, як установлення вічне.¹⁸ З чотирнадцятого дня першого місяця, з вечора їжте прісний хліб до вечора двадцять першого дня того самого місяця;¹⁹ сім днів не повинно бути закваски в домах ваших, бо хто буде їсти квасне, душа та знищена буде із громади [синів] Ізраїлевих, чи то подорожній, чи хто природний житель землі тієї.²⁰ Нічого квасного не їжте; в усякому місці перебування вашого їжте прісний хліб.

²¹ І скликав Мойсей усіх старійшин [синів] Ізраїлевих і сказав їм: виберіть і візьміть собі агнів за сімействами вашими і заколіть пасху;²² і візьміть пучок ісопу, і обмочіть у кров, що у посудині, і помажте поперечини й обидва одвірки дверей кров'ю, що у посудині; а ви ніхто не виходьте за двері дому свого до ранку.²³ І піде Господь, щоб уразити Єгипет, і побачить кров на поперечинах і на обох одвірках, і пройде Господь мимо дверей, і не попустить згубникові ввійти в доми ваші для ураження.²⁴ Зберігайте це, як закон для себе і для синів своїх повіки.²⁵ Коли ввійдете в землю, яку Господь дасть вам, як Він говорив, дотримуйтеся цього служіння.²⁶ І коли скажуть вам діти ваші: що це за служіння?²⁷ скажіть [їм]: це пасхальна жертва Господу, Який пройшов мимо домів синів Ізраїлевих в Єгипті, коли уражав єгиптян, і доми наші визволив. І схилився народ і поклонився.²⁸ І пішли сини Ізраїлеві і зробили: як повелів Господь Мойсеєві й Аарону, так і зробили.

²⁹ Опівночі Господь уразив усіх первістків у землі Єгипетській, від

первістка фараона, який сидів на престолі своєму, до первістка в'язня, що знаходився у в'язниці, і все первородне з худоби.³⁰ І встали вночі фараон сам і всі раби його і весь Єгипет; і зчинився великий крик [по всій землі] Єгипетській, тому що не було дому, де не було б мертвих.³¹ І покликав [фараон] Мойсея та Аарона вночі і сказав [їм]: встаньте, вийдіть із середовища народу мого, як ви, так і сини Ізраїлеві, і підіть, звершуйте служіння Господу [Богу вашому], як говорили ви;³² і дрібну і велику худобу вашу візьміть, як ви говорили; і підіть і благословіть мене.³³ І примушували єгиптяни народ, щоб скоріше вислати його з землі тієї; бо говорили вони: ми усі помремо.

³⁴ І поніс народ тісто своє, раніше ніж воно вкисло; діжки їх, зав'язані в одежах їхніх, були на плечах їхніх.³⁵ І зробили сини Ізраїлеві за словом Мойсея і просили у єгиптян речей срібних і речей золотих і одягу.³⁶ Господь же дав милість народові [Своєму] в очах єгиптян: і вони давали йому, і обібрав він єгиптян.³⁷ І вирушили сини Ізраїлеві з Раамсеса в Сокхоф – до шестисот тисяч піших чоловіків, крім дітей;³⁸ і безліч різноплемянних людей вийшли з ними, і дрібна і велика худоба, стадо дуже велике.³⁹ І спекли вони із тіста, що винесли з Єгипту, прісні коржі, тому що воно ще не вкисло, тому що вони були вигнані з Єгипту і не могли баритися, і навіть їжі не приготували собі на дорогу.

⁴⁰ Часу ж, у який сини Ізраїлеві [і батьки їхні] жили в Єгипті [і в землі Ханаанській], було чотириста тридцять років.⁴¹ Після того, як минуло чотириста тридцять років, у цей самий день вийшло все ополчення Господне з землі Єгипетської вночі.⁴² Це – ніч служіння Господу за ви-

[18] Єз. 45, 21. Лев. 23, 5. Чис. 28, 16. [20] Втор. 16, 4. 1 Кор. 5, 8. [23] Євр. 11, 28. [26] Вих. 10, 2; 13, 8. Втор. 6, 20. [27] 1 Кор. 11, 26. [29] Пс. 77, 51; 104, 36; 134, 8; 135, 10.

Прем. 18, 5. [35] Вих. 3, 22. [36] Вих. 3, 21. Пс. 104, 37. [37] Чис. 33, 3. Нав. 24, 6. Пс. 135, 11–12. [40] Бут. 15, 13.

зволення їх із землі Єгипетської; ця сама ніч – служіння Господу у всіх синів Ізраїлевих у роди їхні.

⁴³ І сказав Господь Мойсеєві й Аарону: ось устав Пасхи: ніякий іноплемінник не повинен їсти її; ⁴⁴ а всякий раб, куплений за срібло, коли обріжеш його, може їсти її; ⁴⁵ поселенець і найманець не повинен їсти її. ⁴⁶ В одному домі належить їсти її, [не залишайте від неї до ранку,] не виносьте м'яса геть з дому і кісток її не розтрощуйте. ⁴⁷ Уся громада [синів] Ізраїля повинна звершувати її. ⁴⁸ Якщо ж оселиться у тебе подорожній і захоче звершити Пасху Господню, то обріж у нього всіх чоловічої статі, і тоді нехай він приступить до звершення її і буде як природний житель землі; а ніякий необрізаний не повинен їсти її; ⁴⁹ один закон нехай буде і для природного жителя і для подорожнього, який оселився між вами.

⁵⁰ І зробили всі сини Ізраїлеві: як повелів Господь Мойсеєві й Аарону, так і зробили. ⁵¹ У цей самий день Господь вивів синів Ізраїлевих із землі Єгипетської за ополченнями їх.

13 І сказав Господь Мойсеєві, кажучи: ² освяти Мені кожного первістка, який розкриває всяке лоно між синами Ізраїлевими, від людини до худоби, [тому що] Мої вони. ³ І сказав Мойсей народу: пам'ятайте цей день, в який вийшли ви з Єгипту, з дому рабства, бо рукою міцною вивів вас Господь звидти, і не їте квасного: ⁴ сьогодні виходите ви, у місяці Азиві*. ⁵ І коли введе тебе Господь [Бог твій] у землю хананеїв і хеттеїв, і аморреїв, і евеїв, і ієвусеїв, [гергесеїв, і ферезеїв,] про яку клявся Він батькам тво-

їм, що дасть тобі землю, де тече молоко і мед, то звершуй це служіння в цьому місяці; ⁶ сім днів їж прісний хліб, і в сьомий день – свято Господу; ⁷ прісний хліб потрібно їсти сім днів, і не повинно знаходитися у тебе квасного хліба, і не повинно знаходитися у тебе квасного у всіх межах твоїх. ⁸ І оголоси в день той сину твоєму, говорячи: це заради того, що Господь [Бог] зробив зі мною, коли я вийшов з Єгипту. ⁹ І нехай буде тобі це знаком на руці твоїй і пам'ятником перед очима твоїми, щоб закон Господній був у вустях твоїх, бо рукою міцною вивів тебе Господь [Бог] із Єгипту. ¹⁰ Виконуй же устав цей у призначений час, з року в рік. ¹¹ І коли введе тебе Господь [Бог твій] у землю Ханаанську, як Він клявся тобі і батькам твоїм, і дасть її тобі, – ¹² відокремлюй Господу все [чоловічої статі], що розкриває утробу; і все первородне з худоби, яка у тебе буде, чоловічої статі, [присвячує] Господу, ¹³ а всякого з ослів, що розкриває [утробу], заміняй агнцем; а якщо не заміниш, викупи його; і кожного первістка людського із синів твоїх викупувай. ¹⁴ І коли опісля запитає тебе син твій, говорячи: що це? то скажи йому: рукою міцною вивів нас Господь із Єгипту, із дому рабства; ¹⁵ бо коли фараон опирався відпустити нас, Господь умертвив усіх первістків у землі Єгипетській, від первістка людського до первістка із худоби, – тому я приношу в жертву Господу все, що розкриває утробу, чоловічої статі, а всякого первістка із синів моїх викупуваю; ¹⁶ і нехай буде це знаком на руці твоїй і замість пов'язки над очима твоїми, тому що рукою міцною Господь вивів нас з Єгипту.

* У місяці колосся.

[43] Вих. 7, 8. 2 Кор. 6, 16. Еф. 2, 12. [45] Гал. 4, 7. [46] Чис. 9, 12. Ін 19, 36. [48] 1 Кор. 11, 28. [49] Лев. 24, 22. Гал. 3, 28.

Глава 13. [2] Вих. 22, 29; 34, 19. Лев. 27, 26. Чис. 3, 13; 8, 17. Лк 2, 23. [3] Вих. 23, 15.

[5] Бут. 15, 7; 18–21; 17, 8. [7] 1 Кор. 5, 8. [8] Вих. 12, 26. [9] Втор. 6, 8; 11, 18. [10] Вих. 12, 14. [11] Бут. 15, 18. [12] Вих. 13, 2. [13] Вих. 34, 20. Чис. 3, 46. [14] Вих. 12, 26. [15] Вих. 4, 23; 12, 29. [16] Втор. 6, 8.

¹⁷ Коли ж фараон відпустив народ, Бог не повів його по дорозі землі Филістимської, тому що вона близька; бо сказав Бог: щоб не розкався народ, побачивши війну, і не повернувся до Єгипту. ¹⁸ І обвів Бог народ дорогою пустельною до Червоного моря. І вийшли сини Ізраїлеві озброєні із землі Єгипетської. ¹⁹ І взяв Мойсей із собою кості Йосифа, бо [Йосиф] клятвою закликав синів Ізраїлевих, сказавши: відвідає вас Бог, і ви із собою винесіть кості мої звідси. ²⁰ І рушили [сини Ізраїлеві] із Сокхофа і розташувалися станом в Ефамі, у кінці пустелі. ²¹ Господь же йшов перед ними вдень у стовпі хмарному, показуючи їм шлях, а вночі у стовпі вогненному, світючи їм, щоб іти їм і вдень і вночі. ²² Не відлучався стовп хмарний удень і стовп вогнений уночі від лица [усього] народу.

14 І сказав Господь Мойсеєві, говорячи: ² скажи синам Ізраїлевим, щоб вони повернули і розташувалися станом перед Пи-Гахирофом, між Мигдолом і між морем, перед Ваал-Цефоном; навпроти нього поставте стан біля моря. ³ І скаже фараон [народу своєму] про синів Ізраїлевих: вони заблукали в землі цій, замкнула їх пустеля. ⁴ А Я озлоблю серце фараона, і він поженеться за ними, і покажу славу Мою на фараоні і на всьому війську його; і пізнають [усі] єгиптяни, що Я Господь. І зробили так.

⁵ І сповіщено було цареві Єгипетському, що народ утік; і навернулося серце фараона і рабів його проти народу цього, і вони сказали: що це ми зробили? навіщо відпустили ізраїльтян, щоб вони не працювали на нас? ⁶ [Фараон] запряг колісницю свою і народ свій узяв із собою; ⁷ і взяв шістсот колісниць добірних

і всі колісниці єгипетські, і начальників над усіма ними. ⁸ І озлобив Господь серце фараона, царя Єгипетського [і рабів його], і він погнався за синами Ізраїлевими; сини ж Ізраїлеві йшли під рукою високою. ⁹ І погналися за ними єгиптяни, і всі коні з колісницями фараона, і вершники, і все військо його, і наздогнали їх, розташованих біля моря, при Пи-Гахирофі перед Ваал-Цефоном. ¹⁰ Фараон наблизився, і сини Ізраїлеві оглянулись, і ось, єгиптяни йдуть за ними: і дуже злякалися і заволали сини Ізраїлеві до Господа, ¹¹ і сказали Мойсеєві: хіба немає гробів у Єгипті, що ти привів нас помирати у пустелі? що це ти зробив з нами, вивівши нас з Єгипту? ¹² Чи не це саме говорили ми тобі в Єгипті, сказавши: залиш нас, нехай ми будемо працювати на єгиптян? Тому що краще бути нам у рабстві в єгиптян, ніж померти в пустелі. ¹³ Але Мойсей сказав народу: не бійтеся, стійте – і побачите спасіння Господне, яке Він сотворить вам нині, бо єгиптян, яких бачите ви нині, більше не побачите повік; ¹⁴ Господь буде поборювати за вас, а ви будьте спокійні.

¹⁵ І сказав Господь Мойсеєві: чого ти волаєш до Мене? скажи синам Ізраїлевим, щоб вони йшли, ¹⁶ а ти підніми жезл твій і простягни руку твою на море, і розділи його, і пройдуть сини Ізраїлеві посеред моря по суші; ¹⁷ Я ж озлоблю серце [фараона і всіх] єгиптян, і вони підуть слідом за ними; і покажу славу Мою на фараоні і на всьому війську його, на колісницях його і на вершниках його; ¹⁸ і пізнають [усі] єгиптяни, що я Господь, коли покажу славу Мою на фараоні, на колісницях його і на вершниках його.

¹⁹ І рушив ангел Божий, який йшов перед станом [синів] Ізраїле-

[17] 1 Кор. 10, 13. [18] Пс. 77, 52–53. [19] Бут. 50, 25. Нав. 24, 32. [20] Чис. 33, 6. [21] Вих. 14, 19. Чис. 14, 14. Втор. 1, 33; 4, 37. Пс. 77, 14; 104, 39. Неєм. 9, 19.

Глава 14. [2] Чис. 33, 7. Єр. 44, 1. [4] Вих.

4, 21; 10, 20. Єз. 28, 22. Рим. 9, 17. [8] Прем. 19, 3. Вих. 13, 3. [9] Нав. 24, 6. 1 Мак. 4, 9. [11] Пс. 105, 7. [13] 2 Пар. 20, 17. [14] Втор. 1, 30; 3, 22. Суд. 5, 20. [15] Нав. 24, 7. [19] Вих. 13, 21.

вих, і пішов позаду них; рушив і стовп хмарний від лица їх і став за ними; ²⁰ і ввійшов у середину між станом єгипетським і між станом [синів] Ізраїлевих, і був хмарою і мороком для одних і освітлював ніч для інших, і не зблизилися одні з одними всю ніч. ²¹ І простяг Мойсей руку свою на море, і гнав Господь море сильним східним вітром усю ніч і зробив море сушею, і розступилися води. ²² І пішли сини Ізраїлеві серед моря по суші: води ж були їм стіною з правого і з лівого боків. ²³ Погналися єгиптяни, й увійшли за ними у середину моря всі коні фараона, колісниці його і вершники його.

²⁴ І в ранкову сторожу поглянув Господь на стан єгиптян зі стовпа вогненного і хмарного і привів у заміщення стан єгиптян; ²⁵ і відібрав колеса у колісниць їхніх, так що вони насилу волокли їх. І сказали єгиптяни: побіжимо від ізраїльтян, тому що Господь поборює за них проти єгиптян. ²⁶ І сказав Господь Мойсеєві: простягни руку твою на море, і нехай повернуться води на єгиптян, на колісниці їхні і на вершників їхніх. ²⁷ І простягнув Мойсей руку свою на море, і до ранку вода повернулася у своє місце; а єгиптяни бігли назустріч [воді]. Так потопив Господь єгиптян посеред моря. ²⁸ І вода повернулася і покрила колісниці і вершників усього війська фараонового, що ввійшли за ними в море; не залишилися жодного з них. ²⁹ А сини Ізраїлеві пройшли по суші серед моря; води [були] їм стіною з правого і [стіною] з лівого боків. ³⁰ І визволив Господь у день той ізраїльтян з рук єгиптян, і побачили [сини] Ізраїлеві єгиптян мертвими

на березі моря. ³¹ І побачили ізраїльтяни руку велику, яку явив Господь над єгиптянами, й убоявся народ Господа і повірив Господу і Мойсеєві, рабові Його. Тоді Мойсей і сини Ізраїлеві заспівали Господу пісню цю і говорили:

15 Співаю Господу, бо Він високо звеличився; коня і вершника його ввергнув у море. ² Господь кріпость моя і слава моя, Він був мені спасінням. Він Бог мій, і прославлю Його; Бог отця мого, і прославлю Його. ³ Господь муж брані, Єгова ім'я Йому. ⁴ Колісниці фараона і військо його ввергнув Він у море, і вибрані воєначальники його потонули в Червоному морі. ⁵ Безодні покрили їх: вони пішли у глибину, як камінь. ⁶ Правиця Твоя, Господи, прославилася силою; правиця Твоя, Господи, убила ворога. ⁷ Величчю слави Твоєї Ти скинув тих, що повстали проти Тебе. Ти послав гнів Твій, і він попав на них, як соломі. ⁸ Від подуву Твого розступилися води, волога стала, як стіна, загустіли безодні в серці моря. ⁹ Ворог сказав: поженуся, надзожену, розділю здобич; насититься ними душа моя, оголю меч мій, знищить їх рука моя. ¹⁰ Ти подув духом Твоїм, і покрило їх море: вони занурилися, як свинець, у великих водах. ¹¹ Хто, як Ти, Господи, між богами? Хто, як Ти, величний святістю, славний похвалами, Творець чудес? ¹² Ти простяг правицю Твою: поглинула їх земля. ¹³ Ти ведеш милістю Твоєю народ цей, який Ти визволив, – супроводжуєш силою Твоєю в оселю святині Твоєї. ¹⁴ Почули народи і тремтять: жах огорнув жителів филистимських; ¹⁵ тоді засмутилися князі Едомові, тремтіння огорнуло вождів мо-

[21] Пс. 77, 13; 105, 9; 113, 3. Нав. 4, 23. [22] 1 Кор. 10, 1. Євр. 11, 29. Юдиф. 5, 13. [24] Пс. 77, 14. [25] Втор. 3, 22. [27] Прем. 18, 5; 19, 5. Вих. 15, 7. [28] Пс. 105, 11; 135, 15. [31] Пс. 105, 12; 108, 27. 2 Пар. 20, 20.

Глава 15. [1] Пс. 105, 12. [2] Пс. 117, 6–7.

Іс. 12, 2. [3] Суд. 20, 35. Вих. 3, 14. Ос. 12, 5. [5] Неєм. 9, 11. Одрк. 18, 21. [6] Пс. 117, 15. [7] Вих. 14, 27. Іс. 5, 24; 47, 14. [8] Іс. 63, 12–13. [9] Вих. 14, 3, 9. [10] Пс. 73, 13. [11] Вих. 18, 11. 1 Цар. 2, 2. Пс. 39, 6. [13] Пс. 76, 21. [14] Нав. 2, 9.

авитських, засумували всі жителі Ханаана. ¹⁶ Нехай нападуть на них страх і жах; від величі сили Твоєї нехай оніміють вони, як камінь, поки проходить народ Твій, Господи, поки проходить цей народ, який Ти придбав. ¹⁷ Введи його і насади його на горі насліддя Твого, на місці, яке Ти вчинив оселею Собі, Господи, у святилище, яке створили руки Твої, Владико! ¹⁸ Господь буде царювати повіки й у вічність. ¹⁹ Коли ввійшли коні фараона з колісницями його і з вершниками його в море, то Господь повернув на них води морські, а сини Ізраїлеві пройшли по суші серед моря.

²⁰ І взяла Маріам пророчиця, сестра Ааронова, у руку свою тимпан, і вийшли за нею всі жінки з тимпанами і радістю. ²¹ І заспівала Маріам перед ними: співайте Господу, тому що високо звеличився Він, коня і вершника його ввергнув у море.

²² І повів Мойсей ізраїльтян від Червоного моря, і вони вступили в пустелю Сур; і йшли вони три дні по пустелі і не знаходили води. ²³ Прийшли в Мерру – і не могли пити води з Мерри, тому що вона була гіркою, чому і наречено тому [місцю] ім'я: Мерра*. ²⁴ І ремствував народ на Мойсея, говорячи: що нам пити? ²⁵ [Мойсей] заволав до Господа, і Господь показав йому дерево, і він кинув його у воду, і вода зробилася солодкою. Там Бог дав народу устав і закон і там випробовував його. ²⁶ І сказав: якщо ти будеш слухатися гласу Господа, Бога твого, і чинитимеш угодне перед очима Його, і слухатимеш заповіді Його, і виконуватимеш усі устами його, то не наведу на тебе жодної з хвороб, які навів Я на Єгипет, тому що Я Господь [Бог твій], цілитель твій.

пет, тому що Я Господь [Бог твій], цілитель твій.

²⁷ І прийшли в Єлим; там було дванадцять джерел води і сімдесят фінікових дерев, і розтапувалися там станом біля вод.

16 І рушили з Єлима, і прийшла вся громада синів Ізраїлевих у пустелю Син, що між Єлимом і між Синаєм, у п'ятнадцятий день другого місяця після виходу їх із землі Єгипетської. ² І стала ремствувати вся громада синів Ізраїлевих на Мойсея й Аарона в пустелі, ³ і сказали їм сини Ізраїлеві: о, якби ми померли від руки Господньої у землі Єгипетській, коли ми сиділи біля казанів з м'ясом, коли ми їли хліб досита! бо вивели ви нас у цю пустелю, щоб усе це зібрання виморити голодом. ⁴ І сказав Господь Мойсеєві: ось, Я дощем дам вам хліб з неба, і нехай народ виходить і збирає щодня, скільки потрібно на день, щоб Мені випробувати його, чи буде він чинити за законом Моїм, чи ні; ⁵ а в шостий день нехай заготовляють, що принесуть, і буде вдвічі проти того, скільки збирають в інші дні. ⁶ І сказали Мойсей і Аарон усій [громаді] синів Ізраїлевих: увечері дізнаєтеся ви, що Господь вивів вас із землі Єгипетської, ⁷ і вранці побачите славу Господню, бо почув Він ремство ваше на Господа: а ми що́ таке, що нарікаєте на нас? ⁸ І сказав Мойсей: дізнаєтеся, коли Господь увечері дасть вам м'яса в їжу, а вранці хліба досита, тому що Господь почув ремство ваше, яке ви підняли проти Нього: а ми що? не на нас ремство ваше, але на Господа. ⁹ І сказав Мойсей Аарону: скажи всій громаді синів Ізраїлевих: станьте перед лицем Господа, бо Він почув ремство ваше. ¹⁰ І коли говорив Аарон до всієї громади синів Із-

* Гіркога.

[16] Втор. 4, 37. [17] Пс. 43, 2–3; 79, 9. [18] Пс. 88, 19. [19] Вих. 14, 22. [20] Пс. 67, 26. [22] Бут. 16, 7. Чис. 33, 8. [25] Сир. 38, 5. [26] Вих. 23, 25. Втор. 7, 15. Іс. 3, 7. [27] Чис. 33, 9.

Глава 16. [1] Чис. 33, 11. Прем. 11, 2. Діян. 7, 36; 13, 18. [2] Вих. 15, 24. Пс. 105, 13. 1 Кор. 10, 10. [4] Пс. 77, 25; 104, 40. Прем. 16, 20. [7] 1 Кор. 10, 10. Чис. 16, 11. [8] Чис. 11, 18. [10] Сир. 45, 3.

раїлевих, то вони оглянулися до пустелі, і ось, слава Господня явилася в хмарі.

¹¹ І сказав Господь Мойсеєві, кажучи: ¹² Я почув ремство синів Ізраїлевих; скажи їм: увечері будете їсти м'ясо, а вранці насититесь хлібом – і дізнається, що Я Господь, Бог ваш.

¹³ Увечері налетіли перепели і покрили стан, а вранці лежала роса навколо стану; ¹⁴ роса піднялася, і ось, на поверхні пустелі щось дрібне, круповидне, дрібне, як іній на землі. ¹⁵ І побачили сини Ізраїлеві і говорили одне одному: що це? Бо не знали, що це. І Мойсей сказав їм: це хліб, який Господь дав вам у їжу; ¹⁶ ось що повелів Господь: збирайте його кожен стільки, скільки може з'їсти; по гомору на людину, за числом душ, скільки в кого в наметі, збирайте. ¹⁷ І зробили так сини Ізраїлеві і збрали, хто багато, хто мало; ¹⁸ і міряли гомором, і в того, хто зібрав багато, не було зайвого, і в того, хто мало, не було нестачі: кожен зібрав, скільки йому з'їсти. ¹⁹ І сказав їм Мойсей: ніхто не залишай цього до ранку. ²⁰ Але не послухали вони Мойсея, і залишили від цього деякі до ранку, – і завелася черва, і воно засмерділо. І розгнівався на них Мойсей. ²¹ І збрали його рано-вранці, кожен скільки йому з'їсти; коли ж обігрівало сонце, воно тануло. ²² У шостий же день збрали хліба вдвічі, по два гомори на кожного. І прийшли всі начальники громади і донесли Мойсеєві. ²³ І [Мойсей] сказав їм: ось що сказав Господь: завтра спокій, свята субота Господня; що потрібно пекти, печіть, і що потрібно варити, варіть сьогодні, а що залишиться, відкладіть і збережіть до ранку. ²⁴ І відклали те до ранку, як повелів [їм] Мой-

сей, і воно не засмерділо, і черви не було в ньому. ²⁵ І сказав Мойсей: їжте його сьогодні, бо сьогодні субота Господня; сьогодні не знайдете його на полі; ²⁶ шість днів збирайте його, а в сьомий день – субота: не буде його в цей день. ²⁷ Але деякі з народу вийшли в сьомий день збирати – і не знайшли.

²⁸ І сказав Господь Мойсеєві: чи довго ви будете ухилитися від дотримання заповідей Моїх і законів Моїх? ²⁹ дивіться, Господь дав вам суботу, тому Він і дає в шостий день хліба на два дні: залишайтеся кожен у себе [у домі своєму], ніхто не виходь від місця свого в сьомий день. ³⁰ І спочивав народ у сьомий день. ³¹ І нарік дім Ізраїлів хлібу тому ім'я: манна; вона була, як коріандрове насіння, біла, на смак же як корж із медом. ³² І сказав Мойсей: ось що повелів Господь: наповніть [манною] гомор для збереження в роди ваші, щоб бачили хліб, яким Я годував вас у пустелі, коли вивів вас із землі Єгипетської. ³³ І сказав Мойсей Аарону: візьми один посуд [золотий], і поклади в нього повний гомор манни, і постав його перед Господом, для збереження в роди ваші. ³⁴ І поставив його Аарон перед ковчегом свідцтва для збереження, як повелів Господь Мойсеєві.

³⁵ Сини Ізраїлеві їли манну сорок років, поки не прийшли в землю обітовану; манну їли вони, поки не прийшли до меж землі Ханаанської. ³⁶ А гомор є десята частина ефи.

17 І рушила вся громада синів Ізраїлевих з пустелі Син у дорогу свою, за повелінням Господнім, і розташувалися станом у Рефидимі, і не було води пити народу. ² І дорікав народ Мойсею, и говорив: дайте нам води пити. І сказав їм Мойсей:

[12] Вих. 12, 6. Чис. 11, 7. [13] Прем. 16, 2. Чис. 11, 31. Пс. 77, 27; 104, 40. [14] Чис. 11, 7. [15] Пс. 77, 24. Прем. 16, 20. Ін 6, 31. 1 Кор. 10, 3. [18] 2 Кор. 8, 15. [23] Бут. 2, 2. [26] Чис. 11, 6. [29] Бут. 2, 2–3. [31] Чис. 11,

7. Прем. 16, 20. [33] Євр. 9, 4. [35] Нав. 5, 12. Неем. 9, 15.

Глава 17. [1] Чис. 33, 14. [2] Чис. 20, 2–3. Втор. 9, 7.

чого ви дорікаєте мені? чому спокушаєте Господа? ³ І жадав там народ води, і ремствував народ на Мойсея, говорячи: для чого ти вивів нас з Єгипту, уморити спрагою нас і дітей наших і отари наших? ⁴ Мойсей воззав до Господа і сказав: що мені робити з народом цим? ще трохи, і поб'ють мене камінням. ⁵ І сказав Господь Мойсеєві: пройди перед народом, і візьми з собою *декого* зі старійшин ізраїльських, і жезл твій, яким ти ударив по воді, візьми в руку твою, і піди; ⁶ ось, Я стану перед тобою там на скелі в Хориві, і ти удариш у скелю, і піде з неї вода, і буде пити народ. І зробив так Мойсей на очах старійшин ізраїльських. ⁷ І нарік місцю тому ім'я: Масса і Мерива*, через докори синів Ізраїлевих і тому, що вони спокушали Господа, говорячи: чи є Господь серед нас, чи ні?

⁸ І прийшли амаликитяни і воювали з ізраїльтянами в Рефидимі. ⁹ Мойсей сказав Ісусові: вибери нам мужів [сильних] і піди, воюй з амаликитянами; завтра я стану на верхівці пагорба, і жезл Божий буде у рупці моїй. ¹⁰ І зробив Ісус, як сказав йому Мойсей, і [пішов] воювати з амаликитянами; а Мойсей і Аарон і Ор зійшли на вершину пагорба. ¹¹ І коли Мойсей піднімав руки свої, перемагав Ізраїль, а коли опускав руки свої, перемагав Амалик; ¹² але руки Мойсеєві обважніли, і тоді взяли камінь і підклали під нього, і він сів на ньому, Аарон же й Ор підтримували руки його, один з одного, а інший з другого боку. І були руки його піднятими до заходу сонця. ¹³ І знищив Ісус Амалика і народ його вістрям меча. ¹⁴ І сказав Господь Мой-

сею: напиши це для пам'яті в книгу і донеси до Ісуса, що Я повністю зтру пам'ять амаликитян з піднебесної. ¹⁵ І влаштував Мойсей жертвник [Господу] і нарік йому ім'я: Іегова Ниссі*. ¹⁶ Бо, сказав він, рука на престолі Господа: війна у Господа проти Амалика з роду в рід.

18 І почув Іофор, священик мадіамський, тесть Мойсеїв, про все, що зробив Бог для Мойсея і для Ізраїля, народу Свого, коли вивів Господь Ізраїля з Єгипту, ² і взяв Іофор, тесть Мойсеїв, Сепфору, дружину Мойсеєву, перед тим повернену, ³ і двох синів її, з яких одному ім'я Гирсам, тому що говорив *Мойсей*: я прибулець у землі чужій; ⁴ а другому ім'я Єлизер, тому що [говорив він] Бог батька мого був мені помічником і врятував мене від меча фараонового. ⁵ І прийшов Іофор, тесть Мойсея, з синами його і дружиною його до Мойсея в пустелю, де він розташувався станом біля гори Божої, ⁶ і дав знати Мойсею: я, тесть твій Іофор, іду до тебе, і дружина твоя, і два сини її з нею. ⁷ Мойсей вийшов назустріч тестю своєму, і поклонився [йому], і цілував його, і після взаємного привітання вони ввійшли в намет. ⁸ І розповів Мойсей тестеві своєму про все, що зробив Господь з фараоном і з [усіма] єгиптянами за Ізраїля, і про всі труднощі, які зустріли їх на шляху, і як визволив їх Господь [з руки фараона і з руки єгиптян]. ⁹ Іофор радів за всі благодіяння, які Господь явив Ізраїлю, коли визволив його з руки єгиптян [і з руки фараона], ¹⁰ і сказав Іофор: благословенний Господь, Який визволив вас з руки єгиптян і з руки фараонової, Який визволив народ цей з-під

* Спокуса й докір.

* Господь прапор мій.

[3] Вих. 14, 11. [4] Чис. 14, 10. [5] Вих. 7, 20. [6] Чис. 20, 11. Пс. 77, 16; 104, 41. Прем. 11, 4. 1 Кор. 10, 4. [8] Втор. 25, 17. Прем. 11, 3. [9] Нав. 1, 1. [10] Вих. 24, 14; 31, 2. [11] Нав. 8, 18. [13] Суд. 4, 23. Прем. 11, 3. [14] Вих.

34, 27. Чис. 24, 20. Втор. 25, 17, 19.

Глава 18. [1] Вих. 2, 16. [2] Вих. 2, 21; 4, 20. [3] Вих. 2, 22. [4] Вих. 2, 15. [5] Вих. 3, 1. [6] Чис. 10, 29.

влади єгиптян;¹¹ нині дізнався я, що Господь великий більше за всіх богів, у тому самому, чим вони підносилися над *ізраїльтянами*.¹² І приніс Іофор, тесть Мойсеїв, всепалення і жертви Богу; і прийшов Аарон і всі старійшини Ізраїлеві їсти хліб з тестем Мойсеєвим перед Богом.

¹³ На другий день сів Мойсей судити народ, і стояв народ перед Мойсеєм з ранку до вечора.¹⁴ І бачив [Іофор,] тесть Мойсеїв, усе, що він чинить з народом, і сказав: що це таке робиш ти з народом? для чого ти сидиш один, а весь народ стоїть перед тобою з ранку до вечора?¹⁵ І сказав Мойсей тестеві своєму: народ приходить до мене просити суду у Бога;¹⁶ коли трапляється в них яка справа, вони приходять до мене, і я суджу між тим та іншим і оголошую [їм] устами Божі і закони Його.¹⁷ Але тесть Мойсеїв сказав йому: не добре це ти робиш:¹⁸ ти змучиш і себе і народ цей, який з тобою, тому що занадто важка для тебе ця справа: ти один не можеш виконувати її;¹⁹ отже, послухай слів моїх; я дам тобі пораду, і буде Бог з тобою: будь ти для народу посередником перед Богом і представляй Богу справи [його];²⁰ навчай їх уставів [Божих] і законів [Його], указуй їм шлях [Його], яким вони повинні йти, і діла, які вони повинні робити;²¹ ти ж знайди [собі] з усього народу людей здібних, що бояться Бога, людей правдивих, що ненавидять користь, і постав [їх] над ним тисячонаачальниками, стонаачальниками, п'ятдесятиначальниками і десятиначальниками [і діловодами];²² нехай вони судять народ у всякий час і про всяку важливу справу доносять тобі, а всі малі справи судять самі: і буде тобі легше, і вони понесуть з тобою тягар;²³ якщо ти зробиш це, і Бог

повелить тобі, то ти можеш устояти, і весь народ цей буде відходити у своє місце з миром.²⁴ І послухав Мойсей слова тестя свого і зробив усе, що він говорив [йому];²⁵ і вибрав Мойсей із усього Ізраїля здібних людей і поставив їх начальниками народу, тисячонаачальниками, стонаачальниками, п'ятдесятиначальниками і десятиначальниками [і діловодами],²⁶ і судили вони народ у всякий час; про [усі] справи важливі доносили Мойсеєві, а всі малі діла судили самі.²⁷ І відпустив Мойсей тестя свого, і він пішов у землю свою.

19 У третій місяць після виходу синів Ізраїля з землі Єгипетської, у самий день нового молодого місяця, прийшли вони в пустелю Синайську.² І рушили вони з Рефидима, і прийшли в пустелю Синайську, і розташувалися там станом у пустелі; і розташувався там Ізраїль станом навпроти гори.

³ Мойсей зійшов до Бога [на гору], і воззвав до нього Господь з гори, говорячи: так скажи дому Якова і звісти синів Ізраїлевих:⁴ ви бачили, що Я зробив єгиптянам, і як Я носив вас [ніби] на орлиних крилах, і приніс вас до Себе;⁵ отже, якщо ви будете слухатися гласу Мого і дотримувати завіт Мій, то будете Моїм уділом з усіх народів, тому що Моя вся земля,⁶ а ви будете у Мене царством священиків і народом святим; ось слова, які ти скажеш синам Ізраїлевим.⁷ І прийшов Мойсей і скликав старійшин народу і переповів їм усі ці слова, що заповів йому Господь.⁸ І весь народ відповідав одностайно, говорячи: усе, що сказав Господь, виконаємо [і будемо слухняні]. І доніс Мойсей слова народу Господу.

⁹ І сказав Господь Мойсеєві: ось, Я прийду до тебе в густій хмарі, щоб чув народ, як Я буду говорити з то-

[11] Вих. 1, 13; 15, 11. 1 Пар. 17, 25. [12] Втор. 12, 7. [18] Втор. 1, 9. [21] Чис. 11, 16. Втор. 1, 13. 2 Пар. 19, 5–6. [25] Чис. 11, 16. Втор. 1, 15. 1 Пар. 27, 1. [26] Втор. 1, 17. [27] Чис. 10, 30.

Глава 19. [2] Чис. 33, 15. [3] Діян. 7, 38. [4] Втор. 29, 2. [5] Втор. 5, 2. Пс. 23, 1. [6] 1 Пет. 2, 9. [8] Втор. 5, 27; 26, 17. Вих. 20, 18; 24, 16. Чис. 9, 15.

бою, і повірив тобі назавжди. І Мойсей оголосив слова народу Господу. ¹⁰ І сказав Господь Мойсею: піди до народу, [оголоси] їй освяти його сьогодні і завтра; нехай виміють одяг свій, ¹¹ щоб бути готовими до третього дня: тому що в третій день зійде Господь перед очима всього народу на гору Синай; ¹² і проведи для народу смугу з усіх боків і скажи: стережіться підніматися на гору і доторкатися до підшви її; всякий, хто доторкнеться до гори, відданий буде на смерть, ¹³ рука нехай не доторкнеться до нього, а нехай поб'ють його камінням, або застрелять стрілою; чи то худоба, чи людина, нехай не залишиться в живих; під час протяжного трубного звуку, [коли хмара відійде від гори,] можуть вони піднятися на гору. ¹⁴ І зійшов Мойсей з гори до народу й освятив народ, і вони виміли одяг свій. ¹⁵ І сказав народу: будьте готові до третього дня; не доторкайтеся до дружин.

¹⁶ На третій день, коли настав ранок, були громи і блискавки, і густа хмара над горою [Синайською], і трубний звук дуже сильний; і затремтів увесь народ, що був у стані. ¹⁷ І вивів Мойсей народ зі стану назустріч Богу, і стали біля підшви гори. ¹⁸ Гора ж Синай уся димілася від того, що Господь зійшов на неї у вогні; і піднімався від неї дим, як дим з печі, і вся гора сильно коливалася; ¹⁹ і звук трубний ставав сильнішим і сильнішим. Мойсей говорив, і Бог відповідав йому голосом. ²⁰ І зійшов Господь на гору Синай, на вершину гори, і прикликав Господь Мойсея на вершину гори, і зійшов Мойсей. ²¹ І сказав Господь Мойсеєві: зійди і підтвердь народу, щоб він не поривався

до Господа бачити Його, і щоб не впав багато хто з нього; ²² священики ж, що наближаються до Господа [Бога], повинні освятити себе, щоб не уразив їх Господь. ²³ І сказав Мойсей Господу: не може народ піднятися на гору Синай, тому що Ти застеріг нас, сказавши: проведи смугу навколо гори й освяти її. ²⁴ І Господь сказав йому: піди, зійди, потім піднімись ти і з тобою Аарон; а священики і народ нехай не пориваються сходити до Господа, щоб [Господь] не уразив їх. ²⁵ І зійшов Мойсей до народу і переповів йому.

20 І промовив Бог [до Мойсея] усі слова ці, говорячи:

² Я Господь, Бог твій, Який вивів тебе з землі Єгипетської, з дому рабства; ³ нехай не буде в тебе інших богів перед лицем Моїм.

⁴ Не роби собі кумира і ніякого зображення того, що на небі вгорі, і що на землі внизу, і що у воді нижче землі; ⁵ не поклоняйся їм і не служи їм, бо Я Господь, Бог твій, Бог ревнитель, що карає дітей за провину батьків до третього і четвертого роду тих, які ненавидять Мене, ⁶ і творить милість до тисячі родів тим, що люблять Мене і дотримуються заповідей Моїх.

⁷ Не вимовляй імені Господа, Бога твого, марно, тому що Господь не залишить без покарання того, хто промовляє ім'я Його марно.

⁸ Пам'ятай день суботній, щоб святити його; ⁹ шість днів працею і виконуй [у них] усякі справи твої, ¹⁰ а день сьомий – субота Господу, Богу твоєму: не роби в цей день ніякої справи ні ти, ні син твій, ні дочка твоя, ні раб твій, ні рабина твоя, ні [віл твій, ні осел твій, ні всяка]

[10] Лев. 11, 45. Нав. 3, 5. 1 Цар. 16, 5. [12] Євр. 12, 20. [14] Нав. 3, 5. [15] 1 Цар. 21, 4. 1 Кор. 7, 5. [16] Втор. 5, 4. [17] Втор. 4, 10. [18] Втор. 4, 11. Суд. 5, 4–5. Євр. 12, 18. [19] Діян. 7, 38. [20] 3 Цар. 19, 8. [21] Вих. 33, 20. Суд. 6, 22. 1 Кор. 10, 8. [22] Лев. 10, 3.

Глава 20. [1] Втор. 4, 13. [2] Втор. 5, 6. Пс. 80, 11. [3] Втор. 5, 7. [4] Лев. 26, 1. Втор. 5, 8. Пс. 96, 7. [5] Чис. 14, 18. Втор. 5, 9. [6] Вих. 34, 7. Втор. 5, 10. [7] Лев. 19, 12. Втор. 5, 11. Мф 5, 33. [8] Вих. 31, 13. Втор. 5, 12. Єз. 20, 12. [9] Лев. 23, 3. Втор. 5, 13. [10] Втор. 5, 14. Мф 12, 2.

худоба твоя, ні прибулець, який в оселях твоїх; ¹¹ бо за шість днів створив Господь небо і землю, море й усе, що в них, а на день сьомий спочив; тому благословив Господь день суботній і освятив його.

¹² Шануй батька твого і матір твою, [щоб тобі було добре і] щоб продовжилися дні твої на землі, яку Господь, Бог твій, дає тобі.

¹³ Не вбивай.

¹⁴ Не перелюбствуй.

¹⁵ Не кради.

¹⁶ Не говори неправдивого свідчення на ближнього твого.

¹⁷ Не бажай дружини ближнього твого, [ні поля його,] ні раба його, ні рабині його, ні вола його, ні осла його, [ні всякої худоби його,] нічого, що у ближнього твого.

¹⁸ Весь народ бачив громи і полум'я і звук трубний, і гору, що диміла, і побачивши те, [весь] народ відступив і став віддалік. ¹⁹ І сказали Мойсею: говори ти з нами, і ми будемо слухати, але щоб не говорив з нами Бог, щоб нам не померти.

²⁰ І сказав Мойсей народові: не бійтеся; Бог [до вас] прийшов, щоб випробувати вас і щоб страх Його був перед лицем вашим, щоб ви не грішили.

²¹ І стояв [весь] народ віддалік, а Мойсей вступив у морок, де Бог.

²² І сказав Господь Мойсееві: так скажи [дому Якова і звісти] синам Ізраїлевим: ви бачили, як Я з неба говорив вам; ²³ не робіть переді Мною богів срібних, або богів золотих, не робіть собі: ²⁴ зроби Мені жертovníк із землі і принось на ньому всепалення твої і мирні жертви твої, овець твоїх і волів твоїх; на всякому місці, де Я покладу пам'ять іме-

ні Мого, Я прийду до тебе і благословлю тебе; ²⁵ якщо ж будеш робити Мені жертovníк з каменів, то не споруджуй його з обтесаних, бо, як тільки накладеш на них тесало твоє, то оскверниш їх; ²⁶ і не піднімайся по сходинок до жертovníка Мого, щоб не відкрилася при ньому нагота твоя.

21 І ось закони, які ти оголосиш їм: ² якщо купиш раба єврея, нехай він працює [на тебе] шість років, а на сьомий [рік] нехай вийде на волю задарма; ³ якщо він прийшов один, нехай один і вийде; а якщо він одружений, нехай вийде з ним і дружина його; ⁴ якщо ж господар його дав йому дружину і вона народила йому синів або дочок, то дружина і діти її нехай залишаться у господаря її, а він вийде один; ⁵ але якщо раб скаже: люблю господаря мого, дружину мою і дітей моїх, не піду на волю, – ⁶ то нехай господар його приведе його перед богами* і поставить його до дверей, або до одвірка, і проколе йому господар його вухо шилом, і він залишиться рабом його повік.

⁷ Якщо хто продасть дочку свою в рабині, то вона не може вийти, як виходять раби; ⁸ якщо вона не угодна господарю своєму і він не обручить її, нехай дозволить викупити її; а чужому народу продати її [господар] не владний, коли сам зневажив її; ⁹ якщо він обручить її з сином своїм, нехай вчинить з нею за правом дочок; ¹⁰ якщо ж іншу візьме за нього, то вона не повинна позбавлятися їжі, одягу і подружнього співжиття; ¹¹ а якщо він цих трьох

* Тобто перед суддями. Пс. 81, 1, 2, 6.

[11] Бут. 2, 2. Вих. 31, 17. Євр. 4, 4. [12] Втор. 5, 16. Мф 15, 4. Мк 7, 10. Еф. 6, 2–3. Сир. 3, 8. [13] Втор. 5, 17. Мф 5, 21; 19, 18. Мк 10, 19. Рим. 13, 9. [14] Втор. 5, 18. Мф 5, 27. [15] Втор. 5, 19. [16] Втор. 5, 20. [17] Втор. 5, 21. Рим. 7, 7; 13, 9. [18] Євр. 12, 19. [19] Втор. 18, 16. Євр. 12, 19–20. [20] Бут. 22, 1.

[21] 3 Цар. 8, 12. Євр. 12, 18. [23] Вих. 34, 17. [24] Вих. 27, 8. Втор. 12, 11. [25] Втор. 27, 5. Нав. 8, 31. [26] Вих. 28, 42.

Глава 21. [2] Втор. 15, 12. Єр. 34, 14. [4] Лев. 25, 44. Бут. 21, 10. Гал. 4, 24. [5] Втор. 15, 16. [6] Лев. 25, 39–41. [9] Вих. 22, 16.

речей не зробить для неї, нехай вона відійде задарма, без викупу.

¹² Хто вдарить людину так, що вона помре, нехай буде відданий на смерть; ¹³ але якщо хто не злонавмисно, а Бог попустив йому потрапити під руки його, то Я призначу в тебе місце, куди втекти [убивці]; ¹⁴ а якщо хто з наміром умертвить ближнього підступно [і прибіжить до жертovníка], то і від жертovníка Мого бери його на смерть.

¹⁵ Хто вдарить батька свого, або свою матір, того слід віддати на смерть.

¹⁶ Хто украде людину [із синів Ізраїлевих] і [поневоливши її] продасть її, або знайдеться вона в руках у нього, то слід віддати його на смерть.

¹⁷ Хто лихословить на батька свого, або свою матір, того слід віддати на смерть.

¹⁸ Коли сваряться [двоє], і один чоловік вдарить іншого каменем, або кулаком, і той не помре, але зляже в постіль, ¹⁹ то, якщо він устане і буде виходити з дому з допомогою палиці, той, хто вдарив [його] не буде підлягати смерті; тільки нехай заплатити за зупинку в його роботі і дасть на лікування його. ²⁰ А якщо хто вдарить раба свого, або служницю свою палкою, і вони помруть під рукою його, то він повинен бути покараним; ²¹ але якщо вони день або два дні переживуть, то не слід карати його, тому що це його срібло.

²² Коли б'ються люди, й ударять вагітну жінку, і вона викине, але не буде іншої шкоди, то взяти з винного пеню, яку накладе на нього чоловік тієї жінки, і він повинен заплатити її при посередниках; ²³ а якщо буде пошкодження, то віддай душу за душу, ²⁴ око за око, зуб за зуб, руку за руку, ногу за ногу, ²⁵ обпалення за

обпалення, рану за рану, удар за удар.

²⁶ Якщо хто раба свого ударить в око, або служницю свою в око, і пошкодить його, нехай відпустить їх на волю за око; ²⁷ і якщо виб'є зуб рабу своєму, або рабі своїй, нехай відпустить їх на волю за зуб.

²⁸ Якщо віл забодає чоловіка або жінку до смерті, то вола побити камінням і м'яса його не їсти; а господар вола не винний; ²⁹ але якщо віл був битливим і вчора і третього дня, і господар його був сповіщений про це, не стеріг його, а він убив чоловіка або жінку, то вола побити камінням, і господаря його віддати на смерть; ³⁰ якщо на нього буде накладений викуп, нехай дасть за душу свою викуп, який буде накладений на нього. ³¹ Чи забодає сина, чи забодає дочку, – за цим самим законом чинити з ним. ³² Якщо віл забодає раба або рабу, то господареві їх заплатити тридцять сиклів срібла, а вола побити камінням.

³³ Якщо хто розкриє яму, або якщо викопав яму і не закрий її, і впаде в неї віл або осел, ³⁴ то господар ями повинен заплатити, віддати срібло господарю їх, а труп буде його.

³⁵ Якщо чий-небудь віл забодає до смерті вола в сусіда його, нехай продадуть живого вола і розділять навпіл ціну його; також і убитого нехай розділять навпіл; ³⁶ а якщо відомо було, що віл битливий і вчора і третього дня, але господар його [бувши сповіщений про це] не стеріг його, то він повинний заплатити вола за вола, а убитий буде його.

22 Якщо хто украде вола або вівцю і заколе або продасть, то п'ять волів заплатити за вола і чотири вівці за вівцю.

² Якщо хто застане злодія, що підкопує, і вдарить його, так що він по-

[12] Лев. 24, 17. [13] Втор. 19, 2. [14] Втор. 19, 11. 3 Цар. 2, 29, 31. [17] Лев. 20, 9. Притч. 20, 20. Мф 15, 4. Мк 7, 10. [19] 2 Цар. 3, 29.

[20] Лев. 25, 39. [24] Лев. 24, 20. Втор. 19, 21. Мф 5, 38. [28] Бут. 9, 5.

Глава 22. [1] 2 Цар. 12, 6.

мре, то кров не ставиться в провину йому; ³ але якщо зійшло над ним сонце, то ставиться в провину йому крити. Той, хто вкрав, повинен заплатити; а якщо нема чим, то нехай продадуть його для сплати за вкрадене ним; ⁴ якщо [він буде спійманий і] вкрадене знайдеться в нього в руках живим, чи то віл, або осел, або вівця, нехай заплатить [за них] удвічі.

⁵ Якщо хто потравить поле, або виноградник, пустивши худобу свою травити чуже поле, [дивлячись по плодах його нехай заплатить зі свого поля; а якщо потравить усе поле,] нехай відшкодує кращим з поля свого і кращим з виноградника свого.

⁶ Якщо з'явиться вогонь і охопить терен і випалить копиці, або жниво, або поле, то повинен заплатити той, хто вчинив цю пожежу.

⁷ Якщо хто віддасть ближньому на збереження срібло або речі, і вони будуть украдені з дому його, то, якщо знайдеться злодій, нехай він заплатить удвічі; ⁸ а якщо не знайдеться злодій, нехай господар дому прийде до суддів [і заприсягнеться], що не простягав руки своєї на власність ближнього свого. ⁹ Про всяку річ суперечливу, про вола, про осла, про вівцю, про одяг, про всяку річ загублену, про яку хто-небудь скаже, що вона його, справа обох повинна бути доведена до суддів: кого звинуватять судді, той заплатить ближньому своєму вдвічі.

¹⁰ Якщо хто віддасть ближньому своєму осла, або вола, або вівцю, або яку іншу худобу на збереження, а він помре, або буде пошкоджений, або украдений, так що ніхто цього не побачить, – ¹¹ клятва перед Господом хай буде між обома в тім, що той, хто взяв, не простяг руки своєї на власність ближнього свого; і господар повинний прийняти, а той

не буде платити; ¹² а якщо украдено буде у нього, то повинен заплатити господарю його; ¹³ якщо ж буде звіром розтерзаний, то нехай на доказ представить роздерте: за розідране він не платить.

¹⁴ Якщо хто позичить у ближнього свого худобу, і вона буде пошкоджена, або помре, а господаря його не було при ній, то повинен заплатити; ¹⁵ якщо ж господар його був при ній, то не повинен платити; якщо вона взята у найми за гроші, то нехай і піде за ту ціну.

¹⁶ Якщо звабить хто дівчину незаручену і переспить з нею, нехай дасть їй віно [і візьме її] собі за дружину; ¹⁷ а якщо батько не погодиться [і не захоче] видати її за нього, нехай заплатить [батькові] стільки срібла, скільки належить на віно дівчатам.

¹⁸ Ворожки не залишай у живих.

¹⁹ Усякий скотоложник нехай буде відданий на смерть.

²⁰ Той, хто приносить жертву богам, крім одного Господа, нехай буде знищений.

²¹ Прибульця не утискуй і не пригноблюй його, тому що ви самі були прибульцями в землі Єгипетській.

²² Ні вдови, ні сироти не утискуйте; ²³ якщо ж ти утиснеш, то, коли вони будуть волати до Мене, Я почую волаання їх, ²⁴ і запалає гнів Мій, і уб'ю вас мечем, будуть дружини ваші вдовами і діти ваші сиротами.

²⁵ Якщо даси гроші в борг бідному з народу Мого, то не пригноблюй його і не накладай на нього лихви.

²⁶ Якщо візьмеш у заставу одягу ближнього твого, то до заходу сонця поверни її, ²⁷ тому що вона є єдиний покров у нього, вона – одяння тіла його: в чому буде він спати? Отже, коли він буде волати до Мене, Я почую, бо Я милосердий.

[8] Вих. 21, 6. Пс. 81, 1, 6. Ін 10, 35. [12] Бут. 31, 39. [16] Втор. 22, 28. [18] Лев. 19, 31; 20, 27. Втор. 18, 11. [20] Втор. 13, 13, 15. [21]

Вих. 23, 9. Лев. 19, 33–34. [22] Зах. 7, 10. [25] Лев. 25, 36. Пс. 14, 5. Єз. 18, 8. [26] Втор. 24, 12.

²⁸ Суддів не лихослов і начальника в народі твоєму не паплюж.

²⁹ Не барися [приносити Мені] початки від току твого і від точила твого; віддавай Мені первістка із синів твоїх; ³⁰ те саме роби з волом твоїм і з вівцею твоєю [і з ослom твоїм]: сім днів нехай вони будуть біля матері своєї, а у восьмий день віддавай їх Мені. ³¹ І будете в Мене людьми святими; і м'яса, роздертого звіром у полі, не їжте, псам кидайте його.

23 Не прислухайся до пустих чуток, не давай руки твоєї нечестивому, щоб бути свідком неправди.

² Не йди за більшістю на зло, і не вирішуй позову, відступаючи за більшістю від правди; ³ і бідному не потурай у позові його.

⁴ Якщо знайдеш вола ворога твого, або осла його, що заблукав, приведи його до нього; ⁵ якщо побачиш осла ворога твого, що впав під ношею своєю, то не залишай його; розв'юч разом з ним.

⁶ Не суди перекручено позову бідного твого. ⁷ Віддаляйся від неправди і не умертвляй невинного і правого, бо Я не виправдою беззаконника.

⁸ Дарів не приймай, бо дари роблять сліпими зрячих і спотворюють справу правих.

⁹ Прибульця не кривдь [і не утискуй його]: ви знаєте душу прибульця, тому що самі були прибульцями в землі Єгипетській.

¹⁰ Шість років засівай землю твою і збирай врожай її, ¹¹ а в сьомий залишай її в спокої, щоб годувались убогі з твого народу, а залишками після них годувались звірі польові; так само чини з виноградником твоїм і з маслиною твоєю. ¹² Шість днів роби діла твої, а в сьомий день спочивай, щоб відпочив вил твій і осел

твій і заспокоївся син раби твоєї і прибулець.

¹³ Дотримуйтеся усього, що Я сказав вам, і імен інших богів не згадуйте; нехай не чується воно з уст твоїх.

¹⁴ Тричі на рік святкуй Мені: ¹⁵ дотримуйся свята опрісноків: сім днів їж прісний хліб, як Я повелів тобі, у призначений час місяця Авива, тому що в ньому ти вийшов з Єгипту; і нехай не з'являються перед лице Моє з порожніми руками; ¹⁶ додержуйся і свята жнив перших плодів праці твоєї, які ти сів на полі, і свята збирання плодів наприкінці року, коли збереш з поля працю твою. ¹⁷ Тричі на рік повинні з'являтися всі чоловічої статі твої перед лице Владики, Господа [твого].

¹⁸ [Коли вижену язичників від лица твого і поширю межі твої], не виливай крові жертви Моєї на квасне, і жир від святкової жертви Моєї не повинен залишатися до ранку.

¹⁹ Початки плодів землі твоєї принось у дім Господа, Бога твого.

Не вари козеняти в молоці матері його.

²⁰ Ось, Я посилаю перед тобою ангела [Мого] оберігати тебе на путі і ввести тебе в те місце, яке Я приготував [тобі]; ²¹ зберігай себе перед лицем Його і слухай гласу Його; не протився Йому, тому що Він не простить гріха вашого, бо ім'я Моє в Ньому. ²² [Якщо будеш слухати гласу Мого, і будеш виконувати усе, що скажу тобі, і збережеш завіт Мій, то ви будете в Мене народом обраним з усіх племен, бо вся земля Моя; ви будете у Мене царственным свяцеством і народом святим. Ці слова скажи синам Ізраїлевим.] Якщо ти будеш слухати гласу Його і виконувати

[28] Діян. 23, 5. [29] Єз. 44, 30. Вих. 13, 2. Лк 2, 23. [31] Лев. 22, 8. Єз. 44, 31.

Глава 23. [1] Лев. 19, 11. [3] Лев. 19, 15. [4] Втор. 22, 1. [5] Лк 14, 5. [6] Втор. 16, 19. Іс. 10, 1–2. [7] Дан. 13, 62. [8] Втор. 16, 19. Сир. 20, 29. [9] Втор. 10, 19. Бут. 46, 5. Вих.

22, 21. [10] Лев. 25, 3. [12] Вих. 20, 9. Лев. 23, 3. [13] Втор. 27, 1. Вих. 20, 3. Нав. 23, 7. [15] Вих. 13, 3. Сир. 35, 4. [16] Лев. 23, 34. [17] Вих. 34, 23. Втор. 16, 16. [19] Вих. 34, 26. Втор. 14, 21. [20] Вих. 13, 21; 14, 19. [21] Іс. 63, 10. Ср. 23, 6. Ін 10, 30. [22] Втор. 18, 15. Бут. 12, 3.

все, що скажу [тобі], то ворогом буду ворогів твоїх і супротивником противників твоїх. ²³ Коли піде перед тобою ангел Мій і поведе тебе до аморреїв, хеттеїв, ферезеїв, хананеїв, [гергесеїв,] евеїв та ієвусеїв, і знищу їх [від лица вашого], ²⁴ то не поклоняйся богам їхнім, і не служи їм, і не наслідуй діл їхніх, але розтрощи їх і зруйную стовпи їхні:

²⁵ служіть Господу, Богу вашому, і Він благословить хліб твій [і вино твоє] і воду твою; і відверну від вас хвороби. ²⁶ Не буде в тебе тих, що передчасно народжують, і безплідних у землі твоїй; число днів твоїх зроблю повним. ²⁷ Жах Мій пошлю перед тобою, і в збентеження приведу всякий народ, до якого ти прийдеш, і буду повертати до тебе тил усіх ворогів твоїх; ²⁸ пошлю перед тобою шершнів, і вони поженуть від лица твого [аморреїв,] евеїв, [ієвусеїв,] хананеїв і хеттеїв; ²⁹ не вижену їх від лица твого в один рік, щоб земля не зробилася порожньою і не розмножилися проти тебе звірі польові: ³⁰ мало-помалу буду проганяти їх від тебе, поки ти не розмножишся і не візьмеш у володіння землі цієї. ³¹ Прокладу межі твої від моря Червоного до моря Філістимського і від пустелі до ріки [великої Євфрату], бо віддам до рук ваших жителів цієї землі, і проженеш їх від лица твого; ³² [не змішуйся і] не укладай союзу ні з ними, ні з богами їхніми; ³³ не повинні вони жити в землі твоїй, щоб вони не ввели тебе у гріх проти Мене; бо якщо ти будеш служити богам їхнім, то це буде для тебе сіттю.

24 І Мойсеєві сказав Він: підніми до Господа ти й Аарон, Надав і Авиуд і сімдесят зі старійшин Ізраїлевих, і поклоніться [Гос-

поду] здаля; ² Мойсей один нехай наблизиться до Господа, а вони нехай не наближаються, і народ нехай не піднімається з ним.

³ І прийшов Мойсей і переказав народу всі слова Господні і всі закони. І відповів увесь народ в один голос, і сказали: все, що сказав Господь, зробимо [і будемо слухняні].

⁴ І написав Мойсей усі слова Господні і, вставши рано-вранці, поставив під горою жертвник із дванадцяти каменів, за числом дванадцяти колін Ізраїлевих; ⁵ і послав юнаків із синів Ізраїлевих, і принесли вони всепалення, і закололи тельців для мирної жертви Господу [Богу]. ⁶ Мойсей, узявши половину крові, влив у чаші, а другою половиною окропив жертвник; ⁷ і взяв книгу завіту і прочитав у голос народу, і сказали вони: все, що сказав Господь, зробимо і будемо слухняні. ⁸ І взяв Мойсей крові й окропив народ, говорячи: ось кров завіту, який Господь уклав з вами про всі слова ці.

⁹ Потім зійшов Мойсей і Аарон, Надав і Авиуд і сімдесят зі старійшин Ізраїлевих, ¹⁰ і бачили [місце стояння] Бога Ізраїлевого; і під ногами Його щось подібне до роботи з чистого сапфіру і, як саме небо, ясне. ¹¹ І Він не простяг руки Своєї на обраних з синів Ізраїлевих: вони бачили [місце] Бога, і їли і пили.

¹² І сказав Господь Мойсеєві: зійди до Мене на гору і будь там; і дам тобі скрижалі кам'яні, і закон і заповіді, що Я написав для навчання їх. ¹³ І встав Мойсей з Ісусом, слугою своїм, і пішов Мойсей на гору Божу, ¹⁴ а старійшинам сказав: залишайтеся тут, поки ми не повернемося до вас; ось Аарон і Ор з вами; хто буде мати справу, нехай приходить до них. ¹⁵ І зійшов Мойсей на

[23] Вих. 33, 2. Втор. 7, 1. Нав. 24, 11. [24] Вих. 20, 5. Бут. 35, 2. [25] Мф 6, 33. Вих. 15, 26. [26] Втор. 7, 14. [27] Бут. 35, 5. [28] Втор. 7, 20. Нав. 24, 12. [31] Бут. 15, 18; 28, 14. Чис. 34, 2. [32] Вих. 34, 15. Втор. 7, 2. [33] Вих. 34, 12.

Глава 24. [1] Вих. 18, 25. [3] Ін 7, 19. [4] Бут. 31, 45. [5] Чис. 3, 41. [7] Тов. 5, 1. [8] Євр. 9, 19–20. [10] Вих. 33, 20. Єз. 1, 26; 10, 1. [11] Вих. 19, 12; 33, 22. [14] Вих. 31, 2; 35, 30.

гору, і покрила хмара гору, ¹⁶ і слава Господня осінила гору Синай; і покривала її хмара шість днів, а в сьомий день [Господь] воззав до Мойсея з середини хмари. ¹⁷ Вигляд же слави Господньої на вершині гори був перед очима синів Ізраїлевих, як вогонь, що поідає. ¹⁸ Мойсей вступив у середину хмари і зійшов на гору; і був Мойсей на горі сорок днів і сорок ночей.

25 І сказав Господь Мойсеєві, говорячи: ² скажи синам Ізраїлевим, щоб вони зробили Мені приношення; від усякої людини, у якої буде ревність, приймайте приношення Мені.

³ Ось приношення, що ви повинні приймати від них: золото і срібло і мідь, ⁴ і вовну блакитну, пурпурову і червлену, і висон, і козячу [вовну], ⁵ і шкури баранячі червоні, і шкіри сині, і дерева ситим, ⁶ елей для світильника, пахоці для елею помазання і для западного кадіння, ⁷ камінь онікс і камені вставні для ефода* і для наперсника. ⁸ І влаштують вони Мені святилище, і буду перебувати серед них; ⁹ усе [зробіть], як Я показую тобі, і зразок шкіни і зразок усіх сосудів її; так і зробіть.

¹⁰ Зробіть ковчег з дерева ситим: довжина йому два лікті з половиною, і ширина йому півтора ліктя, і висота йому півтора ліктя; ¹¹ і обклади його чистим золотом, зсередини і ззовні покрий його; і зроби нагорі навколо нього золотий вінець [плетений]; ¹² і відлий для нього чотири золотих кільця й укріпи на чотирьох нижніх кутах його: два кільця на одному боці його, два кільця на другому боці його. ¹³ Зроби з дерева ситим жердини й обклади їх [чистим] золотом; ¹⁴ і вклади жердини в кіль-

ця, з боків ковчега, щоб за допомогою них носити ковчег; ¹⁵ у кільцях ковчега повинні бути жердини і не повинні зніматися з нього. ¹⁶ І поклади в ковчег одкровення, що Я дам тобі. ¹⁷ Зроби також кришку з чистого золота: довжина її два лікті з половиною, а ширина її півтора ліктя ¹⁸ і зроби із золота двох херувимів: карбованої роботи, зроби їх на обох кінцях кришки; ¹⁹ зроби одного херувима з одного краю, а другого херувима з іншого краю; *такими, що виступають з кришки*, зробіть херувимів на обох краях її; ²⁰ і будуть херувими з розпростертими догори крилами, покриваючи крилами своїми кришку, а лицями своїми будуть один до одного: до кришки будуть лиця херувимів. ²¹ І поклади кришку на ковчег згори, у ковчег же поклади одкровення, що Я дам тобі; ²² там Я буду відкриватися тобі і говорити з тобою над кришкою, посеред двох херувимів, які над ковчегом одкровення, про усе, що буду заповідувати через тебе синам Ізраїлевим.

²³ І зроби стіл з дерева ситим, довжиною у два лікті, шириною в лікоть, і висотою у півтора ліктя, ²⁴ і обклади його золотом чистим, і зроби навколо нього золотий вінець [плетений]; ²⁵ і зроби навколо нього стінки в долоню і біля стінок його зроби золотий вінець навколо; ²⁶ і зроби для нього чотири кільця золотих і закріпи кільця на чотирьох кутах біля чотирьох ніжок його; ²⁷ на стінках повинні бути кільця, щоб вкладати жердини для носіння на них столу; ²⁸ а жердини зроби з дерева ситим і обклади їх [чистим] золотом, і будуть носити на них цей стіл; ²⁹ зроби також для нього блюдо, кадильниця, чаші і кружки, щоб возливати ними: із золота чистого зроби їх; ³⁰ і покла-

* Верхній короткий одяг.

[16] Вих. 19, 9. 3 Цар. 8, 10–11. 2 Пар. 7, 1. [17] Втор. 4, 24; 9, 3. Євр. 12, 29. [18] Вих. 34, 28. Втор. 9, 9, 18.

Глава 25. [2] Вих. 35, 5. [9] Вих. 26, 30.

[16] Вих. 16, 34. Євр. 9, 4. [17] Вих. 37, 6. [20] Євр. 9, 5. [21] Вих. 26, 34. Втор. 10, 2. [22] Вих. 29, 42. [23] Вих. 35, 13. Євр. 9, 2. [30] Лев. 24, 6. 1 Цар. 21, 6. 3 Цар. 7, 48.

дай на стіл хліби предкладення перед лицем Моїм постійно.

³¹ І зроби світильник із золота чистого; карбованим повинен бути цей світильник; стебло його, віття його, чашечки його, яблука його і квіти його повинні виходити з нього; ³² шість гілок повинні виходити з боків його: три гілки світильника з одного боку його і три гілки світильника з іншого боку його; ³³ три чашечки на зразок мигдалевої квітки, з яблуком і квітами, повинні бути на одній гілці, і три чашечки на зразок мигдалевої квітки на іншій гілці, з яблуком і квітами: так на всіх шести гілках, що виходять із світильника; ³⁴ а на стеблі світильника повинні бути чотири чашечки на зразок мигдалевої квітки з яблуками і квітами; ³⁵ у шести гілок, що виходять із стебла світильника, яблуко під двома гілками його, і яблуко під іншими двома гілками, і яблуко під третіми двома гілками його [і на світильнику чотири чашечки, на зразок мигдалевої квітки]; ³⁶ яблуко і гілки їх з нього повинні виходити: він весь повинен бути карбований, цільний, з чистого золота. ³⁷ І зроби до нього сім лампад і постав на нього лампади його, щоб світили на передній бік його; ³⁸ і щипці до нього і лотки до нього [зроби] з чистого золота; ³⁹ з таланта золота чистого нехай зроблять його з усіма цими приналежностями. ⁴⁰ Дивися, зроби їх за тим зразком, який показано тобі на горі.

26 Скинню ж зроби з десяти покривал крученого висону і з блакитної, пурпурової і червеної вовни, і херувимів зроби на них мистецькою роботою; ² довжина кожного покривала двадцять вісім ліктів, а ширина кожного покривала чотири лікті: міра одна всім покривалам.

³ П'ять покривал нехай будуть з'єднані одне з одним, і інші п'ять покривал з'єднані одне з одним. ⁴ Зроби [до них] петлі блакитного кольору на краю першого покривала, що в кінці з'єднує обидві половини; так зроби і на краю останнього покривала, що з'єднує обидві половини; ⁵ п'ятдесят петель зроби на одному покривалі і п'ятдесят петель зроби на краю покривала, що з'єднується з іншим; петлі повинні відповідати одна одній; ⁶ і зроби п'ятдесят гачків золотих і гачками з'єднай покривала одне з одним, і буде скинія одним цілим. ⁷ І зроби покривала із козячої вовни, щоб покривати скинію; одинадцять покривал зроби таких; ⁸ довжина одного покривала тридцять ліктів, а ширина чотири лікті; це одне покривало: одинадцять покривалам одна міра. ⁹ І з'єднай п'ять покривал окремо і шість покривал окремо; шосте покривало зроби подвійне з переднього боку скинії. ¹⁰ Зроби п'ятдесят петель на краю крайнього покривала, для з'єднання його з другим, і п'ятдесят петель [зроби] на краю іншого покривала, для з'єднання з ним; ¹¹ зроби п'ятдесят гачків мідних, і вклади гачки в петлі, і з'єднай покров, щоб він складав одне. ¹² А лишок, що залишається від покривал скиній, – половина зайвого покривала нехай буде звішена на задньому боці скинії; ¹³ а лишок від довжини покривал скинії, на лікоть з одного і на лікоть з іншого боку, нехай буде звішений з боків скинії з тієї і з другої сторони, для покриття її. ¹⁴ І зроби покриття для покрива зі шкур баранячих червоних і ще покров верхній зі шкур синіх.

¹⁵ І зроби бруси для скинії з дерева ситим, щоб вони стояли; ¹⁶ довжиною в десять ліктів [зроби] брус, і

[31] Вих. 35, 14. Чис. 8, 4. [33] Зах. 4, 2. [37] Чис. 8, 2. [40] Діян. 7, 44. Євр. 8, 5.

Глава 26. [1] Вих. 36, 8. 2 Цар. 7, 6. [7]

Вих. 36, 14. [10] Вих. 36, 12. [11] Вих. 36, 18. [14] Вих. 36, 19. [15] Вих. 36, 20.

півтора ліктя кожному брусу шириною; ¹⁷ у кожного бруса по два шипи [на кінцях], один навпроти другого: так зроби на усіх брусах шкіні. ¹⁸ Так зроби бруси для шкіні: двадцять брусів для полуденної сторони до півдня, ¹⁹ і під двадцять брусів зроби сорок срібних підніжок: два підніжки під один брус для двох шипів його, і два підніжки під другий брус для двох шипів його; ²⁰ і двадцять брусів для другої сторони шкіні до півночі, ²¹ і для них сорок підніжок срібних: два підніжки [для двох шипів його] під один брус, і два підніжки під другий брус [для двох шипів його]; ²² для заднього ж боку шкіні на захід зроби шість брусів ²³ і два бруси зроби для кутів шкіні на задній бік; ²⁴ вони повинні бути з'єднані внизу і з'єднані вгорі до одного кільця: так повинно бути з ними обома; для обох кутів нехай будуть вони; ²⁵ і таких буде вісім брусів, і для них срібних підніжків шістнадцять: два підніжки під один брус, і два підніжки під другий брус [для двох шипів його]. ²⁶ І зроби жердини з дерева ситим, п'ять [жердин] для брусів одного боку шкіні, ²⁷ і п'ять жердин для брусів другого боку шкіні, і п'ять жердин для брусів заднього боку позаду шкіні, на захід; ²⁸ а внутрішня жердина буде проходити посередині брусів від одного кінця до другого; ²⁹ бруси ж обклади золотом, і кільця, для вкладання жердин, зроби з золота, і жердини обклади золотом. ³⁰ І постав шкінію за зразком, що показаний тобі на горі.

³¹ І зроби завісу з блакитної, пурпурової і червленої вовни і крученого висону; мистецькою роботою повинні бути зроблені на ній херувими; ³² і повісь її на чотирьох стовпах із ситима, обкладених золотом, з золотими гачками, на чотирьох сріб-

них підніжках; ³³ і повісь завісу на гачках і внеси туди за завісу ковчег одкровення; і буде завіса відокремлювати вам святилище від Святого Святих. ³⁴ І поклади кришку на ковчег одкровення у Святому Святих. ³⁵ І постав стіл поза завісою і світильник навпроти столу на стороні шкіні на південь; стіл же постав на північній стороні [шкіні]. ³⁶ І зроби завісу для входу в шкінію з блакитної і пурпурової і червленої вовни і з крученого висону візерункової роботи; ³⁷ і зроби для завіси п'ять стовпів із ситиму і обклади їх золотом; гачки до них золоті; і відлий для них п'ять підніжків мідних.

27 І зроби жертovníк з дерева ситим довжиною п'ять ліктів і шириною п'ять ліктів, так щоб він був чотирикутний, і висотою у три лікті. ² І зроби роги на чотирьох кутах його, так щоб роги виходили з нього; і обклади його міддю. ³ Зроби до нього горщики для висипання в них попелу, і лопатки, і чаші, і виделки, і вугільниці; усе приладдя зроби з міді. ⁴ Зроби до нього ґрати, рід сітки, з міді. ⁵ Зроби на сітці, на чотирьох кутах її, чотири кільця мідних; ⁶ і поклади її по краях жертovníка внизу, так щоб сітка була до половини жертovníка. ⁷ І зроби жердини для жертovníка, жердини із дерева ситим, і обклади їх міддю; ⁸ і вкладай жердини його в кільця, так щоб жердини були з обох боків жертovníка, коли нести його. ⁹ Зроби його порожнім всередині, з дощок: як показано тобі на горі, так нехай зробилять [його].

⁹ Зроби двір шкіні: з полуденної сторони на південь завіси для двору повинні бути з крученого висону довжиною у сто ліктів з одного боку; ¹⁰ стовпів для них двадцять, і підніжків для них двадцять мідних; гачки на стовпах і зв'язки на них зі сріб-

[30] Вих. 25, 9. [33] Вих. 40, 3. Євр. 9, 3. [34] Вих. 25, 21. Євр. 9, 4. [35] Вих. 40, 22. Євр. 9, 2.

Глава 27. [1] Вих. 35, 16. [2] 3 Цар. 1, 50. [9] Вих. 38, 9.

ла. ¹¹ Також і вздовж по північній стороні – завіси ста ліктів довжиною; стовпів для них двадцять, і підніжків для них двадцять мідних; гачки на стовпах і зв'язки на них [і підніжки їх] зі срібла. ¹² В ширину ж двору з західного боку – завіси п'ятдесяти ліктів; стовпів для них десять, і підніжків до них десять. ¹³ І в ширину двору з переднього боку на схід – [завіси] п'ятдесяти ліктів; [стовпів для них десять, і підніжків для них десять]. ¹⁴ До однієї сторони – завіси у п'ятнадцять ліктів [висотою], стовпів для них три, і підніжків для них три; ¹⁵ і до другої сторони завіси у п'ятнадцять [ліктів висотою], стовпів для них три, і підніжків для них три. ¹⁶ А для воріт двору завіса у двадцять ліктів [висотою] з блакитної і пурпурової і червлої вовни і з крученого висону візерункової роботи; стовпів для неї чотири, і підніжків до них чотири. ¹⁷ Усі стовпи навколо двору повинні бути з'єднані зв'язками зі срібла; гачки на них зі срібла, а підніжки до них з міді. ¹⁸ Довжина двору сто ліктів, а ширина скрізь – п'ятдесят, висота п'ять ліктів; *завіси з крученого висону, а підніжки у стовпів з міді.* ¹⁹ Усе приладдя шкіни для усякого вживання в ній, і всі кілки її, і всі кілки двору – з міді.

²⁰ І накажи синам Ізраїлевим, щоб вони приносили тобі елей чистий, видавлений з маслин, для освітлення, щоб горів світильник у всякий час; ²¹ у шкіні зібрання поза завісою, що перед ковчезом одкровення, буде запалювати його Аарон і сини його, від вечора до ранку, перед лицем Господнім. *Це устав вічний для покоління їх від синів Ізраїлевих.*

28 І візьми до себе Аарона, брата твого, і синів його з ним, від середовища синів Ізраїлевих, щоб він був священником Мені, Ааро-

на і Надава, Авиуда, Єлезара й Іфамара, синів Ааронових. ² І зроби священний одяг Аарону, братові твоему, для слави і краси. ³ І скажи всім мудрим серцем, яких Я наповнив духом премудрости [і розуміння], щоб вони зробили Аарону [священні] одяжі для посвяти його, щоб він був священником Мені.

⁴ Ось одяг, який вони повинні зробити: наперсник, ефод*, верхня риза, хітон** витканий, кидар*** і пояс. Нехай зроблять священний одяг Аарону, братові твоему, і синам його, щоб він був священником Мені. ⁵ Нехай вони візьмуть золото, блакитну і пурпурову і червлену вовну і висон, ⁶ і зроблять ефод із золота, з блакитної, пурпурової і червлої вовни, і з крученого висону, мистецькою роботою. ⁷ У нього повинні бути на обох кінцях його два з'єднувальні нарамники, щоб він був зв'язаний. ⁸ І пояс ефода, що поверх нього, повинен бути однакової з ним роботи, з [чистого] золота, з блакитної, пурпурової і червлої вовни і з крученого висону. ⁹ І візьми два камені онікса і виріж на них імена синів Ізраїлевих: ¹⁰ шість імен їхніх на одному камені і шість імен останніх на іншому камені, за порядком народження їх; ¹¹ через різчика на камені, що вирізьблює печаті, виріж на двох каменях імена синів Ізраїлевих; і встав їх у золоті гнізда ¹² і поклади два камені ці на нарамники ефода: *це камені на пам'ять синам Ізраїлевим; і буде Аарон носити імена їхні перед Господом на обох раменах своїх для пам'яті.* ¹³ І зроби гнізда з [чистого] золота; ¹⁴ і [зроби] два ланцюжки з чистого золота, витими зроби їх роботою плетеною, і прикріпи

* Короткий одяг.

** Довгий нижній одяг.

*** Прикраса для голови.

[16] Вих. 35, 17. [20] Чис. 8, 2. [21] Лев. 6, 18; 24, 3. 1 Цар. 3, 3.

Глава 28. [1] Євр. 5, 4. Вих. 6, 23. [2] Вих. 31, 10. [3] Вих. 31, 3.

кручені ланцюжки до гнізд [на нарамниках їх спереду].

¹⁵ Зроби наперсник судний майстерною роботою; зроби його такою самою роботою, як ефод: із золота, з блакитної, пурпурової і червеної вовни і з крученого висону зроби його; ¹⁶ він повинен бути чотирикутний, подвійний, у п'ядь довжиною і в п'ядь шириною; ¹⁷ і встав у нього оправлені камені в чотири ряди; порядок: рубін, топаз, смарагд, – це один ряд; ¹⁸ другий ряд: карбункул, сапфір і алмаз; ¹⁹ третій ряд: яхонт, агат і аметист; ²⁰ четвертий ряд: хризоліт, онікс і яспис; у золоті гнізда повинні бути вставлені вони. ²¹ Цих каменів повинно бути дванадцять, за числом [дванадцяти імен] синів Ізраїлевих [на двох раменах його], за іменами їх [і за народженням їх]; на кожнім, як на печаті, повинно бути вирізано по одному імені з числа дванадцяти колін. ²² До наперсника зроби ланцюжки кручені плетеної роботи з чистого золота; ²³ і зроби до наперсника два кільця з золота і прикріпи два [золотих] кільця до двох країв наперсника; ²⁴ і вдінь два плетені ланцюжки з золота в обидва кільця з [обох] кінців наперсника, ²⁵ а два кінці двох ланцюжків прикріпи до двох гнізд і прикріпи до нарамників ефода з ліцевої сторони його; ²⁶ ще зроби два кільця золотих і прикріпи їх до двох інших кінців наперсника, на тій стороні, що лежить до ефода в середину; ²⁷ також зроби два кільця золотих і прикріпи їх до двох нарамників ефода знизу, з ліцевої сторони його, біля з'єднання його, над поясом ефода; ²⁸ і прикріплять наперсник кільцями його до кілець ефода шнуром з блакитної вовни, щоб він був над поясом ефода, і щоб не спадав наперсник з ефода. ²⁹ І буде носити Аарон імена синів Ізраїлевих на наперснику судному біля серця свого, коли

буде входити у святилище, для постійної пам'яті перед Господом. [І поклади на наперсник судний кручені ланцюжки, поклади на обидва кінці наперсника, і поклади обидва гнізда на обох плечах на нарамнику з лиця.] ³⁰ На наперсник судний поклади урим і тумим, і вони будуть біля серця Ааронового, коли буде він входити [у святилище] перед лице Господне; і буде Аарон завжди носити суд синів Ізраїлевих біля серця свого перед лицем Господнім.

³¹ І зроби верхню ризу до ефода всю блакитного кольору; ³² посеред неї повинен бути отвір для голови; біля отвору її навколо повинна бути обшивка виткана, подібно до отвору у броні, щоб не дерлося; ³³ на подолі її зроби яблука з ниток блакитного, яхонтового, пурпурового і червеного кольору [і з крученого висону], навколо по подолу її; [такого вигляду яблука і] дзвоники золоті між ними навкруги: ³⁴ золотий дзвоник і яблуко, золотий дзвоник і яблуко, по подолу верхньої ризи навкруги; ³⁵ вона буде на Аароні в служінні, щоб чутним був від нього звук, коли він буде входити у святилище перед лице Господне і коли буде виходити, щоб йому не вмерти.

³⁶ І зроби поліровану дощечку з чистого золота, і виріж на ній, як вирізують на печатці: “Святиня Господня”, ³⁷ і прикріпи її шнуром блакитного кольору до кидара, так щоб вона була на передній стороні кидара; ³⁸ і буде вона на чолі Ааронового, і понесе на собі Аарон недоліки приношень, що посвячуються від синів Ізраїлевих, і всіх дарів, які вони приносять; і буде вона безперестанно на чолі його, для благовоління Господнього до них.

³⁹ І зроби хітон з висону і кидар з висону і зроби пояс візерунчастої роботи; ⁴⁰ зроби і синам Аароновим хітони, зроби їм пояси, і головні

[17] Прем. 18, 24. Одрк. 21, 19. [25] Вих. 28,

7. [30] Лев. 8, 8. Чис. 27, 21. [35] Сир. 45, 11.

пов'язки зроби їм для слави і краси, ⁴¹ і зодягни в них Аарона, брата твого, і синів його з ним, і помаж їх, і наповни руки їх, і посвяти їх, і вони будуть священниками Мені. ⁴² І зроби їм нижній одяг лляний, для прикриття тілесної наготи від стегон до гомілок, ⁴³ і хай буде він на Аароні і на синах його, коли будуть вони входити у скинію забрання, або приступати до жертovníка для служіння у святилиці, щоб їм не навести [на себе] гріха і не померти. Це устав вічний, [нехай буде] для нього і для нащадків його після нього.

29 Ось що повинен ти звершити над ними, щоб посвятити їх у священники Мені: візьми одного тельця з волів, і двох баранів без вад, ² і хлібів прісних, і опрісноків, змішаних з елеєм, і коржів прісних, помазаних елеєм: з борошна пшеничного зроби їх, ³ і поклади їх в один кошик, і принеси їх у кошику, і разом тельця і двох баранів. ⁴ Аарона ж і синів його приведи до входу в скинію зібрання і омий їх водою. ⁵ І візьми [священний] одяг, і зодягни Аарона в хітон і у верхню ризу, в ефод і в наперсник, і підпережи його по ефоду; ⁶ і поклади йому на голову кидар і закріпи діадему святині на кидарі; ⁷ і візьми елеї помазання, і полий йому на голову, і помаж його. ⁸ І приведи також синів його і зодягни їх у хітони; ⁹ і підпережи їх поясом, Аарона і синів його, і поклади на них пов'язки і буде їм належати священство за уставом навик; і наповни руки Аарона і синів його. ¹⁰ І приведи тельця перед скинію зібрання, і покладуть Аарон і сини його руки свої на голову тельця [перед Господом біля дверей скинії зібрання]; ¹¹ і заколи тельця перед лицем Господнім при вході у скинію зібрання; ¹² візьми крові тельця і поклади перстом

твоїм на роги жертovníка, а всю [іншу] кров вилий біля жертovníка; ¹³ візьми весь жир, що вкриває нутроці, і сальник з печінки, і обидві нирки і жир, що на них, і покади на жертovníку; ¹⁴ а м'ясо тельця і шкуру його і нечистоти його спали на вогні поза станом: це – жертва за гріх. ¹⁵ І візьми одного барана, і покладуть Аарон і сини його руки свої на голову барана; ¹⁶ і заколи барана, і візьми крові його, і покропи на жертovníк з усіх боків; ¹⁷ розсічи барана на частини, вимий [у воді] нутроці його і гомілки його, і поклади їх на розсічені частини його і на голову його; ¹⁸ і спали всього барана на жертovníку. Це всепалення Господу, пахоці приємні, жертва Господу.

¹⁹ Візьми й іншого барана, і покладуть Аарон і сини його руки свої на голову барана; ²⁰ і заколи барана, і візьми крові його, і поклади на край правого вуха Ааронового і на край правого вуха синів його, і на великий палець правої руки їх, і на великий палець правої ноги їх; і покропи кров'ю на жертovníк з усіх боків; ²¹ і візьми крові, яка на жертovníку, і елею помазання, і покропи на Аарона і на одягу його, і на синів його, і на одягу синів його з ним, – і будуть освячені, він і одяг його, і сини його й одяг їхній з ними. ²² І візьми від барана жир і курдюк, і жир, що покриває нутроці, і сальник з печінки, й обидві нирки і жир, який на них, праве плече [тому що це баран приношення священства], ²³ і один круглий хліб, один корж на елеї й один опріснок з кошика, що перед Господом, ²⁴ і поклади усе на руки Аарону і на руки синам його, і принеси це, потрясаючи перед лицем Господнім; ²⁵ і візьми це з рук їхніх і спали на жертovníку з усе-

[41] Лев. 8, 30. Суд. 17, 5.

Глава 29. [1] Лев. 9, 2. [4] Вих. 30, 20; 40, 12. [9] Вих. 28, 41. [10] Лев. 1, 3. [13] Лев. 3, 3.

[14] Лев. 4, 12. Чис. 19, 5. Євр. 13, 11. [15] Лев. 8, 18. [16] Євр. 9, 12, 19. [19] Лев. 1, 4. [21] Вих. 30, 30. [22] Лев. 3, 3; 7, 37. [24] Вих. 35, 22.

паленням, для пахоців перед Господом: це жертва Господу.²⁶ І візьми груди від барана приношення, який для Аарона, і принеси їх, потрясаючи перед лицем Господнім, – і це буде твоя частка;²⁷ і освяти груди приношення, якими потрясав, і плече приношення, яке було вознесене, від барана приношення, який для Аарона і для синів його, –²⁸ і буде це Аарону і синам його в частку вічну від синів Ізраїлевих, бо це – приношення; приношення повинно бути від синів Ізраїлевих при мирних жертвах [синів Ізраїлевих], приношення їхньому Господу.²⁹ А священний одяг, що для Аарона, переїде після нього до синів його, щоб у нього помазувати їх і вручати їм священство;³⁰ сім днів повинен облачатися в них [великий] священник із синів його, який заступає його місце, і буде входити у шкуру зібрання для служіння у святилищі.³¹ Барана ж приношення візьми і звари м'ясо його на місці святому;³² і нехай з'їдять Аарон і сини його м'ясо барана цього з кошика, біля дверей шкури зібрання,³³ бо через це здійснено очищення для вручення їм священства і для посвячення їх; сторонній не повинен їсти цього, тому що це святиня;³⁴ якщо залишиться від м'яса приношення і від хліба до ранку, то спали залишок на вогні: не слід їсти його, бо це святиня.³⁵ І вчини з Аароном і з синами його в усьому так, як Я повелів тобі; сім днів наповнюй руки їх.³⁶ І тельця за гріх принось кожного дня для очищення, і жертву за гріх звершуй на жертovníку для очищення його, і помаж його для освячення його;³⁷ сім днів очищай жертovníк, і освяти його, і буде жертovníк святинею великою: усе, що доторкається до жертovníка, освятиться.

³⁸ Ось що будеш ти приносити на жертovníку: двох агнів однолітніх [без вад] кожного дня постійно [у жертву повсякчасну];³⁹ одного агня принось уранці, а другого агня принось увечері,⁴⁰ і десяту частину ефи пшеничного борошна, змішаної з чвертю гина битого елею, а для узливання чверть гина вина, для одного агня;⁴¹ другого агня принось увечері: з борошняним даром, подібним ранковому, і з таким самим узливанням принось його для пахоців приемних, у жертву Господу.⁴² Це – всепалення постійне в роди ваші перед дверима шкури зібрання перед Господом, де буду відкриватися вам, щоб говорити з тобою;⁴³ там буду відкриватися синам Ізраїлевим, і освятиться місце це славою Моєю.⁴⁴ І освячу шкуру зібрання і жертovníк; і Аарона і синів його освячу, щоб вони священнодіяли Мені;⁴⁵ і буду жити серед синів Ізраїлевих, і буду їм Богом,⁴⁶ і дізнаються, що Я Господь, Бог їхній, Який вивів їх із землі Єгипетської, щоб Мені жити серед них. Я Господь, Бог їхній.

30 І зроби жертovníк для приношення кадіння, з дерева ситим зроби його:² довжина йому лікоть, і ширина йому лікоть; він повинен бути чотирикутний; а висота його два лікті; з нього повинні виходити роги його;³ обклади його чистим золотом, верх його і боки його кругом, і роги його; і зроби до нього золотий вінець навколо;⁴ під вінцем його на двох кутах його зроби два кільця з [чистого] золота; зроби їх із двох сторін його; і будуть вони вмістилищем для жердин, щоб носити його на них;⁵ жердини зроби з дерева ситим і обклади їх золотом.⁶ І постав його перед завісою, яка перед ковчегом одкровення, навпроти криш-

[26] Лев. 8, 29. [28] Вих. 27, 21. [32] Лев. 8, 31; 24, 9. Мф 12, 4. Мк 2, 26. Лк 6, 4. [38] Чис. 28, 3. [39] Чис. 28, 4. [43] Пс. 77, 60. Єз. 37, 27.

Зах. 2, 10. [45] Лев. 26, 12. 2 Кор. 6, 16.

Глава 30. [3] Чис. 4, 11. [6] Вих. 25, 22.

ки, що на ковчезі одкровення, де Я буду відкриватися тобі.

⁷ На ньому Аарон буде курити запашним курінням; щоранку, коли він готує лампади, буде курити ним; ⁸ і коли Аарон запалює лампади ввечері, він буде курити ним: це – повсякчасне куріння перед Господом в роди ваші, ⁹ Не приносьте на ньому ніякого іншого куріння, ні всепалення, ні приношення хлібного, й узливання не зливайте на нього. ¹⁰ І буде звершувати Аарон очищення над рогами його один раз на рік; кров'ю очищувальної жертви за гріх він буде очищати його один раз на рік в роди ваші. Це святиня велика в Господа.

¹¹ І сказав Господь Мойсеєві, кажучи: ¹² коли будеш робити перелік синів Ізраїлевих при перегляді їх, то нехай кожен дасть викуп за душу свою Господу при переліку їх, і не буде між ними моровиці згубної при переліку їх; ¹³ всякий, хто включається в перелік, повинен давати половину сикля, сикля священного; у сиклі двадцять гер: півсикля приношення Господу; ¹⁴ всякий, хто включається в перелік від двадцяти років і вище, повинен давати приношення Господу; ¹⁵ багатий не більше і бідний не менше півсикля повинні давати для приношення Господу, для викупу душ ваших; ¹⁶ і візьми срібло викупу від синів Ізраїлевих і вживай його на служіння шкіні зібрання; і буде це для синів Ізраїлевих у пам'ять перед Господом, для викуплення душ ваших.

¹⁷ І сказав Господь Мойсеєві, говорячи: ¹⁸ зроби умивальник мідний для обмивання і підніжжя його мідне, і постав його між шкінією зібрання і між жертвником, і налий в нього води; ¹⁹ і нехай Аарон і сини його обмивають з нього руки свої і ноги свої; ²⁰ коли вони повинні вхо-

дити в шкінію зібрання, нехай вони обмиваються водою, щоб їм не померти; або коли повинні приступати до жертвника для служіння, для жертвоприношення Господу, ²¹ нехай вони обмивають руки свої і ноги свої водою, щоб їм не померти; і буде їм це уставом вічним, йому і нащадкам його в роди їх.

²² І сказав Господь Мойсеєві, говорячи: ²³ візьми собі найкращих запашних речовин: смири самоточної п'ятсот [сиклів], кориці запашної половину проти того, двісті п'ятдесят, тростини запашної двісті п'ятдесят, ²⁴ касії п'ятсот сиклів, по сиклю священному, й олії оливкової гин; ²⁵ і зроби із цього миро для священного помазання, мазь складену, мистецтвом того, хто складає мазі: це буде миро для священного помазання; ²⁶ і помаж ним шкінію зібрання і ковчег [шкіні] одкровення, ²⁷ і стіл і все приладдя його, і світильник і все приладдя його, і жертвник куріння, ²⁸ і жертвник всепалення й усе приладдя його, й умивальник і підніжжя його; ²⁹ і освяти їх, і буде святиня велика: усе, що доторкається до них, освятиться; ³⁰ помаж й Аарона і синів його і освяти їх, щоб вони були священиками Мені. ³¹ А синам Ізраїлевим скажи: це буде в Мене миро священного помазання в роди ваші; ³² тіла інших людей не слід помазувати ним, і за складом його не робіть [самі собі] подібного йому; воно – святиня: святиною повинно бути для вас; ³³ хто складе подібне йому або хто помаже ним стороннього, той знищиться з народу свого.

³⁴ І сказав Господь Мойсеєві: візьми собі запашних речовин: стакти, ониха, халвана запашного і чистого ливану, усього половину, ³⁵ і зроби з них мистецтвом того, хто складає

[7] 1 Цар. 3, 14. Пс. 140, 2. Лк 1, 9. [9] Лев. 10, 1. [10] Лев. 16, 2. Євр. 9, 7, 13. [12] Чис. 1, 2. [13] Лев. 27, 25. Чис. 3, 47. Єз. 45, 12. [15]

Чис. 15, 19. Втор. 12, 6. Неєм. 12, 44. [18] Вих. 35, 16. [23] Писн. 4, 14. Єз. 27, 22. [30] 1 Ін 2, 20, 27. [35] Вих. 35, 15. 1 Пар. 9, 30.

масті, курильну сполуку, стерту, чисту, святу, ³⁶ і стовчи її дрібно, і поклади її перед ковчегом одкровення в скінії зібрання, де Я буду відкриватися тобі: це буде святиня велика для вас; ³⁷ куріння, зробленого за цією сполукою, не робіть собі: святинєю нехай буде воно у тебе для Господа; ³⁸ хто зробить подібне, щоб курити ним, [душа та] знищить-ся з народу свого.

31 І сказав Господь Мойсеєві, говорячи: ² дивись, Я призначаю саме Веселеїла, сина Урієвого, сина Орового, з коліна Іудиного; ³ і Я сповнив його Духом Божим, мудрістю, розумінням, знанням і всіляким мистецтвом, ⁴ виробляти з золота, срібла і міді, [з блакитної, пурпурової і червленої вовни і з крученого висону], ⁵ різати камені для вставлення і різати дерево для всякої справи; ⁶ і ось, Я даю йому помічником Аголиава, сина Ахисамахового, з коліна Данового, і в серце всякого мудрого вкладу мудрість, щоб вони зробили все, що Я повелів тобі: ⁷ скінію зібрання і ковчег одкровення і кришку на нього, й усе приладдя скінії, ⁸ і стіл і [все] приладдя його, і світильник з чистого золота і все приладдя його, і жертвник куріння, ⁹ і жертвник всепалення й усе приладдя його, й умивальник і підніжжя його, ¹⁰ й одязі службові й одяз священний Аарону священику, й одязі синам його, для священнослужіння, ¹¹ й елей помазання і куріння запашне для святотилиця: усе так, як Я повелів тобі, вони зроблять.

¹² І сказав Господь Мойсеєві, говорячи: ¹³ скажи синам Ізраїлевим так: суботи Мої дотримуйте, бо це – знамення між Мною і вами в роди ваші, щоб ви знали, що Я Господь, Який освячує вас; ¹⁴ і додержуйте

суботу, тому що вона свята для вас: хто осквернить її, той нехай буде відданий на смерть; хто стане в цей день робити справи, душа та повинна бути знищеною із середовища народу свого; ¹⁵ шість днів нехай роблять справи, а в сьомий – субота спокою, посвячена Господу: усякий, хто робить справи в день суботній, нехай буде відданий на смерть; ¹⁶ і нехай зберігають сини Ізраїлеві суботу, святкуючи суботу в роди свої, як завіт вічний; ¹⁷ це – знамення між Мною і синами Ізраїлевими повік, тому що в шість днів сотворив Господь небо і землю, а в день сьомий спочив і покоївся.

¹⁸ І коли [Бог] перестав говорити з Мойсеєм на горі Синаї, дав йому дві скрижалі одкровення, скрижалі кам'яні, на яких написано було перстом Божим.

32 Коли народ побачив, що Мойсей довго не сходить з гори, то зібрався до Аарона і сказав йому: встань і зроби нам бога, який ішов би перед нами, тому що з цією людиною, з Мойсеєм, який вивів нас із землі Єгипетської, не знаємо, що сталося. ² І сказав їм Аарон: вийміть золоті серги, що у вухах ваших дружин, ваших синів і ваших дочок, і принесіть до мене. ³ І весь народ вийняв золоті серги з вух своїх і принесли до Аарона. ⁴ Він узяв їх з рук їхніх, і зробив з них відлитого тельця, і обробив його різцем. І сказали вони: ось бог твій, Ізраїлю, що вивів тебе із землі Єгипетської! ⁵ Побачивши це, Аарон поставив перед ним жертвник, і проголосив Аарон, говорячи: завтра свято Господу. ⁶ На другий день вони встали рано і принесли всепалення і привели жертви мирні: і сів народ їсти й пити, а після став грати.

Глава 31. [2] Вих. 35, 30. [3] 3 Цар. 7, 14. [6] Вих. 35, 34. [7] Вих. 35, 11. [13] Вих. 20, 8. Єз. 20, 12. [14] Чис. 15, 35. Бут. 17, 14. [15] Вих. 20, 9. [17] Бут. 1, 31; 2, 1–2. Вих. 20, 11. Євр. 4, 4. [18] Вих. 32, 16; 34, 29.

Втор. 9, 10.

Глава 32. [1] Діян. 7, 40. [3] Втор. 9, 16. [4] Пс. 105, 19. 3 Цар. 12, 28. Неєм. 9, 18. [6] 1 Кор. 10, 7.

⁷ І сказав Господь Мойсеєві: поспішай зійти [звідси], тому що розбестився народ твій, який ти вивів із землі Єгипетської; ⁸ швидко ухилились вони від шляху, що Я заповідав їм: зробили собі відлитого тельця і поклонилися йому, і принесли йому жертви і сказали: ось бог твій, Ізраїлю, що вивів тебе із землі Єгипетської! ⁹ І сказав Господь Мойсею: Я бачу народ цей, і ось, народ він – жорстокосердий; ¹⁰ отже, залиш Мене, нехай запалає гнів Мій на них, і винищу їх, і породжу численний народ від тебе. ¹¹ Але Мойсей став благати Господа, Бога свого, і сказав: нехай не розпалюється, Господи, гнів Твій на народ Твій, який Ти вивів із землі Єгипетської силою великою і рукою міцною, ¹² щоб єгиптяни не говорили: на погибель Він вивів їх, щоб убити їх у горах і винищити їх з лиця землі; відверни полум'яний гнів Твій і відміни знищення народу Твого; ¹³ пом'яни Авраама, Ісаака й Ізраїля [Якова], рабів Твоїх, яким клявся Ти Собою, говорячи: примножуючи розмножу сім'я ваше, як зірки небесні, і всю землю цю, про яку Я сказав, дам сімені вашому, і будуть володіти [нею] вічно. ¹⁴ І відмінив Господь зло, про яке сказав, що наведе його на народ Свій.

¹⁵ І обернувся і зійшов Мойсей з гори; у руці його були дві скрижалі одкровення [кам'яні], на яких написано було з обох боків: і на одній і на другій стороні написано було; ¹⁶ скрижалі були ділом Божим, і письмена, написані на скрижальях, були письменами Божими. ¹⁷ І почув Ісус голос народу, який шумів, і сказав Мойсеєві: воєнний крик у стані. ¹⁸ Але [Мойсей] сказав: це не крик тих, що перемагають, і не волення тих, кого перемагають; я чую голос

тих, що співають. ¹⁹ Коли ж він наблизився до стану і побачив тельця і танці, тоді він розпалився гнівом і кинув з рук своїх скрижалі і розбив їх під горою; ²⁰ і взяв тельця, якого вони зробили, і спалив його у вогні, і стер у порошок, і розсипав по воді, і дав її пити синам Ізраїлевим. ²¹ І сказав Мойсей Аарону: що зробив тобі народ цей, що ти ввів його в гріх великий? ²² Але Аарон сказав [Мойсеєві]: хай не розпалюється гнів господаря мого; ти знаєш цей народ, що він буйний. ²³ Вони сказали мені: зроби нам бога, що йшов би перед нами; тому що з Мойсеєм, з цим чоловіком, який вивів нас із землі Єгипетської, не знаємо, що сталося. ²⁴ І я сказав їм: у кого є золото, зніміть із себе. [Вони зняли] і віддали мені; я кинув його у вогонь, і вийшов цей телець.

²⁵ Мойсей побачив, що це народ розгнуданий, бо Аарон допустив його до розгнуданости, до посоромлення перед ворогами його. ²⁶ І став Мойсей у воротах стану і сказав: хто Господній, [іди] до мене! І зібралися до нього всі сини Левіїні. ²⁷ І він сказав їм: так говорить Господь Бог Ізраїлів: покладіть кожен свій меч на стегно своє, пройдіть по стану від воріт до воріт і назад, і вбивайте кожен брата свого, кожен друга свого, кожен ближнього свого. ²⁸ І зробили сини Левіїні за словом Мойсея: і загинуло в той день з народу близько трьох тисяч чоловік. ²⁹ Бо Мойсей сказав [їм]: сьогодні присвятите руки ваші Господу, кожен у сині своєму і браті своєму, нехай пошле Він вам сьогодні благословення.

³⁰ На другий день сказав Мойсей народу: ви зробили великий гріх; отже, я зійду до Господа, чи не загладжу гріха вашого. ³¹ І повернувся Мойсей до Господа і сказав: о,

[7] Втор. 9, 12. [8] 3 Цар. 12, 28. [10] Втор. 9, 14. [11] Пс. 105, 23. [12] Чис. 14, 13, 15. [13] Бут. 12, 7; 15, 7; 48, 16. Пс. 104, 8–10. [16]

Вих. 31, 18. Втор. 9, 10. [17] Вих. 24, 13. [19] Втор. 9, 17. [26] Бут. 34, 20. [27] Втор. 33, 9. [29] Втор. 33, 10.

[Господи!] народ цей зробив великий гріх: зробив собі золотого бога; ³² прости їм гріх їхній, а якщо ні, то згляди і мене з книги Твоєї, в яку Ти вписав. ³³ Господь сказав Мойсею: того, хто згрішив переді Мною, згладжу з книги Моєї; ³⁴ отже, йди, [зі-йди,] веди народ цей, куди Я сказав тобі; ось ангел Мій піде перед тобою, і в день відвідання Мого Я відвідаю їх за гріх їхній. ³⁵ І уразив Господь народ за зробленого тельця, якого зробив Аарон.

33 І сказав Господь Мойсеєві: піди, йди звідси ти і народ, який ти вивів із землі Єгипетської, у землю, про яку Я клявся Аврааму, Ісааку і Якову, говорячи: нащадкам твоїм дам її; ² і пошлю перед тобою ангела [Мого], і прожену хананейв, аморрейв, хеттеїв, ферезейв, [гергесеїв,] евеїв та ієвусеїв, ³ [і введе він вас] у землю, де тече молоко і мед; бо Сам не піду серед вас, щоб не погубити Мені вас на шляху, тому що ви народ жорстокосердий. ⁴ Народ, почувши грізне слово це, заривав, і ніхто не поклав на себе прикрас своїх. ⁵ Тому що Господь сказав Мойсеєві: скажи синам Ізраїлевим: ви народ жорстокосердий; якщо Я піду серед вас, то в одну мить винищу вас; отже, зніміть з себе прикраси свої; Я подивлюся, що Мені робити з вами. ⁶ Сини Ізраїлеві зняли із себе прикраси свої біля гори Хорива.

⁷ Мойсей же взяв і поставив собі намет поза станом, удалині від стану, і назвав його скинією зібрання; і кожен, хто шукає Господа, приходив до скинії зібрання, що знаходилася поза станом. ⁸ І коли Мойсей виходив до скинії, весь народ вставав, і вставав кожен біля входу у свій намет і дивився услід Мойсею, доки він не входив у скинію. ⁹ Коли ж Мой-

сей входив у скинію, тоді спускався стовп хмарний і вставав біля входу в скинію, і [Господь] говорив з Мойсеєм. ¹⁰ І бачив весь народ стовп хмарний, що стояв при вході в скинію; і вставав увесь народ, і поклонявся кожен біля входу в намет свій. ¹¹ І говорив Господь з Мойсеєм лицем до лица, ніби говорив хто з другом своїм; і він повертався до стану, а служитель його Ісус, син Навинів, юнак, не відлучався від скинії.

¹² Мойсей сказав Господу: ось, Ти говориш мені: веди народ цей, а не відкрив мені, кого пошлеш зі мною, хоча Ти сказав: “Я знаю тебе на ім’я і ти придбав благовоління в очах Моїх”; ¹³ отже, якщо я придбав благовоління в очах Твоїх, то молю: відкрив мені шлях Твій, щоб я пізнав Тебе, щоб придбати благовоління в очах Твоїх; і думку, що ці люди Твій народ. ¹⁴ [Господь] сказав [йому]: Сам Я піду [перед тобою] і введу тебе у спокій. ¹⁵ [Мойсей] сказав Йому: якщо не підеш Ти Сам [з нами], то і не виводь нас звідси, ¹⁶ бо з чого дізнатися, що я і народ Твій придбали благовоління в очах Твоїх? чи не з того, коли Ти підеш з нами? тоді я і народ Твій будемо славніше за всякий народ на землі. ¹⁷ І сказав Господь Мойсеєві: і те, про що ти говорив, Я зроблю, тому що ти придбав благовоління в очах Моїх, і Я знаю тебе на ім’я. ¹⁸ [Мойсей] сказав: покажи мені славу Твою. ¹⁹ І сказав [Господь Мойсею]: Я проведу перед тобою всю славу Мою і проголошу ім’я Йегови перед тобою, і кого помилувати – помилую, кого пожаліти – пожалію. ²⁰ І потім сказав Він: лица Мого не можна тобі побачити, тому що людина не може побачити Мене і залишитися в живих. ²¹ І сказав Господь: ось місце у Мене, стань на цій

[32] Рим. 9, 3. Пс. 68, 29. Флп 4, 3. Одкр. 3, 5. [34] Вих. 14, 19; 33, 2. Чис. 14, 18.

Глава 33. [1] Бут. 50, 24. Чис. 32, 11. [2] Вих. 23, 23. Втор. 7, 1. Нав. 24, 11. [3] Вих. 34, 9. [5] Єр. 6, 26. Іоїл. 1, 8. Іона 3, 6. [9]

Втор. 31, 15. [11] Чис. 12, 7–8. Втор. 34, 10. Сир. 45, 3. [14] Втор. 4, 37. [17] 2 Тим. 2, 19. [19] Рим. 9, 15. [20] Суд. 13, 22. Дан. 10, 8. 1 Тим. 6, 16.

скелі; ²² коли ж буде проходити слава Моя, Я поставлю тебе в розщелині скелі і покрию тебе рукою Моєю, доки не пройду; ²³ і коли зніму руку Мою, ти побачиш Мене ззаду, а лице Моє не буде видиме [тобі].

34 І сказав Господь Мойсеєві: витепи собі дві скрижалі кам'яні, подібні до попередніх, [і зійди до Мене на гору,] і Я напишу на цих скрижальях слова, які були на попередніх скрижальях, які ти розбив; ² і будь готовим до ранку, і зійди вранці на гору Синай, і постань переді Мною там на вершині гори; ³ але ніхто не повинен підніматися з тобою, і ніхто не повинен показуватися на всій горі; навіть худоба, дрібна і велика, не повинна пастися біля гори цієї.

⁴ І витесав Мойсей дві скрижалі кам'яні, подібні до попередніх, і, вставши рано-вранці, зійшов на гору Синай, як повелів йому Господь; і взяв у руки свої дві скрижалі кам'яні. ⁵ І зійшов Господь у хмарі, і зупинився там поблизу нього, і проголосив ім'я Йогови. ⁶ І пройшов Господь перед лицем його і проголосив: Господь, Господь, Бог чоловіколюбний і милосердий, довготерпеливий і многомилостивий і істинний, ⁷ що зберігає [правду і подає] милість у тисячі родів, Який прощає провини і злочин і гріх, але не залишає без покарання, Який карає провини батьків у дітях і в дітях дітей до третього і четвертого роду. ⁸ Мойсей одразу ж упав на землю і поклонився [Богу] ⁹ і сказав: якщо я придбав благовоління в очах Твоїх, Владико, то хай піде Владика посеред нас; бо народ цей жорстокосердий; прости беззаконня наші і гріхи наші і вчини нас насліддям Твоїм. ¹⁰ І сказав [Господь Мойсеєві]: ось, Я укла-

даю завіт: перед усім народом твоїм сотворю чудеса, яких не було по всій землі і ні в яких народів; і побачить весь народ, серед якого ти перебуваєш, діло Господа; бо страшним буде те, що Я зроблю для тебе; ¹¹ збережи те, що повеліваю тобі нині: ось, Я виганяю від лица твого аморреїв, хананеїв, хеттеїв, ферезеїв, свеїв, [гергесеїв] та ієвусеїв; ¹² дивися, не вступай у союз з жителями тієї землі, у яку ти ввійдеш, щоб вони не зробилися сіттю серед вас. ¹³ Жертовники їхні зруйнують, стовпи їхні розтрощать, вирубайте *священні* гаї їхні, [і статуї богів їхніх спалить вогнем], ¹⁴ тому що ти не повинен поклонятися богам іншому, крім Господа [Бога], тому що ім'я Його – ревнитель; Він Бог ревнитель. ¹⁵ Не вступай у союз із жителями тієї землі, щоб, коли вони будуть блудодіяти услід богам своїм і приносити жертви богам своїм, не запросили і тебе, і ти не спожив ж жертви їхньої; ¹⁶ і не бери з дочок їхніх дружин синам своїм [і дочок своїх не давай заміж за синів їхніх], щоб дочки їхні, блудодіючи вслід богам своїм, не ввели і синів твоїх у блуд вслід богам своїм. ¹⁷ Не роби собі богів відлитих. ¹⁸ Свята опрісноків дотримуй: сім днів їж прісний хліб, як Я повелів тобі, у призначений час місяця Авива, тому що в місяці Авиві вийшов ти з Єгипту. ¹⁹ Усе, що розкриває утробу, Мені, як і вся худоба твоя чоловічої статі, що розкриває утробу, з волів і овець; ²⁰ первородне з ослів заміною агнцем, а якщо не заміниш, то викупи його; усіх первістків із синів твоїх викупувай; нехай не з'являються перед лице Моє з порожніми руками. ²¹ Шість днів працюй, а в сьомий день спочивай; спочивай і під час сівби і жнив. ²² І свято

Глава 34. [1] Втор. 10, 1. [2] Вих. 33, 21. [3] Вих. 19, 12. [4] Втор. 10, 3. [5] Вих. 33, 19. [6] Пс. 85, 15. Іоїл. 2, 13. Іон. 4, 2. [7] Вих. 20, 6. Втор. 5, 10. Єр. 32, 18. [8] 1 Цар. 24, 9. [9] Втор. 9, 13. [12] Втор. 7, 2. [13] Вих.

23, 24. [14] Вих. 20, 5. [15] Вих. 23, 32. Втор. 7, 2. [16] 3 Цар. 11, 1. Втор. 7, 3. [17] Вих. 20, 3. [18] Вих. 12, 2, 15. [19] Вих. 13, 2; 22, 29. Єз. 44, 30. Лк 2, 23. [20] Вих. 13, 13. [21] Вих. 20, 9. [22] Втор. 16, 10.

седмиць роби, свято початків жнив пшениці і свято збирання плодів наприкінці року; ²³ тричі на рік повинна з'являтися уся чоловіча стать твоя перед лице Владики, Господа Бога Ізраїлевого, ²⁴ бо Я прожену народи від лица твого і поширю межі твої, і ніхто не зажадає землі твоєї, якщо ти будеш з'являтися перед лице Господа Бога твого тричі на рік. ²⁵ Не виливай крови жертви Моєї на квасне, і жертва свята Пасхи не повинна переночувати до ранку. ²⁶ Найперші плоди землі твоєї принеси в дім Господа Бога твого. Не вари козеня в молоці матері його. ²⁷ І сказав Господь Мойсеєві: напиши собі слова ці, тому що в цих словах Я укладаю завіт з тобою і з Ізраїлем. ²⁸ І пробув там [Мойсей] у Господа сорок днів і сорок ночей, хліба не їв і води не пив; і написав [Мойсей] на скрижалях слова завіту, десятислів'я.

²⁹ Коли сходив Мойсей з гори Синаю, і дві скрижалі одкровення були в руці у Мойсея при сході його з гори, то Мойсей не знав, що лице його стало сяяти промінням від того, що Бог говорив з ним. ³⁰ І побачив Мойсея Аарон і всі сини Ізраїлеві, і ось, лице його сяє, і боялися підійти до нього. ³¹ І покликав їх Мойсей, і прийшли до нього Аарон і всі начальники громади, і розмовляв Мойсей з ними. ³² Після цього наблизилися [до нього] всі сини Ізраїлеві, і він заповідав їм усе, що говорив йому Господь на горі Синаї. ³³ І коли Мойсей перестав розмовляти з ними, то поклав на лице своє покривало. ³⁴ Коли ж входив Мойсей перед лице Господа, щоб говорити з Ним, тоді знімав покривало, доки не виходив; а вийшовши, переказував синам Ізраїлевим усе, що заповідано було

[йому від Господа]. ³⁵ І бачили сини Ізраїлеві, що сяє лице Мойсеєве, і Мойсей знову накладав покривало на лице своє, доки не входив говорити з Ним.

35 І зібрав Мойсей усю громаду синів Ізраїлевих і сказав їм: ось що заповідав Господь чинити: ² шість днів робіть справи, а день сьомий повинен бути у вас святим, субота спокою Господу: всякий, хто буде робити в цей день справи, відданий буде смерті; ³ не запалюйте вогню в усіх житлах ваших в день суботи. [Я Господь.] ⁴ І сказав Мойсей усій громаді синів Ізраїлевих: ось що заповів Господь: ⁵ зробіть від себе приношення Господу: кожний за ревністю нехай принесе приношення Господу, золото, срібло, мідь, ⁶ вовну блакитного, пурпурового і червленого кольору, і висон [кручений], і козячу вовну, ⁷ шкури баранячі червоні, і шкури сині, і дерево ситим, ⁸ і елей для світильника, і пахоці для елея помазання і для запапних курінь, ⁹ камінь онікс і камені вставні для ефода і наперсника. ¹⁰ І кожен з вас, хто мудрий серцем, нехай прийде і зробіть усе, що повелів Господь: ¹¹ шкіню і покров її і верхню покришку її, гачки і бруси її, жердини її, стовпи її і підніжжя її, ¹² ковчег і жердини його, кришку і завісу для перегородки, [і завіси двору і стовпи його, і камені смарагдові і фіміам і елей помазання,] ¹³ стіл і жердини його й усе приладдя його, і хліби предкладення, ¹⁴ і світильник для освітлення з [усім] приладдям його, і лампади його і елей для освітлення, ¹⁵ і жертвник для кадіння і жердини його, і елей помазання, і запапні куріння, і завісу до входу в шкіню, ¹⁶ жертвник всепалення і ґрати мідні для нього, і жердини його й усе

[23] Вих. 23, 17. Втор. 16, 16. [25] Вих. 12, 10; 23, 18. [26] Вих. 23, 19. Втор. 14, 21. [27] Вих. 24, 4. [28] Вих. 24, 18. Втор. 9, 9, 18. [30] 2 Кор. 3, 7. [32] Вих. 35, 1. [33] 2 Кор. 3, 13.

Глава 35. [1] Вих. 34, 32. [2] Вих. 20, 9; 31, 14. [3] Вих. 16, 23. [5] Вих. 25, 2. [11] Вих. 25, 8. [13] Вих. 25, 23. [14] Вих. 25, 31. [15] Вих. 30, 1. [16] Вих. 27, 1.

приладдя його, умивальник і підніжжя його, ¹⁷ завіси двору, стовпи його і підніжжя їх, і завісу при вході в двір, ¹⁸ кілки скинії, і кілки двору і шнури їх, ¹⁹ одяг службовий для служіння у святилищі, і священні одежі Аарону священику й одяг синам його для священнодійства.

²⁰ І пішла вся громада синів Ізраїлевих від Мойсея. ²¹ І приходили всі, кого тягнуло до того серце, і всі, кого надихав дух, і приносили приношення Господу для влаштування скинії зібрання і для всіх потреб її і для [усіх] священних одерж; ²² і приходили чоловіки з дружинами, і всі за велінням серця приносили кільця, серги, персні і підвіски, усякі золоті речі, кожен, хто тільки хотів приносити золото Господу; ²³ і кожен, у кого була вовна блакитного, пурпурового і червленого кольору, висон і козяча вовна, шкури баранячі червоні і шкури сині, приносив їх; ²⁴ і кожен, хто жертвував срібло або мідь, приносив це в дар Господу; і кожен, у кого було дерево ситим, приносив це на всяку потребу для скинії; ²⁵ і всі жінки, мудрі серцем, пряли своїми руками і приносили пряжу блакитного, пурпурового і червленого кольору і висон; ²⁶ і всі жінки, яких тягнуло серце, що вміли прясти, пряли козячу вовну; ²⁷ князі ж приносили камінь онікс і камені вставні для ефода і наперсника, ²⁸ також і пахоці, і елей для світильника і складові для елея помазання і для запашних курінь; ²⁹ і всі чоловіки і дружини з синів Ізраїлевих, яких тягло серце принести на всяке діло, яке Господь через Мойсея повелів зробити, приносили добровільний дар Господу.

³⁰ І сказав Мойсей синам Ізраїлевим: дивіться, Господь призначив саме Веселеїла, сина Урії, сина Ора, з коліна Іудиного, ³¹ і сповнив його

Духом Божим, мудрістю, розумінням, віданням і всяким мистецтвом, ³² складати майстерні тканини, працювати з золотом, сріблом і міддю, ³³ і різати камені для вставлення, і різати дерево, і робити всяку художню роботу; ³⁴ і здібність учити інших вклав у серце його, його й Аголіава, сина Ахисамахового, з коліна Данового; ³⁵ він наповнив серце їх мудрістю, щоб виконувати всяку роботу [для святилища] різьбяр і мистецького ткача, і гаптівника по блакитній, пурпуровій, червленій і висонової тканині, і ткачів, що роблять усяку роботу і складають мистецькі тканини.

36 І стали працювати Веселеїл і Аголіав і всі мудрі серцем, кому Господь дав мудрість і розуміння, щоб уміти зробити всяку роботу, потрібну для святилища, як повелів Господь. ² І покликав Мойсей Веселеїла й Аголіава і всіх мудрих серцем, яким Господь дав мудрість, і всіх, кого тягло серце приступити до роботи і працювати. ³ І взяла вони від Мойсея всі приношення, які принесли сини Ізраїлеві, на [усі] потреби святилища, щоб працювати. Між тим ще продовжували приносити до нього добровільні дари кожного ранку. ⁴ Тоді прийшли всі мудрі серцем, що виконували всякі роботи у святилищі, кожен від своєї роботи, якою хто займався, ⁵ і сказали Мойсеєві, говорячи: народ багато приносить, більше, ніж потрібно для робіт, які повелів Господь зробити. ⁶ І наказав Мойсей, і оголошено було у стані, щоб ні чоловік, ні жінка не робили уже нічого для приношення у святилище; і перестав народ приносити. ⁷ Запасти було доволі на всякі роботи, які належало зробити, і навіть залишилося.

⁸ І зробили всі мудрі серцем, що займалися роботою для скинії: де-

[17] Вих. 27, 9. [19] Вих. 28, 2. [22] Чис. 18, 18. [25] Притч. 31, 19. [30] Вих. 31, 2. [34]

Вих. 31, 6.

Глава 36. [8] Вих. 26, 1.

сять покривал із крученого висону з блакитної, пурпурової і червленої вовни; і херувимів зробили на них мистецькою роботою; ⁹ довжина кожного покривала двадцять вісім ліктів, і ширина кожного покривала чотири лікти: усім покривалам одна міра. ¹⁰ І з'єднав він п'ять покривал одне з одним, й інші п'ять покривал з'єднав одне з одним. ¹¹ І зробив петлі блакитного кольору на краю одного покривала, де воно з'єднується з іншим; так само зробив він і на краю останнього покривала, для з'єднання його з іншим; ¹² п'ятдесят петель зробив він на одному покривалі, і п'ятдесят петель зробив на краю покривала, де воно з'єднується з іншим; петлі ці відповідали одна одній; ¹³ і зробив п'ятдесят гачків золотих, і гачками з'єднав одне покривало з іншим, і стала шкіня одним цілим.

¹⁴ Потім зробив покривала з козячої вовни для покриття шкіні: одинадцять покривал зробив таких; ¹⁵ довжиною покривало тридцять ліктів, і шириною покривало чотири лікти: одинадцятьом покривалам міра одна. ¹⁶ І з'єднав він п'ять покривал окремо і шість покривал окремо. ¹⁷ І зробив п'ятдесят петель на краю покривала крайнього, де воно з'єднується з іншим, і п'ятдесят петель зробив на краю покривала, що з'єднується з іншим; ¹⁸ і зробив п'ятдесят мідних гачків для з'єднання покривала, щоб склалось одне ціле. ¹⁹ І зробив для шкіні покров з червоних баранячих шкур і покриття зверху зі шкур синіх.

²⁰ І зробив для шкіні бруси з дерева ситим, що стоять прямо: ²¹ десять ліктів довжина бруса, і півтора ліктя ширина кожного бруса; ²² у кожного бруса по два шипи, один навпроти одного: так зробив він усі бруси шкіні. ²³ І зробив для шкіні двадцять таких брусів для південної сто-

рони, ²⁴ і сорок срібних підніжків зробив під двадцять брусів: два підніжки під один брус для двох шипів його, і два підніжки під інший брус для двох шипів його; ²⁵ і для іншої сторони шкіні, на північ, зробив двадцять брусів ²⁶ і сорок срібних підніжків: два підніжки під один брус, і два підніжки під інший брус; ²⁷ а для задньої сторони шкіні, на захід, зробив шість брусів, ²⁸ і два бруси зробив для кута в шкіні на задню сторону; ²⁹ і були вони з'єднані внизу і з'єднані вгорі до одного кільця: так зробив він з ними обома на обох кутах; ³⁰ і було вісім брусів і срібних підніжків шістнадцять, по два підніжки під кожен брус.

³¹ І зробив жердини з дерева ситим, п'ять для брусів однієї сторони шкіні, ³² і п'ять жердин для брусів іншої сторони шкіні, і п'ять жердин для брусів задньої сторони шкіні; ³³ і зробив внутрішню жердину, що проходила б посередині брусів від одного кінця до другого; ³⁴ бруси обклав золотом, і кільця, в які вкладаються жердини, зробив із золота, і жердини обклав золотом.

³⁵ І зробив завісу з блакитної, пурпурової і червленої вовни і з крученого висону, і мистецькою роботою виконав на ній херувимів; ³⁶ і зробив для неї чотири стовпи з дерева ситим і обклав їх золотом, із золотими гачками, і відлив для них чотири срібних підніжки. ³⁷ І зробив завісу при вході у шкіню з блакитної, пурпурової і червленої вовни і з крученого висону, візерункової роботи, ³⁸ і п'ять стовпів для неї з гачками; і обклав верхи їх і зв'язки їх золотом, і відлив п'ять мідних підніжків.

37 І зробив Веселеїл ковчег з дерева ситим; довжина його два лікти з половиною, ширина його півтора ліктя і висота його півтора ліктя; ² і обклав його чистим золотом усередині і ззовні і зробив навколо

[35] 2 Пар. 3, 14.

Глава 37. [1] Вих. 25, 10.

нього золотий вінець; ³ і відлив для нього чотири кільця золотих, на чотирьох нижніх кутах його: два кільця на одній стороні його і два кільця на другій стороні його. ⁴ І зробив жердини з дерева ситим і обклав їх золотом; ⁵ і вклав жердини в кільця, з боків ковчега, щоб носити ковчег. ⁶ І зробив кришку з чистого золота: довжина її два лікті з половиною, а ширина півтора ліктя. ⁷ І зробив двох херувимів із золота: карбованої роботи зробив їх на обох кінцях кришки, ⁸ одного херувима з одного кінця, а другого херувима з іншого кінця: зробив херувимів, що видавалися з обох кінців кришки; ⁹ і були херувими з розпростертими вгору крилами і покривали крилами своїми кришку, а лицями своїми були звернені один до одного; до кришки були лица херувимів.

¹⁰ І зробив стіл з дерева ситим довжиною у два лікті, шириною в лікоть і висотою у півтора ліктя, ¹¹ і обклав його золотом чистим, і зробив навколо нього золотий вінець; ¹² і зробив навколо нього стінки в долоню і зробив золотий вінець на стінках його; ¹³ і відлив для нього чотири кільця золотих і закріпив кільця на чотирьох кутах, біля чотирьох ніжок його; ¹⁴ при стінках були кільця, щоб вкладати жердини для носіння столу; ¹⁵ і зробив жердини з дерева ситим і обклав їх золотом для носіння столу. ¹⁶ Потім зробив сосуди, що належать до столу: блюда, кадильниці, кружки і чаші, щоб узливати ними, з чистого золота.

¹⁷ І зробив світильник із золота чистого, карбований зробив світильник; стебло його, віття його, чашечки його, яблука його і квіти його виходили з нього; ¹⁸ шість гілок виходило з боків його: три гілки світильника з одного боку його і три гілки світильника з іншого боку його;

¹⁹ три чашечки були подібні до мигдалевої квітки, яблуко і квіти на одній гілці, і три чашечки подібні до мигдалевої квітки, яблуко і квіти на іншій гілці: так на всіх шести гілках, що виходять зі світильника; ²⁰ а на стеблі світильника були чотири чашечки, подібні до мигдалевої квітки з яблуками і квітами; ²¹ у шести гілок, що виходили з нього, яблуко під першими двома гілками, і яблуко під другими двома гілками, і яблуко під третіми двома гілками; ²² яблука і гілки їх виходили з нього; весь він був карбований, цільний, з чистого золота. ²³ І зробив до нього сім лампад, і щипці до нього і лотки до нього, з чистого золота; ²⁴ з таланта чистого золота зробив його з усім приладдям його.

²⁵ І зробив жертovníк кадіння з дерева ситим: довжина його лікоть і ширина його лікоть, чотирикутний, висота його два лікті; з нього виходили роги його; ²⁶ і обклав його чистим золотом, верх його і сторони його навкруги, і роги його, і зробив до нього золотий вінець навколо; ²⁷ під вінцем його на двох кутах його зробив два кільця золотих; із двох боків його зробив їх, щоб вкладати в них жердини для носіння його; ²⁸ жердини зробив з дерева ситим і обклав їх золотом. ²⁹ І зробив миро для священного помазання і куріння запашне, чисте, мистецтвом того, хто складає масті.

38 І зробив жертovníк всепалення з дерева ситим довжиною в п'ять ліктів і шириною в п'ять ліктів, чотирикутний, висотою у три лікті; ² і зробив роги на чотирьох кутах його, так що з нього виходили роги, і обклав його міддю. ³ І зробив усе приладдя жертovníка: горщики, лопатки, чаші, виделки й вугільниці; усе приладдя його зробив з міді. ⁴ І зробив для жертovníка ґрати, рід

[7] з Цар. 6, 23. [25] Вих. 30, 1. [29] Вих. 30, 25.

Глава 38. [1] Вих. 27, 1. 2 Пар. 1, 5. [2] з Цар. 1, 51. Пс. 117, 27.

сітки, з міді, по краях його внизу до половини його; ⁵ і зробив чотири кільця на чотирьох кутах мідних ґрат для вкладання жердин. ⁶ І зробив жердини з дерева ситим, і обклав їх міддю, ⁷ і вклав жердини в кільця по боках жертovníка, щоб носити його за допомогою їх; порожнім усередині з дощок зробив його.

⁸ І зробив умивальник з міді і підніжжя його з міді з вишуканими зображеннями, що прикрашали вхід скинї зібрання.

⁹ І зробив двір: з полуденної сторони, на південь, завіси з крученого висону, довжиною в сто ліктів; ¹⁰ стовпів для них двадцять і підніжків до них двадцять мідних; гачки на стовпах і зв'язки їх зі срібла. ¹¹ І на північній стороні – завіси у сто ліктів; стовпів для них двадцять і підніжків до них двадцять мідних; гачки на стовпах і зв'язки їх зі срібла. ¹² І з західної сторони – завіси у п'ятдесят ліктів, стовпів для них десять і підніжків до них десять; гачки на стовпах і зв'язки їх зі срібла. ¹³ І з південної сторони на схід – завіси у п'ятдесят ліктів. ¹⁴ Для однієї сторони *воріт двору* – завіси у п'ятнадцять ліктів, стовпів для них три і підніжків до них три; ¹⁵ і для другої сторони [з обох боків *воріт двору*] – завіси у п'ятнадцять ліктів, стовпів для них три і підніжків до них три. ¹⁶ Усі завіси з усіх боків двору з крученого висону, ¹⁷ а підніжки стовпів з міді, гачки на стовпах і зв'язки їх зі срібла; верхи ж у них обкладені сріблом, і всі стовпи двору з'єднані зв'язками срібними. ¹⁸ Завіса ж для *воріт двору* візерункової роботи з блакитної, пурпурової і червленої *вовни* і з крученого висону, довжиною у двадцять ліктів, висотою в п'ять ліктів, по всій довжині, подібно до завіс двору; ¹⁹ і стовпів для неї чотири, і підніжків до них чотири мідних; гачки на них срібні, а верхи їх обкладе-

ні сріблом, і зв'язки їх срібні. ²⁰ Усі кілки навколо скинї і двору мідні.

²¹ Ось підрахунок того, що вжито для скинї одкровення, зроблене за повелінням Мойсея, посередництвом левитів під наглядом Іфамара, сина Ааронового, священника. ²² Робив же все, що повелів Господь Мойсеєві, Веселеїл, син Урії, сина Ора, з коліна Іудиного, ²³ і з ним Аголіав, син Ахисамахів, з коліна Данового, різьбяр і майстерний ткач і гаптівник по блакитній, пурпуровій, червленій і висонової тканині. ²⁴ Усього золота, вжитого для справи на все приладдя святилища, золота, принесеного в дар, було двадцять дев'ять талантів сімсот тридцять сиклів, сиклів священних; ²⁵ срібла ж від перелічених осіб громади сто талантів і тисяча сімсот сімдесят п'ять сиклів, сиклів священних; ²⁶ з шестисот трьох тисяч п'ятисот п'ятдесяти чоловік, з кожного, хто був перелічений, від двадцяти років і вище, по півсикля з людини, рахуючи на сикль священний. ²⁷ Сто талантів срібла вжито на відлиття підніжків святилища і підніжків біля завіси; сто підніжків зі ста талантів, по таланту на підніжок; ²⁸ а з тисячі семисот сімдесяти п'яти сиклів зробив він гачки на стовпах і покрити верхи їх і зробив зв'язки для них. ²⁹ Міді ж, принесеної в дар, було сімдесят талантів і дві тисячі чотиріста сиклів; ³⁰ з неї зробив він підніжки для стовпів при вході у скинїю свідчення, і жертovníк мідний, і ґрати мідні для нього, і всі сосуди жертovníка, ³¹ і підніжки для стовпів усюго двору, і підніжки для стовпів *воріт двору*, і всі кілки скинї і всі кілки навколо двору.

39 З блакитної ж, пурпурової і червленої *вовни* зробили вони службовий одяг, для служіння у святилищі; також зробили священний одяг Аарону, як повелів Господь Мой-

[21] Чис. 4, 28. [24] Лев. 27, 25.

сееві. ² І зробив ефод із золота, з блакитної, пурпурової і червленої *вовни* і з крученого висону; ³ і розбили вони золото в аркуші і витягнули нитки, щоб увіткати їх між блакитними, пурпуровими, червленими і висонними *нитками*, мистецькою роботою. ⁴ І зробили в ньому нарамники, що зв'язували; на обох кінцях своїх він був зв'язаний. ⁵ І пояс ефода, який поверх нього, однакової з ним роботи, *зроблений був* із золота, із блакитної, пурпурової і червленої *вовни* і крученого висону, як повелів Господь Мойсеєві. ⁶ І обробили камені оніксові, вставивши їх у золоті гнізда і вирізавши на них імена синів Ізраїлевих, як вирізають на печатці; ⁷ і поклав він їх на нарамники ефода, у пам'ять синів Ізраїлевих, як повелів Господь Мойсеєві.

⁸ І зробив наперсник мистецькою роботою, такою ж роботою, як ефод, із золота, з блакитної, пурпурової і червленої *вовни* і з крученого висону; ⁹ він був чотирикутний; подвійний зробили вони наперсник у п'ядь довжиною й у п'ядь шириною, він був подвійний; ¹⁰ і вставили в нього в чотири ряди камені. Поряд: рубін, топаз, смарагд, – це перший ряд; ¹¹ у другому ряду: карбункул, сапфір і алмаз; ¹² у третьому ряду: яхонт, агат і аметист; ¹³ у четвертому ряду: хризоліт, онікс і яспис; і вставлені вони в золоті гнізда. ¹⁴ Каменів було за числом імен синів Ізраїлевих: дванадцять було їх, за числом імен їх, і на кожному з них вирізано було, як на печатці, по одному імені, для дванадцяти колін. ¹⁵ До наперсника зробили товсті ланцюжки виткої роботи з чистого золота; ¹⁶ і зробили два золотих гнізда і два золотих кільця і прикріпили два кільця до двох країв наперсника; ¹⁷ і просунули обидва плетені ланцюжки з золота у два кільця по кінцях наперсника, ¹⁸ а два кінці двох ланцюжків прикріпили до

двох гнізд і прикріпили їх до нарамників ефода з лицевої сторони його; ¹⁹ ще зробили два кільця золотих і прикріпили до двох *інших* кінців наперсника, на тій стороні, яка знаходиться до ефода зсередини; ²⁰ і ще зробили два кільця золотих і прикріпили їх до двох нарамників ефода знизу, з лицевої сторони його, біля з'єднання його над поясом ефода; ²¹ і прикріпили наперсник кільцями його до кілець ефода шнуром з блакитної *вовни*, щоб він був над поясом ефода, і щоб не відставав наперсник від ефода, як повелів Господь Мойсеєві.

²² І зробив верхню ризу до ефода, виткану, усю з блакитної *вовни*, ²³ і посередині верхньої ризи отвір, як отвір у броні, і навколо нього обшивку, щоб не дерлося; ²⁴ по подолу верхньої ризи зробили вони яблуко з блакитної, пурпурової і червленої *вовни*; ²⁵ і зробили дзвоники з чистого золота і повісили дзвоники між яблуками по подолу верхньої ризи навкруги; ²⁶ дзвоник і яблуко, дзвоник і яблуко, по подолу верхньої ризи навкруги для служіння, як повелів Господь Мойсеєві.

²⁷ І зробили для Аарона і для синів його хітони з висону, виткані, ²⁸ і кидар з висону, і головні пов'язки з висону, і нижній лляний одяг з крученого висону, ²⁹ і пояс із крученого висону і з блакитної, пурпурової і червленої *вовни*, візерункової роботи, як повелів Господь Мойсеєві.

³⁰ І зробили поліровану дощечку, діадему святині, з чистого золота, і накреслили на ній письмена, як вирішують на печатці: Святиня Господня; ³¹ і прикріпили до неї шнур з блакитної *вовни*, щоб прив'язати її до кидара згори, як повелів Господь Мойсеєві.

³² Так закінчена була вся робота для шкіни зібрання; і зробили сини Ізраїлеві усе: як повелів Господь Мойсеєві, так і зробили. ³³ І принес-

ли до Мойсея скинію, покров й усе приладдя її, гачки її, бруси її, жердини її, стовпи її і підніжки її,³⁴ покров зі шкур баранячих червоних і покров зі шкур синіх і завісу, що закриває,³⁵ ковчег одкровення і жердини його, і кришку,³⁶ стіл із усім приладдям його і хліби предкладення,³⁷ світильник з чистого золота, лампади його, лампади розставлені на ньому і все приладдя його, і елей для освітлення,³⁸ золотий жертвник і елей помазання, і пахоці для кадіння, і завісу до входу в скинію,³⁹ жертвник мідний і мідні ґрати до нього, жердини його й усе приладдя його, умивальник і підніжжя його,⁴⁰ завіси двору, стовпи і підніжки, завісу до воріт двору, мотузки і кілки і всі речі, що належать до служіння в скинії зібрання,⁴¹ одягу службову для служіння в святині, священний одяг Аарону священнику й одяг синам його для священнодійства.⁴² Як повелів Господь Мойсеєві, так і зробили сини Ізраїлеві всі ці роботи.⁴³ І побачив Мойсей усю роботу, і ось вони зробили її: як повелів Господь, так і зробили. І благословив їх Мойсей.

40 І сказав Господь Мойсеєві, кажучи: ² у перший місяць, у перший день місяця постав скинію зібрання, ³ і постав у ній ковчег одкровення, і закрий ковчег завісою; ⁴ і внеси стіл і розстав на ньому всі речі його, і внеси світильник і постав на ньому лампади його; ⁵ і постав золотий жертвник для куріння перед ковчезом одкровення і повісь завісу при вході в скинію [зібрання]; ⁶ і постав жертвник всепалення перед входом у скинію зібрання; ⁷ і постав умивальник між скинією зібрання і між жертвником і вливай у нього води; ⁸ і постав двір навколо і повісь завісу на воротах двору. ⁹ І візь-

ми елею помазання, і помаж скинію й усе, що в ній, і освяти її і все приладдя її, і буде свята; ¹⁰ помаж жертвник всепалення й усе приладдя його і освяти жертвник, і буде жертвник святиня велика; ¹¹ і помаж умивальник і підніжки його й освяти його. ¹² І приведи Аарона і синів його до входу в скинію зібрання і обмий їх водою, ¹³ і зодягни Аарона у священні одяги, і помаж його, і освяти його, щоб він був священником Мені. ¹⁴ І синів його приведи, і зодягни їх у хітони, ¹⁵ і помаж їх, як помазав ти батька їхнього, щоб вони були священниками Мені, і помазання їх посвятить їх у вічне священство в роді їх.

¹⁶ І зробив Мойсей усе, як повелів йому Господь, так і зробив. ¹⁷ У перший місяць другого року [після виходу їх з Єгипту], у перший день місяця була поставлена скинія. ¹⁸ І поставив Мойсей скинію, поклав підніжжя її, поставив бруси її, поклав жердини і поставив стовпи її, ¹⁹ розпростер покров над скинією, і поклав покришку поверх цього покрову, як повелів Господь Мойсеєві. ²⁰ І взяв і поклав одкровення в ковчег, і вклав жердини у кільця ковчеза, і поклав кришку на ковчез зверху; ²¹ і віс ковчег у скинію, і повісив завісу, і заклав ковчег одкровення, як повелів Господь Мойсеєві. ²² І поставив стіл у скинії зібрання, на північній стороні скинії, поза завісою, ²³ і розклав на ньому ряд хлібів перед Господом, як повелів Господь Мойсеєві. ²⁴ І поставив світильник у скинії зібрання навпроти столу, на південній стороні скинії, ²⁵ і поставив лампади [його] перед Господом, як повелів Господь Мойсеєві. ²⁶ І поставив золотий жертвник у скинії зібрання перед завісою ²⁷ і розкури в ньому запахне кадіння, як повелів Господь Мойсеє-

Глава 40. [2] 2 Пар. 1, 3. [3] Вих. 26, 33. [5] Вих. 30, 1. [9] Вих. 30, 26. [10] Чис. 7, 1. [12] Вих. 29, 4. [14] Вих. 29, 8. [16] Вих. 7, 10.

[17] Чис. 7, 1. [20] Чис. 7, 1. Євр. 9, 4. [22] Вих. 26, 35. [23] Вих. 25, 23, 30. 1 Цар. 21, 6. [24] Вих. 25, 31. [27] Вих. 30, 7.

ві. ²⁸ І повісив завісу при вході у скинію; ²⁹ і жертвник всепалення поставив при вході у скинію зібрання і приніс на ньому всепалення і приношення хлібне, як повелів Господь Мойсеєві. ³⁰ І поставив умивальник між скинією зібрання і жертвником і налив у нього води для обмивання, ³¹ і обмивали з нього Мойсей і Аарон і сини його руки свої і ноги свої: ³² коли вони входили в скинію зібрання і підходили до жертвника [служити], тоді обмивалися [з нього], як повелів Господь Мойсеєві. ³³ І поставив двір навколо скинії і жертвника і повісив завісу на воротах двору.

І так закінчив Мойсей діло. ³⁴ І покрила хмара скинію зібрання, і слава Господня наповнила скинію; ³⁵ і не міг Мойсей увійти у скинію зібрання, тому що осіяла її хмара, і слава Господня наповнювала скинію. ³⁶ Коли піднімалася хмара від скинії, тоді вирушали у путь сини Ізраїлеві в усю подорож свою; ³⁷ якщо ж не піднімалася хмара, то і вони не вирушали в дорогу, доки вона не піднімалася, ³⁸ тому що хмара Господня стояла над скинією вдень, і вогонь був уночі в ній перед очима усього дому Ізраїлевого під час усього подорожування їх.

ТРЕТЯ КНИГА МОЙСЕЯ

ЛЕВИТ

1 І воззвав Господь до Мойсея і сказав йому зі скинії зібрання, говорячи: ² оголоси синам Ізраїлевим і скажи їм: коли хто з вас хоче принести жертву Господу, то, якщо з худоби, приносьте жертву вашу з худоби великої і дрібної. ³ Якщо жертва його є всепаленням з великої худоби, нехай принесе її чоловічої статі, без вад; нехай приведе її до дверей скинії зібрання, щоб придбати йому благовоління перед Господом; ⁴ і покладе руку свою на голову жертви всепалення – і придбає він благовоління, в очищення гріхів його; ⁵ і заколе тельця перед Господом; сини ж Ааронові, священики, принесуть кров і покроплять кров'ю з усіх боків на жертвник, який при вході у скинію зібрання; ⁶ і зніме шкуру з жертви всепалення і розсіче її на частини; ⁷ сини ж Ааронові, священики, покладуть на

жертвник вогонь і на вогні розкладуть дрова; ⁸ і розкладуть сини Ааронові, священики, частини, голову і жир на дровах, що на вогні, на жертвнику; ⁹ а нутроці жертви і ноги її виміє він водою, і спалить священик усе на жертвнику: це всепалення, жертва, пахоці, приємні Господу.

¹⁰ Якщо жертва всепалення його [Господу] з дрібної худоби, з овець, або з кіз, нехай принесе її чоловічої статі, без вад, [і нехай покладе руку на голову її,] ¹¹ і заколе її перед Господом на північній стороні жертвника, і сини Ааронові, священики, покроплять кров'ю її на жертвник з усіх боків; ¹² і розсічуть її на частини, відокремивши голову її і жир її, і розкладе їх священик на дровах, які на вогні, на жертвнику, ¹³ а нутроці і ноги виміє водою, і принесе священик усе і спалить на

[29] Вих. 27, 1. [30] Вих. 30, 18. [32] Вих. 29, 4; 30, 19. [34] Чис. 9, 15. 3 Цар. 8, 10. [36] Чис. 9, 21; 14, 14. [38] Пс. 77, 14. Ис. 4, 5. 1 Кор. 10, 1.

Глава 1. [1] Лев. 12, 8. [3] Вих. 29, 10. [4] Вих. 29, 10. Рим. 3, 25. 2 Кор. 5, 19. [6] Лев. 7, 8. [7] Лев. 9, 24. [9] Бут. 8, 21. Вих. 29, 25. Еф. 5, 2.

жертovníку: *це* всепалення, жертва, пахощі, приємні Господу.

¹⁴ Якщо ж із птахів приносить він Господу всепалення, нехай принесе жертву своєю з горлиць, або з молодих голубів; ¹⁵ священник принесе її до жертovníку, і скрутить її голову, і спалить на жертovníку, а кров випідить до стіни жертovníку; ¹⁶ зоб її з пір'ям її відніме і кине його поряд з жертovníком на східну сторону, де попіл; ¹⁷ і надламає її в крилах її, не відокремлюючи їх, і спалить її священник на жертovníку, на дровах, які на вогні: *це* всепалення, жертва, пахощі, приємні Господу.

2 Якщо яка душа хоче принести Господу жертву приношення хлібного, нехай принесе пшеничного борошна, й увілле на нього елею, і покладе на нього ливану, ² і принесе його до синів Ааронових, священників, і візьме повну жменю борошна з елеєм і з усім ливаном, і спалить *це* священник у пам'ять на жертovníку; *це* жертва, пахощі, приємні Господу; ³ а залишки від приношення хлібного Аарону і синам його: *це* велика святиня з жертв Господніх.

⁴ Якщо ж приносиш жертву приношення хлібного зі спеченого в печі, *то* принось пшеничні хліби прісні, змішані з елеєм, і коржі прісні, помазані елеєм. ⁵ Якщо жертва твоя – приношення хлібне зі сковороди, *то* *це* повинно бути пшеничне борошно, змішане з елеєм, прісне; ⁶ розламай його на шматки й влий на нього елею: *це* приношення хлібне [Господеві]. ⁷ Якщо жертва твоя – приношення хлібне з горщика, *то* потрібно зробити *це* із пшеничного борошна з елеєм, ⁸ і принеси приношення, що з цього складено, Господу; представ *це* священнику, а він

принесе його до жертovníку; ⁹ і візьме священник із цієї жертви частину в пам'ять і спалить на жертovníку: *це* жертва, пахощі, приємні Господеві; ¹⁰ а залишки приношення хлібного Аарону і синам його: *це* велика святиня з жертв Господніх.

¹¹ Ніякого приношення хлібного, яке приносите Господу, не робіть квасного, тому що ні квасного, ні меду не повинні ви спалювати в жертву Господу; ¹² як приношення початків приносьте їх Господеві, а на жертovníк не можна возносити їх у приємні пахощі. ¹³ Всяке приношення твоє хлібне солі сіллю, і не залишай жертви твоєї без соли завіту Бога твого: при всякому приношенні своєму принось [Господу Богу своєму] сіль.

¹⁴ Якщо приносиш Господу приношення хлібне з перших плодів, принось у дар від перших плодів твоїх з колосся, висушеного на вогні, розтовчені зерна, ¹⁵ і влий на них елею, і поклади на них ливану: *це* приношення хлібне; ¹⁶ і спалить священник у пам'ять частину зерен і елею з усім ливаном: *це* жертва Господу.

3 Якщо жертва його жертва мирна, і якщо він приносить з великої худоби, чоловічої або жіночої статі, нехай принесе Господу її, що не має вад, ² і покладе руку свою на голову жертви своєї, і заколе її біля дверей скинії зібрання; сини ж Ааронові, священники, кроплять кров'ю на жертovníк з усіх боків; ³ і принесе він з мирної жертви в жертву Господу жир, що покриває нутроці, і весь жир, що на нутроцах, ⁴ і обидві нирки і жир, який на них, що на стегнах, і сальник, що на печінці; з нирками він відокремить *це*; ⁵ і сини Ааронові спалять *це* на жертovníку разом із всепаленням, яке на дро-

[14] Лев. 5, 7. [16] Лев. 4, 12; 6, 10.

Глава 2. [1] Лев. 5, 11; 6, 14. Неем. 13, 9. [2] Сир. 7, 34. Діян. 10, 4. Одкр. 8, 4. [3] Чис. 18, 9. Сир. 7, 33–34. [5] 1 Пар. 9, 31. [9] Лев. 1, 9. [11] Лев. 6, 17. [12] Лев. 23, 17. [13] Мк

9, 49. [14] Нав. 5, 11.

Глава 3. [1] Лев. 1, 3; 7, 11. [2] Вих. 29, 16. Лев. 1, 5. [3] Вих. 29, 13, 22. [4] Лев. 4, 9. [5] Вих. 29, 25. Лев. 1, 9; 6, 12.

вах, на вогні: це жертва, пахоці, приємні Господу.

⁶ А якщо з дрібною худоби приносить він мирну жертву Господу, чоловічої або жіночої статі, нехай принесе її, що не має вад. ⁷ Якщо з овець приносить він жертву свою, нехай представить її перед Господом, ⁸ і покладе руку свою на голову жертви своєї, і заколе її перед скинією зібрання, і сини Ааронові покроплять кров'ю її на жертovníк з усіх боків; ⁹ і нехай принесе з мирної жертви у жертву Господу жир її, весь курдюк, відрізвавши його по саму хребтову кістку, і жир, що покриває нутроці, і весь жир, що на нутроцах, ¹⁰ і обидві нирки і жир, що на них, що на стегнах, і сальник, що на печінці; з нирками він відокремить це; ¹¹ священник спалить це на жертovníку; це пожива вогню – жертва Господу.

¹² А якщо він приносить жертву з кіз, нехай представить її перед Господом, ¹³ і покладе руку свою на голову її, і заколе її перед скинією зібрання, і покроплять сини Ааронові кров'ю її на жертovníк з усіх боків; ¹⁴ і принесе з неї в приношення, у жертву Господу жир, що покриває нутроці, і весь жир, що на нутроцах, ¹⁵ і обидві нирки і жир, що на них, що на стегнах, і сальник, що на печінці; з нирками він відокремить це ¹⁶ і спалить їх священник на жертovníку: це пожива вогню – приємні пахоці [Господу]; весь жир Господу. ¹⁷ Ця постанова вічна в роди ваші, в усіх оселях ваших; ніякого жиру і ніякої крові не їжте.

4 І сказав Господь Мойсеєві, кажучи: ² скажи синам Ізраїлевим: якщо яка душа згрішить помилково проти яких-небудь заповідей Господніх і зробить що-небудь, чого не треба робити; ³ якщо священник пома-

заний згрішить і зробить винним народ, – то за гріх свій, яким згрішив, нехай принесе з великої худоби тельця, без вад, Господу в жертву за гріх, ⁴ і приведе тельця до дверей скинії зібрання перед Господом, і покладе руки свої на голову тельця, і заколе тельця перед Господом; ⁵ і візьме священник помазаний, [освячений довершеним освяченням,] крові тельця і внесе її в скинію зібрання, ⁶ і вмочить священник перст свій у кров і покропить кров'ю сім разів перед Господом перед завісою святилища; ⁷ і покладе священник кров [тельця] перед Господом на роги жертovníка запашного кадіння, що у скинії зібрання, а решту крові тельця вилле до підніжжя жертovníка всепалень, що біля входу скинії зібрання; ⁸ і вийме з тельця за гріх весь жир його, жир, що покриває нутроці, і весь жир, що на нутроцах, ⁹ і обидві нирки і жир, що на них, що на стегнах, і сальник на печінці; з нирками відокремить він це, ¹⁰ як відокремлюється з тельця жертви мирної; і спалить їх священник на жертovníку всепалення; ¹¹ а шкуру тельця і все м'ясо його з головою і з ногами його, і нутроці його і нечистоту його, ¹² усього тельця нехай винесе поза стан на чисте місце, де висипається попіл, і спалить його вогнем на дровах; де висипається попіл, там нехай спалений буде.

¹³ Якщо ж уся громада Ізраїлева згрішить помилково і сховане буде діло від очей зібрання, і зробить що-небудь проти заповідей Господніх, чого не належало робити, і буде вина, ¹⁴ то, коли викритий буде гріх, яким вони згрішили, нехай від усієї громади принесуть з великої худоби тельця в жертву за гріх і приведуть його перед скинію зібрання; ¹⁵ і по-

[9] Лев. 4, 35. [11] Лев. 3, 16. Єз. 44, 7. [16] Вих. 29, 13. [17] Бут. 9, 4. Лев. 7, 23, 26. Втор. 12, 16. Діян. 15, 20.

Глава 4. [2] Лев. 5, 15. [3] Лев. 7, 7. Єз. 45, 23. 2 Кор. 5, 21. [5] Лев. 6, 30. [6] Лев. 8,

11; 14, 7. [7] Вих. 27, 1; 30, 3. Чис. 18, 17. [8] Лев. 2, 9. [9] Вих. 29, 13. Лев. 3, 4. [10] Лев. 3, 5. [11] Лев. 8, 17. Чис. 19, 5. [12] Лев. 6, 11. Євр. 13, 11. [13] Лев. 9, 7, 15. Чис. 15, 24. [15] Лев. 3, 16. 2 Пар. 29, 23. Мф 26, 57.

кладуть старійшини громади руки свої на голову тельця перед Господом і заколють тельця перед Господом; ¹⁶ І внесе помазаний священник кров тельця в шкіню зібрання, ¹⁷ і вмочить священник перст свій у кров [тельця] і покропить сім разів перед Господом перед завісою [святотилиця], ¹⁸ і покладе кров на роги жертовника [запашного куріння], який перед лицем Господнім у шкіні зібрання, а решту крові вилле до підніжжя жертовника всепалення, що при вході шкіні зібрання; ¹⁹ і весь жир його вийме з нього і спалить на жертовнику; ²⁰ і зробить з тельцем те, що робиться з тельцем за гріх: так повинен зробити з ним, і так очистить їх священник, і прощено буде їм; ²¹ і винесе тельця поза стан, і спалить його так, як спалив попереднього тельця. Це жертва за гріх громади.

²² А якщо згрішить начальник, і зробить помилково що-небудь проти заповідей Господа, Бога свого, чого не належало робити, і буде винен, ²³ то, коли пізнаний буде ним гріх, яким він згрішив, нехай приведе він у жертву козла без вад, ²⁴ і покладе руку свою на голову козла, і заколе його на місці, де заколюються всепалення перед Господом: це жертва за гріх; ²⁵ і візьме священник перстом своїм крові від жертви за гріх і покладе на роги жертовника всепалення, а решту крові його вилле до підніжжя жертовника всепалення; ²⁶ і весь жир його спалить на жертовнику, подібно як жир жертви мирної, і так очистить його священник від гріха його, і прощено буде йому.

²⁷ Якщо ж хто з народу землі згрішить помилково і зробить що-небудь проти заповідей Господніх, чого не належало робити, і винен буде, ²⁸ то, коли пізнаний буде ним гріх, яким він згрішив, нехай приведе він у жерт-

ву козу без вад за гріх свій, яким він згрішив, ²⁹ і покладе руку свою на голову жертви за гріх, і заколють [козу] у жертву за гріх на місці, [де заколюють] жертву всепалення; ³⁰ і візьме священник крові її перстом своїм, і покладе на роги жертовника всепалення, а решту крові її вилле до підніжжя жертовника; ³¹ і весь жир її відокремить, подібно як відокремлюється жир із жертви мирної, і спалить його священник на жертовнику в приємні пахощі Господу; і так очистить його священник, і прощено буде йому. ³² А якщо з отари овець заохче він принести жертву за гріх, нехай принесе жіночої статі, без вад, ³³ і покладе руку свою на голову жертви за гріх, і заколе її в жертву за гріх на тому місці, де заколюють жертву всепалення; ³⁴ і візьме священник перстом своїм крові від цієї жертви за гріх і покладе на роги жертовника всепалення, а решту крові її вилле до підніжжя жертовника; ³⁵ і весь жир її відокремить, як відокремлюється жир вівці з жертви мирної, і спалить це священник на жертовнику в жертву Господу; і так очистить його священник від гріха, яким він згрішив, і прощено буде йому.

5 Якщо хто згрішить тим, що чув голос прокляття і був свідком, або бачив, або знав, але не оголосив, то він понесе на собі гріх. ² Або якщо доторкнеться до чого-небудь нечистого, або до трупа звіра нечистого, або до трупа гада нечистого, але не знав того, то він нечистий і винний. ³ Або якщо доторкнеться до нечистоти людської, яка б то не була нечистота, від якої осквернюються, і він не знав того, але після довідається, то він винний. ⁴ Або якщо хто безрозсудно устами своїми поклянеться зробити що-небудь зле або

[17] Лев. 8, 11; 14, 7. [18] Вих. 40, 6. [20] Рим. 3, 25. Євр. 10, 4. [26] Лев. 3, 3; 5, 13. [27] Вих. 12, 44. [29] Лев. 1, 3. [31] Лев. 3, 14. Вих. 29, 18. [35] Лев. 5, 13; 16, 18.

Глава 5. [1] Втор. 17, 4. [2] Агг. 2, 13. 2 Кор. 6, 17. Лев. 11, 24. [3] Лев. 11, 12. [4] Сир. 23, 13. Як. 3, 2.

добре, яка б то не була справа, в якій люди безрозсудно клянуться, і він не знав того, але після довідався, то він винний в тому. ⁵ Якщо він винний в чому-небудь із цього, і сповідається, у чому він згрішив, ⁶ то нехай принесе Господу за гріх свій, яким він згрішив, жертву за провину з дрібною худобою, вівцю або козу, за гріх, і очистить його священник від гріха його. ⁷ Якщо ж він не в змозі принести вівці, то в провину за гріх свій нехай принесе Господу двох горлиць або двох молодих голубів, одного в жертву за гріх, а іншого у всепалення; ⁸ нехай принесе їх до священника, і [священник] представить перше того *із цих птахів*, що за гріх, і надломить голову її від шиї її, але не відокремить; ⁹ і покропить кров'ю цієї жертви за гріх стіну жертвника, а решту крові вицідить до підніжжя жертвника: це жертва за гріх; ¹⁰ а іншу вживе у всепалення за встановленням; і так очистить його священник від гріха його, яким він згрішив, і прощено буде йому. ¹¹ Якщо ж він не в змозі принести двох горлиць або двох молодих голубів, нехай принесе за те, що згрішив, десятку частину ефи пшеничного борошна в жертву за гріх; нехай не лле на неї елею, і ливану нехай не кладе на неї, тому що це жертва за гріх; ¹² і принесе її до священника, а священник візьме з неї повну жменю в пам'ять і спалить на жертвнику в жертву Господу: це жертва за гріх; ¹³ і так очистить його священник від гріха його, яким він згрішив в якому-небудь із цих випадків, і прощено буде йому; [залишок] же належить священникові, як приношення хлібне.

¹⁴ І сказав Господь Мойсеєві, кажучи: ¹⁵ якщо хто вчинить злочин і помилково згрішить проти посвяченого Господу, нехай за вину свою

принесе Господу з отари овець барана без вад, за твоєю оцінкою, срібними сиклями по сиклю священному, у жертву за провину; ¹⁶ за ту святиню, проти якої він згрішив, нехай віддасть і додасть до того п'яту частку, і віддасть це священникові, і священник очистить його бараном жертви за провину, і прощено буде йому. ¹⁷ Якщо хто згрішить і зробить що-небудь проти заповідей Господніх, чого не належало чинити, і з невідання зробіться винним і понесе на собі гріх, ¹⁸ нехай принесе до священника в жертву за провину барана без вад, за оцінкою твоєю, і загладить священник провину його, в чому він переступив з невідання, і прощено буде йому. ¹⁹ Це жертва за провину, якою він провинився перед Господом.

6 І сказав Господь Мойсеєві, кажучи: ² якщо хто згрішить і вчинить злочин перед Господом і стане заперечувати перед ближнім своїм у тім, що йому доручено, або у нього покладено, або ним украдено, або обмане ближнього свого, ³ або знайде загублене і заперечуватиме це, і поклянеться неправдиво в чому-небудь, що люди роблять і тим грішать, — ⁴ то, згрішивши і зробившись винним, він повинен повернути вкрадене, що вкрав, або відібране, що відібрав, або доручене, що йому доручено, або загублене, що він знайшов; ⁵ або якщо він у чомусь поклявся неправдиво, то повинен віддати сповна, і докласти до того п'яту частку і віддати тому, кому належить, у день приношення жертви за провину; ⁶ і за провину свою нехай принесе Господу до священника в жертву за провину із отари овець барана без вад, за оцінкою твоєю; ⁷ і очистить його священник перед Господом, і прощено буде йому, що він не зробив би, усе, в чому він став винним.

[7] Лев. 12, 8. Лк 2, 24. [8] Лев. 1, 15. [11] Вих. 16, 36. Лев. 2, 1. [12] Лев. 1, 17; 2, 2. [13] Лев. 2, 3; 4, 26. [15] Вих. 30, 13. [16] Лев. 6, 7; 22, 14. [18] Лев. 4, 26.

Глава 6. [2] Чис. 5, 6. [3] Вих. 23, 4. Втор. 22, 1. [5] Вих. 22, 1. Лк 19, 8. [6] Чис. 5, 8. [7] Лев. 4, 26.

⁸ І сказав Господь Мойсеєві, говорячи: ⁹ заповідай Аарону і синам його: ось закон всепалення: всепалення нехай залишається на місці спалення на жертovníку всю ніч до ранку, і вогонь жертovníка нехай горить на ньому [і не вгасає]; ¹⁰ і нехай священник зодягнеться в лляний одяг свій, і одягне на тіло своє лляне нижнє убрання, і зніме попіл від всепалення, яке спалив вогонь на жертovníку, і покладе його біля жертovníка; ¹¹ і нехай зніме із себе одяг свій, і зодягне інший одяг, і винесе попіл поза стан на чисте місце; ¹² а вогонь на жертovníку нехай горить [і] не вгасає; і нехай священник запалює на ньому дрова кожного ранку, і розкладає на ньому всепалення, і спалює на ньому жир мирної жертви; ¹³ вогонь безперестанно нехай горить на жертovníку і не вгасає.

¹⁴ Ось закон про приношення хлібне: [священники] сини Ааронові повинні приносити його перед Господом до жертovníка; ¹⁵ і нехай візьме [священник] жменюю своєю з приношення хлібного і пшеничного борошна і елею і весь ливан, що на жертві, і спалить на жертovníку: це приемні пахоці, у пам'ять перед Господом; ¹⁶ а решту з нього нехай їдять Аарон і сини його; прісним слід їсти його на святому місці, у дворі скинії зібрання нехай їдять його; ¹⁷ не слід пекти його квасним. Це даю Я їм у частку з жертв Моїх. Це велика святиня, подібно як жертва за гріх і жертва за провини. ¹⁸ Усі нащадки Ааронові чоловічої статі можуть їсти її. Це вічна частка в роди ваші з жертв Господніх. Усе, що доторкається до них, освятиться.

¹⁹ І сказав Господь Мойсеєві, говорячи: ²⁰ ось приношення від Аарона і синів його, яке принесуть вони

Господу в день помазання його: десята частина ефі пшеничного борошна в жертву постійну, половина цього для ранку і половина для вечора; ²¹ на сковороді в елеї вона має бути приготована; просякнуту елеєм принось її в шматках, як розломлюється на шматки приношення хлібне; принось її в приемні пахоці Господу; ²² і священник, помазаний на місце його із синів його, повинен робити це: це вічний устав Господа. Уся вона повинна бути спалена; ²³ і всяке хлібне приношення від священника все нехай буде спалене, а не з'їдене.

²⁴ І сказав Господь Мойсеєві, говорячи: ²⁵ скажи Аарону і синам його: ось закон про жертву за гріх: жертва за гріх повинна бути заколена перед Господом на тому місці, де заколюється всепалення; це велика святиня; ²⁶ священник, який звершує жертву за гріх, повинен їсти її; вона має бути з'їдена на святому місці, у дворі скинії зібрання; ²⁷ усе, що доторкнеться до м'яса її, освятиться; і якщо кров'ю її окропленим буде одяг, то забризкане омий на святому місці; ²⁸ глиняну посудину, в якій вона варилася, слід розбити; якщо ж вона варилася у мідній посудині, то треба її вичистити і вимити водою; ²⁹ вся чоловіча стать священничого роду може їсти її: це велика святиня [у Господа]; ³⁰ а всяка жертва за гріх, від якої кров вноситься в скинію зібрання для очищення у святилищі, не повинна бути з'їдена; її слід спалювати на вогні.

7 Ось закон про жертву за провину: це велика святиня; ² жертву за провину слід заколоти на тому місці, де заколюється всепалення, і кров'ю її кропити жертovníк з усіх боків; ³ той, хто приносить, по-

[9] Вих. 29, 38. [10] Вих. 28, 42. [11] Лев. 4, 12. [12] 2 Мак. 1, 22. [14] Лев. 2, 1. Чис. 15, 4. [15] Лев. 1, 9. [16] Лев. 2, 3; 8, 31. Єз. 42, 13. [18] Чис. 18, 10. Вих. 27, 21. Лев. 10, 9. [22] Пс. 50, 21. [25] Лев. 4, 3; 17, 2. [26] Лев.

6, 16. Ос. 4, 8. [28] Лев. 8, 31. Єз. 46, 24. [29] Лев. 7, 6. [30] Лев. 4, 5. Євр. 13, 11.

Глава 7. [1] Лев. 5, 6. [2] Лев. 1, 5; 6, 25. [3] Лев. 3, 3.

винен представити з неї весь жир, курдюк і жир, що вкриває нутрощі, ⁴ і обидві нирки і жир, який на них, що на стегнах, і сальник, що на печінці; з нирками нехай він відокремить це; ⁵ і спалить це священник на жертovníку в жертву Господу: це жертва за провину. ⁶ Вся чоловіча стать священничого роду може їсти її; на святому місці слід їсти її: це велика святиня. ⁷ Як про жертву за гріх, так і про жертву за провину закон один: вона належить священникові, який очищає через неї. ⁸ І коли священник приносить чийсь жертву всепалення, шкіра від жертви всепалення, яку він приносить, належить священникові; ⁹ і всяке приношення хлібне, яке печене в печі, і всяке приготоване у горщику або на сковороді, належить священникові, який приносить його; ¹⁰ і всяке приношення хлібне, змішане з елеєм і сухе, належить усім синам Аароновим, як одному, так і іншому.

¹¹ Ось закон про жертву мирну, яку приносять Господу: ¹² якщо хто в подяку приносить її, то при жертві подяки він повинен принести прісні хліби, змішані з елеєм, і прісні коржі, помазані елеєм, і пшеничне борошно, просякнуте елеєм, хліби, змішані з елеєм; ¹³ крім коржів, нехай він приносить у приношення своє квасний хліб, при мирній жертві подячній; ¹⁴ одне що-небудь з усього приношення свого нехай принесе він для возношення Господу: це належить священникові, який кропить кров'ю мирної жертви; ¹⁵ м'ясо мирної жертви подяки слід з'їсти в день приношення її, не слід залишати від нього до ранку. ¹⁶ Якщо ж хто приносить жертву за обітницею, або від ревности, то жертву його слід їсти в день приношення, і на другий день те, що залишиться від неї, їсти мож-

на, ¹⁷ а що залишилося від жертвового м'яса до третього дня, треба спалити на вогні; ¹⁸ якщо ж будуть їсти м'ясо мирної жертви на третій день, то вона не буде благоприємна; хто її принесе, тому ні у що не буде ставитися: це осквернення, і хто буде їсти її, той понесе на собі гріх; ¹⁹ м'яса цього, якщо воно доторкнеться до чого-небудь нечистого, не слід їсти, але треба спалити його на вогні; а м'ясо чисте може їсти всякий чистий; ²⁰ якщо ж яка душа, маючи на собі нечистоту, буде їсти м'ясо мирної жертви Господньої, то знищиться душа та з народу свого; ²¹ і якщо яка душа, доторкнувшись до чого-небудь нечистого, до нечистоти людської, або до нечистої худоби, або до якого-небудь нечистого плазуна, буде їсти м'ясо мирної жертви Господньої, то знищиться душа та з народу свого.

²² І сказав Господь Мойсеєві, говорячи: ²³ скажи синам Ізраїлевим: ніякого жиру ні з вола, ні з вівці, ні з козла не їжте. ²⁴ Жир з мертвого і жир з роздертого звіром можна вживати на всяку справу; а їсти не їжте його; ²⁵ тому що, хто буде їсти жир з худоби, що приноситься в жертву Господу, знищиться душа та з народу свого; ²⁶ і ніякої крові не їжте в усіх оселях ваших ні з птахів, ні з худоби; ²⁷ а хто буде їсти яку-небудь кров, знищиться душа та з народу свого.

²⁸ І сказав Господь Мойсеєві, говорячи: ²⁹ скажи синам Ізраїлевим: хто представляє мирну жертву свою Господу, той з мирної жертви частину повинен принести для приношення Господу; ³⁰ своїми руками повинен він принести в жертву Господу: жир із грудьми повинен він принести [і сальник на печінці], потрясаючи грудьми перед лицем Господнім;

[4] Лев. 3, 4, 10. [6] Лев. 6, 18. [7] Лев. 14, 13. [8] Лев. 1, 6. [9] Лев. 2, 3. [10] Лев. 2, 5; 5, 11; 6, 22. [11] Лев. 3, 2. [12] Лев. 22, 29. 2 Пар. 29, 31. Пс. 115, 8. [15] Лев. 19, 5; 22,

30. 1 Кор. 10, 18. [16] Чис. 30, 3. [17] Лев. 19, 6. [19] 1 Пар. 20, 26. [20] Бут. 17, 14. [21] Лев. 11, 4. [23] Лев. 3, 17. [26] Бут. 9, 4. Лев. 3, 17. [30] Вих. 29, 24.

³¹ жир спалить священник на жертovníку, а груди належать Ааронові й синам його; ³² і праве плече, як возношення, з мирних жертв ваших віддавайте священникові: ³³ хто з синів Ааронових приносить кров із мирної жертви і жир, тому і праве плече в частку; ³⁴ бо Я беру від синів Ізраїлевих з мирних жертв їхніх груди потрясання і плече возношення, і віддаю їх Аарону священнику і синам його у вічну частку від синів Ізраїлевих. ³⁵ Ось частина Аарону і частина синам його з жертв Господніх від дня, коли вони стануть перед Господом для священнодійства, ³⁶ яку повелів Господь давати їм від дня помазання їх від синів Ізраїлевих. *Це вічна постанова в роді їх.* – ³⁷ Ось закон про всепалення, про приношення хлібне, про жертву за гріх, про жертву за провини, про жертву посвячення і про жертву мирну, ³⁸ який дав Господь Мойсею на горі Синаї, коли повелів синам Ізраїлевим, у пустелі Синайській, приносити Господу приношення їх.

8 І сказав Господь Мойсеєві, говорячи: ² візьми Аарона і синів його з ним, і одягу і елей помазання, і тельця для жертви за гріхи і двох баранів, і кошик опрісноків, ³ і збери всю громаду при вході до скинії зібрання.

⁴ Мойсей зробив так, як повелів йому Господь, і зібралася громада при вході у скинію зібрання. ⁵ І сказав Мойсей до громади: ось що повелів Господь зробити. ⁶ І привів Мойсей Аарона і синів його й обмив їх водою; ⁷ і поклав на нього хітон, і оперезав його поясом, і вдягнув на нього верхню ризу, і поклав на нього ефод, і оперезав його поясом ефода і прикріпив ним ефод на ньому, ⁸ і поклав на нього наперсник, і на наперс-

ник поклав урим і тумим, ⁹ і поклав на голову його кидар, а на кидар з передньої сторони його поклав поліровану дощечку, діадему святині, як повелів Господь Мойсеєві. ¹⁰ І взяв Мойсей елей помазання, і помазав скинію й усе, що в ній, і освятив це; ¹¹ і покропив ним жертovníк сім разів, і помазав жертovníк й усе приладдя його й умивальник і підніжжя його, щоб освятити їх; ¹² і полив [Мойсей] елей помазання на голову Аарона і помазав його, щоб освятити його. ¹³ І привів Мойсей синів Ааронових, і вдяг їх у хітони, і оперезав їх поясом, і поклав на них кидари, як повелів Господь Мойсеєві.

¹⁴ І привів [Мойсей] тельця для жертви за гріх, і Аарон та сини його поклали руки свої на голову тельця за гріх; ¹⁵ і заколов його [Мойсей] і взяв крові, і перстом своїм поклав на роги жертovníка з усіх боків, і очистив жертovníк, а решту крові вилив до підніжжя жертovníка, і освятив його, щоб зробити його чистим. ¹⁶ І взяв [Мойсей] весь жир, який на нутроцах, і сальник на печінці, і обидві нирки і жир їх, і спалив Мойсей на жертovníку; ¹⁷ а тельця і шкуру його, і м'ясо його, і нечистоту його спалив на вогні поза станом, як повелів Господь Мойсеєві. ¹⁸ І привів [Мойсей] барана для всепалення, і поклали Аарон та сини його руки свої на голову барана; ¹⁹ і заколов його Мойсей і покропив кров'ю жертovníк з усіх боків; ²⁰ і розсік барана на частини, і спалив Мойсей голову і частини і жир, ²¹ а нутроці і ноги обмив водою, і спалив Мойсей усього барана на жертovníку: це всепалення для приємних пахоців, це жертва Господу, як повелів Господь Мойсеєві. ²² І привів [Мойсей] іншого барана, барана освячення, і поклали

[32] Вих. 30, 15. [34] Вих. 29, 27. Чис. 18, 11. 1 Кор. 9, 13. [37] Лев. 16, 6; 27, 34.

Глава 8. [2] Вих. 28, 1. Лев. 9, 18, 22. [6] Вих. 28, 1; 40, 12. [10] Вих. 30, 25. Чис. 7, 1.

[12] Вих. 29, 7. Чис. 35, 25. Пс. 132, 2. Сир. 45, 18. [14] Вих. 29, 10. [15] 2 Пар. 29, 22. Вих. 29, 16. [16] Лев. 3, 4. [18] Вих. 29, 15. [21] Вих. 29, 18. Лев. 1, 9. [22] Вих. 29, 19.

Аарон та сини його руки свої на голову барана; ²³ і заколов його Мойсей, і взяв крові його, і поклав на край правого вуха Ааронового і на великий палець правої руки його і на великий палець правої ноги його. ²⁴ І привів Мойсей синів Ааронових, і поклав крові на край правого вуха їх і на великий палець правої руки їх і на великий палець правої ноги їх, і покропив Мойсей кров'ю жертovníк з усіх боків. ²⁵ І взяв [Мойсей] жир і курдюк і весь жир, який на нутроцах, і сальник на печінці, і обидві нирки і жир їх і праве плече; ²⁶ і з кошика з опрісноками, що перед Господом, взяв один опріснок і один хліб з елеєм і один корж, і поклав на жир і на праве плече; ²⁷ і поклав усе це на руки Аарону і на руки синам його, і приніс це, потрясаючи перед лицем Господнім; ²⁸ і взяв це Мойсей з рук їхніх і спалив на жертovníку з усепаленням: це жертва посвячення для приемних пахощів, це жертва Господу. ²⁹ І взяв Мойсей груди і приніс їх, потрясаючи перед лицем Господнім: це була частка Мойсеева від барана посвячення, як повелів Господь Мойсееві. ³⁰ І взяв Мойсей елею помазання і крові, що на жертovníку, і покропив Аарона й одяг його, і синів його й одяг синів його з ним; і так освятив Аарона й одягу його, і синів його й одягу синів його з ним.

³¹ І сказав Мойсей Аарону і синам його: зваріть м'ясо при вході у скинію зібрання і там їжте його з хлібом, що у кошику посвячення, як мені повелено і сказано: Аарон і сини його повинні їсти його; ³² а залишки м'яса і хліба спалить на вогні. ³³ Сім днів не відходьте від дверей скинії зібрання, доки не виповняться дні посвячення вашого, тому що

сім днів повинно відбуватися посвячення ваше; ³⁴ як сьогодні було зроблено, так повелів Господь робити для очищення вас; ³⁵ при вході у скинію зібрання будьте день і ніч упродовж семи днів і будьте на сторожі у Господа, щоб не вмерти, тому що так мені повелено [від Господа Бога]. ³⁶ І виконав Аарон і сини його все, що повелів Господь через Мойсея.

9 У восьмий день покликав Мойсей Аарона і синів його і старішшин Ізраїлевих ² і сказав Аарону: візьми собі з волів тельця в жертву за гріх і барана у всепалення, обох без вад, і представ перед лице Господне; ³ і синам Ізраїлевим скажи: візьміть козла в жертву за гріх, [і барана,] і тельця, і агнця, однолітніх, без вад, у всепалення, ⁴ і вола й барана в жертву мирну, щоб звершити жертвоприношення перед лицем Господнім, і приношення хлібне, змішане з елеєм, тому що сьогодні Господь явиться вам. ⁵ І принесли те, що наказав Мойсей, перед скинію зібрання, і прийшла вся громада і стала перед лицем Господнім. ⁶ І сказав Мойсей: ось що повелів Господь зробити, і явиться вам слава Господня. ⁷ І сказав Мойсей Аарону: приступи до жертovníка і зверши жертву твою за гріх і всепалення твоє, й очисти себе і народ, і зроби приношення від народу, й очисти їх, як повелів Господь.

⁸ І приступив Аарон до жертovníка і заколов тельця, який за нього, у жертву за гріх: ⁹ сини Ааронові піднесли йому кров, і він омочив перст свій у крові і поклав на роги жертovníка, а решту крові вилив до підніжжя жертovníка, ¹⁰ а жир і нирки і сальник на печінці від жертви за гріх спалив на жертovníку, як повелів Господь Мойсееві; ¹¹ м'ясо ж

[23] Лев. 14, 14. [25] Вих. 29, 22. [26] Вих. 29, 23. [28] Лев. 1, 9. [29] Вих. 29, 24. Лев. 7, 33. [30] Вих. 29, 21. Сир. 45, 18. [31] Вих. 29, 32. Лев. 24, 9. Мф 12, 4. Мк 2, 26. Лк 6, 4.

[35] Лев. 10, 7.

Глава 9. [2] Вих. 29, 1. [3] Лев. 4, 13; 1, 5. [7] Лев. 16, 6. Євр. 7, 27. [10] Вих. 29, 22. Лев. 3, 10. [11] Лев. 4, 11.

і шкуру спалив на вогні поза станом.¹² І заколов всепалення, і сини Ааронові піднесли йому кров; він покропив нею жертвник з усіх боків;¹³ і принесли йому всепалення у шматках і голову, і він спалив на жертвнику,¹⁴ а нутроці і ноги вимив і спалив з усепаленням на жертвнику.¹⁵ І приніс приношення від народу, і взяв від народу козла за гріх, і заколов його, і приніс його в жертву за гріх, як і попереднього.¹⁶ І приніс всепалення і зробив його за уставом.¹⁷ І приніс приношення хлібне, і наповнив ним руки свої, і спалив на жертвнику зверх ранкового всепалення.¹⁸ І заколов вола й барана, які від народу, у жертву мирну; і сини Ааронові піднесли йому кров, і він покропив нею жертвник з усіх боків;¹⁹ піднесли і жир з вола, і з барана курдюк, і [жир], що покриває [нутроці], нирки і сальник на печінці,²⁰ і поклали жир на груди, і він спалив жир на жертвнику;²¹ груди ж і праве плече приніс Аарон, потрясаючи перед лицем Господнім, як повелів Мойсей.²² І підняв Аарон руки свої, звернувшись до народу, і благословив його, і зійшов, звершивши жертву за гріх, всепалення і жертву мирну.²³ І ввійшли Мойсей і Аарон у скинію зібрання, і вийшли, і благословили народ. І явилася слава Господня всьому народові:²⁴ і вийшов вогонь від Господа і спалив на жертвнику всепалення і жир; і бачив весь народ, і викликнув з радости, й упав на лице своє.

10 Надав і Авиуд, сини Ааронові, узяли кожен свою кадильницю, і поклали в них вогню, і вклали в нього куріння, і принесли перед Господом вогонь чужий, якого Він не

велів їм;² і вийшов вогонь від Господа і спалив їх, і померли вони перед лицем Господнім.³ І сказав Мойсей Аарону: ось про що говорив Господь, коли сказав: у тих, хто наближається до Мене, освячусь і перед усім народом прославлюсь. Аарон мовчав.⁴ І покликав Мойсей Мисаїла й Елцафана, синів Узиїла, дядька Ааронового, і сказав їм: підіть, винесіть братів ваших зі святилища за стан.⁵ І пішли і винесли їх у хітонах їхніх за стан, як сказав Мойсей.⁶ Аарону ж і Єлеазару й Іфамару, синам його, Мойсей сказав: голів ваших не оголюйте й одягу вашого не роздирайте, щоб вам не померти і не навести гніву на всю громаду; але брати ваші, весь дім Ізраїлів, можуть плакати за спаленими, яких спалив Господь,⁷ і з дверей скинії зібрання не виходьте, щоб не померти вам, тому що на вас елей помазання Господнього. І зробили за словом Мойсея.

⁸ І сказав Господь Аарону, говорячи: ⁹ вина і міцних напоїв не пийти і сини твої з тобою, коли входите в скинію зібрання, [або приступаєте до жертвника,] щоб не померти. Це вічна постанова в роди ваші,¹⁰ щоб ви могли відрізнити священне від несвященного і нечисте від чистого,¹¹ і навчати синів Ізраїлевих усіх уставів, про які говорив їм Господь через Мойсея.

¹² І сказав Мойсей Аарону та Єлеазару й Іфамару, які залишилися з синів його: візьміть приношення хлібне, що залишилося від жертв Господніх, і їжте його прісним біля жертвника, бо це велика святиня;¹³ і їжте його на святому місці, бо це частка твоя і частка синів твоїх від жертв Господніх: так мені наказано [від Господа];¹⁴ і груди потрясіння і пле-

[13] Лев. 1, 6. [15] 2 Кор. 5, 21. [17] Лев. 2, 1. Вих. 29, 38–40. Чис. 28, 4. [21] Вих. 29, 24. [22] Чис. 6, 23. Вих. 20, 24. [24] 2 Мак. 2, 10.

Глава 10. [1] Чис. 3, 4; 26, 61. 1 Пар. 24, 2. [3] Вих. 19, 22. Єз. 42, 13. 1 Пет. 4, 17. [5]

Діян. 5, 6, 10. [6] Лев. 13, 45; 21, 10. [9] Єз. 44, 21. 1 Тим. 3, 3. Тит. 1, 7. [10] Єз. 44, 23. Євр. 5, 14. Лев. 11, 1–47. [11] Втор. 33, 10. Мал. 2, 4. [12] Лев. 2, 3; 6, 16. [13] Лев. 2, 3; 6, 16. [14] Лев. 9, 21.

че підношення їжте на чистому місці, ти і сини твої і дочки твої з тобою, тому що це дано в частку тобі й у частку синам твоїм з мирних жертв синів Ізраїлевих; ¹⁵ плече підношення і груди потрясання повинні вони приносити з жертвами жиру, потрясаючи перед лицем Господнім, і нехай буде це вічною часткою тобі і синам твоїм [і дочкам твоїм] з тобою, як повелів Господь [Мойсеєві]. ¹⁶ І козла жертви за гріхи шукав Мойсей, і ось, він спалений. І розгнівався [Мойсей] на Єлеазара й Іфамара, які залишилися з синів Ааронових, і сказав: ¹⁷ чому ви не їли жертви за гріх на святому місці? бо вона святиня велика, і вона дана вам, щоб знімати гріхи з громади й очищати їх перед Господом; ¹⁸ ось, кров її не внесена всередину святилища, а ви повинні були їсти її на святому місці, як повелено мені. ¹⁹ Аарон сказав Мойсеєві: ось, сьогодні принесли вони жертву свою за гріх і всепалення своє перед Господом, і це трапилось зі мною; якщо я сьогодні з'їм жертву за гріх, чи буде це вгодно Господу? ²⁰ І почув Мойсей і схвалив.

11 І сказав Господь Мойсеєві й Ааронові, говорячи їм: ² скажіть синам Ізраїлевим: ось тварини, що їх можна вам їсти з усієї худоби на землі: ³ усяку худобу, у якої роздвоєні копита і на копитах глибокий розріз, і яка жує жуйку, їжте; ⁴ тільки цих не їжте з тих, що жують жуйку і що мають роздвоєні копита: верблюда, тому що він жує жуйку, але копита в нього не роздвоєні, нечистий він для вас; ⁵ і тушканчика, тому що він жує жуйку, але копита в нього не роздвоєні, нечистий він для вас, ⁶ і зайця, тому що він жує жуйку, але копита в нього не роздвоєні, нечистий він для вас; ⁷ і свині, тому що копита в неї роз-

двоєні і на копитах розріз глибокий, але вона не жує жуйки, нечиста вона для вас; ⁸ м'яса їх не їжте і до трупів їх не доторкайтеся; нечисті вони для вас. ⁹ З усіх тварин, які у воді, їжте цих: у яких є пір'я і луска у воді, чи у морях, або ріках, тих їжте; ¹⁰ а всі ті, у яких немає пір'я і луски, чи у морях, або ріках, із усіх, що плавають у водах і з усього, що живе у водах, нечисте для вас; ¹¹ вони повинні бути нечистими для вас: м'яса їх не їжте і трупами їх гребуйте; ¹² усі тварини, в яких немає пір'я і луски у воді, нечисте для вас. ¹³ Із птахів же цурайтеся цих [не слід їх їсти, нечисті вони]: орла, грифа і морського орла, ¹⁴ шуліку і сокола з породою його, ¹⁵ усякого ворона з породою його, ¹⁶ страуса, сови, чайки і яструба з породою його, ¹⁷ пугача, риболова й ібіса, ¹⁸ лебедя, пелікана і сипа, ¹⁹ чаплі, зуя з породою його, удода і нетопиря. ²⁰ Усі тварини, що плазують, крилаті, що ходять на чотирьох ногах, нечисті для нас; ²¹ з усіх плазунів, крилатих, що ходять на чотирьох ногах, тих тільки їжте, у яких є гомілки вище ніг, щоб скакати ними по землі; ²² цих їжте з них: сарану з її породою, солам з її породою, харгол з її породою і хагаб з її породою. ²³ Всяке інше, що плазує, крилате, у якого чотири ноги, нечисте для вас; ²⁴ від них ви будете нечисті: усякий, хто доторкнеться до трупа їх, нечистий буде до вечора; ²⁵ і всякий, хто візьме труп їх, повинен вимити одяг свій і буде нечистий до вечора. ²⁶ Усяка худоба, у якої копита роздвоєні, але немає глибокого розрізу, і яка не жує жуйки, нечиста для вас: усякий, хто доторкнеться до неї, буде нечистий [до вечора]. ²⁷ З усіх звірів чотириногих ті, які ходять на лапах, нечисті для вас: усякий, хто доторкнеться до

[15] Вих. 29, 27. [16] 2 Мак. 2, 11. [17] Лев. 6, 26. Вих. 28, 38.

Глава 11. [2] Втор. 14, 4. [3] Бут. 1, 30.

Рим. 14, 14. [7] 2 Мак. 6, 18. [9] Втор. 14, 9. [13] Втор. 14, 12 і далі. [24] Лев. 5, 2. Агг. 2, 14.

трупа їх, нечистий буде до вечора;²⁸ хто візьме труп їх, той повинен вимити одяг свій і буде нечистий до вечора: нечисті вони для вас.

²⁹ Ось що нечисте для вас з тварин, які плазують по землі: крит, миша, ящірка з її пороною,³⁰ анака, хамелеон, летаа, хомет і тиншемет, – ³¹ ці нечисті для вас з усіх плазунів: усякий, хто доторкнеться до них мертвих, нечистий буде до вечора.³² І все, на що впаде яке-небудь з них мертво, всяка дерев'яна посудина, або одяг, або шкіра, або мішок, і всяка річ, що вживається для справи, будуть нечисті: у воду треба покласти їх, і нечисті будуть до вечора, потім будуть чисті;³³ якщо ж яке-небудь з них упаде в якусь глиняну посудину, то те, що знаходиться в ньому, буде нечисте, і саму [посудину] розбийте.³⁴ Всяка їжа, яку їдять, на якій була вода з такої посудини, нечиста буде [для вас], і всяке питво, яке п'ють, у всякій такій посудині нечисте буде.³⁵ Все, на що впаде що-небудь від трупа їхнього, нечисте буде: піч і вогнище слід розламати, вони нечисті; і вони повинні бути нечисті для вас;³⁶ тільки джерело і колодязь, що містить воду, залишаються чистими; а хто доторкнеться до трупа їх, той нечистий.³⁷ І якщо що-небудь від трупа їх упаде на яке-небудь насіння, яке сіють, то воно чисте;³⁸ якщо ж тоді, коли вода налита на насіння, упаде на нього що-небудь від трупа їх, то воно нечисте для вас.³⁹ І коли помре яка-небудь худоба, яка вживається вами в їжу, то той, хто доторкнеться до трупа її, нечистий буде до вечора;⁴⁰ і той, хто буде їсти мертвечину її, повинен вимити одяг свій і нечистий буде до вечора; і той, хто понесе труп його, повинен вимити одяг свій і нечистий буде до вечора.

⁴¹ Всяка тварина, що плазує по землі, нечиста для вас, не слід їсти її;⁴² всього, що плазує на череві, і всього, що ходить на чотирьох ногах, і багатоногих з тварин, що плазують по землі, не їжте, бо вони нечисті;⁴³ не оскверняйте душ ваших якою-небудь твариною, що плазує, і не робіть себе через них нечистими, щоб бути через них нечистими,⁴⁴ бо Я – Господь Бог ваш: освячайтеся і будьте святими, бо Я [Господь, Бог ваш] святий; і не оскверняйте душ ваших якою-небудь твариною, що плазує по землі,⁴⁵ тому що Я – Господь, Який вивів вас із землі Єгипетської, щоб бути вашим Богом. Отже, будьте святими, тому що Я святий.

⁴⁶ Ось закон про худобу, про птахів, про всіх тварин, що живуть у водах, і про всіх тварин, що плазують по землі,⁴⁷ щоб відрізнити нечисте від чистого, і тварин, яких можна їсти, від тварин, яких їсти не можна.

12 І сказав Господь Мойсеєві, говорячи: ² скажи синам Ізраїлевим: якщо жінка зачне і народить немовля чоловічої статі, то вона нечиста буде сім днів; як у дні нечистоти від місячних її, вона буде нечиста; ³ у восьмий же день обріжеться у нього крайня плоть його; ⁴ і тридцять три дні повинна вона сидіти, очищаючись від крові своєї; ні до чого священного не повинна доторкатися і до святилища не повинна приходити, доки не виповняться дні очищення її. ⁵ Якщо ж вона народить немовля жіночої статі, то під час очищення свого вона буде нечиста два тижні, і шістдесят п'ять днів повинна сидіти, очищаючись від крові своєї. ⁶ Після закінчення днів очищення свого за сина або за дочку вона повинна принести одноліт-

[32] Лев. 15, 12. [33] Лев. 6, 28. [40] Лев. 17, 15. Втор. 14, 21. [44] Лев. 19, 2; 20, 7. 1 Пет. 1, 16. [45] Бут. 17, 7. Лев. 20, 7. [47] Мф 15,

17. Діян. 10, 13, 15, 28.

Глава 12. [2] Лк 2, 22. [3] Бут. 17, 10, Лк 2, 21. Ін 7, 22. [6] Лев. 5, 7.

нього агнця у всепалення і молодого голуба або горлицю в жертву за гріх, до входу в скинію зібрання до священника; ⁷ він принесе це перед Господом і очистить її, і вона буде чиста від течі крові її. Ось закон про тих, хто народжує дитину чоловічої або жіночої статі. ⁸ Якщо ж вона не в змозі принести агнця, те нехай візьме двох горлиць або двох молодих голубів, одного у всепалення, а іншого в жертву за гріх, і очистить її священник, і вона буде чиста.

13 І сказав Господь Мойсеєві й Аарону, говорячи: ² коли в кого з'явиться на шкірі тіла його пухлина, або лишай, або пляма, і на шкірі тіла його зробиться наче виразка прокази, то слід привести його до Аарона священника, або до одного із синів його, священників; ³ священник огляне виразку на шкірі тіла, і якщо волосся на виразці змінилося на біле, і виразка виявилася заглибленою у шкіру тіла його, то це виразка прокази; священник, оглянувши його, оголосить його нечистим. ⁴ А якщо на шкірі тіла його пляма біла, але вона не виявиться заглибленою у шкіру, і волосся на ній не змінилося на біле, то священник повинен замкнути того, хто має виразку, на сім днів; ⁵ у сьомий день священник огляне його, і якщо виразка залишається у своєму вигляді і не поширюється виразка по шкірі, то священник повинен замкнути його на інші сім днів; ⁶ у сьомий день знову священник огляне його, і якщо виразка менше помітна і не поширилася виразка по шкірі, то священник повинен оголосити його чистим: це лишай, і нехай виміє одягу свою, і буде чистим. ⁷ Якщо ж лишай стануть поширюватися по шкірі, після того як він з'являвся до священника для очищення, то він удруге пови-

нен з'явитися до священника; ⁸ священник, побачивши, що лишай поширюється по шкірі, оголосить його нечистим: це проказа.

⁹ Якщо буде на кому виразка прокази, то слід привести його до священника; ¹⁰ священник огляне, і якщо пухлина на шкірі біла, і волосся змінилося на біле, і на пухлині живе м'ясо, ¹¹ то це застаріла проказа на шкірі тіла його; і священник оголосить його нечистим і ізолює його, бо він нечистий. ¹² Якщо ж проказа розцвіте на шкірі, і покриє проказа всю шкіру хворого від голови його до ніг, скільки можуть бачити очі священника, ¹³ і побачить священник, що проказа покрила все тіло його, то він оголосить хворого чистим, тому що все перетворилося на біле: він чистий. ¹⁴ Коли ж виявиться на ньому живе м'ясо, то він нечистий; ¹⁵ священник, побачивши живе м'ясо, оголосить його нечистим; живе м'ясо нечисте: це проказа. ¹⁶ Якщо ж живе м'ясо зміниться і перетвориться на біле, нехай він прийде до священника; ¹⁷ священник огляне його, і якщо виразка перетвориться на біле, священник оголосить хворого чистим; він чистий.

¹⁸ Якщо в кого на шкірі тіла був нарив і загоївся, ¹⁹ і на місці нариву з'явилася біла пухлина, чи пляма біла або червонувата, то він повинен з'явитися до священника; ²⁰ священник огляне його, і якщо воно виявиться нижче шкіри, і волосся його змінилося на біле, то священник оголосить його нечистим: це виразка прокази, вона розцвіла на нариві; ²¹ якщо ж священник побачить, що волосся на ній не біле, і вона не нижче шкіри, і притому мало помітна, то священник ізолює його на сім днів; ²² якщо вона стане дуже поширюватися по шкірі, то свяще-

[8] Лк 2, 24. Лев. 5, 7.

Глава 13. [2] Лев. 14, 3. Втор. 24, 8. Мф 8, 4. [3] Чис. 14, 12. [6] Наум. 3, 19. [9] Лев.

14, 3. Втор. 24, 8. [12] Вих. 9, 9. Іс. 1, 6. [13] Пс. 31, 5; 37, 4. Лк 18, 13–14.

ник оголосить його нечистим: це виразка;²⁸ якщо ж пляма залишається на своєму місці і не поширюється, то це запалення нариву, і священник оголосить його чистим.²⁴ Або якщо в кого на шкірі тіла буде опік, і на опіку, що загоївся, виявиться червонувата або біла пляма,²⁵ і священник побачить, що волосся на плямі змінилося на біле, і вона виявиться заглибленою у шкіру, то це проказа, вона розцвіла на опіку; і священник оголосить його нечистим: це виразка прокази;²⁶ якщо ж священник побачить, що волосся на плямі не біле, і вона не нижче шкіри, і притому мало помітна, то священник ізолює його на сім днів;²⁷ у сьомий день священник огляне його, і якщо вона дуже поширюється по шкірі, то священник оголосить його нечистим: це виразка прокази;²⁸ якщо ж пляма залишається на своєму місці і не поширюється по шкірі, і притому мало примітна, те це пухлина від опіку; священник оголосить його чистим, бо це запалення від опіку.

²⁹ Якщо у чоловіка або у жінки буде виразка на голові або на бороді,³⁰ і огляне священник виразку, і вона виявиться заглибленою в шкірі, і волосся на ній жовтувате тонке, то священник оголосить їх нечистими: це паршивість, це проказа на голові або на бороді;³¹ якщо ж священник огляне виразку паршивости і вона не виявиться заглибленою в шкірі, і волосся на ній не чорне, то священник того, хто має виразку паршивости, ізолює на сім днів;³² у сьомий день священник огляне виразку і, якщо паршивість не поширюється і немає на ній жовтуватого волосся, і паршивість не виявиться заглибленою в шкірі,³³ то хворого слід обстригти, але паршивого місця не обстригати, і священник повинен паршивого вдруге ізолювати на сім днів;³⁴ у сьомий день священник огляне

паршивість, і якщо паршивість не поширюється на шкірі і не виявиться заглибленою в шкірі, то священник оголосить його чистим; нехай він виміє одягу свою, і буде чистий.³⁵ Якщо ж після очищення його буде дуже поширюватися паршивість по шкірі,³⁶ і священник побачить, що паршивість поширюється по шкірі, то священник нехай не шукає жовтуватого волосся: він нечистий.³⁷ Якщо ж паршивість залишається у своєму вигляді, і показується на ній волосся чорне, то паршивість минула, він чистий; священник оголосить його чистим.³⁸ Якщо у чоловіка або у жінки на шкірі тіла їх будуть плями, плями білі,³⁹ і священник побачить, що на шкірі тіла їх плями блідо-білі, то це лишай, що розцвів на шкірі: він чистий.

⁴⁰ Якщо в кого на голові вилізло волосся, то це плішивий: він чистий;⁴¹ а якщо на передній частині голови вилізло волосся, то це лисий: він чистий.⁴² Якщо ж на пліші або на лисині буде біла або червонувата пляма, то на пліші його або на лисині його розцвіла проказа;⁴³ священник огляне його, і якщо побачить, що пухлина виразки біла або червонувата на пліші його або на лисині його, і на вигляд схожа на проказу шкіри тіла,⁴⁴ то він прокажений, нечистий він; священник повинен оголосити його нечистим, у нього на голові виразка.⁴⁵ У прокаженого, на якому ця виразка, повинна бути розідрана одяга, і голова його повинна бути не покрита, і до вуст він повинен бути закритим і кричати: нечистий! нечистий!⁴⁶ В усі дні, поки на ньому виразка, він повинен бути нечистим, нечистий він; він повинен жити окремо, поза станом житло його.

⁴⁷ Якщо виразка прокази буде на одязі, на одязі вовняному, або на одязі лляному,⁴⁸ або на основі, або

[34] Одр. 7, 14.

[46] 4 Цар. 15, 5. 1 Кор. 5, 11. Гал. 5, 19, 21.

на утоці з льону або вовни, або на шкірі, або на якому-небудь виробі шкіряному, ⁴⁹ і пляма буде зеленкувата або червонувата на одязі, або на шкірі, або на основі, або на утоці, або на якій-небудь шкіряній речі, – то це виразка прокази: треба показати її священикові; ⁵⁰ священик огляне виразку і ізолює заражене виразкою на сім днів; ⁵¹ у сьомий день огляне священик заражене, і якщо виразка поширилася по одягу, або по основі, або по утоку, або по шкірі, або по якому-небудь виробу, зробленому зі шкіри, то це проказа їдка, виразка нечиста; ⁵² він повинен спалити одяг, або основу, або утік вовняний або лляний, або яку б то не було шкіряну річ, на якій буде виразка, бо це проказа їдка: слід спалити на вогні. ⁵³ Якщо ж священик побачить, що виразка не поширилася по одягу, або по основі, або по утоку, або на якій би то не було шкіряній речі, ⁵⁴ то священик накаже вимити те, на чому виразка, і вдруге ізолює на сім днів; ⁵⁵ якщо після обмивання зараженої речі священик побачить, що виразка не змінила вигляду свого і не поширилася виразка, то вона нечиста, спали її на вогні; це виїдена ямка на лицьовій стороні або на вивороті; ⁵⁶ якщо ж священик побачить, що виразка після обмивання її зробилася менш примітною, то священик нехай відірве її від одягу, або від шкіри, або від основи, або від утоку. ⁵⁷ Якщо ж вона знову покажеться на одязі, або на основі, або на утоці, або на якій-небудь шкіряній речі, то це виразка, що розквітає: спали на вогні те, на чому виразка. ⁵⁸ Якщо ж одяг, або основу, або утік, або яку-небудь шкіряну річ вимиеш, і зійде з них виразка, то слід вимити їх удруге, і вони будуть чисті. ⁵⁹ Ось закон про виразку прокази на одязі

вовняному або лляному, або на основі і на утоці, або на якій-небудь шкіряній речі, як оголосити її чистою або нечистою.

14 І сказав Господь Мойсеєві, говорячи: ² ось закон про прокаженого, коли потрібно його очистити: приведуть його до священика; ³ священик вийде геть зі стану, і якщо священик побачить, що прокажений зцілюється від хвороби прокаження, ⁴ то священик накаже взяти для того, хто очищається, двох птахів живих чистих, кедрового дерева, червлену нитку та ісопу, ⁵ і накаже священик заколоти одного птаха над глиняною посудиною, над живою водою; ⁶ а сам він візьме живого птаха, кедрове дерево, червлену нитку та ісоп, і омочить їх і живого птаха у крові птаха, заколотого над живою водою, ⁷ і покропить того, хто очищається від прокази, сім разів, і оголосить його чистим, і пустить живого птаха в поле. ⁸ Той, хто очищається, омие одягу свою, обстриже усе волосся своє, омиеється водою, і буде чистий; потім увійде в стан і пробуде сім днів поза наметом своїм; ⁹ у сьомий день поголить усе волосся своє, голову свою, бороду свою, брови очей своїх, усе волосся своє поголить, і вимие одягу свою, і обмие тіло своє водою, і буде чистий; ¹⁰ у восьмий день візьме він двох баранів [однолітніх] без вад, і одну вівцю однолітню без вад, і три десятих частини ефи пшеничного борошна, змішаного з елеєм, для приношення хлібного, і один лог елею; ¹¹ священик, який очищає, поставить людину, що очищається, з ними перед Господом при вході у скинію зібрання; ¹² і візьме священик одного барана, і представить його в жертву за провину, і лог елею, і принесе це, потрясаючи перед Господом; ¹³ і заколе барана на тому місці, де зако-

Глава 14. [2] Мф 8, 2–3. Мк 1, 44. Лк 5, 14; 17, 14. [4] Чис. 19, 6. Євр. 9, 19. Вих. 12,

22. [7] Лев. 4, 6; 8, 11. [8] Чис. 8, 7. Пс. 50, 9. 1 Пет. 1, 2. [12] Вих. 29, 24. [13] Лев. 7, 7.

люють жертву за гріх і всепалення, на місці святому, тому що ця жертва за провину, подібно до жертви за гріх, належить священникові: це велика святиня; ¹⁴ і візьме священник крові жертви за провину, і покладе священник на край правого вуха того, хто очищається, і на великий палець правої руки його і на великий палець правої ноги його; ¹⁵ і візьме священник з лоба елею і полле на ліву свою долоню; ¹⁶ й омочить священник правий перст свій у елей, який на лівій долоні його, і покropить елеєм з перста свого сім разів перед лицем Господа; ¹⁷ елей же, що залишився, який на долоні його, покладе священник на край правого вуха того, хто очищається, на великий палець правої руки його і на великий палець правої ноги його, на місця, де кров жертви за провину; ¹⁸ а решту елею, який на долоні священника, покладе він на голову того, хто очищається, і очистити його священник перед лицем Господа. ¹⁹ І звершить священник жертву за гріх, і очистити того, хто очищається, від нечистоти його; після того заколе жертву всепалення; ²⁰ і покладе священник всепалення і приношення хлібне на жертovníк; і очистити його священник, і він буде чистий. ²¹ Якщо ж він бідний і не має достатку, то нехай візьме одного барана в жертву за провину для потрясання, щоб очистити себе, і одну десятю частину ефи пшеничного борошна, змішаного з елеєм, для приношення хлібного, і лог елею, ²² і двох горлиць або двох молодих голубів, що дістане рука його, одного з птахів у жертву за гріх, а іншого у всепалення; ²³ і принесе їх у восьмий день очищення свого до священника до входу у скінію зібрання, перед лице Господа; ²⁴ священник візьме барана жертви за провину і лог елею, і принесе це священник, потрясаючи перед Господом;

²⁵ і заколе барана в жертву за провину, і візьме священник крові жертви за провину, і покладе на край правого вуха того, хто очищається, і на великий палець правої руки його і на великий палець правої ноги його; ²⁶ і налле священник елею на ліву свою долоню, ²⁷ і елеєм, що на лівій долоні його, покropить священник правим перстом своїм сім разів перед лицем Господнім; ²⁸ і покладе священник елей, що на долоні його, на край правого вуха того, хто очищається, на великий палець правої руки його і на великий палець правої ноги його, на місця, де кров жертви за провину; ²⁹ а решту елею, що на долоні священника, покладе він на голову того, хто очищається, щоб очистити його перед лицем Господа; ³⁰ і принесе одну з горлиць або одного з молодих голубів, що дістане рука того, хто очищається, ³¹ з того, що дістане рука його, одного птаха в жертву за гріх, а іншого у всепалення, разом із приношенням хлібним; і очистити священник того, хто очищається, перед лицем Господа. ³² Ось закон про прокаженого, який в час очищення свого не має достатку.

³³ І сказав Господь Мойсееві й Аарону, говорячи: ³⁴ коли увійдете в землю Ханаанську, яку Я даю вам у володіння, і Я наведу виразку прокази на доми в землі володіння вашого, ³⁵ тоді той, чий дім, повинен піти і сказати священникові: у мене в домі показалася ніби виразка. ³⁶ Священник накаже спорожнити дім, раніше ніж увійде священник оглядати виразку, щоб не зробилося нечистим усе, що в домі; після цього прийде священник оглядати дім. ³⁷ Якщо він, оглянувши виразку, побачить, що виразка на стінах дому складається з зеленкуватих або червонуватих ямок, які виявляються заглибленими у стіні, ³⁸ то священник вийде з дому

[14] Лев. 8, 23. [16] Лев. 16, 14. [22] Лев. 12,

8; 15, 14. [25] Лев. 8, 24. [35] Лев. 13, 2.

до дверей дому і замкне дім на сім днів.³⁹ У сьомий день знову прийде священик і, якщо побачить, що виразка поширилася по стінах дому,⁴⁰ то священик накаже виламати камені, на яких виразка, і кинути їх поза містом на місце нечисте;⁴¹ а дім усередині нехай весь вишкребуть, і обмазку, яку вишкребуть, висиплять поза містом на місце нечисте;⁴² і візьмуть інші камені, і вставлять замість тих каменів, і візьмуть іншу глину, і обмажуть дім.⁴³ Якщо виразка знову з'явиться і буде цвісти на домі після того, як виламали камені і обшкребли дім і обмазали,⁴⁴ то священик прийде й огляне, і якщо виразка на домі поширилася, то це їдка проказа на домі, нечистий він;⁴⁵ слід розламати цей дім, і камені його і дерево його і всю глину дому винести поза місто на місце нечисте;⁴⁶ хто входить у дім за весь час, коли він замкнений, той нечистий до вечора;⁴⁷ і хто спить у домі тім, той повинен вимити одягу свою [і нечистий буде до вечора]; і хто їсть у домі тім, той повинен вимити одягу свою [і нечистий буде до вечора].⁴⁸ Якщо ж священик прийде і побачить, що виразка на домі не поширилася після того, як обмазали дім, то священик оголосить дім чистим, бо виразка минула.⁴⁹ І щоб очистити дім, візьме він два птахи, кедрового дерева, червлену нитку та ісопу,⁵⁰ і заколе одного птаха над глиняною посудиною, над живою водою;⁵¹ і візьме кедрове дерево та ісоп, і червлену нитку і живого птаха, і омочить їх у крові птаха заколотого й у живій воді, і покропить дім сім разів;⁵² і очистить дім кров'ю птаха і живою водою, і живим птахом і кедровим деревом, і ісопом і червеною ниткою;⁵³ і пустить живого птаха поза містом у поле й очистити дім, і буде чистий.

[44] Лев. 13, 51. [46] Лев. 11, 24. [51] Лев. 4, 6; 8, 11. [54] Лев. 16, 16, 33.

⁵⁴ Ось закон про всяку виразку прокази і про паршивість,⁵⁵ і про проказу на одязі і на домі, і про пухлини, і про лишай, і про плями, –⁵⁶ щоб указати, коли це нечисте і коли чисте. Ось закон про проказу.

15 І сказав Господь Мойсеєві й Аарону, говорячи:² оголосить синам Ізраїлевим і скажіть їм: якщо у кого буде теча з тіла його, то від течі своєї він нечистий.³ І ось [закон] про нечистоту його від течі його: коли тече з тіла його теча його, і коли затримується в тілі його теча його, це нечистота його;⁴ усяка постіль, на якій ляже той, та має течу, нечиста, і всяка річ, на яку сяде [той, хто має течу сімені], нечиста;⁵ і хто доторкнеться до постелі його, той повинен вимити одягу свою й омитися водою і нечистим буде до вечора;⁶ хто сяде на будь-яку річ, на якій сидів той, хто має течу, той повинен вимити одягу свою й омитися водою і нечистий буде до вечора;⁷ і хто доторкнеться до тіла того, хто має течу, той повинен вимити одягу свою й омитися водою і нечистий буде до вечора;⁸ якщо той, хто має течу, плюне на чистого, то цей повинен вимити одягу свою й омитися водою, і нечистий буде до вечора;⁹ і всякий візок, в якому їхав той, хто має течу, нечистий [буде до вечора];¹⁰ і всякий, хто доторкнеться до чого-небудь, що було під ним, нечистий буде до вечора; і хто понесе це, повинен вимити одягу свою й омитися водою, і нечистий буде до вечора;¹¹ і всякий, до кого доторкнеться той, хто має течу, не омивши рук своїх водою, повинен вимити одягу свою й омитися водою, і нечистий буде до вечора;¹² глиняну посудину, до якої доторкнеться той, хто має течу, слід розбити, а всяку дерев'яну посудину треба вимити водою [і буде чистою].¹³ А коли той, хто має течу, звільнить-

Глава 15. [2] Лев. 22, 4. 2 Цар. 3, 29. [5] Лев. 11, 24. [12] Лев. 6, 28. [13] Чис. 19, 11.

ся від течі своєї, тоді повинен він відрахувати собі сім днів для очищення свого і вимити одержу свою, й омийти тіло своє живою водою, і буде чистий;¹⁴ і у восьмий день візьме він собі двох горлиць або двох молодих голубів, і прийде перед лице Господне до входу в скинію зібрання, і віддасть їх священникові;¹⁵ і принесе священник з цих птахів одного в жертву за гріх, а іншого у всепалення, і очистить його священник перед Господом від течі його.¹⁶ Якщо в кого трапиться виливання сімені, то він повинен омийти водою все тіло своє, і нечистий буде до вечора;¹⁷ і всякий одяг і всяка шкіра, на яку потрапить сім'я, повинні бути вимиті водою, і нечистими будуть до вечора;¹⁸ якщо чоловік ляже з жінкою і буде в нього виливання сімені, то вони повинні омийтися водою, і нечисті будуть до вечора.¹⁹ Якщо жінка має течу крові, що тече з тіла її, то вона повинна сидіти сім днів під час очищення свого, і всякий, хто доторкнеться до неї, нечистий буде до вечора;²⁰ і все, на чому вона ляже під час очищення свого, нечисте; і все, на чому сяде, нечисте;²¹ і всякий, хто доторкнеться до постелі її, повинен вимити одержу свою й омийтися водою, і нечистий буде до вечора;²² і всякий, хто доторкнеться до якої-небудь речі, на якій вона сиділа, повинен вимити одержу свою й омийтися водою, і нечистий буде до вечора;²³ і якщо хто доторкнеться до чого-небудь на постелі або на тій речі, на якій вона сиділа, нечистий буде до вечора;²⁴ якщо переспить з нею чоловік, то нечистота її буде на ньому; він нечистий буде сім днів, і всяка постіль, на якій він ляже, буде нечиста.²⁵ Якщо в жінки тече кров багаті днів не під час очищення її, або якщо вона має течу довше звичайного очищення її, то

весь час витікання нечистоти її, подібно як упродовж очищення свого, вона нечиста;²⁶ усяка постіль, на якій вона ляже в усі дні очищення свого, буде нечиста, подібно як постіль упродовж очищення її; і всяка річ, на яку вона сяде, буде нечиста, як нечисте це під час очищення її;²⁷ і всякий, хто доторкнеться до них, буде нечистий, і повинен вимити одержу свою й омийтися водою, і нечистий буде до вечора.²⁸ А коли вона звільниться від течі своєї, тоді повинна відрахувати собі сім днів, і потім буде чиста;²⁹ у восьмий день візьме вона собі двох горлиць або двох молодих голубів і принесе їх до священника до входу у скинію зібрання;³⁰ і принесе священник одного з птахів у жертву за гріх, а іншого у всепалення, і очистить її священник перед Господом від течі нечистоти її.

³¹ Так охороняйте синів Ізраїлевих від нечистоти їх, щоб вони не померли в нечистоті своїй, оскверняючи оселю Мою, яка серед них:³² ось закон про того, хто має течу, і про того, у кого трапиться виливання сімені, що робить його нечистим,³³ і про ту, що страждає очищенням своїм, і про тих, хто має витікання, чоловіка або жінку, і про чоловіка, який переспить з нечистою.

16 І говорив Господь Мойсеєві після смерті двох синів Ааронових, коли вони, приступивши [з чужим огнем] перед лице Господне, померли,² і сказав Господь Мойсеєві: скажи Аарону, братові твому, щоб він не в усякий час входив у святилище за завісу перед кришку [очистилище], що на ковчезі [одкровення], щоб йому не померти, бо над кришкою Я буду являтися у хмарі.³ Ось з чим повинен входити Аарон у святилище: з тельцем у жертву за гріх і з бараном у всепалення;⁴ свя-

[14] Лев. 12, 8. [19] Лев. 18, 19. [24] Лев. 18, 19. Єз. 18, 6. [25] Мф 9, 20. [29] Лев. 12, 8; 14, 22.

Глава 16. [1] Лев. 10, 1–2. Чис. 3, 4. [2] Вих. 30, 10. Євр. 9, 7, 13.

щений лляний хітон повинен він надівати, нижній одяг лляний нехай буде на тілі його, і лляний поясом нехай підперезується, і лляний кидар одягає: це священні одежі; і нехай омиває він тіло своє водою і зодягає їх; ⁵ і від громади синів Ізраїлевих нехай візьме [з отари кіз] двох козлів у жертву за гріх і одного барана у всепалення. ⁶ І принесе Аарон тельця в жертву за гріх за себе й очистити себе і дім свій. ⁷ І візьме двох козлів і поставити їх перед лицем Господнім при вході до скинії зібрання; ⁸ і кине Аарон щодо обох козлів жереби: один жереб для Господа, а інший жереб для відпущення; ⁹ і приведе Аарон козла, на якого випав жереб для Господа, і принесе його в жертву за гріх, ¹⁰ а козла, на якого випав жереб для відпущення, поставити живого перед Господом, щоб звершити над ним очищення і відіслати його в пустелю для відпущення [і щоб він поніс на собі їхні беззаконня в землю непрохідну]. ¹¹ І приведе Аарон тельця в жертву за гріх за себе, і очистити себе і дім свій, і заколе тельця в жертву за гріх за себе; ¹² і візьме розпаленого вугілля повну кадильницю з жертovníка, який перед лицем Господнім, і запашного дрібно стовченого куріння повну жменю, і внесе за завісу; ¹³ і покладе куріння на вогонь перед лицем Господнім, і змара куріння покриє кришку, що над ковчегом одкровення, щоб йому не померти; ¹⁴ і візьме крові тельця і покропить перстом своїм кришку спереду і перед кришкою, сім разів покропить кров'ю з перста свого. ¹⁵ І заколе козла в жертву за гріх за народ, і внесе кров його за завісу, і зробить з кров'ю його те саме, що робив із кров'ю тельця, і покропить неку кришку і перед кришкою, – ¹⁶ і очистити святилище

від нечистот синів Ізраїлевих і від злочинів їхніх, в усіх гріхах їхніх. Так повинен вчинити він і зі скинією зібрання, що знаходиться в них, серед нечистот їхніх. ¹⁷ Жодна людина не повинна бути в скинії зібрання, коли входить він для очищення святилища, до самого виходу його. І так очистити він себе, дім свій і всю громаду Ізраїлеву. ¹⁸ І вийде він до жертovníка, який перед лицем Господнім, і очистити його, і візьме крові тельця і крові козла, і покладе на роги жертovníка з усіх боків, ¹⁹ і покропить його кров'ю з перста свого сім разів, і очистити його, і освятити його від нечистот синів Ізраїлевих. ²⁰ І звершивши очищення святилища, скинії зібрання і жертovníка [і очистивши священників], приведе він живого козла, ²¹ і покладе Аарон обидві руки свої на голову живого козла, і сповідає над ним усі беззаконня синів Ізраїлевих і всі злочини їхні і всі гріхи їхні, і покладе їх на голову козла, і відішле з призначеною людиною в пустелю: ²² і понесе козел на собі всі беззаконня їхні у землю непрохідну, і пустить він козла в пустелю. ²³ І ввійде Аарон у скинію зібрання і зніме лляний одяг, який одягав, входячи у святилище, і залишить його там, ²⁴ і омие тіло своє водою на святому місці, і зодягне одягу свою, і вийде і звершить всепалення за себе і всепалення за народ, і очистити себе, [дім свій] і народ [і священників]; ²⁵ а жиром жертви за гріх покадить на жертovníку. ²⁶ І той, хто відводив козла для відпущення, повинен вимити одягу свою, омити тіло своє водою, і потім може ввійти у стан. ²⁷ А тельця за гріх і козла за гріх, кров яких внесена була для очищення святилища, нехай внесуть геть зі стану і спалять на вогні пскури їх і м'ясо їх і нечистоту їх; ²⁸ хто спалить їх, той

[5] Чис. 29, 11. [6] Чис. 1, 49. [11] Євр. 7, 27. [12] Лев. 6, 12. Вих. 30, 34. [14] Євр. 9, 13; 10, 4. Лев. 4, 6, 17. [16] Євр. 9, 2. [17] Лк

1, 10. [19] Лев. 14, 7. [22] Лев. 16, 10. [27] Євр. 13, 11.

повинен вимити одержу свою й омити тіло своє водою, і після того може ввійти у стан.

²⁹ І нехай буде це для вас вічною постановою: у сьомий місяць, в десятий [день] місяця смиряйте душі ваші і ніякої справи не робіть, ні тубілець, ні прибулець, що оселився між вами, ³⁰ тому що в цей день очищають вас, щоб зробити вас чистими від усіх гріхів ваших, щоб ви були чисті перед лицем Господнім; ³¹ це субота спокою для вас, смиряйте душі ваші: це постанова вічна. ³² Очищати ж повинен священник, який помазаний і який освячений, щоб священнодіяти йому замість батька свого: і зодягне він лляну одержу, одержу священну, ³³ і очистить Святе Святих і скинію зібрання, і жертвник очистить, і священників і весь народ громади очистить. ³⁴ І нехай буде це для вас вічною постановою: очищати синів Ізраїлевих від усіх гріхів їхніх один раз на рік. І зробив він так, як повелів Господь Мойсеєві.

17 І сказав Господь Мойсеєві, говорячи: ² оголоси Аарону і синам його і всім синам Ізраїлевим і скажи їм: ось що повеліває Господь: ³ якщо хто з дому Ізраїлевого [або з прибульців, що приєдналися до вас] заколе тельця або вівцю чи козу в стані, або якщо хто заколе поза станом ⁴ і не приведе до входу скинії зібрання, [щоб принести у всепалення або в жертву за спасіння, угодну Господу, у приемні пахоці, і якщо хто заколе поза станом і до входу в скинію зібрання не принесе,] щоб представити в жертву Господу перед оселею Господньою, то людині тій буде поставлена кров: він пролив кров, і знищиться людина та з народу свого; ⁵ це для того, щоб

приводили сини Ізраїлеві жертви свої, які вони заколюють на полі, щоб приводили їх перед Господом до входу в скинію зібрання, до священника, і заколювали їх Господу в жертви мирні; ⁶ і покропить священник кров'ю жертвник Господній при вході у скинію зібрання і спалить жир у приемні пахоці Господу, ⁷ щоб вони надалі не приносили жертв своїм ідолам, за якими блудно ходять вони. Це нехай буде для них постановою вічною в роді їх.

⁸ *Ще* скажи їм: якщо хто з дому Ізраїлевого і з прибульців, які живуть між вами, приносить всепалення або жертву ⁹ і не приведе до входу у скинію зібрання, щоб принести її Господу, то знищиться людина та з народу свого. ¹⁰ Якщо хто з дому Ізраїлевого і з прибульців, які живуть між вами, буде їсти яку-небудь кров, то зверну лице Моє на душу того, хто буде їсти кров, і знищу її з народу її, ¹¹ тому що душа тіла в крові, і Я призначив її вам для жертвника, щоб очищати душі ваші, бо кров ця душу очищає; ¹² тому Я і сказав синам Ізраїлевим: жодна душа з вас не повинна їсти крові, і прибулець, що живе між вами, не повинен їсти крові. ¹³ Якщо хто із синів Ізраїлевих і з прибульців, що живуть між вами, на ловитві упіймає звіра або птаха, якого можна їсти, то він повинен дати витекти крові її і покрити її землею, ¹⁴ тому що душа всякого тіла є кров його, вона душа його; тому Я сказав синам Ізраїлевим: не їжте крові ні з якого тіла, тому що душа всякого тіла є кров його: усякий, хто буде їсти її, знищиться. ¹⁵ І всякий, хто буде їсти мертвечину або роздерте звіром, тубілець або прибулець, повинен вимити одержу свою й омитися водою,

[29] Лев. 23, 27. [34] Вих. 30, 10. Лев. 16, 2. Євр. 9, 7.

Глава 17. [2] Лев. 6, 25. [4] Бут. 17, 14. [6] Євр. 13, 11. Вих. 29, 18. [7] Лев. 20, 3.

Втор. 32, 17. [9] Нав. 22, 16. [10] Бут. 9, 4. Втор. 12, 23. Пс. 33, 17. [11] Втор. 12, 23. Кол. 1, 20. Євр. 9, 13. [14] Бут. 9, 4. Лев. 3, 17. [15] Лев. 11, 40. Втор. 14, 21. Єз. 44, 31.

і нечистий буде до вечора, а *потім* буде чистий; ¹⁶ якщо ж не вимие [одягу свого] і не обмие тіла свого, то понесе на собі беззаконня своє.

18 І сказав Господь Мойсєєві, говорячи: ² оголоси синам Ізраїлевим і скажи їм: Я Господь, Бог ваш. ³ За ділами землі Єгипетської, у якій ви жили, не чиніть, і за ділами землі Ханаанської, у яку Я веду вас, не чиніть, і за встановленнями їх не ходіть: ⁴ Мої закони виконуйте і Моїх постанов дотримуйтеся, чинячи за ними. Я Господь, Бог ваш. ⁵ Додержуйтеся постанов Моїх і законів Моїх, виконуючи які людина буде живою. Я Господь [Бог ваш].

⁶ Ніхто ні до якої родички за плоттю не повинен наближатися з тим, щоб відкрити наготу. Я Господь.

⁷ Нагоди батька твого і нагоди матері твоєї не відкривай: вона мати твоя, не відкривай нагоди її. ⁸ Нагоди дружини батька твого не відкривай: це нагота батька твого. ⁹ Нагоди сестри твоєї, дочки батька твого або дочки матері твоєї, народженої в домі або поза домом, не відкривай нагоди їх.

¹⁰ Нагоди дочки сина твого або дочки дочки твоєї, не відкривай нагоди їх, тому що вони твоя нагота. ¹¹ Нагоди дочки дружини батька твого, яка народилася від батька твого, вона сестра твоя [за батьком], не відкривай нагоди її. ¹² Нагоди сестри батька твого не відкривай, вона єдинокровна батькові твоєму. ¹³ Нагоди сестри матері твоєї не відкривай, бо вона єдинокровна матері твоїй.

¹⁴ Нагоди брата батька твого не відкривай і до дружини його не наближайся: вона тітка твоя. ¹⁵ Нагоди невістки твоєї не відкривай: вона дружина сина твого, не відкривай нагоди її. ¹⁶ Нагоди дружини брата

твого не відкривай, це нагота брата твого. ¹⁷ Нагоди дружини і дочки її не відкривай; дочки сина її і дочки дочки її не бери, щоб відкрити наготу їхню, вони єдинокровні її; це беззаконня. ¹⁸ Не бери дружини разом із сестрою її, щоб зробити її суперницею, щоб відкрити наготу її при ній, за життя її. ¹⁹ І до дружини під час очищення нечистот її не наближайся, щоб відкрити наготу її. ²⁰ І з дружиною ближнього твого не лягай, щоб вилити сім'я і осквернитися з нею. ²¹ Із дітей твоїх не віддавай на служіння Молоху і не знечещуй імені Бога твого. Я Господь. ²² Не лягай з чоловіком як з жінкою: це мерзенність. ²³ І ні з якою худобою не лягай, щоб вилити [сім'я] і осквернитися від цього; і жінка не повинна ставати перед худобою для злучення з нею: це мерзенно.

²⁴ Не опоганюйте себе нічим цим, тому що всім цим опоганили себе народи, яких Я проганяю від вас: ²⁵ і опоганилася земля, і Я споглянув на беззаконня її, і звергла з себе земля тих, що жили на ній. ²⁶ А ви дотримуйтеся постанов Моїх і законів Моїх і не робіть усіх цих гидот, ні тубілець, ні прибулець, що живе між вами, ²⁷ тому що всі ці мерзоти робили люди цієї землі, що перед вами, і опоганилася земля; ²⁸ щоб і вас не звергла із себе земля, коли ви станете опоганювати її, як вона звергла народи, що були раніше вас; ²⁹ бо якщо хто буде робити усі ці мерзоти, то душі, які роблять це, знищені будуть з народу свого. ³⁰ Отже, дотримуйтеся повелінь Моїх, щоб не чинити за гидотними звичаями, за якими чинили раніше за вас, і щоб не опоганюватися ними. Я Господь, Бог ваш.

Глава 18. [2] Лев. 11, 44. [4] Мф 15, 3. [5] Єз. 20, 11. Неєм. 9, 29. Рим. 10, 5. Гал. 3, 12. [6] 2 Цар. 16, 22. [7] Бут. 9, 22–23; 19, 32. Єз. 22, 10. [8] Втор. 27, 20. 2 Цар. 16, 22. Єз. 22, 10. [9] Втор. 27, 22. 2 Цар. 13, 12. Єз. 22, 11. [12] Лев. 20, 19. [14] Лев. 20, 20. [15] Бут. 38,

16. Втор. 27, 23. Єз. 22, 11. [16] Лев. 20, 21. Мф 14, 4. Мк 6, 18. [17] Лев. 20, 14. [19] Лев. 15, 19. [20] Лев. 20, 10. [21] Лев. 20, 2. 4 Цар. 23, 10. [22] Рим. 1, 27. 1 Кор. 6, 9. [23] Вих. 22, 19. [24] Лев. 20, 23. 4 Цар. 17, 15. [25] Іс. 26, 21. [28] Лев. 20, 22. [30] Лев. 19, 37; 20, 8.

19 І сказав Господь Мойсеєві, говорячи: ² оголоси всій громаді синів Ізраїлевих і скажи їм: будьте святими, бо святий Я Господь, Бог ваш. ³ Бійтеся кожен матері своєї і батька свого і суботи Мої зберігайте. Я Господь, Бог ваш. ⁴ Не звертайтеся до ідолів і богів відлитих не робіть собі. Я Господь, Бог ваш. ⁵ Коли будете приносити Господу жертву мирну, то приносьте її, щоб придбати собі благовоління: ⁶ у день жертвоприношення вашого і на другий день слід з'їсти її, а те, що залишилося до третього дня, треба спалити на вогні; ⁷ якщо ж хто стане їсти її на третій день, це мерзенно, це не буде благоприємне; ⁸ хто стане їсти її, той понесе на собі гріх, бо він осквернив святиню Господню, і зničиться душа та з народу свого. ⁹ Коли будете жати жнива на землі вашій, не дожинай до краю поля твого, і залишків від жнив твоїх не підбирай, ¹⁰ і виноградника твого не обирай дочиста, і ягід, що попадали у винограднику, не підбирай; залиш це бідному і прибульцеві. Я Господь, Бог ваш. ¹¹ Не крадіть, не говоріть неправди і не обманюйте одне одного. ¹² Не клянись ім'ям Моїм у неправді, і не знечешуй імені Бога твого. Я Господь [Бог ваш]. ¹³ Не кривди ближнього твого і не грабуй. Плата найманцеві не повинна залишатися в тебе до ранку. ¹⁴ Не лихослов глухого і перед сліпим не клади нічого, щоб не спіткнувся він; бійся [Господа] Бога твого. Я Господь [Бог ваш]. ¹⁵ Не чиніть неправди на суді; не будь упереджений до жебрака і не догоджай лицю великого; за правдою суди ближнього твого. ¹⁶ Не ходи пліткарем у народі твоєму і не

повставай на життя ближнього твого. Я Господь [Бог ваш]. ¹⁷ Не ворогуй на брата твого у серці твоєму; викрий ближнього твого, і не понесеш за нього гріха. ¹⁸ Не мстися і не май злоби на синів народу твого, але люби ближнього твого, як самого себе. Я Господь [Бог ваш]. ¹⁹ Уставів Моїх додержуйте; худоби твоєї не зводь з іншою породою; поля твого не засівай двома родами *насіння*; в одяг з різнорідних ниток, з вовни і льону, не одягайся. ²⁰ Якщо хто переспить з жінкою, а вона раба, заручена з чоловіком, але ще не викуплена, або свобода ще не дана їй, то слід покарати їх, але не смертю, тому що вона невільна: ²¹ нехай приведе він Господу до входу в скинію зібрання жертву за провину, барана в жертву за провину свою; ²² і очистить його священик бараном за провину перед Господом від гріха, яким він згрішив, і прощений буде йому гріх, яким він згрішив. ²³ Коли прийдете в землю, [яку Господь Бог дасть вам,] і посадите яке-небудь плодове дерево, то плоди його вважайте за необрізані: три роки слід вважати їх за необрізані, не слід їсти їх; ²⁴ а на четвертий рік усі плоди його повинні бути посвячені для свят Господніх; ²⁵ на п'ятий же рік ви можете їсти плоди його і збирати собі всі здобутки його. Я Господь, Бог ваш. ²⁶ Не їжте з кров'ю; не ворожіть і не гадайте. ²⁷ Не стрижіть голови вашої навкруги, і не псує край бороди твоєї. ²⁸ Заради померлого не робіть нарізів на тілі вашому і не наколюйте на собі письмен. Я Господь [Бог ваш]. ²⁹ Не оскверняй дочки твоєї, допускаючи її до блуду, щоб не блудодіяла земля і не наповни-

Глава 19. [2] Лев. 11, 44. 1 Пет. 1, 15–16. [3] Вих. 20, 12. Сир. 3, 6–9. Вих. 20, 8. [4] Вих. 20, 4. [5] Лев. 3, 1. [6] Лев. 7, 16–17. [7] Лев. 7, 18. [8] Бут. 17, 14. [9] Лев. 23, 22. Втор. 24, 19. [11] Вих. 20, 15. [12] Вих. 20, 7. Втор. 5, 11. Мф 5, 33. [13] Сир. 10, 6. Втор. 24, 14. Тов. 4, 14. Сир. 34, 22. [15] Втор. 1,

17; 16, 19. Сир. 42, 1. Притч. 24, 23. Як. 2, 1. [17] 1 Ін 2, 11; 3, 15. Мф 18, 15. Лк 17, 3. [18] Мф 5, 43; 22, 39. Мк 12, 31. Рим. 13, 9. Гал. 5, 14. Як. 2, 8. [22] Лев. 4, 26; 5, 13. [23] Втор. 20, 6. [24] Неєм. 10, 35. [26] Втор. 18, 10. 4 Цар. 21, 6. [28] Втор. 14, 1. 3 Цар. 18, 28. [29] Сир. 26, 13.

лася земля розпустою.³⁰ Суботи Мої зберігайте і святитилице Мое шануйте. Я Господь.³¹ Не звертайтеся до тих, хто викликає мертвих, і до чарівників не ходіть, і не доводьте себе до опоганення від них. Я Господь, Бог ваш.³² Перед лицем сивого вставай і шануй лице старця, і бійся [Господа] Бога твого. Я Господь [Бог ваш].³³ Коли оселиться прибулець у землі вашій, не пригноблюйте його:³⁴ прибулець, який оселився у вас, нехай буде для вас те саме, що тубілець ваш; люби його, як себе; тому що і ви були прибульцями в землі Єгипетській. Я Господь, Бог ваш.³⁵ Не чиніть неправди в суді, у мірі, у вазі й у вимірі:³⁶ нехай будуть у вас терези правильні, гирі правильні, ефа правильна і гин правильний. Я Господь, Бог ваш, Який вивів вас із землі Єгипетської.³⁷ Дотримуйтеся усіх уставів Моїх і всіх законів Моїх і виконуйте їх. Я Господь [Бог ваш].

20 І сказав Господь Мойсеєві, говорячи:² скажи це синам Ізраїлевим: хто із синів Ізраїлевих і з прибульців, що живуть між ізраїльтянами, дасть дітей своїх Молоху, той нехай буде відданий на смерть: народ землі нехай поб'є його камінням;³ і Я зверну лице Мое на людину ту і знищу її з народу її за те, що вона дала дітей своїх Молохові, щоб осквернити святитилице Мое і зганьбити святе ім'я Мое;⁴ і якщо народ землі не зверне очей своїх на людину ту, коли вона дасть дітей своїх Молохові, і не умертвить її,⁵ то Я зверну лице Мое на людину ту і на рід її і винищу його з народу його, і всіх, хто блудить слідами її, щоб ходити блудно услід Молохові.⁶ І якщо

яка душа звернеться до тих, хто викликає мертвих і до чаклунів, щоб блудно ходити услід їм, то Я зверну лице Мое на ту душу і знищу її з народу її.⁷ Освячайте себе і будьте святими, бо Я Господь, Бог ваш, [святий].⁸ Дотримуйтеся постанов Моїх і виконуйте їх, бо Я Господь, що освячує вас.⁹ Хто буде лихословити батька свого або матір свою, той нехай буде відданий на смерть; батька свого і матір свою він лихословив: кров його на ньому.¹⁰ Якщо хто буде перелюбствувати з жінкою одруженою, якщо хто буде перелюбствувати з дружиною ближнього свого, – нехай будуть віддані на смерть і перелюбник і перелюбниця.¹¹ Хто ляже з дружиною батька свого, той відкрив наготу батька свого: обоє вони нехай будуть віддані на смерть, кров їхня на них.¹² Якщо хто ляже з невісткою своєю, то обоє вони нехай будуть віддані на смерть: мерзотність зробили вони, кров їхня на них.¹³ Якщо хто ляже з чоловіком, як з жінкою, то обоє вони зробили мерзотність: нехай будуть віддані на смерть, кров їхня на них.¹⁴ Якщо хто візьме собі дружину і матір її: це беззаконня; на вогні слід спалити його і їх, щоб не було беззаконня між вами.¹⁵ Хто змішається з худобою, того віддати на смерть, і худобу вбийте.¹⁶ Якщо жінка піде до якоїнебудь худоби, щоб злучитися з нею, то убий жінку і худобу: нехай будуть вони віддані на смерть, кров їхня на них.¹⁷ Якщо хто візьме сестру свою, дочку батька свого або дочку матері своєї, і побачить наготу її, і вона побачить наготу його: це сором, нехай будуть вони знищені перед очима синів народу свого; він

[30] Лев. 23, 2. [31] Лев. 20, 6. Втор. 18, 11. Іс. 8, 19. [32] Сир. 8, 7. [33] Вих. 22, 21. [36] Втор. 25, 13–15. Притч. 11, 1. Єз. 45, 10. [37] Лев. 18, 30. Втор. 7, 12.

Глава 20. [2] Лев. 18, 21. 4 Цар. 23, 10. [6] Лев. 19, 31. [7] Лев. 11, 44; 19, 2. 1 Пет. 1,

15–16. [9] Вих. 21, 17. Притч. 20, 20. Мф 15, 4. Мк 7, 10. [10] Втор. 22, 22. Ін 8, 4–5. [11] Бут. 35, 22. [12] Бут. 38, 16. 1 Кор. 6, 9. [13] Лев. 18, 22. Рим. 1, 27. 1 Кор. 6, 9. [14] Лев. 18, 17. [15] Лев. 18, 23. [17] Лев. 18, 9.

відкрив наготу сестри своєї: гріх свій понесе він. ¹⁸ Якщо хто ляже з дружиною під час хвороби *кровоочищення* і відкриє наготу її, то він відкрив течу її, і вона відкрила течу крові своєї: обоє вони нехай будуть знищені з народу свого. ¹⁹ Нагоди сестри матері твоєї і сестри батька твого не відкривай, бо такий оголює плоть свою: гріх свій понесуть вони. ²⁰ Хто ляже з тіткою своєю, той відкрив наготу дядька свого; гріх свій понесуть вони, бездітними помруть. ²¹ Якщо хто візьме дружину брата свого: це огидно; він відкрив наготу брата свого, бездітними будуть вони.

²² Дотримуйтесь усіх уставів Моїх і всіх законів Моїх і виконуйте їх, – і не звергне вас із себе земля, в яку Я веду вас жити. ²³ Не чиніть за звичаями народу, який Я проганяю від вас; тому що вони все це робили, і Я обурився на них, ²⁴ і сказав Я вам: ви володарюйте землею їхньою, і вам віддаю у спадщину землю, в якій тече молоко і мед. Я Господь, Бог ваш, Який відділив вас від усіх народів. ²⁵ Відрізняйте худобу чисту від нечистої і птаха чистого від нечистого і не оскверняйте душ ваших худобою і птахами і всім, що плазує по землі, що визначив Я, як нечисте. ²⁶ Будьте переді Мною святі, бо Я святий Господь [Бог ваш], і Я відокремив вас від народів, щоб ви були Мої. ²⁷ Чоловік чи жінка, якщо будуть вони викликати мертвих або ворожити, нехай будуть віддані на смерть: камінням слід побити їх, кров їхня на них.

21 І сказав Господь Мойсеєві: оголоси священикам, синам Аароновим, і скажи їм: нехай не оскверняють себе *дотиком* до померлого з народу свого; ² тільки до

близького родича свого, до матері своєї і до батька свого, до сина свого і дочки своєї, до брата свого ³ і до сестри своєї, дівчини, що живе при ньому і не була заміжня, можна йому *доторкатися*, не осквернюючи себе; ⁴ і *доторканням* до кого б то не було в народі своєму не повинен він оскверняти себе, щоб не стати нечистим. ⁵ Вони не повинні голити голови своєї і підстригати краї бороди своєї і робити нарізи на тілі своєму. ⁶ Вони повинні бути святими Богові своєму і не повинні нечестити імені Бога свого, тому що вони приносять жертви Господу, хліб Богу своєму, і тому повинні бути святими. ⁷ Вони не повинні брати за себе блудницю і знечещену, не повинні брати і жінку, вигнану чоловіком своїм, бо вони святі [Господу] Богу своєму. ⁸ Святі його, бо він приносить хліб [Господу] Богу своєму: нехай буде він у тебе святим, бо святий Я Господь, Який освячує вас. ⁹ Якщо дочка священика осквернить себе блудодіянням, то вона нечестить батька свого; вогнем слід спалити її.

¹⁰ Великий же священик з братів своїх, на голову якого полито елей помазання, і який освячений, щоб облачатися у *священні* одязі, не повинен оголювати голови своєї і роздирати одязі своєї; ¹¹ і ні до якого померлого не повинен він приступати: навіть *дотиком до померлого* батька свого і матері своєї він не повинен оскверняти себе. ¹² І від святилиця він не повинен відходити і нечестити святилице Бога свого, бо освячення елеем помазання Бога його на ньому. Я Господь. ¹³ За дружину він повинен брати дівчину [з народу свого]; ¹⁴ вдову, або вигнану, або знечещену, [або] блудницю, не

[18] Лев. 15, 24. Єз. 18, 6. [19] Лев. 18, 12. [20] Ос. 9, 11–12. [21] Лев. 18, 16. Мк 6, 18. [22] Лев. 18, 28, 30. [23] Лев. 18, 24. Втор. 9, 5. [24] Вих. 3, 8; 13, 5. [25] Втор. 14, 4. [26] Лев. 11, 45; 19, 2. Мф 5, 48, [27] Втор. 18, 11. 1 Цар. 28, 7.

Глава 21. [1] Єз. 44, 25. [2] Чис. 6, 7. [5] Лев. 19, 27. Втор. 14, 1. Єз. 44, 20. [7] Єз. 44, 22. Еф. 5, 27. [8] Лев. 11, 44. [10] Вих. 28, 41. Лев. 10, 6. [11] Чис. 6, 7; 9, 6. [12] Лев. 10, 7. Вих. 28, 38. [13] Єз. 44, 22.

повинен він брати, але дівчину з народу свого повинен він брати за дружину; ¹⁵ він не повинен ганьбити сімені свого в народі своєму, бо Я Господь [Бог], що освячує його.

¹⁶ І сказав Господь Мойсеєві, говорячи: ¹⁷ скажи Аарону: ніхто з сімені твого в усі роди їх, у якого на тілі буде вада, не повинен приступати, щоб приносити хліб Богу своєму; ¹⁸ ніхто, у кого на тілі є вада, не повинен приступати, ні сліпий, ні кульгавий, ні потворний, ¹⁹ ні такий, у якого переламана нога або переламана рука, ²⁰ ні горбатий, ні із сухим органом, ні з більмом на оці, ні коростявий, ні паршивий, ні з пошкодженими ядрами; ²¹ жоден чоловік з сімені Аарона священика, у якого на тілі є вада, не повинен приступати, щоб приносити жертви Господу; вада на ньому, тому не повинен він приступати, щоб приносити хліб Богу своєму; ²² хліб Бога свого з великих святинь і зі святинь він може їсти; ²³ але до завіси не повинен він приходити і до жертovníка не повинен приступати, тому що вада на ньому: не повинен він нечестити святилища Мого, бо Я Господь, що освячує їх. ²⁴ І оголосив це Мойсей Аарону і синам його і всім синам Ізраїлевим.

22 І сказав Господь Мойсеєві, говорячи: ² скажи Аарону і синам його, щоб вони обережно поводитися зі святинями синів Ізраїлевих і не ганьбили святого імені Мого в тому, що вони посвячують Мені. Я Господь. ³ Скажи їм: якщо хто з усіх нащадків ваших в роди ваші, маючи на собі нечистоту, приступить до святинь, які посвячують сини Ізраїлеві Господу, то знищиться душа та від лица Мого. Я Господь [Бог ваш]. ⁴ Хто із сімені Ааронового

прокажений, або має течу, той не повинен їсти святинь, поки не очиститься; і хто доторкнеться до чогонбудь нечистого від мертвого, або в кого трапиться вилив сімені, ⁵ або хто доторкнеться до якого-небудь гада, від якого він стане нечистим, або до людини, від якої він стане нечистим якою б то не було нечистотою, – ⁶ той, хто доторкнеться до цього, нечистий буде до вечора і не повинен їсти святинь, раніше ніж омие тіло своє водою; ⁷ але коли заїде сонце і він очиститься, тоді може він їсти святині, бо це його їжа. ⁸ Мертвечини і роздертого звіром він не повинен їсти, щоб не осквернитися цим. Я Господь. ⁹ Нехай дотримуються вони повелінь Моїх, щоб не понести на собі гріха і не померти в ньому, коли порушать це. Я Господь [Бог], що освячує їх. ¹⁰ Ніхто сторонній не повинен їсти святині; хто оселився у священика і найманець не повинен їсти святині; ¹¹ якщо ж священик купить собі чоловіка за срібло, то цей може їсти її; також і домашні його можуть їсти хліб його. ¹² Якщо дочка священика вийде заміж за стороннього, то вона не повинна їсти принесених святинь; ¹³ коли ж дочка священика буде вдовою, або розведеною, і дітей немає в неї, і повернеться в дім батька свого, як була в молодості своїй, тоді вона може їсти хліб батька свого; а сторонній ніхто не повинен їсти його. ¹⁴ Хто помилково з'їсть що-небудь зі святині, той повинен віддати священику святиню і докласти до неї п'яту її частку. ¹⁵ Священики самі не повинні ганьбити святині синів Ізраїлевих, які вони приносять Господу, ¹⁶ і не повинні накликає на себе провину в злочині, коли будуть їсти святині свої, бо Я Господь, що освячує їх.

[17] 1 Тит. 3, 2. Тит. 1, 7. [18] 1 Тим. 6, 14. 2 Пет. 3, 14. [23] Лев. 22, 9.

Глава 22. [2] Лев. 6, 25. Чис. 6, 23. [4] Лев. 15, 2, 16. 2 Пар. 30, 18. [5] Лев. 11, 29.

[6] Лев. 11, 24. 2 Пет. 3, 14. [8] Вих. 22, 31. Єз. 44, 31. [9] Лев. 5, 1. [10] Вих. 12, 44. [13] Лев. 10, 14. [14] Лев. 5, 15. [16] Лев. 21, 8.

¹⁷ І сказав Господь Мойсеєві, говорячи: ¹⁸ оголоси Аарону і синам його і всім синам Ізраїлевим і скажи їм: якщо хто з дому Ізраїлевого, або із прибульців, [що оселилися] між ізраїльтянами, чи за якоюсь обітницею, або з ревности приносять жертву свою, яку приносять Господу у всепалення, ¹⁹ то, щоб цим придбати благовоління від Бога, жертва повинна бути без вад, чоловічої статі, з великої худоби, з овець і з кіз; ²⁰ ніякої тварини, на якій є вада, не приносьте [Господу], бо це не придбає вам благовоління. ²¹ І якщо хто приносить вам мирну жертву Господу, виконуючи обітницю, або з ревности, [або у свята ваші,] з великої худоби або з дрібної, то жертва повинна бути без вад, щоб бути угодною Богу: ніякої вади не повинно бути на ній; ²² тварини сліпої, або пошкодженої, або потворної, або хворої, або коростявої, або паршивої, таких не приносьте Господу і в жертву не давайте їх на жертovníк Господній; ²³ тельця й агнця з кінцівками, надмірно довгими або короткими, у жертву ревности принести можеш; а якщо за обітницею, то це не угодно буде Богу; ²⁴ тварину, у якої ядра розчавлені, розбиті, відірвані або вирізані, не приносьте Господу й у землі вашій не робіть цього, ²⁵ і з рук іноземців не приносьте всіх таких тварин у дар Богу вашому, бо на них пошкодження, порок на них: не придбають вони вам благовоління.

²⁶ І сказав Господь Мойсеєві, говорячи: ²⁷ коли народиться теля, або ягня, або козеня, то сім днів воно має пробути при матері своїй, а від восьмого дня і далі буде благовгодне для приношення в жертву Господу; ²⁸ але ні корови, ні вівці не заклойте в один день з породженням

її. ²⁹ Якщо приносите Господу жертву подяки, то приносьте її так, щоб вона придбала вам благовоління; ³⁰ у той самий день слід з'їсти її, не залишайте від неї до ранку. Я Господь.

³¹ І дотримуйтеся заповідей Моїх і виконуйте їх. Я Господь. ³² Не ганьбіть святого імені Мого, щоб Я був святим серед синів Ізраїлевих. Я Господь, Який освячує вас, ³³ Який вивів вас із землі Єгипетської, щоб бути вашим Богом. Я Господь.

23 І сказав Господь Мойсеєві, говорячи: ² оголоси синам Ізраїлевим і скажи їм про свята Господні, в які слід скликати священне зібрання. Ось свята Мої: ³ шість днів можна робити справи, а в сьомий день субота спокою, священне зібрання; ніякої справи не робіть; це субота Господня у всіх оселях ваших.

⁴ Ось свята Господні, священні зібрання, які ви повинні скликати у свій час: ⁵ у перший місяць, у чотирнадцятий [день] місяця увечері Пасха Господня; ⁶ і в п'ятнадцятий день того самого місяця свято опрісноків Господу; сім днів їжте опрісноки; ⁷ у перший день нехай буде у вас священне зібрання; ніякої роботи не виконуйте; ⁸ і протягом семи днів приносьте жертви Господу; у сьомий день також священне зібрання; ніякої роботи не виконуйте.

⁹ І сказав Господь Мойсеєві, говорячи: ¹⁰ оголоси синам Ізраїлевим і скажи їм: коли прийдете в землю, яку Я даю вам, і будете жати на ній жнива, то принесіть перший сніп жнив ваших до священника; ¹¹ він піднесе цей сніп перед Господом, щоб вам придбати благовоління; на другий день свята піднесе його священник; ¹² і в день возношення снопа принесіть у всепалення Господу агнця однолітнього, без вад, ¹³ і з ним

[18] Пс. 49, 14. [20] Втор. 15, 21. Сир. 35, 11. [21] Лев. 7, 16. [22] Мал. 1, 8, 13. [27] Вих. 22, 30. [28] Втор. 22, 6. [29] Лев. 7, 12. [30] Лев. 7, 15–16. [31] Лев. 18, 30. [32] Лев. 10, 3; 21, 8. [33] Вих. 13, 3.

Глава 23. [3] Вих. 20, 9. Втор. 5, 13. Євр. 4, 4. [5] Вих. 12, 18. Чис. 28, 16. [8] Втор. 16, 8. [10] 1 Кор. 15, 20. Кол. 1, 18. [11] Вих. 29, 28. [13] Лев. 2, 1. Вих. 16, 36.

хлібного приношення дві десятих частини ефи пшеничного борошна, змішаного з елеєм, у жертву Господу, у приємні пахоці, й узливання до неї чверть гина вина; ¹⁴ ніякого нового хліба, ні сушених зерен, ні зерен сирих не їжте до того дня, в який принесете приношення Богу вашому: це вічна постанова в роди ваші у всіх оселях ваших. ¹⁵ Відрахуйте собі від першого дня після свята, від того дня, у який приносите сніп потрясання, сім повних тижнів, ¹⁶ до першого дня після сьомого тижня відрахуйте п'ятдесят днів, і тоді принесіть нове хлібне приношення Господу: ¹⁷ від осель ваших приносьте два хліби возношення, які повинні складатися з двох десятих частин ефи пшеничного борошна і повинні бути спечені кислі, як перший плід Господу; ¹⁸ разом із хлібами представте сім агнів без вад, однолітніх, і з великої худоби одного тельця і двох баранів [без вад]; нехай буде це у всепалення Господу, і хлібне приношення й узливання до них, у жертву, у приємні пахоці Господу. ¹⁹ Приготуйте також з отари кіз одного козла в жертву за гріх і двох однолітніх агнів у жертву миру [разом із хлібом першого плоду]; ²⁰ священник повинен принести це, потрясаючи перед Господом, разом з хлібами потрясіння першого плоду і з двома агнцями, і це буде святиною Господу; священникові, [який приносить, це належить]; ²¹ і скликайте народ у цей день, священне зібрання нехай буде у вас, ніякої роботи не виконуйте: це постанова вічна у всіх оселях ваших у роди ваші. ²² Коли будете жати жниво на землі вашій, не дожинай до краю поля твого, коли жнеш, і залишок від жаття твого не підбирай; бідному і прибульцеві залиш це. Я Господь, Бог ваш.

²³ І сказав Господь Мойсеєві, говорячи: ²⁴ скажи синам Ізраїлевим: у сьомий місяць, у перший [день] місяця нехай буде у вас спокій, свято труб, священне зібрання [нехай буде у вас]; ²⁵ ніякої роботи не виконуйте і приносьте жертву Господу.

²⁶ І сказав Господь Мойсеєві, говорячи: ²⁷ також у дев'ятий [день] сьомого місяця цього, день очищення, нехай буде у вас священне зібрання; смиряйте душі ваші і приносьте жертву Господу; ²⁸ ніякої справи не робіть у день цей, бо це день очищення, щоб очистити вас перед лицем Господа, Бога вашого; ²⁹ а всяка душа, що не смирить себе в цей день, знищиться з народу свого; ³⁰ і якщо яка душа буде робити яку-небудь справу в день цей, Я знищу ту душу з народу її; ³¹ ніякої справи не робіть: ця постанова вічна в роди ваші, в усіх оселях ваших; ³² це для вас субота спокою, і смиряйте душі ваші, з вечора дев'ятого [дня] місяця; від вечора до вечора [десятого дня місяця] святкуйте суботу вашу.

³³ І сказав Господь Мойсеєві, говорячи: ³⁴ скажи синам Ізраїлевим: з п'ятнадцятого дня того самого сьомого місяця свято кущів, сім днів Господу; ³⁵ у перший день священне зібрання, ніякої роботи не виконуйте; ³⁶ протягом семи днів приносьте жертву Господу; у восьмий день священне зібрання нехай буде у вас, і приносьте жертву Господу: це віддання свята, ніякої роботи не виконуйте. ³⁷ Ось свята Господні, в які слід скликати священне зібрання, щоб приносити у жертву Господу всепалення, хлібне приношення, заколені жертви й узливання, кожне у свій день, ³⁸ крім субот Господніх і крім дарів ваших, і крім всіх обіниць ваших і крім усього, що приноситься з ревности вашої, що ви

[14] Лев. 2, 14. [15] Втор. 16, 9. Вих. 35, 21. [16] Чис. 28, 26. [21] Чис. 28, 26. [22] Лев. 19, 9. Втор. 24, 19. [24] 3 Цар. 8, 2. Чис. 29, 1.

Пс. 80, 4. [27] Лев. 16, 29. [32] Лев. 16, 31. [34] Ін 7, 2. [36] Чис. 29, 35. Неем. 8, 18. Ін 7, 37. [37] Чис. 29, 2.

даєте Господу. ³⁹ А в п'ятнадцятий день сьомого місяця, коли ви збираєте врожай землі, святкуйте свято Господне сім днів: у перший день спокій і у восьмий день спокій; ⁴⁰ у перший день візьміть собі віття красивих дерев, віття пальмове і віття дерев широколистих і верб річкових, і веселіться перед Господом Богом вашим сім днів; ⁴¹ і святкуйте це свято Господне сім днів у році: це постанова вічна в роди ваші; у сьомий місяць святкуйте його; ⁴² у кущах живіть сім днів; усякий тубілець ізраїльтянин повинен жити в кущах, ⁴³ щоб знали роди ваші, що в кущах оселив Я синів Ізраїлевих, коли вивів їх із землі Єгипетської. Я Господь, Бог ваш. ⁴⁴ І оголосив Мойсей синам Ізраїлевим про свято Господні.

24 І сказав Господь Мойсеєві, говорячи: ² накажи синам Ізраїлевим, щоб вони принесли тобі єлею чистого, вичавленого, для освітлення, щоб постійно горів світильник; ³ ззовні завіси ковчега одкровення в шкіні зібрання Аарон [і сини його] повинні ставити його перед Господом з вечора до ранку завжди: це вічна постанова в роди ваші; ⁴ на свічнику чистому повинні вони ставити світильник перед Господом завжди. ⁵ І візьми пшеничного борошна і спечи з нього дванадцять хлібів; у кожному хлібі повинні бути дві десятих ефи; ⁶ і поклади їх у два ряди, по шість у ряд, на чистому столі перед Господом; ⁷ і поклади на [кожен] ряд чистого ливану [і соли], і буде це при хлібі, у пам'ять, у жертву Господу; ⁸ у кожен день суботи постійно слід класти їх перед Господом від синів Ізраїлевих: це завіт вічний; ⁹ вони будуть належати Аарону і синам його, які будуть їсти їх на святому місці, бо це

велика святиня для них із жертв Господніх: це постанова вічна.

¹⁰ І вийшов син однієї ізраїльтянки, що народилася від єгиптянина, до синів Ізраїлевих, і посварився у стані син ізраїльтянки з ізраїльтянином; ¹¹ хулив син ізраїльтянки ім'я [Господне] і лихословив. І привели його до Мойсея [ім'я ж матері його Саломиф, дочка Давриїна, з племені Данового]; ¹² і посадили його під варту, доки не буде оголошена їм воля Господня.

¹³ І сказав Господь Мойсеєві, говорячи: ¹⁴ виведи того, хто лихословив, геть зі стану, і всі, хто чув, нехай покладуть руки свої на голову його, і вся громада поб'є його камінням; ¹⁵ і синам Ізраїлевим скажи: хто буде лихословити Бога свого, той понесе гріх свій; ¹⁶ і хулитель ім'я Господнього повинен померти, камінням поб'є його вся громада: чи прибулець, чи тубілець стане хулити ім'я [Господне], відданий буде на смерть. ¹⁷ Хто уб'є яку-небудь людину, той відданий буде на смерть. ¹⁸ Хто уб'є худобу, повинен заплатити за неї, худобу за худобу. ¹⁹ Хто зробить ушкодження на тілі ближнього свого, тому слід зробити те саме, що він зробив: ²⁰ перелом за перелом, око за око, зуб за зуб; як він зробив ушкодження на тілі людини, так і йому треба зробити. ²¹ Хто уб'є худобу, повинен заплатити за неї; а хто уб'є людину, того треба віддати на смерть. ²² Один суд повинен бути у вас, як для прибульця, так і для тубільця; бо Я Господь, Бог ваш. ²³ І сказав Мойсей синам Ізраїлевим; і вивели того, хто лихословив, геть зі стану, і побили його камінням, і зробили сини Ізраїлеві, як повелів Господь Мойсеєві.

[40] Неем. 8, 14–16. Мф 21, 8. Пс. 117, 24.

Глава 24. [2] Вих. 27, 20. [3] 1 Цар. 3, 3. Вих. 27, 21. [4] Вих. 25, 31. Ін 1, 7. [5] Вих. 25, 30. Мф 12, 4. Лк 6, 4. [6] Вих. 25, 30. [7] Ін 6, 35. [8] Мф 12, 5. [9] Лев. 8, 31. Вих. 29,

32. Мф 12, 4. Мк 2, 26. [11] Втор. 28, 58. Мф 9, 3. [12] Чис. 15, 34. [16] Вих. 20, 7. Мф 26, 65. [17] Вих. 21, 12. [19] Вих. 21, 24. Втор. 19, 21. [20] Вих. 21, 24. Втор. 19, 21. Мф 5, 38. [22] Вих. 12, 49. Втор. 1, 16.

25 І сказав Господь Мойсею на горі Синаї, говорячи: ² оголоси синам Ізраїлевим і скажи їм: коли прийдете в землю, яку Я даю вам, тоді земля повинна покоїтися в суботу Господню; ³ шість років засівай поле твоє і шість років обрізуй виноградник твій, і збирай плоди їх, ⁴ а в сьомий рік буде субота спокою землі, субота Господня: поля твого не засівай і виноградника твого не обрізуй; ⁵ що саме виросте на жнивні твоєму, не пожинай, і грон з необрізаної лози твоєї не знімай; нехай буде це рік спокою землі; ⁶ і буде це упродовж суботи землі усім вам у їжу, тобі і рабові твоєму, і рабі твоїй, і найманцеві твоєму, і поселенцеві твоєму, що оселився у тебе; ⁷ і худобі твоїй і звірам, які на землі твоїй, нехай будуть усі плоди її в їжу.

⁸ І нарахуй собі сім суботних років, сім разів по сім років, щоб було у тебе в семи суботних роках сорок дев'ять років; ⁹ і засурми трубою в сьомий місяць, у десятий [день] місяця, у день очищення засурміть трубою по всій землі вашій; ¹⁰ і освятить п'ятдесятити рік і оголосить свободу на землі всім жителям її: нехай буде це у вас ювілей; і поверніться кожен у володіння своє, і кожен поверніться у своє плем'я. ¹¹ П'ятдесятити рік нехай буде у вас ювілейний: не сійте і не жніть, що саме виросте на землі, і не знімайте ягід з необрізаної лози, ¹² бо це ювілей: священним нехай буде він для вас; з поля їжте врожай його. ¹³ В ювілейний рік повертайтеся кожен у володіння своє. ¹⁴ Якщо будеш продавати що ближньому твоєму, або будеш купувати що у ближнього твого, не кривдьте одне одного; ¹⁵ за розрахунком років після ювілею ти повинен купувати у ближнього твого,

і за розрахунком років прибутку він повинен продавати тобі; ¹⁶ якщо багато залишається років, збільши ціну; а якщо мало років залишається, зменши ціну, бо за відповідну кількість років жнив він продає тобі. ¹⁷ Не кривдьте одне одного; бійся Бога твого, бо Я Господь, Бог ваш. ¹⁸ Виконуйте постанови Мої, і зберігайте закони Мої і виконуйте їх, і будете жити спокійно на землі; ¹⁹ і буде земля давати плід свій, і будете їсти досита, і будете жити спокійно на ній. ²⁰ Якщо скажете: що ж нам їсти в сьомий рік, коли ми не будемо ні сіяти, ні збирати врожаї наші? ²¹ Я пошлю благословення Мое на вас у шостий рік, і він принесе врожаю на три роки; ²² і будете сіяти у восьмий рік, але будете їсти врожаї старі до дев'ятого року; доки не вистигне врожай його, будете їсти старе.

²³ Землю не слід продавати назавжди, бо Моя земля: ви прибульці і поселенці у Мене; ²⁴ по всій землі володіння вашого дозволяйте викуп землі. ²⁵ Якщо брат твій зубожіє і продасть від володіння свого, то прийде близький його родич і викупить продане братом його; ²⁶ якщо ж нема кому за нього викупити, але сам він буде мати достаток і знайде, скільки потрібно на викуп, ²⁷ то нехай він розрахує роки продажу свого і поверне залишок тому, кому він продав, і вступить знову у володіння своє; ²⁸ якщо ж не знайде рука його, скільки потрібно повернути йому, то продане ним залишиться у руках покупця до ювілейного року, а в ювілейний рік відійде воно, і він знову вступить у володіння своє. ²⁹ Якщо хто продасть житловий будинок у місті, огороженому стіною, то викупити його можна до закін-

Глава 25. [3] Вих. 23, 10. [4] Втор. 15, 1. [9] Лев. 23, 27. [10] Втор. 15, 1. Ис. 61, 2. Лев. 27, 24. [13] Чис. 36, 4. [14] Лев. 19, 13. 1 Сол. 4, 6. [17] Лев. 19, 14. [18] Лев. 18, 30. 3 Цар.

4, 25. [19] Пс. 66, 7. Ис. 1, 19. Єз. 34, 27. [21] Втор. 28, 8. [23] Чис. 36, 7. 3 Цар. 21, 1–3. [25] Іов. 19, 25. [26] Чис. 35, 12.

чення року від продажу його: протягом року викупити його можна; ³⁰ якщо ж не буде він викуплений до закінчення цілого року, то будинок, який у місті, що має стіну, залишиться назавжди у покупця його в роди його, і в ювілей не відійде від нього. ³¹ А будинки в селищах, навколо яких нема стіни, слід вважати рівні з полем землі: викупувати їх [завжди] можна, і в ювілей вони відходять. ³² А міста левитів, будинки в містах володіння їх, левитам завжди можна викупувати; ³³ а хто з левитів не викупить, то проданий будинок у місті володіння їх у ювілей відійде, бо будинки в містах левитських складають їхнє володіння серед синів Ізраїлевих; ³⁴ і поля навколо міст їхніх продавати не можна, бо це вічне володіння їх. ³⁵ Якщо брат твій зубожіє і прийде в занепад у тебе, то підтримай його, чи прибулець він, або поселенець, щоб він жив з тобою; ³⁶ не бери від нього лихви і прибутку і бійся Бога твого; [Я Господь,] щоб жив брат твій з тобою; ³⁷ срібла твого не віддавай йому в лихву і хліба твого не віддавай йому для одержання прибутку. ³⁸ Я Господь, Бог ваш, Який вивів вас із землі Єгипетської, щоб дати вам землю Ханаанську, щоб бути вашим Богом. ³⁹ Коли зубожіє в тебе брат твій і буде проданий тобі, то не накладай на нього роботи рабської: ⁴⁰ він повинен бути у тебе як найманець, як поселенець; до ювілейного року нехай працює у тебе, ⁴¹ а тоді нехай відійде він від тебе, сам і діти його з ним, і повернеться у плем'я своє, і вступить знову у володіння батьків своїх, ⁴² тому що вони – Мої раби, яких Я вивів із землі Єгипетської: не слід продавати їх, як продають рабів; ⁴³ не пануй над ним з жорстокістю і бійся Бога твого. ⁴⁴ А щоб

раб твій і рабиня твоя були у тебе, то купуйте собі раба і рабиню в народів, які навколо вас; ⁴⁵ також і з дітей поселенців, що оселилися у вас, можете купувати, і з племені їх, яке у вас, що народилося у них в землі вашій, і вони можуть бути вашою власністю; ⁴⁶ можете передавати їх у спадщину і синам вашим після себе, як маєток; вічно володійте ними, як рабами. А над братами вашими, синами Ізраїлевими, один над одним не володарюйте, не пануйте з жорстокістю. ⁴⁷ Якщо прибулець або поселенець твій буде мати достаток, а брат твій перед ним зубожіє і продасься прибульцеві, що оселився у тебе, або кому-небудь із племені прибульця, ⁴⁸ то після продажу можна викупити його; хто-небудь із братів його повинен викупити його, ⁴⁹ або дядько його, або син дядька його повинен викупити його, або хто-небудь з родичів його, з племені його, повинен викупити його; або якщо буде мати достаток, сам викупиться. ⁵⁰ І він повинен розрахуватися з покупцем його, починаючи від того року, коли він продав себе, до року ювілейного, і срібло, за яке він продав себе, слід віддати йому за кількістю років; як тимчасовий найманець він повинен бути в нього; ⁵¹ і якщо ще багато залишається років, то за мірою їх він повинен віддати у викуп за себе срібло, за яке він куплений; ⁵² якщо ж мало залишається років до ювілейного року, то він повинен поррахувати і за мірою років віддати за себе викуп. ⁵³ Він повинен бути у нього, як найманець, в усі роки; він не повинен панувати над ним з жорстокістю в очах твоїх. ⁵⁴ Якщо ж він не викупиться таким чином, то в ювілейний рік відійде сам і діти його з ним, ⁵⁵ тому що сини Ізраїлеві Мої раби;

[30] Чис. 36, 4. [34] Чис. 35, 2. [35] Втор. 15, 8. Сир. 19, 1. [36] Вих. 22, 25. Єз. 18, 8; 22, 12. [38] Вих. 20, 2. Бут. 17, 7. [39] Вих. 21, 2.

4 Цар. 4, 1. Мф. 18, 25. [40] Вих. 21, 2. Єр. 34, 14. [41] Лк 4, 18. [43] Еф. 6, 9. Кол. 4, 1. [44] Вих. 21, 4. [47] Неем. 5, 8. [55] Лев. 18, 2.

вони Мої раби, яких Я вивів із землі Єгипетської. Я Господь, Бог ваш.

26 Не робіть собі кумирів та ідолів, і стовпів не ставте у себе, і каменів зображеннями не кладіть у землі вашій, щоб кланятися перед ними, бо Я Господь Бог ваш. ² Суботи Мої додержуйте і святилище Мое шануйте: Я Господь. ³ Якщо ви будете чинити за уставами Моїми і заповіді Мої будете зберігати і виконувати їх, ⁴ то Я дам вам дощі у свій час, і земля дасть плоди свої, і дерева польові дадуть плід свій; ⁵ і молотьба хліба буде досягати у вас збирання винограду, збирання винограду буде досягати посіву, і будете їсти хліб свій досита, і будете жити на землі [вашій] безпечно; ⁶ пошлю мир на землю [вашу], ляжете, і ніхто вас не потурбує, прожену лютих звірів із землі [вашої], і меч не пройде по землі вашій; ⁷ і будете проганяти ворогів ваших, і впадуть вони перед вами від меча; ⁸ п'ятеро вас проженуть сотню, і сотня з вас прожене десять тисяч, і впадуть вороги ваші перед вами від меча; ⁹ зглянусь на вас [і благословлю вас], і плідними зроблю вас, і розмножу вас, і буду твердим у завіті Моїм з вами; ¹⁰ і будете їсти старе минулорічне, і викинете старе заради нового; ¹¹ і поставлю оселю Мою серед вас, і душа Моя не погордує вами; ¹² і буду ходити серед вас і буду вашим Богом, а ви будете Моїм народом. ¹³ Я Господь Бог ваш, Який вивів вас із землі Єгипетської, щоб ви не були там рабами, і знищив кайдани ярма вашого, і повів вас з піднятою головою. ¹⁴ Якщо ж не послухаєте Мене і не будете виконувати всіх заповідей цих, ¹⁵ і якщо знехтуєте Мої

постанови, і якщо душа ваша зневажить Мої закони, так що ви не будете виконувати всіх заповідей Моїх, порушивши завіт Мій, – ¹⁶ то і Я зроблю з вами це: пошлю на вас жах, чахлість і гарячку, від яких стомляться очі і змучиться душа, і будете сіяти насіння ваше марно, і вороги ваші з'їдять його; ¹⁷ відверну лице Мое від вас, і впадете перед ворогами вашими, і будуть панувати над вами вороги ваші, і побіжи-те, коли ніхто не буде гнатися за вами. ¹⁸ Якщо і після всього цього не послухаєте Мене, то Я всемеро збільшу покарання за гріхи ваші, ¹⁹ і зломлю горду завзятість вашу, і небо ваше зроблю, як залізо, і землю вашу, як мідь; ²⁰ і марно буде виснажуватися сила ваша, і земля ваша не дасть плодів своїх, і дерева землі [вашої] не дадуть плодів своїх. ²¹ Якщо ж [після цього] підете проти Мене і не захочете слухати Мене, то Я додам вам ударів усемеро за гріхи ваші: ²² пошлю на вас звірів польових, які позбавлять вас дітей, знищать худобу вашу і вас зменшать, так що опустіють дороги ваші. ²³ Якщо і після цього не виправитесь і підете проти Мене, ²⁴ то і Я [в люті] піду проти вас і уражу вас усемеро за гріхи ваші, ²⁵ і наведу на вас мстивий меч у помсту за завіт; якщо ж ви сховаєтеся в містах ваших, то пошлю на вас моровицю, і віддані будете в руки ворога; ²⁶ хліб, що підкріплює людину, винищу у вас; десять жінок будуть пекти хліб ваш в одній печі і будуть віддавати хліб ваш на вагу; ви будете їсти і не будете ситі. ²⁷ Якщо ж і після цього не послухаєте Мене і підете проти Мене, ²⁸ то і Я в гніві

Глава 26. [1] Вих. 20, 4. Втор. 5, 8. Пс. 96, 7. [3] Втор. 28, 1. [5] Іов. 11, 19. [7] Втор. 6, 19. [8] Втор. 32, 30. Нав. 23, 10. 2 Пар. 14, 9. [10] Писн. 7, 14. [11] Втор. 4, 7. [12] 2 Кор. 6, 16. [13] Єр. 27, 2; 28, 2. [14] Втор. 28, 15. Плач. 2, 17. Мал. 2, 2. Вар. 2, 10. [15] Іс. 24, 5. [16]

Втор. 28, 21, 66. 1 Цар. 2, 33. [17] Лев. 17, 10. Пс. 33, 17. [19] Втор. 28, 23. [20] Єр. 8, 13. Іоїл. 1, 12. [22] Прем. 11, 16, 18. [24] 2 Цар. 22, 27. Пс. 17, 27. [25] Єз. 21, 14. [26] Пс. 104, 16. Єз. 4, 16. Мф 15, 38. [28] Втор. 32, 23.

пиду проти вас і покараю вас усередину за гріхи ваші,²⁹ і будете їсти плоть синів ваших, і плоть дочок ваших будете їсти;³⁰ розорю висоти ваші і зруйную стовпи ваші, і вивергну трупи ваші на уламки ідолів ваших, і гребуватиме душа Моя вами;³¹ міста ваші зроблю пустелею, і спустошу святилища ваші, і не буду чути приемних пахоців [жертв] ваших;³² спустошу землю [вашу], так що здивуються щодо неї вороги ваші, що оселилися на ній;³³ а вас розсію між народами й вийму вслід вам меч, і буде земля ваша порожня і міста ваші зруйновані.³⁴ Тоді задовольнить себе земля за суботи свої в усі дні запустіння [свого]; коли ви будете в землі ворогів ваших, тоді буде спочивати земля і задовольнить себе за суботи свої;³⁵ в усі дні запустіння [свого] буде вона спочивати, скільки не спочивала в суботи ваші, коли ви жили на ній.³⁶ Хто залишиться з вас, пошлю в серця їхні полохливість на землі ворогів їхніх, і шелест листка від вітру пожене їх, і побіжать, як від меча, і впадуть, коли ніхто їх не переслідує,³⁷ і спіткнуться один на одного, як від меча, між тим як ніхто не переслідує, і не буде у вас сили протистояти ворогам вашим;³⁸ і загинете між народами, і пожере вас земля ворогів ваших;³⁹ а хто залишиться з вас, вичахнуть за свої беззаконня в землях ворогів ваших і за беззаконня батьків своїх вичахнуть;⁴⁰ тоді зізнаються вони у беззаконні своїм, і в беззаконні батьків своїх, як вони чинили злочини проти Мене і йшли проти Мене,⁴¹ за що і Я [у гніві] йшов проти них і ввів їх у землю ворогів їхніх; тоді скориться необрізане серце їх, і тоді потерплять вони за беззаконня свої.⁴² І Я зга-

даю завіт Мій з Яковом і завіт Мій з Ісааком, і завіт Мій з Авраамом згадаю, і земля згадаю;⁴³ тоді, коли земля залишена буде ними і буде задовольняти себе за суботи свої, спустівши від них, і вони будуть терпіти за своє беззаконня, за те, що нехтували закони Мої і душа їх гребувала постановами Моїми,⁴⁴ і тоді, коли вони будуть у землі ворогів їхніх, – Я не знехтую ними і не погребую ними до того, щоб знищити їх, щоб зруйнувати завіт Мій з ними, бо Я Господь, Бог їх;⁴⁵ згадаю для них завіт із предками, яких вивів Я з землі Єгипетської перед очима народів, щоб бути їхнім Богом. Я Господь.

⁴⁶ Ось постанови і повеління і закони, які постановив Господь між Собою і між синами Ізраїлевими на горі Синаї, через Мойсея.

27 І сказав Господь Мойсеєві, говорячи:² оголоси синам Ізраїлевим і скажи їм: якщо хто дає обітницю присвятити душу Господу за оцінку твоєю,³ то оцінка твоя чоловіку від двадцяти років до шістдесяти повинна бути п'ятдесят сиклів срібних, за сиклем священним;⁴ якщо ж це жінка, то оцінка твоя повинна бути тридцять сиклів;⁵ від п'яти років до двадцяти оцінка твоя чоловікові повинна бути двадцять сиклів, а жінці – десять сиклів;⁶ а від місяця до п'яти років оцінка твоя чоловікові повинна бути п'ять сиклів срібла, а жінці оцінка твоя три сиклі срібла;⁷ від шістдесяти років і вище чоловіку оцінка твоя повинна бути п'ятнадцять сиклів срібла, а жінці – десять сиклів.⁸ Якщо ж він бідний і не в силах віддати за оцінкою твоєю, то нехай представлять його священникові, і священник нехай оцінить його: відповідно до

[29] 4 Цар. 6, 28–29. Єр. 19, 9. Плач. 2, 20. [31] Єр. 7, 14. Іс. 1, 13. Ам. 5, 21. [32] Єр. 19, 8; 25, 9. Єз. 23, 25. [34] Лев. 25, 2. [36] Втор. 20, 3. Іс. 7, 4. Іов. 15, 21. [40] Втор. 4, 30. Єз. 36, 31. Дан. 9, 16. [41] Єз. 9, 26. Єз. 44, 7.

[42] Вих. 2, 24. Втор. 4, 29. Іс. 54, 10. [44] Втор. 4, 29. Єр. 14, 9. [45] Вих. 6, 5; 16, 6; 19, 5. Пс. 78, 8.

Глава 27. [2] Чис. 30, 3. Втор. 23, 21.

достатку того, хто дає обітницю, нехай оцінить його священик.⁹ Якщо ж то буде худоба, яку приносять у жертву Господу, то усе, що дано Господу, повинно бути святим:¹⁰ не слід вимінювати його і замінити добре гіршим, або погане добрим; якщо ж стане хто замінити худобу на худобу, то і вона і заміна її буде свяченою.¹¹ Якщо ж то буде яка-небудь худоба нечиста, яку не приносять у жертву Господу, то слід представити худобу священикові,¹² і священик оцінить її, добра вона чи недобра, і як оцінить священик, так і повинно бути;¹³ якщо ж хто хоче викупити її, то нехай додасть п'яту частину до оцінки твоеї.¹⁴ Якщо хто освячує будинок свій у святиню Господу, то священик повинен оцінити його, добрий він чи недобрий, і як оцінить його священик, так і відбудеться;¹⁵ якщо ж той, хто посвятив, захоче викупити будинок свій, то нехай додасть п'яту частину срібла оцінки твоеї, і тоді буде його.¹⁶ Якщо поле зі свого володіння посвятить хто Господу, то оцінка твоя повинна бути за мірою посіву: за посів хомера ячменю п'ятдесят сиклів срібла;¹⁷ якщо від ювілейного року посвячує хто поле своє, – повинно відбутися за оцінкою твоею;¹⁸ якщо ж після ювілею посвячує хто поле своє, то священик повинен розрахувати срібло за кількістю років, що залишилися до ювілейного року, і слід зменшити від оцінки твоеї;¹⁹ якщо ж захоче викупити поле той, хто посвятив його, то нехай він додасть п'яту частину срібла до оцінки твоеї, і воно залишиться за ним;²⁰ якщо ж він не викупить поля, і буде продане поле іншій людині, то вже не можна викупити:²¹ поле те, коли воно в ювілей відійде, буде свяченою Господу, ніби поле закляте;

священикові дістанеться воно у володіння.²² А якщо хто посвятить Господу поле куплене, яке не з полів його володіння,²³ то священик повинен розрахувати йому міру оцінки до ювілейного року, і повинен він віддати за розрахунком у той самий день, як святиню Господню;²⁴ поле ж у ювілейний рік перейде знову до того, у кого куплене, кому належить володіння тієї землі.²⁵ Всяка оцінка твоя повинна бути за сиклем священним, двадцять гер повинно бути у сиклі.²⁶ Тільки первістків із худоби, які за першістю належать Господу, не повинен ніхто посвячувати: чи віл то, або дрібна худоба, – Господні вони.²⁷ Якщо ж худоба нечиста, то слід викупити за оцінкою твоею і додати до того п'яту частину; якщо не викуплять, то слід продати за оцінкою твоею.²⁸ Тільки все закляте, що під закляттям віддає людина Господу зі своєї власности, – чи людину, чи худобу, чи поле свого володіння, – не продається і не викупується: усе закляте є велика святиня Господня;²⁹ усе закляте, що закляте від людей, не викупується: воно повинне бути віддане на смерть.³⁰ І всяка десятина на землі з насіння землі і з плодів дерева належить Господу: це святиня Господня;³¹ якщо ж хто захоче викупити десятину свою, то нехай додасть до ціни її п'яту частину.³² І всяку десятину з великої і дрібної худоби, з усього, що проходить під жезлом десяти, слід присвячувати Господу;³³ не слід розбирати, добре те чи недобре, і не слід замінити його; якщо ж хто замінить його, то і саме воно й заміна його буде свяченою і не може бути викуплене.

³⁴ Ось заповіді, які заповів Господь Мойсееві для синів Ізраїлевих на горі Синаї.

[16] Єз. 45, 11. [24] Лев. 25, 10. [25] Вих. 30, 13. Чис. 3, 47; 18, 16. Єз. 45, 12. [26] Вих. 13, 2. Чис. 3, 13. [27] Лев. 22, 23. [28] Чис. 21, 2.

Нав. 6, 17. 1 Цар. 15, 3. [29] Нав. 6, 17. Суд. 11, 39. [30] Вих. 23, 19. Втор. 12, 17. Євр. 7, 9. [34] Лев. 26, 46.

ЧЕТВЕРТА КНИГА МОЙСЕЯ

ЧИСЛА

1 І сказав Господь Мойсеєві у пустелі Синайській, у скинії зібрання, у перший [день] другого місяця, у другий рік після виходу їх із землі Єгипетської, говорячи: ² підрахуйте всю громаду синів Ізраїлевих за родами їх, за сімействами їх, за числом імен, усіх чоловічої статі поголовно: ³ від двадцяти років і вище, усіх придатних для війни у Ізраїля, за ополченнями їх порахуйте їх – ти й Аарон; ⁴ з вами повинні бути з кожного коліна по одній людині, яка в роді своєму є головною. ⁵ І ось імена чоловіків, що будуть з вами: від Рувима Елицур, син Шедура; ⁶ від Симеона Шелуміл, син Цуришаддая; ⁷ від Іуди Наассон, син Аминадава; ⁸ від Іссахара Нафанаїл, син Цуара; ⁹ від Завулону Елиав, син Хелона; ¹⁰ від синів Йосифа: від Єфрема Елишама, син Аммиуда; від Манасії Гамалііл, син Педатура; ¹¹ від Веніаміна Авидан, син Гидеонія; ¹² від Дана Ахiezер, син Аммишаддая; ¹³ від Асира Пагііл, син Охрана; ¹⁴ від Гада Елисаф, син Регуїла; ¹⁵ від Неффалима Ахира, син Енана. ¹⁶ Це – обрані мужі суспільства, начальники колін батьків своїх, глави тисяч Ізраїлевих.

¹⁷ І взяв Мойсей і Аарон мужів, які названі поіменно, ¹⁸ і зібрали вони всю громаду в перший [день] другого місяця. І оголосили вони родоводи свої, за родами їх, за сімействами їх, за числом імен, від двадцяти років і вище, поголовно, ¹⁹ як повелів Господь Мойсеєві. І зробив він підрахунок їм у пустелі Синайській. ²⁰ І було синів Рувима, первістка Ізраїлевого, за родами їх,

за племенами їх, за сімействами їх, за числом імен, поголовно, всіх чоловічої статі, від двадцяти років і вище, усіх придатних для війни, ²¹ підраховано в коліні Рувимовому сорок шість тисяч п'ятсот. ²² Синів Симеона за родами їх, за племенами їх, за сімействами їх, за числом імен, поголовно, всіх чоловічої статі, від двадцяти років і вище, усіх придатних для війни, ²³ підраховано в коліні Симеоновому п'ятдесят дев'ять тисяч триста. ²⁴ Синів Гада за родами їх, за племенами їх, за сімействами їх, за числом імен [їх, поголовно, всіх чоловічої статі], від двадцяти років і вище, усіх придатних для війни, ²⁵ підраховано в коліні Гадовому сорок п'ять тисяч шістсот п'ятдесят. ²⁶ Синів Іуди за родами їх, за племенами їх, за сімействами їх, за числом імен [їх, поголовно, усіх чоловічої статі], від двадцяти років і вище, усіх придатних для війни, ²⁷ підраховано в коліні Іудиному сімдесят чотири тисячі шістсот. ²⁸ Синів Іссахара за родами їх, за племенами їх, за сімействами їх, за числом імен [їх, поголовно, усіх чоловічої статі], від двадцяти років і вище, усіх придатних для війни, ²⁹ підраховано в коліні Іссахаровому п'ятдесят чотири тисячі чотириста. ³⁰ Синів Завулону за родами їх, за племенами їх, за сімействами їх, за числом імен [їх, поголовно, усіх чоловічої статі], від двадцяти років і вище, усіх придатних для війни, ³¹ підраховано в коліні Завулоновому п'ятдесят сім тисяч чотириста. ³² Синів Йосифа, синів Єфрема за родами їх, за племенами їх, за сі-

Глава 1. [1] Вих. 25, 22. [2] Вих. 30, 12. [3] Чис. 26, 4. 1 Пар. 25, 28. 2 Пар. 25, 5. [4] Чис. 13, 4. [6] Чис. 10, 19. [7] Чис. 10, 14.

1 Пар. 2, 10. [10] Чис. 2, 18, 20. [11] Чис. 2, 22. [12] Чис. 2, 25. [13] Чис. 2, 27. [14] Чис. 2, 14. [15] Чис. 2, 29. [19] Чис. 26, 64.

мействами їх, за числом імен [їх, поголовно, усіх чоловічої статі], від двадцяти років і вище, усіх придатних для війни, ³⁸ підраховано в коліні Єфремовому сорок тисяч п'ятсот. ³⁴ Синів Манасії за родами їх, за племенами їх, за сімействами їх, за числом імен [їх, поголовно, усіх чоловічої статі], від двадцяти років і вище, усіх придатних для війни, ³⁵ підраховано в коліні Манасієвому тридцять дві тисячі двісті. ³⁶ Синів Веніаміна за родами їх, за племенами їх, за сімействами їх, за числом імен [їх, поголовно, усіх чоловічої статі], від двадцяти років і вище, усіх придатних для війни, ³⁷ підраховано в коліні Веніаміновому тридцять п'ять тисяч чотиреста. ³⁸ Синів Дана за родами їх, за племенами їх, за сімействами їх, за числом імен [їх, поголовно, усіх чоловічої статі], від двадцяти років і вище, усіх придатних для війни, ³⁹ підраховано в коліні Дановому шістдесят дві тисячі сімсот. ⁴⁰ Синів Асира за родами їх, за племенами їх, за сімействами їх, за числом імен [їх, поголовно, усіх чоловічої статі], від двадцяти років і вище, усіх придатних для війни, ⁴¹ підраховано в коліні Асировому сорок одна тисяча п'ятсот. ⁴² Синів Неффалима за родами їх, за племенами їх, за сімействами їх, за числом імен [їх, поголовно, усіх чоловічої статі], від двадцяти років і вище, усіх придатних для війни, ⁴³ підраховано в коліні Неффалимовому п'ятдесят три тисячі чотиреста. ⁴⁴ Ось ті, що ввійшли у підрахунок, яких порахував Мойсей і Аарон і начальники Ізраїля – дванадцять чоловік, по одній людині з кожного племені. ⁴⁵ І було всіх, що ввійшли в підрахунок, синів Ізраїлевих, за сімействами їх, від двадцяти років і вище, усіх придатних для війни в Ізраїлі, ⁴⁶ і було всіх,

що ввійшли у підрахунок шістсот три тисячі п'ятсот п'ятдесят. ⁴⁷ А левити за поколіннями батьків їх не були пораховані між ними.

⁴⁸ І сказав Господь Мойсеєві, говорячи: ⁴⁹ тільки коліна Левія не внось у перепис, і не враховуй їх разом із синами Ізраїля; ⁵⁰ але доручи левитам скинію одкровення і все приладдя її і все, що при ній; нехай вони носять скинію і все приладдя її, і служать при ній, і біля скинії нехай ставлять стан свій; ⁵¹ і коли потрібно переносити скинію, нехай піднімають її левити; і коли потрібно зупинитися скинії, нехай ставлять її левити; а якщо приступить хто сторонній, відданий буде на смерть. ⁵² Сини Ізраїлеві повинні ставати кожен у стані своєму і кожен при своєму прапорі, за ополченнями своїми; ⁵³ а левити повинні ставити стан біля скинії одкровення, щоб не було гніву на громаду синів Ізраїлевих, і будуть левити стояти на сторожі при скинії одкровення. ⁵⁴ І зробили сини Ізраїлеві; як повелів Господь Мойсеєві, так вони і зробили.

2 І сказав Господь Мойсеєві й Аарону, говорячи: ² сини Ізраїлеві повинні кожен ставити стан свій при прапорі своєму, при знаках сімейств своїх; перед скинією зібрання навколо повинні ставити стан свій. ³ З передньої сторони на схід ставлять стан: прапор стану Іудиного за ополченнями їх, і начальник синів Іуди Наассон, син Аминадава, ⁴ і воїнства його, що увійшли у підрахунок його, сімдесят чотири тисячі шістсот; ⁵ після нього ставить стан коліно Іссахарове, і начальник синів Іссахара Нафанаїл, син Цуара, ⁶ і воїнства його, що увійшли у підрахунок його, п'ятдесят чотири тисячі чотиреста; ⁷ [далі ставить стан] коліно Завулону, і начальник синів Завулону Елиав, син Хелона, ⁸ і воїнства його, що

[46] Чис. 26, 51. [49] Чис. 3, 15. [51] Чис. 3, 10, 38; 4, 5; 18, 7. [54] Вих. 12, 28. Чис. 2, 34.

Глава 2. [3] Чис. 10, 5. [5] Чис. 10, 15. [7] Чис. 10, 16.

увійшли у підрахунок його, п'ятдесят сім тисяч чотириста; ⁹ всіх, що увійшли у підрахунок до стану Іуди, сто вісімдесят шість тисяч чотириста, за ополченнями їх; першими вони повинні вирушати. ¹⁰ Прапор стану Рувимового на південь, за ополченнями їх, і начальник синів Рувима Елицур, син Шедеура, ¹¹ і воїнства його, що увійшли у підрахунок його, сорок шість тисяч п'ятсот; ¹² поряд нього ставить стан коліно Симеонове, і начальник синів Симеона Шелумил, син Цуришаддая, ¹³ і воїнства його, що увійшли у підрахунок його, п'ятдесят дев'ять тисяч триста; ¹⁴ потім коліно Гада, і начальник синів Гада Елиасаф, син Регуїла, ¹⁵ і воїнства його, що увійшли у підрахунок його, сорок п'ять тисяч шістсот п'ятдесят; ¹⁶ усіх, що увійшли у підрахунок до стану Рувима, сто п'ятдесят одна тисяча чотириста п'ятдесят, за ополченнями їх; другими вони повинні вирушати. ¹⁷ Коли піде скіявля зібрання, стан левитів буде в середині станів. Як стоять, так і повинні йти, кожен на своєму місці при прапорах своїх. ¹⁸ Прапор стану Єфремового за ополченнями їх на захід, і начальник синів Єфрема Елишама, син Аммиуда, ¹⁹ і воїнства його, що увійшли у підрахунок його, сорок тисяч п'ятсот; ²⁰ поряд нього коліно Манассієне, і начальник синів Манассії Гамалиїл, син Педацура, ²¹ і воїнства його, що увійшли у підрахунок його, тридцять дві тисячі двісті; ²² потім коліно Веніаміна, і начальник синів Веніаміна Авидан, син Гидеонія, ²³ і воїнства його, що увійшли у підрахунок його, тридцять п'ять тисяч чотириста; ²⁴ усіх, що увійшли у підрахунок до стану Єфрема, сто вісім тисяч сто, за ополченнями їх; третіми вони повинні вирушати. ²⁵ Прапор стану Данового на

північ, за ополченнями їх, і начальник синів Дана Ахизер, син Аммишаддая, ²⁶ і воїнства його, що увійшли у підрахунок його, шістдесят дві тисячі сімсот; ²⁷ поряд нього ставить стан коліно Асирове, і начальник синів Асира Пагийїл, син Охрана, ²⁸ і воїнства його, що увійшли у підрахунок його, сорок одна тисяча п'ятсот; ²⁹ далі [ставить стан] коліно Неффалима, і начальник синів Неффалима Ахира, син Енана, ³⁰ і воїнства його, що увійшли у підрахунок його, п'ятдесят три тисячі чотириста; ³¹ усіх, що увійшли у підрахунок до стану Дана, сто п'ятдесят сім тисяч шістсот; вони повинні йти останніми при прапорах своїх. ³² Ось ті, що увійшли у підрахунок, сини Ізраїля за сімействами їх. Усіх, що увійшли у підрахунок у станах, за ополченнями їх, шістсот три тисячі п'ятсот п'ятдесят. ³³ А левити не увійшли у підрахунок разом із синами Ізраїля, як повелів Господь Мойсеєві. ³⁴ І зробили сини Ізраїлеві все, що повелів Господь Мойсею: так ставали станами при прапорах своїх і так ішли кожен за племенами своїми, за сімействами своїми.

3 Ось родовід Аарона і Мойсея, коли говорив Господь Мойсеєві на горі Синаї, ² і ось імена синів Аарона: первісток Надав, Авиуд, Слезар та Іфамар; ³ це імена синів Аарона, священників, помазаних, яких він посвятив, аби священнодіяти; ⁴ але Надав і Авиуд померли перед лицем Господа, коли вони принесли вогонь чужий перед лице Господа в пустелі Синайській, дітей же в них не було; і залишилися священниками Слезар та Іфамар при Аароні, батькові своєму.

⁵ І сказав Господь Мойсеєві, говорячи: ⁶ приведи коліно Левія, і постав його перед Аароном священни-

[10] Чис. 10, 6. [12] Чис. 10, 19. [14] Чис. 10, 20. [17] Пс. 45, 6. [18] Пс. 79, 3. Чис. 10, 22. [20] Чис. 1, 10. [22] Чис. 1, 11; 7, 60; 10, 24. [34] Вих. 12, 28. Лев. 24, 23.

Глава 3. [2] Вих. 6, 23. 1 Пар. 24, 1. [3] Лев. 8, 2. Вих. 28, 41. [4] Лев. 10, 1. Чис. 26, 61. 1 Пар. 24, 2. [6] 1 Езд. 6, 18.

ком, щоб вони служили йому; ⁷ і нехай вони будуть на варті за нього й на варті за всю громаду при скинії зібрання, щоб відправляти служби при скинії; ⁸ і нехай зберігають усі речі скинії зібрання, і будуть на варті за синів Ізраїлевих, щоб відправляти служби при скинії; ⁹ віддай левитів Аарону [братові твоєму] і синам його [священикам] у розпорядження: нехай будуть вони віддані йому з синів Ізраїлевих; ¹⁰ Аарону ж і синам його доручи [скинію одкровення], щоб вони пильнували священничі обов'язки свої [і все, що при жертovníку і за завісою]; а якщо приступить хто сторонній, відданий буде на смерть.

¹¹ І сказав Господь Мойсеєві, говорячи: ¹² ось, Я взяв левитів із синів Ізраїлевих замість усіх первістків, що розкривають утробу, з синів Ізраїлевих [вони будуть замість них]; левити повинні бути Мої, ¹³ бо всі первістки – Мої; у той день, коли уразив Я всіх первістків у землі Єгипетській, освятив Я Собі всіх первістків Ізраїлевих від людини до худоби; вони повинні бути Мої. Я Господь.

¹⁴ І сказав Господь Мойсеєві в пустелі Синайській, говорячи: ¹⁵ підрахуй синів Левія за сімействами їх, за родами їх; усіх чоловічої статі від одного місяця і вище підрахуй. ¹⁶ І полчив їх Мойсей [і Аарон] за словом Господнім, як наказано. ¹⁷ І ось сини Левія за іменами їх: Гирсон, Кааф і Мерарі. ¹⁸ І ось імена синів Гирсонових за родами їх: Ливні і Шимей. ¹⁹ І сини Каафа за родами їх: Амрам та Іцгар, Хеврон та Узіл. ²⁰ І сини Мерарі за родами їх: Махлі й Муші. Ось роди Левія за сімействами їх. ²¹ Від Гирсона рід Ливні й рід Шимей: це роди Гирсонові. ²² Підрахованих було всіх чоловічої статі, від одного місяця і вище, сім тисяч п'ят-

сот. ²³ Роди Гирсонові повинні ставати станом позаду скинії на захід; ²⁴ начальник покоління синів Гирсонових Елиасаф, син Лаелів; ²⁵ синам Гирсоновим при скинії зібрання доручаються охорона скинії й покрову її, і завіса до входу в скинію зібрання, ²⁶ і завіси двору і завіса входу до двору, що навколо скинії й жертovníка, і шнури її, з усіма їх приладдям. ²⁷ Від Каафа рід Амрама й рід Іцгара, й рід Хеврона, і рід Узіла: це роди Каафа. ²⁸ За підрахунком усіх чоловічої статі, від одного місяця і вище, вісім тисяч шістсот, які охороняли святилище. ²⁹ Роди синів Каафових повинні ставити стан свій на південному боці скинії; ³⁰ начальник же покоління родів Каафових Елцафан, син Узіла; ³¹ під їх охороною ковчег, стіл, світильник, жертovníки, священні сосуди, які вживаються при служінні, і завіса з усім приладдям її. ³² Начальник над начальниками левитів Слезар, син Аарона священника; під його наглядом ті, яким ввірена охорона святилища. ³³ Від Мерарі рід Махлі й рід Муші: це роди Мерарі; ³⁴ підрахованих за числом усіх чоловічої статі, від одного місяця й вище – шість тисяч двісті; ³⁵ начальник покоління родів Мерарі Цуриїл, син Авихаїла; вони повинні ставити стан свій на північній стороні скинії; ³⁶ охороні синів Мерарі доручаються бруси скинії і жердини її, і стовпи її, і підніжжя її і всі речі її, з усім обладнанням їх, ³⁷ і стовпи двору з усіх боків і підніжжя їх і кілки їх і шнури їх. ³⁸ А з передньої сторони скинії, на схід перед скинією зібрання, повинні ставити стан Мойсей і Аарон і сини його, яким довірено охорону святилища за синів Ізраїлевих; а якщо приступить хто сторонній, відданий буде на смерть. ³⁹ Усіх під-

[8] Лев. 8, 35. [9] Чис. 8, 19. [10] Чис. 16, 40; 18, 7. [12] Вих. 29, 24. Чис. 8, 16. [13] Вих. 13, 2; 22, 29; 34, 19. Лев. 27, 26. Чис. 8, 17. Лк 2, 23. [17] Бут. 46, 11. Вих. 6, 16. Чис. 26,

57. 1 Пар. 6, 1; 23, 6. [19] Вих. 6, 18. Чис. 26, 58–59. [30] Вих. 6, 22. Лев. 10, 4. [31] Чис. 7, 9. [32] 1 Пар. 9, 11. Чис. 19, 3. 4 Цар. 25, 18. [38] Чис. 1, 51; 16, 40; 18, 7.

рахованих левитів, яких підраховували Мойсей і Аарон за велінням Господнім, за родами їх, усіх чоловічої статі, від одного місяця й вище, двадцять дві тисячі.

⁴⁰ І сказав Господь Мойсеєві: підрахуй усіх первістків чоловічої статі з синів Ізраїлевих, від одного місяця і вище, і перелічи їх поіменно; ⁴¹ і візьми левитів для Мене, – Я Господь, – замість усіх первістків із синів Ізраїля, а худобу левитів замість усієї первородної худоби синів Ізраїлевих. ⁴² І підрахував Мойсей, як повелів йому Господь, усіх первістків із синів Ізраїлевих ⁴³ і було всіх первістків чоловічої статі, за числом імен, від одного місяця і вище, двадцять дві тисячі двісті сімдесят три.

⁴⁴ І сказав Господь Мойсеєві, говорячи: ⁴⁵ візьми левитів замість усіх первістків із синів Ізраїля і худобу левитів замість худоби їх; нехай левити будуть Мої. Я Господь. ⁴⁶ А для викупу двохсот сімдесяти трьох, які зайві проти числа левитів, з первістків Ізраїлевих, ⁴⁷ візьми по п'ять сиклів за людину, за сиклем священним візьми, двадцять гер у сиклі, ⁴⁸ і віддай срібло це Аарону і синам його, на викуп за зайвих проти числа їх. ⁴⁹ І взяв Мойсей срібло викупу за зайвих проти числа заміненних левитами, ⁵⁰ від первістків Ізраїлевих узяв срібла тисячу триста шістдесят п'ять [сиклів], за сиклем священним, ⁵¹ і віддав Мойсей срібло викупу [за зайвих] Аарону і синам його за словом Господнім, як повелів Господь Мойсеєві.

4 І сказав Господь Мойсеєві й Аарону, говорячи: ² підрахуй синів Каафових із синів Левія за родами їх, за сімействами їх, ³ від тридцяти років і вище до п'ятдесяти років, усіх здатних до служби, щоб відправляти роботи в скинії зібран-

ня. ⁴ Ось служіння синів Каафових [левитів за родами їх, за сімействами їх,] у скинії зібрання: *носити Святе Святих*. ⁵ Коли стану потрібно вирушити в дорогу, Аарон і сини його ввійдуть, і знімуть завісу, що закриває, і покриють нею ковчег одкровення; ⁶ і покладуть на неї покров зі шкір синього кольору, і поверх його накинуть покривало все з блакитної *вовни*, і вкладуть жердини його; ⁷ і стіл *хлібів* предкладення накриють одежею з блакитної *вовни*, і поставлять на ньому блюда, тарілки, чаші і кружки для уливання, і хліб його повсякчасний повинен бути на ньому; ⁸ і покладуть на них одяг багряний, і покриють її покровом зі шкіри синього кольору, і вкладуть жердини його; ⁹ і візьмуть одяг з блакитної *вовни*, і покриють світильник і лампади його, і щипці його, і лотки його, і всі сосуди для елею, які вживаються при ньому, ¹⁰ і покриють його та все приладдя його покровом зі шкір синіх, і покладуть на носилки; ¹¹ і на золотий жертovníк покладуть одяг з блакитної *вовни*, і покриють його покровом зі шкір синіх, і вкладуть жердини його. ¹² І візьмуть усі речі службові, які вживаються для служіння у святійлиці, і покладуть в одежу з блакитної *вовни*, і покриють їх покровом зі шкір синіх, і покладуть на носилки. ¹³ І очистять жертovníк від попелу і накриють його одежею пурпурою; ¹⁴ і покладуть на його всі сосуди його, які вживаються для служіння при ньому – вугільниці, виделки, лопатки і чаші, всі сосуди жертovníка – і покриють його покровом зі шкір синіх, і вкладуть жердини його. [І візьмуть умивальник і підніжжя його, і покладуть на них шкіряне сине покривало, і поставлять на носилки.] ¹⁵ Ко-

[47] Чис. 18, 16. Вих. 30, 13.

Глава 4. [3] Чис. 8, 15. [5] Чис. 10, 17. Нав. 18, 1. [6] 3 Цар. 8, 8. [7] Вих. 25, 30.

[9] Вих. 25, 31. [11] Вих. 30, 3. [14] Вих. 27, 3. [15] 1 Пар. 13, 10.

ли, при відправленні стану в дорогу, Аарон і сини його покриють усе святилище і всі речі святилища, тоді сини Каафа підійдуть, щоб нести; але не повинні вони доторкатися до святилища, щоб не вмерти. Ці частини шкіри зібрання повинні носити сини Каафові.¹⁶ Єлеазару, сину Аарона священика, доручається єлей для світильника і запашне кадіння, і повсякчасне хлібне приношення і єлей помазання, – доручається вся шкіря та все, що в ній, святилище і приладдя його.

¹⁷ І сказав Господь Мойсееві й Аарону, говорячи: ¹⁸ не погубить коліна племен Каафових із середовища левитів,¹⁹ але ось що зробить їм, щоб вони були живі й не померли, коли приступають до Святого Святих: Аарон і сини його нехай прийдуть і поставлять їх кожного на служіння його й біля ноші його;²⁰ але самі вони не повинні підходити дивитися святиню, коли покривають її, щоб не померти.

²¹ І сказав Господь Мойсееві, говорячи: ²² підрахуй і синів Гирсона за сімействами їх, за родами їх,²³ від тридцяти років і вище до п'ятдесяти років, підрахуй їх усіх здатних до служби, щоб виконувати роботи при шкірі зібрання.²⁴ Ось роботи сімейств Гирсонових, в їх служінні й носінні важкої ваги:²⁵ вони повинні носити покрови шкіри і шкірю зібрання, і покров її, і покров шкіряний синій, який поверх нього, і завісу входу до шкіри зібрання,²⁶ і завісу двору, і завісу входу до двору, що навколо шкіри і жертovníка, і шнури їх, і всі речі, що належать до них; і все, що робиться при них, вони повинні працювати;²⁷ за наказом Аарона і синів його повинні виконуватися всі служби синів Гирсонових при всякому носінні важких речей і всякій роботі їхній, і дору-

чіть їм охороняти все, що вони несуть;²⁸ ось служби родів синів Гирсонових у шкірі зібрання, і ось що доручається їх охороні під наглядом Іфамара, сина Аарона, священика.²⁹ Синів Мерариних за родами їх, за сімействами їх порахуй,³⁰ від тридцяти років і вище до п'ятдесяти років, порахуй усіх здатних до служби, щоб виконувати роботи при шкірі зібрання.³¹ Ось що вони повинні носити за службою їх при шкірі зібрання: бруси шкіри і жердини її, і стовпи її і підніжжя її,³² і стовпи двору з усіх боків і підніжжя їх, і кілки їх, і шнури їх, і всі речі при них і все приладдя їх; і поіменно порахуйте речі, які вони зобов'язані носити;³³ ось роботи родів синів Мерариних, за службою їх при шкірі зібрання, під наглядом Іфамара, сина Аарона, священика.³⁴ І порахували Мойсей і Аарон і начальники громади синів Каафових за родами їх і за сімействами їх,³⁵ від тридцяти років і вище до п'ятдесяти років, усіх здатних до служби, для робіт у шкірі зібрання;³⁶ і були підраховані, за родами їх, дві тисячі сімсот п'ятдесят:³⁷ це – підраховані з родів Каафових, усі службовці при шкірі зібрання, яких порахував Мойсей і Аарон за повелінням Господнім, даним через Мойсея.³⁸ І полічені сини Гирсона за родами їх і за сімействами їх,³⁹ від тридцяти років і вище до п'ятдесяти років, усі здатні до служби, для робіт у шкірі зібрання;⁴⁰ і були пораховані за родами їх, за сімействами їх, дві тисячі шістьсот тридцять:⁴¹ це – пораховані з родів синів Гирсона, усі службовці при шкірі зібрання, яких полічив Мойсей і Аарон, за повелінням Господнім,⁴² і пораховані роди синів Мерариних за родами їх, за сімействами їх,⁴³ від тридцяти років і вище до п'ятдесяти років, усі здатні до служби, для робіт при ски-

[16] Вих. 30, 23. [20] 1 Цар. 6, 19. [24] 1 Пар. 15, 2. [25] Вих. 26, 7, 14. [28] Чис. 7, 7. [31]

Чис. 10, 17. Вих. 26, 15. [33] Чис. 7, 8.

нії зібрання; ⁴⁴ і були полічені за родами їх, [за сімействами їх,] три тисячі двісті: ⁴⁵ це – підраховані з родів синів Мерариних, яких порахував Мойсей і Аарон за повелінням Господнім, даним через Мойсея. ⁴⁶ І підраховані всі левити, яких порахував Мойсей і Аарон і начальники Ізраїля за родами їх і за сімействами їх, ⁴⁷ від тридцяти років і вище до п'ятдесяти років, усі здатні до служби для робіт і ношення у скинії зібрання; ⁴⁸ і було підраховано їх вісім тисяч п'ятсот вісімдесят; ⁴⁹ за повелінням Господнім через Мойсея призначені вони кожен до своєї роботи і носіння, і пораховані, як повелів Господь Мойсеєві.

5 І сказав Господь Мойсеєві, говорячи: ² повели синам Ізраїлевим вислати зі стану всіх прокажених, і всіх, хто має течу, і всіх, що осквернилися від мертвого, ³ і чоловіків і жінок вишліть, за стан вишліть їх, щоб не оскверняли вони станів своїх, серед яких Я живу. ⁴ І зробили так сини Ізраїлеві, і вислали їх вони зі стану; як говорив Господь Мойсеєві, так і зробили сини Ізраїлеві.

⁵ І сказав Господь Мойсеєві, говорячи: ⁶ скажи синам Ізраїлевим: якщо чоловік або жінка вчинить який-небудь гріх проти людини, і через це зробить злочин проти Господа, і винна буде душа та, ⁷ то нехай сповідаються у гріху своєму, який вони вчинили, і повернуть повністю те, в чому винні, і додадуть до того п'яту частину і віддадуть тому, проти кого згрішили; ⁸ якщо ж у нього немає спадкоємця, якому слід було б повернути за провину: то присвятити це Господу; нехай буде це священникові, зверх барана очищення, яким він очистить його; ⁹ й усяке возношення з усіх святинь синів

Ізраїлевих, які вони приносять до священника, належить йому, ¹⁰ і посвячене ким-небудь належить йому; все, що дасть хто священникові, йому належить.

¹¹ І сказав Господь Мойсеєві, говорячи: ¹² оголоси синам Ізраїлевим і скажи їм: якщо зрадить кого дружина, і порушить вірність до нього, ¹³ і переспить хто з нею і вилле сім'я, і це буде приховано від очей чоловіка її, і вона оскверниться таємно, і не буде на неї свідка, і не буде викрита, ¹⁴ і найде на нього дух ревнощів, і буде ревнувати дружину свою, коли вона осквернена, або зійде на нього дух ревнощів, і він буде ревнувати дружину свою, коли вона не осквернена, – ¹⁵ нехай приведе чоловік дружину свою до священника і принесе за неї в жертву десяту частину ефи ячмінного борошна, але не зливає на нього елею і не кладе ливану, тому що це приношення ревнощів, приношення спомину, що нагадує про беззаконня; ¹⁶ а священник нехай приведе і поставить її перед лице Господне, ¹⁷ і візьме священник святої води у глиняну посудину, і візьме священник землі з підлоги скинії і покладе у воду; ¹⁸ і поставить священник дружину перед лице Господне, і відкриє голову дружини, і дасть їй у руки приношення спомину, – це приношення ревнощів, в руці ж у священника буде гірка вода, що наводить прокляття. ¹⁹ І заклає її священник і скаже дружині: якщо ніхто не переспав з тобою, і ти не осквернилася і не зрадила чоловіка свого, то непошкоджена будеш від цієї гіркої води, що наводить прокляття; ²⁰ але якщо ти зрадила чоловіка твого й осквернилася, і якщо хто переспав з тобою, крім чоловіка твого, – ²¹ тоді священник нехай заклає дружину клятвою прокляття

Глава 5. [2] Лев. 13, 46; 15, 2. [3] Чис. 12, 15. [6] Лев. 6, 2. [7] Лк 19, 8. [8] Лев. 6, 6. [9] Вих. 29, 28. [14] Сир. 9, 1. [15] Вих. 16, 36.

[17] Вих. 30, 18; 32, 20. [18] 1 Кор. 11, 5–6.

[21] Єр. 42, 18; 44, 12.

і скаже священник дружині: нехай піддасть тебе Господь прокляття і клятві в народі твоєму, і нехай зробити Господь лоно твоє опалим і живіт твій опухлим; ²² і нехай пройде вода ця, що наводить прокляття, у нутрощі твої, щоб опух живіт [твій] і опало лоно [твоє]. І скаже дружина: амінь, амінь. ²³ І напише священник заклинання ці на сувої, і змие їх у гірку воду; ²⁴ і дасть дружині випити гірку воду, що наводить прокляття, і ввійде в неї вода, що наводить прокляття, на шкоду їй. ²⁵ І візьме священник з рук дружини хлібне приношення ревнощів, і піднесе це приношення перед Господом, і віднесе його до жертovníка; ²⁶ і візьме священник жменю з хлібного приношення частину в пам'ять, і спалить на жертovníку, і потім дасть дружині випити води; ²⁷ і коли напоїть її водою, тоді, якщо вона нечиста і зробила злочин проти чоловіка свого, гірка вода, що наводить прокляття, ввійде в неї, на шкоду їй, і опухне утроба її й опале лоно її, і буде ця дружина проклятою в народі своєму; ²⁸ якщо ж дружина не осквернилася і була чиста, то залишиться неупшкодженою і буде запліднена сіменем. ²⁹ Ось закон про ревнощі, коли дружина зрадить чоловіка свого й оскверниться, ³⁰ або коли на чоловіка найде дух ревнощів, і він буде ревнувати дружину свою, тоді нехай він поставить дружину перед лицем Господа, і зробить з нею священник усе за цим законом, – ³¹ і буде чоловік чистим від гріха, а дружина понесе на собі гріх свій.

6 І сказав Господь Мойсеєві, говорячи: ² оголоси синам Ізраїлевим і скажи їм: якщо чоловік або жінка зважиться дати обітницю назорейства, щоб посвятити себе в назорейства, ³ то він повинен утриматися від вина і міцного напою, і

не повинен вживати ні оцту з вина, ні оцту з напою, і нічого виготовленого із винограду не повинен пити, і не повинен їсти ні сирих, ні сушених виноградних ягід; ⁴ у всі дні назорейства свого не повинен він їсти [і пити] нічого, що виготовляється із винограду, від зерен до шкірки. ⁵ В усі дні обітництва назорейства його бритва не повинна доторкати до голови його; до закінчення днів, на які він посвятив себе в назорейства Господу, святий він: повинний рости волосся на голові своїй. ⁶ В усі дні, на які він посвятив себе в назорейства Господу, не повинен він підходити до мертвого тіла: ⁷ доторканням до батька свого, і матері своєї, і брата свого, і сестри своєї, не повинен він осквернитися, коли вони помруть, тому що посвята Богу його на чоло його; ⁸ в усі дні назорейства свого святий він Господу. ⁹ Якщо ж помре при ньому хто-небудь раптово, ненавмисне, і він осквернить тим голову назорейства свого: то він повинен обстригти голову свою в день очищення його, у сьомий день повинен обстригти її, ¹⁰ й у восьмий день повинен принести двох горлиць, або двох молодих голубів, до священника, до входу в скинію зібрання; ¹¹ священник одного з птахів принесе в жертву за гріх, а іншого у всепалення, і очистить його від осквернення мертвим тілом, і освятить голову його в той день; ¹² і повинен він знову почати присвячені Господу дні назорейства свого і принести однолітнього агнця в жертву за провину; попередні ж дні пропали, тому що назорейство його осквернене. ¹³ І ось закон про назорея, коли виповняються дні назорейства його: слід привести його до входу в скинію зібрання, ¹⁴ і він принесе в жертву Господу одного однолітнього агнця без вад у всепалення, і одну однолітню агни-

[22] Втор. 27, 15.

Глава 6. [2] Суд. 13, 5. 1 Цар. 1, 11. Єр. 1,

5. [5] Суд. 13, 5. [7] Лев. 21, 2, 11. [10] Лев. 12, 8; 14, 22.

цю без вад в жертву за гріх, і одного барана без вад у жертву мирну, ¹⁵ і кошик опрісноків із пшеничного борошна, хлібів, спечених з елеєм, і прісних коржів, помазаних елеєм, і при них хлібне приношення й узливання; ¹⁶ і представить це священик перед Господом, і принесе жертву його за гріх і всепалення його; ¹⁷ барана принесе в жертву мирну Господу з кошиком опрісноків, також зробить священик хлібне приношення його й узливання його; ¹⁸ і обстриже назорей при вході в скинію зібрання голову назорейства свого, і візьме волосся голови назорейства свого, і покладе на вогонь, що під мирною жертвою; ¹⁹ і візьме священик зварене плече барана й один прісний пиріг з кошика й один прісний корж, і покладе на руки назорею, після того, як обстриже він голову назорейства свого; ²⁰ і піднесе це священик, потрясаючи перед Господом: ця святиня – для священика, зверх грудей потрясання і зверх плеча возношення. Після цього назорей може пити вино. ²¹ Ось закон про назорея, який дав обітницю, і жертва його Господу за назорейство своє, крім того, що дозволить йому достаток його; за обітницею своєю, яку він дасть, так і повинен він чинити, зверх узаконеного про назорейство його.

²² І сказав Господь Мойсеєві, говорячи: ²³ скажи Аарону і синам його: так благословляйте синів Ізраїлевих, говорячи їм: ²⁴ нехай благословить тебе Господь і збереже тебе! ²⁵ нехай зглянеться на тебе Господь світлим лицем Своім і помилує тебе! ²⁶ нехай зверне Господь лице Своє на тебе і дасть тобі мир! ²⁷ Так нехай закликають ім'я Моє на синів Ізраїлевих, і Я [Господь] благословлю їх.

7 Коли Мойсей поставив скинію, і помазав її, і освятити її і все приладдя її, і жертovníк і усе приладдя його, і помазав їх і освятити їх, ² тоді прийшли [дванадцять] начальників Ізраїлевих, глави сімейств їх, начальники колін, що завідували підрахунком, ³ і представили приношення своє перед Господом, шість критих возів і дванадцять волів, по одному возу від двох начальників і по одному волу від кожного, і представили це перед скинією.

⁴ І сказав Господь Мойсеєві, говорячи: ⁵ візьми від них; це буде для виконання робіт при скинії зібрання; і віддай це левитам, дивлячись за родом служби їх. ⁶ І взяв Мойсей вози і волів, і віддав їх левитам: ⁷ два вози і чотирьох волів віддав синам Гирсоновим, за родом служби їх; ⁸ і чотири вози і вісім волів віддав синам Мерариним, за родом служб їх, під наглядом Іфамара, сина Аарона, священика; ⁹ а синам Каафовим не дав, тому що служба їх – носити святилище; на плечах вони повинні носити. ¹⁰ І принесли начальники жертви освячення жертovníка в день помазання його, і представили начальники приношення своє перед жертovníком.

¹¹ І сказав Господь Мойсеєві: по одному начальнику на день нехай приносять приношення своє для освячення жертovníка. ¹² В перший день приніс приношення своє Наасон, син Аминадавів, від коліна Іудиного; ¹³ приношення його було: одне срібне блюдо, вагою в сто тридцять сиклів, одна срібна чаша в сімдесят сиклів, за сиклем священним, наповнені пшеничним борошном, змішаним з елеєм, для приношення хлібного, ¹⁴ одна золота кадильниця у десять сиклів, наповнена курінням, ¹⁵ один телець, один баран, один од-

[18] Діян. 21, 24. [20] Вих. 29, 27. Лев. 7, 31. [23] Сир. 36, 18. [24] Пс. 66, 8. [25] Пс. 4, 7. [26] Пс. 4, 7. [27] Сир. 50, 23.

Глава 7. [1] Вих. 40, 10, 17, 20. [8] Чис. 4, 28. [9] Чис. 3, 31; 4, 15. 2 Цар. 6, 13. [12] Чис. 1, 7; 2, 3.

нолітній агнець, для всепалення, ¹⁶ один козел у жертву за гріх, ¹⁷ і в жертву мирну два воли, п'ять баранів, п'ять козлів, п'ять однолітніх агнців; ось приношення Наассона, сина Аминадавового. ¹⁸ На другий день приніс Нафанаїл, син Цуара, начальник [коліна] Иссахарового; ¹⁹ він приніс від себе приношення: одне срібне блюдо, вагою в сто тридцять *сиклів*, одну срібну чашу в сімдесят *сиклів*, за сиклем священним, наповнені пшеничним борошном, змішаним з елеєм, для приношення хлібного, ²⁰ одну золоту кадильницю в десять *сиклів*, наповнену курінням, ²¹ одного тельця, одного барана, одного однолітнього агнця, у всепалення, ²² одного козла в жертву за гріх, ²³ і в жертву мирну двох волів, п'ять баранів, п'ять козлів, п'ять однолітніх агнців; ось приношення Нафанаїла, сина Цуарового. ²⁴ В третій день начальник синів Завулонових Елиав, син Хелона; ²⁵ приношення його: одне срібне блюдо, вагою в сто тридцять *сиклів*, одна срібна чаша в сімдесят *сиклів*, за сиклем священним, наповнені пшеничним борошном, змішаним з елеєм, для приношення хлібного, ²⁶ одна золота кадильниця в десять *сиклів*, наповнена курінням, ²⁷ один телець, один баран, один однолітній агнець, у всепалення, ²⁸ один козел у жертву за гріх, ²⁹ і в жертву мирну два воли, п'ять баранів, п'ять козлів, п'ять однолітніх агнців; ось приношення Елиава, сина Хелонового. ³⁰ В четвертий день начальник синів Рувимових Елицур, син Шедурів; ³¹ приношення його: одне срібне блюдо, вагою в сто тридцять *сиклів*, одна срібна чаша в сімдесят *сиклів*, за сиклем священним, наповнені пшеничним борошном, змішаним з елеєм, для приношення хлібного, ³² одна золота кадильниця в десять *сиклів*, наповнена курінням, ³³ один

телець, один баран, один однолітній агнець, у всепалення, ³⁴ один козел у жертву за гріх, ³⁵ і в жертву мирну два воли, п'ять баранів, п'ять козлів і п'ять однолітніх агнців; ось приношення Елицура, сина Шедурового. ³⁶ У п'ятий день начальник синів Симеонових Шелумііл, син Цуришаддая; ³⁷ приношення його: одне срібне блюдо, вагою в сто тридцять *сиклів*, одна срібна чаша в сімдесят *сиклів*, за сиклем священним, наповнені пшеничним борошном, змішаним з елеєм, для приношення хлібного, ³⁸ одна золота кадильниця в десять *сиклів*, наповнена курінням, ³⁹ один телець, один баран, один однолітній агнець, у всепалення, ⁴⁰ один козел у жертву за гріх, ⁴¹ і в жертву мирну два воли, п'ять баранів, п'ять козлів і п'ять однолітніх агнців; ось приношення Шелуміїла, сина Цуришаддаєвого. ⁴² В шостий день начальник синів Гадових Елиасаф, син Регуїла; ⁴³ приношення його: одне срібне блюдо, вагою в сто тридцять *сиклів*, одна срібна чаша в сімдесят *сиклів*, за сиклем священним, наповнені пшеничним борошном, змішаним з елеєм, для приношення хлібного, ⁴⁴ одна золота кадильниця в десять *сиклів*, наповнена курінням, ⁴⁵ один телець, один баран, один однолітній агнець, у всепалення, ⁴⁶ один козел у жертву за гріх, ⁴⁷ і в жертву мирну два воли, п'ять баранів, п'ять козлів і п'ять однолітніх агнців; ось приношення Елиасафа, сина Регуїлового. ⁴⁸ У сьомий день начальник синів Єфремових Елишама, син Аммиуда. ⁴⁹ Приношення його: одне срібне блюдо, вагою в сто тридцять *сиклів*, одна срібна чаша в сімдесят *сиклів*, за сиклем священним, наповнені пшеничним борошном, змішаним з елеєм, для приношення хлібного, ⁵⁰ одна золота кадильниця в десять *сиклів*, наповнена курінням,

[18] Чис. 1, 8; 2, 5. [24] Чис. 1, 9; 2, 7. [30] Чис. 1, 5; 2, 10. [36] Чис. 1, 6; 2, 12. [42] Чис.

1, 14; 2, 14. [48] Чис. 1, 10; 2, 18.

⁵¹ один телець, один баран, один однолітній агнець, у всепалення, ⁵² один козел у жертву за гріх, ⁵³ і в жертву мирну два воли, п'ять баранів, п'ять козлів, п'ять однолітніх агнів; ось приношення Елишами, сина Аммиудового. ⁵⁴ У восьмий день начальник синів Манассіїних Гамалиїл, син Педацура. ⁵⁵ Приношення його: одне срібне блюдо, вагою в сто тридцять сиклів, одна срібна чаша в сімдесят сиклів, за сиклем священним, наповнені пшеничним борошном, змішаним з елеєм, для приношення хлібного, ⁵⁶ одна золота кадильниця в десять сиклів, наповнена курінням, ⁵⁷ один телець, один баран, один однолітній агнець, у всепалення, ⁵⁸ один козел у жертву за гріх, ⁵⁹ і в жертву мирну два воли, п'ять баранів, п'ять козлів, п'ять однолітніх агнів; ось приношення Гамалиїла, сина Педацурового. ⁶⁰ В дев'ятий день начальник синів Веніамінових Авидан, син Гидеонія; ⁶¹ приношення його: одне срібне блюдо, вагою в сто тридцять сиклів, одна срібна чаша в сімдесят сиклів, за сиклем священним, наповнені пшеничним борошном, змішаним з елеєм, для приношення хлібного, ⁶² одна золота кадильниця в десять сиклів, наповнена курінням, ⁶³ один телець, один баран, один однолітній агнець, у всепалення, ⁶⁴ один козел в жертву за гріх, ⁶⁵ й у жертву мирну два воли, п'ять баранів, п'ять козлів, п'ять однолітніх агнів; ось приношення Авидана, сина Гидеонієвого. ⁶⁶ В десятий день начальник синів Данових Ахизер, син Аммишаддая; ⁶⁷ приношення його: одне срібне блюдо, вагою в сто тридцять сиклів, одна срібна чаша в сімдесят сиклів, за сиклем священним, наповнені пшеничним борошном, змішаним з елеєм, для приношення хлібного, ⁶⁸ одна золота кадильниця в десять сиклів, наповнена курінням,

⁶⁹ один телець, один баран, один однолітній агнець, у всепалення, ⁷⁰ один козел у жертву за гріх, ⁷¹ і в жертву мирну два воли, п'ять баранів, п'ять козлів, п'ять однолітніх агнів; ось приношення Ахизера, сина Аммишаддаєвого. ⁷² В одинадцятий день начальник синів Асирових Пагіїл, син Охрана; ⁷³ приношення його: одне срібне блюдо, вагою в сто тридцять сиклів, одна срібна чаша в сімдесят сиклів, за сиклем священним, наповнені пшеничним борошном, змішаним з елеєм, для приношення хлібного, ⁷⁴ одна золота кадильниця в десять сиклів, наповнена курінням, ⁷⁵ один телець, один баран, один однолітній агнець, у всепалення, ⁷⁶ один козел у жертву за гріх, ⁷⁷ і в жертву мирну два воли, п'ять баранів, п'ять козлів, п'ять однолітніх агнів; ось приношення Пагіїла, сина Охранового. ⁷⁸ У дванадцятий день начальник синів Неффалимових Ахира, син Енана; ⁷⁹ приношення його: одне срібне блюдо, вагою в сто тридцять сиклів, одна срібна чаша в сімдесят сиклів, за сиклем священним, наповнені пшеничним борошном, змішаним з елеєм, для приношення хлібного, ⁸⁰ одна золота кадильниця в десять сиклів, наповнена курінням, ⁸¹ один телець, один баран, один однолітній агнець, у всепалення, ⁸² один козел у жертву за гріх, ⁸³ і в жертву мирну два воли, п'ять баранів, п'ять козлів, п'ять однолітніх агнів; ось приношення Ахири, сина Енанового.

⁸⁴ Ось приношення від начальників Ізраїлевих при освяченні жертовника в день помазання його: дванадцять срібних блюд, дванадцять срібних чаш, дванадцять золотих кадильниць; ⁸⁵ по сто тридцять сиклів срібла в кожнім блюді і по сімдесят у кожній чаші: отже, всього срібла в цих сосудах дві тисячі чотириста

[54] Чис. 1, 10; 2, 20. [60] Чис. 1, 11; 2, 22; 10, 24. [66] Чис. 1, 12; 2, 25. [72] Чис. 1, 13;

2, 27. [78] Чис. 1, 15; 2, 29.

сиклів, за сиклем священним; ⁸⁶ золотих кадильниць, наповнених курінням, дванадцять, у кожній кадильниці по десять сиклів, за сиклем священним: усього золота в кадильницях сто двадцять сиклів; ⁸⁷ у всепалення всього дванадцять тельців із великої худоби, дванадцять баранів, дванадцять однолітніх агнців і до них хлібне приношення, і в жертву за гріх дванадцять козлів, ⁸⁸ і в жертву мирну всього з великої худоби двадцять чотири тельці, шістьдесят баранів, шістьдесят [однолітніх] козлів, шістьдесят однолітніх агнців [без вад]; ось приношення при освяченні жертовника після помазання його. ⁸⁹ Коли Мойсей входив у скинію зібрання, щоб говорити з Господом, чув голос, який говорив до нього з кришки, що над ковчегом одкровення між двома херувимами, і він говорив йому.

8 І сказав Господь Мойсеєві, говорячи: ² оголоси Аарону і скажи йому: коли ти будеш запалювати лампади, то на передній стороні світильника повинні горіти сім лампад. ³ Аарон так і зробив: на передній стороні світильника запалив лампади його, як повелів Господь Мойсеєві. ⁴ І ось будова світильника: карбований він із золота, від стебла його і до квітів карбований; за образом, який показав Господь Мойсеєві, він зробив світильник.

⁵ І сказав Господь Мойсеєві, говорячи: ⁶ візьми левитів із середовища синів Ізраїлевих і очисти їх; ⁷ а щоб очистити їх, вчини з ними так: окропи їх очищувальною водою, і нехай вони поголять бритвою все тіло своє і вимийють одяг свій, і будуть чисті; ⁸ і нехай візьмуть тельця і хлібне приношення до нього, пшеничного борошна, змішаного з елеєм, й іншого тельця візьми в жерт-

ву за гріх; ⁹ і приведи левитів перед скинію зібрання; і збери всю громаду синів Ізраїлевих ¹⁰ і приведи левитів їх перед Господом, і нехай покладуть сини Ізраїлеві руки свої на левитів; ¹¹ Аарон же нехай звершить над левитами посвяту їх перед Господом від синів Ізраїлевих, щоб відправляли вони служіння Господу; ¹² а левити нехай покладуть руки свої на голову тельців, і принеси одного в жертву за гріх, а іншого у всепалення Господу, для очищення левитів; ¹³ і постав левитів перед Аароном і перед синами його, і зверши над ними посвяту їх Господу; ¹⁴ і так відокрем левитів від синів Ізраїлевих, щоб левити були Моїми. ¹⁵ Після цього ввійдуть левити служити скинії зібрання, коли ти очистиш їх і звершиш над ними посвячення їх; тому що вони віддані Мені з синів Ізраїлевих: ¹⁶ замість усіх первістків із синів Ізраїлевих, що розкривають усякі утроби, Я беру їх Собі; ¹⁷ бо Мої всі первістки з синів Ізраїлевих, від людини до худоби: у той день, коли Я уразив усіх первістків у землі Єгипетській, Я освятив їх Собі ¹⁸ і взяв левитів замість усіх первістків у синів Ізраїлевих; ¹⁹ і віддав левитів Аарону і синам його із середовища синів Ізраїлевих, щоб вони відправляли служби за синів Ізраїлевих при скинії зібрання і служили охороною для синів Ізраїлевих, щоб не спостигло синів Ізраїлевих ураження, коли б сини Ізраїлеві приступили до святилища. ²⁰ І зробили так Мойсей і Аарон і вся громада синів Ізраїлевих з левитами: як повелів Господь Мойсеєві про левитів, так і зробили з ними сини Ізраїлеві. ²¹ І очистилися левити й омили одяг свій, і звершив над ними Аарон посвяту їх перед Господом, і очистив їх Аарон, щоб зробити їх

[89] Лев. 1, 1.

Глава. 8. [2] Вих. 25, 37; 27, 21. [4] Вих. 25, 31. 3 Цар. 7, 49. [6] Чис. 19, 7. [7] Лев.

14, 8–9. 2 Пар. 23, 6. [9] 1 Езд. 6, 18. [11] Вих. 29, 24. [16] Чис. 3, 12; 18, 6. [17] Чис. 3, 13. [19] Чис. 3, 9.

чистими; ²² після цього ввійшли левити відправляти служби свої в скинії зібрання перед Аароном і перед синами його. Як повелів Господь Мойсеєві про левитів, так і зробили вони з ними.

²³ І сказав Господь Мойсеєві, говорячи: ²⁴ ось закон про левитів: від двадцяти п'яти років і вище повинні вступати вони в службу для робіт при скинії зібрання, ²⁵ а в п'ятдесят років повинні припиняти виконання робіт і більш не працювати: ²⁶ тоді нехай допомагають вони братам своїм утримувати варту при скинії зібрання, працювати ж – нехай не працюють; так чини з левитами стосовно служіння їх.

9 І сказав Господь Мойсеєві в пустелі Синайській на другий рік після виходу їх із землі Єгипетської, у перший місяць, говорячи: ² нехай сини Ізраїлеві звершать Пасху в призначений для неї час: ³ у чотирнадцятий день цього місяця ввечері звершать її в призначений для неї час, за всіма постановами і за всіма обрядами її звершать її. ⁴ І сказав Мойсей синам Ізраїлевим, щоб звершили Пасху. ⁵ І звершили вони Пасху в перший місяць, у чотирнадцятий день місяця ввечері, у пустелі Синайській: в усьому, як повелів Господь Мойсеєві, так і зробили сини Ізраїлеві.

⁶ Були люди, які були нечисті від дотику до мертвих тіл людських, і не могли звершити Пасху в той день; і прийшли вони до Мойсея й Аарона в той день, ⁷ і сказали йому ті люди: ми нечисті від дотику до мертвих тіл людських; для чого нас позбавляти того, щоб ми принесли приношення Господу в призначений час серед синів Ізраїлевих? ⁸ І сказав їм Мойсей: постійте, я послухаю, що поведить про вас Господь.

⁹ І сказав Господь Мойсеєві, говорячи: ¹⁰ скажи синам Ізраїлевим: якщо хто з вас або з нащадків ваших буде нечистий від доторкання до мертвого тіла, або буде в далекій дорозі, то і він повинен звершити Пасху Господню; ¹¹ у чотирнадцятий день другого місяця ввечері нехай такі звершать її і з опрісноками і гіркими травами нехай їдять її; ¹² і нехай не залишають від неї до ранку і кістки її не розтrophують; нехай звершать її за всіма уставами про Пасху; ¹³ а хто чистий і не знаходиться в [далекій] дорозі і не звершить Пасхи, – знищиться душа та з народу свого, тому що він не приніс приношення Господу у свій час: понесе на собі гріх людина та; ¹⁴ якщо буде жити у вас прибулець, то і він повинен звершити Пасху Господню: за уставом про Пасху і за обрядом її він повинен звершити її; один устав нехай буде у вас і для прибульця і для тубільця.

¹⁵ У той день, коли поставлена була скинія, хмара покрила скинію одкровення, і з вечора над скинією ніби вогонь видний був до самого ранку. ¹⁶ Так було і завжди: хмара покривала її [удень] і подоба вогню вночі. ¹⁷ І коли хмара піднімалася від скинії, тоді сини Ізраїлеві вирушали в путь, і на місці, де зупинялася хмара, там зупинялися станом сини Ізраїлеві. ¹⁸ За повелінням Господнім вирушали сини Ізраїлеві в путь, і за повелінням Господнім зупинялися: весь той час, коли хмара стояла над скинією, і вони стояли; ¹⁹ і якщо хмара довгий час була над скинією, то і сини Ізраїлеві додержувалися цієї вказівки Господа і не вирушали; ²⁰ іноді ж хмара недовгий час була над скинією: вони за вказівкою Господньою зупинялися, і за вказівкою Господньою вирушали

[24] Чис. 4, 3. 1 Пар. 23, 3, 24.

Глава 9. [1] Вих. 13, 4. [2] Вих. 12, 3; 23, 15. Лев. 23, 5. [5] Вих. 12, 6. Лев. 23, 5. [6]

Чис. 19, 11. [11] 2 Пар. 30, 2. [12] Вих. 12, 46. Ін 19, 36. [14] Вих. 12, 49. [15] Вих. 40, 34. [16] Вих. 13, 21. [17] Вих. 40, 36. [18] 1 Кор. 10, 1.

у путь; ²¹ іноді хмара стояла *тільки* від вечора до ранку, і зранку піднімалася хмара, тоді і вони вирушали; або день і ніч стояла хмара, і коли піднімалася, і вони тоді вирушали; ²² або, якщо два дні, або місяць, або кілька днів стояла хмара над скинією, то і сини Ізраїлеві стояли і не вирушали в путь; а коли вона піднімалася, тоді вирушали; ²³ за вказівкою Господньою зупинялися, і за вказівкою Господньою вирушали в путь: додержувалися вказівки Господньої за повелінням Господнім, *даним* через Мойсея.

10 І сказав Господь Мойсеєві, говорячи: ² зроби собі дві срібні труби, карбованими зроби їх, щоб вони служили тобі для скликання громади і для зняття станів; ³ коли засурмлять ними, збереться до тебе вся громада до входу в скинію зібрання; ⁴ коли однією трубою засурмлять, зберуться до тебе князі й тисячочальники Ізраїлеві; ⁵ коли засурмите тривогу, піднімуться стани, що стають до сходу; ⁶ коли в другий раз засурмите тривогу, піднімуться стани, що стають до півдня; [коли засурмите в третій раз тривогу, піднімуться стани, що стають до моря; коли в четвертий раз засурмите тривогу, піднімуться стани, що стають до півночі;] тривогу нехай сурмлять при вирушенні їх у путь; ⁷ а коли потрібно зібрати зібрання, сурміть, але не тривогу; ⁸ сини Ааронові, священники, повинні сурмити трубами: це буде вам постановою вічною у роди ваших; ⁹ і коли підете на війну в землі вашій проти ворога, що нападає на вас, сурміть тривогу трубами, – і будете пом'януті перед Господом, Богом вашим, і врятовані будете від ворогів ваших; ¹⁰ і в день радості вашої, і в свята ваші, і

в новомісяччя ваші сурміть трубами при всепаленнях ваших і при мирних жертвах ваших, – і це буде нагадуванням про вас перед Богом вашим. Я Господь, Бог ваш.

¹¹ У другий рік, у другий місяць, у двадцятій *день* місяця піднялася хмара від скинії одкровення; ¹² і вирушили сини Ізраїлеві за станами своїми з пустелі Синайської, і зупинилася хмара в пустелі Фаран. ¹³ І піднялися вони в перший раз, за велінням Господнім, *даним* через Мойсея. ¹⁴ Піднято було по-перше прапор стану синів Іудиних за ополченнями їх; над ополченням їх Наассон, син Аминадава; ¹⁵ і над ополченням коліна синів Іссахарових Нафанаїл, син Цуара; ¹⁶ і над ополченням коліна синів Завулонових Елиав, син Хелона. ¹⁷ І знята була скинія, і пішли сини Гирсонові і сини Мерарині, що носять скинію. ¹⁸ І піднято було прапор стану Рувимового за ополченнями їх; і над ополченням його Елицур, син Шедеура; ¹⁹ і над ополченням коліна синів Симеонових Шелумійл, син Цуришаддая; ²⁰ і над ополченням коліна синів Гадових Елиасаф, син Регуїла. ²¹ Потім пішли сини Каафові, що носять святилище; скинія ж була поставлена до приходу їх. ²² І піднято було прапор стану синів Єфремових за ополченнями їх; і над ополченнями їх Елишама, син Аммиуда; ²³ і над ополченням коліна синів Манассійних Гамалііл, син Педацура; ²⁴ і над ополченням коліна синів Веніамінових Авидан, син Гидеонія. ²⁵ Останнім із усіх станів піднято було прапор стану синів Данових з ополченнями їх; і над ополченням Ахизезер, син Аммишаддая; ²⁶ і над ополченням коліна синів Асирових Пагійл, син Охрана; ²⁷ і над ополченням коліна

Глава 10. [3] Чис. 2, 3. [6] Чис. 2, 10. [8] Вих. 27, 21. [9] Чис. 31, 6. 2 Пар. 13, 12. Іов. 39, 25. [10] Чис. 28, 14, 4. Цар. 11, 14. 2 Пар. 7, 6. [12] Чис. 2, 2. [14] Чис. 1, 7. [15] Чис. 1, 8. [16] Чис. 1, 9. [17] Чис. 4, 5. [18] Чис. 1, 5.

[19] Чис. 1, 6; 2, 12. [20] Чис. 1, 14; 2, 14. [22] Чис. 1, 10; 2, 18. [23] Чис. 1, 10; 2, 20. [24] Чис. 1, 11; 2, 22. [25] Чис. 1, 12; 2, 25. [26] Чис. 1, 13; 2, 27. [27] Чис. 1, 15; 2, 19.

синів Неффалимових Ахира, син Енана. ²⁸ Ось порядок ходу синів Ізраїлевих за ополченнями їх. І вирушили вони.

²⁹ І сказав Мойсей Ховаву, сину Рагуїловому, мадианитянину, родичеві Мойсея: ми вирушаємо в те місце, про яке Господь сказав: вам віддам його; йди з нами, ми зробимо тобі добро, тому що Господь добре прорік про Ізраїль. ³⁰ Але він сказав йому: не піду; я піду у свою землю і на свою батьківщину. ³¹ Мойсей же сказав: не залишай нас, тому що ти знаєш, як розташовуємося ми станом у пустелі, і будеш для нас оком; ³² якщо підеш з нами, то добро, яке Господь зробить нам, ми зробимо тобі. ³³ І вирушили вони від гори Господньої на три дні путі, і ковчег завіту Господнього йшов перед ними три дні путі, щоб знайти їм місце, де зупинитися. ³⁴ І хмара Господня осіняла їх вдень, коли вони вирушали зі стану. ³⁵ Коли піднімався ковчег у путь, Мойсей говорив: встань, Господи, і розвіються вороги Твої, і побіжать від лица Твого ненависники Твої! ³⁶ А коли зупинявся ковчег, він говорив: повернись, Господи, до тисяч і десятків тисяч Ізраїля!

11 Народ став нарікати вголос на Господа; і Господь почув, і запалав гнів Його, і загорівся у них вогонь Господній, і начав знищувати край стану. ² І заволав народ до Мойсея; і помолився Мойсей Господу, і затих вогонь. ³ І нарекли ім'я місцю цьому: Тавера*, тому що загорівся у них вогонь Господній. ⁴ Прибульці між ними стали виявляти примхи; а з ними і сини Ізраїлеві сиділи і плакали й говорили: хто нагодує нас

м'ясом? ⁵ Ми пам'ятаємо рибу, яку в Єгипті ми їли задарма, огірки і дині, і цибулю, і ріпчасту цибулю і часник; ⁶ а нині душа наша знемагає; нічого нема, тільки манна в очах наших. ⁷ Манна ж була подібна кориандровому насінню, на вигляд, як бдолах; ⁸ народ ходив і збирав її, і молот у жорнах або товк у ступі, і варив у казані, і робив із неї коржі; смак же її подібний був до смаку коржів з елеем. ⁹ І коли роса сходила на стан уночі, тоді сходила на нього і манна. ¹⁰ Мойсей чув, що народ плаче в сімействах своїх, кожен біля дверей намету свого; і сильно запалав гнів Господній, і прикро було Мойсеєві. ¹¹ І сказав Мойсей Господу: для чого Ти мучиш раба твого? і чому я не знайшов милости перед очима Твоїми, що Ти поклав на мене тягар усього народу цього? ¹² хіба я носив в утробі весь народ цей, і хіба я народив його, що Ти говориш мені: неси його на руках твоїх, як нянька носить дитину, в землю, що Ти з клятвою обіцяв батькам його? ¹³ звідки мені взяти м'яса, щоб дати всьому народу цьому? бо вони плачуть переді мною і говорять: дай нам їсти м'яса. ¹⁴ Я один не можу нести весь народ цей, тому що він важкий для мене; ¹⁵ коли Ти так чиниш зі мною, то краще умертви мене, якщо я знайшов милість в очах Твоїх, щоб мені не бачити нещастя мого.

¹⁶ І сказав Господь Мойсею: збери Мені сімдесят мужів зі старійшин Ізраїлевих, яких ти знаєш, що вони старійшини і наглядачі його, і візьми їх до скинії зібрання, щоб вони стали там з тобою; ¹⁷ Я зійду, і буду говорити там з тобою, і візьму від Духа, Який на тобі, і покладу на них, щоб вони несли з тобою тягар народу, а не один ти носив. ¹⁸ Народу ж

* Горіння.

[29] Вих. 2, 18; 18, 1; 6, 12. [33] Втор. 31, 8.

[35] Пс. 67, 2. [36] 2 Пар. 6, 41. Пс. 131, 8.

Глава 11. [1] Чис. 21, 4. Лев. 10, 2. Пс. 77, 21. [2] Ам. 7, 5. [3] Втор. 9, 22. [4] Вих. 12, 38. 1 Кор. 10, 6. [6] Чис. 21, 5. [7] Вих.

16, 14. Пс. 77, 24. Прем. 16, 20. Ін 6, 31. 1 Кор. 10, 3. [9] Вих. 16, 14. [12] Втор. 1, 35. [14] Втор. 1, 19. [15] Вих. 32, 32. [16] Вих. 18, 21. Чис. 16, 25. [17] 1 Кор. 12, 4. Вих. 18, 26. [18] Вих. 19, 10.

скажи: очистіться до завтрашнього дня, і будете їсти м'ясо; оскільки ви плакали голосно до Господа і говорили: хто нагодує нас м'ясом? добре нам було в Єгипті, – то і дасть вам Господь м'ясо, і будете їсти [м'ясо]:¹⁹ не один день будете їсти, не два дні, не п'ять днів, не десять днів і не двадцять днів,²⁰ але цілий місяць [будете їсти], поки не піде воно з ніздрів ваших і не зробиться для вас огидним, за те, що ви знехтували Господа, Який серед вас, і плакали перед Ним, говорячи: для чого було нам виходити з Єгипту?²¹ І сказав Мойсей: шістсот тисяч піших у народі цьому, серед якого я знаходжуся; а Ти говориш: Я дам їм м'ясо, і будуть їсти цілий місяць!²² чи заколоти всіх овець і волів, щоб їм вистачило? або вся риба морська збереться, щоб задовольнити їх?²³ І сказав Господь Мойсею: хіба рука Господня коротка? нині ти побачиш, чи збудеться слово Моє до тебе, чи ні?²⁴ Мойсей вийшов і сказав народу слова Господні, і зібрав сімдесят мужів зі старійшин народу і поставив їх біля скинії.²⁵ І зійшов Господь у хмарі, і говорив з ним, і взяв від Духа, Який на ньому, і дав сімдесятьом мужам старійшинам. І коли спочив на них Дух, вони стали пророкувати, але потім перестали.²⁶ Двоє з мужів залишилися в стані, одному ім'я Елдад, а другому ім'я Модад; але і на них спочив Дух [вони були з числа записаних, тільки не входили до скинії], і вони пророкували в стані.²⁷ І прибіг отрок, і доніс Мойсеєві, і сказав: Елдад і Модад пророкують у стані.²⁸ У відповідь на це Ісус, син Навина, служитель Мойсея, один із обраних його, сказав: господарю мій Мойсею! заборони їм.²⁹ Але Мойсей сказав йому: чи не

ревнуєш ти за мене? о, якби усі в народі Господньому були пророками, коли б Господь послав Духа Свого на них!³⁰ І повернувся Мойсей у стан, він і старійшини Ізраїлеві.³¹ І піднявся вітер від Господа, і приніс від моря перепелів, і накидав їх біля стану, на день шляху по одну сторону і на день шляху по другу сторону біля стану, майже на два лікті від землі.³² І встав народ, і весь той день, і всю ніч, і весь наступний день збирали перепелів; і хто мало збирав, той зібрав десять хомерів; і розклали їх для себе навколо стану.³³ М'ясо ще було в зубах їхніх і не було ще з'їдене, як гнів Господній запалав на народ, і вразив Господь народ дуже великою попестю.³⁴ І нарекли ім'я місцю цьому: Киброт-Гаттава*, тому що там поховали примхливий народ.³⁵ Від Киброт-Гаттави рушив народ в Асироф, і зупинився в Асирофі.

12 І дорікали Маріам і Аарон Мойсею за дружину ефіоплянку, яку він узяв, – тому що він узяв за себе ефіоплянку, –² і сказали: чи одному Мойсеєві говорив Господь? чи не говорив Він і нам? І почув це Господь.³ Мойсей же був чоловік найлагідніший з усіх людей на землі.

⁴ І сказав Господь раптово Мойсею й Аарону і Маріамі: вийдіть ви троє до скинії зібрання. І вийшли всі троє.⁵ І зійшов Господь у хмарному стовпі, і став біля входу в скинію, і покликав Аарона і Маріам, і вийшли вони обое.⁶ І сказав: слухайте слова Мої: якщо буває у вас пророк Господній, то Я відкриваюся йому у видінні, уві сні говорю з ним;⁷ але не так з рабом Моїм Мойсеєм, – він вірний у всьому домі Моїм:

* Гроби примхи.

[20] Чис. 21, 5. [21] Чис. 20, 10. Мф 14, 15. Ін 6, 5. [22] Мф 15, 33. Мк 8, 4. [23] Іс. 50, 2; 59, 1. [25] Чис. 12, 5. 1 Цар. 10, 6. Іоїл. 2, 28. [28] Чис. 13, 9. 1 Сол. 5, 19. [31] Вих. 16, 13. Пс. 77, 27; 104, 40. Прем. 19, 11. [33] Пс. 77,

30–31. [35] Чис. 13, 1; 33, 16.

Глава 12. [1] Чис. 16, 2. Вих. 2, 21. [3] Вих. 11, 8. Мф 11, 29. [5] Вих. 16, 10. Чис. 11, 17; 14, 10. [6] 1 Цар. 3, 7. [7] Євр. 3, 5.

⁸ вустами до вуст говорю Я з ним, і явно, а не в гаданнях, і образ Господа він бачить; як же ви не убоїлися дорікати рабу Моему, Мойсеєві? ⁹ І запалав гнів Господа на них, і Він відійшов. ¹⁰ І хмара відійшла від скинії, і ось, Маріам вкрилася проказою, як снігом. Аарон глянув на Маріам, і ось, вона у проказі. ¹¹ І сказав Аарон Мойсеєві: господарю мій! не постав нам за гріх, що ми вчинили нерозумно і згрішили; ¹² не попусти, щоб вона була, як мертвонароджена дитина, в якій, коли вона виходить із утроби матері своєї, зогліла уже половина тіла. ¹³ І звернувся Мойсей до Господа, говорячи: Боже, зціли її! ¹⁴ І сказав Господь Мойсеєві: якби батько її плюнув їй у лице, то чи не повинна була б вона соромитися сім днів? отже, нехай буде вона у проказі сім днів поза станом, а після знову повернеться. ¹⁵ І пробула Маріам у проказі поза станом сім днів, і народ не вирушав у путь, доки не повернулася Маріам.

13 Після цього народ рушив із Асирофа, і зупинився в пустелі Фаран. ² І сказав Господь Мойсеєві, говорячи: ³ пошли від себе людей, щоб вони видивилися землю Ханаанську, яку Я даю синам Ізраїлевим; по одній людині від коліна батьків їх пошліть, головних з них. ⁴ І послав їх Мойсей з пустелі Фаран, за велінням Господнім, і усі вони мужі головні серед синів Ізраїлевих. ⁵ Ось імена їхні: з коліна Рувимового Саммуа, син Закхурів, ⁶ з коліна Симеонового Сафат, син Хоріів, ⁷ з коліна Іудиного Халев, син Іефонній, ⁸ з коліна Іссахарового Ігал, син Йосифів, ⁹ з коліна Єфремового Осія, син Навина, ¹⁰ з коліна Веніамінового Фалтій, син Рафуїв, ¹¹ з коліна Завулонового Гадділ, син Содиїв, ¹² з коліна Йосифового від

Манассії Гаддїй, син Сусїїв, ¹³ з коліна Данового Амміл, син Гемалїїв, ¹⁴ з коліна Асирового Сефур, син Михаїлів, ¹⁵ з коліна Неффалимового Нахбїй, син Вофсіїв, ¹⁶ з коліна Гадового Геуїл, син Махіїв. ¹⁷ Ось імена мужів, яких посилав Мойсей оглянути землю. І назвав Мойсей Осію, сина Навина, Іусом.

¹⁸ І послав їх Мойсей [з пустелі Фаран] оглянути землю Ханаанську і сказав їм: підїть у цю південну країну, і зїйдїть на гору, ¹⁹ і огляньте землю, яка вона, і народ, який живе на нїй, сильний він чи слабкий, нечисленний він чи численний? ²⁰ і яка земля, на якій він живе, добра вона чи погана? і які міста, в яких він живе, у наметах він живе чи в укріпленнях? ²¹ і яка земля, жирна вона чи пісна? чи є на нїй дерева? будьте сміливими, і візьміть від плодів землі. Було ж це в час дозрівання винограду. ²² Вони пішли і оглянули землю від пустелі Син навіть до Рехова, поблизу Емафа; ²³ і пішли в південну країну, і дійшли до Хеврона, де жили Ахиман, Сесай і Фалмай, діти Енакові: Хеврон же був побудований на сім років раніше Цоана, [міста] єгипетського; ²⁴ і прийшли до долини Есхол, [і оглянули її,] і зрізали там виноградну гілку з одним гроном ягід, і понесли її на жердині двоє; взяла також гранатових яблук і смокв; ²⁵ місце це назвали долиною Есхол*, через виноградне гроно, яке зрізали там сини Ізраїлеві. ²⁶ І оглянувши землю, повернулися вони через сорок днів. ²⁷ І пішли і прийшли до Мойсея й Аарона і до всієї громади синів Ізраїлевих у пустелю Фаран, у Кадес, і принесли їм і всій громаді відповідь, і показали їм плоди землі; ²⁸ і розповідали їм і гово-

* Виноградне гроно.

[8] Вих. 33, 11. Втор. 34, 10. 1 Кор. 13, 12.

[9] Чис. 11, 3. [10] Втор. 24, 9. [12] 4 Цар. 5, 10. [14] Лев. 13, 46; 14, 8.

Глава 13. [1] Чис. 11, 35; 33, 17. [3] Втор.

1, 22; 9, 23. [4] Втор. 1, 22. [7] Нав. 14, 7. [18] Чис. 32, 8. [22] 2 Цар. 8, 9. [23] Втор. 1, 28; 2, 10. [24] Чис. 32, 9. Втор. 1, 24. [27] Бут. 14, 7. Втор. 1, 19. [28] Вих. 3, 8. Втор. 1, 25.

рили: ми ходили в землю, в яку ти посилав нас; у ній справді тече молоко і мед, і ось плоди її; ²⁹ але народ, що живе на землі тій, сильний, і міста укріплені, дуже великі, і синів Енакових ми бачили там; ³⁰ Амалик живе на південній частині землі, хеттеї, [евеї,] ієвусеї й аморреї живуть на горі, хананеї ж живуть біля моря і на березі Йордану. ³¹ Але Халев заспокоював народ перед Мойсеєм, говорячи: підемо і заволодіємо нею, тому що ми можемо подолати її. ³² А ті, які ходили з ним, говорили: не можемо ми йти проти народу цього, тому що він сильніший за нас. ³³ І розпускали недобрі чутки про землю, яку вони оглядали, між синами Ізраїлевими, говорячи: земля, яку проходили ми для огляду, є земля, що поїдає тих, що живуть на ній, і весь народ, який ми бачили на ній, люди високі на зріст; ³⁴ там бачили ми і велетнів, синів Енакових, від велетенського роду; і ми були в очах наших перед ними, як сарана, такими ж були ми й в очах їхніх.

14 І підняла вся громада крик, і плакав народ в [усю] ту ніч; ² і нарікали на Мойсея та Аарона всі сини Ізраїлеві, і вся громада сказала їм: о, якби ми померли в землі Єгипетській, або померли б у пустелі цій! ³ і для чого Господь веде нас у землю цю, щоб ми впали від меча? дружини наші і діти наші дістануться у здобич ворогам; чи не краще нам повернутися в Єгипет? ⁴ І сказали одне одному: поставимо собі начальника і повернемося в Єгипет. ⁵ І впали Мойсей й Аарон на обличчя свої перед всім зібранням громади синів Ізраїлевих. ⁶ І Ісус, син Навина, і Халев, син Ісфоніїн, з тих, які оглядали землю, роздерли одяг свій ⁷ і сказа-

ли всій громаді синів Ізраїлевих: земля, яку ми проходили для огляду, дуже, дуже добра; ⁸ якщо Господь милостивий до нас, то введе нас у землю цю і дасть нам її – цю землю, в якій тече молоко і мед; ⁹ тільки проти Господа не повставайте і не бійтеся народу землі цієї; бо він дістанеться нам на поживу: захисту в них не стало, а з нами Господь; не бійтесь їх. ¹⁰ І сказала вся громада: побити їх камінням! Але слава Господня явилася [у хмарі] у скинії зібрання всім синам Ізраїлевим.

¹¹ І сказав Господь Мойсеєві: доки буде дратувати Мене народ цей? і доки буде він не вірити Мені при всіх знаменнях, які Я робив серед нього? ¹² вражу його пошестю і знищу його і породжу від тебе [і від дому батька твого] народ численніший і сильніший за нього. ¹³ Але Мойсей сказав Господу: почувють єгиптяни, з середовища яких Ти вивів силою Твоєю народ цей, ¹⁴ і скажуть жителям землі цієї, які чули, що Ти, Господь, знаходишся серед народу цього, і що Ти, Господь, даєш їм бачити Себе лицем до лица, і хмара Твоя стоїть над ними, і Ти йдеш перед ними вдень у стовпі хмарному, а вночі в стовпі вогненному; ¹⁵ і якщо Ти знищиш народ цей, як одну людину, то народи, які чули славу Твою, скажуть: ¹⁶ Господь не міг ввести народ цей у землю, яку Він із клятвою обіцяв йому, а тому й знищив його в пустелі. ¹⁷ Отже, нехай звеличиться сила Господня, як Ти сказав, говорячи: ¹⁸ Господь довготерпеливий і многомилостивий [і істинний], Який прощає беззаконня і провини [і гріхи], і Який не залишає без покарання, але карає беззаконня батьків на дітях до третього і четвертого роду. ¹⁹ Прости гріх народу цьому з вели-

[30] Нав. 11, 3. [31] Чис. 14, 6, 24. Нав. 14, 8. [34] Бут. 6, 4. Втор. 9, 2.

Глава 14. [1] Чис. 21, 5. Втор. 1, 27. Пс. 105, 25. [2] Чис. 16, 3. [3] 3 Езд. 1, 18. [5] Чис. 16, 4. [6] Сир. 46, 9. 1 Мак. 2, 55–56. [8]

Вих. 3, 8. Чис. 13, 28. [9] Втор. 20, 3; 32, 42. [10] Вих. 17, 4. [12] Вих. 32, 10. [13] Вих. 32, 12. [14] Вих. 13, 21. [15] Вих. 32, 12. [16] Втор. 9, 28. [18] Пс. 102, 8. Вих. 20, 5. Втор. 5, 9. Єр. 32, 18. [19] Вих. 32, 12.

кої милости Твоєї, як Ти прощав народ цей від Єгипту до цього.

²⁰ І сказав Господь [Мойсеєві]: прощаю за словом твоїм; ²¹ але живий Я, [і завжди живе ім'я Моє,] і славою Господньою повна вся земля: ²² усі, які бачили славу Мою і знамення Мої, зроблені Мною в Єгипті й у пустелі, і спокушали Мене вже десять разів і не слухали голосу Мого, ²³ не побачать землі, яку Я з клятвою обіцяв батькам їх; [тільки дітям їх, що тут зі Мною, що не знають, що добро, що зло, усім малолітнім, хто нічого не розуміє, їм дам землю, а] усі, що дратували Мене, не побачать її; ²⁴ але раба Мого, Халева, за те, що в ньому був інший дух, і він повністю підкорювався Мені, введу в землю, в яку він ходив, і сім'я його успадкує її; ²⁵ амалікітяни і хананеї живуть у долині; завтра поверніться і йдіть у пустелю до Червоного моря.

²⁶ І сказав Господь Мойсеєві й Аарону, говорячи: ²⁷ доки злий громаді цій нарікати на Мене? ремство синів Ізраїлевих, яким вони нарікають на Мене, Я чую. ²⁸ Скажи їм: живу Я, говорить Господь: як говорили ви вголос Мені, так і зроблю вам; ²⁹ у пустелі цій упадуть тіла ваші, й усі ви пораховані, скільки вас за кількістю, від двадцяти років і вище, які нарікали на Мене, ³⁰ не ввійдете в землю, на якій Я, піднявши руку Мою, клявся оселити вас, крім Халева, сина Ієфонніїного, та Ісуса, сина Навина; ³¹ дітей ваших, про яких ви говорили, що вони дістануться у здобич ворогам, Я введу туди, і вони пізнають землю, яку ви знехтували, ³² а ваші трупи упадуть у пустелі цій; ³³ а сини ваші будуть кочувати в пустелі сорок років, і будуть нести покарання за блудодійство ваше,

доки не загинуть усі тіла ваші в пустелі; ³⁴ за числом сорока днів, в які ви оглядали землю, ви понесете покарання за гріхи ваші сорок років, рік за день, щоб ви пізнали, що означає бути залишеним Мною. ³⁵ Я, Господь, говорю, і так і зроблю з усією цією злою громадою, що повстала проти Мене: в пустелі цій усі вони загинуть і перемруть. ³⁶ І ті, яких послав Мойсей для огляду землі, і які, повернувшись, підбурили проти нього всю цю громаду, розпускаючи злі чутки про землю, ³⁷ ці, що розпустили злі чутки про землю, померли, будучи ураженими перед Господом; ³⁸ тільки Ісус, син Навина, і Халев, син Ієфонніїн, залишилися живими з тих мужів, які ходили оглядати землю.

³⁹ І сказав Мойсей слова ці перед усіма синами Ізраїлевими, і народ дуже засмутився. ⁴⁰ І, вставши рано-вранці, пішли на вершину гори, говорячи: ось, ми підемо на те місце, про яке сказав Господь, бо ми згрішили. ⁴¹ Мойсей сказав: для чого ви переступаєте повеління Господні? це буде безуспішно; ⁴² не ходіть, бо немає серед вас Господа, щоб не уразили вас вороги ваші; ⁴³ бо амалікітяни і хананеї там перед вами, і ви впадете від меча, тому що ви відступили від Господа, і не буде з вами Господа. ⁴⁴ Але вони наважилися піднятися на вершину гори; ковчег же завіту Господнього і Мойсей не залишали стану. ⁴⁵ І зійшли амалікітяни і хананеї, що живуть на горі тій, і розбили їх, і гнали їх до Хорми, [і повернулися в стан.]

15 І сказав Господь Мойсеєві, говорячи: ² оголоси синам Ізраїлевим і скажи їм: коли ви ввійдете в землю вашого поселення, яку Я даю вам, ³ і будете приносити

[21] Втор. 1, 35. [22] Неем. 4, 12. Еккл. 7, 20. [23] Втор. 1, 35. Пс. 94, 11. Євр. 3, 11. [24] Нав. 14, 6. Суд. 1, 20. 1 Мак. 2, 56. [27] Пс. 105, 25. [29] Чис. 26, 65; 32, 11. Втор. 1, 35. Пс. 105, 26. [30] Чис. 26, 65. Втор. 1, 36. Нав.

14, 6. [33] Пс. 94, 10. [34] Пс. 94, 10. [37] Іуд. 1, 5. 1 Кор. 10, 10. Євр. 3, 11. [38] Сир. 46, 10. [40] Втор. 1, 41. [44] Втор. 1, 43. [45] Суд. 1, 17.

Глава 15. [3] Лев. 7, 16. Вих. 29, 18.

жертву Господу, всепалення, або жертву, для якої заколюються воли і вівці, на виконання обітниць, або з ревности, або у свята ваші, щоб зробити приємні пахощі Господу, –⁴ тоді той, хто приносить жертву свою Господу, повинен принести у приношення від хліба десяту частину [ефи] пшеничного борошна, змішаного с четвертою частиною гина елею;⁵ і вина для узливання принось четверту частину гина при всепаленні, або при жертві, що заколюється, на кожного агця [у приємні пахощі Господу].⁶ А приносячи барана, принось у приношення хлібне дві десятих частини ефи пшеничного борошна, змішаного з третьою частиною гина елею;⁷ і вина для узливання принось третю частину гина в приємні пахощі Господу.⁸ Якщо молодого вола приносиш у всепалення, або жертву, що заколюється, на виконання обітниць, або в мирну жертву Господу,⁹ то разом з волом слід принести приношення хлібного три десятих частини ефи пшеничного борошна, змішаного з половиною гина елею;¹⁰ і вина для узливання принось півгина в жертву, у приємні пахощі Господу.¹¹ Так роби при кожному приношенні вола і барана й агця із овець, або кіз;¹² за числом жертв, які ви приносите, так робіть при кожній, за числом їх.¹³ Всякий тубілець так повинен робити це, приносячи жертву у приємні пахощі Господу;¹⁴ і якщо буде між вами жити прибулець, або хто б не був серед вас у роди ваші, і принесе жертву в приємні пахощі Господу, то і він повинен робити так, як ви робите;¹⁵ для вас, громада [Господня], і для прибульця, що живе [у вас], устав один, устав вічний у роди ваші: що ви, те і прибулець нехай буде перед Господом;¹⁶ закон один і одні права

нехай будуть для вас і для прибульця, що живе у вас.

¹⁷ І сказав Господь Мойсеєві, говорячи:¹⁸ оголоси синам Ізраїлевим і скажи їм: коли ви увійдете в землю, в яку Я веду вас,¹⁹ і будете їсти хліб тієї землі, то приносьте приношення Господу;²⁰ від початків тіста вашого корж приносьте у приношення; приносьте його так, як приношення з току;²¹ від початків тіста вашого віддавайте в приношення Господу в роди ваші.²² Якщо ж переступите з невідання і не виконаєте всіх цих заповідей, які проголосив Господь Мойсеєві,²³ всього, що заповів вам Господь [Бог] через Мойсея, від того дня, в який Господь заповів вам, і надалі в роди ваші, –²⁴ то, коли з недогляду громади зроблена помилка, нехай уся громада принесе одного молодого вола [без вад] у всепалення, у приємні пахощі Господу, з хлібним приношенням й узливанням його, за уставом, і одного козла в жертву за гріх;²⁵ і очистить священик усю громаду синів Ізраїлевих, і буде прощено їм, тому що це була помилка, і вони принесли приношення своє в жертву Господу, і жертву за гріх свій перед Господом, за свою помилку;²⁶ і буде прощено всій громаді синів Ізраїлевих і прибульцеві, який живе між ними, тому що весь народ зробив це помилково.²⁷ Якщо ж один хто згрішить з невідання, то нехай принесе козу однолітню в жертву за гріх;²⁸ і очистить священик душу, що зробила помилково гріх перед Господом, і очищена буде, і прощено буде їй;²⁹ один закон нехай буде для вас, як для природного жителя з синів Ізраїлевих, так і для прибульця, який живе у вас, якщо хто зробить що помилково.³⁰ Якщо ж хто з тубільців, або з прибульців, зробить що зухвалою

[4] Лев. 2, 5. Вих. 16, 36. [13] Лев. 1, 17; 3, 5, 16. [15] Вих. 12, 49. Лев. 24, 22. Чис. 9, 14. [16] Втор. 1, 16. [19] Вих. 23, 15–16. [20] Неем.

10, 37. Лев. 23, 10–11. [22] Лев. 4, 13. [24] Лев. 4, 13. [27] Лев. 4, 27. [29] Вих. 12, 49. Лев. 24, 22.

рукою, то він хулить Господа: знищиться душа та з народу свого, ³¹ бо слово Господнє він знехтував і заповідь Його порушив; знищиться душа та; гріх її на ній.

³² Коли сини Ізраїлеві були в пустелі, знайшли чоловіка, який збирав дрова в день суботи; ³³ і привели його ті, які знайшли його, що збирав дрова [в день суботи] до Мойсея та Аарона і до всієї громади [синів Ізраїлевих]; ³⁴ і посадили його під варту, тому що не було ще визначено, що слід з ним зробити. ³⁵ І сказав Господь Мойсеєві: повинен умерти чоловік цей; нехай поб'є його камінням уся громада поза станом. ³⁶ І вивела його вся громада геть зі стану, і побили його камінням, і він помер, як повелів Господь Мойсею.

³⁷ І сказав Господь Мойсеєві, говорячи: ³⁸ оголоси синам Ізраїлевим і скажи їм, щоб вони робили собі китиці на краях одягу свого в роди їх, і в китиці, що на краях, вставляли нитки з блакитної вовни; ³⁹ і будуть вони в китицях у вас для того, щоб ви, дивлячись на них, згадували всі заповіді Господні, і виконували їх, і не ходили услід серця вашого й очей ваших, які тягнуть вас до блудодійства, ⁴⁰ щоб ви пам'ятали і виконували всі заповіді Мої і були святі перед Богом вашим. ⁴¹ Я Господь, Бог ваш, Який вивів вас із землі Єгипетської, щоб бути вашим Богом: Я Господь, Бог ваш.

16 Кореї, син Іцгара, син Каафів, син Левія, і Дафан і Авирон, сини Елиава, й Авнан, син Фалефа, сини Рувимові, ² повстали проти Мойсея, і з ними із синів Ізраїлевих двісті п'ятдесят мужів, начальники громади, яких закликали на зібрання, люди вельможні. ³ І зібралися проти Мойсея й Аарона і сказали їм: досить вам; уся громада, усі святі, і

серед них Господь! чому ж ви ставите себе вище народу Господнього? ⁴ Мойсей, почувши це, упав на лице своє ⁵ і сказав Корею і всім спільникам його, говорячи: завтра покаже Господь, хто Його, і хто святий, щоб наблизити його до Себе; і кого Він обере, того і наблизить до Себе; ⁶ ось що зробіть: Кореї і всі спільники його візьміть собі кадильниці ⁷ і завтра покладіть у них вогонь і всипите в них куріння перед Господом; і кого обере Господь, той і буде святий. Годі вам, сини Левієві! ⁸ І сказав Мойсей Корею: послухайте, сини Левієві! ⁹ невже мало вам того, що Бог Ізраїлів відокремив вас від суспільства Ізраїльського і наблизив вас до Себе, щоб ви виконували служби при скинї Господній і стояли перед громадою [Господньою], щоб служити їй? ¹⁰ Він наблизив тебе і з тобою всіх братів твоїх, синів Левія, і ви домагаєтеся ще й священства. ¹¹ Отже, ти й уся твоя громада зібралися проти Господа. Що Аарон, що ви нарікаєте на нього? ¹² І послав Мойсей покликати Дафана й Авирона, синів Елиава. Але вони сказали: не підємо! ¹³ хіба мало того, що ти вивів нас із землі, в якій тече молоко і мед, щоб погубити нас у пустелі? і ти ще хочеш панувати над нами! ¹⁴ чи привів ти нас у землю, де тече молоко і мед, і чи дав нам у володіння поля і виноградники? очі людей цих ти хочеш засліпити? не підємо! ¹⁵ Мойсей дуже засмутився і сказав Господу: не звертай погляду Твого на приношення їхні; я не взяв у жодного з них осла і не зробив зла жодному з них. ¹⁶ І сказав Мойсей Корею: завтра ти й уся громада твоя будьте перед лицем Господа, ти, вони й Аарон; ¹⁷ і візьміть кожен свою кадильницю, і покладіть у них куріння, і принесіть перед лице Господнє кожен

[32] Вих. 20, 8. [34] Лев. 24, 12. [36] Нав. 7, 25. [38] Втор. 22, 12. Мф 23, 5. [40] Мф 15, 3. [41] Вих. 20, 2. Лев. 11, 45. Бут. 17, 7.

Глава 16. [1] Чис. 26, 9; 27, 3. Сир. 45,

22. Іуд. 1, 11. Вих. 6, 21. [2] Чис. 12, 1. Вих. 18, 22. [3] Чис. 14, 2; 20, 2. [4] Чис. 14, 5. [9] Чис. 3, 6. [11] Вих. 16, 7. [14] Вих. 3, 8; 13, 5; 33, 3. [15] Бут. 4, 4–5.

свою кадильницю, двісті п'ятдесят кадильниць; ти й Аарон, кожен свою кадильницю. ¹⁸ І взяв кожен свою кадильницю, і поклали в них вогню, і всипали в них куріння, і стали при вході у скинію зібрання; також і Мойсей і Аарон. ¹⁹ І зібрав проти них Корея усю громаду до входу в скинію зібрання. І з'явилася слава Господня всій громаді.

²⁰ І сказав Господь Мойсеєві й Аарону, говорячи: ²¹ відокремтеся від громади цієї, і Я знищу їх умиць. ²² Вони ж упали на лица свої і сказали: Боже, Боже духів усякої плоті! одна людина згрішила, і Ти гніваєшся на всю громаду? ²³ і сказав Господь Мойсеєві, говорячи: ²⁴ скажи громаді: відступіть з усіх боків від житла Корея, Дафана й Авирона. ²⁵ І встав Мойсей, і пішов до Дафана й Авирона, і за ним пішли старійшини Ізраїлеві. ²⁶ І сказав громаді: відійдіть від наметів нечестивих людей цих, і не доторкайтеся ні до чого, що належить їм, щоб не загинути вам [разом] у всіх гріхах їхніх. ²⁷ І відійшли вони з усіх боків від житла Корея, Дафана й Авирона; а Дафан і Авирон вийшли і стояли біля дверей наметів своїх з друзинами своїми і синами своїми і з малими дітьми своїми. ²⁸ І сказав Мойсей: з цього довідається, що Господь послав мене робити всі діла ці, не за своєю волею [я роблю це]: ²⁹ якщо вони помруть, як помирають усі люди, і спостигне таке покарання, яке спостигає всіх людей, то не Господь послав мене; ³⁰ а якщо Господь сотворить надзвичайне, і земля розверзне уста свої і поглине їх [і доми їх і намети їх] і усе, що в них, і вони живими зійдуть у пекло, то знайте, що люди ці знехтували Господа. ³¹ Лип тільки він сказав слова ці, розслася земля під ними; ³² і розверзла земля уста свої,

і поглинула їх і доми їх, і всіх людей Кореєвих і все майно; ³³ і зійшли вони з усім, що належало їм, живими в пекло, і покрила їх земля, і загинули вони із середовища громади. ³⁴ І всі ізраїльтяни, які були навколо них, побігли волаючи, щоб, говорили вони, і нас не поглинула земля. ³⁵ І вийшов вогонь від Господа і пожер тих двісті п'ятдесят мужів, що принесли куріння.

³⁶ І сказав Господь Мойсеєві, говорячи: ³⁷ скажи Єлеазару, сину Аарона, священникові, нехай він збере [мідні] кадильниці спалених і вогонь викине геть; бо освятилися ³⁸ кадильниці грішників цих смертю їх, і нехай розіб'ють їх на листи для покриття жертовника, бо вони принесли їх перед лице Господа, і вони зробилися освяченими; і будуть вони знаменням для синів Ізраїлевих. ³⁹ І взяв Єлеазар священник мідні кадильниці, які принесли спалені, і розбили їх на листи для покриття жертовника, ⁴⁰ у пам'ять синам Ізраїлевим, щоб ніхто сторонній, який не від сімені Аарона, не приступав приносити кадіння перед лице Господнє, і не було з ним того, що з Кореєм і спільниками його, як говорив йому Господь через Мойсея.

⁴¹ На другий день уся громада синів Ізраїлевих нарікала на Мойсея й Аарона і говорила: ви умертвили народ Господній. ⁴² І коли зібралася громада проти Мойсея й Аарона, вони обернулися до скинії зібрання, і ось, хмара покрила її, і з'явилася слава Господня. ⁴³ І прийшов Мойсей і Аарон до скинії зібрання.

⁴⁴ І сказав Господь Мойсеєві [й Аарону], говорячи: ⁴⁵ відстороніться від громади цієї, і Я знищу їх умиць. Але вони впали на лица свої. ⁴⁶ І сказав Мойсей Аарону: візьми кадильницю і поклади в неї вогню з жертов-

[19] Вих. 16, 10. Лев. 9, 23. [22] Пс. 30, 6; 145, 4. Лк 8, 55. 2 Цар. 24, 17. [24] Чис. 12, 15. [30] Чис. 27, 3. Втор. 11, 6. Пс. 105, 17.

[31] Чис. 26, 10. [35] Лев. 10, 2. [41] Чис. 14, 2; 20, 3. [42] Вих. 16, 10. Чис. 12, 5. [46] Прем. 18, 21.

ника і всип куріння, і неси швидше до громади і заступи їх, тому що виїшов гнів від Господа, [і] почалось ураження. ⁴⁷ І взяв Аарон, як сказав Мойсей, і побіг у середовище громади, і ось, уже почалось ураження в народі. І він поклав куріння і заступив народ; ⁴⁸ став він між мертвими й живими, й ураження припинилося. ⁴⁹ І померло від ураження чотирнадцять тисяч сімсот чоловік, крім померлих у справі Кореевій. ⁵⁰ І повернувся Аарон до Мойсея, до входу в скинію зібрання, після того, як ураження припинилося.

17 І сказав Господь Мойсеєві, говорячи: ² скажи синам Ізраїлевим і візьми в них по жезлу від коліна, від усіх начальників їхніх за колінами, дванадцять жезлів, і кожного ім'я напиши на жезлі його; ³ ім'я Аарона напиши на жезлі Левія, бо один жезл від начальника коліна їхнього [повинні вони дати]; ⁴ і поклади їх у скинії зібрання, перед ковчегом одкровення, де явлюся Я вам; ⁵ і кого Я оберу, того жезл розцвіте; і так Я заспокою ремство синів Ізраїлевих, яким вони нарікають на вас.

⁶ І сказав Мойсей синам Ізраїлевим, і дали йому всі начальники їхні, від кожного начальника по жезлу, за колінами їхніми дванадцять жезлів, і жезл Ааронів був серед жезлів їхніх. ⁷ І поклав Мойсей жезли перед лицем Господа в скинії одкровення. ⁸ На другий день увійшов Мойсей [і Аарон] у скинію одкровення, і ось, жезл Ааронів, від дому Левііного, розцвів, пустив бруньки, дав цвіт і приніс мигдалини. ⁹ І виніс Мойсей усі жезли від лица Господнього до всіх синів Ізраїлевих. І побачили вони це і взяли кожен свій жезл.

¹⁰ І сказав Господь Мойсеєві: поклади знову жезл Ааронів перед ковчегом одкровення для збереження,

на знамення для непокірливих, щоб припинилося ремство їх на Мене, і вони не вмирали. ¹¹ Мойсей зробив це; як повелів йому Господь, так він і зробив. ¹² І сказали сини Ізраїлеві Мойсеєві: ось, ми вмираємо, гинемо, усі гинемо! ¹³ усякий, хто наближається до скинії Господньої, помирає: чи не доведеться всім нам померти?

18 І сказав Господь Аарону: ти і сини твої і дім батька твого з тобою понесете на собі гріх за *недбалість* у святині; і ти і сини твої з тобою понесете на собі гріх за *несправність* у священстві вашому. ² Також і братів твоїх, коліно Левііне, плем'я батька твого, візьми собі: нехай вони будуть при тобі і служити тобі, а ти і сини твої з тобою будете при скинії одкровення; ³ нехай вони відправляють службу тобі і службу в усій скинії; тільки щоб не приступали до речей святини і до жертовника, щоб не померти і їм і вам. ⁴ Нехай вони будуть при тобі і відправляють службу в скинії зібрання, усі роботи по скинії; а сторонній не повинен наближатися до вас. ⁵ Так відправляйте службу у святині і при жертовнику, щоб не було надалі гніву на синів Ізраїлевих; ⁶ бо братів ваших, левитів, Я взяв від синів Ізраїлевих і дав їх вам, у дар Господу, для відправлення служби при скинії зібрання; ⁷ і ти і сини твої з тобою пильнуйте священство ваше в усьому, що належить жертовнику і що всередині за завісою, і служіть; вам даю Я в дар службу священства, а сторонній, який приступить, відданий буде на смерть.

⁸ І сказав Господь Аарону: ось, Я доручаю тобі спостерігати за приношеннями Мені; від усього, що посвячується синами Ізраїлевими, Я дав тобі і синам твоїм, заради священства вашого, уставом вічним; ⁹ ось, що

Глава 17. [4] Вих. 25, 22. [8] Євр. 9, 4. Іс. 11, 1. [10] Євр. 9, 10. [13] Іс. 64, 12.

Глава 18. [6] Нав. 13, 14. [7] Чис. 3, 10; 16, 40. [8] Лев. 6, 16, 29. Чис. 31, 41. [9] Лев. 2, 3. Сир. 7, 33–34.

належить тобі зі святинь великих, від того, що спалюється: усяке приношення їхнє хлібне, і всяка жертва їхня за гріх, і всяка жертва їхня за провину, що вони принесуть Мені; це велика святиня тобі і синам твоїм.

¹⁰ На найсвятішому місці їжте це; усі чоловічої статі можуть їсти, [ти і сини твої]; це нехай буде святинею для тебе. ¹¹ І ось, що тобі з приношень дарів їхніх: усі приношення синів Ізраїлевих Я дав тобі і синам твоїм і дочкам твоїм з тобою, уставом вічним; усякий чистий у домі твоєму може їсти це. ¹² Усе краще з елею і все краще з винограду і хліба, початки їх, що вони дають Господу, Я віддав тобі; ¹³ усі перші плоди землі їх, що вони принесуть Господу, нехай будуть твоїми; усякий чистий у домі твоєму може їсти це. ¹⁴ Усе заклайте в землі Ізраїлевій нехай буде твоїм.

¹⁵ Усе, що розкриває утробу в усякій плоті, що приносять Господу, з людей і з худоби, нехай буде твоїм; тільки первісток з людей повинен бути викупленим, і первородне з худоби нечистої повинне бути викупленим; ¹⁶ а викуп за них: починаючи від одного місяця, за оцінкою твоєю, бери викуп п'ять сиклів срібла, за сиклем священним, який у двадцять гер; ¹⁷ але за первородне з волів, і за первородне з овець, і за первородне з кіз, не бери викупу: вони святиня; кров'ю їх окроплюй жертovníк, і жир їх спалюй у жертву, у приемні пахощі Господу; ¹⁸ м'ясо ж їх тобі належить, так само як груди приношення і праве плече тобі належать. ¹⁹ Усі принесені святині, які приносять сини Ізраїлеві Господу, віддаю тобі і синам твоїм і дочкам твоїм з тобою, уставом вічним; це завіт соли вічний перед Господом, даний тобі і нащадкам твоїм з тобою.

²⁰ І сказав Господь Аарону: в землі їхній не будеш мати наділу і частки не буде тобі між ними; Я частка твоя і наділ твій серед синів Ізраїлевих; ²¹ а синам Левія, ось, Я дав у наділ десятину з усього, що в Ізраїля, за службу їх, за те, що вони відправляють служби в скинії зібрання; ²² і сини Ізраїлеві не повинні надалі приступати до скинії зібрання, щоб не понести гріха і не померти: ²³ нехай левити відправляють служби в скинії зібрання і несуть на собі гріх їхній. Це устав вічний у роди ваші; серед же синів Ізраїлевих вони не одержать наділу; ²⁴ тому що десятину синів Ізраїлевих, яку вони приносять у приношення Господу, Я віддаю левитам у наділ, тому і сказав Я їм: між синами Ізраїлевими вони не одержать наділу.

²⁵ І сказав Господь Мойсеєві, говорячи: ²⁶ оголоси левитам і скажи їм: коли ви будете брати від синів Ізраїлевих десятину, яку Я дав вам від них у наділ, то підносьте з неї приношення Господу, десятину із десятини, – ²⁷ і буде враховане вам це приношення ваше, як хліб з току і як взяте від точила; ²⁸ так і ви будете підносити приношення Господу з усіх десятин ваших, які будете брати від синів Ізраїлевих, і будете давати з них приношення Господне Ааронові священику; ²⁹ з усього, що дарується вам, приносьте приношення Господу, з усього кращого, що освячується. ³⁰ І скажи їм: коли ви принесете із цього краще, то це враховане буде левитам, як одержане з току і одержане від точила; ³¹ ви можете їсти це на всякому місці, ви і [сини ваші і] сімейства ваші, тому що це вам плата за працю вашу в скинії зібрання; ³² і не понесете за це гріха, коли принесете краще з

[10] Лев. 6, 16; 7, 6. [11] Сир. 7, 33. [12] Неем. 10, 37. [14] Лев. 27, 28. [15] Вих. 34, 19. [16] Вих. 30, 13. Лев. 27, 25. Чис. 3, 47. Єз. 45, 12. [17] Лев. 3, 9; 4, 7. [18] Вих. 29, 22, 27. Лев. 7, 34. [19] Вих. 27, 21. [20] Втор. 10, 9;

18, 2. Нав. 13, 14, 33. Єз. 44, 28. [21] Євр. 7, 8. [24] Лев. 27, 30. Неем. 12, 47. Втор. 10, 9. [26] Втор. 14, 22. [28] Лев. 22, 19. [31] Мф 10, 10. 1 Кор. 9, 13. 1 Тим. 5, 18.

цього; і посвяченого синами Ізраїлевими не оскверните, і не помрете.

19 І сказав Господь Мойсеєві й Аарону, говорячи: ² ось устав закону, який заповів Господь, говорячи: скажи синам Ізраїлевим, нехай приведуть тобі руду телицю без вад, у якої нема недоліків, [і] на якій не було ярма; ³ і віддайте її Єлеазару священику, і виведе її геть зі стану [на місце чисте], і заколють її при ньому; ⁴ і нехай візьме Єлеазар священик перстом своїм крові її й кров'ю покропить передню сторону шкіни зібрання сім разів; ⁵ і спалять телицю на його очах: шкіру її і мясо її й кров її з нечистотою її нехай спалять; ⁶ і нехай візьме священик кедрового дерева й ісопу і нитку з червленої вовни і кине на спалювану телицю; ⁷ і нехай виміє священик одяг свій, і обміє тіло своє водою, і потім увійде в стан, і нечистим буде священик до вечора. ⁸ І той, хто спалював її, нехай виміє одяг свій водою, і обміє тіло своє водою, і нечистим буде до вечора; ⁹ і хто-небудь чистий нехай збере попіл телиці і покладе поза станом на чистому місці, і буде він зберігатися для громади синів Ізраїлевих, для води очищувальної: це жертва за гріх; ¹⁰ і той, хто збирав попіл телиці, нехай виміє одяг свій, і нечистий буде до вечора. Це для синів Ізраїлевих і для прибульців, які живуть у них, нехай буде уставом вічним. ¹¹ Хто доторкнеться до мертвого тіла якої-небудь людини, нечистим буде сім днів: ¹² він повинен очистити себе цією [водою] у третій день і в сьомий день, і буде чистим; якщо ж він не очистити себе в третій і сьомий день, то не буде чистим; ¹³ усякий, хто доторкнеться до мертвого тіла якої-небудь людини померлої і не

очистити себе, осквернить оселю Господа: знищиться людина та із середовища Ізраїля, бо вона не покроплена очищувальною водою, вона нечиста, ще нечистота її на ній. ¹⁴ Ось закон: якщо людина помре в наметі, то всякий, хто ввійде в намет, і усе, що в наметі, нечистим буде сім днів; ¹⁵ усяка відкрита посудина, що не обв'язана і не покрита, нечиста. ¹⁶ Усякий, хто доторкнеться на полі до убитого мечем, або до померлого, або до кістки людської, або до гробу, нечистим буде сім днів. ¹⁷ Для нечистого нехай візьмуть попелу тієї спаленої жертви за гріх і наллють на нього живої води в посудину; ¹⁸ і нехай хто-небудь чистий візьме ісоп, і вмочить його у воду, і покропить намет і весь посуд і людей, які знаходяться в ньому, і того, хто доторкнувся до кістки [людської], або до вбитого, або до померлого, або до гробу; ¹⁹ і нехай покропить чистий нечистого в третій і сьомий день, і очистити його в сьомий день; і виміє він одягу свою, і обміє [тіло своє] водою, і на вечір буде чистим. ²⁰ Якщо ж хто буде нечистим і не очистити себе, то знищиться людина та із середовища народу, бо вона осквернила святилище Господа; очищувальною водою вона не покроплена, вона нечиста. ²¹ І нехай буде це для них уставом вічним. І той, хто кропив очищувальною водою, нехай виміє одяг свій; і той, хто доторкнувся до очищувальної води, нечистим буде до вечора. ²² І все, до чого доторкнеться нечистий, буде нечистим; і людина, яка доторкнулася, буде нечистою до вечора.

20 І прийшли сини Ізраїлеві, уся громада, в пустелю Син у перший місяць, і зупинився народ в Кадесі, і померла там Маріам і похова-

Глава 19. [2] Євр. 9, 13. 2 Кор. 5, 21. [3] Лев. 24, 14. Мф 27, 33. Євр. 13, 12. [4] Євр. 9, 13. 1 Пет. 1, 2. [6] Лев. 14, 4; 6, 51. [7] Лев. 11, 24. Чис. 8, 7. [9] 1 Ін 1, 7. Євр. 9, 13. Чис. 31, 19, 23. Євр. 10, 22. [10] Вих. 27, 21.

[11] Сир. 34, 28. [13] Іс. 52, 11. [16] Чис. 31, 19. [18] Вих. 12, 22. Лев. 14, 4–5. [20] Євр. 10, 26, 29.

Глава 20. [1] Втор. 1, 19. Вих. 2, 4, 7.

на там. ² І не було води для громади, і зібралися вони проти Мойсея й Аарона; ³ і нарікав народ на Мойсея і сказав: о, якби і ми померли тоді, коли померли брати наші перед Господом! ⁴ навіщо ви привели громаду Господню в цю пустелю, щоб померти тут нам і худобі нашої? ⁵ і для чого вивели ви нас з Єгипту, щоб привести нас на це негідне місце, де не можна сіяти, немає ні смоковниць, ні винограду, ні гранатових яблук, ні навіть води для пиття? ⁶ І пішов Мойсей і Аарон від народу до входу в скинію зібрання, і впали на лица свої, і явилася їм слава Господня.

⁷ І сказав Господь Мойсеєві, говорячи: ⁸ візьми жезл і збери громаду, ти й Аарон, брат твій, і скажіть на очах їхніх скелі, і вона дасть із себе воду: і так ти виточиш їм воду зі скелі, і напоїш громаду і худобу її. ⁹ І взяв Мойсей жезл від лица Господа, як Він повелів йому. ¹⁰ І зібрали Мойсей і Аарон народ до скелі, і сказав він їм: послухайте, непокірливі, хіба що нам з цієї скелі виточити для вас воду? ¹¹ І підняв Мойсей руку свою і вдарив у скелю жезлом своїм двічі, і потекло багато води, і пила громада і худоба її.

¹² І сказав Господь Мойсеєві й Аарону: за те, що ви не повірили Мені, щоб виявити святість Мою перед очима синів Ізраїлевих, не введете ви народ цей у землю, яку Я даю йому. ¹³ Це вода Мериви, біля якої ввійшли в суперечку сини Ізраїлеві з Господом, і Він явив їм святість Свою.

¹⁴ І послав Мойсей з Кадеса послів до царя Едомського [сказати]: так говорить брат твій Ізраїль: ти знаєш усі труднощі, що досягли нас; ¹⁵ батьки наші перейшли в Єгипет, і ми жили в Єгипті багато часу, і зле

чинили єгиптяни з нами і батьками нашими; ¹⁶ і воззвали ми до Господа, і почув Він голос наш, і послав ангела, і вивів нас з Єгипту; і ось, ми в Кадесі, місті біля самої межі твоєї; ¹⁷ дозволь нам пройти землею твоєю: ми не підемо по полях і по виноградниках і не будемо пити води з колодязів [твоїх]; але підемо дорогою царською, не звернемо ні праворуч ні ліворуч, доки не перейдемо кордони твої. ¹⁸ Але Едом сказав йому: не проходи через мене, інакше я з мечем виступлю проти тебе. ¹⁹ І сказали йому сини Ізраїлеві: ми підемо великою дорогою, і якщо будемо пити твою воду, я і худоба моя, то буду платити за неї; тільки ногами моїми пройду, що нічого не коштує. ²⁰ Але він сказав: не проходи [через мене]. І виступив проти нього Едом з численним народом і з сильною рукою. ²¹ Отже, не погодився Едом дозволити Ізраїлю пройти через його край, і Ізраїль пішов убік від нього. ²² І рушили сини Ізраїлеві з Кадеса, і прийшла вся громада до гори Ор.

²³ І сказав Господь Мойсеєві та Аарону на горі Ор, біля кордону землі Едомської, говорячи: ²⁴ нехай прилучиться Аарон до народу свого; бо він не ввійде в землю, яку Я даю синам Ізраїлевим, за те, що ви непокірними були велінню Моему біля вод Мериви; ²⁵ і візьми Аарона [брата твого] і Єлеазара, сина його, і зведи їх на гору Ор [перед усією громадою]; ²⁶ і зніми з Аарона одяг його, і зодягни в нього Єлеазара, сина його, і нехай Аарон відійде і помре там. ²⁷ І зробив Мойсей так, як повелів Господь. Пішли вони на гору Ор на очах усієї громади, ²⁸ і зняв Мойсей з Аарона одяг його, і зодягнув у

[2] Чис. 14, 2. [3] Вих. 17, 2. Пс. 105, 16. [4] Втор. 9, 7. [5] Вих. 17, 3. Єр. 2, 6. [6] Вих. 16, 10. [8] Чис. 17, 10. [10] Вих. 17, 6. Втор. 8, 15. Неем 9, 15. Пс. 77, 16; 104, 41. Прем. 11, 4. Іс. 48, 21. 3 Езд. 1, 20. 1 Кор. 10, 4. [12] Втор. 1, 37. [13] Вих. 17, 7. Втор. 32, 51. [14]

Бут. 25, 25–26. Втор. 2, 8. [16] Вих. 2, 23; 3, 2, 7; 14, 19. [18] Втор. 2, 30. Рим. 15, 28. [19] Втор. 2, 28. [20] Чис. 21, 4. [21] Втор. 2, 4. [22] Чис. 33, 37. [24] Бут. 25, 8. Втор. 31, 2. [25] Чис. 33, 38. Втор. 32, 50.

нього Слезара, сина його; і вмер там Аарон на вершині гори. А Мойсей і Слезар зійшли з гори.²⁹ І побачила вся громада, що Аарон умер, і оплакував Аарона весь дім Ізраїлів тридцять днів.

21 Ханаанський цар Арада, який жив на південь, почувши, що Ізраїль іде дорогою від Афарима, вступив у бій з ізраїльтянами і декого з них взяв у полон.² І дав Ізраїль обітницю Господу, і сказав: якщо віддаси народ цей в руки мої, то накладу закляття [на них і] на міста їхні.³ Господь почув голос Ізраїля і віддав хананеїв у руки його, і він наклав закляття на них і на міста їхні і нарік ім'я місцю тому: Хорма*.

⁴ Від гори Ор вирушили вони шляхом до Червоного моря, щоб обійти землю Едома. І став слабкодушким народ на шляху,⁵ і говорив народ проти Бога і проти Мойсея: навіщо ви вивели нас з Єгипту, щоб померти [нам] у пустелі, бо тут нема ні хліба, ні води, і душі нашій обридла ця негідна їжа.⁶ І послав Господь на народ отруйних зміїв, що жалили народ, і померло безліч народу з [синів] Ізраїлевих.⁷ І прийшов народ до Мойсея і сказав: згрішили ми, що говорили проти Господа і проти тебе; помолися Господу, щоб Він відігнав від нас зміїв. І помолився Мойсей [Господу] за народ.

⁸ І сказав Господь Мойсеєві: зроби собі [мідного] змія і вистав його на прапорі, і [якщо вжалить зміїй кого-небудь], ужалений, глянувши на нього, залишиться живим.⁹ І зробив Мойсей мідного змія і виставив його на прапорі, і коли змії жалив

людину, вона, глянувши на мідного змія, залишалася живою.

¹⁰ І рушили сини Ізраїлеві і зупинилися в Овофі;¹¹ й рушили з Овофа і зупинилися в Йіє-Аваримі, в пустелі, що навпроти Моава, на схід сонця;¹² звідти рушили, і зупинилися в долині Заред;¹³ вирушивши звідси, зупинилися в тій частині Арнона в пустелі, що лежить поза межами Аморрея, бо Арнон кордон Моава, між Моавом і Аморреем.¹⁴ Тому і сказано в книзі воєн Господніх:¹⁵ Вагеб у Суфі і потоки Арнона, і верхів'я потоків, що схиляється до Шебет-Ару і прилягає до меж Моава.¹⁶ Звідси [рушили] до Беер*; це той колодязь, про який Господь сказав Мойсею: збери народ, і дам їм води.¹⁷ Тоді заспівав Ізраїль пісню цю: наповнюйся, колодязь, оспівуйте його;¹⁸ колодязь, який викопали князі, вирили вожді народу з законодавцем жезлами своїми. З пустелі [рушили] в Матанну,¹⁹ з Матанни в Нагалиїл, з Нагалиїла у Вамоф,²⁰ з Вамофа у Гай, що в землі Моава, на вершині гори Фасги, зверненої лицем до пустелі.²¹ І послав Ізраїль послів до Сигона, царя Аморрейського, [з пропозицією мирною,] щоб сказати:²² дозволь мені пройти землею твоєю; [ми підемо дорогою,] не будемо заходити на поля і виноградники, не будемо пити води з колодязів [твоїх], а підемо шляхом царським, поки не перейдемо меж твоїх.²³ Але Сигон не дозволив Ізраїлю йти через свій край; і зібрав Сигон весь народ свій і вступив проти Ізраїля в пустелі, і дійшов до Іааці, і воював з Ізраїлем.²⁴ І вразив його Ізраїль мечем і взяв

* Закляття.

* Колодязь.

[29] Втор. 10, 6.

Глава 21. [1] Чис. 33, 40. [2] Лев. 27, 28. [3] Нав. 2, 9. [4] Чис. 11, 1. [5] Втор. 6, 16. [6] Прем. 16, 5. 1 Кор. 10, 9. [7] Вих. 8, 8. [8] Ін 3, 14. [9] 4 Цар. 18, 4. Ін 3, 14. [10] Чис. 33, 43. [11] Чис. 33, 44. [12] Втор. 2, 13. [13] Суд.

11, 13. [15] Ис. 15, 8. [16] Чис. 20, 8. [18] Втор. 33, 21. [21] Втор. 2, 26. Суд. 11, 19. Неєм. 9, 22. [22] Чис. 20, 17. [23] Втор. 2, 32. [24] Втор. 31, 4. Нав. 9, 10; 24, 8. Суд. 11, 21. Пс. 134, 11. Ам. 2, 9. 3 Езд. 1, 11.

у володіння землю його від Арнона до Іавока, до меж аммонітських, бо міцними були межі аммонітян;²⁵ і взяв Ізраїль всі міста ці, і жив Ізраїль у всіх містах аморрейських, в Есевоні й у всіх залежних від нього;²⁶ тому що Есевон було місто Сигона, царя Аморрейського, і він воював з попереднім царем Моавитським і взяв з руки його всю землю його до Арнона.²⁷ Тому говорять пріточники: йдіть у Есевон, нехай влаштують і утвердять місто Сигона;²⁸ бо вогонь вийшов з Есевона, полум'я з міста Сигонового, і пожер Ар-Моав і тих, що володіють висотами Арнона.²⁹ Горе тобі, Моав! загинув ти, народ Хамоса! Розбіглися сини його, і дочки його зробилися полонянками Аморрейського царя Сигона;³⁰ ми вразили їх стрілами; загинув Есевон до Дивона, ми спустошили їх до Нофи, яка поблизу Медеви.³¹ І жив Ізраїль у землі Аморрейській.³² І послав Мойсей видивитися Іазер, і взяли [його і] селища, що залежать від нього, і прогнали аморреїв, що були в них.³³ І повернули і пішли до Васана. І виступив проти них Ог, цар Васанський, сам і весь народ його, на битву біля Едреї.

³⁴ І сказав Господь Мойсеєві: не бійся його, бо Я віддам його і весь народ його і всю землю його в руки твої, і вчиниш з ним, як вчинив із Сигоном, царем Аморрейським, що жив у Есевоні.³⁵ І вразили вони його і синів його і весь народ його, так що жодного не залишилося [живим], і оволоділи землею його.

22 І вирушили сини Ізраїлеві, і зупинилися на рівнинах Моава, при Йордані, навпроти Єрихона.

² І бачив Валак, син Сепфорів, усе, що зробив Ізраїль аморреям;³ і дуже боялися моавитяни народу цього,

тому що він був численний; і злякалися моавитяни синів Ізраїлевих.⁴ І сказали моавитяни старійшинам мадіамським: цей народ поїдає тепер усе навколо нас, як віл поїдає траву польову. Валак же, син Сепфорів, був царем моавитян у той час.⁵ І послав він послів до Валаама, сина Веорового, у Пефор, що на ріці *Євфраті*, в землі синів народу його, щоб покликати його і сказати: ось, народ вийшов з Єгипту і покрити лице землі, і живе він поряд зі мною;⁶ отже, прийди, прокляни мені народ цей, тому що він сильніший за мене: можливо, тоді я зможу вразити його і вигнати його з землі; я знаю, що кого ти благословиш, той благословенний, і кого ти проклянеш, той проклятий.⁷ І пішли старійшини моавитські і старійшини мадіамські, з подарунками в руках за волхвування, і прийшли до Валаама, і переказали йому слова Валакові.⁸ І сказав він їм: переночуйте тут ніч, і дам вам відповідь, як скаже мені Господь. І залишилися старійшини моавитські у Валаама.⁹ І прийшов Бог до Валаама і сказав: які це люди в тебе?¹⁰ Валаам сказав Богу: Валак, син Сепфорів, цар Моавитський, прислав [їх] до мене [сказати]:¹¹ ось, народ вийшов з Єгипту і покрити лице землі, [і живе поряд зі мною]; отже, прийди, прокляни мені його; можливо, тоді я буду в стані воювати з ним і вигнати його [із землі].¹² І сказав Бог Валааму: не ходи з ними, не проклинай народу цього, бо він благословенний.¹³ І встав Валаам зранку і сказав князям Валаковим: ідіть у землю вапу, бо не хоче Господь дозволити мені йти з вами.¹⁴ І встали князі моавитські, і прийшли до Валака, і сказали [йому]: не погодився Валаам йти з нами.

¹⁵ Валак послав ще князів, більших і славніших за тих.¹⁶ І прийш-

[28] Єр. 48, 45. [29] 3 Цар. 11, 7. [30] Іс. 15, 2. Єр. 48, 8. [33] Втор. 3, 1; 29, 7. [34] Пс. 134, 11.

Глава 22. [1] Чис. 33, 48. [2] Суд. 11, 25.

[3] 2 Цар. 8, 2. [4] Чис. 23, 24. [5] Втор. 23, 4. Нав. 24, 9. [6] Чис. 23, 25. Мих. 6, 5. [7] 2 Пет. 2, 15. Іуд. 1, 11. [11] Втор. 23, 5.

ли вони до Валаама і сказали йому: так говорить Валак, син Сепфорів: не відмовся прийти до мене; ¹⁷ я виявлю до тебе велику шану і зроблю [тобі] все, що скажеш мені; прийди ж, прокляни мені народ цей. ¹⁸ І відповів Валаам і сказав рабам Валаковим: хоча б Валак давав мені повний свій дім срібла і золота, не можу переступити повеління Господа, Бога мого, і зробити що-небудь мале або велике [за своєю волею]; ¹⁹ втім, залишиться тут і ви на ніч, і я дізнаюся, що ще скаже мені Господь. ²⁰ І прийшов Бог до Валаама вночі і сказав йому: якщо люди ці прийшли кликати тебе, встань, піди з ними; але тільки роби те, що Я буду говорити тобі. ²¹ Валаам встав уранці, осідлав ослицю свою і пішов із князями моавитськими. ²² І запалав гнів Божий за те, що він пішов, і став ангел Господній на дорозі, щоб перешкодити йому. Він їхав на ослиці своїй і з ним двоє слуг його. ²³ І побачила ослиця ангела Господнього, що стоїть на дорозі з оголеним мечем у руці, і звернула ослиця з дороги, і пішла на поле; а Валаам став бити ослицю, щоб повернути її на дорогу. ²⁴ І став ангел Господній на вузькій дорозі, між виноградниками, де з одного боку стіна і з другого боку стіна. ²⁵ Ослиця, побачивши ангела Господнього, притулилася до стіни і притиснула ногу Валаама до стіни; і він знову став бити її. ²⁶ Ангел Господній знову перейшов і став у вузькому місці, де нікуди звернути, ні праворуч, ні ліворуч. ²⁷ Ослиця, побачивши ангела Господнього, лягла під Валаамом. І запалав гнів Валаама, і став він бити ослицю палицею. ²⁸ І відкрив Господь уста ослиці, і вона сказала Валааму: що я тобі зробила, що ти б'єш мене ось уже третій раз? ²⁹ Валаам сказав ослиці: за те, що ти наглумилася з мене; якби у мене був у руці меч, то я зараз же убив

би тебе. ³⁰ Ослиця ж сказала Валааму: чи не я твоя ослиця, на якій ти їздив спочатку до цього дня? чи мала я звичку так поводитися з тобою? Він сказав: ні. ³¹ І відкрив Господь очі Валааму, і побачив він ангела Господнього, що стоїть на дорозі з оголеним мечем у руці, і схилився, і впав на лице своє. ³² І сказав йому ангел Господній: за що ти бив ослицю твою ось уже три рази? Я вийшов, щоб перешкодити [тобі], тому що шлях [твій] неправий переді Мною; ³³ і ослиця, побачивши Мене, звернула від Мене ось уже тричі; якби вона не звернула від Мене, то Я убив би тебе, а її залишив би живою. ³⁴ І сказав Валаам ангелові Господньому: згрішив я, тому що не знав, що Ти стоїш проти мене на дорозі; отже, якщо це неприємно в очах Твоїх, то я повернусь. ³⁵ І сказав ангел Господній Валааму: піди з людьми цими, тільки говори те, що Я буду говорити тобі. І пішов Валаам із князями Валаковими.

³⁶ Валак, почувши, що йде Валаам, вийшов назустріч йому в місто моавитське, яке на кордоні біля Арнона, що біля самої межі. ³⁷ І сказав Валак Валааму: чи не посилав я до тебе, кликати тебе? чому ти не йшов до мене? невже я насправді не можу вшанувати тебе? ³⁸ І сказав Валаам Валаку: ось, я й прийшов до тебе, але чи можу я що від себе сказати? що вкладе Бог в уста мої, те і буду говорити. ³⁹ І пішов Валаам з Валаком і прийшли в Кириаф-Хуцоф. ⁴⁰ І заковов Валак волів і овець, і послав до Валаама і князів, що були з ним. ⁴¹ На другий день ранком Валак узяв Валаама і звів його на висоти Валаові, щоб він побачив звідти частину народу.

23 І сказав Валаам Валаку: побудуй мені тут сім жертovníків і приготуй мені сім тельців і сім баранів. ² Валак зробив так, як го-

[18] Чис. 24, 13. [28] 2 Пет. 2, 16. Іуд. 1, 11.

[31] Нав. 5, 13.

ворив Валаам, і принесли Валак і Валаам по тельцю і барану на кожному жертovníку. ³ І сказав Валаам Валаку: постій біля всепалення твого, а я піду; може, Господь вийде мені назустріч, і що Він відкриє мені, я оголошу тобі. І [залишився Валак біля всепалення свого, а Валаам] пішов на підвищене місце [запитати Бога]. ⁴ І зустрівся Бог з Валаамом, і сказав йому [Валаам]: сім жертovníків влаштував я і приніс тельця і барана на кожному жертovníку. ⁵ І вклав Господь слово в уста Валаамові і сказав: повернися до Валака і так говори. ⁶ І повернувся до нього, і ось він стоїть біля всепалення свого, він і всі князі моавитські. [І був на ньому Дух Божий.] ⁷ І промовив притчу свою і сказав: з Месопотамії привів мене Валак, цар Моава, від гір східних: прийди, прокляни мені Якова, прийди, проголоси зло на Ізраїля! ⁸ Як проклянута я? Бог не проклинає його. Як проголошу зло? Господь не проголошує [на нього] зла. ⁹ З вершини скель бачу я його, і з пагорбів дивлюся на нього: ось, народ живе окремо і між народами не числиться. ¹⁰ Хто перелічить пісок Якова і число четвертої частини Ізраїлю? Нехай помре душа моя смертю праведників, і нехай буде кончина моя, як їх! ¹¹ І сказав Валак Валааму: що ти зі мною робиш? я взяв тебе, щоб проклясти ворогів моїх, а ти, ось, благословляєш? ¹² І відповів він і сказав: чи не повинен я достеменно сказати те, що вкладає Господь в уста мої? ¹³ І сказав йому Валак: піди зі мною на інше місце, з якого ти побачиш його, але тільки частину його побачиш, а всього його не побачиш; і прокляни мені його звідти. ¹⁴ І взяв його на місце сторожі, на вершину гори Фасги, і побудував сім жертovníків, і приніс по тельцю і барану

на кожному жертovníку. ¹⁵ І сказав [Валаам] Валаку: постій тут біля всепалення твого, а я [піду] туди назустріч [Богу]. ¹⁶ І зустрівся Господь з Валаамом, і вклав слово в уста його, і сказав: повернися до Валака і так говори. ¹⁷ І прийшов до нього, і ось, він стоїть біля всепалення свого, і з ним [усі] князі моавитські. І сказав йому Валак: що говорив Господь? ¹⁸ Він промовив притчу свою і сказав: встань, Валаку, і послухай, мене, сину Сепфорів. ¹⁹ Бог не людина, щоб Йому говорити неправду, і не син людський, щоб Йому змінюватися. Чи Він скаже і не зробить? буде говорити і не виконає? ²⁰ Ось, почав я благословляти, бо Він благословив, і я не можу змінити цього. ²¹ Не видно біди в Якові, і не помітно нещастя в Ізраїлі; Господь, Бог його, з ним, і трубний царський звук у нього; ²² Бог вивів їх з Єгипту, швидкість єдинорога у нього; ²³ нема чаклунства в Якові і нема ворожіння в Ізраїлі. У свій час скажуть про Якова і про Ізраїль: ось що творить Бог! ²⁴ Ось, народ як левиця встає і як лев піднімається; не ляже, поки не з'їсть здобичі і не нап'ється крові убитих. ²⁵ І сказав Валак Валааму: ні клясти не кляни його, ні благословляти не благословляй його. ²⁶ І відповів Валаам і сказав Валаку: чи не говорив я тобі, що я буду робити все те, що скаже мені Господь? ²⁷ І сказав Валак Валааму: піди, я візьму тебе на інше місце; можливо, угодно буде Богу, і звідти проклянеш мені його. ²⁸ І взяв Валак Валаама на вершину Фегора, поверненого до пустелі. ²⁹ І сказав Валаам Валаку: побудуй мені тут сім жертovníків і приготуй мені тут сім тельців і сім баранів. ³⁰ І зробив Валак, як сказав Валаам, і приніс по тельцю і барану на кожному жертovníку.

Глава 23. [7] Втор. 23, 4. [8] Нав. 24, 10. [9] Втор. 33, 28. [10] Бут. 13, 16. 3 Цар. 19, 4. [12] Втор. 32, 31. [14] Втор. 3, 27. [19] 1 Цар.

15, 29. Мал. 3, 6. Тит. 1, 2. [21] Пс. 54, 11. Єр. 50, 20. [22] Чис. 24, 8. [24] Бут. 49, 9. [25] Чис. 22, 6. [28] Чис. 25, 3.

24 Валаам побачив, що Господу вгодно благословляти Ізраїля, і не пішов, як раніше, для волхвування, але обернувся лицем своїм до пустелі.² І глянув Валаам і побачив Ізраїля, що стояв за колінами своїми, і був на ньому Дух Божий.³ І промовив він притчу свою і сказав: говорить Валаам, син Веорів, говорить муж з відкритими очима,⁴ говорить той, хто чує слова Божі, який бачить видіння Всемогутнього; падає, але відкриті очі його:⁵ які прекрасні намети твої, Якове, оселі твої, Ізраїлю!⁶ розстилаються вони, як долини, як сади біля річки, як дерева алое, насаджені Господом, як кедри біля вод;⁷ поллеться вода з відер його, і сім'я його буде, як великі води, перевершить Агага цар його і піднесеться царство його.⁸ Бог вивів його з Єгипту, швидкість єдинорога в нього, пожирає народи, ворожі йому, роздроблює кістки їх і стрілами своїми уражає [ворога].⁹ Схилився, лежить як лев і як левиця, хто підніме його? Той, хто благословляє тебе, благословенний, і хто проклинає тебе, проклятий!

¹⁰ І запалав гнів Валака на Валаама, і сплеснув він руками своїми, і сказав Валак Валааму: я покликав тебе проклясти ворогів моїх, а ти благословляєш їх ось уже втретє;¹¹ отже, тікай у своє місце; я хотів ушанувати тебе, але ось, Господь позбавляє тебе чести.¹² І сказав Валаам Валаку: чи не говорив я послан твоїм, яких ти посилав до мене:¹³ “хоча б давав мені Валак повний свій будинок срібла і золота, не можу переступити повеління Господнього, щоб зробити що-небудь добре чи зле за своєю волею: що скаже Господь, те й буду говорити”¹⁴ Отже, ось, я

йду до народу свого; піди, я провіщу тобі, що зробить народ цей з народом твоїм з часом.¹⁵ І промовив притчу свою і сказав: говорить Валаам, син Веорів, говорить муж з відкритими очима,¹⁶ говорить той, хто чує слова Божі, хто має видіння від Всевишнього, хто бачить видіння Всемогутнього, падає, але відкриті очі його.¹⁷ Бачу Його, але нині ще немає; бачу Його, але не близько. Сходить зірка від Якова і постає жезл від Ізраїля, і вражає князів Моава і розтрощує всіх синів Сифових.¹⁸ Едом буде під володінням, Сеїр буде під володінням ворогів своїх, а Ізраїль явить силу свою.¹⁹ Той, хто вийде від Якова, заволодіє і знищить те, що залишилося від міста.²⁰ І побачив він Амалика, і промовив притчу свою і сказав: перший з народів Амалік, але кінець його – загибель.²¹ І побачив він кенеїв, і промовив притчу свою, і сказав: міцне житло твоє, і на скелі покладене гніздо твоє;²² але зруйнований буде Каїн, і недовго до того, що Ассур поведе тебе в полон.²³ І [побачивши Ога,] промовив притчу свою і сказав: горе, [горе,] хто уціліє, коли наведе це Бог!²⁴ *прийдуть* кораблі від Киттима, й упокорять Ассура, й упокорять Евера; але і їм загибель!²⁵ І встав Валаам і пішов назад у своє місце, а Валак також пішов своєю дорогою.

25 І жив Ізраїль у Ситтимі, і почав народ блудодіяти з дочками Моава,² і запрошували вони народ до жертв богам своїм, і їв народ [жертви їх] і кланявся богам їхнім.³ І приліпився Ізраїль до Ваал-Фегора. І запалав гнів Господній на Ізраїля.⁴ І сказав Господь Мойсеєві: візьми всіх начальників народу і повісь їх Господу перед сонцем, і відвернеть-

Глава 24. [1] Чис. 23, 3. [5] Нав. 24, 10. [6] Пс. 1, 3. Єр. 17, 8. [8] Чис. 23, 22. [9] Бут. 49, 9. [13] Чис. 22, 18. [14] Чис. 25, 1–2; 31, 16. Одр. 2, 14. [17] Мф 2, 2. Бут. 49, 10. 2 Цар. 8, 2. [18] 2 Цар. 8, 14. Бут. 36, 8. [19] Рим. 9, 5. 2 Кор. 10, 5. Одр. 19, 6. [20] Втор.

25, 19. [21] Суд. 1, 16. 1 Цар. 15, 6. [24] Дан. 11, 30. [25] Чис. 31, 8.

Глава 25. [1] Чис. 31, 16. 1 Кор. 10, 8. Одр. 2, 14. [3] Нав. 22, 17. Пс. 105, 28. [4] Втор. 4, 3.

ся від Ізраїля лютість гніву Господнього. ⁵ І сказав Мойсей суддям Ізраїлевим: убийте кожен людей своїх, що приліпилися до Ваал-Фегора.

⁶ І ось, хтось із синів Ізраїлевих прийшов і привів до братів своїх мадіанитянку, на очах Мойсея й на очах усієї громади синів Ізраїлевих, коли вони плакали при вході у скинію зібрання. ⁷ Финеес, син Єлеазара, сина Аарона священика, побачивши це, встав із середовища громади і взяв у руку свою спис, ⁸ і ввійшов слідом за ізраїльтянином у спальню і проколов їх обох, ізраїльтянина і жінку в утробу її: і припинилось ураження синів Ізраїлевих. ⁹ Померлих же від ураження було двадцять чотири тисячі.

¹⁰ І сказав Господь Мойсеєві, говорячи: ¹¹ Финеес, син Єлеазара, сина Аарона священика, відвернув гнів Мій від синів Ізраїлевих, возревнувавши за Мене серед них, і Я не знищив синів Ізраїлевих у ревності Моїй; ¹² тому скажи: ось, Я даю йому Мій завіт миру, ¹³ і буде він йому і нащадкам його після нього завітом священства вічного, за те, що він показав ревність за Бога свого і заступив синів Ізраїлевих. ¹⁴ Ім'я вбитого ізраїльтянина, який був убитий з мадіанитянкою, було Зимри, син Салу, начальника покоління Симеонового; ¹⁵ а ім'я вбитої мадіанитянки Хазва; вона була дочкою Цура, начальника Оммофа, племені мадіамського.

¹⁶ І сказав Господь Мойсеєві, говорячи: ¹⁷ ворогуйте з мадіанитянами, й уражайте їх, ¹⁸ тому що вони вороже вчинили з вами в підступництві своєму, спокусивши вас Фегором і Хазвою, дочкою начальника мадіамського, сестрою своєю, вбитою в день ураження за Фегора.

26 Після цього ураження сказав Господь Мойсеєві та Єлеазару, сину Аарона, священикові, говоря-

чи; ² порахуйте всю громаду синів Ізраїлевих від двадцяти років і вище, за сімействами їх, усіх придатних для війни у Ізраїля. ³ І сказав їм Мойсей і Єлеазар священик на рівнинах моавитських біля Йордану, навпроти Єрихона, говорячи: ⁴ порахуйте всіх від двадцяти років і вище, як повелів Господь Мойсеєві і синам Ізраїлевим, які вийшли з землі Єгипетської: ⁵ Рувим, первісток Ізраїля. Сини Рувима: від Ханоха покоління Ханохове, від Фаллу покоління Фаллуєве, ⁶ від Хедрона покоління Хедронове, від Харми покоління Хармиеве; ⁷ ось покоління Рувимові; і пораховано їх сорок три тисячі сімсот тридцять. ⁸ І сини Фаллуя: Елиав. ⁹ Сини Елиава: Немуїл, Дафан і Авирон. Це ті Дафан і Авирон, що були покликані в зібрання, які вчинили підбурення проти Мойсея й Аарона разом зі спільниками Корея, коли ці підбурювали проти Господа; ¹⁰ і розверзла земля уста свої, і поглинула їх і Корея; разом з ними померли і спільники їхні, коли вогонь пожер двісті п'ятдесят чоловік, і стали вони в знамення; ¹¹ але сини Корееві не померли. ¹² Сини Симеона за поколіннями їх: від Немуїла покоління Немуїлове, від Яміна покоління Яминове, від Яхіна покоління Яхінове, ¹³ від Зари покоління Зарине, від Саула покоління Саулове; ¹⁴ Ось покоління Симеонові [при підрахуванні їх]: двадцять дві тисячі двісті. ¹⁵ Сини Гада за поколіннями їх: від Цефона покоління Цефонове, від Хаггія покоління Хаггієве, від Шунія покоління Шунієве, ¹⁶ від Ознія покоління Ознієве, від Ерія покоління Ерієве, ¹⁷ від Арода покоління Ародове, від Арелія покоління Арелієве; ¹⁸ від покоління синів Гадових, після підрахування їх: сорок тисяч п'ятсот. ¹⁹ Сини

[7] Пс. 105, 30. [9] 1 Кор. 10, 8. [12] Сир. 45, 29. [13] 1 Мак. 2, 54. [15] Чис. 31, 8. [17] Чис. 31, 2.

Глава 26. [2] Чис. 1, 2. [3] Чис. 33, 50. [5] Бут. 46, 8. [9] Чис. 16, 1. [10] Чис. 16, 31. [11] Чис. 16, 32. [12] Бут. 46, 10. [19] Бут. 38, 3–4.

Іуди: Ір і Онан, [Шела, Фарес і Зара]; але Ір і Онан померли в землі Ханаанській;²⁰ і були сини Іуди за поколіннями їх: від Шели покоління Шелине, від Фареса покоління Фаресове, від Зари покоління Зарине;²¹ і були сини Фаресові: від Есрома покоління Есромове, від Хамула покоління Хамулове;²² ось покоління Іудині, після підрахування їх: сімдесят шість тисяч п'ятсот.²³ Сини Іссахарові за поколіннями їх: від Фоли покоління Фолине, від Фуви покоління Фувине,²⁴ від Іашува покоління Іашуове, від Шимрона покоління Шимронове;²⁵ ось покоління Іссахарові, після підрахування їх: шістдесят чотири тисячі триста.²⁶ Сини Завулонові за поколіннями їх: від Середа покоління Середове, від Елона покоління Елонове, від Іахлеїла покоління Іахлеїлове;²⁷ ось покоління Завулонові, після підрахування їх: шістдесят тисяч п'ятсот.²⁸ Сини Йосифа за поколіннями їх: Манассія і Єфрем.²⁹ Сини Манассієві: від Махира покоління Махирове; від Махира народився Галаад, від Галаада покоління Галаадове.³⁰ Ось сини Галаадові: від Іезера покоління Іезерове, від Хелека покоління Хелекове,³¹ від Асріїла покоління Асріїлове, від Шехема покоління Шехемове,³² від Шемиди покоління Шемидине, від Хефера покоління Хеферове.³³ У Салпаада, сина Хеферового, не було синів, а тільки дочки; ім'я дочок Салпаадових: Махла, Ноа, Хогла, Милка і Фирца.³⁴ Ось покоління Манассієві; а підраховано їх п'ятдесят дві тисячі сімсот.³⁵ Ось сини Єфремові за поколіннями їх: від Шутели покоління Шутелине, від Бехера покоління Бехерове, від Тахана покоління Таханове;³⁶ і ось сини Шутели: від Арана покоління Аранове;³⁷ ось покоління синів Єфремових, після підрахування їх: трид-

цять дві тисячі п'ятсот. Ось сини Йосифові за поколіннями їх.³⁸ Сини Веніамінові за поколіннями їх: від Бели покоління Белине, від Ашбела покоління Ашбелове, від Ахирама покоління Ахиромове,³⁹ від Шефуфама покоління Шефуфамове, від Хуфама покоління Хуфамове;⁴⁰ і були сини Бели: Ард і Нааман; [від Арда] покоління Ардове, від Наамана покоління Нааманове;⁴¹ ось сини Веніамінові за поколіннями їх; а підраховано їх сорок п'ять тисяч шістсот.⁴² Ось сини Данові за поколіннями їх: від Шухама покоління Шухамове; ось сімейства Данові за поколіннями їх.⁴³ І всіх поколінь Шухама, після підрахування їх: шістдесят чотири тисячі чотиреста.⁴⁴ Сини Асирові за поколіннями їх: від Імни покоління Імнине, від Ішви покоління Ішвине, від Верії покоління Верієне;⁴⁵ від синів Верії, від Хевера покоління Хеверове, від Малхіїла покоління Малхіїлове;⁴⁶ ім'я дочки Асирової Сара;⁴⁷ ось покоління синів Асирових, після підрахування їх: п'ятдесят три тисячі чотиреста.⁴⁸ Сини Неффалима за поколіннями їх: від Іахцеїла покоління Іахцеїлове, від Гунія покоління Гунієве,⁴⁹ від Ієцера покоління Ієцерове, від Шиллема покоління Шиллемове;⁵⁰ ось покоління Неффалимові за поколіннями їх; підраховано ж їх сорок п'ять тисяч чотиреста.⁵¹ Ось число синів Ізраїлевих, що ввійшли у підрахунок: шістсот одна тисяча сімсот тридцять.

⁵² І сказав Господь Мойсеєві, говорячи:⁵³ цим у наділ слід розділити землю за числом імен;⁵⁴ хто численніший, тому дай наділ більший; а хто менш численний, тому дай наділ менший: кожному слід дати наділ відповідно до числа тих, що ввійшли до підрахунку;⁵⁵ за жеребом слід розділити землю, за іменами

[20] Бут. 38, 5. [21] Бут. 46, 12. 1 Пар. 2, 5. [23] Бут. 46, 13. [26] Бут. 46, 14. [29] Нав.

17, 1. [33] Нав. 17, 3.

колін батьків їх повинні вони одержати наділи; ⁵⁶ за жеребом слід розділити їм наділи їх, як численним, так і нечисленним.

⁵⁷ Ці є левити, що ввійшли до підрахунку, за поколіннями їх: від Гирсона покоління Гирсонове, від Каафа покоління Каафове, від Мерарі покоління Мерарине. ⁵⁸ Ось покоління Левііні: покоління Ливнієве, покоління Хевронове, покоління Махлієве, покоління Мушієве, покоління Корєєве. Від Каафа народився Амрам. ⁵⁹ Ім'я дружини Амрамової Іохаведа, дочка Левііна, яку народила дружина Левііна в Єгипті, а вона Амраму народила Аарона, Мойсея і Маріам, сестру їхню. ⁶⁰ І народилися в Аарона Надав і Авиуд, Єлеазар та Іфамар; ⁶¹ але Надав і Авиуд померли, коли принесли чужий вогонь перед Господом [у пустелі Синайській]. ⁶² І було підраховано двадцять три тисячі всіх чоловічої статі, від одного місяця і вище; бо вони не були пораховані разом із синами Ізраїлевими, тому що не дано їм наділу серед синів Ізраїлевих.

⁶³ Ось підраховані Мойсеєм і Єлеазаром священиком, які рахували синів Ізраїлевих на рівнинах моавитських біля Йордану, навпроти Єрихона; ⁶⁴ у числі їх не було жодної людини з перелічених Мойсеєм і Аароном священиком, які рахували синів Ізраїлевих у пустелі Синайській; ⁶⁵ бо Господь сказав їм, що помруть вони в пустелі, – і не залишилося з них нікого, крім Халева, сина Ієфонніного, та Ісуса, сина Навина.

27 І прийшли дочки Салпаада, сина Хеферового, сина Галаадового, сина Махирового, сина Манассіного з покоління Манассії, сина Йосифового, і ось імена дочок його: Махла, Ноа, Хогла, Милка і

Фирца; ² і стали перед Мойсеєм і перед Єлеазаром священиком, і перед князями і перед усією громадою, біля входу в скинію зібрання, і сказали: ³ батько наш помер у пустелі, і він не був у числі спільників, які зібралися проти Господа зі збіговиськом Корєєвим, але за свій гріх помер, і синів у нього не було; ⁴ за що зникати імені батька нашого з племені його, бо немає у нього сина? дай нам наділ серед братів батька нашого. ⁵ І представив Мойсей справу їхню Господу.

⁶ І сказав Господь Мойсеєві: ⁷ правду говорять дочки Салпаадові; дай їм спадкоємний наділ серед братів батька їхнього і передай їм наділ батька їх; ⁸ і синам Ізраїлевим оголоси і скажи: якщо хто помре, не маючи у себе сина, то передавайте наділ його дочці його; ⁹ якщо ж немає у нього дочки, передавайте наділ його братам його; ¹⁰ якщо ж немає у нього братів, віддайте наділ його братам батька його; ¹¹ якщо ж немає братів батька його, віддайте наділ його близькому його родичеві з покоління його, щоб він успадкував його; і нехай буде це для синів Ізраїлевих поставлено в закон, як повелів Господь Мойсеєві.

¹² І сказав Господь Мойсеєві: зійди на цю гору Аварим, [яка по цей бік Йордану, на цю гору Ново,] і подивися на землю [Ханаанську], яку Я даю синам Ізраїлевим [у володіння]; ¹³ і коли подивився на неї, прилучися до народу свого і ти, як прилучився Аарон, брат твій, [на горі Ор]; ¹⁴ тому що ви не послухалися повеління Мого в пустелі Син, під час розбрату в громаді, щоб явити перед очима їхніми святість Мою при водах. [Це води Мериви при Кадесі в пустелі Син.] ¹⁵ І сказав Мойсей Господу, говорячи: ¹⁶ нехай

[57] Бут. 46, 11. Вих. 6, 16. Чис. 3, 17. 1 Пар. 6, 1; 23, 6. [59] Вих. 2, 2; 6, 20. 1 Пар. 23, 13. [61] Лев. 10, 1. Чис. 3, 4. 1 Пар. 24, 2. [65] Чис. 14, 28; 32, 10. Втор. 1, 35. Пс. 105, 26.

1 Кор. 10, 5.

Глава 27. [1] Чис. 36, 2. [3] Чис. 16, 1, 30. [8] Тов. 6, 12. [12] Втор. 32, 48–49. [14] Втор. 32, 51.

поставить Господь, Бог духів усякої плоти, над цією громадою людину, ¹⁷ яка виходила б перед ними і яка входила б перед ними, яка виводила б їх і яка приводила б їх, щоб не залишилася громада Господня, як вівці, в яких немає пастиря. ¹⁸ І сказав Господь Мойсеєві: візьми собі Ісуса, сина Навина, людину, в якій є Дух, і поклади на нього руку твою, ¹⁹ і постав його перед Єлеазаром священиком і перед усією громадою, і дай йому настанову перед очима їх, ²⁰ і дай йому від слави твоєї, щоб слухала його вся громада синів Ізраїлевих; ²¹ і буде він звертатися до Єлеазара священика і запитувати його про рішення, через урим перед Господом; і за його словом повинні виходити, і за його словом повинні входити він і всі сини Ізраїлеві з ним і вся громада. ²² І зробив Мойсей, як повелів йому Господь [Бог], і взяв Ісуса, і поставив його перед Єлеазаром священиком і перед усією громадою; ²³ і поклав на нього руки свої і дав йому настанову, як говорив Господь через Мойсея.

28 І сказав Господь Мойсеєві, говорячи: ² накажи синам Ізраїлевим і скажи їм: пильнуйте, щоб приношення Мое, хліб Мій у жертву Мені, у приемні пахощі Мені, приносилось Мені у свій час. ³ І скажи їм: ось жертва, яку ви повинні приносити Господу: два агнці однолітніх без вад на день, у всепалення постійне; ⁴ одного агнця принось ранком, а другого агнця принось увечері; ⁵ і в приношення хлібне [принось] десятю частину ефи пшеничного борошна, змішаного з четвертю гина вичавленого елею; ⁶ це – всепалення постійне, яке звершене було біля гори Синай, у приемні пахощі, у жертву Господу; ⁷ й узливання при ній чверть гина на одного

агнця: на святому місці зливай узливання, вино Господу. ⁸ Другого агнця принось увечері, з таким хлібним приношенням, як вранці, і з таким самим узливанням при ньому принось його в жертву, у приемні пахощі Господу. ⁹ А в суботу [приносьте] двох агнців однолітніх без вад, і в приношення хлібне дві десятих частини ефи пшеничного борошна, змішаного з елеєм, і узливання при ньому: ¹⁰ це – суботне всепалення в кожну суботу, зверх постійного всепалення й узливання при ньому. ¹¹ І в новомісяччя ваші приносьте всепалення Господу: із великої худоби двох тельців, одного барана і сім однолітніх агнців без вад, ¹² і три десятих частини ефи пшеничного борошна, змішаного з елеєм, у приношення хлібне на одного тельця, і дві десятих частини ефи пшеничного борошна, змішаного з елеєм, у приношення хлібне на барана, ¹³ і по десятій частині ефи пшеничного борошна, змішаного з елеєм, у приношення хлібне на кожного агнця; це – всепалення, приемні пахощі, жертва Господу; ¹⁴ й узливання при них повинно бути півгина вина на тельця, третина гина на барана і чверть гина на агнця; це всепалення в кожне новомісяччя в усі місяці року. ¹⁵ І одного козла приносьте Господу в жертву за гріх; зверх всепалення постійно слід приносити його з узливанням його.

¹⁶ У перший місяць, у чотирнадцятий день місяця – Пасха Господня. ¹⁷ І в п'ятнадцятий день цього місяця свято; сім днів слід їсти опрісноки. ¹⁸ У перший день [нехай буде у вас] священне зібрання; жодної роботи не виконуйте; ¹⁹ і приносьте жертву, всепалення Господу: з великої худоби двох тельців, одного барана і сім однолітніх агнців; без вад вони повинні бути у вас; ²⁰ і при них

[18] Втор. 3, 21; 34, 9. Бут. 48, 14. Чис. 8, 10.
[20] Втор. 34, 9. [21] Вих. 28, 30.

Глава 28. [2] Лев. 3, 11; 21, 6. [3] Вих. 29, 38. [5] Вих. 16, 36. [11] Ис. 1, 13; 66, 23. Кол.

2, 16. [14] Чис. 10, 10. [15] Чис. 29, 5. [16] Вих. 12, 18. Лев. 23, 5. [17] Вих. 12, 15. Втор. 16, 3. [19] Втор. 16, 2. 2 Пар. 35, 7.

у приношення хлібне приносьте пшеничного борошна, змішаного з елеєм, три десятих частини ефи на кожного тельця, і дві десятих частини ефи на барана, ²¹ і по десятій частині ефи приносьте на кожного з семи агнців, ²² і одного козла в жертву за гріх, для очищення вас; ²³ зверх ранкового всепалення, яке є всепаленням постійним, приносьте це. ²⁴ Так приносьте і в кожен із семи днів; це хліб, жертва, приємні пахощі Господу; зверх всепалення постійного й узливання його, слід приносити це. ²⁵ І в сьомий день нехай буде у вас священне зібрання; ніякої роботи не виконуйте. ²⁶ І в день перших плодів, коли приносите Господу нове приношення хлібне в седмиці вапі, нехай буде у вас священне зібрання; ніякої роботи не виконуйте; ²⁷ і приносьте всепалення в приємні пахощі Господу: з великої худоби двох тельців, одного барана і сім однолітніх агнців [без вад], ²⁸ і при них у приношення хлібне пшеничного борошна, змішаного з елеєм, три десятих частини ефи на кожного тельця, дві десяті частини ефи на барана, ²⁹ і по десятій частині ефи на кожного з семи агнців, ³⁰ і одного козла [у жертву за гріх], для очищення вас; ³¹ зверх постійного всепалення і хлібного приношення при ньому, приносьте [це Мені] з узливанням їх; без вад вони повинні бути у вас.

29 У сьомий місяць, у перший [день] місяця, нехай буде у вас священне зібрання; ніякої роботи не виконуйте; нехай буде це у вас день трубного звуку; ² і приносьте всепалення в приємні пахощі Господу: одного тельця, одного барана, сім однолітніх агнців, без вад, ³ і при них у приношення хлібне пшеничного борошна, змішаного з елеєм, три десятих частини ефи на тельця, дві

десятих частин ефи на барана, ⁴ й одну десятю частину ефи на кожного з семи агнців, ⁵ і одного козла в жертву за гріх, для очищення вас, ⁶ зверх новомісячного всепалення і хлібного приношення його, і зверх постійного всепалення і хлібного приношення його, й узливань їх, за уставом, у приємні пахощі Господу. ⁷ І в десятій [день] цього сьомого місяця нехай буде у вас священне зібрання: смиряйте тоді душі вапі і ніякої справи не робіть; ⁸ і приносьте всепалення Господу в приємні пахощі: одного тельця, одного барана, сім однолітніх агнців; без вад нехай будуть вони у вас; ⁹ і при них у приношення хлібне пшеничного борошна, змішаного з елеєм, три десятих частини ефи на тельця, дві десяті частини ефи на барана, ¹⁰ і по десятій частині ефи на кожного з семи агнців, ¹¹ і одного козла в жертву за гріх, [для очищення вас,] зверх жертви за гріх, що приноситься в день очищення, і зверх всепалення постійного і хлібного приношення його, й узливання їх, [за уставом принесених у приємні пахощі, у жертву Господу]. ¹² І в п'ятнадцятий день сьомого місяця нехай буде у вас священне зібрання; ніякої роботи не виконуйте і святкуйте свято Господнє сім днів; ¹³ і приносьте всепалення, жертву, приємні пахощі Господу: тринадцять тельців, двох баранів, чотирнадцять однолітніх агнців; без вад нехай будуть вони; ¹⁴ і при них у приношення хлібне пшеничного борошна, змішаного з елеєм, три десяті частини ефи на кожного з тринадцяти тельців, дві десяті частини ефи на кожного з двох баранів, ¹⁵ і по десятій частині ефи на кожного з чотирнадцяти агнців, ¹⁶ і одного козла в жертву за гріх, зверх всепалення постійного і хлібного приношення його й

[21] Вих. 16, 36. [26] Лев. 23, 15–16.

Глава 29. [1] Лев. 23, 24. [2] Неем. 10, 33.

[6] Євр. 13, 15–16. [7] Лев. 16, 29; 23, 27.

Дан. 10, 12. [11] Лев. 16, 5, 10. Неем. 12, 30.

[12] Вих. 23, 16. Лев. 23, 34. Ін 7, 2.

узливання його.¹⁷ І в другий день дванадцять тельців, двох баранів, чотирнадцять однолітніх агнів, без вад,¹⁸ і при них приношення хлібне й узливання для тельців, баранів і агнів, за числом їх, за уставом,¹⁹ і одного козла в жертву за гріх, зверх всепалення постійного і хлібного приношення й узливання їх.²⁰ І в третій день одинадцять тельців, двох баранів, чотирнадцять однолітніх агнів, без вад,²¹ і при них приношення хлібне й узливання для тельців, баранів і агнів, за числом їх, за уставом,²² і одного козла в жертву за гріх, зверх всепалення постійного і хлібного приношення й узливання його.²³ І в четвертий день десять тельців, двох баранів, чотирнадцять однолітніх агнів, без вад,²⁴ і при них приношення хлібне й узливання для тельців, баранів і агнів, за числом їх, за уставом,²⁵ і одного козла в жертву за гріх, зверх всепалення постійного і хлібного приношення й узливання його.²⁶ І в п'ятий день дев'ять тельців, двох баранів, чотирнадцять однолітніх агнів, без вад,²⁷ і при них приношення хлібне й узливання для тельців, баранів і агнів, за числом їх, за уставом,²⁸ і одного козла в жертву за гріх, зверх всепалення постійного і хлібного приношення й узливання його.²⁹ І в шостий день вісім тельців, двох баранів, чотирнадцять однолітніх агнів, без вад,³⁰ і при них приношення хлібне й узливання для тельців, баранів і агнів, за числом їх, за уставом,³¹ і одного козла в жертву за гріх, зверх всепалення постійного і хлібного приношення й узливання його.³² І в сьомий день сім тельців, двох баранів, чотирнадцять однолітніх агнів, без вад,³³ і при них приношення хлібне й узливання для тельців, баранів і агнів, за числом їх, за уставом,³⁴ і одного козла в жертву

за гріх, зверх всепалення постійного і хлібного приношення й узливання його.³⁵ У восьмий день нехай буде у вас віддання свята; ніякої роботи не виконуйте;³⁶ і приносьте всепалення, жертву, приємні пахощі Господу: одного тельця, одного барана, сім однолітніх агнів, без вад,³⁷ і при них приношення хлібне й узливання для тельця, барана й агнів за числом їх, за уставом,³⁸ і одного козла в жертву за гріх, зверх всепалення постійного і приношення хлібного й узливання його.³⁹ Приносьте це Господу у свята ваші, зверх того, що приноситься вами, за обітницею або з ревности, всепалення ваші і хлібні приношення ваші, й узливання ваші і мирні жертви ваші.

30 І переказав Мойсей синам Ізраїлевим усе, що повелів Господь Мойсєєві.² І сказав Мойсей начальникам колін синів Ізраїлевих, говорячи: ось що повелів Господь: ³ якщо хто дасть обітницю Господу, або поклянется клятвою, поклавши зарок на душу свою, то він не повинен порушувати слова свого, але повинен виконати все, що вийшло з уст його.⁴ Якщо жінка дасть обітницю Господу і покладе на себе зарок в домі батька свого, в юності своїй,⁵ і почує батько обітницю її і зарок, який вона поклала на душу свою, і промовчить про те батько її, то всі обітници її відбудуться, і всякий зарок її, що вона поклала на душу свою, відбудеться;⁶ якщо ж батько її, почувши, заборонить їй, то всі обітници її і зароки, які вона поклала на душу свою, не відбудуться, і Господь простить їй, тому що заборонив їй батько її.⁷ Якщо вона вийде заміж, а на ній обітниця її, або слово уст її, яким вона зв'язала себе,⁸ і почує чоловік її і, почувши, промовчить: то обітници її відбудуться, і зароки її, що вона поклала на

[35] Ін 7, 37, Лев. 23, 36.

Глава 30. [3] Лев. 27, 2. [7] 1 Цар. 1, 11.

душу свою, відбудуться; ⁹ якщо ж чоловік її, почувши, заборонить їй і відкине обітницю її, яка на ній, і слово уст її, яким вона зв'язала себе, [то вони не відбудуться, тому що заборонив їй чоловік її,] і Господь простить їй. ¹⁰ Обітниця ж удови і розведеної, який би вона не покляла зарок на душу свою, відбудеться. ¹¹ Якщо *дружина* в домі чоловіка свого дала обітницю, або покляла зарок на душу свою з клятвою, ¹² і чоловік її чув, і промовчав про те, і не заборонив їй, то всі обітниці її відбудуться, і всякий зарок, який вона покляла на душу свою, відбудеться; ¹³ якщо ж чоловік її, почувши, відкинув їх, то всі, обітниці її, що вийшли з уст її, і зарок душі її не відбудуться: чоловік її знищив їх, і Господь простить їй. ¹⁴ Всяку обітницю і всякий клятвений зарок, щоб смирити душу, чоловік її може затвердити, і чоловік її може відкинути; ¹⁵ якщо ж чоловік її мовчав про те день за день, то він тим затвердив усі обітниці її і всі зарокі її, що на ній, затвердив, тому що він, почувши, мовчав про те; ¹⁶ а якщо [чоловік] відкинув їх, після того як почув, то він узяв на себе гріх її.

¹⁷ Ось устами, які Господь заповів Мойсеєві про стосунки між чоловіком і жінкою його, між батьком і дочкою його в юності її, в домі батька її.

31 І сказав Господь Мойсеєві, говорячи: ² помстися мадіанитянам за синів Ізраїлевих, і опісля відійдеш до народу твого. ³ І сказав Мойсей народу, говорячи: озбройте із себе людей на війну, щоб вони пішли проти мадіанитян, звершити помсту Господню над мадіанитянами; ⁴ по тисячі з коліна, від усіх колін [синів] Ізраїлевих пошліть на війну. ⁵ І виділено з тисяч Ізраїлевих, по тисячі з коліна, дванадцять

тисяч озброєних на війну. ⁶ І послав їх Мойсей на війну, по тисячі з коліна, їх і Финееса, сина Єлеазара, [сина Аарона,] священника, на війну, і в руці його священні сосуди і труби для тривоги. ⁷ І пішли війною на Мадіама, як повелів Господь Мойсеєві, і вбили всіх чоловічої статі; ⁸ і разом з убитими їх убили царів мадіамських: Евия, Рекема, Цура, Хура і Реву, п'ятьох царів мадіамських, і Валаама, сина Веорового, убили мечем [разом з убитими їх]; ⁹ а жінок мадіамських і дітей їхніх сини Ізраїлеві взяли в полон, і всю худобу їхню, і всі отари їхні і все майно їхнє взяли у здобич, ¹⁰ і всі міста їхні у володіннях їхніх і всі селища їхні спалили вогнем; ¹¹ і взяли все захоплене і всю здобич, від людини до худоби; ¹² і доставили полонених і здобич і захоплене до Мойсея і до Єлеазара священника і до громади синів Ізраїлевих, до стану, на рівнини моавитські, що біля Йордану, навпроти Єрихона. ¹³ І вийшли Мойсей і Єлеазар священник і всі князі громади назустріч їм зі стану. ¹⁴ І прогнівався Мойсей на вояцьких, тисячоначальників і стоначальників, які прийшли з війни, ¹⁵ і сказав їм Мойсей: [для чого] ви залишили в живих усіх жінок? ¹⁶ ось вони, за порадою Валаамовою, були для синів Ізраїлевих приводом до відступу від Господа на угоду Фегору, за що й ураження було в громаді Господній; ¹⁷ отже, убийте всіх дітей чоловічої статі, і всіх жінок, що пізнали чоловіка на чоловічій постелі, убийте; ¹⁸ а всіх дітей жіночої статі, що не пізнали чоловічої постелі, залиште в живих для себе; ¹⁹ і пробудьте поза станом сім днів; усякий, хто вбив людину і доторкнувся до вбитого, очистіться у третій день і в сьомий день, ви і полонені ваші; ²⁰ і весь одяг, і всі шкіряні

Глава 31. [2] Чис. 25, 17. [6] Чис. 10, 9; 25, 7–8. [8] Нав. 13, 21. [11] Втор. 20, 14. [16]

Чис. 25, 1–2. [17] Суд. 21, 11. [19] Чис. 19, 14, 16.

речі, і все, зроблене із козячої вовни, і всі дерев'яні сосуди очистить.²¹ І сказав Єлеазар священник воїнам, які ходили на війну: ось постанова закону, що заповів Господь Мойсеєві:²² золото, срібло, мідь, залізо, олово і свинець,²³ і все, що проходить через вогонь, проведіть через вогонь, щоб воно очистилося, а крім того, й очищувальною водою треба очистити; усе, що не проходить через вогонь, проведіть через воду;²⁴ і одяг ваш вимийте в сьомий день, і очистіться, і після того входьте в стан.

²⁵ І сказав Господь Мойсеєві, говорячи: ²⁶ порахуй здобич полону, від людини до худоби, ти і Єлеазар священник і начальники племен громади;²⁷ і розділи здобич навпіл між тими, що воювали, що ходили на війну, і між усією громадою,²⁸ і від воїнів, що ходили на війну, візьми данину Господу, по одній душі з п'ятисот, з людей і з великої худоби, і з ослів і з дрібної худоби;²⁹ візьми це з половини їхньої і віддай Єлеазару священнику у приношення Господу;³⁰ і з половини синів Ізраїлевих візьми по одній частці з п'ятдесяти, з людей, з великої худоби, з ослів і з дрібної худоби, і віддай це левитам, що служать при скинії Господній.³¹ І зробив Мойсей і Єлеазар священник, як повелів Господь Мойсеєві.³² І було здобичі, що залишилася від захопленого, що захопили ті, що були на війні: дрібної худоби шістсот сімдесят п'ять тисяч,³³ великої худоби сімдесят дві тисячі,³⁴ ослів шістдесят одна тисяча,³⁵ людей, жінок, які не знали чоловічої постелі, усіх душ тридцять дві тисячі.³⁶ Половина, частка тих, що ходили на війну, за підрахунком була: дрібної худоби триста тридцять сім тисяч п'ятсот,³⁷ і данина Господу з дрібної худоби шістсот сімдесят п'ять;

³⁸ великої худоби тридцять шість тисяч, і данина з них Господу сімдесят два;³⁹ ослів тридцять тисяч п'ятсот, і данина з них Господу шістдесят один;⁴⁰ людей шістнадцять тисяч, і данина з них Господу тридцять дві душі.⁴¹ І віддав Мойсей данину, приношення Господу, Єлеазару священнику, як повелів Господь Мойсеєві.⁴² І з половини синів Ізраїлевих, яку відокремив Мойсей у тих, що ходили на війну;⁴³ половина ж була на частку громади: дрібної худоби триста тридцять сім тисяч п'ятсот,⁴⁴ великої худоби тридцять шість тисяч,⁴⁵ ослів тридцять тисяч п'ятсот,⁴⁶ людей шістнадцять тисяч.⁴⁷ З половини синів Ізраїлевих узяв Мойсей одну п'ятдесяту частину з людей і з худоби і віддав це левитам, які виконують службу при скинії Господній, як повелів Господь Мойсеєві.⁴⁸ І прийшли до Мойсея начальники над тисячами війська, тисячона начальники і стона начальники,⁴⁹ і сказали Мойсеєві: раби твої порахували воїнів, які нам доручені, і не вибуло жодного з них;⁵⁰ і ось, ми принесли приношення Господу, хто що дістав із золотих речей: ланцюжки, зап'ястя, персні, серги і привіски, для очищення душ наших перед Господом.⁵¹ І взяв у них Мойсей і Єлеазар священник золото у всіх цих виробках;⁵² і було всього золота, що принесено для приношення Господу, шістнадцять тисяч сімсот п'ятдесят сиклів, від тисячона начальників і стона начальників.⁵³ Воїни грабували кожен для себе.⁵⁴ І взяв Мойсей і Єлеазар священник золото від тисячона начальників і стона начальників, і принесли його до скинії зібрання, у пам'ять синів Ізраїлевих перед Господом.

32 У синів Рувимових і у синів Гадових стад було дуже багато; і побачили вони, що земля Іазер і земля Галаад є місцем *придатним*

[23] Чис. 19, 9. [27] Нав. 8, 27; 22, 8. 1 Цар. 30, 24. [30] Чис. 3, 7. [41] Чис. 18, 8, 19. [50]

Вих. 35, 22. [54] Нав. 6, 18.

Глава 32. [1] Бут. 46, 32; 47, 3.

для стад; ² і прийшли сини Гадові і сини Рувимові і сказали Мойсею та Єлеазару священику і князям громади, говорячи: ³ Атароф і Дивон, й Газер, і Нимра, і Есевон і Елеале, і Севам, і Нево, і Веон, ⁴ земля, яку Господь уразив перед громадою Ізраїлевою, є земля *придатна* для стад, а у рабів твоїх є стада. ⁵ І сказали: якщо ми знайшли благовоління в очах твоїх, віддай землю цю рабам твоїм у володіння; не переводи нас через Йордан. ⁶ І сказав Мойсей синам Гадовим і синам Рувимовим: брати ваші підуть на війну, а ви залишитесь тут? ⁷ для чого ви відвертаєте серце синів Ізраїлевих від переходу в землю, яку дає їм Господь? ⁸ так вчинили батькі ваші, коли я посилав їх з Кадес-Варні для огляду землі: ⁹ вони доходили до долини Ешкол, і бачили землю, і відвернули серце синів Ізраїлевих, щоб не йшли вони в землю, яку Господь дає їм; ¹⁰ і запалав у той день гнів Господа, і поклявся Він, говорячи: ¹¹ люди ці, що вийшли з Єгипту, від двадцяти років і вище [які знають добро і зло,] не побачать землі, про яку Я клявся Аврааму, Ісааку та Якову, тому що вони не підкорялися Мені, ¹² крім Халева, сина Іефонніного, кенезеянина, й Ісуса, сина Навина, тому що вони підкорилися Господеві. ¹³ І запалав гнів Господа на Ізраїля, і водив Він їх по пустелі сорок років, доки не скінчився весь рід, що зробив зло в очах Господніх. ¹⁴ І ось, замість батьків ваших повстали ви, поріддя грішників, щоб посилити ще лютість гніву Господнього на Ізраїля. ¹⁵ Якщо ви відвернетесь від Нього, то Він знову залишить його в пустелі, і ви погубите весь народ цей. ¹⁶ І підійшли вони до нього і сказали: ми побудуємо тут овечі двори для отар на-

ших і міста для дітей наших; ¹⁷ самі ж ми перші озброїмося і підемо перед синами Ізраїлевими, доки не приведемо їх у місця їхні; а діти наші нехай залишаться в укріплених містах, *для безпеки* від жителів землі; ¹⁸ не повернемося в дома наші, доки не вступлять сини Ізраїлеві кожен у наділ свій; ¹⁹ бо ми не візьmemo з ними наділу по той бік Йордану і далі, якщо наділ нам дістанеться по цей бік Йордану, до сходу. ²⁰ І сказав їм Мойсей: якщо ви це зробите, якщо озброєними підете на війну перед Господом, ²¹ і піде кожен з вас озброєним за Йордан перед Господом, доки не знищить Він ворогів Своїх перед Собою, ²² і підкорена буде земля перед Господом, то опісля повернетесь і будете невинні перед Господом і перед Ізраїлем, і буде земля ця у вас у володінні перед Господом; ²³ якщо ж не зробите так, то згрішите перед Господом, і понесете *покарання* за гріх ваш, яке постигне вас; ²⁴ будуйте собі міста для дітей ваших і двори для овець ваших і робіть, що сказано устами вашими. ²⁵ І сказали сини Гадові і сини Рувимові Мойсеєві: раби твої зроблять, як повеліває господар наш; ²⁶ діти наші, дружини наші, отари наші і вся худоба наша залишаться тут у містах Галаада, ²⁷ а раби твої, усі, озброївшись, як воїни, підуть перед Господом на війну, як говорить господар наш. ²⁸ І дав Мойсей про них повеління Єлеазару священику й Ісусові, синові Навина, і начальникам племен синів Ізраїлевих, ²⁹ і сказав їм Мойсей: якщо сини Гадові і сини Рувимові перейдуть з вами за Йордан, усі озброївшись на війну перед Господом, і підкорена буде перед вами земля, то віддайте їм землю Галаад у володіння; ³⁰ якщо ж не підуть вони

[7] Втор. 1, 28. Діян. 21, 13. [8] Чис. 13, 3. [9] Чис. 13, 24, 32. Втор. 1, 28. [10] Чис. 14, 28; 26, 65. [11] Чис. 14, 23. Бут. 50, 24. [12] Чис.

14, 30. [17] Втор. 3, 18. [18] Нав. 22, 1. [19] Втор. 3, 12. [20] Нав. 1, 13. [24] Втор. 23, 23. [29] Нав. 4, 12.

з вами озброєні [на війну перед Господом, то пошліть перед собою майно їхнє, дружин їхніх і худобу їхню у землю Ханаанську], і вони одержать володіння разом з вами в землі Ханаанській. ³¹ І відповіли сини Гадові і сини Рувимові і сказали: як сказав Господь рабам твоїм, так і зробимо; ³² ми підемо озброєними перед Господом у землю Ханаанську, а наділ володіння нашого нехай буде по цей бік Йордану. ³³ І віддав Мойсей їм, синам Гадовим і синам Рувимовим, і половині коліна Манасії, сина Йосифового, царство Сигона, царя Аморрейського, і царство Ога, царя Васанського, землю з містами її та околицями, – міста землі в усі сторони. ³⁴ І побудували сини Гадові, Дивон і Атароф, і Ароер, ³⁵ і Атароф-Шофан, й Іазер, й Іюбегу, ³⁶ і Беф-Нимру і Беф-Гаран, міста укріплені і двори для овець. ³⁷ І сини Рувимові побудували Есевон, Елеале, Кириафаїм, ³⁸ і Нево, і Ваал-Меон, імена яких переіменені, і Сивму, і дали назви містам, які вони побудували. ³⁹ І пішли сини Махира, сина Манасіїного, у Галаад, і взяли його, і вигнали аморреїв, які були в ньому; ⁴⁰ і віддав Мойсей Галаад Махиру, синові Манасії, і він оселився в ньому. ⁴¹ І Яїр, син Манасії, пішов і взяв селища їх, і назвав їх: селища Яїрові. ⁴² І Новах пішов і взяв Кенаф і залежні від нього міста, і назвав його своїм ім'ям: Новах.

33 Ось стани синів Ізраїлевих, що вийшли з землі Єгипетської за ополченнями своїми, під начальством Мойсея та Аарона. ² Мойсей, за велінням Господнім, описав подорож їх за станами їх, і ось стани подорожі їх: ³ із Раамсеса вирушили вони в перший місяць, у п'ят-

надцятий день першого місяця; на другий день Пасхи вийшли сини Ізраїлеві під рукою високою на очах усього Єгипту; ⁴ тим часом єгиптяни ховали всіх первістків, яких уразив Господь, і над богами їхніми Господь учинив суд. ⁵ Так вирушили сини Ізраїлеві з Раамсеса і розташувалися станом у Сокхофі. ⁶ І вирушили з Сокхофа і розташувалися станом в Ефамі, що на краю пустелі. ⁷ І вирушили з Ефама і повернули до Пи-Гахирофа, що перед Ваал-Цефоном, і розташувалися станом перед Мигдолом. ⁸ Вирушивши від Гахирофа, пройшли посеред моря в пустелю, і йшли три дні пустелею Ефам, і розташувалися станом у Меррі. ⁹ І вирушили з Меррі і прийшли в Елим; в Елімі ж [було] дванадцять джерел води і сімдесят фінікових дерев, і розташувалися там станом. ¹⁰ І вирушили з Елима і розташувалися станом біля Червоного моря. ¹¹ І вирушили від Червоного моря і розташувалися станом у пустелі Син. ¹² І вирушили з пустелі Син і розташувалися станом у Дофці. ¹³ І вирушили з Дофки і розташувалися станом в Алуші. ¹⁴ І вирушили з Алуша і розташувалися станом у Рефидимі, і не було там води, щоб пити народу. ¹⁵ І вирушили з Рефидима і розташувалися станом у пустелі Синайській. ¹⁶ І вирушили з пустелі Синайської і розташувалися станом у Киброт-Гаттааві. ¹⁷ І вирушили з Киброт-Гаттааві і розташувалися станом в Асирофі. ¹⁸ І вирушили з Асирофа і розташувалися станом у Рифмі. ¹⁹ І вирушили з Рифми і розташувалися станом у Римнон-Фареці. ²⁰ І вирушили із Римнон-Фареца і розташувалися станом у Ливні. ²¹ І вирушили з Ливні і розташувалися станом у Риссі. ²² І вирушили з

[33] Втор. 3, 12. Нав. 13, 8. [39] Бут. 50, 23.

[41] Нав. 13, 30. 1 Пар. 2, 22. [42] Чис. 21, 25. Суд. 8, 11. 1 Пар. 2, 23.

Глава 33. [3] Вих. 12, 37. [4] Вих. 12, 12. Ис. 10, 10. [6] Вих. 13, 20. [7] Вих. 14, 2. [8]

Нав. 4, 22. Пс. 113, 3. 1 Кор. 10, 1. [9] Вих. 15, 27. [11] Вих. 16, 1. [14] Вих. 17, 1. [15] Вих. 19, 2. [16] Чис. 11, 35. [18] Чис. 11, 35; 13, 1.

Рисси і розташувалися станом у Кегелафі. ²³ І вирушили з Кегелафи і розташувалися станом на горі Шафер. ²⁴ І вирушили від гори Шафер і розташувалися станом у Хараді. ²⁵ І вирушили з Харади і розташувалися станом у Макелофі. ²⁶ І вирушили з Макелофа і розташувалися станом у Тахафі. ²⁷ І вирушили з Тахафа і розташувалися станом у Тарасі. ²⁸ І вирушили з Тараха і розташувалися станом у Мифці. ²⁹ І вирушили із Мифки і розташувалися станом у Хашмоні. ³⁰ І вирушили з Хашмони і розташувалися станом у Мосерофі. ³¹ І вирушили з Мосерофа і розташувалися станом у Бене-Яакані. ³² І вирушили з Бене-Яакана і розташувалися станом у Хор-Агидгаді. ³³ І вирушили із Хор-Агидгада і розташувалися станом в Іотвафі. ³⁴ І вирушили із Іотвафи і розташувалися станом в Авроні. ³⁵ І вирушили з Аврона і розташувалися станом в Ецион-Гавері. ³⁶ І вирушили з Ецион-Гавера і розташувалися станом у пустелі Син. [Вирушивши з пустелі Фаран,] вона ж Кадес. ³⁷ І вирушили з Кадеса і розташувалися станом на горі Ор, біля меж землі Едомської. ³⁸ І піднявся Аарон священник на гору Ор за повелінням Господнім і помер там у сороковий рік після виходу синів Ізраїлевих із землі Єгипетської, у п'ятий місяць, у перший день місяця; ³⁹ Аарон був ста двадцяти трьох років, коли помер на горі Ор.

⁴⁰ Ханаанський цар Арада, що жив на півдні землі Ханаанської, почув тоді, що йдуть сини Ізраїлеві. ⁴¹ І вирушили вони від гори Ор і розташувалися станом у Салмоні. ⁴² І вирушили із Салмона і розташувалися станом у Пуноні. ⁴³ І вирушили з

Пунона і розташувалися станом в Овофі. ⁴⁴ І вирушили з Овофа і розташувалися станом у Йім-Аваримі, на кордоні Моава. ⁴⁵ І вирушили із Йіма і розташувалися станом у Дивон-Гаді. ⁴⁶ І вирушили з Дивон-Гада і розташувалися станом в Алмон-Дивлафаїмі. ⁴⁷ І вирушили з Алмон-Дивлафаїма і розташувалися станом на горах Аваримських перед Нево. ⁴⁸ І вирушили від гір Аваримських і розташувалися станом на рівнинах моавитських біля Йордану, навпроти Єрихона; ⁴⁹ вони розташувалися станом біля Йордану від Беф-Іешмофа до Аве-Ситтима на рівнинах моавитських.

⁵⁰ І сказав Господь Мойсеєві на рівнинах моавитських біля Йордану, навпроти Єрихона, говорячи: ⁵¹ оголоси синам Ізраїлевим і скажи їм: коли перейдете через Йордан у землю Ханаанську, ⁵² то проженіть від себе всіх жителів землі і знищіть усі зображення їхні, і всіх відлитих ідолів їхніх знищіть і всі висоти їхні зруйнують; ⁵³ і візьміть у володіння землю й оселіться на ній, тому що Я вам даю землю цю у володіння; ⁵⁴ і розділіть землю за жеребом на наділи племенам вашим: численному дайте наділ більший, а нечисленному дай наділ менший; кому де випаде жереб, там йому і буде наділ; за колінами батьків ваших візьміть собі наділи; ⁵⁵ якщо ж ви не проженете від себе жителів землі, то ті, що залишаться з них, будуть тернами для очей ваших і голками для боків ваших і будуть тіснити вас на землі, в якій ви будете жити, ⁵⁶ і тоді те, що Я намірився зробити їм, зроблю вам.

34 І сказав Господь Мойсеєві, говорячи: ² дай наказ синам Ізраїлевим і скажи їм: коли ввійдете

[31] Втор. 10, 6. [35] 3 Цар. 9, 26. [36] Чис. 20, 1, 22. [37] Чис. 20, 22. [38] Чис. 20, 25. Втор. 32, 50. [40] Чис. 21, 1. [43] Чис. 21, 10. [44] Чис. 21, 11. [47] Чис. 21, 1. Втор. 34, 1. [48] Чис. 22, 1. [49] Чис. 25, 1. Нав. 2, 1. [50]

Чис. 25, 17. [52] Вих. 23, 24. Втор. 7, 5. Лев. 26, 30. [53] Втор. 7, 2. Нав. 11, 12. [54] Чис. 26, 54. [55] Вих. 23, 33; 34, 12. Втор. 7, 16.

Глава 34. [2] Бут. 15, 18.

в землю Ханаанську, то ось земля, що дістанеться вам у наділ, земля Ханаанська з її кордонами: ³ південна сторона буде у вас від пустелі Син, біля Едома, і піде у вас південний кордон від кінця Солоного моря зі сходу, ⁴ і простягнеться кордон на південь до узгір'я Акравима і піде через Син, і будуть виступи її на південь до Кадес-Варні, звідти піде до Гацар-Аддара і пройде через Ацмон; ⁵ від Ацмона простягнеться кордон до потоку Єгипетського, і будуть виступи його до моря; ⁶ кордоном західним буде у вас велике море: це буде у вас кордон на заході; ⁷ на півночі ж буде у вас кордон: від великого моря проведіть його до гори Ор, ⁸ від гори Ор проведіть до Емафа, і будуть виступи кордону до Цеада; ⁹ звідти піде кордон до Цифрону, і виступи його будуть до Гацар-Енана: це буде у вас кордон північний; ¹⁰ кордон східний проведіть собі від Гацар-Енана до Шефама, ¹¹ від Шефама піде кордон до Рибле, зі східного боку Аїна, потім піде кордон і торкнеться берегів моря Киннереф зі східного боку; ¹² і піде кордон до Йордану, і будуть виступи його до Солоного моря. Це буде земля вапа за кордонами її з усіх боків. ¹³ І дав повеління Мойсей синам Ізраїлевим і сказав: ось земля, яку ви розділите на наділи за жеребом, яку повелів Господь дати дев'яти колінам і половині коліна [Манассіного]; ¹⁴ тому що коліно синів Рувимових за сімействами їх, і коліно синів Гадових за сімействами їх, і половина коліна Манассіного одержали наділ свій: ¹⁵ два коліна і половина коліна одержали наділ свій за Йорданом навпроти Єрихона на схід.

¹⁶ І сказав Господь Мойсеєві, говорячи: ¹⁷ ось імена мужів, які будуть ділити вам землю: Єлеазар свя-

щеник та Ісус, син Навина; ¹⁸ і по одному князеві від коліна візьміть для розділу землі. ¹⁹ І ось імена цих мужів: для коліна Іудиного Халев, син Іефонній; ²⁰ для коліна синів Симеонових Самуїл, син Аммиуда; ²¹ для коліна Веніамінового Елидад, син Кислона; ²² для коліна синів Данових князь Буккий, син Іюглії; ²³ для синів Йосифових, для коліна синів Манассіних князь Ханнійл, син Ефода; ²⁴ для коліна синів Єфремових князь Кемуїл, син Шифтана; ²⁵ для коліна синів Завулонових князь Елицафан, син Фарнака; ²⁶ для коліна синів Іссахарових князь Фалтиїл, син Аззана; ²⁷ для коліна синів Асирових князь Ахиуд, син Шеломія; ²⁸ для коліна синів Нефталимових князь Педаїл, син Аммиуда; ²⁹ ось ті, яким повелів Господь розділити наділи синам Ізраїлевим у землі Ханаанській.

35 І сказав Господь Мойсеєві на рівнинах Моавитських біля Йордану навпроти Єрихона, говорячи: ² накажи синам Ізраїлевим, щоб вони з наділів володіння свого дали левитам міста для поселення, і поля при містах з усіх боків дайте левитам: ³ міста будуть їм для проживання, а поля будуть для худоби їхньої і для маєтків їхніх і для всіх життєвих потреб їхніх; ⁴ поля при містах, які ви повинні дати левитам, від стіни міста повинні простягатися до [двох] тисяч ліктів, в усі боки; ⁵ і відмірте за містом на східній стороні дві тисячі ліктів, і на південній стороні дві тисячі ліктів, і на заході дві тисячі ліктів, і на північній стороні дві тисячі ліктів, а посередині міста: такі будуть у них поля при містах. ⁶ З міст, які ви дасте левитам, [буде] шість міст для притулку, в які ви дозволите втікати убивці; і зверх них дайте сорок два міста: ⁷ усіх міст,

[3] Нав. 15, 1. [4] Нав. 15, 3. [5] Бут. 15, 18. Нав. 15, 4. [6] Нав. 15, 47. [10] 1 Цар. 30, 28. [11] Втор. 3, 17. Лк 5, 1. [12] Чис. 32, 33. [13]

Нав. 14, 2. Діян. 13, 19. [17] Нав. 14, 1; 21, 1. Глава 35. [2] Нав. 21, 2. [5] Нав. 21, 12. [6] Втор. 4, 42. Нав. 20, 2. [7] Нав. 21, 41.

які ви повинні дати левитам, буде сорок вісім міст, з полями при них.⁸ І коли будете давати міста з володіння синів Ізраїлевих, тоді з більшого дайте більше, з меншого менше; кожне коліно, дивлячись за наділом, який одержить, повинно дати з міст своїх левитам.

⁹ І сказав Господь Мойсеєві, говорячи: ¹⁰ оголоси синам Ізраїлевим і скажи їм: коли ви перейдете через Йордан у землю Ханаанську, ¹¹ оберіть собі міста, які були б у вас містами для притулку, куди міг би втекти убивця, який убив людину ненавмисне; ¹² і будуть у вас міста ці притулком від месника [за кров], щоб не був умертвленим той, що вбив, раніше ніж він стане перед громадою на суд. ¹³ Міст же, які повинні ви дати, міст для притулку, повинно бути у вас шість: ¹⁴ три міста дайте по цей бік Йордану і три міста дайте в землі Ханаанській; містами притулку повинні бути вони; ¹⁵ для синів Ізраїлевих і для прибульця і для поселенця між вами будуть ці шість міст притулком, щоб тікав туди всякий, хто вбив людину ненавмисне. ¹⁶ Якщо хто вдарить кого залізним знаряддям так, що той помре, то він убивця: убивцю слід віддати на смерть; ¹⁷ і якщо хто вдарить кого з руки каменем, від якого можна померти, так що той помре, то він убивця: убивцю слід віддати на смерть; ¹⁸ або якщо дерев'яним знаряддям, від якого можна померти, ударить з руки так, що той помре, то він убивця: убивцю слід віддати на смерть; ¹⁹ месник за кров сам може умертвити убивцю: лиш тільки зустріне його, сам може умертвити його; ²⁰ якщо хто штовхне кого з ненависти, або з наміром кине на нього що-небудь так, що той помре, ²¹ або по ворожнечі вдарить

його рукою так, що той помре, того, хто ударив, слід віддати на смерть: він убивця; месник за кров може умертвити убивцю, лиш тільки зустріне його. ²² Якщо ж він штовхне його випадково, без ворожнечі, або кине на нього що-небудь без наміру, ²³ або який-небудь камінь, від якого можна померти, не бачачи упустили на нього так, що той помре, але він не був ворогом його і не бажав йому зла, ²⁴ то громада повинна розсудити між убивцею і месником за кров за цими постановами; ²⁵ і повинна громада врятувати убивцю від руки месника за кров, і повинна повернути його громада в місто притулку його, куди він утік, щоб він жив там до смерти великого священика, який помазаний священним елеєм; ²⁶ якщо ж убивця вийде за межу міста притулку, в який він утік, ²⁷ і знайде його месник за кров поза межами міста притулку його, і уб'є убивцю цього месник за кров, то не буде на ньому провини кровопролиття, ²⁸ тому що той повинен був жити у місті притулку свого до смерти великого священика, а після смерти великого священика повинен був повернутися убивця в землю володіння свого. ²⁹ Нехай буде це у вас постановою законною в роди ваші, у всіх оселях ваших. ³⁰ Якщо хто уб'є людину, то убивцю слід убити за словами свідків; але одного свідка недостатньо, щоб засудити на смерть. ³¹ І не беріть викупу за душу вбивці, який винний у смерті, але його слід віддати на смерть; ³² і не беріть викупу за того, хто втік у місто притулку, щоб йому дозволити жити в землі своїй раніше смерті [великого] священика. ³³ Не оскверняйте землі, на якій ви [будете жити]; бо кров оскверняє землю, і земля не інакше очищається від пролитої на ній кро-

[8] Чис. 26, 56. Гал. 6, 6. [11] Вих. 21, 13. Втор. 19, 2. Нав. 20, 2. [12] Лев. 25, 26. Нав. 20, 3, 6. [14] Втор. 4, 41. Нав. 20, 8. [16] Вих. 21, 12. Лев. 24, 17. [19] 2 Цар. 14, 7. Вих. 21,

23. [20] Втор. 19, 11. [21] Втор. 19, 12. [22] Втор. 19, 4. [25] Еф. 2, 16. Лев. 8, 12. Пс. 44, 8. [29] Вих. 12, 17. [30] Втор. 19, 15. [33] Бут. 9, 6. 3 Цар. 2, 31. Мф 26, 52.

ви, як кров'ю того, хто пролив її.³⁴ Не слід оскверняти землю, на якій ви живете, серед якої живу Я; тому що Я Господь перебуваю серед синів Ізраїлевих.

36 Прийшли глави сімейств від племені синів Галаада, сина Махирового, сина Манассійного з племен синів Йосифових, і говорили перед Мойсеєм [і перед Слезазаром священиком] і перед князями, главами колін синів Ізраїлевих,² і сказали: Господь повелів господарю нашому дати землю в наділ синам Ізраїлевим за жеребом, і господареві нашому повелено від Господа дати наділ Салпаада, брата нашого, дочкам його;³ якщо ж вони будуть дружинами синів якого-небудь *іншого* коліна синів Ізраїлевих, то наділ їх відніметься від наділу батьків наших і додасться до наділу того коліна, в якому вони будуть [дружинами], і відніметься від наділу нашого, що дістався за жеребом;⁴ і навіть коли буде у синів Ізраїлевих ювілей, тоді наділ їх додасться до наділу того коліна, в якому вони будуть [дружинами], і від наділу коліна батьків наших відніметься наділ їх.⁵ І дав Мойсей повеління синам Ізраїлевим, за словом Господнім, і сказав: прав-

ду говорить коліно синів Йосифових;⁶ ось що заповідає Господь про дочок Салпаадових: вони можуть бути дружинами тих, хто сподобається очам їхнім, тільки повинні бути дружинами в племені коліна батька свого,⁷ щоб наділ синів Ізраїлевих не переходив з коліна в коліно; тому що кожен із синів Ізраїлевих повинен бути прив'язаний до наділу коліна батьків своїх;⁸ і всяка дочка, що успадковує наділ у колінах синів Ізраїлевих, повинна бути дружиною кого-небудь з племені коліна батька свого, щоб сини Ізраїлеві успадковували кожен наділ батьків своїх,⁹ і щоб не переходив наділ з коліна в інше коліно; тому що кожне з колін синів Ізраїлевих повинне бути прив'язане до свого наділу.¹⁰ Як повелів Господь Мойсеєві, так і зробили дочки Салпаадові.¹¹ І одружилися дочки Салпаадові Махла, Фирца, Хогла, Милка і Ноа з синами дядьків своїх;¹² у племені синів Манассії, сина Йосифового, вони були дружинами, і залишився наділ їхній у коліні племені батька їхнього.

¹³ Це є заповіді і постанови, які дав Господь синам Ізраїлевим через Мойсея на рівнинах моавитських, біля Йордану, навпроти Єрихона.

П'ЯТА КНИГА МОЙСЕЯ

ВТОРОЗАКОННЯ

(Повторення закону)

1 Це є слова, які говорив Мойсей усім ізраїльтянам за Йорданом у пустелі на рівнині навпроти Суфа, між Фараном і Тофелом, і Лаваном, і Асирофом, і Дизагавом,² на відстані одинадцяти днів путі від Хо-

рива, по дорозі від гори Сеїр до Кадес-Варні.³ Сорокового року, одинадцятого місяця, у перший [день] місяця говорив Мойсей [усім] синам Ізраїлевим усе, що заповів йому Господь про них.⁴ Після вбивства ним

[34] Вих. 29, 45. 3 Цар. 6, 13.

Глава 36. [1] Бут. 46, 20. [2] Чис. 27, 1. [4] Лев. 25, 13, 30. [6] Тов. 1, 9. [7] Лев. 25, 23. 3 Цар. 21, 3. [8] Чис. 27, 8. Тов. 6, 12.

[10] Чис. 27, 3–4. [11] Чис. 27, 1.

Глава 1. [1] Чис. 33, 8. [2] Вих. 3, 1. [4] Чис. 21, 24.

Сигона, царя Аморрейського, який жив у Есевоні, і Ога, царя Васанського, який жив у Аштерофі в Едреї, ⁵ за Йорданом, у землі Моавитській, почав Мойсей пояснювати закон цей і сказав: ⁶ Господь, Бог наш, говорив нам у Хориві і сказав: “досить вам жити на горі цій! ⁷ поверніться, вирушайте в путь і підіть на гору аморреїв і до всіх сусідів їх, на рівнину, на гору, на низькі місця і на південний край і до берегів моря, у землю Ханаанську і до Ливану, навіть до ріки великої, ріки Євфрату; ⁸ ось, Я даю вам землю цю, підіть, візьміть у спадщину землю, яку Господь із клятвою обіцяв дати батькам вашим, Аврааму, Ісааку і Якову, їм і нащадкам їхнім”. ⁹ І я сказав вам у той час: не можу один водити вас; ¹⁰ Господь, Бог ваш, розмножив вас, і ось, ви нині численні, як зірки небесні; ¹¹ Господь, Бог отців ваших, нехай розмножить вас у тисячу разів проти того, скільки вас тепер, і хай благословить вас, як Він говорив вам: ¹² як же мені одному носити тяготу ваші, тягарі ваші і суперечки ваші? ¹³ оберіть собі в колінах ваших мужів мудрих, розумних і випробуваних, і я поставлю їх начальниками вашими. ¹⁴ Ви відповіли мені і сказали: добру справу ти наказуєш зробити. ¹⁵ І взяв я старійшин із колін ваших, мужів мудрих, [розумних] і випробуваних, і зробив їх начальниками над вами, тисячочальниками, стоначальниками, п’ятдесятичальниками, десятичальниками і наглядачами за колінами вашими. ¹⁶ І дав я повеління суддям вашим у той час, говорячи: вислуховуйте братів ваших і судіть справедливо, як брата з братом, так і прибулого його; ¹⁷ не розрізняйте осіб на суді, як малого, так

і великого вислуховуйте: не бійтеся лица людського, тому що суд – справа Божа. ¹⁸ І дав я вам у той час повеління про все, що слід вам робити. ¹⁹ І вирушили ми від Хорива, і йшли по всій цій великій і страшній пустелі, яку ви бачили, по шляху до гори Аморрейської, як повелів Господь, Бог наш, і прийшли в Кадес-Варні. ²⁰ І сказав я вам: ви прийшли до гори Аморрейської, яку Господь, Бог наш, дає нам; ²¹ ось, Господь, Бог твій, віддає тобі землю цю, йди, візьми її у володіння, як говорив тобі Господь, Бог батьків твоїх, не бійся і не жайхайся. ²² Але ви усі підійшли до мене і сказали: пошлемо перед собою людей, щоб вони дослідили нам землю і принесли нам звістку про дорогу, по якій йти нам, і про міста, в які йти нам. ²³ Слово це мені сподобалося, і я взяв з вас дванадцять мужів, по одній людині від [кожного] коліна. ²⁴ Вони пішли, зійшли на гору і дійшли до долини Есхол, і оглянули її; ²⁵ і взяли в руки свої плоди землі і доставили нам, і принесли нам звістку і сказали: добра земля, яку Господь, Бог наш, дає нам. ²⁶ Але ви не захотіли йти і стали проти веління Господа, Бога вашого, ²⁷ і нарікали в наметах ваших і говорили: Господь, з ненависти до нас, вивів нас із землі Єгипетської, щоб віддати нас у руки аморреїв і знищити нас; ²⁸ куди ми підемо? брати наші розслабили серце наше, говорячи: народ той більший, [численніший] і вищий за нас, міста там великі і з укріпленнями до небес, та й синів Енакових бачили ми там. ²⁹ І я сказав вам: не страшіться і не бійтеся їх; ³⁰ Господь, Бог ваш, іде перед вами; Він буде боротися за вас, як Він зробив з вами в Єгипті, перед очима вашими, ³¹ і в пустелі цій,

[6] Вих. 19, 1. Чис. 10, 11. [7] Бут. 2, 14; 15, 18. [8] Бут. 12, 7; 15, 18; 17, 8. [9] Вих. 18, 18. Чис. 11, 14. [10] Бут. 15, 5. [15] Вих. 18, 25. Чис. 11, 16. [16] Ін 7, 24. [17] Втор. 16, 19. 1 Пет. 1, 17. Лев. 19, 15. Притч 24, 23. Сир. 42, 1. Як. 2, 1.

[19] Чис. 13, 1, 27. [21] Нав. 8, 1. [22] Чис. 13, 3–4. [24] Чис. 13, 24. [25] Чис. 13, 28. [27] Чис. 14, 2. Пс. 105, 24–25. [28] Чис. 32, 9. Бут. 11, 4. [29] Нав. 2, 9. [30] Вих. 14, 14, 25. Нав. 10, 14. [31] Вих. 19, 4. Чис. 11, 18. Пс. 90, 12.

де, як ти бачив, Господь, Бог твій, носив тебе, як людина носить сина свого, на всьому шляху, яким ви проходили, до приходу вашого на це місце. ³² Але і при цьому ви не вірили Господу, Богу вашому, ³³ Який ішов перед вами шляхом – шукати вам місце, де зупинитися вам, вночі у вогні, щоб указувати вам дорогу, по якій іти, а вдень у хмарі. ³⁴ І Господь [Бог] почув слова ваші, і розгнівався, і поклявся, говорячи: ³⁵ ніхто з людей цих, з цього злого роду, не побачить доброї землі, яку Я клявся дати батькам вашим; ³⁶ тільки Халев, син Іефоннін, побачить її; йому дам Я землю, по якій він проходив, і сиnam його, за те, що він підкорився Господу. ³⁷ І на мене прогнівався Господь за вас, говорячи: і ти не ввійдеш туди; ³⁸ Ісус, син Навина, який при тобі, він увійде туди; його утверди, тому що він введе Ізраїля у володіння нею; ³⁹ діти ваші, про яких ви говорили, що вони дістануться у здобич ворогам, і сини ваші, які не знають нині ні добра ні зла, вони ввійдуть туди, їм дам її, і вони оволодіють нею; ⁴⁰ а ви поверніться і рушайте в пустелю по дорозі до Червоного моря. ⁴¹ І ви відповіли тоді і сказали мені: згрішили ми перед Господом, [Богом нашим,] підемо й будемо воювати, як повелів нам Господь, Бог наш. І підперезалися ви, кожен військовою зброєю своєю, і нерозсудливо зважилися зійти на гору. ⁴² Але Господь сказав мені: скажи їм: не піднімайтесь і не воюйте, тому що немає Мене серед вас, щоб не уразили вас роги ваші. ⁴³ І я говорив вам, але ви не послухали і стали проти веління Господнього і з упертості своєї зійшли на гору. ⁴⁴ І виступив проти вас Амор-

рей, який жив на горі тій, і переслідували вас так, як роблять бджоли, й уразили вас на Сеїрі до самої Хорми. ⁴⁵ І повернулися ви і плакали перед Господом: але Господь не почув волання вашого і не послухав вас. ⁴⁶ І пробули ви в Кадесі багато часу, скільки часу ви там були.

2 І повернули ми і вирушили в пустелю до Червоного моря, як говорив мені Господь, і багато часу ходили навколо гори Сеїра. ² І сказав мені Господь, говорячи: ³ досить вам ходити навколо цієї гори, поверніть на північ; ⁴ і народу дай повеління і скажи: ви будете проходити межі братів ваших, синів Ісавових, які живуть на Сеїрі, і вони убояться вас; але остерігайтеся ⁵ починати з ними війну, бо Я не дам вам землі їх ні на стопу ноги, тому що гору Сеїр Я дав у володіння Ісаву; ⁶ їжу купуйте в них за срібло і їжте; і воду купуйте в них за срібло і пийте; ⁷ бо Господь, Бог твій, благословив тебе у всякій справі рук твоїх, був кровителем тобі під час подорожі твоєї по великій [і страшній] пустелі цій; ось, сорок років Господь, Бог твій, з тобою; ти ні в чому не терпів нестачі. ⁸ І йшли ми повз братів наших, синів Ісавових, які живуть на Сеїрі, шляхом рівнини, від Елафа й Еціон-Гавера, і повернули, і йшли до пустелі Моава. ⁹ І сказав мені Господь: не вступай у ворожнечу з Моавом і не починай з ними війни; бо Я не дам тобі нічого від землі його у володіння, тому що Ар віддав Я у володіння синам Лотовим; ¹⁰ раніше жили там емими, народ великий, численний і високий, як сини Енакові, ¹¹ і вони вважалися між рефаїмами, як сини Енакові; моавитяни

[32] Пс. 77, 32. Євр. 3, 18–19. [33] Вих. 13, 21. [35] Чис. 14, 23; 26, 65. Євр. 3, 11. [37] Чис. 20, 12. Втор. 3, 26; 4, 21; 31, 2. [38] Втор. 3, 28. Чис. 34, 17. Нав. 1, 6. [39] Чис. 14, 31. Іона 4, 11. [40] Чис. 14, 25. [41] Чис. 14, 40. [42] Втор. 23, 14. [43] Чис. 14, 41, 44. [44] Чис. 14, 45.

Пс. 117, 12. Нав. 19, 4. [46] Втор. 2, 14.

Глава 2. [1] Чис. 21, 4. [3] Суд. 5, 4. [4] Чис. 20, 14, 21. [5] 1 Цар. 14, 47. 2 Цар. 8, 14. 3 Цар. 11, 15. [7] Втор. 1, 31. Бут. 21, 22. [8] 4 Цар. 14, 22. 3 Цар. 9, 26. [9] 2 Пар. 20, 10. [10] Бут. 14, 5. Чис. 13, 23.

ж називають їх емимами;¹² а на Сеїрі жили коліс хорреї; але сини Ісавові прогнали їх і знищили їх від лиця свого й оселилися замість них – так, як вчинив Ізраїль із землею спадщини своєї, яку дав їм Господь;¹³ отже, встаньте і пройдіть долину Заред. І пройшли ми долину Заред.¹⁴ З тих пір, як ми пішли в Кадес-Варні і як пройшли долину Заред, минуло тридцять вісім років, і в нас перевівся з середовища стану весь рід, що ходить на війну, як клявся їм Господь [Бог];¹⁵ та й рука Господня була на них, щоб винищувати їх із середовища стану, поки не вимерли.¹⁶ Коли ж перевелися всі, що ходять на війну, і вимерли із середовища народу,¹⁷ тоді сказав мені Господь, говорячи:¹⁸ ти проходиш нині повз межі Моава, мимо Ара,¹⁹ і наблизився до аммонитян; не вступай з ними у ворожнечу, і не починай з ними війни, бо Я не дам тобі нічого від землі синів Аммонових у володіння, бо Я віддав її в володіння синам Лотовим;²⁰ і вона вважалася землею рефаїмів; раніше жили на ній рефаїми; аммонитяни ж називають їх замзумимами;²¹ народ великий, численний і високий, як сини Енакові, і знищив їх Господь перед лицем їх, і вигнали вони їх і оселилися на місці їхньому,²² як Він зробив для синів Ісавових, які живуть на Сеїрі, знищивши перед лицем їх хорреїв, і вони вигнали їх, і оселилися на місці їх, і живуть до цього дня;²³ і аввеїв, які жили в селищах до самої Гази, Кафторими, що вийшли з Кафтора, знищили й оселилися на місці їх.²⁴ Встаньте, рушайте і перейдіть потік Арнон; ось, Я віддаю в руки твої Сигона, царя Есевонського, аморреянина, і землю його; починай оволодівати нею, і веди з ним війну;²⁵ з цього

дня Я почну поширювати страх і жах перед тобою на народи під усім небом; ті, які почують про тебе, затремтять і жажнутья тебе.²⁶ І посла я послів з пустелі Кедемоф до Сигона, царя Есевонського, зі словами мирними, щоб сказати:²⁷ дозволь пройти мені землею твоєю; я піду дорогою, не зйду ні праворуч, ні ліворуч;²⁸ їжу продавай мені за срібло, і я буду їсти, і воду для пиття давай мені за срібло, і я буду пити, тільки ногами моїми пройду²⁹ так, як зробили мені сини Ісава, які живуть на Сеїрі, і моавитяни, які живуть в Арі, доки не перейду через Йордан у землю, яку Господь, Бог наш, дає нам.³⁰ Але Сигон, цар Есевонський, не погодився дозволити пройти нам через свою землю, тому що Господь, Бог твій, озлобив дух його і серце його зробив упертим, щоб віддати його в руку твою, як це видно нині.³¹ І сказав мені Господь: ось, Я починаю віддавати тобі Сигона [царя Есевонського, аморреянина,] і землю його; починай оволодівати землею його.³² І Сигон [цар Есевонський] із усім народом своїм виступив проти нас на бій до Яаца;³³ і віддав його Господь, Бог наш, [у руки наші,] і ми подолали його і синів його і весь народ його,³⁴ і взяли в той час усі міста його, і віддали закляття всі міста, чоловіків і жінок і дітей, не залишили нікого в живих;³⁵ тільки взяли ми собі у здобич худобу їхню і захоплене у взятих нами містах.³⁶ Від Ароера, що на березі потоку Арнона, і від міста, що на долині, до [гори] Галаада не було міста, яке було б неприступним для нас: усе віддав Господь, Бог наш, [у руки наші].³⁷ Тільки до землі аммонитян ти не підходив, ні до місць [що лежать] біля потоку Іавока, ні до міст [які] на горі, ні до

[12] Бут. 14, 6; 36, 20. [13] Чис. 21, 12. [14] Втор. 1, 46. Чис. 14, 21, 29, 33; 26, 65. [19] Суд. 11, 13, 15. Бут. 19, 38. [21] Чис. 13, 23. [23] Бут. 10, 14. Єр. 47, 4. Ам. 9, 7. [25] Нав.

2, 9. [26] Чис. 21, 21. [28] Чис. 20, 19. [30] Чис. 20, 20; 21, 23. Вих. 4, 21. [31] Ам. 2, 9. [33] Чис. 21, 24. [34] Втор. 3, 6; 13, 15; 20, 16. [36] 2 Цар. 24, 5. Чис. 21, 15.

усього, до чого не повелів [нам] Господь, Бог наш.

3 І повернули ми звідти, і йшли до Васана, і виступив проти нас на війну Ог, цар Васанський, з усім народом своїм, при Едреї. ² І сказав мені Господь: не бійся його, тому що Я віддам у руку твою його, і весь народ його, і всю землю його, і ти вчиниш з ним так, як вчинив із Сигоном, царем Аморрейським, який жив у Есевоні ³ І віддав Господь, Бог наш, у руки наші й Ога, царя Васанського, і весь народ його; і ми подолали його, так що нікого не залишилося в нього в живих; ⁴ і взяли ми в той час усі міста його; не було міста, яке ми не взяли б у них: шістдесят міст, усю область Аргов, царство Ога Васанського; ⁵ усі ці міста укріплені були високими стінами, воротами і запорами, крім міст неукріплених, дуже багатьох; ⁶ і піддали ми їх заляттю, як вчинили із Сигоном, царем Есевонським, піддавши заляттю всяке місто з чоловіками, жінками і дітьми; ⁷ але вся худоба і захоплене в містах взяли собі у здобич. ⁸ І взяли ми в той час з руки двох царів аморрейських землю цю, яка по цю сторону Йордану, від потоку Арнона до гори Ермона, – ⁹ сидоняни Ермон називають Сирином, а аморреї називають його Сениром, – ¹⁰ усі міста на рівнині, весь Галаад і весь Васан до Салхита Едреї, міста царства Ога Васанського; ¹¹ бо тільки Ог, цар Васанський, залишався з рефаїмів. Ось, одр його, одр залізний, і тепер у Равві, у синів Аммонових: довжина його дев'ять ліктів, а ширина його чотири лікті, ліктів чоловічих. ¹² Землю цю взяли ми в той час, починаючи від Ароера, що біля потоку Арнона;

і половину гори Галаада з містами її віддав я коліну Рувимовому і Гадовому; ¹³ а залишок Галаада і весь Васан, царство Ога, віддав я половині коліна Манасіїного, всю область Аргов з усім Васаном. [Вона називається землею рефаїмів.] ¹⁴ Яір, син Манасіїн, узяв усю область Аргов, до меж Гесурських і Маахських, і назвав Васан, за іменем своїм, селищами Яіровими, що і донині; ¹⁵ Махиру дав я Галаад; ¹⁶ а коліну Рувимовому і Гадовому дав від Галаада до потоку Арнона, землю між потоком і межею, до потоку Іавока, межі синів Аммонових, ¹⁷ також рівнину і Йордан, який є і межа, від Киннерефа до моря рівнини, моря Солоного, біля підшви гори Фасги на схід. ¹⁸ І дав я вам у той час повеління, говорячи: Господь, Бог ваш, дав вам землю цю у володіння; усі здатні до війни, озброївшись, ідіть попереду братів ваших, синів Ізраїлевих; ¹⁹ тільки дружини ваші і діти ваші і худоба ваша [бо я знаю, що худоби у вас багато.] нехай залишаться в містах ваших, які я дав вам, ²⁰ доки Господь [Бог] не дасть спокою братам вашим, як вам, і доки й вони не одержать у володіння землю, яку Господь, Бог ваш, дає їм за Йорданом; тоді поверніться кожен у своє володіння, яке я дав вам. ²¹ І Ісусові заповів я в той час, говорячи: очі твої бачили усе, що зробив Господь, Бог ваш, із двома царями цими; те саме зробить Господь із усіма царствами, які ти будеш проходити; ²² не бійтеся їх, бо Господь, Бог ваш, Сам воює за вас. ²³ І молився я Господу в той час, говорячи: ²⁴ Владико Господи, Ти почав показувати рабові Твоєму велич Твою [і силу Твою,] і міцну руку Твою [і могутність]; бо який бог є на

Глава 3. [1] Чис. 21, 33. Втор. 29, 7. [2] Чис. 21, 24, 34. [3] Чис. 21, 35. [6] Втор. 2, 34–35; 20, 16. [7] Втор. 20, 14. [8] Чис. 34, 7. [9] Єз. 27, 5. [11] Чис. 21, 31, 33. Нав. 12, 13. 2 Цар. 12, 26. [12] Чис. 32, 33. [14] Чис. 32, 41. 3 Цар. 4, 13. 2 Цар. 10, 6. [15] Бут. 50,

23. Чис. 32, 39. [16] Бут. 32, 22. [17] Чис. 34, 11–12. Нав. 12, 3. [18] Чис. 32, 17, 20, 29. [19] Чис. 32, 1. [21] Чис. 27, 18, 22–23. [22] Вих 14, 14, 25. Втор. 1, 30. Нав. 23, 10. [24] 3 Цар. 8, 42. Пс. 67, 8; 88, 7.

небі, або на землі, який міг би робити такі справи, як Твої, і з могутністю такою, як Твоя? ²⁵ дай мені перейти і побачити ту добру землю, яка за Йорданом, і ту чудову гору і Ливан. ²⁶ Але Господь гнівався на мене за вас і не послухав мене, і сказав мені Господь: досить тобі, надалі не говори Мені більше про це; ²⁷ зійди на вершину Фасги і подивись очима твоїми до моря і на північ, і на південь і на схід, і подивися очима твоїми, тому що ти не перейдеш за Йордан цей; ²⁸ і дай настанови Ісусові, й укріпи його, й утверди його; тому що він буде передавати народові цьому і він розділить їм на наділи [ую] землю, на яку ти подивився. ²⁹ І зупинилися ми в долині, навпроти Беф-Фегора.

4 Отже, Ізраїлю: слухай постанови і закони, які Я [сьогодні] навчаю вас виконувати, щоб ви були живі [і розмножилися], і пішли й упадкували ту землю, яку Господь, Бог батьків ваших, дає вам [у спадок]; ² не додавайте до того, що Я заповідаю вам, і не вкорочуйте від того; зберігайте заповіді Господа, Бога нашого, які Я вам [сьогодні] заповідаю. ³ Очі ваші бачили [все], що зробив Господь [Бог наш] з Ваал-Фегором; усяку людину, яка пішла за Ваал-Фегором, знищив Господь, Бог твій, із середовища твого; ⁴ а ви, що приліпилися до Господа, Бога вашого, живі всі донині. ⁵ Ось, я навчив вас постанов і законів, як повелів мені Господь, Бог мій, щоб ви так чинили в тій землі, в яку ви вступаєте, щоб оволодіти нею; ⁶ отже, зберігайте і виконуйте їх, бо в цьому мудрість ваша і розум ваш перед очима народів, які, почувши про всі ці настанови, скажуть: тільки цей великий народ розумний. ⁷ Бо чи є

який великий народ, до якого боги його були б такими близькими, як близький до нас Господь, Бог наш, коли тільки прикличемо Його? ⁸ і чи є який великий народ, у якого були б такі справедливі постанови і закони, як весь закон цей, який я пропоную вам сьогодні? ⁹ Тільки пильнуй і добре бережи душу твою, щоб тобі не забути тих діл, які бачили очі твої, і щоб вони не виходили з серця твого в усі дні життя твого; і передай це синам твоїм і синам синів твоїх, – ¹⁰ про той день, коли ти стояв перед Господом, Богом твоїм, при Хориві, [в день зібрання,] і коли сказав Господь мені: збери до Мене народ, і Я сповіщу йому слова Мої, з яких вони навчатися боялися Мене в усі дні життя свого на землі і навчать синів своїх. ¹¹ Ви наблизилися і стали під горою, і гора горіла вогнем до самих небес, і були темрява, хмара і морок. ¹² І говорив Господь Бог до вас [на горі] з середовища полум'я; глас слів [Його] ви чули, але образа не бачили, а тільки глас; ¹³ і оголосив Він вам завіт Свій, який повелів вам виконувати, десятислів'я, і написав його на двох кам'яних скрижалях; ¹⁴ і повелів мені Господь у той час навчити вас постанов і законів, щоб ви виконували їх у тій землі, в яку ви входите, щоб оволодіти нею. ¹⁵ Твердо дотримуйте в душах ваших, що ви не бачили ніякого образа в той день, коли промовляв до вас Господь на [горі] Хориві з середовища вогню, ¹⁶ щоб ви не розбестилися і не зробили собі статуй, зображень якого-небудь кумира, що представляють чоловіка або жінку, ¹⁷ зображення якої-небудь худоби, що на землі, зображення якого-небудь птаха крилатого, який літає під небесами, ¹⁸ зображення

[25] З Цар. 4, 33. [26] Втор. 1, 37; 4, 21. [27] Втор. 31, 2. [28] Втор. 1, 38. Нав. 1, 6; 14, 1.

Глава 4. [1] Втор. 12, 32. [2] Втор. 12, 32. Притч 30, 6. [3] Чис. 25, 4. Нав. 22, 17. Пс. 105, 28. [6] З Езд. 14, 30. [7] Втор. 26, 19. Пс.

144, 18; 146, 9. [8] З Цар. 2, 3. Пс. 118, 98. [9] Пс. 76, 12; 104, 5. Втор. 11, 19. [10] З Езд. 3, 17. [11] Вих. 19, 18. [12] Неєм. 9, 13. Ін 1, 18. [13] Вих. 20, 1. 2 Кор. 3, 3. [15] Нав. 23, 11. Єр. 17, 21. [16] Вих. 20, 4. [17] Рим. 1, 23.

якого-небудь [гада,] що плазує по землі, зображення якої-небудь риби, що у водах нижче землі; ¹⁹ і щоб ти, глянувши на небо і побачивши сонце, місяць і зірки [й] усе воїнство небесне, не спокусився і не поклонився їм і не служив їм, оскільки Господь, Бог твій, віддав їх усім народам під усім небом. ²⁰ А вас узяв Господь [Бог] і вивів вас із печі залізної, з Єгипту, щоб ви були народом Його наділу, як це нині видно. ²¹ І Господь [Бог] прогнівався на мене за вас, і клявся, що я не перейду за Йордан і не ввійду в ту добру землю, яку Господь, Бог твій, дає тобі в наділ; ²² я помру в цій землі, не перейшовши за Йордан, а ви перейдете й оволодієте тою доброю землею. ²³ Бережіться, щоб не забули ви завіту Господа, Бога вашого, який Він склав з вами, і щоб не робити собі ідолів, які зображають що-небудь, як повелів тобі Господь, Бог твій; ²⁴ бо Господь, Бог твій, є вогонь, що поїдає, Бог ревнитель. ²⁵ Якщо ж народяться у тебе сини і сини у синів [твоїх], і, довго живучи на землі, ви розбеститесь і зробите ідола, що зображає що-небудь, і зробите зло це перед очима Господа, Бога вашого, і роздратуєте Його, ²⁶ то засвідчую вам сьогодні небом і землею, що незабаром втратите землю, для успадкування якої ви переходите за Йордан; не пробудете багато часу на ній, але загинете; ²⁷ і розсіє вас Господь по [усіх] народах, і залишитесь в малому числі між народами, до яких відведе вас Господь; ²⁸ і будете там служити [іншим] богам, зробленим руками людськими з дерева і каменю, які не бачать і не чують, і не їдять і не нюхають. ²⁹ Але коли ти шукатимеш там Господа, Бога твого, то знайдеш [Його], якщо будеш

шукати Його всім серцем твоїм і всією душею твоєю. ³⁰ Коли ти будеш у скорботі, і коли все це осугне тебе впродовж часу, то звернешся до Господа, Бога твого, і послухаєш гласу Його. ³¹ Господь, Бог твій, є Бог [благий і] милосердий; Він не залишить тебе і не погубить тебе, і не забуде завіту з батьками твоїми, який Він клятвою утвердив їм. ³² Бо запитай у часів минулих, що були раніше тебе, з того дня, в який створив Бог людину на землі, і від краю неба до краю неба: чи бувало що-небудь таке, як ця велика справа, або чи чули щось подібне до цього? ³³ чи чув [який] народ глас Бога [живого], Який говорить із середовища вогню, і залишився живим, як чув ти? ³⁴ або чи намагався який бог піти, взяти собі народ із середовища іншого народу покараннями, знаменнями і чудесами, і війною, і рукою міцною, і силою великою, і великими жахами, як зробив для вас Господь, Бог ваш, у Єгипті перед очима твоїми? ³⁵ Тобі дано бачити це, щоб ти знав, що тільки Господь [Бог твій] є Бог, [і] немає іншого, крім Нього; ³⁶ з неба дав Він чути тобі глас Свій, щоб навчити тебе, і на землі показав тобі великий вогонь Свій, і ти чув слова Його із середовища вогню; ³⁷ і тому що Він полюбив батьків твоїх і обрав [вас,] нащадків їхніх після них, то і вивів тебе Сам великою силою Своєю з Єгипту, ³⁸ щоб прогнати від лица твого народи, які більші і сильніші за тебе, і ввести тебе і дати тобі землю їхню в наділ, як це нині видно. ³⁹ Отже, знай нині і поклади на серце твоє, що Господь [Бог твій] є Бог на небі вгорі і на землі внизу, [і] немає ще [крім Нього]; ⁴⁰ і зберігай постанови Його і заповіді Його, які я заповідаю тобі нині, щоб добре

[19] Єр. 10, 2. Втор. 17, 3. Мф 5, 45. [20] Сир. 17, 13. [21] Втор. 1, 37; 3, 27; 34, 4. Чис. 20, 12. [22] Втор. 34, 4–5. [23] Прем. 1, 12. [24] Євр. 12, 29. [26] Втор. 30, 19; 31, 28; 32, 1. [27] Втор. 28, 64. Бут. 34, 30. [28] Втор. 28, 36. [29] Пс.

114, 4–5. Прем. 1, 2. [30] Лев. 26, 40. [31] Пс. 102, 8. Ис. 11, 12. [33] Вих. 19, 18–19; 20, 1. Втор. 5, 23. [34] Втор. 7, 19; 29, 3. Вих. 13, 3, 9. [35] Вих. 19, 16. Втор. 32, 39. 3 Цар. 8, 60. [37] Вих. 13, 3. [39] Нав. 2, 11. [40] Втор. 5, 33; 6, 3.

було тобі і синам твоїм після тебе, і щоб ти багато часу прожив на тій землі, яку Господь, Бог твій, дає тобі назавжди.

⁴¹ Тоді відокремив Мойсей три міста по цей бік Йордану на схід сонця, ⁴² щоб тікав туди убивця, який уб'є ближнього свого без наміру, не будши ворогом його ні вчора, ні третього дня, і щоб, утікши в одне з цих міст, залишився живим: ⁴³ Бецер у пустелі, на рівнині в *коліні* Рувимовому, і Рамоф у Галааді в *коліні* Гадовому, і Голан у Васані в *коліні* Манассіїному.

⁴⁴ Ось закон, який запропонував Мойсей синам Ізраїлевим; ⁴⁵ ось повеління, постанови й устава, які проголосив Мойсей синам Ізраїлевим [у пустелі], після виходу їх з Єгипту, ⁴⁶ за Йорданом, у долині навпроти Беф-Фегора, в землі Сигона, царя Аморрейського, що жив у Есевоні, якого подолав Мойсей із синами Ізраїлевими, після виходу їх з Єгипту. ⁴⁷ І оволоділи вони землею його і землею Ога, царя Васанського, двох царів аморрейських, що за Йорданом на схід сонця, ⁴⁸ починаючи від Ароера, що лежить на березі потоку Арнона, до гори Сиону, вона ж Ермон, ⁴⁹ і всією рівниною по цей бік Йордану на схід, до самого моря рівнини біля підшви Фасги.

5 І скликав Мойсей увесь Ізраїль і сказав їм: слухай, Ізраїлю, постанови і закони, які я проголошу сьогодні у вуха ваші, і вивчіть їх і намагайтеся виконувати їх. ² Господь, Бог наш, уклав з нами завіт на Хориві; ³ не з батьками нашими уклав Господь завіт цей, але з нами, які тут сьогодні усі живі. ⁴ Лицем до лица говорив Господь з вами на горі

із середовища вогню; ⁵ я ж стояв між Господом і між вами в той час, щоб переказувати вам слово Господа, бо ви боялися вогню і не піднімалися на гору. Він тоді сказав:

⁶ Я Господь, Бог твій, Який вивів тебе з землі Єгипетської, з дому рабства; ⁷ нехай не буде в тебе інших богів перед лицем Моїм.

⁸ Не роби собі ідола і ніякого зображення того, що на небі вгорі і що на землі внизу, і що у водах нижче землі, ⁹ не поклоняйся їм і не служи їм; тому що Я Господь, Бог твій, Бог ревнитель, Той, що карає за провину батьків дітей до третього і четвертого роду, які ненавидять Мене, ¹⁰ і Той, що творить милість до тисячі родів тих, що люблять Мене і дотримують заповідей Моїх.

¹¹ Не вживай імені Господа, Бога твого, марно; тому що не залишить Господь [Бог твій] без покарання того, хто вживає ім'я Його марно.

¹² Пильнуй день суботній, щоб свято зберігати його, як заповів тобі Господь, Бог твій; ¹³ шість днів працею і роби всякі діла твої, ¹⁴ а день сьомий – субота Господу, Богу твоєму. Не роби [в ньому] ніякої справи, ні ти, ні син твій, ні дочка твоя, ні раб твій, ні раба твоя, ні віл твій, ні осел твій, ні всяка худоба твоя, ні прибулець твій, який у тебе, щоб відпочив раб твій, і раба твоя [і осел твій,] як і ти; ¹⁵ і пам'ятай, що [ти] був рабом у землі Єгипетській, але Господь, Бог твій, вивів тебе звідти рукою міцною і силою великою, тому і повелів тобі Господь, Бог твій, дотримувати дня суботнього [і свято зберігати його].

¹⁶ Пануй батька твого і матір твою, як повелів тобі Господь, Бог твій,

[41] Втор. 19, 2. [42] Чис. 35, 6. [43] Нав. 20, 8. [46] Втор. 1, 4–5; 3, 29. Чис. 21, 24. [47] Чис. 21, 24, 33. Втор. 29, 7–8. [48] Чис. 34, 7. Втор. 3, 9.

Глава 5. [1] Притч. 4, 4. [2] Вих. 19, 5. [3] Бут. 17, 2. [14] Вих. 19, 16; 20, 1; 33, 11. [5] Гал. 3, 19. [6] Вих. 20, 2. Пс. 80, 11. [8] Вих.

20, 4. Лев. 26, 1. Пс. 96, 7. [9] Вих. 20, 5; 34, 7. Єр. 32, 18. [10] Вих. 20, 6; 34, 7. Єр. 32, 18. [11] Вих. 20, 7. Лев. 19, 12. Мф 5, 33. [12] Вих. 20, 8; 31, 14. Єр. 20, 12. [13] Вих. 20, 9. Лев. 23, 3. [14] Вих. 20, 10. Євр. 4, 4. [15] Втор. 16, 12. Єр. 21, 5. [16] Вих. 20, 12. Сир. 3, 6. Мф 15, 4. Мк 7, 10. Еф. 6, 2–3.

щоб продовжилися дні твої, і щоб добре тобі було на тій землі, яку Господь, Бог твій, дає тобі.

¹⁷ Не вбивай.

¹⁸ Не перелюбствуй.

¹⁹ Не кради.

²⁰ Не лжесвідчи на ближнього твого.

²¹ Не бажай дружини ближнього твого і не бажай дому ближнього твого, ні поля його, ні раба його, ні рабині його, ні вола його, ні осла його, [ні всякої худоби його,] ні всього, що є у ближнього твого.

²² Слова ці проголосив Господь до всього зібрання вашого на горі із середовища вогню, хмари і мороку [і бурі] гучноголосо, і більше не говорив, і написав їх на двох кам'яних скрижальях, і дав їх мені. ²³ І коли ви почули голос із середовища мороку, і гора горіла вогнем, то ви підійшли до мене, усі начальники колін ваших і старійшини ваші, ²⁴ і сказали: ось, показав нам Господь, Бог наш, славу Свою і велич Свою, і голос Його ми чули із середовища вогню; сьогодні бачили ми, що Бог говорить з людиною, і вона залишається живою; ²⁵ але тепер для чого нам помирати? бо цей великий вогонь спалить нас; якщо ми ще почуємо глас Господа, Бога нашого, то помремо, ²⁶ бо чи є яка плоть, яка чула б глас Бога живого, Який говорить із середовища вогню, як ми, і залишилася живою? ²⁷ приступи ти і слухай усе, що скаже [тобі] Господь, Бог наш, і ти перекажуй нам усе, що буде говорити тобі Господь, Бог наш, і ми будемо слухати і виконувати. ²⁸ І Господь почув слова ваші, як ви розмовляли зі мною, і сказав мені Господь: чув Я слова народу цього, які вони говорили тобі; усе, що говорили вони, добре; ²⁹ о, якби серце їх було

у них таке, щоб боятися Мене і дотримувати всіх заповідей Моїх у всі дні, щоб добре було і синам їхнім повік! ³⁰ піди, скажи їм: “поверніться в намети свої”; ³¹ а ти залишся тут зі Мною, і Я проголошу тобі всі заповіді і постанови і закони, яких ти повинен навчити їх, щоб вони [так] чинили на тій землі, яку Я даю їм у володіння. ³² Дивіться, чиніть так, як повелів вам Господь, Бог ваш; не ухиляйтеся ні праворуч, ні ліворуч; ³³ ходіть тією дорогою, якою повелів вам Господь, Бог ваш, щоб ви були живими, і добре було вам, і прожили багато часу на тій землі, яку одержите у володіння.

6 Ось заповіді, постанови і закони, яких повелів Господь, Бог ваш, навчити вас, щоб ви чинили [так] у тій землі, в яку ви йдете, щоб оволодіти нею; ² щоб ти боявся Господа, Бога твого, і всіх постанов Його і заповідей Його, які [сьогодні] заповідаю тобі, дотримував ти і сини твої і сини синів твоїх в усі дні життя твого, щоб продовжилися дні твої. ³ Отже, слухай, Ізраїлю, і намагайся виконати це, щоб тобі добре було, і щоб ви дуже розмножилися, як Господь, Бог батьків твоїх, говорив тобі, [що Він дасть тобі] землю, де тече молоко і мед. [Це є постанови і закони, які заповів Господь Бог синам Ізраїлевим у пустелі, після виходу їх із землі Єгипетської.]

⁴ Слухай, Ізраїлю: Господь, Бог наш, Господь єдиний є; ⁵ і люби Господа, Бога твого, усім серцем твоїм, і всією душею твоєю і всіма силами твоїми. ⁶ І нехай будуть слова ці, які Я заповідаю тобі сьогодні, у серці твоему [і в душі твоїй]; ⁷ і навчай їх дітей твоїх і говори про них, сидячи в домі твоему і йдучи дорогою, і лягаючи і встаючи; ⁸ і нав'язи їх в

[17] Вих. 20, 13. Мф 5, 21, 27; 19, 18. [21] Вих. 20, 17. Рим. 7, 7; 13, 9. [22] Вих. 20, 1. [23] Вих. 20, 18. [24] Вих. 33, 20. [25] Вих. 20, 19. Суд. 13, 22. [26] Втор. 4, 33. Ис. 6, 5; 40, 6. [27] Вих. 19, 8. [28] Прем. 1, 6. Втор.

18, 17. [29] Пс. 80, 14. Ис. 48, 18. [32] Втор. 17, 11; 28, 14. [33] Бут. 18, 19. 3 Цар. 3, 2.

Глава 6. [1] Як. 1, 22. [2] Втор. 4, 40. [4] Мк 12, 29. [5] Мф 22, 37. Мк 12, 30. Лк 10, 27. [6] Втор. 4, 9. [7] Втор. 30, 19. Пс. 77, 5–6.

ознаку на руку твою, і нехай будуть вони пов'язкою над очима твоїми, ⁹ і напиши їх на одвірках дому твого і на воротах твоїх. ¹⁰ Коли ж введе тебе Господь, Бог твій, у ту землю, яку Він клявся батькам твоїм, Аврааму, Ісааку і Якову, дати тобі з великими і добрими містами, яких ти не будував, ¹¹ і з домами, наповненими всяким добром, яких ти не наповнював, і з колодязями, висіченими з каменя, яких ти не висікав, з виноградниками і маслинами, яких ти не садив, і будеш їсти і насичуватися, ¹² тоді бережися, щоб [не спокусилося серце твоє і] не забув ти Господа, Який вивів тебе з землі Єгипетської, з дому рабства.

¹³ Господа, Бога твого, бійся, і Йому [одному] служи, [і до Нього приліпись,] і Його ім'ям клянися. ¹⁴ Не йдїть за іншими богами, богами тих народів, які будуть навколо вас; ¹⁵ тому що Господь, Бог твій, Який посеред тебе, є Бог ревнитель; щоб не запалав гнів Господа, Бога твого, на тебе, і не знищив Він тебе з лиця землі.

¹⁶ Не спокушайте Господа, Бога вашого, як ви спокушали Його в Массі.

¹⁷ Твердо зберігайте заповіді Господа, Бога вашого, й устави Його і постанови, які Він заповів тобі; ¹⁸ і роби справедливе і добре перед очима Господа [Бога твого], щоб добре тобі було, і щоб ти ввійшов і оволодів доброю землею, яку Господь з клятвою обіцяв батькам твоїм, ¹⁹ і щоб Він прогнав усіх ворогів твоїх від лиця твого, як говорив Господь. ²⁰ Якщо запитає в тебе син твій у майбутній час, говорячи: “що означають ці устави, постанови і закони, які заповів вам Господь, Бог ваш?”

²¹ то скажи синові твоєму: “рабами були ми у фараона в Єгипті, але Господь [Бог] вивів нас з Єгипту рукою міцною [і силою великою], ²² і показав Господь [Бог] знамення і чудеса великі і кари над Єгиптом, над фараоном і над усім домом його [і над військом його] перед очима нашими; ²³ а нас вивів звідти [Господь, Бог наш,] щоб ввести нас і дати нам землю, яку [Господь, Бог наш,] клявся батькам нашим [дати нам]; ²⁴ і заповів нам Господь виконувати всі постанови ці, щоб ми боялися Господа, Бога нашого, щоб добре було нам в усі дні, щоб зберегти наше життя, як і тепер; ²⁵ і в цьому буде наша праведність, якщо ми будемо намагатися виконувати всі ці заповіді [закону] перед лицем Господа, Бога нашого, як Він заповів нам.

7 Коли введе тебе Господь, Бог твій, у землю, в яку ти йдеш, щоб оволодіти нею, і прожене від лиця твого численні народи, хеттеїв, гергесеїв, хананеїв, ферезеїв, евеїв та ієвусеїв, сім народів, які численніші і сильніші за тебе, ² і видасть їх тобі Господь, Бог твій, і уразиш їх, тоді піддай їх закляттю, не вступай з ними в союз і не жалій їх; ³ і не вступай з ними у споріднення: дочки твоєї не віддавай за сина його, і дочки його не бери за сина твого; ⁴ тому що вони відвернуть синів твоїх від Мене, щоб служити іншим богам, і тоді запалає на вас гнів Господа, і Він незабаром знищить тебе. ⁵ Але вчинїть з ними так: жертovníки їх зруйнують, стовпи їх розтрощить, і діброви їх вирубайте, й ідолів [богів] їх спалить вогнем; ⁶ бо ти народ святий у Господа, Бога твого: тебе обрав Господь, Бог твій, щоб ти був власним Його народом з усіх

[10] Бут. 50, 24. Вих. 33, 1. [11] Втор. 8, 10. [13] Втор. 10, 20. 1 Цар. 7, 3. Мф 4, 10. Лк 4, 8. [14] Вих. 20, 2–3. [16] Вих. 17, 2. Чис. 21, 5. Мф 4, 7. Лк 4, 12. [18] Бут. 12, 7; 13, 15. [19] Вих. 23, 27. [20] Вих. 12, 26. [21] Вих. 1, 11, 14; 12, 37; 13, 3. [24] Пс. 66, 7. [25] Лев.

18, 5. Єз. 20, 11. Мф 19, 17.

Глава 7. [1] Вих. 23, 23. Пс. 105, 34. Втор. 31, 3, 7. [2] Чис. 33, 53. Вих. 23, 32; 34, 12. [4] Вих. 23, 33; 34, 16. Нав. 23, 13. [5] Вих. 23, 24. Чис. 33, 52. 3 Цар. 16, 33. [6] Втор. 14, 2; 26, 18. Ін 1, 12.

народів, які на землі. ⁷ Не тому, щоб ви були найчисленнішими за всі народи, прийняв вас Господь і обрав вас, – бо ви нечисленніші за всі народи, – ⁸ але тому, що любить вас Господь, і для того, щоб зберегти клятву, якою Він клявся батькам вашим, вивів вас Господь рукою міцною [і силою великою] і звільнив тебе з дому рабства, з руки фараона, царя Єгипетського. ⁹ Отже, знай, що Господь, Бог твій, є Бог, Бог вірний, Який зберігає завіт [Свій] і милість до тих, що люблять Його і зберігають заповіді Його до тисячі родів, ¹⁰ і відплачує ненависникам Його в особі їх, погублюючи їх; Він не забариться, ненависнику Його самому особисто віддасть.

¹¹ Отже, дотримуй заповідей і постанов і законів, які сьогодні заповідаю тобі виконувати. ¹² І якщо ви будете слухати закони ці і зберігати і виконувати їх, то Господь, Бог твій, буде зберігати завіт і милість до тебе, як Він клявся батькам твоїм, ¹³ і полюбить тебе, і благословить тебе, і розмножить тебе, і благословить плід утроби твоєї і плід землі твоєї, і хліб твій, і вино твоє, і слей твій, народжуване від великої худоби твоєї і від отари овець твоїх, на тій землі, яку Він клявся батькам твоїм дати тобі; ¹⁴ благословенний ти будеш більше за всі народи; не буде ні неплідного, ні неплідної, ні в тебе, ні в худобі твоїй; ¹⁵ і віддалить від тебе Господь [Бог твій] усяку неміч, і ніяких лютих хвороб єгипетських, [які ти бачив і] які ти знаєш, не наведе на тебе, але наведе їх на всіх, що ненавидять тебе; ¹⁶ і знищиш усі народи, які Господь, Бог твій, дає тобі: нехай не поцадять їх око твоє; і не служи богам їх, бо це тенети для тебе. ¹⁷ Якщо скажеш у серці

твоєму: “народи ці численніші за мене; як я можу вигнати їх?” ¹⁸ Не бійся їх, згадай те, що зробив Господь, Бог твій, з фараоном і всім Єгиптом, ¹⁹ ті великі випробування, які бачили очі твої, [великі] знамення, чудеса, і руку міцну і силу велику, з якими вивів тебе Господь, Бог твій; те саме зробить Господь, Бог твій, із усіма народами, яких ти боїшся; ²⁰ і першнів напле Господь, Бог твій, на них, доки не загинуть ті, що залишилися і сховалися від лица твого; ²¹ не страшися їх, бо Господь, Бог твій, з тобою, Бог великий і страшний. ²² І буде Господь, Бог твій, виганяти перед тобою народи ці малопомалу; не можеш ти знищити їх швидко, щоб [земля не стала пустою і] не примножилися проти тебе польові звірі; ²³ але видасть їх тобі Господь, Бог твій, і приведе їх у велике сум’яття, так що вони загинуть; ²⁴ і видасть царів їх у руки твої, і ти знищиш ім’я їх з піднебесної: не устоїть ніхто проти тебе, доки не викоріниш їх. ²⁵ Ідолів богів їх спалить вогнем; не побажай взяти собі срібла або золота, що на них, щоб це не було для тебе тенетами, тому що це мерзотність для Господа, Бога твого; ²⁶ і не внось мерзотність у дім твій, щоб не підпасти під закляття, як вона; відвертайся від цього і гребуй цим, бо це закляте.

8 Усі заповіді, які я заповідаю вам сьогодні, намагайтеся виконувати, щоб ви були живими і розмножилися, і пішли і заволоділи [доброю] землею, яку з клятвою обіцяв Господь [Бог] батькам вашим. ² І пам’ятай весь шлях, яким вів тебе Господь, Бог твій, по пустелі, ось уже сорок років, щоб смирити тебе, щоб випробувати тебе і дізнатися, що в серці твоєму, чи будеш зберігати

[8] Втор. 10, 15. Ис. 63, 9. Ін 3, 16. [9] Втор. 4, 39; 32, 4. 1 Кор. 1, 9. [10] Вих. 14, 24. Наум. 1, 2. [12] Вих. 23, 22. Лев. 26, 6. [14] Вих. 23, 26. [15] Вих. 7, 17; 8, 2; 15, 26. [16] Вих. 23, 24, 33. [17] Втор. 8, 17. [19] Втор. 4, 34; 5, 15; 29,

3. [20] Вих. 23, 28. Нав. 24, 12. [21] Втор. 31, 6. [22] Прем. 18, 15–16. [25] Втор. 12, 3. 2 Мак. 12, 40. 2 Пар. 15, 16. [26] Нав. 6, 17; 7, 11.

Глава 8. [1] Притч. 3, 2. 3 Езд. 7, 21. [2] Втор. 29, 5. Прем. 3, 5.

заповіді Його, чи ні; ³ Він смиряв тебе, морив тебе голодом і годував тебе манною, якої не знав ти і не знали батьки твої, щоб показати тобі, що не єдиним хлібом живе людина, але всяким [словом], яке виходить з вуст Господа, живе людина; ⁴ одяг твій не старів на тобі, і нога твоя не пухла, ось уже сорок років. ⁵ І знай у серці твоєму, що Господь, Бог твій, учить тебе, як людина учить сина свого. ⁶ Отже, зберігай заповіді Господа, Бога твого, ходячи путями Його і бійся Його. ⁷ Бо Господь, Бог твій, веде тебе в землю добру, у землю, де потоки вод, джерела й озера виходять з долин і гір, ⁸ у землю, [де] пшениця, ячмінь, виноградні лози, смоковниці і гранатові дерева, у землю, де оливкові дерева і мед, ⁹ у землю, у якій без убогости будеш їсти хліб твій і ні у чому не будеш мати нестачі, у землю, в якій камені – залізо, і з гір якої будеш висікати мідь. ¹⁰ І коли будеш їсти і насичуватися, тоді благословляй Господа, Бога твого, за добру землю, яку Він дав тобі. ¹¹ Бережися, щоб ти не забув Господа, Бога твого, не дотримуючи заповідей Його, і законів Його, і постанов Його, які сьогодні заповідаю тобі. ¹² Коли будеш їсти і насичуватися, і побудуєш гарні доми і будеш жити [в них], ¹³ і коли буде в тебе багато великої і дрібної худоби, і буде багато срібла і золота, і всього в тебе буде багато, – ¹⁴ то дивися, щоб не стало гордовитим серце твоє і не забув ти Господа, Бога твого, Який вивів тебе з землі Єгипетської, з дому рабства; ¹⁵ Який провів тебе по пустелі великій і страшній, де змії, василіски, скорпіони і місця сухі, на яких немає води; Який виточив для тебе [джерело] води зі скелі граніт-

ної, ¹⁶ насичував тебе в пустелі манною, якої [не знав ти і] не знали батьки твої, щоб смирити тебе і випробувати тебе, щоб з часом зробити тобі добро, ¹⁷ і щоб ти не сказав у серці твоєму: “моя сила і міць руки моєї придбали мені багатство це”, ¹⁸ але щоб пам’ятав Господа, Бога твого, бо Він дає тобі силу здобувати багатство, щоб виконати, як нині, завіт Свій, який Він клятвою утвердив батькам твоїм. ¹⁹ Якщо ж ти забудеш Господа, Бога твого, і підеш услід богів інших, і будеш служити їм і поклонятися їм, то свідчу вам сьогодні [небом і землею], що ви загинете; ²⁰ як народи, які Господь [Бог] знищує від лица вашого, так загинете і ви за те, що не послухаєте голосу Господа, Бога вашого.

9 Слухай, Ізраїлю: ти тепер ідеш за Йордан, щоб піти оволодіти народами, більшими і сильнішими за тебе, містами великими, з укріпленнями до небес, ² народом [великим,] численним і високорослим, синами Енаковими, про яких ти знаєш і чув: “хто устоїть проти синів Енакових?” ³ Знай же нині, що Господь, Бог твій, іде перед тобою, як вогонь, що поїдає; Він буде знищувати їх і поборювати їх перед тобою, і ти проженеш їх, і погубиш їх скоро, як говорив тобі Господь. ⁴ Коли буде виганяти їх Господь, Бог твій, від лица твого, не говори в серці твоєму, що за праведність мою привів мене Господь оволодіти цією [доброю] землею, і що за нечестя народів цих Господь виганяє їх від лица твого; ⁵ не за праведність твою і не за правоту серця твого йдеш ти успадковувати землю їх, але за нечестя [і беззаконня] народів цих Господь, Бог твій, виганяє їх від лица твого, і щоб виконати слово,

[3] Мф 4, 4. Лк 4, 4. [4] Втор. 29, 5. Неем. 9, 21. [5] Втор. 1, 31. Пс. 88, 31. Притч. 3, 12. [10] Втор. 6, 11–12. Рим. 14, 6. 1 Тим. 4, 5. [14] Втор. 6, 12; 9, 12. [15] Вих. 17, 6. Чис. 20, 10. [16] Вих. 16, 14–15. Пс. 77, 24. Прем.

16, 20. Ін 6, 31. 1 Кор. 10, 3. [17] Втор. 7, 17; 9, 4. [19] Втор. 4, 26; 11, 28; 30, 18.

Глава 9. [1] Втор. 7, 1; 11, 23. [2] Чис. 13, 23. [3] Вих. 24, 17. Втор. 4, 24. Євр. 12, 29. [5] Прем. 12, 3.

яким клявся Господь батькам твоїм Аврааму, Ісааку та Якову; ⁶ тому знай [нині], що не за праведність твою Господь, Бог твій, дає тобі оволодіти цією доброю землею, бо ти народ жорстокосердий. ⁷ Пам'ятай, не забудь, скільки ти дратував Господа, Бога твого, у пустелі: від самого того дня, як вийшов ти з землі Єгипетської, і до самого приходу вашого на місце це ви противилися Господу. ⁸ І при Хориві ви дратували Господа, і прогнівався на вас Господь, так що хотів знищити вас, ⁹ коли я зійшов на гору, щоб прийняти скрижалі кам'яні, скрижалі завіту, який уклав Господь з вами, і пробув на горі сорок днів і сорок ночей, хліба не їв і води не пив, ¹⁰ і дав мені Господь дві скрижалі кам'яні, написані перстом Божим, а на них [написані були] усі слова, які виголосив вам Господь на горі із середовища вогню в день зібрання. ¹¹ Після закінчення ж сорока днів і сорока ночей дав мені Господь дві скрижалі кам'яні, скрижалі завіту, ¹² і сказав мені Господь: встань, піди скоріше звідси, бо розбестився народ твій, який ти вивів з Єгипту; швидко ухилилися вони від путі, яку Я заповів їм; вони зробили собі відлитого ідола. ¹³ І сказав мені Господь: [Я говорив тобі один і другий раз:] бачу Я народ цей, ось він народ жорстокосердий; ¹⁴ не утримуй Мене, і Я знищу їх, і зітру ім'я їх з піднебесної, а від тебе породжу народ, який буде [більшим,] сильнішим і численнішим за них. ¹⁵ Я обернувся і пішов з гори, гора ж горіла вогнем; дві скрижалі завіту були в обох руках моїх; ¹⁶ і бачив я, що ви згрішили проти Господа, Бога вашого, зробили собі відлитого тельця, швидко ухилилися від путі, якої [триматися] заповів вам

Господь; ¹⁷ і взяв я обидві скрижалі, і кинув їх з обох рук своїх, і розбив їх перед очима вашими. ¹⁸ І [вдруге] упавши перед Господом, молився я, як раніше, сорок днів і сорок ночей, хліба не їв і води не пив, за всі гріхи ваші, якими ви згрішили, зробивши зло в очах Господа [Бога вашого] і роздратувавши Його; ¹⁹ бо я страшився гніву і лютої, якими Господь прогнівався на вас і хотів погубити вас. І послухав мене Господь і цього разу. ²⁰ І на Аарона дуже прогнівався Господь і хотів погубити його; але я молився й за Аарона в той час. ²¹ Гріх же ваш, який ви зробили, – тельця я взяв, спалив його у вогні, розбив його і всього стер до того, що він став дрібним, як порошок, і я кинув порошок цей у потік, що тече з гори. ²² І в Тавері, у Массі й у Киброт-Гаттааві ви роздратували Господа [Бога вашого]. ²³ І коли послав вас Господь з Кадес-Варні, говорячи: підіть, оволодійте землею, яку Я даю вам, – то ви стали проти повеління Господа Бога вашого, і не повірили Йому, і не послухали голосу Його. ²⁴ Ви були непокірливі Господу з того самого дня, як я став знати вас. ²⁵ І впавши перед Господом, благав я сорок днів і сорок ночей, в які я молився, бо Господь хотів погубити вас; ²⁶ і молився я Господу і сказав: Владико Господи, [Царю богів,] не погубляй народу Твого і наділу Твого, який Ти визволив величчю [могутності] Своєї, який вивів Ти з Єгипту рукою силою [і силою Твоєю великою]; ²⁷ пом'яни рабів Твоїх, Авраама, Ісаака та Якова, [яким Ти клявся Собою]; не дивися на озлоблення народу цього і на нечестя його і на гріхи його, ²⁸ щоб [ті, що живуть] у тій землі, звідки Ти вивів нас, не сказали: “Гос-

[7] Вих. 14, 11; 16, 2; 17, 2. Чис. 20, 4. [8] Вих. 32, 10. [9] Вих. 24, 18; 34, 28. [10] Вих. 31, 18; 32, 16; 34, 29. [11] Вих. 31, 18. [12] Вих. 32, 7. [13] Вих. 33, 3. [14] Вих. 32, 10. [15] Вих. 32, 15. Євр. 12, 18. [17] Вих. 32, 19.

[18] Вих. 32, 31; 34, 28. [20] Вих. 32, 21. [21] Вих. 32, 20. 4 Цар. 23, 12. [22] Чис. 11, 1, 3, 34. Вих. 17, 7. [23] Чис. 13, 3; 14, 2. [25] Вих. 32, 11. [26] Чис. 14, 13. [27] Вих. 32, 13. [28] Чис. 14, 16.

подь не міг ввести їх у землю, яку обіцяв їм, і, ненавидячи їх, вивів Він їх, щоб умертвити їх у пустелі”.²⁹ А вони Твій народ і Твій наділ, який Ти вивів [із землі Єгипетської] силою Твоєю великою і могутністю Твоєю високою.

10 У той час сказав мені Господь: витягни собі дві скрижалі кам'яні, подібні до перших, і піднімись до Мене на гору, і зроби собі дерев'яний ковчег;² і Я напишу на скрижалях ті слова, які були на попередніх скрижалях, які ти розбив; і поклади їх у ковчег.³ І зробив я ковчег з дерева ситим, і витесав дві кам'яні скрижалі, як попередні, і пішов на гору; і дві ці скрижалі були в руках моїх.⁴ І написав Він на скрижалях, як написано було раніше, ті десять слів, які оголосив вам Господь на горі із середовища вогню в день зібрання, і віддав їх Господь мені.⁵ І повернувся я, і зійшов з гори, і поклав скрижалі в ковчег, який я зробив, щоб вони були там, як повелів мені Господь.⁶ І сини Ізраїлеві рушили з Беероф-Бене-Яакана в Мозер; там помер Аарон і похований там, і став священником замість нього син його Єлазар.⁷ Звідти рушили в Гудгод, з Гудгода в Іотвафу, у землю, де потоки вод.⁸ У той час відокремив Господь коліно Левіїне, щоб носити ковчег завіту Господнього, стояти перед Господом, служити Йому [і молитися] і благословляти ім'ям Його, як це триває до цього дня;⁹ тому у левита немає частини і наділу з братами його: Сам Господь є наділом його, як говорив йому Господь, Бог твій.¹⁰ І пробув я на горі, як і в попередні рази, сорок днів і сорок ночей; і послухав мене Гос-

подь і цього разу, [і] не побажав Господь погубити тебе;¹¹ і сказав мені Господь: встань, піди в путь перед народом [цим]; нехай вони підуть і оволодіють землею, яку Я клявся батькам їхнім дати їм.¹² Отже, Ізраїлю, чого вимагає від тебе Господь, Бог твій? Того тільки, щоб ти боявся Господа, Бога твого, ходив усіма путями Його, і любив Його, і служив Господу, Богу твому, від усього серця твого і від усієї душі твоєї,¹³ щоб дотримував заповідей Господа [Бога твого] і постанов Його, які сьогодні заповідаю тобі, щоб тобі було добре.¹⁴ Ось у Господа Бога Твого, небо і небеса небес, земля й усе, що на ній;¹⁵ але тільки батьків твоїх прийняв Господь і полюбив їх, і обрав вас, сім'я їх після них, з усіх народів, як нині бачиш.¹⁶ Отже, обріжте крайню плоть серця вашого і не будьте надалі жорстокосердими,¹⁷ бо Господь, Бог ваш, є Бог богів і Владика владик, Бог великий, сильний і страшний, Який не дивиться на особи і не бере дарів,¹⁸ Який дає суд сироті і вдові, і любить прибулого, і дає йому хліб і одяг.¹⁹ Любіть і ви прибульця, тому що самі були прибульцями в землі Єгипетській.²⁰ Господа, Бога твого, бійся [і] Йому [одному] служи, і до Нього приліпись, і Його ім'ям клянися:²¹ Він хвала твоя і Він Бог твій, Який зробив із тобою ті великі і страшні діла, які бачили очі твої;²² у сімдесяти [п'ятих] душах прийшли батьки твої в Єгипет, а нині Господь Бог твій, зробив тебе численним, як зірки небесні.

11 Отже, люби Господа, Бога твого, і дотримуй, що повелено Ним дотримувати, і постанови

[29] Вих. 19, 5; 32, 11.

Глава 10. [1] Вих. 34, 1. [2] Втор. 9, 10. Вих. 32, 19. Вих. 34, 4; 37, 1. [4] Вих. 32, 16; 34, 28. Втор. 9, 10. [5] 3 Цар. 8, 9. [6] Чис. 20, 29; 33, 31. [7] Чис. 33, 32. [8] Чис. 3, 12; 4, 25; 13, 5, 7. [9] Чис. 18, 20. Втор. 18, 2. Єз. 44, 28. [10] Вих. 32, 14. [12] Мих. 6, 8. Втор. 6, 5. Мф

22, 37. Лк 10, 27. [14] Бут. 14, 19. 3 Цар. 8, 27. Пс. 23, 1. [16] Втор. 30, 6. Єр. 4, 4. [17] 2 Пар. 19, 7. Іов. 34, 19. Прем. 6, 7. Сир. 35, 12. Єр. 32, 19. Діян. 10, 34. 1 Пет. 1, 17. Рим. 2, 11. Гал. 2, 6. Еф. 6, 9. Кол. 3, 25. [20] Втор. 6, 13. Мф 4, 10. Лк 4, 8. [22] Бут. 46, 27.

Глава 11. [1] Втор. 12, 1.

Його і закони Його і заповіді Його в усі дні. ² І згадайте нині, – бо я говорю не з синами вашими, які не знають і не бачили покарання Господа Бога вашого, – Його велич [і] Його міцну руку і велику силу Його, ³ знамення Його і діла Його, які Він зробив серед Єгипту з фараоном, царем Єгипетським, і з усією землею його, ⁴ і що Він зробив з військом єгипетським, з конями його і колісницями його, яких Він потопив у водах Червоного моря, коли вони гналися за вами, – і погубив їх Господь [Бог] навіть до цього дня; ⁵ і що Він робив для вас у пустелі, доки ви не дійшли до місця цього, ⁶ і що Він зробив з Дафаном і Авироном, синами Елиава, сина Рувимового, коли земля розверзла уста свої і серед усього Ізраїля поглинула їх і сімейства їхні, і намети їхні, і все майно їхнє, що було в них; ⁷ бо очі ваші бачили усі великі діла Господа, які Він зробив. ⁸ Отже, дотримуйте всіх заповідей [Його], які я заповідаю вам сьогодні, щоб ви [були живі,] зміцнилися і пішли й оволоділи землею, в яку ви переходите [за Йордан], щоб оволодіти нею; ⁹ і щоб ви жили багато часу на тій землі, яку клявся Господь батькам вашим дати їм і сімені їхньому на землі, в якій тече молоко і мед. ¹⁰ Бо земля, у яку ти йдеш, щоб оволодіти нею, не така, як земля Єгипетська, з якої вийшли ви, де ти, посіявши насіння твоє, поливав [її] за допомогою ніг твоїх, як оливковий сад; ¹¹ але земля, у яку ви переходите, щоб оволодіти нею, є земля з горами і долинами, і від дощу небесного напоюється водою, – ¹² земля, про яку Господь, Бог твій, піклується: очі Господа, Бога твого, безперестанно на ній, від початку року і до кінця року. ¹³ Якщо ви бу-

дете слухати заповіді Мої, які заповідаю вам сьогодні, любити Господа, Бога вашого, і служити Йому від усього серця вашого і від усієї душі вашої, ¹⁴ то дам землі вашій дощ у свій час, ранній і пізній; і ти збереш хліб твій і вино твоє і олей твій; ¹⁵ і дам траву на полі твоєму для худоби твоєї, і будеш їсти і насичуватися. ¹⁶ Бережіться, щоб не спокусилося серце ваше, і ви не ухилилися і не стали служити іншим богам і не поклонилися їм; ¹⁷ і тоді запалає гнів Господа на вас, і закрие Він небо, і не буде дощу, і земля не принесе плодів своїх, і ви швидко загинете на добрій землі, яку Господь дає вам. ¹⁸ Отже, покладіть ці слова Мої в серце ваше й у душу вашу, і нав'яжіть їх як ознаку на руку свою, і нехай будуть вони пов'язкою над очима вашими; ¹⁹ і навчайте їх синів своїх, говорячи про них, коли ти сидиш у домі твоєму, і коли йдеш дорогою, і коли лягаєш, і коли встаєш; ²⁰ і напиши їх на одвірках дому твого і на воротах твоїх, ²¹ щоб стільки ж багато було днів ваших і днів дітей ваших на тій землі, яку Господь клявся дати батькам вашим, скільки днів небо буде над землею. ²² Бо якщо ви будете дотримувати всіх заповідей цих, які заповідаю вам виконувати, будете любити Господа, Бога вашого, ходити всіма путями Його і приліплюватися до Нього, ²³ то прожене Господь усі народи ці від лица вашого, і ви оволодієте народами, які більші і сильніші за вас; ²⁴ усяке місце, на яке ступить нога ваша, буде ваше; від пустелі й Ливану, від ріки, ріки Євфрату, навіть до моря західного будуть межі ваші; ²⁵ ніхто не устоїть проти вас: Господь, Бог ваш, наведе страх і трепет перед вами на всяку землю, на яку ви ступите, як Він

[4] Вих. 14, 25; 15, 1. [6] Чис. 16, 30. Пс. 105, 17. [9] Втор. 4, 40; 5, 33. [10] 3 Цар. 21, 2. [11] Пс. 64, 10; 103, 13. [12] Пс. 64, 12. [13] Втор. 28, 1–2. [14] Лев. 26, 4. Єр. 5, 24. Ос. 6, 3. [16] Вих. 23, 24. [17] Лев. 26, 19–20. Втор.

4, 26. [18] Втор. 6, 6, 8. Притч. 6, 21. Вих. 13, 9. [19] Втор. 4, 9; 6, 7. [20] Втор. 6, 9. [21] Пс. 88, 30. [22] Втор. 6, 5. [23] Втор. 7, 1. [24] Нав. 1, 3. [25] Вих. 23, 27.

говорив вам. ²⁶ Ось, я пропоную вам сьогодні благословення і прокляття: ²⁷ благословення, якщо послухаєте заповідей Господа, Бога вашого, які я заповідаю вам сьогодні, ²⁸ а прокляття, якщо не послухаєте заповідей Господа, Бога вашого, і ухилитесь від путі, яку заповідаю вам сьогодні, і підете вслід богів інших, яких ви не знаєте. ²⁹ Коли введе тебе Господь, Бог твій, у ту землю, у яку ти йдеш, щоб оволодіти нею, тоді проголоси благословення на горі Гаризим, а прокляття на горі Гевал: ³⁰ ось вони за Йорданом, по дорозі до заходу сонця, у землі хананеїв, що живуть на рівнині, навпроти Галгала, біля діброви Морé. ³¹ Бо ви переходите Йордан, щоб оволодіти землею, яку Господь, Бог ваш, дає вам [у наділ назавжди], й оволодієте нею і будете жити на ній. ³² Отже, намагайтеся дотримувати всіх постанов і законів [Його], які пропоную я вам сьогодні.

12 Ось постанови і закони, які ви повинні намагатися виконувати в землі, яку Господь, Бог батьків твоїх, дає тобі у володіння, в усі дні, в які ви будете жити на тій землі. ² Знищіть усі місця, де народи, якими ви оволодієте, служили богам своїм, на високих горах і на пагорбах, і під усяким гіллястим деревом; ³ і зруйнують жертovníки їх, і розтрощить стовпи їх, і спалить вогнем діброви їх, і розбийте статуї богів їх, і знищіть ім'я їх на місці тому. ⁴ Не те повинні ви робити для Господа, Бога вашого; ⁵ але до місця, яке обере Господь, Бог ваш, із усіх колін ваших щоб перебувати імені Його, там, звертайтеся і туди приходьте, ⁶ і туди приносьте всепалення ваші, і жертви ваші, і десятини ваші, і возношення рук ваших, і обіт-

ниці ваші, і добровільні приношення ваші, [і мирні жертви ваші,] і первістків великої худоби вашої і дрібної худоби вашої; ⁷ і їжте там перед Господом, Богом вашим, і веселіться ви і родини ваші за все, що робилося руками вашими, чим благословив тебе Господь, Бог твій. ⁸ Там ви не повинні робити всього, як ми тепер тут робимо, кожен, що йому здається правильним; ⁹ бо ви нині ще не вступили в місце спокою і в наділ, який Господь, Бог твій, дає тобі. ¹⁰ Але коли перейдете Йордан і оселитесь на землі, яку Господь, Бог ваш, дає вам у наділ, і коли Він заспокоїть вас від усіх ворогів ваших, які оточують вас, і будете жити безпечно, ¹¹ тоді, яке місце обере Господь, Бог ваш, щоб перебувати імені Його там, туди приносьте все, що я заповідаю вам [сьогодні]: всепалення ваші і жертви ваші, десятини ваші і возношення рук ваших, і все, обране за обітницями вашими, що ви обіцяли Господу [Богу вашому]; ¹² і веселіться перед Господом, Богом вашим, ви і сини ваші, і дочки ваші, і раби ваші, і рабині ваші, і левит, який посеред осель ваших, бо немає йому частини і наділу з вами.

¹³ Бережися приносити всепалення твої на всякому місці, яке ти побачиш; ¹⁴ але на тому тільки місці, яке обере Господь [Бог твій] в одному з колін твоїх, принось всепалення твої і роби усе, що заповідаю тобі [сьогодні]. ¹⁵ Втім, коли тільки побажає душа твоя, можеш заколоти і їсти, з благословення Господа, Бога твого, м'ясо, яке Він дав тобі, у всіх оселях твоїх: нечистий і чистий можуть їсти це, як сарну і як оленя; ¹⁶ тільки крові не їжте: на землю виливайте її, як воду. ¹⁷ Не можна тобі їсти в оселях твоїх десятини

[26] Втор. 28, 2, 15; 30, 1, 15. [28] Втор. 8, 19; 27, 15; 28, 15. [29] Втор. 27, 12. Нав 8, 33–34. Суд 9, 7. [30] Бут. 12, 6; 18, 1.

Глава 12. [1] Втор. 11, 1. [2] Вих. 34, 13. [5] Вих. 20, 24. [6] Ос. 3, 4. [7] Втор. 14, 23.

[9] Євр. 4, 8. [10] 3 Цар. 8, 56. [11] 3 Цар. 8, 29. 4 Цар. 21, 4. 2 Пар. 33, 4. Єр. 32, 34. [12] Чис. 18, 20, 24. Втор. 10, 9. [13] Ос. 8, 11. [15] Втор. 14, 5. [16] Бут. 9, 4. [17] Лев. 27, 30.

хліба твого, і вина твого, і елею твого, і первістків великої худоби твоєї і дрібною худобою твоєю, і всіх обітниць твоїх, які ти обіцяв, і добровільних приношень твоїх, і возношення рук твоїх; ¹⁸ але їж це [тільки] перед Господом, Богом твоїм, на тім місці, яке обере Господь, Бог твій, – ти і син твій, і дочка твоя, і раб твій, і рабиня твоя, і левит, [і прибулець,] який в оселях твоїх, і веселися перед Господом, Богом твоїм, за все, що робилося руками твоїми. ¹⁹ Дивися, не залишай левита в усі дні, [в які будеш жити] на землі твоїй.

²⁰ Коли розширить Господь, Бог твій, межі твої, як Він говорив тобі, і ти скажеш: “поїм я м’яса”, тому що душа твоя побажає їсти м’яса, – тоді, за бажанням душі твоєї, їж м’ясо, ²¹ Якщо далеко буде від тебе те місце, яке обере Господь, Бог твій, щоб перебувати імені Його там, то заколюй з великої і дрібною худобою твоєю, яку дав тобі Господь [Бог твій], як я повелів тобі, і їж в оселях твоїх, за бажанням душі твоєї; ²² але їж їх так, як їдять сарну й оленя; нечистий як і чистий [у тебе] можуть їсти це; ²³ тільки суворо стеж, щоб не їсти крові, тому що кров є душа: не їж душі разом з м’ясом; ²⁴ не їж її: виливай її на землю, як воду; ²⁵ не їж її, щоб добре було тобі і дітям твоїм після тебе [повік], якщо будеш робити [добре і] справедливе перед очима Господа [Бога твого]. ²⁶ Тільки святині твої, які будуть у тебе, і обітниця твоїя приносить, і приходь на те місце, яке обере Господь [Бог твій, щоб прикликане було там ім’я Його]; ²⁷ і звершуй всепалення твої, м’ясо і кров, на жертovníку Господа, Бога твого; але кров інших жертв твоїх повинна бути вилитою біля жертovníка Господа, Бога твого, а м’ясо їж.

²⁸ Слухай і виконуй усі слова ці, які заповідаю тобі, щоб добре було тобі і дітям твоїм після тебе повік, якщо будеш робити добре й угодне перед очима Господа, Бога твого.

²⁹ Коли Господь, Бог твій, знищить від лица твого народи, до яких ти йдеш, щоб взяти їх у володіння, і ти, взявши їх, оселишся в землі їх; ³⁰ тоді стережися, щоб ти не потрапив у тенета, наслідуючи їх, після знищення їх від лица твого, і не шукав богів їх, говорячи: “як служили народи ці богам своїм, так буду і я робити”; ³¹ не роби так Господу, Богу твоему, бо все, чим гребує Господь, що ненавидить Він, вони роблять богам своїм: вони і синів своїх і дочок своїх спалюють на вогні богам своїм. ³² Усе, що я заповідаю вам, намагайтеся виконати; не додавай до того і не віднімай від того.

13 Якщо постане серед тебе пророк, або сновидець, і покаже тобі знамення або чудо, ² і збудеться те знамення або чудо, про яке він говорив тобі, і скаже притому: “ходімо услід богів інших, яких ти не знаєш, і будемо служити їм”, – ³ то не слухай слів пророка цього, або сновидця цього; тому що через це спокушає вас Господь, Бог ваш, щоб довідатися, чи любите ви Господа, Бога вашого, від усього серця вашого і від усієї душі вашої; ⁴ За Господом, Богом вашим, ходіть і Його бійтеся, заповідей Його дотримуйте і голосу Його слухайте, і Йому служіть, і до Нього приліплюйтеся; ⁵ а пророка того або сновидця того слід віддати на смерть за те, що він умовляв вас відступити від Господа, Бога вашого, Який вивів вас із землі Єгипетської і визволив тебе з дому рабства, бажаючи звести тебе з путі, якою заповів тобі йти Господь, Бог твій; і

[18] Втор. 14, 23. [19] Втор. 14, 27. [20] Бут. 28, 14. Втор. 19, 8. [22] Втор. 15, 22. [23] Лев. 3, 17; 17, 14. [30] Втор. 18, 9. Нав. 23, 7. Єр. 10, 2. [31] Лев. 18, 21. 4 Цар. 16, 3. [32] Втор. 4, 1–2. Притч. 30, 6.

Глава 13. [1] Чис. 12, 6. Мф 24, 24. 3 Цар. 13, 3. [2] Єр. 14, 14. [3] Мф 7, 15. Суд. 2, 22. Мф 6, 13. [4] Втор. 8, 6; 10, 20. Мих. 6, 8. [5] Втор. 18, 20. Єр. 14, 15. 3 Цар. 18, 40. 1 Кор. 5, 13.

так знищ зло із середовища свого. ⁶ Якщо буде умовляти тебе таємно брат твій, [син батька твого або] син матері твоєї, або син твій, або дочка твоя, або дружина на лоні твоєму, або друг твій, який для тебе, як душа твоя, говорячи: “ходімо і будемо служити богам іншим, яких не знав ти і батьки твої”, ⁷ богам тих народів, які навколо тебе, близьких до тебе або віддалених від тебе, від одного краю землі до іншого, – ⁸ то не погоджуйся з ним і не слухай його; і нехай не поцадить його око твоє, не шкoduй його і не прикривай його, ⁹ але убий його; твоя рука раніше за всіх повинна бути на ньому, щоб убити його, а потім руки всього народу; ¹⁰ побий його камінням до смерті, бо він мав намір відвернути тебе від Господа, Бога твого, Який вивів тебе з землі Єгипетської, з дому рабства; ¹¹ весь Ізраїль почує це й убоїться, і не стануть надалі робити серед тебе такого зла. ¹² Якщо почуєш про яке-небудь з міст твоїх, які Господь, Бог твій, дає тобі для поселення, ¹³ що з’явилися в ньому нечестиві люди із середовища твого і спокусили жителів міста їхнього, говорячи: “ходімо і будемо служити богам іншим, яких ви не знали”, – ¹⁴ то ти розшукай, досліди і добре розпитай; і якщо це дійсно правда, що сталася мерзота ця серед тебе, ¹⁵ урази жителів того міста вістря меча, піддай прокляття його й усе, що в ньому, і худобу його урази вістря меча; ¹⁶ всю ж здобич його збери на середину площі його і спали вогнем місто і всю здобич його у всепалення Господу, Богу твоєму, і нехай буде він вічно в руїнах, не слід ніколи знову будувати його; ¹⁷ ніщо з заклятого нехай не прилипне до руки твоєї, щоб відвернув Господь

лють гніву Свого, і дав тобі милість і помилював тебе, і розмножив тебе, [як Він говорив тобі,] коли клявся батькам твоїм, ¹⁸ якщо будеш слухати голосу Господа, Бога твого, дотримуючи всіх заповідей Його, які нині заповідаю тобі, роблячи [добре і] угодне перед очима Господа, Бога твого.

14 Ви сини Господа Бога вашого; не робіть нарізів *на тілі вашому* і не вистригайте волосся над очима вашими за померлим; ² бо ти народ святий у Господа Бога твого, і тебе обрав Господь, щоб ти був власним Його народом із усіх народів, які на землі.

³ Не їж ніякої мерзоти. ⁴ Ось худоба, яку вам можна їсти: воли, вівці, кози, ⁵ олень і сарна, і буйвіл, і лань, і зубр, і антилопа, і жирафа. ⁶ Усяка худоба, у якій роздвоєні копита і на обох копитах глибокий розріз, і яка худоба жує жуйку, ту їжте; ⁷ тільки цих не їжте з тих, що жують жуйку і мають роздвоєні копита з глибоким розрізом: верблюда, зайця і тушканчика, тому що, хоча вони жують жуйку, але копита в них не роздвоєні: нечисті вони для вас; ⁸ і свині, тому що копита в неї роздвоєні, але не жує жуйки: нечиста вона для вас; не їжте м’яса їх, і до трупів їх не доторкайтеся. ⁹ Із усіх тварин, що у воді, їжте усіх, у яких є пір’я і луска; ¹⁰ а всіх тих, у яких немає пір’я і луски, не їжте: нечисте це для вас. ¹¹ Всякого птаха чистого їжте; ¹² але цих не слід вам їсти з них: орла, грифа і морського орла, ¹³ і шуліки, і сокола, і кречета з породою їх, ¹⁴ і всякого ворона з породою його, ¹⁵ і страуса, і сови, і чайки, і яструба з породою його, ¹⁶ і пугача, й ібіса, і лебедя, ¹⁷ і пелікана, і сипа, і рибалки, ¹⁸ і чаплі, і зуя з породою

[6] Втор. 17, 2; 22, 19. Мф 10, 37. [8] Втор. 19, 13. [9] Втор. 17, 7. [11] Втор. 17, 13; 19, 20. [13] 2 Цар. 20, 1. 3 Цар. 21, 10. 2 Кор. 2, 15. [15] Нав. 22, 12. Втор. 2, 34. [17] Втор. 7, 25–26. Нав. 6, 17; 7, 13.

Глава 14. [1] Лев. 19, 27–28. 3 Цар. 18, 28. [2] Втор. 7, 6; 26, 18. [3] Діян. 10, 14. [4] Лев. 11, 2. [5] Втор. 12, 15. [7] Лев. 11, 4. [8] Іс. 65, 4. [9] Лев. 11, 9. [12] Лев. 11, 13.

його, й удода, і нетопирия. ¹⁹ Усі крилаті плазуни нечисті для вас, не їжте [їх]. ²⁰ Усякого птаха чистого їжте. ²¹ Не їжте ніякої мертвечини; іноземцеві, який *трапляється* в оселях твоїх, віддай її, він нехай їсть її, або продай йому, тому що ти народ святий у Господа Бога твого. Не вари козеняти в молоці матері його.

²² Відділяй десятину від усього врожаю насіння твого, що надходить з поля [твого] щорічно, ²³ і їж перед Господом, Богом твоїм, на тій місці, яке обере Він, щоб перебувати імені Його там; [принось] десятину хліба твого, вина твого і елею твого, і первістків великої худоби твоєї і дрібної худоби твоєї, щоб ти навчився боятися Господа, Бога твого, в усі дні. ²⁴ Якщо ж довгою буде для тебе дорога, так що ти не можеш нести цього, тому що далеко від тебе те місце, яке обере Господь, Бог твій, щоб покласти там ім'я Своє, і Господь, Бог твій, благословив тебе, ²⁵ то обміняй це на срібло і візьми срібло в руку твою і приходь на місце, яке обере Господь, Бог твій; ²⁶ і купуй на срібло це все, чого бажає душа твоя: волів, овець, вино, сикер і все, чого зажадає від тебе душа твоя; і їж там перед Господом, Богом твоїм, і веселися ти і родина твоя. ²⁷ І леви́та, який в оселях твоїх, не залиш, бо немає йому частини і наділу з тобою. ²⁸ Після того ж, як мине три роки, відділяй усі десятини здобутків твоїх у той рік і поклади [це] в оселях твоїх; ²⁹ і нехай прийде левит, бо йому немає частини і наділу з тобою, і прибулець, і сирота, і вдова, які знаходяться в оселях твоїх, і нехай їдять і насичуються, щоб благословив тебе Господь, Бог твій, у всякому ділі рук твоїх, яке ти будеш робити.

15 У сьомий рік роби прощення. ² Прощення ж полягає в тому, щоб усякий позикодавець, який дав у борг ближньому своєму, простив *борг* і не стягував із ближнього свого або з брата свого, бо проголошено прощення заради Господа [Бога твого]; ³ з іноземця стягуй, а що буде твоє у брата твого, прости. ⁴ Хіба тільки не буде в тебе жебрака: бо благословить тебе Господь на тій землі, яку Господь, Бог твій, дає тобі в наділ, щоб ти взяв її у спадщину, ⁵ якщо тільки будеш слухати голосу Господа, Бога твого, і намагатися виконувати всі заповіді ці, які я сьогодні заповідаю тобі; ⁶ бо Господь, Бог твій, благословить тебе, як Він говорив тобі, і ти будеш давати в борг багатьом народам, а сам не будеш брати в борг; і володарювати будеш над багатьма народами, а вони над тобою не будуть панувати. ⁷ Якщо ж буде в тебе убогий хто-небудь із братів твоїх, в одній із осель твоїх, на землі твоїй, яку Господь, Бог твій, дає тобі, то не озлоби серця твого і не стисни руки твоєї перед убогим братом твоїм, ⁸ але відкрий йому руку твою і дай йому в борг, дивлячись за його нестатком, у чому він має потребу; ⁹ бережися, щоб не ввійшла в серце твоє беззаконна думка: “наближається сьомий рік, рік прощення”, і щоб *від того* око твоє не зробилося немилостивим до убогого брата твого, і ти не відмовив йому; бо він заволає проти тебе до Господа, і буде на тобі [великий] гріх; ¹⁰ дай йому [і в борг дай йому, скільки він просить і скільки йому потрібно], і коли будеш давати йому, не повинно сумувати серце твоє, бо за те благословить тебе Господь, Бог твій, у всіх ділах твоїх і в усьому, що буде ро-

[21] Вих. 23, 19; 34, 26. [22] Лев. 27, 30. Чис. 18, 21. [23] Втор. 12, 7. Мф 21, 12. [25] Мф 21, 12. [26] Лев. 10, 9. Втор. 27, 7. [27] Чис. 18, 20, 24. [28] Лев. 27, 30. [29] Притч. 10, 24–25. 2 Кор. 9, 6.

Глава 15. [1] Вих. 21, 2. Лев. 25, 4. Єр. 34, 14. [4] Сир. 4, 1. [5] Втор. 28, 1–2. [6] Втор. 28, 11–12. [7] Вих. 22, 25. Лев. 25, 35. Мф 5, 42. [8] Мф 5, 42. [9] 2 Кор. 6, 15. [10] Мф 5, 42. Лк 6, 30.

битися твоїми руками; ¹¹ бо жебраки завжди будуть серед землі [твоеї]; тому я і повеліваю тобі: відкривай руку твою братові твоєму, бідному твоєму й убогому твоєму на землі твоїй. ¹² Якщо продасться тобі брат твій, єврей, або єврейка, то шість років повинен він бути рабом твоїм, а в сьомий рік відпусти його від себе на волю; ¹³ коли ж будеш відпускати його від себе на волю, не відпусти його з порожніми руками, ¹⁴ але дай йому від стад твоїх, від току твого і від точила твого: дай йому, чим благословив тебе Господь, Бог твій: ¹⁵ пам'ятай, що [і] ти був рабом у землі Єгипетській, і визволив тебе Господь, Бог твій, тому я сьогодні і заповідаю тобі це. ¹⁶ Якщо ж він скаже тобі: “не піду я від тебе, тому що я люблю тебе і дім твій”, тому що добре йому в тебе, ¹⁷ то візьми шило і проколи вухо його до дверей; і буде він рабом твоїм навіки. Так учини і з рабою твоєю. ¹⁸ Не вважай цього для себе тяжким, що ти повинен відпустити його від себе на волю, тому що він за шість років заробив тобі вдвічі проти платні найманця; і благословить тебе Господь, Бог твій, в усьому, що будеш робити.

¹⁹ Усе первородне чоловічої статі, що народиться від великої худоби твоєї і від дрібної худоби твоєї, присвячуй Господу, Богу твоєму: не працюй на первородному волі твоєму і не стрижи первородного з дрібної худоби твоєї; ²⁰ перед Господом, Богом твоїм, щорічно з'їдай це ти і родина твоя, на місці, яке обере Господь [Бог твій]; ²¹ якщо ж буде на ньому вада, кульгавість або сліпота [або] інша яка-небудь вада, то не принось його в жертву Господу, Богу твоєму, ²² але

в оселях твоїх їж його; нечистий, як і чистий, [можуть їсти,] як сарну і як оленя; ²³ тільки крові його не їжте: на землю виливай її, як воду.

16 Додержуй місяця Авива, і звершуй Пасху Господу, Богу твоєму, тому що в місяці Авиві вивів тебе Господь, Бог твій, з Єгипту вночі. ² І заколюй Пасху Господу, Богу твоєму, з дрібною і великою худоби на місці, яке обере Господь, щоб перебувало там ім'я Його. ³ Не їж з нею квасного; сім днів їж з нею опрісноки, хліби бідкування, бо ти з успіхом вийшов із землі Єгипетської, щоб ти пам'ятав день виходу свого з землі Єгипетської в усі дні життя твого; ⁴ не повинне знаходитися у тебе ніщо квасне в усьому наділі твоєму впродовж семи днів, і з м'яса, яке ти приніс у жертву ввечері в перший день, ніщо не повинне залишатися до ранку. ⁵ Не можеш ти заколоти Пасху в якій-небудь з осель твоїх, які Господь, Бог твій, дасть тобі; ⁶ але тільки на тім місці, яке обере Господь, Бог твій, щоб перебувало там ім'я Його, заколюй Пасху увечері при заході сонця, у той самий час, в який ти вийшов з Єгипту; ⁷ і спечи і з'їж на тім місці, яке обере Господь, Бог твій, а на другий день можеш повернутися і ввійти в намети твої. ⁸ Шість днів їж прісні хліби, а в сьомий день віддання свята Господу, Богу твоєму; не займайся працею.

⁹ Сім седмиць відрахуй собі; починай рахувати сім седмиць з того часу, як з'явиться серп на жнивях; ¹⁰ тоді звершуй свято седмиць Господу, Богу твоєму, за ревністю руки твоєї, скільки ти даси, дивлячись на те, чим благословить тебе Господь, Бог

[11] Мф 26, 11. [12] Вих. 21, 2. Єр. 34, 14. [13] Бут. 21, 14. 2 Пар. 28, 15. [16] Вих. 21, 5–6. [19] Вих. 13, 2; 22, 30. Чис. 3, 13. [20] Втор. 12, 11. [21] Лев. 22, 20. Сир. 35, 11. [22] Втор. 12, 15. [23] Лев. 3, 17; 17, 10. Втор. 12, 16, 23.

Глава 16. [1] Вих. 12, 18. Лев. 23, 5. Чис.

9, 2. [2] Вих. 12, 3. Чис. 28, 19. Втор. 12, 5. [3] Вих. 12, 14, 39. [4] Вих. 12, 10, 20. 2 Пар. 35, 1, 18. [6] Мк 14, 13–14. Лк 2, 41–42. Вих. 12, 6. [7] Вих. 12, 9. 2 Пар. 35, 13. [8] Вих. 12, 15. Лев. 23, 8. [9] Лев. 23, 15. Чис. 28, 26. Лк 6, 1. [10] Вих. 23, 6; 34, 22. Втор. 26, 2.

твій; ¹¹ і веселися перед Господом, Богом твоїм, ти, і син твій, і дочка твоя, і раб твій, і рабиня твоя, і левит, що в оселях твоїх, і прибулець, і сирота, і вдова, яка серед тебе, на місці, яке обере Господь, Бог твій, щоб перебувало там ім'я Його; ¹² пам'ятай, що ти був рабом у Єгипті, і дотримуй і виконуй постанови ці.

¹³ Свято кущів звершуй у себе сім днів, коли збереш з току твого і з точила твого; ¹⁴ і веселися у свято твоє ти, і син твій, і дочка твоя, і раб твій, і рабиня твоя, і левит, і прибулець, і сирота, і вдова, які в оселях твоїх; ¹⁵ сім днів святкуй Господу, Богу твоєму, на місці, яке обере Господь, Бог твій, [щоб прикликане було там ім'я Його]; бо благословить тебе Господь, Бог твій, у всіх здобутках твоїх, і в усякому ділі рук твоїх, і ти будеш тільки веселитися.

¹⁶ Тричі на рік уся чоловіча стать повинна з'являтися перед лице Господа, Бога твого, на місце, яке обере Він: у свято опрісноків, у свято седмиць і у свято кущів; і ніхто не повинен бути перед лицем Господа з порожніми руками, ¹⁷ але кожний з даром у руці своїй, дивлячись за благословенням Господа, Бога твого, яке Він дав тобі.

¹⁸ В усіх оселях твоїх, які Господь, Бог твій, дасть тобі, постав собі суддів і наглядачів за колінами твоїми, щоб вони судили народ судом праведним; ¹⁹ не викривляй закону, не дивися на особи і не бери дарунків, тому що дарунки засліплюють очі мудрих і перекручують справу правих; ²⁰ правди, правди шукай, щоб ти був живим і оволодів землею, яку Господь, Бог твій, дає тобі. ²¹ Не сади собі діброву з яких-небудь дерев біля жертовника Господа, Бога

твого, який ти зробиш собі, ²² і не став собі стовпа, що ненавидить Господь Бог твій.

17 Не принось у жертву Господу, Богу твоєму, вола, або вівці, на якій буде вада, або що-небудь недобре, бо це мерзота для Господа, Бога твого. ² Якщо знайдеться серед тебе в якій-небудь з осель твоїх, які Господь, Бог твій, дає тобі, чоловік або жінка, хто вчинить зло перед очима Господа, Бога твого, переступивши завіт Його, ³ і піде і буде служити іншим богам, і поклониться їм, або сонцю, або місяцю, або усьому воїнству небесному, чого я не повелів, ⁴ і тобі сповіщено буде, і ти почуєш, то ти добре розвідай; і якщо це дійсно правда, якщо вчинена мерзота ця в Ізраїлі, ⁵ то виведи чоловіка того, або жінку ту, які вчинили зло це, до воріт твоїх і побий їх камінням до смерті. ⁶ За словами двох свідків, або трьох свідків, повинен померти засуджений на смерть: не слід віддавати на смерть за словом одного свідка; ⁷ рука свідків повинна бути на ньому раніше за всіх, щоб убити його, потім рука всього народу; і так знищи зло із середовища свого. ⁸ Якщо з якої справи важко буде для тебе розсудити між кров'ю і кров'ю, між судом і судом, між побоями і побоями, і будуть незгодні думки біля воріт твоїх, то встань і піди на місце, яке обере Господь, Бог твій, [щоб прикликане було там ім'я Його,] ⁹ і прийди до священників левитів і до судді, який буде в ті дні, і запитай їх, і вони скажуть тобі, як розсудити; ¹⁰ і вчини за словом, яке вони скажуть тобі, на тім місці, яке обере Господь [Бог твій, щоб прикликане було там ім'я Його,] і постарайся виконати все, чого вони

[11] Неєм. 8, 10. [13] Вих. 23, 16. Лев 23, 34. 3 Цар. 8, 2. [14] Неєм. 8, 10. [16] Вих. 23, 17; 34, 23. Сир. 35, 4. [17] Тов. 4, 8. [18] 2 Пар. 19, 5. Прем. 6, 5. Пс. 81, 3. [19] Вих. 23, 8. Лев. 19, 15. Втор. 1, 17. Притч. 24, 23. Сир. 20, 29. Ін 7, 24. Як. 2, 1. [22] Лев. 26, 1.

Глава 17. [1] Лев. 22, 20. Втор. 15, 21. Мал. 1, 8, 13. [2] Втор. 13, 6–7. [3] Втор. 4, 19. Єр. 8, 2. [6] Втор. 19, 15. Мф 18, 16. Ін 8, 17. 2 Кор. 13, 1. Євр. 10, 28. [7] Втор. 13, 9. 1 Кор. 5, 13. [8] 2 Пар. 19, 10. [9] 2 Пар. 19, 8, 11. Мал. 2, 7. Мф 23, 3.

навчать тебе; ¹¹ за законом, якого навчать вони тебе, і за визначенням, яке вони скажуть тобі, вчини, і не ухилийся ні праворуч, ні ліворуч від того, що вони скажуть тобі. ¹² А хто вчинить так зухвало, що не послухає священника, який стоїть там на служінні перед Господом, Богом твоїм, або судді, [який буде в ті дні], той повинен умерти, – і так знищи зло від Ізраїля; ¹³ і весь народ почує й убоїться, і не будуть надалі чинити зухвало.

¹⁴ Коли ти прийдеш у землю, яку Господь, Бог твій, дає тобі, й оволодієш нею, і оселишся на ній, і скажеш: “поставлю я над собою царя, подібно до інших народів, що навколо мене”, ¹⁵ то постав над собою царя, якого обере Господь, Бог твій; із середовища братів твоїх постав над собою царя; не можеш поставити над собою [царем] іноземця, який не брат тобі. ¹⁶ Тільки щоб він не примножував собі коней і не повертав народ в Єгипет для примноження собі коней, бо Господь сказав вам: “не повертайся більше дорогою цією”; ¹⁷ і щоб не примножував собі дружин, щоб не розбестилося серце його, і щоб срібла і золота не множив собі надмірно. ¹⁸ Але коли він сяде на престолі царства свого, повинен переписати для себе список закону цього з книги, що знаходиться у священників левитів, ¹⁹ і нехай він буде в нього, і нехай він читає його в усі дні життя свого, щоб навчався боятися Господа, Бога свого, і намагався виконувати всі слова закону цього і постанови ці; ²⁰ щоб не гордувало серце його перед братами його, і щоб не ухилився він від закону ні праворуч, ні ліворуч, щоб довгі дні перебував на царстві своєму він і сини його серед Ізраїля.

18 Священникам левитам, усьому коліну Левіїному, не буде частини і наділу з Ізраїлем: вони повинні годуватися жертвами Господа і Його частиною; ² наділу ж не буде йому між братами його: Сам Господь наділ його, як говорив Він йому. ³ Ось, що повинно бути покладено священникам від народу, від тих, що приносять у жертву волів або овець: слід віддавати священникові плече, щелепи і шлунок; ⁴ також початки від хліба твого, вина твого і елею твого, і початки від вовни овець твоїх віддавай йому, ⁵ бо його обрав Господь Бог твій із усіх колін твоїх, щоб він стояв [перед Господом, Богом твоїм], служив [і благословляв] в ім'я Господа, сам і сини його в усі дні. ⁶ І якщо левит прийде з однієї з осель твоїх, з усієї землі [синів] Ізраїлевих, де він жив, і прийде за бажанням душі своєї на місце, яке обере Господь, ⁷ і буде служити в ім'я Господа Бога свого, як і всі брати його левити, які стоять там перед Господом, – ⁸ то нехай вони користуються однаковою частиною, зверх отриманого від продажу батьківського майна.

⁹ Коли ти ввійдеш у землю, яку дає тобі Господь Бог твій, тоді не навчися робити мерзоти, які чинили народи ці: ¹⁰ не повинен знаходитись у тебе той, хто проводить сина свого або дочку свою через вогонь, віщун, знахар, ворожка, чаклун, ¹¹ чорнокнижник, що викликає духів, чарівник і той, хто викликає померлих; ¹² бо мерзенний перед Господом усякий, хто робить це, і за ці ось мерзоти Господь Бог твій виганяє їх від лиця твого; ¹³ будь непорочним перед Господом Богом твоїм; ¹⁴ бо народи ці, яких ти виганяєш, слухають ворожбитів і віщу-

[11] Втор. 5, 32; 28, 14. [12] 3 Цар. 18, 26. [13] Втор. 13, 11; 19, 20. Рим. 13, 14. [14] 1 Цар. 8, 5. Ос. 13, 10. Діян. 13, 21. [16] 1 Цар. 10, 25. 3 Цар. 4, 26; 10, 28. [17] 2 Цар. 5, 13. [18] 3 Цар. 1, 13. [19] Пс. 118, 12, 24. Мф 5,

19. [20] Пс. 130, 2. Нав. 1, 7–8.

Глава 18. [1] Чис. 18, 20. Втор. 10, 9. 1 Кор. 9, 13. [4] Неем. 10, 37. Єз. 44, 30. [9] Лев. 18, 26. Втор. 12, 30. [11] Лев. 20, 27. 1 Цар. 28, 7.

нів, а тобі не те дав Господь Бог твій.¹⁵ Пророка із середовища твого, із братів твоїх, як мене, воздвигне тобі Господь Бог твій, – Його слухайте, –¹⁶ оскільки ти просив у Господа Бога твого при Хориві в день зібрання, говорячи: нехай не почую надалі голосу Господа Бога мого і вогню цього великого нехай не побачу більше, щоб мені не вмерти.¹⁷ І сказав мені Господь: добре те, що вони говорили [тобі];¹⁸ Я воздвигну їм Пророка із середовища братів їхніх, такого як ти, і вкладу слова Мої у вуста Його, і Він буде говорити їм усе, що Я повелю Йому;¹⁹ а хто не послухає слів Моїх, які [Пророк той] буде говорити Моїм ім'ям, з того Я стягну;²⁰ але пророка, який насмілиться говорити Моїм ім'ям те, чого Я не повелів йому говорити, і який буде говорити ім'ям богів інших, такого пророка віддайте на смерть.²¹ І якщо скажеш у серці своєму: “як ми впізнаємо слово, яке не Господь говорив?”²² Якщо пророк скаже ім'ям Господа, але слово те не збудеться і не сповниться, то не Господь говорив це слово, але говорив це пророк із зухвалости своєї, – не бійся його.

19 Коли Господь Бог твій знищить народи, землю яких дає тобі Господь Бог твій і ти вступиш у спадщину після них, і оселишся в містах їх і домах їх,² тоді відокрем собі три міста серед землі твоєї, яку Господь Бог твій дає тобі у володіння;³ влаштуй собі дорогу і розділи на три частини всю землю твою, яку Господь Бог твій дає тобі в наділ; вони будуть служити притулком всякому вбивці.⁴ І ось який убивця може тікати туди і залишитися живим: хто уб'є ближнього свого без наміру, не будши ворогом йому вчора і

третього дня;⁵ хто піде з ближнім своїм у ліс рубати дрова, і розмахнеться рука його із сокирою, щоб зрубати дерево, і зіскочить залізо із сокирища і попаде у ближнього, і він помре, – такий нехай утече в одне із міст тих, щоб залишитися живим,⁶ щоб месник за кров у гарячковості серця свого не погнався за вбивцею і не наздогнав його, якщо далекою буде дорога, і не вбив його, в той час як він не підлягає засудженню на смерть, бо не був ворогом йому вчора і третього дня;⁷ тому я і дав тобі повеління, говорячи: відокрем собі три міста.⁸ Коли ж Господь Бог твій розширить межі твої, як Він клявся батькам твоїм, і дасть тобі всю землю, яку Він обіцяв дати батькам твоїм,⁹ якщо ти будеш намагатися виконувати всі ці заповіді, які я заповідаю тобі сьогодні, любити Господа Бога твого і ходити путями Його в усі дні, – тоді до цих трьох міст додай ще три міста,¹⁰ щоб не проливалася кров невинного серед землі твоєї, яку Господь Бог твій дає тобі в наділ, і щоб не було на тобі [провини] крові.¹¹ Але якщо хто [в тебе] буде ворогом ближньому своєму і буде підстерігати його, і повстане на нього й уб'є його до смерти, і втече в одне з міст тих,¹² то старійшини міста його повинні послати, щоб узяти його звідти і віддати його в руки месника за кров, щоб він помер;¹³ нехай не щадить його око твое; змий з Ізраїля кров невинного, і буде тобі добре.

¹⁴ Не порушуй межі ближнього твого, яку покляли предки в наділі твоєму, що дістався тобі на землі, яку Господь Бог твій дає тобі у володіння.

¹⁵ Недостатньо одного свідка проти кого-небудь у якій-небудь прови-

[15] Діян. 3, 22; 7, 37. [16] Вих. 20, 19. Євр. 12, 18–20. [18] Ін 1, 45; 6, 14. [19] 4 Цар. 2, 24. Ін 12, 48. [20] Втор. 13, 5. Єр. 14, 14. [21] Єр. 23, 31. [22] Єр. 28, 9.

Глава 19. [2] Вих. 21, 13. Чис. 35, 10–11. Втор. 4, 41. Нав. 20, 2. [4] Чис. 35, 22. [6]

Чис. 35, 12. [7] Нав. 20, 7. [8] Бут. 28, 14. Втор. 12, 20. [9] Нав. 20, 8. [11] Чис. 35, 20. [12] Чис. 35, 19, 21. 2 Цар. 14, 7. [13] Втор. 13, 8. 3 Цар. 2, 31. [14] Втор. 27, 17. Притч. 22, 28. Ос. 5, 10. [15] Чис. 35, 30. Втор. 17, 6. Мф. 18, 16. Ін 8, 17. 2 Кор. 13, 1. Євр. 10, 28.

ні й у якому-небудь злочині й у якому-небудь гріху, яким він згрішить: за словами двох свідків, або за словами трьох свідків відбудеться [усяка] справа. ¹⁶ Якщо виступить проти кого свідок несправедливий, звинувачуючи його в злочині, ¹⁷ то нехай стануть обидва ці чоловіки, у яких тяжба, перед Господом, перед священиками і перед суддями, які будуть у ті дні; ¹⁸ судді повинні добре дослідити, і якщо свідок той свідок неправдивий, неправдиво доніс на брата свого, ¹⁹ то зроби йому те, що він замислив зробити братові своєму; і так знищи зло із середовища свого; ²⁰ й інші почують, і убояться, і не стануть надалі чинити таке зло серед тебе; ²¹ нехай не пощадить [його] око твоє: душу за душу, око за око, зуб за зуб, руку за руку, ногу за ногу. [Яку хто зробить шкоду ближньому своєму, так слід відплатити йому.]

20 Коли ти вийдеш на війну проти ворога твого і побачиш копей і колісниці [і] народу більше, ніж у тебе, то не бійся їх, бо з тобою Господь Бог твій, Який вивів тебе з землі Єгипетської. ² Коли ж приступає до бою, тоді нехай підійде священик, і говорить народу, ³ і скаже йому: слухай, Ізраїлю! ви сьогодні вступаєте в бій з ворогами вашими, нехай не ослабне серце ваше, не бійтеся, не бентежтеся і не жахайтеся їх, ⁴ бо Господь Бог ваш іде з вами, щоб воювати за вас з ворогами вашими [і] спасти вас. ⁵ Наглядачі ж нехай оголосять народу, говорячи: хто побудував новий дім і не оновив його, той нехай іде і повернеться в дім свій, щоб не помер у бою, й інший не оновив його; ⁶ і хто насадив виноградник і не користувався ним, той нехай йде і повернеться в дім свій, щоб не вмер в бою, й інший не скористався їм; ⁷ і хто заручився з жінкою і

не взяв її, той нехай іде і повернеться в дім свій, щоб не вмер у бою, й інший не взяв її. ⁸ І ще оголосять наглядачі народу, і скажуть: хто боязкий і легкодухий, той нехай іде і повернеться в дім свій, щоб він не зробив боязкими серця братів його, як його серце. ⁹ Коли наглядачі скажуть усе це народу, тоді слід поставити військових начальників вождями народу.

¹⁰ Коли підійдеш до міста, щоб завоювати його, запропонуй йому мир; ¹¹ якщо воно погодиться на мир з тобою і відчинить тобі *ворота*, то весь народ, що знаходиться в ньому, буде платити тобі данину і служити тобі; ¹² якщо ж воно не погодиться на мир з тобою і буде вести з тобою війну, то обложи його, ¹³ і коли Господь Бог твій віддасть його в руки твої, врази у ньому всю чоловічу стать вістрям меча; ¹⁴ тільки жінок і дітей і худобу й усе, що в місті, всю здобич його візьми собі і користуйся здобиччю ворогів твоїх, яких віддав тобі Господь Бог твій; ¹⁵ так чини з усіма містами, які від тебе дуже далеко, які не з числа міст народів цих. ¹⁶ А в містах цих народів, які Господь Бог твій дає тобі у володіння, не залишай у живих жодної душі, ¹⁷ але піддай їх прокляттям: хеттеїв і аморреїв, і хананеїв, і ферезеїв, і евеїв, і ієвусеїв, [і гергесеїв,] як повелів тобі Господь Бог твій, ¹⁸ щоб вони не навчили вас чинити такі самі мерзоти, які вони робили для богів своїх, і щоб ви не грішили перед Господом Богом вашим. ¹⁹ Якщо довгий час будеш тримати в облозі [яке-небудь] місто, щоб завоювати його і взяти його, то не пошкоджуй дерев його, від яких можна годуватися, і не спустошуй околиць, тому що дерево на полі не людина, щоб могло піти від тебе в

[17] Втор. 17, 9. [19] Притч. 19, 5. 1 Кор. 5, 13. [20] Втор. 13, 11; 17, 13. [21] Вих. 21, 24. Лев. 24, 20. Мф 5, 38.

Глава 20. [2] Чис. 31, 6. [5] 1 Мак. 3, 56.

[6] Лев. 19, 23. Втор. 28, 30. [7] Втор. 24, 5. [8] Суд. 7, 3. [10] Чис. 21, 21. [13] Чис. 31, 7. 3 Цар. 11, 16. [14] Чис. 31, 27. [17] Втор. 7, 1–2. Нав. 6, 17. [19] Суд. 2, 17.

укріплення; ²⁰ тільки ті дерева, про які ти знаєш, що вони нічого не приносять для їжі, можеш псувати і рубати, і будувати укріплення проти міста, що веде з тобою війну, доки не підкорюєш його.

21 Якщо в землі, яку Господь Бог твій дає тобі у володіння, знайдений буде вбитий, що лежить на полі, і невідомо, хто вбив його, ² то нехай вийдуть старійшини твої і судді твої і виміряють відстань до міст, які навколо вбитого; ³ і старійшини міста того, яке буде найближчим до вбитого, нехай візьмуть телицю, на якій не працювали, [і] яка не носила ярма, ⁴ і нехай старійшини того міста відведуть цю телицю в дику долину, що не орана і не засіяна, і заколють там телицю в долині; ⁵ і прийдуть священики, сини Левіїні [тому що їх обрав Господь Бог твій служити йому і благословляти ім'ям Господа, і за словом їхнім слід вирішити всяку спірну справу і всяку заподіяну шкоду,] ⁶ й усі старійшини міста того, найближчі до вбитого, нехай обмиють руки свої над [головою] телиці, зарізаної в долині, ⁷ і оголосять і скажуть: руки наші не пролили крові цієї, і очі наші не бачили; ⁸ очисти народ Твій, Ізраїля, який Ти, Господи, визволив [із землі Єгипетської], і не постав народу Твоєму, Ізраїлю, невинної крові. І вони очистяться від крові. ⁹ Так повинен ти змивати у себе кров невинного, якщо хочеш робити [добре і] справедливо перед очима Господа [Бога твого].

¹⁰ Коли вийдеш на війну проти ворогів твоїх, і Господь Бог твій віддасть їх у руки твої, і візьмеш їх у полон, ¹¹ і побачиш між полоненими жінку, красиву на вигляд, і полюбиш її, і захочеш узяти її собі за дружину, ¹² то приведи її в дім свій, і нехай вона обстриже голову свою

й обріже нігті свої, ¹³ і зніме з себе полоненичий одяг свій, і живе в домі твоєму, й оплакує батька свого і матір свою впродовж місяця; і після того ти можеш увійти до неї і стати її чоловіком, і вона буде твоєю дружиною; ¹⁴ якщо ж вона потім не сподобається тобі, то відпусти її, куди вона захоче, але не продавай її за срібло і не повертай її в рабство, тому що ти смирив її.

¹⁵ Якщо в кого будуть дві дружини – одна улюблена, а інша нелюба, і як улюблена, так і нелюба народять йому синів, і первістком буде син нелюбої, – ¹⁶ то, при розділі синам своїм майна свого, він не може синові дружини улюбленої дати першість перед первородним сином нелюбої; ¹⁷ але первістком повинен визнати сина нелюбої [і] дати йому подвійну частину з усього, що в нього знайдеться, тому що він є початок сили його; йому належить право первородства.

¹⁸ Якщо в кого буде син буйний і непокірливий, який не підкорюється голосу батька свого і голосу матері своєї, і вони карали його, але він не слухав їх, – ¹⁹ то батько його і матір його нехай візьмуть його і приведуть його до старійшин міста свого і до воріт свого місцеперебування ²⁰ і скажуть старійшинам міста свого: “цей син наш буйний і непокірливий, не слухає слів наших, марнотратник і п'яниця”; ²¹ тоді всі жителі міста його нехай поб'ють його камінням до смерті; і так знищи зло із середовища свого, і всі ізраїльтяни почують і убояться.

²² Якщо в кому знайдеться злочин, гідний смерті, і він буде умертвлений, і ти повісиш його на дереві, ²³ то тіло його не повинно ночувати на дереві, але поховай його в той самий день, тому що проклятий перед Бо-

[20] Єр. 6, 6.

Глава 21. [5] Втор. 10, 8; 17, 8–9. [6] Пс. 25, 6. Мф 27, 24. [11] Вих. 34, 16. Втор. 7, 3. [14] Мал. 2, 16. Мф 19, 8. Втор. 24, 1. [15]

Бут. 29, 30. 1 Цар. 1, 5–6. [17] Бут. 49, 3. 4 Цар. 2, 9. [18] Втор. 13, 6, 8. [21] Втор. 13, 11; 17, 13; 19, 19–20. 1 Кор. 5, 13. [23] Гал. 3, 13.

гом [усякий] повішений [на дереві], і не оскверняй землі твоєї, яку Господь Бог твій дає тобі в наділ.

22 Коли побачиш вола брата твого або вівцю його заблукалих, не залишай їх, але поверни їх братові твоєму; ² якщо ж не близько буде від тебе брат твій, або ти не знаєш його, то забори їх у дім свій, і нехай вони будуть у тебе, доки брат твій не буде шукати їх, і тоді поверни йому їх; ³ так чини і з ослом його, так чини з одягом його, так чини з усякою загубленою річчю брата твого, яка буде ним загублена і яку ти знайдеш; не можна тобі ухилитися від цього. ⁴ Коли побачиш осла брата твого або вола його, що впали на дорозі, не залишай їх, але підними їх з ним разом.

⁵ На жінці не повинно бути чоловічого одягу, і чоловік не повинен вдягатися в жіноче вбрання, бо мерзенний перед Господом Богом твоїм усякий, що робить це.

⁶ Якщо трапиться тобі на дорозі пташине гніздо на якому-небудь дереві або на землі, з пташенятами або яйцями, і мати сидить на пташенятах або на яйцях, то не бери матері разом з дітьми: ⁷ матір пусти, а дітей візьми собі, щоб тобі було добре, і щоб продовжилися дні твої.

⁸ Якщо будеш будувати новий дім, то зроби поручні біля покрівлі твоєї, щоб не навести тобі крові на дім твій, коли хто-небудь упаде з нього.

⁹ Не засівай виноградника свого двома родами насіння, щоб не зробити тобі заклятим збору насіння, яке ти посієш разом із плодами виноградника [свого]. ¹⁰ Не ори на волі й ослі разом. ¹¹ Не вдягай одягу, зробленого з різних речовин, з вовни і льону разом. ¹² Зроби собі китиці на чотирьох кутах покривала твого, яким ти покриваєшся.

¹³ Якщо хто візьме дружину, і ввійде до неї, і зненавидить її, ¹⁴ і буде зводити на неї порочні справи, і пустить про неї недобру чутку, і скаже: “я взяв цю дружину, і ввійшов до неї, і не знайшов у неї дівоцтва”, ¹⁵ то батько дівчини і матір її нехай візьмуть і винесуть ознаки дівоцтва дівчини до старійшин міста, до воріт; ¹⁶ і батько дівчини скаже старійшинам: дочку мою я віддав за дружину цьому чоловіку, і [нині] він зненавидів її, ¹⁷ і ось, він зводить [на неї] порочні діла, говорячи: “я не знайшов у дочки твоєї дівоцтва”; але ось ознаки дівоцтва дочки твоєї. І розстелять одяг перед старійшинами міста. ¹⁸ Тоді старійшини того міста нехай візьмуть чоловіка і покарають його, ¹⁹ і накладуть на нього сто сиклів срібла пені і віддадуть батькові дівчини за те, що він пустив недобрі чутки про дівчину ізраїльську; вона ж нехай залишиться його дружиною, і він не може розлучитися з нею усе життя своє. ²⁰ Якщо ж сказане буде правдою, і не знайдеться дівоцтва у дівчини, ²¹ то дівчину нехай приведуть до дверей дому батька її, і жителі міста її поб'ють її камінням до смерті, бо вона збрала соромітну справу серед Ізраїля, блудодіючи у домі батька свого; і так знищи зло із середовища свого. ²² Якщо буде знайдений хтось, що лежить з жінкою заміжною, то слід віддати на смерть обох: і чоловіка, що лежав із жінкою, і жінку; і так знищи зло в Ізраїлі. ²³ Якщо буде молода дівчина заручена з чоловіком, і хто-небудь зустріне її з нею в місті і ляже з нею, ²⁴ то обох їх приведуть до воріт того міста, і побийте їх камінням до смерті: дівчину за те, що вона не кричала в місті, а чоловіка за те, що він осквернив дружину ближнього свого; і так знищи зло із середовища

Глава 22. [1] Вих. 23, 4. [4] Мф 12, 11. Лк 14, 5. [6] Притч. 12, 10. [8] Суд. 16, 27. [9] Лев. 19, 19. [11] Лев. 19, 19. [12] Чис. 15, 38.

Мф 23, 5. [21] Бут. 34, 7. Нав. 7, 15. 1 Кор. 5, 13. [22] Лев. 20, 10. Ін 8, 4–5. [24] 1 Кор. 5, 13.

свого. ²⁵ Якщо ж хто в полі зустрі-
неться з дівчиною зарученою і, схо-
пивши її, ляже з нею, то слід віддати
на смерть тільки чоловіка, що лежав
з нею, ²⁶ а дівчині нічого не роби; на
дівчині немає злочину смертного: бо
це те саме, як якби хто повстав на
ближнього свого й убив його; ²⁷ бо він
зустрівся з нею в полі, і хоча дівчи-
на заручена кричала, але нікому було
врятувати її. ²⁸ Якщо хто-небудь зу-
стрінеться з дівчиною незарученою,
і схопить її і ляже з нею, і застануть
їх, ²⁹ то той, що лежав з нею, повин-
нен дати батькові дівчини п'ятдесят
[сиклів] срібла, а вона нехай буде
його дружиною, тому що він знечес-
тив її; все життя своє він не може
розлучитися з нею.

³⁰ Ніхто не повинен брати дружи-
ни батька свого і відкривати край
одягу батька свого.

23 У кого роздавлені ятра або
відрізаний дітородний член,
той не може ввійти в громаду Господ-
ню. ² Син блудниці не може ввійти в
громаду Господню, і десяте поколін-
ня його не може ввійти в громаду
Господню. ³ Аммонитянин і моавитя-
нин не може ввійти в громаду Господ-
ню, і десяте покоління їхнє не може
ввійти в громаду Господню повіки,
⁴ тому що вони не зустріли вас із хлі-
бом і водою на шляху, коли ви йшли
з Єгипту, і тому що вони найняли
проти тебе Валаама, сина Веорово-
го, з Пефора Месопотамського, щоб
проклясти тебе; ⁵ але Господь, Бог
твій, не захотів слухати Валаама і
обернув Господь Бог твій прокляття
його на благословення тобі, бо Гос-
подь Бог твій любить тебе. ⁶ Не ба-
жай їм миру і благополуччя в усі дні
твої, повіки. ⁷ Не гребуй ідумеянином,
бо він брат твій; не гребуй єгиптяни-
ном, бо ти був прибульцем у землі
його; ⁸ діти, які в них народяться, у

третьому поколінні можуть увійти в
громаду Господню.

⁹ Коли підеш у похід проти воро-
гів твоїх, бережися всього злого.
¹⁰ Якщо в тебе буде хто нечистий від
того, що трапилося [з ним] уночі, то
він повинен вийти геть зі стану і не
входити в стан, ¹¹ а коли настане ве-
чір, повинен омити [тіло своє] во-
дою, і після заходу сонця може вві-
йти у стан. ¹² У тебе повинно бути
місце поза станом, куди ти міг би
виходити; ¹³ крім зброї твоєї, повин-
на бути у тебе лопатка; і коли бу-
деш сидати поза станом, викопай
нею [яму] і знову зарий [нею] випо-
роження твоє; ¹⁴ тому що Господь
Бог твій ходить серед стану твого,
щоб визволяти тебе і віддавати во-
рогів твоїх [у руки твої], а тому стан
твій повинен бути святий, щоб Він
не побачив у тебе чого соромітного і
не відступив від тебе.

¹⁵ Не видавай раба господареві
його, коли він прибіжить до тебе від
господаря свого; ¹⁶ нехай він у тебе
живе, серед вас [нехай він живе] на
місці, яке він обере в якій-небудь з
осель твоїх, де йому сподобається;
не пригноблюй його.

¹⁷ Не повинно бути блудниці се-
ред дочок Ізраїлевих і не повинно
бути блудника серед синів Ізраїле-
вих. ¹⁸ Не внось платні блудниці і
ціни пса в дім Господа Бога твого ні
за якою обітницею, тому що те й
інше є мерзота перед Господом Бо-
гом твоїм.

¹⁹ Не віддавай у рист братові тво-
єму ні срібла, ні хліба, ні чого-не-
будь іншого, що можна віддавати в
рист; ²⁰ іноземцеві віддавай у рист, а
братові своєму не віддавай у рист,
щоб Господь Бог твій благословив
тебе в усьому, що робиться руками
твоїми, на землі, в яку ти йдеш, щоб
оволодіти нею.

[26] Втор. 21, 22. [28] Вих. 22, 16. [30] Бут. 35, 22. Лев. 18, 8. Єз. 22, 10.

Глава 23. [2] Суд. 11, 1. [3] Неєм. 13, 1. [4] Чис. 22, 5. [5] Чис. 22, 12. [7] Бут. 25, 25.

Чис. 20, 14. [10] Лев. 15, 16. [14] Лев. 26, 12. [16] Вих. 22, 21. [17] Чис. 25, 8, 11. 3 Цар. 3, 16. [19] Пс. 14, 5. [20] Втор. 15, 3.

²¹ Якщо даси обітницю Господу Богу твоєму, негайно виконай її, бо Господь Бог твій стягне її з тебе, і на тобі буде гріх; ²² якщо ж ти не дав обітниці, то не буде на тобі гріха. ²³ Що вийшло з уст твоїх, дотримуй і виконуй так, як обіцяв ти Господу Богу твоєму добровільне приношення, про яке сказав ти вустами своїми.

²⁴ Коли ввійдеш у виноградник ближнього твого, можеш їсти ягоди досита, скільки хоче душа твоя, а в посудину твою не клади. ²⁵ Коли прийдеш на жниво ближнього твого, зривай колосся руками твоїми, але серпа не занось на жниво ближнього твого.

24 Якщо хто візьме дружину і стане її чоловіком, і вона не знайде благовоління в очах його, тому що він знаходить у ній що-небудь огидне, і напише їй розвідний лист, і дасть їй у руки, і відпустить її з дому свого, ² і вона вийде з дому його, піде, і вийде за іншого чоловіка, ³ але і цей останній чоловік зненавидить її і напише їй розвідний лист, і дасть їй у руки, і відпустить її з дому свого, або помре цей останній чоловік її, який взяв її собі за дружину, – ⁴ то не може перший її чоловік, який відпустив її, знову взяти її собі за дружину після того, як вона осквернена, тому що це є мерзота перед Господом [Богом твоїм], і не ганьби землі, яку Господь Бог твій дає тобі в наділ.

⁵ Якщо хто взяв дружину недавно, то нехай не йде на війну, і нічого не слід покладати на нього; нехай він залишається вільний у домі своєму впродовж одного року і звеселяє дружину свою, яку взяв.

⁶ Ніхто не повинен брати в заставу верхнього і нижнього жорна, бо такий бере у заставу душу.

⁷ Якщо знайдуть кого, що він украв кого-небудь із братів своїх, із синів Ізраїлевих, і поневолив його, і продав його, то такого злодія слід віддати на смерть; і так знищи зло із середовища свого.

⁸ Дивись, у хворобі прокази ретельно дотримуй і виконуй весь [закон], якого навчать вас священики левити; ретельно виконуйте, що я повелів їм; ⁹ пам'ятай, що Господь Бог твій зробив з Маріам на шляху, коли ви йшли з Єгипту.

¹⁰ Якщо ти ближньому твоєму даси що-небудь у борг, то не ходи до нього в дім, щоб взяти в нього заставу, ¹¹ постій на вулиці, а той, якому ти дав у борг, винесе тобі заставу свою на вулицю; ¹² якщо ж він буде людиною бідною, то ти не лягай спати, маючи [у себе] заставу його: ¹³ поверни йому заставу до заходу сонця, щоб він ліг спати в одязі своєму і благословив тебе, – і поставиться тобі це в праведність перед Господом Богом твоїм. ¹⁴ Не кривдь наймита, бідного й убогого, із братів твоїх або з прибульців твоїх, які на землі твоїй, у оселях твоїх; ¹⁵ у той самий день віддай платню його, щоб сонце не зайшло раніше того, бо він бідний, і чекає на неї душа його; щоб він не заволав на тебе до Господа, і не було на тобі гріха.

¹⁶ Батьки не повинні бути карані смертю за дітей, і діти не повинні бути карані смертю за батьків; кожен повинен бути караним смертю за свій злочин.

¹⁷ Не суди несправедливо прибульця, сироту [і вдову], і у вдови не бери одяг у заставу; ¹⁸ пам'ятай, що і ти був рабом у Єгипті, і Господь [Бог твій] звільнив тебе звідти: тому я і повелюю тобі робити це.

¹⁹ Коли будеш жати на полі твоєму, і забудеш сніп на полі, то не по-

[21] Чис. 30, 3. Еккл. 5, 3. [25] Мф 12, 1. Мк 2, 23. Лк 6, 1.

Глава 24. [1] Мф 5, 31; 19, 7–8. Мк 10, 4. Лк 16, 18. 1 Кор. 7, 10. [4] Єр. 3, 1. [5] Втор. 20, 7. [7] Вих. 21, 16. 1 Тим. 1, 10. 1 Кор. 5,

13. [8] Лев. 13, 8; 14, 3. [9] Чис. 12, 10. [12] Ам. 2, 8. [13] Вих. 22, 26. Єз. 33, 15. [14] Лев. 19, 13. Тов. 4, 14. Сир. 34, 22. [16] 4 Цар. 14, 6. 2 Пар. 25, 4. Єз. 18, 20. [17] Вих. 22, 21. Лев. 19, 33. Пс. 81, 3. [19] Лев. 23, 22.

вертайся взяти його; нехай він залишається прибульцеві, [убоному,] сироті і вдові, щоб Господь Бог твій благословив тебе в усіх справах рук твоїх. ²⁰ Коли будеш оббивати маслину твою, то не переглядай за собою гілок: нехай залишається прибульцеві, сироті і вдові. [І пам'ятай, що ти був рабом у землі Єгипетській: тому я і повеліваю тобі робити це.] ²¹ Коли будеш знімати плоди у винограднику твоєму, не збирай залишків за собою: нехай залишаються прибульцеві, сироті і вдові; ²² і пам'ятай, що ти був рабом у землі Єгипетській: тому я і повеліваю тобі робити це.

25 Якщо буде тяжба між людьми, то нехай приведуть їх на суд і розсудять їх, правого нехай виправдають, а винного засудять; ² і якщо винний буде заслуговувати на побої, то суддя нехай накаже покласти його і бити при собі, дивлячись за провиною його, за рахунком; ³ сорок ударів можна дати йому, але не більше, щоб від багатьох ударів брат твій не був спотворений перед очима твоїми.

⁴ Не закривай рота воліві, коли він молотить.

⁵ Якщо брати живуть разом і один з них помре, не маючи в себе сина, то дружина померлого не повинна виходити на сторону за чоловіка чужого, але дівер її повинен увійти до неї і взяти її собі за дружину, і жити з нею, – ⁶ і первісток, якого вона народить, залишиться з ім'ям брата його померлого, щоб ім'я його не стерлося в Ізраїлі. ⁷ Якщо ж він не захоче взяти невістку свою, то невістка його піде до воріт, до старійшин, і скаже: “дівер мій відмовляється відновити ім'я брата свого в Ізраїлі, не хоче одружитися зі мною”; ⁸ тоді старійшини міста його

повинні покликати його й умовляти його, і якщо він стане і скаже: “не хочу взяти її”, ⁹ тоді невістка його нехай підійде до нього на очах старійшин, і зніме чобіт його з ноги його, і плюне в лице його, і скаже: “так чинять з людиною, яка не творить дому братові своєму [в Ізраїля]”; ¹⁰ і наречуть йому ім'я в Ізраїлі: дім роззутого.

¹¹ Коли б'ються між собою чоловіки, і дружина одного [з них] підійде, щоб відняти чоловіка свого з рук того, хто б'є його, і, простягнувши руку свою, схопить його за срамний член, ¹² то відсічи руку її: нехай не пощадить [її] око твоє.

¹³ У торбі твоїй не повинно бути подвійних гир, великих і менших; ¹⁴ у домі твоєму не повинно бути подвійної ефи, великої і меншої; ¹⁵ гиря в тебе повинна бути точна і правильна, і ефа в тебе повинна бути точна і правильна, щоб продовжилися дні твої на землі, яку Господь Бог твій дає тобі [в наділ]; ¹⁶ бо мерзенний перед Господом Богом твоїм усякий, хто робить неправду. ¹⁷ Пам'ятай, як чинив з тобою Амалік на путі, коли ви вийшли з Єгипту: ¹⁸ як він зустрів тебе на путі, і побив позаду тебе всіх ослаблих, коли ти втомився і знесилився, і не побоявся він Бога; ¹⁹ отже, коли Господь Бог твій заспокоїть тебе від усіх ворогів твоїх з усіх боків, на землі, яку Господь Бог твій дає тобі в наділ, щоб оволодіти нею, зглядь пам'ять Амаліка з піднебесної; не забудь.

26 Коли ти прийдеш у землю, яку Господь Бог твій дає тобі в наділ, і оволодієш нею, і оселишся на ній, ² то візьми початки усіх плодів землі, які ти одержиш від землі твоєї, яку Господь Бог твій дає тобі, і поклади в кошик, і піди на те місце, яке Господь Бог твій оберє, щоб

Глава 25 [1] Притч. 17, 15. [3] 2 Кор. 11, 24. [4] 1 Кор. 9, 9. 1 Тим. 5, 18. Сир. 7, 24. [5] Мф 22, 24. Мк 12, 19. Лк 20, 28. [7] Руф. 4, 4. [9] Руф. 4, 7. [12] Втор. 13, 8. [13] Лев. 19, 36.

Притч. 20, 10, 23. Єз. 45, 10. [15] Лев. 19, 36. Втор. 4, 40. [16] Втор. 17, 1. [17] Вих. 17, 8. [18] Нав. 10, 19. [19] 1 Цар. 15, 3. Вих. 17, 14. Глава 26. [2] Вих. 23, 19; 34, 26.

перебувало там ім'я Його; ³ і прийди до священника, який буде в ті дні, і скажи йому: сьогодні сповідаю перед Господом Богом твоїм, що я ввійшов у ту землю, яку Господь клявся батькам нашим дати нам. ⁴ Священик візьме кошик з руки твоєї і поставить його перед жертвником Господа Бога твого. ⁵ Ти ж відповідай і скажи перед Господом Богом твоїм: батько мій був подорожнім арамеянином, і пішов у Єгипет і оселився там з деякими людьми, і народився там від нього народ великий, сильний і численний; ⁶ але єгиптяни зле поводитися з нами, і пригнобляли нас, і накладали на нас тяжкі роботи; ⁷ і заволали ми до Господа Бога батьків наших, і почув Господь крик наш і побачив біду нашу, працю нашу і пригноблення наше; ⁸ і вивів нас Господь з Єгипту [Сам кріпкістю Своєю великою і] рукою сильною і могутністю, великим жахом, знаменнями і чудесами, ⁹ і привів нас на місце це, і дав нам землю цю, землю, в якій тече молоко і мед; ¹⁰ отже, ось, я приніс початки плодів від землі, яку Ти, Господи, дав мені, [від землі, де тече молоко і мед]. І постав це перед Господом Богом твоїм, і поклонися перед Господом Богом твоїм, ¹¹ і веселися за всі блага, що Господь Бог твій дав тобі і дому твоему, ти і левит і прибулець, що буде в тебе. ¹² Коли ти відокремиш усі десятини здобутків [землі] твоєї на третій рік, рік десятин, і віддаси левитові, прибульцеві, сироті і вдові, щоб вони їли в оселях твоїх і насичувалися, ¹³ тоді скажи перед Господом Богом твоїм: я відібрав від дому [мого] святиню і віддав її левитові, прибульцеві, сироті і вдові, за всіма повеліннями Твоїми, які Ти заповів мені: я не

переступив заповідей Твоїх і не забув; ¹⁴ я не їв від неї в печалі моїй, і не відокремлював її в нечистоті, і не давав з неї для мертвого; я корився гласу Господа Бога мого, виконав усе, що Ти заповів мені; ¹⁵ споглянь від святої оселі Твоєї, з небес, і благослови народ Твій, Ізраїля, і землю, яку Ти дав нам – тому що Ти клявся батькам нашим [дати нам] землю, в якій тече молоко і мед. ¹⁶ У день цей Господь Бог твій заповідає тобі виконувати [усі] постанови ці і закони: дотримуй і виконуй їх від усього серця твого і від усієї душі твоєї. ¹⁷ Господу сказав ти нині, що Він буде твоїм Богом, і що ти будеш ходити путями Його і зберігати постанови Його і заповіді Його і закони Його, і слухати голос Його; ¹⁸ і Господь обіцяв тобі нині, що ти будеш власним Його народом, як Він говорив тобі, якщо ти будеш зберігати всі заповіді Його, ¹⁹ і що Він поставить тебе вище за всі народи, які Він створив, у честі, славі і красі, і що ти будеш святим народом у Господа Бога твого, як Він говорив.

27 І заповів Мойсей і старійшини [синів] Ізраїлевих народу, говорячи: виконуйте всі заповіді, які заповідаю вам нині. ² І коли перейдете за Йордан, у землю, яку Господь Бог твій дає тобі, тоді постав собі великі камені й обмаж їх вапном; ³ і напиши на [каменях] цих усі слова закону цього, коли перейдеш [Йордан], щоб вступити в землю, яку Господь Бог твій дає тобі, в землю, де тече молоко і мед, як говорив тобі Господь Бог батьків твоїх. ⁴ Коли перейдете Йордан, поставте камені ті, як я повеліваю вам сьогодні, на горі Гевал, і обмажте їх вапном; ⁵ і влаштуй там жертвник Господу Богу твоему, жертвник з каменів, не під-

[5] Бут. 31, 5. 23, 29; 46, 5. Вих. 12, 37. [6] Вих. 1, 11. [7] Вих. 2, 23–24. [8] Вих. 12, 51. [9] Вих. 3, 8; 13, 5. [10] Втор. 14, 22. [11] Втор. 16, 14. [12] Лев. 27, 30. [13] Втор. 14, 27. [14] Єр. 16, 7. Єз. 24, 17. [15] Іс. 63, 15.

Вар. 2, 16. [16] Втор. 6, 5. [17] Втор. 5, 31. [18] Втор. 7, 6; 14, 2. [19] Втор. 4, 7; 28, 1. Єр. 13, 11.

Глава 27. [2] Нав. 3, 17. [3] Нав. 8, 32. Вих. 3, 8. Втор. 26, 9. [5] Вих. 20, 25. Нав. 8, 31.

німаючи на них заліза; ⁶ з каменів цільних влаштуй жертovníк Господа Бога твого, і принось на ньому всепалення Господу Богу твоєму, ⁷ і принось жертви мирні, і їж [і насичуйся] там, і веселися перед Господом Богом твоїм; ⁸ і напиши на каменях [цих] усі слова закону цього дуже виразно.

⁹ І сказав Мойсей і священники левити всьому Ізраїлю, говорячи: будь уважним і слухай, Ізраїлю: у день цей ти став народом Господа Бога твого; ¹⁰ отже, слухай голос Господа Бога твого і виконуй [усі] заповіді Його і постанови Його, які заповідаю тобі сьогодні. ¹¹ І заповів Мойсей народу в день той, говорячи: ¹² ці повинні стати на горі Гаризим, щоб благословляти народ, коли перейдете Йордан: Симеон, Левій, Іуда, Іссахар, Йосиф і Веніамін; ¹³ а ці повинні стати на горі Гевал, щоб вимовляти прокляття: Рувим, Гад, Асир, Завулон, Дан і Неффалим. ¹⁴ Левити виголосять і скажуть усім ізраїльтянам гучним голосом: ¹⁵ проклятий, хто зробить виліпленого або відлитого ідола, мерзоту перед Господом, творіння рук митця, і поставить його в таємному місці! Весь народ виголосить і скаже: амінь. ¹⁶ Проклятий той, хто лихословить батька свого або матір свою! І весь народ скаже: амінь. ¹⁷ Проклятий той, хто порушує межі ближнього свого! І весь народ скаже: амінь. ¹⁸ Проклятий той, хто сліпого збиває з дороги! І весь народ скаже: амінь. ¹⁹ Проклятий той, хто перекручено судить прибульця, сироту і вдову! І весь народ скаже: амінь. ²⁰ Проклятий той, хто ляже з дружиною батька свого, бо він відкрив край одягу батька свого! І весь на-

род скаже: амінь. ²¹ Проклятий той, хто ляже з якою-небудь худобою! І весь народ скаже: амінь. ²² Проклятий той, хто ляже з сестрою своєю, з дочкою батька свого, або дочкою матері своєї! І весь народ скаже: амінь. ²³ Проклятий той, хто ляже з тещею своєю! І весь народ скаже: амінь. [Проклятий той, хто ляже із сестрою дружини своєї! І весь народ скаже: амінь.]

²⁴ Проклятий той, хто таємно убиває ближнього свого! І весь народ скаже: амінь. ²⁵ Проклятий той, хто бере підкуп, щоб убити душу і пролити кров невинну! І весь народ скаже: амінь. ²⁶ Проклята [усяка людина], що не виконає [усіх] слів закону цього і не буде чинити за ними! І весь народ скаже: амінь.

28 Якщо ти, коли перейдете [за Йордан у землю, яку Господь Бог ваш дає вам], будеш слухати голос Господа Бога твого, старанно виконувати всі заповіді Його, які заповідаю тобі сьогодні, то Господь Бог твій поставить тебе вище за всі народи землі; ² і прийдуть на тебе усі благословення ці і сповняться на тобі, якщо будеш слухати голос Господа, Бога твого. ³ Благословенний ти в місті і благословенний на полі. ⁴ Благословенний плід утроби твоєї, і плід землі твоєї, і плід худоби твоєї, і плід твоїх волів, і плід овець твоїх. ⁵ Благословенні житниці твої і комори твої. ⁶ Благословенний ти при вході твоєму і благословенний ти при виході твоєму. ⁷ Уразить перед тобою Господь ворогів твоїх, які повстануть на тебе; однією дорогою вони виступлять проти тебе, а сімома дорогами побіжать від тебе. ⁸ Пошле Господь тобі благословення в житницях твоїх і в усякій справі рук

[7] Втор. 14, 26. [9] Втор. 26, 18. [10] Втор. 26, 17; 28, 1. [12] Втор. 11, 29. [15] Дан. 9, 11. [16] Вих. 21, 17. Лев. 20, 9. Притч. 20, 20. [17] Втор. 19, 14. [19] Вих. 22, 21. Лев. 19, 33–34. Єр. 5, 28. [20] Лев. 18, 8; 20, 11. Єз. 22, 10. [21] Вих. 22, 19. Лев. 18, 23. [22]

Лев. 18, 9. [23] Бут. 38, 18. Лев. 18, 15. [24] Бут. 9, 6. Вих. 21, 12. Лев. 24, 17. [25] Вих. 23, 8. [26] Гал. 3, 10.

Глава 28. [1] Лев. 26, 3. [2] Втор. 11, 20; 14, 29; 23, 20. [3] Втор. 30, 9. [6] Пс. 120, 8. [7] Лев. 26, 7. [8] Лев. 25, 21. Втор. 15, 10.

твоїх; і благословить тебе на землі, яку Господь Бог твій дає тобі. ⁹ Поставить тебе Господь [Бог твій] народом святим Своїм, як Він клявся тобі [і батькам твоїм], якщо ти будеш дотримувати заповідей Господа Бога твого і будеш ходити путями Його; ¹⁰ і побачать усі народи землі, що ім'я Господа [Бога твого] нарикається на тобі, й убояться тебе. ¹¹ І дасть тобі Господь [Бог твій] достаток у всіх благах, у плоді утроби твоєї, і в плоді худоби твоєї, і в плоді полів твоїх на землі, яку Господь клявся батькам твоїм дати тобі. ¹² Відкриє тобі Господь добру скорбницю Своєю, небо, щоб воно давало дощ землі твоїй у свій час, і щоб благословляти всі діла рук твоїх: і будеш давати в борг багатьом народам, а сам не будеш брати в борг [і будеш панувати над багатьма народами, а вони над тобою не будуть панувати]. ¹³ Зробить тебе Господь [Бог твій] головою, а не хвостом, і будеш тільки на висоті, а не будеш внизу, якщо будеш підкорюватися заповідям Господа Бога твого, які заповідаю тобі сьогодні зберігати і виконувати, ¹⁴ і не відступиш від усіх слів, які заповідую вам сьогодні, ні праворуч, ні ліворуч, щоб піти вслід іншим богам і служити їм. ¹⁵ Якщо ж не будеш слухати голосу Господа Бога твого і не будеш намагатися виконувати всі заповіді Його і постанови Його, які я заповідую тобі сьогодні, то прийдуть на тебе всі прокляття ці й осягнуть тебе. ¹⁶ Проклятим ти [будеш] у місті і проклятим ти [будеш] на полі. ¹⁷ Проклятими [будуть] житниці твої і комори твої. ¹⁸ Проклятим [буде] плід утроби твоєї і плід землі твоєї, плід твоїх волів і плід овець твоїх. ¹⁹ Проклятим ти [будеш] при виході твоєму і прокля-

тим при виході твоєму. ²⁰ Пошле Господь на тебе прокляття, сум'яття і біди в усякій справі рук твоїх, яку станеш ти робити, доки не будеш знищений, – і ти швидко загинеш за злі справи твої, за те, що ти залишив Мене. ²¹ Пошле Господь на тебе моровицю, доки не знищить Він тебе з землі, в яку ти йдеш, щоб володіти нею. ²² Вразить тебе Господь чахлістю, гарячкою, лихоманкою, запаленням, засухою, палючим вітром та іржею, і вони будуть переслідувати тебе, доки не загинеш. ²³ І небеса твої, які над головою твоєю, зробляться міддю, і земля під тобою залізом; ²⁴ замість дощу Господь дасть землі твоїй пил, і порох з неба буде падати, падати на тебе, [доки не погубить тебе і] доки не будеш знищений. ²⁵ Віддасть тебе Господь на поразку ворогам твоїм; однією дорогою виступиш проти них, а сімома дорогами побіжиш від них; і будеш розсіяний по всіх царствах землі. ²⁶ І будуть трупи твої їжею всім птахам небесним і звірам, і не буде того, хто відганятиме їх. ²⁷ Уразить тебе Господь проказою єгипетською, почечуєм, коростою і сверблячкою, від яких ти не зможеш зцілитися; ²⁸ вразить тебе Господь божевіллям, сліпотою й оціпенінням серця. ²⁹ І ти будеш навпомацки ходити опівдні, як сліпий навпомацки ходить у щільній темряві, і не будеш мати успіху в путях твоїх, і будуть тіснити і кривдити тебе кожного дня, і ніхто не захистить тебе. ³⁰ З жінкою заручишся, й інший буде спати з нею; дім побудуєш, і не будеш жити в ньому; виноградник насадиш, і не будеш користуватися ним. ³¹ Вола твого заколють на очах твоїх, і не будеш їсти його; осла твого поведуть від тебе і не повернуть тобі; вівці твої віддані бу-

[9] Втор. 7, 6; 29, 13. [10] Ис. 43, 7. Єр. 14, 9; 15, 16. [11] Втор. 30, 9. [12] Лев. 26, 4. Втор. 14, 29; 15, 6. [14] Втор. 5, 32; 8, 19. Нав. 1, 7. [15] Лев. 26, 14. Плач. 2, 17. Дан. 9, 11. Мал. 2, 2. Вар. 2, 10. [20] Суд. 2, 15. [21] Лев. 26,

16. Єз. 14, 21. [22] 3 Цар. 8, 37; 17, 1. [23] Лев. 26, 19. [25] Лев. 26, 17. 2 Цар. 29, 8. Єр. 15, 4. [26] Єр. 7, 33. [27] Вих. 9, 9. [28] Рим. 1, 28. [29] Іов. 5, 14. Ис. 59, 10. [30] 2 Цар. 12, 11. Єр. 6, 12. Лев. 26, 16.

дуть ворогам твоїм, і ніхто не захистить тебе. ³² Сини твої і дочки твої будуть віддані іншому народу; очі твої будуть бачити і кожного дня вболівати за них, і не буде сили в руках твоїх. ³³ Плоди землі твоєї і всю працю твою буде їсти народ, якого ти не знав; і ти будеш тільки пригнобленим і мучимим в усі дні. ³⁴ І збожеволієш від того, що будуть бачити очі твої. ³⁵ Вразить тебе Господь злою проказою на колінах і гомілках, від якої ти не зможеш зцілитися, від підшви ноги твоєї до самого тімені [голови] твоєї. ³⁶ Відведе Господь тебе і царя твого, якого ти поставиш над собою, до народу, якого не знав ні ти, ні батьки твої, і там будеш служити іншим богам, дерев'яним і кам'яним; ³⁷ і будеш жахом, притчею і посміховищем у всіх народах, до яких відведе тебе Господь [Бог]. ³⁸ Багато насіння винесеш у поле, а збереш мало, тому що поїсть його сарана. ³⁹ Виноградники будеш садити й обробляти, а вина не будеш пити, і не збереш плодів [їх], тому що поїсть їх черва. ⁴⁰ Маслини будуть у тебе у всіх межах твоїх, але елеєм не помажешся, тому що обсипеться маслина твоя. ⁴¹ Синів і дочок народиш, але їх не буде в тебе, тому що підуть у полон. ⁴² Усі дерева твої і плоди землі твоєї погубить іржа. ⁴³ Прибулець, який серед тебе, буде підніматися над тобою вище і вище, а ти опускається будеш нижче і нижче; ⁴⁴ він буде давати тобі в борг, а ти не будеш давати йому в борг; він буде головою, а ти будеш хвостом. ⁴⁵ І придуть на тебе всі прокляття ці, і будуть переслідувати тебе й досягнуть тебе, доки не будеш знищений, за те, що ти не слухав голосу Господа Бога твого і не дотримував заповідей Його і постанов Його, які Він

заповів тобі: ⁴⁶ вони будуть знаменням і вказівкою на тобі і на сімені твоєму повік. ⁴⁷ За те, що ти не служив Господу Богу твоєму з веселістю і радістю серця, при достатку всього, ⁴⁸ будеш служити ворогові твоєму, якого пошле на тебе Господь [Бог твій], у голоді, і спразі, і наготі й у всякій нестачі; він покладе на шию твою залізне ярмо, так що змучить тебе. ⁴⁹ Пошле на тебе Господь народ здалеку, від краю землі: як орел налетить народ, мови якого ти не розумієш, ⁵⁰ народ нахабний, який не шанує старця і не пощадить юнака; ⁵¹ і буде він їсти плід і худоби твоєї і плід землі твоєї, доки не розорить тебе, так що не залишить тобі ні хліба, ні вина, ні елею, ні плоду волів твоїх, ні плоду овець твоїх, доки не погубить тебе; ⁵² і буде тіснити тебе в усіх оселях твоїх, доки у всій землі твоїй не зруйнує високих і міцних стін твоїх, на які ти надієшся; і буде тіснити тебе у всіх оселях твоїх, по всій землі твоїй, яку Господь Бог твій дав тобі. ⁵³ І ти будеш їсти плід утроби твоєї, плоть синів твоїх і дочок твоїх, яких Господь Бог твій дав тобі, в облозі й в утиску, в якому стисне тебе ворог твій. ⁵⁴ Чоловік, зніжений, який жив між вами у великій розкоші, безжальним оком буде дивитися на брата свого, на дружину надра свого і на інших дітей своїх, які залишаться в нього, ⁵⁵ і не дасть жодному з них плоті дітей своїх, яких він буде їсти, тому що в нього не залишиться нічого в облозі й в утиску, в якому стисне тебе ворог твій у всіх оселях твоїх. ⁵⁶ [Жінка] яка жила в тебе в достатку і розкошах, яка ніколи ноги своєї не ставила на землю через розкіш і зніженість, буде безжальним оком дивитися на чоловіка надра свого і на сина свого і на дочку

[33] Суд. 6, 3. Єр. 5, 17. [35] Ис. 1, 6. [36] Втор. 4, 28. [37] 3 Цар. 9, 7. Єр. 24, 9. Єз. 5, 15. [38] Мих. 6, 15. Агг. 1, 6. [40] Іоїл. 1, 10. [41] Ос. 9, 12. [47] Втор. 31, 20; 32, 15. Неєм.

9, 26. [48] Єр. 28, 14. Плач. 5, 8. [49] Єр. 5, 15. Ос. 8, 1. Ис. 33, 19. [50] Плач. 5, 12. Дан. 8, 23. [52] Лк 19, 43. [53] Лев. 26, 29. 4 Цар. 6, 28–29. Плач. 2, 20.

свою ⁵⁷ і не дасть їм посліду, що виходить з-поміж ніг її, і дітей, яких вона родить; тому що вона, при нестачі в усьому, таємно буде їсти їх, в облозі й утиску, в якому стисне тебе ворог твій у оселях твоїх. ⁵⁸ Якщо не будеш намагатися виконувати всі слова закону цього, написані в книзі цій, і не будеш боятися цього славного і страшного імені Господа Бога твого, ⁵⁹ то Господь уразить тебе і потомство твоє надзвичайними виразками, виразками великими і постійними, і хворобами злими і постійними; ⁶⁰ і наведе на тебе всі [злі] виразки єгипетські, яких ти боявся, і вони прилипнуть до тебе; ⁶¹ і всяку хворобу і всяку виразку, не написану [і всяку написану] у книзі закону цього, Господь наведе на тебе, доки не будеш знищений; ⁶² і залишиться вас небагато, тоді як безліччю ви подібні були до зірок небесних, тому що ти не слухав голосу Господа Бога твого. ⁶³ І як радів Господь, роблячи вам добро і розмножуючи вас, так буде радіти Господь, гублячи вас і знищуючи вас, і вивержені будете з землі, в яку ти йдеш, щоб володіти нею. ⁶⁴ І розсіє тебе Господь [Бог твій] по всіх народах, від краю землі до краю землі, і будеш там служити іншим богам, яких не знав ні ти, ні батьки твої, дереву і камінню. ⁶⁵ Але і між цими народами не заспокоїшся, і не буде місця спокою для ноги твоєї, і Господь дасть тобі там тремтяче серце, болість очей і знемагання душі; ⁶⁶ життя твоє буде висіти перед тобою, і будеш тремтіти вночі і вдень, і не будеш впевнений у житті твоєму; ⁶⁷ від тремтіння серця твого, яким ти будеш обійнятий, і від того, що ти будеш бачити очима твоїми, вранці ти скажеш: “о, якби прийшов вечір!”, а ввечері ска-

жеш: “о, якби настав ранок!” ⁶⁸ і поверне тебе Господь у Єгипет на кораблях тим шляхом, про який я сказав тобі: “ти більше не побачиш його”; і там будете продаватися ворогам вашим у рабів і в рабинь, і не буде того, хто купує.

29 Ось слова завіту, який Господь повелів Мойсеєві укласти із синами Ізраїлевими в землі Моавитській, крім завіту, який Господь поставив з ними на Хориві.

² І скликав Мойсей усіх [синів] Ізраїлевих і сказав їм: ви бачили все, що зробив Господь перед очима вашими в землі Єгипетській з фараоном і всіма рабами його і всією землею його; ³ ті великі кари, які бачили очі твої, і ті великі знамення і чудеса, [руку міцну і могутню силу]; ⁴ але до цього дня не дав вам Господь [Бог] серця, щоб розуміти, очей, щоб бачити, і вух, щоб чути. ⁵ Сорок років водив вас по пустелі, і одяг ваш на вас не зітлів, і взуття твоє не зітліло на ногах твоїх; ⁶ хліба ви не їли і вина і сикера не пили, щоб ви знали, що Я Господь Бог ваш. ⁷ І коли ви прийшли на місце це, виступив проти нас Сигон, цар Есевонський, і Ог, цар Васанський, щоб воювати з нами, і ми подолали їх; ⁸ і взяли землю їхню і віддали її в наділ коліну Рувимовому і Гадовому і половині коліна Манассіїного. ⁹ Дотримуйте ж [усіх] слів завіту цього і виконуйте їх, щоб вам мати успіх у всьому, що будете робити. ¹⁰ Усі ви сьогодні стоїте перед лицем Господа Бога вашого, начальники колін ваших, старійшини ваші, [судді ваші,] наглядачі ваші, всі ізраїльтяни, ¹¹ діти ваші, дружини ваші і прибульці твої, що знаходяться в стані твоєму, від того, хто коле дрова твої, до того, хто черпає воду твою, ¹² щоб

[58] Як. 2, 10. [59] Єз. 7, 7. [60] Вих. 8, 5. Втор. 7, 15. [62] Втор. 4, 27; 10, 22. [63] Ис. 1, 24. Соф. 3, 17. Притч. 1, 26. [64] Втор. 4, 27. Неєм. 1, 8. Єр. 9, 16. [66] Зах. 12, 10. Одкр. 1, 7. Пс. 21, 16. [68] Ос. 9, 3. Втор. 17, 16. Єр. 17, 4.

Глава 29. [1] Втор. 5, 2. [2] Вих. 19, 4. [3] Втор. 4, 34; 7, 15. [4] Еф. 4, 18. Ис. 6, 9–10. [5] Втор. 8, 2. [7] Втор. 3, 1. Чис. 21, 33. [8] Чис. 21, 24; 32, 33. Нав. 13, 8. [11] Нав. 9, 27.

увійти тобі в завіт Господа Бога твого й у клятвенний договір з Ним, який Господь Бог твій сьогодні укладає з тобою, ¹³ щоб зробити тебе сьогодні Його народом, і Йому бути твоїм Богом, як Він говорив тобі і як клявся батькам твоїм Аврааму, Ісааку та Якову. ¹⁴ Не тільки з вами одними я поставляю цей завіт і цей клятвенний договір, ¹⁵ але як з тими, які сьогодні тут з нами стоять перед лицем Господа Бога нашого, так і з тими, яких немає тут з нами сьогодні. ¹⁶ Тому що ви знаєте, як ми жили в землі Єгипетській і як ми проходили посеред народів, через які ви пройшли, ¹⁷ і бачили мерзоти їхні й ідолів їхніх, дерев'яних і кам'яних, срібних і золотих, які у них. ¹⁸ Нехай не буде між вами чоловіка або жінки, або роду, або коліна, серце яких ухилилося б нині від Господа Бога нашого, щоб ходити служити богам тих народів; нехай не буде між вами кореня, що вирощує отруту і полин, ¹⁹ такої людини, яка, почувши слова прокляття цього, похвалася б у серці своєму, говорячи: “я буду щасливий, незважаючи на те, що буду ходити за свавільністю серця мого”; і пропаде в такий спосіб ситий з голодним; ²⁰ не простить Господь такому, але негайно запалає гнів Господа і лють Його на таку людину, і впаде на нього все прокляття [завіту цього], написане в цій книзі [закону], і зitre Господь ім'я його з піднебесної; ²¹ і відокремить його Господь на погибель від усіх колін Ізраїлевих, згідно з усіма прокляттями завіту, написаними в цій книзі закону. ²² І скаже наступний рід, діти ваші, які будуть після вас, і чужинець, який прийде з землі далекої, побачивши поразку землі цієї і хвороби, якими виснажить її

Господь: ²³ сірка і сіль, пожарище – вся земля; не засивається і не вирощує вона, і не виходить на ній ніяка трава, як після знищення Содома, Гоморри, Адми і Севоїма, які знищив Господь у гніві Своему й у люті Своєї. ²⁴ І скажуть усі народи: за що Господь так учинив із цією землею? яка велика лють гніву Його! ²⁵ І скажуть: за те, що вони залишили завіт Господа Бога батьків своїх, який Він уклав з ними, коли вивів їх із землі Єгипетської, ²⁶ і пішли і стали служити іншим богам і поклонятися їм, богам, яких вони не знали і яких Він не призначав їм: ²⁷ за те запалав гнів Господа на землю цю, і навів Він на неї всі прокляття [завіту], написані в цій книзі [закону], ²⁸ і вивергнув їх Господь із землі їх у гніві, люті й великому обуренні, і кинув їх на іншу землю, як нині бачимо. ²⁹ Приховане належить Господу Богу нашому, а відкрите – нам і синам нашим довіку, щоб ми виконували всі слова закону цього.

30 Коли прийдуть на тебе всі слова ці – благословення і прокляття, які виклав я тобі, і приймеш їх до серця свого серед усіх народів, у яких розсіє тебе Господь Бог твій, ² і звернешся до Господа Бога твого і послухаєш голосу Його, як я заповідаю тобі сьогодні, ти і сини твої від усього серця твого і від усієї душі твоєї, – ³ тоді Господь Бог твій поверне полонених твоїх і змилюється над тобою, і знову збере тебе від усіх народів, між якими розсіє тебе Господь Бог твій. ⁴ Хоча б ти був розсіяний [від краю неба] до краю неба, і звідти збере тебе Господь Бог твій, і звідти візьме тебе, ⁵ і [звідти] приведе тебе Господь Бог твій у землю, якою володіли батьки твої, і одержиш її у володіння, і об-

[13] Бут. 12, 2; 17, 7. 4 Цар. 13, 23. [14] Втор. 5, 3. Нав. 24, 25. [15] Діян. 2, 39. [18] Євр. 12, 15. [19] Іс. 66, 3, 5. Єр. 44, 16–18. Зах. 11, 5. [20] 2 Пет. 2, 20. Євр. 6, 8. Втор. 28, 15. [23] Бут. 19, 25. [24] 3 Цар. 9, 8. Єр. 22, 8.

[25] 3 Цар. 9, 8–9. 2 Пар. 7, 21–22. Єр. 22, 8. [26] Нав. 24, 20. [29] 1 Тим. 3, 16. Пс. 24, 14.

Глава 30. [1] Втор. 28, 9, 15. [2] Пс. 105, 45. [3] Єр. 23, 3; 29, 14. [4] 3 Езд. 1, 30. 2 Мак. 1, 29; 2, 18.

лагодіє тебе і розмножить тебе більше за батьків твоїх; ⁶ і обріже Господь Бог твій серце твоє і серце нащадків твоїх, щоб ти любив Господа Бога твого від усього серця твого і від усієї душі твоєї, щоб жити тобі; ⁷ тоді Господь Бог твій усі прокляття ці оберне на ворогів твоїх і ненавистників твоїх, які гнали тебе, ⁸ а ти навернешся і будеш слухати голосу Господа [Бога твого] і виконувати всі заповіді Його, які заповідаю тобі сьогодні; ⁹ з надлишком дасть тобі Господь Бог твій успіх у всякій справі рук твоїх, в плоді утроби твоєї, у плоді худоби твоєї, у плоді землі твоєї; бо знову буде радіти Господь [Бог твій] за тебе, благодіючи тобі, як Він радів за батьків твоїх, ¹⁰ якщо будеш слухати голосу Господа Бога твого, дотримуючи [і виконуючи всі] заповіді Його і постанови Його [і закони Його], написані в цій книзі закону, і якщо навернешся до Господа Бога твого всім серцем твоїм і всією душею твоєю. ¹¹ Бо заповідь ця, яку я заповідаю тобі сьогодні, не недоступна для тебе і не далека; ¹² вона не на небі, щоб можна було говорити: “хто зійшов би для нас на небо і приніс би її нам, і дав би нам почути її, і ми виконали б її?” ¹³ і не за морем вона, щоб можна було говорити: “хто сходив би для нас за море і приніс би її нам, і дав би нам почути її, і ми виконали б її?” ¹⁴ але дуже близько до тебе слово це: воно в устах твоїх і в серці твоєму, щоб виконувати його. ¹⁵ Ось, я сьогодні запропонував тобі життя і добро, смерть і зло. ¹⁶ [Якщо будеш слухати заповіді Господа Бога твого,] які заповідаю тобі сьогодні, любити Господа Бога твого, ходити [усіма] путями Його і виконувати заповіді Його і постанови Його і закони Його, то бу-

деш жити і розмножишся, і благословить тебе Господь Бог твій на землі, в яку ти йдеш, щоб оволодіти нею; ¹⁷ якщо ж відвернешся серце твоє, і не будеш слухати, і заблудиш, і станеш поклонятися іншим богам і будеш служити їм, ¹⁸ то я сповіщаю вам сьогодні, що ви загинете і не пробудете довго на землі, [яку Господь Бог дає тобі,] для оволодіння якою ти переходиш Йордан. ¹⁹ У свідки перед вами прикликаю сьогодні небо і землю: життя і смерть запропонував я тобі, благословення і прокляття. Обери життя, щоб жив ти і нащадки твої, ²⁰ любив Господа Бога твого, слухав голос Його і приліплювався до Нього; бо в цьому життя твоє і довгота днів твоїх, щоб перебувати тобі на землі, яку Господь [Бог] із клятвою обіцяв батькам твоїм Аврааму, Ісааку та Якову дати їм.

31 І пішов Мойсей, і говорив слова ці всім [синам] Ізраїля, ² і сказав їм: тепер мені сто двадцять років, я не можу уже виходити і входити, і Господь сказав мені: “ти не перейдеш Йордан цей”; ³ Господь Бог твій Сам піде перед тобою; Він знищить народи ці від імені твого, і ти оволодієш ними; Ісус піде перед тобою, як говорив Господь; ⁴ і вчинить Господь з ними так само, як Він зробив із Сигоном і Огом, царями аморрейськими, [які були по цей бік Йордану,] і з землею їх, яких Він знищив; ⁵ і видасть їх Господь вам, і ви зробите з ними за всіма заповідями, які заповів я вам; ⁶ будьте тверді і мужні, не бійтеся, [не жахайтеся] і не страшіться їх, бо Господь Бог твій Сам піде з тобою [і] не відступить від тебе і не залишить тебе.

⁷ І прикликав Мойсей Ісуса і перед очима всіх ізраїльтян сказав йому: будь твердим і мужнім, бо ти

[6] Пс. 50, 12. Єр. 4, 4. Діян. 7, 51. [9] Втор. 28, 3, 11. Єр. 32, 41. [11] Іс. 45, 19; 48, 16. [12] Рим. 10, 6. [15] Втор. 11, 26; 28, 2. Сир. 15, 17. [17] Лев. 26, 14. Втор. 28, 15. [18] Втор. 4, 26; 8, 19; 11, 17. [19] Втор. 4, 26. Іс. 1, 2. Єр.

21, 8. [20] Втор. 4, 40. Ін 6, 27. Бут. 50, 24.

Глава 31. [2] Втор. 1, 37; 3, 27; 4, 21. [3] Втор. 7, 1. [4] Чис. 21, 24. [5] Втор. 7, 1–2. [6] Втор. 7, 21. [7] Чис. 27, 18, 22. Втор. 1, 29. Нав. 1, 1, 6.

ввійдеш з народом цим у землю, яку Господь клявся батькам його дати йому, і ти розділиш її на наділи йому; ⁸ Господь Сам піде перед тобою, Сам буде з тобою, не відступить від тебе і не залишить тебе, не бійся і не жахайся. ⁹ І написав Мойсей закон цей, і віддав його священикам, сином Левіїним, які носять ковчег завіту Господнього, і всім старійшинам [синів] Ізраїлевих. ¹⁰ І заповів їм Мойсей і сказав: після закінчення семи років, у рік відпущення, у свято купців, ¹¹ коли весь Ізраїль прийде явитися перед лицем Господа Бога твого на місці, яке оберев [Господь], читай цей закон перед усім Ізраїлем для слуху його; ¹² збери народ, чоловіків і дружин, і дітей, і прибульців твоїх, які будуть в оселях твоїх, щоб вони слухали й училися, і щоб боялися Господа Бога вашого, і намагалися виконувати всі слова закону цього; ¹³ і сини їхні, які не знають цього, почують і навчатися боятися Господа Бога вашого в усі дні, доки ви будете жити на землі, в яку ви переходите за Йордан, щоб оволодіти нею.

¹⁴ І сказав Господь Мойсеєві: ось, дні твої наблизилися до смерти; поклика Ісуса і станьте біля [входу] в скинію зібрання, і Я дам йому настанови. І прийшли Мойсей та Ісус, і стали біля [входу] в скинію зібрання. ¹⁵ І явився Господь у скинії в стовпі хмарному, і став стовп хмарний біля входу до скинії [зібрання]. ¹⁶ І сказав Господь Мойсеєві: ось, ти упокоїшся з батьками твоїми, і стане народ цей блудно ходити услід за чужими богами тієї землі, в яку він вступає, і залишить Мене, і порушить завіт Мій, який Я уклав з ним; ¹⁷ і запалає гнів Мій на нього в той день, і Я залишу їх і сховаю лице

Мое від них, і він знищений буде, і спостигнуть його багато бід і скорбот, і скаже він у той день: “чи не тому спостигли мене ці біди, що немає [Господа] Бога мого серед мене?” ¹⁸ і Я сховаю лице Мое [від нього] у той день за всі беззаконня його, які він зробить, навернувшись до інших богів. ¹⁹ Отже, напишіть собі [слова] пісні цієї, і навчи її синів Ізраїлевих, і вклади її у уста їхні, щоб пісня ця була Мені свідченням на синів Ізраїлевих; ²⁰ тому що Я введу їх у землю [добру], як Я клявся батькам їх, де тече молоко і мед, і вони будуть їсти і насичуватися, і потовтішають, і навернуться до інших богів, і будуть служити їм, а Мене відкинуть і порушать завіт Мій, [який Я заповів їм]; ²¹ і коли прийде на них багато бід і скорбот, тоді пісня ця буде проти них свідченням, бо вона не вийде [з вуст їхніх і] з вуст нащадків їхніх. Я знаю думки їхні, які вони мають нині, раніше ніж Я ввів їх у [добру] землю, про яку Я клявся [батькам їхнім]. ²² І написав Мойсей пісню цю в той день і навчив її синів Ізраїлевих. ²³ І заповів Господь Ісусові, синові Навина, і сказав [йому]: будь твердим і мужнім, бо ти введеш синів Ізраїлевих у землю, про яку Я клявся їм, і Я буду з тобою.

²⁴ Коли Мойсей вписав у книгу всі слова закону цього до кінця, ²⁵ тоді Мойсей повелів левитам, які носять ковчег завіту Господнього, сказавши: ²⁶ візьміть цю книгу закону і покладіть її праворуч ковчега завіту Господа Бога вашого, і вона буде там свідченням проти тебе; ²⁷ бо я знаю впертість твою і жорстокість твою: ось і тепер, коли я живу з вами нині, ви вперті перед Господом; чи не тим більше після смерти моєї? ²⁸ зберіть до мене усіх старійшин

[8] Нав. 1, 5. [10] Лев. 23, 34; 25, 10. Неєм. 8, 18. [11] Неєм. 8, 1; 13, 1. Нав. 8, 35. [12] Еккл. 12, 1. [14] Чис. 20, 24; 27, 13. Ис. 38, 1. [15] Вих. 33, 9. Чис. 9, 17. Пс. 98, 7. [16] 2 Цар. 7, 12. 3 Цар. 1, 21. Ін 11, 11. [17] Ос.

2, 6. [18] Втор. 32, 20. [19] Одкр. 15, 3. [20] Бут. 50, 24. Втор. 28, 47; 32, 15. Ам. 5, 25–26. Діян. 7, 42–43. [21] Пс. 138, 2. [23] Нав. 1, 6. [24] 4 Цар. 22, 8. [27] Мк 10, 5. [28] Втор. 4, 26.

колін ваших [і суддів ваших] і наглядачів ваших, і я скажу їм уголос слова ці і закличу у свідчення на них небо і землю; ²⁹ бо я знаю, що після смерті моєї ви розбеститесь й ухилитесь від путі, яку я заповів вам, і з часом прийдуть на вас біди за те, що ви будете робити зло перед очима Господа [Бога], дратуючи Його ділами рук своїх. ³⁰ І виголосив Мойсей уголос, щоб почуло все зібрання ізраїльтян слова пісні цієї до кінця:

32 Слухай, небо, я буду говорити; і слухай, земле, слова вуст моїх. ² Поллється як дощ вчення моє, як роса мова моя, як дрібний дощ на зелень, як злива на траву. ³ Ім'я Господа прославляю; віддайте славу Богу нашому. ⁴ Він твердиня; досконалі діла Його, і всі путі Його праведні; Бог вірний, і немає неправди [у Ньому]; Він праведний і істинний; ⁵ але вони розбестилися перед Ним, вони не діти Його за своїми пороками, рід непокірливий і розбещений. ⁶ Чи цим відплачуєте ви Господу, народе безглуздий і нерозумний? чи не Він Отець твій, Який привласнив тебе, створив тебе і влаштував тебе? ⁷ Згадай дні давні, подумай про роки попередніх родів; запитай батька твого, і він розповість тобі, старців твоїх, і вони скажуть тобі. ⁸ Коли Всевишній давав наділи народам і розселяв синів людських, тоді поставив межі народів за числом синів Ізраїлевих*; ⁹ бо частина Господа – народ Його, Яків спадкоємний наділ Його. ¹⁰ Він знайшов його в пустелі, у степу сумному і дикому, оберігав його, дивився за ним, оберігав

його, як зіницю ока Свого; ¹¹ як орел прикликає гніздо своє, носитьєся над пташенятами своїми, простягає крила свої, бере їх і носить на крилах своїх, ¹² так Господь один водив його, і не було з Ним чужого бога. ¹³ Він підніс його на висоту землі і годував плодами полів, і поїв його медом з каменю і єлеєм з твердої скелі, ¹⁴ маслом коров'ячим і молоком овечим, і жиром агнів і баранів васанських і козлів, і повною пшеницею, і ти пив вино, кров виноградних ягід. ¹⁵ І [їв Яків, і] розповнішав Ізраїль, і став упертим; розповнішав, потовстішав і розжирів; і залишив він Бога, Який створив його, і знехтував твердиню спасіння свого. ¹⁶ *Богами чужими вони роздратували Його і мерзотами [своїми] розгнівали Його:* ¹⁷ приносили жертви бісам, а не Богу, богам, яких вони не знали, новим, які прийшли від сусідів і про яких не помишляли батьки ваші. ¹⁸ А Заступника, Який породив тебе, ти забув, і не пам'ятав Бога, Який створив тебе. ¹⁹ Господь побачив [і обурився], і в обуренні зневажив синів Своїх і дочок Своїх, ²⁰ і сказав: сховаю лице Моє від них [і] побачу, який буде кінець їх; бо вони рід розбещений; діти, у яких немає вірності; ²¹ вони роздратували Мене тим, що не є богом, марнотами своїми засмутили Мене: і Я роздратую їх тим, що не є народом, народом безглуздим засмучу їх; ²² бо вогонь запалав у гніві Моему, палить до пекла глибинного, і поглинає землю і плоди її, і спалює основи гір; ²³ зберу на них біди і випущу на них стріли Мої: ²⁴ будуть виснажені голодом, знищені гарячкою і лютою заразою; і пошлю на них зуби звірів і отруту плазунів, що

* У грецькому перекладі: за числом ангелів Божих.

Глава 32. [1] Втор. 31, 28. Неєм. 9, 27. Ис. 1, 2. [2] Ис. 55, 10. [3] Одкр. 14, 7. [4] 2 Цар. 22, 2. 1 Кор. 1, 9. [5] Ис. 1, 4. [6] Мф 6, 9. [7] Пс. 76, 12. [8] Бут. 11, 8. Діян. 17, 26. [9] 1 Цар. 10, 1. 2 Цар. 14, 16. [10] Ос. 13, 5. [11] Вих. 19, 4. [12] Вих. 13, 21. [13] Втор. 33, 29.

Чис. 20, 8. 1 Цар. 14, 26. [14] Єр. 5, 7. [15] Втор. 31, 20. Ос. 8, 13. Ис. 17, 10. [17] Пс. 105, 37. [18] Вар. 4, 8. [20] Втор. 31, 18. Притч. 14, 12. [21] Рим. 10, 19. [22] Єр. 15, 14. [24] Авв. 2, 17.

на землі; ²⁵ ззовні буде губити їх меч, а в домах жак – і юнака, і дівчину, і немовля, і вкритою сивиною старця. ²⁶ Я сказав би: розсію їх і зітру з середовища людей пам'ять про них; ²⁷ але відклав це заради озлоблення ворогів, щоб вороги його не загордилися і не сказали: наша рука висока, і не Господь зробив усе це. ²⁸ Тому що вони народ, який утратив розум, і немає в них сенсу. ²⁹ О, якби вони розсудили, подумали про це, зрозуміли, що з ними буде! ³⁰ Як би міг один переслідувати тисячу і двоє проганяти десять тисяч, якби Заступник їх не зрадив їх, і Господь не віддав їх! ³¹ Бо заступник їх не такий, як наш Заступник; самі вороги наші судді в тім. ³² Бо виноград їх від виноградної лози содомської і з полів гоморрських; ягоди їх ягоди отруйні, грона їх гіркі; ³³ вино їх отрута драконів і згубна отрута аспидів. ³⁴ Чи не приховано це в Мене? чи не запечатано в сховищах Моїх? ³⁵ У Мене помста і нагорода, коли похитне нога їх; бо близько день загибелі їх, скоро настане приготуване для них. ³⁶ Але Господь буде судити народ Свій і над рабами Своїми змилосердиться, коли Він побачить, що рука їх ослабла, і не стало ні ув'язнених, ні тих, що залишилися зовні. ³⁷ Тоді скаже [Господь]: де боги їх, твердиня, на яку вони надіялися, ³⁸ які їли жир жертв їх [і] пили вино узливань їх? нехай вони повстануть і допоможуть вам, нехай будуть для вас покровом! ³⁹ Бачите нині, [бачите,] що це Я, Я – і немає Бога, крім Мене: Я умертвляю й оживляю, Я уражаю і Я зціляю, і ніхто не визволить від руки Моєї. ⁴⁰ Я піднімаю до небес руку Мою і [клянуса правцею Моєю і] говорю: живу Я по-

вік! ⁴¹ Коли загострю блискучий меч Мій, і рука Моя прийме суд, то відомщу ворогам Моїм і ненависникам Моїм; ⁴² напою стріли Мої кров'ю, і меч Мій насититься плоттю, кров'ю убитих і полонених, головами начальників ворога. ⁴³ [Веселіться, небеса, разом з Ним, і поклоніться Йому, всі ангели Божі.] Веселіться, язичники, з народом Його [і хай зміцняться всі сини Божі]! бо Він відомстить за кров рабів Своїх, і відплатить помстою ворогам Своїм, [і ненависникам Своїм воздасть,] і очистить [Господь] землю Свою і народ Свій!

⁴⁴ [І написав Мойсей пісню цю в той день, і навчив її синів Ізраїлевих.] І прийшов Мойсей [до народу] й оголосив усі слова пісні цієї гучно народу, він і Ісус, син Навина. ⁴⁵ Коли Мойсей оголосив усі слова ці всьому Ізраїлю, ⁴⁶ тоді сказав їм: покладіть на серце ваше всі слова, які я оголосив вам сьогодні, і заповідайте їх дітям своїм, щоб вони намагалися виконувати всі слова закону цього; ⁴⁷ бо це не пусте для вас, але це життя ваше, і через це ви довгий час пробудете на тій землі, в яку ви йдете через Йордан, щоб оволодіти нею.

⁴⁸ І говорив Господь Мойсеєві в той же самий день і сказав: ⁴⁹ зійди на цю гору Аварим, на гору Нево, що в землі Моавитській, навпроти Єрихона, і подивися на землю Ханаанську, яку Я даю у володіння синам Ізраїлевим; ⁵⁰ і помри на горі, на яку ти зійдеш, і прилучись до народу твого, як помер Аарон, брат твій, на горі Ор, і прилучився до народу свого, ⁵¹ за те, що ви згрішили проти Мене серед синів Ізраїлевих при водах Мериви в Кадесі, у пустелі Син, за те, що не явили свя-

[25] Плач. 1, 20. [29] Єр. 9, 12. [30] Лев. 26, 8. Ос. 14, 10. [32] Бут. 18, 20. Ис. 1, 9; 17, 10. Єр. 23, 14. [35] Сир. 28, 1. Рим. 12, 19. Євр. 10, 30. [36] Пс. 134, 14. [37] 3 Цар. 18, 27. Єр. 2, 28. [38] Лев. 3, 17. [39] Втор. 4, 35. Ис. 45, 5. 1 Цар. 2, 6. Тов. 13, 2. Прем. 16, 13.

[40] Бут. 22, 16. Єр. 10, 10. [43] Рим. 15, 10. Чис. 14, 9. Ис. 11, 11. [44] 2 Мак. 7, 6. [47] Ис. 38, 16. Вих. 20, 12. Втор. 11, 9. [49] Чис. 27, 12–13. [50] Чис. 20, 25; 33, 38. [51] Чис. 20, 12; 27, 14. Пс. 80, 8.

тості Моєї серед синів Ізраїлевих; ⁵² перед собою ти побачиш землю, а не ввійдеш туди, у землю, яку Я даю синам Ізраїлевим.

33 Ось благословення, яким Мойсей, людина Божа, благословив синів Ізраїлевих перед смертю своєю. ² Він сказав: Господь прийшов від Синая, відкрився їм від Сеїра, засяяв від гори Фарана і йшов з безліччю святих; праворуч Нього вогонь закону. ³ Істинно Він любить народ [Свій]; усі святі його в руці Твоїй, і вони припали до ніг Твоїх, щоб слухати слова Твої. ⁴ Закон дав нам Мойсей, насліддя громади Якова. ⁵ І він був царем Ізраїля, коли збиралися глави народу разом з колінами Ізраїлевими. ⁶ Нехай живе Рувим і нехай не вмирає, і [Симеон] нехай не буде нечисленним! ⁷ Але про Іуду сказав це: почуй, Господи, голос Іуди і приведи його до народу його; руками своїми нехай захистить він себе, і Ти будь помічником проти ворогів його. ⁸ І про Левія сказав: тумим Твій і урим Твій на святому мужі Твоєму, якого Ти випробував у Массі, з яким Ти сперечався при водах Мериви, ⁹ який говорить про батька свого і матір свою: “я на них не дивлюся”, і братів своїх не визнає, і синів своїх не знає; бо вони, левити, слова Твої зберігають і завіту Твого дотримують, ¹⁰ навчають законів Твоїх Якова і заповідей Твоїх Ізраїля, покладають куріння перед лицем Твоїм і всепалення на жертovníк Твій; ¹¹ благослови, Господи, силу його і до діл рук його благоволи, врази стегна тих, що повстають на нього і ненавидять його, щоб вони не могли стояти. ¹² Про Веніаміна сказав: улюблений Господом живе у Нього безпечно, [Бог] покриває його кожного дня, і він спочиває між

раменами Його. ¹³ Про Йосифа сказав: нехай благословить Господь землю його жаданими дарами неба, росою і дарами безодні, яка лежить внизу, ¹⁴ жаданими плодами від сонця і жаданими плодами місяця, ¹⁵ чудовими плодами гір древніх і жаданими дарами пагорбів вічних, ¹⁶ і жаданими дарами землі і того, що наповнює її; благословення Того, Хто явився у терновому кущі, нехай прийде на голову Йосифа і на тім'я найкращого з братів своїх; ¹⁷ міцність його як первородного тельця, і роги його, як роги буйвола; ними колотиме він народи усі до країв землі: це десятки тисяч Єфремові, це тисячі Манассіні. ¹⁸ Про Завулону сказав: веселися, Завулоне, в путях твоїх, і Іссахаре, в наметах твоїх; ¹⁹ скликають вони народ на гору, там заколюють законні жертви, бо вони годуються багатством моря і скарбами, прихованими в піску. ²⁰ Про Гада сказав: благословенний, той, хто розповсюдив Гада, він спочиває як лев і розтрощує і м'язи і голову; ²¹ він образ собі початок землі, там ушанований наділком від законодавця, і прийшов із главами народу, і виконав правду Господа і суди з Ізраїлем. ²² Про Дана сказав: Дан молодий лев, який вибігає з Васана. ²³ Про Неффалима сказав: Неффалим насичений благоволінням і сповнений благословення Господа; море і південь у володінні його. ²⁴ Про Асира сказав: благословенний між синами Асир, він буде любимим братами своїми, і занурить у олей ногу свою; ²⁵ залізо і мідь – запори твої; як дні твої, буде примножуватися багатство твоє. ²⁶ Немає подібного до Бога Ізраїлевого, Який по небесах принісся на допомогу тобі й у славі Своїй на хмарах; ²⁷ приту-

[52] Чис. 20, 12.

Глава 33. [1] Сир. 3, 8–9. [2] Суд. 5, 4. Пс. 67, 18. Авв. 3, 3. [3] Прем. 3, 1. [4] Пс. 147, 8. [6] Бут. 49, 3. [7] Бут. 49, 10. Євр. 7, 14. [8] Вих. 17, 7; 28, 30. Чис. 20, 13. [9] Вих. 32,

27–28. Мф 4, 22; 10, 37. [12] Нав. 18, 11. [13] Бут. 27, 28; 49, 22–25. [16] Вих. 3, 2. [17] Чис. 23, 22. Бут. 48, 19–20. [19] Пс. 50, 19, 21. [20] Бут. 49, 19. [22] Нав. 19, 47. [23] Бут. 49, 21. [24] Нав. 19, 24.

лок [твій] Бог превічний, і [ти] на раменах вічних; Він прожене ворогів від лица твого і скаже: знищуй!²⁸ Ізраїль живе безпечно, один; око Якова бачить перед собою землю, повну хліба і вина, і небеса його викраплюють росу.²⁹ Блаженний ти, Ізраїлю! хто подібний до тебе, народе, що охороняється Господом, Який є щитом, що охороняє тебе, і мечем слави твоєї? Вороги твої раболіпствують перед тобою, і ти зневажаєш гордість їх.

34 І зійшов Мойсей з рівнин моавитських на гору Нево, на вершину Фасги, яка навпроти Єрихона, і показав йому Господь усю землю Галаад до самого Дана,² і всю [землю] Нефталимову, і [всю] землю Єфремову і Манасіїну, і всю землю Іудину, навіть до самого західного моря,³ і полуденну країну і рівнину долини Єрихона, місто Пальм, до Сигора.⁴ І сказав йому Господь: ось земля, про яку Я клявся Аврааму, Ісааку та Якову, говорячи: “сімені твому дам її”; Я дав тобі побачити її очима твоїми, але в неї ти не ввійдеш.

⁵ І помер там Мойсей, раб Господній, на землі Моавитській, за словом Господнім;⁶ і був похований у долині в землі Моавитській навпроти Беф-Фегора, і ніхто не знає місця поховання його навіть до цього дня.⁷ Мойсеєві було сто двадцять років, коли він помер; але зір його не притупився, і міцність у ньому не виснажилася.⁸ І оплакували Мойсея сини Ізраїлеві на рівнинах моавитських [навпроти Йордану біля Єрихона] тридцять днів. І минули дні плачу і ридання за Мойсеєм.⁹ І Ісус, син Навина, сповнився духом премудрости, тому що Мойсей поклав на нього руки свої, і підкорювалися йому сини Ізраїлеві і робили так, як повелів Господь Мойсеєві.¹⁰ І не було більше в Ізраїля пророка такого, як Мойсей, якого Господь знав лицем до лица,¹¹ за всіма знаменнями і чудесами, які послав його Господь зробити в землі Єгипетській над фараоном і над усіма рабами його і над усією землею його,¹² і за рукою сильною і за великими чудесами, які Мойсей звершив перед очима усього Ізраїля.

КНИГА ІСУСА НАВИНА

1 Після смерти Мойсея, раба Господнього, Господь сказав Ісусові, синові Навина, служителю Мойсея:² Мойсей, раб Мій, помер; отже, встань, перейди через Йордан цей, ти і весь народ цей, у землю, яку Я даю їм, синам Ізраїлевим.³ Усяке місце, на яке ступлять стопи ніг ваших, Я даю вам, як Я сказав Мойсеєві:⁴ від пустелі й Ливану цього до ріки великої, ріки Євфрату, всю зем-

лю хеттеїв; і до великого моря до заходу сонця будуть кордони ваші.⁵ Ніхто не устоїть перед тобою в усі дні життя твого; і як Я був з Мойсеєм, так буду і з тобою: не відступлю від тебе і не залишу тебе.⁶ Будь твердим і мужнім; тому що ти народу цьому передаси у володіння землю, яку Я клявся батькам їхнім дати їм;⁷ тільки будь твердим і дуже мужнім, і старанно зберігай і виконуй весь

[28] Єр. 23, 6; 33, 16. [29] 2 Цар. 7, 10; 22, 35. Пс. 65, 3.

Глава 34. [1] 2 Мак. 2, 4. [3] 4 Цар. 2, 4–5. Бут. 19, 22. [4] Втор. 4, 21. Бут. 12, 7; 13, 15; 15, 18; 26, 3. [5] Чис. 20, 12. Нав. 24, 29. [6] Втор. 32, 50. Іуд. 1, 9. [7] Втор. 31, 2. [8]

Чис. 20, 29. [9] Діян. 8, 17. Чис. 27, 18. [10] Мф 12, 41. Вих. 33, 11. Чис. 12, 8.

Глава 1. [1] Вих. 17, 9. Чис. 27, 18. [2] Втор. 34, 5. [3] Втор. 11, 24. Нав. 14, 9. [4] Вих. 23, 31. [5] Євр. 13, 5. [6] Втор. 1, 38; 3, 28; 31, 7. [7] Євр. 3, 5.

закон, який заповідав тобі Мойсей, раб Мій; не ухиляйся від нього ні праворуч, ні ліворуч, щоб чинити розсудливо в усіх починаннях твоїх.⁸ Нехай не відходить ця книга закону від вуст твоїх; але повчайся в ній день і ніч, щоб ретельно виконувати усе, що в ній написано: тоді ти будеш мати успіх в путях твоїх і будеш чинити розсудливо.⁹ Ось Я повелюю тобі: будь твердим і мужнім, не страйся і не жахайся; бо з тобою Господь Бог твій скрізь, куди підеш.

¹⁰ І дав Ісус повеління наглядачам народу і сказав: ¹¹ пройдіть по стану і дайте повеління народу і скажіть: заготовляйте собі їжу на дорогу, тому що через три дні ви підете за Йордан цей, щоб прийти взяти землю, яку Господь Бог [батьків] ваших дає нам у спадщину.¹² А коліну Рувимовому, Гадовому і половині коліна Манассійного Ісус сказав: ¹³ згадайте, що заповів вам Мойсей, раб Господній, говорячи: Господь Бог ваш заспокоїв вас і дав вам землю цю;¹⁴ дружини ваші, діти ваші і худоба ваша нехай залишаться в землі, яку дав вам Мойсей за Йорданом; а ви всі, здатні воювати, озброївшись, ідіть перед братами вашими і допомагайте їм,¹⁵ доки Господь [Бог ваш] не заспокоїть братів ваших, як і вас; доки і вони не одержать у спадщину землю, яку Господь Бог ваш дає їм; тоді повернетесь у спадщину вашу і володійте землею, яку Мойсей, раб Господній, дав вам за Йорданом на схід сонця.¹⁶ Вони у відповідь Ісусові сказали: усе, що звелиш нам, зробимо, і куди пошлеш нас, підемо;¹⁷ як слухали ми Мойсея, так будемо слухати і тебе: тільки Господь, Бог твій, нехай буде з тобою, як Він був з Мойсеєм;¹⁸ всякий, хто стане проти веління твого і не послухає слів твоїх в усю-

му, що ти звелиш йому, буде відданий на смерть. Тільки будь твердим і мужнім!

2 І послав Ісус, син Навина, з Ситтима двох спостерігачів таємно і сказав: підіть, огляньте землю і Єрихон. [Два юнаки] пішли і прийшли [у Єрихон і ввійшли] у дім блудниці, ім'я якої Раав, і залишилися ночувати там.² І сказано було цареві Єрихонському: ось, якісь люди із синів Ізраїлевих прийшли сюди в цю ніч, щоб видивитися землю.³ Цар Єрихонський послав сказати Рааві: видай людей, які прийшли до тебе, які ввійшли у твій дім [вночі], тому що вони прийшли видивитися усю землю.⁴ Але жінка взяла двох людей тих і скovala їх і сказала: дійсно, приходили до мене люди, але я не знала, звідки вони;⁵ коли ж у сутінках належало зачиняти ворота, тоді вони пішли; не знаю, куди вони пішли; гоніться швидше за ними, ви наздоженете їх.⁶ А сама відвела їх на покрівлю і скovala їх у снопах льону, розкладених у неї на покрівлі.⁷ Послані гналися за ними по дорозі до Йордану до самої переправи; ворота ж негайно зачинили, після того як вийшли ті, що гналися за ними.⁸ Перш ніж вони лягли спати, вона піднялася до них на покрівлю⁹ і сказала їм: я знаю, що Господь віддав землю цю вам, тому що ви навели на нас жах, і всі жителі землі цієї прийшли від вас у страх;¹⁰ бо ми чули, як Господь [Бог] висушив перед вами воду Червоного моря, коли ви йшли з Єгипту, і як ви вчинили з двома царями аморрейськими за Йорданом, з Сигоном і Огом, яких ви знищили;¹¹ коли ми почули про це, ослабло серце наше, і ні в кому [з нас] не стало духу проти вас; бо Господь Бог ваш є Бог на небі вгорі і на землі внизу;¹² отже,

[8] Пс. 1, 2. [11] Нав. 3, 2. [13] Чис. 32, 20. [14] Чис. 32, 29. Нав. 4, 12. [16] Вих. 19, 8. Глава 2. [1] Нав. 7, 2. Чис. 25, 1. Як. 2,

25. Євр. 11, 31. [4] Нав. 6, 16. [9] Чис. 21, 3. [10] Вих. 14, 21. Чис. 21, 23–24. [11] Вих. 15, 14. Втор. 4, 39. [12] Нав. 6, 16, 22.

покляніться мені Господом [Богом вашим], що, як я зробила вам милість, так і ви зробите милість дому батька мого, і дайте мені вірний знак, ¹³ що ви залишите в живих батька мого і матір мою, і братів моїх, і сестер моїх, і всіх, хто є в них, і визволите душі наші від смерти. ¹⁴ Ці люди сказали їй: душа наша замість вас нехай буде віддана на смерть, якщо ви [нині] не відкриєте цієї справи нашої; коли ж Господь віддасть нам землю, ми зробимо тобі милість і истину. ¹⁵ І спустила вона їх на мотузці через вікно, бо дім її був у міській стіні, і вона жила в стіні; ¹⁶ і сказала їм: ідіть на гору, щоб не зустріли вас ті, що переслідують, і ховайтеся там три дні, доки не повернуться ті, що погналися [за вами]; а потім підете в дорогу вашу. ¹⁷ І сказали їй ті люди: ми вільні будемо від твоєї клятви, якою ти нас заклала, якщо не зробиш так: ¹⁸ ось, коли ми прийдемо в цю землю, ти прив'язи червлену мотузку до вікна, через яке ти нас спустила, а батька твого і матір твою, і братів твоїх, усю родину батька твого збери до себе в дім твій; ¹⁹ і якщо хто-небудь вийде з дверей твого дому геть, того кров на голові його, а ми вільні [будемо від цієї клятви твоєї]; а хто буде з тобою в [твоєму] домі, того кров на голові нашої, якщо чия рука торкнеться його; ²⁰ якщо ж [хто нас скривдить, або] ти відкриєш цю нашу справу, то ми також вільні будемо від клятви твоєї, якою ти нас заклала. ²¹ Вона сказала: нехай буде за словами вашими! І відпустила їх, і вони пішли, а вона прив'язала до вікна червлену мотузку. ²² Вони пішли і піднялися на гору, і пробули там три дні, доки не повернулися ті, що гналися за ними. Ті, що гналися, шукали їх по всій дорозі і не знайшли. ²³ Та-

ким чином двоє цих людей пішли назад, зійшли з гори, перейшли [Йордан] і прийшли до Ісуса, сина Навина, і переказали йому все, що з ними трапилось. ²⁴ І сказали Ісусові: Господь [Бог наш] віддав усю землю цю в руки наші, і всі жителі землі в страху від нас.

3 І встав Ісус рано-вранці, і рушили вони від Ситтима і прийшли до Йордану, він і всі сини Ізраїлеві, і ночували там, ще не переходячи його. ² Через три дні пішли наглядачі по стану ³ і дали народу повеління, говорячи: коли побачите ковчег завіту Господа Бога вашого і священників [наших і] левитів, які несуть його, то і ви руште з місця свого і йдіть за ним; ⁴ утім, відстань між вами і ним повинна бути до двох тисяч ліктів мірою; не підходьте до нього близько, щоб знати вам дорогу, по якій іти; бо ви не ходили цією дорогою ні вчора, ні третього дня. ⁵ І сказав Ісус народу: освятіться [до ранку], бо завтра створить Господь серед вас чудеса. ⁶ Священикам же сказав Ісус: візьміть ковчег завіту [Господнього] і йдіть перед народом. [Священики] взяли ковчег завіту [Господнього] і пішли перед народом.

⁷ Тоді Господь сказав Ісусові: у цей день Я почну прославляти тебе перед очима всіх [синів] Ізраїля, щоб вони зрозуміли, що як Я був з Мойсеєм, так буду і з тобою; ⁸ а ти дай повеління священникам, які несуть ковчег завіту, і скажи: як тільки ввійдете у води Йордану, зупиніться в Йордані. ⁹ Ісус сказав синам Ізраїлевим: підійдіть сюди і вислухайте слова Господа, Бога вашого. ¹⁰ І сказав Ісус: з цього довідається, що серед вас є Бог живий, Який прожене від вас хананеїв і хеттеїв, і евеїв, і ферезеїв, і гергесеїв, і аморреїв, і іевусеїв: ¹¹ ось, ковчег завіту

[14] Нав. 6, 21. [15] 2 Кор. 11, 32.

Глава 3. [1] Нав. 6, 12. Чис. 25, 1. [5] Вих. 19, 10. Лев. 20, 7. [6] Чис. 4, 15. [7] Нав. 4,

14. [10] Єр. 10, 10. Бут. 15, 19. Вих. 3, 8.

[11] Діян. 7, 45. Пс. 8, 2.

Господа всієї землі піде перед вами через Йордан; ¹² і візьміть собі дванадцять чоловік з колін Ізраїлевих, по одній людині з коліна; ¹³ і як тільки стопи ніг священників, які несуть ковчег Господа, Владики всієї землі, ступлять у воду Йордану, вода Йорданська висохне, та ж вода, що тече згори, зупиниться стіною. ¹⁴ Отже, коли народ рушив від своїх наметів, щоб переходити Йордан, і священники понесли ковчег завіту [Господнього] перед народом, ¹⁵ то, лиш тільки ті, що несли ковчег [завіту Господнього], ввійшли в Йордан, і ноги священників, які несли ковчег, занурилися у воду Йордану – Йордан же виступає з усіх берегів своїх в усі дні жнив пшениці, – ¹⁶ вода, що текла згори, зупинилася і стала стіною на дуже велику відстань, до міста Адама, що поряд Цартана; а та, що тече в море рівнини, у море Солоне, пішла і припинилася. ¹⁷ І народ переходив навпроти Срихона; священники ж, які несли ковчег завіту Господнього, стояли на суші посеред Йордану твердою ногою. Всі [сини] Ізраїлеві переходили по суші, доки весь народ не перейшов через Йордан.

4 Коли весь народ перейшов через Йордан, Господь сказав Ісусові: ² візьміть собі з народу дванадцять чоловік, по одній людині з коліна, ³ і дайте їм повеління і скажіть: візьміть собі звідси, із середини Йордану, де стояли ноги священників нерухомо, дванадцять каменів, і перенесіть їх із собою, і покладіть їх на ночівлі, де будете ночувати в цю ніч. ⁴ Ісус покликав дванадцять чоловіків, яких призначив із синів Ізраїлевих, по одній людині з коліна, ⁵ і сказав їм Ісус: підіть перед ковчегом Господа Бога вашого на середину Йордану і [візьміть звідти і] покладіть на плече своє кожен по одному каменю, за числом колін синів Ізраї-

левих, ⁶ щоб вони були у вас знаменням [що лежить завжди]; коли запитають вас у наступний час сини ваші і скажуть: “для чого у вас ці камені?”, ⁷ ви скажете їм: “у пам’ять того, що вода Йордану розділилася перед ковчегом завіту Господа [всієї землі]; коли він переходив через Йордан, тоді вода Йордану розділилася”; таким чином камені ці будуть [у вас] для синів Ізраїлевих пам’ятником навек. ⁸ І зробили сини Ізраїлеві так, як наказав Ісус: взяли дванадцять каменів з Йордану, як говорив Господь Ісусові, за числом колін синів Ізраїлевих, і перенесли їх із собою на ночівлю, і поклали їх там. ⁹ І [інші] дванадцять каменів поставив Ісус серед Йордану на місці, де стояли ноги священників, які несли ковчег завіту [Господнього]. Вони там і до цього дня. ¹⁰ Священники, які несли ковчег [завіту Господнього], стояли серед Йордану, доки не було закінчене [Ісусом] усе, що Господь повелів Ісусові сказати народу, – так, як заповідав Мойсей Ісусові; а народ тим часом поспіхом перейшов. ¹¹ Коли весь народ перейшов [Йордан], тоді перейшов і ковчег [завіту] Господнього, і священники перед народом; ¹² і сини Рувима і сини Гада і половина коліна Манассіного перейшли озброєними попереду синів Ізраїлевих, як говорив їм Мойсей. ¹³ Близько сорока тисяча озброєних на війну перейшло перед Господом на рівнини Срихонські, щоб воювати.

¹⁴ У той день прославив Господь Ісуса перед очима всього Ізраїля і стали боятися його, як боялися Мойсея, в усі дні життя його. ¹⁵ І сказав Господь Ісусові, говорячи: ¹⁶ накажи священникам, які несуть ковчег одкровення, вийти з Йордану. ¹⁷ Ісус наказав священникам і сказав: вийдіть з Йордану. ¹⁸ І коли свяще-

[13] Пс. 113, 3. [14] Діян. 7, 45. [15] 1 Пар. 12, 15. Сир. 24, 28. [16] Вих. 14, 21. Авв. 3, 9.

Глава 4. [7] Нав. 3, 13. [12] Чис. 32, 29. [14] Нав. 3, 7.

ники, які несли ковчег завіту Господнього, вийшли з Йордану, то, лиш тільки стопи ніг їхніх ступили на сушу, вода Йордану потекла по своєму місцю і пішла, як вчора і третього дня, вище всіх берегів своїх.¹⁹ І вийшов народ з Йордану в десятий день першого місяця і поставив стан у Галгалі, на східній стороні Єрихона.²⁰ І дванадцять каменів, які взяли вони з Йордану, Ісус поклав у Галгалі²¹ і сказав синам Ізраїлевим: коли запитають у наступний час сини ваші батьків своїх: “що означають ці камені?”,²² скажіть синам вашим: “Ізраїль перейшов через Йордан цей по суші”,²³ бо Господь Бог ваш висушив води Йордану для вас, доки ви не перейшли його, так само, як Господь Бог ваш зробив з Червоним морем, яке висушив [Господь, Бог ваш,] перед нами, доки ми не перейшли його,²⁴ щоб усі народи землі знали, що рука Господня сильна, і щоб ви боялися Господа Бога вашого в усі дні.

5 Коли всі царі аморрейські, які жили по цей бік Йордану до моря, і всі царі ханаанські, які біля моря, почули, що Господь [Бог] висушив води Йордану перед синами Ізраїлевими, доки переходили вони, тоді ослабло серце їхнє, [вони жахнулися] і не стало вже в них духу проти синів Ізраїлевих.

² У той час сказав Господь Ісусові: зроби собі гострі [кам’яні] ножі й обріж синів Ізраїлевих удруге.³ І зробив собі Ісус гострі [кам’яні] ножі й обрізав синів Ізраїлевих на [місці, названому]: Пагорб обрізання.⁴ Ось причина, чому обрізав Ісус [синів Ізраїлевих, які тоді народилися на путі, і які з тих, що вийшли з Єгипту, не були тоді обрізані, всіх їх обрізав Ісус]: весь народ, який вийшов з Єгипту, чоловічої статі, усі здатні

до війни померли в пустелі на путі, після виходу з Єгипту;⁵ весь же народ, який вийшов, був обрізаний, але весь народ, що народився в пустелі на путі, після того, як вийшов з Єгипту, не був обрізаний;⁶ бо сини Ізраїлеві сорок [два] роки ходили в пустелі [тому багато з них і не були обрізані], доки не перемер весь народ, здатний до війни, який вийшов з Єгипту, які не слухали голосу Господнього, і яким Господь клявся, що вони не побачать землі, яку Господь з клятвою обіцяв батькам їхнім, дати нам землю, де тече молоко і мед,⁷ а замість їх породив синів їхніх. Цих обрізав Ісус, тому що вони були необрізані; тому що їх, [як народжених] на путі, не обрізували.⁸ Коли весь народ був обрізаний, залишався він на своєму місці в стані, доки не видужав.⁹ І сказав Господь Ісусові: нині Я зняв з вас посоромлення єгипетське. Чому і називається те місце “Галгал”, навіть до цього дня.¹⁰ І стояли сини Ізраїлеві станом у Галгалі і звершили Пасху у чотирнадцятий день місяця ввечері на рівнинах Єрихонських;¹¹ і на другий день Пасхи стали їсти з плодів землі цієї, опрісноки і сушені зерна в самий той день;¹² а манна перестала падати на другий день після того, як вони стали їсти плоди землі, і не було більше манни у синів Ізраїлевих, але вони їли в той рік плоди землі Ханаанської.

¹³ Ісус, знаходячись поблизу Єрихона, глянув, і бачить, і ось стоїть перед ним чоловік, і в руці його оголений меч. Ісус підійшов до нього і сказав йому: чи наш ти, чи з ворогів наших?¹⁴ Він сказав: ні; я вождь воїнства Господнього, тепер прийшов [сюди]. Ісус упав лицем своїм на землю, і поклонився і сказав йому: що господар мій скаже рабові

[19] Вих. 12, 2. [23] Вих. 14, 21. Пс. 77, 13; 113, 3.

Глава 5. [1] Втор. 11, 25. Нав. 2, 9. [2] Вих. 4, 25. [4] Чис. 14, 23. [6] Вих. 3, 8. [9]

Бут. 34, 14. Вих. 16, 3. Ос. 4, 15. [10] Вих. 12, 6. [11] Лев. 2, 14. [12] Неем. 9, 20. [13] Вих. 23, 23. [14] Дан. 10, 13; 12, 1.

своєму? ¹⁵ Вождь воїнства Господнього сказав Ісусові: зніми взуття твоє з ніг твоїх, тому що місце, на якому ти стоїш, святе. Ісус так і зробив.

¹⁶ Єрихон замкнувся і був замкнений від страху синів Ізраїлевих: ніхто не виходив [з нього] і ніхто не входив.

6 Тоді сказав Господь Ісусові: ось, Я віддаю в руки твої Єрихон і царя його, [і тих, що знаходяться в ньому,] людей сильних; ² підіть навколо міста всі здатні до війни й обходьте місто один раз [на день]; і це роби шість днів; ³ і сім священиків нехай несуть сім труб ювілейних перед ковчегом; а в сьомий день обійдіть навколо міста сім разів, і священики нехай сурмлять трубами; ⁴ коли затрубить ювілейний ріг, коли почуєте звук труби, тоді весь народ нехай викликне гучним голосом, і стіна міста впаде до своєї основи, і [весь] народ піде [у місто, кинувшись] кожен зі своєї сторони.

⁵ І прикликав Ісус, син Навина, священиків [Ізраїлевих] і сказав їм: несіть ковчег завіту; а сім священиків нехай несуть сім труб ювілейних перед ковчегом Господнім. ⁶ І сказав [їм, щоб вони сказали] народу: підіть і обійдіть навколо міста; озброєні ж нехай ідуть перед ковчегом Господнім. ⁷ Як скоро Ісус сказав народу, сім священиків, які несли сім труб ювілейних перед Господом, пішли і засурмили [гучно] трубами, і ковчег завіту Господнього йшов за ними; ⁸ озброєні ж ішли попереду священиків, які сурмили трубами; а ті, що позаду, йшли за ковчегом [завіту Господнього] і під час ходу сурмили трубами. ⁹ Народу ж Ісус дав повеління і сказав: не викликуйте і не давайте чути голосу вашого, і щоб слово не виходило з уст ваших до того дня, доки я не скажу вам: “вик-

ликніть!” і тоді викликнете. ¹⁰ У такий спосіб ковчег [завіту] Господнього пішов навколо міста й обійшов один раз; і прийшли в стан і ночували в стані. ¹¹ [На другий день] Ісус встав рано-вранці, і священики понесли ковчег [завіту] Господнього; ¹² і сім священиків, які несли сім труб ювілейних перед ковчегом Господнім, ішли і сурмили трубами; озброєні ж ішли попереду них, а ті, що позаду, йшли за ковчегом [завіту] Господнього і, йдучи, сурмили трубами. ¹³ Таким чином і на другий день обійшли навколо міста один раз і повернулися в стан. І робили це шість днів. ¹⁴ В сьомий день встали рано, з появою зорі, і обійшли в такий самий спосіб навколо міста сім разів; тільки в цей день обійшли навколо міста сім разів. ¹⁵ Коли в сьомий раз священики сурмили трубами, Ісус сказав народу: викликніть, бо Господь віддав вам місто! ¹⁶ місто буде під закляттям, і все, що в ньому, – Господу [сил]; тільки Раав блудниця нехай залишиться в живих, вона і всякий, хто в її домі; тому що вона сховала посланих, яких ми посилали; ¹⁷ але ви бережіться закляття, щоб і самим не піддатися закляттю, якщо візьмете що-небудь із заклятого, і щоб на стан [синів] Ізраїлевих не навести закляття і не зробити йому лиха; ¹⁸ і все срібло і золото, і сосуди мідні й залізні нехай будуть святинею Господу і ввійдуть у скарбницю Господню. ¹⁹ Народ викликнув, і засурмили трубами. Як тільки почув народ голос труби, викликнув народ [весь разом] гучним [і сильним] голосом, і впала [вся] стіна [міста] до своєї основи, і [весь] народ пішов у місто, кожен зі своєї сторони, і взяли місто. ²⁰ І піддали закляттю усе, що в місті, і чоловіків і дружин, і молодих і ста-

[15] Вих. 3, 5.

Глава 6. [1] Нав. 24, 11. [12] Нав. 3, 1; 7, 16; 8, 10. [16] Нав. 2, 4. [17] Лев. 27, 28. Втор.

7, 26. Нав. 7, 5. [18] Чис. 31, 54. [19] Євр. 11, 30. 2 Мак. 12, 15. [20] Нав. 10, 30.

рих, і волів, і овець, і ослів, [усе] знищили мечем. ²¹ А двом юнакам, які видивлялися землю, Ісус сказав: підіть у дім тієї блудниці і виведіть звідти її і всіх, які у неї, тому що ви поклялися їй. ²² І пішли юнаки, які видивлялися [місто, у дім жінки] і вивели Раав [блудницю] і батька її і матір її, і братів її, і всіх, які у неї були, і всіх родичів її вивели, і поставили їх поза станом Ізраїльським. ²³ А місто й усе, що в ньому, спалили вогнем; тільки срібло і золото й сосуди мідні й залізні віддали, [щоб внести Господу] у скарбницю дому Господнього. ²⁴ Раав же блудницю і дім батька її і всіх, які у неї були, Ісус залишив у живих, і вона живе серед Ізраїля до цього дня, тому що вона сховала посланих, яких посилав Ісус для вивідання Єрихона.

²⁵ У той час Ісус поклявся і сказав: проклятий перед Господом той, хто відновить і побудує місто це Єрихон; на первістку своєму він покладе основу його і на молодшому своєму поставить ворота його. [Так і зробив Азан, родом з Вефиля: він на Авироні, первістку своєму, заснував його і на молодшому, врятованому, поставив ворота його.] ²⁶ І Господь був з Ісусом, і слава його носилася по всій землі.

7 Але сини Ізраїлеві зробили [великий] злочин [і взяли] із заклитого. Ахан, син Хармія, сина Завдія, сина Зари, з коліна Іудиного, взяв із заклитого, і гнів Господній запалав на синів Ізраїля. ² Ісус з Єрихона послав людей у Гай, що біля Беф-Авена, зі східної сторони Вефиля, і сказав їм: підіть, огляньте землю. Вони пішли й оглянули Гай. ³ І повернувшись до Ісуса, сказали йому: не весь народ нехай іде, а нехай піде близько двох тисяч або близько трьох тисяч чоловік, і вра-

зять Гай; усього народу не утруджуй туди, тому що їх мало [там]. ⁴ Отже, пішло туди з народу близько трьох тисяч чоловік, але вони кинулися навтіки від жителів гайських; ⁵ жителі гайські убили з них до тридцяти шести чоловік, і переслідували їх від воріт до Севарима і розбили їх на спуску з гори; від чого серце народу розтануло і стало, як вода. ⁶ Ісус роздер одяг свій і упав лицем своїм на землю перед ковчегом Господнім і лежав до самого вечора, він і старійшини Ізраїлеві, і посипали порохом голови свої. ⁷ І сказав Ісус: о, Господи Владико! для чого Ти перевів народ цей через Йордан, щоб віддати нас у руки аморреїв і погубити нас? о, якби ми залишилися і жили за Йорданом! ⁸ О, Господи! що сказати мені після того, як Ізраїль показав спину ворогам своїм? ⁹ Хананеї і всі жителі землі почують і оточать нас і знищать ім'я наше з землі. І що зробиш тоді імені Твоєму великому?

¹⁰ Господь сказав Ісусові: встань, для чого ти упав на лице твоє? ¹¹ Ізраїль згрішив, і переступили вони завіт Мій, який Я заповідав їм; і взяли із заклитого, й украли, і приховали, і поклали між своїми речами; ¹² через те сини Ізраїлеві не могли встояти перед ворогами своїми і показали спину ворогам своїм, тому що вони підпали прокляттям; не буду більше з вами, якщо не знищите із середовища вашого проклятого. ¹³ Встань, освяти народ і скажи: освятіться до ранку, бо так говорить Господь Бог Ізраїлів: “закляте серед тебе, Ізраїлю; тому ти не можеш устояти перед ворогами твоїми, доки не віддалиш від себе заклитого”; ¹⁴ завтра підходьте [усі] за колінами вашими; коліно ж, яке вкаже Господь, нехай підходить за племенами;

[21] Нав. 2, 14. [22] Євр. 11, 31. [24] Мф 1, 5. [25] 3 Цар. 16, 34.

Глава 7. [1] Нав. 22, 20. 1 Пар. 2, 7. [2] Нав. 2, 1. [5] Нав. 8, 5. [6] Чис. 14, 6. 1 Цар.

4, 12. 2 Цар. 13, 19. [9] Вих. 32, 12. Чис. 14, 13. Іоїл. 2, 17. [13] Нав. 3, 5; 6, 17. [14] 1 Цар. 10, 20. Притч. 16, 33. Іона 1, 7.

плем'я, яке вкаже Господь, нехай підходить за родинами; родина, яку вкаже Господь, нехай підходить по одній людині;¹⁵ і викритого у викраденні заклятого нехай спалять вогнем, його й усе, що в нього, за те, що він переступив завіт Господній і зробив беззаконня серед Ізраїля.

¹⁶ Ісус, уставши рано-вранці, повелів підходити Ізраїлю за колінами його, і вказане коліно Іудине;¹⁷ потім повелів підходити племенам Іуди, і вказане плем'я Зари; повелів підходити племені Зариному за родинами, і вказана [родина] Завдієва;¹⁸ повелів підходити родині його по одній людині, і вказаний Ахан, син Хармія, сина Завдія, сина Зари, з коліна Іудиного.¹⁹ Тоді Ісус сказав Ахану: сину мій! воздай славу Господу, Богу Ізраїлевому і зроби перед Ним сповідання й оголоси мені, що ти зробив; не приховай від мене.²⁰ У відповідь Ісусові Ахан сказав: дійсно, я згрішив перед Господом Богом Ізраїлевим і зробив те і те:²¹ між здобиччю побачив я один чудовий сennaарський одяг і двісті сиклів срібла і зливки золота вагою в п'ятдесят сиклів; це мені сподобалося і я взяв це; і ось, воно заховане в землі посеред намету мого, і срібло під ним [заховане].²² Ісус послав людей, і вони побігли в намет [у стан]; і ось, усе це заховане було в наметі його, і срібло під ним.²³ Вони взяли це з намету і принесли до Ісуса і до всіх синів Ізраїлевих і поклали перед Господом.²⁴ Ісус і всі ізраїльтяни з ним взяли Ахана, сина Зариного, і срібло, і одяг, і зливку золота, і синів його і дочок його, і волів його й ослів його, і овець його і намет його, і все, що в нього було, і вивели їх [із усім] на долину Ахор.²⁵ І сказав Ісус: за те, що ти навів на нас лихо, Господь на тебе наводить

лихо в день цей. І побили його всі ізраїльтяни камінням, і спалили їх вогнем, і накидали на них каміння.²⁶ І накидали на нього велику купу каміння, яка вціліла і до цього дня. Після цього затихла лють гніву Господнього. Тому те місце називається долиною Ахор навіть до цього дня.

8 Господь сказав Ісусові: не бійся і не жахайся; візьми із собою весь народ, здатний до війни, і, вставши, піди до Гая; ось, Я віддаю в руки твої царя Гайського і народ його, місто його і землю його;² зроби з Гаєм і царем його те саме, що зробив ти з Єрихоном і царем його, тільки здобич його і худобу його розділи собі; зроби засідку за містом.

³ Ісус і весь народ, здатний до війни, встав, щоб іти до Гая, і вибрав Ісус тридцять тисяч чоловік хоробрих і послав їх уночі,⁴ і дав їм наказ і сказав: дивіться, ви будете складати засідку біля міста позаду міста; не відходьте далеко від міста і будьте всі готові;⁵ а я і весь народ, який зі мною, підійдемо до міста; і коли [жителі Гая] виступлять проти нас, як і раніше, то ми побіжимо від них;⁶ вони підуть за нами, так що ми відволічемо їх від міста; бо вони скажуть: "біжать від нас, як і раніше"; коли ми побіжимо від них,⁷ тоді ви встаньте із засідки і заволодійте містом, і Господь Бог ваш віддасть його в руки ваші;⁸ коли візьмете місто, запаліть місто вогнем, за словом Господнім зробіть; дивіться, я повелюю вам.⁹ Таким чином послав їх Ісус, і вони пішли в засідку і засіли між Вефілем і між Гаєм, із західного боку Гая; а Ісус у ту ніч ночував серед народу.

¹⁰ Вставши рано-вранці, Ісус оглянув народ, і пішов він і старійшини Ізраїлеві перед народом до Гая;¹¹ і весь народ, здатний до війни,

[15] Чис. 15, 30. Втор. 13, 17. Бут. 34, 7. [16] Нав. 8, 10. [19] Лк 17, 18. Ін 9, 24. 1 Цар. 14, 43. [24] Нав. 22, 20. [25] Мф 7, 2. Чис. 15, 36. [26] 2 Цар. 18, 17. Іс. 65, 10.

Глава 8. [1] Втор. 1, 21; 7, 18; 20, 3. [2] Нав. 6, 20–21. Суд. 20, 29. [4] 2 Пар. 13, 13. [5] Нав. 7, 4. [6] Нав. 7, 4. [10] Нав. 6, 12; 7, 16.

який був з ним, пішов, наблизився і підійшов до міста [зі східного боку, засідка ж була на захід від міста],¹² і поставив стан з північної сторони Гаю, а між ним і Гаєм була долина. Потім узяв він близько п'яти тисяч чоловік і посадив їх у засідці між Вефилем і Гаєм, із західного боку міста.¹³ І народ розташував весь стан, який був з північного боку міста, так, що задня частина була з західного боку міста. І прийшов Ісус у ту ніч на середину долини.¹⁴ Коли побачив це цар Гайський, негайно з жителями міста, вставши рано, виступив проти Ізраїля на бій, він і весь народ його, на призначене місце перед рівниною; а він не знав, що для нього є засідка позаду міста [його].¹⁵ Ісус і весь Ізраїль, начебто вражені ними, побігли до пустелі;¹⁶ а вони покликали весь народ, який був у місті, щоб переслідувати їх, і, переслідуючи Ісуса, віддалилися від міста;¹⁷ у Гаї і Вефілі не залишилося жодної людини, яка не погналася б за Ізраїлем; і місто своє вони залишили відчиненим, переслідуючи Ізраїля.¹⁸ Тоді Господь сказав Ісусові: простягни спис, що у руці твоїй, до Гаю, бо Я віддам його в руки твої [і засідка негайно встане з місця свого]. Ісус простяг [руку свою і] спис, що був у його руці, до міста.¹⁹ Ті, що сиділи у засідці, негайно встали з місця свого і побігли, як тільки він простяг руку свою, ввійшли в місто і взяли його і негайно запалили місто вогнем.²⁰ Жителі Гаю, оглянувшись назад, побачили, що дим від міста піднімався до неба. І не було для них місця, куди б бігти – ні туди ні сюди; бо народ, який біг до пустелі, повернувся на переслідувачів.²¹ Ісус і весь Ізраїль, побачивши, що ті, які сиділи в засідці, взяли місто, і дим від міста піднявся [до неба], повернулися і стали уражати жителів Гаю;

²² а ті з міста вийшли назустріч їм, так що вони знаходилися всередині між ізраїльтянами, з яких одні були з того боку, а інші з іншого; так уражали їх, що не залишили жодного з них, хто уцілів би або втік;²³ а царя Гайського взяли живим і привели його до Ісуса.

²⁴ Коли ізраїльтяни перебили всіх жителів Гаю на полі, у пустелі, де вони переслідували їх, і коли усі вони до останнього впали від вістря меча, тоді всі ізраїльтяни повернулися до Гаю і вразили його вістрям меча.²⁵ Полеглих у той день чоловіків і жінок, усіх жителів Гаю, було дванадцять тисяч.²⁶ Ісус не опускав руки своєї, яку простяг зі списом, доки не піддав закляттю всіх жителів Гаю;²⁷ тільки худобу і здобич міста цього [сини] Ізраїля розділили між собою, за словом Господа, як [Господь] сказав Ісусові.²⁸ І спалив Ісус Гаї і обернув його на вічні руїни, на пустелю, до цього дня;²⁹ а царя Гайського повісив на дереві, [і був він на дереві] до вечора; після заходу ж сонця наказав Ісус, і зняли труп його з дерева, і кинули його біля воріт міських, і накидали над ним велику купу каміння, яка вціліла навіть до цього дня.³⁰ Тоді Ісус влаштував жертovníк Господу Богу Ізраїлевому на горі Гевал,³¹ як заповів Мойсей, раб Господній, синам Ізраїлевим, про що написано в книзі закону Мойсея, – жертovníк з каменів цільних, на які не піднімали заліза; і принесли на ньому всепалення Господу і звершили жертви мирні.³² І написав [Ісус] там на каменях список із закону Мойсея, який він написав перед синами Ізраїлевими.³³ Весь Ізраїль, старійшини його і наглядачі [його] і судді його, стали з того й іншого боку ковчега навпроти священиків [і] левитів, які носять ковчег завіту Господ-

[22] Чис. 21, 35. Втор. 7, 2. [26] Вих. 17, 9, 11–12. [29] Втор. 21, 23. 2 Цар. 18, 17. [31]

Вих. 20, 25. Втор. 27, 5. [32] Втор. 17, 18; 27, 3. [33] Втор. 11, 29; 27, 12–13. Суд. 9, 7.

нього, як прибульці, так і природні жителі, одна половина їх біля гори Гаризим, а друга половина біля гори Гевал, як раніше повелів Мойсей, раб Господній, благословляти народ Ізраїлів.³⁴ І потім прочитав [Ісус] усі слова закону, благословення і прокляття, як написано в книзі закону;³⁵ з усього, що Мойсей заповів [Ісусові], не було жодного слова, якого Ісус не прочитав би перед усім зібранням Ізраїля, [перед чоловіками,] і жінками, і дітьми, і прибульцями, які перебували серед них.

9 Почувши це, всі царі [аморрейські], що за Йорданом, на горі і на рівнині і по всьому березі великого моря, [і які] біля Ливану, хеттеї, аморреї, [гергесеї,] хананеї, ферезеї, евеї та ієвусеї,² зібралися разом, щоб однодушно воювати з Ісусом та Ізраїлем.³ Але жителі Гаваона, почувши, що Ісус зробив з Єрихоном і Гаєм,⁴ вдалися до хитрости: пішли, запаслися хлібом на дорогу і поклали старі мішки на ослив своїх і старі, порвані і залатані міхи вина;⁵ і взуття на ногах їхніх було старе з латками, і одяг на них старий; і весь дорожній хліб їхній був сухим і цвілим [і розкришеним].⁶ Вони прийшли до Ісуса в стан [Ізраїльський] у Галгал і сказали йому і всім ізраїльтянам: ми прийшли з дуже далекої землі; отже, укладіть з нами союз.⁷ Ізраїльтяни ж сказали евеям: можливо, ви живете біля нас? як нам укласти з вами союз?⁸ Вони сказали Ісусові: ми раби твої. Ісус же сказав їм: хто ви і звідки прийшли?⁹ Вони сказали йому: з дуже далекої землі прийшли раби твої в ім'я Господа Бога твого; бо ми чули славу Його й усе, що зробив Він у Єгипті,¹⁰ й усе, що Він зробив двом царям аморрейським, які [були] по той бік Йордану, Сиго-

ну, царю Есевонському, та Огу, царю Васанському, який [жив] в Астарофі [й Едреї].¹¹ [Чуючи це,] старійшини наші і всі жителі нашої землі сказали нам: візьміть у руки ваші хліба на дорогу і підіть назустріч їм і скажіть їм: “ми раби ваші; отже, укладіть з нами союз”.¹² Цей хліб наш з домів наших ми взяли теплим у той день, коли пішли до вас, а тепер ось, він зробився сухим і цвілим;¹³ і ці міхи з вином, які ми налили нові, ось, порвалися; і цей одяг наш і взуття наше постарили від дуже далекої дороги.¹⁴ Ізраїльтяни взяли їхнього хліба, а Господа не запитали.¹⁵ І уклав Ісус з ними мир і ухвалив з ними умову в тім, що він збереже їм життя; і поклялись їм начальники громади.¹⁶ А через три дні, як уклали вони з ними союз, почули, що вони сусіди їхні і живуть поблизу них;¹⁷ бо сини Ізраїлеві, вирушивши у дорогу, прийшли в міста їхні на третій день; міста ж їхні [були]: Гаваон, Кефира, Беероф і Қириаф-Іарим.¹⁸ [Ісус і] сини Ізраїлеві не побили їх, тому що [усі] начальники громади клялися їм Господом Богом Ізраїлевим. За це вся громада [Ізраїлева] обурилася на начальників.¹⁹ Усі начальники сказали всій громаді: ми клялися їм Господом Богом Ізраїлевим і тому не можемо торкнутися їх;²⁰ а ось що зробимо з ними: залишимо їх живими, щоб не впав на нас гнів за клятву, якою ми клялися їм.²¹ І сказали їм начальники: нехай вони живуть, але будуть рубати дрова і черпати воду для всієї громади. [І зробила вся громада] так, як сказали їм начальники.²² Ісус покликав їх і сказав: для чого ви обдурили нас, сказавши: “ми дуже далеко від вас”, тоді як ви живете поблизу нас?²³ за це прокляті ви! без кінця ви будете

[34] Втор. 28, 1–2. [35] Втор. 31, 11.

Глава 9. [1] Нав. 3, 10. [3] 2 Цар. 2, 12. 3 Цар. 3, 4. [6] Нав. 5, 9. [7] Вих. 23, 32. Втор. 7, 2. [10] Чис. 21, 24. [14] Вих. 25, 22. Чис.

27, 21. 1 Цар. 23, 9. [17] Нав. 18, 25. 1 Пар. 2, 50. [18] Нав. 11, 19. [20] 2 Цар. 21, 1–2. 3 Цар. 9, 21. [23] Неем. 10, 28.

рабами, будете рубати дрова і черпати воду для [мене і для] дому Бога мати!] ²⁴ Вони у відповідь Ісусові сказали: дійшло до відома рабів твоїх, що Господь Бог твій повелів Мойсєві, рабові Своему, дати вам усю землю і знищити [нас і] всіх жителів цієї землі перед лицем вашим; тому ми дуже боялися, щоб ви не позбавили нас життя, і зробили цю справу; ²⁵ тепер ось ми в руці твоїй: як краще і справедливіше тобі здасться вчинити з нами, так і вчини. ²⁶ І вчинив з ними так: визволив їх від руки синів Ізраїлевих, і вони не умертвили їх; ²⁷ і визначив у той день Ісус, щоб вони рубали дрова і черпали воду для [всієї] громади і для жертovníка Господнього; [тому жителі Гаваона зробилися дроворубами і водносами для жертovníка Божого] навіть до цього дня, на місці, яке б не обрав [Господь].

10 Коли Адониседек, цар Єрусалимський, почув, що Ісус узяв Гай і піддав його закляттю, і що так само вчинив з Гаєм і царем його, як вчинив з Срихоном і царем його, і що жителі Гаваона уклали мир [з Ісусом і] з Ізраїлем і залишилися серед них, ² тоді він дуже злякався, тому що Гаваон [було] місто велике, як одне з царських міст, і більше Гая, і всі жителі його люди хоробрі. ³ Тому Адониседек, цар Єрусалимський, послав до Гогама, царя Хевронського, і до Фирама, царя Іармуфського, і до Яфія, царя Лахисського, і до Девира, царя Еглонського, щоб сказати: ⁴ прийдіть до мене і допоможіть мені уразити Гаваон за те, що він уклав мир з Ісусом і синами Ізраїлевими.

⁵ Вони зібралися, і пішли п'ять царів аморрейських: цар Єрусалимський, цар Хевронський, цар Іармуфський, цар Лахисський, цар Еглон-

ський, вони і все ополчення їх, і розташувалися станом біля Гаваона, щоб воювати проти нього. ⁶ Жителі Гаваона послали до Ісуса в стан [ізраїльський], у Галгал, сказати: не відними руки твоєї від рабів твоїх; прийди до нас скоріше, врятуй нас і подай нам допомогу; тому що зібралися проти нас усі царі аморрейські, які живуть в горах. ⁷ Ісус пішов з Галгала сам, і з ним весь народ, здатний до війни, і всі чоловіки хоробрі.

⁸ І сказав Господь Ісусові: не бійся їх, бо Я віддав їх у руки твої: ніхто з них не устоїть перед лицем твоїм. ⁹ І прийшов на них Ісус раптово, [тому що] усю ніч ішов він з Галгала. ¹⁰ Господь привів їх у сум'яття, коли ті побачили ізраїльтян, і вони вразили їх у Гаваоні сильною поразкою, і переслідували їх по дорозі до узвишшя Вефорона, й уразили їх до Азека і до Македа. ¹¹ Коли ж вони бігли від ізраїльтян по схилу гори Вефоронської, Господь кидав на них з небес великі камені [граду] до самого Азека, і вони вмирили; більше було тих, які померли від каміння граду, ніж тих, яких умертвили сини Ізраїлеві мечем [у бою]. ¹² Ісус воззвав до Господа в той день, в який віддав Господь [Бог] Аморрея в руки Ізраїля, коли побив їх у Гаваоні, і вони побиті були перед лицем синів Ізраїлевих, і сказав перед ізраїльтянами: стій, сонце, над Гаваоном, і місяць, над долиною Аїалонською! ¹³ І зупинилося сонце, і місяць стояв, доки народ мстився ворогам своїм. Чи не це написано в книзі Праведного: “стояло сонце серед неба і не поспішало до заходу майже цілий день”? ¹⁴ І не було такого дня ні раніше ні після того, в який Господь [так] слухав би голосу людського. Тому що Господь боровся за Ізраїля. ¹⁵ Потім

[24] Втор. 7, 2. [26] Нав. 11, 19. [27] 1 Пар. 9, 2. 2 Пар. 2, 18. 1 Езд. 8, 20.

Глава 10. [8] Нав. 11, 6; 24, 11. [9] Нав. 11, 7. [10] Вих. 23, 27. Втор. 11, 25. 3 Цар. 9,

17. [11] Іс. 28, 21. Прем. 5, 23. Сир. 46, 6. [12] Іс. 28, 21. Сир. 46, 5. [13] 4 Цар. 20, 11. Іс. 28, 21. 2 Цар. 1, 18. [14] Вих. 14, 14, 25. Втор. 1, 30.

повернувся Ісус і весь Ізраїль з ним у стан, у Галгал.¹⁶ А ті п'ять царів втекли і сховалися в печері в Македі.¹⁷ Коли донесено було Ісусові і сказано: “знайшлися п'ять царів, вони ховаються в печері в Македі”,¹⁸ Ісус сказав: “приваліть великі камені до отвору печери і приставте до неї людей стерегти їх;¹⁹ а ви не зупиняйтеся [тут], але переслідуйте ворогів ваших і знищуйте задню частину війська їх і не давайте їм ввійти в міста їх, бо Господь Бог ваш віддав їх у руки ваші”.

²⁰ Після того, як Ісус і сини Ізраїлеві зовсім уразили їх дуже великою поразкою, і ті з них, що залишилися, утекли в укріплені міста,²¹ весь народ повернувся в стан до Ісуса в Макед з миром, і ніхто на синів Ізраїлевих не поворухнув язиком своїм.²² Тоді Ісус сказав: відкрийте отвір печери і виведіть до мене з печери п'ятьох царів тих.²³ Так і зробили: вивели до нього з печери п'ятьох царів тих: царя Єрусалимського, царя Хевронського, царя Іармуфського, царя Лахисського і царя Еглоносського.²⁴ Коли вивели царів цих до Ісуса, Ісус покликав усіх ізраїльтян і сказав начальникам воїнів, які ходили з ним: підійдіть, наступіть ногами вашими на шиї царів цих. Вони підійшли і наступили ногами своїми на шиї їхні.²⁵ Ісус сказав їм: не бійтеся і не жахайтеся, будьте твердими і мужніми; бо так вчинить Господь з усіма ворогами вашими, з якими будете воювати.²⁶ Потім уразив їх Ісус і вбив їх і повісив їх на п'ятьох деревах; і висіли вони на деревах до вечора.²⁷ При заході сонця наказав Ісус, і зняли їх з дерев, і кинули їх у печеру, в якій вони ховалися, і привалили великі камені до отвору печери, які там навіть до цього дня.²⁸ У той

самий день узяв Ісус Макед, і уразив [його] мечем і царя його, і піддав закляттю їх і все, що дихає, що знаходилося в ньому: нікого не залишив, хто вцілів би [й уник]; і вчинив з царем Македським так само, як учинив з царем Єрихонським.²⁹ І пішов Ісус і всі ізраїльтяни з ним з Македа до Ливни і воював проти Ливни;³⁰ і віддав Господь і її в руки Ізраїля, [і взяли її] і царя її, і знищив її Ісус мечем і все, що дихає, що знаходилося в ній: нікого не залишив у ній, хто вцілів би [й уник], і вчинив з царем її так само, як учинив з царем Єрихонським.³¹ З Ливни пішов Ісус і всі ізраїльтяни з ним до Лахиса і розтапувався біля нього станом і воював проти нього;³² і віддав Господь Лахис у руки Ізраїля, і взяв він його на другий день, і вразив його мечем і все, що дихає, що було в ньому, [і знищив його] так, як учинив з Ливною.³³ Тоді прийшов на допомогу Лахису Горам, цар Газерський; але Ісус уразив його і народ його [мечем] так, що нікого у нього не залишив, хто уцілів би [й уник].³⁴ І пішов Ісус і всі ізраїльтяни з ним з Лахиса до Еглона і розтапувалися поряд нього станом і воювали проти нього;³⁵ [і віддав його Господь у руки Ізраїля,] і взяли його в той самий день і вразили його мечем, і все, що дихає, що знаходилося в ньому в той день, піддав він закляттю, як учинив з Лахисом.³⁶ І пішов Ісус і всі ізраїльтяни з ним з Еглона до Хеврона і воювали проти нього;³⁷ і взяли його й уразили його мечем, і царя його, і всі міста його, і все, що дихає, що знаходилося в ньому; нікого не залишив, хто уцілів би, як учинив він і з Еглоном: піддав закляттю його і все, що дихає, що знаходилося в ньому.³⁸ Потім обернувся Ісус і весь Ізра-

[19] Втор. 25, 18. [24] Бут. 3, 15. Лк 10, 19. Рим. 16, 20. [26] Втор. 21, 23. Нав. 8, 29. [27] Втор. 21, 23. Нав. 8, 29. [28] Втор. 20, 16.

Нав. 6, 20. [32] Нав. 15, 39. Чис. 21, 35. [33] 3 Цар. 9, 15. Нав. 8, 22; 11, 8. [38] Нав. 13, 26.

їль з ним до Давира і воював проти нього;³⁹ і взяв його і царя його, і всі міста його, й уразили їх мечем, і піддали закляттю [їх і] все, що дихає, що знаходилося в ньому: нікого не залишилося, хто вцілів би; як учинив з Хевроном і царем його, так учинив з Давиром і царем його, і як учинив з Ливною і царем її.⁴⁰ І вразив Ісус усю землю нагірну і полуденну, і низинні місця і землю, що лежить біля гір, і всіх царів їх: нікого не залишив, хто вцілів би, і все, що дихає, піддав закляттю, як повелів Господь Бог Ізраїлів;⁴¹ уразив їх Ісус від Кадес-Варні до Гази, і всю землю Гошен навіть до Гаваона;⁴² і всіх царів цих і землі їх Ісус узяв одним разом, бо Господь Бог Ізраїлів боровся за Ізраїля.⁴³ Потім Ісус і всі ізраїльтяни з ним повернулися в стан, у Галгал.

11 Почувши це, Іавин, цар Асорський, послав до Іовава, царя Мадонського, і до царя Шимронського, і до царя Ахсафського,² і до царів, які жили на півночі на горі і на рівнині з південної сторони Хиннарофа, і на низинних місцях, і в Нафоф-Дорі на захід,³ до хананеян, які жили на сході і до моря, до амореян і хеттеян, до ферезеян і до іевусеян, які жили на горі, і до евеян, які жили біля Ермона в землі Массифі.⁴ І виступили вони і все ополчення їх з ними, численний народ, який безліччю дорівнював піску на березі морському; і коней і колісниць було дуже багато.⁵ І зібралися всі царі ці, і прийшли і розташувалися станом разом біля вод Меромських, щоб воювати з Ізраїлем.⁶ Але Господь сказав Ісусові: не бійся їх, тому що завтра, близько цього часу, Я віддам усіх [їх] на знищення [синам] Ізраїля; коням же їхнім переріж жили і колісниці їхні спали вогнем.

⁷ Ісус і з ним весь народ, здатний до війни, раптово вийшли на них до вод Меромських і напали на них.⁸ І віддав їх Господь у руки ізраїльтян, і уразили вони їх, і переслідували їх до Сидона великого і до Мисрефоф-Маїма, і до долини Мицфи на схід, і перебили їх, так що нікого з них не залишилося, хто вцілів би [й уник].⁹ І вчинив Ісус з ними так, як сказав йому Господь: коням їхнім перерізав жили і колісниці їхні спалив вогнем.¹⁰ У той же час, повернувшись, Ісус узяв Асор і царя його убив мечем [Асор же раніше був главою всіх царств цих];¹¹ і побили все, що дихає, що було в ньому, мечем, [усе] піддавши закляттю: не залишилося жодної душі; а Асор він спалив вогнем.¹² І всі міста царів цих і всіх царів їх узяв Ісус і убив мечем, піддавши їх закляттю, як повелів Мойсей, раб Господній;¹³ утім, усіх міст, що лежали на височині, не палили ізраїльтяни, крім одного Асора, який спалив Ісус.¹⁴ А всю здобич міст цих і [всю] худобу розграбували сини Ізраїлеві собі; людей же всіх перебили мечем, так що знищили всіх їх: не залишили [з них] жодної душі.¹⁵ Як повелів Господь Мойсееві, рабові Своему, так Мойсей заповів Ісусові, а Ісус так і зробив: не відступив від жодного слова в усьому, що повелів Господь Мойсееві.

¹⁶ Таким чином Ісус узяв усю цю нагірну землю, всю землю полуденну, всю землю Гошен і низинні місця, і рівнину і гору Ізраїлеву, і низинні місця [біля гори],¹⁷ від гори Халак, що простягається до Сеїру, до Ваал-Гада в долині Ливанській, біля гори Ермон, і всіх царів їх узяв, уразив їх і убив.¹⁸ Довгий час вів Ісус війну з усіма цими царями.¹⁹ Не було [жодного] міста, яке уклало б мир із синами Ізраїлевими, крім еве-

[40] Нав. 12, 8. Втор. 7, 2; 20, 16. Вих. 23, 32; 34, 12. [42] Вих. 14, 14. Втор. 1, 30; 3, 22.

Глава 11. [1] 4 Цар. 15, 29. [2] Лк 5, 1. [3] Нав. 6, 1; 24, 11. [4] 1 Мак. 11, 1. [6] Нав. 10,

8. [8] Нав. 24, 11. Бут. 10, 15. [10] 3 Цар. 9, 15. Єр. 49, 28. [11] Чис. 33, 52. Втор. 20, 16. Суд. 4, 2. [12] Чис. 33, 52–53. Втор. 7, 2. [15] Вих. 34, 11. [16] Нав. 10, 41. [19] Нав. 9, 18.

ян, жителів Гаваона: все узяли вони війською; ²⁰ бо від Господа було те, що вони озлобили серце своє і війською зустрічали Ізраїля – для того, щоб піддані були закляттю і щоб не було їм помилювання, але щоб знищені були так, як повелів Господь Мойсеєві.

²¹ У той же час прийшов Ісус і уразив [усіх] енакимян на горі, у Хевроні, у Давирі, в Анаві, на всій горі Іудиній і на всій горі Ізраїлевій; з містами їх віддав їх Ісус закляттю; ²² не залишилося [жодного] з енакимян у землі синів Ізраїлевих, залишилися тільки в Газі, у Гефі та в Азоті. ²³ Таким чином узяв Ісус усю землю, як говорив Господь Мойсеєві, і віддав її Ісусові в наділ ізраїльтянам, за розподілом між колінами їх. І заспокоїлася земля від війни.

12 Ось царі тієї землі, яких уразили сини Ізраїлеві і землю яких взяли в спадщину по той бік Йордану до сходу сонця, від потоку Арнона до гори Ермона, і всю рівнину на схід: ² Сигон, цар Аморрейський, що жив у Есевоні, який володів від Ароера, що біля берега потоку Арнона, і від середини потоку, половиною Галаада, до потоку Іавока, межі аммонитян, ³ і рівниною до самого моря Хиннерефського до сходу і до моря рівнини, моря Солоного, на схід по дорозі до Беф-Іешимофу, а до півдня місцями, що лежать біля підшви Фасги; ⁴ суміжний йому Ог, цар Васанський, останній з рефаїмів, який жив в Астарофі та в Едреї, ⁵ який володів горою Ермоном і Салхую й усім Васаном, до межі Гессурської і Маахської, і половиною Галаада, до межі Сигона, царя Есевонського. ⁶ Мойсей, раб Господній, і сини Ізраїлеві убили їх;

і дав її Мойсей, раб Господній, у спадщину коліну Рувимовому і Гадовому і половині коліна Манасіїного.

⁷ І ось царі [аморрейської] землі, яких уразив Ісус і сини Ізраїлеві по цей бік Йордану на захід, від Ваал-Гада в долині Ливанській до Халака, гори, що простягається до Сеїру, яку віддав Ісус колінам Ізраїлевим у спадщину, за розподілом їх, ⁸ на горі, на низинних місцях, на рівнині, на місцях, що лежать біля гір, і в пустелі і на півдні, хеттеїв, аморреїв, хананеїв, ферезеїв, евеїв та іевусеїв: ⁹ один цар Єрихона, один цар Гая, що біля Вефиля, ¹⁰ один цар Єрусалима, один цар Хеврона, ¹¹ один цар Іармуфа, один цар Лакхиса, ¹² один цар Еглона, один цар Газера, ¹³ один цар Давира, один цар Гадера, ¹⁴ один цар Хорми, один цар Арада, ¹⁵ один цар Ливни, один цар Одоллама, ¹⁶ один цар Македа, один цар Вефиля, ¹⁷ один цар Тапшуаха, один цар Хефера. ¹⁸ Один цар Афека, один цар Шарона, ¹⁹ один цар Мадона, один цар Асора, ²⁰ один цар Шимрон-Мерона, один цар Ахсафа, ²¹ один цар Фаанаха, один цар Мегиддона, ²² один цар Кедеса, один цар Іокнеама біля Кармила, ²³ один цар Дора біля Нафаф-Дорі, один цар Гоїма в Галгалі, ²⁴ один цар Фирци. Усіх царів тридцять один.

13 Коли Ісус постарів, увійшов у літа *похилі*, тоді Господь сказав йому: ти постарів, увійшов у літа *похилі*, а землі брати в спадщину залишається ще дуже багато. ² Залишається ця земля: всі округи филистимські і вся земля Гессурська [і Хананейська]. ³ Від Сихора, що перед Єгиптом, до меж Екрона на півночі, вважаються ханаанськими п'ять власників филистимських: Газький,

[20] Нав. 24, 12. [21] Чис. 13, 23. [22] Єр. 47, 5. 2 Цар. 21, 20. 1 Цар. 17, 4. [23] Нав. 14, 15.

Глава 12. [1] Чис. 21, 13. [2] Чис. 21, 24. Іс. 16, 2. Бут. 32, 22. [3] Чис. 33, 49; 34, 11. Бут. 14, 3. [4] Нав. 13, 12. Втор. 1, 4. [5] Втор. 3, 13. 1 Цар. 27, 8. [6] Чис. 21, 24; 32, 33. [7]

Нав. 10, 40. [9] Нав. 6, 1; 8, 29. [10] Нав. 10, 1. [11] Нав. 10, 3. [12] Нав. 10, 33. [13] Нав. 10, 39. [16] Нав. 10, 28. [17] 3 Цар. 4, 10. [20] Нав. 11, 1.

Глава 13. [3] Єр. 2, 18.

Азотський, Аскалонський, Гефський, Екронський і Аввейський; ⁴ на південь же уся земля ханаанська від Меари Сидонської до Афека, до меж аморрейських, ⁵ також [филистимська] земля Гевла і весь Ливан до сходу сонця від Ваал-Гада, що поряд гори Ермона, до входу в Емаф. ⁶ Усіх гірських жителів від Ливану до Мисрефоф-Маїма, усіх сидонян Я прожену від лица синів Ізраїлевих. Розділи ж її в наділи Ізраїлю, як Я повелів тобі; ⁷ розділи землю цю в наділи дев'ятьом колінам і половині коліна Манассіїного [від Йордану до моря великого на захід віддай її їм; велике море буде межею]. ⁸ А коліно Рувимове і Гадове з другою половиною коліна Манассіїного одержали наділи свої від Мойсея за Йорданом на схід [сонця], як дав їм Мойсей, раб Господній, ⁹ від Ароера, що на березі потоку Арнона, і місто, що серед потоку, і всю рівнину Медеву до Дивона; ¹⁰ також усі міста Сигона, царя Аморрейського, що царював у Есевоні, до меж аммонитських, ¹¹ також Галаад і область Гессурську і Маахську, і всю гору Ермон і весь Васан до Салхи, ¹² усе царство Ога Васанського, який царював у Астарофі та в Едреї. Він залишався один з рефаїмів, яких Мойсей уразив і прогнав. ¹³ Але сини Ізраїлеві не вигнали жителів Гессура і Маахи [і хананеян], і живуть Гессур і Мааха серед Ізраїля до цього дня. ¹⁴ Тільки коліну Левіїному не дав він частки: жертви Господа Бога Ізраїлевого є наділ його, як сказав йому Господь.

[Ось розподіл, який зробив Мойсей синам Ізраїлевим за племенами їх на рівнинах моавитських за Йорданом, навпроти Єрихона:] ¹⁵ коліну

синів Рувимових за племенами їх дав наділ Мойсей: ¹⁶ межею їх був Ароер, що на березі потоку Арнона, і місто, що серед потоку, і вся рівнина біля Медеви, ¹⁷ Есевон і всі міста його, що на рівнині, і Дивон, Вамоф-Ваали Беф-Ваал-Меон, ¹⁸ Іааца, Кедемоф і Мефааф, ¹⁹ Кириафаїм, Сивма і Цереф-Шахар на горі Емек, ²⁰ Беф-Фегор і місця біля підшві Фасги і Беф-Ієшимоф, ²¹ і всі міста на рівнині, і все царство Сигона, царя Аморрейського, який царював у Есевоні, якого убив Мойсей, так само як і вождів мадіамських: Евія, і Рекема, і Цура, і Хура, і Реву, князів сигонових, що жили на землі [тії]; ²² також Валаама, сина Веорового, віщунна, убили сини Ізраїлеві мечем у числі вбитих ними. ²³ Межею синів Рувимових був Йордан. Ось наділи синів Рувимових за племенами їх, міста і села їх. ²⁴ Мойсей дав також наділ коліну Гадовому, синам Гадовим, за племенами їх: ²⁵ межею їх були Іазер і всі міста галаадські, і половина землі синів Аммонових до Ароера, що перед Раввою, ²⁶ і землі від Есевона до Рамаф-Мицфи і Ветонима і від Маханаїма до меж Давира, ²⁷ і на долині Беф-Гарам і Беф-Нимра і Сокхоф і Цафон, залишок царства Сигона, царя Есевонського; межею його був Йордан до моря Хиннерефського за Йорданом на схід. ²⁸ Ось наділ синів Гадових за племенами їх, міста і села їх. ²⁹ Мойсей дав наділ і половині коліна Манассіїного, що належав половині коліна синів Манассіїних, за племенами їх; ³⁰ наділ їх був: від Маханаїма весь Васан, усе царство Ога, царя Васанського, і всі селища Іаїрові, що у Васані, шістьдесят міст; ³¹ а половина Галаада й

[5] 3 Цар. 5, 18. Пс. 82, 8. [6] Пс. 77, 55. [8] Чис. 32, 33. Нав. 22, 4. [9] Втор. 2, 36. Нав. 12, 2. [12] Бут. 14, 15. Чис. 21, 33. [14] Чис. 18, 20. Втор. 10, 9; 18, 2. Єз. 44, 28. Євр. 7, 5. [16] 2 Цар. 24, 5. Іс. 15, 2. [17] Іс. 15, 2.

[19] Іс. 16, 8. [21] Чис. 31, 8. [22] Чис. 22, 5; 24, 25; 31, 8. [25] Суд. 5, 17. 2 Цар. 11, 1. [26] 2 Цар. 2, 8. Нав. 10, 38. [27] Іс. 15, 6. [30] Чис. 32, 41.

Астароф і Едрея, царствені міста Ога Васанського, [надані] синам Махира, сина Манассієного, половині синів Махирових, за племенами їх.³² Ось що Мойсей дав у наділ на рівнинах моавитських за Йорданом навпроти Єрихона на схід.³³ Але коліну Левієному Мойсей не дав наділу: Господь Бог Ізраїлів Сам є наділом їх, як Він говорив їм.

14 Ось що одержали в наділ сини Ізраїлеві в землі Ханаанській, що розділили їм у наділ Елеазар священник та Ісус, син Навина, і начальники поколінь у колінах синів Ізраїлевих;² за жеребом ділили вони, як повелів Господь через Мойсея, дев'ятьом колінам і половині коліна [Манассієного],³ бо двом колінам і половині коліна [Манассієного] Мойсей дав наділ за Йорданом, левитам же не дав наділу між ними;⁴ бо від синів Йосифових народилися два коліна: Манассієне і Єфремове; тому вони і не дали левитам частини в землі, [а тільки] міста для проживання з околицями їх для худоби їхньої і для інших потреб їхніх.⁵ Як повелів Господь Мойсеєві, так і зробили сини Ізраїлеві, коли ділили на наділи землю.⁶ Сини Іудині прийшли в Галгал до Ісуса. І сказав йому Халев, син Ієфоннії, кенезеянин: ти знаєш, що говорив Господь Мойсеєві, чоловіку Божому, про мене і про тебе в Кадес-Варні;⁷ я був сорока років, коли Мойсей, раб Господній, послав мене з Кадес-Варні оглянути землю, і я приніс йому у відповідь, що було в мене на серці:⁸ брати мої, які ходили зі мною, привели у страх серце народу, а я ретельно додержувався Господа Бога мого;⁹ і клявся Мойсей у той день і сказав: “земля, по якій ходила нога

твоя, буде наділом тобі і дітям твоїм навик, тому що ти достеменно пішов за Господом Богом моїм”;¹⁰ отже, ось, Господь зберіг мене в живих, як Він говорив; уже сорок п'ять років минуло від того часу, коли Господь сказав Мойсеєві слово це, й Ізраїль ходив по пустелі; тепер, ось, мені вісімдесят п'ять років;¹¹ але і нині я настільки ж міцний, як і тоді, коли послав мене Мойсей: скільки тоді було в мене сили, стільки і тепер є для того, щоб воювати і виходити і входити;¹² отже, дай мені цю гору, про яку говорив Господь у той день; бо ти чув у той день, що там [живуть] сини Єнаков, і міста у них великі й укріплені; можливо, Господь [буде] зі мною, і я вижену їх, як говорив Господь.¹³ Ісус благословив його, і дав у наділ Халеву, синові Ієфонніїному, [кенезеянину,] Хеврон.¹⁴ Таким чином Хеврон залишився наділом Халева, сина Ієфонніїного, кенезеянина, до цього дня, за те, що він справді пішов за [повелінням] Господа Бога Ізраїлевого.¹⁵ Ім'я Хеврону раніше було Кириаф-Арби, як називався між синами Єнака один чоловік великий. І земля заспокоїлася від війни.

15 Жереб коліну синів Іудиних, за племенами їх, випав такий: у суміжності з Ідумеєю була пустеля Син, на південь, у кінці Фемана;² південною межею їх був край моря Солоного від затоки, що простягається на південь;³ на півдні йде він до височини Акраввимської, проходить Цин і, піднімаючись з південного боку до Кадес-Варні, проходить Хецрон і, піднімаючись до Аддара, [йде по західній стороні Кадеса,] повертає до Каркаї,⁴ потім проходить Ацмон, іде до потоку Єгипетсь-

[33] Чис. 18, 20.

Глава 14. [1] Чис. 34, 2, 17. [2] Чис. 34, 13. Діян. 13, 19. [3] Чис. 18, 20; 32, 33. Втор. 3, 12; 10, 9. Нав. 13, 14. [4] Чис. 35, 3. [5] Чис. 34, 16. [6] Чис. 14, 24. [7] Чис. 13, 7, 17. [8] Чис. 13, 31, 33; 14, 6. [9] Нав. 1, 3. [11]

Втор. 34, 7. Сир. 46, 11. [13] Чис. 14, 24. Суд. 1, 20. 1 Мак. 2, 56. [15] Нав. 45, 13.

Глава 15. [1] Чис. 34, 3. [2] Нав. 18, 19. [3] Бут. 14, 7. Чис. 34, 4. [4] Чис. 34, 5.

кого, так що кінцем цієї межі є море. Це буде південна ваша межа. ⁵ Межею же на схід [усе] море Солоне, до гирла Йордану; а межа з північного боку починається від затоки моря, від гирла Йордану; ⁶ звідси межа піднімається до Беф-Хогли і проходить з північної сторони до Беф-Арави, і йде межа вгору до каменя Богана, сина Рувимового; ⁷ потім піднімається межа до Давира від долини Ахор і на півночі повертає до Галгала, який навпроти узвишшя Адуммима, що лежить з південної сторони потоку; звідси межа проходить до вод Ен-Шемеша і закінчується біля Ен-Рогела; ⁸ звідси межа йде вгору до долини сина Енномого з південного боку Іевуса, який є Єрусалим, і піднімається межа на вершину гори, що на заході навпроти долини Енномової, що на краю долини рефаїмів з півночі; ⁹ від вершини гори межа повертає до джерела вод Нефтоах і йде до міст гори Ефрона, і повертає межа до Ваала, який є Кириаф-Іарим; ¹⁰ потім повертає межа від Ваала до моря [і йде] до гори Сеїру, і йде північною стороною гори Іеарим, яка є Кесалон, і, сходячи до Вефсамиса, проходить через Фимну; ¹¹ звідси межа йде північною стороною Екрона, і повертає межа до Шикарона, проходить через гору [землі] Ваал і доходить до Іавнеїла, і закінчується межа біля моря. Західна межа являє собою велике море. ¹² Ось межа синів Іудиних із племенами їх з усіх боків.

¹³ І Халеву, синові Іефонніному, [Ісус] дав частину серед синів Іудиних, як повелів Господь Ісусові; [і дав йому Ісус] Кириаф-Арби, батька Єнакового, інакше Хеврон. ¹⁴ І вигнав звідти Халев [син Іефоннін] трьох синів Єнакових: Шешая, Ахимана і Фалмая, дітей Єнакових. ¹⁵ Звідси

[Халев] пішов проти жителів Давира [ім'я Давиру раніше було Кириаф-Сефер]. ¹⁶ І сказав Халев: хто вразить Кириаф-Сефер і візьме його, тому віддам Ахсу, дочку мою, за дружину. ¹⁷ І взяв його Гофонііл, [молодший] син Кеназа, брата Халевого, і віддав він за дружину йому Ахсу, дочку свою. ¹⁸ Коли належало їй іти, її навчили просити в батька її поле, і вона зійшла з осла. Халев сказав їй: що тобі? ¹⁹ Вона сказала: дай мені благословення; ти дав мені землю полуденну, дай мені і джерела вод. І дав він їй джерела верхні і джерела нижні.

²⁰ Ось наділ коліна синів Іудиних, за племенами їх: ²¹ міста з краю коліна синів Іудиних у суміжності з Ідумеєю на півдні були: Кавцеїл, Едер та Іагур, ²² Кина, Димона, Адада, ²³ Кедес, Асор та Іфнан, ²⁴ Зиф, Телем і Валоф, ²⁵ Гацор-Хадафа, Кириаф, Хецрон, інакше Гацор, ²⁶ Амам, Шема і Молада, ²⁷ Хацар-Гадда, Хешмон і Веф-Палет, ²⁸ Хацар-Шуал, Вирсавія і Визиофея, [і села їх і передмістя їх,] ²⁹ Ваала, Іїм і Ацем, ³⁰ Елфолад, Кесил і Хорма, ³¹ Циклаг, Мадмана і Сансана, ³² Леваоф, Шелихим, Аїн і Риммон: усіх двадцять дев'ять міст із їх селами. ³³ На низинних місцях: Ештаол, Цора й Ашна, ³⁴ Заноах, Ен-Ганним, Таппуах і Гаенам, ³⁵ Іармуф, Одоллам, [Немра,] Сохо й Азека, ³⁶ Шаараїм, Адифаїм, Гедера або Гедерофаїм: чотирнадцять міст із їх селами. ³⁷ Ценан, Хадаша, Мигдал-Гад, ³⁸ Дилеан, Мицфе та Іокфеїл, ³⁹ Лакхис, Воцкаф і Еглон, ⁴⁰ Хаббон, Лакмас і Хифліс, ⁴¹ Гедероф, Беф-Дагон, Наема і Макед: шістнадцять міст із їх селами. ⁴² Ливна, Ефер і Ашан, ⁴³ Іффах, Ашна і Нецив, ⁴⁴ Кеїла, Ахзів і Мареша [й Едом]: дев'ять міст із їх селами. ⁴⁵ Екрон із залежними від

[6] Нав. 18, 17. [8] Неем. 11, 4. Нав. 18, 14–15. [10] Нав. 21, 16. 1 Цар. 6, 12. 4 Цар. 14, 11. [13] Нав. 14, 13. [14] Суд. 1, 10. [16] 1 Цар. 18, 25. Суд. 1, 12–13. [19] Бут. 33, 11. [21] Неем.

11, 25. [25] 2 Цар. 13, 23. [32] Зах. 14, 10. Нав. 19, 6–7. [33] Нав. 19, 41. [35] Мих. 1, 15. [39] Нав. 10, 32. 4 Цар. 14, 19. [42] Нав. 10, 29. [44] Нав. 19, 29. 2 Цар. 14, 9. [45] 4 Цар. 1, 2.

нього містами і селами його, ⁴⁶ і від Екрона до моря все, що знаходиться біля Азота, із селами їх, ⁴⁷ Азот, залежні від нього міста і села його, Газа, залежні від неї міста і села її, до самого потоку Єгипетського і великого моря, яке є межа. ⁴⁸ На горах: Шамир, Іаттир і Сохо, ⁴⁹ Дана, Кириаф-Санна, інакше Давир, ⁵⁰ Анаф, Ештемо й Аним, ⁵¹ Гошен, Холон і Гило: одинадцять міст із їх селами. ⁵² Арав, Дума й Ешпан, ⁵³ Іанум, Беф-Ташпуах і Афека, ⁵⁴ Хумта, Кириаф-Арби, інакше Хеврон, і Цигор: дев'ять міст із їх селами. ⁵⁵ Маон, Кармил, Зиф і Юта, ⁵⁶ Ізрель, Іокдам і Заноах, ⁵⁷ Каїн, Гива і Фимна: десять міст із їх селами. ⁵⁸ Халхул, Беф-Цур і Гедор, ⁵⁹ Маараф, Беф-Аноф і Елтекон: шість міст із їх селами. [Феко, Ефрафа, інакше Вифлеєм, Фагор, Етам, Кулон, Татамі, Сорес, Карем, Галлим, Вефир і Манохо: одинадцять міст із їх селами.] ⁶⁰ Кириаф-Ваал, інакше Кириаф-Іарим, і Аравва: два міста із їх селами [і передмістями]. ⁶¹ У пустелі: Беф-Арава, Миддин і Секаха, ⁶² Нившан, Ір-Мелах і Ен-Геди: шість міст із їх селами. ⁶³ Але ієвусеян, жителів Єрусалима, не могли вигнати сини Іудини, і тому ієвусеяни живуть із синами Іуди в Єрусалимі навіть до цього дня.

16 Потім випав жереб синам Йосифа: від Йордану поблизу Єрихона, біля вод Єрихонських на схід, пустеля, що простягається від Єрихона до гори Вефільської; ² від Вефилия йде межа до Луза і переходить до межі Архи до Атарофа, ³ і спускається до моря, до межі Іафлета, до межі нижнього Беф-Орона і до Газера, і закінчується біля моря. ⁴ Це одержали в наділ сини Йосифа: Манассія та Єфрем.

⁵ Межа синів Єфремових за племенами їх була ця: від сходу межею наділу їх був Атароф-Адар до Беф-Орона верхнього [і Газари]; ⁶ потім йде межа до моря північним боком Михмефафа і повертає до східного боку Фаанаф-Силома і проходить його зі східної сторони Іаноха; ⁷ від Іаноха, сходячи до Атарофа і Наарафа, примикає до Єрихона і доходить до Йордану; ⁸ від Ташпуаха йде межа до моря, до потоку Кане, і закінчується морем. Ось наділ коліна синів Єфремових, за племенами їх. ⁹ І міста відділені синам Єфремовим у наділі синів Манассієвих, усі міста із селами їх. ¹⁰ Але [єфремляни] не вигнали хананеян, які жили в Газері; тому хананеяни жили серед єфремлян до цього дня, платячи їм данину. [Нарешті прийшов фараон, цар Єгипетський, і взяв місто, і спалив його вогнем, і хананеян і ферезеян і жителів Газера перебив, і віддав його фараон у посаг дочці своїй.]

17 І випав жереб коліну Манассії, оскільки він був первісток Йосифа. Махир, первітковий Манассії, батьковий Галаада, який був хоробрим на війні, припали Галаад і Васан. ² Дісталися наділи й іншим синам Манассії, за племенами їх, і синам Авиезера, і синам Хелека, і синам Асріїла, і синам Шехема, і синам Хефера, і синам Шемиди. Ось діти Манассії, сина Йосифового, чоловічої статі, за племенами їх. ³ У Салпаада ж, сина Хеферового, сина Галаадового, сина Махирового, сина Манассієного, не було синів, а [тільки] дочки. Ось імена дочок його: Махла, Ноа, Хогла, Милка і Фирца. ⁴ Вони прийшли до священника Єлеазара і до Ісуса, сина Навина, і до начальників, і сказали: Господь повелів Мойсееві дати нам наділ між братами

[47] Чис. 34, 6. [51] Нав. 10, 41. [55] 1 Цар. 23, 25. [60] Нав. 18, 14. [62] 2 Пар. 20, 2. [63] Суд. 1, 8. 2 Цар. 5, 6.

Глава 16. [2] Бут. 28, 19. [3] 1 Пар. 6, 67–68. [4] Бут. 48, 5. [5] Чис. 26, 35. [9] Нав. 17,

9. [10] Нав. 13, 13. Суд. 1, 29.

Глава 17. [1] Бут. 46, 20. Чис. 26, 29; 32, 39. [2] Чис. 26, 32. [3] Чис. 26, 33; 27, 1; 36, 11. [4] Чис. 27, 7.

нашими. І дали їм наділ, за повелінням Господнім, між братами батька їхнього.⁵ І випало Манасії десять ділянок, крім землі Галаадської і Васанської, що за Йорданом;⁶ бо дочки [синів] Манасії одержали наділ серед синів його, а земля Галаадська дісталася іншим синам Манасії.⁷ Межа [синів] Манасії йде від Асира до Михмефафа, що навпроти Сихема; звідси межа йде праворуч до жителів Ен-Ташпуаха.⁸ Земля Ташпуах дісталася Манасії, а місто Ташпуах біля межі Манасіїної – синам Єфремовим.⁹ Звідси межа сходить до потоку Кане, з південного боку потоку. Міста ці належать Єфрему, хоча знаходяться серед міст Манасії. Межа Манасії – на північному боці потоку і закінчується морем.¹⁰ Те, що на півдні, те Єфремова, а що на півночі, те Манасіїне; море ж було межею їх; до Асира примикали вони з північного боку і до Іссахара зі східного.¹¹ В Іссахара й Асира належать Манасії Беф-Сан і залежні від нього місця, Івлеам і залежні від нього місця, жителі Дора і залежні від нього місця, жителі Ен-Дора і залежні від нього місця, жителі Фаанаха і залежні від нього місця, жителі Мегиддона і залежні від нього місця, і третя частина Наффа [із селами його].¹² Сини Манасіїні не могли вигнати жителів міст цих, і хананеяни залишилися жити в землі цій.¹³ Коли ж сини Ізраїлеві прийшли в силу, тоді хананеяни вони зробили данниками, але вигнати не вигнали їх.

¹⁴ Сини Йосифа говорили Ісусові і сказали: чому ти дав мені в наділ один жереб і одну ділянку, тоді як я багатолюдний, тому що так благословив мене Господь? ¹⁵ Ісус сказав їм: якщо ти багатолюдний, то піди в ліси і там, на землі ферезеїв і рефа-

їмів, розчисти собі [місце], якщо гора Єфремова для тебе тісна.¹⁶ Сини Йосифа сказали: не залишиться за нами гора, тому що залізни колісниці у всіх хананеян, які живуть у долині, як у тих, які в Беф-Сані й у залежних від нього місцях, так і в тих, які на долині Ізреельській.¹⁷ Але Ісус сказав дому Йосифовому, Єфрему і Манасії: ти багатолюдний і сила в тебе велика; не один жереб буде в тебе;¹⁸ і гора буде твоєю, і ліс цей; ти розчистиш його, і він буде твій до самого кінця його; тому що ти виженеш хананеян, хоча в них колісниці залізни, і хоча вони сильні, [ти подолаєш їх].

18 Уся громада синів Ізраїлевих зібралася в Силом, і поставили там скинію зібрання, бо земля була підкорена ними.² Із синів же Ізраїлевих залишалася сім колін, які ще не одержали наділу свого.³ І сказав Ісус синам Ізраїлевим: чи довго ви будете байдужими до того, щоб піти і взяти в спадщину землю, яку дав вам Господь Бог батьків ваших?⁴ дайте від себе по три людини з коліна; я пошлю їх, і вони, вставши, пройдуть по землі й опишуть її, як потрібно розділити їм на наділи, і прийдуть до мене;⁵ нехай розділять її на сім наділів; Іуда нехай залишається в межах своїх на півдні, а дім Йосифів нехай залишається в межах своїх на півночі;⁶ а ви розпишіть землю на сім наділів і представте мені сюди: я кину вам жереб тут перед лицем Господа Бога нашого;⁷ а левитам немає частини між вами, тому що священство Господне є наділом їх; Гад же, Рувим і половина коліна Манасіїного одержали наділ свій за Йорданом на сході, який дав їм Мойсей, раб Господній.⁸ Ці люди встали і пішли. Ісус же тим, що пішли описувати землю, дав

[9] Нав. 16, 9. [11] Суд. 1, 27. 1 Цар. 31, 10. 4 Цар. 9, 27. [12] Нав. 15, 63. [13] Втор. 20, 16. Нав. 13, 13. [14] Чис. 26, 54. Бут. 48, 16. [16]

Суд. 1, 19. Ос. 1, 5. [18] Нав. 13, 6. 1 Ін 5, 4.

Глава 18. [1] Нав. 21, 2. 3 Цар. 13, 2. [7] Єз. 44, 28. Чис. 32, 33. Втор. 3, 12.

такий наказ: підіть, обійдіть землю, опишіть її і поверніться до мене; а я тут кину вам жереб перед лицем Господнім, у Силомі.⁹ Вони пішли, пройшли по землі, [оглянули її] і описали її, за містами її, на сім наділів, у книзі, і прийшли до Ісуса в стан, у Силом.¹⁰ Ісус кинув їм жереб у Силомі перед Господом, і розділив там Ісус землю синам Ізраїлевим за ділянками їх.

¹¹ [Перший] жереб вийшов коліну синів Веніамінових, за племенами їх. Межа їх за жеребом ішла між синами Іуди і між синами Йосифа;¹² межа їх на північному боці починається біля Йордану, і проходить межа ця біля Єрихона з півночі, і піднімається на гору на захід, і закінчується в пустелі Бефавен;¹³ звідти межа йде до Луза, до південного боку Луза, інакше Вефиля, і сходить межа до Атароф-Адара, до гори, що на південному боці Беф-Орона нижнього;¹⁴ потім межа повертає і сходить до морського боку на південь від гори, що на півдні перед Беф-Ороном, і закінчується біля Кириаф-Ваала, інакше Кириаф-Іарима, міста синів Іудиних. Це західна сторона.¹⁵ Південною ж стороною від Кириаф-Іарима йде межа до моря і доходить до джерела вод Нефтоаха;¹⁶ потім межа сходить до кінця гори, що перед долиною сына Енномового, в долині рефаїмів, на півночі, і сходить долиною Еннома до південного боку Ієвуса, і йде до Ен-Рогела;¹⁷ потім повертає від півночі і йде до Ен-Шемеша, і йде до Гелилофа, що навпроти узвишшя Адуммима, і сходить до каменя Богана, сына Рувимового;¹⁸ потім проходить біля рівнини на північ і сходить на рівнину;¹⁹ звідси проходить межа поряд Беф-Хогли на північ, і закінчується межа біля північної затоки

моря Солоного, біля південного кінця Йордану. Ось межа південна. Зі східного ж боку межею служить Йордан.²⁰ Ось наділ синів Веніамінових, з межами його з усіх боків, за племенами їх.²¹ Міста коліну синів Веніамінових, за племенами їх, належали ці: Єрихон, Беф-Хогла й Емек-Кеціц,²² Беф-Арава, Цемараїм і Вефіль,²³ Аввим, Фара й Офра,²⁴ Кефар-Аммонай, Афні і Гева: дванадцять міст з їх селами.²⁵ Гаваон, Рама і Бероф,²⁶ Мицфе, Кефира і Моца,²⁷ Рекем, Ірфел і Фарала,²⁸ Цела, Елеф та Ієвус, інакше Єрусалим, Гивеаф і Кириаф: чотирнадцять міст із їх селами. Ось наділ синів Веніамінових, за племенами їх.

19 Другий жереб припав Симеону, коліну синів Симеонових, за племенами їх; і був наділ їх серед наділів синів Іудиних.² У наділі їх були: Вирсавія або Шева, Молада,³ Хацар-Шуал, Вала й Ацем,⁴ Елтолад, Вефул і Хорма,⁵ Циклаг, Беф-Маркавоф і Хацар-Суца,⁶ Беф-Леваоф і Шарухен: тринадцять міст із їх селами.⁷ Аїн, Риммон, Ефер і Ашан: чотири міста із селами їх,⁸ і всі села, що знаходилися навколо міст цих навіть до Ваалаф-Беера, або південної Рами. Ось наділ коліна синів Симеонових, за племенами їх.⁹ Від ділянки синів Іудиних виділено наділ [коліну] синів Симеонових. Оскільки ділянка синів Іудиних була занадто велика для них, то сини Симеонові й одержали наділ серед їхнього наділу.¹⁰ Третій жереб припав синам Завулоновим за племенами їх, і простягнулася межа наділу їх до Сарида;¹¹ межа їх піднімається до моря і Марали і примикає до Дабешафа і примикає до потоку, що перед Іокнеамом;¹² від Сарида йде назад до східної сторони, на схід сонця, до межі Кислоф-Фавора; звідси йде

[9] 2 Цар. 24, 8. [11] Втор. 33, 12. [12] Нав. 7, 2. [13] Бут. 12, 8. Нав. 16, 2. 3 Цар. 9, 17. [14] Нав. 15, 9, 60. [16] Нав. 15, 7. [17] Нав. 22, 10. [19] Нав. 15, 2. [23] Втор. 2, 23. [24]

3 Цар. 15, 22. [25] Нав. 9, 17. [28] Несм. 11, 4.

Глава 19. [1] Втор. 33, 6. Бут. 49, 7. [2] 1 Пар. 4, 28. [3] 1 Пар. 4, 29. [4] Втор. 1, 44. [8] 1 Пар. 4, 33. [10] Мф 4, 13. [11] Суд. 4, 7.

до Даврафа і піднімається до Іафії; ¹³ звідси проходить на схід в Геф-Хефер, у Ітту-Кацин, і йде до Риммона, Мифоара і Неї; ¹⁴ і повертає межа з півночі до Ханнафона і закінчується долиною Іфтах-Ел; ¹⁵ далі: Каттаф, Нагалал, Шимрон, Ідеала і Вифлеєм: дванадцять міст з їх селами. ¹⁶ Ось наділ синів Завулонових, за їхніми племенами; ось міста і села їх.

¹⁷ Четвертий жереб випав Іссахару, синам Іссахара, за племенами їхніми; ¹⁸ межею їх були: Ізреель, Кесуллоф і Сунем, ¹⁹ Хафараїм, Шіон і Анахараф, ²⁰ Раввиф, Кишион і Авец, ²¹ Ремеф, Ен-Ганним, Ен-Хадда і Беф-Паец; ²² і примикає межа до Фавору і Шагацима і Вефсамиса, і закінчується межа їх біля Йордану: шістнадцять міст із селами їх. ²³ Ось наділ коліна синів Іссахарових за племенами їх; ось міста і села їх.

²⁴ П'ятий жереб випав коліну синів Асирових, за племенами їх; ²⁵ межею їх були: Хелкаф, Хали, Ветен і Ахсаф, ²⁶ Аламелех, Амад і Мишал; і примикає межа до Кармила із західної сторони і до Шихор-Ливнафа; ²⁷ потім іде назад на схід сонця у Беф-Дагон, і примикає до Завуллона і до долини Іфтах-Ел з півночі, [і входить у межі Асафи] у Беф-Емек і Неїел, і йде біля Кавула, з лівого боку; ²⁸ далі: Еврон, Рехов, Хаммон і Кана, до Сидона великого; ²⁹ потім межа повертається до Рами до укріпленого міста Тира, і повертає межа до Хосси, і закінчується біля моря, у містечку Ахзиви; ³⁰ далі: Умма, Афек і Рехов: двадцять два міста з селами їх. ³¹ Ось наділ коліна синів Асирових, за племенами їх; ось міста і села їх.

³² Шостий жереб випав синам Неффалима, синам Неффалима за пле-

менами їх; ³³ межа їх ішла від Хелефа [і] від діброви, що в Цананнимі, до Адами-Некева і Іавнеїла, до Лаккума, і закінчувалася біля Йордану; ³⁴ звідси повертається межа на захід до Азноф-Фавора і йде звідти до Хуккока, і примикає до Завуллона з півдня, і до Асира примикає з заходу, і до Іуди біля Йордану, на схід сонця. ³⁵ Міста укріплені: Циддим, Цер, Хамаф, Раккаф і Хиннереф, ³⁶ Адама, Рама й Асор, ³⁷ Кедес, Едрея й Ен-Гацор, ³⁸ Іреон, Мигдал-Ел, Хорем, Беф-Анаф і Вефсамис: дев'ятнадцять міст із їх селами. ³⁹ Ось наділ коліна синів Неффалимових за племенами їх; ось міста і села їх.

⁴⁰ Коліну синів Данових, за племенами їх, припав жереб сьомий; ⁴¹ межею наділи їх були: Цора, Ештаол та Ір-Шемеш, ⁴² Шаалаввин, Аїалон та Іфла, ⁴³ Елон, Фимнафа й Екрон, ⁴⁴ Елтеке, Гиввефон і Ваалаф, ⁴⁵ Ігуд, Бене-Верак і Гаф-Риммон, ⁴⁶ Ме-Іаркон і Ракон з межею біля Іюпії. І вийшов наділ синів Данових малим для них. ⁴⁷ І сини Данові пішли військово на Ласем і взяли його, й уразили його мечем, і одержали його в спадщину, і оселилися в ньому, і назвали Ласем Даном за ім'ям Дана, батька свого. [Аморреяни залишалися жити в Еломі і Саламіні, але рука Єфремова пододала їх, і зробилися вони данниками йому.] ⁴⁸ Ось наділ коліна синів Данових, за племенами їх; ось міста і села їх. [Сини Данові не знищили аморреян, які притисли їх на горі, і не давали їм аморреяни виходити на долину і відібрали у них наділ їхньої ділянки.]

⁴⁹ Коли закінчили розділення землі, за межами її, тоді сини Ізраїлеві дали серед себе наділ Ісусові, синові Навина: ⁵⁰ за повелінням Господнім

[13] 4 Цар. 14, 25. [15] Суд. 17, 7. [18] 1 Цар. 29, 1. 2 Цар. 2, 9. 3 Цар. 18, 45. [26] 3 Цар. 18, 19. [27] 3 Цар. 9, 13. [28] Бут. 10, 19. Нав. 11, 8. [33] Мф 4, 13. [34] Втор. 33, 23. [35] Чис. 13, 22. 3 Цар. 8, 65. [40] Суд. 18, 1.

[41] Нав. 15, 33. [43] 3 Цар. 4, 9. [44] 3 Цар. 15, 27. [46] Іона 1, 3. Діян. 9, 36. [47] Втор. 33, 22. Суд. 18, 7. [49] Чис. 14, 6. [50] Нав. 14, 6; 24, 30. Суд. 2, 9.

дали йому місто Фамнаф-Сараї, яке він просив, на горі Єфремовій; і побудував він місто і жив у ньому.⁵¹ Ось наділи, які Єлеазар священник, Ісус, син Навина, і начальники поколінь розділили колінам синів Ізраїлевих, за жеребом, у Силомі, перед лицем Господнім, при вході в скинію зібрання. І закінчили розподіл землі.

20 І сказав Господь Ісусові, говорячи: ² скажи синам Ізраїлевим: зробіть у себе міста притулку, про які Я говорив вам через Мойсея, ³ щоб міг тікати туди вбивця, що убив людину помилково, без наміру; нехай [міста ці] будуть у вас притулком [щоб не вмер той, що убив] від того, хто мстить за кров, [доки не постане перед громадою на суд]. ⁴ І хто втече в одне з міст цих, нехай стане біля воріт міста і розповість уголос старійшинам міста цього справу свою; і вони приймуть його до себе в місто і дадуть йому місце, щоб він жив у них; ⁵ і коли поженеться за ним той, хто мститься за кров, то вони не повинні видавати в руки його убивцю, тому що він без наміру убив ближнього свого, не мав до нього ненависти ні вчора, ні третього дня; ⁶ нехай він живе в цьому місті, доки не стане перед громадою на суд, доки не помере великий священник, який буде в ті дні. А потім нехай повернеться вбивця і піде в місто своє і в дім свій, у місто, з якого він утік. ⁷ І відокремили Кедес у Галилеї на горі Неффалимовій, Сихем на горі Єфремовій, і Кириаф-Арби, інакше Хеврон, на горі Іудиній; ⁸ за Йорданом, навпроти Єрихона на схід, відокремили: Бецер у пустелі, на рівнині, від коліна Рувимового, і Рамоф у Галааді від коліна Гадового, і Голан у Васані від коліна Манассіного; ⁹ ці міста призначені для всіх синів Ізраїлевих і для прибульців, які жи-

вуть у них, щоб тікав туди всякий, хто убив людину помилково, щоб не помер він від руки того, хто мститься за кров, доки не постане перед громадою [на суд].

21 Начальники поколінь левитських прийшли до Єлеазара священника і до Ісуса, сина Навина, і до начальників поколінь синів Ізраїлевих, ² і говорили їм у Силомі, в землі Ханаанській, і сказали: Господь повелів через Мойсея дати нам міста для проживання і передмістя їх для худоби нашої. ³ І дали сини Ізраїлеві левитам з наділів своїх, за повелінням Господнім, ці міста з передмістями їх. ⁴ Випав жереб племенам Каафовим; і дісталосся за жеребом синам Аарона священника, левитам, від коліна Іудиного, і від коліна Симеонового, і від коліна Веніамінового, тринадцять міст; ⁵ а іншим синам Каафа від племен коліна Єфремового, і від коліна Данового, і від половини коліна Манассіного, за жеребом, дісталосся десять міст; ⁶ синам Гирсоновим – від племен коліна Іссахарового, і від коліна Асирового, і від коліна Неффалимового, і від половини коліна Манассіного у Васані, за жеребом, дісталосся тринадцять міст; ⁷ синам Мерариним, за їх племенами, від коліна Рувимового, від коліна Гадового і від коліна Завулонового – дванадцять міст. ⁸ І віддали сини Ізраїлеві левитам ці міста з передмістями їх, як повелів Господь через Мойсея, за жеребом. ⁹ Від коліна синів Іудиних, і від коліна синів Симеонових, [і від коліна синів Веніамінових] дали міста, які тут названі поіменно: ¹⁰ синам Аарона, з племен Каафових, із синів Левія [тому що жереб їхній був перший], ¹¹ дали Кириаф-Арби, батька Єнакового, інакше Хеврон, на горі Іуди-

Глава 20. [2] Чис. 35, 11. Втор. 19, 2. [3] Чис. 35, 12. [6] Чис. 35, 12. [7] Втор. 19, 7. [8] Втор. 4, 43.

Глава 21. [2] Чис. 35, 2. [3] 1 Пар. 6, 64. [4] 2 Пар. 31, 15. [10] 1 Пар. 6, 54. [11] Нав. 14, 13; 15, 13.

ній, і передмістя його навколо нього; ¹² а поле цього міста і села його віддали у власність Халеву, синові Ієфонніюму. ¹³ Отже, синам Аарона священника дали місто притулку для убивці – Хеврон і передмістя його, Ливну і передмістя її, ¹⁴ Іаттир і передмістя його, Ештемо і передмістя його, ¹⁵ Холон і передмістя його, Давир і передмістя його, ¹⁶ Аїн і передмістя його, Ютту і передмістя її, Беф-Шемеш і передмістя його: дев'ять міст від двох колін цих; ¹⁷ а від коліна Веніамінового: Гаваон і передмістя його, Геву і передмістя її, ¹⁸ Анафоф і передмістя його, Алмон і передмістя його: чотири міста. ¹⁹ Усіх міст синам Аароновим, священникам, *дісталось* тринадцять міст із передмістями їх. ²⁰ І племенам синів Каафових, левитів, іншим із синів Каафових, за жеребом їх, дісталися міста від коліна Єфремового; ²¹ дали їм місто притулку для убивці – Сихем і передмістя його, на горі Єфремовій, Гезер і передмістя його, ²² Кивцаїм і передмістя його, Беф-Орон і передмістя його: чотири міста; ²³ від коліна Данового: Елфеке і передмістя його, Гиввефон і передмістя його, ²⁴ Аїалон і передмістя його, Гаф-Риммон і передмістя його: чотири міста; ²⁵ від половини коліна Манассіюного: Фанах і передмістя його, Гаф-Риммон і передмістя його: два міста. ²⁶ Усіх міст із передмістями їх іншим племенам синів Каафових *дісталось* десять. ²⁷ А синам Гирсоновим, із племен левитських *дали*: від половини коліна Манассіюного місто притулку для убивці – Голан у Васані й передмістя його, і Беештеру і передмістя її: два міста; ²⁸ від коліна Іссахарового: Кишион і передмістя його, Давраф і передмістя його, ²⁹ Іармуф і передмістя його, Ен-Ганним і пе-

редмістя його: чотири міста; ³⁰ від коліна Асирового: Мишал і передмістя його, Авдон і передмістя його, ³¹ Хелкаф і передмістя його, Рехов і передмістя його: чотири міста; ³² від коліна Неффалимового місто притулку для убивці – Кедес у Галилеї і передмістя його, Хамоф-Дор і передмістя його, Карфан і передмістя його: три міста. ³³ Усіх міст синам Гирсоновим, за племенами їх, *дісталось* тринадцять міст із передмістями їх. ³⁴ Племенам синів Мерариних, решті левитів, *дали*: від коліна Завулонового Іокнеам і передмістя його, Карфу і передмістя її, ³⁵ Димну і передмістя її, Нагалал і передмістя його: чотири міста; ³⁶ [по той бік Йордану навпроти Єрихона] від коліна Рувимового [дано місто притулку для убивці] Бецер [у пустелі Мисор] і передмістя його, Іааца і передмістя її, ³⁷ Кедемоф і передмістя його, Мефааф і передмістя його: чотири міста; ³⁸ від коліна Гадового: місто притулку для убивці – Рамоф у Галааді й передмістя його, Маханаїм і передмістя його, ³⁹ Есевон і передмістя його, Іазер і передмістя його: усіх міст чотири. ⁴⁰ Усіх міст синам Мерариним за племенами їх, решті племен левитських, за жеребом *дісталось* дванадцять міст.

⁴¹ Усіх міст левитських серед володінь синів Ізраїлевих було сорок вісім міст із передмістями їх. ⁴² При містах цих були при кожнім місті передмістя навколо нього: так було при всіх містах цих. [Коли Ісус скінчив розподіл землі за наділами її, тоді сини Ізраїлеві дали частину Ісусові за повелінням Господнім; дали йому місто, яке він просив, Фимнаф-Сару дали йому на горі Єфремовій, і побудував Ісус місто, яке просив, і жив у ньому. І взяв Ісус кам'яні ножі, якими обрізав синів Ізраїлевих, народже-

[12] 1 Цар. 6, 56. [13] Нав. 10, 29. [16] Нав. 15, 10. 1 Цар. 6, 9. [17] 2 Цар. 2, 12. Єр. 28, 1. [18] 3 Цар. 2, 26, Іс. 10, 30. Єр. 1, 1. [20] 1 Цар. 6, 61. [21] Нав. 20, 7. [25] Суд. 1, 27. [27]

1 Цар. 6, 62. Нав. 20, 8. [30] 1 Цар. 6, 74. [32] Нав. 20, 7. [34] 1 Цар. 6, 63. [38] Нав. 20, 8. [39] Єр. 49, 3. [41] Чис. 35, 7. [42] Чис. 35, 5.

них у путі в пустелі, тому що вони не були обрізані в пустелі; і поклав їх у Фимнаф-Сарі.]⁴³ Таким чином віддав Господь Ізраїлю всю землю, яку клявся дати батькам їхнім, і вони одержали її в спадщину й оселилися на ній.⁴⁴ І дав їм Господь спокій з усіх боків, як клявся батькам їх, і ніхто з усіх ворогів їх не встояв проти них; усіх ворогів їхніх віддав Господь до рук їхніх.⁴⁵ Не залишилося невиконаним жодне слово з усіх добрих слів, які Господь говорив дому Ізраїлевому; все збулося.

22 Тоді Ісус покликав *коліно* Рувимове, Гадове і половину коліна Манассіного і сказав їм: ² ви виконали все, що повелів вам Мойсей, раб Господній, і слухалися слів моїх в усьому, що я наказував вам; ³ ви не залишали братів своїх упродовж багатьох днів до цього дня і виконали, що належало виконати за повелінням Господа, Бога вашого: ⁴ нині Господь, Бог ваш, заспокоїв братів ваших, як говорив їм; отже, поверніться і підіть у намети ваші, в землю вашого володіння, яку дав вам Мойсей, раб Господній, за Йорданом; ⁵ тільки намагайтеся старанно виконувати заповіді і закон, який заповідав вам Мойсей, раб Господній: любити Господа Бога вашого, ходити всіма путями Його, зберігати заповіді Його, приліплятися до Нього і служити Йому всім серцем вашим і всією душею вашою. ⁶ Потім Ісус благословив їх і відпустив їх, і вони розійшлися по наметах своїх. ⁷ Одній половині коліна Манассіного дав Мойсей наділ у Васані, а другій половині його дав Ісус наділ з братами його по цей бік Йордану на захід. І коли відпускав їх Ісус у намети їхні і благословив їх, ⁸ то сказав їм: з великим багатством повертається ви в намети ваші,

з безліччю худоби, зі сріблом, із золотом, з міддю і з залізом, і з безліччю одягу; розділіть же здобич, узяту у ворогів ваших, із братами своїми.⁹ І повернулися, і пішли сини Рувимові і сини Гадові і половина коліна Манассіного від синів Ізраїлевих із Силома, що в землі Ханаанській, щоб іти в землю Галаад, у землю свого володіння, яку одержали у володіння за повелінням Господнім, даним через Мойсея.

¹⁰ Прийшовши в околиці Йордану, що в землі Ханаанській, сини Рувимові і сини Гадові і половина коліна Манассіного спорудили там біля Йордану жертovníк, жертovníк великий на вигляд.¹¹ І почули сини Ізраїлеві, що говорять: ось, сини Рувимові і сини Гадові і половина коліна Манассіного спорудили жертovníк на землі Ханаанській, в околицях Йордану, навпроти синів Ізраїлевих.¹² Коли почули це сини Ізраїлеві, то зібралася вся громада синів Ізраїлевих біля Силома, щоб іти проти них війною.¹³ Втім, сини Ізраїлеві *перше* послали до синів Рувимових і до синів Гадових і до половини коліна Манассіного в землю Галаадську Финееса, сина Єлеазара, священника,¹⁴ і з ним десять начальників, по начальнику покоління від усіх колін Ізраїлевих; кожен з них був начальником покоління в тисячах Ізраїлевих.¹⁵ І прийшли вони до синів Рувимових і до синів Гадових і до половини коліна Манассіного в землю Галаад і говорили з ними і сказали: ¹⁶ так говорить уся громада Господня: що це за злочин зробили ви перед [Господом] Богом Ізраїлевим, відступивши нині від Господа [Бога Ізраїлевого], спорудивши собі жертovníк і повставши нині проти Господа? ¹⁷ Хіба мало для нас беззаконня Фегорового, від якого ми не

[43] Бут. 12, 7; 13, 17. [44] Нав. 22, 4. [45] 1 Цар. 3, 19. Іс. 34, 16. Мк 7, 30.

Глава 22. [2] Чис. 32, 18. Втор. 3, 18. [4] Нав. 13, 8. Чис. 32, 33. [5] Втор. 8, 6; 10,

12. [7] Чис. 32, 33. Нав. 13, 8. [8] Чис. 31, 27. 1 Цар. 30, 26. [10] Нав. 18, 17. [12] Втор. 13, 12. [16] Лев. 17, 8–9. [17] Чис. 25, 3. Втор. 4, 3.

очистилися до цього дня і за яке вряжена була громада Господня? ¹⁸ А ви відступаєте сьогодні від Господа! Сьогодні ви повстаєте проти Господа, а завтра прогнівається [Господь] на всю громаду Ізраїлеву; ¹⁹ якщо ж земля вашого володіння здається вам нечистою, то перейдіть у землю володіння Господнього, в якій знаходиться скинія Господня, візьміть наділ серед нас, але не повставайте проти Господа і проти нас не повставайте, споруджуючи собі жертovníк, крім жертovníка Господа, Бога нашого; ²⁰ чи не один Ахан, син Зари, вчинив злочин, узавши з закліятого, а гнів був на всю громаду Ізраїлеву? не один він умер за своє беззаконня. ²¹ Сини Рувимові і сини Гадові і половина коліна Манасіїного у відповідь на це говорили начальникам тисяч Ізраїлевих: ²² Бог богів Господь, Бог богів Господь, Він знає, і Ізраїль нехай знає! Якщо ми повстаємо і відступаємо від Господа, то нехай не пощадить нас Господь у цей день! ²³ Якщо ми спорудили жертovníк для того, щоб відступити від Господа [Бога нашого], і для того, щоб приносити на ньому всепалення і приношення хлібне і щоб робити на ньому жертви мирні, то нехай стягне Сам Господь! ²⁴ Але ми зробили це через побоювання, щоб у майбутні часи не сказали ваші сини нашим синам: “що вам до Господа Бога Ізраїлевого! ²⁵ Господь поставив межею між нами і вами, сини Рувимові і сини Гадові, Йордан: немає вам частки у Господі”. Таким чином ваші сини не допустили б наших синів панувати Господа. ²⁶ Тому ми сказали: спорудимо собі жертovníк не для всепалення і не для жертв, ²⁷ але щоб він між нами і вами, між наступними родами нашими, був свідком, що ми можемо служити Господу всепаленнями на-

шими і жертвами нашими і подяками нашими, і щоб у майбутній час не сказали ваші сини синам нашим: “немає вам частки у Господі”. ²⁸ Ми говорили: якщо скажуть так нам і родам нашим у майбутній час, то ми скажемо: бачите подобу жертovníка Господа, яку зробили батьки наші не для всепалення і не для жертви, але щоб це було свідком між нами і вами [і між синами нашими]. ²⁹ Нехай не буде цього, щоб повстати нам проти Господа і відступити нині від Господа, і спорудити жертovníк для всепалення і для приношення хлібного і для жертв, крім жертovníка Господа Бога нашого, який перед скинією Його. ³⁰ Финеес священик, [усі] начальники громади і голови тисяч Ізраїлевих, які були з ним, почувши слова, які говорили сини Рувимові і сини Гадові і сини Манасіїні, схвалили їх. ³¹ І сказав Финеес, син Єлеазара, священик, синам Рувимовим і синам Гадовим і синам Манасіїним: сьогодні ми довідалися, що Господь серед нас, що ви не зробили перед Господом злочину цього; тепер ви визволили синів Ізраїля від руки Господньої. ³² І повернувся Финеес, син Єлеазара, священик, і начальники від синів Рувимових і від синів Гадових [і від половини коліна Манасіїного] у землю Ханаанську до синів Ізраїлевих і принесли їм відповідь. ³³ І сини Ізраїлеві схвалили це, і благословили сини Ізраїлеві Бога і не думали більше йти проти них війною, щоб розорити землю, на якій жили сини Рувимові і сини Гадові [і половина коліна Манасіїного]. ³⁴ І назвали сини Рувимові і сини Гадові [і половина коліна Манасіїного] жертovníк: Ед*, тому що, сказали вони, він свідок між нами, що Господь є Бог наш.

* Свідок.

[19] Нав. 18, 1. [20] Нав. 7, 1. 1 Пар. 2, 7. [22] Втор. 10, 17. Пс. 49, 1. [27] Бут. 31, 48.

Нав. 24, 27.

23 Минуло багато часу після того, як Господь [Бог] заспокоїв Ізраїля від усіх ворогів його з усіх боків, Ісус постарів, увійшов у *похилі* літа. ² І покликав Ісус усіх [синів] Ізраїлевих, старійшин їх, начальників їх, суддів їх і наглядачів їх, і сказав їм: я постарів, увійшов у *похилі* літа. ³ Ви бачили все, що зробив Господь Бог ваш перед лицем вашим з усіма цими народами, тому що Господь Бог ваш Сам воював за вас. ⁴ Ось, я розділив вам за жеребом народи ці, що залишилися, в наділ колінам вашим, усі народи, які я знищив, від Йордану до великого моря, на захід сонця. ⁵ Господь Бог ваш Сам прожене їх від вас [доки не загинуть; і пошле на них диких звірів, доки не знищить їх і царів їхніх від лица вашого], і знищить їх перед вами, щоб ви одержали у спадщину землю їхню, як говорив вам Господь Бог ваш. ⁶ Тому з усією точністю намагайтеся зберігати і виконувати все написане в книзі закону Мойсеевого, не ухиляючись від нього ні праворуч, ні ліворуч. ⁷ Не змішуйтеся з цими народами, які залишилися між вами, не згадуйте імен богів їх, не кляняться [ними] і не служите їм і не поклоняйтеся їм, ⁸ але приліпитеся до Господа Бога вашого, як ви робили до цього дня. ⁹ Господь прогнав від вас народи великі і сильні, і перед вами ніхто не встояв до цього дня; ¹⁰ один з вас проганяє тисячу, бо Господь Бог ваш Сам воює за вас, як говорив вам. ¹¹ Тому всіляко намагайтеся любити Господа Бога вашого. ¹² Якщо ж ви відвернетеся і пристанете до залишків з народів цих, які залишилися між вами, і породичаетесь з ними і будете ходити до них і вони

до вас, ¹³ то знайте, що Господь Бог ваш уже не буде проганяти від вас народи ці, але вони будуть для вас петлею і сіттю, бичем для ребер ваших і терням для очей ваших, доки не будете знищені з цієї доброї землі, яку дав вам Господь Бог ваш. ¹⁴ Ось, я нині відходжу в путь всієї землі. А ви знаєте всім серцем вашим і всією душею вашою, що не залишилося марним жодне слово з усіх добрих слів, що говорив про вас Господь Бог ваш; усе збулося для вас, жодне слово не залишилося невиконаним. ¹⁵ Але як збулося над вами всяке добре слово, яке говорив вам Господь Бог ваш, так Господь виконає на вас усяке зле слово, доки не знищить вас з цієї доброї землі, яку дав вам Господь Бог ваш. ¹⁶ Якщо ви переступите завіт Господа Бога вашого, який Він уклав з вами, і підете і будете служити іншим богам і поклонятися їм, то запалає на вас гнів Господній, і скоро зникнете з цієї доброї землі, яку дав вам [Господь].

24 І зібрав Ісус усі коліна Ізраїлеві в Сихем і покликав старійшин Ізраїля і начальників його, і суддів його і наглядачів його, і стали вони перед [Господом] Богом. ² І сказав Ісус усьому народові: так говорить Господь Бог Ізраїлів: “за рікою жили батьки ваші здавна, Фарра, батько Авраама і батько Нахора, і служили іншим богам. ³ Але Я взяв батька вашого Авраама з країни, що по той бік ріки, і водив його по всій землі Ханаанській, і розмножив сім'я його і дав йому Ісаака. ⁴ Ісааку дав Якова й Ісава. Ісаву дав Я гору Сеїр у спадщину; Яків же і сини його перейшли в Єгипет [і зробилися там народом великим, сильним і числен-

Глава 23. [1] Нав. 21, 44; 22, 4. [2] Нав. 24, 1. [3] Втор. 9, 5. [5] Вих. 14, 14. Втор. 6, 19. [6] Втор. 5, 32. [7] Вих. 23, 13. Пс. 15, 4. Єр. 5, 7. [9] Лев. 26, 7. [10] Лев. 26, 8. Суд. 3, 31. [11] Втор. 4, 15. [12] Втор. 7, 3. Неєм. 10, 30. [13] Суд. 2, 3. Чис. 33, 55. Втор. 7, 4. [14]

3 Цар. 2, 2. Нав. 21, 45. 1 Цар. 3, 19. [16] Лев. 26, 14. 3 Цар. 9, 6–7.

Глава 24. [1] Нав. 23, 2. 3 Цар. 12, 1. 2 Пар. 10, 1. [2] Бут. 11, 26. [3] Бут. 11, 31; 21, 2. [4] Бут. 25, 26; 36, 8; 46, 6.

ним, і стали пригноблювати їх єгиптяни].⁵ І послав Я Мойсея й Аарона і покрав Єгипет моровицями, які вчинив Я серед нього, і потім вивів вас.⁶ Я вивів батьків ваших з Єгипту, і ви прийшли до [Червоного] моря. Тоді єгиптяни гналися за батьками вашими з колісницями і вершниками до Червоного моря;⁷ але вони заволали до Господа, і Він поставив [хмару і] темряву між вами та єгиптянами і навів на них море, яке їх і покрило. Очі ваші бачили, що Я зробив у Єгипті. *Потім багато часу пробули ви в пустелі.*⁸ І привів Я вас до землі аморреян, які жили за Йорданом; вони воювали з вами, але Я віддав їх у руки ваші, і ви одержали в спадщину землю їхню, і Я знищив їх перед вами.⁹ Повстав Валак, син Сепфорів, цар Моавитський, і пішов війною на Ізраїль, і послав і покликав Валаама, сина Веорового, щоб він прокляв вас;¹⁰ але Я не хотів послухати Валаама, – і він благословив вас, і Я визволив вас з рук його.¹¹ Ви перейшли Йордан і прийшли до Єрихона. І стали воювати з вами жителі Єрихона, аморреї, і ферезеї, і хананеї, і хеттеї, і гергесеї, і евеї, і ієвусеї, але Я віддав їх у руки ваші.¹² Я послав перед вами шершнів, які прогнали їх від вас, двох царів аморрейських; не мечем твоїм і не луком твоїм зроблено це.¹³ І дав Я вам землю, над якою ви не трудилися, і міста, яких ви не будували, і ви живете в них; з виноградних і оливних садів, яких ви не насаджували, ви їсте *плоди*”.¹⁴ Отже, бійтеся Господа і служіть Йому в чистоті і щирості; відкиньте богів, яким служили батьки ваші за рікою та в Єгипті, а служіть Господу.¹⁵ Якщо ж не угодно вам служити Господу, то оберіть

собі нині, кому служити, чи богам, яким служили батьки ваші, коли були за рікою, або богам аморреян, у землі яких живете; а я і дім мій будемо служити Господу, [тому що Він святий].¹⁶ І відповів народ і сказав: ні, не буде того, щоб ми залишили Господа і стали служити іншим богам!¹⁷ Бо Господь – Бог наш, Він вивів нас і батьків наших із землі Єгипетської, з дому рабства, і творив перед очима нашими великі знамення й оберігав нас на всіх путях, якими ми йшли, і серед усіх народів, через які ми проходили.¹⁸ Господь прогнав від нас усі народи й аморреян, які жили в цій землі. Тому і ми будемо служити Господу, бо Він – Бог наш.¹⁹ Ісус сказав народу: не зможете служити Господу [Богу], бо Він Бог святий, Бог ревнитель, не потерпить беззаконня вашого і гріхів ваших.²⁰ Якщо ви залишите Господа і будете служити чужим богам, то Він наведе на вас зло і знищить вас, після того як благодіяв вам.²¹ І сказав народ Ісусові: ні, ми Господу будемо служити.²² Ісус сказав народу: ви свідки за себе, що ви обрали собі Господа – служити Йому? Вони відповіли: свідки.²³ Отже, відкиньте чужих богів, які у вас, і наверніть серце своє до Господа Бога Ізраїлевого.²⁴ Народ сказав Ісусові: Господу Богу нашому будемо служити і голос Його будемо слухати.²⁵ І уклав Ісус з народом завіт у той день і дав йому постанови і закон у Сихемі [перед скинією Господа Бога Ізраїлевого].²⁶ І вписав Ісус слова ці в книгу закону Божого, і взяв великий камінь і поклав його там під дубом, що біля святилища Господнього.²⁷ І сказав Ісус усьому народові: ось камінь цей буде нам свідком, бо він чув усі сло-

[5] Вих. 3, 10. [6] Вих. 12, 37; 14, 9. [8] Чис. 21, 25. [9] Чис. 22, 5. [11] Нав. 6, 1; 11, 3. Вих. 23, 23. [12] Вих. 23, 28. Втор. 7, 20. Нав. 11, 20. [13] Втор. 6, 10. [14] Вих. 20, 2. Лев. 26, 1. Єз. 23, 3. [15] 3 Цар. 18, 21. Лк

11, 23. [19] Втор. 4, 24. Євр. 12, 29. [20] Втор. 29, 25–28. Нав. 23, 15–16. [23] Бут. 35, 2. 1 Цар. 7, 3. [24] Єр. 42, 6. [25] Втор. 29, 14. 4 Цар. 23, 3. [26] Суд. 9, 6. [27] Бут. 31, 48. Нав. 22, 27. Іс. 19, 20.

ва Господа, які Він промовляв нам [сьогодні]; він нехай буде свідком проти вас [у майбутні дні], щоб ви не сказали неправди перед [Господом] Богом вашим.²⁸ І відпустив Ісус народ, кожного у свій наділ.

²⁹ Після цього помер Ісус, син Навина, раб Господній, будучи ста десяти років.³⁰ І поховали його в землі його наділу у Фамнаф-Сараї, що на горі Єфремовій, на північ від гори Гааша. [І поклали там з ним у гробі, в якому поховали його, кам'яні ножи, якими Ісус обрізав синів Ізраїлевих у Галгалі, коли вивів їх з Єгипту, як повелів Господь; і вони там навіть до цього дня.]³¹ І служив Ізраїль Господу в усі дні Ісуса і в усі дні старійшин, життя яких продовжилось після Ісуса і які бачили всі діла Господа, які Він сотворив для Ізраїлю.³² І кістки Йосифа, які ви-

несли сини Ізраїлеві з Єгипту, поховали в Сихемі, на ділянці поля, яке купив Яків у синів Еммора, батька Сихемового, за сто монет і яке дісталось в наділ синам Йосифовим.³³ [Після цього] помер і Єлеазар, син Аарона [первосвященик], і поховали його на пагорбі Финееса, сина його, який дали йому на горі Єфремовій.³⁴ [У той день сини Ізраїлеві, взявши ковчег Божий, носили з собою, і Финеес був священиком замість Єлеазара, батька свого, доки не помер і не був похований у місті своєму Гаваафі.³⁵ І сини Ізраїлеві пішли кожен у своє місце й у своє місто.³⁶ І стали сини Ізраїлеві служити Астарті й Астарофу і богам навколишніх народів; і віддав їх Господь у руки Еглона, царя Моавитського, і він володів ними вісімнадцять років.]

КНИГА СУДДІВ ІЗРАЇЛЕВИХ

1 Після смерти Ісуса запитували сини Ізраїлеві Господа, говорячи: хто з нас першим піде на хананеян – воювати з ними?² І сказав Господь: Іуда піде; ось, Я віддаю землю в руки його.³ Іуда ж сказав Симеону, братові своєму: ввійди зі мною в жереб мій, і будемо воювати з хананеянами; і я ввійду з тобою у твій жереб. І пішов з ним Симеон.⁴ І пішов Іуда, і віддав Господь хананеян і ферезеян у руки їх, і убили вони з них під Везеком десять тисяч чоловік.⁵ У Везеку зустрілися вони з Адоні-Везеком, воювали з ним і розбили хананеян і ферезеян.⁶ Адоні-Везек побіг, але вони погналися за ним і ввіймали його і відсікли великі пальці на руках його і на ногах його.⁷ Тоді сказав Адоні-Ве-

зек: сімдесят царів з відсіченими на руках і на ногах їхніх великими пальцями збирали [крихти] під столом моїм; як робив я, так і мені відплатив Бог. І привели його в Єрусалим, і він помер там.⁸ І воювали сини Іудині проти Єрусалима і взяли його, й уразили його мечем і місто віддали вогню.⁹ Потім пішли сини Іудині воювати з хананеянами, які жили на горах і на полуденній землі і на низинних місцях.¹⁰ І пішов Іуда на хананеян, які жили в Хевроні [ім'я ж Хеврону було раніше Кириаф-Арби], і розбив Шешая, Ахимана і Фалмая [з роду Єнакового].¹¹ Звідти пішов він проти жителів Давира; ім'я Давира було раніше Кириаф-Сефер.¹² І сказав Халев: хто розіб'є Кириаф-Сефер і візьме

[28] Суд. 2, 6. [29] Втор. 34, 5. Суд. 2, 8. Бут. 50, 26. [30] Нав. 19, 50. Суд. 2, 9. [32] Бут. 23, 16; 50, 25. Діян. 7, 16.

Глава 1. [1] Чис. 27, 21. Суд. 20, 18. [2]

Бут. 49, 8. [3] Втор. 33, 7. [4] 1 Цар. 11, 8. [6] 2 Цар. 4, 12. [7] Лев. 24, 20. Мф 7, 2. [8] Нав. 15, 63; 18, 28. [10] Нав. 15, 14. [11] Нав. 12, 13; 15, 15. [12] Нав. 15, 16.

його, тому віддам Ахсу, дочку мою, за дружину.¹³ І взяв його Гофонііл, син Кеназа, молодшого брата Халєвового, і Халєв віддав за дружину йому Ахсу, дочку свою.¹⁴ Коли належало їй іти, *Гофонііл* навчив її просити у батька її поле, і вона зійшла з осла. Халєв сказав їй: що тобі?¹⁵ [Ахса] сказала йому: дай мені благословення; ти дав мені землю полуденну, дай мені і джерела води. І дав їй [Халєв за бажанням її] джерела верхні і джерела нижні.¹⁶ І сини [Іофора] кенеянина, тестя Мойсєвого, пішли з міста Пальм із синами Іудиними в пустелю Іудину, що на південь від Арада, і прийшли й оселилися серед народу.¹⁷ І пішов Іуда із Симеоном, братом своїм, і розбили хананєян, які жили в Цефафі, і піддали його закляттю, і тому називається місто це Хорма.¹⁸ Іуда взяв також Газу з передмістями її, Аскалон з передмістями його, і Екрон з передмістями його [і Азот з околицями його].

¹⁹ Господь був з Іудою, і він оволодів горою; але жителів долини не міг прогнати, тому що в них були залізні колісниці.²⁰ І віддали Халєву Хеврон, як говорив Мойсєй, [і одержав він там у спадщину три міста синів Єнакових] і вигнав звідти трьох синів Єнакових.²¹ Але ієвусєїв, які жили в Єрусалимі, не вигнали сини Веніамінові, і живуть ієвусєями з синами Веніаміна в Єрусалимі до цього дня.²² І сини Йосифа пішли також на Вефіль, і Господь був з ними.²³ [І зупинилися] й оглядали сини Йосифові Вефіль [ім'я ж місту було раніше Луз].²⁴ І побачили вартові чоловіка, який йде з міста, [і взяли його] і сказали йому: покажи нам вхід у місто, і зробимо тобі

милість.²⁵ Він показав їм вхід у місто, і розбили вони місто мечем, а чоловіка цього і всіх родичів його відпустили.²⁶ Чоловік цей пішов у землю хеттеян, і побудував [там] місто і нарик ім'я йому Луз. Це ім'я його по цей день.²⁷ І Манассія не вигнав жителів Бефсана [який є Скифополь] і залежних від нього міст, Фаанаха і залежних від нього міст, жителів Дора і залежних від нього міст, жителів Івлеама і залежних від нього міст, жителів Мегиддона і залежних від нього міст; і залишилися хананєяни жити в землі цій.²⁸ Коли Ізраїль прийшов у силу, тоді зробив він хананєян даниками, але вигнати не вигнав їх.²⁹ І Єфрем не вигнав хананєян, які живуть у Газері; і жили хананєяни серед них у Газері [і платили їм данину].³⁰ І Завулон не вигнав жителів Китрона і жителів Наглола, і жили хананєяни серед них і платили їм данину.³¹ І Асир не вигнав жителів Акко [які платили йому данину, і жителів Дора] і жителів Сидона й Ахлава, Ахзива, Хелви, Афека і Рехова.³² І жив Асир серед хананєян, жителів землі тієї, бо не вигнав їх.³³ І Неффалим не вигнав жителів Вефсамиса і жителів Бефанафа і жив серед хананєян, жителів землі тієї; жителі ж Вефсамиса і Бефанафа були його даниками.³⁴ І притисли аморреяни синів Данових у горах, бо не давали їм сходити в долину.³⁵ І залишилися аморреяни жити на горі Херес [де ведмеді і лисиці], в Аїалоні і Шаалвими; але рука синів Йосифових подолала [аморреян], і стали вони даниками їх.³⁶ Межі аморреян від узвишшя Акравим і від Сели простягалися і далі.

[13] 1 Пар. 4, 13. [14] Нав. 15, 18. [15] Бут. 33, 11. [16] 1 Пар. 15, 6. [17] Втор. 2, 34. Чис. 14, 45. [18] 4 Пар. 1, 2. [19] Нав. 17, 16. [20] Чис. 14, 24. Нав. 14, 13; 15, 13. [21] Нав. 15, 63; 18, 28. [22] Нав. 16, 1. [23] Бут. 28,

19. [25] Нав. 6, 24. [26] Нав. 16, 2. [27] Нав. 17, 11; 21, 25. 1 Пар. 31, 10. [29] Нав. 16, 10; 21, 21. [31] Нав. 15, 44; 19, 29. [34] Суд. 18, 1. [35] Нав. 19, 42.

2 І прийшов ангел Господній з Галгала в Бохим [і у Вефилі до дому Ізраїлевого] і сказав [їм: так говорять Господь]: Я вивів вас з Єгипту і ввів вас у землю, про яку клявся батькам вашим [дати вам], і сказав Я: “не порушу завіту Мого з вами повік; ² і ви не вступаєте в союз з жителями землі цієї; [богам їх не поклоняйтеся, ідолів їх розбийте,] жертovníки їх зруйнують”. Але ви не послухали голосу Мого. Що ви це зробили? ³ І тому говорю Я: [не стану вже переселяти людей цих, яких Я хотів вигнати,] не вижену їх від вас, і будуть вони вам петлею, і боги їх будуть для вас сіткою. ⁴ Коли ангел Господній сказав слова ці всім синам Ізраїлевим, то народ підняв голосне воцання і заплакав. ⁵ Від цього і називають те місце Бохим*. Там принесли вони жертву Господу.

⁶ Коли Ісус розгустив народ, і пішли сини Ізраїлеві, [кожен у свій дім і] кожен у свій наділ, щоб одержати в спадщину землю, ⁷ тоді народ служив Господу в усі дні Ісуса і в усі дні старійшин, життя яких продовжилось після Ісуса і які бачили усі великі діла Господні, які Він зробив Ізраїлю. ⁸ Але коли помер Ісус, син Навина, раб Господній, будучи ста десяти років, ⁹ і поховали його в межах наділу його у Фамнаф-Сараї, на горі Єфремовій, на північ від гори Гаапа; ¹⁰ і коли весь народ той відійшов до батьків своїх, і постав після них інший рід, який не знав Господа і діл його, які Він чинив Ізраїлю, – ¹¹ тоді сини Ізраїлеві стали чинити зле перед очима Господа і стали служити Ваалу; ¹² залишили Господа Бога батьків своїх, Який вивів їх із землі Єгипетської, і звер-

нулися до інших богів, богів народів, які оточували їх, і стали поклонятися їм, і роздратували Господа; ¹³ залишили Господа і стали служити Ваалу й Астарті.

¹⁴ І запалав гнів Господа на Ізраїля, і віддав їх у руки грабіжників, і грабували їх; і віддав їх у руки ворогів, які оточували їх, і не могли вже устояти перед ворогами своїми. ¹⁵ Куди б вони не пішли, рука Господня скрізь була їм на зло, як говорив їм Господь і як клявся їм Господь. І їм було дуже скрутно. ¹⁶ І поставив [їм] Господь суддів, які рятували їх від рук грабіжників їхніх; ¹⁷ але і суддів вони не слухали, а ходили блудно вслід інших богів і поклонялися їм [і драгували Господа], швидко ухилилися від путі, якою ходили батьки їхні, підкорюючись заповідям Господнім. Вони так не робили. ¹⁸ Коли Господь поставляв їм суддів, то Сам Господь був із суддею і рятував їх від ворогів їхніх в усі дні судді: бо жалів їх Господь, коли чув стогін їхній від тих, що гнітили і пригноблювали їх. ¹⁹ Але як тільки помирав суддя, вони знову робили гірше за батьків своїх, ухиляючись до інших богів, слугуючи їм і поклоняючись їм. Не відставали від діл своїх і [не відступали] від непокірливої путі своєї. ²⁰ І запалав гнів Господній на Ізраїля, і сказав Він: за те, що народ цей переступає завіт Мій, який Я уклав з батьками їх, і не слухає голосу Мого, ²¹ і Я не стану вже виганяти від них жодного з тих народів, яких залишив Ісус, [син Навина, на землі,] коли помирав, – ²² щоб спокушати ними Ізраїля: чи стануть вони триматися путі Господньої і ходити по ній, як додержували батьки їхні, чи ні? ²³ І залишив Господь народи

* Ті, що плачуть.

Глава 2. [1] Вих. 3, 2; 14, 19. Бут. 17, 7. [2] Вих. 23, 32; 34, 13. [3] Нав. 23, 13. Вих. 23, 33; 34, 12. [6] Нав. 24, 28. [7] Нав. 24, 31. [8] Нав. 24, 29. [9] Нав. 19, 50. [11] Суд. 3, 7. [12] Притч. 29, 18. [13] Чис. 25, 3. Суд. 8, 33.

[14] Суд. 3, 8. Пс. 43, 13. Ис. 50, 1. [16] Суд. 3, 9. Діян. 13, 20. [17] Лев. 17, 7. [18] Суд. 10, 16. [20] Суд. 3, 8. [21] Нав. 23, 13. [22] Втор. 8, 2. Суд. 3, 4. Мф 6, 13.

ці і не вигнав їх невдовзі і не віддав їх у руки Ісуса.

3 Ось ті народи, яких залишив Господь, щоб спокушати ними ізраїльтян, усіх, які не знали про всі війни ханаанські, — ² для того тільки, щоб знали й училися війні наступні роди синів Ізраїлевих, які раніше не знали її: ³ п'ять власників филистимських, усі хананеї і, сидоняни й евеї, які живуть на горі Ливан, від гори Ваал-Ермона до входу в Емаф. ⁴ Вони були *залишені*, щоб спокушати ними ізраїльтян і довідатися, чи підкорюються вони заповідям Господнім, які Він заповів батькам їхнім через Мойсея. ⁵ І жили сини Ізраїлеві серед хананеїв, хеттеїв, аморреїв, ферезеїв, евеїв, [гергесеїв] та ієвусеїв, ⁶ і брали дочок їхніх собі за дружин, і своїх дочок віддавали за синів їхніх, і служили богам їх. ⁷ І зробили сини Ізраїлеві але перед очима Господа, і забули Господа Бога свого, і служили Ваалу й Астарті. ⁸ І запалав гнів Господній на Ізраїля, і віддав їх у руки Хусарсафема, царя Месопотамського, і служили сини Ізраїлеві Хусарсафему вісім років. ⁹ Тоді заволодали сини Ізраїлеві до Господа, і поставив Господь спасителя синам Ізраїлевим, який спас їх, Гофоніла, сина Кеназа, молодшого брата Халевогого. ¹⁰ На ньому був Дух Господній, і був він суддею Ізраїля. Він вийшов на війну [проти Хусарсафема], і віддав Господь у руки його Хусарсафема, царя Месопотамського, і перемогла рука його Хусарсафема. ¹¹ І спочивала земля сорок років. І помер Гофоніл, син Кеназа.

¹² Сини Ізраїлеві знову стали робити але перед очима Господа, і укріпив Господь Еглона, царя Моавитського, проти ізраїльтян, за те, що вони робили лихе перед очима Гос-

пода. ¹³ Він зібрав до себе [усіх] аммонитян і амаликитян, і пішов і уразив Ізраїля, й оволоділи вони містом Пальм. ¹⁴ І служили сини Ізраїлеві Еглону, царю Моавитському, вісімнадцять років. ¹⁵ Тоді воззвали сини Ізраїлеві до Господа, і Господь поставив їм спасителя Аода, сина Гери, сина Іеминиевого, який був лівшою. І послали сини Ізраїлеві з ним дари Еглону, царю Моавитському. ¹⁶ Аод зробив собі меч із двома вістрями, довжиною в лікоть, і підперезав його під плащем своїм до правого стегна, ¹⁷ [і прийшов,] і підніс дари Еглону, царю Моавитському; Еглон же був чоловіком дуже повним. ¹⁸ Коли підніс Аод усі дари і впровадив людей, які принесли дари, ¹⁹ то сам повернувся від ідолів, що у Галгалі, і сказав: у мене є таємне слово до тебе, царю. Він сказав: тихіше! І вийшли від нього всі, хто стояв при ньому. ²⁰ Аод увійшов до нього: він сидів у прохолодній світлиці, що була в нього окремо. І сказав Аод: у мене є до тебе, [царю,] слово Боже. [Еглон] встав зі стільця [перед ним]. ²¹ [Коли він встав,] Аод простяг ліву руку свою і взяв меч із правого стегна свого і встромив його в живіт його, ²² так що вийшло за вістрям і руків'я, і жир закрив вістря, тому що Аод не вийняв меча з живота його, і він пройшов до задньої частини. ²³ І вийшов Аод за поріг, і зачинив за собою двері світлиці, і замкнув. ²⁴ Коли він вийшов, раби Еглона прийшли і бачать, ось, двері світлиці замкнуті, і говорять: мабуть, він з необхідности у прохолодній кімнаті. ²⁵ Чекали досить довго, але бачачи, що ніхто не відмикає дверей світлиці, взяли ключ і відімкнули, і ось, господар їхній лежить на землі мертвий. ²⁶ Поки вони дивувалися, Аод тим часом пішов, [і

Глава 3. [1] Вих. 23, 29. Втор. 7, 22. [3] Нав. 13, 3. Втор. 3, 8. [4] Втор. 8, 2. Суд. 2, 22. [6] Вих. 23, 32; 34, 16. Втор. 7, 3. [7] Єр. 7, 9.

[8] Суд. 2, 14. [9] Нав. 15, 17. Суд. 2, 16; 4, 3. [11] Суд. 8, 28. [12] Суд. 4, 1; 6, 1. 1 Цар. 12, 9. [20] Чис. 23, 16.

ніхто про нього не думав,] пройшов повз ідолів і врятувався в Сеїраф.²⁷ Прийшовши ж [у землю Ізраїлеву, Аод] засурмив трубою на горі Єфремовій, і зійшли з ним сини Ізраїлеві з гори, і він ішов перед ними.²⁸ І сказав їм: ідіть за мною, бо віддав Господь [Бог] ворогів ваших моавитян у руки вапі. І пішли за ним, і захопили переправу через Йордан до Моаву, і не давали нікому переходити.²⁹ І вбили в той час моавитян близько десяти тисяч чоловік, усе здорових і сильних, і ніхто не втік.³⁰ Так підкорилися в той день моавитяни Ізраїлю, і спочивала земля вісімдесять років. [І був Аод суддею їх до самої смерті.]³¹ Після нього був Самегар, син Анафів, який шістсот чоловік филистимлян побив волячим рожном; і він також спас Ізраїля.

4 Коли помер Аод, сини Ізраїлеві стали знову робити зле перед очима Господа.² І віддав їх Господь у руки Іавина, царя Ханаанського, який царював у Асорі; воєначальником у нього був Сисара, який жив у Харошеф-Гоїмі.³ І воззвали сини Ізраїлеві до Господа, тому що в нього було дев'ятсот залізних колісниць, і він жорстоко гнітив синів Ізраїлевих двадцять років.

⁴ У той час була суддею Ізраїля Девора пророчиця, дружина Лапидофова; ⁵ вона жила під Пальною Девориною, між Рамою і Вефилем, на горі Єфремовій; і приходили до неї [туди] сини Ізраїлеві на суд.⁶ [Девора] послала і покликала Варака, сина Авиноамового, з Кедеса Неффалимового, і сказала йому: повеліває [тобі] Господь Бог Ізраїлів: піди, піднімись на гору Фавор і візьми з собою десять тисяч чоловік із синів Неффалимових і синів Завулонових; ⁷ а Я приведу до тебе, до потоку Киссону, Сисару, воєначальника Іави-

нового, і колісниці його і багатолюдне [військо] його, і віддам його в руки твої.⁸ Варак сказав їй: якщо ти підеш зі мною, піду; а якщо не підеш зі мною, не піду; [тому що я не знаю дня, в який пошле Господь ангела зі мною].⁹ Вона сказала [йому]: піти піду з тобою; тільки [знай, що] не тобі вже буде слава в цьому поході, в який ти йдеш; але в руки жінки віддасть Господь Сисару. І встала Девора і пішла з Вараком у Кедес.¹⁰ Варак скликав завулонян і неффалимлян у Кедес, і пішли слідом за ним десять тисяч чоловік, і Девора пішла з ним.¹¹ Хевер кенеянин відокремився тоді від кенеян, синів Ховава, родича Мойсеєвого, і розкинув намет свій біля діброви в Цааннімі біля Кедеса.

¹² І донесли Сисарі, що Варак, син Авиноамів, піднявся на гору Фавор.¹³ Сисара скликав усі колісниці свої, дев'ятсот залізних колісниць, і весь народ, який у нього, з Харошеф-Гоїма до потоку Киссону.¹⁴ І сказала Девора Вараку: встань, тому що це той день, в який Господь віддасть Сисару в руки твої; Сам Господь піде перед тобою. І зійшов Варак з гори Фавор, і за ним десять тисяч чоловік.¹⁵ Тоді Господь привів у замішання Сисару і всі колісниці його і все ополчення його від меча Варака, і зійшов Сисара з колісниці [своєї] і побіг пішки.¹⁶ Варак переслідував колісниці [його] і ополчення до Харошеф-Гоїма, і загинуло все ополчення Сисарине від меча, не залишилося нікого.¹⁷ Сисара ж утік пішки у намет Іаїлі, дружини Хевіра кенеянина; тому що між Іавином, царем Асорським, і домом Хевера кенеянина був мир.¹⁸ І вийшла Іаїль назустріч Сисарі і сказала йому: зайди, господарю мій, зайди до мене, не бійся. Він зайшов до неї в намет, і

[31] Суд. 5, 6.

Глава 4. [2] 1 Цар. 12, 9. [3] Суд. 3, 9. Нав. 17, 16. [6] 1 Цар. 12, 11. [7] Суд. 5, 21. 3

Цар. 18, 40. [10] Суд. 5, 18. [11] Чис. 10, 29; 24, 21. [14] 2 Цар. 5, 24. [15] Пс. 82, 10. [16] Суд. 3, 29. [17] Пс. 82, 10.

вона покрила його килимом [своїм].¹⁹ [Сисара] сказав їй: дай мені трохи води напиться, я пити хочу. Вона розв'язала міх з молоком, і напоїла його і знову покрила його.²⁰ [Сисара] сказав їй: стань біля дверей намету, і якщо хто прийде і запитає в тебе і скаже: “чи немає тут кого?”, ти скажи: “ні”.²¹ Іаїль, дружина Хеверова, взяла кіл від намету, і взяла молот у руку свою, і підійшла до нього тихенько, і встромила кіл у скроню його так, що приколола до землі; а він спав від утоми – і помер.²² І ось, Варак женеться за Сисарою. Іаїль вийшла назустріч йому і сказала йому: звійди, я покажу тобі людину, яку ти шукаєш. Він увійшов до неї, і ось, Сисара лежить мертвим, і кіл у скроні його.

²³ І смирив [Господь] Бог у той день Іавина, царя Ханаанського, перед синами Ізраїлевими.²⁴ Рука синів Ізраїлевих посилювалася більше і більше над Іавином, царем Ханаанським, доки не знищили вони Іавина, царя Ханаанського.

5 У той день заспівали Девора і Варак, син Авиноамів, цими словами:² Ізраїль помстився, народ показав ревність; прославте Господа!³ Слушайте, царі, прислухайтесь, вельможі: я Господу, я співаю, воздаю хвалу Господу Богу Ізраїлевому.⁴ Коли виходив Ти, Господи, від Сеїра, коли йшов з поля Едомського, тоді земля тряслася, і небо капало, і хмари проливали воду; ⁵ гори танули від лиця Господа, навіть цей Синай від лиця Господа Бога Ізраїлевого.⁶ У дні Самегара, сина Анафогового, у дні Іаїлі, були порожні дороги, і ті, що ходили раніше путями прямими, ходили тоді обхідними дорогами.⁷ Не стало мешканців у селищах у Ізраїля, не стало, доки не повстала я, Девора, доки не

повстала я, мати в Ізраїлі.⁸ Обрали нових богів, тому війна біля воріт. Чи видні були щит і спис у сорока тисяч Ізраїля?⁹ Серце моє до вас, начальники Ізраїлеві, до ревнителів серед народу; прославте Господа!¹⁰ Ті, хто їздить на ослицях білих, ті, що сидять на килимах і ходять по дорозі, співайте пісню!¹¹ Серед голосів, що збирають стада, біля колодязів, нехай співають хвалу Господу, хвалу вождям Ізраїля! Тоді виступив до воріт народ Господній.¹² Піднесися, піднесися! співай пісню! По-стань, Вараку! і веди полонених твоїх, сину Авиноамів!¹³ Тоді небагатьом із сильних підкорив Він народ; Господь підпорядкував мені хоробрих.¹⁴ Від Єфрема прийшли ті, хто вкоринився в Амаліка; за тобою Веніамін, серед народу твого; від Махира йшли начальники, і від Завулونا – ті, хто володіє тростиною писаря.¹⁵ І князі Іссахарові з Деворою, й Іссахар так само, як Варак, кинувся в долину пішки. В племенах Рувимових велика розбіжність.¹⁶ Чого сидиш ти між кошарами, слухаючи бекання отар? В племенах Рувимових велика розбіжність.¹⁷ Галаад живе спокійно за Йорданом, і Дану чого боятися з кораблями? Асир сидить на березі моря й біля пристаней своїх живе спокійно.¹⁸ Завулон – народ, який прирік душу свою на смерть, і Неффалим – на висотах поля.¹⁹ Прийшли царі, зітнулися, тоді воювали царі ханаанські у Фанааху біля вод Мегиддонських, але не одержали ніякого срібла.²⁰ З неба воювали, зірки з путей своїх воювали із Сисарою.²¹ Потік Киссон потягнув їх, потік Кедумим, потік Киссон. Зневажай, душе моя, силу!²² Тоді ламалися копита кінські від утечі, від утечі сильних його.²³ Прокляніть Ме-

[19] Суд. 5, 25. [21] Юдиф. 13, 1. [23] Пс. 82, 10.

Глава 5. [4] Втор. 33, 2. Пс. 67, 8. [5] Вих. 19, 18. [6] Суд. 3, 31. [8] 1 Пар. 13, 22. [10] Суд. 10, 4. [14] Суд. 3, 15. 1 Пар. 2, 55. [15]

Бут. 49, 14. [17] Нав. 13, 24–25; 19, 24, 40. [18] Суд. 4, 10. Діяч. 15, 26. [19] Пс. 75, 6. [20] Вих. 14, 14. Нав. 10, 11. [21] Суд. 4, 7. [22] Пс. 75, 7. [23] Суд. 2, 1.

роз, говорить ангел Господній, проклянїть, проклянїть жителїв його за те, що не прийшли на допомогу Господу, на допомогу Господу з хоробрими. ²⁴ Нехай буде благословенна між жонами Іаїль, дружина Хевера кенеянина, між жонами в наметах нехай буде благословенна! ²⁵ Води просив він: молока подала вона, у чаші коштовній принесла молока кращого. ²⁶ [Ліву] руку свою простягнула до кола, а праву свою до молота робітників; ударила Сисару, вразила голову його, розбила і проколола скроню його. ²⁷ До ніг її схилювся, упав; де схилювся, там і впав убитий. ²⁸ У вікно виглядає і волає мати Сисарина крізь ґрати: чому довго не йде кіннота його, чому баряться колеса колісниць його? ²⁹ Розумні з її жінок відповідають їй, і сама вона відповідає на слова свої: ³⁰ мабуть, вони знайшли, ділять здобич, по дівчині, по дві дівчини на кожного воїна, у здобич отримано різнобарвний одяг Сисарі, отримано у здобич різнобарвний одяг, вишитий з обох боків, знятий з плечей полоненого. ³¹ Так нехай загинуть усі вороги Твої, Господи! Ті ж, що люблять Його, нехай будуть, як сонце, що сходить у всій силі своїй! – І спочивала земля сорок років.

6 Сини Ізраїлеві стали знову чинити зле перед очима Господа, і віддав їх Господь у руки мадіанитян на сім років. ² Важка була рука мадіанитян над Ізраїлем, і сини Ізраїлеві зробили собі від мадіанитян ущелини в горах і печери й укріплення. ³ Коли посіє Ізраїль, прийдуть мадіанитяни й амалікітяни і жителї сходу і ходять у них; ⁴ і стоять у них наметами, і винищують плоди землі до самої Гази, і не залиша-

ють для прохарчування Ізраїлю ні вівці, ні вола, ні осла. ⁵ Тому що вони приходили з худобою своєю і з наметами своїми, приходили такою безліччю, як сарана; їм і верблюдам їхнім не було числа, і ходили по землі Ізраїлевій, щоб спустошувати її. ⁶ І дуже зубожїв Ізраїль від мадіанитян, і воззвали сини Ізраїлеві до Господа.

⁷ І коли воззвали сини Ізраїлеві до Господа на мадіанитян, ⁸ послав Господь пророка до синів Ізраїлевих, і сказав їм: так говорить Господь Бог Ізраїлів: Я вивїв вас з Єгипту, вивїв вас з дому рабства; ⁹ визволив вас з руки єгиптян і з руки всіх, що гнобили вас, прогнав їх від вас, і дав вам землю їх, ¹⁰ і сказав вам: “Я – Господь Бог ваш; не шануйте богів аморрейських, у землі яких ви живете”; але ви не послухали голосу Мого. ¹¹ І прийшов ангел Господній і сїв у Офрі під дубом, що належав Іоасу, нащадкові Авіазеровому; син його Гедеон вибивав тоді пшеницю в точилі, щоб сховати від мадіанитян. ¹² І явився йому ангел Господній і сказав йому: Господь з тобою, чоловіче сильний! ¹³ Гедеон сказав йому: господарю мій! якщо Господь з нами, то чого сталася з нами уся ця [біда]? і де всі чудеса Його, про які розповідали нам батьки наші, говорячи: “з Єгипту вивїв нас Господь”? Нині залишив нас Господь і віддав нас у руки мадіанитян. ¹⁴ Господь, споглянувши на нього, сказав: іди з цією силою твоєю і спаси Ізраїля від руки мадіанитян; Я посилаю тебе. ¹⁵ [Гедеон] сказав йому: Господи! як спасу я Ізраїля? ось, і плем’я моє в коліні Манассіїному найбідніше, і я в домі батька мого молодший. ¹⁶ І сказав йому Господь: Я буду з тобою, і ти подолаєш мадіанитян,

[25] Суд. 4, 19. [26] Юдиф. 13, 8–9. [31] Пс. 82, 18. 2 Цар. 23, 4. Дан. 12, 3.

Глава 6. [1] Суд. 3, 12. Чис. 25, 17–18. [2] 2 Цар. 17, 9. [3] Втор. 28, 33. Суд. 8, 11. [5] Суд. 7, 12. [7] Суд. 3, 9. [10] 4 Цар. 17, 35.

[11] Суд. 2, 1; 5, 23. 1 Цар. 12, 11. [12] Рув. 2, 4. Лк 1, 28. [13] Пс. 12, 2. [14] 1 Цар. 12, 11. [15] Вих. 4, 10. 1 Цар. 9, 21. [16] Вих. 3, 12. Чис. 14, 15.

як одну людину. ¹⁷ [Гедеон] сказав Йому: якщо я знайшов благодать перед очима Твоїми, то зроби мені знамення, що Ти говориш зі мною: ¹⁸ не йди звідси, доки я не прийду до Тебе і не принесу дара мого і не запропоную Тобі. Він сказав: Я залишуся до повернення твого. ¹⁹ Гедеон пішов і приготував козеня й опрісноків з ефи борошна; м'ясо поклав у кошик, а юшку влив у горщик і приніс до Нього під дуб і запропонував. ²⁰ І сказав йому ангел Божий: візьми м'ясо й опрісноки, і поклади на цей камінь, і вилий юшку. Він так і зробив. ²¹ Ангел Господній простяг кінець жезла, який був у руці його, доторкнувся до м'яса й опрісноків; і вийшов вогонь з каменя і поїв м'ясо й опрісноки; і ангел Господній зник з очей його. ²² І побачив Гедеон, що це ангел Господній, і сказав Гедеон: *горе мені, Владико Господи!* тому що я бачив ангела Господнього лицем до лица. ²³ Господь сказав йому: мир тобі, не бійся, не помреш. ²⁴ І влаштував там Гедеон жертовник Господу і назвав його: Іегова Шалом*. Він ще до цього дня в Офрі Авиезеровій. ²⁵ У ту ніч сказав йому Господь: візьми тельця зі стада батька твого й другого тельця семирічного, і зруйнуй жертовник Ваала, який у батька твого, і зрубай священне дерево, яке при ньому, ²⁶ і постав жертовник Господу Богу твоєму, [який явився тобі] на вершині скелі цієї, у порядку, і візьми другого тельця і принеси у всепалення на дровах дерева, яке зрубаєш. ²⁷ Гедеон взяв десять чоловік з рабів своїх і зробив, як говорив йому Господь; але оскільки зробити це вдень він боявся через домашніх батька свого і жителів міста, то зробив уночі. ²⁸ Зранку

встали жителі міста, і ось, жертовник Ваала зруйнований, і дерево при ньому зрубано, і другий тельць принесений у всепалення на новоспорудженому жертovníку. ²⁹ І говорили одне одному: хто це зробив? Шукали, розпитували і сказали: Гедеон, син Іоасів, зробив це. ³⁰ І сказали жителі міста Іоасу: виведи сина твого; він повинен померти за те, що зруйнував жертовник Ваала і зрубав дерево, яке було при ньому. ³¹ Іоас сказав усім, хто приступив до нього: чи вам заступатися за Ваала, чи вам захищати його? хто заступиться за нього, той буде відданий на смерть в цей самий ранок; якщо він бог, то нехай сам заступиться за себе, проти того, хто зруйнував його жертovníк. ³² І став називати його з того дня Іеровваалом, тому що сказав: нехай Ваал сам судиться з ним за те, що він зруйнував жертovníк його. ³³ Тим часом усі мадіанитяни й амалікітяни і жителі сходу зібралися разом, перейшли [ріку] і стали станом у долині Ізреельській. ³⁴ І Дух Господній надихнув Гедеона; він засурмив трубою, і скликано було плем'я Авиезерове, щоб іти за ним. ³⁵ І послав послів по всьому коліну Манасіїному, і воно погодилося йти за ним; також послав послів до Асира, Завулону і Неффалима, і ці прийшли назустріч їм. ³⁶ І сказав Гедеон Богу: якщо Ти спасеш Ізраїля рукою моєю, як говорив Ти, ³⁷ то ось, я розстелю тут на току стрижену вовну: якщо роса буде тільки на вовні, а на усій землі сухо, то буду знати, що спасеш рукою моєю Ізраїля, як говорив Ти. ³⁸ Так і сталося: на другий день, вставши рано, він став віджимати вовну і віджав з вовни роси цілу чашу води. ³⁹ І сказав Гедеон Богові: не прогнівайся на мене, якщо ще раз скажу і ще тільки один

* Господь – мир.

[17] Лк 2, 12. [18] Суд. 13, 15. [21] Лев. 9, 24. [22] Бут. 16, 13. Вих. 19, 21. [23] Суд. 19, 20. 1 Цар. 25, 6. [24] Бут. 22, 14. Вих. 17, 15. Ис. 9, 6. [25] Втор. 7, 5. [29] Суд. 15,

6. [31] 3 Цар. 18, 21. [32] Суд. 7, 1. 1 Цар. 12, 11. 2 Цар. 11, 21. [33] Ос. 1, 5. [34] Суд. 11, 29. 1 Цар. 16, 13. [37] Пс. 71, 6. [39] Бут. 18, 32.

раз зроблю випробування над вовною: нехай буде сухо на одній тільки вовні, а на всій землі нехай буде роса.⁴⁰ Бог так і зробив у ту ніч: тільки на вовні було сухо, а на всій землі була роса.

7 Іероваал, він же і Гедеон, встав зранку і весь народ, який був з ним, і розтапувалися станом біля джерела Харода; мадіамський же стан був від нього на північ біля пагорба Морé на долині.² І сказав Господь Гедеону: народу з тобою надто багато, не можу Я віддати мадіанитян у руки їх, щоб не загордився Ізраїль переді Мною і не сказав: “моя рука спасла мене”;³ отже, виголоси голосно до народу і скажи: “хто боязкий і несміливий, той нехай повернеться і йде назад з гори Галаада”. І повернулося народу двадцять дві тисячі, а десять тисяч залишилося.⁴ І сказав Господь Гедеону: все ще багато народу; веди їх до води, там Я виберу з них тобі; про кого Я скажу: “нехай іде з тобою”, той і нехай іде з тобою; а про кого скажу тобі: “не повинен іти з тобою”, той нехай і не йде.⁵ Він привів народ до води. І сказав Господь Гедеону: хто буде хлєбтати воду язиком своїм, як хлєбче пес, того постав окремо, також і тих усіх, які будуть схилятися на коліна свої і пити.⁶ І було число тих, хто хлєбтали ротом своїм з руки, триста чоловік; весь же інший народ схилявся на коліна свої пити воду.⁷ І сказав Господь Гедеону: трьомастами тими, що хлєбтали, Я спасу вас і віддам мадіанитян у руки ваші, а весь народ нехай іде, кожен у своє місце.⁸ І взяли вони у народу запас їжі собі і труби їхні, і відпустив Гедеон усіх ізраїльтян по наметам і затримав у себе триста чоловік; стан же мадіамський був у нього внизу в долині.

⁹ У ту ніч сказав йому Господь: встань, зійди в стан, Я віддаю його в руки твої;¹⁰ якщо ж ти боїшся йти один, то піди в стан ти і Фура, слуга твій;¹¹ і почувеш, що говорять, і тоді укріпляться руки твої, і підеш у стан. І зійшов він і Фура, слуга його, до самого полку озброєних, які були в стані.¹² Мадіанитяни ж і амаликитяни і всі жителі сходу розтапувалися на долині в такій безлічі, як сарана; верблюдам їх не було числа, багато було їх, як піску на березі моря.¹³ Гедеон прийшов. І ось, один розповідає іншому сон і говорить: снилося мені, начебто круглий ячмінний хлїб котився по стану мадіамському і, прикотившись до намету, вдарив у нього так, що він упав, перекинув його, і намет розпався.¹⁴ Інший сказав у відповідь йому: це не що інше, як меч Гедеона, сина Іоасового, ізраїльтянина; віддав Бог у руки його мадіанитян і весь стан.¹⁵ Гедеон, почувши розповідь про сон і тлумачення його, вклонився [Господу] і повернувся в стан ізраїльський і сказав: вставайте! віддав Господь у руки ваші стан мадіамський.¹⁶ І розділив триста чоловік на три загони і дав у руки всім їм труби і порожні глєчки і в глєчки світильники.¹⁷ І сказав їм: дивіться на мене і робіть те саме; ось, я підійду до стану, і що буду робити, те і ви робіть;¹⁸ коли я і ті, що знаходяться зі мною, засурмимо трубами, сурміть і ви трубами вашими навколо всього стану і кричіть: [меч] Господа і Гедеона!¹⁹ І підійшов Гедеон і сто чоловік з ним до стану, на початку середньої сторожі, і розбудили вартових, і засурмили трубами і розбили глєчки, що були в руках їхніх.²⁰ І засурмили всі три загони трубами, і розбили глєчки, і тримали в лівій руці своїй світиль-

Глава 7. [1] Суд. 6, 32. [2] Втор. 8, 17. [3] Втор. 20, 8. [4] 1 Цар. 14, 6. [7] 2 Пар. 14, 11. 1 Мак. 3, 18. Мф 14, 19. [10] Еккл. 4, 9. [12]

Суд. 6, 5. [15] Бут. 24, 26. Ис. 9, 4. [16] Суд. 9, 34. [18] Вих. 14, 14.

ники, а в правій руці труби, і сурми-ли, і кричали: меч Господа і Гедеона! ²¹ І стояв кожен на своєму місці навколо стану; і стали бігати в усьому стані, і кричали, і кинулися втікати. ²² У той час як триста чоловік сурмили трубами, повернув Господь меч один на одного в усьому стані, і побігло ополчення до Бефшитти, до Царери, до межі Авелмехоли, поблизу Табафи. ²³ І скликали ізраїльтян з коліна Неффалимового, Асирового і всього коліна Манасіїного, і погналися за мадіантянами. ²⁴ Гедеон же послав послів на всю гору Єфремову сказати: вийдіть назустріч мадіантянам і перехопіть у них *переправу* через воду до Бефвари і Йордан. І скликали всіх єфремлян, і перехопили вони *переправу* через воду до Бефвари і Йордан; ²⁵ і впіймали двох князів мадіамських: Орива і Зива, і вбили Орива в Цур-Ориві, а Зива в Іскев-Зиві і переслідували мадіантян; голови ж Орива і Зива принесли до Гедеона за Йордан.

8 І сказали йому єфремляни: *навіщо ти це зробив, чому не покликав нас, коли йшов воювати з мадіантянами? І сильно сварилися з ним.* ² [Гедеон] відповів їм: чи зробив я щось таке, як ви нині? Чи не краще Єфрем добирив виноград, ніж Авіезер збирав? ³ У ваші руки віддав Бог князів мадіамських Орива і Зива, і що міг зробити я такого, як ви? Тоді заспокоївся дух їх проти нього, коли сказав він їм такі слова.

⁴ І прийшов Гедеон до Йордану, і перейшов сам і триста чоловік, які були з ним. Вони були стомлені [і голодні], переслідуючи ворогів. ⁵ І сказав він жителям Сокхофа: дайте хліба народу, який іде за мною; вони стомилися, а я переслідую Зевея і Салмана, царів мадіамських. ⁶ Кня-

зі Сокхофа сказали: хіба рука Зевея і Салмана вже у твоїй руці, щоб нам війську твоєму давати хліб? ⁷ І сказав Гедеон: за це, коли віддасть Господь Зевея і Салмана в руки мої, я роздеру тіло ваше терням пустельним і молотильними зубчастими дошками. ⁸ Звідти пішов він у Пенуел і те саме сказав жителям його, і жителі Пенуела відповіли йому те саме, що відповідали жителі Сокхофа. ⁹ Він сказав жителям Пенуела: коли я повернуся у мирі, зруйную вежу цю. ¹⁰ Зевей же і Салман були в Каркорі і з ними їхнє ополчення до п'ятнадцяти тисяч, усе, що залишилося з усього ополчення жителів сходу; загинуло ж сто двадцять тисяч чоловік, які оголюють меч. ¹¹ Гедеон пішов до тих, що живуть у наметах на схід від Нови й Іогбеги й уразив стан, коли стан спочивав безтурботно. ¹² Зевей і Салман побігли; він погнався за ними і схопив обох царів мадіамських, Зевея і Салмана, і весь стан привів у заміпання.

¹³ І повернувся Гедеон, син Іоаса, з війни з узвишшя Хереса. ¹⁴ І захопив юнака з жителів Сокхофа і випитав у нього; і він написав йому князів і старійшин сокхофських сімдесят сім чоловік. ¹⁵ І прийшов він до жителів сокхофських, і сказав: ось Зевей і Салман, за яких ви насміялися з мене, говорячи: хіба рука Зевея і Салмана вже у твоїй руці, щоб нам давати хліб людям твоїм, які стомилися? ¹⁶ І взяв старійшин міста і терен пустельний і зубчасті молотильні дошки і покарав ними жителів Сокхофа; ¹⁷ і вежу Пенуельську зруйнував, і перебив жителів міста. ¹⁸ І сказав Зевею і Салману: якими були ті, яких ви вбили на Фаворі? Вони сказали: вони були такі, як ти, кожен мав вигляд синів царських. ¹⁹ [Гедеон] сказав: це були

[21] Пс. 82, 10. [22] Пс. 82, 18. [24] Ін 1, 28. [25] Пс. 82, 12. Іс. 10, 26.

Глава 8. [1] Суд. 12, 1. [2] Суд. 6, 34. Нав.

17, 2. [3] Суд. 7, 25. [5] Нав. 13, 27. [8] Бут. 32, 30. 3 Цар. 12, 25. [10] Суд. 20, 2. [11] Чис. 32, 42. [12] Ос. 10, 14. [18] Нав. 19, 12.

брати мої, сини матері моєї. Живий Господь! якби ви залишили їх живими, я не убив би вас.²⁰ І сказав Ієферу, первісткові своєму: встань, убий їх. Але юнак не витяг меча свого, тому що боявся, оскільки був ще молодим.²¹ І сказали Зевей і Салман: встань сам і убий нас, тому що за людиною і сила її. І встав Гедеон, і убив Зевея і Салмана, і взяв пряжки, що були на шиях верблюдів їхніх.²² І сказали ізраїльтяни Гедеону: володій нами ти і син твій і син сина твого, тому що ти спас нас від руки мадіанитян.²³ Гедеон сказав їм: ні я не буду володіти вами, ні мій син не буде володіти вами; Господь нехай володіє вами.²⁴ І сказав їм Гедеон: прошу у вас одного, дайте мені кожен по серзі зі здобичі своєї. [Бо у ворогів багато було золотих серг, тому що вони були ізмаїльтяни.]²⁵ Вони сказали: дамо. І розстелили одяг і кидали туди кожен по серзі зі здобичі своєї.²⁶ Ваги у золотих сергах, які він випросив, було тисяча сімсот золотих [сиклів], крім пряжок, гудзиків і пурпурового одягу, що були на царях мадіамських, і крім [золотих] ланцюжків, що були на шії у верблюдів їхніх.²⁷ З цього зробив Гедеон ефод і поклав його у своєму місті, в Офрі, і стали всі ізраїльтяни блудно ходити туди за ним, і був він сіттю Гедеону і всьому дому його.

²⁸ Так підкорилися мадіанитяни синам Ізраїля і не стали вже піднімати голови своєї, і спочивала земля сорок років у дні Гедеона.²⁹ І пішов Ієроваал, син Іоасів, і жив у домі своєму.

³⁰ У Гедеона було сімдесят синів, які народилися від стегон його, тому що в нього багато було дружин.³¹ Також і наложниця, яка жила в Сихемі, народила йому сина, і він дав

йому ім'я Авимелех.³² І помер Гедеон, син Іоаса, у глибокій старості, і похований був у гробі батька свого Іоаса, в Офрі Авіезеровій.³³ Коли помер Гедеон, сини Ізраїлеві знову стали блудно ходити вслід Ваалу і поставили собі богом Ваалверифа;³⁴ і не згадували сини Ізраїлеві Господа Бога свого, Який спас їх від руки всіх ворогів, які оточували їх;³⁵ і дому Ієровааловому, або Гедеоновому, не зробили милости за всі благодіяння, які він зробив Ізраїлю.

9 Авимелех, син Ієроваалів, пішов у Сихем до братів матері своєї і говорив їм і всьому племені батька матері своєї, і сказав: ² скажіть усім жителям сихемським: що краще для вас, щоб володіли вами всі сімдесят синів Ієроваалових, чи щоб володів один? і згадайте, що я кість ваша і плоть ваша.³ Брати матері його сказали всі ці слова його жителям сихемським; і прихилилося серце їхнє до Авимелеха, бо говорили вони: він брат наш.⁴ І дали йому сімдесят сиклів срібла з дому Ваалверифа; Авимелех найняв за них бездільних і свавільних людей, які й пішли за ним.⁵ І прийшов він у дім батька свого в Офру й убив братів своїх, сімдесят синів Ієроваалових, на одному камені. Залишився тільки Іофам, молодший син Ієроваалів, тому що сховався.⁶ І зібралися всі жителі сихемські і весь дім Милло, і пішли і поставили царем Авимелеха біля дуба, що поблизу Сихема.

⁷ Коли розповіли про це Іофаму, він пішов і став на вершині гори Гаризим і, піднесши голос свій, кричав і говорив їм: послухайте мене, жителі Сихема, і послухає вас Бог!⁸ Пішли колись дерева помазати над собою царя і сказали маслиновому дереву: царюй над нами.⁹ Маслина сказала їм: чи залишу я жир мій,

[20] Нав. 10, 24. [21] Пс. 82, 12. [27] Лев. 20, 5. Вих. 23, 33. [28] Суд. 3, 11. [30] 4 Цар. 10, 1. [31] Суд. 9, 1. [33] Суд. 3, 7; 9, 4. Єр. 23, 27. [35] Суд. 9, 5.

Глава 9. [1] Суд. 8, 31. [2] Суд. 8, 31. 2 Цар. 5, 1. [4] Бут. 20, 16. [5] 4 Цар. 10, 7, 14. [6] Нав. 24, 26. [7] Втор. 11, 29. [8] 3 Езд. 4, 13.

яким ушановують богів і людей і чи піду блукати по деревах? ¹⁰ І сказали дерева سموвниці: йди ти, царю над нами. ¹¹ Смоковниця сказала їм: чи залишу я солодкість мою і гарний плід мій і чи піду блукати по деревах? ¹² І сказали дерева виноградній лозі: йди ти, царю над нами. ¹³ Виноградна лоза сказала їм: чи залишу я сік мій, який веселить богів і людей, і чи піду блукати по деревах? ¹⁴ Нарешті сказали всі дерева терну: йди ти, царю над нами. ¹⁵ Терен сказав деревам: якщо ви дійсно поставляєте мене царем над собою, то йдіть, спочивайте під тінню мою; якщо ж ні, то вийде вогонь з терну і спалить кедри ливанські. ¹⁶ Отже, дивіться, чи істино і чи справедливо ви зробили, поставивши Авимелеха царем? І чи добре ви зробили з Ієроваалом і домом його, і чи відповідно до його благодіянь вчинили ви? ¹⁷ За вас батько мій воював, не щадив життя свого і визволив вас від руки мадіанитян; ¹⁸ а ви тепер повстали проти дому батька мого, й убили сімдесят синів батька мого на одному камені, і поставили царем над жителями сихемськими Авимелеха, сина рабині його, тому що він брат ваш. ¹⁹ Якщо ви нині за істиною і за правдою вчинили з Ієроваалом і домом його, то [нехай буде на вас благословення і] радуйтеся за Авимелеха, і він нехай радується за вас; ²⁰ якщо ж ні, то нехай вийде вогонь від Авимелеха і нехай спалить жителів сихемських і весь дім Милло і нехай вийде вогонь від жителів сихемських і від дому Милло, і нехай попалить Авимелеха. ²¹ І побіг Іофам, і втік і пішов у Беер, і жив там, ховаючись від брата свого Авимелеха.

²² Авимелех же царював над Ізраїлем три роки. ²³ І послав Бог зло-

го духа на Авимелеха і на жителів Сихема, і не стали підкорятися жителі сихемські Авимелеху, ²⁴ щоб у такий спосіб звершилася помста за сімдесят синів Ієроваалових, і кров їхня повернулася на Авимелеха, брата їхнього, який убив їх, і на жителів сихемських, які укріпили руки його, щоб убити братів своїх. ²⁵ Жителі сихемські посадили проти нього в засідку людей на вершинах гір, які грабували кожного, хто проходив мимо них по дорозі. Про це донесено було Авимелеху. ²⁶ Прийшов же і Гаал, син Еведів, з братами своїми в Сихем, і ходили вони по Сихему, і жителі сихемські поклалися на нього. ²⁷ І вийшли в поле, і збирали виноград свій, і давили в точилах, і справляли свята, ходили в дім бога свого, і їли і пили, і проклинали Авимелеха. ²⁸ Гаал, син Еведів, говорив: хто Авимелех і що Сихем, щоб ми служили йому? Чи не син він Ієроваалів, і чи не Зевул головний начальник його? Служіть краще нащадкам Еммора, батька Сихемового, а йому чому ми повинні служити? ²⁹ Якби хто дав народ цей у руки мої, я прогнав би Авимелеха. І сказано було Авимелеху: примнож військо твоє і виходь. ³⁰ Зевул, начальник міста, почув слова Гаала, сина Еведового, і запалав гнів його. ³¹ Він хитрим способом відправляє послів до Авимелеха, щоб сказати: ось, Гаал, син Еведів, і брати його прийшли в Сихем, і ось, вони підбурюють проти тебе місто; ³² отже, встань уночі, ти і народ, який знаходиться з тобою, і постав засідку в полі; ³³ вранці ж, при сходженні сонця, встань рано і підійди до міста; і коли він і народ, який з ним, вийдуть до тебе, тоді роби з ними, що може рука твоя. ³⁴ І встав уночі Авимелех і весь народ, який знаходив-

[13] Пс. 103, 15. [15] Єз. 5, 4; 19, 14. [17] Суд. 5, 18; 12, 3. 1 Цар. 19, 5. [23] 1 Цар. 16, 14. [24] 2 Цар. 1, 16. Пс. 7, 17. Мф 27, 25. [27]

Єз. 18, 6. [28] Бут. 34, 2. [32] Нав. 8, 2. [33] Лев. 25, 28. 1 Цар. 10, 7.

ся з ним, і поставили в засідку біля Сихема чотири загони.³⁵ [Вранці] Гаал, син Еведів, вийшов і став біля воріт міських; і встав Авимелех і народ, який був з ним, із засідки.³⁶ Гаал, побачивши народ, говорить Зевулу: ось, народ спускається з вершини гір. А Зевул сказав йому: тінь гір тобі здається людьми.³⁷ Гаал знову говорив і сказав: ось, народ спускається з узвиштя, і один загін іде від дуба Меонним.³⁸ І сказав йому Зевул: де вуста твої, які говорили: “хто Авимелех, щоб ми служили йому?” Це той народ, який ти зневажав; виходь тепер і воюй з ним.³⁹ І пішов Гаал попереду жителів сихемських і воював з Авимелехом.⁴⁰ І погнався за ним Авимелех, і побіг він від нього, і багато впало убитих до самих воріт міста.⁴¹ І залишився Авимелех в Арумї, а Гаала і братів його Зевул вигнав, щоб вони не жили в Сихемі.⁴² На другий день вийшов народ у поле, і донесли про це Авимелеху.⁴³ Він узяв свій народ і розділив його на три загони і поставив у засідку в полі. І, побачивши, що народ вийшов з міста, повстав на них і побив їх.⁴⁴ Тим часом як Авимелех і загони, які були з ним, підійшли і стали біля воріт міських, інші два загони напали на всіх, хто був у полі, й убивали їх.⁴⁵ І бився Авимелех з містом увесь той день, і взяв місто, і перебив людей, які були в ньому, і зруйнував місто і засіяв його сіллю.⁴⁶ Почувши про це, всі, хто був у вежі сихемській, пішли у вежу капища Ваал-Верифа.⁴⁷ Авимелеху донесли, що зібралися там усі, хто був раніше у вежі сихемській.⁴⁸ І пішов Авимелех на гору Селмон, сам і весь народ, який був з ним, і взяв Авимелех сокири із собою і нарубав сучків з дерев, і поклав на плечі свої, і

сказав людям, які були з ним: ви бачили, що я робив; скоріше робіть і ви те саме, що я.⁴⁹ І нарубав кожен з усього народу сучків, і пішли за Авимелехом, і поклали до вежі, і спалили за допомогою їх вежу вогнем, і померли всі, хто був у вежі сихемській, близько тисячі чоловіків і жінок.⁵⁰ Потім пішов Авимелех у Тевец і обложив Тевец і взяв його.⁵¹ Посеред міста була міцна вежа, і втекли туди всі чоловіки і жінки і всі жителі міста, і замкнулися і зійшли на покрівлю вежі.⁵² Авимелех прийшов до вежі й оточив її і підійшов до дверей вежі, щоб спалити її вогнем.⁵³ Тоді одна жінка кинула уламок жорна на голову Авимелеху і проломила йому череп.⁵⁴ [Авимелех] негайно покликав отрока, зброя носця свого, і сказав йому: оголи меч твій і умертви мене, щоб не сказали про мене: жінка убила його. І проколів його отрок його, і він помер.⁵⁵ Ізраїльтяни, бачачи, що помер Авимелех, пішли кожен у своє місце.⁵⁶ Так воздав Бог Авимелеху за злодіяння, які він зробив батькові своєму, убивши сімдесят братів своїх.⁵⁷ І всі злодіяння жителів сихемських повернув Бог на голову їх; і спостигло їх прокляття Іофама, сина Іероваалового.

10 Після Авимелеха постав для спасіння Ізраїля Фола, син Фуї, сина Додового, з коліна Іссахарового. Він жив у Шамирі на горі Сфремовій.² Він був суддею Ізраїля двадцять три роки, і помер, і похований у Шамирі.³ Після нього постав Іаїр з Галаада і був суддею Ізраїля двадцять два роки.⁴ У нього було тридцять [два] сини, які їздили на тридцятьох [двох] молодих ослах, і тридцять [два] міста було в них; до цього дня їх називають селищами Іаїра, що в землі Галаадській.⁵ І помер Іаїр і був похований у Камоні.

[45] Втор. 29, 23. Соф. 2, 9. [48] Пс. 67, 15. [50] 2 Цар. 11, 21. [53] 2 Цар. 11, 21. [57] Суд. 9, 20.

Глава 10. [3] Бут. 31, 21. Чис. 32, 1. [4] Суд. 5, 10.

⁶ Сини Ізраїлеві продовжували чинити зло перед очима Господа і служили Ваалу й Астарті, і богам арамейським, і богам сидонським, і богам моавитським, і богам аммонитським, і богам филистимським; а Господа залишили і не служили Йому. ⁷ І запалав гнів Господа на Ізраїля, і Він віддав їх у руки филистимлян і в руки аммонитян; ⁸ вони утискували і мучили синів Ізраїлевих з того року вісімнадцять років, усіх синів Ізраїлевих по той бік Йордану в землі Аморрейській, що у Галааді. ⁹ Нарешті аммонитяни перейшли Йордан, щоб вести війну з Іудею і Веніаміном і з домом Єфремовим. І дуже тісно було синам Ізраїля. ¹⁰ І воззвали сини Ізраїлеві до Господа, і говорили: згрішили ми перед Тобою, тому що залишили Бога нашого і служили Ваалу. ¹¹ І сказав Господь синам Ізраїлевим: чи не пригнічували вас єгиптяни, й аморреяни, й аммонитяни, і филистимляни, ¹² і сидоняни, й амаликитяни, і моавитяни, і коли ви взивали до Мене, чи не спасав Я вас від рук їх? ¹³ А ви залишили Мене і стали служити іншим богам; за те Я вже не буду спасати вас: ¹⁴ підіть, взивайте до богів, яких ви обрали, нехай вони спасають вас у скрутний для вас час. ¹⁵ І сказали сини Ізраїлеві Господу: згрішили ми; роби з нами все, що Тобі завгодно, тільки визволи нас нині. ¹⁶ І відкинули від себе чужих богів і стали служити [тільки] Господу. І не потерпіла душа Його страждання Ізраїлевого. ¹⁷ Аммонитяни зібралися і розташувалися станом біля Галаада; зібралися також сини Ізраїлеві і стали станом у Массифі. ¹⁸ Народ і князі галаадські сказали одне одному: хто почне війну проти аммонитян, той буде начальником над усіма жителями галаадськими.

11 Ієффай галаадитянин був людиною хороброю. Він був сином блудниці; від Галаада народився Ієффай. ² І дружина Галаадова народила йому синів. Коли змужніли сини дружини, прогнали вони Ієффая, сказавши йому: ти не спадкоємець у домі батька нашого, тому що ти син іншої жінки. ³ І втік Ієффай від братів своїх і жив у землі Тов; і зібралися до Ієффая бездільні люди і виходили з ним.

⁴ Через деякий час аммонитяни пішли війною на Ізраїля. ⁵ Під час війни аммонитян з ізраїльтянами прийшли старійшини галаадські взяти Ієффая із землі Тов ⁶ і сказали Ієффаю: прийди, будь у нас вождем, і ми будемо воювати з аммонитянами. ⁷ Ієффай сказав старійшинам галаадським: чи не ви зненавиділи мене і вигнали з дому батька мого? навіщо ж прийшли до мене нині, коли ви в біді? ⁸ Старійшини галаадські сказали Ієффаю: для того ми тепер прийшли до тебе, щоб ти пішов з нами й воював з аммонитянами і був у нас начальником усіх жителів галаадських. ⁹ І сказав Ієффай старійшинам галаадським: якщо ви повернете мене, щоб воювати з аммонитянами, і Господь віддасть їх мені, то чи залишуся я у вас начальником? ¹⁰ Старійшини галаадські сказали Ієффаю: Господь нехай буде свідком між нами, що ми зробимо за словом твоїм! ¹¹ І пішов Ієффай зі старійшинами галаадськими, і народ поставив його над собою начальником і вождем, і Ієффай виголосив усі слова свої перед лицем Господа в Массифі. ¹² І послав Ієффай послів до царя Аммонитського сказати: що тобі до мене, чому ти прийшов до мене воювати на землі моїй? ¹³ Цар Аммонитський сказав послам Ієффая: Ізраїль, коли йшов

[6] Суд. 2, 11, 13. 1 Цар. 7, 3. [7] Суд. 2, 14. 1 Цар. 12, 9. [10] Суд. 3, 9. [13] Втор. 32, 15. Єр. 2, 13. 3 Цар. 18, 27. [16] Бут. 35, 4. Суд. 2, 18. [17] Суд. 11, 11. [18] Суд. 11, 6.

Глава 11. [1] Євр. 11, 32. [2] Бут. 21, 10. [3] 1 Цар. 22, 2. [8] Суд. 10, 18. [10] Мал. 2, 14. [11] 1 Цар. 12, 11. [12] Втор. 20, 10. [13] Чис. 21, 13, 24.

з Єгипту, взяв землю мою від Арнона до Іавока і Йордану; отже, поверни мені її з миром [і я відступлю].¹⁴ [І повернулися последи до Іеффая.] Іеффай удруге послав послів до царя Аммонитського,¹⁵ сказати йому: так говорить Іеффай: Ізраїль не забирав землі Моавитської і землі Аммонитської;¹⁶ бо коли йшли з Єгипту, Ізраїль пішов у пустелю до Червоного моря і прийшов у Кадес;¹⁷ звідти послав Ізраїль послів до царя Едомського сказати: “дозволь мені пройти землею твоєю”; але цар Едомський не послухав; і до царя Моавитського він посилав, але і той не погодився; тому Ізраїль залишався в Кадесі.¹⁸ І пішов пустелею, й оминув землю Едомську і землю Моавитську, і, прийшовши до східної межі землі Моавитської, розташувався станом за Арноном; але не входив у межі Моавитські, тому що Арнон є межа Моава.¹⁹ І послав Ізраїль послів до Сигона, царя Аморрейського, царя Есевонського, і сказав йому Ізраїль: дозволь нам пройти землею твоєю в своє місце.²⁰ Але Сигон не погодився пропустити Ізраїля через межі свої, і зібрав Сигон весь народ свій, і розташувався станом у Іааці, і воював з Ізраїлем.²¹ І віддав Господь Бог Ізраїлів Сигона і весь народ його в руки Ізраїля, і він розбив їх; і одержав Ізраїль у спадщину всю землю Аморея, що жив у землі тій;²² і одержали вони у спадщину всі землі Аморея від Арнона до Іавока і від пустелі до Йордану.²³ Отже, Господь Бог Ізраїлів прогнав Аморея від імені народу Свого Ізраїля, а ти хочеш узяти його спадщину?²⁴ Чи не володієш ти тим, що дав тобі Хамос, бог твій? І ми володіємо всім тим, що дав нам у спадщину Господь Бог наш.²⁵ Хіба ти кращий за Валака, сина Сепфорового, царя Моавитського? Чи сва-

рився він з Ізраїлем, або воював з ними?²⁶ Ізраїль уже живе триста років у Есевоні й у залежних від нього містах, у Ароері і залежних від нього містах, і в усіх містах, що біля Арнона; чому ви в той час не віднімали [їх]?²⁷ А я не винен перед тобою, і ти робиш мені зло, виступивши проти мене війною. Господь Суддя нехай буде нині суддею між синами Ізраїля і між аммонитянами!²⁸ Але цар Аммонитський не послухав слів Іеффая, з якими він посилав до нього.

²⁹ І був на Іеффаєві Дух Господній, і пройшов він Галаад і Манасію, і пройшов Массифу галаадську, і з Массифи галаадської пішов до аммонитян.³⁰ І дав Іеффай обітницю Господу і сказав: якщо Ти віддаси аммонитян у руки мої,³¹ то після повернення мого з миром від аммонитян, що вийде з воріт дому мого назустріч мені, буде Господу, і принесу це у всепалення.³² І прийшов Іеффай до аммонитян – воювати з ними, і віддав їх Господь у руки його;³³ і вразив їх поразкою дуже великою, від Ароера до Минафа двадцять міст, і до Авель-Керамима, і підкорилися аммонитяни синам Ізраїлевим.³⁴ І прийшов Іеффай у Массифу в дім свій, і ось, дочка його виходить назустріч йому з тимпанами і бубнами: вона була в нього тільки одна, і не було в нього ще ні сина, ні дочки.³⁵ Коли він побачив її, роздер одяг свій і сказав: ох, дочко моя! ти вбила мене; і ти серед порушників спокою мого! я відкрив [про тебе] вуста мої перед Господом і не можу відректися.³⁶ Вона сказала йому: батьку мій! ти відкрив вуста твої перед Господом – і роби зі мною те, що вимовили вуста твої, коли Господь звершив через тебе помсту ворогам твоїм аммонитянам.³⁷ І сказала батькові

[15] Втор. 2, 19. [17] Чис. 20, 14, 17. [18] Чис. 21, 13. [19] Чис. 21, 21. [21] Чис. 21, 24. [23] Ам. 2, 9. [24] 3 Цар. 11, 7. 4 Цар. 23, 13. [25]

Чис. 22, 2. [27] Бут. 16, 5. [29] Суд. 6, 34; 13, 25. Лк 1, 35. [33] Втор. 3, 12. [34] Вих. 15, 20. 1 Цар. 18, 6. Пс. 67, 26. [35] Бут. 37, 29, 34.

своєму: зроби мені тільки ось що: відпусти мене на два місяці; я піду, зйду на гори й оплачу дівочтво моє з подругами моїми.³⁸ Він сказав: піди. І відпустив її на два місяці. Вона пішла з подругами своїми й оплакувала дівочтво своє в горах.³⁹ Коли минуло два місяці вона повернулася до батька свого, і він звершив над нею обітницю свою, яку дав, і вона не пізнала чоловіка. І ввійшло у звичай у Ізраїля,⁴⁰ що щорічно дочки Ізраїлеві ходили оплакувати дочку Іеффая галаадянина, чотири дні на рік.

12 Ефремляни зібралися і перейшли в Севину і сказали Іеффаю: для чого ти ходив воювати з аммонітянами, а нас не покликав із собою? ми спалимо дім твій вогнем і з тобою разом.² Іеффай сказав їм: я і народ мій мали з аммонітянами велику сварку; я кликав вас, але ви не спасли мене від рук їх;³ бачачи, що ви не спасаете мене, я піддав небезпеці життя моє і пішов на аммонітян, і віддав їх Господь у руки мої; навіщо ж ви прийшли нині воювати зі мною? ⁴ І зібрав Іеффай усіх жителів галаадських і воював з ефремлянами, і розбили жителі галаадські ефремлян, говорячи: ви утікачі Ефремові, Галаад же серед Ефрема і серед Манассії.⁵ І переправили галаадитяни переправу через Йордан від ефремлян, і коли хто з уцілілих ефремлян говорив: “дозвольте мені переправитися”, то жителі галаадські говорили йому: чи не ефремлянин ти? Він говорив: ні.⁶ Вони говорили йому: “скажи: шибболет”, а він говорив: “сибболет”, і не міг інакше вимовити. Тоді вони, узявши його, заколювали біля переправи через Йордан. І загинуло в той час ефремлян сорок дві тисячі.

Глава 12. [1] Суд. 8, 1. [3] Суд. 5, 18; 9, 17. [4] 2 Цар. 18, 6. [6] Мф 26, 73. [8] Нав. 19, 15. [12] 1 Пар. 6, 69. [13] 2 Цар. 23, 30. [14] Суд. 5, 10.

⁷ Іеффай був суддею Ізраїля шість років, і помер Іеффай галаадитянин і похований в одному з міст галаадських.⁸ Після нього був суддею Ізраїля Есевон з Вифлеєма.⁹ У нього було тридцять синів, і тридцять дочок відпустив він з дому [заміж], а тридцять дочок узяв зі сторони за синів своїх, і був суддею Ізраїля сім років.¹⁰ І помер Есевон і похований у Вифлеємі.¹¹ Після нього був суддею Ізраїля Елон завулонянин і судив Ізраїль десять років.¹² І помер Елон завулонянин і похований в Аїалоні, в землі Завулоновій.¹³ Після нього був суддею Ізраїля Авдон, син Гиллела, пирафонянин.¹⁴ У нього було сорок синів і тридцять онуків, які їздили на сімдесяти молодих ослах; він судив Ізраїль вісім років.¹⁵ І помер Авдон, син Гиллела, пирафонянин, і похований у Пирафоні в землі Ефремовій, на горі Амаликовій.

13 Сини Ізраїлеві продовжували чинити зле перед очима Господа, і віддав їх Господь у руки филистимлян на сорок років.

² У той час був чоловік з Цори, із племені Данового, на ім'я Маной; дружина його була неплідна і не народжувала.³ І явився ангел Господній дружині і сказав їй: ось, ти неплідна і не народжуєш; але зачнеш, і народиш сина; ⁴ отже, бережися, не пий вина і сикера, і не їж нічого нечистого; ⁵ бо ось, ти зачнеш і народиш сина, і бритва не торкнеться голови його, тому що від самої утроби немовля це буде назореєм Божим, і він почне спасати Ізраїля від руки филистимлян.⁶ Дружина прийшла і сказала чоловіку своєму: чоловік Божий приходив до мене, вигляд якого, як вигляд ангела Божого, дуже величний; я не запитала

Глава 13. [1] Суд. 2, 11; 3, 7, 12. [2] Нав. 15, 33. Суд. 16, 31. [3] Суд. 2, 1. Бут. 18, 10. [4] Чис. 6, 3–4. [5] Чис. 6, 5. [6] Лк 1, 12.

його, звідки він, і він не сказав мені імені свого; ⁷ він сказав мені: “ось, ти зачнеш і народиш сина; отже, не пий вина і сикера і не їж нічого нечистого, бо немовля від самої утроби до смерти своєї буде назореєм Божим”. ⁸ Маной помолився Господу і сказав: Господи! нехай прийде знову до нас чоловік Божий, якого послав Ти, і навчить нас, що нам робити з дитиною, яка має народитися. ⁹ І почув Бог голос Маноя, і ангел Божий знову прийшов до дружини, коли вона була на полі, і Маноя, чоловіка її, не було з нею. ¹⁰ Дружина негайно побігла і сповістила чоловіка свого і сказала йому: ось, явився мені чоловік, який приходив до мене тоді. ¹¹ Маной встав і пішов з дружиною своєю, і прийшов до того чоловіка і сказав йому: чи ти той чоловік, який говорив із цією жінкою? [Ангел] сказав: я. ¹² І сказав Маной: отже, якщо сповниться слово твоє, як нам поводитися з дитиною цією і що робити з нею? ¹³ Ангел Господній сказав Маную: нехай він остерегається усього, про що я сказав дружині; ¹⁴ нехай не їсть нічого, що вирощує виноградна лоза; нехай не п’є вина і сикера і не їсть нічого нечистого і дотримує всього, що я наказав їй. ¹⁵ І сказав Маной ангелу Господньому: дозволь затримати тебе, доки ми приготуємо для тебе козеня. ¹⁶ Ангел Господній сказав Маную: хоча б ти й затримав мене, але я не буду їсти хліба твого; якщо ж хочеш звершити всепалення Господу, то принеси його. Маной же не знав, що це ангел Господній. ¹⁷ І сказав Маной ангелу Господньому: як твоє ім’я? щоб нам прославити тебе, коли сповниться слово твоє. ¹⁸ Ангел Господній сказав йому: для чого ти запитуєш про ім’я моє? воно чудне. ¹⁹ І взяв Маной козеня і хлібне

приношення і приніс Господу на камені. І зробив Він чудо, яке бачили Маной і дружина його. ²⁰ Коли полум’я стало підніматися від жертovníка до неба, ангел Господній піднявся в полум’ї жертovníка. Бачачи це, Маной і дружина його впади лицем на землю. ²¹ І невидимим став ангел Господній Маную і дружині його. Тоді Маной зрозумів, що це ангел Господній. ²² І сказав Маной дружині своїй: мабуть, ми помремо, тому що бачили ми Бога. ²³ Дружина його сказала йому: якби Господь хотів умертвити нас, то не прийняв би від наших рук всепалення і хлібне принесення, і не показав би нам усього того, і тепер не відкрив би нам цього. ²⁴ І народила дружина сина, і нарекла ім’я йому: Самсон. І росла дитина, і благословляв її Господь. ²⁵ І почав Дух Господній діяти в ній у стані Дановому, між Цорою й Естаолом.

14 І пішов Самсон у Фимнафу і побачив у Фимнафі жінку з дочок филистимських [і вона сподобалася йому]. ² Він пішов і оголосив батькові своєму і матері своїй і сказав: я бачив у Фимнафі жінку з дочок филистимських; візьміть її мені за дружину. ³ Батько і мати його сказали йому: хіба немає жінок між дочками братів твоїх і в усьому народі моему, що ти йдеш узяти дружину у филистимлян необрізаних? І сказав Самсон батькові своєму: її візьми мені, тому що вона мені сподобалася. ⁴ Батько його і мати його не знали, що це від Господа, і що він шукає випадку помститися филистимлянам. А в той час филистимляни панували над Ізраїлем. ⁵ І пішов Самсон з батьком своїм і з матір’ю своєю у Фимнафу, і коли підходили до виноградників фимнафських, ось, молодий лев, рикаючи, йде назустріч

[8] Бут. 25, 21. [14] Чис. 6, 3. Лк 1, 15. [15] Суд. 6, 18. [17] Бут. 32, 29. [18] Іс. 9, 6; 45, 15. [20] Мф 17, 6. Лк 1, 12. [22] Вих. 19, 21.

Втор. 5, 24–26. Мф 28, 8. [24] Євр. 11, 32. [25] 1 Цар. 16, 13. Мф 4, 1. Лк 4, 1.

Глава 14. [3] Вих. 34, 16. Втор. 7, 3.

йому. ⁶ І зійшов на нього Дух Господній, і він роздер лева, як козеня; а в руці в нього нічого не було. І не сказав батькові своєму і матері своїй, що він зробив. ⁷ І прийшов і поговорив з жінкою, і вона сподобалася Самсону. ⁸ Через кілька днів знову пішов він, щоб узяти її, і зайшов подивитися на труп лева, і ось, рій бджіл у трупі лев'ячому і мед. ⁹ Він узяв його в руки свої і пішов, і їв дорогою; і коли прийшов до батька свого і матері своєї, дав і їм, і вони їли; але не сказав їм, що з лев'ячого трупа взяв мед цей. ¹⁰ І прийшов батько його до жінки, і зробив там Самсон [семиденний] бенкет, як зазвичай роблять наречені. ¹¹ І коли побачили його там, вибрали тридцять шлюбних друзів, які були б при ньому. ¹² І сказав їм Самсон: загадаю я вам загадку; якщо ви відгадаєте мені її за сім днів бенкету і відгадаєте правильно, то я дам вам тридцять синдонів* і тридцять змін одягу; ¹³ якщо ж не зможете відгадати мені, то ви дайте мені тридцять синдонів і тридцять змін одягу. Вони сказали йому: загадай загадку твою, послухаємо. ¹⁴ І сказав їм: з того, що поїдає, вийшло те, що їдять, і з сильного вийшло солодке. І не могли відгадати загадки за три дні. ¹⁵ В сьомий день сказали вони дружині Самсоновій: умов чоловіка твого, щоб він розгадав нам загадку; інакше спалимо вогнем тебе і дім батька твого; хіба ви покликали нас, щоб обібрати нас? ¹⁶ І плакала дружина Самсонова перед ним і говорила: ти ненавидиш мене і не любиш; ти загадав загадку синам народу мого, а мені не розгадаєш її. Він сказав їй: батькові моєму і матері моїй не розгадав її; і чи тобі розгадаю? ¹⁷ І плакала вона перед ним сім днів, у які

продовжувався в них бенкет. Нарешті в сьомий день розгадав їй, бо вона наполегливо просила його. А вона розгадала загадку синам народу свого. ¹⁸ І в сьомий день до заходу сонця сказали йому громадяни: що солодше за мед, і що сильніше за лева! Він сказав їм: якби ви не орали на моїй телиці, то не відгадали б моєї загадки. ¹⁹ І зійшов на нього Дух Господній, і пішов він в Аскалон, і, убивши там тридцять чоловік, зняв з них одяг, і віддав зміну одягу їхнього тим, що розгадали загадку. І запалав гнів його, і пішов він у дім батька свого. ²⁰ А дружина Самсонова вийшла за шлюбного друга його, який був при ньому другом.

15 Через кілька днів, під час жнив пшениці, прийшов Самсон побачитися з дружиною своєю, принісши з собою козеня; і коли сказав: “увійду до дружини моєї в спальню”, батько її не дав йому ввійти. ² І сказав батько її: я подумав, що ти зненавидів її, і я віддав її другові твоєму; ось, менша сестра красивіша за неї; нехай вона буде тобі замість неї. ³ Але Самсон сказав їм: тепер я буду правим перед филистимлянами, якщо зроблю їм зло. ⁴ І пішов Самсон, і впіймав триста лисиць, і взяв смолоскипи, і зв'язав хвіст із хвостом, і прив'язав по смолоскипу між двома хвостами; ⁵ і запалив смолоскипи, і пустив їх на жниво филистимське, і випалив і копиці і нежати́й хліб, і виноградні сади й оливкові. ⁶ І говорили филистимляни: хто це зробив? І сказали: Самсон, зять фимнафянина, бо цей узяв дружину його і віддав другові його. І пішли филистимляни і спалили вогнем її і [дім] батька її. ⁷ Самсон сказав їм: хоча ви зробили це, але я помщуся вам самим і тоді тільки заспокоюсь. ⁸ І перебив він їм гомілки і стегна, і пішов і засів в ущелині

* Сорочка з тонкого полотна.

[6] Суд. 6, 34. 1 Цар. 16, 13. Євр. 11, 32.
[12] 3 Цар. 10, 1. [15] Суд. 16, 5. [17] Суд. 16,

16. [19] Суд. 1, 18. 2 Цар. 1, 20.
Глава 15. [3] Суд. 14, 4. [6] Суд. 6, 29.

скелі Етама. ⁹ І пішли филистимляни, і розташувалися станом в Іудеї, і розтягнулися до Лехи. ¹⁰ І сказали жителям Іудеї: за що ви вийшли проти нас? Вони сказали: ми прийшли зв'язати Самсона, щоб учинити з ним, як він учинив з нами. ¹¹ І пішли три тисячі чоловік з Іудеї до ущелини скелі Етама і сказали Самсону: хіба ти не знаєш, що филистимляни панують над нами? що це ти зробив нам? Він сказав їм: Як вони зі мною вчинили, так і я вчинив з ними. ¹² І сказали йому: ми прийшли зв'язати тебе, щоб віддати тебе в руки филистимлянам. І сказав їм Самсон: поклянеться мені, що ви не уб'єте мене. ¹³ І сказали йому: ні, ми тільки зв'яжемо тебе і віддамо тебе в руки їхні, а умертвити не умертвимо. І зв'язали його двома новими мотузками і повели його з ущелини. ¹⁴ Коли він підійшов до Леха, филистимляни з криком зустріли його. І зійшов на нього Дух Господній, і мотузки, що були на руках його, зробилися, як перегорілий льон, і упали пута з рук його. ¹⁵ Знайшов він свіжу ослячу щелепу і, простягнувши руку свою, взяв її, і вбив нею тисячу чоловік. ¹⁶ І сказав Самсон: щелепою ослячою юрбу, дві юрби, щелепою ослячою убив я тисячу чоловік. ¹⁷ Сказавши це, кинув щелепу з рук своїх і назвав те місце: Рамаф-Лехи*. ¹⁸ І відчув сильну спрагу і воззвав до Господа і сказав: Ти зробив рукою раба Твого велике спасіння це; а тепер помру я від спраги, і потраплю в руки необрізаних. ¹⁹ І розверз Бог щілину в Леху, і потекла з неї вода. Він напився, і повернувся дух його, і він ожив; від того і наречено ім'я місця цього: “Джерело того, хто взиває”, яке

* Кинута щелепа.

у Леху до цього дня. ²⁰ І був він суддею Ізраїля в дні филистимлян двадцять років.

16 Прийшов одного разу Самсон у Газу і, побачивши там блудницю, увійшов до неї. ² Жителям Гази сказали: Самсон прийшов сюди. І ходили вони навкруги, і підстерігали його всю ніч біля воріт міста, і ховалися всю ніч, говорячи: до світла ранкового почекаємо, і вб'ємо його. ³ А Самсон спав до півночі; опівночі ж, уставши, схопив двері міських воріт з обома одвірками, підняв їх разом із запором, поклав на плечі свої і відніс їх на вершину гори, яка на шляху до Хеврона, [і поклав їх там]. ⁴ Після того полюбив він одну жінку, яка жила в долині Сорек; ім'я їй Даліда. ⁵ До неї прийшли власники филистимські і говорять їй: умов його, і вивідай, у чому велика сила його і як нам здолати його, щоб зв'язати його й упокорити його; а ми дамо тобі за те кожен тисячу сто сиклів срібла. ⁶ І сказала Даліда Самсону: скажи мені, в чому велика сила твоя і чим зв'язати тебе, щоб упокорити тебе? ⁷ Самсон сказав їй: якщо зв'яжуть мене сімома сирими тятявами, які не висушені, то я зроблюся безсилим і буду як і інші люди. ⁸ І принесли їй власники филистимські сім сирих тятив, які не висушили, і вона зв'язала його ними. ⁹ [Тим часом один таємно сидів у неї в спальні.] І сказала йому: Самсоне! Филистимляни йдуть на тебе. Він розірвав тятиви, як розривають нитку з ключа, коли перепалить її вогонь. І не пізнана сила його. ¹⁰ І сказала Даліда Самсону: ось, ти обманув мене і говорив мені неправду; скажи ж тепер мені, чим зв'язати тебе? ¹¹ Він сказав їй: якщо зв'яжуть мене новими мотузками, що не були в ділі,

[14] Суд. 6, 34; 11, 29; 14, 6. [19] 1 Цар. 30, 12. [20] Суд. 16, 31.

Глава 16. [1] Нав. 15, 47. [2] Лк 20, 20.

[3] Євр. 11, 34. [4] Втор. 1, 24. [5] Суд. 14, 15; 17, 2. [9] Суд. 15, 14.

то я зроблюся безсилим і буду, як інші люди.¹² Даліда взяла нові мотузки і зв'язала його і сказала йому: Самсоне! Филістимляни йдуть на тебе. [Тим часом один таємно сидів у спальні.] І зірвав він їх з рук своїх, як нитки.¹³ І сказала Даліда Самсону: все ти обманюєш мене і говориш мені неправду; скажи мені, чим би зв'язати тебе? Він сказав їй: якщо ти увіткнеш сім кіс голови моєї в тканину і приб'єш її цвяхом до ткальної колоди, [то я буду безсилим, як і інші люди].¹⁴ [І приспала його Даліда на колінах своїх. І коли він заснув, узяла Даліда сім кіс голови його,] і прикріпила їх до колоди, і сказала йому: филістимляни йдуть на тебе, Самсоне! Він пробудився від сну свого і висмикнув ткальну колоду разом із тканиною; [і не пізнала сила його].¹⁵ І сказала йому [Даліда]: як же ти говориш: “люблю тебе”, а серце твоє не зі мною? ось, ти тричі обманув мене, і не сказав мені, в чому велика сила твоя.¹⁶ І оскільки вона словами своїми тяготила його кожного дня і мучила його, то душі його стало важко до смерті.¹⁷ І він відкрив їй усе серце своє, і сказав їй: бритва не торкалася голови моєї, тому що я назорей Божий від утроби матері моєї; якщо ж обстригти мене, то відступить від мене сила моя; я зроблюся слабким і буду, як інші люди.¹⁸ Даліда, бачачи, що він відкрив їй усе серце своє, послала і покликала власників филістимських, сказавши їм: йдіть тепер; він відкрив мені все серце своє. І прийшли до неї власники филістимські і принесли срібло в руках своїх.¹⁹ І приспала його [Даліда] на колінах своїх, і покликала чоловіка, і веліла йому обстригти сім кіс голови його. І почав він слабнути, і відступила від нього сила його.²⁰ Вона сказала: филістимляни йдуть

на тебе, Самсоне! Він пробудився від сну свого, і сказав: піду, як і раніше, і визволюся. А не знав, що Господь відступив від нього.²¹ Филістимляни взяли його і викололи йому очі, привели його в Газу й скували його двома мідними ланцюгами, і він мов у в'язниці.²² Тим часом волосся на голові його почало рости, де воно було обстрижене.²³ Власники филістимські зібралися, щоб принести велику жертву Дагону, богу своєму, і повеселитися, і сказали: бог наш віддав Самсона, ворога нашого, в руки наші.²⁴ Також і народ, бачачи його, прославляв бога свого, говорячи: бог наш видав у руки наші ворога нашого, і спустошувача землі нашої, який убив багатьох з нас.²⁵ І коли розвеселилося серце їхнє, сказали: покличте Самсона [з в'язниці], нехай він забавляє нас. І покликали Самсона з в'язниці, і він забавляв їх, [і били його по обличчю] і поставили його між стовпами.²⁶ І сказав Самсон юнакові, який водив його за руку: підведи мене, щоб обмацати мені стовпи, на яких утверджений дім, і притулитися до них. [Юнак так і зробив.]²⁷ Дім же був повен чоловіків і жінок; там були всі власники филістимські, і на покрівлі було до трьох тисяч чоловіків і жінок, які ди-вилися на Самсона, що забавляв їх.²⁸ І воззвав Самсон до Господа і сказав: Господи Боже! згадай мене і зміцни мене тільки тепер, о Боже! щоб мені за один раз помститися филістимлянам за два ока мої.²⁹ І зрушив Самсон з місця два середніх стовпи, на яких був утверджений дім, упершись у них, в один правою рукою своєю, а в другий лівою.³⁰ І сказав Самсон: помри, душе моя, з филістимлянами! Й уперся з усією силою, й обвалився дім на власників і на весь народ, що був у ньому. І було померлих, яких умерт-

[17] Суд. 13, 5. [19] Чис. 6, 5. [20] 1 Цар. 28, 15. [21] Єр. 39, 7. Іс. 47, 2. [23] 1 Цар. 5, 2. [25]

Мф 27, 28, 30. [28] Юдиф. 13, 4. Євр. 11, 34. [30] 3 Цар. 19, 4. Євр. 2, 14.

вив [Самсон] у смерті своїй, більше, ніж він умертвив за життя своє.³¹ І прийшли брати його і весь дім батька його, і взяли його, і пішли і поховали його між Цорою й Естаолом, у гробі Маноя, батька його. Він був суддею Ізраїля двадцять років. [Після Самсона постав Емегар, син Енана, й убив з іноплемянників шістсот чоловік, крім худоби. І він спас Ізраїля.]

17 Був хтось на горі Єфремовій, на ім'я Миха.² Він сказав матері своїй: тисяча сто *сиклів* срібла, які в тебе взяті і за які ти при мені проголосила прокляття, це срібло в мене, я взяв його. Мати його сказала: благословенний син мій у Господа!³ І повернув він матері своїй тисячу сто *сиклів* срібла. І сказала мати його: це срібло я від себе присвятила Господу для [тебе,] сина мого, щоб зробити з нього ідола і відлитого кумира; отже, віддаю це тобі.⁴ Але він повернув срібло матері своїй. Мати його взяла двісті *сиклів* срібла і віддала їх плавильникові. Він зробив з них ідола і відлитого кумира, який і знаходився в домі Миха.⁵ І був у Миха дім Божий. І зробив він ефод і терафим і посвятив одного із синів своїх, щоб він був у нього священиком.

⁶ У ті дні не було царя в Ізраїля; кожен робив те, що йому здавалося справедливим.⁷ Один юнак з Вифлеєма Юдейського, з коліна Іудиного, левит, тоді жив там;⁸ цей чоловік пішов з міста Вифлеєма Юдейського, щоб пожити, де трапиться, і йдучи дорогою, прийшов на гору Єфремову до дому Миха.⁹ І сказав йому Миха: звідки ти йдеш? Він сказав йому: я левит з Вифлеєма Юдейського і йду пожити, де трапиться.¹⁰ І сказав йому Миха: залишся у мене і будь у мене отцем і священиком; я буду давати

тобі по десять *сиклів* срібла на рік, потрібний одяг і їжу.¹¹ Левит пішов до нього і погодився левит залишитися у цієї людини, і був юнак у нього, як один із синів його.¹² Миха посвятив левита, і цей юнак був у нього священиком і жив у домі Миха.¹³ І сказав Миха: тепер я знаю, що Господь буде мені благодіяти, тому що левит у мене священиком.

18 У ті дні не було царя в Ізраїля; і в ті дні коліно Данове шукало собі наділ, де б оселитися, тому що до того часу не випало йому *повного* наділу між колінами Ізраїлевими.² І послали сини Дана від племені свого п'ять чоловік, мужів сильних, з Цори й Естаола, щоб оглянути землю й дізнатися про неї, і сказали їм: підіть, узнайте землю. Вони прийшли на гору Єфремову до дому Миха і ночували там.³ Перебуваючи біля дому Миха, впізнали вони голос молодого левита і зайшли туди і запитали його: хто тебе привів сюди? що ти тут робиш і навіщо ти тут?⁴ Він сказав їм: те і те зробив для мене Миха, найняв мене, і я в нього священиком.⁵ Вони сказали йому: запитай Бога, щоб знати нам, чи успішною буде путь наша, в яку ми йдемо.⁶ Священик сказав їм: ідіть з миром; перед Господом путь ваша, в яку ви йдете.⁷ І пішли ті п'ять чоловіків, і прийшли в Лаїс, і побачили народ, який у ньому, що він живе спокійно, за звичаєм сидонян, тихий і безтурботний, і що не було в землі тій, щоб хто кривдив у чому або мав би владу: від сидонян вони жили далеко, і ні з ким не було у них ніякої справи.⁸ І повернулися [ті п'ять чоловік] до братів своїх у Цору й Естаол, і сказали їм брати їхні: з чим ви?⁹ Вони сказали: встанемо і підемо на них; ми бачили землю, вона дуже добра; а ви задумали-

[31] Суд. 13, 2; 15, 20.

Глава 17. [2] Руф. 3, 10. 1 Цар. 15, 13. [4] Іс. 40, 19. Прем. 15, 9. Суд. 18, 17. [6] Суд. 18, 1; 19, 1; 21, 25. [10] Суд. 18, 4.

Глава 18. [1] Суд. 1, 34; 17, 6. Нав. 19, 40. [2] Нав. 19, 47. Суд. 17, 1. [4] Суд. 17, 10. [5] 1 Цар. 23, 10; 30, 8. [7] Нав. 19, 47.

ся: не баріться йти і взяти в спадщину ту землю; ¹⁰ коли підете ви, прийдете до народу безтурботного, і земля та велика; Бог віддає її в руки ваші; це таке місце, де немає ні в чому нестатку, що виникає від землі. ¹¹ І вирушили звідти з коліна Данового, з Цори й Естаола, шістсот чоловіків, оперезавшись військовою зброєю. ¹² Вони пішли і стали станом у Кириаф-Іаримі, в Юдеї. Тому і називають те місце станом Дановим до цього дня. Він позаду Кириаф-Іарима. ¹³ Звідти вирушили вони на гору Єфремову і прийшли до дому Михи. ¹⁴ І сказали ті п'ять чоловіків, що ходили оглядати землю Лаїс, братам своїм: чи знаєте, що в одному з домів цих є ефод, терафим, ідол і відлитий кумир? отже, подумайте, що зробити. ¹⁵ І зайшли туди, і ввійшли в дім молодого левита, у дім Михи, і вітали його. ¹⁶ А шістсот чоловік із синів Данових, оперезані військовою зброєю, стояли біля воріт. ¹⁷ П'ять же чоловік, які ходили оглядати землю, пішли, увійшли туди, взяли ідола й ефод і терафим і відлитого кумира. Священик стояв біля воріт з тими шістьмастами людьми, оперезаними військовою зброєю. ¹⁸ Коли вони ввійшли в дім Михи і взяли ідола, ефод, терафим і відлитого кумира, священик сказав їм: що ви робите? ¹⁹ Вони сказали йому: мовчи, поклади руку твою на уста твої й іди з нами і будь у нас отцем і священиком; чи краще тобі бути священиком у домі однієї людини, ніж бути священиком у коліні або в племені Ізраїлевого? ²⁰ Священик зрадів, взяв ефод, терафим і ідола [і відлитого кумира], і пішов з народом. ²¹ Вони обернулися і пішли, і відпустили дітей, худобу і майно вперед. ²² Коли вони віддалилися від дому Михи, [Миха і] мешканці до-

мів, сусідніх з домом Михи, зібралися і погналися за синами Дана, ²³ і кричали синам Дана. [Сини Данові] обернулися і сказали Миху: чого тобі, що ти так кричиш? ²⁴ [Миха] сказав: ви взяли богів моїх, яких я зробив, і священика, і пішли; чого ще більше? як же ви говорите: чого тобі? ²⁵ Сини Данові сказали йому: мовчи, щоб ми не чули голосу твого; інакше деякі з нас, розгнівавшись, нападуть на вас, і ти погубиш себе і родину твою. ²⁶ І пішли сини Данові шляхом своїм; Миха ж, бачачи, що вони сильніші за нього, пішов назад і повернувся в дім свій. ²⁷ А [сини Данові] узяли те, що зробив Миха, і священика, який був у нього, і пішли в Лаїс, проти народу спокійного і безтурботного, і знищили його мечем, а місто спалили вогнем. ²⁸ Нікому було допомогти, тому що він був віддалений від Сидона і ні з ким не мав справи. [Місто це] знаходилося в долині, що поблизу Беф-Рехова. І побудували знову місто й оселилися в ньому, ²⁹ і нарекли ім'я місту: Дан, за ім'ям батька свого Дана, сина Ізраїлевого; а раніше ім'я місту тому було: Лаїс. ³⁰ І поставили в себе сини Данові ідола; Іонафан же, син Гирсона, сина Манассії, сам і сини його були священиками в коліні Дановім до дня переселення жителів тієї землі; ³¹ і мали у себе ідола, зробленого Михою, весь той час, коли дім Божий знаходився в Силомі.

19 У ті дні, коли не було царя в Ізраїля, жив один левит на схилі гори Єфремової. Він узяв собі наложницю з Вифлеєма Юдейського. ² Наложниця його посварилася з ним і пішла від нього в дім батька свого у Вифлеєм Юдейський і була там чотири місяці. ³ Чоловік її встав і пішов за нею, щоб поговорити до

[11] Суд. 13, 25. [12] Нав. 15, 60. Єр. 26, 20. [14] Іс. 10, 30. Суд. 17, 4–5. [19] Суд. 17, 10. [24] Бут. 31, 30. [28] 2 Цар. 10, 6. [29] Бут.

14, 14. Нав. 19, 47. [30] Бут. 49, 17. Вих. 32, 1. 3 Цар. 12, 29. [31] Єр. 17, 12.

Глава 19. [1] Суд. 17, 7; 18, 1. Бут. 35, 19.

серця її і повернути її до себе. З ним був слуга його і пара ослів. Вона ввела його в дім батька свого. ⁴ Батько цієї молоді жінки, побачивши його, з радістю зустрів його, і затримав його тестя його, батько молоді жінки. І пробув він у нього три дні; вони їли і пили і ночували там. ⁵ На четвертий день встали вони рано, і він встав, щоб іти. І сказав батько молоді жінки зятеві своєму: підкріпи серце твоє шматком хліба, і потім підете. ⁶ Вони залишилися, і обоє разом їли і пили. І сказав батько молоді жінки чоловікові тому: залишися ще на ніч, і нехай повеселиться серце твоє. ⁷ Чоловік той устав, було, щоб іти, але тестя його ублагав його, і він знову ночував там. ⁸ На п'ятий день устав він вранці, щоб іти. І сказав батько молоді жінки тієї: підкріпи серце твоє [хлібом], і забаріться, доки схилиться день. І їли обоє вони [і пили]. ⁹ І встав той чоловік, щоб іти, сам він, наложниця його і слуга його. І сказав йому тестя його, батько молоді жінки: ось, день схилився до вечора, ночуйте, будь ласка; ось, день незабаром закінчиться, ночуй тут, нехай повеселиться серце твоє; завтра рано встанете в дорогу вашу, і підеш у дім твій. ¹⁰ Але чоловік не погодився ночувати, встав і пішов; і прийшов до Ієвуса, що *нині* Єрусалим; з ним пара нав'ючених ослів і наложниця його з ним. ¹¹ Коли вони були біля Ієвуса, день уже дуже схилився. І сказав слуга господарю своєму: зайдемо в це місто ієвусеїв і заночуємо в ньому. ¹² Господар його сказав йому: ні, не підемо в місто іноплеменників, які не з синів Ізраїлевих, але дійдемо до Гиви. ¹³ І сказав слугі своєму: дійдемо до одного з цих місць і заночуємо в Гиві або в Рамі. ¹⁴ І пішли, і йшли, і зайшло сон-

це біля Гиви Веніамінової. ¹⁵ І повернули вони туди, щоб піти заночувати в Гиві. І прийшов він і сів на вулиці в місті; але ніхто не запрошував їх у дім для ночівлі. ¹⁶ І ось, іде один старий з роботи своєї з поля ввечері; він був родом з гори Єфремової і жив у Гиві. Жителі ж місця цього були синами Веніаміновими. ¹⁷ Він, піднявши очі свої, побачив перехожого на вулиці міській. І сказав старий: куди йдеш? і звідки ти прийшов? ¹⁸ Він сказав йому: ми йдемо з Вифлеєма Юдейського на гору Єфремову, звідки я; я ходив у Вифлеєм Юдейський, а тепер іду до дому Господа; і ніхто не запрошує мене в дім; ¹⁹ у нас є і солома і корм для ослів наших; також хліб і вино для мене і для раби своєї і для цього слуги є в рабів твоїх; ні у чому немає нестатку. ²⁰ Старий сказав йому: будь спокійним: весь нестаток твій на мені, тільки не ночуй на вулиці. ²¹ І ввів його в дім свій і дав корм ослам [його], а самі вони обмили ноги свої і їли і пили. ²² Тоді як вони розвеселили серця свої, ось, жителі міста, люди розпусні, оточили дім, стукали в двері і говорили старому, господареві дому: виведи чоловіка, який увійшов у дім твій, ми пізнаємо його. ²³ Господар дому вийшов до них і сказав їм: ні, брати мої, не чиніть зла, коли чоловік цей увійшов у дім мій, не робіть цього безумства; ²⁴ ось у мене дочка дівчина, і в нього наложниця, виведу я їх, смиріть їх і робіть з ними, що вам завгодно; а з чоловіком цим не робіть цього безумства. ²⁵ Але вони не хотіли слухати його. Тоді чоловік узяв свою наложницю і вивів до них на вулицю. Вони пізнали її, і глумилися над нею всю ніч до ранку. І відпустили її з появою зорі. ²⁶ І прийшла жінка перед появою зорі, і впала

[10] Бут. 10, 16. Нав. 15, 63. 2 Цар. 5, 6. [12] Еф. 2, 12. [13] 2 Цар. 5, 25. [15] Суд. 20, 4. [16] Бут. 35, 18. Суд. 3, 15. 2 Цар. 16, 11. [20]

Суд. 6, 23. Діян. 16, 15. Євр. 13, 2. [21] Бут. 18, 4. [22] Бут. 19, 4–5. Ос. 9, 9. [23] Бут. 19, 7; 34, 7. [24] Бут. 19, 8.

біля дверей дому тієї людини, у якій був господар її, і лежала до світла.²⁷ Господар її встав зранку, відчинив двері дому і вийшов, щоб іти в дорогу свою: і ось, наложниця його лежить біля дверей дому, і руки її на порозі.²⁸ Він сказав їй: вставай, підемо. Але відповіді не було, [тому що вона померла]. Він поклав її на осла, встав і пішов у своє місце.²⁹ Прийшовши в дім свій, він узяв ніж і, взявши наложницю свою, розрізав її за членами її на дванадцять частин і послав в усі краї Ізраїлеві.³⁰ Всякий, хто бачив це, говорив: не бувало і не бачено було подібного до цього від дня виходу синів Ізраїлевих із землі Єгипетської до цього дня. [Посланим же від себе людям він дав наказ і сказав: так говоріть усьому Ізраїлю: чи бувало коли подібне до цього?] Зверніть увагу на це, порадьтесь і скажіть.

20 І вийшли всі сини Ізраїлеві, і зібралася вся громада, як одна людина, від Дана до Вирсавії, і земля Галаадська перед Господом у Массифу.² І зібралися [перед Господом] начальники всього народу, всі коліна Ізраїлеві, на зібрання народу Божого, чотириста тисяч піших, що оголоють меч.³ І сини Веніамінові почули, що сини Ізраїлеві прийшли в Массифу. І сказали сини Ізраїлеві: скажіть, як відбувалося це зло?⁴ Левит, чоловік тієї убитої жінки, відповів і сказав: я з наложницею моєю прийшов ночувати в Гиву Веніамінову;⁵ і повстали на мене жителі Гиви й оточили через мене дім уночі; мене мали намір убити, і наложницю мою замучили, [наглу мившись над нею,] так, що вона померла;⁶ я взяв наложницю мою, розрізав її і послав її в усі області володіння Ізраїлевого, тому що вони зробили беззаконня і соромітну спра-

ву в Ізраїлі;⁷ ось усі ви, сини Ізраїлеві, розгляньте цю справу і вирішіть тут.⁸ І повстав весь народ, як одна людина, і сказав: не підемо ніхто в намет свій і не повернемося ніхто в дім свій;⁹ і ось що ми зробимо нині з Гивою: [підемо] на неї за жеребом;¹⁰ і візьмемо по десять чоловік зі ста від усіх колін Ізраїлевих, по сто від тисячі і по тисячі від десяти тисяч, щоб вони принесли харчові припаси для народу, який піде проти Гиви Веніамінової, покарати її за соромітну справу, яку вона зробила в Ізраїлі.¹¹ І зібралися всі ізраїльтяни проти міста одностайно, як одна людина.¹² І послали коліна Ізраїлеві в усе коліно Веніамінове сказати: яка це мерзенна справа зроблена у вас!¹³ Видайте розбещених тих людей, що у Гиві; ми умертвимо їх і викоринимо зло з Ізраїля. Але сини Веніамінові не хотіли послухати голосу братів своїх, синів Ізраїлевих;¹⁴ а зібралися сини Веніамінові з міст у Гиву, щоб піти війною проти синів Ізраїлевих.¹⁵ І налічилося у той день синів Веніамінових, тих, що зібралися з міст, двадцять шість тисяч чоловік, що оголоють меч; крім того, з жителів Гиви нараховано сімсот добірних;¹⁶ з усього народу цього було сімсот чоловік добірних, які були лівші, і всі ці, кидаючи з пращ камені у волосину, не кидали мимо.¹⁷ Ізраїльтян же, крім синів Веніамінових, нарахували чотириста тисяч чоловік, які оголоють меч; усі вони були здатні до війни.¹⁸ І встали і пішли в дім Божий, і запитали Бога і сказали сини Ізраїлеві: хто з нас першим піде на війну із синами Веніаміна? І сказав Господь: Іуда [піде] попереду.¹⁹ І встали сини Ізраїлеві вранці і розташувалися станом біля Гиви;²⁰ і виступили ізраїльтяни на війну проти Веніамі-

[30] Суд. 18, 14.

Глава 20. [1] Ос. 10, 9. [4] Суд. 19, 15. [6] Суд. 19, 29. Бут. 34, 7. Єр. 29, 23. [7] Суд. 19,

30. [13] Суд. 19, 22. Ос. 9, 9. [16] Суд. 3, 15. [18] Суд. 1, 1–2; 19, 18.

на, і стали сини Ізраїлеві в бойовий порядок біля Гиви.²¹ І вийшли сини Веніамінові з Гиви і поклали в той день двадцять дві тисячі ізраїльтян на землю.²² Але народ Ізраїльський підбадьорився, і знову стали в бойовий порядок на тім місці, де стояли минулого дня.²³ І пішли сини Ізраїлеві, і плакали перед Господом до вечора, і запитували Господа: чи вступати мені ще у війну з синами Веніаміна, брата мого? Господь сказав: ідіть проти нього.²⁴ І підступили сини Ізраїлеві до синів Веніаміна на другий день.²⁵ Веніамін вийшов проти них з Гиви на другий день, і ще поклали на землю із синів Ізраїлевих вісімнадцять тисяч чоловік, що оголожують меч.

²⁶ Тоді всі сини Ізраїлеві і весь народ пішли і прийшли в дім Божий і, сидючи там, плакали перед Господом, і постиглись у той день до вечора, і принесли всепалення і мирні жертви перед Господом.²⁷ І запитували сини Ізраїлеві Господа [у той час ковчег завіту Божого знаходився там,²⁸ і Финеес, син Елеазара, сина Ааронового, стояв перед ним]: чи виходити мені ще на війну із синами Веніаміна, брата мого, чи ні? Господь сказав: ідіть; Я завтра віддам його в руки ваші.

²⁹ І поставив Ізраїль засідку навколо Гиви.³⁰ І пішли сини Ізраїлеві на синів Веніаміна на третій день і стали в бойовий порядок перед Гивою, як раніше.³¹ Сини Веніамінові виступили проти народу і віддалилися від міста, і почали, як раніше, вбивати з народу на дорогах, з яких одна йде до Вефиля, а друга до Гиви полем, і вбили до тридцяти чоловік з ізраїльтян.³² І сказали сини Веніамінові: вони падають перед нами, як і раніше. А сини Ізраїлеві сказали: побіжимо від них і відволічемо їх від міста на дороги. [І зробили так.]³³ І всі ізраїльтяни

встали зі свого місця і вишикувалися у Ваал-Фамарі. І засідка Ізраїлева кинулася зі свого місця із західного боку Гиви.³⁴ І прийшли до Гиви десять тисяч чоловік добірних з усього Ізраїлю, і почався жорстокий бій; але сини Веніаміна не знали, що має бути їм біда.³⁵ І вразив Господь Веніаміна перед ізраїльтянами, і поклали в той день ізраїльтяни з синів Веніаміна двадцять п'ять тисяч сто чоловік, які оголювали меч.³⁶ Коли сини Веніаміна побачили, що вони розбиті, тоді ізраїльтяни поступилися місцем синам Веніаміна, бо сподівалися на засідку, яку вони поставили біля Гиви.³⁷ Засідка ж поспішила і кинулася до Гиви, і вступила і вразила все місто мечем.³⁸ Ізраїльтяни поставили із засідкою умовним знаком до нападу дим, що піднімається з міста.³⁹ Отже, коли ізраїльтяни відступили з місця бою, і Веніамін почав уражати й убив ізраїльтян до тридцяти чоловік і говорив: “знову падають вони перед нами, як і в попередньому бою”,⁴⁰ тоді почав підніматися з міста дим стовпом. Веніамін озирнувся назад, і ось, дим від усього міста піднімається до неба.⁴¹ Ізраїльтяни повернулися, а Веніамін злякався, тому що побачив, що прийшла його загибель.⁴² І побігли вони від ізраїльтян по дорозі до пустелі; але військо переслідувало їх, і ті, що виходили з міст, убивали їх там;⁴³ оточили Веніаміна, і переслідували його до Менухи й уражали до самого східного боку Гиви.⁴⁴ І упало з синів Веніаміна вісімнадцять тисяч чоловік, людей сильних.⁴⁵ [Ті, що залишилися,] повернулися і побігли до пустелі, до скелі Риммона, й убили ще [ізраїльтяни] на дорогах п'ять тисяч чоловік; і гналися за ними до Гидома і ще вбили з них дві тисячі чоловік.⁴⁶ Усіх же синів Веніамінових, які упали в той день, було двадцять п'ять тисяч чоловік, які ого-

[29] Суд. 20, 37. 1 Цар. 15, 5. [35] Вих. 15, 3.

[40] Нав. 8, 20.

лювали меч, і всі вони були людьми сильними.⁴⁷ І повернулися [ті, що залишилися,] і втекли в пустелю, до скелі Риммона, шістьсот чоловік, і залишалися там у кам'яній горі Риммоні чотири місяці.⁴⁸ Ізраїльтяни ж знову пішли до синів Веніамінових і вразили їх мечем, і людей у місті, і худобу, й усе, що тільки зустрічалося [у всіх містах], і все, що знаходилося на дорозі міста, спалили вогнем.

21 І поклялися ізраїльтяни в Массифі, говорячи: ніхто з нас не віддасть дочки своєї синам Веніаміна заміж.² І прийшов народ у дім Божий, і сиділи там до вечора перед Богом, і підняли голосне воляння, і сильно плакали,³ і сказали: Господи, Боже Ізраїлів! для чого трапилось це в Ізраїлі, що не стало тепер у Ізраїля одного коліна? ⁴ На другий день устав народ вранці, і спорудили там жертвник, і принесли всепалення і мирні жертви.⁵ І сказали сини Ізраїлеві: хто не приходив на зібрання перед Господом з усіх колін Ізраїлевих? Бо велике прокляття було проголошено на тих, які не прийшли перед Господом у Массифу, і було сказано, що ті віддані будуть на смерть.⁶ І злоскавилися сини Ізраїлеві над Веніаміном, братом своїм, і сказали: нині відсічене одне коліно від Ізраїля; ⁷ як вчинити нам з тими, що залишилися з них, стосовно дружин, коли ми поклялися Господом не давати їм дружин з дочок наших? ⁸ І сказали: чи немає кого з колін Ізраїлевих, хто не приходив перед Господом у Массифу? І виявилось, що з Іависа галаадського ніхто не приходив перед Господом у стан на зібрання.⁹ І оглянули народ, і ось, не було там жодного з жителів Іависа галаадського.¹⁰ І послала туди громада дванадцять

тисяч чоловік, чоловіків сильних, і дали їм наказ, говорячи: йдіть і знищіть жителів Іависа галаадського мечем, і жінок і дітей;¹¹ і ось що зробіть: усякого чоловіка і всяку жінку, що пізнала ложе чоловікове, піддайте закляттю, [а дівчат залишайте живими. І зробили так].¹² І знайшли вони між жителями Іависа галаадського чотиреста дівчат, які не пізнали ложа чоловікового, і привели їх у стан у Силом, що в землі Ханаанській.¹³ І послала вся громада переговорити із синами Веніаміна, які були в скелі Риммоні, і оголосила їм мир.¹⁴ Тоді повернулися сини Веніаміна [до ізраїльтян], і дали їм [ізраїльтяни] дружин, яких залишили в живих з жінок Іависа галаадського; але виявилось, що цього було недостатньо.¹⁵ Народ же жалкував за Веніаміном, що Господь не зберіг цілоти колін Ізраїлевих.¹⁶ І сказали старійшини громади: що нам робити з тими, що залишилися, стосовно дружин, бо знищені жінки у Веніаміна? ¹⁷ І сказали: спадкоємна земля нехай залишається синам Веніаміна, які вціліли, щоб не зникло коліно від Ізраїля;¹⁸ але ми не можемо дати їм дружин з дочок наших; тому що сини Ізраїлеві поклялися, говорячи: проклятий, хто дасть дружину Веніаміну.¹⁹ І сказали: ось, щороку буває свято Господне у Силомі, що на північ від Вефиля і на схід від дороги, яка веде від Вефиля в Сихем, і на південь від Левони.²⁰ І наказали синам Веніаміна і сказали: підіть і засядьте у виноградниках,²¹ і дивіться, коли вийдуть дівчата силломські танцювати в хороводах, тоді вийдіть з виноградників і захопіть собі кожен дружину з дівчат силломських і йдіть у землю Веніамінову;²² і коли прийдуть батьки їхні, або брати їхні зі

[47] Суд. 21, 13.

Глава 21. [1] Суд. 20, 1. [3] 1 Цар. 9, 21.

[4] 3 Цар. 8, 63. [7] Суд. 21, 1. [8] 1 Цар. 11,

1; 31, 11. [11] Чис. 31, 17. [21] Вих. 15, 20.

1 Цар. 18, 6. Суд. 21, 12.

скаргою до нас, ми скажемо їм: простіть нас за них, бо ми не взяли для кожного з них дружини на війні, і ви не дали їм; тепер ви винні.²³ Сини Веніаміна так і зробили, і взяли дружин за числом своїм з тих, що були у хороводі, яких вони викрали, і пішли і повернулися в наділ свій, і

побудували міста і стали жити в них.²⁴ У той же час ізраїльтяни розійшлися звідти кожен у коліно своє й у плем'я своє, і пішли звідти кожен у наділ свій.

²⁵ У ті дні не було царя в Ізраїлі; кожен робив те, що йому здавалося справедливим.

КНИГА РУФІ

1 У ті дні, коли управляли судді, настав голод на землі. І пішов один чоловік з Вифлеєма Юдейського зі своєю дружиною і двома синами своїми жити на полях моавитських.² Ім'я чоловіка того Елимелех, ім'я дружини його Ноєминь, а імена двох синів його Махлон і Хилеон; вони були ефрафяни з Вифлеєма Юдейського. І прийшли вони на поля моавитські і залишилися там.³ І помер Елимелех, чоловік Ноємині, і залишилася вона з двома синами своїми.⁴ Вони взяли собі дружин з моавитянок, ім'я однієї Орфа, а ім'я другої Руф, і жили там близько десяти років.⁵ Але потім і обидва [сини її], Махлон і Хилеон, померли, і залишилася та жінка після обох своїх синів і після чоловіка свого.⁶ І встала вона з невістками своїми і пішла назад з полів моавитських, бо почула на полях моавитських, що Бог відвідав народ Свій і дав їм хліб.⁷ І вийшла вона з того місця, в якому жила, і обидві невістки її з нею. Коли вони йшли по дорозі, повертаючись в землю Юдейську,⁸ Ноєминь сказала двом невісткам своїм: ідіть, повернетесь кожна в дім матері своєї; нехай сотворить Господь з вами милість, як ви чинили з померлими і зі мною!⁹ хай дасть вам Господь, щоб ви знайшли пристановище кожна в

домі свого чоловіка! І поцілувала їх. Але вони підняли крик і плакали¹⁰ і сказали: ні, ми з тобою повернемося до народу твого.¹¹ Ноєминь же сказала: повертайтеся, дочки мої; навіщо вам іти зі мною? Хіба ще є в мене сини в моїй утробі, які були б вам чоловіками?¹² Повертайтеся, дочки мої, йдіть, бо я вже стара, щоб бути одруженою. Та якби я й сказала: “є у мене ще надія”, і навіть якби я у цю ж ніч була з чоловіком і потім народила синів, —¹³ то чи можна вам чекати, поки вони вирости б? чи можна вам баритися і не виходити заміж? Ні, дочки мої, я дуже уболіваю за вас, бо рука Господня відвідала мене.¹⁴ Вони підняли крик і знову стали плакати. І Орфа попросилася зі свекрухою своєю [і повернулася до народу свого], а Руф залишилася з нею.¹⁵ [Ноєминь] сказала [Руфі]: ось, невістка твоя повернулася до народу свого і до своїх богів; повернись і ти слідом за невісткою твоєю.¹⁶ Але Руф сказала: не примушуй мене залишити тебе і повернутися від тебе; але куди ти підеш, туди і я піду, і де ти жити будеш, там і я буду жити; народ твій буде моїм народом, і твій Бог — моїм Богом;¹⁷ і де ти помреш, там і я помру і похована буду; нехай те і те зробить мені Господь, і ще більше

[25] Суд. 17, 6; 18, 1.

Глава 1. [1] Суд. 2, 16; 6, 4, 6. Втор. 2, 9. [2] Бут. 35, 19. Суд. 17, 7–8. [4] Неем. 13, 23.

[6] 4 Цар. 8, 3. [8] Руф. 2, 11. Бут. 43, 14. [9] Руф. 3, 1. [16] 2 Цар. 15, 21. Руф. 2, 12. Зах. 8, 21. [17] 1 Цар. 3, 17.

зробить; смерть одна розлучить мене з тобою. ¹⁸ [Ноеминь,] бачачи, що вона твердо вирішила йти з нею, перестала умовляти її. ¹⁹ І йшли обидві вони, доки не прийшли у Вифлеєм. Коли прийшли вони у Вифлеєм, усе місто прийшло в рух від них, і говорили: це Ноеминь? ²⁰ Вона сказала їм: не називайте мене Ноеминню*, а називайте мене Марою**, тому що Вседержитель послав мені велику біду; ²¹ я вийшла звідси зі статком, а повернув мене Господь з порожніми руками; навіщо називати мене Ноеминню, коли Господь змусив мене страждати, і Вседержитель послав мені нещастя? ²² І повернулася Ноеминь, і з нею невістка її Руф моавитянка, яка прийшла з полів моавитських, і прийшли вони у Вифлеєм на початку жнив ячменю.

2 У Ноеміні був родич з боку чоловіка її, людина дуже знатна, з племені Елимелехового, ім'я йому Вооз. ² І сказала Руф моавитянка Ноеміні: піду я на поле і буду підбирати колосся за слідами того, у кого знайду благовоління. Вона сказала їй: іди, дочко моя. ³ Вона пішла, і прийшла, і підбирала в полі колосся за жінцями. І трапилося, що та частина поля належала Воозу, який із племені Елимелехового. ⁴ І ось, Вооз прийшов з Вифлеєма і сказав жінцям: Господь з вами! Вони сказали йому: нехай благословить тебе Господь! ⁵ І сказав Вооз слугі своєму, приставленому до жінців: чия це молода жінка? ⁶ Слуга, приставлений до жінців, відповів і сказав: ця молода жінка – моавитянка, яка прийшла з Ноеминню з полів моавитських; ⁷ вона сказала: “буду я підбирати і збирати між снопами за жінцями”; і прийшла, і зна-

ходиться тут від самого ранку досі; мало буває вона вдома. ⁸ І сказав Вооз Руфі: послухай, дочко моя, не ходи підбирати на іншому полі і не переходь звідси, але будь тут з моїми служницями; ⁹ нехай в очах твоїх буде те поле, де вони жнуть, і ходи за ними; ось, я наказав слугам моїм не чіпати тебе; коли захочеш пити, йди до сосудів і пий, звідки черпають слуги мої. ¹⁰ Вона впала на лице своє і вклонилася до землі і сказала йому: чим здобула я в очах твоїх милість, що ти приймаєш мене, хоча я і чужинка? ¹¹ Вооз відповів і сказав їй: мені сказано все, що зробила ти для свекрухи своєї після смерти чоловіка твого, що ти залишила твого батька і твою матір і твою батьківщину і прийшла до народу, якого ти не знала вчора і третього дня; ¹² нехай воздасть Господь за цю справу твою, і нехай буде тобі повна нагорода від Господа Бога Ізраїлевого, до Якого ти прийшла, щоб заспокоїтися під Його крилами! ¹³ Вона сказала: нехай буду я в милості перед очима твоїми, господарю мій! Ти втішив мене і говорив до серця раби твоєї, тим часом як я не варта жодної з рабинь твоїх. ¹⁴ І сказав їй Вооз: час обіду; прийди сюди і їж хліб і вмочуй шматок твій в оцет. І сіла вона біля жінців. Він подав їй хліба; вона їла, наїлася, і ще залишилося. ¹⁵ І встала, щоб підбирати. Вооз дав наказ слугам своїм, сказавши: нехай підбирає вона і між снопами, і не кривдьте її; ¹⁶ та й від снопів відкидайте її і залишайте, нехай вона підбирає [і їсть], і не сварить її. ¹⁷ Так підбирала вона на полі до вечора і вимолотила зібране, і вийшло близько ефи ячменю. ¹⁸ Узавши це, вона пішла в місто, і свекруха її побачила, що вона набрала. І виїняла [Руф з пазухи своєї] і дала їй те,

* Приемна. ** Гірка.

[20] Іов. 9, 18. [21] Бут. 32, 10.
Глава 2. [2] Лев. 19, 9; 23, 22. Втор. 24, 19. [3] Мф 1, 5. [4] Суд. 6, 12. [10] 1 Цар. 25,

23. [12] Руф. 1, 16. Пс. 16, 8; 35, 8. [13] Бут. 30, 27; 34, 3. Суд. 19, 3. [16] Лев. 19, 9; 23, 22. Втор. 24, 19. [17] Суд. 6, 11.

що залишила, найвпий сама.¹⁹ І сказала їй свекруха її: де ти збирала сьогодні і де працювала? нехай буде благословенний той, хто прийняв тебе! [Руф] відкрила свекрусі своїй, у кого вона працювала, і сказала: чоловікові тому, у якого я сьогодні працювала, ім'я Вооз.²⁰ І сказала Ноеминь невістці своїй: благословенний він від Господа за те, що не позбавив милости своєї ні живих, ні мертвих! І сказала їй Ноеминь: чоловік цей близький до нас; він з наших родичів.²¹ Руф моавитянка сказала [свекрусі своїй]: він навіть сказав мені: будь з моїми служницями, доки не закінчать вони жнива мої.²² І сказала Ноеминь невістці своїй Руфі: добре, дочко моя, що ти будеш ходити зі служницями його, і не будуть ображати тебе на іншому полі.²³ Так була вона зі служницями Воозовими і підбирала [колосся], доки не скінчилися жнива ячменю і жнива пшениці, і жила у свекрухи своєї.

3 І сказала їй Ноеминь, свекруха її: дочко моя, чи не пошукати тобі пристановища, щоб тобі добре було?² Ось, Вооз, зі служницями якого ти була, родич наш; ось, він у цю ніч віє на току ячмінь;³ умийся, намастися, вдягни на себе [опатний] одяг твій і піди на тік, але не показуйся йому, доки не скінчить їсти і пити;⁴ коли ж він ляже спати, довідайся про місце, де він ляже; тоді прийдеш і відкриєш біля ніг його і ляжеш; він скаже тобі, що тобі робити.⁵ [Руф] сказала їй: зроблю все, що ти сказала мені.⁶ І пішла на тік і зробила все так, як наказувала їй свекруха її.⁷ Вооз наївся і напився, і розвеселив серце своє, і пішов і ліг спати біля скирти. І вона прийшла тихенько, відкрила біля ніг його і лягла.⁸ Опівночі він здригнувся,

піднявся, і ось, біля ніг його лежить жінка.⁹ І сказав [їй Вооз]: хто ти? Вона сказала: я Руф, раба твоя, простягни крило твоє на рабу твою, тому що ти родич.¹⁰ [Вооз] сказав: благословенна ти від Господа [Бога], дочко моя! це останнє твоє добре діло зробила ти ще краще за попереднє, що ти не пішла шукати молодих людей, ні бідних, ні багатих;¹¹ отже, дочко моя, не бійся, я зроблю тобі все, що ти сказала; тому що біля всіх воріт народу мого знають, що ти жінка добродісна;¹² хоча і правда, що я родич, але є ще родич ближче мене;¹³ переночуй цю ніч; завтра ж, якщо він прийме тебе, то добре, нехай прийме; а якщо він не захоче прийняти тебе, то я прийму; живий Господь! Спи до ранку.¹⁴ І спала вона в ногах його до ранку і встала раніше, ніж могли вони розпізнати одне одного. І сказав Вооз: нехай не знають, що жінка приходила на тік.¹⁵ І сказав їй: подай верхній одяг, що на тобі, потримай його. Вона тримала, і він відміряв [їй] шість мір ячменю, і поклав на неї, і пішов у місто.¹⁶ А [Руф] прийшла до свекрухи своєї. Та сказала [їй]: що, дочко моя? Вона переказала їй усе, що зробив їй чоловік той.¹⁷ І сказала [їй]: ці шість мір ячменю він дав мені і сказав мені: не ходи до свекрухи своєї з порожніми руками.¹⁸ Та сказала: почекай, дочко моя, доки не дізнаєшся, чим скінчиться справа; бо чоловік той не залишиться у спокої, не скінчивши сьогоднішньої справи.

4 Вооз вийшов до воріт і сидів там. І ось, іде мимо родич, про якого говорив Вооз. І сказав йому [Вооз]: зайти сюди і сядь тут. Той зайшов і сів.² [Вооз] узяв десять чоловік із старійшин міста і сказав: сядьте тут. І вони сіли.³ І сказав [Вооз]

[19] Руф. 3, 10. [20] Бут. 24, 31. 2 Цар. 2, 5. Лев. 25, 25.

Глава 3. [1] Руф. 1, 9. [2] Руф. 2, 8. [3] 2 Цар. 12, 20. 2 Пар. 28, 15. Пс. 103, 15. [5] Вих. 19, 8. Тов. 5, 1. [9] Єз. 16, 8. Втор. 25, 5.

[10] Суд. 17, 2. Руф. 2, 20. [14] 2 Кор. 8, 21.

[18] 2 Кор. 1, 17.

Глава 4. [1] Руф. 3, 12. [2] 3 Цар. 21, 8.

[3] Лев. 25, 25.

родичеві: Ноеминь, яка повернулася з полів моавитських, продає частину поля, що належить братові нашому Елимелеху; ⁴ а зважися довести до вух твоїх і сказати: купи в присутності тих, що сидять тут, і в присутності старійшин народу мого; якщо хочеш викупити, викупувай; а якщо не хочеш викупити, скажи мені, і я буду знати; бо, крім тебе, нема кому викупити; а після тебе я. Той сказав: я викупуваю. ⁵ Вооз сказав: якщо ти купиш поле в Ноеміні, то повинен купити й у Руфі моавитянки, дружини померлого, і повинен взяти її заміж, щоб відновити ім'я померлого у надлі його. ⁶ І сказав той родич: не можу я взяти її собі, щоб не розладнати свого наділу; прийми її ти, бо я не можу прийняти. ⁷ Раніше такий був звичай у Ізраїля при викупі й при обміні для підтвердження якої-небудь справи: один знімав чобіт свій і давав іншому, [який приймав право родича,] і це було свідченням в Ізраїлі. ⁸ І сказав той родич Воозу: купи собі. І зняв чобіт свій [і дав йому]. ⁹ І сказав Вооз старійшинам і всьому народові: ви тепер свідки того, що я купую в Ноеміні все Елимелехове і все Хилеонове і Махлонове; ¹⁰ також і Руф моавитянку, дружину Махлонову, беру собі за дружину, щоб залишити ім'я померлого у надлі його, і щоб не зникло ім'я померлого між братами його й біля воріт

місцеперебування його: ви сьогодні свідки того. ¹¹ І сказав увесь народ, що біля воріт, і старійшини: ми свідки; нехай зробить Господь дружиною, ту, яка входить у дім твій, як Рахиль і як Лія, які обидві створили дім Ізраїлів; придбай багатство в Ефрафі, і нехай славиться ім'я твоє у Вифлеємі; ¹² і нехай буде дім твій, як дім Фареса, якого народила Фамар Іуді, від того сімені, яке дасть тобі Господь від цієї молоді жінки. ¹³ І взяв Вооз Руф, і вона стала його дружиною. І увійшов він до неї, і Господь дав їй вагітність, і вона народила сина. ¹⁴ І говорили жінки Ноеміні: благословенний Господь, що Він не залишив тебе нині без спадкоємця! І нехай буде славне ім'я його в Ізраїлі! ¹⁵ Він буде тобі втіхою і годувальником у старості твоїй, тому що його народила невістка твоя, яка любить тебе, яка для тебе краще за сім синів. ¹⁶ І взяла Ноеминь дитя це, і носила його в обіймах своїх, і була йому нянькою. ¹⁷ Сусідки нарекли йому ім'я і говорили: “у Ноеміні народився син”, і нарекли йому ім'я: Овид. Він батько Іессея, батька Давидового.

¹⁸ І ось рід Фаресів: Фарес народив Есрома; ¹⁹ Есром народив Арама; Арам народив Аминадава; ²⁰ Аминадав народив Наассона; Наассон народив Салмона; ²¹ Салмон народив Вооза; Вооз народив Овида; ²² Овид народив Іессея; Іессей народив Давида.

ПЕРША КНИГА ЦАРСТВ*

1 Був один чоловік з Рамафа-ім-Цофима, з гори Єфремової, ім'я йому Елкана, син Ієрохама,

* У євреїв: “Перша Самуїла”.

сина Ілія, сина Тоху, сина Цуфа, – ефрафянин; ² у нього були дві дружини: ім'я однієї Анна, а ім'я другої Феннана; у Феннани були діти, у Анни ж не було дітей. ³ І ходив цей

[4] Єр. 32, 7. [5] Втор. 25, 5–6. [7] Втор. 25, 9. [10] Втор. 25, 6. Мф 22, 24. [11] Лк 24, 48. Бут. 16, 2; 29, 31. [12] Бут. 38, 29. [13] Пс. 126, 3. [15] Бут. 45, 11. 1 Цар. 18, 3. Пс. 54, 23. [17] Мф 1, 5–6. [18] 1 Пар. 2, 5. Мф 1, 3.

[20] Чис. 7, 12. [22] 1 Цар. 16, 11; 17, 12.

Глава 1. [1] Мф 27, 57. 1 Цар. 9, 5. [2] Бут. 29, 31. Лк 1, 7. [3] Вих. 23, 17. Нав. 18, 1. 1 Цар. 4, 17.

чоловік з міста свого у визначені дні поклоняться і приносити жертву Господу Саваофу в Силом; там були [Лій і] два сини його, Офні та Финеес, священниками Господа.

⁴ У той день, коли Елкана приносив жертву, давав Феннані, дружині своїй, і всім синам її і дочкам її частини; ⁵ Анні ж давав частину особливу, [тому що в неї не було дітей], бо любив Анну [більше, ніж Феннану], хоча Господь закрит утробу її. ⁶ Суперниця її сильно засмучувала її, спонукаючи її до нарікання на те, що Господь закрит утробу її. ⁷ Так бувало щороку, коли ходила вона в дім Господній; та засмучувала її, а ця плакала [і нарікала] і не їла. ⁸ І сказав їй Елкана, чоловік її: Анно! [Вона відповіла йому: ось я. І сказав їй:] чого ти плачеш і чому не їси, і від чого сумує серце твоє? чи не краще я для тебе за десять синів? ⁹ І встала Анна після того, як вони їли і пили в Силомі, [і стала перед Господом]. Лій же священник сидів тоді на сідалищі біля входу в храм Господній. ¹⁰ І була вона в скорботі душі, і молилася Господу, і гірко плакала, ¹¹ і дала обітницю, говорячи: Господи [Всемогутній Боже] Саваофе! якщо Ти зглянешся на скорботу раби Твоєї і згадаєш про мене, і не забудеш раби Твоєї і даси рабі Твоїй дитя чоловічої статі, то я віддам його Господу [у дар] на всі дні життя його, [і вина і сикера не буде він пити,] і бритва не торкнеться голови його. ¹² Тим часом як вона довго молилася перед Господом, Лій дивився на уста її; ¹³ і оскільки Анна говорила у серці своєму, а уста її тільки рухалися, і не було чути голосу її, то Лій вважав її п'яною. ¹⁴ І сказав їй Лій: доки ти будеш п'яною? витверезься від вина твого [і йди від лица Господнього]. ¹⁵ І відповіла Анна, і сказала: ні, господарю мій; я – дру-

жина, скорботна духом, вина і сикера я не пила, але виливаю душу мою перед Господом; ¹⁶ не вважай рабу твою негідною жінкою, бо від великої печалі моєї і від скорботи моєї я говорила досі. ¹⁷ І відповів Лій і сказав: іди з миром, і Бог Ізраїлів виконає прохання твоє, чого ти просила в Нього. ¹⁸ Вона ж сказала: нехай знайде раба твоя милість в очах твоїх! І пішла вона в дорогу свою, і їла, і лице її не було вже сумним, як колись. ¹⁹ І встали вони вранці, і поклонилися перед Господом, і повернулися, і прийшли в дім свій у Раму. І пізнав Елкана Анну, дружину свою, і згадав про неї Господь. ²⁰ Через деякий час зачала Анна і народила сина і дала йому ім'я: Самуїл, бо, [говорила вона], від Господа [Бога Саваофа] я виблагала його. ²¹ І пішов чоловік її Елкана і вся родина його [у Силом] принести річну жертву Господу й обітницю свої [і всі десятини від землі своєї]. ²² Анна ж не пішла [з ним], сказавши чоловіку своєму: коли дитя відняте буде від грудей і підросте, тоді я відведу його, і він явитися перед Господом і залишиться там назавжди. ²³ І сказав їй Елкана, чоловік її: роби, що тобі вгодно; залишайся, доки не вигодуєш його грудьми; тільки нехай утвердить Господь слово, [що вийшло з вуст твоїх]. І залишилася дружина його, і годувала грудьми сина свого, доки не вигодувала.

²⁴ Коли ж вигодувала його, пішла з ним у Силом, взявши три тельці [і хліби] і одну ефу борошна і міх вина, і прийшла в дім Господа в Силом, [і хлопчик з нею]; хлопчик же був ще дитя. ²⁵ [І привели його перед лице Господа; і приніс батько його жертву, яку приносив Господу у встановлені дні. І привели отрока] і закололи тельця; і привела отрока [Анна мати] до Ілія ²⁶ і сказа-

[5] Бут. 20, 18; 29, 30. [9] 1 Цар. 3, 3. [11] Чис. 6, 5; 30, 7. Лк 1, 25. [15] Пс. 41, 5. [17]

4 Цар. 5, 19. [18] Руф. 2, 13. [19] Бут. 30, 22. [20] Євр. 11, 32. [25] 1 Цар. 1, 7.

ла: о, господарю мій! нехай живе душа твоя, господарю мій! я – та сама жінка, що тут при тобі стояла і молилася Господу; ²⁷ про це дитя молилася я, і виконав мені Господь прохання моє, чого я просила в Нього; ²⁸ і я віддаю його Господу на всі дні життя його, служити Господу. І поклонилася там Господу.

2 І молилася Анна і говорила: зраділо серце моє в Господі; піднісся ріг мій у Бозі моему; широко розкрилися уста мої на ворогів моїх, бо я радію у спасінні Твоєму. ² Немає настільки святого, як Господь; бо немає іншого, крім Тебе; і немає твердині, як Бог наш. ³ Не примножуйте розмов гордовитих; зухвалі слова нехай не виходять з уст ваших; бо Господь є Бог відання, і діла в Нього зважені. ⁴ Лук сильних переломлюється, а немічні перепоясуються силою; ⁵ ситі працюють за хліб, а голодні відпочивають; навіть неплодні народжує сім разів, а багатодітна знемагає. ⁶ Господь умертвляє і оживляє, спускає до пекла і возводить; ⁷ Господь робить убогими і збагачує, принижує і піднімає. ⁸ З пороку піднімає Він бідного, із бруду піднімає убогого, посаджуючи з вельможами, і престіл слави дає їм у спадщину; бо у Господа основи землі, і Він утвердив на них вселенну. ⁹ Стопи святих Своїх Він оберігає, а беззаконні в темряві зникають; тому що не силою міцна людина. ¹⁰ Господь зітре противників Своїх; з небес загримить на них. [Господь святий. Нехай не хвалиться мудрий мудрістю своєю, і нехай не хвалиться сильний силою своєю, і нехай не хвалиться багатий багатством своїм, але хто бажає хвалитися, нехай хвалиться тим, що розуміє і знає Господа.] *Господь* буде судити краї землі, і дасть кріпкість

цареві Своему і піднесе ріг помазаника Свого.

¹¹ [І залишила Самуїла там перед Господом,] і пішов Елкана в Раму в дім свій, а отрок залишився служити Господу при Ілії священику. ¹² Сини ж Ілія були люди негідні; вони не знали Господа ¹³ і обов'язків священиків стосовно до народу. Коли хто приносив жертву, слуга священиків, приходив під час варіння м'яса, з виделкою в руці своїй ¹⁴ і опускав її в казан, або в каструлю, або на сковороду, або в горщик, і що вийме виделка, те брав собі священик. Так чинили вони з усіма ізраїльтянами, які приходили туди в Силом. ¹⁵ Навіть раніше, ніж спалювали жир, приходив слуга священичий і говорив тому, хто приносив жертву: дай м'яса на печеню священикові; він не візьме в тебе вареного м'яса, а дай сире. ¹⁶ І якщо хто говорив йому: нехай спалить раніше жир, як має бути, і *потім* візьми собі, скільки забажає душа твоя, то він говорив: ні, зараз же дай, а якщо ні, то силою візьму. ¹⁷ І гріх цих молодих людей був дуже великий перед Господом, тому що вони відвертали від жертвоприношень Господу. ¹⁸ Отрок же Самуїл служив перед Господом, одягаючи лляний ефод. ¹⁹ Верхній малий одяг робила йому мати його і приносила йому щорічно, коли приходила з чоловіком своїм для приношення належної жертви. ²⁰ І благословив Ілій Елкану і дружину його і сказав: нехай дасть тобі Господь дітей від дружини цієї замість даного, якого ти віддав Господу! І пішли вони в місце своє. ²¹ І відвідав Господь Анну, і зачала вона і народила ще трьох синів і двох дочок; а отрок Самуїл зростав у Господа.

²² Ілій же був дуже старим і чув усе, як поводяться сини його з усі-

Глава 2. [1] Лк 1, 47, 69. Пс. 91, 11. [2] Мф 19, 17. Вих. 15, 11. [4] Лк 1, 52. [5] Лк 1, 53. [6] Втор. 32, 39. Тов. 13, 2. Прем. 16, 13. [7] Сир. 11, 21. [8] Пс. 112, 7. [9] Пс. 146, 6.

[10] Ис. 45, 9. [12] Втор. 13, 13. [13] Вих. 29, 27. Лев. 7, 31. Єз. 46, 24. [14] Лев. 7, 34. [15] Лев. 3, 3. [17] Рим. 2, 24. 2 Кор. 6, 3. [21] Лк 1, 80; 2, 40, 52.

ма ізраїльтянами, і що вони сплять з жінками, які збираються біля входу в скинію зібрання. ²³ І сказав їм: для чого ви робите такі справи? бо я чую про недобрі вчинки ваші від усього народу [Господнього]. ²⁴ Ні, діти мої, недобрый поголос, який я чую [про вас, не робіть так, бо недобрый поголос, який я чую]; ви розбецуете народ Господній; ²⁵ якщо згрішить людина проти людини, то помоляться за неї Богу; якщо ж людина згрішить проти Господа, то хто буде заступником за неї? Але вони не слухали голосу батька свого, бо Господь вирішив уже віддати їх на смерть.

²⁶ Отрок же Самуїл все більше і більше входив у вік і у благовоління в Господа й у людей. ²⁷ І прийшов чоловік Божий до Ілія і сказав йому: так говорить Господь: чи не відкрився Я дому батька твого, коли вони були ще в Єгипті, у домі фараона? ²⁸ І чи не обрав його з усіх колін Ізраїлевих Собі у священника, щоб він піднімався до жертовника Мого, щоб курив фіміам, щоб носив ефод переді Мною? І чи не дав Я дому батька твого від усіх вогнем спалюваних жертв синів Ізраїлевих? ²⁹ Для чого ж ви топчете ногами жертви Мої і хлібні приношення Мої, які заповів Я для оселі Моєї, і для чого ти віддаєш перевагу синам своїм переді мною, наповнюючи себе початками всіх приношень народу Мого – Ізраїля? ³⁰ Тому так говорить Господь Бог Ізраїлів: Я сказав тоді: “дім твій і дім батька твого будуть ходити перед лицем Моїм повік”. Але тепер говорить Господь: нехай не буде так, тому що Я прославлю тих, що прославляють Мене, а ті, що знеславляють Мене, будуть осоромлені. ³¹ Ось, настають дні, в які Я підсічу

силу твою і силу дому батька твого, так що не буде старця в домі твоєму [ніколи]; ³² і ти будеш бачити біду дому Мого, при всьому тому, що Господь благодіє Ізраїлю, і не буде в домі твоєму старця в усі дні, ³³ Я не відкину усіх твоїх від жертовника Мого, щоб томити очі твої і мучити душу твою; але всі нащадки дому твого будуть помирати в середніх літах. ³⁴ І ось тобі знамення, що буде з двома синами твоїми, Офні та Финеесом: обоє вони помруть в один день. ³⁵ І поставлю Собі священника вірного; він буде чинити за серцем Моїм і за душею Моєю; і дім його зроблю твердим, і він буде ходити перед помазаником Моїм в усі дні; ³⁶ і всякий, хто залишився з дому твого, прийде кланятися йому за геру срібла і пшаток хліба і скаже: “зарахуй мене до якої-небудь левитської посади, щоб мати їжу”.

3 Отрок Самуїл служив Господу при Ілії; слово Господнє було рідкісним у ті дні, видіння були не часто. ² І було в той час, коли Ілій лежав на своєму місці, – очі ж його почали склеплятися, і він не міг бачити, – ³ і світильник Божий ще не погас, і Самуїл лежав у храмі Господньому, де ковчег Божий; ⁴ воззвав Господь до Самуїла: [Самуїле, Самуїле!] І відповів він: ось я! ⁵ І побіг до Ілія і сказав: ось я! ти кликав мене. Але той сказав: я не кликав тебе; йди назад, лягай. І він пішов і ліг. ⁶ Але Господь удруге воззвав до Самуїла: [Самуїле, Самуїле!] Він встав і прийшов до Ілія вдруге, і сказав: ось я! ти кликав мене. Але той сказав: я не кликав тебе, сину мій; іди назад, лягай. ⁷ Самуїл ще не знав тоді голосу Господа, і ще не відкривалося йому слово Господнє. ⁸ І воззвав Господь до Самуїла ще втретє. Він встав

[25] Чис. 15, 30. 3 Цар. 12, 16. [27] Вих. 4, 27. Діян. 7, 25. [28] Лев. 7, 34; 10, 14. [30] Вих. 28, 1, 43; 29, 9. Мал. 2, 9. [31] 3 Цар. 2, 27. [32] 3 Цар. 2, 26–27, 35. [33] Пс. 101, 24; 111, 10. [34] 1 Цар. 4, 11. [35] Чис. 25,

13. 2 Цар. 8, 17. 1 Пар. 29, 22. [36] 3 Цар. 2, 27. Єз. 44, 14.

Глава 3. [1] Ам. 8, 11. Пс. 73, 9. Притч. 29, 18. [3] Вих. 27, 21. Лев. 24, 3. [7] Чис. 12, 6.

і прийшов до Ілія і сказав: ось я! ти кликав мене. Тоді зрозумів Ілій, що Господь кличе отрока. ⁹ І сказав Ілій Самуїлу: піди назад і лягай, і коли [Той, Хто кличе] покличе тебе, ти скажи: говори, Господи, бо чує раб Твій. І пішов Самуїл і ліг на місці своєму. ¹⁰ І прийшов Господь, і став, і воззвав, як у той і інший раз: Самуїле, Самуїле! І сказав Самуїл: говори, [Господи,] бо чує раб Твій. ¹¹ І сказав Господь Самуїлу: ось, Я зроблю діло в Ізраїлі, про яке хто почує, у того задзвенить в обох вухах; ¹² у той день Я виконаю над Ілієм усе те, що Я говорив про дім його; Я почну і закінчу; ¹³ Я оголосив йому, що Я покараю дім його навіть за ту провину, що він знав, як сини його нечестять, і не зупиняв їх; ¹⁴ і тому клянуся дому Ілія, що провини дому Ілієвого не загладиться ні жертвами, ні приношеннями хлібними повік. ¹⁵ І спав Самуїл до ранку, [і встав рано] і відчинив двері дому Господнього; і боявся Самуїл оголосити видіння це Ілію. ¹⁶ Але Ілій покликав Самуїла і сказав: сину мій Самуїле! Той сказав: ось я! ¹⁷ І сказав Ілій: що сказано тобі? не приховуй від мене; те і те зробить з тобою Бог, і ще більше зробить, якщо ти приховаєш від мене що-небудь із усього того, що сказано тобі. ¹⁸ І оголосив йому Самуїл усе і не приховав від нього нічого. Тоді сказав [Ілій]: Він – Господь; що Йому завгодно, те нехай сотворить.

¹⁹ І підріс Самуїл, і Господь був з ним; і не залишилося жодне зі слів його не сповненим. ²⁰ І дізнався весь Ізраїль від Дана до Вирсавії, що Самуїл удостоєний бути пророком Господнім. ²¹ І продовжував Господь являтися в Силомі після того, як відкрив Себе Самуїлу в Силомі через слово Господнє. [Й] упевнилися в усьому Ізраїлі, від краю до краю землі, що

Самуїл є пророк Господній. Ілій же дуже постарів, а сини його продовжували ходити беззаконними путями своїми перед Господом.]

4 [І зібралися филистимляни воювати з ізраїльтянами.] І було слово Самуїла до всього Ізраїля. І виступили ізраїльтяни проти филистимлян на війну і розташувалися станом при Авен-Езері, а филистимляни розташувалися при Афеку. ² І вишикувалися филистимляни проти ізраїльтян, і відбулася битва, і були вражені ізраїльтяни филистимлянами, які побили на полі битви близько чотирьох тисяч чоловік. ³ І прийшов народ у стан; і сказали старійшини Ізраїлеві: за що вразив нас Господь сьогодні перед филистимлянами? візьмемо собі з Силома ковчег завіту Господнього, і він піде серед нас і врятує нас від руки ворогів наших. ⁴ І послав народ у Силом, і принесли звідти ковчег завіту Господа Савофа, Який сидить на херувимах; а ковчег завіту Божого супроводжували і два сини Ілієві, Офні та Финеес. ⁵ І коли прибув ковчег завіту Господнього в стан, весь Ізраїль підняв такий сильний крик, що земля стогнала. ⁶ І почули филистимляни шум вигуків і сказали: від чого такі голосні вигуки в стані євреїв? І довідалися, що ковчег Господній прибув у стан. ⁷ І злякалися филистимляни, бо сказали: Бог той прийшов до них у стан. І сказали: горе нам! тому що не було подібного ні вчора, ні третього дня; ⁸ горе нам! хто визволить нас від руки цього сильного Бога? Це – той Бог, Який уразив єгиптян усякими карами в пустелі; ⁹ зміцніться і будьте мужніми, филистимляни, щоб вам не бути в поневоленні у євреїв, як вони у вас у поневоленні; будьте мужніми й воюйте з ними. ¹⁰ І воювали филистим-

[11] 4 Цар. 21, 12. [12] 1 Цар. 2, 31. [13] 1 Цар. 2, 23. [14] Іс. 22, 14. Лев. 4, 3. [19] 3 Цар. 8, 24.

Глава 4. [1] 1 Цар. 7, 12. Нав. 15, 53. [3] Чис. 14, 44. 1 Цар. 14, 18. [7] Вих. 14, 25. [8] Іс. 43, 13. Вих. 7, 8. [9] Суд. 13, 1.

ляни, і вражені були ізраїльтяни, і кожен побіг у намет свій, і була поразка дуже велика, і впало з ізраїльтян тридцять тисяч піших. ¹¹ І ковчег Божий був узятий, і два сини Ілієві, Офні та Финеес, померли. ¹² І побіг один веніамитянин з місця битви і прийшов у Силом у той самий день; одяг на ньому був розідраний і порох на голові його. ¹³ Коли прийшов він, Ілій сидів на сідалищі при дорозі біля воріт і дивився, тому що серце його тремтіло за ковчег Божий. І коли чоловік той прийшов і оголосив у місті, то голосно застогнало все місто. ¹⁴ І почув Ілій звуки крику і сказав: від чого такий шум? І негайно підійшов чоловік той і сповістив Ілію. ¹⁵ Ілій був тоді дев'яноста восьми років; і очі його померкли, і він не міг бачити. ¹⁶ І сказав той чоловік Ілію: я прийшов зі стану, сьогодні ж я прибів з місця битви. І сказав Ілій: що відбулося, сину мій? ¹⁷ І відповів вісник і сказав: побіг Ізраїль перед филистимлянами, і поразка велика відбулася в народі, і обидва сини твої, Офні та Финеес, померли, і ковчег Божий взято. ¹⁸ Коли згадав він про ковчег Божий, Ілій упав із сідалища горілиць біля воріт, зламав собі хребет і помер; бо він був старий і важкий. Був же він суддею Ізраїля сорок років. ¹⁹ Невістка його, дружина Финеєсова, була вагітна вже перед пологами. І коли почула вона звістку про взяття ковчегу Божого і про смерть свекра свого і чоловіка свого, то впала на коліна і народила, тому що приступили до неї болі її. ²⁰ І коли помирала вона, жінки, що стояли при ній, говорили їй: не бійся, ти народила сина. Але вона не відповідала і не звертала уваги. ²¹ І назвала немовля: Іхавод*,

* Безславність.

сказавши: “відійшла слава від Ізраїля” – з узяттям ковчегу Божого і [зі смертю] свекра її і чоловіка її. ²² Вона сказала: відійшла слава від Ізраїля, бо взято ковчег Божий.

5 Филистимляни ж узяли ковчег Божий і принесли його з Авен-Езера в Азот. ² І взяли филистимляни ковчег Божий, і внесли його в храм Дагона, і поставили його поряд з Дагоном. ³ І встали азотяни вранці на другий день, і ось, Дагон лежить лицем своїм до землі перед ковчегом Господнім. І взяли вони Дагона і знову поставили його на своє місце. ⁴ І встали вони вранці наступного дня, і ось, Дагон лежить ниць на землі перед ковчегом Господнім; голова Дагона й [обидві ноги його й] обидві руки його [лежали] відсіченими, кожна окремо, на порозі, залишився тільки тулуб Дагона. ⁵ Тому жерці Дагонові й усі, хто приходить у капище Дагона в Азот, не ступають на поріг Дагонів до цього дня, [а переступають через нього]. ⁶ І тяжіла рука Господня над азотянами, і Він вражав їх і покарав їх болісними наростами, в Азоті й в околицях його, [а всередині країни розмножилися миші, і був у місті великий розпач]. ⁷ І побачили це азотяни і сказали: нехай не залишиться ковчег Бога Ізраїлевого у нас, бо тяжка рука Його і для нас і для Дагона, бога нашого. ⁸ І послали, і зібрали до себе усіх володарів филистимських, і сказали: що нам робити з ковчегом Бога Ізраїлевого? І сказали [гефяни]: нехай ковчег Бога Ізраїлевого перейде [до нас] у Геф. І відправили ковчег Бога Ізраїлевого у Геф. ⁹ Після того, як відправили його, була рука Господа на місті – жах дуже великий, і вразив Господь жителів міста від малого до великого, і з'явилися на них нарости. ¹⁰ І відіслали вони ковчег

[11] Пс. 77, 60, 64. [21] Пс. 77, 61. Плач. 1, 6. Євр. 9, 5.

Глава 5. [1] Нав. 11, 22. [2] Суд. 16, 23. [6] 1 Цар. 6, 5. Пс. 77, 66. [10] Суд. 1, 18. Ам. 1, 8. Соф. 2, 4.

Божий в Аскалон; і коли прийшов ковчег Божий в Аскалон, заволали аскалонитяни, говорячи: принесли до нас ковчег Бога Ізраїлевого, щоб умертвити нас і народ наш. ¹¹ І послали, і зібрали усіх володарів филистимських, і сказали: відішліть ковчег Бога Ізраїлевого; нехай він повернеться у своє місце, щоб не умертвив він нас і народ наш. Тому що смертельний жах був у всьому місті; дуже тяжіла рука Божа на них, [коли прийшов туди ковчег Бога Ізраїлевого]. ¹² І ті, які не померли, вражені були наростами, так що волоаня міста піднімалося до небес.

6 І пробув ковчег Господній в області Филистимській сім місяців, [і наповнилася земля та мишами]. ² І покликали филистимляни жерців і віщунів [і заклинателів] і сказали: що нам робити з ковчегом Господнім? навчіть нас, як нам повернути його у своє місце. ³ Ті сказали: якщо ви хочете повернути ковчег [завіту Господа] Бога Ізраїлевого, то не повертайте його ні з чим, але принесіть Йому жертву за провину; тоді зціліться і дізнаєтеся, за що не відступає від вас рука Його. ⁴ І сказали вони: яку жертву за провину повинні ми принести Йому? Ті сказали: за числом володарів филистимських п'ять наростів золотих і п'ять мишей золотих; бо кара одна на усіх вас і на володарях ваших; ⁵ отже, зробіть зображення наростів ваших і зображення мишей ваших, які спустошують землю, і віддайте славу Богу Ізраїлевому; можливо, Він полегшить руку Свою над вами і над богами вашими і над землею вашою; ⁶ і для чого вам озлоблювати серце ваше, як озлобили серце своє єгиптяни і фараон? ось, коли Господь показав силу Свою над ними, тоді вони відпустили їх, і ті пішли; ⁷ отже, візьміть, зробіть одну

колісницю нову і візьміть двох корів, що вперше народили, на яких не було ярма, і впряжіть корів у колісницю, а телят їх відведіть від них додому; ⁸ і візьміть ковчег Господній, і поставте його на колісницю, а золоті речі, які принесете Йому в жертву за провину, покладіть в ящик збоку його; і відпустіть його, і нехай іде; ⁹ і дивіться, якщо він піде до країв своїх, до Вефсамиса, то він велике це зло зробив нам; якщо ж ні, то ми будемо знати, що не його рука вразила нас, а зробилося це з нами випадково. ¹⁰ І зробили вони так: і взяли двох п'єрвісток корів і впрягли їх у колісницю, а телят їх утримали вдома; ¹¹ і поставили ковчег Господа на колісницю і ящик з золотими мишами і зображеннями наростів. ¹² І пішли корови прямо на дорогу до Вефсамиса; однією дорогою йшли, йшли і мукали, але не ухилялися ні праворуч, ні ліворуч; володарі ж филистимські йшли слідом за ними до кордону Вефсамиса. ¹³ Жителі Вефсамиса жали тоді пшеницю в долині, і, глянувши, побачили ковчег Господній, і зраділи, що побачили його. ¹⁴ Колісниця ж прийшла на поле Ісуса вефсамитянина і зупинилася там; і був тут великий камінь, і розкололи колісницю на дрова, а корів принесли у всепалення Господу. ¹⁵ Левити зняли ковчег Господа і ящик, що був при ньому, в якому були золоті речі, і поставили на великому тому камені; жителі ж Вефсамиса принесли в той день всепалення і закололи жертви Господу. ¹⁶ І п'ять володарів филистимських бачили це і повернулися в той день в Аккарон. ¹⁷ Золоті ці нарости, які принесли филистимляни в жертву за провину Господу, були: один за Азот, один за Газу, один за Аскалон, один за Геф, один за Аккарон; ¹⁸ а золоті миші були за чис-

Глава 6. [2] 1 Цар. 5, 8. [5] 1 Цар. 5, 6. [6] Вих. 8, 15; 12, 31. [7] 2 Цар. 6, 3. [9] Нав. 15,

10. [14] 3 Цар. 19, 21. [15] Нав. 21, 16.

лом усіх міст филистимських – п'яти володарів, від міст укріплених і до відкритих сіл, до великого каменя, на якому поставили ковчег Господа і який знаходиться до цього дня на полі Ісуса вефсамитянина. ¹⁹ [Не зраділи сини Іехонії серед мужів вефсамиських, що бачили ковчег Господа]. І вразив Він жителів Вефсамиса за те, що вони заглядали у ковчег Господа, і вбив з народу п'ятдесят тисяч сімдесят чоловік; і заплакав народ, тому що вразив Господь народ поразкою великою. ²⁰ І сказали жителі Вефсамиса: хто може стояти перед Господом, цим святим Богом? і до кого Він піде від нас? ²¹ І послали послів до жителів Кириаф-Іарима сказати: филистимляни повернули ковчег Господа; прийдіть, візьміть його до себе.

7 І прийшли жителі Кириаф-Іарима, і взяли ковчег Господа, і принесли його в дім Аминадава, на пагорб, а Єлезара, сина його, посвятили, щоб він охороняв ковчег Господа. ² З того дня, як залишився ковчег у Кириаф-Іаримі, минуло багато часу, років двадцять. І звернувся весь дім Ізраїлів до Господа. ³ І сказав Самуїл усьому дому Ізраїлеву, говорячи: якщо ви всім серцем своїм звертаєтесь до Господа, то вилучіть зі свого середовища богів іноземних і Астарт і спрямуйте серце ваше до Господа, і служіть Йому одному, і Він визволить вас від руки филистимлян. ⁴ І вилучили сини Ізраїлеві Ваала й Астарту і стали служити одному Господу. ⁵ І сказав Самуїл: зберіть усіх ізраїльтян у Массифу, і я помолюся за вас Господу. ⁶ І зібралися у Массифу, і черпали воду, і проливали перед Господом, і постились у той день, говорячи: згрішили ми перед Господом. І судив Самуїл синів Ізраїлевих у Мас-

сифі. ⁷ Коли ж почули филистимляни, що зібралися сини Ізраїлеві у Массифу, тоді пішли володарі филистимські на Ізраїля. Ізраїльтяни, почувши про те, злякалися филистимлян. ⁸ І сказали сини Ізраїлеві Самуїлу: не переставай взивати за нас до Господа Бога нашого, щоб Він урятував нас від руки филистимлян. [І сказав Самуїл: нехай не буде цього зі мною, щоб відступити від Господа Бога мого, і не взивати за вас у молитві!]⁹ І взяв Самуїл одне ягня від сосків, і приніс його [із усім народом] у всепалення Господу, і воззвав Самуїл до Господа за Ізраїль, і почув його Господь. ¹⁰ І коли Самуїл підносив усепалення, филистимляни прийшли воювати з Ізраїлем. Але Господь прогрімів у той день сильним громом над филистимлянами і навів на них жах, і вони були вражені перед Ізраїлем. ¹¹ І виступили ізраїльтяни з Массифи, і переслідували филистимлян, і вражали їх до місця під Вефхором. ¹² І взяв Самуїл один камінь, і поставив між Массифою і між Сенном, і назвав його Авен-Езер*, сказавши: до цього місця допоміг нам Господь. ¹³ Так упорені були филистимляни, і не стали більше ходити в межі Ізраїлеві; і була рука Господня на филистимлянах в усі дні Самуїла. ¹⁴ І повернуті були Ізраїлю міста, які узяли филистимляни у Ізраїля, від Аккарона і до Гефи, і межі їхні звільнив Ізраїль від рук филистимлян, і був мир між Ізраїлем і аморреями.

¹⁵ І був Самуїл суддею Ізраїля в усі дні життя свого: ¹⁶ щорічно він ходив і обходив Вефіль, і Галгал і Массифу і судив Ізраїля в усіх цих місцях; ¹⁷ потім повертався в Раму; тому що там був дім його, і там су-

* Камінь допомоги.

[19] Чис. 4, 5, 20. Наум. 1, 6.

Глава 7. [1] 2 Цар. 6, 3. [3] Втор. 6, 13; 10, 20. Мф 4, 10. [5] Суд. 11, 11. 1 Цар. 10, 17. [6] Іона 3, 7. Чис. 14, 40. [8] 1 Цар. 12, 23.

Єр. 15, 1. [9] Сир. 46, 19. [10] Сир. 46, 20. [12] 1 Цар. 14, 4. [15] Діян. 13, 20. [16] 1 Цар. 10, 3. [17] 1 Цар. 1, 1, 19; 9, 11. Втор. 27, 6.

див він Ізраїля, і збудував там жертовник Господу.

8 Коли ж постарів Самуїл, то поставив синів своїх суддями над Ізраїлем. ² Ім'я старшому синові його Іоїль, а ім'я другому синові його Авия; вони були суддями у Вирсавії. ³ Але сини його не ходили путями його, а ухилилися в користь і брали подарунки, і судили неправдиво. ⁴ І зібралися усі старійшини Ізраїля, і прийшли до Самуїла в Раму, ⁵ і сказали йому: ось, ти постарів, а сини твої не ходять путями твоїми; отже, постав над нами царя, щоб він судив нас, як в інших народів. ⁶ І не сподобалося слово це Самуїлу, коли вони сказали: дай нам царя, щоб він судив нас. І молився Самуїл Господу.

⁷ І сказав Господь Самуїлу: послухай голосу народу в усьому, що вони говорять тобі; бо не тебе вони відкинули, але відкинули Мене, щоб Я не царював над ними; ⁸ як вони чинили з того дня, в який Я вивів їх з Єгипту, і до сьогодні, залишали Мене і служили іншим богам, так чинять вони з тобою; ⁹ отже, послухай голосу їх; тільки представ їм і оголоси їм права царя, який буде царювати над ними. ¹⁰ І переказав Самуїл усі слова Господа народу, який просив у нього царя, ¹¹ і сказав: ось які будуть права царя, який буде царювати над вами: синів ваших він візьме і приставить їх до колісниць своїх і зробить вершниками своїми, і будуть вони бігати перед колісницями його; ¹² і поставить їх у себе тисячочальниками і п'ятдесятниками, і щоб вони обробляли поля його, і жали хліб його, і робили йому військову зброю і колісничне приладдя його; ¹³ і дочок ваших візьме, щоб вони робили масті, варили страву і пекли хліби; ¹⁴ і поля ваші і вино-

градники й оливкові сади ваші крапці візьме, і віддасть слугам своїм; ¹⁵ і від посівів ваших і з виноградних садів ваших візьме десяту частину і віддасть євнухам своїм і слугам своїм; ¹⁶ і рабів ваших і рабинь ваших, і юнаків ваших крапчих, і ослів ваших візьме й використає на свої справи; ¹⁷ від дрібної худоби вашої візьме десяту частину, і самі ви будете йому рабами; ¹⁸ і застогнете тоді від царя вашого, якого ви обрали собі; і не буде Господь відповідати вам тоді. ¹⁹ Але народ не погодився послухатися голосу Самуїла, і сказав: ні, нехай цар буде над нами, ²⁰ і ми будемо як інші народи: буде судити нас цар наш, і ходити перед нами, і вести війни наші. ²¹ І вислухав Самуїл усі слова народу, і переказав їх голосно Господу. ²² І сказав Господь Самуїлу: послухай голосу їх і постав їм царя. І сказав Самуїл ізраїльтянам: підіть кожен у своє місто.

9 Був чоловік із синів Веніаміна, ім'я його Кис, син Авиїла, сина Церона, сина Бехорафа, сина Афія, сина якогось веніамитянина, чоловік поважний. ² У нього був син, ім'я його Саул, молодий і красивий; і не було нікого з ізраїльтян красивішого за нього; він від плечей своїх був вищим за весь народ. ³ І пропали ослиці у Киса, батька Саулового, і сказав Кис Саулу, синові своєму: візьми із собою одного зі слуг і встань, піди, пошукай ослиць. ⁴ І пройшов він гору Єфремову і пройшов землю Шалиша, але не знайшли; і пройшли землю Шаалім, і там їх нема; і пройшов він землю Веніамінову, і не знайшов. ⁵ Коли вони прийшли у землю Цуф, Саул сказав слугі своєму, який був з ним: підемо назад, щоб батько мій, облишивши ослиць, не став хвилюватися за нас. ⁶ Але слуга сказав йому: ось у цьому місті

Глава 8. [2] 1 Цар. 6, 28, 33. 1 Цар. 3, 20. [3] Вих. 18, 21; 23, 8. Втор. 16, 19. [5] Ос. 13, 10. Діян. 13, 21. [6] 1 Цар. 12, 12. [7] 1 Цар. 10, 19. [9] Втор. 17, 15. [11] 1 Цар. 10, 25.

[20] Чис. 27, 17.

Глава 9. [2] 1 Цар. 10, 23. [4] Ін 3, 23. [6] Суд. 13, 6.

є людина Божя, людина шанована; все, що він скаже, збувається; сходи-мо тепер туди; можливо, він укаже нам дорогу нашу, якою нам іти. ⁷ І сказав Саул слугі своєму: ось ми підемо, а що ми принесемо тій людині? тому що хліба не стало в торбах наших, і подарунка нема, щоб піднести чоловіку Божому; що у нас? ⁸ І знову відповів слуга Саулу і сказав: ось у руці моїй чверть сикля срібла; я віддам чоловіку Божому, і він укаже нам дорогу нашу. ⁹ Раніше в Ізраїля, коли хто-небудь ішов запитувати Бога, говорили так: “підемо до провидця”; бо той, кого називають нині пророком, колись називався провидцем. ¹⁰ І сказав Саул слугі своєму: добре ти говориш; ходімо. І пішли в місто, де чоловік Божий. ¹¹ Коли вони піднімалися на гору в місто, то зустріли дівчат, які вийшли черпати воду, і сказали їм: чи є тут провидець? ¹² Ті відповіли їм і сказали: є; ось, він попереду тебе; тільки поспішай, бо він сьогодні прийшов у місто, тому що сьогодні у народу жертвоприношення на висоті; ¹³ коли прийдете в місто, застанете його, поки він ще не пішов на ту висоту, на обід; бо народ не почне їсти, доки він не прийде; тому що він благословить жертву, і після того стануть їсти звані; отже, йдіть, тепер ще застанете його. ¹⁴ І пішли вони в місто. Коли ж увійшли всередину міста, то ось і Самуїл виходить назустріч їм, щоб іти на висоту. ¹⁵ А Господь відкрив Самуїлу за день до приходу Саула і сказав: ¹⁶ завтра в цей час Я прийшло до тебе людину із землі Веніамінової, і ти помаж його на правителя народу Моему – Ізраїлю, і він врятує народ Мій від руки филистимлян; бо Я зглянувся на народ Мій, тому що волання його дійшло до Мене. ¹⁷ Коли Самуїл побачив Саула, то Господь сказав йому: ось чо-

ловік, про якого Я говорив тобі; він буде управляти народом Моїм. ¹⁸ І підійшов Саул до Самуїла біля воріт і спитав його: скажи мені, де дім провидця? ¹⁹ І відповів Самуїл Саулу, і сказав: я провидець, іди за мною на висоту; і ви будете обідати зі мною сьогодні, і відпущу тебе вранці, і все, що в тебе на серці, скажу тобі; ²⁰ а про ослиць, які у тебе пропали вже три дні, не турбуйся; вони знайшлися. І кому все жадане в Ізраїлі? Чи не тобі і всьому дому батька твого? ²¹ І відповів Саул і сказав: чи не син я Веніаміна, одного з менших колін Ізраїлевих? І плем'я моє чи не найменше між усіма племенами коліна Веніаміна? До чого ж ти говориш мені це? ²² І взяв Самуїл Саула і слугу його, і ввів їх у кімнату, і дав їм перше місце між покликаними, яких було близько тридцяти чоловік. ²³ І сказав Самуїл кухареві: подай ту частину, яку я дав тобі і про яку я сказав тобі: “відклади її у себе”. ²⁴ І взяв кухар плече і що було при ньому і поклав перед Саулом. І сказав [Самуїл]: ось це залишене, поклади перед собою і їж, бо до цього часу збережене це для тебе, коли я скликав народ. І обідав Саул із Самуїлом у той день. ²⁵ І зійшли вони з висоти в місто, і Самуїл розмовляв із Саулом на покрівлі, [і постелили Саулу на покрівлі, і він спав]. ²⁶ Вранці встали вони так: коли зійшла зоря, Самуїл звернувся до Саула на покрівлі і сказав: встань, я проводжу тебе. І встав Саул, і вийшли обоє вони з дому, він і Самуїл. ²⁷ Коли підходили вони до краю міста, Самуїл сказав Саулу: скажи слугі, щоб він пішов попереду нас, – і він пішов уперед; – а ти зупинися тепер, і я відкрию тобі, що сказав Бог.

10 І взяв Самуїл посуд з елеєм і вилив на голову його, і поцілував його і сказав: ось, Господь по-

[12] Бут. 31, 54. [13] Втор. 8, 10. Мф 14, 19. Лк 24, 30. [15] 1 Цар. 20, 12. [16] Діян. 13,

21. [21] Суд. 6, 15; 20, 46.

Глава 10. [1] Діян. 13, 21. Ос. 13, 11.

мазує тебе на правителя спадщини Своєї [в Ізраїлі, і ти будеш царювати над народом Господнім і врятуєш його від руки ворогів його, які оточують його, і ось тобі знамення, що помазав тебе Господь на царя над спадщиною Своєю]: ² коли ти тепер підеш від мене, то зустрінеш двох чоловіків біля гробу Рахилі, в наділі Веніаміновому, у Целцаху, і вони скажуть тобі: “знайшлися ослиці, яких ти ходив шукати, і ось батько твій, забувши про ослиць, хвилюється про вас, говорячи: що із сином моїм?” ³ І підеш звідти далі і прийдеш до діброви Фаворської, і зустрінуть тебе там три чоловіки, які йдуть до Бога у Вефилі: один несе трьох козенят, другий несе три хлібини, а третій несе міх з вином; ⁴ і будуть вони вітати тебе і дадуть тобі дві хлібини, і ти візьмеш з рук їхніх. ⁵ Після того ти прийдеш на пагорб Божий, де охоронний загін филистимський; [там начальники филистимські;] і коли ввійдеш там у місто, зустрінеш зібрання пророків, які сходять з висоти, і перед ними псалтир і тимпан, і сопілка і гуслі, і вони пророкують; ⁶ і зійде на тебе Дух Господній, і ти будеш пророкувати з ними і станеш іншою людиною. ⁷ Коли ці знамення збудуться над тобою, тоді роби, що може рука твоя, тому що з тобою Бог. ⁸ І ти піди раніше за мене в Галгал, куди і я прийду до тебе для приношення всепалень і мирних жертв; сім днів чекай, доки я не прийду до тебе, і тоді скажу тобі, що тобі робити. ⁹ Як тільки Саул обернувся, щоб іти від Самуїла, Бог дав йому інше серце, і збулися всі ті знамення в той самий день. ¹⁰ Коли прийшли вони до пагорба, ось зустрічається їм зібрання пророків, і зійшов на нього Дух Божий, і він пророкував серед них. ¹¹ Усі, хто

знав його вчора і третього дня, побачивши, що він з пророками пророкує, говорили в народі одне одному: що це сталося із сином Кисовим? невже і Саул у пророках? ¹² І відповів один з тих, що були там, і сказав: а у тих хто батько? Тому ввійшло в прислів'я: “невже і Саул у пророках?” ¹³ І перестав він пророкувати, і пішов на висоту. ¹⁴ І сказав дядько Саулів йому і слугі його: куди ви ходили? Він сказав: шукати ослиць, але, бачачи, що їх нема, зайшли до Самуїла. ¹⁵ І сказав дядько Саулів: розкажи мені, що сказав вам Самуїл. ¹⁶ І сказав Саул дядькові своєму: він оголосив нам, що ослиці знайшлися. А того, що сказав йому Самуїл про царство, не відкрив йому.

¹⁷ І скликав Самуїл народ до Господа в Массифу ¹⁸ і сказав сином Ізраїлевим: так говорить Господь Бог Ізраїлів: Я вивів Ізраїля з Єгипту і визволив вас від руки єгиптян і від руки всіх царств, що гнітили вас. ¹⁹ А ви тепер відкинули Бога вашого, Який спасає вас від усіх бід ваших і скорбот ваших, і сказали йому: “царя постав над нами”. Отже, станьте тепер перед Господом за колінами вашими і за племенами вашими. ²⁰ І повелів Самуїл підходити всім колінам Ізраїлевим, і вказане коліно Веніамінове. ²¹ І повелів підходити коліну Веніаміновому за племенами його, і вказане плем'я Матриєве; і приводять плем'я Матриєве за мужами, і названий Саул, син Кисів; і шукали його, і не знаходили. ²² І запитали ще Господа: чи прийде він ще сюди? І сказав Господь: ось він ховається в обозі. ²³ І побігли і взяли його звідти, і він став серед народу і був від плечей своїх вищий за весь народ. ²⁴ І сказав Самуїл усьому народові: чи бачите, кого обрав Господь? подібного йому немає у

[2] Бут. 35, 19. 1 Цар. 9, 5. [3] Нав. 19, 12. 1 Цар. 6, 77. [5] 1 Цар. 13, 3; 19, 20. Чис. 11, 25. [8] 1 Цар. 11, 14; 13, 8. [10] 1 Цар. 19,

20. [11] 1 Цар. 19, 24. [17] 1 Цар. 7, 6. [19] 1 Цар. 8, 7. [21] Діян. 1, 26. [23] 1 Цар. 9, 2. [24] Втор. 17, 15. 3 Цар. 1, 25.

всьому народові. Тоді весь народ викликнув і сказав: нехай живе цар!²⁵ І виклав Самуїл народу права царства, і написав у книзі, і поклав перед Господом. І відпустив весь народ, кожного в дім свій.²⁶ Також і Саул пішов у дім свій, у Гиву; і пішли з ним хоробрі, сердець яких торкнувся Бог.²⁷ А негідні люди говорили: чи йому спасати нас? І знехтували його і не піднесли йому дарів; але він ніби не помічав того.

11 І [коли минуло близько місяця,] прийшов Наас аммонитянин і обложив Іавис галаадський. І сказали всі жителі Іависа Наасу: уклади з нами союз, і ми будемо служити тобі.² І сказав їм Наас аммонитянин: я укладу з вами союз, але для того, щоб виколоти в кожного з вас праве око і тим покласти безчестя на весь Ізраїль.³ І сказали йому старійшини Іависа: дай нам терміну сім днів, щоб послати нам послів у всі краї Ізраїльські, і якщо ніхто не допоможе нам, то ми вийдемо до тебе.⁴ І прийшли послы в Гиву Саулу і переказали слова ці народові; і весь народ підняв крик і заплакав.⁵ І ось, прийшов Саул позаду волів з поля і сказав: що сталося з народом, чого він плаче? І переказали йому слова жителів Іависа.⁶ І зійшов Дух Божий на Саула, коли він почув слова ці, і сильно запалав гнів його;⁷ узяв він пару волів, і розсік їх на частини, і послав у всі краї Ізраїльські через тих послів, оголошуючи, що так вчинить він з волами того, хто не піде в слід за Саулом і Самуїлом. І напав страх Господній на народ, і виступили всі, як одна людина.⁸ Саул оглянув їх у Везеку, і зібралось синів Ізраїлевих триста тисяч і мужів Іудиних тридцять тисяч.⁹ І сказали послам, які прийшли: так ска-

жіть жителям Іависа галаадського: завтра буде у вас допомога, коли обігриє сонце. І прийшли послы й оголосили жителям Іависа, і вони зраділи.¹⁰ І сказали жителі Іависа [Наасу]: завтра вийдемо до вас, і чиніть з нами, як вам завгодно.¹¹ Наступного дня Саул розділив народ на три загони, і вони проникли всередину стану під час ранкової сторожі й уразили аммонитян до денної спеки; ті, що залишилися, розсіялися, так що двох з них не залишилося разом.¹² Тоді сказав народ Самуїлу: хто говорив: “чи Саулу царювати над нами”? дайте цих людей, і ми умертвимо їх.¹³ Але Саул сказав: у цей день нікого не слід умертвляти, тому що сьогодні Господь звершив спасіння в Ізраїлі.¹⁴ І сказав Самуїл народові: ходімо в Галгал, і оновимо там царство.¹⁵ І пішов весь народ у Галгал, і поставили там Саула царем перед Господом у Галгалі, і принесли там мирні жертви перед Господом. І дуже веселилися там Саул і всі ізраїльтяни.

12 І сказав Самуїл усьому Ізраїлю: ось, я послухався голосу вашого в усьому, що ви говорили мені, і поставив над вами царя,² і ось, цар ходить перед вами; а я постарів і посивів; і сини мої з вами; а ж ходив перед вами від юности моєї і до цього дня;³ ось я; свідчіть на мене перед Господом і перед помазаником Його, у кого взяв я вола, у кого взяв осла, кого скривдив і кого пригнобив, у кого взяв дарунок і закрив очі мої у справі його, – і я поверну вам.⁴ І відповіли: ти не скривдив нас і не утискував нас і ні в кого нічого не взяв.⁵ І сказав він їм: свідок на вас Господь, і свідок помазаник Його в цей день, що ви не знайшли нічого за мною. І сказали:

[25] 1 Цар. 8, 11. Втор. 17, 15–16. [26] 1 Цар. 11, 7. [27] 1 Цар. 11, 12.

Глава 11. [1] 1 Цар. 12, 12. Суд. 21, 8. Ам. 1, 13. [2] Єр. 39, 7. [6] Суд. 14, 6; 15, 14. 1 Цар. 16, 13. [7] 1 Цар. 10, 26. [8] Суд. 1, 4.

[11] Суд. 7, 16. [12] 1 Цар. 10, 27. [13] 2 Цар. 19, 22. [14] 1 Цар. 10, 8. [15] 1 Цар. 12, 1.

Глава 12. [1] 1 Цар. 8, 7; 11, 15. [2] Чис. 27, 17. [3] Сир. 46, 22. Діян. 20, 33.

свідок.⁶ Тоді Самуїл сказав народу: [свідок] Господь, Який поставив Мойсея й Аарона і Який вивів батьків ваших із землі Єгипетської.⁷ Тепер же станьте, і я буду судитися з вами перед Господом за всі благодіяння, що зробив Він вам і батькам вашим.⁸ Коли прийшов Яків у Єгипет, і батьки ваші воззвали до Господа, то Господь послав Мойсея й Аарона, і вони вивели батьків ваших з Єгипту й оселили їх на місці цім.⁹ Але вони забули Господа Бога свого, і Він віддав їх у руки Сисари, воєначальника асорського, і в руки филистимлян і в руки царя Моавитського, які воювали проти них.¹⁰ Але коли вони воззвали до Господа і сказали: “згрішили ми, бо залишили Господа і стали служити Ваалу і Астарті, тепер визволи нас від руки ворогів наших, і ми будемо служити Тобі”,¹¹ тоді Господь послав Ієроваала, і Варака, й Ієффая, і Самуїла, і визволив вас від руки ворогів ваших, які оточували вас, і ви жили безпечно.¹² Але, побачивши, що Наас, цар Аммонитський, іде проти вас, ви сказали мені: “ні, нехай цар царює над нами”, тоді як Господь Бог ваш – Цар ваш.¹³ Отже, ось цар, якого ви обрали, якого ви вимагали: ось, Господь поставив над вами царя.¹⁴ Якщо будете боятися Господа і служити Йому і слухати голосу Його, і не будете противитися повелінням Господа, і будете і ви і цар ваш, який царює над вами, ходити вслід Господа, Бога вашого, [то рука Господа не буде проти вас];¹⁵ а якщо не будете слухати голосу Господа і будете противитися повелінням Господа, то рука Господа буде проти вас, як була проти батьків ваших.¹⁶ Тепер станьте і подивіться на діло велике, яке Гос-

подь вчинить перед очима вашими:¹⁷ чи не жнива пшениці нині? Але я помолюся до Господа, і Він пошле грім і дощ, і ви дізнаєтеся і побачите, наскільки великий гріх, який ви вчинили перед очима Господа, просячи собі царя.¹⁸ І воззав Самуїл до Господа, і Господь послав грім і дощ у той день; і прийшов весь народ у великий страх від Господа і Самуїла.¹⁹ І сказав весь народ Самуїлу: помолися за рабів твоїх перед Господом Богом твоїм, щоб не померти нам; бо до всіх гріхів наших ми додали ще гріх, коли просили собі царя.²⁰ І відповів Самуїл народу: не бійтеся, гріх цей вами вчинений, але ви тільки не відступайте від Господа і служіть Господу всім серцем вашим²¹ і не звертайтеся вслід нікчемним богам, які не принесуть користі і не визволять; тому що вони – ніщо;²² Господь же не залишить народу Свого заради великого імені Свого, бо Господу вгодно було обрати вас народом Своїм;²³ і я також не допущу собі гріха перед Господом, щоб припинити молитися за вас, і буду наставляти вас на путь добру і пряму;²⁴ тільки бійтеся Господа і служіть Йому істинно, від усього серця вашого, бо ви бачили, які великі діла Він зробив з вами;²⁵ якщо ж ви будете робити зло, то і ви і цар ваш загинете.

13 Минув рік царювання Саула, і другий рік царював він над Ізраїлем, коли вибрав собі Саул три тисячі з ізраїльтян:² дві тисячі були із Саулом у Михмасі і на горі Вефильській, тисяча ж була з Іонафаном у Гиві Веніаміновій; а інший народ він відпустив по домах своїх.³ І розбив Іонафан охоронний загін филистимський, який був у Гиві; і почули про це филистимляни, а Са-

[8] Бут. 46, 6. [9] Суд. 4, 2. [11] Суд. 4, 6; 6, 14; 11, 11. 1 Цар. 7, 10. [12] 1 Цар. 8, 5. [14] Втор. 7, 12. [15] Втор. 1, 26; 2, 15. [17] Притч. 26, 1. 1 Цар. 8, 7. [19] Вих. 20, 19. [20] Євр. 11, 32. Втор. 6, 5, 13; 17, 11. [21] Лев. 19, 4.

Єр. 3, 23. 1 Кор. 8, 4. [23] 1 Цар. 7, 8. 3 Цар. 8, 36. [24] 4 Цар. 17, 39. [25] Іс. 24, 2.

Глава 13. [2] Іс. 10, 28. Суд. 19, 12. [3] 1 Цар. 10, 5.

ул просурмив трубою по всій країні, виголошуючи: нехай почують євреї! ⁴ Коли весь Ізраїль почув, що розбив Саул охоронний загін филистимський і що Ізраїль зробився ненависним для филистимлян, то народ зібрався до Саула в Галгалі. ⁵ І зібралися филистимляни на війну проти Ізраїля: тридцять тисяч колісниць і шість тисяч кінноти, і народу безліч, як пісок на березі моря; і прийшли і розташувалися станом у Михмасі, зі східної сторони Беф-Авена. ⁶ Ізраїльтяни, бачачи, що вони в небезпеці, тому що народ був стиснутий, ховалися в печерах і в ущелинах, і між скелями, й у вежах, і в ровах; ⁷ а деякі з євреїв переправилися за Йордан у країну Гадову і Галаадську; Саул же перебував ще в Галгалі, і весь народ, який був з ним, був у страху. ⁸ І чекав він сім днів, до терміну, призначеного Самуїлом, а Самуїл не приходив у Галгал; і став народ розбігатися від нього. ⁹ І сказав Саул: приведіть до мене, що *призначено* для жертви всепалення і для жертв мирних. І приніс усепалення. ¹⁰ Але ледь скінчив він приношення всепалення, ось, приходять Самуїл; і вийшов Саул до нього назустріч, щоб вітати його. ¹¹ Але Самуїл сказав: що ти зробив? Саул відповів: я бачив, що народ розбігається від мене, а ти не приходив у призначений час; филистимляни ж зібралися в Михмасі; ¹² тоді подумав я: “тепер придуть на мене филистимляни в Галгал, а я ще не запитав Господа”, і тому зважився принести всепалення. ¹³ І сказав Самуїл Саулу: зле вчинив ти, що не виконав повеління Господа Бога твого, яке дано було тобі, тому що нині укріпив би Господь царювання твоє над Ізраїлем назавжди; ¹⁴ але тепер не встояти царюванню твоєму; Господь знайде

Собі чоловіка за серцем своїм, і поведить йому Господь бути вождем народу Свого, тому що ти не виконав того, що було повелено тобі Господом. ¹⁵ І встав Самуїл і пішов з Галгала в Гиву Веніамінову; [люди, які залишилися, пішли за Саулом назустріч ворожому ополченню, яке нападало на них, коли вони йшли з Галгала у Гиву Веніамінову;] а Саул перерахував людей, що були з ним, до шестисот чоловік. ¹⁶ Саул із сином своїм Іонафаном і людьми, які були з ними, засіли у Гиві Веніаміновій [і плакали]; филистимляни ж стояли станом біля Михмаси. ¹⁷ І вийшли зі стану филистимського три загони для спустошення землі: один вирушив по дорозі до Офре, в округ Суаль, ¹⁸ другий загін попрямував по дорозі Вефоронській, а третій пішов по дорозі до кордону долини Цевоїм, до пустелі. ¹⁹ Ковалів не було по всій землі Ізраїльській; бо филистимляни побоювалися, щоб євреї не зробили меча або списа. ²⁰ І повинні були ходити всі ізраїльтяни до филистимлян гострити свої леміші, і свої заступи, і свої сокири, і свої серпи, ²¹ коли зробиться щербина на вістрі лемешів, і заступів, і вил, і сокир, або потрібно рожни поправити. ²² Тому під час війни [Михмаської] не було ні меча, ні списа у всього народу, який був із Саулом та Іонафаном, а тільки знайшлися вони в Саула та Іонафана, сина його. ²³ І вийшов передовий загін филистимський до переправи Михмаської.

14 Одного дня сказав Іонафан, син Саулів, слугі зброєносцеві своєму: ходімо, перейдемо до загону филистимського, що на тому боці. А батькові своєму не сказав про це. ² Саул же знаходився на околиці Гиви, під гранатовим деревом, що в Мигроні. З ним було близько шес-

[4] Бут. 34, 30. Вих. 5, 21. [6] 1 Цар. 14, 22. 2 Цар. 17, 9. [8] 1 Цар. 10, 8. [14] Діян. 13, 22. [15] 1 Цар. 14, 2. [17] Нав. 18, 23. [18]

Нав. 16, 3. [19] Суд. 5, 8. 4 Цар. 24, 14. Єр. 29, 2. [22] Суд. 5, 8.

тисот чоловік народу ³ і Ахия, син Ахитува, брата Іохаведа, сина Финееса, сина Ілія, священник Господа в Силомі, який носив ефод. Народ же не знав, що Іонафан пішов. ⁴ Між переходами, якими Іонафан шукав, як пробратися до загону филистимського, була гостра скеля з одного боку і гостра скеля з другого: ім'я однієї Бодець, а ім'я другій Сене; ⁵ одна скеля видавалася з півночі до Михмаса, друга з півдня до Гиви. ⁶ І сказав Іонафан слугі зброєносцеві своєму: ходімо, перейдемо до загону цих необрізаних; можливо, Господь допоможе нам, бо для Господа неважко врятувати через багатьох, або небагатьох. ⁷ І відповів зброєносець: роби все, що на серці у тебе; йди, ось я з тобою, куди тобі завгодно. ⁸ І сказав Іонафан: ось, ми перейдемо до цих людей і станемо на очах у них; ⁹ якщо вони так скажуть нам: “зупиніться, поки ми підійдемо до вас”, то ми зупинимося на своїх місцях і не піднінемося до них; ¹⁰ а якщо так скажуть: “підніміться до нас”, то ми піднінемося, тому що Господь віддав їх у руки наші; і це буде знаком для нас. ¹¹ Коли обидва вони стали на виду у загону филистимського, то филистимляни сказали: ось, євреї виходять з ущелин, в яких сховалися вони. ¹² І закричали люди, які складали загін, до Іонафана і зброєносця його, говорячи: підніміться до нас, і ми вам скажемо щось. Тоді Іонафан сказав зброєносцеві своєму: йди за мною, тому що Господь віддав їх у руки Ізраїля. ¹³ І почав підніматися Іонафан, *чіпляючись* руками і ногами, і зброєносець його за ним. І падали *филистимляни* перед Іонафаном, а зброєносець добирав їх за ним. ¹⁴ І загинуло від цієї першої поразки, яку нанесли Іонафан і зброєносець його, близько двадцяти чоловік, на половині поля,

яке обробляли парою волів за день. ¹⁵ І стався жах у стані і на полі й у всьому народі; передові загони й ті, що спустошували землю, прийшли в тремтіння [і не хотіли воювати]; здригнулася вся земля, і був жах великий від Господа. ¹⁶ І побачили вартові Саула в Гиві Веніаміновій, що натовп розсіюється і біжить туди і сюди. ¹⁷ І сказав Саул людям, які були з ним; перегляньте і дізнайтеся, хто з наших вийшов. І переглянули, і ось немає Іонафана і зброєносця його. ¹⁸ І сказав Саул Ахії: “принеси кивот* Божий”, тому що кивот Божий у той час був із синами Ізраїльськими. ¹⁹ Саул ще говорив до священника, а сум'яття в стані филистимському більше і більше [поширювалося і] збільшувалося. Тоді сказав Саул священникові: склади руки твої. ²⁰ І вигукнув Саул і весь народ, який був з ним, і прийшли до місця битви, і ось, там меч кожного був *спрямований* проти ближнього свого; сум'яття було дуже велике. ²¹ Тоді і євреї, які вчора і третього дня були у филистимлян і які всюди ходили з ними в стані, пристали до ізраїльтян, які були із Саулом та Іонафаном; ²² і всі ізраїльтяни, які ховалися в горі Єфремовій, почувши, що филистимляни побігли, також пристали до своїх у битві. ²³ І спас Господь у той день Ізраїля; битва ж простяглася навіть до Беф-Авена. [Усіх людей у Саула було до десяти тисяч, і битва відбувалася в усьому місті на горі Єфремовій.]

²⁴ Люди Ізраїльські були стомлені в той день; а Саул [дуже нерозважливо] закляв народ, сказавши: проклятий, хто спожив хліба до вечора, доки я не помщуся ворогам моїм. І ніхто з народу не вкусив їжі. ²⁵ І пішов весь народ у ліс, і був там на

* У грецькому перекладі: ефод.

галявині мед. ²⁶ І ввійшов народ у ліс, говорячи: ось, тече мед. Але ніхто не простягнув руки своєї до рота свого, тому що народ боявся закляття. ²⁷ Іонафан же не чув, коли батько його закликав народ, і, простягнувши кінець палки, що була в руці його, умочив її в стільник медовий і підніс рукою до вуст своїх, і просвітлили очі його. ²⁸ І сказав йому один з народу, говорячи: батько твій закляв народ, сказавши: “проклятий, хто сьогодні споживе їжу”; від цього народ знемагає. ²⁹ І сказав Іонафан: засмутив батько мій землю; дивіться, у мене просвітлили очі, коли я спожив трохи цього меду; ³⁰ якби поїв сьогодні народ із здобичі, яку знайшов у ворогів своїх, то чи не більшою була б поразка филистимлян? ³¹ І нищили филистимлян у той день від Михмаса до Аїалона, і народ дуже втомився. ³² І кинувся народ на здобич, і брали овець, волів і телят, і заколювали на землі, і їв народ із кров'ю. ³³ І сповістили Саула, говорячи: ось, народ грішить перед Господом, їсть з кров'ю. І сказав Саул: ви згрішили; приваліть тепер до мене великий камінь. ³⁴ Потім сказав Саул: пройдіть між народом і скажіть йому: нехай кожен приводить до мене свого вола і кожен свою вівцю, і заколюйте тут і їжте, і не грішіть перед Господом, не їжте з кров'ю. І приводили всі з народу, кожен своєю рукою, вола свого [і свою вівцю] вночі, і заколювали там. ³⁵ І спорудив Саул жертovníк Господу: то був перший жертovníк, поставлений ним Господу. ³⁶ І сказав Саул: підємо в погоню за филистимлянами вночі й оберемо їх до світанку і не залишимо в них жодної людини. І сказали: роби все, що добре в очах твоїх. Священик же сказав: приступімо тут до Бога. ³⁷ І запитав Саул Бога: чи йти мені

в погоню за филистимлянами? чи віддаси їх у руки Ізраїля? Але Він не відповів йому в той день. ³⁸ Тоді сказав Саул: нехай підійдуть сюди всі начальники народу і розвідають і дізнаються, на кому гріх нині? ³⁹ тому що, – живий Господь, Який спас Ізраїля, – якщо виявиться і на Іонафані, синові моєму, то і він помре неодмінно. Але ніхто із усього народу не відповів йому. ⁴⁰ І сказав Саул усім ізраїльтянам: ви станьте по один бік, а я і син мій Іонафан станемо по інший бік. І відповів народ Саулу: роби, що добре в очах твоїх. ⁴¹ І сказав Саул: Господи, Боже Ізраїлів! [чого Ти нині не відповів рабу Твоєму? чи моя в тім провина, чи сина мого Іонафана? Господи, Боже Ізраїлів!] дай знамення. [Якщо ж вона в народі Твоєму Ізраїлі, дай йому освячення.] І викриті були Іонафан і Саул, а народ вийшов *правим*. ⁴² Тоді сказав Саул: киньте жереб між мною і між Іонафаном, сином моїм, [і кого оголосить Господь, той нехай помре. І сказав народ Саулу: нехай не буде так! Але Саул наполіг. І кинули жереб між ним та Іонафаном, сином його,] й упав жереб на Іонафана. ⁴³ І сказав Саул Іонафану: розкажи мені, що зробив ти? І розповів йому Іонафан і сказав: я покуштував кінцем палки, що у руці моїй, трохи меду; і ось, я повинен умерти. ⁴⁴ І сказав Саул: нехай те і те зробить мені Бог, і ще більше зробить; ти, Іонафано, повинен сьогодні вмерти! ⁴⁵ Але народ сказав Саулу: чи Іонафану вмерти, який здобув таке велике спасіння Ізраїлю? Нехай не буде цього! Живий Господь, і волосина не впаде з голови його на землю, тому що він діяв нині з Богом. І звільнив народ Іонафана, і не вмер він. ⁴⁶ І повернувся Саул від переслідування филистимлян; филистимляни ж пішли у своє місце.

[26] Втор. 32, 13. [33] Втор. 12, 16, 23. [35] Нав. 22, 10. Суд. 6, 24. [37] Нав. 7, 1. 1

Цар. 28, 6. [41] Нав. 7, 16. [43] Нав. 7, 19. [44] 3 Цар. 2, 23. [45] 1 Цар. 11, 13.

⁴⁷ І утвердив Саул своє царювання над Ізраїлем, і воював із усіма навколишніми ворогами своїми, з Моавом і з аммонітянами, і з Едомом [і з Вефором] і з царями Сиви і з филистимлянами, і скрізь, проти кого виступав, мав успіх. ⁴⁸ І зібрав військо, і вразив Амаліка, і звільнив Ізраїля від руки грабіжників його. ⁴⁹ Сини у Саула були: Ионафан, Іессуй і Мелхисуа; а імена двох дочок його: ім'я старшої – Мерова, а ім'я молодшої – Мелхола. ⁵⁰ Ім'я ж дружини Саулової – Ахиноам, дочка Ахимааца; а ім'я начальника війська його – Авенир, син Нира, дядька Саулового. ⁵¹ Кис, батько Саулів, і Нир, батько Авенира, були синами Авіїла. ⁵² І була запекла війна проти филистимлян у всі часи Саула. І коли Саул бачив яку-небудь людину сильну і войовничу, брав її до себе.

15 І сказав Самуїл Саулу: Господь послав мене помазати тебе царем над народом Його, над Ізраїлем; тепер послухай голос Господа. ² Так говорить Господь Саваоф: згадав Я про те, що зробив Амалік Ізраїлю, як він протипостав йому на шляху, коли він ішов з Єгипту; ³ тепер іди і вразь Амаліка [й Іерима] і знищ усе, що в нього; [не бери собі нічого в них, але знищ і віддай закляття все, що в нього;] і не давай пощади йому, і віддай на смерть від чоловіка до дружини, від отрока до немовляти, від вола до вівці, від верблюда до осла. ⁴ І зібрав Саул народ і налічив їх у Теламі двісті тисяч ізраїльтян піших і десять тисяч з коліна Іудиного. ⁵ І дійшов Саул до міста Амалікового, і зробив засідку в долині. ⁶ І сказав Саул кинейнам: підіть, відокремтеся, вийдіть із середовища Амаліка, щоб мені не погубити вас з ним, тому що ви були прихильними до всіх

ізраїльтян, коли вони йшли з Єгипту. І відокремилися кинейни із середовища Амаліка. ⁷ І вразив Саул Амаліка від Хавили до околиць Сура, що перед Єгиптом; ⁸ і Агага, царя Амалікового, захопив живим, а народ весь знищив мечем [і Іерима умертвив]. ⁹ Але Саул і народ пощадили Агага і крапчих овець і волів і вгодованих ягнят, і все добре, і не хотіли знищувати, а всі речі маловажливі і погані знищили.

¹⁰ І було слово Господа до Самуїла таке: ¹¹ шкодою, що поставив Я Саула царем, бо він відвернувся від Мене і слова Мого не виконав. І засмутився Самуїл і благав Господа цілу ніч. ¹² І встав Самуїл рано-вранці і пішов назустріч Саулу. І сповістили Самуїла, що Саул ходив на Кармил і там поставив собі пам'ятник, [але звідти повернув колісницю] і спустився у Галгал. ¹³ Коли прийшов Самуїл до Саула, то Саул сказав йому: благословенний ти у Господа; я виконав слово Господа. ¹⁴ І сказав Самуїл: а що це за бекання овець у вухах моїх і мукання волів, що я чую? ¹⁵ І сказав Саул: привели їх від Амаліка, тому що народ пощадив крапчих овець і волів для жертвоприношення Господу Богу твоєму; інше ж ми знищили. ¹⁶ І сказав Самуїл Саулу: почекай, я скажу тобі, що сказав мені Господь уночі. І сказав йому Саул: говори. ¹⁷ І сказав Самуїл: чи не малим ти був в очах твоїх, коли став главою колін Ізраїлевих, і Господь помазав тебе царем над Ізраїлем? ¹⁸ І послав тебе Господь у путь, сказавши: “йди і віддай закляття нечестивих амалікитян і воєю проти них, доки не знищиш їх”. ¹⁹ Навіщо ж ти не послухав голосу Господа і кинувся на здобич, і зробив зло перед очима Господа? ²⁰ І сказав Саул Самуїлу: я послухав

[48] 1 Цар. 15, 2–3. [49] 1 Пар. 8, 33. [50] 1 Цар. 17, 55; 26, 5. [51] 1 Цар. 9, 1.

Глава 15. [1] 1 Цар. 10, 1. [2] Вих. 17, 8. [5] Нав. 8, 4. [6] Чис. 10, 29. Суд. 1, 16. [7]

Чис. 24, 20. [11] Бут. 6, 6–7. [12] Нав. 15, 55. 2 Цар. 18, 18. [13] 1 Цар. 23, 21. [17] 1 Цар. 9, 21. [18] Бут. 13, 13. Пс. 25, 9.

голос Господа і пішов у путь, куди послав мене Господь, і привів Агага, царя Амаликитського, а Амаліка знищив; ²¹ народ же зі здобичі, з овець і волів, узяв краще з заклятого, для жертвоприношення Господу Богу твоєму, у Галгалі. ²² І відповів Самуїл: невже всепалення і жертви настільки ж приємні Господу, як слухняність голосу Господа? Слухняність краще жертви і покірність краще жиру баранів; ²³ тому що непокора є *такий самий* гріх, як чаклунство, і противлення *те саме*, що ідолопоклонство; за те, що ти відкинув слово Господа, і Він відкинув тебе, щоб ти не був царем [над Ізраїлем]. ²⁴ І сказав Саул Самуїлу: згрішив я, бо переступив повеління Господа і слово твоє; але я боявся народу і послухав голосу їх; ²⁵ тепер же зніми з мене гріх мій і повернися зі мною, щоб я поклонився Господу [Богу твоєму]. ²⁶ І відповів Самуїл Саулу: не повернуся я з тобою, тому що ти відкинув слово Господа, і Господь відкинув тебе, щоб ти не був царем над Ізраїлем. ²⁷ І повернувся Самуїл, щоб іти. Але [Саул] схопився за край одягу його і роздер його. ²⁸ Тоді сказав Самуїл: нині відібрав Господь царство Ізраїльське у тебе і віддав його ближньому твоєму, кращому за тебе; ²⁹ і не скаже неправди і не розкається Вірний Ізраїлів; бо не людина Він, щоб розкаються Йому. ³⁰ І сказав [Саул]: я згрішив, але вшпануй мене нині перед старійшинами народу мого і перед Ізраїлем і повернися зі мною, і я поклонюся Господу Богу твоєму. ³¹ І повернувся Самуїл за Саулом, і поклонився Саул Господу. ³² Потім сказав Самуїл: приведіть до мене Агага, царя Амаликитського. І підійшов до нього Агаг тремтячий, і

сказав Агаг: звичайно, гіркота смерти минула? ³³ Але Самуїл сказав: як меч твій жінок позбавляв дітей, так мати твоя між жінками нехай буде позбавлена сина. І розрубав Самуїл Агага перед Господом у Галгалі. ³⁴ І відійшов Самуїл у Раму, а Саул пішов у дім свій, у Гиву Саулову. ³⁵ І більше не бачився Самуїл із Саулом до дня смерти своєї; але засмучувався Самуїл про Саула, бо Господь розкався, що поставив Саула царем над Ізраїлем.

16 І сказав Господь Самуїлу: доки будеш ти засмучуватися про Саула, якого Я відкинув, щоб він не був царем над Ізраїлем? Наповни ріг твій елеєм і піді; Я пошлю тебе до Іессея вифлеємлянина, тому що між синами його Я побачив Собі царя. ² І сказав Самуїл: як я піді? Саул почує й уб'є мене. Господь сказав: візьми в руку твою телицю зі стада і скажи: "я прийшов для жертвоприношення Господу"; ³ і запроси Іессея [і синів його] до жертви; Я вкажу тобі, що робити тобі, і ти помажеш Мені того, про кого Я скажу тобі. ⁴ І зробив Самуїл так, як сказав йому Господь. Коли прийшов він у Вифлеєм, то старійшини міста з тремтінням вийшли назустріч йому і сказали: чи мирний прихід твій? ⁵ І відповів він: мирний, для жертвоприношення Господу прийшов я; освятіться і йдіть зі мною до жертвоприношення. І освятив Іессея і синів його і запросив їх до жертви. ⁶ І коли вони прийшли, він, побачивши Елиава, сказав: мабуть, цей перед Господом помазаник Його! ⁷ Але Господь сказав Самуїлу: не дивися на лице його і на висоту зросту його; Я відкинув його; Я дивлюся не так, як дивиться людина; бо людина дивиться на лице, а Господь дивиться на серце.

[22] Сир. 4, 15. Ос. 6, 6. Мф 9, 13; 12, 7. [23] 1 Пар. 10, 13. [24] Вих. 32, 22. [26] 1 Пар. 16, 1. [28] 1 Пар. 28, 17. [29] Чис. 23, 19. Ос. 11, 9. [30] Мк 12, 17. Ін 5, 44. [33] Єр. 31, 15. 3 Пар. 18, 40. [35] 1 Пар. 16, 1. Рим. 9, 2.

Глава 16. [1] 1 Пар. 17, 12. 4 Пар. 9, 1. 3 Езд. 3, 23. [3] 1 Пар. 9, 16. [4] Лк 2, 4. [5] Вих. 19, 10. [6] 1 Пар. 17, 13. [7] Втор. 10, 17. Діян. 10, 34. 1 Пар. 28, 9. Пс. 7, 10. Єр. 11, 20. Одкр. 2, 23.

⁸ І покликав Іессей Аминадава і підвів його до Самуїла, і сказав Самуїл: і цього не обрав Господь. ⁹ І підвів Іессей Самму, і сказав Самуїл: і цього не обрав Господь. ¹⁰ Так підводив Іессей до Самуїла сім синів своїх, але Самуїл сказав Іессею: нікого з цих не обрав Господь. ¹¹ І сказав Самуїл Іессею: чи всі діти тут? І відповів Іессей: є ще менший; він пасе овець. І сказав Самуїл Іессею: пошли і візьми його, бо ми не сядемо обідати, доки не прийде він сюди. ¹² І послав Іессей і привели його. Він був білявий, із красивими очима і приємним лицем. І сказав Господь: встань, помаж його, бо це він.

¹³ І взяв Самуїл ріг з елеєм і помазав його серед братів його, і спочив Дух Господній на Давиді з того дня і після; Самуїл же встав і відійшов у Раму. ¹⁴ А від Саула відступив Дух Господній, і обурював його злий дух від Господа. ¹⁵ І сказали слуги Саулові йому: ось, злий дух від Бога обурює тебе; ¹⁶ нехай господар наш накаже слугам своїм, які перед тобою, пошукати людини, майстра гри на гуслях, і коли найде на тебе злий дух від Бога, то він, граючи рукою своєю, буде заспокоювати тебе. ¹⁷ І відповів Саул слугам своїм: знайдіть мені людину, що добре грає, і представте її мені. ¹⁸ Тоді один із слуг його сказав: ось, я бачив у Іессея вифлеємлянина сина, який вміє грасти, людину хоробру і войовничу, і розумну в словах і видну собою, і Господь з ним. ¹⁹ І послав Саул вісників до Іессея і сказав: пошли до мене Давида, сина твого, який при отарі. ²⁰ І взяв Іессей осла з хлібом і міх з вином і одне козеня, і послав з Давидом, сином своїм, до Саула. ²¹ І прийшов Давид до Саула і служив перед ним, і дуже сподобався йому і зробився його зброєносцем.

²² І послав Саул сказати Іессею: нехай Давид служить при мені, бо він здобув благовоління в очах моїх. ²³ І коли дух від Бога бував на Саулі, то Давид, узявши гуслі, грав, – і втішніше і краще ставало Саулу, і дух злий відступав від нього.

17 Филістимляни зібрали війська свої для війни і зібралися в Сокхофі, що в Юдеї, і розтапувалися станом між Сокхофом і Азекком в Ефес-Даммимі. ² А Саул та ізраїльтяни зібралися і розтапувалися станом у долині дуба і приготувалися до війни проти филістимлян. ³ І стали филістимляни на горі з одного боку, й ізраїльтяни на горі з іншого боку, а між ними була долина. ⁴ І виступив зі стану филістимського єдиносборець, на ім'я Голаф, з Гефа; на зріст він – шести ліктів і п'яді. ⁵ Мідний шолом на голові його; і одягнений він був у лускату броню, і вага броні його – п'ять тисяч сиклів міді; ⁶ мідні наколінники на ногах його, і мідний щит за плечима його; ⁷ і древко списа його, як валок у ткачів; а сам спис його в шістсот сиклів заліза, і перед ним ішов зброєносець. ⁸ І став він і кричав до полків ізраїльських, говорячи їм: навіщо вийшли ви воювати? Чи не филістимлянин я, а ви раби Саулові? Виберіть у себе людину, і нехай зійде до мене; ⁹ якщо він може битися зі мною й уб'є мене, то ми будемо вашими рабами; якщо ж я здолаю його й уб'ю його, то ви будете нашими рабами і будете служити нам. ¹⁰ І сказав филістимлянин: сьогодні я посоромлю полки ізраїльські; дайте мені людину, і ми будемо битися вдвох. ¹¹ І почули Саул і всі ізраїльтяни ці слова филістимлянина, і дуже злякалися і жажнулися.

¹² Давид же був сином ефрафянина з Вифлеєма Іудиного, на ім'я Іес-

[9] 2 Цар. 13, 3. [11] 2 Цар. 7, 8. Пс. 77, 71. [12] Пс. 88, 21. [13] Діян. 7, 46; 13, 22. [14] Суд. 16, 20. Лк 19, 24. [19] 1 Цар. 8, 11. [20] 1 Цар. 25, 18. [21] 1 Цар. 18, 3.

Глава 17. [1] Нав. 15, 35. [4] Нав. 11, 22. [5] 2 Цар. 21, 16, 19. [10] 4 Цар. 19, 4. [12] 1 Цар. 16, 1. Мф 1, 6.

сей, у якого було вісім синів. Цей чоловік у дні Саула досяг старости і був старшим між мужами. ¹³ Три старших сини Іессея пішли із Саулом на війну; імена трьох синів його, які пішли на війну: старший – Елиав, другий за ним – Аминадав, і третій – Самма; ¹⁴ Давид же був менший. Троє старших пішли із Саулом, ¹⁵ а Давид повернувся від Саула, щоб пасти овець батька свого у Вифлеемі. ¹⁶ І виступав филистимлянин той вранці і ввечері і виставляв себе сорок днів. ¹⁷ І сказав Іессей Давиду, синові своєму: візьми для братів своїх ефу сушеного зерен і десять цих хлібів і віднеси скоріше в стан до твоїх братів; ¹⁸ а ці десять сирів віднеси тисячоначальнику і дізнайся про здоров'я братів і довідайся про потреби їхні. ¹⁹ Саул і вони і всі ізраїльтяни знаходилися в долині дуба і готувалися до битви з филистимлянами. ²⁰ І встав Давид рановранці, і доручив овець сторожеві, і, взявши ношу, пішов, як наказав йому Іессей, і прийшов до обозу, коли військо було виведене у стрій і з криком готувалося до битви. ²¹ І розташували ізраїльтяни і филистимляни стрій навпроти строю. ²² Давид залишив свою ношу обозному сторожеві і побіг у ряди і, прийшовши, запитав братів своїх про здоров'я. ²³ І ось, коли він розмовляв з ними, єдинокорець, на ім'я Голіаф, филистимлянин з Гефа, виступає з рядів филистимських і говорить ті слова, і Давид почув їх. ²⁴ І всі ізраїльтяни, побачивши цього чоловіка, тікали від нього і дуже боялися. ²⁵ І говорили ізраїльтяни: бачите цю людину, що виступає? Він виступає, щоб ганьбити Ізраїль. Якби хто убив його, обдарував би того цар великим багатством, і дочку свою видав би за нього, і дім батька його зробив би вільним в Ізраїлі. ²⁶ І сказав

Давид людям, що стояли з ним: що зроблять тому, хто уб'є цього филистимлянина і зніме ганьблення з Ізраїля? бо хто цей необрізаний филистимлянин, що так ганьбить воїнство Бога живого? ²⁷ І сказав йому народ ті самі слова, говорячи: ось що зроблено буде тій людині, яка уб'є його. ²⁸ І почув Елиав, старший брат Давида, як говорив він з людьми, і розсердився Елиав на Давида і сказав: навіщо ти сюди прийшов і на кого залишив небагато овець тих у пустелі? Я знаю зарозумілість твою і дурне серце твоє, ти прийшов подивитися на битву. ²⁹ І сказав Давид: що ж я зробив? чи не слова це? ³⁰ І відвернувся від нього до іншого і говорив ті самі слова, і відповідав йому народ як і раніше. ³¹ І почули слова, які говорив Давид, і переказали Саулу, і той покликав його. ³² І сказав Давид Саулу: нехай ніхто не падає духом через нього; раб твій піде і битиметься з цим филистимлянином. ³³ І сказав Саул Давиду: не можеш ти йти проти цього филистимлянина, щоб битися з ним, тому що ти ще юнак, а він воїн від юности своєї. ³⁴ І сказав Давид Саулу: раб твій пас овець у батька свого, і коли, бувало, приходив лев або ведмідь і ніс вівцю з отари, ³⁵ то я гнався за ним і нападав на нього і віднімав з пащі його; а якщо він кидався на мене, то я брав його за гриву й уражав його й умертвляв його; ³⁶ і лева і ведмедя убивав раб твій, і з цим филистимлянином необрізаним буде те саме, що з ними, тому що так ганьбить воїнство Бога живого. [Чи не піти мені й уразити його, щоб зняти ганьблення з Ізраїля? Бо хто цей необрізаний?] ³⁷ І сказав Давид: Господь, Який спасав мене від лева і ведмедя, визволить мене і від руки цього филистимлянина. І сказав Саул Давиду: йди, і нехай буде Гос-

[13] 1 Цар. 16, 6. [14] 1 Цар. 16, 11. [15] 1 Цар. 16, 21. [23] 2 Цар. 1, 20. [26] Нав. 3,

10. 4 Цар. 19, 4. Єр. 10, 10. [28] 1 Цар. 16, 7. [34] Сир. 47, 3. [37] Євр. 11, 32–33.

подь з тобою. ³⁸ І вдяг Саул Давида у свій одяг, і поклав на голову його мідний шолом, і надає на нього броню. ³⁹ І оперезався Давид мечем його поверх одягу і почав ходити, тому що не звик до такого озброєння; потім сказав Давид Саулу: я не можу ходити в цьому, я не звик. І зняв Давид усе це із себе. ⁴⁰ І взяв посох свій у руку свою, і вибрав собі п'ять гладеньких каменів зі струмка, і поклав їх у пастушу сумку, що була з ним; і з сумкою і з працею в руці свій виступив проти филистимлянина. ⁴¹ Виступив і филистимлянин, ідучи і наближаючись до Давида, і збронець ішов попереду нього. ⁴² І глянув филистимлянин і, побачивши Давида, із презирством подивився на нього, тому що він був молодий, білявий і красивий лицем. ⁴³ І сказав филистимлянин Давиду: що ти йдеш на мене з палкою [і з камінням]? хіба я собака? [І сказав Давид: ні, але гірше собаки.] І прокляв филистимлянин Давида своїми богами. ⁴⁴ І сказав филистимлянин Давиду: підійди до мене, і я віддам тіло твоє птахам небесним і звірам польовим. ⁴⁵ А Давид відповів филистимлянину: ти йдеш проти мене з мечем і списом і щитом, а я йду проти тебе в ім'я Господа Саваофа, Бога воїнств ізраїльських, які ти ганьбив; ⁴⁶ нині віддасть тебе Господь у руки мої, і я уб'ю тебе, і зніму з тебе голову твою, і віддам [труп твій і] трупи війська филистимського птахам небесним і звірам земним, і дізнається вся земля, що є Бог в Ізраїлі; ⁴⁷ і дізнається все це зібрання, що не мечем і списом спасє Господь, бо це війна Господа, і Він віддасть вас у руки наші. ⁴⁸ Коли филистимлянин піднявся і став підходити і наближатися назустріч Давиду, Давид поспішно побіг до строю назустріч филистимляни-

ну. ⁴⁹ І опустил Давид руку свою в сумку і взяв звідти камінь, і кинув із праці і вразив филистимлянина в чоло, так що камінь встромився в чоло його, і він упав лицем на землю. ⁵⁰ Так здолав Давид филистимлянина працею і каменем, і вразив филистимлянина й убив його; меча ж не було в руках Давида. ⁵¹ Тоді Давид підбіг, наступивши на филистимлянина, узяв меч його і вийняв його з піхов, ударив його і відтяв ним голову його; филистимляни, побачивши, що силач їхній помер, побігли. ⁵² І піднялися чоловіки ізраїльські та юдейські, і викликнули і гнали филистимлян до входу в долину і до воріт Аккарона. І падали уражені филистимляни по дорозі Шааримській до Гефа, і до Аккарона. ⁵³ І повернулися сини Ізраїлеві з погоні за филистимлянами і розграбували стан їх. ⁵⁴ І взяв Давид голову филистимлянина і відніс її в Єрусалим, а зброю його поклав у наметі своєму. ⁵⁵ Коли Саул побачив Давида, який виходив проти филистимлянина, то сказав Авениру, начальникові війська: Авенире, чий син цей юнак? Авенир сказав: нехай живе душа твоя, царю; я не знаю. ⁵⁶ І сказав цар: так запитай, чий син цей юнак? ⁵⁷ Коли ж Давид повертався після поразки филистимлянина, то Авенир узяв його і привів до Саула, і голова филистимлянина була в руці його. ⁵⁸ І запитав його Саул: чий ти син, юначе? І відповідав Давид: син раба твого Іессея з Вифлеема.

18 Коли скінчив Давид розмову із Саулом, душа Іонафана приліпилася до душі його, і полюбив його Іонафан, як свою душу. ² І взяв його Саул у той день і не дозволив йому повернутися в дім батька його. ³ Іонафан же уклав з Давидом союз, тому що полюбив його, як свою

[42] 1 Кор. 1, 27. 1 Цар. 16, 12. [44] Єз. 29, 5; 39, 4. [45] Пс. 19, 8; 117, 11. Притч. 18, 11. [46] Іс. 45, 5. [47] Пс. 43, 34, 10; 6–7. [49] Сир. 47, 5. [50] 1 Мак. 4, 30. [55] 1 Цар. 14,

50; 26, 5. [58] 1 Цар. 16, 1, 21.

Глава 18. [1] 1 Цар. 19, 1; 20, 17. [3] 1 Цар. 19, 1–3.

душу. ⁴ І зняв Іонафан верхній одяг свій, який був на ньому, і віддав його Давиду, також і інший одяг свій, і меч свій, і лук свій, і пояс свій.

⁵ І Давид діяв розсудливо скрізь, куди посилав його Саул, і зробив його Саул начальником над військовими людьми; і це сподобалося всьому народові і слугам Сауловим.

⁶ Коли вони йшли, повертаючись після перемоги Давида над филистимлянином, то жінки з усіх міст ізраїльських виходили назустріч Саулу царю зі співом і танцями, з урочистими тимпанами і з кимвалами. ⁷ І викликували жінки, які грали, говорячи: Саул переміг тисячі, а Давид – десятки тисяч! ⁸ І Саул сильно засмутився, і неприємно було йому це слово, і він сказав: Давиду дали десятки тисяч, а мені тисячі; йому бракує тільки царства. ⁹ І з того дня і потім підозріливо дивився Саул на Давида. ¹⁰ І було на другий день: напав злий дух від Бога на Саула, і він біснувався в домі своєму, а Давид грав рукою своєю на струнах, як і в інші дні; в руці у Саула був спис. ¹¹ І кинув Саул спис, подумавши: приб'ю Давида до стіни; але Давид двічі ухилився від нього. ¹² І став боїтися Саул Давида, тому що Господь був з ним, а від Саула відступив. ¹³ І віддалив його Саул від себе і поставив його у себе тисячональником, і він виходив і входив перед народом. ¹⁴ І Давид у всіх ділах своїх чинив розсудливо, і Господь був з ним. ¹⁵ І Саул бачив, що він дуже розсудливий, і боявся його. ¹⁶ А весь Ізраїль і Іуда любили Давида, тому що він виходив і входив перед ними. ¹⁷ І сказав Саул Давиду: ось старша дочка моя, Мерова; я дам її тобі за дружину, тільки будь у мене хоробрим і веди війни Господні. Тому що Саул думав: нехай не моя рука буде

на ньому, але рука филистимлян буде на ньому. ¹⁸ Але Давид сказав Саулу: хто я, і що життя моє і рід батька мого в Ізраїлі, щоб мені бути зятем царя? ¹⁹ А коли настав час віддати Мерову, дочку Саула, Давиду, то вона була видана заміж за Адриела з Мехоли. ²⁰ Але Давида полюбила друга дочка Саула, Мелхола; і коли сповістили про це Саула, то це було приємно йому. ²¹ Саул думав: віддам її за нього, і вона буде йому сіткою, і рука филистимлян буде на ньому. І сказав Саул Давиду: через іншу ти поріднишся нині зі мною. ²² І наказав Саул слугам своїм: скажіть Давиду таємно: ось, цар благоволить до тебе, і всі слуги його люблять тебе; отже, будь зятем царя. ²³ І передали слуги Саулові у вуха Давиду всі слова ці. І сказав Давид: хіба здається вам легко бути зятем царя? я – людина бідна і незначна. ²⁴ І донесли Саулу слуги його і сказали: ось що говорить Давид. ²⁵ І сказав Саул: так скажіть Давиду: цар не хоче віна, крім ста краєобрізань филистимських, на помсту ворогам царя. Тому що Саул мав на думці погубити Давида руками филистимлян. ²⁶ І переказали слуги його Давиду ці слова, і сподобалося Давиду стати зятем царя. ²⁷ Ще не минули призначені дні, як Давид встав і пішов сам і люди його з ним, і убив двісті чоловік филистимлян, і приніс Давид краєобрізання їх, і представив їх у повній кількості царю, щоб стати зятем царя. І видав Саул за нього Мелхолу, дочку свою, заміж. ²⁸ І побачив Саул і дізнався, що Господь з Давидом [і весь Ізраїль любить його,] і що Мелхола, дочка Саула, любила Давида. ²⁹ І став Саул ще більше боїтися Давида і зробився ворогом його на все життя. ³⁰ І коли вожді филистимські

[6] Пс. 67, 26. [7] 1 Цар. 29, 5. Сир. 47, 7. [10] 1 Цар. 16, 14; 19, 9, 23. [11] Євр. 11, 34. [14] 4 Цар. 18, 7. [16] 1 Цар. 8, 20. 2 Цар. 5, 2.

[17] Нав. 1, 18. 1 Цар. 25, 28. [18] 2 Цар. 7, 18. [25] 2 Цар. 3, 14. [27] 2 Цар. 3, 14.

вийшли на війну, Давид, від самого виходу їх, діяв розсудливіше за всіх слуг Саулових, і дуже прославилося ім'я його.

19 І говорив Саул Іонафану, синові своєму, і всім слугам своїм, щоб умертвити Давида; але Іонафан, син Саула, дуже любив Давида. ² І сповістив Іонафан Давида, говорячи: батько мій Саул шукає, як умертвити тебе; отже, бережися завтра; сховайся і будь у потайному місці; ³ а я вийду і стану поруч з батьком моїм на полі, де ти будеш, і поговорю про тебе з батьком моїм, і що побачу, розповім тобі. ⁴ І говорив Іонафан добре про Давида Саулу, батькові своєму, і сказав йому: нехай не грішить цар проти раба свого Давида, тому що він нічим не згрішив проти тебе, і справи його дуже корисні для тебе; ⁵ він наражав на небезпеку душу свою, щоб уразити филистимлянина, і Господь учинив велике спасіння всьому Ізраїлю; ти бачив це і радів; для чого ж ти хочеш згрішити проти невинної крові й умертвити Давида без причини? ⁶ І послухав Саул голосу Іонафана і присягнув Саул: живий Господь, Давид не помре. ⁷ І покликав Іонафан Давида, і переказав йому Іонафан усі слова ці, і привів Іонафан Давида до Саула, і він був при ньому, як вчора і третього дня. ⁸ Знову почалася війна, і вийшов Давид, і воював з филистимлянами, і наніс їм велику поразку, і вони побігли від нього. ⁹ І злий дух від Бога напав на Саула, і він сидів у домі своєму, і спис його був у руці його, а Давид грав рукою своєю на струнах. ¹⁰ І хотів Саул прибити Давида списом до стіни, але Давид відскочив від Саула, і спис встромився в стіну; Давид же втік і врятувався в ту ніч. ¹¹ І послав Саул слуг у дім

до Давида, щоб стерегти його й убити його до ранку. І сказала Давиду Мелхола, дружина його: якщо ти не врятуєш душі твоєї в цю ніч, то завтра будеш убитий. ¹² І спустила Мелхола Давида з вікна, і він пішов, і втік і врятувався. ¹³ Мелхола ж узяла статую і поклала на постіль, а в узголів'я її поклала козячу шкуру, і покрила одягом. ¹⁴ І послав Саул слуг, щоб узяти Давида; але Мелхола сказала: він хворий. ¹⁵ І послав Саул слуг, щоб оглянути Давида, говорячи: принесіть його до мене на постелі, щоб убити його. ¹⁶ І прийшли слуги, і ось, на постелі статуя, а в її узголів'ї козяча шкура. ¹⁷ Тоді Саул сказав Мелхолі: для чого ти так обдурила мене і відпустила ворога мого, щоб він утік? І сказала Мелхола Саулу: він сказав мені: відпусти мене, інакше я уб'ю тебе. ¹⁸ І втік Давид і врятувався, і прийшов до Самуїла в Раму і розповів йому все, що робив з ним Саул. І пішов він із Самуїлом, і зупинилися вони в Навафі [біля Рами]. ¹⁹ І донесли Саулу, говорячи: ось, Давид у Навафі, біля Рами. ²⁰ І послав Саул слуг узяти Давида, і коли побачили вони сонм пророків, що пророкували, і Самуїла, який начальствував над ними, то Дух Божий зійшов на слуг Саула, і вони стали пророкувати. ²¹ Донесли про це Саулу, і він послав інших слуг, але і ці стали пророкувати. Потім послав Саул третіх слуг, і ці стали пророкувати. ²² [Розгнівавшись,] Саул сам пішов у Раму, і дійшов до великого джерела, що в Сефі, і запитав, говорячи: де Самуїл і Давид? І сказали: ось, у Навафі, біля Рами. ²³ І пішов він туди в Наваф біля Рами, і на нього зійшов Дух Божий, і він ішов і пророкував, доки не прийшов у Наваф біля Рами. ²⁴ І зняв і він одяг свій, і пророкував перед

Глава 19. [1] 1 Цар. 18, 1; 20, 17. [5] Суд. 5, 18. [6] 1 Цар. 14, 45. [9] 1 Цар. 16, 14. [10] 1 Цар. 18, 11; 20, 33. [11] Пс. 58, 1. Євр. 11,

34. [22] 1 Цар. 17, 1. [23] Притч. 21, 1. 1 Цар. 18, 10. [24] 1 Цар. 10, 11.

Самуїлом, і весь день той і всю ту ніч лежав неодягненим; тому говорять: “невже і Саул у пророках?”

20 Давид утік з Навафа біля Рами і прийшов і сказав Іонафану: що зробив я, у чому неправда моя, чим згрішив я перед батьком твоїм, що він шукає душі моєї? ² І сказав йому [Іонафан]: ні, ти не помреши; ось, батько мій не робить ні великої, ні малої справи, не відкривши вухам моїм; для чого ж би батькові моему ховати від мене цю справу? цього не буде. ³ Давид клявся і говорив: батько твій добре знає, що я знайшов благовоління в очах твоїх, і тому говорю сам у собі: “нехай не знає про те Іонафан, щоб не засмутився”; але живий Господь і жива душа твоя! один тільки крок між мною і смертю. ⁴ І сказав Іонафан Давиду: чого бажає душа твоя, я зроблю для тебе. ⁵ І сказав Давид Іонафану: ось, завтра новомісяччя, і я повинен сидіти з царем за столом; але відпусти мене, і я сховаюся в полі до вечора третього дня. ⁶ Якщо батько твій запитає про мене, ти скажи: “Давид відпросився в мене сходити у своє місто Вифлеєм; тому що там річне жертвоприношення всього роду його”. ⁷ Якщо на це він скаже: “добре”, то мир рабові твоєму; а якщо він розгнівається, то знай, що зла справа вирішена ним. ⁸ Ти ж зроби милість рабові твоєму, – тому що ти прийняв раба твого в завіт Господній з тобою, – і якщо є яка провина на мені, то умертви ти мене; навіщо тобі вести мене до батька твого? ⁹ І сказав Іонафан: ніяк не буде цього з тобою; тому що, коли я довідаюся напевно, що батько мій вирішив зробити злу справу над тобою, то невже не сповіщу тебе про це? ¹⁰ І сказав Давид Іонафану: хто сповістить мене, якщо батько твій відповість тобі суворо? ¹¹ І сказав Іонафан Давиду: йди, ви-

йдемо в поле. І вийшли обидва в поле. ¹² І сказав Іонафан Давиду: живий Господь Бог Ізраїлів! я завтра близько цього часу, або післязавтра, випитаю у батька мого; і якщо він прихильний до Давида, і я тоді ж не пошлю до тебе і не відкрию перед вухами твоїми, ¹³ нехай те і те зробить Господь з Іонафаном і ще більше зробить. Якщо ж батько мій замишляє зробити тобі зло, і це відкрию у вуха твої, і відпущу тебе, і тоді йди з миром: і нехай буде Господь з тобою, як був з батьком моїм! ¹⁴ Але і ти, якщо я буду ще живий, зроби мені милість Господню. ¹⁵ А якщо я помру, то не відніми милости твоєї від дому мого повіки, навіть і тоді, коли Господь знищить з лиця землі усіх ворогів Давида. ¹⁶ Так уклав Іонафан завіт з домом Давида і сказав: нехай стягне Господь з ворогів Давида! ¹⁷ І знову Іонафан клявся Давиду своєю любов'ю до нього, тому що любив його, як свою душу. ¹⁸ І сказав йому Іонафан: завтра новомісяччя, і про тебе запитають, тому що місце твоє буде не зайняте; ¹⁹ тому на третій день ти спустишся і поспіши на те місце, де ховався ти колись, і сядь біля каменя Азель; ²⁰ а я в той бік пущу три стріли, начебто стріляючи в ціль; ²¹ потім пошлю отрока, говорячи: “піді, знайди стріли”; і якщо я скажу отроку: “ось, стріли позаду тебе, візьми їх”, то прийди до мене, тому що мир тобі, і, живий Господь, нічого тобі не буде; ²² якщо ж так скажу отрокові: “ось, стріли перед тобою”, то ти йди, бо відпускає тебе Господь; ²³ а того, про що ми говорили, я і ти, свідок Господь між мною і тобою повіки.

²⁴ І сховався Давид на полі. І стало новомісяччя, і сів цар обідати. ²⁵ Цар сів на своєму місці, за звичаєм, на сідалище біля стіни, й Іонафан встав, і Авенир сів поруч із

Глава 20. [1] 1 Цар. 17, 29. [2] 1 Цар. 22, 15. [3] 1 Цар. 25, 26. [6] Ін 7, 42. 1 Цар. 9, 12.

[8] 1 Цар. 18, 3. [15] 2 Цар. 9, 1. [16] 1 Цар. 18, 3. [17] 1 Цар. 18, 1; 19, 1. [24] Чис. 10, 10.

Саулом; місце ж Давида залишилося вільним.²⁶ І не сказав Саул у той день нічого, тому що подумав, що це випадковість, що Давид нечистий, не очистився.²⁷ Настав і другий день новомісяччя, а місце Давида залишалось вільним. Тоді сказав Саул синові своєму Іонафану: чому син Іессеїв не прийшов на обід ні вчора, ні сьогодні?²⁸ І відповів Іонафан Саулу: Давид відпросився в мене у Вифлеєм;²⁹ він сказав: “відпусти мене, тому що у нас у місті родинне жертвоприношення, і мій брат запросив мене; отже, якщо я знайшов благовоління в очах твоїх, сходжу я і побачуся зі своїми братами”; тому він і не прийшов на обід царя.³⁰ Тоді сильно розгнівався Саул на Іонафана і сказав йому: сину негідний і непокірливий! хіба я не знаю, що ти подружився із сином Іессеевим на сором собі і на сором матері твоєї?³¹ бо в усі дні, доки син Іессеїв буде жити на землі, не устоїш ні ти, ні царство твоє; тепер же пошли і приведи його до мене, тому що він приречений на смерть.³² І відповів Іонафан Саулу, батькові своєму, і сказав йому: за що умертвляти його? що він зробив?³³ Тоді Саул кинув спис у нього, щоб уразити його. І Іонафан зрозумів, що батько його наважився убити Давида.³⁴ І встав Іонафан з-за столу у великому гніві і не обідав на другий день новомісяччя, тому що уболював за Давида і тому що скривдив його батько його.³⁵ На другий день уранці вийшов Іонафан у поле, в час, який призначив Давиду, і малий отрок з ним.³⁶ І сказав він отрокові: біжи, шукай стріли, які я пускаю. Отрок побіг, а він пускав стріли так, що вони летіли далі отрока.³⁷ І побіг отрок туди, куди Іонафан пускав стріли, і закричав Іонафан услід отрокові і сказав: дивися, стріла перед тобою.³⁸ І зно-

ву кричав Іонафан вслід отрокові: скоріше біжи, не зупиняйся. І зібрав отрок Іонафанів стріли і прийшов до свого господаря.³⁹ Отрок же не знав нічого; тільки Іонафан і Давид знали, у чому справа.⁴⁰ І віддав Іонафан зброю свою отрокові, який був при ньому, і сказав йому: йди, віднеси в місто.⁴¹ Отрок пішов, а Давид піднявся з південного боку й упав лицем своїм на землю і тричі поклонився; і цілували вони один одного, і плакали обоє разом, але Давид плакав сильніше.⁴² І сказав Іонафан Давиду: йди з миром; а в чому клялися ми обоє ім'ям Господа, говорячи: “Господь нехай буде між мною і між тобою, і між сіменем моїм і сіменем твоїм”, те нехай буде повік.⁴³ І встав [Давид] і пішов, а Іонафан повернувся в місто.

21 І прийшов Давид у Номву до Ахимелеха священика, і засмутився Ахимелех при зустрічі з Давидом і сказав йому: чому ти один, і нікого немає з тобою?² І сказав Давид Ахимелеху священикові: цар доручив мені діло і сказав мені: “нехай ніхто не знає, за чим я послав тебе і що доручив тобі”; тому людей я залишив на відповідному місці;³ отже, що є в тебе під рукою, дай мені, хлібів п'ять, або що знайдеться.⁴ І відповів священик Давиду, говорячи: немає в мене під рукою простого хліба, а є хліб священний; якщо тільки люди твої втрималися від жінок, [нехай з'їдять].⁵ І відповів Давид священикові і сказав йому: жінок при нас не було ні вчора, ні третього дня, з часу, як я вийшов, і суди отроків чисті, а якщо дорога нечиста, то хліб залишиться чистим у сосудах.⁶ І дав йому священик священного хліба; тому що не було в нього хліба, крім хлібів священних, що узяті були від лица Господа, щоб після зняття їхнього покласти теплі

[26] Лев. 7, 19; 11, 24; 15, 2, 16. [33] 1 Цар. 18, 11; 19, 10. [42] 2 Цар. 21, 7.

Глава 21. [1] 1 Цар. 16, 4. [6] Вих. 25, 30. Мф 12, 4. Мк 2, 26. Лк 6, 4.

хліби. ⁷ Там знаходився в той день перед Господом один зі слуг Саулових, на ім'я Доїк, ідумеянин, начальник пастухів Саулових. ⁸ І сказав Давид Ахимелеху: чи немає тут у тебе під рукою списа або меча? тому що я не взяв із собою ні меча, ні іншої зброї, бо доручення царя було спішнє. ⁹ І сказав священник: ось меч Голіафа филистимлянина, якого ти вразив у долині дуба, загорнений в одяг, за ефодом; якщо хочеш, візьми його; іншого, крім цього, немає тут. І сказав Давид: немає йому подібного, дай мені його. [І дав йому.]

¹⁰ І встав Давид, і втік у той же день від Саула, і прийшов до Анхуса, царя Гефського. ¹¹ І сказали Анхусу слуги його: чи це не Давид, цар тієї країни? чи не йому співали в хороводах і говорили: “Саул уразив тисячі, а Давид – десятки тисяч”? ¹² Давид поклав слова ці в серці своєму і сильно боявся Анхуса, царя Гефського. ¹³ І змінив лице своє перед ними, і прикинувся божевільним у їхніх очах, і креслив на дверях, [кидався на руки свої] і пускав слину по бороді своїй. ¹⁴ І сказав Анхус рабам своїм: бачите, він людина божевільна; для чого ви привели його до мене? ¹⁵ хіба мало в мене божевільних, що ви привели його, щоб він юродствував переді мною? невже він ввійде в дім мій?

22 І вийшов Давид звідти і втік у печеру Одолламську, і почувли брати його і весь дім батька його і прийшли до нього туди. ² І зібралися до нього всі пригноблені і всі боржники і всі засмучені душею, і зробився він начальником над ними; і було з ним близько чотирьохсот чоловік. ³ Звідти пішов Давид у Масифу моавитську і сказав цареві Моавитському: нехай батько мій і мати моя побудуть у вас, доки я не діз-

наюся, що зробить зі мною Бог. ⁴ І привів їх до царя Моавитського, і жили вони в нього весь час, доки Давид був у тій схованці. ⁵ Але пророк Гад сказав Давиду: не залишайся в цьому притулку, але виходь, іди в землю Іудину. І пішов Давид і прийшов у ліс Херет. ⁶ І почув Саул, що Давид з'явився і люди, які були з ним. Саул сидів тоді в Гиві під дубом на горі, зі списом у руці, і всі слуги його оточували його. ⁷ І сказав Саул слугам своїм, що оточували його: послухайте, сини Веніамінові, невже всім вам дасть син Іессея поля і виноградники і всіх вас поставить тисячочальниками і сотниками, ⁸ що ви усі змовилися проти мене, і ніхто не відкрив мені, коли син мій вступив у дружбу із сином Іессея, і ніхто з вас не пожалів про мене і не відкрив мені, що син мій підбурих проти мене раба мого чинити проти мене підступи, як це нині видно? ⁹ І відповів Доїк ідумеянин, який стояв зі слугами Сауловими, і сказав: я бачив, як син Іессея приходив у Номву до Ахимелеха, сина Ахитува, ¹⁰ і той запитав про нього Господа, і дав йому споживу, і меч Голіафа филистимлянина віддав йому. ¹¹ І послав цар покликати Ахимелеха, сина Ахитува, священника, і весь дім батька його, священників, які в Номві; і прийшли вони усі до царя. ¹² І сказав Саул: послухай, сину Ахитува. І той відповів: ось я, господарю мій. ¹³ І сказав йому Саул: для чого ви зговорилися проти мене, ти і син Іессея, що ти дав йому хліби і меч і запитав про нього Бога, щоб він повстав проти мене і чинив проти мене підступи, як це нині видно? ¹⁴ І відповів Ахимелех царю і сказав: хто з усіх рабів твоїх вірний як Давид? він і зять царя, і виконавець повелінь твоїх, і шанований у домі твое-

[7] Пс. 51, 2. [9] 1 Цар. 17, 50. [10] 1 Цар. 27, 2. Пс. 55, 1. [11] 1 Цар. 18, 7. [13] Пс. 33, 1; 55, 1. Притч. 17, 24.

Глава 22. [1] 2 Цар. 23, 13. Пс. 141, 1.

[2] Суд. 11, 3. [3] Суд. 10, 17. [4] 2 Цар. 23, 14. [5] Пс. 62, 1. [9] 1 Цар. 21, 1. Пс. 51, 2. [10] 1 Цар. 21, 6, 9. [11] Пс. 56, 1.

му. ¹⁵ Чи тепер я став запитувати про нього Бога? Ні, не звинувачуй у цьому, царю, раба твого і весь дім батька твого, тому що в усій цій справі не знає раб твій ні малого, ні великого. ¹⁶ І сказав цар: ти повинен померти, Ахимелеху, ти і весь дім батька твого. ¹⁷ І сказав цар охоронцям, які стояли при ньому: йдіть, умертвіть священників Господніх, бо і їхня рука з Давидом, і вони знали, що він утік, і не відкрили мені. Але слуги царя не хотіли підняти рук своїх на вбивство священників Господніх. ¹⁸ І сказав цар Доїку: йди ти й умертви священників. І пішов Доїк ідумеянин, і напав на священників, і умертвив у той день вісімдесят п'ять* чоловіків, які носили лляний ефод; ¹⁹ і Номву, місто священників, уразив мечем; і чоловіків і жінок, і юнаків і дітей, і волів і ослів і овець уразив мечем. ²⁰ Урятувався один тільки син Ахимелеха, сина Ахитуви, на ім'я Авиафар, і втік до Давида. ²¹ І розповів Авиафар Давиду, що Саул умертвив священників Господніх. ²² І сказав Давид Авиафору: я знав у той день, коли там був Доїк ідумеянин, що він неодмінно донесе Саулу; я винен у всіх душах дому батька твого; ²³ залишся в мене, не бійся, тому що, хто буде шукати моєї душі, буде шукати і твоєї душі; ти будеш у мене під охороною.

23 І сповістили Давида, говорячи: ось, филистимляни напали на Кеїль і грабують токи. ² І запитав Давид Господа, говорячи: чи йти мені, і чи подолаю я цих филистимлян? І відповів Господь Давиду: йди, ти подолаєш филистимлян і врятуєш Кеїль. ³ Але ті, що були з Давидом сказали йому: ось, ми боїмося тут в Юдеї, як же нам

йти в Кеїль проти ополчень филистимських? [ми потрапимо в полон до филистимлян.] ⁴ Тоді знову запитав Давид Господа, і відповів йому Господь і сказав: встань і йди в Кеїль, тому що Я віддав филистимлян у руки твої. ⁵ І пішов Давид з людьми своїми в Кеїль, і воював з филистимлянами, і забрав худобу їхню, і наніс їм велику поразку, і врятував Давид жителів Кеїля. ⁶ Коли Авиафар, син Ахимелеха, прибіг до Давида [і пішов з ним] у Кеїль, то приніс із собою й ефод. ⁷ І донесли Саулу, що Давид прийшов у Кеїль, і Саул сказав: Бог віддав його в руки мої, бо він замкнув себе, ввійшовши в місто з воротами і запорами. ⁸ І скликав Саул весь народ до війну, щоб іти до Кеїля, обложити Давида і людей його.

⁹ Коли дізнався Давид, що Саул задумав проти нього зле, сказав священникові Авиафору: принеси ефод [Господній]. ¹⁰ І сказав Давид: Господи Боже Ізраїлів! раб Твій почув, що Саул хоче прийти в Кеїль, зруйнувати місто заради мене. ¹¹ Чи видадуть мене жителі Кеїля в руки його? І чи прийде сюди Саул, як чув раб Твій? Господи Боже Ізраїлів! відкрий рабові Твоєму. І сказав Господь: прийде. ¹² І сказав Давид: чи видадуть жителі Кеїля мене і людей моїх у руки Саула? І сказав Господь: видадуть. ¹³ Тоді піднявся Давид і люди його, близько шестисот чоловік, і вийшли з Кеїля і ходили, де могли. Саулу ж було донесено, що Давид утік з Кеїля, і тоді він відмінив похід. ¹⁴ Давид же перебував у пустелі в неприступних місцях і потім на горі в пустелі Зиф. Саул шукав його кожного дня; але Бог не віддав Давида в руки його. ¹⁵ І бачив Давид, що Саул вийшов шукати душу його; Давид же був у пустелі

* У грецькому перекладі: триста п'ять.

[16] 1 Цар. 2, 31. [20] 2 Цар. 15, 29. 3 Цар. 2, 26. [21] Мф 14, 12.

Глава 23. [1] Нав. 15, 44. [2] 2 Цар. 2, 1;

5, 19. [6] Вих. 28, 6. [9] 1 Цар. 30, 7. [14] 1 Цар. 22, 4.

Зиф у лісі. ¹⁶ І встав Іонафан, син Саула, і прийшов до Давида в ліс, і зміцнив його упованням на Бога, ¹⁷ і сказав йому: не бійся, бо не знайде тебе рука батька мого Саула, і ти будеш царювати над Ізраїлем, а я буду другим після тебе; і Саул, батько мій, знає це. ¹⁸ І уклали вони між собою завіт перед лицем Господа; і Давид залишився в лісі, а Іонафан пішов у дім свій. ¹⁹ І прийшли зифеї до Саула в Гиву, говорячи: ось, Давид ховається в нас у неприступних місцях, у лісі, на пагорбі Гахила, що праворуч від Іесимона; ²⁰ отже, за бажанням душі твоєї, царю, йди; а наша справа буде видати його в руки царя. ²¹ І сказав їм Саул: благословенні ви в Господа за те, що пожаліли про мене; ²² йдіть, упевніться ще, розвідайте і виглядіть місце його, де буде нога його, і хто бачив його там, бо мені говорять, що він дуже хитрий; ²³ і виглядіть, і розвідайте про всі схованки, в яких він ховається, і поверніться до мене з вірною звісткою, і я піду з вами; і якщо він у цій землі, я буду шукати його у всіх тисячах Іудиних. ²⁴ І встали вони і пішли в Зиф раніше Саула. Давид же і люди його були в пустелі Маон, на рівнині, праворуч від Іесимона. ²⁵ І пішов Саул з людьми своїми шукати його. Але Давида сповістили про це, і він перейшов до скелі і залишався в пустелі Маон. І почув Саул, і погнався за Давидом у пустелю Маон. ²⁶ І йшов Саул з одного боку гори, а Давид з людьми своїми був на іншому боці гори. І коли Давид поспішав утекти від Саула, а Саул з людьми своїми йшов в обхід Давида і людей його, щоб захопити їх; ²⁷ тоді прийшов до Саула вісник, говорячи: поспішай і прихось, бо филистимляни напали на землю. ²⁸ І повернувся Саул від переслідування Давида і пішов назуст-

річ филистимлянам; тому і назвали це місце: Села-Гаммахлекоф*.

24 І вийшов Давид звідти і жив у безпечних місцях Ен-Гадди. ² Коли Саул повернувся від филистимлян, його сповістили, говорячи: ось, Давид у пустелі Ен-Гадди. ³ І взяв Саул три тисячі добірних чоловіків з усього Ізраїля і пішов шукати Давида і людей його по горах, де живуть сарни. ⁴ І прийшов до загону овечого, при дорозі; там була печера, і зайшов туди Саул за потребою; Давид же і люди його сиділи в глибині печери. ⁵ І говорили Давиду люди його: ось день, про який говорив тобі Господь: “ось, Я видам ворога твого в руки твої, і зробиш з ним, що тобі завгодно”. Давид встав і тихенько відрізає край від верхнього одягу Саула. ⁶ Але після цього боляче стало серцю Давида, що він відрізає край від одягу Саула. ⁷ І сказав він людям своїм: нехай не попустить мені Господь зробити це господареві моему, помазаннику Господньому, щоб накласти руку мою на нього, бо він помазанник Господній. ⁸ І утримав Давид людей своїх цими словами і не дав їм повстати на Саула. А Саул встав і вийшов з печери на дорогу. ⁹ Потім встав і Давид, і вийшов з печери, і закричав услід Саулу, говорячи: господарю мій, царю! Саул оглянувся назад, і Давид упав лицем на землю і поклонився [йому]. ¹⁰ І сказав Давид Саулу: навіщо ти слухаєш слова людей, які говорять: “ось, Давид замишляє зло на тебе”? ¹¹ Ось, сьогодні бачать очі твої, що Господь віддавав тебе нині в руки мої в печері; і мені говорили, щоб убити тебе; але я пощадив тебе і сказав: “не підніму руки моєї на господаря мого, бо він помазанник Господа”. ¹² Батьку мій!

* Скеля розділення.

[17] 1 Цар. 15, 28. [19] 1 Цар. 26, 1. Пс. 53, 2. [24] 2 Цар. 22, 19. [25] Нав. 15, 55.

Глава 24. [5] 1 Цар. 26, 8. [7] Пс. 7, 5. Рим. 12, 20; 13, 5.

подивися на край одягу твого в руці моїй; я відрізав край одягу твого, а тебе не убив: довідайся і переконайся, що немає в руці моїй зла, ні підступництва, і я не згрішив проти тебе; а ти шукаєш душі моєї, щоб погубити її. ¹³ Нехай розсудить Господь між мною і тобою, і нехай помститься тобі Господь за мене; але рука моя не буде на тобі, ¹⁴ як говорить давня притча: “від беззаконних виходить беззаконня”. А моя рука не буде на тобі. ¹⁵ Проти кого вийшов цар Ізраїльський? За ким ти ганяєшся? За мертвим псом, за однією блохою. ¹⁶ Господь нехай буде суддею і розсудить між мною і тобою. Він розгляне, розбере справу мою, і спасе мене від руки твоєї. ¹⁷ Коли скінчив Давид говорити слова ці до Саула, Саул сказав: чи твій це голос, сину мій, Давиде? І підніс Саул голос свій, і плакав, ¹⁸ і сказав Давиду: ти справедливіший за мене, тому що ти відплатив мені добром, а я відплачував тобі злом; ¹⁹ ти показав це сьогодні, вчинивши зі мною милість, коли Господь віддавав мене в руки твої, ти не вбив мене. ²⁰ Хто, знайшовши ворога свого, відпустив би його в добру путь? Господь віддасть тобі добром за те, що зробиш ти мені сьогодні. ²¹ І тепер я знаю, що ти неодмінно будеш царювати, і царство Ізраїлеве буде твердим у руці твоїй. ²² Отже, поклянися мені Господом, що ти не викориниш потомства мого після мене і не знищиш імені мого в домі батька мого. ²³ І поклявся Давид Саулу. І пішов Саул у дім свій, Давид же і люди його зійшли в місце укріплене.

25 І помер Самуїл; і зібралися всі ізраїльтяни, і плакали за ним, і поховали його в домі його, у Рамі. Давид встав і пішов у пустелю Фаран.

² Був хтось у Маоні, а маєток його на Кармилі, чоловік дуже багатий; у нього було три тисячі овець і тисяча кіз; і був він на стрижді овець своїх на Кармилі. ³ Ім'я чоловіка того – Навал, а ім'я дружини його – Авигея; ця жінка була дуже розумна і красива лицем, а він – людина жорстока і зла норовом; він був з роду Халева. ⁴ І почув Давид у пустелі, що Навал стриже [на Кармилі] овець своїх. ⁵ І послав Давид десять отроків, і сказав Давид отрокам: підніміться на Кармил і підіть до Навала, і вітайте його від мого імені, ⁶ і скажіть так: “[здраслуй,] мир тобі, мир дому твоєму, мир усьому твоєму; ⁷ він я почув, що в тебе стрижуть овець. Ось, пастухи твої були з нами, і ми не кривдили їх, і нічого в них не пропало за весь час їхнього перебування на Кармилі; ⁸ запитай слуг твоїх, і вони скажуть тобі; отже, нехай знайдуть отроки благовоління в очах твоїх, бо в добрий день прийшли ми; дай же рабам твоїм і синові твоєму Давиду, що знайде рука твоя”. ⁹ І пішли люди Давидові, і сказали Навалові від імені Давида всі ці слова, і замовкли. ¹⁰ І [підхопився] Навал, [і] відповів слугам Давидовим, і сказав: хто такий Давид, і хто такий син Іессеїв? нині стало багато рабів, що тікають від господарів своїх; ¹¹ невже мені взяти хліби мої і воду мою, [і вино моє] і м'ясо, приготоване мною для тих, хто стриже овець моїх, і віддати людям, про яких не знаю, звідки вони? ¹² І пішли назад люди Давида своїм шляхом і повернулися, і прийшли і переказали йому всі слова ці. ¹³ Тоді Давид сказав людям своїм: оперезіться кожен мечем своїм. І всі оперезалися мечами своїми, оперезався і сам Давид своїм мечем, і пішли за Давидом близько чоти-

[15] 2 Цар. 16, 9. [18] 1 Цар. 25, 21. [19] 2 Цар. 18, 28. [20] Притч. 25, 21–22. Рим. 12, 20.

Глава 25. [1] 1 Цар. 28, 3. [2] Нав. 12, 22; 15, 55. 2 Цар. 19, 32. [13] Пс. 44, 4.

рхохсот чоловік, а двісті залишилися при обозі. ¹⁴ Авигею ж, дружину Навала, сповістив один із слуг, сказавши: ось, Давид послав з пустелі послів вітати нашого господаря, але він обійшовся з ними грубо; ¹⁵ а ці люди дуже добрі до нас, не кривдили нас, і нічого не пропало в нас за весь час, коли ми ходили з ними, будучи у полі; ¹⁶ вони були для нас огорожею і вдень і вночі весь час, коли ми пасли стада поблизу них; ¹⁷ отже, подумай і подивися, що робити; бо неминуче загрожувало лихо господареві нашому і всьому дому його, а він – людина зла, не можна говорити з ним. ¹⁸ Тоді Авигея поспішно взяла двісті хлібів, і два міхи з вином, і п'ять овець приготованих, і п'ять мір сушених зерен, і сто зв'язок ізюму, і двісті зв'язок смокв, і нав'ючила на ослів, ¹⁹ і сказала слугам своїм: ідіть переді мною, ось, я піду за вами. А чоловікові своєму Навалові нічого не сказала. ²⁰ Коли ж вона, сидючи на ослі, спускалася по звивинах гори, ось, назустріч їй іде Давид і люди його, і вона зустрілася з ними. ²¹ І Давид сказав: так, марно я охороняв у пустелі все майно цього чоловіка, і нічого не пропало з того, що належало йому; він платить мені злом за добро; ²² нехай те і те зробить Бог з ворогами Давида, і ще більше зробить, якщо до світанку з усього, що належить Навалові, я залишу того, хто мочиться до стіни. ²³ Коли Авигея побачила Давида, то поспішила зійти з осла й упала перед Давидом на лице своє і поклонилася до землі; ²⁴ й упала до ніг його і сказала: на мені гріх, господарю мій; дозволь рабі твоїй говорити у вуха твої і послухай слів раби твоєї. ²⁵ Нехай господар мій не звертає уваги на цю злу людину, на Навала; тому що яке ім'я його, такий і він. Навала – ім'я його, і бе-

зумство його з ним*. А я, раба твоя, не бачила слуг господаря мого, яких ти послав. ²⁶ І нині, господарю мій, живий Господь і жива душа твоя, Господь не попустить тобі йти на пролиття крові й утримає руку твою від помсти, і нині нехай будуть, як Навал, вороги твої і зловмисники проти господаря мого. ²⁷ Ось ці дари, що принесла раба твоя господареві моему, щоб дати їх отрокам, які служать господареві моему. ²⁸ Прости провину раби твоєї; Господь неодмінно влаштує господарю моему дім міцний, бо війни Господні веде господар мій, і зло не прийде до тебе в усе життя твоє. ²⁹ Якщо повстане людина переслідувати тебе і шукати душі твоєї, то душа господаря мого буде зав'язана у вузлі життя Господа Бога твого, а душу ворогів твоїх кине Він немов працею. ³⁰ І коли зробить Господь господареві моему все, що говорив про тебе доброго, і поставить тебе вождем над Ізраїлем, ³¹ то не буде це для серця господаря мого засмученням і занепокоєнням, що не пролив марно крові і зберіг себе від помсти. І Господь облагодіє господаря мого, і згадаєш рабу твою [і зробиш милість їй]. ³² І сказав Давид Авигеї: благословенний Господь Бог Ізраїлів, Який послав тебе нині назустріч мені, ³³ і благословенний розум твій, і благословенна ти за те, що ти тепер не допустила мене йти на пролиття крові й помститися за себе. ³⁴ Але, – живий Господь Бог Ізраїлів, Який утримав мене від вчинення зла тобі, – якби ти не поспішила і не прийшла назустріч мені, то до світанку я не залишив би Навалу того, хто мочиться до стіни. ³⁵ І прийняв Давид з рук її те, що вона принесла йому, і сказав їй: іди з миром у дім твій; ось, я

* “Навал” – безумний.

[18] 1 Цар. 30, 12. [21] 1 Цар. 24, 18. [26] 1 Цар. 20, 3. [28] 1 Цар. 18, 17. [29] Пс. 6, 11;

30, 21; 72, 19. [30] 2 Цар. 5, 2. [35] Притч. 15, 1.

послухався голосу твого й ушанував лице твоє.³⁶ І прийшла Авигея до Навала, і ось, у нього бенкет у домі його, як бенкет царський, і серце Навала було веселе; він же був дуже п'яний; і не сказала йому ні слова, ні великого, ні малого, до ранку.³⁷ Вранці ж, коли Навал протверезився, дружина його розповіла йому про це, і завмерло в ньому серце його, і став він, як камінь.³⁸ Днів через десять уразив Господь Навала, і він помер.³⁹ І почув Давид, що Навал помер, і сказав: благословенний Господь, що віддав за посоромлення, нанесене мені Навалом, і раба Свого вберіг від зла; Господь повернув злобу Навала на його ж голову. І послав Давид сказати Авигеї, що він бере її собі за дружину.⁴⁰ І прийшли слуги Давидові до Авигеї на Кармил і сказали їй так: Давид послав нас до тебе, щоб узяти тебе йому за дружину.⁴¹ Вона встала і вклонилася лицем до землі і сказала: ось, раба твоя готова бути служницею, щоб омивати ноги слуг господаря мого.⁴² І зібралася Авигея поспішно і сіла на осла, і п'ять служниць супроводжували її; і пішла вона за послами Давида і стала його дружиною.⁴³ І Ахиноаму з Ізрееля взяв Давид, і обидві вони були його дружинами.⁴⁴ Саул же віддав дочку свою Мелхолу, дружину Давидову, Фалтію, синові Лаїша, що з Галлима.

26 Прийшли зифеї [з півдня] до Саула в Гиву і сказали: ось, Давид ховається у нас на пагорбі Гахила, що праворуч від Іесимона.² І встав Саул і спустився в пустелю Зиф, і з ним три тисячі добірних мужів ізраїльських, щоб шукати Давида в пустелі Зиф.³ І розташувався Саул на пагорбі Гахила, що праворуч від Іесимона, при дорозі; Давид же знаходився в пустелі і бачив, що Саул

іде за ним у пустелю;⁴ і послав Давид спостерігачів і довідався, що Саул дійсно прийшов [з Кеїля].⁵ І встав Давид [таємно] і пішов до місця, на якому Саул розташувався станом, і побачив Давид місце, де спав Саул і Авенир, син Нирів, воєначальник його. Саул же спав у наметі, а народ розташувався довкола нього.⁶ І звернувся Давид і сказав Ахимелеху хеттеянину й Авессі, синові Саруїному, братові Іоава, говорячи: хто піде зі мною до Саула в стан? І відповів Авесса: я піду з тобою.⁷ І прийшов Давид з Авессою до людей [Саулових] уночі; і ось, Саул лежить, спить у наметі, і спис його встромлений у землю в головах його; Авенир же і народ лежать довкола нього.⁸ Авесса сказав Давиду: віддав Бог нині ворога твого в руки твої; отже, дозволю, я приколю його списом до землі одним ударом і не повторю удару.⁹ Але Давид сказав Авессі: не вбивай його; бо хто, піднявши руку на помазаника Господнього, залишиться непокараним?¹⁰ І сказав Давид: живий Господь! нехай уразить його Господь, або прийде день його, і він помре, або піде на війну і загине; мене ж нехай не попустить Господь підняти руку мою на помазаника Господнього;¹¹ а візьми його спис, що у головах його, і посудину з водою, і підемо до себе.¹² І взяв Давид спис і посудину з водою в головах Саула, і пішли вони до себе; і ніхто не бачив, і ніхто не знав, і ніхто не прокинувся, але усі спали, тому що сон від Господа напав на них.¹³ І перейшов Давид на інший бік і став на вершині гори вдалині; велика відстань була між ними.¹⁴ І звернувся Давид до народу й Авенира, сина Нирового, говорячи: відповідай, Авенире. І відповів Авенир і сказав: хто ти, що кричиш і турбуєш царя?

[36] 2 Цар. 13, 27. [39] Пс. 57, 11. 1 Цар. 27, 3. [43] Нав. 15, 56.

Глава 26. [1] 1 Цар. 23, 19. Пс. 53, 2. [5]

1 Цар. 14, 50; 17, 55. [7] 2 Цар. 23, 18. [9] 2 Цар. 1, 14. Пс. 7, 5. [10] Еккл. 9, 12. [11] 1 Цар. 26, 23.

¹⁵ І сказав Давид Авениру: чи не муж ти, і хто рівний тобі в Ізраїлі? Чому ж ти не бережеш господаря твого, царя? тому що приходив хтось з народу, щоб погубити царя, господаря твого. ¹⁶ Недобре ти це робиш; живий Господь! ви гідні смерті за те, що не бережете господаря вашого, помазаника Господнього. Подивися, де спис царя і посудина з водою, що були в головах його? ¹⁷ І узнав Саул голос Давида і сказав: чи твій це голос, сину мій Давиде? І сказав Давид: мій голос, господарю мій, царю. ¹⁸ І сказав ще: за що господар мій переслідує раба свого? що я зробив? яке зло в руці моїй? ¹⁹ І нині нехай вислухає господар мій, цар, слова раба свого: якщо Господь розпалив тебе проти мене, то нехай буде це від тебе благозапашною жертвою; якщо ж – сини людські, то прокляті вони перед Господом, тому що вони вигнали мене нині, щоб не належати мені до спадщини Господа, говорячи: “Йди, служи богам чужим”. ²⁰ Нехай же не пролетється кров моя на землю перед лицем Господа; бо цар Ізраїлів вийшов шукати одну блоху, як ганяються за куріпкою по горах. ²¹ І сказав Саул: згрішив я; повернися, сину мій Давиде, тому що я не буду більше робити тобі зла, бо душа моя була дорогою нині в очах твоїх; безумно робив я і дуже багато згрішив. ²² І відповів Давид і сказав: ось спис царя; нехай один з отроків прийде і візьме його; ²³ і нехай відплатить Господь кожному за правдою його і за істиною Його, бо Господь віддавав тебе в руки мої, але я не захотів підняти руки моєї на помазаника Господнього; ²⁴ і нехай, як дорогоцінне було життя твоє нині в очах моїх, так цінується моє життя в очах Господа, [і нехай покриє Він

мене] і нехай визволить мене від усякого лиха! ²⁵ І сказав Саул Давиду: благословенний ти, сину мій Давиде; і діло зробиш, і перемогти переможеш. І пішов Давид своїм шляхом, а Саул повернувся у своє місце.

27 І сказав Давид у серці своєму: коли-небудь потраплю я в руки Саула, і немає для мене нічого кращого, як утекти в землю Філістимську; і відстане від мене Саул і не буде шукати мене більше по всіх краях Ізраїльських, і я спасуся від руки його. ² І встав Давид, і вирушив сам і шістьсот чоловік, які були з ним, до Анхуса, сина Маоха, царя Гефського. ³ І жив Давид у Анхуса в Гефі, сам і люди його, кожен із родиною своєю, Давид і обидві дружини його – Ахиноама ізреелитянка й Авигея, колишня дружина Навала, кармилитянка. ⁴ І донесли Саулу, що Давид утік у Геф, і не став він більше шукати його. ⁵ І сказав Давид Анхусу: якщо я придбав благовоління в очах твоїх, то нехай дано буде мені місце в одному з малих міст, і я буду жити там; для чого рабові твому жити в царському місті разом з тобою? ⁶ Тоді дав йому Анхус Секелаг, тому Секелаг і залишився за царями юдейськими донині. ⁷ Усього часу, який прожив Давид у країні Філістимській, було рік і чотири місяці. ⁸ І виходив Давид з людьми своїми і нападав на гессурян і гирзеян і амаликитян, які здавна населяли цю країну до Сура і навіть до землі Єгипетської. ⁹ І спустошував Давид ту країну, і не залишав у живих ні чоловіка, ні жінки, і забирав овець, і волів, і ослів, і верблюдов, і одяг; і повертався, і приходив до Анхуса. ¹⁰ І сказав Анхус Давиду: на кого нападали нині? Давид сказав: на південну країну Юдеї і на південну

[15] 2 Цар. 3, 38. [16] 2 Цар. 12, 5. [17] 1 Цар. 24, 17. [18] 1 Цар. 17, 29; 20, 1; 24, 12. [19] Сир. 28, 15, 21. [20] 1 Цар. 24, 15. [21] 1 Цар. 24, 18. Пс. 71, 14. [23] Пс. 17, 25. Притч. 24, 12. Ос. 4, 9.

Глава 27. [2] 1 Цар. 21, 10. [3] 1 Цар. 25, 39–40; 30, 5. [6] Нав. 15, 31. 1 Цар. 29, 4. [7] 1 Цар. 29, 3. [8] Нав. 12, 5; 13, 17. [9] Втор. 25, 19.

країну Іерахмеїла і на південну країну Кенеї. ¹¹ І не залишав Давид у живих ні чоловіка, ні жінки, і не приводив у Геф, говорячи: вони можуть донести на нас і сказати: “так вчинив Давид, і такий спосіб дій його в усі часи перебування у країні Філістимській”. ¹² І довірився Анхус Давиду, говорячи: він став огидним народу своєму Ізраїлю і буде слугою моїм повік.

28 У той час філістимляни зібрали війська свої для війни, щоб воювати з Ізраїлем. І сказав Анхус Давиду: нехай буде тобі відомо, що ти підеш зі мною в ополчення, ти і люди твої. ² І сказав Давид Анхусу: нині ти дізнаєшся, що зробить раб твій. І сказав Анхус Давиду: за те я зроблю тебе охоронителем голови моєї на весь час.

³ І помер Самуїл, і оплакували його всі ізраїльтяни і поховали його в Рамі, у місті його. Саул же вигнав чаклунів і ворожбитів із країни.

⁴ І зібралися філістимляни і пішли і стали станом біля Сонами; зібрав і Саул весь народ ізраїльський, і стали станом на Гелвуї. ⁵ І побачив Саул стан філістимський і злякався, і сильно затремтіло серце його. ⁶ І запитав Саул Господа; але Господь не відповів йому ні уві сні, ні через урим, ні через пророків. ⁷ Тоді Саул сказав слугам своїм: найдіть мені жінку чаклунку, і я піду до неї і запитаю її. І відповіли йому слуги його: тут у Аендорі є жінка чаклунка. ⁸ І зняв із себе Саул одяг свій і вдягнув інший, і пішов сам і два чоловіка з ним, і прийшли вони до жінки вночі. І сказав їй Саул: прошу тебе, поворожи мені і виведи мені того, про кого я скажу тобі. ⁹ Але жінка відповіла йому: ти знаєш, що зробив Саул, як вигнав він із країни чаклунів і ворожбитів; для

чого ж ти розставляєш сітку душі моєї на загибель мою? ¹⁰ І поклявся їй Саул Господом, говорячи: живий Господь! не буде тобі лиха за цю справу. ¹¹ Тоді жінка запитала: кого ж вивести тобі? І відповів він: Самуїла виведи мені. ¹² І побачила жінка Самуїла і голосно скрикнула; і звернулася жінка до Саула, говорячи: навіщо ти обманув мене? ти – Саул. ¹³ І сказав їй цар: не бійся; [скажи,] що ти бачиш? І відповіла жінка: бачу начебто бога, що виходить із землі. ¹⁴ Який він на вигляд? – запитав у неї Саул. Вона сказала: виходить із землі чоловік старий, одягнений у довгий одяг. Тоді узнав Саул, що це Самуїл, і упав лицем на землю і поклонився. ¹⁵ І сказав Самуїл Саулу: для чого ти тривожиш мене, щоб я вийшов? І відповів Саул: тяжко мені дуже; філістимляни воюють проти мене, а Бог відступив від мене і більше не відповідає мені ні через пророків, ні уві сні, [ні у видінні]; тому я викликав тебе, щоб ти навчив мене, що мені робити. ¹⁶ І сказав Самуїл: для чого ж ти запитуєш мене, коли Господь відступив від тебе і зробився ворогом твоїм? ¹⁷ Господь зробить те, що говориш через мене; відніме Господь царство з рук твоїх і віддасть його ближньому твоєму, Давиду. ¹⁸ Оскільки ти не послухав голосу Господа і не виконав люті гніву Його на Амаліка, то Господь і робить це над тобою нині. ¹⁹ І віддасть Господь Ізраїля разом з тобою в руки філістимлян: завтра ти і сини твої будете зі мною, і стан ізраїльський віддасть Господь у руки філістимлян. ²⁰ Тоді Саул раптом упав усім тілом своїм на землю, тому що сильно злякався слів Самуїла; притому і сили не стало в ньому, бо він не їв хліба весь той день і всю ніч. ²¹ І підійшла жінка та до Саула,

Глава 28. [1] 1 Цар. 29, 1. [3] 1 Цар. 25, 1. Лев. 20, 27. Втор. 18, 11. [4] Нав. 19, 18. 1 Цар. 31, 1. [6] 1 Цар. 28, 15. Єз. 14, 3. [7]

Лев. 20, 27. Втор. 18, 11. [8] 1 Пар. 10, 13. [11] Іс. 8, 19. [15] 1 Пар. 10, 13. [17] 1 Цар. 15, 28. [18] 1 Цар. 13, 13; 15, 19. [19] Сир. 46, 23.

і побачила, що він дуже злякався, і сказала: ось, раба твоя послухалася голосу твого і піддала життя своє безпеці і виконала наказ, який ти дав мені; ²² тепер прошу, послухайся і ти голосу раби твоєї: я запропоную тобі шматок хліба, поїж, і буде в тобі сила, коли підеш в дорогу. ²³ Але він відмовився і сказав: не буду їсти. І стали умовляти його слуги його, а також і жінка; і він послухався голосу їхнього, і встав із землі і сів на ліжку. ²⁴ У жінки ж було у домі відгодоване теля, і вона поспішила заколоти його і, взявши борошна, замісила і спекла опріснокки, ²⁵ і запропонувала Саулу і слугам його, і вони поїли, і встали, і пішли в ту саму ніч.

29 І збрали филистимляни всі ополчення свої в Афеку, а ізраїльтяни розташувалися станом біля джерела, що в Ізреелі. ² Князі филистимські йшли сотнями і тисячами, Давид же і люди його йшли позаду з Анхусом. ³ І говорили князі филистимські: що це за євреї? Анхус відповів князям филистимським: хіба не знаєте, що це Давид, раб Саула, царя Ізраїльського? він при мені вже понад рік, і я не знайшов у ньому нічого недоброго з часу його приходу до сьогодні. ⁴ І обурилися на нього князі филистимські, і сказали йому князі филистимські: відпусти ти цього чоловіка, нехай він сидить у своєму місці, яке ти призначив йому, щоб він не йшов з нами на війну і не зробився супротивником нашим на війні. Чим він може умилостивити господаря свого, як не головами цих людей? ⁵ чи не той це Давид, якому співали в хороводах, говорячи: “Саул уразив тисячі, а Давид – десятки тисяч”? ⁶ І покликав Анхус Давида і сказав йому: живий Господь! ти чесний, і очам моїм при-

ємно було б, щоб ти виходив і входив зі мною в ополченні; бо я не помітив у тобі недоброго з часу приходу твого до мене до цього дня; але в очах князів ти недобрий. ⁷ Отже, повернися тепер, і йди з миром і не дратуй князів филистимських. ⁸ Але Давид сказав Анхусу: що я зробив, і що ти знайшов у рабі твоєму з того часу, як я перед лицем твоїм, і до цього дня, чому б мені не йти і не воювати з ворогами господаря мого, царя? ⁹ І відповідав Анхус Давиду: будь упевнений, що в моїх очах ти добрий, як ангел Божий; але князі филистимські сказали: “нехай він не йде з нами на війну”. ¹⁰ Отже, встань ранком, ти і раби господаря твого, які прийшли з тобою, [і йдіть на місце, яке я призначив вам, і не май недоброї думки на серці твоєму, бо ти переді мною добрий]; і встаньте зранку, і коли буде світло, йдіть. ¹¹ І встав Давид, сам і люди його, щоб іти вранці і повернутися в землю Филистимську. А филистимляни пішли [на війну] у Ізреель.

30 На третій день після того, як Давид і люди його пішли в Секелаг, амаликитяни напали з півдня на Секелаг і взяли Секелаг і спалили його вогнем, ² а жінок [і всіх], що були в ньому, від малого до великого, не умертвили, але повели в полон, і пішли своїм шляхом. ³ І прийшов Давид і люди його до міста, і ось, воно спалене вогнем, а дружини їхні і сини їхні і дочки їхні узяті в полон. ⁴ І підняв Давид і народ, що був з ним, крик, і плакали, доки не стало в них сили плакати. ⁵ Взяті були в полон і обидві дружини Давида: Ахиноама ізреелитянка й Авигея, колишня дружина Навала, кармилитянка. ⁶ Давид сильно був збентежений, тому що народ хотів побити його камінням; бо весь на-

Глава 29. [1] 1 Цар. 28, 1. [3] 1 Цар. 27, 7. [4] 1 Цар. 12, 19. [5] 1 Цар. 18, 7. Сир. 47, 7. [8] 1 Цар. 20, 1. [9] 2 Цар. 14, 17. [11] 1 Цар. 27, 7.

Глава 30. [5] 1 Цар. 25, 42–43. [6] Вих. 17, 4.

род душею уболівав, кожен за синів своїх і дочок своїх. ⁷ Але Давид укріпився надією на Господа Бога свого, і сказав Давид Авиафару священикові, синові Ахимелеховому: принеси мені ефод. І приніс Авиафар ефод до Давида. ⁸ І запитав Давид Господа, говорячи: чи переслідувати мені це полчище, і чи наздожену їх? І сказано йому: переслідувай, наздоженеш і віднімеш. ⁹ І пішов Давид сам і шістсот чоловік, які були з ним; і прийшли до потоку Восор і втомлені зупинилися там. ¹⁰ І переслідував Давид сам і чотириста чоловік; двісті ж чоловік зупинилися, тому що були не в силах перейти потік Восорський. ¹¹ І знайшли єгиптянина в полі, і привели його до Давида, і дали йому хліба, і він їв, і напоїли його водою; ¹² і дали йому частину зв'язки смокв і дві зв'язки ізюму, і він їв і зміцнився, бо він не їв хліба і не пив води три дні і три ночі. ¹³ І сказав йому Давид: чий ти і звідки ти? І сказав він: я – отрок єгиптянина, раб одного амаликитянина, і кинув мене господар мій, тому що вже три дні, як я занедужав; ¹⁴ ми вдиралися в полуденну частину Керети і в область Іудину й у полуденну частину Халева, а Секелаг спалили вогнем. ¹⁵ І сказав йому Давид: чи доведеш мене до цього полчища? І сказав він: поклянися мені Богом, що ти не умертвиш мене і не віддаси мене в руки господаря мого, і я доведу тебе до цього полчища. ¹⁶ [Давид поклявся йому,] і він повів його; і ось, амаликитяни, розсипавшись по всій тій країні, їдять і п'ють і святкують з причини великої здобичі, яку вони взяли в землі Филістимській і в землі Юдейській. ¹⁷ [І напав на них] і вражав їх Давид від сутінків до вечора другого дня, і ніхто з них не врятувався, крім чотирьохсот юнаків, які сіли на верблю-

дів і втекли. ¹⁸ І відібрав Давид усе, що взяли амаликитяни, і обох дружин своїх відібрав Давид. ¹⁹ І не пропало в них нічого, ні мало, ні великого, ні з синів, ні з дочок, ні зі здобичі, ні з усього, що амаликитяни взяли у них; все повернув Давид, ²⁰ і взяв Давид всю дрібну і велику худобу, і гнали її перед своєю худобою і говорили: це – здобич Давида. ²¹ І прийшов Давид до тих двохсот людей, які не були в силах іти за ним, і яких він залишив біля потоку Восор, і вийшли вони назустріч Давиду і назустріч людям, які були з ним. І підійшов Давид до цих людей і вітав їх. ²² Тоді злі і негідні люди, які ходили з Давидом, стали говорити: за те, що вони не ходили з нами, не дамо їм зі здобичі, яку ми відняли; нехай кожен візьме тільки свою дружину і дітей і йде. ²³ Але Давид сказав: не робіть так, брати мої, після того, як Господь дав нам це і зберіг нас і віддав у руки наші полчище, що приходило проти нас. ²⁴ І хто послухає вас у цій справі? [Вони не гірші за нас.] Яка частина тим, що ходили на війну, така частина повинна бути й тим, що залишилися при обозі: на всіх слід розділити. ²⁵ Так було з цього часу і після; і поставив він це в закон і в правило для Ізраїля до цього дня.

²⁶ І прийшов Давид у Секелаг і послав зі здобичі до старійшин Іудиних, друзям своїм, говорячи: “ось вам подарунок зі здобичі, взятої у ворогів Господніх”, – ²⁷ тим, що у Вефілі, і в Рамофі південному, і в Іаттирі, [і в Гефорі,] ²⁸ і в Ароері, [і в Аммаді,] і в Шифмофі, і в Естемоа, [і в Гефі,] ²⁹ [у Кинані, у Сафені, у Фимафі,] і в Рахалі, і в містах ієрахмеельських, і в містах кенейських, ³⁰ і в Хормі, і в Хорашані, і в Атаху, ³¹ і в Хевроні, й у всіх місцях, де ходив Давид сам і люди його.

[7] Бут. 49, 24. 1 Цар. 23, 9. [12] Суд. 15, 19. [24] Чис. 31, 27. Нав. 22, 8. 2 Мак. 8, 28. [26]

2 Цар. 1, 1. [27] Нав. 15, 58. [28] Втор. 3, 12.

31 Филістимляни ж воювали з ізраїльтянами, і побігли мужі ізраїльські від філістимлян і упали уражені на горі Гелвуї. ² І наздогнали філістимляни Саула і синів його, й убили філістимляни Іонафана, й Аминадава, і Малхисуа, синів Саула. ³ І битва проти Саула зробилася жорстокою, і стрільці з луків уражали його, і він був дуже зраний стрільцями. ⁴ І сказав Саул зброєносець своєму: вийми твій меч і заколи мене ним, щоб не прийшли ці необрізані й не убили мене і не знущалися з мене. Але зброєносець не хотів, бо дуже боявся. Тоді Саул узав меч свій і упав на нього. ⁵ Зброєносець його, побачивши, що Саул помер, і сам упав на свій меч і помер з ним. ⁶ Так помер у той день Саул і три сини його, і зброєносець його, а також і всі люди його разом. ⁷ Ізраїльтяни, які жили на боці долини і за Йорда-

ном, бачачи, що люди ізраїльські побігли і що помер Саул і сини його, залишили міста свої і бігли, а філістимляни прийшли і засіли в них. ⁸ На другий день філістимляни прийшли грабувати убитих, і знайшли Саула і трьох синів його, які упали на горі Гелвуйській. ⁹ І [повернули його і] відтяти йому голову, і зняли з нього зброю і послали по всій землі Філістимській, щоб сповістити про це у капищах ідолів своїх і народ; ¹⁰ і поклали зброю його в капищі Астарті, а тіло його повісили на стіні Беф-Сана. ¹¹ І почули жителі Іависа Галаадського про те, що зробили філістимляни із Саулом, ¹² і піднялися всі люди сильні, і йшли всю ніч, і взяли тіло Саула і тіла синів його зі стіни Беф-Сана, і прийшли в Іавис, і спалили їх там; ¹³ і взяли кістки їхні, і поховали під дубом в Іависі, і постили сім днів.

ДРУГА КНИГА ЦАРСТВ*

1 Після смерти Саула, коли Давид повернувся після поразки амалікітян і пробув у Секелагу два дні, ² ось, на третій день приходять чоловік зі стану Саулового; одяг на ньому розідраний і порох на голові його. Прийшовши до Давида, він упав на землю і поклонився [йому]. ³ І сказав йому Давид: звідки ти прийшов? І сказав той: я втік зі стану ізраїльського. ⁴ І сказав йому Давид: що відбулося? розкажи мені. І той сказав: народ побіг з битви, і безліч народу впало і померло, і вмерли і Саул і син його Іонафан. ⁵ І сказав Давид отрокові, який розповідав йому: як ти знаєш, що Саул і син його

Іонафан померли? ⁶ І сказав отрок, який розповідав йому: я випадково прийшов на гору Гелвуйську, і ось, Саул упав на свій спис, колісниці ж і вершники наздоганяли його. ⁷ Тоді він оглянувся назад і, побачивши мене, покликав мене. ⁸ І я сказав: ось я. Він сказав мені: хто ти? І я сказав йому: я – амалікітянин. ⁹ Тоді він сказав мені: підійди до мене й убий мене, бо туга смертна охопила мене, душа моя усе ще в мені. ¹⁰ І я підійшов до нього й убив його, бо знав, що він не буде живий після свого падіння; і взяв я [царський] вінець, який був на голові його, і зап'ястя, яке було на руці його, і приніс їх до господаря мого сюди. ¹¹ Тоді схопив Давид одяг свій і роздер його, також

* У євреїв: "Друга Самуїла".

Глава 31. [1] 1 Пар. 10, 1. [2] 1 Пар. 14, 49. [6] 1 Пар. 28, 19. 1 Пар. 10, 6. [7] 1 Пар. 10, 7. [10] 2 Пар. 21, 12. [11] 2 Пар. 2, 4. [12] 2 Пар. 2, 4. [13] 2 Пар. 21, 12. 1 Пар. 10, 12.

Глава 1. [1] 1 Пар. 27, 6; 30, 17. [2] Бут. 37, 34. 1 Пар. 4, 12. Іов. 2, 12. [4] 2 Пар. 4, 10. [11] 1 Пар. 4, 12. 2 Пар. 3, 31.

і всі люди, які були з ним, [роздерли одяг свій,]¹² і ридали і плакали, і постилися до вечора за Саула і за сина його Іонафана, і за народ Господній і за дім Ізраїлів, що впали вони від меча.¹³ І сказав Давид отроку, який розповідав йому: звідки ти? І сказав він: я – син прибульця амаликитянина.¹⁴ Тоді Давид сказав йому: як не побоявся ти підняти руку, щоб убити помазаника Господнього?¹⁵ І покликав Давид одного зі слуг і сказав йому: підійди, убий його.¹⁶ І той убив його, і він помер. І сказав до нього Давид: кров твоя на голові твоїй, бо твої уста свідчили проти тебе, коли ти говорив: я убив помазаника Господнього.

¹⁷ І оплакав Давид Саула і сина його Іонафана цією плачевною піснею,¹⁸ і повелів навчити синів Іудиних луку, як написано в книзі Праведного, і сказав:¹⁹ краса твоя, о Ізраїлю, вражена на висотах твоїх! як упали сильні!²⁰ Не розповідайте в Гефі, не сповіщайте на вулицях Аскалона, щоб не раділи дочки филистимлян, щоб не торжествували дочки необрізаних.²¹ Гори Гелвуйські! нехай [не зійде] ні роса, ні дощ на вас, і нехай не буде на вас полів з плодами, бо там уражений щит сильних, щит Саула, ніби не був він помазаний елеєм.²² Без крові поранених, без жиру сильних лук Іонафана не повертався назад, і меч Саула не повертався марно.²³ Саул та Іонафан, люб'язні і злагідні в житті своєму, не розлучилися й у смерті своїй; швидші за орлів, сильніші за левів вони були.²⁴ Дочки ізраїльські! плачте за Саулом, який одягав вас у багрянлицю з прикрасами і діставав на одяг ваш золоті прикраси.²⁵ Як упали сильні на полі битви! Убитий Іонафан на висотах твоїх.

²⁶ Тужу за тобою, брате мій Іонафане; ти був дуже дорогим для мене; любов твоя була для мене вище за любов жіночу.²⁷ Як упали сильні, загинула зброя військова!

2 Після цього Давид запитав Господа, говорячи: чи йти мені в яке-небудь місто Іудине? І сказав йому Господь: іди. І сказав Давид: куди йти? І сказав Він: у Хеврон.² І пішов туди Давид і обидві дружини його, Ахиноама ізреелитянка й Авігея, колишня дружина Навала, кармилитянка.³ І людей, які були з ним, привів Давид, кожного з родиною його, й оселилися в місті Хевроні.⁴ І прийшли мужі Іудині і помазали там Давида на царство над домом Іудиним. І донесли Давиду, що жителі Іависа галаадського поховали Саула.

⁵ І відправив Давид послів до жителів Іависа галаадського, сказати їм: благословенні ви у Господа за те, що зробили цю милість господареві своєму Саулу, [помазаникові Господньому,] і поховали його [та Іонафана, сина його],⁶ і нині нехай віддасть вам Господь милістю й істиною; і я зроблю вам благодіяння за те, що ви це зробили;⁷ нині нехай зміцняться руки ваші, і будьте мужні; бо господар ваш Саул помер, а мене помазав дім Іудин царем над собою.⁸ Але Авенір, син Нирів, начальник війська Саулового, взяв Іевосфея, сина Саулового, і привів його в Маханаїм,⁹ і поставив його царем над Галаадом, і Ашуром, і Ізреемем, і Єфремом, і Веніаміном, і над усім Ізраїлем.¹⁰ Сорок років було Іевосфею, синові Сауловому, коли він став царем над Ізраїлем, і царював два роки. Тільки дім Іудин залишився з Давидом.¹¹ Всього часу, в який Давид царював у Хевроні над домом

[14] 1 Цар. 10, 1; 24, 7. Пс. 104, 15. [15] 2 Цар. 4, 10, 12. [18] Бут. 49, 8. Нав. 10, 13. [20] 1 Цар. 17, 23. Суд. 11, 34; 14, 19. [21] 1 Цар. 31, 1. [22] 1 Цар. 14, 6. [26] 2 Цар. 9, 1. 1 Цар. 18, 1.

Глава 2. [1] 1 Цар. 23, 2; 30, 7–8. [2] 1 Цар. 25, 42. [4] 1 Цар. 31, 11. 1 Мак. 2, 57. [5] 1 Цар. 15, 13. [8] 1 Цар. 14, 50; 17, 55. [9] Чис. 32, 40. Нав. 19, 18. [11] 2 Цар. 5, 5.

Іудиним, було сім років і шість місяців.¹² І вийшов Авенир, син Нирів, і слуги Іевосфея, сина Саулового, з Маханаїма в Гаваон.¹³ Вийшов і Іоав, син Саруї, зі слугами Давида, і зустрілися біля Гаваонського ставу, і засіли ті на одній стороні ставу, а ці на іншій стороні ставу.¹⁴ І сказав Авенир Іоаву: нехай встануть юнаки і пограють перед нами. І сказав Іоав: нехай встануть.¹⁵ І встали і пішли кількістю дванадцять веніамитян з боку Іевосфея, сина Саулового, і дванадцять зі слуг Давидових.¹⁶ Вони схопили один одного за голову, *встромили меч один одному в бік і упали разом.* І було названо це місце Хелкаф-Хаццурим, що в Гаваоні.¹⁷ І відбулася в той день найжорстокіша битва, і Авенир з людьми ізраїльськими був уражений слугами Давида.¹⁸ І були там три сини Саруї: Іоав, і Авесса, й Асаїл. Асаїл же був легкий на ноги, як сарна в полі.¹⁹ І погнався Асаїл за Авениром і переслідував його, не ухилившись ні праворуч, ні ліворуч від слідів Авенира.²⁰ І оглянувся Авенир назад і сказав: чи ти це, Асаїл? Той сказав: я.²¹ І сказав йому Авенир: ухилися праворуч або ліворуч, і вибери собі одного зі слуг і візьми собі його озброєння. Але Асаїл не захотів відстати від нього.²² І повторив Авенир ще, говорячи Асаїлу: відстань від мене, щоб я не повалив тебе на землю; тоді з яким лицем з'явлюся я до Іоава, брата твого?²³ [і де це буває? повернися до брата твого Іоава.] Але той не захотів відстати. Тоді Авенир, повернувши спис, уразив його в живіт; спис пройшов наскрізь його, і він упав там же і помер на місці. Усі, проходячи через те місце, де упав і помер Асаїл, зупинялися.²⁴ І переслідували Іоав і Авесса Авенира. Сонце вже зайшло, коли вони прийшли до пагорба

Амма, що проти Гиаха, на дорозі до пустелі Гаваонської.²⁵ І зібралися веніамитяни навколо Авенира і склали одне ополчення, і стали на вершині одного пагорба.²⁶ І звернувся Авенир до Іоава, і сказав: чи вічно буде пожирати меч? Чи ти не знаєш, що наслідки будуть сумні? І доки ти не скажеш людям, щоб вони перестали переслідувати братів своїх?²⁷ І сказав Іоав: живий Бог! якби ти не говорив інше, то ще ранком перестали б люди переслідувати братів своїх.²⁸ І засурмив Іоав трубою, і зупинився весь народ, і не переслідували більше ізраїльтян; битва припинилася.²⁹ Авенир же і люди його йшли рівниною всю ту ніч і перейшли Йордан, і пройшли весь Битрон, і прийшли в Маханаїм.³⁰ І повернувся Іоав від переслідування Авенира і зібрав весь народ, і бракувало зі слуг Давидових дев'ятнадцять чоловік, крім Асаїла.³¹ Слуги ж Давидові вразили веніамитян і людей Авенирових; упало їх триста шістдесят чоловік.³² І взяла Асаїла і поховали його в гробі батька його, що у Вифлеємі. Іоав же з людьми своїми йшов усю ніч і на світанку прибув у Хеврон.

3 І був довгочасний розбрат між домом Сауловим і домом Давидовим. Давид все більше і більше дужчав, а дім Саулів більше і більше слабшав.² І народилися у Давида [шість] синів у Хевроні. Первісток його був Амнон від Ахиноами ізреелитянки,³ а другий [син] його – Далуя від Авигеї, *колишньої* дружини Навала, кармилитянки; третій – Авессалом, син Маахи, дочки Фалмая, царя Гессурського;⁴ четвертий – Адонія, син Аггифи; п'ятий – Сафатія, син Авитали;⁵ шостий – Ієфераам від Егли, дружини Давидової. Вони народилися у Давида у Хевроні.

[12] Нав. 9, 3; 21, 17. [13] Єр. 41, 12. [18] 1 Пар. 2, 16. [23] 2 Цар. 3, 27. [28] 2 Цар. 18, 16.

Глава 3. [1] 2 Цар. 5, 10. [2] 1 Пар. 3, 1. [3] 1 Пар. 3, 1–2. [4] 3 Цар. 1, 5. [5] 1 Пар. 3, 3.

⁶ Коли був розбрат між домом Саула і домом Давида, то Авенир підтримував дім Саула. ⁷ У Саула була наложниця, на ім'я Рипца, дочка Аїя [і ввійшов до неї Авенир]. І сказав [Ієвосфей] Авениру: навіщо ти ввійшов до наложниці батька мого? ⁸ Авенир же сильно розгнівався на слова Ієвосфея і сказав: хіба я – собача голова? Я проти Іуди зробив нині милість дому Саула, батька твого, братам його і друзям його, і не видав тебе в руки Давида, а ти звинувачуєш нині мене у гріху через жінку. ⁹ Те і те нехай зробить Бог Авениру і ще більше зробить йому! Як клявся Господь Давиду, так і зроблю йому [в цей день]: ¹⁰ відніму царство від дома Саулового і поставлю престіл Давида над Ізраїлем і над Іудою, від Дана до Вирсавії. ¹¹ І не міг Ієвосфей заперечити Авениру, бо боявся його. ¹² І послав Авенир від себе послів до Давида [у Хеврон, де він знаходився], сказати: чия ця земля? І ще сказати: уклади союз зі мною, і рука моя буде з тобою, щоб повернути до тебе весь народ ізраїльський. ¹³ І сказав [Давид]: добре, я укладу союз з тобою, тільки прошу тебе про одне, а саме – ти не побачиш лиця мого, якщо не приведиш із собою Мелхоли, дочки Саула, коли прийдеш побачитися зі мною. ¹⁴ І відправив Давид послів до Ієвосфея, сина Саулового, сказати: віддай дружину мою Мелхолу, яку я одержав за сто краєобрізаних филистимських. ¹⁵ І послав Ієвосфей і взяв її від чоловіка, від Фалтія, сина Лаїшевого. ¹⁶ Пішов з нею і чоловік її і з плачем проводжав її до Бахурима; але Авенир сказав йому: йди назад. І він повернувся. ¹⁷ І звернувся Авенир до старійшин ізраїльських, говорячи: і вчора і третього дня ви бажали, щоб Давид був царем над

вами, ¹⁸ тепер зробіть це, бо Господь сказав Давиду: “рукою раба Мого Давида Я спасу народ Мій Ізраїль від руки филистимлян і від руки усіх ворогів його”. ¹⁹ Те саме говорив Авенир і веніамитянам. І пішов Авенир у Хеврон, щоб переказати Давиду все, чого бажав Ізраїль і весь дім Веніамінів. ²⁰ І прийшов Авенир до Давида в Хеврон і з ним двадцять чоловік, і зробив Давид бенкет для Авенира і людей, які були з ним. ²¹ І сказав Авенир Давиду: я встану і піду і зберу до господаря мого царя весь народ ізраїльський, і вони вступлять у завіт з тобою, і будеш царювати над усіма, як бажає душа твоя. І відпустив Давид Авенира, і він пішов з миром. ²² І ось, слуги Давидові з Іоавом прийшли з походу і принесли із собою багато здобичі; але Авенира вже не було з Давидом у Хевроні, бо Давид відпустив його, і він пішов з миром. ²³ Коли Іоав і усе військо, що ходило з ним, прийшли, то Іоаву розповіли: приходив Авенир, син Нирів, до царя, і той відпустив його, і він пішов з миром. ²⁴ І прийшов Іоав до царя і сказав: що ти зробив? Ось, приходив до тебе Авенир; навіщо ти відпустив його, і він пішов? ²⁵ Ти знаєш Авенира, сина Нирового: він приходив обманути тебе, довідатися про вихід твій і вхід твій і розвідати все, що ти робиш. ²⁶ І вийшов Іоав від Давида і послав гінців слідом за Авениром; і повернули вони його від колодязя Сиру, без відома Давида. ²⁷ Коли Авенир повернувся в Хеврон, то Іоав відвів його усередину воріт, начебто для того, щоб поговорити з ним таємно, і там уразив його в живіт. І помер Авенир за кров Асаїла, брата Іоавового. ²⁸ І почув опісля Давид про це і сказав: невинний я і царство моє повік перед Господом у крові

[7] 2 Цар. 21, 8. [8] 1 Цар. 24, 15. 2 Цар. 9, 8; 16, 9. [10] Суд. 20, 1. 1 Цар. 3, 20. 2 Цар. 17, 11. [14] 1 Цар. 18, 27. [15] 1 Цар. 25, 44. [18]

2 Цар. 5, 2. [19] 1 Пар. 12, 29. [22] 2 Цар. 4, 1. [25] 2 Цар. 10, 3. [27] 2 Цар. 2, 23; 20, 10. 3 Цар. 2, 5, 32.

Авенира, сина Нирового; ²⁹ нехай упаде вона на голову Іоава і на весь дім батька його; нехай ніколи не залишається дім Іоава без сіменеточивого, або прокаженого, або того, хто спирається на посох, або того, хто падає від меча, або того, хто потребує хліба. ³⁰ Іоав же і брат його Авеса убили Авенира за те, що він умиртвив брата їхнього Асаїла в битві біля Гаваона. ³¹ І сказав Давид Іоаву і всім людям, які були з ним: роздеріть одяг ваш й одягніться у волосяницю і плачте над Авениром. І цар Давид ішов за гробом його. ³² Коли погребали Авенира в Хевроні, то цар голосно плакав над гробом Авенира; плакав і весь народ. ³³ І оплакав цар Авенира, говорячи: чи смертю підлого помирати Авениру? ³⁴ Руки твої не були зв'язані, і ноги твої не в кайданах, і ти упав, як падають від розбійників. І весь народ став ще більше плакати над ним. ³⁵ І прийшов весь народ запропонувати Давиду хліба, коли ще тривав день; але Давид поклявся, говорячи: те і те нехай зробить зі мною Бог і ще більше зробить, якщо я до заходу сонця споживу хліба або чого-небудь. ³⁶ І весь народ довідався про це, і сподобалося йому це, як і все, що робив цар, подобалося всьому народові. ³⁷ І дізнався весь народ і весь Ізраїль у той день, що не від царя сталося умертвлення Авенира, сина Нирового. ³⁸ І сказав цар слугам своїм: чи знаєте, що вождь і великий муж упав у цей день в Ізраїлі? ³⁹ Я тепер ще слабкий, хоча і помазаний на царство, а ці люди, сини Саруї, сильніші за мене; нехай же віддасть Господь тому, хто чинить зле, за злобою його!

4 І почув [Іевосфей,] син Саулів, що помер Авенир у Хевроні, й опустилися руки його, і весь Ізраїль збентежився.

² У [Іевосфея,] сина Саулового, два було начальники війська; ім'я одного – Баана й ім'я другого – Рихав, сини Реммона беерофянина, з нащадків Веніамінових, бо і Беероф зараховувався до Веніаміна. ³ І втекли беерофяни в Гиффайм і залишилися там прибульцями до цього дня. ⁴ В Іонафана, сина Саулового, був син кульгавий. П'ять років було йому, коли прийшла звістка про Саула та Іонафана з Ізрееля, і нянька, узявши його, побігла. І коли вона бігла поспішно, то він упав, і зробився кульгавим. Ім'я його Мемфивосфей. ⁵ І пішли сини Реммона беерофянина, Рихав і Баана, і прийшли в саму спеку дня до дому Іевосфея; а він спав на постілі опівдні. ⁶ [А воротар дому, який очищав пшеницю, задрімав і заснув] і Рихав і Баана, брат його, ввійшли усередину дому, ніби для того, щоб узяти пшениці; і вразили його в живіт і утекли. ⁷ Коли вони ввійшли в дім, [Іевосфей] лежав на постілі своїй, у спальній кімнаті своїй; і вони вразили його, і умертвили його, і відрубали голову його, і взяли голову його із собою, і йшли безлюдною дорогою всю ніч; ⁸ і принесли голову Іевосфея до Давида в Хеврон і сказали цареві: ось голова Іевосфея, сина Саула, ворога твого, який шукав душі твоєї; нині Господь помстився за господаря мого царю Саулу, [ворогові твоєму] і нащадкам його. ⁹ І відповів Давид Рихаву і Баані, братові його, синам Реммона беерофянина, і сказав їм: живий Господь, Який визволив душу мою від усякої скорботи! ¹⁰ якщо того, хто приніс мені звістку, сказавши: “ось, помер Саул, [та Іонафан]”, і хто вважав себе радісним вісником, я схопив і убив його в Секелагу, замість того, щоб дати йому нагороду, ¹¹ то тепер, коли негідні люди

[29] 3 Цар. 2, 33. Лев. 15, 2. 4 Цар. 5, 27. [30] 2 Цар. 2, 23. 3 Цар. 2, 5. [31] Іоїл. 2, 13. [35] 2 Цар. 19, 13. [38] 1 Цар. 26, 15. [39] Пс. 61, 13. 3 Цар. 2, 32.

Глава 4. [1] Іс. 13, 7. Єр. 50, 43. [2] Нав. 18, 25. [3] 1 Цар. 31, 7. [4] 2 Цар. 9, 3. 1 Цар. 29, 11. 1 Пар. 9, 40. [5] 2 Цар. 2, 8. [9] Бут. 48, 16. [10] 2 Цар. 1, 4.

убили людину невинну в її домі на постелі її, невже я не стягну крові його від руки вашої і не знищу вас із землі? ¹² І наказав Давид слугам, і вбили їх, і відрубали їм руки і ноги, і повісили їх над ставом у Хевроні. А голову Ієвосфея взяли і поховали в гробі Авенира, у Хевроні.

5 І прийшли всі коліна Ізраїлеві до Давида в Хеврон і сказали: ось, ми – кості твої і плоть твоя; ² ще вчора і третього дня, коли Саул царював над нами, ти виводив і вводив Ізраїля; і сказав Господь тобі: “ти будеш пасти народ Мій Ізраїля і ти будеш вождем Ізраїля”. ³ І прийшли усі старійшини Ізраїля до царя в Хеврон, і уклав з ними цар Давид завіт у Хевроні перед Господом; і помазали Давида на царя над [усім] Ізраїлем.

⁴ Тридцять років було Давиду, коли він став царем; царював сорок років. ⁵ У Хевроні царював над Іудою сім років і шість місяців, і в Єрусалимі царював тридцять три роки над усім Ізраїлем та Іудою. ⁶ І пішов цар і люди його на Єрусалим проти ієвусеїв, жителів тієї країни; але вони говорили Давиду: “ти не ввійдеш сюди; тебе відженуть сліпі й кульгаві”, – це значило: “не ввійде сюди Давид”. ⁷ Але Давид узяв фортецю Сион: це – місто Давидове. ⁸ І сказав Давид у той день: усякий, убиваючи ієвусеїв, нехай уражує списом і кульгавих і сліпих, які ненавидять душу Давида. Тому і говориться: сліпий і кульгавий не ввійде в дім [Господній]. ⁹ І оселився Давид у фортеці, і назвав її містом Давидовим, і оббудував навкруги від Милло й усередині. ¹⁰ І процвітав Давид і підносився, і Господь Бог Саваоф був з ним.

¹¹ І прислав Хирам, цар Тирський, послів до Давида і кедрові дерева, і теслярів і каменярів, і вони побудували дім Давиду. ¹² І зрозумів Давид, що Господь утвердив його царем над Ізраїлем і що підніс царство його заради народу Свого Ізраїля. ¹³ І взяв Давид ще наложниць і дружин з Єрусалима, після того, як прийшов з Хеврона. ¹⁴ І народилися ще в Давида сини і дочки. І ось імена народжених у нього в Єрусалимі: Самус, і Совав, і Нафан, і Соломон, ¹⁵ і Евеар, і Елисуа, і Нафек, і Іафія, ¹⁶ і Елисама, і Елидае, і Елифалеф, [Самае, Іосиваф, Нафан, Галамаан, Ієваар, Феїсус, Елифалаф, Нагев, Нафек, Іонафан, Леасамис, Ваалимаф і Елифааф].

¹⁷ Коли филистимляни почули, що Давида помазали на царство над Ізраїлем, то піднялися усі филистимляни шукати Давида. І почув Давид і пішов у фортецю. ¹⁸ А филистимляни прийшли і розташувалися в долині Рефаїм. ¹⁹ І запитав Давид Господа, говорячи: чи йти мені проти филистимлян? чи віддаси їх у руки мої? І сказав Господь Давиду: йди, бо Я видам филистимлян у руки твої. ²⁰ І пішов Давид у Ваал-Перацим і вразив їх там, і сказав Давид: Господь розніс ворогів моїх переді мною, як розносить вода. Тому і місцю тому дано ім'я Ваал-Перацим. ²¹ І залишили там [филистимляни] ідолів своїх, а Давид з людьми своїми взяв їх [і повелів спалити їх у вогні]. ²² І прийшли знову филистимляни і розташувалися в долині Рефаїм. ²³ І запитав Давид Господа, [чи йти мені проти филистимлян, і чи віддаси їх у руки мої?] І Він відповів йому: не виходь назустріч їм, а зайди їм з тилу і йди до них з боку

[12] 2 Цар. 1, 15; 3, 32.

Глава 5. [1] 1 Пар. 11, 1. [2] 1 Цар. 18, 16; 25, 30. [3] 1 Пар. 11, 3. [4] 3 Цар. 2, 11. [5] 2 Цар. 2, 11. [6] 1 Пар. 11, 4. Суд. 19, 10. Нав. 15, 63. [7] 3 Цар. 2, 10. [8] Нав. 15, 63. 1 Пар. 11, 6. [9] 3 Цар. 9, 15. 1 Пар. 11, 8. [11]

1 Пар. 14, 1. [12] 1 Пар. 14, 2. Пс. 29, 2. [14] 1 Пар. 3, 5. Лк 3, 31. [16] 1 Пар. 14, 7. [17] 1 Пар. 14, 8. [18] Нав. 15, 8. [19] 1 Цар. 23, 2; 30, 8. [20] 1 Пар. 14, 11. Ис. 28, 21. [21] 1 Цар. 31, 9. Втрп. 7, 5. 1 Пар. 14, 12.

шовковичного гаю; ²⁴ і коли почувеш шум, ніби хтось іде по вершинах шовковичних дерев, то рушай, бо тоді пішов Господь перед тобою, щоб уразити військо филистимське. ²⁵ І зробив Давид, як повелів йому Господь, і вразив филистимлян від Гаваї до Газера.

6 І зібрав знову Давид усіх добірних людей з Ізраїля, тридцять тисяч*. ² І встав і пішов Давид і весь народ, який був з ним з Ваала Іудиного, щоб перенести звідти ковчег Божий, на якому нарикається ім'я Господа Саваофа, Який сидить на херувимах. ³ І поставили ковчег Божий на нову колісницю і вивезли його з дому Аминадава, що на пагорбі. Сини ж Аминадава, Оза й Ахио, вели нову колісницю. ⁴ І повезли її з ковчегом Божим з дому Аминадава, що на пагорбі; і Ахио йшов перед ковчегом [Господнім]. ⁵ А Давид і всі сини Ізраїлеві грали перед Господом на різних музичних інструментах з кипарисового дерева, і на цитрах, і на псалтирях, і на тимпанах, і на систрах, і на кимвалах. ⁶ І коли дійшли до току Нахонового, Оза простяг руку свою до ковчега Божого [щоб притримати його] і взявся за нього, бо воли нахилили його. ⁷ Але Господь прогнівався на Озу, і вразив його Бог там же за завзятість, і помер він там біля ковчега Божого. ⁸ І засмутився Давид, що Господь уразив Озу. Місце це і донині називається: “ураження Ози”. ⁹ І убоювався Давид у той день Господа і сказав: як увійти до мене ковчегу Господньому? ¹⁰ І не захотів Давид везти ковчег Господній до себе, в місто Давидове, а завернув його в дім

Аведдара гефянина. ¹¹ І залишався ковчег Господній у домі Аведдара гефянина три місяці, і благословив Господь Аведдара і весь дім його. ¹² Коли донесли царю Давиду, говорячи: “Господь благословив дім Аведдара й усе, що було в нього, заради ковчега Божого”, то пішов Давид і урочисто переніс ковчег Божий з дому Аведдара в місто Давидове. ¹³ І коли ті, що несли ковчег Господній, проходили по шість кроків, він приносив у жертву тельця й барана. ¹⁴ Давид скакав із усієї сили перед Господом; одягнений же був Давид у лляний ефод. ¹⁵ Так Давид і весь дім Ізраїлів несли ковчег Господній з вигуками і трубними звуками.

¹⁶ Коли входив ковчег Господній у місто Давидове, Мелхола, дочка Саула, дивилася у вікно і, побачивши царя Давида, що скакає і танцює перед Господом, принизила його в серці своєму. ¹⁷ І принесли ковчег Господній і поставили його на своєму місці посеред скинії, яку спорудив для нього Давид; і приніс Давид всепалення перед Господом і жертви мирні. ¹⁸ Коли Давид закінчив приношення всепалень і жертв мирних, то благословив він народ ім'ям Господа Саваофа; ¹⁹ і роздав усьому народові, усій безлічі ізраїльтян [від Дана навіть до Вирсавії], як чоловікам, так і жінкам, по одному хлібу і по шматку смаженого м'яса і по одному коржу кожному. І пішов весь народ, кожен у дім свій. ²⁰ Коли Давид повернувся, щоб благословити дім свій, то Мелхола, дочка Саула, вийшла до нього назустріч, [і вітала його] і сказала: як відзначився сьогодні цар Ізраїлів, оголившись сьогодні перед очима рабів рабів своїх, як оголюється яка-небудь пуста людина! ²¹ І сказав Давид Мел-

* У грецькому перекладі: близько сімдесяти тисяч.

[24] Суд. 4, 14. [25] Суд. 19, 13. 1 Пар. 14, 16. Глава 6. [1] 1 Пар. 13, 5. [2] Вих. 25, 20. [3] 1 Пар. 7, 1. [6] 1 Пар. 13, 9. [7] Лев. 10, 2. [8] 1 Пар. 13, 11. [9] Мф 8, 34. Діян. 5, 13. [10] 1 Пар. 13, 13. [11] 1 Пар. 13, 14. [12]

1 Пар 13, 14; 15, 16. 2 Цар. 5, 7. [14] Пс. 83, 3. [15] 1 Пар. 15, 28. [16] 1 Пар. 15, 29. 1 Кор. 2, 14. [17] 1 Пар. 16, 1. [18] 1 Пар. 16, 2. Чис. 6, 24. [19] 1 Пар. 16, 3, 43. [21] 2 Цар. 5, 2.

холі: перед Господом [танцювати буду. І благословенний Господь], Який віддав перевагу мені перед батьком твоїм і всім домом його, утвердивши мене вождем народу Господнього, Ізраїля; перед Господом грати і танцювати буду; ²² і я ще більше принижусь, і зроблюся ще мізернішим в очах моїх, і перед служницями, про яких ти говориш, я буду славний. ²³ І у Мелхоли, дочки Саулової, не було дітей до дня смерті її.

7 Коли цар жив у домі своєму, і Господь заспокоїв його від усіх навколишніх ворогів його, ² тоді сказав цар пророку Нафану: ось, я живу в домі кедровому, а ковчег Божий знаходиться під наметом. ³ І сказав Нафан царю: усе, що в тебе на серці, йди, роби; бо Господь з тобою. ⁴ Але в ту ж ніч було слово Господа до Нафана: ⁵ йди, скажи рабові Моєму Давиду: так говорить Господь: чи ти побудуєш Мені дім для Мого перебування, ⁶ коли Я не жив у домі з того часу, як вивів синів Ізраїлевих з Єгипту, і до цього дня, але переходив у наметі й у шкіні? ⁷ Де Я не ходив із усіма синами Ізраїля, чи говорив Я хоча слово якому-небудь з колін, якому Я призначив пасти народ Мій Ізраїля: “чому не побудуєте Мені кедрового дому”? ⁸ І тепер так скажи рабові Моєму Давиду: так говорить Господь Саваоф: Я взяв тебе від отари овець, щоб ти був вождем народу Мого, Ізраїля; ⁹ і був з тобою скрізь, куди не ходив ти, і знищив усіх ворогів твоїх перед лицем твоїм, і зробив ім'я твоє великим, як ім'я великих на землі. ¹⁰ І Я влаштую місце для народу Мого, для Ізраїля, й укоріню його, і буде він

спокійно жити на місці своєму, і не буде тривожитися більше, і люди нечестиві не стануть більше тиснити його, як колись, ¹¹ з того часу, як Я поставив суддів над народом Моїм, Ізраїлем; і Я заспокою тебе від усіх ворогів твоїх. І Господь сповіщає тобі, що Він влаштує тобі дім. ¹² Коли ж сповняться дні твої, і ти спочинеш з батьками твоїми, то Я поставлю після тебе сім'я твоє, яке народиться від стегон твоїх, і зміцню царство його. ¹³ Він побудує дім імені Моєму, і Я утверджу престіл царства його повіки. ¹⁴ Я буду йому батьком, і він буде Мені сином; і якщо він згрішить, Я покараю його жезлом мужів і ударами синів людських; ¹⁵ але милости Моєї не відніму від нього, як Я відняв від Саула, якого Я відкинув перед лицем твоїм. ¹⁶ І буде непохитний дім твій і царство твоє навіки перед лицем Моїм, і престіл твій устоїть повіки. ¹⁷ Усі ці слова і все це видіння Нафан переказав Давиду.

¹⁸ І пішов цар Давид, і став перед лицем Господа, і сказав: хто я, Господи [мій], Господи, і що таке дім мій, що Ти мене так звеличив! ¹⁹ І цього ще мало здалося в очах Твоїх, Господи мій, Господи; але Ти звістив ще про дім раба Твого в майбутньому. Це вже по-людськи. Господи мій, Господи! ²⁰ Що ще може сказати Тобі Давид? Ти знаєш раба Твого, Господи мій, Господи! ²¹ Заради слова Твого і за серцем Твоїм Ти робиш це, відкриваючи все це велике рабові Твоєму. ²² В усьому великий Ти, Господи мій, Господи! бо немає подібного Тобі і немає Бога, крім Тебе, в усьому, що чули ми своїми вухами. ²³ І хто подібний до

[22] Пс. 83, 11; 130, 1–2. [23] 1 Цар. 2, 30. 2 Цар. 21, 8.

Глава 7. [2] 1 Пар. 17, 1. Діян. 7, 46. [3] Сир 47, 1. [4] 1 Пар. 17, 3–4. [5] 3 Цар. 8, 19. [8] 1 Цар. 16, 11–12. Пс. 77, 70–71. [10] 4 Цар. 21, 8. 2 Пар. 33, 8. [12] 3 Цар. 8, 20. 2 Пар. 21, 7. Пс. 131, 11. Діян. 2, 30. [13]

3 Цар. 5, 5; 6, 12. [14] 4 Цар. 8, 19. 1 Пар. 17, 13. Пс. 88, 33. Євр. 1, 5. [15] Лк 1, 72. 1 Цар. 15, 23. [16] 3 Цар. 11, 38. Пс. 88, 37. Ін 12, 34. [17] 1 Пар. 17, 15. [19] 1 Пар. 17, 17. [20] 1 Пар. 17, 18. Пс. 138, 1–2. Ін 21, 16. [22] Пс. 85, 10. Ис. 44, 6; 45, 21. [23] Втор 4, 7; 33, 29. 1 Пар. 17, 21. Єр. 32, 21.

народу Твого, Ізраїля, єдиного народу на Землі, заради якого приходив Бог, щоб придбати його Собі за народ і прославити Своє ім'я і звершити велике і страшне перед народом Твоїм, який Ти придбав Собі від єгиптян, вигнавши народи і богів їхніх? ²⁴ І Ти укріпив за Собою народ Твій, Ізраїля, як власний народ, навіки, і Ти, Господи, зробився його Богом. ²⁵ І нині, Господи Боже, утверди повіки слово, яке промовив Ти про раба Твого і про дім його, і виконай те, що Ти промовив. ²⁶ І нехай звеличиться ім'я Твоє повіки, щоб говорили: "Господь Саваоф – Бог над Ізраїлем". І дім раба Твого Давида нехай буде міцним перед лицем Твоїм. ²⁷ Оскільки ти, Господи Саваофе, Боже Ізраїлів, відкрив рабові Твоєму, говорячи: "влаштую тобі дім", то раб Твій уготував серце своє, щоб молитися Тобі такою молитвою. ²⁸ Отже, Господи мій, Господи! Ти Бог, і слова Твої непорушні, і Ти звів рабові Твоєму таке благо! ²⁹ І нині почни і благослови дім раба Твого, щоб він був вічно перед лицем Твоїм, бо Ти, Господи мій, Господи, звів це, і благословенням Твоїм стане дім раба Твого благословенним, [щоб бути йому перед Тобою] повіки.

8 Після цього Давид уразив филистимлян і упокорив їх, і взяв Давид Мефег-Гаамма з рук филистимлян. ² І вразив моавитян і зміряв їх мотузкою, поклавши їх на землю; і відміряв дві мотузки на умертвлення, а одну мотузку на залишення в живих. І зробилися моавитяни у Давида рабами, які платять данину. ³ І вразив Давид Адраазара, сина Реховового, царя Сувського, коли той ішов, щоб відновити своє панування при ріці [Євфраті]; ⁴ і взяв Давид у нього тисячу сімсот верш-

ників* і двадцять тисяч чоловік піших, і підрізав Давид жили у всіх коней колісничних, залишивши [собі] з них для ста колісниць. ⁵ І прийшли сирійці дамаські на допомогу Адраазару, царю Сувському; але Давид уразив двадцять дві тисячі чоловік сирійців. ⁶ І поставив Давид охоронні війська в Сирії Дамаській, і стали сирійці у Давида рабами, які платять данину. І зберігав Господь Давида скрізь, куди тільки він ходив. ⁷ І взяв Давид золоті щити, що були у рабів Адраазара, і приніс їх в Єрусалим. [Іх узяв *потім* Сусаким, цар Єгипетський, під час навали своєї на Єрусалим, у дні Ровоама, сина Соломонового.] ⁸ А в Бефі і Бєрофі, містах Адраазарових, узяв цар Давид дуже багато міді, [з якої Соломон улаштував мідне море і стовпи, й умивальниці і всі сосуди]. ⁹ І почув Фой, цар Імафа, що Давид уразив усе військо Адраазарове, ¹⁰ і послав Фой Іорама, сина свого, до царя Давида, вітати його і дякувати йому за те, що він воював з Адраазаром і вразив його; тому що Адраазар вів війни з Фоем. У руках же Іорама були сосуди срібні, золоті й мідні. ¹¹ Іх також присвятив цар Давид Господу, разом зі сріблом і золотом, яке присвятив із *взятого* у всіх підкорених ним народів: ¹² у сирійців, і моавитян, і аммонитян, і филистимлян, і амалікитян, і з узятого у Адраазара, сина Реховового, царя Сувського. ¹³ І зробив Давид собі ім'я, повертаючись з ураження вісімнадцяти тисяч сирійців у долині Солоній. ¹⁴ І поставив він охоронні війська в Ідумеї; у всій Ідумеї поставив охоронні війська, і всі ідумеяни були рабами Давида. І зберігав Господь

* У грецькому перекладі: тисячу колісниць і сім тисяч вершників.

[24] Бут. 17, 7. Єр. 31, 33. [27] 3 Цар. 2, 24. [28] 1 Пар. 17, 26. Лк 1, 38. [29] 1 Пар. 17, 27.
Глава 8. [1] 1 Пар. 18, 1. [2] Чис. 22, 3. 1 Пар. 18, 2. Втор. 2, 9. [3] 3 Цар. 11, 23.

[4] 2 Цар. 10, 18. [5] 2 Цар. 10, 6. [6] 1 Пар. 18, 6, 13. [7] 2 Пар. 12, 2. [8] 1 Пар. 18, 8. [9] 1 Пар. 18, 9. [11] 1 Пар. 18, 11. [13] 1 Пар. 18, 12. [14] 1 Пар. 18, 13.

Давида скрізь, куди тільки він ходив.¹⁵ І царював Давид над усім Ізраїлем, і чинив Давид суд і правду над усім народом своїм.¹⁶ Іоав же, син Саруї, був начальником війська; й Йосафат, син Ахилуда, – діловодом;¹⁷ Садок, син Ахитува, й Ахимелех, син Авиафара, – священниками, Сераїя – писарем;¹⁸ і Ванея, син Іодая, – начальником над хелефеями і фелефеями, і сини Давида – першими при дворі.

9 І сказав Давид: чи не залишився ще хто-небудь з дому Саулового? я зробив би йому милість заради Йонафана.² В домі Саула був раб, на ім'я Сива; і покликали його до Давида, і сказав йому цар: чи ти Сива? І той сказав: я, раб твій.³ І сказав цар: чи немає ще кого-небудь з дому Саулового? я зробив би йому милість Богу. І сказав Сива цареві: є син Йонафана, кульгавий на ноги.⁴ І сказав йому цар: де він? І сказав Сива цареві: ось, він у домі Махира, сина Аммиелового, у Лодеварі.⁵ І послав цар Давид, і взяли його з дому Махира, сина Аммиелового, з Лодевара.⁶ І прийшов Мемфивосфей, син Йонафана, сина Саулового, до Давида, і упав на лице своє, і поклонився [цареві]. І сказав Давид: Мемфивосфею! І сказав той: ось раб твій.⁷ І сказав йому Давид: не бійся; я зроблю тобі милість заради батька твого Йонафана і поверну тобі всі поля Саула, батька твого, і ти завжди будеш їсти хліб за моїм столом.⁸ І поклонився [Мемфивосфей] і сказав: що таке раб твій, що ти зглянувся на такого мертвого пса, як я?⁹ І покликав цар Сиву, слугу Саула, і сказав йому: усе, що належало Саулу і всьому дому його, я віддаю синові господаря твого;¹⁰ отже, оброб-

ляй для нього землю ти і сини твої і раби твої, і доставляй плоди її, щоб у сина господаря твого був хліб для їжі; Мемфивосфей же, син господаря твого, завжди буде їсти за моїм столом. У Сиви було п'ятнадцять синів і двадцять рабів.¹¹ І сказав Сива цареві: усе, що наказує господар мій цар рабові своєму, виконає раб твій. Мемфивосфей їв за столом [Давида], як один із синів царя.¹² У Мемфивосфея був малолітній син, на ім'я Миха. Усі, хто жив у домі Сиви, були рабами Мемфивосфея.¹³ І жив Мемфивосфей в Єрусалимі, тому що він їв завжди за царським столом. Він був кульгавий на обидві ноги.

10 Через деякий час помер цар Аммонитський, і запанував замість нього син його Аннон.² І сказав Давид: зроблю я милість Аннону, синові Наасовому, за благодіяння, які зробив мені батько його. І послав Давид слуг своїх утішити Аннона за батька його. І прийшли слуги Давидові в землю Аммонитську.³ Але князі аммонитські сказали Аннону, господареві своєму: невже ти думаєш, що Давид з поваги до батька твого надіслав до тебе утішитель? чи не для того, щоб оглянути місто і виглядіти в ньому і потім зруйнувати його, надіслав Давид слуг своїх до тебе?⁴ І взяв Аннон слуг Давидових, і поголив кожному з них половину бороди, і обрізав одяг їх наполовину, до стегон, й відпустив їх.⁵ Коли донесли про це Давиду, то він послав до них назустріч, бо вони були дуже знечещені. І повелів цар сказати їм: залишайтеся в Єрихоні, поки відростуть бороди ваші, і тоді повернетесь.⁶ І побачили аммонитяни, що вони зроби-

[15] 1 Пар. 18, 14. [16] 2 Цар. 20, 23. 1 Пар. 18, 15. [17] 1 Пар. 6, 12; 9, 11. [18] 2 Цар. 15, 18; 20, 7. 3 Цар. 1, 38.

Глава 9. [1] 1 Пар. 19, 2. [2] 2 Цар. 16, 1; 19, 17. [3] 1 Цар. 20, 14. 2 Цар. 4, 4. [4] 2 Цар. 17, 27. [10] 2 Цар. 16, 3; 19, 17. [11]

2 Цар. 19, 28. [12] 1 Пар. 8, 34; 9, 40. [13] 2 Цар. 4, 4.

Глава 10. [1] 1 Пар. 19, 1. [3] 2 Цар. 3, 25. 1 Пар. 19, 3. [4] Лев. 19, 27. 1 Пар. 19, 4. [6] 1 Пар. 19, 6–7. 2 Цар. 8, 5.

лися ненависними для Давида; і послали аммонитяни найняти сирійців з Беф-Рехова і сирійців Суви двадцять тисяч піших, у царя [Амаликитського] Маахи тисячу чоловік і з Істова дванадцять тисяч чоловік.⁷ Коли почув про це Давид, то послав Іоава з усім військом хоробрим.⁸ І вийшли аммонитяни і розташувалися до битви біля воріт, а сирійці Суви і Рехова, й Істова, і Маахи, стали окремо в полі.⁹ І побачив Іоав, що вороже військо було поставлено проти нього і спереду і ззаду, і вибрав воїнів з усіх добірних в Ізраїлі, і вишикував їх проти сирійців;¹⁰ іншу ж частину людей доручив Авессі, братові своєму, щоб він вишикував їх проти аммонитян.¹¹ І сказав Іоав: якщо сирійці будуть долати мене, ти допоможеш мені; а якщо аммонитяни тебе будуть долати, я прийду до тебе на допомогу;¹² будь мужній, і будемо стояти твердо за народ наш і за міста Бога нашого, а Господь зробить, що Йому вгодно.¹³ І вступив Іоав з народом, який був у нього, у битву із сирійцями, і вони побігли від нього.¹⁴ Аммонитяни ж, побачивши, що сирійці біжать, побігли від Авессі і ввійшли в місто. І повернувся Іоав від аммонитян і прийшов у Єрусалим.¹⁵ Сирійці, бачачи, що вони уражені ізраїльтянами, зібралися разом.¹⁶ І послав Адраазар і покликав сирійців, які за річкою [Халамаком], і прийшли вони до Елама; а Совак, воєначальник Адраазарів, начальствував над ними.¹⁷ Коли донесли про це Давиду, то він зібрав усіх ізраїльтян, і перейшов Йордан і прийшов до Елама. Сирійці вишикувалися проти Давида й билися з ним.¹⁸ І побігли сирійці від ізраїльтян. Давид знищив у сирійців сімсот колісниць і сорок тисяч вершників; уразив і воєначальника Совака, який

там і помер.¹⁹ Коли всі царі, покірні Адраазару, побачили, що вони уражені ізраїльтянами, то уклали мир з ізраїльтянами і підкорилися їм. А сирійці боялися надалі допомагати аммонитянам.

11 Через рік, у той час, коли виходять царі в походи, Давид послав Іоава і слуг своїх з ним і всіх ізраїльтян; і вони вразили аммонитян і обложили Равву; Давид же залишався в Єрусалимі.

² Одного разу надвечір Давид, вставши з постелі, прогулювався на покрівлі царського дому і побачив з покрівлі жінку, яка купається; а та жінка була дуже красива.³ І послав Давид розвідати, хто ця жінка? І сказали йому: це Вирсавія, дочка Елиама, дружина Урії хеттеянина.⁴ Давид послав слуг узяти її; і вона прийшла до нього, і він спав з нею. Коли ж вона очистилася від нечистоти своєї, повернулася в дім свій.⁵ Жінка ця зробилася вагітною і послала сповістити Давида, говорячи: я вагітна.⁶ І послав Давид сказати Іоаву: пришли до мене Урію хеттеянина. І послав Іоав Урію до Давида.⁷ І прийшов до нього Урія, і розпитав його Давид про становище Іоава і про становище народу, і про хід війни.⁸ І сказав Давид Урії: йди додому й омий ноги свої. І вийшов Урія з дому царського, а слідом за ним понесли і царську страву.⁹ Але Урія спав біля воріт царського дому з усіма слугами свого господаря, і не пішов у свій дім.¹⁰ І донесли Давиду, говорячи: не пішов Урія в дім свій. І сказав Давид Урії: ось, ти прийшов з дороги; чому ж не пішов ти в дім свій?¹¹ І сказав Урія Давиду: ковчег [Божий] і Ізраїль й Іуда знаходяться в наметах, і господар мій Іоав і раби господаря мого перебувають у полі, а я ввійшов би в дім свій їсти

[10] 1 Пар. 19, 11. [12] 1 Пар. 3, 18. 1 Пар. 19, 13. Діян. 21, 14. [15] 1 Пар. 19, 16. [18] 1 Пар. 19, 18. [19] 1 Пар. 19, 19.

Глава 11. [1] 1 Пар. 19, 8. [2] Сир. 19, 2. Мф 5, 28. [3] 1 Пар. 3, 5. [4] 3 Пар. 15, 5. [8] Бут. 18, 4.

і пити і спати зі своєю дружиною! Клянуся твоїм життям і життям душі твоєї, цього я не зроблю. ¹² І сказав Давид Урії: залишся тут і на цей день, а завтра я відпущу тебе. І залишився Урія в Єрусалимі на цей день до завтра. ¹³ І запросив його Давид, і їв Урія перед ним і пив, і напоїв його Давид. Але ввечері Урія пішов спати на постіль свою з рабами господаря свого, а у свій дім не пішов. ¹⁴ Зранку Давид написав листа до Іоава і послав його з Урією. ¹⁵ В листі він написав так: поставте Урію там, де буде найсильніша битва, і відступіть від нього, щоб він був уражений і помер. ¹⁶ Тому, коли Іоав облягав місто, то поставив він Урію на такому місці, про яке знав, що там хоробрі люди. ¹⁷ І вийшли люди з міста й билися з Іоавом, і впали деякі з народу, зі слуг Давидових; був убитий також і Урія хеттеянин. ¹⁸ І послав Іоав донести Давиду про весь хід битви. ¹⁹ І наказав посланому, говорячи: коли ти розповіси цареві про весь хід битви ²⁰ і побачиш, що цар розгнівався, і скаже тобі: “навіщо ви так близько підходили до міста битися? хіба ви не знали, що зі стіни будуть кидати на вас? ²¹ хто убив Авимелеха, сина Ієроваалового? чи не жінка кинула на нього зі стіни уламок жорна [й уразила його], і він помер у Тевеці? Навіщо ж ви близько підходили до стіни?”, тоді ти скажи: і раб твій Урія хеттеянин також [уражений і] помер. ²² І пішов [посланий від Іоава до царя в Єрусалим], і прийшов, і розповів Давиду про все, для чого послав його Іоав, про весь хід битви. [І розгнівався Давид на Іоава і сказав посланому: навіщо ви близько підходили до міста битися? хіба ви не знали, що вас уражати будуть зі стіни? хто убив Авимелеха, сина Ієроваалового? чи не жінка кинула

на нього зі стіни уламок жорна, і він помер у Тевеці? Навіщо ви близько підходили до стіни?] ²³ Тоді посланий сказав Давиду: долали нас ті люди і вийшли до нас у поле, і ми переслідували їх до входу у ворота; ²⁴ тоді стріляли стрільці зі стіни на рабів твоїх, і померли деякі з рабів царя; помер також і раб твій Урія хеттеянин. ²⁵ Тоді сказав Давид посланому: так скажи Іоаву: “нехай не бентежить тебе ця справа, тому що меч поїдає іноді того, іноді цього; посьиль війну твою проти міста і зруйнуй його”. Так підбадьор його. ²⁶ І почула дружина Урії, що помер Урія, чоловік її, і плакала за чоловіком своїм. ²⁷ Коли скінчився час плачу, Давид послав, і взяв її в дім свій, і вона стала його дружиною і народила йому сина. І було це діло, яке вчинив Давид, зле в очах Господа.

12 І послав Господь Нафана [пророка] до Давида, і той прийшов до нього і сказав йому: в одному місті було два чоловіка, один багатий, а другий бідний; ² у багатого було дуже багато дрібної і великої худоби, ³ а у бідного нічого, крім однієї овечки, яку він купив маленькою і вигодував, і вона виросла в нього разом з дітьми його; від хліба його вона їла, і з його чаші пила, і на грудях у нього спала, і була для нього, як дочка; ⁴ і прийшов до багатогої людини подорожній, і той пошкодував узяти зі своїх овець або волів, щоб приготувати [обід] для подорожнього, який прийшов до нього, а взяв овечку бідняка і приготував її для чоловіка, який прийшов до нього. ⁵ Сильно розгнівався Давид на цього чоловіка і сказав Нафану: живий Господь! гідний смерти чоловік, який зробив це; ⁶ і за овечку він повинен заплатити вчетверо, за те, що він зробив це, і за те, що не мав жалю. ⁷ І сказав Нафан

[15] 2 Цар. 12, 9. 3 Цар. 15, 5. [21] Суд. 9, 53.
[24] 2 Цар. 12, 9. [26] Втор. 34, 8. [27] Сир. 22, 11.

Глава 12. [5] Рим. 2, 1. [6] Вих. 22, 1. [7] 3 Цар. 20, 40. 1 Цар. 16, 13. 1 Пар. 11, 3.

Давиду: ти – той чоловік, [який зробив це]. Так говорить Господь Бог Ізраїлів: Я помазав тебе на царя над Ізраїлем і Я визволив тебе від руки Саула,⁸ і дав тобі дім господаря твого і дружин господаря твого на лоно твоє, і дав тобі дім Ізраїлів та Іудин, і, якщо цього [для тебе] мало, додав би тобі ще більше;⁹ навіщо ж ти зневажив слово Господа, зробивши зло перед очима Його? Урію хеттеянина ти вразив мечем; дружину його взяв собі за дружину, а його ти убив мечем аммонитян;¹⁰ отже, не відступить меч від дому твого повіки, за те, що ти зневажив Мене і взяв дружину Урії хеттеянина, щоб вона була тобі дружиною.¹¹ Так говорить Господь: ось, Я пошлю на тебе зло з дому твого, і візьму дружину твоїх перед очима твоїми, і віддам ближньому твоєму, і буде він спати з дружинами твоїми перед цим сонцем;¹² ти зробив таємно, а Я зроблю це перед усім Ізраїлем і перед сонцем.¹³ І сказав Давид Нафану: згрішив я перед Господом. І сказав Нафан Давиду: і Господь зняв з тебе гріх твій; ти не помереш;¹⁴ але оскільки ти цим ділом подав привід ворогам Господа хулити Його, то помере народжений у тебе син.¹⁵ І пішов Нафан у дім свій.

І вразив Господь дитя, яке народила дружина Урії Давиду, і воно занедужало.¹⁶ І молився Давид Богу за немовля, і постився Давид, і, усамітнівшись, провів ніч, лежачи на землі.¹⁷ І ввійшли до нього старіштини дому його, щоб підняти його з землі; але він не хотів, і не їв з ними хліба.¹⁸ На сьомий день дитя померло, і слуги Давидові боялися донести йому, що померло немовля; тому що, говорили вони, коли немовля було ще живе, і ми умовляли його, і він не слухав голосу нашого, як же ми скажемо йому: “померло дитя”?

Він зробить що-небудь зле.¹⁹ І побачив Давид, що слуги його перешіптуються між собою, і зрозумів Давид, що дитя померло, і запитав Давид слуг своїх: померло дитя? І сказали: померло.²⁰ Тоді Давид встав із землі й умився, і помазався, і перемінив одяг свій, і пішов у дім Господній, і молився. Повернувшись додому, повелів, щоб подали йому хліба, і він їв.²¹ І сказали йому слуги його: що означає, що ти так робиш: коли дитя було ще живе, ти постився і плакав [і не спав]; а коли дитя померло, ти встав і їв хліб [і пив]?²² І сказав Давид: доки дитя було живе, я постився і плакав, бо думав: хто знає, чи не помилує мене Господь, і дитя залишиться живим?²³ А тепер воно померло; навіщо ж мені поститися? Хіба я можу повернути його? Я піду до нього, а воно не повернеться до мене.²⁴ І утішив Давид Вирсавію, дружину свою, і ввійшов до неї і спав з нею; і вона [зачала і] народила сина, і нарекла йому ім'я: Соломон. І Господь полюбив його²⁵ і послав пророка Нафана, і він нарік йому ім'я: Ієдидія* за словом Господа.

²⁶ Іоав воював проти Равви аммонитської і майже взяв цареве місто.²⁷ І послав Іоав до Давида сказати йому: я напав на Равву й оволодів водою міста;²⁸ тепер збери інших людей і підступи до міста і візьми його; тому що, коли я візьму його, то мое ім'я буде наречене йому.²⁹ І зібрав Давид весь народ і пішов до Равви, і воював проти неї і взяв її.³⁰ І взяв Давид вінець царя їх з голови його, – а в ньому було золота талаант і дорогоцінний камінь, – і поклав його Давид на свою голову, і здобичі з міста виніс дуже багато.³¹ А людей, які були у ньому, він вивів і поклав їх під пилки, під залізні молотарки,

* Улюблений Богом.

[9] 2 Цар. 11, 4; 17, 27. [10] 3 Цар. 21, 19. [11] 2 Цар. 16, 22. [13] Сир. 47, 13. [14] Іс. 52, 5.

Єз. 36, 20. [24] Мф 1, 6. [26] 1 Пар. 20, 1. [30] 1 Пар. 20, 2. [31] 2 Цар. 8, 2. Іс. 41, 15.

під залізні сокири, і кинув їх у випалювальні печі. Так він учинив з усіма містами аммонитськими. І повернувся після того Давид і весь народ в Єрусалим.

13 І було після того: в Авессалома, сина Давидового, була сестра красива, на ім'я Фамар, і полюбив її Амнон, син Давида.² Й улюбляв Амнон до того, що занедужав через Фамар, сестру свою; тому що вона була дівчина, і Амнону здавалося тяжким що-небудь зробити з нею.³ Але в Амнона був друг, на ім'я Іонадав, син Самая, брата Давидового; і був Іонадав людиною дуже хитрою.⁴ І він сказав йому: від чого ти так худнеш з кожним днем, сину царя, – чи не відкриєш мені? І сказав йому Амнон: Фамар, сестру Авессалома, брата мого, люблю я.⁵ І сказав йому Іонадав: лягай у постіль твою, і прикинься хворим; і коли батько твій прийде відвідати тебе, скажи йому: нехай прийде Фамар, сестра моя, і підкріпить мене їжею, приготувавши страву на моїх очах, щоб я бачив, і їв з рук її.⁶ І ліг Амнон і прикинувся хворим, і прийшов цар відвідати його; і сказав Амнон царю: нехай прийде Фамар, сестра моя, і спече на моїх очах корж, або два, і я поїм з рук її.⁷ І послав Давид до Фамар в дім сказати: піди в дім Амнона, брата твого, і приготуй йому страву.⁸ І пішла вона в дім брата свого Амнона; а він лежить. І взяла вона борошна і замісила, і приготувала на очах його і спекла коржі,⁹ і взяла сковороду і виклала перед ним; але він не хотів їсти. І сказав Амнон: нехай усі вийдуть від мене. І вийшли від нього всі люди,¹⁰ і сказав Амнон Фамар: віднеси страву у внутрішню кімнату, і я поїм з рук твоїх. І взяла Фамар коржі, що приготувала, і віднесла Амнону, братові своєму, у внутрішню кімнату.¹¹ І коли вона поставила перед ним, щоб

він їв, то він схопив її, і сказав їй: іди, лягай зі мною, сестро моя.¹² Але вона сказала: ні, брате мій, не знечещуй мене, тому що не робиться так в Ізраїлі; не роби цього безумства.¹³ І я, куди я піду з моїм нечестям? І ти, ти будеш одним із безумних в Ізраїлі. Ти поговори з царем; він не відмовить віддати мене тобі.¹⁴ Але він не хотів слухати слів її, і переборов її, і згвалтував її, і лежав з нею.¹⁵ Потім зненавидів її Амнон величезною ненавистю, так що ненависть, якою він зненавидів її, була сильнішою за любов, яку мав до неї; і сказав Амнон: встань, іди.¹⁶ І [Фамар] сказала йому: ні, [брате]; прогнати мене – це зло більше за перше, яке ти зробив із мною. Але він не хотів слухати її.¹⁷ І покликав слугу свого, який служив йому, і сказав: прожени цю від мене геть і замкни двері за нею.¹⁸ На ній був різнобарвний одяг, бо такий верхній одяг носили царські дочки-дівчата. І вивів її слуга геть і замкнув за нею двері.¹⁹ І посипала Фамар попелом голову свою, і роздерла різнобарвний одяг, який мала на собі, і поклала руки свої на голову свою, і так ішла і волила.²⁰ І сказав їй Авессалом, брат її: чи не Амнон, брат твій, був з тобою? – але тепер мовчи, сестро моя; він – брат твій; не тужи серцем твоїм про цю справу. І жила Фамар на самоті в домі Авессалома, брата свого.²¹ І почув цар Давид про все це, і дуже розгнівався, [але не засмутив духу Амнона, сина свого, тому що любив його, бо він був первісток його].²² Авессалом же не говорив з Амноном ні поганого, ні доброго; бо зненавидів Авессалом Амнона за те, що він знечестив Фамар, сестру його.

²³ Через два роки було стриження овець в Авессалома у Ваал-Гацорі, що в Єфрема, і покликав Авессалом усіх синів царських.²⁴ І прийшов

Авессалом до царя і сказав: ось, нині стриження оведь у раба твого; нехай піде цар і слуги його з рабом твоїм.²⁵ Але цар сказав Авессалому: ні, си́ну мій, ми не підемо всі, щоб не бути тобі за тягар. І сильно просив його Авессалом; але він не захотів іти, і благословив його.²⁶ І сказав йому Авессалом: принаймні нехай піде з нами Амнон, брат мій. І сказав йому цар: навіщо йому йти з тобою?²⁷ Але Авессалом ублагав його, і він відпустив з ним Амнона і всіх царських синів; [і зробив Авессалом бенкет, як цар робить бенкет].²⁸ Авессалом же наказав слугам своїм, сказавши: дивіться, як тільки розвеселиться серце Амнона від вина, і я скажу вам: “уразьте Амнона”, тоді убийте його, не бійтеся; це я наказую вам, будьте сміливі й мужні.²⁹ І вчинили слуги Авессалома з Амноном, як наказав Авессалом. Тоді встали всі царські сини, сіли кожен на мула свого й утекли.³⁰ Коли вони були ще в дорозі, дійшла чутка до Давида, що Авессалом умертвив усіх царських синів, і не залишилося жодного з них.³¹ І встав цар, і роздер одяг свій, і простягнувся на землі, і всі слуги його, які стоять перед ним, роздерли одяг свій.³² Але Іонадав, син Самая, брата Давидового, сказав: нехай не думає господар мій [цар], що всіх отроків, царських синів, умертвили; один тільки Амнон помер, тому що в Авессалома був цей задум з того дня, як Амнон знечестив сестру його;³³ отже, нехай господар мій, цар, не тривожиться думкою про те, начебто померли всі царські сини: помер один тільки Амнон.³⁴ І втік Авессалом. І підняв слуга, який стояв на сторожі, очі свої, і побачив: ось, багато народу йде по дорозі на схилі гори. [І прийшов вартовий, і сповістив царю, і сказав: я бачив людей на дорозі Орон-

ській на схилі гори.]³⁵ Тоді Іонадав сказав цареві: це йдуть царські сини; як говорив раб твій, так і є.³⁶ І ледь тільки сказав він це, ось прийшли царські сини, і підняли крик і плакали. І сам цар і всі слуги його плакали дуже великим плачем.³⁷ Авессалом же утік і пішов до Фалмая, сина Емиуда, царя Гессурського [у землю Хамаахадську]. І плакав [цар] Давид за сином своїм в усі дні.³⁸ Авессалом утік і прийшов у Гессур і пробув там три роки.³⁹ І не став цар Давид переслідувати Авессалома; бо втіпився після смерті Амнона.

14 І помітив Іоав, син Саруї, що серце царя навернулося до Авессалома.² І послав Іоав у Фекою, і взяв звідти розумну жінку і сказав їй: прикинься, що ти плачеш, і одягни печальний одяг, і не намащуйся елеєм, і представся жінкою, яка багато днів плакала за померлим;³ і піди до царя і скажи йому так і так. І вклав Іоав у уста її, що сказати.⁴ І ввійшла жінка фекоїтянка до царя й упала лицем своїм на землю, і поклонилася і сказала: допоможи, царю, [допоможи]!⁵ І сказав їй цар: що тобі? І сказала вона: я [давно] вдова, чоловік мій помер;⁶ і у раби твоєї було два сини; вони посварилися в полі, і не було кому розняти їх, і вразив один другого й умертвив його.⁷ І ось, повстали всі родичі на рабу твою, і говорять: “віддай убивцю брата свого; ми в’ємо його за душу брата його, якого він згубив, і знищимо навіть спадкоємця”. І так вони погасять останню іскру мою, щоб не залишити чоловікові моему імені і потомства на лиці землі.⁸ І сказав цар жінці: йди спокійно додому, я дам наказ про тебе.⁹ Але жінка фекоїтянка сказала цареві: на мені, господарю мій царю, нехай буде провина і на домі батька мого, цар же і престіл його

[37] 2 Цар. 3, 3; 14, 23; 15, 8.

Глава 14. [2] 2 Цар. 23, 26. 2 Пар. 11, 6.

[4] 1 Цар. 20, 41. 2 Цар. 1, 2; 9, 6. [7] Чис. 35, 19, 21. Втор. 19, 12. 2 Цар. 21, 17.

невинний. ¹⁰ І сказав цар: того, хто буде проти тебе, приведи до мене, і він більше не торкнеться тебе. ¹¹ Вона сказала: пом'яни, царю, Господа Бога твого, щоб не примножилися месники за кров і не погубили сина мого. І сказав цар: живий Господь! не упаде і волосина сина твого на землю. ¹² І сказала жінка: дозволь рабі твоїй сказати ще слово господарю моему царю. ¹³ Він сказав: говори. І сказала жінка: чому ти так думаєш проти народу Божого? Цар, сказавши це слово, звинуватив себе самого, тому що не повертає вигнанця свого. ¹⁴ Ми помремо і будемо, як вода, вилита на землю, яку не можна зібрати; але Бог не бажає погубити душу і помишляє, як би не відкинути від Себе і відкинутого. ¹⁵ І тепер я прийшла сказати цареві, господарю моему, ці слова, тому що народ лякає мене; і раба твоя сказала: поговорю я з царем, чи не зробить він за словом раби своєї; ¹⁶ цар вислухає і визволить рабу свою від руки людей, які хочуть знищити мене разом із сином моїм із насліддя Божого. ¹⁷ І сказала раба твоя: нехай буде слово господаря мого царя в утіху мені, тому що господар мій цар, як ангел Божий, і може вислухати і добре і лихе. І Господь Бог твій буде з тобою. ¹⁸ І відповів цар і сказав жінці: не втаї від мене, про що я запитаю тебе. І сказала жінка: говори, господарю мій царю. ¹⁹ І сказав цар: чи не рука Іоава у всьому цьому з тобою? І відповіла жінка і сказала: нехай живе душа твоя, господарю мій царю; ні праворуч, ні ліворуч не можна ухилитися від того, що сказав господар мій, цар; справді, раб твій Іоав наказав мені, і він вклав у уста раби твоєї усі ці слова; ²⁰ щоб притчею дати ділу такий вигляд, раб твій Іоав навчив

мене; але господар мій [цар] мудрий, як мудрий ангел Божий, щоб знати все, що на землі. ²¹ І сказав цар Іоаву: ось, я зробив [за словом твоїм]; підій, поверни отрока Авессалома. ²² Тоді Іоав упав лицем на землю і поклонився, і благословив царя і сказав: тепер знає раб твій, що знайшов благовоління перед очима твоїми, господарю мій царю, тому що цар зробив за словом раба свого. ²³ І встав Іоав, і пішов у Гессур, і привів Авессалома в Єрусалим. ²⁴ І сказав цар: нехай він повернеться в дім свій, а лица мого не бачить. І пішов Авессалом у свій дім, а лица царевого не бачив.

²⁵ Не було в усьому Ізраїлі чоловіка настільки красивого, як Авессалом, і стільки хваломого, як він; від підшви ніг до верха голови його не було в нього недоліку. ²⁶ Коли він стриг голову свою, – а він стриг її щороку, тому що вона обтяжувала його, – то волосся з голови його важило двісті сиклів за вагою царською. ²⁷ І народилися в Авессалома три сини й одна дочка, на ім'я Фамар; вона була жінка красива [і стала дружиною Ровоама, сина Соломонового, і народила йому Авию]. ²⁸ І залишався Авессалом в Єрусалимі два роки, а лица царевого не бачив. ²⁹ І послав Авессалом за Іоавом, щоб послати його до царя, але той не захотів прийти до нього. Послав і вдруге; але той не захотів прийти. ³⁰ І сказав [Авессалом] слугам своїм: бачите ділянку поля Іоава поряд з моїм, і в нього там ячмінь; підіть, випаліть його вогнем. І випалили слуги Авессалома ту ділянку поля вогнем. [І прийшли слуги Іоава до нього, роздерши одяг свій, і сказали: слуги Авессалома випалили ділянку твою вогнем.] ³¹ І встав Іоав, і прийшов до Авессалома в дім, і ска-

[11] Прем. 6, 21. [14] Єз. 18, 32; 33, 11. [16] Втор. 32, 9. Пс. 93, 5. [17] 1 Цар. 29, 9. 2 Цар. 19, 27. [20] Есф. 5, 2. [22] 1 Цар. 25,

24. [23] 1 Пар. 3, 2. 2 Цар. 13, 37. [25] 3 Цар. 1, 6. [26] 2 Цар. 18, 9. [27] 2 Цар. 13, 1.

зав йому: навіщо слуги твої випалили мою ділянку вогнем? ³² І сказав Авессалом Іоаву: ось, я посилав за тобою, говорячи: прийди сюди, і я пошлю тебе до царя сказати: навіщо я прийшов з Гессура? Краще було б мені залишатися там. Я хочу побачити лице царя. Якщо ж я винен, то убий мене. ³³ І пішов Іоав до царя і переказав йому це. І покликав цар Авессалома; він прийшов до царя, [поклонився йому] й упав лицем своїм на землю перед царем; і поцілував цар Авессалома.

15 Після цього Авессалом завів у себе колісниці і коней і п'ятдесят скороходів. ² І вставав Авессалом рано-вранці, і ставав при дорозі біля воріт, і коли хто-небудь, маючи позов, ішов до царя на суд, то Авессалом підкликав його до себе і запитував: з якого міста ти? І коли той відповідав: з такого-то коліна Ізраїлевого раб твій, ³ тоді говорив йому Авессалом: ось, справа твоя добра і справедлива, але у царя нема кому вислухати тебе. ⁴ І говорив Авессалом: о, якби мене поставили суддею в цій землі! До мене приходив би всякий, хто має суперечку і позов, і я судив би його за правдою. ⁵ І коли підходив хто-небудь поклонитися йому, то він простягав руку свою й обіймав його і цілував його. ⁶ Так робив Авессалом із кожним ізраїльтянином, який приходив на суд до царя, і приваблював Авессалом до себе серця ізраїльтян.

⁷ Коли минуло сорок років царювання Давида, Авессалом сказав цареві: піду я і виконаю обітницю мою, яку я дав Господу, у Хевроні; ⁸ бо я, раб твій, живучи в Гессурі в Сирії, дав обітницю: якщо Господь поверне мене в Єрусалим, то я принесу жертву Господу. ⁹ І сказав йому цар: іди з миром. І встав він і пішов

у Хеврон. ¹⁰ І розіслав Авессалом спостерігачів в усі коліна Ізраїлеві, сказавши: коли ви почуете звук труби, то говоріть: Авессалом став царем у Хевроні. ¹¹ З Авессаломом пішли з Єрусалима двісті чоловік, які були запрошені ним, і пішли з простоти своєї, не знаючи, в чому справа. ¹² Під час жертвоприношення Авессалом послав і прикликав Ахитофела гилонянина, радника Давидового, з його міста Гило. І склалася сильна змова, і народ стікався і збільшувався навколо Авессалома. ¹³ І прийшов вісник до Давида і сказав: серце ізраїльтян схилилося на бік Авессалома. ¹⁴ І сказав Давид усім слугам своїм, які були при ньому в Єрусалимі: встаньте, втечімо, тому що не буде нам порятунку від Авессалома; поспішайте, щоб нам утекти, щоб він не застиг і не захопив нас, і не навів на нас лиха і не знищив міста мечем. ¹⁵ І сказали слуги царські царю: в усьому, що вгодно господарю нашому царю, ми – раби твої. ¹⁶ І вийшов цар і весь дім його за ним пішки. Залишив же цар десять дружин, наложниць [своїх], для збереження дому. ¹⁷ І вийшов цар і весь народ пішки, і зупинилися в Беф-Мерхата. ¹⁸ І всі слуги його йшли по боках його, і всі фелефеї, і всі фелефеї, і всі гефяни до шестисот чоловік, які прийшли разом з ним з Гефа, йшли попереду царя. ¹⁹ І сказав цар Еффею гефянину: навіщо і ти йдеш з нами? Повернися і залишайся з тим царем; тому що ти – чужеземець і прийшов сюди зі свого місця; ²⁰ вчора ти прийшов, а сьогодні я змушу тебе йти з нами? Я йду, куди трапиться; повернися і поверни братів своїх із собою, [нехай учинить Господь] милість і істину [з тобою]! ²¹ І відповів Еффей царю і сказав: живий Господь, і нехай

Глава 15. [1] 3 Цар. 1, 5. [3] 2 Цар. 8, 15. [8] 2 Цар. 3, 3. [10] Рим. 13, 2. [12] 2 Цар. 17, 23; 23, 34. 1 Цар. 27, 33. [14] Пс. 3, 1. [16]

2 Цар. 16, 21. [18] 2 Цар. 8, 18. 1 Цар. 18, 17. [19] 2 Цар. 18, 2. [21] Рув. 1, 16.

живе господар мій цар: де б не був господар мій цар, чи в житті, а чи у смерті, там буде і раб твій.²² І сказав Давид Еффею: отже, йди і ходи зі мною. І пішов Еффей гефянин і всі люди його і всі діти, які були з ним.²³ І плакала вся земля голосно. І весь народ переходив, і цар перейшов потік Кедрон; і пішов весь народ [і цар] по дорозі до пустелі.²⁴ Ось і Садок [священик], і всі левити з ним несли ковчег завіту Божого з Вефари і поставили ковчег Божий; Авиафар же стояв на підвищенні, доки весь народ не вийшов з міста.²⁵ І сказав цар Садокові: поверни ковчег Божий у місто [і нехай він стоїть на своєму місці]. Якщо я знайду милість перед очима Господа, то Він поверне мене і дасть мені бачити його й оселю його.²⁶ А якщо Він скаже так: “немає Мого благовоління до тебе”, то ось я; нехай творить зі мною, що Йому благогодно.²⁷ І сказав цар Садоку священику: чи бачиш, – повернися в місто з миром, і Ахимаас, син твій, і Іонафан, син Авиафара, обидва сини вапі з вами;²⁸ чи бачите, я затримаюся на рівнині в пустелі, доки не прийде звістка від вас до мене.²⁹ І повернули Садок і Авиафар ковчег Божий в Єрусалим, і залишилися там.³⁰ А Давид пішов на гору Елеонську, йшов і плакав; голова в нього була покрита; він ішов босий, і всі люди, які були з ним, покрили кожен голову свою, йшли і плакали.³¹ Донесли Давиду і сказали: і Ахитофел у числі змовників з Авессаломом. І сказав Давид: Господи [Боже мій!] зруйную раду Ахитофела.³² Коли Давид зішов на вершину гори, де він поклонявся Богу, ось назустріч йому йде Хусій архитянин, друг Давидів; одяг на ньому був роздіраний, і по-

рох на голові його.³³ І сказав йому Давид: якщо ти підеш зі мною, то будеш мені за тягар;³⁴ але якщо повернешся в місто і скажеш Авессалому: “царю, [пройшли мимо брати твої, і цар батько твій пройшов, і нині] я раб твій; [залиш мене в живих;] досі я був рабом батька твого, а тепер я – твій раб”: то ти зруйнуєш для мене раду Ахитофела.³⁵ Ось, там з тобою Садок і Авиафар священики, і всяке слово, яке почуєш з дому царя, переказуй Садоку й Авиафару священикам.³⁶ Там з ними і два сини їхні, Ахимаас, син Садока, та Іонафан, син Авиафара; через них посилайте до мене всяку звістку, яку почуєте.³⁷ І прийшов Хусій, друг Давидів, у місто; Авессалом же вступав тоді в Єрусалим.

16 Коли Давид трохи зішов з вершини гори, ось зустрічається йому Сива, слуга Мемфивосфея, з парою нав'ючених ослів, і на них двісті хлібів, сто зв'язок ізюма, сто зв'язок смокв і міх з вином.² І сказав цар Сиві: для чого це в тебе? І відповів Сива: осли для дому царського, для їзди, а хліб і плоди для їжі слугам, а вино для пиття ослабим у пустелі.³ І сказав цар: де син господаря твого? І відповів Сива цареві: ось, він залишився в Єрусалимі і говорить: тепер дім Ізраїлів поверне мені царство батька мого.⁴ І сказав цар Сиві: ось тобі все, що в Мемфивосфея. І відповів Сива, поклонившись: нехай знайду милість в очах господаря мого царя!⁵ Коли дійшов цар Давид до Бахурима, ось вийшов звідти чоловік з роду дома Саулового, на ім'я Семей, син Гери; він ішов і лихословив,⁶ і кидав каменями на Давида і на всіх рабів царя Давида; всі ж люди і всі хоробрі були праворуч і ліворуч [царя].⁷ Так говорив

[23] 3 Цар. 2, 37. Єр. 31, 40. Ін 18, 1. [24] 1 Цар. 22, 20; 30, 7. [25] 2 Цар. 16, 12. Пс. 41, 5. [26] 2 Цар. 10, 12. Мф 6, 10. Діян. 21, 14. [28] 4 Цар. 25, 5. 2 Цар. 17, 16. [30] Мф 26, 30, 37. Євр. 5, 7. 2 Цар. 19, 4. [31] 2 Цар.

16, 23. [34] 2 Цар. 17, 7. Лк 1, 51. [37] 2 Цар. 16, 16. 1 Пар. 27, 33.

Глава 16. [1] 2 Цар. 9, 2; 19, 17. [3] 2 Цар. 19, 26. [4] 2 Цар. 19, 29. [5] 2 Цар. 3, 16; 19, 16. 3 Цар. 2, 8. [7] Пс. 5, 7.

Семей, лихословлячи його: іди, іди, убивця і беззаконник! ⁸ Господь повернув на тебе всю кров дому Саулового, замість якого ти став царем, і віддав Господь царство в руки Авессалома, сина твого; і ось, ти в біді, бо ти – кровожер. ⁹ І сказав Авесса, син Саруїн, царю: навіщо лихословить цей мертвий пес господаря мого царя? піду я і зніму з нього голову. ¹⁰ І сказав цар: що мені і вам, сини Саруїни? [залиште його,] нехай він лихословить, тому що Господь повелів йому лихословити Давида. Хто ж може сказати: навіщо ти так робиш? ¹¹ І сказав Давид Авессі і всім слугам своїм: ось, якщо мій син, який вийшов із стегон моїх, шукає душі моєї, тим більше син венеамітнина; залиште його, нехай лихословить, тому що Господь повелів йому; ¹² може бути, Господь зглянеться на приниження моє, і воздасть мені Господь благістю за теперішнє його лихослів'я. ¹³ І йшов Давид і люди його своєю дорогою, а Семей ішов по краю гори, з боку його, йшов і лихословив, і кидав каменями в бік його і пилом. ¹⁴ І прийшов цар і весь народ, який був з ним, стомлений, і відпочивав там.

¹⁵ Авессалом же і весь народ ізраїльський прийшли в Єрусалим, і Ахитофел з ним. ¹⁶ Коли Хусій архитянин, друг Давидів, прийшов до Авессалома, то сказав Хусій Авессалому: нехай живе цар, нехай живе цар! ¹⁷ І сказав Авессалом Хусію: така твоя ревність до твого друга! чому ти не пішов із другом твоїм? ¹⁸ І сказав Хусій Авессалому: ні, [я піду услід того,] кого обрав Господь і цей народ і весь Ізраїль, з тим і я, і з ним залишусь. ¹⁹ І притому кому я буду служити? Чи не синові його? Як служив я батькові твоєму, так буду служити і тобі. ²⁰ І сказав Авес-

салом Ахитофелу: дай пораду, що нам робити. ²¹ І сказав Ахитофел Авессалому: увійди до наложниць батька твого, яких він залишив охороняти дім свій; і почують усі ізраїльтяни, що ти став ненависним для батька твого, і зміцняться руки всіх, хто з тобою. ²² І поставили для Авессалома намет на покрівлі, і ввійшов Авессалом до наложниць батька свого перед очима всього Ізраїля. ²³ Поради ж Ахитофела, які він давав, у той час вважалися, наче якби хто запитував наставляння в Бога. Такою була всяка рада Ахитофела як для Давида, так і для Авессалома.

17 І сказав Ахитофел Авессалому: виберу я дванадцять тисяч чоловік і встану і піду в погоню за Давидом у цю ніч; ² і нападну на нього, коли він буде стомлений і з опущеними руками, і приведу його в страх; і всі люди, які з ним, розбіжаться; і я уб'ю одного царя ³ і всіх людей поверну до тебе; і коли не буде одного, душу якого ти шукаєш, тоді весь народ буде в мирі. ⁴ І сподобалося це слово Авессалому і всім старійшинам Ізраїлевим. ⁵ І сказав Авессалом: покличте Хусія архитянина; послухаємо, що він скаже. ⁶ І прийшов Хусій до Авессалома, і сказав йому Авессалом, говорячи: ось що говорить Ахитофел; чи зробити за його словами? а якщо ні, то говори ти. ⁷ І сказав Хусій Авессалому: недобра цього разу порада, яку дав Ахитофел. ⁸ І продовжував Хусій: ти знаєш твого батька і людей його; вони хоробрі і сильно роздратовані, як ведмедиця в полі, у якої відняли дітей, [і як вепр лютий на полі,] і батько твій – людина войовнича; він не зупиниться ночувати з народом. ⁹ Ось, тепер він ховається в якій-небудь печері, або в іншому місці, і якщо хто впаде при першому напа-

[9] 2 Цар. 19, 21. [10] Іов. 5, 7. [11] 2 Цар. 19, 16. Вих. 22, 28. [12] 2 Цар. 15, 25. [13] 3 Цар. 2, 8. [16] 2 Цар. 15, 37. [21] 2 Цар. 15, 16.

[22] 2 Цар. 12, 11. [23] 2 Цар. 15, 31.

Глава 17. [1] Пс. 54, 4. [2] 2 Цар. 16, 14. [7] 2 Цар. 15, 34. [9] Суд. 6, 2.

ді на них, і почують і скажуть: “була поразка людей, які пішли за Авессаломом”,¹⁰ тоді і найхоробріший, у якого серце, як серце левине, впаде духом; тому що всьому Ізраїлю відомо, який хоробрий батько твій і мужні ті, які з ним.¹¹ Тому я раджу: нехай збереться до тебе весь Ізраїль, від Дана до Вирсавії, у безлічі, як пісок при морі, і ти сам підеш серед нього;¹² і тоді ми підемо проти нього, в якому б місці він не знаходився, і нападємо на нього, як падає роса на землю; і не залишиться в нього жодної людини з усіх, хто з ним;¹³ а якщо він увійде в яке-небудь місто, то весь Ізраїль принесе до того міста мотузки, і ми стягнемо його в ріку, так що не залишиться жодного камінчика.¹⁴ І сказав Авессалом і весь Ізраїль: порада Хусія архитянина краща за пораду Ахитофела. Так Господь судив зруйнувати кращу пораду Ахитофела, щоб навести Господу біду на Авессалома.¹⁵ І сказав Хусій Садокові й Авиафарові священикам: так і так радив Ахитофел Авессалому і старійшинам Ізраїлевим, а так і так порадив я.¹⁶ І тепер пошліть швидше і скажіть Давиду так: не залишайся в цю ніч на рівнині в пустелі, але швидше перейди, щоб не загинути царю і всім людям, які з ним.¹⁷ Іонафан і Ахимаас стояли біля джерела Рогель. І пішла служниця і розповіла їм, а вони пішли і сповістили царя Давида; бо вони не могли показатися в місті.¹⁸ І побачив їх слуга і доніс Авессалому; але вони обидва незабаром пішли і прийшли в Бахурим, у дім одного чоловіка, в якого у дворі був колодязь, і спустилися туди.¹⁹ А жінка взяла і розтягла над отвором колодязя покривало і насипала на нього крупу, так що не було нічого помітно.²⁰ І прийшли раби Авес-

салом до жінки в дім, і сказали: де Ахимаас та Іонафан? І сказала їм жінка: вони перейшли убрід ріку. І шукали вони, і не знайшли, і повернулися в Єрусалим.²¹ Коли вони пішли, ті вийшли з колодязя, пішли і сповістили царя Давида і сказали Давиду: встаньте і швидше перейдіть воду; бо так і так радив про вас Ахитофел.²² І встав Давид і всі люди, які були з ним, і перейшли Йордан; до світанку не залишилося жодного, який не перейшов би Йордан.²³ І побачив Ахитофел, що не виконали поради його, і осідлав осла, і зібрався, і пішов у дім свій, у місто своє, і зробив заповіт дому своєму, і повісився, і помер, і був похований у гробі батька свого.²⁴ І прийшов Давид у Маханаїм, а Авессалом перейшов Йордан, сам і весь Ізраїль з ним.²⁵ Авессалом поставив Амессая, замість Іоава, над військом. Амессай був сином одного чоловіка, на ім'я Ісфера з Ізрееля, який ввійшов до Авигеї, дочки Нааса, сестри Саруї, матері Іоава.²⁶ І Ізраїль з Авессаломом розташувався станом в землі Галаадській.²⁷ Коли Давид прийшов у Маханаїм, то Сови, син Нааса, з Равви аммонитської, і Махир, син Амміїла, з Лодавара, і Верзеллій галаадитянин з Роглима,²⁸ принесли [десять приготованих] постелей, [десять] блюд і глиняних посудин, і пшениці, і ячменю, і борошна, і пшона, і бобів, і сочевиці, і смажених зерен,²⁹ і меду, й олії, і овець, і сиру коров'ячого, принесли Давиду і людям, які були з ним, у їжу; бо говорили вони: народ голодний і стомлений і терпів спрагу в пустелі.

18 І оглянув Давид людей, які були з ним, і поставив над ними тисячочальників і сотників.² І відправив Давид людей – третю частину під проводом Іоава, третю

[14] 2 Цар. 15, 31. Іов. 5, 13. Пс. 32, 10. [17] 2 Цар. 15, 27. [19] Нав. 2, 4. [21] 2 Цар. 15, 28. [23] 2 Цар. 15, 12. [25] 2 Цар. 19, 13. [27]

2 Цар. 19, 31. [29] 2 Цар. 16, 2.

Глава 18. [2] 2 Цар. 15, 19; 20, 6.

частину під проводом Авесси, сина Саруїного, брата Іоава, третю частину під проводом Еффея гефянина. І сказав цар людям: я сам піду з вами. ³ Але люди відповіли йому: не ходи; бо, якщо ми і побіжимо, то не звернуть уваги на це; якщо і помре половина з нас, також не звернуть уваги; а ти один те саме, що нас десять тисяч; отже, для нас краще, щоб ти допомагав нам з міста. ⁴ І сказав їм цар: що угодно в очах ваших, те і зроблю. І став цар біля воріт, і весь народ виходив по сотнях і по тисячах. ⁵ І наказав цар Іоаву й Авессі й Еффею, говорячи: збережіть мені отрока Авессалома. І всі люди чули, як наказував цар усім начальникам про Авессалома. ⁶ І вийшли люди в поле назустріч ізраїльтянам, і була битва у лісі Єфремовому. ⁷ І був уражений народ ізраїльський рабами Давида; була там поразка велика в той день, – уражені двадцять тисяч [чоловік]. ⁸ Битва поширилася по всьому тому краю, і ліс погубив народу більше, ніж скільки знищив меч, у той день. ⁹ І зустрівся Авессалом з рабами Давидовими; він був на мулі. Коли мул вбіг з ним під гілки великого дуба, то Авессалом заплутався волоссям своїм у гілках дуба і повис між небом і землею, а мул, який був під ним, утік. ¹⁰ І побачив це хтось і доніс Іоаву, говорячи: ось, я бачив Авессалома, що висить на дубі. ¹¹ І сказав Іоав чоловікові, який доніс про це: ось, ти бачив; чому ж ти не повалив його там на землю? я дав би тобі десять сиклів срібла й один пояс. ¹² І відповів той Іоаву: якби поклали в руки мої і тисячу сиклів срібла, і тоді я не підняв би руки на царського сина; бо ми чули, як цар наказував тобі й Авессі та Еффею, говорячи: “збережіть мені отрока Авессалома”; ¹³ і якби я зробив інакше з безпекою для

життя мого, то це не утаїлося б від царя, і ти ж повстав би проти мене.

¹⁴ Іоав сказав: нема чого мені баритися з тобою. І взяв у руки три стріли і встромив їх у серце Авессалома, який був ще живий на дубі. ¹⁵ І оточили Авессалома десять слуг, зброєносців Іоава, й уразили й умертвили його. ¹⁶ І засурмив Іоав трубою, і повернулися люди з погоні за Ізраїлем, бо Іоав щадив народ. ¹⁷ І взяли Авессалома, і кинули його в лісі у глибоку яму, і навалили над ним величезну купу каміння. І всі ізраїльтяни розбіглися, кожен у намет свій. ¹⁸ Авессалом ще за життя свого взяв і поставив собі пам’ятник у царській долині; бо сказав він: немає в мене сина, щоб збереглася пам’ять імені мого. І назвав пам’ятник своїм ім’ям. І називається він “пам’ятник Авессалома” до цього дня.

¹⁹ Ахимаас, син Садоків, сказав Іоаву: побіжу я, сповіщу царя, що Господь судом Своїм визволив його від рук ворогів його. ²⁰ Але Іоав сказав йому: не будеш ти сьогодні добрим вісником; сповістиш в інший день, а не сьогодні, тому що помер син царя. ²¹ І сказав Іоав Хусію: піди, донеси цареві, що бачив ти. І поклонився Хусій Іоаву і побіг. ²² Але Ахимаас, син Садоків, наполягав і говорив Іоаву: що б не було, але і я побіжу за Хусієм. Іоав же відповів: навіщо бігти тобі, сину мій? не принесеш ти доброї вістки. ²³ [І сказав Ахимаас:] нехай так, але я побіжу. І сказав йому [Іоав]: біжи. І побіг Ахимаас по прямій дорозі і випередив Хусія. ²⁴ Давид тоді сидів між двома воротами. І сторож піднявся на покрівлю воріт до стіни і, звівши очі, побачив: ось, біжить одна людина. ²⁵ І закричав сторож і сповістив царя. І сказав цар: якщо один, то вістка у вустах його. А той підходив усе ближче і ближче. ²⁶ Сторож

[3] 2 Цар. 21, 17. 1 Цар. 18, 7. Сир. 47, 7. [9] 2 Цар. 14, 26. [17] Нав. 7, 26. [18] Бут. 14,

17. 2 Цар. 14, 27. [19] 1 Пар. 6, 8.

побачив і іншу людину, яка біжить; і закричав сторож воротареві: ось, ще біжить одна людина. Цар сказав: і це – вісник.²⁷ Сторож сказав: я бачу ходу першого, схожу на ходу Ахимааса, сина Садокового. І сказав цар: це людина добра і йде з хорошою вісткою.²⁸ І викликнув Ахимаас і сказав цареві: мир. І поклонився цареві лицем своїм до землі і сказав: благословенний Господь Бог твій, що видав людей, які підняли руки свої на господаря мого царя!²⁹ І сказав цар: чи благополучний отрок Авессалом? І сказав Ахимаас: я бачив велике хвилювання, коли раб царя Іоав посилав раба твого; але я не знаю, що [там] було.³⁰ І сказав цар: відійди, стань тут. Він відійшов і став.³¹ Ось, прийшов і Хусій [слідом за ним]. І сказав Хусій [царю]: добра звістка господарю моему цареві! Господь явив тобі нині правду у спасінні від руки всіх, хто повстав проти тебе.³² І сказав цар Хусію: чи благополучний отрок Авессалом? І сказав Хусій: нехай буде з ворогами господаря мого царя і з усіма, хто замишляє лихе проти тебе, те саме, що стало з отроком!³³ І засмутився цар, і пішов у світлицю над воротами, і плакав, і коли йшов, говорив так: сину мій Авессаломе! сину мій, сину мій Авессаломе! о, хто дав би мені померти замість тебе, Авессаломе, сину мій, сину мій!

19 І сказали Іоаву: ось, цар плаче і ридає за Авессаломом.² І обернулася перемога того дня на плач для всього народу; бо народ почув у той день і говорив, що цар у скорботі за свого сина.³ І входив тоді народ у місто крадькома, як скрадають люди, які соромляться, що під час битви кинулися навтіки.⁴ А цар закрити лице своє і голосно взивав: сину мій Авессаломе! Авессаломе, сину мій, сину мій!⁵ І прийшов Іоав

до царя в дім і сказав: ти в сором привів сьогодні всіх слуг твоїх, які врятували нині життя твоє і життя синів і дочок твоїх, і життя дружин і життя наложниць твоїх;⁶ ти любиш ненависників твоїх і ненавидиш тих, що люблять тебе, бо ти показав сьогодні, що ніщо для тебе і вожді і слуги; сьогодні я довідався, що якби Авессалом залишився живий, а ми усі померли, то тобі було б приємніше;⁷ отже, встань, вийди і поговори до серця рабів твоїх, бо клянуся Господом, що, коли ти не вийдеш, у цю ніч не залишиться в тебе жодної людини; і це буде для тебе гірше за всі біди, які находили на тебе від юности твоєї донині.⁸ І встав цар і сів біля воріт, а весь народ сповістили, що цар сидить біля воріт. І прийшов весь народ перед лице царя [до воріт]; ізраїльтяни ж розбіглися по своїх наметах.⁹ І весь народ у всіх колінах Ізраїлевих сперечався і говорив: цар [Давид] визволив нас від рук ворогів наших і звільнив нас від рук филистимлян, а тепер сам утік із землі цієї [з царства] від Авессалома.¹⁰ Але Авессалом, якого ми помазали на царя над нами, помер на війні; чому ж тепер ви баритеся повернути царя? [І ці слова всього Ізраїля дійшли до царя.]¹¹ І цар Давид послав сказати священникам Садокові й Авиафарові: скажіть старійшинам Іудиним: чому ви хочете бути останніми, щоб повернути царя в дім його, тоді як слова всього Ізраїля дійшли до царя в дім його?¹² Ви брати мої, кості мої і плоть моя – ви; чому ви хочете бути останніми в меренні царя в дім його?¹³ І Амессау скажіть: чи не кість моя і плоть моя – ти? Нехай те і те зробить зі мною Бог і ще більше зробить, якщо ти не будеш воєначальником при мені, замість Іоава, назавжди!¹⁴ І прихилив він серце

[31] 3 Цар. 1, 42.

Глава 19. [4] 2 Цар. 15, 30. [8] 2 Цар. 5, 1.

[12] 2 Цар. 5, 1. [13] 2 Цар. 17, 25.

всіх юдеїв, як однієї людини; і послали вони до царя сказати: повернися ти й усі слуги твої. ¹⁵ І повернувся цар, і прийшов до Йордану, а юдеї прийшли в Галгал, щоб зустріти царя і перевезти царя через Йордан. ¹⁶ І поспішив Семей, син Гери, веніамитянин з Бахурима, і пішов з юдеями назустріч царю Давиду, ¹⁷ і тисяча чоловік з веніамитян з ним, і Сива, слуга дому Саулового, з п'ятнадцятьма синами своїми і двадцятьма рабами своїми; і перейшли вони Йордан перед лицем царя [і приготували для царя переправу через Йордан]. ¹⁸ Коли переправили судно, щоб перевезти дім царя і послужити йому, тоді Семей, син Гери, упав [на лице своє] перед царем, як тільки він перейшов Йордан, ¹⁹ і сказав цареві: не постав мені, господарю мій, за злочин, і не пом'яни того, чим згрішив раб твій у той день, коли господар мій цар виходив з Єрусалима, і не тримай того, царю, на серці своєму; ²⁰ бо знає раб твій, що згрішив, і ось, нині я прийшов перший з усього дому Йосифового, щоб вийти назустріч господареві моему царю. ²¹ І відповів Авесса, син Саруїн, і сказав: нежже Семей не помре за те, що лихословив помазаника Господнього? ²² І сказав Давид: що мені і вам, сини Саруїни, що ви робитеся нині мені наклепниками? Чи нині умертвляти кого-небудь в Ізраїлі? Чи не бачу я, що нині я – цар над Ізраїлем? ²³ І сказав цар Се-мею: ти не помреш. І поклявся йому цар. ²⁴ І Мемфивосфей, син [Іонафана, сина] Саулового, вийшов назустріч цареві. Він не омивав ніг своїх, [не обрізував нігтів,] не піклувався про бороду свою і не мив одягу свого з того дня, як вийшов цар, до дня, коли він повернувся з миром. ²⁵ Коли він вийшов з Єрусалима назустріч

царю, цар сказав йому: чому ти, Мемфивосфею, не пішов зі мною? ²⁶ Той відповів: господарю мій царю! слуга мій обманув мене; бо я, раб твій, говорив: “осідлаю собі осла і сяду на нього і поїду з царем”, оскільки раб твій кульгавий. ²⁷ А він звів наклеп на раба твого перед господарем моїм царем. Але господар мій цар, як ангел Божий; роби, що тобі угодно; ²⁸ хоча весь дім батька мого був повинен умерти перед господарем моїм царем, але ти посадив раба твого між тими, хто їсть за столом твоїм; яке ж маю я право скаржитися ще перед царем? ²⁹ І сказав йому цар: до чого ти говориш усе це? я сказав, щоб ти і Сива розділили між собою поля. ³⁰ Але Мемфивосфей відповів цареві: нехай він візьме навіть усе, після того як господар мій цар з миром повернувся в дім свій. ³¹ І Верзеллій галаадитянин прийшов з Рогліма і перейшов із царем Йордан, щоб провести його за Йордан. ³² Верзеллій же був дуже старий, років вісімдесяти. Він постачав царя продовольством під час перебування його в Маханаїмі, тому що був людиною багатого. ³³ І сказав цар Верзеллію: йди зі мною, і я буду годувати тебе в Єрусалимі. ³⁴ Але Верзеллій відповів цареві: чи довго мені залишилося жити, щоб іти з царем в Єрусалим? ³⁵ Мені тепер вісімдесят років; чи відрізняю добре від злого? Чи узнає раб твій смак того, що буду їсти, і того, що буду пити? І чи буду у змозі чути голос співаків і співачок? Навіщо ж рабу твому бути за тягар господарю моему царю? ³⁶ Ще трохи пройде раб твій з царем за Йордан; за що ж царю нагороджувати мене такою милістю? ³⁷ Дозволь рабу твому повернутися, щоб померти у своєму місті, біля гробу батька мого і матері моєї. Але ось, раб твій

[16] 3 Цар. 2, 8. [17] 2 Цар. 9, 2, 10; 16, 1. [21] 2 Цар. 16, 9. Вих. 22, 28. [23] 3 Цар. 2, 8. [24] 2 Цар. 9, 6. [25] 2 Цар. 16, 3. [27] 2 Цар.

16, 3. [28] 2 Цар. 9, 11. [29] 2 Цар. 16, 4. [31] 2 Цар. 17, 27. 3 Цар. 2, 7.

[син мій] Кимгам нехай піде з господарем моїм, царем, і роби з ним, як тобі вгодно. ³⁸ І сказав цар: нехай іде зі мною Кимгам, і я зроблю для нього, що тобі вгодно; і все, чого б не побажав ти від мене, я зроблю для тебе. ³⁹ І перейшов весь народ Йордан, і цар також. І поцілував цар Верзеллія і благословив його, і він повернувся в місце своє. ⁴⁰ І вирушив цар у Галгал, рушив з ним і Кимгам; і весь народ юдейський проводжав царя, і половина народу ізраїльського. ⁴¹ І ось, усі ізраїльтяни прийшли до царя і сказали цареві: навіщо брати наші, мужі Іудині, викрали тебе і провели царя і дім його і всіх людей Давида з ним через Йордан? ⁴² І відповіли всі мужі Іудині ізраїльтянам: тому, що цар ближній нам; і через що сердитися вам на це? Хіба ми щонебудь з'їли в царя, або одержали від нього подарунки? [Або від податків звільнив він нас?] ⁴³ І відповіли ізраїльтяни мужам Іудиним і сказали: ми десять частин у царя, також і в Давида ми більше, ніж ви; [ми первісток, а не ви;] навіщо ж ви принизили нас? Чи не нам належало перше слово про те, щоб повернути нашого царя? Але слово мужів Іудиних було сильнішим, ніж слово ізраїльтян.

20 Там випадково знаходилася одна негідна людина, на ім'я Савей, син Бихри, веніамитянин; він засурмив трубою і сказав: немає нам частини у Давида, і немає нам частки у сині Іессеевому; усі по наметах своїх, ізраїльтяни! ² І відокремилися всі ізраїльтяни від Давида і пішли за Савеем, сином Бихри; юдеї ж залишилися на боці царя свого, від Йордану до Єрусалима. ³ І прийшов Давид у свій дім в Єрусалимі, і взяв цар десять дружин наложниць, яких він залишав стерегти дім, і помістив їх в особливий дім під нагляд, і

утримував їх, але не ходив до них. І утримувалися вони там до дня смерті своєї, живучи як вдови. ⁴ І сказав Давид Амессаю: склич до мене юдеїв протягом трьох днів і сам з'явися сюди. ⁵ І пішов Амессай скликати юдеїв, але забарився більше призначеного йому часу. ⁶ Тоді Давид сказав Авессі: тепер наробить нам зла Савей, син Бихри, більше, ніж Авессалом; візьми ти слуг господаря твого і переслідуй його, щоб він не знайшов собі укріплених міст і не сховався від очей наших. ⁷ І вийшли за ним люди Іоавові, і хелефеї і фелефеї, і всі хоробрі пішли з Єрусалима переслідувати Савея, сина Бихри. ⁸ І коли вони були поблизу великого каменя, біля Гаваона, то зустрівся з ними Амессай. Іоав був одягнений у військовий одяг свій і оперезаний мечем, що висів при стегні в піхвах і який легко виходив з них і входив. ⁹ І сказав Іоав Амессаю: чи здоровий ти, брате мій? І взяв Іоав правою рукою Амессая за бороду, щоб поцілувати його. ¹⁰ Амессай же не остерігався меча, що був у руці Іоава, і той уразив його ним у живіт, так що випали нутроці його на землю, і не повторив йому удару, і він помер. Іоав і Авесса, брат його, погналися за Савеем, сином Бихри. ¹¹ Один зі слуг Іоавових стояв над Амессаем і говорив: той, хто відданий Іоаву і хто за Давида, нехай іде за Іоавом! ¹² Амессай же [мертвий] лежав у крові серед дороги; і той чоловік, побачивши, що весь народ зупиняється над ним, стягнув Амессая з дороги в поле і накинув на нього одяг, оскільки він бачив, що кожен, хто минав, зупинявся над ним. ¹³ Але коли він був стягнутий з дороги, то весь народ ізраїльський пішов слідом за Іоавом переслідувати Савея, сина Бихри. ¹⁴ А він про-

Глава 20. [1] 2 Цар. 16, 11; 19, 16. 3 Цар. 12, 16. [3] 2 Цар. 16, 21. [4] 2 Цар. 19, 13. [6] 2 Цар. 18, 2. [7] 2 Цар. 8, 18. 3 Цар. 1, 38. [8]

Нав. 10, 41. [9] 2 Цар. 17, 25. [10] 2 Цар. 3, 27. 3 Цар. 2, 5, 32. [12] 2 Цар. 2, 23.

йшов через усі коліна Ізраїльські до Авела-Беф-Мааха і через весь Берим; і [всі жителі міст] збиралися і йшли за ним. ¹⁵ І прийшли й обложили його в Авелі-Беф-Мааху; і насипали вал перед містом і підступили до стіни, і всі люди, які були з Іоавом, намагалися зруйнувати стіну. ¹⁶ Тоді одна розумна жінка закричала зі стіни міста: послухайте, послухайте, скажіть Іоаву, щоб він підійшов сюди, і я поговорю з ним. ¹⁷ І підійшов до неї Іоав, і сказала жінка: чи ти Іоав? І сказав: я. Вона сказала: послухай слів раби твоєї. І сказав він: слухаю. ¹⁸ Вона сказала: колись говорили: “хто хоче запитати, запитай в Авелі”; і так вирішували справу. [Чи залишилися такі, які вирішили бути вірними ізраїльтянами? Нехай запитують в Авелі: чи залишилися?] ¹⁹ Я з мирних, вірних міст Ізраїля; а ти хочеш знищити місто, і притому матір [міст] в Ізраїлі; для чого тобі руйнувати насліддя Господнє? ²⁰ І відповів Іоав і сказав: нехай не буде цього від мене, щоб я знищив або зруйнував! ²¹ Це не так; але чоловік з гори Єфремової, на ім'я Савей, син Бихри, підняв руку свою на царя Давида; видайте мені його одного, і я відступлю від міста. І сказала жінка Іоаву: ось, голова його буде тобі кинута зі стіни. ²² І пішла жінка до всього народу зі своїм розумним словом [і говорила до всього міста, щоб відтяти голову Савею, синові Бихри]; і відтяти голову Савею, синові Бихри, і кинули Іоаву. Тоді [Іоав] засурмив трубою, і розійшлися від міста всі [люди] по своїх наметах; Іоав же повернувся в Єрусалим до царя. ²³ І був Іоав поставлений над усім військом ізраїльським, а Ванея, син Іодаїв, – над хелефеями і над фелефеями; ²⁴ Адорам – над збиран-

ням податків; Іосафат, син Ахилуда, – діловодом; ²⁵ Суса – писарем; Садок і Авиафар – священиками; ²⁶ також і Іра іаритянин був священиком у Давида.

21 Був голод на землі у дні Давида три роки, рік за роком. І запитав Давид Господа. І сказав Господь: це заради Саула і кровожерливого дому його, за те, що він умертвив гаваонитян. ² Тоді цар покликав гаваонитян і говорив з ними. Гаваонитяни були не із синів Ізраїлевих, але із залишків аморреїв; ізраїльтяни ж дали їм клятву, але Саул хотів знищити їх через ревність свою за нащадків Ізраїля й Іуди. ³ І сказав Давид гаваонитянам: що мені зробити для вас, і чим примирити вас, щоб ви благословили насліддя Господнє? ⁴ І сказали йому гаваонитяни: не потрібно нам ні срібла, ні золота від Саула, або від дому його, і не потрібно нам, щоб умертвили когось в Ізраїлі. Він сказав: чого ж ви хочете? я зроблю для вас. ⁵ І сказали вони царю: того чоловіка, який губив нас і хотів знищити нас, щоб не було нас у жодному з наділів Ізраїлевих, – ⁶ з його нащадків видай нам сім чоловік, і ми повісимо їх [на сонці] перед Господом біля Гиви Саула, обраного Господом. І сказав цар: я видам. ⁷ Але пощадив цар Мемфивосфея, сина Іонафана, сина Саулового, заради клятви ім'ям Господнім, яка була між ними, між Давидом та Іонафаном, сином Сауловим. ⁸ І взяв цар двох синів Рицци, дочки Айя, яка народила Саулу Армона і Мемфивосфея, і п'ять синів Мелхоли, дочки Саулової, яких вона народила Адриелу, синові Верзеллія з Мехоли, ⁹ і віддав їх у руки гаваонитян, і вони повісили їх [на сонці] на горі перед Господом. І загинули всі сім разом; вони умертвлені в пер-

[22] Притч. 24, 21. Сир. 7, 7–8. [23] 2 Цар. 8, 16, 18. [24] 3 Цар. 4, 3. [25] 2 Цар. 8, 17.
Глава 21. [1] 1 Цар. 21, 30. Нав. 10, 41.

[2] Нав. 9, 19; 11, 19. [6] Чис. 25, 4. Нав. 10, 26. 1 Цар. 10, 26. [7] 1 Цар. 20, 16, 42. [8] 2 Цар. 3, 7; 17, 27. Суд. 7, 22.

ші дні жнив, на початку жнив ячменю.¹⁰ Тоді Рицпа, дочка Айя, взяла ряднину і розстелила її для себе на тій горі і сиділа від початку жнив до того часу, поки не полилися на них води Божі з неба, і не допускала доторкатися до них птахам небесним вдень і звірам польовим уночі.¹¹ І донесли Давиду, що зробила Рицпа, дочка Айя, наложниця Саула. [І зотліли вони; і взяв їх Дан, син Іої, з нащадків велетнів.]¹² І пішов Давид і взяв кістки Саула і кістки Іонафана, сина його, у жителів Іависа галаадського, які таємно взяли їх із площі Беф-Сана, де вони були повішені филистимлянами, коли убили филистимляни Саула на Гелвуї.¹³ І переніс він звідти кістки Саула і кістки Іонафана, сина його; і зібрали кістки повішених [на сонці].¹⁴ І поховали кістки Саула та Іонафана, сина його, [і кістки повішених на сонці] у землі Веніаміновій, у Цела, у гробі Киса, батька його. І зробили все, що повелів цар, і змілостивився Бог над країною після того.

¹⁵ І почалася знову війна між филистимлянами й ізраїльтянами. І вийшов Давид і слуги його з ним, і воювали з филистимлянами; і Давид втомився.¹⁶ Тоді Ієсвий, один з нащадків рефаїмів, у якого спис був вагою в триста сиклів міді і який був оперезаний новим мечем, хотів уразити Давида.¹⁷ Але йому допоміг Авесса, син Саруїн, [і врятував Давида Авесса] і вразив филистимлянина й умертвив його. Тоді люди Давидові поклялися, говорячи: не вийдеш ти більше з нами на війну, щоб не погас світильник Ізраїля.¹⁸ Потім була знову війна з филистимлянами в Гобі; тоді Совохай хуштянин убив Сафута, одного з нащадків рефаїмів.¹⁹ Була й інша битва у Гобі;

тоді убив Елханан, син Ягаре-Оргима вифлеємського, Голіафа гефянина, у якого ратище списа було, як навій у ткачів.²⁰ Була ще битва біля Гефи; і був там один чоловік високий на зріст, який мав по шість пальців на руках і на ногах, усього двадцять чотири, також з нащадків рефаїмів,²¹ і він папложив ізраїльтян; але його убив Іонафан, син Сафая, брата Давидового.²² Ці чотири були з роду рефаїмів у Гефі, і вони загинули від руки Давида і слуг його.

22 І заспівав Давид пісню Господу в день, коли Господь визволив його від руки усіх ворогів його і від руки Саула, і сказав: ² Господь – твердиня моя і кріпкість моя і спаситель мій. ³ Бог мій – скеля моя; на Нього я уповаю; щит мій, ріг спасіння мого, огороження моє і притулок мій; Спасителю мій, від лих Ти визволив мене! ⁴ Закличу Господа всехвального і від ворогів моїх спасуся. ⁵ Обняли мене хвили смерти, і потоки беззаконня устрашили мене; ⁶ кайдани пекла облягли мене, і сіті смерти облутали мене. ⁷ Але в тісноті моїй я прикликав Господа і до Бога мого воззвав, і Він почув із [святого] чертога Свого голос мій, і волення моє *дійшло* до слуху Його. ⁸ Затряслася, захиталася земля, здригнулися і стряслися основи небес, бо розгнівався [на них Господь]. ⁹ Піднявся дим від гніву Його і з вуст Його вогонь, що поїдає; розпечені вуглини сипалися від Нього. ¹⁰ Нахилив Він небеса і зійшов; і морок під ногами Його; ¹¹ і возсів на херувимах, і полетів, і понісся на крилах вітру; ¹² і мороком покритв Себе, як сінню, згустивши води хмар небесних; ¹³ від блискання перед Ним розпалювалися вуглини вогненні. ¹⁴ Загримів з небес Господь, і Всевишній дав глас Свій; ¹⁵ пустив стріли і

[12] 1 Цар. 31, 10, 12. [14] 2 Цар. 24, 25. [17] 2 Цар. 4, 7; 18, 3. [18] 1 Пар. 20, 4. [19] 1 Цар. 17, 7. [20] 1 Пар. 20, 6. [21] 2 Цар. 13, 3. Глава 22. [2] Пс. 17, 3. [3] 2 Цар. 23, 3.

Бут. 15, 1. Пс. 7, 2. [6] Іов. 22, 10. Притч. 14, 27. Пс. 17, 6. [8] Пс. 17, 8. [9] Вих. 24, 17. Втор. 4, 24. [12] Іов. 36, 28. Іс. 50, 3. [14] Пс. 28, 3. [15] 1 Цар. 2, 10; 7, 10; 12, 18.

розсіяв їх; [блиснув] блискавкою і знищив їх.¹⁶ І відкрилися джерела моря, оголилися основи всесвіту від грізного гласу Господа, від подуву духу гніву Його.¹⁷ Простер Він руку з висоти і взяв мене, і вивів мене з вод великих;¹⁸ визволив мене від ворога мого сильного, від ненависників моїх, які були сильніші за мене.¹⁹ Вони повстали на мене в день біди моєї; але Господь був опорою для мене²⁰ і вивів мене на просторі місці, визволив мене, бо Він благоволить до мене.²¹ Воздав мені Господь за правдою моєю, за чистотою рук моїх нагородив мене.²² Бо я зберігав путі Господа і не був нечестивим перед Богом моїм,²³ бо всі заповіді Його переді мною, і від уставів Його я не відступав,²⁴ і був непорочним перед Ним, і остерігався, щоб не згрішити мені.²⁵ І воздав мені Господь за правдою моєю, за чистотою моєю перед очима Його.²⁶ З милостивим Ти чиниш милостиво, з мужем щирим – щиро,²⁷ з чистим – чисто, а з лукавим – за лукавством Його.²⁸ Людей пригноблених Ти спасаєш і поглядом Своїм принижуєш гордовитих.²⁹ Ти, Господи, світильник мій; Господь просвічує темряву мою.³⁰ З Тобою я вражаю військо; з Богом моїм піднімаюся на стіну.³¹ Бо! – непорочна путь Його, чисте слово Господа, щит Він для всіх, які надіються на Нього.³² Бо хто Бог, крім Господа, і хто захист, крім Бога нашого?³³ Бог підперезує мене силою, влаштовує мені вірну путь;³⁴ робить ноги мої, як оленячі, і на висотах поставляє мене;³⁵ навчав руки мої для битви і м'язи мої напружує, як мідний лук.³⁶ Ти даєш мені щит спасіння Твого, і милість Твоя звеличує мене.³⁷ Ти розширю-

єш крок мій піді мною, і не хитаються ноги мої.³⁸ Я ганяюся за ворогами моїми і знищую їх, і не повертаюся, доки не знищу їх;³⁹ і знищую їх і вражаю їх, і не встають і падають під ноги мої.⁴⁰ Ти підперезуєш мене силою для війни і знищуєш переді мною тих, хто повстає проти мене;⁴¹ Ти повертаєш до мене тил ворогів моїх, і я знищую ненависників моїх.⁴² Вони волають, але немає того, хто рятує, – до Господа, але Він не слухає їх.⁴³ Я розвіюю їх, як порох земний, як грязь вуличну мну їх і топчу їх.⁴⁴ Ти визволив мене від заколоту народу мого; Ти зберіг мене, щоб бути мені главою над іноплеменниками; народ, якого я не знав, служить мені.⁴⁵ Іноплеменники підлещуються переді мною; за чуткою про мене підкорюються мені.⁴⁶ Іноплеменники бліднуть і тремтять в укріпленнях своїх.⁴⁷ Живий Господь і благословенний захисник мій! Нехай буде звеличений Бог, пристановище спасіння мого,⁴⁸ Бог, Який мстить за мене і підкорює мені народи⁴⁹ і визволяє мене від ворогів моїх! Над тими, що повстають проти мене, Ти підняв мене; від людини жорстокої Ти визволив мене.⁵⁰ За те я буду славити Тебе, Господи, між іноплеменниками і буду співати імені Твоєму,⁵¹ що велично спасаєш царя Свого і, твориш милість помазаникові Своему Давиду і потомству його повіки!

23 Ось останні слова Давида, висловлювання Давида, сина Іессеєвого, висловлювання мужа, поставленого високо, помазаника Бога Якова і солодкого співака Ізраїлевого:² Дух Господній говорить у мені, і слово Його на язиці моему.³ Сказав Бог Ізраїлів, говорила про мене скелля Ізраїлева: той, хто володарює над

[17] Іов. 22, 11. Пс. 31, 6. Іс. 43, 2. [20] Пс. 30, 9. [21] Іов. 22, 30. Пс. 4, 2. [25] Пс. 7, 10. [28] Притч. 29, 23. Сир. 20, 11. Іов. 22, 29. [29] Пс. 26, 1. Пс. 111, 4. Іов. 29, 3. [32] Вих. 15, 11. Іс. 43, 11. [35] Бут. 49, 8. Втор. 33, 29. [36] Пс. 3, 4. [39] Пс. 26, 2. [41] Бут. 49, 8. [43] Пс. 82,

11. Іс. 10, 6. Єр. 8, 2. [44] 2 Цар. 8, 6. Пс. 59, 10. [47] Втор. 32, 40. Пс. 41, 3. Єз. 14, 16. [50] Рим. 15, 9. [51] 2 Цар. 8, 6; 23, 10. Гал. 3, 16.

Глава 23. [1] 2 Цар. 7, 12. Кол. 3, 16. [2] Діян. 1, 16. Мк 12, 36. [3] Вих. 17, 5.

людьми, буде праведний, володарюючи в страху Божому. ⁴ І як на світанку ранковому, при сході сонця на безхмарному небі, від саява після дощу виростає трава з землі, ⁵ чи не так дім мій у Бога? Бо завіт вічний уклав Він зі мною, міцний і непорушний. Чи не так виходить від Нього все спасіння моє і все бажання моє? ⁶ А нечестиві будуть, як викинуте терня, яке не беруть рукою; ⁷ але хто торкається його, озброюється залізом або деревом списа, і вогнем спалює його на місці.

⁸ Ось імена хоробрих у Давида: Ісбосеф ахаманитянин, головний із трьох; він підняв спис свій на вісімсот чоловік і вразив їх в один раз. ⁹ За ним Єлезар, син Додо, сина Ахохи, із трьох хоробрих, які були з Давидом, коли вони осудженням викликали филистимлян, які зібралися на війну; ¹⁰ ізраїльтяни вийшли проти них, і він став і вражав филистимлян до того, що рука його стомилася і прилипла до меча. І дарував Господь у той день велику перемогу, і народ пішов за ним тільки для того, щоб оббирати *вбитих*. ¹¹ За ним Шамма, син Аги, гараритянин. Коли филистимляни зібралися у Фирії, де було поле, засіяне сочевицею, і народ побіг від филистимлян, ¹² то він став серед поля і зберіг його і вразив филистимлян. І дарував тоді Господь велику перемогу. ¹³ Троє цих головних із тридцяти вождів пішли і ввійшли під час жнив до Давида в печеру Одоллам, коли юрби филистимлян стояли в долині рефаїмів. ¹⁴ Давид був тоді в укріпленому місці, а загін филистимлян – у Вифлеємі. ¹⁵ І захотів Давид пити, і сказав: хто напоїть мене водою з колодязя Вифлеємського, що біля воріт? ¹⁶ Тоді троє цих

хоробрих пробилися крізь стан филистимський і почерпнули води з колодязя Вифлеємського, що біля воріт, і взяли і принесли Давиду. Але він не захотів пити її і вилив її у славу Господа, ¹⁷ і сказав: збережи мене Господи, щоб я зробив це! чи не кров це людей, які ходили з небезпекою для власного життя? І не захотів пити її. Ось що зробили ці троє хоробрих! ¹⁸ І Авесса, брат Іоава, син Саруїн, був головним із трьох; він убив списом своїм триста чоловік і був у славі у тих трьох. ¹⁹ Із трьох він був найзнатнішим і був начальником, але з тими трьома не рівнявся. ²⁰ Ванея, син Іодая, чоловіка хороброго, великий за ділами, з Кавцеїла; він уразив двох синів Ариїла моавитського; він же спустився й убив лева у рові в сніжний час; ²¹ він же убив одного єгиптянина, людину поважну; у руці єгиптянина був спис, а він пішов до нього з палкою і відняв спис з руки єгиптянина, й убив його власним його списом: ²² ось що зробив Ванея, син Іодаїв, і він був у славі у трьох хоробрих; ²³ він був знатнішим тридцяти, але з тими трьома не рівнявся. І поставив його Давид найближчим виконавцем своїх наказів.

²⁴ [Ось імена сильних царя Давида:] Асаїл, брат Іова, – у числі тридцяти; Елханан, син Додо, з Вифлеєма, ²⁵ Шамма хародитянин, Елика хародитянин, ²⁶ Херец палтитянин, Іра, син Ікеша, фекотянин, ²⁷ Евиезер анаофянин, Мебуннай хушпатянин, ²⁸ Цалмон ахохитянин, Магарай нетофафянин, ²⁹ Хелев, син Баани, нетофафянин, Ітгай, син Рибая, з Гиви синів Веніамінових, ³⁰ Ванея пирарфонянин, Іддай з Нахле-Гааша, ³¹ Ави-Албон арбатитянин, Азмавет бархюмитянин, ³² Елияхба шаалбо-

[4] Ін 1, 4. Пс. 109, 3. Притч. 4, 18. [5] 2 Цар. 7, 15–16. [6] Пс. 57, 10. Євр. 6, 8. [7] Іс. 1, 31. [8] 1 Пар. 11, 11. [9] 1 Пар. 11, 12; 27, 4. [10] 1 Пар. 11, 13; 14, 45. [13] 1 Пар. 11, 15. [14] 1 Пар. 11, 16. [15] 1 Пар. 11, 17. [17] 1 Пар.

11, 19. [18] 1 Пар. 11, 20. 2 Цар. 21, 17. [20] 1 Пар. 11, 22; 27, 5. Нав. 15, 21. [24] 1 Пар. 11, 26–27; 27, 7. [29] 1 Пар. 27, 15. [30] 1 Пар. 11, 31; 27, 14.

нянин; із синів Яшена – Іонафан, ³³ Шама гараритянин, Ахиам, син Шарара, араритянин, ³⁴ Елифелет, син Ахасфа, сина Магахати, Елиам, син Ахитофела, гилонянин, ³⁵ Хецрай кармилитянин, Паарай арбитянин, ³⁶ Ігал, син Нафана, з Цоби, Вані гадитянин, ³⁷ Целек аммонитянин, Нахарай беретянин, зброносець Іоава, сина Саруї, ³⁸ Іра ітритянин, Гаріб ітритянин, ³⁹ Урія хеттеянин. Усіх тридцять сім.

24 Гнів Господній знову запалав на ізраїльтян, і побудив він проти них Давида сказати: піди, порахуй Ізраїля й Іуду. ² І сказав цар Іоаву воєначальникові, який був при ньому: пройди по всіх колінах Ізраїлевих [і Іудиних] від Дана до Вирсавії, і порахуй народ, щоб знати мені кількість народу. ³ І сказав Іоав царю: Господь Бог твій нехай помножить стільки народу, скільки є, і ще у сто разів стільки, а очі господаря мого царя нехай побачать це; але для чого господар мій цар бажає цієї справи? ⁴ Але слово царя до Іоава і воєначальників перемогло; і пішов Іоав з воєначальниками від царя рахувати народ ізраїльський. ⁵ І перейшли вони Йордан і зупинилися в Ароері, на правому боці міста, що серед долини Гадової, до Іазера; ⁶ і прийшли в Галаад і в землю Тахтим-Ходши; і прийшли в Дан-Яан і обійшли Сидон; ⁷ і прийшли до укріплення Тира і в усі міста хивеян і хананеян і вийшли на південь Юдеї у Вирсавію; ⁸ і обійшли всю землю і прийшли через дев'ять місяців і двадцять днів у Єрусалим. ⁹ І подав Іоав список народного перепису царю; і виявилось, що ізраїльтян було вісімсот тисяч чоловіків сильних, здатних до війни, а юдеян п'ятсот тисяч.

[39] 2 Цар. 11, 3, 6.

Глава 24. [1] 1 Пар. 21, 1. [4] 1 Пар. 21, 4; 27, 24. [5] Втор. 2, 36. Нав. 13, 16. [9] 1 Пар. 21, 5; 27, 24. [10] 1 Пар. 21, 8. [11] 1 Пар. 21,

¹⁰ І здригнулося серце Давидове після того, як він порахував народ. І сказав Давид Господу: тяжко згрішив я, вчинивши так; і нині молю Тебе, Господи, прости гріх раба Твого, бо вкрай нерозумно зробив я. ¹¹ Коли Давид устав на другий день ранком, то було слово Господа до Гада пророка, прозорливця Давида: ¹² піди і скажи Давиду: так говорить Господь: три покарання пропоную Я тобі; вибери собі одне з них, яке звершилося б над тобою. ¹³ І прийшов Гад до Давида, і сповістив йому, і сказав йому: обирай собі, чи бути голоду в країні твоїй сім років, чи щоб ти три місяці бігав від ворогів твоїх, і вони переслідували тебе, чи щоб упродовж трьох днів була моровиця в країні твоїй? тепер розсуди і виріши, що мені відповісти Тому, Хто послав мене. ¹⁴ І сказав Давид Гадові: тяжко мені дуже; але нехай упаду я в руки Господа, бо велике милосердя Його; тільки б у руки людські не впасти мені. [І обрав собі Давид моровицю під час жнив пшениці.] ¹⁵ І послав Господь моровицю на ізраїльтян від ранку до призначеного часу; [і почалася моровиця в народі] і померло з народу, від Дана до Вирсавії, сімдесят тисяч чоловік. ¹⁶ І простяг ангел [Божий] руку своєю на Єрусалим, щоб спустошити його; але Господь пожалів про біду і сказав ангелові, який уражав народ: досить, тепер опусти руку твою. Ангел же Господній був тоді біля току Орни ієвусеянина. ¹⁷ І сказав Давид Господу, коли побачив ангела, який уражав народ, говорячи: ось, я згрішив, я [пастир] вчинив беззаконно; а ці вівці, що зробили вони? нехай же рука Твоя обернеться на мене і на дім батька мого. ¹⁸ І прийшов у той день Гад до Давида і сказав: іди, постав

9. [13] 1 Пар. 21, 11–12. [14] Сир. 2, 18. [16] Єр. 42, 10. [17] 1 Пар. 21, 17. [18] 1 Пар. 21, 18. 2 Пар. 3, 1.

жертвник Господу на току Орни ієвусеянина. ¹⁹ І пішов Давид за словом Гада [пророка], як повелів Господь. ²⁰ І глянув Орна і побачив царя і слуг його, які йшли до нього, і вийшов Орна й уклонився цареві лицем своїм до землі. ²¹ І сказав Орна: навіщо прийшов господар мій цар до раба свого? І сказав Давид: купити в тебе тік для спорудження жертвника Господу, щоб припинилось ураження народу. ²² І сказав Орна Давиду: нехай візьме і принесе в жертву, господар мій, цар, що йому вгодно. Ось воли для всепалення і вози

й упряж волова на дрова. ²³ Все це, царю, Орна віддає цареві. Ще сказав Орна царю: Господь Бог твій нехай буде милостивим до тебе! ²⁴ Але цар сказав Орні: ні, я заплачу тобі, що коштує, і не принесу Господу Богу моему жертви, взятої задарма. І купив Давид тік і волів за п'ятдесят сиклів срібла. ²⁵ І спорудив там Давид жертвник Господу і приніс всепалення і мирні жертви. [Потім Соломон розширив жертвник, бо він був малий.] І змилостивився Господь над країною, і припинилось ураження ізраїльтян.

ТРЕТЯ КНИГА ЦАРСТВ*

1 Коли цар Давид постарів, увійшов у похилі літа, то покривали його одягом, але він не міг зігритися. ² І сказали йому слуги його: нехай пошукають для господаря нашого царя молоду дівчину, щоб вона була з царем і доглядала за ним і лежала з ним, – і буде тепло господарю нашому, цареві. ³ І шукали красиву дівчину у всіх краях Ізраїльських, і знайшли Ависагу сунамитянку, і привели її до царя. ⁴ Дівчина була дуже красива, і доглядала вона за царем і прислугувувала йому; але цар не пізнав її.

⁵ Адонія, син Аггифи, загордувавши, говорив: я буду царем. І завів собі колісниці і вершників і п'ятдесят чоловік скороходів. ⁶ Батько ж ніколи не утруднював його запитанням: для чого ти це робиш? Він же був дуже красивий і народився у нього після Авессалома. ⁷ І радився він з Іоавом, сином Саруїним, і з Авиафаром священиком, і вони до-

помагали Адонії. ⁸ Але священик Садок і Ванея, син Іодаїв, і пророк Нафан, і Семей, і Рисій, і сильні Давидові не були на боці Адонії. ⁹ І заколов Адонія овець і волів і тельців біля каменя Зохелет, що біля джерела Рогель, і запросив усіх братів своїх, синів царя, із усіма юдеянами, які служили у царя. ¹⁰ Пророка ж Нафана і Ванею, і тих сильних, і Соломона, брата свого, не запросив. ¹¹ Тоді Нафан сказав Вирсавії, матері Соломона, говорячи: чи чула ти, що Адонія, син Аггифин, зробився царем, а цар наш Давид не знає про це? ¹² Тепер, ось, я раджу тобі: рятуй життя твоє і життя сина твого Соломона. ¹³ Йди і ввійди до царя Давида і скажи йому: чи не клявся ти, господарю мій царю, рабі твоїй, говорячи: “син твій Соломон буде царем після мене і він сяде на престолі моему”? Чому ж воцарився Адонія? ¹⁴ І ось, коли ти ще будеш говорити там з царем, ввійду і я слідом за тобою і доповню слова твої. ¹⁵ Вирсавія ввійшла до царя в спаль-

* У євреїв: “Перша Царів”.

[22] 1 Пар. 21, 23. 3 Цар. 19, 21. [25] Бут. 12, 7. 2 Цар. 21, 14. 1 Пар. 21, 26.

Глава 1. [3] Нав. 19, 18. 3 Цар. 2, 17. 4 Цар. 4, 8. [5] 2 Цар. 3, 4. 1 Пар. 3, 2. [6] 2 Цар. 3, 4;

14, 25. [7] 3 Цар. 2, 22. [8] 1 Пар. 23, 7. [9] Бут. 31, 54. Нав. 15, 7. 2 Цар. 17, 17. [11] 2 Пар. 9, 29. [13] Вих. 11, 5.

ню; цар був дуже старий, і Ависага сунамитянка прислужувала цареві;¹⁶ і нахилилася Вирсавія і поклонилася цареві; і сказав цар: що тобі?

¹⁷ Вона сказала йому: господарю мій царю! ти клявся рабі твоїй Господом Богом твоїм: “син твій Соломон буде царювати після мене і він сяде на престолі моєму”.¹⁸ А тепер, ось, Адонія став царем, і ти, господарю мій царю, не знаєш про це.¹⁹ І заколов він багато волів, тельців і овець, і запросив усіх синів царських і священника Авиафара, і воєначальника Іоава; Соломона ж, раба твого, не запросив.²⁰ Але ти, господарю мій, – цар, і очі всіх ізраїльтян звернені на тебе, щоб ти оголосив їм, хто сяде на престолі господаря мого царя після нього;²¹ інакше, коли господар мій цар спочине з батьками своїми, впаде звинувачення на мене і на сина мого Соломона.²² Коли вона ще говорила з царем, прийшов і пророк Нафан.²³ І сказали цареві, говорячи: ось Нафан пророк. І увійшов він до царя і поклонився цареві лицем до землі.²⁴ І сказав Нафан: господарю мій царю! чи сказав ти: “Адонія буде царювати після мене і він сяде на престолі моєму”?²⁵ Тому що він нині зійшов і заколов багато волів, тельців і овець, і запросив усіх синів царських і воєначальників і священника Авиафара, і ось, вони їдять і п’ють у нього і говорять: нехай живе цар Адонія!²⁶ А мене, раба твого, і священника Садока, і Ванею, сина Іодаєвого, і Соломона, раба твого, не запросив.²⁷ Чи не сталося це з волі господаря мого царя, і чому ти не відкрив рабу твоему, хто сяде на престолі господаря мого царя після нього?²⁸ І відповів цар Давид і сказав: покличте до мене Вирсавію. І увійшла вона і стала перед царем.²⁹ І клявся цар і

сказав: живий Господь, Який спасав душу мою від усякого лиха!³⁰ Як я клявся тобі Господом Богом Ізраїлевим, говорячи, що Соломон, син твій, буде царювати після мене, і він сяде на престолі моєму замість мене, так я і зроблю це сьогодні.³¹ І нахилилася Вирсавія лицем до землі, і поклонилася цареві, і сказала: нехай живе господар мій цар Давид повіки!

³² І сказав цар Давид: покличте до мене священника Садока і пророка Нафана і Ванею, сина Іодаєвого. І увійшли вони до царя.³³ І сказав їм цар: візьміть із собою слуг господаря вашого і посадить Соломона, сина мого, на мула мого, і привезіть його до Гиона,³⁴ і нехай помаже його там Садок священник і Нафан пророк на царя над Ізраїлем, і засурміть трубою і виголосить: нехай живе цар Соломон!³⁵ Потім проведіть його назад, і він прийде і сяде на престолі моєму; він буде царювати замість мене; йому заповідав я бути вождем Ізраїля й Іуди.³⁶ І відповів Ванея, син Іодаїв, царю і сказав: амінь, – нехай скаже так Господь Бог господаря мого царя!³⁷ Як був Господь Бог з господарем моїм царем, нехай так буде Він і з Соломоном і нехай звеличить престіл його більше за престіл господаря мого царя Давида!³⁸ І пішли Садок священник і Нафан пророк і Ванея, син Іодая, і хелефеї і фелефеї, і посадили Соломона на мула царя Давида, і повезли його до Гиона.³⁹ І взяв Садок священник ріг з елеєм зі скинії і помазав Соломона. І засурмили трубою, і весь народ викликував: нехай живе цар Соломон!⁴⁰ І весь народ проводжав Соломона, і грав народ на сопілках, і дуже радів, так що земля розсідалася від криків його.⁴¹ І почув Адонія і всі запрошені ним, як тільки

[17] 2 Цар. 12, 24. 1 Пар. 28, 5. [23] 2 Цар. 24, 20. [25] 1 Цар. 10, 24. [29] 2 Цар. 4, 9. [30] 3 Цар. 3, 6; 8, 20. [33] Бут. 41, 43. 1 Пар. 23, 1. 2 Пар. 32, 30. [34] 1 Цар. 10, 1; 16, 12.

3 Цар. 19, 15. [35] 1 Пар. 23, 1. [36] 1 Пар. 22, 9. [38] 2 Цар. 8, 18; 15, 18; 20, 7. [39] Вих. 30, 25. 4 Цар. 11, 12. Мф 21, 9.

перестали їсти; а Іоав, почувши звук труби, сказав: від чого цей шум міста, що розхвилювалося? ⁴² Ще він говорив, як прийшов Іоанафан, син священника Авиафара. І сказав Адонія: увійди; ти – чесна людина і не сеш добру звістку. ⁴³ І відповів Іоанафан і сказав Адонії: так, господар наш цар Давид поставив Соломона царем; ⁴⁴ і послав цар з ним Садока священника і Нафана пророка, і Ванею, сина Іодая, і хелефеїв і фелефеїв, і вони посадили його на мула царського; ⁴⁵ і помазали його Садок священник і Нафан пророк на царя в Гионі, і звідти вирушили з радістю, і прийшло у рух місто. Ось від чого шум, який ви чуєте. ⁴⁶ І Соломон уже сів на царському престолі. ⁴⁷ І слуги царя приходили поздоровити господаря нашого царя Давида, говорячи: Бог твій нехай прославить ім'я Соломона більше за твоє ім'я і нехай звеличить престіл його більше за твій престіл. І поклонився цар на ложі своєму, ⁴⁸ і сказав цар так: “благословенний Господь Бог Ізраїлів, Який сьогодні дав [від сімені мого] того, хто сидить на престолі моему, і очі мої бачать це!” ⁴⁹ Тоді злякалися і встали всі запрошені, які були в Адонії, і пішли кожен своєю дорогою. ⁵⁰ Адонія ж, боячись Соломона, встав і пішов і скопився за роги жертовника. ⁵¹ І донесли Соломону, говорячи: ось, Адонія боїться царя Соломона, і ось, він тримається за роги жертовника, говорячи: нехай поклянеться мені тепер цар Соломон, що він не умертвить раба свого мечем. ⁵² І сказав Соломон: якщо він буде людиною чесною, то жодна волосина його не впаде на землю; якщо ж знайдеться в ньому лукавство, то помре. ⁵³ І послав цар Соломон, і привели його від жертовника. І він прийшов і поклонився цареві

Соломону; і сказав йому Соломон: іди в дім свій.

2 Наблизився час помирати Давиду, і заповідав він синові своєму Соломону, говорячи: ² ось, я відходжу в путь усієї землі, ти ж будь твердим і будь мужнім ³ і зберігай завіт Господа Бога твого, ходячи путями Його і дотримуючись уставів Його і заповідей Його, і визначень Його і постанов Його, як написано в законі Мойсеевому, щоб бути тобі розсудливим у всьому, що будеш робити, і скрізь, куди звернешся; ⁴ щоб Господь виконав слово Своє, яке Він сказав про мене, говорячи: “якщо сини твої будуть стежити за путями своїми, щоб ходити переді Мною в істині від усього серця свого і від усієї душі своєї, то не припиниться муж від тебе на престолі Ізраїлевім”. ⁵ Ще: ти знаєш, що зробив мені Іоав, син Саруїн, як учинив він із двома вождями війська ізраїльського, з Авениром, сином Нировим, і Амессаєм, сином Іеферовим, як він умертвив їх і пролив кров бранну під час миру, обагривши кров'ю бранною пояс на стегнах своїх і взуття на ногах своїх: ⁶ вчини за мудрістю твоєю, щоб не відпустити сивини його мирно в пекло. ⁷ А синам Верзеллія галаадитянина зроби милість, щоб вони були між тими, хто годується за твоїм столом, бо вони прийшли до мене, коли я втік від Авессалома, брата твого. ⁸ Ось ще в тебе Семей, син Гери веніамитянина з Бахурима; він лихословив мене тяжким лихослів'ям, коли я йшов у Маханаїм; але він вийшов назустріч мені біля Йордану, і я поклявся йому Господом, говорячи: “я не умертвлю тебе мечем”. ⁹ Ти ж не залиш його безкарним; бо ти людина мудра і знаєш, що тобі зробити з ним, щоб звести сивину його у крові в пекло.

[42] 2 Цар. 15, 27; 18, 31. [44] 3 Цар. 1, 38. [47] Бут. 47, 31. [50] Вих. 27, 2. [51] 3 Цар. 2, 28. [52] 1 Цар. 14, 45. Лк 12, 7. Діян. 27, 34. Глава 2. [2] Нав. 23, 14. [3] Нав. 22, 3.

1 Пар. 28, 9. [4] Пс. 131, 12. 3 Цар. 8, 23, 25. [5] 2 Цар. 3, 27; 20, 10. [7] 2 Цар. 19, 31. [8] 2 Цар. 16, 13; 19, 16. 3 Цар. 2, 23.

¹⁰ І спочив Давид з батьками своїми і похований був у місті Давидовому.

¹¹ Царював Давид над Ізраїлем сорок років: у Хевроні царював він сім років і тридцять три роки царював у Єрусалимі.

¹² І сів Соломон на престолі Давида, батька свого, і царювання його було дуже міцним. ¹³ І прийшов Адонія, син Аггифи, до Вирсавії, матері Соломона, [і поклонився їй]. Вона сказала: чи з миром прихід твій? І сказав він: з миром. ¹⁴ І сказав він: у мене є слово до тебе. Вона сказала: говори. ¹⁵ І сказав він: ти знаєш, що царство належало мені, і весь Ізраїль звертав на мене погляди свої, як на майбутнього царя; але царство відійшло від мене і дісталось братові моєму, бо це було йому від Господа; ¹⁶ тепер я прошу тебе про одне, не відмов мені. Вона сказала йому: говори. ¹⁷ І сказав він: прошу тебе, поговори з царем Соломоном, бо він не відмовить тобі, щоб він дав мені Ависагу сунамитянку за дружину. ¹⁸ І сказала Вирсавія: добре, я поговорю про тебе з царем. ¹⁹ І увійшла Вирсавія до царя Соломона говорити йому про Адонію. Цар встав перед нею, і поклонився їй, і сів на престолі своєму. Поставили престіл і для матері царя, і вона сіла праворуч від нього ²⁰ і сказала: я маю до тебе одне невелике прохання, не відмов мені. І сказав їй цар: проси, мати моя; я не відмовлю тобі. ²¹ І сказала вона: дай Ависагу сунамитянку Адонії, братові твоєму, за дружину. ²² І відповідав цар Соломон і сказав матері своїй: а навіщо ти просиш Ависагу сунамитянку для Адонії? проси йому також і царство; тому що він мій старший брат, і йому священик Авиафар і Іоав, син Саруїн, [воєначальник, друг]. ²³ І поклявся цар Соломон Господом, говорячи: те і те

нехай зробить зі мною Бог і ще більше зробить, якщо не на свою душу сказав Адонія таке слово; ²⁴ нині ж, – живий Господь, Який укріпив мене і посадив мене на престолі Давида, батька мого, і Який влаштував мені дім, як говорив Він, – нині ж Адонія повинен померти. ²⁵ І послав цар Соломон Ванею, сина Іодаєвого, який уразив його, і він помер. ²⁶ А священику Авиафару цар сказав: іди в Анафоф на твоє поле; ти гідний смерти, але в даний час я не умертвлю тебе, бо ти носив ковчег Владики Господа перед Давидом, батьком моїм, і терпів усе, що терпів батько мій. ²⁷ І відсторонив Соломон Авиафара від священства Господнього, і сповнилося слово Господа, яке сказав Він про дім Ілія в Силомі. ²⁸ Чутка про це дійшла до Іоава, – бо Іоав схилився на бік Адонії, а на бік Соломона не схилився, – і втік Іоав у скинію Господню і схопився за роги жертovníка. ²⁹ І донесли царю Соломону, що Іоав утік у скинію Господню і що він біля жертovníка. І послав Соломон Ванею, сина Іодаєвого, говорячи: піди, умертви його [і поховай його]. ³⁰ І прийшов Ванея в скинію Господню і сказав йому: так сказав цар: виходь. І сказав той: ні, я хочу померти тут. Ванея передав це царю, говорячи: так сказав Іоав, і так відповів мені. ³¹ Цар сказав йому: зроби, як він сказав, і умертви його і поховай його, і зніми невинну кров, пролиту Іоавом, з мене і з дому батька мого; ³² нехай поверне Господь кров його на голову його за те, що він убив двох мужів невинних і крапих за нього: вразив мечем, без відома батька мого Давида, Авенира, сина Нирового, воєначальника ізраїльського, і Амессая, сина Іеферового, воєначальника юдейського; ³³ нехай обернеться кров їх на

[10] Діян. 2, 29; 13, 36. [11] 2 Цар. 5, 4. 1 Пар. 29, 26. [12] 1 Пар. 29, 23. [15] 3 Цар. 1, 5. 1 Пар. 22, 9. [17] 3 Цар. 1, 3–4. [22] 3 Цар. 1, 7. [24] 2 Цар. 7, 12, 27. [26] Нав. 21, 18.

Єр. 1, 1. Чис. 4, 15. [27] 1 Цар. 2, 31. [28] 3 Цар. 1, 50. [31] Вих. 21, 14. 2 Цар. 23, 20. [32] 2 Цар. 3, 27, 37; 20, 10. [33] Бут. 9, 6. Мф 26, 52. Одрк. 13, 10.

голову Іоава і на голову потомства його повіки, а Давиду і потомству його, і дому його і престолу його нехай буде мир навіки від Господа! ³⁴ І пішов Ванея, син Іодаїв, і вразив Іоава, і умертвив його, і він був похований у домі своєму в пустелі. ³⁵ І поставив цар Соломон Ванею, сина Іодаєвого, замість нього над військом; [управління ж царством було в Єрусалимі,] а Садока священика поставив цар [первосвящеником] замість Авиафара.

[І дав Господь Соломону розуміння і мудрість дуже велику і обширний розум, як пісок при морі. І Соломон мав розум вище за розум усіх синів сходу і всіх мудрих єгиптян. І взяв за себе дочку фараона і ввів її в місто Давидове, доки не побудував дому свого і, по-перше, дому Господнього і стіни навколо Єрусалима; за сім років закінчив він будівництво. І було у Соломона сімдесят тисяч чоловік, які носили важкі речі, і вісімдесят тисяч каменосіків у горах. І зробив Соломон море і підпори, і великі лазні і стовпи, і джерело надворі і мідне море, і побудував замок і укріплення його, і розділив місто Давидове. Тоді дочка фараона перейшла з міста Давидового в дім свій, який він побудував їй; тоді побудував Соломон стіну навколо міста. І приносив Соломон тричі на рік всепалення і мирні жертви на жертовнику, який він спорудив Господу, і куріння звершував на ньому перед Господом, і закінчив будівництво дому. Головних приставників над роботами Соломоновими було три тисячі шістсот, які керували народом, що виконував роботи. І побудував він Ассур, і Магдон, і Газер, і Вефорон вишній і Валалаф; але ці міста він побудував після побудови дому Господнього і стіни нав-

коло Єрусалима. І ще за життя Давид заповідав Соломону, говорячи: ось у тебе Семей, син Гери, сина Іеминіного з Бахурима; він лихословив мене тяжким лихослів'ям, коли я йшов у Маханаїм; але він вийшов назустріч мені біля Йордану, і я присягнув йому Господом, говорячи: “я не умертвлю тебе мечем”. Ти ж не залиш його безкарним, бо ти людина мудра і знаєш, що тобі зробити з ним, щоб звести сивину його в крові у пекло.] ³⁶ І послав цар і покликав Семей і сказав йому: побудуй собі дім в Єрусалимі і живи тут, і нікуди не виходь звідси; ³⁷ і знай, що в той день, у який ти вийдеш і перейдеш потік Кедрон, неодмінно помреш; кров твоя буде на голові твоїй. ³⁸ І сказав Семей цареві: добре; як наказав господар мій цар, так зробить раб твій. І жив Семей в Єрусалимі довгий час. ³⁹ Але через три роки трапилося, що у Семей двоє рабів утекли до Анхуса, сина Маахи, царя Гефського. І сказали Семейю, говорячи: ось, раби твої в Гефі. ⁴⁰ І встав Семей, і осідлав осла свого, і вирушив у Геф до Анхуса шукати рабів своїх. І повернувся Семей і привів рабів своїх з Гефа. ⁴¹ І донесли Соломону, що Семей ходив з Єрусалима у Геф і повернувся. ⁴² І пославши, покликав цар Семей і сказав йому: чи не клявся я тобі Господом і чи не оголошував тобі, говорячи: “знай, що в той день, у який ти вийдеш і підеш куди-небудь, неодмінно помреш”? і ти сказав мені: “добре”; ⁴³ навіщо ж ти не дотримав наказу, який я дав тобі перед Господом із клятвою? ⁴⁴ І сказав цар Семейю: ти знаєш і знає серце твоє все зло, яке ти зробив батькові моєму Давиду; нехай же поверне Господь злість твою на голову твою! ⁴⁵ а цар Соломон нехай буде благословенний, і престіл

[34] 2 Цар. 3, 39. [35] 3 Цар. 2, 8; 4, 29–30; 5, 15–16; 6, 38; 9, 15, 17, 24–25; 11, 27. [37] 2 Цар. 15, 23. 4 Цар. 23, 4. Ін 18, 1.

[39] 1 Цар. 21, 10; 27, 2. [44] 2 Цар. 16, 5; 19, 23. [45] 1 Мак. 2, 57.

Давида нехай буде непохитним перед Господом повіки!⁴⁶ і повелів цар Ванеї, синові Іодаєвому, і він пішов і вразив Семеня, і той помер.

3 [Коли утвердилося царство в руках Соломона,] Соломон поріднився з фараоном, царем Єгипетським і взяв за себе дочку фараона і ввів її в місто Давидове, доки не побудував дому свого і дому Господнього і стіни навколо Єрусалима.² Народ ще приносив жертви на висотах, бо не був побудований дім імені Господа до того часу.³ І полюбив Соломон Господа, ходячи за уставом Давида, батька свого; але і він приносив жертви і куріння на висотах.⁴ І пішов цар у Гаваон, щоб принести там жертву, бо там був головний жертovníк. Тисячу всепалень підніс Соломон на тім жертovníку.

⁵ У Гаваоні явився Господь Соломону уві сні вночі, і сказав Бог: проси, що дати тобі.⁶ І сказав Соломон: Ти зробив рабу Твоєму Давиду, батькові моему, велику милість; і за те, що він ходив перед Тобою в істині і правді і з щирим серцем перед Тобою, Ти зберіг йому цю велику милість і дарував йому сина, який сидів би на престолі його, як це і є нині;⁷ і нині, Господи Боже мій, Ти поставив раба Твого царем замість Давида, батька мого; але я отрок малий, не знаю ні мого виходу, ні входу;⁸ і раб Твій – серед народу Твого, який обрав Ти, народу настільки численного, що за безліччю його не можна ні порахувати його, ні оглянути;⁹ даруй же рабові Твоєму серце розумне, щоб судити народ Твій і розрізняти, що добро і що зло; бо хто може керувати цим численним народом Твоїм?¹⁰ І благоугодно було Господу, що Соломон просив цього.¹¹ І сказав йому Бог: за те, що ти просив цього і не про-

сив собі довгого життя, не просив собі багатства, не просив собі душ ворогів твоїх, але просив собі розуму, щоб уміти судити, –¹² ось, Я зроблю за словом твоїм: ось, Я даю тобі серце мудре і розумне, так що подібного до тебе не було раніше тебе, і після тебе не постане подібний до тебе;¹³ і те, чого ти не просив, Я даю тобі, і багатство і славу, так що не буде подібного до тебе між царями в усі дні твої;¹⁴ і якщо будеш ходити путями Моїми, зберігаючи устами Мої і заповіді Мої, як ходив батько твій Давид, Я продовжу і дні твої.¹⁵ І пробудився Соломон, і ось, це було сновидіння. І пішов він в Єрусалим і став [перед жертovníком] перед ковчегом завіту Господнього, і приніс всепалення і звершив жертви мирні, і зробив великий бенкет для всіх слуг своїх.

¹⁶ Тоді прийшли дві жінки блудниці до царя і стали перед ним.¹⁷ І сказала одна жінка: о, господарю мій! я і ця жінка живемо в одному домі; і я народила при ній у цьому домі;¹⁸ на третій день після того, як я народила, народила і ця жінка; і були ми разом, і в домі нікого стороннього з нами не було; тільки ми дві були в домі;¹⁹ і помер син цієї жінки вночі, бо вона заспала його;²⁰ і встала вона вночі, і взяла сина мого від мене, коли я, раба твоя, спала, і поклала його до своїх грудей, а свого мертвого сина поклала до моїх грудей;²¹ вранці я встала, щоб погодувати сина мого, і ось, він був мертвий; а коли я придивилася до нього вранці, то це був не мій син, якого я народила.²² І сказала друга жінка: ні, мій син живий, а твій син мертвий. А та говорила їй: ні, твій син мертвий, а мій живий. І говорили вони так перед царем.²³ І сказав цар: ця говорить: мій син живий, а

Глава 3. [1] 3 Цар. 7, 8. [2] Лев. 17, 4. 2 Пар. 33, 17. [4] 1 Пар. 16, 39. 2 Пар. 1, 3. [5] 2 Пар. 1, 7. 3 Цар. 9, 2. [6] 1 Пар. 28, 5. 2 Пар. 1, 8. Прем. 9, 7. [7] Єр. 10, 23. [8] 2 Пар.

1, 9. [9] Прем. 6, 21. [12] 3 Цар. 4, 29; 5, 12; 10, 23. [13] Прем. 7, 11. [14] Лев. 18, 5. Пс. 90, 16. Притч. 3, 16.

твій син мертвий; а та говорить: ні, твій син мертвий, а мій син живий.

²⁴ І сказав цар: подайте мені меч. І принесли меч до царя. ²⁵ І сказав цар: розсічіть живе дитя надвое і віддайте половину одній і половину другій. ²⁶ І відповіла та жінка, син якої був живий, царю, бо схвилювалося все нутро її від жалю до сина свого: о, господарю мій! віддайте їй цю дитину живу і не умертвляйте її. А інша говорила: нехай же не буде ні мені, ні тобі, рубайте. ²⁷ І відповів цар і сказав: віддайте цій живе дитя, і не умертвляйте його: вона – його мати. ²⁸ І почув весь Ізраїль про суд, як розсудив цар; і стали боятися царя, тому що побачили, що мудрість Божа в ньому, щоб чинити суд.

4 І був цар Соломон царем над усім Ізраїлем. ² І ось начальники, які були в нього: Азарія, син Садока священника; ³ Елихорев і Ахия, сини Сиви, писарі; Іосафат, син Ахилуда, діловод; ⁴ Ванея, син Іодая, воєначальник; Садок і Авиафар – священники; ⁵ Азарія, син Нафана, начальник над приставниками, і Завуф, син Нафана священника – друг царя; ⁶ Ахисар – начальник над домом царським, і Адонірам, син Авди, – над податками.

⁷ І було у Соломона дванадцять приставників над усім Ізраїлем, і вони постачали продовольство цареві і дому його; кожен повинен був постачати продовольство на один місяць у рік. ⁸ Ось імена їхні: Бен-Хур – на горі Єфремовій; ⁹ Бен-Декер – у Макаці й у Шаалбимі, у Вефсамисі та в Елоні й у Беф-Ханані; ¹⁰ Бен-Хесед – в Арюбофі; йому ж належали Соко і вся земля Хефер; ¹¹ Бен-Авинадав – над усім Нафаф-Дором; Тафаф, дочка Соломона, була його дружиною; ¹² Ваана, син

Ахилуда, у Фаанаху і Мегиддо і в усьому Беф-Сані, що біля Цартана нижче Іззрееля, від Беф-Сана до Абел-Мехола, і навіть за Іокмеам; ¹³ Бен-Гевер – у Рамофі галаадському; у нього були селища Іаїра, сина Манассіиною, що в Галааді; у нього також область Аргов, що у Васані, шістдесят великих міст зі стінами і мідними засувами; ¹⁴ Ахинадав, син Гиддо, у Маханаймі; ¹⁵ Ахимаас – у землі Неффалимовій; він узяв собі за дружину Васемафу, дочку Соломона; ¹⁶ Ваана, син Хушая, в землі Асировій і в Баалофі; ¹⁷ Іосафат, син Паруаха, у землі Іссахаровій; ¹⁸ Шимей, син Ели, у землі Веніаміновій; ¹⁹ Гевер, син Урія, в землі Галаадській, у землі Сигона, царя Аморрейського, і Ога, царя Васанського. Він був приставником у цій землі. ²⁰ Іуда й Ізраїль, численні, як пісок біля моря, їли, пили і веселилися. ²¹ Соломон володів усіма царствами від ріки Євфрату до землі Філістимської і до меж Єгипту. Вони приносили дари і служили Соломону в усі дні життя його. ²² Продовольство Соломона на кожен день складали: тридцять корів борошна пшеничного і шістдесят корів іншого борошна, ²³ десять волів відгодованих і двадцять волів з пасовища, і сто овець, крім оленів, і сарн, і сагайдаків, і відгодованих птахів; ²⁴ бо він володарював над усією землею по цей бік ріки, від Типсаха до Гази, над усіма царями по цей бік ріки, і був у нього мир з усіма навколишніми країнами. ²⁵ І жили Іуда й Ізраїль спокійно, кожен під виноградником своїм і під смоковницею своєю, від Дана до Вирсавії, в усі дні Соломона. ²⁶ І було у Соломона сорок тисяч стійл для коней колісничних і дванадцять тисяч для кінноти. ²⁷ І ті

[26] Іс. 49, 15. [27] Притч. 16, 10. [28] Прем. 8, 4. Глава 4. [1] 2 Пар. 1, 13. [2] 1 Пар. 6, 9, 2 Пар. 8, 17. [3] 2 Пар. 20, 24. [4] 3 Пар. 2, 27. [5] 2 Пар. 15, 37. [6] 3 Пар. 5, 14. [9] Нав. 19, 42–43. [10] Нав. 12, 17. [11] 1 Пар. 16, 8.

Нав. 17, 11. [13] Втор. 4, 43. 1 Пар. 2, 23. [14] Нав. 13, 26. [20] 1 Пар. 29, 22. [21] Сир. 47, 14. 2 Пар. 9, 26. [24] 4 Пар. 15, 16. [25] Лев. 26, 5. [26] Втор. 17, 16. 3 Пар. 10, 26. 2 Пар. 1, 14.

приставники постачали цареві Соломону все необхідне до столу царя, кожен у свій місяць, і не допускали недоліку ні в чому. ²⁸ І ячмінь і солому для коней і для мулів постачали кожен у свою чергу на місце, де знаходився цар.

²⁹ І дав Бог Соломону мудрість і дуже велике розуміння, і обширний розум, як пісок на березі моря. ³⁰ І була мудрість Соломона вище за мудрість усіх синів сходу і всієї мудрости єгиптян. ³¹ Він був мудрішим за всіх людей, мудрішим і за Ефана езрахитянина, й Емана, і Халкола, і Дарди, синів Махола, й ім'я його було у славі в усіх навколишніх народів. ³² І вирік він три тисячі притч, і пісень його було тисяча і п'ять; ³³ і говорив він про дерева, від кедрів, що в Ливані, до ісопа, що виростає зі стіни; говорив і про тварин, і про птахів, і про плазунів, і про риб. ³⁴ І приходили від усіх народів послухати мудрости Соломона, від усіх царів земних, які чули про мудрість його.

5 І послав Хирам, цар Тирський, слуг своїх до Соломона, коли почув, що його помазали на царя на місце батька його; бо Хирам був другом Давида у все життя. ² І послав також і Соломон до Хирама сказати: ³ ти знаєш, що Давид, батько мій, не міг побудувати дім імені Господа Бога свого через війни з навколишніми народами, доки Господь не підкорив їх під стопи ніг його; ⁴ нині ж Господь Бог мій дарував мені спокій звідусюди: немає супротивника і немає більше перепон; ⁵ і ось, я маю намір побудувати дім імені Господа Бога мого, як сказав Господь батькові моему Давиду, говорячи: "син твій, якого Я посаджу замість тебе на престолі твоему, він побудує дім імені Мое-

му"; ⁶ отже, накажи нарубати для мене кедрів Ливану; і ось, раби мої будуть разом із твоїми рабами, і я буду давати тобі плату за рабів твоїх, яку ти призначити; бо ти знаєш, що в нас немає людей, які вміли б рубати дерева так, як сидоняни. ⁷ Коли почув Хирам слова Соломона, дуже зрадів і сказав: благословенний нині Господь, Який дав Давиду сина мудрого для управління цим численним народом! ⁸ І послав Хирам до Соломона сказати: я вислухав те, за чим ти посилав до мене, і виконаю все бажання твоє про дерева кедрові і дерева кипарисові; ⁹ раби мої звезуть їх з Ливану до моря, і я плотами доставлю їх морем до місця, яке ти призначити мені, і там складу їх, і ти візьмеш; але і ти виконай моє бажання, щоб постачати хліб для мого дому. ¹⁰ І давав Хирам Соломону дерева кедрові і дерева кипарисові, цілком за його бажанням. ¹¹ А Соломон давав Хираму двадцять тисяч корів пшениці для споживання дому його і двадцять корів оливкової вибитої олії: стільки давав Соломон Хираму щороку.

¹² Господь дав мудрість Соломону, як обіцяв йому. І був мир між Хирамом і Соломоном, і вони уклали між собою союз. ¹³ І наклав цар Соломон повинність на весь Ізраїль; повинність же полягала в тридцяти тисячах чоловік. ¹⁴ І посилав їх на Ливан, по десять тисяч на місяць, поперемінно; місяць вони були на Ливані, а два місяці в домі своєму. Адонирам же начальствував над ними. ¹⁵ Ще у Соломона було сімдесят тисяч, що носять важкі речі, і вісімдесят тисяч каменосіків у горах, ¹⁶ крім трьох тисяч трьохсот начальників, поставлених Соломоном над робо-

[29] Сир. 47, 16. [30] Діянь. 7, 22. [31] 2 Пар. 1, 12. 1 Пар. 2, 6. Пс. 88, 1. [32] Притч. 1, 1. Еккл. 12, 11. Пісн. 1, 1. [34] Мф 12, 42. Мк 3, 7. Лк 6, 18.

Глава 5. [2] 2 Пар. 2, 3. [3] 1 Пар. 28, 3. [4] Сир. 47, 15. [5] 2 Цар. 7, 13. 3 Цар. 6, 12.

1 Пар. 22, 10. [6] 2 Пар. 2, 8. [7] 3 Цар. 10, 9. 2 Пар. 2, 12. [8] 2 Пар. 2, 8. 2 Цар. 5, 11. [11] 2 Пар. 2, 10. [12] 3 Цар. 3, 12. [14] 3 Цар. 4, 6; 12, 18. [15] 1 Пар. 22, 2. 2 Пар. 2, 18. [16] 2 Пар. 2, 18.

тою для нагляду за народом, що виконував роботу.¹⁷ І повелів цар привозити камені великі, камені дорогі, для основи дому, камені оброблені.¹⁸ Тесали ж їх робітники Соломонові і робітники Хирамові і гивлітяни, і готували дерева і камені для побудови дому [три роки].

6 У чотириста вісімдесятому році після виходу синів Ізраїлевих із землі Єгипетської, у четвертий рік царювання Соломона над Ізраїлем, у місяці Зиф, який є другим місяцем, почав він будувати храм Господу.² Храм, який побудував цар Соломон Господу, довжиною був у шістдесят ліктів, шириною в двадцять і висотою в тридцять ліктів,³ і притвор перед храмом у двадцять ліктів довжини, відповідно до ширини храму, і в десять ліктів ширини перед храмом.⁴ І зробив він у домі вікна ґратчасті, глухі з відкосами.⁵ І зробив прибудову навколо стін храму, навколо храму і давира*; і зробив бічні кімнати кругом.⁶ Нижній ярус прибудови був шириною у п'ять ліктів, середній шириною у шість ліктів, а третій шириною у сім ліктів; бо навколо храму ззовні були зроблені уступи, щоб прибудова не доторкалася до стін храму.⁷ Коли будувався храм, для будівництва використовувалися тесані камені; ні молота, ні тесла, ні всякого іншого залізного знаряддя не було чути в храмі під час будівництва його.⁸ Вхід у середній ярус був із правого боку храму. По круглих сходинах сходили в середній ярус, а від середнього – в третій.⁹ І побудував він храм, і закінчив його, і обшив храм кедровими дошками.¹⁰ І прибудував до всього храму бічні кімнати висотою в п'ять

ліктів; вони прикріплені були до храму за допомогою кедрових колод.

¹¹ І було слово Господа до Соломона, і сказано йому: ¹² ось, ти будувеш храм; якщо ти будеш ходити за уставами Моїми, і чинити за визначеннями Моїми і дотримуватися всіх заповідей Моїх, керуючись ними, то Я виконаю на тобі слово Мое, яке Я сказав Давиду, батькові твоему,¹³ і буду жити серед синів Ізраїлевих, і не залишу народу Мого Ізраїля.

¹⁴ І побудував Соломон храм і скінчив його.¹⁵ І обклав стіни храму всередині кедровими дошками; від підлоги храму до стелі всередині обклав деревом і покрив підлогу храму кипарисовими дошками.¹⁶ І влаштував на задній стороні храму, за двадцять ліктів від краю, стіну, і обклав стіни і стелю кедровими дошками, і спорудив давир для Святого Святих.¹⁷ Сорока ліктів був храм, тобто передня частина храму.¹⁸ На кедрах всередині храму були вирізані подоби огірків і квітів, що розпускаються; усе було покрито кедром, каменю не було видно.¹⁹ Давир же всередині храму він приготував для того, щоб поставити там ковчег завіту Господнього.²⁰ І давир був довжиною у двадцять ліктів, шириною у двадцять ліктів і висотою у двадцять ліктів; він обклав його чистим золотом; обклав також і кедровий жертovníк.²¹ І обклав Соломон храм усередині чистим золотом, і протягнув золоті ланцюги перед давиром, і обклав його золотом.²² Весь храм він обклав золотом, весь храм до кінця, і весь жертovníк, що перед давиром, обклав золотом.²³ І зробив у давирі двох херувимів з оливкового дерева, висотою у десять ліктів.²⁴ Одне крило херувима було у п'ять ліктів і друге крило херувима у п'ять

* Відділення для Святого Святих.

[17] 3 Цар. 7, 9. [18] Нав. 13, 5. Пс. 82, 8. Єз. 27, 9.

Глава 6. [1] 2 Пар. 3, 1. Діян. 7, 47. [2] 2 Пар. 3, 3. [3] 2 Пар. 3, 4. Ін 10, 23. Діян. 3, 11. [4] Єз. 40, 16; 41, 16. [5] 1 Пар. 28, 12. [7]

3 Цар. 5, 18. 1 Пет. 2, 5. [8] Єз. 41, 7, 11. [12] 2 Цар. 7, 8, 12. 3 Цар. 5, 5; 9, 5; 11, 10. 1 Пар. 22, 10. [13] Лев. 26, 12. Ін 14, 23. [15] 2 Пар. 3, 5. [16] 2 Пар. 3, 8. [20] 2 Пар. 3, 8. 3 Цар. 7, 48. [23] Вих. 25, 18; 37, 7. [24] 2 Пар. 3, 11.

ліктів; десять ліктів було від одного кінця крил його до другого кінця крил його. ²⁵ У десять ліктів був і другий херувим; однакової міри й однакового вигляду були обидва херувими. ²⁶ Висота одного херувима була десять ліктів, також і другого херувима. ²⁷ І поставив він херувимів усередині внутрішньої частини храму. Крила ж херувимів були розпростерті, і доторкалося крило одного до однієї стіни, а крило другого херувима доторкалося до іншої стіни; інші ж крила їхні посеред храму сходилися крило з крилом. ²⁸ І обклав він херувимів золотом. ²⁹ І на всіх стінах храму навколо зробив різьблені зображення херувимів із пальмових дерев і квітів, що розпускаються, всередині і зовні. ³⁰ І підлогу у храмі обклав золотом у внутрішній і передній частині. ³¹ Для входу в давір зробив двері з оливкового дерева, з п'ятикутними одвірками. ³² На двох половинах дверей з оливкового дерева він зробив різьблених херувимів і пальми і квіти, що розпускаються, і обклав золотом; покрив золотом і херувимів і пальми. ³³ І біля входу до храму зробив чотирикутні одвірки з оливкового дерева, ³⁴ і двос дверей з кипарисового дерева; обидві половинки одних дверей були рухомі, і обидві половинки других дверей були рухомі. ³⁵ І вирізав на них херувимів і пальми і квіти, що розпускаються, і обклав золотом по різьбленню. ³⁶ І побудував внутрішній двір із трьох рядів обтесаного каменю і з ряду кедрових брусів. ³⁷ На четвертий рік, у місяці Зиф, [у місяці другому,] поклав він основи храму Господнього, ³⁸ а на одинадцятому році, в місяці Булі, – це місяць восьмий, – він закінчив храм з усім приладдям його і за всіма кресленнями його; будував його сім років.

7 А свій дім Соломон будував тринадцять років і закінчив увесь дім свій. ² І побудував він дім з дерева ливанського, довжиною в сто ліктів, шириною у п'ятдесят ліктів, а висотою у тридцять ліктів, на чотирьох рядах кедрових стовпів; і кедрові колоди покладені були на стовпах. ³ І настелений був поміст із кедрових колод над колодами на сорока п'яти стовпах, по п'ятнадцять у ряд. ⁴ Віконних луток було три ряди; і три ряди вікон, вікно навпроти вікна. ⁵ І всі двері й одвірки були чотирикутні, і вікно навпроти вікна, у три ряди. ⁶ І притвор із стовпів зробив він довжиною у п'ятдесят ліктів, шириною у тридцять ліктів, і перед ними ганок, і стовпи, і поріг перед ними. ⁷ Ще притвор із престолом, з якого він судив, притвор для судища зробив він і покрив усі підлоги кедром. ⁸ У домі, де він жив, інший двір позаду притвору був так само влаштований. І в домі дочки фараонової, яку взяв за себе Соломон, він зробив такий самий притвор. ⁹ Усе це зроблено було з дорогих каменів, обтесаних за розміром, обрізаних пилою, з внутрішнього і з зовнішнього боку, від підвалин до виступів, і з зовнішнього боку до великого двору. ¹⁰ І в основу покладені були камені дороги, камені великі, камені в десять ліктів і камені у вісім ліктів, ¹¹ і зверху дороги камені, обтесані за розміром, і кедр. ¹² Великий двір був обгороджений навколо трьома рядами тесаних каменів і одним рядом кедрових колод; так само і внутрішній двір храму Господнього і притвор храму.

¹³ І послав цар Соломон і взяв з Тира Хирама, ¹⁴ сина однієї вдови, з коліна Неффалимового. Батько його тиранин був мідник; він володів здатністю, мистецтвом і вмінням вироб-

[29] Єз. 40, 16. [32] Єз. 11, 18. [34] Єз. 41, 23. [36] 2 Пар. 4, 9. [38] 3 Цар. 9, 10. Вих. 12, 2; 13, 4.

Глава 7. [1] 3 Цар. 9, 10. [2] 3 Цар. 10, 17. Іс. 22, 8. [7] Пс. 121, 5. [8] 3 Цар. 3, 1. [9] 3 Цар. 5, 17. [12] 3 Цар. 6, 36. [13] 2 Пар. 2, 13. [14] 2 Пар. 2, 14.

ляти всякі речі з міді. І прийшов він до царя Соломона і виконував у нього всякі роботи: ¹⁵ і зробив він два мідних стовпи, кожен у вісімнадцять ліктів висотою, і шнур у дванадцять ліктів обіймав *навкруги* один і другий стовпи; ¹⁶ і два вінці, відлитих з міді, він зробив, щоб покласти наверху стовпів: п'ять ліктів висоти в одному вінці і п'ять ліктів висоти у другому вінці; ¹⁷ сітки плетеної роботи і шнури у вигляді ланцюжків для вінців, що були наверху стовпів: сім на одному вінці і сім на другому вінці. ¹⁸ Так зробив він стовпи і два ряди гранатових яблук навколо сітки, щоб покрити вінці, що наверху стовпів; те саме зробив і для другого вінця. ¹⁹ А в притворі вінці наверху стовпів зроблені *на зразок* лілеї, у чотири лікті, ²⁰ і вінці на обох стовпах угорі, прямо над випуклістю, що поряд із сіткою; і на другому вінці, рядами навкруги, двісті гранатових яблук. ²¹ І поставив стовпи до притвору храму; поставив стовп на правому боці і дав йому ім'я Іахин, і поставив стовп на лівому боці і дав йому ім'я Воаз. ²² І над стовпами поставив *вінці*, зроблені *на зразок* лілеї; так закінчена робота над стовпами. ²³ І зробив лите з міді море, – від краю його до краю його десять ліктів, – зовсім кругле, висотою у п'ять ліктів, і шнур у тридцять ліктів обіймав його навкруги. ²⁴ *Подоби* огірків під краями його оточували його по десять на один лікоть, оточували море з усіх боків у два ряди; *подоби* огірків були відлиті з ним одним литтям. ²⁵ Воно стояло на дванадцяти волах: три дивилися на північ, три дивилися на захід, три дивилися на південь і три дивилися на схід; море лежало на них, і зади їх *повернені* були усередину під нього. ²⁶ Товщиною воно було в долоню, і краї його, зроблені подібно до

країв чаші, *були схожі* на лілею, що розпустилася. Воно вміщало дві тисячі батів. ²⁷ І зробив він десять мідних підстав; довжина кожної підстави – чотири лікті, ширина – чотири лікті і три лікті – висота. ²⁸ І ось будова підстав: у них стінки, стінки між кутовими пластинами; ²⁹ на стінках, що між кутами, були *зображені* леви, воли і херувими; також і на кутах, а вище і нижче левів і волів – розлогі вінки; ³⁰ у кожній підставі по чотири мідних колеса й осі мідні. На чотирьох кутах виступи на зразок пліч, виступи литі внизу, під чашею, біля кожного вінка. ³¹ Отвір від внутрішнього вінка до верха в один лікоть; отвір його круглий, подібно до підніжжя стовпів, у півтора ліктя, і при отворі його статуї; але бічні стінки чотирикутні, не круглі. ³² Під стінками було чотири колеса, і вісі коліс на підставах; висота кожного колеса – півтора ліктя. ³³ Будова коліс така сама, як будова коліс на колісниці; вісі їх, і ободи їх, і спиці їх, і ступиці їх, усе було лите. ³⁴ Чотири виступи на чотирьох кутах кожної підстави; з підстави *виходили* виступи її. ³⁵ І наверху підстави кругле підвищення на півліктя висоти; і наверху підстави руків'я її і стінки її з однієї з нею маси. ³⁶ І відлив він на дощечках її руків'я і на стінках її херувимів, левів і пальми, скільки де дозволяло місце, і навколо розлогі вінки. ³⁷ Так зробив він десять підстав: у всіх них одне лиття, одна міра, один вигляд. ³⁸ І зробив десять мідних умивальниць: кожна умивальниця вміщала сорок батів, кожна умивальниця була в чотири лікті, кожна умивальниця стояла на одній з десяти підстав. ³⁹ І розставив підстави – п'ять на правому боці храму і п'ять на лівому боці храму, а море поставив на правому боці храму, на східно-пів-

[15] 4 Цар. 25, 17. [17] 2 Пар. 3, 16. [21] 2 Пар. 3, 17. [23] 2 Пар. 4, 2. [25] 2 Пар. 4, 4. [26]

2 Пар. 4, 5. [27] 4 Цар. 16, 17. 2 Пар. 4, 14. [38] 2 Пар. 4, 6.

денній стороні. ⁴⁰ І зробив Хирам умивальниці і лопатки і чаші. І закінчив Хирам усю роботу, яку виконував у царя Соломона для храму Господнього: ⁴¹ два стовпи і два опоясання вінців, що наверху стовпів, і дві сітки для покриття двох опоясань вінців, що наверху стовпів; ⁴² і чотириста гранатових яблук на двох сітках; два ряди гранатових яблук для кожної сітки, для покриття двох опоясань вінців, що на стовпах; ⁴³ і десять підстав і десять умивальниць на підставах; ⁴⁴ одне море і дванадцять волів під морем; ⁴⁵ і тазі, і лопатки, і чаші. Всі речі, що зробив Хирам царю Соломону для храму Господнього, були з полірованої міді. ⁴⁶ Цар виливав їх у глинистій землі, в околиці Йордану, між Сокхофом і Цартаном. ⁴⁷ І поставив Соломон усі ці речі на місце. Через надзвичайну їх кількість, вага міді не визначена.

⁴⁸ І зробив Соломон усі речі, що у храмі Господньому: золотий жертвоник і золотий стіл, на якому хліби предложення; ⁴⁹ і світильники – п'ять праворуч і п'ять ліворуч, перед заднім відділенням храму, з чистого золота, і квіти, і лампадки, і щипці із золота; ⁵⁰ і блюда, і ножі, і чаші, і лотки, і кадильніці з чистого золота, і завіси у дверях внутрішнього храму у Святому Святих і у дверях у храмі теж із золота. ⁵¹ Так завершена вся робота, яку виконав цар Соломон для храму Господнього. І привів Соломон посвячене Давидом, батьком його; срібло і золото і речі віддав у скарбниці храму Господнього.

8 Тоді скликав Соломон старійшин Ізраїлевих і всіх начальників колін, глав поколінь синів Ізраїлевих, до царя Соломона в Єрусалим,

щоб перенести ковчег завіту Господнього з міста Давидового, тобто Сиона. ² І зібралися до царя Соломона на свято всі ізраїльтяни в місяці Афанімі, який є сьомий місяць. ³ І прийшли усі старійшини Ізраїлеві; і підняли священники ковчег, ⁴ і понесли ковчег Господній і скинню зібрання і всі священні речі, що були в скинні; і несли їх священники і левити. ⁵ А цар Соломон і з ним уся громада Ізраїлева, яка збиралася до нього, йшли перед ковчегом, приносячи жертви з дрібної і великої худоби, яких неможливо порахувати і визначити, через велику кількість їх. ⁶ І внесли священники ковчег завіту Господнього на місце його, у давір храму, у Святе Святих, під крила херувимів. ⁷ Бо херувими простягали крила над місцем ковчегу, і покривали херувими зверху ковчег і жердини його. ⁸ І висунулися жердини так, що головки жердини видні були зі святилища перед давиром, але не виходили назовні; вони там і до цього дня. ⁹ В ковчезі нічого не було, крім двох кам'яних скрижалей, які поклав туди Мойсей на Хориві, коли Господь уклав завіт із синами Ізраїлевими, після виходу їх із землі Єгипетської. ¹⁰ Коли священники вийшли зі святилища, хмара наповнила дім Господній; ¹¹ і не могли священники стояти на служінні, через хмару, бо слава Господня наповнила храм Господній. ¹² Тоді сказав Соломон: Господь сказав, що Він благоволить жити в імлі; ¹³ я побудував храм на оселю Твою, місце, щоб перебувати Тобі повіки. ¹⁴ І повернувся цар лицем своїм, і благословив усе зібрання ізраїльтян; все зібрання ізраїльтян стояло, – ¹⁵ і сказав: благословенний Господь Бог Ізраїлів, Який сказав Своїми вустами

[40] 4 Цар. 25, 14. 2 Пар. 4, 11. [43] 3 Цар. 7, 27. [46] 1 Цар. 17, 1. 2 Пар. 4, 17. [47] 2 Пар. 4, 18. [49] 2 Пар. 4, 7, 20. [50] 4 Цар. 12, 13. [51] 2 Пар. 5, 1.

Глава 8. [1] 2 Пар. 5, 2. [2] Лев. 23, 34.

Втор. 16, 13. 2 Пар. 7, 9. [3] Чис. 4, 15. [4] 2 Пар. 5, 5. [5] 2 Пар. 5, 6. [6] 2 Пар. 5, 7. Вих. 25, 18. [9] Втор. 10, 5. Євр. 9, 4. [10] Вих. 40, 34. [11] Вих. 16, 10. [12] 2 Пар. 6, 1. [14] 2 Пар. 6, 3.

Давиду, батькові моему, і нині виконав рукою Своєю! Він говорив: ¹⁶ “з того дня, як Я вивів народ Мій Ізраїля з Єгипту, Я не обрав міста в жодному з колін Ізраїлевих, щоб побудований був дім, у якому перебувало б ім’я Моє; [але обрав Єрусалим для перебування в ньому імені Мого] й обрав Давида, щоб бути йому над народом Моїм Ізраїлем”. ¹⁷ У Давида, батька мого, було на серці побудувати храм імені Господа Бога Ізраїлевого; ¹⁸ але Господь сказав Давиду, батькові моему: “у тебе є на серці побудувати храм імені Моєму; добре, що це в тебе лежить на серці; ¹⁹ однак не ти побудуєш храм, а син твій, який вийшов із стегон твоїх, він побудує храм імені Моєму”. ²⁰ І виконав Господь слово Своє, яке промовив. Я вступив на місце батька мого Давида і сів на престолі Ізраїлевім, як сказав Господь, і побудував храм імені Господа Бога Ізраїлевого; ²¹ і приготував там місце для ковчега, в якому завіт Господа, укладений Ним з батьками нашими, коли Він вивів їх із землі Єгипетської.

²² І став Соломон перед жертвником Господнім перед усім зібранням ізраїльтян, і підняв руки свої до неба, ²³ і сказав: Господи Боже Ізраїлів! немає подібного до Тебе Бога на небесах вгорі і на землі внизу; Ти зберігаєш завіт і милість до рабів Твоїх, які ходять перед Тобою всім серцем своїм. ²⁴ Ти виконав рабу Твоєму Давиду, батькові моему, те, що говорив йому; що промовив Ти вустами Твоїми, те в цей день звершив рукою Твоєю. ²⁵ І нині, Господи Боже Ізраїлів, виконай рабу Твоєму Давиду, батькові моему, те, що говорив Ти йому, сказавши: “не припиниться у тебе перед лицем Моїм

той, хто сидить на престолі Ізраїлевім, якщо тільки сини твої будуть триматися путі своєї, ходячи переді Мною так, як ти ходив переді Мною”. ²⁶ І нині, Боже Ізраїлів, нехай буде вірне слово Твоє, яке Ти промовив рабу Твоєму Давиду, батькові моему! ²⁷ Воістину, чи Богові жити на землі? Небо і небо небес не вміщують Тебе, тим менше цей храм, який я побудував [імені Твоєму]; ²⁸ але зглянься на молитву раба Твого і на прохання його, Господи Боже мій; почув благання і молитву, якою раб Твій благає Тебе нині. ²⁹ Нехай будуть очі Твої відкриті на храм цей день і ніч, на це місце, про яке Ти сказав: “Моє ім’я буде там”; почув молитву, якою буде молитися раб Твій на місці цім. ³⁰ Почуй моління раба Твого і народу Твого Ізраїля, коли вони будуть молитися на місці цьому; почув на місці перебування Твого, на небесах, почув і помилуй. ³¹ Коли хто згрішить проти ближнього свого, і вимагатиме від нього клятви, щоб він поклявся, і для клятви прийдуть до жертвника Твого у храм цей, ³² тоді Ти почув з неба і вчини суд над рабами Твоїми, звинувативши винного, поклавши вчинок його на голову його, і виправдай правого, воздавши йому за правдою його. ³³ Коли народ Твій Ізраїль буде вражений ворогом за те, що згрішив перед Тобою, і коли вони звернуться до Тебе, і сповідають ім’я Твоє, і будуть просити і благати Тебе в цьому храмі, ³⁴ тоді Ти почув з неба і прости гріх народу Твого Ізраїля, і поверни їх у землю, яку Ти дав батькам їхнім. ³⁵ Коли закриється небо і не буде дощу за те, що вони згрішили перед Тобою, і коли помоляться на місці цьому і сповідають ім’я Твоє і навернуться від гріха свого, бо Ти

[16] 4 Цар. 21, 4. 2 Пар. 6, 5–6. [17] 2 Пар. 7, 2. [19] 2 Цар. 7, 5. [20] 2 Цар. 7, 12. [22] 2 Пар. 6, 12. 2 Мак. 2, 8. [24] 2 Пар. 6, 15. [25] 2 Цар. 7, 12, 16. [26] 2 Цар. 7, 28. [27] 2 Пар. 6, 18. Ис. 66, 1. Єр. 23, 24. [29] Втор.

12, 11. 3 Цар. 9, 3. 4 Цар. 21, 4. [30] 3 Езд. 7, 38. [31] 2 Пар. 6, 22. [32] 2 Пар. 6, 23. Втор. 25, 1. Єз. 9, 10. [33] 2 Пар. 6, 24. Дан. 9, 7. [35] Втор. 11, 17. 2 Пар. 6, 26.

смирив їх, ³⁶ тоді почуй з неба і прости гріх рабів Твоїх і народу Твого Ізраїля, указавши їм добру путь, по якій іти, і пошли дощ на землю Твою, яку Ти дав народу Твоєму в спадщину. ³⁷ Чи буде на землі голод, чи буде моровиця, чи буде палючий вітер, іржа, сарана, черва, чи ворог буде тіснити його на землі його, чи буде яка біда, яка хвороба, – ³⁸ всяку молитву, всяке прохання, яке буде від якої-небудь людини у всьому народі Твоєму Ізраїлі, коли вони відчують біду в серці своєму і простягнуть руки свої до храму цього, ³⁹ Ти почуй з неба, з місця оселі Твоєї, і помилуй; сотвори і воздай кожному за путями його, бо Ти знаєш серце його, тому що Ти один знаєш серця всіх синів людських: ⁴⁰ щоб вони боялися Тебе в усі дні, доки живуть на землі, яку Ти дав батькам нашим. ⁴¹ Якщо й іноплемянник, що не від Твого народу Ізраїля, прийде з землі далекої заради імені Твого, – ⁴² бо і вони почують про Твоє ім'я велике і про Твою руку кріпку і про Твою силу простерту, – і прийде він і помолиться біля храму цього, ⁴³ почуй з неба, з місця оселі Твоєї, і зроби все, про що буде взивати до Тебе іноплемянник, щоб усі народи землі знали ім'я Твоє, щоб боялися Тебе, як народ Твій Ізраїль, щоб знали, що ім'ям Твоїм називається храм цей, який я побудував. ⁴⁴ Коли вийде народ Твій на війну проти ворога свого дорогою, якою Ти пошлеш його, і буде молитися Господу, обернувшись до міста, яке Ти обрав, і до храму, який я побудував імені Твоєму, ⁴⁵ тоді почуй з неба молитву їхню і прохання їхнє і зроби, що потрібно для них. ⁴⁶ Коли вони згрішать перед Тобою, – бо немає людини, яка не грішила б, – і Ти про-

гніваєшся на них і віддаси їх ворогам, і ті, що полонили їх, відведуть їх у ворожу землю, далеко або близьку; ⁴⁷ і коли вони в землі, в якій будуть знаходитися в полоні, ввійдуть у себе і звернуться і будуть молитися Тобі в землі тих, хто полонив їх, промовляючи: “ми згрішили, вчинили беззаконня, ми винні”; ⁴⁸ і коли звернуться до Тебе всім серцем своїм і всією душею своєю в землі ворогів, які полонили їх, і будуть молитися Тобі, звернувшись до землі своєї, яку Ти дав батькам їхнім, до міста, яке Ти обрав, і до храму, який я побудував імені Твоєму, ⁴⁹ тоді почуй з неба, з місця оселі Твоєї, молитву і прохання їхні і вчини, що потрібно для них; ⁵⁰ і прости народу Твоєму, в чому він згрішив перед Тобою, і всі провини його, які він зробив перед Тобою, і пробуди співстраждання до них у тих, хто полонив їх, щоб вони були милостиві до них: ⁵¹ бо вони Твій народ і Твій наділ, який Ти вивів з Єгипту, із залізної печі. ⁵² Нехай будуть [вуха Твої і] очі Твої відкриті на молитву раба Твого і на молитву народу Твого Ізраїля, щоб чути їх завжди, коли вони будуть закликати Тебе, ⁵³ бо Ти відокремив їх Собі в наділ з усіх народів землі, як Ти вирік через Мойсея, раба Твого, коли вивів батьків наших з Єгипту, Владико Господи!

⁵⁴ Коли Соломон промовив усі ці моління і прохання до Господа, тоді встав з колін від жертовника Господнього, руки ж його були підняті до неба. ⁵⁵ І стоячи благословив усе зібрання ізраїльтян, гучним голосом промовляючи: ⁵⁶ благословенний Господь [Бог], Який дав спокій народу Своему Ізраїлю, як говорив! не залишилося невиконаним жодне слово з усіх благих слів Його, які Він

[36] 2 Пар. 6, 27. Пс. 85, 11. Притч. 9, 6. [37] Лев. 26, 16. [39] 1 Цар. 16, 7. 2 Пар. 6, 30. Пс. 7, 10. [41] 2 Пар. 6, 32. Діян. 8, 27. Втор. 3, 24. [43] Іс. 56, 7. Мф 21, 13. [44] 2 Пар. 6, 34. Дан. 6, 10. [45] 2 Пар. 6, 35. [46] Еккл. 7, 20. 1 Ін 1,

8. Притч. 20, 9. 3 Езд. 8, 35. [48] Втор. 30, 2. 2 Пар. 6, 37. Єз. 8, 16. [50] Несм. 2, 2. Притч. 16, 7. Єр. 42, 12. [51] Втор. 4, 20. [52] 2 Пар. 6, 40. Пс. 120, 4. [53] Вих. 19, 5. [54] 2 Пар. 7, 1. [56] Втор. 12, 10. Нав. 21, 45; 23, 14.

вирік через раба Свого Мойсея; ⁵⁷ нехай буде з нами Господь Бог наш, як був Він з батьками нашими, нехай не залишить нас, нехай не покине нас, ⁵⁸ схиляючи до Себе серця наші, щоб ми ходили всіма путями Його і дотримувалися заповідей Його й уставів Його і законів Його, які Він заповів батькам нашим; ⁵⁹ і нехай будуть слова ці, якими я молився [нині] перед Господом, близькі до Господа Бога нашого день і ніч, щоб Він робив, що потрібно для раба Свого, і що потрібно для народу Свого Ізраїля, з дня у день, ⁶⁰ щоб усі народи пізнали, що Господь є Бог і немає, крім Нього; ⁶¹ нехай буде серце ваше цілком віддане Господу Богу нашому, щоб ходити за уставами Його і дотримуватися заповідей Його, як нині.

⁶² І цар і всі ізраїльтяни з ним принесли жертву Господу. ⁶³ І приніс Соломон у мирну жертву, яку приніс він Господу, двадцять дві тисячі великої худоби і сто двадцять тисяч дрібної худоби. Так освятили храм Господу цар і всі сини Ізраїлеві. ⁶⁴ У той же день освятив цар середню частину двору, що перед храмом Господнім, зробивши там всепалення і хлібне приношення і вознісши жир мирних жертв, тому що мідний жертвник, який перед Господом, був малий для розміщення всепалення і хлібного приношення і жиру мирних жертв. ⁶⁵ І зробив Соломон у цей час свято, і весь Ізраїль з ним, – велике зібрання, яке зійшлося від входу в Емаф до ріки Єгипетської перед Господом Богом нашим; [і їли, і пили, і молилися перед Господом Богом нашим біля побудованого храму] – сім днів і ще сім днів, чотирнадцять днів. ⁶⁶ У восьмий день Соломон відпустив народ. І благословили царя і

пішли в намети свої, радіючи і веселячись у серці за все добро, яке зробив Господь рабові Своему Давиду і народові Своему Ізраїлю.

9 Після того, як Соломон скінчив будівництво храму Господнього і дому царського й усе, що Соломон бажав зробити, ² явився Соломону Господь удруге, як явився йому в Гаваоні. ³ І сказав йому Господь: Я почув молитву твою і прохання твоє, про що ти просив Мене; [зробив усе за молитвою твоєю]. Я освятив цей храм, який ти побудував, щоб перебувати імені Моєму там повік; і будуть очі Мої і серце Моє там в усі дні. ⁴ І якщо ти будеш ходити перед лицем Моїм, як ходив батько твій Давид, у чистоті серця й у правоті, виконуючи все, що Я заповів тобі, і якщо будеш зберігати устами Мої і закони Мої, ⁵ то Я поставлю царський престіл твій над Ізраїлем повік, як Я сказав батькові твоєму Давиду, говорячи: “не припиниться в тебе той, хто сидить на престолі Ізраїлевім”. ⁶ Якщо ж ви і сини ваші відступите від Мене і не будете дотримуватися заповідей Моїх і уставів Моїх, які Я дав вам, і підете і станете служити іншим богам і поклоняться їм, ⁷ то Я знищу Ізраїля з лиця землі, яку Я дав йому, і храм, який Я освятив імені Моєму, відкину від лиця Мого, і буде Ізраїль притчею і посміховиськом у всіх народів. ⁸ І про храм цей високий усякий, хто проходитьиме мимо нього, вжахнеться і свисне: “за що Господь зробив так із цією землею і з цим храмом?” ⁹ І скажуть: “за те, що вони залишили Господа Бога свого, Який вивів батьків їхніх із землі Єгипетської, і прийняли інших богів, і поклонялися їм і служили їм, – за це навів на них Гос-

[57] Пс. 9, 11. [58] Пс. 118, 112; 140, 4. [59] Пс. 147, 8. [60] Іс. 41, 4; 43, 10. Єр. 3, 23. [62] 2 Пар. 7, 4. [63] 2 Пар. 7, 5. [64] 2 Пар. 4, 1; 7, 7. [65] 2 Пар. 7, 8. Чис. 34, 5, 8. Лев. 23, 34. [66] 2 Пар. 7, 10.

Глава 9. [1] 2 Пар. 7, 11. [2] 3 Цар. 3, 5; 11, 9. [3] Втор. 12, 11. 3 Цар. 8, 29. 4 Цар. 21, 4, 7. [5] 3 Цар. 6, 12. 2 Цар. 7, 12. [8] Втор. 29, 24. Єр. 22, 8.

подь усю цю біду".¹⁰ Після закінчення двадцяти років, за які Соломон побудував два будинки, – дім Господній і дім царський, –¹¹ на що Хирам, цар Тирський, постачав Соломону дерева кедрові і дерева кипарисові і золото, за його бажанням, – цар Соломон дав Хираму двадцять міст у землі Галилейській.¹² І вийшов Хирам з Тира подивитися міста, які дав йому Соломон, і вони не сподобалися йому.¹³ І сказав він: що це за міста, які ти, брате мій, дав мені? І назвав їх землею Кавул, як називаються вони до сьогодні.¹⁴ І послав Хирам царю сто двадцять талантів золота.¹⁵ Ось розпорядження про податки, які наклав цар Соломон, щоб побудувати храм Господній і дім свій, і Милло, і стіну ерусалимську, Гацор, і Мегиддо, і Газер.

¹⁶ Фараон, цар Єгипетський, прийшов і взяв Газер, і спалив його вогнем, і хананеїв, які жили в місті, повбивав, і віддав його в посаг дочці своїй, дружині Соломоновій.¹⁷ І побудував Соломон Газер і нижній Бефорон,¹⁸ і Ваалаф і Фадмор у пустелі,¹⁹ і всі міста для запасів, які були у Соломона, і міста для колісниць, і міста для кінноти і все те, що Соломон хотів побудувати в Єрусалимі і на Ливані й у всій землі свого володіння.²⁰ Весь народ, який залишився від аморреїв, хеттеїв, ферезеїв, [хананеїв,] евеїв, іевусеїв і [гергесеїв], які були не із синів Ізраїлевих,²¹ дітей їхніх, що залишилися після них на землі, яких сини Ізраїлеві не могли знищити, Соломон зробив оброчними робітниками до цього дня.²² Синів же Ізраїлевих Соломон не робив робітниками, але вони були його воїнами, його слу-

гами, його вельможами, його военачальниками і вождями його колісниць і його вершників.²³ Ось головні приставники над роботами Соломоновими: тих, що управляли народом, який виконував роботи, було п'ятсот п'ятдесят.²⁴ Дочка фараонова перейшла з міста Давидового у свій дім, який побудував для неї Соломон; потім побудував він Милло.²⁵ І приносив Соломон три рази на рік всепалення і мирні жертви на жертovníку, який він побудував Господу, і куріння на ньому звершував перед Господом. І закінчив він будівництво дому.²⁶ Цар Соломон також зробив корабель в Ецион-Гавері, що при Елафі, на березі Червоного моря, в землі Ідумейській.²⁷ І послав Хирам на кораблі своїх підданих корабельників, які знають море, з підданими Соломоновими;²⁸ і вирушили вони в Офир, і взяли звідти золота чотириста двадцять талантів, і привезли цареві Соломону.

10 Цариця Савська, почувши про славу Соломона в ім'я Господа, прийшла випробувати його загадками.² І прийшла вона в Єрусалим з дуже великим багатством: верблюди нав'ючені були пахощами і великою кількістю золота і коштовного каміння; і прийшла до Соломона і розмовляла з ним про все, що було у неї на серці.³ І пояснив їй Соломон усі слова її, і не було нічого невідомого царю, чого він не пояснив би їй.⁴ І побачила цариця Савська всю мудрість Соломона і дім, який він побудував,⁵ і їжу за столом його, і житло рабів його, і стрункість слуг його, і одяг їхній, і виночерпіїв його, і всепалення його, які він приносив у храмі Господньо-

[10] 3 Цар. 7, 1. 2 Пар. 8, 1. [15] 4 Цар. 12, 20. 3 Цар. 11, 27. Нав. 10, 33; 11, 10. [16] Нав. 16, 10. [17] Нав. 18, 13. 2 Пар. 8, 5. [18] Нав. 19, 8. 2 Пар. 8, 6. [20] 2 Пар. 8, 7. [21] Нав. 16, 10. 2 Пар. 8, 8. [22] Лев. 25, 39. 2 Пар. 8, 9. [23] 2 Пар. 8, 10. [24] 2 Пар. 8,

11. [25] Вих. 23, 14. 2 Пар. 8, 12–13. [26] Втор. 2, 8. 2 Пар. 8, 17; 20, 36. [28] 3 Цар. 22, 48. 2 Пар. 3, 6; 8, 18.

Глава 10. [1] 2 Пар. 9, 1. Мф 12, 42. Лк 11, 31. [3] 2 Пар. 9, 2. [4] 2 Пар. 9, 3.

му. І не могла вона більше утриматися ⁶ і сказала цареві: правда те, що я чула в землі своїй про діла твої і про мудрість твою; ⁷ але я не вірила словам, доки не прийшла, і не побачила очима моїми: і ось, мені й половини не сказано; мудрости і багатства в тебе більше, ніж як я чула.

⁸ Блаженні люди твої і блаженні ці слуги твої, які завжди стоять перед тобою і чують мудрість твою! ⁹ Нехай буде благословенний Господь Бог твій, Який благоволив посадити тебе на престіл Ізраїлів! Господь, з вічної любови Своєї до Ізраїля, поставив тебе царем, чинити суд і правду.

¹⁰ І подарувала вона царю сто двадцять талантів золота і велику кількість пахоців і коштовне каміння; ніколи ще не приходило такої великої кількості пахоців, як подарувала цариця Савська царю Соломону.

¹¹ І корабель Хирамів, який привозив золото з Офира, привіз з Офира велику кількість червоного дерева і коштовних каменів. ¹² І зробив цар з цього червоного дерева поручні для храму Господнього і для дому царського, і гуслі і псалтирі для співців; ніколи не приходило стільки червоного дерева і не бачено було до цього дня. ¹³ І цар Соломон дав цариці Савській усе, чого вона бажала і чого просила, зверх того, що подарував їй цар Соломон своїми руками. І вирушила вона назад у свою землю, вона й усі слуги її.

¹⁴ Вага золота, що надходило Соломону щороку, була шістсот шістдесят шість талантів золотих, ¹⁵ зверх того, що отримувалося від рознощиків товару і від торгівлі купців, і від усіх царів аравійських і від обласних начальників. ¹⁶ І зробив цар Соломон двісті великих щитів з кованого золота, по шістсот сиклів пішло на кожен щит; ¹⁷ і триста мен-

ших щитів з кованого золота, по три міни золота пішло на кожен щит; і поставив їх цар у домі з ливанського дерева. ¹⁸ І зробив цар великий престіл зі слонової кості й обклав його чистим золотом; ¹⁹ до престолу було шість сходинок; верх позаду престолу був круглий, і були з обох боків у місцях сидіння підлокітники, і два леви стояли біля підлокітників; ²⁰ і ще дванадцять левів стояли там на шести сходинках з обох боків. Подібного до цього не було в жодному царстві. ²¹ І весь посуд для пиття у царя Соломона був золотий, і весь посуд в домі з ливанського дерева був з чистого золота; зі срібла нічого не було, тому що срібло в дні Соломона вважалося нічим; ²² бо у царя був на морі фарсиський корабель з кораблем Хирамовим; один раз на три роки приходив фарсиський корабель, який привозив золото і срібло, і слонову кістку, і мавп, і павичів.

²³ Цар Соломон перевершував усіх царів землі багатством і мудрістю. ²⁴ І всі [царі] на землі хотіли бачити Соломона, щоб послухати мудрість його, яку Бог вклав у серце його. ²⁵ І вони підносили йому, кожен від себе, в дар: сосуди срібні і сосуди золоті, і одяг, і зброю, і пахоці, коней і мулів, щороку. ²⁶ І набрав Соломон колісниць і вершників; у нього було тисяча чотириста колісниць* і дванадцять тисяч вершників; і розмістив він їх по колісничних містах і при царі в Єрусалимі. [І панував він над усіма морями від ріки до землі Філістимської і до меж Єгипту.] ²⁷ І зробив цар срібло в Єрусалимі рівноцінним із простими каменями, а кедри, через їх безліч, зробив

* У грецькому перекладі: сорок тисяч коней колісничних.

[6] 2 Пар. 9, 5. [8] 2 Пар. 9, 7. Лк 2, 47. Одрк. 7, 15. [10] 2 Пар. 9, 9. [12] Еккл. 2, 8. [13] 2 Пар. 9, 12. [14] 2 Пар. 9, 13. [16] 3 Цар. 14, 26. [17] Єр. 46, 3. [18] 2 Пар. 9, 17. [21]

2 Пар. 9, 20. [22] 3 Цар. 9, 27. 2 Пар. 9, 21. [23] 3 Цар. 3, 12. 2 Пар. 1, 1; 9, 22. [26] 2 Пар. 1, 14. [27] 2 Пар. 1, 15.

рівноцінними із сикоморами, що ростуть на низинних місцях.²⁸ Коней же царю Соломону привозили з Єгипту і з Куви; царські купці купували їх з Куви за гроші.²⁹ Колісницю з Єгипту одержували і доставляли за шістьсот сиклів срібла, а коня за сто п'ятдесят. У такий же спосіб вони руками своїми доставляли все це царям хеттейським і царям арамейським.

11 І полюбив цар Соломон багато чужоземних жінок, крім дочки фараонової, моавитянок, аммонитянок, ідумеянок, сидонянок, хеттеянок,² з тих народів, про які Господь сказав синам Ізраїлевим: “не входьте до них, і вони нехай не входять до вас, щоб вони не схиляли серця вашого до своїх богів”; до них приліпився Соломон любов'ю.³ І було в нього сімсот дружин і триста наложниць; і розбестили дружини його серце його.⁴ В часи старости Соломона дружини його схиляли серце його до інших богів, і серце його не було цілком віддане Господу Богу своєму, як серце Давида, батька його.⁵ І став Соломон служити Астарті, боготству сидонському, і Милхому, мерзоті аммонитській.⁶ І робив Соломон неугodne перед очима Господа і не цілком ішов за Господом, як Давид, батько його.⁷ Тоді побудував Соломон капище Хамосу, мерзоті моавитській, на горі, що перед Єрусалимом, і Молохові, мерзоті аммонитській.⁸ Так зробив він для всіх своїх чужоземних дружин, які кадили і приносили жертви своїм богам.⁹ І розгнівався Господь на Соломона за те, що він відхилив серце своє від Господа Бога Ізраїлевого, Який двічі являвся йому,¹⁰ і заповів йому, щоб він не тримався інших богів; але він не виконав того, що

заповів йому Господь [Бог].¹¹ І сказав Господь Соломону: за те, що так у тебе робиться, і ти не зберіг завіту Мого й уставів Моїх, які Я заповів тобі, Я відторгну від тебе царство і віддам його рабові твоєму;¹² але в дні твої Я не зроблю цього заради Давида, батька твого; від руки сина твого відніму його;¹³ і не все царство відніму; одне коліно дам синові твоєму заради Давида, раба Мого, і заради Єрусалима, який Я обрав.

¹⁴ І підняв Господь супротивника на Соломона, Адера ідумеянина, з царського Ідумейського роду.¹⁵ Коли Давид був у Ідумеї, і воєначальник Іоав прийшов для поховання убитих і побив усю чоловічу стать в Ідумеї, –¹⁶ бо шість місяців прожили там Іоав і всі ізраїльтяни, доки не знищили всю чоловічу стать в Ідумеї, –¹⁷ тоді цей Адер утік у Єгипет і з ним кілька ідумеянів, що служили при батькові його; Адер був тоді малою дитиною.¹⁸ Вирушивши з Мадиама, вони прийшли до Фаран і взяли з собою людей з Фарана і прийшли в Єгипет до фараона, царя Єгипетського. [Адер увійшов до фараона, і] він дав йому дім, і призначив йому утримання, і дав йому землю.¹⁹ Адер здобув у фараона велику милість, так що він дав йому за дружину сестру своєї дружини, сестру цариці Тахпенеси.²⁰ І народила йому сестра Тахпенеси сина Генувата. Тахпенеса виховувала його в домі фараоновім; і жив Генуват у домі фараона разом із синами фараоновими.²¹ Коли Адер почув, що Давид спочив з батьками своїми і що воєначальник Іоав помер, то сказав фараонові: відпусти мене, я піду у свою землю.²² І сказав йому фараон: хіба ти маєш потребу в чомусь у мене, що хочеш іти у свою землю? Він відповів: ні, але

[28] Втор. 17, 16. 2 Пар. 1, 16.

Глава 11. [1] Втор. 17, 17. [2] Вих. 34, 15–16. Втор. 7, 3. [4] 3 Цар. 21, 25. Сир. 47, 22. [5] Суд. 2, 13. 4 Цар. 23, 13. [7] Чис. 21, 29. 4 Цар. 23, 13. [9] 3 Цар. 9, 2. [10] 3 Цар.

6, 12. [11] 3 Цар. 12, 15. [12] 3 Цар. 12, 16. [13] 3 Цар. 9, 3; 11, 31. [15] 2 Цар. 8, 14. [16] 2 Цар. 8, 13. [17] 3 Цар. 22, 47. 2 Цар. 8, 14. [18] Бут. 14, 6; 25, 2; 36, 35. [21] 3 Цар. 2, 10. Вих. 4, 18.

відпусти мене. [І повернувся Адер у землю своєю.] ²³ І підняв Бог проти Соломона ще супротивника, Разона, сина Елиади, який утік від господаря свого Адраазара, царя Сувського, ²⁴ і, зібравши біля себе людей, зробився начальником зграї, після того, як Давид розбив Адраазара; і пішли вони в Дамаск, і оселилися там, і володарювали в Дамаску. ²⁵ І був він супротивником Ізраїлю в усі дні Соломона. Крім зла, *заподіяного* Адером, він завжди шкодив Ізраїлю і став царем Сирії. ²⁶ І Іеровоам, син Наватів, ефремлянин з Цареди, – ім'я матері його вдови: Церуа, – раб Соломонів, підняв руку на царя. ²⁷ І ось обставина, за якої він підняв руку на царя: Соломон будував Милло, лагодив пошкодження в місті Давида, батька свого. ²⁸ Іеровоам був чоловіком мужнім. Соломон, помітивши, що цей молодий чоловік вміє робити справу, поставив його наглядачем над оброчними з дому Йосифового. ²⁹ У той час трапилося Іеровоаму вийти з Єрусалима; і зустрів його на дорозі пророк Ахия силонлянин, і на ньому був новий одяг. На полі їх було тільки двос. ³⁰ І взяв Ахия новий одяг, який був на ньому, і роздер його на дванадцять частин, ³¹ і сказав Іеровоаму: візьми собі десять частин, тому що так говорить Господь Бог Ізраїлів: ось, Я відторгаю царство з руки Соломонової і даю тобі десять колін, ³² а одне коліно* залишиться за ним заради раба Мого Давида і заради міста Єрусалима, яке Я обрав з усіх колін Ізраїлевих. ³³ Це за те, що вони залишили Мене і стали поклонятися Астарті, божеству сидонському, і Хамосу, богу моавитському, і Милхо-

му, богу аммонитському, і не пішли путями Моїми, щоб робити угодне перед очима Моїми і *дотримуватися* уставів Моїх і заповідей Моїх, подібно до Давида, батька його. ³⁴ Я не беру всього царства з руки його, але Я залишаю його владикою на всі дні життя його заради Давида, раба Мого, якого Я обрав, який дотримувався заповідей Моїх і уставів Моїх; ³⁵ але візьму царство з руки сина його і дам тобі з нього десять колін; ³⁶ а синові його дам одне коліно, щоб залишався світильник Давида, раба Мого, в усі дні перед лицем Моїм, у місті Єрусалимі, яке Я обрав Собі для перебування там імені Мого. ³⁷ Тебе Я обираю, і ти будеш володарювати над усім, чого побажає душа твоя, і будеш царем над Ізраїлем; ³⁸ і якщо будеш дотримуватися всього, що Я заповідаю тобі, і будеш ходити путями Моїми і робити угодне перед очима Моїми, дотримуючись уставів Моїх і заповідей Моїх, як робив раб Мій Давид, то Я буду з тобою й зроблю твій дім міцним, як Я зробив Давиду, і віддам тобі Ізраїля; ³⁹ і смирю Я рід Давидів за це, але не на всі дні. ⁴⁰ Соломон же хотів умертвити Іеровоама; але Іеровоам встав і втік у Єгипет до Сусакима, царя Єгипетського, і жив у Єгипті до смерті Соломонової.

⁴¹ Інші події Соломонові й усе, що він робив, і мудрість його описані в книзі діл Соломонових. ⁴² Царював Соломон в Єрусалимі над усім Ізраїлем сорок років. ⁴³ І спочив Соломон з батьками своїми і похований був у місті Давида, батька свого, і став царем замість нього син його Ровоам.

12 І пішов Ровоам у Сихем, бо в Сихем прийшли всі ізраїльтяни, щоб поставити його царем. ² І по-

* У грецькому перекладі: два коліна.

[23] 2 Цар. 8, 3. [24] 2 Цар. 8, 3; 10, 16. [26] 2 Цар. 13, 6. [27] 3 Цар. 9, 15. [30] 3 Цар. 12, 15; 14, 2. 4 Цар. 17, 21. [31] 3 Цар. 12, 15; 14, 8. [32] 3 Цар. 12, 20. [34] 2 Цар. 7, 18. Пс. 88, 4–5. Сир. 47, 24. [36] 3 Цар. 12, 15–16. 2 Цар. 21,

17. [38] 1 Цар. 2, 35. 2 Цар. 7, 16. 3 Цар. 9, 4. [39] Лк 1, 32–33. [40] 3 Цар. 14, 30. [41] 2 Цар. 1, 1. Сир. 47, 23. [43] 2 Цар. 9, 31. Мф 1, 7.

Глава 12. [1] 2 Пар. 10, 1. [2] 2 Пар. 10, 2. 3 Цар. 11, 40.

чув про те Іеровоам, син Наватів, коли перебував ще в Єгипті, куди втік від царя Соломона, і повернувся Іеровоам з Єгипту;³ і послали за ним і покликали його. Тоді Іеровоам і все зібрання ізраїльтян прийшли і говорили [цареві] Ровоаму і сказали:⁴ батько твій наклав на нас тяжке ярмо, ти ж полегши нам жорстоку роботу батька твого і тяжке ярмо, яке він наклав на нас, і тоді ми будемо служити тобі.⁵ І сказав він їм: підіть і через три дні знову прийдіть до мене. І пішов народ.⁶ Цар Ровоам радився зі старцями, які стояли перед Соломоном, батьком його, за життя його, і говорив: як порадите ви мені відповісти цьому народові?⁷ Вони говорили йому і сказали: якщо ти в цей день будеш слугою народу цього і будеш слугувати йому, і задовольниш їх і будеш говорити з ними ласкаво, то вони будуть твоїми рабами на всі дні.⁸ Але він зневажив пораду старців, що вони радили йому, і радився з молодими людьми, які вирости разом з ним і які стояли перед ним,⁹ і сказав їм: що ви порадите мені відповісти народові цьому, який говорив мені і сказав: “полегши ярмо, яке наклав на нас батько твій”?¹⁰ І говорили йому молоді люди, які вирости разом з ним, і сказали: так скажи народові цьому, який говорив тобі і сказав: “батько твій наклав на нас тяжке ярмо, ти ж полегши нам”; так скажи їм: “мій мізинець товщий за стегна батька мого;¹¹ отже, якщо батько мій обтяжував вас тяжким ярмом, то я збільшу ярмо ваше; батько мій карав вас бичами, а я буду карати вас скорпіонами”.¹² Іеровоам і весь народ прийшли до Ровоама на третій день, як наказав цар, сказавши: прийдіть до мене на третій день.¹³ І відповідав цар народові су-

воро і зневажив пораду старців, що вони радили йому;¹⁴ і говорив він за порадою молодих людей і сказав: батько мій наклав на вас тяжке ярмо, а я збільшу ярмо ваше; батько мій карав вас бичами, а я буду карати вас скорпіонами.¹⁵ І не послухав цар народу, бо так суджено було Господом, щоб сповнилося слово Його, яке прорік Господь через Ахию силомлянина Іеровоаму, синові Наватовому.¹⁶ І побачили всі ізраїльтяни, що цар не послухав їх. І відповів народ цареві і сказав: яка нам частина в Давиді? немає як частки в сині Іессеевому; по наметах своїх, Ізраїль! тепер знай свій дім, Давиде! І розійшовся Ізраїль по наметах своїх.¹⁷ Тільки над синами Ізраїлевими, які жили в містах Іудиних, царював Ровоам.¹⁸ І послав цар Ровоам Адонирама, начальника над податками; але всі ізраїльтяни закидали його камінням, і він помер; цар же Ровоам поспішно зійшов на колісницю, щоб утекти в Єрусалим.¹⁹ І відокремився Ізраїль від дому Давидового до цього дня.²⁰ Коли почули всі ізраїльтяни, що Іеровоам повернувся [з Єгипту], то послали і прикликали його на зібрання, і поставили його царем над усіма ізраїльтянами. За домом Давидовим не залишилося нікого, крім коліна Іудиного [і Веніамінового].²¹ Ровоам, прибувши в Єрусалим, зібрав з усього дому Іудиного і з коліна Веніамінового сто вісімдесят тисяч добірних воїнів, щоб воювати з домом Ізраїлевим для того, щоб повернути царство Ровоаму, синові Соломона.

²² І було слово Боже до Самея, чоловіка Божого, і сказано:²³ скажи Ровоаму, синові Соломона, цареві Юдейському, і всьому дому Іудиному і Веніаміновому й іншому народові:²⁴ так говорить Господь: не

[5] 2 Пар. 10, 5. [6] 2 Пар. 10, 6. [7] 2 Пар. 10, 7. Сир. 37, 18. [8] 2 Пар. 10, 8. Сир. 26, 26; 47, 28. [10] 2 Пар. 10, 10. [11] 2 Пар. 10, 11. [12] 2 Пар. 10, 12. [15] 3 Цар. 11, 31. [16]

2 Пар. 10, 16. [17] 3 Цар. 11, 32. [18] 2 Цар. 20, 24. 3 Цар. 4, 6; 5, 14. [19] 4 Цар. 17, 21. [20] 3 Цар. 11, 11, 32. [21] 2 Пар. 11, 1. [22] 2 Пар. 11, 2. [24] 3 Цар. 12, 15.

ходять і не починайте війни з братами вашими, синами Ізраїлевими; поверніться кожен у дім свій, бо від Мене це було. І послухалися вони слова Господнього і пішли назад за словом Господа.

²⁵ І оббудував Іеровоам Сихем на горі Єфремовій й оселився в ньому; звідти пішов і побудував Пенуїл. ²⁶ І говорив Іеровоам у серці своєму: царство може знову перейти до дому Давидового; ²⁷ якщо народ цей буде ходити в Єрусалим для жертвоприношення в домі Господньому, то серце народу цього навернеться до господаря свого, до Ровоама, царя Юдейського, і уб'ють вони мене і повернуться до Ровоама, царя Юдейського. ²⁸ І порадившись, цар зробив двох золотих тельців і сказав [народу]: не потрібно вам ходити в Єрусалим; ось боги твої, Ізраїль, які вивели тебе з землі Єгипетської. ²⁹ І поставив одного у Вефілі, а іншого в Дані. ³⁰ І привело це до гріха, бо народ став ходити до одного з них, навіть у Дан, [і залишили храм Господній]. ³¹ І побудував він капище на висоті і поставив з народу священиків, які не були із синів Левіїних. ³² І встановив Іеровоам свято у восьмий місяць, у п'ятнадцятий день місяця, подібне до того свята, яке було в Юдеї, і приносив жертви на жертovníку; те саме зробив він у Вефілі, щоб приносити жертву тельцям, яких зробив. І поставив у Вефілі священиків висот, які спорудив, ³³ і приніс жертви на жертovníку, який він зробив у Вефілі, у п'ятнадцятий день восьмого місяця, місяця, який він довільно призначив; і встановив свято для синів Ізраїлевих, і підійшов до жертovníка, щоб зробити куріння.

13 І ось, чоловік Божий прийшов з Юдеї за словом Господнім у Вефіль, в той час, коли Іеро-

воам стояв біля жертovníка, щоб звершити куріння. ² І промовив до жертovníка слово Господне і сказав: жертovníк, жертovníк! так говорить Господь: ось, народиться син дому Давидовому, ім'я йому Іосія, і принесе на тобі в жертву священиків висот, які звершують на тобі куріння, і людські кістки спалить на тобі. ³ І дав у той день знамення, сказавши: ось знамення того, що це прорік Господь: ось, цей жертovníк розпадеться, і попів, що на ньому, розсипеться. ⁴ Коли цар почув слово чоловіка Божого, промовлене до жертovníка у Вефілі, то простягнув Іеровоам руку свою від жертovníка, говорячи: візьміть його. І одерев'яніла рука його, яку він простягнув на нього, і не міг він повернути її до себе. ⁵ І жертovníк розпався, і попів з жертovníка розсипався, за знаменням, яке дав чоловік Божий словом Господнім. ⁶ І сказав цар [Іеровоам] чоловіку Божому: умиловив лице Господа Бога твого: і помолися за мене, щоб рука моя могла повернутися до мене. Й умиловив чоловік Божий лице Господа, і рука царя повернулася до нього і стала, як раніше. ⁷ І сказав цар чоловіку Божому: знайди зі мною в дім і підкріпи себе їжею, і я дам тобі подарунок. ⁸ Але чоловік Божий сказав цареві: хоч би ти давав мені половину дому твого, я не піду з тобою і не буду їсти хліба і не буду пити води в цьому місці, ⁹ бо так заповідає мені словом Господнім: “не їж там хліба і не пий води і не повертайся тією дорогою, якою ти йшов”. ¹⁰ І пішов він іншою дорогою і не пішов назад тією дорогою, якою прийшов у Вефіль.

¹¹ У Вефілі жив один пророк-старець. Син його прийшов і розповів йому все, що зробив сьогодні чоло-

[25] Суд. 8, 17; 9, 45. 3 Цар. 12, 1. [28] Вих. 32, 8. 4 Цар. 17, 16. [29] Єр. 48, 13. [31] 2 Цар. 11, 15; 13, 9. [32] Ос. 7, 5. [33] Ам. 3, 14. Рим. 1, 25.

Глава 13. [1] Суд. 13, 6. 3 Цар. 12, 33; 17, 18. [2] 4 Цар. 23, 16. [3] Втор. 13, 1. [6] Вих. 8, 8; 9, 28. Діян. 8, 24. [8] Чис. 22, 18. [11] 4 Цар. 23, 18.

вік Божий у Вефилі; і слова, які він говорив цареві, переказали сини батькові своєму.¹² І запитав їх батько їхній: якою дорогою він пішов? І показали сини його, якою дорогою пішов чоловік Божий, який приходив з Юдеї.¹³ І сказав він синам своїм: осідлайте мені осла. І осіддали йому осла, і він сів на нього.¹⁴ І поїхав за чоловіком Божим, і знайшов його, що сидів під дубом, і сказав йому: чи ти чоловік Божий, який прийшов з Юдеї? І сказав той: я.¹⁵ І сказав йому: знайди до мене в дім і поїж хліба.¹⁶ Той сказав: я не можу повернутися з тобою і піти до тебе; не буду їсти хліба і не буду пити в тебе води в цьому місці,¹⁷ бо словом Господнім сказано мені: “не їж хліба і не пий там води, і не повертайся тією дорогою, якою ти йшов”.¹⁸ І сказав він йому: і я пророк такий самий, як ти, і ангел говорив мені словом Господнім, і сказав: “поверни його до себе в дім; нехай поїсть він хліба і нап’ється води”. – Він сказав неправду йому.¹⁹ І той повернувся з ним, і поїв хліба в його домі, і напився води.²⁰ Коли вони ще сиділи за столом, слово Господнє було до пророка, який повернув його.²¹ І промовив він до чоловіка Божого, який прийшов з Юдеї, і сказав: так говорить Господь: за те, що ти не підкорився вустам Господа і не дотримав повеління, яке заповів тобі Господь Бог твій,²² але повернувся, їв хліб і пив воду в тому місці, про яке Він сказав тобі: “не їж хліба і не пий води”, тіло твоє не ввійде у гробницю батьків твоїх.²³ Після того, як той поїв хліба і напився, він осідлав осла для пророка, якого він повернув.²⁴ І вирушив той. І зустрів його на дорозі лев і умертвив його. І лежало тіло його, кинуте на дорозі; осел же стояв біля нього, і лев

стояв біля тіла.²⁵ І ось, люди, які проходили мимо, побачили тіло, кинуте на дорозі, і лева, що стоїть біля тіла, і пішли і розповіли в місті, в якому жив пророк-старець.²⁶ Пророк, який повернув його з дороги, почувши це, сказав: це той чоловік Божий, який не підкорився вустам Господа; Господь віддав його леву, який роздер його й умертвив його, за словом Господа, яке Він прорік йому.²⁷ І сказав синам своїм: осідлайте мені осла. І осіддали вони.²⁸ Він вирушив і знайшов тіло його, кинуте на дорозі; осел же і лев стояли біля тіла; лев не з’їв тіла і не роздер осла.²⁹ І підняв пророк тіло чоловіка Божого, і поклав його на осла, і повіз його назад. І пішов пророк-старець у місто своє, щоб оплакати і поховати його.³⁰ І поклав тіло його у своїй гробниці і плакав за ним: жаль, брате мій!³¹ Після поховання його він сказав синам своїм: коли я помру, поховаєте мене в гробниці, в якій похований чоловік Божий; біля кісток його покладете кістки мої;³² бо збудеться слово, яке він за велінням Господнім промовив про жертovníк у Вефилі і про всі капіща на висотах, у містах самарійських.³³ І після цієї події Іеровоам не зійшов зі своєї поганої дороги, але продовжував ставити з народу священників висот; хто хотів, того він посвячував, і той ставав священником висот.³⁴ Це вело дім Іеровоамів до гріха і до загибелі і до знищення його з лиця землі.

14 У той час занедужав Авия, син Іеровоамів.² І сказав Іеровоам дружині своїй: встань і переодягнися, щоб не довідалися, що ти дружина Іеровоамова, і піди в Силом. Там є пророк Ахия; він передрік мені, що я буду царем цього народу.³ І візьми із собою [для чоловіка

[18] 2 Кор. 11, 13. Гал. 1, 8. Рим. 7, 11. [22] 3 Цар. 14, 13. Іс. 14, 19. Єр. 22, 19. [24] 3 Цар. 20, 36. [25] 3 Цар. 13, 11. [30] 3 Цар. 13, 22.

[31] 4 Цар. 23, 18. [33] Вих. 28, 41. Лев. 7, 37. [34] 3 Цар. 12, 30; 14, 16. 1 Цар. 2, 25.

Глава 14. [2] 3 Цар. 11, 31. [3] 1 Цар. 9, 7.

Божого] десять хлібів, і коржів, і глечик меду, і піди до нього: він скаже тобі, що буде з сином. ⁴ Дружина Іеровоама так і зробила: встала, пішла в Силом і прийшла в дім Ахії. Ахия вже не міг бачити, бо очі його зробилися нерухоми від старости. ⁵ І сказав Господь Ахії: ось, іде дружина Іеровоамова запитати тебе про сина свого, тому що він хворий; так і так говори їй; вона прийде переодягнена. ⁶ Ахия, почувши шерех від ніг її, коли вона увійшла у двері, сказав: увійди, дружино Іеровоамова; для чого було тобі переодягатися? Я грізний посланець до тебе. ⁷ Піди, скажи Іеровоаму: так говорить Господь Бог Ізраїлів: Я підняв тебе із середовища простого народу і поставив вождем народу Мого Ізраїля, ⁸ і відторгнув царство від дому Давидового і дав його тобі; а ти не такий, як раб Мій Давид, який дотримувався заповідей Моїх і який ішов за Мною всім серцем своїм, роблячи тільки угодне перед очима Моїми; ⁹ ти чинив гірше за всіх, які були раніше тебе, і пішов, і зробив собі інших богів і ідолів, щоб прогнвати Мене, Мене ж відкинув назад; ¹⁰ за це Я наведу лиха на дім Іеровоамів і знищу в Іеровоама до того, хто мочиться до стіни, ув'язненого і хто залишився в Ізраїлі, і вимету дім Іеровоамів, як вимітають сміття, дочиста; ¹¹ хто помре в Іеровоама в місті, того з'їдять пси, а хто помре на полі, того склюють птахи небесні; так Господь сказав. ¹² Встань і йди в дім твій; і як тільки нога твоя ступить у місто, помре син; ¹³ і оплачуть його всі ізраїльтяни і поховать його, бо він один у Іеровоама ввійде в гробницю, тому що в ньому, з дому Іеровоамового, знайшлося щось добре перед Господом Богом Ізраїле-

вим. ¹⁴ І поставить Собі Господь над Ізраїлем царя, який знищить дім Іеровоамів у той день; і що? навіть тепер. ¹⁵ І вразить Господь Ізраїля, і буде він, як очерет, що колишеться у воді, і викине ізраїльтян з цієї доброї землі, яку дав батькам їхнім, і розвіє їх за ріку, за те, що вони зробили в себе ідолів, дратуючи Господа; ¹⁶ і видасть [Господь] Ізраїля за гріхи Іеровоама, які він сам учинив і якими ввів у гріх Ізраїля. ¹⁷ І встала дружина Іеровоамова, і пішла, і прийшла у Фирцу; і лише тільки переступила через поріг дому, син помер. ¹⁸ І поховали його, й оплакали його всі ізраїльтяни, за словом Господа, яке Він прорік через раба Свого Ахия пророка.

¹⁹ Інші діла Іеровоама, як він воював і як царював, описані у літописі царів ізраїльських. ²⁰ Царював Іеровоам двадцять два роки; і спочив він з батьками своїми, і став царем Нават, син його, замість нього.

²¹ Ровоам, син Соломонів, царював у Юдеї. Сорок один рік було Ровоаму, коли він став царем, і сімнадцять років царював у Єрусалимі, у місті, яке обрав Господь із усіх колін Ізраїлевих, щоб перебувало там ім'я Його. Ім'я матері його Наама аммонитянка. ²² І робив Іуда невгодне перед очима Господа, і прогнвляли Його більше всього того, що зробили батьки їхні своїми гріхами, якими вони грішили. ²³ І спорудили вони собі висоти й ідолів і капища на всякому високому пагорбі і під усяким тінистим деревом. ²⁴ І блудники були також у цій землі і робили всі мерзоти тих народів, яких Господь прогнав від лица синів Ізраїлевих. ²⁵ На п'ятому році царювання Ровоамового, Сусаким, цар Єгипетський, виступив проти Єруса-

[7] 3 Цар. 1, 35; 11, 29; 16, 2. [8] 3 Цар. 11, 31. [9] Неем. 9, 26. [10] 3 Цар. 15, 29. [13] 3 Цар. 13, 22; 14, 18. Прем. 4, 14. [14] 3 Цар. 15, 29. [15] 2 Пар. 13, 17. 4 Цар. 17, 6. [16] 3 Цар. 12, 28. [17] 3 Цар. 11, 26; 16, 8. [18]

3 Цар. 14, 13. 2 Пар. 10, 15. [19] 2 Пар. 10, 15; 13, 2. [21] 2 Пар. 12, 13. [22] 2 Пар. 12, 1. [23] Вих. 20, 4. Втор. 12, 2. 4 Цар. 16, 4. [24] Втор. 18, 9. 4 Цар. 21, 11. 2 Пар. 33, 2. [25] 2 Пар. 12, 2.

лима ²⁶ і взяв скарби дому Господнього і скарби дому царського [і золоті щити, які взяв Давид від рабів Адраазара, царя Сувського, і вніс у Єрусалим]. Усе взяв; взяв і всі золоті щити, які зробив Соломон. ²⁷ І зробив цар Ровоам замість них мідні щити і віддав їх у руки начальникам охоронців, які охороняли вхід у дім царя. ²⁸ Коли цар виходив у дім Господній, охоронці несли їх, і потім знову відносили їх у палату охоронців. ²⁹ Інше про Ровоама і про все, що він робив, описано в літописі царів юдейських. ³⁰ Між Ровоамом та Іеровоамом була війна в усі дні життя їхнього. ³¹ І спочив Ровоам з батьками своїми і похований з батьками своїми в місті Давидовому. Ім'я матері його Наама аммонитянка. І став царем Авия, син його, замість нього.

15 У вісімнадцятий рік царювання Іеровоама, сина Наваптового, Авия став царем над юдеями. ² Три роки він царював у Єрусалимі; ім'я матері його Мааха, дочка Авессалома. ³ Він ходив у всіх гріхах батька свого, які той робив раніше нього, і серце його не було віддане Господу Богу його, як серце Давида, батька його. ⁴ Але заради Давида Господь Бог його дав йому світильник в Єрусалимі, поставивши після нього сина його й утвердивши Єрусалим, ⁵ тому що Давид робив угодне перед очима Господа і не відступав від усього того, що Він заповів йому, в усі дні життя свого, крім вчинку з Урією хеттеянином. ⁶ І війна була між Ровоамом та Іеровоамом в усі дні життя їхнього.

⁷ Інші діла Авиї, усе, що він зробив, записано в літописі царів юдейських. І була війна між Авиєю і Іеровоамом. ⁸ І спочив Авия з батьками

своїми, і поховали його в місті Давидовому. І став царем Аса, син його, замість нього.

⁹ У двадцятий рік царювання Іеровоама, царя Ізраїльського, став царем Аса над юдеями ¹⁰ і сорок один рік царював у Єрусалимі; ім'я матері його Ана, дочка Авессалома. ¹¹ Аса робив угодне перед очима Господа, як Давид, батько його. ¹² Він вигнав блудників із землі і викинув усіх ідолів, яких зробили батьки його, ¹³ і навіть матір свою Ану позбавив звання цариці за те, що вона зробила ідола Астарті; і порубав Аса ідола її і спалив біля потоку Кедрона. ¹⁴ Висоти ж не були знищені. Але серце Аси було віддано Господу в усі дні його. ¹⁵ І вніс він у дім Господній речі, освячені батьком його, і речі, освячені ним: срібло і золото і сосуди. ¹⁶ І війна була між Асою і Ваасою, царем Ізраїльським, в усі дні їхні. ¹⁷ І вийшов Вааса, цар Ізраїльський, проти Юдеї і почав будувати Раму, щоб ніхто не виходив і не йшов до Аси, царя Юдейського. ¹⁸ І взяв Аса все срібло і золото, що залишалось в скарбницях дому Господнього й у скарбницях дому царського, і дав його в руки слуг своїх, і послав їх цар Аса до Венадада, сина Тавримона, сина Хезионового, царя Сирійського, який жив у Дамаску, і сказав: ¹⁹ союз нехай буде між мною і між тобою, як був між батьком моїм і між батьком твоїм; ось, я посилаю тобі в дарунок срібло і золото; розірви союз твій з Ваасою, царем Ізраїльським, щоб він відійшов від мене. ²⁰ І послухався Венадад царя Аси, і послав воєначальників своїх проти міст ізраїльських, і вразив Аїн і Дан і Авел-Беф-Мааху і весь Киннероф, по всій землі Неф-

[26] 3 Цар. 10, 16. [27] 2 Пар. 12, 10. [29] 2 Пар. 12, 15. [30] 3 Цар. 15, 6, 16. [31] Втор. 31, 16. 2 Пар. 12, 16.

Глава 15. [1] 2 Пар. 13, 1. [2] 2 Пар. 11, 20. [3] 2 Пар. 12, 14. 3 Цар. 14, 8. [4] 3 Цар. 11, 36. 4 Цар. 8, 19. [5] 2 Цар. 11, 4, 17; 12, 9.

[7] 2 Пар. 13, 3. [8] 2 Пар. 14, 1. [10] 2 Пар. 13, 2. [12] Втор. 23, 17. 3 Цар. 14, 24. [13] 2 Пар. 15, 16. [14] Лев. 26, 30. 3 Цар. 22, 43. 2 Пар. 15, 17. [16] 3 Цар. 14, 30. 2 Пар. 16, 9. [17] 2 Пар. 16, 1. [18] 4 Цар. 12, 18; 16, 8. 2 Пар. 16, 2. [20] 2 Пар. 16, 4. Бут. 14, 14.

фалима. ²¹ Почувши про це, Вааса припинив будувати Раму і повернувся у Фирцу. ²² Цар же Аса скликав усіх юдеїв, нікого не виключаючи, і винесли вони з Рами каміння і дерева, що Вааса вживав для будівництва. І побудував з них цар Аса Гиву Веніамінову і Мицпу.

²³ Всі інші діла Аси і всі подвиги його, і все, що він зробив, і міста, які він побудував, описані у літописі царів юдейських, крім того, що в старості свій він був хворий на ноги. ²⁴ І спочив Аса з батьками своїми і похований з батьками своїми в місті Давида, батька свого. І став царем Йосафат, син його, замість нього.

²⁵ Нават же, син Іеровоамів, став царем над Ізраїлем на другий рік Аси, царя Юдейського, і царював над Ізраїлем два роки. ²⁶ І робив він неугодне перед очима Господа, ходив шляхом батька свого і в гріхах його, якими той увів Ізраїля у гріх. ²⁷ І зробив проти нього змову Вааса, син Ахії, з дому Іссахарового, й убив його Вааса біля Гавафона филистимського, коли Нават і всі ізраїльтяни облягали Гавафон: ²⁸ і умертвив його Вааса на третій рік Аси, царя Юдейського, і став царем замість нього. ²⁹ Коли він став царем, то вибив увесь дім Іеровоамів, не залишив ні душі в Іеровоама, доки не знищив його, за словом Господа, яке Він прорік через раба Свого Ахию силомлянина, ³⁰ за гріхи Іеровоама, які він сам робив і якими ввів у гріх Ізраїля, за образу, якою він прогнівив Господа Бога Ізраїлевого.

³¹ Інші діла Навата, все, що він зробив, описано в літописі царів ізраїльських. ³² І війна була між Асою і Ваасою, царем Ізраїльським, в усі дні їхні.

³³ На третій рік Аси, царя Юдейського, став царем Вааса, син Ахії, над усіма ізраїльтянами у Фирці і царював двадцять чотири роки. ³⁴ І робив неугодне перед очима Господніми і ходив шляхом Іеровоама й у гріхах його, якими той увів у гріх Ізраїля.

16 І було слово Господнє до Іуя, сина Ананієвого, про Ваасу: ² за те, що Я підняв тебе з пороку і зробив тебе вождем народу Мого Ізраїля, ти ж пішов шляхом Іеровоама і ввів у гріх народ Мій ізраїльтян, щоб він прогнівляв Мене гріхами своїми, ³ ось, Я відкину дім Вааси і дім потомства його і зроблю з домом твоїм те саме, що з домом Іеровоама, сина Наватового; ⁴ хто помре у Вааси в місті, того з'їдять пси; а хто помре в нього на полі, того склюють птахи небесні.

⁵ Інші діла Вааси, все, що він зробив, і подвиги його описані в літописі царів ізраїльських. ⁶ І спочив Вааса з батьками своїми, і похований у Фирці. І став царем Ила, син його, замість нього. ⁷ Але через Іуя, сина Ананієвого, уже було сказане слово Господнє про Ваасу і про дім його і про все зло, яке він учинив перед очима Господа, прогнівляючи Його ділами рук своїх, наслідуючи дім Іеровоамів, за що він знищений був.

⁸ У двадцять шостий рік Аси, царя Юдейського, став царем Ила, син Вааси, над Ізраїлем у Фирці, і царював два роки. ⁹ І вчинив проти нього змову раб його Замврій, який був начальником над половиною колісниць. Коли він у Фирці напився доп'яну в домі Арси, який начальствував над палацом у Фирці, ¹⁰ тоді ввійшов Замврій, уразив його і умертвив його, у двадцять сьомий рік Аси,

[21] 2 Пар. 16, 5. [22] Нав. 18, 24. [23] 2 Пар. 14, 2; 16, 11–12. [24] 2 Пар. 16, 13; 17, 1. [26] 3 Цар. 12, 33; 16, 19, 26; 22, 52. [27] 3 Цар. 14, 14; 16, 9. Нав. 19, 44. [28] 3 Цар. 16, 7. [29] 3 Цар. 14, 10; 16, 3; 21, 22. 4 Цар. 9, 9. [30] Сир. 47, 29. [31] 3 Цар. 16, 5. [32] 3 Цар.

15, 16. 2 Пар. 16, 9. [34] 3 Цар. 15, 26; 16, 19, 25; 22, 52.

Глава 16. [1] 1 Пар. 25, 4. [3] 4 Цар. 9, 9. 3 Цар. 15, 29. [4] 3 Цар. 21, 24. [5] 2 Пар. 16, 11. [7] 4 Цар. 9, 9. 3 Цар. 15, 28–29. [8] 3 Цар. 14, 17; 15, 21. [10] 4 Цар. 9, 31.

царя Юдейського, і став царем замість нього.¹¹ Коли він став царем і сів на престолі його, то знищив увесь дім Вааси, не залишивши йому того, хто мочиться до стіни, ні родичів його, ні друзів його.¹² І знищив Замврій весь дім Вааси, за словом Господа, яке Він прорік про Ваасу через Іуя пророка,¹³ за всі гріхи Вааси і за гріхи Или, сина його, які вони самі чинили і якими вводили Ізраїля в гріх, прогнівлиючи Господа Бога Ізраїлевого своїми ідолами.

¹⁴ Інші діла Или, все, що він зробив, описано в літописі царів ізраїльських.

¹⁵ У двадцять сьомий рік Аси, царя Юдейського, став царем Замврій і царював сім днів у Фирці, коли народ облягав Гавафон филистимський.

¹⁶ Коли народ, який облягав, почув, що Замврій учинив змову й умертвив царя, то всі ізраїльтяни поставили царем Амврія, воєначальника, над Ізраїлем у той же день, у стані.

¹⁷ І відступили Амврій і всі ізраїльтяни з ним від Гавафона й обложили Фирцу.¹⁸ Коли побачив Замврій, що місто взяте, увійшов у внутрішню кімнату царського дому і запалив за собою царський дім вогнем і загинув¹⁹ за свої гріхи, у чому він згрішив, роблячи неугodne перед очима Господніми, ходячи шляхом Іеровоама й у гріхах його, які той учинив, щоб увести Ізраїля в гріх.

²⁰ Інші діла Замврія і змова його, яку він учинив, описані в літописі царів ізраїльських.

²¹ Тоді розділився народ ізраїльський надвое: половина народу стояла за Фамнія, сина Гонафого, щоб поставити царем його, а половина за Амврія.²² І взяв гору народ, який за Амврія, над народом, який за Фамнія, сина Гонафого, і помер Фамній, і став царем Амврій.

²³ На тридцять першому році Аси, царя Юдейського, став царем Амврій над Ізраїлем і царював дванадцять років. У Фирці він царював шість років.²⁴ І купив Амврій гору Семерон у Семира за два таланти срібла, і забудував гору, і назвав побудоване ним місто Самарією, за ім'ям Семира, власника гори.²⁵ І робив Амврій неугodne перед очима Господа і чинив гірше за всіх, які були перед ним.²⁶ Він у всьому ходив шляхом Іеровоама, сина Наватового, й у гріхах його, якими той увів у гріх ізраїльтян, щоб прогнівливати Господа Бога Ізраїлевого ідолами своїми.

²⁷ Інші діла Амврія, які він учинив, і мужність, яку він показав, описані у літописі царів ізраїльських.²⁸ І спочив Амврій з батьками своїми і похований у Самарії. І став царем Ахав, син його, замість нього.

²⁹ Ахав, син Амврія, став царем над Ізраїлем у тридцять восьмий рік Аси, царя Юдейського, і царював Ахав, син Амврія, над Ізраїлем у Самарії двадцять два роки.³⁰ І робив Ахав, син Амврія, неугodne перед очима Господа більше за усіх, які були раніше нього.³¹ Мало було для нього впадати у гріхи Іеровоама, сина Наватового; він узяв собі за дружину Іезавель, дочку Ефваала, царя Сидонського, і став служити Ваалу і поклонятися йому.³² І поставив він Ваалу жертовник у капиці Ваала, яке побудував у Самарії.³³ І зробив Ахав діброву, і більше за усіх царів ізраїльських, які були раніше нього, Ахав робив те, що прогнівляло Господа Бога Ізраїлевого, [і погубив душу свою].³⁴ В його дні Ахиїл вефілянин побудував Єрихон: на первістку своєму Авирамі він поклав підвалини його і на молодшому своєму сині Сегубі поставив

[12] 3 Цар 16, 1–3, 7. [13] 3 Цар. 15, 34. [15] 3 Цар. 15, 27. [16] 4 Цар. 8, 26. [17] 4 Цар. 15, 14. [18] Мих. 6, 16. [19] 3 Цар. 15, 26, 34.

[26] 3 Цар. 15, 26. [30] 4 Цар. 10, 18. [31] Одкр. 2, 20. [33] Втор. 7, 5. 4 Цар. 13, 6. [34] Нав. 6, 25.

ворота його, за словом Господа, яке Він прорік через Ісуса, сина Навина.

17 І сказав Ілля [пророк], фесвитянин, із жителів галаадських, Ахаву: живий Господь Бог Ізраїлів, перед Яким я стою! в ці роки не буде ні роси, ні дощу, хіба тільки за моїм словом. ² І було до нього слово Господне: ³ піди звідси і повернися на схід і сховайся біля потоку Хорафа, що навпроти Йордану; ⁴ з цього потоку ти будеш пити, а віронам Я повелів годувати тебе там. ⁵ І пішов він і зробив за словом Господнім; пішов і залишився біля потоку Хорафа, що навпроти Йордану. ⁶ І вірони приносили йому хліб і м'ясо вранці, і хліб і м'ясо ввечері, а з потоку він пив. ⁷ Коли минув деякий час, цей потік висох, бо не було дощу на землю. ⁸ І було до нього слово Господне: ⁹ встань і піди в Сарепту сидонську, і залишайся там; Я повелів там жінці вдові годувати тебе. ¹⁰ І встав він і пішов у Сарепту; і коли прийшов до воріт міста, ось, там жінка вдова збирає дрова. І покликав він її і сказав: дай мені трохи води в посудині напитися. ¹¹ І пішла вона, щоб взяти, а він закричав услід їй і сказав: візьми для мене і шматок хліба в руки свої. ¹² Вона сказала: живий Господь Бог твій! у мене нічого немає печеного, а тільки є жменя борошна в діжці і трохи олії в глечику; і ось, я наберу поліна два дров, і піду, і приготую це для себе і для сина мого; з'їмо це і помремо. ¹³ І сказав їй Ілля: не бійся, піди, зроби, що ти сказала; але раніше з цього зроби невеликий опрісок для мене і принеси мені; а для себе і для свого сина зробиш після; ¹⁴ бо так говорить Господь Бог Ізраїлів: борошно в діжці не вичерпається, і олія в глечику не убуде до того дня, коли Господь дасть дощ на

землю. ¹⁵ І пішла вона і зробила так, як сказав Ілля; і годувалася вона, і він, і дім її деякий час. ¹⁶ Борошно в діжці не вичерпувалося, й олія в глечику не убувала, за словом Господа, яке Він прорік через Іллю. ¹⁷ Після цього занедужав син цієї жінки, господині дому, і хвороба його була така сильна, що не залишилося в ньому дихання. ¹⁸ І сказала вона Іллі: що мені і тобі, чоловіче Божий? ти прийшов до мене нагадати гріхи мої й умертвити сина мого. ¹⁹ І сказав він їй: дай мені сина твого. І взяв його з рук її, і поніс його у світлицю, де він жив, і поклав його на свою постіль, ²⁰ і воззвав до Господа і сказав: Господи Боже мій! невже Ти і вдові, у якій я перебуваю, зробиш зло, умертвивши сина її? ²¹ І простягнувшись над отроком тричі, він воззвав до Господа і сказав: Господи Боже мій! нехай повернеться душа отрока цього в нього! ²² І почув Господь голос Іллі, і повернулася душа отрока цього в нього, і він ожив. ²³ І взяв Ілля отрока, і вивів його зі світлиці в дім, і віддав його матері його, і сказав Ілля: дивися, син твій живий. ²⁴ І сказала та жінка Іллі: тепер-то я узнала, що ти чоловік Божий, і що слово Господне в устах твоїх істинне.

18 Коли минуло багато днів, було слово Господне до Іллі на третій рік: піди і покажися Ахаву, і Я дам дощ на землю. ² І пішов Ілля, щоб показатися Ахаву. Голод же сильний був у Самарії. ³ І покликав Ахав Авдія, який був начальником над палацом. Авдій же був чоловіком дуже богобоязким, ⁴ і коли Іезавель знищувала пророків Господніх, Авдій узяв сто пророків, і переховував їх, по п'ятдесят чоловік, у печерах, і годував їх хлібом і водою. ⁵ І сказав Ахав Авдію: піди по землі до всіх

Глава 17. [1] Сир. 48, 3. Як. 5, 17. [4] Пс. 146, 9. [9] Авд. 1, 20. Лк 21, 2. Діян. 28, 2. [10] Лк 4, 26. [12] 3 Цар. 18, 10. [19] 4 Цар.

4, 32. [20] Діян. 28, 8. [21] 3 Езд. 7, 39. Діян. 20, 10. [22] Євр. 11, 35. [23] 3 Цар. 17, 18.

Глава 18. [1] 3 Цар. 17, 8. [4] 3 Цар. 16, 31.

джерел водних і до всіх потоків на землі, чи не знайдемо де трави, щоб нам нагодувати коней і ослів і не позбутися худоби. ⁶ І розділили вони між собою землю, щоб обійти її: Ахав окремо пішов однією дорогою, і Авдій окремо пішов іншою дорогою.

⁷ Коли Авдій ішов дорогою, ось, назустріч йому іде Ілля. Він упізнав його і упав на лице своє і сказав: чи це ти, господарю мій Ілле? ⁸ Той сказав йому: я; піди, скажи господарю твоєму: “Ілля тут”. ⁹ Він сказав: чим я завинив, що ти відаєш раба твого у руки Ахава, щоб умертвити мене? ¹⁰ Живий Господь Бог твій! немає жодного народу і царства, куди б не посилав господар мій шукати тебе; і коли йому говорили, що тебе нема, він брав клятву з того царства і народу, що не могли відшукати тебе; ¹¹ а ти тепер говориш: “піди, скажи господарю твоєму: Ілля тут”. ¹² Коли я піду від тебе, тоді Дух Господній віднесе тебе, не знаю куди; і якщо я піду повідомити Ахава, і він не знайде тебе, то він уб’є мене; а раб твій богобоязкий від юности своєї. ¹³ Хіба не сказано господарю моєму, що я зробив, коли Іезавель убивала пророків Господніх, як я переховував сто чоловік пророків Господніх, по п’ятдесят чоловік, у печерах і годував їх хлібом і водою? ¹⁴ А ти тепер говориш: “піди, скажи господарю твоєму: Ілля тут”; він уб’є мене. ¹⁵ І сказав Ілля: живий Господь Саваоф, перед Яким я стою! сьогодні я покажуся йому. ¹⁶ І пішов Авдій назустріч Ахаву і доніс йому. І пішов Ахав назустріч Іллі. ¹⁷ Коли Ахав побачив Іллю, то сказав Ахав йому: чи це ти, який бентежить Ізраїля? ¹⁸ І сказав Ілля: не я бентежу Ізраїля, а ти і дім батька твого, тим, що ви знехтували повеління Господні й ідете услід Ваалам; ¹⁹ тепер пошли і

збери до мене весь Ізраїль на гору Кармил, і чотириста п’ятдесят пророків Ваалових, і чотириста пророків дїбровних, які годуються від столу Іезавелі. ²⁰ І послав Ахав до всіх синів Ізраїлевих і зібрав усіх пророків на гору Кармил. ²¹ І підійшов Ілля до всього народу і сказав: чи довго вам кульгати на обидва коліна? якщо Господь є Бог, то йдіть за Ним; а якщо Ваал, то за ним ідіть. І не відповів народ йому ні слова. ²² І сказав Ілля народу: я один залишився пророк Господній, а пророків Ваалових чотириста п’ятдесят чоловік [і чотириста пророків дїбровних]; ²³ нехай дадуть нам двох тельців, і нехай вони виберуть собі одного тельця, і розсічуть його, і покладуть на дрова, але вогню нехай не підкладають; а я приготую другого тельця і покладу на дрова, а вогню не підкладу; ²⁴ і закличте ви ім’я бога вашого, а я закличу ім’я Господа Бога мого. Той Бог, Який дасть відповідь за допомогою вогню, є Бог. І відповів весь народ і сказав: добре, [нехай буде так]. ²⁵ І сказав Ілля пророкам Вааловим: виберіть собі одного тельця і приготуйте ви раніше, бо вас багато; і закличте ім’я бога вашого, але вогню не підкладайте. ²⁶ І взяли вони тельця, якого дали їм, і приготували, і закликали ім’я Ваала від ранку до півдня, говорячи: Ваале, почуй нас! Але не було ні голосу, ні відповіді. І скакали вони біля жертовника, який зробили. ²⁷ Опівдні Ілля став глузувати з них і говорив: кричіть гучним голосом, бо він бог; може, він задумався, або зайнятий чим-небудь, або в дорозі, а можливо, і спить, то він прокинеться! ²⁸ І стали вони кричати гучним голосом, і кололи себе за своїм звичаєм ножами і списами, так що кров лилася по них. ²⁹ Минув полу-

[10] 3 Цар. 17, 12. [12] 4 Цар. 2, 16. Єз. 3, 12. Лк 4, 1. [15] 4 Цар. 3, 14. [17] 2 Пар. 18, 19. Лк 23, 2. Діян. 24, 5. [19] Нав. 19, 26. 4 Цар. 2, 25. Іс. 35, 2. [20] 2 Пар. 18, 5. [21] Як. 1, 8.

Сир. 2, 12. [22] 3 Цар. 22, 6. [24] Лев. 9, 24. [27] Втор. 32, 37. [28] Лев. 19, 28. Втор. 14, 1. [29] Вих. 29, 39. Дан. 9, 21. Діян. 3, 1.

день, а вони все ще біснувалися до самого часу вечірнього жертвоприношення; але не було ні голосу, ні відповіді, ні чутки. [І сказав Ілля фесвитянин пророкам Вааловим: тепер відійдіть, щоб і я звершив моє жертвоприношення. Вони відійшли і замовкли.]³⁰ Тоді Ілля сказав усьому народові: підійдіть до мене. І підійшов весь народ до нього. Він відновив зруйнований жертовник Господній.³¹ І взяв Ілля дванадцять каменів, за числом колін синів Якова, якому Господь сказав так: Ізраїль буде ім'я твоє.³² І побудував з цих каменів жертовник в ім'я Господа, і зробив навколо жертовника рів, місткістю у дві сати зерна,³³ і поклав дрова [на жертовник], і розсік тельця, і поклав його на дрова,³⁴ і сказав: наповніть чотири відра водою і вилийте на жертву всепалення і на дрова. [І зробили так.] Потім сказав: повторіть. І вони повторили. І сказав: зробіть те саме третій раз. І зробили втретє,³⁵ і вода полилася навколо жертовника, і рів наповнився водою.³⁶ Під час приношення вечірньої жертви підійшов Ілля пророк [і воззвав до неба] і сказав: Господи, Боже Авраамів, Ісааків та Ізраїлів! [Почуй мене, Господи, почув мене нині у вогні!] Нехай пізнають у цей день [люди ці], що Ти один Бог в Ізраїлі, і що я раб Твій і зробив усе за словом Твоїм.³⁷ Почуй мене, Господи, почув мене! Нехай пізнає народ цей, що Ти, Господи, Бог, і Ти навернеш серце їх [до Тебе].³⁸ І зійшов вогонь Господній і пожег всепалення, і дрова, і камені, і порох, і поглинув воду, що у рові.³⁹ Побачивши це, весь народ упав на лице своє і сказав: Господь є Бог, Господь є Бог!⁴⁰ І сказав їм Ілля: схопіть пророків Ваалових, щоб жоден з них не сховався. І схо-

пили їх, і відвів їх Ілля до потоку Киссон і заколов їх там.⁴¹ І сказав Ілля Ахаву: піди, їж і пий, бо чути шум дощу.⁴² І пішов Ахав їсти і пити, а Ілля зійшов на верхівку Кармила і схилювався до землі, і поклав лице своє між колінами своїми,⁴³ і сказав слугі своєму: піди, подивися до моря. Той пішов і подивився, і сказав: нічого немає. Він сказав: продовжуй це до семи разів.⁴⁴ На сьомий раз той сказав: ось, невелика хмарка піднімається від моря, завбільшки в долоню людську. Він сказав: піди, скажи Ахаву: “запрягай [колісницю твою] і від'їжджай, щоб не застав тебе дощ”.⁴⁵ Тим часом небо зробилося похмурим від хмар і від вітру, і пішов великий дощ. Ахав же сів у колісницю, [заплакав] і поїхав у Ізреель.⁴⁶ І була на Іллі рука Господня. Він оперезав стегна свої і біг перед Ахавом до самого Ізрееля.

19 І переповів Ахав Іезавелі все, що зробив Ілля, і те, що він убив усіх пророків мечем.² І послала Іезавель посланця до Іллі сказати: [якщо ти Ілля, а я Іезавель, то] нехай те і те зроблять мені боги, і ще більше зроблять, якщо я завтра до цього часу не зроблю з твоєю душею того, що зроблено з душею кожного з них.³ Побачивши це, він встав і пішов, щоб урятувати життя своє, і прийшов у Вирсавію, що в Юдеї, і залишив слугу свого там.⁴ А сам відійшов у пустелю на день путі і, прийшовши, сів під ялівцевим кущем, і просив смерті собі і сказав: досить уже, Господи; візьми душу мою, бо я не кращий за батьків моїх.⁵ І ліг і заснув під ялівцевим кущем. І ось, ангел торкнувся його і сказав йому: встань, їж [і пий].⁶ І глянув Ілля, і ось, біля голови його печений корж

[31] Бут. 32, 28. 4 Цар. 17, 34. [32] Бут. 13, 18. Втор. 12, 13. [36] Вих. 3, 6; 4, 5. 1 Пар. 29, 18. [38] Лев. 9, 24. Суд. 6, 21. 2 Пар. 7, 1. [39] Зах. 13, 9. [40] Суд. 4, 7. Втор. 13, 5. 1 Цар. 15, 33. [42] Як. 5, 16. [45] Іов. 37, 6.

Як. 5, 18. 3 Цар. 17, 1. [46] Лк 1, 66.

Глава 19. [1] 3 Цар. 18, 40. [2] 3 Цар. 2, 23; 20, 10. [3] Бут. 21, 31. [4] Суд. 16, 30. Як. 5, 17. Іов. 7, 16.

і глечик води. Він поїв і напився і знову заснув. ⁷ І повернувся ангел Господній удруге, торкнувся його і сказав: встань, їж [і пий], бо далека дорога перед тобою. ⁸ І встав він, поїв і напився, і, підкріпившись тією їжею, йшов сорок днів і сорок ночей до гори Божої Хорива. ⁹ І увійшов він там у печеру і ночував у ній. І ось, було до нього слово Господнє, і сказав йому *Господь*: що ти тут, Ілле? ¹⁰ Він сказав: поревнував я за Господа Бога Саваофа, тому що сини Ізраїлеві залишили завіт Твій, зруйнували Твої жертovníки і пророків Твоїх убили мечем; залишився я один, але і моєї душі шукають, щоб відняти її. ¹¹ І сказав: вийди і стань на горі перед лицем Господнім, і ось, Господь пройде, і великий і сильний вітер, що роздирає гори і розтрощує скелі перед Господом, але не у вітрі Господь; після вітру землетрус, але не в землетрусі Господь; ¹² після землетрусу вогонь, але не у вогні Господь; після вогню віяння тихого вітру, [і там Господь]. ¹³ Почувши це, Ілля закрити лице своє милоттю своєю, і вийшов, і став біля входу в печеру. І був до нього голос і сказав йому: що ти тут, Ілле? ¹⁴ Він сказав: поревнував я за Господа Бога Саваофа, бо сини Ізраїлеві залишили завіт Твій, зруйнували жертovníки Твої і пророків Твоїх убили мечем; залишився я один, але і моєї душі шукають, щоб відняти її. ¹⁵ І сказав йому Господь: піди назад своєю дорогою через пустелю в Дамаск, і коли прийдеш, то помаж Азаїла на царя над Сирією, ¹⁶ а Іуя, сина Намесіїного, помаж на царя над Ізраїлем; Єлисея ж, сина Сафатового, з Авел-Мехоли, помаж на пророка замість себе; ¹⁷ хто втече від меча Азаїлового, того умертвить Іууй; а хто врятується від меча Іуєвого, того умерт-

вить Єлисея. ¹⁸ Утім, Я залишив між ізраїльтянами сім тисяч [мужів]; всіх цих коліна не схилялися перед Ваалом, і всіх цих уста не цілували його. ¹⁹ І пішов він звідти, і знайшов Єлисея, сина Сафатового, коли він орав; дванадцять пар [волів] було в нього, і сам він був при дванадцятій. Ілля, проходячи повз нього, кинув на нього милоть свою. ²⁰ І залишив [Єлисея] волів, і побіг за Іллею, і сказав: дозволь мені поцілувати батька мого і матір мою, і я піду за тобою. Він сказав йому: піди і приходь назад, бо що зробив я тобі? ²¹ Він, відійшовши від нього, взяв пару волів і заколов їх і, запаливши плуг волів, засмажив м'ясо їх, і роздав людям, і вони їли. А сам встав і пішов за Іллею, і став служити йому.

20 Венадад, цар Сирійський, зібрав усе своє військо, і з ним були тридцять два царі, і коні і колісниці, і пішов, обложив Самарію і воював проти неї. ² І послав послів до Ахава, царя Ізраїльського, у місто, ³ і сказав йому: так говорить Венадад: срібло твоє і золото твоє – мої, і дружини твої і крапці сини твої – мої. ⁴ І відповів цар Ізраїльський і сказав: нехай буде за словом твоїм, господарю мій царю: я і все моє – твоє. ⁵ І знову прийшли послі і сказали: так говорить Венадад: я послав до тебе сказати: “срібло твоє, і золото твоє, і дружин твоїх, і синів твоїх віддай мені”; ⁶ тому я завтра, до цього часу, пошлю до тебе рабів моїх, щоб вони оглянули твій дім і доми тих, що служать при тобі, і все дороге для очей твоїх узяти у свої руки і винесли. ⁷ І скликав цар Ізраїльський усіх старійшин землі і сказав: зауважте і дивіться, він замишляє зло; коли він посилав до мене за дружинами моїми, і синами моїми, і сріблом моїм, і золотом моїм, я йому

[8] Вих. 3, 1; 24, 18. Мф 4, 2. [9] 3 Цар. 18, 9. [10] Рим. 11, 3. [11] Вих. 33, 22. Іов. 38, 1. Діян. 2, 2. [13] Вих. 3, 6. [14] 3 Цар. 19, 10. Пс. 68, 10. Рим. 11, 3. [16] 4 Цар. 9, 1–2.

Сир. 48, 8. [17] 4 Цар. 9, 24. 2 Пар. 22, 8. [18] Рим. 11, 4. [19] 4 Цар. 1, 8. Зах. 13, 4. [21] 1 Цар. 6, 14.

не відмовив. ⁸ І сказали йому всі старійшини і весь народ: не слухай і не погоджуйся. ⁹ І сказав він послам Венадад: скажіть господареві моему цареві: усе, щодо чого ти посилав у перший раз до раба твого, я готовий зробити, а цього не можу зробити. І пішли послы і віднесли йому відповідь. ¹⁰ І послав до нього Венадад сказати: нехай те і те зроблять мені боги, і це більше зроблять, якщо пороху самарійського вистачить по жмені для всіх людей, які йдуть за мною. ¹¹ І відповів цар Ізраїльський і сказав: скажіть: нехай не хвалиться той, хто підперізується, як той, хто розперізується. ¹² Почувши це слово, Венадад, який пив разом з царями в наметах, сказав рабам своїм: облягайте місто. І вони облягли місто.

¹³ І ось, один пророк підійшов до Ахава, царя Ізраїльського, і сказав: так говорить Господь: чи бачиш усе це велике полчище? ось, Я сьогодні віддам його в руку твою, щоб ти знав, що Я Господь. ¹⁴ І сказав Ахав: через кого? Він сказав: так говорить Господь: через слуг обласних начальників. І сказав [Ахав]: хто почне битву? Він сказав: ти. ¹⁵ [Ахав] перелічив слуг обласних начальників, і знайшлося їх двісті тридцять два; після них перелічив увесь народ, усіх синів Ізраїлевих, сім тисяч. ¹⁶ І вони виступили опівдні. Венадад же напився доп'яну в наметах разом з царями, із тридцятьма двома царями, які допомагали йому. ¹⁷ І виступили спершу слуги обласних начальників. І послав Венадад, і донесли йому, що люди вийшли із Самарії. ¹⁸ Він сказав: якщо за миром вийшли вони, то схопіть їх живими, і якщо на війну вийшли, також схопіть їх живими. ¹⁹ Вийшли з міста слуги обласних начальників, і військо за ними. ²⁰ І вражав кожен супротивника свого; і

побігли сиріяни, а ізраїльтяни погналися за ними. Венадад же, цар Сирійський, урятувався на коні з вершниками. ²¹ І вийшов цар Ізраїльський, і взяв коней і колісниці, і зробив велику поразку серед сиріян.

²² І підійшов пророк до царя Ізраїльського і сказав йому: піди, зміцнися, і знай і дивися, що тобі робити, бо через рік цар Сирійський знову піде проти тебе. ²³ Слуги царя Сирійського сказали йому: Бог їхній є Бог гір, [а не Бог долин,] тому вони подолали нас; якщо ж ми будемо битися з ними на рівнині, то обов'язково подолаємо їх. ²⁴ Отже, ось що зроби: віддали царів, кожного з місця його, і замість них постав областеначальників; ²⁵ і наברי собі війська стільки, скільки впало в тебе, і коней, скільки було коней, і колісниць, скільки було колісниць; і будемо битися з ними на рівнині, і тоді точно подолаємо їх. І послухався він голосу їхнього і зробив так.

²⁶ Коли минув рік, Венадад зібрав сиріян і виступив до Афека, щоб битися з Ізраїлем. ²⁷ Зібрані були і сини Ізраїлеві і, взявши продовольство, пішли назустріч їм. І розташувалися сини Ізраїлеві станом перед ними, наче два невеликі стада кіз, а сиріяни наповнили землю. ²⁸ І підійшов чоловік Божий, і сказав цареві Ізраїльському: так говорить Господь: за те, що сиріяни говорять: "Господь є Бог гір, а не Бог долин", Я все це велике полчище віддам у руку твою, щоб ви знали, що Я – Господь. ²⁹ І стояли станом одні навпроти других сім днів. У сьомий день почалася битва, і сини Ізраїлеві уразили сто тисяч піших сиріян в один день. ³⁰ Інші втекли в місто Афек; там упала стіна на останніх двадцять сім тисяч чоловік. А Венадад пішов у місто і бігав з однієї внутрішньої кімнати в іншу. ³¹ І ска-

Глава 20. [10] 3 Цар. 19, 2. [11] 3 Цар. 22, 27. [13] 3 Цар. 18, 4; 22, 8. [27] 1 Мак. 3, 16. [28]

4 Цар. 19, 22. Вих. 15, 3. [30] 3 Цар. 20, 26; 22, 25. 2 Пар. 18, 24. [31] 4 Цар. 6, 26. 2 Мак. 10, 25.

зали йому слуги його: ми чули, що царі дому Ізраїлевого царі милостиві; дозволь нам покласти веретище на стегна свої і мотузки на голови свої і піти до царя Ізраїльського; може, він пощадить життя твоє. ³² І оперезали вони веретищем стегна свої і поклали мотузки на голови свої, і прийшли до царя Ізраїльського і сказали: раб твій Венадад говорить: “пощади життя моє”. Той сказав: хіба він живий? він брат мій. ³³ Люди ці прийняли це за добру ознаку і поспішно підхопили слово з вуст його і сказали: брат твій Венадад. І сказав він: підіть, приведіть його. І виїшов до нього Венадад, і він посадив його *із собою* на колісницю. ³⁴ І сказав йому *Венадад*: міста, які взяв мій батько у твого батька, я поверну, і площі ти можеш мати для себе в Дамаску, як батько мій мав у Самарії. Ахав сказав: після договору я відпущу тебе. І, уклавши з ним договір, відпустив його.

³⁵ Тоді один чоловік із синів пророчих сказав іншому, за словом Господа: бий мене. Але цей чоловік не погодився бити його. ³⁶ І сказав йому: за те, що ти не слухаєш голосу Господа, уб'є тебе лев, коли підеш від мене. Він пішов від нього, і лев, зустрівши його, убив його. ³⁷ І знайшов він іншого чоловіка, і сказав: бий мене. Цей чоловік бив його до того, що зранив побоями. ³⁸ І пішов пророк і став перед царем на дорозі, прикривши покривалом очі свої. ³⁹ Коли цар проїжджав мимо, він закричав цареві і сказав: раб твій ходив на битву, і ось, один чоловік, який відійшов у бік, підвів до мене чоловіка і сказав: “охороняй цього чоловіка; якщо його не стане, то твоя душа буде за його душу, або ти повинен будеш відважити талант срібла”. ⁴⁰ Коли раб твій зайнявся тими й іншими спра-

вами, його не стало. – І сказав йому цар Ізраїльський: такий тобі і вирок, ти сам вирішив. ⁴¹ Він негайно зняв покривало з очей своїх, і узнав його цар, що він із пророків. ⁴² І сказав йому: так говорить Господь: за те, що ти випустив з рук твоїх чоловіка, заклятого Мною, душа твоя буде замість його душі, народ твій замість його народу. ⁴³ І вирушив цар Ізраїльський додому стривожений і засмучений, і прибув у Самарію.

21 І було після цих подій: у Навуфея ізреелитянина в Ізреелі був виноградник поряд з палацом Ахава, царя Самарійського. ² І сказав Ахав Навуфею, говорячи: віддай мені свій виноградник; з нього буде в мене овочевий сад, бо він близько до мого дому; а замість нього я дам тобі виноградник кращий за цей, або, якщо вгодно тобі, дам тобі срібла, скільки він коштує. ³ Але Навуфей сказав Ахаву: вбережи мене Господь, щоб я віддав тобі спадщину батьків моїх! ⁴ І прийшов Ахав додому стривожений і засмучений тим словом, яке сказав йому Навуфей ізреелитянин, говорячи: не віддам тобі спадщини батьків моїх. І [у збентеженому дусі] ліг на постіль свою, і відвернув лице своє, і хліба не їв. ⁵ І ввійшла до нього дружина його Іезавель і сказала йому: від чого стривожений дух твій, що ти і хліба не їси? ⁶ Він сказав їй: коли я став говорити Навуфею ізреелитянину і сказав йому: “віддай мені виноградник твій за срібло, або, якщо хочеш, я дам тобі *інший* виноградник замість нього”, тоді він сказав: “не віддам тобі виноградника мого, [спадщини батьків моїх]”. ⁷ І сказала йому Іезавель, дружина його: що за царство було б в Ізраїлі, якби ти так робив? встань, їж хліб і будь спокійним; я дістану тобі виноградник

[34] 3 Цар. 22, 3. [36] 3 Цар. 13, 24. [42] 3 Цар. 22, 35.

Глава 21. [1] 3 Цар. 18, 45. [2] Лев. 25,

14. Втор. 11, 10. [3] Лев. 25, 23. Чис. 36, 7. Єз. 46, 18. [7] Мф 6, 24.

Навуфея ізреелитянина. ⁸ І написала вона від імені Ахава листи, і запечатала їх його печаткою, і послала ці листи до старійшин і знатних у його місті, які живуть з Навуфеєм. ⁹ У листах вона писала так: оголошіть посаду і посадіть Навуфея на перше місце в народі; ¹⁰ і проти нього посадіть двох негідних людей, які свідчили б на нього і сказали: “ти хулив Бога і царя”; і потім виведіть його, і побийте його камінням, щоб він помер. ¹¹ І зробили мужі міста його, старійшини і знатні, які жили в місті його, як наказала їм Іезавель, так, як писано в листах, які вона послала до них. ¹² Оголосили посаду і посадили Навуфея на чолі народу; ¹³ і виступили двоє негідних людей і сіли проти нього, і свідчили на нього ці недобрі люди перед народом, і говорили: Навуфей хулив Бога і царя. І вивели його за місто, і побили його камінням, і він помер. ¹⁴ І послали до Іезавель сказати: Навуфей побитий камінням і помер. ¹⁵ Почувши, що Навуфея побито камінням і він помер, Іезавель сказала Ахаву: встань, візьми у володіння виноградник Навуфея ізреелитянина, який не хотів віддати тобі за срібло; бо Навуфея немає в живих, він помер. ¹⁶ Коли почув Ахав, що Навуфей [ізреелитянин] був убитий, [роздер одяг свій і надів на себе веретище, а потім] встав Ахав, щоб піти у виноградник Навуфея ізреелитянина і взяти його у володіння.

¹⁷ І було слово Господнє до Іллі фесвитянину: ¹⁸ встань, піди назустріч Ахаву, царю Ізраїльському, який у Самарії, ось, він тепер у винограднику Навуфея, куди прийшов, щоб узяти його у володіння; ¹⁹ і скажи йому: “так говорить Господь: ти убив, і ще вступаєш у спадщину?” і скажи йому: “так говорить Господь:

на тім місці, де пси лизали кров Навуфея, пси будуть лизати і твою кров”. ²⁰ І сказав Ахав Іллі: знайшов ти мене, вóроже мій! Він сказав: знайшов, бо ти віддався тому, щоб робити неугodne перед очима Господа [і прогнівляти Його]. ²¹ [Так говорить Господь:] ось, Я наведу на тебе лиха і вимету за тобою і знищу в Ахава того, хто мочиться до стіни, й ув’язненого, і хто залишився в Ізраїлі. ²² І зроблю з домом твоїм так, як зробив Я з домом Іеровоама, сина Наватового, і з домом Вааси, сина Ахитинового, за образу, якою ти прогнівив Мене і ввів Ізраїля в гріх. ²³ Також і про Іезавель сказав Господь: пси з’їдять Іезавель за стіною Ізрееля. ²⁴ Хто помре у Ахава в місті, того з’їдять пси, а хто помре на полі, того роздзьобають птахи небесні; ²⁵ не було ще такого, як Ахав, який віддався б тому, щоб робити неугodne перед очима Господа, до чого підбурювала його дружина його Іезавель; ²⁶ він чинив дуже мерзенно, поклянячись ідолам, як робили аморреї, яких Господь прогнав від лица синів Ізраїлевих. ²⁷ Вислухавши всі слова ці, Ахав [розчулився перед Господом, ходив і плакав,] роздер одяг свій, і поклав на тіло своє веретище, і постився, і спав у веретищі, і ходив сумний. ²⁸ І було слово Господнє до Іллі фесвитянина [про Ахава], і сказав Господь: ²⁹ бачиш, як смирився переді Мною Ахав? За те, що він смирився переді Мною, Я не наведу лиха у його дні; у дні сина його наведу лиха на дім його.

22 Прожили три роки, і не було війни між Сирією й Ізраїлем.

² На третій рік Іосафат, цар Юдейський, пішов до царя Ізраїльського. ³ І сказав цар Ізраїльський слугам своїм: чи знаєте, що Рамоф галаадський наш? А ми так довго мовчи-

[10] 2 Цар. 19, 21. Іов. 1, 5. [13] Пс. 34, 11. Мф 26, 60. Лев. 24, 11, 14. [15] Іов. 24, 6. [19] 3 Цар. 22, 38. [20] 4 Цар. 17, 17. [21] 4 Цар. 9, 8. [22] 3 Цар. 15, 29. [23] 4 Цар. 9, 36. [24]

3 Цар. 14, 11; 16, 4. [25] 3 Цар. 21, 20. [26] Лев. 26, 30. [29] 2 Цар. 12, 7.

Глава 22. [2] 2 Цар. 18, 2. [3] 3 Цар. 4, 13; 20, 34.

мо, і не беремо його з руки царя Сирійського. ⁴ І сказав він Іосафату: чи підеш ти зі мною на війну проти Рамофа галаадського? І сказав Іосафат царю Ізраїльському: як ти, так і я; як твій народ, так і мій народ; як твої коні, так і мої коні. ⁵ І сказав Іосафат царю Ізраїльському: запитай сьогодні, що скаже Господь. ⁶ І зібрав цар Ізраїльський пророків, близько чотирьохсот чоловік, і сказав їм: чи йти мені війною на Рамоф галаадський, чи ні? Вони сказали: йди, Господь віддасть його в руки царя. ⁷ І сказав Іосафат: чи немає тут ще пророка Господнього, щоб нам запитати через нього Господа? ⁸ І сказав цар Ізраїльський Іосафату: є ще один чоловік, через якого можна запитати Господа, але я не люблю його, тому що він не прокує про мене доброго, а тільки лихе, – це Михей, син Іемвлая. І сказав Іосафат: не говори, царю, так. ⁹ І покликав цар Ізраїльський одного євнуха і сказав: сходи скоріше за Михеєм, сином Іемвлая. ¹⁰ Цар Ізраїльський і Іосафат, цар Юдейський, сиділи кожен на сідалищі своєму, одягнені у царський одяг, на площі біля воріт Самарії, і всі пророки прокували перед ними. ¹¹ І зробив собі Седекія, син Хенаани, залізні роги, і сказав: так говорить Господь: цими забордаєш сиріян до знищення їх. ¹² І всі пророки прокували те саме, говорячи: йди на Рамоф галаадський, буде успіх, Господь віддасть його в руку царя. ¹³ Посланий, який пішов покликати Михея, говорив йому: ось, слова пророків одногосно *передвіщають* цареві добре; нехай би і твоє слово було згідне зі словом кожного з них; проречи і ти добре. ¹⁴ І сказав Михей: живий Господь! я проречу те, що скаже мені

Господь. ¹⁵ І прийшов він до царя. Цар сказав йому: Михею! чи йти нам війною на Рамоф галаадський, чи ні? І сказав той йому: йди, буде успіх, Господь віддасть його в руку царя. ¹⁶ І сказав йому цар: ще і ще заклинаю тебе, щоб ти не говорив мені нічого, крім істини в ім'я Господа. ¹⁷ І сказав він: я бачу всіх ізраїльтян, розсіяних по горах, як овець, у яких немає пастиря. І сказав Господь: немає в них начальника, нехай повертаються з миром кожен у свій дім. ¹⁸ І сказав цар Ізраїльський Іосафату: чи не говорив я тобі, що він не прокує про мене доброго, а тільки лихе? ¹⁹ І сказав [Михей]: [не так; не я, а] вислухай слово Господнє: я бачив Господа, що сидить на престолі Своєму, і все воїнство небесне стояло при Ньому, праворуч і ліворуч від Нього; ²⁰ і сказав Господь: хто схилив би Ахава, щоб він пішов і загинув у Рамофі галаадському? І один говорив так, інший говорив інакше; ²¹ і виступив один дух, став перед лицем Господа і сказав: я схилию його. І сказав йому Господь: чим? ²² Він сказав: я вийду і зроблюся духом неправдивим у вустах усіх пророків його. *Господь* сказав: ти схилиш його і виконаєш це; піди і зроби так. ²³ І ось, тепер попустив Господь духа неправдивого у вуста всіх цих пророків твоїх; але Господь прорік про тебе недобре. ²⁴ І підійшов Седекія, син Хенаани, і, вдаривши Михея по щоці, сказав: як, невже від мене відійшов Дух Господній, щоб говорити в тобі? ²⁵ І сказав Михей: ось, ти побачиш це в той день, коли будеш бігати з однієї кімнати в іншу, щоб сховатися, ²⁶ і сказав цар Ізраїльський: візьміть Михея і відведіть його до Амона градоначальника і до Іоаса, сина царя, ²⁷ і ска-

[4] 2 Пар. 18, 3. 4 Цар. 3, 7. [5] 2 Пар. 18, 4. [6] 2 Пар. 18, 5. [7] 2 Пар. 18, 6. [8] 3 Цар. 20, 13. 2 Тим. 4, 3. Гал. 4, 16. [11] 2 Пар. 18, 10. Єр. 28, 14. [13] 2 Пар. 18, 12. [14] Єр. 23, 28; 42, 4. [15] 2 Пар. 18, 14. [16] 2 Пар. 18, 15. [17] Чис.

27, 17. 2 Пар. 18, 16. [18] 2 Пар. 18, 17. [19] Іс. 6, 1. Дан. 4, 14; 7, 9. [21] 2 Пар. 18, 20. Іов. 1, 6. [22] 2 Пар. 18, 21. Єз. 14, 9. Мф 6, 13. [23] 2 Сол. 2, 11. [24] 2 Пар. 18, 23. Єр. 20, 2. [25] 2 Пар. 18, 24. [27] 3 Цар. 20, 11. Пс. 79, 6.

жіть: так говорить цар: посадить цього у в'язницю і годуйте його скудно хлібом і скудно водою, доки я не повернусь у мирі. ²⁸ І сказав Михей: якщо повернешся у мирі, то не Господь говорив через мене. І сказав: слухай, весь народе!

²⁹ І пішов цар Ізраїльський та Іосафат, цар Юдейський, до Рамофа галаадського. ³⁰ І сказав цар Ізраїльський Іосафату: я переодягнуся і вступлю в битву, а ти вдягни твій царський одяг. І переодягся цар Ізраїльський і вступив у битву. ³¹ Сирійський цар повелів начальникам колісниць, яких у нього було тридцять два, сказавши: не боріться ні з малим, ні з великим, а тільки з одним царем Ізраїльським. ³² Начальники колісниць, побачивши Іосафата, подумали: “мабуть, це цар Ізраїльський”, і повернули на нього, щоб битися з ним. І закричав Іосафат. ³³ Начальники колісниць, бачачи, що це не Ізраїльський цар, повернули від нього. ³⁴ А один чоловік випадково натягнув лук і поранив царя Ізраїльського кризь шви лат. І сказав він своєму візникові: поверни назад і вивези мене з війська, бо я поранений. ³⁵ Але битва у той день посилилася, і цар стояв на колісниці проти сиріян, і ввечері помер, і кров з рани лилася в колісницю. ³⁶ І проголошено було по всьому стану при заходженні сонця: кожен іди у своє місто, кожен у свою землю! ³⁷ І помер цар, і привезли його у Самарію, і поховали царя у Самарії. ³⁸ І обмили колісницю на ставу самарійському, і пси лизали кров його, і обмивали блудниці, за словом Господа, яке Він прорік.

³⁹ Інші діла Ахава, усе, що він робив, і дім зі слонової кістки, який він побудував, і всі міста, які він будував, описані у літописі царів із-

раїльських. ⁴⁰ І спочив Ахав з батьками своїми, і став царем Охозія, син його, замість нього.

⁴¹ Іосафат, син Аси, став царем Юдеї в четвертий рік Ахава, царя Ізраїльського. ⁴² Тридцять п'яти років був Іосафат, коли став царем, і двадцять п'ять років царював у Єрусалимі. Ім'я матері його Азува, дочка Салаїля. ⁴³ Він ходив у всьому шляхом батька свого Аси, не сходив з нього, роблячи угодне перед очима Господніми. Тільки висоти не були знищені; народ ще приносив жертви і куріння на висотах. ⁴⁴ Іосафат уклав мир з царем Ізраїльським.

⁴⁵ Інші діла Іосафата і подвиги його, які він звершив, і як він воював, описані у літописі царів юдейських. ⁴⁶ І залишки блудників, які залишилися у дні батька його Аси, він знищив із землі. ⁴⁷ В Ідумеї тоді не було царя; був намісник царський. ⁴⁸ [Цар] Іосафат зробив кораблі на морі, щоб ходити в Офир за золотом; але вони не дійшли, бо розбилися в Еціон-Гаввері. ⁴⁹ Тоді сказав Охозія, син Ахава, Іосафату: нехай мої слуги підуть з твоїми слугами на кораблях. Але Іосафат не погодився. ⁵⁰ І спочив Іосафат з батьками своїми і був похований з батьками своїми у місті Давида, батька свого. І став царем Іорам, син його, замість нього.

⁵¹ Охозія, син Ахава, став царем над Ізраїлем у Самарії, у сімнадцятий рік Іосафата, царя Юдейського, і царював над Ізраїлем [у Самарії] два роки, ⁵² і робив неугодне перед очима Господа, і ходив шляхом батька свого і шляхом матері своєї і шляхом Іеровоама, сина Наватового, який увів Ізраїля у гріх: ⁵³ він служив Валу і поклонявся йому і прогнівив Господа Бога Ізраїлевого всім тим, що робив батько його.

[29] 2 Пар. 18, 28. [30] 2 Пар. 18, 29. [32] 2 Пар. 18, 31. [34] 2 Пар. 18, 33. [35] 3 Цар. 20, 42. 2 Пар. 18, 34. [38] 3 Цар. 21, 19. [39] Ам. 3, 15. 2 Пар. 18, 2. [41] 2 Пар. 17, 1. [43] 3 Цар. 15, 14. 2 Пар. 15, 17. [44] 2 Пар. 19, 2.

[45] 2 Пар. 18, 1. [46] 3 Цар. 15, 12. [47] 2 Цар. 8, 14. 3 Цар. 11, 17. [48] 3 Цар. 9, 28. 2 Пар. 20, 36. [49] 2 Пар. 19, 2. [50] 2 Пар. 21, 1. [52] 3 Цар. 15, 26. [53] Суд. 2, 11.

ЧЕТВЕРТА КНИГА ЦАРСТВ*

1 І відійшов Моав від Ізраїля після смерти Ахава. ² Охозія ж упав через ґрати зі світлиці своєї, що в Самарії, і занедужав. І послав послів, і сказав їм: підіть, запитайте у Веельзевула, божества аккаронського: чи видужаю я від цієї хвороби? [І пішли вони запитувати.]

³ Тоді ангел Господній сказав Іллі фесвитянину: встань, піди назустріч посланим від царя Самарійського і скажи їм: хіба немає Бога в Ізраїлі, що ви йдете запитувати Веельзевула, божество аккаронське? ⁴ За це так говорить Господь: з постелі, на яку ти ліг, не встанеш з неї, але помреш. І пішов Ілля, [і сказав їм]. ⁵ І повернувся до Охозії послані. І він сказав їм: чого це ви повернулися? ⁶ І сказали йому: назустріч нам вийшов чоловік і сказав нам: підіть, поверніться до царя, який послав вас, і скажіть йому: так говорить Господь: хіба немає Бога в Ізраїлі, що ти посилаєш запитувати Веельзевула, божество аккаронське? За те з постелі, на яку ти ліг, не встанеш з неї, але помреш. ⁷ І сказав їм: який на вигляд той чоловік, який вийшов назустріч вам і говорив вам слова ці? ⁸ Вони сказали йому: чоловік той весь у волоссі і шкіряним поясом підперезаний по стегнах своїх. І сказав він: це Ілля фесвитянин. ⁹ І послав до нього п'ятидесятника з його п'ятидесятком. І він пішов до нього, коли Ілля сидів на верхівці гори, і сказав йому: чоловіче Божий! цар говорить: зійди. ¹⁰ І відповідав Ілля, і сказав п'ятидесятникові: якщо я чоловік Божий, то нехай зійде вогонь з неба і попалить тебе і твій п'ятидесяток. І зійшов во-

гонь з неба і попалив його і п'ятидесяток його. ¹¹ І послав до нього цар іншого п'ятидесятника з його п'ятидесятком. І він став говорити йому: чоловіче Божий! так сказав цар: зійди швидше. ¹² І відповів Ілля і сказав йому: якщо я чоловік Божий, то нехай зійде вогонь з неба і попалить тебе і твій п'ятидесяток. І зійшов вогонь Божий з неба, і попалив його і п'ятидесяток його. ¹³ І ще послав утретє п'ятидесятника з його п'ятидесятком. І піднявся, і прийшов п'ятидесятник третій, і упав на коліна свої перед Іллею, і благав його, і говорив йому: чоловіче Божий! нехай не буде знехтувана душа моя і душі рабів твоїх – цих п'ятидесятьох – перед очима твоїми; ¹⁴ ось, зійшов вогонь з неба, і попалив двох п'ятидесятників попередніх з їх п'ятидесятками; але тепер нехай не буде знехтувана душа моя перед очима твоїми! ¹⁵ І сказав ангел Господній Іллі: піди з ним, не бійся його. І він встав, і пішов з ним до царя. ¹⁶ І сказав йому: так говорить Господь: за те, що ти посилав послів запитувати Веельзевула, божество аккаронське, ніби в Ізраїлі немає Бога, щоб запитувати про слово Його, – з постелі, на яку ти ліг, не встанеш з неї, але помреш. ¹⁷ І помер він за словом Господнім, що прорік Ілля. І став царем Іорам [брат Охозії], замість нього, на другий рік Іорамма, сина Іосафатового, царя Юдейського, бо сина в того не було.

¹⁸ Інше про Охозію, що він зробив, написано в літописі царів ізраїльських.

2 У той час, коли Господь захотів піднести Іллю у вихорі на небо, йшов Ілля з Єлисеєм з Галгала. ² І сказав Ілля Єлисеєві: залиш-

* У євреїв: "Друга Царів".

Глава 1. [1] 2 Цар. 8, 2. 4 Цар. 3, 5. [2] Іс. 19, 3. Мф 10, 25. Нав. 15, 45. [4] Пс. 54, 24. [8] Іс. 20, 2. Зах. 13, 4. Мф 3, 4. [9] Суд. 13, 6. 3 Цар. 17, 18. 1 Тим. 6, 11. [10] Лк 9, 54.

Одр. 11, 5. [12] Лк 9, 54. [17] 4 Цар. 3, 1. [18] 2 Пар. 22, 1.

Глава 2. [1] Втор. 11, 30. Нав. 4, 19. [2] Бут. 12, 8. 4 Цар. 4, 30. Рув. 1, 16.

ся тут, бо Господь посилає мене у Вефиль. Але Єлисей сказав: живий Господь і жива душа твоя! не залишу тебе. І пішли вони у Вефиль. ³ І вийшли сини пророків, що у Вефілі, до Єлисея і сказали йому: чи знаєш, що сьогодні Господь піднесе господаря твого над главою твоєю? Він сказав: я також знаю, мовчїть. ⁴ І сказав йому Ілля: Єлисею, залишся тут, бо Господь посилає мене в Єрихон. І сказав він: живий Господь і жива душа твоя! не залишу тебе. І прийшли в Єрихон. ⁵ І підійшли сини пророків, що у Єрихоні, до Єлисея і сказали йому: чи знаєш, що сьогодні Господь бере господаря твого і піднесе над главою твоєю? Він сказав: я також знаю, мовчїть. ⁶ І сказав йому Ілля: залишся тут, тому що Господь посилає мене до Йордану. І сказав він: живий Господь і жива душа твоя! не залишу тебе. І пішли обоє. ⁷ П'ятдесят чоловік із синів пророчих пішли і стали віддалік навпроти них, а вони обоє стояли біля Йордану. ⁸ І взяв Ілля милоть свою, і згорнув, і вдарив нею по воді, і розступилася вона туди і сюди, і перейшли обоє по сухому. ⁹ Коли вони перейшли, Ілля сказав Єлисеєві: проси, що зробити тобі, раніше, ніж я буду взятий від тебе. І сказав Єлисей: дух, який у тобі, нехай буде на мені подвійно. ¹⁰ І сказав він: важкого ти просиш. Якщо побачиш, як я буду взятий від тебе, то буде тобі так, а якщо не побачиш, не буде.

¹¹ Коли вони йшли і дорогою розмовляли, раптом з'явилася колісниця вогненна і коні вогненні, і розлучили їх обох, і понісся Ілля у вихорі на небо. ¹² Єлисей же дивився і викликнув: батьку мій, батьку мій, колісниця Ізраїля і кіннота його! І не бачив його більше. І схопив він одяг свій і роздер його на дві частини.

¹³ І підняв милоть Іллі, що впала з нього, і пішов назад, і став на березі Йордану; ¹⁴ і взяв милоть Іллі, що впала з нього, і вдарив нею по воді, і сказав: де Господь, Бог Іллі, – Він Самий? І вдарив по воді, і вона розступилася туди і сюди, і перейшов Єлисей. ¹⁵ І побачили його сини пророків, що у Єрихоні, здаля, і сказали: спочив дух Іллі на Єлисеєві. І пішли назустріч йому, і поклонилися йому до землі, ¹⁶ і сказали йому: ось, є у нас, рабів твоїх, чоловік п'ятдесят, люди сильні; нехай би вони пішли і пошукали господаря твого; може, відніс його Дух Господній і поставив його на одній з гір, або на одній з долин. Він же сказав: не посылайте. ¹⁷ Але вони приступали до нього довго, так що надокучили йому, і він сказав: пошліть. І послали п'ятдесят чоловік, і шукали три дні, і не знайшли його, ¹⁸ і повернулися до нього, тим часом як він залишався в Єрихоні, і сказав їм: чи не говорив я вам: не ходіть? ¹⁹ І сказали жителі того міста Єлисеєві: ось, розташування цього міста добре, як бачить господар наш; але вода погана і земля неплоднa. ²⁰ І сказав він: дайте мені нову чашу і покладіть туди соли. І дали йому. ²¹ І вийшов він до джерела води, і кинув туди соли, і сказав: так говорить Господь: Я зробив воду цю здоровою, не буде від неї надалі ні смерти, ні неплодности. ²² І вода стала здоровою до цього дня, за словом Єлисея, що він сказав. ²³ І пішов він звідти у Вефиль. Коли він ішов дорогою, малі діти вийшли з міста і насміхалися з нього і говорили йому: йди, пліпивий! йди, пліпивий! ²⁴ Він озирнувся і побачив їх і прокляв їх ім'ям Господнім. І вийшли дві ведмедиці з лісу і розірвали з них сорок дві дитини. ²⁵ Звідси пішов він на гору Кармил, а звідти повернувся в Самарію.

[4] Втор. 34, 3. [8] Вих. 14, 21. Нав. 3, 16; 4, 23. [9] 3 Цар. 3, 5. Мк 6, 22. [11] Сир. 48, 13. 1 Мак. 2, 58. [12] Євр. 11, 5. [15] 4 Цар. 2, 7.

3 Цар. 18, 12. [17] 4 Цар. 8, 11. [19] Вих. 15, 23. [24] Втор. 18, 19. Пс. 43, 6. Прем. 11, 18. [25] Нав. 19, 26.

3 Іорам, син Ахава, став царем над Ізраїлем у Самарії у вісімнадцятому році Іосафата, царя Юдейського, і царював дванадцять років, ² і робив невгодне в очах Господніх, хоча не так, як батько його і мати його: він зняв статую Ваала, яку зробив батько його; ³ однак же гріхів Іеровоама, сина Наватового, що ввів у гріх Ізраїля, він тримався, не відступав від них.

⁴ Меса, цар Моавитський, був багатий на худобу і посилав цареві Ізраїльському по сто тисяч овець і по сто тисяч необстрижених баранів. ⁵ Але коли помер Ахав, цар Моавитський відділився від царя Ізраїльського. ⁶ І виступив цар Іорам у той час із Самарії і зробив огляд всім ізраїльтянам; ⁷ і пішов і послав до Іосафата, царя Юдейського, сказати: цар Моавитський відділився від мене, чи підеш зі мною на війну проти Моава? Він сказав: піду; як ти, так і я, як твій народ, так і мій народ; як твої коні, так і мої коні. ⁸ І сказав: якою дорогою йти нам? Він сказав: дорогою пустелі Едомської. ⁹ І пішов цар Ізраїльський, і цар Юдейський, і цар Едомський, і йшли вони обходом сім днів, і не було води для війська і для худоби, що йшла за ними. ¹⁰ І сказав цар Ізраїльський: ох! скликав Господь трьох царів цих, щоб віддати їх у руку Моава. ¹¹ І сказав Іосафат: чи немає тут пророка Господнього, щоб нам запитати Господа через нього? І відповів один із слуг царя Ізраїльського і сказав: тут Єлисей, син Сафатів, який подавав воду на руки Іллі. ¹² І сказав Іосафат: є в нього слово Господнє. І пішли до нього цар Ізраїльський, і Іосафат, і цар Едомський. ¹³ І сказав Єлисей цареві Ізраїльському: що мені і тобі? піди до пророків батька твого і до пророків

матері твоєї. І сказав йому цар Ізраїльський: ні, бо Господь скликав сюди трьох царів цих, щоб віддати їх у руки Моава. ¹⁴ І сказав Єлисей: живий Господь Саваоф, перед Яким я стою! Якби я не шанував Іосафата, царя Юдейського, то не глянув би на тебе і не бачив би тебе; ¹⁵ тепер покличте мені гусяра. І коли гусяр грав на гусях, тоді рука Господня торкнулася Єлисея, ¹⁶ і він сказав: так говорить Господь: робіть на цій долині рови за ровами, ¹⁷ бо так говорить Господь: не побачите вітру і не побачите дощу, а долина ця наповниться водою, яку будете пити ви і дрібна і велика худоба ваша; ¹⁸ але цього мало перед очима Господа; Він і Моава віддасть у руки ваші, ¹⁹ і ви уразите всі міста укріплені і всі міста головні, і всі крапці дерева зрубаете, і всі крапці ділянки польові зіпсуєте камінням. ²⁰ Зранку, коли підносять хлібне приношення, раптом полилася вода по дорозі від Едома, і наповнилася земля водою.

²¹ Коли моавитяни почули, що йдуть царі воювати з ними, тоді зібрані були всі, починаючи від тих, хто носить пояс, і старші, і стали на кордоні. ²² Зранку встали вони рано, і коли сонце засяяло над водою, моавитянам здаля здалася ця вода червоною, як кров. ²³ І сказали вони: це кров; побилися царі між собою і знищили один одного; тепер на здобич, Моав! ²⁴ І прийшли вони до стану ізраїльського. І встали ізраїльтяни і почали бити моавитян, і ті побігли від них, а вони продовжували йти на них і бити моавитян. ²⁵ І міста зруйнували, і на кожну крапку ділянку в полі кинули кожен по каменю і закидали його; і всі протоки вод загатили й усі дерева крапці зрубали, так що залишалися

Глава 3. [1] 4 Цар. 1, 17. [2] 3 Цар. 16, 32. [3] 3 Цар. 12, 28; 15, 26. [5] 4 Цар. 1, 1, 3 Цар. 21, 29. [7] 3 Цар. 22, 4. [9] 2 Пар. 21,

9. [11] 3 Цар. 22, 5. [14] 1 Цар. 15, 26. [15] 1 Цар. 16, 16. 4 Цар. 4, 27. [20] Вих. 29, 39.

тільки камені в Кир-Харешеті. І обступили його пращники і зруйнували його.²⁶ І побачив цар Моавитський, що битва долає його, і взяв із собою сімсот чоловік, які володіють мечем, щоб пробитися до царя Едомського; але не могли.²⁷ І взяв він сина свого первістка, якому належало царювати замість нього, і підніс його у всепалення на стіні. Це спричинило велике обурення серед ізраїльтян, і вони відступили від нього і повернулися у свою землю.

4 Одна з дружин синів пророчих із криком говорила Єлисеєві: раб твій, мій чоловік, помер; а ти знаєш, що раб твій боявся Господа; тепер прийшов позикодавець взяти обох дітей моїх у раби собі.² І сказав їй Єлисей: що мені зробити тобі? скажи мені, що є у тебе в домі? Вона сказала: немає в раби твоєї нічого в домі, крім посудини з елеем.³ І сказав він: піди, попроси собі посудин на стороні, у всіх сусідів твоїх, посудин порожніх; набери чимало,⁴ і піди, замкни двері за собою і за синами твоїми, і наливай в усі ці посудини; повні відставляй.⁵ І пішла від нього і замкнула двері за собою і за синами своїми. Вони подавали їй, а вона наливала.⁶ Коли були наповнені посудини, вона сказала синові своєму: подай мені ще посудину. Він сказав їй: немає більш посудин. І зупинилася олія.⁷ І прийшла вона, і переказала чоловіку Божому. Він сказав: піди, продай олію і заплати борги твої; а що залишиться, тим будеш жити із синами твоїми.

⁸ Одного дня прийшов Єлисей у Сонам. Там одна багата жінка запросила його до себе їсти хліб; і коли б він не проходив, завжди заходив туди їсти хліб.⁹ І сказала вона чоловіку своєму: ось, я знаю, що чоловік Божий, який проходить повз нас постійно, святий;¹⁰ зробимо невели-

ку світлицю над стіною і поставимо йому там постіль, і стіл, і сідалище, і світильник; і коли він буде приходити до нас, нехай заходить туди.¹¹ В один день він прийшов туди, і зайшов у світлицю, і ліг там,¹² і сказав Гіезію, слугі своєму: поклич цю сонамитянку. І покликав її, і вона стала перед ним.¹³ І сказав йому: скажи їй: “ось, ти так піклуєшся про нас; що зробити б тобі? чи не потрібно поговорити про тебе з царем, або з воєначальником?” Вона сказала: ні, серед свого народу я живу.¹⁴ І сказав він: що ж зробити їй? І сказав Гіезій: так ось, сина немає у неї, а чоловік її старий.¹⁵ І сказав він: поклич її. Він покликав її, і стала вона у дверях.¹⁶ І сказав він: через рік, у цей самий час ти будеш тримати на руках сина. І сказала вона: ні, господарю мій, чоловіче Божий, не обманюй раби твоєї.¹⁷ І жінка стала вагітною і народила сина на другий рік, у той самий час, як сказав їй Єлисей.¹⁸ І підріс хлопчик і в один день пішов до батька свого, до женців.¹⁹ І сказав батькові своєму: голова моя! голова моя болить! І сказав той слугі своєму: віднеси його до матері його.²⁰ І поніс його і приніс його до матері його. І він сидів на колінах у неї до полудня, і помер.²¹ І пішла вона, і поклала його на постелі чоловіка Божого, і замкнула його, і вийшла,²² і покликала чоловіка свого і сказала: пришли мені одного зі слуг і одну з ослиць, я поїду до чоловіка Божого і повернуся.²³ Він сказав: навіщо тобі їхати до нього? сьогодні не новомісяччя і не субота. Але вона сказала: добре.²⁴ І осідлала ослицю і сказала слугі своєму: веди і йди; не зупиняйся, доки не скажу тобі.²⁵ І вирушила і прибула до чоловіка Божого, до гори Кармил. І коли побачив чоловік Божий її здала, то сказав слу-

[27] Бут. 22, 2. Лев. 20, 2. Пс. 105, 37.
Глава 4. [1] Лев. 25, 39. [2] 3 Цар. 17, 14.

[16] Бут. 18, 10, 14. [18] Юдиф. 8, 2. [25] Нав. 19, 46. 4 Цар. 2, 25.

зі своєму Гиезію: це та сонамитянка.²⁶ Побіжи до неї назустріч і скажи їй: “чи здорова ти? чи здоровий чоловік твій? чи здорова дитина?” – Вона сказала: здорові.²⁷ Коли ж прийшла до чоловіка Божого на гору, схопилася за ноги його. І підійшов Гиезій, щоб відвести її; але чоловік Божий сказав: залиш її, душа в неї засмучена, а Господь приховав від мене і не оголосив мені.²⁸ І сказала вона: чи просила я сина в господаря мого? чи не говорила я: “не обманюй мене”?²⁹ І сказав він Гиезію: підпережи стегна твої і візьми жезл мій у руку твою, і піди; якщо зустрінеш кого, не вітай його, і якщо хто буде тебе вітати, не відповідай йому; і поклади жезл мій на лице дитини.³⁰ І сказала мати дитини: живий Господь і жива душа твоя! не відстану від тебе. І він встав і пішов за нею.³¹ Гиезій пішов попереду них і поклав жезл на лице дитини. Але не було ні голосу, ні відповіді. І вийшов назустріч йому, і доніс йому, і сказав: не пробуджується дитина.³² І ввійшов Єлисей у дім, і ось, дитина померла лежить на постелі його.³³ І ввійшов, і замкнув двері за собою, і помолився Господу.³⁴ І піднявся і ліг над дитям, і приклав свої вуста до його вуст, і свої очі до його очей, і свої долоні до його долонь, і простягся на ньому, і зігрілося тіло хлопчика.³⁵ І встав і пройшов по світлиці назад і вперед; потім знову піднявся і простягся на ньому. І пчихнула дитина разів сім, і відкрила дитина очі свої.³⁶ І покликав він Гиезія і сказав: поклич цю сонамитянку. І той покликав її. Вона прийшла до нього, і він сказав: візьми сина твого.³⁷ І підійшла, і впала йому в ноги, і поклонилася до землі; і взяла сина свого і пішла.³⁸ Єлисей же повернувся в Галгал.

І був голод у землі тій, і сини пророків сиділи перед ним. І сказав він слугі своєму: постав великий казан і звари юшку для синів пророчих.³⁹ І вийшов один з них у поле збирати овочі, і знайшов дику витку рослину, і набрав з неї диких плодів повний одяг свій; і прийшов і накрипив їх у казан з юшкою, тому що вони не знали їх.⁴⁰ І налили їм їсти. Але як тільки вони стали їсти юшку, то здійняли крик і говорили: смерть у казані, чоловіче Божий! І не могли їсти.⁴¹ І сказав він: подайте борошна. І всипав його в казан і сказав [Гиезію]: наливай людям, нехай їдять. І не стало нічого шкідливого в казані.⁴² Прийшов хтось з Ваал-Шалиші, і приніс чоловіку Божому хлібний початок – двадцять ячмінних хлібців і сирі зерна в лущинні. І сказав Єлисей: віддай людям, нехай їдять.⁴³ І сказав слуга його: що тут я дам сотні людей? І сказав він: віддай людям, нехай їдять, бо так говорить Господь: “наситяться, і залишаться”.⁴⁴ Він подав їм, і вони наситилися, і ще залишилося, за словом Господнім.

5 Нееман, воєначальник царя Сирійського, був великою людиною у господаря свого і шанованою, тому що через нього дав Господь перемогу сиріянам; і людина ця була відмінним воїном, але прокаженим.² Сиріяни *одного разу* пішли загонами і взяли в полон із землі Ізраїльської маленьку дівчинку, і вона служила дружині Неемановій.³ І сказала вона господині своїй: о, якби господар мій побував у пророка, який у Самарії, то він зняв би з нього проказу його!⁴ І пішов *Нееман* і передав це господарю своєму, говорячи: так і так говорить дівчинка, що із землі Ізраїльської.⁵ І сказав цар Сирійський [Нееману]: піди, сходи, а я надішлю лист до царя Ізраїльсь-

[27] 4 Цар. 3, 15. [29] Лк 10, 4. [35] 4 Цар. 8, 1. [36] 3 Цар. 17, 22. [37] Євр. 11, 35. [42]

Чис. 18, 19. [43] Ін 6, 7. [44] Мф 15, 37.

кого. Він пішов і взяв із собою десять талантів срібла і шість тисяч сиклів золота, і десять змін одягу; ⁶ і приніс лист цареві Ізраїльському, в якому було сказано: разом з листом цим, ось, я посилаю до тебе Неємана, слугу мого, щоб ти зняв з його проказу його. ⁷ Цар Ізраїльський, прочитавши лист, роздер одяг свій і сказав: хіба я Бог, щоб умертвляти й оживляти, що він посилає до мене, щоб я зняв з людини проказу її? ось, тепер знайте і дивіться, що він шукає приводу ворогувати проти мене.

⁸ Коли почув Єлисей, чоловік Божий, що цар Ізраїльський роздер одяг свій, то послав сказати цареві: для чого ти роздер одяг свій? нехай він прийде до мене, й дізнається, що є пророк в Ізраїлі. ⁹ І прибув Неєман на конях своїх і на колісниці своїй, і зупинився біля входу в дім Єлисеїв. ¹⁰ І вислав до нього Єлисей слугу сказати: піди, омийся сім разів у Йордані, й оновиться тіло твоє у тебе, і будеш чистий. ¹¹ І розгнівався Неєман, і пішов, і сказав: ось, я думав, що він вийде, стане і закличе ім'я Господа Бога свого, і покладе руку свою на те місце і зніме проказу; ¹² хіба Авана і Фарфар, ріки дамаські, не кращі за всі води ізраїльські? хіба я не міг би омитися в них і очиститися? І повернувся і відійшов у гніві. ¹³ І підійшли раби його і говорили йому, і сказали: батьку мій, якби що-небудь важливе сказав тобі пророк, то чи не зробив би ти? а тим більше, коли він сказав тобі тільки: “омийся, і будеш чистий”. ¹⁴ І пішов він і занурився в Йордані сім разів, за словом чоловіка Божого, й оновилося тіло його, як тіло малої дитини, і очистився. ¹⁵ І повернувся до чоловіка Божого він і всі, хто супроводжував його, і прийшов, і став перед ним, і сказав: ось, я пізнав, що на всій землі немає

Бога, як тільки в Ізраїля; отже, прийми дар від раба твого. ¹⁶ І сказав він: живий Господь, перед лицем Якого стою! не прийму. І той примушував його взяти, але він не погодився. ¹⁷ І сказав Неєман: якщо вже не так, то нехай рабові твоєму дадуть землі, скільки понесуть два мули, тому що не буде надалі раб твій приносити всепалення і жертви іншим богам, крім Господа; ¹⁸ тільки ось у чому нехай простить Господь раба твого: коли піде господар мій у дім Риммона для поклоніння там і обіпрется на руку мою, і поклонюся я в домі Риммона, то, за моє поклоніння в домі Риммона, нехай простить Господь раба твого у випадку цьому. ¹⁹ І сказав йому: йди з миром. І він від'їхав від нього на великий простір землі.

²⁰ І сказав Гіезій, слуга Єлисея, чоловіка Божого: ось, господар мій відмовився взяти з руки Неємана, цього сиріянина, те, що він приносив. Живий Господь! Побіжу я за ним, і візьму в нього що-небудь. ²¹ І погнався Гіезій за Неєманом. І побачив Неєман того, хто біг за ним, і зійшов з колісниці назустріч йому, і сказав: чи з миром? ²² Він відповів: з миром; господар мій послав мене сказати: “ось, тепер прийшли до мене з гори Єфремової два молодих чоловіка із синів пророчих; дай їм талант срібла і дві зміни одягу”. ²³ І сказав Неєман: візьми, мабуть, два таланти. І просив його. І зав'язав він два таланти срібла у два мішки і дві зміни одягу і віддав двом слугам своїм, і понесли перед ним. ²⁴ Коли він прийшов до пагорба, то взяв з рук їхніх і сховав удома. І відпустив людей, і вони пішли. ²⁵ Коли він прийшов і з'явився до господаря свого, Єлисей сказав йому: звідки, Гіезію? І сказав він: нікуди не ходив раб твій. ²⁶ І сказав він йому: хіба серце моє не супровод-

жувало тебе, коли обернувся назустріч тобі чоловік той з колісниці своєї? чи час брати срібло і брати одяг, або оливкові дерева і виноградники, і дрібну або велику худобу, і рабів або рабинь? ²⁷ Нехай же проказа Неєманова пристане до тебе і до потомства твого навек. І вийшов він від нього білий від прокази, як сніг.

6 І сказали сини пророків Єлисеєві: ось, місце, де ми живемо при тобі, тісне для нас; ² підемо до Йордану і візьмемо звідти кожен по одній колоді і зробимо собі там місце для житла. Він сказав: підіть. ³ І сказав один: зроби милість, піди і ти з рабами твоїми. І сказав він: піду. ⁴ І пішов з ними, і прийшли до Йордану і стали рубати дерева. ⁵ І коли один валив колоду, сокира його впала у воду. І закричав він і сказав: ох, господарю мій! а вона була позичена! ⁶ І сказав чоловік Божий: де вона впала? Він показав йому місце. І відрубав він шматок дерева і кинув туди, і сплила сокира. ⁷ І сказав він: візьми собі. Він простягнув руку свою і взяв її.

⁸ Цар Сирійський пішов війною на ізраїльтян, і радився зі слугами своїми, говорячи: у такому-то й у такому-то місці я розташую свій стан. ⁹ І послав чоловік Божий до царя Ізраїльського сказати: бережися проходити цим місцем, тому що там сиріяни залягли. ¹⁰ І послав цар Ізраїльський на те місце, про яке говорив йому чоловік Божий і застерігав його; і зберіг себе там не раз і не два. ¹¹ І збентежилосся серце царя Сирійського з цього приводу, і покликав він рабів своїх і сказав їм: скажіть мені, хто з наших у зношинах з царем Ізраїльським? ¹² І сказав один із слуг його: ніхто, господарю мій царю; а Єлисеї пророк, який у Ізраїля, переказує цареві Ізраїль-

ському і ті слова, що ти говориш у спальній кімнаті твоїй. ¹³ І сказав він: підіть, дізнайтеся, де він; я пошлю і візьму його. І донесли йому і сказали: ось, він у Дофаїмі. ¹⁴ І послав туди коней і колісниці і багато війська. І прийшли вночі й оточили місто. ¹⁵ Вранці слуга чоловіка Божого встав і вийшов; і ось, військо навколо міста, і коні і колісниці. І сказав йому слуга його: горе нам! господарю мій, що нам робити? ¹⁶ І сказав він: не бійся, тому що тих, які з нами, більше, ніж тих, які з ними. ¹⁷ І молився Єлисеї, і говорив: Господи! відкрій йому очі, щоб він побачив. І відкрив Господь очі слугі, і він побачив, і ось, уся гора наповнена конями і колісницями вогненними навкруги Єлисея. ¹⁸ Коли пішли до нього сиріяни, Єлисеї помолився Господу і сказав: уразь їх сліпотою. І Він уразив їх сліпотою за словом Єлисея. ¹⁹ І сказав їм Єлисеї: це не та дорога і не те місто; йдіть за мною, і я проведу вас до тієї людини, яку ви шукаєте. І привів їх у Самарію. ²⁰ Коли вони прийшли у Самарію, Єлисеї сказав: Господи! відкрій очі їм, щоб вони бачили. І відкрив Господь очі їхні, і побачили, що вони всередині Самарії. ²¹ І сказав цар Ізраїльський Єлисеєві, побачивши їх: чи не побити їх, батьку мій? ²² І сказав він: не вбивай. Хіба мечем твоїм і луком твоїм ти полонив їх, щоб убивати їх? Запропонуй їм хліба і води; нехай їдять і п'ють, і підуть до господаря свого. ²³ І приготував їм великий обід, і вони їли і пили. І відпустив їх, і пішли до господаря свого. І не ходили більше ті полчища сирійські в землю Ізраїлеву.

²⁴ Після того зібрав Венадад, цар Сирійський, усе військо своє і виступив, і обложив Самарію. ²⁵ І був великий голод у Самарії, коли вони

[27] 2 Цар. 3, 29. Вих. 4, 6. Чис. 12, 10.

Глава 6. [1] 4 Цар. 4, 38. [13] Бут. 37, 17. [16] 2 Цар. 32, 7. 1 Ін 4, 4. [17] Чис. 24, 4.

Діян. 27, 23. Євр. 1, 14. [18] Бут. 19, 11. [22] 3 Цар. 20, 31. Притч. 25, 22. Рим. 12, 20. [25] 4 Цар. 7, 18.

облягли її, так що осяляча голова продавалася за вісімдесят сиклів срібла, і четверта частина каба голубиноного посліду – по п'ять сиклів срібла. ²⁶ Один раз цар Ізраїльський проходив по стіні, і жінка з криком говорила йому: допоможи, господарю мій царю. ²⁷ І сказав він: якщо не допоможе тобі Господь, з чого я допоможу тобі? чи з току, а чи з точила? ²⁸ І сказав їй цар: що тобі? І сказала вона: ця жінка говорила мені: “віддай свого сина, ми з'їмо його сьогодні, а сина мого з'їмо завтра”. ²⁹ І зварили ми мого сина, і з'їли його. І я сказала їй на другий день: “віддай же твого сина, і з'їмо його”. Але вона сховала свого сина. ³⁰ Цар, вислухавши слова жінки, роздер одяг свій: і проходив він по стіні, і народ бачив, що веретище на самому тілі його. ³¹ І сказав: нехай те і те зробить мені Бог, і ще більше зробить, якщо залишиться голова Єлисея, сина Сафатового, на ньому сьогодні. ³² Єлисей же сидів у своєму домі, і старці сиділи в нього. І послав [цар] людину від себе. Раніше, ніж прийшов посланий до нього, він сказав старцям: чи бачите, що цей син убивці послав зняти з мене голову? Дивіться, коли прийде посланий, зачиніть двері і притисніть його дверима. А ось і тупіт ніг господаря його за ним! ³³ Ще говорив він з ними, і ось посланий приходив до нього, і говорить: ось яка біда від Господа! чого мені надалі чекати від Господа?

7 І сказав Єлисей: вислухайте слово Господне: так говорить Господь: завтра в цей час міра борошна кращого буде по сиклю і дві міри ячменю по сиклю біля воріт Самарії. ² І відповів сановник, на руку якого цар спирався, чоловіку Божому, і сказав: якби Господь і відкрив вікна на небі, і тоді чи може це бути? І сказав той: ось побачиш очима тво-

їми, але їсти цього не будеш. ³ Чотири чоловіка прокажених знаходилися біля входу у ворота і говорили вони один одному: навіщо нам сидіти тут, очікуючи смерті? ⁴ Якщо зваяжиться нам піти в місто, то в місті голод, і ми там помremo; якщо ж сидіти тут, то також помremo. Підемо краще в стан сирійський. Якщо залишать нас у живих, будемо жити, а якщо умертвлять, помremo. ⁵ І встали в сутінках, щоб іти в стан сирійський. І прийшли до краю стану сирійського, і ось, немає там жодної людини. ⁶ Господь зробив те, що стану сирійському почувся стукіт колісниць та іржання коней, шум війська великого. І сказали вони один одному: очевидно, найняв проти нас цар Ізраїльський царів хеттейських і єгипетських, щоб піти на нас. ⁷ І встали і побігли в сутінках, і залишили намети свої, і коней своїх, і ослів своїх, весь стан, як він був, і побігли, рятуючи себе. ⁸ І прийшли ті прокажені до краю стану, і ввійшли в один намет, і їли і пили, і взяли звідти срібло, і золото, і одяг, і пішли і сховали. Пішли ще в інший намет, і там узяли, і пішли і сховали. ⁹ І сказали один одному: не так ми робимо. День цей – день радісної звістки, якщо ми будемо баритися і будемо чекати ранкового світла, то впаде на нас провина. Ходімо ж і повідомимо дім царський. ¹⁰ І прийшли, і покликали воротарів міських, і розповіли їм, говорячи: ми ходили в стан сирійський, і ось, немає там ні людини, ні голосу людського, а тільки коні прив'язані, і осли прив'язані, і намети, як бути їм. ¹¹ І покликали воротарів, і вони передали звістку в самий палац царський. ¹² І встав цар уночі, і сказав слугам своїм: скажу вам, що роблять з нами сиріяни. Вони знають, що ми терпимо голод, і вийшли зі стану, щоб

[28] Втор. 28, 53. [29] Лев. 26, 29. Плач. 4, 10. Єз. 5, 10. [30] 4 Цар. 5, 7.

Глава 7. [2] 4 Цар. 5, 18. [3] Лев. 13, 46. [6] 4 Цар. 19, 7.

сховатися в полі, думаючи так: “коли вони вийдуть з міста, ми захопимо їх живими і ввїдемо в місто”.¹³ І відповів один зі службовців при ньому, і сказав: нехай візьмуть п’ять з останніх коней, що залишилися в місті, [з усього ополчення ізраїльтян тільки і залишилося в ньому, з усього ополчення ізраїльтян, що загинуло], і пошлемо, і подивимосся.¹⁴ І взяли дві пари коней, запряжених у колісниці. І послав цар услід сирійському війську, сказавши: підіть, подивіться.¹⁵ І їхали за ним до Йордану, і ось уся дорога встелена одягом і речами, які покидали сиріяни при поспішній утечі своїй. І повернулися послані, і донесли цареві.¹⁶ І вийшов народ, і розграбував стан сирійський, і була міра борошна кращого по сиклю, і дві міри ячменю по сиклю, за словом Господнім.¹⁷ І цар поставив того сановника, на руку якого спирався, біля воріт; і розтоптав його народ у воротах, і він помер, як сказав чоловік Божий, який говорив, коли приходив до нього цар.¹⁸ Коли говорив чоловік Божий царю так: “дві міри ячменю по сиклю, і міра борошна кращого по сиклю будуть завтра в цей час біля воріт Самарії”,¹⁹ тоді відповів цей сановник чоловіку Божому і сказав: “якби Господь і відкрив вікна на небі, і тоді чи може це бути?” А він сказав: “побачиш твоїми очима, але їсти цього не будеш”.²⁰ Так і збулося з ним; і затоптав його народ у воротах, і він помер.

8 І говорив Єлисей жінці, сина якої воскресив він, і сказав: устань, і піди, ти і дім твій, і поживи там, де можеш пожити, бо послав Господь голод, і він прийде на цю землю на сім років.² І встала та жінка, і зробила за словом чоловіка Божого; і пішла вона і дім її, і жила в землі Філістимській сім років.³ Через сім

років повернулася ця жінка з землі Філістимської і прийшла просити царя про дім свій і про поле своє.⁴ Цар тоді розмовляв з Гіезієм, слугою чоловіка Божого, і сказав: розкажи мені про все чудове, що зробив Єлисей.⁵ І в той час як він розповідав цареві, що той воскресив померлого, жінка, сина якої воскресив він, просила царя про дім свій і про поле своє. І сказав Гіезій: подарю мій царю, це та сама жінка і той самий син її, якого воскресив Єлисей.⁶ І запитав цар у жінки, і вона розповіла йому. І дав їй цар одного з придворних, сказавши: поверніть їй усе, приналежне їй, і всі доходи з поля, з того дня, як вона залишила землю, понині.

⁷ І прийшов Єлисей у Дамаск, коли Венадад, цар Сирійський, був хворий. І донесли йому, говорячи: прийшов чоловік Божий сюди.⁸ І сказав цар Азаїлу: візьми в руку твою дарунок і піди назустріч чоловіку Божому, і запитай Господа через нього, говорячи: чи видужаю я від цієї хвороби?⁹ І пішов Азаїл назустріч йому, і взяв дарунок у руку свою і все краще в Дамаску, скільки можуть нести сорок верблюдів, і прийшов і став перед лицем його, і сказав: син твій Венадад, цар Сирійський, послав мене до тебе запитати: “чи видужаю я від цієї хвороби?”¹⁰ І сказав йому Єлисей: піди, скажи йому: “видужаєш”; однак же відкрив мені Господь, що він помре.¹¹ І спрямував на нього Єлисей погляд свій, і так залишався до того, що привів його в ніяковість; і заплакав чоловік Божий.¹² І сказав Азаїл: від чого господар мій плаче? І сказав він: від того, що я знаю, яке зло вчиниш ти сиnam Ізраїлевим; фортеці їхні віддаси вогню, і юнаків їхніх мечем умертвиш, і немовлят їхніх поб’єш, і вагітних жі-

[17] 4 Цар. 7, 2. [19] 4 Цар. 7, 2.
Глава 8. [1] 4 Цар. 4, 35. [8] 4 Цар. 5, 5.

[11] 4 Цар. 2, 17. Єр. 14, 17. Лк 19, 41. [12] 4 Цар. 10, 32; 12, 17; 13, 3.

нок їхніх розрубаш. ¹³ І сказав Азаїл: що таке раб твій, пес [мертвий], щоб міг зробити таку велику справу? І сказав Єлисей: указав мені Господь у тобі царя Сирії. ¹⁴ І пішов він від Єлисея, і прийшов до господаря свого. І сказав йому цей: що говорив тобі Єлисей? І сказав: він говорив мені, що ти видужаєш. ¹⁵ А на другий день він узяв ковдру, намочив її водою, і поклав на лице його, і він помер. І став царем Азаїл замість нього.

¹⁶ У п'ятий рік Іорама, сина Ахавового, царя Ізраїльського, після Йосафата, царя Юдейського, став царем Іорам, син Йосафата, царя Юдейського. ¹⁷ Тридцяти двох років був він, коли став царем, і вісім років царював у Єрусалимі, ¹⁸ і ходив шляхом царів ізраїльських, як робив дід Ахавів, тому що дочка Ахаву була дружиною його, і робив неугодне в очах Господніх. ¹⁹ Однак же не хотів Господь погубити Іуду, заради Давида, раба Свого, бо Він обіцяв дати йому світільник у дітях його на усі часи. ²⁰ У дні його виступив Едом з-під руки Іуди, і поставили вони над собою царя. ²¹ І пішов Іорам у Цаїр, і всі колісниці з ним; і встав він уночі, й уразив ідумеян, які оточували його, і начальників над колісницями, але народ утік у намети свої. ²² І виступив Едом з-під руки Іуди до цього дня. У той же час виступила і Ливна.

²³ Інше про Іорама і про все, що він зробив, написано в літописі царів юдейських. ²⁴ І спочив Іорам з батьками своїми, і похований з батьками своїми в місті Давидовому. І став царем Охозія, син його, замість нього.

²⁵ У дванадцятий рік Іорама, сина Ахавового, царя Ізраїльського, став царем Охозія, син Іорама, царя Юдей-

ського. ²⁶ Двадцяти двох років був Охозія, коли став царем, і один рік царював в Єрусалимі. Ім'я ж матері його Гофолія, дочка Амврія, царя Ізраїльського. ²⁷ І ходив шляхом дому Ахавового, і робив неугодне в очах Господніх, подібно до дому Ахаву, тому що він був родичем дому Ахавового. ²⁸ І пішов він з Іорамом, сином Ахавовим, на війну з Азаїлом, царем Сирійським, у Рамоф галаадський, і поранили сиріяни Іорама. ²⁹ І повернувся Іорам цар, щоб лікуватися в Ізреелі від ран, що заподіяли йому сиріяни в Рамофі, коли він воював з Азаїлом, царем Сирійським. І Охозія, син Іорама, цар Юдейський, прийшов відвідати Іорама, сина Ахавового, в Ізреель, тому що він був хворий.

9 Єлисей пророк покликав одного із синів пророчих і сказав йому: опережи стегна твої, і візьми цю посудину з елеєм у руку твою, і піди в Рамоф галаадський. ² Прийшовши туди, знайди там Іиуя, сина Йосафата, сина Намессієвого, і підійди, і поведи його виступити із середовища братів своїх, і введи його у внутрішню кімнату; ³ і візьми посудину з елеєм, і вилий на голову його, і скажи: “так говорить Господь: помазую тебе на царя над Ізраїлем”. Потім відчини двері, і біжи, і не чекай. ⁴ І пішов отрок, слуга пророка, у Рамоф галаадський, ⁵ і прийшов, і ось сидять воєначальники. І сказав: у мене слово до тебе, воєначальнику. І сказав Іиуй: до кого з усіх нас? І сказав він: до тебе, воєначальнику. ⁶ І встав він, і ввійшов у дім. І отрок вилив елей на голову його, і сказав йому: так говорить Господь Бог Ізраїлів: “помазую тебе на царя над народом Господнім, над Ізраїлем, ⁷ і ти знищиш дім Ахаву, гос-

[13] 3 Цар. 19, 15. [16]. 2 Пар. 21, 3. [17] 2 Пар. 21, 20. [18] 4 Цар. 16, 3. 2 Пар. 18, 1; 21, 6. [19] 2 Цар. 7, 16. [20] Бут. 27, 40. 2 Пар. 21, 8. [22] Нав. 21, 13. [24] 2 Пар. 22, 1. [26] 4 Цар. 11, 1. [27] 2 Пар. 22, 3. [28] 3

Цар. 22, 29. [29] 4 Цар. 9, 15.

Глава 9. [1] 3 Цар. 18, 46. 4 Цар. 4, 29. [2] 3 Цар. 19, 16. [6] 2 Пар. 22, 7. [7] 3 Цар. 21, 22. Ос. 1, 4. Одкр. 2, 20.

подаря твого, щоб Мені помститися за кров рабів Моїх пророків і за кров усіх рабів Господніх, які впали від руки Іезавелі; ⁸ і загине весь дім Ахава, і знищу в Ахава, хто мочиться до стіни, й ув'язненого і хто залишився в Ізраїлі, ⁹ і зроблю дім Ахава, як дім Іеровоама, сина Наватового, і як дім Вааси, сина Ахійного; ¹⁰ Іезавель же з'їдять пси на полі Ізреельському, і ніхто не поховас її". І відчинив двері, і втік. ¹¹ І вийшов Іууй до слуг господаря свого, і сказали йому: чи з миром? Навіщо приходив цей несамовитий до тебе? І сказав їм: ви знаєте цю людину і що він говорить. ¹² І сказали: неправда, скажи нам. І сказав він: те і те він сказав мені, говорячи: "так говорить Господь: помазую тебе на царя над Ізраїлем". ¹³ І поспішили вони, і взяли кожен одяг свій, і підстелили йому на самих сходинках, і засурмили трубою, і сказали: царем став Іууй! ¹⁴ І повстав Іууй, син Іосафата, сина Намессієвого, проти Іорама; Іорам же знаходився з усіма ізраїльтянами в Рамофі галаадському на сторожі проти Азаїла, царя Сирійського. ¹⁵ Втім, сам цар Іорам повернувся, щоб лікуватися в Ізреелі від ран, які заподіяли йому сиріяни, коли він воював з Азаїлом, царем Сирійським. І сказав Іууй: якщо ви згодні [зі мною], то нехай ніхто не виходить з міста, щоб іти подати звістку в Ізреелі. ¹⁶ І сів Іууй на коня, і поїхав у Ізреель, де лежав Іорам [цар Ізраїльський, для лікування ран, які заподіяли йому сиріяни в Рамофі, коли він воював з Азаїлом, царем Сирійським, сильним і могутнім], і куди Охозія, цар Юдейський, прийшов відвідати Іорама. ¹⁷ На вежі в Ізреелі стояв сторож, і побачив він полчище Іууєве, коли воно йшло, і сказав: полчище бачу я.

І сказав Іорам: візьми вершника, і пошли назустріч їм, і нехай скаже: чи з миром? ¹⁸ І вїхав вершник на коні назустріч йому, і сказав: так говорить цар: чи з миром? І сказав Іууй: що тобі до миру? Їдь за мною. І доніс сторож, і сказав: доїхав до них, але не повертається. ¹⁹ І послали іншого вершника, і він приїхав до них, і сказав: так говорить цар: чи з миром? І сказав Іууй: що тобі до миру? Їдь за мною. ²⁰ І доніс сторож, сказавши: доїхав до них, і не повертається, а хода, начебто Іууя, сина Намессієвого, тому що він іде стрімко. ²¹ І сказав Іорам: запрягай. І запрягли колісницю його. І виступив Іорам, цар Ізраїльський, і Охозія, цар Юдейський, кожен на колісниці своїй. І виступили назустріч Іуую, і зустрілися з ним на полі Навуфея ізреелитянина. ²² І коли побачив Іорам Іууя, то сказав: чи з миром Іууй? І сказав він: який мир при любодійстві Іезавелі, матері твоєї, і при багатьох волхвуваннях її? ²³ І повернув Іорам руки свої, і побіг, і сказав Охозії: зрада, Охозіє! ²⁴ А Іууй натягнув лук рукою своєю, і вразив Іорама між плечима його, і пройшла стріла через серце його, й упав він на колісниці своїй. ²⁵ І сказав Іууй Бидекару, сановникові своєму: візьми, кинь його на ділянку поля Навуфея ізреелитянина, бо згадай, як ми з тобою їхали удвох позаду Ахава, батька його, і як Господь прорік на нього таке пророцтво: ²⁶ істинно, кров Навуфея і кров синів його бачив Я вчора, говорить Господь, і помщуся тобі на цьому полі. Отже, візьми, кинь його на полі, за словом Господнім. ²⁷ Охозія, цар Юдейський, побачивши це, побіг по дорозі до дому, що в саду. І погнався за ним Іууй, і сказав: і його бийте на колісниці. Це було на висоті Гур, що при Івлеамі.

[8] 3 Цар. 21, 21. [9] 3 Цар. 15, 29; 16, 3. [10] 3 Цар. 21, 23. [14] 3 Цар. 19, 16–17. [15] 4 Цар. 8, 29. [16] 4 Цар. 8, 29. 2 Пар. 22, 6.

[17] Єз. 33, 2. [21] 3 Цар. 21, 1. [22] Євр. 12, 14. [24] 2 Пар. 22, 8. [26] 3 Цар. 22, 38. [27] 2 Пар. 22, 9. Нав. 17, 11.

І побіг він у Мегиддон, і помер там.
²⁸ І відвезли його раби його в Єрусалим, і поховали його в гробниці його, з батьками його, у місті Давидовому.

²⁹ В одинадцятий рік Іорама, сина Ахавового, став царем Охозія в Юдеї.
³⁰ І прибув Іуї у Ізреель. Іезавель же, одержавши звістку, нарум'янила обличчя своє і прикрасила голову свою, і дивилася у вікно.
³¹ Коли Іуї ввійшов у ворота, вона сказала: чи мир Замврію, убивці володаря свого? ³² І підняв він лице своє до вікна і сказав: хто зі мною, хто? І виглянули до нього два, три євнухи.
³³ І сказав він: викиньте її. І викинули її. І бризнула кров її на стіну і на коней, і розтоптали її.
³⁴ І прийшов Іуї, і їв, і пив, і сказав: знайдіть цю прокляту і поховайте її, оскільки царська дочка вона.
³⁵ І пішли ховати її, і не знайшли від неї нічого, крім черепа, і ніг, і кісток рук.
³⁶ І повернулися, і донесли йому. І сказав він: таке було слово Господа, яке Він прорік через раба Свого Іллю фесвитянина, сказавши: на полі ізреельському з'їдять пси тіло Іезавелі,
³⁷ і буде труп Іезавелі на ділянці ізреельській, як гній на полі, так що ніхто не скаже: це Іезавель.

10 У Ахава було сімдесят синів у Самарії. І написав Іуї листа, і послав у Самарію до начальників Ізреельських, старійшин і вихователів дітей Ахавових, такого змісту:
² коли прийде цей лист до вас, то, оскільки у вас і сини господаря вашого, у вас же і колісниці, і коні, й укріплене місто, і зброя, – ³ виберіть кращого і найдостойнішого із синів володаря свого, і посадіть на престол батька його, і воюйте за дім володаря свого.
⁴ Вони злякалися надзвичайно і сказали: ось, два царі не устояли перед ним, як же нам

устояти? ⁵ І послав начальник над домом царським, і градоначальник, і старійшини, і вихователі до Іуї, сказати: ми раби твої, і що скажеш нам, те і зробимо; ми нікого не поставимо царем, що завгодно тобі, те і роби.
⁶ І написав він до них лист удруге такий: якщо ви мої і слову моему підкорюєтесь, то візьміть голови синів володаря свого, і прийдіть до мене завтра в цей час у Ізреель. [Царських же синів було сімдесят чоловік; виховували їх найзнатніші в місті.]

⁷ Коли прийшов до них лист, вони взяли царських синів, і закололи їх – сімдесят чоловік, і поклали голови їхні у кошики, і послали до нього в Ізреель.
⁸ І прийшов посланий, і доніс йому, і сказав: принесли голови синів царських. І сказав він: розкладіть їх на дві купи біля входу у ворота, до ранку.
⁹ Зранку він вийшов, і став, і сказав усьому народу: ви невинні. Ось я повстав проти володаря мого й умертвив його, а їх усіх хто убив? ¹⁰ Знайте ж тепер, що не падає на землю жодне слово Господа, яке Він прорік про дім Ахава; Господь зробив те, що прорік через раба Свого Іллю.
¹¹ І умертвив Іуї усіх, хто залишився з дому Ахава в Ізреелі, й усіх вельмож його, і близьких його, і священників його, так що не залишилося від нього жодного вцілілого.
¹² І встав, і пішов, і прийшов у Самарію. Знаходячись на дорозі при Беф-Екеді пастушому, ¹³ зустрів Іуї братів Охозії, царя Юдейського, і сказав: хто ви? Вони сказали: ми брати Охозії, йдемо довідатися про здоров'я синів царя і синів господині.
¹⁴ І сказав він: візьміть їх живих. І взяли їх живих, і закололи їх – сорок два чоловіка, біля колодязя Беф-Екеда, і не залишилося з них жодного.
¹⁵ І поїхав звідти, і зустрівся з Іонадавом, сином Рихавовим,

[31] 3 Цар. 16, 10. [33] 3 Цар. 21, 23. [34] 3 Цар. 16, 31. [35] 3 Цар. 21, 23. [36] 3 Цар. 21, 23.

Глава 10. [4] 4 Цар. 9, 21, 27. [10] 3 Цар. 8, 56; 21, 19, 22. [13] 2 Пар. 22, 8. [14] Ос. 1, 4. [15] Єр. 35, 6.

який ішов назустріч йому, і вітав його, і сказав йому: чи налаштоване твоє серце так, як моє серце до твого серця? І сказав Іонадав: так. Якщо так, то дай руку твою. І подав він руку свою, і підняв він його до себе в колісницю,¹⁶ і сказав: їдь зі мною, і дивися на мою ревність за Господа. І посадили його в колісницю.¹⁷ Прибувши в Самарію, він убив усіх, хто залишався в Ахава в Самарії, так що зовсім знищив його, за словом Господа, яке Він прорік Іллі.

¹⁸ І зібрав Іуїй весь народ і сказав їм: Ахав мало служив Ваалу; Іуїй буде служити йому більше.¹⁹ Отже, скличте до мене всіх пророків Ваала, всіх служителів його і всіх священників його, щоб ніхто не був відсутнім, тому що в мене буде велика жертва Ваалу. А всякий, хто не з'явиться, не залишиться живим. Іуїй робив це з хитрим наміром, щоб знищити служителів Ваала.²⁰ І сказав Іуїй: призначте святокове зібрання заради Ваала. І проголосили зібрання.²¹ І послав Іуїй по всьому Ізраїлю, і прийшли всі служителі Ваала; не залишалося жодного чоловіка, хто не прийшов би; і ввійшли в дім Ваалів, і наповнився дім Ваалів від краю до краю.²² І сказав він хранителеві одягу: принеси одяг для всіх служителів Ваала. І він приніс їм одяг.²³ І ввійшов Іуїй з Іонадавом, сином Рихавовим, у дім Ваалів, і сказав служителям Ваала: розвідайте і розгляньте, чи не знаходиться серед вас хто-небудь із служителів Господніх, тому що тут повинні знаходитися тільки одні служителі Ваала.²⁴ І приступили вони до звершення жертв і всепалень. А Іуїй поставив поза домом вісімдесять чоловік і сказав: душа того, в якого врятується хто-небудь з людей, яких я віддаю вам у руки, буде замість душі того, хто врятується.

²⁵ Коли закінчено було всепалення, сказав Іуїй скороходам і начальникам: підіть, бийте їх, щоб жоден не втік. І вразили їх вістрям меча і кинули їх скороходи і начальники, і пішли в місто, де було капище Ваалове.²⁶ І винесли ідолів з капища Ваалового і спалили їх.²⁷ І розбили ідола Ваала, і зруйнували капище Ваалове; і зробили з нього місце нечистот, до цього дня.²⁸ І знищив Іуїй Ваала з землі Ізраїльської.²⁹ Втім, від гріхів Іеровоама, сина Наватового, який увів Ізраїля в гріх, від них не відступав Іуїй, – від золотих тельців, які у Вефилі і які в Дані.

³⁰ І сказав Господь Іуїю: за те, що ти охоче зробив, що було праведним в очах Моїх, виконав над домом Ахавовим усе, що було на серці в Мене, сини твої до четвертого роду будуть сидіти на престолі Ізраїлевім.³¹ Але Іуїй не намагався ходити в законі Господа Бога Ізраїлевого, від усього серця. Він не відступав від гріхів Іеровоама, який увів Ізраїля в гріх.

³² У ті дні почав Господь відрізати частини від ізраїльтян, і вражав їх Азаїл по всьому краю Ізраїлево-му,³³ на схід від Йордану, всю землю Галаад, коліно Гадове, Рувимове, Манассієне, починаючи від Ароера, що при потоці Арноні, і Галаад і Васан.

³⁴ Інше про Іуїя і про все, що він зробив, і про мужні подвиги його написано в літописі царів ізраїльських.³⁵ І спочив Іуїй з батьками своїми, і поховали його в Самарії. І став царем Іоахаз, син його, замість нього.³⁶ Часу ж царювання Іуїєвого над Ізраїлем, у Самарії, було двадцять вісім років.

11 Гофолія, мати Охозії, бачачи, що син її помер, встала і знищила все царське плем'я.² Але Іосавеф, дочка царя Іорама, сестра

[16] 3 Цар. 19, 10. [17] 3 Цар. 21, 21. [18] 3 Цар. 16, 32. [24] 3 Цар. 20, 39. [25] 3 Цар. 18, 40. [26] Втор. 7, 5; 12, 3. 4 Цар. 11, 18. [29] 3 Цар. 12, 30. 4 Цар. 13, 2, 11. [30] 4 Цар.

15, 12. [31] 3 Цар. 15, 26. [32] 3 Цар. 19, 17. 4 Цар. 8, 12. [34] 2 Пар. 22, 7.

Глава 11. [1] 2 Пар. 22, 10. [2] 2 Пар. 22, 11. 4 Цар. 8, 19.

Охозії, взяла Іоаса, сина Охозії, і таємно вивела його із середовища синів царських, яких умиротворяли, його і годувальницю його, у постільну кімнату; і сховали його від Гофолії, і він не був умиротворений. ³ І був він з нею переховуваним у домі Господньому шість років, тим часом як Гофолія царювала над землею.

⁴ У сьомий рік послав Іодай, і взяв сотників з охоронців і скороходів, і привів їх до себе в дім Господній, і уклав з ними договір, і взяв з них клятву в домі Господньому, і показав їм царського сина. ⁵ І дав їм наказ, сказавши: ось що ви зробите: третя частина з вас, із тих, хто приходить у суботу, буде нести сторожу при царському домі; ⁶ третя частина біля воріт Сур, і третя частина біля воріт позаду охоронців, і утримуйте варту дому, щоб не було пошкодження; ⁷ і дві частини з вас, з усіх, хто відходить у суботу, будуть нести сторожу при домі Господньому для царя; ⁸ і оточіть царя з усіх боків, кожен зі зброєю своєю в руці своїй; і хто б не ввійшов у ряди, той нехай буде умиротвореним. І будьте при цареві, коли він виходить і коли входить. ⁹ І зробили сотники все, що наказав Іодай священник, і взяв кожен людей своїх, які приходять у суботу і відходять у суботу, і прийшли до Іодая священника. ¹⁰ І роздав священник сотникам списи і щити царя Давида, що були в домі Господньому. ¹¹ І стали скороходи, кожен зі зброєю в руці своїй, від правої сторони дому до лівої сторони дому, біля жертовника й біля дому, навколо царя. ¹² І вивів він царського сина, і поклав на нього царський вінець і прикраси, і поставили його царем, і помазали його, і плескали в долоні і викликували: нехай живе

цар! ¹³ І почула Гофолія голос народу, що біг, і пішла до народу в дім Господній. ¹⁴ І бачить, і ось цар стоїть на підвищенні, за звичаєм, і князі і труби поруч царя; і весь народ землі веселиться, і сурмлять трубами. І роздерла Гофолія одяг свій, і закричала: змова! змова! ¹⁵ І дав наказ Іодай священник сотникам, які начальствують над військом, і сказав їм: “виведіть її за ряди, а хто піде за нею, умиротворяйте мечем”, тому що думав священник, щоб не умиротворили її в домі Господньому. ¹⁶ І дали їй місце, і вона пройшла через вхід кінський до дому царського, й умиротворили її там.

¹⁷ І уклав Іодай завіт між Господом і між царем і народом, щоб він був народом Господнім, і між царем і народом. ¹⁸ І пішов весь народ землі в дім Ваала, і зруйнували жертовники його, і зображення його зовсім розбили, і Матфана, жерця Ваалового, убили перед жертовниками. І встановив священник спостереження за домом Господнім. ¹⁹ І взяв сотників і охоронців і скороходів і весь народ землі, і провели царя з дому Господнього, і прийшли дорогою через ворота охоронців у дім царський; і він сів на престолі царів. ²⁰ І веселився весь народ землі, і місто заспокоїлося. А Гофолію умиротворили мечем у царському домі. ²¹ Семи років був Іоас, коли став царем.

12 У сьомий рік Ігуя став царем Іоас і сорок років царював у Єрусалимі. Ім'я матері його Цив'я, з Вирсавії. ² І робив Іоас угоди не в очах Господніх у всі дні свої, доки наставляв його священник Іодай; ³ тільки висоти не були знищені; народ ще приносив жертви і куріння на висотах. ⁴ І сказав Іоас священникам: усе срібло, що освячуєть-

[3] 2 Пар. 22, 12. [4] 2 Пар. 23, 3. [6] 2 Пар. 23, 4–5. 4 Цар. 15, 35. [7] 1 Пар. 9, 25. 3 Цар. 2, 3. [10] 2 Пар. 23, 9. [12] 2 Пар. 23, 11. Втор. 17, 18. 1 Цар. 10, 24. [13] 2 Пар. 23, 12. [14] 4 Цар. 23, 3. 3 Цар. 8, 22. 2 Пар. 23,

13. [15] 2 Пар. 23, 14. [16] 2 Пар. 23, 15. [17] 2 Пар. 23, 16. [18] 4 Цар. 10, 26. 2 Пар. 23, 17. [19] 2 Пар. 23, 20. [20] 2 Пар. 23, 21.

Глава 12. [1] 2 Пар. 24, 1. [2] 4 Цар. 14, 3. [3] 3 Цар. 15, 14. [4] Вих. 25, 2; 30, 13.

ся, яке приносять у дім Господній, срібло від подорожніх, срібло, внесене за кожну душу за оцінкою, усе срібло, скільки кому приходить на серце принести в дім Господній, ⁵ нехай беруть священики собі, кожен від свого знайомого, і нехай лагодять вони пошкоджене в храмі, скрізь, де знайдеться пошкодження. ⁶ Але оскільки до двадцять третього року царя Іоаса священики не лагодили пошкоджень у храмі, ⁷ то цар Іоас покликав священика Іодая і священиків і сказав їм: чому ви не лагодите пошкоджень у храмі? Не беріть же віднині срібла у знайомих своїх, а на *полагодження* пошкоджень у храмі віддайте його. ⁸ І погодилися священики не брати срібла у народу на лагодження пошкоджень у храмі. ⁹ І взяв священик Іодай один ящик, і зробив отвір у ньому зверху, і поставив його поряд із жертвником з правого боку, де входили в дім Господній. І кидали туди священики, які стояли на сторожі біля порогу, все срібло, що приносилося в дім Господній. ¹⁰ І коли бачили, що багато срібла в ящику, приходили писар царський і первосвященик, і зав'язували в мішки, і перераховували срібло, знайдене в домі Господньому; ¹¹ і віддавали перераховане срібло в руки виконавцям робіт, приставленим до дому Господнього, а ці витрачали його на теслярів і будівельників, які працювали в домі Господньому, ¹² і на будівничих стін і на каменотесів, також на закупівлю дерев і тесаних каменів, для *полагодження* пошкоджень у домі Господньому, і на усе, що витрачалось для підтримки храму. ¹³ Але не зроблено було для дому Господнього срібних блюд, ножів, чаш *для окроплення*, труб, усяких сосудів золотих і

сосудів срібних із срібла, що приносили в дім Господній, ¹⁴ а виконавцям робіт віддавали його, і лагодили за нього дім Господній. ¹⁵ І не вимагали звіту від тих людей, яким доручали срібло для роздачі виконавцям робіт, бо вони діяли чесно. ¹⁶ Срібло на жертву за провину і срібло на жертву за гріх не вносилося в дім Господній: воно священикам належало.

¹⁷ Тоді виступив у похід Азаїл, цар Сирійський, і пішов війною на Геф, і взяв його; і мав намір Азаїл іти на Єрусалим. ¹⁸ Але Іоас, цар Юдейський, узяв усе пожертвуване, що пожертвували храму Іосафат, й Іорам і Охозія, батьки його, царі юдейські, і що він сам пожертвував, і все золото, знайдене в скарбницях дому Господнього і дому царського, і послав Азаїлу, царю Сирійському; і він відступив від Єрусалима.

¹⁹ Інше про Іоаса і про все, що він зробив, написано в літописі царів юдейських.

²⁰ І повстали слуги його, і вчинили змову, й убили Іоаса в домі Милло, на дорозі до Силли. ²¹ Його убили слуги його: Іозакар, син Шимеати, та Іегозавад, син Шомери; і він помер, і поховали його з батьками його в місті Давидовому. І став царем Амасія, син його, замість нього.

13 У двадцять третій рік Іоаса, сина Охозії, царя Юдейського, став царем Іоаказ, син Іиуя, над Ізраїлем у Самарії, і *царював* сімнадцять років, ² і робив неугodne в очах Господніх, і ходив у гріхах Іеровоама, сина Наватового, який увів Ізраїля в гріх, і не відставав від них. ³ І запалав гнів Господа на Ізраїля, і Він віддавав їх у руку Азаїла, царя Сирійського, і в руку Венадада, сина Азаїлового, в усі дні. ⁴ І помолився

[5] 2 Пар. 24, 5. [7] 2 Пар. 24, 5. [9] 2 Пар. 24, 8. [10] 2 Пар. 24, 11. [11] 4 Цар. 22, 4. 2 Пар. 24, 12–13. [13] 3 Цар. 7, 50. 2 Пар. 24, 14. [15] 4 Цар. 22, 7. [16] Лев. 5, 15. [17] 4 Цар. 8, 12; 13, 25. [18] 3 Цар. 15, 18. 4 Цар. 16,

8. 2 Пар. 24, 23. [19] 3 Цар. 14, 19; 15, 7. [20] 2 Пар. 24, 25. [21] 2 Пар. 24, 27.

Глава 13. [2] 4 Цар. 10, 29; 14, 24; 15, 9. [3] 3 Цар. 19, 15, 17. 4 Цар. 8, 12. Ам. 1, 4.

Іоахаз лицю Господньому, і почув його Господь, тому що бачив утиснення ізраїльтян, як тіснив їх цар Сирійський.⁵ І дав Господь ізраїльтянам визволителя, і вийшли вони з-під руки сиріян, і жили сини Ізраїлеві в наметах своїх, як вчора і третього дня.⁶ Однак же не відступали від гріхів дому Іеровоамового, який ввів Ізраїля в гріх; ходили в них, і діброва стояла в Самарії.⁷ В Іоахаза залишалось військо тільки п'ятдесят вершників, десять колісниць і десять тисяч піших, тому що знищив їх цар Сирійський і перетворив їх на порох на потоптання.

⁸ Інше про Іоахаза і про все, що він зробив, і про мужні подвиги його, написано в літописі царів ізраїльських.⁹ І спочив Іоахаз з батьками своїми, і поховали його в Самарії. І став царем Іоас, син його, замість нього.

¹⁰ В тридцять сьомий рік Іоаса, царя Юдейського, став царем Іоас, син Іоахазів, над Ізраїлем у Самарії, і царював пістнадцять років,¹¹ і робив неугодне в очах Господніх; не відставав від усіх гріхів Іеровоама, сина Наватового, який увів Ізраїля в гріх, але ходив у них.

¹² Інше про Іоаса і про все, що він зробив, і про мужні подвиги його, як він воював з Амасією, царем Юдейським, написано в літописі царів ізраїльських.¹³ І спочив Іоас з батьками своїми, а Іеровоам сів на престолі його. І похований Іоас у Самарії з царями ізраїльськими.

¹⁴ Єлисей занедужав на хворобу, від якої *потім* і помер. І прийшов до нього Іоас, цар Ізраїльський, і плакав над ним, і говорив: батьку мій! батьку мій! колісниця Ізраїля і кіннота його!¹⁵ І сказав йому Єлисей: візьми лук і стріли. І взяв він лук і стріли.¹⁶ І сказав цареві Ізраїльському: поклади руку твою на

лук. І поклав він руку свою. І наклак Єлисей руки свої на руки царя,¹⁷ і сказав: відчини вікно на схід. І він відчинив. І сказав Єлисей: вистріли. І він вистрілив. І сказав: ця стріла визволення від Господа і стріла визволення проти Сирії, і ти вразив сиріян в Афеку дощенту.¹⁸ І сказав [Єлисей]: візьми стріли. І він узяв. І сказав цареві Ізраїльському: бий по землі. І ударив він тричі, і зупинився.¹⁹ І розгнівався на нього чоловік Божий, і сказав: потрібно було б бити п'ять або шість разів, тоді ти побив би сиріян зовсім, а тепер *тільки* тричі вразив сиріян.²⁰ І помер Єлисей, і поховали його. І полчища моавитян прийшли в землю в наступному році.²¹ І було, що коли ховали одного чоловіка, то, побачивши це полчище, *ті, що ховали*, кинули того чоловіка в гріб Єлисеїв; і він при падінні своєму торкнувся кісток Єлисея, і ожив, і встав на ноги свої.

²² Азаїл, цар Сирійський, тіснив ізраїльтян в усі дні Іоахаза.²³ Але Господь змилосердився над ними, і помилував їх, і повернувся до них заради завіту Свого з Авраамом, Ісааком і Яковом, і не хотів знищити їх, і не відкинув їх від лица Свого донині.²⁴ І вмер Азаїл, цар Сирійський, і став царем Венадад, син його, замість нього.²⁵ І взяв назад Іоас, син Іоахаза, з руки Венадада, сина Азаїла, міста, які він узяв війною з руки батька його Іоахаза. Три рази розбив його Іоас і повернув міста Ізраїлеві.

14 На другий рік Іоаса, сина Іоахазового, царя Ізраїльського, став царем Амасія, син Іоаса, цар Юдейський:² двадцяти п'яти років був він, коли став царем, і двадцять дев'ять років царював у Єрусалимі. Ім'я матері його Іегоадань, з Єру-

[5] 4 Цар. 14, 17. [7] 4 Цар. 8, 12. 2 Пар. 24, 23. [11] 4 Цар. 13, 2; 14, 24. [12] 2 Пар. 25, 17. 4 Цар. 14, 8. [13] 4 Цар. 14, 16. [14]

4 Цар. 2, 12. [21] Сир. 48, 14. [23] Бут. 17, 7. Вих. 2, 24. Лев. 26, 42.

Глава 14. [2] 2 Пар. 25, 1.

салима. ³ І чинив він угодне в очах Господніх, утім, не так, як батько його Давид: він в усьому чинив так, як батько його Іоас. ⁴ Тільки висоти не були знищені: народ приносив ще жертви і куріння на висотах.

⁵ Коли утвердилося царство в руках його, тоді він умертвив слуг своїх, які убили царя, батька його. ⁶ Але дітей убивць не умертвив, оскільки написано в книзі закону Мойсеєвого, в якій заповів Господь, говорячи: “не повинні бути карані смертю батьки за дітей, і діти не повинні бути карані смертю за батьків, але кожен за свій злочин повинен бути караний смертю”. ⁷ Він уразив десять тисяч ідумеян у долині Солянній, і взяв Селу війською, і дав їй ім'я Іокфеїл, яке залишається і до цього дня.

⁸ Тоді послав Амасія послів до Іоаса, царя Ізраїльського, сина Іоахаза, сина Ііуєвого, сказати: вийди, побачимось особисто. ⁹ І послав Іоас, цар Ізраїльський, до Амасії, царя Юдейського, сказати: терен, що на Ливані, послав до кедра, що на Ливані ж, сказати: “віддай дочку свою за дружину синові моему”. Але пройшли дикі звірі, що на Ливані, і стоптали цей терен. ¹⁰ Ти вразив ідумеян, і загордувало серце твоє. Величайся і сиди у себе вдома. Для чого тобі затівати сварку на свою біду? Впадеш ти й Іуда з тобою. ¹¹ Але не послухався Амасія. І виступив Іоас, цар Ізраїльський, і побачилися особисто він і Амасія, цар Юдейський, у Вефсамісі, що в Юдеї. ¹² І розбиті були юдеї ізраїльтянами, і розбіглися по наметах своїх. ¹³ І Амасію, царя Юдейського, сина Іоаса, сина Охозіїного, захопив Іоас, цар Ізраїльський, у Вефсамісі, і пішов у Єрусалим і зруйнував стіну єрусалим-

ську від воріт Єфремових до воріт вугільних на чотириста ліктів. ¹⁴ І взяв усе золото і срібло, і всі сосуди, які знайшлися в домі Господньому й у скарбницях царського дому, і заручників, і повернувся в Самарію.

¹⁵ Інше про Іоаса, що він зробив, і про мужні подвиги його, і як він воював з Амасією, царем Юдейським, написано в літописі царів ізраїльських. ¹⁶ І спочив Іоас з батьками своїми, і похований у Самарії з царями ізраїльськими. І став царем Іеровоам, син його, замість нього.

¹⁷ І жив Амасія, син Іоаса, цар Юдейський, після смерти Іоаса, сина Іоахазового, царя Ізраїльського, п'ятнадцять років.

¹⁸ Інші діла Амасії записані в літописі царів юдейських. ¹⁹ І склали проти нього змову в Єрусалимі, і втік він у Лахис. І послали за ним у Лахис, і умертвили його там. ²⁰ І привезли його на конях, і він був похований у Єрусалимі з батьками своїми в місті Давидовому. ²¹ І взяв весь народ юдейський Азарію, якому було шістнадцять років, і поставили його царем замість батька його Амасії. ²² Він збудував Елаф, і повернув його Іуді, після того як цар спочив з батьками своїми.

²³ У п'ятнадцятий рік Амасії, сина Іоасового, царя Юдейського, став царем Іеровоам, син Іоасів, цар Ізраїльський, у Самарії, і царював сорок один рік, ²⁴ і робив він неугодне в очах Господніх: не відступав від усіх гріхів Іеровоама, сина Наватового, який увів Ізраїля в гріх. ²⁵ Він відновив межі Ізраїля, від входу в Емаф до моря пустелі, за словом Господа Бога Ізраїлевого, яке Він прорік через раба Свого Іону, сина Амафіїного, пророка з Гафхефера,

[4] 3 Цар. 3, 2; 15, 14. 4 Цар. 12, 3. [6] Втор. 24, 16. 2 Пар. 25, 4. Єз. 18, 20. [7] 2 Пар. 25, 11. [8] 4 Цар. 13, 12. 2 Пар. 25, 17. [9] Суд. 9, 14. 2 Пар. 25, 18. [11] 2 Пар. 25, 20. [12] 2 Пар. 25, 22. [13] Зах. 14, 10. [14] 2 Пар. 25, 24. [15] 2 Пар. 25, 26. [16] 4 Цар. 13,

13. [17] 2 Пар. 25, 25. [18] 2 Пар. 25, 26. [19] 3 Цар. 15, 27. 4 Цар. 12, 20. [20] 2 Пар. 25, 28. [21] 4 Цар. 15, 1–2. 2 Пар. 26, 1. [22] Втор. 2, 8. 2 Пар. 26, 2. [23] Ос. 1, 1. Ам. 1, 1; 7, 9. [24] 3 Цар. 15, 26. 4 Цар. 13, 2. [25] Чис. 34, 3, 8. Іона 1, 1.

²⁶ бо Господь бачив біди Ізраїля, дуже гіркі, так що не залишалося ні ув'язненого, ні того, хто залишився, і не було помічника в Ізраїля. ²⁷ І не зволив Господь викоринити ім'я ізраїльтян з піднебесної, і врятував їх рукою Іеровоама, сина Іоасового.

²⁸ Інше про Іеровоама і про все, що він зробив, і про мужні подвиги його, як він воював і як повернув Ізраїлю Дамаск і Емаф, що належав Іуді, написано в літописі царів ізраїльських. ²⁹ І спочив Іеровоам з батьками своїми, з царями ізраїльськими. І став царем Захарія, син його, замість нього.

15 У двадцять сьомий рік Іеровоама, царя Ізраїльського, став царем Азарія, син Амасії, цар Юдейський: ² він був шістнадцяти років, коли став царем, і п'ятдесят два роки царював у Єрусалимі. Ім'я матері його Іехолія, з Єрусалима. ³ Він чинив угодне в очах Господніх у всьому так, як чинив, Амасія, батько його. ⁴ Тільки висоти не були знищені: народ приносив ще жертви і куріння на висотах. ⁵ І вразив Господь царя, і був він прокаженим до дня смерті своєї і жив у окремому домі. А Іофам, син царя, був начальником над палацом і управляв народом землі.

⁶ Інше про Азарію і про все, що він зробив, написано в літописі царів юдейських. ⁷ І спочив Азарія з батьками своїми, і поховали його з батьками його в місті Давидовому. І став царем Іофам, син його, замість нього.

⁸ У тридцять восьмий рік Азарії, царя Юдейського, став царем Захарія, син Іеровоама, над Ізраїлем у Самарії і царював шість місяців. ⁹ Він робив неугодне в очах Господніх, як

робили батьки його: не відставав від гріхів Іеровоама, сина Наватового, який увів Ізраїля в гріх. ¹⁰ І склав проти нього змову Селлум, син Іависа, і вразив його перед народом і убив його, і став царем замість нього.

¹¹ Інше про Захарію написано в літописі царів ізраїльських. ¹² Таке було слово Господа, яке він прорік Іиую, сказавши: сини твої до четвертого роду будуть сидіти на престолі Ізраїля. І збулося так.

¹³ Селлум, син Іависа, став царем у тридцять дев'ятий рік Азарії, царя Юдейського, і царював один місяць у Самарії. ¹⁴ І пішов Менаїм, син Гадія з Фирци, і прийшов у Самарію, і вразив Селлума, сина Іависового, у Самарії й умертвив його, і став царем замість нього.

¹⁵ Інше про Селлума і про змову його, яку він учинив, написано в літописі царів ізраїльських. ¹⁶ І вразив Менаїм Типсах і всіх, які були в ньому й у межах його, починаючи від Фирци, за те, що місто не відчинило воріт, і розбив його, і всіх вагітних жінок у ньому розрубав.

¹⁷ У тридцять дев'ятому році Азарії, царя Юдейського, став царем Менаїм, син Гадія, над Ізраїлем і царював десять років у Самарії; ¹⁸ і робив він неугодне в очах Господніх; не відставав від гріхів Іеровоама, сина Наватового, який увів Ізраїля в гріх, в усі дні свої. ¹⁹ Тоді прийшов Фул, цар Ассирійський, на землю [Ізраїлеву]. І дав Менаїм Фулу тисячу талантів срібла, щоб руки його були за нього і щоб утвердити царство у руках своїх. ²⁰ І розклав Менаїм це срібло на ізраїльтян, на всіх людей багатих, по п'ятдесят сиклів срібла на кожну людину, щоб віддати цареві Ассирійському. І пішов назад

[26] 4 Цар. 13, 4. Втор. 32, 36. [28] 2 Пар. 12, 15. [29] 4 Пар. 15, 8.

Глава 15. [1] 4 Цар. 14, 21. 2 Пар. 26, 1. [2] 4 Цар. 14, 21. [3] 4 Цар. 14, 3. 2 Пар. 26, 4. [4] 3 Цар. 22, 43. [5] Лев. 13, 46. 2 Пар. 26, 21. [6] 2 Пар. 26, 1, 17. [7] 2 Пар. 26, 23.

[8] 4 Цар. 14, 29. [9] 4 Цар. 10, 29. [10] 2 Пар. 28, 12. Ам. 7, 9. [12] 4 Цар. 10, 30. [14] 3 Цар. 16, 8, 17. [18] 4 Цар. 13, 2. [19] 1 Пар. 5, 26. Єр. 50, 17. Єз. 23, 5. [20] 4 Цар. 23, 35. 2 Пар. 24, 6; 30, 6.

цар Ассирійський і не залишився там у землі.

²¹ Інше про Менаїма і про все, що він зробив, написано в літописі царів ізраїльських. ²² І спочив Менаїм з батьками своїми. І став царем Факія, син його, замість нього.

²³ У п'ятдесятий рік Азарії, царя Юдейського, став царем Факія, син Менаїма, над Ізраїлем у Самарії і царював два роки; ²⁴ і робив він неугодне в очах Господніх; не відставав від гріхів Іеровоама, сина Наватового, який увів Ізраїля в гріх. ²⁵ І склав проти нього змову Факей, син Ремалії, сановник його, і вразив його в Самарії в палаті царського дому, з Арговом і Арієм, маючи із собою п'ятдесят чоловік галаадитян, і умертвив його, і став царем замість нього.

²⁶ Інше про Факію і про все, що він зробив, написано в літописі царів ізраїльських.

²⁷ У п'ятдесят другий рік Азарії, царя Юдейського, став царем Факей, син Ремалії, над Ізраїлем у Самарії і царював двадцять років; ²⁸ і робив він неугодне в очах Господніх: не відступав від гріхів Іеровоама, сина Наватового, який увів Ізраїля в гріх. ²⁹ У дні Факея, царя Ізраїльського, прийшов Феглаффелласар, цар Ассирійський, і взяв Іон, Авел-Бэф-Мааху, й Іанох, і Кедес, і Асор, і Галаад, і Галилею, всю землю Неффалимову, і переселив їх в Ассирію. ³⁰ І склав змову Осія, син Или, проти Факея, сина Ремалііного, і вразив його, і умертвив його, і став царем замість нього в двадцятий рік Іоафама, сина Озііного.

³¹ Інше про Факея і про все, що він зробив, написано в літописі царів ізраїльських.

³² У другий рік Факея, сина Ремалііного, царя Ізраїльського, став царем Іоафам, син Озії, царя Юдейського. ³³ Двадцять п'яти років був він, коли став царем, і шістнадцять років царював у Єрусалимі. Ім'я матері його Іеруша, дочка Садока. ³⁴ Він робив угодне в очах Господніх: в усюму, як чинив Озія, батько його, так чинив і він. ³⁵ Тільки висоти не були знищені: народ приносив ще жертви і куріння на висотах. Він побудував верхні ворота при домі Господньому.

³⁶ Інше про Іоафама і про все, що він зробив, написано в літописі царів юдейських. ³⁷ У ті дні почав Господь посылати на Юдею Рецина, царя Сирійського, і Факея, сина Ремалііного. ³⁸ І спочив Іоафам з батьками своїми, і похований з батьками своїми в місті Давида, батька його. І став царем Ахаз, син його, замість нього.

16 У сімнадцятий рік Факея, сина Ремалііного, став царем Ахаз, син Іоафама, царя Юдейського. ² Двадцять років був Ахаз, коли став царем, і шістнадцять років царював у Єрусалимі, і не робив угодного в очах Господа Бога свого, як Давид, батько його, ³ але ходив пляхом царів ізраїльських, і навіть сина свого провів через вогонь, наслідуючи мерзоти народів, яких прогнав Господь від лиця синів Ізраїлевих, ⁴ і звершував жертви і куріння на висотах і на пагорбах і під усяким тінистим деревом. ⁵ Тоді пішов Рецин, цар Сирійський, і Факей, син Ремаліін, цар Ізраїльський, проти Єрусалима, щоб завоювати його, і тримали Ахаза в облозі, але подолати не могли. ⁶ У той час Рецин, цар Сирійський, повернув Сирії Елаф і вигнав юдеїв з Елафа; ідумейани вступили в Елаф, і живуть там

[24] 4 Цар. 10, 29. [25] 3 Цар. 16, 9. 4 Цар. 14, 19. [28] 3 Цар. 14, 16. [29] 1 Пар. 5, 26. [30] 4 Цар. 12, 20; 14, 21. [31] 2 Пар. 28, 6. [32] Мих. 1, 1. [33] 2 Пар. 27, 1. [35] 3 Цар. 15, 14. 2 Пар. 27, 2. [36] 2 Пар. 27, 1. [37] 4 Цар. 16,

5. Іс. 7, 1. [38] 2 Цар. 5, 7, 9. 2 Пар. 27, 9.

Глава 16. [2] 2 Пар. 28, 1. [3] 4 Цар. 8, 18. 2 Пар. 28, 2. Лев. 18, 21. [5] Іс. 7, 1. [6] 4 Цар. 14, 22.

до цього дня. ⁷ І послав Ахаз послів до Феглаффелласара, царя Ассирійського, сказати: раб твій і син твій я; прийди і захисти мене від руки царя Сирійського і від руки царя Ізраїльського, які повстали на мене. ⁸ І взяв Ахаз срібло і золото, яке знайшлося в домі Господньому й у скарбницях дому царського, і послав цареві Ассирійському в дарунок. ⁹ І послухав його цар Ассирійський; і пішов цар Ассирійський у Дамаск, і взяв його, і переселив жителів його в Кир, а Рецина умертвив. ¹⁰ І пішов цар Ахаз назустріч Феглаффелласару, царю Ассирійському, у Дамаск, і побачив жертвник, що у Дамаску, і послав цар Ахаз до Урії священника зображення жертвника і креслення всього облаштування його. ¹¹ І побудував священник Урія жертвник за зразком, який надіслав цар Ахаз з Дамаска; і зробив так священник Урія до прибуття царя Ахаза з Дамаска. ¹² І прийшов цар з Дамаска, і побачив цар жертвник, і підійшов цар до жертвника, і приніс на ньому жертву; ¹³ і спалив всепалення своє і хлібне приношення, і зробив зливання своє, і окропив кров'ю мирної жертви свій жертвник. ¹⁴ А мідний жертвник, що перед лицем Господнім, він пересунув від лицевої сторони храму, з місця між жертвником *новим* і домом Господнім, і поставив його збоку від цього жертвника на північ. ¹⁵ І дав наказ цар Ахаз священникові Урії, сказавши: на великому жертвнику спалюй ранкове всепалення і вечірне хлібне приношення, і всепалення від царя і хлібне приношення від нього, і всепалення від усіх людей землі і хлібне приношення від них, і узливання від них, і всякою кров'ю всепалень і всякою кров'ю жертв

окроплюю його, а жертвник мідний залишиться на мій розсуд. ¹⁶ І зробив священник Урія все так, як наказав цар Ахаз. ¹⁷ І обламав цар Ахаз обідки на підставах, і зняв з них умивальниці, і море зняв з мідних волів, що були під ним, і поставив його на кам'яну підлогу. ¹⁸ І скасував критий суботній хід, який побудували при храмі, і зовнішній царський вхід до дому Господнього, заради царя Ассирійського.

¹⁹ Інше про Ахаза, що він зробив, написано в літописі царів юдейських. ²⁰ І спочив Ахаз з батьками своїми, і похований з батьками своїми в місті Давидовому. І став царем Єзекія, син його, замість нього.

17 У дванадцятій рік Ахаза, царя Юдейського, став царем Осія, син Или, у Самарії над Ізраїлем і царював дев'ять років. ² І робив він неугodne в очах Господніх, але не так, як царі ізраїльські, які були раніше нього. ³ Проти нього виступив Салманассар, цар Ассирійський, і зробився Осія підвладним йому і давав йому данину. ⁴ І помітив цар Ассирійський в Осії зраду, тому що він посилав послів до Сигора, царя Єгипетського, і не доставляв данину цареві Ассирійському щороку; і взяв його цар Ассирійський під варту, і закрив його у в'язниці. ⁵ І пішов цар Ассирійський на всю землю, і підійшов до Самарії, і тримав її в облозі три роки. ⁶ В дев'ятий рік Осії взяв цар Ассирійський Самарію, і переселив ізраїльтян в Ассирію, і оселив їх у Халаху й у Хаворі, біля річки Гозан, і в містах мідійських.

⁷ Коли стали грішити сини Ізраїлеві перед Господом Богом своїм, Який вивів їх із землі Єгипетської, з-під руки фараона, царя Єгипетського, і стали шанувати богів інших,

[7] 2 Пар. 28, 16. Ос. 7, 11. Єр. 50, 17. [8] 3 Цар. 15, 18. 4 Цар. 12, 18. Іс. 7, 20. [10] 2 Пар. 28, 23. [14] 2 Пар. 4, 1. [17] 3 Цар. 7, 23, 28. [18] 2 Пар. 28, 24. [19] 2 Пар. 28, 1–2.

[20] 2 Пар. 28, 27. Іс. 14, 28.

Глава 17. [1] 4 Цар. 15, 30; 18, 9. [3] Іс. 36, 1. Єр. 50, 17. Ос. 10, 6. [4] Ос. 7, 12. [5] 4 Цар. 18, 10. [6] 4 Цар. 18, 10.

⁸ і стали чинити за звичаями народів, яких прогнав Господь від лиця синів Ізраїлевих, і за звичаями царів ізраїльських, як чинили вони; ⁹ і стали робити сини Ізраїлеві діла неугідні Господу Богу своєму, і спорудили собі висоти в усіх містах своїх, починаючи від сторожової вежі до укріпленого міста, ¹⁰ і поставили у себе статуї і зображення Астарт на усякому високому пагорбі й під усяким тинистим деревом, ¹¹ і стали там звершувати куріння на усіх висотах, подібно до народів, яких вигнав від них Господь, і робили лихі справи, які прогнівлили Господа, ¹² і служили ідолам, про яких говорив їм Господь: “не робіть цього”; ¹³ тоді Господь через усіх пророків Своїх, через усякого прозорливця застерігав Ізраїля й Іуду, говорячи: поверніться з ваших злих доріг і додержуйтеся заповідей Моїх, уставів Моїх, згідно з усім вченням, яке Я заповів батькам вашим і яке Я дав вам через рабів Моїх, пророків. ¹⁴ Але вони не слухали і зробили жорсткою шию своєю, як була шия батьків їхніх, які не вірували в Господа, Бога свого; ¹⁵ і нехтували устами Його, і завіт Його, який Він уклав з батьками їхніми, і одкровення Його, якими Він застерігав їх, і пішли вслід марнотам й змарнотились, і вслід народам навколишнім, про які Господь заповів їм, щоб не робили так, як вони, ¹⁶ і залишили всі заповіді Господа Бога свого, і зробили собі відлиті зображення двох тельців, і влаштували діброву, і поклонялися усьому воїнству небесному, і служили Ваалу, ¹⁷ і проводили синів своїх і дочок своїх через вогонь, і ворожили, і чародіяли, і віддалися тому, щоб робити неугідне в очах Господа і прогнівлияти Його.

¹⁸ І прогнівався Господь сильно на ізраїльтян, і відкинув їх від лиця Свого. Не залишилося нікого, крім одного коліна Іудиного. ¹⁹ І Іуда також не дотримувався заповідей Господа Бога свого, і чинив за звичаями ізраїльтян, як чинили вони. ²⁰ І відвернувся Господь від усіх нападків Ізраїля, й упокорив їх, і віддавав їх у руки грабіжників, і нарешті відкинув їх від лиця Свого. ²¹ Ізраїльтяни відокремилися від дому Давида і поставили царем Іеровоама, сина Наватового; і відвернув Іеровоам ізраїльтян від Господа, і втягнув їх у великий гріх. ²² І чинили сини Ізраїлеві за всіма гріхами Іеровоама, які він робив, не відступали від них, ²³ доки Господь не відкинув Ізраїля від лиця Свого, як говорив через усіх рабів Своїх, пророків. І переселений Ізраїль із землі своєї в Ассирію, де він і до цього дня.

²⁴ І переселив цар Ассирійський людей з Вавилона, і з Кути, і з Авви, і з Емафа, і з Сепарваїма, і оселив їх у містах самарійських замість синів Ізраїлевих. І вони оволоділи Самарією, і стали жити в містах її. ²⁵ І оскільки на початку проживання свого там вони не шанували Господа, то Господь посилав на них левів, які умиротворяли їх. ²⁶ І донесли цареві Ассирійському, і сказали: народи, яких ти переселив і оселив у містах самарійських, не знають закону Бога тієї землі, і за те Він посилає на них левів, і ось вони умиротворяють їх, тому що вони не знають закону Бога тієї землі. ²⁷ І повелів цар Ассирійський, і сказав: відправте туди одного зі священників, яких ви виселили звідти; нехай піде і живе там, і він навчить їх закону Бога тієї землі. ²⁸ І прийшов один зі священників, яких виселили із Самарії, і жив у

[8] Лев. 18, 3. 4 Цар. 16, 3. Ос. 7, 8. [9] Пс. 35, 3. Іс. 5, 20. [10] Лев. 26, 1. [12] Вих. 20, 4, 23; 23, 13. Втор. 5, 7. [13] Єр. 25, 5. [14] Вих. 32, 9. Втор. 31, 27. [15] Рим. 1, 21. Лев. 18, 24. [16] Вих. 32, 8. Втор. 4, 19. 3 Цар. 16,

31. [17] Лев. 18, 21. Втор. 18, 10. Ос. 13, 2. [18] 4 Цар. 23, 27. Єр. 7, 15. 3 Цар. 11, 32. [21] 3 Цар. 12, 16. [22] 3 Цар. 12, 30. 4 Цар. 13, 2. [23] Єр. 25, 4. [24] 1 Езд. 4, 10. [25] Лев. 26, 22. [28] 1 Езд. 4, 2.

Вефилі, й учив їх, як шанувати Господа. ²⁹ Притому зробив кожен народ і своїх богів і поставив у капищах висот, які спорудили самаряни, – кожен народ у своїх містах, де живуть вони. ³⁰ Вавилоняни зробили Суккот-Беноф, кутийці зробили Нергала, емафяни зробили Ашиму, ³¹ аввийці зробили Нивхаза і Тартака, а сепарваїмці спалювали синів своїх у вогні Адрамелеху й Анамелеху, богам сепарваїмським. ³² Тим часом шанували і Господа, і зробили у себе священиків висот зі свого середовища, і вони служили у них у капищах висот. ³³ Господа вони шанували, і богам своїм вони служили за звичаєм народів, з яких виселили їх. ³⁴ До сьогодні чинять вони за попередніми своїми звичаями: не бояться Господа і не роблять за уставами і за обрядами, і за законом і за заповідями, які заповів Господь синам Якова, якому дав Він ім'я Ізраїля. ³⁵ Уклав Господь з ними завіт і заповів їм, говорячи: не шануйте богів інших, і не поклоняйтеся їм, і не служіть їм, і не приносьте жертв їм, ³⁶ але Господа, Який вивів вас із землі Єгипетської силою великою і м'язами простертими, – Його шануйте і Йому поклоняйтеся, і Йому приносьте жертви, ³⁷ і уста-ви, й повеління, і закон, і заповіді, які Він написав вам, намагайтеся виконувати в усі дні, і не шануйте богів інших; ³⁸ і завіту, який Я уклав з вами, не забувайте, і не шануйте богів інших, ³⁹ тільки Господа Бога вашого шануйте, і Він визволить вас від руки усіх ворогів ваших. ⁴⁰ Але вони не послушали, а чинили за попередніми своїми звичаями. ⁴¹ Народи ці шанували Господа, але й ідолам своїм служили. Та й діти їхні і

діти дітей їхніх до цього дня чинять так само, як робили батьки їхні.

18 У третій рік Осії, сина Или, царя Ізраїльського, став царем Єзекія, син Ахаза, царя Юдейського. ² Двадцять п'яти років був він, коли став царем, і двадцять дев'ять років царював у Єрусалимі; ім'я матері його Аві, дочка Захарії. ³ І робив він угодне в очах Господа в усьому так, як робив Давид, батько його; ⁴ він знищив висоти, розбив статуї, вирубав дїброву і знищив мідного змія, якого зробив Мойсей, тому що до самих тих днів сини Ізраїлеві кадили йому і називали його Нехуштан. ⁵ На Господа Бога Ізраїлевого уповав він; і такого, як він, не було між усіма царями Юдейськими і після нього і раніше нього. ⁶ І приліпився він до Господа і не відступав від Нього, і дотримувався заповідей Його, які заповів Господь Мойсеєві. ⁷ І був Господь з ним: скрізь, куди б він не ходив, чинив він розсудливо. І відійшов він від царя Ассирійського, і не став служити йому. ⁸ Він уразив филистимлян до Гази й у межах її, від сторожової вежі до укріпленого міста.

⁹ У четвертий рік царя Єзекії, тобто в сьомий рік Осії, сина Или, царя Ізраїльського, пішов Салманассар, цар Ассирійський, на Самарію і обложив її, ¹⁰ і взяв її через три роки; у шостий рік Єзекії, тобто в дев'ятий рік Осії, царя Ізраїльського, взято Самарію. ¹¹ І переселив цар Ассирійський ізраїльтян в Ассирію, і оселив їх у Халаху й у Хаворі, біля ріки Гозан, і в містах мідійських, ¹² за те, що вони не слухали голосу Господа Бога свого і переступили завіт Його, усе, що заповів Мойсей раб Господній, вони і не слухали і не виконували.

[29] Іона 1, 5. Рим. 1, 23. [31] Іс. 36, 19. [33] Ін 4, 20. Лк 11, 23. 1 Кор. 10, 21. [34] Єз. 20, 18. Бут. 32, 28. 3 Цар. 18, 31. [35] Вих. 20, 2–3; 23, 13. Суд. 6, 10. [36] Вих. 6, 6. [37] Бут. 26, 5. [41] 1 Езд. 4, 3. Ін 4, 22.

Глава 18. [1] 2 Пар. 28, 27. [2] 2 Пар. 29, 1. [4] Чис 21, 9. [5] Притч. 3, 5. Іс. 33, 6. [6] Втор. 17, 11. [7] Притч. 16, 20. Іс. 36, 7. [8] Іс. 14, 29. [9] 4 Цар. 17, 5–6. [11] 4 Цар. 17, 6.

¹³ У чотирнадцятий рік царя Єзекії пішов Сеннахирим, цар Ассирійський, проти всіх укріплених міст Іуди і взяв їх. ¹⁴ І послав Єзекія, цар Юдейський, до царя Ассирійського в Лажис сказати: винен я; відійди від мене; що накладеш на мене, я внесу. І наклав цар Ассирійський на Єзекію, царя Юдейського, триста талантів срібла і тридцять талантів золота. ¹⁵ І віддав Єзекія все срібло, яке знайшлося в домі Господньому і в скарбницях дому царського. ¹⁶ У той час зняв Єзекія золото з дверей дому Господнього і з дверних стовпів, які позолотив Єзекія, цар Юдейський, і віддав його цареві Ассирійському.

¹⁷ І послав цар Ассирійський Тартана і Рабсариса і Рабсака з Лажиса до царя Єзекії з великим військом у Єрусалим. І пішли, і прийшли до Єрусалима; і пішли, і прийшли, і стали біля водопроводу верхнього ставу, що на дорозі поля білильного. ¹⁸ І кликали вони царя. І вийшов до них Єлиаким, син Хелкіїн, начальник палацу, і Севна писар, і Іоах, син Асафів. ¹⁹ І сказав їм Рабсак: скажіть Єзекії: так говорить цар великий, цар Ассирійський: що це за уповання, на яке ти сподіваєшся? ²⁰ Ти говорив тільки пусті слова: для війни потрібні порада і сила. Нині ж на кого ти уповаєш, що відокремився від мене? ²¹ Ось, ти думаєш опертися на Єгипет, на цю тростину надламану, яка, якщо хто обіпреться на неї, увійде йому в руку і проколе її. Такий фараон, цар Єгипетський, для всіх, хто уповає на нього. ²² А якщо ви скажете мені: “на Господа Бога нашого ми уповаємо”, то чи на того, якого висоти і жертovníки знищив Єзекія, і сказав Іуді та Єрусалиму: “перед цим тільки жертovníком поклоняйтеся в Єру-

салимі”? ²³ Отже, вступи в союз з господарем моїм царем Ассирійським: я дам тобі дві тисячі коней, чи можеш дістати собі вершників для них? ²⁴ Як тобі подолати й одного вождя з найменших слуг господаря мого? І уповаєш на Єгипет заради колісниць і коней? ²⁵ Притому ж хіба я без волі Господньої пішов на місце це, щоб зруйнувати його? Господь сказав мені: “підди на землю цю і розори її”. ²⁶ І сказав Єлиаким, син Хелкіїн, і Севна й Іоах Рабсаку: говори рабам твоїм арамейською, тому що розуміємо ми, а не говори з нами юдейською, щоб не розумів народ, що на стіні. ²⁷ І сказав їм Рабсак: хіба тільки до господаря твого і до тебе послав мене господар мій сказати ці слова? Ні, також і до людей, які сидять на стіні, щоб їсти кал свій і пити сечу свою з вами. ²⁸ І встав Рабсак і виголосив гучним голосом юдейською, і говорив, і сказав: слухайте слово царя великого, царя Ассирійського! ²⁹ Так говорить цар: нехай не зваблює вас Єзекія, тому що він не може вас врятувати від руки моєї; ³⁰ і нехай не обнадіює вас Єзекія Господом, говорячи: “врятує нас Господь і не буде місто це віддане в руки царя Ассирійського”. ³¹ Не слухайте Єзекії. Тому що так говорить цар Ассирійський: примиріться зі мною і вийдіть до мене, і нехай кожен їсть плоди виноградної лози своєї і смоковниці своєї, і нехай кожен п’є воду зі свого колодязя, ³² поки я не прийду і не візьму вас у землю таку саму, як і ваша земля, у землю хліба і вина, у землю плодів і виноградників, у землю оливкових дерев і меду, і будете жити, і не помрете. Не слухайте ж Єзекії, який зваблює вас, говорячи: “Господь врятує нас”. ³³ Чи вряту-

[13] 2 Пар. 32, 1. Іс. 36, 1. Сир. 48, 20. [14] Мих. 1, 13. [15] 3 Цар. 15, 18. 4 Цар. 12, 18; 16, 8. [17] 2 Пар. 32, 9. Іс. 20, 1; 36, 2. [18] 4 Цар. 19, 2. Іс. 22, 20. [19] 2 Пар. 32, 10. [21] Іс. 20, 5; 36, 6. Єз. 29, 6. [22] 2 Пар. 32, 11.

Вих. 20, 24. Втор. 12, 5. [24] Іс. 36, 9. [26] Іс. 22, 20. 2 Пар. 32, 18. [27] 4 Цар. 6, 25. [29] 4 Цар. 19, 10. 2 Пар. 32, 11. Іс. 36, 14. [31] 3 Цар. 4, 25. [33] 2 Пар. 32, 13. Іс. 36, 18.

вали боги народів, кожен свою землю, від руки царя Ассирійського?

³⁴ Де боги Емафа й Арпада? Де боги Сепарваїма, Ени та Івви? Чи врятували вони Самарію від руки моєї?

³⁵ Хто з усіх богів земель цих урятував землю свою від руки моєї? Так неуже Господь врятує Єрусалим від руки моєї? ³⁶ І мовчав народ і не відповідали йому ні слова, тому що був наказ царя: “не відповідайте йому”.

³⁷ І прийшов Єлиаким, син Хелкиїн, начальник палацу, і Севна писар і Іоак, син Асафів, діловод, до Єзекії в розідраному одягу, і переказали йому слова Рабсакові.

19 Коли почув це цар Єзекія, то роздер одяг свій і покрився веретищем, і пішов у дім Господній.

² І послав Єлиакима, начальника палацу, і Севну писаря, і старших священників, покритих веретищем, до Ісаї пророка, сина Амосового. ³ І вони сказали йому: так говорить Єзекія: день скорботи і покарання і посоромлення – день цей; тому що дійшли немовлята до отвору утроби материнської, а сили немає народити.

⁴ Може, почує Господь Бог твій усі слова Рабсака, якого послав цар Ассирійський, господар його, хулити Бога живого і ганьбити словами, які чув Господь Бог твій. Принеси ж молитву за тих, що залишилися, які перебувають ще живими. ⁵ І прийшли слуги царя Єзекії до Ісаї, ⁶ і сказав їм Ісаї: так скажіть господарю вашому: так говорить Господь: не бійся слів, які ти чув, якими ганьбили Мене слуги царя Ассирійського. ⁷ Ось Я пошлю в нього дух, і він почує вістку, і повернеться в землю свою, і Я вражу його мечем на землі його.

⁸ І повернувся Рабсак, і знайшов царя Ассирійського, який воював

проти Ливни, тому що він чув, що той відійшов від Лакхиса. ⁹ І почув він про Тиргака, царя Ефіопського; йому сказали: ось, він вийшов воювати з тобою. І знову послав він послів до Єзекії сказати: ¹⁰ так скажіть Єзекії, царю Юдейському: нехай не обманює тебе Бог твій, на Якого ти уповаєш, думаючи: “не буде відданий Єрусалим до рук царя Ассирійського”. ¹¹ Адже ти чув, що зробили царі ассирійські з усіма землями, наклавши на них закляття, – і чи ти уцілієш? ¹² Боги народів, яких розорили батьки мої, чи врятували їх? Чи врятували Гозан, і Харан, і Рецеф, і синів Едена, що у Фалассарі? ¹³ Де цар Емафа, і цар Арпада, і цар міста Сепарваїма, Ени та Івви?

¹⁴ І взяв Єзекія лист із руки послів, і прочитав його, і пішов у дім Господній, і розгорнув його Єзекія перед лицем Господнім, ¹⁵ і молився Єзекія перед лицем Господнім і говорив: Господи Боже Ізраїлів, що сидиш на херувимах! Ти один Бог усіх царств земних, Ти створив небо і землю. ¹⁶ Прихили, Господи, вухо Твоє і почуй [мене]; відкрий, Господи, очі Твої і подивись, і почуй слова Сеннахирима, який послав ганьбити [Тебе,] Бога живого! ¹⁷ Правда, о, Господи, царі ассирійські розорили народи і землі їхні, ¹⁸ і покидали богів їхніх у вогонь; але це не боги, а творіння рук людських, дерево і камінь; тому і знищили їх. ¹⁹ І нині, Господи Боже наш, спаси нас від руки його, і дізнаються всі царства землі, що Ти, Господи, Бог єдиний.

²⁰ І послав Ісаї, син Амосів, до Єзекії сказати: так говорить Господь Бог Ізраїлів: те, про що ти молився Мені проти Сеннахирима, царя Ассирійського, Я почув. ²¹ Ось слово, яке прорік Господь про нього: знех-

[35] Дан. 3, 15, 2 Пар. 32, 14. [36] Іс. 36, 21. [37] Іс. 22, 20. Бут. 37, 29.

Глава 19. [1] Іс. 37, 1. [2] 4 Цар. 18, 18. [3] Іс. 13, 8; 26, 18; 37, 3. [5] Іс. 37, 6. [7] 4 Цар. 7, 6; 19, 9. [9] Іс. 37, 9. [10] 4 Цар. 18, 30. [12]

4 Цар. 18, 33. 2 Пар. 32, 19. [14] Іс. 37, 14.

[15] 1 Цар. 4, 4. Пс. 98, 1. [16] 1 Цар. 17, 10.

[19] Сир. 36, 5. [20] 2 Пар. 32, 20. Іс. 37, 21.

[21] Іс. 1, 8.

тує тебе, насміється з тебе незайма-на дочка Сиона; услід тобі похитає головою дочка Єрусалима. ²² Кого ти ганив і ганьбив? І на кого ти підніс голос і підняв так високо око своє? На Святого Ізраїлевого! ²³ Через послів твоїх ти ганив Господа і сказав: “з безліччю колісниць моїх я зійшов на висоту гір, на ребра Ливану, і зрубав великі кедри його, добірні кипариси його, і прийшов на саме крайнє пристановище його, у гай саду його; ²⁴ і відкопував я, і пив воду чужу, і висушу ступнями ніг моїх усі ріки єгипетські”. ²⁵ Хіба ти не чув, що Я здавна зробив це, у давні дні наперед накреслив це, а нині виконав тим, що ти спустошуєш укріплені міста, *перетворюючи на купи руїн?* ²⁶ І жителі їх зробилися малопотужні, тремтять і залишаються в соромі. Вони стали як трава на полі і ніжна зелень, як парості на покрівлях і обпалений хліб, раніше ніж виколосився. ²⁷ Чи сядеш ти, чи вийдеш, чи ввійдеш, Я все знаю; *знаю і зухвалість твою проти Мене.* ²⁸ За твою зухвалість проти Мене і *за те, що гордія твоя дійшла до вух Моїх, Я вkladу кільце Моє в ніздрі твої і вудила Мої в рот твій, і поверну тебе назад тією ж дорогою, якою прийшов ти.* ²⁹ І ось тобі, [Єзекіє,] знамення: *іжте в цей рік те, що вирросло від упалого зерна, і в другий рік – самородне, а на третій рік сійте і жніть, і садіть виноградні сади і іжте плоди їх.* ³⁰ І вціліле в домі Іудиному, що залишилося, пустить знову корінь внизу і принесе плід вгорі, ³¹ тому що з Єрусалима вийде залишок, і спасенне від гори Сиону. Ревність Господа Саваофа зробить це. ³² Тому так говорить Господь про царя Ассирійського: “не ввійде він у це місто, і

не кине туди стріли, і не приступить до нього з щитом, і не насипле проти нього валу. ³³ Тією ж дорогою, якою прийшов, повернеться, і в місто це не ввійде, говорить Господь. ³⁴ Я буду охороняти місто це, щоб спасти його заради Себе і заради Давида, раба Мого”.

³⁵ І сталося в ту ніч: пішов ангел Господній і вразив у стані Ассирійському сто вісімдесят п'ять тисяч. І встали зранку, і ось усі тіла мертві. ³⁶ І вирушив, і пішов, і повернувся Сеннахирим, цар Ассирійський, і жив у Ниневії. ³⁷ І коли він поклонився в домі Нисроха, бога свого, то Адрамелех і Шарецер, сини його, убили його мечем, а самі втекли в землю Араратську. І став царем Асардан, син його, замість нього.

20 У ті дні занедужав Єзекія смертельно, і прийшов до нього Ісаїя, син Амосів, пророк, і сказав йому: так говорить Господь: зроби заповіт для дому твого, тому що помреш ти і не видужаєш. ² І відвернувся [Єзекія] лицем своїм до стіни і молився Господу, говорячи: ³ “О, Господи! пом'яни, що я ходив перед лицем Твоїм вірно і з відданим Тобі серцем, і робив угодне в очах Твоїх”. І заплакав Єзекія сильно. ⁴ Ісаїя ще не вийшов з міста, як було до нього слово Господнє: ⁵ повернися і скажи Єзекії, владці народу Мого: так говорить Господь Бог Давида, батька твого: Я почув молитву твою, побачив сльози твої. Ось, Я зцілю тебе; у третій день підеш у дім Господній; ⁶ і додам до днів твоїх п'ятнадцять років, і від руки царя Ассирійського врятую тебе і місто це, і захищу місто це заради Себе і заради Давида, раба Мого. ⁷ І сказав Ісаїя: візьміть пласт смокв. І взяли, і приклали до нариву; і він видужав. ⁸ І ска-

[23] Іс. 37, 24. Зах. 11, 2. [24] Іс. 37, 25. [25] Іс. 43, 13; 44, 7. [26] Пс. 36, 2; 91, 8. Іс. 37, 27. [28] 3 Цар. 20, 28. Єз. 29, 4. [29] Іс. 37, 30. Лев. 25, 3. [31] Іс. 37, 32. [34] 4 Цар. 20, 6. 3 Цар. 11, 13. [35] Сир. 48, 24. Іс. 37, 36.

1 Мак. 7, 41. 2 Мак. 8, 19; 15, 22. 2 Пар. 32, 21. [37] Тов. 1, 21. 1 Езд. 4, 2.

Глава 20. [1] 2 Пар. 32, 24. Іс. 38, 1. [3] 3 Цар. 2, 4. [6] Іс. 38, 5. Євр. 11, 34. 4 Цар. 19, 34. [7] Іс. 38, 21. [8] Суд. 6, 17.

зав Єзекія Ісаї: яке знамення, що Господь зцілить мене, і що піду я на третій день у дім Господній? ⁹ І сказав Ісаї: ось тобі знамення від Господа, що виконає Господь слово, яке Він прорік: чи вперед пройти тіні на десять ступенів, чи повернутися на десять ступенів? ¹⁰ І сказав Єзекія: легко тіні пересунутися вперед на десять ступенів; ні, нехай повернеться тінь назад на десять ступенів. ¹¹ І воззав Ісаї пророк до Господа, і повернув тінь назад на ступенях, де вона спускалася по ступенях Ахазових, на десять ступенів.

¹² У той час послав Беродах Баладан, син Баладана, цар Вавилонський, листи і подарунок Єзекії, бо він чув, що Єзекія був хворий. ¹³ Єзекія, вислухавши посланих, показав їм комори свої, срібло і золото, і пахоці, і мастила дорогі, і весь збройний дім свій і все, що знаходилося в скарбницях його; не залишалося жодної речі, яку б не показав їм Єзекія в домі своєму і в усьому володінні своєму.

¹⁴ І прийшов Ісаї пророк до царя Єзекії і сказав йому: що говорили ці люди, і звідки вони приходили до тебе? І сказав Єзекія: із землі далекої вони приходили, з Вавилону. ¹⁵ І сказав Ісаї: що вони бачили в домі твоєму? І сказав Єзекія: усе, що в домі моєму, вони бачили, не залишилося жодної речі, яку я не показав би їм у скарбницях моїх. ¹⁶ І сказав Ісаї Єзекії: вислухай слово Господне: ¹⁷ ось прийдуть дні, і взяте буде усе, що в домі твоєму, і що зібрали батьки твої до цього дня, у Вавилон; нічого не залишиться, говорить Господь. ¹⁸ Із синів твоїх, які вийдуть від тебе, яких ти народиш, візьмуть, і будуть вони євнухами в палаці царя Вави-

лонського. ¹⁹ І сказав Єзекія Ісаї: добре слово Господне, яке ти прорік. І продовжував: нехай буде мир і добробут у дні мої!

²⁰ Інше про Єзекію і про всі подвиги його, і про те, що він зробив ставок і водопровід і провів воду в місто, написано в літописі царів юдейських. ²¹ І спочив Єзекія з батьками своїми, і став царем Манассія, син його, замість нього.

21 Дванадцяти років був Манассія, коли став царем, і п'ятдесят років царював у Єрусалимі; ім'я матері його Хефциба. ² І робив він неугодне в очах Господніх, *наслідуючи мерзоти народів, яких прогнав Господь від лица синів Ізраїлевих.* ³ І знову спорудив висоти, які знищив батько його Єзекія, і поставив жертовники Ваалу, і зробив діброву, як зробив Ахав, цар Ізраїльський; і поклонявся всьому воїнству небесному, і служив йому. ⁴ І спорудив жертовники в домі Господньому, про який сказав Господь: "в Єрусалимі покладу ім'я Моє". ⁵ І спорудив жертовники всьому воїнству небесному на обох дворах дому Господнього, ⁶ і провів сина свого через вогонь, і чаклував, і ворожив, і завів викликувачів мерців і чаклунів; багато зробив неугодного в очах Господа, щоб прогнівити Його. ⁷ І поставив ідола Астарті, якого зробив у домі, про який говорив Господь Давиду і Соломону, синові його: "у домі цього і в Єрусалимі, який Я обрав із усіх колін Ізраїлевих, Я покладу ім'я Моє повіки; ⁸ і не дам надалі виступити нозі ізраїльтянина із землі, яку Я дав батькам їхнім, якщо тільки вони будуть намагатися чинити згідно з усім тим, що Я повелів їм, і з усім законом, який заповів їм раб

[9] Сир. 48, 26. [11] Іов. 9, 7. [12] Іс. 39, 1. [13] 2 Пар. 32, 27. [15] 4 Цар. 20, 13. [17] 4 Цар. 24, 13. 2 Пар. 32, 25. Єр. 52, 17. [19] Іс. 39, 8. 2 Пар. 32, 26. [20] 4 Цар. 18, 17. Неем. 3, 16. 2 Пар. 29, 1.

Глава 21. [1] 2 Пар. 33, 1. [2] Втор. 18, 9.

2 Пар. 28, 3. [3] 2 Пар. 33, 3. [4] Втор. 12, 5, 11. 2 Пар. 7, 13. 3 Цар. 8, 29; 9, 3. Єр. 32, 34. [6] Лев. 19, 26. Втор. 18, 10–11. 1 Цар. 28, 9. Єр. 32, 35. [7] 3 Цар. 9, 3. [8] 2 Пар. 33, 8.

Мій Мойсей".⁹ Але вони не послухалися; і спокусив їх Манассія до того, що вони чинили гірше за ті народи, які знищив Господь від лиця синів Ізраїлевих.

¹⁰ І говорив Господь через рабів своїх пророків і сказав: ¹¹ за те, що зробив Манассія, цар Юдейський, такі мерзоти, гірші за все те, що робили аморреї, які були раніше нього, і ввів Іуду в гріх ідолами своїми, ¹² за те, так говорить Господь, Бог Ізраїлів, ось, Я наведу таке зло на Єрусалим і на Іуду, про яке, якщо хто почує, задзвенить в обох вухах у нього; ¹³ і простягну на Єрусалим мірчу вірвовку Самарії і висок дому Ахава, і витру Єрусалим так, як витирають чашу, – витруть і перекинуть її; ¹⁴ і відкину залишок наділу Мого, і віддам їх у руку ворогів їхніх, і будуть на розкрадання і розграбування усім ворогам своїм, ¹⁵ за те, що вони робили неугодне в очах Моїх і прогнівлили Мене з того дня, як вийшли батьки їхні з Єгипту, і до цього дня. ¹⁶ Ще ж пролив Манассія і дуже багато невинної крові, так що наповнив нею Єрусалим від краю до краю, крім свого гріха, що він увів Іуду в гріх – робити неугодне в очах Господніх.

¹⁷ Інше про Манассію і про все, що він зробив, і про гріхи його, в чому він згрішив, написано в літописі царів юдейських. ¹⁸ І спочив Манассія з батьками своїми, і похований у саду біля дому його, в саду Уззи. І став царем Аммон, син його, замість нього.

¹⁹ Двадцяти двох років був Аммон, коли став царем, і два роки царював у Єрусалимі; ім'я матері його Мешулlemeф, дочка Харуца, з Ятби. ²⁰ І робив він неугодне в очах

Господніх так, як робив Манассія, батько його; ²¹ і ходив тією ж точно дорогою, якою ходив батько його, і служив ідолам, яким служив батько його, і поклонявся їм, ²² і залишив Господа Бога батьків своїх, не ходив путями Господніми. ²³ І чинили змову слуги Аммонові проти нього, й умертвили царя в домі його. ²⁴ Але народ землі перебив усіх, хто був у змові проти царя Аммона; і поставив народ царем над землею Іосію, сина його, замість нього.

²⁵ Інше про Аммона, що він зробив, написано в літописі царів юдейських. ²⁶ І поховали його в гробниці його, в саду Уззи. І став царем Іосія, син його, замість нього.

22 Восьми років був Іосія, коли став царем, і тридцять один рік царював у Єрусалимі; ім'я матері його Ієдиди, дочка Адаї, з Боцкафи. ² І робив він угодне в очах Господніх, і ходив у всьому путями Давида, батька свого, і не ухилився ні праворуч, ні ліворуч.

³ У вісімнадцятий рік царя Іосії, послав цар Шафана, сина Ацалії, сина Мешулламового, писаря, у дім Господній, сказавши: ⁴ піди до Хелкії первосвященика, нехай він перерахує срібло, принесене в дім Господній, яке зібрали від народу ті, що стояли на сторожі біля порогу, ⁵ і нехай віддадуть його в руки виконавцям робіт, приставленим до дому Господнього, а ці нехай роздають його тим, хто працює в домі Господньому, на поладження пошкоджень дому, ⁶ теслям і мулярам, і будівничим стін, і на купівлю дерев і тесаних каменів для лагодження дому; ⁷ втім, не вимагати у них звіту в сріблі, переданому в руки їхні, тому що вони чинять чесно.

[9] 2 Пар. 33, 9. [10] 2 Пар. 33, 18. [11] 4 Цар. 24, 3. [12] 1 Цар. 3, 11. Єр. 19, 3. [13] Іс. 34, 11. Плач. 2, 8. Ам. 7, 9. [15] Єр. 15, 4. [16] 4 Цар. 24, 4. Єз. 22, 4. [17] 2 Пар. 33, 18. [18] 2 Пар. 33, 20. [19] 2 Пар. 33, 21. [20] 2 Пар. 33, 22. [22] 3 Цар. 11, 33. [23] 4 Цар.

12, 20. [24] 4 Цар. 14, 5. 2 Пар. 33, 25. [25] 2 Пар. 33, 21. [26] 2 Пар. 33, 25.

Глава 22. [1] 2 Пар. 34, 1. [2] Сир. 49, 4. [3] 2 Пар. 34, 8. [4] 1 Пар. 6, 13. 2 Пар. 34, 9. [5] 2 Пар. 34, 10. [7] 4 Цар 12, 15.

⁸ І сказав Хелкія первосвященик Шафану писарю: книгу закону я знайшов у домі Господньому. І подав Хелкія книгу Шафану, і він читав її. ⁹ І прийшов Шафан писар до царя, і приніс цареві відповідь, і сказав: взяли раби твої срібло, знайдене в домі, і передали його в руки виконавцям робіт, приставленим до дому Господнього. ¹⁰ І доніс Шафан писар царю, говорячи: книгу дав мені Хелкія священик. І читав її Шафан перед царем. ¹¹ Коли почув цар слова книги закону, то роздер одяг свій. ¹² І повелів цар Хелкії священику, й Ахикаму, синові Шафановому, й Ахбору, синові Михеїному, і Шафану писареві, й Асаїї, слугі царському, говорячи: ¹³ підіть, запитайте Господа про мене і про народ і про всю Юдею щодо слів цієї знайденої книги, бо великий гнів Господній, що запалав на нас за те, що не слухали батьки наші слів книги цієї, щоб чинити згідно з написаним для нас. ¹⁴ І пішов Хелкія священик, і Ахикам, і Ахбор, і Шафан, і Асаїя до Олдами пророчиці, дружини Шаллума, сина Тикви, сина Хархаса, хоронителя одягу, – жила ж вона в Єрусалимі, у другій частині, – і говорили з нею. ¹⁵ І вона сказала їм: так говорить Господь, Бог Ізраїлів: скажіть чоловіку, який послав вас до мене: ¹⁶ так говорить Господь: наведу зло на місце це і на жителів його, – усі слова книги, яку читав цар Юдейський. ¹⁷ За те, що залишили Мене, і кадять іншим богам, щоб прогнівляти Мене всіма ділами рук своїх, запалав гнів Мій на місце це, і не погасне. ¹⁸ А царю Юдейському, який послав вас запитати Господа, скажіть: так говорить Господь Бог Ізраїлів, про слова, що ти чув: ¹⁹ оскільки пом'якшало серце

твое, і ти смирився перед Господом, почувши те, що Я прорік на місце це і на жителів його, що вони будуть предметом жаху і прокляття, і ти роздер одяг свій, і плакав переді Мною, то і Я почув тебе, говорить Господь. ²⁰ За це, ось, Я приєднаю тебе до батьків твоїх, і ти покладений будеш у гробницю твою в мирі, і не побачать очі твої всього того лиха, яке Я наведу на місце це. І принесли цареві відповідь.

23 І послав цар, і зібрали до нього всіх старійшин Іуди та Єрусалима. ² І пішов цар у дім Господній, і всі Юдеї, і всі жителі Єрусалима з ним, і священики, і пророки, і весь народ, від малого до великого, і прочитав, щоб чули вони всі слова книги завіту, знайденої в домі Господньому. ³ Потім став цар на підвищене місце й уклав перед лицем Господнім завіт – іти слідом Господа і дотримуватися заповідей Його й одкровенень Його й уставів Його від усього серця і від усієї душі, щоб виконати слова завіту цього, написаного в книзі цій. І весь народ вступив у завіт.

⁴ І повелів цар Хелкії первосвященикові та іншим священикам, які стояли на сторожі біля порогу, винести з храму Господнього всі речі, зроблені для Ваала і для Астарті і для всього воїнства небесного, і спалив їх за Єрусалимом у долині Кедрон, і повелів порох їх віднести у Вефіль. ⁵ І відставив жерців, яких поставили царі юдейські, щоб звершувати куріння на висотах у містах юдейських і околицях Єрусалима, – і які кадили Ваалу, сонцю, і місяцю, і сузір'ям, і всьому воїнству небесному; ⁶ і виніс Астарту з дому Господнього за Єрусалим до потоку Кедрону, і спалив її біля потоку Кед-

[8] Втор. 31, 26. 2 Пар. 34, 14. [9] 2 Пар. 34, 16–17. [10] 2 Пар. 34, 18. [12] 2 Пар. 34, 20. Єр. 26, 24. [14] Єр. 26, 24. 2 Пар. 34, 22. [15] 2 Пар. 34, 23. [16] 4 Цар. 24, 2. 2 Пар. 34, 24. [17] Втор. 31, 29. 4 Цар. 23, 26. Єр. 7, 20.

[19] Єр. 24, 9; 44, 12. Іс. 38, 5. [20] Іс. 57, 2. 4 Цар. 23, 30. 2 Пар. 35, 24.

Глава 23. [1] 2 Пар. 34, 29. [2] 2 Пар. 34, 30. [3] 3 Цар. 8, 22. Нав. 24, 25. 2 Пар. 15, 12. [4] Сир. 49, 3. [5] 2 Пар. 34, 33. [6] 4 Цар. 21, 3, 7.

рону, і стер її на порох, і кинув порох її на цвинтар загальнонародний; ⁷ і зруйнував дома блудилищні, які були при храмі Господньому, де жінки ткали одяг для Астарті; ⁸ і вивів усіх жерців з міст юдейських, і осквернив висоти, на яких звершували куріння жерці, від Геви до Вирсавії, і зруйнував висоти перед воротами, – ту, яка біля входу у ворота Ісуса градоначальника, і ту, яка на лівій стороні біля міських воріт. ⁹ Утім, жерці висот не приносили жертв на жертovníку Господньому в Єрусалимі, опрісноки ж їли разом із братами своїми. ¹⁰ І осквернив він Тофет, що на долині синів Еннома, щоб ніхто не проводив сина свого і дочки своєї через вогонь Молоху; ¹¹ і відмінив коней, яких ставили царі юдейські сонцю перед входом у дім Господній біля кімнат Нефан-Мелеха євнуха, що у Фаруримі, колісниці ж сонця спалив вогнем. ¹² І жертovníки на покрівлі світлиці Ахазової, які зробили царі юдейські, і жертovníки, які зробив Манассія на обох дворах дому Господнього, зруйнував цар, і скинув звідти, і викинув порох їх у потік Кедрон. ¹³ І висоти, що перед Єрусалимом, праворуч від Оливної гори, що спорудив Соломон, цар Ізраїлів, Астарті, мерзоті сидонській, і Хамосу, мерзоті моавитській, і Милхому, мерзоті аммонитській, осквернив цар; ¹⁴ і зруйнував статуї, і вирубав діброви, і наповнив місце їх кістками людськими. ¹⁵ Також і жертovníк, що у Вефілі, висоту, споруджену Іеровоамом, сином Наватовим, який увів Ізраїля в гріх, – також і жертovníк той і висоту він зруйнував, і спалив цю висоту, стер на порох, і спалив діброву. ¹⁶ І глянув Іосія і побачив могили, що були там на горі, і послав і взяв кістки з могил, і спалив на жертovní-

нику, й осквернив його за словом Господнім, що проголосив чоловік Божий, який передрік події ці, [коли Іеровоам, під час свята, стояв перед жертovníком. Потім, обернувшись, побачив могилу чоловіка Божого, який передрік ці події,] ¹⁷ і сказав Іосія: що це за пам'ятник, який я бачу? І сказали йому жителі міста: це могила чоловіка Божого, який приходив з Юдеї і проголосив про те, що ти робиш над жертovníком Вефільським. ¹⁸ І сказав він: залиште його в спокої, ніхто не чіпай кісток його. І зберегли кістки його і кістки пророка, який приходив із Самарії. ¹⁹ Також і всі капища висот у містах самарійських, які побудували царі ізраїльські, прогнівляючи Господа, зруйнував Іосія, і зробив з ними те саме, що зробив у Вефілі; ²⁰ і заколов усіх жерців висот, які там були, на жертovníках, і спалив кістки людські на них, – і покрився в Єрусалим. ²¹ І повелів цар усьому народу, сказавши: “звершіть пасху Господу Богу вашому, як написано в цій книзі завіту”, – ²² тому що не була завершена така пасха від днів суддів, які судили Ізраїля, і в усі дні царів ізраїльських і царів юдейських; ²³ а у вісімнадцятий рік царя Іосії була завершена ця пасха Господу в Єрусалимі. ²⁴ І викликателів мертвих, і чаклунів, і терафимів, і ідолів, і всі мерзоти, що з'являлися в землі Юдейській і в Єрусалимі, знищив Іосія, щоб виконати слова закону, написані в книзі, яку знайшов Хелкія священник у домі Господньому. ²⁵ Подібного до нього не було царя раніше нього, який навернувся б до Господа всім серцем своїм, і всією душею своєю, і всіма силами своїми, за всім законом Мойсеевим; і після нього не постав

[7] Втор. 23, 17. [8] 2 Пар. 34, 5. [10] Лев. 18, 21. [12] Суд. 6, 25. 4 Цар. 11, 18; 21, 5. [13] 3 Цар. 11, 7. [14] 2 Пар. 34, 5. [15] 3 Цар. 12, 28. [16] 3 Цар. 13, 2. [17] 3 Цар. 13, 2, 30.

[18] 3 Цар. 13, 31. [21] 2 Пар. 35, 1. 2 Езд. 1, 1. [22] 2 Пар. 35, 18. [23] 2 Пар. 35, 19. [24] 2 Пар. 35, 20. [25] 4 Цар. 18, 5. Сир. 49, 4.

подібний до нього. ²⁶ Однак Господь не відклав великої люті гніву Свого, якою запалав гнів Його на Іуду за всі образи, якими прогнівав Його Манассія. ²⁷ І сказав Господь: і Іуду відкину від лиця Мого, як відкинув Я Ізраїля, і відкину місто це Єрусалим, яке Я обрав, і дім, про який Я сказав: “буде ім’я Моє там”.

²⁸ Інше про Іосію і про все, що він зробив, написано в літописі царів юдейських.

²⁹ У дні його пішов фараон Нехао, цар Єгипетський, проти царя Ассирійського на ріку Євфрат. І вийшов цар Іосія назустріч йому, і той умертвив його в Мегиддоні, коли побачив його. ³⁰ І раби його повезли його мертвого з Мегиддона, і привезли його в Єрусалим, і поховали його в гробниці його. І взяв народ землі Іоахаза, сина Іосієного, і помазали його і поставили його царем замість батька його.

³¹ Двадцяти трьох років був Іоахаз, коли став царем, і три місяці царював у Єрусалимі; ім’я матері його Хамуталь, дочка Сремії, з Ливни. ³² І робив він неугodne в очах Господніх у всьому так, як робили батьки його. ³³ І затримав його фараон Нехао в Ривлі, у землі Емафській, щоб він не царював у Єрусалимі, – і наклав пені на землю сто талантів срібла і [сто] талантів золота. ³⁴ І поставив фараон Нехао царем Елиакима, сина Іосієного, замість Іосії, батька його, і перемінив ім’я його на Іоакима; Іоахаза ж узяв і відвів у Єгипет, де він і помер. ³⁵ І срібло і золото давав Іоаким фараонові; він зробив оцінку землі, щоб давати срібло за наказом фараона; від кожного з народу землі, за оцінкою своєю, він стягував срібло і золото для того, щоб віддавати фараонові Нехао.

³⁶ Двадцяти п’яти років був Іоаким, коли став царем, і одинадцять років царював у Єрусалимі; ім’я матері його Зебудда, дочка Федаїї, з Руми. ³⁷ І робив він неугodne в очах Господніх у всьому так, як робили батьки його.

24 У дні його виступив Навуходоносор, цар Вавилонський, і зробився Іоаким підвладним йому на три роки, але потім відійшов від нього. ² І послав на нього Господь полчища калдеїв, і полчища сиріян, і полчища моавитян, і полчища аммонитян, – послав їх на Іуду, щоб погубити його за словом Господа, яке Він прорік через рабів Своїх пророків. ³ За велінням Господа було це з Іудю, щоб відкинути його від лиця Його за гріхи Манассії, за все, що він зробив; ⁴ і за кров невинну, яку він пролив, наповнивши Єрусалим кров’ю невинною, Господь не захотів простити.

⁵ Інше про Іоакима і про все, що він зробив, написано в літописі царів юдейських. ⁶ І спочив Іоаким з батьками своїми, і став царем Іехонія, син його, замість нього. ⁷ Цар Єгипетський не виступав більше із землі своєї, тому що взяв цар Вавилонський усе, від потоку Єгипетського до ріки Євфрату, що належало цареві Єгипетському.

⁸ Вісімнадцяти років був Іехонія, коли став царем, і три місяці царював у Єрусалимі; ім’я матері його Нехушта, дочка Елнафана, з Єрусалима. ⁹ І робив він неугodne в очах Господніх у всьому так, як робив батько його.

¹⁰ У той час підступили раби Навуходоносора, царя Вавилонського, до Єрусалима, й обложили місто. ¹¹ І вийшов Навуходоносор, цар Вавилонський, до міста, коли раби його об-

[26] 4 Цар. 22, 17. Єр. 15, 4. [27] 4 Цар. 17, 18; 24, 3. 3 Цар. 8, 29. [28] 2 Пар. 34, 1. [29] 2 Пар. 35, 20. [30] 4 Цар. 22, 20. 2 Пар. 35, 23; 36, 1. [31] 2 Пар. 36, 2. 4 Цар. 24, 18. [33] 2 Пар. 36, 3. [34] 2 Пар. 36, 4. Єр. 1, 3. [35]

2 Пар. 36, 4. [37] 4 Цар. 24, 9.

Глава 24. [1] 2 Пар. 36, 6. Дан. 1, 1. [2] 4 Цар. 22, 15. Єр. 13, 9. [3] 4 Цар. 21, 11. [4] 4 Цар. 21, 16. [5] 2 Пар. 36, 5. [6] Мф 1, 11. [7] Бут. 15, 18. [8] 2 Пар. 36, 9. [9] 4 Цар. 23, 32. [10] Дан. 1, 1.

лягали його.¹² І вийшов Іехонія, цар Юдейський, до царя Вавилонського, він і мати його, і слуги його, і князі його, і євнухи його, – і взяв його цар Вавилонський у восьмий рік свого царювання.¹³ І вивіз він звідти всі скарби дому Господнього і скарби царського дому; і поламав, як про- рік Господь, усі золоті сосуди, які Соломон, цар Ізраїлів, зробив у храмі Господньому;¹⁴ і виселив весь Єрусалим, і всіх князів, і все хоробре військо, – десять тисяч було переселених, – і всіх теслів і ковалів; нікого не залишилося, крім бідного народу землі.¹⁵ І переселив він Іехонію у Вавилон; і матір царя, і дружин царя, і євнухів його, і сильних землі відвів на поселення з Єрусалима у Вавилон.¹⁶ І все військо числом сім тисяч, і художників і будівельників тисячу, всіх хоробрих, які ходять на війну, відвів цар Вавилонський на поселення у Вавилон.¹⁷ І поставив цар Вавилонський царем Матфанію, дядька Іехонії, замість нього, і перемінив ім'я його на Седекію.

¹⁸ Двадцять одного року був Седекія, коли став царем, і одинадцять років царював у Єрусалимі; ім'я матері його Хамуталь, дочка Єремії, з Ливни.¹⁹ І робив він неугodne в очах Господніх у всьому так, як робив Іоаким.²⁰ Гнів Господній був над Єрусалимом і над Іудою до того, що Він відкинув їх від лица Свого. І відійшов Седекія від царя Вавилонського.

25 У дев'ятий рік царювання свого, у десятій місяць, у десятій день місяця, прийшов Навуходоносор, цар Вавилонський, з усім військом своїм до Єрусалима, й обложив його, і спорудив навколо нього вал.² І перебувало місто в облозі до одинадцятого року царя Седекії.

³ У дев'ятий день місяця посилювався голод у місті, і не було хліба у народі землі.⁴ І взяте було місто, і побігли всі військові уночі по дорозі до воріт, між двома стінами, що біля царського саду; халдеї ж стояли навколо міста, і цар пішов дорогою до рівнини.⁵ І погналося військо халдейське за царем, і наздогнали його на рівнинах ерихонських, і все військо його розбіглося від нього.⁶ І взяли царя, і відвели його до царя Вавилонського в Ривлу, і вчинили над ним суд:⁷ і синів Седекії закололи перед очима його, а самому Седекії осліпили очі і закували його в кайдани, і відвели його у Вавилон.

⁸ У п'ятий місяць, у сьомий день місяця, тобто в дев'ятнадцятий рік Навуходоносора, царя Вавилонського, прийшов Навузардан, начальник охоронців, слуга царя Вавилонського, в Єрусалим⁹ і спалив дім Господній і дім царя, і всі доми в Єрусалимі, і всі доми великі спалив вогнем;¹⁰ і стіни навколо Єрусалима зруйнувало військо халдейське, що було у начальника охоронців.¹¹ І інший народ, який залишався в місті, і переміжників, які передалися цареві Вавилонському, й інший простий народ виселив Навузардан, начальник охоронців.¹² Тільки деяких із бідного народу землі залишив начальник охоронців працівниками у виноградниках і землеробами.¹³ І стовпи мідні, які були в домі Господньому, і підстави, і море мідне, яке в домі Господньому, зламали халдеї, і віднесли мідь їх у Вавилон;¹⁴ і тази, і лопатки, і ножі, і ложки, і всі посудини мідні, які вживалися при служінні, взяли;¹⁵ і кадильниці, і чаші, що було золоте і що було срібне, узяв начальник охоронців:¹⁶ стовпи чис-

[12] Єр. 22, 24; 29, 2. [13] 2 Пар. 36, 10. 1 Езд. 1, 7. Дан. 5, 2. [14] Есф. 2, 6. Іс. 3, 3. Єр. 29, 2. [15] 2 Пар. 36, 10. Есф. 2, 6. [17] Єр. 37, 1. [18] 2 Пар. 36, 11. Єр. 52, 1. [19] 4 Цар. 23, 32. [20] 4 Цар. 17, 18. 2 Пар. 36, 13.

Глава 25. [1] Єр. 39, 1; 52, 4. [3] Єр. 52, 6.

Плач. 4, 10. [4] Єр. 52, 7. [5] Єр. 52, 8. [6] Єр. 38, 23; 52, 9. Єз. 17, 16. [7] Єр. 39, 6; 52, 11. [8] Єр. 52, 12. [9] Пс. 73, 7. Єз. 16, 41. [10] 2 Пар. 36, 19. [11] 2 Пар. 36, 20. [12] Єр. 52, 16. [13] Єр. 27, 19. [14] 3 Цар. 7, 40. Єр. 52, 18. [15] Єр. 52, 19. [16] 3 Цар. 7, 15, 23.

лом два, море одне, і підстави, які зробив Соломон у дім Господній, – міді у всіх цих речах не було ваги. ¹⁷ Вісімнадцять ліктів висоти в одному стовпі; вінець на ньому мідний, а висота вінця три лікті, і сітка і гранатові яблука навколо вінця – усе з міді. Те саме і на іншому стовпі з сіткою. ¹⁸ І взяв начальник охоронців Сераїю первосвященника і Цефанію, священника другого, і трьох, що стояли на варті біля порогу. ¹⁹ І з міста взяв одного євнуха, який був начальником над людьми військовими, і п'ять чоловік, які стояли перед лицем царя, що знаходилися в місті, і писаря головного у війську, який записував у військо народ землі, і шістдесят чоловік з народу землі, що знаходилися в місті. ²⁰ І взяв їх Навузардан, начальник охоронців, і відвів їх до царя Вавилонського в Ривлу. ²¹ І вразив їх цар Вавилонський, і умертвив їх у Ривлі, у землі Емаф. І виселені були юдеї з землі своєї. ²² Над народом же, що залишався в землі Юдейській, який залишив Навуходоносор, цар Вавилонський, – над ними поставив начальником Годолію, сина Ахикама, сина Шафанового. ²³ Коли почули всі воєначальники, вони і люди їхні, що цар Вавилонський поставив началь-

ником Годолію, то прийшли до Годолії в Массифу, і саме: Ісмаїл, син Нефанії, й Іоханан, син Карея, і Сераїя, син Танхумефа з Нетофафа, й Іезанія, син маахитянина, вони і люди їхні. ²⁴ І поклявся Годолія їм і людям їхнім, і сказав їм: не бійтеся бути підвладними халдеям, оселяйтеся на землі і служіть цареві Вавилонському, і буде добре вам. ²⁵ Але в сьомий місяць прийшов Ісмаїл, син Нефанії, сина Елишами, з племені царського, з десятьма людьми, й уразив Годолію, і він помер, і юдеїв і халдеїв, які були з ним у Массифі. ²⁶ І встав весь народ, від малого до великого, і воєначальники, і пішли в Єгипет, тому що боялися халдеїв.

²⁷ У тридцять сьомий рік переселення Іехонії, царя Юдейського, у дванадцятий місяць, у двадцять сьомий день місяця, Евилмеродах, цар Вавилонський, у рік, коли він став царем, вивів Іехонію, царя Юдейського, із в'язниці ²⁸ і говорив з ним дружньо, і поставив престіл його вище престолу царів, які були у нього у Вавилоні; ²⁹ і перемінив в'язничний одяг його, і він завжди мав їжу в нього, в усі дні життя його. ³⁰ І утримання його, утримання постійне, видаване було йому від царя, з дня у день, в усі дні життя його.

ПЕРША КНИГА ПАРАЛИПОМЕНОН*

1 Адам, Сиф, Єнос, ² Каїнан, Малелеїл, Іаред, ³ Єнох, Мафусал, Ламех, ⁴ Ной, Сим, Хам і Яфет.

⁵ Сини Яфета: Гомер, Магог, Мадай, Іаван, [Єлиса,] Фувал, Мешех і Фирас. ⁶ Сини Гомера: Аскеназ, Ри-

фат і Фогарма. ⁷ Сини Іавана: Єлиса, Фарсис, Киттим і Доданим.

⁸ Сини Хама: Хуш, Мицраїм, Фут і Ханаан. ⁹ Сини Хуша: Сева, Хавила, Савта, Раама і Савтеха. Сини Раами: Шева і Дедан. ¹⁰ Хуш породив також Нимрода: цей став сильним на землі. ¹¹ Мицраїм породив:

* У євреїв: "Літопис".

[17] 3 Цар. 7, 15. 2 Пар. 3, 15. Єр. 52, 21. [18] Єр. 52, 24. [19] Єр. 52, 25. [21] Єр. 52, 27. [22] Єр. 40, 5. [23] Єр. 42, 1. [24] Єр. 40, 9. [25] Єр. 41, 2, 6–7. [26] Єр. 41, 17. Ос. 9, 3.

[27] Єр. 52, 31.

Глава 1. [1] Бут. 4, 25; 5, 3, 6. [4] Бут. 9, 18. [5] Бут. 10, 2. [10] Бут. 10, 8.

Лудима, Анамима, Легавима, Нафтухима,¹² Патрусима, Каслухима, від якого пішли филистмляни, і Кафторима.¹³ Ханаан породив Сидона, первістка свого, Хета,¹⁴ Іевусея, Аморрея, Гегесея,¹⁵ Евея, Аркея, Синея,¹⁶ Арвадея, Цемарея і Хамафея.

¹⁷ Сини Симма: Елам, Ассур, Арфаксад, Луд і Арам. [Сини Арама:] Уц, Хул, Гефер і Мешех.¹⁸ Арфаксад [породив Каїнана, Каїнан же] породив Салу, Сала ж породив Евера.¹⁹ У Евера народилися два сини: ім'я одному Фалек, тому що у дні його розділилася земля; ім'я братові його Іоктан.²⁰ Іоктан породив Алмодада, Шалефа, Хацармавета, Ієраха,²¹ Гадорамма, Узала, Диклу,²² Евала, Авимаїла, Шеву,²³ Офира, Хавилу та Іовава. Усі ці сини Іоктана.²⁴ [Сини ж] Симові: Арфаксад, [Каїнан,] Сала,²⁵ Евер, Фалек, Рагав,²⁶ Серух, Нахор, Фарра,²⁷ Аврам, він же Авраам.

²⁸ Сини Авраама: Ісаак та Ізмаїл.²⁹ Ось родовід їх: первісток Ізмаїлів Наваїоф, за ним Кедар, Адбеел, Мивсам,³⁰ Мишма, Дума, Масса, Хадад, Фема,³¹ Іетур, Нафиш і Кедма. Це сини Ізмаїлові.³² Сини Хеттури, наложниці Авраамової: вона народила Зимрана, Іокшана, Медана, Мадіана, Іпбака і Шуаха. Сини Іокшана: Шева і Дедан. [Сини Деданові: Рагуїл, Навдеїл, Ассуриїм, Астусиїм і Асомин.]³³ Сини Мадіана: Ефа, Ефер, Ханох, Авида й Елдага. Всі ці сини Хеттури.

³⁴ І породив Авраам Ісаака. Сини Ісаака: Ісав та Ізраїль.

³⁵ Сини Ісава: Елифаз, Рагуїл, Іеус, Ієглом і Корей.³⁶ Сини Елифаза: Феман, Омар, Цефо, Гафам, Кеназ; [Фимна ж, наложниця Елифазова, народила йому] Амаліка.³⁷ Сини Рагуїла: Нахаф, Зерах, Шамма і Миза.³⁸ Сини

Сеїра: Лотан, Шовал, Цивеон, Ана, Дипшон, Ецер і Дипшан.³⁹ Сини Лотана: Хори і Гемам; а сестра у Лотана: Фимна.⁴⁰ Сини Шовала: Алеан, Маннахаф, Евал, Шефо й Онам. Сини Цивеона: Аїа й Ана.⁴¹ Діти Ани: Дипшон [і Оливема, дочка Ани]. Сини Дипшона: Хемдан, Ешбан, Іфран і Херан.⁴² Сини Ецера: Билган, Зааван і Акан. Сини Дипшана: Уц і Аран.

⁴³ Ці є царі, які царювали в землі Едома, раніше ніж став цар над синями Ізраїлевими: Бела, син Веора, й ім'я місту його – Дингава;⁴⁴ і помер Бела, і став царем після нього Іовав, син Зераха, з Восори.⁴⁵ І помер Іовав, і став царем після нього Хушам, із землі феманитян.⁴⁶ І помер Хушам, і став царем після нього Гадад, син Бедадів, який уразив мадіанитян на полі Моава; ім'я місту його: Авив.⁴⁷ І помер Гадад, і став царем після нього Самла, з Масреки.⁴⁸ І вмер Самла, і став царем після нього Саул з Реховофа, що біля річки.⁴⁹ І помер Саул, і став царем після нього Баал-Ханан, син Ахбора.⁵⁰ І помер Баал-Ханан, і став царем після нього Гадар; ім'я місту його Пау; ім'я дружини його Мебетавель, дочка Матреда, дочка Мезагава.⁵¹ І помер Гадар. І були старійшини у Едома: старійшина Фимна, старійшина Алва, старійшина Іетеф,⁵² старійшина Оливема, старійшина Ела, старійшина Пинон,⁵³ старійшина Кеназ, старійшина Феман, старійшина Мивцар,⁵⁴ старійшина Магдїл, старійшина Ірам. Ось старійшини ідумейські.

2 Ось сини Ізраїля: Рувим, Симеон, Левій, Іуда, Іссахар, Завулон,² Дан, Йосиф, Веніамін, Неффалім, Гад і Асир.

³ Сини Іуди: Ір, Онан і Силом, – троє народилися в нього від дочки

[17] Бут. 10, 22; 11, 10. [19] Бут. 10, 25; 11, 16. [24] Бут. 11, 11. [25] Бут. 11, 14. [26] Бут. 11, 22, 24. [27] Бут. 17, 5. [28] Бут. 16, 11; 17, 19. [29] Бут. 25, 12. [32] Бут. 25, 2. [33] Бут. 25, 4. [34] Бут. 25, 25–26. [35] Бут. 36,

10. [38] Бут. 36, 20. [40] Бут. 36, 23. [43] Бут. 36, 31. [49] Бут. 36, 38. [51] Бут. 36, 40.

Глава 2. [1] Бут. 29, 32. [2] Бут. 35, 18, 25. [3] Бут. 38, 3.

Шуевої, хананеянки. І був Ір, первісток Іудин, не благоугодний в очак Господа, і Він умертвив його.

⁴ І Фамар, невістка його, народила йому Фареса і Зару. Усіх синів у Іуди було п'ятеро. ⁵ Сини Фареса: Есром і Хамул. ⁶ Сини Зари: Зимри, Ефан, Еман, Халкол і Дара; усіх їх п'ятеро.

⁷ Сини Харми: Ахар, який навів біду на Ізраїля, порушивши закляття. ⁸ Син Ефана: Азарія. ⁹ Сини Есрома, які народилися в нього: Ієрахмеїл, Арам і Хелувай.

¹⁰ Арам же породив Аминадава; Аминадав породив Наассона, князя синів Іудиних; ¹¹ Наассон породив Салмона, Салмон породив Вооза; ¹² Вооз породив Овида, Овид породив Іессея; ¹³ Іессей породив первістка свого Елиава, другого – Аминадава, третього – Самму, ¹⁴ четвертого – Нафанаїла, п'ятого – Раддая, ¹⁵ шостого – Оцема, сьомого – Давида. ¹⁶ Сестри їх: Саруїя й Авигея. Сини Саруїї: Авесса, Іоав і Азаїл, троє. ¹⁷ Авигея народила Амессу; батько ж Амесси – Ієфер, ізмаїльтянин.

¹⁸ Халев, син Есрома, породив від Азуви, дружини своєї, і від Ієриофи, і ось сини його: Ієшер, Шовав і Ардон. ¹⁹ І померла Азува; і взяв собі Халев [дружину] Ефрафу, і вона народила йому Хура. ²⁰ Хур породив Урія, Урій породив Веселїла.

²¹ Потім Есром увійшов до дочки Махира, батька Галаадового, і взяв її, будучи шістдесяти років, і вона народила йому Сегува. ²² Сегув породив Іаїра, і було в нього двадцять три міста в землі Галаадській. ²³ Але гесуряни і сиріяни взяли в них селища Іаїра, Кенаф і залежні від нього міста, – шістдесят міст. Усі ці міста синів Махира, батька Галаадового.

²⁴ Після смерти Есрома в Халев-Ефрафі дружина Есромова, Авия, народила йому Ашхура, батька Фекої.

²⁵ Сини Ієрахмеїла, первістка Есромового, були: первісток Рам, за ним Вуна, Орен, Оцем і Ахия. ²⁶ Була в Ієрахмеїла й інша дружина, ім'я її Афара; вона мати Онама. ²⁷ Сини Рама, первістка Ієрахмеїлового, були: Маац, Іамин і Екер. ²⁸ Сини Онама були: Шаммай та Іада. Сини Шаммая: Надав і Авишур. ²⁹ Ім'я дружини Авишурової Авихаїль, і вона народила йому Ахбана і Молида. ³⁰ Сини Надава: Селед та Афайм. І помер Селед бездітним. ³¹ Син Афайма: Іпий. Син Іпії: Шешан. Син Шешана: Ахлай. ³² Сини Іади, брата Шаммаєвого: Ієфер та Іонафан. Ієфер помер бездітним. ³³ Сини Іонафана: Пелеф і Заза. Це сини Ієрахмеїла. ³⁴ У Шешана не було синів, а тільки дочки. У Шешана був раб, єгиптянин, ім'я його Іарха; ³⁵ Шешан віддав дочку свою Іархові [рабові своєму] за дружину: і вона народила йому Аттая. ³⁶ Аттай породив Нафана, Нафан породив Завада; ³⁷ Завад породив Ефлала, Ефлал породив Овида; ³⁸ Овид породив Іеуя, Іеуй породив Азарію; ³⁹ Азарія породив Хелеца, Хелец породив Елеасу; ⁴⁰ Елеаса породив Сисмая, Сисмай породив Саллума; ⁴¹ Саллум породив Ієкамію, Ієкамія породив Елишаму.

⁴² Сини Халева, брата Ієрахмеїлового: Меша, первісток його, – він батько Зифа; і сини Мареши, батька Хеврона. ⁴³ Сини Хеврона: Корей і Тапгуах, і Рекем і Шема. ⁴⁴ Шема породив Рахама, батька Іоркеамового, а Рекем породив Шаммая. ⁴⁵ Син Шаммая Маон, а Маон – батько Беф-Цура. ⁴⁶ І Ефа, наложниця Халевова, народила Харана, Моцу і Газеза. І Харан породив Газеза. ⁴⁷ Сини Ієгдая: Регем, Іофам, Гешан, Пелет, Ефа і Шааф. ⁴⁸ Наложниця Халевова, Мааха, народила Шевера і Фирхану; ⁴⁹ вона ж народила Шаафа, батька Мадманни, Шеву, батька Мах-

[4] 1 Пар. 4, 1. Бут. 38, 29. Мф 1, 3. Руф. 4, 18. [7] Нав. 7, 1; 22, 20. [10] Руф. 4, 19. [15]

Мф 1, 6.

бени і батька Гивеї. Дочка ж Халева – Ахса.

⁵⁰ Ось сини Халева: син Хур, первісток Ефрафи; Шовал, батько Кириаф-Іарима; ⁵¹ Салма, батько Вифлеєма; Хареф, батько Бефгадера. ⁵² У Шовала, батька Кириаф-Іарима, були сини: Гарос, Хаці, Галменюхот. ⁵³ Племена Кириаф-Іарима: іфрияни, футияни, шумафани і мидраїтiani. Від цих пішли цоряни й ептаоляни. ⁵⁴ Сини Салми: вифлеємляни і нетофафяни, вінець дому Іоавового і половина менухотян – цоряни, ⁵⁵ і племена соферійців, які жили в Іабеді, тирейці, шимейці, сухайці: це киненяни, які пішли від Хамафа, батька Бетрехава.

3 Сини Давида, які народилися в нього в Хевроні, були: первісток Амнон, від Ахиноами ізреелитянки; другий – Далуїя, від Авигеї кармилитянки; ² третій – Авессалом, син Маахи, дочки Фалмая, царя Гессурського; четвертий – Адонія, син Агтифи; ³ п'ятий – Сафатія, від Авитали; постий – Іфреам, від Аглаї, дружини його, – ⁴ шість, які народилися у нього в Хевроні; царював же він там сім років і шість місяців; а тридцять три роки царював у Єрусалимі.

⁵ А ці народилися в нього в Єрусалимі: Шима, Шовав, Нафан і Соломон, четверо від Вирсавії, дочки Аммілової; ⁶ Івхар, Елишама, Елифелет, ⁷ Ногаг, Нефег, Іафія, ⁸ Елишама, Елиада й Елифелет – дев'ятеро. ⁹ Ось усі сини Давида, крім синів від наложниць. Сестра їхня Фамар.

¹⁰ Син Соломона Ровоам; його син Авия, його син Аса, його син Іосафат, ¹¹ його син Іорам, його син Охозія, його син Іоас, ¹² його син Амасія, його син Азарія, його син Іофам, ¹³ його син Ахаз, його син Єзекія, його син Манассія, ¹⁴ його син Амон, його син Іосія. ¹⁵ Сини Іосії: первісток Іоахаз,

другий Іоаким, третій Седекія, четвертий Селлум. ¹⁶ Сини Іоакима: Іехонія, син його; Седекія, син його.

¹⁷ Сини Іехонії: Асир, Салафіїл, син його; ¹⁸ Малкірам, Федаїя, Шенацар, Іезекія, Гошама і Савадія. ¹⁹ І сини Федаїї: Зоровавель і Шимей. Сини ж Зоровавеля: Мешуллам і Хананія, і Шеломиф, сестра їхня, ²⁰ і ще п'ять: Хашува, Огел, Берехія, Хасадія й Гушав-Хесед. ²¹ І сини Хананії: Фелатія та Ісає; його син Рефаїя, його син Арнан, його син Овадія, його син Шеханія. ²² Син Шеханії: Шемаїя; сини Шемаїї: Хаттуш, Ігелал, Бариах, Неарія і Шафат, шестеро. ²³ Сини Неарії: Елиоенаї, Єзекія й Азрикам, троє. ²⁴ Сини Елиоенаї: Годав'ягу, Елеашив, Фелаїя, Аккув, Іоханан, Делаїя й Анані, семеро.

4 Сини Іуди: Фарес, Есром, Харми, Хур і Шовал. ² Реаїя, син Шовала, породив Іахафа; Іахаф породив Ахума і Лагада: від них племена цорян. ³ І ці сини Етама: Ізрель, Ішма та Ідбап, і сестра їхня, на ім'я Гацлелпоні, ⁴ Пенуел, батько Гедора, і Езер, батько Хуша. Ось сини Хура, первістка Ефрафи, батька Вифлеєма.

⁵ В Ахшура, батька Фекої, були дві дружини: Хела і Наара. ⁶ І народила йому Наара Ахузама, Хефера, Фимні й Ахашфарі; це сини Наари. ⁷ Сини Хели: Цереф, Цохар і Ефнан.

⁸ Коц породив: Анува і Цовева і племена Ахархела, сина Гарумового.

⁹ Іавис був знаменитішим за своїх братів. Мати дала йому ім'я Іавис, сказавши: я народила його з болістю. ¹⁰ І воззвав Іавис до Бога Ізраїлевого і сказав: о, якби Ти благословив мене Твоїм благословенням, розширив наділі мої, і рука Твоя була зі мною, охороняючи мене від зла, щоб я не бідував!.. Бог послав йому, чого він просив.

[50] Нав. 9, 17.

Глава 3. [1] 2 Цар. 3, 2. [5] 2 Цар. 5, 14. [9] 2 Цар. 13, 1. [10] Мф 1, 7. [15] 4 Цар. 23,

30, 34; 24, 17. [16] Мф 1, 11. [19] 1 Езд. 5, 2. Глава 4. [1] 1 Пар. 2, 4. Бут. 38, 29; 46, 12.

¹¹ Хелув же, брат Шуки, породив Махира; він є батьком Ептона. ¹² Ептон породив Беф-Рафу, Пасааха і Техинну, батька міста Нааса [брата Селома Кенезійного й Ахазового]; це жителі Рехи.

¹³ Сини Кеназа: Гофонійл і Сераія. Син Гофонійла: Хафаф. ¹⁴ Меонофай породив Офру, а Сераія породив Іоава, родоначальника долини теслярів, тому що вони були теслі.

¹⁵ Сини Халева, сина Іефоннійного: Ір, Ила і Наам. Син Или: Кеназ. ¹⁶ Сини Іегаллелела: Зиф, Зифа, Фирія й Асареел. ¹⁷ Сини Езри: Іефер, Меред, Ефер та Іалон; Іефер же породив Мерома, Шаммая та Ішбаха, батька Ешфемої. ¹⁸ І дружина його Іудия народила Іереда, батька Гедора, і Хевера, батька Сохо, й Іекуфіла, батька Занаоха. Це сини Биф'ї, дочки фараонової, яку взяв Меред. ¹⁹ Сини дружини його Годії, сестри Нахама, батька Кеїли: Гарми й Ешфемоа – маахатянин. ²⁰ Сини Симеона: Амнон, Ринна, Бенханан і Филон. Сини Ішия: Зохеф і Бензохеф.

²¹ Сини Силома, сина Іудиного: Ір, батько Лехи, і Лаеда, батько Мареші, і родини тих, що виробляли висон, з дому Ашбеї, ²² й Іюким, і жителі Хозеви, й Іоаш і Сараф, які мали володіння в Моаві, й Іашувилехем; але це події давні. ²³ Вони були гончарі, і жили біля садів і на городах; у царя для робіт його жили вони там.

²⁴ Сини Симеона: Немуїл, Іамин, Іарив, Зерах і Саул. ²⁵ Шаллум син його; його син Мивсам; його син Мишма. ²⁶ Сини Мишми: Хаммуїл, син його; його син Закур; його син Шимей. ²⁷ У Шимея було шістнадцять синів і шість дочок; у братів же його синів було небагато, і все плем'я їх не таке було численне, як плем'я синів Іуди.

²⁸ Вони жили у Вирсавії, Моладі, Хацаршуалі, ²⁹ у Билзі, в Ецемі, у

Фоладі, ³⁰ у Вефуїлі, у Хормі, в Циклагу, ³¹ у Беф-Маркавофі, у Хацарсусимі, у Беф-Биреї й у Шааримі. Ось міста їхні до царювання Давида, ³² із селами їх: Етам, Аїн, Риммон, Фокен і Ашан, – п'ять міст. ³³ І всі селища їхні, що знаходилися навколо цих міст до Ваала; ось місця проживання їхнього і родоvodu їхнього. ³⁴ Мешовав, Іамлех та Іосія, син Амассії, ³⁵ Іоїл та Іегу, син Іошиви, сина Сераїї, сина Асіїлового, ³⁶ Елиоенай, Якова, Ішохаія, Асаія, Адїїл, Ішимїл і Ванея, ³⁷ і Зиза, син Шифія, син Аллона, син Іедаїї, син Шимрія, син Шемаї.

³⁸ Ці пойменовані були князями племен своїх, і дїм батьків їхніх розділився і розмножився. ³⁹ Вони доходили до Герари і до східного боку долини, щоб знайти пасовища для стад своїх; ⁴⁰ і знайшли пасовища плідні і добрі і землю обширну, спокійну і безпечну, тому що до них жило там тільки небагато хамитян. ⁴¹ І прийшли ці, за іменами записані, у дні Езекії, царя Юдейського, і перебили кочівників і осліх, які там знаходилися, і знищили їх назавжди й оселилися на місці їх, тому що там були пасовища для стад їхніх. ⁴² Із них же, із синів Симеонових, пішли до гори Сеїр п'ятсот чоловік: Фелатія, Неарія, Рефаія й Узіїл, сини Ішия, були на чолі їх; ⁴³ і побили залишок амаликитян, які вціліли там, і живуть там до цього дня.

5 Сини Рувима, первістка Ізраїлевого, – він первісток; але, коли осквернив він постіль батька свого, первородство його віддано синам Йосифа, сина Ізраїлевого, з тим однак же, щоб не писатися їм первородними; ² тому що Іуда був найсильнішим із братів своїх, і вождь від нього, але першість перенесена на Йосифа. ³ Сини Рувима, первістка Ізраїлевого: Ханох, Фаллу, Хепрон і Харми.

[24] Бут. 46, 10. Вих. 6, 15.

Глава 5. [1] Бут. 35, 22–23; 46, 8; 49, 3–4.

Вих. 6, 14. Чис. 26, 5. [2] Бут. 49, 10. [3] Бут. 46, 9. Вих. 6, 14.

⁴ Сини Іоїля: Шемая, син його; його син Гог, його син Шимей, ⁵ його син Миха, його син Реаія, його син Ваал, ⁶ його син Беера, якого відвів у полон Феглафелласар, цар Ассирійський. Він був князем рувимлян. ⁷ І брати його, за племенами їх, за родовідним списком їх, були: головний Ісеїель, потім Захарія, ⁸ і Бела, син Азаза, сина Шеми, сина Іоїля. Він жив в Ароері до Нево і Ваал-Меона; ⁹ а на сход він жив до входу в пустелю, що йде від ріки Євфрату, тому що стада їх були численні в землі Галаадській. ¹⁰ У дні Саула вони вели війну з агарянами, які впали від рук їх, а вони стали жити в наметах і по всьому східному боці Галаада.

¹¹ Сини Гада жили навпроти них у землі Васанській до Салхи: ¹² у Васані Іоїль був головний, Шафан другий, потім Іаанай і Шафат. ¹³ Братів їхніх з родинами їхніми було сім: Михаїл, Мешуллам, Шева, Іорай, Іаакан, Зія та Евер. ¹⁴ Ось сини Авишаїла, сина Хурія, сина Іароаха, сина Галаада, сина Михаїла, сина Іешішпая, сина Іахдо, сина Буза. ¹⁵ Ахи, син Авдіїла, сина Гунієвого, був главою свого роду. ¹⁶ Вони жили в Галааді, у Васані й у залежних від нього містах і у всіх околицях Сарона, до виходу їх. ¹⁷ Усі вони перераховані у дні Іоафама, царя Юдейського, й у дні Іеровоама, царя Ізраїльського.

¹⁸ У нащадків Рувима і Гада і половини племені Манасіїного було людей войовничих, чоловіків, які носять щит і меч, які стріляють з лука і навчені до битви, сорок чотири тисячі сімсот шістдесят, які виходять на війну. ¹⁹ І воювали вони з агарянами, Іетуром, Нафисем і Надавом. ²⁰ І надана була їм допомога проти них, і віддані були в руки їхні

агаряни й усе, що в них було, тому що вони під час битви воззвали до Бога, і Він почув їх, за те, що вони уповали на Нього. ²¹ І взяла вони стада їхні: верблюдів п'ятдесят тисяч, із дрібною худоби двісті п'ятдесят тисяч, ослів дві тисячі, і сто тисяч душ людей, ²² тому що багато впало убитими, оскільки від Бога була битва ця. І жили вони на місці їхньому до переселення.

²³ Нащадки половини коліна Манасіїного жили в тій землі, від Васана до Ваал-Ермона і Сенира і до гори Ермона; і їх було багато. ²⁴ І ось глави поколінь їх: Ефер, Іш'ї, Еліїл, Азриїл, Єремія, Годавія й Іагдіїл, мужі могутні, мужі вельможні, глави родів своїх.

²⁵ Але коли вони згрішили проти Бога батьків своїх і стали блудно ходити услід богам народів тієї землі, яких вигнав Бог від лиця їх, ²⁶ тоді Бог Ізраїлів збудив дух Фула, царя Ассирійського, і дух Феглафелласара, царя Ассирійського, і він виселив рувимлян і гадитян і половину коліна Манасіїного, і відвів їх у Халах, і Хавор, і Ару, і на ріку Гозан, – де вони до цього дня.

6 Сини Левія: Гирсон, Каафран і Мерарі. ² Сини Каафа: Амрам, Іцгар, Хеврон та Узіл. ³ Діти Амрама: Аарон, Мойсей і Маріам. Сини Аарона: Надав, Авиуд, Єлеазар і Іфамар. ⁴ Єлеазар породив Финееса, Финеес породив Авишуя; ⁵ Авишуй породив Буккія, Буккій породив Озію; ⁶ Озія породив Зерахію, Зерахія породив Мераїофа; ⁷ Мераїоф породив Амарію, Амарія породив Ахитува; ⁸ Ахитув породив Садока, Садок породив Ахимааса; ⁹ Ахимаас породив Азарію, Азарія породив Іоанана; ¹⁰ Іоанан породив Азарію, – це той, який був священиком у храмі, побу-

[6] 4 Цар. 15, 29. [10] Пс. 82, 7. [11] Нав. 13, 24. [16] Іс. 33, 9. [17] 4 Цар. 15, 7. [19] Бут. 25, 15. [20] Вих. 17, 11. 1 Мак. 4, 10. Пс. 144, 19. [22] 1 Цар. 17, 3. [23] Втор. 3, 9. [25] 4 Цар. 17, 7. [26] 4 Цар. 15, 29; 16, 7.

Глава 6. [1] 1 Пар. 23, 6. Бут. 46, 11. Вих. 6, 16. Чис 3, 17; 26, 57. [3] Вих. 6, 20. [4] Вих. 6, 25; 28, 1. [6] 1 Езд. 7, 3. [8] 2 Цар. 8, 17; 15, 27.

дованому Соломоном в Єрусалимі.
¹¹ І породив Азарія Амарію, Амарія породив Ахитува; ¹² Ахитув породив Садока, Садок породив Селлума; ¹³ Селлум породив Хелкію, Хелкія породив Азарію; ¹⁴ Азарія породив Сераію, Сераія породив Йоседека.
¹⁵ Йоседек пішов у полон, коли Господь переселив юдеїв і єрусалимлян рукою Навуходоносора.

¹⁶ Отже, сини Левія: Гирсон, Кааф і Мерарі. ¹⁷ Ось імена синів Гирсонових: Ливні і Шимей. ¹⁸ Сини Каафа: Амрам, Іцгар, Хеврон та Узійл.
¹⁹ Сини Мерарі: Махли і Муши. Ось нащадки Левія за родами їх. ²⁰ У Гирсона: Ливні, син його; Іахав, син його; Зимма, син його; ²¹ Іоах, син його; Іддо, син його; Зерах, син його; Іеафрай, син його. ²² Сини Каафа: Аминадав, син його; Корей, син його; Асир, син його; ²³ Елкана, син його; Евиасаф, син його; Асир, син його; ²⁴ Тахаф, син його; Урійл, син його; Узія, син його; Саул, син його.
²⁵ Сини Елкани: Амасай і Ахимоф.
²⁶ Елкана, син його; Цофай, син його; Нахаф, син його; ²⁷ Елиаф, син його; Іерохам, син його, Елкана, син його; [Самуїл, син його]. ²⁸ Сини Самуїла: первісток Іоїл, другий Авія. ²⁹ Сини Мерарі: Махли, Ливні, син його; Шимей, син його; Уза, син його; ³⁰ Шима, син його; Хаггія, син його; Асаія, син його. ³¹ Ось ті, яких Давид поставив начальниками над співцями в домі Господньому, з часу поставлення в ньому ковчега. ³² Вони служили співцями перед скинією зібрання, доки Соломон не побудував дому Господнього в Єрусалимі. І вони ставали на службу свою за уставом своїм.

³³ Ось ті, які ставали із синами своїми: із синів Каафових – Еман співець, син Іоїля, син Самуїла, ³⁴ син Елкани, син Іерохама, син Еліїла,

син Тоаха, ³⁵ син Цуфа, син Елкани, син Махафа, син Амасая, ³⁶ син Елкани, син Іоїля, син Азарії, син Цефанії, ³⁷ син Тахафа, син Асира, син Авиасафа, син Корея, ³⁸ син Іцгара, син Каафа, син Левія, син Ізраїля; ³⁹ і брат його Асаф, який стояв праворуч від нього, – Асаф, син Берехії, син Шими, ⁴⁰ син Михаїла, син Ваасеї, син Малхії, ⁴¹ син Ефнія, син Зераха, син Адаї, ⁴² син Ефана, син Зимми, син Шимія, ⁴³ син Іахафа, син Гирсона, син Левія.

⁴⁴ А із синів Мерарі, братів їхніх, – на лівому боці: Ефан, син Кишія, син Авдія, син Маллуха, ⁴⁵ син Хашавії, син Амасії, син Хелкії, ⁴⁶ син Амція, син Ванія, син Шемера, ⁴⁷ син Махлія, син Мушія, син Мерарі, син Левія. ⁴⁸ Брати їхні левити визначені на всякі служби при домі Божому;

⁴⁹ Аарон же і сини його спалювали на жертovníку всепалення і на жертovníку кадильному, і звершували всяке священнодійство у Святому Святих і для очищення Ізраїля в усьому, як заповів раб Божий Мойсей. ⁵⁰ Ось сини Аарона: Єлезар, син його; Финеес, син його; Авиуд, син його; ⁵¹ Буккій, син його; Узій, син його; Зерахія, син його; ⁵² Мераїоф, син його; Амарія, син його; Ахитув, син його; ⁵³ Садок, син його; Ахимаас, син його.

⁵⁴ І ось оселі їхні за селищами їхніми у наділах їхніх: синам Аарона з племені Каафового, оскільки жереб випав їм, ⁵⁵ дали Хеврон, у землі Іудиній, і передмістя його навколо нього; ⁵⁶ поля ж цього міста і села його віддали Халеву, синові Іефонніїному. ⁵⁷ Синам Аарона дали також міста притулків: Хеврон і Лівну з їх передмістями, Іатир та Ештемоа і передмістя його, ⁵⁸ і Хилен і передмістя його, Давир і передмістя його, ⁵⁹ і Ашан і передміс-

[13] 4 Цар. 22, 4. [14] 4 Цар. 25, 18. 1 Езд. 7, 1. Єр. 52, 24. [16] Вих. 6, 16. [18] Вих. 6, 18. 1 Пар. 23, 12. [22] Вих. 6, 24. [27] 1 Цар. 1, 1.

[28] 1 Цар. 8, 2. [33] 1 Пар. 15, 17. [39] 1 Пар. 15, 17. [44] 1 Пар. 15, 17. [54] Нав. 21, 10. [57] Нав. 21, 13.

тя його, Вефсамис і передмістя його, ⁶⁰ а від коліна Веніамінового – Геву і передмістя її, і Аллемеф і передмістя його, і Анафоф і передмістя його: усіх міст їхніх у племенах їхніх тринадцять міст. ⁶¹ Решті синів Каафа, із родин цього коліна, дано за жеребом десять міст із наділу половини коліна Манассієного. ⁶² Синам Гирсона за племенами їхніми, від коліна Іссахарового, і від коліна Асирового, і від коліна Неффалимового, і від коліна Манассієного у Васані, дано тринадцять міст. ⁶³ Синам Мерарі за племенами їхніми, від коліна Рувимового, і від коліна Гадового, і від коліна Завулонового, дано за жеребом дванадцять міст.

⁶⁴ Так дали сини Ізраїлеві левитам міста і передмістя їх. ⁶⁵ Дали вони за жеребом від коліна синів Іудиних, і від коліна синів Симеонових, і від коліна синів Веніамінових ті міста, які вони назвали на імення. ⁶⁶ Деяким же племенам синів Каафових дали міста від коліна Єфремового. ⁶⁷ І дали їм міста притулків: Сихем і передмістя його на горі Єфремовій, і Гезер і передмістя його, ⁶⁸ Іокмеам і передмістя його, і Беф-Орон і передмістя його, ⁶⁹ й Аїалон і передмістя його, і Гаф-Риммон і передмістя його; ⁷⁰ від половини коліна Манассієного – Анер і передмістя його, Білеам і передмістя його. Це поколінню решти синів Каафових. ⁷¹ Синам Гирсона від племені половини коліна Манассієного дали Голан у Васані і передмістя його, й Аптароф і передмістя його. ⁷² Від коліна Іссахарового – Кедес і передмістя його, Давраф і передмістя його, ⁷³ і Рамоф і передмістя його, й Анем і передмістя його; ⁷⁴ від коліна Асирового – Машал і передмістя його, й Авдон і передмістя його, ⁷⁵ і Хуком і передмістя його, і Рехов і передмістя його; ⁷⁶ від коліна Неф-

фалимового – Кедес у Галилеї і передмістя його, і Хаммон і передмістя його, і Кириафаїм і передмістя його. ⁷⁷ А іншим синам Мерариним – від коліна Завулонового Риммон і передмістя його, Фавор і передмістя його. ⁷⁸ По той бік Йордану, навпроти Єрихона, на схід від Йордану, від коліна Рувимового дали Восор у пустелі і передмістя його, й Іаацу і передмістя її, ⁷⁹ і Кедемоф і передмістя його, і Мефааф і передмістя його; ⁸⁰ від коліна Гадового – Рамоф у Галааді і передмістя його, і Маханаїм і передмістя його, ⁸¹ й Елевон і передмістя його, і Іазер та передмістя його.

7 Сини Іссахара: Фола, Фуа, Іашув і Шимрон, четверо. ² Сини Фоли: Уззій, Рефаїя, Іеріїл, Іахмай, Івсам і Самуїл, глави в поколіннях Фоли, люди войовничі у своїх поколіннях; число їх у дні Давида було двадцять дві тисячі і шістьсот. ³ Син Уззія: Ізрахія; а сини Ізрахії: Михаїл, Овадіа, Іоїль та Ішшія, п'ятеро. Усі вони глави. ⁴ У них, за родами їхніми, за поколіннями їхніми, було готового до битви війська тридцять шість тисяч; тому що в них було багато дружин і синів. ⁵ Братів же їхніх, у всіх поколіннях Іссахарових, людей войовничих, було вісімдесят сім тисяч, яких внесли до родовідних записів.

⁶ У Веніаміна: Бела, Бехер та Іедиаїл, троє. ⁷ Сини Бели: Ецбон, Уззій, Уззіїл, Іеримоф і Іри, п'ятеро, глави покоління, люди войовничі. У родовідних списках записано їх двадцять дві тисячі тридцять чотири. ⁸ Сини Бехера: Земира, Іоаш, Єлизер, Еліоенаї, Омри, Іремоф, Авія, Анафоф і Алемеф: усі ці сини Бехера. ⁹ В родовідних списках записано їх за родами їхніми, за главами покоління, людей войовничих – двадцять тисяч і двісті. ¹⁰ Син Іедиаїла: Бил-

[67] Нав. 21, 21.

Глава 7. [1] Бут. 46, 13. [6] 1 Пар. 8, 1.

Бут. 46, 21.

ган. Сини Билгана: Іеус, Веніамін, Егуд, Хенаана, Зефан, Фарсис і Ахипшар. ¹¹ Усі ці сини Іедіаїла були главами покоління, люди войовничі; сімнадцять тисяч і двісті було тих, що ходили на війну. ¹² І Шупим і Хупим, сини Іра; Хупим, син Ахера;

¹³ сини Неффалима: Іахцеїл, Гуні, Іецер і Шиллем, діти Валли.

¹⁴ Сини Манассії: Асриїл, якого народила наложниця його арамеянка; вона ж народила Махира, батька Галаадового. ¹⁵ Махир взяв за дружину сестру Хупима і Шупима, – ім'я сестри їхньої Мааха; ім'я другому Салпаад. У Салпаада були тільки дочки. ¹⁶ Мааха, дружина Махирова, народила сина і нарекла йому ім'я Кереш, а ім'я братові його Шереш. Сини його: Улам і Рекем. ¹⁷ Син Улама: Бедан. Ось сини Галаада, сина Махира, сина Манассійного. ¹⁸ Сестра його Молахеф народила Ішгода, Авизера і Махлу. ¹⁹ Сини Шемиди були: Ахиян, Шехем, Ликхи й Аниам.

²⁰ Сини Єфрема: Шутеллах, і Беред, син його, і Фахаф, син його, й Елеада, син його, і Фахаф, син його, ²¹ і Завад, син його, і Шутеллах, син його, й Езер і Елеад. І убили їх жителі Гефа, уродженці тієї землі, за те, що вони пішли захопити стада їхні. ²² І плакав за ними Єфрем, батько їхній, багато днів, і приходили брати його утішати його. ²³ Потім він увійшов до дружини своєї, і вона зачала і народила сина, і він нарід йому ім'я: Берія, тому що біда осягла дід його. ²⁴ І дочка в нього була Шехера. Вона побудувала Беф-Орон нижній і верхній і Уззен-Шееру. ²⁵ І Рефай, син його, і Решеф, і Феллах, син його, і Фахан, син його, ²⁶ Лаедан, син його, Аммиуд, син його, Елишамма, син його, ²⁷ Нон, син його, Ісус, син його. ²⁸ Володіння їхні і місця проживання їхні були: Вефіль і

залежні від нього міста; на схід Наран, на захід Гезер і залежні від нього міста; Сихем і залежні від нього міста до Гази і залежних від неї міст. ²⁹ А з боку синів Манассійних: Беф-Сан і залежні від нього міста, Фаанах і залежні від нього міста, Мегиддо і залежні від нього міста, Дор і залежні від нього міста. В них жили сини Йосифа, сина Ізраїлевого.

³⁰ Сини Асира: Імна, Ішва, Ішви і Берія, і сестра їхня Серах. ³¹ Сини Берії: Хевер і Малхіїл. Він батько Бирзаїфа. ³² Хевер породив Іафлета, Шомера і Хофама, і Шую, сестру їхню. ³³ Сини Іафлета: Пасах, Бимгал і Ашваф. Ось сини Іафлета. ³⁴ Сини Шемера: Ахи, Рохга, Іхубба й Арам. ³⁵ Сини Гелема, брата його: Цофак, Імна, Шелеш і Амал. ³⁶ Сини Цофаха: Суах, Харнефер, Шуал, Бері, Імра, ³⁷ Бецер, Год, Шамма, Шилша, Іфран і Беера. ³⁸ Сини Іефера: Іефунні, Фиспа й Ара. ³⁹ Сини Улли: Арах, Ханніл і Риція. ⁴⁰ Всі ці сини Асира, глави покоління, люди добірні, войовничі, головні начальники. Записано у них у родовідних списках у війську, для війни, за рахунком двадцять шість тисяч чоловік.

8 Веніамін породив Белу, первістка свого, другого Ашбела, третього Ахрая, ² четвертого Ноху і п'ятого Рафу. ³ Сини Бели були: Адар, Гера, Авиуд, ⁴ Авишуа, Нааман, Ахоах, ⁵ Гера, Шефуфан і Хурам.

⁶ І ось сини Егуда, що були главами родів, які жили в Геві і переселені у Манахаф: ⁷ Нааман, Ахия і Гера, який переселив їх; він породив Уззу й Ахихуда.

⁸ Шегарайм породив дітей у землі Моавитській після того, як відпустив від себе Хупиму і Баару, дружин своїх. ⁹ І породив він від Ходеші, дружини своєї, Іовава, Цивію, Мешу, Малхама, ¹⁰ Іеуца, Шахию і

[12] Бут. 46, 21. Чис. 26, 42. [13] Бут. 46, 24. [14] Чис. 26, 29. Нав. 17, 1. [15] Чис. 26, 33; 27, 1. [20] Чис. 26, 35. [28] Нав. 16, 1. Бут. 48,

22. [29] Нав. 17, 11. [30] Бут. 46, 17.

Глава 8. [1] 1 Пар. 7, 6. Бут. 46, 21. [6] 1 Цар. 11, 4.

Мирму: ось сини його, глави покоління. ¹¹ Від Хушими породив він Авитува й Елпаала. ¹² Сини Елпаала: Евер, Мишам і Шемер, який побудував Оно і Лод і залежні від нього міста, – ¹³ і Берія і Шема. Вони були главами поколінь жителів Аїалона. Вони вигнали жителів Гефа. ¹⁴ Ахио, Шашак, Іремоф, ¹⁵ Зевадія, Арад, Едер, ¹⁶ Михаїл, Ішфа та Іоха – сини Берії. ¹⁷ Зевадія, Мешуллам, Хизкій, Хевер, ¹⁸ Ішмерай, Ізлія та Іовав – сини Елпаала. ¹⁹ Іаким, Зихрій, Завдій, ²⁰ Елиенай, Цилфай, Еліїл, ²¹ Адаія, Бераія і Шимраф – сини Шимея. ²² Ішпан, Евер, Еліїл, ²³ Авдон, Зихрій, Ханан, ²⁴ Хананія, Елам, Антофія, ²⁵ Іфдія і Фенуїл – сини Шашака. ²⁶ Шамперай, Шехарія, Афалія, ²⁷ Іаарешія, Елія і Зихрій, сини Іерохама. ²⁸ Це глави поколінь, у родах своїх головні. Вони жили в Єрусалимі.

²⁹ В Гаваоні жили: [Іеїл,] батько гаваонитян, – ім'я дружини його Мааха, – ³⁰ і син його, первісток Авдон, за ним Цур, Кис, Ваал, Надав, [Нер,] ³¹ Гедор, Ахио, Зехер і Миклоф. ³² Миклоф породив Шимея. І вони жили поруч з братами своїми в Єрусалимі, разом із братами своїми. ³³ Нер породив Киса; Кис породив Саула; Саул породив Іонафана, Мелхисуя, Авинадава й Ешбаала. ³⁴ Син Іонафана Мериббаал; Мериббаал породив Миху. ³⁵ Сини Михи: Пифон, Мелег, Фаарея й Ахаз. ³⁶ Ахаз породив Іоїадду; Іоїадда породив Алемефа, Азмавефа і Замврія; Замврій породив Моцу; ³⁷ Моца породив Бинею. Рефаія, син його; Елеаса, син його; Ацел, син його. ³⁸ В Ацела шість синів, і ось імена їхні: Азрикам, Бохру, Ісмаїл, Шеарія, Овадія і Ханан; усі вони сини Ацела. ³⁹ Сини Ешека, брата його: Улам, первісток його, другий Іеуш, третій Елифелет. ⁴⁰ Си-

ни Улама були люди войовничі, які стріляли з лука, мали багато синів і онуків: сто п'ятдесят. Усі вони від синів Веніаміна.

9 Так були перераховані за родами своїми всі ізраїльтяни, і ось вони записані в книзі царів ізраїльських. Юдеї ж за беззаконня свої переселені у Вавилон.

² Перші жителі, які жили у володіннях своїх, по містах ізраїльських, були ізраїльтяни, священики, левити і нефинеї. ³ В Єрусалимі жили деякі із синів Іудиних і із синів Веніамінових, і із синів Єфремових і Манассієних: ⁴ Уфай, син Аммиуда, син Омри, син Імрія, син Ванія, – із синів Фареса, сина Іудиного; ⁵ із синів Шилона – Асаія первісток і сини його; ⁶ із синів Зари – Іеуїл і брати їхні, – шістьсот дев'яносто; ⁷ з синів Веніамінових Саллу, син Мешуллама, син Годавії, син Гассенуї; ⁸ та Івнія, син Іерохама, і Ела, син Уззія, сина Михриєвого, і Мешуллам, син Шефатії, сина Регуїла, сина Івнії, ⁹ і брати їхні, за родами їхніми: дев'ятсот п'ятдесят шість, – усі ці мужі були глави родів у поколіннях своїх.

¹⁰ А зі священиків: Іедаія, Іоїарив, Іахин, ¹¹ й Азарія, син Хелкії, син Мешуллама, син Садока, син Мераїофа, син Ахитува, який начальствує у домі Божому; ¹² і Адаія, син Іерохама, син Пашхура, син Малхії; і Маасай, син Адиела, син Іахзера, син Мешуллама, син Мешиллемифа, син Іммера; ¹³ і брати їхні, глави родів своїх: тисяча сімсот шістдесят, – люди відмінні у справі служіння в домі Божому.

¹⁴ А з левитів: Шемаія, син Хашува, син Азрикама, син Хашавії, – із синів Мерариних; ¹⁵ і Вакбакар, Хереш, Галал, і Матфанія, син Михи, син Зихрія, син Асафа; ¹⁶ й Овадія,

[12] Неем. 11, 35. [13] Нав. 19, 42. [29] 1 Пар. 9, 35. [32] 1 Пар. 9, 38. [33] 1 Пар. 9, 39. 1 Цар. 14, 51. [34] 2 Цар. 4, 4; 9, 9.

Глава 9. [1] 4 Цар. 24, 15. [2] Неем. 11, 3. [11] 4 Цар. 22, 8.

син Шемаїї, син Галала, син Ідифуна, і Берехія, син Аси, син Елкани, що жив у селищах нетофафських.

¹⁷ А воротарі: Шаллум, Аккуб, Талмон і Ахиман, і брати їхні; Шаллум був головним. ¹⁸ І донині ці воротарі біля воріт царських, на схід, утримують варту синів Левіїних. ¹⁹ Шаллум, син Коре, син Евасафа, син Корея, і брати його з роду його, корейни, у справі служіння свого, були зі сторожею біля порогів скинії, а батьки їхні охороняли вхід у стан Господній. ²⁰ Финеес, син Єлеазарів, був раніше начальником над ними, і Господь був з ним. ²¹ Захарія, син Мешелемії, був воротарем біля дверей скинії зібрання. ²² Усіх їх, обраних у воротарі до порогів, було двісті дванадцять. Вони внесені в список за селищами своїми. Їх поставив Давид і Самуїл прозорливець за вірність їх. ²³ І вони і сини їхні були на варті біля воріт дому Господнього, при домі скинії. ²⁴ На чотирьох боках знаходилися воротарі: на східному, західному, північному і південному. ²⁵ Брати ж їхні жили в селищах своїх, приходячи до них час від часу на сім днів. ²⁶ Ці чотири начальники воротарів, левити, були в довірі; вони ж були приставлені до осель і до скарбів дому Божого. ²⁷ Навколо дому Божого вони і ніч проводили, тому що на них лежала охорона, і вони повинні були щоранку відмикати двері. ²⁸ Одні з них були приставлені до службових посудів, так що за рахунком приймали їх і за рахунком видавали. ²⁹ Іншим з них було доручено інше начиння й усі священні потреби: борошно крапце, і вино, і елей, і ладан, і пахоці.

³⁰ А із синів священничих деякі готували миро з речовин запашних. ³¹ Маттафії з левитів, – він первіс-

ток Селлума корейнина, – довірено було те, що готується на сковородах.

³² Деяким із братів їхніх, із синів Каафових, було доручено заготовлювати хлібів предкладення, щоб приносити їх щосуботи. ³³ Співці ж, головні в поколіннях левитських, у кімнатах храму були вільні від занять, тому що день і ніч вони зобов'язані були займатися мистецтвом своїм. ³⁴ Це глави поколінь левитських, у родах своїх головні. Вони жили в Єрусалимі.

³⁵ У Гаваоні жили: батько гаваонитян Іеїл, – ім'я дружини його Мааха, ³⁶ і син його первісток Авдон, за ним Цур, Кис, Ваал, Нер, Надав, ³⁷ Гедор, Ахио, Захарія і Миклоф. ³⁸ Миклоф породив Шимеама. І вони жили поряд з братами своїми в Єрусалимі разом з братами своїми. ³⁹ Нер породив Киса, Кис породив Саула, Саул породив Іонафана, Мелхисуя, Авинадава й Ешбаала. ⁴⁰ Син Іонафана Мериббаал; Мериббаал породив Миху. ⁴¹ Сини Михи: Пифон, Мелех, Фарей [і Ахаз]. ⁴² Ахаз породив Іаеру; Іаера породив Алемефа, Азмавефа і Замврія; Замврій породив Моцу; ⁴³ Моца породив Бинею: Рефаїя, син його; Елеаса, син його; Ацел, син його. ⁴⁴ У Ацела шість синів, і ось імена їхні: Азрикам, Бохру, Ісмаїл, Шеарія, Овадія і Ханан. Це сини Ацела.

10 Филістимляни воювали з Ізраїлем, і побігли ізраїльтяни від філістимлян, і падали уражені на горі Гелвуї. ² І погналися філістимляни за Саулом і синами його, й убили філістимляни Іонафана й Авинадава і Мелхисуя, синів Саулових. ³ Битва проти Саула посилювалася, і стрільці кинулися на нього, так що він зранений був стрільцями. ⁴ І сказав Саул зброєносцеві своєму: вийми меч твій і заколи мене

[18] 4 Цар. 16, 18. Єз. 46, 1. [19] Пс. 41, 1. [20] Чис. 25, 11. [22] Пс. 83, 11. 1 Цар. 9, 11. [30] Вих. 30, 34. [31] Лев. 2, 5. [32] Вих. 25, 30. [35] 1 Пар. 8, 29. [38] 1 Пар. 8, 32. [39]

1 Пар. 8, 33. [41] 1 Пар. 8, 35. [44] 1 Пар. 8, 38.

Глава 10. [1] 1 Цар. 31, 1. [4] 1 Цар. 31, 4. Суд. 9, 54.

ним, щоб не прийшли ці необрізани і не наглумилися з мене. Але зброєносець не наважився, тому що дуже злякався. Тоді Саул узяв меч і упав на нього. ⁵ Зброєносець його, побачивши, що Саул помер, і сам упав на меч і помер. ⁶ І вмер Саул, і три сини його, і весь дім його разом з ним помер. ⁷ Коли побачили ізраїльтяни, які були в долині, що усі біжать і що Саул і сини його померли, то залишили міста свої і розбіглися; а филистимляни прийшли й оселилися в них. ⁸ На другий день прийшли филистимляни обирати вбитих, і знайшли Саула і синів його, які впали на горі Гелвуйській, ⁹ і роздягли його, і зняли з нього голову його і зброю його, і послали по землі Филистимській, щоб сповістити про це перед ідолами їхніми і перед народом. ¹⁰ І поклали зброю його в капищі богів своїх, і голову його встромили в домі Дагона. ¹¹ І почув весь Іавис галаадський усе, що зробили филистимляни із Саулом. ¹² І піднялися всі люди сильні, взяли тіло Наулове і тіла синів його, і принесли їх в Іавис, і поховали кістки їхні під дубом в Іависі, і постилися сім днів.

¹³ Так помер Саул за своє беззаконня, яке він учинив перед Господом, за те, що не дотримався слова Господнього і звернувся до чарівниці з запитанням, ¹⁴ а не звертався до Господа. *За те Він і умертвив його, і передав царство Давиду, синові Іессеєвому.*

11 І зібралися всі ізраїльтяни до Давида в Хеврон і сказали: ось, ми кість твоя і плоть твоя; ² і вчора, і третього дня, коли ще Саул був царем, ти виводив і вводив Ізраїля, і Господь Бог твій сказав тобі: “ти будеш пасти народ Мій,

Ізраїля, і ти будеш вождем народу Мого, Ізраїля”. ³ І прийшли усі старійшини Ізраїлеві до царя в Хеврон, і уклав з ними Давид завіт у Хевроні перед лицем Господнім; і вони помазали Давида на царя над Ізраїлем, за словом Господнім, через Самуїла.

⁴ І пішов Давид і весь Ізраїль до Єрусалима, тобто до Іевуса. А там були іевусеї, жителі тієї землі. ⁵ І сказали жителі Іевуса Давиду: не ввійдеш сюди. Але Давид узяв фортецю Сион; це місто Давидове. ⁶ І сказав Давид: хто раніше за усіх вразить іевусеїв, той буде главою і воєначальником. І зійшов раніше за всіх Іоав, син Саруї, і став главою. ⁷ Давид жив у тій фортеці, тому і називали її містом Давидовим. ⁸ І він оббудував місто навкруги, починаючи від Милло, всю околицю, а Іоав відновив інші частини міста. ⁹ І процвітав Давид, і піднімався більше і більше, і Господь Саваоф був з ним.

¹⁰ Ось головні із сильних у Давида, які спільно подвизалися з ним у царстві його, разом з усім Ізраїлем, щоб поставити його царем, за словом Господнім, над Ізраїлем, ¹¹ і ось число хоробрих, які були у Давида: Іесваал, син Ахамані, головний з тридцяти. Він підняв спис свій на триста чоловік і вразив їх за один раз. ¹² Після нього Єлеазар, син Додо ахохиянина, з трьох хоробрих: ¹³ він був з Давидом у Фасдамимі, куди филистимляни зібралися на війну. Там частина поля була засіяна ячменем, і народ побіг від филистимлян; ¹⁴ але вони стали серед поля, зберегли його й уразили филистимлян. І дарував Господь спасіння велике! ¹⁵ Троє цих головних з тридцяти вождів зійшли на скелю до Давида, у печеру Одоллам, коли стан филистимлян був

[7] 1 Цар. 31, 7. [10] 1 Цар. 31, 10. [11] Суд. 21, 8. 1 Цар. 31, 11. [12] 1 Цар. 31, 13. 2 Цар. 2, 5. [13] 1 Цар. 15, 23; 28, 8, 16–17. [14] 1 Цар. 16, 13. 2 Цар. 12, 7.

Глава 11. [1] 2 Цар. 5, 1. [2] 1 Цар. 16, 13;

18, 13. Пс. 77, 71. [3] 1 Пар. 12, 38. 1 Цар. 16, 13. [4] 2 Цар. 5, 6. [6] 2 Цар. 5, 8. [9] 2 Цар. 5, 10. [10] 2 Цар. 23, 8. [11] 2 Цар. 23, 8. [12] 2 Цар. 23, 9. [14] 2 Цар. 23, 12.

розташований у долині рефаїмів.¹⁶ Давид тоді був у укріпленому місці, а охоронне військо филистимлян було тоді у Вифлеємі.¹⁷ І дуже захотілося *пити* Давиду, і він сказав: хто напоїть мене водою з колодязя вифлеємського, що біля воріт?¹⁸ Тоді ці троє пробилися крізь стан филистимський і почерпнули води з колодязя вифлеємського, що біля воріт, і взяли, і принесли Давиду. Але Давид не захотів пити її і вилити її у славу Господа,¹⁹ і сказав: збережи мене Господь, щоб я зробив це! Чи стану я пити кров мужів цих, які покладали душі свої! Бо з небезпекою для власного життя вони принесли *воду*. І не захотів пити її. Ось що зробили троє цих хоробрих.

²⁰ І Авесса, брат Іоава, був головним із трьох: він убив списом своїм триста чоловік, і був у славі у тих трьох.²¹ Із трьох він був найзнатнішим і був начальником; але з тими трьома не рівнявся.

²² Ванея, син Іодая, мужа хороброго, великий за ділами, з Кавцеїла: він вразив двох Ариїлів моавитських; він же зійшов і убив лева у рові, в сніжний час;²³ він же убив єгиптянина, людину на зріст у п'ять ліктів: у руці єгиптянина був спис, як навій у ткачів, а він підійшов до нього з палкою і, вирвавши спис з руки єгиптянина, убив його його ж списом:²⁴ ось що зробив Ванея, син Іодая. І він був у славі у тих трьох хоробрих;²⁵ він був знатнішим тридцяти, але з трьома не рівнявся, і Давид поставив його найближчим виконавцем своїх наказів.

²⁶ А головні з воїнів: Асаїл, брат Іоава; Елханан, син Додо, з Вифлеєма;²⁷ Шамма гародитянин; Херец пелонитянин;²⁸ Іра, син Ікеша, фекотіянин; Евиезер анафофянин;²⁹ Сив-

хай хушатянин; Ілай ахохиянин;³⁰ Магарай нетофафянин; Хелед, син Ваани, нетофафянин;³¹ Ігтай, син Рибая, з Гиви Веніамінової; Ванея пирафонянин;³² Хурай з Наголе-Гааша; Авиел з Арави;³³ Азмавеф бахарумиянин; Елихба шаалбонянин.³⁴ Сини Гашема гизонитянина: Іонафан, син Шаге, гараритянин;³⁵ Ахиам, син Сахара, гараритянин; Елифал, син Ури;³⁶ Хефер з Махери; Ахия пелонитянин;³⁷ Хецрой кармитянин; Наарай, син Езбая;³⁸ Іоїль, брат Нафана; Мивхар, син Гагрія;³⁹ Целек аммонитянин; Нахарай бериофянин, зброносець Іоава, сина Саруї;⁴⁰ Іра іфриянин; Гаріб іфриянин;⁴¹ Урія хеттеянин; Завад, син Ахлая;⁴² Адина, син Шизи, рувимлянин, глава рувимлян, і в нього було тридцять;⁴³ Ханан, син Маахи; Іосафат мифниянин;⁴⁴ Уззія аптерофянин; Шама та Іеїел, сини Хофама ароерянина;⁴⁵ Іедиаел, син Шимрія, та Іоха, брат його, фициянин;⁴⁶ Елиел з Махавима, та Іеривай і Іошавія, сини Елнаама, й Іфма моавитянин;⁴⁷ Елиел, Овед та Іасил з Мецоваї.

12 І ці також прийшли до Давида в Секелаг, коли він щез ховався від Саула, сина Кисового, і були серед хоробрих, які допомагали в битві.² Озброєні луком, вони правою і лівою рукою *кидали* камені, і *стріляли* стрілами з лука, – з братів Саула, від Веніаміна;³ головний Ахизер, за ним Іоас, сини Шемаї, з Гиви; Іезиел і Фелет, сини Азмавефа; Бераха та Іегу з Анафофа;⁴ Ішмаїя гаваонитянин, хоробрий з тридцяти і *начальник* над тридцятьма; Єремія, Іахазіїл, Іоханан та Іозавад з Гедери.⁵ Елузай, Іеримоф, Веалія, Шемарія, Сафатія харифиянин;⁶ Елкана, Ішшияху, Азаріїл, Іоезер та Іошавам, корей-

[17] 2 Цар. 23, 15. [20] 2 Цар. 23, 18. [21] 2 Цар. 23, 19. [22] 2 Цар. 23, 20. [23] 1 Цар. 17, 7. [25] 2 Цар. 23, 23. [26] 2 Цар. 23, 24.

[30] 2 Цар. 23, 28. [41] 2 Цар. 11, 3.

Глава 12. [1] 1 Цар. 27, 6. [2] Суд. 20, 16.

ни; ⁷ й Іоела і Зевадія, сини Ієрохама, з Гедора.

⁸ І з гадитян перейшли до Давида в укріплення, у пустелю, люди мужні, войовничі, озброєні щитом і списом; лиця левові – обличчя їхні, і вони швидкі, як сарни в горах. ⁹ Головний Езер, другий Овадія, третій Елиав, ¹⁰ четвертий Мишманна, п'ятий Єремія, ¹¹ шостий Афай, сьомий Елиел, ¹² восьмий Іоханан, дев'ятий Елзавад, ¹³ десятый Єремія, одинадцятий Махбанай. ¹⁴ Вони із синів Гадових були главами у війську: менший над сотнею, і більший над тисячею. ¹⁵ Вони і перейшли Йордан у перший місяць, коли він виступає з берегів своїх, і розігнали всіх, хто жив у долинах на схід і захід.

¹⁶ Прийшли також і з синів Веніамінових та Іудиних в укріплення до Давида. ¹⁷ Давид вийшов назустріч їм і сказав їм: якщо з миром прийшли ви до мене, щоб допомагати мені, то нехай буде в мене з вами одне серце; а якщо для того, щоб підступно зрадити мене ворогам моїм, тоді як немає пороку на руках моїх, то нехай бачить Бог батьків наших і розсудить. ¹⁸ І охопив дух Амася, главу тридцяти, і сказав він: мир тобі, Давиде, і з тобою, сину Іессеїв; мир тобі, і мир помічникам твоїм; тому що допомагає тобі Бог твій. Тоді прийняв їх Давид і поставив їх на чолі війська.

¹⁹ І з коліна Манассіного перейшли деякі до Давида, коли він ішов з филистимлянами на війну проти Саула, але не допомагав їм, тому що проводирі филистимські, порадившись, відіслали його, говорячи: на нашу голову він перейде до господаря свого Саула. ²⁰ Коли він повертався в Секелаг, тоді перейшли до нього з манассіян: Аднах, Іозавад, Іедиаел, Михаїл, Іозавад, Елигу і

Цилльфай, тисячочальники у манассіян. ²¹ І вони допомагали Давиду проти полчищ, бо все це були люди хоробрі і були начальниками у війську. ²² Так з кожним днем приходили до Давида на допомогу до того, що його ополчення стало великим, як ополчення Боже.

²³ Ось число головних у війську, що прийшли до Давида у Хеврон, щоб передати йому царство Саулове, за словом Господнім: ²⁴ синів Іудиних, які носять щит і спис, було шість тисяч вісімсот готових до війни; ²⁵ із синів Симеонових, людей хоробрих, у війську було сім тисяч сто; ²⁶ із синів Левіїних чотири тисячі шістьсот; ²⁷ й Іуддай, князь від племені Аарона, і з ним три тисячі сімсот; ²⁸ і Садок, мужній юнак, і рід його, двадцять два начальники; ²⁹ із синів Веніамінових, братів Саулових, три тисячі, – але ще багато хто з них тримався дому Саулового; ³⁰ із синів Єфремових двадцять тисяч вісімсот людей мужніх, людей вельможних у родах своїх; ³¹ з половини коліна Манассіного вісімнадцять тисяч, які викликані поіменно, щоб піти поставити царем Давида; ³² із синів Іссахарових прийшли люди розумні, які знали, що коли належало робити Ізраїлю, – їх було двісті головних, і всі брати їхні трималися слова їх; ³³ з коліна Завулонового готових до битви, озброєних усякою військовою зброєю, п'ятдесят тисяч, у строю, одностайних; ³⁴ з коліна Неффалимового тисяча вождів і з ними тридцять сім тисяч із щитами і списами; ³⁵ з коліна Данового готових до війни двадцять вісім тисяч шістьсот; ³⁶ від Асира воїнів, готових до битви, сорок тисяч; ³⁷ з-за Йордану, від коліна Рувимового, Гадового і половини коліна Манассіного, сто двадцять тисяч, з усякою військовою зброєю.

[8] 1 Цар. 23, 14. 2 Цар. 2, 18. [15] Нав. 3, 15. Сир. 24, 28. [18] Суд. 6, 34. [19] 1 Цар. 29, 4. [21] 1 Цар. 27, 8. [23] 1 Цар. 16, 12. 2 Цар. 5,

1. 1 Цар. 11, 3. [28] 2 Цар. 8, 17; 15, 24. [29] 2 Цар. 3, 6.

³⁸ Усі ці воїни, у строю, від щирого серця прийшли у Хеврон поставити Давида царем над усім Ізраїлем. Та й усі інші ізраїльтяни були одностайні, щоб поставити царем Давида. ³⁹ І пробули там у Давида три дні, їли і пили, тому що брати їхні все приготували для них; ⁴⁰ та й близькі до них, навіть до коліна Іссахарового, Завулонового і Неффалимового, привозили всю поживу на ослах, і верблюдах, і мулах, і волах: борошно, смокви, й ізюм, і вино, і елей, і великої і дрібної худоби безліч, оскільки радість була для Ізраїля.

13 І радився Давид з тисячоначальниками, сотниками і з усіма вождями, ² і сказав [Давид] усьому зібранню ізраїльтян: якщо угодно вам, і якщо на те буде воля Господа Бога нашого, пошлемо всюди до інших братів наших, по всій землі Ізраїльській, і разом з ними до священників і левитів, у міста і селища їхні, щоб вони зібралися до нас; ³ і перенесемо до себе ковчег Бога нашого, тому що у дні Саула ми не зверталися до нього. ⁴ І сказало все зібрання: “нехай буде так”, тому що ця справа всьому народові здавалася справедливою. ⁵ Так зібрав Давид усіх ізраїльтян, від Шихора єгипетського до входу в Емаф, щоб перенести ковчег Божий з Кириаф-Іарима. ⁶ І пішов Давид і весь Ізраїль у Кириаф-Іарим, що в Юдеї, щоб перенести звідти ковчег Бога, Господа, Який сидить на херувимах, на якому називається ім'я Його. ⁷ І повезли ковчег Божий на новій колісниці з дому Авинадава; й Оза й Ахия вели колісницю. ⁸ Давид же і всі ізраїльтяни грали перед Богом з усієї сили, зі співом, на цитрах і псалтирях, і тимпанах, і кимвалах і трубах. ⁹ Коли дійшли до току Хидона,

Оза простяг руку свою, щоб притримати ковчег, тому що воли нахилили його. ¹⁰ Але Господь розгнівався на Озу, й уразив його за те, що він простяг руку свою до ковчеза; і він помер одразу перед лицем Божим. ¹¹ І засмутився Давид, що Господь уразив Озу. І назвав те місце поразкою Ози; так називається воно і до цього дня. ¹² І злякався Давид Бога в день той, і сказав: як я внесу до себе ковчег Божий? ¹³ І не повіз Давид ковчег до себе, у місто Давидове, а повернув його до дому Аведдара гефянина. ¹⁴ І залишався ковчег Божий у Аведдара, у домі його, три місяці, і благословив Господь дім Аведдара й усе, що в нього.

14 І послав Хирам, цар Тирський, до Давида послів, і кедрові дерева, і мулярів, і теслярів, щоб побудувати йому дім. ² Коли довідався Давид, що утвердив його Господь царем над Ізраїлем, що піднесено високо царство його, заради народу його Ізраїля, ³ тоді взяв Давид ще дружин в Єрусалимі, і породив Давид ще синів і дочок. ⁴ І ось імена народжених у нього в Єрусалимі: Самус, Совав, Нафан, Соломон, ⁵ Евеар, Елисуа, Елфалет, ⁶ Ногах, Нафек, Іафіа, ⁷ й Елисама, Вееліада й Елифалет.

⁸ І почули филистимляни, що помазано Давида на царя над усім Ізраїлем, і піднялися усі филистимляни шукати Давида. І почув Давид про це і пішов проти них. ⁹ І филистимляни прийшли і розташувалися в долині рефаїмів. ¹⁰ І запитав Давид Бога, говорячи: чи йти мені проти филистимлян, і чи віддаси їх у руки мої? І сказав йому Господь: іди, і Я віддам їх у руки твої. ¹¹ І пішли вони у Ваал-Перацим, і вразив їх там Давид; і сказав Давид: зломив Бог ворогів моїх рукою моєю, як про-

Глава 13. [1] 2 Цар. 6, 2. [5] 2 Цар. 6, 1. [6] 1 Цар. 4, 4. 2 Цар. 6, 2. 4 Цар. 19, 15. [7] Чис. 4, 15. 2 Цар. 6, 3. [9] 2 Цар. 6, 6. [10] Чис. 4, 15. [11] 2 Цар. 6, 8. [14] 2 Цар. 6, 11.

Глава 14. [1] 2 Цар. 5, 11. [3] 2 Цар. 5, 13. [4] 2 Цар. 5, 14. 1 Пар. 3, 5. [8] 2 Цар. 5, 17, 20. [11] 2 Цар. 5, 20.

рив води. Тому і дали ім'я місцю тому: Ваал-Перацим.¹² І залишили там *филистимляни* богів своїх, і повелів Давид, і спалені вони вогнем.¹³ І *прийшли* знову *филистимляни* і розташувалися по долині.¹⁴ І ще запитав Давид Бога, і сказав йому Бог: не ходи *прямо* на них, ухилися від них і йди до них з боку шовковичних дерев;¹⁵ і коли почуєш шум, ніби кроків на вершинах шовковичних дерев, тоді вступи в битву, бо вийшов Бог перед тобою, щоб уразити стан *филистимлян*.¹⁶ І зробив Давид, як повелів йому Бог; і вразили стан *филистимський*, від Гаваона до Газера.¹⁷ І пронеслося ім'я Давидове по всіх землях, і Господь зробив його страшним для всіх народів.

15 І побудував він собі доми в місті Давидовому, і приготував місце для ковчега Божого, і спорудив для нього скинію.² Тоді сказав Давид: *ніхто* не повинен носити ковчега Божого, крім левитів, тому що їх обрав Господь на те, щоб носити ковчег Божий і служити йому повіки.³ І зібрав Давид усіх ізраїльтян в Єрусалим, щоб внести ковчег Господній на місце його, яке він для нього приготував.⁴ І скликав Давид синів Ааронових і левитів:⁵ із синів Каафових, Уриїла начальника і братів його – сто двадцять чоловік;⁶ із синів Мерариних, Асаїю начальника і братів його – двісті двадцять чоловік;⁷ із синів Гирсонових Іоїла начальника і братів його – сто тридцять чоловік;⁸ із синів Елисафанових, Шемаїю начальника і братів його – двісті;⁹ із синів Хевронових, Елиела начальника і братів його – вісімдесят;¹⁰ із синів Уззілових, Аминадава начальника і братів його – сто дванадцять.¹¹ І прикликав Давид священників: Садока й Авиа-

фара, і левитів: Уриїла, Асаїю, Іоїля, Шемаїю, Елиела й Аминадава,¹² і сказав їм: ви, начальники родів левитських, освятіться самі і брати ваші, і принесіть ковчег Господа Бога Ізраїлевого на місце, яке я приготував для нього;¹³ бо як раніше не ви це *робили*, то Господь Бог наш уразив нас за те, що ми не шукали Його, як належало.

¹⁴ І освятилися священники і левити для того, щоб нести ковчег Господа, Бога Ізраїлевого.¹⁵ І понесли сини левитів ковчег Божий, як заповів Мойсей за словом Господа, на плечах, на жердинах.¹⁶ І наказав Давид начальникам левитів поставити братів своїх співців з музичними інструментами, з псалтирями і цитрами і кимвалами, щоб вони голосно сповіщали голос радування.¹⁷ І поставили левити Емана, сина Іоїлевого, і з братів його, Асафа, сина Верехійного, а із синів Мерариних, братів їхніх, Ефана, сина Кушаї;¹⁸ і з ними братів їхніх другорядних: Захарію, Бена, Іаазїїла, Шемирамофа, Іехиїла, Уннія, Елиава, Ванею, Маасея, Маттафію, Елифлеуя, Микнея й Овед-Едома та Іеїела, воротарів.¹⁹ Еман, Асаф і Ефан грали голосно на мідних кимвалах,²⁰ а Захарія, Азіїл, Шемирамоф, Іехиїл, Уннії, Елиав, Маасей і Ванея – на псалтирях, тонким голосом.²¹ Маттафія ж, Елифлеуї, Микней, Овед-Едом, Іеїел і Аазія – на цитрах, щоб робити початок.²² А Хенанія, начальник левитів, був учитель співу, тому що був вправним у ньому.²³ Верехія й Елкана були придверниками біля ковчега.²⁴ Шеванія, Іосафат, Нафанаїл, Амасай, Захарія, Ванея та Елизер, священники, сурмили трубами перед ковчегом Божим. Овед-Едом та Іехія були придверниками біля ковчега.

[12] Втор. 7, 5. [13] 2 Цар. 5, 22. [16] 2 Цар. 5, 25.

Глава 15. [1] 2 Цар. 6, 17. [2] Чис. 4, 15.

[3] 1 Пар. 13, 5. [12] Чис. 8, 6. [13] 1 Пар. 13, 11. 2 Цар. 6, 7. [15] Вих. 25, 14. [16] 2 Цар. 6, 12. [17] 1 Пар. 16, 37. [18] 1 Пар. 16, 38.

²⁵ Так Давид і старійшини Ізраїлеві і тисячоначальники пішли перенести ковчег завіту Господнього з дому Овед-Едомового з радістю. ²⁶ І коли Бог допоміг левитам, які несли ковчег завіту Господнього, тоді закололи в жертву сім тельців і сім баранів. ²⁷ Давид був одягнений у висонний одяг, а також і всі левити, які несли ковчег, і співці, і Хенанія начальник музикантів і співаків. На Давиді ж був ще лляний ефод. ²⁸ Так весь Ізраїль вносив ковчег завіту Господнього з вигуками, під звуки рога і труб і кимвалів, граючи на псалтирях і цитрах.

²⁹ Коли ковчег завіту Господнього входив у місто Давидове, Мелхола, дочка Саулова, дивилася у вікно і, побачивши царя Давида, який скакає і веселиться, принизила його в серці своєму.

16 І принесли ковчег Божий, і поставили його посеред скинії, яку спорудив для нього Давид, і піднесли Богу всепалення і мирні жертви.

² Коли Давид закінчив всепалення і приношення мирних жертв, то благословив народ ім'ям Господа ³ і роздав усім ізраїльтянам, і чоловікам і жінкам, по одній хлібині і по пшатку м'яса і по кужлю вина,

⁴ і поставив на службу перед ковчегом Господнім деяких з левитів, щоб вони славословили, дякували і звеличували Господа Бога Ізраїлевого: ⁵ Асафа головним, другим по ньому Захарію, Іеїєла, Шемирамофа, Іехиїла, Маттафію, Елиава, і Ванею, Овед-Едома та Іеїєла з псалтирями і цитрами, і Асафа для гри на кимвалах, ⁶ а Ванею та Озиїла, священників, щоб постійно сурмили перед ковчегом завіту Божого.

⁷ У цей день Давид уперше дав псалом для славослів'я Господу через Асафа, і братів його: ⁸ славте

Господа, проголошуйте ім'я Його; сповіщайте в народах діла Його; ⁹ співайте Йому, бряжчіть Йому; оповідайте про всі чудеса Його; ¹⁰ хваліться ім'ям Його святим; нехай веселиться серце тих, хто шукає Господа; ¹¹ шукайте Господа і сили Його, шукайте безперестанно лица Його; ¹² поминайте чудеса, які Він сотворив, знамення Його і суди вуст Його, ¹³ ви, сім'я Ізраїлеве, раби Його, сини Якова, обрані Його! ¹⁴ Він Господь Бог наш; суди Його по всій землі. ¹⁵ Пам'ятайте вічно завіт Його, слово, яке Він заповів у тисячу родів, ¹⁶ те, що заповідав Аврааму, і в чому клявся Ісааку, ¹⁷ і що поставив Якову в закон і Ізраїлю в завіт вічний, ¹⁸ говорячи: "тобі дам Я землю Ханаанську, у спадкоємний наділ вам". ¹⁹ Вони були тоді нечисленні і незначні, і прибульці в ній, ²⁰ і переходили від народу до народу і з одного царства до іншого народу; ²¹ але Він нікому не дозволив кривдити їх, і викривав за них царів: ²² "Не доторкайтеся до помазаних Моїх, і пророкам Моїм не робіть зла". ²³ Співайте Господу, вся земле, благовістять з дня у день спасіння Його. ²⁴ Сповіщайте язичникам славу Його, усім народам чудеса Його, ²⁵ бо великий Господь і славний, страшніший за всіх богів. ²⁶ Тому що всі боги народів ніщо, а Господь небеса сотворив. ²⁷ Слава і велич перед лицем Його, могутність і радість на місці [святому] Його. ²⁸ Воздайте Господу, племена народів, воздайте Господу славу і честь, ²⁹ воздайте Господу славу імені Його. Візьміть дар, ідіть перед лице Його, поклоніться Господу у величі святині Його. ³⁰ Тремти перед Ним, уся земле, бо Він заснував вселенну, вона не похитнеться. ³¹ Нехай веселяться небеса, нехай торжествує земля, і нехай скажуть у народах: Гос-

[25] 2 Цар. 6, 12.

Глава 16. [1] 2 Цар. 6, 17. [2] 2 Цар. 6, 18. [3] 2 Цар. 6, 19. [8] Пс. 104. Іс. 12, 4. [15] Бут. 17, 9. Вих. 2, 24. Лев. 26, 42. [16] Бут.

12, 7; 22, 16. Лк 1, 73. [19] Втор. 32, 9. [22] Пс. 104, 15. [23] Пс. 95, 1. [24] Пс. 95, 3. [25] Пс. 94, 3. Вих. 15, 11; 18, 11. [27] Пс. 95, 6.

подь царює! ³² Нехай плеще море і все, що наповнює його, нехай радіє поле й усе, що на ньому. ³³ Нехай радіють разом усі дерева дібровні перед лицем Господа, бо Він іде судити землю. ³⁴ Прославляйте Господа, бо повіки милість Його, ³⁵ і скажіть: спаси нас, Боже, Спасителю наш! Збери нас і визволи нас від народів, щоб ми славили святе ім'я Твоє і щоб хвалилися славою Твоею! ³⁶ Благословенний Господь Бог Ізраїлів, від віку і до віку! І сказав увесь народ: амінь! алилуя!

³⁷ Давид залишив там, перед ковчегом завіту Господнього, Асафа і братів його, щоб вони служили перед ковчегом постійно, щодня, ³⁸ й Овед-Едома і братів його, шістдесят вісім чоловік; Овед-Едома, сина Ідифунового, і Хосу – воротарями, ³⁹ а Садока священника і братів його священників перед оселею Господньою, яка на висоті в Гаваоні, ⁴⁰ для возношення всепалень Господу на жертовнику всепалення постійно, вранці і ввечері, і для усього, що написано в законі Господа, який Він заповів Ізраїлю; ⁴¹ і з ними Емана та Ідифуна й інших обраних, які призначені поіменно, щоб славити Господа, бо навіки милість Його. ⁴² При них Еман та Ідифун прославляли Бога, граючи на трубах, кимвалах і різних музичних інструментах; синів же Ідифуна поставив при вратах.

⁴³ І пішов увесь народ, кожен у свій дім; повернувся і Давид, щоб благословити дім свій.

17 Коли Давид жив у домі своєму, то сказав Давид Нафану пророку: ось, я живу в домі кедровому, а ковчег завіту Господнього під наметом. ² І сказав Нафан Давиду: все, що в тебе на серці, роби, тому що з тобою Бог.

³ Але в ту ж ніч було слово Боже до Нафана: ⁴ піди і скажи рабові Моему Давиду: так говорить Господь: не ти побудуєш Мені дім для перебування, ⁵ бо Я не жив у домі з того дня, як вивів синів Ізраїля, і до цього дня, а ходив зі шкіни у шкіну і з житла в житло. ⁶ Де не ходив Я з усім Ізраїлем, чи сказав Я хоч слово кому-небудь із суддів ізраїльських, яким Я повелів пасти народ Мій: чому ви не побудуєте Мені дому кедрового? ⁷ І тепер так скажи рабові Моему Давиду: так говорить Господь Саваоф: Я взяв тебе від отари овець, щоб ти був вождем народу Мого Ізраїля; ⁸ і був з тобою скрізь, куди б ти не ходив, і знищив усіх ворогів твоїх перед лицем твоїм, і зробив ім'я твоє, як ім'я великих на землі; ⁹ і Я влаштував місце для народу Мого Ізраїля, й укорінив його, і буде він спокійно жити на місці своєму, і не буде більше потривожений, і нечестиві не стануть більше тіснити його, як раніше, ¹⁰ у ті дні, коли Я поставив суддів над народом Моїм Ізраїлем, і Я смирив усіх ворогів твоїх, і сповіщаю тобі, що Господь спорудить тобі дім. ¹¹ Коли виповняться дні твої, і ти відійдеш до батьків твоїх, тоді Я восставлю сім'я твоє після тебе, яке буде із синів твоїх, і зміцню царство його. ¹² Він побудує Мені дім, і утверджу престіл його повіки. ¹³ Я буду йому отцем, і він буде Мені сином, – і милости Моєї не відніму від нього, як Я відняв від того, який був раніше тебе. ¹⁴ Я поставлю його в домі Моему й у царстві Моему повіки, і престіл його буде міцним вічно. ¹⁵ Всі ці слова і все видіння точно переказав Нафан Давиду.

¹⁶ І прийшов цар Давид, і став перед лицем Господнім, і сказав: хто

[34] 1 Езд. 3, 11. [35] Втор. 30, 3. [36] Пс. 40, 14. Втор. 27, 15. Неем. 8, 6. [40] Вих. 27, 21. Чис. 28, 3. [43] 2 Цар. 6, 19.

Глава 17. [1] 2 Цар. 7, 2. [2] 2 Цар. 7, 3. [3] 2 Цар. 7, 4–5. [4] 3 Цар. 8, 19. [5] Вих. 7,

5. [7] 1 Цар. 16, 12. [9] 2 Цар. 7, 10. [10] Пс. 17, 48. [11] 2 Цар. 7, 12. Гал. 3, 16. Мф 1, 1. [13] 2 Цар. 7, 14. [14] 1 Тим. 3, 15. Ис. 55, 3. Јлк 1, 32. [15] 2 Цар. 7, 17. [16] 2 Цар. 7, 18.

я, Господи Боже, і що таке дім мій, що Ти так підніс мене? ¹⁷ Але і цього ще мало здалося в очах Твоїх, Боже; Ти звіщаєш про дім раба Твого у майбутньому, і дивишся на мене, як на людину велику, Господи Боже! ¹⁸ Що ще може додати перед Тобою Давид для звеличення раба Твого? Ти знаєш раба Твого! ¹⁹ Господи! для раба Твого, за серцем Твоїм, Ти робиш усе це велике, щоб явити усяку велич. ²⁰ Господи! Немає подібного до Тебе, і немає Бога, крім Тебе, в усьому, що чули ми своїми вухами. ²¹ І хто подібний до народу Твого Ізраїля, єдиного народу на землі, до якого приходив Бог, щоб викупити його Собі в народ, зробити Собі ім'я великим і страшним ділом – прогнанням народів від лица народу Твого, який Ти визволив з Єгипту. ²² Ти зробив народ Твій Ізраїля Своїм власним народом навик, і Ти, Господи, став Богом його. ²³ Отже, тепер, о, Господи, слово, яке Ти сказав про раба Твого і про дім його, утверди навик, і зроби, як Ти сказав. ²⁴ І нехай перебуває і звеличується ім'я Твое повіки, щоб говорили: Господь Саваоф, Бог Ізраїлів, є Бог над Ізраїлем, і дім раба Твого Давида нехай буде міцним перед лицем Твоїм. ²⁵ Бо Ти, Боже мій, відкрив рабові Твоєму, що Ти спорудиш йому дім, тому раб Твій і насмілюся молитися перед Тобою. ²⁶ І нині, Господи, Ти Бог, і Ти сказав про раба Твого таке благо. ²⁷ Почни ж благословляти дім раба Твого, щоб він був вічно перед лицем Твоїм. Бо якщо Ти, Господи, благословиш, то буде він благословенний повік.

18 Після цього Давид уразив филистимлян і смирив їх, і взяв Геф і залежні від нього міста з рук филистимлян. ² Він уразив також моавитян, – і стали моавитя-

ни рабами Давида, приносячи йому данину.

³ І вразив Давид Адраазара, царя Сувського, в Емафі, коли той ішов утвердити владу свою при ріці Євфраті. ⁴ І взяв Давид у нього тисячу колісниць, сім тисяч вершників і двадцять тисяч піших, і зруйнував Давид усі колісници, залишивши з них тільки сто. ⁵ Сиріяни дамаські прийшли було на допомогу Адраазару, царю Сувському, але Давид уразив двадцять дві тисячі сиріян. ⁶ І поставив Давид охоронне військо в Сирії дамаській, і стали сиріяни рабами Давида, приносячи йому данину. І допомагав Господь Давиду скрізь, куди б він не ходив. ⁷ І взяв Давид золоті щити, що були в рабів Адраазара, і приніс їх в Єрусалим. ⁸ А з Тивхави і Куна, міст Адраазарових, узяв Давид дуже багато міді. З неї Соломон зробив мідне море і стовпи, і мідні посудини. ⁹ І почув Фой, цар Імафа, що Давид уразив усе військо Адраазара, царя Сувського. ¹⁰ І послав Іорама, сина свого, до царя Давида, вітати його і дякувати йому за те, що він воював з Адраазаром і вразив його, тому що Фой був у стані війни з Адраазаром, – і з ним усякі посудини золоті, срібні та мідні. ¹¹ І присвятив їх цар Давид Господу разом зі сріблом і золотом, яке він узяв від усіх народів: від ідумеян, моавитян, аммонитян, филистимлян і від амалікітян. ¹² І Авесса, син Саруї, вразив ідумеян на долині Солянній вісімнадцять тисяч; ¹³ і поставив у Ідумеї охоронне військо, і стали всі ідумеяни рабами Давида. Господь допомагав Давиду скрізь, куди б він не ходив.

¹⁴ І царював Давид над усім Ізраїлем, і творив суд і правду всьому народові своєму. ¹⁵ Іоав, син Саруї, був начальником війська, Іосафат,

[17] 2 Цар. 7, 19. [18] Пс. 138, 1. [20] 2 Цар. 7, 22. [21] Втор. 4, 7. [23] 2 Цар. 7, 25. [25] 2 Цар. 7, 27. [27] 2 Цар. 7, 29.

Глава 18. [1] 2 Цар. 8, 1. [2] 2 Цар. 8, 2.

Пс. 29, 2. [6] 2 Цар. 8, 14. [7] 2 Цар. 8, 7. [8] 2 Цар. 8, 8. 3 Цар. 7, 23. [9] 2 Цар. 8, 9. [12] 1 Пар. 2, 16. 2 Цар. 8, 13. Пс. 59, 2. [14] 2 Цар. 8, 15. Пс. 100, 1. [15] 2 Цар. 8, 16.

син Ахилуда, діловодом, ¹⁶ Садок, син Ахитува, й Авимелех, син Ави-афара, священниками, а Суса писарем, ¹⁷ Ванея, син Іудая, над хелефеями і фелефеями, а сини Давидові – першими при царі.

19 Після цього помер Наас, цар Аммонитський, і став царем син його замість нього. ² І сказав Давид: зроблю я милість Аннону, синові Наасовому, за благодіяння, які батько його зробив мені. І послав Давид послів утішити його щодо батька його; і прийшли слуги Давидові в землю Аммонитську, до Аннона, щоб утішити його. ³ Але князі аммонитські сказали Аннону: невже ти думаєш, що Давид з поваги до батька твого послав до тебе утішительів? Чи не для того прийшли слуги його до тебе, щоб розвідати і виглядіти землю і розорити її? ⁴ І взяв Аннон слуг Давидових і поголив їх, і обрізав одяг їхній наполовину до стегон і відпустив їх. ⁵ І пішли вони. І донесено було Давиду про людей цих, і він послав їм назустріч, бо вони були дуже знечещені; і сказав цар: залиштеся в Єрихоні, поки відростуть бороди ваших, і тоді повернетесь.

⁶ Коли аммонитяни побачили, що вони стали ненависними Давиду, тоді послав Аннон і аммонитяни тисячу талантів срібла, щоб найняти собі колісниці і вершників із Сирії месопотамської і з Сирії Мааха і з Суви. ⁷ І найняли собі тридцять дві тисячі колісниць і царя Мааха з народом його, які прийшли і розташувалися станом перед Медевою. І аммонитяни зібралися з міст своїх і виступили на війну.

⁸ Коли почув про це Давид, то послав Іоава з усім військом хоробрим. ⁹ І виступили аммонитяни і вишикувалися до битви біля воріт міста, а царі, які прийшли, окремо в

полі. ¹⁰ Іоав, бачачи, що чекає на нього битва попереду і ззаду, обрав воїнів з усіх добірних в Ізраїлі і вишикував їх проти сиріян. ¹¹ А іншу частину народу доручив Авессі, братові своєму, щоб вони вишикувалися проти аммонитян. ¹² І сказав він: якщо сиріяни будуть долати мене, то ти допоможеш мені, а якщо аммонитяни будуть долати тебе, то я допоможу тобі. ¹³ Будь мужній, і будемо твердо стояти за народ наш і за міста Бога нашого, – і Господь нехай зробить, що Йому вгодно. ¹⁴ І вступили Іоав і люди, які були в нього, на битву з сиріянами, і вони побігли від нього. ¹⁵ Аммонитяни ж, побачивши, що сиріяни біжать, і самі побігли від Авессі, брата його, і пішли в місто. І прийшов Іоав у Єрусалим. ¹⁶ Сиріяни, бачачи, що вони вражені ізраїльтянами, відправили послів і вивели сиріян, які були по той бік ріки, і Совак, воєначальник Адраазарів, був проводирем їхнім. ¹⁷ Коли донесли про це Давиду, він зібрав усіх ізраїльтян, перейшов Йордан і, прийшовши до них, вишикувався проти них; і вступив Давид у битву з сиріянами, і вони воювали з ним. ¹⁸ І сиріяни побігли від ізраїльтян, і знищив Давид у сиріян сім тисяч колісниць і сорок тисяч піших, і Совака воєначальника умертвив. ¹⁹ Коли побачили слуги Адраазара, що вони вражені ізраїльтянами, уклали з Давидом мир і підкорилися йому. І більше не хотіли сиріяни допомагати аммонитянам.

20 Через рік, у той час, коли царі виходять на війну, вивів Іоав військо і став розоряти землю аммонитян, і прийшов і обложив Равву. Давид же залишався в Єрусалимі. Іоав, завоювавши Равву, зруйнував її. ² І взяв Давид вінець царя їхнього з голови його, і в ньому виявилось

[16] 1 Пар. 24, 6. [17] 2 Цар. 8, 18.

Глава 19. [1] 2 Цар. 10, 1. [3] 2 Цар. 10, 3. [4] 2 Цар. 10, 4. [11] 2 Цар. 10, 10. [13] 1 Цар. 3, 18. 2 Цар. 10, 12. 1 Мак. 3, 60. [16] 2 Цар.

10, 15. [19] 2 Цар. 10, 19.

Глава 20. [1] 2 Цар. 11, 1; 12, 26. [2] 2 Цар. 12, 30.

ваги талант золота, і дорогоцінні камені були на ньому; і був він покладений на голову Давида. І дуже багато здобичі виніс з міста. ³ А народ, який був у ньому, вивів і умертвляв їх пилами, залізними молотами і сокирами. Так зробив Давид з усіма містами аммонитян, і повернувся Давид і весь народ в Єрусалим.

⁴ Після того почалася війна з филистимлянами в Газері. Тоді Совахай хушатянин уразив Сафа, одного з нащадків рефаїмів. І вони смирилися. ⁵ І знову була війна з филистимлянами. Тоді Елханам, син Іаїра, вразив Лакхмія, брата Голіафового, гефянина, у якого древко списа було, як навій у ткачів. ⁶ Була ще битва у Гефі. Там був один великий на зріст чоловік, у якого було по шість пальців, всього двадцять чотири. І він також був з нащадків рефаїмів. ⁷ Він ганьбив Ізраїля, але Іонафан, син Шими, брата Давидового, вразив його. ⁸ Це були народжені від рефаїмів у Гефі, і впали від руки Давида і від руки слуг його.

21 І повстав сатана на Ізраїля, і підбурив Давида зробити перелік ізраїльтян. ² І сказав Давид Іоаву і начальникам у народі: підіть порахуйте ізраїльтян, від Вирсавії до Дана, і представте мені, щоб я знав число їх. ³ І сказав Іоав: нехай примножить Господь народ Свій у сто разів проти того, скільки є його. Чи не всі вони, господарю мій царю, раби господаря мого? Для чого ж вимагає цього господар мій? Щоб було поставлено це в провину Ізраїлю? ⁴ Але царське слово перемогло Іоава; і пішов Іоав, і обійшов увесь Ізраїль, і прийшов у Єрусалим. ⁵ І подав Іоав Давиду список народного перепису, і було всіх ізраїльтян тисяча тисяч, і сто тисяч чоловіків, які оголюють меч, і юдеїв – чотириста

сімдесять тисяч, які оголюють меч. ⁶ А левитів і веніаминян він не порахував між ними, тому що царське слово було противним Іоаву.

⁷ І не угодною була в очах Божих справа ця, і Він уразив Ізраїля. ⁸ І сказав Давид Богу: дуже згрішив я, зробивши це. І нині прости провину раба Твого, бо я зробив дуже нерозважливо. ⁹ І говорив Господь Гадові, прозорливцю Давидовому, і сказав: ¹⁰ піди і скажи Давиду: так говорить Господь: три покарання Я пропоную тобі, обери собі одне з них, – і Я пошлю його на тебе. ¹¹ І прийшов Гад до Давида і сказав йому: так говорить Господь: обирай собі: ¹² або три роки – голод, або три місяці будеш ти переслідуваний ворогами твоїми і меч ворогів твоїх буде досягати тебе; або три дні – меч Господній і моровиця на землі й ангел Господній, який знищує в усіх краях Ізраїля. Отже, розглянь, що мені відповісти Тому, Хто Послав мене зі словом. ¹³ І сказав Давид Гадові: тяжко мені дуже, але нехай краще впаду в руки Господа, бо дуже велике милосердя Його, тільки б не впасти мені в руки людські. ¹⁴ І послав Господь моровицю на Ізраїля, і померло ізраїльтян сімдесять тисяч чоловік. ¹⁵ І послав Бог ангела в Єрусалим, щоб знищувати його. І коли він почав знищувати, побачив Господь і пожалів про цю біду, і сказав ангелу-знищувачу: досить! тепер опусти руку твою. Ангел же Господній стояв тоді над током Орни ієвусеянина. ¹⁶ І підняв Давид очі свої, і побачив ангела Господнього, який стоїть між землею і небом, з оголеним у руці його мечем, простягнутим на Єрусалим; і впав Давид і старійшини, покриті веретинцем, на обличчя свої. ¹⁷ І сказав Давид Богу: чи не я повелів порахувати народ?

[4] 2 Цар. 21, 18. [5] 2 Цар. 21, 19. [6] 2 Цар. 21, 20. [7] 1 Цар. 16, 9; 17, 10.

Глава 21. [1] 2 Цар. 24, 1. [4] 2 Цар. 24, 4. [7] 1 Пар. 27, 24. [8] 2 Цар. 24, 10. [9] 2 Цар.

24, 11. 1 Цар. 9, 9. [11] 2 Цар. 24, 13. [13] 2 Цар. 24, 14. Плач. 3, 22. Сир. 2, 18. [15] 2 Цар. 24, 16. [17] 2 Цар. 24, 17.

я згрішив, я зробив зло, а ці вівці що зробили? Господи, Боже мій! нехай буде рука Твоя на мені і на домі батька мого, а не на народі Твоєму, щоб погубити його. ¹⁸ І ангел Господній сказав Гадові, щоб той сказав Давиду: нехай Давид прийде і поставить жертвник Господу на току Орни ієвусеянина.

¹⁹ І пішов Давид, за словом Гада, яке він говорив ім'ям Господнім. ²⁰ Орна повернувся, побачив ангела, і чотири сини його з ним сховалися. Орна молотив тоді пшеницю. ²¹ І прийшов Давид до Орни. Орна, глянувши і побачивши Давида, вийшов з току і поклонився Давиду лицем до землі. ²² І сказав Давид Орні: віддай мені місце під током, я побудую на ньому жертвник Господу; за справжню ціну віддай мені його, щоб припинилося знищення народу. ²³ І сказав Орна Давиду: візьми собі; нехай робить господар мій цар що йому вгодно; ось я віддаю і волів на всепалення, і молотильні знаряддя на дрова, і пшеницю на приношення; усе це віддаю задарма. ²⁴ І сказав цар Давид Орні: ні, я хочу купити в тебе за дійсну ціну, бо не стану я приносити твоєї власности Господу, і не буду приносити у всепалення взятого задарма. ²⁵ І дав Давид Орні за це місце шістьсот сиклів золота. ²⁶ І спорудив там Давид жертвник Господу і підніс всепалення і мирні жертви; і призвав Господа, і Він почув його, *пославши* вогонь з неба на жертвник всепалення. ²⁷ І сказав Господь ангелові: поверни меч твій у піхви його. ²⁸ У цей час Давид, бачачи, що Господь почув його на току Орни ієвусеянина, приніс там жертву.

²⁹ Скинія ж Господня, яку зробив Мойсей у пустелі, і жертвник всепалення *знаходилися* в той час на висоті в Гаваоні. ³⁰ Й не міг Давид

піти туди, щоб шукати Бога, тому що був наляканий мечем ангела Господнього.

22 І сказав Давид: ось дім Господа Бога й ось жертвник для всепалення Ізраїля. ² І наказав Давид зібрати прибульців, які знаходилися в землі Ізраїльській, і поставив каменотесів, щоб обтесувати камені для побудови дому Божого. ³ І багато заліза для цвяхів до дверей воріт і для зв'язок заготував Давид, і багато міді без ваги, ⁴ і кедрових дерев без ліку, тому що сидоняни і тиряни доставили Давиду багато кедрових дерев. ⁵ І сказав Давид: Соломон, син мій, молодий і слабосильний, а дім, який слід побудувати для Господа, повинен бути дуже величним, на славу і прикрасу перед усіма землями: отже, я буду заготовляти для нього. І заготував Давид до смерті своєї багато.

⁶ І прикликав Соломона, сина свого, і заповів йому побудувати дім Господу Богу Ізраїлевому. ⁷ І сказав Давид Соломону: сину мій! у мене було на серці побудувати дім в ім'я Господа, Бога мого, ⁸ але було до мене слово Господнє, і сказано: "ти пролив багато крові і вів великі війни; ти не повинен будувати дому імені Моему, тому що пролив багато крові на землю перед лицем Моїм. ⁹ Ось, у тебе народиться син: він буде чоловіком мирним; Я дам йому спокій від усіх ворогів його навкруги: тому ім'я йому буде Соломон. І мир і спокій дам Ізраїлю у дні його. ¹⁰ Він побудує дім імені Моему, і він буде Мені сином, а Я йому отцем, і утверджу престіл царства його над Ізраїлем повік". ¹¹ І нині, сину мій! нехай буде Господь з тобою, щоб ти мав благий успіх і побудував дім Господу Богу твоему, як Він говорив про тебе. ¹² Нехай

[18] 2 Цар. 24, 18. 2 Пар. 3, 1. [21] 2 Цар. 14, 4. [26] 2 Цар. 24, 25. Лев. 9, 24. 3 Цар. 18, 38. [29] 2 Цар. 6, 17. 2 Пар. 1, 3.

Глава 22. [1] Врор. 12, 5. 1 Пар. 21, 26.

[2] 2 Пар. 2, 17. 3 Цар. 5, 15. [5] 1 Пар. 29, 1. [7] 1 Пар. 17, 1. [8] 1 Пар. 28, 3. [9] 2 Цар. 7, 11; 12, 24. [10] 2 Цар. 7, 13. 3 Цар. 5, 5; 9, 5. Євр. 1, 5.

дасть тобі Господь сенс і розум, і поставить тебе над Ізраїлем; і дотримуйся закону Господа Бога твого. ¹³ Тоді ти будеш мати благий успіх, якщо будеш намагатися виконувати устави і закони, які заповів Господь Мойсееві для Ізраїля. Будь твердим і мужнім, не бійся і не сумуй. ¹⁴ І ось, я за убогости моєї приготував для дому Господнього сто тисяч талантів золота і тисячу тисяч талантів срібла, а міді і залізу немає ваги, тому що їх безліч; і дерева і камені я також заготував, а ти ще додай до цього. ¹⁵ У тебе багато робітників і каменотесів, різьбярів і теслярів, і всяких здібних до всякої справи; ¹⁶ золоту, сріблу і міді та залізу немає ліку: почни і роби; Господь буде з тобою.

¹⁷ І заповів Давид усім князям Ізраїлевим допомагати Соломону, синові його: ¹⁸ чи не з вами Господь Бог наш, Який дав вам спокій з усіх боків? тому що Він віддав у руки мої жителів землі, і підкорилася земля перед Господом і перед народом Його. ¹⁹ Отже, налаштуйте серце ваше і дущу вашу на те, щоб шукати Господа Бога вашого. Встаньте і побудуйте святилище Господу Богу, щоб перенести ковчег завіту Господнього і священні сосуди у Божий дім, що споруджується імені Господньому.

23 Давид, постарівши і наситившись життям, поставив царем над Ізраїлем сина свого Соломона. ² І зібрав усіх князів ізраїльських і священників і левитів, ³ і перелічені були левити, від тридцяти років і вище, і було число їх, рахуючи поголовно, тридцять вісім тисяч чоловік. ⁴ З них *призначені* для справи в домі Господньому двадцять чотири тисячі, писарів же і суддів шість тисяч, ⁵ і чотири тисячі воротарів, і

чотири тисячі, які прославляють Господа на музичних інструментах, які він зробив для прославляння.

⁶ І розділив їх Давид на черги за синами Левія – Гирсоном, Каафою і Мерарі. ⁷ Із гирсонян – Лаедан і Шимей. ⁸ Сини Лаедана: перший Іехиїл, Зефам та Іоїль, трое. ⁹ Сини Шимея: Шеломиф, Хазиїл і Гаран, трое. Вони глави поколінь Лаеданових. ¹⁰ Ще сини Шимея: Іахаф, Зиза, Іеуш і Берія. Це сини Шимея, четверо. ¹¹ Іахаф був головним, Зиза другим; Іеуш і Берія мали дітей мало, і тому вони були в одному рахунку з домом батька. ¹² Сини Каафа: Амрам, Іцгар, Хеврон і Озиїл, четверо.

¹³ Сини Амрама: Аарон і Мойсей. Аарон відділений був на присвяту до Святого Святих, він і сини його, навіки, щоб звершувати куріння перед лицем Господа, щоб служити Йому і благословляти ім'ям Його повіки. ¹⁴ А Мойсей, чоловік Божий, і сини його приєднані до коліна Левіїного. ¹⁵ Сини Мойсея: Гирсон і Єлизер. ¹⁶ Сини Гирсона: перший був Шевуїл. ¹⁷ Сини Єлизера були: перший Рехавія. І не було в Єлизера інших синів; у Рехавії ж було дуже багато синів. ¹⁸ Сини Іцгара: перший Шеломиф. ¹⁹ Сини Хеврона: перший Іерія і другий Амарія, третій Іахазіїл і четвертий Іекамам. ²⁰ Сини Озиїла: перший Миха і другий Ішшия. ²¹ Сини Мерарині: Махлі і Муші. Сини Махлі: Єлеазар і Кис. ²² І помер Єлеазар, і не було в нього синів, а тільки дочки; і взяли їх за себе сини Киса, брати їхні. ²³ Сини Муші: Махлі, Едер та Іремоф – трое. ²⁴ Ось сини Левіїні, за домами батьків їхніх, глави родин, за поіменним численням їх поголовно, які відправляли діла служіння в домі

[13] Втор. 31, 6. Нав. 1, 7. 3 Цар. 2, 2. [14] 1 Пар. 29, 2.

Глава 23. [1] 3 Цар. 1, 33. [3] Чис. 4, 3; 8, 24. [4] Втор. 16, 18. [5] 1 Пар. 9, 22. Єз. 40, 44. 2 Пар. 29, 25. [6] 2 Пар. 8, 14. 1 Пар. 6, 1.

Вих. 6, 16. Чис. 3, 17; 26, 57. [12] Вих. 6, 18.

[13] Вих. 6, 20. Чис. 3, 10. Євр. 5, 4. [15] Вих. 2, 22; 18, 3. [19] 1 Пар. 24, 23–24. [21] Вих. 6, 19. 1 Пар. 6, 19. [22] 1 Пар. 24, 28. [24] Чис. 8, 24.

Господньому, від двадцяти років і вище.²⁵ Бо Давид сказав: Господь, Бог Ізраїлів, дав спокій народу Своему й оселив його в Єрусалимі навіки,²⁶ і левитам не треба носити скинію і всякі речі її для служіння в ній.

²⁷ Тому, за останніми повеліннями Давида, пораховані левити від двадцяти років і вище,²⁸ щоб вони були при синах Ааронових, для служіння дому Господньому, у дворі й у прибудовах, для дотримання чистоти усього святилища і для виконання всякої служби при домі Божому,²⁹ для спостереження за хлібами предкладення і пшеничним борошном для хлібного приношення, і прісними коржами, за печеним, смаженим і за всякою мірою і вагою,³⁰ і щоб ставали щоранку складати подяку і славословити Господа, також і ввечері,³¹ і при усіх всепаленнях, що возносяться Господу в суботи, у новомісяччя й у свята за числом, як написано про них, – постійно перед лицем Господа,³² і щоб охороняли скинію одкровення і святилище і синів Ааронових, братів своїх, при службах дому Господньому.

24 І ось розподіл синів Ааронових: сини Аарона: Надав, Авиуд, Єлеазар та Іфамар.² Надав і Авиуд померли раніше батька свого, синів же не було в них, і тому священствували Єлеазар та Іфамар.³ І розподілив їх Давид – Садока із синів Єлеазара, й Ахимелеха із синів Іфамара, за чергою на службу їх.⁴ І сталося, що між синами Єлеазара глав поколінь більше, ніж між синами Іфамара. І він розподілив їх так: із синів Єлеазара шістнадцять глав родин, а із синів Іфамара вісім.⁵ Розподіляв же їх за жеребам, тому що головними у святилищі і головними перед Богом були з синів Єлеазара і з синів Іфамара,⁶ і запи-

сував їх Шемаїя, син Нафанаїла, писар з левитів, перед лицем царя і князя і перед священиком Садоком і Ахимелехом, сином Авиафара, і перед главами родин священничих і левитських: брали при киданні жереба одну родину з роду Єлеазарового, потім брали з роду Іфамарового.⁷ І випав перший жереб Іегоїариву, другий Ієдаїї,⁸ третій Хариму, четвертий Сеориму,⁹ п'ятий Малхію, шостий Миямину,¹⁰ сьомий Гаккоцу, восьмий Авії,¹¹ дев'ятий Іешую, десятий Шеханії,¹² одинадцятий Елиашиву, дванадцятий Іакиму,¹³ тринадцятий Хушаю, чотирнадцятий Іешеваву,¹⁴ п'ятнадцятий Вилзі, шістнадцятий Імеру,¹⁵ сімнадцятий Хезиру, вісімнадцятий Гапицецу,¹⁶ дев'ятнадцятий Петахії, двадцятий Єзекиїлю,¹⁷ двадцять перший Іахину, двадцять другий Гамулу,¹⁸ двадцять третій Делаїї, двадцять четвертий Маазії.¹⁹ Ось порядок їх при служінні їх, як їм приходити в дім Господній, за уставом їхнім через Аарона, батька їхнього, як заповів йому Господь Бог Ізраїлів.

²⁰ У інших синів Левія – розподіл: із синів Амрама: Шуваїл; із синів Шуваїла: Ієдія;²¹ від Рехавії: із синів Рехавії Іпшія був перший;²² від Іцгара: Шеломоф; із синів Шеломофа: Іахав;²³ із синів Хеврона: перший Іерія, другий Амарія, третій Іахазіїл, четвертий Ієкамам.²⁴ Із синів Озіїла: Миха; із синів Михи: Шамир.²⁵ Брат Михи Іпшія; із синів Іпшії: Захарія.²⁶ Сини Мерарі: Махлі і Мупі; з синів Іаазії: Бено.²⁷ Із синів Мерарі в Іаазії: Бено і Шогам, і Заккур та Іврі.²⁸ У Махлія – Єлеазар; у нього синів не було.²⁹ У Киса: із синів Киса: Ієрахміїл;³⁰ сини Мупі: Махлі, Едер та Ієримоф. Ось сини левитів за поколіннями їх.³¹ Кидали і вони жереб, на-

[28] 2 Пар. 31, 17.

Глава 24. [1] Чис. 3, 2. [2] Чис. 3, 4; 26, 61. [5] Іжк 1, 5. [6] 1 Пар. 18, 16. [9] Єр. 21, 1.

[19] 2 Пар. 31, 2. 4 Цар. 11, 5. [23] 1 Пар. 23, 19. [28] 1 Пар. 23, 22. [30] 1 Пар. 23, 23. [31] 1 Пар. 25, 8.

рівні з братами своїми, синами Аароновими, перед лицем царя Давида і Садока й Ахимелеха, і глав родин священничих і левитських: глава родини нарівні з меншим братом своїм.

25 І відокремив Давид і начальники війська на службу синів Асафа, Емана та Ідифуна, щоб вони провіщали на цитрах, псалтирях і кимвалах; і були відраховані вони на справу служіння свого: ² із синів Асафа: Заккур, Йосиф, Ієфанія й Ашарела сини Асафа, під керівництвом Асафа, який грав за настановою царя. ³ Від Ідифуна сини Ідифуна: Гедалія, Цері, Ісая, Семей, Хашавія і Маттафія, шестеро, під керівництвом батька свого Ідифуна, який грав на цитрі у славу і хвалу Господа. ⁴ Від Емана сини Емана: Буккія, Матфанія, Озійл, Шевуїл та Іеримоф, Хананія, Ханані, Еліафа, Гиддалті, Ромамті-Езер, Іошбекаша, Маллофі, Гофир і Махазіоф. ⁵ Усі ці сини Емана, прозорливця царського, за словами Божими, щоб підняти славу його. І дав Бог Еману чотирнадцять синів і трьох дочок. ⁶ Усі вони під керівництвом батька свого співали в домі Господньому з кимвалами, псалтирями і цитрами при служінні в домі Божому, за вказівкою царя, або Асафа, Ідифуна й Емана. ⁷ І було число їх із братами їхніми, навчених співати перед Господом, усіх, що знають цю справу, двісті вісімдесят вісім.

⁸ І кинули вони жереб про чергу служіння, малий нарівні з більшим, вчителі нарівні з учнями. ⁹ І випав перший жереб Асару для Йосифа; другий Гедалії з братами його і синами його; їх було дванадцять; ¹⁰ третій Заккуру із синами його і братами його; їх – дванадцять; ¹¹ четвертий Іцрію із синами його і братами його; їх – дванадцять; ¹² п'ятий Нефанії із синами його і братами його; їх –

дванадцять; ¹³ шостий Буккії із синами його і братами його; їх – дванадцять; ¹⁴ сьомий Іесареле із синами його і братами його; їх – дванадцять; ¹⁵ восьмий Ісаї із синами його і братами його; їх – дванадцять; ¹⁶ дев'ятий Матфанії із синами його і братами його; їх – дванадцять; ¹⁷ десятый Шимею із синами його і братами його; їх – дванадцять; ¹⁸ одинадцятий Азариїлу із синами його і братами його; їх – дванадцять; ¹⁹ дванадцятий Хашавії із синами його і братами його; їх – дванадцять; ²⁰ тринадцятий Шуваїлу із синами його і братами його; їх – дванадцять; ²¹ чотирнадцятий Маттафії із синами його і братами його; їх – дванадцять; ²² п'ятнадцятий Іеримофу із синами його і братами його; їх – дванадцять; ²³ шістнадцятий Хананії із синами його і братами його; їх – дванадцять; ²⁴ сімнадцятий Іошбекаші із синами його і братами його; їх – дванадцять; ²⁵ вісімнадцятий Ханані із синами його і братами його; їх – дванадцять; ²⁶ дев'ятнадцятий Маллофію із синами його і братами його; їх – дванадцять; ²⁷ двадцятий Еліафе із синами його і братами його; їх – дванадцять; ²⁸ двадцять перший Гофиру із синами його і братами його; їх – дванадцять; ²⁹ двадцять другий Гиддалтію із синами його і братами його; їх – дванадцять; ³⁰ двадцять третій Махазіофу із синами його і братами його; їх – дванадцять; ³¹ двадцять четвертий Ромамті-Езеру із синами його і братами його; їх – дванадцять.

26 Ось розподіл воротарів: з корея: Мешелемія, син Корея, із синів Асафових. ² Сини Мешелемії: первісток Захарія, другий Іедіаїл, третій Зевадія четвертий Іафніїл, ³ п'ятий Елам, шостий Ієгоханан, сьомий Елієгоенай. ⁴ Сини Овед-Едома: первісток Шемаїя, другий Ієго-

Глава 25. [1] Чис. 4, 23. Сир. 47, 11. 2 Пар. 5, 12. [4] 3 Пар. 16, 1. [7] 1 Цар. 10, 5. [8]

1 Пар. 24, 31.

Глава 26. [1] Пс. 41, 1.

завад, третій Іоах, четвертий Сахар, п'ятий Нафанаїл, ⁵ шостий Амміїл, сьомий Іссахар, восьмий Пеульфай, тому що Бог благословив його. ⁶ У сина його Шемаїї народилися також сини, начальники у своєму роді, тому що вони були люди сильні. ⁷ Сини Шемаїї: Офні, Рефаїл, Овед і Елзавад, брати його, люди сильні, Елія, Семахія [і Іеваком]. ⁸ Усі вони із синів Овед-Едома; вони і сини їхні, і брати їхні були люди старанні і до служби здібні: їх було в Овед-Едома шістдесят два. ⁹ У Мешелемії синів і братів, людей здібних, було вісімнадцять. ¹⁰ У Хоси, із синів Мерариних, сини: Шимрі головний, – хоча він не був первістком, але батько його поставив його головним; ¹¹ другий Хелкія, третій Тевалія, четвертий Захарія; усіх синів і братів у Хоси було тринадцять. ¹² Ось розподіл воротарів за главами родин, здібних до служби разом із братами їхніми, для служіння в домі Господньому. ¹³ І кинули вони жереби, як малий, так і великий, за своїми родинами, на кожні ворота. ¹⁴ І випав жереб на схід Шелемії; і Захарії, синові його, розумному радникові, кинули жереб, і випав йому жереб на північ; ¹⁵ Овед-Едому на південь, а синам його при коморах. ¹⁶ Шупиму і Хосе на захід, біля воріт Шаллехет, де дорога піднімається і де сторожа навпроти сторожі. ¹⁷ На схід по шість левитів, на північ по чотири, на південь по чотири, а при коморах по два. ¹⁸ На захід біля притвору на дорозі по чотири, а біля самого притвору по два. ¹⁹ Ось розподіл воротарів із синів Кореевих і синів Мерариних.

²⁰ Левити ж, брати їхні, *дивилися* за скарбами дому Божого і за скарбницями посвячених речей. ²¹ Сини Лаедана, сина Герсонового – від Лаедана, глави родин від Лаедана

герсонського: Іехиїл. ²² Сини Іехиїла: Зефам та Іоїль, брат його, *дивилися* за скарбами дому Господнього, ²³ разом з нащадками Амрама, Іцгара, Хеврона, Озіїла. ²⁴ Шевуїл, син Гирсона, сина Мойсеєвого, *був* головним наглядачем за скарбницями. ²⁵ У брата його Єлизера син Рехавія, у нього син Ісая, у нього син Іорам, у нього син Зихрій, у нього син Шеломиф. ²⁶ Шеломиф і брати його *дивилися* за всіма скарбницями посвячених речей, які посвятив цар Давид і глави родин і тисячоначальники, стоначальники і проводирі війська. ²⁷ Із завоювань і зі здобичі вони присвячували на підтримку дому Господнього. ²⁸ І все, що посвятив Самуїл пророк, і Саул, син Киса, й Авенір, син Нира, й Іоав, син Саруї, усе посвячене було на руках у Шеломифа і братів його.

²⁹ Із племені Іцгарового: Хенанія і сини його *призначені* на зовнішнє служіння в ізраїльтян, писарями і суддями. ³⁰ Із племені Хевронового: Хашавія і брати його, люди мужні, тисяча сімсот, мали нагляд над Ізраїлем по цей бік Йордану на захід, у всяких справах *служіння* Господнього й у службі царській. ³¹ У племені Хевронового Іерія *був* главою хевронян, у їхніх родах, у поколіннях. У сороковий рік царювання Давида вони перелічені, і знайдені між ними люди мужні в Іазері галаадському. ³² І брати його, люди здібні, дві тисячі сімсот, були глави родин. Їх поставив цар Давид над коліном Рувимовим і Гадовим і половиною коліна Манасієного, в усіх справах Божих і справах царя.

27 Ось сини Ізраїлеві за числом їх, глави родин, тисячоначальники і стоначальники й управителі, які за відділеннями служили цареві в усіх справах, приходячи і відходячи кожного місяця, в усі місяці

[13] 1 Пар. 24, 31. [20] 3 Цар. 7, 51. [21] 1 Пар. 23, 8. [24] 1 Пар. 23, 16. [26] 3 Цар. 7, 51.

[27] Чис. 31, 28. [28] 1 Цар. 9, 9. 1 Пар. 9, 22. [31] 1 Пар. 23, 19.

року. У кожному відділенні було їх по двадцять чотири тисячі.² Над першим відділенням, у першому місяці, *начальствував Іашовам, син Завдіїла*; у його відділенні було двадцять чотири тисячі;³ він був із синів Фареса, головний над усіма воєначальниками у перший місяць.⁴ Над відділенням другого місяця був *Додай ахохиянин*; у відділенні його був і князь *Миклоф*, і в його відділенні було двадцять чотири тисячі.⁵ Третій головний воєначальник, для третього місяця, *Ванея, син Іодая, священника*, і в його відділенні було двадцять чотири тисячі:⁶ цей Ванея – один із тридцяти хоробрих і начальник над ними, і в його відділенні *знаходився Аммизавад, син його*.⁷ Четвертий, для четвертого місяця, був *Асаїл, брат Іоава*, і після нього *Завадія, син його*, і в його відділенні двадцять чотири тисячі.⁸ П'ятий, для п'ятого місяця, князь *Шамгуф ізрахитянин*, і в його відділенні двадцять чотири тисячі.⁹ Шостий, для шостого місяця, *Іра, син Іккеша, фекоянин*, і в його відділенні двадцять чотири тисячі.¹⁰ Сьомий, для сьомого місяця, *Хелец пелонитянин*, із синів Єфремових, і в його відділенні двадцять чотири тисячі.¹¹ Восьмий, для восьмого місяця, *Совохай хушатянин*, із племені Зари, і в його відділенні двадцять чотири тисячі.¹² Дев'ятий, для дев'ятого місяця, *Ависезер анафофянин*, із синів Веніамінових, і в його відділенні двадцять чотири тисячі.¹³ Десятий, для десятого місяця, *Магарай нетофафянин*, із племені Зари, і в його відділенні двадцять чотири тисячі.¹⁴ Одинадцятий, для одинадцятого місяця, *Ванея пирафонянин*, із синів Єфремових, і в його відділенні двадцять чотири тисячі.¹⁵ Дванадцятий, для дванадцятого місяця, *Хел-*

дай нетофафянин, з нащадків Гофонїїла, і в його відділенні двадцять чотири тисячі.

¹⁶ А над колінами Ізраїлевими, – у рувимлян головним начальником був *Єлизер, син Зихри*; у Симеона – *Сафатія, син Маахи*; ¹⁷ у Левія – *Хашавія, син Кемуїла*; в Аарона – *Садок*; ¹⁸ в Іуди – *Єлиав, із братів Давида*; у Іссахара – *Омрі, син Михаїла*; ¹⁹ у Завулону–Ішмаїя, син *Овадії*; у Неффалима – *Ієримоф, син Азріїла*; ²⁰ у синів Єфремових – *Осія, син Азазії*; у половини коліна Манассїїного – *Іоїль, син Федаїї*; ²¹ у половини коліна Манассїї в Галааді – *Іддо, син Захарїї*; у Веніаміна – *Іаасїл, син Авенира*; ²² у Дана – *Азариїл, син Ієрохама*. Ось вожді колін Ізраїлевих. ²³ Давид не робив переліку тих, які були від двадцяти років і нижче, тому що Господь сказав, що Він примножить Ізраїля, як зірки небесні. ²⁴ Іоав, син Саруї, почав робити перелік, але не скінчив. І був за це гнів Божий на Ізраїля, і не ввійшов той перелік у літопис царя Давида.

²⁵ Над скарбами царськими був *Азмавєф, син Адиїлів*, а над запасами в полі, у містах, і в селах, і у вежах – *Іонафан, син Уззії*; ²⁶ над тими, що займаються польовими роботами, землеробством – *Езрїй, син Хелува*; ²⁷ над виноградниками – *Шимей з Рами*, а над запасами вина у виноградниках – *Завдїй із Шефама*; ²⁸ над оливами і смоковницями в долині – *Баал Ханаан гедеритянин*, а над запасами деревинної олії – *Іоас*; ²⁹ над великою худобою, що паслася в Шароні, – *Шитрай шаронянин*, а над худобою в долинах – *Шафат, син Адлая*; ³⁰ над верблюдами – *Овил ісмаїльтянин*; над ослицями – *Ієхдія меронифянин*; ³¹ над дрібною худобою – *Іазиз ага-*

Глава 27. [4] 2 Цар. 23, 9. 1 Пар. 11, 12. [5] 2 Цар. 23, 20. [6] 2 Цар. 23, 22. [11] 2 Цар. 21, 18. [14] 2 Цар. 23, 20, 30. [15] 2 Цар.

23, 29. [23] Чис. 1, 3. Бут. 15, 5; 22, 17. [24] 1 Пар. 21, 7. [29] Іс. 33, 9.

ритянин. Усі ці були начальниками над майном, що було в царя Давида.

³² Ионафан, дядько Давидів, був радником, чоловік розумний і писар; Іехиїл, син Хахмоніїв, був при синях царя; ³³ Ахитофел був радником царя; Хусій архитянин – другом царя; ³⁴ після ж Ахитофела Іодай, син Ванеї, та Авиафар, а Іоав був воєначальником у царя.

28 І зібрав Давид в Єрусалим усіх вождів ізраїльських, начальників колін і начальників відділень, які служили царю, і тисячочальників, і стоначальників, і тих, що завідували усім майном і стадами царя і синів його з сивухами, воєначальників і всіх хоробрих мужів. ² І став Давид цар на ноги свої і сказав: послухайте мене, брати мої і народ мій! було в мене на серці побудувати дім спокою для ковчега завіту Господнього і для підніжжя ніг Бога нашого, і *потрібне* для будівлі я приготував. ³ Але Бог сказав мені: не будуй дому імені Моему, тому що ти людина войовнича і проливав кров. ⁴ Однак же обрав Господь Бог Ізраїлів мене з усього дому батька мого, щоб бути *мені* царем над Ізраїлем вічно, тому що Іуду обрав Він князем, а в домі Іуди дім батька мого, а із синів батька мого мене благозволив поставити царем над усім Ізраїлем, ⁵ з усіх же синів моїх, – тому що багато синів дав мені Господь, – Він обрав Соломона, сина мого, сидіти на престолі царства Господнього над Ізраїлем, ⁶ і сказав мені: Соломон, син твій, побудує дім Мій і двори Мої, тому що Я обрав його Собі за сина, і Я буду йому Отцем; ⁷ і зміцню царство його повіки, якщо він буде твердий у виконанні заповідей Моїх і уставів Моїх, як до цього дня. ⁸ І тепер

перед очима всього Ізраїля, зібрання Господнього, й у вуха Бога нашого *говорю*: дотримуйтеся і тримайтеся всіх заповідей Господа Бога вашого, щоб володіти вам цією доброю землею і залишити її після себе у спадщину дітям своїм навки; ⁹ і ти, Соломоне, сину мій, знай Бога батька твого і служи Йому від усього серця і від усієї душі, тому що Господь випробовує всі серця і знає всі рухи думок. Якщо будеш шукати Його, то знайдеш Його, а якщо залишиш Його, Він залишить тебе назавжди. ¹⁰ Дивися ж, коли Господь обрав тебе побудувати дім для святилища, будь твердий і роби.

¹¹ І віддав Давид Соломону, синові своєму, креслення притвору і дому його, і комор його, і світлиць його, і внутрішніх покоїв його, і дому для ковчега, ¹² і креслення всього, що було в нього на душі, дворів дому Господнього і всіх кімнат навколо, скарбниць дому Божого і скарбниць речей посвячених, ¹³ і священничих і левитських відділень, і всякого службового діла в домі Господньому, і всіх службових посудів дому Господнього, ¹⁴ золотих речей, із *зазначенням* ваги, всіх службових посудів, усіх речей срібних, із *зазначенням* ваги, для всякого з посудів службових. ¹⁵ І дав золота для світильників і золотих лампад їх, із *зазначенням* ваги кожного зі світильників і лампад його, також світильників срібних, із *зазначенням* ваги кожного світильника і лампад його, вважаючи на службове призначення кожного світильника; ¹⁶ і золота для столів предкладення хлібів, для кожного золотого стола, і срібла для столів срібних, ¹⁷ і виделок, і чаш і кропильниць з чистого золота, і золотих блюд, з *зазначенням* ваги кож-

[32] 2 Цар. 13, 3; 21, 21. [33] 2 Цар. 15, 12, 37. [34] 2 Цар. 8, 16; 20, 23.

Глава 28. [2] 2 Цар. 7, 2. 1 Пар. 17, 1. Дян. 7, 46. [3] 1 Пар. 22, 8. [4] Бут. 49, 8, 10. 1 Цар. 16, 12. [5] 3 Цар. 3, 6. 2 Пар. 1, 8.

Прем. 9, 7. [6] 2 Цар. 7, 13. 3 Цар. 5, 5. 1 Пар. 17, 11. [7] 2 Цар. 7, 13. 1 Пар. 17, 12. [9] 1 Цар. 16, 7. Пс. 7, 10. Єр. 11, 20; 17, 10; 20, 12. Одкр. 2, 23. [11] Вих. 25, 9. [12] 3 Цар. 6, 5.

ного блюда, і срібних блюд, із зазначенням ваги кожного блюда, ¹⁸ і для жертovníка куріння з литого золота із зазначенням ваги, і обладнання колісниць із золотими херувимами, що розпростирають крила і покривають ковчег завіту Господнього. ¹⁹ Усе це написано від Господа, говорив Давид, як Він напоумив мене на всі діла будівництва.

²⁰ І сказав Давид синові своєму Соломону: будь твердим і мужнім, і приступай до справи, не бійся і не жахайся, тому що Господь Бог, Бог мій, з тобою; Він не відступить від тебе і не залишить тебе, доки не зробиш усієї справи, необхідної для дому Господнього. ²¹ І ось відділення священників і левитів, для всякої служби при домі Божому. І в тебе є для всякої справи старанні люди, майстерні для всякої роботи, і начальники і весь народ готові до всіх твоїх наказів.

29 І сказав цар Давид усьому зібранню: Соломон, син мій, якого одного обрав Бог, молодий і слабосилий, а справа ця велика, тому що не для людини дім це, а для Господа Бога. ² Всіма силами я заготував для дому Бога мого золото для золотих речей і срібло для срібних, і мідь для мідних, залізо для залізних, і дерево для дерев'яних, камені онікса і камені вставні, камені красиві і різнобарвні, і всякі дорогі камені, і багато мармуру; ³ і ще з любови моєї до дому Бога мого, є в мене скарб власний із золота і срібла, і його я віддаю для дому Бога мого, зверх усього, що приготував я для святого дому: ⁴ три тисячі талантів золота, золота офирського, і сім тисяч талантів срібла чистого, для обкладання стін у домі, ⁵ для кожної із золотих речей, і для кожної зі сріб-

них, і для усякого виробу рук мистецьких. Чи не виявить ревність ще хто жертвувати сьгодні для Господа?

⁶ І стали жертвувати начальники родин і начальники колін Ізраїлевих, і начальники тисяч і сотень, і начальники над маєтками царя. ⁷ І дали на спорудження дому Божого п'ять тисяч талантів і десять тисяч драхм золота, і срібла десять тисяч талантів, і міді вісімнадцять тисяч талантів, і заліза сто тисяч талантів. ⁸ І у кого знайшлися коштовні камені, ті віддавали і їх у скарбницю дому Господнього, на руки Іехиїлу герсонитянина. ⁹ І радів народ ревності їх, тому що вони від усього серця жертвували Господу, також і цар Давид дуже радів.

¹⁰ І благословив Давид Господа перед усім зібранням, і сказав Давид: благословенний Ти, Господи Боже Ізраїля, батька нашого, від віку і до віку! ¹¹ Твоя, Господи, велич, і могутність, і слава, і перемога і краса, й усе, що на небі і на землі, Твоє: Твоє, Господи, царство, і Ти вище за все, як Владика. ¹² І багатство і слава від лица Твого, і Ти володарюєш над усім, і в руці Твоїй сила і могутність, і у владі Твоїй звеличувати і зміцнювати усе. ¹³ І нині, Боже наш, ми славословимо Тебе і хвалимо величне ім'я Твоє. ¹⁴ Бо хто я і хто народ мій, що ми мали можливість так жертвувати? Але від Тебе все, і від руки Твоєї отримане ми віддали Тобі, ¹⁵ тому що подорожні ми перед Тобою і прибульці, як і всі батьки наші, як тінь дні наші на землі, і немає нічого міцного. ¹⁶ Господи Боже наш! уся ця безліч, що приготували ми для побудови дому Тобі, святому імені Твоєму, від руки Твоєї вона, й усе Твоє. ¹⁷ Знаю, Боже мій, що Ти випробовуєш серце і лю-

[20] Втор. 31, 6. 1 Пар. 22, 13. Євр. 13, 5.

Глава 29. [1] 1 Пар. 22, 5. [2] 1 Пар. 22, 14. Діян. 7, 46. [5] Вих. 32, 29; 35, 5. [9] 2 Пар. 31, 8. [11] Мф 6, 13. 1 Тим. 1, 17. Одкр. 4, 10.

[12] 2 Пар. 20, 6. [14] Іов. 35, 7. Флп 2, 13.

[15] Пс. 38, 13; 89, 9. Прем. 2, 5. [17] 1 Пар. 28, 9. Діян. 1, 24.

биш щире серце: я від щирого серця мого пожертвував усе це, і нині бачу, що і народ Твій, який тут знаходиться, з радістю жертвує Тобі.¹⁸ Господи, Боже Авраама, Ісаака й Ізраїля, батьків наших! збережи це повік, де виявлення думок серця народу Твого, і направ серце їх до Тебе.¹⁹ Соломону ж, синові моему, дай серце праведне, щоб дотримуватися заповідей Твоїх, одкровенень Твоїх і уставів Твоїх, і виконати все це і побудувати дім, для якого я зробив приготування.

²⁰ І сказав Давид усьому зібранню: благословіть Господа Бога нашого. – І благословило все зібрання Господа Бога батьків своїх, і впало, і поклонилося Господу і царю.²¹ І принесли Господу жертви, і піднесли всепалення Господу, на другий після цього день: тисячу тельців, тисячу баранів, тисячу агнів з їх узливаннями, і багато жертв від усього Ізраїля.²² І їли і пили перед Господом у той день, з великою радістю; і в другий раз поставили царем Соломона, сина Давидового, і помазали перед Господом на правителя

верховного, а Садока на священика.²³ І сів Соломон на престолі Господньому як цар, замість Давида, батька свого, і був благоуспішним, і весь Ізраїль підкорився йому.²⁴ І всі начальники і сильні, також і всі сини царя Давида підкорилися Соломону цареві.²⁵ І звеличив Господь Соломона перед очима всього Ізраїля, і дарував йому славу царства, якої не мав раніше нього жоден цар в Ізраїлі.

²⁶ І Давид, син Іессеїв, царював над усім Ізраїлем.²⁷ Часу царювання його над Ізраїлем було сорок років: у Хевроні царював він сім років, і в Єрусалимі царював тридцять три роки.²⁸ І помер у добрій старості, насичений життям, багатством і славою; і став царем Соломон, син його, замість нього.

²⁹ Діла царя Давида, перші й останні, описані в записях Самуїла провидця й у записях Нафана пророка й у записях Гада прозорливця,³⁰ також і все царювання його, і мужність його, і події, які трапилися з ним і з Ізраїлем і з усіма земними царствами.

ДРУГА КНИГА ПАРАЛИПОМЕНОН*

1 І утвердився Соломон, син Давидів, у царстві своєму; і Господь Бог його був з ним, і підніс його високо.² І наказав Соломон зібратися всьому Ізраїлю: тисячочальникам і стоначальникам, і суддям, і всім начальникам у всьому Ізраїлі – главам поколінь.³ І пішли Соломон і все зібрання з ним на висоту, що в Гаваоні, тому що там була Божа скинія зібрання, яку спорудив Мой-

сей, раб Господній, у пустелі.⁴ Ковчег Божий приніс Давид з Кириаф-Іарима на місце, яке приготував для нього Давид, спорудивши для нього скинію в Єрусалимі.⁵ А мідний жертovníк, який зробив Веселеїл, син Урія, сина Орового, залишався там, перед скинією Господньою, і знайшов його Соломон із зібранням.⁶ І там перед лицем Господа, на мідному жертovníку, що перед скинією зібрання, підніс Соломон тисячу всепалень.

* У євреїв: "Літопис".

[18] Вих. 3, 6; 4, 5. [22] 3 Цар. 1, 33; 2, 35; 4, 20. [23] 3 Цар. 2, 12. [25] 3 Цар. 3, 13. [26] 3 Цар. 2, 11. [27] 2 Цар. 5, 5. [28] Бут. 25, 8.

Глава 1. [1] 3 Цар. 2, 12; 3, 1. [3] 3 Цар. 3, 4. 1 Пар. 16, 39. Вих. 40, 18. [4] 2 Цар. 6, 17. [5] Вих. 31, 2; 38, 1.

⁷ У ту ніч явився Бог Соломону і сказав йому: проси, що Мені дати тобі. ⁸ І сказав Соломон Богу: Ти сотворив Давиду, батькові моему, велику милість і поставив мене царем замість нього. ⁹ Нехай же сповниться, Господи Боже, слово Твоє до Давида, батька мого. Оскільки Ти поставив мене царем над народом численним, як порох земний, ¹⁰ то нині дай мені премудрість і знання, щоб я умів виходити перед народом цим і входити, бо хто може управляти цим народом Твоїм великим? ¹¹ І сказав Бог Соломону: за те, що це було на серці твоєму, і ти не просив багатства, маєтків і слави і душ ворогів твоїх, і також не просив ти багатьох днів, а просив собі премудрости і знання, щоб управляти народом Моїм, над яким Я поставив тебе царем, ¹² премудрість і знання даються тобі, а багатство і маєтки і славу Я дам тобі такі, подібних до яких не бувало в царів раніше тебе і не буде після тебе.

¹³ І прийшов Соломон з висоти, що в Гаваоні, від скинії зібрання, в Єрусалим і царював над Ізраїлем. ¹⁴ І набрав Соломон колісниць і вершників; і було в нього тисяча чотирьох колісниць і дванадцять тисяч вершників; і він розмістив їх у колісничних містах і при царі в Єрусалимі. ¹⁵ І зробив цар срібло і золото в Єрусалимі рівноцінним простому каменю, а кедри, за безліччю їх, зробив рівноцінними сикоморам, що на низьких місцях. ¹⁶ Коней Соломону привозили з Єгипту і з Куви; кушці царські з Куви одержували їх за гроші. ¹⁷ Колісниця одержували і доставляли з Єгипту кожну за шістсот сиклів срібла, а коня за сто п'ятдесят. У такий же спосіб вони руками своїми доставляли це всім царям хеттейським і царям арамейським.

2 І поклав Соломон побудувати дім імені Господньому і дім царський для себе. ² І відрахував Соломон сімдесят тисяч носіїв і вісімдесят тисяч каменотесів у горах, і наглядців над ними три тисячі шістсот. ³ І послав Соломон до Хирама, царя Тирського, сказати: як робив ти з Давидом, батьком моїм, і надсилав йому кедри на побудову дому для нього, щоб жити в ньому, так роби і зі мною. ⁴ Ось я будую дім імені Господа Бога мого, для присвяти йому, щоб запалювати перед Ним запашне куріння, приносити постійно хліби предкладення і возносити там всепалення ранком і ввечері в суботи, і в новомісяччя, й у свята Господа Бога нашого, що назавжди заповідано Ізраїлю. ⁵ І дім, який я будую, великий, тому що великий Бог наш, вище за всіх богів. ⁶ І чи вистачить у кого сили побудувати йому дім, коли небо і небеса небес не вміщують його? І хто я, щоб міг побудувати йому дім? Хіба тільки для куріння перед лицем його. ⁷ Отже, пришли мені чоловіка, який уміє робити вироби із золота, і зі срібла, і з міді, і з заліза, і з пражі пурпурового, багряного і яхонтового кольору, і який знає як вирізувати і виконувати різьблену роботу, разом з художниками, які є в мене в Юдеї й в Єрусалимі, яких приготував Давид, батько мій. ⁸ І пришли мені кедрових дерев, і кипарису і певгового дерева з Ливану, бо я знаю, що раби твої вміють рубати дерева ливанські. І ось раби мої підуть з рабами твоїми, ⁹ щоб приготувати мені багато дерев, тому що дім, який я будую, великий і дивний. ¹⁰ І ось дереворубам, що рубають дерева, рабам твоїм, я даю для їжі: пшениці двадцять тисяч корів, і ячменю двадцять

[7] 3 Цар. 3, 5. [8] 1 Пар. 28, 5. [9] 3 Цар. 3, 8. Прем. 9, 7. [10] 3 Цар. 3, 12. Прем. 7, 7. Чис. 27, 17. [11] 3 Цар. 3, 11–12. [12] 3 Цар. 3, 13; 4, 31. 2 Пар. 9, 22. [14] 3 Цар. 10, 26. [15] 3 Цар. 10, 27. [16] 3 Цар. 10, 28. [17]

3 Цар. 10, 29.

Глава 2. [2] 3 Цар. 5, 15. [3] 3 Цар. 5, 2. [5] Втор. 10, 17. Пс. 88, 7. [6] 3 Цар. 8, 27. Ис. 66, 1. Єр. 23, 24. [8] 3 Цар. 10, 12. [9] 3 Цар. 5, 6. [10] 3 Цар. 5, 11.

тисяч кóрів, і вина двадцять тисяч батів, і оливкової олії двадцять тисяч батів.

¹¹ І відповів Хирам, цар Тирський, листом, який надіслав до Соломона: з любови до народу Свого Господь поставив тебе царем над ним. ¹² І ще сказав Хирам: благословенний Господь Бог Ізраїлів, що створив небо і землю, що дав царю Давиду сина мудрого, який має сенс і розум, що має намір будувати дім Господу і дім царський для себе. ¹³ Отже, я посилаю [тобі] чоловіка розумного, що має знання, Хирам-Авия, ¹⁴ сина однієї жінки з дочок Дано-вих, – а батько його тирянин, – який уміє робити вироби з золота і зі срібла, з міді, із заліза, з каменів і з дерев, з пряхі пурпурового, яхонтового кольору, і з висону, і з багрянці, і вирізувати всяке різьблення, і виконувати все, що буде доручено йому разом з художниками твоїми і з художниками господаря мого Давида, батька твого. ¹⁵ А пшеницю і ячмінь, оливкову олію і вино, про які ти говорив, господарю мій, пошли рабам твоїм. ¹⁶ Ми ж нарубаємо дерев з Ливану, скільки потрібно тобі, і приженемо їх плотами морем у Яфу, а ти відвезеш їх в Єрусалим.

¹⁷ І порахував Соломон усіх прибульців, які були тоді в землі Ізраїлевій, після переліку їх, зробленого Давидом, батьком його, – і знайшлося їх сто п'ятдесят три тисячі шістсот. ¹⁸ І зробив він з них сімдесят тисяч носіїв і вісімдесят тисяч каменотесів у горах і три тисячі шістсот наглядачів, щоб вони спонукували народ до роботи.

3 І почав Соломон будувати дім Господній у Єрусалимі на горі Морія, яка вказана була Давиду, батькові його, на місці, яке приготував

Давид, на току Орни ієвусеянина. ² Почав же він будувати у другий день другого місяця, у четвертий рік царювання свого. ³ І ось основа, покладена Соломоном при будівництві дому Божого: довжина його шістдесят ліктів, за попередньою міркою, а ширина двадцять ліктів; ⁴ і притвор, який перед домом, довжиною за шириною дому в двадцять ліктів, а висотою у сто двадцять. І обклав його всередині чистим золотом. ⁵ Дім же головний обшив деревом кипарисовим і обклав його кращим золотом, і зробив на ньому пальми і ланцюжки. ⁶ І обклав дім дорогими каменями для краси; золото ж було золото парваїмське. ⁷ І покрив золотом дім, колоди, пороги і стіни його, [і вікна] і двері його, і вирізав на стінах херувимів. ⁸ І зробив Святе Святих: довжина його за шириною дому у двадцять ліктів, і ширина його у двадцять ліктів; і покрив його кращим золотом на шістсот талантів. ⁹ У цвяхах ваги до п'ятдесяти сиклів золота [у кожному цвяху]. Світлиці також покрив золотом. ¹⁰ І зробив він у Святому Святих двох херувимів різьбленої роботи і покрив їх золотом. ¹¹ Крила херувимів були довжиною у двадцять ліктів. Одне крило в п'ять ліктів торкалося стіни дому, а друге крило теж у п'ять ліктів сходилося з крилом другого херувима; ¹² так само і крило другого херувима в п'ять ліктів торкалося стіни дому, а друге крило в п'ять ліктів сходилося з крилом другого херувима. ¹³ Крила цих херувимів були розпростерті на двадцять ліктів; і вони стояли на ногах своїх, лицями своїми до храму. ¹⁴ І зробив завісу з яхонтової, пурпурової і багряної тканини і з висону і зобразив на ній херувимів. ¹⁵ І зробив перед

[12] 3 Цар. 5, 7. [13] 3 Цар. 7, 13. [14] Вих. 31, 4. 3 Цар. 7, 14. [17] 1 Пар. 22, 2. [18] 3 Цар. 5, 15.

Глава 3. [1] 3 Цар. 6, 1. 1 Пар. 21, 18. 2 Цар. 24, 18. [3] 3 Цар. 6, 2. [4] 3 Цар. 6, 3.

[5] 3 Цар. 6, 15, 21. [6] 3 Цар. 9, 28. [8] 3 Цар. 6, 16; 20, 28. [10] Вих. 25, 18. 3 Цар. 6, 23. [11] 3 Цар. 6, 24. [13] Вих. 25, 20. [14] Вих. 26, 1, 31. [15] 4 Цар. 25, 13. Єр. 52, 17.

храмом два стовпи, довжиною по тридцять п'ять ліктів, і капітелі на верху кожного в п'ять ліктів.¹⁶ І зробив ланцюжки, як у святилищі, і поклав на верху стовпів, і зробив сто гранатових яблук і поклав на ланцюжки.¹⁷ І поставив стовпи перед храмом, один з правого боку, другий з лівого, і дав ім'я правому Іахин, а лівому ім'я Воаз.

4 І зробив мідний жертovníк: двадцять ліктів довжина його і двадцять ліктів ширина його і десять ліктів висота його.² І зробив море відлите, – від краю його до краю його десять ліктів, – усе кругле, висотою в п'ять ліктів; і шнурок у тридцять ліктів обіймав його навколо;³ і відлиті подоби волів стояли під ним навколо з усіх боків; на десять ліктів оточували навколо море два ряди волів, вилитих одним литтям з ним.⁴ Стояло воно на дванадцяти волах: три дивилися на північ і три дивилися на захід, і три дивилися на південь, і три дивилися на схід, – і море на них зверху; зади ж їхні були звернені всередину під нього.⁵ Завтовшки воно було з долоню; і краї його, зроблені, як краї чаші, були схожі на лілею, яка розквітла. Воно вміщало до трьох тисяч батів.⁶ І зробив десять умивальниць, і поставив п'ять праворуч і п'ять ліворуч, щоб омивати у них, – те, що готується до всепалення омивали в них; море ж – для священників, щоб вони омивались у ньому.⁷ І зробив десять золотих світильників, як їм належало бути, і поставив у храмі, п'ять праворуч і п'ять ліворуч.⁸ І зробив десять столів і поставив у храмі, п'ять праворуч і п'ять ліворуч, і зробив сто золотих чаш.⁹ І зробив священничий двір і великий двір і двері до двору, і ве-

реї їх обклав міддю.¹⁰ Море поставив з правого боку, на південний схід.¹¹ І зробив Хирам тази, і лопатки, і чаші [і кадильниці, і всі жертovní сосуди]. І закінчив Хирам роботу, яку виконував для царя Соломона в домі Божому;¹² два стовпи і два опоясання вінців на верху стовпів, і дві сітки для покриття двох опоясань вінців, що на верху стовпів,¹³ і чотиреста гранатових яблук на двох сітках, два ряди гранатових яблук для кожної сітки, для покриття двох опоясань вінців, що на стовпах.¹⁴ І підстави зробив він, і умивальниці зробив на підставах;¹⁵ одне море, і дванадцять волів під ним,¹⁶ і тази, і лопатки, і виделки, і все приладдя їх зробив Хирам-Авий царю Соломону для дому Господнього з полірованої міді.¹⁷ В околиці Йордану відливав їх цар, у глинистій землі, між Сокхофом і Цередою.¹⁸ І зробив Соломон усі ці речі у величезній кількості, так що не знали ваги міді.¹⁹ Також зробив Соломон усі речі для дому Божого і золотий жертovníк, і столи, на яких хліби предкладення,²⁰ і світильники і лампади їх, щоб запалювати їх за уставом перед давиром, з чистого золота;²¹ і квіти, і лампади, і щипці з золота, з найчистішого золота,²² і ножі, і кропильниці, і чаші, і лотки з найчистішого золота, і двері храму, – його внутрішні двері у Святе Сятих, і двері храму у святилище, – з золота.

5 І закінчилася вся робота, яку виконував Соломон для дому Господнього. І приніс Соломон присвячене Давидом, батьком його, і срібло і золото і всі речі і віддав у скарбниці дому Божого.

² Тоді зібрав Соломон старійшин Ізраїлевих і всіх глав колін, начальників поколінь синів Ізраїлевих, в

[16] 3 Цар. 7, 17. [17] 3 Цар. 7, 21.

Глава 4. [1] Вих. 27, 1. 3 Цар. 8, 64. [2] 3 Цар. 7, 23. [4] 3 Цар. 7, 25. [5] 3 Цар. 7, 26. [6] 3 Цар. 7, 38. [7] 3 Цар. 7, 49. 1 Пар. 28, 15. [8] 1 Пар. 28, 16. [11] 3 Цар. 7, 40, 45. [12]

3 Цар. 7, 15. 2 Пар. 3, 15–16. [14] 3 Цар. 7, 27.

[17] 3 Цар. 7, 46. [18] 3 Цар. 7, 47. [19] 3 Цар. 7, 48. [20] 3 Цар. 7, 49. [22] 3 Цар. 6, 31.

Глава 5. [1] 3 Цар. 7, 51. [2] 3 Цар. 8, 1.

Єрусалим, для перенесення ковчега завіту Господнього з міста Давидового, тобто із Сиона. ³ І зібралися до царя всі ізраїльтяни на свято, у сьомий місяць. ⁴ І прийшли усі старішпини Ізраїлеві. Левити взяли ковчег ⁵ і понесли ковчег і скинію зібрання і всі речі священні, які в скинії, – понесли їх священники і левити. ⁶ Цар же Соломон і вся громада Ізраїлева, яка зібралася до нього перед ковчегом, приносили жертви з овець і волів, яких неможливо перелічити і визначити, через їхню безліч. ⁷ І принесли священники ковчег завіту Господнього на місце його, у давир храму – у Святе Святих, під крила херувимів. ⁸ І херувими розпростирали крила над місцем ковчега, і покривали херувими ковчег і жердини його зверху. ⁹ І висунулися жердини, так що головки жердин ковчега видні були перед давиром, але не висовувалися назовні, і вони там до цього дня. ¹⁰ Не було в ковчезі нічого, крім двох скрижалей, які поклав Мойсей на Хориві, коли Господь уклав завіт із синами Ізраїлевими, після виходу їх з Єгипту. ¹¹ Коли священники вийшли зі святилища, бо усі священники, що знаходилися там, освятилися без різниці відділів; ¹² і левити співці, – усі вони, тобто Асаф, Еман, Ідифун і сини їхні, і брати їхні, – одягнені у висон, з кимвалами і з псалтирями і цитрами стояли на східному боці жертovníка, і з ними сто двадцять священників, ті, що сурмили трубами, ¹³ і були, як один, які сурмили і співали, видаючи один голос на хваління і славослів'я Господа; і коли заgrimів звук труб і кимвалів і музичних інструментів, і хвалили Господа, бо Він благий, бо повік милість

Його; тоді дім, дім Господній, наповнила хмара, і ¹⁴ не могли священники стояти на служінні через хмару, бо слава Господня наповнила дім Божий.

6 Тоді сказав Соломон: Господь сказав, що Він благоволить жити в м'орці, ² а я побудував дім і житло Тобі, [Святий,] місце для вічного Твого перебування. ³ І обернувся цар лицем своїм і благословив усе зібрання ізраїльтян, – все зібрання ізраїльтян стояло, – ⁴ і сказав: благословенний Господь Бог Ізраїлів, Який, що сказав устами Своїми Давиду, батькові моему, виконав *нині* рукою Своєю! Він говорив: ⁵ “з того дня, як Я вивів народ Мій із землі Єгипетської, Я не обрав міста в жодному з колін Ізраїлевих для побудови дому; в якому перебувало б ім'я Моє, і не обрав чоловіка, який був би правителем народу Мого Ізраїля, ⁶ але обрав Єрусалим, щоб там перебувало ім'я Моє, і обрав Давида, щоб він був над народом Моїм Ізраїлем”. ⁷ І було на серці у Давида, батька мого, побудувати дім імені Господа, Бога Ізраїлевого. ⁸ Але Господь сказав Давиду, батькові моему: “у тебе є на серці побудувати храм імені Моему; добре, що це на серці в тебе. ⁹ Однак не ти побудуєш храму, а син твій, який вийде із стегон твоїх, – він побудує храм імені Моему”. ¹⁰ І виконав Господь слово Своє, яке вирік: я вступив на місці Давида, батька мого, і сів на престолі Ізраїлеві, як сказав Господь, і побудував дім імені Господа Бога Ізраїлевого. ¹¹ І я поставив там ковчег, в якому завіт Господа, укладений Ним із синами Ізраїлевими.

¹² І став Соломон біля жертovníка Господнього попереду всього зі-

[3] 3 Цар. 8, 2, 65. [4] Чис. 4, 15. 1 Пар. 15, 2. [6] 3 Цар. 8, 5. [7] 3 Цар. 8, 6. [9] 3 Цар. 8, 8. [10] Вих. 25, 16, 21. 3 Цар. 8, 9. Євр. 9, 4. [11] 3 Цар. 8, 10. [12] 1 Пар. 25, 1. [13] 1 Езд. 3, 11. Пс. 135, 1. Плач. 3, 22. [14] Ис. 40, 35. 3 Цар. 8, 11.

Глава 6. [1] 3 Цар. 8, 12. [3] 2 Цар. 6, 18. 3 Цар. 8, 14, 55. [4] 3 Цар. 8, 15. [5] 2 Цар. 7, 6. 3 Цар. 8, 16. [7] 2 Цар. 7, 2. 3 Цар. 8, 17. 1 Пар. 17, 1. [9] 3 Цар. 8, 19. Прем. 9, 8. [10] 3 Цар. 8, 20. [12] 3 Цар. 8, 22. 1 Езд. 9, 5.

брання ізраїльтян, і підняв руки свої, – ¹³ бо Соломон зробив мідний амвон завдовжки у п'ять ліктів і шириною у п'ять ліктів, а висотою в три лікті, і поставив його посеред двору; і став на ньому, і схилив коліна перед усім зібранням ізраїльтян, і підняв руки свої до неба, – ¹⁴ і сказав: Господи Боже Ізраїлів! Нема Бога, подібного до Тебе, ні на небі, ні на землі. Ти зберігаєш завіт і милість до рабів Твоїх, що ходять перед Тобою всім серцем своїм: ¹⁵ Ти виконав рабу Твоєму Давиду, батькові моему, те, що Ти говорив йому; що прорік Ти устами Твоїми, те в день цей виконав рукою Твоєю. ¹⁶ І нині, Господи Боже Ізраїлів! виконай рабу Твоєму Давиду, батькові моему, те, що Ти сказав йому, говорячи: не припиниться у тебе [муж,] який сидить перед лицем Моїм на престолі Ізраїлевім, якщо тільки сини твої будуть пильнувати за шляхами своїми, ходячи за законом Моїм так, як ти ходив переді Мною. ¹⁷ І нині, Господи Боже Ізраїлів! нехай буде вірним слово Твоє, яке Ти прорік рабу Твоєму Давиду. ¹⁸ Воистину, чи Богу жити з людьми на землі? Якщо небо і небеса небес не вміщають Тебе, тим менш храм цей, який побудував я. ¹⁹ Але зглянься на молитву раба Твого і на прохання його, Господи Боже мій! почуй взивання і молитву, якою раб Твій молиться перед Тобою. ²⁰ Нехай будуть очі Твої відкриті на храм цей вдень і вночі, на місце, де Ти обіцяв покласти ім'я Твоє, щоб чути молитву, якою раб Твій буде молитися на місці цьому. ²¹ Почуй моління раба Твого і народу Твого Ізраїля, якими вони будуть молитися на місці цьому; почуй з місця оселі Твоєї, з небес, почуй і помилуй! ²² Коли хто згрішить про-

ти ближнього свого, і будуть вимагати від нього клятви, щоб він поклявся, і буде звершуватися клятва перед жертвником Твоїм у храмі цьому, ²³ тоді Ти почуй з неба і вчини суд над рабами Твоїми, воздай винному, поклавши вчинок його на голову його, і виправдай правого, воздавши йому за правдою його. ²⁴ Коли вражений буде народ Твій Ізраїль ворогом за те, що згрішив перед Тобою, і вони звернуться до Тебе, і сповідають ім'я Твоє, і будуть просити і молитися перед Тобою в храмі цьому, ²⁵ тоді Ти почуй з неба, і прости гріх народу Твого Ізраїля, і поверни їх у землю, яку Ти дав їм і батькам їхнім. ²⁶ Коли закриться небо і не буде дощу за те, що вони згрішили перед Тобою, і будуть молитися на місці цьому, і сповідають ім'я Твоє, і навернуться від гріха свого, тому що Ти смирив їх, ²⁷ тоді Ти почуй з неба і прости гріх рабів Твоїх і народу Твого Ізраїля, показавши їм добрий шлях, яким іти їм, і пошли дощ на землю Твою, яку Ти дав народу Твоєму в спадщину. ²⁸ Чи голод буде на землі, чи буде морозиця, чи буде вітер палючий або іржа, сарана або черва, чи будуть тіснити його вороги його на землі володінь його, чи буде яка біда, яка хвороба, ²⁹ усяку молитву, усяке прохання, яке буде від якої-небудь людини або від усього народу Твого Ізраїля, коли вони відчують кожен біду свою і горе своє і простягнуть руки свої до храму цього, ³⁰ Ти почуй з неба – місця оселі Твоєї, і прости, і воздай кожному за всіма шляхами його, як Ти знаєш серце його, – бо Ти один знаєш серце синів людських, – ³¹ щоб вони боялися Тебе і ходили шляхами Твоїми в усі дні, доки живуть на землі, яку Ти дав

[13] 3 Цар. 8, 22. 2 Мак. 2, 8. Еф. 3, 14. [14] 2 Мак. 2, 10. 3 Цар. 8, 23. [16] 3 Цар. 8, 25. 2 Цар. 7, 16. [17] 3 Цар. 8, 17. [18] 3 Цар. 8, 27. 2 Пар. 2, 6. Іс. 66, 1. [20] 3 Цар. 8, 29.

Втор. 12, 5; 31, 11. [21] 3 Цар. 8, 30. [22] 3 Цар. 8, 31. Вих. 22, 11. [23] 3 Цар. 8, 32. [24] 3 Цар. 8, 33–34. Втор. 28, 25. [26] Лев. 26, 19. Втор. 11, 17. 3 Цар. 8, 35. [28] 2 Пар. 20, 9.

батькам нашим. ³² Навіть і інопле-
мінник, який не від народу Твого
Ізраїля, коли він прийде з землі да-
лекої заради імені Твого великого і
руки Твоїєї могутньої і сили Твоїєї
простягнутої, і прийде і буде моли-
тися біля храму цього, ³³ Ти почуй з
неба, з місця оселі Твоїєї, і зроби все,
про що буде волати до Тебе інопле-
мінник, щоб усі народи землі узна-
ли ім'я Твоє, і щоб боялися Тебе, як
народ Твій Ізраїль, і знали, що Тво-
ім ім'ям називається дім цей, який
побудував я. ³⁴ Коли вийде народ
Твій на війну проти ворогів своїх
шляхом, яким Ти пошлеш його, і
буде молитися Тобі, звернувшись до
міста цього, яке обрав Ти, і до хра-
му, який я побудував імені Твоєму,
³⁵ тоді почуй з неба молитву їх і про-
ханья їх і зроби, що потрібно для
них. ³⁶ Коли вони згрішать перед
Тобою, – тому що немає людини, яка
не згрішила б, – і Ти прогніваєшся
на них, і віддаси їх ворогові, і відве-
дуть їх ті, що полонили їх, у землю
далеку або близьку, ³⁷ і коли вони в
землі, в яку будуть полонені, вві-
йдуть у себе і повернуться і будуть
молитися Тобі в землі полону свого,
говорячи: ми згрішили, зробили без-
законня, ми винні, ³⁸ і звернуться до
Тебе всім серцем своїм і всією душею
своюю в землі полону свого, куди
відведуть їх у полон, і будуть моли-
тися, звернувшись до землі своєї, яку
Ти дав батькам їхнім, і до міста, яке
обрав Ти, і до храму, який я побуду-
вав імені Твоєму, – ³⁹ тоді почуй з
неба, з місця оселі Твоїєї, молитву їх
і проханья їх, і зроби, що потрібно
для них, і прости народові Твоєму, в
чому він згрішив перед Тобою. ⁴⁰ Бо-
же мій! нехай будуть очі Твої від-
криті і вуха Твої уважні до молитви

на місці цьому. ⁴¹ І нині, Господи
Боже, стань на місці спокою Твого,
Ти і ковчег могутности Твоїєї. Свя-
щеники Твої, Господи Боже, нехай
одягнуться у спасіння, і преподобні
Твої нехай насолодяться благами.
⁴² Господи Боже! не відверни лиця
помазаника Твого, пом'яни милости
до Давида, раба Твого.

7 Коли закінчив Соломон молит-
ву, зійшов вогонь з неба і погли-
нув всепалення і жертви, і слава Гос-
подня наповнила дім. ² І не могли
священики ввійти в дім Господній,
тому що слава Господня наповнила
дім Господній. ³ І всі сини Ізраїлеві,
бачачи, як зійшов вогонь і слава Гос-
подня на дім, упали лицем на зем-
лю, на поміст, і поклонилися, і сла-
вословили Господа, тому що Він
благий, бо повік милість Його.

⁴ Цар же і весь народ стали при-
носити жертви перед лицем Госпо-
да. ⁵ І приніс цар Соломон у жертву
двадцять дві тисячі волів і сто двад-
цять тисяч овець: так освятили дім
Божий цар і весь народ. ⁶ Священи-
ки стояли на служінні своєму, і ле-
вити з музичними інструментами
Господа, які зробив цар Давид для
прославлення Господа, бо вічна ми-
лість Його, тому що Давид славосло-
вив через них; священики ж сурми-
ли перед ним, і весь Ізраїль стояв.
⁷ Освятив Соломон і внутрішню час-
тину двору, що перед домом Господ-
нім: бо приніс там всепалення і жир
мирних жертв, тому що жертвник
мідний, зроблений Соломоном, не
міг вміщувати всепалення і хлібного
приношення, і жиру. ⁸ І зробив Соло-
мон у той час семиденне свято, і весь
Ізраїль з ним – зібрання дуже вели-
ке, що зійшлося від входу в Емаф
до ріки єгипетської; ⁹ а в день вось-

[32] 3 Цар. 8, 41. Ис. 55, 5–6. [36] 3 Цар. 8, 46. Притч. 20, 9. Еккл. 7, 20. 3 Езд. 8, 35. 1 Ін 1, 8. [37] Дан. 9, 13. Чис. 14, 40. [38] 1 Цар. 7, 6. 3 Цар. 8, 47–48. [39] Пс. 33, 16. [41] Чис. 10, 36. Пс. 131, 8–9. [42] 2 Цар. 7, 13, 15.

Глава 7. [1] 2 Мак. 2, 10. [2] 3 Цар. 8, 11. [3] 2 Пар. 5, 13. 1 Езд. 3, 11. [4] 3 Цар. 8, 62. [5] 3 Цар. 8, 63. [6] 1 Пар. 16, 5. Чис. 10, 10. Сир. 50, 18. [7] 3 Цар. 8, 64. [8] 3 Цар. 8, 65. Чис. 13, 22. [9] Ін 7, 37. 3 Цар. 8, 2, 65.

мий зробили післясвято, тому що освячення жертовника звершували сім днів і свято сім днів.¹⁰ І в двадцять третій день сьомого місяця цар відпустив у намети їхні народ, який радів і веселився в серці за благо, яке зробив Господь Давиду і Соломону й Ізраїлю, народові Своему.

¹¹ І закінчив Соломон дім Господній і дім царський; і все, що задумав Соломон у серці своєму зробити в домі Господньому й у домі своєму, зробив він успішно.¹² І явився Господь Соломону вночі і сказав йому: Я почув молитву твою й обрав Собі місце це в дім жертвоприношення.¹³ Якщо Я закрию небо і не буде дощу, і якщо повелю сарані поїдати землю, або пошлю моровицю на народ Мій,¹⁴ і смиряться народ Мій, який називається ім'ям Моїм, і будуть молитися, і шукатимуть лица Мого, і навернуться від злих шляхів своїх, то Я почую з неба і прощу гріхи їхні і зцілю землю їхню.¹⁵ Нині очі Мої будуть відкриті і вуха Мої уважні до молитви на місці цьому.¹⁶ І нині Я обрав і освятив дім цей, щоб ім'я Моє було там повіки; і очі Мої і серце Моє будуть там в усі дні.¹⁷ І якщо ти будеш ходити перед лицем Моїм, як ходив Давид, батько твій, і будеш робити усе, що Я повелів тобі, і будеш зберігати устами Мої і закони Мої,¹⁸ то утверджу престіл царства твого, як Я обіцяв Давиду, батькові твоєму, говорячи: не припиниться в тебе [муж,] що володіє Ізраїлем.¹⁹ Якщо ж ви відступите і залишите устами Мої і заповіді Мої, які Я дав вам, і підете і станете служити богам іншим і поклонятися їм,²⁰ то Я знищу Ізраїля з лица землі Моєї, яку Я дав їм, і храм цей, який Я освятив імені Моєму, відкину від

імені Мого і зроблю його притчею і посміховиськом у всіх народів.²¹ І що до храму цього високого усякий, хто проходить мимо нього, жажнеться і скаже: за що зробив так Господь із землею цією і з храмом цим?²² І скажуть: за те, що вони залишили Господа, Бога батьків своїх, Який вивів їх із землі Єгипетської, і прилипилися до богів інших, і поклонялися їм, і служили їм, – за те Він навів на них усю цю біду.

8 Після закінчення двадцяти років, у які Соломон будував дім Господній і свій дім,² Соломон відбудував і міста, які дав Соломону Хирам, і оселив у них синів Ізраїлевих.³ І пішов Соломон на Емаф-Сува і взяв його.⁴ І побудував він Фадмор у пустелі, і всі міста для запасів, які заснував у Емафі.⁵ Він оббудував Вефорон верхній і Вефорон нижній, міста укріплені, зі стінами, воротами і запорами,⁶ і Ваалаф і всі міста для запасів, які були у Соломона, і всі міста для колісниць, і міста для кінноти, і все, що хотів Соломон побудувати в Єрусалимі і на Лівані й у всій землі володіння свого.

⁷ Весь народ, який залишився від хеттеїв, і аморреїв, і ферезеїв, і евеїв і іевусеїв, які були не із синів Ізраїлевих, –⁸ дітей їхніх, що залишилися після них на землі, яких не знищили сини Ізраїлеві, – зробив Соломон оброчними до цього дня.⁹ Синів же Ізраїлевих не робив Соломон робітниками у справах своїх, але вони були воїнами, і начальниками охоронців його, і вождами колісниць його і вершників його.¹⁰ І було головних приставників у царя Соломона, які керували народом, двісті п'ятдесят.¹¹ А дочку фараонову перевів Соломон з міста Давидового в

[10] 3 Цар. 8, 66. [11] 3 Цар. 9, 1. [12] Втор. 12, 5. [14] Пс. 105, 6. Втор. 28, 10. Ам. 9, 12. [15] 2 Пар. 6, 40. [16] 3 Цар. 9, 3. [18] 2 Цар. 7, 12. 3 Цар. 9, 5. 1 Пар. 17, 12. [19] 3 Цар. 9, 6. [20] Втор. 4, 26. Нав. 23, 16. Єр. 7, 15. [21] Втор. 29, 24. 3 Цар. 9, 8. Єр. 22, 8.

Глава 8. [1] 3 Цар. 9, 10. [2] 3 Цар. 9, 11–12. [3] Чис. 13, 22. [5] 3 Цар. 9, 17. [6] 3 Цар. 9, 18–19. [7] 3 Цар. 9, 20. [8] Нав. 16, 10. Суд. 1, 28. 3 Цар. 9, 21. [10] 3 Цар. 9, 23. [11] 3 Цар. 9, 24.

дім, який побудував для неї, тому що, говорив він, не повинна жити жінка у мене в домі Давида, царя Ізраїлевого, бо святий він, тому що ввійшов у нього ковчег Господній.

¹² Тоді став приносити Соломон всепалення Господу на жертovníку Господньому, який він спорудив перед притвором, ¹³ щоб за уставом кожного дня приносити всепалення, за заповіддю Мойсея, у суботи, і в новомісяччя, й у свята тричі на рік: у свято опрісноків, і у свято седмиць, у свято кущів. ¹⁴ І встановив він, за розпорядженням Давида, батька свого, черги священників за службою їх і левитів за сторожами їх, щоб вони славословили і служили при священниках за уставом кожного дня, і воротарів за чергами їхніми, до кожних воріт, тому що такий був заповіт Давида, чоловіка Божого. ¹⁵ І не відступали від повелінь царя про священників і левитів ні в чому, ні стосовно скарбів. ¹⁶ Так влаштована була вся справа Соломонова від дня заснування дому Господнього до остаточного закінчення його – дому Господнього.

¹⁷ Тоді пішов Соломон в Еціон-Гавер і в Елаф, що на березі моря, у землі Ідумейській. ¹⁸ І надіслав йому Хирам через слуг своїх кораблі і рабів, які знають море, і вирушили вони зі слугами Соломоновими в Офир, і здобули звідти чотириста п'ятдесят талантів золота, і привезли цареві Соломону.

9 Цариця Савська, почувши про славу Соломона, прийшла випробувати Соломона загадками в Єрусалим, з дуже великим багатством, і з верблюдами, нав'юченими пахоцями і безліччю золота і дорогоцінних каменів. І прийшла до Соломона і розмовляла з ним про все, що було на серці у неї. ² І пояснив

їй Соломон усі слова її, і не знайшлося нічого незнайомого Соломону, чого він не пояснив би їй. ³ І побачила цариця Савська мудрість Соломона і дім, який він побудував, ⁴ і їжу за столом його, і житло рабів його, і добропристойність службовців його й одяг їхній, і виночерпіїв його й одяг їхній, і хід, яким він ходив у дім Господній, – і була вона у захопленні. ⁵ І сказала цареві: правда те, що я чула в землі моїй про справи твої і про мудрість твою, ⁶ але я не вірила словам про них, доки не прийшла і не побачила очима своїми. І ось, мені і наполовину не сказано про безліч мудрости твоєї: ти перевершуєш поголос, який я чула. ⁷ Блаженні люди твої, і блаженні ці слуги твої, що завжди стоять перед тобою і чують мудрість твою! ⁸ Нехай буде благословенний Господь Бог твій, Який благозволив посадити тебе на престіл Свій царем у Господа Бога твого. З любови Бога твого до Ізраїля, щоб утвердити його навіки, Він поставив тебе царем над ним – чинити суд і правду. ⁹ І подарувала вона царю сто двадцять талантів золота і багато пахоців і коштовних каменів; і не бувало таких пахоців, які подарувала цариця Савська царю Соломону. ¹⁰ І слуги Хирамові і слуги Соломонові, які привезли золото з Офира, привезли і червоне дерево і коштовні камені. ¹¹ І зробив цар з цього червоного дерева сходи до дому Господнього і до дому царського, і цитри і псалтирі для співців. І не бачено було подібного до цього раніше в землі Юдейській. ¹² Цар же Соломон дав цариці Савській усе, чого вона бажала і чого вона просила, крім таких речей, які вона привезла цареві. І вона вирушила назад у землю свою, вона і слуги її.

[13] Вих. 23, 14. Лев. 24, 8. 3 Цар. 9, 25. [14] 1 Пар. 24, 1; 27, 1. [17] 3 Цар. 9, 26–27.

Глава 9. [1] 3 Цар. 10, 1. Мф 12, 42. Лк 11, 31. [2] 3 Цар. 10, 3. [3] 3 Цар. 10, 4–5. [5]

3 Цар. 10, 6. [7] 3 Цар. 10, 8. Мф 13, 16–17. [8] 3 Цар. 10, 9. 2 Пар. 2, 11. [9] 3 Цар. 10, 10. [10] 3 Цар. 10, 11. [12] 3 Цар. 10, 13.

¹³ Вага золота, що приходило до Соломона в один рік, була шістсот шістдесят шість талантів золота. ¹⁴ Поверх того, послали і купці приносили, і всі царі аравійські і начальники обласні приносили золото і срібло Соломону. ¹⁵ І зробив цар Соломон двісті великих щитів з кованого золота, – по шістсот *сиклів* кованого золота пішло на кожен щит, – ¹⁶ і триста щитів менших з кованого золота, – по триста *сиклів* золота пішло на кожен щит; і поставив їх цар у домі з ливанського дерева. ¹⁷ І зробив цар великий престіл зі слонової кістки й обклав його чистим золотом, ¹⁸ і шість сходинок до престолу і золоте підніжжя, до престолу прироблене, і підлокітники з обох боків місця сидіння, і двох левів, які стоять біля підлокітників, ¹⁹ і ще дванадцять левів, які стоять там на шести східцях, з обох боків. Не бувало такого [престолу] у жодному царстві. ²⁰ І весь посуд для пиття у царя Соломона був із золота, і всі сосуди в домі з ливанського дерева були із золота доброго; срібло в дні Соломона ставилося за ніщо, ²¹ бо кораблі царя ходили у Фарсис зі слугами Хирама, і на три роки раз поверталися кораблі з Фарсиса і привозили золото і срібло, слоновою кісткою і мавп і павичів.

²² І перевершив цар Соломон усіх царів землі багатством і мудрістю. ²³ І всі царі землі прагнули бачити Соломона, щоб послухати мудрість його, яку вклав Бог у серце його. ²⁴ І кожен з них підносив від себе в дарунок сосуди срібні і сосуди золоті й одяг, зброю і пахоці, коней і ослів, з року в рік. ²⁵ І було в Соломона чотири тисячі стійл для коней і колісниць і дванадцять тисяч вершників; і він розмістив їх у містах ко-

лісничних і при цареві – в Єрусалимі; ²⁶ і царював він над усіма царями, від ріки Євфрату до землі Філістимської і до меж Єгипту. ²⁷ І зробив цар [золото і] срібло в Єрусалимі рівноцінним простому каменю, а кедрі, за їх безліччю, зробив рівноцінними сикоморам, що на низьких місцях. ²⁸ Коней приводили Соломону з Єгипту і з усіх земель.

²⁹ Інші діяння Соломонові, перші й останні, описані в записках Нафана пророка і в пророцтві Ахії силонлянина й у видіннях прозорливця Іоїля про Іеровоама, сина Наватового. ³⁰ Царював же Соломон в Єрусалимі над усім Ізраїлем сорок років. ³¹ І спочив Соломон з батьками своїми, і поховали його в місті Давида, батька його. І став царем Ровоам, син його, замість нього.

10 І пішов Ровоам у Сихем, тому що в Сихем зійшлися всі ізраїльтяни, щоб поставити його царем. ² Коли почув про це Іеровоам, син Наватів, – він знаходився в Єгипті, куди втік від царя Соломона, – то повернувся Іеровоам з Єгипту. ³ І послали і кликали його; і прийшов Іеровоам і весь Ізраїль, і говорили Ровоаму так: ⁴ батько твій наклав на нас тяжке ярмо; але ти полегши жорстоку роботу батька твого і тяжке ярмо, яке він поклав на нас, і ми будемо служити тобі. ⁵ І сказав їм Ровоам: через три дні прийдіть знову до мене. І розійшовся народ. ⁶ І радився цар Ровоам зі старійшинами, які стояли перед лицем Соломона, батька його, за життя його, і говорив: як ви порадите відповісти народові цьому? ⁷ Вони сказали йому: якщо ти [нині] будеш добрим до народу цього і догодиш їм і будеш говорити з ними ласкаво, то вони будуть тобі рабами в усі дні. ⁸ Але він

[13] 3 Цар. 10, 14. [15] 3 Цар. 10, 16; 14, 26. [17] 3 Цар. 10, 18. [20] 3 Цар. 10, 21. [21] 3 Цар. 10, 22. [22] 3 Цар. 10, 23. 2 Пар. 1, 12. [23] Як. 1, 5. [25] 3 Цар. 4, 26; 10, 26. [26] 3 Цар. 4, 21. [27] 3 Цар. 10, 27. 2 Пар. 1,

15. [29] 3 Цар. 1, 11; 11, 41. [30] 3 Цар. 11, 42. [31] 3 Цар. 11, 43.

Глава 10. [1] 3 Цар. 12, 1. [2] 3 Цар. 11, 40; 12, 2. [5] 3 Цар. 12, 5. [8] 3 Цар. 12, 8.

залишив пораду старійшин, яку вони давали йому, і став радитися з людьми молодими, які вирости разом з ним, і які стояли перед лицем його; ⁹ і сказав їм: що ви порадите мені відповісти народу цьому, який говорив мені так: полегши ярмо, яке наклав на нас батько твій? ¹⁰ І говорили йому молоді люди, які вирости разом з ним, і сказали: так скажи народу, який говорив тобі: батько твій наклав на нас тяжке ярмо, а ти полегши нам, – так скажи їм: мізинець мій товщий за стегна батька мого. ¹¹ Батько мій наклав на вас тяжке ярмо, а я збільшу ярмо ваше; батько мій карав вас бичами, а я [буду бити вас] скорпіонами.

¹² І прийшов Іеровоам і весь народ до Ровоама на третій день, як наказав цар, сказавши: прийдіть до мене знову через три дні. ¹³ Тоді цар відповідав їм суворо, бо залишив цар Ровоам пораду старійшин, і говорив їм за порадою молодих людей так: ¹⁴ батько мій наклав на вас тяжке ярмо, а я збільшу його; батько мій карав вас бичами, а я [буду бити вас] скорпіонами. ¹⁵ І не послухав цар народу, тому що так було влаштовано від Бога, щоб виконати Господу слово Своє, яке вирік Він через Ахию силомлянина Іеровоаму, синові Наватовому.

¹⁶ Коли весь Ізраїль побачив, що не слухає його цар, то відповів народ цареві, говорячи: яка наша частка у Давиді? Немає нам частки у сині Іессеевому; по наметах своїх, Ізраїлю! Тепер знай свій дім, Давиде. І розійшлися всі ізраїльтяни по наметах своїх. ¹⁷ Тільки над синами Ізраїлевими, які жили в містах Іудиних, залишився царем Ровоам. ¹⁸ І послав цар Ровоам Адонирама, начальника над збиранням данини, і закидали його сини Ізраїлеві ка-

мінням, і він помер. Цар же Ровоам поспішив сісти на колісницю, щоб утекти в Єрусалим. ¹⁹ Так відокремилися ізраїльтяни від дому Давидового до цього дня.

11 І прибув Ровоам в Єрусалим і скликав з дому Іудиного і Веніамінового сто вісімдесят тисяч добірних воїнів, щоб воювати з Ізраїлем і повернути царство Ровоаму. ² І було слово Господнє до Самея, чоловіка Божого, і сказано: ³ скажи Ровоаму, синові Соломона, цареві Юдейському, і всьому Ізраїлю в коліні Іудиному і Веніаміновому: ⁴ так говорить Господь: не ходіть і не починайте війни з братами вашими; поверніть-ся кожен у дім свій, бо Мною зроблено це. Вони послухалися слів Господніх і повернулися з походу проти Іеровоама.

⁵ Ровоам жив у Єрусалимі; він обніс міста в Юдеї стінами. ⁶ Він укріпив Вифлеєм і Ефам, і Фекою, ⁷ і Вефцур, і Сохо, і Одоллам, ⁸ і Геф, і Марешу, і Зиф, ⁹ і Адораїм, і Ляхис, і Азеку, ¹⁰ і Цору, й Аїалон, і Хеврон, які знаходилися в коліні Іудиному і Веніаміновому. ¹¹ І укріпив він фортеці ці, і влаштував у них начальників і сховища для хліба і деревної олії і вина. ¹² І дав у кожне місто щити і списи й укріпив їх дуже сильно. І залишалися за ним Іуда і Веніамін.

¹³ І священики і левити, які були по всій землі Ізраїльській, зібралися до нього з усіх країв, ¹⁴ тому що залишили левити свої міські передмістя і свої володіння і прийшли в Юдею і в Єрусалим, оскільки відсторонив їх Іеровоам і сини його від священства Господнього ¹⁵ і поставив у себе жерців на висотах, і до козлів, і до тельців, яких він зробив. ¹⁶ А за ними і з усіх колін Ізраїлевих ті, що схилили серце своє,

[10] 3 Цар. 12, 10. [12] 3 Цар. 12, 12. Сир. 47, 28. [15] 3 Цар. 11, 29, 31; 12, 15. [16] 3 Цар. 12, 16. 2 Цар. 20, 1. [18] 3 Цар. 4, 6; 12, 18.

Глава 11. [1] 3 Цар. 12, 21. [2] 3 Цар. 12, 22. [4] 3 Цар. 12, 24. 2 Пар. 10, 15. [6] Бут. 35, 19. [14] Чис. 35, 2. 3 Цар. 12, 31. [15] 3 Цар. 12, 31. 2 Пар. 13, 9.

щоб шукати Господа Бога Ізраїлевого, приходили в Єрусалим, щоб принести жертви Господу Богу батьків своїх.¹⁷ І зміцнили вони царство Іудине і підтримували Ровоама, сина Соломонового, три роки, тому що ходили путями Давида і Соломона у ці три роки.

¹⁸ І взяв собі Ровоам за дружину Махалафу, дочку Іеромофа, сина Давидового, й Авихаїль, дочку Елиава, сина Іессеевого,¹⁹ і вона народила йому синів: Іеуса і Шемарію і Загаму.²⁰ Після неї він узяв Мааху, дочку Авессалома, і вона народила йому Авию й Аттая, і Зизу і Шеломифа.²¹ І любив Ровоам Мааху, дочку Авессалома, більше за усіх дружин і наложниць своїх, бо він мав вісімнадцять дружин і шістдесят наложниць і породив двадцять вісім синів і шістдесят дочок.²² І поставив Ровоам Авию, сина Маахи, главою [і] князем над братами його, тому що хотів поставити його царем.²³ І діяв благорозсудливо, і розіслав усіх синів своїх по всіх землях Іуди і Веніаміна в усі укріплені міста, і дав їм утримання велике і знайшов багато дружин.

12 Коли царство Ровоама утвердилось, і він зробився сильним, тоді він залишив закон Господній, і весь Ізраїль з ним.

² На п'ятому році царювання Ровоама, Сусакам, цар Єгипетський, пішов на Єрусалим, – тому що вони відступили від Господа, –³ з тисячею і двомастами колісниць і з шістдесятьма тисячами вершників; і не було числа народу, який прийшов з ним з Єгипту, ливіянам, сукхитам і ефіоплянам;⁴ і взяв укріплені міста в Юдеї і прийшов до Єрусалима.⁵ Тоді Самей пророк прийшов до Ровоама і князів Юдеї, які зібралися в Єрусалимі, рятуючись від Сусакима, і

сказав їм: так говорить Господь: ви залишили Мене, за те і Я залишаю вас у руки Сусакима.⁶ І смирилися князі Ізраїлеві і цар і сказали: праведний Господь!⁷ Коли побачив Господь, що вони смирилися, тоді було слово Господнє до Самея, і сказано: вони смирилися; не знищу їх і незабаром дам їм спасіння, і не проллється гнів Мій на Єрусалим рукою Сусакима;⁸ однак же вони будуть слугами його, щоб знали, як це – служити Мені і служити царствам земним.⁹ І прийшов Сусакам, цар Єгипетський, в Єрусалим і взяв скарби дому Господнього і скарби дому царського; усе взяв він, узяв і щити золоті, які зробив Соломон.¹⁰ І зробив цар Ровоам, замість них, щити мідні, і віддав їх у руки начальників охоронців, які охороняли вхід до дому царського.¹¹ Коли виходив цар у дім Господній, приходили охоронці і несли їх, і потім знову відносили їх у палату охоронців.¹² І коли він смирився, тоді відвернувся від нього гнів Господа і не згубив його до кінця; притому і в Юдеї було дещо добре.

¹³ І утвердився цар Ровоам в Єрусалимі і царював. Сорок один рік було Ровоаму, коли він став царем, і сімнадцять років царював у Єрусалимі, у місті, яке з усіх колін Ізраїлевих обрав Господь, щоб там перебувало ім'я Його. Ім'я матері його Наама, аммонитянка.¹⁴ І робив він зло, тому що не налаштував серце своє для того, щоб шукати Господа.

¹⁵ Діяння Ровоамові, перші й останні, описані в записках Самея пророка й Адди прозорливця у родоводах. І були війни у Ровоама з Іеровоамом в усі дні.¹⁶ І спочив Ровоам з батьками своїми і похований у місті Давидовому. І став царем Авія, син його, замість нього.

[17] 2 Пар. 12, 1. [18] 1 Цар. 16, 6. [20] 2 Пар. 13, 2. [21] 3 Цар. 15, 2. [22] 3 Цар. 15, 1.

Глава 12. [1] 2 Пар. 11, 17. Втор. 32, 15. 3 Цар. 14, 22. [2] 3 Цар. 14, 25. [5] 2 Пар. 15,

2. [6] Дан. 9, 14. [7] Єр. 18, 8. [9] 3 Цар. 10, 16–17; 14, 26. 2 Пар. 9, 15. [10] 3 Цар. 14, 27. [12] 3 Цар. 14, 13; 21, 29. [13] 3 Цар. 14, 21. [15] 3 Цар. 14, 29; 15, 6. [16] 3 Цар. 14, 31.

13 У вісімнадцятий рік царювання Іеровоама став царем Авия над Іудою. ² Три роки він царював у Єрусалимі; ім'я матері його Михая, дочка Урії, з Гиви. І була війна у Авії з Іеровоамом. ³ І вивів Авия на війну військо, яке складалося з людей хоробрих, з чотирьохсот тисяч чоловік добірних; а Іеровоам виступив проти нього на війну з вісьмомастами тисячами чоловік, також добірних, хоробрих. ⁴ І став Авия на вершині гори Цемараїмської, однієї з гір Єфремових, і говорив: послухайте мене, Іеровоам і всі ізраїльтяни! ⁵ Чи не знаєте ви, що Господь Бог Ізраїлів дав царство Давиду над Ізраїлем повіки, йому і синам його, за завітом соли [вічним]? ⁶ Але повстав Іеровоам, син Наватів, раб Соломона, сина Давидового, і збунтувався проти господаря свого. ⁷ І зібралися навколо нього люди пусті, люди розбещені, й укріпилися проти Ровоама, сина Соломонового; Ровоам же був молодий і слабкий серцем і не встояв проти них. ⁸ І нині ви думаєте устояти проти царства Господнього в руці синів Давидових, тому що вас безліч, і у вас золоті тельці, яких Іеровоам зробив для вас богами. ⁹ Чи не ви вигнали священників Господніх, синів Аарона, і левитів, і поставили в себе священників, які з народів інших земель? Усякий, хто приходить для посвяти своєї з тельцем і з сімома баранами, стає у вас священником лжебогів. ¹⁰ А у нас — Господь Бог наш; ми не залишали Його, і Господу служать священники, сини Ааронові, і левити при своїй справі. ¹¹ І сплячуть вони Господу всепалення щоранку і щовечора, і запашне куріння, і покладають рядами хліби на столі чистому, і заплячуть золотий світильник і лам-

пади його, щоб горіли щовечора, тому що ми дотримуємо встановлення Господа Бога нашого, а ви залишили Його. ¹² І ось, у нас на чолі Бог, і священники Його, і труби гучні, щоб гриміти проти вас. Сини Ізраїлеві! не воюйте з Господом Богом батьків ваших, бо не матимете успіху.

¹³ Тим часом Іеровоам послав загін у засідку з тилу їм, так що сам він був попереду юдеїв, а засідка позаду них. ¹⁴ І оглянулися юдеї, і ось, битва проти них спереду і позаду; і воззвали вони до Господа, а священники засурмили трубами. ¹⁵ І викликнули юдеї. І коли викликнули юдеї, Бог уразив Іеровоама і всіх ізраїльтян перед лицем Авії й Іуди. ¹⁶ І побігли сини Ізраїлеві від юдеїв, і віддав їх Бог у руки їхні. ¹⁷ І зробили їм Авия і народ його поразку сильну; і впало убитими в Ізраїля п'ятсот тисяч чоловік добірних. ¹⁸ І смирилися тоді сини Ізраїлеві, і були сильні сини Іудині, тому що уповали на Господа Бога батьків своїх. ¹⁹ І переслідував Авия Іеровоама і взяв у нього міста: Вефіль і залежні від нього міста, й Іешану і залежні від неї міста, і Ефрон і залежні від нього міста. ²⁰ І не входив уже в силу Іеровоам у дні Авії. І вразив його Господь, і він помер. ²¹ Авия ж підсилювався; і взяв собі чотирнадцять дружин і породив двадцять два сини і шістьнадцять дочок.

²² Інші діяння Авії і його вчинки і слова описані у сказанні пророка Адди.

14 І спочив Авия з батьками своїми, і поховали його в місті Давидовому. І став царем Аса, син його, замість нього. У дні його спочивала земля десять років. ² І робив Аса добре й угодне в очах Господа Бога свого: ³ і відкинув він жертв-

Глава 13. [1] 3 Цар. 15, 1. [2] 3 Цар. 15, 2. 2 Пар. 11, 20. [3] 3 Цар. 15, 7. [6] 3 Цар. 11, 26. [8] 3 Цар. 12, 28. [9] 2 Пар. 11, 15. 3 Цар. 12, 31. [11] Вих. 27, 21. Лев. 8, 35; 24, 4, 6. [12] Втор. 20, 4. Чис. 10, 9; 14, 41. [14] Чис.

10, 9. Нав. 6, 3. [18] Пс. 105, 42. [19] 3 Цар. 12, 29. Ін 11, 54. [22] 3 Цар. 15, 3.

Глава 14. [1] 3 Цар. 15, 8. [2] 3 Цар. 15, 11. [3] 3 Цар. 15, 12.

ники богів чужих і висоти, і розбив статуї, і вирубав *посвячені* дерева; ⁴ і повелів юдеям шукати Господа Бога батьків своїх, і виконувати закон [Його] і заповіді; ⁵ і скасував він у всіх містах Іудиних висоти і статуї сонця. І спокійним було при ньому царство. ⁶ І побудував він укріплені міста в Юдеї, бо спокійною була земля, і не було в нього війни в ті роки, оскільки Господь дав спокій йому. ⁷ І сказав він юдеям: побудуємо міста ці й обнесемо їх стінами з вежами, з воротами і запорами. Земля ще наша, тому що ми знайшли Господа Бога нашого: ми знайшли Його, – і Він дав нам спокій з усіх боків. І стали будувати, і мали успіх. ⁸ І було в Аси військової сили: озброєних щитом і списом з *коліна* Іудиного триста тисяч, і з *коліна* Веніамінового озброєних щитом і які стріляли з лука, двісті вісімдесят тисяч, людей хоробрих.

⁹ І вийшов на них Зарай ефіоплянин з військом у тисячу тисяч і з трьомастами колісниць і дійшов до Мареші. ¹⁰ І виступив Аса проти нього, і вишикувалися до битви на долині Цефата в Мареші. ¹¹ І воззвав Аса до Господа Бога свого, і сказав: Господи! чи не в Твоїй силі допомогти сильному або безсилому? допоможи ж нам, Господи Боже наш: тому що ми на Тебе уповаємо і в ім'я Твоє вийшли ми проти безлічі цієї. Господи! Ти Бог наш: нехай не переможе Тебе людина. ¹² І вразив Господь ефіоплян перед лицем Аси і перед лицем Іуди, і побігли ефіопляни. ¹³ І переслідував їх Аса і народ, який був з ним, до Герара, і впали ефіопляни, так що в них нікого не *залишилося* в живих, тому що вони вражені були перед Господом і перед війнством Його. І набрали здобичі безліч. ¹⁴ І зруйнували всі

міста навколо Герара, тому що напав на них жах від Господа; і розграбували всі міста і винесли з них дуже багато здобичі. ¹⁵ Також і пастухи курені зруйнували і погнали безліч стад дрібної худоби і верблюдів і повернулися в Єрусалим.

15 Тоді на Азарію, сина Оdedo-вого, зійшов Дух Божий, ² і вийшов він назустріч Асі і сказав йому: послухайте мене, Асо і весь Іуда і Веніамін: Господь з вами, коли ви з Ним; і якщо будете шукати Його, Він буде знайдений вами; якщо ж залишите Його, Він залишить вас. ³ Багато днів Ізраїль буде без Бога істинного, і без священика, який вчить, і без закону;

⁴ але коли він навернеться у скруті своїй до Господа Бога Ізраїлевого і знайде Його, Він дасть їм знайти Себе. ⁵ У ті часи не буде миру ні для того, хто виходить, ні для того, хто входить, бо великі заворушення будуть у всіх жителів земель; ⁶ народ буде воювати з народом, і місто з містом, тому що Бог приведе їх у сум'яття всякими бідами. ⁷ Але ви зміцнітеся, і нехай не слабшають руки ваші, тому що є відплата за діла ваші.

⁸ Коли почув Аса слова ці і пророцтво [Азарії], сина Odeda пророка, то підбадьорився і викинув мерзоти *язичницькі* з усієї землі Іудиної і Веніамінової і з міст, які він узяв на горі Єфремовій, і оновив жертovníк Господній, що перед притвором Господнім. ⁹ І зібрав всього Іуду і Веніаміна і тих, що живуть з ними, переселенців від Єфрема і Манасії і Симеона; тому що багато хто від Ізраїля перейшли до нього, коли побачили, що Господь, Бог його, з ним. ¹⁰ І зібралися в Єрусалимі у третій місяць, у п'ятнадцятий рік царювання Аси; ¹¹ і принесли в день той жертву Господу зі здобичі, яку

[9] 2 Пар. 16, 8. [11] 1 Цар. 14, 6. [12] 2 Пар. 13, 15; 16, 8. [14] 2 Пар. 17, 10; 20, 29.

Глава 15. [2] Втор. 20, 1; 31, 16–17. Ис. 55,

6. [3] Ос. 3, 4. Ам. 8, 11. [4] Прем. 1, 2. [6] Мф 24, 6. [7] Лк 21, 19. 1 Кор. 15, 58. Гал. 6, 9.

привели, з великої худоби сімсот і з дрібною сім тисяч; ¹² і вступили в завіт, щоб шукати Господа Бога батьків своїх від усього серця свого і від усієї душі своєї; ¹³ а всякий, хто не стане шукати Господа Бога Ізраїлевого, повинен померти, малий він чи великий, чоловік чи жінка. ¹⁴ І клялися Господу голосно і з вигуками і при звуках труб і рогів. ¹⁵ І раділи всі юдеї цій клятві, тому що від усього серця свого клялися і з усією щирістю шукали Його, і Він дав їм знайти Себе. І дав їм Господь спокій з усіх боків. ¹⁶ І Мааху, матір свою, цар Аса позбавив царського достоїнства за те, що вона зробила ідола для діброви. І зруйнував Аса ідола її, і порубав на шматки, і спалив у долині Кедрона. ¹⁷ Хоча висоти не були знищені в Ізраїлі, але серце Аси було цілком віддане Господу в усі дні його. ¹⁸ І вніс він посвячене батьком його і свою посвяту в дім Божий, срібло і золото і сосуди. ¹⁹ І не було війни до тридцять п'ятого року царювання Аси.

16 У тридцять шостий рік царювання Аси, пішов Вааса, цар Ізраїльський, на юдеїв і почав будувати Раму, щоб не дозволити нікому ні відходити від Аси, царя Юдейського, ні приходити до нього. ² І виніс Аса срібло і золото зі скарбниць дому Господнього і дому царського і послав до Венадада, царя Сирійського, який жив у Дамаску, говорячи: ³ союз нехай буде між мною і тобою, як був між батьком моїм і батьком твоїм; ось, я посилаю тобі срібло і золото: піди, розірви союз твій з Ваасою, царем Ізраїльським, щоб він відступив від мене. ⁴ І послухався Венадад царя Аси і послав воєначальників, які були в нього, проти міст ізраїльських, і во-

ни спустошили Йон і Дан й Авелмаїм і всі запаси в містах Неффалимових. ⁵ І коли почув про це Вааса, перестав будувати Раму і припинив роботу свою. ⁶ Аса ж цар зібрав усіх юдеїв, і вони вивезли з Рами камені і дерева, які використовував Вааса для будівлі, – і побудував з них Геву і Мицфу.

⁷ У той час прийшов Ананій прозорливець до Аси, царя Юдейського, і сказав йому: оскільки ти понадіявся на царя Сирійського і не уповав на Господа Бога твого, тому і врятувалося військо царя Сирійського від руки твоєї. ⁸ Чи не були ефіопляни і лівіяни з силою більшою і з колісницями і вершниками дуже численними? Але оскільки ти уповав на Господа, то Він віддав їх у руки твої, ⁹ тому що очі Господа оглядають усю землю, щоб підтримувати тих, чие серце цілком віддане Йому. Нерозважливо ти зробив тепер. За те віднині будуть у тебе війни. ¹⁰ І розгнівався Аса на прозорливця, і замкнув його у в'язницю, тому що за це був у роздратуванні на нього; пригноблював Аса і декого з народу в той час.

¹¹ І ось, діяння Аси, перші й останні, описані в книзі царів юдейських та ізраїльських. ¹² І захворів Аса на ноги на тридцять дев'ятому році царювання свого, і хвороба його піднялася до верхніх частин тіла; але він у хворобі своїй шукав не Господа, а лікарів. ¹³ І спочив Аса з батьками своїми, і помер на сорок першому році царювання свого. ¹⁴ І поховали його у гробниці, яку він влаштував для себе в місті Давидовому; і поклали його на одрі, який наповнили пахощами і різними належно зробленими мастями, і спалили їх для нього безліч.

[12] Нав. 24, 24–25. Втор. 6, 5. [13] 2 Пар. 22, 9. [16] 3 Цар. 15, 13. [17] 3 Цар. 15, 14; 22, 43. Лк 1, 6. [18] 2 Пар. 5, 1.

Глава 16. [1] 3 Цар. 15, 17. [2] 3 Цар. 15,

18. 4 Цар. 12, 18. [4] 3 Цар. 15, 20. [5] 3 Цар. 15, 21. [6] Нав. 18, 24. [7] 2 Пар. 19, 2. [8] 2 Пар. 14, 9. Іс. 20, 5. [9] 2 Мак. 9, 5. [13] 3 Цар. 15, 24.

17 І став царем Іосафат, син його, замість нього; і зміцнився він проти ізраїльтян. ² І поставив він військо в усі укріплені міста Юдеї і розставив охоронне військо по землі Юдейській і по містах Єфремових, якими оволодів Аса, батько його. ³ І був Господь з Іосафатом, бо він ходив першими путями Давида, батька свого, і не шукав Ваалів, ⁴ але шукав він Бога батька свого і робив за заповідями Його, а не за діяннями ізраїльтян. ⁵ І утвердив Господь царство в руках його, і давали всі юдеї дари Іосафату, і було в нього багато багатства і слави. ⁶ І піднесло серце його на путях Господніх; крім того, і висоти скасував він і діброви в Юдеї.

⁷ І в третій рік царювання свого він послав князів своїх Бенхаїла й Овадію, і Захарію і Нафанаїла і Михея, щоб учили по містах Іудиних народ, ⁸ і з ними левитів: Шемаїю і Нефанію, і Зевадію й Азаїла, і Шемирамофа й Іонафана, й Адонію і Товію і Тов-Адонію, і з ними Елишаму й Іорама, священиків. ⁹ І вони навчали в Юдеї, маючи з собою книгу закону Господнього; і обходили всі міста Юдеї й учили народ. ¹⁰ І був страх Господній на всіх царствах землі, які навколо Юдеї, і не воювали з Іосафатом. ¹¹ А від филистимлян приносили Іосафату дари і в данину срібло; також аравитяни приганяли до нього дрібну худобу: баранів сім тисяч сімсот і козлів сім тисяч сімсот.

¹² І піднімався Іосафат усе більше і більше і побудував у Юдеї фортеці й міста для запасів. ¹³ Багато було в нього запасів у містах юдейських, а в Єрусалимі людей військових, хоробрих. ¹⁴ І ось список їх за поколіннями їхніми: в Іуді начальники тисяч: Адна начальник, і в

нього відмінних воїнів триста тисяч; ¹⁵ за ним Іоханан начальник, і в нього двісті вісімдесят тисяч; ¹⁶ за ним Амасія, син Зихри, який присвятив себе Господу, і в нього двісті тисяч воїнів відмінних. ¹⁷ У Веніаміна: відмінний воїн Еліада, і в нього озброєних луком і щитом двісті тисяч; ¹⁸ за ним Іегозавад, і в нього сто вісімдесят тисяч озброєних воїнів. ¹⁹ Ось ті, що служили царю, зверх тих, яких розставив цар в укріплених містах по всій Юдеї.

18 І було в Іосафата багато багатства і слави; і поріднився він з Ахавом. ² І пішов через кілька років до Ахава в Самарію; і заколов для нього Ахав багато худоби дрібної і великої, і для людей, які були з ним, і схиляв його йти на Рамоф галаадський. ³ І говорив Ахав, цар Ізраїльський, Іосафату, царю Юдейському: чи підеш зі мною в Рамоф галаадський? Той сказав йому: як ти, так і я, як твій народ, так і мій народ: йду з тобою на війну! ⁴ І сказав Іосафат царю Ізраїльському: запитай сьогодні, що скаже Господь. ⁵ І зібрав цар Ізраїльський пророків чотириста чоловік і сказав їм: чи йти нам на Рамоф галаадський війною, чи утриматися? Вони сказали: йди, і Бог віддасть його в руку царя. ⁶ І сказав Іосафат: чи немає тут ще пророка Господнього? запитавмо й у нього. ⁷ І сказав цар Ізраїльський Іосафату: є ще один чоловік, через якого можна запитати Господа; але я не люблю його, тому що він не пророкує про мене добре, а постійно пророкує лихе; це Михей, син Іемвлая. І сказав Іосафат: не говори так, царю. ⁸ І покликав цар Ізраїльський одного євнуха, і сказав: сходи скоріше за Михеєм, сином Іемвлая. ⁹ Цар же Ізраїльський та Іосафат, цар Юдейський, сиділи кожен на своєму престо-

Глава 17. [1] 3 Цар. 15, 24; 22, 41. [3] 2 Цар. 19, 3. [5] 3 Цар. 22, 44. 2 Цар. 18, 1. [10] 2 Цар. 14, 14. [16] Чис. 6, 2.

Глава 18. [1] 2 Цар. 17, 5. 4 Цар. 8, 18. [2] 3 Цар. 22, 2. [3] 3 Цар. 22, 4. [5] 3 Цар. 22, 6. [6] 3 Цар. 22, 7. [8] 3 Цар. 22, 9.

лі, одягнені в царський одяг; сиділи на площі біля воріт Самарії, і всі пророки пророкували перед ними.¹⁰ І зробив собі Седекія, син Хенаани, залізні роги і сказав: так говорить Господь: цими поколеш сиріян до знищення їх.¹¹ І всі пророки пророкували те саме, говорячи: йди на Рамоф галаадський; буде успіх тобі, і віддасть його Господь у руку царя.

¹² Посланий, який пішов покликати Михея, говорив йому: ось, пророки одноголосно пророкують добре цареві; нехай би і твоє слово було таким самим, як кожного з них: проречи і ти добре.¹³ І сказав Михей: живий Господь, – що скаже мені Бог мій, те проречу я.¹⁴ І прийшов він до царя, і сказав йому цар: Михею, чи йти нам війною на Рамоф галаадський, чи утриматися? І сказав той: ідіть, буде вам успіх, і вони будуть віддані в руки ваші.¹⁵ І сказав йому цар: скільки разів мені заклинати тебе, щоб ти не говорив мені нічого, крім істини, в ім'я Господне? ¹⁶ Тоді Михей сказав: я бачив усіх синів Ізраїля, розсіяних по горах, як овець, у яких немає пастиря, – і сказав Господь: немає в них начальника, нехай повернуться кожен у дім свій з миром.¹⁷ І сказав цар Ізраїльський Іосафату: чи не говорив я тобі, що він не пророкує про мене добро, а тільки лихе? ¹⁸ І сказав Михей: так вислухайте слово Господне: я бачив Господа, Який сидить на престолі Своему, і все воїнство небесне стояло праворуч і ліворуч Нього.¹⁹ І сказав Господь: хто втягнув би Ахава, царя Ізраїльського, щоб він пішов і впав у Рамофі галаадському? І один говорив так, інший говорив інакше.²⁰ І виступив один дух, і став перед лицем Господа, і сказав: я втягну його. І сказав йому Господь: чим? ²¹ Той сказав: я вийду, і буду

духом неправди у вустах усіх пророків його. І сказав Він: ти втягнеш його, і досягнеш; піди і зроби так:²² І тепер, ось попустив Господь духу неправди увійти в уста цих пророків твоїх, але Господь прорік тобі недобре.²³ І підійшов Седекія, син Хенаани, і вдарив Михея по щоці, і сказав: якою це дорогою відійшов від мене Дух Господній, щоб говорити в тобі? ²⁴ І сказав Михей: ось, ти побачиш це в той день, коли будеш бігати з кімнати в кімнату, щоб сховатися.²⁵ І сказав цар Ізраїльський: візьміть Михея і відведіть його до Амона градоначальника і до Іоса, сина царя,²⁶ і скажіть: так говорить цар: посадіть цього у в'язницю і годуйте його хлібом і водою бідно, доки я не повернуся в мирі.²⁷ І сказав Михей: якщо ти повернешся в мирі, то не Господь говорив через мене. І сказав: слухайте це, всі люди!

²⁸ І пішов цар Ізраїльський та Іосафат, цар Юдейський, до Рамофа галаадського.²⁹ І сказав цар Ізраїльський Іосафату: я переодягнуся і вступлю в битву, а ти вдягни свій царський одяг. І переодягся цар Ізраїльський, і вступив у битву.³⁰ І цар Сирійський повелів начальникам колісниць, які були в нього, сказавши: не бийтеся ні з малим, ні з великим, а тільки з одним царем Ізраїльським.³¹ І коли побачили Іосафата начальники колісниць, то подумали: це цар Ізраїльський, – і оточили його, щоб битися з ним. Але Іосафат закричав, і Господь допоміг йому, і відвів їх Бог від нього.³² І коли побачили начальники колісниць, що це не був цар Ізраїльський, то повернули від нього.³³ Тим часом один чоловік випадково натягнув лук свій, і поранив царя Ізраїльського крізь шви лат. І сказав він візнику: поверни назад, і вези мене від війська, тому що я

[10] 3 Цар. 22, 11. [12] 3 Цар. 22, 13. [16] Чис. 27, 17. 3 Цар. 22, 17. [20] 3 Цар. 22, 21. Іов. 1, 6. [21] Ін 8, 44. 1 Ін 4, 6. 3 Цар. 22, 22. [22] Іс. 19, 14. Єз. 14, 9. [23] Єр. 20, 2. Мк 14,

65. Ін 18, 22. [24] 3 Цар. 20, 30, 39; 22, 25. [29] 3 Цар. 22, 30. [31] 3 Цар. 22, 32. Пс. 65, 9. [33] 3 Цар. 22, 34.

поранений. ³⁴ Але битва у той день посилилася; і цар Ізраїльський стояв на колісниці проти сиріян до вечора і помер, коли заходило сонце.

19 І повертався Іосафат, цар Юдейський, у мирі в дім свій в Єрусалим. ² І виступив назустріч йому Інуї, син Ананії, прозорливець, і сказав царю Іосафату: чи *слід* було тобі допомагати нечестивцю і любити ненависників Господа? за це на тебе гнів від лица Господа. ³ Втім, і добре знайдено в тобі, тому що ти знищив ідолів у землі [Юдейській] і налаштував серце своє для того, щоб шукати Бога.

⁴ І жив Іосафат в Єрусалимі. І знову став він обходити народ *свій* від Вирсавії до гори Єфремової, і навертав їх до Господа, Бога батьків їхніх. ⁵ І поставив суддів на землі по всіх укріплених містах Юдеї в кожному місті, ⁶ і сказав суддям: дивіться, що ви робите, ви чините не суд людський, але суд Господа; і *Він* з вами у справі суду. ⁷ Отже, нехай буде страх Господній на вас: дійте обачно, тому що немає у Господа Бога нашого неправди, ні упереджености, ні хабарництва. ⁸ І в Єрусалимі приставив Іосафат *деяких* з левитів і священників і глав поколінь в Ізраїлі – до суду Господнього і до позовів. І повернулися в Єрусалим. ⁹ І дав їм повеління, говорячи: так дійте у страху Господньому, з вірністю і з чистим серцем: ¹⁰ у всякій справі спірній, яка надійде до вас від братів ваших, що живуть у містах своїх, чи про кровопролиття, чи про закон, заповіді, устами й обряди, наставляйте їх, щоб вони не завинили перед Господом, і не було б гніву *Його* на вас і на братів ваших; так дійте, – і ви не згрішите. ¹¹ І ось

Амарія первосвященик над вами у всякій справі Господній, а Зевадія, син Ісмаїлів, князь дому Іудиного, в усякій справі царя, і наглядачі левити перед вами. Будьте тверді і дійте, і буде Господь з добрим.

20 Після цього моавитяни й аммонитяни, а з ними деякі з країни Маонитської, пішли війною на Іосафата. ² І прийшли, і донесли Іосафату, говорячи: йде на тебе безліч велика з-за моря, від Сирії, і ось вони в Хацазон-Фамарі, тобто в Енгедді. ³ І злякався Іосафат, і навернув лице своє шукати Господа, й оголосив піст по всій Юдеї. ⁴ І зібралися юдеї просити *допомоги* у Господа; з усіх міст Іудиних прийшли вони благати Господа.

⁵ І став Іосафат на зібранні юдеїв та єрусалимлян у домі Господньому, перед новим двором, ⁶ і сказав: Господи Боже батьків наших! Чи не Ти Бог на небі? І Ти володарюєш над усіма царствами народів, і у Твоїй руці сила і міцність, і ніхто не встоїть проти Тебе! ⁷ Чи не Ти, Боже наш, вигнав жителів землі цієї перед лицем народу Твого Ізраїля і віддав її сімені Авраама, друга Твого, повік? ⁸ І вони оселилися на ній і побудували Тобі на ній святилище в ім'я Твоє, говорячи: ⁹ якщо прийде на нас біда: меч, що карає, або моровиця, або голод, то ми станемо перед домом цим і перед лицем Твоїм, бо ім'я Твоє в домі цьому, і закликаємо Тебе в тісноті наших, і Ти почувеш і спасеш. ¹⁰ І нині ось аммонитяни і моавитяни і жителі гори Сеїра, через землі яких Ти не дозволив пройти ізраїльтянам, коли вони йшли із землі Єгипетської, а тому вони оминули їх і не знищили їх, – ¹¹ ось вони платять нам *тим*, що при-

[34] 3 Цар. 22, 35.

Глава 19. [2] 3 Цар. 16, 1. [3] 3 Цар. 14, 13. 2 Пар. 12, 12. Неем. 9, 8. [5] Втор. 16, 18. [6] Втор. 1, 17. Пс. 81, 2. Прем. 6, 4. [7] Втор. 10, 17. Іов. 34, 19. Прем. 6, 7. Сир. 35, 12. Діян. 10, 34. 1 Пет. 1, 17. Рим. 2, 11. Гал. 2, 6.

Еф. 6, 9. Кол. 3, 25. [10] Втор. 17, 8. [11] Зах. 3, 7.

Глава 20. [2] Бут. 14, 7. Нав. 15, 62. [3] 2 Пар. 17, 3. [6] Пс. 8, 2; 46, 8–9. 2 Пар. 14, 11. [7] Іс. 41, 8. Ін 8, 33. Як. 2, 23. [9] 2 Пар. 6, 28. [10] Втор. 2, 9.

йшли вигнати нас зі спадкоємного володіння Твого, яке Ти віддав нам.

¹² Боже наш! Ти суди їх. Бо немає в нас сили проти безлічі цієї великої, що прийшла на нас, і ми не знаємо, що робити, але до Тебе очі наші!
¹³ І всі юдеї стояли перед лицем Господнім, і малі діти їхні, дружини їхні і сини їхні.

¹⁴ Тоді на Іозиїла, сина Захарієвого, сина Ванеї, сина Іеїела, сина Матфанії, левита із синів Асафових, зійшов Дух Господній серед зібрання ¹⁵ і сказав він: слухайте, всі юдеї і жителі Єрусалима і царю Іосафате! Так говорить Господь до вас: не бійтеся і не жахайтеся безлічі цієї великої, бо не ваша війна, а Божа.

¹⁶ Завтра виступите проти них: ось вони піднімаються на височину Циц, і ви знайдете їх в кінці долини, перед пустелею Іеруїлом. ¹⁷ Не вам воювати цього разу; ви станьте, стійте і дивіться на спасіння Господне, що *силається* вам. Іуда та Єрусалим! не бійтеся і не жахайтеся. Завтра виступите назустріч їм, і Господь буде з вами. ¹⁸ І схилився Іосафат лицем до землі, і всі юдеї і жителі Єрусалима впали перед Господом, щоб поклонитися Господу. ¹⁹ І встали левити із синів Каафових і з синів Корєєвих – хвалити Господа Бога Ізраїлева, голосом дуже гучним.

²⁰ І встали вони рано-вранці, і виступили до пустелі Фекойської; і коли вони виступили, став Іосафат і сказав: послухайте мене, юдеї і жителі Єрусалима! Вірте Господу Богу вашому, і будьте твердими; вірте про рокам Його, і буде успіх вам. ²¹ І радився він з народом, і поставив співців Господу, щоб вони у благоліпності святині, виступаючи попереду озброєних, славословили і говорили: славне Господа, бо повіки милість Його! ²² І в той час, як вони

стали викликувати і славословити, Господь збудив незгоду між аммонітянами, моавітянами і жителями гори Сеїра, які прийшли на Юдею, і були вони вражені: ²³ бо повстали аммонітяни і моавітяни на жителів гори Сеїра, вбиваючи і знищуючи їх, а коли покінчили з жителями Сеїра, тоді стали знищувати одне одного. ²⁴ І коли юдеї прийшли на височину до пустелі і глянули на ту багатолюдність, і ось – трупи лежать на землі, і нема уцілілого. ²⁵ І прийшов Іосафат і народ його забирати здобич, і знайшли в них безліч і майна, і одягу, і коштовних речей, і набрали собі стільки, що не могли нести. І три дні вони забирали здобич; така велика була вона!

²⁶ А на четвертий день зібралися в долині благословення, бо там вони благословили Господа. Тому і називають те місце долиною благословення до цього дня. ²⁷ І пішли назад усі юдеї та єрусалимляни й Іосафат на чолі їх, щоб повернутися в Єрусалим з радістю, тому що дав їм Господь торжество над ворогами їхніми. ²⁸ І прийшли в Єрусалим з псалтирями, і цитрами, і трубами, до дому Господнього. ²⁹ І був страх Божий на всіх царствах земних, коли вони почули, що Сам Господь воював проти ворогів Ізраїля. ³⁰ І спокійним стало царство Іосафатове, і дав йому Бог його спокій з усіх боків.

³¹ Так царював Іосафат над Юдеєю: тридцяти п'яти років він був, коли став царем, і двадцять п'ять років царював у Єрусалимі. Ім'я матері його Азува, дочка Салаїла. ³² І ходив він путями батька свого Аси і не ухилився від них, роблячи угодне в очах Господніх. ³³ Тільки висоти не були скасовані, і народ ще не навернув твердо серця свого до Бога батьків своїх.

[12] Пс. 24, 15; 120, 1. Мф 8, 25. [14] Суд. 11, 29. 2 Пар. 24, 20. [15] Вих. 14, 13. Нав. 10, 14. Іс. 33, 2. [17] Вих. 14, 13. Чис. 14, 9. [20] 2 Пар. 14, 2. Пс. 45, 1–2. Вих. 14, 31. [23]

Суд. 7, 22. 1 Цар. 14, 20. [29] 2 Пар. 14, 14. [30] 2 Пар. 14, 6; 15, 15. [31] 3 Цар. 22, 42. [33] 3 Цар. 22, 43.

³⁴ Інші діяння Іосафата, перші й останні, описані в записках Іауя, сина Ананієвого, які внесені в книгу царів Ізраїлевих.

³⁵ Але після того вступив Іосафат, цар Юдейський, у спілкування з Охозією, царем Ізраїльським, який чинив беззаконня, ³⁶ і з'єднався з ним, щоб побудувати кораблі для відправлення у Фарсис; і побудували вони кораблі в Еціон-Гавері. ³⁷ І вирік тоді Єлизер, син Додави з Мареші, пророцтво на Іосафата, говорячи: оскільки ти вступив у спілкування з Охозією, то зруйнував Господь справу твою. – І розбилися кораблі, і не могли йти у Фарсис.

21 І спочив Іосафат з батьками своїми, і похований з батьками своїми в місті Давидовому. І став царем Іорам, син його, замість нього. ² І в нього були брати, сини Іосафата: Азарія та Іехііл, і Захарія й Азарія, і Михаїл і Сафатія: усі ці сини Іосафата, царя Ізраїлевого. ³ І дав їм батько їхній великі подарунки сріблом і золотом і коштовностями, разом з укріпленими містами в Юдеї; царство ж віддав Іораму, тому що він первісток. ⁴ І вступив Іорам на царство батька свого й утвердився, й умертвив усіх братів своїх мечем і також деяких із князів Ізраїлевих.

⁵ Тридцяти двох років був Іорам, коли став царем, і вісім років царював у Єрусалимі; ⁶ і ходив він шляхом царів ізраїльських, як робив дід Ахавів, тому що дочка Ахава була дружиною його, – і робив він неугodne в очах Господніх. ⁷ Однак же не хотів Господь погубити дід Давида заради завіту, який уклав з Давидом, і тому що обіцяв дати йому світільник і синам його на всі часи.

⁸ У дні його вийшов Едом з-під влади Іуди, і поставили над собою царя. ⁹ І пішов Іорам з воєначаль-

никами своїми, і всі колісничі з ним; і вставши вночі, вразив ідумеян, які оточили його і начальників над колісничими [і побіг народ в оселі свої]. ¹⁰ Однак вийшов Едом з-під влади Іуди до цього дня. У той же час вийшла і Ливна з-під влади його, тому що він залишив Господа Бога батьків своїх. ¹¹ Також висоти спорудив він на горах юдейських, і ввів у блуд жителів Єрусалима і спокусив Юдею.

¹² І прийшов до нього лист від Іллі пророка, в якому було сказано: так говорить Господь Бог Давида, батька твого: за те, що ти не пішов путями Іосафата, батька твого, і путями Аси, царя Юдейського, ¹³ а пішов шляхом царів ізраїльських і ввів у блуд Юдею і жителів Єрусалима, як вводив у блуд дід Ахавів, ще ж і братів твоїх, дід батька твого, які краці за тебе, ти умертвив, ¹⁴ за те, ось Господь уразить поразкою великою народ твій і синів твоїх, і дружин твоїх, і все майно твоє, ¹⁵ тебе ж самого – хворобою тяжкою, хворобою нутроців твоїх до того, що будуть випадати нутроці твої від хвороби день у день.

¹⁶ І збудив Господь проти Іорама дух филистимлян і аравитян, суміжних з ефіоплянами; ¹⁷ і вони пішли на Юдею й увірвалися в неї, і захопили все майно, що знаходилося в домі царя, також і синів його і дружин його; і не залишилося в нього сина, крім Охозії, меншого із синів його. ¹⁸ А після всього цього вразив Господь нутроці його хворобою невиліковною. ¹⁹ Так було день за днем, а до кінця другого року випали нутроці його від хвороби його, і він помер у жорстоких стражданнях; і не спалив для нього народ його пахоців, як робив те для батьків його.

[34] 3 Цар. 22, 45. [35] 3 Цар. 22, 4. [36] 3 Цар. 22, 48.

Глава 21. [1] 3 Цар. 22, 50. [4] 4 Цар. 8, 16. [5] 4 Цар. 8, 17. [6] 4 Цар. 8, 18; 16, 3. 2 Пар.

18, 1. [7] 2 Цар. 7, 12. [8] Бут. 27, 40. 4 Цар. 8, 20. [11] Лев. 17, 7; 20, 5. 3 Цар. 13, 2. [12] 3 Цар. 15, 26.

²⁰ Тридцяти двох років був він, коли став царем, і вісім років царював у Єрусалимі, і відійшов неоплаканий, і поховали його в місті Давидовому, але не в царських гробницях.

22 І поставили царем жителі Єрусалима Охозію, меншого сина його, замість нього, тому що всіх старших побито полчище, яке приходило з аравітянами до стану, – і став царем Охозія, син Іорама, царя Юдейського.

² Двадцяти двох років був Охозія, коли став царем, і один рік царював у Єрусалимі; ім'я матері його Гофолія, дочка Амврія. ³ Він також ходив путями дому Ахавового, тому що мати його була радницею йому на беззаконні справи. ⁴ І робив він неугодне в очах Господніх, подібно до дому Ахавового, тому що він був йому радником, після смерті батька його, на загибель йому. ⁵ Також за їх порадою, він пішов з Іорамом, сином Ахавовим, царем Ізраїльським, на війну проти Азаїла, царя Сирійського, у Рамоф галаадський. І поранили сиріяни Іорама, ⁶ і повернувся він у Ізреель лікуватися від ран, які завдали йому в Рамі, коли він воював з Азаїлом, царем Сирійським. І Охозія, син Іорама, цар Юдейський, прийшов відвідати Іорама, сина Ахавового, в Ізреель, бо той був хворий. ⁷ І від Бога було це на загибель Охозії, що він прийшов до Іорама: тому що, після приходу свого, він вийшов з Іорамом проти Іууя, сина Намессієвого, якого помазав Господь на знищення дому Ахавового. ⁸ Коли вершив Іууй суд над домом Ахава, тоді він знайшов князів юдейських і синів братів Охозії, які служили Охозії, й умертвив їх. ⁹ І [звелів] він шукати Охозію, і взяли його, коли він ховався в Самарії, і приве-

ли його до Іууя, і умертвили його, і поховали його, бо говорили: він син Іосафата, який шукав Господа від усього серця свого. І не залишилося в домі Охозії того, хто міг би царювати. ¹⁰ Бо Гофолія, мати Охозії, побачивши, що помер син її, встала і знищила все царське плем'я дому Іуди. ¹¹ Але Іосавеф, дочка царя, взяла Іосаса, сина Охозії, і викрала його із середовища царських синів, яких умертвляли, і помістила його і годувальницю його в спальній кімнаті; і в такий спосіб Іосавеф, дочка царя Іорама, дружина Іодая священика, сестра Охозії, сховала Іосаса від Гофолії, і вона не умертвила його. ¹² І був він у них у домі Божому переховуваний шість років; Гофолія ж царювала над землею.

23 Але в сьомий рік підбадьорився Іодай і прийняв у союз з собою начальників сотень: Азарію, сина Ієрохамового, й Ісмаїла, сина Ієгохананового, й Азарію, сина Оведового, і Маасею, сина Адаїї, і Елишафата, сина Зихрі. ² І вони пройшли по Юдеї і зібрали левитів з усіх міст Юдеї і глав поколінь Ізраїлевих, і прийшли в Єрусалим. ³ І уклало все зібрання союз у домі Божому з царем. І сказав їм Іодай: ось син царя повинен бути царем, як вирік Господь про синів Давидових. ⁴ Ось що ви зробить: третина вас, що приходять у суботу, зі священиків і левитів, буде воротарями біля порогів, ⁵ і третина при домі царському, і третина біля воріт Ієсод, а весь народ на дворах дому Господнього. ⁶ І ніхто нехай не входить у дім Господній, крім священиків і службовців з левитів. Вони можуть увійти, тому що освячені; весь же народ нехай стоїть на сторожі Господній. ⁷ І нехай левити оточать царя з усіх бо-

[20] 4 Цар. 8, 17, 24.

Глава 22. [1] 4 Цар. 8, 24. [2] 4 Цар. 8, 26; 11, 1. [3] 4 Цар. 8, 27. [5] 4 Цар. 8, 28. Нав. 20, 8. [6] 4 Цар. 8, 29; 9, 15–16. [7] 3 Цар. 12, 15; 19, 16. 4 Цар. 9, 6. [8] 3 Цар. 19, 17. 4 Цар.

9, 24. [9] 4 Цар. 9, 27–28. [10] 4 Цар. 11, 1. [11] 4 Цар. 11, 2.

Глава 23. [1] 4 Цар. 11, 4. [3] 2 Цар. 7, 13. [4] 4 Цар. 11, 5. [5] 4 Цар. 11, 6. [6] Чис. 8, 6; 16, 5. 1 Езд. 8, 28–29.

ків, кожен зі зброєю своєю в руці своїй, і хто буде входить в храм, нехай буде умертвлений. І будьте ви при царі, коли він буде входить і виходити. ⁸ І зробили левити й усі юдеї, як наказав Іодай священник; і взяли кожен людей своїх, які приходять у суботу, з тими, що відходять у суботу, тому що не відпустив священник Іодай чергу, яка змінялася. ⁹ І роздав Іодай священник начальникам сотень списи і малі й великі щити царя Давида, що були в домі Божому; ¹⁰ і поставив весь народ, кожного зі зброєю його в руці його, від правої сторони храму до лівої сторони храму, біля жертovníка й біля дому, навколо царя. ¹¹ І вивели сина царя, і поклали на нього вінець і прикраси, і поставили його царем; і помазали його Іодай і сини його і сказали: нехай живе цар! ¹² І почула Гофолія голос народу, який біжить і проголошує про царя, і вийшла до народу в дім Господній, ¹³ і побачила: і ось цар стоїть на підвищенні своєму при вході, і князі і труби біля царя, і весь народ землі веселиться, і сурмлять трубами, і співці з інструментами музичними і вправні у славослів'ї. І роздерла Гофолія одяг свій і закричала: змова! змова! ¹⁴ І викликав Іодай священник начальників сотень, які начальствують над військом, і сказав їм: виведіть її геть [із храму], і хто піде за нею, той буде умертвлений мечем. Тому що священник сказав: не умертвляйте її в домі Господньому. ¹⁵ І дали їй місце, і коли вона прийшла до входу кінських воріт царського дому, там умертвили її.

¹⁶ І уклав Іодай завіт між собою і між усім народом і царем, щоб бути їм народом Господнім. ¹⁷ І пішов весь народ у капище Ваала, і зруйнува-

ли його, і жертovníки його й ідолів його розтропили; і Матфана, жерця Ваалового, умертвили перед жертovníками. ¹⁸ І доручив Іодай справи дому Господнього священникам і левитам, [і відновив денні черги священників і левитів,] як розподілив Давид у домі Господньому, для возношення всепалень Господу, як написано в законі Мойсеевому, з радістю і співом, за уставом Давидовим. ¹⁹ І поставив він воротарів біля воріт дому Господнього, щоб не міг входитьи нечистий чого-небудь. ²⁰ І взяв начальників сотень, і вельмож, і начальників у народі, і весь народ землі, і провів царя з дому Господнього, і пройшли через верхні ворота в дім царський, і посадили царя на царський престіл. ²¹ І веселився весь народ землі, і місто заспокоїлося. А Гофолію умертвили мечем.

24 Семи років був Іоас, коли став царем, і сорок років царював у Єрусалимі; ім'я матері його Цив'я з Вирсавії. ² І робив Іоас угоди не в очах Господніх в усі дні Іодая священника. ³ І взяв йому Іодай двох дружин, і він мав від них синів і дочок.

⁴ І після цього прийшло на серце Іоасу оновити дім Господній, ⁵ і зібрав він священників і левитів і сказав їм: підіть по містах Юдеї і збирайте з усіх ізраїльтян срібло для підтримки дому Бога вашого щорічно, і поспішіть у цій справі. Але не поспішили левити. ⁶ І прикликав цар Іодая, главу їх, і сказав йому: чому ти не вимагаєш від левитів, щоб вони доставляли з Юдеї та Єрусалима данину, встановлену Мойсеем, рабом Господнім, і зібранням ізраїльтян для скинії зібрання? ⁷ Бо нечестива Гофолія і сини її розорили дім Божий і все присвячене для

[9] 4 Цар. 11, 10. [11] 4 Цар. 11, 12. Втор. 17, 18. [12] 4 Цар. 11, 13. [13] 4 Цар. 11, 14. Чис. 10, 10. [14] 4 Цар. 11, 15. [15] 4 Цар. 11, 16. [16] 4 Цар. 11, 17. [17] 4 Цар. 11, 18. [18] 2 Пар. 29, 25. Лев. 1, 3. [20] 4 Цар. 11, 19.

[21] 4 Цар. 11, 20.

Глава 24. [1] 4 Цар. 12, 1. [2] 4 Цар. 12, 2. [5] 4 Цар. 12, 5. [6] Вих. 35, 5. [7] 4 Цар. 11, 1; 12, 8.

дому Господнього вжили для Ваалів. ⁸ І наказав цар, і зробили один ящик, і поставили його біля входу в дім Господній іззовні. ⁹ І проголосили по Юдеї та Єрусалиму, щоб приносили Господу данину, *накладену* Мойсеєм, рабом Божим, на ізраїльтян у пустелі. ¹⁰ І зраділи всі начальники і весь народ, і приносили і клали в ящик, доки він не наповнився. ¹¹ У той час, коли левити приносили ящик до царських чиновників, і коли вони бачили, що срібла багато, приходили писар царя і довірений первосвященника, і висипали з ящика, і відносили його і ставили його на своє місце. Так робили вони з дня у день, і зібрали безліч срібла. ¹² І віддавали його цар та Іодай виконавцям робіт у домі Господньому, і вони наймали каменотесів і теслярів для оновлення дому Господнього, також ковалів і мідників для зміцнення дому Господнього. ¹³ І працювали виконавці робіт, і звершилося відновлення руками їхніми, і привели дім Божий у належний стан його, й укріпили його. ¹⁴ І закінчивши все, вони представили царю та Іодаю залишок срібла. І зробили з нього суди для дому Господнього, суди службові і для всепалень, чаші й інші суди золоті і срібні. І приносили всепалення в домі Господньому постійно в усі дні Іодая.

¹⁵ І постарів Іодай і, наситившись днями життя, помер: сто тридцять років було йому, коли він помер.

¹⁶ І поховали його в місті Давидовому з царями, тому що він робив добре в Ізраїлі і для Бога, і для дому Його.

¹⁷ Але після смерті Іодая прийшли князі юдейські і поклонилися цареві; тоді цар став слухати їх. ¹⁸ І залишили дім Господа Бога батьків своїх і стали служити деревам свя-

щенним та ідолам, – і був гнів Господній на Іуду та Єрусалим за цю провину їх. ¹⁹ І Він послав до них пророків для навернення їх до Господа, і вони застерігали їх, але ті не слухали. ²⁰ І Дух Божий зійшов на Захарію, сина Іодая священника, і він став на підвищенні перед народом і сказав їм: так говорить Господь: для чого ви переступаєте повеління Господні? не буде успіху вам; і як ви залишили Господа, так і Він залишить вас. ²¹ І змовилися проти нього, і побили його камінням, за наказом царя [Іоаса], у дворі дому Господнього. ²² І не згадав цар Іоас про благодіяння, яке зробив йому Іодай, батько його, й убив сина його. І він умираючи говорив: нехай бачить Господь і нехай воздасть!

²³ І після закінчення року виступило проти нього військо сирійське, і ввійшли в Юдею і в Єрусалим, і знищили всіх князів народу, і всю здобич, *взяту* в них, відіслали до царя в Дамаск. ²⁴ Хоча невеликою кількістю людей приходило військо сирійське, але Господь віддав до руки їх дуже численну силу за те, що залишили Господа Бога батьків своїх. І над Іоасом учинили вони суд, ²⁵ і коли вони пішли від нього, залишивши його в тяжкій хворобі, то зробили проти нього змову раби його, за кров сина Іодая священника, й убили його на постілі його, і він помер. І поховали його в місті Давидовому, але не поховали його в царських гробницях. ²⁶ Змовниками ж проти нього були: Завад, син Шимеафи аммонитянки, та Іегозавад, син Шимрифи моавитянки. ²⁷ Про синів його і про численні пророцтва проти нього і про влаштування дому Божого написано в книзі царів. І став царем Амасія, син його, замість нього.

[8] 4 Цар. 12, 9. [9] Вих. 35, 5. [11] 4 Цар. 12, 10. [12] 4 Цар. 12, 11; 22, 4–5. [13] 4 Цар. 12, 14. [14] 4 Цар. 12, 11. [17] 4 Цар. 12, 2. [19] 2 Пар. 33, 10. [20] 2 Пар. 15, 2; 20, 14. [21]

Мф 23, 35. Лк 11, 50–51. [23] 4 Цар. 12, 18. [24] 2 Пар. 12, 1; 22, 8. [25] 4 Цар. 12, 20; 21, 18, 26. [26] 4 Цар. 12, 21. [27] 4 Цар. 12, 1, 21; 14, 1.

25 Двадцяти п'яти років став царем Амасія і двадцять дев'ять років царював у Єрусалимі; ім'я матері його Іегоаддань з Єрусалима. ² І робив він угодне в очах Господніх, але не від повного серця. ³ Коли утвердилося за ним царство, тоді він умертвив рабів своїх, які убили царя, батька його. ⁴ Але дітей їхніх не умертвив, тому що написано в законі, у книзі Мойсеєвій, де заповів Господь, говорячи: не повинні бути умертвлені батьки за дітей, і дітей не слід умертвляти за батьків, але кожен за свій злочин повинен померти.

⁵ І зібрав Амасія юдеїв і поставив їх за поколіннями під владу тисячочальників і стоначальників, усіх юдеїв і веніамитян, і перерахував їх від двадцяти років і вище, і знайшов їх триста тисяч людей добірних, які ходять на війну, які тримають спис і щит. ⁶ І ще найняв з ізраїльтян сто тисяч хоробрих воїнів за сто талантів срібла. ⁷ Але чоловік Божий прийшов до нього і сказав: царю! нехай не йде з тобою військо ізраїльське, тому що немає Господа з ізраїльтянами, з усіма синами Єфрема. ⁸ Але йди ти один, роби справу, мужньо подвизайся на війні. *Інакше* повалить тебе Бог перед лицем ворога, бо є сила у Бога підтримати і повалити. ⁹ І сказав Амасія чоловіку Божому: що ж робити зі ста талантами, які я віддав війську ізраїльському? І сказав чоловік Божий: може Господь дати тобі більше за це. ¹⁰ І відокремив їх Амасія, – військо, яке прийшло до нього з землі Єфремової, – щоб вони йшли у своє місце. І сильно запалав гнів їх на Юдею, і вони пішли назад у своє місце, палаючи у гніві. ¹¹ А Амасія наважився і повів народ свій, і пішов у долину Соляну і побив синів Сеїра десять тисяч; ¹² і де-

сять тисяч живих узяли сини Іудині в полон, і привели їх на вершину скелі, і скинули їх з вершини скелі, й усі вони розбилися зовсім. ¹³ Військо ж, яке Амасія відіслав назад, щоб воно не ходило з ним на війну, розсипалося по містах Юдеї від Самарії до Вефорона і перебило в них три тисячі, і награвувало багато здобичі.

¹⁴ Амасія, прийшовши після поразки ідумеян, приніс богів синів Сеїра і поставив їх у себе богами, і перед ними кланявся і їм кадив. ¹⁵ І запалав гнів Господа на Амасію, і послав Він до нього пророка, і той сказав йому: навіщо ти вдаєшся до богів народу цього, які не визволили народу свого від руки твоєї? ¹⁶ Коли він говорив йому, цар відповів: хіба поставили тебе радником царським? перестань, щоб не убили тебе. І перестав пророк, сказавши: знаю, що вирішив Бог погубити тебе, тому що ти зробив це і не слухаєш поради моєї.

¹⁷ І порадився Амасія, цар Юдейський, і послав до Іоаса, сина Іоахаза, сина Іиуя, царя Ізраїльського, сказати: виходь, побачимось особисто.

¹⁸ І послав Іоас, цар Ізраїльський, до Амасії, царя Юдейського, сказати: терен, що на Ливані, послав до кедра, що на Ливані ж, сказати: віддай дочку свою за дружину синові моему. Але прийшли звірі дикі, які на Ливані, і потоптали цей терен. ¹⁹ Ти говориш: ось я побив ідумеян, – і піднеслося серце твоє до марнославства. Сиди краще у себе вдома. До чого тобі затівати небезпечну справу? Впадеш ти й Юдею з тобою.

²⁰ Але не послухався Амасія, тому що від Бога було це, щоб віддати їх у руку Іоаса за те, що стали звертатися до богів ідумейських. ²¹ І виступив Іоас, цар Ізраїльський, і побачились особисто, він і Амасія, цар Юдейський, у Вефсамісі юдейсько-

Глава 25. [1] 4 Цар. 14, 2. [2] 4 Цар. 14, 3. 2 Пар. 26, 4. [3] 4 Цар. 14, 5. 2 Пар. 24, 25. [4] Втор. 24, 16. 4 Цар. 14, 6. Єз. 18, 20. [5] Чис. 1, 3. [8] 2 Пар. 20, 15. Пс. 32, 17; 61, 7.

[11] 4 Цар. 14, 7. [15] Втор. 32, 37. Суд. 10, 14. [17] 4 Цар. 13, 12; 14, 8. [18] 3 Езд. 4, 13. [20] 4 Цар. 14, 11. 2 Пар. 22, 7.

му. ²² І були розбиті юдеї ізраїльтянами, і побігли кожен у намет свій. ²³ І Амасію, царя Юдейського, сина Іоаса, сина Іоахазового, захопив Іоас, цар Ізраїльський, у Вефсамісі і привів його в Єрусалим, і зруйнував стіну Єрусалимську від воріт Єфремових до воріт наріжних, на чотириста ліктів; ²⁴ і взяв усе золото і срібло, і всі сосуди, що знаходилися в домі Божому біля Овед-Едома, і скарби дому царського, і заручників, і повернувся в Самарію.

²⁵ І жив Амасія, син Іоасів, цар Юдейський, після смерті Іоаса, сина Іоахазового, царя Ізраїльського, п'ятнадцять років. ²⁶ Інші діла Амасії, перші й останні, описані в книзі царів юдейських та ізраїльських. ²⁷ І після того часу, як Амасія відступив від Господа, вчинили проти нього змову в Єрусалимі, і він утік у Лакіс. І послали за ним у Лакіс, і умертвили його там. ²⁸ І привезли його на конях, і поховали його з батьками його в місті Іудиному.

26 І взяв весь народ юдейський Озію, якому було шістнадцять років, і поставили його царем на місці батька його Амасії. ² Він оббудував Елаф і повернув його Юдеї, після того як спочив цар з батьками своїми.

³ Шістнадцяти років був Озія, коли став царем, і п'ятдесят два роки царював у Єрусалимі; ім'я матері його Іехолія з Єрусалима. ⁴ І робив він угодне в очах Господніх точно так, як робив Амасія, батько його; ⁵ і звертався він до Бога у дні Захарії, який навчав страху Божого; і в ті дні, коли він звертався до Господа, сприяв йому Бог. ⁶ І він вийшов і воював з филистимлянами, і зруйнував стіни Гефа і стіни Іавнеї і стіни Азота; і побудував міста в області

Азотській і у филистимлян. ⁷ І допомагав йому Бог проти филистимлян і проти аравітян, що живуть у Гур-Ваалі, і проти меунитян; ⁸ і давали аммонитяни данину Озії, і дійшло ім'я його до меж Єгипту, тому що він був дуже сильний. ⁹ І побудував Озія вежі в Єрусалимі над воротами наріжними і над воротами долини і на розі, і зміцнив їх. ¹⁰ І побудував вежі в пустелі, і зробив багато водойм, тому що мав багато худоби, і на низині і на рівнині, і хліборобів і садівників у горах і на Кармилі, бо він любив землеробство. ¹¹ Було в Озії і військо, яке виходило на війну загонами, за рахунком у списку їх, складеним рукою Іеїєла писаря і Маасеї наглядача, під проводом Хананії, одного з головних сановників царських. ¹² Уся кількість глав поколінь, з хоробрих воїнів, була дві тисячі шістсот, ¹³ і під їхньою рукою військової сили – триста сім тисяч п'ятсот, які вступали у битву з військовою мужністю, на допомогу царю проти ворога. ¹⁴ І заготував для них Озія, для усього війська, щити і списи, і шоломи і лати, і луки і каміння для праці. ¹⁵ І зробив він в Єрусалимі майстерно придумані машини, щоб вони знаходилися на вежах і на кутах для пускання стріл і великого каміння. І пронеслося ім'я його далеко, тому що він дивно огородив себе і зробився сильним.

¹⁶ Але коли він зробився сильним, загордилося серце його на загибель його, і він зробився злочинцем перед Господом Богом своїм, тому що ввійшов у храм Господній, щоб запалити *фїміам* на вівтарі кадильному. ¹⁷ І пішов за ним Азарія священник, і з ним вісімдесят священників Господніх, людей відмінних, ¹⁸ і стали проти Озії царя і сказали йому:

[22] 4 Цар. 14, 12. [23] 4 Цар. 14, 13. [24] 4 Цар. 14, 14. 1 Пар. 26, 15. [25] 4 Цар. 14, 17. [26] 4 Цар. 14, 1. [27] 3 Цар. 15, 27. 4 Цар. 14, 19.

Глава 26. [1] 4 Цар. 14, 21; 15, 1. [3] 4 Цар.

15, 2. [4] 4 Цар. 15, 3. 2 Пар. 25, 2. [5] 4 Цар. 12, 2. [6] Ам. 1, 8. [16] 4 Цар. 15, 6. 2 Пар. 25, 19. Вих. 30, 7. [17] 1 Пар. 6, 10. [18] Чис. 18, 7. Євр. 5, 4.

не тобі, Озіє, кадити Господеві; це справа священиків, синів Ааронових, посвячених для кадіння; вийди зі святини, бо ти вчинив беззаконно, і не [буде] тобі це за честь у Господа Бога. ¹⁹ І розгнівався Озія, – а в руці в нього була кадильниця для кадіння; і коли він розгнівався на священиків, проказа з'явилася на чолі його, перед лицем священиків, у домі Господньому, біля вівтаря кадильного. ²⁰ І глянув на нього Азарія первосвященик і всі священики; і ось у нього проказа на чолі його. І примушували його вийти звідти, та й сам він поспішав відійти, тому що вразив його Господь. ²¹ І був цар Озія прокаженим до дня смерті своєї, і жив в окремому домі і відлучений був від дому Господнього. А Іоафам, син його, був начальником над домом царським і управляв народом землі.

²² Інші діяння Озії, перші й останні, описав Ісаїя, син Амоса, пророк. ²³ І спочив Озія з батьками своїми, і поховали його з батьками його на полі царських гробниць, тому що говорили: він прокажений. І став царем Іоафам, син його, замість нього.

27 Двадцяти п'яти років був Іоафам, коли став царем, і шістнадцять років царював у Єрусалимі; ім'я матері його Іеруша, дочка Садока. ² І робив він угодне в очах Господніх точно так, як робив Озія, батько його, тільки він не входив у храм Господній, і народ продовжував ще грішити. ³ Він побудував верхні ворота дому Господнього, і багато чого побудував на стіні Офела; ⁴ і міста побудував на горі Юдейській, і в лісах побудував палаци і вежі. ⁵ Він воював з царем аммонитян і подолав їх, і дали йому аммонитяни в той рік сто талантів срібла і десять тисяч корів пшениці і ячменю десять тисяч. Це давали

йому аммонитяни і на другий рік, і на третій. ⁶ Таким сильним був Іоафам тому, що йшов путями своїми перед лицем Господа Бога свого.

⁷ Інші діяння Іоафама і всі війни його і поведінка його описані в книзі царів ізраїльських та юдейських: ⁸ двадцяти п'яти років був він, коли став царем, і шістнадцять років царював у Єрусалимі. ⁹ І спочив Іоафам з батьками своїми, і поховали його в місті Давидовому. І став царем Ахаз, син його, замість нього.

28 Двадцяти років був Ахаз, коли став царем, і шістнадцять років царював у Єрусалимі; і він не робив угодного в очах Господніх, як робив Давид, батько його: ² він ішов путями царів ізраїльських, і навіть зробив відлиті статуї Ваалів; ³ і він звершував куріння в долині синів Еннома, і проводив синів своїх через вогонь, наслідуючи мерзоти народів, яких вигнав Господь перед лицем синів Ізраїлевих; ⁴ і приносив жертви і куріння на висотах і на пагорбах і під усяким гіллястим деревом. ⁵ І віддав його Господь Бог його в руки царя сиріян, і вони вразили його і взяли в нього багато полонених і відвели в Дамаск. Також і в руки царя Ізраїльського був він відданий, і той учинив над ним велику поразку. ⁶ І побив Факей, син Ремаліїн, [цар Ізраїльський,] юдеїв сто двадцять тисяч в один день, людей воєвничих, тому що вони залишили Господа Бога батьків своїх. ⁷ Зихрій же, силач з ефремлян, убив Масаєю, сина царя, й Азрикама, який був начальником над палацом, і Елкану, другого після царя. ⁸ І взяли сини Ізраїлеві в полон у братів своїх, юдеїв, двісті тисяч дружин, синів і дочок; також і багато здобичі награвували в них, і відправили здобич у Самарію.

[19] 4 Цар. 5, 27; 15, 5. [21] 4 Цар. 15, 5. [23] 4 Цар. 15, 7.

Глава 27. [1] 4 Цар. 15, 33. [2] 4 Цар. 15, 34. [3] Неем. 3, 26–27; 11, 21. [7] 4 Цар. 15,

32. [9] 4 Цар. 15, 38.

Глава 28. [1] 4 Цар. 16, 2. [2] 4 Цар. 16, 3. [3] Втор. 18, 9. 4 Цар. 14, 24. Ос. 13, 1. [4] Втор. 12, 2. [5] 4 Цар. 16, 5.

⁹ Там був пророк Господній, ім'я його Овед. Він вийшов перед лице війська, яке йшло в Самарію, і сказав їм: ось Господь Бог батьків ваших, у гніві на юдеїв, віддав їх у руки ваші, і ви побили їх з такою люттю, яка досягла небес. ¹⁰ І тепер ви думаєте поневолити синів Іуди і Єрусалима на рабів і рабинь собі. А хіба на вас самих немає провини перед Господом Богом вашим? ¹¹ Отже, послухайте мене, і поверніть полонених, яких ви захопили з братів ваших, бо полум'я гніву Господнього на вас. ¹² І встали деякі з начальників синів Єфремових: Азарія, син Іегоханана, Берехія, син Мешиллемофа, та Єзекія, син Шаллума, й Амаса, син Хадлая, проти тих, хто йшов з війни, ¹³ і сказали їм: не вводьте сюди полонених, тому що гріх був би нам перед Господом. Невже ви думаєте додати до гріхів наших і до злочинів наших? велика провина наша, і полум'я гніву [Господнього] над Ізраїлем. ¹⁴ І залишили озброєні полонених і здобич у воєначальників і всього зібрання. ¹⁵ І встали мужі, згадані за іменами, і взяли полонених, і всіх нагих з них одягли зі здобичі, – і одягли їх, і взули їх, і нагодували їх, і напоїли їх, і помазали їх елеєм, і посадили на ослив усіх слабких з них, і відправили їх у Єрихон, місто пальм, до братів їхніх, і повернулися у Самарію.

¹⁶ У той час послав цар Ахаз до царів асирійських, щоб вони допомогли йому, ¹⁷ тому що ідумеяни і ще приходили, і багатьох убили в Юдеї, і взяли в полон; ¹⁸ і филистимляни розсипалися по містах низинного краю і півдня Юдеї і взяли Вефсамис і Аїалон, і Гедероф і Сохо і залежні від нього міста, і Фимну і залежні від неї міста, і Гимзо і за-

лежні від нього міста, й оселилися там. ¹⁹ Так принизив Господь юдеїв за Ахаза, царя Юдейського, тому що він розбестив Юдею і тяжко грішив перед Господом. ²⁰ І прийшов до нього Феглафелласар, цар Асирійський, але був за тягар йому, замість того, щоб допомогти йому, ²¹ тому що Ахаз узяв скарби з дому Господнього і дому царського й у князів і віддав цареві Асирійському, але не на допомогу собі.

²² І в скрутний для себе час він продовжував беззаконно чинити перед Господом, він – цар Ахаз. ²³ І приносив він жертви богам дамаським, думаючи, що вони вражали його, і говорив: боги царів сирійських допомагають їм; принесу я жертву їм, і вони допоможуть мені. Але вони були на падіння йому і всьому Ізраїлю. ²⁴ І зібрав Ахаз сосуди дому Божого, і розтрощив сосуди дому Божого, і замкнув двері дому Господнього, і спорудив собі жертовники по всіх кутах в Єрусалимі, ²⁵ і по всіх містах Іудиних спорудив висоти для кадіння богам іншим, і гнівив Господа Бога батьків своїх.

²⁶ Інші діла його й усі вчинки його, перші й останні, описані в книзі царів юдейських та ізраїльських. ²⁷ І спочив Ахаз з батьками своїми, і поховали його в місті, в Єрусалимі, але не внесли його в гробниці царів Ізраїлевих. І став царем Єзекія, син його, замість нього.

29 Єзекія став царем двадцяти п'яти років, і двадцять дев'ять років царював у Єрусалимі; ім'я матері його Авія, дочка Захарії. ² І робив він угодне в очах Господніх так само, як робив Давид, батько його.

³ У перший же рік царювання свого, у перший місяць, він відчинив двері дому Господнього і відновив

[9] 2 Пар. 15, 1–2. 1 Езд. 9, 7. [10] Лев. 25, 42. Втор. 15, 9. [13] Чис. 18, 5. Нав. 22, 20. [15] Втор. 15, 13; 34, 3. [16] 4 Цар. 16, 7. [18] 4 Цар. 18, 8. [19] Єр. 15, 4. Вих. 32, 25. [21] 4 Цар. 16, 8. Єр. 2, 36. [23] 4 Цар. 16,

10. [24] 4 Цар. 16, 4. [26] 4 Цар. 16, 1. [27] 4 Цар. 16, 20. Іс. 14, 28.

Глава 29. [1] 4 Цар. 18, 2. [2] 4 Цар. 18, 3. [3] 2 Пар. 28, 24.

їх, ⁴ і повелів прийти священикам і левитам, і зібрав їх на площі східній, ⁵ і сказав їм: послухайте мене, левити! Нині освятіться *самі* й освятіть дім Господа Бога батьків ваших, і викиньте нечистоту зі святилища. ⁶ Тому що батьки наші чинили беззаконно, і робили неугodne в очах Господа Бога нашого, і залишили Його, і відвернули вони лица свої від оселі Господньої, і повернулися спиною, ⁷ і замкнули двері притвору, і погасили світильники, і не палили куріння, і не відносили всепалень у святилищі Бога Ізраїлевого. ⁸ І був гнів Господа на Юдею і на Єрусалим, і Він віддав їх на ганьбу, на спустошення і на посміх, як ви бачите очима вашими. ⁹ І ось, упали батьки наші від меча, а сини наші і дочки наші і дружини наші за це в полоні [в землі не своїй] донині. ¹⁰ Тепер у мене на серці – укласти завіт з Господом Богом Ізраїлевим, нехай відверне від нас полум'я гніву Свого. ¹¹ Діти мої! не будьте недбалі, тому що вас обрав Господь стояти перед лицем Його, служити Йому і бути в Нього служителями і запалювачами курінь. ¹² І встали левити: Махаф, син Амасая, й Іоель, син Азарії, із синів Каафових; і з синів Мерариних: Кис, син Авдія, й Азарія, син Іегаллелела; і з племені Гирсонового: Іоах, син Зимми, й Еден, син Іоаха; ¹³ і з синів Елицафанових: Шимри та Іеїел; і з синів Асафових: Захарія і Матфанія; ¹⁴ і з синів Еманових: Іехиїл і Шимей; і з синів Ідифунових: Шемаїя й Уззиел. ¹⁵ Вони зібрали братів своїх і освятилися, і пішли за наказом царя очищати дім Господній за словами Господа. ¹⁶ І ввійшли священики всередину дому Господнього для очищення, і винесли все нечисте, що знайшли в храмі Господньому, на двір дому Гос-

поднього, а левити взяли це, щоб винести геть до потоку Кедрона. ¹⁷ І почали освячувати в перший день першого місяця, і у восьмий день *того самого* місяця ввійшли в притвор Господній; і освячували дім Господній вісім днів, і в шістнадцятий день першого місяця закінчили. ¹⁸ І прийшли в дім до царя Єзекії і сказали: ми очистили дім Господній, і жертovníк для всепалення, і всі сосуди його, і стіл для хлібів предкладення, і всі сосуди його; ¹⁹ і всі сосуди, які закинув цар Ахаз під час царювання свого, у беззаконні своєму, ми приготували й освятили, і ось вони перед жертovníком Господнім.

²⁰ І встав цар Єзекія рано-вранці і зібрав начальників міста, і пішов у дім Господній. ²¹ І привели сім тельців і сім баранів, і сім агнів і сім козлів у жертву за гріх за царство і за святилище і за Юдею; і наказав він синам Аароновим, священикам, вознести всепалення на жертovníку Господньому. ²² І закололи тельців, і взяли священики кров, і окропили жертovníк, і закололи баранів, і окропили кров'ю жертovníк; і закололи агнів, і окропили кров'ю жертovníк. ²³ І привели козлів за гріх перед лице царя і зібрання, і вони поклали руки свої на них. ²⁴ І закололи їх священики, і очистили кров'ю їх жертovníк для загладження гріхів усього Ізраїля, тому що за весь Ізраїль наказав цар *принести* всепалення і жертву за гріх. ²⁵ І поставив він левитів у домі Господньому з кимвалами, псалтирями і цитрами, за уставом Давида і Гада, прозорливця царевого, і Нафана пророка, тому що від Господа був устав цей через пророків Його. ²⁶ І стали левити з *музичними* інструментами Давидовими і священики з трубами. ²⁷ І наказав Єзекія вознести всепален-

[5] Неем. 12, 30. [6] 3 Цар. 8, 48. Єр. 2, 27. Єз. 20, 16. [7] Чис. 28, 6. [8] Втор. 28, 25. 3 Цар. 9, 8. Єр. 51, 37. [11] Втор. 10, 8. [12] 1 Пар. 6, 44. [15] Вих. 19, 10. [17] 4 Цар. 23, 12. [19]

2 Пар. 28, 24. [21] Лев. 4, 13–14. [22] Лев. 8, 15. [23] Вих. 29, 10; Лев. 1, 4. [25] 1 Пар. 6, 31; 23, 5; 24, 19. [26] Чис. 10, 10.

ня на жертovníку. І в той час, як почалося всепалення, почався спів Господу, при звуках труб та інструментів Давида, царя Ізраїлевого. ²⁸ І все зібрання молилося, і співці співали, і сурмили труби, доки не закінчилося всепалення. ²⁹ Після закінчення ж всепалення цар і всі, що знаходилися при ньому, скилилися і поклонилися. ³⁰ І сказав цар Єзекія і князі левитам, щоб вони славили Господа словами Давида й Асафа прозорливця, і вони славили з радістю, і скилялися і поклонялися. ³¹ І продовжив Єзекія і сказав: тепер ви посвятили себе Господу; приступайте і приносьте жертви і вдячні приношення в дім Господній. І понесло все зібрання жертви і вдячні приношення, і всякий, хто розчулений був серцем, – усепалень. ³² І було число усепалень, які привели ті, що зібралися: сімдесят – усє це для всепалення Господу. ³³ Інших священних жертв було: шістсот з великої худоби і три тисячі з дрібної худоби. ³⁴ Але священників було мало, і вони не могли здирати шкір з усіх усепалень, і допомагали їм брати їхні левити, до закінчення справи і доки освятилися інші священники, тому що левити були більш ретельні в освяченні себе, ніж священники. ³⁵ Притому ж усепалень було багато з жиром мирних жертв і з узливаннями при усепаленні. Так було відновлено служіння в домі Господньому. ³⁶ І радів Єзекія і весь народ за те, що Бог так розчулив народ, бо це сталося несподівано.

30 І послав Єзекія по всій землі Ізраїльській і Юдеї, і листи писав до Єфрема і Манасії, щоб прийшли в дім Господній, в Єрусалим, для звершення пасхи Господу Богу Ізраїлевому. ² І поклали на раді

цар і князі його і все зібрання в Єрусалимі – звершити пасху в другий місяць, ³ бо не могли зробити її у свій час, тому що священники ще не освятилися в достатній кількості і народ не зібрався в Єрусалим. ⁴ І сподобалося це цареві і всьому зібранню. ⁵ І вирішили оголосити по всьому Ізраїлю, від Вирсавії до Дана, щоб ішли в Єрусалим для звершення пасхи Господу Богу Ізраїлеву, тому що давно не звершували її, як написано. ⁶ І пішли гінці з листами від царя і від князів його по всій землі Ізраїльській та Юдеї, і за повелінням царя говорили: діти Ізраїля! наверніться до Господа Бога Авраама, Ісаака й Ізраїля, і Він повернеться до залишка, який уцілів у вас від руки царів асирійських. ⁷ І не будьте такими, як батьки ваші і брати ваші, які беззаконно чинили перед Господом Богом батьків своїх; і Він віддав їх на спустошення, як ви бачите. ⁸ Нині не будьте жорстокосердими, як батьки ваші, підкоріться Господу і приходьте до святилища Його, яке Він освятив повік; і служіть Господу Богу вашому, і Він відверне від вас полум'я гніву Свого. ⁹ Коли ви навернетесь до Господа, тоді брати ваші і діти ваші [будуть] у милості у тих, що полонили їх, і повернуться в землю цю, бо благий і милосердний Господь Бог ваш і не відверне лиця від вас, якщо ви навернетесь до Нього. ¹⁰ І ходили гінці з міста до міста по землі Єфремовій і Манасіїній і до Завулонової, але з них сміялися і знущалися. ¹¹ Однак деякі з коліна Асиророго, Манасіїного і Завулонового смирилися і прийшли в Єрусалим. ¹² І над Юдеєю була рука Божа, яка дарувала їм єдине серце, щоб виконувати повеління царя і князів, за словом Господнім.

[28] 2 Пар. 23, 18. [31] Лев. 7, 12. [34] 2 Пар. 35, 11. [35] Лев. 3, 3.

Глава 30. [1] Вих. 12, 11, 18. Лев. 23, 5; 4 Цар. 23, 21. [2] Вих. 12, 6; 13, 4. Чис. 9, 11.

[5] Вих. 12, 3. [6] Вих. 3, 6; 4, 5. 4 Цар. 15, 19. [7] 2 Пар. 29, 8. Вих. 32, 8. Єр. 13, 16. Лк 17, 18. [9] Вих. 34, 6. Єр. 3, 12. [12] Діяч. 4, 32; 11, 21. Єр. 32, 39.

¹³ І зібралось в Єрусалим безліч народу для звершення свята опрісноків, у другий місяць, – зібрання дуже численне. ¹⁴ І встали і зруйнували жертovníки, які були в Єрусалимі; і все, на чому звершувалося куріння [ідолам], зруйнували і кинули в потік Кедрон; ¹⁵ і закололи пасхального агнця в чотирнадцятий день другого місяця. Священики і левити присоромившись, освятились і принесли всепалення в дім Господній, ¹⁶ і стали на своєму місці за уставом своїм, за законом Мойсея, чоловіка Божого. Священики кропили кров'ю [приймаючи її] з рук левитів. ¹⁷ Оскільки багато було в зібранні таких, які не освятились, то замість нечистих левити закололи пасхального агнця, для присвяти Господу. ¹⁸ Багато хто з народу, більшість з коліна Єфремового і Манасійного, Іссахарового і Завулонового, не очистилися; однак вони їли пасху, не за уставом. ¹⁹ Але Єзекія помолвився за них, говорячи: Господь благий нехай простить кожного, хто розчулив серце своє до того, щоб шукати Господа Бога, Бога батьків своїх, хоча і без очищення священного! ²⁰ І почув Господь Єзекію і просить народ.

²¹ І звершили сини Ізраїлеві, які знаходилися в Єрусалимі, свято опрісноків за сім днів, з великою радістю; щодня левити і священики славили Господа на інструментах, зроблених для славослів'я Господа. ²² І говорив Єзекія за серцем усім левитам, які мали добре розуміння в служінні Господу. І їли святкове сім днів, приносячи жертви мирні і славлячи Господа Бога батьків своїх. ²³ І вирішило все зібрання святкувати інші сім днів, і провели ці сім днів у веселощах, ²⁴ тому що Єзекія, цар Юдейський, виставив для тих, що збра-

лися, тисячу тельців і десять тисяч дрібної худоби, і вельможі виставили для тих, що зібралися, тисячу тельців і десять тисяч дрібної худоби; і священиків освятилося вже багато.

²⁵ І веселилися всі ті, що зібралися з Юдеї, і священики і левити, і все зібрання, яке прийшло від Ізраїля, і прибульці, які прийшли з землі Ізраїльської і жили в Юдеї. ²⁶ І була радість велика в Єрусалимі, тому що з днів Соломона, сина Давидового, царя Ізраїлевого, не було подібного до цього в Єрусалимі. ²⁷ І встали священики і левити, і благословили народ; і почутий був голос їх, і зійшла молитва їх у святу оселю Його на небеса.

31 І після закінчення всього цього, пішли всі ізраїльтяни, які там знаходилися, в міста юдейські і розбили статуї, зрубали освячені дерева, і зруйнували висоти і жертovníки по всій Юдеї і в землі Веніаміновій, Єфремовій і Манасійній, до кінця. І потім повернулися всі сини Ізраїлеві, кожен у володіння своє, в міста свої. ² І поставив Єзекія черги священиків і левитів, за їхнім розподілом, кожного при своїй справі, священичій або левитській, при всепаленні і при жертвах мирних, для служби, для хваління і славослів'я, біля воріт дому Господнього. ³ І визначив цар частину з майна свого на всепалення: на всепалення ранкові і вечірні, і на всепалення в суботи і в новомісяччя, й у свята, як написано в законі Господньому. ⁴ І повелів він народу, який живе в Єрусалимі, давати визначене утримання священикам і левитам, щоб вони були ревні в законі Господньому.

⁵ Коли обнародовано було це повеління, тоді нанесли сини Ізраїлеві багато початків хліба, вина, й олії, і

[13] Ін 11, 55. [15] Чис. 9, 11, 21. [18] Чис. 9, 6. Вих. 12, 3. Лев. 22, 4. [25] Вих. 12, 43, 48. [27] Чис. 6, 23, 27.

Глава 31. [1] 4 Цар. 18, 4. Втор. 7, 5. [2] 1 Пар. 24, 19. [3] Чис. 28, 2–3. [4] Чис. 18, 8. Неєм. 13, 10. [5] Вих. 23, 19; 34, 26. Лев. 2, 14.

меду, і всяких плодів польових; і десятин з усього нанесли багато. ⁶ І ізраїльтяни і юдеї, які живуть у містах юдейських, також представили десятини з великої і дрібної худоби і десятини з пожертвувань, присвячених Господу Богу їхньому; і наклали купи, купи. ⁷ У третій місяць почали класти купи, і в сьомий місяць закінчили. ⁸ І прийшли Єзекія і вельможі, і побачили купи, і дякували Господу і народу Його Ізраїлю. ⁹ І запитав Єзекія священників і левитів про ці купи. ¹⁰ І відповів йому Азарія первосвященик з дому Садокового і сказав: з того часу, як почали носити приношення в дім Господній, ми їли досита, і багато чого залишилося, тому що Господь благословив народ Свій. Із того, що залишилося, склалася така безліч. ¹¹ І наказав Єзекія приготувати кімнати при домі Господньому. І приготували. ¹² І перенесли туди приношення, і десятини, і пожертвування, з усією ретельністю. І був начальником при них Хонанія левит, і Симей, брат його, другим. ¹³ А Іехиїл і Азая, і Нахаф, і Асаїл, і Іеримоф, й Іозавад, і Елиел, і Ісмахія, і Махаф, і Бенанія були доглядачами під рукою Хонанії і Симея, брата його, за наказом царя Єзекії й Азарії, начальника при домі Божому. ¹⁴ Коре, син Імни, левит, воротар на східній стороні, був при добровільних приношеннях Богу, для видачі принесеного Господу і найважливіших з присвячених речей. ¹⁵ І під його відданням знаходилися Еден, і Миніамін, й Іешуа, і Шемаїа, і Амарія, і Шеханія в містах священничих, щоб правильно роздавати братам своїм частини, як великому, так і малому, ¹⁶ зверх списків їх, усім чоловічої статі від трьох років і вище, усім, хто ходить у дім Господа для справ щоденних, для служіння їх, за поса-

дами їх і за відділами їх, ¹⁷ і внесеним у список священикам, за поколіннями їх, і левитам від двадцяти років і вище, за посадами їх, за відділами їх, ¹⁸ і внесеним у список, з усіма малолітніми їхніми, з дружинами їхніми і з синами їхніми і з дочками їхніми, – всій громаді, тому що вони з усією вірністю присвятили себе на священну службу. ¹⁹ І для синів Ааронових, священників у селищах навколо міст їх, при кожному місті поставлені були мужі поїменовані, щоб роздавати ділянки всім чоловічої статі у священників і усім, внесеним у список у левитів.

²⁰ Ось що зробив Єзекія по всій Юдеї, – і він робив добре, і справедливе, й істинне перед лицем Господа Бога свого. ²¹ І в усьому, що він здійснював для служіння дому Божому і для дотримання закону і заповідей, думаючи про Бога свого, він діяв від усього серця свого і мав успіх.

32 Після таких діл і вірности, прийшов Сеннахирим, цар Ассирійський, і вступив у Юдею, і обложив укріплені міста, і думав відторгнути їх собі. ² Коли Єзекія побачив, що прийшов Сеннахирим з наміром воювати проти Єрусалима, ³ тоді вирішив із князями своїми і з військовими людьми своїми засипати джерела води, що поза містом, і ті допомогли йому. ⁴ І зібралось багато народу, і засипали всі джерела і потік, що протікав по країні, говорячи: нехай не знайдуть царі ассирійські, прийшовши сюди, багато води [і нехай не укріпляться]. ⁵ І підбадьорився він, і відновив усю стіну, що обвалилася, і підняв її до вежі, і ззовні побудував іншу стіну, і укріпив Милло в місті Давидовому, і приготував багато зброї і щитів. ⁶ І поставив воєначальників над народом, і зібрав їх до себе на площу біля міських воріт, і говорив до серця їх, і

[6] Чис. 31, 28. [14] Лев. 2, 3. Чис. 18, 9. [20] 4 Цар. 18, 3, 5. [21] 4 Цар. 18, 6. 2 Пар. 26, 5.

Глава 32. [1] 4 Цар. 18, 13. Сир. 48, 20. Ис. 36, 1. [5] 2 Пар. 25, 23.

сказав: ⁷ будьте твердими і мужніми, не бійтеся і не страшіться царя Ассирійського і всієї безлічі, яка з ним, тому що з нами більше, ніж з ним; ⁸ з ним м'язи плотські, а з нами Господь Бог наш, щоб допомагати нам і боротися у битвах наших. І укріпився народ словами Єзекії, царя Юдейського.

⁹ Після цього послав Сеннахирим, цар Ассирійський, рабів своїх в Єрусалим, – сам він стояв навпроти Лакхиса, і вся сила його з ним, – до Єзекії, царя Юдейського, і до всіх юдеїв, які в Єрусалимі, сказати: ¹⁰ так говорить Сеннахирим, цар Ассирійський: на що ви сподіваєтеся і сидите в фортеці в Єрусалимі? ¹¹ Чи не зваблює вас Єзекія, щоб віддати вас на смерть від голоду і спраги, говорячи: Господь Бог наш врятує нас від руки царя Ассирійського? ¹² чи не цей Єзекія зруйнував висоти Його і жертовники Його, і сказав Юдеї та Єрусалиму: перед жертовником єдиним поклоняйтеся і на ньому звершуйте куріння? ¹³ Хіба ви не знаєте, що зробив я і батьки мої з усіма народами земель? Чи могли боги народів земних урятувати землю свою від руки моєї? ¹⁴ Хто з усіх богів народів, знищених батьками моїми, міг врятувати народ свій від руки моєї? Як же зможе ваш Бог врятувати вас від руки моєї? ¹⁵ І нині нехай не зваблює вас Єзекія і не відхиляє вас у такий спосіб; не вірте йому: якщо не в силах був жоден бог жодного народу і царства врятувати народ свій від руки моєї і від руки батьків моїх, то і ваш Бог не врятує вас від руки моєї. ¹⁶ І ще багато чого говорили раби його проти Господа Бога і проти Єзекії, раба Його. ¹⁷ І листи писав він, у яких ганьбив Господа Бога Ізраїлевого і

говорив проти Нього такі слова: як боги народів земних не врятували народів своїх від руки моєї, так Бог Єзекії не врятує народу Свого від руки моєї. ¹⁸ І кричали гучним голосом юдейською мовою до народу єрусалимського, який був на стіні, щоб устрашити його і налякати його, і взяти місто. ¹⁹ І говорили про Бога Єрусалима, як про богів народів землі, – вироби рук людських. ²⁰ І помолвився цар Єзекія й Ісаїя, син Амосів, пророк, і воззвали до неба. ²¹ І послав Господь ангела, і він знищив усіх хоробрих і головнокомандувача і начальників у війську царя Ассирійського. І повернувся він зі соромом у землю свою; і коли прийшов у дім бога свого, – ті, що вийшли зі стегон його, вразили його там мечем. ²² Так врятував Господь Єзекію і жителів Єрусалима від руки Сеннахирима, царя Ассирійського, і від руки всіх і оберігав їх звідусюди. ²³ Тоді багато хто приносив дари Господу в Єрусалим і коштовні речі Єзекії, царю Юдейському. І він звеличився після цього в очах усіх народів.

²⁴ У ті дні занедужав Єзекія смертельно. І помолвився Господу, і Він почув його і дав йому знамення. ²⁵ Але не воздав Єзекія за зроблені йому благодіяння, тому що загордилося серце його. І був на нього гнів Божий і на Юдею, і на Єрусалим. ²⁶ Але оскільки смирився Єзекія в гордості серця свого, – сам і жителі Єрусалима, то не прийшов на них гнів Господній у дні Єзекії. ²⁷ І було в Єзекії багатства і слави дуже багато, і сховище він зробив у себе для срібла і золота, і каменів коштовних, і для пахошів і щитів, і для всяких коштовних посудів; ²⁸ і комори для плодів землі, для хліба, вина й олії, і стійла для всякого роду ху-

[7] 4 Цар. 6, 16. 1 Ін 4, 4. Іс. 31, 3. [9] 4 Цар. 18, 17. Мих. 1, 13. [10] 4 Цар. 18, 19. [11] 4 Цар. 18, 29. [12] 4 Цар. 18, 22. [13] 4 Цар. 18, 33–34; 19, 12. Іс. 10, 9. [14] Втор. 2, 34. 4 Цар. 18, 35. [17] 4 Цар. 19, 14. Іс. 37, 10,

14. [18] 4 Цар. 18, 26, 28. [19] 4 Цар. 18, 33; 19, 12. [20] 4 Цар. 19, 1, 14. [21] 4 Цар. 19, 35. Іс. 37, 36. [24] 4 Цар. 20, 1. Сир. 48, 26. Іс. 38, 1. [25] Лк 17, 18. Іс. 39, 2. [26] 4 Цар. 20, 17–18.

доби, і двори для стад. ²⁹ І міста побудував собі. І стад дрібної і великої худоби було в нього безліч, тому що дав йому Бог дуже велике майно. ³⁰ Він же, Єзекія, замкнув верхню протоку вод Геона і провів їх униз до західної сторони міста Давидового. І діяв успішно Єзекія в усякій справі своїй. ³¹ Тільки при послах царів вавилонських, які надсилали до нього запитати про знамення, що було на землі, залишив його Бог, щоб випробувати його і відкрити все, що у нього на серці.

³² Інші діяння Єзекії і чесноти його описані у видінні Ісаї, сина Амосового, пророка, і в книзі царів юдейських та ізраїльських. ³³ І спочив Єзекія з батьками своїми, і поховали його над гробницями синів Давидових, і почесні віддали йому після смерті його всі юдеї і жителі Єрусалима. І став царем Манассія, син його, замість нього.

33 Дванадцяти років був Манассія, коли став царем, і п'ятдесят п'ять років царював у Єрусалимі, ² і чинив він неугодне в очах Господніх, наслідуючи мерзоти народів, яких прогнав Господь від лица синів Ізраїлевих, ³ і знову побудував висоти, які зруйнував Єзекія, батько його, і поставив жертovníки Ваалам, і влаштував діброви, і поклонявся всьому воїнству небесному, і служив йому, ⁴ і спорудив жертovníки в домі Господньому, про який сказав Господь: в Єрусалимі буде ім'я Мое вічно; ⁵ і спорудив жертovníки всьому воїнству небесному на обох дворах дому Господнього. ⁶ Він же проводив синів своїх через вогонь у долині сина Енномового, і ворожив, і чаклував, і запровадив викликателів мерців і чародіїв; багато робив він неугодного в очах Госпо-

да, щоб прогнвати його. ⁷ І поставив різьбленого ідола, якого зробив, у домі Божому, про який говорив Бог Давиду і Соломону, синові його: у домі цьому і в Єрусалимі, який Я обрав з усіх колін Ізраїлевих, Я покладаю ім'я Мое повік; ⁸ і не дам надалі виступити нозі Ізраїля із землі цієї, яку Я затвердив за батьками їх, якщо тільки вони будуть намагатися виконувати все, що Я заповів їм, за всім законом і уставами і повеліннями, даними рукою Мойсея. ⁹ Але Манассія довів Юдею і жителів Єрусалима до того, що вони чинили гірше за ті народи, які знищив Господь від лица синів Ізраїлевих.

¹⁰ І говорив Господь до Манассії і до народу його, але вони не слухали. ¹¹ І привів Господь на них воєначальників царя Ассирійського, і закували вони Манассію в кайдани й зв'язали його ланцюгами, і відвели його у Вавилон. ¹² І в тісноті своїй він став благати лице Господа Бога свого і глибоко смирився перед Богом батьків своїх. ¹³ І помолився йому, і Бог прихилився до нього і почув моління його, і повернув його в Єрусалим у царство його. І пізнав Манассія, що Господь є Бог. ¹⁴ І після того побудував зовнішню стіну міста Давидового, на західній стороні Геона, по долині і до входу в Рибні ворота, і провів її навколо Офела і високо підняв її. І поставив воєначальників по всіх укріплених містах в Юдеї, ¹⁵ і скинув чужоземних богів та ідола з дому Господнього, і всі капища, які спорудив на горі дому Господнього в Єрусалимі, і викинув їх за місто. ¹⁶ І відновив жертovníк Господній і приніс на ньому жертви мирні й хвалебні, і сказав юдеям, щоб вони служили Господу Богу Ізраїлевому. ¹⁷ Але народ ще

[30] 4 Цар. 20, 20. [31] Іс. 39, 1. 4 Цар. 20, 11. Втор. 8, 2; 13, 3. [32] Іс. 36, 1. 4 Цар. 18, 1; 19, 1. [33] 4 Цар. 20, 21.

Глава 33. [1] 4 Цар. 21, 1. [2] Втор. 18, 9. [3] 4 Цар. 21, 3. Вих. 34, 13. Діян. 7, 42. [4]

Втор. 12, 11. 3 Цар. 8, 29. Єр. 32, 34. [5] Втор. 4, 19. [6] Лев. 18, 21; 19, 26; 20, 2. [7] 4 Цар. 21, 7; 3 Цар. 9, 3. [8] 2 Цар. 7, 10. 3 Цар. 8, 16. 4 Цар. 21, 8. [9] 4 Цар. 21, 9. [13] Дан. 4, 33. [14] Неем. 3, 3, 26. 2 Пар. 27, 3.

приносив жертви на висотах, хоч і Господу Богу своєму.

¹⁸ Інші діла Манассії, і молитва його до Бога свого, і слова прозорливців, які говорили до нього ім'ям Господа Бога Ізраїлевого, знаходяться в записках царів ізраїлевих.

¹⁹ І молитва його, і те, що Бог прихилився до нього, і всі гріхи його і беззаконня його, і місця, на яких він побудував висоти і поставив зображення Астарти й ідолів, раніше ніж смирився, описані в записках Хозая.

²⁰ І спочив Манассія з батьками своїми, і поховали його в домі його. І став царем Амон, син його, замість нього.

²¹ Двадцять двох років був Амон, коли став царем, і два роки царював у Єрусалимі. ²² І чинив неугodne в очах Господніх так, як робив Манассія, батько його; і всім ідолам, яких зробив Манассія, батько його, приносив Амон жертви і служив їм.

²³ І не смирився перед лицем Господнім, як смирився Манассія, батько його; навпаки, Амон примножив свої гріхи. ²⁴ І склали проти нього змову слуги його, й умертвили його в домі його. ²⁵ Але народ землі перебив усіх, хто був у змові проти царя Амона, і поставив народ царем землі Іосію, сина його, замість нього.

34 Вісім років було Іосії, коли він став царем, і тридцять один рік царював у Єрусалимі, ² і робив він угодне в очах Господніх, і ходив путями Давида, батька свого, і не ухилявся ні праворуч, ні ліворуч.

³ У восьмий рік царювання свого, будучи ще отроком, він почав удаватися до Бога Давида, батька свого, а в дванадцятий рік почав очищати Юдею та Єрусалим від висот і *посвячених* дерев і від різьблених і відлитих ідолів. ⁴ І зруйнували перед лицем його жертovníки Ваала і статуї, що піднімалися над ними; і *посвячені*

дерева він зрубав, і різьблені і відлиті кумири зламав і розбив на порошок, і розсипав на гробах тих, які приносили їм жертви, ⁵ і кістки жерців спалив на жертovníках їхніх, і очистив Юдею та Єрусалим, ⁶ і в містах Манассії, та Єфрема, і Симеона, *навіть* до коліна Неффалимового, і в спустошених околицях їх ⁷ він зруйнував жертovníки і *посвячені* дерева, й ідолів розбив на порошок, і всі статуї розтрощив по всій землі Ізраїльській, і повернувся в Єрусалим.

⁸ У вісімнадцятий рік царювання свого, після очищення землі і дому Божого, він послав Шафана, сина Ацалії, і Маасею градоначальника, й Іоаха, сина Іоахазового, писаря, відновити дім Господа Бога свого.

⁹ І прийшли вони до Хелкії первосвященика, і віддали срібло, принесене в дім Божий, яке левити, що стоять на варті біля порогу, зібрали з рук Манассії й Єфрема і всіх інших ізраїльтян, і від усього Іуди і Веніаміна, і від жителів Єрусалима, ¹⁰ і віддали в руки виконавцям робіт, які були приставлені до дому Господнього, щоб вони роздавали його робітникам, які працювали в домі Господньому, на відбудові й оновленні дому. ¹¹ І вони роздавали теслям і будівельникам на купівлю тесаних каменів і дерев для зв'язків і для покриття будинків, які зруйнували царі юдейські. ¹² Люди ці діяли чесно під час роботи, і для нагляду над ними поставлені були Іахаф і Овадія, левити із синів Мерариних, і Захарія і Мешуллам із синів Каафових, і всі левити, що вміють грати на музичних інструментах. ¹³ Вони ж були приставниками над носіями і наглядали за усіма робітниками при кожній роботі; з левитів же були і писарі, і наглядачі, і воротарі.

[18] 4 Цар. 21, 16–17. [20] 4 Цар. 21, 18. [25] 4 Цар. 21, 24.

Глава 34. [1] 4 Цар. 22, 1. [2] 4 Цар. 22, 2.

Втор. 5, 32. [4] Лев. 26, 30. [5] 4 Цар. 23, 8; 14, 16. [8] 4 Цар. 22, 3. [9] 4 Цар. 22, 4. [12] 4 Цар. 12, 15.

¹⁴ Коли виймали вони срібло; принесене в дім Господній, тоді Хелкія священник знайшов книгу закону Господнього, дану рукою Мойсея. ¹⁵ І почав Хелкія, і сказав Шафану писарю: книгу закону знайшов я в домі Господньому. І подав Хелкія ту книгу Шафану. ¹⁶ І поніс Шафан книгу до царя, і приніс при цьому цареві звістку: все, що доручено рабам твоїм, вони роблять; ¹⁷ і висипали срібло, знайдене в домі Господньому, і передали його в руки приставників і в руки виконавців робіт. ¹⁸ І також доніс Шафан писар царю, говорячи: книгу дав мені Хелкія священник. І читав її Шафан перед царем. ¹⁹ Коли почув цар слова закону, то роздер одяг свій. ²⁰ І дав цар повеління Хелкії й Ахикаму, синові Шафановому, й Авдону, синові Михея, і Шафану писарю, й Асаїї, слугі царському, говорячи: ²¹ підіть, запитайте Господа про мене і про тих, що залишились у Ізраїля, і про Іуду щодо слів цієї знайденої книги, тому що великий гнів Господа, який запалав на нас за те, що не дотримувалися батьки наші слова Господнього, щоб чинити за всім написаним у книзі цій. ²² І пішов Хелкія і ті, які від царя, до Олдани пророчиці, дружини Шаллума, сина Тавкегафа, сина Хасри, хранителя одягу, – а жила вона в другій частині Єрусалима, – і говорили з нею про це. ²³ І вона сказала їм: так говорить Господь Бог Ізраїлів: скажіть тому чоловікові, який послав вас до мене: ²⁴ так говорить Господь: ось Я наведу лихо на місце це і на жителів його всі прокляття, написані в книзі, яку читали перед лицем царя Юдейського, ²⁵ за те, що вони залишили Мене і кадили богам іншим, щоб прогнівляти Мене всіма ділами рук своїх. І гнів Мій запалає над місцем

цим і не згасне. ²⁶ А царю Юдейському, який послав вас запитати Господа, так скажіть: так говорить Господь Бог Ізраїлів про слова, які ти чув: ²⁷ оскільки пом'якло серце твоє, і ти смирився перед Богом, почувши слова Його про місце це і про жителів його, – і ти смирився переді Мною, і роздер одяг свій, і плакав переді Мною, то і Я почув тебе, говорить Господь. ²⁸ Ось Я представлю тебе до батьків твоїх, і покладений будеш у гробницю твою в мирі, і не побачать очі твої всього того лиха, яке Я наведу на місце це і на жителів його. І принесли цареві відповідь.

²⁹ І послав цар, і зібрав усіх старійшин Юдеї та Єрусалима, і пішов цар у дім Господній, ³⁰ і з ним усі юдеї і жителі Єрусалима, і священники і левити, і весь народ, від великого до малого; і він прочитав у голос їм усі слова книги завіту, знайденої в домі Господньому. ³¹ І став цар на місці своєму, й уклав завіт перед лицем Господа йти за Господом і дотримуватися заповіді Його й одкровення Його, й уставів Його, від усього серця свого і від усієї душі своєї, щоб виконувати слова завіту, написані в книзі цій. ³² І повелів цар підтвердити це всім, хто знаходився в Єрусалимі й у землі Веніаміновій; і стали чинити жителі Єрусалима за завітом Бога, Бога батьків своїх. ³³ І викинув Іосія всі мерзоти з усіх земель, які у синів Ізраїлевих, і звелів усім, хто знаходився у землі Ізраїлевій, служити Господу Богу своєму. І в усі дні життя його вони не відступали від Господа Бога батьків своїх.

35 І звершив Іосія в Єрусалимі пасху Господу, і закололи пасхального агнця в чотирнадцятий день першого місяця. ² І поставив він

[14] 4 Цар. 22, 8. [16] 4 Цар. 22, 9. [19] Лев. 26, 14. Втор. 28, 15. [24] Лев. 26, 14, 16. Втор. 28, 15. [26] 4 Цар. 22, 18. [27] Втор. 20, 3.

[28] Єр. 34, 4. 4 Цар. 22, 20. [30] 4 Цар. 23, 2. [31] 4 Цар. 23, 3. [33] 4 Цар. 23, 4.

Глава 35. [1] 4 Цар. 23, 21. 2 Езд. 1, 1.

священиків на місцях їхніх, і підбадьорював їх на служіння в домі Господньому, ³ і сказав левитам, наставникам усіх ізраїльтян, посвяченим Господу: поставте ковчег святий у храмі, який побудував Соломон, син Давидів, цар Ізраїлів; немає вам потреби носити його на раменах; служіть тепер Господу Богу нашому і народу Його Ізраїлю; ⁴ станьте за поколіннями вашими, за чергами вашими, як запропоновано Давидом, царем Ізраїлевим, і як приписано Соломоном, сином його, ⁵ і стійте у святинищі, за розподілом поколінь між братами вашими, синами народу, і за розподілом поколінь серед левитів, ⁶ і заколіть пасхального агнця, й освятіться, і приготуйте його для братів ваших, роблячи згідно зі словом Господнім через Мойсея. ⁷ І дав Іосія в дарунок синам народу, усім, що знаходилися там, із дрібної худоби агнів і козлів молодих, усе для жертви пасхальної, числом тридцять тисяч і три тисячі волів. Це з майна царя. ⁸ І князі його від щирости давали в дарунок народу, священикам і левитам: Хелкія і Захарія та Іехіїл, начальники в домі Божому, дали священикам для жертви пасхальної дві тисячі шістсот [овець, агнів і козлів] і триста волів; ⁹ і Хонанія, і Шемаія, і Нафанаїл, брати його, і Хашавія, та Іеиел, й Іозавад, начальники левитів, подарували левитам для жертви пасхальної [овець] п'ять тисяч і п'ятсот волів.

¹⁰ Так влаштовано було служіння. І стали священики на місце своє і левити за чергами своїми, за велінням царським; ¹¹ і закололи пасхального агнця. І кропили священики кров'ю, приймаючи її з рук левитів, а левити знімали шкуру; ¹² і розподілили *призначене* для всепалення, щоб роздати те по відділеннях поколінь серед синів народу, для при-

ношення Господу, як написано в книзі Мойсеевій. Те саме зробили і з волами. ¹³ І спекли пасхального агнця на вогні, за уставом; і священиці жертви зварили в казанах, горщиках і каструлях, і поспішно роздали всьому народові, ¹⁴ а потім приготували для себе і для священиків, тому що священики, сини Ааронові, *зайняті були* приношенням всепалення і жиру до ночі; через це і готували левити для себе і для священиків, синів Ааронових. ¹⁵ І співці, сини Асафові, *залипалися* на місцях своїх, за встановленням Давида й Асафа, й Емана й Ідифуна, прозорливець царського, і воротарі біля кожних воріт: не треба було їм відходити від служіння свого, тому що брати їхні левити готували для них. ¹⁶ Так влаштовано було все служіння Господу в той день, щоб звершити пасху і принести всепалення на жертovníку Господньому, за велінням царя Іосії. ¹⁷ І звершували сини Ізраїлеві, які знаходилися там, пасху в той час і свято опріснокув протягом семи днів. ¹⁸ І не звершувалася така пасха в Ізраїлі від днів Самуїла пророка; і з усіх царів Ізраїлевих жоден не звершував такої пасхи, яку звершив Іосія, і священики, і левити, і всі юдеї, й ізраїльтяни, які там знаходилися, і жителі Єрусалима. ¹⁹ У вісімнадцятий рік царювання Іосії звершена ця пасха.

²⁰ Після всього того, що зробив Іосія в домі Божому [і як спалив вогнем цар Іосія і черевомовців, і волхвів, і капища, й ідолів, і діброви, що були в Єрусалимі та Юдеї, щоб утвердити слова закону, написані в книзі, яку знайшов Хелкія священик у домі Господньому, не було подібного до нього раніше нього, хто звернувся б до Господа всім серцем своїм, і всією душею своєю, і всією кріпкістю своєю, за всім за-

[3] 3 Цар. 6, 1. [6] Вих. 12, 3. [7] Чис. 28, 19. [8] Лев. 7, 16. [13] Вих. 12, 8. Втор. 16, 7. [15]

1 Пар. 25, 1. [17] Вих. 12, 15. [18] 4 Цар. 23, 22. [19] 4 Цар. 23, 23. [20] 4 Цар. 23, 24–25.

коном Мойсеевим; не постав і після нього подібний до нього. Однак же не відвернувся Господь від великої люти гніву Свого, – люти, якою розгнівався Господь на Юдею за всі образи, якими прогнівив Манассія. І сказав Господь: і Іуду відкину від лица Мого, як відкинув дім Ізраїлів, і відкину місто Єрусалим, яке обрав, і храм, про який сказав: буде там ім'я Моє,] пішов Нехао, цар Єгипетський, на війну до Кархемиса на Євфраті; й Іосія вийшов назустріч йому. ²¹ І послав до нього Нехао послів сказати: що мені і тобі, царю Юдейський? Не проти тебе тепер іду я, але туди, де у мене війна. І Бог повелів мені поспішати; не протився Богу, Який зі мною, щоб Він не погубив тебе. ²² Але Іосія не відсторонився від нього, а приготувався, щоб воювати з ним, і не послухав слів Нехао від лица Божого і виступив на битву на рівнину Мегиддо. ²³ І вистрілили стрільці в царя Іосію, і сказав цар слугам своїм: відведіть мене, бо я тяжко поранений. ²⁴ І звели його слуги його з колісниці, і посадили його в інший візок, який був у нього, і відвезли його в Єрусалим. І помер він, і похований у гробницях батьків своїх. І вся Юдея та Єрусалим оплакали Іосію. ²⁵ Оплакав Іосію і Єремія в пісні жалісній; і говорили всі співці і співачки про Іосію в жалісних піснях своїх, відомих до цього дня, і передали їх для вживання в Ізраїля; і ось вони вписані у книгу жалісних пісень.

²⁶ Інші діяння Іосії і чесноти його, відповідні приписам закону Господнього, ²⁷ і діяння його, перші й останні, описані в книзі царів ізраїльських і юдейських.

36 І взяв народ землі Іоахаза, сина Іосіїного, [і помазали його] і поставили його царем, замість

батька його, в Єрусалимі. ² Двадцяти трьох років був Іоахаз, коли став царем, і три місяці царював в Єрусалимі. [Ім'я матері його – Амیتال, дочка Єремії з Ловни. І зробив він лукаве перед Господом у всьому, що зробили батьки його. І закував його фараон Нехао в Девлафі, в землі Емафській, щоб не царювати йому в Єрусалимі.] ³ І скинув його цар Єгипетський в Єрусалимі [і привів його цар у Єгипет], і наклав на землю пені сто талантів срібла і талант золота. ⁴ І поставив цар Єгипетський над Юдеєю та Єрусалимом Єлиакима, брата його, і перемінив ім'я його на Іоакима, а Іоахаза, брата його, взяв Нехао і відвів його в Єгипет [і він помер там. І срібло і золото давав фараонові: тоді земля почала давати срібло за словом фараона, і кожен, за владою, вимагав срібла і золота від народу землі для данини фараонові Нехао].

⁵ Двадцяти п'яти років був Іоаким, коли став царем, і одинадцять років царював у Єрусалимі [ім'я матері його Зехора, дочка Нириева з Рами]. І робив він неугodne в очах Господа Бога свого [в усьому, що робили батьки його. У дні його прийшов Навуходоносор, цар Вавилонський, на землю, і він служив йому три роки і відступив від нього. І послав Господь на них халдеїв і розбійників сирських, і розбійників моавитських, і синів Аммонових і самарійських, і відступили за словом цим, – за словом Господа вустами рабів Його, пророків. Утім, гнів Господа був на Іуді, щоб відкинути його від лица Його, за всі гріхи Манассії, які він зробив, і за кров невинну, яку пролив Іоаким і наповнив Єрусалим невинною кров'ю. Але не захотів Господь викоринити їх]. ⁶ Проти нього вийшов Навуходоносор, цар Вави-

[22] Зах. 12, 11. [23] 4 Цар. 23, 29. [24] 4 Цар. 23, 30. [25] Єр. 22, 10. [26] 4 Цар. 22, 1.

Глава 36. [1] 4 Цар. 23, 30. [3] 4 Цар. 23,

33. [4] 4 Цар. 23, 34. Мф 1, 13. [5] 4 Цар. 23, 36. [6] 4 Цар. 24, 1.

лонський, і закував його в кайдани, щоб відвести його у Вавилон.⁷ І частину посуду дому Господнього переніс Навуходносор у Вавилон і поклав їх у капиці своєму у Вавилоні.

⁸ Інші справи Іоакима і мерзоти його, які він робив і які знайдені у ньому, описані в книзі царів ізраїльських і юдейських. [І спочив Іоаким з батьками своїми, і похований був у Ганозані з батьками своїми.] І став царем Іехонія, син його, замість нього.

⁹ Вісімнадцяти років був Іехонія, коли став царем, і три місяці і десять днів царював у Єрусалимі, і робив він неугodne в очах Господніх.¹⁰ Через рік після цар Навуходносор і повелів взяти його у Вавилон разом з коштовними сосудами дому Господнього, і поставив царем над Юдеєю та Єрусалимом Седекію, брата його.

¹¹ Двадцяти одного року був Седекія, коли став царем, і одинадцять років царював у Єрусалимі,¹² і робив він неугodne в очах Господа Бога свого. Він не смирився перед Єремією пророком, який пророкував від уст Господніх,¹³ і відійшов від царя Навуходносора, який взяв клятву з нього ім'ям Бога, – і зробив твердою шию свою й озлобив серце своє до того, що не навернувся до Господа Бога Ізраїлевого.¹⁴ Та й усі начальники над священиками і над народом багато грішили, наслідуючи всі мерзоти язичників, і осквернили дім Господа, який Він освятив у Єрусалимі.¹⁵ І посилав до них Господь Бог батьків їхніх, посланців Своїх від раннього ранку, бо Він жалів Свій народ і Свою оселю.¹⁶ Але вони знущалися з посланого від Бога і зневажали слова Його, і ганьбили пророків Його, доки не зійшов гнів Господа на народ Його, так що не було йому порятунку.¹⁷ І Він навів

на них царя Халдейського, – і той умертвив юнаків їхніх мечем у домі святині їх і не пощадив [ні Седекії,] ні юнака, ні дівчини, ні старця, ні сивоволосого: все віддав Бог у руку його.¹⁸ І всі сосуди дому Божого, великі і малі, і скарби дому Господнього, і скарби царя і князів його, усе приніс він у Вавилон.¹⁹ І спалили дім Божий, і зруйнували стіну Єрусалима, і всі палаци його спалили вогнем, і всі коштовності його знищили.²⁰ І переселив він тих, що залишилися від меча, у Вавилон, і були вони рабами його і синів його, поки не зацарював цар Перський,²¹ доки, на виконання слова Господнього, сказаного вустами Єремії, земля не відсвяткувала субот своїх. У всі дні запустіння вона суботствовала до виповнення сімдесяти років.

²² А в перший рік Кира, царя Перського, на сповнення слова Господнього, сказаного вустами Єремії, збудив Господь дух Кира, царя Перського, і він повелів оголосити по всьому царству своєму, усно і письмово, і сказати:²³ так говорить Кир, цар Перський: усі царства землі дав мені Господь Бог небесний, і Він повелів мені побудувати Йому дім в Єрусалимі, що в Юдеї. Хто є з вас – з усього народу Його, [нехай буде] Господь Бог його з ним, і нехай він туди йде.

МОЛИТВА МАНАССІ, ЦАРЯ ЮДЕЙСЬКОГО, КОЛИ ВІН УТРИМУВАВСЯ В ПОЛОНІ У ВАВИЛОНІ*

Господи Вседержителю, Боже отців наших, Авраама й Ісаака та Якова, і сімені їх праведного [а], що

* Перекладена з грецької; у єврейському тексті її немає.

[7] Дан. 1, 2. [8] 4 Цар. 24, 5, 8. Єр. 22, 24, 1 Пар. 3, 16. [9] 4 Цар. 24, 8. [10] 4 Цар. 24, 15. [11] Єр. 1, 3; 52, 1. [12] Єр. 37, 2. [14] Втор. 18, 5. [15] Єр. 25, 4. Дан. 9, 10. Мф 21, 36. [16] Єр. 36, 23. Зах. 1, 4. Єз. 33, 32. [17]

4 Цар. 25, 1. [18] 4 Цар. 25, 13. Єр. 27, 19, 22. [19] 4 Цар. 25, 9. [20] 4 Цар. 25, 11. [21] Єр. 25, 11. [22] 2 Езд. 2, 1. [23] Іс. 44, 28; 45, 1, 13. Дан. 2, 38.

(а) Вих. 3, 6, 15–16.

створив небо і землю з усією красою їх, що зв'язав море словом повеління Твого, що поклав безодню і запечатав її страшним і славним ім'ям Твоїм, Якого усі бояться, і тремтять від лиця сили Твоєї, тому що ніхто не може встояти перед величчю слави Твоєї, і нестерпний гнів [б] покарання Твого на грішників [в]! Але безмірна і недослідима милість обітвання Твого [г], тому що Ти Господь вишній, благий, довготерпеливий і многомилостивий і кається про злоби людські. Ти, Господи, за множенням Твоєї благодаті, обіцяв покаяння [д] і відпущення тим, що згрішили перед Тобою, і множенням щедрот Твоїх визначив покаяння грішникам на спасіння. Отже, Ти, Господи, Боже праведних, не поклав покаяння праведним [е] Аврааму й Ісааку та Якову, які не згрішили перед Тобою, але поклав покаяння мені грішнику, тому що я згрішив більше за кількість піску морського [є]. Чис-

ленні беззаконня мої, Господи, численні беззаконня мої, і я недостойний дивитися на висоту небесну від безлічі неправд моїх. Я зігнутий багаттяма залізними кайданами [ж], так що не можу підняти голови моєї, і немає мені відпочинку, тому що прогнівив Тебе і зробив перед Тобою лихе [з]: не виконав волі Твоєї, не зберіг повелінь Твоїх, поставив мерзоти і примножив спокуси. І нині схиляю коліна серця мого, благаючи Тебе про благодать [и]. Згрішив я, Господи, згрішив, і беззаконня мої я знаю, але прошу, молячись Тобі: відпусти мені, Господи, відпусти мені, і не згуби мене за беззаконнями моїми і не засуди мене в пекло. Тому що Ти Бог, Бог тих, хто кається, і на мені вияви всю благодать Твою, спаси мене недостойного з великої милости Твоєї, і буду прославляти Тебе в усі дні життя мого [і], тому що Тебе славлять усі сили небесні, і Твоя слава повіки. Амінь.

ПЕРША КНИГА ЕЗДРИ

1 У перший рік Кира, царя Перського, на сповнення слова Господнього з уст Єремії, збудив Господь дух Кира, царя Перського, і він повелів оголосити по всьому царству своєму, усно і письмово: ² так говорить Кир, цар Перський: усі царства землі дав мені Господь Бог небесний, і Він повелів мені побудувати Йому дім в Єрусалимі, що в Юдеї. ³ Хто є з вас, із усього народу Його, – нехай буде Бог його з ним, – і нехай він іде в Єрусалим, що в Юдеї, і буде дім Господа Бога Ізраїлевого, Того Бога, Який в Єрусалимі. ⁴ А всі, хто залишився в усіх місцях, де б той не жив, нехай допоможуть йому

жителі місця того сріблом і золотом та *іншим* майном, і худобою, з добровільним даруванням для дому Божого, що в Єрусалимі.

⁵ І піднялися глави поколінь Іудиних і Веніамінових, і священики і левити, кожен, у кому збудив Бог дух його, щоб іти будувати дім Господній, що в Єрусалимі. ⁶ І всі сусіди їхні допомагали їм срібними судами, золотом, *іншим* майном, і худобою, і коштовними речами, зверх усякого вільного дару для храму.

⁷ І цар Кир виніс суди дому Господнього, які Навуходносор узяв з Єрусалима і поклав у домі бога свого, – ⁸ і виніс їх Кир, цар Перський,

(б) Іов. 23, 13. (в) Пс. 129, 3. (г) Пс. 102, 17. Еф. 4, 32. (д) Єз. 18, 23, 32. (е) Мф 9, 12–13. Лк 15, 7. (є) Лк 18, 13. (ж) 2 Пар. 33, 11. (з) 4 Цар. 21, 2. 2 Пар. 33, 2. (и) Еф. 3, 14. Притч.

28, 13. 1 Ін 1, 9. (і) Пс. 6, 6. Іс. 38, 18.

Глава 1. [1] 2 Пар. 36, 22; 2 Езд. 2, 1. Єр. 25, 12; 29, 10. Дан. 9, 2. [7] Дан. 1, 2. 4 Цар. 24, 13; 25, 14. [8] 1 Езд. 5, 14.

рукою Мифредата хранителя скарбів, а він за переліком здав їх Шешбацару князю Іудиному.⁹ І ось число їх: блюд золотих тридцять, блюд срібних тисяча, ножів двадцять дев'ять,¹⁰ чаш золотих тридцять, чаш срібних подвійних чотириста десять, інших посудів тисяча:¹¹ всіх посудів, золотих і срібних, п'ять тисяч чотирьох. Все це взяв із собою Шешбацар, при вирушенні переселенців з Вавилону в Єрусалим.

2 Ось сини країни з полонених переселення, яких Навуходносор, цар Вавилонський, відвів у Вавилон, які повернулися в Єрусалим і Юдею, кожен у своє місто, –² ті, що прийшли з Зоровавелем, Ісусом, Немією, Сараїєм, Реєлаєм, Мардохеем, Билпаном, Мисфаром, Бигваєм, Рехумом, Вааном. Кількість людей народу Ізраїлевого:³ синів Пароша дві тисячі сто сімдесят два;⁴ синів Сафатії триста сімдесят два;⁵ синів Араха сімсот сімдесят п'ять;⁶ синів Пахаф-Моава, із синів Ісуса [та] Іоава, дві тисячі вісімсот дванадцять;⁷ синів Елама тисяча двісті п'ятдесят чотири;⁸ синів Заттуя дев'ятсот сорок п'ять;⁹ синів Закхая сімсот шістьдесят;¹⁰ синів Ванія шістсот сорок два;¹¹ синів Бебая шістсот двадцять три;¹² синів Азгада тисяча двісті двадцять два;¹³ синів Адоникама шістсот шістьдесят шість;¹⁴ синів Бигвая дві тисячі п'ятдесят шість;¹⁵ синів Адина чотирьох п'ятдесят чотири;¹⁶ синів Атера, з дому Єзекії, дев'яносто вісім;¹⁷ синів Беція триста двадцять три;¹⁸ синів Іורי сто дванадцять;¹⁹ синів Хашума двісті двадцять три;²⁰ синів Гиббара дев'яносто п'ять;²¹ уродженців Вифлеєма сто двадцять три;²² жителів Нетофи п'ятдесят шість;²³ жителів Анафофа сто двадцять вісім;²⁴ уродженців Азмавефа сорок два;²⁵ уродженців

Кириаф-Іарима, Кефири і Беєрофа сімсот сорок три;²⁶ уродженців Рами і Геви шістсот двадцять один;²⁷ жителів Михмаса сто двадцять два;²⁸ жителів Вефиля і Гаї двісті двадцять три;²⁹ уродженців Нево п'ятдесят два;³⁰ уродженців Магбиша сто п'ятдесят шість;³¹ синів іншого Елама тисяча двісті п'ятдесят чотири;³² синів Харима триста двадцять;³³ уродженців Лидди, Хадида й Оно сімсот двадцять п'ять;³⁴ уродженців Єрихона триста сорок п'ять;³⁵ уродженців Сенаї три тисячі шістсот тридцять.

³⁶ Священиків: синів Ієдаїї, з дому Ісусового, дев'ятсот сімдесят три;³⁷ синів Іммера тисяча п'ятдесят два;³⁸ синів Пашхура тисяча двісті сорок сім;³⁹ синів Харима тисяча сімнадцять.

⁴⁰ Левитів: синів Ісуса і Кадміїла, із синів Годавії, сімдесят чотири;⁴¹ співців: синів Асафа сто двадцять вісім;⁴² синів воротарів: сини Шаллума, сини Атера, сини Талмона, сини Аккува, сини Хатити, сини Шовая, – всього сто тридцять дев'ять.

⁴³ Нефинеїв: сини Цихи, сини Хасуфи, сини Таббаофа,⁴⁴ сини Кероса, сини Сяаги, сини Фадона,⁴⁵ сини Лебани, сини Хагаби, сини Аккува,⁴⁶ сини Хагава, сини Шамлая, сини Ханана,⁴⁷ сини Гиддела, сини Гахара, сини Реаїї,⁴⁸ сини Рецина, сини Некоди, сини Газзама,⁴⁹ сини Уззи, сини Пасаха, сини Бесая,⁵⁰ сини Асни, сини Меунима, сини Нефисима,⁵¹ сини Бакбука, сини Хакуфи, сини Хархура,⁵² сини Бацлуфа, сини Мехиди, сини Харші,⁵³ сини Баркоса, сини Сисри, сини Фамаха,⁵⁴ сини Неціаха, сини Хатифи;⁵⁵ сини рабів Соломонових: сини Сотая, сини Гассоферефа, сини Феруди,⁵⁶ сини Іаали, сини Даркона, сини Гиддела,⁵⁷ сини Сефатії, сини

Глава 2. [1] Неем. 7, 6. [2] Неем. 7, 7. [5] Неем. 7, 10. [6] Неем. 7, 11. [10] Неем. 7, 15. [23] Єр. 1, 1. [29] 1 Цар. 21, 1. [36] 1 Пар. 24, 7. [37] 1 Пар. 24, 14. [38] 1 Пар. 9, 12. [39]

1 Пар. 24, 8. [40] 1 Езд. 3, 9. Неем. 7, 43. [43] Нав. 9, 27. 1 Пар. 9, 2. Неем. 10, 28. [55] 3 Цар. 9, 21. Неем. 11, 3.

Хаттила, сини Похереф-Гаццебаїма, сини Амія, – ⁵⁸ усього – нефинеїв і синів рабів Соломонових триста дев'яносто два.

⁵⁹ І ось ті, що вийшли з Тел-Мелаха, Тел-Харши, Херуб-Аддан-Іммера, які не могли показати про покоління своє і про плем'я своє – чи від Ізраїля вони: ⁶⁰ сини Делаї, сини Товії, сини Некоди, шістсот п'ятдесят два. ⁶¹ І з синів священичих: сини Хабаї, сини Гаккоца, сини Верзеллія, який узяв дружину з дочок Верзеллія галаадитянина і став називатися ім'ям їх. ⁶² Вони шукали запису свого родоводу, і не знайшлося його, а тому виключені зі священства. ⁶³ І Тиршафа сказав їм, щоб вони не їли великої святині, доки не постане священик з уримом і тумимом.

⁶⁴ Уся громада разом складалася із сорока двох тисяч трьохсот шістдесяти чоловік, ⁶⁵ крім рабів їхніх і рабинь їхніх, яких було сім тисяч триста тридцять сім; і при них співців і співачок двісті. ⁶⁶ Коней у них сімсот тридцять шість, мулів у них двісті сорок п'ять; ⁶⁷ верблюдів у них чотириста тридцять п'ять, ослів шість тисяч сімсот двадцять.

⁶⁸ Із глав поколінь деякі, прийшовши до дому Господнього, що в Єрусалимі, добровільно жертвували на дім Божий, щоб відновити його на основі його. ⁶⁹ За достатком своїм, вони дали в скарбницю на виконання робіт шістдесят одну тисячу драхм золота і п'ять тисяч мін срібла і сто священичих одерж.

⁷⁰ І стали жити священики і левити, і народ і співці, і воротарі і нефинеї в містах своїх, і весь Ізраїль у містах своїх.

3 Коли настав сьомий місяць, і сини Ізраїлеві вже були в містах, тоді зібрався народ, як одна лю-

дина, в Єрусалимі. ² І встав Ісус, син Іоседеків, і брати його священики, і Зоровавель, син Салафіїлів, і брати його, і спорудили вони жертвник Богові Ізраїлевому, щоб підносити на ньому всепалення, як написано в законі Мойсея, чоловіка Божого. ³ І поставили жертвник на основі його, тому що вони були в страху від іноземних народів; і стали возносити на ньому всепалення Господу, всепалення ранкові і вечірні. ⁴ І звершили свято купців, як написано, із щоденним всепаленням у визначеній кількості, за уставом кожного дня. ⁵ І після того звершували всепалення постійне, і в новомісяччя, і в усі свята, присвячені Господу, і добровільне приношення Господу від усякого, хто мав ревність.

⁶ З першого ж дня сьомого місяця почали возносити всепалення Господу. А храму Господньому ще не була покладена основа. ⁷ І стали видавати срібло каменотесам і теслярам, і їжу і питво й олію сидонянам і тирянам, щоб вони доставляли кедровий ліс з Ливану морем в Яфу, з дозволу їм Кіра, царя Перського.

⁸ На другий рік після приходу свого до дому Божого в Єрусалим, у другий місяць Зоровавель, син Салафіїлів, і Ісус, син Іоседеків, та інші брати їхні, священики і левити, й усі, хто прийшов з полону в Єрусалим, поклали початок і поставили левитів від двадцяти років і вище для нагляду за роботами дому Господнього. ⁹ І стали Ісус, сини його і брати його, Кадміїл і сини його, сини Іуди, як одна людина, для нагляду за виконавцями робіт у домі Божому, а також і сини Хенадада, сини їхні і брати їхні левити.

¹⁰ Коли будівельники поклали підвалини храму Господнього, тоді по-

[59] Неєм. 7, 61. [61] Неєм. 7, 63. 2 Цар. 17, 27. [62] Неєм. 7, 64. [63] Неєм. 7, 65. Лев. 21, 22. Вих. 28, 30. [64] Неєм. 7, 66. [65] Неєм. 7, 67. [69] Неєм. 7, 72. 2 Кор. 8, 3. 1 Пет. 4, 11. Глава 3. [2] 2 Езд. 5, 47; 6, 2. Сир. 49, 13–

14. Лев. 6, 9. [3] Вих. 27, 21. [4] Вих. 23, 15–16. Лев. 23, 34. [5] Лев. 7, 16. Втор. 12, 6. [9] 1 Езд. 2, 40. Неєм. 7, 43. [10] 1 Езд. 5, 2. 2 Пар. 29, 26.

ставили священників в одязі їхньому з трубами і левитів, синів Асафових, з кимвалами, щоб славити Господа за уставом Давида, царя Ізраїлевого. ¹¹ І почали вони поперемінно співати: “хваліте” і: “славте Господа”, “бо – благий, бо повіки милість Його до Ізраїля”. І весь народ викликував голосно, славлячи Господа за те, що покладено основу дому Господнього. ¹² Втім, багато хто зі священників і левитів і глав поколінь, старі, які бачили попередній храм, під час заснування цього храму перед очима їхніми, плакали голосно, але багато хто і викликували з радості гучномовно. ¹³ І не міг народ відрізнити вигуків радості від криків плачу народного, тому що народ викликував голосно, і голос чути було далеко.

4 І почули вороги Іуди і Веніаміна, що ті, хто повернувся з полону, будують храм Господу Богу Ізраїлевому; ² і прийшли вони до Зоровавеля і до глав поколінь, і сказали їм: будемо і ми будувати з вами, тому що ми, як і ви, прибігаємо до Бога вашого, і Йому приносимо жертви від днів Асардана, царя Сирійського, який перевів нас сюди. ³ І сказали їм Зоровавель і Ісус та інші глави поколінь ізраїльських: не будувати вам разом з нами дім нашому Богу; ми одні будемо будувати дім Господу, Богу Ізраїлевому, як повелів нам цар Кир, цар Перський. ⁴ І став народ землі тієї ослаблювати руки народу юдейського і перешкоджати йому в будівлі; ⁵ і підкупували проти них радників, щоб зруйнувати намір їхній, в усі дні Кира, царя Перського, і до царювання Дарія, царя Перського.

⁶ А в царювання Ахашвероша, на початку царювання його, написали звинувачення на жителів Юдеї та

Єрусалима. ⁷ І в дні Артаксеркса писали Бишлам, Мифредат, Табеел та інші товариші їхні до Артаксеркса, царя Перського. Лист же написаний був літерами сирійськими і сирійською мовою. ⁸ Рехум радник і Шимшай писар писали один лист проти Єрусалима до царя Артаксеркса такий: ⁹ Тоді-то. Рехум радник і Шимшай писар та інші товариші їхні, – динеї й афарсафхеї, тарпелеї, апарси, арех’яни, вавилоняни, сусанці, даги, еламитяни, ¹⁰ та інші народи, яких переселив Аснафар [Сеннахирим] великий і славний і оселив у містах самарійських і в інших містах за рікою, та інше. ¹¹ І ось список з листа, який послали до нього: Царю Артаксерксу – раби твої, люди, які живуть за рікою, та інше. ¹² Нехай буде відомо цареві, що юдеї, які вийшли від тебе, прийшли до нас в Єрусалим, будують це бунтівне і негідне місто, і стіни роблять, і основи їх уже відновили. ¹³ Нехай буде ж відомо цареві, що коли це місто буде побудоване і стіни відновлені, то ні данини, ні податку, ні мита не будуть давати, і царській скарбниці буде зроблений збиток. ¹⁴ Тому що ми їмо сіль від палацу царського, і збиток для царя не можемо бачити, тому ми посилаємо донесення цареві: ¹⁵ нехай пошукають у пам’ятній книзі батьків твоїх, – і знайдеш у книзі пам’ятній, і дізнаєшся, що місто це – місто заколотне і шкідливе для царів і областей, і що відпадіння бували в ньому здавна, за що місто це і спустошене. ¹⁶ Тому ми повідомляємо царя, що коли місто це буде добудоване і стіни його добудовані, то після цього не буде в тебе володіння за рікою.

¹⁷ Цар послав відповідь Рехуму раднику і Шимшаю писарю й іншим товаришам їхнім, які живуть у Са-

[11] 1 Пар. 16, 34; 2 Пар. 5, 13; 7, 3. [12] Агр. 2, 3–4.

Глава 4. [2] 4 Цар. 17, 28. 2 Езд. 5, 49.

[3] 4 Цар. 17, 33, 41. 1 Кор. 10, 21. [4] Неем. 6, 9. [6] 2 Езд. 2, 16. [10] 4 Цар. 17, 24. [13] 1 Езд. 7, 24. [16] Неем. 4, 2.

марії та в інших містах зарічних: Мир... та інше.¹⁸ Лист, який ви надіслали нам, виразно прочитаний переді мною;¹⁹ і від мене дано повеління, – і розшукували, і знайшли, що місто це здавна повставало проти царів, і відбувалися в ньому заколоти і заворушення,²⁰ і що були в Єрусалимі царі могутні і які володіли всім заріччям, і їм давали данину, податки і мито.²¹ Отже, дайте наказ, щоб люди ці перестали працювати, і щоб місто це не будувалося, доки від мене не буде дано повеління.²² І будьте обережні, щоб не зробити в цьому недогляду. Для чого допускати розмноження шкідливого на шкоду царям?

²³ Як тільки цей лист царя Артаксеркса був прочитаний перед Рехумом і Шимшаєм писарем і товаришами їхніми, вони негайно пішли в Єрусалим до юдеїв, і сильною озброєною рукою припинили роботу їхню.²⁴ Тоді зупинилася робота при домі Божому, який в Єрусалимі, і зупинка ця тривала до другого року царювання Дарія, царя Перського.

5 Але пророк Аггей і пророк Захарія, син Адди, говорили юдеям, які в Юдеї та Єрусалимі, пророчі слова в ім'я Бога Ізраїлевого.² Тоді встали Зоровавель, син Салафіїлів, та Ісус, син Йоседеків, і почали будувати дім Божий в Єрусалимі, і з ними пророки Божі, які підкріплювали їх.

³ У той час прийшов до них Фафнай, зарічний областеначальник, і Шефар-Бознай і товариші їхні, і так сказали їм: хто дав вам дозвіл будувати дім цей і доробляти стіни ці?⁴ Тоді ми сказали їм імена тих людей, що будують цей дім.⁵ Але око Бога їхнього було над старійшинами юдейськими, і ті не забороняли їм, доки справу не відправили до

Дарія, і доки не прийшло рішення у цій справі.

⁶ Ось зміст листа, який послав Фафнай, зарічний областеначальник, і Шефар-Бознай з товаришами своїми – афарсахеями, які за рікою, до царя Дарія.⁷ В донесенні, яке вони послали до нього, ось що написано: Дарієві царю – всякий мир!⁸ Нехай буде відомо цареві, що ми ходили в Юдейську область, до дому Бога великого; і будується він з великих каменів, і дерево вкладається в стіни; і робота ця виконується швидко і з успіхом йде в руках їхніх.⁹ Тоді ми запитали у старійшин тих і так сказали їм: хто дав вам дозвіл будувати дім цей і стіни ці доробляти?¹⁰ І крім того, ми запитали їх про імена їхні, щоб дати знати тобі й написати імена тих людей, які є головними у них.¹¹ І вони відповіли нам такими словами: ми раби Бога неба і землі і будуємо дім, який був побудований за багатьох років раніше цього, – і великий цар у Ізраїля будував його і довершив його.¹² Коли ж батьки наші прогнівили Бога небесного, Він віддав їх у руку Навуходоносора, царя Вавилонського, халдеянина; і дім цей він зруйнував, і народ переселив у Вавилон.¹³ Але в перший рік Кира, царя Вавилонського, цар Кир дав дозвіл побудувати цей дім Божий;¹⁴ та й сосуди дому Божого, золоті і срібні, які Навуходоносор виніс із храму Єрусалимського і відніс у храм Вавилонський, – виніс Кир цар із храму Вавилонського; і віддав їх на ім'я Шешбацару, якого він призначив областеначальником,¹⁵ і сказав йому: візьми ці сосуди, піди і віднеси їх у храм Єрусалимський, і нехай дім Божий будується на своєму місці.¹⁶ Тоді Шешбацар той прийшов, поклав основи дому Божого

[20] Нав. 1, 4. 2 Пар. 18, 1. Втор. 11, 24. [21] 1 Езд. 5, 3. [24] 2 Езд. 6, 6.

Глава 5. [1] 2 Езд. 6, 1. Агг. 1, 1. Зах. 1, 1. [2] 1 Пар. 3, 19. Мф 1, 12. [3] 2 Езд. 6, 4.

[5] Зах. 4, 10. [8] Втор. 10, 17. [11] 3 Пар. 6, 1–2. [12] 2 Пар. 36, 16. 4 Пар. 24, 20. [13] 2 Пар. 36, 22. 1 Езд. 1, 1. [14] 1 Езд. 1, 7. [16] 1 Езд. 1, 8.

в Єрусалимі; і з тих пір до цього часу він будується, і ще не закінчений.¹⁷ Отже, якщо царю благоугодно, нехай пошукають у домі царських скарбів, там у Вавилоні, чи дійсно царем Киром дано дозвіл будувати цей дім Божий в Єрусалимі, і царську волю про це нехай надішлють до нас.

6 Тоді цар Дарій дав повеління, і розшукали у Вавилоні в книгосховищі, куди складали скарби.² І знайдений в Екбатані в палаці, який в області Мідії, один сувій, і в ньому написано так: “Для пам’яті: ³ в перший рік царя Кира, цар Кир дав повеління про дім Божий в Єрусалимі: нехай будується дім на тому місці, де приносять жертви, і нехай будуть покладені міцні основи для нього; висота його в шістдесят ліктів, ширина його в шістдесят ліктів;⁴ рядів з каменів великих три, і ряд з дерева один; витрати ж нехай видаються з царського дому.⁵ Та й сосуди дому Божого, золоті і срібні, які Навуходоносор виніс із храму Єрусалимського і відніс у Вавилон, нехай повернуться і підуть у храм Єрусалимський, кожен на своє місце, і будуть розміщені в домі Божому.⁶ Отже, Фафнай, зарічний областеначальник, і Шефар-Бознай, з товаришами вашими афарсахеями, які за рікою, – відійдіть звідти.⁷ Не зупиняйте роботи при цьому домі Божому; нехай юдейський областеначальник і юдейські старійшини будують цей дім Божий на місці його.⁸ І від мене дається повеління про те, чим ви повинні сприяти старійшинам тим юдейським у побудові того дому Божого, і саме: з майна царського – із зарічної податі – негайно беріть і давайте тим людям, щоб робота не зупинялася;⁹ і скільки потрібно – чи тельців, чи бара-

нів і агнців, на всепалення Богу небесному, також пшениці, соли, вина й олії, як скажуть священники єрусалимські, нехай буде видано їм кожного дня без затримки,¹⁰ щоб вони приносили жертву приємну Богу небесному і молилися за життя царя і синів його.¹¹ Мною ж дається повеління, що коли яка людина змінить це рішення, то буде виїнята колода з дому її, і буде піднята вона і прицяхована до неї, а дім її за те буде перетворений на руїни.¹² І Бог, Якого ім’я там живе, нехай скине всякого царя і народ, який простяг би руку свою, щоб змінити це на шкіду цьому дому Божому в Єрусалимі. Я, Дарій, дав це повеління; нехай буде воно в точності виконане”.

¹³ Тоді Фафнай, зарічний областеначальник, Шефар-Бознай і товариші їхні, – як повелів цар Дарій, так у точності і зробили.¹⁴ І старійшини юдейські будували і процвітали, за пророцтвом Аггея пророка і Захарії, сина Адди. І побудували і закінчили, з волі Бога Ізраїлевого і з волі Кира і Дарія й Артаксеркса, царів перських.¹⁵ І закінчений дім цей до третього дня місяця Адара, у шостий рік царювання царя Дарія.¹⁶ І завершили сини Ізраїлеві, священники і левити та інші, які повернулися з полону, освячення цього дому Божого з радістю.¹⁷ І принесли при освяченні цього дому Божого: сто волів, двісті баранів, чотирьох агнців і дванадцять козлів у жертву за гріх за весь Ізраїль, за числом колін Ізраїлевих.¹⁸ І поставили священників за відділеннями їхніми, і левитів за чергами їхніми на службу Богу в Єрусалимі, як приписано в книзі Мойсея.¹⁹ І звершили ті, що повернулися з полону, пасху в чотирнадцятий день першого місяця,²⁰ тому що очистилися

Глава 6. [1] 2 Езд. 6, 23. [3] 2 Пар. 36, 22. 1 Езд. 1, 1. [5] 1 Езд. 1, 7; 5, 14. [8] 1 Езд. 7, 20. [10] 1 Тим. 2, 2. [14] 2 Езд. 7, 4. [16] Чис.

7, 10. 3 Пар. 8, 10. [17] 3 Пар. 8, 63. [18] Чис. 3, 6. [19] Вих. 12, 6, 18. [20] Неем. 12, 30; 2 Пар. 29, 24.

священики і левити, – усі вони, як один, були чисті; і закололи агнців паскальних для всіх, хто повернувся з полону, для братів своїх священиків і для себе.²¹ І їли сини Ізраїлеві, які повернулися з переселення, і всі, що відокремилися до них від нечистоти народів землі, щоб прибігати до Господа Бога Ізраїлевого.²² І святкували свято опрісноків сім днів у радості, тому що обрадував їх Господь і навернув до них серце царя Ассирійського, щоб підкріплювати руки їхні при будівництві дому Господа Бога Ізраїлевого.

7 Після цих подій, у царювання Артаксеркса, царя Перського, Ездра, син Сераї, син Азарії, син Хелкії,² син Шаллума, син Садока, син Ахитува,³ син Амарії, син Азарії, син Марайофа,⁴ син Захарії, син Уззія, син Буккія,⁵ син Авишуя, син Финееса, син Єлеазара, син Аарона первосвященика, –⁶ цей Ездра вийшов з Вавилону. Він був книжник, який знався на законі Мойсеевому, який дав Господь Бог Ізраїлів. І дав йому цар усе за бажанням його, тому що рука Господа Бога його була над ним.⁷ З ним пішли в Єрусалим і деякі з синів Ізраїлевих, і зі священиків і левитів, і співців, і воротарів, і нефинеїв у сьомий рік царя Артаксеркса.⁸ І прийшов він в Єрусалим у п'ятий місяць, – у сьомий же рік царя.⁹ Бо в перший день першого місяця був початок виходу з Вавилону, і в перший день п'ятого місяця він прийшов у Єрусалим, тому що благодійна рука Бога його була над ним,¹⁰ тому що Ездра построїв серце своє на те, щоб вивчати закон Господній і виконувати його, і навчати в Ізраїлі закону і правди.

¹¹ І ось зміст листа, який дав цар Артаксеркс Ездрі священику, книжнику, який навчав слів заповідей Господа і законів Його в Ізраїлі:¹² Ар-

таксеркс, цар царів, Ездрі священикові, учителеві закону Бога небесного довершеного, та інше.¹³ Від мене дано повеління, щоб у царстві моєму кожен з народу Ізраїлевого і зі священиків його і левитів, який бажає йти в Єрусалим, ішов з тобою.¹⁴ Тому що ти посилаєшся від царя і семи радників його, щоб оглянути Юдею та Єрусалим за законом Бога твого, який знаходиться в руці твоїй,¹⁵ і щоб доставити срібло і золото, яке цар і радники його пожертвували Богу Ізраїлеві, Якого оселя в Єрусалимі,¹⁶ і все срібло і золото, яке ти збереш по всій області Вавилонській, разом з добровільними дарами від народу і священиків, які жертвують вони для дому Бога свого, що в Єрусалимі;¹⁷ тому негайно купи на ці гроші волів, баранів, агнців і хлібні приношення до них і узливання для них, і принеси їх на жертвник дому Бога вашого в Єрусалимі.¹⁸ І що ти і брати твої вважатимете за благо зробити зі срібла і золота, що залишаться, те з волі Бога вашого робіть.¹⁹ І соуди, які дано тобі для служб у домі Бога твого, постав перед Богом Єрусалимським.²⁰ І інше потрібне для дому Бога твого, що ти визнаєш за потрібне, давай з дому царських скарбів.²¹ І від мене, царя Артаксеркса, дається повеління всім хранителям скарбів, що за рікою: все, чого вимагатиме у вас Ездра священик, учитель закону Бога небесного, негайно давайте:²² срібла до ста талантів, і пшениці до ста корів, і вина до ста батів, і до ста ж батів олії, а соли без означення кількості.²³ Все, що повелено Богом небесним, повинно виконуватися старанно для дому Бога небесного; [дивіться, щоб хто не простяг руки на дім Бога небесного,] щоб не було гніву Його на царство, царя і синів його.²⁴ І даємо вам

[22] Вих. 12, 15. 1 Езд. 7, 27.

Глава 7. [1] 2 Езд. 8, 1. [3] 1 Пар. 6, 6.

[10] Мф 5, 19. [15] 1 Езд. 8, 25. [20] 1 Езд. 6, 8.

знати, щоб ні на кого зі священників або левитів, співців, воротарів, нефинеїв і службовців при цьому домі Божому, не накладали ні данини, ні податку, ні мита.²⁵ Ти ж, Ездру, за премудрістю Бога твого, яка в руці твоїй, постав правителів і суддів, щоб вони судили весь народ за рікою, – усіх, хто знає закони Бога твого, а хто не знає, тих учить.²⁶ Хто ж не буде виконувати закон Бога твого і закон царя, над тим негайно нехай чинять суд, чи на смерть, чи на вигнання, чи на грошову пеню, або на ув'язнення у в'язницю.

²⁷ Благословенний Господь, Бог батьків наших, Який вклав у серце царя – прикрасити дім Господній, який у Єрусалимі,²⁸ і скилив на мене милість царя і радників його, і всіх могутніх князів царя! І я підбадьорився, тому що рука Господа Бога мого була наді мною, і зібрав я глав Ізраїля, щоб вони пішли зі мною.

8 І ось глави поколінь і родовід тих, які вийшли зі мною з Вавилону, у царювання царя Артаксеркса:² із синів Финееса Гирсон; із синів Іфамара Даниїл; із синів Давида Хаттуш;³ із синів Шеханії, із синів Пароша Захарія, і з ним за списком родовідним сто п'ятдесят *людей* чоловічої статі;⁴ із синів Пахаф-Моава Ел'єгоенай, син Зерахії, і з ним двісті *людей* чоловічої статі;⁵ із синів [Зафоя] Шеханія, син Яхазіїла, і з ним триста *людей* чоловічої статі;⁶ із синів Адина Евед, син Іонафана, і з ним п'ятдесят *людей* чоловічої статі;⁷ із синів Елама Іешаїя, син Афалії, і з ним сімдесят *людей* чоловічої статі;⁸ із синів Сафатії Зевадія, син Михаїла, і з ним вісімдесят *людей* чоловічої статі;⁹ із синів Іоава Овадія, син Іехиєлів, і з ним двісті вісімнадцять *людей* чоловічої

статі;¹⁰ із синів [Ваанія] Шеломиф, син Іосифії, і з ним сто шістдесят *людей* чоловічої статі;¹¹ із синів Беваї Захарія, син Беваї, і з ним двадцять вісім *людей* чоловічої статі;¹² із синів Азгада Іоханан, син Гаккатана, і з ним сто десять *людей* чоловічої статі;¹³ із синів Адоникама останні, і ось імена їхні: Елифелет, Іеиел і Шемаїя, і з ними шістдесят *людей* чоловічої статі;¹⁴ із синів Бигваї, Уфай і Заббуд, і з ними сімдесят *людей* чоловічої статі.

¹⁵ Я зібрав їх біля ріки, що втікає в Агаву, і ми простояли там три дні, і коли я оглянув народ і священників, то із синів Левія нікого там не знайшов.¹⁶ І послав я покликати Єлизера, Ариєла, Шемаїю, та Елнафана, й Іарива, й Елнафана, і Нафана, і Захарію, і Мешуллама – головних, й Іоярива і Елнафана – вчених;¹⁷ і дав їм доручення до Іддо, головного в місцевості Касиф'є, і вклав їм у уста, що говорити до Іддо і братів його, нефинеїв у місцевості Касиф'є, щоб вони привели до нас служителів для дому Бога нашого.¹⁸ І привели вони до нас, тому що благодійна рука Бога нашого була над нами, чоловіка розумного із синів Махлія, сина Левіїного, сина Ізраїлевого, саме Шеревію, і синів його і братів його, вісімнадцять *чоловік*; ¹⁹ і Хашавію і з ним Іешаїю із синів Мерариних, братів його і синів їх двадцять;²⁰ і з нефинеїв, яких дав Давид і князі його на слугування левитам, двісті двадцять нефинеїв; усі вони названі поіменно.

²¹ І проголосив я там піст біля ріки Агави, щоб смиритися нам перед лицем Бога нашого, просити в Нього благополучної дороги для себе і для дітей наших і для всього майна нашого,²² оскільки мені соромно було просити в царя військо і верш-

[25] 1 Езд. 10, 4–5. [27] 1 Езд. 6, 22.

Глава 8. [1] 2 Езд. 8, 28. [15] 1 Езд. 7, 7. [18] 1 Езд. 7, 6, 28. Вих. 6, 19. [20] Нав. 9,

21, 27. 1 Езд. 2, 43. Несм. 10, 28. [21] 2 Пар. 20, 3. [22] 1 Езд. 8, 31. Ис. 22, 17.

ників для охорони нашої від ворога на дорозі, бо ми, говорячи з царем, сказали: рука Бога нашого для всіх, що прибігають до Нього, є благодійна, а на всіх, хто залишає Його, – могутність Його і гнів Його! ²³ Отже, ми постились і просили Бога нашого про це, і Він почув нас. ²⁴ І я відокремив з начальників над священиками дванадцять людей: Шеревію, Хашавію і з ними десять із братів їхніх; ²⁵ і віддав їм за вагою срібло, і золото, і сосуди, – усе, пожертвуване для дому Бога нашого, що пожертвували цар, і радники його, і князі його, і всі ізраїльтяни, які там знаходилися. ²⁶ І віддав на руки їм за вагою: срібла – шістсот п'ятдесят талантів, і срібних сосудів на сто талантів, золота – сто талантів; ²⁷ і чаш золотих – двадцять, на тисячу драхм, і два сосуди з кращої блискучої міді, що цінується, як золото. ²⁸ І сказав я їм: ви – святиня Господня, і сосуди – святиня, і срібло і золото – добровільний дар Господу Богу батьків ваших. ²⁹ Будьте ж пильні і збережіть це, доки за вагою не здасте начальникам над священиками і левитами і главам поколінь Ізраїлевих в Єрусалимі, у сховищі при домі Господньому. ³⁰ І прийняли священики і левити зважене срібло, і золото, і сосуди, щоб віднести в Єрусалим у дім Бога нашого.

³¹ І вирушили ми від ріки Агави у дванадцятий день першого місяця, щоб іти в Єрусалим; і рука Бога нашого була над нами, і рятувала нас від руки ворога і від тих, що підстерігали нас на шляху. ³² І прийшли ми в Єрусалим, і пробули там три дні. ³³ У четвертий день ми здали за вагою срібло, і золото, і сосуди в дім Бога нашого, на руки Меремофу, синові Урії, священику, і з ним Єлеазару, сину Финесовому, і з ними Іозаваду, сину Ісусовому, і Ноадії,

сину Виннуя, левитам, ³⁴ усе за рахунком і вагою. І все зважене записано в той же час. ³⁵ Переселенці, які прийшли з полону, принесли у всепалення Богу Ізраїлевому дванадцять тельців з усього Ізраїля, дев'яносто шість баранів, сімдесят сім агнів і дванадцять козлів у жертву за гріх: усе це у всепалення Господу. ³⁶ І віддали царські повеління царським сатрапам і зарічним областеначальникам, і вони вшанували народ і дім Божий.

9 Після закінчення цього, підійшли до мене начальники і сказали: народ Ізраїлів і священики і левити не відокремилися від народів іноплемянних з мерзотами їх, від хананей, хеттеїв, ферезеїв, ієвусеїв, аммонитян, моавитян, єгиптян і аморреїв, ² тому що взяли дочок їхніх за себе і за синів своїх, і змішалось сім'я святе з народами іноплемянними, і притому рука найзнатніших і найголовніших була в цьому беззаконні першою.

³ Почувши це слово, я роздер нижній і верхній одяг свій і рвав волосся на голові моїй і на бороді моїй, і сидів сумний. ⁴ Тоді зібралися до мене всі, хто боявся слів Бога Ізраїлевого з причини переступу переселенців, і я сидів у сумі до вечірньої жертви. ⁵ А під час вечірньої жертви я встав з місця нарікання мого, і в розідраному нижньому і верхньому одязі упав на коліна мої і простяг руки мої до Господа Бога мого ⁶ і сказав: Боже мій! соромлюся і боюся підняти лице моє до Тебе, Боже мій, тому що беззаконня наші стали вище голови, і провина наша зросла до небес. ⁷ Від днів батьків наших ми у великій провині до цього дня, і за беззаконня наші віддані були ми, царі наші, священики наші, в руки царів іноземних, під меч, у полон і на пограбування і на посо-

[23] Пс. 142, 1. [25] 1 Езд. 7, 15. [35] 1 Езд. 6, 17. Глава 9. [1] 2 Езд. 8, 65. [2] Вих. 34, 16.

Втор. 7, 3. Суд 3, 6. [4] Іс. 66, 2. Іс. 29, 39. [6] Дан. 9, 7.

ромлення, як це і нині. ⁸ І ось, через короткий час, дароване нам помилування від Господа Бога нашого, і Він залишив у нас трохи вцілілих і дав нам утвердитися на місці святині Його, і просвітив очі наші Бог наш, і дав нам ожити трохи в рабстві нашому. ⁹ Ми – раби, але й у рабстві нашому не залишив нас Бог наш. І скилив Він до нас милість царів перських, щоб вони дали нам ожити, спорудити дім Бога нашого і відновити його з руїн його, і дали нам оговордження в Юдеї й у Єрусалимі. ¹⁰ І нині, що скажемо ми, Боже наш, після цього? Бо ми відступили від заповідей Твоїх, ¹¹ які заповідав Ти через рабів Твоїх пророків, говорячи: земля, у яку ви йдете, щоб оволодіти нею, земля нечиста, вона осквернена нечистотою іноплеми-них народів, їх мерзотами, якими вони наповнили її від краю до краю в оскверненнях своїх. ¹² Отже, дочок ваших не видавайте за синів їхніх, і дочок їхніх не беріть за синів ваших, і не шукайте миру їхнього і благ їхніх повіки, щоб укріпитися вам і насичуватися благами землі тієї і передати її у спадщину сином вашим повіки. ¹³ І після всього, що спіткало нас за злі діла наші і за велику провину нашу, – тому що Ти, Боже наш, поцадив нас не мірою беззаконня нашого і дав нам таке визволення, – ¹⁴ невже ми знову будемо порушувати заповіді Твої і вступати в родинні зв'язки з цими мерзенними народами? Чи не прогніваєшся Ти на нас навіть до знищення нас, так що не буде вцілілих і не буде спасіння? ¹⁵ Господи Боже Ізраїлів! праведний Ти. Бо ми залишилися уцілілими до цього дня; і ось ми в беззаконнях наших перед лицем Твоїм, хоча після цього не належало б нам стояти перед лицем Твоїм.

10 Коли так молився Ездра і сповідувався, плачучи і волаючи перед домом Божим, зійшлося до нього дуже велике зібрання ізраїльтян, чоловіків і жінок і дітей, тому що і народ багато плакав. ² І відповів Шеханія, син Іехиїла із синів Еламових, і сказав Ездрі: ми зробили злочин перед Богом нашим, що взяли собі дружин іноплеми-них з народів землі, але є ще надія для Ізраїля в цій справі; ³ укладемо тепер завіт з Богом нашим, що, за порадою господаря мого і тих, що благоговіють перед заповідями Бога нашого, ми відпустимо від себе усіх дружин і дітей, народжених ними, – і нехай буде за законом! ⁴ Встань, тому що це твоя справа, і ми з тобою: підбадьорись і дій! ⁵ І встав Ездра, і повелів начальникам над священиками, левитами і всім Ізраїлем дати клятву, що вони зроблять так. І вони дали клятву. ⁶ І встав Ездра і пішов від дому Божого в житло Іоханана, сина Елияшивового, і прийшов туди. Хліба він не їв і води не пив, тому що плакав за злочин переселенців.

⁷ І оголосили в Юдеї і в Єрусалимі всім, хто був у полоні, щоб вони зібралися в Єрусалимі; ⁸ а хто не прийде через три дні, на все майно того, за визначенням начальників і старійшин, буде накладене закляття, і сам він буде відлучений від громади переселенців. ⁹ І зібралися всі жителі Юдеї і землі Веніамінової в Єрусалимі за три дні. Це було в дев'ятому місяці, у двадцятий день місяця. І сидів весь народ на площі біля дому Божого, тремтячи як у цій справі, так і від дощів. ¹⁰ І встав Ездра священик і сказав їм: ви зробили злочин, узявши собі дружин іноплеми-них, і тим збільшили провину Ізраїля. ¹¹ Отже, покайтеся в цьому перед Господом Богом батьків ваших, і виконайте

[9] 2 Езд. 8, 75, 77–78. Пс. 79, 13. Ис. 5, 2, 5. [11] Втор. 7, 1. [12] Вих. 23, 32; 34, 16. [15] Дан. 9, 16.

Глава 10. [2] 1 Езд. 9, 2. Неєм. 13, 23. [4] 2 Езд. 8, 91. [5] Неєм. 10, 29. [6] 2 Езд. 9, 1. [8] Неєм. 13, 28. [9] 1 Цар. 12, 17. [10] 1 Езд. 9, 1–2.

волю Його, і відлучить себе від народів землі і від дружин іноплеменних.¹² І відповіло все зібрання, і сказало гучним голосом: як ти сказав, так і зробимо.¹³ Однак же народ численний і час тепер дощовий, і немає можливості стояти на вулиці. Та й ця справа не одного дня і не двох, тому що ми багато в цій справі згрішили.¹⁴ Нехай наші начальники заступлять місце всієї громади, і всі в містах наших, які взяли дружин іноплеменних, нехай приходять сюди в призначений час і з ними старійшини кожного міста і судді його, доки не відвернеться від нас розпалений гнів Бога нашого за цю справу.

¹⁵ Тоді Іонафан, син Асаїла, і Яхзеїя, син Фикви, стали над цією справою, і Мешуллам і Шавфай левит були помічниками їм.¹⁶ І зробили так ті, що вийшли з полону. І виділені на це Ездра священик, глави покоління, від кожного покоління їх, і всі вони названі поіменно. І зробили вони засідання в перший день десятого місяця, для дослідження цієї справи;¹⁷ і закінчили дослідження про всіх, які взяли дружин іноплеменних, до першого дня першого місяця.

¹⁸ І знайшлися з синів священич, які взяли дружин іноплеменних, – із синів Ісуса, сина Іоседекового, і братів його: Маасея, Єлизер, Іарив і Гедалія;¹⁹ і вони дали руки свої в заповнення, що відпускають дружин своїх, і що вони повинні принести в жертву барана за свою провину;²⁰ і з синів Іммера: Хананій і Зевадія;

²¹ і з синів Харима: Маасея, Елія, Шемаїя, Іехиїл і Уззія;²² і з синів Пашхура: Еліоенаї, Маасея, Ісмаїл, Нафанаїл, Іозавад і Еласа;²³ і з левитів: Іозавад, Шимей і Келаїя, він же Клита, Пафахія, Іуда та Єлизер;²⁴ і зі співців: Еліяшпів; і з воротарів: Шаллум, Телем і Урій;²⁵ а з ізраїльтян, – із синів Пароша: Рамаїя, Іззія, Малхія, Миямин, Єлезар, Малхія і Венаїя;²⁶ і з синів Елама: Матфанія, Захарія, Іехиїл, Авдій, Іремоф і Елія;²⁷ і з синів Заффу: Еліоенаї, Еліяшпів, Матфанія, Іремоф, Завад і Азиса;²⁸ і з синів Бевая: Іоханан, Хананія, Забвай і Афлай;²⁹ і з синів Ванія: Мешуллам, Маллук, Адаїя, Іашув, Шеал та Іеремоф;³⁰ і з синів Пахаф-Моава: Адна, Хелал, Венаїя, Маасея, Матфанія, Веселеїл, Биннуй і Манассія;³¹ і з синів Харима: Єлизер, Ішшія, Малхія, Шемаїя, Симеон,³² Веніамін, Маллук, Шемарія;³³ і з синів Хашума: Мафнай, Мафафа, Завад, Елифелет, Іеремай, Манассія і Шимей;³⁴ і з синів Ванія: Маадай, Амрам і Уел,³⁵ Венаїя, Бид'я, Келугі,³⁶ Ванея, Меремоф, Еліяшпів,³⁷ Матфанія, Мафнай, Іаасай,³⁸ Ваній, Биннуй, Шимей,³⁹ Шелемія, Нафан, Адаїя,⁴⁰ Махнадбай, Шашай, Шарай,⁴¹ Аزاریел, Шелеміягу, Шемарія,⁴² Шаллум, Амарія і Йосиф;⁴³ і з синів Нево: Ісіїл, Матфіфія, Завад, Зевина, Іаддай, Іоель і Венаїя.⁴⁴ Усі ці взяли за себе дружин іноплеменних, і деякі з цих дружин народили їм дітей.

КНИГА НЕЄМІЇ

1 Слова Неємії, сина Ахалиїнового. У місяці Кислеві, у двадцятому році, я перебував у Сузах, престольному місті.² І прийшов Хана-

ні, один із братів моїх, він і кілька людей з Юдеї. І запитав я їх про уцілілих юдеїв, які залишилися від полону, і про Єрусалим.³ І сказали

[18] Мал. 2, 7–8. [19] Лев. 4, 3. [21] 1 Езд. 2, 39. Глава 1. [1] 1 Езд. 2, 2. [3] 4 Цар. 25, 10.

2 Пар. 36, 19.

вони мені: ті, які залишилися від полону, знаходяться там, у країні своїй, у великій біді й у приниженні; і стіна Єрусалима зруйнована, і ворота його спалені вогнем.

⁴ Почувши ці слова, я сів і заплакав, і сумний був кілька днів, і постився і молився перед Богом небесним ⁵ і говорив: Господи Боже небес, Боже великий і страшний, що зберігаєш завіт і милість до тих, хто любить Тебе і дотримується заповідей Твоїх! ⁶ Нехай будуть вуха Твої уважні й очі Твої відкриті, щоб почути молитву раба Твого, якою я тепер день і ніч молюся перед Тобою за синів Ізраїлевих, рабів Твоїх, і сповідуюся в гріхах синів Ізраїлевих, якими згрішили ми перед Тобою, згрішили – і я і дім батька мого. ⁷ Ми стали злочинцями перед Тобою і не зберегли заповідей і уставів і постанов, які Ти заповів Мойсеєві, рабу Твоєму. ⁸ Але пом'яни слово, яке Ти заповів Мойсеєві, рабу Твоєму, говорячи: якщо ви станете злочинцями, то Я розсію вас по народах; ⁹ коли ж повернетесь до Мене і будете зберігати заповіді Мої і виконувати їх, то хоч би ви були вигнані на край неба, і звідти зберу вас і приведу вас на місце, яке обрав Я, щоб поставити там ім'я Моє. ¹⁰ Вони ж раби Твої і народ Твій, який Ти відкупив силою Твоею великою і рукою Твоею могутньою. ¹¹ Молю Тебе, Господи! Нехай буде вухо Твоє уважне до молитви раба Твого і до молитви рабів Твоїх, які люблять благоговіти перед ім'ям Твоїм. І благопоспіши рабові Твоєму тепер, і введи його в милість у людини цієї. Я був виночерпием у царя.

2 У місяці Нисані, у двадцятий рік царя Артаксеркса, було перед ним вино. І я взяв вино і подав

цареві, і, здавалося, не був сумним перед ним. ² Але цар сказав мені: чому обличчя в тебе сумне; ти не хворий, цього нема, а справді сум на серці? Я дуже злякався ³ і сказав цареві: нехай живе цар повіки! Як не бути сумним обличчю моему, коли місто, дім гробів батьків моїх, у запустінні, і ворота його спалені вогнем! ⁴ І сказав мені цар: чого ж ти бажаєш? Я помолився Богу небесному ⁵ і сказав цареві: якщо царю благоугодно, і якщо у благоволінні раб твій перед лицем твоїм, то пошли мене в Юдею, в місто, де гроби батьків моїх, щоб я відбудував його. ⁶ І сказав мені цар і цариця, яка сиділа поруч з ним: скільки часу триватиме путь твоя, і коли повернешся? І благоугодно було цареві послати мене, після того як я призначив час. ⁷ І сказав я царю: якщо царю благоугодно, то дав би мені листи до зарічних областеначальників, щоб вони давали мені перепустку, доки я не дійду до Юдеї, ⁸ і лист до Асафа, охоронця царських лісів, щоб він дав мені дерев для воріт фортеці, яка при домі Божому, і для міської стіни, і для дому, в якому б мені жити. І дав мені цар, тому що благодійна рука Бога мого була наді мною. ⁹ І прийшов я до зарічних областеначальників і віддав їм царські листи. Послав же зі мною цар військових начальників з вершниками.

¹⁰ Коли почув це Санаваллат, Хоронит і Товія, аммонитський раб, то їм було дуже прикро, що прийшов чоловік піклуватися про благо синів Ізраїлевих.

¹¹ І прийшов я в Єрусалим. І пробувши там три дні, ¹² устав я вночі з небагатьма людьми, які були зі мною, і нікому не сказав, що Бог мій поклав мені на серце зробити для Єрусалима; тварини ж не було

[5] Неем. 9, 32. Дан. 9, 4. [6] 3 Цар. 8, 29. [7] 1 Езд. 9, 14. [8] Втор. 28, 64. [9] Втор. 12, 11; 30, 4. 2 Мак. 2, 18.

Глава 2. [1] Неем. 1, 1. [3] Дан. 2, 4; 3, 9; 5, 10. [6] Неем. 5, 14; 13, 6. [8] 3 Цар. 5, 6. 1 Езд. 7, 6, 9, 28; 8, 22. [10] Неем. 4, 1.

зі мною ніякої, крім тієї, на якій я їхав. ¹³ І проїхав я вночі через ворота Долини перед джерелом Драконовим до воріт Гнойових, і оглянув я стіни Єрусалима зруйновані і його ворота, спалені вогнем. ¹⁴ І під'їхав я до воріт Джерела і до царської водойми, але там не було місця пройти тварині, яка була піді мною, – ¹⁵ і я піднявся назад по лощовині вночі й оглядав стіну і, проїхавши знову воротами Долини, повернувся. ¹⁶ І начальники не знали, куди я ходив і що я роблю: ні юдеям, ні священикам, ні вельможам, ні начальникам, ні іншим виконавцям робіт я до того нічого не відкривав. ¹⁷ І сказав я їм: ви бачите біду, в якій ми знаходимося; Єрусалим спустошений і ворота його спалені вогнем; ходімо, побудуємо стіну Єрусалима, і не будемо надалі в такому приниженні. ¹⁸ І я розповів їм про руку Бога мого, що благодіє мені, а також і слова царя, які він говорив мені. І сказали вони: будемо будувати, – й укріпили руки свої на благу справу.

¹⁹ Почувши це, Санаваллат, Хоронит і Товія, аммонитський раб, і Гешем аравитянин глузували з нас і з презирством говорили: що це за справа, яку ви робите? чи не думаете вже повстати проти царя? ²⁰ Я дав їм відповідь і сказав їм: Бог Небесний, Він благопоспішить нам, і ми, раби Його, станемо будувати, а вам немає частки і права і пам'яті в Єрусалимі.

3 І встав Елияшив, великий священик, і брати його священики і побудували Овечі ворота: вони освятили їх і вставили двері їх, і від вежі Меа освятили їх до вежі Хананела. ² І біля нього будували ерихонці, а біля них будував Закхур, син Імрія. ³ Ворота Рибні будували уродженці Сенаї: вони покрили їх, і

вставили двері їх, замки їх і засуви їх. ⁴ Біля них лагодив стіну Меремоф, син Урії, син Гаккоца; біля них лагодив Мешуллам, син Берехії, син Мешизабела; біля них лагодив Садок, син Баани; ⁵ біля них лагодили фекойці; втім, найзнатніші з них не нахилили шиї своєї попрацювати для Господа свого. ⁶ Старі ворота лагодили Іоіада, син Пасаха, і Мешуллам, син Бесодії: вони покрили їх і вставили двері їх, і замки їх і засуви їх. ⁷ Біля них лагодив Мелатія гаваонитянин, та Іадон з Меронофа, з жителями Гаваона і Мицфи, підвладними зарічному областеначальнику. ⁸ Поруч з ним лагодив Уззіїл, син Харгаїї, срібляр, а біля нього лагодив Хананія, син Гараккахима. І відновили Єрусалим до стіни широкої. ⁹ Поруч з ними лагодив Рефаїя, син Хура, начальник половини округу Єрусалимського. ¹⁰ Біля них і навпроти дому свого лагодив Іедаїя, син Харумафа, а поруч з ним лагодив Хаттуш, син Хашавнії. ¹¹ На другій ділянці лагодив Малхія, син Харима, і Хашшув, син Пахаф-Мова; вони ж лагодили і вежу Пічну. ¹² Поруч з ними лагодив Шаллум, син Галлохеша, начальник половини округу Єрусалимського, він і дочки його. ¹³ Ворота Долини лагодив Ханун і жителі Заноаха: вони будували їх, і вставили двері їх, замки їх і засуви їх, і ще лагодили вони тисячу ліктів стіни до воріт Гнойових. ¹⁴ А ворота Гнойові лагодив Малхія, син Рехава, начальник Бефкаремського округу: він побудував їх і вставив двері їх, замки їх і засуви їх. ¹⁵ Ворота Джерела лагодив Шаллум, син Колхозея, начальник округу Мицфи: він побудував їх, і покрив їх, і вставив двері їх, замки їх і засуви їх, – він же лагодив стіну біля водоймища Селах навпроти царського саду і до сходинок, що спус-

[14] Неем. 3, 15. [19] Неем. 4, 1. Іов. 12, 4. [20] Еф. 2, 12.

Глава 3. [1] Неем. 12, 10. Втор. 20, 5. Єр. 31, 38. [7] Єр. 31, 40. [13] 2 Пар. 26, 9.

каються від міста Давидового. ¹⁶ За ним лагодив Неємія, син Азбука, начальник половини округу Бефцурського, до гробниць Давидових і до викопаного ставка і до дому хоробрих. ¹⁷ За ним лагодили левити: Рехум, син Ванія; біля нього лагодив Хашавія, начальник половини округу Кеільського, за свій округ. ¹⁸ За ним лагодили брати їхні: Баввай, син Хенадада, начальник Кеільського напівокругу. ¹⁹ А біля нього лагодив Езер, син Ісуса, начальник Мицфи, на другій ділянці, навпроти виходу до зброярні на розі. ²⁰ За ним ревно лагодив Варух, син Забвая, на другій ділянці, від рогу до дверей дому Еліяшівового, великого священика. ²¹ За ним лагодив Меремоф, син Урії, син Гаккоца, на другій ділянці, від дверей дому Еліяшівового до кінця дому Еліяшівового. ²² За ним лагодили священики з околиць. ²³ За ними лагодив Веніамін і Хашшув, навпроти дому свого; за ними лагодив Азарія, син Маасеї, син Ананії, біля дому свого. ²⁴ За ним лагодив Биннуй, син Хенадада, на другій ділянці, від дому Азарії до рогу і повороту. ²⁵ За ним Фалал, син Узая, навпроти рогу і вежі, що виступає від верхнього дому царського, яка біля двору в'язничного. За ним Федаїя, син Пароша. ²⁶ Нефинеї ж, які жили в Офелі, лагодили навпроти Водяних воріт на схід і до вежі, що виступає. ²⁷ За ними лагодили фекойці, на другій ділянці, від місця навпроти великої вежі, що виступає до стіни Офела. ²⁸ Далі за воротами Кінськими лагодили священики, кожен навпроти свого дому. ²⁹ За ними лагодив Садок, син Іммера, навпроти свого дому, а за ним лагодив Шемаїя, син Шеханії, сторож східних воріт. ³⁰ За ним лагодив Хананія, син Шелемії,

і Ханун, шостий син Цалафа, на другій ділянці. За ним лагодив Мешуллам, син Берехії, навпроти кімнати своєї. ³¹ За ним лагодив Малхія, син Гапорфія, до дому нефинеїв і торговців, навпроти воріт Гаммифкад і до кутового житла. ³² А між кутовим житлом до воріт Овечих лагодили сріблярі і торговці.

4 Коли почув Санаваллат, що ми будемо стіну, він розсердився і багато досадував і знущався з юдеїв; ² і говорив при братах своїх і при самарійських військових людях, і сказав: що роблять ці жалюгідні юдеї? невже їм це дозволять? невже будуть вони приносити жертви? невже вони коли-небудь закінчать? невже вони оживлять камені з куп пороху, і притому попалені? ³ А Товія аммонитянин, який був поруч з ним, сказав: нехай будують їх; піде лисця, і зруйнує їхню кам'яну стіну.

⁴ Почуй, Боже наш, у якій ми зневазі, і оберни ганьбу їх на їхню голову, і віддай їх на презирство в землі полону; ⁵ і не покривай беззаконня їх, і гріх їх нехай не згладиться перед лицем Твоїм, тому що вони засмутили тих, що будують! ⁶ Ми однак же будували стіну, і складена була вся стіна до половини її. І в народу вистачало ретельности працювати.

⁷ Коли почув Санаваллат і Товія, й аравитяни, й аммонитяни, і азотяни, що стіни Єрусалимські відновлюються, що пошкодження почали лагодитися, то їм стало дуже прикро. ⁸ І змовилися всі разом піти війською на Єрусалим і зруйнувати його. ⁹ І ми молилися Богу нашому, і ставили проти них варту вдень і вночі, для порятунку від них. ¹⁰ Але юдеї сказали: ослабла сила в носіїв, а сміття багато; ми не в змозі будувати стіну. ¹¹ А вороги наші говорили:

[16] 4 Цар. 18, 17; 20, 20. [20] 2 Пар. 26, 9. [25] Єр. 32, 2. [26] 2 Пар. 27, 3; 33, 14. Неєм. 11, 21. [28] 4 Цар. 11, 16. Єр. 31, 40.

Глава 4. [1] Неєм. 2, 10; 13, 28. [3] Неєм. 13, 4. [5] Пс. 5, 11. Єр. 18, 23.

не дізнаються і не побачать, як *рап-том* ми ввійдемо в середину їх і *переб'ємо* їх, і зупинимо справу. ¹² Коли приходили юдеї, які жили поряд з ними, і говорили нам разів десять, з усіх місць, що вони нападуть на нас, ¹³ тоді в низинних місцях біля міста, за стіною, на місцях сухих поставив я народ за племенами з мечами їхніми, зі списками їхніми і луками їхніми. ¹⁴ І оглянув я, і став, і сказав найзнатнішим і начальникам і респіті народу: не бійтеся їх; пом'ятайте Господа великого і страшного і воюйте за братів своїх, за синів своїх і за дочок своїх, за дружин своїх і за домів своїх.

¹⁵ Коли почули вороги наші, що нам відомий *намір їхній*, тоді зруйнував Бог задум їхній, і всі ми повернулися до стіни, кожен на свою роботу. ¹⁶ З того дня половина молодих людей у мене займалася роботою, а *інша* половина їх тримала списи, щити і луки і лати; і начальники *знаходилися* позаду всього дому Іудиного. ¹⁷ Ті, що будували стіну і носили важке, яке накладали *на них*, однією рукою виконували роботу, а другою тримали спис. ¹⁸ Кожен із тих, що будували, підперезаний був мечем по стегнах своїх, і так вони будували. Біля мене знаходився сурмач. ¹⁹ І сказав я найзнатнішим і начальникам і респіті народу: робота велика і об'ємна, і ми розсіяні по стіні і віддалені один від одного; ²⁰ тому звідки ви почуєте звук труби, в те місце збирайтеся до нас: Бог наш буде воювати за нас. ²¹ Так виконували ми роботу; і половина тримала списи від сходу зорі до появи зірок. ²² Крім цього, у той же час я сказав народу, щоб в Єрусалимі ночували всі з рабами своїми, – і будуть вони у нас вночі на варті, а вдень на роботі. ²³ І ні я, ні брати мої, ні слуги

мої, ні вартові, які супроводжували мене, не знімали із себе одягу свого, у кожного були під рукою меч і вода.

5 І зробилося велике ремство в людях і у дружин їхніх на братів своїх юдеїв. ² Були такі, які говорили: нас, синів наших і дочок наших багато; і ми бажали б діставати хліб і годуватися і жити. ³ Були і такі, які говорили: поля свої, і виноградники свої, і домів свої ми закладаємо, щоб дістати хліба від голоду. ⁴ Були і такі, які говорили: ми позичаємо срібло на подать царю *під заставу* полів наших і виноградників наших; ⁵ у нас такі самі тіла, як тіла у братів наших, і сини наші такі самі, як їхні сини; а ось, ми повинні віддавати синів наших і дочок наших у раби, і деякі з дочок наших уже знаходяться в поневоленні. Немає ніяких засобів для викупу в руках наших; і поля наші і виноградники наші в інших.

⁶ Коли я почув ремство їх і такі слова, я дуже розсердився. ⁷ Серце моє обурилося, і я суворо дорікнув найзнатнішим і начальникам і сказав їм: ви берете лихву з братів своїх. І скликав я проти них велике зібрання ⁸ і сказав їм: ми викупували братів своїх, юдеїв, проданих народам, скільки було сил у нас, а ви продаєте братів своїх, і вони продаються нам? Вони мовчали і не знаходили відповіді. ⁹ І сказав я: недобре ви робите. Чи не в страху Бога нашого повинні ходити ви, щоб уникнути ганьблення від народів, ворогів наших? ¹⁰ І я також, брати мої і ті, що служили при мені, давали їм у борг і срібло і хліб: залишимо їм борг цей. ¹¹ Поверніть їм нині ж поля їхні, виноградні й оливні сади їхні, і домів їхні, і ріст, за який зі срібла і хліба, і вина й олії, за який ви позичили

[14] Чис. 14, 9. Вих. 15, 11. [15] Пс. 32, 10. Іов. 5, 12–13. [20] Вих. 14, 14. Втор. 1, 30; 3, 22.

Глава 5. [5] Несм. 9, 37. [7] Вих. 22, 25.

Лев. 25, 36–37. [8] Лев. 25, 47–48. [9] Рим. 2, 24. 2 Кор. 6, 3. 1 Тим 6, 1.

їм. ¹² І сказали вони: повернемо і не будемо з них вимагати; зробимо так, як ти говориш. І покликав я священиків і звелів їм дати клятву, що вони так зроблять. ¹³ І витрусив я одяг мій і сказав: так нехай витрусить Бог усяку людину, що не стримає слова цього, з дому його і з маєтку його, і так нехай буде в нього витрясено і порожньо! І сказало все зібрання: амінь. І прославили Бога; і народ виконав слово це.

¹⁴ Ще: з того дня, як визначений я був областеначальником їхнім у землі Юдейській, від двадцятого року до тридцять другого року царя Артаксеркса, протягом дванадцяти років я і брати мої не їли хліба областеначальників. ¹⁵ А попередні областеначальники, що були до мене, обтяжували народ і брали з нього хліб і вино, крім сорока сиклів срібла; навіть і слуги їхні панували над народом. Я ж не робив так зі страху Божого. ¹⁶ При цьому роботи на стіні цій я підтримував; і полів ми не закупували, й усі слуги мої збиралися туди на роботу. ¹⁷ Юдеїв і начальників по сто п'ятдесят людей *бувало* за столом у мене, крім тих, хто приходив до нас з навколишніх народів. ¹⁸ І ось що *бувало* приготоване на один день: один бик, шість добірних овець і птахи готувалися у мене; і за десять днів *витрачалося* безліч усякого вина. І, попри *все* те, хліба областеначальничого я не вимагав, тому що важка служба *лежала* на народі цьому. ¹⁹ Пом'яни, Боже мій, на благо мені усе, що я зробив для народу цього!

6 Коли дійшло до вух Санаваллата і Товії і Гешема аравитянина й інших ворогів наших, що я відбудував стіну, і не залишалося в ній пошкоджень – втім, до того часу я ще не ставив дверей у ворота, – ² тоді прислали Санаваллат і Гешем

до мене сказати: прийди, і зійдемося в одному із сіл на рівнині Оно. Вони замишляли зробити мені зло.

³ Але я послав до них послів сказати: я зайнятий великою справою, не можу зійти; справа зупинилася б, якби я залишив її і зійшов до вас.

⁴ Чотири рази прислали вони до мене з таким самим запрошенням, і я відповідав їм те саме. ⁵ Тоді прислав до мене Санаваллат у п'ятий раз свого слугу, в якого в руці був відкритий лист. ⁶ У ньому було написано: чутка носить в народах, і Гешем говорить, начебто ти і юдеї задумали відпасти, для чого і будеш стіну і хочеш бути в них царем, за тими ж чутками; ⁷ і пророків поставив ти, щоб вони розголошували про тебе в Єрусалимі і говорили: цар Юдейський! І такі розмови дійдуть до царя. Отже, приходь, і порадимося разом. ⁸ Але я послав до нього сказати: нічого такого не було, про що ти говориш; ти вигадав це своїм розумом. ⁹ Бо всі вони залякували нас, думаючи: опустяться руки їхні від цієї справи, і вона не відбудеться; але я тим більше зміцнив руки мої.

¹⁰ Прийшов я в дім Шемаїї, сина Делаїї, сина Мегетавелового, і він замкнувся і сказав: ходімо в дім Божий, всередину храму, і замкнемо за собою двері храму, тому що прийдуть убити тебе, і прийдуть убити тебе вночі. ¹¹ Але я сказав: чи може втікати така людина, як я? Чи може такий, як я, увійти в храм, щоб залишитися живим? Не піду. ¹² Я знав, що не Бог послав його, хоча він пророче говорив мені, але що Товія і Санаваллат підкупили його. ¹³ Для того він був підкуплений, щоб я злякався і зробив так і згрішив, і щоб мали про мене недобру думку і переслідували мене за це докорами. ¹⁴ Пом'яни, Боже мій, Товію і Санаваллата за цими справами їхніми,

[13] Чис. 5, 22. [14] Неєм. 2, 6; 12, 26. Діян. 20, 33. [15] Притч. 16, 6.

Глава 6. [1] Неєм. 13, 21, 28. [11] Чис. 18, 7.

а також пророчицю Ноадію й інших пророків, які хотіли залакати мене!

¹⁵ Стіна була зроблена у двадцять п'ятий день місяця Елула, за п'ятдесят два дні. ¹⁶ Коли почули про це всі вороги наші, і побачили це всі народи, які навколо нас, тоді вони дуже впали в очак своїх і пізнали, що це діло зроблено Богом нашим.

¹⁷ Зверх того в ті дні найзнатніші кодеї багато писали листів, які посилалися до Товії, а Товіїні листи приходили до них. ¹⁸ Тому що багато хто в Юдеї був у клятвенному союзі з ним, бо він був зятем Шеханії, сина Арахового, а син його Іоханан узяв за себе дочку Мешуллама, сина Верехії. ¹⁹ Навіть про доброту його вони говорили при мені, і мої слова переносилися до нього. Товія надсилав листи, щоб залакати мене.

7 Коли стіна була побудована, і я вставив двері, і поставлені були на своє служіння воротарі і співці і левити, ² тоді наказав я братові моему Ханані і начальникові єрусалимської фортеці Хананію, бо він більше за багатьох інших був людиною вірною і богобоязкою, ³ і сказав я їм: нехай не відчиняють воріт єрусалимських, доки не обігріє сонце, і доки вони стоять, нехай зачиняють і замикають двері. І поставив я сторожами жителів Єрусалима, кожного на свою варту і кожного навпроти дому його. ⁴ Але місто було просторе і велике, а народу в ньому було небагато, і доми не були побудовані.

⁵ І поклав мені Бог мій на серце зібрати найзнатніших і начальників і народ, щоб зробити перепис. І знайшов я родовідний перепис тих, які прийшли спочатку, і в ньому написано: ⁶ ось жителі країни, які вирушили, із полонених, переселених Навуходносором, царем Вавилонським, і повернулися в Єрусалим і Юдею, кожен у своє місто, — ⁷ ті, які

пішли з Зоровавелем, Ісусом, Неемією, Азарією, Раамією, Нахманієм, Мардохеєм, Билпаном, Мисферефом, Бигваєм, Нехумом, Вааною. Кількість людей народу Ізраїлевого: ⁸ синів Пароша дві тисячі сто сімдесят два. ⁹ Синів Сафатії триста сімдесят два. ¹⁰ Синів Араха шістьсот п'ятдесят два. ¹¹ Синів Пахаф-Моава, із синів Ісуса й Іоава, дві тисячі вісімсот вісімнадцять. ¹² Синів Елама тисяча двісті п'ятдесят чотири. ¹³ Синів Заффу вісімсот сорок п'ять. ¹⁴ Синів Закхая сімсот шістьдесят. ¹⁵ Синів Биннуя шістьсот сорок вісім. ¹⁶ Синів Беваля шістьсот двадцять вісім. ¹⁷ Синів Азгада дві тисячі триста двадцять два. ¹⁸ Синів Адоникама шістьсот шістьдесят сім. ¹⁹ Синів Бигвая дві тисячі шістьсот сім. ²⁰ Синів Адина шістьсот п'ятдесят п'ять. ²¹ Синів Атера з дому Єзекії дев'яносто вісім. ²² Синів Хапума триста двадцять вісім. ²³ Синів Вецаля триста двадцять чотири. ²⁴ Синів Харифа сто дванадцять. ²⁵ Уродженців Гаваона дев'яносто п'ять. ²⁶ Жителів Вифлеема і Нетофи сто вісімдесят вісім. ²⁷ Жителів Анафофа сто двадцять вісім. ²⁸ Жителів Беф-Азмавефа сорок два. ²⁹ Жителів Кириаф-Іарима, Кефири і Беерофа сімсот сорок три. ³⁰ Жителів Рами і Геви шістьсот двадцять один. ³¹ Жителів Михмаса сто двадцять два. ³² Жителів Вефиля і Гая сто двадцять три. ³³ Жителів Нево другого п'ятдесят два. ³⁴ Синів Елама другого тисяча двісті п'ятдесят чотири. ³⁵ Синів Харима триста двадцять. ³⁶ Уродженців Єрихона триста сорок п'ять. ³⁷ Уродженців Лода, Хадида й Оно сімсот двадцять один. ³⁸ Уродженців Сенаї три тисячі дев'ятсот тридцять. ³⁹ Священиків, синів Іедаїї, з дому Ісусового, дев'ятсот сімдесят три. ⁴⁰ Синів Іммера тисяча п'ятдесят два. ⁴¹ Синів Пашхура тисяча двісті сорок сім. ⁴² Синів

[16] Вих. 8, 19.

Глава 7. [1] Сир. 49, 15. [5] Неем. 2, 12.

[6] 1 Езд. 2, 1. [10] 1 Езд. 2, 5. [11] 1 Езд. 2, 6.

[15] 1 Езд. 2, 10.

Харима тисяча сімнадцять.⁴³ Левитів: синів Ісуса, з дому Кадміїлового, з дому синів Гodeви, сімдесят чотири.⁴⁴ Співців: синів Асафа сто сорок вісім.⁴⁵ Воротарі: сини Шаллума, сини Атера, сини Талмона, сини Аккува, сини Хатити, сини Шовая – сто тридцять вісім.⁴⁶ Нефинеї: сини Цихи, сини Хасуфи, сини Таббаофа,⁴⁷ сини Кіроса, сини Сії, сини Фадона,⁴⁸ сини Левана, сини Хагави, сини Салмая,⁴⁹ сини Ханана, сини Гиддела, сини Гахара,⁵⁰ сини Реаїї, сини Рецина, сини Некоди,⁵¹ сини Газзама, сини Уззи, сини Пасеаха,⁵² сини Весая, сини Меунима, сини Нефишсима,⁵³ сини Бакбука, сини Хакуфи, сини Хархура,⁵⁴ сини Бацлифа, сини Мехиди, сини Харши,⁵⁵ сини Баркоса, сини Сисари, сини Фамаха,⁵⁶ сини Нециаха, сини Хатифи.⁵⁷ Сини рабів Соломонових: сини Сотая, сини Соферефа, сини Фериди,⁵⁸ сини Іаали, сини Даркона, сини Гиддела,⁵⁹ сини Сафатїї, сини Хаттила, сини Похереф-Гаццевайма, сини Амона.⁶⁰ Усіх нефинеїв і синів рабів Соломонових триста дев'яносто два.⁶¹ І ось ті, що вийшли з Тел-Мелаха, Тел-Харши, Херув-Аддона й Іммера; але вони не могли показати про покоління своє і про плем'я своє, чи від Ізраїля вони.⁶² Сини Делаїї, сини Товїї, сини Некоди – шістсот сорок два.⁶³ І з священників: сини Ховаїї, сини Гаккоца, сини Верзеллія, який взяв дружину з дочок Верзеллія галаадитянина і став називатися їхнім іменем.⁶⁴ Вони шукали родовідного свого запису, і не знайшлося, і тому виключені зі священства.⁶⁵ І Тиршафа сказав їм, щоб вони не їли великої святині, доки не постане священник з уримом і тумимом.

⁶⁶ Усе суспільство разом складалося із сорока двох тисяч трьохсот

шістдесяти людей,⁶⁷ крім рабів їхніх і рабинь їхніх, яких було сім тисяч триста тридцять сім; і при них співців і співачок двісті сорок п'ять.⁶⁸ Коней у них було сімсот тридцять шість, мулів у них двісті сорок п'ять,⁶⁹ верблюдів чотиреста тридцять п'ять, ослів шість тисяч сімсот двадцять.⁷⁰ Деякі глави поколінь дали внески на провадження робіт. Тиршафа дав у скарбницю золотом тисячу драхм, п'ятдесят чаш, п'ятсот тридцять священничих одеж.⁷¹ І деякі з глав поколінь дали в скарбницю на провадження робіт двадцять тисяч драхм золота і дві тисячі двісті мин срібла.⁷² Інші з народу дали двадцять тисяч драхм золота і дві тисячі мин срібла і шістдесят сім священничих одеж.⁷³ І стали жити священники і левити, і воротарі і співці, і народ і нефинеї, і весь Ізраїль у містах своїх.

8 Коли настав сьомий місяць, і сини Ізраїлеві жили по містах своїх, тоді зібрався весь народ, як одна людина, на площу, яка перед Водяними воротами, і сказали книжнику Ездри, щоб він приніс книгу закону Мойсеєвого, який заповів Господь Ізраїлю.² І приніс священник Езра закон перед зібрання чоловіків і жінок, і всіх, які могли розуміти, у перший день сьомого місяця;³ і читав з нього на площі, яка перед Водяними воротами, від світанку до полудня, перед чоловіками і жінками і всіма, які могли розуміти; і вуха всього народу були прихилені до книги закону.⁴ Книжник Езра стояв на дерев'яному підвищенні, яке для цього зробили, а поруч з ним, праворуч від нього, стояли Маттифія і Шема, й Анаїя й Урія, і Хелкія і Маасея, а ліворуч від нього Федаїя і Мисаїл, і Малхія і Хашум, і Хашбаддана, і Захарія і Мешул-

[43] 1 Езд. 3, 9. [46] Неєм. 10, 28. [61] 1 Езд. 2, 59. [63] 1 Езд. 2, 61. [64] 1 Езд. 2, 62. [65] Вих. 28, 30. 1 Езд. 2, 63. 2 Езд. 5, 40. [72] 1 Езд. 2, 69. [73] 1 Езд. 2, 70.

Глава 8. [1] Неєм. 9, 1. 1 Езд. 3, 1. Втор. 31, 9. [2] Лев. 23, 34. [3] Неєм. 13, 1. [4] Неєм. 9, 4. Мф 23, 2.

лам. ⁵ І відкрив Ездра книгу перед очима всього народу, тому що він стояв вище за весь народ. І коли він відкрив її, весь народ встав. ⁶ І благословив Ездра Господа Бога великого. І весь народ відповів: амінь, амінь, піднімаючи догори руки свої, – і поклонялися і падали перед Господом лицем до землі. ⁷ Ісус, Ванаія, Шеревія, Іамин, Аккув, Шавтай, Годія, Маасея, Клита, Азарія, Іозавад, Ханан, Фелаія і левити пояснювали народу закон, тим часом як народ стояв на своєму місці. ⁸ І читали з книги, із закону Божого, виразно, і приєднували тлумачення, і народ розумів прочитане.

⁹ Тоді Неемія, він же Тиршафа, і книжник Ездра, священик, і левити, які учили народ, сказали всьому народові: день цей святий Господу Богу вашому; не засмучуйтеся і не плачте, тому що весь народ плакав, слухаючи слова закону. ¹⁰ І сказав їм: підіть, їжте жирне і пийте солодке, і посилайте частки тим, у кого нічого не приготовано, тому що день цей святий Господу нашому. І не засмучуйтеся, тому що радість перед Господом – підкріплення для вас. ¹¹ І левити заспокоювали весь народ, говорячи: припиніть, тому що день цей святий, не засмучуйтеся. ¹² І пішов увесь народ їсти, і пити, і посылати частки, і святкувати з великою радістю, тому що зрозуміли слова, які сказали їм.

¹³ На другий день зібралися глави поколінь від усього народу, священики і левити до книжника Ездри, щоб він пояснював їм слова закону. ¹⁴ І знайшли написане в законі, який Господь дав через Мойсея, щоб сини Ізраїлеві в сьомому місяці, у свято, жили в кущах. ¹⁵ І тому оголосили і проголосили по всіх містах своїх і в Єрусалимі, говорячи: підіть на гору

і несіть гілки оливи садової і гілки оливи дикої, і гілки миртові і гілки пальмові, і гілки інших широколистяних дерев, щоб зробити кущі за написаним. ¹⁶ І пішов народ, і принесли, і зробили собі кущі, кожен на своїй покрівлі і на дворах своїх, і на дворах дому Божого, і на площі біля Водяних воріт, і на площі біля Єфремових воріт. ¹⁷ Уся громада тих, що повернулися з полону, зробила кущі і жила в кущах. Від днів Ісуса, сина Навина, до цього дня не робили так сини Ізраїлеві. Радість була дуже велика. ¹⁸ І читали із книги закону Божого щодня, від першого дня до останнього дня. І святкували свято сім днів, а у восьмий день після свято за уставом.

9 У двадцять четвертий день цього місяця зібралися всі сини Ізраїлеві, постячись і у веретинці і з попелом на головах своїх. ² І відокремилося сім'я Ізраїлеве від усіх інородців, і встали і сповідувалися у гріхах своїх і в злочинах батьків своїх. ³ І стояли на своєму місці, і чверть дня читали з книги закону Господа Бога свого, і чверть сповідувалися і поклонялися Господу Богу своєму. ⁴ І стали на підвищене місце левити: Ісус, Ванія, Кадміїл, Шеванія, Вунній, Шеревія, Ванія, Хенані, і голосно взивали до Господа Бога свого. ⁵ І сказали левити – Ісус, Кадміїл, Ванія, Хашавнія, Шеревія, Годія, Шеванія, Петахія: встаньте, славте Господа Бога вашого, від віку і до віку. Нехай славословлять достославне і превище за всяке славослів'я і хвалу ім'я Твое! ⁶ [І сказав Ездра:] Ти, Господи, єдиний, Ти створив небо, небеса небес і все воїнство їх, землю і все, що на ній, моря й усе, що в них, і Ти живиш усе це, і небесні воїнства Тобі поклоняються. ⁷ Ти Сам, Господи Боже, обрав

[6] Чис. 5, 22. [9] 1 Езд. 2, 63. Лев. 23, 24. Втор. 16, 11. [10] Есф. 9, 19. Притч. 31, 6. [14] Вих. 23, 16. [18] Втор. 31, 10–11. Лев. 23, 36.

Глава 9. [1] Неем. 8, 1. 1 Езд. 10, 1. [3] Мф. 20, 1, 3, 5. Ін 11, 9. [4] Неем. 8, 4. [6] Іс. 44, 6. Пс. 32, 6. Діян. 4, 24. [7] Бут. 12, 1; 17, 5.

Аврама, і вивів його з Ура халдейського, і дав йому ім'я Авраама,⁸ і знайшов серце його вірним перед Тобою, й уклав з ним завіт, щоб дати [йому і] сімені його землю хананейв, хеттеїв, аморреїв, ферезеїв, ієвусеїв і гергесеїв. І Ти виконав слово Своє, тому що Ти праведний.⁹ Ти побачив біду батьків наших в Єгипті і почув волення їх біля Червоного моря,¹⁰ і явив знамення і чудеса над фараоном і над усіма рабами його, і над усім народом землі його, тому що Ти знав, що вони гордовито поводитися з ними, і зробив Ти Собі ім'я до сьогодні.¹¹ Ти розсік перед ними море, і вони серед моря пройшли по суші, і тих, що гналися за ними, Ти вверг у глибини, як камінь у великі води.¹² У стовпі жмарному Ти вів їх вдень і в стовпі вогненному – вночі, щоб освітлювати їм шлях, яким вони йшли.¹³ І зійшов Ти на гору Синай і говорив з ними з неба, і дав їм суди справедливі, закони вірні, устави і заповіді добрі.¹⁴ І вказав їм святу Твою суботу і заповіді, й устави і закон дав їм через раба Твого Мойсея.¹⁵ І хліб з неба Ти давав їм у голоді їх, і воду з каменю виточував їм успразі їх, і сказав їм, щоб вони пішли й оволоділи землею, яку Ти, піднявши руку Твою, клявся дати їм.¹⁶ Але вони і батьки наші були упертими, і шию свою тримали пружно, і не слухали заповідей Твоїх;¹⁷ не захотіли підкорюватися і не згадали дивних діл Твоїх, які Ти чинив з ними, і тримали шию свою пружно, і, з упертості своєї, поставили над собою вождя, щоб повернутися в рабство своє. Але Ти Бог, що любиш прощати, благий і милосердий, довготерпеливий і многомилостивий, і Ти не залишив їх.

¹⁸ І хоча вони зробили собі відлитого тельця, і сказали: ось бог твій, який вивів тебе з Єгипту, і хоча робили великі образи,¹⁹ але Ти, з великого милосердя Твого, не залишав їх у пустелі; стовп жмарний не відходив від них удень, щоб вести їх по шляху, і стовп вогненний – уночі, щоб світити їм на шляху, яким вони йшли.²⁰ І Ти дав їм Духа Твого благого, щоб наставляти їх, і манну Твою не віднімав від вуст їх, і воду давав їм для утамування спраги їх.²¹ Сорок років Ти годував їх у пустелі; вони ні в чому не терпіли нестачі; одяг їхній не старів, і ноги їхні не пухли.²² І Ти дав їм царства і народи і розділив їм, і вони оволоділи землею Сигона, і землею царя Есевонського, і землею Ога, царя Васанського.²³ І синів їхніх Ти розмножив, як зірки небесні, і ввів їх у землю, про яку Ти говорив батькам їхнім, що вони прийдуть володіти нею.²⁴ І ввійшли сини їхні, й оволоділи землею. І Ти підкорив їм жителів землі, хананейв, і віддав їх у руки їхні, і царів їх, і народи землі, щоб вони чинили з ними за своєю волею.²⁵ І зайняли вони укріплені міста і плодючу землю, і узяли у володіння дома, наповнені всяким добром, водойми, висічені з каменю, виноградні й оливкові сади і безліч дерев із плодами для їжі. Вони їли, насичувалися, повнішали і насолоджувалися з великої благодати Твоєї;²⁶ і зробилися впертими й обурилися проти Тебе, і знехтували закон Твій, убивали пророків Твоїх, які умовляли їх навернутися до Тебе, і робили великі образи.²⁷ І Ти віддав їх у руки ворогів їхніх, які пригнічували їх. Але коли, у скрутний для них час, вони волали до Тебе, Ти вислухову-

[8] Бут. 12, 6–7; 15, 18. 1 Езд. 9, 15. [9] Вих. 2, 24; 14, 17. [11] Вих. 14, 21. [12] Вих. 13, 21. [13] Вих. 19, 18. Втор. 4, 12. [14] Вих. 20, 8. [15] Вих. 16, 4, 13; 17, 6. Чис. 20, 10. [16] Ос. 13, 6. [17] Вих. 32, 8; 33, 3, 5. Чис. 14, 4. [18] Вих. 32, 4. [19] Вих. 13, 21. [20] Чис. 11,

17. Нав. 5, 12. Вих. 17, 6. [21] Втор. 29, 5. [22] Чис. 21, 21, 25–26; 32, 33. [23] Бут. 15, 5; 22, 17. [24] Нав. 6, 1; 12, 1–2. [25] Втор. 6, 11. [26] Втор. 28, 47. [27] Суд. 2, 14; 3, 8. 4 Цар. 13, 5.

вав їх з небес і, з великого милосердя Твого, давав їм спасителів, і вони рятували їх від рук ворогів їхніх.²⁸ Коли ж заспокоювалися, то знову починали робити лихе перед лицем Твоїм, і Ти віддавав їх у руки ворогів їхніх, і вони панували над ними. Але коли вони знову волали до Тебе, Ти вислуховував їх з небес, з великого милосердя Твого, визволяв їх багаторазово.²⁹ Ти нагадував їм повернутися до закону Твого, але вони були упертими і не слухали заповідей Твоїх, і ухилялися від уставів Твоїх, якими жила б людина, якби виконувала їх, і хребет *свій* зробили твердим, і шию свою тримали пружно, і не слухали.³⁰ Очікуючи їхнього навернення, Ти барився багато років і нагадував їм Духом Твоїм через пророків Твоїх, але вони не слухали. І Ти віддав їх у руки іноземних народів.³¹ Але, з великого милосердя Твого, Ти не знищив їх до кінця, і не залишав їх, тому що Ти Бог благий і милостивий.³² І нині, Боже наш, Боже великий, сильний і страшний, який зберігає завіт і милість! нехай не буде малим перед лицем Твоїм усе страждання, яке осягало нас, царів наших, князів наших, і священників наших, і пророків наших, і батьків наших і весь народ Твій від днів царів асирійських до цього дня.³³ В усьому, що було з нами, Ти праведний, тому що Ти робив за правдою, а ми винні.³⁴ Царі наші, князі наші, священники наші і батьки наші не виконували закону Твого, і не слухали заповідей Твоїх і нагадувань Твоїх, якими Ти нагадував їм.³⁵ І в царстві своєму, при великому добрі Твоєму, яке Ти давав їм, і на широкій і родючій землі, яку Ти відділив їм, вони не служили Тобі і не наvertsалися від злих діл своїх.³⁶ І ось, ми нині ра-

би; на тій землі, яку Ти дав батькам нашим, щоб годуватися її плодами і її добром, ось, ми стали рабами.³⁷ І плоди свої вона в безлічі приносить для царів, яким Ти підкорив нас за гріхи наші. І тілами нашими і худобою нашою вони володіють за своєю сваволею, і ми у великому пригніченні.³⁸ За всим цим ми даємо тверде зобов'язання і підписуємо, і на підписі печатка князів наших, левитів наших і священників наших.

10 Ти, які приклали печатки, були: Неесмія-Тиршафа, син Гахалії, і Седекія,² Сераія, Азарія, Єремія,³ Пашхур, Амарія, Малхія,⁴ Хаттуш, Шеванія, Маллук,⁵ Харим, Меремоф, Овадія,⁶ Даниїл, Гиннефон, Варух,⁷ Мешуллам, Авія, Миямин,⁸ Маазія, Вилгай, Шемаія: це священники.⁹ Левити: Ісус, син Азанії, Биннуй, із синів Хенадада, Кадміл,¹⁰ і брати їхні: Шеванія, Годія, Клита, Фелаія, Ханан,¹¹ Миха, Рехов, Хашавія,¹² Закхур, Шеревія, Шеванія,¹³ Годія, Ваній, Венинуй.¹⁴ Глави народу: Парош, Пахаф-Моав, Елам, Заффу, Ванія,¹⁵ Вунній, Азгар, Бевай,¹⁶ Адонія, Бигвай, Адин,¹⁷ Атер, Сзекія, Азур,¹⁸ Годія, Хашум, Вецай,¹⁹ Хариф, Анафоф, Невай,²⁰ Магнаш, Мешуллам, Хезир,²¹ Мешезавел, Садок, Іаддуй,²² Фелатія, Ханан, Анаія,²³ Осія, Хананія, Хашшув,²⁴ Лохеш, Пилха, Шовек,²⁵ Рехум, Хашавна, Маасея,²⁶ Ахія, Ханан, Анан,²⁷ Маллук, Харим, Ванан.²⁸ І решта народу, священники, левити, воротарі, співці, нефинеї і всі, що відійшли від народів іноземних до закону Божого, дружини їхні, сини їхні і дочки їхні, усі, які могли розуміти,²⁹ приєдналися до братів своїх, до найпочесніших з них, і вступили в зобов'язання з клятвою і прокляттям — чинити за законом

[28] Суд. 4, 1. [29] Лев. 18, 5. Єз. 20, 11. Рим. 10, 5. Гал. 3, 12. [30] Іс. 42, 20. [32] Неєм. 1, 5. Дан. 9, 4. [33] Вих. 32, 8. [34] Дан. 9, 8. [35] Втор. 32, 14. Ос. 13, 6.

Глава 10. [1] Неєм. 9, 38. 1 Езд. 2, 63. [14] 1 Езд. 2, 3. Неєм. 7, 8. [28] Нав. 9, 23. 1 Езд. 2, 43. [29] Втор. 29, 18. 4 Цар. 23, 3. 2 Пар. 15, 12.

Божим, даним рукою Мойсея, раба Божого, і дотримуватися і виконувати всі заповіді Господа Бога нашого, й устами Його і постанови Його,³⁰ і не віддавати дочок своїх іноземним народам, і їхніх дочок не брати за синів своїх;³¹ і коли іноземні народи будуть привозити товари і все, що продається, в суботу, не брати в них у суботу і в священний день, і в сьомий рік залишати борги всякого роду.³² І поставили ми собі в закон давати від себе по третині сикля в рік на потреби для дому Бога нашого:³³ на хліби предкладення, на повсякчасне хлібне приношення і на повсякчасне всепалення, на суботи, на новомісяччя, на свята, на священні речі і на жертви за гріх для очищення Ізраїля, і на все, що звершиться в домі Бога нашого.³⁴ І кинули ми жереби про доставку дров, священники, левити і народ, коли якому поколінню нашому в призначені часи, з року в рік, привозити їх до дому Бога нашого, щоб вони горіли на жертovníку Господа Бога нашого, за написаним у законі.³⁵ І зобов'язалися ми щороку приносити в дім Господній початки з землі нашої і початки всяких плодів з усякого дерева;³⁶ також приводити в дім Бога нашого до священників, що служать у домі Бога нашого, первістків із синів наших і з худоби нашої, як написано в законі, і первородне від великої і дрібної худоби нашої.³⁷ І початки з меленого хліба нашого і приношень наших, і плодів з усякого дерева, вина й оливи ми будемо доставляти священникам у комори при домі Бога нашого і десятину з землі нашої левитам. Вони, левити, будуть брати десятину в усіх містах, де у нас землеробство.³⁸ При левитах, коли вони будуть брати левитську десятину, буде знаходитися священник, син

Аарона, щоб левити десятину зі своїх десятин відвозили в дім Бога нашого в кімнати, *виділені для комори*,³⁹ тому що в ці кімнати як сини Ізраїлеві, так і левити повинні доставляти принесене в дар: хліб, вино й оливу. Там священні сосуди, і священники, які служать, і воротарі, і співці. І ми не залишимо дому Бога нашого.

11 І жили начальники народу в Єрусалимі, а інші з народу кинули жереби, щоб одна з десяти частин їх ішла на проживання у святе місто Єрусалим, а дев'ять *залишалися в інших містах*.

² І благословив народ усіх, які добровільно погодилися жити в Єрусалимі.³ Ось глави країни, які жили в Єрусалимі, – а в містах Юдеї жили, кожен у своєму володінні, по містах своїх: ізраїльтяни, священники, левити і нефинеї і сини рабів Соломонових; – ⁴ у Єрусалимі жили з синів Іуди і з синів Веніаміна. Із синів Іуди: Афаїя, син Уззії, син Захарії, син Амарії, син Сафатії, син Малелеїла, із синів Фареса,⁵ і Маасея, син Варуха, син Колхозея, син Хазаїї, син Адаїї, син Іоіарива, син Захарії, син Шилонія.⁶ Усіх синів Фареса, які жили в Єрусалимі, чотириста шістьдесят вісім, люди відмінні.⁷ І ось сини Веніаміна: Саллу, син Мешуллама, син Іоєда, син Федаїї, син Колаїї, син Маасеї, син Іфіїла, син Ісаї,⁸ і за ним Габбай, Саллай – дев'ятсот двадцять вісім.⁹ Іоїль, син Зихри, був начальником над ними, а Іуда, син Сенуї, був другим над містом.¹⁰ Зі священників: Ієдаїя, син Іоіарива, Іахин,¹¹ Сераїя, син Хелкії, син Мешуллама, син Садока, син Мераїофа, син Ахитува, який начальником у домі Божому,¹² і брати їхні, які відправляли службу в домі Божому, – вісімсот двадцять два; й

[31] Вих. 20, 10. Лев. 23, 3; 25, 4. [32] Вих. 30, 13. [33] Вих. 25, 30; 29, 40. Чис. 29, 2. [34] Лев. 6, 12. [35] Вих. 23, 19; 34, 26. Лев. 19, 24. [36] Вих. 13, 2. [37] Лев. 23, 17. Чис.

18, 12. Втор. 14, 22. [38] Втор. 14, 23.

Глава 11. [2] Суд. 5, 2. 1 Пар. 9, 3. [11] 1 Пар. 9, 11. [12] Неем. 12, 7.

Адаїя, син Ієрохама, син Фелалії, син Амція, син Захарії, син Пашхура, син Малхії,¹⁸ і брати його, глави поколінь – двісті сорок два; і Амашсай, син Азариїла, син Ахзая, син Мешиллемофа, син Іммера,¹⁴ і брати його, люди відмінні – сто двадцять вісім. Начальником над ними був Завдійл, син Гагедолима.¹⁵ А із левитів: Шемаїя, син Хашшува, син Азрикама, син Хашавії, син Вуннія,¹⁶ і Шавфай, і Іозавад із глав левитів у зовнішніх справах дому Божого,¹⁷ і Матфанія, син Михи, син Завдія, син Асафа, головний зачинатель славослів'я під час молитви, і Бакбукія, другий після нього з братів його, й Авда, син Шаммуя, син Галала, син Ідифуна.¹⁸ Усіх левитів у святому місті двісті вісімдесят чотири.¹⁹ А воротарі: Аккув, Талмон і брати їхні, які несли сторожу біля воріт – сто сімдесят два.

²⁰ Інші ізраїльтяни, священники, левити жили по всіх містах Юдеї, кожен у своєму наділі.²¹ А нефинеї жили в Офелі; над нефинеями Циха і Гишфа.²² Начальником над левитами в Єрусалимі був Уззій, син Ванія, син Хашавії, син Матфанії, син Михи, із синів Асафових, які були співцями при служінні в домі Божому,²³ тому що від царя було про них особливе повеління, і призначено було на кожен день для співців відповідне утримання.²⁴ І Петахія, син Мешезавела, із синів Зари, сина Іуди, був довіреним від царя в усяких справах, що стосуються народу.²⁵ З тих, що жили в селах, на полях своїх, сини Іуди жили в Кириаф-Арбі і залежних від неї містах, у Дивоні і залежних від нього містах, у Ієкавцеїлі і селах його,²⁶ у Іешуї, у Моладі й у Беф-Палеті,²⁷ у Хапар-Шуалі, у Вирсавії і залежних від неї містах,²⁸ у Секелагу, у

Мехоні і залежних від неї містах,²⁹ у Ен-Риммоні, у Цорі й у Іармуфі,³⁰ у Заноаху, Одоллами і селах їх, у Лахисі і на полях його, в Азеці і залежних від неї містах. Вони розташувалися від Вирсавії і до долини Енномової.³¹ Сини Веніамінові, починаючи від Геви, у Михмасі, Гаї, у Вефілі і залежних від нього містах,³² у Анафофі, Нові, Ананії,³³ Гацорі, Рамі, Гиффаїмі,³⁴ Хадиді, Цевоїмі, Неваллаті,³⁵ Лоді, Оно, в долині Харашимі.³⁶ І левити мали житла свої на ділянках Іуди і Веніаміна.

12 Ось священники і левити, які прийшли з Зоровавелем, сином Салафїловим, і з Ісусом: Сераїя, Єремїя, Ездра,² Амарїя, Маллук, Хаттуш,³ Шеханія, Рехум, Меремоф,⁴ Іддо, Гиннефой, Авія,⁵ Миямин, Маадія, Вилга,⁶ Шемаїя, Іоїарив, Ієдаїя,⁷ Саллу, Амок, Хелкія, Ієдаїя. Це глави священників і брати їхні у дні Ісуса.⁸ А левити: Ісус, Виннуй, Кадміїл, Шеревія, Іуда, Матфанія, головний при славослів'ї, він і брати його,⁹ і Бакбукія й Унній, брати їхні, які нарівні з ними тримали сторожу.¹⁰ Ісус породив Іоакима, Іоаким породив Еліашива, Еліашив породив Іоїаду,¹¹ Іоїада породив Іонафана, Іонафан породив Іаддуя.

¹² У дні Іоакима були священники, глави поколінь: із дому Сераїї Мераїя, із дому Єремїї Хананія,¹³ із дому Ездри Мешуллам, із дому Амарїї Іоханан,¹⁴ із дому Меліха Іонафан, із дому Шеванії Йосиф,¹⁵ із дому Харима Адна, з дому Мераїофа Хелкія,¹⁶ з дому Іддо Захарія, з дому Гиннефона Мешуллам,¹⁷ із дому Авії Зихрій, з дому Мініаміна, з дому Моадії Пилтай,¹⁸ із дому Вилги Шаммуї, із дому Шемаїї Іонафан,¹⁹ із дому Іоїарива Мафнай, із дому Ієдаїї Уззій,²⁰ із дому Саллая Каллай, із дому Амо-

[21] Неем. 3, 26–27. [25] Нав. 15, 21; 20, 7; 21, 11. [32] 1 Цар. 21, 1. [33] 2 Цар. 4, 3. [35] Неем. 6, 2.

Глава 12. [4] Лк 1, 5. [7] Неем. 11, 12. [9] Неем. 11, 17. [10] Агг. 1, 1. Зах. 3, 1. Неем. 13, 4. [11] Неем. 12, 22. [17] Лк 1, 5.

ка Евер,²¹ із дому Хелкії Хашавія, із дому Ієдаїї Нафанаїл.

²² Левити, глави поколінь, внесені в запис у дні Елиашива, Іоїади, Іоханана й Іаддуя, і також священики в царювання Дарія Перського. ²³ Сини Левія, глави поколінь, вписані в літопис до днів Іоханана, сина Елиашивового. ²⁴ Глави левитів: Хашавія, Шеревія, та Ісус, син Кадміїла, і брати їхні, при них поставлені для славослів'я при подяках, за встановленням Давида, чоловіка Божого – зміна за зміною. ²⁵ Матфанія, Бакбукія, Овадія, Мешуллам, Талмон, Аккув – вартові, воротарі на сторожі біля порогів воріт. ²⁶ Вони були у дні Іоакима, сина Ісусового, сина Іоседекового, й у дні областеначальника Неємії і книжника Ездри, священика.

²⁷ При освяченні стіни Єрусалимської запросили левитів з усіх місць їхніх, наказуючи їм прийти в Єрусалим для звершення освячення і радісного свята зі славослів'ями і піснями при звуках кимвалів, псалтирів і гуслів. ²⁸ І зібралися сини співців з округи єрусалимської і з сіл Нетофафських,²⁹ і з Беф-Гаггилгала, і з полів Геви й Азмавета, тому що співці побудували собі села в околицях Єрусалима. ³⁰ І очистилися священики і левити, й очистили народ і ворота, і стіну. ³¹ Тоді я повів начальників Юдеї на стіну і поставив два великих хори для шестя, і один з них ішов праворуч стіни до Гнойових воріт. ³² За ними йшов Гошаїя і половина начальників Юдеї, ³³ Азарія, Езра і Мешуллам, ³⁴ Іуда і Веніамін, і Шемаїя і Єремія, ³⁵ а із синів священичих із трубами: Захарія, син Іонафана, син Шемаїї, син Матфанії, син Михея, син Закхура, син Асафа, ³⁶ і брати його: Шемаїя, Азаріїл, Милалай, Гилалай, Маай, Нафанаїл,

Іуда і Хананій з музичними інструментами Давида, чоловіка Божого, і книжник Ездра попереду них. ³⁷ Біля воріт Джерела, навпроти них, вони зійшли по сходах міста Давидового, по сходах, які ведуть на стіну поверх дому Давидового до Водяних воріт на схід. ³⁸ Другий хор ішов навпроти них, і за ним я і половина народу, по стіні від Півної вежі і до широкої стіни, ³⁹ і від воріт Єфремових, мимо старих воріт і воріт Рибних, і вежі Хананела, і вежі Меа, до Овечих воріт, і зупинилися біля воріт В'язничних. ⁴⁰ Потім обидва хори стали біля дому Божого, і я і половина начальників зі мною, ⁴¹ і священики: Елиаким, Маасея, Миніамін, Михай, Еліоенай, Захарія, Хананія з трубами, ⁴² і Маасея і Шемаїя, і Єлезар і Уззій, і Іоханан і Малхія, і Елам і Езер. І співали співці голосно; головним у них був Ізрахія.

⁴³ І приносили в той день великі жертви і веселилися, тому що Бог дав їм велику радість. Веселилися і дружини і діти, і радість Єрусалима було чути далеко. ⁴⁴ У той же день були приставлені люди до коморних кімнат для приношень початків і десятин, щоб збирати з полів при містах частки, покладені законом для священиків і левитів, тому що юдеям радісно було дивитися на священиків і левитів, ⁴⁵ які стояли і звершували службу Богу своєму і діла очищення і були співцями і воротарями за встановленням Давида і сина його Соломона. ⁴⁶ Бо здавна у дні Давида й Асафа були встановлені глави співців і пісні Богу, хвалебні і подячні. ⁴⁷ Усі ізраїльтяни у дні Зоровавеля й у дні Неємії давали частки співцям і воротарям на кожен день і віддавали святині левитам, а левити віддавали святині синам Аарона.

[22] Неєм. 12, 11. [24] Неєм. 11, 12. 1 Пар. 25, 1. [25] 1 Пар. 9, 15. Неєм. 11, 17. [26] Неєм. 2, 6. 1 Езд. 7, 6. [27] Втор. 20, 5. 1 Езд.

6, 16. Ін 10, 22. [29] Втор. 11, 30. Нав. 5, 9. [30] Вих. 19, 10. [39] Неєм. 3, 1. [44] Втор. 1, 15. [46] 1 Пар. 25, 1. [47] Чис. 18, 24, 26.

13 У той день було читано з книги Мойсеевої вголос народу і знайдено написано в ній: аммонитянин і моавитянин не може ввійти в громаду Божу повіки, ² тому що вони не зустріли синів Ізраїля з хлібом і водою і найняли проти нього Валаама, щоб проклясти його, але Бог наш обернув прокляття на благословення. ³ Почувши цей закон, вони відокремили все іноплемінне від Ізраїля. ⁴ А раніше того священик Елиашив, приставлений до кімнат при домі Бога нашого, близький родич Товії, ⁵ приготував для нього велику кімнату, в яку раніше клали хлібне приношення, ладан і сосуди, і десятини хліба, вина й оливи, призначені законом для левитів, співців і воротарів, і приношення для священиків. ⁶ Коли все це відбувалося, я не був у Єрусалимі, тому що в тридцять другого році Вавилонського царя Артаксеркса я ходив до царя, і після декількох днів знову випросився в царя. ⁷ Коли я прийшов у Єрусалим і дізнався про лиху справу, яку зробив Елиашив, приготувавши для Товії кімнату на дворах дому Божого, ⁸ тоді мені було дуже неприємно, і я викинув усі домашні речі Товії геть з кімнати ⁹ і сказав, щоб очистили кімнати, і повелів знову внести туди сосуди дому Божого, хлібне приношення і ладан. ¹⁰ Ще дізнався, що частки левитам не віддаються, і що левити і співці, які робили свою справу, розбіглися, кожен на своє поле. ¹¹ Я зробив за це догану начальникам і сказав: навіщо залишений нами дім Божий? І я зібрав їх і поставив їх на місце їхнє. ¹² І всі юдеї стали приносити десятини хліба, вина й оливи в комори. ¹³ І приставив я до комор Шелемію священика і Садока книжника і Федаію з левитів, і при них Ханана,

сина Закхура, сина Матфанії, тому що вони вважалися вірними. І на них покладено роздавати частки братам своїм. ¹⁴ Пом'яни мене за це, Боже мій, і не зглядь ревних діл моїх, які я зробив для дому Бога мого і для служіння при ньому!

¹⁵ У ті дні я побачив у Юдеї, що в суботу топчуть точила, возять снопи і нав'ючують ослів вином, виноградом, смоквами і всяким вантажем, і відвозять у суботній день у Єрусалим. І я суворо виговорив їм у той же день, коли вони продавали харчі. ¹⁶ І тиряни жили в Юдеї і привозили рибу і всякий крам і продавали в суботу жителям Юдеї і в Єрусалимі. ¹⁷ І я зробив догану найзнатнішим з юдеїв і сказав їм: навіщо ви робите таке зло і оскверняєте день суботній? ¹⁸ Чи не так чинили батьки ваші, і за те Бог наш навів на нас і на місто це все цю біду? А ви збільшуєте гнів Його на Ізраїля, оскверняючи суботу. ¹⁹ Після цього, коли смеркалося біля воріт єрусалимських, перед суботою, я звелів замикати двері і сказав, щоб не відмикали їх до ранку після суботи. І слуг моїх я поставив біля воріт, щоб ніяка ноша не проходила в день суботній. ²⁰ І ночували торговці і продавці всякого товару поза Єрусалимом раз і два. ²¹ Але я суворо виговорив їм і сказав їм: навіщо ви ночуєте біля стіни? Якщо зробите це в інший раз, я накладу руку на вас. З того часу вони не приходили в суботу. ²² І сказав я левитам, щоб вони очистилися і прийшли тримати варту біля воріт, щоб святити день суботній. І за це пом'яни мене, Боже мій, і пощади мене з великої милости Твоєї!

²³ Ще в ті дні я бачив юдеїв, що взяли собі дружин з азотянок, аммонитянок і моавитянок; ²⁴ і тому сини їхні наполовину говорять азотською,

Глава 13. [1] Втор. 23, 3. [2] Чис. 22, 5–6. [4] Неем. 4, 3; 12, 10. [9] 2 Пар. 29, 5. Лев. 2, 1. [10] 2 Пар. 31, 4. [12] Неем. 10, 37. [14]

Неем. 5, 19. Євр. 6, 10. [15] Єр. 17, 21. Неем. 10, 31. Ам. 8, 5. [18] Єр. 17, 21, 27. [22] Неем. 5, 19. [23] 1 Езд. 9, 2; 10, 2.

або мовою інших народів, і не вміють говорити юдейською.²⁵ Я зробив за це догану і проклинав їх, і деяких з чоловіків бив, рвав на них волосся і закликав їх Богом, щоб вони не віддавали дочок своїх за синів їхніх і не брали дочок їхніх за синів своїх і за себе.²⁶ Чи не через них, говорив я, грішив Соломон, цар Ізраїлів? У багатьох народів не було такого царя, як він. Він був любимим Богом своїм, і Бог поставив його царем над усіма ізраїльтянами; і однак же чужоземні дружини ввели в гріх і його.²⁷ І чи можна нам чути про вас,

що ви робите все це велике зло, грішите перед Богом нашим, приймаючи у співжиття чужоземних дружин?²⁸ І з синів Іоїади, сина великого священника Елиашива, один був зятем Санаваллата, хоронита. Я прогнав його від себе.²⁹ Пом'яни ім, Боже мій, що вони осквернили священство і завіт священничий і левитський!

³⁰ Так очистив я їх від усього чужоземного і відновив служби священників і левитів, кожного у справі його,³¹ і доставку дров у призначені часи і початки. Пом'яни мене, Боже мій, на благо мені!

ДРУГА КНИГА ЕЗДРИ*

1 І звершив Іосія в Єрусалимі пасху Господу своєму, і закололи пасхального агнця в чотирнадцятий день першого місяця,² поставивши священників за чергами в облаченні у храмі Господньому.³ І сказав левитам, священнослужителям Ізраїлевим: освятіть себе Господу для поставлення святого ковчега Господнього в храмі, який побудував цар Соломон, син Давидів.⁴ Не потрібно буде вам брати його на рамена; служіть тепер Господу Богу вашому, і піклуйтеся про народ Його Ізраїля, і влаштуйтеся за родами і поколіннями вашими, за розкладом Давида, царя Ізраїлевого, і за урочистістю Соломона, сина його,⁵ і ставайте у святилищі, за родовими левитськими розрядами вашими перед братами вашими, синами Ізраїля,⁶ заколіть за уставом пасхального агнця і приготуйте жертви для братів ваших і зробіть пасху за заповіддю Господньою, даною Мойсееві.

⁷ І дав Іосія в дар народу, який там знаходився, тридцять тисяч агнців і козлів і три тисячі тельців; це за обітницею дано від царських стад народу і священникам і левитам.⁸ І дали Хелкія і Захарія й Іеїл, що начальствують у храмі, священникам на пасху дві тисячі шістсот овець і триста волів.⁹ І Іехонія і Самей і Нафаниїл, брат його, й Асавія й Охиїл, й Іорам, тисячочальники, дали левитам на пасху п'ять тисяч овець і сімсот волів.

¹⁰ І коли це відбувалося, священники і левити благоліпно стояли за поколіннями і родовими перевагами, тримаючи опрісноки перед народом,¹¹ щоб приносити жертви Господу за написаним у книзі Мойсеевій. І це було в ранній час.¹² І спекли пасхального агнця на вогні, як належало, а жертви зварили в мідних посудинах і казанах з пахощами, і віднесли всьому народові.¹³ А після того приготували для себе і для священників, братів своїх, синів Аарона.¹⁴ Бо священники приносили жир до пізнього

* Перекладена з грецької.

[25] Втор. 7, 3–4. 1 Езд. 9, 2. [26] 3 Цар. 3, 13; 11, 3. 2 Пар. 1, 12. 2 Цар. 12, 24. [28] Неєм. 2, 19. 1 Езд. 10, 8. [29] Неєм. 6, 14.

[31] Неєм. 5, 19; 10, 34. Іс. 38, 3.

Глава 1. [1] 4 Цар. 23, 21. 2 Пар. 35, 1.

часу, а тому левити готували для себе і для священників, братів своїх, синів Аарона.¹⁵ Священноспівці ж, сини Асафові, знаходилися на місцях своїх, за встановленням Давида, й Асаф і Захарія й Еддинус, який був від царя.¹⁶ І воротарям біля кожних воріт не дозволялося залишати своєї черги, тому що для них готували брати їхні, левити.

¹⁷ І звершилося в той день все, що належало до жертвоприношення Господу при звершенні пасхи,¹⁸ і до приношення всепалень на жертovníку Господньому, за повелінням царя Іосії.¹⁹ І звершували сини Ізраїлеві, які у той час знаходилися там, пасху і свято опрісноків сім днів.²⁰ І не звершувалося такої пасхи в Ізраїлі від часів Самуїла пророка.²¹ І жоден з усіх царів ізраїльських не звершував такої пасхи, яку звершив Іосія, і священники і левити, і юдеї і всі ізраїльтяни, які жили в той час у Єрусалимі.²² У вісімнадцятий рік царювання Іосії звершена ця пасха.²³ І спрямовані були прямою путтю діла Іосії перед Господом від серця, повного благочестя.

²⁴ Те ж, що було при ньому, описано в попередніх літописах про тих, хто грішив і чинив нечестя проти Господа більше за всякий народ і царство, і чим вони свідомо ображали Його, і за що слова Господа повстали проти Ізраїля.

²⁵ І після всіх цих діянь Іосії сталося, що фараон, цар Єгипетський, ішов воювати в Каркаміс біля Євфрату, й Іосія вийшов назустріч йому.²⁶ Цар Єгипетський послав до нього сказати: що мені і тобі, царю Юдейський? ²⁷ Не проти тебе посланий я від Господа Бога; війна моя на Євфраті, і нині Господь зі мною і Господь спонукує мене; відступи і не протився Господу.²⁸ Але не повернувся Іосія на свою колісницю, а наважився воювати з ним, не послу-

хавши слів Єремії пророка з уст Господа.²⁹ І вступив з ним у битву на полі Мегиддо. І зійшлися начальники до царя Іосії.³⁰ І сказав цар слугам своїм: віднесіть мене з поля битви, тому що я дуже занеміг. І слуги його негайно винесли його із строю.³¹ І зійшов він на другу колісницю свою і, повернувшись у Єрусалим, помер і похований у гробниці батьків своїх.³² І плакали за Іосією по всій Юдеї, плакав за Іосією і пророк Єремія, і начальники з дружинами оплакували його до цього дня. І це передано назавжди всьому роду Ізраїлевому.

³³ Це написано в літописі царів юдейських, і те, що зроблено Іосією, і слава його і його розуміння закону Господнього; попередні ж діла його і згадані нині описані в книзі царів ізраїльських і юдейських.

³⁴ І взяв народ Іехонію [Іоахаза], сина Іосії, і поставили його царем замість Іосії, батька його, коли йому було двадцять три роки.³⁵ І царював він у Юдеї і Єрусалимі три місяці, і відставив його цар Єгипетський, щоб не царювати йому в Єрусалимі.³⁶ І наклав на народ сто талантів срібла й один талант золота.³⁷ І поставив цар Єгипетський Іоакима, брата його, царем Юдеї і Єрусалима.³⁸ І зв'язав вельмож, а Заракина, брата його, відвів у Єгипет.

³⁹ Був же Іоаким двадцяти п'яти років, коли став царем над Юдеєю та Єрусалимом, і робив він лише перед Господом.

⁴⁰ Проти нього вийшов Навуходоносор, цар Вавилонський, і зв'язав його мідними ланцюгами і відвів у Вавилон.⁴¹ І, узявши деякі зі священних сосудів Господа, Навуходоносор переніс їх і поставив у своєму капиці у Вавилоні.

⁴² Сказання про нього, про його розбещення і нечестя написані в книзі літописів царських.

[25] 4 Цар. 23, 29. 2 Пар. 35, 20. [34] 4 Цар.

23, 30. 2 Пар. 36, 1.

⁴³ І став царем замість нього Іоаким, син його; він був вісімнадцяти років, коли був призначений царем. ⁴⁴ Царював же в Єрусалимі три місяці і десять днів, і зробив він лише перед Господом. ⁴⁵ І через рік Навуходоносор послав і відвів його у Вавилон разом зі священними сосудами Господа, ⁴⁶ і призначив царем Юдеї та Єрусалима Седекію, який був двадцяти одного року. Царював він одинадцять років. ⁴⁷ І робив він лише перед Господом, не слухаючи слів, сказаних пророком Єремією від уст Господа. ⁴⁸ І, бувши зв'язаним від царя Навуходоносора клятвою в ім'я Господа, порушив клятву, відійшов і, озлобивши свою шию і серце своє, переступив закони Господа Бога Ізраїлевого. ⁴⁹ Також і начальники народу і священників чинили дуже нечестиво, перевершючи у всіх нечистотах усіх язичників, і осквернили освячений у Єрусалимі храм Господній. ⁵⁰ Бог батьків їхніх посилав вісників Своїх закликати їх до навернення, оскільки щадив Він їх і оселою Своєю; ⁵¹ але вони глузували з вісників Його: в той самий день, в який Господь говорив, вони насміхалися з пророків Його, ⁵² доки Він, розгнівавшись на народ Свій за нечестя, повелів повстати на них царям халдейським. ⁵³ Вони вибили юнаків їхніх мечем навколо святого храму їхнього і не пощадили ні юнака, ні дівчини, ні старого, ні молодого, але всі були віддані в руки їхні. ⁵⁴ І всі священні сосуди Господні, великі і малі, і сосуди ковчега Господнього і царські скарби взяли вони і віднесли у Вавилон. ⁵⁵ І спалили дім Господній і зруйнували стіни Єрусалима і вежі його спалили вогнем, ⁵⁶ і всю красу його перетворили на ніщо; тих же, хто залишився від меча, відвели у Вавилон. ⁵⁷ І вони були рабами його і синів його до владарювання персів, на

сповнення слова Господнього з уст Єремії: ⁵⁸ доки земля не відсвяткує субот своїх, на весь час запустіння свого, упродовж сімдесяти років, вона буде суботствувати.

2 У перший рік царювання Кира Перського, на сповнення слова Господа з уст Єремії, ² Господь подвигнув дух Кира, царя Перського, і він оголосив по всьому царству своєму усно і письмово: ³ так говорить Кир, цар Перський: Господь Ізраїля, Господь Всевишній поставив мене царем вселенної ⁴ і повелів мені будувати йому дім у Єрусалимі, який в Юдеї. ⁵ Отже, хто є з вас, із народу Його, нехай буде Господь його з ним, і нехай він, вирушивши в Єрусалим, який в Юдеї, буде дім Господа Ізраїлевого: Він є Господь, Який живе в Єрусалимі. ⁶ Тому скільки їх живе по місцях, жителі місця того нехай допоможуть їм золотом і сріблом, ⁷ дарунками коней і худоби й іншими приношеннями за обітницею на храм Господа в Єрусалимі.

⁸ І піднялися старійшини племен коліна Іудиного і Веніамінового і священники і левити й усі, дух яких подвигнув Господь іти і будувати дім Господу в Єрусалимі; ⁹ а всі, що жили в сусідстві з ними, допомагали їм: сріблом і золотом, і конями і худобою і дуже багатьма приношеннями за обітницею багатьох, яких надихнув дух.

¹⁰ І цар Кир виніс священні сосуди Господа, які Навуходоносор переніс з Єрусалима і поставив у своєму капиці. ¹¹ Винісши ж їх, Кир, цар Перський, передав їх Мифридату, своєму хранителю скарбів, ¹² а через нього вони були передані Саманассару, князеві Юдеї. ¹³ Число ж їх було: узливальниць золотих тисяча, узливальниць срібних тисяча, срібних курильниць двадцять дев'ять, чаш золотих тридцять, срібних дві тисячі чотириста десять, й інших

[46] 4 Цар. 24, 18. 2 Пар. 36, 11.

Глава 2. [1] 2 Пар. 36, 22. 1 Езд. 1, 1.

сосудів тисяча. ¹⁴ Усіх сосудів золотих і срібних принесено п'ять тисяч чотиреста шістьдесят дев'ять. ¹⁵ І принесені вони Саманассаром і тими, що повернулися з ним з полону Вавилонського, у Єрусалим.

¹⁶ Під час же царювання Артаксеркса, царя Перського, Вилем і Мифридат, і Тавеллій і Рафим, і Веелтефм і Самеллій писар та інші, які змовилися з ними, що жили в Самарії й інших місцях, написали йому такий лист: ¹⁷ Цареві Артаксерксу, господарю, раби твої Рафим, описувач подій, і Самеллій писар, та інші з ради їх, і судді, які знаходяться у Келе-Сирії і Фінікії. ¹⁸ Нехай буде нині відомо господарю царю, що юдеї, які вийшли від вас до нас, прийшовши у Єрусалим, у це відступницьке і підступне місто, влаштовують площі його, відновлюють стіни і закладають підвалини храму. ¹⁹ Отже, якщо це місто буде відбудоване і стіни його закінчені, то вони не тільки не погодяться платити податі, але і повстануть проти царів. ²⁰ І оскільки уже почата побудова храму, то ми за благо визнали не нехтувати цим, ²¹ але сповістити господаря царя, чи не благоугодно тобі подивитися в книгах батьків твоїх. ²² Ти знайдеш запис про те у пам'ятних книгах, і довідаєшся, що це місто було зрадником і бентежило царів і міста, ²³ а юдеї – відступники, які вічно робили в ньому змови, з якої причини і було спустошене це місто. ²⁴ Отже, тепер сповіщаємо тебе, господарю царю, що коли побудується це місто і відновляться стіни його, то не буде для тебе проходу в Келе-Сирію і Фінікію.

²⁵ Тоді цар написав у відповідь Рафиму, описувачу подій, і Веелтефму і Самеллію писарю й іншим, які згодилися з ними, і жили в Самарії і Сирії і Фінікії, таке: ²⁶ прочитав я лист, який ви надіслали мені, і на-

казав розглянути; і знайдено, що це місто здавна повстає проти царів, ²⁷ і люди ці піднімають у ньому заколоти і війни, і були царі в Єрусалимі сильні і могутні, які володіли і збирали данину з Келе-Сирії і Фінікії. ²⁸ Отже, тепер я наказав заборонити цим людям будувати це місто, і стежити, щоб нічого більш не робилося ²⁹ і щоб не мали подальшого успіху зловмисні діяння до занепокоєння царів. ³⁰ Після прочитання написаного від царя Артаксеркса, Рафим і Самеллій писар і ті, що змовилися з ними, поспішно вирушили в Єрусалим з кіннотою й ополченням народу ³¹ і почали утримувати тих, що будують. І зупинилося будівництво Єрусалимського храму до другого року царювання Дарія, царя Перського.

3 І зробив цар Дарій великий бенкет своїм підданам і домашнім своїм і усім вельможам Мідії і Персії, ² і всім сатрапам і воєначальникам, і начальникам підвладних йому країн від Індії і до Ефіопії у ста двадцяти семи сатрапіях. ³ І їли і пили і, наситившись, розійшлися; цар же Дарій пішов у спальню свою і спав, і потім прокинувся.

⁴ Тим часом троє юнаків охоронців, які охороняли тіло царя, сказали один одному: ⁵ нехай кожен з нас скаже одне слово про те, що сильніше за все? І чиє слово виявиться розумнішим за інше, тому цар Дарій дасть великі дарунки і велику нагороду. ⁶ І буде той одягатися в багрянцю і пити з золотих сосудів, і спати на золоті, і їздити на колісниці з конями в золотих вуздах, носити на голові пов'язку з висону і намисто на шиї, ⁷ і сяде він другим після Дарія за мудрість свою, і буде називатися родичем Дарія. ⁸ І негайно, написавши кожен своє слово, запечатали і поклали під узголів'я царя Дарія і сказали: ⁹ коли цар

встане, подадуть йому це писання, і за ким визнає цар і трое вельмож перських, що слово його мудріше, тому дається перевага, як написано. ¹⁰ Один написав: сильніше за все вино. ¹¹ Інший написав: сильніший цар. ¹² Третій написав: сильніші жінки, а над усім здобуває перемогу істина. ¹³ І ось, коли цар встав, подали йому це писання, і він прочитав. ¹⁴ І, пославши, покликав усіх вельмож Персії і Мідії, і сатрапів і военачальників, і начальників областей і радників, ¹⁵ і сів у дорадчій палаті, і прочитано було перед ними писання. ¹⁶ І сказав: покличте цих юнаків, нехай вони пояснять слова свої. І були покликані і ввійшли. ¹⁷ І сказав їм: поясніть нам написане.

І почав перший, який сказав про силу вина, і говорив так: ¹⁸ О, мужі! Яке сильне вино! Воно приводить у затьмарення розум усіх людей, які п'ють його; ¹⁹ воно робить розум царя і сироти, раба і вільного, бідного і багатого одним розумом; ²⁰ і всякий розум перетворює на веселість і радість, так що людина не пам'ятає ніякої печалі і ніякого боргу, ²¹ і всі серця робить воно багатими, так що ніхто не думає ні про царя, ні про сатрапа, і всякого змушує воно говорити про свої таланти. ²² І коли сп'яніють, не пам'ятають про приязнь до друзів і братів і швидко оголюють мечі, ²³ а коли протверезяться від вина, не пам'ятають, що робили. ²⁴ О, мужі! Чи не сильніше за все вино, коли змушує так чинити? І, сказавши це, замовк.

4 І почав говорити другий, який сказав про силу царя. ² О, мужі! Чи не сильні люди, які володіють землею і морем і всім, що знаходиться в них? ³ Але цар перемагає і панує над ними і повеліває ними, і в усьому, що б не сказав їм, вони підкорюються. ⁴ Якщо скаже, щоб вони ополчалися один проти одного, вони

виконують; якщо пошле їх проти ворогів, вони йдуть і руйнують гори і стіни і вежі, ⁵ й убивають і бувають вбитими, але не переступають слова царського; якщо ж переможуть, усе приносять царю, що одержать у здобич, і все інше. ⁶ І ті, які не ходять на війну і не воюють, але обробляють землю, після посіву, зібравши жниво, також приносять цареві ⁷ і, примушуючи один одного, приносять цареві данину. ⁸ І він один, якщо скаже убити – убивають; якщо скаже відпустити – відпускають; сказав бити – б'ють; ⁹ сказав спустошити – спустошують; сказав будувати – будують; сказав зрубати – зрубують; сказав насадити – насаджують; ¹⁰ і весь народ його і військо його підкорюються йому. Крім того, він лежить, їсть і п'є і спить, ¹¹ а вони стежать довкола нього і не може ніхто відійти і робити справи свої, і не може не послухатися його. ¹² О, мужі! Чи не сильніший за всіх цар, коли так підкорюються йому? – І замовк.

¹³ Третій же, який сказав про жінок і про істину, – це був Зоровавель, – почав говорити: ¹⁴ О, мужі! Чи не великий цар, і багато хто з людей, і чи не сильне вино? Але хто панує над ними і володіє ними? чи не жінки? ¹⁵ Жінки народили царя і весь народ, який володіє морем і землею; ¹⁶ і ними народжені і ними вигодувані ті, які насаджують виноград, з якого робиться вино; ¹⁷ вони роблять одяг для людей і доставляють прикраси людям, і люди не можуть бути без друзям. ¹⁸ Якщо зберуть золото і срібло і всякі коштовності, а потім побачать одну жінку, гарну лицем і красиву, ¹⁹ залишивши все, спрямовуються до неї і, розкривши рот, дивляться на неї, і всі приліплюються до неї більше, ніж до золота і срібла і до всякої коштовної речі. ²⁰ Чоловік залишає свого батька, який виховав, і країну свою і приліпля-

ється до дружини своєї; ²¹ і з дружиною залишає душу, і не пам'ятає ні батька, ні матері, ні країни своєї. ²² І з цього слід вам пізнати, що жінки панують над вами. Чи не піднімаєте ви трудів і чи не напружуєте зусиль, і чи не віддаєте і чи не приносите всього дружинам? ²³ Бере чоловік меч свій і вирушає, щоб виходити на дороги і грабувати і красти, і готовий плавати по морю і ріках, ²⁴ лева зустрічає, і в темряві блукає; але як тільки украде, забере й ограбує, відносить те до коханої. ²⁵ І більше любить чоловік дружину свою, ніж батька і матір. ²⁶ Багато збожеволіли через жінку і зробилися рабами через них. ²⁷ Багато загинули і збилися зі шляху і згрішили через жінок. ²⁸ Невже тепер не повірите мені? Чи не великий цар владою своєю? Чи не бояться всі країни доторкнутися до нього? ²⁹ Я бачив його й Агамину, дочку славного Вартака, царську наложницю, яка сидить праворуч царя; ³⁰ вона знімала вінець з голови царя і покладала на себе, а лівою рукою вдарила царя по щоці. ³¹ І, попри все те, цар дивився на неї, розкривши рот: якщо вона усміхнеться йому, усміхається і він; якщо ж вона розсердиться на нього, він пестить її, щоб помирилася з ним. ³² О, мужі! Як же не сильні жінки, коли так чинять вони? ³³ Тоді цар і вельможі глянули один на одного, а він почав говорити про істину. ³⁴ О, мужі! Чи не сильні жінки? Велика земля і високе небо, і швидко у своєму плині сонце, тому що воно в один день обходить коло неба і знову повертається на своє місце. ³⁵ Чи не великий Той, Хто зверху це? І істина велика і сильніша за все. ³⁶ Вся земля взиває до істини, і небо благословляє її, і всі діла трясуться і тремтять перед нею. І немає в ній неправди. ³⁷ Неправедне вино, неправедний цар, неправедні жінки, несправедливі всі сини людські і всі діла їхні такі, і немає в

них істини, і вони загинуть у неправді своїй; ³⁸ а істина перебуває і залишається сильною у віках, і живе і володарює повік віку. ³⁹ І немає в ній упереджености і розрізнення, але робить вона справедливе, віддаляючись від усього несправедливого і злого, і всі схвалюють діла її. ⁴⁰ І немає в суді її нічого неправого; вона є сила і царство і влада і велич усіх віків: благословенний Бог істини! ⁴¹ І перестав він говорити. І всі виголосили тоді і сказали: велика істина і сильніша за все.

⁴² Тоді цар сказав йому: проси, чого хочеш, більше написаного, і дамо тобі, тому що ти виявився наймудрішим, і будеш сидіти поруч зі мною і будеш називатися родичем моїм. ⁴³ Тоді сказав він царю: згадай обіцянку, дану тобою в той день, в який ти прийняв царство твоє, що ти побудуєш Єрусалим ⁴⁴ і повернеш усі сосуди, взяті з Єрусалима, які відібрав Кир, коли дав обітницю зруйнувати Вавилон, і обіцяв вислати їх туди. ⁴⁵ А ти обіцяв побудувати храм, який спалили ідуєми, коли Юдея була спустошена халдеями. ⁴⁶ І про це саме тепер я прошу тебе, господарю царю, і благаю тебе, і в цьому велич твоя: прошу тебе виконати обіцяне, що ти вустами твоїми обіцяв Цареві Небесному виконати.

⁴⁷ Тоді цар Дарій встав і поцілував його, і написав йому лист до всіх правителів і начальників областей і воєначальників і сатрапів, щоб вони пропустили його і з ним усіх, що йдуть будувати Єрусалим. ⁴⁸ Також написав лист до всіх місцевих начальників у Келе-Сирії і Фінікії і тим, що знаходяться на Лівані, щоб привозили з Лівану в Єрусалим кедрові дерева і допомагали йому будувати місто. ⁴⁹ Писав про свободу і для всіх юдеїв, які вирушають із царства в Юдею, щоб ніхто з тих, хто має владу, обласний начальник і сатрап і правитель, не приходив до дверей їхніх, ⁵⁰ але щоб уся країна, якою

вони володіють, вилучена була від данини, і щоб ідумеї залишили селища юдеїв, якими вони володіють; ⁵¹ також щоб давали на побудову храму щорічно по двадцять талантів, доки не буде побудований; ⁵² і для приношення на жертвник щоденних всепалень, зверх сімнадцяти приписаних, давали ще по десять талантів на рік; ⁵³ і щоб усім, хто вирушає з Вавилону, була воля будувати місто, як самим, так і нащадкам їхнім і всім священикам, які підуть. ⁵⁴ Писав також і про утримання і про священичий одяг, у якому служать. ⁵⁵ Написав давати утримання і левитам до того дня, коли завершиться храм і буде побудований Єрусалим; ⁵⁶ і всім, хто стереже місто, наказав давати платню і продовольство. ⁵⁷ Відпустив і всі сосуди, які виділив Кир із Вавилону; і все, що повелів зробити Кир, і він повелів виконати і послати у Єрусалим.

⁵⁸ І коли вийшов юнак, то підняв лице своє до неба навпроти Єрусалима, дякуючи Царю Небесному, і сказав: ⁵⁹ від Тебе перемога і від Тебе мудрість, і Твоя слава, а я Твій раб. ⁶⁰ Благословенний Ти, що дарував мені мудрість, і дякую тобі, Господи, Боже батьків наших. ⁶¹ І, взявши листи, вирушив і прийшов у Вавилон і оголосив усім братам своїм. ⁶² І вони дякували Богу батьків своїх за те, що дарував їм волю і дозвіл ⁶³ іти і будувати Єрусалим і храм, на якому наречене ім'я Його. І раділи з музикою і веселістю сім днів.

5 Після цього були обрані до вирушення родонаачальники за колінами їхніми, і дружини їхні і сини їхні і дочки їхні і раби їхні і рабині їхні з худобою їхньою. ² Дарій послав з ними тисячу вершників, доки вони не введуть їх у Єрусалим з миром, з музикою, з тимпанами і трубами. ³ І всі брати їхні веселилися, і цар дозволив їм іти разом.

⁴ І ось імена мужів, які йшли за племенами їхніми у колінах за старшинством їх: ⁵ священики, сини Финееса, сини Аарона, Ісус, син Йоседека, сина Сареевого, та Іоаким, син Зоровавеля, сина Салафіїла з дому Давидового, з роду Фареса, коліна ж Іудового, ⁶ який говорив перед Дарієм, царем Перським, мудрі слова на другому році царювання його, в місяці Нисані, місяці першому. ⁷ Ось юдеї, які вийшли з полону переселення, яких переселив у Вавилон Навуходоносор, цар Вавилонський, ⁸ і які повернулися в Єрусалим і в інші місця Юдеї, кожен у своє місто, – вийшли з Зоровавелем та Ісусом, Неемією, Зареем, Рисеем, Енинеем, Мардохеем, Веельсаром, Асфарасом, Реелієм, Роїмом, Вааною, начальниками їхніми.

⁹ Число народу з начальниками їх: синів Фороса дві тисячі сто сімдесят два; синів Сафата чотириста сімдесят два; ¹⁰ синів Ареса сімсот п'ятдесят шість; ¹¹ синів Фааф-Моава із синами Ісуса та Іоава дві тисячі вісімсот дванадцять; ¹² синів Ілама тисяча двісті п'ятдесят чотири; синів Зафуї дев'ятсот сімдесят п'ять; синів Хорве сімсот п'ять; синів Ванія шістьсот сорок вісім; ¹³ синів Вивая шістьсот тридцять три; синів Арге тисяча триста двадцять два; ¹⁴ синів Адоникама шістьсот тридцять сім; синів Вагоя дві тисячі шістьсот шість; синів Адина чотириста п'ятдесят чотири; ¹⁵ синів Атира від Єзекії дев'яносто два; синів Килана й Азина шістьдесят сім; синів Азара чотириста тридцять два; ¹⁶ синів Аннися сто один; синів Арома тридцять два; синів Вассая триста двадцять три; синів Арсифурифа сто два; ¹⁷ синів Ветируса три тисячі п'ять; синів Вефломонських сто двадцять три; ¹⁸ з Нетофаса п'ятдесят п'ять; з Анафофа сто п'ятдесят вісім; з Вефасмона сорок два; ¹⁹ з Кариафири два-

дцять п'ять; з Кафира і Вирога сімсот сорок три;²⁰ хадиасеїв і аммидеїв чотириста двадцять два; з Кирама і Гаввиса шістсот двадцять один;²¹ з Макалона сто двадцять два; з Ветолія п'ятдесят два; синів Нифиса сто п'ятдесят шість;²² синів Каламолала й Онуса сімсот двадцять п'ять; синів Іереха двісті сорок п'ять;²³ синів Санааса три тисячі триста один.²⁴ Священиків, синів Іедду, сина Ісусового, з синами Санаасива, дев'ятсот сімдесят два; синів Еммируфа тисяча п'ятдесят два;²⁵ синів Фассура тисяча сорок сім; синів Харми тисяча сімнадцять.²⁶ Левитів, синів Ісуса і Кадміла і Ванни і Судія, сімдесят чотири.²⁷ Священноспівців, синів Асафа, сто сорок.²⁸ Воротарів, синів Салума, синів Атара, синів Толмана, синів Дакува, синів Атита, синів Товиса, усіх сто тридцять дев'ять.²⁹ Служителів при храмі, синів Ісава, синів Асифа, синів Таваофа, синів Кираса, синів Суда, синів Фалея, синів Лавана, синів Аграва,³⁰ синів Акуда, синів Ута, синів Китава, синів Аккава, синів Сивая, синів Анана, синів Кафуа, синів Геддура,³¹ синів Іаїра, синів Десана, синів Ноева, синів Хасева, синів Казира, синів Озії, синів Финоє, синів Асара, синів Васфая, синів Ассана, синів Мані, синів Нафисі, синів Акуфа, синів Ахива, синів Асува, синів Фаракема, синів Васалема,³² синів Меєдда, синів Куфа, синів Хареа, синів Вархує, синів Серара, синів Фомоя, синів Насі, синів Атефа,³³ синів рабів Соломонових, синів Ассапфиофа, синів Фарира, синів Ієлі, синів Лозона, синів Ісдаїла, синів Сафії,³⁴ синів Агія, синів Фахарефа, синів Савії, синів Сарофи, синів Миसेя, синів Гаса, синів Аддуса, синів Сува, синів Аферра, синів Вародиса, синів Сафага, синів Аллома:³⁵ усіх служителів при храмі і синів

рабів Соломонових триста сімдесят два.

³⁶ Ось ті, що вийшли з Фермелефа і Фелерса: начальники їхні Хараафалан і Аалар.³⁷ Але вони не могли показати батьківщин своїх і родів, що вони від Ізраїля: синів Далана, сина Ваєнанового, синів Некодана, шістсот п'ятдесят два.³⁸ І з священиків були такі, які відправляли священнослужіння, але не знайдені у списку: сини Овдія, сини Акваса, сини Іадду, який узяв за дружину Авгію, з дочок Верзеллія, і називався його ім'ям.³⁹ І оскільки родовий запис їх після дослідження не знайдений у списку, то вони відлучені від священства.⁴⁰ І сказав їм Неємія й Атфарія, щоб вони не брали участі у святинях, доки не поставне первосвященик, облачений в урим і тумим.

⁴¹ Усіх же ізраїльтян від дванадцяти років і вище, крім рабів і рабинь, було сорок дві тисячі триста шістдесят; рабів їхніх і рабинь сім тисяч триста сорок сім; співців і псалмоспівців двісті сорок п'ять.⁴² Верблюдів чотириста тридцять п'ять, коней сім тисяч тридцять шість, мулів двісті сорок п'ять, під'яремної худоби п'ять тисяч п'ятсот двадцять п'ять.⁴³ Деякі з родоначальників, коли прийшли вони до храму Бога у Єрусалимі, дали обітницю спорудити цей дім на місці його за своїми силами⁴⁴ і дати в скарбницю храму на побудову тисячу мин золота і п'ять тисяч мин срібла і сто священничих одєж.⁴⁵ І оселилися священики і левити і деякі з народу в Єрусалимі й області його, а священноспівці й воротарі і весь Ізраїль у селищах своїх.

⁴⁶ Коли ж настав сьомий місяць, і сини Ізраїля були вже кожен у своєму володінні, зібралися всі одноставно на відкритому місці біля перших воріт на схід.⁴⁷ І встав Ісус, син Іосе-

[40] Неєм. 7, 65. [47] 1 Езд. 3, 2.

дека, і брати його священники, і Зоровавель, син Салафіля, і брати його, і спорудили жертвник Богу Ізраїлеву, ⁴⁸ щоб возносити на ньому всепалення, як написано в книзі Мойсея, чоловіка Божого. ⁴⁹ І зібралися до них з інших народів, які були в тій землі, і влаштували жертвник на своєму місці, тому що ворогували з ними, і долали їх усі народи, які були в тій землі; і вони возносили жертви у свій час і всепалення Господу, ранкове і вечірнє. ⁵⁰ І звершили свято кущів, як приписано законом, *приносячи* щоденні жертви, як належало, ⁵¹ і потім безперестанні приношення і жертви субот і новомісяч і усіх святих свят. ⁵² І всі ті, які дали обітницю Богу, з новомісяччя сьомого місяця почали приносити жертви Богу, хоч храм не був ще побудований. ⁵³ І давали срібло каменотесам і теслярам і пितво і їжу, і візки сидонянам і тирянам, щоб вони привозили з Ливану кедрові дерева, доставляючи їх плотами в Іюппійську пристань, за наказом, даним від Кира, царя Перського.

⁵⁴ І на другий рік у другому місяці, після прибуття до храму Божого у Єрусалим, Зоровавель, син Салафіля, й Ісус, син Йоседека, і брати їхні і священники, левити і всі, що прийшли у Єрусалим з полону, ⁵⁵ поклали підвалини храму Божого в новомісяччя другого місяця другого року після прибуття їх в Юдею і Єрусалим ⁵⁶ і приставили левитів від двадцяти років до справ Господніх: і став Ісус і сини його і брати, і Кадміл брат і сини Імадавуна і сини Іода, сина Іліадудового, із синами і братами, всі левити, одноставно спонукаючи до справ у домі Господньому. І побудували будівельники храм Господа. ⁵⁷ І стали священники в облаченні з музичними інструментами і трубами, і левити, сини Асафа,

з кимвалами, оспівуючи Господа і прославляючи Його за уставом Давида, царя Ізраїльського, ⁵⁸ і виголошували в піснях, прославляючи Господа, що благість Його і слава повіки над усім Ізраїлем. ⁵⁹ І весь народ сурмив і взивав гучним голосом, прославляючи Господа за відновлення дому Господнього. ⁶⁰ А найстарші зі священників і левитів і родоначальників, які бачили колишній храм, прийшли тепер на будівництво з плачем і гучним волянням, ⁶¹ а багато хто з трубами і радісними голосними вигуками, ⁶² так що народ не міг чути труб через воляння народне; хоча зібрання голосно сурмило, так що було чути далеко.

⁶³ І почули вороги коліна Іудиного і Веніамінового і прийшли дізнатися, що означає цей трубний звук. ⁶⁴ І дізналися, що ті, які повернулися з полону, будують храм Господу Богу Ізраїлеву. ⁶⁵ І, приступивши до Зоровавеля й Ісуса і до родоначальників, говорять їм: будемо і ми будувати разом з вами; ⁶⁶ бо і ми подібно до вас слушаємо Господа вашого і приносимо Йому жертви від днів Асвакафаса, царя Ассирійського, який переселив нас сюди. ⁶⁷ Тоді сказав їм Зоровавель і Ісус і начальники племен ізраїльських: не з вами нам будувати дім Господу Богу нашо-му; ⁶⁸ ми одні будемо будувати його Господу Богу Ізраїля, відповідно до того, як повелів нам Кир, цар Перський. ⁶⁹ Тоді народи тієї землі, нападаючи на тих, що жили в Юдеї й облягаючи їх, перешкоджали будівництву ⁷⁰ і, підступом відволікаючи народ і роблячи заворушення, перешкоджали завершенню будівництва в усі часи життя царя Кира, і зупинили будівництво на два роки до того часу, коли царем став Дарій.

6 У другий рік царювання Дарія Аггея і Захарія, син Адо, пророки, пророкували юдеям, які

[54] 1 Езд. 3, 8. [64] 1 Езд. 4, 1.

Глава 6. [1] Агг. 1, 1. 1 Езд. 5, 1.

були в Юдеї та Єрусалимі, від імені Господа Бога Ізраїлевого.² Тоді встав Зоровавель, син Салафіїля, й Ісус, син Йоседека, і почали будувати дім Господа в Єрусалимі, у присутності пророків Господніх, які допомагали їм.

³ У цей час з'явився до них Сисинні, правитель Сирії і Фінікії, і Сафравузан і товариші їхні і сказали їм: ⁴ з чийого дозволу ви будете цей дім і цю покрівлю, і все інше робите? І хто будівельники, які роблять це? ⁵ Але старійшини юдейські знайшли милість у Господа, Який споглянув на полонення, ⁶ і їм не заборонили будувати, поки сповіщено буде про них Дарію. І отримана була відповідь.

⁷ Ось список з листа, який Сисинні писав і який послали Дарію: Сисинні, правитель Сирії і Фінікії, і Сафравузан і товариші, начальники в Сирії і Фінікії, царю Дарію радіватися. ⁸ Нехай буде все відомо господарю нашому царю, що ми, прийшовши в область Юдейську і ввійшовши в місто Єрусалим, знайшли в місті Єрусалим старійшин юдейських, що повернулися з полону, ⁹ які будують новий великий дім Господу з дорогих тесаних каменів, кладучи в стіни дерева; ¹⁰ і роботи ці виконуються з ревністю, і справа успішно йде в руках їхніх і звершується з усією красою і старанністю.

¹¹ Тоді ми запитали цих старійшин, говорячи: з чийого повеління ви будете цей дім і виконуєте ці роботи?

¹² І так ми запитали їх, щоб сповістити тобі і написати тобі про начальників їхніх, і вимагали ми від них іменний список проводирів їхніх.

¹³ Вони ж сказали нам у відповідь: ми раби Господа, Який створив небо і землю. ¹⁴ І дім цей за багато років перед цим був побудований царем Ізраїльським, великим і сильним, і був закінчений. ¹⁵ Але оскільки батьки наші гріхами своїми прогнівили

небесного Господа Ізраїлевого, то Він віддав їх у руки Навуходоносора, царя Вавилонського, царя халдеїв. ¹⁶ Вони, зруйнувавши дім цей, спалили, а народ відвели в полон у Вавилон. ¹⁷ Але в першому році, коли царем став Кир над країною Вавилонською, цар Кир наказав будувати дім цей. ¹⁸ І священні сосуди, золоті і срібні, які Навуходоносор виніс із храму Єрусалимського і поставив у своєму капиці, цар Кир знову виніс з капиця Вавилонського і передав їх князеві Саманассару Зоровавелю. ¹⁹ І повелів йому віднести всі ці сосуди і покласти у Єрусалимському храмі і побудувати храм Господа на його місці. ²⁰ Тоді Саманассар, прийшовши, поклав підвалини дому Господа у Єрусалимі, і відтоді донині він будувався і не був завершений. ²¹ Отже, царю, якщо угодю, нехай пошукають у царських книгосховищах Кира, ²² і якщо виявиться, що будівництво дому Господнього у Єрусалимі звершується з волі царя Кира, й угодю буде це господарю царю нашому, нехай дано буде нам знати про те.

²³ Тоді цар Дарій наказав шукати в книгосховищах, що знаходяться у Вавилоні, і знайдено в Екбатанах, у місті, що знаходиться в Мідійській області, одне місце в пам'ятному записі, де написано: ²⁴ у перший рік царювання Кира, цар Кир повелів побудувати дім Господа у Єрусалимі, де приносять жертви на вогні невгасимому. ²⁵ Висота храму шістдесят ліктів, ширина шістдесят ліктів, із трьома домами із тесаних каменів і з одного нового, з місцевого дерева, а витрати робити з дому царя Кира, ²⁶ і священні сосуди дому Господнього, золоті і срібні, які Навуходоносор виніс з дому Єрусалимського і переніс у Вавилон, повернути в дім Єрусалимський, щоб поставити їх там, де вони знаходилися. ²⁷ По-

[2] 1 Езд. 3, 2. Сир. 49, 13–14. [23] 1 Езд. 6,

1. [24] 1 Езд. 6, 3.

велів також стежити Сисинні, правителів Сирії і Фінікії, і Сафравузану і товаришам їхнім і поставленим у Сирії і Фінікії начальникам, щоб вони тримали себе осторонь від цього місця і залишили раба Господа Зоровавеля, князя Юдейського, і старійшин юдейських будувати цей дім Господа на його місці.²⁸ Я повелів повністю відбудувати його і стежити, щоб юдеям, які повернулися з полону, сприяли у повному закінченні дому Господнього²⁹ і щоб із податей Келе-Сирії і Фінікії справно давали для цих людей, на жертви Господу, князю Зоровавелю, на тельців, баранів і агнців.³⁰ Так само, щоб постійно щороку беззаперечно давали пшеницю, сіль, вино й олію, як скажуть священники, які знаходяться в Єрусалимі, скільки витрачається кожного дня;³¹ щоб приносили Всевишньому Богу жертви за царя і за дітей його і молилися за життя їх.³² Притому оголосити, що коли хто переступить або порушить що-небудь з написаного, то нехай буде взяте дерево з його власних, і він буде повішений на ньому, а майно його стане царським.³³ За це і Господь, Якого ім'я призивається там, нехай погубить усякого царя і народ, який простягне руку свою, щоб перешкодити або зробити яке-небудь зло цьому дому Господа у Єрусалимі.³⁴ Я, цар Дарій, вирішив, щоб у точності було за цим.

7 Тоді Сисинні, правитель Келе-Сирії і Фінікії, і Сафравузан і товариші їхні, виконуючи повеління царя Дарія,² ретельно взялися за святу справу, допомагаючи старійшинам і священноначальникам юдейським.³ І успішно йшла свята справа, за пророцтвами пророків Аггея і Захарії.⁴ І звершили все за повелінням Господа Бога Ізраїлевого і з волі Кира, Дарія й Артаксеркса, царів перських.

⁵ Закінчений святий дім до двадцять третього дня місяця Адара, на шостому році царя Дарія.⁶ І зробили сини Ізраїля, священники і левити та інші, що повернулися з полону, які були приставлені, усе за написаним у книзі Мойсея.⁷ І принесли в жертву на відновлення храму Господнього сто волів, двісті баранів, чотириста агнців,⁸ дванадцять козлів за гріхи усього Ізраїля, за числом дванадцяти колін ізраїльських.⁹ І стояли священники і левити за племенами, в облаченні, при ділах Господа Бога Ізраїлевого, згідно з книгою Мойсеєвою, і воротарі біля кожних воріт.¹⁰ І влаштували сини Ізраїлеві, які повернулися з полону, пасху в чотирнадцятий день першого місяця, коли очистилися священники і левити разом,¹¹ і всі сини полону, тому що очистилися, бо левити усі разом очистилися.¹² І закололи пасхальних агнців для всіх синів полону, для братів своїх, священників, і для себе самих.¹³ І їли сини Ізраїлеві, які повернулися з полону, всі, що відійшли від мерзот народів землі, знайшли Господа.¹⁴ І святкували свято опрісноків сім днів, радіючи перед Господом,¹⁵ що Він навернув до них серце царя Ассирійського, щоб зміцнити руки їхні на діла Господа Бога Ізраїлевого.

8 Після цих подій, у царювання Артаксеркса, царя Перського, прийшов Ездра, син Азарії, Зехрія, Хелкія, Салима,² Саддука, Ахитова, Амарія, Озії, Мемерофа, Заряя, Сауя, Вокка, Ависая, Финееса, Слеазара, Аарона первосвященника.³ Цей Ездра прийшов з Вавилону, як вчений, що знається на законі Мойсеєвому, даному Господом Богом Ізраїлевим,⁴ і зробив йому цар честь, бо він здобув у нього благовоління до всіх своїх прохань.⁵ І прийшли з ним у Єрусалим деякі з синів Ізраїля, зі священників і левитів, священ-

носпівців і воротарів і служителів при храмі, ⁶ на сьомому році царювання Артаксеркса, у п'ятий місяць того ж сьомого року царювання; бо вони, вийшовши з Вавилона в новомісяччя першого місяця, прийшли у Єрусалим, за даним їм Господом благосприянням на шляху, у *новомісяць п'ятий*.

⁷ Ездра ж докладав великі турботи, щоб нічого не опустити з закону Господнього і заповідей, щоб навчити весь Ізраїль постанов і судів. ⁸ Прийшло і письмове повеління, дане від царя Артаксеркса Ездри священику і читцю закону Господнього, таке: ⁹ Цар Артаксеркс Ездри священику і читцю закону Господнього радуватися. ¹⁰ Розсудивши чоловіколюбно, я повелів, щоб ті, що бажають, з народу юдейського і зі священиків і левитів, які знаходяться в нашому царстві, добровільно йшли разом з тобою у Єрусалим. ¹¹ Отже, хто тільки бажає, нехай зберуться і йдуть, як розсудилося мені і моїм семи найближчим радникам; ¹² нехай побачать, що робиться в Юдеї та Єрусалимі згідно з законом Господнім, ¹³ і віднесуть у Єрусалим дари Господу Ізраїля, які обіцяв я і мої наближені, і всяке золото і срібло, яке знайдеться в країні Вавилонській, для Господа в Єрусалим, разом з дарами від народу на храм Господа Бога їхнього, що знаходиться в Єрусалимі; ¹⁴ золото ж і срібло – на волів, баранів і агнців та інше, що до цього відноситься, ¹⁵ щоб возносити жертви Господу на жертovníку Господа Бога їхнього у Єрусалимі. ¹⁶ І все, чого б не захотів ти з братами твоїми зробити на це золото і срібло, роби з волі Бога твого. ¹⁷ І священні сосуди Господні, дані тобі для вживання в храмі Бога твого у Єрусалимі, постав перед Господом, Богом твоїм. ¹⁸ І інше, що буде потрібно тобі для потреб храму Бога

твого, давай з царської скарбниці. ¹⁹ І ось я, цар Артаксеркс, повелів хранителям скарбниць Сирії і Фінікії, щоб вони всі, чого потребує Ездра священик і читець закону Всевишнього Бога, справно давали йому, навіть до ста талантів срібла, ²⁰ також пшениці до ста кóрів і вина до ста мір. ²¹ І все інше за законом Божим ретельно нехай приноситься Всевишньому Богу, щоб не було гніву на царство царя і синів його. ²² І ще говорю вам, щоб на всіх священиках і левитах, і священноспівцях і воротарях, і служителях храму і на писарях цього храму не було ніякої данини або іншого податку, і щоб ніхто не мав влади накладати будь-що на них. ²³ А ти, Едро, за мудрістю Божою, постав начальників і суддів, щоб вони судили по всій Сирії і Фінікії всіх, хто знає закон Бога твого, а тих, хто не знає, навчай: ²⁴ і всі ті, які будуть переступати закон Бога твого, або царський, нехай будуть обов'язково покарані, чи смертю, чи тілесним покаранням, грошовою пенєю або вигнанням.

²⁵ Тоді сказав учений Ездра: благословенний єдиний Господь Бог батьків моїх, що поклав на серце царю прославити дім Його у Єрусалимі ²⁶ і вшанував мене перед царем і радниками і всіма наблженими і вельможами його. ²⁷ І я підбадьорився допомогою Господа Бога мого, і зібрав мужів ізраїльських, щоб вони йшли зі мною.

²⁸ І ось начальники за племенами їхніми і за старійшинством, які вийшли зі мною з Вавилона в царювання царя Артаксеркса: ²⁹ із синів Финееса – Гирсон; із синів Іфамара – Гамалиїл; із синів Давида – Латтус, син Сехенія; ³⁰ із синів Фороса – Захарія, і з ним записалися сто п'ятдесят людей; ³¹ із синів Фаафмоава – Елиаонія, син Зарея, і з ним двісті людей; ³² із синів Зафоя – Се-

хенія, син Іезила, і з ним триста людей; із синів Адина – Овиф, син Іонафа, і з ним двісті п'ятдесят людей;³³ із синів Глама – Іесія, син Гофолія, і з ним сімдесят людей;³⁴ із синів Сафатії – Зараія, син Михаїла, і з ним сімдесят людей;³⁵ із синів Іоава – Авадія, син Іезила, і з ним двісті дванадцять людей;³⁶ із синів Ванія – Асалимоф, син Іосафія, і з ним сто шістдесят людей;³⁷ із синів Вавія – Захарія, син Вивая, і з ним двадцять вісім людей;³⁸ із синів Астафа – Іоан, син Акатана, і з ним сто десять людей;³⁹ із синів Адоникама – останні, і ось імена їхні: Елифала, син Іеуїла, і Самей, і з ними сімдесят людей;⁴⁰ із синів Вагоя – Уфий, син Істалкура, і з ним сімдесят людей.⁴¹ І я зібрав їх біля ріки, яка називається Феран, і ми пробули там три дні, і я оглянув їх.⁴² І не знайшовши там нікого зі священників і левитів,⁴³ я послав до Єлеазара й Ідуїла, і Маасмана, й Алнафана, і Мамея, і Самея, й Іоривона, Нафана, Ённатана, Захарії і Мосоллама, які є начальниками і вченими,⁴⁴ і сказав їм, щоб вони пішли до Доддея, який начальствує в місцевості Касиф'є,⁴⁵ наказавши їм сказати Доддею і братам його і тим, що знаходяться в тій місцевості Касиф'є, щоб вони прислали нам священників для дому Господа Бога нашого.⁴⁶ І вони привели до нас могутньою рукою Господа Бога нашого мужів-знавців із синів Мооли, сина Левія, сина Ізраїлевого, Асевивея і синів його і братів його, яких було вісімнадцять чоловік;⁴⁷ і Асевію й Аннуя й Осея брата із синів Ханунея, і синів їхніх двадцять чоловік;⁴⁸ і зі служителів храму, яких дав Давид і начальники на служіння левитам, двісті двадцять служителів, з поіменним списком усіх.⁴⁹ І оголосив я там піст перед Господом Богом нашим,⁵⁰ щоб виблагати у Бога благополучний

плях нам і супутникам нашим і дітям нашим і худобі,⁵¹ бо я посоромився просити у царя піших і кінних і провідників для безпеки від супротивників наших;⁵² тому що ми сказали цареві, що сила Господа нашого буде з тими, хто має Його в усякому доброму починанні.

⁵³ Отже, ми знову помолилися Господу Богу нашому про все це й одержали від Нього велику милість.⁵⁴ І відокремив я з родоначальників і священників дванадцять чоловік, Есеревію і Самію, і з ними братів їхніх десять чоловік.⁵⁵ І зважив при них срібло і золото і священні сосуди дому Господа нашого, які дав у дарунок цар і радники його, і вельможі і всі ізраїльтяни.⁵⁶ І, зваживши, передав їм срібла шістсот п'ятдесят талантів і посудів срібних сто талантів, і золота сто талантів, посудів золотих двадцять і посудів мідних з відмінної міді, що блищать, як золото, дванадцять.⁵⁷ І сказав їм: і ви святі Господу, і сосуди ці святі, так само, як і золото і срібло, дане за обітницею Господу, Богу батьків наших.⁵⁸ Пильнуйте і бережіть їх, доки не здасте старшим священникам і левитам і родоначальникам ізраїльським у Єрусалимі, у сосудосховище дому Бога нашого.⁵⁹ І священники і левити, прийнявши срібло і золото і сосуди для Єрусалима, внесли їх у храм Господа.

⁶⁰ І, піднявшись від ріки Феран у дванадцятий день першого місяця, ми йшли у Єрусалим під могутньою рукою Господа над нами, і Він визволяв нас від початку путі від усякого ворога, і ми прийшли у Єрусалим.⁶¹ І тут, після трьох днів, у день четвертий зважене срібло і золото було передане в дім Господа нашого Мармофі, синові Урії, священнику.⁶² І був з ним Єлеазар, син Финеса; також були з ним Іосавдос, син Ісуса, і Моеф, син Саванна, левити;

[49] 1 Езд. 8, 21.

нього з Єрусалима дуже багато народу: чоловіки, жінки і діти; і був великий плач у народі.⁸⁹ І, вигукнувши, Іехонія, син Іоїля, із синів Ізраїля, сказав: Ездра! ми згрішили перед Господом, ми взяли іноплемянних дружин з народів землі; і ось тепер тут весь Ізраїль:⁹⁰ нехай буде звершена нами клятва перед Господом у тому, щоб відкинути всіх іноплемянних дружин наших з дітьми їхніми, як розсудилося тобі і всім, які підкорюються закону Господа.⁹¹ Вставши, зроби це! бо це твоя справа, і ми з тобою в силі будемо зробити її.⁹² І, вставши, Езра закликав старших священників і левитів усього Ізраїля вчинити так, і вони поклялися.

9 І, вставши, Езра пішов від притвору храму в житло Іонана, сина Єлиасивового,² і перебуваючи там, не їв хліба і не пив води, уболюючи через великі беззаконня народу.³ І було звернення по всій Юдеї та Єрусалиму до всіх, хто повернувся з полону, щоб зібралися в Єрусалимі;⁴ а ті, які не з'являться протягом двох або трьох днів, у тих за судом головуючих старійшин буде відібране майно, і самі вони будуть відчужені від громади тих, що були у полоні.

⁵ І за три дні зібралися в Єрусалим усі, що були від коліна Іудиного й Веніамінового, – це було в дев'ятому місяці, у двадцятий день цього місяця.⁶ І сидів весь народ у дворі храму, тремтячи від зими, що настала.⁷ Езра, вставши, сказав їм: ви зробили беззаконня і живете з іноплемянними дружинами, примножуючи гріхи Ізраїля.⁸ Отже, воздайте тепер сповідання і славу Господу Богу батьків наших⁹ і сотворіть волю Його, і відокремтеся від народів землі і від дружин іноплемянних!¹⁰ І виголосила вся громада, і сказали гучним голосом: як ти сказав, так

ми і зробимо.¹¹ Але громада численна і час зимовий, і ми не в силі стояти під відкритим небом, а справа ця для нас не одного дня і не двох днів, бо дуже багато ми згрішили в цьому:¹² тому нехай будуть поставлені начальники над громадою, і всі ті, які в селищах наших мають іноплемянних дружин, нехай у свій час приходять до них¹³ зі старійшинами і суддями кожного місця, доки не відвернеться від нас гнів Божий за цю справу.

¹⁴ І взяли на себе це Іонафан, син Асаїла, і Єзекія, син Феокани, а Месуллам і Левис і Савватей сприяли їм.¹⁵ І виконали все це ті, що повернулися з полону.¹⁶ І обрав собі Езра священник головних родоначальників усіх поіменно, і зійшлися вони в новомісяччя десятого місяця для дослідження справи.¹⁷ І проведено було до кінця дослідження про чоловіків, які тримали в себе іноплемянних дружин, до новомісяччя першого місяця.¹⁸ І знайшлися серед зібраних священників такі, що мали іноплемянних дружин:¹⁹ із синів Ісуса, сина Йоседекового, і з братів його – Мафилас і Єлеазар і Іорив і Іоадан,²⁰ які дали руки відкинути дружин своїх і принесли баранів в умилювання за гріх свій;²¹ і з синів Еммира – Ананія і Завдей, і Манис і Самей, і Іереїл і Азарія;²² і з синів Фесура – Єлионаїс, Массія, Ісмаїл і Нафанаїл, і Окодил і Салоя;²³ і з левитів – Іозавад і Семейс і Колій, він же Калита, і Пафей та Іуда й Іона;²⁴ зі священноспівців – Єлиасав, Вакхур;²⁵ з воротарів – Салум і Толван;²⁶ із народу ізраїльського, із синів Фороса – Іерма та Іезія, і Мелхія і Маїл, і Єлеазар і Асевія і Ванея;²⁷ із синів Ила – Матфанія, Захарія та Іезриїл, і Іоавдій і Іеремоф і Аїдія;²⁸ із синів Замофа – Єлиада, Єлеасим, Офонія, Іаримоф і Сават і Зералія;²⁹ і з синів Виваїя – Іоан і

Ананія й Іозавад і Амафія;³⁰ із синів Мані – Олам, Мамух, Іедей, Іасув й Іасаїл та Іеремоф;³¹ і з синів Адди – Нааф і Моосія, Лаккун і Наїд, Матфанія і Сесфил, і Валнуй і Манассія;³² і з синів Анана – Елиона й Асаія, і Мелхія і Саввей, і Симон Хосамей;³³ і з синів Асома – Алтаней і Маттафія, і Саванней і Елифалат, і Манассія і Семей;³⁴ і з синів Ваанія – Єремія, Момдій, Ісмаїр, Іуїл, Мафдай і Педія й Анос, Равасіон і Енасив і Мамнитанем, Елиасис, Ваннус, Елиалі, Сомей, Селемія, Нафанія; і з синів Езора – Сесис, Езрил, Азаїл, Самат, Замрі, Йосиф;³⁵ і з синів Ефма – Мазитія, Завадей, Ідей, Іуїл, Ванея.³⁶ Всі ці жили з дружинами іноплемянними і відпустили їх з дітьми.

³⁷ І оселилися в новомісяччя сьомого місяця священники і левити й ізраїльтяни, які були у Єрусалимі й в області його, і сини Ізраїля в місцях своїх.³⁸ І зібрався одностайно увесь народ на просторі перед східними воротами храму,³⁹ і сказали Ездрі, священнику і читцю, щоб він приніс закон Мойсея, даний від Господа Бога Ізраїлевого.⁴⁰ І виніс первосвященик Ездра закон до всього народу – від чоловіка до жінки, і до усіх священників, щоб слухали закон, у новомісяччя сьомого місяця,⁴¹ і читав їм його на просторі перед воротами храму з ранку до полудня перед чоловіками і жінками, і весь народ слухав закон.⁴² І став Ездра,

священик і читець, на приготованому дерев'яному узвишші;⁴³ і перед ним стояли з правого боку Маттафія, Саммура, Ананія, Азарія, Урія, Єзекія і Ваалсам,⁴⁴ а з лівого – Фалдей і Мисаїл, Мелхія, Аофасув, Наварія, Захарія.⁴⁵ І, взявши книгу закону перед народом, Ездра зі славою сів перед усіма;⁴⁶ і коли він пояснював закон, усі стояли прямо; і благословив Ездра Господа Бога Всевишнього, Бога Саваофа, Вседержителя.⁴⁷ І весь народ виголосив: амінь! і, піднявши догори руки і припавши до землі, поклонилися Господу.⁴⁸ Також Ісус і Анниуф, і Саравія й Іадин та Іакув, Саватія, Автея, Меанна і Калита, Азарія й Іозавд, і Ананія і Фалія, левити, повчали закону Господа і читали перед народом закон Господа, пояснюючи при тім читання.

⁴⁹ І сказав Атфарат Ездрі, первосвященику і читцю, і левитам, що повчали народ, усім:⁵⁰ день цей святий Господу, й усі плакали під час слухання закону;⁵¹ йдіть і їжте жирне, і пийте солодке, і пошліть милостині неможливим,⁵² бо день цей святий Господу, і тому не сумуйте, бо Господь прославить вас.⁵³ Також і левити тлумачили всьому народові і говорили: день цей святий, не сумуйте.⁵⁴ І пішли всі їсти і пити і веселитися, і подавати милостині неможливим, і веселилися багато,⁵⁵ тому що вони перейняті були словами, якими повчали зібрання.

КНИГА ТОВИТА*

1 Книга сказань Товита, сина Товиїлового, Ананіїлового, Адуїлового, Гаваїлового, з племені Асїїлового, з коліна Неффалимового,

² який у дні Ассирійського царя Енемессара взятий був у полон з Фисви, що знаходиться праворуч від Кидія Неффалимового, у Галилеї, вище Асира. Я, Товит, у всі дні життя мого ходив путями істини і правди,³ і ро-

* Перекладена з грецької.

бив багато благодіянь братам моїм і народу моему, які прийшли разом зі мною у країну Ассирійську, в Ниневію. ⁴ Коли я жив у країні моїй, у землі Ізраїля, будучи ще юнаком, тоді усе коліно Неффалима, батька мого, перебувало у відпадінні від дому Єрусалима, обраного від усіх колін Ізраїля, щоб усім їм приносити там жертви, де освячений храм оселі Всевишнього й утверджений на всі роди повіки. ⁵ Як усі коліна, що відокремилися, приносили жертви Ваалу, юниці, так і дім Неффалима, батька мого. ⁶ Я ж один часто ходив у Єрусалим на свята, як приписано всьому Ізраїлю установленням вічним, з початками і десятинами плодів землі і початками вовни овець, ⁷ і віддавав це священникам, синам Аароновим, для жертовника: десятину всіх плодів давав синам Левіїним, які служили у Єрусалимі; іншу десятину продавав, і щороку ходив і витрачав її у Єрусалимі; ⁸ а третю давав, кому належало, як заповіла мені Деввора, мати батька мого, коли я після батька мого залишився сиротою. ⁹ Досягнувши чоловічого віку, я взяв дружину Анну із батьківського нашого роду, і породив від неї Товію. ¹⁰ Коли я відведений був у полон у Ниневію, усі брати мої та єдиноплемінники мої їли від споживи язичницької, ¹¹ а я утримував душу мою і не їв, ¹² тому що я пам'ятав Бога всією душею моєю. ¹³ І дарував мені Всевишній милість і благовоління в Енемессара, і я був у нього постачальником; ¹⁴ і ходив у Мідію, і віддав на збереження Гаваїлу, братові Гаврія, у Рагах Мідійських, десять талантів срібла. ¹⁵ Коли ж помер Енемессар, замість нього став царем син його Сеннахирим, шляхи якого не були постійними, і я уже не міг ходити у Мідію. ¹⁶ У дні Енемессара я робив багато благодіянь бра-

там моїм: ¹⁷ голодним давав хліб мій, нагим – одяг мій і, якщо кого з племені мого бачив померлим і викинутим за стіну Ниневії, ховав його. ¹⁸ Таємно ховав я і тих, яких убивав цар Сеннахирим, коли, змушений втікати, повернувся з Юдеї. А він багатьох умертвив у люті своїй. І шукав цар трупи, але їх не знаходили. ¹⁹ Один з ниневитян пішов і доніс цареві, що я погребаю їх; тоді я сховався. Довідавшись же, що мене шукають, щоб убити, від страху втік з міста. ²⁰ І було розкрадено усе моє майно, і не залишилося в мене нічого, крім Анни, дружини моєї, і Товії, сина мого. ²¹ Але не минуло п'ятдесяти днів, як два сини його убили його й втекли в гори Араратські. І став царем замість нього син його Сахердан, який поставив Ахиахара Анаїла, сина брата мого, над усією računковою частиною царства свого і над усім домоправлінням. ²² І клопотався Ахиахар за мене, і я повернувся у Ниневію. Ахиахар же був і виночерпій і хранитель персня, і домоправитель і скарбник; і Сахердан поставив його другим після себе; він був сином брата мого.

2 Коли я повернувся у дім свій, і були повернуті мені Анна, дружина моя, і Товія, син мій, у свято п'ятдесятниці, у святу седмицю седмиць, приготований був у мене гарний обід, і я возліг їсти. ² Побачивши багато страв, я сказав синові моему: піди і приведи, кого знайдеш, бідного з братів наших, який пам'ятає Господа, а я зачекаю на тебе. ³ І прийшов він і сказав: батьку мій, один із племені нашого задуршений і кинутий на площі. ⁴ Тоді я, раніше ніж став їсти, поспіхом вийшов, прибрав його в одне житло до заходу сонця. ⁵ Повернувшись, зробив обмивання і їв хліб мій у скорботі. ⁶ І згадав я пророцтво Амоса, коли він сказав:

[5] 3 Цар. 12, 30. [6] Вих. 22, 29. [9] Чис. 36, 6. [11] Дан. 1, 8. [14] Тов. 4, 20. [17] Іс. 58, 7. [18]

Іс. 37, 37. [21] 4 Цар. 19, 37. 2 Пар. 32, 21. Глава 2. [6] Ам. 8, 10. 1 Мак. 1, 39.

свята ваші перетворюються на скорботу, і всі утіхи ваші – на плач. ⁷ І я плакав. Коли ж зайшло сонце, я пішов і, викопавши могилу, поховав його. ⁸ Сусіди насміхалися з мене і говорили: ще не боїться він бути убитим за цю справу; бігав уже, і ось знову ховає мертвих. ⁹ У цю саму ніч, повернувшись після поховання і будучи нечистим, я ліг спати за стіною двору, і лице моє не було покрите. ¹⁰ І не помітив я, що на стіні були горобці. Коли очі мої були відкриті, горобці випустили тепле на очі мої, і зробилися на очах моїх більша. І ходив я до лікарів, але вони не допомогли мені. Ахиахар доставляв мені їжу, доки не вирушив у Елимаїду. ¹¹ А потім дружина моя Анна у жіночих відділеннях пряла вовну ¹² і посидала багатим людям, які давали їй платню, й одного разу на додачу дали козеня. ¹³ Коли принесли його до мене, воно почало бекати; і я запитав дружину: звідки це козеня? чи не крадене? віддай його, кому воно належить! бо не дозволено їсти крадене. ¹⁴ Вона відповіла: це подарували мені зверх платні. Але я не вивів її і наполягав, щоб віддала його, кому воно належить, і розгнівався на неї. А вона у відповідь сказала мені: де ж милостині твої і праведні діла? ось як усі вони виявилися на тобі!

3 Засмутившись, я заплакав і молився зі скорботою, говорячи: ² праведний Ти, Господи, і всі діла Твої і всі путі Твої – милість і істина, і судом істинним і правим судиш Ти повіки! ³ Пом'яни мене і зглянься на мене: не карай мене за гріхи мої й омани мої і батьків моїх, якими вони згрішили перед Тобою! ⁴ Бо вони не послухали заповідей Твоїх, і Ти віддав нас на розкрадання і полон і смерть, і на притчу ганьблення перед усіма народами, між якими ми

розсіяні. ⁵ І, воістину, многи і праведні суди Твої – робити зі мною за гріхи мої і гріхи батьків моїх, тому що не виконували заповідей Твоїх і не робили за правдою перед Тобою. ⁶ Отже, твори зі мною, що Тобі благоугодно; повели взяти дух мій, щоб я спочив і повернувся у землю, бо мені краще померти, ніж жити, оскільки я чую неправдиві докори, і глибока скорбота в мені! Повели звільнити мене від цієї тяготи в оселі вічні і не відверни лица Твого від мене. ⁷ У той самий день трапилося і Саррі, дочці Рагуїлової, в Екбатанах Мідійських терпіти докори від служниць батька свого ⁸ за те, що її віддавали за сімох чоловіків, але Асмодей, злий дух, умертвляв їх раніше, ніж вони були з нею як з дружиною. Вони говорили їй: хіба тобі не совісно, що ти задушила чоловіків твоїх? Уже сімох ти мала, але не назвалася ім'ям жодного з них. ⁹ Навіщо нас бити за них? Вони померли: йди і ти за ними, щоб нам не бачити твого сина або дочки повіки! ¹⁰ Почувши це, вона дуже засмутилася, так що зважилася було позбавити себе життя, але подумала: я одна в батька мого; якщо зроблю це, нечестя йому буде, і я зведу старість його із сумом у пекло. ¹¹ І стала вона молитися біля вікна і говорила: благословенний Ти, Господи Боже мій, і благословенне ім'я Твоє святе і славне навіки: нехай благословляє Тебе все творіння Твоє повіки! ¹² І нині до Тебе, Господи, звертаю очі мої й лице моє; ¹³ благаю, візьми мене від землі цієї і не дай мені чути ще докори! ¹⁴ Ти знаєш, Господи, що я чиста від усякого гріха з чоловіком ¹⁵ і не знечестила імені мого, ні імені батька мого в землі полону мого; я єдинородна у батька мого, і немає в нього сина, який міг би успадкувати після нього, ні брата близького, ні сина бра-

[7] Тов. 12, 12. [8] Тов. 1, 18. [9] Чис. 19, 16. [13] Втор. 22, 1. [14] Іов. 2, 9.

Глава 3. [4] Втор. 28, 15. [11] 3 Цар. 8, 44. Дан. 6, 10.

того, якому я могла б зберегти себе за дружину: уже семеро загинули в мене. Для чого ж мені жити? А якщо неугодно Тобі умертвити мене, то благотволи зглянутися на мене і помилувати мене, щоб мені не чути більше докору! ¹⁶ І почута була молитва обох перед славою великого Бога, і був посланий Рафаїл зцілити обох: ¹⁷ зняти більма в Товита і Сарру, дочку Рагуїлову, дати за дружину Товії, синові Товита, зв'язавши Асмодея, злого духа; тому що Товії призначено успадкувати її. – І в один і той самий час Товит, після повернення, ввійшов у дім свій, а Сарра, дочка Рагуїлова, вийшла зі світлиці своєї.

4 У той день згадав Товит про срібло, яке віддав на збереження Гаваїлу в Рагах мідійських, ² і сказав сам собі: я просив смерті; чому ж не покличу сина мого Товію, щоб оголосити йому про це, поки я не помер? ³ І покликавши його, сказав: сину мій, коли я помру, поховай мене і не залишай матері своєї; шануй її в усі дні життя твого, роби угодне їй і не завдавай їй смутку. ⁴ Пам'ятай, сину мій, що вона мала багато скорбот через тебе ще під час чревоношення. Коли вона помере, поховай її поряд зі мною в одному гробі. ⁵ В усі дні пам'ятай, сину мій, Господа Бога нашого і не бажай грішити і переступати заповіді Його. В усі дні життя твого чини правду і не ходи путями беззаконня, ⁶ бо, якщо ти будеш робити за істиною, у справах твоїх буде успіх, як у всіх, хто чинить за правдою. ⁷ Із майна твого подавай милостиню, і нехай не шкодує око твоє, коли будеш творити милостиню. Ні від якого убогого не відвертай лица твого, тоді і від тебе не відвернеться лице Боже. ⁸ Коли в тебе буде багато, твори з того милости-

ню, і коли у тебе буде мало, не бійся творити милостиню і потроху; ⁹ ти запасеш собі багатий скарб на день нестатку, ¹⁰ бо милостиня спасає від смерти і не попускає зійти в темряву. ¹¹ Милостиня є багатий дар для усіх, хто творить її перед Всевишнім. ¹² Бережися, сину мій, усякого виду розпусти. Візьми собі дружину із племені батьків твоїх, але не бери дружини іноземної, яка не з коліна батька твого, бо ми сини пророків. З давнини батьки наші – Ной, Авраам, Ісаак і Яків. Пам'ятай, сину мій, що усі вони брали дружин із середовища братів своїх і були благословенні у дітях своїх, і нащадки їхні успадковують землю. ¹³ Отже, сину мій, люби братів твоїх і не піднось серцем перед братами твоїми і перед синами і дочками народу твого, щоб не від них узяти тобі дружину, тому що від гордості – погибель і велике безладдя, а від непотребства – зубожіння і руйнування: непотребство є мати голоду. ¹⁴ Платня найманця, який буде працювати в тебе, нехай не переночує в тебе, а віддавай її негайно: і тобі воздасться, якщо будеш служити Богу. Будь обережний, сину мій, у всіх учинках твоїх і будь розсудливим у всій поведінці твоїй. ¹⁵ Що ненависне тобі самому, того не роби нікому. Вина до сп'яніння не пий, і пияцтво нехай не ходить з тобою на путі твоїй. ¹⁶ Давай голодному від хліба твого і нагим від одягу твого; від усього, у чому в тебе надлишок, твори милостині, і нехай не шкодує око твоє, коли будеш творити милостиню. ¹⁷ Роздавай хліби твої біля гробу праведних, але не давай грішникам. ¹⁸ У всякого розсудливого проси поради, і не нехтуй порадою корисною. ¹⁹ Благословляй Господа Бога повсякчас і проси в Нього, щоб путі твої були

[16] Мф 18, 10. Євр. 1, 14.

Глава 4. [3] Вих. 20, 12. Сир. 7, 29. [5] Еккл. 12, 1. [7] Притч. 3, 9. Сир. 4, 8; 14, 13.

Лк 14, 13. [8] Сир. 35, 9. [10] Сир. 29, 15. [14] Лев. 19, 13. Втор. 24, 14. [15] Мф 7, 12. Лк 6, 31. [16] Лк 14, 13.

праві й усі діла і наміри твої благо-
успішні, бо жоден народ не владний
в успіху починань, але Сам Господь
понижує усе благе і, кого хоче, при-
нижує з Своєї волі. Пам'ятай же,
сину мій, заповіді мої, і нехай не
зглядяться вони із серця твого! ²⁰ Те-
пер я відкрию тобі, що я віддав де-
сять талантів срібла на збереження
Гаваїлу, синові Гаврієвому, в Рагах
мідійських. ²¹ Не бійся, сину мій, що
ми зубожіли: у тебе багато, якщо ти
будеш боятися Господа і, віддаляю-
чись від усякого гріха, чинити угод-
не перед Ним.

5 І сказав Товія у відповідь йому:
батьку мій, я виконаю все, що
ти заповідаєш мені; ² але як я можу
одержати срібло, не знаючи тієї лю-
дини? ³ Тоді батько дав йому роз-
писку і сказав: знайди собі людину,
що супроводжувала б тебе; я дам
йому платню, поки ще живий, і йдіть
за сріблом.

⁴ І пішов він шукати людину і
зустрів Рафаїла. Це був ангел, але
він не знав ⁵ і сказав йому: чи мож-
еш ти йти зі мною в Раги мідійські
і чи знаєш ці місця? ⁶ Ангел відпо-
вів: можу йти з тобою і дорогу знаю;
я вже зупинявся в Гаваїла, брата на-
шого. ⁷ І сказав йому Товія: почекай
мене, я скажу батькові моему. ⁸ Той
сказав: іди, тільки не барися. ⁹ Він,
прийшовши, сказав батькові: ось я
знайшов собі супутника. Батько
сказав: запроси його до мене; я до-
відаюся, з якого він коліна і чи на-
дійний супутник тобі. ¹⁰ І покликав
його, і він увійшов, і привітали один
одного. ¹¹ Товит запитав: скажи мені,
brate, з якого ти коліна і з якого
роду? ¹² Він відповів: коліна і роду
ти шукаєш, чи найманця, який пі-
шов би із сином твоїм? І сказав йому
Товит: брате, мені хочеться знати рід
твій і ім'я твоє. ¹³ Він сказав: я Аза-
рія, з роду Ананії великого, із бра-
тів твоїх. ¹⁴ Тоді Товит сказав йому:

brate, йди благополучно, і не гні-
вайся на мене за те, що я запитав
про коліно і рід твій. Ти доводишся
братом мені, з чесного і доброго роду.
Я знав Ананію та Іонафана, синів
Семея великого; ми разом ходили у
Єрусалим на поклоніння, з первород-
ними і десятинами земних плодів,
бо не захоплювалися оманаю братів
наших: ти, брате, від доброго коре-
ня! ¹⁵ Але скажи мені: яку платню я
повинен буду дати тобі? Я дам тобі
драхму на день і все необхідне для
тебе і для сина мого, ¹⁶ і ще додам
тобі зверх цієї платні, якщо благо-
получно повернешся. ¹⁷ Так і домо-
вилися. Тоді він сказав Товії: будь
готовий у дорогу, і вирушайте благо-
получно. І приготував син його пот-
рібне для дороги. І сказав йому бать-
ко: йди з цією людиною; Бог, Який
живе на небесах, благоупорядкує
шлях ваш, і ангел Його нехай супро-
воджує вас! – І вирушили обоє, і со-
бака юнака з ними.

¹⁸ Анна, мати його, заплакала, і
сказала Товиту: навіть відпустив ти
сина нашого? Чи не він був опорою
рук наших, коли входив і виходив
перед нами? ¹⁹ Не віддавай перева-
ги сріблу над сріблом; нехай воно
буде, як сміття, у порівнянні із си-
ном нашим! ²⁰ Тому що, скільки Гос-
подом визначено нам жити, на це у
нас є достатньо. ²¹ Товит сказав їй:
не засмучуйся, сестро; він прийде
здоровим, і очі твої побачать його,
²² тому що його буде супроводжува-
ти добрий ангел; дорога його буде
благоуспішною, і він повернеться
здоровим.

6 І перестала вона плакати.
² А подорожні ввечері прийш-
ли до ріки Тигру і зупинилися там
на ніч. ³ Юнак пішов помитися, але
з ріки показалася риба і хотіла по-
глинути юнака. ⁴ Тоді ангел сказав
йому: візьми цю рибу. І юнак схо-
пив рибу і витяг на землю. ⁵ І ска-

зав йому ангел: розріж рибу, візьми серце, печінку і жовч, і збережи їх.⁶ Юнак так і зробив, як сказав йому ангел; рибу ж спекли і з'їли; і пішли далі і дійшли до Екбатан.⁷ І сказав юнак ангелові: брате Азаріє, для чого ця печінка і серце і жовч із риби?⁸ Він відповів: якщо кого мучить демон або злий дух, то серцем і печінкою слід курити перед таким чоловіком або жінкою, і більш уже не буде мучитися;⁹ а жовчю помазати людину, яка має більма на очах, і вона зцілиться.¹⁰ Коли ж наблизилися до Раг,¹¹ ангел сказав юнаку: брате, нині ми переночуємо в Рагуїла, твого родича, у якого є дочка, на ім'я Сарра.¹² Я поговорю про неї, щоб дали її тобі за дружину, бо тобі призначена спадщина її, тому що ти один з роду її; а дівчина прекрасна і розумна.¹³ Так послухайся мене; я поговорю з її батьком і, коли ми повернемося із Раг, звершимо шлюб. Я знаю Рагуїла: він ніяк не віддасть її чоловіку чужому всупереч закону Мойсеєвому; інакше повинен буде умерти, тому що спадщину слід одержати тобі, а не іншому кому.¹⁴ Тоді юнак сказав ангелові: брате Азаріє, я чув, що цю дівчину віддавали семи чоловікам, але усі вони загинули в шлюбній кімнаті;¹⁵ а я один у батька і боюся, як би, увійшовши до неї, не померти подібно до попередніх; її любить демон, який нікому не шкодить, крім тих, хто наближається до неї. І тому я боюся, як би мені не померти і не звести життя батька мого і матері моєї сумом за мною в гріб їхній; а іншого сина, який поховав би їх, немає у них.¹⁶ Ангел сказав йому: хіба ти забув слова, які заповів тобі батько твій, щоб ти взяв дружину з роду твого? Послухай же мене, брате: їй слід бути твоєю дружиною, а про демона не турбуйся; у цю ж ніч віддадуть тобі її за дружину.¹⁷ Тіль-

ки, коли ти ввійдеш у шлюбну кімнату, візьми курильницю, вклади в неї серце і печінку риби, і покури;¹⁸ і демон відчуже запах і відійде, і не повернеться ніколи. Коли ж тобі потрібно буде наблизитися до неї, встаньте обоє, воззовіть до милосердного Бога, і Він спасе і помилує вас. Не бійся; бо вона призначена тобі від віку, і ти спасеш її, і вона піде з тобою, і я знаю, що у тебе будуть від неї діти. Вислухавши це, Товія полюбив її, і душа його міцно приліпилася до неї. І прийшли вони у Екбатани.

7 І підійшли до дому Рагуїла. Сарра зустріла і вітала їх, і вони її, і ввела їх у дім.² І сказав Рагуїл Едні, дружині своїй: як схожий цей юнак на Товита, сина брата мого!³ І запитав їх Рагуїл: звідки ви, брати? Вони відповіли йому: ми із синів Неффалима, полонених у Ниневію.⁴ Ще запитав їх: чи знаєте брата нашого Товита? Вони відповіли: знаємо. Потім запитав: чи здоровий він? Вони відповіли: живий і здоровий.⁵ А Товія сказав: це мій батько.⁶ І кинувся до нього Рагуїл і цілував його і плакав.⁷ І благословив його і сказав: ти син чесною і доброю людини. Але, почувши, що Товит утратив зір, засмутився і плакав;⁸ плакали й Една, дружина його, і Сарра, дочка його. І прийняли їх дуже радо⁹ і закололи барана, і запропонували багату їжу. Товія ж сказав Рафаїлу: брате Азаріє, переговори, про що ти говорив на дорозі; нехай влаштується ця справа!¹⁰ І він передав цю розмову Рагуїлу, а Рагуїл сказав Товії: їж, пий і веселися, бо тобі належить узяти мою дочку. Втім, скажу тобі правду:¹¹ я віддавав свою дочку семи чоловікам і, коли вони входили до неї, у ту ж ніч помирали. Але ти нині будь веселим! І сказав Товія: я нічого не буду тут їсти доти, доки не зговориться і не домовиться зі мною. Рагуїл

сказав: візьми її тепер же за правом; ти брат її, і вона твоя. Милосердний Бог нехай влаштує вас щонайкраще!¹² І прикликав Сарру, дочку свою, і, взявши руку її, віддав її Товії за дружину і сказав: ось, за законом Мойсеєвим, візьми її і веди до батька твого. І благословив їх.¹³ І покликав Едну, дружину свою, і, взявши сувій, написав договір і запечатав.¹⁴ І почали їсти.¹⁵ І покликав Рагуїл Едну, дружину свою, і сказав їй: приготуй, сестро, іншу спальню і введи її.¹⁶ І зробила, як він сказав; і ввела її туди, і заплакала, і прийняла взаємно слъози дочки своєї і сказала їй:¹⁷ заспокойся, дочко; Господь неба і землі дасть тобі радість замість суму твого. Заспокойся, дочко моя!

8 Коли закінчили вечерю, ввели до неї Товію.² Він же, йдучи, загадав слова Рафаїла і взяв курильницю, і поклав серце і печінку риби, і курив.³ Демон, відчувши цей запах, утік у верхні країни Єгипту, і зв'язав його ангел.

⁴ Коли вони залипилися в кімнати удвох, Товія встав з постелі і сказав: встань, сестро, і помолимося, щоб Господь помилував нас.⁵ І почав Товія говорити: благословенний Ти, Боже батьків наших, і благословенне ім'я Твоє святе і славне повіки! Нехай благословляють Тебе небеса і всі творіння Твої!⁶ Ти створив Адама і дав йому помічницею Єву, підпорою – дружину його. Від них народився рід людський. Ти сказав: недобре бути чоловікові одному, створимо помічника, подібного до нього.⁷ І нині, Господи, я беру цю сестру мою не для задоволення похоті, але воістину як дружину: благоволи ж помилувати мене, і дай мені постаріти з нею!⁸ І вона сказала з ним: амінь.⁹ І обоє спокійно спали у цю ніч. Тим часом Рагуїл, уставши, пішов і викопав могилу,¹⁰ говорячи: чи не помер і цей?¹¹ І прийшов Ра-

гуїл у дім свій¹² і сказав Едні, дружині своїй: пошли одну зі служниць подивитися, чи живий він; якщо ні, поховаємо його, і ніхто не буде знати.¹³ Служниця, відчинивши двері, ввійшла і побачила, що обоє вони сплять.¹⁴ І, вийшовши, оголосила їм, що він живий.

¹⁵ І благословив Рагуїл Бога, говорячи: благословенний Ти, Боже, усяким благословенням чистим і святим! Нехай благословляють Тебе святі Твої, і всі творіння Твої, і всі ангели Твої, і всі обрані Твої, нехай благословляють Тебе повіки!¹⁶ Благословенний Ти, що звеселив мене, і не сталося зі мною так, як я думав, але сотворив з нами з великої Твоєї милости!¹⁷ Благословенний Ти, що помилував двох єдинородних! Доверши, Владико, милість над ними: дай їм закінчити життя в здоров'ї, з веселоцями і милістю!¹⁸ І наказав рабам своїм закопати могилу.¹⁹ І зробив для них шлюбний бенкет на чотирнадцять днів.²⁰ І сказав йому Рагуїл із клятвою раніше закінчення днів шлюбного бенкету: не йди, доки не сповняться ці чотирнадцять днів шлюбного бенкету;²¹ а тоді, взявши половину майна, благополучно вирушай до батька твого: інше ж одержиш, коли помру я і дружина моя.

9 І покликав Товія Рафаїла і сказав йому:² брате Азаріє, візьми із собою раба і двох верблюдів і сходи у Раги мідійські до Гаваїла; принеси мені срібло і самого його приведи до мене на шлюб;³ бо Рагуїл зобов'язав мене клятвою, щоб я не йшов;⁴ тим часом батько мій рахує дні і, якщо я набагато затримаюся, він буде дуже уболівати.⁵ І пішов Рафаїл і зупинився в Гаваїла і віддав йому розписку; а той приніс мішки з печатками і передав йому.⁶ І рано-вранці встали вони разом і прийшли на шлюб. І благословив Товія дружину свою.

10 Товит, батько його, рахував кожен день. І коли виповнилося дні подорожі, а він не приходив, ² Товит сказав: чи не затримали їх? або чи не помер Гаваїл, і нема кому віддати їм срібло? ³ І дуже сумував. ⁴ Дружина ж його сказала йому: загинув син наш, тому і не приходить. І почала плакати за ним і говорила: ⁵ ніщо не займає мене, сину мій, тому що я відпустила тебе, світло очей моїх! ⁶ Товит говорить їй: мовчи, не тривожся, він здоровий. ⁷ А вона сказала йому: мовчи ти, не обманюй мене; загинуло дитя моє. – І щодня ходила за місто на дорогу, якою вони вирушили; вдень не їла хліба, а ночами не переставала плакати за сином своїм Товією, поки не закінчилися чотирнадцять днів шлюбного бенкету, які Рагуїл закликав його провести там. Тоді Товія сказав Рагуїлу: відпусти мене, тому що батько мій і мати моя не сподіваються вже побачити мене. ⁸ Тесть же сказав йому: побудь у мене; я пошлю до батька твого, і сповістять його про тебе. ⁹ А Товія говорить: ні, відпусти мене до батька мого. ¹⁰ І встав Рагуїл і віддав йому Сарру, дружину його, і половину майна, рабів і худоби і срібла, ¹¹ і, благословивши їх, відпустив, і сказав: діти! нехай благословіть вам Бог Небесний, раніше ніж я помру. ¹² Потім сказав дочці своїй: шануй твого свекра і свекруху; тепер вони – батьки твої; бажано чути добру чутку про тебе. І поцілував її. І Една сказала Товії: улюблений брате, нехай восставить тебе Господь Небесний і дарує мені бачити дітей від Сарри, дочки моєї, щоб я зраділа перед Господом. І ось, віддаю тобі дочку мою на збереження; не засмучуй її.

¹³ Після того вирушив Товія, благословляючи Бога, що Він благопорядкував путь його, і благословляв Рагуїла й Едну, дружину його. І продовжував шлях, і наблизилися вони до Ниневії.

11 І сказав Рафаїл Товії: ти знаєш, брате, в якому становищі ти залишив батька твого; ² ходімо вперед, раніше дружини твоєї, і приготуємо приміщення; ³ а ти візьми у руку і жовч риб'ячу. І пішли; за ними побіг і собака.

⁴ Тим часом Анна сиділа, виглядаючи на дорозі сина свого, ⁵ і, помітивши, що він іде, сказала батькові його: ось, іде син твій і людина, яка вирушила з ним. ⁶ Рафаїл сказав: я знаю, Товіє, що в батька твого відкриваються очі; ⁷ ти тільки помасти жовчю очі його, і він, відчувши ідікність, обітре їх, і спадуть більма, і він побачить тебе. ⁸ Анна, підбігши, кинулася на шию сина свого і сказала йому: побачила я тебе, дитя моє, – тепер мені хоч померти. І обоє заплакали. ⁹ А Товит пішов до дверей і спіткнувся, але син його поспішив до нього, і підтримав батька свого, ¹⁰ і приклав жовч до очей батька свого, і сказав: підбадьорся, батьку мій! ¹¹ Очі його зацеміли, і він обер і, ¹² і знялися з країв очей його більма. Побачивши сина свого, він упав на шию його ¹³ і заплакав і сказав: благословенний Ти, Боже, і благословенне ім'я Твоє повіки, і благословенні всі святі ангели Твої! ¹⁴ Тому що Ти покарав і помилував мене. Ось, я бачу Товію, сина мого. – І ввійшов син його радісно і розповів батькові своєму про дивовижні діла, які були з ним у Мідії. ¹⁵ І вийшов Товит назустріч невістці своїй до воріт Ниневії, радіючи і благословляючи Бога. Ті, які бачили, що він іде, дивувалися, як він прозрів. ¹⁶ І Товит сповідав перед ними, що Бог помилував його. Коли підійшов Товит до Сарри, невістки своєї, благословив її і сказав: здрастуй, дочко моя! Благословенний Бог, Який привів тебе до нас, і благословенні батько твій і мати твоя! Зраділи і всі брати його в Ниневії. ¹⁷ І прийшов Ахиахар і Насвас, племянник його, ¹⁸ і весело святкували шлюб Товії сім днів.

12 І покликав Товит сина свого Товію і сказав йому: приготуй, сину мій, платню чоловіку, який ходив з тобою; йому потрібно ще додати. ² Він відповів: батьку мій, я не матиму збитку, якщо віддам йому половину всього, що приніс; ³ тому що він привів мене до тебе здоровим і дружину мою зцілив, і срібло моє приніс і тебе також зцілив. ⁴ Старець сказав: так і слід йому. ⁵ І покликав ангела і сказав йому: візьми половину всього, що ви принесли, і йди з миром.

⁶ Тоді, відкликавши обох їх окремо, ангел сказав їм: благословляйте Бога, прославляйте Його, визнавайте велич Його і сповідуйте перед усіма живими, що Він зробив для вас. *Добре діло* – благословляти Бога, звеличувати ім'я Його і благоговійно проповідувати про діла Божі; і ви не лінуйтеся прославляти Його. ⁷ Таємницю цареву пристойно зберігати, а про діла Божі сповіщати похвально. Робіть добро, і зло не осягне вас. ⁸ *Добре діло* – молитва з постом і милостиною і справедливістю. Краще мале зі справедливістю, ніж багато чого з неправдою; краще творити милостиню, ніж збирати золото, ⁹ бо милостиня від смерті спасає і може очищати всякий гріх. Ті, що творять милостині і діла правди, будуть довго жити. ¹⁰ Грішники ж є вороги свого життя. ¹¹ Не приховую від вас нічого; я сказав уже: таємницю цареву пристойно зберігати, а про діла Божі оголошувати похвально. ¹² Коли молився ти і невістка твоя Сарра, я підносив пам'ять молитви вашої до Святого, і коли ти ховав мертвих, я також був з тобою. ¹³ І коли ти не полінувався встати і залишити обід свій, щоб піти і прибрати мертвого, твоя добродійність не втаїлася від мене, але я був з тобою. ¹⁴ І нині Бог послав мене зцілити

тебе і невістку твою Сарру. ¹⁵ Я – Рафаїл, один із семи святих ангелів, які возносять молитви святих і піднімаються перед славою Святого.

¹⁶ Тоді обоє знітилися й упали лицем на землю, тому що були у страху. ¹⁷ Але він сказав їм: не бійтеся, мир буде вам. Благословляйте Бога повік. ¹⁸ Бо я прийшов не з своєї волі, а з волі Бога нашого; тому і благословляйте Його повік. ¹⁹ Усі дні я був видимий вами, але я не їв і не пив, – тільки поглядом вашим уявлялося це. ²⁰ Отже, прославляйте тепер Бога, тому що я відходжу до Того, Хто послав мене, і напишіть усе, що звершилося, в книгу. ²¹ І встали вони і більш уже не бачили його. ²² І стали розповідати про великі і дивні діла Божі, і як явився їм ангел Господній.

13 У радості Товит написав молитву в цих словах: благословенний Бог, що вічно живе, і *благословенне Царство Його!* ² Бо Він карає і милує, зводить до пекла і возводить, і немає нікого, хто уник би руки Його. ³ Сини Ізраїлеві! прославляйте Його перед язичниками, бо Він розсіяв нас між ними. ⁴ Там сповіщайте про велич Його, звеличуйте Його перед усім живим, бо Він Господь наш і Бог, Отець наш в усі віки: ⁵ покарає нас за неправди наші, і знову помилує і збере нас із усіх народів, де б ви не були розсіяні між ними. ⁶ Якщо ви будете звертатися до Нього всім серцем вашим і всією душею вашою, щоб чинити перед Ним за істиною, тоді Він повернеться до вас і не сховає від вас лица Свяго. Побачите, що Він зробить з вами. Прославляйте Його всіма словами вуст ваших і благословляйте Господа правди і звеличуйте царя віків. У землі полону мого я прославляю Його і проповідую силу і велич Його народу грішників. Наверніться, грішники, і робіть правду

перед Ним. Хто знає, може, Він благозволить щодо вас і зробить вам милість? ⁷ Звеличую я Бога мого, і душа моя – Небесного Царя, і радіє величі Його. ⁸ Нехай усі сповіщають про Нього і прославляють Його у Єрусалимі. ⁹ Єрусалиме, місто святе! Він покарає тебе за діла синів твоїх і знову помилує синів праведних. ¹⁰ Слав Господа щиро і благословляй Царя віків, щоб знову була споруджена скинія Його в тобі з радістю, щоб Він звеселив серед тебе полонених і полюбив у тобі нещасних в усі роди навіки. ¹¹ Багато народів здалеку придуть до імені Господа Бога з дарами в руках, з дарами Царю Небесному; роди родів звеличать тебе з вигуками радісними. ¹² Прокляті всі ненависники твої, благословенні будуть повік усі, що люблять тебе! ¹³ Радуйся і веселися за синів праведних, тому що вони зберуться, і будуть благословляти Господа праведних. ¹⁴ О, блаженні ті, що люблять тебе! вони зрадіють миру твоему. Блаженні скорботні за всі біди твої, бо вони будуть радіти тобою, коли побачать усю славу твою, і будуть веселитися вічно. ¹⁵ Нехай благословляє душа моя Бога, Царя великого, ¹⁶ бо Єрусалим буде відбудований із сапфіра і смарагда і з коштовних каменів; стіни твої, вежі й укріплення – із чистого золота; ¹⁷ і площі єрусалимські будуть вистелені бериллом, анфраксом і каменем з Офира. ¹⁸ На усіх вулицях його буде лунати: алилуя, – і будуть славословити, говорячи: благословенний Бог, Який звеличив Єрусалим, на всі віки.

14 І закінчив Товит славослів'я. ² Він був вісімдесяти восьми років, коли втратив зір, і через вісім років прозрів. І творив милостині, і продовжував бути благоговійним перед Господом Богом і прославляти

Його. ³ Врешті він дуже постарів, і покликав сина свого і шість синів його, і сказав йому: сину мій, візьми синів твоїх; ось я постарів і вже при кінці життя мого. ⁴ Вируш у Мідію, сину мій, бо я впевнений, що Ниневія буде зруйнована, як говорив пророк Іона; а у Мідії буде спокійніше до часу. Брати наші, які знаходяться на вітчизняній землі, будуть розсіяні з цієї доброї землі; Єрусалим буде пустелею, і дім Божий у ньому буде спалений і до часу залишиться пустим. ⁵ Але знову Бог помилує їх і поверне їх у землю; і спорудять дім Божий, не такий, як колишній, доки не сповняться часи віку. І після того повернуться з полону і побудують Єрусалим чудово, і дім Божий буде відновлений у ньому на всі роди віку, – споруда велична, як говорили про неї пророки. ⁶ І всі народи навернуться і будуть істинно благоговіти перед Господом Богом і скинуть ідолів своїх; ⁷ і всі народи будуть благословляти Господа. І Його народ буде прославляти Бога, і Господь піднесе народ Свій; і всі, що істинно і праведно люблять Господа Бога, будуть радуватися, творячи милість братам нашим. ⁸ Отже, сину мій, виїди з Ниневії, бо неодмінно сповниться те, що говорив пророк Іона. ⁹ Ти ж дотримуйся закону і повелінь і будь любомилостивим і справедливим, щоб добре було тобі. ¹⁰ Поховай мене пристойно, і матір твою зі мною, і потім не залишайтеся в Ниневії. – Сину мій, дивися, що зробив Аман з Ахиахаром, який виховав його: як він із світла привів його у пільму, і як віддано йому. Ахиахар урятований, а той одержав гідну відплату – зійшов у пільму. Манассія творив милостиню, і був спасений від смертної сіті, яку розставили йому; Аман же упав у

[11] Іс. 51, 11; 60, 4–5. Діян. 2, 47. Одрк. 21, 24. [16] Одрк. 21, 18–19. [17] Іс. 54, 11. Одрк. 21, 11, 18.

Глава 14. [4] Іс. 3, 8. Наум. 3, 7. Соф. 2, 15. [5] 1 Езд. 6, 15. Зах. 8, 8. [6] Соф. 2, 11. Зах. 13, 2. [9] Втор. 6, 13. Нав. 24, 14. 1 Цар. 7, 3.

сіті і загинув.¹¹ Отже, діти, знайте, що робить милостиня і як спасає справедливість.— Коли він це сказав, душа його залишила його на ложі; було ж йому сто п'ятдесят вісім років, і син з честю поховав його.

¹² Коли померла Анна, він поховав і її з батьком своїм. Після того Товія з дружиною своєю і дітьми своїми вирушив у Екбатани до Рагуїла,

тестя свого,¹³ і досяг чесної старости, і поховав пристойно тестя і тещу своїх, і одержав у спадщину майно їхнє і Товита, батька свого.¹⁴ І помер ста двадцяти семи років в Екбатанах мідійських.¹⁵ Але перш ніж помер, він чув про загибель Ниневії, яку полонив Навуходоносор і Асуїр, і зрадив перед смертю щодо Ниневії.

КНИГА ЮДИФІ*

1 У дванадцятий рік царювання Навуходоносора, який царював над ассиріянами у великому місті Ниневії, — у дні Арфаксада, який царював над мідянами в Екбатанах² і побудував навколо Екбатан стіни з тесаних каменів, шириною в три лікті, а довжиною в шість ліктів; і зробив висоту стіни в сімдесят, а ширину в п'ятдесят ліктів,³ і поставив над воротами вежі в сто ліктів, які мали в основі до шістдесяти ліктів ширини;⁴ а ворота, побудовані ним для виходу сильних військ його і для строїв піхоти його, піднімались на висоту на сімдесят ліктів, а у ширину мали сорок ліктів;⁵ у ті дні цар Навуходоносор почав війну проти царя Арфаксада на великій рівнині, яка у межах Рагава.⁶ До нього зібралися усі, хто живе в нагірній країні, і всі, хто живе біля Євфрату, Тигру й Ідаспису, і з рівнини Ариох, цар Елимеїський, і зійшлося дуже багато народів в ополчення синів Хелеуда.⁷ І послав Навуходоносор, цар Ассирійський, до всіх, хто живе у Персії, і до усіх, хто живе на заході, до тих, хто живе у Киликії і Дамаску, Ливані й Антиливані, і до всіх, хто живе на передній стороні примор'я,⁸ і між народами Кармила і Галаада й у верхній Галилеї і на великій рівнині Ездрилон,⁹ і до

усіх, хто живе у Самарії і містах її, і за Йорданом до Єрусалима, і Ветані і Хела, і Кадиса і ріки Єгипетської, і Тафни і Рамесси й у всій землі Гесемській¹⁰ до входу у верхній Танис і Мемфис, і до всіх, хто живе у Єгипті до входу у межі Ефіопії.¹¹ Але всі, хто жив у всіх цих землях, знехтували слово Ассирійського царя Навуходоносора і не зібралися до нього на війну, тому що вони не боялися його, але він був для них, як один з них: вони відіслали від себе його послів ні з чим, у нечесті.¹² Навуходоносор дуже розгнівався на всю цю землю і поклявся престолом і царством своїм помститися усім краям Киликії, Дамаска і Сирії, і мечем своїм умертвити всіх, хто живе в землі Моава, і синів Аммона і всю Юдею, і всіх, хто живе у Єгипті до входу в межі двох морів.

¹³ І в сімнадцятий рік він ополчився зі своїм військом проти царя Арфаксада і подолав його в битві і примусив утікати все військо Арфаксада, усю кінноту його і усі колісниці його,¹⁴ й оволодів містами його, дійшов до Екбатан, зайняв укріплення, спустошив вулиці міста і красу його перетворив на ганьбу.¹⁵ А Арфаксада схопив на горах Рагава і, проколовши його списом своїм, у той же день погубив його.¹⁶ Потім пішов назад зі своїми в Ниневію, — він і всі союзники його — велика без-

* Перекладена з грецької.

ліч ратних людей; там він відпочивав, і бенкетував з військом своїм сто двадцять днів.

2 У вісімнадцятому році, у двадцять другий день першого місяця, було дано в домі Навуходносора, царя Ассирійського, повеління – зробити, як він сказав, помсту всій землі. ² Скликавши всіх служителів і всіх сановників своїх, він відкрив їм таємницю свого наміру і своїми вустами визначив всіляке зло тій землі. ³ І вони вирішили погубити всіх, хто не підкорився слову вуст його. ⁴ Після закінчення своєї наради, Навуходносор, цар Ассирійський, покликав головного вождя війська свого, Олоферна, який був другим після нього, і сказав йому: ⁵ так говорить великий цар, господар усієї землі: ось, ти підеш від імені мого і візьмеш із собою чоловіків, упевнених у своїй силі, – піших сто двадцять тисяч і безліч коней із дванадцятьма тисячами вершників, – ⁶ і вийдеш проти усієї землі на заході за те, що не підкорилися слову вуст моїх. ⁷ І оголосиш їм, щоб вони готували землю і воду, тому що я з гнівом вийду на них, покрию все лице землі їхньої ногами війська мого і віддам йому їх на пограбування. ⁸ Доли і потоки наповняться їхніми пораненими, і ріка, загачена трупами їхніми, переповниться; ⁹ а полонених їхніх я розсію по краях усієї землі. ¹⁰ Ти ж, вирушивши, заволодій для мене всіма межами їх: які самі здадуться тобі, тих ти збережи до дня викриття їх; ¹¹ а непокірливих нехай не пощадить око твоє: віддавай їх на смерть і на пограбування по усій землі твоїй. ¹² Бо живий я, – і міцне царство моє: що сказав, те зроблю моєю рукою. ¹³ Не переступи ж ні в чому слів господаря твого, але неодмінно виконай, як я наказав тобі, і не барися з виконанням.

¹⁴ Олоферн, вийшовши від лица господаря свого, запросив до себе всіх сановників, полководців і начальників війська ассирійського, ¹⁵ відрахував для битви добірних чоловіків, як повелів йому господар його, сто двадцять тисяч, і кінних стрільців дванадцять тисяч, ¹⁶ і привів їх у такий порядок, яким шикуються військово, яке йде на битву. ¹⁷ Він узяв дуже багато верблюдів, ослів і мулів для обозу їх, а овець, волів і кіз для продовольства їх – без числа, ¹⁸ і багато їжі для усіх, і дуже багато золота і срібла з царського дому. ¹⁹ І вирушив у похід з усім військом своїм, щоб випередити царя Навуходносора і покрити усе лице землі на заході колісницями, кіннотою й добірною піхотою своєю. ²⁰ І з ним вийшли союзники в такий безлічі, як сарана і як пісок земний, тому що від безлічі не було і рахунку їм. ²¹ Пройшовши шлях трьох днів від Ниневії до переднього краю рівнини Вектелеф, вони повернули від Вектелефа, біля гори, що лежить ліворуч від верхньої Киликії. ²² Звідти, взявши все військо своє, піших і кінних і колісниці свої, він вирушив у нагірну країну; ²³ розбив фудян і лудян і пограбував усіх синів Рассиса і синів Ісмаїла, які жили у пустелі на південь до землі Хеллеонської. ²⁴ *Потім*, переправившись через Євфрат, він пройшов Месопотамію і зруйнував усі високі міста біля потоку Аврон до входу в море. ²⁵ Зайнявши межі Киликії, він вибив усіх, хто протистояв йому і, пройшовши до країв Іафета, які лежать на південь на передній стороні Аравії, ²⁶ обійшов навкруги усіх синів Мадіама, спалив житла їхні і пограбував стада їхні. ²⁷ Потім спустився на рівнину Дамаска, під час жнив пшениці, випалив усі ниви їхні, віддав на знищення стада овець і волів,

розграбував міста їхні, спустошив їхні поля і побив усіх юнаків їхніх вістрям меча.²⁸ Страх і жах напав на жителів приморської країни, які жили в Сидоні й Тирі, на жителів Сура й Окини і на всіх жителів Іемнаана, – і всі мешканці Азота й Аскалона дуже злякалися його.

3 І послали до нього вісників з такою мирною пропозицією: ² ось ми, раби великого царя Навуходоносора, схилиємося перед тобою: роби з нами, що тобі завгодно. ³ Ось перед тобою: і селища наші, і всі місця наші, і всі ниви з пшеницею, і стада овець і волів, і всі будівлі наших жител: використовуй їх, як побажаш. ⁴ Ось і міста наші і ті, що живуть у них, – раби твої: йди і роби з ними, як буде угодно очам твоїм.

⁵ І прийшли до Олоферна чоловіки і передали йому ці слова. ⁶ Тоді він прийшов у приморську країну з військом своїм, оточив високі міста вартою і взяв із них добірних чоловіків у соратники собі. ⁷ А вони і вся околиця їх прийняли його з вінками, ликами і тимпанамми. ⁸ Він же зруйнував усі висоти їхні і вирубав діброви їхні: йому наказано було знищити всіх богів тієї землі, щоб усі народи служили одному Навуходоносору, і усі народи і усі племена їх прикликали його, як бога. ⁹ Прийшовши до Ездрилона біля Дотеї, що лежить навпроти великої тіснини Юдейської, ¹⁰ він розташувався між Гаваєм і містом скіфів і залишався там цілий місяць, щоб зібрати весь обоз свого війська.

4 Сини Ізраїля, які жили в Юдеї, почувши про все, що зробив з народами Олоферн, воєначальник Ассирійського царя Навуходоносора, і як розграбував він усі святилища їх і віддав їх на знищення, ² дуже, дуже злякалися його і тремтіли за Єрусалим і храм Господа Бога свого; ³ бо нещодавно повернулися вони з полону, нещодавно увесь народ юдей-

ський зібрався, й освячені від осквернення сосуди, жертвник і дім Господній. ⁴ Вони послали в усі краї Самарії і Конії, і Ветерона і Вельмена, і Єрихона, і в Хову й Есору, і в рівнину Салимську, ⁵ зайняли усі вершини високих гір, відгородили стінами селища, що знаходяться на них, і відклали запаси хліба на випадок війни, тому що ниви їхні недавно були зжаті, ⁶ а великий священик Іоаким, який був у ті дні у Єрусалимі, написав жителям Ветилуї і Ветмесфема, що лежить навпроти Ездрилона, на передній стороні рівнини, близької до Дофаїма, ⁷ щоб вони зайняли входи у нагірну країну, тому що через них був вхід у Юдею, і їм легко було перешкодити тим, що приходили, тому що тісний був прохід навіть для двох людей.

⁸ Сини Ізраїля зробили так, як повелів їм великий священик Іоаким і старійшини всього народу ізраїльського, що перебували у Єрусалимі. ⁹ І з великою щирістю зивали до Бога всі мужи Ізраїля і смирили душі свої з великою ревністю: ¹⁰ вони і дружини їхні, і діти їхні, і худоба їхня; і всякий прибулець, і найманець, і куплений за срібло наклали веретища на стегна свої. ¹¹ І всякий чоловік ізраїльський і всяка дружина, і діти, і жителі Єрусалима упали перед храмом, посипали попелом свої голови, розстелили перед Господом свої веретища, ¹² вдягли жертвник у веретище і ревно й одностайно зивали до Бога Ізраїлевого, щоб Він, на радість язичникам, не віддав дітей їхніх на розкрадання, дружин їхніх на здобич, міста спадщини їхньої на руйнування, святинь їхніх на осквернення і наругу. ¹³ І Господь почув голос їхній і зглянувся на скорботу їхню; і в усій Юдеї й Єрусалимі народ багато днів постився перед святилищем Господа Вседержителя. ¹⁴ А Іоаким, великий священик, і усі священики, які стояли перед Госпо-

дом, служителі Його, оперезавши веретичем стегна свої, приносили безперестанні всепалення, обітниці і добровільні дари народу.¹⁵ На кидарах їхніх був попіл, і вони з усієї сили взивали до Господа, щоб Він відвідав милістю весь дім Ізраїля.

5 Тим часом Олоферну, воєначальникові війська асирійського, дано було знати, що сини Ізраїля приготувалися до війни: заклали входи у нагірну країну і зміцнили стінами кожну вершину високої гори, а на рівнинах влаштували перешкоди.² Він дуже розгнівався і, покликавши всіх начальників Моава і вождів Аммона і всіх правителів приморської країни, сказав їм: ³ скажіть мені, сини Ханаана, що це за народ, який живе в нагірній країні, які міста населені ними, чи багато у них війська, у чому їхня міцність і сила, хто поставлений над ними царем, проводирем війська їхнього,⁴ і чому вони більше за усіх, хто живе на заході, уперто не хочуть вийти мені назустріч?⁵ Ахиор, проводир усіх синів Аммона, сказав йому: вислухай, господарю мій, слово з вуст раба твого; я скажу тобі істину про цей народ, який живе біля тебе в цій нагірній країні, і не вийде неправда з вуст раба твого.⁶ Цей народ походить від халдеїв.⁷ Колись вони оселилися в Месопотамії, тому що не хотіли служити богам батьків своїх, які були в землі Халдейській,⁸ і ухилилися від путі предків своїх і почали поклонятися Богу неба, Богу, Якого вони пізнали; і халдеї вигнали їх від лица богів своїх, – і вони втекли в Месопотамію і довго там жили.⁹ Але Бог їхній сказав, щоб вони вийшли з місця переселення і йшли в землю Ханаанську; вони оселилися там і дуже збагатилися золотом, сріблом і безліччю худоби.¹⁰ Звідси перейшли вони в Єгипет, тому що голод покрити лице землі Ханаанської, і

там залишалися, поки знаходили їжу, і розмножилися там до того, що не було і числа роду їхньому.¹¹ І постав на них цар Єгипетський, ужив проти них хитрість, обтяжуючи їх працею і виробленням цегли, і зробив їх рабами.¹² Тоді вони воззвали до Бога свого, – і Він уразив усю землю Єгипетську невиліковними виразками, – і єгиптяни прогнали їх від себе.¹³ Бог висушив перед ними Червоне море¹⁴ і вів їх шляхом Сини і Кадис-Варні; вони вигнали усіх, хто жив у цій пустелі;¹⁵ оселилися в землі амореїв, своєю силою знищили усіх есевонитян, перейшли Йордан, усадили всю нагірну країну¹⁶ і, прогнавши від себе Хананея, Ферезея, Іевусея, Сихема і всіх гергесеян, жили у ній багато днів.¹⁷ І доки не згрішили перед Богом своїм, щастя було з ними, тому що з ними Бог, який ненавидить неправду.¹⁸ Але коли вони ухилилися від путі, яку Він заповів їм, то у багатьох війнах вони потерпіли дуже сильні поразки, були відведені у полон, у чужу землю, храм Бога їхнього зруйнований, і міста їхні узяті ворогами.¹⁹ Нині ж, навернувшись до Бога свого, вони повернулися з розсіяння, у якому були, оволоділи Єрусалимом, в якому святилище їхнє, й оселилися у нагірній країні, тому що вона була порожня.²⁰ І тепер, повелителю-господарю, якщо є омана в цьому народі, і вони грішать перед Богом своїм, і ми помітимо, що у них є це спотикання, то ми підемо і переможемо їх.²¹ А якщо немає в цьому народі беззаконня, то нехай відійде господар мій, щоб Господь не захистив їх, і Бог їхній не був за них, – і тоді ми для всієї землі будемо предметом ганьби.

²² Коли Ахиор закінчив цю розповідь, весь народ, який стояв навколо намету, почав нарікати, а вельможі Олоферна і всі, хто населяв примор'я і землю Моава, заговори-

ли: негайно потрібно вбити його; ²³ тому що ми не побоїмося синів Ізраїля: це – народ, у якого немає ні війська, ні сили для міцного ополчення. ²⁴ Отже, підемо, повелителю Олоферне, – і вони стануть здобиччю всього війська твого.

6 Коли затих шум навколо зібрання, Олоферн, воєначальник війська асирійського, сказав Ахиору перед усім народом іноплеменників і всіх синів Моава: ² хто ти такий, Ахиоре, з найманцями Єфрема, що напророкував нам сьогодні і сказав, щоб ми не воювали з родом Ізраїльським, тому що Бог їх захищає? Хто ж Бог, як не Навуходоносор? Він пошле свою силу і зітре їх з лиця землі, – і Бог їхній не спасе їх. ³ Але ми, раби його, вразимо їх, як одну людину, і не встояти їм проти сили наших коней. ⁴ Ми розтопчемо їх; гори їхні уп'юються їхньою кров'ю, рівнини їхні наповняться їхніми трупами, і не стане стопа ніг їхніх проти нашого лица, але загибеллю загинуть вони, говорить цар Навуходоносор, господар усієї землі. Тому що він сказав, – і не даремні будуть слова повелінь його. ⁵ А ти, Ахиоре, найманцю Аммона, який висловив слова ці в день неправди твоєї, від цього дня не побачиш більше обличчя мого, доки я не помщуся цьому народові, який прийшов з Єгипту. ⁶ Коли ж я повернуся, меч війська мого і натовп слуг моїх пройде по ребрах твоїх, – і ти упадеш між пораненими їхніми. ⁷ Раби мої відведуть тебе в нагірну країну і залишать в одному з міст на висотах, ⁸ і ти не помреш там, доки не будеш з ними знищений. ⁹ Якщо ж ти сподіваєшся в серці своєму, що вони не будуть взяті, то нехай не спадає лице твоє. Я сказав, і жодне зі слів моїх не пропаде. ¹⁰ І наказав Олоферн рабам своїм, які стояли в наметі його, взяти Ахиора, відвести його у Ветилу і віддати в руки синів Ізраїля. ¹¹ Раби його схопили і вивели його за стан

на поле, а із середовища рівнини піднялися в нагірну країну і прийшли до джерел, що були під Ветилуєю. ¹² Коли побачили їх жителі міста на вершині гори, то взялися за зброю свою і, вийшовши за місто на вершину гори, усі чоловіки-працники охороняли вхід свій і кидали в них камінням. ¹³ А вони, підійшовши під гору, зв'язали Ахиора і, залишивши його кинутим біля підосви гори, пішли до свого господаря. ¹⁴ Сини ж Ізраїля, які вийшли зі свого міста, зупинилися над ним і, розв'язавши його, привели у Ветилу, і представили його начальникам свого міста, ¹⁵ якими були у ті дні Озія, син Михи з коліна Симеонового, Хаврій, син Гофоніла, і Хармій, син Мелхіїла. ¹⁶ Вони скликали всіх старійшин міста, і збіглися на зібрання усі юнаки їхні і дружини, і поставили Ахиора серед усього народу свого, й Озія запитав його про те, що трапилось. ¹⁷ Він у відповідь переказав їм слова зібрання Олофернового й усі слова, які він висловив серед начальників синів Асура, і всі гордовиті слова Олоферна про дім Ізраїля. ¹⁸ Тоді народ упав, поклонився Богу і воззвав: ¹⁹ Господи, Боже Небесний! подивися на їхню гординю і помилуй смиренність роду нашого, і зглянься на лице освячених Тобі у цей день. ²⁰ І втішили Ахиора і похвалили його. ²¹ Потім Озія взяв його із зібрання у свій дім і зробив бенкет для старійшин, – і цілу ніч ту вони закликали Бога Ізраїлевого на допомогу.

7 На другий день Олоферн наказав усьому війську своєму і всьому народові своєму, який прийшов до нього на допомогу, підступити до Ветилуї, зайняти висоти нагірної країни і почати війну проти синів Ізраїлевих. ² І у той самий день піднялися всі сильні чоловіки їхні: військо їхнє складалося зі ста сімдесяти тисяч ратників, воїнів піших, і з дванадцяти тисяч кінних, крім

обозу і піших людей, які були при них, – а і цих була безліч.³ Зупинившись на долині біля Ветилуї біля джерела, вони простягнулися в ширину від Дофаїма до Велфема, а у довжину від Ветилуї до Киамона, що лежить навпроти Ездрилона.⁴ Сини ж Ізраїля, побачивши безліч їх, дуже збентежилися, і кожен говорив ближньому своєму: тепер вони спустошать усю землю, і ні високі гори, ні долини, ні пагорби не витримають їхньої ваги.⁵ І, взявши кожен свою бойову зброю, і запаливши вогні на вежах своїх, вони всю цю ніч провели на варті.

⁶ На другий день Олоферн вивів усю свою кінноту перед лице синів Ізраїлевих, які були у Ветилуї,⁷ оглянув входи міста їхнього, обійшов і зайняв джерела вод їхніх і, оточивши їх ратними людьми, повернувся до свого народу.⁸ Але прийшли до нього усі начальники синів Ісава і всі вожді народу моавитського і всі военачальники примор'я і сказали:⁹ вислухай, господарю наш, слово, щоб не було втрати у війську твоєму.¹⁰ Цей народ синів Ізраїля сподівається не на списи свої, але на висоти гір своїх, на яких живуть, тому що незручно підніматися на вершини їхніх гір.¹¹ Отже, господарю, не воюй з ним так, як буває звичайна війна, – і жоден чоловік не впаде з народу твого.¹² Ти залишся у своєму таборі, щоб зберегти кожного чоловіка у війську твоєму, а раби твої нехай оволодіють джерелом води, що витікає з підшви гори;¹³ тому що звідти беруть воду всі жителі Ветилуї, – і погубить їх спрага, і вони здадуть своє місто; а ми з нашим народом піднімемося на ближні вершини гір і розташуємося на них для сторожі, щоб жодна людина не вийшла з міста.¹⁴ І будуть знемагати вони від голоду, і дружини їхні і діти їхні, і раніше, ніж торкнеться їх меч, упадуть на вулицях оселення свого;¹⁵ і ти віддаси їм злом за те, що вони обурилися і

не зустріли тебе з миром.¹⁶ Сподобалися ці слова їхні Олоферну і всім слугам його, і він вирішив зробити так, як вони сказали.¹⁷ І рушив полк синів Аммона і з ними п'ять тисяч синів Ассура і, розташувавшись у долині, оволоділи водами і джерелами вод синів Ізраїля.¹⁸ А сини Ісава і сини Аммона піднялися і зайняли нагірну область навпроти Дофаїма, і відправили частину їх на південь і на схід навпроти Екревиля, що біля Хуса, який стоїть при потоці Мохмур; інше ж асирійське військо розташувалося на рівнині і покрило усе лице землі: намети й обози їхні з безліччю народу розтяглися на дуже великому просторі.

¹⁹ Сини Ізраїля воззвали до Господа Бога свого, тому що вони упали духом, тому що усі вороги їхні оточили їх, і їм не можна було втекти від них.²⁰ Навколо них стояло все військо асирійське, – піші, колісничі і кіннота їх, – тридцять чотири дні; у всіх жителів Ветилуї спорожніли всі сосуди з водою,²¹ спорожніли водойми, і жодного дня вони не могли пити води вдосталь, тому що давали їм пити мірою.²² І засумували діти їхні і дружини їхні і юнаки і, знемагаючи від спраги, падали на вулицях міста й у проходах воріт, і вже не було у них сили.²³ Тоді весь народ зібрався до Озії і до начальників міста, – юнаки, дружини і діти, – і з голосним волянням говорили усім старійшинам:²⁴ нехай судить Бог між нами і вами; ви зробили нам велику неправду, тому що не запропонували миру сиnam Ассура;²⁵ і тепер немає у нас помічника: Бог віддав нас у їхні руки, щоб погубити нас спрагою і великою погібеллю.²⁶ Запросіть же їх тепер і віддайте все місто на розграбування народу Олоферна і всього війська його,²⁷ бо краще для нас дістатися їм на пограбування: хоч ми будемо рабами їхніми, зате живою буде душа наша, і очі наші не

побачать смерти немовлят наших і дружин і дітей наших, що розлучаються з душами своїми.²⁸ Закликаємо перед вами у свідки небо і землю, Бога нашого і Господа батьків наших, Який карає нас за гріхи наші і за гріхи батьків наших, нехай учинить за словами цими в нинішній день.²⁹ І підняли вони одностайно великий плач серед зібрання і голосно волали до Господа Бога.³⁰ Озія сказав їм: не сумуйте, брати! потерпимо ще п'ять днів, в які Господь Бог наш поверне милість Свою на нас, бо Він не залишить нас до кінця.³¹ Якщо ж вони пройдуть, і допомога до нас не прийде, – я зроблю за вашими словами.³² І відпустив народ у свій стан, і вони пішли на стіни і вежі свого міста, а дружин і дітей відіслав по домах їхніх; і у великій скорботі залишалися вони в місті.

8 У ці дні почула Юдиф, дочка Мерарії, сина Окса, сина Йосифа, сина Озіїла, сина Елкія, сина Ананії, сина Гедеона, сина Рафаїна, сина Акифона, сина Ілія, сина Елиава, сина Нафанаїла, сина Саламіїла, сина Саласадая, сина Ієїля.² Чоловік її Манассія, з одного з нею коліна і племені, помер під час жнив ячменю;³ тому що, коли він стояв у полі біля тих, що в'язали снопи, спека вдарила його у голову, – і він зліг у постіль і помер у своєму місті Ветилуї; його поховали з батьками його на полі між Дофаїмом і Валамоном.⁴ І вдовувала Юдиф у своєму дому три роки і чотири місяці.⁵ Вона зробила для себе на покрівлі дому свого намет, поклала на стегна свої веретище, і був на ній одяг удівства її.⁶ Вона постилась усі дні удівства свого, крім днів перед суботами і субот, днів перед новомісяччями і новомісяч, і свят і торжеств дому Ізраїлевого.⁷ Вона була красива на вигляд і дуже приваблива поглядом; чоловік її Манассія

залишив їй золото і срібло, слуг і служниць, худобу і поля, чим вона і володіла.⁸ І ніхто не докоряв їй злим словом, тому що вона була дуже богобоязка.⁹ Почула вона про лихі слова народу проти начальника, тому що вони стали слабкодушними через нестачу води, почула Юдиф і про всі слова, які сказав їм Озія, як він поклявся їм через п'ять днів здати місто ассиріянам,¹⁰ і послала вона служницю свою, яка розпоряджалася всім її майном, запросити Озію, Хаврина і Хармина, старійшин її міста.

¹¹ Вони прийшли, – і вона сказала їм: вислухайте мене, начальники жителів Ветилуї! не праве слово ваше, яке ви сьогодні сказали перед народом, і поклали клятву, яку вирекли між Богом і вами, і сказали, що здасте місто нашим ворогам, якщо цими днями Господь не допоможе нам.¹² Хто ж ви, що спокушали сьогодні Бога і стали замість Бога посередині синів людських?¹³ Ось, ви тепер випробовуєте Господа Вседержителя, але ніколи нічого не доведеться;¹⁴ тому що вам не досягнути глибини серця у людині і не зрозуміти слів думки її: як же випробуєте ви Бога, який створив усе це, і пізнаєте розум Його, і зрозумієте думку Його? Ні, брати, не прогнівляйте Господа Бога нашого!¹⁵ Тому що коли Він не захоче допомогти нам у ці п'ять днів, то Він має владу захистити нас у які завгодно Йому дні, або вразити нас перед лицем ворогів наших.¹⁶ Не віддавайте ж у заставу рад Господа Бога нашого: Богу не можна погрожувати, як людині, не можна і вказувати Йому, як синові людському.¹⁷ Тому, очікуючи від Нього спасіння, будемо закликати Його до себе на допомогу, і Він почує голос наш, якщо це Йому буде угодно.¹⁸ Бо не було у родах наших, і немає в даний час ні коліна, ні

племені, ні народу, ні міста в нас, які кланялися б богам рукотворним, як було в давні дні,¹⁹ за що батьки наші віддані були мечу і пограбуванню і впали великим падінням перед нашими ворогами.²⁰ Але ми не знаємо іншого Бога, крім Нього, а тому і сподіваємося, що Він не знехтує нас і нікого з нашого роду.²¹ Бо з нашим полоном упаде і вся Юдея, і святині наші будуть розграбовані, і Він стягне осквернення їх від уст наших,²² і вбивство братів наших і полон землі і спустошення спадщини нашої поверне на нашу голову серед народів, якими ми будемо поневолені, і будемо на спокусі і ганьбу серед тих, які оволодіють нами;²³ тому що рабство не послужить нам на честь, але Господь Бог наш поставить його у нечестя.²⁴ Отже, брати, покажімо братам нашим, що від нас залежить життя їхнє, і на нас утверджуються і святині, і дім *Господній*, і жертвоник.²⁵ За все це подякуємо Господу Богу нашому, Який випробовує нас, як і батьків наших.²⁶ Згадайте, що Він зробив з Авраамом, чим спокушав Ісаака, що було з Яковом у Сирській Месопотамії, коли він пас овець Лавана, брата матері своєї:²⁷ як їх спокушав Він не для катування серця їх, так і нам не мститися, а тільки для напоумлення карає Господь тих, хто наближається до Нього.²⁸ Озія сказав їй: усе, що ти сказала, сказала від доброго серця, і ніхто не буде противитися словам твоїм,²⁹ бо не з сьгоднішнього тільки дня відома мудрість твоя, але від початку днів твоїх весь народ знає розум твій і добрі почуття твого серця.³⁰ Але народ знеміг від спраги і примусив нас зробити так, як ми сказали їм, і зобов'язав нас клятвою, якої ми не порушимо.³¹ Помолись же за нас, бо ти жінка побожна, і Господь пошле дощ для наповнення водосховищ на-

ших, і ми більше не будемо знемагати від спраги.³² Юдиф сказала їм: послухайте мене, – і я зроблю діло, яке пронесеться синами роду нашого в роди родів.³³ Станьте в цю ніч біля воріт, – а я вийду з моєю служницею, і протягом днів, після яких ви вирішили віддати місто нашим ворогам, Господь відвідає Ізраїля моєю рукою.³⁴ Тільки не розпитуйте про мій намір, тому що я не скажу вам, доки не звершиться те, що я маю намір зробити.³⁵ І сказав їй Озія і начальники: йди з миром, і Господь Бог перед тобою на помсту ворогам нашим!³⁶ І вийшли з намету її і пішли до полків своїх.

9 А Юдиф упала на лице, опосилала голову свою попелом і скинула із себе веретище, в яке була одягнена; і тільки-но воскурили у Єрусалімі, в домі Господньому, вечірній фіміам, Юдиф гучним голосом воззвала до Господа і сказала:² Господи Боже батька мого Симеона, якому Ти дав у руку меч на помсту іноплеменникам, які відкрили утробу діви для образи, оголили стегно для ганьби й осквернили утробу для посоромлення! Ти сказав: нехай не буде цього, а вони зробили.³ І за те Ти віддав князів їхніх на убивання, постіль їхню, яка бачила звабу їхню, обагрив кров'ю і вразив рабів поруч з володарями і володарів на тронах їхніх,⁴ і віддав дружин їхніх на розкрадання, дочок їхніх у полон і всю здобич на розподіл між синами, улюбленими Тобою, які воззревували Твоєю ревністю, погребували оскверненням крові їх, і закликали Тебе на допомогу. Боже, Боже мій, почуй мене, вдову!⁵ Ти створив те, що було раніше цього, і це і наступне за цим, і тримав у розумі теперішнє і грядуще, і, що помислив Ти, те й звершилося;⁶ що визначив, те й з'явилося і сказало: ось я. Бо всі путі Твої готові, і суд

Твій Тобою передбачений. ⁷ Ось, асиріяни збільшилися в силі своїй, пишпаються конем і вершником, марнославляться силою піших, сподіваються і на щит і на спис і на лук і на пращу, а не знають того, що Ти – Господь, Який сокрушає війни. ⁸ Господь – ім'я Тобі; сокруши ж їхню могутність силою Твоєю, і знищ їхню силу гнівом Твоїм, бо вони замислили осквернити святилище Твоє, насміятися з мирної оселі імені слави Твоєї і залізом розтроцити ріг Твого жертовника. ⁹ Поглянь на звеличвання їхне, пошли гнів Твій на голови їхні, дай удовиній руці моєї міцність на те, що задумала я. ¹⁰ Вустами хитроців моїх урази раба перед вождем, і вождя – перед рабом його, і скруши гординю їхню рукою жіночою; ¹¹ бо не у численності сила Твоя і не в могутніх могутність Твоя; але Ти – Бог смиренних, Ти – помічник принижених, заступник немічних, покровитель упалих духом, спаситель безнадійних. ¹² Так, так, Боже батька мого і Боже спадщини Ізраїля, Владико неба і землі, Творче вод, Царю усякого створіння Твого! Почуй молитву мою, ¹³ зроби слово мое і хитрість мою раною і виразкою для тих, які задумали жорстоке проти завіту Твого, святого дому Твого, висоти Сиону і дому спадщини синів Твоїх. ¹⁴ Напоум увесь народ Твій і всяке плем'я, щоб бачили вони, що Ти – Бог, Бог усякої могутності і сили, і немає іншого захисника роду Ізраїлевого, крім Тебе.

10 Коли вона перестала взивати до Бога Ізраїлевого і закінчила всі ці слова, ² то піднялася на ноги, покликала служницю свою і ввійшла в дім, в якому вона проводила суботні дні і свята свої. ³ Тут вона зняла із себе веретище, яке одягала, зняла й одяг удівства свого, обмила тіло водою і намастилася дорогоцінним миром, зачесала волосся й одягла на голову пов'язку, вдяглася в одяг веселопців своїх, у який вона

вбиралася у дні життя чоловіка свого Манассії; ⁴ взула ноги свої в сандалії і наклала на себе ланцюжки, зап'ястя, кільця, серги і все своє вбрання, і прикрасила себе, щоб спокусити очі чоловіків, які побачать її. ⁵ І дала служниці своїй міх вина і посуд оливи, наповнила мішок борошном і сушеними плодами і чистими хлібами і, обгорнувши всі ці припаси свої, поклала їх на неї.

⁶ Вийшовши до воріт міста Ветилуї, вони знайшли Озію і старійшину міста, Хаврина і Хармина, що стояли біля них. ⁷ Коли вони побачили її і переміну в її обличчі й одязі, дуже дивувалися красі її і сказали їй: ⁸ Бог, Бог батьків наших, нехай дасть тобі благодать і нехай звершить твої наміри на радість синів Ізраїля і на звеличення Єрусалима. Вона поклонилася Богу ⁹ і сказала їм: звеліть відчинити для мене ворота міста; я вийду для виконання справи, про яку ви говорили зі мною. І звеліть юнакам відчинити для неї, як вона сказала. ¹⁰ Вони виконали це. І ввійшла Юдиф і служниця її з нею; а чоловіки міські дивилися вслід їй, поки вона сходила з гори, поки проходила долиною і поки не сховалася від їхніх очей. ¹¹ Вони йшли прямо долиною і зустріла Юдиф передова варта асиріян, ¹² і взяли її і запитали: чия ти, звідки йдеш і куди вирушаєш? Вона сказала: я дочка євреїв, і тікаю від них, тому що вони будуть віддані вам на знищення. ¹³ Я йду до Олоферна, вождя вашого війська, сповістити слова істини і показати йому шлях, яким він піде й оволодіє всією нагірною країною, так що не загине з людей його жодна людина і жодна жива душа. ¹⁴ Коли ці люди слухали слова її і здивлялися в обличчя її, – вона здалася їм чудом краси, і вони сказали їй: ¹⁵ ти врятувала душу твою, поспішивши прийти до господаря нашого; іди ж до намету його, а наші проведуть тебе, поки не передадуть тебе йому на

руки. ¹⁶ Коли ти станеш перед ним, — не бійся серцем твоїм, але вислови слова твої, і він тебе облагодіє.

¹⁷ І, вибравши зі свого середовища сто чоловік, приставили їх до неї і до служниці її, і вони повели їх до намету Олоферна. ¹⁸ У всьому стані почався рух, тому що звістка про прихід її рознеслася по наметах: ті, що збіглися, оточили її, тому що вона стояла ззовні намету Олоферна, поки не сповістили його про неї; ¹⁹ і дивувалися красі її, а через неї дивувалися і синам Ізраїля, і говорили кожен ближньому своєму: хто знехтує такий народ, який має таких дружин у себе! Нерозсудливо залишити з них хоч одного чоловіка, тому що ті, що залишаться, будуть у змозі перехитрувати усю землю.

²⁰ *Тим часом* ті, що спали при Олоферні, і всі служителі його вийшли і ввели її в намет. ²¹ Олоферн відпочивав на своїй постелі за завісою, прикрашеною пурпуром, золотом, смарагдом і коштовними каменями.

²² Коли йому доповіли про неї, він вийшов у передне відділення намету, і перед ним несли срібні лампади. ²³ Коли Юдиф представилася йому і служителям його, всі здивувалися красі обличчя її. Вона, впавши на лице, поклонилася йому, і служителі його підняли її.

11 Олоферн сказав їй: підбадьорся, жінко; не бійся серцем твоїм, тому що я не зробив зла нікому, хто добровільно зважився служити Навуходоносору, царю всієї землі. ² І тепер, якби народ твій, який живе у нагірній країні, не зневажив мене, я не підняв би на них списа мого; але вони самі це зробили для себе. ³ Скажи ж мені: чому ти втекла від них і прийшла до нас? Ти знайдеш собі тут порятунк; не бійся: ти будеш жива у цю ніч і після, ⁴ тому що тебе ніхто не скривдить, навпаки, всякий буде благодіяти тобі, як буває з рабами господаря мого, царя Навуходоносора. ⁵ Юдиф ска-

зала йому: вислухай слова раби твоєї; нехай раба говорить перед лицем твоїм: я не скажу неправди господареві моему у цю ніч. ⁶ І якщо ти зробиш за словами раби твоєї, то Бог через тебе зробить діло, і господар мій не помилиться у своїх намірах.

⁷ Нехай живе Навуходоносор, цар усїєї землі, і нехай живе держава його, який послав тебе для очищення всякої душі, тому що не тільки люди через тебе будуть служити йому, але і звірі польові, і худоба, і птахи небесні через твою силу будуть жити під владою Навуходоносора і всього дому його. ⁸ Бо ми чули про твою мудрість і хитрість розуму твого, і всій землі відомо, що ти один добрий у всьому царстві, сильний у знанні і чудовий у військових подвигах. ⁹ А що говорив Ахиор у зібранні твоєму, ми чули слова його, тому що чоловіки Ветилуї залишили його в живих, і він розповів їм усе, про що говорив тобі. ¹⁰ Тому, владико-господарю, не залишай без уваги слова його, але збережи його в серці твоєму, тому що воно істинне: рід наш не карається, меч не має сили над нами, якщо вони не грішать перед Богом своїм. ¹¹ Отже, щоб господар мій не був відбитим і безуспішним, і щоб до них прийшла смерть, — оволодів ними гріх, яким вони прогнівляють Бога свого, роблячи те, чого не слід; ¹² тому що в них виявилася нестача їжі, й уся вода вичерпалась, — і ось, вони зважилися кинутися на худобу свою і думають годуватися всім, що Бог суворо заборонив у законі Своєму вживати в їжу. ¹³ Навіть початки пшениці і десятини вина й олії, що, після освячення, зберігаються для священників, які стоять перед лицем Бога нашого у Єрусалимі, вони зважилися вжити, тоді як і руками доторкатися до них не слід було нікому з народу. ¹⁴ Вони послали у Єрусалим, оскільки і тамтешні жителі робили це, принести на те дозвіл від зборів ста-

рійшин. ¹⁵ І як тільки дана буде їм звістка, і вони зроблять це, то в той же день будуть віддані тобі на поразку. ¹⁶ Ось чому я, раба твоя, дізнавшись про усе це, втекла від них, і Бог послав мене зробити разом з тобою такі справи, якими здивується вся земля, де тільки почують про них, ¹⁷ бо раба твоя побожна і день і ніч служить Богу Небесному. Тепер, господарю мій, я залишуся в тебе; тільки нехай раба твоя ночами виходить на долину молитися Богу, – і Він відкриє мені, коли вони зроблять свій злочин. ¹⁸ Я прийду й оголошу тобі, і ти вийдеш *туди* з усім твоїм військом, – і ніхто з них не протистане тобі. ¹⁹ Я поведу тебе через Юдею, доки не дійдемо до Єрусалима; поставлю посеред нього сідалище твоє, і ти поженеш їх, як овець, що не мають пастуха, – і пес не поворухне проти тебе язиком своїм. Це сказано мені в одкровенні й оголошено мені, і я послана сповістити тебе. ²⁰ Сподобалися слова її Олоферну і всім слугам його. Вони дивувалися мудрості її і говорили: ²¹ від краю до краю землі немає такої жінки за красою обличчя і за розумними словами. ²² Олоферн сказав їй: добре Бог зробив, що попереду цього народу послав тебе, щоб у руках наших була сила, а серед тих, хто знехтував господаря мого, – загибель. ²³ Прекрасна ти лицем і добрі слова твої. Якщо ти зробиш, як сказала, то твій Бог буде моїм Богом; ти будеш жити у домі царя Навуходоносора і будеш іменита в усій землі.

12 І наказав ввести її *туди*, де зберігалися срібні сосуди його, і звелів їй користуватися їжею від столу його і пити вино його. ² Але Юдиф сказала: не буду їсти цього, щоб не було спокуси, але нехай подають мені те, що принесене зі мною. ³ Олоферн сказав їй: а коли вичерпається те, що з тобою, звідки ми

візьмемо, щоб подавати тобі подібне до цього? Бо серед нас немає нікого з роду твого. ⁴ Юдиф відповіла йому: нехай живе душа твоя, господарю мій; раба твоя не споживе того, що зі мною, раніше, ніж Господь звершить мою рукою те, що Він визначив. ⁵ І ввели її слуги Олоферна в намет, і спала вона до півночі; а перед ранковою сторожею встала ⁶ і послала сказати Олоферну: нехай дасть господар мій повеління, щоб рабі твоїй дозволили виходити на молитву. ⁷ Олоферн наказав своїм охоронцям не перешкоджати їй. І пробула вона в таборі три дні, а ночами виходила в долину Вегилуї, обмивалася біля джерела води біля табору. ⁸ І, виходячи, молилася Господу Богу Ізраїлевому, щоб Він направив путь її до спасіння синів Його народу. ⁹ Після повернення вона перебувала у наметі чистою, а надвечір приносили їй їжу. ¹⁰ У четвертий день Олоферн зробив бенкет для одних слуг своїх і не запросив до прислужування нікого з приставлених до служіння. ¹¹ І сказав євнухові Вагою, який управляв усім, що в нього було: іди і переконай єврейську жінку, яка у тебе, прийти до нас їсти і пити з нами: ¹² соромно нам залишити таку жінку, не поговоривши з нею; вона осміє нас, якщо ми не запросимо її. ¹³ Вагой, вийшовши від Олоферна, прийшов до неї і сказав: не відмовся, прекрасна молода жінко, прийти до господаря мого, щоб прийняти честь перед лицем його і пити з нами вино в радості і бути у цей день як однією з дочок синів Ассура, які предстоять у домі Навуходоносора. ¹⁴ Юдиф сказала йому: хто я, щоб перечити подареві моему? поспішу виконати усе, що буде завгодно подареві моему, і це буде служити мені втіхою до дня смерті моєї. ¹⁵ Вона встала і вбралася в одяг і в усі жіночі

прикраси; а служниця її прийшла і розстелила для неї по землі перед Олоферном килими, які вона одержала від Вагою для повсякчасного використання, щоб їсти, лежачи на них.¹⁶ Потім Юдиф прийшла і возлягла. Пробудилося серце Олоферна до неї, і душа його схвилювалася: він сильно бажав зійтися з нею і шукав випадку звабити її з того самого дня, як побачив її.¹⁷ І сказав їй Олоферн: пий же і веселися з нами.¹⁸ А Юдиф сказала: буду пити, господарю, тому що сьогодні життя моє звеличилося в мені більше, ніж в усі дні від народження мого.¹⁹ І вона брала, їла і пила перед ним те, що приготувала служниця її.²⁰ А Олоферн милувався нею і пив вина дуже багато, скільки не пив ніколи, ні в один день від народження.

13 Коли стало пізно, раби його поспішили вийти, а Вагою, відпустивши тих, хто стояв перед лицем його господаря, зачинив намет іззовні, і вони пішли до своїх постелі, тому що всі були стомлені тривалістю бенкету.² У наметі залишилася одна Юдиф з Олоферном, який упав на ложе своє, тому що був переповнений вином.³ Юдиф звеліла служниці своїй стати ззовні спальні її й очікувати її виходу, як було кожного дня, сказавши, що вона вийде на молитву. Те саме сказала вона і Вагою.⁴ Коли усі від неї пішли, і нікого у спальні не залишилося, ні малого, ні великого, Юдиф, ставши біля постелі *Олоферна*, сказала у серці своєму: Господи, Боже всякої сили! зглянься в годину цю на діла рук моїх до звеличення Єрусалима,⁵ бо тепер час захистити насліддя Твое і виконати мій намір, уразити ворогів, які повстали на нас.⁶ *Потім*, підійшовши до стовпчика постелі, що стояв у головах Олоферна, вона зняла з нього меч його⁷ і, наблизившись до постелі, схопила волосся голови його і сказала: Господи Боже Ізраїля! укріпи мене в цей

день.⁸ І з усієї сили двічі вдарила по шиї *Олоферна* і зняла з нього голову⁹ і, скинувши з постелі тіло його, взяла її стовпів завісу. Невдовзі вона вийшла і віддала служниці своїй голову Олоферна,¹⁰ а та поклала її у мішок з харчовими припасами, й обидві разом вийшли, за звичаєм своїм, на молитву. Проїшовши стан, вони обійшли навкруги ущелину, піднялися на гору Ветилуї і пішли до воріт її.¹¹ Юдиф здаля кричала охоронцям воріт: відчиніть, відчиніть ворота! з нами Бог, Бог наш, щоб дарувати ще силу Ізраїлю і перемогу над ворогами, як дарував Він і сьогодні.¹² Як тільки почули міські мужі голос її, поспішили прийти до міських воріт і скликали старійшин міста.¹³ І збіглися всі, від малого до великого, тому що прихід її був для них понад очікування, і, відчинивши ворота, прийняли їх, і, запаливши для освітлення вогонь, оточили їх.¹⁴ Вона ж сказала їм гучним голосом: хваліть Господа, хваліть, хваліть Господа, що Він не віддалив милости Своєї від дому Ізраїлевого, але в цю ніч скрушив ворогів наших мою рукою.¹⁵ І, вийнявши голову з мішка, показала її і сказала їм: ось голова Олоферна, вождя асирійського війська, і ось завіса його, за якою він лежав від сп'яніння, – і Господь уразив його рукою жінки.¹⁶ Живий Господь, який зберіг мене на путі, якою я йшла! тому що лице моє спокусило *Олоферна* на загибель його, але він не зробив зі мною скверного і ганебного гріха.¹⁷ Весь народ надзвичайно здивувався; впали, поклонилися Богу й одностайно сказали: благословенний Ти, Боже наш, що знищив сьогодні ворогів народу Твого!¹⁸ А Озія сказав їй: благословенна ти, дочко, Всевишнім Богом більше за усіх жінок на землі, і благословенний Господь Бог, що створив небеса і землю і наставив тебе на ураження голови начальника наших ворогів;¹⁹ бо надія твоя не

відступить від серця людей, які пам'ятають силу Божу, довіку. ²⁰ Нехай поставить тобі це Бог у вічну славу і нехай нагородить тебе благами за те, що ти життя твого не пощадила у час приниження роду нашого, але виступила вперед, коли ми падали, ти, що право ходила перед Богом нашим. І весь народ сказав: нехай буде, нехай буде!

14 Юдиф сказала їм: послухайте ж мене, брати, візьміть цю голову і повісьте на зубцях вашої стіни. ² Коли ж настане ранок і сонце зійде над землею, візьміть кожен бойову свою зброю, йдіть усі сильні за місто і дайте їм вождя, начебто намірюючись зійти на рівнину проти передової сторожі синів Ассура, але не сходьте. ³ Тоді вони, взявши усю свою зброю, підуть у свій стан, розбудять вождів війська асирійського, і збіжаться до намету *Олоферна*, але не знайдуть його; від того нападе на них страх, і вони побіжать від вас. ⁴ А ви і всі, хто живе в усякому краю Ізраїльському, переслідуючи їх, уражайте їх на шляху. ⁵ Але перш ніж зробите це, запросіть до мене Ахиора аммонитянина: нехай побачить і впізнає він того, хто принижував дім Ізраїля і прислав його до нас начебто на смерть.

⁶ І прикликали Ахиора з дому Озії. Коли він прийшов і побачив голову Олоферна в руці одного чоловіка серед зібрання народу, то упав на лице своє й ослаб духом. ⁷ Коли ж підняли його, він припав до ніг Юдифі, поклонився їй і сказав: благословенна ти в усякому селищі Іуди й в усякому народі, які, почувши про ім'я твоє, здивуються. ⁸ Розкажи ж мені тепер, що ти робила у ці дні? І Юдиф серед народу розповіла йому все, що вона зробила з того дня, як вийшла, до того дня, в який говорила з ними. ⁹ Коли вона перестала говорити, народ голосно викликнув, і радісний крик його пролунав у місті. ¹⁰ Ахиор же,

бачачи все, що зробив Бог Ізраїлів, щиро увірував у Бога, обрізав крайню плоть свою і приєднався до дому Ізраїлевого, навіть до цього дня.

¹¹ Коли настав ранок, повісили голову Олоферна на стіну; кожен чоловік узяв свою зброю, і вийшли загонами на схили гори. ¹² Сини Ассура, побачивши їх, послали до своїх начальників, а вони пішли до вождів, до тисячочальників і до всякого проводиря свого. ¹³ Прийшовши до намету Олоферна, вони сказали тому, хто управляв усім майном його: розбуди нашого господаря, тому що ці раби насмілилися вийти на битву з нами, щоб бути зовсім знищеними. ¹⁴ Вагой увійшов і постукав у двері намету, бо думав, що він спить з Юдиф'ю. ¹⁵ Коли ж ніхто не відгукнувся йому, то, відчинивши, увійшов у спальню і знайшов, що *Олоферн* мертвий лежить біля порогу і голова його знята з нього. ¹⁶ І він голосно викликнув із плачем, стогоном і сильним воланням, і розірвав свій одяг. ¹⁷ Потім увійшов у намет, у якому перебувала Юдиф, і не знайшов її. Тоді він вискочив до народу і закричав: ¹⁸ раби вчинили віроломно; одна єврейська жінка зганьбила дім царя Навуходоносора, бо ось Олоферн на підлозі, і голови немає на ньому. ¹⁹ Коли почули ці слова начальники війська асирійського, то розірвали одяг свій, і душа їх дуже збентежилася, і пролунав у них крик і дуже велике волання серед стану.

15 Коли ті, що були в наметах, почули про те, що сталося, то збентежилися, ² і напав на них страх і тремтіння, і жоден з них не залишився на очах ближнього, але усі вони кинулися тікати по усіх дорогах рівнини і нагірної країни. ³ І ті, що розташувалися табором у нагірній країні біля Ветилуї, також кинулися тікати. Тоді сини Ізраїля, кожен із них войовничий чоловік, погнався за ними. ⁴ Озія послав у Ветомасфем, Виваю, Ховаю і Холу і в усі

краї ізраїльські, щоб сповістити про те, що звершилось, і щоб усі погналися за ворогами для знищення їх. ⁵ Як тільки почули про це сини Ізраїля, усі дружно напали на них і вражали їх до Хови; також і ті, що прийшли з Єрусалима і з усієї нагірної країни, тому що їм сповіщено було про те, що трапилося у стані ворогів їхніх, і з Галаада і Галилеї, з усіх боків наносили їм велику поразку, доки вони не пройшли за Дамаск і за межі його. ⁶ Інші жителі Ветилуї напали на стан асирійський, розграбували його і дуже збагатилися. ⁷ А сини Ізраїля, які повернулися після ураження, оволоділи респтою; і села і селища в нагірній країні і на рівнині одержали велику здобич, тому що її була дуже велика кількість. ⁸ Великий священик Іоаким і старійшини синів Ізраїлевих, які жили у Єрусалимі, прийшли подивитись, яке благо сотворив Господь для Ізраїля, і бачити Юдиф і вітати її. ⁹ Як тільки вони ввійшли до неї, то всі одноставно благословили її і сказали їй: ти велич Ізраїля, ти велика радість Ізраїля, ти велика слава нашого роду. ¹⁰ Усе це ти зробила твоею рукою; ти зробила добро Ізраїлю, і нехай благоволить до нього Бог; будь же благословенна від Господа Вседержителя на вічний час. І увесь народ сказав: нехай буде!

¹¹ Народ грабував табір протягом тридцяти днів, і Юдифі віддали намет Олоферна і усі срібні сосуди і постелі і чаші і все начиння його. Вона взяла, поклала на мула свого, запрягла колісниці свої і склала це на них. ¹² І збіглися всі жінки ізраїльські бачити її, і благословляли її і склали із себе для неї хор; а вона взяла у свої руки оповиті виноградним листям жезли і дала жінкам, які були з нею, ¹³ і поклала на себе оливкові вінки – вона і ті, що були

з нею. Вона йшла попереду всього народу в хорі і вела за собою всіх жінок; за нею йшли всі чоловіки ізраїльські, озброєні, з вінками і з урочистими піснями на своїх устах. ¹⁴ Юдиф почала перед усім Ізраїлем подячну пісню, і увесь народ підспівував цю пісню.

16 І сказала Юдиф: почніть Богу моему на тимпанах, співайте Господу моему на кимвалах, злагоджено співайте Йому нову пісню, возносьте і закликайте ім'я Його; ² тому що Він є Бог Господь, Який сокрушає війни, тому що Він ополчився за мене серед народу і вивів мене від руки моїх переслідувачів. ³ Прийшов Ассур з гір півночі, прийшов з міриадами війська свого, і безліч їх загатили воду в джерелах, і кіннота їх покрила пагорби. ⁴ Він сказав, що краї мої спалить, юнаків моїх мечем знищить, грудних немовлят кине об землю, малих дітей моїх віддасть на розкрадання, дів моїх полонить. ⁵ Але Господь Вседержитель подолав їх рукою жінки. ⁶ Не від юнаків упав сильний їх, не сини титанів уразили його, і не росли велетні налягли на нього, але Юдиф, дочка Мерарії, красою лица свого погубила його; ⁷ тому що вона для звеличення тих, що бідували в Ізраїлі, зняла із себе одяг удівства свого, помазала лице своє запашною мастю, ⁸ прикрасила волосся своє головним убором, одягла для зачарування його лляний одяг. ⁹ Її сандалії зачарували погляд його, і краса її полонила душу його; меч пройшов по шиї його. ¹⁰ Перси жажнулися від відваги її, і мідяни розгубилися від сміливості її. ¹¹ Тоді вигукнули смиренні мої, – і вони злякалися; немічні мої, – і вони знітилися; піднесли голос свій, – і вони кинулися тікати. ¹² Сини молодих дружин кололи їх і, як дітям рабів-утікачів, наносили їм рани; вони загинули від опол-

чення Господа мого. ¹³ Заспіваю Господу моему пісню нову. Великий Ти, Господи, і славний, дивний силою і непереможний! ¹⁴ Нехай працює для Тебе усяке створіння Твоє: бо Ти сказав, – і звершилося; Ти послав Духа Твого, – і влаштувалося, – і немає нікого, хто протистав би гласові Твоєму. ¹⁵ Гори з водами зрушаться з основ, і камені, як віск, розтануть від імені Твого, але до тих, хто боїться Тебе, Ти благолюбивий. ¹⁶ Мала всяка жертва для пахощів, і всякий жир незначний для всепалення Тобі, але той, хто боїться Господа, завжди великий. ¹⁷ Горе народам, які повстають на рід мій: Господь Вседержитель помститься їм у день суду, пошле вогонь і черву на їхні тіла, – і вони будуть відчувати біль і плакати вічно.

¹⁸ Коли прийшли в Єрусалим, вони поклонилися Богу, і, коли народ очистився, піднесли всепалення свої і добровільні жертви свої і дари свої. ¹⁹ Юдиф же принесла всі сосуди Оло-

ферна, які віддав їй народ, і завісу, яку вона взяла зі спальні його, віддала в жертву Господу. ²⁰ Народ веселився у Єрусалимі перед святинищем три місяці, і Юдиф перебувала з ними. ²¹ Але після цих днів кожен повернувся у край свій, а Юдиф вирушила у Ветилую, де залишалася в маєтку своєму, і була у свій час славною по всій землі. ²² Багато хто бажав її, але чоловік не пізнав її у всі дні її життя з того дня, як чоловік її Манассія помер і відійшов до народу свого. ²³ Вона придбала велику славу і постаріла в домі чоловіка свого, проживши до ста п'яти років, і відпустила служницю своєю на волю. Вона померла у Ветилуї, і поховали її в печері чоловіка її Манассії. ²⁴ Дім Ізраїля оплакував її сім днів. Маєток же свій раніше смерті своєї вона розділила між родичами Манассії, чоловіка свого, і між близькими з роду свого. ²⁵ І ніхто більше не страшив синів Ізраїля у дні Юдифі і багато днів після смерті її.

КНИГА ЕСФИРИ

1 [У другий рік царювання Артаксеркса великого, у перший день місяця Нісана, бачив сон Мардохей, син Іаїрив, Семеїв, Кисеїв, з коліна Веніамінового, юдеянин, що жив у місті Сузах, муж великий, який служив при царському палаці. Він був із полонених, яких Навуходоносор, цар Вавилонський, взяв у полон з Єрусалима з Іехонією, царем Юдейським. Сон же його такий: ось жакливий шум, грім і землетрус і сум'яття на землі; і ось, вийшли два великих змії, готові битися один з одним; і великим було виття їх, і після виття їх усі народи приготувалися до війни, щоб уразити народ праведних; і ось – день темряви і мороку,

скорбота і гноблення, страждання і сум'яття велике на землі; і збентежився весь народ праведних, побоюючись біди собі, й приготувалися вони до загибелі і стали взивати до Господа; від крику їхнього з'явилася, ніби від малого джерела, велика ріка з великою водою; і засяяло світло і сонце, і піднеслися смиренні і знищили марнославних. – Мардохей, пробудившись після цього сновидіння, яке зображало, що Бог хотів зробити, тримав цей сон у серці і бажав зрозуміти його у всіх частинах його, до ночі. І перебував Мардохей у палаці разом з Гавафою і Фаррою, двома царськими євнухами, які оберігали палац, і почув роз-

мови їхні і розвідав наміри їхні і дізнався, що вони готуються накласти руки на царя Артаксеркса, і доніс про них царю; а цар катував цих двох євнухів, і, коли вони зізналися, були страчені. Цар записав цю подію в пам'яті, і Мардохей записав цю подію. І наказав цар Мардохею служити в палаці і дав йому подарунки за це. При царі ж був тоді вельможний Аман, син Амадафів, вугеянин, і намагався він заподіяти злу Мардохею і народу його за двох євнухів царських.]

¹ І було [після цього] у дні Артаксеркса, – цей Артаксеркс царював над ста двадцятьма сімома областями від Індії і до Ефіопії, – ² у той час, як цар Артаксеркс сів на царський престіл свій, що в Сузах, місті престольному, ³ у третій рік свого царювання він зробив бенкет для всіх князів своїх і для службовців при ньому, для головних начальників війська перського і мідійського і для правителів областей своїх, ⁴ показуючи велике багатство царства свого і особливий блиск величі своєї протягом багатьох днів, ста вісімдесяти днів. ⁵ Після закінчення цих днів, зробив цар для народу свого, який знаходився у престольному місті Сузах, від великого до малого, бенкет семиденний у садовому дворі царського дому. ⁶ Білі, бавовняні, і яхонтового кольору вовняні тканини, прикріплені висонними і пурпуровими шнурками, висіли на срібних кільцях і мармурових стовпах. ⁷ Золоті і срібні лежа були на помості, вистеленому каменями зеленого кольору і мармуром, і перламутром, і каменями чорного кольору. ⁸ Напої подавалися у золотих сосудах і сосудах різноманітних, ціною в тридцять тисяч талантів; і вина царського було безліч, за багатством царя. Пиття йшло чинно, ніхто не примушував, тому що цар дав такий на-

каз усім управителям у його домі, щоб робили з волі кожного. ⁹ І цариця Астинь зробила також бенкет для жінок у царському домі царя Артаксеркса. ¹⁰ У сьомий день, коли розвеселилося серце царя від вина, він сказав Мегуману, Бизфі, Харбоні, Бигфі й Авагфі, Зефару і Каркасу – семи євнухам, які прислужували перед лицем царя Артаксеркса, ¹¹ щоб вони привели царицю Астинь перед лице царя у вінці царському для того, щоб показати народам і князям красу її; тому що вона була дуже красива. ¹² Але цариця Астинь не захотіла прийти за наказом царя, оголошеним через євнухів. ¹³ І розгнівався цар сильно, і лють його запалала в ньому. І сказав цар мудрецам, які знають минулі часи, – бо справи царя робилися перед усіма, хто знає закон і правду, – ¹⁴ наближеними ж до нього тоді були: Каршена, Шефар, Адмафа, Фарсис, Мерес, Марсена, Мемухан – сім князів перських і мідійських, які могли бачити лице царя і сиділи першими в царстві: ¹⁵ як учинити за законом з царицею Астинь за те, що вона не зробила за словом царя Артаксеркса, оголошеним через євнухів? ¹⁶ І сказав Мемухан перед лицем царя і князів: не перед царем одним винна цариця Астинь, а перед усіма князями і перед усіма народами, які по всіх областях царя Артаксеркса; ¹⁷ тому що вчинок цариці дійде до всіх дружин, і вони будуть зневажати чоловіків своїх і говорити: цар Артаксеркс повелів привести царицю Астинь перед лице своє, а вона не пішла. ¹⁸ Тепер княгині перські і мідійські, які почують про вчинок цариці, будуть те саме говорити всім князям царя; і зневаги і засмучення буде достатньо. ¹⁹ Якщо благоугодно царю, нехай виїде від нього царська постанова і впишеться у закони перські та мідійські і не ска-

совується, про те, що Астинь не буде входить перед лице царя Артаксеркса, а царське достоїнство її цар передасть іншій, яка краща за неї.²⁰ Коли почують про цю постанову царя, яка розійдеться по всьому царству його, яке воно не велике, тоді всі дружини будуть шанувати чоловіків своїх, від великого до малого.²¹ І вгодне було слово це в очах царя і князів; і зробив цар за словом Мемухана.²² І послав у всі області царя листи, написані у кожну область письментами її і до кожного народу мовою його, щоб усякий чоловік був господарем у домі своєму, і щоб це було оголошено кожному його природною мовою.

2 Після цього, коли затих гнів царя Артаксеркса, він згадав про Астинь і про те, що вона зробила, і що було визначено про неї.² І сказали слуги царя, які служили при ньому: нехай би пошукали царю молодих красивих дівчат,³ і нехай би призначив цар спостерігачів у всіх областях свого царства, щоб зібрати усіх молодих дівчат, красивих на вигляд, у престольне місто Сузи, у дім дружин під нагляд Гегая, царського євнуха, сторожа дружин, і нехай би видавали їм притирання [та інше, що потрібно];⁴ і дівчина, яка сподобається очам царя, нехай буде царицею замість Астинь. І вгодне було слово це в очах царя, і він так і зробив.

⁵ Був у Сузах, місті престольному, один юдеянин, ім'я його Мардохей, син Іаїра, син Семеня, син Киса, з коліна Веніамінового.⁶ Він був переселений з Єрусалима разом із полоненими, виведеними з Іехонією, царем Юдейським, яких переселив Навуходносор, цар Вавилонський.⁷ І був він вихователем Гадасси, – вона ж Есфир, – дочки дядька його, тому що не було у неї ні батька, ні матері. Дівчина ця була красива ста-

ном і гарна лицем. І після смерти батька її і матері її, Мардохей узяв її до себе замість дочки.

⁸ Коли оголошене було повеління царя й указ його, і коли зібрано було багато дів у престольне місто Сузи під нагляд Гегая, тоді взята була й Есфир у царський дім під нагляд Гегая, стража дружин.⁹ І сподобалася ця дівчина очам його і здобула у нього благовоління, і він поспішив видати їй притирання і *все, призначене для неї*, і приставити до неї сім дів, гідних бути при ній, з дому царського, і перемістив її і дівчат її у краще відділення жіночого дому.¹⁰ Не сказала Есфир ні про народ свій, ні про рідню свою, тому що Мардохей дав їй наказ, щоб вона не говорила про це.¹¹ І кожного дня Мардохей приходив до двору жіночого дому, щоб довідуватися про здоров'я Есфири і про те, що робиться з нею.

¹² Коли наставав час кожній дівчині входити до царя Артаксеркса, після того, як протягом дванадцяти місяців виконано було над нею все, визначене жінкам, – тому що стільки часу тривали дні притирання їх: шість місяців м'якою оливою і шість місяців пахощами та іншими притираннями жіночими, –¹³ тоді дівчина входила до царя. Чого б вона не вимагала, їй давали все для виходу з жіночого дому у дім царя.¹⁴ Увечері вона входила і вранці поверталася в інший жіночий дім під нагляд Шаазгаза, царського євнуха, стража наложниць; і вже не входила до царя, хіба тільки цар побажав би її, і вона прикликалася б на ім'я.

¹⁵ Коли прийшов час Есфири, дочки Аминадава, дядька Мардохея, який узяв її до себе замість дочки, – йти до царя, тоді вона не просила нічого, крім того, про що сказав їй Гегай, євнух царський, страж дружин. І здобула Есфир прихильність до себе в очах усіх, хто бачив її.¹⁶ І взята

була Есфир до царя Артаксеркса, у царський дім його, в десятому місяці, тобто в місяці Тебефі, у сьомий рік його царювання.¹⁷ І полюбив цар Есфир більше за всіх дружин, і вона здобула його благовоління і прихильність більше за всіх дів; і він поклав царський вінець на голову її і зробив її царицею замість Астині.¹⁸ І зробив цар великий бенкет для всіх князів своїх і для службовців при ньому, – бенкет заради Есфири, і зробив пільги областям і роздав дарунки з царською щедрістю.¹⁹ І коли вдруге зібрані були дівчата, і Мардохей сидів біля воріт царських,²⁰ Есфир усе ще не говорила про рідню свою і про народ свій, як наказав їй Мардохей; а слово Мардохея Есфир виконувала і тепер так само, як тоді, коли була у нього на вихованні.²¹ У цей час, коли Мардохей сидів біля воріт царських, два царських євнухи, Гавафа і Фарра, які оберігали поріг, озлобилися [за те, що перевагу одержав Мардохей], і замислили накласти руку на царя Артаксеркса.²² Довідавшись про це, Мардохей повідомив царицю Есфир, а Есфир сказала цареві від імені Мардохея.²³ Справа була досліджена і знайдена вірною, і їх обох повісили на дереві. І було вписано про благодіяння Мардохея в книгу денних записів царя.

3 Після цього звеличив цар Артаксеркс Амана, сина Амадафа, вугеянина, і підніс його, і поставив сідалище його вище за усіх князів, які були у нього;² і усі службовці при царі, які були біля царських воріт, кланялися і падали ниць перед Аманом, бо так наказав цар. А Мардохей не кланявся і не падав ниць.³ І говорили службовці царя, які біля царських воріт, Мардохею: навіщо ти переступаєш повеління царське?⁴ І оскільки вони говорили йому що-

дня, а він не слухав їх, то вони донесли Аману, щоб подивитися, чи устоїть у слові своєму Мардохей, бо він повідомив їх, що він юдеянин.

⁵ І коли побачив Аман, що Мардохей не кланяється і не падає ниць перед ним, то сповнився гніву Аман.⁶ І здалося йому незначним накласти руку тільки на одного Мардохея; але оскільки сказали йому, з якого народу Мардохей, то задумав Аман знищити всіх юдеїв, які були в усьому царстві Артаксеркса, як народ Мардохеїв.⁷ [І зробив раду] у перший місяць, який є місяць Нисан, у дванадцятий рік царя Артаксеркса, і кидали пур, тобто жереб, перед лицем Амана з дня у день і з місяця у місяць, [щоб в один день погубити народ Мардохеїв, і упав жереб] на дванадцятий місяць, тобто на місяць Адар.⁸ І сказав Аман царю Артаксерксу: є один народ, розкиданий і розсіяний між народами по всіх областях царства твого; і закони їх відмінні від законів усіх народів, і законів царя вони не виконують; і царю не слід так залишати їх.⁹ Якщо царю благоугодно, то нехай буде приписано знищити їх, і десять тисяч талантів срібла я відважу на руки приставників, щоб внести у скарбницю царську.¹⁰ Тоді зняв цар перстень свій з руки своєї і віддав його Аману, синові Амадафа, вугеянину, щоб скріпити указ проти юдеїв.¹¹ І сказав цар Аману: віддаю тобі це срібло і народ; зроби з ним, як тобі завгодно.

¹² І покликані були писарі царські у перший місяць, у тринадцятий день його, і написано було, як наказав Аман, до сатрапів царських і до начальників над кожною областю [від області Індійської до Ефіопії, над ста двадцятьма сімома областями], і до князів кожного народу, у кожную область письменами її і до кожного народу його мовою: усе було написа-

[18] Есф. 1, 3. [20] Есф. 4, 8. [23] Есф. 6, 2.
Глава 3. [1] 1 Цар. 15, 8, 32. Есф. 5, 11; 6,

6. [3] Дан. 3, 12; 6, 13. [7] Есф. 9, 24. Притч. 14, 32. [8] Чис. 23, 9. [10] Бут. 41, 42.

но від імені царя Артаксеркса і скріплено царським перснем.¹³ І послані були листи через гінців в усі області царя, щоб убити, погубити і знищити всіх юдеїв, малих і старих, дітей і жінок в один день, у тринадцятий день дванадцятого місяця, тобто місяця Адара, і майно їхне розграбувати. [Ось список з цього листа: великий цар Артаксеркс начальникам від Індії до Ефіопії над ста двадцятьма сімома областями і підлеглим їм намісникам. Царюючи над багатьма народами і володіючи всією вселенною, я хотів, не підносячись гордістю влади, але керуючи завжди лагідно і тихо, зробити життя підданих постійно спокійним і, дотримуючи царство своє мирним і легкопрохідним до країв його, відновити бажаний для усіх людей мир. Коли ж я запитав радників, яким би способом привести це до виконання, то відомий у нас своєю мудрістю і який користується незмінним благоволінням, і довів тверду вірність і отримав другу шану після царя, Аман пояснив нам, що серед усіх племен вселенної замішався один ворожий народ, за законами своїми противний усякому народу, який постійно зневажає царські повеління, щоб не благовлаштовувалося бездоганно здійснюване нами сууправління. Отже, дізнавшись, що один тільки цей народ завжди противиться усякій людині, веде спосіб життя, чужий законам, і, противлячись нашим діям, звершує найбільші злодіяння, щоб царство наше не досягло добробуту, ми повеліли зазначених вам у грамотах Амана, поставленого над справами і другого батька нашого, усіх із дружинами і дітьми цілком знищити ворожими мечами, без усякого жалю і пощади, у тринадцятий день дванадцятого місяця Адара цього року, щоб ці і раніше і тепер ворожі

люди, будучи в один день насильно скинуті у пекло, не перешкоджали нам у майбутній час провадити життя мирне і спокійне до кінця.]¹⁴ Список з указу послати в кожному області як закон, що оголошується для всіх народів, щоб вони були готові до того дня.¹⁵ Гінці вирушили швидко з царським повелінням. Оголошений був указ і в Сузах, престольному місті; і цар і Аман сиділи і пили, а місто Сузи було у сум'ятті.

4 Коли Мардохей дізнався про все, що робилося, роздер одяг свій і надяг на себе веретище і посилав попіл, і вийшов на середину міста і взивав із волянням великим і гірким: [знищується народ ні в чому не винний!] ² І дійшов до царських воріт [і зупинився,] тому що не можна було входити в царські ворота у веретищі [і з попелом]. ³ Також і в усякій області і місці, куди тільки доходило повеління царя й указ його, було велике нарікання серед юдеїв, і піст, і плач, і воання; веретище і попіл служили постіллю для багатьох.

⁴ І прийшли служниці Есфири та євнухи її і розповіли їй, і сильно стривожилася цариця. І послала одяг, щоб Мардохей надяг його і зняв з себе веретище своє. Але він не прийняв.

⁵ Тоді покликала Есфир Гафаха, одного з євнухів царя, якого він приставив до неї, і послала його до Мардохея довідатися: що це і від чого це?

⁶ І пішов Гафах до Мардохея на міську площу, що перед царськими воротами. ⁷ І розповів йому Мардохей про усе, що з ним трапилося, і про визначене число срібла, яке обіцяв Аман відважити у скарбниці царську за юдеїв, щоб знищити їх; ⁸ і вручив йому список з указу, оприлюдненого в Сузах, про знищення їх, щоб показати Есфирі і дати їй знати про все; притім наказав їй, щоб вона пішла до царя і благала його

[13] Есф. 8, 13; 9, 1. [15] Есф. 4, 8; 8, 15.

Глава 4. [1] Чис. 14, 6. Нав. 7, 6. [3] Іона

3, 6. [7] Есф. 3, 9. [8] Есф. 2, 7, 20; 3, 15.

про помилування і просила його за народ свій, [згадавши дні смирення свого, коли вона виховувалася під рукою моєю, тому що Аман, другий після царя, засудив нас на смерть, і щоб воззвала до Господа і сказала про нас царю, нехай визволить нас від смерті].⁹ І прийшов Гафак і переказав Есфирі слова Мардохея.¹⁰ І сказала Есфир Гафаку і послала його сказати Мардохею: ¹¹ усі службовці при царі і народи в областях царських знають, що всякому, і чоловіку і жінці, хто увійде до царя у внутрішній двір, не будучи покликаним, один суд – смерть; тільки той, до кого простягне цар свій золотий скипетр, залишиться живий. А мене не кличе цар ось уже тридцять днів.¹² І переказали Мардохею слова Есфирі.¹³ І сказав Мардохей у відповідь Есфирі: не думай, що ти одна з усіх юдеїв врятуєшся у домі царському.¹⁴ Якщо ти промовчиш у цей час, то свобода і визволення прийде для юдеїв з іншого місця, а ти і дім батька твого загинете. І хто знає, чи не для такого часу ти і досягла достоїнства царського? ¹⁵ І сказала Есфир у відповідь Мардохею: ¹⁶ піди, збери всіх юдеїв, які знаходяться у Сузах, і постіться заради мене, і не їжте і не пийте три дні, ні вдень, ні вночі, і я зі служницями моїми буду також поститися і потім піду до царя, хоча це проти закону, і якщо загинути – загину.

¹⁷ І пішов Мардохей і зробив, як наказала йому Есфир. [І молився він Господу, згадуючи всі діла Господні, і говорив: Господи, Господи, Царю, Вседержителю! Все у Твоїй владі, і немає того, хто противився б Тобі, коли Ти захочеш спасти Ізраїля; Ти створив небо і землю і усе дивне у піднебесній; Ти – Господь усіх, і немає такого, хто противився б Тобі, Господу. Ти знаєш усе; Ти знаєш, Господи, що не для образи і не з гор-

доців і не з марнославства я робив це, що не поклонявся марнославному Аману, бо я очоче став би цілувати сліди ніг його для спасіння Ізраїля; але я робив це для того, щоб не віддавати слави людині вище слави Божої і не поклонятися нікому, крім Тебе, Господа мого, і я не стану робити цього з гордості. І нині, Господи Боже, Царю, Боже Авраамів, пощади народ Твій; бо замишляють нам загибель і хочуть знищити одвічне насліддя Твоє; не знехтуй надбання Твого, яке Ти визволив для Себе з землі Єгипетської; почув молитву мою й змилосоудсь над насліддям Твоїм і зміни нарікання наше на радість, щоб ми, живучи, оспівували ім'я Твоє, Господи, і не погуби вуст, які прославляють Тебе, Господи. І всі ізраїльтяни взивали всіма силами своїми, тому що смерть їхня була перед очима їхніми. І цариця Есфир прибігла до Господа, обійнята смертним горем, і, знявши одяг слави своєї, одягнулася в одяг скорботи і нарікання, і, замість багатокостовних мастей, попелом і пороком посипала голову своєю, і дуже виснажила тіло своє, і всяке місце, що прикрашається у веселощах її, покрила розпущеним волоссям своїм, і молилася Господу Богу Ізраїлевому, говорячи: Господи мій! Ти один Цар наш; допоможи мені, самотній, що не маю помічника, крім Тебе; бо біда моя біля мене. Я чула, Господи, від батька мого, у рідному коліні моему, що Ти, Господи, обрав Собі Ізраїля з усіх народів і батьків наших з усіх предків їх у насліддя вічне, і зробив для них те, про що говорив їм. І нині ми згрішили перед Тобою, і Ти віддав нас у руки ворогів наших за те, що ми славили богів їхніх: праведний Ти, Господи! А нині вони не задовольнилися гірким рабством нашим, але поклали руки свої в руки ідолів своїх, щоб

[11] Есф. 5, 1–2; 8, 4. [16] Есф. 5, 1.

відкинути заповідь уст Твоїх, і знищити насліддя Твоє, і закрити вуста тих, що оспівують Тебе, і погасити славу храму Твого і жертovníка Твого, і відкрити вуста народів для прославляння марних богів, і царю плотському величатися повік. Не віддай, Господи, скіпетра Твого богам неіснуючим, і нехай не радіють падінню нашому, але оберни задум їх на них самих: наклепника проти нас віддай на ганьбу. Пом'яни, Господи, яви Себе нам у час скорботи нашої і дай мені мужність. Царю богів і Владико усякого начальства! даруй устам моїм слово благоприємне перед цим левом і наповни серце його ненавистю до того, хто переслідує нас, на загибель йому й однодумцям його; нас же визволи рукою Твою і допоможи мені, самотній, що не маю помічника, крім Тебе, Господи. Ти маєш відання всього і знаєш, що я ненавиджу славу беззаконних і гребую постілля необрізаних і всякого інопле́нника; Ти знаєш необхідність мою, що я гребую знаком гордості моєї, який буває на голові моїй у дні появи моєї, гребую ним, як одягом, оскверненим кров'ю, і не ношу його у дні самотности моєї. І не споживала раба Твоя від трапези Амана і не дорожила бенкетом царським, і не пила вина ідоложертovníго, і не веселилася раба Твоя з дня переміни долі моєї донині, крім як щодо Тебе, Господи Боже Авраамів. Боже, що маєш силу над усіма! почуй голос безнадійних, і спаси нас від руки зловмисників, і визволи мене від страху мого.]

5 На третій день Есфир [припинивши молитися, зняла одяг нарікання і] одяглася по-царськи, [і зробившись прекрасною, закликаючи всевидця Бога і Спасителя, узяла двох служниць, і на одну спиралася, ніби віддавшись насолоді, а друга йшла за нею, підтримуючи оді-

яння її. Вона була прекрасна в квітучості краси своєї, і лице її радісне, ніби сповнене любов'ю, але серце її було стиснуте страхом]. І стала вона на внутрішньому дворі царського дому, перед домом царя; цар же сидів тоді на царському престолі своєму, в царському домі, прямо навпроти входу у дім, [убраний в усі одягання величі своєї, увесь у золоті і коштовних каменях, і був дуже страшний]. Коли цар побачив царицю Есфир, яка стоїть надворі, вона знайшла милість в очах його. [Звернувши лице своє, що полум'яніло славою, він глянув із сильним гнівом; і цариця впала духом і змінилася у лиці своєму від ослаблення і схилилася на голову служниці, яка супроводжувала її. І змінив Бог дух царя на лагідність, і поспішно встав він із престолу свого і прийняв її в обійми свої, поки вона не отямилася. Потім він утішив її ласкавими словами, сказавши їй: що тобі, Есфир? Я – брат твій; підбадьорься, не помреш, тому що наше володарювання спільне; підійди.] ² І простягнув цар до Есфیری золотий скіпетр, що був у руці його, і підійшла Есфир і торкнулася кінця скіпетра, [і поклав цар скіпетр на шийку її і поцілував її і сказав: говори мені. І сказала вона: я бачила в тобі, господарю, ніби ангела Божого, і збентежилася серце моє від страху перед славою твоею, бо дивний ти, господарю, і лице твоє сповнене благодаті. – Але під час бесіди вона впала від ослаблення; і цар збентежився, і всі слуги його втішали її]. ³ І сказав їй цар: що тобі, царице Есфир, і яке прохання твое? Навіть до половини царства дам тобі. ⁴ І сказала Есфир: [нині в мене день святковий;] якщо царю благоугодно, нехай прийде цар з Аманом сьогодні на бенкет, який я приготувала йому. ⁵ І сказав цар: сходіть швидше за Аманом, щоб зро-

Глава 5. [1] Есф. 4, 16. [2] 2 Цар. 14, 20.

[3] Есф. 7, 2.

бити за словом Есфирі. І прийшов цар з Аманом на бенкет, який приготувала Есфир. ⁶ І сказав цар Есфирі під час пиття вина: яке бажання твоє? воно буде задоволене; і яке прохання твоє? хоча б до половини царства, воно буде виконане. ⁷ І відповіла Есфир, і сказала: ось моє бажання і моє прохання: ⁸ якщо я знайшла благовоління в очах царя, і якщо царю благоугодно задовольнити бажання моє і виконати прохання моє, те нехай цар з Аманом прийде [ще завтра] на бенкет, який я приготую для них, і завтра я виконаю слово царя. ⁹ І вийшов Аман у той день веселий і добродушний. Але коли побачив Аман Мардохея біля воріт царських, і той не встав і з місця не рушив перед ним, тоді наповнився Аман гнівом на Мардохея. ¹⁰ Однак же стримався Аман. А коли прийшов у дім свій, то послав покликати друзів своїх і Зереш, дружину свою. ¹¹ І розповів їм Аман про велике багатство своє і про численних синів своїх і про все те, як звеличив його цар і як підніс його над князями і слугами царськими. ¹² І сказав Аман: та й цариця Есфир нікого не покликала за царем на бенкет, який вона приготувала, крім мене; так і на завтра я покликаний до неї з царем. ¹³ Але всього цього не достатньо для мене, доки я бачу Мардохея юдеянина, що сидить біля воріт царських. ¹⁴ І сказала йому Зереш, дружина його, і всі друзі його: нехай приготують дерево висотою в п'ятдесят ліктів, і вранці скажи цареві, щоб повісили Мардохея на ньому, і тоді весело йди на бенкет з царем. І сподобалося це слово Аману, і він приготував дерево.

6 У ту ніч Господь забрав сон у царя, і він звелів [служі] принести пам'ятну книгу денних записів; і

читали їх перед царем, ² і знайдено було записане там, як доніс Мардохей на Гавафу і Фарру, двох євнухів царських, що оберігали поріг, які замишляли накласти руку на царя Артаксеркса. ³ І сказав цар: яка дана пошана і відзнака за це Мардохею? І сказали слуги царя, які служили при ньому: нічого не зроблено йому. ⁴ [Коли цар розпитував про благодіяння Мардохея, прийшов на двір Аман,] і сказав цар: хто надворі? Аман же прийшов тоді на зовнішній двір царського дому поговорити з царем, щоб повісили Мардохея на дереві, яке він приготував для нього. ⁵ І сказали слуги царю: ось, Аман стоїть надворі. І сказав цар: нехай увійде. ⁶ І ввійшов Аман. І сказав йому цар: що зробити б тому чоловікові, якого цар хоче відзначити пошаною? Аман подумав у серці своєму: кому іншому захоче цар зробити пошану, крім мене? ⁷ І сказав Аман царю: тому чоловікові, якого цар хоче відзначити пошаною, ⁸ нехай принесуть одяння царське, в яке одягається цар, і приведуть коня, на якому їздить цар, покладуть царський вінець на голову його, ⁹ і нехай подадуть одяння і коня в руки одному з перших князів царських, – і одягнуть того чоловіка, якого цар хоче відзначити пошаною, і виведуть його на коні на міську площу, і проголосять перед ним: так робиться тому чоловікові, якого цар хоче відзначити пошаною! ¹⁰ І сказав цар Аману: [добре ти сказав;] негайно ж візьми одяння і коня, як ти сказав, і зроби це Мардохею юдеянину, який сидить біля царських воріт; нічого не опусти з усього, що ти говориш. ¹¹ І взяв Аман одяння і коня і одягнув Мардохея, і вивів його на коні на міську площу і проголосив перед ним: так робиться

[9] Притч. 26, 26. Сир. 11, 32. [10] Есф. 6, 13. [11] Есф. 3, 1. [13] Притч. 14, 31. [14] Есф. 6, 4. Сир. 10, 15–16.

Глава 6. [2] Есф. 2, 23. [4] Притч. 4, 16; 5, 22. Пс. 7, 17.

тому чоловікові, якого цар хоче відзначити пошаною! ¹² І повернувся Мардохей до царських воріт. Аман же поспішив у дім свій, сумний і закривши голову. ¹³ І переказав Аман Зереші, дружині своїй, і всім друзям своїм усе, що трапилося з ним. І сказали йому мудреці його і Зереш, дружина його: якщо з племені юдеїв Мардохей, через якого ти почав падати, то не пересилиш його, а, напевно, впадеш перед ним, [тому що з ним Бог живий]. ¹⁴ Вони ще розмовляли з ним, як прийшли євнухи царя і стали підганяти Амана йти на бенкет, який приготувала Есфир.

7 І прийшов цар з Аманом бенкетувати в Есфирі цариці. ² І сказав цар Есфирі також і в цей другий день під час бенкету: яке бажання твоє, царице Есфир? воно буде задоволене; і яке прохання твоє? хоча б до половини царства, воно буде виконане. ³ І відповіла цариця Есфир і сказала: якщо я знайшла благовоління в очах твоїх, царю, і якщо царю благоугодно, то нехай будуть даровані мені життя моє, за бажанням моїм, і народ мій, на прохання моє! ⁴ Бо продані ми, я і народ мій, на знищення, вбивство і загибель. Якби ми продані були у раби і рабині, я мовчала б, хоча ворог не винагородив би збитку царя. ⁵ І відповів цар Артаксеркс і сказав цариці Есфирі: хто це такий, і де той, який наважився у серці своєму зробити так? ⁶ І сказала Есфир: ворог і супротивник – цей зловий Аман! І Аман затремтів перед царем і царицею. ⁷ І цар встав у гніві своєму з бенкету і пішов у сад при палаці; Аман же залишився благати за життя своє царицю Есфир, бо бачив, що визначена йому зла доля від царя. ⁸ Коли цар повернувся із саду при палаці у дім бенкету, Аман припа-

дав до ложа, на якому знаходилася Есфир. І сказав цар: навіть і гвалтувати царицю хоче в домі у мене! Слово вийшло з уст царя, – і накрили лице Аману. ⁹ І сказав Харбона, один з євнухів при царі: ось і дерево, яке приготував Аман для Мардохея, який говорив добре для царя, стоїть біля дому Амана, висотою у п'ятдесят ліктів. І сказав цар: повісьте його на ньому. ¹⁰ І повісили Амана на дереві, яке він приготував для Мардохея. І гнів царя втих.

8 У той день цар Артаксеркс віддав цариці Есфирі дім Амана, ворога юдеїв; а Мардохей увійшов перед лице царя, тому що Есфир оголосила, хто він для неї. ² І зняв цар перстень свій, який він відібрав у Амана, і передав його Мардохею; Есфир же поставила Мардохея наглядачем над домом Амана. ³ І продовжувала Есфир говорити перед царем і впала до ніг його, і плакала і благала його відвернути злість Амана вугеянина і задум його, який він замислив проти юдеїв. ⁴ І простяг цар до Есфирі золотий скіпетр; і піднялася Есфир, і стала перед лицем царя, ⁵ і сказала: якщо царю благоугодно, і якщо я знайшла благовоління перед лицем його, і справедлива ця справа перед лицем царя, і подобаюся я очам його, то нехай було б написано, щоб були повернуті листи із задумом Амана, сина Амадафа, вугеянина, написані ним про знищення юдеїв у всіх областях царя; ⁶ бо, як я можу бачити біду, яка осягне народ мій, і як я можу бачити загибель рідних моїх? ⁷ І сказав цар Артаксеркс цариці Есфирі і Мардохею юдеянину: ось, я дім Амана віддав Есфирі, і його самого повісили на дереві за те, що він накладав руку свою на юдеїв; ⁸ напишіть і ви про юдеїв, що вам угодно, від імені

[12] 2 Пар. 26, 20. [13] Ін 18, 6. Притч. 16, 18.
Глава 7. [2] Есф. 5, 3, 6. [4] Пс. 100, 5. [7] Притч. 10, 24; 16, 14; 20, 2. [10] Есф. 6, 4.

Притч. 26, 27. Еккл. 10, 8.

Глава 8. [2] Есф. 3, 10. [3] Есф. 3, 12. [4] Есф. 4, 11.

царя і скріпить царським перснем, тому що лист, написаний від імені царя і скріплений перснем царським, не можна змінити.

⁹ І покликані були тоді царські писарі в третій місяць, тобто в місяць Сиван, у двадцять третій день його, і написано було усе так, як наказав Мардохей, до юдеїв, і до сатрапів, і областеначальникам, і правителям областей від Індії до Ефіопії, ста двадцяти семи областей, у кожну область письменами її і до кожного народу мовою його, і до юдеїв письменами їх і мовою їх. ¹⁰ І написав він від імені царя Артаксеркса, і скріпив царським перснем, і послав листи з гінцями на конях, на дромадерах і мулах царських, ¹¹ про те, що цар дозволяє юдеям, які знаходяться в усякому місті, зібратися і стати на захист свого життя, знищити, убити і погубити усіх сильних у народі і в області, які ворогують з ними, – дітей і дружин, і майно їх розграбувати, ¹² в один день по всіх областях царя Артаксеркса, у тринадцятий день дванадцятого місяця, тобто місяця Адара. [Список з цього указу такий: великий цар Артаксеркс начальникам від Індії до Ефіопії над ста двадцятьма сімома областями і володарям, доброзичливцям нашим, радуватися. Багато хто, за надзвичайною добротою благодійників щедро нагороджені пошаною, надмірно загордилися і не тільки підданим нашим шукають, як заподіяти зло, але, не мігши наситити гордість, намагаються чинити підступи самим благодійникам своїм, не тільки втрачають почуття людської вдячності, але, чванячись пихатістю безумних, злочинно думають уникнути суду Бога, що все і завжди бачить. Але часто і багато хто, будучи наділеними владою, щоб влаштовувати справи друзів, які довірили їм, своїм переконанням роблять

їх винуватцями пролиття невинної крові і піддають непоправним бідам, хитромудрістю підступної неправди обманюючи непорочну благодумність державних мужів. Це можна бачити не стільки з древніх історій, як ми сказали, скільки за ділами, злочинно звершеними перед вами тими, хто злобою негідно володарює. Тому потрібно турбуватися на майбутній час, щоб нам влаштувати царство спокійним для всіх людей у світі, не допускаючи змін, але справи, що виникають, обговорювати з належною передбачливістю. Так Аман Амадафів, македонянин, воїстину чужий для перської крові і дуже далекий від нашої благости, був прийнятий у нас гостем, удостоївся прихильности, яку ми маємо до всякого народу, настільки, що був проголошений нашим батьком і шанований усіма, представляючи другу особу при царському престолі; але, не стримавши гордості, замислив позбавити нас влади і душі, а нашого спасителя і постійного благодійника Мардохея і непорочну спільницю царства Есфир, з усім народом їх, домагався різноманітними підступними діями погубити. У такий спосіб він думав зробити нас безлюдними, а державу Перську передати македонянам. Ми ж вважаємо юдеїв, засуджених цим лиходієм на знищення, не злошкідливими, а такими, що живуть за найсправедливішими законами, синами Вишнього, найвеличнійшого живого Бога, Який дарував нам і предкам нашим царство у найкращому стані. Тому ви добре зробіть, якщо не приведете до виконання грамот, надісланих Аманом Амадафовим; бо він, зробивши це, біля воріт Сузи повішений із усім домом, з волі Бога, що володіє усім, Який учинив йому негайно гідний суд. Список же з цього указу, виставивши на кожному місці від-

[9] Есф. 3, 12. [16] 2 Цар. 22, 29. Іов. 18, 6.

крито, залиште юдеїв користуватися своїми законами і сприяйте їм, щоб тим, хто повставав на них під час скорботи, вони могли помститися у тринадцятий день дванадцятого місяця Адара, в самий той день. Бо Бог, Який володіє всім, замість загибелі обраного роду, влаштував їм таку радість. І ви, в числі шанованих свят ваших, проводьте цей знаменитий день з усіма веселоцями, щоб і нині і після було пам'ятним спасіння для нас і для прихильних до нас персів і загибель тих, хто чинив нам підступи. Всяке місто або область взагалі, які не виконують цього, нещадно спустошаться мечем і вогнем і зробляться не тільки пустелею для людей, але і для звірів і птахів назавжди огидною].¹³ Список з цього указу надіслати в кожную область, як закон, проголошений для всіх народів, щоб юдеї готові були до того дня мститися ворогам своїм.¹⁴ Гінці, які поїхали верхи на швидких конях царських, погнали швидко і успішно, з царським повелінням. Указ був оголошений і в Сузах, престольному місті.¹⁵ І Мардохей виїшов від царя в царському одянні яхонтового і білого кольору й у великому золотому вінці, і в мантиї висонній і пурпуровій. І місто Сузи звеселилося і зраділо.¹⁶ А в юдеїв було тоді просвітлення і радість, і веселощі, і торжество.¹⁷ І в усякій області й у всякому місті, у всякому місці, куди тільки доходило повеління царя й указ його, була радість в юдеїв і веселощі, бенкет і святковий день. І багато з народів країни зробилися юдеями, тому що напав на них страх перед юдеями.

9 У дванадцятий місяць, тобто в місяць Адар, у тринадцятий день його, в який припав час виконати повеління царя й указ його, у той день, коли вороги юдеїв сподівалися взяти владу над ними, а виїшло

навпаки, що самі юдеї взяли владу над ворогами своїми, –² зібралися юдеї в містах своїх по всіх областях царя Артаксеркса, щоб накласти руку на лиходіїв своїх; і ніхто не міг встояти перед лицем їх, тому що страх перед ними напав на всі народи.³ І всі князі в областях і сатрапи, й областенаачальники, і виконавці справ царських підтримували юдеїв, тому що напав на них страх перед Мардохеем.⁴ Бо великим був Мардохей у домі в царя, і слава про нього ходила по всіх областях, тому що цей чоловік, Мардохей, піднімався вище і вище.

⁵ І нищили юдеї всіх ворогів своїх, вбиваючи мечем, умертвлюючи і знищуючи, і чинили з ворогами своїми за своєю волею.⁶ У Сузах, місті престольному, умертвили юдеї і погубили п'ятсот чоловік;⁷ і Паршандафу і Далфона й Асфафу,⁸ і Порафу й Адалью й Аридафу,⁹ і Пармашфу й Арисая й Аридая і Ваісафу, –¹⁰ десятиох синів Амана, сина Амадафа, ворога юдеїв, умертвили вони, а на грабунок не простягли руки своєї.¹¹ У той же день донесли цареві про кількість умертвлених у Сузах, престольному місті.¹² І сказав цар цариці Есфирі: у Сузах, місті престольному, умертвили юдеї і погубили п'ятсот чоловік і десятиох синів Амана; що ж зробили вони в інших областях царя? Яке бажання твоє? і воно буде задовільнене. І яке ще прохання твоє? воно буде виконане.¹³ І сказала Есфир: якщо царю благоугодно, то нехай було б дозволено юдеям, які у Сузах, робити те саме і завтра, що сьогодні, і десятиох синів Аманових нехай би повісили на дереві.¹⁴ І наказав цар зробити так; і даний на це указ у Сузах, і десятиох синів Аманових повісили.

¹⁵ І зібралися юдеї, що у Сузах, також і в чотирнадцятий день місяця Адара й умертвили у Сузах три-

ста чоловік, а на грабунок не простягли руки своєї.¹⁶ Й інші юдеї, які знаходилися в царських областях, зібралися, щоб стати на захист життя свого і бути спокійними від ворогів своїх, і умертвили з ворогів своїх сімдесят п'ять тисяч, а на грабунок не простягли руки своєї.¹⁷ Це було у тринадцятий день місяця Адара; а в чотирнадцятий день цього ж місяця вони заспокоїлися і зробили його днем бенкету і веселощів.¹⁸ Юдеї ж, які у Сузах, збиралися в тринадцятий день його й у чотирнадцятий день його, а у п'ятнадцятий день його заспокоїлися і зробили його днем бенкету і веселощів.¹⁹ Тому юдеї сільські, які живуть у селищах відкритих, проводять чотирнадцятий день місяця Адара у веселощах і бенкеті, як день святковий, роблячи подарунки одне одному; [ті ж, що живуть у митрополіях, і п'ятнадцятий день Адара проводять у добрих веселощах, посилавши подарунки ближнім].

²⁰ І описав Мардохей ці події і послав листи до всіх юдеїв, які в областях царя Артаксеркса, до близьких і до далеких,²¹ про те, щоб вони встановили щорічно святкування у себе чотирнадцятого дня місяця Адара і п'ятнадцятого дня його,²² як таких днів, у які юдеї зробилися спокійними від ворогів своїх, і як такого місяця, в який перетворився їх сум на радість, і нарікання – на день святковий, – щоб зробили їх днями бенкету і веселощів, посилавши подарунки одне одному і милостині бідним.²³ І прийняли юдеї те, що вже самі почали робити, і про що Мардохей написав до них,²⁴ як Аман, син Амадафа, вугеянин, ворог усіх юдеїв, думав погубити юдеїв і кидав пур, жереб, про знищення і погублення їх,²⁵ і як Есфир дійшла до царя, і як цар наказав новим листом, щоб злий намір Амана, який він задумав на юдеїв, обернувся на

голову його, і щоб повісили його і синів його на дереві.²⁶ Тому і назвали ці дні Пурим, від імені: пур [жереб, бо мовою їх жереби називаються пурим]. Тому, згідно з усіма словами цього листа і з тим, що самі бачили і до чого доходило в них,²⁷ ухвалили юдеї і прийняли на себе і на дітей своїх і на всіх, хто приєднується до них, неодмінно, щоб святкувати ці два дні, за написаним про них і у свій для них час, кожного року;²⁸ і щоб дні ці були пам'ятні і святкувалися в усі роди у кожному племені, у кожній області й у кожному місті; і щоб дні ці Пурим не скасовувалися в юдеїв, і пам'ять про них не зникла у дітей їхніх.

²⁹ Написала також цариця Есфир, дочка Абихайла, і Мардохей юдеянин, з усією наполегливістю, щоб виконували цей новий лист про Пурим;³⁰ і послали листи до усіх юдеїв у сто двадцять сім областей царства Артаксерксового зі словами миру і правди,³¹ щоб вони твердо зберігали ці дні Пурим у свій час, який встановив про них Мардохей юдеянин і цариця Есфир, і як вони самі призначали їх для себе і для дітей своїх у дні посту і волання.³² Так повеління Есфирі підтвердило це слово про Пурим, і воно вписане у книгу.

10 Потім наклав цар Артаксеркс податки на землю і на острови морські.² Утім, усі діла сили його і могутності його і докладне свідчення про велич Мардохея, якою звеличив його цар, записані в книзі денних записів царів мідійських і перських,³ так само як і те, що Мардохей юдеянин був другим після царя Артаксеркса і великим у Юдеї і улюбленим у безлічі братів своїх, бо шукав добра народу своєму й говорив про благо всього племені свого. [І сказав Мардохей: від Бога було це, бо я згадав сон, який я ба-

[24] Есф. 3, 7. [25] Есф. 9, 14. [29] Есф. 2, 15.

чив про ці події; не залишилося у ньому нічого несповненим. Мале джерело зробилося рікою, і було світло і сонце і безліч води: ця ріка є Есфир, яку взяв собі за дружину цар і зробив царицею. А два змії – це я й Аман; народи – це ті, що зібралися знищити ім'я юдеїв; а народ мій – це ізраїльтяни, які взивали до Бога і спасені. І спас Господь народ Свій, і визволив нас Господь від усього цього лиха, і звершив Бог знамення і чудеса великі, яких не було між язичниками. Так влаштував Бог два жереби: один для народу Божого, а другий для усіх язичників, і вийшли

ці два жереби у годину і час і в день суду перед Богом і всіма язичниками. І згадав Господь про народ Свій і виправдав насліддя Своє. І будуть святкуватися ці дні місяця Адара, у чотирнадцятий і п'ятнадцятий день цього місяця, з торжеством і радістю і веселощами перед Богом, у роди вічні, у народі Його Ізраїлі. У четвертий рік царювання Птолемея і Клеопатри Досифей, який, кажуть, був священиком і левитом, і Птолемея, син його, принесли у *Олександрію* це послання про Пурим, яке, кажуть, витлумачив Лисимах, син Птолемея, який був у Єрусалимі.]

КНИГА ІОВА

1 Був чоловік у землі Уц, ім'я його Іов; і був чоловік цей непорочний, справедливий і богобоязкий і віддалявся від зла. ² І народилися у нього сім синів і три дочки. ³ Майна у нього було: сім тисяч дрібної худоби, три тисячі верблюдів, п'ятсот пар волів і п'ятсот ослиць і дуже багато прислуги; і був чоловік цей знаменитіший за всіх синів Сходу. ⁴ Сини його сходилися, робили бенкети кожен у своєму домі у свій день, і посилали і запрошували трьох сестер своїх їсти і пити з ними. ⁵ Коли коло бенкетних днів звершувалося, Іов посилав за ними й освячував їх і, встаючи рано-вранці, підносив всепалення за числом усіх їх [і одного тельця за гріх про душі їхні]. Бо говорив Іов: може, сини мої згрішили і похулили Бога в серці своєму. Так робив Іов в усі такі дні.

⁶ І був день, коли прийшли сини Божі стати перед Господом; між ними прийшов і сатана. ⁷ І сказав Господь сатані: звідки ти прийшов? І відповів сатана Господу і сказав: я ходив по землі й обійшов її. ⁸ І сказав Господь

сатані: чи звернув ти увагу твою на раба Мого Іова? бо немає такого, як він, на землі: чоловік непорочний, справедливий, богобоязкий і віддаляється від зла. ⁹ І відповів сатана Господу і сказав: хіба даром богобоязкий Іов? ¹⁰ Чи не Ти навколо відгородив його і дім його й усе, що у нього? Діло рук його Ти благословив, і стада його поширюються по землі; ¹¹ але простягни руку Твою і торкнися всього, що у нього, – чи благословить він Тебе? ¹² І сказав Господь сатані: ось, усе, що у нього, у руді твоїй; тільки на нього не простягай руки твоєї. І відійшов сатана від лица Господа.

¹³ І був день, коли сини його і дочки його їли і вино пили в домі первородного брата свого. ¹⁴ І ось, приходить вісник до Іова і говорить: ¹⁵ воли орали, й ослиці паслися поряд з ними, як напали савеяни і взяли їх, а слуг уразили вістрям меча; і врятувався тільки я один, щоб сповістити тебе. ¹⁶ Ще він говорив, як приходить інший і каже: вогонь Божий упав з неба й спалив овець і слуг і пожер

Глава 1. [1] Єз. 14, 14, 20. Як. 5, 11. [5] Вих. 19, 10. Чис. 11, 18. [6] Мф 18, 10. 3 Цар.

22, 21. Одрк. 12, 10.

їх; і врятувався тільки я один, щоб сповістити тебе. ¹⁷ Ще він говорив, як приходять інші і каже: халдеї розташувалися трьома загонами і кинулися на верблюдів і взяли їх, а слуг уразили вістрям меча; і врятувався тільки я один, щоб сповістити тебе. ¹⁸ Ще цей говорив, приходять інші і каже: сини твої і дочки твої їли і пили вино у домі первородного брата свого; ¹⁹ і ось, великий вітер прийшов з пустелі й охопив чотири кути дому, і дім упав на отроків, і вони померли; і врятувався тільки я один, щоб сповістити тебе.

²⁰ Тоді Іов встав і роздер верхній одяг свій, обстриг голову свою й упав на землю і поклонився ²¹ і сказав: нагим я вийшов із утроби матері моєї, нагим і повернуся. Господь дав, Господь і взяв; [як угодно було Господу, так і зробилося;] нехай буде ім'я Господнє благословенне! ²² У всьому цьому не згрішив Іов і не промовив нічого нерозумного про Бога.

2 Був день, коли прийшли сини Божі стати перед Господом; між ними прийшов і сатана стати перед Господом. ² І сказав Господь сатані: звідки ти прийшов? І відповів сатана Господу і сказав: я ходив по землі й обійшов її. ³ І сказав Господь сатані: чи звернув ти увагу твою на раба Мого Іова? бо немає такого, як він, на землі: чоловік непорочний, справедливий, богобоязкий і віддаляється від зла, і досі твердий у своїй непорочності; а ти збуджував Мене проти нього, щоб погубити його невинно. ⁴ І відповів сатана Господу і сказав: шкуру за шкуру, а за життя своє віддасть людина усе, що є у неї; ⁵ але простягни руку Твою і торкнися кістки його і плоті його, – чи благословить він Тебе? ⁶ І сказав Господь сатані: ось, він у руках твоїх, тільки душу його збережи.

⁷ І відійшов сатана від лиця Господа й уразив Іова проказою лютою від підшви ноги його по саме тім'я його. ⁸ І взяв він собі черепок, щоб шкребти себе ним, і сів у попіл [поза селищем]. ⁹ І сказала йому дружина його: ти все ще твердий у непорочності твоїй! похули Бога і помри*. ¹⁰ Але він сказав їй: ти говориш як одна з безумних: невже добре ми будемо приймати від Бога, а лихого не будемо приймати? В усьому цьому не згрішив Іов вустами своїми. ¹¹ І почули троє друзів Іова про всі ці біди, які осягли його, і пішли кожен зі свого місця: Елифаз феманитянин, Вилдад савхеянин і Софар наамитянин, і зішлись, щоб іти разом тужити з ним і втішати його. ¹² І, піднявши очі свої здаля, вони не впізнали його; і піднесли голос свій і заридали; і роздер кожен верхній одяг свій, і кидали порошок над головами своїми до неба. ¹³ І сиділи з ним на землі сім днів і сім ночей; і ніхто не говорив йому ні слова, тому що бачили, що страждання його дуже великі.

3 Після того відкрив Іов уста свої і прокляв день свій. ² І почав Іов і сказав: ³ згинь день, у який я народився, і ніч, у яку сказано: зачалася людина! ⁴ День той нехай буде темрявою; нехай не шукає його Бог з висоти, і нехай не засяє над ним світло! ⁵ Нехай затьмарить його темрява і тінь смертна, нехай обійме його хмара, нехай страпатся

* Цей стих за перекладом 70-ти: Після довгого часу сказала йому дружина його: доки ти будеш терпіти? Ось, почекаю ще трохи в надії на спасіння мое. Бо загинули з землі пам'ять твоя, сини і дочки, болісті утроби моєї і труди, якими дарма трудилася. Сам ти сидиш у смороді черви, проводячи ніч без покрову, а я блукаю і служу, переходжу з місця на місце, з дому в дім, очікуючи, коли знайде сонце, щоб заспокоїтися від трудів моїх і хвороб, які нині пригнічують мене. Але скажи якесь слово до Бога і помри.

[21] Еккл. 5, 14. Прем. 7, 6; 1 Тим 6, 7.

Глава 2. [1] Іов. 1, 6. [3] Іов. 1, 1. [5] Іов. 1, 11. [7] Іов. 7, 5. [9] Тов. 2, 14. [10] Еккл. 7,

14. Іов. 1, 22. [11] Бут. 25, 3.

Глава 3. [3] Єр. 20, 14.

його, як палючої спеки! ⁶ Ніч та, – нехай володіє нею морок, нехай не рахується вона в днях року, нехай не ввійде у число місяців! ⁷ О! ніч та – нехай буде вона безлюдна; нехай не ввійде в неї радість! ⁸ Нехай проклянуть її ті, що проклинають день, здатні розбудити левиафана! ⁹ Нехай померкнуть зірки світанку її: нехай чекає вона світла, і воно не приходить, і нехай не побачить вона вій денниці ¹⁰ за те, що не зачинила дверей утроби матері моєї і не приховала горя від очей моїх! ¹¹ Чому я не помер, виходячи з утроби, і не помер, коли вийшов з утроби? ¹² Навіщо прийняли мене коліна? навіщо було мені годуватися грудьми? ¹³ Тепер би лежав я і спочивав; спав би, і мені було б спокійно ¹⁴ з царями і радниками землі, які забудовували для себе пустелі, ¹⁵ або з князями, у яких було золото, і які наповнювали доми свої сріблом; ¹⁶ або, як викидень прихований, я не існував би, як немовлята, які не побачили світла. ¹⁷ Там беззаконні перестають наводити страх, і там відпочивають виснажені в силі. ¹⁸ Там в'язні разом насолоджуються спокоєм і не чують криків приставника. ¹⁹ Малий і великий там рівні, і раб вільний від господаря свого. ²⁰ Навіщо дано страднику світло, і життя засмученим душею, ²¹ які чекають на смерть, і немає її, які викопали б її очі, ніж скарб, ²² зраділи б до захвату, захоплювалися б, що знайшли гріб? ²³ Навіщо дано світло людині, путь якої закрита, і яку Бог оточив мороком? ²⁴ Зітхання мої попереджають хліб мій, і стогони мої ллються, як вода, ²⁵ бо жахливе, чого я жахався, те й осягло мене; і чого я боявся, те і прийшло до мене. ²⁶ Немає мені миру, немає спокою, немає віради: спіткало нещастя.

4 І відповів Елифаз феманитянин і сказав: ² якщо спробуємо ми сказати тобі слово, – чи не тяжко буде тобі? Утім, хто може заборонити слову! ³ Ось, ти наставляв багатіох і опущені руки підтримував, ⁴ того, хто падав, піднімали слова твої, і коліна, що гнулися, ти укріпляв. ⁵ А тепер дійшло до тебе, і ти знеміг; торкнулося тебе, і ти упав духом. ⁶ Богобоязкість твоя чи не повинна бути твоєю надією, і непорочність путів твоїх – упованням твоїм? ⁷ Згадай же, чи гинув хто невинний, і де праведних викоринювали? ⁸ Як я бачив, ті, що орали нечестя і сіяли зло, пожинають його; ⁹ від подуву Божого гинуть і від духу гніву Його зникають. ¹⁰ Ревіння лева і голос того, хто рикає, умовкає, і зуби скимнів ламаються; ¹¹ могутній лев гине без здобичі, і діти левиці розсіюються. ¹² І ось, до мене таємно прийшло слово, і вухо моє прийняло щось від нього. ¹³ Серед міркувань про нічні видіння, коли сон знаходить на людей, ¹⁴ обійняв мене жах і трепет і потряс усі кістки мої. ¹⁵ І дух пройшов наді мною, дибом стало волосся на мені. ¹⁶ Він став, – але я не розпізнав вигляду його, – тільки обрис був перед очима моїми; тихе віяння, – і я чую голос: ¹⁷ чи людина праведніша за Бога? і чи людина чистіша за Творця свого? ¹⁸ Ось, Він і слугам Своїм не довіряє і в ангелах Своїх убачає недоліки: ¹⁹ тим більше – в тих, хто живе у храминах із суміші, основа яких порох, які знищуються швидше за міль. ²⁰ Між ранком і вечором вони розпадаються; не побачиш, як вони зовсім зникнуть. ²¹ Чи не гинуть з ними і чесноти їхні? Вони вмирають, не досягнувши мудрости.

5 Взивай, якщо є той, що відповідає тобі. І до кого зі святих звернешся ти? ² Так, дурня убиває гнів-

[8] Іов. 40, 20. [13] Еккл. 4, 3. [21] Одкр. 9, 6. [25] Притч. 28, 14.

Глава 4. [1] Іов. 15, 1; 22, 1. [3] Євр. 12, 12. [4] Іс. 35, 3. [8] Іов. 15, 35. Пс. 7, 15. [9] 2 Цар.

22, 16. 2 Сол. 2, 8. [10] Пс. 57, 7. Наум. 2, 12. [13] Іов. 33, 15. [14] Дан. 10, 8. [17] Іов. 9, 2; 15, 14; 25, 4. [18] Іов. 15, 15. 2 Пет. 2, 4. Іуд. 1, 6. [19] Іов. 25, 6. 2 Кор. 5, 1. [20] Пс. 36, 2.

ливність, і нерозумного губить роздратування. ³ Бачив я, як дурень вкорінюється, і негайно прокляв дім його. ⁴ Діти його далекі від щастя, їх будуть бити біля воріт, і не буде захисника. ⁵ Жниво його з'їсть голодний і з-за терну візьме його, і спрагли поглинуть майно його. ⁶ Так, не з пороку виходить горе, і не з землі виростає лихо; ⁷ але людина народжується на страждання, як іскри, щоб підніматися вгору. ⁸ Але я до Бога звернувся б, передав би справу мою Богу, ⁹ Який творить діла великі і недослідимі, дивні без міри, ¹⁰ дає дощ на лице землі і посилає води на лице полів; ¹¹ принижених поставляє на висоту, і ті, що ремствують, підносяться на спасіння. ¹² Він руйнує задуми підступних, і руки їхні не довершують намірів. ¹³ Він уловлює мудреців їхнім же лукавством, і рада хитрих стає марною: ¹⁴ вдень вони зустрічають темряву й опівдні ходять навпомацки, як уночі. ¹⁵ Він спасає бідного від меча, від уст їх і від руки сильного. ¹⁶ І є нещасному надія, і неправда закриває вуста свої. ¹⁷ Блаженна людина, яку напоумлює Бог, і тому покарання Вседержителя не відкидай, ¹⁸ бо Він завдає рани і Сам обв'язує їх; Він уражає, і Його ж руки лікують. ¹⁹ У шести лихах врятує тебе, і в сьомому не торкнеться тебе зло. ²⁰ Під час голоду визволить тебе від смерти, і на війні – від руки меча. ²¹ Від бича язика сховаєш себе і не убоїшся спустошення, коли воно прийде. ²² Спустошенню і голоду посмієшся і звірів землі не убоїшся, ²³ бо з каменями польовими у тебе союз, і звірі польові у мирі з тобою. ²⁴ І дізнаєшся, що намет твій у безпеці, і будеш дивитися за домом твоїм, і не згрішиш. ²⁵ І побачиш, що сім'я твоє численне, і паростки твої,

як трава на землі. ²⁶ Увійдеш у гріб у зрілості, як укладаються снопи пшениці у свій час. ²⁷ Ось, що ми пізнали; так воно і є; вислухай це і зауваж для себе.

6 І відповів Іов і сказав: ² о, якби правильно були зважені воляння мої, і разом з ними поклали на терези страждання моє! ³ Воно, напевно, перетягнуло б пісок морів! Від того слова мої несамовиті. ⁴ Бо стріли Вседержителя у мені; отрута їх п'є дух мій; жахи Божі ополчилися проти мене. ⁵ Чи реве дикий осел на траві? чи мичить бик біля місива свого? ⁶ Чи їдять несмачне без соли, і чи є смак в яечному білку? ⁷ До чого не хотіла торкнутися душа моя, те складає огидну їжу мою. ⁸ О, коли б збулося бажання моє й уповання моє виконав Бог! ⁹ О, якби благоволив Бог розгроцити мене, простяг руку Свою й уразив мене! ¹⁰ Це було б ще відрадою мені, і я кріпився б у моїй нещадній хворобі, бо я не відмовився від слів Святого. ¹¹ Що за сила у мене, щоб мати надію мені? і який кінець, щоб продовжити мені життя моє? ¹² Чи твердість каменів – твердість моя? і чи мідь – плоть моя? ¹³ Чи є в мені допомога для мене, і чи є для мене яка опора? ¹⁴ До страдника повинне бути співчуття від друга його, якщо тільки він не покинув страху до Вседержителя. ¹⁵ Але брати мої невірні, як потік, як швидкоплинні струмки, ¹⁶ які чорні від льоду і в яких ховається сніг. ¹⁷ Коли стає тепло, вони зменшуються, а під час спеки зникають з місць своїх. ¹⁸ Вони змінюють напрямок шляхів своїх, заходять у пустелю і губляться: ¹⁹ дивляться на них дороги фемайські, сподіваються на них шляхи савейські, ²⁰ але залишаються посоромленими у своїй надії; при-

Глава 5. [3] Пс. 36, 35. [7] Іов. 14, 1. [9] Іов. 9, 10. Пс. 71, 18. [10] Іов. 36, 27. Пс. 146, 8. [13] 1 Кор. 3, 19–20. [14] Втор. 28, 29. [17] Притч. 3, 11. Як. 1, 12. Євр. 12, 5. Одкр. 3, 19. [18] Втор. 32, 39. [19] Пс. 90, 10. Іс. 43, 2.

[20] Пс. 32, 19. [21] Пс. 54, 22. Притч. 26, 22. [23] Пс. 90, 12. Іс. 11, 6.

Глава 6. [3] Притч. 27, 3. [4] Втор. 32, 23. Пс. 37, 3. [9] Іов. 7, 16; 13, 21. [12] 1 Кор. 10, 13. [15] Іов. 19, 13. Пс. 87, 19.

ходять туди і від сорому червоніють.

²¹ Так і ви тепер ніщо: побачили страшно і злякалися. ²² Чи говорив я: дайте мені, або від достатку вашого заплатіть за мене; ²³ і визволіть мене від руки ворога, і від руки мучителів викупіть мене? ²⁴ Навчіть мене, і я замовкну; покажіть, у чому я погрішив. ²⁵ Які сильні слова правди! Але що доводять викриття ваші? ²⁶ Ви придумете слова для викриття? На вітер пускаєте слова ваші. ²⁷ Ви нападаєте на сироту і ристе яму другому вашому. ²⁸ Але прошу вас, гляньте на мене; чи буду я говорити неправду перед лицем вашим? ²⁹ Перегляньте, чи є неправда? переглянете, – правда моя. ³⁰ Чи є на язика моєму неправда? Невже гортань моя не може розрізнити гіркоти?

7 Чи не визначено людині час на землі, і дні її чи не такі самі, як і дні найманця? ² Як раб жадає тіні, і як найманець чекає закінчення роботи своєї, ³ так я одержав у наділ місяці суєтні, і ночі гіркі відраховані мені. ⁴ Коли лягаю, то говорю: “колись встану?”, а вечір триває, і я перевертаюся досита до самого світанку. ⁵ Тіло моє одягнене червою і запорошеними струпами; шкіра моя тріскається і гноїться. ⁶ Дні мої біжать скоріше за човника і закінчуються без надії. ⁷ Згадай, що життя моє подув, що око моє не повернеться, щоб бачити добре. ⁸ Не побачить мене око того, хто бачив мене; очі Твої на мене, – і немає мене. ⁹ Рідіє хмара й зникає; так той, хто зійшов у пекло, не вийде, ¹⁰ не повернеться більше у дім свій, і місце його вже не буде знати його. ¹¹ Не буду ж я стримувати вуст моїх; буду говорити у пригніченні духу мого; буду скаржитися в печалі душі моєї. ¹² Хіба я море або морське чудовисько, що Ти поставив наді мною сторо-

жу? ¹³ Коли подумаю: втішить мене постіль моя, забере горе моє ложе моє, ¹⁴ ти страшиш мене снами і видіннями лякаєш мене; ¹⁵ і душа моя бажає краще припинення дихання, краще смерті, ніж збереження кісток моїх. ¹⁶ Огидним стало для мене життя. Не вічно жити мені. Відступи від мене, тому що дні мої суєта. ¹⁷ Що таке людина, що Ти так цінуєш її і звертаєш на неї увагу Твою, ¹⁸ відвідуєш її кожного ранку, кожну мить випробовуєш її? ¹⁹ Доки ж Ти не залишиш, доки не відійдеш від мене, доки не даси мені проковтнути слину мою? ²⁰ Якщо я згрішив, то що я зроблю Тобі, страж людей! Навіщо Ти поставив мене супротивником Собі, так що я став самому собі за тягар? ²¹ І чому б не простити мені гріха і не зняти з мене беззаконня мого? бо, ось, я ляжу в порох; завтра шукатимеш мене, і мене немає.

8 І відповів Вилдад савхеянин і сказав: ² чи довго ти будеш говорити так? – слова вуст твоїх бурхливий вітер! ³ Невже Бог спотворює суд, і Вседержитель перетворює правду? ⁴ Якщо сини твої згрішили перед Ним, то Він і віддав їх у руку беззаконня їхнього. ⁵ Якщо ж ти знайдеш Бога і помолитися Вседержителю, ⁶ і якщо ти чистий і правий, то Він нині ж встане над тобою й умиротворить оселю правди твоєї. ⁷ І якщо спочатку в тебе було мало, то згодом буде дуже багато. ⁸ Бо запитай у минулих родів і вникни у спостереження батьків їх; ⁹ а ми – вчорашні і нічого не знаємо, тому що наші дні на землі тінь. ¹⁰ Ось, вони навчать тебе, скажуть тобі і від серця свого промовлять слова: ¹¹ чи піднімається очерет без вологи? чи росте очерет без води? ¹² Ще він у свіжості своїй і не зрізаний, а раніше всякої трави засихає.

[26] Іов. 16, 6.

Глава 7. [1] Іов. 14, 6. [4] Втор. 28, 67. [5] Іов. 2, 7. [6] Іов. 8, 9. Пс. 89, 6. Іс. 38, 12. [8] Пс. 38, 14. [9] Прем. 2, 1. [17] Пс. 8, 5. [20] Іов. 9, 29.

Глава 8. [1] Іов. 18, 1; 25, 1. [3] Втор. 32, 4. 2 Пар. 19, 7. Дан. 9, 14. [5] Іов. 22, 23. [7] Іов. 42, 10. [8] Втор. 4, 32. [9] Іов. 14, 2. Пс. 143, 4. [12] Пс. 128, 6. Єр. 17, 6.

¹³ Такі путі всіх, хто забуває Бога, і надія лицеміра загине; ¹⁴ уповання його підризане, і впевненість його – дім павука. ¹⁵ Обіпреться об дім свій і не встоїть; схопитья за нього і не утримається. ¹⁶ Він зеленіє перед сонцем, за сад простягаються гілки його; ¹⁷ у купу каміння влітається коріння його, між камінням вривається. ¹⁸ Але коли вирвуть його з місця його, воно відмовиться від нього: “я не бачило тебе!” ¹⁹ Ось радість пляху його! а із землі виростають інші. ²⁰ Бачиш, Бог не відкидає непорочного і не підтримує рук лиходіїв. ²¹ Він ще наповнить сміхом вуста твої і губи твої радісним вигуком. ²² Ненависники твої вдягнуться в сором, і намету нечестивих не стане.

9 І відповів Іов і сказав: ² правда! знаю, що так; але як виправдається людина перед Богом? ³ Якщо захоче вступити в суперечку з Ним, то не відповість Йому на жодне з тисячі. ⁴ Премудрий серцем і могутній силою; хто повставав проти Нього і залишався у спокої? ⁵ Він пересуває гори, і не впізнають їх: Він перетворює їх у гніві Своєму; ⁶ зрушує землю з місця її, і стовпи її тремтять; ⁷ скаже сонцю, – і не зійде, і на зірки накладає печатку. ⁸ Він один розпростирає небеса і ходить по висотах моря; ⁹ створив Ас, Кесиль і Хима* і тайники півдня; ¹⁰ робить велике, недослідиме і дивовижне без міри! ¹¹ Ось, Він пройде переді мною, і не побачу Його; пронесеться, і не помічу Його. ¹² Візьме, і хто заборонить Йому? хто скаже Йому: що Ти робиш? ¹³ Бог не відверне гніву Свого; перед Ним упадуть поборники гордині. ¹⁴ Тим більше чи можу я відпо-

відати Йому і вишукувати собі слова перед Ним? ¹⁵ Хоч би я і правий був, але не буду відповідати, а буду благувати Суддю мого. ¹⁶ Якби я воззвав, і Він відповів мені, – я не повірив би, що голос мій почув Той, ¹⁷ Хто у вихорі вражає мене і примножує невинно мої рани, ¹⁸ не дає мені перевести дух, але пересичує мене гіркотою. ¹⁹ Якщо діяти силою, то Він могутній; якщо судом, хто зведе мене з Ним? ²⁰ Якщо я буду виправдовуватися, то мої ж вуста звинуватять мене; якщо я невинний, то Він визнає мене винним. ²¹ Невинний я; не хочу знати душі моєї, зневажаю життя моє. ²² Все одно; тому я сказав, що Він губить і непорочного і винного. ²³ Якщо цього вражає Він бичем раптово, то над катуванням невинних сміється. ²⁴ Земля віддана в руки нечестивих; обличчя суддів її Він закриває. Якщо не Він, то хто ж? ²⁵ Дні мої швидші за гінця, – біжать, не бачать добра, ²⁶ несуться, як легкі човни, як орел рине на здобичу. ²⁷ Якщо сказати мені: забуду я скарги мої, відкину похмурий вигляд свій і підбадьорюся; ²⁸ то тремчу від усіх страждань моїх, знаючи, що Ти не оголосиш мене невинним. ²⁹ Якщо ж я винен, то для чого даремно томлюся? ³⁰ Хоч би я обмився і сніговою водою і зовсім очистив руки мої, ³¹ то і тоді Ти зануриш мене у бруд, і буде гидувати мною одяг мій. ³² Тому що Він не людина, як я, щоб я міг відповідати Йому і йти разом з Ним на суд! ³³ Немає між нами посередника, який поклав би руку свою на обох нас. ³⁴ Нехай відведе Він від мене жезл Свій, і страх Його нехай не жахає мене, – ³⁵ і тоді я буду говорити і не убоюся Його, бо я не такий сам у собі.

* Сузір'я, що відповідають нинішнім назвам: Ведмедиця, Оріон і Плеяди.

[13] Пс. 111, 10. Притч. 10, 28. [20] Пс. 36, 18.

Глава 9. [2] Іов. 4, 17. [4] Іов. 37, 23. [5] Єр. 51, 25. Мф 17, 20. [7] Нав. 10, 13. 4 Цар. 20, 11. [8] Єр. 51, 15. [10] Іов. 5, 9. [12] Іс. 10,

15; 14, 27. [13] Наум. 1, 6. [15] Іов. 10, 7. [21] 1 Кор. 4, 4. [22] Іов. 34, 9. [25] Іов. 7, 7. Пс. 89, 10. [26] Прем. 5, 10. [29] Іов. 7, 20. [30] Єр. 2, 22. [32] Еккл. 6, 10. Єр. 49, 19. [34] Пс. 88, 33. [35] 1 Кор. 4, 4.

10 Обридло душі моєї життя моє; віддамся суму моему; буду говорити в скорботі душі моєї. ² Скажу Богу: не звинувачуй мене; оголоси мені, за що Ти зі мною борешся? ³ Чи добре для Тебе, що Ти пригнічуєш, що зневажаєш діла рук Твоїх, а на раду нечестивих посилаєш світло? ⁴ Хіба у Тебе плотські очі, і Ти дивився, як дивиться людина? ⁵ Хіба дні Твої, як дні людини, або літа Твої, як дні чоловіка, ⁶ чому Ти шукаєш пороку в мені і допитуєшся гріха в мені, ⁷ хоча знаєш, що я не беззаконник, і що нема кому визволити мене від руки Твоєї? ⁸ Твої руки трудилися наді мною й створили всього мене цілком, – і Ти губиш мене? ⁹ Згадай, що Ти, як глину, обробив мене, і в порошок повертаєш мене? ¹⁰ Чи не Ти вилив мене, як молоко, і, як сир, згустив мене, ¹¹ шкірою і плоттю одяг мене, кістками і жилами скріпив мене, ¹² життя і милість дарував мені, і піклування Твоє зберігало дух мій? ¹³ Але і те приховував Ти в серці Своєму, – знаю, що це було в Тебе, – ¹⁴ бо якщо я згрішу, Ти помітиш і не залишиш гріха мого без покарання. ¹⁵ Якщо я винен, горе мені! якщо і правий, то не насмілюся підняти голови моєї. Я пересичений приниженням; глянь на страждання моє: ¹⁶ воно збільшується. Ти женешся за мною, як лев, і знову нападаєш на мене і дивним являєшся в мені. ¹⁷ Виводиш нових свідків Твоїх проти мене; підсилюєш гнів Твій на мене; і біди, одні за іншими, ополчаються проти мене. ¹⁸ І навіщо Ти вивів мене з утроби? нехай би я помер, коли ще нічиє око не бачило мене; ¹⁹ нехай би я, як той, що не був, з утроби перенесений був у гріб! ²⁰ Чи не короткі дні мої? Залиш, відступи від мене,

щоб я трохи підбадьорився, ²¹ раніше ніж відійду, – і вже не повернуся, – у країну темряви і сіні смертної, ²² у країну мороку, який є смеротіні смертної, де немає упорядкування, де темно, як сама темрява.

11 І відповів Софар наамитянин і сказав: ² хіба на безліч слів не можна дати відповіді, і хіба людина багатослівна права? ³ Марнослів'я твоє чи змусить мовчати мужів, щоб ти глумився, і нікому було присоромити тебе? ⁴ Ти сказав: судження моє вірне, і чистий я в очах Твоїх. ⁵ Але якби Бог заговорив і відкрив уста Свої до тебе ⁶ і відкрив тобі таємниці премудрости, що тобі вдвічі більше належало б понести! Отже, знай, що Бог для тебе деякі з беззаконь твоїх піддав забуттю. ⁷ Чи можеш ти дослідженням знайти Бога? Чи можеш зовсім пізнати Вседержителя? ⁸ Він вище небес, – що ти можеш зробити? глибше пекла, – що можеш дізнатися? ⁹ Довша за землю міра Його і ширша за море. ¹⁰ Якщо Він пройде й закує кого в кайдани і представить на суд, то хто відхилить Його? ¹¹ Бо Він знає людей неправдивих і бачить беззаконня, і чи залишить його без уваги? ¹² Але пустий чоловік мудрує, хоч людина народжується подібно до дикого осляти. ¹³ Якщо ти управив серце твоє і протягнеш до Нього руки твої, ¹⁴ і якщо є порок у руці твоїй, а ти відкинеш його і не даси беззаконню жити в наметах твоїх, ¹⁵ то піднімеш незаплямоване лице твоє і будеш твердим і не будеш боятися. ¹⁶ Тоді забудеш горе: як про воду, яка протекла, будеш згадувати про нього. ¹⁷ І ясніше за полудень піде життя твоє; провітлієш, як ранок. ¹⁸ І будеш спокійний, тому що є надія; ти огорджений,

Глава 10. [2] Іов. 34, 10. [4] 1 Цар. 16, 7. [5] Пс. 101, 28. [7] Іов. 9, 15. Тов. 13, 2. [8] Пс. 118, 73. [9] Бут. 2, 7; 3, 19. [11] 2 Мак. 7, 11. [14] Пс. 89, 8. [15] Іов. 35, 2. [17] Іов. 19, 12. [18] Іов. 3, 11. Єр. 20, 14. [20] Пс. 38, 14. [21] Іов. 16, 22. [22] Іс. 5, 14.

Глава 11. [1] Іов. 2, 11; 20, 1. [2] Притч. 10, 14. [6] Пс. 50, 8. [7] Рим. 11, 33. 1 Кор. 2, 11. [8] Пс. 138, 8. Єр. 23, 24. [11] Пс. 93, 9. [14] Іс. 1, 16–18. [15] 1 Ін 3, 21. [16] Єр. 12, 11. [17] Пс. 36, 6. Іс. 58, 8.

і можеш спати безпечно. ¹⁹ Будеш лежати, і не буде того, що страшить, і багато хто буде підлегуватися до тебе. ²⁰ А очі беззаконних витечуть, і притулок їхній пропаде, і надія їхня зникне.

12 І відповів Іов і сказав: ² дійсно, тільки ви люди, і з вами помре мудрість! ³ І у мене є серце, як у вас; не нижчий я за вас; і хто не знає того ж? ⁴ Посміховищем став я для друга свого, я, що взивав до Бога, і якому Він відповідав, посміховиськом – чоловік праведний, непопечений. ⁵ Так знехтуваний за думками того, хто сидить у спокої, смолоскип, приготований для тих, що спотикаються ногами. ⁶ Спокійні намети у грабіжників і безпечні у тих, хто прогнівляє Бога, які ніби Бога носять у руках своїх. ⁷ І справді: запитай у худоби, і навчить тебе, у птаха небесного, і сповістить тебе; ⁸ або поговори з землею, і наставить тебе, і скажуть тобі риби морські. ⁹ Хто у всьому цьому не узнає, що рука Господа створила це? ¹⁰ В Його руці душа створена, що живе, і дух усякої людської плоті. ¹¹ Чи не вухо розрізняє слова, і чи не язик розпізнає смак їжі? ¹² У старцях – мудрість, і у довголітніх – розум. ¹³ У Нього премудрість і сила; Його рада і розум. ¹⁴ Що Він зруйнує, те не побудується; кого Він ув'язнить, той не звільниться. ¹⁵ Зупинить води, і все висохне; пустить їх, і перетворять землю. ¹⁶ У Нього могутність і премудрість, перед Ним той, хто помиляється і вводить в оману. ¹⁷ Він приводить радників до необміркованости і суддів робить нерозумними. ¹⁸ Він позбавляє перев'язів царів і поясом обв'язує стегна їхні; ¹⁹ князів позбавляє достоїнства і долає хоробрих;

²⁰ віднімає язик у красномовців і старців позбавляє сенсу; ²¹ покриває соромом знаменитих і силу могутніх ослаблює; ²² відкриває глибоке із середовища птьми і виводить на світло тінь смертну; ²³ примножує народи і знищує їх; розсіває народи і збирає їх; ²⁴ віднімає розум у глав народу землі і залишає їх блукати в пустелі, де немає шляхів: ²⁵ навпомацки ходять вони у темряві без світла і тиняються, як п'яні.

13 Ось, усе це бачило око моє, чуло вухо моє і помітило для себе. ² Скільки знаєте ви, знаю і я: не нижчий я за вас. ³ Але я до Вседержителя хотів би говорити і бажав би змагатися з Богом. ⁴ А ви плітники неправди; усі ви марні лікарі. ⁵ О, якби ви тільки мовчали! це було б поставлено вам за мудрість. ⁶ Вислухайте ж міркування мої і вникніть у заперечення вуст моїх. ⁷ Чи належало вам заради Бога говорити неправду і для Нього говорити лжу? ⁸ Чи належало вам бути упередженими до Нього і за Бога так сперечатися? ⁹ Чи добре буде, коли Він випробує вас? Чи обманете Його, як обманюють людину? ¹⁰ Суворо покарає Він вас, хоч ви і приховано лицемірите. ¹¹ Невже велич Його не страшить вас, і страх Його не нападає на вас? ¹² Нагадування ваші подібні до попелу; опори ваші – оплоти глиняні. ¹³ Замокніть переді мною, і я буду говорити, що не осягло б мене. ¹⁴ Для чого мені терзати тіло моє зубами моїми і душу мою вкладати в руку мою? ¹⁵ Ось, Він убиває мене, але я буду сподіватися; я бажав би тільки відстояти пуги мої перед лицем Його! ¹⁶ І це вже на виправдання мені, тому що лицемір не піде перед лице Його! ¹⁷ Вислухайте уважно слово

[19] Лев. 26, 5. [20] Іов. 8, 13; 14, 19.

Глава 12. [4] Іов. 17, 6. Прем. 5, 3. [6] Іов. 21, 7. Пс. 72, 3. Єр. 12, 1. [9] Притч. 16, 4. Ам. 3, 6. [10] Діян. 17, 28. [11] Іов. 34, 3. [12] Іов. 15, 10. [13] Прем. 7, 25. [14] Іс. 22, 22. Одкр. 3, 7. [15] Бут. 7, 11. [17] Іс. 29, 14. [20]

2 Фес. 2, 11. [21] Іс. 28, 15. [24] Пс. 75, 13. [25] Іс. 29, 9; 59, 10.

Глава 13. [2] Іов. 12, 3; 15, 9. [4] Іов. 16, 2. [5] Притч. 17, 28. [10] Втор. 10, 17. [16] Мф. 7, 23.

моє і пояснення моє вухами ваши-ми. ¹⁸ Ось, я завів судову справу: знаю, що буду правий. ¹⁹ Хто у змо-зі заперечити мені? Бо я скоро за-мовкну і спущу дух. ²⁰ Двох тільки речей не роби зі мною, і тоді я не буду ховатися від лица Твого: ²¹ від-німи від мене руку Твою, і жах Твій нехай не потрясає мене. ²² Тоді клич, і я буду відповідати, або буду говори-ти я, а Ти відповідай мені. ²³ Скіль-ки в мене пороків і гріхів? покажи мені беззаконня моє і гріх мій. ²⁴ Для чого ховаєш лице Твоє і вважаєш мене ворогом Твоїм? ²⁵ Чи не зірва-ний листок Ти розтрощуєш і чи не суху соломину переслідуєш? ²⁶ Бо Ти пишеш на мене гірке і ставиш у про-вину мені гріхи юности моєї, ²⁷ і ста-виш у колоду ноги мої і підстерігаєш усі шляхи мої, – женешся слідами ніг моїх. ²⁸ А він, як гниле, розпада-ється, як одяг, з'їдений мілью.

14 Людина, народжена жінкою, короткочасна і пересичена пе-чалями: ² як квітка, вона виростає й опадає; тікає, як тінь, і не зупиня-ється. ³ І на неї-то Ти відкриваєш очі Твої, і мене ведеш на суд з Тобою? ⁴ Хто народиться чистим від нечис-того? Жоден. ⁵ Якщо дні йому ви-значені, і число місяців його в Тебе, якщо Ти поклав йому межу, якої він не перейде, ⁶ то ухилися від нього: нехай він відпочине, доки не закін-чить, як найманець, дня свого. ⁷ Для дерева є надія, що воно, якщо і буде зрубане, знову оживе, і паростки від нього *виходити* не перестануть: ⁸ якщо і застарів у землі корінь його, і пеньок його завмер у поросі, ⁹ але, лиш відчуло воду, воно дає паростки і пускає гілки, ніби знову посадже-не. ¹⁰ А людина вмирає і розпада-ється; відійшла, і де вона? ¹¹ Виті-кає вода з озера, і ріка вичерпується

і висихає: ¹² так людина ляже і не встане; до закінчення неба вона не пробудиться і не встане від сну сво-го. ¹³ О, якби Ти в пеклі сховав мене і приховував мене, доки пройде гнів Твій, поклав мені термін і потім зга-дав про мене! ¹⁴ Коли помре люди-на, то чи буде вона знову жити? В усі дні визначеного мені часу я очі-кував би, поки прийде мені зміна. ¹⁵ Покликав би Ти, і я дав би Тобі відповідь, і Ти явив би благоволін-ня творінню рук Твоїх; ¹⁶ бо тоді Ти підраховував би кроки мої і не під-стерігав би гріха мого; ¹⁷ у сувої було б запечатане беззаконня моє, і Ти закрит би провину мою. ¹⁸ Але гора, падаючи, руйнується, і скеля схо-дить з місця свого; ¹⁹ вода стирає камені; паводок її змиває земний порох: так і надію людини Ти зни-щуєш. ²⁰ Пригнічуєш її до кінця, і вона відходить; змінюєш їй лице і відсилаєш її. ²¹ Чи в пошані діти її – вона не знає, чи принижені – вона не відає; ²² але плоть її на ній бо-лить, і душа її в ній страждає.

15 І відповів Елифаз фемани-тянин і сказав: ² чи стане муд-рий відповідати знанням пустим і наповнювати утробу свою вітром па-лючим, ³ виправдовуватися словами марними і промовою, яка не має ні-якої сили? ⁴ Так ти відклав і страх і за ніщо вважаєш слова до Бога. ⁵ Нечестя твоє так налаштувало уста твої, і ти обрав язик лукавих. ⁶ Тебе звинувачують уста твої, а не я, і твій язик говорить проти тебе. ⁷ Хіба ти першою людиною народився і рані-ше пагорбів створений? ⁸ Хіба раду Божу ти чув і залучив до себе премуд-рість? ⁹ Що знаєш ти, чого б не зна-ли ми? що розумієш ти, чого не було б і у нас? ¹⁰ І сивоволосий і старець є між нами, що днями перевищує бать-

[21] Іов. 6, 9. [22] Іов. 38, 3. [24] Пс. 43, 25. Іов. 19, 11; 33, 10. [26] Пс. 24, 7. [28] Іов. 4, 19. Іс. 51, 8.

Глава 14. [1] Сир. 18, 8. [2] Іов. 8, 9. Пс. 143, 4. [4] Пс. 50, 7. Іс. 64, 6. [6] Іов. 7, 1–2. [12] Іов. 19, 25. Дан. 12, 2. [15] Іов. 10, 8. [16]

Іов. 31, 4. Пс. 138, 2. [17] Ос. 13, 12. Єз. 18, 22. [21] Еккл. 2, 19.

Глава 15. [1] Іов. 4, 1; 22, 1. [6] Мф 12, 37. [7] Притч. 8, 25. [8] Іс. 40, 13. Єр. 23, 18. [9] Іов. 13, 2.

ка твого. ¹¹ Хіба малі для тебе утішення Божі? І це невідомо тобі? ¹² До чого закликає тебе серце твоє, і чому так гордо дивишся? ¹³ Навіщо спрямовуєш проти Бога дух твій і вустами твоїми промовляєш такі слова? ¹⁴ Що таке людина, щоб бути їй чистою, і щоб народженому жінкою бути праведним? ¹⁵ Ось, Він і святим Своїм не довіряє, і небеса нечисті в очах Його: ¹⁶ тим більше нечиста і розтлінна людина, яка п'є беззаконня, як воду. ¹⁷ Я буду говорити тобі, слухай мене; я розповім тобі, що бачив, ¹⁸ що чули мудрі і не приховали того, що почули від батьків своїх, ¹⁹ яким одним віддана була земля, і серед яких чужий не ходив. ²⁰ Нечестивий мучить себе в усі дні свої, і число років закрите від гнобителя; ²¹ звук жахів у вухах його; під час миру іде на нього згубник. ²² Він не сподівається врятуватися від темряви; бачить перед собою меч. ²³ Він поневіряється за шматком хліба всюди; знає, що вже готовий, в руках у нього день п'їтьми. ²⁴ Страшать його нестатки і пригнічення; долають його, як цар, який приготувався до битви, ²⁵ за те, що він простягав проти Бога руку свою і противився Вседержителю, ²⁶ виступав проти Нього з гордою шиею, під товстими щитами своїми; ²⁷ тому що він покрив лице своє жиром своїм і обклав жиром стегна свої. ²⁸ І він оселяється в містах зруйнованих, у домах, у яких не живуть, які приречені на руїни. ²⁹ Не стане він багатим, і не вціліє майно його, і не розповсюдиться по землі надбання його. ³⁰ Не втече від п'їтьми; паростки його висунуть полум'я і подихом вуст своїх втягне його. ³¹ Нехай не довіряє суеті заблудлий, тому що суета буде і відплатою йому. ³² Не у свій день він

помре, і віття його не буде зеленіти. ³³ Скине він, як виноградна лоза, недостиглу ягоду свою і, як олива, стряхне цвіт свій. ³⁴ Так стане порожнім дім нечестивого, і вогонь пожере намети хабарництва. ³⁵ Він зачав зло і породив неправду, й утроба його готує оману.

16 І відповів Іов і сказав: ² чув я багато такого; жалюгідні утішители всі ви! ³ Чи буде кінець легковажним словам? і що спонукало тебе так відповідати? ⁴ І я міг би так само говорити, як ви, якби душа ваша була на місці душі моєї; ополчався б на вас словами і кивав би на вас головою мою; ⁵ підкріплював би вас язиком моїм і рухом губ утішав би. ⁶ Чи говорю я, не стихає скорбота моя; чи перестаю, що відходить від мене? ⁷ Але нині Він виснажив мене. Ти зруйнував усю родину мою. ⁸ Ти покрив мене зморшками як свідчення проти мене; повстає на мене виснаженість моя, у лице докоряє мені. ⁹ Гнів Його терзає і ворогує проти мене, скрегоче на мене зубами своїми; ворог мій гострить на мене очі свої. ¹⁰ Розкрили на мене пащу свою; ганьблять і б'ють мене по щоках: усі змовилися проти мене. ¹¹ Віддав мене Бог беззаконнику і у руки нечестивих кинув мене. ¹² Я був спокійним, але Він потряс мене; взяв мене за шийку і побив мене і поставив мене мішенню для Себе. ¹³ Оточили мене стрільці Його; Він розсікає нутроці мої і не падає, пролив на землю жовч мою, ¹⁴ пробиває в мені пролам, за проламом, біжить на мене, як ратоборець. ¹⁵ Веретиче зпив я на шкіру мою й у порошок поклав голову мою. ¹⁶ Обличчя моє почервоніло від плачу, і на повіках моїх тінь смерті, ¹⁷ попри все те, що немає вкраденого в руках моїх, і мо-

[14] Бут. 6, 5. 3 Цар. 8, 46. 2 Пар. 6, 36. [15] Іов. 4, 18. [16] Кол. 2, 13. [20] Притч. 28, 1. Іс. 48, 22. [21] Лев. 26, 36. [23] Іов. 18, 11. Пс. 108, 10. [25] Лев. 26, 21. [27] Втор. 32, 15–16. Пс. 16, 10; 118, 70. [30] Іов. 4, 9. 2 Сол. 2, 8.

[32] Іов. 22, 16. Пс. 54, 24; 72, 19. Еккл. 7, 17. [34] Іс. 9, 19. [35] Пс. 7, 15. Іс. 59, 4.

Глава 16. [2] Іов. 21, 34. [7] Іов. 10, 17. [12] Пс. 101, 14. Втор. 32, 23. [16] Іов. 17, 7. Пс. 6, 7–8. [17] 1 Тим. 2, 8.

литва моя чиста. ¹⁸ Земле! не закрий моєї крові, і нехай не буде місця воланню моему. ¹⁹ І нині ось на небесах Свідок мій, і Заступник мій у вишніх! ²⁰ Багатомовні друзі мої! До Бога плачуть очі мої. ²¹ О, якби чоловік міг змагатися з Богом, як син людський із ближнім своїм! ²² Бо літам моїм приходить кінець, і я відходжу в путь безповоротну.

17 Дихання моє ослабло; дні мої вгасають; гроби переді мною. ² Якби не глузування їх, то і серед спорів їх око моє перебувало б спокійним. ³ Заступися, поручися Сам за мене перед Собою! інакше хто поручиться за мене? ⁴ Бо Ти закрив серце їх від розуміння, і тому не даси торжествувати їм. ⁵ Хто прирікає друзів своїх на здобич, у дітей того очі витечуть. ⁶ Він поставив мене притчею для народу і посміховищем для нього. ⁷ Помутніли від горя очі мої, і всі члени мої, як тінь. ⁸ Здивуються від цього праведні, і невинний обуриться на лицеміра. ⁹ Але праведник буде міцно триматися путі своєї, і чистий руками буде більше і більше утверджуватися. ¹⁰ Виступайте, всі ви, і підійдіть; не знайду я мудрого між вами. ¹¹ Дні мої минули; думи мої – надбання серця мого – розбиті. ¹² А вони ніч хочуть перетворити на день, світло наблизити до лица пійми. ¹³ Якби я й очікувати став, то пекло – дім мій; у піймі постелю я постіль мою; ¹⁴ гробу скажу: ти батько мій, черві: ти мати моя і сестра моя. ¹⁵ Де ж після цього надія моя? і очікуване мною хто побачить? ¹⁶ У пекло зійде вона і буде спочивати зі мною у поросі.

18 І відповів Вилдад савхеяннин і сказав: ² коли ж покладете ви кінець таким словам? обміркуйте, і

потім будемо говорити. ³ Навіщо вважатися нам за тварин і бути приниженими у власних очах ваших? ⁴ О ти, що роздираєш душу твою у гніві твоєму! Невже для тебе – спустити землі, і скелі зрушити з місця свого? ⁵ Так, світло в беззаконного погасне, і не залишиться іскри від вогню його. ⁶ Померкне світло в наметі його, і світильник його погасне над ним. ⁷ Скоротяться кроки могутності його, і подолає його власний намір його, ⁸ бо він потрапить у сіті свої ногами і по тенетах ходити буде. ⁹ Петля зачепить за ногу його, і грабіжник уловить його. ¹⁰ Потаї розкладені по землі сильці для нього і пастки на дорозі. ¹¹ З усіх боків будуть страшити його жахи і примусять його кидатися туди і сюди. ¹² Виснажаться від голоду сила його, і загибель готова, збоку в нього. ¹³ З'їсть члени тіла його, з'їсть члени його первісток смерті. ¹⁴ Вигнана буде з намету його надія його, і це зведе його до царя жаків. ¹⁵ Оселяться в наметі його, тому що він уже не його; житло його посипане буде сіркою. ¹⁶ Знизу підсохнуть корені його, і зверху зів'януть гілки його. ¹⁷ Пам'ять про нього зникне з землі, й імені його не буде на площі. ¹⁸ Виженуть його зі світла в темряву і зітруть його з лица землі. ¹⁹ Ні сина його, ні онука не буде в народі його, і нікого не залишиться в оселях його. ²⁰ Про день його жажнуться нащадки, і сучасники будуть обійняті тремтінням. ²¹ Такі оселі беззаконного, і таке місце того, хто не знає Бога.

19 І відповів Іов і сказав: ² доки будете мучити душу мою і мучити мене словами? ³ Ось, уже разів десять ви соромили мене і не соро-

[22] Нав. 23, 14. Іов. 7, 21; 10, 21.

Глава 17. [4] Мф 11, 25. [5] Іов. 11, 20. [6] Іов. 12, 4; 30, 9. Єз. 33, 32. [7] Пс. 6, 8. [14] Сир. 10, 13.

Глава 18. [1] Іов. 8, 1; 25, 1. [5] Іов. 21, 17.

[6] Іов. 29, 3. Притч. 13, 9. [7] Есф. 7, 9. [9] Іов. 5, 5. [11] Іов. 27, 20. [14] Іов. 11, 20. [15] Бут. 19, 24. [16] Ам. 2, 9. [17] Притч. 2, 22. [19] Пс. 36, 28. Прем. 3, 16. [20] Пс. 36, 13. [21] Іов. 20, 29.

митесь гнітити мене. ⁴ Якщо я і дійсно згрішив, то провина моя при мені залишається. ⁵ Якщо ж ви хочете величати наді мною і дорікати мене ганьбою моєю, ⁶ то знайте, що Бог відкинув мене й обклав мене Своєю сіткою. ⁷ Ось, я кричу; образа! і ніхто не слухає; волаю, і немає суду. ⁸ Він перекрив мені дорогу, і не можу пройти, і на шляхи мої поклав темряву. ⁹ Стягнув з мене славу мою і зняв вінець з голови моєї. ¹⁰ Зовсім зруйнував мене, і я відходжу; і, як дерево, Він вивергнув надію мою. ¹¹ Запалав на мене гнівом Своім і вважає мене між ворогами Своїми. ¹² Полки Його прийшли разом і спрямували шлях свій до мене і розташувалися навколо намету мого. ¹³ Братів моїх Він віддалив від мене, і ті, що знають мене, цураються мене. ¹⁴ Покинули мене близькі мої, і знайомі мої забули мене. ¹⁵ Прибулі у домі моєму і служниці мої чужим вважають мене; стороннім став я в очах їхніх. ¹⁶ Кличу слугу мого, і він не відгукується; вустами моїми я повинен огаднати його. ¹⁷ Дихання моє стало огидним дружині моїй, і я повинен благати її заради дітей утроби моєї. ¹⁸ Навіть малі діти зневажають мене: піднімаюся, і вони знущаються з мене. ¹⁹ Гребують мною всі наперсники мої, і ті, яких я любив, повернулися проти мене. ²⁰ Кістки мої прилипли до шкіри моєї і плоти моєї, і я залишився тільки зі шкірою біля зубів моїх. ²¹ Помилуйте мене, помилуйте мене ви, друзі мої, бо рука Божа торкнулася мене. ²² Навіщо і ви переслідуйте мене, як Бог, і плоттю моєю не можете насититися? ²³ О, якби записані були слова мої! Якби накреслені були вони у книзі ²⁴ різцем залізним з оловом, — на вічний час на камені вирізані

були! ²⁵ А я знаю, Відкупитель мій живий, і Він в останній день воскресить з пороку цю мою шкіру, що розпадається, ²⁶ і я у плоті моїй побачу Бога. ²⁷ Я побачу Його сам; мої очі, не очі іншого, побачать Його. Тане серце моє в грудях моїх! ²⁸ Вам належало б сказати: навіщо ми переслідуюмо його? Начебто корінь зла знайшли в мені. ²⁹ Побійтесь меча, тому що меч є месником за неправди, і знайте, що є суд.

20 І відповів Софар наамитянин і сказав: ² розмірковування мої спонукують мене відповідати, і я поспішаю висловити їх. ³ Докір, ганебний для мене, вислухав я, і дух розуміння мого відповість за мене. ⁴ Хіба не знаєш ти, що від віку, — з того часу, як поставлена людина на землі, — ⁵ веселоці беззаконних короткочасні, і радість лицеміра миттєва? ⁶ Хоч би зросла до небес велич його, і голова його торкалася хмар, — ⁷ як гній його, навіки пропадає він; ті, що бачили його, скажуть: де він? ⁸ Як сон, відлетить, і не знайдуть його; і, як нічне видіння, зникне. ⁹ Око, що бачило його, більше не побачить його, і вже не дивитиметься на нього місце його. ¹⁰ Сини його будуть запобігати перед жебраками, і руки його повернуть вкрадене ним. ¹¹ Кістки його наповнені гріхами юности його, і з ним ляжуть вони у порошок. ¹² Якщо солодке в роті його зло, і він таїть його під язиком своїм, ¹³ береже і не кидає його, а тримає його у вустах своїх, ¹⁴ то ця їжа його в утробі його перетвориться на жовч аспидів усередині його. ¹⁵ Майно, яке він ковтав, виблює: Бог вивергне його із утроби його. ¹⁶ Зміїну отруту він ссе; умертвить його язик ехидни. ¹⁷ Не бачити йому струмків, рік, що течуть медом і молоком! ¹⁸ Нажите трудом

Глава 19. [4] Рим. 14, 12–13. Гал. 6, 5. [6] Ос. 7, 12. [7] Пс. 68, 4. Єр. 20, 8. [8] Плач. 3, 7, 9. [11] Іов. 33, 10. [12] Іов. 25, 3. [13] Пс. 30, 12. [17] Іов. 2, 9. [25] Гал. 3, 14. Одкр. 5, 9. Єз. 37, 3. 2 Мак. 7, 11. Ін 11, 25. [27] Ін 8,

56. Авв. 2, 4.

Глава 20. [1] Іов. 11, 1. [5] Євр. 11, 25. [7] 1 Сол. 5, 3. Пс. 36, 36. [8] Пс. 72, 19. Іс. 29, 7. [9] Пс. 36, 10; 102, 16. [10] Іов. 21, 19; 27, 14. [12] Пс. 54, 22. [18] Єр. 12, 13.

поверне, не проковтне; за міркою майна його буде і розплата його, а він не порадіє.¹⁹ Бо він гнівив, відсилав бідних; захоплював дома, яких не будував;²⁰ не знав ситости в утробі своїй і у жадобі своїй не падав нічого.²¹ Нічого не спаслося від обжерливости його, зате не встоїть щастя його.²² У повноті достатку буде тісно йому; всяка рука скривдженого підніметься на нього.²³ Коли буде чим наповнити утробу його, Він пошле на нього лють гніву Свого й буде дощити на нього хвороби в плоті його.²⁴ Чи втече він від зброї залізної, – проколе його лук мідний;²⁵ стане виїмати стрілу, – і вона виїде з тіла, виїде, блискаючи крізь жовч його; жахи смерті найдуть на нього!²⁶ Все похмуре сховано всередині його; буде пожирати його вогонь, який ніхто не роздмухує; зло осягне і те, що залишилося в наметі його.²⁷ Небо відкриє беззаконня його, і земля повстане проти нього.²⁸ Зникне надбаня дому його; усе розпливеться в день гніву Його.²⁹ Ось доля людини беззаконної і спадщина, визначена їй Вседержителем!

21 І відповів Іов і сказав;² вислухайте уважно слова мої, і це буде мені утіхою від вас.³ Потерпіть мене, і я буду говорити; а після того, як скажу, насміхайтесь.⁴ Хіба до людини слова мої? як же мені і не бути слабкодушним?⁵ Подивіться на мене і вжахніться, і покладіть перст на уста.⁶ Лише тільки я згадаю, – здригаюсь, і тремтіння обіймає тіло моє.⁷ Чому беззаконні живуть, досягають старости, та й силою міцні?⁸ Діти їхні з ними перед лицем їх, і онуки їхні перед очима їх.⁹ Доми їхні безпечні від страху, і немає жезла Божого на них.¹⁰ Віл їх запліднює і

не вивергає, корова їх зачинає і не викидає.¹¹ Як стадо, випускають вони малюків своїх, і діти їхні стрибають.¹² Викликають під голос тимпана і цитри і веселяться при звуках сопілки;¹³ проводять дні свої у щасті і миттєво сходять у пекло.¹⁴ А між тим вони говорять Богу: відійди від нас, ми не хочемо знати шляхів Твоїх!¹⁵ Хто такий Вседержитель, щоб нам служити Йому? і яка користь прибігати до Нього?¹⁶ Бачиш, щастя їх не від їхніх рук. – Рада нечестивих, будь далекою від мене!¹⁷ Чи часто гасне світильник у беззаконних, і находить на них лихо, і Він дає їм у наділ страждання у гніві Своєму?¹⁸ Вони повинні бути, як соломинка перед вітром і як полова, яку розносить вихор.¹⁹ Скажеш: Бог береже для дітей його нещастя його. – Нехай віддасть Він йому самому, щоб він це знав.²⁰ Нехай його очі побачать нещастя його, і нехай він сам п'є від гніву Вседержителевого.²¹ Бо яка йому турбота про дім свій після нього, коли число місяців його закінчиться?²² Але чи Бога вчить мудрости, коли Він судить і небесних?²³ Один помирає в самій повноті сил своїх, зовсім спокійний і мирний;²⁴ нутроці його повні жиру, і кістки його напоєні мозком.²⁵ А інший помирає з душею засмученою, не вкусивши добра.²⁶ І вони разом будуть лежати в поросі, і черва покрие їх.²⁷ Знаю я ваші думки і хитрощі, які ви проти мене сплітаєте.²⁸ Ви скажете: де дім князя, і де намет, у якому жили беззаконні?²⁹ Хіба ви не запитували у подорожніх і незнайомі з їх спостереженнями,³⁰ що у день загибелі пощаджений буває лиходій, у день гніву відводиться убік?³¹ Хто представить йому перед лице путь

[19] Іс. 5, 8. [20] Притч. 10, 2; 11, 4. Сир. 5, 10. Єз. 7, 19. [23] Чис. 11, 33. [24] Іс. 24, 18. Єр. 48, 44. [25] Пс. 7, 13. Єз. 21, 10. [26] Втор. 32, 22. Єр. 15, 14; 17, 4. [29] Іов. 18, 21; 27, 13.

Глава 21. [5] Мих. 7, 16. [7] Єр. 12, 1. Авв. 1, 13. [9] Пс. 72, 4; 143, 12. [12] Іс. 5,

12. Ам. 6, 5–6. [14] Іов. 22, 17. Єр. 2, 20. [15] Мал. 3, 14. [16] Іов. 22, 18. [17] Іов. 18, 5–6; 29, 3; 38, 15. [18] Пс. 1, 4. Іс. 29, 5. Ос. 13, 3. [21] Пс. 54, 24; 57, 10. [26] Іов. 17, 14. [30] Пс. 72, 18–19. Притч. 16, 4.

Його, і хто відплатить йому за те, що він робив? ³² Його проводжають до гробів і на його могилі ставлять варту. ³³ Солодкі для нього брили долини, і за ним іде натовп людей, а тим, що йдуть перед ним, немає числа. ³⁴ Як же ви хочете утішати мене пустим? У ваших відповідях залишається одна неправда.

22 І відповів Елифаз феманитянин і сказав: ² хіба може людина приносити користь Богу? Розумний приносить користь собі самому. ³ Яке задоволення Вседержителю від того, що ти праведний? І чи буде Йому вигода від того, що ти тримаєш путі твої у непорочності? ⁴ Невже Він, боячись тебе, вступить з тобою в змагання, піде судитися з тобою? ⁵ Певно, злоба твоя велика, і беззаконням твоїм немає кінця. ⁶ Певно, ти брав застави від братів твоїх ні за що і з напівголих знімав одяг. ⁷ Стомленому спрагою не подавав води напиться і голодному відмовляв у хлібі; ⁸ а людині сильній ти давав землю; ⁹ а людині сильній ти дав сиріт залишав з порожніми руками. ¹⁰ За те навколо тебе пеглі, і збурих тебе несподіваний жах, ¹¹ або пітьма, в якій ти нічого не бачиш, і великі води покрили тебе. ¹² Чи не вище небес Бог? подивися вгору на зірки, як вони високо! ¹³ І ти говориш: що знає Бог? чи може Він судити крізь морок? ¹⁴ Хмари – завіса Його, так що Він не бачить, а ходить тільки по небесному колу. ¹⁵ Невже ти тримаєшшя путі древніх, якою йшли люди беззаконні, ¹⁶ які передчасно були винищені, коли вода розлилася під основу їхню? ¹⁷ Вони говорили Богу: відійди від нас! і що зробить їм Вседержитель? ¹⁸ А Він наповнював доми їхні добром. Але,

рада нечестивих, будь далекою від мене! ¹⁹ Бачили праведники і раділи, і непорочний сміявся: ²⁰ ворог наш знищений, а те, що залишилося після них, пожег вогонь. ²¹ Зблизься ж з Ним – і будеш спокійний; через це прийде до тебе добро. ²² Прийми з вуст Його закон і поклади слова Його в серце твоє. ²³ Якщо ти звернешся до Вседержителя, то знову влаштуєшся, проженеш беззаконня від намету твого ²⁴ і будеш вважати за порох блискучий метал, і за камені потоків – золото Офірське. ²⁵ І буде Вседержитель твоїм золотом і блискучим сріблом у тебе, ²⁶ бо тоді будеш радуватися за Вседержителя і піднімеш до Бога лице твоє. ²⁷ Помилишся Йому, і Він почує тебе, і ти виконаєш обітницю твою. ²⁸ Покладеш намір, і він здійсниться у тебе, і над путями твоїми буде сяяти світло. ²⁹ Коли хто буде принижений, ти скажеш: піднесення! і Він спасе засмученого лицем, ³⁰ визволить і невинного, і він спасеться чистотою рук твоїх.

23 І відповів Іов і сказав: ² ще і нині гіркі слова мої: страждання мої важчі за стогнання мос. ³ О, якби я знав, де знайти Його, і міг підійти до престолу Його! ⁴ Я виклав би перед Ним справу мою і вуста мої наповнив би виправданнями; ⁵ спізнав би слова, якими Він відповість мені, і зрозумів би, що Він скаже мені. ⁶ Невже Він у повній могутності став би змагатися зі мною? О, ні! Нехай Він тільки звернув би увагу на мене. ⁷ Тоді праведник міг би змагатися з Ним, – і я назавжди одержав би свободу від Судді мого. ⁸ Але ось, я йду вперед – і нема Його, назад – і не знаходжу Його; ⁹ чи робить Він що на лівій стороні, я не бачу; чи ховається на правій, не вба-

[34] Іов. 16, 2.

Глава 22. [1] Іов. 4, 1; 15, 1. [3] Іов. 35, 7. [6] Єз. 18, 7. Іс. 58, 7. [7] Мф 25, 42. [10] 2 Цар. 22, 6. [11] 2 Цар. 22, 17. [13] Іов. 24, 15. Пс. 93, 7. Іс. 29, 15. [15] 1 Пет. 4, 2. [16]

Іов. 15, 32. [18] Іов. 21, 16. [19] Пс. 106, 42. [20] Єз. 28, 18. [23] Іов. 8, 5–6. [27] Пс. 49, 15. Іс. 58, 9; 65, 24. [29] Притч. 29, 23. Лк 18, 14. [30] Пс. 17, 21.

чаю. ¹⁰ Але Він знає путь мою; нехай випробує мене, – вийду, як золото. ¹¹ Нога моя твердо тримається стежок Його; путі Його я зберігав і не ухилявся. ¹² Від заповіді вуст Його не відступав; слова вуст Його зберігав більше, ніж мої правила. ¹³ Але Він твердий; і хто відхилить Його? Він робить, чого хоче душа Його. ¹⁴ Так, Він виконає те, що належить мені, і подібного до цього багато у Нього. ¹⁵ Тому я тремчу перед лицем Його; розмірковую – і страшуся Його. ¹⁶ Бог розслабив серце моє, і Вседержитель налякав мене. ¹⁷ Чому я не був знищений раніше цієї темряви, і Він не приховав мороку від лица мого!

24 Чому не приховані від Вседержителя часи, і ті, що знають Його, не бачать днів Його? ² Межі пересувають, викрадають стада і пасуть у себе. ³ У сиріт відбирають осла, у вдови беруть у заставу вола; ⁴ бідних зіштовхують з дороги, всі принижені землі примушені ховатися. ⁵ Ось вони, як дикі осли в пустелі, виходять на справу свою, встаючи рано на здобич; степ дає хліб для них і для дітей їхніх; ⁶ жнуть вони на полі не своєму і збирають виноград у нечестивця; ⁷ нагі ночують без покрову і без одягу на холоді; ⁸ мокнуть від гірських дощів і, не маючи притулку, тиснуться до скелі; ⁹ відривають від грудей сироту і з убогого беруть заставу; ¹⁰ змушують ходити нагими, без одягу, і голодних годують колоссям; ¹¹ між стінами вичавлюють олію оливкову, топчуть у точилах і жадають. ¹² У містах люди стогнуть, і душа тих, кого убивають, волає, і Бог не забороняє того. ¹³ Є з них вороги світла, не знають путі його і не ходять стежками його. ¹⁴ Зі світанком встає вбивця, умертвляє

бідного й убогого, а вночі буває злодієм. ¹⁵ І око перелюбника чекає сутінків, говорючи: нічого око не побачить мене, – і закриває лице. ¹⁶ У темряві підкопуються під дома, які вдень вони помітили для себе; не знають світла. ¹⁷ Бо для них ранок – смертна тінь, оскільки вони знайомі з жахами смертної тіні. ¹⁸ Легкий такий на поверхні води, проклята частка його на землі, і не дивиться він на дорогу садів виноградних. ¹⁹ Засуха і спека поглинають снігову воду: так пекло – грішників. ²⁰ Нехай забуде його утроба матері, нехай ласує ним хробак; нехай не залишається про нього пам'яті; як дерево, нехай зломиться беззаконник, ²¹ який гнітить бездітну, що не народжувала, і вдові не робить добра. ²² Він і сильних захоплює своєю силою; він устає, і ніхто не упевнений за життя своє. ²³ А Він дає йому все для безпеки, і він на те спирається, і очі Його бачать шляхи їхні. ²⁴ Піднялися високо, – і ось, нема їх; падають і вмирають, як і всі, і, як верхівки колосся, зрізуються. ²⁵ Якщо це не так, – хто викриє мене у неправді й на ніщо оберне мову мою?

25 І відповів Вилдад савхеяннин і сказав: ² влада і страх у Нього; Він творить мир на висотах Своїх! ³ Чи є рахунок війнствам Його? і над ким не сходить світло Його? ⁴ І як людині бути правою перед Богом, і як бути чистим народженому жінкою? ⁵ Ось навіть місяць, і той не світлий, і зірки нечисті перед очима Його. ⁶ Тим менше людина, яка є червою, і син людський, який є міллю.

26 І відповів Іов і сказав: ² як ти допоміг безсилому, підтримав силу немічного! ³ Яку пораду подав ти немудрому і як у всій повноті

Глава 23. [10] Іов. 31, 4; 33, 9. [11] Пс. 118, 51.

Глава 24. [2] Втор. 19, 14. Притч. 22, 28. [6] 3 Цар. 21, 15. [7] Іов. 22, 6. [10] Іс. 58, 7. [12] Іов. 35, 9. [15] Іов. 22, 13–14. Притч. 7,

9. [18] Бут. 49, 4. [24] Пс. 36, 2; 72, 18.

Глава 25. [1] Іов. 8, 1; 18, 1. [3] Пс. 102, 20. [4] Іов. 4, 17; 9, 2; 15, 14. [5] Іов. 15, 15. [6] Пс. 21, 7.

пояснив справу! ⁴ Кому ти говорив ці слова, і чий дух виходив з тебе? ⁵ Рефаїми тремтять під водами, і ті, що живуть у них. ⁶ Пекло оголене перед Ним, і немає покривала Аваддону. ⁷ Він розпростер північ над порожнечою, повісив землю ні на чому. ⁸ Він тримає води в хмарах Своїх, і хмара не розпадається під ними. ⁹ Він поставив престіл Свій, розпростер над ним хмару Своєю. ¹⁰ Межу провів над поверхнею води, до кордонів світла з темрявою. ¹¹ Стопи небес тремтять і жахаються від грози Його. ¹² Силою Своєю хвилює море і розумом Своїм уражає його гордощі. ¹³ Від духу Його – велич неба; рука Його утворила швидкого скорпіона. ¹⁴ Ось, це частини путі Його; і як мало ми чули про Нього! А грім могутності Його хто може зрозуміти?

27 І продовжував Іов піднесену промову свою і сказав: ² живий Бог, Який позбавив мене суду, і Вседержитель, Який засмутив душу мою, ³ бо, доки ще дихання моє в мені і дух Божий у нідрах моїх, ⁴ не скажуть вуста мої неправди, і язик мій не вимовить лжі! ⁵ Далекий я від того, щоб визнати вас справедливими; доки не помру, не уступлю непорочності моєї. ⁶ Міцно тримав я правду мою і не відпущу її; не докорить мені серце моє в усі дні мої. ⁷ Ворог мій буде, як нечестивець, і той, хто повстає на мене, як беззаконник. ⁸ Бо яка надія лицемірові, коли візьме, коли вивергне Бог душу його? ⁹ Чи почує Бог крик його, коли прийде на нього лихо? ¹⁰ Чи буде він утішатися Вседержителем і закликати Бога повсякчас? ¹¹ Сповіді вам, що у руці Божій; що у Вседержителя, не приховую. ¹² Ось, усі ви і самі бачили; і для чого ви стільки пусто-

словите? ¹³ Ось доля беззаконній людині від Бога, і спадщина, яку одержують від Вседержителя гнобителі. ¹⁴ Якщо примножиться сини його, то під меч; і нащадки його не наситяться хлібом. ¹⁵ Тих, що залишилися після нього, смерть зведе в гріб, і вдови їхні не будуть плакати. ¹⁶ Якщо він набере купи срібла, як порошу, і наготує одягу, як глини, ¹⁷ то він наготує, а вдягатися буде праведник, і срібло одержить собі в частку непорочний. ¹⁸ Він буде, як міль, дім свій і, як сторож, робить собі курінь; ¹⁹ лягає спати багатієм і таким не встане; відкриває очі свої, і він уже не той. ²⁰ Як води, осугнуть його жахи; вночі викраде його буря. ²¹ Підніме його східний вітер і понесе, і він швидко побіжить від нього. ²² Накинеться на нього і не пощадить, як би він не намагався втекти від руки його. ²³ Сплеснуть про нього руками і засвистять над ним з місця його!

28 Так! у срібла є джерельна жила, й у золота місце, де його плавлять. ² Залізо виробляється із землі; з каменю виплавляється мідь. ³ Людина кладе между темряві і ретельно розшукує камінь у мороці і тіні смертній. ⁴ Виконують рудокопний колодязь у місцях, де не ступала нога, спускаються в глибину, висять і колишуться далеко від людей. ⁵ Земля, на якій виростає хліб, всередині розрита, неначе вогнем. ⁶ Каміні її – місце сафіра, і в ній піщинки золота. ⁷ Стежки туди не знає хижий птах, і не бачило її око шуліки; ⁸ не топтали її скимни, і не ходив по ній шакал. ⁹ На граніт накладає вона (людина) руку свою, з коренем перевертає гори; ¹⁰ у скелях просікає канали, і все дорогоцінне бачить око її; ¹¹ зупиняє плин пото-

Глава 26. [5] Іс. 14, 9. [6] Притч. 15, 11. Євр. 4, 13. [7] Іов. 38, 6. Євр. 1, 3. [8] Іов. 38, 37. Притч. 8, 28. [10] Іов. 38, 8. Притч. 8, 29. Єр. 5, 22. [11] 2 Цар. 22, 8. [12] Пс. 88, 10. Іс. 51, 10. Лк 8, 25.

Глава 27. [4] Пс. 14, 2. [6] 1 Кор. 4, 4. [7]

Іов. 42, 7. [8] Як. 4, 3. [9] Пс. 17, 42. Притч. 1, 28; 28, 9. [10] Притч. 15, 8. [12] Пс. 4, 3. [13] Іов. 20, 29. [14] Втор. 28, 41. Іов. 20, 10. [15] Пс. 77, 63. [17] Пс. 48, 11. [19] Пс. 48, 18. [20] Іов. 15, 20–21; 18, 11. [21] Єз. 17, 10. [23] Єз. 25, 6. Наум. 3, 19. Соф. 2, 15.

ків і таємне виносить на світло. ¹² Але де премудрість знаходиться? і де місце розуму? ¹³ Не знає людина ціни її, і вона не знаходиться на землі живих. ¹⁴ Безодня говорить: не у мені вона; і море говорить: не в мене. ¹⁵ Не дається вона за золото і не здобувається вона за вагу срібла; ¹⁶ не оцінюється вона золотом офірським, ні дорогоцінним оніксом, ні сапфіром; ¹⁷ не зрівнюється з нею золото і кристал, і не виміняєш її на сосуди з чистого золота. ¹⁸ А про корали і перли і згадувати нема чого, і придбання премудрости вище за рубіни. ¹⁹ Не зрівнюється з нею топаз ефіопський; чистим золотом не оцінюється вона. ²⁰ Звідки ж виходить премудрість? і де місце розуму? ²¹ Прихована вона від очей усього живого і від птахів небесних утаємничена. ²² Аваддон і смерть говорять: вухами нашими чули ми чутку про неї. ²³ Бог знає путь її, і Він відає місце її. ²⁴ Бо Він проглядає до кінців землі і бачить під усім небом. ²⁵ Коли Він вітрові визначав вагу і воді надавав міру, ²⁶ коли признавав закон дощу і путь для блискавки громоносної, ²⁷ тоді Він бачив її і явив її, приготував її і ще випробував її ²⁸ і сказав людині: ось, страх Господній є істинна премудрість, і віддалення від зла – розум.

29 І продовжував Іов піднесену промову свою і сказав: ² о, як би я був, як у минулі місяці, як у ті дні, коли Бог зберігав мене, ³ коли світильник Його світив над головою моєю, і я при світлі Його ходив серед пітьми; ⁴ як був я у дні молодости моєї, коли милість Божа була над наметом моїм, ⁵ коли ще Вседержитель був зі мною, і діти мої навколо мене, ⁶ коли путі мої обливалися молоком, і скеля виточувала для мене струмки елею! ⁷ коли я виходив

до воріт міста і на площі ставив сидалище своє, – ⁸ юнаки, побачивши мене, ховалися, а старці вставали і стояли; ⁹ князі утримувалися від розмови і персти клали на уста свої; ¹⁰ голос знатних умовкав, і язик їх прилипав до гортані їх. ¹¹ Вуха, яке чуло мене, ублажало мене; око, яке бачило, величало мене, ¹² тому що я рятував страдника, який волав, і сироту безпомічного. ¹³ Благословення того, хто гинув, сходило на мене, і серцю вдови давав я радість. ¹⁴ Я одягався у правду, і суд мій прикрашав мене, як мантия й вінець. ¹⁵ Я був очима сліпому і ногами кульгавому; ¹⁶ батьком був я для убогих і позов, якого я не знав, розбирав уважно. ¹⁷ Розтрощував я беззаконному щелепи і з зубів його виривав украдене. ¹⁸ І говорив я: у гнізді моєму помру, і дні мої будуть численні, як пісок; ¹⁹ корінь мій відкритий для води, і роса ночує на гілках моїх; ²⁰ слава моя не старіє, лук мій міцний у руці моїй. ²¹ Служали мене й очікували, і мовчали при пораді моїй. ²² Після слів моїх уже не розмірковували; слова мої капали на них. ²³ Чекали на мене, як на дощ, і, як дощу пізньому, відкривали уста свої. ²⁴ Бувало, усміхнуся їм – вони не вірять; і світлого лица мого вони не затьмарювали. ²⁵ Я признавав путі їм і сидів на чолі і жив, як цар у колі воїнів, як утішитель тих, хто плаче.

30 А нині сміються з мене молодші за мене літами, ті, батьків яких я не погодився б помістити з псами стад моїх. ² І сила рук їх до чого мені? Над ними вже минув час. ³ Бідністю і голодом виснажені, вони тікають у степ безводний, похмурий і спустошений; ⁴ щипають зелень біля купців, і ягоди ялівцю – хліб їх. ⁵ Із суспільства виганяють їх, кричать на них, як на злодіїв, ⁶ щоб жи-

Глава 28. [15] Пс. 18, 11; 118, 72. [16] Притч. 8, 11. Прем. 7, 9. [23] Вар. 3, 32. [26] Іов. 38, 25. [28] Притч. 1, 7.

Глава 29. [3] Іов. 18, 6. [12] Пс. 71, 12. [14] Пс. 131, 9. [15] Лев. 19, 14. [16] Іов. 31, 18. Притч. 29, 7. Сир. 4, 10. [17] Притч. 30, 14. [19] Втор. 28, 4. [20] Бут. 49, 24.

ли вони у вибоїнах потоків, в ущелинах землі і скелях. ⁷ Ревуть між кущами, туляться під терням. ⁸ Люди знедолані, люди без імені, непотріб землі! ⁹ Їх-то зробився я нині піснею і їжею розмов їхніх. ¹⁰ Вони гребують мною, віддаляються від мене і не утримуються плювати перед лицем моїм. ¹¹ Оскільки Він розв'язав повід мій і вразив мене, то вони скинули з себе вузду перед лицем моїм. ¹² З правого боку встає цей непотріб, збиває мене з ніг, направляє згубні свої шляхи до мене. ¹³ А мою стежку зіпсували: все встигли зробити для моєї погибелі, не маючи помічника. ¹⁴ Вони прийшли до мене, як кризь широкий пролом; з шумом кинулися на мене. ¹⁵ Жахи напали на мене; як вітер, розвіялася велич моя, і цастя моє зникло, як хмара. ¹⁶ І нині знемагає душа моя в мені: дні скорботи огорнули мене. ¹⁷ Уночі ніють у мені кістки мої, і жили мої не мають спокою. ¹⁸ Насилу знімається з мене одяг мій; краї хітона мого тиснуть мене. ¹⁹ Він кинув мене у бруд, і я став, як порох і попіл. ²⁰ Я взиваю до Тебе, і Ти не слухаєш мене, — стою, а Ти тільки дивишся на мене. ²¹ Ти зробився жорстоким до мене, кріпкою рукою ворогуєш проти мене. ²² Ти підняв мене і змусив мене літати з вітром і розтrophуєш мене. ²³ Так, я знаю, що Ти приведиш мене до смерті й у дім зібрання усіх, хто живе. ²⁴ Певно, Він не простягне руки Своєї на дім кісток: чи будуть вони кричати під час свого руйнування? ²⁵ Чи не плакав я про того, хто був у горі? чи не уболівала душа моя за бідних? ²⁶ Коли я сподівався добра, прийшло зло; коли очікував світла, прийшла п'тьма. ²⁷ Мої

нутрощі киплять і не перестають; зустріли мене дні печалі. ²⁸ Я ходжу почорнілий, але не від сонця; встаю у зібранні і кричу. ²⁹ Я став братом шакалам і другом страусам. ³⁰ Моя шкіра почорніла на мені, і кістки мої обгоріли від спеки. ³¹ І цитра моя збилася сумною, і сопілка моя ридає.

31 Завіт уклав я з очима моїми, щоб не помишляти мені про дівчину. ² Яка ж доля мені від Бога з висоти? І яка спадщина від Вседержителя з небес? ³ Чи не для нечестивого загибель, і чи не для того, хто робить зло, напасть? ⁴ Чи не бачив Він шляхів моїх, і чи не рахував усіх моїх кроків? ⁵ Якщо я ходив у суєті, і якщо нога моя поспішала на лукавство; — ⁶ нехай зважатиме мене на терезах правди, і Бог дізнається про мою непорочність. ⁷ Якщо стопи мої ухилилися від шляху і серце моє ходило слідом за очима моїми, і якщо що-небудь нечисте пристало до рук моїх, ⁸ то нехай я сію, а інший їсть, і нехай паростки мої будуть викорінені. ⁹ Якщо серце моє захоплювалося жінкою і я чинив підступи біля дверей мого ближнього, — ¹⁰ нехай моя дружина меле на іншого, і нехай інші знущються з неї, ¹¹ тому що це — злочин, це — беззаконня, що підлягає суду; ¹² це — вогонь, який з'їдає до знищення, який викорінив би все добро моє. ¹³ Якщо я зневажав права слуги і служниці моєї, коли вони мали суперечку зі мною, ¹⁴ то що став би я робити, коли Бог повстав би? І коли б Він глянув на мене, що міг би я відповісти Йому? ¹⁵ Чи не Він, Який створив мене в утробі, створив і його й однаково утворив нас в утробі? ¹⁶ Чи відмовляв я нужденним у їх

Глава 30. [9] Іов. 17, 6. [10] Іов. 19, 19. Чис. 12, 14. [14] Іов. 6, 4. [16] Пс. 21, 15; 41, 5. Плач. 2, 19. [19] Бут. 18, 27. Іов. 16, 15. Сир. 10, 9. [20] Іов. 19, 7. [23] Євр. 9, 27. [24] Іов. 3, 17. [25] Рим. 12, 15. [26] Єр. 14, 19. [29] Пс. 101, 7–8. Іс. 38, 14. Мих. 1, 8. [30] Пс. 118, 83. [31] Ам. 8, 10. Вар. 4, 34.

Глава 31. [1] Бут. 34, 1–2. Сир. 9, 5. Мф. 5, 28. [4] Іов. 23, 10; 34, 21. Пс. 138, 3. [7] Пс. 7, 4. [8] Лев. 26, 16. Втор. 28, 30, 38. [9] Іов. 24, 15. [10] Втор. 28, 30. [11] Бут. 38, 24. Лев. 20, 10. [12] Іс. 47, 14. [13] Еф. 6, 9. Кол. 4, 1. [16] 1 Ін. 3, 17. Як. 2, 15–16.

проханні і чи томив очі вдови? ¹⁷ Чи один я з'їдав шматок мій, і чи не їв від нього і сирота? ¹⁸ Бо з дитинства він зростав зі мною, як з батьком, і від утроби матері моєї я піклувався про вдову. ¹⁹ Якщо я бачив кого, хто гинув без одягу, і бідного без покрива, – ²⁰ чи не благословляли мене стегна його, і чи не був він зігрітий вовною овець моїх? ²¹ Якщо я піднімав руку мою на сироту, коли бачив допомогу собі біля воріт, ²² то нехай плече моє відпаде від спини, і рука моя нехай відламається від ліктя, ²³ тому що страшно для мене покарання від Бога: перед величчю Його не устояв би я. ²⁴ Чи покладав я на золоті опору мою і чи говорив скарбу: ти – надія моя? ²⁵ Чи радів я, що багатство моє було великим, і коли рука моя придбала багато? ²⁶ Дивлячись на сонце, як воно сяє, і на місяць, як він велично прямує, ²⁷ чи спокусився я в таїні серця мого, і чи цілували уста мої руку мою? ²⁸ Це також був би злочин, що підлягає суду, тому що я відрікся б тоді від Бога Всевишнього. ²⁹ Чи радів я погибелі ворога мого і чи торжествував, коли нещастя осягало його? ³⁰ Не дозволяв я вустам моїм грішити прокляттям душі його. ³¹ Чи не говорили люди намету мого: о, якби ми м'ясом його не наситилися? ³² Подорожній не ночував на вулиці; двері мої я відчиняв перехожому. ³³ Якби я ховав провини мої, як людина, приховуючи в грудях моїх пороки мої, ³⁴ то я боявся б великої громади, і презирство одноплемінників страшило б мене, і я мовчав би і не виходив би за двері. ³⁵ О, якби хто вислухав мене! Ось моє бажання, щоб Вседержитель відповів мені, і щоб захисник мій зробив запис. ³⁶ Я носив би його на плечах моїх і покладав би його, як

вінець; ³⁷ оголосив би йому число кроків моїх, зблизився б з ним, як із князем. ³⁸ Якщо волила проти мене земля моя і скаржилися на мене борозни її; ³⁹ якщо я їв плоди її без оплати й обтяжував життя хліборобів, ⁴⁰ то нехай замість пшениці виростає осот і замість ячменя кукуль. Слова Іова скінчилися.

32 Коли ті три мужі перестали відповідати Іову, тому що він був правий в очах своїх, ² тоді запалав гнів Елиуя, сина Варахїлового, вузитянина з племені Рамового: запалав гнів його на Іова за те, що він виправдовував себе більше, ніж Бога, ³ а на трьох друзів його запалав гнів його за те, що вони не знайшли, що відповісти, а тим часом звинувачували Іова. ⁴ Елиуй чекав, поки Іов говорив, тому що вони літами були старші за нього. ⁵ Коли ж Елиуй побачив, що немає відповіді з вуст тих трьох мужів, тоді запалав гнів його. ⁶ І відповів Елиуй, син Варахїлів, вузитянин, і сказав: я молодий літами, а ви – старці; тому я ніяківів і боявся оголошувати вам свою думку. ⁷ Я говорив сам собі: нехай говорять дні, і багатоліття повчає мудрости. ⁸ Але дух у людині і подих Вседержителя дає їй розуміння. ⁹ Не багаторічні тільки мудрі, і не старі розуміють правду. ¹⁰ Тому я говорю: вислухайте мене, оголошу вам мою думку і я. ¹¹ Ось, я очікував слів ваших, – вслуховувався в судження ваши, доки ви придумували, що сказати. ¹² Я пильно дивився на вас, і ось ніхто з вас не викриває Іова і не відповідає на слова його. ¹³ Не скажіть: ми знайшли мудрість: Бог спростує його, а не людина. ¹⁴ Якби він звертав слова свої до мене, то я не вапими словами відповідав би йому. ¹⁵ Злякалися, не відповідають більше; пе-

[17] Лк 14, 13. [18] Іов. 29, 16. Сир. 4, 10. [19] Іс. 58, 7. [20] Втор. 24, 13. [21] Іс. 58, 4. [22] Зах. 11, 17. [23] Бут. 50, 19. [24] Пс. 61, 11. Мк 10, 24. [25] Втор. 4, 19. Єз. 8, 16. [27] 3 Цар. 19, 18. [28] Тит 1, 16. [29] Притч. 24,

17. [32] Бут. 19, 2. Рим. 12, 13. Євр. 13, 2. [33] Бут. 3, 8. Ос. 6, 7. [39] Як. 5, 11.

Глава 32. [1] Іов. 2, 11. [2] Іов. 35, 2. [16] Іов. 15, 10. [7] Іов. 12, 12. [8] Іс. 11, 2. Притч. 2, 6. [9] Дан. 2, 21. Пс. 118, 100.

рестали говорити. ¹⁶ І як я чекав, а вони не говорять, зупинилися і не відповідають більше, ¹⁷ то я відповів з мого боку, висловлюю мою думку і я, ¹⁸ бо я переповнений словами, і дух у мені розпирає мене. ¹⁹ Ось, утроба моя, як вино невідкрите: вона готова прорватися, подібно до нових міхів. ²⁰ Виговорюсь, і буде легше мені; відкрию уста мої і відповім. ²¹ На лице людини дивитися не буду і ніякій людині лестити не стану, ²² тому що я не вмію лестити: зараз убий мене, Творче мій.

33 Отже, слухай, Іове, промову мою і прислухайся до кожного слова мого. ² Ось, я відкриваю уста мої, язик мій говорить у гортані моїй. ³ Слова мої від щирости мого серця, і уста мої вимовлять знання чисте. ⁴ Дух Божий створив мене, і подих Вседержителя дав мені життя. ⁵ Якщо можеш, відповідай мені і стань переді мною. ⁶ Ось я, за бажанням твоїм, замість Бога. Я створений також із пороку; ⁷ тому страх переді мною не може знітити тебе, і рука моя не буде важкою для тебе. ⁸ Ти говорив у вуха мої, і я чув звук слів: ⁹ чистий я, без пороку, невинний я, і немає в мені неправди; ¹⁰ а Він знайшов звинувачення проти мене і вважає мене Своїм супротивником; ¹¹ поставив ноги мої в колоду, спостерігає за всіма путями моїми. ¹² Ось у цьому ти неправий, відповідаю тобі, тому що Бог вище людини. ¹³ Для чого тобі змагатися з Ним? Він не дає звіту ні в яких ділах Своїх. ¹⁴ Бог говорить один раз і, якщо того не помітять, удруге: ¹⁵ уві сні, у нічному видінні, коли сон наводить на людей, під час дрімоти на постелі. ¹⁶ Тоді Він відкриває в людини вухо і закарбовує Своє наставляння, ¹⁷ щоб відвести людину від

якого-небудь наміру і віддалити від неї гордість, ¹⁸ щоб відвести душу її від прірви і життя її від ураження мечем. ¹⁹ Або він врозумляється хворобою на постелі своїй і тяжким болем у всіх кістках своїх, – ²⁰ і життя її відвертається від хліба і душа її від улюбленої їжі. ²¹ Плоть на ній пропадає, так що її не видно, і показуються кістки її, яких не було видно. ²² І душа її наближається до могили і життя її – до смерті. ²³ Якщо є у неї ангел-наставник, один з тисячі, щоб показати людині пряму путь її, – ²⁴ Бог змилюється над нею і скаже: звільни її від могили; Я знайшов умилостивлення. ²⁵ Тоді тіло її зробиться свіжішим, ніж у молодості; вона повернеться до днів юности своєї. ²⁶ Буде молитися Богу, і Він – милостивий до неї; з радістю дивиться на лице її і повертає людині праведність її. ²⁷ Він буде дивитися на людей і говорити: грішив я і спотворював правду, і не воздано мені; ²⁸ Він визволив душу мою від могили, і життя моє бачить світло. ²⁹ Ось, усе це робить Бог двічі-тричі з людиною, ³⁰ щоб відвести душу її від могили й освітити її світлом живих. ³¹ Прислухайся, Іове, слухай мене, мовчи, і я буду говорити. ³² Якщо маєш, що сказати, відповідай; говори, тому що я бажав би твого виправдання; ³³ якщо ж ні, то слухай мене: мовчи, і я навчу тебе мудрости.

34 І продовжував Елиуй і сказав: ² вислухайте, мудрі, слова мої, і прихиліть до мене вухо, розсудливі! ³ Бо вухо розрізняє слова, як гортань розрізняє смак їжі. ⁴ Співставляємо між собою міркування і розпізнаємо, що добре. ⁵ Ось, Іов сказав: я правий, але Бог позбавив мене суду. ⁶ Чи повинен я говорити лжу

[18] Єр. 20, 9. Мих. 3, 8. [21] Єр. 17, 16.

Глава 33. [4] Бут. 1, 2. Пс. 32, 6; 103, 30. [6] Іов. 10, 9. Еккл. 12, 7. [9] Іов. 10, 7; 16, 17; 23, 10. [10] Іов. 13, 24; 19, 11. [11] Іов. 13, 27. [12] Іов. 34, 7. [14] Чис. 23, 19. 1 Цар. 15, 29. [15] Іов. 4, 13. [16] 2 Цар. 7, 27, Іс. 50,

4. [20] Пс. 106, 18. [23] Бут. 48, 16. Зах 3, 1. 1 Тим. 2, 5. [24] Пс. 90, 15. Іс. 43, 1–2. Ос. 13, 14. [26] Пс. 49, 15. Іс. 58, 9. [28] 1 Кор. 11, 32. [30] Пс. 55, 14; 102, 4.

Глава 34. [3] Іов. 12, 11. [5] Іов. 13, 18; 23, 10; 35, 2. [6] Іов. 6, 4.

на правду мою? Моя рана незцілима без провини. ⁷ Чи є така людина, як Іов, який п'є знуцання, як воду, ⁸ вступає у співтовариство з тими, хто чинить беззаконня і ходить з людьми нечестивими? ⁹ Тому що він сказав: немає користи для людини у благогоджанні Богу. ¹⁰ Отже, послухайте мене, мужі мудрі! Не може бути в Бога неправда або у Вседержителя неправосуддя, ¹¹ бо Він за ділами людини чинить з нею і за путями чоловіка відплачує йому. ¹² Істинно, Бог не чинить неправди і Вседержитель не спотворює суд. ¹³ Хто, крім Нього, промишляє про землю? І хто керує всією вселенною? ¹⁴ Якби Він звернув серце Своє до Себе і взяв до Себе дух її і подих її, — ¹⁵ миттєво загинула б усяка плоть, і людина повернулася б у порох. ¹⁶ Отже, якщо ти маєш розум, то слухай це і зважай на слова мої. ¹⁷ Чи може ненависник правди володарювати? І чи можеш ти звинуватити Всеправедного? ¹⁸ Чи можна сказати цареві: ти — нечестивець, і князям: ви — беззаконники? ¹⁹ Але Він не дивиться і на лица князів і не дає переваги багатому над бідним, тому що усі вони діло рук Його. ²⁰ Раптово вони помирають; серед ночі народ обуриться, і вони зникають; і сильних виганяють не силою. ²¹ Тому що очі Його над путями людини, і Він бачить усі кроки її. ²² Немає п'їтьми, ні тіні смертної, де могли б сховатися ті, що чинять беззаконня. ²³ Тому Він уже не вимагає від людини, щоб вона йшла на суд з Богом. ²⁴ Він скрушає сильних без дослідження і поставляє інших на їхні місця; ²⁵ тому що Він робить відомими діла їхні і скидає їх уночі, і вони знищуються. ²⁶ Він уражає їх, як беззаконних людей, перед

очима інших, ²⁷ за те, що вони відвернулися від Нього і не зрозуміли всіх шляхів Його, ²⁸ так що дійшло до Нього волення бідних, і Він почув стогін пригноблених. ²⁹ Чи дарує Він тишу, хто може збурити? чи ховає Він лице Своє, хто може побачити Його? Чи буде це для народу, чи для однієї людини, ³⁰ щоб не царював лицемір на спокусу народу. ³¹ До Бога слід говорити: я потерпів, більше не буду грішити. ³² А чого я не знаю, Ти навчи мене; і якщо я зробив беззаконня, більше не буду. ³³ Чи за твоїм міркуванням Він повинен відплачувати? І оскільки ти відкидаєш, то тобі варто обирати, а не мені; говори, що знаєш. ³⁴ Люди розумні скажуть мені, і муж мудрий, який слухає мене: ³⁵ Іов нерозумно говорить, і слова його не мають сенсу. ³⁶ Я бажав би, щоб Іов цілком був випробуваний, за відповідями його, які властиві людям нечестивим. ³⁷ Інакше він до гріха свого додасть відступлення, буде рукоплескати між нами і ще більше наговорить проти Бога.

35 І продовжував Елиуй і сказав: чи ² вважаєш ти справедливим, що сказав: я правіший за Бога? ³ Ти сказав: яка користь мені? і який прибуток я мав би перед тим, як коли б я і грішив? ⁴ Я відповім тобі і твоїм друзям з тобою: ⁵ поглянь на небо і дивися; поглянь на хмари, вони вище тебе. ⁶ Якщо ти грішиш, що робиш ти Йому? і якщо злочини твої збільшуються, що заподіюєш ти Йому? ⁷ Якщо ти праведний, що даєш Йому? або що одержує Він від руки твоєї? ⁸ Нечестя твоє відноситься до людини, як ти, і праведність твоя до сина людського. ⁹ Від безлічі гнобителів стогнуть гноблені, і від руки сильних волають. ¹⁰ Але ніхто

[7] Іов. 15, 16. [9] Іов. 9, 22. Мал. 3, 14. [10] Іов. 8, 3; 36, 23. [11] Притч. 24, 12. Рим. 2, 6. [13] Іов. 38, 4. [14] Пс. 103, 29. [15] Бут. 3, 19. [19] Втор. 10, 17. 2 Пар 19, 7. Прем. 6, 7. Сир. 35, 12. Діян. 10, 34. 1 Пет. 1, 17. Рим. 2,

11. Гал. 2, 6. Еф. 6, 9. [24] Притч. 5, 21. [25] Іов. 27, 20. [27] Пс. 27, 5. [28] Пс. 9, 13. [29] Ін 14, 27. Рим. 8, 34. [30] Ос. 13, 11.

Глава 35. [2] Іов. 32, 2; 34, 5. [6] Єр. 7, 19. [7] Іов. 22, 3. [9] Іов. 24, 12. [10] Пс. 41, 9.

не говорить: де Бог, Творець мій, Який дає пісні вночі, ¹¹ Який навчає нас більше, ніж худобу земну, і напоумлює нас більше, ніж птахів небесних? ¹² Там вони волають, і Він не відповідає їм, з причини гордості злих людей. ¹³ Але неправда, що Бог не чує і Вседержитель не дивиться на це. ¹⁴ Хоча ти сказав, що ти не бачиш Його, але суд перед Ним, і – чекай на нього. ¹⁵ Але нині, тому що гнів Його не відвідав його і він не пізнав його у всій суворості, ¹⁶ Іов і відкрив легковажно уста свої і нерозважливо марнує слова.

36 І продовжував Елиуй і сказав: ² почекай мене трохи, і я покажу тобі, що я маю ще дещо сказати за Бога. ³ Почну мої міркування здалеку, і воздам Творцю моему справедливість, ⁴ тому що слова мої точно не лжа: перед тобою – довершений у пізнаннях. ⁵ Ось, Бог могутній і не нехтує сильним міцністю серця; ⁶ Він не підтримує нечестивих і відплачує належне пригнобленим; ⁷ Він не відвертає очей Своїх від праведників, але з царями назавжди посаджує їх на престолі, і вони підносяться. ⁸ Якщо ж вони закуті ланцюгами й утримуються в кайданах біди, ⁹ то Він вказує їм на діла їхні і на беззаконня їхні, тому що примножилися, ¹⁰ і відкриває їх вухо для напоумлення і говорить їм, щоб вони відступили від нечестя. ¹¹ Якщо послухають і будуть служити Йому, то проведуть дні свої у благополуччі і літа свої в радості; ¹² якщо ж не послухають, то загинуть від стріли і помруть у нерозумі. ¹³ Але лицеміри живлять у серці гнів і не взивають до Нього, коли Він заковує їх у кайдани; ¹⁴ тому душа їх помирає у молодості і життя їх із блудниками.

¹⁵ Він спасає бідного від лиха його й у пригнобленні відкриває вухо його. ¹⁶ І тебе вивів би Він з тісноти на простір, де немає стиснення, і те, що ставиться на стіл твій, було б наповнене жиром; ¹⁷ але ти сповнений судженнями нечестивих: судження й осудження – близькі. ¹⁸ Нехай не вразить тебе гнів Божий покаранням! Великий викуп не спасе тебе. ¹⁹ Чи дасть Він яку ціну твоєму багатству? Ні, – ні золоту і ніякому скарбу. ²⁰ Не бажай тієї ночі, коли народи знищуються на своєму місці. ²¹ Бережися, не схилийся до нечестя, якому ти віддав перевагу перед стражданнями. ²² Бог високий могутністю Своєю, і хто такий, як Він, наставник? ²³ Хто вкаже Йому путь Його; хто може сказати: Ти чиниш несправедливо? ²⁴ Пам'ятай про те, щоб звеличувати діла Його, які люди бачать. ²⁵ Усі люди можуть бачити їх; людина може бачити їх здала. ²⁶ Ось, Бог великий, і ми не можемо пізнати Його; число років Його недослідиме. ²⁷ Він збирає краплі води; вони в безлічі виливаються дощем; ²⁸ із хмар падають і виливаються рясно на людей. ²⁹ Хто може також досягнути простір хмар, тріщання намету Його? ³⁰ Ось, Він посилає на нього світло Своє і покриває дно моря. ³¹ Звідти Він судить народи, дає їжу в достатку. ³² Він ховає в долонях Своїх блискавку і повеліває їй, кого вразити. ³³ Тріскотіння її дає звістку про неї; худоба також відчуває, що відбувається.

37 І від цього тремтить серце моє і зрушилося з місця свого. ² Слухайте, слухайте голос Його і грім, що виходить з вуст Його. ³ Під усім небом перекоти його, і блищання його – до країв землі. ⁴ За ним гримить голос; гримить Він гласом

[11] 2 Пет. 2, 12. [12] Іов. 27, 9. Притч. 15, 29. [13] Іс. 1, 15. Ін 9, 31. [14] Іов. 23, 9. Еккл. 3, 17; 12, 14.

Глава 36. [3] Пс. 50, 6. [4] 2 Кор. 2, 17. [7] Пс. 32, 18; 112, 7. [8] Пс. 106, 10. [10] Іов. 33, 16. [11] 2 Пар. 33, 13. [12] Лк 19, 42.

[13] Мф 23, 27. [15] Пс. 34, 10. Іс. 66, 2. [16] 2 Пар. 18, 31. Пс. 17, 20. [18] 1 Цар. 12, 3. Притч. 11, 4. [21] Євр. 6, 11. [22] 1 Цар. 3, 18. [26] 1 Тим. 6, 16. Пс. 101, 28. Дан. 6, 26. [29] Пс. 103, 2. Притч. 8, 28.

Глава 37. [3] Пс. 17, 15.

величі Своєї і не зупиняє його, коли голос Його почутий. ⁵ Дивно гримить Бог гласом Своїм, робить діла великі, для нас незбагненні. ⁶ Бо снігу Він говорить: будь на землі; однаково дрібний дощ і великий дощ у Його владі. ⁷ Він кладе печать на руку кожної людини, щоб усі люди знали діла Його. ⁸ Тоді звір іде в притулок і залишається у своїх лігвах. ⁹ З півдня приходить буря, з півночі – холоднеча. ¹⁰ Від подиху Божого утворюється лід, і поверхня води стискується. ¹¹ Також вологою Він наповнює хмари, і хмари випромінюють світло Його, ¹² і вони спрямовуються за намірами Його, щоб виконати те, що Він поведить їм на лиці населеної землі. ¹³ Він повеліває їм іти або для покарання, або на благовоління, або для помилування. ¹⁴ Слухай це, Іове; стій і розумій дивні діла Божі. ¹⁵ Чи знаєш, як Бог розпоряджається ними і повеліває світлу блищати із хмари Своєї? ¹⁶ Чи розумієш рівновагу хмар, дивне діло Найдосконалішого у знанні? ¹⁷ Як нагрівається твій одяг, коли Він заспокоює землю від півдня? ¹⁸ Чи ти з Ним розпростер небеса, тверді, як відлите дзеркало? ¹⁹ Навчи нас, що сказати Йому? Ми в цій пільмі нічого не можемо зрозуміти. ²⁰ Чи буде сповіщено Йому, що я говорю? Чи сказав хто, що те, що сказано, доноситься Йому? ²¹ Тепер не видно яскравого світла у хмарах, але пронесеться вітер і розчистить їх. ²² Світла погода приходить від півночі, і навколо Бога страшна велич. ²³ Вседержитель! ми розумом не досягаємо Його. Він великий силою, судом і повнотою правосуддя. Він нікого не гнітить. ²⁴ Тому нехай благоговіють перед Ним люди, і нехай тремтять перед Ним усі мудрі серцем!

38 [Коли Елиуй перестав говорити,] Господь відповів Іову із бурі і сказав: ² хто цей, що затьмарює Провидіння словами без сенсу? ³ Опережи нині стегна твої, як муж: Я буду запитувати тебе, і ти пояснюй Мені: ⁴ де був ти, коли Я заклав основи землі? Скажи, якщо знаєш. ⁵ Хто поклав міру її, якщо знаєш? або хто протягував по ній шнур? ⁶ На чому затверджені основи її, або хто поклав наріжний камінь її, ⁷ при загальному торжестві ранкових зірок, коли всі сини Божі викликували від радости? ⁸ Хто зачинив море воротами, коли воно виверглося, вийшло ніби з утроби, ⁹ коли Я хмари зробив одежею його й імлу пеленами його, ¹⁰ й утвердив йому Моє визначення, і поставив засуви і ворота, ¹¹ і сказав: сюди дійдеш і не перейдеш, і тут межа гордовитим хвилям твоїм? ¹² Чи давав ти коли в житті своєму накази ранку і чи вказував зорі місце її, ¹³ щоб вона охопила краї землі і струсила з неї нечестивих, ¹⁴ щоб земля змінилася, як глина під печаткою, і стала, як різнобарвний одяг, ¹⁵ щоб відібралося у нечестивих світло їх і зухвала рука їх скрушилася? ¹⁶ Чи сховався ти у глибину моря і чи входив у дослідження безодні? ¹⁷ Чи відчинялися для тебе врата смерті, і чи бачив ти врата тіні смертної? ¹⁸ Чи оглянув ти широту землі? Поясни, якщо знаєш усе це. ¹⁹ Де путь до оселі світла, і де місце темряви? ²⁰ Ти, звичайно, доходиш до меж її і знаєш дорогу до дому її. ²¹ Ти знаєш це, тому що ти вже був тоді народжений, і число днів твоїх дуже велике. ²² Чи входив ти у сховища снігу і чи бачив скарбниці граду, ²³ які бережу Я на час смутний, на день битви і війни? ²⁴ Яким шляхом роз-

[5] Пс. 28, 3; 76, 19. Іов. 5, 9. [6] Пс. 32, 9; 147, 5. [8] Пс. 103, 22. [14] Пс. 110, 2. [18] Іс. 44, 24. [23] Іов. 9, 4; 12, 13, 16. Пс. 144, 3.

Глава 38. [1] Вих. 19, 18. 3 Цар. 19, 11. Єз. 1, 4. [3] Іов. 40, 2. [4] Бут. 1, 1. [5] Притч.

30, 4. [6] Іов. 26, 7. [7] Дан. 7, 10. [8] Іов. 26, 10. [10] Притч. 8, 29. Пс. 103, 9. [15] Іов. 18, 5–6. Єз. 30, 22. [16] Пс. 76, 20. [17] Іов. 10, 21. Іс. 14, 9. [21] Пс. 38, 5. [23] Вих. 9, 14–15. Нав. 10, 11.

ливається світло і розноситься східний вітер по землі? ²⁵ Хто проводить протоки для виливання води і шлях для громоносної блискавки, ²⁶ щоб ішов дощ на землю безлюдну, на пустелю, де немає людини, ²⁷ щоб насичувати пустелю і степ і пробуджувати трав'яні зародки до зростання? ²⁸ Чи є у дощу батько? або хто народжує краплі роси? ²⁹ З чієї утроби виходить лід, та іній небесний, – хто народжує його? ³⁰ Води, як камінь, міцніють, і поверхня безодні замерзає. ³¹ Чи можеш ти зв'язати вузол Хима і порушити узи Кесиль? ³² Чи можеш виводити сузір'я у свій час і вести Ас (зірницю) з її дітьми? ³³ Чи знаєш ти устами неба, чи можеш встановити володіння його на землі? ³⁴ Чи можеш піднести голос твій до хмар, щоб вода в достатку покрила тебе? ³⁵ Чи можеш посилати блискавки, і чи підуть вони і чи скажуть тобі: ось ми? ³⁶ Хто вклав мудрість у серце, або хто дав сенс розуму? ³⁷ Хто може обчислити хмари своєю мудрістю й утримати сосуди неба, ³⁸ коли порох перетворюється на бруд і брили злипаються? ³⁹ Чи ти ловиш здобич левиці і насичуєш молодих левів, ⁴⁰ коли вони лежать у барлогах або ховаються під тінню у засідці? ⁴¹ Хто готує вірону корм його, коли пташенята його кричать до Бога, блукаючи без їжі?

39 Чи знаєш ти час, коли народжуються дикі кози на скелях, і чи помічав пологи ланей? ² чи можеш обчислити місяці вагітності їх? і чи знаєш час пологів їх? ³ Вони вигинаються, народжуючи дітей своїх, викидаючи свої ноші; ⁴ діти їх приходять у силу, ростуть на полі, йдуть і не повертаються до них. ⁵ Хто випустив дикого осла на волю, і хто розв'язав пута онагру, ⁶ якому степ Я призначив домом і солончаки –

житлом? ⁷ Він насміхається над міською багатолюдністю і не чує криків погонича, ⁸ по горах шукає собі їжу і ганяється за всякою зеленню. ⁹ Чи захоче єдиноріг служити тобі і чи переночує біля ясел твоїх? ¹⁰ Чи можеш мотузкою прив'язати єдиного рога до борозни, і чи стане він боронити за тобою поле? ¹¹ Чи будеш надіятися на нього, тому що в нього сила велика, і чи даси йому роботу твою? ¹² Чи повіриш йому, що він насіння твоє поверне і складе на тік твій? ¹³ Чи ти дав красиві крила павичу і пера і пух страусу? ¹⁴ Він залишає яйця свої на землі, і на піску зігриває їх, ¹⁵ і забуває, що нога може роздавити їх і польовий звір може розтоптати їх; ¹⁶ він жорстокий до дітей своїх, немов не до своїх, і не боїться, що праця його буде даремна; ¹⁷ тому що Бог не дав йому мудрости і не надлив його глуздом; ¹⁸ а коли підніметься на висоту, посміється з коня і вершника його. ¹⁹ Чи ти дав коню силу і надлив шию його гривою? ²⁰ Чи можеш ти злякати його, як сарану? Хропіння ніздрів його – жаж; ²¹ рие ногою землю і захоплюється силою; йде назустріч зброї; ²² він глузує з небезпеки і не боїться і не відвертається від меча; ²³ сагайдак гуркотить над ним, блискотить спис і дротик; ²⁴ у пориві і люті він ковтає землю і не може стояти при звуці труби; ²⁵ при трубному звуці він подає голос: гу! гу! і здалеку чує битву, гучні голоси вождів і крик. ²⁶ Чи твоєю мудрістю літає яструб і спрямовує крила свої на південь? ²⁷ Чи за твоїм словом піднімається орел і влаштовує на висоті гніздо своє? ²⁸ Він живе на скелі і ночує на зубцях скелі і на місцях неприступних; ²⁹ звідти видивляється собі їжу: очі його дивляться далеко; ³⁰ пташенята його п'ють кров, і де труп, там і він.

[25] Пс. 134, 7. Єр. 10, 13. [27] Пс. 106, 35. [28] Іов. 5, 10; 36, 27. Єр. 14, 22. [31] Іов. 9, 9. Іс. 13, 10. [33] Єр. 31, 35. [36] Іов. 32, 8. [37]

Іов. 26, 8. [39] Пс. 103, 21. [41] Пс. 146, 9. Глава 39. [6] Пс. 106, 34. [24] Притч. 21, 31.

³¹ І продовжував Господь і сказав Іову: ³² чи буде той, хто змагається з Вседержителем, ще вчити? Той, хто викриває Бога, нехай відповідає Йому. ³³ І відповів Іов Господу і сказав: ³⁴ ось, я нікчемний; що буду я відповідати Тобі? Руку мою покладаю на уста мої. ³⁵ Один раз я говорив, – тепер відповідати не буду, навіть двічі, але більше не буду.

40 І відповів Господь Іову з бурі і сказав: ² опережи, як муж, стегна твої: Я буду запитувати тебе, а ти пояснюй Мені. ³ Ти хочеш відкинути суд Мій, звинуватити Мене, щоб виправдати себе? ⁴ Чи така в тебе сила, як у Бога? І чи можеш загриміти голосом, як Він? ⁵ Прикрась же себе величчю і славою, одягнись у блиск і красу; ⁶ вилий лють гніву твого, подивися на все горде і смири його; ⁷ глянь на всіх зарозумілих і принизь їх, і скруши нечестивих на місцях їх; ⁸ зарий усіх їх у землю й лица їх покрий темрявою. ⁹ Тоді і Я визнаю, що правиця твоя може спасати тебе. ¹⁰ Ось бегемот, якого Я створив, як і тебе; він їсть траву, як віль; ¹¹ ось, його сила в стегнах його і міцність його у м'язах черева його; ¹² повертає хвостом своїм, як кедром; жили ж на стегнах його переплетені; ¹³ ноги в нього, як мідні труби; кістки в нього, як залізні пруті; ¹⁴ це – верх шляхів Божих; тільки Той, Хто створив його, може наблизити до нього меч Свій; ¹⁵ гори приносять йому їжу, і там усі звірі польові грають; ¹⁶ він лягає під тінистими деревами, під дахом очерету й у болотах; ¹⁷ тінисті дерева покривають його своєю тінню; верби при струмках оточують його; ¹⁸ ось, він п'є з ріки і не поспішає; залишається спокійним, хоч би Йордан побіг до рота його. ¹⁹ Чи візьме хто його на очах його і чи проколе йому ніс багром? ²⁰ Чи можеш ти вудкою витягти левиафа-

на і мотузкою схопити за язик його? ²¹ чи вдінеш кільце в ніздрі його? чи прокоlesh голкою щелепу його? ²² чи буде він довго благодати тебе і чи буде говорити з тобою лагідно? ²³ чи укладе він договір з тобою, і чи візьмеш його назавжди собі за раба? ²⁴ чи станеш забавлятися ним, як пташкою, і чи зв'яжеш його для дівчаток твоїх? ²⁵ чи будуть продавати його товариші ловитви, чи розділять його між хананейськими купцями? ²⁶ чи можеш простромити шкіру його списом і голову його рибальською острогою? ²⁷ Клади на нього руку твою, і пам'ятай про ту боротьбу: більше не будеш.

41 Надія марна: чи не впадеш від одного погляду його? ² Немає настільки відважного, який на смілився б потурбувати його; хто ж може устояти перед Моїм лицем? ³ Хто випередив Мене, щоб Мені винагородити його? під усім небом усе Моє. ⁴ Не промовчу про члени його, про силу і красиву пропорційність їх. ⁵ то може відкрити верх одягу його, хто підійде до подвійних щелеп його? ⁶ Хто може відчинити двері лица його? коло зубів його – жах; ⁷ міцні щити його – краса; вони скріплені ніби твердою печаткою; ⁸ один іншого торкається близько, так що і повітря не проходить між ними; ⁹ один з іншим лежать щільно, зчепилися і не розсуваються. ¹⁰ Від його чхання показується світло; очі в нього, як вії зорі; ¹¹ з паці його виходять пломені, вискакують вогненні іскри; ¹² з ніздрів його виходить дим, як з киплячого горщика або казана. ¹³ Подих його розжарює вугілля, і з паці його виходить полум'я. ¹⁴ На шиї його живе сила, і перед ним біжить жах. ¹⁵ М'ясисті частини тіла його з'єднані між собою твердо, не здригнуться. ¹⁶ Серце його тверде, як камінь, і жорстке, як нижнє жорно. ¹⁷ Коли він піднімається, силачі в

Глава 40. [2] Іов. 38, 3.

Глава 41. [1] Єр. 50, 44. [3] Іс. 19, 5. Втор.

10, 14. Пс. 23, 1.

страху, зовсім губляться від жаху.¹⁸ Меч, що доторкнеться до нього, не встоїть, ні спис, ні дротик, ні лати.¹⁹ Залізо він вважає за солому, мідь – за гниле дерево.²⁰ Дочка (стріла) лука не змусить його тікати; а камені із праці для нього полова.²¹ Булава вважається у нього за соломину; зі свисту дротика він сміється.²² Під ним гострі камені, і він на гострих каменях лежить у бруді.²³ Він кип'ятить безодню, як казан, і море перетворює на киплячу мазь;²⁴ залишає за собою світлу стежку; безодня здається сивиною.²⁵ Немає на землі подібного до нього; він створений безстрашним;²⁶ на все високе дивиться сміливо; він цар над усіма синами гордості.

42 І відповів Іов Господу і сказав: ² знаю, що Ти все можеш, і що намір Твій не може бути зупинений. ³ Хто цей, що потьмарює Провидіння, нічого не розуміючи? – Так, я говорив про те, чого не розумів, про діла дивні для мене, яких я не знав. ⁴ Вислухай, *взивав я*, і я буду говорити, і що буду запитувати в Тебе, поясни мені. ⁵ Я чув про Тебе слухом вуха; тепер же мої очі бачать Тебе; ⁶ тому я відрікаюся і розкаююся в поросі і попелі.

⁷ І було після того, як Господь сказав слова ті Іову, сказав Господь Елифазу феманитянину: горить гнів Мій на тебе і на двох друзів твоїх за те, що ви говорили про Мене не так вірно, як раб Мій Іов. ⁸ Отже, візьміть собі сім тельців і сім баранів і підіть до раба Мого Іова і принесіть за себе жертву; і раб Мій Іов помолиться за вас, тому що тільки лице його Я прийму, щоб не відкинути вас за те, що ви говорили про Мене не так вірно, як раб Мій Іов. ⁹ І пішли Елифаз феманитянин і Вилдад савхеяннин і Софар наамитянин, і зро-

били так, як Господь повелів їм, – і Господь прийняв лице Іова.

¹⁰ І повернув Господь втрату Іова, коли він помолвився за друзів своїх; і дав Господь Іову вдвічі більше того, що він мав раніше. ¹¹ Тоді прийшли до нього всі брати його й усі сестри його і всі колишні знайомі його, і їли з ним хліб у домі його, і тужили з ним, і утішали його за все зло, яке Господь навів на нього, і дали йому кожен по кеситі і по золотому кільцю.

¹² І благословив Бог останні дні Іова більше, ніж минулі: у нього було чотирнадцять тисяч дрібної худоби, шість тисяч верблюдів, тисяча пар волів і тисяча ослиць. ¹³ І було в нього сім синів і три дочки. ¹⁴ І нарік він ім'я першій Емима, ім'я другій – Кассія, а ім'я третій – Керенгапху. ¹⁵ І не було на всій землі таких прекрасних жінок, як дочки Іова, і дав їм батько їхню спадщину між братами їхніми. ¹⁶ Після того Іов жив сто сорок років, і бачив синів своїх і синів синів до четвертого роду; ¹⁷ і помер Іов у старості, насичений днями*.

* У слов'янській Біблії до книги Іова є такий додаток: “Написано, що він знову постане з тими, кого воскресить Господь. Про нього тлумачиться в Сирській книзі, що жив він у землі Авситидійській на кордонах Ідумеї й Аравії: раніше ж було ім'я йому Іовав. Узявши дружину аравитянку, породив сина, якому ім'я Еннон. Походив він від батька Зарефа, синів Ісавових син, матері ж Воссори, так що був він п'ятим від Авраама. І ці царі, які царювали в Едомі, якою країною і він володів: перший Валак, син Веора, і ім'я місту його Деннава; після ж Валака Іовав, названий Іовом; після цього Ассом, ігемон з Феманитської країни; останній Адад, син Варада, який уразив Мадіама на полі Моава, – і ім'я місту його Гефем. Друзі ж, які прийшли до нього, Елифаз (син Софана) від синів Ісавових, цар Феманський, Валдад (син Амнона ховарського) савхейський володар, Софар Минейський цар. (Феман син Елифаза, правитель Ідумеї. Про нього говориться в книзі Сирській, що він жив у землі Авситидійській, біля берегів Євфрату; раніше ім'я його було Іовав, батько ж його був Зарэф, від сходу сонця.)”

Глава 42. [2] Бут. 18, 14. Мф 19, 26. [3] Іов. 38, 2. Пс. 39, 6. [5] Іс. 55, 3. Лк 5, 8. [7] Іов. 2, 11; 27, 7. [8] Бут. 20, 7. Як. 5, 16. [10]

Втор. 30, 3. Євр. 11, 34. Мк 10, 30. [12] Іов. 1, 3. [16] Притч. 3, 16.

ПСАЛТИР*

Каф. **1** Псалом Давида (який у євреїв не надписаний).

¹ Блажен муж, що не йде на раду нечестивих, і на путь грішників не стає, і на зборищі губителів не сидить. ² Але в Законі Господнім воля його, і Закону Його повчається день і ніч. ³ І буде він як дерево, посаджене при витоках вод, що плоди свої дає в час свій і лист його не опадає, а все, що він робитиме, буде успішним. ⁴ Не так нечестиві, [не так]: вони як порох, що вітер змітає [з лица землі]. ⁵ Тому не встоять** нечестиві на суді, і грішники на зібранні праведних. ⁶ Бо знає Господь путь праведних, а путь нечестивих загине.

2 Псалом Давида. (Пророчий про Христа).

¹ Навіщо бунтуються народи і люди замишляють марне? ² Повстають царі землі, і князі змовляються разом проти Господа і проти Христа Його. ³ “Розірвемо, кажуть, пута їхні й скинемо з себе ярмо їхнє”. ⁴ Той, Хто живе на небесах, посміється з них, Господь осоромить їх. ⁵ Тоді Він заговорить до них у гніві Своїм і обуренням Своїм розжене їх. ⁶ Я ж поставлений від Нього Царем над Сионом – горою святою Його. ⁷ Сповіщаю волю Господню: Господь сказав до Мене: “Ти Син Мій, Я нині породив Тебе”. ⁸ “Проси у Мене, і дам Тобі народи у спадщину Твою і краї землі у володіння Твоє”. ⁹ Будеш пасти їх жезлом залізним і, як по-

суд глиняний, розіб’єш їх”. ¹⁰ Отже, нині зрозумійте, царі, навчіться, всі судді землі. ¹¹ Служіть Господу зі страхом і радійте [Йому] з трепетом. ¹² Вшануйте Сина, щоб не прогнівався Господь і щоб не загинули ви, зійшовши з путі праведної, бо скоро запалає гнів Його. Блаженні всі, хто надіється на Нього.

Слава...

3 ¹ Псалом Давида, коли він втік від Авессалома, сина свого.

² Господи, як намножилося напасників моїх, многі постають на мене, ³ многі кажуть душі мої: “Нема спасіння йому в Бозі його”. ⁴ Ти ж, Господи, заступник мій еси, слава моя, Ти возносиш голову мою. ⁵ Голосом моїм до Господа воззвав, і Він почув мене з гори святої Своєї. ⁶ Я лягаю, і сплю, і встаю, бо Господь заступить мене. ⁷ Не убоюся я тьми людей, що звидусіль нападають на мене. ⁸ Воскресни, Господи, спаси мене, Боже мій, бо Ти уразив усіх, що даремно ворогують зі мною, зуби грішників сокрушив еси. ⁹ Господнім є спасіння, і на людей Твоїх благословення Твоє.

Слава...

4 ¹ Начальнику хору. На струнних інструментах. Псалом Давида.

² Коли взиваю я, почув мене, Боже правди моєї. В тісноті Ти давав мені простір. Помилуй мене і почув молитву мою. ³ Сини людські! Доки будете ганьбити славу мою? Нащо любите марноту і шукаєте неправди? ⁴ Знайте, що Господь обрав для Себе преподобного Свого. Господь почує мене, коли я взиватиму до

* У євреїв: “Книга Хвалінь”.

** У слов’янському перекладі: цього ради не воскреснуть...

Псалом 1. [1] Пс. 25, 4. Єр. 15, 17. Притч. 10, 30. [2] Нав. 1, 8. [3] Пс. 91, 13. Єр. 17, 8. [4] Іов. 21, 18. Іс. 29, 5. [5] Мф 25, 32. [6] Наум. 1, 7. Ін 10, 14. 2 Тим. 2, 19.

Псалом 2. [1] Діян. 4, 25. [4] Втор. 28, 63. Притч. 1, 26. [6] Пс. 92, 1. Ін 18, 37. Євр. 12, 22.

[7] Діян. 13, 33. Євр. 1, 5; 5, 5. [8] Пс. 21, 28. [9] Одкр. 2, 27; 19, 15. [10] Прем. 6, 2. [12] Пс. 33, 9. Притч. 16, 20. Іс. 30, 18. 1 Пет. 2, 6.

Псалом 3. [1] 2 Цар. 15, 14. [4] Пс. 27, 7. [7] Лк 12, 4. [9] Іс. 43, 11. Ос. 13, 4.

Псалом 4. [2] Пс. 3, 2. [3] Іов. 27, 12.

Нього. ⁵ Гніваючись, не зогрішайте, роздумуйте в серцях ваших, на постелях ваших заспокойтеся. ⁶ Приносьте жертву правди і уповайте на Господа. ⁷ Багато хто говорить: “хто покаже нам благо?” Ти явив нам світло лица Твого, Господи. ⁸ Ти дав веселість в серці моїм; від плоду пшениці, вина [та елею] вона примножилася. ⁹ В мирі я лягаю і сплю, бо Ти єдиний, Господи, Хто вселив у мене надію на життя.

5 ¹ Начальнику хору. На духових інструментах. Псалом Давида.

² Господи, почуй слова мої, зглянься на благання мої. ³ Вислухай голос моління мого, Царю мій і Боже мій, бо до Тебе молюся я, ⁴ Господи! Зранку почуй голос мій, зранку стану я перед Тобою і буду чекати. ⁵ Бо Ти Бог, що не хочеш беззаконня, і не оселиться з Тобою лукавий. ⁶ Не залишаться нечестиві перед очима Твоїми, Ти зненавидів усіх, що чинять беззаконня. ⁷ Ти погубиш усіх, хто говорить неправду. Кровожерним і підступним гидує Господь. ⁸ Я ж з великої милости Твоєї увійду в дім Твій, поклонюся до храму святого Твого зі страхом перед Тобою. ⁹ Господи, настав мене правдою Твоюю, ворогів моїх заради виправ дорожку мою перед Тобою. ¹⁰ Бо нема істини в устах їхніх, серце їхнє лукаве, гріб відкритий – гортань їх; язиком своїм облещують. ¹¹ Осуди їх, Боже, нехай відпадуть від намірів своїх, за безліч нечестя їхнього відкинь їх, бо вони повстали проти Тебе, Господи. ¹² І нехай звеселяться всі, що уповують на Тебе, і повіки радіють. Ти оселився між ними, і будуть хвалитися Тобою ті, що люблять ім'я Твоє. ¹³ Бо Ти благословляєш праведника, Господи, і благоволінням, наче щитом, покриваєш його.

[5] Еф. 4, 26. [6] Пс. 50, 19; 61, 9. [7] Пс. 30, 17. Мф 6, 10. [9] Іов. 11, 19.

Псалом 5. [2] Пс. 4, 2; 16, 1. [3] Пс. 83, 4. [5] Втор. 32, 4. Притч. 3, 32. Ін 9, 31. [6] Гал. 5, 21. [7] Пс. 54, 24. Іс. 1, 15. [10] Рим. 3, 13.

6 ¹ Начальнику хору. На восьми-струнних інструментах. Псалом Давида.

² Господи, не суди мене в ярості Твоїй і не карай мене в гніві Твоїм. ³ Помилуй мене, Господи, бо я немічний, і зціли мене, Господи, бо стривожилися кості мої. ⁴ І душа моя дуже стривожена. А Ти ж, Господи, доки? ⁵ Зглянься, Господи, і визволи душу мою, спаси мене ради милости Твоєї. ⁶ Бо хто ж після смерти буде згадувати Тебе? І у гробі хто ж буде славити Тебе? ⁷ Я втомився від зітхання мого; кожної ночі обмиваю ложе моє сльозами моїми, зрошую ними постіль мою. ⁸ Висохло від печалі око моє. Змарніло від усіх ворогів лице моє. ⁹ Відступіть від мене всі, хто чинить беззаконня, бо почув Господь голос плачу мого! ¹⁰ Почув Господь благання моє, Господь молитву мою прийняв. ¹¹ Нехай осоромляться і устрашаться всі вороги мої і нехай з соромом побіжать і зникнуть дуже скоро.

Слава...

7 ¹ Плачевна пісня Давида, яку він співав Господу з приводу Хуса, сина Веніамінового.

² Господи, Боже мій! Я на Тебе надіюся, спаси мене і від усіх гонителів моїх визволи мене. ³ Щоб ворог не скопив, як лев, душу мою, коли нема визволителя [і спасителя]. ⁴ Господи, Боже мій! Якщо я вчинив щось недобре, якщо є неправда в руках моїх, ⁵ якщо я відплатив злом приятелям моїм або чинив зло тому, хто без причини ворогував проти мене, ⁶ то нехай ворог переслідує душу мою, нехай настигне її, втопче в землю життя моє і славу мою кине в порох. ⁷ Встань, Господи, у гніві Твоїм, піднесися проти лютування ворогів моїх. Устань, Господи,

Псалом 6. [2] Пс. 37, 2. Єр. 10, 24. [6] Пс. 29, 10. [8] Іов. 17, 7. [9] Пс. 118, 115. Мф 7, 23. [11] Пс. 34, 4.

Псалом 7. [4] Іов. 31, 7. [5] 1 Цар. 24, 7; 26, 9.

Боже мій, на суд, що заповідав Ти.
 8 І сонм народів оточить Тебе, над ним високо піднесись. 9 Господь судить народи. Суди мене, Господи, за правдою моєю і за невинністю моєю.
 10 Нехай припиниться злоба грішних, а праведника підкріпи, бо Ти, Боже праведний, знаєш серця й думки. 11 Поміч моя від Бога, Який спасає праведних серцем. 12 Бог – Суддя праведний, [непохитний, довготерпеливий] і не посилає гніву щодня. 13 Коли ж хто не кається, Він гострить меч Свій, готує зброю Своєю і направляє на нього. 14 Готує для нього лук; стріли Свої робить палочками. 15 Ось нечестивий захворів на неправду, зачав злобу і породив беззаконня. 16 Копає яму, і викопає її, і впав у ту яму, яку сам приготував. 17 І повернеться злоба його на голову його, і неправда його на тім'я його впаде. 18 Прославлятиму Господа за правду Його і величатиму ім'я Господа Всевишнього.

8 1 Начальнику хору. На гефському інструменті. Псалом Давида (пророчий).

2 Господи Боже наш, яке величне ім'я Твоє по всій землі! Слава Твоя піднеслася вище небес! 3 Із уст дітей і немовлят вчинив еси хвалу перед ворогами Твоїми, щоб знищити ворога і месника. 4 Коли погляну на небо – діло рук Твоїх, на місяць і зорі, які Ти поставив, 5 то що є людина, що Ти пам'ятаєш про неї, і син людський, що Ти опікуєшся ним? 6 Ти створив його мало чим меншим за ангелів, славою й честю увінчав його. 7 І поставив його над творінням рук Твоїх; все підкорив під ноги його: 8 овець і волів усіх, ще й звірів польових; 9 птахів небесних і риб морських, що ходять стеж-

ками морськими. 10 Господи, Боже наш, яке величне ім'я Твоє по всій землі!

Слава...

9 1 Начальнику хору. Після смерті Лабена. Псалом Давида.

2 Славитиму [Тебе], Господи, всім серцем моїм, розповідатиму про всі чудеса Твої. 3 Буду веселитися й хвалитися Тобою, буду співати імені Твоєму, Всевишній. 4 Ось повернули назад вороги мої, знеслилися й загинули перед лицем Твоїм. 5 Бо Ти вчинив суд мій і справу мою; Ти сів на Престолі, Суддя праведний. 6 Ти покарав народи, знищив нечестивого, стер ім'я їхнє на віки віків. 7 У ворога не вистачило зброї, міста зруйнував Ти, і згинула пам'ять про нього. 8 Господь же перебуває повік. Він приготував для суду Престіл Свій. 9 Він буде судити вселенну за правдою, розсудить народи за справедливістю. 10 І буде Господь приставником пригнобленому і захистом у скорботі. 11 І будуть надіятися на Тебе всі, хто знає ім'я Твоє, бо Ти не покинеш тих, хто шукає Тебе, Господи. 12 Співайте Господу, що живе на Сионі, сповіщайте між народами про діла Його. 13 Бо Він карає за пролиту кров, пам'ятає її і не забуде плачу пригноблених. 14 Помилуй мене, Господи, споглянь на приниження моє від ворогів моїх, Ти, що підняв мене від воріт смерті; 15 щоб я звіщав усі хвали Твої у воротах дочки Сионової. Буду радіти спасінню Твоєму. 16 Попадали народи в яму, яку викопали, в сітці, яку потай поставили, заплуталася нога їхня. 17 Пізнається Господь за судом Його, який Він звершує: нечестивець заплутався у ділах рук своїх. 18 Нехай зійдуть грішники в пекло – всі народи, що

Каф.
2

[9] Бут. 18, 25. Пс. 25, 1. [10] 1 Цар. 16, 7. 1 Цар. 28, 9. Єр. 11, 20; 17, 10; 20, 12. Одкр. 2, 23. [13] Плач. 2, 4; 3, 12. [15] Іов. 15, 35. Іс. 59, 4. [16] Пс. 9, 16; 56, 7. Притч. 5, 22. [17] Неем. 4, 5. Пс. 139, 10.

Псалом 8. [2] Пс. 109, 1. [3] Мф 21, 16. [5]

Іов. 7, 17. Пс. 143, 3. Євр. 2, 6. [7] Бут. 1, 28; 9, 2. 1 Кор. 15, 27.

Псалом 9. [3] Пс. 30, 8. [6] 2 Цар. 22, 15. Пс. 33, 17. Притч. 10, 7. [9] Пс. 95, 13. Діян. 17, 31. [10] Пс. 31, 7. [13] Бут. 4, 9. Втор. 32, 43. [16] Пс. 7, 16.

забувають Бога. ¹⁹ Бо не назавжди буде забутий убогий, надія покривджених не загине. ²⁰ Встань, Господи, щоб не підносилася людина, нехай перед лицем Твоїм приймуть суд усі народи. ²¹ Постав, Господи, над ними страх Твій, щоб зрозуміли народи, що вони тільки люди. ²² Чому Ти, Господи, стоїш далеко і не являєш Себе в час скорботи? ²³ В гордині своїй нечестивий пригноблює вбогого; нехай вони будуть уловлені хитроцями, які самі придумують. ²⁴ Бо грішник хвалиться похотями душі своєї, і гнобитель ублажає себе. ²⁵ В гордині своїй грішник не визнає Бога, каже він: “Не покарає”, бо думає він, що Бога нема. ²⁶ Повсякчасно шляхи його осквернюються. Суди Твої далекі для нього. На ворогів своїх дивиться зневажливо. ²⁷ Каже він у серці своїм: “Не похитнуся, з роду в рід не зазнаю лиха”. ²⁸ Уста його повні прокльонів, підступів та лукавства; на язичі його мука та злоба. ²⁹ Він сидить у засідці на краю осель, щоб таємно вбити неповинного, очі його підглядають за бідними. ³⁰ Підстерігає за закутках, як лев у лігві своїм, щоб схопити бідного; хапає і тягне в сіті свої. ³¹ Припадає до землі, пригинається, і бідні потрапляють у міцні лапи його. ³² Каже він у серці своїм: “Забув Бог, відвернув лице Своє і не побачить ніколи”. ³³ Воскресни, Господи Боже [мій], нехай піднесеться рука Твоя, і не забудь убогих [Твоїх до кінця]. ³⁴ Чому нечестивий зневажає Бога і каже в серці своїм: “Бог не бачить”? ³⁵ Ти ж бачиш, бо Ти споглядаєш на страждання та пригноблення, щоб відплатити рукою Твоюю. До Тебе вдається бідний, і сироті Ти будь захистом. ³⁶ Зломи силу нечестивого й лукавого так, щоб шукати і не зна-

йти злодіянь його. ³⁷ Господь – Цар на віки віків, а язичники згинуть з землі Його. ³⁸ Господи, Ти чуєш бажання вбогих, підкріпи серце їхнє, відкрий вухо Твоє, ³⁹ щоб учинити праведний суд сироті й пригнобленому, щоб не лякала їх людина на землі.

10 Начальнику хору. Псалом Давида.

¹ На Господа я надіюся, як же ви кажете душі моїй: “Відлітай на гору вашу, як птах”? ² Бо ось грішники напружили лук, наготували стріли, щоб стріляти в темряві у непорочних серцем. ³ Бо те, що Ти довершив, вони зруйнували. Що зробить праведний?.. ⁴ Господь у храмі святім Своїм. Господь – на небі Престіл Його. Очі Його [на вбогих] споглядають, зір Його випробовує синів людських. ⁵ Господь випробовує праведного і нечестивого, той же, хто любить неправду, ненавидить душу свою. ⁶ Дощем пролле Він на грішників палаюче вугілля, вогонь і сірку. Палючий вітер – частка чаші скорботи їхньої. ⁷ Бо праведний Господь і любить правду. На праведних дивиться лице Його.

11 Начальнику хору. На восьмиструнному інструменті. Псалом Давида.

² Спаси [мене], Господи, бо не стало праведного, бо нема вірних між синами людськими. ³ Неправду говорить кожен ближньому своєму; уста улесливі говорять від серця лукавого. ⁴ Погубить Господь уста облесливі та язик гордовитий, ⁵ тих, що говорять: “Язиком нашим переможемо, уста наші з нами, хто нам є Господь?” ⁶ “Ради страждання вбогих і зітхання бідних нині воскресну, – говорить Господь, – стану спасінням людей і відкриюся в ньому.” ⁷ Слова Господні – слова чисті, срібло, очищене від

[19] Пс. 33, 7. [21] Іс. 31, 3. [28] Рим. 3, 14. [29] Діян. 23, 15. [30] Пс. 16, 12. [31] Іс. 3, 15. [32] Іов. 22, 13. [33] Мк 4, 38. [35] Пс. 67, 6–7. [36] Єз. 30, 24. [37] Єр. 10, 10. Дан. 6, 26. Псалом 10. [1] Пс. 54, 23. 1 Цар. 24, 2;

26, 20. [4] Іс. 66, 1. Авв. 2, 20. Мф 5, 34. [6] Бут. 19, 24. Єр. 23, 19.

Псалом 11. [2] Іс. 57, 1. Мих. 7, 2. [3] Пс. 27, 3. [4] Гал. 5, 12. [5] Вих. 5, 2. Іов. 21, 15. Дан. 3, 15. [7] 2 Цар. 22, 31. Притч. 30, 5.

землі, сім разів переплавлене. ⁸ Ти, Господи, збережеш нас і захистиш нас від роду цього і повік. ⁹ Навкруги нечестиві ходять, коли підносять-ся нікчемні з синів людських.

12 ¹ Начальнику хору. Псалом Давида.

² Доки, Господи, забуватимеш мене до кінця? Доки відвертатимеш лице Твоє від мене? ³ Доки носитиму думи мої в душі моїй і скорботи в серці моїм день [і ніч]? Доки буде підноситися ворог мій наді мною? ⁴ Зглянься і почувй мене, Господи, Боже мій. Просвіти очі мої, щоб не заснув я сном смертним. ⁵ Щоб не сказав ворог мій: “Я переміг його” і щоб не зраділи вороги мої, коли б я похитнувся. ⁶ Я ж на милість Твою уповаю, серце моє возрадіє спасінням Твоїм. Славитиму Господа, що добро вчинив мені, [і співатиму імені Господа Всевишнього].

13 Начальнику хору. Псалом Давида.

¹ Сказав безумний у серці своїм: “Бога нема”. Впали в розпусту, опоганилися в ділах своїх; не стало тих, хто чинив би добро. ² Господь поглянув з неба на синів людських, щоб побачити: чи є розумний, що шукає Бога? ³ Всі заблудили, всі нікчемні стали: нема тих, хто чинив би добро, нема жодного. ⁴ Невже не придуть до розуму всі, що роблять беззаконня, заїдають людей моїх, мов їдять хліб, і Господа не призивають? ⁵ Вони убояться там, [де немає страху]. Бо Господь в роді праведних: ⁶ ви насміялися над убогим, а Господь – надія його. ⁷ “Хто дасть із Сиону спасіння Ізраїлеві?” Коли поверне Господь з неволі народ Свій, тоді зрадіє Яків і звеселиться Ізраїль.

Слава...

14 Псалом Давида.

¹ Господи, хто може жити в оселі Твоїй? Хто оселиться на святій горі Твоїй? ² Той, хто ходить непомірно, і чинить правду, і говорить істину у серці своєму. ³ Той, хто не улещує язиком своїм, не чинить ближньому своєму зла і не слухає наклепів на ближніх своїх. ⁴ Той, в очах якого лукава людина є нікчемною, а в пошані ті, що бояться Господа, той, хто дає клятву ближньому і не відмовляється від неї. ⁵ Хто не дає срібла свого на нечесний прибуток і не приймає підкупу на невинного. Хто так чинить, той не захитається повіки.

15 Пісня Давида.

¹ Охорони мене, Господи, бо я на Тебе надіюся. ² Я сказав Господу: “Ти Господь мій! Блага мої Тобі не потрібні”. ³ Святим, що на землі Його, сотворив Господь усі бажання Свої в них. ⁴ Нехай примножуються скорботи в тих, що біжать до ідолів, я ж не принесу їм жертви кривавої і не спом’яну імен їхніх устами моїми. ⁵ Господь – частина спадку мого і чаші моєї. В Тобі, Господи, вся спадщина моя. ⁶ Межі мої пролягли в кращих місцях, спадок мій приємний для мене. ⁷ Славитиму Господа, що просвітив мене, бо навіть і вночі повчає мене серце моє. ⁸ Повсякчас бачу я Господа перед собою, бо Він праворуч мене, і я не захитаюся. ⁹ Тому радіє серце моє і веселиться язик мій, навіть тіло моє спочиває в надії, ¹⁰ що Ти, Господи, не залишиш душі моєї в пеклі і не даси святому Твоєму побачити тління. ¹¹ Ти покажеш мені дорогу життя; перед лицем Твоїм повнота радості і в правці Твоїй блаженство вічне.

Псалом 12. [2] Пс. 76, 8. Авв. 1, 2. [4] 1 Езд. 9, 8. Єр. 51, 39. [6] Іс. 66, 14. Пс. 102, 2.

Псалом 13. [1] Пс. 9, 27; 52, 2. [2] Пс. 32, 13. Зах. 9, 1. [3] Рим. 3, 10. [6] Еккл. 9, 16. [7] Пс. 52, 7. Іс. 59, 20.

Псалом 14. [1] Пс. 23, 3; 83, 5. [2] Іс. 33,

15. [3] Іов. 27, 4. Еф. 4, 25. [4] 4 Цар. 3, 14. [5] Вих. 22, 25. Втор. 23, 19.

Псалом 15. [3] Ін 11, 5. [4] Іс. 1, 11. [5] Плач. 3, 24. [8] Діян. 2, 25. [10] Діян. 13, 35. [11] Діян. 2, 28.

16 Молитва Давида.
¹ Почуй, Господи, правду [мою], зваж на благання моє, вислухай молитву мою з уст неулесливих. ² Від Тебе Самого нехай вийде суд мій, очі Твої нехай побачать правоту. ³ Ти випробував серце моє, відвідав мене вночі. Ти випробував мене і не знайшов у мені неправди; думки мої не розходяться з устами моїми. ⁴ В ділах людських, за словами уст Твоїх, я охороняв себе від дороги гнобителя. ⁵ Утверди стопи мої на путях Твоїх, щоб не хиталися ноги мої. ⁶ Тебе благаю, бо Ти вислухаєш мене, Боже. Нахили вухо Твоє до мене і вислухай слова мої. ⁷ Покажи дивну милість Твою, бо Ти спасаєш тих, що уповають [на Тебе], від противників правіці Твоєї. ⁸ Охорони мене, Господи, як знищю ока, під покровом крил Твоїх, ⁹ укрий мене від лиця нечестивих, що нападають на мене, від ворогів душі моєї, що оточили мене. ¹⁰ Ожиріло серце їхнє, устами їхніми промовляє гординя. ¹¹ Ті, що переслідують мене, нині оточили мене; очі свої спрямували на мене, щоб розтоптати мене на землі. ¹² Вони, як той лев, що здобичі шукає, як звір, що причаївся. ¹³ Воскресни, Господи, випереді їх, подолай їх; визволи душу мою від нечестивого мечем Твоїм; ¹⁴ від ворогів – рукою Твоюю, Господи, від людей світу цього, доля яких – у цьому житті; череву своє вони наповнюють від скарбів Твоїх; сини їхні ситі і залишають спадщину дітям своїм. ¹⁵ А я в правді дивитимусь на лице Твоє. Щоранку буду насичуватися славою Твоюю.

Слава...

Каф. **17** (Пісня Давида.)
³ ¹ Начальнику хору. Раба Господнього Давида, який виголосив слова пісні цієї до Господа, коли Господь

визволив його від рук усіх ворогів його і від руки Саула. І він сказав:

² Возлюблю Тебе, Господи, кріпосте моя. ³ Господь – твердина моя і пристановище моє, визволитель мій, Бог мій, поміч моя; на Нього моя надія, оборонець мій, ріг спасіння мого, заступник мій. ⁴ З хвалою прикличу Господа і від ворогів моїх спасуся. ⁵ Огорнули мене муки смертельні, і ріки беззаконня засмутили мене. ⁶ Кайдани пекельні скували мене, і сіті смертні облутали мене. ⁷ У тісноті моїй я призивав Господа і до Бога мого взивав, і Він почув голос мій із храму [святого] Свого, і благання моє дійшло до слуху Його. ⁸ І затряслася, захиталася земля, тремтіли й тряслися підвалини гір, бо запалав гнівом [Господь]. ⁹ Піднявся дим від гніву Його і з вуст Його – вогонь палючий, палаюче вугілля *сипалося* від Нього. ¹⁰ Він прихилив небеса й зійшов, і морок – під ногами Його. ¹¹ І возсів на херувимів, і полетів, понісся на крилах вітру. ¹² Хмарами, як покровом, Він покритв Себе, темними хмарами води Він огорнув Себе. ¹³ Від блиску Його перед Ним летіли хмари, град і вогненне вугілля. ¹⁴ І заgrimів у небесах Господь, і Всевишній подав голос Свій. ¹⁵ Пустив стріли Свої і розігнав їх. Метнув безліч блискавок і розсівав їх. ¹⁶ І відкрилися джерела вод, відкрилися основи всесвіту від заборони Твоєї, Господи, від подиху гніву Твого. ¹⁷ Він простяг руку з висоти і взяв мене, і з глибокої води визволив мене. ¹⁸ Він визволив мене від ворогів моїх сильних і від ненависників моїх, що були сильнішими від мене. ¹⁹ Вони повстали на мене в час біди моєї, та Господь укріпив мене. ²⁰ Він вивів мене на простір і визволив мене, бо Він возлюбив

Псалом 16. [1] Пс. 4, 2. [3] Пс. 7, 10; 65, 10. Єр. 11, 20. [5] 1 Цар. 2, 9. [8] Втор. 32, 10. Зах. 2, 8. Руф. 2, 12. [10] Іов. 15, 27. [15] Мф 5, 8. 1 Ін 3, 20. 1 Кор. 13, 10.

Псалом 17. [1] 2 Цар. 22, 1–2. [3] Євр. 2,

13. [6] Іов. 22, 10. [7] Пс. 33, 6. Іс. 26, 16. Іона 2, 3, 8. [8] 2 Цар. 22, 8. Єр. 10, 10. [9] Втор. 4, 24. Єз. 10, 2. Євр. 12, 29. [12] Іс. 50, 3. [14] 1 Цар. 2, 10; 7, 10. Єр. 51, 16. [17] Пс. 65, 12; 68, 2. [20] Пс. 30, 9.

мене. ²¹ Господь воздав мені за правдою моєю і за чистотою рук моїх відплатив мені. ²² Бо я зберіг путі Господні і не був нечестивим перед Богом моїм. ²³ Бо всі заповіді Його були переді мною, і від повелінь Його я не відхилявся. ²⁴ Я був непорочний перед Ним і берігся, щоб не згрішити мені. ²⁵ І воздав мені Господь за правдою моєю і за чистотою рук моїх перед очима Його. ²⁶ Господи, Ти чиниш з милостивим милостиво, і з справедливим за справедливістю його, ²⁷ з чистим – за чистотою його, а з лукавим – за лукавством його. ²⁸ Бо Ти народ поневолений спасаєш і пиху гордих приборкуєш. ²⁹ Ти засвічуєш світильник мій. Господь Бог мій просвічує темряву мою. ³⁰ З Тобою я перемагаю військо, з Богом моїм я через мур перейду. ³¹ Бог мій! Непорочні путі Його, чисте слово Його, Він оборонець усіх, що надіються на Нього. ³² Бо хто Бог, крім Господа? Хто захисник, крім Бога нашого? ³³ Бог підперізує мене силою, рівняє переді мною дорогу мою. ³⁴ Робить ноги мої швидкими, як у оленя, і на висотах моїх ставить мене. ³⁵ Привчає руки мої до боротьби і м'язи мої робить, як лук мідний. ³⁶ Ти, Господи, даєш мені щит спасіння Твого, праця Твоя підтримує мене і ласка Твоя звеличує мене. ³⁷ Ти розширюєш кроки мої піді мною, і не хитаються ноги мої. ³⁸ Я жену ворогів моїх і настагаю їх, і не повертаюся, аж доки не знищу їх. ³⁹ Уражаю їх, і вони не можуть встати, падають під ногами моїми. ⁴⁰ Бо Ти підперезав мене силою на битву, кинув під ноги мої тих, що повстали на мене. ⁴¹ Ти повернув до мене спиною ворогів моїх, і я нищив тих, що ненавиділи мене. ⁴² Вони кричали, та нікому

було рятувати; до Господа – але Він не послухав їх. ⁴³ Я розсіваю їх, як порох перед вітром, як багно на вулиці, топчу їх. ⁴⁴ Ти врятував мене від людського заколоту, поставив мене на чолі народів. Народ, якого не знав я, служить мені. ⁴⁵ Лише почувши про мене, народи підкоряються мені, чужинці запобігають переді мною, ⁴⁶ навіть в укріпленнях своїх іноплеменники бліднуть і тремтять. ⁴⁷ Живий Господь і благословенний Бог. І нехай прославлений буде Бог спасіння мого! ⁴⁸ Бог, що відплачує за мене і підкорює мені народи, ⁴⁹ Він визволив мене від ворогів моїх, підніс мене над тими, що воювали проти мене, і від чоловіка неправедного визволив мене. ⁵⁰ За те буду славити Тебе, Господи, між народами й співатиму імені Твоєму. ⁵¹ Ти велично спасаєш царя і виявляєш милість до помазаника Свого Давида і роду його навіки.

Слава...

18 ¹ Начальнику хору. Псалом Давида.

² Небеса повідають славу Божу, творіння ж рук Його сповіщає твердь. ³ День дневі сповіщає про них, і одна ніч ночі дає звістку. ⁴ Нема ні мови, ні говору, де не чувся б голос їх. ⁵ По всій землі розійшлося віщування їх, і в кінці вселенної слова їх. Він поставив у них сонце, ⁶ і воно, мов жених, виходить із весільного чертога свого. Радіє, мов велетень, щоб обійти коло своє. ⁷ Від краю небес вихід його, і захід його на краю їх, і ніщо не сховається від тепла його. ⁸ Закон Господній непорочний, душу оживляє: свідчення Господні вірні, навчають простих. ⁹ Повеління Господні праведні – звеселяють серце. Заповідь Господня світла – просвітлює очі. ¹⁰ Страх Господній чистий і пе-

[21] Іов. 22, 30. [28] 1 Цар. 2, 8. Пс. 112, 7. [29] Іс. 42, 16. [30] Пс. 59, 14. [31] Пс. 11, 7; 18, 8. Притч. 30, 5. [32] 2 Цар. 22, 32. Іс. 43, 11; 44, 6. [34] Авв. 3, 19. [35] Пс. 143, 1. [37] Пс. 30, 9. [41] Бут. 49, 8. [42] Іов. 27, 9. [43] 4 Цар. 13,

7. Пс. 82, 11. Іс. 10, 6. [44] Рим. 15, 9. [47] Втор. 32, 40. [48] 1 Цар. 17, 10. [50] Рим. 15, 9.

Псалом 18. [2] Пс. 96, 6. Діян. 14, 17. Рим. 1, 20. [5] Рим. 10, 18. [7] Еккл. 1, 5. [8] Пс. 11, 7. [9] 2 Пет. 1, 19. Еф. 1, 18.

ребує вічно. Суди Господні – істина, всі справедливі, ¹¹ дорожчі за золото й дорогоцінне каміння; солодші за мед із сотів. ¹² Бо раб Твій охороняється ними. І хто додержує їх, тому нагорода велика. ¹³ Хто зрозуміє гріхи свої? І від тайних моїх очисти мене. ¹⁴ І від навмисних утримай мене, раба Твого, щоб не оволоділи вони мною. Тоді я буду непорочним і очищеним від гріха великого.

¹⁵ Нехай же слова уст моїх і думки серця мого будуть приємні Тобі, Господи, Твердине моя і Спасителю мій.

19 ¹ Начальнику хору. Псалом Давида.

² Вислухає тебе Господь в день скорботи, захистить тебе ім'я Бога Якова. ³ Він пошле тобі поміч із святині і з Сиону підкріпить тебе. ⁴ Він пом'яне всі жертви твої, і всепалення твоє буде приємне. ⁵ [Господь] дасть тобі за серцем твоїм і наміри твої здійснить. ⁶ Звеселімося ж спасінням твоїм, і в ім'я Господа Бога нашого звеличмося; Господь виконає всі прохання твої. ⁷ Тепер я знаю, що Господь спасає Христа Свого; з святих небес Своїх відповідає Йому могутністю спасаючої правиці Своєї. ⁸ Одні хваляться колісницями, інші кінями, а ми хвалимося іменем Господа Бога нашого. ⁹ Вони хитаються й падають, а ми стоїмо твердо. ¹⁰ Господи, спаси царя і вислухай нас, в який би день ми не звертались [до Тебе].

20 ¹ Начальнику хору. Псалом Давида.

² Господи, силою Твоєю звеселиться цар і спасінню Твоєму вельми возрадується. ³ Ти дав йому бажання серця його і прохання уст його Ти не відкинув. ⁴ Ти зустрів його благословенням благісним і поклав на голову його вінець із чистого золота.

⁵ Життя він просив у Тебе, і Ти дав йому довголіття на віки віків. ⁶ Велика слава його у спасінні Твоїм, славою й величчю Ти прикрасив його. ⁷ Ти дав йому благословення, навіки звеселив його радістю перед лицем Твоїм. ⁸ Бо цар уповає на Господа і милістю Всевишнього не захитається. ⁹ Рука Твоя, Господи, нехай знайде [всіх] ворогів Твоїх, правиця Твоя нехай досягне всіх, що ненавидять Тебе. ¹⁰ В час гніву Твого Ти розпалиш їх, як піч. У гніві Своїм Господь погубить їх, і поїсть їх вогонь. ¹¹ Ти знищиш плід їх із землі і рід їх з-поміж синів людських. ¹² Бо вони замислили ворожнечу проти Тебе – злий намір, якого не можуть [здійснити]. ¹³ Ти поженеш їх перед Собою, з луків Твоїх пустиш стріли в лице їх. ¹⁴ Піднесися, Господи, силою Твоєю! Будемо співати й прославляти могутність Твою.

Слава...

21 ¹ Начальнику хору. При сході зорі. Псалом Давида. (Пророцтво про страждання Ісуса Христа).

² Боже, Боже мій! [Зглянься на мене!] Нащо Ти покинув мене? Далекі від спасіння мого слова плачу мого. ³ Боже мій, взиваю вдень – і Ти не чуєш; вночі – і нема мені спокою. ⁴ Ти ж у святині живеш, хвало Ізраїля. ⁵ На Тебе надіялися батьки наші, надіялись, і Ти визволив їх. ⁶ До Тебе звертались і були спасенні, на Тебе надію покладали і не осоромились. ⁷ А я черв, а не людина, приниження в людей і зневага в народів. ⁸ Всі, хто дивиться на мене, насміхаються з мене, зневажають устами, киваючи головою: ⁹ “Він надіявся на Бога, нехай же спасе його, нехай визволить його, коли він угодний Йому”. ¹⁰ Але Ти ж вивів мене з

[11] Пс. 118, 72. [15] Пс. 39, 14.

Псалом 19. [2] Пс. 17, 7. [5] Пс. 20, 3. Іс. 41, 16. [6] 2 Цар. 8, 6. [8] 4 Цар. 19, 23.

Псалом 20. [3] Пс. 144, 19. [4] Євр. 2, 9. [5] Іс. 53, 9–10. [7] Іс. 19, 24. [9] Мф 24, 51.

[11] Пс. 33, 17. Іс. 14, 22.

Псалом 21. [2] Мф 27, 46. Мк 15, 34. [5] Пс. 106, 6. [6] Пс. 24, 2. [8] Мф 27, 39. [9] Мф 27, 43. Прем. 2, 18. [10] Пс. 70, 6.

утроби, дав мені надію на Тебе від грудей матері моєї. ¹¹ На Тебе покинутий я від утроби. Від грудей матері моєї Ти – Бог мій. ¹² Не віддаляйся ж від мене, бо скорбота близько, а заступника нема. ¹³ Бики роз'ярені обступили мене, страшні васанські – оточили мене. ¹⁴ Розкрили на мене пащі свої, як лев, що шукає поживи й рикає. ¹⁵ Я розлився, як вода, розслабили всі кості мої, і серце моє, як віск, розтопилося в грудях моїх. ¹⁶ Висохла, як черепок, сила моя, і язик мій прилип до піднебіння мого. В порох смерти Ти звів мене. ¹⁷ Бо пси оточили мене, згряя злих обступила мене. Пробили руки й ноги мої. ¹⁸ Можна перелічити всі кості мої, а вони дивляться та зневажають мене. ¹⁹ Розділили ризи мої собі і за одягу мою кидали жереб. ²⁰ Ти ж, Господи, не віддаляйся від мене. Сило моя, на поміч мені прийди! ²¹ Визволи від смерти душу мою і від псів самотню мою. ²² Почуй і спаси мене від пащі лева і від рогів єдинорогів визволи мене. ²³ Я ж сповіщатиму ім'я Твоє браттям моїм, посеред церкви вірних у піснях хвалитиму Тебе. ²⁴ Всі, хто боїться Господа, прославляйте Його. Всі нападки Якова, хвалите Його; нехай же бояться Його всі покоління Ізраїля! ²⁵ Бо Він не зневажив і не покинув бідного в біді його і не сковав від мене лиця Свого, а почув мене, коли благав Його. ²⁶ Буду хвалитися Тобою у зібранні великому, буду визнавати Тебе, обітниці мої сповню перед тими, що бояться Його. ²⁷ Будуть їсти убогі й насичуватися, і хвалитимуть Господа ті, що шукають Його, щоб жили серця ваші повіки. ²⁸ Згадають і повернуться до Господа всі

краї землі і поклоняться перед Ним усі племена народів. ²⁹ Бо Господне є Царство, і Він царює над народами. ³⁰ Будуть споживати й поклоняться Йому всі сильні землі; поклоняться Йому всі, що сходять у землю, і душа моя для Нього живе. ³¹ Нападки [мої] будуть служити Йому і будуть зватися Господніми повіки. ³² Прийдуть вони і будуть сповіщати правду Його родові майбутньому, про все, що створив Господь.

22 Псалом Давида.

¹ Господь пасе мене, і нічого мені не бракуватиме. ² На місці плодючим, там Він оселив мене; біля води спокійної виховав мене. ³ Душу мою навернув; навів мене на стежки правди задля імені Свого. ⁴ Коли піду навіть у тіні смертній, не боятимуся зла, бо Ти зі мною; жезл Твій і палиця Твоя – вони потіпили мене. ⁵ Ти наготував переді мною трапезу на очах гнобителів моїх; Ти намастив оливою голову мою, і чаша Твоя, що напоє, найкраща. ⁶ І милість [Твоя] буде йти слідом за мною по всі дні життя мого, й оселюся в домі Господнім на довгі дні.

23 Псалом Давида.

[У перший день тижня].

¹ Господня земля і все, що наповнює її, вселенна і всі, що живуть у ній. ² Він на морях заснував її і на ріках утвердив її. ³ Хто зійде на гору Господню, і хто стане на місці святому Його? ⁴ Той, у кого невинні руки і чисте серце, хто не марнував на суєту душу свою і не присягався [ближньому своєму] зрадливо, ⁵ той матиме благословення від Господа і милість від Бога, Спаси свого. ⁶ Це рід тих, що шукають Господа, шукають лиця Твого, Боже Яковів. ⁷ Підні-

[13] Ам. 4, 1. Мф 27, 20. [16] Ін 19, 28. [17] Мф 27, 27. [18] Лк 23, 35. [19] Мф 27, 35. Мк 15, 24. Лк 23, 34. Ін 19, 24. [23] Ін. 20, 17. Євр. 2, 12. [25] Євр. 5, 7. [26] Пс. 34, 18. [27] Псн. 5, 1. Іс. 65, 13. Лк 1, 53. [28] Пс. 2, 8. Іс. 60, 14. [29] Дан. 7, 27. Мф 6, 10. [30] Іс. 25, 6; 49, 23. [31] Іс. 53, 10.

Псалом 22. [1] Іс. 40, 11. Єр. 23, 4. Єз. 34, 23. Ін 10, 11–12. 1 Пет. 2, 25. [4] Пс. 117, 6. Рим. 8, 31. [5] Притч. 9, 2. Пс. 111, 10. Іс. 25, 6. [6] Пс. 26, 4. Псалом 23. [1] Вих. 19, 5. Пс. 49, 12. 1 Кор. 10, 26. [2] Іов. 38, 6. [3] Пс. 14, 1. Іс. 33, 15. [4] Мф 5, 8. [5] Іс. 48, 18. Ос. 10, 12. [6] 1 Пет. 2, 9. Іс. 51, 2.

майте, врата, верхи ваші, піднімайтеся, врата вічні, – і ввійде Цар слави!⁸ Хто є цей Цар слави? Господь кріпкий і сильний, Господь могутній в бою.⁹ Піднімайте, врата, верхи ваші, піднімайтеся, врата вічні, – і ввійде Цар слави!¹⁰ Хто є цей Цар слави? Господь Сил, Він є Цар слави.

Слава...

Каф.
4

24 Псалом Давида.
¹ До Тебе, Господи, підношу душу мою.² Боже мій, на Тебе я уповаю. Не дай мені осоромитися, не допусти, щоб вороги мої втішилися перемогою наді мною.³ Нехай не осоромляться всі, що надіються на Тебе, а осоромляться ті, що беззаконствують даремно.⁴ Господи, вкажи мені путі Твої і навчи мене стежок Твоїх.⁵ Настав мене на істину Твою і навчи, бо Ти – Бог спасіння мого, на Тебе повсякчас я надію покладаю.⁶ Згадай про милосердя Твоє, Господи, і про милість Твою, що подаєш від віку.⁷ Гріхів юности моєї і невідомости моєї не поминай, пом'яни мене в милості Твоїй, Господи, заради благости Твоєї.⁸ Господь благий і праведний, тому наставляє грішника на путь спасіння.⁹ Він веде покірливих до правди і навчає лагідних путей Своїх.¹⁰ Всі путі Господні – милість і істина для тих, хто шанує завіти Його і свідчення Його.¹¹ Ради імені Твого, Господи, прости провини мою, бо вона велика.¹² Хто та людина, що боїться Господа? Він укаже їй дорогу, яку треба обирати.¹³ Душа її буде у блаженстві, і рід її успадкує землю.¹⁴ Сила Господня – тим, що бояться Його, і завіт Свій відкриває їм.¹⁵ Очі мої завжди до Господа, бо Він визволить із сіті ноги мої.¹⁶ Зглянься на мене, Господи, і помилуй мене, бо я самотній і знесилений.¹⁷ Страждан-

ня серця мого примножилися, з біди моєї визволи мене.¹⁸ Поглянь на скорботи мої і знесилення моє і проси всі гріхи мої.¹⁹ Поглянь на ворогів моїх, як багато їх і якою лютою ненавистю ненавидять мене!²⁰ Охорони душу мою і спаси мене, щоб я не осоромився, уповаючи на Тебе.²¹ Непорочність і правда нехай охороняють мене, бо я надіюся на Тебе.²² Спаси, Боже, народ Твій від усіх страждань його.

25 Псалом Давида.
¹ Розсуди мене, Господи, бо я ходив у невинності моїй; на Господа я надіюся і не похитнувся.² Випробуй мене, Господи, досліди мене, розпали серце моє і всю істоту мою.³ Бо милість Твоя перед моїми очима, і я ходив у істині Твоїй.⁴ Не сидів я з людьми нечестивими, і з підступними не піду.⁵ Я зненавидів збори беззаконників і з нечестивцями не сяду.⁶ Умию в невинності руки мої і обійду жертвовник Твій, Господи,⁷ щоб сповіщати голосом хвали про всі дивні діла Твої.⁸ Господи, полюбив я красу дому Твого і місце оселі слави Твоєї.⁹ Не погуби з нечестивими душі моєї і життя мого з людьми кровожерними,¹⁰ що руки їхні готові на беззаконня, а правиця їхня повна підкупів.¹¹ Я ж у непорочності моїй ходжу. Спаси мене, [Господи], і помилуй мене.¹² Нога моя стоїть на дорозі правди. У церквах буду благословляти Тебе, Господи.

26 Псалом Давида. [До помазання].

¹ Господь – Просвічення моє і Спаситель мій, кого убоюся? Господь – Захисник життя мого, кого устрашуся? ² Коли нападуть на мене противники й вороги мої, щоб пожерти тіло моє, то вони спотикаються і падають. ³ Коли й військо проти мене

Псалом 24. [1] Пс. 85, 4. [3] Пс. 21, 6. [4] Пс. 26, 11. [6] Пс. 102, 17. Єр. 33, 11. [7] Іов. 13, 26. [8] Втор. 32, 4. [10] Ос. 14, 10. Дан. 4, 34. [11] Пс. 78, 9. [13] Іс. 60, 21. [14] Втор. 29, 29. Лк 8, 10. [15] Іов. 16, 20. Пс. 120, 1.

[17] 2 Цар. 22, 7. Плач. 1, 20. [19] Ін. 15, 25. Псалом 25. [2] Пс. 7, 10. [4] Іов. 31, 5. [5] Пс. 118, 128. [6] Втор. 21, 6. Пс. 22, 6; 41, 3. [8] Лк 2, 37. Пс. 26, 4. [12] Пс. 21, 23. Псалом 26. [1] Пс. 117, 6. Мик. 7, 8. [3] Пс. 3, 7.

стане, не злякається серце моє; коли й ціла війна стане проти мене, і тоді я буду надіятися на Нього. ⁴ Одного прошу я у Господа, одного бажаю, щоб жити мені в домі Господньому усі дні життя мого, дивитися на красу Господню, щоранку молитися у храмі Його. ⁵ Бо Він сховає мене в домі Своїм у день біди, сховає в оселі Своїй, на скелю піднесе мене. ⁶ Я піднесу голову мою вище за ворогів моїх, що оточують мене. Принесу в домі Його жертву хвали. Буду співати й прославляти Господа. ⁷ Почуй, Господи, голос мій, яким я взиваю до Тебе; зглянься на мене і помилуй мене. ⁸ Від Тебе говорить серце моє: “Шукайте Господа!” Я шукаю лица Твого, Господи. ⁹ Не відвертай же від мене лица Твого і не відкидай у гніві раба Твого. Ти – Поміч моя, не відкинь мене і не покинь мене, Боже, Спасителю мій. ¹⁰ Бо коли батько й мати покинули мене, то Ти, Господи, прийняв мене. ¹¹ Навчи ж мене, Господи, путей Твоїх і настанови на стежку правди, задля ворогів моїх. ¹² Не віддавай мене в руки ворогам моїм, бо повстали проти мене лжесвідки і злобою палають на мене. ¹³ Але я вірю, що побачу милість Господню на землі живих. ¹⁴ Надійся ж на Господа і будь мужнім. Нехай кріпиться серце твоє. Чекай допомоги від Господа.

Слава...

27 Псалом Давида.

¹ До Тебе, Господи, взиваю я. Боже мій! Не будь мовчазний до мене. Бо коли не будеш зважати на мене, то я стану як ті, що сходять у могилу. ² Почуй, Господи, голос моління мого, коли я молюся до Тебе, коли підношу руки мої до храму святого Твого. ³ Не осуди мене з нечестивими і не погуби з тими, що чи-

нять неправду, що говорять про мир до ближніх своїх, а на серці у них зло. ⁴ Воздай їм, Господи, за ділами їхніми, за лукавством вчинків їх: за ділами рук їхніх відплати їм заслужене ними. ⁵ За те, що вони не зважали на діла Господні, на діла рук Його, Він зруйнує їх і вже не відбудує. ⁶ Нехай буде благословенний Господь, бо Він почув голос моління мого. ⁷ Господь – помічник мій і захисник мій. На Нього уповало серце моє. Він допоміг мені і оновив тіло моє. Я віддам Йому хвалу піснею моєю. ⁸ Господь – кріпость людей Своїх, захист і Спаситель помазаника Свого. ⁹ Спаси, Господи, людей Твоїх і благослови насліддя Твоє: паси їх і піднось їх повіки.

28 Псалом Давида. [Після закінчення свята куштів].

¹ Принесіть Господу, сини Божі, принесіть Господу молодих ягнят, принесіть Господу славу і честь. ² Віддавайте Господу славу імені Його. Поклоняйтесь Господу в дивній святині Його. ³ Голос Господній над водами, Бог слави заgrimів. Заgrimів Господь над водами великими. ⁴ Голос Господа могутній, голос Господа величний. ⁵ Голос Господа ламає кедри, Господь сокрушає кедри ливанські. ⁶ Від голосу Його гори скачуть, як телята, Ливан і Сиріон – як молоді единороги. ⁷ Голос Господа викрешує полум'я вогню, ⁸ від голосу Господа трясеться пустеля. Потрясає Господь пустелю Кадеську. ⁹ Голос Господа розроджує ланей і оголює ліси. В храмі Його все говорить про Його велич. ¹⁰ Господь возсів на Престолі над водами великими і як Цар буде над нами повіки. ¹¹ Господь дасть силу народу Своему, Господь миром благословить людей Своїх.

[4] Пс. 22, 6. [5] Пс. 30, 21. [7] Пс. 4, 2. [8] Пс. 49, 15. [9] 3 Цар. 8, 57. [10] Іс. 63, 16; 64, 8. [11] Пс. 24, 4; 85, 11. [12] Пс. 30, 9. [13] Іс. 38, 11. [14] Іс. 25, 9. Авв. 2, 3.

Псалом 27. [1] Пс. 142, 7. [2] Пс. 4, 2. [3]

Пс. 11, 3. Єр. 9, 8. [4] Мф 16, 27. [5] Іов. 34, 27. Іс. 5, 12. [7] Пс. 3, 4. [8] Пс. 26, 1.

Псалом 28. [1] Пс. 95, 7. Одкр. 21, 24. [3] 2 Цар. 22, 14. Іов. 37, 4. [5] Іс. 30, 31. [6] Діян. 9, 5. [9] Іов. 39, 4. [10] Бут. 6, 17. 1 Пет. 3, 20–21.

29 ¹ Псалом Давида; пісня на оновлення дому.

² Прославляю Тебе, Господи, бо Ти підняв мене і не допустив, щоб вороги мої тішилися наді мною. ³ Господи, Боже мій! Я взивав до Тебе, і Ти зцілив мене. ⁴ Господи, Ти вивів душу мою з пекла, Ти повернув мене до життя, визволив мене з-поміж тих, що сходять у могилу. ⁵ Співайте Господу, всі святі Його, прославляйте святу пам'ять Його, ⁶ бо на мить гнів Його і на все життя – милість Його; звечора плач, а на ранок – радість. ⁷ І я говорив у дні благоденства мого: “Не похитнуся я повіки”. ⁸ Господи, Ти з милости Своєї укріпив гору мою, але відвернув Ти лице Твоє, і я захитався. ⁹ Тоді до Тебе, Господи, я взивав і до Бога [мого] молився, кажучи: ¹⁰ “Яка користь у крові моїй, коли я зотлію? Чи ж буде порошок славити Тебе та сповіщати про істину Твою? ¹¹ Господи, почув мене і помилуй мене; Господи, прийди на поміч мені”. ¹² І Ти змінив плач мій на радість, зняв з мене одіжжю смутку і одягнув мене веселістю. ¹³ Нехай же славить Тебе душа моя і не вмовкає. Господи, Боже мій, буду славити Тебе повік.

Слава...

30 ¹ Начальнику хору. Псалом Давида. [Під час повстання].

² На Тебе, Господи, уповаю. Не дай мені осоромитися повіки, правдою Твою спаси мене. ³ Прихили до мене вухо Твоє, поспіши визволити мене; будь мені Богом Заступником і Домом пристановища, щоб спасти мене. ⁴ Бо Ти сила моя і пристановище моє. Заради імені Твого наставляєш мене і насичуєш мене. ⁵ Виведи мене з сіті, яку таємно постави-

ли на мене, бо Ти Заступник мій, Господи. ⁶ В руки Твої віддаю дух мій – Ти визволив мене, Господи, Боже істини. ⁷ Я ненавиджу тих, що надіються на ідолів, я ж на Господа уповаю. ⁸ Возрадуюсь і звеселюся милістю Твою, бо Ти зглянувся на смирення моє і визволив з неволі душу мою. ⁹ Не віддав мене в руки ворогів, а поставив на просторі ноги мої. ¹⁰ Помилуй мене, Господи, бо я у скорботі; висохло від горя око моє, і душа моя і все нутро моє. ¹¹ Бо виснажилося у недужі життя моє, і роки мої в зітханнях. У стражданнях моїх знемогла сила моя, і кості мої висохли. ¹² Від нападів ворогів моїх я став посміховиськом навіть у сусідів моїх і страхіттям для знайомих моїх; ті, що бачать мене, геть тікають від мене. ¹³ Я забутий у серцях, як мертвий; я став наче посуд розбитий. ¹⁴ Бо я чую, як мене ганьблять ті, що живуть навколо мене, коли вони збираються та радяться, щоб взяти душу мою. ¹⁵ Але я на Тебе, Господи, уповаю і кажу: “Ти – Бог мій”. ¹⁶ У руці Твоїй доля моя. Визволи мене з рук ворогів моїх, від гонителів моїх. ¹⁷ Просвіти лице Твоє на раба Твого, спаси мене милістю Твою, Господи. ¹⁸ Нехай не осоромлюся тим, що призиваю Тебе, нехай осоромляться нечестиві і зійдуть у пекло. ¹⁹ Нехай замовкнуть уста улесливі, що говорять беззаконня проти праведного, гордовито і зневажливо. ²⁰ Яке велике множество благоді Твоєї, Господи, яку зберігаєш Ти для тих, що бояться Тебе, яку наготував Ти для тих, що уповають на Тебе перед синами людськими! ²¹ Ти сковаєш їх у сьвайі лица Твого від залотів людських, укриєш їх під покровом Твоїм від ворожнечі народів.

Псалом 29. [1] 2 Цар. 5, 11. [2] Пс. 34, 19. [3] Втор. 32, 39. [4] 1 Цар. 2, 6. Пс. 85, 13. [5] Пс. 96, 12. [6] Іс. 54, 8. [7] Іов. 29, 18. [10] Пс. 6, 6. Іс. 38, 18. [13] Пс. 15, 9.

Псалом 30. [2] Іс. 49, 23. [4] Пс. 17, 3. [6] Лк 23, 46. [7] Втор. 32, 21. Пс. 61, 11. [9] Пс.

17, 20. [10] Пс. 6, 8. [11] Пс. 108, 24. [12] Іов. 19, 13. [13] Еккл. 9, 5. Єр. 48, 38. [14] Пс. 2, 2. [16] Пс. 38, 5; 138, 16. [17] Чис. 6, 25. Пс. 4, 7. Дан. 9, 18. [20] Іс. 64, 4. [21] 1 Цар. 25, 29. Пс. 26, 5.

²² Благословенний Господь, Який явив мені дивну милість Свою у місті захищеному. ²³ Я ж сказав у відчай моїх: “Відкинутий я від очей Твоїх”. Але почув Ти голос молитви моєї, коли я звавав до Тебе. ²⁴ Любіть Господа, всі преподобні Його, бо Господь охороняє вірних Своїх і з лишком відплачує гордовитим. ²⁵ Будьте мужні, і нехай кріпиться серце ваше, всі, хто уповає на Господа.

31 Псалом Давида. Повчання.

¹ Блаженні, кому прощено беззаконня і чиї гріхи покрито. ² Блажен муж, якому Господь не поставив у провину гріха і в устах якого нема лукавства. ³ Коли я замовк, постарілися кості мої від благання мого увесь день. ⁴ Бо день і ніч тяжіла наді мною рука Твоя, і свіжість лица мого зникла, як у літню посуху. ⁵ Беззаконня мої я пізнав і гріха мого не утаїв. Я сказав: визнаю я перед Господом беззаконня мої, і Ти прости провини серця мого. ⁶ Тому помолиться Тобі кожен праведник у слухний час, навіть велика повинь не досягне його. ⁷ Ти Пристановище моє у скорботі, що огорнула мене; Радосте моя, визволи мене від тих, що оточили мене. ⁸ “Врозумлю тебе й наставлю тебе на путь, що нею ходитимеш; пильнуватиме тебе око Моє. ⁹ Не будьте як кінь і мул, що розуму не мають; віжками та вуздечкою стягни щелепи їх, якщо не наближаються до тебе”. ¹⁰ Багато покарань грішникові, а того, хто уповає на Господа, оточить милість. ¹¹ Веселіться в Господі і радуйтеся, праведні, і торжествуйте всі, праві серцем.

Слава...

[22] Пс. 4, 4. [23] Пс. 144, 19. [24] Іов. 22, 29. Притч. 29, 23. 1 Пет. 5, 5.

Псалом 31. [1] Рим. 4, 7. [2] 2 Кор. 5, 19. [4] Пс. 37, 5. [5] Притч. 28, 13. 1 Ін. 1, 9. [6] Іс. 55, 6. [7] Пс. 9, 10. [8] Пс. 24, 12. Притч. 4, 11. Втор. 11, 12. [9] Притч. 26, 3. [10] Іс. 57, 20.

Псалом 32. [1] Пс. 31, 11; 146, 1. [2] Пс.

32 [Псалом Давида.]

¹ Радуйтеся, праведні, у Господі; праведним подобає похвала. ² Прославляйте Господа на гусях, співайте Йому на десятиструнній псалтирі. ³ Співайте Йому пісню нову, співайте радісно, з піднесенням. ⁴ Бо слово Господнє праве і всі діла Його праведні. ⁵ Господь любить правду і праведний суд, милости Його повна земля. ⁶ Словом Господнім сотворено небеса, і духом уст Його – вся сила їх. ⁷ Він зібрав, наче в міх, води морські, утворив у глибині їх безодні. ⁸ Нехай боїться Господа вся земля, нехай тремтять перед Ним усі, що живуть на світі. ⁹ Бо Він сказав – і сталося, Він повелів – і створилося. ¹⁰ Господь нищить змови народів, відкидає злі задуми людей, [розбиває змови князів]. ¹¹ Рада ж Господня стоїть вічно, і думки серця Його – з роду в рід. ¹² Блаженний народ, у якого Бог є Господом, – люди, яких обрав Господь у насліддя Собі. ¹³ Господь з неба дивиться і бачить усіх синів людських. ¹⁴ Дивиться з Престолу, на якому сидить, і бачить усіх, що живуть на землі. ¹⁵ Він створив серця всіх їх і знає всі діла їхні. ¹⁶ Не захистить царя велике військо його, і велетня не спасе велика сила його. ¹⁷ Ненадійний кінь для спасіння, не спасе він великою силою своєю. ¹⁸ Бо ось очі Господні на тих, що бояться Його, і на тих, що надіються на милість Його. ¹⁹ Він спасе душі їхні від смерті, і в часи голоду наситить їх. ²⁰ Душа ж наша нехай уповає на Господа, бо Він поміч і захист наш. ²¹ Ним звеселиться серце наше, бо ми надіємося на святе ім'я Його. ²² Милість Твоя, Господи, нехай буде над нами, бо ми уповаємо на Тебе.

Каф.
5

91, 4. [3] Пс. 39, 4. Іс. 42, 10. Одкр. 5, 9. [6] Бут. 1, 6–8. Ін. 1, 3. [7] Іов. 38, 8. Єр. 5, 22. [9] Бут. 1, 3. Юдиф. 16, 14. [10] Іов. 5, 12. [11] Притч. 19, 21. Іс. 46, 4. [12] Пс. 64, 5; 143, 15. [13] 2 Пар. 16, 9. Іов. 28, 24. [17] Притч. 21, 31. [18] Іов. 36, 7. Пс. 33, 16. 1 Пет. 3, 12. [21] Іс. 66, 14.

33 ¹ Псалом Давида, коли він прикинувся безумним перед Авимелехом, який через це відпустив його.

² Благословлю Господа на всякий час, завжди хвала Йому в устах моїх.

³ Господом буде хвалитися душа моя; нехай почують вірні і звеселяться.

⁴ Величайте Господа зі мною, і прославмо ім'я Його всі вкупі. ⁵ Я шукав Господа, і Він почув мене і від усіх скорбот визволив мене. ⁶ Приступіть до Нього й просвітяться, і лиця ваші не осоромляться. ⁷ Ось убогий благав, і Господь почув його і від усіх скорбот спас його. ⁸ Ангел Господній охороняє тих, що бояться Його, і визволяє їх. ⁹ Споживіть і побачите, що благий Господь. Блажен муж, що уповає на Нього. ¹⁰ Війтеся Господа, [всі] святі Його, бо не знають нестатку ті, що бояться Його. ¹¹ Багаті зубожли і зголодніли, а ті, що шукають Господа, не будуть позбавлені всякого блага. ¹² Прийдіть, діти, послухайте мене, я страху Господнього навчу вас. ¹³ Хто з людей бажає жити і бачити дні благі – ¹⁴ стримуй язик свій від зла, і уста твої нехай не будуть облесливі. ¹⁵ Ухилийся від всього злого і роби добро, будь мирний і пильний того. ¹⁶ Очі Господні звернені до праведних, і вуха Його до молитви їх. ¹⁷ Лице ж Господнє проти тих, що чинять зло, щоб знищити з землі й пам'ять про них. ¹⁸ Взивали [праведні], і Господь почув їх і від усіх скорбот визволив їх. ¹⁹ Близько Господь до скорботних серцем, і смиренних духом Він спасає. ²⁰ Багато скорбот у праведника, та від усіх них визволить його Господь. ²¹ Господь охороняє всі кості їх, і ні одна з них не зламається. ²² Смерть же грішників люта, і ті, що

ненавидять праведного, загинуть. ²³ Господь визволить душі рабів Своїх, і не загине ніхто з тих, що уповають на Нього.

Слава...

34 Псалом Давида. (Пророчий).

¹ Господи! Будь Суддею тих, що змагаються зі мною, і побори тих, що бажають побороти мене. ² Візьми зброю Твою і щит і стань на поміч мені. ³ Вийми меч і загороди дорогу тим, що переслідують мене. Скажи душі моїй: “Я твоє спасіння”. ⁴ Нехай осоромляться ті, що шукають душу мою. Нехай повернуть назад і покрийються безчестям ті, що задумали зло проти мене. ⁵ Нехай стануть вони як той порох перед вітром, і ангел Господній нехай прожене їх. ⁶ Нехай дорога їхня буде темна і слизька, і ангел Господній нехай переслідує їх. ⁷ Бо вони без вини таємно поставили сітки свої на мене, викопали яму для душі моєї. ⁸ Нехай же несподівано прийде загибель на нього. І сітка, що він таємно на мене поставив, нехай уловить його, і в ту яму нехай сам упаде, на свою погибель. ⁹ А душа моя буде радіти у Господі, буде втішатися спасінням від Нього. ¹⁰ Всі кості мої скажуть: “Господи, хто подібний до Тебе? Ти возволяєш слабого від сильного, бідного і вбогого – від гнобителів його”. ¹¹ Стали проти мене свідки неправедні; про те, чого не знаю я, вони допитують мене. ¹² Віддають мені злом за добро, осиротили душу мою. ¹³ Я ж, коли хворіли вони, одягався в одержу скорботи, смиряв постом душу мою, і молитва моя від серця мого не спинялася. ¹⁴ Наче за приятелем або за братом своїм я побивався, ходив, сумуючи та плачучи, наче за матір'ю. ¹⁵ А во-

Псалом 33. [1] 1 Цар. 21, 13. [3] Лк 1, 47. [5] Іс. 65, 24. [6] Мих. 7, 7. [7] Пс. 17, 7; 68, 34. [8] Бут. 32, 1. [9] Пс. 2, 12. Притч. 16, 20. [10] Нав. 4, 24. [11] Лк 1, 53. [13] 1 Пет. 3, 10. [15] Іов. 28, 28. Пс. 36, 37. [16] Пс. 32, 18. Сир. 15, 19. [19] Пс. 144, 18. [20] Діян. 7, 10. Рим. 8, 17.

[21] Іс. 66, 14. [22] Притч. 22, 8. [23] Рим. 8, 1.

Псалом 34. [1] Іс. 49, 25. [4] Пс. 69, 3. [5] Іов. 21, 18. Пс. 1, 4. Іс. 29, 5. Ос. 13, 3. [7] Лк 23, 4. [8] Пс. 7, 16. Дан. 6, 24. [10] Іов. 36, 13. [11] Мф 26, 60. Діян. 6, 13; 24, 26. [15] Іов. 30, 9. Лк 23, 35.

ни з нещастя мого радіють, збираються та радяться, як збільшити рани мої, ганьблять мене, не знаю, за що; ¹⁶ спокушаючи, наслідують мене, скрегочуть на мене зубами. ¹⁷ Господи, чи довго будеш дивитися на це? Одведи душу мою від злочинства їхнього, від левів – самотню мою. ¹⁸ Я буду прославляти Тебе на великих зібраннях, серед численних народів буду хвалити Тебе, ¹⁹ щоб не торжествували наді мною ті, що ворогують проти мене даремно, не переморгувалися очима своїми ті, що ненавидять мене без вини. ²⁰ Бо не про мир говорять вони, а проти мирних землі складають свої замисли. ²¹ Розширюють на мене уста свої і кажуть: “Добре, добре, бачили очі наші”. ²² Ти бачив це, Господи, не мовчи. Господи, не віддаляйся від мене. ²³ Встань, Господи і заступись за правоту мою. Розбери тяжбу мою, Господи мій і Боже мій! ²⁴ Розсуди мене, Господи, за правдою Твоею, щоб не величалися вони наді мною. ²⁵ Щоб не говорили в серці своїм: “Добре, [добре!] цього ми бажали”. Щоб не сказали: “Ми поглинули його”. ²⁶ Нехай постидяться й осоромляться ті, що радіють з мого нещастя. Нехай покрийються соромом і ганьбою ті, що вихваляються проти мене. ²⁷ І нехай радуються і веселяться ті, що співчують правді моїй. І нехай завжди кажуть: “Який величний Господь, що бажає миру рабові Своему!” ²⁸ А язик мій буде звіщати правду Твою та прославляти Тебе по всі дні.

35 ¹ Начальнику хору. Раба Господнього Давида.

² Навчився беззаконник грішити в серці своїм; нема страху Божого перед очима його. ³ Сам себе він об-

манює в очах своїх, ніби шукає гріхів своїх, щоб зненавидіти їх. ⁴ Але слова уст його – неправда і лукавство, він не хоче навчитися чинити добро. ⁵ На ліжку своєму він замишляє беззаконня, стає на недобру дорогу, не соромиться зла. ⁶ Господи, милість Твоя до небес, істина Твоя понад хмарами. ⁷ Правда Твоя, – як гори Божі, а присуди Твої, – як безодня велика, про людей і про тварин піклуєшся Ти, Господи. ⁸ Яка велика милість Твоя, Боже! Сини людські під захистом крил Твоїх спокійні. ⁹ Вони живляться від достатків дому Твого, і з джерела солодоців Твоїх Ти напуваєш їх. ¹⁰ Бо в Тобі джерело життя: в сяйві Твоїм ми бачимо світло. ¹¹ Нехай буде милість Твоя на тих, що визнають Тебе, і правда Твоя на добрих серцем. ¹² Нехай не наступить на мене нога гордині, і рука грішника нехай не досягне мене. ¹³ Бо впали ті, що чинили беззаконня, впали і не можуть встати.

Слава...

36 Псалом Давида.

¹ Не ревнуй злочинцям, не май задрощів до тих, що чинять беззаконня, ² бо вони, як трава, скоро посохнуть і, як пожовкле листя, скоро опадуть. ³ Надійся на Бога, твори добро, живи за правдою на землі і будеш ситий з багатства її. ⁴ Утішайся Господом, і Він дасть тобі бажання серця твого. ⁵ Відкрий Господу путь твою і надійся на Нього, Він допоможе. ⁶ Він виявить правоту твою, як світло, і правду твою, як полудень. ⁷ Підкорись Господу і надійся на Нього. Не зазри чоловікові лукавому, хоч би й щастило йому в цьому житті. ⁸ Не гнівайся і не розпалюйся, не спокушайся чи-

[18] Пс. 21, 26. [19] Ін 15, 25. [21] Іов. 16, 9. Пс. 39, 16. Плач. 2, 16. [23] Пс. 43, 24. [26] Іов. 8, 22. Пс. 6, 11. [27] Пс. 39, 17.

Псалом 35. [2] Бут. 20, 11. [3] 4 Цар. 17, 9. [5] Мих. 2, 1. Рим. 12, 9. [6] Пс. 56, 11. [7] Рим. 11, 33. Іона 4, 11. 1 Кор. 9, 9. [8] Іов.

36, 11. Пс. 16, 8. [9] Іс. 25, 6. 2 Кор. 8, 9. Одр. 21, 6.

Псалом 36. [1] Притч. 23, 17; 24, 1. [2] Пс. 128, 6. Іс. 37, 27. Сир. 14, 19. [5] Пс. 54, 23. [6] Іс. 58, 8. [8] Еф. 4, 26.

нити зло. ⁹ Бо всі, хто чинить зло, будуть знищені, а ті, що надіються на Господа, успадкують землю. ¹⁰ Ще трохи, і не стане грішника, поглянеш на місце його і не знайдеш його. ¹¹ А люди лагідні успадкують землю і будуть втішатися великим спокоєм. ¹² Нечестивий задумує зло проти праведного і скрегоче на нього зубами своїми. ¹³ Господь же сміється з нього, бо бачить, що приходить день його. ¹⁴ Нечестиві виймають меч свій, готують стріли свої, щоб повалити убогого і бідного, заколотих, що йдуть дорогою правди. ¹⁵ Меч їхній увійде в їхнє ж серце, і луки їхні поламаються. ¹⁶ Краще мале праведника, аніж багатство у багатьох беззаконних, ¹⁷ бо сила грішників буде знищена, а праведних підкріпить Господь. ¹⁸ Господь знає дні людей непорочних, і надбання їх перебуватиме повік. ¹⁹ Не будуть вони посоромлені в лиху годину, і в дні голоду будуть насичені. А грішники загинуть. ²⁰ Вороги Господні в пишності й гордині своїй, як дим, щезнуть. ²¹ Нечестивий позичає і не віддає, а праведник милостивий щедро дає. ²² Отже, ті, хто прославляє Господа, успадкують землю, а хто проклинає Його, буде знищений. ²³ Господь стверджує кроки такого чоловіка і сприяє йому в дорозі його. ²⁴ Коли буде падати, то не впаде, бо Господь підтримує за руку його. ²⁵ Я був молодим і постарів уже, але не бачив праведника покинутим або щоб діти його просили хліба. ²⁶ Він щодня дає милостиню, позичає, і рід його в благословенні перебуває. ²⁷ Ухилийся від зла і твори добро, і житимеш довіку. ²⁸ Бо Господь любить правду і не покидає святих Своїх; Він береже їх, [а беззаконні бу-

дуть викинуті,] і нащадки нечестивців будуть знищені. ²⁹ Праведні ж успадкують землю і будуть жити на ній повік. ³⁰ Уста праведного промовляють премудрість, і язик його, сповіщає правду. ³¹ Закон Бога його в серці його, і не спіткнуться ноги його. ³² Беззаконник підглядає за праведним і шукає – як вбити його. ³³ Та Господь не дасть праведника в руки його і не допустить звинуватити його на суді. ³⁴ Надійся на Господа і тримайся шляхів Його, Він піднесе тебе, щоб ти успадкував землю, і коли буде нищити нечестивців, ти побачиш. ³⁵ Я бачив беззаконника, як він пишався і підносився, наче кедри ливанські. ³⁶ Але минув він, не стало його, шукаю його і не знаходжу. ³⁷ Пильнуй непорочність, дивись на праведного, бо майбутнє таких людей – мир. ³⁸ А беззаконники всі будуть знищені, і майбутнє нечестивців – загибель. ³⁹ Спасіння ж праведним від Господа. Він захистить їх у час скорбот. ⁴⁰ Господь допоможе їм і визволить їх. Він визволить їх від нечестивих і спасе їх, бо вони надіялися на Нього.

Слава...

37 ¹ Псалом Давида. На спомин [про суботу]. Каф. 6

² Господи, не суди мене в ярості Твоїй і не карай мене у гніві Твоім. ³ Бо стріли Твої пройняли мене, і утвердив еси на мені руку Твою. ⁴ Нема зцілення у плоті моїй від лиця гніву Твого, нема спокою в костях моїх від лиця гріхів моїх. ⁵ Бо беззаконня мої перевищили голову мою і, як тягар великий, пригнітили мене. ⁶ Засмерділись і загнилися рани мої від лиця безумства мого. ⁷ Пригноблений я і зовсім поник, весь день сумуючи ходжу. ⁸ Бо стегна мої спов-

[9] Іс. 34, 17. [11] Мф 5, 5. [16] Мк 8, 8. [17] Єр. 48, 25. [19] Іов. 5, 20. Пс. 32, 19. [20] Пс. 67, 3. [22] Пс. 24, 13. Притч. 2, 21. [24] Пс. 144, 14. Притч. 24, 16. [25] Сир. 2, 10. [26] Пс. 111, 5. [27] Пс. 33, 15. Іс. 1, 16. [28] 3 Цар. 8, 57. [29] Мф 5, 5. [30] Притч. 10, 31. Мф 12, 35. [31] Іс. 51, 7. [32] Пс. 11, 9. Мк 3,

2. [35] Пс. 72, 6. Єз. 31, 3. [36] Іов. 4, 20; 5, 3; 20, 7. [37] Бут. 39, 8. Лк 16, 25. Рим. 2, 10. [39] Есф. 8, 16. Пс. 45, 2. [40] Прем. 3, 9. Дан. 6, 23.

Псалом 37. [2] Пс. 6, 2. Єр. 10, 24. [3] Втор. 32, 23. Іов. 6, 4. [5] Пс. 31, 4. Єз. 33, 10. [7] Пс. 41, 10.

нилися запаленням, і нема зцілення у плоті моїй. ⁹ Озлоблений був і смирився до кінця; ридаю від болю серця мого. ¹⁰ Господи, перед Тобою всі бажання мої, і зітхання моє від Тебе не втаїться. ¹¹ Серце моє стривожене, покинула мене сила моя, і світло очей моїх – і того вже не стало в мене. ¹² Друзі мої і приятелі мої відійшли від мене, і родина моя стала осторонь мене. ¹³ А ті, що шукають душу мою, поставили сіті, і ті, що бажують мені зла, говорять про погибель і весь день замишляють підступи. ¹⁴ Я ж, немов глухий, не чую і, як німий, не відкриваю вуст своїх. ¹⁵ І став я як людина, що не чує і не має в устах своїх виправдання. ¹⁶ Бо на Тебе, Господи, уповаю я: Ти почуй, Господи, Боже мій. ¹⁷ Тому я сказав: нехай ніколи не потіпаються [вороги мої]; коли спітнуться ноги мої, вони звеличуються наді мною. ¹⁸ Я готовий до ран, і недуги мої повсякчас переді мною. ¹⁹ Бо беззаконня мої я визнаю і печалюся через гріх мій. ²⁰ Вороги ж мої живуть і зміцнюються більше за мене, і namножилось тих, що ненавидять мене не по правді. ²¹ Ті, що відплачують мені злом за добро, обмовляють мене, бо я про благодіяння дбаю. ²² Не покинь мене, Господи, Боже мій, не відступи від мене. ²³ Поспіши на поміч мені, Господи спасіння мого.

38 ¹ Начальнику хору Ідифуму.
Псалом Давида.

² Я сказав: “Буду слідкувати за життям моїм, щоб не грішити язиком моїм. Буду стримувати уста мої, доки нечестивий переді мною”. ³ Я став як німий, не давав голосу. Я мовчав *навіть* про добре, але скорбота моя поновилася. ⁴ Запалало

серце моє в мені і в думках моїх розгорівся вогонь, тоді я сказав язиком моїм: ⁵ “Скажи мені, Господи, коли кончина моя, і число днів моїх – яке воно? Щоб зрозумів я, який вік мій”. ⁶ Ти, мов п’ядями, виміряв дні мої, і вік мій – як ніщо перед Тобою. ⁷ Дійсно, всяка людина, що живе на землі, як тінь ходить; даремно метушиться, збирає і не знає, кому те дістанеться. ⁸ І нині чого чекати мені, Господи? Надія моя – на Тебе. ⁹ Від усіх гріхів моїх очистити мене; не віддавай мене на глум безумному. ¹⁰ Я став як німий і не відкриваю уст моїх, тому що Ти вчинив це. ¹¹ Відверни від мене удари Твої, бо від сили руки Твоєї я щезну. ¹² Якщо Ти за кожен гріх будеш карати людину, то розсиплеться, як від молі, вся краса її. Ось такою нетривкою є людина. ¹³ Почуй же, Господи, молитву мою і благання моє прийми; не будь мовчазним на сльози мої, бо я подорожній перед Тобою і захожий, як і всі батьки мої. ¹⁴ Дай мені полегшення, щоб я заспокоївся раніше, ніж відійду від світу цього і більше мене не буде.

39 ¹ Начальнику хору. Псалом Давида. (Пророчий).

² Твердо я надіявся на Господа, і Він прихилився до мене і почув молитву мою. ³ Він вивів мене з ями пристрастей і в’язкого болота, поставив на камені ноги мої і зміцнив стопи мої. ⁴ Він вклав в уста мої пісню нову – хвалу Богу нашому. Многі побачать, і убояться, і будуть уповати на Господа. ⁵ Блаженна людина, яка покладає надію свою на Господа і не звертається до гордих і до тих, що схилиються до неправди. ⁶ Господи, Боже мій! Як багато

[12] Іов. 19, 13; 30, 10. Пс. 30, 12. [14] Іс. 53, 7. Мф 27, 12. Діян. 8, 32. [19] Пс. 31, 5. 2 Кор. 7, 10. [21] Пс. 108, 5.

Псалом 38. [1] 1 Пар. 16, 42. [2] Пс. 140, 3. [3] Пс. 107, 14. [4] Діян. 17, 16. [5] Рим. 13, 11. [6] Пс. 89, 6; 143, 4. [7] Іов. 8, 9. Єр.

17, 11. Лк 12, 20. [10] Мф 11, 5. [12] Іс. 51, 8. [13] 1 Пар. 29, 15. 2 Кор. 5, 6–7. Флп 3, 20. Євр. 11, 13.

Псалом 39. [3] Іов. 30, 19. Лк 6, 48. [4] Пс. 32, 3. Одкр. 5, 9. [5] Пс. 2, 12. Притч. 16, 20. Єр. 17, 7.

створив Ти чудес Твоїх для нас! Хто уподібниться Тобі помислами Твоїми про нас! Хотів би я говорити і перелічити, але вони перевищують всяке число. ⁷ Жертви і принесення Ти не захотів, але Ти відкрив мені вуха*. Всепалення і жертви за гріх Ти не бажав. ⁸ Тоді я сказав: “Ось іду; у свитку книжному написано про мене. ⁹ Я бажую виконати волю Твою, Боже мій, і закон Твій у серці моїм”. ¹⁰ Я сповіщав про правду Твою в зібранні великому і не спинав уст моїх. Ти знаєш, Господи. ¹¹ Не втаїв я правди Твоїї в серці моїм; я всім сповіщав про істину й спасіння Твоє. Не затаїв милости й вірности Твоїї перед зібранням великим. ¹² Ти ж, Господи, не віддаляй від мене милосердя Твого. Милість Твоя й істина Твоя нехай завжди охороняють мене. ¹³ Бо обступила мене біда велика: оточили мене беззаконня мої, і я не можу побачити їх, бо їх більше, ніж волосся на голові моїй, і серце моє стиснулося в мені. ¹⁴ Благозволь, Господи, визолити мене. Господи, поспіши на допомогу мені! ¹⁵ Нехай постидяться і осоромляться ті, що шукають душі моєї, щоб погубити її. Нехай повернуть назад ті, що бажують зла мені. ¹⁶ Нехай покрийуться соромом ті, що говорили мені: “Добре, добре!” ¹⁷ Але нехай зрадіють і звеселяться Тобою ті, що шукають Тебе, Боже, і ті, що люблять спасіння Твоє, нехай безперестанку виголошують: “Великий Господь!” ¹⁸ Я ж немічний і вбогий, Господи, допоможі мені! Ти поміч моя і моє спасіння, Боже мій, поспіши!

Слава...

* За перекладом 70-ти: приготував мені тіло.

[7] Пс. 50, 18. [8] Ін 5, 46. [9] Іс. 50, 5. [10] Пс. 34, 18. [11] Мф 12, 35. [13] Пс. 30, 11. [14] Пс. 21, 20. [15] Пс. 34, 4. [16] Пс. 34, 21. [18] Пс. 69, 6.

Псалом 40. [2] Притч. 14, 21. Дан. 4, 24.

40 ¹ Начальнику хору. Псалом Давида. (Пророчий).

² Блаженний, хто дбає про [вбогих і] бідних, в день скорботи спасає його Господь. ³ Господь збереже його й охоронить життя його. Блаженним він буде на землі, і Ти, Господи, не віддаси його в руки ворогів його. ⁴ Господь допоможе йому в час хвороби його, все ложе його Ти оздоровиш у болісті його. ⁵ Я сказав: “Господи, помилуй мене і зціли душу мою, бо згрішив я перед Тобою”. ⁶ Вороги мої в злості кажуть про мене: “Коли він помре та згине ім’я його?” ⁷ А коли приходять провідати мене, говорять облесливо, ховають злобу в серці, а вийшовши, змовляються. ⁸ Ненависники шепочуть між собою, замишляють зло проти мене. ⁹ Словом лихим ображають мене, говорячи: “Він ліг і вже не встане”. ¹⁰ Навіть чоловік, що жив у згоді зі мною, що їв хліб мій і на якого я надіявся, – підняв проти мене п’яту свою. ¹¹ Ти ж, Господи, помилуй мене, підійми мене, щоб я віддав їм. ¹² З того дізнаюся я, що Ти любиш мене, коли ворог мій не потішиться наді мною. ¹³ А мене Ти охорониш заради лагідности моєї, і поставиш перед лицем Твоїм навіки. ¹⁴ Благословенний Господь, Бог Ізраїля од віку й до віку! Амінь, амінь!

41 ¹ Начальнику хору. Повчання синам Кореєвим. (Псалом Давида).

² Як прагне олень до потоку води, так прагне душа моя до Тебе, Боже. ³ Прагне душа моя до Бога сильного й живого. Коли ж прийду я і з’явлюся перед лицем Божим? ⁴ Сльози мої стали хлібом мені день і ніч, коли вороги говорили до мене щодня: “Де Бог твій?” ⁵ Згадуючи це, я виливаю душу мою, бо я ходив серед великої кількості людей, входив

Лк 14, 13. [4] Мф 9, 22. Лк 7, 7. [5] Пс. 6, 3. [8] Мф 22, 15. [9] Мк 12, 13. Мф 27, 66. [10] Ін 13, 18. Діян. 1, 16. [14] Пс. 39, 17.

Псалом 41. [1] 1 Пар. 6, 22; 9, 19; 26, 1. [3] Пс. 83, 3. [5] Іов. 30, 16.

з ними в дім Божий з піснями радості й хвали, з голосами урочистого святкування. ⁶ Чому сумуєш в мені? Уповай на Бога, бо я ще буду хвалити Його, Спасителя мого і Бога мого. ⁷ Душа моя хвилюється в мені, Боже мій, тому згадав я Тебе в землі Йорданській і Єрмонській, з гори Малої. ⁸ Безодня безодню викликає шумом водоспадів Твоїх. Усі води Твої і хвилі Твої пройшли наді мною. ⁹ Вдень покаже Господь милість Свою, а вночі пісня Йому від мене – молитва до Бога життя мого. ¹⁰ Кажу я до Бога: “Захиснику мій! Навіщо Ти забув мене? Чого я, сумуючи, ходжу, коли ворог ображає мене?” ¹¹ Наче хто ламає кості мої, коли глумляться з мене вороги мої та говорять щодня: “Де Бог твій?” ¹² Чому сумуєш, душе моя, чому хвилюєшся в мені? Уповай на Бога, бо я ще буду славити Його, Спасителя мого і Бога мого.

42 (Псалом Давида).

¹ Суди мене, Боже, і розсуди тяжбу мою з народом недобрим. Від людини лукавої і злої визволи мене. ² Бо Ти – Бог сили моєї. Навіщо Ти відкинув мене? Чому я, сумуючи, ходжу, коли ворог ображає мене? ³ Пошли світло Твоє й істину Твою, нехай вони ведуть мене і виведуть на святу гору Твою і в оселі Твої. ⁴ І ввійду я до жертовника Божого, що наповнює радістю серце моє, і буду славити Тебе піснями, як на гуслях, Боже, Боже мій. ⁵ Чому сумуєш, душе моя? Навіщо хвилюєшся в мені? Уповай на Бога, бо я ще буду славити Його, Спасителя мого і Бога мого.

Слава...

43 ¹ Начальнику хору. Повчання синам Кореевим.

² Боже, вухами нашими почули ми, і отці наші сповістили нам про

діла, які вчинив Ти в часи їхні, часи давні. ³ Рукою Твоею Ти знищив народи, а їх оселив, знищив племена, а їх розмножив. ⁴ Не мечем вони придбали землю і не їхня сила спасла їх, а Твоя рука і Твоя сила й світло лица Твого, бо Ти благоволив до них. ⁵ Боже, Ти – Цар мій! Ти Той, що даєш спасіння Якову. ⁶ З Тобою, як рогами, поб'ємо ми ворогів наших і в ім'я Твоє потопчемо тих, що повстали проти нас. ⁷ Бо не на лук мій я надіюся, і меч мій не спасе мене, ⁸ а Ти спасеш нас від ворогів наших і осоромиш тих, що повстали проти нас. ⁹ Тобою, Боже, будемо хвалитися кожен день, і ім'я Твоє будемо славити повіки. ¹⁰ Нині ж Ти відкинув і осоромив нас, і не виходиш, Боже, з військом нашим. ¹¹ Ти попустив, щоб ми втікали від ворогів, і ненависники наші грабують нас. ¹² Ти, як овець, віддав нас на заклчення і розсіяв нас поміж народами. ¹³ Ти задарма віддав народ Свій і не підвищив ціни на нього. ¹⁴ Ти на глум віддав нас сусідам нашим, на посміх і зневагу всім, що навкруги нас. ¹⁵ Ти зробив нас притчею між народами, покиванням голови між людьми. ¹⁶ Щодня сором мій переді мною, і посоромлення вкриває лице моє ¹⁷ від голосу ганьбителя й наклепника, від погляду ворога й месника. ¹⁸ Все це прийшло на нас, але ми не забули Тебе і не порушили завіту Твого. ¹⁹ Не відкилилося від Тебе серце наше, і кроки наші не зійшли з дороги Твоїї, ²⁰ коли Ти смирив нас у землі злостраждань і тінню смерти покритв нас. ²¹ Бо якби ми забули ім'я Бога нашого і простягнули руки свої до бога чужого, ²² то чи не покарав би нас Бог? Бо Він знає таємниці серця. ²³ Але за Тебе, Господи, вбивають нас

[6] Пс. 42, 5. [8] Пс. 68, 3. [9] Пс. 118, 62. [10] Пс. 37, 7. [12] Пс. 42, 5.

Псалом 42. [2] Пс. 37, 7. [3] 2 Цар. 15, 25.

[5] Пс. 41, 6.

Псалом 43. [1] Пс. 41, 1. [2] Втор. 6, 21.

Пс. 77, 3. [3] Вих. 15, 17. [4] Втор. 33, 29. [6] Пс. 59, 14. Іс. 33, 22. [7] Пс. 19, 8. [10] Пс. 59, 3. [13] 1 Цар. 12, 9. Іс. 52, 3. [14] Пс. 78, 4. Єр. 24, 9. [18] Іс. 26, 8. [22] Пс. 7, 10. [23] Рим. 8, 36.

кожен день, ми стали як вівці, що призначені на заколення.²⁴ Встань, Господи, чого спиш Ти? Прокинься і не відкидай нас назавжди.²⁵ Навіщо ховаєш лице Твоє? Забуваєш скорботу та біду нашу?²⁶ Бо душа наша принижена до пороку, і серце наше в землю втоптане.²⁷ Воскресни, Господи, поможи нам і визволи нас імені Твого ради.

44 ¹ Начальнику хору. На музичному інструменті шопан. Повчання синам Кореевим. Пісня про Улюбленого.

² Вилилось із серця мого слово блага, говорю я про діла мої Цареві. Язик мій – перо книжника-скорописця.³ Ти прекрасніший за синів людських, виливається благодать із уст Твоїх. Тому благословив Тебе Бог навіки.⁴ Прив'яжи меч Твій до бедра Твого, сильний, славою Твоею і красою Твоею.⁵ І натягни лук, і встигай, і царюй істини ради, і лагідности, і справедливости, і дивно поведе Тебе правиця Твоя.⁶ Гострі стріли Твої, [Сильний]! Вони в серце ворогам Царя. Впадуть народи перед Тобою.⁷ Престіл Твій, Боже, повік віку, жезл правоти – жезл Царства Твого.⁸ Ти полюбив правду і зненавидів беззаконня, тому помазав Тебе, Боже, Бог Твій елеєм радости більше, ніж спільників Твоїх.⁹ Вся одежа Твоя – як смирна, алое і касія; в палатах із слонової кості звеселять Тебе.¹⁰ Дочки царів почесні гості Твої; стала цариця праворуч Тебе, в ризи позолочені одягнена, прикрашена.¹¹ Слухай, дочко, і споглянь, і прихили вухо твоє, і забудь народ твій і дім отця твого.¹² І забажає Цар доброти твоєї, бо Він – Бог твій, і

поклонись Йому.¹³ І дочка Тира з дарами, і найбагатші з народів помоляться лицю Твоєму.¹⁴ Вся слава дочки царя в ній самій, одежа її шита золотом.¹⁵ В дорогих прикрашених ризах введуть її до Царя. Приведені будуть діви вслід за нею, подруги її.¹⁶ Приведуть їх з піснями радости і введуть їх у палату Царя.¹⁷ Замість батьків Твоїх будуть сини Твої. Ти поставиш їх князями по всій землі.¹⁸ Пом'яну ім'я Твоє у всякому роді і роді. Заради того люди всі вихвалитимуть Тебе і прославлятимуть ім'я Твоє повік віку.

45 ¹ Начальнику хору. Синів Кореевих. На музичному інструменті аламоф. Пісня.

² Бог нам пристановище і сила, скоро допомога в біді, що надходить на нас.³ Тому не будемо боятися, хоч би захиталася земля, і гори зрушились у безодню моря.⁴ Нехай шумлять і хвилями здіймаються води і трясуться гори від хвиль їхніх.⁵ Поток рік веселять місто Боже, святу оселю Всевишнього.⁶ Бог посеред нього – воно не захитається; Бог допоможе йому зранку.⁷ Стривожилися народи, захиталися царства: [Всевишний] подав голос Свій, і похитнулася земля.⁸ Господь Сил з нами, Бог Якова – захисник наш.⁹ Прийдіть і погляньте на діла Божі, які чуда вчинив Він на землі.¹⁰ Він спинив війни до країв землі, поламав лук, знищив зброю і колісниці попалив вогнем.¹¹ “Заспокойтеся і пізнайте, що Я – Бог, піднесуся між народами і прославлюся на землі”.¹² Господь Сил з нами, Захисник наш – Бог Якова.

Слава...

[24] Мф 8, 24–25. [25] Пс. 12, 2. [26] Іс. 51, 23.

Псалом 44. [1] Еф. 1, 6. [3] Лк 4, 22. [4] Пс. 23, 8. Іс. 11, 5. Євр. 4, 12. Одрк. 1, 16; 19, 15. [6] Іов. 6, 4. Пс. 37, 3. [7] Євр. 1, 8. Іс. 32, 1. [8] Пс. 14, 2. Іс. 61, 1. [9] Пісн. 1, 3. Еф. 5, 2. [10] Іс. 61, 10. [11] Ос. 2, 19. [12] Іс. 62, 4. Одрк. 19, 7. [13] Пс. 71, 10. [14] Єз. 16, 10.

Мф 22, 11. [15] Іс. 61, 10. 1 Пет. 3, 3. [17] Рим. 9, 5. Одрк. 1, 6; 5, 10.

Псалом 45. [1] Пс. 41, 1. [2] Пс. 17, 3. Притч. 18, 11. Авв. 3, 19. [6] Іс. 33, 20. Єз. 48, 35. Зах. 2, 5. [8] Рим. 8, 31. [9] Пс. 65, 5. [10] Пс. 75, 4. Ос. 2, 18. [11] Іс. 64, 2. [12] Рим. 8, 31.

Каф. **46** ¹ Начальнику хору. Синів
7 Кореевих. Псалом.

² Всі народи, заплещіть руками, вигукніть до Бога голосом радості. ³ Бо Господь Всевишній страшний, – великий Цар усієї землі. ⁴ Він підкорив людей нам, і народи – під ноги наші. ⁵ Обрав нам насліддя наше, красу Якова, якого полюбив. ⁶ Зійшов Бог при окликах радості, Господь – при звуках сурмих. ⁷ Співайте Богу нашому, співайте! Співайте Цареві нашому, співайте! ⁸ Бо Бог – Цар усієї землі, співайте розумно. ⁹ Бог став Царем над усіма народами. Бог возвів на святім Престолі Своім. ¹⁰ Князі народів зібралися до народу Бога Авраамового, бо влада над землею – Божа. Він вищий за все.

47 ¹ Пісня синів Кореевих.
² Великий Господь і вельми хвальний у місті Бога нашого, на горі святій Його. ³ Велика радість всій землі – гора Сион; з північного боку її – місто Царя великого. ⁴ Бог у храмі Своему знаний як захисник, ⁵ бо ось зібралися царі, зійшлися докупити, ⁶ побачили, здивувалися, злякалися і відступили. ⁷ Страх обійняв їх і муки, як у жінок під час родин. ⁸ Східним вітром Ти потопив кораблі фарсійські. ⁹ Як чули ми, так і побачили у місті Господа Сил, у місті Бога нашого: Бог утвердив його навіки. ¹⁰ Ми роздумували, Боже, про милість Твою посеред храму Твого. ¹¹ Яке ім'я Твоє, Боже, така і хвала Твоя аж до країв землі. Повна правди правда Твоя. ¹² Нехай веселиться гора Сион, [і] нехай радіють дочки народу Божого заради судів Твоїх, [Господи]. ¹³ Обійдіть навколо Сиона і розгляньте його, перелічіть вежі його, ¹⁴ зверніть серця ваші до

могутності його, щоб переказати поколінням майбутнім. ¹⁵ Бо цей Бог є Бог наш повіки. Він буде провадити нас повік віку.

48 ¹ Начальнику хору. Синів
Кореевих. Псалом.

² Слухайте це, всі народи. Почуйте всі, хто живе на світі, – ³ І прості, і знані, і багаті, й убогі. ⁴ Уста мої промовлятимуть премудрість, і помисли серця мого – розум. ⁵ Прихилью вухо моє до притчі і на гусях пісні відкрию загадку мою. ⁶ Чого боятися мені в день біди, коли обступлять мене злочинства тих, що доганяють мене? ⁷ Ви, що надієтеся на силу свою та величаєтеся багатством своїм! ⁸ Людина ніколи не викупить брата свого, не дасть Богові викупу за нього. ⁹ Дорога ціна викупу душ їхніх, і не буде того повіки, ¹⁰ щоб залишився хтось жити вічно і не зазнав смерті. ¹¹ Кожен бачить, що й розумні помирають так само, як і нерозумні та безумні гинуть, і багатства свої залишають іншим. ¹² Вони думають, що доми їхні вічні і оселі їхні з роду в рід, землі свої вони називають своїми іменами. ¹³ І людина, будучи в честі, не розуміє, що вона зрівнялася з тваринами і уподібнюється їм. ¹⁴ Цей шлях їхній – спокуса їм, хоч після цього устами своїми будуть хвалити його. ¹⁵ Як овець, поглине їх безодня; смерть буде пасти їх, і ранком праведні будуть володіти ними; сила покине їх, і могила буде житлом їхнім. ¹⁶ Але Господь спасе душу мою від пекла, коли прийме мене. ¹⁷ Не бійся, коли розбагатіє людина, коли примножиться слава дому її. ¹⁸ Бо коли помре, то не візьме з собою нічого, не піде за нею слава її. ¹⁹ Хоч

Псалом 46. [3] Зах. 14, 9. Мал. 1, 14. Одр. 19, 15. [6] Пс. 67, 19. Діян. 1, 9. Еф. 4, 10. [7] Іс. 12, 5. [9] Пс. 21, 29; 79, 2. Євр. 8, 1.

Псалом 47. [2] Пс. 144, 3. Євр. 12, 22. Одр. 14, 1. [3] Єз. 40, 2. [4] 2 Пар. 20, 8. Зах. 8, 3. Мал. 1, 14. [6] 4 Цар. 19, 35–36. [7] 4 Цар. 19, 3. Іс. 21, 3. [8] Іс. 27, 8. [11] 4 Цар.

19, 15. Діян. 19, 17. [15] Іс. 25, 9.

Псалом 48. [5] Пс. 77, 2. Мф 13, 35. [7] Іов. 36, 18. Пс. 51, 9. Притч. 11, 4. [8] 1 Ін 3, 16. [9] Мф 16, 26. Мк 8, 37. 1 Пет. 1, 19. [11] Притч. 11, 4. Еккл. 2, 16; 6, 2. [13] Еккл. 3, 19. [15] Іс. 14, 11. Одр. 2, 27. [16] Пс. 15, 10. [18] Іов. 27, 18. [19] Втор. 29, 19.

за життя вона ублажає душу свою, і славлять її за те, що догоджає собі,²⁰ але піде до роду батьків своїх, які ніколи не побачать світла.²¹ Так людина, будучи в честі, не розуміє, що вона зрівнялася з тваринами і уподібнюється їм.

Слава...

49 Псалом Асафа.

¹ Бог богів, Господь промовив і закликає землю від сходу сонця і до заходу.² Від Сиону велич краси Його.³ Гряде Бог наш – і не мовчить, перед ним вогонь, що все палить, навкруги Нього сильна буря.⁴ Він закликає з висоти небо і землю – судити народ Свій:⁵ “Зберіть до Мене святих Моїх, що вступили в завіт зі Мною при жертві!”⁶ Небеса проголосять правду Його, бо Суддя цей є Бог.⁷ “Слухай, народе Мій, Я буду говорити. Ізраїлю! Я буду свідчити проти тебе. Я – Бог, твій Бог.⁸ Не за жертви твої буду докряти тобі, бо всепалення твої завжди переді Мною.⁹ Не прийму ні телят від дому твого, ні козлів із дворів твоїх,¹⁰ бо Мої всі звірі лісові і тварини на всіх горах.¹¹ Я знаю всіх птахів небесних і вся краса поля переді Мною.¹² Коли б я зголоднів, то не сказав би тобі, бо світ увесь Мій і все, що є в ньому.¹³ Хіба Я споживаю м’ясо телят чи п’ю кров козлів?¹⁴ Принеси Богу жертву хвали і виконай перед Всевишнім обітницю твою.¹⁵ І призови Мене в день скорботи твоєї, Я спасу тебе, і ти прославиш Мене”.¹⁶ А до грішника каже Бог: “Навіщо говориш ти про настанови Мої і завіт Мій береш у вуста свої?¹⁷ Ти ж зненавидів настанови Мої і слова Мої відкидаєш від себе.¹⁸ Коли бачиш злодія, то схо-

дишся з ним, і з перелюбником спілкуєшся.¹⁹ Уста твої невпинно зловлять, і язик твій сплітає підступи.²⁰ Сидиш і наговорюєш на брата твого і на сина матері твоєї зводиш наклеп.²¹ Ти це робив, а Я мовчав; ти гадав, що й Я такий, як ти. Але Я викрию тебе і поставлю перед тобою [гріхи твої].²² Зрозумійте ж це ви, що забуваєте Бога, щоб я не зловив вас, і тоді вже ніхто не врятує вас.²³ Хто приносить жертву хвали, той прославляє Мене, і це дорога, якою Я явлю йому спасіння Моє”.

50¹ Начальнику хору. Псалом Давида,² коли приходив до нього пророк Нафан, після того, як Давид увійшов до Вирсавії. (Молитва покаяння).

³ Помилуй мене, Боже, з великої милости Твоєї, і з великого милосердя Твого прости провини мої.⁴ Особливо омий мене від беззаконня мого і від гріха мого очисти мене.⁵ Бо беззаконня моє я знаю, і гріх мій повсякчас переді мною.⁶ Проти Тебе єдиного я згрішив і лукаве перед Тобою вчинив, отже, праведний Ти у слові Твоїм і справедливий у присуді Твоїм.⁷ Ось бо в беззаконні зачатий я, і в гріхах породила мене мати моя.⁸ Бо Ти істину полюбив еси, невідоме й таємне мудрости [Твоєї] явив Ти мені.⁹ Окропи мене ісопом – і очищуся, омий мене – і стану білший від снігу.¹⁰ Дай мені почути радість і веселість – і зрадіють кості мої упокорені.¹¹ Відверни лице Твоє від гріхів моїх і прости всі беззаконня мої.¹² Серце чисте створи в мені, Боже, і духа праведного віднови в нутрі моєму.¹³ Не відкинь мене від лиця Твого і Духа Твого Святого не відніми від мене.¹⁴ По-

[21] Еккл. 3, 19. Лк 12, 20.

Псалом 49. [1] Втор. 10, 17. [2] Пс. 47, 3. [3] Пс. 2, 5. [4] Втор. 31, 28. [5] Мф 24, 31. [7] Пс. 80, 9. [9] Іс. 66, 3. Єр. 6, 20. Ос. 5, 6. [12] Вих. 19, 5. Пс. 23, 1. Іов. 41, 3. [14] Пс. 115, 8. Рим. 12, 1. [15] Пс. 26, 8. Зах. 13, 9. [16] Рим. 2, 21. 1 Кор. 9, 27. [17] Мф 7, 3. [18] Мф

24, 49. Еф. 5, 7. [19] Мих. 6, 12. [21] Іс. 42, 14; 47, 11; 57, 11. [23] Лк 8, 39. Ін 7, 17.

Псалом 50. [2] 2 Цар. 12, 1. [3] Пс. 56, 2. Іс. 33, 2. Євр. 9, 14. [5] Пс. 31, 5. [6] Рим. 3, 4. [7] Іов. 14, 4. [8] 1 Кор. 2, 7. [9] Лев. 14, 6. [12] 2 Кор. 5, 17. Гал. 6, 15. Еф. 2, 10. [13] Мф 6, 13. Єр. 7, 15.

верни мені радість спасіння Твого і духом могутнім укріпи мене. ¹⁵ Навчатиму беззаконників шляхів Твоїх, і нечестиві навернуться до Тебе. ¹⁶ Визволи мене від вини кривавої, Боже, Боже спасіння мого, і язик мій радісно славитиме правду Твою. ¹⁷ Господи, відкрий уста мої, і уста мої сповістять хвалу Твою. ¹⁸ Бо коли б Ти жертви забажав, приніс би я: всепалення Ти не бажаєш. ¹⁹ Жертва Богові – це дух упокорений, серцем скорботним і смиренным Ти не погордуєш. ²⁰ Ублажи, [Господи], благоволінням Твоїм Сион, і нехай збудуються стіни ерусалимські. ²¹ Тоді буде угодна Тобі жертва правди, приношення і всепалення: тоді покладуть на Жертовник Твій тельців.

51 ¹ Начальнику хору. Повчання Давида, ² після того, як приходив Доїк ідумеянин і доніс Саулу, сказавши йому, що Давид прийшов у дім Авимелеха.

³ Чого хвалишся злодійством, сильний? Зловживаєш милосердям Божим кожен день? ⁴ Неправду висловлює язик твій, як бритва вигострена – таке твоє лукавство. ⁵ Ти полюбив зло більше, ніж добро, більше неправду, ніж говорити правду. ⁶ Ти полюбив слова погібелі, розмову улесливу. ⁷ За те знищить тебе Бог до кінця. Викине тебе й виселить тебе з дому [твого], викоренить тебе із землі живих. ⁸ Побачать це праведні і убояться, посміються над тобою [і скажуть]: ⁹ “Ось чоловік, що не у Бога шукав собі сили, а сподівався на силу багатства свого та зміцнювався злочинством своїм”. ¹⁰ А я, мов оливкове зелене дерево в домі Божім, я уповаю на милість Божу повік. ¹¹ Буду вічно славити Тебе,

Боже, за все, що Ти вчинив для мене. Буду надіятися на ім'я Твоє, бо Ти милостивий до праведних Твоїх.

52 ¹ Начальнику хору. На духових інструментах. Повчання Давида.

² Сказав безумний у серці своїм: “Немає Бога”. Розпусні стали, огидне діють у беззаконнях. Нема тих, хто чинив би добро. ³ Бог з неба поглянув на синів людських, щоб побачити: чи є хто розумний, що шукає Бога? ⁴ Всі відвернулися, всі нікчемні стали; нема вже такого, хто чинить добро, немає жодного. ⁵ Невже не прийдуть до розуму ті, що чинять беззаконня, що з'їдають людей моїх, наче хліб, а Господа не призивають? ⁶ Вони будуть боятися страху там, де нема його, бо розсипле Бог кістки самовпевнених. Осоромлені будуть вони, бо Бог відкинув їх. ⁷ Хто дасть із Сиону спасіння Ізраїлеві? Коли поверне Бог із полону людей Своїх, зрадіє Яків і звеселиться Ізраїль.

53 ¹ Начальнику хору. На струнних інструментах. Повчання Давида, ² коли прийшли зифеї і сказали Саулу: “Чи не в нас ховається Давид?”

³ Боже, в ім'я Твоє спаси мене і силою Твоєю допоможи мені. ⁴ Боже, почуй молитву мою і вислухай слова уст моїх. ⁵ Бо чужі повстали на мене, і сильні шукають душі моєї, і не мають вони Бога перед собою. ⁶ Та ось Бог помагає мені, і Господь підкріплює душу мою. ⁷ Він відплатить за зло ворогам моїм. Істиною Твоєю, Боже, Ти погубиш їх. ⁸ Від серця принесу жертву Тобі і прославлю ім'я Твоє, бо воно благе. ⁹ Бо Ти визволив мене від усякої скорботи, і на ворогів моїх сміливо дивиться око моє.

[15] Мф 7, 5. [16] 2 Цар 11, 15–16; 12, 9. [17] Пс. 70, 8. [18] Пс. 39, 7. [19] Пс. 4, 6. Іс. 66, 2. Лк 18, 13. [20] Іс. 33, 20; 54, 11. [21] Втор. 33, 19.

Псалом 51. [2] 1 Цар. 22, 9. [3] Притч. 21, 12. [4] Пс. 56, 5. Притч. 25, 18. [7] Іов. 18, 14; 20, 7. Пс. 49, 22. [9] Пс. 48, 7. Притч. 11,

28. Мк 10, 24. [10] Пс. 91, 13. Єр. 11, 16. Ос. 14, 7. [11] Пс. 36, 5.

Псалом 52. [2] Пс. 9, 25; 13, 1. Рим. 3, 11. [6] Мф 25, 25. [7] Пс. 13, 7. Одкр. 22, 20.

Псалом 53. [2] 1 Цар. 23, 19; 26, 1. [4] Пс. 4, 2; 5, 2. [5] Пс 85, 14. Тов. 4, 5. [9] Пс. 58, 10–11.

54 ¹ Начальнику хору. На струнних інструментах. Повчання Давида.

² Вислухай, Боже, молитву мою і не зневаж благання мого. ³ Прихилися і вислухай мене, я плачу від туги моєї. ⁴ І тривожуся від голосу ворожого і від утисків нечестивців. ⁵ Бо вони чинять мені беззаконня й у гніві ворогують проти мене. ⁶ Серце моє стривожилося в мені, смертельні страхіття напали на мене. ⁷ Страх і трепет прийшли на мене, і жах огорнув мене. ⁸ І я сказав: хто дав би мені крила, як у голуба, я б полетів та відпочив би. ⁹ Полетів би якнайдалі, став би жити в пустелі, ждучи Бога, щоб спас мене від слабкодухости і від бурі. ¹⁰ Розбий, Господи, і роз'єднай змову їхню, бо беззаконня та ворожнечу бачу я в місті. ¹¹ Вдень і вночі вони обходять його по мурах його, а усередині його – беззаконня та кривда. ¹² І не зникають з вулиць його насильство і зрада. ¹³ Та якби це ворог ганьбив мене, я стерпів би, або якби це ненависник мій величався наді мною, я не зважав би на нього. ¹⁴ Але ти, чоловіче, – однодумцю мій, приятелю і друже мій, ¹⁵ з яким ми щиро сходилися і до дому Божого разом ходили! ¹⁶ Нехай загибель прийде на них, бо лукавство в оселях їхніх, посеред них. ¹⁷ Я ж до Бога взиваю, і Господь почує мене. ¹⁸ Увечері, і вранці, і опівдні буду благати й молити, і Він почує голос мій. ¹⁹ Він визволить миром душу мою від напасників моїх, бо їх багато в мене. ²⁰ Почує мене Бог, і упокорить їх Той, Хто перебуває вічно, бо нема в них каяття, і не бояться вони Бога. ²¹ Підіймають руки свої на невинних і оскверняють завіт Його. ²² Уста їх масніші

від масла, а в серці їх злоба. Масні, як олива, слова їх, але то гострі стріли. ²³ Покладайся на Господа у скорботах твоїх, і Він підтримає тебе. Ніколи не дасть Він упасти праведникові. ²⁴ Ти, Боже, кинеш їх у яму погибелі. Кровожерні й підступні не доживуть і до половини віку свого. Я ж, [Господи], уповаю на Тебе.

Слава...

55 ¹ Начальнику хору. Про голубку, що мовчить на самоті. Пісня Давида, коли филистимляни захопили його в Гефі.

² Помилуй мене Боже, бо нападає на мене чоловік і день у день гнобить мене. ³ Щодня нападають на мене вороги мої, бо багато тих, що поборюють мене. ⁴ Вдень я не буду боятися, бо уповаю на Тебе. ⁵ Богом я хвалюся у словах моїх, на Бога покладаю надію і не боюся; що зробить мені плоть? ⁶ Щодня зневажають слова мої, всі думки їхні про мене – на зло. ⁷ Збираються й ховаються, стежать за кожним кроком моїм, щоб уловити душу мою. ⁸ Вони гадають, що не покараєш Ти їх за неправду їхню. ⁹ Боже, Тобі відомі всі страждання мої; збери сльози мої та поклади їх перед Собою. Запиши їх у книгу Твою. ¹⁰ Вороги мої втікають від мене, коли я кличу Тебе. З того знаю, що Ти, Боже, зі мною. ¹¹ Богом я хвалюся в словах, в Господі хвалю слово Його. ¹² На Бога я уповаю і не боюся: що заподіє мені людина? ¹³ В мені, Боже, молитва до Тебе, щоб возносити Тобі хвалу, ¹⁴ бо Ти визволив душу мою від смерти, [очі мої від сліз], ноги мої від спотикання. Буду ходити перед лицем Господа у світлі живих.

Каф.
8

Псалом 54. [2] Пс. 53, 4. [4] 2 Цар. 17, 1. [11] Чис. 23, 21. [14] Мф 26, 23. Ін 13, 18. Діян. 1, 16. [18] Дан. 6, 10. [20] Пс. 9, 8. [22] Пс. 56, 5. [23] Мф 6, 25. Лк 12, 22. 1 Пет. 5,

7. [24] Притч. 26, 27. Пс. 68, 16. 4 Цар. 1, 4. Псалом 55. [1] 1 Цар. 21, 10–11. [5] Іс. 51, 8. 1 Пет. 3, 12. Євр. 13, 6. [10] Єр. 29, 12. [12] Пс. 117, 6.

56 ¹ Начальнику хору. Не погуби. Молитва Давида, коли він утік від Саула в печеру.

² Помилуй мене, Боже, помилуй мене, бо на Тебе надіється душа моя, і в тіні крил Твоїх я сховаюсь, аж доки перейде беззаконня. ³ Буду взивати до Бога Всевишнього, Який допомагав мені. ⁴ Він пошле поміч з неба і спасе мене. Пошле Бог милість Свою й істину Свою і осоромить тих, що шукають погубити мене. ⁵ Душа моя серед звірів, я серед людей, що дихуть полум'ям, зуби їхні, як списи, і язик їхній – меч гострий. ⁶ Вознесися над небесами, Боже, і по всій землі слава Твоя. ⁷ Сітку поставили вони для ніг моїх і ловлять душу мою; викопали для мене яму і самі впали в неї. ⁸ Готове серце моє, Боже; готове серце моє: буду співати і славити Тебе. ⁹ Вставай, славо моя! Встаньте, псалтир і гуслі! Встану я рано. ¹⁰ Буду славити Тебе, Господи, між народами, буду оспівувати Тебе між людьми. ¹¹ Бо до небес піднеслася милість Твоя і до хмар істина Твоя. ¹² Вознесися над небесами, Боже, і по всій землі слава Твоя.

57 ¹ Начальнику хору. Не погуби. Псалом Давида.

² Чи правду говорите ви, сильні; чи за правдою судите ви, сини людські? ³ Ні, беззаконня складаєте ви в серці. Неправду сплітають руки ваші на землі. ⁴ Від правди відступили грішні, від народження свого, від утроби матері блудять, кажучи неправду. ⁵ Отрута в них, як у змії, як у глухого асида, що затикає вуха свої, ⁶ щоб не чути того, хто проклинає, хоч би й як умів він заклинати. ⁷ Боже, сокруши зуби їхні у щелепах

їхніх. Розірви, Господи, пащі звірів. ⁸ Нехай щезнуть вони, як вода розлита, а коли пустять вони стріли свої, нехай вони не матимуть сили. ⁹ Нехай упаде на них вогонь, щоб розтанули, як віск, і вже не побачили сонця. ¹⁰ Раніше, ніж закиплять котли злоби їхньої, нехай буря гніву Божого рознесе вогонь їхній. ¹¹ А праведник звеселиться, коли побачить помсту Божу та пройде ногами по крові нечестивців. ¹² І скажуть люди: “Справді добре бути праведним! Бо є Бог, є Суддя справедливий на землі!”

Слава...

58 ¹ Начальнику хору. Не погуби. Молитва Давида, коли Саул послав стерегти дім його, щоб умертвити його.

² Визволи мене від ворогів моїх, Боже мій, від тих, що повстали на мене, захисти мене. ³ Спаси мене від тих, що чинять беззаконня, і від кровожерних врятуй мене. ⁴ Бо ось вони підстерігають душу мою, збираються на мене сильні, не за беззаконня мої і не за гріх мій. ⁵ Господи! Без провини моєї вони йдуть на мене. Встань же на допомогу мені і поглянь. ⁶ Господи, Боже Сил, Боже Ізраїлів, встань, відвідай усі народи, не помилуй нікого з тих, що чинять беззаконня. ⁷ Щовечора сходяться вони, жадібні до крові, як пес, і обходять місто. ⁸ Ось вони лихословлять язиками своїми, в устах їхніх не слова, а мечі, бо думають: хто їх чує? ⁹ Але Ти, Господи, посмієшся з них, осоромиш усі народи. ¹⁰ Сила моя в Тобі, Боже! Ти Заступник мій. ¹¹ Ти – Бог мій, і милість Твоя попередить мене. Бог дасть мені перемогу над ворогами моїми. ¹² Не убивай їх, щоб люди не забули Закону Твого.

Псалом 56. [1] 1 Цар. 22, 1. [2] Пс. 50, 3. [4] Пс. 55, 3. [5] Пс. 54, 22. [6] Пс. 107, 6. [7] Пс. 7, 16. Притч. 26, 27. Еккл. 10, 8. [8] Пс. 107, 2. [9] Пс. 107, 3. [10] Пс. 107, 4. [11] Пс. 35, 6. [12] Пс. 56, 6.

Псалом 57. [3] Притч. 21, 29. [4] Пс. 115, 2. [5] Пс. 139, 4. [6] Іс. 48, 8. [7] Пс. 3, 8. [8]

Єр. 17, 11. [9] Іов. 3, 16. Еккл. 6, 10. [10] 2 Цар. 23, 6. Єз. 2, 6. [11] Одкр. 14, 20. [12] Еккл. 3, 17. Єр. 9, 24.

Псалом 58. [1] 1 Цар. 19, 11. [4] Пс. 55, 7. [5] Пс. 43, 24. [6] Іс. 26, 21. [8] Притч. 25, 18. [9] Пс. 2, 4; 36, 13. [10] Пс. 53, 9.

Розвій їх силою Твоєю, Захиснику мій, Господи. ¹³ Слова уст їхніх – то гріх душ їхньої; хай будуть спіймані у гордині їхній за прокльони їхні та за неправду, яку вони говорять. ¹⁴ Розвій їх гнівом Твоїм так, щоб не стало їх, та щоб пізнали люди, що Бог володіє народами в усіх кінцях землі. ¹⁵ Вони сходяться вечорами, спрагли крові, як пси, і обходять місто. ¹⁶ Вони шукають поживи, але неситі лягають спати. ¹⁷ А я буду оспівувати силу Твою, щоранку прославлятиму милість Твою, бо Ти був оборонцем моїм і захисником моїм у час біди моєї. ¹⁸ Сило моя! Тобі я буду співати, бо Ти Заступник мій і Бог мій, Який милує мене.

59 ¹ Начальнику хору. На музичному інструменті шушанедуф. Псалом Давида, ² коли він воював з Сирією Месопотамською і з Сирією Цованською, коли Іоав, повертаючись, знищив дванадцять тисяч ідумеїв у долині Солянній.

³ Боже! Ти розгнівався на нас, відвернувся від нас і покарав нас. Але змилюся над нами! ⁴ Ти потряс землю, порушив її; зціли рани її, бо вона захиталася. ⁵ Ти дав людям Твоїм зазнати гіркоти, напоїв нас вином скорбот. ⁶ Дай же знамення тим, що бояться Тебе, щоб вони могли втекти від стріли ворожої. ⁷ Щоб спаслися улюблені Твої, спаси їх правцею Твоюю і вислухай мене. ⁸ Бог сказав у святині Своїй: “Возрадуся, і розділю Сихем, і долину Сокхоф розміряю. ⁹ Мій Галаад, Мій Манассія, Єфрем – твердиня глави Моєї, Іуда – цар Мій. ¹⁰ Моав – чаша уповання Мого; на Едом покладу чобіт Мій. Чужинці скорилися Мені”. ¹¹ Хто введе мене в укріплене місто? Або доведе мене до Едому? ¹² Чи

не Ти, Боже, що відвернувся від нас і не виходиш, Боже, з військом нашим? ¹³ Пошли нам поміч у скорботах, бо марна допомога людська. ¹⁴ З Богом ми покажемо силу, і Він подолає гнобителів наших.

60 ¹ Начальнику хору. На струнному інструменті. Псалом Давида.

² Почуй, Боже, молитву мою, вислухай благання моє. ³ Від краю землі взиваю до Тебе, бо ниє серце моє. Виведи мене на скелю, що для мене недосяжна. ⁴ Бо Ти – Надія моя, Ти – Скеля моя, Ти – Захист мій від ворога. ⁵ Дай мені, Боже, навіть оселитися в оселі Твоїй та знайти спокій під покровом крил Твоїх. ⁶ Бо Ти, Боже, почув молитви мої і дав мені насліддя з тими, що бояться імені Твого. ⁷ Дні до днів цареві приклади і роки його продовжи від роду до роду. ⁸ Хай буде він вічно перед Богом; милість і істина нехай охороняють його. ⁹ Я буду співати імені Твоєму повіки і сповнятиму обітниці мої кожного дня.

Слава...

61 ¹ Начальнику хору Ідифумового. Псалом Давида.

² Тільки в Богові спокій душі мої, тільки від Нього спасіння моє. ³ Тільки Він – Твердиня моя і Спаситель мій, Заступник мій, і не похитнуся повіки. ⁴ Доки будете нападати на людину? Ви всі налягаєте, мов стіна, що похилилася, або мур, що розвалюється. ⁵ Вони задумали скинути його з висоти, кривлять душею: устами благословляють, а в серці проклинають. ⁶ Тільки в Богові спокій, душе моя, тільки на Нього надія моя. ⁷ Він – Бог мій і Спаситель мій, Заступник мій, і не похитнуся повіки. ⁸ У Богові

[13] Пс. 35, 4. [14] Пс. 55, 8. [16] Ам. 8, 11–12.

Псалом 59. [2] 2 Цар. 8, 1 та ін. 1 Пар. 18, 3, 12. [3] Пс. 43, 10. [4] 2 Пар. 7, 14. [5] Пс. 74, 9. [8] Пс. 107, 8. [10] 2 Цар. 8, 2; 22, 44. Іс. 21, 11. [12] Пс. 43, 10. [14] Пс. 17, 30; 107, 14.

Псалом 60. [2] Пс. 5, 2; 53, 4. [3] Пс. 17, 7. Іс. 33, 16. [4] Пс. 70, 3. [5] Пс. 35, 8. [7] Пс. 20, 5. [8] 2 Цар. 7, 12–13. [9] Пс. 49, 14.

Псалом 61. [1] Пс. 38, 1. [2] Пс. 36, 7. [3] Пс. 17, 3. [4] Іс. 30, 13. [5] Пс. 27, 3. Єр. 9, 8. [7] 2 Пар. 25, 8.

спасіння моє і слава моя. Бог – поміч моя і пристановище моє.⁹ Уповайте на Нього, всі народи, виливайте перед Ним серця ваші, бо Він захист наш.¹⁰ А сини людські – тільки суєта, сини сильних – тільки неправда. Якщо покласти їх на ваги, то всі вони легші за порожнечу.¹¹ Не надійтеся на грабіжництво, не вдавайтеся до насильства, а коли багатство примножується, не віддавайте йому серце.¹² Один раз сказав Бог, і двічі чув я, що вся сила в Богові.¹³ і в Тебе, Господи, милість, бо Ти даєш кожному за ділами його.

62 ¹ Псалом Давида, коли він був у пустелі Юдейській.

² Боже, Боже мій, до Тебе з ранку лину я, жадає Тебе душа моя, за Тобою змагає плоть моя в землі пустельній, непрохідній і безводній.³ Як у святиню явився я до Тебе, щоб бачити силу Твою і славу Твою.⁴ Бо милість Твоя краща за життя, уста мої прославлятимуть Тебе.⁵ Так благословлятиму Тебе в житті моїм, і в ім'я Твоє піднесу руки свої.⁶ Як ситтю та елеєм, наповнюється душа моя, і голосом радості вихваляють Тебе уста мої,⁷ коли згадую Тебе на постелі моїй і в усі години ночі розмірковую про Тебе,⁸ бо Ти еси Помічник мій, і під покровом крил Твоїх возрадуюся.⁹ Припала душа моя до Тебе, і правиця Твоя підтримує мене.¹⁰ Ти ж, що даремно шукають душу мою, впадуть у безодню підземну,¹¹ уразить їх сила меча, стануть здобиччю лисів.¹² Цар же звеселиться в Бозі: прославиться кожний, хто клянеться Ним, і замовкнуть уста тих, що говорять неправедно.

[9] Пс. 4, 6. 1 Цар. 1, 15. Іов. 30, 16. [10] Пс. 38, 6. Іс. 40, 23. Дан. 4, 32. [11] Мф 19, 24. Лк 12, 19–20. 1 Тим. 6, 9, 17. [13] Іов. 34, 11. Притч. 24, 12. Єр. 32, 19. Єз. 33, 20. Мф 16, 27. Рим. 2, 6.

Псалом 62. [1] 1 Цар 23, 14. [2] Іс 26, 9. Пс. 41, 3. [3] Пс. 22, 6; 26, 4. [7] Пс. 34, 28. [8] Пс. 16, 8. [9] Іс. 41, 10. [10] Чис. 16, 32.

63 ¹ Начальнику хору. Псалом Давида.

² Почуй, Боже, голос мій у молитві моїй. Від лютого ворога охорони життя моє.³ Укрий мене від намірів злодіїв і від зборища беззаконників.⁴ Вони наче меч нагострили язик свій і, мов стріли, кидають слова образи,⁵ щоб таємно стріляти в неповинного; стріляють в нього несподівано і не бояться.⁶ Вони утвердились у злому намірі, змовляються поставити таємно сітку і кажуть: хто їх побачить?⁷ Вони вигадують всіляку неправду, вишукують, розслідують, заглядають аж до глибини серця.⁸ Але уразить їх Бог стрілою. Несподівано стріла Божа вдарить їх.⁹ Вони покарають себе своїми ж словами. Всі, хто побачить їх, відійдуть від них.¹⁰ І нападе страх на всіх людей, вони сповістять про діла Божі, бо зрозуміють, що то – Його діло.¹¹ Звеселиться праведник у Господі і уповає на Нього. І похваляться всі праведні серцем.

Слава...

64 ¹ Начальнику хору. Псалом Давида для співу. Каф. 9

² Тобі подобає пісня, Боже, в Сионі, і Тобі піднесеться молитва [в Єрусалимі].³ Почуй молитву мою. До Тебе приходять всяка плоть.⁴ Безліч гріхів перемагає нас, але Ти очистиш беззаконня наші.⁵ Блаженні, кого Ти обрав і прийняв, щоб він оселився у дворах твоїх. Наситимось добром дому Твого, святого храму Твого.⁶ Дивний у правосудді, вислухай нас, Боже Спасителю наш, надія всіх кінців землі і тих, що в морі далеко.⁷ Ти Той, що поставив гори силою Твоєю і підперезаний могутністю.⁸ Ти втихомирюєш бурхливість моря,

Втор. 6, 13. Іс. 19, 18. Єр. 4, 2.

Псалом 63. [4] Пс. 54, 22; 58, 8. Єр. 9, 3. [6] Іов. 22, 13; 24, 15. [7] Єр. 17, 9. [9] Пс. 7, 16. [10] Вих. 8, 19. Есф. 8, 17. [11] Пс. 31, 11.

Псалом 64. [2] Пс. 49, 14. [3] Пс. 144, 21. Єр. 32, 27. [7] Ам. 4, 13. [8] Пс. 106, 29. Мф 8, 26.

шуми хвиль його і повстання народів.⁹ Устрашаться від знамень Твоїх усі, що живуть на землі. Ранок і вечір красою прославлять Тебе.¹⁰ Ти дбаєш про землю і напуваєш її, примножуєш багатства її. Ріка Божя повна води. Ти вирощуєш хліб від землі, бо так впорядкував її.¹¹ Ти напоюєш борозни її, рівняєш груди її, дощами пом'якшуєш її та прикрашаєш її рослинами.¹² Ти благословиш вінець року благодати Твоїєї, і поля Твої сповняться врожаєм.¹³ Вкриється травою пустеля, і радістю узгрі'я наповняться.¹⁴ Долини наповнюються отарами, і лани покриваються пшеницею. Все радіє, все співає.

65 Начальнику хору. Пісня.

¹ Викликніть Господу, вся земле!² Співайте ж імені Його, віддайте славу й хвалу Йому.³ Промовляйте Богові: “Як величні діла Твої, перед множеством сили Твоїєї скоряться Тобі вороги Твої”.⁴ Вся земля нехай поклониться Тобі й співає Тобі. Нехай співає імені Твоєму, Всевишній!”⁵ Прийдіть, погляньте на діла Божі, Який страшний Він у Своїх ділах над синами людськими!⁶ Він море обернув на сушу, ріку перейшли ногами. Там ми веселилися в Ньому.⁷ Він могутністю Своєю світом володіє вічно. Очі Його дивляться на всі народи, щоб не підносились у собі гнобителі.⁸ Благословляйте, народи, Бога нашого і проголошуйте хвалу Йому.⁹ Він дав життя душі наших і не попустив, щоб ноги наші захиталися.¹⁰ Ти випробував нас, Боже, Ти переплавив нас, як переплавляється срібло.¹¹ Ти попустив нам потрапити в сітку, поклав тягарі на плечі наші.¹² Ти допустив, щоб чужі люди сіли на шию нам. Ми йшли через вогонь і воду, але Ти вив нас на волю.¹³ Увійду в дім Твій з жертвами всепалення, виконаю пе-

ред Тобою обітниці мої,¹⁴ що їх проголосили уста мої і висловив язик мій у скорботі моїй.¹⁵ Великі жертви принесу Тобі з пахощами, принесу Тобі овець, волів і козлів.¹⁶ Прийдіть усі, хто боїться Бога, послухайте мене, і я скажу вам, що вчинив Він для душі моєї.¹⁷ Я зивав до Нього устами моїми і величав Його язиком моїм.¹⁸ І якби була неправда в серці моїм, то не почув би мене Господь.¹⁹ А Господь почув мене і прихилився до голосу благання мого.²⁰ Благословенний Господь, що не відкинув моління мого і милости Своєї не відвернув від мене.

66 ¹ Начальнику хору. На струнних інструментах. Псалом. Пісня.

² Боже, уцедри нас і благослови нас, просвіти лице Твоє на нас і помилуй нас.³ Щоб пізнали ми на землі путь Твою, в усіх народах – спасіння Твоє.⁴ Нехай сповідують Тебе люди, Боже, нехай сповідують Тебе люди всі.⁵ Нехай веселяться і радіють племена, бо Ти судиш народи праведно і керуєш всіма племенами на землі.⁶ Нехай славлять Тебе народи, Боже, нехай славлять Тебе народи всі.⁷ Земля дає плід свій: благослови нас, Боже, Боже наш.⁸ Нехай благословить нас Бог, і нехай бояться Його всі краї землі.

Слава...

67 ¹ Начальнику хору. Псалом Давида. Пісня. (Пророчий).

² Нехай воскресне Бог і розвіються вороги Його; нехай побіжать від лица Його всі ненависники Його.³ Як щезає дим, нехай щезнуть, як тале віск від лица вогню, так нехай згинуть грішники від лица Божого.⁴ А праведники нехай зселяться, нехай радіють перед Богом, нехай святкують у радості.⁵ Співайте Богові, співайте імені Його, рівняйте дорогу перед Тим, Хто йде, як Пе-

[10] Втор. 11, 11; 33, 28. Пс. 45, 5. [12] Втор. 11, 11.

Псалом 65. [2] Пс. 99, 1. [3] Втор. 33, 29. [5] Пс. 45, 9. [6] Вих. 14, 21–22. Нав. 3, 16–17. [10] 1 Пет. 1, 7; 4, 12. Єз. 22, 21. [12] Іс. 43, 2. Дан. 3, 17. [18] Притч. 15, 29; 28, 9.

Псалом 66. [2] Чис. 6, 25. Кол. 1, 15. [4] Рим. 15, 11. [5] Діян. 17, 31. [7] Лев. 26, 4. Пс. 84, 13. [8] Втор. 6, 25.

Псалом 67. [2] Чис. 10, 35. [3] Юдиф. 16, 15. [4] Пс. 63, 11. [5] Іс. 40, 3; 57, 14.

реможець. Господь – ім'я Йому, радійте перед лицем Його. ⁶ Отець сиріт і Суддя вдовиць – Бог, Він у святых оселяє Своїх. ⁷ Бог одиноких вводить у дім; визволяє в'язнів із кайданів, а непокірні живуть у гробах. ⁸ Боже, коли йшов Ти поперед народу Твого, коли проходив Ти через пустелю, ⁹ земля тряслася, навіть небеса танули від лица Божого, і Синай – від лица Бога, Бога Ізраїлевого. ¹⁰ Рясний дощ проливав Ти, Боже, на насліддя Твоє, і коли знесилувалося воно, Ти підкріпляв його. ¹¹ Народ Твій Ти оселив на землі Твоїй, і з благости Твоїї Ти все приготував для бідного. ¹² Господь дасть слово тим, що благовістять з великою силою. ¹³ Царі з військом утікають, утікають, а ті, що сидять вдома, ділять здобич. ¹⁴ Коли ж ви оселялися на землях [своїх], то стали мов голубка, у якої крила – як срібло, а пір'я сяє золотом. ¹⁵ Коли ж Всевишній розсіяв царів на цій землі, вона забіліла, як сніг на горі Селмоні. ¹⁶ Гора Божа – гора велика, гора кріпка, гора висока. ¹⁷ Чого ви заздрите, гори високі, на гору, що на ній Бог благоволив жити і буде перебувати на ній вічно? ¹⁸ Колісниць Божих тьма і тисячі тисяч. Серед них Господь на Синаї, у святині. ¹⁹ Ти зійшов на висоту, полонив полон, прийняв дари для людей, щоб і непокірні могли жити у Господа. ²⁰ Господь Бог благословенний; благословенний Господь допоможе нам кожного дня. ²¹ Бог – Спаситель наш, Бог наш, Бог, щоб спасати. У владі Господа ворота смерті. ²² Бог сокрушить голови ворогів Своїх, волохате тім'я того, хто закам'янів у беззаконні. ²³ Сказав Господь: “Від Васана поверну тебе, виведу з глибини моря, ²⁴ щоб обмочив ти ногу твою,

як пси язик свій, у крові ворога”. ²⁵ Ми бачили, як ішов Ти, Боже, як ішов Ти – Цар мій і Бог мій – у святиню. ²⁶ Попереду князі і ті, що співали, за ними – ті, що грали на струнах, а кругом – діви з тимпанами. ²⁷ В церквах благословляйте Бога – Господа від джерел Ізраїлевих. ²⁸ Там Веніамін молодший – князь їхній, князі Іуди – владики їхні, князі Завулонові, князі Неффалимові. ²⁹ Бог твій дав тобі таку силу. Утверди, Боже, те, що Ти створив для нас. ³⁰ Ради храму твого в Єрусалимі царі принесуть Тобі дари. ³¹ Утихомир звіра, що в очереті, зібрання биків серед тихих телят – гордих народів, що хваляться сріблом своїм; розвій тих, що готують війни. ³² Прийдуть з Єгипту вельможі молитися; Ефіопія простягне руку свою до Бога. ³³ Царства землі! Хваліть Бога, оспівуйте Господа, ³⁴ Який зійшов на небо небес превічно. Ось Він дає голосу Своему голос сили. ³⁵ Віддайте славу Богу; на Ізраїлі велич Його і могутність Його на змарах. ³⁶ Дивний Бог у святых Своїх, Бог Ізраїлів; Він дає силу й твердість народу [Своему]. Благословенний Бог!

Слава...

68 ¹ Начальнику хору. На шопаннимі. Псалом Давида. (Пророчий).

² Спаси мене, Боже, бо води дійшли до душі [моєї]. ³ Я загруз у глибокім болоті, і нема на чому стати. Зійшов я у глибину моря, і хвилі його заливають мене. ⁴ Я знемігся від благань, і гортань моя заперхла. Втомилися очі мої від очікування Бога [мого]. ⁵ Бо тих, що ненавидять мене без вини, більше, ніж волосся на голові моїй. Вороги мої, що переслідують мене даремно, зміцніли, і чого

[6] Пс. 145, 9. Ін 14, 18. [7] Пс. 112, 9. [8] Вих. 13, 20. Чис. 14, 14. [9] Вих. 20, 18. [10] Іс. 32, 15; 44, 3. Іоїл. 2, 28. [12] Іс. 52, 7. [15] Суд. 9, 48. [17] Пс. 113, 4. [18] Втор. 33, 2. [19] Еф. 4, 10. [21] Втор. 32, 39. 1 Цар. 2, 6. Прем. 16, 13. [23] Чис. 21, 33. [24] Пс. 57, 11.

Одр. 14, 20. [26] Вих. 15, 20. 1 Цар. 18, 6. [27] Пс. 21, 23. Ін 20, 17. [30] Пс. 71, 10. Іс. 60, 6. [32] Іс. 18, 7. [34] Пс. 28, 3. Зах. 9, 14. Одр. 4, 5.

Псалом 68. [2] Іс. 43, 2. [3] Пс. 39, 3; 41, 8. [5] Пс. 34, 19. Іс. 53, 4. Єз. 33, 15.

я не відбирав, того вимагають від мене. ⁶ Боже, Ти знаєш, як тяжко мені, і грихи мої не втаєні від Тебе. ⁷ Нехай не осоромляться через мене ті, що надіються на Тебе, Господи, Боже Сил. Нехай не осоромляться через мене ті, що шукають Тебе, Боже. ⁸ Бо ради Тебе терплю я зневагу, і сором покриває лице моє. ⁹ Я став чужим для братів моїх і стороннім для синів матері моєї. ¹⁰ Бо ревність до дому Твого з'їдає мене, і зневага тих, що Тебе зневажають, впала на мене. ¹¹ Коли я плакав і постом смиряв душу мою, то й тим докоряють мене. ¹² Замість одежі я обгортав себе веретищем – і тим став посміховиськом для них. ¹³ Про мене говорять ті, що сидять біля воріт, про мене співають ті, що п'ють вино. ¹⁴ А я з молитвою моєю до Тебе, Господи, в час, угодний Тобі, Боже. З великої милости Твоєї, почуй мене в істині спасіння Твого. ¹⁵ Виведи мене з болота, щоб не потонув я, спаси мене від ненависників моїх і від глибокої води. ¹⁶ Нехай не затопить мене буря повені, нехай не потону я в глибині. ¹⁷ Вислухай мене, Господи, бо велика милість Твоя, заради великих щедрот Твоїх зглянься на мене. ¹⁸ Не відверни лица Твого, бо я сумую, скоро почуй мене. ¹⁹ Поглянь на душу мою і спаси її, від ворогів моїх спаси мене. ²⁰ Ти знаєш приниження моє, ганьбу мою і сором мій. Вороги мої всі перед Тобою. ²¹ Наруша сокрушила душу мою, і страждання. Я знеміг. Я очікував, що хтось буде співчувати мені, і не було, очікував, хто б заспокоїв мене, і не знайшлося. ²² І дали в їжу мені жовч і у спрагу мою напоїли мене оцтом. ²³ Нехай буде трапеза їхня тенетами їм, і мирна вечеря – пасткою. ²⁴ Нехай потемніють очі їхні, щоб не бачили, і спини їхні назавжди зігни. ²⁵ Ви-

лий на них гнів Твій, і полум'я його нехай обійме їх. ²⁶ Нехай житло їхнє стане пустим, і в наметах їхніх нехай не залишиться нікого живого. ²⁷ Бо кого покарав Ти, над тим вони ще й знущаються. І тому, кого поранив Ти, вони ще збільшують страждання. ²⁸ Збери до купи всі беззаконня їхні, і нехай не увійдуть вони в правду Твою. ²⁹ Нехай буде викреслено їх із книг живих, і між праведними нехай не напишуться. ³⁰ А я бідний і страждаю, поміч Твоя, Боже, нехай визволить мене. ³¹ Я буду славити в піснях ім'я Бога [мого], буду прославляти Його хвалою. ³² І це буде більш приємне Господу, ніж жертви волів і телят з рогами і копитами. ³³ Побачать це принижені і звеселяться. І оживуть серця ваші, ви, що шукаєте Господа. ³⁴ Бо почув Господь убогих Своїх і не забув в'язнів Своїх. ³⁵ Нехай хвалять Його небо і земля, море і все, що живе в них. ³⁶ Бо спасе Господь Сион, і збудує міста Іуди для людей Своїх, і поселяться там, і будуть нащадками Його. ³⁷ І нащадки рабів Його утвердяться в ньому, і ті, що люблять ім'я Його, будуть жити в ньому.

69 ¹ Начальнику хору. Псалом Давида. На спомин.

² Боже, на поміч мені прийди, Господи, *поспіши* допомогти мені. ³ Нехай постидяться й осоромляться ті, що шукають душі моєї. ⁴ Нехай відступлять осоромленими ті, що шукають загибелі моєї. Нехай біжать назад ті, що кажуть [мені]: “Добре, добре!” ⁵ Але нехай зраджуються і звеселяться ті, що шукають Тебе, Боже. І ті, що люблять спасіння Твоє, нехай завжди кажуть: “Великий Господь!” ⁶ А я немічний і убогий: Боже, допоможи мені. Ти – Поміч моя і Спаситель мій. Господи, не забарись.

Слава...

[10] Ін. 2, 17. Рим. 15, 3. [13] Іов. 30, 9. [14] Іс. 49, 8. [15] Пс. 39, 3. [18] Пс. 101, 3. [20] Пс. 43, 16. [21] Мф 27, 39. Лк 23, 49. [22] Мф 27, 34, 48. Ін 19, 29. [23] Рим. 11, 9. [26]

Діян. 1, 20. [27] Іс. 53, 4. [28] Рим. 1, 28. [29] Лк 10, 20. Флп 4, 3. Одкр. 3, 5. [33] Пс. 21, 27. [34] Пс. 33, 7. [35] Пс. 147, 1. [36] 1 Кор. 3, 10. Псалом 69. [3] Пс. 34, 4. [4] Пс. 34, 21.

Каф.
10

70 (Псалом Давида.)

¹ На Тебе, Господи, я уповаю, не дай мені осоромитися повік.
² Правдою Твоєю врятуй мене і визволи мене, прихили до мене вухо Твоє і спаси мене.
³ Будь мені Богом Захисником, твердиною пристановища, щоб спасти мене.
⁴ Боже мій, визволи мене з руки нечестивого, з руки беззаконника, що гнобить мене.
⁵ Бо Ти надія моя, Господи Боже мій, надія моя від юности моєї.
⁶ В Тобі утвердився я від утроби матері моєї, від народження мого Ти мій покровитель, і Тобі хвала моя завжди.
⁷ Для багатьох я був наче диво, але Ти тверда моя надія.
⁸ Нехай наповняться уста мої хвалою Тобі, [щоб я оспівував славу Твою і] кожен день – велич Твою.
⁹ Не покинь мене в час старості, коли буде покидати мене сила моя. Не залиш мене.
¹⁰ Бо вороги мої говорять проти мене, і ті, що підстерігають душу мою, радяться між собою,
¹¹ кажучи: “Бог покинув його, переслідуйте і схопіть його, бо нема визволителя”.
¹² Боже, не віддаляйся від мене. Боже, на поміч мені прийди.
¹³ Нехай осоромляться, нехай цезнуть усі, що повстали на душу мою. Нехай покрийють сором і безчестя тих, що шукають загибелі моєї.
¹⁴ А я завжди буду уповати [на Тебе] і примножувати всяку похвалу Тобі.
¹⁵ Уста мої будуть звіщати правду Твою, кожен день – благодіяння Твої, що їм я не знаю числа.
¹⁶ Завжди буду думати про силу Господа Бога, згадувати правду Твою. Тільки Твою, Боже.
¹⁷ Ти навчав мене від юности моєї, і донині я сповістаю про чудеса Твої.
¹⁸ І до старості, і до сивини не покинь мене, Боже, доки не розкажу про силу Твою всьому народові і

всьому грядущому про могутність Твою.
¹⁹ Правда Твоя, Боже, до небес. Великі діла вчинив Ти; Боже, хто подібний до Тебе?
²⁰ Ти посилав на мене люту біду, але знову оживляв мене і з безодні землі виводив мене.
²¹ Ти показав на мені правосуддя Твоє, але, обернувшись, Ти втішав мене [і з безодні землі знову виводив мене],
²² тому буду прославляти Тебе знову між народами, на струнних органах славитиму істину Твою, Боже. Буду оспівувати Тебе на гусях, святий Ізраїлів.
²³ Радіють уста мої, коли співаю Тобі, і душа моя, яку Ти визволив;
²⁴ і язик мій щодня буде прославляти правду Твою, бо осоромлені ті, що шукали загибелі мені.

71 Про Соломона. [Псалом Давида.] (Про Христа.)

¹ Боже, Суд Твій цареві дай і синові царя – правду Твою.
² Щоб судив справедливо народ Твій, і вбогих Твоїх – судом праведним.
³ Щоб гори принесли мир людям, і пагорби – правду.
⁴ Щоб судив убогих у народі, спасав синів бідних та смирив гнобителя.
⁵ Він раніше сонця, раніше місяця з роду в рід.
⁶ Він зійде, як дощ на траву, і як роса, що падає на землю.
⁷ В часи днів його засяє правда і буде великий мир, аж доки світить місяць.
⁸ І заволодіє від моря до моря, і від ріки* – до краю землі.
⁹ Скоряться перед ним жителі пустелі, і вороги його перед ним уклоняться до землі.
¹⁰ Царі фарсійські з островів дари піднесуть, царі Аравії і Сави дари принесуть.
¹¹ І вклоняться йому всі царі землі, і всі народи будуть служити йому.
¹² Бо він визволить безсилою від сильного, і

* Євфрат.

Псалом 70. [1] Пс. 30, 2–3. [3] Мф 4, 6. Лк 4, 10. [4] Пс. 90, 14. [5] Євр. 2, 13. [6] Втор. 10, 21. Пс. 21, 10. [7] Єз. 12, 6; 24, 27. [8] Пс. 50, 17. [9] Пс. 68, 4. Ис. 46, 4. [12] Пс. 69, 2. [13] Пс. 34, 4. [17] Пс. 76, 12. [18] Ис. 46, 4. [19] Вих. 15, 11. Одкр. 17, 14. [20] Пс.

67, 23. [21] Втор. 32, 39. [22] Пс. 88, 19; 150, 3. Псалом 71. [1] Дан. 7, 27. Ис. 11, 5. [2] Ис. 32, 1. [3] 3 Цар. 4, 24. Еф. 2, 14. [4] Пс. 44, 5. Ис. 11, 4. [5] Єр. 31, 36. [6] Суд. 6, 36–37. 2 Цар. 23, 4. [7] Ис. 35, 1. Ос. 14, 6. [8] 3 Цар. 4, 21. [10] Пс. 44, 13. [11] Пс. 21, 30. Одкр. 21, 24.

убогого, що не мав захисника.¹³ Буде милостивий до вбогих і бідних, і душі їхніх спасе.¹⁴ Від кривди і від насильства спасе душі їхні, і кров їхня буде дорогоцінна перед очима його.¹⁵ І буде він жити, і принесуть йому золото Аравії; будуть молитися за Нього, завжди і щодня будуть благословляти його.¹⁶ Буде достаток хліба на землі і на верхах гір; плоди його піднесуться вище Ливану, і розмножаться люди, як трава на землі.¹⁷ Нехай буде ім'я його [благословенне] навіки; раніше сонця перебуває ім'я його, і в ньому благословляться [всі покоління землі] і всі народи будуть прославляти його.¹⁸ Благословен Господь, Бог Ізраїлів, що творить чудеса єдиний.¹⁹ І благословенне ім'я слави Його повіки. Славою Його буде повна вся земля. Амінь. Так буде. Амінь.²⁰ Закінчилися молитви Давида, сина Іессеєвого.

Слава...

72 Псалом Асафа.

¹ Який милостивий Бог Ізраїлів до народу Свого, до чистих серцем!
² Мої ж мало не похитнулися ноги, мало не посковзнулися стопи мої.
³ Я позаздрив безумним, бачивши добробут беззаконних.
⁴ Бо нема їм страждання, й до смерті їхньої міцні сили їхні.
⁵ У трудах людських їх нема, і не знають вони людської біди.
⁶ Тому-то гордість підняла їхню пихатість, і, як в одержу, одягаються вони у неправду та нечестя свої.
⁷ Пливе, наче олива, неправда їхня, живуть за похотями свого серця.
⁸ З усього глузують, зневажливо говорять про Бога, звисока розмовляють.
⁹ До небес підносять уста свої, і язик їхній обходить землю.
¹⁰ Тому звертаються до них люди і п'ють їхню воду повною чашею,
¹¹ і кажуть: "Як до-

відається Бог? І чи знає Всевишній?"

¹² І ось ці нечестивці завжди живуть у достатку і примножують багатство.
¹³ [І я сказав:] "Чи не даремно я дбаю про чистоту серця і в невинності умивав руки мої; ¹⁴ віддавав себе під удари щодня і щоранку себе осуджував?"
¹⁵ Але коли б я сказав: "Буду і я так жити", то я став би зрадником перед родом синів Твоїх.
¹⁶ І я став думати, як би мені все це зрозуміти, але тяжким було це в очах моїх.
¹⁷ Аж поки не ввійшов я у святиню Божу та не зрозумів кінця їхнього.
¹⁸ Дійсно, на слизькій дорозі поставив Ти їх, над прірвою стоять вони.
¹⁹ Як несподівано прийшли вони до занепаду! Щезли, погинули за беззаконня свої.
²⁰ Як щезає сон того, хто прокинувся, так Ти, Господи, розбудивши їх, знищив помисли їхні у місті Твоєму.
²¹ Коли хвилювалося серце моє і боліла душа моя,
²² я був нерозумним, я як тварина був перед Тобою.
²³ Але я завжди з Тобою, Ти тримаєш мене за праву руку мою.
²⁴ Ти порадою Твоєю провадиш мене, і до слави Твоєї Ти приймеш мене.
²⁵ Хто бо для мене є на небі? І чого без Тебе бажати мені на землі?
²⁶ Знемагають серце моє і тіло моє за Тобою, Боже серця мого і доле моя, Боже, навіки.
²⁷ Бо ось ті, що віддалили себе від Тебе, гинуть. Ти знищуєш кожного, хто відступає від Тебе.
²⁸ А мені найкраще прихилитися до Бога, поклати на Господа надію мою, сповічати про всі діла Твої в Церкві Твоїй [у вратах дочки Сионової].

73 Псалом Асафа. (Повчання.)

¹ Навіщо, Боже, відкинув Ти нас назавжди? Навіщо розпалився гнів Твій на овець стада Твого?
² Пом'яни людей Твоїх, яких спочатку

[13] Ін 5, 7. [15] Іс. 53, 10. Євр. 7, 16. [16] Іс. 27, 6. Ос. 14, 6. Зах. 10, 8. [17] Бут. 12, 3. Гал. 3, 8, 16. [18] 1 Пар. 16, 36. Лк. 1, 68. [19] Іс. 6, 3.

Псалом. 72. [1] Пс. 63, 9. Мф. 5, 8. Ін 1, 47. [3] Пс. 36, 1. Іов. 21, 7. Єр. 12, 1. [7] Іов. 15, 27. [9] Сир. 13, 28. [11] Пс. 9, 32; 93, 7.

[13] Мал. 3, 14. Іов. 9, 30. [18] Іов. 21, 16–17. Притч. 14, 32. [19] Іов. 21, 30. Пс. 51, 7. [20] Іов. 21, 17. Іс. 29, 7. [22] Ін 12, 16. [23] Ін 6, 68. [25] Пс. 15, 5. Ін 4, 14. [26] Плач. 3, 24. [27] Єр. 17, 13. Ос. 7, 13. [28] Як. 4, 8.

Псалом 73. [1] Пс. 43, 24. [2] Пс. 67, 17. Іоїл. 3, 16.

збрала рука Твоя. Ти обрав, як жезл насліддя Твого, гору Сион, на якій оселився Ти. ³ Піднеси руку Твою і поглянь на злочинство їх: що наробив ворог у святині Твоїй – у храмі Твоїм! ⁴ Як звірі, рикають вороги Твої у храмі зібрання Твого. Поставили знамена свої замість знамен наших. ⁵ Наче в гущавині лісовій, високо змахували сокирами. ⁶ Всі двері і всі оздобы ломами та молотами порозбивали. ⁷ Вогнем спалили святиню Твою на землі, осквернили оселю імені Твого. ⁸ Сказали вони в серці своїм: “Зруйнуємо їх зовсім”. І спалили всі міста зібрань Божих на землі. ⁹ Знамен наших ми вже не бачимо, нема вже й пророка. І нема між нами такого, хто сказав би, доки це буде. ¹⁰ Доки, Боже, буде ворог мучити нас, доки противник буде ображати ім’я Твоє? ¹¹ Навіщо відхилиєш руку Твою і силу Твою? Гнівом могутности Твоїї урази їх. ¹² Бог же, Цар наш, раніше віків учинив спасіння посеред землі. ¹³ Ти розділив силою Твою море, Ти знищив голови зміїв у воді. ¹⁴ Ти розбив голову дракона, дав його на поживу людям [ефіопським]. ¹⁵ Ти відкрив джерела й потоки, і Ти ж висушив великі ріки. ¹⁶ Твій день і Твоя ніч. Ти створив зорі і сонце. ¹⁷ Ти поставив межі землі, і Ти ж установив літо й зиму. ¹⁸ Згадай це: ворог зневажає Господа, і люди нечестиві ображають ім’я Твоє. ¹⁹ Не віддавай звірам душ тих, що прославляють Тебе. Душ убогих Твоїх не забудь до кінця. ²⁰ Подивись на завіт Твій, бо всі темні місця землі наповнилися домами беззаконня. ²¹ Нехай не повернеться смиренний осоромленим, принижений і убогий нехай прославляють ім’я Твоє. ²² Встань, Боже, захисти діло Твоє, згадай зневажан-

ня Тебе від беззаконного кожен день. ²³ Не забудь голосу тих, що благаяють Тебе, бо гордия тих, що ненавидять Тебе, підіймається проти Тебе завжди.

Слава...

74 ¹ Начальнику хору. Не погуби. Псалом Асафа. Пісня.

² Славимо Тебе, Боже, прославляємо Тебе, і призиваємо ім’я Твоє, про нього сповіщають чудеса Твої. ³ “Коли виберу час, каже Господь, Я буду судити за правдою. ⁴ Хоч захиталася земля і всі, що живуть на ній, Я утверджу стовпи її”. ⁵ Я кажу нечестивцям: “Не беззаконствуйте!” І до злих: “Не надійтеся на силу свою! ⁶ Не підносьте високо риг ваш і [не] говоріть [на Бога] неправду.” ⁷ Бо не від сходу й не від заходу, і не з гір пустелі піднесення. ⁸ А Бог є Суддя: одного принижує, а іншого підносить. ⁹ Бо чаша в руці Господній, в ній кипить вино, повне приправ, і Він наливає з неї; а гущу його вижмутуть і вип’ють усі грішники землі. ¹⁰ Я ж буду радіти повік, буду співати Богу нашому. ¹¹ Всі роги нечестивців зломлю, і піднесеться сила праведного.

75 ¹ Начальнику хору. На струнних інструментах. Псалом Асафа. Пісня.

² Знаний Бог в Юдеї, в Ізраїлі велике ім’я Його. ³ І була в Салимі оселя Його, і перебування Його на Сионі. ⁴ Там знищив Він стріли лука, щит і меч і війну. ⁵ Ти славний, і силою світиш з висот вічних. ⁶ Не встояли всі нерозумні серцем, заснули сном своїм і не знайшли сили в руках своїх. ⁷ Від гніву Твого, Боже Якова, заснули кінь і колісниця. ⁸ Страшний Ти, і хто встоїть перед лицем Твоїм у час гніву Твого? ⁹ З небес Ти сповістив суд; земля вжах-

[4] Єр. 2, 15. [7] 4 Цар. 25, 9. [9] Плач. 2, 9. [13] Вих. 14, 21. [15] Вих. 17, 5–6. Чис. 20, 11. Нав. 3, 13. [17] Бут. 8, 22. Плач. 3, 61. [21] Лк 11, 27. [22] Іс. 49, 4. Єз. 39, 25.

Псалом 74. [2] Пс 9, 2; 43, 2. [4] Пс. 45, 7. [8] Дан. 5, 21. [9] Пс. 59, 5. [11] Лк 1, 69.

Псалом 75. [3] 1 Езд. 1, 3. [4] Пс. 45, 10. Іс. 9, 4. [7] Суд. 5, 22. [9] Одрк. 6, 17.

нулась і замовкла, ¹⁰ коли встав Бог на суд, щоб спасти всіх пригноблених на землі. ¹¹ І гнів людський обернеться на славу Твою; залишок гніву Ти приборкаєш. ¹² Помоліться і віддайте хвалу Господу, Богу нашому; всі, хто навколо Нього, принесуть дари страшному. ¹³ Він смиряє дух князів, Він страшний для царів землі.

76 ¹ Начальнику хору Ідифумового. Псалом Асафа.

² Голосом моїм до Господа я буду звивати. Голос мій до Бога, і Він почує мене. ³ В день скорботи моєї шукав я Господа, вночі підносив руки мої і не опускав їх – душа моя не мала втіхи. ⁴ Згадував я Бога і тремтів, став роздумувати, і знемагав дух мій. ⁵ Не змикалися очі мої вночі, я сумував і не міг говорити. ⁶ Я роздумував про дні давні, пригадував роки віків минулих. ⁷ Вночі роздумувало серце моє і допитувався дух мій: ⁸ невже навіки відкинув мене Господь і не виявить більше до мене милости Своєї? ⁹ Невже назавжди спинилася милість Його і скінчилося слово Його з роду в рід? ¹⁰ Невже забув милувати Бог і в гніві Своїм зачинив щедроти Свої? ¹¹ І я сказав: “Ось, горе мені – це зміна правиці Всевишнього”. ¹² Буду згадувати про діла Господні, згадувати від початку чудеса Твої. ¹³ Буду вдумуватися в усі діла Твої, роздумувати про всі діяння Твої. ¹⁴ Боже! Свята путь Твоя. Хто бог великий, як Бог [наш]?! ¹⁵ Ти еси Бог, що твориш чудеса. Ти показав між народами силу Твою. ¹⁶ Ти визволив силою Твоею народ Твій – синів Якова та Йосифа. ¹⁷ Побачили Тебе води, Боже, побачили Тебе води й убоїлися, затремтіли безодні. ¹⁸ З хмар лилися води, гри-

міли громи і стріли блискавиць летіли. ¹⁹ Голос грому Твого котився по небу, і блискавки Твої освітили всю піднебесну, земля захиталася й тряслася. ²⁰ Шляхи Твої в морі, і стежки Твої – у водах великих, а сліди Твої невідомі. ²¹ Як стадо, вів Ти народ Твій рукою Мойсея і Аарона.

Слава...

77 Повчання Асафа. Каф. 11
¹ Слушайте, люди мої, закону мого, прихиліть вухо ваше до слів уст моїх. ² Відкрию в притчах уста мої і розкажу загадки віків давніх. ³ Що ми чули і що взнали і що батьки наші розповідали нам, ⁴ не втаймо перед дітьми їх, сповіщаючи роду майбутньому славу Господню, силу й чудеса Його, які Він створив. ⁵ Він дав свідчення в Якові, поставив закон у Ізраїлі і наказав батькам нашим переказати його дітям їхнім, ⁶ щоб знав рід майбутній – діти, що народяться, і щоб свого часу і вони сповістили дітям своїм. ⁷ Щоб надію свою покладали на Бога, і не забували діл Божих та додержували заповідей Його. ⁸ Щоб не були такі, як батьки їхні, рід непокірний і лукавий, рід непостійний у серці своїм та невірний Богові духом своїм. ⁹ Сини Єфремові озброєні, що стріляли з лука, повернули назад у день битви. ¹⁰ Вони не зберегли завіту Божого, в законі Його не захотіли ходити. ¹¹ Забули діла Його і чудеса Його, що Він показав їм. ¹² Він перед очима батьків їхніх сотворив чуда в землі Єгипетській на полі Цоан. ¹³ Він розділив море і перевів їх, поставивши воду стіною. ¹⁴ Вдень вів їх хмарою, а всю ніч – світлом вогню. ¹⁵ Розсік камінь у пустелі і напоїв їх, наче з великої безодні. ¹⁶ Із скелі вивів потоки, і води потекли, як ріки. ¹⁷ Вони

[11] Єз. 28, 22. [12] Пс. 60, 9. [13] 1 Цар. 14, 15. Одкр. 19, 15.

Псалом 76. [1] Пс. 38, 1. [3] 2 Пар. 20, 3. Пс. 17, 7; 49, 15. [6] Пс. 142, 5. [7] Іс. 26, 9. [8] Пс. 12, 2; 84, 6. Плач. 3, 31. [10] Мк 4, 38. [11] Іс. 41, 10. [12] Втор. 32, 7. Пс. 70, 17; 104, 2. [14] Пс. 88, 9. [15] Лк 1, 51. [16] Вих.

14, 19. [17] Вих. 14, 21. [19] Іов. 37, 5. [20] Іов. 38, 16. Авв. 3, 15. [21] Вих. 14, 15–16.

Псалом 77. [2] Пс. 48, 5. Мф 13, 35. [3] Пс. 43, 2. [5] Втор. 4, 9. [8] Втор. 32, 5. Єз. 2, 3. [9] Суд. 8, 2; 12, 1. Іс. 7, 2. Ос. 7, 11. [10] 4 Цар. 17, 15. [13] Вих. 14, 21. [14] Вих. 13, 21. Пс. 104, 39. [15] Вих. 17, 6. Чис. 20, 11. Прем. 11, 4. 1 Кор. 10, 4.

ж не перестали грішити перед Ним та прогнівляли Всевишнього в пустелі.¹⁸ Спокушали Бога в серці своїм, вимагаючи поживи душі своїй.¹⁹ Говорили проти Бога й сказали: “Чи може нам Бог приготувати трапезу у пустелі?”²⁰ Ось Він ударив по каменю, і потекли води, й полилися потоки, чи може Він дати й хліба? Чи може приготувати й м’яса народу Своему?”²¹ Почув це Господь, і запалав гнів Його, вогонь спалахнув на Якова. І гнів піднявся над Ізраїлем,²² за те, що не вірили Богу і не уповали на спасіння Його.²³ Він наказав хмарам і відчинив двері неба.²⁴ Дощем послав їм манну на поживу, хліба небесного дав їм.²⁵ Хлібом ангельським живилися люди, поживи послав їм до ситости.²⁶ Він підняв у небі східний вітер і навів південний силою Своєю.²⁷ І, наче порох, сипав на них м’ясо – птахів крилатих, що сипалися на них, як пісок морський.²⁸ Накидав їх серед табору їхнього біля наметів їхніх,²⁹ і їли вони до переситу; те, чого бажали вони, дав їм.³⁰ Але, коли ще не вдовольнили бажання свого, коли ще їжа була на зубах їхніх,³¹ гнів Божий прийшов на них і умертвив багатьох із них, і вибраних Ізраїля відкинув.³² Але й тоді вони не переставали грішити і не вірили чудесам Його.³³ І минали дні їхні у марноті і роки їхні у тривозі.³⁴ Коли Він умертвляв їх, тоді вони шукали Його і наvertsались, і зранку благали Його.³⁵ І пригадували, що Бог – пристановище їхнє і Бог Всевишній – Спаситель їхній.³⁶ Вони ніби любили Його устами своїми і язиком своїм корилися Йому,³⁷ але серце їх не було праведне перед Ним, і завіту Його вони не виконували.³⁸ Він же, милосердний, прощав гріхи їхні і не знищував їх. Багато разів Він одвертав гнів Свій і

зупиняв обурення Своє.³⁹ Він пам’ятав, що вони – тіло, вітер, що проходить і не повертається.⁴⁰ Скільки разів вони засмучували Його в пустелі і прогнівляли Його в краю безлюднім!⁴¹ І знову спокушали Бога і ображали Святого Ізраїлевого,⁴² не пам’ятали руки Його у день, коли Він визволив їх від гнобителя.⁴³ Коли явив їм знамення Свої в Єгипті і чуда Свої на полі Цоан.⁴⁴ Коли обернув ріки й потоки їх на кров, щоб не могли пити.⁴⁵ Наслав на них мух, щоб жалили їх, і жаб, щоб гноїли їх.⁴⁶ Віддав гусені врожаї їхні і ниви їхні сарані.⁴⁷ Побив градом виногради їхні і фігові дерева їхні ожеледдю.⁴⁸ Великий град побив тварин їхніх, а отари овець попалали блискавка.⁴⁹ Послав на них полум’я гніву Свого і кару люту через ангелів гніву.⁵⁰ Відкрив дорогу для гніву Свого і не охороняв від смерти душі їхні, а тварин їхніх віддав на загибель.⁵¹ Уразив смертю кожного первістка в Єгипті, початки сили їхньої у наметах Хамових.⁵² І підняв народ Свій, як овець, і повів його, як отару, по пустелі.⁵³ Провадив їх у надії і без страху, а ворогів їхніх покрило море.⁵⁴ І привів їх до країни святої Своєї, на гору, що її обрала правиця Його.⁵⁵ Прогнав народи від лиця їх, землю розділив у володіння їм і покоління Ізраїля оселив у наметах їхніх.⁵⁶ Але вони ще спокушали і засмучували Бога Всевишнього, і повелінь Його не виконували.⁵⁷ Відступали і зраджували, як і батьки їхні, ставали ненадійними, як лук зіпсований.⁵⁸ Прогнівляли Його висотами своїми й ідолами своїми накликали гнів Його.⁵⁹ Почув Бог, і запалав гнів Його на Ізраїля.⁶⁰ Він відринув скинію Силоамську, оселю Свою, в якій оселився між людьми.⁶¹ І віддав у неволю силу їхню, і славу

[18] Чис. 11, 4. Пс. 105, 14. 1 Кор. 10, 9. [21] Чис. 11, 1. [24] Вих. 16, 14. Чис. 11, 7. Прем. 16, 2. Ін 6, 31. 1 Кор. 10, 3. [26–27] Вих. 16, 13. Чис. 11, 31. Пс. 104, 40. [30] Чис. 11, 33. [32] Втор. 1, 32. [39] Як. 4, 14. [40] Чис. 14,

22. [44] Вих. 7, 20. Пс. 104, 29. [45] Вих. 8, 24. Пс. 104, 31. [46] Вих. 10, 13. [47] Вих. 9, 23, 25. Пс. 104, 33. [50] Вих. 9, 6. [51] Вих. 12, 29. [52] Вих. 12, 37. [55] Нав. 12, 7. [58] Втор. 32, 16. [60] 1 Цар. 4, 11.

їхню – у руки ворогів. ⁶² Віддав під меч народ Свій і розгнівався на насліддя Своє. ⁶³ Юнаків їхніх попалив вогонь, і дівам їхнім ніхто не співав шлюбних пісень. ⁶⁴ Священики їхні загинули від меча, і вдовиці їх не оплаканими будуть. ⁶⁵ Але встав, наче від сну, Господь, як силач, повалений вином. ⁶⁶ І уразив у спину ворогів Своїх, на вічний сором віддав їх. ⁶⁷ Він відкинув оселі Йосифа і коліна Єфремового не обрав. ⁶⁸ А вибрав коліно Іуди – гору Сион, що її полюбив. ⁶⁹ І збудував, наче небо, святиню Свою на землі, і утвердив її навіки. ⁷⁰ І обрав Давида, раба Свого, від отар овечих покликав його. ⁷¹ Від доїння їх привів його пасти народ Свій – Якова, і насліддя Своє – Ізраїля. ⁷² І він пас їх у чистоті серця свого і руками мудрими водив їх.

Слава...

78 Псалом Асафа.

¹ Боже, прийшли язичники в насліддя Твоє, осквернили святий храм Твій, Єрусалим обернули на руїну. ² Кинули групи рабів Твоїх на поживу птахам небесним, тіла святих Твоїх – звірам земним. ³ Розлили кров їх, як воду, навкруги Єрусалима, і не було кому поховати їх. ⁴ Ми стали посміховиськом для сусідів наших, наругою й соромом для тих, що оточують нас. ⁵ Доки, Господи, будеш безупинно гніватися на нас, доки буде палати, як вогонь, обурення Твоє? ⁶ Вилий гнів Твій на народи, які не знають Тебе, і на царства, які імені Твого не призивають. ⁷ Бо вони поглинули народ Твій і місце його спустошили. ⁸ Не згадуй давніх гріхів батьків наших, але скоро пошли нам милість Твою, бо дуже зубожіли ми. ⁹ Поможі нам, Боже, Спасителю наш, задля слави

імені Твого. Визволи нас, Господи, і очисти гріхи наші ради імені Твого. ¹⁰ Щоб не сказали язичники: “Де Бог їх?” Нехай на очах наших пізнають вони помсту за пролиту кров рабів Твоїх. ¹¹ Нехай прийде перед лице Твоє стогін ув’язнених; могутністю Твоєю збережи засуджених на смерть. ¹² Семикратно поверни в серце ворогам нашим наругу їх, якою вони зневажили Тебе, Господи. ¹³ А ми, народ Твій і вівці стада Твого, будемо вічно прославляти Тебе і з роду в рід сповіщати хвалу Твою.

Слава...

79 ¹ Начальнику хору. На музичному інструменті шопаним-едуф. Псалом Асафа.

² Пастирю Ізраїля, поглянь! Ти, Який водив Йосифа, наче ягня, і сидиш на херувимах, явився. ³ Перед Єфремом, Веніаміном, Манассією, Господи, піднеси силу Твою і прийді, спаси нас. ⁴ Боже, наверни нас, осяй нас світлом лица Твого, і ми спасемося. ⁵ Господи, Боже Сил! Доки будеш гніватися на молитву рабів Твоїх? ⁶ Ти наситив нас хлібом слізним і напоїв нас сльозами великою мірою. ⁷ Ти поклав нас на осудження сусідам нашим, і вороги наші знуцаються з нас. ⁸ Господи Боже Сил! Наверни нас, осяй нас світлом лица Твого, і ми спасемося. ⁹ З Єгипту приніс Ти, Господи, виноградну лозу, прогнав народи і насадив її. ¹⁰ Ти очистив місце для неї, зміцнив коріння її і вона заповнила землю. ¹¹ Гори покрилися тінню її, і віття її стало як у кедрів Божих. ¹² Вона простягла паростки свої аж до моря, і віття свої – до ріки (Євфрату). ¹³ Навіщо зруйнував Ти огорожу навкруги виноградника цього? Обриває його кожний, хто йде дорогою. ¹⁴ Підриває коріння його вепр лісовий, і

[64] 1 Цар. 4, 11. [66] 1 Цар. 5, 6; 6, 4. [70] 1 Цар. 16, 11. 2 Цар. 7, 8. [71] 2 Цар. 5, 2. 1 Пар. 11, 2.

Псалом 78. [1] Єр. 12, 8. [2] 1 Мак. 7, 17. [3] Єз. 24, 7. [4] Пс. 43, 14. [5] Пс. 88, 47. [6] Єр. 10, 25. [8] Іс. 64, 9. [10] Пс. 41, 4. Іюл. 2, 17.

[11] 3 Цар. 8, 49. [12] Іс. 65, 6. [13] Пс. 99, 3. Псалом 79. [2] Пс. 76, 21. [3] Іс. 7, 2. [4] Пс. 30, 17. [6] 3 Цар. 22, 27. Пс. 101, 10. [7] Пс. 43, 14. [9] Пс. 43, 3. [12] Вих. 23, 31. [13] Іс. 5, 5. [14] 4 Цар. 17, 6; 25, 1. Пс. 67, 31.

дикий звір пожирає його. ¹⁵ Боже Сил, обернися! Споглянь з небес, Боже, і подивись! Завіттай у виноградник цей. ¹⁶ І охорони його, бо його насадила правиця Твоя і сина людського, якого Ти виростив для Себе. ¹⁷ Спалено його вогнем і порубано його; від грізного погляду лица Твого загинуть. ¹⁸ Але нехай буде рука Твоя над мужем правиці Твоєї, і над сином людським, якого Ти укріпив для Себе. ¹⁹ А ми не відступимо від Тебе. Оживи нас, і ми будемо призивати ім'я Твоє. ²⁰ Господи Боже Сил! Наверни нас, осяй нас світлом лица Твого, і ми спасемося.

80 ¹ Начальнику хору. На гефському інструменті. Псалом Асафа.

² Радісно співайте Богу – твердині нашій, викликайте славу Богові Якова. ³ Візьміть псалом, дайте тимпан, псалтир милозвучний з гусями. ⁴ Засурміть у новомісяччя сурмою у пресвітлий день свята вашого. ⁵ Бо це закон для Ізраїля, повеління Бога нашого. ⁶ Він установив це як свідчення для Йосифа, коли він вийшов із землі Єгипетської, де почув мову, якої не знав. ⁷ “Я зняв тягарі з плечей його і руки його звільнив від корзин. ⁸ В біді ти прикликав Мене, і Я визволив тебе; серед грому Я почув тебе, при водах Мериви випробував тебе. ⁹ Слухай, народе Мій, і Я дам свідчення тобі; о, коли б ти послухав Мене, Ізраїлю! ¹⁰ Нехай не буде в тебе іншого бога, і не вклоняйся перед богом чужим. ¹¹ Я – Господь Бог твій, що вивів тебе із землі Єгипетської. Розкрий уста твої, і Я наповню їх. ¹² Але не послухав народ Мій голосу Мого, Ізраїль не підкорився Мені. ¹³ Тому Я покинув їх на волю серця їх – ходити за похотями своїми. ¹⁴ О, коли б народ Мій

послухав Мене, коли б Ізраїль ходив дорогами Моїми. ¹⁵ Я скоро смирив би ворогів їхніх і на гнобителів їхніх поклав би руку Мою. ¹⁶ Ненависники Господні підкорилися б їм, а добробут їх був би повіки. ¹⁷ Я хлібом пшеничним годував би їх, і медом із скелі насичував би їх”.

81 Псалом Асафа.

¹ Бог став у сонмі богів, посеред них, щоб богів судити. ² “Доки будете судити неправедно і догоджати грішникам? ³ Судить сироту і вбогого по правді, смиренного і бідного виправдайте. ⁴ Визвольте бідного й убогого, від руки грішника звільніть його. ⁵ Не пізнали і не зрозуміли, бо в темряві ходять. Нехай захитаються всі основи землі. ⁶ Я сказав: ви – боги і сини Всевишнього всі, ⁷ але вмираєте, як люди, і, як кожен князь, падаєте”. ⁸ Воскресни, Боже, суди землю, бо Ти успадкував усі народи.

82 ¹ Пісня. Псалом Асафа.

² Боже, хто подібний до Тебе? Не мовчи і не будь спокійним, Боже. ³ Бо ось вороги Твої зашуміли і ті, що ненавидять Тебе, підняли голови. ⁴ Вони підступно змовляються проти народу Твого і радяться проти святих Твоїх. ⁵ Сказали: “Підемо й винищимо їх з-поміж народів, щоб ніхто не згадував більше імені Ізраїля”. ⁶ Змовилися і однодушно уклали союз проти Тебе. ⁷ Сини Едома, ізмаїліти, Моав і агаряни, ⁸ Гевал і Аммон, Амалік і филистимляни з людьми тирськими. ⁹ І Ассур пішов з ними; вони стали на поміч синам Лотовим. ¹⁰ Зроби з ними так, як з Мадіамом, Сисарою та Іавимом біля потоку Кисана, ¹¹ які були знищені в Аендорі і стали гноєм для землі. ¹² Зроби з ними та князями їхніми, як з Оривом, Зивом, Зевеєм і Сал-

Псалом 80. [1] Пс. 8, 1; 83, 1. [4] Чис. 10, 10. [5] Вих. 23, 17. [8] Вих. 17, 6. [9] Вих. 20, 1–2. Пс. 49, 7. [13] Діян. 14, 16. [14] Лев. 26, 3. [17] Втор. 32, 13.

Псалом 81. [2] Втор. 1, 17. 2 Пар. 19, 6.

[4] Притч. 24, 11. Іс. 1, 17. [5] 1 Ін 1, 6. [6] Ін 10, 34. [7] Єз. 31, 14. [8] Пс. 2, 8. Євр. 1, 2.

Псалом 82. [2] Пс. 108, 1. [4] Мф 26, 4. [5] Єр. 11, 19. Діян. 14, 5. [8] Іс. 27, 9. [9] Бут. 19, 37. [10] Суд. 4, 15. [12] Суд. 7, 25; 8, 12, 21.

маном – вельможами їхніми, ¹³ які говорили: “Візьмемо собі у володіння святиню Божу”. ¹⁴ Боже мій! Нехай стануть вони як порох у вихорі, як солома перед вітром, ¹⁵ як вогонь спалює ліси, як полум’я, що обпалює гори, ¹⁶ так пожени їх бурею Твоєю і гнівом Твоїм приведи їх у замішання. ¹⁷ Покрий їх безчестям, щоб вони шукали імені Твого, Господи. ¹⁸ Нехай будуть осоромлені й застрашені навіки, і з соромом своїм загинуть. ¹⁹ І нехай узнають, що ім’я Тобі – Господь і що Ти єдиний Всевишній на всій землі.

83 ¹ Начальнику хору. На гефському інструменті. Псалом синів Кореєвих.

² Які любі оселі Твої, Господи Сил! ³ Жадає і лине душа моя до двору Господнього; серце моє й тіло моє возрадувалися Богу живому. ⁴ Бо й пташка знаходить собі домівку, і ластівка гніздо собі, щоб вивести пташенят своїх, біля вітарів Твоїх, Господи Сил, Царю мій і Боже мій. ⁵ Блаженні ті, що живуть у домі Твоїм, повіки вони будуть хвалити Тебе. ⁶ Блаженний муж, який має заступництво своє у Тобі і в якого у серці дорога до Тебе. ⁷ Ідучи долиною плачу, вони знаходять джерела води, Законодавець покриває їх благословенням. ⁸ Вони перейдуть від сили в силу і являться перед Богом на Сионі. ⁹ Господи, Боже Сил, почув молитву мою! Зглянься, Боже Яковів. ¹⁰ Захиснику наш, Боже! Прихилися і поглянь на лице Христа Твого. ¹¹ Бо один день у дворах Твоїх краще за тисячі днів. Бажаю краще стояти біля порога в домі Бога мого, аніж перебувати мені в палацах грішників. ¹² Бо Бог є сонце й захист. Милість і правду любить Господь Бог і подає славу й благодать. Господь

не позбавить блага тих, що ходять у чистоті. ¹³ Господи, Боже Сил! Блаженна людина, яка уповає на Тебе.

84 ¹ Начальнику хору. Псалом синів Кореєвих.

² Господи, Ти змилювався над землею Твою, повернув з неволі синів Якова. ³ Ти протиставив беззаконня народу Твого, поклав усі гріхи їх. ⁴ Ти спинив увесь гнів Твій і відвернувся від гніву ярости Твоєї. ⁵ Поверни нас, Боже, Спасителю наш, і спини гнів Твій проти нас. ⁶ Чи ж довіку будеш гніватися на нас? Невже ж продовжиш гнів Твій від роду до роду? ⁷ Боже, повернися і оживи нас, щоб зрадувався Тобою народ Твій. ⁸ Яви нам, Господи, милість Твою і Твоє спасіння дай нам! ⁹ Почую, що скаже про мене Господь Бог. Він скаже мир народові Своему і преподобним Своїм, тим, що звертають серця свої до Нього. ¹⁰ Так близько спасіння Його до тих, що бояться Його, щоб слава Його перебувала на землі нашій. ¹¹ Милість і істина зустрілися, правда і мир поцілувалися. ¹² Істина від землі засяяла, а правда з неба прихилилася. ¹³ Бо Господь пошле нам добро, і земля наша дасть плід свій. ¹⁴ Правда піде перед Ним і направить на путь стопи наші.

Слава...

85 Молитва Давида. Каф. 12

¹ Прихили, Господи, вухо Твоє і почув мене, бо я немічний і вбогий. ² Охорони душу мою, бо я відданий Тобі. Боже мій, спаси раба Твого, що уповає на Тебе. ³ Помилуй мене, Господи, бо я взиваю до Тебе кожного дня. ⁴ Звесели душу раба Твого, бо до Тебе я підношу душу мою. ⁵ Бо Ти, Господи, благий і лагідний і многомилостивий до тих, що призивають Тебе. ⁶ Почуй, Господи, молитву мою і вислухай голос бла-

[14] Іс. 17, 13. Пс. 1, 4. [17] Пс. 69, 3. [19] Вих. 14, 4; 15, 3.

Псалом 83. [1] Пс. 80, 1. [3] Пс. 41, 3. [8] Іс. 40, 29. Рим. 1, 17. [11] 1 Цар. 26, 19. 2 Цар. 6, 22. [12] Лк 22, 35. [13] Пс. 2, 12. Притч. 3, 5.

Псалом 84. [3] Пс. 31, 1. Рим. 4, 7. [6] Пс. 12, 2; 76, 8; 78, 5. [10] Пс. 96, 6; 144, 18. [13] Іоїл. 2, 19, 22.

Псалом 85. [1] Пс. 87, 3. [5] Вих. 34, 6. Іоїл. 2, 13. Іона 4, 2.

гання мого. ⁷ В день скорботи моєї я взиваю до Тебе, бо Ти почувеш мене, Боже. ⁸ Немає між богами такого, як Ти, Господи, і ніщо не може зрівнятися з ділами Твоїми. ⁹ Всі народи, що їх створив Ти, прийдуть і поклоняться Тобі, Господи, і прославлять ім'я Твоє. ¹⁰ Бо Ти великий і твориш чудеса. Ти – Бог єдиний. ¹¹ Настав мене, Господи, на путь Твою, і буду ходити в істині Твоїй. Утверди серце моє в страху перед іменем Твоїм. ¹² Буду вихвалити Тебе, Господи, Боже мій, всім серцем моїм і прославлятиму ім'я Твоє повіки. ¹³ Бо велика милість Твоя наді мною: Ти визволив душу мою з пекла найглибшого. ¹⁴ Боже! Беззаконники повстали проти мене, і натовп сильних шукає душі моєї, і не мають Тебе перед собою. ¹⁵ Ти ж, Господи, щедрий і милостивий, довготерпеливий і многомилостивий і істинний. ¹⁶ Зглянься на мене і помилуй мене; дай силу рабу Твоєму, спаси сина раби Твоєї. ¹⁷ Покажи на мені ознаку милости Твоєї, щоб побачили ненависники мої і посоромилися, бо Ти, Господи, допоміг мені і втішив мене.

86 ¹ Псалом синів Кореевих.
Пісня (про Єрусалим, що є прообраз Єрусалима небесного).

² Основи його на горах святих, любить Господь врата Сиону більше за поселення Якова. ³ Преславне говорять про тебе, місто Боже. ⁴ Згадаю Єгипет і Вавилон перед тими, що знають мене. Ось филистимляни і Тир з людьми ефіопськими скажуть: це все сталося там. ⁵ І про Сион скажуть: і цей, і той чоловік народився в ньому, і Сам Всевишній заснував його. ⁶ Господь напише в переписі народів: ось такий народився там. ⁷ Бо в Тобі оселя всіх, що співають і веселяться.

[7] Пс. 49, 15. [8] Втор. 3, 24. [9] Єр. 3, 17. Одкр. 15, 5. [10] 2 Цар. 7, 22. Іс. 45, 5. [11] Пс. 24, 4; 26, 11. [13] Пс. 29, 4. [14] Пс. 53, 5. [15] Пс. 85, 5. Іс. 54, 8.

Псалом 86. [3] Іс. 62, 3. [5] Гал. 4, 26.

87 ¹ Начальнику хору на махалаф, для співу. Повчання Емана Езрахіта. Псалом синів Кореевих. (Пісня – молитва.)

² Господи, Боже спасіння мого, вдень я взиваю і вночі перед Тобою. ³ Нехай дійде до Тебе молитва моя, прихили вухо Твоє до моління мого. ⁴ Бо стражданнями сповнилася душа моя, і життя моє до пекла наблизилося. ⁵ Приєднався я до тих, що сходять у могилу: я став як людина без сили, ⁶ між мертвими кинутий я, – як убиті, що сплять у гробі, про яких Ти вже не згадуєш і які від руки Твоєї відринуті. ⁷ Ти поклав мене у рові преісподнім, у темряві і тіні смертній. ⁸ На мені утвердилася ярість Твоя, і всі хвили Твої навів Ти [на мене]. ⁹ Віддалив Ти знайомих моїх від мене, зробив мене огидним для них. Я в неволі й не можу вийти. ¹⁰ Очі мої знемоглися від горя. Взивав до Тебе, Господи, весь день, підносив до Тебе руки мої. ¹¹ Хіба для мертвих Ти твориш чудеса? А чи мертві воскреснуть і прославлятимуть Тебе? ¹² Хіба розповідь хто у гробі про милість Твою і про істину Твою – в погибелі? ¹³ Чи пізнані будуть у темряві чудеса Твої і правда Твоя – в землі забуття? ¹⁴ Я ж до Тебе, Господи, взиваю, і вранці молитва моя упередить Тебе. ¹⁵ Чому, Господи, відкидаєш душу мою, відвертаєш лице Твоє від мене? ¹⁶ Убогий я, і страждаю від юности моєї, смирився і знеміг. ¹⁷ По мені пройшов гнів Твій, і страхання Твої сокрушили мене. ¹⁸ Оточили мене, як вода, весь день, облягли мене всі вкупі. ¹⁹ Віддалив Ти від мене друга й ближнього, знайомих моїх – від моїх пристрастей.

Слава...

Псалом 87. [1] 1 Пар. 25, 5. [5] Пс. 27, 1. Плач. 3, 6. [6] Іов. 10, 21. [9] Іов. 30, 10. Пс. 30, 12; 37, 12. [11] Пс. 6, 6. [13] Іов. 10, 21–22. [16] Іов. 19, 7. [18] Пс. 21, 13.

88 ¹ Повчання Ефама Езрахіта. ² Милості [Твої], Господи, по-віки співатиму, з роду в рід сповіщатиму істину Твою устами моїми. ³ Бо Ти сказав: навіки милість перебуватиме, на небесах приготується істина Твоя. ⁴ “Я заповів завіт обраним Моїм, клявся Давидові, рабу Моєму: ⁵ навіки утверджу нащадків твоїх і збудую з роду в рід престіл твій”. ⁶ Прославлятимуть небеса дивні діла Твої, Господи, і правду Твою в Церкві святих. ⁷ Бо хто на небесах зрівняється з Господом? І хто подібний до Нього між синами Божими? ⁸ Бог, що Його прославляють собори святих, великий і страшний для всіх, хто навкруги Нього. ⁹ Господи, Боже Сил! Хто подібний до Тебе?! Всесильний Ти, Господи, і правда Твоя навкруги Тебе. ¹⁰ Ти володарюєш над силою моря і втихомирюєш розбурхані хвилі його. ¹¹ Ти смирив гордого, немов пораненого, і кріпкістю сили Твоєї Ти розсипав ворогів Твоїх. ¹² Твої небеса і Твоя земля. Ти створив всесвіт і все, що наповнює його. ¹³ Північ і південь Ти створив єси. Фавор і Єрмон іменем Твоїм радуються. ¹⁴ Сильні рамена Твої, міцна рука Твоя, високо піднесена правиця Твоя. ¹⁵ Правосуддя і справедливність – основа Престолу Твого. Милість і істина йдуть перед лицем Твоїм. ¹⁶ Блаженні люди, що знають глас святковий: Господи, у світлі лица Твого вони ходять, ¹⁷ і іменем Твоїм вони радуються весь день, і правдою Твоєю підносяться. ¹⁸ Бо Ти похвала сили їхньої, і милістю Твоєю підноситься ріг наш. ¹⁹ Бо Господь – Захист наш і Святий Ізраїлів – Цар наш. ²⁰ Колись говорив Ти у видінні святому Твоєму і ска-

зав: “Я подав поміч мужньому, підніс обраного з людей Моїх. ²¹ Я знайшов Давида, слугу Мого, і миром святим Моїм помазав його. ²² Рука Моя захистить його і сила Моя підкріпить його. ²³ Не подолає ворог його, і син беззаконня не візьме в неволю його. ²⁴ Розіб’ю перед ним ворогів його, і знищу ненависників його. ²⁵ Істина Моя і милість Моя з ним, і ім’ям Моїм піднесеться сила його. ²⁶ І покладу на море руку його і на ріки – правицю його. ²⁷ І буде він звати Мене: “Ти Отець мій і Бог мій, твердина спасіння мого.” ²⁸ І я первенця піднесу Мого високо, вище царів землі. ²⁹ Навіки збережу йому милість Мою, і завіт Мій вірний йому. ³⁰ І продовжу навіки рід його, і престіл його – як дні неба. ³¹ А якщо сини його покинуть закон Мій і не будуть ходити за заповідями Моїми, ³² якщо зневажать устави Мої і повелінь моїх не збережуть, ³³ то Я з жезлом прийду на беззаконня їх і з тяжкою карою – на неправду їх. ³⁴ Милості ж Моєї не відйму від нього й не переіменую правди Моєї, ³⁵ не зламаю завіту Мого і не зміню того, що вийшло з уст Моїх. ³⁶ Один раз клявся Я святістю Моєю і не скажу неправду Давиду. ³⁷ Насіння його перебуватиме повіки, і престіл його – як сонце переді Мною, ³⁸ як місяць, так буде він стояти вічно. Свідок на небесах певний”. ³⁹ А ось тепер Ти відкинув, занедбав і прогнівався на помазаника Твого. ⁴⁰ Зневажив завіт Твій з рабом Твоїм і скинув на землю вінець його. ⁴¹ Ти зруйнував навкруги мури його і твердині його обернув на руїну. ⁴² Грабують його всі, хто проходить шляхом, став він посміховиськом у сусідів своїх. ⁴³ Ти

Псалом 88. [1] 1 Цар. 15, 17. [2] Пс. 91, 3. [4] 2 Цар. 7, 12. Пс. 131, 11. [7] Пс. 85, 8. [9] Пс. 76, 14. Одкр. 19, 15. [10] Пс. 106, 29. Мф 8, 26. [12] Бут. 1, 1. [15] Пс. 92, 2. [18] Лк 1, 69. [19] Пс. 3, 4; 83, 10. [21] 1 Цар. 16, 13. Діян. 13, 22. [22] Іс. 41, 10. [23] 2 Цар. 7, 10. [26] Пс. 71, 8. Одкр. 10, 2. [27] 2 Цар. 7, 14.

Євр. 1, 5. [28] Кол. 1, 18. Одкр. 19, 16. [30] Пс. 71, 5. 2 Цар. 7, 13. Дан. 2, 44. [33] 2 Цар. 7, 14. [35] 2 Цар. 7, 16. [37] 2 Цар. 7, 16. Пс. 71, 17. Лк 1, 33. Ін 12, 34. [38] Одкр. 1, 5. [40] Пс. 43, 10. [41] Плач. 2, 6. [42] Пс. 30, 12; 43, 14.

підніс правицю супротивників його, пораднував усіх ворогів його. ⁴⁴ Ти обернув назад вістря меча його і не підкріпив його в бою. ⁴⁵ Відібрав славу його і престіл його повалив на землю. ⁴⁶ Ти вкоротив дні влади його і вкрив його соромом. ⁴⁷ Доки ж, Господи, будеш відвертати від нас лице Твоє, доки буде палати над нами гнів Твій? ⁴⁸ Спом'яни, який вік мій. Хіба не на марне Ти створив усіх синів людських? ⁴⁹ Хто з людей пожив і не зазнав смерті? Хто визволив душу свою від руки пекла? ⁵⁰ Де давні милості Твої, Господи, що ними клявся Ти Давидові в істині Твоїй? ⁵¹ Згадай, Господи, наругу над слугами Твоїми, яку я ношу в серці своїм від сильніших народів. ⁵² Від ворогів Твоїх, Господи, що знеславляють ім'я помазаника Твого. ⁵³ Благословен Господь навіки. Амінь, амінь.

Слава...

89 ¹ Молитва Мойсея, чоловіка Божого.

² Господи! Пристановищем нашим був Ти з роду в рід. ³ Перше, ніж з'явилися гори і створилися Земля і Вселенна, – од віку й до віку Ти еси. ⁴ Ти повертаєш людину у тління і кажеш: “Верніться, сини людські!” ⁵ Бо тисяча літ перед очима Твоїми – як день учорапній, що пройшов, як сторожа нічна. ⁶ Ти, наче повиню, зносиш їх. Вони як сон, як трава, що зранку зеленіє й цвіте, а ввечері опадає, в'яне й сохне. ⁷ Бо ми в страху від гніву Твого, і від ярости Твоєї ми в тривозі. ⁸ Ти поклав перед Собою беззаконня наші і таємне наше перед світлом лица Твого. ⁹ Всі дні наші минають у гніві Твоїм, і роки наші цезають, як мрії. ¹⁰ Дні віку нашого – сімдесят літ, а як при силі – вісімдесят літ, і найкраща пора їх – труд і хвороби:

час швидко минає, і ми зникаємо. ¹¹ Хто знає силу гніву Твого, щоб страхом перед Тобою виміряти ярість Твою? ¹² Навчи нас так обчисляти дні наші, щоб ми придбали серце мудре. ¹³ Повернися, Господи, доки ж? Змилосердься над слугами Твоїми. ¹⁴ Наповни нас вранці милістю Твоєю, Господи, і зрадіємо та звеселимось. ¹⁵ Звесели нас у всі дні наші – за ті дні, коли Ти смиряв нас, за літа, коли ми бачили зло. ¹⁶ І подивись на рабів Твоїх і на діла Твої і навчи синів їх. ¹⁷ І нехай буде милість Господа Бога нашого на нас. Діла рук наших виправ і в ділах рук наших допомагай нам.

90 [Хвалебна пісня Давида] (у євреїв не надписаний).

¹ Хто живе під охороною Всевишнього, той під покровом Бога Небесного оселиться. ² Каже він до Господа: “Ти пристановище і захист мій, Бог мій, і я уповаю на Тебе”. ³ Він спасе тебе від сіті ловця і від пошести згубної. ⁴ Плечима Своїми Він захистить тебе, і під тінню крил Його ти надійно спочиватимеш. Оборонною тобі буде правда Його. ⁵ Не побоїшся страху вночі, ані стріли, що летить удень. ⁶ Ані пошести, що ходить у темряві, ані напасти духа зла опівдні. ⁷ Впаде біля тебе тисяча, і десять тисяч праворуч тебе, але до тебе не наблизиться. ⁸ Тільки очима твоїми будеш дивитися і помсту над беззаконними бачити. ⁹ Бо ти сказав: “Господь – надія моя”, і Всевишнього ти образ за оборонця собі. ¹⁰ Отже, не прийде до тебе лихо, і пошесть не наблизиться до оселі твоєї. ¹¹ Бо Він ангелам Своїм звелить, щоб охороняли тебе на всіх путях твоїх. ¹² На руках вони понесуть тебе, щоб нога твоя не спіткнулася об камінь. ¹³ На гаспида й василиска ти наступати-

[47] Пс. 12, 2. [49] Пс. 48, 10. Сир. 14, 18. [50] 2 Цар. 7, 15.

Псалом 89. [3] Іс. 43, 13. [5] 2 Пет. 3, 8. [6] Іс. 40, 6; 51, 12. Сир. 14, 18. [7] Іс. 40, 7. Пс. 75, 8. [10] Сир. 18, 8. [11] Сир. 16, 19. [12] Пс.

38, 5. [14] Іс. 33, 2. Пс. 137, 8. [17] Іов. 14, 15. Псалом 90. [1] Пс. 16, 8; 35, 8. Ос. 14, 8. [2] Пс. 141, 6. [4] Мф 23, 37. [5] 2 Цар. 22, 31. Пс. 83, 12. [7] Іов. 11, 19. [8] Пс. 91, 12; 111, 8. [11] Мф 4, 6. Лк 4, 10. [12] Іов. 5, 23. [13] Лк 10, 19.

меш і потопчеш лева й змія. ¹⁴ Бо каже Господь: “За те, що він поклав надію на Мене, Я визволю його і захищу його, бо він знає ім’я Моє. ¹⁵ Буде кликати Мене, Я почую його; буду з ним у скорботі, визволю його і прославлю його. ¹⁶ Довгим життям обдарую його і дам йому спасіння Моє”.

Слава...

Каф.
13

91 ¹ Пісня в день суботній. ² Благо є сповідуватися Господу і співати імені Твоєму, Вишній. ³ Сповідати зранку милість Твою і истину Твою на всяку ніч, ⁴ на десятиструнним псалтирі, з піснею на гусях. ⁵ Бо Ти звеселив мене, Господи, і я радію від діл рук Твоїх. ⁶ Які величні діла Твої, Господи, і які дивні помисли Твої. ⁷ Безумний не збагне їх і нерозумний не зрозуміє. ⁸ Ось грішники зійшли, як трава, і беззаконники цвітуть, щоб щезнути навіки, – ⁹ Ти ж Всевишній навіки, Господи! ¹⁰ Ось бо вороги Твої, Господи, ось вороги Твої загинуть, і розсіються всі ті, що чинять беззаконня; ¹¹ і піднесеться, як у единорога ріг, сила моя; і старість моя – в чистому елеї; ¹² і погляне око моє на ворогів моїх, і про лукавих, що повстають проти мене, почує вухо моє. ¹³ Праведник, як фінік, розцвіте, і як кедр, що в Ливані, примножиться. ¹⁴ Насаджені в домі Господній у дворах Бога нашого розцвітуть. ¹⁵ Вони і в старості будуть множитися, і в доброду здоров’ї перебуватимуть, ¹⁶ щоб сповіщати, що праведний Господь – Бог наш, і нема неправди в Ньому.

92 [Хвалебна пісня Давида. В день передсуботній, коли була населена земля.]

¹ Господь воцарився, у красу зодягнувся. Зодягнувся Господь у силу [і] опоясався. Бо Він утвердив вселенну, і не захитається вона. ² Пре-

стіл Твій, Господи, од вічності, споконвіку Ти еси Бог. ³ Ріки підносять голос, Господи, ріки підносять голос свій, ріки піднесли хвилі свої. ⁴ Але Господь у вишніх могутніший від шуму великих вод, від сильних хвиль моря. ⁵ Одкровення Твої вельми правдиві. Дому Твоєму належить святість, Господи, на довгі дні.

93 [Псалом Давида в четвертий день тижня.]

¹ Боже помсти, яви Себе! ² Встань, Судде землі, дай відплату гордим. ³ Доки, Господи, доки нечестивці будуть вихвалитися? ⁴ Вони говорять неправдиві слова, величають себе всі, що чинять беззаконня. ⁵ Народ Твій, Господи, поневолили і гноблять насліддя Твоє. ⁶ Вдовиць і сиріт уморюють і пришельців убивають. ⁷ І кажуть: “Не побачить Господь, не дізнається Бог Якова”. ⁸ Зрозумійте же, нерозумні люди! Коли ви прийдете до розуму? ⁹ Той, Хто створив вухо, чи не почує? І той, Хто створив око, чи не побачить? ¹⁰ Той, що врозумляє народи і дає людям розуміння, невже не покарає вас? ¹¹ Знає Господь замисли людські, що вони марні. ¹² Блаженна та людина, яку врозумляєш Ти, Господи, і навчаєш закону Твого, ¹³ щоб у тяжкі дні вона мала спокій, доки нечестивому викопають яму. ¹⁴ Бо не відкине Господь народу Свого і не забуде насліддя Свого. ¹⁵ Бо в суд прийде правда, і за нею *прийдуть* усі праведні серцем. ¹⁶ Хто стане за мене проти злочинців? І хто стане за мене проти тих, що чинять беззаконня? ¹⁷ Якби б Господь не поміг мені, то скоро зійшла б до пекла душа моя. ¹⁸ Коли я сказав: “Похитнулися ноги мої”, тоді милість Твоя, Господи, підтримувала мене. ¹⁹ Коли ж намножувалися скорботи

[14] Пс. 144, 19. Дан. 6, 23. [15] Іов. 22, 27; 33, 24. Зах. 13, 9. [16] Іс. 43, 2.

Псалом 91. [2] Пс. 146, 1. [3] Пс. 88, 2. [6] Пс. 103, 24. Єз. 47, 5. Рим. 11, 33. [7] Іс. 26, 10. [8] Пс. 36, 2; 128, 6. [9] Іов. 36, 26. Пс. 101, 28. [11] Чис. 23, 22. [13] Пс. 51, 10. [15] Лк. 2, 36.

Псалом 92. [1] Пс. 95, 10. [4] Пс. 2, 4–5; 109, 5. [5] Пс. 118, 86.

Псалом 93. [1] Втор. 32, 35. Рим. 12, 19. [4] Пс. 51, 3. [5] Пс. 15, 5. [6] Єз. 22, 7. [7] Іов. 22, 13; 24, 15. [9] Притч. 20, 12. Мал. 3, 16. [11] 1 Кор. 3, 20. [12] Іов. 5, 17; Притч. 3, 12. [14] 3 Цар. 8, 57.

в серці моїм, Твоя втіха насолодою наповнювала душу мою. ²⁰ Чи допустити Ти, щоб поблизу Тебе постала оселя розбійників, що чинять насильство наперекір закону? ²¹ Вони на товпом нападають на душу праведника і кров неповинну судять. ²² Але Господь – захист мій, і Бог мій – твердиня надії моєї. ²³ Він поверне на них беззаконня їхні і злочинством їхнім погубить їх, знищить їх Господь Бог наш.

Слава...

94 [Хвалебна пісня Давида.]
¹ Прийдіть, у радості заспіваємо Господу, виголосимо славу Спасителю нашому. ² Станьмо перед лицем Його з хвалою, піснями прославимо Його. ³ Бо Господь – Бог великий і Цар великий над усіма сильними землі. ⁴ Бо в руці Його всі глибини землі, і висоти гір всі Його. ⁵ І море – Його, бо Він створив його, і сушу створили руки Його. ⁶ Прийдіть, поклоніться і припадімо до Нього, та, схиливши коліна, помолімося перед Господом, Який створив нас. ⁷ Бо Він – Бог наш, а ми, люди, – паства Його і вівці руки Його. О, коли б ви нині послухали голосу Його: ⁸ “Не робіть жорстокими серцець ваших, як у Мереві, як у день випробовування в пустелі, ⁹ де спокушали Мене батьки ваші, випробовували Мене, хоч бачили діла Мої. ¹⁰ Сорок років гнівив Мене рід цей, і Я сказав: народ цей заблукав серцем; вони не пізнали шляхів Моїх. ¹¹ Тому Я поклявся в гніві Моїм, що вони не ввійдуть у спокій Мій”.

95 [Хвалебна пісня Давида. На спорудження дому.]

¹ Заспівайте Господу пісню нову. Заспівайте Господу, вся земле. ² Співайте Господу і благословляйте ім'я

Його. Благовістіть день у день про спасіння Його. ³ Сповідайте в народах про славу Його, між усіма поколіннями про чудеса Його. ⁴ Бо великий Господь і вельми хвальний, страшний для всіх богів. ⁵ Бо ті боги народів ніщо – ідоли, а Господь небеса сотворив. ⁶ Слава і велич перед лицем Його, сила й краса у святині Його. ⁷ Воздайте, покоління народів, воздайте Господу славу і честь. ⁸ Воздайте Господу славу імені Його. Принесіть дари і ввійдіть у двори Його. ⁹ Поклоніться Господу у величній святині Його. Нехай тремтить перед лицем Його вся земля. ¹⁰ Сповідайте народам, що Господь царює, що Він утвердив вселенну і не захищається вона. Він буде судити народи за правдою. ¹¹ Нехай веселяться небеса і нехай радіє вся земля; хай шумить море і все, що наповнює його. ¹² Нехай радіють поля і все, що на них, і нехай веселяться всі дерева в лісах перед лицем Господа. ¹³ Бо ось Він гряде, Він гряде судити землю. Він буде судити вселенну за правдою і всі народи за істиною Своєю.

96 [Псалом Давида, коли упорядковувалася земля його.]

¹ Господь царює – нехай радіє земля, нехай веселяться численні острови її. ² Хмара і морок навкруги Нього, суд і правда – підвалини Престолу Його. ³ Вогонь іде перед Ним і навколо спалює ворогів Його. ⁴ Блискавки Його осявають весь світ, земля бачить це і трясеться. ⁵ Гори, наче віск, тануть від лица Господа, від лица Господа всієї землі. ⁶ Небеса сповіщають правду Його, і всі народи бачать славу Його. ⁷ Нехай посоромляться всі, що вклоняються перед ідолами та ще й хваляться ними. Поклоніться Йому, всі ангели

[21] Пс. 2, 2. Дан. 6, 4.

Псалом 94. [1] Втор. 32, 3. [3] 1 Пар. 16, 25. [4] Пс. 49, 10. [6] Пс. 17, 7; 131, 7. [7] Євр. 3, 7; 4, 7. [9] Вих. 17, 2, 7. [10] Чис. 14, 34. [11] Євр. 4, 3.

Псалом 95. [1] 1 Пар. 16, 23. [4] Сир. 43, 31. [5] Іс. 41, 24. [6] 1 Пар. 16, 27. [7] 1 Пар.

16, 29. Пс. 28, 1. [10] Зах. 9, 10. [11] 1 Пар. 16, 31. Іс. 49, 13. Одкр. 12, 12. [13] Пс. 9, 9. Діян. 17, 31. Іс. 3, 14.

Псалом 96. [1] Пс. 92, 1; 98, 1. Зах. 9, 10. [2] Одкр. 10, 1. Пс. 88, 15. [4] Одкр. 4, 5. Пс. 76, 17. [6] Пс. 18, 2. [7] Вих. 20, 4. Лев 26, 1. Втор. 5, 8.

Його. ⁸ Чує Сион і радіє, і веселяться дочки юдейські через суди Твої, Господи. ⁹ Бо Ти, Господи, високий над усією землею, Ти високо піднісся над усіма богами. ¹⁰ Ви, що любите Господа, ненавидьте зло, Він охороняє душі святих Своїх, із рук баззаконників визволяє їх. ¹¹ Світло сяє на праведника, і на правих серцем – радість. ¹² Веселіться, праведні, у Господі, і прославляйте пам'ять святині Його.

Слава...

97 Псалом [Давида].

¹ Заспівайте Господу пісню нову, бо дивне сотворив Господь. Правда Його і сила Його дали Йому перемогу. ² Явив Господь спасіння Своє, перед народами відкрив правду Свою. ³ Згадав Він милість Свою [до Якова] і вірність Свою до дому Ізраїлевого. Побачили всі кінці землі спасіння Бога нашого. ⁴ Викликніть Господу, вся земля; радійте, веселіться й співайте! ⁵ Співайте Господу з гусями, з гусями і з голосом псалмоспівів. ⁶ Звуками труб і голосом рога радісно святкуйте перед Царем Господом. ⁷ Нехай співає море і все, що живе в ньому; вселенна і все, що наповнює її. ⁸ Нехай плещуть хвилями ріки і нехай радіють гори ⁹ перед лицем Господа, бо ось Він гряде судити землю; Він буде судити вселенну за справедливістю і народи – за правдою.

98 [Псалом Давида.]

¹ Господь воцарився – нехай бояться народи! Возсів на херубимах, – нехай захитається земля. ² Господь в Сионі великий і високий над усіма людьми. ³ Нехай прославляють велике і страшне ім'я Твоє, бо воно святе. ⁴ І честь Царева любить правосуддя: Ти утвердив прав-

ду, суд і правоту встановив Ти у синів Якова. ⁵ Возносьте Господа Бога нашого і поклоняйтеся підніжжю ніг Його, бо воно святе. ⁶ Мойсей і Аарон між іереями Його, і Самуїл між тими, що призивають ім'я Його. Взивали вони до Господа, і Він вислухав їх. ⁷ У стовпі хмарному Він говорив до них, і вони виконували, зберігали заповіді Його і повеління Його, що Він дав їм. ⁸ Господи, Боже наш! Ти вислухав благання їхні; Боже, Ти був милостивим до них, але й карав за провини їхні. ⁹ Возносьте Господа Бога нашого і поклоняйтеся на горі святій Його, бо Святий Господь, Бог наш.

99 Псалом [Давида] хвалебний.

¹ Викликніть Господу, вся земля! ² Служіть Господу з радістю. Ідіть перед лице Його з піснями хвали. ³ Знайте, що Він – Господь Бог наш, Він створив нас. Ми – народ Його і вівці пастви Його. ⁴ Входить у ворота Його з хвалою, у двори Його – з піснями хвальними. Хваліть Його і прославляйте ім'я Його. ⁵ Бо Господь милосердний, милість Його вічна й істина Його з роду в рід.

100 Псалом Давида.

¹ Про милість і правосуддя буду співати Тобі, Господи. ² Буду розмірковувати про путі непорочні; коли Ти, Господи, прийдеш до мене? Буду ходити в домі моїм у чистоті серця мого. ³ Не покладай перед очима моїми діла протизаконного; тих, що чинять беззаконня, я ненавиджу. ⁴ Серце нечестивого не пристане до мене. Злого я не хочу знати. ⁵ Того, що потай очорнює ближнього свого, я прожену. З гордим оком і неситим серцем не сяду за стіл. ⁶ Очі мої на вірних землі, щоб перебували вони біля мене. І хто ходить шляхом не-

[9] Пс. 134, 5. [10] Ам. 5, 15. Рим. 12, 9. [11] 2 Цар. 22, 29. Іов. 18, 5. Пс. 111, 4. [12] Пс. 31, 11.

Псалом 97. [1] Іс. 63, 5. [2] Іс. 52, 10. [3] Лк 2, 30; 3, 6. [4] Пс. 65, 2. [5] Пс. 149, 3. [8] 1 Пар. 16, 32. [9] Пс. 95, 13.

Псалом 98. [1] Пс. 92, 1. 1 Цар. 4, 4. 2 Цар. 6, 2. [3] Пс. 94, 3; 110, 9. [4] Пс. 102, 6. [5] Іс.

6, 3. Одрк. 4, 8. [6] Вих. 32, 11. Чис. 14, 13. 1 Цар. 12, 19. [7] Вих. 33, 9. [9] 1 Пет. 1, 16.

Псалом 99. [1] Пс. 97, 4. Діян. 10, 46. [3] 1 Цар. 12, 22. Пс. 73, 1; 78, 13. [5] Пс. 72, 1.

Псалом 100. [1] Пс. 88, 2. [2] 1 Цар. 18, 14. 1 Пар. 18, 14. [3] Пс. 138, 21. [4] Пс. 6, 9. [6] Мк 3, 35.

порочности, той буде служити мені.
 7 Не буде жити в моїм домі той, хто
 діє підступно. Не залишиться перед
 очима моїми той, хто говорить не-
 правду.
 8 Щоранку буду нищити всіх
 грішників землі, щоб викоренити з
 міста Господнього всіх, що чинять
 беззаконня.

Слава...

Каф. 14 **101** ¹ Молитва скорботного,
 коли він у печалі виливає пе-
 ред Богом благання своє.

² Господи! Вислухай молитву мою,
 і плач мій до Тебе нехай дійде.
³ Не відвертай лиця Твого від мене в
 день, коли я в скорботі. Пришли до
 мене вухо Твоє в той день, [коли]
 призову [Тебе]; скоро вислухай мене.
⁴ Бо щезають, наче дим, дні мої, і
 кості мої висохли.
⁵ Я підкошений, наче трава, і
 висохло серце моє, бо я вже забув їсти
 хліб мій.
⁶ Від тяжкого зітхання мого
 присохли кості мої до плоті моєї.
⁷ Я став подібний до нічного птаха в
 пустелі, став як сова на руїнах.
⁸ Не сплю і став наче самотній птах
 на покрівлі.
⁹ Кожного дня зневажають мене вороги мої,
 і ті, що хвалили мене, проклинають
 мене.
¹⁰ Я вже попів їм, наче хліб, і
 пиття моє змішую зі слезами.
¹¹ Від лиця гніву Твого і ярости Твоєї –
 Ти підніс і кинув мене.
¹² Дні мої, наче тінь, зникають, і я
 висох, як та трава.
¹³ Ти ж, Господи, перебуваєш
 вічно, і пам'ять про Тебе з роду в
 рід.
¹⁴ Ти встанеш і змилосердишся
 над Сионом, бо вже час помилувати
 його, бо вже прийшов призначений
 час.
¹⁵ Бо раби Твої полюбили й ка-
 міння його, і жаль їм руїн його.
¹⁶ І будуть народи боляти імені Тво-
 го, і всі царі землі – слави Твоєї.
¹⁷ Бо відбудує Господь Сион і явить-
 ся у славі Своїй.
¹⁸ Він зглянеться

на молитви смиренних і не відкине
 благання їх.
¹⁹ І буде написано про
 це для покоління майбутніх, і люди,
 що народяться, будуть хвалити Гос-
 пода.
²⁰ Бо Він прихилився з висоти
 святої Своєї, поглянув Господь з не-
 бес на землю,
²¹ щоб почути стогін
 ув'язнених, звільнити синів, на смерть
 засуджених,
²² щоб прославляли ім'я
 Господнє в Сионі і хвалили Його в
 Єрусалимі,
²³ коли разом зберуться
 народи й царства, щоб служити Гос-
 поду.
²⁴ Ти виснажив у дорозі сили
 мої, вкоротив дні віку мого.
²⁵ І я
 сказав: "Боже мій! Не знищуй мене
 на половині життя мого, Твої літа в
 роді родів вічно."
²⁶ На початку Ти,
 [Господи,] землю створив, і небеса –
 діло рук Твоїх.
²⁷ Вони загинуть,
 Ти ж існуватимеш; вони, наче риза,
 постаріють; як одягу, переміниш їх,
 і вони зміняться.
²⁸ Ти ж усе Той
 Самий, і літа Твої не скінчаться.
²⁹ Сини рабів Твоїх будуть жити, і
 насліддя їх утвердиться перед лицем
 Твоїм повік".

102 Псалом Давида.

¹ Благослови, душе моя, Гос-
 пода і, вся істото моя, ім'я святеє
 Його.
² Благослови, душе моя, Гос-
 пода і не забувай усіх добродійств
 Його.
³ Він очищає всі беззаконня
 твої, зціляє всі недуги твої.
⁴ Він звіль-
 няє від тління життя твое, вінчає
 тебе милістю і щедротами.
⁵ Він ви-
 конує благі бажання твої: оновить-
 ся, подібно орляті, юність твоя.
⁶ Гос-
 подь творить справедливість і суд
 усім покривдженим.
⁷ Показав путі
 Свої Мойсеєві, синам Ізраїлевим –
 хотіння Свої.
⁸ Щедрий і милости-
 вий Господь, довготерпеливий і мно-
 гомилостивий.
⁹ Не до кінця прогні-
 вається і повік не ворогуватиме.
¹⁰ Не за беззаконнями нашими вчи-

Псалом 101. [2] Пс. 142, 1. [3] Пс. 12, 2; 43, 25. [4] Притч. 17, 22. [5] Пс. 108, 22. [7] Втор. 14, 17. [10] Іов. 3, 24. [12] Іов. 8, 9; 14, 1–2. [14] Пс. 50, 20. Єр. 29, 10. [17] Іс. 14, 32. [21] Пс. 78, 11. [22] Іс. 62, 6. [23] Зах. 8, 21. [24] Пс. 88, 46. [25] Іов. 21, 21. [26] Євр. 1,

10. [27] Іс. 51, 6. Мф 24, 35. [28] Іов. 36, 26. Пс. 89, 3. Мал. 3, 6.

Псалом 102. [1] Пс. 103, 1. [3] Пс. 29, 3. 2 Пар. 30, 20. [4] Іов. 33, 24. [5] Пс. 5, 13. [6] Пс. 98, 4. [8] Чис. 14, 18. Неем. 9, 17. [9] Іс. 57, 16.

нив нам і не за гріхами нашими в-
здав нам. ¹¹ Бо як високо небо над
землею, так утвердив Господь ми-
лість Свою над тими, що бояться
Його. ¹² Як далеко схід від заходу,
так віддалив Він від нас беззакон-
ня наші. ¹³ Як отець милує дітей, так
милує Господь тих, що бояться Його.
¹⁴ Бо Він знає сутність нашу, пам'я-
тає, що ми – порох землі. ¹⁵ Люди-
на – як трава, дні її – немов цвіт
польовий, цвіте й відцвітає. ¹⁶ По-
віє вітер над нею, і не стане її: не
знайти вже й місця по ній. ¹⁷ Ми-
лість же Господня від віку й до віку
на тих, що бояться Його. ¹⁸ І правда
Його на синах синів, що бережуть
завіти Його і пам'ятають заповіді
Його, щоб виконувати їх. ¹⁹ Господь
на небесах уготував Престіл Свій, і
Царство Його усім володіє. ²⁰ Бла-
гословіть Господа, [всі] ангели Його,
сильні міцністю, що виконуете сло-
во Його, слухаючи голосу слів Його.
²¹ Благословіть Господа, всі Сили
Його, слуги Його, що творите волю
Його. ²² Благословіть Господа, всі
діла Його. На всіх місцях володін-
ня Його благослови, душе моя, Гос-
пода!

103 [Псалом Давида про со- творіння світу.]

¹ Благослови, душе моя, Господа.
Господи Боже мій, як звеличився Ти
дивно. Ти прибрався у славу й у ве-
личну красу. ² Ти зодягаєшся у світ-
ло, як у ризу, простираєш небеса,
як шатро. ³ Підносиш над водами
горні палаци Твої, обертаєш хмари
на колісницю для Себе, на крилах
вітру Ти ходиш. ⁴ Ти твориш духів
ангелами Своїми і слугами Своїми
– вогненне полум'я. ⁵ Ти поставив
землю на тверді її, не захитається
вона повік віку. ⁶ Безодня, як оде-

жа, покриває її; на горах стоять
води. ⁷ Від повеління Твого вони бі-
жать, від голосу грому Твого тіка-
ють. ⁸ Піднімаються на гори і scho-
дять у долини в місце, що Ти при-
значив для них. ⁹ Ти поклав межу,
якої не перейдуть вони і не повер-
нуться, щоб покрити землю. ¹⁰ Ти
посилаєш джерела в долини, поміж
горами течуть [води.] ¹¹ Ти напува-
єш усіх звірів польових, дикі осли
втамовують спрагу свою. ¹² Над
ними літають птахи небесні, голос
їх лунає між віттям. ¹³ Ти напуваєш
гори з висот Твоїх. Плодами діл Тво-
їх насичується земля. ¹⁴ Ти виروض-
єш траву для худоби і злаки на ко-
ристь людям, щоб добути хліб із зем-
лі. ¹⁵ І вино веселить серце людини,
і елей намащує лице її, і хліб – під-
кріплює серце людини. ¹⁶ Насичують-
ся дерева польові, кедри ливанські,
що Ти насадив їх. ¹⁷ Там птахи гніз-
дяться, гніздо ж чаплі – найвище.
¹⁸ Гори високі для оленів; скелі –
захисток для зайців. ¹⁹ Ти створив
місяць, щоб визначати час, і сонце
знає захід свій. ²⁰ Ти насуваєш тем-
ряву, і ніч настає; тоді бродить вся
звірина лісова. ²¹ Леви ричать за
здобичку і просять від Бога пожи-
ви собі. ²² Сходить сонце – вони вер-
таються назад і лягають у лігви-
щах своїх. ²³ Виходить людина для
справ своїх і на працю свою до ве-
чора. ²⁴ Які величні діла Твої, Гос-
поди! Все премудро створив Ти; пов-
на земля творіння Твого. ²⁵ Ось
море велике й просторе; там безліч
гадів і тварі малої й великої. ²⁶ Там
плавають кораблі, і кити, що Ти їх
створив вигравати у ньому. ²⁷ Всі
вони на Тебе сподіваються, що даси
їм поживу у свій час. ²⁸ Ти даєш їм
– вони приймають. Ти відкриваєш

[15] Ис. 40, 6. [16] Іов. 7, 10. [17] Пс. 24, 6.
[18] Втор. 7, 9. Пс. 30, 2. [19] Пс. 9, 8. [20]
Дан. 7, 10. [21] Еф. 3, 10. Кол. 1, 16.

Псалом 103. [1] Пс. 102, 1, 22. [2] Бут. 1,
3, 6, 8. [3] Бут. 1, 7. [4] Євр. 1, 7. [7] Іов. 37,
5. [9] Іов. 38, 10–11. [10] Пс. 73, 15. Втор. 11,

11. Іов. 5, 10. [14] Пс. 146, 8. [15] Суд. 9, 13.
Сир. 40, 20. [20] Бут. 1, 16. [21] Пс. 146, 9.
Ис. 31, 4. [22] Іов. 37, 8. [24] Пс. 32, 5; 91 6.
[25] Сир. 43, 27. [26] Іов. 40, 20. [27] Пс. 144,
15. [28] Притч. 6, 8.

руку Свою – вони наповнюються усяким благом. ²⁹ Ти відвертаєш лице Твоє – вони тривожаться; віднімеш дух їх – вони щезнуть і у прах свій повернуться. ³⁰ Пошлеш Духа Свого – і створяться, і Ти оновлюєш лице землі. ³¹ Нехай буде слава Господня навіки; звеселиться Господь від діл Своїх. ³² Він погляне на землю – і вона тремтить; торкнеться гір – і вони димлять. ³³ Славитиму Господа *все* життя моє, співатиму Богові моему, поки живу. ³⁴ Нехай буде благоприємною Йому пісня моя, і я звеселюся в Господі. ³⁵ Нехай щезнуть грішники з землі, і беззаконників нехай більше не буде. Благослови, душе моя, Господа! Аلیلуя!

Слава...

104 (Аلیلуя.)

¹ Прославляйте Господа і призивайте ім'я Його. Сповідайте між народами про діла Його. ² Співайте Йому і славте Його, розповідайте про всі чудеса Його. ³ Хваліться іменем святим Його. Нехай радіє серце тих, що шукають Господа. ⁴ Шукайте Господа й сили Його, шукайте лица Його завжди. ⁵ Згадуйте чуда Його, що він створив, знамення Його й суди уст Його. ⁶ Ви, насіння Авраамове, раби Його, сини Якова – обрані Його. ⁷ Він є Господь Бог наш: по всій землі суди Його. ⁸ Він навіки пам'ятає завіт Свій, слово, [яке] заповідав у тисячі родів, ⁹ яке заповідав Авраамові, і клятву Свою Ісаакові. ¹⁰ І поставив його законом для Якова та Ізраїля в завіт вічний, ¹¹ кажучи: “Дам тобі землю Ханаанську в поділ насліддя вашого”. ¹² Коли їх було ще мало за кількістю, дуже мало, і були вони чужинцями в ній,

¹³ і переходили вони від народу до народу, з царства до племені іншого, ¹⁴ Він не дозволив нікому кривдити їх і забороняв про них царям: ¹⁵ “Не доторкайтеся до помазаних Моїх і не чиніть зла пророкам Моїм”. ¹⁶ І прикликав голод на землю, і знищив усяке хлібне стебло. ¹⁷ Послав перед ними чоловіка; в рабство був проданий Йосиф. ¹⁸ Скували кайданами ноги йому, в залізних путах була душа його, ¹⁹ аж поки сповнилося слово Його, слово Господнє випробувало його. ²⁰ Послав цар і звільнив його, володар народу випустив його. ²¹ І поставив його господарем над усім домом своїм і правителем над усім володінням своїм. ²² Щоб він настановляв вельмож його за душею своєю і старійшин його навчав мудрости. ²³ Тоді прийшов Ізраїль до Єгипту, і переселився Яків у землю Хамову. ²⁴ І дуже розмножив Бог людей Своїх, і зробив їх сильнішими від ворогів їхніх. ²⁵ Попустив серце єгиптян зненавидіти народ Його, чинити напасті рабам Його. ²⁶ Тоді послав Мойсея, раба Свого, і Аарона, якого вибрав. ²⁷ Вони показали між ними слова знамень Його і чудеса [Його] в землі Хамовій. ²⁸ Наслав темряву і зробив морок, і не могли суперечити слову Його. ²⁹ Перемінив воду їх на кров і поморив усю рибу їх. ³⁰ Закипіла земля їх жабами, навіть у покоях царів їхніх. ³¹ Сказав Він, і роями з'явилися оводи й комарі у всій країні їх. ³² Послав на них град замість дощу, і вогонь палючий на землю їх. ³³ Побив виноград і смоковниці їх, і дерева поламав у країні їх. ³⁴ Сказав, і прийшли сарана та гусинь – без ліку. ³⁵ І пожерли всю

[29] Іов. 12, 10. Дан. 5, 23. [30] Іов. 33, 4. [32] Пс. 143, 5. [33] Пс. 33, 2. [35] Пс. 102, 1.

Псалом 104. [1] 1 Пар. 16, 8. Іс. 12, 4. [2] Пс. 70, 17. [3] Пс. 33, 4. [8] Діян. 7, 5. Вих. 2, 24. [9] Бут. 17, 2; 26, 3. Лк 1, 73. Євр. 6, 13. [10] Бут. 13, 15. [13] Бут. 13, 8. Євр. 11, 8. [14] Бут. 12, 17. [15] 1 Пар. 16, 22. [16] Бут.

41, 57. [17] Бут. 37, 28. [18] Бут. 39, 20. [20] Бут. 41, 14. [21] Діян. 7, 10. [23] Бут. 46, 6. [24] Вих. 1, 7. Діян. 7, 17. [25] Вих. 1, 14. [26] Вих. 3, 10. [27] Вих. 7, 10. [28] Вих. 10, 22. [29] Вих. 7, 20. Пс. 77, 44. [30] Вих. 8, 6. [31] Вих. 8, 17. Пс 77, 45. [32] Вих. 9, 23. [33] Вих. 9, 25. Пс 77, 47. [34] Вих. 10, 13–14. Пс 77, 46.

траву на землі їх, поїли увесь урожай на полях їх. ³⁶ І умертвив всякого первістка в землі їх, початки всієї сили їх. ³⁷ І вивів *ізраїльтян* із сріблом і золотом, і не було хворого в колінах (*поколіннях*) їх. ³⁸ Зрадив Єгипет, коли вийшли вони, бо обійняв його страх перед ними. ³⁹ Господь розпростер над ними хмару, як покров [ім], і вогняний стовп, – щоб світив [ім] уночі. ⁴⁰ Просили вони, і Він послав їм перепелиць і хлібом небесним насичував їх. ⁴¹ Розколов скелю, і потекла вода, зашуміла річкою по землі сухій. ⁴² Бо згадав Він слово Своє до Авраама, раба Свого, ⁴³ і вивів народ Свій з radoщами, обраних Своїх – з веселощами. ⁴⁴ І дав їм землю народів, і успадкували вони працю чужих народів. ⁴⁵ Щоб заповіді Його виконували й дотримувалися закону Його. Алілуя!

Слава...

Каф.
15

105 Алілуя.
¹ Прославляйте Господа, бо Він благий, бо повіки милість Його. ² Хто висловить могутність Господа, звістить усі хвали Його? ³ Блаженні ті, хто чинить правосуддя і дотримується справедливости. ⁴ Пом'яни нас, Господи, в любові до людей Твоїх, завітай до нас спасінням Твоїм, ⁵ щоб мені бачити блаженне життя обраних Твоїх, радіти radoщами народу Твого, хвалитися з насліддям Твоїм. ⁶ Нагрішали ми, як і батьки наші, жили не за правдою, творили беззаконня. ⁷ Батьки наші у Єгипті не зрозуміли чудес Твоїх, не пам'ятали про багатство милосердя Твого та прогнівили Тебе біля моря, Червоного моря. ⁸ Але Ти, Господи, спас їх ради імені Твого, щоб показати могутність Твою. ⁹ І наказав Гос-

подь Червоному морю, і розступилося воно, і перевів їх через безодню, наче через пустелю. ¹⁰ І врятував їх від руки ненависника, і визволив їх від руки ворога. ¹¹ Покрила вода гнобителів їх, жоден з них не залишився. ¹² І повірили вони словам Його [і] заспівали хвалу Йому. ¹³ Та скоро забули діла Його, не покладали надії на волю Його. ¹⁴ Забачали м'яса в пустелі і випробовували силу Бога в країні безлюдній. ¹⁵ Він виконав бажання їх, але послав рану на душі їхні. ¹⁶ І заздрили у стані Мойсееві та Ааронові, святому Господа. ¹⁷ Тоді розступилася земля і поглинула Дафана, покрила зборище Авирона. ¹⁸ Упав вогонь на них, і полум'я попало богопротивних. ¹⁹ Зробили вони тельця біля Хорива і поклонилися ідоліві. ²⁰ Проміняли славу Бога на образ тельця, що їсть траву. ²¹ Забули Бога, Спасителя свого, що звершив величне у Єгипті, ²² дивне – в землі Хамовій, страшне – на Червоному морі. ²³ І хотів Він винищити їх, коли б Мойсей, обраний Його, не став перед Ним у благанні, щоб відвернути гнів Його; щоб не погубив [їх]. ²⁴ І зневажили вони землю жадану, не стали вірити словам Його; ²⁵ Нарікали в наметах своїх і не слухали голосу Господнього. ²⁶ І підняв Він руку Свою на них, щоб знищити їх у пустелі, ²⁷ розвіяти нащадків їх між народами, розсіяти їх по землі. ²⁸ Вони пристали до Ваалфегора і їли жертви мертвих, ²⁹ і прогнівляли Бога ділами своїми. За це хвороба стала нищити їх. ³⁰ Тоді встав Финеес і вчинив суд над винними, і пошесть припинилася. ³¹ І де зараховано йому в праведність з роду й до роду повіки. ³² І прогнівили

[36] Вих. 12, 29. Пс. 77, 51. [37] Вих. 12, 35. [38] Вих. 12, 33. [39] Вих. 13, 21. Пс. 77, 14. [40] Вих. 16, 13. [41] Вих. 17, 6. Чис. 20, 11. Пс. 77, 16. Прем. 11, 4. 1 Кор. 10, 4. [42] Бут. 22, 16. [43] Нав. 3, 1.

Псалом 105. [1] Пс. 117, 1. [2] Сир. 43, 34. [3] Пс. 36, 37. [4] Неєм. 5, 19. [5] Пс. 2, 8. [6] Дан. 9, 5. [7] Вих. 14, 11. [9] Вих. 14, 21.

Пс. 77, 13. [10] Лк 1, 71. [11] Вих. 14, 28. [13] Єр. 2, 32. [14] Чис. 11, 33. [16] Чис. 16, 2. [17] Чис. 16, 31. Втор. 11, 6. [19] Вих. 32, 4. [20] Рим. 1, 23. [23] Вих. 32, 11. [24] Чис. 14, 2. [25] Втор. 1, 27. [26] Чис. 14, 29. [28] Чис. 25, 3. [30] Чис. 25, 7. [31] Чис. 25, 13. [32] Чис. 20, 3.

вони *Бога* біля вод Мериви, і Мойсей потерпів за них, ³³ бо так вони засмутили дух Його, що він згрішив устами своїми. ³⁴ Не знищили народів, про яких говорив їм Господь, ³⁵ але змішалися з язичниками і навчилися звичаїв їх, ³⁶ стали служити ідолам їх, які стали для них спокую, ³⁷ приносили в жертву бісам синів своїх і дочок своїх; ³⁸ проливали кров безвинну, кров синів своїх та дочок своїх, приносячи їх в жертву ідолам ханаанським, – і осквернилася земля кров'ю; ³⁹ осквернили себе ділами своїми, блуд творили в ділах своїх. ⁴⁰ Тоді запалав гнів Господа на народ Його, і противним стало Йому насліддя Його. ⁴¹ і віддав їх у руки язичницьких народів, і вороги їх стали володіти ними. ⁴² Вороги гнобили їх, і вони корилися під рукою їхньою. ⁴³ Багато разів Він визволяв їх, вони ж гнівили [Його] впертістю своєю, тому були принижені за беззаконня своє. ⁴⁴ Але Він зглянувся на скорботу їх, коли почув стогін їх. ⁴⁵ Згадав завіт Свій з ними і жаль огорнув Його з великого милосердя Його. ⁴⁶ І збуджував милосердя до них у всіх тих, що поневолили їх. ⁴⁷ Спаси нас, Господи, Боже наш! Збери нас з-поміж народів, щоб славити святе ім'я Твоє та хвалитися славою Твою. ⁴⁸ Благословен Господь, Бог Ізраїля, од віку до віку. І нехай скаже увесь народ: амінь! Алілуя!

Слава...

106 [Алілуя.]

¹ Прославляйте Господа, бо Він благий, бо повіки милість Його. ² Так нехай скажуть визволені Господом, яких Він визволив із руки ворога, ³ і зібрав їх із усіх країв – зі сходу й заходу, з півночі і півдня.

⁴ Блукали вони по пустелі безлюдними шляхами і не знаходили міста заселеного. ⁵ Голод і спрагу терпіли вони, знемагала в них душа їхня. ⁶ Тоді взивала до Господа в скорботі своїй, і Він визволив їх із біди їхньої. ⁷ І привів їх прямою дорогою до міста заселеного. ⁸ Нехай же прославляють Господа за милість Його і за дивні діла Його для синів людських, ⁹ бо Він наситив душу спраглу і душу голодну сповнив добром. ¹⁰ Вони сиділи в темряві і тіні смертній, сковані скорботою та залізом, ¹¹ бо не скорилися словам Божим і зневажали вони Всевишнього. ¹² Він же смирив серця їхні стражданнями, вони падали, і не було кому допомогти їм. ¹³ Тоді взивали вони до Господа в скорботі своїй, і Він визволив їх від бід їхніх, ¹⁴ вивів їх із темряви і тіні смертної і кайдани їх розірвав. ¹⁵ Нехай же прославляють Господа за милість Його і дивні діла Його для синів людських: ¹⁶ бо розбив Він брами мідні і замки залізні зламав. ¹⁷ Непокірні страждали через беззаконне життя своє і за неправди свої терпіли. ¹⁸ Душа їхня відверталася від усякої поживи, і наблизилися вони до воріт смерті. ¹⁹ Тоді взивали вони до Господа в скорботі своїй, і Він визволив їх від бід їхніх, ²⁰ послав їм слово Своє і зцілив їх, і з могил їхніх вивів їх. ²¹ Нехай же прославляють Господа за милість Його і за дивні діла Його для синів людських. ²² Нехай приносять Йому жертви хвали, і піснями радости нехай сповіщають про діла Його. ²³ Ті, що на кораблях плавають по морю і виконують роботу свою на водах великих, ²⁴ вони бачать діла Господні і чудеса Його на глибині: ²⁵ скаже Він

[34] Втор. 7, 2. [35] Ос. 7, 8. [36] Вих. 23, 33. Втор. 7, 16. [37] Лев. 18, 21. Втор. 12, 31. 4 Цар. 21, 6. [40] Суд. 2, 14; 3, 8. [45] Втор. 30, 1–3. [47] 1 Пар. 16, 35. Ис. 11, 12. [48] 1 Пар. 16, 36. Пс. 40, 14; 71, 18.

Псалом 106. [1] Юдиф. 16, 1. [2] Пс. 105,

10. [4] Євр. 11, 9, 37; 13, 14. [6] Пс. 21, 6. [9] Пс. 33, 11; 144, 16. [10] Іов. 36, 8. [12] 4 Цар. 14, 26. [16] Пс. 115, 7. Ис. 45, 2. Наум. 1, 13. [18] Іов. 33, 20. [20] Прем. 16, 12. [22] Пс. 49, 14; 115, 8. [24] Сир. 43, 26. [25] Іона 1, 4. Мф 8, 24.

– і здійметься буйний вітер, який високо підносить хвилі, – ²⁶ піднімає їх до неба, і опускає в безодню, і від страху мліє душа людей. ²⁷ Кружляють вони і хитаються, наче п'яні, – зникає вся мудрість їхня. ²⁸ Тоді взивають вони до Господа в скорботі своїй, і Він визволяє їх від біди. ²⁹ Він повелів бурі, і настала тиша, і хвилі затихли. ³⁰ І радіють вони, що море втихло, а Він приводить їх до бажаної пристані. ³¹ Нехай же прославляють Господа за милість Його і за дивні діла Його для синів людських. ³² Нехай вихваляють Його в зібранні людей і прославляють Його на зборах старійшин. ³³ Він перетворює ріки на пустелю і джерела води на безводну землю, ³⁴ землю родючу на солончакки за беззаконня тих, що живуть в ній. ³⁵ Він перетворює пустелю на озера, і землю засохлу – на джерела води. ³⁶ І оселяє там голодних; вони будують міста – оселі собі, ³⁷ засівають поля, насаджують виноградники, що приносять їм великий урожай. ³⁸ Він благословляє їх, і вони швидко розмножуються, і тварин у них не зменшуються. ³⁹ Вони занепадали від гноблення, біди і скорботи, ⁴⁰ тоді Він посилав безчестя на князів їхніх і залишав їх блукати по пустелі, де немає шляхів. ⁴¹ Убогого Він спасав від біди і примножував рід його, як отари овець. ⁴² Бачать це праведники і радіють, а беззаконні замикають уста свої. ⁴³ Хто мудрий, той помітить це і зрозуміє милості Господні.

Слава...

107 ¹ Пісня. Псалом Давида. ² Готове серце моє, Боже, [готове серце моє]. Буду співати і прославляти в славі моїй. ³ Встань, сла-

во моя, встаньте, псалтирю і гуслі, я встану рано. ⁴ Буду славити Тебе, Господи, між народами. Буду оспівувати Тебе серед племен. ⁵ Бо вище небес милість Твоя, і до хмар істина Твоя. ⁶ Вознесися на небеса, Боже, і по всій землі слава Твоя, ⁷ щоб спаслися всі улюблені Твої. Спаси правицею Твою і почуй мене. ⁸ Бог сказав у святині Своїй: “Піднесуся і розділю Сихем, і долину осель розмірю: ⁹ Мій – Галаад, Мій – Манассія, Єфрем – сила глави Моєї, Іуда – скіпетр Мій, ¹⁰ Моав – умивальна чаша Моя, на Едома стану ногою Моєю, земля филистимська скориться Мені”. ¹¹ Хто введе мене в укріплене місто? Хто приведе мене до Едома? ¹² Чи не Ти, Боже, що відкинув нас, і не виходиш, Боже, з військом нашим? ¹³ Дай нам поміч у скорботі, бо марна надія на захист людський. ¹⁴ З Богом ми покажемо силу, Він знищить ворогів наших.

108 Начальнику хору. Псалом Давида.

¹ Боже хвали моєї! Не мовчи. ² Бо відкрилися на мене уста нечестивий уста підступні; говорять про мене слова неправди. ³ Словами ненависті звідусіль оточують мене і повстають проти мене без причини; ⁴ за любов мою вони ворогують проти мене, я ж молюся; ⁵ віддають мені злом за добро, і ненавистю – за любов мою. ⁶ Постав над ним нечестивого, і диявол нехай стане праворуч нього. ⁷ Коли стане на суд, хай він вийде осудженим, і молитва його буде йому за гріх. ⁸ Нехай дні його будуть короткими і достоїнство його перейме інший. ⁹ Діти його хай будуть сиротами і дружина його – вдовою. ¹⁰ Будуть вони блукати та просити хліба і будуть вигнані із домів їх.

[27] Іс. 29, 14. Єз. 7, 26. [29] Мф 14, 32. [34] 3 Цар. 17, 1. Іоїл. 1, 10. [35] Іс. 41, 18. [39] Пс. 43, 26. [40] Іов. 12, 21. [41] 1 Цар. 2, 8. [42] Іов. 5, 16; 22, 19. [43] Втор. 32, 29. Єр. 9, 12.

Псалом 107. [2] Пс. 56, 8. [5] Пс. 35, 6. [6] Пс. 56, 6. [7] Пс. 59, 7. [8] Пс. 59, 8. [9] Пс.

59, 9. [11] Пс. 59, 11. [12] Пс. 59, 12. [14] Пс. 59, 14.

Псалом 108. [2] Мк 14, 56. [4] Пс. 119, 7. Ін 8, 40. [5] Пс. 34, 12. Єр. 18, 20. [6] Іов. 17, 8. [8] Ін 17, 12. Діян. 1, 20. [9] Втор. 28, 32. [10] Іов. 20, 10.

¹¹ Хай позичкодавець його забере в нього все, і чужі розтягнуть добро його. ¹² Хай не буде йому заступника, і ніхто не приголубить сиріт його; ¹³ нехай згинуть усі нащадки його, і вже в наступному поколінні ніхто не згадає й імені його. ¹⁴ Нехай згадаються перед Господом беззаконня батьків його, і гріх матері його не буде очищений. ¹⁵ Нехай будуть вони повсякчас перед Господом, і Він знищить і спомин про них на землі, ¹⁶ за те, що не виявив він милости, а переслідував людину бідну, беззахисну, засмучену серцем, щоб убити її. ¹⁷ Він полюбив прокляття, воно і прийде на нього; не побажав благословення, – і воно одійшло від нього. ¹⁸ Нехай він одягнеться в прокляття, наче в одягу, і нехай увійде воно, як вода, в утробу його і, як олива, в кості його; ¹⁹ і нехай буде воно йому як одяг, в яку він одягається, і як пояс, яким він завжди підперізується. ²⁰ Ось така відплата від Господа ворогам моїм і тим, що говорять зло на душу мою! ²¹ Ти ж, Господи, Господи, захисти мене заради імені Твого, бо блага милість Твоя. ²² Спаси мене, бо я знеможений і вбогий, і серце моє поранене в мені. ²³ Я зникаю, як та тінь, що відхиляється; стрясаюся, як та сарана, що гонять її. ²⁴ Коліна мої знесилили від посту, і тіло моє сохне без поживи. ²⁵ І став я посміховиськом для них: ті, що дивляться на мене, похитують головами. ²⁶ Допоможи мені, Господи, Боже мій! Спаси мене з милости Твоєї. ²⁷ Нехай пізнають, що це – Твоя рука і що це Ти, Господи, вчинив. ²⁸ Вони проклинають, а Ти благослови. Вони нападають, але нехай будуть посоромлені; а раб Твій нехай возрадується. ²⁹ А ворогів

моїх нехай покриє безчестя і, як одяжею, нехай вони покриються соромом своїм. ³⁰ А я голосно буду славить Господа устами моїми і серед багатьох буду прославляти Його, ³¹ бо Він стоїть праворуч бідного, щоб спасти його від тих, що шукають душу мою.
Слава...

109 Псалом Давида.

¹ Сказав Господь Господу йому: “Сиди праворуч Мене, доки покладу ворогів Твоїх у підніжжя ніг Твоїх”. ² Жезл сили Твоєї пошле Господь із Сиона; царюй посеред ворогів Твоїх. ³ З Тобою народ Твій у день сили Твоєї, у світлостях святих Твоїх. “Із утроби раніше віків Я породив Тебе”. ⁴ Клявся Господь і не розкається: “Ти священик повік за чином Мелхиседековим”. ⁵ Господь праворуч Тебе, Він у день гніву Свого уразить царів. ⁶ Він учинить суд над народами, покриє землю трупами, знищить голови багатьох у великій країні. ⁷ І з потоку в дорозі буде пити, тому високо піднесе голову.

110 Алілуя.

¹ Прославляю [Тебе], Господи, всім серцем [моїм] в раді праведників і в зібранні. ² Великі діла Господні, вони жадані для всіх, що люблять їх. ³ Діла Його – краса і слава; правда Його перебуває вічно. ⁴ Незабутніми зробив Він чудеса Свої; щедрий і милостивий Господь. ⁵ Він дає поживу всім тим, що бояться Його. Завіт Свій пам'ятає вічно. ⁶ Могутність діянь Своїх явив Він народові Своему, щоб дати йому насліддя народів. ⁷ Діла рук Його – істина й правосуддя; всі заповіді Його вірні, ⁸ тверді на віки вічні, встановлені на істині й правоті. ⁹ Визволення послав Господь народові Своему, навіки поставив завіт Свій. Святе і

[11] Втор. 28, 43. [13] Вих. 20, 5. Іов. 18, 19. Іс. 14, 22. [14] Вих. 20, 5. Єр. 18, 23. [15] Притч. 10, 7. Мф 27, 25. [16] Іов. 24, 20. Як. 2, 13. [17] Притч. 11, 27. Прем. 1, 12. [23] Іов. 14, 2. Пс. 143, 4. [25] Пс. 21, 8. Мф 27, 29. [27] Пс. 63, 10. [28] Мф 5, 44. 1 Кор. 4, 12–13. [30] Пс. 21, 23. [31] Діян. 2, 25.

Псалом 109. [1] Мф 22, 44. Мк 12, 36. Лк 20, 42. Діян. 2, 34. 1 Кор. 15, 25. Євр. 1, 13. [4] Євр. 5, 6; 7, 17. [5] Пс. 2, 10. [7] Флп 2, 8–9.

Псалом 110. [1] Пс. 9, 2. Євр. 10, 25. [2] Іов. 37, 14. [3] Псал. 9, 9; 47, 11; 101, 28. [5] Пс. 36, 19. Лк 1, 72. [6] Втор. 9, 6. [7] Дан. 4, 34. [9] Лк 1, 68; 11, 2.

страшне ім'я Його. ¹⁰ Початок премудрости – страх Господній, і розум добрий мають ті, що додержуються заповідей Його. Хвала Йому на віки віків.

111 Аلیلуя.

¹ Блажен муж, що боїться Господа і дуже любить заповіді Його. ² Сильним на землі буде покоління його. Рід праведних буде благословенний. ³ Слава і багатство буде в домі його; праведність його перебуватиме вічно. ⁴ У темряві сяє світло праведникові; він лагідний, милосердний і справедливий. ⁵ Добрий чоловік має милосердя і в позику дає; на суді він твердо говорить слово своє. ⁶ Він повіки не захитається. Пам'ять праведникові буде вічна. ⁷ Лихих наклепів він не убоїться; серце його надіється на Господа. ⁸ Упевнене серце його: він не злякається, коли побачить ворогів своїх. ⁹ Він роздає щедро, подає вбогим, праведність його перебуватиме вічно, сила його піднесеться у славі. ¹⁰ Побачить це нечестивий і розгнівається, заскрегоче зубами і згине. Бажання нечестивців не здійсниться.

Слава...

112 Аلیلуя.

¹ Хваліть, раби Господні, хваліть ім'я Господнє! ² Нехай буде благословенне ім'я Господнє віднині і довіку. ³ Від сходу сонця й до заходу нехай буде прославлене ім'я Господнє. ⁴ Високо над усіма народами Господь, вище небес слава Його. ⁵ Хто – як Господь Бог наш?! Він перебуває на небесах. ⁶ Він нахилиється, щоб доглядати небо й землю; ⁷ з пороку піднімає бідного і з гноїща підносить убогого, ⁸ щоб посадити його з князями народу Свого; ⁹ не-

плідну робить матір'ю, яка в домі своїм втішається дітьми. Аلیلуя!

113 [Аلیلуя.]

¹ Коли вийшов Ізраїль з Єгипту, дім Якова – від людей чужих, ² Юдея стала святинєю Його, а Ізраїль – володінням Його. ³ Море побачило і розступилося, Йордан повернув назад. ⁴ Гори підстрибували, як вівці, і пагорби – наче ягнята. ⁵ Чого ти, море, розступилося? І ти, Йордане, чого повернув назад? ⁶ Чого ви, гори, як вівці, скачете, і ви, пагорби, наче ягнята? ⁷ Перед лицем Господа затряслася земля, перед лицем Бога Якова, ⁸ що перетворив камінь на озеро води, скелю – на джерело потоків. ⁹ Не нам, Господи, не нам, а імені Твоєму дай славу з милости Твоєї. ¹⁰ Щоб не сказали народи: “Де Бог їх?” ¹¹ Бог наш на небесах [і на землі], все, що захотів, створив. ¹² Ідоли язичників – срібло й золото, діло рук людських: ¹³ мають уста, та не говорять, мають очі, та не бачать, ¹⁴ мають вуха, та не чують, мають ніздрі, та нема в них нюху; ¹⁵ руки їх не діють, ноги їх не ходять, жодного звуку немає в гортані їх. ¹⁶ Подібні до них і ті, що роблять їх, і ті, що надіються на них. ¹⁷ [Доме] Ізраїля! Уповай на Господа, Він – наша поміч і захист. ¹⁸ Доме Аарона! Уповай на Господа, Він – наша поміч і захист. ¹⁹ Всі, що боїться Господа, уповайте на Господа, Він – наша поміч і захист. ²⁰ Господь пам'ятає про нас і благословляє [нас]: Він благословив дім Ізраїля, благословив дім Аарона, ²¹ Він благословляє тих, що бояться Господа – малих і великих. ²² Нехай же додасть вам Господь все більше й більше, вам і дітям вашим. ²³ Нехай благословить вас Господь,

[10] Іов. 28, 28. Притч. 1, 7; 9, 10. Сир. 11, 16.

Псалом 111. [1] Пс. 1, 1; 127, 1. [2] Притч. 20, 7. [3] Пс. 33, 10. [4] Вих. 10, 23. Есф. 8, 16. [5] Пс. 36, 26. [6] Притч. 10, 7. [7] Сир. 34, 16. [8] Притч. 4, 23. [9] Пс. 36, 26. 2 Кор. 9, 9. [10] Пс. 34, 16; 36, 12.

Псалом 112. [1] Пс. 134, 1. [2] Дан. 2, 20. [3] Мал. 1, 11. [4] Пс. 96, 9. [5] Пс. 137, 6. Іс.

57, 15. [7] 3 Цар. 16, 2. [8] 1 Цар. 16, 12. [9] Пс. 67, 7.

Псалом 113. [1] Вих. 13, 3. [3] Вих. 14, 21–22. Нав. 3, 16. [4] Пс. 67, 17. [5] Наум. 1, 4. [8] Вих. 17, 6. Чис. 20, 11. [9] 1 Пар. 16, 35. [10] Пс. 41, 4. [11] Втор. 33, 26. [12] Пс. 134, 15 та ін. [13] Прем. 15, 15. [14] Пс. 134, 17. [16] Єр. 10, 8. [17] Пс. 129, 5.

що сотворив небо і землю. ²⁴ Небо над небесами – оселя Господа, а земля Він дав синам людським. ²⁵ Не мертві хвалитимуть Господа, і не всі, що сходять у могилу. ²⁶ А ми, [живі,] будемо благословляти Господа віднині й довіку. Аلیلуя.

114 [Аلیلуя.]

¹ Я люблю Господа, Він почув голос благання мого. ² Прихилив до мене вухо Своє; буду призивати Його в усі дні мої. ³ Обійняли мене болі смертельні, і муки пекельні найшли на мене: я зустрів скорботу й утиски. ⁴ Тоді я призвав ім'я Господнє: “Господи, спаси душу мою!” ⁵ Милостивий і праведний Господь; Бог наш милує нас. ⁶ Господь охороняє немовлят: я знесилився, і Він допоміг мені. ⁷ Повернися, душе моя, у спокій твій, бо Господь облагодіяв тебе. ⁸ Ти, Господи, спас душу мою від смерті, очі мої – від сліз, ноги мої – від спотикання. Буду ходити перед Господом у країні живих.

Слава...

115 [Аلیلуя.]

¹ Вірував я, тому й заговорив, і я смирився вельми. ² І сказав я в нестямі моїй: “Кожна людина говорить неправду!” ³ Що віддам Господу за все, що Він воздав мені? ⁴ Чашу спасіння прийму й ім'я Господнє призову. ⁵ Молитви мої Господу воздам перед усіма людьми Його. ⁶ Чесна перед Господом смерть преподобних Його. ⁷ О Господи, я раб Твій, я раб Твій і син рабині Твоєї. Ти розірвав кайдани мої. ⁸ Тобі принесу я жертву хваління й ім'я Господнє призову. ⁹ Молитви мої Господу воздам перед усіма людьми Його. ¹⁰ У дворах дому Господнього, посеред тебе, Єрусалиме. Аلیلуя.

[24] Втор. 10, 14. [25] Пс. 6, 6. Іс. 38, 18. Вар. 2, 17. [26] Дан. 2, 20.

Псалом 114. [2] Пс. 30, 3. [3] 2 Цар. 22, 5. [5] Пс. 85, 5. [6] Мф 10, 16. [8] Пс. 55, 14.

Псалом 115. [1] 2 Кор. 4, 13. [2] Рим. 3, 4. [4] Пс. 22, 5. [5] Пс. 21, 26. [7] Прем. 9, 5. [8] Пс. 49, 14. Євр. 13, 15.

Псалом 116. [1] Діян. 13, 48. Рим. 15, 11.

116 [Аلیلуя.]

¹ Хваліть Господа, всі народи, прославляйте Його, всі люди. ² Бо велика милість Його над нами й істина Його [перебуває] вічно. Аلیلуя.

117 [Аلیلуя.]

¹ Прославляйте Господа, бо Він благий, бо повіки милість Його. ² Нехай же промовить [дім] Ізраїлів, що Господь благий, і повіки милість Його. ³ Нехай говорить дім Ааронів, що Господь благий, і повіки милість Його. ⁴ Нехай говорять всі, що бояться Господа, бо [Він благий,] і повіки милість Його. ⁵ У скорботі взивав я до Господа, і Він почув мене і вивів мене на простір. ⁶ Господь – мій помічник, і я не боюся, що зробить мені людина. ⁷ Господь – мій помічник, і я сміливо дивлюся на ворогів моїх. ⁸ Краще уповати на Господа, аніж надіятися на людину. ⁹ Краще уповати на Господа, аніж поклатися на князів. ¹⁰ Обступили й оточили мене, я ж іменем Господнім переміг їх. ¹¹ Оточили мене, але я іменем Господнім подолав їх, ¹² обсіли мене, наче бджоли [соти], розгорілися, як вогонь у сухому терні, але я іменем Господнім подолав їх. ¹³ Вони били мене, щоб я впав, але Господь підтримав мене, ¹⁴ Господь – моя сила і пісня моя, і став моїм спасінням. ¹⁵ Голос радості і спасіння в оселях праведників. Правда Господня дає ім силу, ¹⁶ правда Господня піднесла мене, правда Господня дала мені силу. ¹⁷ Не умру, а житиму і повідатиму про діла Господні. ¹⁸ Караючи, покарав мене Господь, але смерті не віддав мене. ¹⁹ Відчиніть мені врата правди, і я ввійду ними і прославлю Господа. ²⁰ Ось врата Господні; праведні уві-

[2] Пс. 99, 5.

Псалом 117. [1] Пс. 135, 1. [5] Іс. 26, 16. [6] Пс. 26, 1; 55, 12. Рим. 8, 31. [7] Євр. 13, 6. [8] Пс. 61, 9; 83, 13; 107, 13. [11] 1 Цар. 17, 45. [12] Втор. 1, 44. Іс. 7, 18. [14] Вих. 15, 2. Іс. 12, 2. [17] Іс. 53, 11. Рим. 6, 9. [18] Єз. 18, 21. [19] Іс. 26, 2. Євр. 9, 24.

йдуть ними. ²¹ Прославляю Тебе, Господи, що Ти почув мене і став моїм спасінням. ²² Камінь, що занедбали будівничі, став в основу (наріжним каменем). ²³ Від Господа це сталося, і дивне воно в очах наших. ²⁴ Цей день, його ж створив Господь, радіймо й веселімося в нім. ²⁵ О Господи! Спаси, о Господи! Допоможи. ²⁶ Благословен, хто йде в ім'я Господне. Благословляємо вас із дому Господнього. ²⁷ Бог Господь і явився нам. Вчиніть свято, несіть жертви до Жертовника Господнього. ²⁸ Ти – Бог мій, буду хвалити Тебе. Ти Бог мій, [буду славити Тебе. Бо Ти почув мене і став моїм спасінням]. ²⁹ Прославляйте Господа, бо Він благодійний, бо повіки милість Його.

Слава...

Каф.
17

118 [Алилуя.]

¹ Блаженні непорочні, що ходять у законі Господнім. ² Блаженні ті, що додержують свідчення Його і всім серцем шукають Його. ³ Вони не чинять беззаконня і путями Його ходять. ⁴ Ти наказав виконувати заповіді Твої пильно. ⁵ О, коли б дороги мої вели мене до виконання постанов Твоїх! ⁶ Тоді б не осоромився я, зважаючи на всі заповіді Твої. ⁷ Буду славити Тебе в правоті серця, навчаючись судів правди Твоїї. ⁸ Буду сповняти повеління Твої, не покидай мене. ⁹ Як юнакові додержати в чистоті дорогу свою? Тільки додержанням слів Твоїх. ¹⁰ Всім серцем моїм я шукаю Тебе, не дай мені відхилитися від заповідей Твоїх. ¹¹ Слово Твоє заховав я в серці моїм, щоб не згрішити перед Тобою. ¹² Благословен еси, Господи, навчи мене заповітів Твоїх. ¹³ Устами моїми сповіщав я суди уст Твоїх. ¹⁴ Дорогами свідчень Твоїх я втішався, як найбільшим багатством. ¹⁵ Заповідям Твоїм

навчаюся я і буду пильнувати путі Твої. ¹⁶ Заповіді Твої – утіха моя; не забуду я слова Твого. ¹⁷ Яви милість Твою рабу Твоєму, я буду жити і додержуватися слова Твого. ¹⁸ Відкрий очі мої, і зрозумію чуда закону Твого. ¹⁹ Я подорожній на землі, не приховуй від мене заповідей Твоїх. ²⁰ Стомилася душа моя від щоденного бажання зрозуміти суди Твої. ²¹ Ти упокорив гордих, проклятих, що відхилилися від заповідей Твоїх. ²² Зніми з мене сором і зневагу, бо я додержувався заповітів Твоїх. ²³ Бо князі сидять і змовляються проти мене, я ж, раб Твій, роздумую про постанови Твої. ²⁴ Свідчення Твої – втіха моя, [і накази Твої] – радники мої. ²⁵ В землю никне душа моя, оживи мене за словом Твоїм. ²⁶ Розповів я про дороги мої, і Ти вислухав мене, навчи ж мене заповітів Твоїх. ²⁷ Дай мені зрозуміти дорогу повелінь Твоїх, і я буду розмірковувати про дивні діла Твої. ²⁸ Ние душа моя від скорботи, підкріпи мене за словом Твоїм. ²⁹ Одверни від мене дорогу неправди і в законі Твоїм провадь мене. ³⁰ Я обрав дорогу істини і поставив перед собою суди Твої. ³¹ Я пристав до свідчень Твоїх – Господи, не осором мене. ³² Піду дорогою заповідей Твоїх, коли Ти розшириш серце моє. ³³ Покажи мені, Господи, дорогу постанов Твоїх, і я буду триматися її до кінця життя мого. ³⁴ Врозуми мене, щоб я навчився закону Твого, і буду дотримуватися його всім серцем моїм. ³⁵ Постав мене на стежку заповідей Твоїх, бо я бажаю її. ³⁶ Нахили серце моє до свідчень Твоїх, а не до лихого користи. ³⁷ Одверни очі мої, щоб не дивилися на марноту; оживляй мене на дорозі Твоїй. ³⁸ Постав слово Твоє перед рабом Твоїм, щоб мав я страх перед

[22] Іс. 28, 16. Мф 21, 42. Мк 12, 10. [26] Мф 21, 9. Мк 11, 9. Лк 19, 38. [29] Пс. 135, 1.

Псалом 118. [2] Пс. 18, 12. [3] Ін. 5, 18. [4] Втор. 4, 5–6. [5] Лк 1, 6. [6] 1 Ін 2, 3. Гал. 6, 16. [9] Ін 15, 3. 1 Пет 1, 22. [10] Іс. 63, 17.

[11] Втор 6, 6. [18] Втор. 17, 19. [19] 1 Пар. 29, 15. Євр. 11, 13. [21] Втор. 11, 28. [23] Пс. 2, 2. [24] Втор. 17, 19. [30] 3 Пар. 8, 36. [32] Лк 19, 6. [34] Неем. 9, 20. [36] 1 Пар. 8, 3. [37] Мф 18, 9.

Тобою. ³⁹ Одверни від мене зневагу, якої боюся я, бо суди Твої милостиві. ⁴⁰ Ось я жадаю наказів Твоїх, оживляй мене Правдою Твою. ⁴¹ І нехай прийде на мене милість Твоя, Господи, спасіння Твоє за словом Твоїм. ⁴² І я дам відповідь тим, що ганьблять мене, бо уповаю на слова Твої. ⁴³ Не відбери слова правди від уст моїх, бо на суди Твої надія моя. ⁴⁴ Буду додержуватися закону Твого повсякчас і на віки віків. ⁴⁵ Буду ходити простором широким, бо прагну до виконання заповідей Твоїх. ⁴⁶ Перед царями буду говорити про свідчення Твої і не посоромлюся. ⁴⁷ Буду втішатися заповідями Твоїми, бо я їх дуже люблю. ⁴⁸ Руки мої буду простягати до заповідей Твоїх, які я люблю, і розмірковуватиму про накази Твої. ⁴⁹ Згадай слова [Твої] до раба Твого, на які Ти звелів мені уповати. ⁵⁰ Це – втіха моя в горі моїм, що слово Твоє оживляє мене. ⁵¹ Горді тяжко знущалися з мене, але я не відхилився від закону Твого. ⁵² Згадую, Господи, присуди Твої одвічні і втішаюся. ⁵³ Сум огортає мене за грішників, що відкинули закон Твій. ⁵⁴ Постанови Твої – то пісня моя на місці блукання мого. ⁵⁵ Вночі поминав я ім'я Твоє, Господи, і тримався закону Твого. ⁵⁶ Він став рідним мені, бо я дотримуюся наказів Твоїх. ⁵⁷ Я сказав: Господи! Щастя моє в тому, щоб сповняти слова Твої. ⁵⁸ Молю Тебе всім серцем моїм: помилуй мене за словом Твоїм. ⁵⁹ Думав я про дороги мої, і ось повернув стопи мої до заповітів Твоїх. ⁶⁰ Поспішав я і не затримувався виконувати заповіді Твої. ⁶¹ Сіті безбожних оточили мене, але не забув я закону Твого. ⁶² Опівночі вставав я прославляти Тебе за праведні суди Твої. ⁶³ Я спільник тим, що бояться Тебе і шанують повеління Твої. ⁶⁴ Милости

Твоєї, Господи, повна земля; навчи мене заповітів Твоїх. ⁶⁵ Благо зробив Ти, Господи, слугі Твоєму за словом Твоїм. ⁶⁶ Доброго розуміння та знання навчи мене, бо заповідям Твоїм я вірю. ⁶⁷ Як ще не був я упокореним, я блукав, а нині я тримаюся слова Твого. ⁶⁸ Благий Ти, [Господи], і благістю Твою навчи мене заповідей Твоїх. ⁶⁹ Примножили на мене неправду горді, але я всім серцем моїм схиляюся до заповідей Твоїх. ⁷⁰ Загрубіло серце їх, як сир з молока, а ж утішаюся в законі Твоїм. ⁷¹ Благо мені, що Ти упокорив мене, щоб я навчився заповітів Твоїх. ⁷² Благий для мене закон уст Твоїх, більше за тисячі золота й срібла.

Слава...

⁷³ Руки Твої створили мене і впорядкували мене; врозуми мене, і навчуся заповідей Твоїх. ⁷⁴ Ті, що бояться Тебе, побачать мене і звеселяться, що я уповаю на слово Твоє. ⁷⁵ Знаю, Господи, що суди Твої праведні, і що Ти справедливо покарав мене. ⁷⁶ Нехай же буде милість Твоя втіхою мені за словом Твоїм до раба Твого. ⁷⁷ Нехай зійде на мене милосердя Твоє, і я буду жити, бо закон Твій – повчання моє. ⁷⁸ Нехай будуть посоромлені горді, бо вони безвинно нападають на мене; а я буду навчатися в повеліннях Твоїх. ⁷⁹ Нехай придуть до мене ті, що бояться Тебе і знають свідчення Твої. ⁸⁰ Нехай буде серце моє непорочним у законі Твоїм, щоб не осоромився я. ⁸¹ Умліває душа моя за спасінням Твоїм; я покладаюся на слово Твоє. ⁸² Плачуть очі мої за словом Твоїм; я кажу: “Коли Ти втішиш мене?” ⁸³ Я став як той міх у диму, але наказів Твоїх не забув. ⁸⁴ Скільки ще днів для раба Твого? Коли вчиниш гонителям моїм суд? ⁸⁵ Яму викопали для мене горді наперекір закону Твоє-

[39] Мф 6, 13. [44] Ін 15, 10. [46] Рим. 1, 16. [50] Пс. 18, 8. Єр. 15, 16. [51] Втор. 17, 11. [55] Пс. 62, 7. [57] Чис. 18, 20. [61] Кол. 2, 8. [62] Діян. 16, 25. [63] Сир. 37, 15. [64] Пс. 32,

5. [67] Євр. 12, 10. [70] Мф 13, 15. [71] 2 Кор. 7, 10. [72] Пс. 118, 127. [73] Іов. 10, 8. [75] Одкр. 19, 2. [81] Пс. 118, 166. [83] Іов. 30, 30.

му. ⁸⁶ Всі заповіді Твої – істина. Безвинно переслідують мене; поможи мені. ⁸⁷ Ледве не знищили мене на землі, я ж не покинув заповідей Твоїх. ⁸⁸ Оживи мене за милістю Твоею, і буду берегти свідчення вуст Твоїх. ⁸⁹ Навіки, Господи, слово Твоє перебуває на небесах. ⁹⁰ З роду в рід істина Твоя. Ти поставив землю, і вона стоїть твердо. ⁹¹ З волі Твоєї все стоїть аж до цього дня, бо все служить Тобі. ⁹² Коли б не закон Твій був утіхою мені, то я б загинув у біді моїй. ⁹³ Повік не забуду повелінь Твоїх, бо ними Ти оживив мене. ⁹⁴ Твій – я, спаси мене, бо я сповняв веління Твої. ⁹⁵ Нечестивці підстерігають, щоб погубити мене, я ж заглиблююся у свідчення Твої. ⁹⁶ Я бачив кінець всього досконалого, але заповідь Твоя широка безмірно. ⁹⁷ О, як люблю я закон Твій! Цілий день думки мої про нього. ⁹⁸ Ти зробив мене мудрішим від ворогів моїх заповідями Твоїми, бо вони завжди зі мною. ⁹⁹ Я зрозумів більше за всіх учителів моїх, бо я вдумуюсь у свідчення Твої. ¹⁰⁰ Став я мудрішим за старших, бо дотримуюся заповітів Твоїх. ¹⁰¹ Від усякої стежки лукавої я стримував ноги мої, щоб берегти слово Твоє. ¹⁰² Від судів Твоїх я не відхилявся, бо Ти, Боже, навчив мене. ¹⁰³ Які солодкі слова Твої в устах моїх! Вони солодші за мед на язичі моїм. ¹⁰⁴ Ти зробив мене мудрим заповідями Твоїми, тому зненавидів я всяку дорогу неправди. ¹⁰⁵ Закон Твій – світильник для ніг моїх і світло на стежках моїх. ¹⁰⁶ Я поклявся і постановив додержуватися праведних судів Твоїх, і додержусь. ¹⁰⁷ Дуже знеможений я, Господи! Оживи мене за словом Твоїм. ¹⁰⁸ Прийми ж милостиво, Господи, добровільну жертву мою і навчи

мене судів Твоїх. ¹⁰⁹ В небезпеці завжди душа моя, та не забув я закону Твого. ¹¹⁰ Богопротивні поставили сіті для мене, але я від наказів Твоїх не відхилюся. ¹¹¹ Свідчення Твої я прийняв, як насліддя вічне, бо вони – радість серця мого. ¹¹² Я нахилив серце моє сповняти накази Твої вічно, до кінця життя мого. ¹¹³ Тих, що противляться закону, я зненавидів, закон же Твій полюбив. ¹¹⁴ Ти – моя поміч і захист мій; я уповаю на слово Твоє. ¹¹⁵ Відійдіть від мене, беззаконники, я буду навчатися в заповідях Бога мого. ¹¹⁶ Заступи мене, Господи, за словом Твоїм, і я буду жити; не осором мене в надії моїй. ¹¹⁷ Помози мені, і я спасуся, і безперестанно буду навчатися заповітів Твоїх. ¹¹⁸ Ти на ніщо обернув тих, що відступили від закону Твого, бо хитрощі їхні – неправда. ¹¹⁹ Як попіл, Ти відгортаєш нечестивців землі, тому полюбив я свідчення Твої. ¹²⁰ Від страху перед Тобою тремтить тіло моє; судів Твоїх я боюся. ¹²¹ Я чинив суд і справедливисть, не віддай мене до рук ворогів моїх. ¹²² Захисти раба Твого на добро йому, щоб не гнобили мене горді. ¹²³ Знеслились очі мої виглядати спасіння Твоє і слова правди Твоєї. ¹²⁴ Яви милість Твою слугі Твоєму і постанов Твоїх навчи мене. ¹²⁵ Я – раб Твій, дай мені розуміння, щоб я зрозумів свідчення Твої. ¹²⁶ Прийшов час відплати Твоєї, Господи, бо безбожні зневажили закон Твій. ¹²⁷ Я ж полюбив заповіді Твої більше, аніж золото і дороге каміння. ¹²⁸ Всі повеління Твої визнаю справедливими, а дорогу неправди ненавиджу. ¹²⁹ Дивні свідчення Твої, Господи, тому й додержується їх душа моя. ¹³⁰ Об'явлене слово Твоє просвітлює і врозумляє немовлят.

[86] Ін 17, 17. [89] Іс. 40, 8. Мф 24, 35. [92] Пс. 18, 8. Єр. 15, 16. [97] Втор. 17, 19. [99] Втор. 4, 6. [100] Прем. 8, 10. [103] Пс. 18, 11. [104] Пс. 118, 128. [105] 2 Пет. 1, 19. [106] Неем. 10, 29. Іов. 27, 5. [108] Пс. 18, 15. [110]

Пс. 139, 6. [112] 3 Цар. 8, 58. [115] Пс. 6, 9; 100, 4. [116] Пс. 24, 2. [118] Рим. 8, 6–7. [120] Лк 12, 5. Діян. 5, 5. [124] Пс. 142, 2. [126] Еккл. 8, 11. [127] Пс. 18, 11. [128] Пс. 118, 104. [130] Пс. 18, 9. Мф 11, 25.

¹³¹ Відкриваю уста мої і, як повітря, втягну в себе заповіді Твої, бо так їх жадаю.

Слава...

¹³² Зглянься на мене і помилуй мене, як милуєш тих, що люблять ім'я Твоє. ¹³³ Стопи мої направ за словом Твоїм, і нехай не оволоді мною ніяке беззаконня. ¹³⁴ Спаси мене від наклепів людських, і я буду сповняти заповіді Твої. ¹³⁵ Осяя раба Твого світлом лица Твого і навчи мене заповітів Твоїх. ¹³⁶ Потоки сліз течуть з очей моїх, бо люди не додержують закону Твого. ¹³⁷ Праведний Ти, Господи, і справедливі суди Твої. ¹³⁸ Свідчення Твої, що їх заповідав Ти, – правда і чиста істина. ¹³⁹ Ревність моя за Тебе сушить мене, бо вороги мої забули слова Твої. ¹⁴⁰ Розпалене й чисте слово Твоє, і я – раб Твій – полюбив Його. ¹⁴¹ Малий я і принижений, але повелінь Твоїх я не забув. ¹⁴² Правда Твоя – правда вічна, і закон Твій – істина. ¹⁴³ Скорбота й горе прийшли на мене, та заповіді Твої – утіха моя. ¹⁴⁴ Правда свідчень Твоїх – вічна; дай мені зрозуміти їх, і я буду жити. ¹⁴⁵ Від усього серця [мого] взиваю я; почуй мене, Господи, заповіді Твої я сповнятиму. ¹⁴⁶ Взиваю до Тебе: спаси мене, буду сповняти накази Твої. ¹⁴⁷ Раніше світанку взиваю я; на слово Твоє я уповаю. ¹⁴⁸ Раніше ранку відкриті очі мої, щоб навчатися слів Твоїх. ¹⁴⁹ Почуй, Господи, голос мій з милости Твоєї і за судом Твоїм оживи мене. ¹⁵⁰ Наблизилися до мене ті, що замислили зло; від закону Твого вони далеко стали. ¹⁵¹ Ти ж, Господи, близько від мене, і всі заповіді Твої – істина. ¹⁵² Віддавна я знаю свідчення Твої, що їх навіки встановив Ти. ¹⁵³ Зглянься на горе моє і визволи мене, бо я закону Твого не

забув. ¹⁵⁴ Розсуди справу мою і захисти мене; за словом Твоїм оживи мене. ¹⁵⁵ Далеко від нечестивців спасіння, бо вони не визнають закону Твого. ¹⁵⁶ Велика щедрість Твоя, Господи; оживи мене праведним судом Твоїм. ¹⁵⁷ Багато в мене напасників і гнобителів, але я від свідчень Твоїх не відхилився. ¹⁵⁸ Бачу я безбожних і тяжко мені, що вони відступили від слова Твого. ¹⁵⁹ Глянь, як люблю я заповіді Твої; з милости Твоєї, Господи, оживи мене. ¹⁶⁰ Основа слів Твоїх – істина, і вічні всі суди правди Твоєї. ¹⁶¹ Князі безвинно гонять мене, але серце моє боїться слова Твого. ¹⁶² Радію я від слів Твоїх, як той, що одержав велике багатство. ¹⁶³ Неправду я зненавидів і гидую нею, закон же Твій я люблю. ¹⁶⁴ Семикратно кожного дня я прославляю Тебе за суди правди Твоєї. ¹⁶⁵ Великим миром утішаються ті, що люблять закон Твій, і не спотикаються вони. ¹⁶⁶ Я уповаю на спасіння Твоє, Господи, і сповняю заповіді Твої. ¹⁶⁷ Душа моя додержує свідчень Твоїх, бо вельми люблю їх. ¹⁶⁸ Я охороняю заповіді Твої і свідчення Твої, бо всі дороги мої перед Тобою, Господи. ¹⁶⁹ Нехай дійде молитва моя до Тебе, Господи, за словом Твоїм врозуми мене. ¹⁷⁰ Нехай прийде благання моє до Тебе, Господи, за словом Твоїм визволи мене. ¹⁷¹ Висловлять уста мої пісню хвали, коли навчиш мене заповітів Твоїх. ¹⁷² Язик мій буде голосно провіщати слова Твої, бо всі заповіді Твої – правда. ¹⁷³ Нехай стане рука Твоя на поміч мені, бо я обрав собі повеління Твої. ¹⁷⁴ Я жадаю спасіння Твого, Господи, і закон Твій – утіха моя. ¹⁷⁵ Нехай живе душа моя і славить Тебе, і суди Твої нехай допоможуть мені. ¹⁷⁶ Я блукаю, наче ягня

[132] Пс. 6, 5. [135] Пс. 66, 2. [136] Як. 4, 9. [137] Вих. 9, 27. [138] Втор. 4, 5–6. [139] Пс. 68, 10. [140] 2 Цар. 22, 31. Притч. 30, 5. [142] Ін 17, 17. [147] Пс. 5, 4; 87, 14. [148] Іс. 26, 9. [151] Ін 17, 17. [152] Мф 5, 18. 1 Пет. 1,

25. [154] Пс. 36, 6. [155] Пс. 108, 17. [157] Пс. 3, 1–2. [158] Діян. 17, 16. [161] Іс. 66, 2. [162] Іс. 9, 3. [163] Пс. 100, 7. [165] Гал. 6, 16. 1 Ін 2, 10. [166] Бут. 49, 18. [168] Пс. 138, 3. [176] Іс. 53, 6. 1 Пет. 2, 25.

загублене. Знайди раба Твого, бо я заповідей Твоїх не забув.

Слава...

Каф.
18

119 Пісня ступенів.

¹ До Господа взивав я в скорботі моїй, і Він вислухав мене. ² Господи, визволи душу мою від уст неправдивих, від язика облесливого. ³ Що дасть Тобі або що додасть Тобі язик зрадливий? ⁴ Він – як гострі стріли сильного з палаючим вугіллям, що спустошує. ⁵ Горе мені, що я перебуваю у Мосоха, живу біля шатрів кидарських. ⁶ Довго перебувала душа моя з тими, що не бажають миру. ⁷ Я бажаю жити мирно, але, як тільки заговорю до них, вони повстають проти мене без вини.

120 Пісня ступенів.

¹ Звів я очі мої в гори, звідкіля прийде поміч моя. ² Поміч моя від Господа, що створив небо і землю. ³ Він не дасть нозі твоїй спіткнутися, не задрімає Охоронитель твій. ⁴ Не задрімає і не засне Той, Хто охороняє Ізраїля. ⁵ Господь – Охорона твоя, Господь – покрови твоя на правиці твоїй. ⁶ Удень сонце не опалить тебе, а вночі – місяць. ⁷ Господь охоронить тебе від усякого зла, охоронить душу твою [Господь]. ⁸ Господь охоронить вхід і вихід твій віднині й навіки.

121 Пісня ступенів. Давида.

¹ Звеселився я тим, що сказали мені: ходімо до дому Господнього. ² Стояли ноги наші у дворах твоїх, Єрусалиме. ³ Єрусалим створений як місто, і доля його з народом його. ⁴ Бо туди увійшли коліна, коліна Господні, за законом Ізраїля, щоб прославляти ім'я Господнє. ⁵ Бо там стоять престоли, щоб судити, престоли в домі Давидовому.

Псалом 119. [1] Пс. 49, 15. [2] 1 Цар. 26, 19. [3] Як. 3, 5. [4] Пс. 58, 8; 64, 4. Притч. 25, 18. [7] Рим. 3, 17.

Псалом 120. [1] 2 Пар. 20, 12. [2] 2 Пар. 20, 17. Пс. 123, 8. [4] 3 Цар. 8, 52. [6] Прем. 18, 3. Іона 4, 8.

Псалом 121. [3] 2 Пар. 6, 6. Єр. 31, 4. [5] 3 Цар. 7, 7. [6] Зах. 4, 7. Іс. 66, 10. [9] Рим. 15, 2.

⁶ Просіть про мир для Єрусалима, і благоденство тим, що люблять тебе. ⁷ І нехай буде мир силою твоєю і благоденство у стінах твоїх. ⁸ Заради братів моїх і ближніх моїх промовляю: мир тобі. ⁹ Заради дому Господа Бога нашого жадаю я блага тобі.

122 Пісня ступенів.

¹ До Тебе, що перебуваєш на небі, зводжу очі мої. ² Як очі рабів звертаються до рук господарів їхніх, як очі рабині до рук господині її, так очі наші – до Господа Бога нашого, аж поки помилує нас. ³ Помилуй нас, Господи, помилуй нас, бо багато ми маємо приниження. ⁴ Надміру має душа наша ганьби від багатих та зневаги від гордих.

123 Пісня ступенів. Давида.

¹ Якби не Господь був з нами, – нехай скаже Ізраїль, якби не Господь був з нами, коли повстали проти нас люди, – ³ вони б живих поглинули нас, коли гнів їх розпалвся на нас. ⁴ Вода б затопила нас; потоки залили б душу нашу. ⁵ Бурхливі хвилі води прийшли б над душею нашою. ⁶ Благословен Господь, Який не дав нас на здобич у зуби їхні. ⁷ Душа наша, як пташка, вирвалася з сітки тих, що ловили. Сітка розірвалася, і ми спаслися. ⁸ Поміч наша в імені Господа, що створив небо і землю.

Слава...

124 Пісня ступенів.

¹ Ті, що надіються на Господа, не похитнуться, як гора Сион, що стоїть вічно. ² Гори навкруги Єрусалима, а Господь – навкруги народу Свого віднині і навіки. ³ Бо не залишить [Господь] жезла нечестивих над долею праведних, щоб праведні

Псалом 122. [1] Пс. 120, 1. [2] 2 Пар. 20, 12. [4] Пс. 87, 4. Євр. 11, 36.

Псалом 123. [3] Притч. 1, 12. [4] Пс. 143, 7. [7] Пс. 10, 2. Притч. 6, 5. [8] Пс. 120, 2. Неєм. 9, 6.

Псалом 124 [1] Притч. 16, 20; 28, 25. Іс. 33, 20. [3] Діян. 22, 30.

не простягли рук своїх до беззаконня. ⁴ Благодій, Господи, добрим і праведним серцем. ⁵ А тих, що звернули на криву дорогу неправди, нехай залишить Господь разом з тими, що чинять беззаконня. Мир на Ізраїля!

125 Пісня ступенів.

¹ Коли повертав Господь з полону Сион, нам здавалося, що то був сон. ² Тоді були душі наші повні радості, і з уст наших лилася пісня. Тоді між народами говорили: “Велике сотворив Господь над ними”. ³ Так, Господь явив над нами велике; ми раділи серцем. ⁴ Поверни ж, Господи, невірників наших, як потоки на південь. ⁵ Ті, що сіють зі сльозами, пожнуть з радістю. ⁶ Хто з плачем ніс сіяти зерно своє, той повернеться веселий, несучи снопи свої.

126 Пісня ступенів. Соломона.

¹ Коли не Господь буде дім, даремно трудяться будівничі; коли не Господь береже місто, даремно пильнує сторожа. ² Даремно встаєте ви рано і лягаєте пізно, їсте хліб, тяжко здобутий, тоді як Господь дає улюбленим Своїм спокійний сон. ³ Ось і діти – насліддя від Господа; нагорода від Нього – плід утроби. ⁴ Як стріли в руках сильного, так і сини молоді. ⁵ Блаженний, хто здобув таку поміч собі. Не осоромляться вони, коли біля брами міста свого говоритимуть з ворогами.

127 Пісня ступенів.

¹ Блаженні всі, що бояться Господа. Ті, що ходять шляхами Його. ² Ти житимеш трудами рук твоїх. Блаженний ти, і добро тобі буде. ³ Жона твоя в домі твоїм як родюча лоза виноградна. Сини твої, як па-

ростки дерева оливкового, навколо трапези твоєї. ⁴ Ось так буде благословенний чоловік, що боїться Господа. ⁵ Нехай благословить тебе Господь від Сиону. І побачиш блаженство Єрусалима по всі дні життя твого. ⁶ Щоб побачив ти дітей синів твоїх. Мир на Ізраїля!

128 Пісня ступенів.

¹ Багато разів бороли мене від юности моєї, – нехай скаже Ізраїль, ² багато разів бороли мене від юности моєї, але не перемогли мене. ³ На хребті моїм орали плугарі, проклали довгі борозни свої, ⁴ але Господь справедливий, Він розкіс пута беззаконників. ⁵ Нехай осоромляться і відступлять ті, що ненавидять Сион. ⁶ Нехай будуть як трава на покрівлі, що сохне раніше, ніж вирвуть її, ⁷ якою жнець не наповнює руки своєї, і в'язальниця не зв'яже снопа. ⁸ А перехожі не скажуть: “Благословення Господнє на вас; благословляємо вас іменем Господнім”.

Слава...

129 Пісня ступенів.

¹ З глибини взиваю до Тебе, Господи, Господи, почув голос мій. ² Нехай будуть вуха Твої уважні до голосу благання мого. ³ Якщо на беззаконня наші зважатимеш, Господи, Господи, хто встоїть? ⁴ Але у Тебе прощення; нехай благоговіють перед Тобою. ⁵ Ради імені Твого я надіюся на Тебе, Господи; терпіла душа моя у слові Твоїм. Уповає душа моя на Господа. ⁶ Від ранньої зорі до ночі, від ранньої зорі нехай уповає Ізраїль на Господа. ⁷ Бо у Господі милість і велике у Нього визволення, ⁸ і Він визволить Ізраїля від усіх беззаконь його.

[4] Пс. 7, 11; 111, 4. [5] Пс. 127, 6. Гал. 6, 16.

Псалом 125. [1] Іс. 26, 1. Єр. 33, 26. [3] Лк 1, 49. [4] Єр. 29, 14; 30, 3; 31, 23. [6] Іс. 66, 13. Мф 5, 4. Лк 16, 25.

Псалом 126. [1] Притч. 14, 11. 1 Кор. 3, 6. [2] Ін 21, 3. Єз. 12, 19. [3] 1 Цар. 1, 27.

Псалом 127. [1] Пс. 111, 1. [2] Бут. 3, 19. [3] Пс. 143, 12. [4] Втор. 28, 2. [5] Чис. 6, 24.

[6] Пс. 124, 5.

Псалом 128. [2] 2 Кор. 4, 8. [3] Іов. 4, 8. Іс. 51, 23. [4] Іс. 5, 8. [5] Пс. 6, 11. [6] Пс. 36, 2; 57, 10.

Псалом 129. [1] Пс. 68, 2. [2] Пс. 5, 2. [3] Пс. 142, 2. [4] Дан. 9, 9. [6] Авв. 2, 3. [8] Іс. 43, 25; 44, 22.

130 Пісня ступенів. Давида.
¹ Господи, не зазнавалося серце моє, не підносилися гордо очі мої; я не входив у велике і дивне, недосяжне для мене. ² Чи не смиряв я душу свою, наче дитину, відлучену від грудей матері? Душа моя в мені жадає Тебе, як дитя грудей матері своєї. ³ Нехай надіється Ізраїль на Господа віднині і навіки.

131 Пісня ступенів.
¹ Пом'яни, Господи, Давида і всю лагідність його. ² Як він присягався Господу, давав обітницю Богу Якова: ³ “Не ввійду в світлицю дому мого, не ляжу на постіль мою, ⁴ не дам заснути очам моїм і задрімати повікам моїм; ⁵ не заспокоюся, поки не знайду оселі для Господа, дому для Бога Якова”. ⁶ Ось ми чули про Нього в Єфрафі, знайшли Його на полях Гарима. ⁷ Ходімо в оселі Його, поклонімося підніжжю ніг Його. ⁸ Воскресни, Господи, у спокій Твій, Ти і кивот святині Твоєї. ⁹ Священники Твої зодягнуться в правду, і преподобні Твої зрадять. ¹⁰ Ради Давида, раба Твого, не відверни лица від помазаника Твого. ¹¹ Клявся Господь Давиду істиною і не зречеться її: “Із синів роду твого посаджу на престолі твоїм. ¹² А коли сини твої зберігатимуть завіт Мій і повеління Мої, яких Я навчу їх, то й сини їхні навіки сидітимуть на престолі твоїм”. ¹³ Вибрав Господь Сион, забажав [його] на оселю для Себе. ¹⁴ “Це місце спокою Мого повік віку, сказав Господь, тут оселюся, бо Я полюбив його. ¹⁵ Поживу його Я, благословляючи, благословлю, і вбогих його Я нагодую хлібом. ¹⁶ Священників його Я зодягну в спасіння, і правед-

ні його будуть радіти радістю. ¹⁷ Там Я вирошу спасіння Давидові, поставлю світильник помазаніку Моєму. ¹⁸ Ворогів його осоромлю Я, на ньому ж розцвіте святиня Моя”.

132 Пісня ступенів. Давида.
¹ Як то добре і як то гарно, коли брати живуть у згоді! ² Як миро на голові, що сходить на бороду, на бороду Ааронову, що сходить на краї одежі його. ³ Як роса ермонська, що спадає на гори Сионські. Бо там посилає Господь благословення і життя навіки.

133 Пісня ступенів.
¹ Нині благословляйте Господа, всі раби Господні, що стоїте у храмі Господнім, [у дворах дому Бога нашого]. ² Вночі підносьте руки ваші до святині і благословляйте Господа. ³ Благословить і тебе з небесного Сиону Господь, Який створив небо і землю.

Слава...

134 Аلیلія.
¹ Хвалить ім'я Господнє, хвалить, раби Господні, ² що стоїте у храмі Господнім, у дворах дому Бога нашого. ³ Хвалить Господа, бо Господь благий; співайте імені Його, бо це добре. ⁴ Господь обрав Собі Якова, – обрав Ізраїля у насліддя Собі. ⁵ Я пізнав, що Господь великий, і що Бог наш над усіма богами. ⁶ Все, що хоче, Господь творить на небесах і на землі, в морях і у всіх безоднях; ⁷ підносить хмари від країв землі, сяє блискавкою серед дощу, виводить вітри зі сховищ Своїх. ⁸ Він умертвив первістків у Єгипті від людей до тварин, ⁹ явив знамення й чудеса посеред тебе, Єгипте, над фараоном і над усіма рабами його, ¹⁰ уразив

Каф.
19

Псалом 130. [1] 2 Цар. 6, 22. Притч. 16, 5. [2] Рим. 12, 16.

Псалом 131. [1] Неєм. 13, 14. [3] 2 Цар. 7, 2–3. 3 Цар. 8, 17. [4] Притч. 6, 4. [5] Діян. 7, 46. [6] 1 Цар. 7, 1. [7] Пс. 17, 7. [8] 2 Пар. 6, 41. [10] 2 Пар. 6, 42. [11] 2 Цар. 7, 12. 3 Цар. 8, 25. 2 Пар. 6, 16. Пс. 88, 5. Лк 1, 55. Діян. 2, 30. [13] 3 Цар. 9, 3. [14] 3 Цар. 8, 13. [15] Пс. 36, 19; 110, 5. [17] 1 Цар. 2, 10. Мал. 3,

1. Лк 1, 69. [18] Пс. 34, 26.

Псалом 132. [1] Сир. 25, 2. Мк 9, 5. [2] Вих. 29, 7. Лев. 8, 12. [3] Втор. 3, 8. Пісн. 4, 8.

Псалом 133. [1] Пс. 112, 1; 134, 2. [3] Чис. 6, 24. Пс. 127, 5.

Псалом 134. [1] Пс. 112, 1. [3] Пс. 135, 1. [4] Втор. 7, 6. 1 Пет. 2, 9. Тит. 2, 14. [6] Пс. 113, 11. Дан. 4, 32. [7] Єр. 10, 13; 14. 22. [8] Вих. 12, 29. Пс. 77, 51. [10] Чис. 21, 21 та ін.

багато народів і знищив могутніх царів: ¹¹ Сигона, царя Аморрейського, і Ога, царя Васанського, і всі царства ханаанські; ¹² і віддав землю їх у насліддя Ізраїлю, в насліддя людям Своім. ¹³ Господи, ім'я Твоє навіки, і пам'ять про Тебе з роду в рід. ¹⁴ Бо Господь буде судити народ Свій і змилюється над рабами Своїми. ¹⁵ Ідоли язичників – срібло й золото, творіння рук людських. ¹⁶ Мають уста і не говорять, мають очі і не бачать, ¹⁷ мають вуха і не чують, і нема дихання в устах їх. ¹⁸ Подібні до них будуть і ті, що роблять їх, і ті, що надіються на них. ¹⁹ ДOME Ізраїлів! Благословляйте Господа. ДOME Ааронів, благословляйте Господа! ²⁰ ДOME Левія, благословляйте Господа. Всі, хто боїться Господа, благословляйте Господа. ²¹ Благословен Господь від Сиона, що живе в Єрусалимі. Аلیلуя!

135 [Алилуя.]

¹ Прославляйте Господа, бо Він благий, бо повіки милість Його. ² Прославляйте Бога богів, бо повіки милість Його. ³ Прославляйте Господа володарів, бо повіки милість Його. ⁴ Він Один творить чудеса великі, бо повіки милість Його. ⁵ Він створив небеса премудро, бо повіки милість Його; ⁶ утвердив землю на водах, бо повіки милість Його. ⁷ Він створив великі світила, бо повіки милість Його; ⁸ сонце, щоб творило день, бо повіки милість Його; ⁹ місяць і зорі, щоб світили вночі, бо повіки милість Його; ¹⁰ покарав Єгипет у первістках його, бо повіки милість Його; ¹¹ і вивів з нього Ізраїля, бо повіки милість Його; ¹² рукою кріпкою і силою могутньою, бо повіки милість Його; ¹³ Він розділив море Червоне, бо повіки милість

Його; ¹⁴ і провів Ізраїля посеред нього, бо повіки милість Його; ¹⁵ і потопив фараона й військо його у морі, бо повіки милість Його; ¹⁶ Він провів народ Свій через пустелю, бо повіки милість Його; ¹⁷ і покарав царів великих, бо повіки милість Його; ¹⁸ знищив царів сильних, бо повіки милість Його; ¹⁹ Сигона, царя аморреїв, бо повіки милість Його; ²⁰ і Ога, царя Васанського, бо повіки милість Його; ²¹ і віддав землю їх у насліддя, бо повіки милість Його; ²² в насліддя Ізраїлю, рабу Своєму, бо повіки милість Його; ²³ Він пом'янув нас у смиренні нашому, бо повіки милість Його; ²⁴ і визволив нас від ворогів наших, бо повіки милість Його; ²⁵ Він дає поживу всім творінням, бо повіки милість Його. ²⁶ Прославляйте Бога Небесного, бо повіки милість Його.

136 [Давида.] (Пісня перед Богом про неволю прор. Єремії).

¹ На рiках вавилонських, там ми сиділи і плакали, коли згадували Сион наш. ² На вербах посеред нього повісили ми арфи наші. ³ Там бо питали нас про слова пісень полонителі наші, що знали про наш спів: “Заспівайте нам пісень сионських”. ⁴ Як же нам співати пісню Господню на землі чужій? ⁵ Якщо забуду тебе, Єрусалиме, нехай буде забута правиця моя. ⁶ Нехай прилипне язик мій до гортані моєї, якщо не пом'яну тебе і коли не поставлю Єрусалим початком радости моєї. ⁷ Пом'яни, Господи, синів Едомських, що в день єрусалимський кричали: “Руйнуйте його до останку”. ⁸ Дочко Вавилона, окаянна, блаженний той, хто відплатить тобі за все, що ти заподіяла нам. ⁹ Блаженний, хто візьме і розіб'є дітей твоїх об камінь.
Слава...

[11] Нав. 12, 7. [15] Пс. 113, 12. [16] Прем. 15, 15. [18] Іс. 42, 17. [21] Пс. 49, 2; 109, 2. Іс. 2, 3.

Псалом 135. [1] 1 Пар. 16, 34. 2 Пар. 5, 13. [2] Втор. 10, 17. [4] Пс. 71, 18. [5] Бут. 1, 7–8. Пс. 145, 6. Сир. 18, 1. [6] Бут. 1, 9–10. Єр. 10, 12; 51, 15. [7] Пс. 148, 3, 5. [8] Бут. 1,

16. [10] Вих. 12, 29. [11] Вих. 12, 41. [12] Вих. 13, 3. Втор. 4, 34. [13] Вих. 14, 21. [14] Вих. 14, 22. [15] Вих. 14, 28. [19] Чис. 21, 24, 33–35. [20] Нав. 12, 4. [25] Пс. 103, 27; 146, 9.

Псалом 136. [1] Єз. 1, 1. Іс. 30, 19. [5] Єр. 51, 50. [7] Єр. 49, 7. Єз. 25, 12; 35, 5. [9] Іс. 13, 16.

137 Давида. (Аггея й Захарії).

¹ Прославляю Тебе, Господи, від усього серця мого. Перед ангелами співатиму похвалу Тобі за те, [що Ти почув усі слова уст моїх].
² Буду поклонятися перед святим храмом Твоїм і славити ім'я Твоє за милість Твою і правду Твою, бо Ти звеличив слово Твоє вище від усякого імені Твого.
³ В день, коли я взивав до Тебе, Ти почув мене і вселив у душу мою силу.
⁴ Будуть прославляти Тебе, Господи, всі царі землі, коли почують слова уст Твоїх.
⁵ Будуть у піснях прославляти путі Господні, бо велика слава Господня.
⁶ Високий Господь: смиренного бачить і гордого пізнає здалека.
⁷ Якщо я піду серед напастей, Ти оживиш мене, простягнеш руку Твою на ворогів моїх, і спасе мене правиця Твоя.
⁸ Господь воздасть за мене; Господи, милість Твоя повік. Не покидай творіння рук Твоїх.

138 Начальнику хору. Псалом Давида. (Захарії).

¹ Господи, Ти випробував мене і знаєш мене.
² Ти знаєш, коли я сяду і коли я встану. Ти наперед знаєш думки мої.
³ Стежку мою і місце перебування мого Ти визначив, і всі путі мої відомі Тобі.
⁴ Ще нема слова на язичі моїм, а вже Ти, Господи, все знаєш.
⁵ Ти ствердив мене і поклав на мене руку Твою.
⁶ Дивне для мене всевідання [Твоє]; високе воно для мене, і я не можу збагнути його.
⁷ Куди піду я від Духа Твого і від лица Твого куди втечу?
⁸ Зійду на небо – Ти там перебуваєш; зійду в пекло – і там Ти.
⁹ Чи візьму крила в ранньої зорі і переселюся на самий край моря,
¹⁰ і там рука Твоя поведе мене, і правиця Твоя трима-

тиме мене.
¹¹ Сказав би я: може, темрява сховає мене, то й темрява стане світлою перед Тобою.
¹² Не сховає від Тебе й темрява, бо й ніч перед Тобою як день; і півня перед Тобою як світло.
¹³ Ти створив усе нутро моє, витворив мене в утробі матері моєї.
¹⁴ Прославляю Тебе за те, що Ти так дивно створив мене. Дивні діла Твої, і душа моя добре це знає.
¹⁵ Не були втаєні від Тебе кості мої, коли в тайні зачався я, коли в утробі витворювалося тіло моє.
¹⁶ Очі Твої бачили зародок мій, і в книзі Твоїй були записані всі дні, призначені для мене, коли ще й одного з них не було.
¹⁷ О, які величні для мене замисли Твої, Боже! І яка велика кількість їх!
¹⁸ Став би лічити їх, та їх більше, ніж піску; коли я пробуджуюсь, я все ще перед Тобою.
¹⁹ О, коли б Ти, Боже, знищив нечестивого! Відійдіть від мене, кровожерні!
²⁰ Вороги Твої, Господи, говорять проти Тебе зневажливо; марне замишляють вороги Твої.
²¹ Чи ж мені не мати ненависти проти тих, що Тебе, Господи, ненавидять? І чи не цуратися тих, що повстають проти Тебе?
²² Повною ненавистю ненавиджу їх; ворогами моїми стали вони.
²³ Випробуй мене, Боже, і побач серце моє, доследи думки мої.
²⁴ Подивись, чи не на шляху я беззаконня і чи на добрій я дорозі? Якщо ні, то настанови мене на путь вічну.

139 Псалом. ¹ Начальнику хору. Псалом Давида.

² Спаси мене, Господи, від людей лукавих; захисти мене від гнобителів:
³ вони замишляють неправду в серці; щодня готуються до битви,
⁴ гострять язики свої, як змія, отрута аспіда в устах їхніх.
⁵ Збережи мене, Господи,

Псалом 137 [1] Пс. 9, 2. [2] Пс. 144, 1. [4] Пс. 67, 33. Ис. 6, 3. [6] Пс. 112, 6. [7] Пс. 36, 24.

Псалом 138. [1] Притч. 24, 12. Ін 21, 17. [2] 2 Цар. 7, 20. Єр. 12, 3. Втор. 31, 21. [3] Пс. 118, 168. [7] Прем. 1, 7. [8] Ам. 9, 2. [9] Пс. 54, 7. [11] Іов. 34, 22. Єр. 23, 24. Євр. 4, 13. [12] Як. 1, 17. [13] Іов. 10, 11. [14] Пс.

118, 71. Одкр. 15, 3. [15] Еккл. 11, 5. [16] Сир. 23, 29. Іов. 14, 5. Мал. 3, 16. [18] Бут. 22, 17. [19] Пс. 5, 7. [21] Пс. 100, 3. [22] Рим. 12, 9. [23] Іов. 31, 6. Пс. 25, 2. [24] Пс. 26, 11; 85, 11; 142, 8.

Псалом 139. [4] Пс. 5, 10; 57, 5. Рим. 3, 13. [5] 2 Цар. 22, 3.

від руки беззаконника; захисти від гнобителів, що задумали спинити кроки життя мого. ⁶ Горді розставили таємно сіті на мене при дорозі; приготували для мене яму. ⁷ Я сказав Господу: Ти – Бог мій! Почуй, Господи, голос моління мого! ⁸ Господи, Господи! Сило спасіння мого! Ти покрий голову мою в день битви. ⁹ Не допусти, Господи, здійснитися наміру нечестивого; не дай успіху замислам його, щоб вони не загордилися. ¹⁰ Голови тих, що оточили мене, нехай покрие зло уст їхніх. ¹¹ Нехай впаде на них гаряче вугілля; нехай впадуть вони у вогонь і у безодню, так щоб не встали. ¹² Людина злоязична не утвердиться на землі; злоба приведе гнобителя до загибелі. ¹³ Знаю, що Господь учинить суд пригнобленим і справедливим бідним. ¹⁴ І будуть праведні прославляти ім'я Твоє; непорочні оселяться перед лицем Твоїм.

Слава...

140 Псалом Давида.

¹ Господи, взиваю до Тебе, вислухай мене. Почуй голос моління мого, коли взиваю до Тебе. ² Нехай стане молитва моя як кадило перед Тобою; піднесення рук моїх – як жертва вечірня. ³ Постав, Господи, охорону устам моїм і двері огорожі в устах моїх. ⁴ Не віджили серця мого до слів лукавих – виправдовувати мої гріхи, разом з людьми, що чинять беззаконня, щоб не став я спілником пристрастей їхніх. ⁵ Нехай навчає мене праведник милістю, нехай і викриває мене; слей же слів грішника нехай не намастить голови моєї. ⁶ І молитва моя проти злодіянь їхніх. Пожертва земля в безодні суддів їхніх. ⁷ Почуті ж були слова мої як переможні; як груддя землі розметалися

вони по землі; так розсипалися кості їхні над пеклом. ⁸ На Тебе ж, Господи, Господи, звернені очі мої; на Тебе надія моя, не відкинь душі моєї. ⁹ Охорони мене від сіті, що її поставили на мене, і від спокус, що їх наставили беззаконні. ¹⁰ У сіть свою впадуть грішники, а я з Тобою її перейду.

141 Повчання Давида. Молитва його, коли він був у печері.

¹ Голосом моїм до Господа взиваю: голосом моїм до Господа молюся. ² Розповім Йому всі печалі мої, і скорботу мою Йому сповіщу. ³ Коли знемагав у мені дух мій, Ти знав стежки мої. На дорозі, де ходив я, поставили сіть на мене. ⁴ Дивився я навкруги – і ніхто не впізнавав мене. Не стало захисту, і ніхто не дбав про душу мою. ⁵ Я до Тебе взивав, Господи, й казав: Ти – надія моя і доля моя на землі живих. ⁶ Вислухай моління моє, бо я дуже знесилений; спаси мене від гонителів моїх, бо вони сильніші за мене. ⁷ Виведи з темниці душу мою, щоб славити ім'я Твоє. На мене чекають праведники, поки явиш мені милість Твою.

142 Псалом Давида, [коли його переслідував син – Авессалом.]

¹ Господи, почуй молитву мою, зглянься на моління моє в істині Твоїй, вислухай мене у правді Твоїй. ² І не входи у суд з рабом Твоїм, бо не виправдається перед Тобою ніхто з живих. ³ Бо ворог переслідує душу мою, втоптав у землю життя моє, посадив мене в темряву, як давно померлих. ⁴ І впав у мені дух мій, стривожилось у мені серце моє. ⁵ Я згадую дні давні, розмірковую про всі діла Твої і в творінні рук Твоїх повчаюся. ⁶ До Тебе простягаю руки мої: душа моя, як земля безводна,

[6] Пс. 63, 6; 141, 4. Єр. 18, 22. [9] Втор. 32, 27. [10] Пс. 7, 15. [11] Пс. 10, 6. [12] Сир. 28, 15. [13] Пс. 9, 19.

Псалом 140. [2] Вих. 29, 39; 30, 7–8. [3] Пс. 38, 2. Сир. 22, 31. [4] 3 Цар. 8, 58. Притч. 1, 10, 15. [5] Притч. 12, 1; 15, 12; 25, 12. [9] Пс. 139, 6. [10] Пс. 7, 16; 9, 16.

Псалом 141. [1] 1 Цар. 24, 4. [2] Пс. 101, 1. [3] Пс. 139, 6. Єр. 18, 22. [4] Притч. 29, 10. [5] Пс. 15, 5; 26, 13; 90, 2. [7] Пс. 142, 11.

Псалом 142. [1] Пс. 5, 2, 16, 1. [2] Іов. 9, 2–3; 15, 14; 25, 4. [3] 1 Цар. 23, 14. [5] Пс. 76, 6. [6] Пс. 27, 2.

перед Тобою. ⁷ Скоро почуй мене, Господи, згасає дух мій. Не відверни лице Твого від мене, бо уподібнюся тим, що сходять у могилу. ⁸ Дай мені зрання відчути милість Твою, бо на Тебе уповаю. Вкажи мені, [Господи], путь, якою піду, бо до Тебе підношу душу мою. ⁹ Визволи мене від ворогів моїх, Господи, до Тебе вдаюся, ¹⁰ навчи мене творити волю Твою, бо Ти еси Бог мій. Дух Твій благий наставить мене на землю правди; ¹¹ імені Твого ради, Господи, оживи мене правдою Твоєю. Виведи з печалі душу мою ¹² і милістю Твоєю знищ ворогів моїх. І вигуби гнобителів душі моєї, бо я раб Твій є.

Слава...

Каф. 20 **143** Псалом Давида. [Проти Голіафа.]

¹ Благословенний Господь Бог мій, що навчає руки мої до боротьби і пальці мої до битви. ² Він – милість моя і охорона моя; твердиня моя і Спаситель мій; Він – щит мій, і я надіюся на Нього; Він прихилиє народ мій до мене. ³ Господи! Що таке людина, що Ти виявляєш їй Себе, і сини людські, що Ти піклуєшся про них? ⁴ Людина – як подих вітру; дні її – як тінь, що зникає. ⁵ Господи! Прихили небо Твоє і зійди; торкнися гір – і з них піде дим. ⁶ Блиски блискавкою – і розжени ворогів моїх; пусти стріли Твої – і розвій їх. ⁷ Протягни руку Твою з висоти, визволи мене і спаси мене з вод великих, – з руки синів чужих, ⁸ що їх уста говорять марноту, а правиця їхня повна неправди. ⁹ Боже! Нову пісню Тобі співаю; на десятиструнним псалтирі буду співати Тобі, ¹⁰ бо Ти даєш спасіння царям; визволив Давида, раба Твого, від меча лютого. ¹¹ Визволи мене і спаси мене від руки синів

чужих, що їхні уста говорять марноту, а правиця їхня повна неправди. ¹² Нехай сини наші будуть як розквітлі рослини у молодості своїй; і дочки наші нехай будуть прибрані й прикрашені, як стовп у царських палатах. ¹³ Нехай житниці наші будуть повні і всяким хлібом багаті. Нехай множаться тисячами вівці на пасовищах наших. ¹⁴ Нехай воли наші будуть ситі, і не буде ні розкрадання, ні пропажі, ні стогону на вулицях наших. ¹⁵ Блаженний народ, у якого все це є. Блаженний народ, у якого Господь – Бог його.

144 Хвала Давида.
¹ Величатиму Тебе, Боже мій, Царю [мій], і благословлятиму ім'я Твоє повіки й повік віку. ² Кожного дня благословлятиму Тебе і хвалитиму ім'я Твоє повіки й повік віку. ³ Великий Господь і преславний, і немає меж величі Його. ⁴ З роду в рід будуть прославляти діла Твої і сповіщати про могутність Твою, ⁵ а я буду говорити про велич слави святині Твоїї і розповідати про чуда Твої. ⁶ Скажуть про силу дивних діянь Твоїх, і я розповідатиму про велич Твою. ⁷ Будуть проголошувати пам'ять великої благоді Твоїї і правдою Твоєю будуть радуватися. ⁸ Щедрий і милостивий Господь, довготерпеливий і многомилостивий. ⁹ Благий Господь до всіх, і милість Його на всіх ділах Його. ¹⁰ Нехай славлять Тебе, Господи, всі діла Твої, і святі Твої нехай благословляють Тебе. ¹¹ Нехай скажуть про славу Царства Твого і проповідують про силу Твою, ¹² щоб дізналися сини людські про могутність Твою і про славу велич Царства Твого. ¹³ Царство Твоє – Царство всіх віків, і влада Твоя через усі роди. [Вірний Гос-

[7] Пс. 27, 1. [8] Пс. 85, 11. [10] Неєм. 9, 20. [11] Пс. 26, 11; 141, 7.

Псалом 143. [1] 2 Цар. 22, 35. [2] 2 Цар. 22, 47. [3] Іов. 7, 17. Пс. 8, 5. Євр. 2, 6. [4] Іов. 8, 9; 14, 2. [5] 2 Цар. 22, 10. [7] Пс. 123, 4. [9] Пс. 32, 2. Іс. 5, 1. Одкр. 5, 9. [10] Притч.

21, 31. 1 Мак. 3, 19. [12] Єз. 24, 25. [13] Лк. 12, 16. [14] Лк. 14, 19. [15] Пс. 32, 12.

Псалом 144. [1] Пс. 46, 3. [3] Іов. 5, 9; 36, 26. [4] Втор. 4, 10; 6, 7. [8] Вих. 34, 6. Пс. 85, 15. [9] Сир. 18, 12. 2 Пет. 3, 9. 1 Тим. 2, 4. [11] Пс. 46, 9. [13] Пс. 145, 10. Дан. 4, 32; 6, 26.

подь у всіх словах Своїх і праведний у всіх ділах Своїх.] ¹⁴ Зміцнює Господь усіх, що падають, і піднімає тих, що впали. ¹⁵ Очі всіх з надією на Тебе, Господи, дивляться, і Ти даєш їм поживу в час свій. ¹⁶ Відкриваєш руку Твою і насичуєш усі творіння благами Твоїми. ¹⁷ Праведний Господь у всіх путях Своїх і благий у всіх ділах Своїх. ¹⁸ Господь близько до всіх, хто призиває Його, хто призиває Його праведно. ¹⁹ Він сповняє бажання тих, що бояться Його, чує молитву їхню і спасає їх. ²⁰ Господь охороняє всіх, що люблять Його, а всіх нечестивців знищить. ²¹ Хвалу Господню будуть виголошувати уста мої. І всі творіння нехай прославляють ім'я Його повік віку.

Слава...

145 [Алилуя. Агтея й Захарії.]

¹ Хвали, душе моя, Господа! Буду хвалити Господа, поки й життя мого. ² Співатиму Богові моему, поки й живу. ³ Не надійтеся на князів, на синів людських, в них нема спасіння. ⁴ Вийде дух його і вернеться в землю свою; в той день загинуть усі помисли його. ⁵ Блажен, кому Бог Якова – помічник його; у кого надія на Господа Бога свого, ⁶ що створив небо і землю, море і все, що в них; Він береже істину повік, ⁷ творить суд покривдженим, дає поживу голодним. ⁸ Господь вивольє закованих, Господь умудряє сліпців, Господь підносить повалених, Господь любить праведників; ⁹ Господь охороняє пришельців; сироту і вдову прийме, а путь грішників погубить. ¹⁰ Царюватиме Господь повіки, Бог твій, Сионе, з роду в рід. Алилуя.

[14] Пс. 36, 24. [15] Пс. 103, 27. [16] Іов. 39, 2. [18] Втор. 4, 7. [19] Пс. 146, 11. [20] 1 Цар 2, 9. Псалом 145. [1] Пс. 102, 1. [3] Пс. 117, 9. [4] Бут. 3, 19. Еккл. 12, 7. [5] Пс. 33, 9. [6] Пс. 135, 5. Діян. 14, 15. Одкр. 14, 7. [7] Пс. 11, 6; 103, 27. [8] Лк 18, 35. [9] Пс. 67, 6. [10] Вих. 15, 18.

Псалом 146. [1] Пс. 91, 2. [2] Пс. 50, 20.

146 [Алилуя.] (Агтея й Захарії.)

¹ Хвалить Господа, бо благо співати Богу нашому: нехай буде Йому насолодою наша хвала. ² Господь буде Єрусалим, і розсіяних людей Своїх збере. ³ Він зціляє розбитих серцем і перев'язує рани їхні. ⁴ Знає кількість усіх зірок, і всіх їх за іменами називає. ⁵ Великий Господь наш, і велика сила [Його], і розуму Його немає числа. ⁶ Смирених підносить Господь, а нечестивих принижує до землі. ⁷ Співайте Господу хвалу, співайте Богу нашому на гусях. ⁸ Він покриває небо хмарами і посилає на землю дощ, вирощує на горах траву [і всяку рослину на поживу людям]. ⁹ Дає поживу тваринам і всім птахам, що прославляють Його. ¹⁰ Не на силу коня дивиться Він, і не на швидкість людських ніг зважає. ¹¹ Господь любить тих, що бояться Його і уповають на милість Його.

147 [Алилуя.] (Агтея й Захарії.)

¹ Прославляй, Єрусалиме, Господа! Хвали Бога твого, Сионе! ² Бо Він укріпив засуви врат твоїх, і благословив синів твоїх у тобі. ³ Він утвердив у межах твоїх мир і поживною пшеницею насичує тебе. ⁴ Він посилає слово Своє на землю, і скоро поширюється слово Його. ⁵ Сипле сніг Свій, як вовну, іній, як попіл, розсипає. ⁶ Кидає град Свій грудками, а проти морозів Його хто встоїть? ⁷ Пошле слово Своє, і розтануть вони; подме вітер Його, і потечуть води. ⁸ Він сповістив слово Своє Якову, і суди Свої – Ізраїлю. ⁹ Не вчинив Він цього нікому іншому з народів, і судів Його вони не знають.

Слава...

Іс. 60, 10. [3] Іс. 61, 1. [4] Іс. 40, 26. [5] Пс. 144, 3. Іс. 40, 28. [6] Пс. 145, 8. [8] Діян. 14, 17. [9] Іов. 38, 41. Пс. 103, 14. Мф 6, 26. [11] Діян. 10, 35.

Псалом 147. [3] Втор. 32, 14. [5] Сир. 43, 19. [7] Пс. 32, 9. [8] Діян. 13, 17. [9] Втор. 29, 29; 33, 4. Рим. 2, 3.

148 [Алилуя.]

¹ Хвалить Господа з небес! Хвалить Його у вишніх. ² Хвалить Його, всі ангели Його, хвалить Його, всі Сили Його. ³ Хвалить Його, сонце й місяць, хвалить Його, всі зорі й світло. ⁴ Хвалить Його, небеса небес; і вода, що вище небес. ⁵ Нехай хвалять ім'я Господне, бо Він [промовив – і сталося,] Він повелів – і створилося. ⁶ Поставив їх на віки вічні; дав їм закон, що не змінюється. ⁷ Хвалить Господа від землі: всі моря, всі риби і всі безодні. ⁸ Хвалить Його вогонь, град, сніг, туман, вітер буйний, що виконує волю Його; ⁹ хвалить Його гори і всі горби, дерева плодови і всі ліси, ¹⁰ звірі і всі тварини, всі плазуни і птахи крилаті, ¹¹ царі земні і всі народи, князі і всі судді, ¹² юнаки й діви, старі з молодими – ¹³ нехай хвалять ім'я Господне, бо прославилось ім'я Його Одного. Слава Його на небі і на землі. ¹⁴ Він підніс силу людей Своїх, славу всіх святих Своїх, синів Ізраїлевих, близьких Йому. Алилуя.

149 [Алилуя.]

¹ Співайте Господу пісню нову! Хвала Йому в Церкві преподобних Його. ² Нехай звеселиться духовний Ізраїль Сотворителем своїм, сини Сиону нехай возрадуються Царю своєму. ³ Нехай хвалять ім'я Його хором, з тимпанами і гусями нехай співають Йому, ⁴ бо любить Господь людей Своїх і покірних підносять до спасіння. ⁵ Нехай звеличаться преподобні у славі і зрадіють в оселях своїх. ⁶ Нехай буде хвала Богові в устах їхніх, і меч двогострі в руках їхніх, ⁷ щоб учинити помс-

ту над нечестивими і кару над беззаконними; ⁸ зв'язати царів їхніх путами і славних їхніх – кайданами залізними, ⁹ вчинити над ними суд написаний. Слава ця буде всім святим Його. Алилуя.

150 [Алилуя.]

¹ Хвалить Бога в святих Його, хвалить Його в утвердженні сили Його. ² Хвалить Його в могутності сили Його; хвалить його за безмежну велич Його. ³ Хвалить Його голосом сурми; хвалить його на арфі і гусях. ⁴ Хвалить Його хором під тимпани; хвалить його на струнах і органах. ⁵ Хвалить Його на органах милозвучних; хвалить Його на органах і зі співами. ⁶ Все, що дише, нехай хвалить Господа. Алилуя.

Слава...

151 [Псалом Давида на поєдинок з Голіафом*]

¹ Я був найменшим серед братів моїх і наймолодшим у домі батька мого; пас овець батька мого. ² Руки мої зробили орган, пальці мої наструювали псалтир. ³ І хто сповістить Господу моему? Сам Господь, Сам почув. ⁴ Він послав ангела Свого і взяв мене від овець батька мого, і помазав мене елеєм помазання Свого. ⁵ Брати мої прекрасні і великі, але Господь не благозволив обрати з них. ⁶ Я вийшов назустріч іноплемяннику, і він прокляв мене ідолами своїми. ⁷ Але я, вихопивши у нього меч, обезглавив його і звільнив від ганьблення синів Ізраїлевих.]

* У євреїв цього псалма нема: він перекладений з грецької.

Псалом 148. [1] Одкр. 5, 13. [2] Лк 2, 13. [4] Бут. 1, 7. Пс. 101, 1. [5] Бут. 1, 6–7. Пс. 135, 5. Єр. 10, 12; 51, 15. [8] Іов. 37, 10. [11] Пс. 48, 3. [13] Пс. 12, 4. [14] Пс. 131, 17.

Псалом 149. [1] Пс. 32, 3. [2] Пс. 92, 1.

Мих. 2, 13. [4] Пс. 146, 11. [5] Пс. 41, 9. [6] 2 Кор. 10, 4. [7] Мих. 4, 3; 5, 15. [9] Втор. 4, 6; 32, 35.

Псалом 150. [1] Пс. 105, 1. [3] Пс. 46, 2. [4] Пс. 149, 3. [6] Откр. 5, 13.

КНИГА ПРИТЧ СОЛОМОНОВИХ

1 Притчі Соломона, сина Давидового, царя Ізраїльського, ² щоб пізнати мудрість і наставляння, зрозуміти слова розуму; ³ засвоїти правила розсудливості, правосуддя, суду і правоти; ⁴ простим дати розважливість, юнаку – знання і розсудливість; ⁵ послухає мудрий – і примножить пізнання, і розумний знайде мудрі поради; ⁶ щоб зрозуміти притчу і хитромудру мову, слова мудреців і загадки їхні.

⁷ Початок мудрости – страх Господній; [добре розуміння в усіх, кого воно водить; а благоговіння до Бога – початок розуміння;] нерозумні тільки нехтують мудрості і наставляння. ⁸ Слухай, сину мій, повчання батька твого і не відкидай заповіді матері твоєї, ⁹ тому що це – прекрасний вінок для голови твоєї і прикраса для шиї твоєї. ¹⁰ Сину мій! якщо будуть скиляти тебе грішники, не погоджуйся; ¹¹ якщо будуть говорити: “йди з нами, зробимо засідку для убивства, підстережемо непорочного без вини, ¹² живих проковтнемо їх, як пекло, і – цілх, як тих, що сходять у могилу; ¹³ наберемо всякого дорогоцінного майна, наповнимо дома наші здобиччю; ¹⁴ жереб твій ти будеш кидати разом з нами, склад один буде в усіх нас”, – ¹⁵ сину мій! не ходи в путь з ними, утримай ногу твою від путі їх, ¹⁶ тому що ноги їхні біжать до зла і поспішають на пролиття крові. ¹⁷ У очах усіх птахів даремно розставляються тенета, ¹⁸ а роблять засідку для їхньої крові і підстерігають їхні душі. ¹⁹ Такі путі кожного, хто жадає чужого добра: воно віднімає життя у того, хто заволодів ним.

²⁰ Премудрість виголошує на вулиці, на площах підносить голос свій, ²¹ у головних місцях зібрань проповідує, біля входів у міські ворота говорить промову свою: ²² “доки, невігласи, будете любити нецтво? доки буйні будуть тішитися буйством? доки нерозумні будуть ненавидіти знання? ²³ Зверніться до мого викривання: ось, я виллю на вас дух мій, сповіщу вам слова мої. ²⁴ Я кликала, і ви не послухалися; простягала руку мою, і не було того, хто слухає; ²⁵ і ви відкинули всі мої поради, і викривань моїх не прийняли. ²⁶ За те і я посміюся з вашої загибелі; порадию, коли прийде на вас жак; ²⁷ коли прийде на вас жак, як буря, і лихо, як вихор, принесеться на вас; коли досягнуть вас скорбота і тиснява. ²⁸ Тоді будуть кликати мене, і я не почую; зранку будуть шукати мене, і не знайдуть мене. ²⁹ За те, що вони зненавиділи знання і не обрали для себе страху Господнього, ³⁰ не прийняли поради моєї, знехтували усі викривання мої; ³¹ за те і будуть вони споживати від плодів шляхів своїх і насичуватися від помислів їх. ³² Тому що впертість невігласів уб’є їх, і безтурботність нерозумних погубить їх, ³³ а той, хто слухає мене, буде жити безпечно і спокійно, не болячись зла”.

2 Сину мій! якщо ти приймеш слова мої і збережеш при собі заповіді мої, ² так що вухо твоє зробиш уважним до мудрости і нахилиш серце твоє до роздумування; ³ якщо будеш закликати знання і звертатися до розуму; ⁴ якщо будеш шукати його, як срібла, і відшукувати його, як скарб, ⁵ то зрозумієш

Глава 1. [1] З Цар. 4, 32. [5] Сир. 10, 28. [7] Іов. 28, 28. Пс. 110, 30. Еккл. 12, 13. Сир. 1, 15. [9] Притч. 4, 9. Сир. 6, 32. [10] Притч. 4, 14. [11] Єр. 5, 26. Мих. 7, 2. [12] Пс. 123, 3. [15] Пс. 1, 1. [16] Іс. 59, 7. Рим. 3, 15. [18] Мф 26, 16. [20] Притч. 8, 1–2. Лк 11, 49. [21]

Притч. 8, 3. [24] Іс. 65, 12; 66, 4. Єр. 7, 13. [26] Втор. 28, 63. Єз. 21, 17. [28] Іс. 1, 15. Єр. 11, 11. [29] Притч. 1, 24. Діян. 13, 40. [31] Іс. 3, 10. [33] Пс. 111, 7.

Глава 2. [2] Лк 8, 18. [4] Мф 13, 44–46.

страх Господній і знайдеш пізнання про Бога. ⁶ Тому що Господь дає мудрість; з уст Його – знання і розум; ⁷ Він зберігає для праведних спасіння; Він – щит для тих, хто ходить непорочно; ⁸ Він охороняє путі правди й оберігає стежки святих Своїх. ⁹ Тоді ти зрозумієш правду і правосуддя і прямоту, усякий добрий шлях. ¹⁰ Коли мудрість увійде в серце твоє, і знання буде приємне душі твоїй, ¹¹ тоді розсудливість буде оберігати тебе, розум буде охороняти тебе, ¹² щоб спасти тебе від шляху злого, від людини, яка говорить неправду, ¹³ від тих, які залишають путі прями, щоб ходити шляхами темряви; ¹⁴ від тих, які радіють, чинячи зло, захоплюються злою розпустою, ¹⁵ шляхи яких криві, і які блукають на стежках своїх; ¹⁶ щоб спасти тебе від дружини іншого, від чужої, яка промовляє солодкі слова свої, ¹⁷ яка залишила керівника юности своєї і забула завіт Бога свого. ¹⁸ Дім її веде до смерті, і шляхи її – до мерців; ¹⁹ ніхто з тих, що ввійшли до неї, не повертається і не вступає на путь життя. ²⁰ Тому ходи шляхом добрих і тримайся стежок праведників, ²¹ бо праведні будуть жити на землі, і непорочні будуть перебувати на ній; ²² а беззаконні будуть знищені з землі, і віроломні викорінені з неї.

3 Сину мій! повчання мого не забувай, і заповіді мої нехай зберігає серце твоє; ² бо довготи днів, літ життя і миру вони додадуть тобі. ³ Милість і істина нехай не залишають тебе: обв'яжи ними шию твою, напиши їх на скрижалі серця твого, ⁴ і знайдеш милість і благовоління в очах Бога і людей. ⁵ Уповай на Господа всім серцем твоїм, і не покладайся на розум твій. ⁶ У всіх путях

твоїх пізнавай Його, і Він направить стежки твої. ⁷ Не будь мудрецем в очах твоїх; бійся Господа і віддаляйся від зла: ⁸ це буде здоров'ям для тіла твого і споживою для кісток твоїх. ⁹ Шануй Господа від майна твого і від початків усіх прибутків твоїх, ¹⁰ і наповняться скарбниці твої до надлишку, і точила твої будуть переливатися новим вином.

¹¹ Покарання Господнього, сину мій, не відкидай, і не тяготися викриванням Його; ¹² бо кого любить Господь, того карає і благоволяє до того, як батько до сина свого. ¹³ Блаженний муж, який здобув мудрість, і людина, яка придбала розум, – ¹⁴ тому що надбання її краще за придбання срібла, і прибутку від неї більше, ніж від золота: ¹⁵ вона дорожче за дорогоцінне каміння; [ніяке зло не може противитися їй; вона добре відома всім, хто наближається до неї,] і ніщо з бажаного тобою не зрівняється з нею. ¹⁶ Довголіття – у правіці її, а в лівій (руці) у неї – багатство і слава; [з уст її виходить правда; закон і милість вона на язичі носить;] ¹⁷ путі її – путі приємні, і всі стежки її – мирні. ¹⁸ Вона – древо життя для тих, які здобувають її, – і блаженні, які зберігають її!

¹⁹ Господь премудрістю заснував землю, небеса утвердив розумом; ²⁰ Його премудрістю розкрилися безодні, і хмари кроплять росою. ²¹ Сину мій! не випускай їх з очей твоїх; зберігай розсудливість і розважливість, ²² і вони будуть життям для душі твоєї і прикрасою для шії твоєї. ²³ Тоді безпечно підеш шляхом твоїм, і нога твоя не спліткнеться. ²⁴ Коли ляжеш спати, – не будеш боятися; і коли заснеш, – сон твій приємним буде. ²⁵ Не убоїшся неспо-

[6] 3 Цар. 3, 9, 12. Іов. 32, 8. Прем. 7, 15. Кол. 2, 3. [7] Пс. 83, 12. [13] Іов. 23, 14. Ін 3, 19. [21] Пс. 36, 9. Мф 5, 5. [22] Іов. 18, 17. Глава 3. [2] Втор. 8, 1; 30, 16. [4] Рим. 12, 17. [5] Єр. 9, 23. 4 Цар. 18, 5. [7] Рим. 12, 16. Еккл. 7, 17. [9] Тов. 4, 7. Сир. 4, 1. Лк 14, 13.

[11] Іов. 5, 17. Євр. 12, 5. Одкр. 3, 19. [14] Іов. 28, 15. Притч. 8, 11. [16] Притч. 4, 10; 9, 11. [18] Притч. 11, 30; 15, 4. [19] Пс. 32, 6. [23] Пс. 36, 24. [24] Пс. 3, 6; 4, 9. [25] Пс. 111, 7.

діваного страху і пагуби від нечестивих, коли вона прийде;²⁶ тому що Господь буде упованням твоїм і збереже ногу твою від уловлення.

²⁷ Не відмовляй у благодіянні нужденному, коли рука твоя в силі зробити його.²⁸ Не говори другові своєму: “піді і прийди знову, і завтра я дам”, коли ти маєш при собі. [Тому що ти не знаєш, що принесе прийдешній день.]²⁹ Не замишляй проти ближнього твого зла, коли він без побоювання живе з тобою.³⁰ Не сварися з людиною без причини, коли вона не зробила зла тобі.³¹ Не змагайся з людиною, яка чинить насилля, і не обирай жодного зі шляхів її;³² тому що мерзота перед Господом розпусний, а з праведними у Нього спілкування.³³ Прокляття Господне на домі нечестивого, а житло благочестивих Він благословляє.³⁴ Якщо з кощунників Він насміхається, то смиренним дає благодать.³⁵ Мудрі успадковують славу, а нерозумні – ганьбу.

4 Слухайте, діти, настановлення батька, і пильнуйте, щоб навчитися розуму,² тому що я дав вам добре вчення. Не залишайте заповіді моєї.³ Бо і я був син у батька мого, і єдиний у матері моєї, яка ніжно любила мене,⁴ і він учив мене і говорив мені: нехай утримає серце твоє слова мої; зберігай заповіді мої, і живи.⁵ Здобувай мудрість, здобувай розум; не забувай цього і не відхиляйся від слів вуст моїх.⁶ Не залишай її, і вона буде охороняти тебе; люби її, і вона буде оберігати тебе.⁷ Головне – мудрість: здобувай мудрість, і всім майном твоїм здобувай розум.⁸ Високо цінуй її, і вона піднесе тебе; вона прославить тебе, якщо ти приліпишся до неї;⁹ покла-

де на голову твою прекрасний вінок, доставить тобі чудовий вінець.

¹⁰ Слухай, сину мій, і приймай слова мої, – і примножаться тобі літа життя.¹¹ Я вказую тобі путь мудрости, веду тебе стежками прямими.¹² Коли підеш, не буде утрудненим хід твій, і коли побіжиш, не спіткнешся.¹³ Міцно тримайся наставляння, не залишай, зберігай його, тому що воно – життя твоє.¹⁴ Не вступай на стежку нечестивих і не ходи шляхом злих;¹⁵ залиш його, не ходи ним, ухилися від нього і пройди мимо;¹⁶ тому що вони не заснуть, якщо не зроблять зла; пропадає сон у них, якщо вони не доведуть кого до падіння;¹⁷ бо вони їдять хліб беззаконня і п'ють вино крадія.¹⁸ Путь праведних – як світило променисте, яке більше і більше світлішає до повного дня.¹⁹ Путь же беззаконних – як темрява; вони не знають, об що спіткнуться.

²⁰ Сину мій! до слів моїх дослухайся, і до промов моїх прихили вухо твоє;²¹ нехай не відходять вони від очей твоїх; зберігай їх усередині серця твого:²² тому що вони життя для того, хто знайшов їх, і здоров'я для всього тіла його.²³ Більше за все бережене зберігай серце твоє, тому що з нього джерела життя.²⁴ Відкинь від себе облудність уст, і лукавство язика віддали від себе.²⁵ Очі твої нехай прямо дивляться, і вії твої нехай будуть спрямовані прямо перед тобою.²⁶ Обміркуй стежку для ноги твоєї, і всі путі твої нехай будуть твердимі.²⁷ Не ухилийся ні праворуч, ні ліворуч; віддали ногу твою від зла,²⁸ [тому що шляхи праві спостерігає Господь, а ліві – зіпсовані.²⁹ Він же прямими зробить путі твої, і ходу твою у мирі влаштує.]

[27] Сир. 4, 2. [28] 1 Пет. 4, 10. 2 Кор. 8, 12. [31] Пс 36, 1; 72, 3. [33] Втор. 28, 15. Мал. 2, 2. [34] Як. 4, 6. 1 Пет. 5, 5.

Глава 4. [4] 1 Пар. 28, 9. [7] Прем. 6, 18. [8] Дан. 2, 46. [9] Притч. 1, 9. [10] Притч. 3, 2. [14] Пс. 1, 1. Притч. 1, 10. [16] Есф. 6, 4.

Пс. 35, 5. Мих. 2, 1. [17] Притч. 1, 13. [18] Пс. 96, 11. Мф 5, 16. [19] Втор. 28, 29. Іс. 59, 10. [22] Пс. 18, 8. [23] Мф 6, 1. Євр. 13, 9. [25] Іов. 31, 1. Сир. 9, 7. [26] Євр. 12, 13. [27] Втор. 5, 32.

5 Сину мій! дослухайся до мудрости моєї, і прихили вухо твоє до розуму мого, ² щоб дотриматися розсудливости, і щоб вуста твої зберегли знання. [Не слухай улесливої жінки;] ³ тому що мед виливають вуста чужої дружини, і м'якша за елей мова її; ⁴ але наслідки від неї гіркі, як полинь, гострі, як меч двогострий; ⁵ ноги її сходять до смерти, стопи її досягають пекла. ⁶ Якби ти захотів осягнути стежку життя її, то путі її непостійні, і ти не узнаєш їх. ⁷ Отже, діти, слухайте мене і не відступайте від слів уст моїх. ⁸ Тримай близько до дверей дому її, ⁹ щоб здоров'я твого не віддати іншим і років твоїх мучителеві; ¹⁰ щоб не насичувалися силою твоєю чужі, і труди твої не були для чужого дому. ¹¹ І ти будеш стогнати після, коли плоть твоя і тіло твоє будуть виснажені, – ¹² і скажеш: “навіщо я ненавидів наставляння, і серце моє зневажало викривання, ¹³ і я не слухав голоси вчителів моїх, не прихилив вуха мого до наставників моїх: ¹⁴ ледь не впав я у всяке зло серед зібрання і суспільства!”

¹⁵ Пий воду з твоєї водойми і ту, яка тече з твого колодязя. ¹⁶ Нехай [не] розливаються джерела твої по вулиці, потоки вод – по площах; ¹⁷ нехай вони будуть належати тобі одному, а не чужим з тобою. ¹⁸ Джерело твоє нехай буде благословенним; і утішайся дружиною юности твоєї, ¹⁹ улюбленою ланню і прекрасною сарною: груди її нехай напувають тебе повсякчас, любов'ю її насолоджуйся постійно. ²⁰ І для чого тобі, сину мій, захоплюватися сторонньою й обіймати груди чужої? ²¹ Бо перед очима Господа путі людини, і Він вимірює всі стежки її.

²² Беззаконного уловлюють власні беззаконня його, і в кайданах гріха свого він утримується: ²³ він помирає без наставляння, і від великого безумства свого губиться.

6 Сину мій! якщо ти поручився за ближнього твого і дав руку твою за іншого, – ² ти облутав себе словами вуст твоїх, упійманий словами вуст твоїх. ³ Зроби ж, сину мій, ось що, і визволи себе, тому що ти потрапив до рук ближнього твого: піди, упади до ніг і благай ближнього твого; ⁴ не давай сну очам твоїм і дримання віям твоїм; ⁵ рятуйся, як сарна з руки і як птах з руки птахолова.

⁶ Піди до мурахи, лінивцю, подивися на дії її, і будь мудрим. ⁷ Нема у неї ні начальника, ні приставника, ні володаря; ⁸ але вона заготовляє влітку хліб свій, збирає під час жнив їжу свою. [Або піди до бджоли і пізнай, яка вона працююча, яку поважну роботу вона виконує; її труди вживають для здоров'я і царі і простолюдни; улюблена ж вона всіма і славна; хоч силою вона слабка, але мудрістю впанована.] ⁹ Доки ти, лінивцю, будеш спати? коли ти встанеш від сну твого? ¹⁰ Трохи поспиш, трохи подрімаєш, трохи, склавши руки, полежиш: ¹¹ і прийде, як перехожий, бідність твоя, і нестаток твій, як розбійник. [Якщо ж будеш не лінивим, то, як джерело, придуть жнива твої; убогість же далеко втече від тебе.]

¹² Людина лукава, людина нечеслива ходить з облудними вустами, ¹³ моргає очима своїми, говорить ногами своїми, дає знаки пальцями своїми; ¹⁴ підступність у серці її: вона замишляє зло повсякчас, сіє розбрат. ¹⁵ Зате несподівано прийде погибель її, раптом буде розбита – без зцілення. ¹⁶ Ось шість, що ненави-

Глава 5. [1] Притч. 4, 20. [5] Притч. 7, 27. Мф 14, 6. [8] Притч. 7, 25. [9] Притч. 6, 33. [10] Притч. 29, 3. Сир. 9, 6. [11] Лк 15, 14. [15] Притч. 9, 17. [18] Еккл. 9, 9. [20] Сир. 9, 10. [21] Іов. 34, 24. Єр. 16, 17. [22] Пс. 7, 17.

Іс. 5, 18. [23] Єз. 33, 11.

Глава 6. [1] Сир. 29, 18. [3] Сир. 29, 21. [4] Пс. 131, 4. [5] Пс. 123, 7. [9] Притч. 26, 14. [10] Притч. 24, 33. [13] Притч. 10, 10. [14] Притч. 17, 20. [15] Пс. 57, 9.

дить Господь, навіть сім, що мерзота для душі Його: ¹⁷ очі горді, мова неправдива і руки, що проливають кров невинну, ¹⁸ серце, яке кує злі задуми, ноги, які швидко біжать до лиходійства, ¹⁹ лжесвідок, який наговорює неправду і сіє розбрат між братами.

²⁰ Сину мій! зберігай заповідь батька твого і не відкидай наставляння матері твоєї; ²¹ нав'яжи їх назавжди на серце твоє, обв'яжи ними шию твою. ²² Коли ти підеш, вони будуть керувати тобою; коли ляжеш спати, будуть охороняти тебе; коли пробудитися, будуть розмовляти з тобою: ²³ бо заповідь є світильник, і наставляння – світло, і розсудливі повчання – шлях до життя, ²⁴ щоб оберігати тебе від негідної жінки, від улесливої мови чужої. ²⁵ Не пожадай краси її в серці твоєму, [нехай не уловленим будеш очима твоїми,] і нехай не захопить вона тебе віями своїми; ²⁶ тому що через жінку блудну убожють до шматка хліба, а заміжня жінка уловлює дорогу душу. ²⁷ Чи може хто взяти собі вогонь у пазуху, щоб не прогорів одяг його? ²⁸ Чи може хто ходити по вугіллю, яке горить, щоб не обпекти ніг своїх? ²⁹ Те саме буває і з тим, хто входить до дружини ближнього свого: хто доторкнеться до неї, не залишиться без провини. ³⁰ Не дарують злодієві, якщо він краде, щоб наситити душу свою, коли він голодний; ³¹ але, будучи упійманим, він заплатить всемеро, віддасть усе майно дому свого. ³² Хто ж перелюбствує з жінкою, у того немає розуму; той губить душу свою, хто чинить це: ³³ побиття і ганьбу знайде він, і нечестя його не згладиться, ³⁴ тому що ревності – лють чоловіка, і не пощадить він у день помсти, ³⁵ не при-

йме ніякого викупу і не задовольниться, скільки б ти не примножував дари.

7 Сину мій! зберігай слова мої і заповіді мої приховай у себе. [Сину мій! шануй Господа, – і зміцнишся, і, крім Нього, не бійся нікого.] ² Зберігай заповіді мої і живи, і вчення моє, як зіниця очей твоїх. ³ Нав'яжи їх на персти твої, напиши їх на скрижалі серця твого. ⁴ Скажи мудрості: “ти сестра моя!” і розум назви рідним твоїм, ⁵ щоб вони охороняли тебе від дружини іншого, від чужої, яка пом'якшує слова свої. ⁶ Ось, одного разу дивився я у вікна дому мого, крізь ґрати мої, ⁷ і побачив серед недосвідчених, помітив між молодими людьми нерозумного юнака, ⁸ який переходив площу біля рогу її і йшов по дорозі до дому її, ⁹ у сутінках під вечір дня, у нічній темряві і в мороці. ¹⁰ І ось – назустріч йому жінка, в убранні блудниці, з підступним серцем, ¹¹ галаслива і негамовна; ноги її не живуть у домі її: ¹² то на вулиці, то на площах, і біля кожного рогу чинить вона кови. ¹³ Вона схопила його, цілувала його, і з безсоромним обличчям говорила йому: ¹⁴ “мирна жертва у мене: сьогодні я звершила обітницю мої; ¹⁵ тому і вийшла назустріч тобі, щоб відшукати тебе, і – знайшла тебе; ¹⁶ килимами я вбрала постіль мою, різнобарвними тканинами єгипетськими; ¹⁷ спальню мою напахтила смирною, алое і корицею; ¹⁸ зайді, будемо упиватися ніжностями до ранку, насолодимися любов'ю, ¹⁹ тому що чоловіка немає вдома: він вирушив у далеку дорогу; ²⁰ гаманець срібла взяв із собою; прийде додому до дня повномісяччя”. ²¹ Численними ласкавими словами вона звабила його, м'якістю вуст своїх

[17] Притч. 30, 13. [19] Притч. 19, 5. [20] Притч. 1, 8. [21] Втор. 6, 8. [22] Притч. 3, 23. [23] Пс. 118, 105. 2 Пет. 1, 19. [24] Притч. 7, 5. [25] Сир. 9, 8. [26] Притч. 5, 10. [29] Євр.

13, 4. [31] Вих. 22, 1. [32] Лев. 20, 10.

Глава 7. [2] Лев. 18, 5. [3] Втор. 6, 8. [4] Прем. 8, 2. [5] Притч. 6, 24.

оволоділа ним. ²² Негайно він пішов за нею, як віл йде на забій, [і як пес – на ланцюг,] і як олень – на постріл, ²³ доки стріла не простромить печінки його; як пташка кидається в тенета, і не знає, що вони – на погибель її. ²⁴ Отже, діти, слухайте мене і дослухайтеся до слів моїх. ²⁵ Нехай не ухилється серце твоє на путі її, не блукай по стежках її, ²⁶ тому що багатьох повалила вона пораненими, і багато сильних убиті нею: ²⁷ дім її – дорога у пекло, яка сходить у внутрішні оселі смерті.

8 Чи не премудрість взиває? і чи не розум підносить голос свій? ² Вона стає на підвищених місцях, при шляху, на роздоріжжях; ³ вона взиває біля воріт при вході в місто, біля входу в двері: ⁴ “до вас, люди, взиваю я, і до синів людських голос мій!” ⁵ Навчіться, нерозумні, розсудливості, і дурні – розуму. ⁶ Слухайте, тому що я буду говорити важливе, і слова вуст моїх – правда; ⁷ бо істину промовить язик мій, і нечестя – мерзота для вуст моїх; ⁸ усі слова вуст моїх справедливі; немає у них підступу і лукавства; ⁹ усі вони ясні для розумного і справедливі для тих, що здобули знання. ¹⁰ Прийміть учення моє, а не срібло; краще знання, ніж добірне золото; ¹¹ тому що мудрість краща за перли, і ніщо з бажаного не зрівняється з нею. ¹² Я, премудрість, живу з розумом і шукаю розсудливого знання. ¹³ Страх Господній – ненавидіти зло; гордість і зарозумілість і злу путь і підступні вуста я ненавиджу. ¹⁴ У мене рада і правда; я розум, у мене сила. ¹⁵ Мною царі царюють і володарі узаконюють правду; ¹⁶ мною керуються на-

чальники і вельможі й усі судді землі. ¹⁷ Тих, хто любить мене, я люблю, і ті, що шукають мене, знайдуть мене; ¹⁸ багатство і слава у мене, скарб, що не гине, і правда; ¹⁹ плоди мої кращі за золото, і золото найчистіше, і користи від мене більше, ніж від добірного срібла. ²⁰ Я ходжу шляхом правди, стежками правосуддя, ²¹ щоб доставити тим, хто любить мене, істотне благо, і скарбниці їхні я наповнюю. [Коли я звіщу те, що буває щодня, то не забуду перелічити те, що від віку.]

²² Господь мав мене початком путі Своєї, раніше творинь Своїх, споконвіку; ²³ від віку я помазана, від початку, раніше буття землі. ²⁴ Я народилася, коли ще не існували безодні, коли ще не було джерел, повних води. ²⁵ Я народилася раніше, ніж підняті були гори, раніше пагорбів, ²⁶ коли ще Він не створив ні землі, ні полів, ні початкових порошинок всесвіту. ²⁷ Коли Він готував небеса, я була там. Коли Він проводив кругову лінію по лицю безодні, ²⁸ коли утверджував угорі хмари, коли зміцнював джерела безодні, ²⁹ коли давав морю устав, щоб води не переступали меж його, коли покладав основи землі: ³⁰ тоді я була при Ньюму художницею, і була радістю кожного дня, веселячись перед лицем Його в усі часи, ³¹ радіючи на земному колі Його, і радість моя була із синами людськими.

³² Отже, діти, послухайте мене; і блаженні ті, які зберігають путі мої! ³³ Послухайте настанови і будьте мудрі, і не відступайте від них. ³⁴ Блаженна людина, яка слухає мене, пильнуючи щодня біля воріт моїх і стоячи на сторожі біля дверей моїх!

[23] Притч. 1, 17. [25] Іов. 31, 9. [27] Притч. 5, 5.

Глава 8. [1] Сир. 24, 1. Мф 11, 19. 1 Кор. 1, 24. [5] Пс. 91, 7. [6] Мф 7, 29. [7] Ін 8, 46. [8] Пс. 11, 7. [10] Іов. 28, 15. Притч. 3, 14. Прем. 7, 9. [11] Іов. 28, 16. [12] Лк 11, 49. [13] Сир. 1, 18, 25. [15] Бут. 49, 10. Дан. 2,

21. Рим. 13, 1. [18] Притч. 3, 16. [19] Іов. 28, 17. Прем. 7, 9. [22] Прем. 9, 9. Сир. 24, 10. Ін 1, 1. [25] Пс. 89, 3; 109, 3. [28] Іов. 26, 8; 36, 29. [29] Іов. 38, 10. [30] Ін 5, 20. [31] Ін 1, 10. [32] Пс. 118, 1–2. Лк 11, 28. [34] Сир. 14, 24. Мк 3, 20.

³⁵ тому що, хто знайшов мене, той знайшов життя, і одержить благодать від Господа; ³⁶ а той, хто грішить проти мене, наносить шкоду душі своїй: усі ненависники мої люблять смерть”.

9 Премудрість збудувала собі дім, витесала сім стовпів його, ² заколола жертву, розбавила вино своє і приготувала в себе трапезу; ³ послала слуг своїх проголосити з височин міських: ⁴ “хто нерозумний, звернися сюди!” І бідним на розум вона сказала: ⁵ “йдіть, їжте хліб мій і пийте вино, мною розчинене; ⁶ залиште нерозумне, і живіть не шляхом розуму”. ⁷ Той, хто повчає кощунника, наживе собі неславу, і той, хто викриває нечестивого – пляму собі. ⁸ Не викривай кощунника, щоб він не зненавидів тебе; викривай мудрого, і він полюбить тебе; ⁹ дай *наставляння* мудрому, і він буде ще мудрішим; навчи правдивого, і він примножить знання. ¹⁰ Початок мудрости – страх Господній, і пізнання Святого – розум; ¹¹ тому що через мене примножаться дні твої, і додадуться тобі роки життя. ¹² [Сину мій!] якщо ти мудрий, то мудрий для себе [і для ближніх твоїх]; і якщо буйний, то один потерпиш. [Хто утверджується на неправді, той пасе вітер, той ганяється за птахами летючими: бо він залишив путі свого виноградника і блукає стежками поля свого; проходить через безводну пустелю і землю, приречену на спрагу; збирає руками безплідне.]

¹³ Жінка безрозсудна, галаслива, нерозумна, яка нічого не знає, ¹⁴ сідає біля дверей дому свого на стільці, на підвищених місцях міста, ¹⁵ щоб кликати тих, що проходять дорогою, йдуть прямо своїми шляхами: ¹⁶ “хто

нерозумний, звернися сюди!” і бідному розумом сказала вона: ¹⁷ “води вкрадені солодкі, і прихований хліб приємний”. ¹⁸ І він не знає, що мерці там, і що у глибині пекла закликані нею. [Але ти відскоч, не барися на місці, не зупиняй погляду твого на ній; бо таким чином ти пройдеш воду чужу. Від води чужої віддаляйся, і з джерела чужого не пий, щоб пожити довгий час, і щоб додалися тобі літа життя.]

10 Притчі Соломона.

Син мудрий радує батька, а син нерозумний – засмучення для його матері. ² Не приносять користі скарби несправедні, правда ж рятує від смерті. ³ Не допустить Господь терпіти голод душі праведного, надбаня ж нечестивих вивергне. ⁴ Лінива рука робить бідним, а рука старанна збагачує. ⁵ Хто збирає влітку – син розумний, а хто спить під час жнив – син безпутний. ⁶ Благословення – на голові праведника, уста ж беззаконних загородить насильство. ⁷ Пам’ять праведника буде благословенна, а ім’я нечестивих мерзотним. ⁸ Мудрий серцем приймає заповіді, а нерозумний устами спотикнеться. ⁹ Хто ходить у непорочності, той ходить безпечно; а хто спотворює путі свої, той буде покараний. ¹⁰ Хто мигає очима, той викликає досаду, а нерозумний устами спотикнеться. ¹¹ Уста праведника – джерело життя, уста ж беззаконних загородить насильство. ¹² Ненависть збуджує розбрати, але любов покриває всі гріхи. ¹³ У вустах розумного знаходиться мудрість, але на тілі нерозумного – різка. ¹⁴ Мудрі зберігають знання, але уста нерозумного – близька загибель. ¹⁵ Майно багатого – міцне місто його, біда для бід-

Глава 9. [1] 1 Тим. 3, 15. Євр. 3, 6. Одкр. 3, 12. [3] Лк 14, 16. [4] Мф 11, 25. 1 Кор. 1, 27. [5] Ін 6, 48. Ис. 55, 1. [6] Тит. 2, 12. [8] Притч. 15, 12. Мф 7, 6. [9] Притч. 27, 6. [10] Притч. 1, 7. [11] Притч. 10, 27. [17] Притч. 20, 17. Сир. 23, 23. [18] Притч. 7, 27.

Глава 10. [1] Притч. 15, 20. [2] Притч. 11, 4. Іов. 20, 20. [3] Пс. 32, 19. Ис. 49, 26. [4] Притч. 21, 5. [7] Пс. 111, 6. Сир. 44, 13. Мф 26, 13. [8] Пс. 140, 5. Як. 3, 17. [10] Притч. 6, 13. Сир. 27, 24. [12] 1 Пет. 4, 8. 1 Кор. 3, 4. [15] Притч. 18, 11.

них – убогість їх. ¹⁶ Труди праведного – до життя, успіх нечестивого – до гріха. ¹⁷ Хто зберігає настановлення, той на путі до життя; а той, хто відкидає викривання, – блукає. ¹⁸ Хто приховує ненависть, у того вуста неправдиві; і хто розголошує наклепи, той нерозумний. ¹⁹ При багатстві її не минути гріха, а той, хто стримує вуста свої, – розумний. ²⁰ Добірне срібло – язик праведного, серце ж нечестивих – нікчемність. ²¹ Уста праведного пасуть багатьох, а нерозумні помирають від нестачі розуму. ²² Благословення Господнє – воно збагачує і печалі з собою не приносить. ²³ Для нерозумного злочинне діяння ніби забава, а людині розумній властива мудрість. ²⁴ Чого страшитися нечестивий, те й осягне його, а бажання праведників виконується. ²⁵ Як проноситься вихор, так немає більше нечестивого; а праведник – на вічній основі. ²⁶ Що оцет для зубів і дим для очей, те лінивий для тих, хто посилає його. ²⁷ Страх Господній додає днів, літа ж нечестивих скоротяться. ²⁸ Очікування праведників – радість, а надія нечестивих загине. ²⁹ Путь Господня – твердиня для непорочного і страх для тих, що чинять беззаконня. ³⁰ Праведник повіки не завагається, нечестиві ж не будуть жити на землі. ³¹ Вуста праведника виточують мудрість, а язик зловредний відсічеться. ³² Вуста праведного знають благоприємне, а вуста нечестивих – розбещене.

11 Невірні терези – мерзота перед Господом, але правильна вага угодна Йому. ² Прийде гордість, прийде і посоромлення; але зі смиренними – мудрість. [Праведник, помираючи, залишає жаль; але не-

сподівана і радісна буває погибель нечестивих.] ³ Непорочність прямодушних буде керувати ними, а лукавство підступних погубить їх. ⁴ Не допоможе багатство у день гніву, правда ж урятує від смерти. ⁵ Правда непорочного рівняє путь його, а нечестивий упаде від нечестя свого. ⁶ Правда прямодушних спасе їх, а беззаконники будуть уловлені беззаконням своїм. ⁷ Зі смертю чоловіка нечестивого зникає надія, і чекання беззаконних гине. ⁸ Праведник спасається від біди, а замість нього потрапляє у неї нечестивий. ⁹ Устами лицемір губить ближнього свого, а праведники прозорливістю спасаються. ¹⁰ При благоденстві праведників веселиться місто, і при погібелі нечестивих буває торжество. ¹¹ Благословенням праведних звеличується місто, а вустами нечестивих руйнується. ¹² Бідний на розум висловлює презирство до ближнього свого; але розумна людина мовчить. ¹³ Хто ходить як пліткар, той відкриває таємницю; але вірна людина таїть справу. ¹⁴ При нестачі піклування падає народ, а при багатьох радниках благоденствує. ¹⁵ Зло заподіює собі той, хто дає запоруку за стороннього; а хто ненавидить запоруку, той безпечний. ¹⁶ Доброзвичайна дружина здобуває славу [чоловіку, а дружина, що ненавидить правду, є верх нечестя. Лінивіці бувають убогі], а працелюбні, здобувають багатство. ¹⁷ Чоловік милосердий благодіє душі своїй, а жорстокосердий руйнує плоть свою. ¹⁸ Нечестивий робить справу ненадійну, а тому, хто сіє правду, – нагорода певна. ¹⁹ Праведність веде до життя, а той, хто прагне до зла, прагне смерті своєї. ²⁰ Мерзота перед Господом – підступ-

[17] Притч. 12, 1. [19] Еккл. 10, 14. Сир. 20, 7. [21] Мф 12, 35. [25] Пс. 36, 36. [28] Іов. 8, 13. Пс. 111, 10.

Глава 11. [1] Втор. 25, 13. [4] Притч. 10, 2. Сир. 5, 10. Єз. 7, 19. Соф. 1, 18. [6] Прем.

5, 15. [8] Есф. 7, 9. Пс. 33, 20. [10] Притч. 28, 12. [11] Бут. 18, 32. Сир. 16, 5. [13] Притч. 20, 19. Сир. 27, 17. [14] Притч. 15, 22. Прем. 6, 26. [18] Гал. 6, 8. [20] Пс. 5, 7; 118, 1.

ні серцем; але благоугодні Йому непорочні в путі. ²¹ Можна ручитися, що порочний не залишиться непокараним; сім'я ж праведних спасеться. ²² Що золоте кільце в носі у свині, те жінка красива і – нерозсудлива. ²³ Бажання праведних є одне добро, очікування нечестивих – гнів. ²⁴ Хтось силпе щедро, і йому ще додається; а інший надміру ошадливий, і однак же убожіє. ²⁵ Благодійна душа буде насичена, і хто напуває інших, той і сам напоєний буде. ²⁶ Хто утримує в себе хліб, того кляне народ; а на голові того, хто продає, – благословення. ²⁷ Хто прагне добра, той шукає благовоління; а хто шукає зла, до того воно і приходить. ²⁸ Той, хто надіється на багатство своє, упаде; а праведники, як лист, будуть зеленіти. ²⁹ Той, хто розладне дім свій, отримає у наділ вітер, і нерозумний буде рабом мудрого серцем. ³⁰ Плід праведника – древо життя; і мудрий привертає душі. ³¹ Так праведнику воздається на землі, тим більше нечестивому і грішному.

12 Хто любить настанови, той любить знання; а хто ненавидить викриття, той невіглас. ² Добрий здобуває благовоління від Господа; а людину підступну Він засудить. ³ Не утвердить себе людина беззаконням; корінь же праведників нерухомий. ⁴ Добродесна дружина – вінець для чоловіка свого; а ганебна – як гниль у кістках його. ⁵ Помисли праведних – правда, а задуми нечестивих – підступність. ⁶ Промови нечестивих – засідка для пролиття крові, уста ж праведних спасають їх. ⁷ Торкнеться нечестивих нещастя – і немає їх, а дім праведних стоїть. ⁸ Хвалять людину за мірою розуму її, а розбещений серцем буде у

презирстві. ⁹ Краще простий, але який працює на себе, ніж той, хто видає себе за знатного, але має потребу у хлібі. ¹⁰ Праведний турбується і про життя худоби своєї, серце ж нечестивих жорстоке. ¹¹ Хто обробляє землю свою, той буде насичуватися хлібом; а хто йде слідом за тими, що марно гають час, той недоумкуватий. [Хто знаходить задоволення у гаянні часу за вином, той у своєму домі залишить безславність.] ¹² Нечестивий бажає уловити в сіті зла; але корінь праведних твердий. ¹³ Нечестивий уловлюється гріхами вуст своїх; але праведник вийде з біди. [Той, хто дивиться лагідно, помилуваний буде, а той, хто зустрічається у воротах, завжди іншим.] ¹⁴ Від плоду вуст своєї людина насичується добром, і нагорода людині – за ділами рук її. ¹⁵ Шлях нерозумного прямий у його очах; але хто слухає поради, той мудрий. ¹⁶ У нерозумного відразу ж виявиться гнів його, а розсудливий ховає образ. ¹⁷ Хто говорить те, що знає, той говорить правду; а у свідка неправдивого – омана. ¹⁸ Якийсь пустослів уражає наче мечем, а язик мудрих – лікує. ¹⁹ Вуста правдиві вічно перебувають, а неправдивий язик – тільки на мить. ²⁰ Підступність – у серці зловмисників, радість – у миротворців. ²¹ Не станеться з праведником ніякого зла, нечестиві ж будуть сповнені злом. ²² Мерзота перед Господом – уста неправдиві, а ті, що говорять істину, благоугодні Йому. ²³ Чоловік розсудливий приховує знання, а серце нерозумних висловлює глупоту. ²⁴ Рука старанних буде панувати, а лінива буде під даниною. ²⁵ Туга на серці людини придушуватиме її, а добре слово звеселяє його. ²⁶ Праведник

[21] Притч. 16, 5. [23] Пс. 111, 10. [24] 2 Кор. 9, 6. [28] Іов. 31, 25. Мф 19, 23. 1 Тим. 6, 17. [30] Притч. 3, 18. [31] 1 Пет. 4, 18.

Глава 12. [1] Притч. 10, 17. [3] Притч. 10, 25. Іс. 37, 31. Єр. 17, 8. [6] Притч. 1, 11. [10]

Втор. 22, 6; 25, 4. [11] Притч. 28, 19. Сир. 20, 28. [13] Притч. 13, 7. [14] Пс. 61, 13. [15] Притч. 10, 17. [16] Еккл. 7, 9. [17] Притч. 14, 5. [18] Пс. 58, 8; 63, 4. [22] Пс. 5, 7. [23] Притч. 13, 17.

указує ближньому своєму путь, а путь нечестивих вводить їх в оману.²⁷ Лінивий не смажить своєї дичини; а майно людини старанної дорогоцінне.²⁸ На путі правди – життя, і на стежці її немає смерти.

13 Мудрий син слухає настанови батька, а буйний не слухає викриття.² Від плоду вуст своїх людина споживе добро, душа ж законорупників – зло.³ Хто зберігає вуста свої, той береже душу свою; а хто широко розкриває свій рот, тому біда.⁴ Душа лінивого бажає, але марно; а душа старанних насититься.⁵ Праведник ненавидить неправдиве слово, а нечестивий осоромлює і нечестить себе.⁶ Правда зберігає непорочного в путі, а нечестя губить грішника.⁷ Хтось видає себе за багатого, а в нього нічого нема; інший видає себе за бідного, а в нього багатства багато.⁸ Багатством своїм людина викупує життя своє, а бідний і погрози не чує.⁹ Світло праведних весело горить, світильник же нечестивих угасає. [Душі підступні блукають у гріхах, а праведники співчують і милують.]¹⁰ Від зарозумілості виникає розбрат, а в тих, що радяться, – мудрість.¹¹ Багатство від суєтності виснажується, а той, хто збирає працю, примножує його.¹² Надія, яка довго не збувається, мучить серце, а бажання, що сповнилося, – як древо життя.¹³ Хто нехтує слово, той заподіє шкоду собі; а хто боїться заповіді, тому воздається.¹⁴ [У сина лукавого нічого немає доброго, а в розумного раба справи благоуспішні, і путь його пряма.]¹⁵ Навчання мудрого – джерело життя, що віддаляє від сітей смерти.¹⁶ Добрий розум дає приемність, путь

же беззаконних жорстока.¹⁷ Усякий розважливий діє зі знанням, а нерозумний виставляє напоказ глупство.¹⁸ Поганий посол потрапляє в біду, а вірний посланник – спасіння.¹⁹ Убогість і посоромлення тому, хто відкидає вчення; а хто дотримується настанов, буде в честі.²⁰ Бажання, яке сповнилося, – приємне для душі; але тяжко для глухих ухлятися від зла.²¹ Той, хто спілкується з мудрими, стане мудрішим, а хто дружить з нерозумними, розбеситься.²² Грішників переслідує зло, а праведникам відплачується добром.²³ Добрий залишає спадщину й онукам, а багатство грішника зберігається для праведного.²⁴ Багато хліба буває і на ниві бідних; але де хто гине від безладдя.²⁵ Хто шкодує різки своєї, той ненавидить сина; а хто любить, той з дитинства карає його.²⁶ Праведник їсть до ситости, а утроба беззаконних терпить нестачу.

14 Мудра дружина влаштує дім свій, а нерозумна зруйнує його своїми руками.² Хто йде прямим шляхом, боїться Господа; а чий шлях криві, той нехтує Його.³ У вустах нерозумного – бич гордості; вуста ж мудрих охороняють їх.⁴ Де немає волів, там ясла порожні; а багато прибутку від сили волів.⁵ Вірний свідок не обманує, а свідок неправдивий наговорить багато неправди.⁶ Розпусний шукає мудрости, і не знаходить; а для розумного знання легке.⁷ Відійди від чоловіка нерозумного, у якого ти не помічаєш розумних уст.⁸ Мудрість розумного – знання путі своєї, глупство ж безрозсудних – омана.⁹ Нерозумні глузують з гріха, а серед праведних – благовоління.¹⁰ Серце знає горе душі

Глава 13. [1] Притч. 15, 12. [2] Притч. 12, 14. [3] Притч. 18, 21. 1 Пет. 3, 10. [4] Притч. 21, 25. [5] Пс. 118, 163. [7] Притч. 12, 9. [8] Притч. 10, 15. [9] Притч. 24, 20. Пс. 36, 21. [11] Притч. 28, 8. [13] Притч. 1, 24. Ос. 4, 6. [15] Притч. 10, 11. [21] Сир. 6, 35; 37, 15.

[23] Іов. 27, 17. [25] Притч. 23, 13. Сир. 30, 1. [26] Іс. 65, 13. Сир. 37, 32.

Глава 14. [1] Притч. 12, 4; 24, 3. [2] Іов. 12, 24. [3] Як. 3, 5. Притч. 12, 6. [5] Вих. 23, 1. Притч. 12, 17. [6] Сир. 1, 30. [8] Пс. 138, 24.

своєї, і в радість його не втрутиться чужий. ¹¹ Дім беззаконних зруйнується, а житло праведних розквітне. ¹² Є шляхи, які здаються людині прямими; але кінець їх – дорога до смерті. ¹³ І під час сміху іноді болить серце, і кінцем радості буває печаль. ¹⁴ Людина з розбещеним серцем насититься від шляхів своїх, і добра – від своїх. ¹⁵ Нерозумний вірить усякому слову, розсудливий же уважний до шляхів своїх. ¹⁶ Мудрий боїться і віддаляється від зла, а нерозумний дратівливий і самовпевнений. ¹⁷ Запальний може зробити дурість; але людина, яка навмисне чинить зло, ненависна. ¹⁸ Невігласи одержують у частку собі глупоту, а розсудливі увінчаються знанням. ¹⁹ Схиляться злі перед добрими і нечестиві – біля воріт праведника. ²⁰ Бідний ненавидимим буває навіть близькими своїми, а в багатого багато друзів. ²¹ Хто з презирством ставиться до ближнього свого, той грипить; а хто милосердний до бідних, той блаженний. ²² Чи не помиляються ті, що замишляють зло? [не знають милости і вірности ті, що чинять зло;] але милість і вірність у благомислячих. ²³ Від усякої праці є прибуток, а від марнослів'я тільки збиток. ²⁴ Вінець мудрих – багатство їх, а глупота невігласів глупотою і є. ²⁵ Вірний свідок спасає душі, а неправдивий наговорить багато неправди. ²⁶ У страху перед Господом – надія тверда, і сином Своїм Він притулок. ²⁷ Страх Господній – джерело життя, що віддаляє від сітей смерті. ²⁸ У численності народу – велич царя, а при малолюдстві народу біда володареві. ²⁹ У терплячості

людини багато розуму, а дратівливий виявляє глупоту. ³⁰ Лагідне серце – життя для тіла, а задрість – гниль для кісток. ³¹ Хто пригноблює бідного, той хулить Творця його; хто ж шанує Його, той благодіє нужденному. ³² За зло своє нечестивий буде відкинутий, а праведний і при смерті своїй має надію. ³³ Мудрість спочиває у серці розумного, і серед дурнів дає знати про себе. ³⁴ Праведність підносить народ, а беззаконня – нечестя народів. ³⁵ Благовоління царя – до раба розумного, а гнів його – проти того, хто ганьбить його.

15 [Гнів губить і розумних.] Лагідна відповідь відвертає гнів, а образливе слово збуджує лють. ² Язик мудрих сповіщає добрі знання, а уста нерозумних вивергають дурість. ³ На всякому місці очі Господні: вони бачать злих і добрих. ⁴ Лагідний язик – древо життя, але неприборканий – печаль духу. ⁵ Нерозумний нехтує наставляння батька свого; а хто прислуховується до викривань, той розважливий. [У багатстві правди велика сила, а нечестиві викорінюються з землі.] ⁶ У домі праведника – достаток скарбів, а у прибутку нечестивого – безладдя. ⁷ Вуста мудрих поширюють знання, а серце нерозумних не так. ⁸ Жертва нечестивих – мерзота перед Господом, а молитва праведних благоугодна Йому. ⁹ Мерзота перед Господом – путь нечестивого, а того, хто йде шляхом правди, Він любить. ¹⁰ Зле покарання – тому, хто ухиляється від путі, і той, хто ненавидить викриття, загине. ¹¹ Пекло й Аваддон відкриті перед Господом, тим більше серця синів людських. ¹² Не лю-

[11] Притч. 12, 7. [12] Притч. 16, 25. [14] Іс. 3, 10–11. [15] Рим. 16, 18. 1 Ін 4, 1. [16] Пс. 110, 10. [17] Притч. 12, 16. [18] Еф. 5, 15. [19] Іс. 60, 14. [20] Притч. 19, 7. [21] Пс. 40, 2. Мф 5, 7. [23] Притч. 12, 11. [24] Притч. 10, 16, 27, 22. [25] Притч. 12, 17. [26] Притч. 18, 11. [27] Притч. 10, 17, 27. 2 Цар. 22, 6. [29] Притч. 19, 11. [31] Притч. 17, 5. Мф 25, 36.

[32] Іов. 21, 17. Пс. 72, 18; 111, 8. [34] Притч. 11, 11. Прем. 5, 24. [35] Лк 7, 2. Рим. 13, 3. Глава 15. [1] 1 Цар. 25, 24, 35. Притч. 15, 28. [2] Притч. 12, 23. [3] Пс. 32, 14. Євр. 4, 13. [4] Притч. 3, 18; 11, 30; 12, 18. [6] Пс. 111, 3. Іов. 20, 22. [8] Притч. 21, 27. Сир. 34, 19. Іс. 1, 11. Єр. 6, 20. Ам. 5, 21. [9] Пс. 5, 7. [11] Іов. 26, 6. Пс. 7, 10.

бить розпусний тих, хто викриває його, і до мудрих не піде. ¹³ Веселе серце робить лице веселим, а при сердечній печалі дух занепадає. ¹⁴ Серце розумного шукає знання, уста ж дурних споживають глупство. ¹⁵ Усі дні нещасного сумні; а в кого серце веселе, у того завжди бенкет. ¹⁶ Краще небагато зі страхом Господнім, ніж великий скарб, і при ньому тривога. ¹⁷ Краще блюдо зелені, і при ньому любов, ніж відгодований бик, і при ньому ненависть. ¹⁸ Запальна людина збуджує розбрат, а терпляча утишує незгоду. ¹⁹ Шлях лінивого – як терновий пліт, а путь праведних – гладенька. ²⁰ Мудрий син радує батька, а нерозумна людина зневажає матір свою. ²¹ Глупота – радість для недоумкуватого, а людина розумна йде прямою дорогою. ²² Без ради розпочаті діла зруйнуються, а з великою кількістю радників вони відбудуться. ²³ Радість людині у відповіді вуст її, і як добре слово вчасне! ²⁴ Путь життя мудрого вгору, щоб ухилитися від пекла вниз. ²⁵ Дім гордовитих розорить Господь, а межу вдови укріпить. ²⁶ Мерзота перед Господом – думки злих, слова ж непорочних угодні Йому. ²⁷ Корисливий розладнає дім свій, а той, хто ненавидить подарунки, буде жити. ²⁸ Серце праведного обмірковує відповідь, а уста нечестивих вивергають зло. [Приємні перед Господом путі праведних; через них і вороги стають друзями.] ²⁹ Далекий Господь від нечестивих, а молитву праведників чує. ³⁰ Світлий погляд радує серце, добра звістка зміцнює кістки. ³¹ Вухо, уважне до вчення життя, перебуває між мудрими. ³² Хто відкидає наставляння, той не дбає про свою душу; а хто слухає

викривання, той набуває розуму. ³³ Страх Господній навчає мудрости, і славі передє смирення.

16 Людині належать припущення серця, але від Господа відповідь язика. ² Усі путі людини чисті в її очах, але Господь зважає душі. ³ Віддай Господу справи твої, і наміри твої звершаться. ⁴ Усе зробив Господь заради Себе; і навіть нечестивого тримає на день біди. ⁵ Мерзота перед Господом усякий гордовитий серцем; можна ручитися, що він не залишиться непокараним. [Початок доброго шляху – чинити правду; це угодніше перед Богом, ніж приносити жертви. Хто шукає Господа, знайде знання з правдою; істинно ті, що шукають Його, знайдуть мир.] ⁶ Милосердям і правдою очищається гріх, і страх Господній відводить від зла. ⁷ Коли Господу вгодні путі людини, Він і ворогів її примиряє з нею. ⁸ Краще небагато з правдою, ніж безліч прибутків з неправдою. ⁹ Серце людини обмірковує свій шлях, але Господь керує ходом її. ¹⁰ У устах царя – слово натхненне; уста його не повинні погрішити на суді. ¹¹ Правильні терези і вагові чаші – від Господа; від Нього ж усі гирі в торбі. ¹² Мерзота для царів – діло беззаконне, тому що правдою утверджується престіл. ¹³ Приємні царю уста правдиві, і того, хто говорить істину, він любить. ¹⁴ Царський гнів – вісник смерті; але мудра людина умилостивить його. ¹⁵ У світлому погляді царя – життя, і благовоління його – як хмара з пізнім дощем. ¹⁶ Придбання мудрости багатого краще за золото, і придбання розуму переважніше за добірне срібло. ¹⁷ Путь праведних – відхилення

[13] Притч. 17, 22. Сир. 38, 18. [15] Еккл. 3, 12. [16] Пс. 36, 16. [17] Притч. 17, 1. [18] Притч. 26, 21. [19] 1 Ін 2, 10. [20] Притч. 10, 1; 17, 25; 19, 13, 26. [22] Притч. 11, 14; 20, 18. [25] Есф. 7, 9. Притч. 2, 22; 12, 7. [27] 1 Тим. 6, 9. Вих. 23, 8. [29] Пс. 10, 5. Іс. 1, 15. Як. 5, 16.

Глава 16. [1] Єр. 10, 23. [3] Пс. 36, 5. 1 Пет. 5, 7. [4] Іов. 21, 30. Рим. 11, 36. [5] Притч. 8, 13. [6] Неєм. 5, 15. [7] Сир. 6, 17. 1 Пет. 3, 13. [10] 3 Цар. 3, 27. [11] Притч. 11, 1; 20, 10, 23. [12] Притч. 20, 28; 25, 5. [14] Есф. 7, 7. Притч. 20, 2. [16] Іов. 28, 15.

від зла: той береже душу свою, хто зберігає путь свою.¹⁸ Погибелі передувє гордість, і падінню – пихатість.¹⁹ Краще смиратися духом з лагідними, ніж розділяти здобич з гордими.²⁰ Хто веде справу розумно, той знайде благо, і хто надіється на Господа, той блаженний.²¹ Мудрий серцем назветься благородним, і солодкі слова додасть до навчання.²² Розум для тих, хто має його, – джерело життя, а вченість нерозумних – глупота.²³ Серце мудрого робить язик його мудрим і примножує знання у вустах його.²⁴ Приемна мова – стільниковий мед, солодка для душі і цілюща для кісток.²⁵ Є путі, які здаються людині прямими, але кінець їх шлях до смерті.²⁶ Трудячий трудиться для себе, тому що змушує його до того рот його.²⁷ Чоловік лукавий замишляє зло, і на вустах його ніби вогонь палючий.²⁸ Чоловік підступний сіє розбрат, і навушник розлучає друзів.²⁹ Людина неблагонамірена розбещує ближнього свого і веде його на путь недобру;³⁰ прищулює очі свої, щоб придумати підступи; закушуючи собі губи, чинить лиходійство; [він – піч злоби].³¹ Вінець слави – сивина, яка знаходиться на шляху правди.³² Довготерпеливий краще за хороброго, і той, хто володіє собою, краще за завойовника міста.³³ У полі кидається жереб, але всі рішення його – від Господа.

17 Краще шматок сухого хліба, і з ним мир, ніж дім, повний заколотої худоби, з розбратом.² Розумний раб панує над безпутним сином і між братами розділить спадщину.³ Плавильня – для срібла, і горно – для золота, а серця випро-

бовує Господь.⁴ Злодій дослухається до вуст беззаконних, неправдомовець слухається язика пагубного.⁵ Хто знущається з убогого, той хулить Творця його; хто радіє нещастю, той не залишиться непокараним [а милосердий помилуваний буде].⁶ Вінець старих – сини синів, і слава дітей – батьки їхні. [У вірного цілий світ багатства, а в невірного – ні гроша.]⁷ Непрстойна для нерозумного поважна мова, тим більше знатному – уста неправдиві.⁸ Подарунок – дорогоцінний камінь в очах того, хто володіє ним: куди не звернеться він, матиме успіх.⁹ Хто прикриває провину, той шукає любови; а хто знову нагадує про неї, той віддаляє друга.¹⁰ На розумного сильніше діє догана, ніж на дурня сто ударів.¹¹ Підбурювач шукає тільки зла; тому жорстокий ангел буде посланий проти нього.¹² Краще зустріти людині ведмедя, позбавлену дітей, ніж дурня з його глупотою.¹³ Хто за добро відплачує злом, від дому того не відійде зло.¹⁴ Початок сварки – як прорив води; залиш сварку раніше, ніж розгориться вона.¹⁵ Хто виправдовує нечестивого і хто звинувачує праведного – обоє мерзота перед Господом.¹⁶ До чого скарб у руках нерозумного? Для придбання мудрости у нього немає розуму. [Хто високим робить свій дім, той шукає, як розбитися; а хто ухиляється від навчання, впаде в біди.]¹⁷ Друг любить повсякчас і, як брат, з'явиться під час нещастя.¹⁸ Чоловік бідний на розум дає руку і ручається за ближнього свого.¹⁹ Хто любить сварки, той любить гріх, і хто високо піднімає ворота свої, той шукає падіння.²⁰ Підступне серце не

[18] Есф. 3, 1. Притч. 18, 13. Дан. 4, 27. [20] Пс. 33, 9. Іс. 30, 18. Єр. 17, 7. [25] Притч. 14, 12. [27] Пс. 7, 16. Як. 3, 6. [28] Притч. 15, 18. [30] Притч. 6, 13; 10, 10. [31] Притч. 20, 29. Тит. 2, 2. [32] Притч. 19, 11. [33] Нав. 7, 14.

Глава 17. [1] Притч. 15, 17. [2] Сир. 10, 28. [3] Притч. 27, 21. Сир. 2, 5. Єр. 17, 10.

[5] Притч. 14, 31. [6] Пс. 127, 6. 2 Тим. 1, 5. [9] Притч. 10, 12. Сир. 6, 5. [13] Втор. 32, 35. 1 Пет. 3, 9. Рим. 12, 17, 19. 1 Сол. 5, 15. [15] Притч. 24, 24. Іс. 5, 23. [17] Притч. 18, 25. Сир. 12, 8–9. [18] Притч. 6, 1; 11, 15. [20] Притч. 6, 14.

знайде добра, і лукавий язик потрапить у біду. ²¹ Породив хто дурня, – собі на лихо, і батько нерозумного не порадіє. ²² Веселе серце добродіє, не, як лікування, а сумовитий дух сушить кістки. ²³ Нечестивий бере подарунок з пазухи, щоб викривити путі правосуддя. ²⁴ Мудрість – перед лицем розумного, а очі дурня – на краю землі. ²⁵ Нерозумний син – досада батькові своєму і засмучення для матері своєї. ²⁶ Недобре й звинувачувати правого, і бити вельмож за правду. ²⁷ Розумний стриманий у словах своїх, і розсудливий холонокровний. ²⁸ І нерозумний, коли мовчить, може здатися мудрим, і хто закриває вуста свої – розсудливим.

18 Примхи шукає норовистий, повстає проти всього розумного. ² Дурень не любить знання, а тільки б виявити свій розум. ³ З приходом нечестивого приходять і презирство, а з неславою – ганьба. ⁴ Слова вуст людських – глибокі води; джерело мудрости – струменевий потік. ⁵ Недобре бути небезстороннім до нечестивого, щоб звергнути праведного на суді. ⁶ Вуста нерозумного йдуть на сварку, і слова його викликають побиття. ⁷ Язык нерозумного – загибель для нього, і вуста його – сітка для душі його. ⁸ [Лінивого долає страх, а душі жоноподібні будуть голодувати.] ⁹ Слова навушника – як ласощі, і вони входять у нутрощі утроби. ¹⁰ Недбайливий у роботі своїй – брат марнотратцю. ¹¹ Ім'я Господа – міцна вежа: втікає до неї праведник – і у безпеці. ¹² Майно багатого – міцне місто його, і як висока огорожа в його уяві. ¹³ Перед падінням підноситься серце людини, а смирення передує славі.

¹⁴ Хто дає відповідь не вислухавши, той нерозумний, і сором йому. ¹⁵ Дух людини переносить її немочі; а вражений дух – хто може підкріпити його? ¹⁶ Серце розумного здобуває знання, і вухо мудрих шукає знання. ¹⁷ Подарунок у людини дає їй простір і до вельмож доведе її. ¹⁸ Перший у позові своєму правий, але приходять суперник його і досліджує її. ¹⁹ Жереб припиняє суперечки і вирішує між сильними. ²⁰ Брат, який озлобився, неприступніший за міцне місто, і сварки подібні до запорів замку. ²¹ Від плоду вуст людини наповнюється утроба її; плодами вуст своїх вона насичується. ²² Смерть і життя – у владі язика, і ті, що люблять його, споживуть від плодів його. ²³ Хто знайшов [добру] дружину, той знайшов благо й одержав благодать від Господа. [Хто виганяє добру дружину, той виганяє щастя, а хто утримує перелюбницю – божевільний і нечестивий.] ²⁴ З благанням говорить убогий, а багатий відповідає грубо. ²⁵ Хто хоче мати друзів, той і сам повинен бути дружнім; і буває друг, більш прив'язаний, ніж брат.

19 Краще бідний, який ходить у своїй непорочності, ніж [багатий] із неправдивими вустами, і притім нерозумний. ² Недобре душі без знання, і хто поспішний ногами, той оступиться. ³ Глупота людини спотворює путь її, а серце її обурюється на Господа. ⁴ Багатство додає багато друзів, а бідного залишає і друг його. ⁵ Лжесвідок не залишиться непокараним, і хто говорить неправду, не врятується. ⁶ Багато хто запобігає перед знатними, і всякий – друг людині, яка дає подарунки. ⁷ Бідного ненавидять усі брати його,

[21] Притч. 15, 20. [22] Притч. 15, 13. [23] Притч. 21, 14. [24] Еккл. 2, 14; 8, 1. [25] Притч. 15, 20. [27] Як. 1, 19.

Глава 18. [4] Притч. 20, 5. [5] Лев. 19, 15. Втор. 1, 17. Притч. 24, 23. Сир. 42, 1. [7] Притч. 10, 14; 12, 13. [11] Пс. 19, 2. Притч. 14, 26. [12] Притч. 10, 15. [13] Притч. 16, 18.

[14] Сир. 11, 8. [17] Притч. 17, 8. Мф 2, 11. [21] Притч. 14, 14. Ис. 3, 10. [22] Притч. 13, 3. Як. 3, 8–10. [23] Притч. 19, 14. [24] Сир. 13, 4. [25] Притч. 17, 17.

Глава 19. [1] Притч. 28, 6. [2] Притч. 6, 18. [3] Сир. 15, 11. Як. 1, 13. [4] Притч. 14, 20. [5] Втор. 19, 19. Дан. 13, 51, 62.

тим більше друзі його віддаляються від нього: женеться за ними, щоб поговорити, але і цього немає.⁸ Хто здобуває розум, той любить душу свою; хто спостерігає розважливість, той знаходить благо.⁹ Лжесвідок не залишиться непокараним, і хто говорить неправду, загине.¹⁰ Непристойна нерозумному пишність, тим більше рабові панування над князями.¹¹ Розсудливість робить людину повільною на гнів, і слава для неї – бути поблажливою до провин.¹² Гнів царя – як ревіння лева, а благовоління його – як роса на траву.¹³ Нерозумний син – руйнування для батька свого, і сварлива дружина – стічна труба.¹⁴ Дім і майно – спадщина від батьків, а розумна дружина – від Господа.¹⁵ Лінощі занурюють у сонливість, і недбайлива душа буде терпіти голод.¹⁶ Хто зберігає заповідь, той зберігає душу свою, а хто не дбає про путі свої, – загине.¹⁷ Хто благодіє бідному, дає в борг Господу, і Він воздасть йому за благодіяння його.¹⁸ Карай сина свого, доки є надія, і не обурюйся криком його.¹⁹ Гнівливий нехай терпить покарання, тому що, коли пощадиш його, доведеться тобі ще більше карати його.²⁰ Слухайся поради і приймай викривання, щоб стати тобі згодом мудрим.²¹ Багато задумів у серці людини, але відбудеться тільки визначене Господом.²² Радість людині – добродійність її, і бідна людина краще, ніж неправдива.²³ Страх Господній веде до життя, і хто має його, завжди буде задоволений, і зло не осягне його.²⁴ Лїнивий опускає руку свою у чашу, і не хоче донести її до рота свого.²⁵ Якщо ти покараєш кощунника, то і прос-

тий зробиш розсудливим; і якщо викриєш розумного, то він зрозуміє наставляння.²⁶ Хто розоряє батька і виганяє матір, – син соромітний і безчесний.²⁷ Перестань, сину мій, слухати напоумлення про відхилення від висловів розуму.²⁸ Лукавий свідок знущається із суду, і уста беззаконних ковтають неправду.²⁹ Готові суди для кощунників, і побиття – на тіло нерозумних.

20 Вино – глузливе, сикера – буйна; і всякий, хто захоплюється ними, нерозумний.² Гроза царя – ніби ревіння лева: хто дратує його, той грішить проти самого себе.³ Шана для людини – відстати від сварки; а всякий дурень задержувався.⁴ Лїнивець узимку не оре: шукає влітку – і немає нічого.⁵ Помисли в серці людини – глибокі води, але людина розумна вичерпує їх.⁶ Багато хто хвалить людину за милосердя, але правдиву людину хто знаходить? ⁷ Праведник ходить у своїй непорочності: блаженні діти його після нього!⁸ Цар, який сидить на престолі суду, розганяє очима своїми все зло.⁹ Хто може сказати: “я очистив моє серце, я чистий від гріха мого?”¹⁰ Неоднакові терези, неоднакова міра, те й інше – мерзота перед Господом.¹¹ Можна узнати навіть отрока за заняттями його, чи чистою і чи правильною буде поведінка його.¹² Вуха, що чує, й око, що бачить, – і те й інше створив Господь.¹³ Не люби спати, щоб тобі не зубожіти; тримай відкритими очі твої, і будеш досита їсти хліб.¹⁴ “Погано, погано”, говорить покупець, а коли відійде, хвалиться.¹⁵ Є золото і багато перлів, але дорогоцінне начиння – уста розумні.¹⁶ Візьми одяг

[9] Притч. 21, 28. [10] Притч. 30, 21–22. [11] Притч. 14, 29. [12] Есф. 7, 9. Рим. 13, 4. [13] Притч. 10, 1. [14] Притч. 18, 23. [15] Притч. 3, 21–22. Лк 11, 28. [17] Пс. 40, 2. Мф 10, 42; 25, 40. [18] Притч. 13, 25; 23, 13. [21] Іов. 23, 13. Притч. 16, 1. [24] Притч. 26, 15. [25] Притч. 21, 11. [26] Притч. 15, 20. [28] Іов.

15, 16.

Глава 20. [1] Іс. 28, 7. Еф. 5, 18. [2] Притч. 19, 12. [5] Притч. 18, 4. [6] Мф 6, 2. Лк 18, 8. [7] Втор. 7, 13. [9] 3 Цар. 8, 46. 2 Пар. 6, 36. Іов. 14, 4. Пс. 50, 7. Сир. 7, 5. 1 Ін 1, 8. [10] Притч. 11, 1. [12] Вих. 4, 11. Пс. 93, 9. [16] Притч. 27, 13.

його, оскільки він заручився за чужого; і за стороннього візьми від нього заставу. ¹⁷ Солодкий для людини хліб, придбаний неправдою; але після рот її наповниться жорсткою. ¹⁸ Починання одержують твердість через нараду, і після наради веди війну. ¹⁹ Хто ходить переносником, той відкриває таємницю; і хто широко розкриває рот, з тим не спілкуйся. ²⁰ Хто лихословить батька свого і свою матір, того світильник згасне серед глибокої темряви. ²¹ Спадщина, поспішно захоплена спочатку, не благословиться згодом. ²² Не говори: “я відплачу за зло”; залиш Господу, і Він збереже тебе. ²³ Мерзота перед Господом – неоднакові гирі, і неправильні терези – не добро. ²⁴ Від Господа спрямовуються кроки людини; людині ж як дізнатися про шлях свій? ²⁵ Сітка для людини – поспішно давати обітницю, і після обітниці обмірковувати. ²⁶ Мудрий цар розвіє нечестивих і поверне на них колесо. ²⁷ Світильник Господній – дух людини, який випробовує всі глибини серця. ²⁸ Милість і істина охороняють царя, і милістю він підтримує престіл свій. ²⁹ Слава юнаків – сила їх, а прикраса старих – сивина. ³⁰ Рани від побиття – лікування проти зла, й удари, що проникають у нутрощі утроби.

21 Серце царя – у руці Господа, як потоки вод: куди захоче, туди Він направляє його. ² Усякий шлях людини прямий в очах її; але Господь зважає серця. ³ Дотримання правди і правосуддя більш угодне Господу, ніж жертва. ⁴ Гордість очей і зарозумілість серця, які відзначають нечестивих, – гріх. ⁵ Думки старанного прагнуть достатку, а всякий поспішний терпить збиток.

⁶ Придбання скарбу неправдивим язиком – скороминучий подув тих, хто шукає смерті. ⁷ Насильство нечестивих упаде на них, тому що вони зреклися дотримуватися правди. ⁸ Мінливий шлях у людини розбещеної; а хто чистий, того дія пряма. ⁹ Краще жити в кутку на покрівлі, ніж зі сварливою дружиною у просторому домі. ¹⁰ Душа нечестивого бажає зла: не знайде милости в очах його і друг його. ¹¹ Коли карається кощунник, простий робиться мудрим; і коли врозумляється мудрий, то він здобуває знання. ¹² Праведник спостерігає за домом нечестивого: як впадають нечестиві у нещастя. ¹³ Хто затикає вухо своє від волення бідного, той і сам буде волати, – і не буде почутий. ¹⁴ Подарунок таємний гасить гнів, і дарунок у пазуку – сильну лють. ¹⁵ Дотримання правосуддя – радість для праведника і страх для тих, хто чинить зло. ¹⁶ Людина, що збилася з путі розуму, оселиться в зібранні мерців. ¹⁷ Хто любить веселощі, зубожіє; а хто любить вино і жир, не розбагатіє. ¹⁸ Викупом буде за праведного нечестивий і за прямодушного – лукавий. ¹⁹ Краще жити у землі пустельній, ніж з дружиною сварливою і сердитою. ²⁰ Жаданий скарб і жир – у домі мудрого; а нерозумна людина марнотратить їх. ²¹ Хто дотримується правди і милости, той знайде життя, правду і славу. ²² Мудрий входить у місто сильних і знищує укріплення, на яке вони сподівалися. ²³ Хто зберігає вуста свої і язик свій, той зберігає від біди душу свою. ²⁴ Зарозумілий злодій – кощунник ім'я йому – діє у запалі гордості. ²⁵ Жадоба лівивця уб'є його, тому що руки його відмовляються працювати; ²⁶ кожного дня

[19] Притч. 11, 13. [20] Вих. 21, 17. Лев. 20, 9. Мф 15, 4. Мк 7, 10. [22] Притч. 17, 13. [24] Пс. 36, 23. [25] Діян. 5, 4. [26] Притч. 20, 8. [28] Притч. 16, 12. [29] Притч. 16, 31.

Глава 21. [1] 2 Пар. 36, 22. [2] Притч. 16, 2. [3] Ос. 6, 6. [5] Притч. 10, 4. [9] Притч. 25,

24. [11] Притч. 19, 25. [13] Притч. 3, 27–28. [14] 1 Цар. 25, 18. [17] Притч. 23, 21. [19] Притч. 25, 24. Сир. 25, 21. [21] Притч. 19, 17. [22] Еккл. 9, 16. [26] Пс. 36, 26.

він сильно жадає, а праведник дає і не шкодує.²⁷ Жертва нечестивих – мерзота, особливо коли з лукавством приносять її.²⁸ Лжесвідок загибе; а людина, яка говорить те, що знає, буде говорити завжди.²⁹ Людина нечестива зухвала лицем своїм, а праведний тримає прямо путь свою.³⁰ Немає мудрости, і немає розуму, і немає ради всупереч Господу.³¹ Коня готують на день битви, але перемога – від Господа.

22 Добре ім'я краще за велике багатство, і добра слава краща за срібло і золото.² Багатий і бідний зустрічаються один з одним: того й іншого створив Господь.³ Розсудливий бачить біду, і ховається; а недосвідчені йдуть уперед, і караються.⁴ За смиренням іде страх Господній, багатство і слава і життя.⁵ Терня і сіті на шляху підступного; хто береже душу свою, віддалися від них.⁶ Напоум юнака на початку путі його: він не ухилиться від неї, коли і постаріє.⁷ Багатий панує над бідним, і боржник робиться рабом позикодавця.⁸ Хто сіє неправду, пожне біду, і тростини гніву його не стане. [Людину, яка доброхітно дає, любить Бог, і нестачу діл її поповнить.]⁹ Милосердий буде благословлятися, тому що дає бідному від хліба свого. [Перемогу і честь здобуває той, хто дає дари, і навіть оволодіває душею тих, що одержують їх.]¹⁰ Прожени кощунника, і віддалиться розбрат, і припиняться сварка і лайка.¹¹ Хто любить чистоту серця, у того приемність на вустах, тому цар – друг.¹² Очі Господа охороняють знання, а слова законопорушника Він відкидає.¹³ Лівинець говорить: “лев на вулиці! посередині площі уб'ють мене!”¹⁴ Глибока прірва – уста блудниць: на кого

прогнівається Господь, той упаде туди.¹⁵ Глупота прив'язалася до серця юнака, але виправна різка віддалить її від нього.¹⁶ Хто кривдить бідного, щоб примножити своє багатство, і хто дає багатому, той зубожіє.

¹⁷ Прихили вухо твоє, і слухай слова мудрих, і серце твоє зверни до мого знання;¹⁸ тому що утіхою буде, якщо ти будеш зберігати їх у серці твоєму, і вони будуть також на вустах твоїх.¹⁹ Щоб уповання твоє було на Господа, я вчу тебе і сьогодні, і ти пам'ятай.²⁰ Чи не писав я тобі тричі в порадах і наставляннях,²¹ щоб навчити тебе точних слів істини, щоб ти міг передавати слова істини тим, хто посилає тебе?

²² Не будь грабіжником бідного, тому що він бідний, і не утискуй нещасного біля воріт,²³ тому що Господь вступиться у справу їх і візьме душу у грабіжників їхніх.²⁴ Не дружися з гнівливим і не спілкуйся з людиною запальною,²⁵ щоб не навчитися шляхів її і не накинути петлі на душу свою.²⁶ Не будь з тих, які дають руки і ручаються за борги:²⁷ якщо тобі нема чим заплатити, то для чого доводити себе, щоб узяти постіль твою з-під тебе?²⁸ Не пересувай межі давньої, яку провели батьки твої.²⁹ Чи бачив ти людину моторну у своїй справі? Вона буде стояти перед царями, вона не буде стояти перед простими.

23 Коли сядеш споживати їжу з володарем, то ретельно спостерігай, що перед тобою,² і постав перешкоду в гортані твоїй, якщо ти жадібний.³ Не захоплюйся ласими стравами його; це – оманна їжа.⁴ Не піклуйся про те, щоб нажити багатство; залиш такі думки твої.⁵ Спрямуєш очі твої на нього, і – його вже

[27] Притч. 15, 8. [28] Притч. 19, 5, 9. [30] Єз. 28, 5. Іов. 5, 13. [31] Пс. 32, 17.

Глава 22. [1] Еккл. 7, 1–2. [2] Притч. 29, 13. [3] Притч. 27, 12. [5] Нав. 23, 13. [7] Як. 2, 6. [8] Іов. 4, 8. Ос. 10, 12. [9] 2 Кор. 9, 7. [13] Притч. 26, 13. [20] Притч. 3, 5–6. [22]

Втор. 24, 17. Іов. 31, 13. [23] Притч. 23, 11. [24] Притч. 15, 18; 29, 22. [25] Притч. 12, 13. [26] Притч. 6, 1. [27] Притч. 20, 16. [28] Втор. 19, 14. Притч. 23, 10.

Глава 23. [1] Сир. 31, 13. [4] 1 Тим. 6, 6, 9.

немає; тому що воно зробить собі крила і, як орел, полетить до неба. ⁶ Не споживай їжі у людини заздрисної і не захоплюйся ласими стравами її; ⁷ тому що, які думки у душі її, така й вона; “їж і пий”, говорить вона тобі, а серце її не з тобою. ⁸ Шматок, який ти з’їв, виблюєш, і добрі слова твої ти витратиш даремно. ⁹ У вуха нерозумного не говори, тому що він знехтує розумні слова твої. ¹⁰ Не пересувай межі давньої і на поля сиріт не заходь, ¹¹ тому що Захисник їх сильний; Він вступиться у справу їх з тобою. ¹² Прихилий серце твоє до навчання і вуха твоєї – до розумних слів. ¹³ Не залишай юнака без покарання: якщо покараєш його різкою, він не помре; ¹⁴ ти покараєш його різкою і спасеш душу його від пекла.

¹⁵ Сину мій! якщо серце твоє буде мудре, то порадіє і моє серце; ¹⁶ і нутроці мої будуть радіти, коли уста твої будуть говорити справедливе. ¹⁷ Нехай не заздрить серце твоє грішникам, але нехай перебуває воно у спокої і страху Господньому; ¹⁸ тому що є майбутнє, і надія твоя не втрачена. ¹⁹ Слухай, сину мій, і будь мудрий, і направляй серце твоє на пряму путь. ²⁰ Не будь між тими, хто упивається вином, між тими, хто пересичується м’ясом: ²¹ тому що п’яниця і той, хто пересичується, зубожіють, і сонливість одягне в руб’я. ²² Слухайся батька твого: він породив тебе; і не зневажай матері твоєї, коли вона і постаріє. ²³ Купи істину і не продавай мудрости і вчення і розуму. ²⁴ Торжествує батько праведника, і хто породив мудрого, радіє за нього. ²⁵ Нехай веселиться батько твій і нехай торжествує мати твоя, що народила тебе.

²⁶ Сину мій! віддай серце твоє мені, і очі твої нехай спостерігають за путями моїми, ²⁷ тому що блудниця – глибока прірва, і чужа дружина – вузький колодязь; ²⁸ вона, як розбійник, сидить у засідці і множить між людьми законопорушників. ²⁹ У кого виття? у кого стогін? у кого сварки? у кого горе? у кого рани без причини? у кого багрянні очі? ³⁰ У тих, які довго сидять за вином, які приходять шукати вина приправленого. ³¹ Не дивися на вино, як воно червоніє, як воно іскриться в чаші, як воно світиться рівно: ³² згодом, як змій, воно вкусить, і вжалить, як аспид; ³³ очі твої будуть дивитися на чужих дружин, і серце твоє заговорить про розпусне, ³⁴ і ти будеш, як той, що спить серед моря, і як той, що спить на верхівці щогли. ³⁵ [І скажеш:] “били мене, мені не було боляче; штовхали мене, я не відчував. Коли прокинуся, знову буду шукати того самого”.

24 Не ревнуй злим людям і не бажай бути з ними, ² тому що про насильство помишляє серце їх, і про зле говорять уста їхні. ³ Мудрістю влаштовується дім і розумом утверджується, ⁴ і з умінням наповнюється він усередині всяким дорогоцінним і прекрасним майном. ⁵ Людина мудра сильна, і людина розумна зміцнює силу свою. ⁶ Тому обдумано веди війну твою, і успіх буде при багатьох нарадах. ⁷ Для нерозумного занадто високою є мудрість; біля воріт не відкриє він уст своїх. ⁸ Хто замишляє зробити зло, того називають зловмисником. ⁹ Помисел глупоти – гріх, і кощунник – мерзота для людей. ¹⁰ Якщо ти в день нещастя виявився слабким, то бідна сила твоя. ¹¹ Рятуй узятих на смерть, і не вжте відмовишся від приречених

[6] Сир. 14, 10. [9] Притч. 9, 8. [10] Притч. 22, 28. [11] Притч. 22, 23. [13] Притч. 13, 25. [15] Притч. 27, 11. [17] Пс. 36, 1. Притч. 24, 1. [20] Рим. 13, 13. Еф. 5, 18. [21] Притч. 21, 17. [22] Притч. 1, 8. [24] Притч. 10, 1; 15, 20. [26] Мф 15, 19. Мк 7, 6. [27] Сир. 19, 2. [30]

Іс. 5, 11. [33] Еф. 5, 18. 1 Ін 2, 16. [35] Іс. 56, 12.

Глава 24. [1] Пс. 36, 1. Притч. 23, 17. [2] Пс. 9, 28. [6] Притч. 20, 18. [7] Притч. 14, 6. [11] Пс. 81, 4.

на убиття? ¹² Чи скажеш: “ось, ми не знали цього”? А Той, Хто випробовує серця, хіба не знає? Той, Хто спостерігає за душею твоєю, знає це, і воздасть людині за ділами її. ¹³ Іж, сину мій, мед, тому що він приємний, і стільник, який солодкий для гортані твоєї: ¹⁴ таке і пізнання мудрости для душі твоєї. Якщо ти знайшов її, тобто майбутнє, і надія твоя не втрачена. ¹⁵ Не замислюй зла, нечестивий, проти житла праведника, не спустошуй місця спокою його, ¹⁶ бо сім разів упаде праведник, і встане; а нечестиві впадуть у погибель. ¹⁷ Не радій, коли упаде ворог твій, і нехай не веселиться серце твоє, коли він спіткнеться. ¹⁸ Інакше, побачить Господь, і неугodne буде це в очах Його, і Він відверне від нього гнів Свій. ¹⁹ Не обурюйся на злодіїв і не заздри нечестивим, ²⁰ тому що злий не має майбуття, – світильник нечестивих погасне. ²¹ Бійся, сину мій, Господа і царя; із заколотниками не спілкуйся, ²² тому що несподівано прийде погибель від них, і біду від них обох хто передбачить? ²³ Сказано також мудрими: мати упередженість на суді – недобре. ²⁴ Хто говорить винному: “ти правий”, того будуть проклинати народи, того будуть ненавидіти племена; ²⁵ а викривачів будуть любити, і на них прийде благословення. ²⁶ В уста цілує той, хто відповідає словами вірними. ²⁷ Зверши справи твої поза домом, закінчи їх на полі своєму, і потім облаштовуй і дім твій. ²⁸ Не будь лжесвідком на ближнього твого: для чого тобі обманювати вустами твоїми? ²⁹ Не говори: “як він вчинив зі мною, так і я зроблю з ним, воздам людині за ділами її”. ³⁰ Проходив я мимо поля чоловіка ліниво-

го і мимо виноградника чоловіка бідного на розум: ³¹ і ось, усе це заросло терням, поверхня його вкрилася кропивою, і кам'яна огорожа його зруйнувалася. ³² І подивився я, і взяв до серця свого, і подивився й отримав урок: ³³ “трохи поспиш, трохи подрімаєш, трохи, склавши руки, полежиш, – ³⁴ і прийде, як перехожий, бідність твоя, і нестаток твій – як людина озброєна”.

25 І це притчі Соломона, які зібрали люди Єзекії, царя Юдейського. ² Слава Божя – покривати таємницею справу, а слава царів – досліджувати справу. ³ Як небо у висоті й земля в глибині, так серце царів – недослідиме. ⁴ Відокреми домішки від срібла, і вийде у срібника посуд: ⁵ віддали неправедного від царя, і престіл його утвердиться правдою. ⁶ Не величайся перед лицем царя, і на місці великих не ставай; ⁷ тому що краще, коли скажуть тобі: “йди сюди вище”, ніж коли понизять тебе перед знатним, якого бачили очі твої. ⁸ Не вступавай поспішно в тяжбу: інакше що будеш робити після закінчення, коли суперник твій осоромить тебе? ⁹ Веди тяжбу із суперником твоїм, але таємниці іншого не відкривай, ¹⁰ щоб не докорив тобі той, хто почує це, і тоді нечестя твоє не відійде від тебе. [Любов і дружба звільняють: збережи їх для себе, щоб не зробитися тобі достойним ганьби; збережи путі твої благопорядкованими.] ¹¹ Золоті яблука у срібних прозорих посудинах – слово, сказане пристойно. ¹² Золота серга і прикраса з чистого золота – мудрий викривач для уважного вуха. ¹³ Що прохолода від снігу під час жнив, те вірний посланець для того, хто посилає його: він доставляє душі гос-

[12] Іов. 34, 11. Пс. 61, 13. Єр. 32, 19. Рим. 2, 6. Одкр. 22, 12. [15] Притч. 1, 11. [16] Пс. 36, 24. Ам. 5, 2. [17] Іов. 31, 29. [19] Пс. 36, 1. [20] Притч. 13, 9. [21] Мф 22, 21. 1 Пет. 2, 17. Рим. 13, 2. [23] Притч. 18, 5. [24] Іс. 5,

23. [29] Притч. 17, 13. [31] Притч. 15, 19. [33] Притч. 6, 10. [34] Притч. 28, 19.

Глава 25. [2] Втор. 29, 29. Рим. 11, 33. [3] Притч. 20, 5. [5] Притч. 20, 8. [7] Лк 14, 9–10. [9] Сир. 19, 10.

подаря свого відряду. ¹⁴ Що хмари і вітри без дощу, те людина, яка хвалиться подарунками, яких не дає. ¹⁵ Лагідністю схиляється до милости вельмож, і м'який язик переломлює кістки. ¹⁶ Знайшов ти мед, – їж, скільки тобі потрібно, щоб не пересититися ним і не виблювати його. ¹⁷ Не вчащай входити в дім друга твого, щоб ти не надокучив йому і він не зненавидів тебе. ¹⁸ Що молот і меч і гостра стріла, те людина, яка виголошує лжесвідчення проти ближнього свого. ¹⁹ Що зламаный зуб і розслаблена нога, те надія на ненадійну [людину] в день біди. ²⁰ Що холодний день, для того, хто знімає із себе одяг, що оцет на рану, те той, хто співає пісень сумному серцю. [Як міль одягу і черва дереву, так печаль шкодить серцю людини.] ²¹ Якщо голодний ворог твій, нагодуй його хлібом; і якщо він спраглий, напої його водою: ²² тому що, [роблячи це,] ти збираєш палаюче вугілля на голову його, і Господь воздасть тобі. ²³ Північний вітер приносить дощ, а таємна мова – незадоволені обличчя. ²⁴ Краще жити в кутку на покрівлі, ніж із сварливою дружиною у просторому домі. ²⁵ Що холодна вода для виснаженої спрагою душі, те добра звістка з далекої країни. ²⁶ Що збурене джерело й пошкоджена криниця, те праведник, що падає перед нечестивим. ²⁷ Як недобре їсти багато меду, так домагатися слави не є слава. ²⁸ Що місто зруйноване, без стін, те людина, що не володіє духом своїм.

26 Як сніг улітку і дощ під час жнив, так честь непристойна нерозумному. ² Як горобець спурхне, як ластівка полетить, так незаслужене прокляття не збудеться. ³ Бич для коня, вузда для осла, а палка

для дурних. ⁴ Не відповідай нерозумному за глупотою його, щоб і тобі не зробитися подібним до нього; ⁵ не відповідай нерозумному за глупотою його, щоб він не став мудрецем в очах своїх. ⁶ Підрізує собі ноги, терпить неприємність той, хто дає словесне доручення дурневі. ⁷ Нерівно піднімаються ноги у кульгавого, – і притча у вустах дурнів. ⁸ Що той, хто вкладає коштовний камінь у пращу, те саме той, що віддає нерозумному шану. ⁹ Що колючий терен у руці п'яного, те притча в устах дурнів. ¹⁰ Сильний робить усе довільно: і нерозумного нагороджує, і всякого перехожого нагороджує. ¹¹ Як пес повертається на блювотину свою, так нерозумний повторює дурість свою. ¹² Чи бачив ти чоловіка, мудрого в очах своїх? На нерозумного більше надії, ніж на нього. ¹³ Лінивець говорить: “лев на дорозі! лев на площах!” ¹⁴ Двері качаються на гаках своїх, а лінивець на постелі своїй. ¹⁵ Лінивець опускає руку свою в чашу, і йому важко донести її до рота свого. ¹⁶ Лінивець в очах своїх мудріший за сімох, які відповідають обдуманно. ¹⁷ Хапає пса за вуха, хто, проходячи мимо, втручається в чужу сварку. ¹⁸ Як той, хто прикидається несповна розуму, кидає вогонь, стріли і смерть, ¹⁹ так – чоловік, який підступно шкодить другові своєму і потім говорить: “я тільки пожартував”. ²⁰ Де немає більше дров, вогонь погасає, і де немає навушника, розбрат вщухає. ²¹ Вугілля – для жару і дрова – для вогню, а людина сварлива – для розпалення сварки. ²² Слова навушника – як ласощі, і вони входять у нутрощі утроби. ²³ Що нечистим сріблом обкладена глиняна посудина, те полум'яні вуста і серце злісне. ²⁴ Вустами своїми прикида-

[14] Як. 2, 16. [15] Притч. 15, 1. [16] Притч. 24, 13. [18] Пс. 58, 8. [22] Рим. 12, 20. 1 Цар. 24, 20. [24] Притч. 21, 9. [25] Притч. 15, 30. [27] Притч. 25, 16. Сир. 3, 21. Рим. 12, 3.

Глава 26. [3] Пс. 31, 9–10. [4] Мф 21, 27.

[11] 2 Пет. 2, 22. [12] Іс. 5, 21. Рим. 12, 16. [13] Притч. 22, 13. [15] Притч. 19, 24. [16] Лк 19, 21. [21] Сир. 28, 11, 13. [22] Пс. 54, 22. [24] Діян. 16, 17.

ється ворог, а у серці своєму замишляє підступи. ²⁵ Якщо він говорить і ніжним голосом, не вір йому, тому що сім мерзот у серці його. ²⁶ Якщо ненависть прикривається наодинці, то відкриється злоба його в народному зібранні. ²⁷ Хто риє яму, той упаде в неї, і хто покотить нагору камінь, до того він повернеться. ²⁸ Неправдивий язик ненавидить уражених ним, і улесливі вуста готують падіння.

27 Не хвалися завтрашнім днем, тому що не знаєш, що народить той день. ² Нехай хвалить тебе інший, а не вуста твої, – чужий, а не язик твій. ³ Важкий камінь, вагомий і пісок; але гнів дурня важчий за них обох. ⁴ Жорстокий гнів, неприборкна лють; але хто устоїть проти ревнощів? ⁵ Краще відкрити викривання, ніж прихована любов. ⁶ Щирі докори від того, хто любить, і неправдиві поцілунки ненависника. ⁷ Сита душа зневажає і стільник, а голодній душі все гірке солодке. ⁸ Як птах, який залишив гніздо своє, так людина, яка залишила місце своє. ⁹ Масті і пахоці радують серце; так солодкий усякому друг сердечною порадою своєю. ¹⁰ Не залишай друга твого і друга батька твого, і в дім брата твого не ходи в день нещастя твого: краще сусід поблизу, ніж брат далеко.

¹¹ Будь мудрий, сину мій, і радуй серце моє; і я буду мати, що відповідати тому, хто лихословить мене. ¹² Розсудливий бачить біду і ховається; а недосвідчені йдуть уперед і караються. ¹³ Візьми у нього одяг його, тому що він ручився за чужого, і за стороннього візьми від нього заставу. ¹⁴ Хто голосно хвалить друга свого з раннього ранку, того вва-

жатимуть за лихомовця. ¹⁵ Безперестанний капіж у дощовий день і сварлива дружина – рівні: ¹⁶ хто хоче приховати її, той хоче приховати вітер і масть у правій руці своїй, що дає знати про себе. ¹⁷ Як залізо гострить залізо, так людина гострить погляд друга свого. ¹⁸ Хто стереже смоковницю, той буде їсти плоди її; і хто береже господаря свого, той буде в пані. ¹⁹ Як у воді лице – до лица, так серце людини – до людини. ²⁰ Пекло й Аваддон – ненаситні; так ненаситні й очі людські. [Мерзота перед Господом той, хто зухвало піднімає очі, і нерозумні нестримані на язик.] ²¹ Що плавильня – для срібла, горно – для золота, те для людини вуста, які хвалять її. [Серце беззаконника шукає зла, серце ж праведне шукає знання.] ²² Товчи нерозумного, як зерно у ступі, не відокремитися від нього глупота його. ²³ Добре спостерігай за худобою своєю, май піклування про стада; ²⁴ тому що багатство не навіки, та й влада хіба з роду в рід? ²⁵ Проростає трава, і з'являється зелень, і збирають гірські трави. ²⁶ Вівці – на одяг тобі, і козли – на купівлю поля. ²⁷ І достатньо козячого молока на їжу тобі, на їжу домашнім твоїм і на споживу служницям твоїм.

28 Нечестивий біжить, коли ніхто не женеться за ним; а праведник сміливий, як лев. ² Коли країна відступить від закону, тоді багато в ній начальників; а при розумному і знаючому мужі вона довговічна. ³ Чоловік бідний і який гнобить слабких, те саме, що злива, яка змиває хліб. ⁴ Відступники від закону хвалять нечестивих, а ті, що зберігають закон, обурюються на них. ⁵ Злі люди не розуміють справедливости,

[25] 1 Цар. 26, 25. [27] Пс. 7, 16. Еккл. 10, 8. Сир. 27, 28.

Глава 27. [1] Як. 4, 13–14. [2] 2 Кор. 10, 12. [3] Сир. 22, 15–16. [4] Як. 1, 20. [5] Притч. 28, 23. [6] Пс. 140, 5. [10] Притч. 18, 20. [11] Притч.

23, 15. [12] Притч. 22, 3. [13] Притч. 20, 16. [15] Сир. 25, 24. [17] Евр. 10, 24. [20] Сир. 14, 9. [21] Притч. 17, 3. [22] Мк 3, 4. [24] 1 Тим. 6, 7.

Глава 28. [1] Лев. 26, 36. Втор. 28, 25. [2] Притч. 29, 8. [4] Ис. 5, 20. [5] Сир. 21, 7.

а ті, що шукають Господа, розуміють усе. ⁶ Краще бідний, який ходить у своїй непорочності, ніж той, хто спотворює шляхи свої, хоч він і багатий. ⁷ Той, хто зберігає закон, – син розумний, а той, хто спілкується з марнотратцями, осоромлює батька свого. ⁸ Хто примножує майно своє ростом і лихвою, збере його для благодійника бідних. ⁹ Хто відхиляє вухо своє від слухання закону, того і молитва – мерзота. ¹⁰ Хто спокушає праведних на путь зла, сам упаде в свою яму, а непорочні успадкують добро. ¹¹ Чоловік багатий – мудрець в очах своїх, але розумний бідняк викриє його. ¹² Коли торжествують праведники, велика слава, але коли підіймаються нечестиві, люди ховаються. ¹³ Хто приховує свої злочини, той не буде мати успіху; а хто зізнається і залишає їх, той буде помилуваний.

¹⁴ Блаженна людина, яка завжди перебуває у благоговінні; а хто озлоблює серце своє, той потрапить у біду. ¹⁵ Як рикаючий лев і голодний ведмідь, так нечестивий володар над бідним народом. ¹⁶ Нерозумний правитель багато робить утисків, а хто ненавидить користь, продовжить дні. ¹⁷ Чоловік, винний у пролитті людської крові, буде бігати до могили, щоб хто не схопив його. ¹⁸ Хто ходить непорочно, той буде неушкодженим; а хто ходить кривими путями, упаде на одній з них. ¹⁹ Хто обробляє землю свою, той буде насичуватися хлібом, а хто наслідує бездіяльних, той насититься убогістю. ²⁰ Вірна людина багата благословеннями, а хто поспішає розбагатіти, той не залишиться непокараним. ²¹ Бути упередженим – недобре: така людина і за шматок хліба вчинить

неправду. ²² Поспішає до багатства заздрісна людина, і не думає, що убогість осягне її. ²³ Хто викриває людину, знайде потім більшу приязнь, ніж той, хто лестить язиком. ²⁴ Хто обкрадає батька свого і матір свою і говорить: “це не гріх”, той – спільник грабіжникам. ²⁵ Пихатий розпалює сварку, а хто уповає на Господа, буде благоденствувати. ²⁶ Хто сподівається на себе, той нерозумний; а хто ходить в мудрості, той буде цілий. ²⁷ Хто дає убогому, не зубожіє; а хто закриває очі свої від нього, на тому багато проклять. ²⁸ Коли підносяться нечестиві, люди ховаються, а коли вони падають, примножуються праведники.

29 Людина, яка, будучи викривою, озлоблює шию свою, раптово скрушиться, і не буде їй зцілення. ² Коли примножуються праведники, веселиться народ, а коли панує нечестивий, народ стогне. ³ Чоловік, який любить мудрість, радує батька свого; а хто знається з блудницями, той марнує майно. ⁴ Цар правосуддям утверджує землю, а хто любить подарунки, розорєє її. ⁵ Чоловік, який лестить другові своєму, розстелює сіті ногам його. ⁶ У гріху злої людини – тенета для неї, а праведник веселиться і радіє. ⁷ Праведник ретельно вникає у позов бідних, а нечестивий не розглядає справи. ⁸ Люди розпусні обурюють місто, а мудрі втихомирюють заколот. ⁹ Розумна людина, маючи суд з людиною дурною, чи сердиться, чи сміється, – не має спокою. ¹⁰ Кровожерливі люди ненавидять непорочного, а праведні піклуються про його життя. ¹¹ Нерозумний весь гнів свій виливає, а мудрий стримує його. ¹² Якщо правитель слухає неправдиві слова, то

[6] Притч. 19, 1. [7] Притч. 29, 3. [8] Іов. 27, 16–17. [9] Іов. 27, 8–9. [10] Притч. 26, 27. [11] Притч. 29, 2. [13] Пс. 31, 5. 1 Ін. 1, 9. [14] Іов. 3, 25. Рим. 11, 20. [19] Притч. 12, 11. Сир. 20, 28. [20] Притч. 20, 21. [21] Притч. 18, 5; 24, 23. [22] 1 Тим. 6, 9. [24] Мф 15, 5. [25]

Притч. 13, 10. [27] Втор. 15, 7. 2 Кор. 9, 9. Глава 29. [1] Притч. 28, 14. [2] Вих. 2, 23. [3] Притч. 10, 1. Лк. 15, 13. [6] Пс. 9, 17. [7] Притч. 28, 5. [8] Притч. 11, 11. Еккл. 9, 18. [11] Притч. 15, 1–2. [12] Сир. 10, 2.

і всі службовці у нього нечестиві. ¹³ Бідний і лихвар зустрічаються один з одним; але світло очам того й іншого дає Господь. ¹⁴ Якщо цар судить бідних за правдою, то престіл його назавжди утвердиться. ¹⁵ Різка і викриття дають мудрість; але отрок, залишений у нехтуванні, чинить сором своїй матері. ¹⁶ При примноженні нечестивих збільшується беззаконня; але праведники побачать падіння їх. ¹⁷ Карай сина твого, і він дасть тобі спокій, і принесе радість душі твоїй.

¹⁸ Без одкровення з висоти народ неприборканий, а хто дотримується закону – блаженний. ¹⁹ Словами не навчиться раб, тому що, хоча він розуміє їх, але не слухається. ²⁰ Чи бачив ти чоловіка необачного у словах своїх? на нерозумного більше надії, ніж на нього. ²¹ Якщо з дитинства виховувати раба у розкоші, то згодом він захоче бути сином. ²² Чоловік гнівливий заводить сварку, і запальний багато грішить. ²³ Гордість людини принижує її, а смиренний духом здобуває шану. ²⁴ Хто ділиться зі злодієм, той ненавидить душу свою; чує він прокляття, але не оголошує про те. ²⁵ Острах перед людьми ставить тенета; а хто уповає на Господа, буде у безпеці. ²⁶ Багато хто шукає прихильного лица правителя, але доля людини – від Господа. ²⁷ Мерзота для праведників – людина неправедна, і мерзота для нечестивого – хто йде прямим шляхом.

30 Слова Агура, сина Іакеево-го. Натхненні слова, які сказав цей чоловік Іфіїлу, Іфіїлу й Укалу: ² справді, я більший невіглас, ніж будь-хто з людей, і розуму люд-

ського немає у мене, ³ і не навчився я мудрости, і пізнання святих не маю. ⁴ Хто піднімався на небо і сховався? хто зібрав вітер у пригорщі своїй? хто зав'язав воду в одяг? хто поставив усі межі землі? яке ім'я йому? і яке ім'я синові його? чи знаєш?

⁵ Усяке слово Бога чисте; Він – щит тим, хто уповає на Нього. ⁶ Не додавай до слів Його, щоб Він не викрив тебе, і ти не виявився неправдомовцем.

⁷ Дві речі я прошу в Тебе, не відмов мені, перше ніж я помру: ⁸ суету і неправду віддали від мене, убогости і багатства не давай мені, годуй мене насущним хлібом, ⁹ щоб, переситившись, я не зрікся Тебе і не сказав: “хто Господь?” і щоб, зубожівши, не став красти і вживати ім'я Бога мого марно. ¹⁰ Не лихослов раба перед господарем його, щоб він не прокляв тебе, і ти не залишився винним. ¹¹ Є рід, який проклинає батька свого і не благословляє матері своєї. ¹² Є рід, який чистий в очах своїх, тоді як не омитий від нечистот своїх. ¹³ Є рід – о, які зарозумілі очі його, і як підняті вії його! ¹⁴ Є рід, у якого зуби – мечі, і щелепи – ножі, щоб пожирати бідних на землі й убогих між людьми. ¹⁵ У ненаситності дві дочки: “давай, давай!” Ось три невиситимих, і чотири, які не скажуть: “достатньо!” ¹⁶ Пекло й утроба безплідна, земля, що не насичується водою, і вогонь, що не говорить: “досить!” ¹⁷ Око, що насміхається з батька і нехтує покірністю до матері, виключить вірони дольні, і пожеруть пташенята орлині! ¹⁸ Три речі незбагненні для мене, і чотирьох я не розумію: ¹⁹ путі орла на небі, путі змія на скелі, путі корабля серед моря і

[14] Притч. 16, 12; 20, 28; 25, 5. [15] Притч. 10, 1. [16] Пс. 36, 36. [17] Притч. 23, 13. [20] Еккл. 5, 1. Як. 1, 19. Притч. 26, 12. [21] Сир. 33, 26. [22] Притч. 15, 18. [23] Іов. 22, 29. Притч. 15, 33. Мф 23, 12. [24] Лев. 5, 1. [25] Мф 14, 5. Притч. 16, 20. Єр. 17, 7. [26] Притч. 19, 6. [27] Ін 15, 19.

Глава 30. [2] 1 Кор. 15, 9. Як. 1, 10. [4] Іов. 38, 4–5. [5] Пс. 11, 7. [6] Втор. 4, 2; 12, 32. [8] Євр. 13, 5. Мф 6, 11. 1 Тим. 6, 8. [9] Втор. 8, 12–14. [12] Іс. 65, 5. [13] Притч. 6, 17. [14] Пс. 54, 22. Притч. 12, 18. Єр. 9, 8. [17] Притч. 20, 20.

путі чоловіка до дівчини. ²⁰ Така путь і дружини перелюбної; поїла й обтерла рот свій, і говорить: “я нічого поганого не зробила”. ²¹ Від трьох трясеться земля, чотирих вона не може носити: ²² раба, коли він стає царем; нерозумного, коли він досита їсть хліб; ²³ ганебну жінку, коли вона виходить заміж, і служницю, коли вона займає місце пані своєї. ²⁴ Ось чотири малих на землі, але вони мудріші за мудрих: ²⁵ мурахи – народ несильний, але влітку заготовляють їжу свою; ²⁶ гірські миші – народ слабкий, але ставлять доми своєї на скелі; ²⁷ у сарани немає царя, але виступає уся вона струнко; ²⁸ павук лапками чіпляється, але буває у царських чертогах. ²⁹ Ось трое мають струнку ходу, і четверо струнко виступають: ³⁰ лев, силач між звірами, не посторониться ні перед ким; ³¹ кінь і козел, [проводир стада,] і цар серед народу свого. ³² Якщо ти у зарозумілості своїй зробив дурість і помислив зле, то поклади руку на вуста; ³³ тому що, як збивання молока робить масло, поштовх у ніс викликає кров, так і пробудження гніву чинить сварку.

31 Слова Лемуїла царя. Наставляння, які дала йому мати його: ² що, сину мій? що, сину утроби моєї? що, сину обітниць моїх? ³ Не віддавай жінкам сил твоїх, ні шляхів твоїх згубницям царів. ⁴ Не царям, Лемуїле, не царям пити вино, і не князям – сикеру, ⁵ щоб, напившись, вони не забули закону і не викривили суду всіх пригноблених. ⁶ Дайте сикеру тому, хто гине, і вино засмученому душею; ⁷ нехай він вип’є і забуде бідність свою і не згадає більше про своє страждання. ⁸ Відкривай уста твої за безмовного і для захисту всіх сиріт. ⁹ Відкривай уста

твої для правосуддя і для справи бідного й убогого.

¹⁰ Хто знайде добродесну дружину? ціна її вища за перли; ¹¹ упевнене у ній серце чоловіка її, і він не залишиться без прибутку; ¹² вона відплачує йому добром, а не злом, в усі дні життя свого. ¹³ Добуває вовну і льон, і з охотою працює своїми руками. ¹⁴ Вона, як купецькі кораблі, здалеку добуває хліб свій. ¹⁵ Вона встає ще вночі і роздає їжу в домі своєму і визначає денну працю служницям своїм. ¹⁶ Задумає вона про поле, і придбає його; від плодів рук своїх насаджує виноградник. ¹⁷ Підперезує силою стегна свої і зміцнює м’язи свої. ¹⁸ Вона відчуває, що заняття її добре, і – світильник її не гасне і вночі. ¹⁹ Простягає руки свої до прядки, і персти її беруться за веретено. ²⁰ Долоню свою вона відкриває бідному, і руку свою подає нужденному. ²¹ Не боїться холоду для родини своєї, тому що вся родина її одягнена у подвійний одяг. ²² Вона робить собі килими; висон і пурпур – одяг її. ²³ Чоловік її відомий біля воріт, коли сидить зі старійшинами землі. ²⁴ Вона робить покривала і продає, і пояси доставляє купцям фінікійським. ²⁵ Сила і краса – одяг її, і весело дивиться вона на майбутнє. ²⁶ Вуста свої відкриває з мудрістю, і лагідне наставляння на язиці її. ²⁷ Вона спостерігає за господарством у домі своєму і не їсть хліба неробства. ²⁸ Встануть діти й ублажають її, – чоловік, і хвалить її: ²⁹ “багато було дружин добродесних, але ти перевершила всіх їх”. ³⁰ Милovidість оманлива і краса суєтна; але дружина, яка боїться Господа, гідна похвали. ³¹ Дайте їй від плоду рук її, і нехай прославлять її біля воріт діла її!

[25] Притч. 6, 6. [30] Дан. 7, 4. Одкр. 5, 5. [31] Еккл. 8, 4. [33] Притч. 15, 18.

Глава 31. [3] Втор. 17, 17. [5] Есф. 3, 15. Іс. 5, 22. [6] Неем. 8, 10. [8] Притч. 24, 11. [9] Лев. 19, 15. Втор. 1, 16. [10] Притч. 12, 4; 18,

23. [11] Притч. 14, 1. [12] Сир. 26, 2. [21] Еккл. 10, 18. [23] Сир. 40, 19. [25] 1 Пет. 3, 4. [26] Тит. 2, 3. [30] Притч. 11, 22. [31] Мк 14, 9.

КНИГА ЕККЛЕЗІАСТА, або ПРОПОВІДНИКА

1 Слова Екклезіаста, сина Давидового, царя в Єрусалимі.

² Суєта суєт, сказав Екклезіаст, суєта суєт, – усє суєта! ³ Що користи людині від усіх трудів її, якими трудиться вона під сонцем? ⁴ Рід проходить, і рід приходить, а земля перебуває повіки. ⁵ Сходить сонце, і заходить сонце, і поспішає до місця свого, де воно сходить. ⁶ Іде вітер до півдня, і переходить до півночі, кружляє, кружляє на шляху своєму, і повертається вітер на кола свої. ⁷ Всі ріки течуть у море, але море не переповнюється: до того місця, звідки ріки течуть, вони повертаються, щоб знову текти. ⁸ Усі речі – у труді: не може людина переказати всього; не насититься око зором, не наповниться вухо слуханням. ⁹ Що було, те і буде; і що робилося, те і буде робитися, і немає нічого нового під сонцем. ¹⁰ Буває щось, про що говорять: “дивись, ось це нове”; але це було вже у віках, які були раніше за нас. ¹¹ Немає пам’яті про минуле; та й про те, що буде, не залишиться пам’яті у тих, які будуть опісля.

¹² Я, Екклезіаст, був царем над Ізраїлем у Єрусалимі; ¹³ і віддав я серце моє тому, щоб дослідити і випробувати мудрість все, що робиться під небом: це важке заняття дав Бог синам людським, щоб вони вправлялися в ньому. ¹⁴ Бачив я всі діла, які чиняться під сонцем, і ось, усє – суєта і томління духу! ¹⁵ Криве не може зробитися прямим, і чого нема, того не можна рахувати. ¹⁶ Говорив я із серцем моїм так: ось, я звеличився і придбав мудрости більше за всіх, які були раніше мене над

Єрусалимом, і серце моє бачило багато мудрости і знання. ¹⁷ І віддав я серце моє тому, щоб пізнати мудрість і пізнати безумство і глупоту: дізнався, що і це – томління духу; ¹⁸ тому що у великій мудрості багато печалі; і хто примножує пізнання, примножує скорботу.

2 Сказав я у серці моему: “дай, випробую я тебе веселощами, і насолодися добром”; але і це – суєта! ² Про сміх сказав я: “дурість”, а про веселощі: “що вони роблять?” ³ Надумав я у серці моему насолоджувати вином тіло моє і, тим часом, як серце моє керувалося мудрістю, дотримуватися і глупоти, доки не побачу, що добре для синів людських, що повинні вони були б робити під небом у недовгі дні життя свого.

⁴ Я почав великі справи: побудував собі доми, посадив собі виноградники, ⁵ влаштував собі сади і гаї і насадив у них усякі плодючі дерева; ⁶ зробив собі водойми для зрошення з них гаїв, що вирощують дерева; ⁷ придбав собі слуг і служниць, і домочадці були у мене; також великої і дрібної худоби було у мене більше, ніж у всіх, що були раніше за мене у Єрусалимі; ⁸ зібрав собі срібла і золота і коштовностей від царів і областей; завів у себе співців і співачок і насолоду синів людських – різні музичні інструменти. ⁹ І зробився я великим і багатим більше за всіх, що були раніше за мене у Єрусалимі; і мудрість моя була зі мною. ¹⁰ Чого б очі мої не побажали, я не відмовляв їм, не забороняв серцю моему ніяких веселощів, тому що серце моє раділо в

Глава 1. [1] 3 Цар. 2, 12. Притч. 1, 1. [2] Еккл. 12, 8. 2 Кор. 4, 18. [3] Еккл. 2, 22. [7] Сир. 40, 11. [8] Притч. 27, 20. [16] 3 Цар. 3, 12. [17] Еккл. 7, 25.

Глава 2. [1] Еккл. 8, 15. [3] Ос. 4, 11. [4] 3 Цар. 7, 1. [8] 3 Цар. 9, 28; 10, 14, 21–22, 27. [9] 3 Цар. 10, 23.

усіх трудах моїх, і це було моєю часткою від усіх трудів моїх.¹¹ І оглянувся я на всі діла мої, які зробили руки мої, і на працю, якою трудився я, виконуючи їх: і ось, усе – суєта і томління духу, і немає від них користі під сонцем!

¹² І звернувся я, щоб глянути на мудрість і безумство і глупоту: бо що може зробити людина після царя понад те, що вже зроблено?¹³ І побачив я, що перевага мудрости над глупотою така сама, як перевага світла над темрявою:¹⁴ у мудрого очі його – в голові його, а нерозумний ходить у темряві; але дізнався я, що одна доля осягає їх усіх.¹⁵ І сказав я у серці моему: “і мене осягне та сама доля, як і нерозумного: для чого ж я зробився дуже мудрим?” І сказав я у серці моему, що і це – суєта;¹⁶ тому що мудрого не будуть пам’ятати вічно, як і нерозумного; у грядущі дні все буде забуто, і на жаль! мудрий помирає нарівні з нерозумним.¹⁷ І зненавидів я життя, тому що противні стали мені діла, які робляться під сонцем; тому що все – суєта і томління духу!¹⁸ І зненавидів я весь труд мій, яким трудився під сонцем, тому що повинен залишити його людині, яка буде після мене.¹⁹ І хто знає: чи мудра буде вона, чи нерозумна. А вона буде розпоряджатися всіма трудами моїми, якими я трудився і якими показав себе мудрим під сонцем. І це – суєта!²⁰ І звернувся я, щоб навіяти серцю моему зректися усіх трудів, якими я трудився під сонцем,²¹ тому що одна людина трудиться мудро, зі знанням і успіхом, і повинна віддати все людині, яка не трудилася в тому, що є ніби частиною її. І це – суєта і зло велике!²² Бо що буде мати людина від усіх трудів своїх і турботи серця свого, що трудиться вона під сонцем?²³ Тому що всі дні її –

скорботи, і труди її – неспокій; навіть і вночі серце її не знає спокою. І це – суєта!

²⁴ Не підвладне людині і те благо, щоб їсти і пити й насолоджувати душу свою від труда свого. Я побачив, що і це – від руки Божої;²⁵ тому що хто може їсти і хто може насолоджуватися без Нього?²⁶ Бо людина, яка є доброю перед лицем Його, Він дає мудрість і знання і радість; а грішнику дає турботу збирати і накопичувати, щоб потім віддати тому, хто добрий перед лицем Божим. І це – суєта і томління духу!

3 Усьому свій час, і час усякій речі під небом:² час народжуватися, і час помирати; час насаджувати, і час виривати посаджене;³ час убивати, і час лікувати; час руйнувати, і час будувати;⁴ час плакати, і час сміятися; час ремствувати, і час танцювати;⁵ час розкидати каміння, і час збирати каміння; час обіймати, і час ухилитися від обіймів;⁶ час шукати, і час втрачати; час зберігати, і час кидати;⁷ час роздирати, і час зшивати; час мовчати, і час говорити;⁸ час любити, і час ненавидіти; час війни, і час миру.

⁹ Яка користь тому, хто працює, від того, над чим він трудиться?¹⁰ Бачив я цю турботу, яку дав Бог синам людським, щоб вони вправлялися у тому.¹¹ Усе створив Він прекрасним у свій час, і вклав мир у серце їх, хоча людина не може осягнути діл, які Бог чинить, від початку до кінця.¹² Пізнав я, що немає для них нічого кращого, як веселитися і чинити добре в житті своєму.¹³ І якщо яка людина їсть і п’є, і бачить добре у всякій праці своїй, то це – дар Божий.¹⁴ Пізнав я, що все, що чинить Бог, перебуває повік: до того нічого додавати і від того нічого віднімати, – і Бог робить так, щоб благоговіли перед лицем Його.¹⁵ Що

[11] Еккл. 1, 14. [14] Притч. 17, 24. [24] Еккл. 3, 12–13. [26] Іов. 27, 16–17; 32, 8. Прем. 1, 4. Глава 3. [1] Лк 9, 21. 1 Кор. 6, 12. [4] Єр.

31, 4. [7] Сир. 20, 6. Лк 9, 21. [11] Прем. 9, 16. [12] Еккл. 2, 24; 8, 15. [13] Еккл. 5, 18. [14] Дан. 4, 32. Сир. 39, 21. [15] Еккл. 1, 9.

було, те і тепер є, і що буде, те вже було, – і Бог воззове минуле.

¹⁶ Ще бачив я під сонцем: де мала б бути правда, там кривда; де мало б бути правосуддя, там беззаконня.

¹⁷ І сказав я у серці своєму: “праведного і нечестивого буде судити Бог; тому що час для всякої речі і суд над усякою справою там”.

¹⁸ Сказав я у серці своєму про синів людських, щоб випробував їх Бог, і щоб вони бачили, що вони самі по собі тварини; ¹⁹ тому що доля синів людських і доля тварин – доля одна: як ті вмирають, так вмирають і ці, і одне дихання у всіх, і немає в людини переваги над худобою, тому що все – суєта! ²⁰ Усе йде в одне місце: все було створено з пороку і все повернеться у порох. ²¹ Хто знає: дух синів людських чи сходить угору, і дух тварин чи сходить униз, у землю?

²² Отже, побачив я, що немає нічого кращого, як насолоджуватися людині справами своїми: тому що це – доля її; бо хто приведе її подивитися на те, що буде після неї?

4 І обернувся я і побачив усякі утиски, які чиняться під сонцем: і ось сльози пригноблених, а утішителя у них немає; і в руках гнобителів їхніх – сила, а утішителя у них немає. ² І ублажив я мертвих, які давно померли, більше за живих, які живуть досі; ³ а блаженніший за них обох той, хто ще не існував, хто не бачив злих діл, які чиняться під сонцем.

⁴ Бачив я також, що всякий труд і всякий успіх у ділах викликають між людьми взаємну заздрість. І це – суєта і томління духу! ⁵ Нерозумний сидить, склавши свої руки, і з'їдає плоть свою. ⁶ Краще жменя зі спокоем, ніж пригорщі з трудом і томління духу.

⁷ І обернувся я і побачив ще суєту під сонцем; ⁸ чоловік самотній, і іншого немає; ні сина, ні брата немає у нього; а всім трудам його немає кінця, і око його не насичується багатством. “Для кого ж я працюю і позбавляю душу мою блага?” І це – суєта і недобра справа!

⁹ Двом краще, ніж одному; тому що у них є добра винагорода у праці їх: ¹⁰ тому що коли впаде один, то інший підніме товариша свого. Але горе одному, коли впаде, а іншого немає, який підняв би його. ¹¹ Також якщо лежать двоє, то тепло їм; а одному як зігрітися? ¹² І якщо стане переборювати хто-небудь одного, то двоє встоять проти нього: і нитка, утроє скручена, не скоро порветься.

¹³ Краще бідний, але розумний юнак, ніж старий, але нерозумний цар, який не вмів приймати поради; ¹⁴ бо той з в'язниці вийде на царство, хоча народився у царстві своєму бідним. ¹⁵ Бачив я всіх, хто живе, які ходять під сонцем, з цим іншим юнаком, який займе місце того. ¹⁶ Не було числа всьому народу, що був перед ним, хоч пізніші не радітимуть ним. І це – суєта і томління духу!

¹⁷ Спостерігай за ногою твоєю, коли йдеш у дім Божий, і будь готовий більше до слухання, ніж до жертвоприношення; бо вони не думають, що зле чинять.

5 Не поспішай язиком твоїм, і серце твоє нехай не поспішає вимовити слово перед Богом; тому що Бог на небі, а ти на землі; тому слова твої нехай будуть скупі. ² Бо, як сновидіння бувають при великій кількості турбот, так голос нерозумного пізнається при великій кількості слів.

³ Коли даєш обітницю Богу, то не барися виконати її, тому що Він не

[17] Еккл. 12, 14. [19] Пс. 48, 13. 1 Пет. 3, 12. [20] Бут. 3, 19. Пс. 145, 4. Еккл. 12, 7. [22] Еккл. 3, 12; 5, 18.

Глава 4. [1] Еккл. 3, 16. Сир. 35, 18. [4] Діян. 7, 9, 28. [5] Притч. 6, 10; 24, 33. [6] Притч. 17, 1. [8] Пс. 38, 7. 1 Ін 2, 16. [9]

Бут. 2, 18. Суд. 7, 10. [13] Еккл. 2, 13. [14] Бут. 41, 40. [16] Еккл. 1, 14. [17] Діян. 7, 33. 1 Цар. 15, 22. Ос. 6, 6.

Глава 5. [1] Як. 1, 19. Притч. 10, 19. Мф 6, 7. Сир. 7, 14. [3] Втор. 23, 21.

благоволять до нерозумних: що обіцяв, виконай. ⁴ Краще тобі не обіцяти, ніж обіцяти і не виконати. ⁵ Не дозволяй вустам твоїм вводити у гріх плоть твою, і не говори перед ангелом [Божим]: “це – помилка!” Для чого тобі робити, щоб Бог прогнівався на слово твоє і зруйнував справу рук твоїх? ⁶ Бо у безлічі сновидінь, як і в безлічі слів, – багато суєти; але ти бійся Бога.

⁷ Якщо ти побачиш у якійсь області пригнічення бідного і порушення суду і правди, то не дивуйся цьому: тому що над високим наглядає вищий, а над ними ще вищий; ⁸ зверхність же над країною в цілому має цар, який піклується про країну. ⁹ Хто любить срібло, той не насититься сріблом, і хто любить багатство, тому немає користи від того. І це – суєта! ¹⁰ Примножується майно, примножуються і ті, що споживають його; і яке благо для того, хто володіє ним: хіба тільки дивитися своїми очима? ¹¹ Солодкий сон у того, хто працює, чи мало, чи багато він з’їсть; але пересичення багатого не дає йому заснути. ¹² Є болісна недуга, яку я бачив під сонцем: багатство, яке зберігається володарем його на шкоду йому. ¹³ І гине багатство це від нещасних випадків: породив він сина, і нічого немає в руках у нього. ¹⁴ Як вийшов він нагим з утроби матері своєї, таким і відходить, яким прийшов, і нічого не візьме від праці своєї, що міг би він понести у руці своїй. ¹⁵ І це тяжка недуга: яким прийшов він, таким і відходить. Яка ж користь йому, що він трудився на вітер? ¹⁶ А він у всі дні свої їв у потемках, у великому роздратуванні, у прикrostі і досаді.

¹⁷ Ось ще, що я знайшов доброго і приемного: їсти і пити і насолоджуватися добром у всіх трудах своїх,

якими хто трудиться під сонцем у всі дні життя свого, які дав йому Бог; тому що це його доля. ¹⁸ І якщо який людині Бог дав багатство і майно, і дав їй владу користуватися ними і брати свою частку і насолоджуватися від праці своєї, то це дар Божий. ¹⁹ Недовго будуть у нього в пам’яті дні життя його; тому Бог і винагороджує його радістю серця його.

Б Є зло, яке бачив я під сонцем, і воно часто буває між людьми: ² Бог дає людині багатство і майно і славу, і немає для душі її нестачі ні в чому, чого не побажала б вона; але не дає їй Бог користуватися цим, а користується тим чужа людина: це – суєта і тяжка недуга! ³ Якби якийсь чоловік породив сто дітей, і прожив багато років, і ще примножилися дні життя його, але душа його не насолоджувалась би добром і не було б йому і погребіння, то я сказав би: викидень щасливіший за нього, ⁴ тому що він марно прийшов і відійшов у темряву, і його ім’я покрите морком. ⁵ Він навіть не бачив і не знав сонця: йому спокійніше, ніж тому. ⁶ А той, хоча б прожив дві тисячі років і не насолоджувався добром, чи не усе піде в одне місце? ⁷ Усі труди людини – для рота її, а душа її не насичується. ⁸ Яка ж перевага мудрого перед нерозумним, яка – у бідняка, що вміє ходити перед живими? ⁹ Краще бачити очима, ніж бродити душею. І це – також суєта і томління духу! ¹⁰ Що існує, тому вже наречене ім’я, і відомо, що це – людина, і що вона не може сперечатися з тим, хто сильніший за неї. ¹¹ Багато таких речей, які примножують суєту: що ж для людини краще? ¹² Бо хто знає, що добре для людини в житті, у всі дні суєтного життя її, які вона проводить, як тїнь? І хто скаже людині, що буде після неї під сонцем?

[4] Діян. 5, 4. [6] Сир. 34, 2. [7] Прем. 6, 5. Еф. 6, 9. [10] 1 Ін 2, 16. [12] Іов. 20, 20. [13] Мк 8, 36. [14] Іов. 1, 21. 1 Тим. 6, 7. [17] Еккл. 2, 24. [19] Флп 4, 6.

Глава 6. [2] Пс. 48, 11. Сир. 14, 4. [7] Іов 5, 7. [10] Іов. 9, 2–3. [12] Пс. 143, 4. Еккл. 8, 7.

7 Добре ім'я краще за дорогу масть, і день смерти – за день народження. ² Краще ходити у дім плачу за мертвим, ніж ходити у дім бенкету; бо такий кінець усякої людини, і живий прикладе це до свого серця. ³ Сумування краще за сміх; тому що при печалі лица серце стає кращим. ⁴ Серце мудрих – у домі плачу, а серце нерозумних – у домі веселоців. ⁵ Краще слухати викрикування від мудрого, ніж слухати пісні дурних; ⁶ тому що сміх нерозумних те саме, що тріскотіння тернового хмизу під казаном. І це – суєта!

⁷ Утискуючи інших, мудрий стає дурним, і подарунки псують серце. ⁸ Кінець справи краще за початок її; терплячий краще зарозумілого. ⁹ Не будь духом твоїм поспішним на гнів, тому що гнів гніздиться у серці нерозумних. ¹⁰ Не говори: “чому це минулі дні були кращими за нинішні?”, тому що не від мудрости ти запитуєш про це. ¹¹ Гарна мудрість зі спадщиною, і особливо для тих, які бачать сонце: ¹² тому що під сінню її те саме, що під сінню срібла; але перевага знання в тому, що мудрість дає життя тому, хто володіє нею. ¹³ Дивися на дію Божу: бо хто може випрямити те, що Він зробив кривим? ¹⁴ У дні благополуччя користуйся благом, а у дні нещастя розмірковуй: те й інше створив Бог для того, щоб людина нічого не могла сказати проти Нього.

¹⁵ Усього надивився я у суєтні дні мої: праведник гине в праведності своїй; нечестивий живе довго у нечесті своєму. ¹⁶ Не будь занадто суворим, і не виставляй себе занадто мудрим; навіщо тобі губити себе? ¹⁷ Не віддавайся гріху, і не будь безумним: навіщо тобі помирати не у

свій час? ¹⁸ Добре, якщо ти будеш триматися одного і не віднімати руки від іншого; тому що хто боїться Бога, той уникне всього того. ¹⁹ Мудрість робить мудрого сильнішим за десяткох володарів, які у місті.

²⁰ Немає людини праведної на землі, яка робила б добро і не грішила б; ²¹ тому не на всяке слово, яке говорять, звертай увагу, щоб не почути тобі раба твого, коли він лихословить на тебе; ²² бо серце твоє знає багато випадків, коли і сам ти лихословив на інших.

²³ Усе це випробував я мудрістю; я сказав: “буду я мудрим”; але мудрість далека від мене. ²⁴ Далеко те, що було, і глибоке – глибоко: хто осягне його? ²⁵ Звернувся я серцем моїм до того, щоб пізнати, дослідити і знайти мудрість і розум, і пізнати нечестя глупоти, неучтва і безумства, ²⁶ і знайшов я, що гіркіша за смерть жінка, тому що вона – сить, і серце її – тенета, руки її – окуви; добрий перед Богом спасеться від неї, а грішник буде впійманий нею. ²⁷ Ось це знайшов я, сказав Екклезіаст, випробовуючи одне за іншим. ²⁸ Чого ще шукала душа моя, і я не знайшов? – Чоловіка одного з тисячі я знайшов, а жінки між усіма ними не знайшов. ²⁹ Тільки це я знайшов, що Бог створив людину правою, а люди пустилися у безліч помислів.

8 Хто – як мудрий, і хто розуміє значення речей? Мудрість людини просвітлює лице її, і суворість лица її змінюється. ² Я говорю: слово царське бережи, і це заради клятви перед Богом. ³ Не поспішай відходити від лица його, і не наплягай у злій справі; тому що він, що захоче, все може зробити. ⁴ Де сло-

Глава 7. [11] Притч. 22, 1. [2] Як. 4, 9. [3] 2 Кор. 7, 10. [5] Притч. 15, 31. [9] Притч. 14, 17. [12] Сир. 41, 29. [13] Еккл. 1, 15. [14] Іов. 2, 10. [16] Сир. 7, 5. Іс. 5, 21. Рим. 11, 20. [17] Іов. 15, 32. [19] Еккл. 9, 16. [20] 3 Цар. 8, 46. 2 Пар. 6, 36. Притч. 20, 9. Як. 3, 2. 1 Ін

1, 8. Рим. 7, 14. [24] Рим. 11, 33. [25] Еккл. 1, 17. Ін 10, 8. [26] Притч. 5, 4; 22, 4–5. [28] Рим. 5, 15; 7, 4. [29] Бут. 1, 27; 3, 2.

Глава 8. [1] Притч. 17, 24. [2] Притч. 24, 21. [4] Дан. 4, 32.

во царя, там влада; і хто скаже йому: “що ти робиш?”

⁵ Хто додержується заповіді, той не знає ніякого зла: серце мудро-го знає і час і устав; ⁶ тому що для всякої речі є свій час і устав; а людині велике зло від того, ⁷ що вона не знає, що буде; і як це буде – хто скаже їй?

⁸ Людина не владна над духом, щоб утримати дух, і немає влади у неї над днем смерті, і немає визволення у цій боротьбі, і не врятує нечестя нечестивого. ⁹ Усе це я бачив, і звертав серце моє на всяку справу, яка чиниться під сонцем. Буває час, коли людина панує над людиною на шкоду їй. ¹⁰ Бачив я тоді, що ховали нечестивих, і приходили і відходили від святого місця, і їх забували у місці, де вони так чинили. І це – суєта! ¹¹ Не швидко звершується суд над злими вчинками; тому і не страшиться серце синів людських чинити зло. ¹² Хоч грішник сто разів чинить зло і залякає у ньому, але я знаю, що благо буде тим, хто боїться Бога, хто благоговіє перед лицем Його; ¹³ а нечестивому не буде добра, і, подібно до тіні, недовго протримається той, хто не благоговіє перед Богом. ¹⁴ Є і така суєта на землі: праведників осягає те, чого заслуговували б діла нечестивих, а з нечестивими буває те, чого заслуговували б діла праведників. І сказав я: і це – суєта! ¹⁵ І похвалив я веселощі; тому що немає кращого для людини під сонцем, як їсти, пити і веселитися: це супроводжує її у трудах у дні життя її, які дав їй Бог під сонцем.

¹⁶ Коли я звернув серце моє на те, щоб осягнути мудрість і розглянути діла, які чиняться на землі, і серед яких людина ні вдень, ні вночі не знає сну, – ¹⁷ тоді я побачив усі діла

Божі і *знайшов*, що людина не може осягнути діла, які чиняться під сонцем. Скільки б людина не трудилася у дослідженні, вона усе-таки не осягне цього; і якби якийсь мудрець сказав, що він знає, він не може осягнути цього.

9 На все це я звернув серце моє для дослідження, що праведні й мудрі і діяння їхні – у руці Божій, і що людина ні любови, ні ненависти не знає у всьому тому, що перед нею. ² Усьому й усім – одне: одна доля праведнику і нечестивому, доброму і [злому], чистому і нечистому, тому, хто приносить жертву і хто не приносить жертви; як добродієчому, так і грішнику; як тому, хто клянеться, так і тому, хто боїться клятви. ³ Це ж бо і погано в усьому, що чиниться під сонцем, що одна доля всім, і серце синів людських сповнене зла, і безумство в серці їх, у житті їх; а після того вони *відходять* до померлих. ⁴ Хто знаходиться між живими, тому є ще надія, оскільки і псу живому краще, ніж мертвому леву. ⁵ Живі знають, що помруть, а мертві нічого не знають, і вже нема їм відплати, тому що і пам'ять про них піддана забуттю, ⁶ і любов їх і ненависть їх і ревності їх уже зникли, і нема їм більше частки повіки ні в чому, що відбувається під сонцем. ⁷ *Отже, йди, їж з веселощами хліб твій, і пий у радості серця вино твоє, коли Бог благоволить до справ твоїх.* ⁸ Нехай буде повсякчас одяг твій світлим, і нехай не зменшуються елеї на голові твоїй. ⁹ *Насолоджуйся життям із дружиною, яку любиш, у всі дні суєтного життя твого, і яку дав тобі Бог під сонцем на всі суєтні дні твої; тому що це – доля твоя у житті й у трудах твоїх, якими ти трудишся під сонцем.* ¹⁰ Усе, що може рука твоя роби-

[5] Рим. 13, 3. [6] Еккл. 3, 1. [7] Еккл. 6, 12. [8] Іов. 14, 5. Пс. 38, 6. [10] Лев. 21, 4. Пс. 48, 18. [11] Пс. 70, 5–6. [13] Пс. 143, 4. [14] 1 Кор. 4, 13. 2 Кор. 6, 8. [15] Еккл. 2, 24; 3, 12. Діян. 14, 17. 1 Кор. 10, 31. Флп 4, 11–12.

[16] Еккл. 1, 17.

Глава 9. [2] Діян. 7, 11; 27, 1, 20. [3] Еккл. 8, 11. [5] Іов. 14, 21. [8] Мф 6, 17; 25, 4. [9] Притч. 5, 18. 1 Пет. 3, 7.

ти, за силами роби; тому що у могилі, куди ти підеш, немає ні праці, ні роздумів, ні знання, ні мудрости.

¹¹ І обернувся я, і бачив під сонцем, що не прудким дістається успішний біг, не хоробрим – перемога, не мудрим – хліб, і не розумним – багатство, і не майстерним – прихильність, але час і випадок для всіх них. ¹² Бо людина не знає свого часу. Як риби попадаються у пагубну сіть, і як птахи заплутуються у тенетах, так сини людські уловлюються в час біди, коли вона несподівано знаходить на них.

¹³ Ось ще яку мудрість бачив я під сонцем, і вона здалася мені важливою: ¹⁴ місто невелике, і людей у ньому небагато; до нього підступив великий цар і обложив його і зробив проти нього великі облогові роботи; ¹⁵ але в ньому знайшовся мудрий бідняк, і він урятував своєю мудрістю це місто; й однак же ніхто не згадував про цю бідну людину. ¹⁶ І сказав я: мудрість краща за силу, й однак же, мудрість бідняка зневажається, і слів його не слухають. ¹⁷ Слова мудрих, вимовлені спокійно, вислуховуються краще, ніж крик володаря між нерозумними. ¹⁸ Мудрість краща за військову зброю; але один, що згрішив, погубить багато доброго.

10 Мертві мухи псуують і роблять смердючою запашну масть мироварника: те саме робить невелика глупота шанованої людини з її мудрістю і честю. ² Серце мудрого – на праву сторону, а серце нерозумного – на ліву. ³ Якою б дорогою не йшов нерозумний, у нього завжди бракує глуду, і всякому він висловить, що він нерозумний. ⁴ Якщо гнів начальника запалає на тебе, то не залишай місця твого; тому що покірливість покриває і великі провини.

⁵ Є зло, яке бачив я під сонцем, це – ніби погрішність, яка йде від володаря: ⁶ невігластво ставиться на велику висоту, а багаті сидять низько. ⁷ Бачив я рабів на конях, а князів, які ходять, подібно до рабів, пшкки. ⁸ Хто копає яму, той упаде у неї, і хто руйнує огорожу, того вжалить змія. ⁹ Хто пересуває камені, той може надсадити себе, і хто коле дрова, той може піддати себе небезпеці від них. ¹⁰ Якщо затупиться сокира, і якщо лезо її не буде загострене, то потрібно буде напружувати сили; мудрість уміє це виправити. ¹¹ Якщо змія ужалить без заговорювання, то не кращий за нього і злаязичний. ¹² Слова з уст мудрого – благодать, а уста нерозумного гублять його ж: ¹³ початок слів з уст його – глупота, а кінець промови з уст його – безумство. ¹⁴ Нерозумний наговорює багато, хоч людина не знає, що буде, і хто скаже йому, що буде після нього? ¹⁵ Труд нерозумного стомлює його, тому що не знає навіть дороги у місто. ¹⁶ Горе тобі, земле, коли цар твій отрок, і коли князі твої їдять рано! ¹⁷ Благо тобі, земле, коли цар у тебе зі шляхетного роду, і князі твої їдять вчасно, для підкріплення, а не для пересичення! ¹⁸ Від лінощів обвисне стеля, і коли опустяться руки, то протече дім. ¹⁹ Бенкети влаштовуються для задоволення, і вино веселить життя; а за усе відповідає срібло. ²⁰ Навіть і в думках твоїх не лихослов царя, і у спальній кімнаті твоїй не лихослов багатого; тому що птах небесний може перенести слово твоє, і крилатий – переказати промову твою.

11 Відпускай хліб твій за водою, тому що після багатьох днів знову знайдеш його. ² Давай частку семи і навіть восьми, тому що не зна-

[11] Лк 12, 25. Еккл. 3, 1. [12] Лк 12, 39; 21, 35. Еф. 6, 13. [15] Притч. 29, 8. [16] Притч. 21, 22; 24, 5. [18] Нав. 7, 25.

Глава 10. [1] 1 Кор. 3, 18. [4] Пс. 37, 2. [8]

Пс. 7, 16; 56, 7. Притч. 26, 27. Сир. 27, 28. [14] Еккл. 8, 7. [16] Іс. 3, 4. [20] Вих. 22, 28.

Глава 11. [1] Лк 6, 38; 12, 17, 33. [2] Лк 16, 9.

еш, яке лихо буде на землі. ³ Коли хмари будуть повні, то вони прольють на землю дощ; і якщо впаде дерево на південь або на північ, то воно там і залишиться, куди впаде. ⁴ Хто спостерігає вітер, тому не сяяти; і хто дивиться на хмари, тому не жати. ⁵ Як ти не знаєш шляхів вітру і того, як утворюються кістки в утробі вагітної, так не можеш знати діло Бога, Який творить усе. ⁶ Ранком сій насіння твоє, і ввечері не давай відпочинку рукам твоїм, тому що ти не знаєш, те або інше буде вдаліше, або те й інше однаково добре буде. ⁷ Солодке світло, і приємно для очей бачити сонце. ⁸ Якщо людина проживе і багато років, то нехай веселиться вона упродовж усіх їх, і нехай пам'ятає про дні темні, яких буде багато: усе, що буде, – суєта! ⁹ Веселись, юначе, у юності твоїй, і нехай споживає серце твоє радість у дні юности твоєї, і ходи шляхами серця твого і за видіннями очей твоїх; тільки знай, що за все це Бог приведе тебе на суд. ¹⁰ І віддаляй печаль від серця твого, і відводь зле від тіла твого, тому що дитинство і юність – суєта.

12 І пам'ятай Творця твого в дні юности твоєї, доки не прийшли тяжкі дні і не настали роки, про які ти будеш говорити: “немає мені задоволення в них!” ² доки не померкли сонце і світло і місяць і зірки, і не найшли нові хмари слідом за дощем. ³ У той день, коли затремтять ті, що охороняють дім, і зігнуться

мужі сильні; і перестануть молотити, що мелють, тому що їх мало залишилося; і затьмаряться ті, що дивляться у вікно; ⁴ і будуть зачинятися двері на вулицю; коли замовкне звук жорна, і буде вставати людина за криком півня і замовкнуть дочки співу; ⁵ і висоти будуть їм страшні, і на дорозі жахи; і зацвіте мигдаль, і обважніє коник, і розсиплеться каперс. Бо відходить людина у вічний дім свій, і готові оточити його на вулиці плакальниці; – ⁶ доки не порвався срібний ланцюжок, і не розірвалася золота пов'язка, і не розбився глечик біля джерела, і не поламалося колесо над колодязем. ⁷ І повернувся порох у землю, чим він і був; а дух повернувся до Бога, Який дав його. ⁸ Суєта суєт, сказав Екклезіаст, усе – суєта!

⁹ Крім того, що Екклесіаст був мудрий, він учив ще народ знання. Він усе випробував, досліджував, і склав багато притч. ¹⁰ Намагався Екклесіаст знаходити витончені висловлювання, і слова істини написані ним правильно. ¹¹ Слова мудрих – як голки і як вбиті цвяхи, і укладачі їх – від єдиного пастиря. ¹² А що понад усе це, сину мій, того бережися: складати багато книг – кінця не буде, і багато читати – втомлює тіло.

¹³ Вислухаємо сутність усього: бійся Бога і заповідей Його дотримуйся, тому що у цьому все для людини; ¹⁴ бо всяке діло Бог приведе на суд, і все таємне, чи добре воно, чи зле.

КНИГА ПІСНІ ПІСЕНЬ СОЛОМОНА

1 Нехай цілує він мене цілуванням уст своїх! Бо пестоці твої кращі за вино. ² Від запахності мас-

тей твоїх ім'я твоє – як розлите миро; тому дівчата люблять тебе. ³ Приваблюй мене, ми побіжимо за

[5] Ін 3, 8. [6] Рим. 12, 11. [8] Іов. 10, 21. [9] 2 Тим. 2, 22.

Глава 12. [2] Бут. 48, 10. [4] 2 Цар. 19, 35. [5] Іов. 1, 21. [7] Пс. 145, 4. [8] Еккл. 1, 2. [9] 3 Цар.

4, 32. [13] 1 Тим. 1, 5. Втор. 6, 2. [14] 2 Кор. 5, 10.

[а] 3 Цар 4, 32.

Глава 1. [1] Еф. 5, 32. Пісн. 4, 10. [2] Пс. 44, 8. [3] Пс. 44, 9.

тобою; – цар увів мене у палаци свої, – будемо захоплюватися і радіти тобою, звеличувати пестоці твої більше, ніж вино; достойно люблять тебе!

⁴ Дочки ерусалимські! чорна я, але красива, як намети кидарські, як завіси Соломонові. ⁵ Не дивіться на мене, що я смуглява, бо сонце обпало мене: сини матері моєї розгнівалися на мене, поставили мене стерегти виноградники, – мого власного виноградника я не стерегла.

⁶ Скажи мені, ти, якого любить душа моя: де пасеш ти? де відпочиваєш опівдні? для чого мені бути блукачкою біля стад товаришів твоїх? ⁷ Якщо ти не знаєш цього, найкрасивіша з жінок, то йди собі слідами овець і паси козенят твоїх біля наметів пастуших. ⁸ Кобилиці мої у колісницях фараоновій я уподібнив тебе, кохано моя. ⁹ Прекрасні цоки твої під підвісками, шия твоя у намистах; ¹⁰ золоті підвіски ми зробимо тобі із срібними блискітками. ¹¹ Доки цар був за столом своїм, нард мій виточував пахощі свої. ¹² Мировий пучок – коханий мій у мене, біля грудей моїх перебуває. ¹³ Як гроно киперу, коханий мій у мене у виноградниках егедських. ¹⁴ О, ти прекрасна, кохана моя, ти прекрасна! очі твої голубині. ¹⁵ О, ти прекрасний, коханий мій, і люб'язний! і ложе у нас – зелень; ¹⁶ покрівлі домів наших – кедрі, стелі наші кипариси.

2 Я нарцис саронський, лілея долин! ² Що лілея між тернами, те кохана моя між дівчатами. ³ Що яблуна між лісовими деревами, те коханий мій між юнаками. У тіні її люблю я сидіти, і плоди її солодкі для гортані моєї.

⁴ Він увів мене у дім бенкету, і знамено його наді мною – любов. ⁵ Підкріпіть мене вином, освіжіть мене яблуками, бо я знемагаю від любови. ⁶ Ліва рука його у мене під головою, а права обіймає мене. ⁷ Заклинаю вас, дочки ерусалимські, сарнами або польовими ланями: не будіть і не тривожте коханої, доки їй угодно.

⁸ Голос любого мого! ось, він іде, скаче по горах, стрибає по пагорбах. ⁹ Друг мій схожий на сарну або на молодого оленя. Ось, він стоїть у нас за стіною, заглядає у вікно, мигтить крізь ґрати. ¹⁰ Любий мій почав говорити мені: встань, кохана моя, прекрасна моя, вийди! ¹¹ Ось, зима вже минула; дощ закінчився, перестав; ¹² квіти показалися на землі; час співу настав, і голос горлиці чутний у країні нашій; ¹³ смоковниці розпустили свої бруньки, і виноградні лози, розквітаючи, виточують пахощі. Встань, любя моя, прекрасна моя, вийди! ¹⁴ Голубице моя в ущелині скелі під покрівлею стрімкої кручі! покажи мені лице твоє, дай мені почути голос твій, тому що голос твій солодкий і лице твоє приємне. ¹⁵ Ловіть нам лисиць, лисенят, які псують виноградники, а виноградники наші у цвітінні.

¹⁶ Любий мій належить мені, а я йому; він пасе між лілеями. ¹⁷ Доки день дихає прохолодою, і втікають тіні, повернися, будь подібним до сарни або молодого оленя на розпадинах гір.

3 На ложі моему вночі шукала я того, кого любить душа моя, шукала його і не знайшла його. ² Встану ж я, піду містом, вулицями і площами, і буду шукати того, кого

[4] Пс. 44, 14; 119, 5. [5] Одкр. 7, 16. [6] Писн. 3, 1. Ін 1, 41. Писн. 5, 9. [8] 3 Цар. 10, 28. Писн. 2, 2. Ін 15, 14. [9] Єз. 16, 11. [13] Ін 15, 1. 1 Цар. 24, 1. [14] Писн. 4, 1.

Глава 2. [2] Іс. 53, 2. Єр. 33, 15. [3] Пс. 90, 1. Одкр. 2, 7; 22, 2. [4] Пс. 35, 9. [6] Писн.

8, 3. [7] Писн. 3, 5; 8, 4. [8] Ін 10, 19. [13] Лк 21, 30. [14] Писн. 1, 14; 6, 9; 8, 13. Мф 10, 16. [15] Єз. 13, 4. Лк 13, 32. [16] Писн. 6, 2; 7, 11. [17] Писн. 4, 6.

Глава 3. [1] Іс. 55, 6. [2] Писн. 5, 6.

любить душа моя; шукала я його і не знайшла його. ³ Зустріли мене вартові, які обходять місто: “чи не бачили ви того, кого любить душа моя?” ⁴ Та ледь я відійшла від них, як знайшла того, кого любить душа моя, схопилася за нього, і не відпустила його, доки не привела його у дім матері моєї й у внутрішні кімнати матері моєї.

⁵ Заклинаю вас, дочки ерусалимські, сарнами або польовими ланями: не будіть і не тривожте любої, доки їй угодно. ⁶ Хто ця, яка піднімається від пустелі, ніби стовпи диму, яку окурюють мирою і фіміамом, усякими порошками мироварника?

⁷ Ось одр його – Соломона: шістдесят сильних навколо нього, із сильних Ізраїлевих. ⁸ Усі вони тримають мечі, досвідчені у битві; у кожного меч при стегні його заради страху нічного. ⁹ Переносний одр зробив собі цар Соломон із дерев ливанських; ¹⁰ стовпці його зробив зі срібла, підлокітники його з золота, сідалище його з пурпурової тканини; зсередини він прикрашений з любов'ю дочками ерусалимськими. ¹¹ Підіть і подивіться, дочки сионські, на царя Соломона у вінці, яким увінчала його мати його в день одруження його, у день, радісний для серця його.

4 О, ти прекрасна, люба моя, ти прекрасна! очі твої блакитні під кучерями твоїми; волосся твоє – як стадо кіз, які сходять із гори Галаадської; ² зуби твої – як отара вистрижених овець, які виходять із купальні, у кожної з яких пара ягнят, і неплодної немає між ними; ³ як стрічка червона губи твої, і уста твої люб'язні; як половинки гранатового яблука – щоки твої під кучерями твоїми; ⁴ шия твоя – як стовп

Давидів, споруджений для зброї, тисяча щитів висить на ньому – усі щити сильних; ⁵ два соски твої – як двійні молоді сарни, які пасуться між лілями. ⁶ Доки день дихає прохолодою, і втікають тіні, піду я на гору мирову і на пагорб фіміаму.

⁷ Уся ти прекрасна, люба моя, і плями немає на тобі! ⁸ Зі мною з Ливану, наречена! зі мною йди з Ливану! поспішай з вершини Амані, з вершини Сеніра й Ермона, від лігвищ левових, від гір барсових! ⁹ Полонила ти серце моє, сестро моя, наречена! полонила ти серце моє одним поглядом очей твоїх, одним намистом на шиї твоїй. ¹⁰ О, які любі пестоці твої, сестро моя, наречена! о, наскільки кращі пестоці твої за вино, і пахоці мастей твоїх кращі за всі пахоці! ¹¹ Стільниковий мед капає з уст твоїх, наречена; мед і молоко під язиком твоїм, і пахоці одягу твого подібні до пахоців Ливану! ¹² Замкнений сад – сестро моя, наречена, закладений колодязь, запечатане джерело: ¹³ розсадники твої – сад із гранатовими яблуками, з чудовими плодами, кипери з нардами, ¹⁴ нард і шафран, аїр і кориця з усякими запашними деревами, мира й алое з усякими кращами ароматами; ¹⁵ садове джерело – колодязь живих вод і потоки з Ливану. ¹⁶ Піднімися вітер з півночі і принесися з півдня, повій на сад мій, – і поллються аромати його! – Нехай прийде любий мій у сад свій і споживає солодкі плоди його.

5 Прийшов я у сад мій, сестро моя, наречена; набрав миру моєї з ароматами моїми, поїв стільників моїх із медом моїм, напився вина мого з молоком моїм. Іжте, друзі, пийте і насичуйтеся, улюблені!

[3] Іс. 62, 6. Єз. 3, 17. Євр. 13, 7. [4] Мф 7, 7. Ін 20, 20. Гал. 4, 26. [5] Писн. 2, 7. [6] Писн. 8, 5. [8] Пс. 90, 5. [11] Мф 22, 2.

Глава 4. [1] Писн. 1, 15; 6, 3. [4] Писн. 7, 4. Мих. 4, 8. [5] Писн. 7, 3. [6] Писн. 2, 17. [7]

Еф. 5, 27. [8] Іс. 49, 18; 61, 10. [10] Писн. 1, 1. [11] Мф 12, 34. 1 Пет. 2, 2. Іс. 52, 1. [12] Іс. 58, 11. [15] Ін 7, 38. [16] Лк 19, 5. Ін 16, 8. Діян. 2, 2.

Глава 5. [1] Пс. 35, 9. Іс. 25, 6.

² Я сплю, а серце моє пильнує; ось, голос мого коханого, який стукає: “відчини мені, сестро моя, люба моя, голубко моя, чиста моя! тому що голова моя вся покрита росою, кучері мої – нічною вологою”. ³ Я скинула хітон мій; як же мені знову надягати його? Я вимила ноги мої; як же мені бруднити їх? ⁴ Любий мій протягнув руку свою крізь шпарину, і нутроці мої схвилювалися від нього. ⁵ Я встала, щоб відчинити любові моєму, і з рук моїх капала мира, і з перстів моїх мира капала на ручки замка. ⁶ Відкрила я любові моєму, а любий мій повернувся і пішов. Душі у мені не стало, коли він говорив; я шукала його і не знаходила його; кликала його, і він не відгукувався мені. ⁷ Зустріли мене вартові, які обходять місто, побили мене, зрали мене; зняли з мене покривало ті, що стережуть стіни. ⁸ Заклинаю вас, дочки ерусалимські: якщо ви зустрінете любого мого, що скажете ви йому? що я знемагаю від любови. ⁹ “Чим коханий твій краший за інших коханих, найпрекрасніша з жінок? Чим любий твій краший за інших, що ти так закликаєш нас?” ¹⁰ Коханий мій білий і рум’яний, краший за десять тисяч інших: ¹¹ голова його – чисте золото; кучері його хвилясті, чорні, як ворон; ¹² очі його – як голуби біля потоків вод, які купаються у молоці, сидять у достатку; ¹³ щоки його – квітник духмянний, грядки запашних рослин; губи його – лілеї, виточують миру, що тече; ¹⁴ руки його – золоті кругляки, обсажені топазами; живіт його – як статуя зі слонов’ї кістки, обкладена сапфірами; ¹⁵ гомілки його – мармурові стовпи, поставлені на золотих підніжжях; вигляд

його подібний до Ливану, величний, як кедрі; ¹⁶ уста його – солодкість, і весь він – люб’язність. Ось хто любий мій, і ось хто друг мій, дочки ерусалимські!

6 “Куди пішов любий твій, найпрекрасніша з жінок? куди обернувся любий твій? ми пошукаємо його з тобою”. ² Мій любий пішов у сад свій, у квітники духмянні, щоб пасти у садах і збирати лілеї. ³ Я належу коханому моєму, а коханий мій – мені; він пасе між лілями.

⁴ Прекрасна ти, люба моя, як Фирца, люб’язна, як Єрусалим, грізна, як полки з прапорами. ⁵ Відведи очі твої від мене, тому що вони хвилюють мене. ⁶ Волосся твоє – як стадо кіз, які сходять із Галаада; зуби твої – як отара овець, що виходять із купальні, у кожній з яких пара ягнят, і неплідної немає між ними; ⁷ як половинки гранатового яблука – щоки твої під кучерями твоїми. ⁸ Є шістьдесят цариць і вісімдесят наложниць і дівчат без ліку, ⁹ але єдина – вона, голубка моя, чиста моя; єдина вона у матері своєї, відзначена у батьківській своєї. Побачили її дівчата, і – звеличили її, цариці і наложниці, і – хвалили її. ¹⁰ Хто ця, яка блищить, немов зоря, прекрасна, як місяць, світла, як сонце, грізна, як полки з прапорами? ¹¹ Я зійшла у горіховий сад подивитися на зелень долини, подивитися, чи розпустилася виноградна лоза, чи розцвіли гранатові яблука? ¹² Не знаю, як душа моя тягла мене до колісниць знатних народу мого.

7 “Озирнись, озирнись, Суламіта! озирнись, озирнись, – і ми подивимося на тебе”. Що вам дивитися на Суламіту, як на хоровод маніміський? ² О, які прекрасні ноги

[2] Писн. 2, 10. [6] Писн. 3, 1. [7] Пс. 68, 27. [8] Писн. 2, 7. [10] Іс. 63, 1. [12] Писн. 4, 1. [13] Пс. 44, 3. [15] Одкр. 10, 1. [16] Лк 4, 22.
Глава 6. [2] Писн. 5, 9. [3] Писн. 2, 16. [4]

Єз. 16, 14. 2 Кор. 10, 4. Еф. 6, 10. [6] Писн. 4, 2. [7] Писн. 4, 3. [8] 2 Кор. 11, 2. [9] Писн. 2, 14. 1 Кор. 6, 17. Еф. 4, 5; 5, 26. [10] Писн. 3, 6.
Глава 7. [1] Еф. 6, 11. [2] Флп 1, 27. Ін 1, 12.

твої у сандаліях, дочко знана! Округлення стегон твоїх, як намисто, справа рук майстерного художника; ³ живіт твій – кругла чаша, в якій не вичерпується духмяне вино; утроба твоя – ворох пшениці, обставлений лілеями; ⁴ два соски твої – як двоє козенят, двійня сарн; ⁵ шия твоя – як стовп зі слонової кістки; очі твої – озерця есевонські, що біля воріт Батрабима; ніс твій – вежа ливанська, повернена до Дамаска; ⁶ голова твоя на тобі, як Кармил, і волосся на голові твоїй, як пурпур; цар захоплений твоїми кучерями. ⁷ Яка ти прекрасна, як приваблива, люба, твоєю миловидістю! ⁸ Цей стан твій схожий на пальму, і груди твої на виноградні грона. ⁹ Подумав я: заліз би я на пальму, схопився б за гілки її; і груди твої були б замість грон винограду, і запах від ніздрів твоїх, як від яблук; ¹⁰ уста твої – як відмінне вино. Воно тече прямо до друга мого, насолоджує вуста стомлених. ¹¹ Я належу другу моему, і до мене звернене бажання його. ¹² Прийди, любий мій, вийдемо у поле, побудем у селах; ¹³ зранку підемо у виноградники, подивимося, чи розпустилася виноградна лоза, чи розкрилися бруньки, чи розцвіли гранатові яблука; там я виявлю пестоці мої тобі ¹⁴ Мандрагори вже пустили пахоці, й біля дверей наших усякі чудові плоди, нові і старі: це зберегла я для тебе, мій любий!

8 О, якби ти був мені брат, який ссав груди матері моєї! тоді я, зустрівши тебе на вулиці, цілувала б тебе, і мене не осуджували б. ² Повела б я тебе, привела б тебе у дім матері моєї. Ти навчав би мене, а я

напувала б тебе духмяним вином, соком гранатових яблук моїх. ³ Ліва рука його у мене під головою, а права обіймає мене. ⁴ Заклинаю вас, дочки ерусалимські, – не будіть і не тривожте коханої, доки їй угодно.

⁵ Хто це піднімається від пустелі, спираючись на свого любого? Під яблуною розбудила я тебе: там народила тебе мати твоя, там народила тебе родителька твоя. ⁶ Поклади мене, як печатку, на серце твоє, як перстень, на руку твою: бо міцна, як смерть, любов; люті, як пекло, ревності; стріли її – стріли вогненні; вона полум'я дуже сильне. ⁷ Великі води не можуть погасити любови, і ріки не заллють її. Якби хто давав усе багатство дому свого за любов, то він був би відкинутий із презирством.

⁸ Є у нас сестра, яка ще мала, і сосків немає у неї; що нам робити із сестрою нашою, коли будуть свататися за неї? ⁹ Якби вона була стіна, то ми побудували б на ній палати із срібла; якби вона була двері, то ми обклали б її кедровими дошками. ¹⁰ Я – стіна, і соски у мене, як вежі; тому я буду в очах його, як та, що досягла повноти.

¹¹ Виноградник був у Соломона у Ваал-Гамоні; він віддав цей виноградник сторожам; кожен повинен був доставляти за плоди його тисячу срібників. ¹² А мій виноградник у мене при собі. Тисяча нехай тобі, Соломоне, а двісті – тим, що стережуть плоди його. ¹³ Жителько садів! товариші слухають голос твій, дай і мені послухати його.

¹⁴ Біжи, любий мій; будь подібний до сарни або молодого оленя на горах бальзамічних!

[4] Писн. 4, 5. [5] Писн. 4, 4. [6] 1 Фес. 5, 8. Еф. 1, 22–23. [7] Іс. 61, 10; 62, 5. [8] Пс. 91, 13. [9] Флп 1, 11. [11] Писн. 2, 16. [12] Мф 9, 35; 13, 38. [13] Іс. 5, 7. [14] Бут. 30, 14. Мф 13, 52.

Глава 8. [2] Писн. 3, 4. [3] Писн. 2, 6. [4] Писн. 3, 5. [5] 1 Пет. 5, 10. Мф 8, 25; 12, 49. Гал. 4, 19. Писн. 3, 6. [6] Єр. 22, 24. 2 Тим. 2, 12. [7] Рим. 8, 35, 39. [11] Еккл. 2, 4. Мф 21, 33. [12] Іс. 5, 1. [14] Писн. 2, 9, 17.

КНИГА ПРЕМУДРОСТИ СОЛОМОНА*

1 Любіть справедливість, судді землі, право мислить про Господа, і в простоті серця шукайте Його, ² бо Його знаходять ті, що не спокушають Його, і являється (Він) тим, що не зневірюються у Ньому. ³ Бо неправі розумування віддаляють від Бога, і випробування сили Його викриє безумних. ⁴ У лукаву душу не ввійде премудрість і не буде жити у тілі, поневоленому гріхом, ⁵ бо святий Дух премудрости відійде від лукавства й ухилиться від нерозумних міркувань, і посоромиться неправди, що наближається. ⁶ Людинолюбний дух – премудрість, але не залишить непокараним того, хто богохульствує вустами, тому що Бог є свідок внутрішніх почуттів його й істинний глядач серця його, і слухач язика його. ⁷ Дух Господа наповнює всесвіт і, як Той, що все обіймає, знає *всьяке* слово. ⁸ Тому ніхто, хто говорить неправду, не приховається, і не омине його суд, який викриває. ⁹ Тому що буде випробування помислів нечестивого, і слова його дійдуть до Господа для викриття беззаконь його; ¹⁰ тому що вухо ревности чує все, і ремство не приховається. ¹¹ Отже, остерігайтеся марного ремства і бережіться лихослів'я язика, бо і таємне слово не пройде дарма, а уста, що зводять наклеп, убивають душу. ¹² Не прискорюйте смерті хибами вашого життя і не залучайте до себе загибелі ділами рук ваших. ¹³ Бог не створив смерти і не радіє загибелі

живих, ¹⁴ бо Він створив усе для буття, і все у світі спасительне, і немає згубної отрути, немає і царства пекла на землі. ¹⁵ Праведність безсмертна, а неправда заподіє смерть: ¹⁶ нечестиві залучили її руками і словами, вважали її другом і зачали, й уклали союз із нею, бо вони гідні бути її жеребом.

2 Ті, що неправо розумували, горючили самі в собі: “коротке і скорботне наше життя, і немає людині спасіння від смерти, і не знають, щоб хтось звільнив із пекла. ² Випадково ми народжені, й опісля будемо, як ті, що не були: подих у ніздрях наших – дим, і слово – іскра у русі нашого серця” ³ Коли вона згасне, тіло повернеться у прах, і дух розсіється, як рідке повітря; ⁴ й ім'я наше забудеться з часом, і ніхто не згадає про діла наші; і життя наше мине, як слід хмари, і розсіється, як туман, розігнаний променями сонця й обтяжений теплотою його. ⁵ Бо життя наше – проходження тіні, і немає нам повернення від смерти: бо покладена печать, і ніхто не повертається. ⁶ Будемо ж насолоджуватися теперішніми благами і поспішати користуватися світом, як юністю; ⁷ переситимося дорогим вином і пахощами, і нехай не пройде повз нас весняне цвітіння життя; ⁸ увінчаємося квітами троянд перше, ніж вони зав'януть; ⁹ ніхто з нас не позбавляй себе участі у нашій насолоді; скрізь залишимо сліди веселощів, бо це наша доля і наш жереб. ¹⁰ Будемо пригноблювати бідняка праведника, не пощадимо вдови і не посоромимо-

* Перекладена з грецької.

Глава 1. [1] Ис. 56, 1. [2] Втор. 4, 29. 2 Пар. 15, 4. [3] Ис. 59, 2. [4] Еккл. 2, 26. [5] Єр. 43, 2. [6] Тит. 3, 4. Пс. 7, 10. Єр. 20, 12. [7] Пс. 138, 7. [8] Єр. 4, 18. [9] Еккл. 3, 17. Мф 12, 36. [10] Вих. 20, 5. [11] 1 Кор. 10, 10. 2 Кор. 12, 20. [12] Втор. 4, 23. [13] Єр. 18, 32. [14] Бут. 1, 31. Сир. 39, 21. [16] Ис. 28, 15. Прем.

18, 4.

Глава 2. [1] Іов. 7, 1, 9. Пс. 89, 10. 1 Кор. 15, 32. [2] Еккл. 3, 21. Як. 4, 14. [3] Еккл. 3, 20. [4] Еккл. 2, 16. Як. 4, 14. [5] 1 Пар. 29, 15. [6] Ис. 56, 12. 1 Кор. 15, 32. [7] 1 Кор. 7, 31. [10] Як. 2, 6.

ся багаторічних сивин старця. ¹¹ Сила наша нехай буде законом правди, бо безсилля виявляється марним. ¹² Влаштуємо кови праведнику, бо він за тягар нам і противиться ділам нашим, докоряє нас у гріхах проти закону і паплюжить нас за гріхи нашого виховання; ¹³ оголошує про себе, що він має пізнання про Бога і називає себе сином Господа; ¹⁴ він перед нами – викриття помислів наших. ¹⁵ Тяжко нам і дивитися на нього, тому що життя його не схоже на життя інших, і відмінні пути його: ¹⁶ він вважає нас мерзотою і віддаляється від шляхів наших, як від нечистот, ублажає кончину праведних і марнославно називає батьком своїм Бога. ¹⁷ Побачимо, чи істинні слова його, і випробуємо, який буде кінець його; ¹⁸ бо якщо цей праведник є син Божий, то Бог захистить його і визволить його від руки ворогів. ¹⁹ Випробуємо його образою і мученням, щоб узнати смирення його і бачити незлобність його; ²⁰ засудимо його на безчесну смерть, бо, за словами його, за нього буде піклування”. ²¹ Так вони мудрували, і помилилися; бо злоба їхня осліпила їх, ²² і вони не пізнали таємниць Божих, не очікували воздаяння за святість і не вважали достойними нагороди душ непорочних. ²³ Бог створив людину для нетління і зробив її образом вічного буття Свого; ²⁴ але заздрістю диявола ввійшла у світ смерть, і зазнають її ті, що належать до наділу його.

3 А душі праведних у руці Божій, і мука не торкнеться їх. ² В очах нерозумних вони здавалися померлими, і відхід їх вважався погібеллю, ³ і відхід від нас – знищен-

ням; але вони перебувають у світі. ⁴ Бо хоч вони в очах людей і караються, але надія їх повна безсмертя. ⁵ І трохи покарані, вони будуть багато облагодіяні, тому що Бог випробував їх і знайшов їх достойними Його. ⁶ Він випробував їх, як золото в горнилі, і прийняв їх як жертву вседосконалу. ⁷ Під час воздаяння їм вони засяють як іскри, що біжать по стеблю. ⁸ Будуть судити племена і володарювати над народами, а над ними буде Господь царювати повіки. ⁹ Ті, що надіються на Нього, пізнають істину, і вірні у любові перебуватимуть у Нього; бо благодать і милість зі святими Його і промисел про обраних Його. ¹⁰ Нечестиві ж, як мудрували, так і понесуть покарання за те, що зневажили праведного і відступили від Господа. ¹¹ Бо той, хто нехтує мудрістю і наставлянням, нещасливий, і надія їх суєтна, і труди марні, і діла їх непотребні. ¹² Дружини їхні нерозумні, і діти їхні злі, проклятий рід їх. ¹³ Блаженна неплідна неосквернена, яка не пізнала беззаконного ложа; вона одержить плід при воздаянні святих душ. ¹⁴ Блаженний і свнух, який не зробив беззаконня рукою і не помислив лукавого проти Господа, бо дасться йому особлива благодать віри і найприємніший жереб у храмі Господньому. ¹⁵ Плід добрих трудів славний, і корінь мудрости непорушний. ¹⁶ Діти перелюбників будуть недовершені, і сім'я беззаконного ложа зникне. ¹⁷ Якщо і будуть вони довголітніми, але будуть вважатися за ніщо, і пізня старість їх буде без шани. ¹⁸ А якщо скоро помруть, не будуть мати надії і втіхи у день суду; ¹⁹ бо жажливий кінець неправедного роду.

[12] Лк 11, 54. Мф 11, 20. [13] Мф 27, 43. [14] Ін 7, 7. [15] Іс. 55, 8. [16] 1 Ін 3, 1. [17] Мф 27, 49. [18] Пс. 21, 9. Мф 27, 43. [19] Лк 18, 32. 2 Пет. 2, 8. [20] Єр. 11, 19. Мф 27, 22. [21] Іс. 33, 11. [22] Мф 11, 25. Рим. 11, 33. 1 Кор. 2, 8. [23] Бут. 1, 27. Сир. 17, 1–3. [24] Бут. 3, 1–2.

Глава 3. [1] Втор. 33, 3. [2] Прем. 5, 4. [3]

Іс. 57, 2. [4] Рим. 8, 24. [5] 2 Кор. 4, 17. Втор. 8, 2. [6] Сир. 2, 5. [7] Дан. 12, 3. Мф 13, 43. [8] Мф 19, 28. 1 Кор. 6, 2. [9] Пс. 36, 40. [10] Пс. 33, 22. Дан. 12, 2. Ін 5, 29. [11] Одрк. 3, 17. [12] Сир. 41, 8. [13] Іс. 54, 1. Лк 23, 29. Гал. 4, 27. [14] Іс. 56, 3. Мф 19, 12. Одрк. 3, 12. [15] Єр. 17, 10. [16] Іов. 18, 19. Сир. 23, 34; 41, 10. [17] Пс. 72, 19. [19] Пс. 1, 4.

4 Краще бездітність із чеснотою, бо пам'ять про неї безсмертна: вона визнається й у Бога й у людей.² Коли вона властива, її наслідують, а коли відійде, прагнуть до неї: й у вічності увінчана вона торжествує, як та, що одержала перемогу непорочними подвигами.³ А плодюча безліч нечестивих не принесе користі, і перелюбні паростки не дадуть коренів у глибину і не досягнуть непорушної основи;⁴ і хоча на час позеленіють у гілках, але, не маючи твердості, похитнуться від вітру і поривом вітрів викориняться;⁵ неміцні гілки переламаються, і плід їх буде марний, нестиглий для їжі і ні до чого не придатний;⁶ бо діти, які народяться від беззаконного співжиття, суть свідки розпусти проти батьків під час допиту їх.⁷ А праведник, якщо і рано помре, буде у спокої,⁸ бо не в довговічності чесна старість, і не кількістю років вимірюється:⁹ мудрість є сивина для людей, і непорочне життя – вік старости.¹⁰ Як той, що благовгодив Богу, він улюблений, і, як той, що жив серед грішників, преставлений;¹¹ забраний, щоб злоба не змінила розуму його, або підступність не спокусила душу його.¹² Бо вправа у нечесті затьмарює добре, і хвилювання похоті розбещує розум незлобливий.¹³ Досягнувши досконалости за короткий час, він виконав довгі літа;¹⁴ бо душа його була угодна Господу, тому і прискорив він (*відхід*) із середовища нечестя. А люди бачили це і не зрозуміли, навіть і не подумали про те,¹⁵ що благодать і милість зі святими Його і промисел про обраних Його.¹⁶ Праведник, помираючи, осудить живих нечестивих, і юність, що швидко досягла досконалости, – довголіт-

ню старість неправедного;¹⁷ бо вони побачать кончину мудрого і не зрозуміють, що Господь визначив про нього і для чого поставив його у безпеку;¹⁸ вони побачать і знищать його, але Господь посміється з них;¹⁹ і після цього будуть вони безчесним трупом і ганьбою між померлими повік, бо Він повалить їх ниць безмовними і зрушить їх з основ, і вони у край загустіють і будуть у скорботі, і пам'ять їх загине;²⁰ усвідомлюючи гріхи свої, вони постануть зі страхом, і беззаконня їхні засудять їх у лиці їх.

5 Тоді праведник із великою сміливістю стане перед лицем тих, які ображали його і зневажали подвиги його;² вони ж, побачивши, зніжковіють великим страхом і здивуються несподіваності спасіння його³ і, розкаючись і зітхаючи від стиснення духу, будуть говорити самі у собі: “це той самий, який був у нас колись посміховиськом і притчею наруги.⁴ Безумні, ми вважали життя його божевільям і смерть його безчесною!”⁵ Як же він прилічений до синів Божих, і жереб його – зі святими?⁶ Отже, ми заблукали від путі істини, і світло правди не світило нам, і сонце не осявало нас.⁷ Ми сповнилися ділами беззаконня і погібелі і ходили непрохідними пустелями, а путі Господнього не пізнали.⁸ Яку користь принесла нам зарозумілість, і що дало нам багатство з марнославством?⁹ Усе це минуло як тінь і як поголобка швидкоплинна.¹⁰ Як після проходження корабля, що йде по воді, яка хвилюється, неможливо знайти ні сліду, ні стежки дна його у хвилях;¹¹ або як від птаха, який пролітає по повітрю, ніякого не залишається

Глава 4. [1] Сир. 16, 4. Пс. 111, 6. [2] Ис. 28, 5. [3] Сир. 23, 34. [4] Пс. 36, 35. Мф 7, 26–27. [7] Ис. 57, 2. Лк 2, 29. Одкр. 14, 13. [9] Притч. 16, 31. [10] Бут 5, 24. Сир. 44, 15. Євр. 11, 5. [11] 3 Цар. 14, 13. [12] Мф 18, 7. 1 Кор. 15, 33. [14] Ис. 57, 1. [15] 1 Пет. 5, 7.

[18] Пс. 2, 4; 81, 5. [19] Ис. 66, 24. [20] Рим. 2, 16.

Глава 5. [1] Лк 21, 36. [3] Рим. 2, 9. Іов. 12, 4. [4] Діян. 26, 24. [5] Кол. 1, 12. [6] Ін 1, 5. [8] Притч. 11, 4. [9] Прем. 2, 5. [10] Притч. 30, 19. [11] Іов. 9, 26.

знаку його путі, але легке повітря, по якому вдаряють крила і яке розсікається швидко руху, пройде не залишилося ніякого знаку проходження по ньому;¹² або як від стріли, пущеної у ціль, розділене повітря миттєво знову сходиться, так що не можна дізнатися, де пройшла вона;¹³ так і ми народилися і померли, і не могли показати ніякого знаку чесноти, але виснажилися у беззаконні наші. ¹⁴ Бо надія нечестивого зникає, як порох, який відносить вітер, і як тонкий іній, що відноситься бурєю, і як дим, що розсіюється вітром, і проходить, як пам'ять про одноденного гостя.¹⁵ А праведники живуть повік; нагорода їх – у Господі, і піклування про них – у Вишнього. ¹⁶ Тому вони одержать царство слави і вінець краси від руки Господа, бо Він покрийє їх правцею і захистить їх силою. ¹⁷ Він візьме всезброю – ревність свою, і творіння озброїть для помсти ворогам;¹⁸ облачиться у броню – у правду, і покладе на Себе шолом – неупереджений суд;¹⁹ візьме непереможний щит – святість;²⁰ суворий гнів Він вигострить, як меч, і світ ополчиться з Ним проти безумців. ²¹ Понесуться влучні стріли блискавок із хмар, як із туго натягнутого лука, полетять у ціль. ²² І, як із каменометного знаряддя, із люттю посиплеться град; обуриться проти них вода морська і ріки люто потоплять їх;²³ повстане проти них дух сили і, як вихор, розвіє їх. ²⁴ Так беззаконня спустошать усю землю, і злодіяння зруйнують престולי сильних.

6 Отже, слухайте, царі, і розумійте, навчіться, судді країв землі!² Слухайте, володарі багатьох і

ті, хто пишається перед народами!³ Від Господа дана вам держава, і сила – від Вишнього, Який дослідить ваші діла і випробує наміри. ⁴ Бо ви, будучи служителями Його царства, не судили справедливо, не дотримувалися закону і не чинили за волю Божою. ⁵ Страшно і скоро Він явиться вам, – і суворий суд над начальниками, ⁶ бо менший заслуговує помилування, а сильні сильно будуть покарані. ⁷ Господь усіх не убоїться лица і не устрашиться величі, бо Він створив і малого і великого й однаково промишляє про усіх;⁸ але на начальників чекає суворе випробування. ⁹ Отже, до вас, царі, слова мої, щоб ви навчилися премудрости і не падали. ¹⁰ Бо ті, що свято охороняють святе, освятаються, і ті, хто навчився тому, знайдуть виправдання. ¹¹ Отже, зажадайте слів моїх, полюбіть і навчіться. ¹² Премудрість світла і нев'яжуча, і легко споглядається тими, хто любить її, і знаходиться тими, хто шукає її;¹³ вона навіть випереджає бажаних пізнати її. ¹⁴ З раннього ранку той, хто шукає її, не стомиться, бо знайде її, що сидить біля дверей його. ¹⁵ Думати про неї уже є досконалістю розуму, і той, хто пильнує заради неї, швидко звільниться від турбот,¹⁶ бо вона сама обходить і шукає достойних її, і прихильно являється їм на шляхах, і при всякій думці зустрічається з ними. ¹⁷ Початок її є шире бажання навчання,¹⁸ а турбота про навчання – любов, любов же – збереження законів її, а збереження законів – запорака безсмертя,¹⁹ а безсмертя наближає до Бога;²⁰ тому бажання премудрости підносить до царства. ²¹ Отже, володарі народів, якщо ви насолоджуєтесь престоло-

[14] Іов. 8, 13–14. Пс. 1, 4. [15] Одкр. 22, 12. [16] Дан. 7, 18. 1 Пет. 1, 8. Євр. 13, 5–6. [18] Іс. 59, 17. [20] Пс. 7, 13. [22] Нав. 10, 11. Одкр. 16, 21. [23] Пс. 1, 4. [24] Притч. 20, 28.

Глава 6. [3] Сир. 17, 14. 1 Пет. 2, 13. Рим. 13, 1. Тит. 3, 1. [4] Рим. 13, 4. [5] Іс. 2, 17. [7]

Втор. 10, 17. 2 Пар. 19, 7. Іов. 34, 19. Сир. 35, 12. Діян. 10, 34. 1 Пет. 1, 17. Рим. 2, 11. Гал. 2, 6. Еф. 6, 9. Кол. 3, 25. [12] Притч. 8, 17. Сир. 24, 23. [14] Притч. 1, 20. Рим. 10, 6–7. [16] Мф 4, 18; 10, 11. [17] Притч. 4, 7. [18] Ін 14, 15. [19] Як. 4, 8. [21] 2 Цар. 14, 11. 3 Цар. 3, 9. Притч. 29, 14.

ми і скіпетрами, то вшануйте премудрість, щоб вам царювати повіки. ²² Що ж є премудрість, і як вона сталася, я сповіщу, ²³ і не приховую від вас таємниць, але досліджу від початку народження, ²⁴ і відкрию пізнання її, і не ухилюся від істини; ²⁵ і не піду разом із тими, хто тоне від заздрощів, бо такий не буде причастником премудрости. ²⁶ Велика кількість мудрих – спасіння світу, і цар розумний – добробут народу. ²⁷ Отже, учіться від слів моїх, і одержите користь.

7 І я людина смертна, подібна до усіх, нащадок первозданного земнородного. ² І я в утробі матері утворився у плоть за десятимісячний час, згустившись у крові від сімені мужа й усолодження, з'єднаного зі сном, ³ і я, народившись, почав дихати загальним повітрям і впав на ту ж землю, перший голос виявив плачем однаково з усіма, ⁴ був вигодуваний у пеленах і турботах; ⁵ бо жоден цар не мав іншого початку народження: ⁶ один для усіх вхід у життя й однаковий вихід. ⁷ Тому я молився, і був дарований мені розум; я взивав, і зійшов на мене дух премудрости. ⁸ Я віддав перевагу їй над скіпетрами і престолами і багатство вважав за ніщо у порівнянні з нею; ⁹ дорогоцінного каменя я не порівняв із нею, тому що перед нею все золото – нікчемний пісок, а срібло – бруд у порівнянні з нею. ¹⁰ Я полюбив її більше за здоров'я і красу й обрав її, віддаючи перевагу перед світлом, тому що світло її не вгасиме. ¹¹ А разом із нею прийшли до мене усі блага і незліченне багатство через руки її; ¹² я радів усьому, тому що премудрість керувала ними, але я не знав, що вона – винуватиця їх. ¹³ Без хитрощів я на-

вчився, і без заздрощів викладаю, не приховую багатства її, ¹⁴ бо вона є невичерпний скарб для людей; користуючись нею, вони входять у співдружність з Богом, через дари навчання. ¹⁵ Тільки дав би мені Бог говорити за розумінням і достойно мислити про дароване, тому що Він є керівник до мудрости і виправник мудрих. ¹⁶ Бо у руці Його і ми і слова наші, і всяке розуміння і мистецтво творіння. ¹⁷ Сам Він дарував мені істинне пізнання існуючого, щоб пізнати устрій світу і дії стихій, ¹⁸ початок, кінець і середину часу, зміни поворотів і переміни часів, ¹⁹ коло років і положення зірок, ²⁰ природу тварин і властивості звірів, рух вітрів і думки людей, відмінності рослин і силу коренів. ²¹ Пізнав я усе, і таємне і явне, бо навчила мене Премудрість, художниця всього. ²² Вона є дух розумний, святий, єдиновірний, багаточастковий, тонкий, легкорухомий, світлий, чистий, ясний, нешкідливий, благолюбивий, швидкий, невтримний, ²³ благодійний, людинолюбний, твердий, непохитний, спокійний, безпечальний, всевидючий і що проникає в усі розумні, чисті, найтонші думки. ²⁴ Бо премудрість рухливіша за всякий рух, і за чистотою своєю крізь усе проходить і проникає. ²⁵ Вона є подих сили Божої і чисте вилиття слави Вседержителя: тому ніщо осквернене не ввійде у неї. ²⁶ Вона є відблиск вічного світла і чисте дзеркало дії Божої і образ благодати Його. ²⁷ Вона – одна, але може все, і, перебуваючи у самій собі, усе оновлює, і, переходячи з роду в рід у святі душі, готує друзів Божих і пророків; ²⁸ бо Бог нікого не любить, крім того, хто живе з премудрістю. ²⁹ Вона прекрасніша за сонце і перевер-

[23] Притч. 4, 11. [25] Як. 3, 16. [26] Притч. 11, 14.

Глава 7. [2] Іов. 10, 10. [5] Сир. 40, 4. [6] Іов. 1, 21. 1 Тим. 6, 7. [7] 3 Цар. 3, 9. 2 Пар. 1, 10. [9] Іов. 28, 15. Притч. 8, 10. [11] 3 Цар.

3, 13. [14] Ін 15, 15. [16] 2 Кор. 3, 5. [17] 3 Цар. 4, 29. [20] 3 Цар. 4, 33. [22] Іов. 12, 13. [23] Притч. 8, 12. 1 Кор. 2, 10. [24] Євр. 4, 12. [25] Євр. 1, 3. [27] 1 Кор. 12, 4, 11.

шує сузір'я зірок; у порівнянні зі світлом вона вище; ³⁰ бо світло змінюється вночі, а премудрости не перемагає злоба.

8 Вона швидко поширюється від одного кінця до іншого й усе влаштовує на користь. ² Я полюбив її і знайшов від юности моєї, і побажав узяти її за наречену собі, і став любителем краси її. ³ Вона піднімає своє благородство тим, що має співжиття з Богом, і Владика усіх полюбив її: ⁴ вона таїниця розуму Божого і виборниця діл Його. ⁵ Якщо багатство є жадане придбання у житті, то що багатше за премудрість, яка все робить? ⁶ Якщо ж розсудливість робить багато чого, то який художник краще за неї? ⁷ Якщо хто любить праведність, – плоди її є чесноти: вона навчає цнотливості і розважливості, справедливості і мужності, корисніше за які нічого немає для людей у житті. ⁸ Якщо хто бажає великої досвідченості, мудрість знає давноминуле і вгадує майбутнє, знає тонкощі слів і відповіді на загадки, дізнається наперед знамення і чудеса і наслідки років і часів. ⁹ Тому я розсудив прийняти її у співжиття із собою, знаючи, що вона буде мені радницею на добре й утішенням у турботах і печалі. ¹⁰ Через неї я буду мати славу у народі і честь перед старійшинами, будучи юнаком; ¹¹ виявлюся проникливим на суді, і в очах сильних заслужу подив. ¹² Коли я буду мовчати, вони будуть очікувати, і коли почну говорити, будуть слухати, і коли продовжу бесіду, покладуть руку на уста свої. ¹³ Через неї я досягну безсмертя і залишу вічну пам'ять майбутнім після мене. ¹⁴ Я буду керувати народами, і племена підкоряться мені; ¹⁵ убоятся мене, коли почують про мене, страшні тирани; у народі

явлюся добрим і на війні мужнім. ¹⁶ Увійшовши у дім свій, я заспокоюся нею, бо у спілкуванні її немає суворости, ні у співжитті з нею скорботи, але веселощі і радість. ¹⁷ Розмірковуючи про це сам у собі й думаючи у серці своєму, що у спорідненні з премудрістю – безсмертя, ¹⁸ й у співдружності з нею – блага насолодження, і в трудах рук її – багатство, яке не зменшується, й у співбесіді з нею – розум, і в спілкуванні слів її – добра слава, – я ходив і шукав як би мені взяти її собі. ¹⁹ Я був юнак обдарований і душою одержав добру; ²⁰ притім, будучи добрим, я увійшов і в тіло чисте. ²¹ Пізнавши ж, що інакше не можу оволодіти нею, тільки якщо дарує Бог, – і що вже було справою розуму, щоб пізнати, чий цей дар, – я звернувся до Господа і молвився Йому, і говорив від усього серця мого:

9 Боже отців і Господи милости, що створив усе словом Твоїм ² і премудрістю Твоею упорядкував людину, щоб вона владарювала над створеними Тобою творіннями ³ й управляла світом свято і справедливо, і в правоті душі чинила суд! ⁴ Даруй мені Твою премудрість, що сидить перед престолом, і не відкинь мене від отроків Твоїх, ⁵ бо я раб Твій і син рабині Твоєї, людина немічна і короткочасна і слабка у розумінні суду і законів. ⁶ Та хоч би хто і довершений був між синами людськими, без Твоєї премудрости він буде визнаний за ніщо. ⁷ Ти обрав мене царем народу Твого і суддею синів Твоїх і дочок; ⁸ Ти сказав, щоб я побудував храм на святій горі Твоїй і вітгар у місті перебування Твого, за подобою святої скинії, яку Ти приготував наперед від початку. ⁹ З Тобою премудрість, яка знає діла Твої й існувала, коли Ти творив світ,

Глава 8. [2] Сир. 15, 2. [5] Прем. 7, 8–9. [8] 3 Цар. 10, 1. [9] Притч. 7, 4. [11] 3 Цар. 3, 28. [12] Іов. 29, 21. [14] Притч. 8, 11. [18] Мк 4, 20. [19] Еккл. 12, 7. [21] Флп 2, 13. Як. 1, 17.

Глава 9. [1] Ін 1, 3. [2] Бут. 1, 26. [4] 3 Цар. 3, 9. 2 Пар. 1, 10. [5] Пс. 115, 7. [7] 3 Цар. 3, 6. 1 Пар. 28, 5. 2 Пар. 1, 9. [8] 2 Цар. 7, 13. 3 Цар. 8, 19. Вих. 25, 8–9. [9] Притч. 8, 22. Ін 1, 3.

і відає, що угодно перед очима Твоїми і що праве за заповідями Твоїми: ¹⁰ зішли її від святих небес і від престолу слави Твоєї зішли її, щоб вона сприяла мені у трудах моїх, і щоб я знав, що благоугодно перед Тобою; ¹¹ бо вона усе знає і розуміє, і мудро буде керувати мною у ділах моїх, і збереже мене у своїй славі; ¹² і діла мої будуть благоприємними, і буду судити народ Твій справедливо, і буду достойним престолу батька мого. ¹³ Бо яка людина спроможна пізнати раду Божу? або хто може зразуміти, що угодно Господу? ¹⁴ Помисли смертних нетверді, і думки наші помилкові, ¹⁵ бо тлінне тіло обтяжує душу, і ця земна храмина придушує багатотурботливий розум. ¹⁶ Ми ледь можемо осягати і те, що на землі, і насилу розуміємо те, що під руками, а що на небесах – хто досліджував? ¹⁷ Волю ж Твою хто пізнав би, якби Ти не дарував премудрости і не посилав з висоти святого Твого Духа? ¹⁸ І так виправилися путі тих, хто живе на землі, і люди навчилися того, що угодно Тобі, ¹⁹ і спаслись премудрістю.

10 Вона зберігала первозданного отця світу, який створений був один, і спасала його від власного його падіння: ² вона дала йому силу володіти усім. ³ А той, хто відступив від неї, неправедний у гніві своєму, загинув від братовбивчої люті. ⁴ Заради нього землю, що потопала, знову премудрість спасла, зберігши праведника за допомогою малого дерева. ⁵ Вона ж між народами, змішаними в однодумності зла, знайшла праведника і зберегла його бездоганним перед Богом, і зберегла мужнім у жалості до сина. ⁶ Вона під час погибелі нечестивих

спасла праведного, який уникнув вогню, що зійшов на п'ять міст, ⁷ від яких на свідчення нечестя залишилася земля, яка була пустою і диміла, та рослини, які не у свій час приносять плоди, і пам'ятником невірної душі – стоячий соляний стовп. ⁸ Бо вони, зневаживши премудрість, не тільки пошкодили собі тим, що не пізнали добра, але і залишили живу пам'ять про своє безумство, щоб не могли приховати того, у чому заблукали. ⁹ Премудрість же спасла від бід тих, хто служив їй. ¹⁰ Праведного, який утікав від братнього гніву, вона наставляла на праві путі, показала йому царство Боже і дарувала йому пізнання святих, допомагала йому у прикростях і дала велику нагороду за труди його. ¹¹ Коли з користюлюбства кривдили його, вона постала і збагатила його, ¹² зберегла його від ворогів, і убезпечила від підступників проти нього, й у великій боротьбі принесла йому перемогу, щоб він знав, що благочестя сильніше за все. ¹³ Вона не залишила проданого праведника, але спасла його від гріха: ¹⁴ вона сходила з ним у рів і не залишала його у путах, і потім принесла йому скіпетр царства і владу над тими, які пригнічували його, показала неправдивими тих, хто звинувачував його, і дарувала йому вічну славу. ¹⁵ Вона звільнила святий народ і непорочне сім'я від народу, який пригнічував його, ¹⁶ увійшла в душу слугителя Господнього і протистала страшним царям чудесами і знаменнями. ¹⁷ Вона винагородила святих за труди їх, вела їх шляхом дивним; і вдень була їм покровом, а вночі – зоряним світлом. ¹⁸ Вона перевела їх через Червоне море і провела їх крізь велику воду, ¹⁹ а воро-

[11] Ін 16, 13. [13] Іс. 40, 13. Рим. 11, 34. 1 Кор. 2, 16. [15] Рим. 7, 24. 1 Кор. 15, 53. 2 Кор. 5, 4. [16] Ін 3, 12. [17] Іов. 15, 8.

Глава 10. [1] Бут. 1, 26. [2] Бут. 1, 28. [3] Бут. 4, 8. [4] Бут. 7, 1. [5] Бут. 14, 15; 22, 6. [6] Бут. 19, 16. [7] 2 Пет. 2, 6. Іуд. 1, 7. Бут.

19, 26. [10] Бут. 28, 7. [11] Бут. 31, 7, 42. [12] Бут. 32, 28. 1 Тим. 4, 8. [13] Бут. 37, 28. [14] Бут. 39, 21; 40, 14. Пс. 104, 20. [15] Вих. 12, 37. [16] Вих. 4, 11. [17] Вих. 11, 2; 12, 35; 13, 21. [18] Вих. 14, 22.

гів їхніх потопила і вивергла їх із глибини безодні.²⁰ Отже, праведні заволоділи обладунком нечестивих і оспівали святе ім'я Твоє, Господи, і одностайно прославили переможну руку Твою;²¹ бо премудрість відкрила уста німих і зробила виразними язика немовлят.

11 Вона упорядкувала діла їх рукою святого пророка:² вони пройшли безлюдною пустелею, і на непрохідних місцях поставили намети;³ протистали ворогам і помстилися їм;⁴ знемагали від спраги і воззвали до Тебе, і дана була їм вода із розсіченої скелі й утамування спраги – із твердого каменя.⁵ Бо чим покарані були вороги їх,⁶ тим вони, знаходячись у труднощах, були благодіяні:⁷ замість джерела постійно плинної ріки, сморідною кров'ю збуреною,⁸ на викриття їхнього дитовбивчого повеління, Ти несподівано дав їм велику воду,⁹ показавши тоді через спрагу, як Ти покарав їхніх супротивників.¹⁰ Бо коли вони були випробовувані, зазнаючи, між іншим, милостивого напоумлення, тоді пізнали, як мучилися у гніві засуджені нечестиві;¹¹ тому що Ти випробовував їх, як батько, повчаючи, а тих, як гнівний цар, осуджуючи, мучив.¹² І відсутні і присутні однаково постраждали:¹³ їх осягла подвійна скорбота і стогін від спогаду про минуле.¹⁴ Вони, коли почули, що через них покарання ті були благодіяні, пізнали Господа.¹⁵ Кого вони раніше, як відкинутого, зрелися з наругою, Тому внаслідок подій дивувалися, перетерпівши неоднакову з праведними спрагу.¹⁶ А за нерозумні помисли їх неправди, за якими вони, будучи в омані, служи-

ли безсловесним плазунам і огидним чудовиськам, Ти у покарання наслав на них безліч безсловесних тварин,¹⁷ щоб вони пізнали, що, чим хто згрішає, тим і карається.¹⁸ Не можливим було б для всемогутньої руки Твоєї, яка створила світ із безвидної речовини, наслати на них безліч ведмедів або лютих левів,¹⁹ або невідомих новостворених лютих звірів, що або дихають вогненным подихом, або вивергають клуби диму, або кидають із очей жажливі іскри,²⁰ які не тільки ушкодженням могли знищити їх, але і жажливим виглядом погубити.²¹ Та й без цього вони могли загинути від одного подуву, переслідувані правосуддям і розсіювані духом сили Твоєї; але Ти все влаштував мірою, числом і вагою.²² Бо велика сила завжди властива Тобі, і хто протистане могутності сили Твоєї?²³ Весь світ перед Тобою, як коливання чашки терезів, або як крапля ранкової роси, що сходить на землю.²⁴ Ти усіх милуєш, тому що усе можеш, і покриваєш гріхи людей заради покаяння.²⁵ Ти любиш усе, що існує, і нічим не гребуєш, що створив, бо не створив би, якби щось ненавидів.²⁶ І як могло б перебувати що-небудь, якби Ти не захотів? Або як збереглося б те, що не було покликане Тобою?²⁷ Але Ти все падиш, тому що все Твоє, душолюбний Господи.

12 Нетлінний Твій дух перебуває в усьому.² Тому заблудлих Ти мало-помалу викриваєш і, нагадуючи їм, у чому вони згрішають, напоумляєш, щоб вони, відступивши від зла, увірували у Тебе, Господи.³ Так, погребувавши древніми жителями святої землі Твоєї,⁴ які

[20] Вих. 12, 35; 15, 1. [21] Вих. 4, 11–12.

Глава 11. [2] Вих. 15, 22. [3] Вих. 17, 10. [4] Вих. 17, 6. Пс. 77, 16; 104, 41. Ис. 48, 21. 1 Кор. 10, 4. [7] Вих. 7, 20. [8] Вих. 1, 15; 17, 6. [10] Втор. 8, 2. 1 Кор. 11, 32. [15] Вих. 5, 2. [16] Лев. 26, 14. [17] Прем. 12, 27. Рим. 1, 27. [18] Лев. 26, 22. Єр. 8, 17. [19] Чис. 21, 6.

Прем. 12, 9. [21] Пс. 34, 5. Ис. 41, 16. Ос. 4, 19. [22] Рим. 9, 19. [24] Мих. 7, 18. Рим. 2, 4. [25] Прем. 12, 13. [27] Прем. 12, 16. Єз. 18, 23, 32.

Глава 12. [1] Прем. 1, 7. Пс. 138, 7. [2] Єр. 10, 24. [3] Втор. 9, 5. [4] Лев. 18, 3.

звершували ненависні діла чаклувань і нечестиві жертвоприношення,⁵ і безжалісними убивцями дітей, і тими, що на жертовних бенкетах пожирали нутроці людської плоті і крові у таємних зібраннях,⁶ і батьками, які убивали безпомічні душі, – Ти зволив знищити їх руками батьків наших,⁷ щоб земля, найдорожча за все у Тебе, прийняла достойне населення чад Божих.⁸ Але і їх, як людей, Ти щадив, пославши предтечами війства Твого шершнів, щоб вони помалу знищували їх.⁹ Хоч не неможливо було Тобі війською підкорити нечестивих праведним, або знищити їх страшними звірами, або грізним словом у один раз;¹⁰ але Ти, помалу караючи їх, давав місце покаюню, знаючи однак, що плем'я їх негідне і зло їх уроджене, і помисли їх не зміняться повіки.¹¹ Бо сім'я їх було прокляте від початку, і не з побоювання перед будь-ким Ти допускав безкарність гріхів їхніх.¹² Бо хто скаже: “що Ти зробив?” або хто протистане суду Твоєму? і хто звинуватить Тебе у знищенні народів, які Ти створив? Або який захисник прийде до Тебе, із клопотанням за неправедних людей?¹³ Бо, крім Тебе, немає Бога, який має піклування про усіх, щоб доводити Тобі, що Ти несправедливо судив.¹⁴ Ні цар, ні володар не в змозі з'явитися до Тебе на очі за тих, яких Ти знищив.¹⁵ Будучи праведним, Ти усім керуєш праведно, вважаючи невластивим Твоїй силі засудити того, хто не заслуговує покарання.¹⁶ Бо сила Твоя є початок правди, і те саме, що Ти володарюєш над усіма, налаштовує Тебе щадити усіх.¹⁷ Силу Твою Ти показуєш тим, хто не вірує всемогутності Твоїй, і у тих, що не визнають Тебе, викриваєш зухва-

лість;¹⁸ але, володіючи силою, Ти судиш поблажливо й керуєш нами з великою милістю, бо могутність Твоя завжди у Твоїй волі.¹⁹ Але такими ділами Ти повчав народ Твій, що праведний повинен бути людинолюбним, і вселяв у синів Твоїх благу надію, що Ти даєш час покаюню у гріхах.²⁰ Бо якщо ворогів синів Твоїх і достойних смерті Ти карав із такою поблажливістю і пощадою, даючи їм час і спонуку, щоб визволитися від зла,²¹ то з якою увагою Ти судив синів Твоїх, батькам яких Ти дав клятви і завіти благих обітувань!²² Отже, напоумлюючи нас, Ти караєш ворогів наших тисячократно, щоб ми, коли судимо, помишляли про Твою благість і, коли буваємо осуджені, очікували помилування.²³ Тому-то і тих нечестивих, які проводили життя нерозумно, Ти мучив власними їхніми мерзотами,²⁴ бо вони дуже далеко ужилися на путях омані, обманюючись подібно до нерозумних дітей і шануючи за богів тих із тварин, які навіть і у ворогів були зневаженими.²⁵ Тому, як нерозумним дітям, на посміяння послав Ти їм і покарання.²⁶ Але, не врозумившись викривальним посміянням, вони терпіли заслужений суд Божий.²⁷ Бо те, що вони самі терпіли з досадою, те саме побачивши на тих, яких вважали богами і через яких вони каралися, вони пізнали Бога істинного, Якого раніше відрікалися знати;²⁸ тому і прийшов на них остаточний осуд.

13 Дійсно суєтні за природою усі люди, у яких не було відання про Бога, які через видимі досконалості не могли пізнати Суцього і, дивлячись на діла, не пізнали Винуватця,² а шанували за богів, які правлять світом, або вогонь,

[5] Втор. 12, 31; 18, 10. Єр. 19, 5. [8] Вих. 23, 27–28. Втор. 7, 20. [10] Рим. 2, 4. Одрк. 2, 21. Єр. 13, 23. [11] Бут. 9, 25. [12] Рим. 9, 20. [13] 1 Пет. 5, 7. [16] Пс. 144, 9. Рим. 11, 32. [18] Пс. 102, 10. Сир. 18, 9. [20] Вих. 8, 31. Рим. 2,

4. [21] Рим. 11, 24. [22] 1 Кор. 11, 32. [24] Рим. 1, 23. [27] Прем. 11, 17. [28] Вих. 8, 19.

Глава 13. [1] Рим. 1, 19. [2] Втор. 4, 19. Діян. 7, 42.

або вітер, або повітря, що рухається, або зоряне коло, або бурхливу воду, або небесні світила. ³ Якщо, зачаровуючись їх красою, вони шанували їх за богів, то повинні були б пізнати, наскільки краший за них Господь, бо Він, Винуватець краси, створив їх. ⁴ А якщо дивувалися силі і дії їх, то повинні були б пізнати через них, наскільки могутніший Той, Хто створив їх: ⁵ бо від величі краси створінь порівняльно пізнається Винуватець буття їх. ⁶ Утім, вони менше заслуговують осуду, бо помиляються, можливо, шукаючи Бога і бажаючи знайти Його: ⁷ тому що, звертаючись до діл Його, вони досліджують і переконуються зором, що усе видиме прекрасне. ⁸ Але і вони не мають виправдання: ⁹ якщо вони стільки могли розуміти, що були спроможні досліджувати тимчасовий світ, то чому вони одразу не знайшли Господа його? ¹⁰ Але більш жалюгідні ті, і надії їхні – на бездушних, які називають богами діла рук людських, золото і срібло, витвори мистецтва, зображення тварин, або негідний камінь, діло давньої руки. ¹¹ Або якийсь деревороб, вирубавши придатне дерево, вправно зняв з нього усю кору і, обробивши красиво, зробив з нього посудину, корисну до вжитку у житті, ¹² а обрізки від роботи вжив на приготування їжі й наситився; ¹³ один же з обрізків, ні до чого не придатний, дерево криве і сучкувате, взявши, старанно округлив на дозвіллі і, з доповіддю знавця обробивши його, уподібнив його образу людини, ¹⁴ або зробив подібним до якої-небудь низької тварини, намазав суриком і покрит фарбою поверхню його, і зафарбував у ньому усякий недолік, ¹⁵ і, влаштувавши для нього достойне місце, повісив його на стіні, за-

кріпивши залізом. ¹⁶ Отже, щоб витвір його не упав, він наперед потурбувався, знаючи, що воно само собі допомогти не може, бо це кумир і потребує допомоги. ¹⁷ Молячись же перед ним про свої надбання, про шлюб і про дітей, він не соромиться говорити бездушному, ¹⁸ і про здоров'я волає до немічного, про життя просить мертве, про допомогу благає цілком нездатне, про подорож – не здатне ступити, ¹⁹ про прибутки, про ремесло і про успіх рук – зовсім не здатне робити руками, про силу просить найбезсиліше.

14 Ще: хтось, збираючись плісти і перепливати люті хвилі, кличе на допомогу дерево, що слабкіше за корабель, який його носить; ² бо прагнення до надбань вигадало його, а художник вправно влаштував, ³ але промисел Твій, Отче, керує кораблем, бо Ти дав і путь у морі і безпечний шлях у хвилях; ⁴ показуючи, що Ти можеш від усього спасати, хоч би хто вирушав у море і без уміння. ⁵ Ти хочеш, щоб не марні були діла Твоєї премудрости; тому люди довіряють своє життя найменшому дереву і рятуються, проходячи по хвилях на човні. ⁶ Бо і спочатку, коли знищені були горді велетні, надія світу, керована Твоєю рукою, використавши корабель, залишила світу сім'я роду. ⁷ Благословенне дерево, через яке буває правда! ⁸ А це рукотворне прокляте і саме, і той, хто зробив його, – за те, що зробив; а це тлінне назване богом. ⁹ Бо однаково ненависні Богу і нечестивець і нечестя його; ¹⁰ і зроблене разом із тим, хто зробив, буде покаране. ¹¹ Тому і на ідолів язичницьких буде суд, оскільки вони серед створіння Божого зробилися мерзотою, спокусою душ людських і сіттю для ніг нерозумних.

[3] Сир. 43, 5. Рим. 1, 20. [5] Рим. 1, 20. [6] Діян. 14, 17; 17, 27. [7] Рим. 1, 19. [10] Діян. 17, 29. Рим. 1, 23. [11] Іс. 44, 13. Єр. 10, 3. [18] Єр. 3, 23. 1 Кор. 8, 4.

Глава 14. [1] Іона 1, 5. [3] Вих. 14, 21. [4] Іс. 43, 2. Іона 2, 3. [6] Бут. 6, 4; 7, 13. [7] 1 Пет. 3, 20. [8] Пс. 134, 15. Вар. 3, 18–19. [9] Пс. 5, 5–6. [11] Єр. 46, 25.

¹² Бо вигадка ідолів – початок блуду, і винахід їх – розтління життя.
¹³ Не було їх спочатку, і не повіки вони будуть. ¹⁴ Вони увійшли у світ через людське марнославство, і тому близький призначений їм кінець.
¹⁵ Батько, який мучиться гіркою скорботою щодо рано померлого сина, зробивши зображення його, як уже мертвої людини, потім став шанувати його, як бога, і передав підвладним таємниці і жертвоприношення.
¹⁶ Потім цього нечестивного звичаю, що з часом утвердився, дотримувалися, як закону, і за повелінням володарів статую шанували, як божество. ¹⁷ Кого в лице люди не могли шанувати через віддаленість проживання, того віддалене лице вони зображали: робили видимий образ шанованого царя, щоб цією старанністю полестити відсутньому, ніби присутньому.
¹⁸ До посилення ж шанування і від несправдливості заохочувала старанність художника, ¹⁹ бо він, бажаючи, можливо, догодити володарю, подбав, щоб мистецтвом зробити подобу якнайкрасивішою; ²⁰ а народ, захоплений красою оздоб, того, якого невдовзі перед тим шанували, як людину, визнав тепер божеством. ²¹ І це було спокусою для людей, тому що вони, підкоряючись або нещастю, або тиранству, неповідомлене Ім'я приклали до каменів і дерев. ²² Потім не досить було для них помилятися у пізнанні про Бога, але вони, живучи у великій боротьбі нещастя, таке велике зло називають світом. ²³ Звершуючи або дітовбивчі жертви, або приховані таємниці, або запозичені від чужих звичаїв шалені бенкети, ²⁴ вони не бережуть ні життя, ні чистих шлюбів, але один іншого або підступництвом убиває, або перелюбством кривдить. ²⁵ Усіма ж без різниці володіють кров і убивство,

розкрадання і підступництво, розтління, віроломство, заколот, клятвoporушення, розкрадання майна, ²⁶ забуття подяки, осквернення душ, перетворення ст'агтей, безчиння шлюбів, перелюбство і розпуста. ²⁷ Служіння ідолам, які недостойні найменування, є початок і причина, і кінець усякого зла, ²⁸ бо вони або, забавляючись, шаленіють, або провіщають неправду, або живуть беззаконно, або швидко порушують клятву. ²⁹ Надіючись на бездушних ідолів, вони не думають бути покараними за те, що несправедливо клянуться. ³⁰ Але за те й інше прийде на них осудження, і за те, що нечесливо думали про Бога, звертаючись до ідолів, і за те, що неправдиво клялися, підступно зневажаючи святе. ³¹ Бо не сила тих, якими вони клянуться, але суд над тими, що грішать, завжди йде за злочинном неправедних.

15 Але Ти, Бог наш, благий та істинний, довготерпеливий і управляєш усім милостиво. ² Якщо ми і згрішаємо, ми – Твої, що визнаємо владу Твою; але ми не будемо грішити, знаючи, що ми визнані Твоїми. ³ Знати Тебе є повна праведність, і визнавати владу Твою – корінь безсмертя. ⁴ Не згаблює нас лукавий людський винахід, ні марний труд художників – зображення, розмальовані різними фарбами, ⁵ погляд на які збуджує у безумних похотіння і жагу до бездушного вигляду мертвого образу. ⁶ І ті, що роблять, і ті, хто має похоть, і хто шанує, є любителі зла, достойні таких надій. ⁷ Гончар мне м'яку землю, старанно ліпить усякий *сосуд* на служіння нам; з однієї і тієї самої глини виробляє посуд, потрібний і для чистих діл і для нечистих – усе однаково; але яке для кожного з них вживання, суддя

[12] Вих. 34, 15. Єз. 16, 15. Ос. 2, 5. [14] Гал. 5, 26. Прем. 9, 5. [15] Рим. 1, 23. [16] Дан. 3, 5. [22] Діян. 19, 24–25. [23] Втор. 18, 10. Єр. 7, 9, 31; 19, 5. [25] Рим. 1, 29. Єр. 7, 9. [26]

Рим. 1, 24, 27. [28] Ос. 7, 5.

Глава 15. [1] Вих. 34, 6. Пс. 102, 8. [2] 1 Ін 2, 1–2. [3] Єр. 9, 24. Ін 17, 3. [6] Прем. 1, 16. [7] Рим. 9, 21.

– той самий гончар.⁸ І суєтний трудівник з тієї самої глини ліпить суєтного бога, тоді як сам недавно народився із землі і скоро піде туди ж, звідки він узятий, і стягнеться з нього борг душі його.⁹ Але у нього турбота не про те, що він повинен багато трудитися, і не про те, що життя його коротке; але він змагається з художниками золотих і срібних виробів, і наслідуює мідників, і ставить собі у славу те, що робить мерзоти.¹⁰ Серце його – попіл, і надія його мізерніша за землю, і життя його нікчемніше за бруд;¹¹ бо він не пізнав Того, Хто сотворив його і вдунув у нього живу душу і вдихнув у нього дух життя.¹² Вони вважають життя наше забавою і житіє прибутковою торгівлею, тому що говорять, що слід же звідкілясь здобувати прибутков, хоч би і зі зла.¹³ Утім, такий більше за всіх знає, що він грішить, роблячи із земляної речовини тлінні сосуди і статуї.¹⁴ Найбільше ж нерозумні з усіх і бідніші розумом за самих немовлят – вороги народу Твого, які пригноблюють його,¹⁵ тому що вони вважають богами усіх ідолів язичницьких, у яких нема ні очей для зору, ні ніздрів для втягування повітря, ні вух для слухання, ні пальців рук для дотику, і ноги яких нездатні для ходіння.¹⁶ Хоча людина зробила їх, і запозичений дух утворив їх, але ніякий чоловік не може створити бога, як він сам.¹⁷ Будучи смертним, він робить нечестивими руками мертве, тому він довершенийий за божества свої, бо він жив, а ті – ніколи.¹⁸ Притім вони шанують тварин найогидніших, які за безглуздістю порівняно гірші за усіх.¹⁹ Вони навіть некрасиві на вигляд, як інші тварини, щоб могли

приваблювати до себе, але позбавлені і схвалення Божого і благословення Його.

16 Тому вони достойно були покарані через подібних тварин і терзали їх багато чудовиськ.² Замість такого покарання Ти благодіяв народу Твоєму: задовольняючи примхи їх, Ти приготував їм для насичення незвичайну їжу – перепелів,³ щоб ті, мучимі голодом, через огидний вигляд насланих гадів, відмовлялися і від необхідного позиву до їжі, а ці, короткочасно потерпівши нестачу, спожили незвичайну їжу.⁴ Бо тих гнобителів повинна була осягнути невідворотна нестача, а цим тільки потрібно було показати, як мучилися вороги їхні.⁵ І тоді, коли спостигла їх жахлива лютьість звірів і вони знищувалися укусами підступних зміїв, гнів Твій не продовжився до кінця.⁶ Але вони були збентежені на короткий час для напоумлення, отримавши знамення спасіння на спогад про заповідь закону Твого,⁷ бо той, хто навертався, зцілювся не тим, на що дивився, але Тобою, Спасителем усіх.⁸ І цим Ти показав ворогам нашим, що Ти – визволитель від усякого зла:⁹ бо їх убивало жаління сарани і мух, і не знайшлося зцілення для душі їх, тому що вони були достойні мучення від цих.¹⁰ А синів Твоїх не здолали і зуби отруйних зміїв, тому що милість Твоя прийшла на допомогу і зцілила їх.¹¹ Хоч вони і були уражені для нагадування їм про слова Твої, але скоро були і зцілювані, щоб, упавши у глибоке забуття того, не позбулися Твого благодіяння.¹² Не трава і не пластир лікували їх, але Твоє, Господи, всецілюще слово.¹³ Ти маєш владу життя і смерти

[8] Бут 2, 7. Еккл. 12, 7. Лк 12, 20. [9] Іс. 40, 19. [11] Бут 2, 7. [12] 1 Тим. 6, 5. Як. 4, 13. [13] Втор. 4, 16; 5, 8. Одр. 9, 20. [15] Пс. 113, 12; 134, 15. [18] Прем. 11, 16; 12, 24. Єз. 8, 10.

Глава 16. [1] Прем. 12, 26. Вих. 8, 24. [2]

Вих. 16, 13. Чис. 11, 31. [5] Чис. 21, 6. 1 Кор. 10, 9. [6] Ін 3, 14. [7] Чис. 21, 9. [8] Пс. 3, 9. 2 Тим. 4, 8. [9] Вих. 8, 24. Пс. 104, 31. Одр. 9, 3. [12] Пс. 106, 20. [13] Втор. 32, 39. 1 Цар. 2, 6. Тов. 13, 2.

і опускаєш до врат пекла і підносиш. ¹⁴ Людина зі злоби своєї убиває, але не може повернути духу, який відійшов, і не може прикликати взяту душу. ¹⁵ А Твоєї руки неможливо уникнути, ¹⁶ бо нечестиві, які зреклися пізнавати Тебе, покарані силою Твоею, будучи переслідувані незвичайними дощами, градами і невідворотними бурями і знищені вогнем. ¹⁷ Але найдивнішим було те, що вогонь сильніше діяв у воді, яка усе гасить, бо самий світ є поборник за праведних. ¹⁸ Іноді полум'я приборкувалося, щоб не спалити тварин, посланих на нечестивих, щоб вони, бачачи це, пізнали, що переслідуються судом Божим. ¹⁹ А іноді і серед води палило сильніше за вогонь, щоб знищити творіння землі неправедної. ²⁰ Замість того народ Твій Ти годував їжею ангельською і послав їм, які не трудилися, з неба готовий хліб, що був приємним за смаком кожного. ²¹ Бо властивість їжі Твоєї показувала Твою любов до дітей і на задоволення бажання того, хто споживав, змінювалася за смаком кожного. ²² А сніг і лід витримували вогонь і не танули, щоб вони знали, що вогонь, який горить у граді і блищить у дощах, знищував плоди ворогів. ²³ Але той самий вогонь, щоб наситилися праведні, втрачав свою силу. ²⁴ Бо творіння, слугуючи Тобі, Творцю, спрямовується для покарання нечестивих і вщуає для благодіяння віруючим у Тебе. ²⁵ Тому і тоді воно (творіння), змінюючись в усьому, підкорювалося Твоїй благодаті, яка годує усіх, за бажанням нужденних, ²⁶ щоб сини Твої, яких Ти, Господи, полюбив, пізнали, що не види плодів годують людину, але слово Твоє зберігає віруючих у Тебе. ²⁷ Бо те, що не пошкоджувалося вогнем,

будучи зігріте слабким сонячним променем, одразу ж розтавало, ²⁸ щоб було відомо, що треба попереджати сонце подякою Тобі і звертатися до Тебе на схід світла. ²⁹ Бо надія невдячного розтане, як зимовий іній, і виллється, як негідна вода.

17 Великі і незбагненні суди Твої, тому ненавчені душі впади в оману. ² Бо беззаконні, які задумали гнітити святий народ, в'язні темряви і полонені довгої ночі, зачинившись у домах, ховалися від вічного Промислу. ³ Думаючи сховатися у таємних гріхах, вони, під темним покровом забуття, розсіялися, сильно лякані і бентежені примарами, ⁴ бо і найпотемніше місце, яке ховало їх, не спасало їх від страху, але страшні звуки навколо їх приводили їх у занепокоєння, і з'являлися люті чудовиська зі страшними лицами. ⁵ І ніяка сила вогню не могла озорити, ні яскравий блиск зірок не міг осяяти цю похмуру ніч. ⁶ Являлися їм тільки багаття, які горіли самі собою, повні жаху, і вони, боячись невидимого – примари, уявляли собі видиме ще гіршим. ⁷ Упали зваби чарівного мистецтва, і вихвалення мудрістю було піддане осміянню, ⁸ бо ті, які обіцяли відігнати від страдницької душі жахи і страхи, самі страждали на ганебну боязнь. ⁹ І хоч ніякі страхіття не турбували їх, але, переслідувані бродіннями отруйних звірів і свистами плазунів, вони зникали від страху, боячись глянути навіть на повітря, від якого нікуди не можна втекти, ¹⁰ бо нечестя, засуджуване власним свідченням, – боязке і, преслідуване совістю, завжди придумує жахи. ¹¹ Страх є не що інше, як позбавлення допомоги від розуму. ¹² Чим менше надії всередині, тим більше уяв-

[14] Іов. 14, 10. [15] Рим. 2, 3. [16] Вих. 9, 23. Пс. 77, 47–48; 104, 32. [17] Прем. 19, 19. [20] Вих. 16, 4. Чис. 11, 7. Втор. 8, 16. Пс. 77, 24. 3 Езд. 1, 17. Ін 6, 31. [21] 1 Пет. 2, 3. [22] Вих. 9, 23–24. [26] Втор. 8, 3. Мф 4, 4.

Лк 4, 4. [29] Прем. 5, 14.

Глава 17. [1] Рим. 11, 33. [2] Вих. 10, 21. [5] Вих. 10, 23. [7] Вих. 7, 22; 8, 18; 9, 11. [10] Мк 12, 15. Лев. 26, 36. Втор. 28, 66. [11] Іов. 18, 11.

ляється невідомість причини, що породжує муки.¹³ І вони у цю істинно нестерпну ніч, що прийшла з глибин нестерпного пекла, приготувавшись заснути звичайним сном,¹⁴ то були тривожими страшними примарами, то розслаблєвані душевним смутком, бо находив на них раптовий і неочікуваний страх.¹⁵ Отже, де хто тоді був захоплений, ставав полоненим, і його ув'язнювали у цю темницю без оков.¹⁶ Чи був то хлібороб або пастух, або той, хто займався працею в пустелі, усякий, будучи захопленим, підлягав цій неминучій долі;¹⁷ бо усі були зв'язані одними нерозв'язними путами темряви. Чи вітер, що свистить, чи милозвучний голос птахів серед густих гілок, чи сила швидкоплинної води, чи сильний тріск падаючого каміння;¹⁸ чи невидиме бігання скакаючих тварин, чи голос ревучих диких звірів, чи луна, що віддається з гірських ущелин, усе це, жахаючи їх, повергало у розслаблення.¹⁹ Бо весь світ був освітлюваний ясним світлом і займався безперешкодно ділами;²⁰ а над ними одними була розпростерта важка ніч, образ темряви, що уміла колись обійняти їх; але самі для себе вони були обтяжливими за темряву.

18 А для святих Твоїх було найбільше світло. І ті, чуючи голос їх, а образу не бачачи, називали їх блаженними, тому що вони не страждали.² А за те, що, будучи раніше скривдженими ними, не мстилися їм, дякували і просили прощення в тому, що змушували переносити їх.³ Замість того, Ти дав їм дороговказ на незнайомому шляху – вогнесвітлий стовп, а для благополучного подорожжування – нешкідливе сонце.⁴ Бо ті достойні були позбавлення світла й ув'язнення у темря-

ві, тому що тримали в ув'язненні синів Твоїх, через яких мало бути дане світу нетлінне світло закону.⁵ Коли визначили вони побити дітей святих, хоч одного сина, покинутого, і спасли, у покарання за те Ти забрав безліч їхніх дітей і самих усіх погубив у великій воді.⁶ Та ніч була провіщена батькам нашим, щоб вони, твердо знаючи обітчування, яким вірили, були благосердими.⁷ І народ Твій очікував як спасіння праведних, так і загибелі ворогів,⁸ бо, чим Ти карав ворогів, тим самим звеличував нас, яких Ти прикликав.⁹ Святі діти праведних таємно звершували жертвоприношення й однодумно постановили божественним законом, щоб святі однаково брали участь у тих самих благах і небезпеках, коли батьки уже співали хвали.¹⁰ З супротивної ж сторони лунав безладний крик ворогів, і розносилося жалібне волавання над дітьми, яких оплакували.¹¹ Однаковим судом був покараний раб із господарем, і простолюдий терпів одне і те саме з царем:¹² усі взагалі мали безліч мерців, померлих однаковою смертю; і живих не вистачало для поховання, тому що в одну мить знищено було усе найдорожче їхне покоління.¹³ І хто не вірив нічому заради чаклунства, під час знищення первістків, визнали, що цей народ є син Божий,¹⁴ бо, коли усе оточувала тиха безмовність, і ніч у своєму плині досягла середини,¹⁵ зійшло з небес від царствених престолів на середину погибельної землі всемогутнє слово Твоє, як грізний воїн.¹⁶ Воно несло гострий меч – незміннє Твоє повеління і, ставши, наповнило усе смертю: воно торкалося неба і ходило по землі.¹⁷ Тоді раптово сильно стривожили їх мрії сновидінь, і приступили несподівані жахи;¹⁸ і буду-

[13] Вих. 10, 21. [17] 2 Пет. 2, 4. [20] Мф 8, 12.
Глава 18. [1] Вих. 10, 22–23. [3] Вих. 13, 21. [4] Втор. 33, 2. Іс. 2, 3. Сир. 1, 5. [5] Вих.

12, 29. [6] Вих. 11, 4. [10] Вих. 12, 30. [11] Вих. 12, 29. [12] Вих. 12, 30. [13] Вих. 7, 11; 12, 31. [15] Вих. 12, 29.

чи уражуваним – один там, інший тут, напівмертвий повідомляв причину, з якої він помирав: ¹⁹ бо сновидіння, які стривожили їх, попередньо показали їм це, щоб вони не загинули, не знаючи того, за що терплять зло. ²⁰ Хоч спокушення смерти торкнулося і праведних, і багато їх загинуло у пустелі, але недовго тривав цей гнів, ²¹ бо непорочний муж поспішив захистити їх; принісши зброю свого служіння, молитву й умилоствлення кадильне, він протистав гніву і поклав кінець біді, показавши тим, що він служитель Твій. ²² Він переміг знищувача не силою тілесною і не дією зброї, але словом підкорив того, хто карав, згадавши клятви і завіти батьків. ²³ Бо коли вже купами лежали мертві одні на одних, він, ставши всередині, зупинив гнів і перепинив йому путь до живих. ²⁴ На подирі його був цілий світ, і славні імена батьків були вирізані на каменях у чотири ряди, і велич Твоя – на діадимі голови його. ²⁵ Цьому поступився винищувач, і цього убоявся, тому що достатньо було одного цього випробування гнівного.

19 А над нечестивими до кінця тяжів немилостивий гнів, бо Він передбачав і майбутні їхні діла, ² що вони, дозволивши їм вирушити і з поспішністю виславши їх, розкаються і поженуться за ними, ³ бо, ще маючи у руках печалі і ридачи над гробами мертвих, вони задумали інший безумний помисел, і тих, кого з благанням висилали, переслідували, як утікачів. ⁴ Тягла ж їх до того кінця доля, якої вони були гідні, і вона навела забуття на те, що трапалося, щоб вони поповнили покарання, якого не вистачало до їхніх мук, ⁵ і щоб народ Твій звершив славу подорож, а вони знайшли собі

надзвичайну смерть. ⁶ Бо все творіння знову з висоти перетворилося у своїй природі, підкорюючись особливим повелінням, щоб сини Твої збереглися неушкодженими. ⁷ З'явилася хмара, яка осіняла стан, а де стояла колись вода, показала суха земля, із Червоного моря – безперешкодна путь, і з бурхливої безодні – зелена долина. ⁸ Покриті Твоєю рукою, вони пройшли по ній усім народом, бачачи дивні чудеса. ⁹ Вони паслися, як коні, і грали, як агнці, прославляючи Тебе, Господи, Визволителя їх, ¹⁰ бо вони ще пам'ятали про те, що трапилося під час перебування їх там, як земля замість народження інших тварин породила скнипів, і ріка замість риб вивергла безліч жаб. ¹¹ А опісля вони побачили і новий рід птахів, коли, захопившись побажанням, просили приємної їжі, ¹² бо на утіху їм налетіли з моря перепели, а грішних спіткали покарання не без знамень, які були силою блискавок. Вони справедливо страждали за свою злобу, ¹³ бо вони дуже сильну відчували ненависть до чужоземців: інші не приймали незнайомих подорожніх, а ці поневолювали благодійних прибульців. ¹⁴ І мало цього, але ще буде суд на них за те, що ті вороже приймали чужих, ¹⁵ а ці, з радістю прийнявши тих, які потім уже користувалися однаковими правами, стали пригнічувати жажливими роботами. ¹⁶ Тому вони уражені були сліпотою, як ті колись біля дверей праведника, коли, будучи обійняті густою темрявою, шукали кожен входу в його двері. ¹⁷ Самі стихії змінилися, як в арфі звуки змінюють свій характер, завжди залишаючись тими ж звуками; це можна побачити через старанне спостереження того, що було. ¹⁸ Бо земні тварини перемінялися

[20] Чис. 16, 46, 48. [21] Чис. 16, 45. [22] Пс. 105, 23. [24] Вих. 28, 21, 36.

Глава 19. [2] Вих. 14, 5. [3] Вих. 12, 30. [7] Вих. 13, 21; 14, 16, 19. [9] Іс. 63, 13. Вих.

15, 1. [10] Вих. 8, 3, 6. [11] Вих. 16, 13. Чис. 11, 31. Лк. 11, 11. [13] Вих. 1, 11. [15] Бут. 45, 17; 47, 6. Вих. 1, 14. [16] Бут. 19, 11. [18] Вих. 14, 22.

на водяних, а ті, що плавали у водах, виходили на землю.¹⁹ Вогонь у воді утримував свою силу, а вода втрачала свою властивість гасити;²⁰ полум'я, навпаки, не шкодило тілам тварин, що бродять і легко руй-

нуються, і не танув легкотанучий сніговидний рід небесної їжі.²¹ Так, Господи, Ти в усьому звеличив і прославив народ Твій, і не залишав його, але повсякчас і на всякому місці перебував з ним.

КНИГА ПРЕМУДРОСТИ ІСУСА, СИНА СИРАХОВОГО*

Передмова**

Багато що і велике дане нам через закон, пророків та інших *письменників*, які йшли за ними, за що слід прославляти *народ* ізраїльський за освіченість і мудрість; і не тільки ті, що самі вивчають, повинні ставати розумними, але і ті, що знаходяться поза [Палестиною] і старанно займаються [писанням], можуть приносити користь словом і писанням. Тому дід мій Ісус, більше за інших займаючись вивченням закону, пророків та інших отцівських книг і набувши достатніх у них навичок, зважився і сам написати дещо, що відноситься до освіти і мудрости, щоб любителі навчання, вникаючи і у цю [книгу], ще більше досягали успіхів у житті за законом. Отже, прошу вас, читайте [цю книгу] прихильно й уважно і майте поблажливість до того, що в деяких місцях ми,

можливо, погіршили, трудячись над перекладом: бо неоднаковий зміст має те, що читається по-єврейськи, коли перекладене буде на іншу мову, – і не тільки ця [книга], але навіть закон, пророцтва та інші книги мають чималу різницю у змісті, якщо читати їх у оригіналі. Прибувши у Єгипет у тридцять восьмому році при царі Євергеті [Птолемеї] і пробувши там, я знайшов чималу різницю в освіті [між палестинськими і єгипетськими євреями], і визнав за вкрай необхідне і самому прикласти старанність до того, щоб перекласти цю книгу. Багато безсонної праці і знань поклав я у цей час, щоб довести книгу до кінця і зробити її доступною і тим, які, знаходячись на чужині, бажають учитися і пристосовують свої звичаї до того, щоб жити за законом.

1 Усяка премудрість – від Господа і з Ним перебуває повік.
2 Пісок морів і краплі дощу і дні вічності хто обчислить? **3** Висоту неба і широту землі, і безодню і премудрість хто дослідить? **4** Перш за все з'явилася Премудрість, і розуміння мудрости – від віку. **5** Джерело премудрости – слово Бога Всевишнього, і хід її – вічні заповіді. **6** Кому відкритий корінь премудрости? і хто пізнав мистецтво її? **7** Один є премудрий, дуже страшний, Який сидить на престолі Своему, Господь. **8** Він по-

родив її і бачив і виміряв її⁹ і вилив її на всі діла Свої¹⁰ і на всяку плоть за даром Своїм, і особливо наділив нею тих, хто любить Його. **11** Страх Господній – слава і честь, і веселість і вінець радості. **12** Страх Господній насолодить серце і дасть веселість і радість і довголіття. **13** Тому, хто боїться Господа, благо буде наостанок, і в день смерті своєї він одержить благословення. Страх Господній – дар від Господа і поставляє на стежках любови. **14** Любов до Господа – славна премудрість, і до кого благоволить Він, розділяє її за Своїм розсудом. **15** Початок премудрости – боятися Бога, і з вірними вона утво-

* Перекладена з грецької.

** Передмова до грецького перекладу, яка є у 70-ти й міститься у слов'янській Біблії.

[19] Вих. 9, 23. Прем. 16, 17. [20] Вих. 16, 21. Прем. 16, 27.

Глава 1. [1] 3 Цар. 3, 9. Як. 1, 5. [2] Сир. 18, 8. [4] Притч. 8, 22. Кол. 1, 15. [5] Пс. 118, 101.

[6] Прем. 9, 13. Ис. 40, 13. Рим. 11, 34. [7] Пс. 46, 3; 75, 8. [9] Як. 1, 17. [10] 1 Кор. 2, 14. [11] Єр. 9, 24. Притч. 4, 9. [12] Притч. 10, 27; 14, 27; 19, 23. [13] Іов. 42, 12. [15] Притч. 1, 7; 9, 10.

ряться разом в утробі. Серед людей вона утвердила собі вічну основу і сімені їхньому ввіритися. ¹⁶ Повнота премудрости – боятися Господа; вона напуває їх від плодів своїх: ¹⁷ весь дім їх вона наповнить усім, чого бажають, і комори їх – плодами своїми. ¹⁸ Вінець премудрости – страх Господній, який вирощує мир і неушкоджене здоров'я; але те й інше – дари Бога, Який поширює славу тих, хто любить Його. ¹⁹ Він бачив її і виміряв, пролив, як дощ, відання і розумне знання і підніс славу тих, що володіють нею. ²⁰ Корінь премудрости – боятися Господа, а гілки її – довголіття.

²¹ Страх Господній відганяє гріхи; хто ж не має страху, той не може виправдатися. ²² Не може бути виправданий несправедливий гнів, бо сам рух гніву є падіння для людини. ²³ Терплячий до часу утримується і потім винагороджується веселістю. ²⁴ До часу він приховує слова свої, і уста вірних розкажуть про розсудливість його. ²⁵ У скарбницях премудрости – притчі розуму, грішникові ж страх Господній ненавистний. ²⁶ Якщо бажаєш премудрости, дотримуйся заповіді, і Господь подасть її тобі, ²⁷ бо премудрість і знання є страх перед Господом, і благоугодження Йому – віра і лагідність. ²⁸ Не будь недовірливим до страху перед Господом і не приступай до Нього з роздвоєним серцем. ²⁹ Не лицемір перед вустами інших і будь уважний до вуст твоїх. ³⁰ Не піднось себе, щоб не впасти і не накликати нечестя на душу твою, бо Господь відкриє таємниці твої й принизить тебе серед зібрання за те, що ти не приступив щиро до страху Господнього, і серце твоє повне лукавства.

2 Сину мій! якщо ти приступаєш служити Господу Богу, то приготуй душу твою до спокуси: ² управ серце твоє і будь твердим, і не знічуйся під час відвідування; ³ приліпися до Нього і не відступай, щоб звеличитися тобі наостанок. ⁴ Усе, що станеться з тобою, приймай охоче, і в мінливостях твого приниження будь довготерплячим, ⁵ бо золото випробовується у вогні, а люди, угодні Богу, у горнилі приниження. ⁶ Віруй Йому, і Він захистить тебе; управ путі твої і надійся на Нього. ⁷ Ті, хто боїться Господа! очікуйте милости Його і не ухиляйтеся від Нього, щоб не упасти. ⁸ Хто боїться Господа! віруйте Йому, і не загине нагорода ваша. ⁹ Ті, хто боїться Господа! сподівайтесь на благе, на радість вічну і милості. ¹⁰ Гляньте на давні роди і подивіться: хто вірив Господу – і був посоромлений? або хто перебував у страху Його – і був залишений? або хто волав до Нього, і Він знехтував його? ¹¹ Бо Господь співстраждальний і милостивий і прощає гріхи, і спасає під час скорботи. ¹² Горе серцям боязким і рукам ослабленим і грішникові, який ходить по двох стежках! ¹³ Горе серцю розслабленому! бо воно не вірує, і за те не буде захищене. ¹⁴ Горе вам, що втратили терпіння! що ви будете робити, коли Господь відвідає? ¹⁵ Ті, хто боїться Господа, не будуть недовірливі до слів Його, і ті, що люблять Його, збережуть путі Його. ¹⁶ Ті, хто боїться Господа, будуть шукати благовоління Його, і ті, що люблять Його, наситяться законом. ¹⁷ Ті, хто боїться Господа, підготують серця свої й смирять перед Ним душі свої, говорячи: ¹⁸ упадемо у руки Господа, а не у руки людей;

[17] Втор. 28, 5. Прем. 7, 11. [18] Притч. 1, 7. [19] Втор. 4, 6. [20] Пс. 91, 13. [21] Бут. 39, 8. [22] Як. 1, 20. [27] Притч. 15, 33. [28] Сир. 28, 23. Мф 8, 24. Як. 4, 8. [30] Лк 18, 14. Діян. 13, 10. 1 Кор. 4, 5.

Глава 2. [1] Мф 4, 1. 1 Пет. 4, 12. 2 Тим. 3, 12. [2] 2 Тим. 2, 3. [5] Притч. 17, 3. Прем. 3, 6. [10] Пс. 36, 25. [12] 3 Цар. 18, 21. [15] Ін 14, 21. [18] 2 Цар. 24, 14.

бо яка велич Його, така і милість Його.

3 Діти, послухайте мене, батька, і чиніть так, щоб вам спастися, ² бо Господь підняв батька над дітьми й утвердив суд матері над синами. ³ Хто шанує батька, той очиститься від гріхів ⁴ і хто поважає матір свою – як той, хто знаходить скарб. ⁵ Хто поважає батька, той буде мати радість від дітей своїх і у день молитви своєї буде почутий. ⁶ Хто поважає батька, буде довгоденствувати, і слухняний Господу заспокоїть матір свою. ⁷ Хто боїться Господа, той вшанує батька і, як владикам, послужить тим, що народили його. ⁸ Ділом і словом шануй батька твого і матір, щоб прийшло на тебе благословення від них, ⁹ бо благословення батька утверджує доми дітей, а клятва матері руйнує дощенту. ¹⁰ Не шукай слави у нечесті батька твого, бо не слава тобі нечестя батька. ¹¹ Слава людини – від чести батька її, і ганьба дітям – мати у неславі. ¹² Сину! приймай батька твого в старості його і не засмучуй його в житті його. ¹³ Хоча б він і збіднів розумом, май поблажливість і не нехтуй його у повноті сили твоєї, ¹⁴ бо милосердя до батька не забуде; незважаючи на гріхи твої, добробут твій примножиться. ¹⁵ У день скорботи твоєї згадається про тебе: як лід від теплоти, розв'яжуться гріхи твої. ¹⁶ Хто залишає батька, той – те саме, що богохульник, і проклятий від Господа той, хто драгує матір свою.

¹⁷ Сину мій! веди діла твої з лагідністю, і буде любити тебе богоугодна людина. ¹⁸ Скільки ти великий, стільки смирайся, і знайдеш благодать у Господа. ¹⁹ Багато високих і славних, але таємниці відкривають-

ся смиренним, ²⁰ бо велика могутність Господа, і Він смиренними прославляється. ²¹ Понад міру важкого для себе не шукай, і що понад сили твої, того не випробувуй. ²² Що заповідано тобі, про те розмірковуй; бо не потрібно тобі те, що приховано. ²³ При багатьох заняттях твоїх, про зайве не піклуйся: тобі відкрито дуже багато з людського знання; ²⁴ тому що багатьох ввели в оману їх припущення, і лукаві мрії похитнули розум їх. ²⁵ Хто любить небезпеку, той впаде у неї; ²⁶ вперте серце наслідок потерпить зло: ²⁷ вперте серце буде обтяжене скорботами, і грішник прикладе гріхи до гріхів. ²⁸ Випробування не служать лікуванням для гордого, тому що зла рослина укорінилася у ньому. ²⁹ Серце розумного обміркує притчу, й уважне вухо є бажання мудрого. ³⁰ Вода погасить полум'я вогню, і милостиня очистить гріхи. ³¹ Хто відплачує за благодіяння, той помишляє про майбутнє і під час падіння знайде опору.

4 Сину мій! не відмовляй у їжі убогому і не стомлюй чеканням очей нужденних; ² не засмути душі голодної і не завдавай жалю людині в її убогості; ³ не бентеж серця уже засмученого і не відкладай подавати нужденному; ⁴ не відмовляй пригнобленому, що благає про допомогу, і не відвертай лиця твого від убогого; ⁵ не відвертай очей від того, хто благає, і не давай людині приводу проклинати тебе; ⁶ бо коли він у тузі душі своєї буде проклинати тебе, Той, Хто створив його, почує моління його. ⁷ У зібранні намагайся бути приємним і перед вищим нахилий твою голову; ⁸ прихилий вухо твоє до убогого і відповідай йому ласкаво, з лагідністю; ⁹ рятуй

Глава 3. [3] Вих. 20, 12. Втор. 5, 16. Сир. 8, 12. Еф. 6, 2. [8] Сир. 7, 29. Мф 15, 4. Мк 7, 10. [9] Бут. 27, 27. Втор. 33, 1. [18] Флп 2, 3. [19] Іс. 66, 2. Як. 4, 6. [21] Рим. 12, 3. [23] Діян. 19, 14–15. [26] Єр. 6, 7. [28] Притч. 16,

18. Дан. 5, 20. [29] Ін 8, 47. [30] Пс. 40, 2. Дан. 4, 24. Мф 5, 7.

Глава 4. [1] Втор. 15, 4. Тов. 4, 7. Лк 11, 41. [2] Притч. 3, 27. [3] Сир. 7, 11. [5] Мф 5, 42. Лк 6, 30. [7] Флп 4, 8. [9] Бут. 14, 14.

скривдженого від руки того, хто ображає, і не будь легкодушним, коли судиш; ¹⁰ сиротам будь як батько і матері їх – замість чоловіка; ¹¹ і будеш як син Вишнього, і Він полюбить тебе більше, ніж мати твоя.

¹² Премудрість підносить синів своїх і підтримує тих, хто шукає її: ¹³ хто любить її, любить життя, і ті, що шукають її з раннього ранку, сповняться радости: ¹⁴ хто володіє нею, той успадкує славу, і, куди б не пішов, Господь благословить його; ¹⁵ ті, що служать їй, служать Святому, і тих, хто любить її, любить Господь; ¹⁶ хто слухняний їй, той буде судити народи, і хто прислуховується до неї, буде жити надійно; ¹⁷ хто повірить їй, той успадкує її, і нащадки його будуть володіти нею: ¹⁸ бо спочатку вона піде з ним путями звивистими, наведе на нього страх і боязнь ¹⁹ і буде мучити його своїм водінням, доки не упевниться у душі його і не випробує його своїми уставами; ²⁰ але потім вона вийде до нього на прямий путь і обрадує його ²¹ і відкриє йому таємниці свої. ²² Якщо він зійде з путі, вона залишає його і віддає його у руки падіння його.

²³ Спостерігай час і бережи себе від зла – ²⁴ і не посоромишся за душу твою: ²⁵ є сором, що веде до гріха, і є сором – слава і благодать. ²⁶ Не будь упереджений проти душі твоєї і не соромся на шкоду тобі. ²⁷ Не утримуй слова, коли воно може допомогти: ²⁸ бо у слові пізнається мудрість, і у мові язика – знання. ²⁹ Не супереч істині й соромся твого неучтва. ³⁰ Не соромся сповідувати гріхи твої і не стримуй плину ріки. ³¹ Не підкоряйся людині нерозумній, і не дивися на сильного. ³² Подвизайся за істину до смерті, і Господь Бог

поборе за тебе. ³³ Не будь швидким на язик свій, і лінивим та недбалим у ділах твоїх. ³⁴ Не будь, як лев, у домі твоєму і підозрливим до домашніх твоїх. ³⁵ Нехай не буде рука твоя розпростертою до прийняття і стисненою при віддачі.

5 Не покладайся на майно твоє і не говори: “вистачить на життя моє”. ² Не йди за потягом душі твоєї і кріпости твоєї, щоб ходити у похотях серця твого, ³ і не говори: “хто владний у ділах моїх?”, бо Господь неодмінно помститься за зухвалість твою. ⁴ Не говори: “я грішив, і що мені було?”, бо Господь довготерпеливий. ⁵ При думці про умилостивлення не будь безстрашний, щоб додавати гріх до гріхів ⁶ і не говори: “милосердя Його велике, Він простить безліч гріхів моїх”; ⁷ бо милосердя і гнів у Нього, і на грішниках перебуває лють Його. ⁸ Не барися звернутися до Господа, і не відкладай із дня на день: ⁹ бо раптово найдет гнів Господа, і ти загинеш під час помсти. ¹⁰ Не покладайся на майно неправедне, бо воно не принесе тобі користі у день відвідування. ¹¹ Не вий при всякому вітрі і не ходи всякою стежкою: такий – двоязичний грішник. ¹² Будь твердий у своєму переконанні, й одне нехай буде твоє слово. ¹³ Будь швидкий до слухання, й обдуманого давай відповідь. ¹⁴ Якщо маєш знання, то відповідай ближньому, а якщо ні, то рука твоя нехай буде на вустах твоїх. ¹⁵ У словах – слава і нечестя, і язик людини буває падінням її. ¹⁶ Не набудь слави обмовника, і не будь підступним язиком твоїм: ¹⁷ бо на злодії – сором, і на двоязичному – зле осудження. ¹⁸ Не будь нерозумним ні у великому, ні у малому.

[10] Іов. 29, 12–13. [11] Іс. 49, 15. [14] Пс. 1, 3. [16] 1 Цар. 15, 22. Притч. 8, 12. [19] Притч. 3, 12. [23] Рим. 12, 11. [25] Сир. 41, 19–20. [29] Тит. 1, 9. [30] 1 Ін 1, 9. [32] Лк 13, 24. 2 Кор. 13, 8. 1 Тим. 6, 12. [35] Діян. 20, 35.

Глава 5. [1] Лк 12, 19. [3] Пс. 10, 4. [4] Рим. 2, 4; 6, 1. [7] Втор. 32, 22. Пс. 2, 12. Єр. 15, 14. [8] Сир. 18, 22. [10] Іов. 20, 20. Притч. 11, 4. [11] Еф. 4, 14. [12] Іов. 20, 3. [13] Як. 1, 19. [15] Притч. 12, 13. [16] Лев. 19, 16. Пс. 14, 3–4. Притч. 16, 28.

6 І не ставай ворогом з друга, бо погане ім'я одержує у частку сором і ганьбу; так – і грішник двоязичний. ² Не піднось себе у помислах душі твоєї, щоб душа твоя не була розтерзана, як віл: ³ листя твоє ти знищиш і плоди твої погубиш, і залишишся, як сухе дерево. ⁴ Душа лукава погубить свого власника і зробить його посміховиськом ворогів.

⁵ Солодкі уста примножать друзів, і добромовний язик примножить приятель. ⁶ Тих, хто живе з тобою у мирі, нехай буде багато, а радником твоїм – один з тисячі. ⁷ Якщо хочеш придбати друга, набувай його після випробування і не скоро довіряйся йому. ⁸ Буває друг у потрібний для нього час, і не залишиться з тобою у день скорботи твоєї; ⁹ і буває друг, який перетворюється на ворога і відкриє сварку на ганьбу твою. ¹⁰ Буває другом учасник у трапезі, і не залишиться з тобою у день скорботи твоєї. ¹¹ У маєтку твоєму він буде як ти, і зухвало буде поводитися з домашніми твоїми; ¹² але якщо ти будеш принижений, він буде проти тебе і сховається від лица твого. ¹³ Віддаляйся від ворогів твоїх і будь обачний з друзями твоїми. ¹⁴ Вірний друг – міцний захист: хто знайшов його, знайшов скарб. ¹⁵ Вірному другові немає цини, і немає міри доброти його. ¹⁶ Вірний друг – лікування для життя, і ті, що бояться Господа, знайдуть його. ¹⁷ Хто боїться Господа, направляє дружбу свою так, що, який він сам, таким стає і друг його.

¹⁸ Сину мій! від юности твоєї віддайся навчанню, і до сивини твоєї знайдеш мудрість. ¹⁹ Приступай до неї як той, що оре і сіє, й очікуй добрих плодів її: ²⁰ бо недовгий час потрудишся в обробленні її, і скоро будеш їсти плоди її. ²¹ Для невігласів вона дуже сувора, і нерозумний

не залишиться з нею: ²² вона буде на ньому як важкий камінь випробування, і він не забариться скинути її. ²³ Премудрість відповідає імені своєму, і небагатьом відкривається. ²⁴ Послухай, сину мій, і прийми думку мою, і не відкинь поради моєї. ²⁵ Наклади на ноги твої пута її і на шийку твою ланцюг її. ²⁶ Підстав їй плече твоє, і носи її і не тяготися кайданами її. ²⁷ Наблизься до неї всією душею твоєю, і всією силою твоєю дотримуйся шляхів її. ²⁸ Досліджуй і шукай, і вона буде пізнана тобою і, зробившись володарем її, не залишай її; ²⁹ бо нарешті ти знайдеш у ній заспокоєння, і вона обернеться на радість тобі. ³⁰ Пута її будуть тобі міцним захистом, і ланцюги її – славним одягом; ³¹ бо на ній прикраса золота, і пута її – гіацинтові нитки. ³² Як у одягу слави, ти облачишся в неї і покладеш її на себе як вінець радості. ³³ Сину мій! якщо ти побачиш її, то навчисься, і якщо віддається їй душею твоєю, то будеш до всього здатний. ³⁴ Якщо з любов'ю будеш слухати її, то зрозумієш її, і якщо прихилиш вухо твоє, то будеш мудрий. ³⁵ Бувай у зібранні старців, і хто мудрий, приліпиться до того; люби слухати всяку священну повість, і притчі розумні нехай не вислизать від тебе. ³⁶ Якщо побачиш розумного, ходи до нього з раннього ранку, і нехай нога твоя стирає пороги дверей його. ³⁷ Розмірковуй над повеліннями Господа і завжди повчайся у заповідях Його: Він укріпить твоє серце, і бажання премудрости дасться тобі.

7 Не роби зла, і тебе не осягне зло; ² віддаляйся від неправди, і вона ухилиться від тебе. ³ Сину мій! не сій на борознах неправди, і не будеш у сім разів більше пожинати з них. ⁴ Не проси у Господа влади, й

Глава 6. [2] Рим. 12, 16. [5] 1 Кор. 13, 7. [6] Рим. 12, 18. [7] Мих. 7, 5. Мф 10, 36. [8] Сир. 37, 4. [12] Притч. 19, 4. [14] Сир. 25, 12. [18] 2 Тим. 3, 15. [30] Мф 11, 29. [35] Сир. 8,

9, 11. [36] Лк 21, 38. [37] Втор. 6, 9; 11, 19.

Глава 7. [3] Ос. 10, 12. Притч. 22, 8. [4] Мф 20, 22.

у царя – почесного місця. ⁵ Не виправдовуй себе перед Господом, і не мудруй перед царем. ⁶ Не домагайся стати суддею, щоб не виявитися тобі неспроможним сокрушити неправду, щоб не убоїтися коли-небудь лица сильного і не покласти тіні на правоту твою. ⁷ Не гріши проти міської громади, і не опускай себе перед народом. ⁸ Не додавай гріха до гріха, бо і за один не залишишся непокараним. ⁹ Не говори: “Він спогляне на безліч дарів моїх, і, коли я принесу їх Богу Вишньому, Він прийме”. ¹⁰ Не будь слабкодушним у молитві твоїй і не нехтуй подавати милостиню. ¹¹ Не насміхайся над людиною, яка знаходиться у тузі душевній її; бо є Той, Хто смиряє і підносить. ¹² Не вигадуй неправди на брата твого, і не роби того самого проти друга. ¹³ Не бажай говорити яку б то не було неправду; бо повторення її не послужить до блага. ¹⁴ Перед зібранням старших не будь багатослівним, і не повторюй слова у проханні твоєму. ¹⁵ Не відвертайся від важкої роботи і від землеробства, яке встановлене від Вишнього. ¹⁶ Не приєднуйся до безлічі грішників. ¹⁷ Глибоко смири душу твою. ¹⁸ Пам’ятай, що гнів не забарується, ¹⁹ що покарання нечестивому – вогонь і черва. ²⁰ Не міняй друга на скарб, і брата єдинокровного – на золото офирське. ²¹ Не залишай розумної і доброї дружини, бо достоїнство її коштовніше за золото. ²² Не кривдь раба, який трудиться старанно, ні найманця, відданого тобі душею. ²³ Розумного раба нехай любить душа твоя, і не відмов йому у свободі. ²⁴ Є у тебе худоба? спостерігай за нею, і якщо вона корисна тобі, нехай залишається у

тебе. ²⁵ Є у тебе сини? навчай їх, і з юности нагинай шию їх. ²⁶ Є у тебе дочки? май піклування про тіло їх, і не показуй їм веселого лица твого. ²⁷ Видай дочку заміж, і зробиш велику справу, і подаруй її чоловіку розумному. ²⁸ Є у тебе дружина до душі? не відганяй її. ²⁹ Усім серцем шануй батька твого і не забувай породильних болістей матері твоєї. ³⁰ Пам’ятай, що ти народжений від них: і що можеш ти віддати їм, як вони тобі? ³¹ Усією душею твоєю благоговій перед Господом і поважай священників Його. ³² Усією силою люби Творця твого, і не залишай служителів Його. ³³ Бійся Господа, і шануй священника, і давай йому частину, як заповідано тобі: ³⁴ початки, і за гріх, і пожертву пліч, і жертву освячення, і початки святих. ³⁵ І до бідного простягай руку твою, щоб благословення твоє було довершене. ³⁶ Милість даєння нехай буде до всякого, хто живе, але і померлого не позбавляй милости. ³⁷ Не віддаляйся від тих, що плачуть, і з тими, хто сумує, сумуй. ³⁸ Не лінуйся відвідувати хворого, бо за це ти будеш улюбленим. ³⁹ У всіх ділах твоїх пам’ятай про кінець твій, і повік не згрішиш.

8 Не сварися з людиною сильною, щоб коли-небудь не впастися в її руки. ² Не заводь тяжби з людиною багатою, щоб вона не мала переваги над тобою; ³ бо золото багатьох погубило, і схилило серця царів. ⁴ Не сперечайся з людиною, зухвалою на язик, і не підкладай дров у вогонь її. ⁵ Не жаргуй з невіглахом, щоб не піддалися нечестю твої предки. ⁶ Не докоряй людині, яка навертається від гріха: пам’ятай, що усі ми знаходимося під епитіміями.

[5] Іов. 9, 2, 20. Пс. 142, 2. Притч. 20, 9. Еккл. 7, 16. Лк 18, 11. [9] Ос. 8, 13. Мих. 6, 7. [10] 1 Тим. 2, 8. Як. 1, 6. [11] 1 Цар. 2, 7. [14] Мф 6, 7. [15] Бут. 3, 17, 19. [17] Як. 4, 10. [18] Іс. 66, 24. [19] Мк 9, 44. [20] Притч. 27, 10. [22] Лев. 19, 13. Втор. 24, 14. [24] Втор. 25, 4. [25] Сир. 30, 12. [26] Сир. 42, 9. [29] Тов. 4, 3. Сир.

3, 8. [31] Втор. 12, 19. [33] Лев. 2, 3. 1 Тим. 5, 17. [34] Мф 10, 10. 1 Кор. 9, 14. [35] Пс. 40, 2. [36] Рим. 14, 18. Тов. 1, 21. [37] Як. 1, 27. Рим. 12, 15. [38] Мф 25, 36. [39] Плач. 1, 9.

Глава 8. [1] Сир. 13, 3. [2] Мф 5, 25. [3] Сир. 31, 6. [4] Як. 3, 6. [6] Ін 8, 7. 2 Кор. 2, 7. Гал. 6, 1.

7 Не зневажай людини у старості її, бо і ми старіємо. 8 Не радій смерті людини, хоч би вона була найбільш ворожою тобі: пам'ятай, що усі ми помremo. 9 Не нехтуй повістю мудрих і вправляйся у притчах їх; 10 бо від них навчисься віданню і – як служити сильним. 11 Не віддаляйся від повісти старців, бо і вони навчилися від батьків своїх, 12 і ти навчисься від них розважливості і – яку у випадку потреби дати відповідь. 13 Не розпалюй вугілля грішника, щоб не згоріти від полум'я вогню його, 14 і не повставай проти нахаби, щоб він не засів засідкою у вустах твоїх. 15 Не давай у борг людині, яка сильніша за тебе; а якщо даси, то вважай, що ти втратив. 16 Не заручайся понад силу твою; а якщо заручишся, піклуйся, як зобов'язаний заплатити. 17 Не судися із суддею, тому що його будуть судити за його пошаною. 18 З відважним не вирушай у путь, щоб він не був тобі за тягар; бо він буде робити за своєю сваволею, і ти можеш загинути від його нерозсудливості. 19 Не заводь сварки із запальним і не йди з ним через пустелю; тому що кров – як ніщо в очах його, і де немає допомоги, він уразить тебе. 20 Не радься з дурним, бо він не може промовчати про справу. 21 При чужому не роби таємного, бо не знаєш, що він зробить. 22 Не відкривай усякій людині твого серця, щоб вона по-лихому не віддячила тобі.

9 Не будь ревнивий до дружини серця твого, і не подавай їй поганого уроку проти тебе самого. 2 Не віддавай дружині душі твоєї, щоб вона не повстала проти влади твоєї. 3 Не виходь назустріч розпусній жінці, щоб як-небудь не потрапити у тенета її. 4 Не залишайся довго зі спі-

вачкою, щоб не зачаруватися тобі мистецтвом її. 5 Не задивляйся на дівчину, щоб не спокуситися привабливістю її. 6 Не віддавай душі твоєї блудницям, щоб не погубити спадщини твоєї. 7 Не дивися на всі боки на вулицях міста і не броди по порожніх місцях його. 8 Відвертай око твоє від жінки благовидої і не задивляйся на чужу красу: 9 багато хто збився зі шляху через красу жіночу; від неї, як вогонь, загоряється любов. 10 Зовсім не сиди з жінкою заміжньою і не залишайся з нею на бенкеті за вином, 11 щоб не схилилася до неї душа твоя, і щоб ти не зламався духом на погибель. 12 Не залишай старого друга, бо новий не може зрівнятися з ним; 13 друг новий – те саме, що вино нове: коли воно зробиться старим, із задоволенням будеш пити його.

14 Не заздри славі грішника, бо не знаєш, який буде кінець його. 15 Не схвалюй того, що схвалюють нечесливі: пам'ятай, що вони до самого пекла не виправляться. 16 Тримай себе далі від чоловіка, який має владу умертвляти, і ти не будеш бентежитися страхом смерті; 17 а якщо зближуєшся з ним, не помилися, щоб він не позбавив тебе життя: 18 знай, що ти посеред сітей ідеш і по зубцях міських стін проходиш. 19 За силою твоєю узнавай ближніх і радься з мудрими. 20 Розмірковування твоє нехай буде з розумними, і всяка бесіда твоя – у законі Вишнього. 21 Нехай вечеряють з тобою мужи праведні, і слава твоя нехай буде у страху Господньому. 22 Вироби хваляться за рукою художника, а правитель народу вважається мудрим за словами його. 23 Бояться в місті зухвалого на язик, і ненавидять необачного у словах.

[7] Лев. 19, 32. [8] Мих. 7, 8. Притч. 24, 17.

[9] Сир. 6, 35. [11] Сир. 6, 35. [15] Сир. 29, 4.

[16] Притч. 6, 1. [18] Бут. 4, 8. Притч. 22, 24.

Глава 9. [1] Чис. 5, 14. Притч. 6, 34. [2] 1 Пет. 3, 1. [3] Притч. 7, 5. [4] Притч. 5, 3. [5]

Бут. 6, 2. Іов. 31, 1. [6] Притч. 5, 8. Лк 5, 13.

[8] Мф 5, 28. [9] 2 Цар. 11, 2. 3 Цар. 11, 1.

[12] Притч. 27, 10. [13] Лк 5, 39. [14] Суд. 9,

3. 2 Цар. 15, 11. Пс. 36, 35. [23] 1 Цар. 22, 9. Притч. 16, 27.

10 Мудрий правитель навчить народ свій, і правління розумного буде благоупорядковане. ² Який правитель народу, такі і службовці при ньому; і який начальник над містом, такі й усі, що живуть у ньому. ³ Цар ненавчений погубить народ свій, а при розсудливості сильних обляштується місто. ⁴ У руках Господа влада над землею, і людину потрібну Він вчасно воздвигне на ній. ⁵ У руці Господа благоуспішність людини, і на лиці книжника Він закарбує славу Свою. ⁶ Не гнівайся за всяку образу на ближнього, і нікого не ображай ділом. ⁷ Гордість ненависна і Господу і людям, і злочинна проти обох. ⁸ Володарювання переходить від народу до народу через несправедливість, образи і користолюбство. ⁹ Чого гордиться земля і попіл? ¹⁰ І за життя вивергаються нутроці його. ¹¹ Тривалу хворобу лікар нехтує: ¹² і ось, нині цар, а завтра помирає. ¹³ Коли ж людина помре, то спадщиною її стають плазуни, звірі і черва. ¹⁴ Початок гордості – віддалення людини від Господа і відступ серця його від Творця його; ¹⁵ бо початок гріха – гордість, і хто опанований нею, вивергає мерзоти; ¹⁶ і за це Господь посилає на нього страшні покарання й остаточно скидає його. ¹⁷ Господь руйнує престоли володарів і посаджує лагідних на місце їх. ¹⁸ Господь вириває з корінням народи і насаджує, замість них, смиренних. ¹⁹ Господь спустошує країни народів і руйнує їх до основ землі. ²⁰ Він висушує їх, і губить людей і знищує із землі пам'ять їх. ²¹ Гордість не створена для людей, ні лютя гніву – для народжених жінками.

²² Сім'я шановане яке? – Сім'я людське. Сім'я шановане яке? – Ті, що бояться Господа. ²³ Сім'я безчесне яке? – Сім'я людське. Сім'я безчесне яке? – Ті, що переступають заповіді. ²⁴ Старший між братами – у повазі у них, так і ті, що бояться Господа, – в очах Його. ²⁵ Чи багатий хто і славний, чи бідний, похвала їх – страх Господній. ²⁶ Несправедливо – нечестити розумного бідного, і не слід прославляти чоловіка грішного. ²⁷ Шановані вельможа, суддя і володар, але немає з них більшого за того, хто боїться Господа. ²⁸ Работі мудрому будуть служити вільні, і розумна людина, будучи наставлявана ним, не буде нарікати. ²⁹ Не мудрий багато, щоб робити справу твою, і не хвалися у час нестатку. ³⁰ Краще той, хто трудиться і має в усьому статок, ніж той, хто без діла ходить і хвалиться, але має потребу у хлібі. ³¹ Сину мій! лагідністю прославляй душу твою і віддавай їй шану за її достоїнством. ³² Хто буде виправдовувати того, хто грішить проти душі своєї? І хто буде хвалити того, хто ганьбить життя своє? ³³ Бідного шанують за знання його, а багатого – за його багатство: ³⁴ шанований же у бідності наскільки більше буде шанований у багатстві? А безславний у багатстві наскільки буде безславніший у бідності?

11 Мудрість смиренного піднесе голову його і посадить його серед вельмож. ² Не хвали людину за красу її, і не май відрази до людини за зовнішність її. ³ Мала бджола між тими, що літають, але плід її – найкращий із солодоців. ⁴ Не хвалися пишністю одягу і не величайся

Глава 10. [1] Притч. 20, 8. [2] 3 Цар. 12, 14. Притч. 29, 12. [3] 3 Цар. 12, 11. [4] Пс. 126, 1. Прем. 6, 4. [6] Лев. 19, 17. [7] 1 Пет. 5, 5. [8] Прем. 6, 1. Дан. 4, 14. Сир. 11, 5. [9] Юв. 13, 28. Сир. 40, 2. [13] Юв. 17, 14. Ис. 14, 11. [14] Бут. 3, 5. [15] Есф. 5, 14. [16] 1 Пет. 5, 5. [17] 1 Цар. 2, 8. [19] Бут. 19, 24. [24]

1 Пет. 2, 17. [25] Єр. 9, 23–24. [26] Як. 2, 5–6. [27] Юдиф. 16, 19. [28] Притч. 17, 2. [30] Притч. 12, 9; 28, 19. [31] Як. 1, 2. [33] Сир. 13, 28. [34] Еккл. 7, 12.

Глава 11. [1] Бут. 41, 40. Дан. 6, 3. [2] 1 Цар. 16, 7. [4] Діян. 12, 21. Лк 16, 19.

у день слави: бо дивні діла Господа, і таємні діла Його між людьми. ⁵ Багато хто з володарів сидів на землі, той же, про кого не думали, носив вінець. ⁶ Багато хто із сильних піддався крайньому нечестю, і славні віддані були у руки інших. ⁷ Перше, ніж дослідиш, не осуджуй; довідайся раніше, і тоді дорікай. ⁸ Перше, ніж вислухаєш, не відповідай, і серед розмови не перебивай. ⁹ Не сперечайся про справу, для тебе непотривну, і не сиди на суді грішників.

¹⁰ Сину мій! не берися за безліч справ: при безлічі справ не залишишся без провини. І якщо будеш гнатися за ними, не досягнеш, і, тікаючи, не втечеш. ¹¹ Хтось трудиться, напружує сили, поспішає, і тим більше відстає. ¹² Інший млявий, потребує допомоги, слабкосилий і багатіє убогістю; ¹³ але очі Господа звернені на нього на благо йому, і Він підняв його від приниження його і підніс голову його, і багато хто дивувався, дивлячись на нього. ¹⁴ Добре і зле, життя і смерть, бідність і багатство – від Господа. ¹⁵ Даяння Господа надано благочестивим, і благовоління Його буде благоуспішним для них повік. ¹⁶ Хтось робиться багатим від обачливості й ощадливості своєї, і це частина нагороди його, ¹⁷ коли він скаже: “я знайшов спокій і тепер насолоджуюся моїми благами”. ¹⁸ І не знає він, скільки мине часу до того, коли він залишить їх іншим і помере. ¹⁹ Твердо стій у завіті своєму і перебувай у ньому і постарій у справі твоїй. ²⁰ Не дивуйся ділам грішника, віруй Господу, і перебувай у труді своєму: ²¹ бо легко в очах Господа – швидко і раптово збагатити бідного. ²² Благословення Господа – нагорода благочестивого, і невдовзі процвітає він благословенням Його.

²³ Не говори: “що мені ще потрібно? і які віднини можу мати ще блага?”

²⁴ Не говори: “достатньо у мене, і яке віднини можу я потерпіти зло?”

²⁵ У дні щастя буває забуття про нещастя, й у дні нещастя не згадається про щастя. ²⁶ Легко для Господа – у день смерти воздати людині за ділами її. ²⁷ Хвилиenne страждання спричиняє забуття утіх, і під час кінчини людини відкриваються діла її.

²⁸ Раніше смерти не називай нікого блаженним; людина пізнається у ділах своїх.

²⁹ Не всяку людину вводить у дім твій, бо багато замірів у підступного. ³⁰ Як мисливський птах у пастці, таке серце гордовитого: він, як вивідувач, підглядає падіння; ³¹ перетворюючи добро на зло, він буде підступи і на людей обраних кладе пляму. ³² Від іскри вогню примножуються вуглини, і людина грішна буде підступи на кров. ³³ Остерігайся лиходія, – бо він буде зло, – щоб він коли-небудь не поклав на тобі плями повік. ³⁴ Осели у домі твоєму чужого, і він розладнає тебе смутами і зробить тебе чужим для твоїх.

12 Якщо ти робиш добро, знай, кому робиш, і буде подяка за твоїм благодіянню. ² Роби добро благочестивому, й одержиш нагороду, і якщо не від нього, то від Всевишнього. ³ Немає добра для того, хто постійно займається злом і хто не подає милостині. ⁴ Давай благочестивому, і не допомагай грішникові. ⁵ Роби добро смиренному, і не давай нечестивому: змикай від нього хліб і не давай йому, щоб він через те не переміг тебе; ⁶ бо ти одержав би подвійне зло за все добро, яке зробив би йому; бо і Всевишній ненавидить грішників і нечестивим відплачує помстою. ⁷ Давай доброму, і не до-

[5] 1 Цар. 16, 13. [6] Есф. 7, 9–10. [7] Втор. 13, 14. [8] Притч. 18, 14. [10] Лк 10, 41. [11] Притч. 21, 5. 1 Тим. 6, 9. [14] Іов. 1, 21. Єз. 28, 4. [17] Лк 12, 19–20. [18] Еккл. 9, 12. Єр. 17, 11. [19] Мф 10, 22. [21] 1 Цар. 2, 7. [24]

Сир. 5, 1. Одкр. 3, 17. [25] Сир. 18, 25. [26] Сир. 17, 19. [30] Єр. 5, 27. [32] Сир. 28, 13.

Глава 12. [2] Притч. 19, 17. Мф 10, 41. [3] Притч. 17, 13. [4] Гал. 6, 10. [5] 2 Сол. 3, 10. [6] Втор. 32, 35.

помагай грішнику. ⁸ Друг не пізнається у щасті, і ворог не приховається у нещасті. ⁹ При щасті люди ни вороги його сумують, а у нещасті його і друг розійдеться з ним. ¹⁰ Не вір ворогові твоєму повік, бо, як іржавіє мідь, так і злоба його: ¹¹ хоч би він смирився і ходив зігнувшись, будь уважний душею твоєю й остерегайся його, і будеш перед ним, як чисте дзеркало, і дізнаєшся, що він не до кінця очистився від іржі; ¹² не став його поруч з собою, щоб він, скинувши тебе, не став на твоє місце; не саджай його праворуч себе, щоб він коли-небудь не став домагати твого сідалища, і ти нарешті зрозумієш слова мої і зі скорботою загадаєш про наставляння мої. ¹³ Хто пошкодує за ужаленим заклинателем змії і за всіма, хто наближається до диких звірів? Так і про того, хто зближується з грішником і приєднується до гріхів його: ¹⁴ до часу він залишиться з тобою, але якщо ти завагаєшся, він не встоїть. ¹⁵ Устами своїми ворог усолодить тебе, але у серці своєму замишляє вкинути тебе в яму: очима своїми ворог буде плакати, а коли знайде випадок, не насититься кров'ю. ¹⁶ Якщо зустрінешся з тобою нещастя, ти знайдеш його там раніше за себе, ¹⁷ і він, начебто бажаючи допомогти, підставить тобі ногу: ¹⁸ буде кивати головою і плескати руками, багато чого буде шепотіти, і змінить лице своє.

13 Хто доторкається до смоли, той очорніється, і хто входить у спілкування з гордим, зробиться подібним до нього. ² Не піднімай тягаря понад твою силу, і не входи у спілкування з тим, хто сильніший і багатший за тебе. ³ Яке спілкування у горщика з казаном? Цей штовхне його, і він розіб'ється. ⁴ Багатій скривдив, і сам же погрожує; бідняк

скривджений, і сам же упрошує. ⁵ Якщо ти вигідний для нього, він використає тебе; а якщо зубожієш, він залишить тебе. ⁶ Якщо ти достатній, він буде жити з тобою і виснажить тебе, а сам не уболіватиме. ⁷ Має він у тобі потребу, – буде лестити тобі, буде посміхатися тобі й запевняти тебе, ласкаво буде говорити з тобою і скаже: “чи не потрібно тобі чого?”

⁸ Своїми пригощеннями він буде присоромлювати тебе, доки, двічі або тричі пограбувавши тебе, не насміється нарешті з тебе. ⁹ Після того він, побачивши тебе, ухилиться від тебе і буде кивати головою при зустрічі з тобою. ¹⁰ Спостерегай, щоб тобі не бути обманутим ¹¹ і не бути приниженим у твоїх веселоцах. ¹² Коли сильний буде запрошувати тебе, ухляйся, і тим більше він буде запрошувати тебе. ¹³ Не будь нав'язливим, щоб не відштовхнули тебе, і не надто віддаляйся, щоб не забули про тебе. ¹⁴ Не дозволяй собі говорити з ним, як з рівним тобі, і не вір надто багатьом словам його; бо довгою розмовою він буде спокушати тебе і, ніби жартуючи, вивідувати тебе. ¹⁵ Немилостивий до себе той, хто не утримує себе у словах своїх, і він не убереже себе від образи і від пут. ¹⁶ Будь обережний і дуже уважний, бо ти ходиш з падінням твоїм. ¹⁷ Почувши це уві сні твоєму, не засинай. ¹⁸ У все життя люби Господа і взивай до Нього про спасіння твоє. ¹⁹ Усяка тварина любить подібне собі, і всяка людина – ближнього свого. ²⁰ Усяка плоть з'єднується за родом своїм, і людина приліплюється до подібного собі. ²¹ Яке спілкування у вовка з ягням? Так і у грішника – з благочестивим. ²² Який мир у гієни із собакою? І який мир у багатого з бідним? ²³ Ловитва у левів – дикі осли у пустелі, так пасо-

[8] Сир. 6, 8. [10] 3 Цар. 2, 23. Притч. 11, 9. [13] Пс. 57, 6. [15] Пс. 54, 22. Єр. 41, 6.

Глава 13. [1] Втрп. 7, 3–4. Сир. 8, 5. [4]

Пс. 72, 6. [19] Сир. 27, 9. [21] 2 Кор. 6, 15. [23] Іов. 24, 4. Як. 5, 4.

вища багатих – бідні. ²⁴ Огидне для гордого смирення: так огидний для багатого бідний. ²⁵ Коли похитнеться багатий, він підтримується друзями; а коли впаде бідний, то відштовхується і друзями. ²⁶ Коли спіткає нещастя багатого, у нього багато помічників; сказав безглуздя, і виправдали його. ²⁷ Спіткало нещастя бідняка, і ще сварять його; сказав розумно, і його не слухають. ²⁸ Заговорив багатий, – і всі замовкли і звеличили промову його до хмар; ²⁹ заговорив бідний, і говорять: “це хто такий?” І якщо він спіткнеться, то зовсім скинуть його.

³⁰ Добре багатство, у якому немає гріха, і зла бідність у вустах нечестивного. ³¹ Серце людини змінює лице її або на добре, або на лихе. ³² Ознака серця у щасті – обличчя веселе, а вигадування притч поєднано з напруженим розмірковуванням.

14 Блаженна людина, яка не згрішила вустами своїми і не вражена була сумом гріха. ² Блаженний, кого не соромить душа його і хто не втратив надії своєї. ³ Багатство не є добром для людини скупой. І нащо маєток людині недоброзичливій? ⁴ Хто збирає, віднімаючи у душі своєї, той збирає для інших, і благами його будуть пересичуватися інші. ⁵ Хто злий для себе, для кого буде добрим? І не буде він мати радості від маєтку свого. ⁶ Немає гірше за людину, яка недоброзичлива до самої себе, і це – винагорода за злість її. ⁷ Якщо вона і робить добро, то робить у безпам'ятстві, й опісля виявляє зло своє. ⁸ Злий, хто має заздрі очі, відвертає лице і нехтує душами. ⁹ Очі користолобця не насичуються якою-небудь частиною, і неправда злого висушує душу. ¹⁰ Зле

око заздре навіть на хліб і на столи своєму терпить убогість. ¹¹ Сину мій! за статком твоїм добро роби собі і приношення Господу достойно принось. ¹² Пам'ятай, що смерть не бариться, і завіт пекла не відкритий тобі: ¹³ перше, ніж помреш, роби добро другові, і за силою твоєю простягай твою руку і давай йому. ¹⁴ Не позбавляй себе доброго дня, і частина доброго бажання нехай не пройде повз тебе. ¹⁵ Чи не іншим залишиш ти надбання твої і плоди зусиль твоїх для розподілу за жеребом? ¹⁶ Давай і приймай, і утішай душу твою, ¹⁷ бо у пеклі не можна знайти утіх. ¹⁸ Усяка плоть, як одяг, старіє; бо від віку – визначення: “смертю помреш”. ¹⁹ Як зелені листки на густому дереві – одні спадають, а інші виростають: так і рід від плоті і крові – один помирає, а інший народжується. ²⁰ Усяка річ, піддана тлінню, зникає, і той, хто зробив її, помирає з нею.

²¹ Блаженна людина, яка вправляється у мудрості й у розумі своєму повчається святою. ²² Хто розмірковує у серці своєму про путі її, той отримає розуміння і у таємницях її. ²³ Виходь за нею, як ловець, і роби засідку на путях її. ²⁴ Хто прихилиється до вікон її, той послухає і біля дверей її. ²⁵ Хто знаходиться поблизу дому її, той увіб'є цвях і в стінах її, поставить намет свій поряд з нею й оселиться в оселі благ. ²⁶ Він покладе дітей своїх під покрівлю і буде мати нічліг під сінню її. ²⁷ Він прикриється нею від спеки і буде жити у славі її.

15 Той, хто боїться Господа, буде робити так, і твердий у законі оволодіє нею. ² І вона зустрине його, як мати, і прийме його до себе, як цнотлива дружина; ³ наситить його

[28] Діян. 12, 22. [30] Пс. 61, 11. Притч. 30, 9. [31] Сир. 19, 26. [32] Еккл. 8, 1.

Глава 14. [1] Сир. 19, 17. Як. 3, 2. [2] 1 Ін 3, 21. [3] Сир. 31, 28. [4] Еккл. 5, 9. [6] Притч. 11, 17. [9] Притч. 27, 20. Кол. 3, 5. [10] Сир. 31, 14. [11] Чис. 18, 29. Притч. 3, 9. [12] Євр.

9, 27. [13] Тов. 4, 7. Сир. 4, 1. Лк 14, 13. [14] Лк 16, 19. [15] Лк 12, 20. [16] Лк 6, 38. [18] Іс. 40, 6. Як. 1, 11. 1 Пет. 1, 24. Бут. 2, 17. [19] Еккл. 1, 4. [21] Втор. 6, 7. Пс. 1, 2. [24] Притч. 8, 34. [26] Еф. 6, 4.

Глава 15. [2] Іс. 66, 13. [3] Ін 4, 14. Еф. 5, 17.

хлібом розуму, і водою мудрости напоїть його. ⁴ Він утвердиться на ній і не завагається; приліпиться до неї і не посоромиться. ⁵ І вона піднесе його над ближніми його, і серед зібрання відкриє уста його. ⁶ Веселощі і вінець радості і вічне ім'я упадне на нього. ⁷ Не осягнуть її люди нерозумні, і грішники не побачать її. ⁸ Далека вона від гордості, і люди неправдиві не подумают про неї. ⁹ Неприємна похвала в устах грішника, бо не від Господа послана вона. ¹⁰ Буде похвала сказана мудрості, і Господь благопоспішить їй.

¹¹ Не говори: “заради Господа я відступив”; бо, що Він ненавидить, того ти не повинен робити. ¹² Не говори: “Він увів мене в оману”, бо Він не має потреби у чоловікові грішному. ¹³ Усяку мерзоту Господь ненавидить, і неприємна вона тим, хто боїться Його. ¹⁴ Він від початку створив людину і залишив її у руках волі її. ¹⁵ Якщо хочеш, дотримуватимешся заповідей і збережеш благоугодну вірність. ¹⁶ Він запропонував тобі вогонь і воду: на що хочеш, протягнеш руку твою. ¹⁷ Перед людиною життя і смерть, і чого вона побажає, те і дасться їй. ¹⁸ Велика премудрість Господа, міцний Він могутністю і бачить усе. ¹⁹ Очі Його – на тих, що бояться Його, і Він знає всяке діло людини. ²⁰ Нікому не заповів Він чинити нечесливо і нікому не дав дозволу грішити.

16 Не бажай багато негідних дітей і не радій за синів нечесливих. Коли вони примножуються, не радій за них, якщо немає у них страху Господнього. ² Не надійся на їх життя і не спирайся на їх кількість. ³ Краще один праведник, ніж тисяча грішників, ⁴ і краще помер-

ти бездітним, ніж мати дітей нечесливих, ⁵ бо від одного розумного населяється місто, а плем'я беззаконних спустіє. ⁶ Багато такого бачило око моє, і ще більше того чуло вухо моє. ⁷ У збіговиську грішників запалає вогонь, як і у народі непокірливому запалювався гнів. ⁸ Не умилишся Він над древніми велетнями, які у надії на силу свою зробилися відступниками; ⁹ не поцадив тих, що жили в одному місці з Лотом, якими погребував за їхню гордість; ¹⁰ не помилював народу погибельного, який пишався гріхами своїми, ¹¹ так само як і шістьсот тисяч чоловік, які об'єдналися у жорстокоряді своєму. І хоч би й один був непокірливий, було б дивно, якби він залишився непокараним; ¹² бо і милість і гнів – у владі Його: сильний Він помилювати і вилити гнів. ¹³ Як велика милість Його, так велике і викриття Його. Він судить людину за ділами її. ¹⁴ Не втече від Нього грішник з украденим, і терпіння благочестивого не залишиться марним. ¹⁵ Усякій милостині Він дасть місце, кожен одержить за ділами своїми. ¹⁶ Не говори: “я сховаюся від Господа; невже з висоти хтось згадає про мене? ¹⁷ У великій кількості народу мене не помітять; бо що душа моя у безмежному створінні? ¹⁸ Ось, небо і небо небес – Боже, безодня і земля коливаються від відвідання Його. ¹⁹ Однаково ж трясуться від страху гори й основи землі, коли Він споглядає. ²⁰ І цього не може зрозуміти серце; ²¹ а путі Його хто осягне? Як вітер, якого людина не може бачити, так і більша частина діл Його прихована. ²² Хто звістить про діла правосуддя Його? або хто буде очікувати їх? бо далеко це визначен-

[7] Притч. 14, 6. [9] Пс. 49, 16. Ис. 52, 7. 2 Тим. 3, 7. [10] Сир. 39, 8. [11] Пс. 5, 5. [12] Як. 1, 13. [14] Бут. 1, 27. [15] Мф 19, 17. [17] Єр. 21, 8. [19] Пс. 33, 16. [20] Пс. 5, 5. Ос. 5, 5.

Глава 16. [3] Прем. 4, 1. [5] Притч. 11, 11. [7] Чис. 11, 1. Втор. 29, 20. [8] Бут. 6, 4,

7. [9] Бут. 19, 11, 24. [10] Бут. 19, 24. [11] Вих. 12, 37. Чис. 14, 22; 26, 65. [12] 1 Цар. 2, 6. [14] Еккл. 8, 12. Прем. 3, 9. [15] Мф 10, 42. [16] Іов. 22, 14. Сир. 23, 25. [18] 2 Пет. 3, 10. [19] Пс. 17, 8. [21] Рим. 11, 33. [22] Іов. 12, 13.

ня”.²³ Убогий розумом думає так, і людина нерозумна і той, хто в омані, розмірковує так нерозумно.

²⁴ Слухай мене, сину мій, і вчися знання, і слухай серцем твоїм слова мої. ²⁵ Я показую тобі вчення обмірковане і передаю знання точне. ²⁶ За визначенням Господа діла Його від початку, і від створення їх Він розділив частини їх. ²⁷ Навіки влаштував Він діла Свої, і початки їх – у роди їх. Вони не голодніють, не стомлюються і не припиняють своїх дій. ²⁸ Жодне не гнітить близького йому, ²⁹ і повіки не стануть вони проти слова Його. ³⁰ І потім споглянув Господь на землю і наповнив її Своїми благами. ³¹ Душа усього, що живе, покрила лице її, і у неї все повернеться.

17 Господь створив людину із землі, і знову повертає її у неї. ² Визначене число днів і час Він дав їм, і дав їм владу над усім, що на ній. ³ За природою їх, наділив їх силою і створив їх за образом Своїм, ⁴ і вклав страх до них у всяку плоть, щоб вони володіли звірами і птахами. ⁵ Він дав їм сенс, мову й очі, і вуха і серце для розмірковування, ⁶ сповнив їх проникливістю розуму і показав їм добро і зло. ⁷ Він поклав око Своє на серця їх, щоб показати їм велич діл Своїх, ⁸ нехай прославляють вони святе ім'я Його і звіщають про велич діл Його. ⁹ Він приклав їм знання і дав їм у спадщину закон життя; ¹⁰ вічний завіт уклав з ними і показав їм суди Свої. ¹¹ Велич слави бачили очі їх, і славу голосу Його чуло вухо їх. ¹² І сказав Він їм: “остерігайтеся всякої неправди”; і заповів кожному з них обов'язок до ближнього. ¹³ Путі їх завжди перед Ним, не сховаються від очей Його. ¹⁴ Кожному народу поставив

Він вождя,¹⁵ а Ізраїль є наділом Господа. ¹⁶ Усі діла їх – як сонце перед Ним, і очі Його завжди на путях їх. ¹⁷ Не втаїлися від Нього неправди їх, і всі гріхи їх – перед Господом.

¹⁸ Милостиня людини – як печатка у Нього, і благодіяння людини збереже Він, як зіницю ока. ¹⁹ Потім Він повстане і воздасть їм, і дамок їх на голову їх поверне. ²⁰ Але тим, хто розкаювався, Він давав навернення і підбадьорював тих, хто слабшав у терпінні. ²¹ Навернися до Господа й облиш гріхи; ²² молися перед Ним і зменши твої спотикання. ²³ Повернися до Всевишнього, і відвернися від неправди, і сильно зненавидь мерзоту. ²⁴ Хто буде хвалити Всевишнього у пеклі, замість тих, хто живе і прославляє Його? ²⁵ Від мертвого, як від неіснуючого, немає прославлення: ²⁶ живий і здоровий звеличить Господа. ²⁷ Як велике милосердя Господа і примирення з тими, хто навертається до Нього! ²⁸ Не може бути усього у людині, ²⁹ тому що не безсмертний син людський. ³⁰ Що світліше за сонце? але і воно затьмарюється. І про лихе буде думати плоть і кров. ³¹ За силами високих небес Він Сам спостерігає, а люди усі – земля і попіл.

18 Усе взагалі створив Той, Хто живе повіки; Господь один праведний. ² Нікому не надав Він пояснювати діла Його. ³ І хто може дослідити великі діла Його? ⁴ Хто може виміряти силу величі Його? і хто може також проректи милості Його? ⁵ Неможливо ні применшити, ні збільшити, і неможливо дослідити дивні діла Господа. ⁶ Коли людина закінчила б, тоді вона тільки починає, і коли перестане, прийде у здивування. ⁷ Що є людина і що користь її?

[26] Бут. 1, 1–31. [27] Іов. 9, 9. Пс. 147, 6. [31] Еккл. 3, 21.

Глава 17. [1] Бут. 2, 7; 5, 1. Прем. 2, 23. [3] Бут. 1, 27. [4] Бут. 1, 28; 9, 2. [5] Бут. 2, 20. [9] Втор. 4, 13. Рим. 7, 10. [10] Бут. 12, 1. Вих. 20, 1. [14] Прем. 6, 3. Рим. 13, 1. [15]

Втор. 4, 20. [16] Сир. 23, 27–28. [17] Пс. 89, 8. [18] Сир. 29, 15. [19] Мф 16, 27. [21] Єр. 3, 12. [22] Пс. 33, 15. [24] Пс. 6, 6; 113, 25. Іс. 38, 18–19. [27] Пс. 102, 13. Еф. 2, 3, 7. [30] Рим. 8, 7. 1 Кор. 2, 14. [31] Бут. 3, 10; 18, 27. Глава 18. [1] Бут. 1, 31. [6] Лк 17, 10.

що благо її і що зло її? ⁸ Число днів людини – багато, якщо сто років: як крапля води з моря або дрібка піску, так малі літа її у дні вічності. ⁹ Тому Господь довготерпеливий до людей і виливає на них милість Свою. ¹⁰ Він бачить і знає, що кінець їх дуже тяжкий, ¹¹ і тому примножує милості Свої. ¹² Милість людини – до ближнього її, а милість Господа – на всяку плоть. ¹³ Він викриває і напоумляє, і повчає і наvertsає, як пастир стадо своє. ¹⁴ Він милує тих, хто приймає напоумлення і ревно наvertsається до закону Його.

¹⁵ Сину мій! при благодійності не роби докорів, і при всякому дарі не ображай словами. ¹⁶ Чи не прохолоджує роса спеки? так слово – краще, ніж дар. ¹⁷ Тому чи не вище доброго дару слово? а у людині доброзичливий те й інше. ¹⁸ Нерозумний немилосердно докоряє, і подавання від неприхильного висушує очі. ¹⁹ Перше, ніж почнеш говорити, обдумуй, і раніше хвороби турбуйся про себе. ²⁰ Випробовуй себе раніше суду, і під час відвідування знайдеш милість. ²¹ Перше, ніж відчуєш слабкість, смирайся, і під час гріхів покажи навернення. ²² Ніщо нехай не перешкоджає тобі виконати обітницю благовчасно, і не відкладай виправдання до смерті. ²³ Перше, ніж почнеш молитися, приготуй себе, і не будь як людина, яка спокушає Господа. ²⁴ Пригадуй про гнів у день смерті і про час помсти, коли Господь відверне лице Своє. ²⁵ Під час ситости згадуй про час голоду, й у дні багатства – про бідність і нестатки. ²⁶ Від ранку до вечора змінюється час, і все швидкоплинне перед Господом. ²⁷ Людина мудра в усьому буде обережна, й у дні гріхів утримається від безтурбот-

ности. ²⁸ Усякий розумний пізнає премудрість і тому, хто знайде її, воздасть хвалу. ²⁹ Розважливі у словах і самі умудрюються, і виточують змістовні притчі.

³⁰ Не ходи услід за похотями твоїми і стримуйся від побажань твоїх. ³¹ Якщо будеш доставляти душі твоїй приемне для хтивости, то вона зробить тебе потіхою для ворогів твоїх. ³² Не шукай розваги у великій розкоші і не прив'язуйся до бенкетів. ³³ Не зробися жебраком, бенкетуючи на позичені гроші, коли нічого немає у тебе у гаманці.

19 Працівник, схильний до пияцтва, не стане багатим, і той, хто ні у що ставить мале, мало-помалу прийде у занепад. ² Вино і жінки розбестять розумних, а той, хто зв'язується з блудницями, зробиться ще нахабнішим; ³ гниль і черва успадкують його, і зухвала душа знищиться. ⁴ Хто швидко довіряє, той легковажний, і той, хто грішить, грішить проти душі своєї. ⁵ Відданий серцем задоволенням буде осуджений, а той, хто противиться похоті, увінчає життя своє. ⁶ Той, хто приборкує язик, буде жити мирно, і хто ненавидить балакучість, зменшить зло. ⁷ Ніколи не повторюй слова, і нічого ти не втратиш. ⁸ Ні друзі ні недрузі не розповідай і, якщо це тобі не гріх, не відкривай; ⁹ бо він вислухає тебе, і буде остерігатися тебе, і з часом зненавидить тебе. ¹⁰ Вислухав ти слово, нехай помре воно з тобою: не бійся, не розірве воно тебе. ¹¹ Дурний від слова терпить таку ж муку, як та, що народжує, – від немовляти. ¹² Що стріла, устромлена у стегно, те слово у серці дурного. ¹³ Розпитай друга твого, можливо, не зробив він того; і якщо зробив, то не-

[8] Пс. 89, 10. [9] 2 Пет. 3, 9. Прем. 12, 18. [11] Єз. 13, 23. [12] Мф 5, 45; 6, 12. [13] Пс. 117, 18. [15] Сир. 20, 15; 41, 28. [17] Притч. 16, 24; 25, 11. [20] Лк 4, 23. [21] Лк 6, 42. [22] Пс. 94, 8. Рим. 12, 11. [24] Сир. 1, 30. [25] Мф 14, 20. [26] Євр. 13, 3. [27] Притч.

28, 14. [28] Притч. 1, 5. [30] Рим. 6, 12; 8, 13. [32] Лк 16, 19.

Глава 19. [1] Притч. 21, 17. [2] 3 Цар. 11, 1, 4. Ос. 4, 11. [4] Притч. 15, 14. Мф 11, 7. [11] Сир. 27, 18.

хай надалі не робить. ¹⁴ Розпитай друга, можливо, не говорив він того; і якщо сказав, те нехай не повторить того. ¹⁵ Розпитай друга, бо часто буває наклеп. ¹⁶ Не всякому слову вір. ¹⁷ Хтось згрішає словом, але не від душі; і хто не згрішав язиком своїм? ¹⁸ Розпитай ближнього твого перше, ніж погрожувати йому, і дай місце закону Всевишнього.

Усяка мудрість – страх Господній, і в усякій мудрості – виконання закону. ¹⁹ І не є мудрість – знання лихого. І немає розуму, де рада грішників. ²⁰ Є лукавство, і це мерзота; і є нерозумний, убогий мудрістю. ²¹ Краще убогий знанням, але богобоязкий, ніж багатий знанням – і такий, що переступає закон. ²² Є хитрість вишукана, але вона беззаконна, і є спотворюючий суд, щоб винести вирок. ²³ Є лукавий, який ходить зігнувшись, сумуючи, але всередині він повен підступу. ²⁴ Він поник лицем і прикидається глухим, але він випередить тебе там, де і не думаєш. ²⁵ І якщо нестача сили перешкодить йому зашкодити тобі, то він зробить тобі зло, коли знайде випадок. ²⁶ За виглядом пізнається людина, і за виразом обличчя при зустрічі пізнається розумний. ²⁷ Одяг і вискалювання зубів і хода людини показують властивість її. ²⁸ Буває викриття, але невчасне, і буває, що хтось мовчить – і він розсудливий.

20 Набагато краще викрити, ніж сердитися таємно; і той, кого викривають наодинці, застерезеться від шкоди. ² Як добре тому, кого викривають, показати розкаяння! ³ Бо він уникне вільного гріха. ⁴ Що – побажання евнуха розлити дівчину, те – той, хто звершує суд з натяжкою. ⁵ Хтось мовчить – і виявляється мудрим; а інший буває не-

нависним за велику балакучість. ⁶ Хтось мовчить, бо не має, що відповідати; а інший мовчить, тому що знає час. ⁷ Мудра людина буде мовчати до часу; а марнословний і безрозсудний не буде чекати часу. ⁸ Багатомовний стане огидним, і хто захоплює собі право говорити, того зненавидять. ⁹ Буває успіх людині на зло, а знахідка – на втрату. ¹⁰ Є даток, який не буде тобі на користь, і є даток, за який буває подвійне воздання. ¹¹ Буває приниження для слави, а хтось від приниження піднімає голову. ¹² Інший малим купує багато і заплатить за те у сім разів більше. ¹³ Мудрий у слові стає люб'язним, люб'язності ж нерозумних залишаються даремними. ¹⁴ Даяння безумного не буде тобі на користь; бо у нього замість одного багато очей для прийняття. ¹⁵ Небагато дасть він, а докоряти буде багато, і розкриє вуста свої, як глашатай. Нині він у борг дає, а завтра зажадає назад: ненависна така людина Господу і людям. ¹⁶ Нерозумний говорить: “немає у мене друга, і немає вдячності за мої благодіяння. Ті, що з'їдають хліб мій, улесливі на язик”. ¹⁷ Як часто і як багато хто буде насміхатися з нього! ¹⁸ Спотикання від землі краще, ніж від язика. Отже, скоро прийде падіння злих. ¹⁹ Неприємна людина – дочасна байка; вона завжди буде на вустах невігласів. ²⁰ Притча з уст нерозумного огидна, бо він не скаже її своєчасно. ²¹ Інший утримується від гріха убогістю, й у цій стриманості він не буде журитися. ²² Хтось губить душу свою через несміливість, і губить її через упередженість до безумного. ²³ Інший через сором дає обіцянки друзів, і без причини наживає у ньому собі ворога. ²⁴ Злий порок у людині – неправда; у вустах

[14] Мф 18, 15. [17] Сир. 14, 1. [21] Мф 11, 25. [22] Іс. 5, 20. [26] Сир. 13, 31. Притч. 6, 12–13. [28] Притч. 25, 15.

Глава 20. [1] Пс. 140, 5. Притч. 25, 12. [4] Сир. 30, 21. [7] Еккл. 3, 7. Притч. 25, 11. [8]

Притч. 10, 19; 17, 28. [9] Притч. 10, 2. [11] Притч. 16, 18. 1 Пет. 5, 5. [13] Сир. 18, 17. [15] Сир. 18, 15. [16] Пс. 40, 10. [20] Притч. 25, 11.

невігласів вона – завжди. ²⁵ Краще злодій, ніж той, хто постійно говорить неправду; але обоє вони успадиють загибель. ²⁶ Поведінка неправдивої людини – безчесна, і ганьба її завжди з нею. ²⁷ Мудрий словами піднесе себе, і людина розумна сподобається вельможам. ²⁸ Той, хто обробляє землю, збільшить свій стіг, і той, хто догоджає вельможам, одержить помилування у випадку неправди. ²⁹ Частування і подарунки засліплюють очі мудрих і, ніби вузда в устах, відкидають викриття. ³⁰ Прихована мудрість і утаєний скарб – яка користь від обох? ³¹ Краще людина, яка приховує свою дурість, ніж людина, яка приховує свою мудрість.

21 Сину мій! якщо ти згрішив, не примножуй більше гріхів і за попередні молися. ² Біжи від гріха, як від лица змія; бо, якщо підійдеш до нього, він ужалить тебе. ³ Зуби його – зуби лев'ячі, які умертвляють душі людей. ⁴ Усяке беззаконня як двогострий меч: рані від нього немає зцілення. ⁵ Залякування і насильства спустошать багатство: так спорожніє і дім зарозумілого. ⁶ Моління з уст убогого – тільки до вух його; але суд над ним поспішно наближається. ⁷ Той, хто ненавидить викриття, йде слідами грішника, а хто боїться Господа, навернеться серцем. ⁸ Здалеку впізнається сильний на язик; але розумний бачить, де той спотикається. ⁹ Хто будує дім свій на чужі гроші – те саме, що той, хто збирає каміння для своєї могили. ¹⁰ Збіговисько беззаконних – купа паклі, і кінець їх – полум'я вогняне. ¹¹ Шлях грішників вимощений камінням, але на кінці його – безодня пекла. ¹² Хто дотримується закону, той володіє своїми думками,

¹³ і здійснення страху Господнього – мудрість. ¹⁴ Не навчиться той, хто нездатен; ¹⁵ але є здатність, що множить гіркоту. ¹⁶ Знання мудрого збільшується подібно до повені, і порада його, – як джерело життя. ¹⁷ Серце дурного подібне до розбитої посудини, і не утримає у собі ніякого знання. ¹⁸ Якщо мудре слово почує розумний, то він похвалить його і прикладе до себе. Почув його легковажний, і воно не сподобалося йому, і він кинув його за себе. ¹⁹ Мова дурного – як тягар на шляху, в устах же розумного знаходять приємність. ²⁰ Промов розумного будуть шукати у зібранні, і над словами його будуть розмірковувати у серці. ²¹ Як зруйнований дім, так мудрість дурному, і знання нерозумного – безглузді слова. ²² Наставляння для безумних – кайдани на ногах, і як ланцюги на правій руці. ²³ Нерозумний, сміючись, підносить голос свій, а муж розсудливий ледь тихо усміхнеться. ²⁴ Як золоте убрання – наставляння для розумного, і як коштовна краса на правій руці. ²⁵ Нога нерозумного поспішає у чужий дім, але людина вельми досвідчена посоромиться людей; ²⁶ нерозумний кризь двері заглядає у дім, а людина вихована зупиниться поза; ²⁷ невігласство людини – підслуховувати біля дверей, розсудливий же засмутиться такою безсоромністю. ²⁸ Вуста багатомовних розповідають чуже, а слова розсудливих зважуються на терезах. ²⁹ У вустах нерозумних – серце їх, вуста ж мудрих – у серці їх. ³⁰ Коли нечестивий проклинає сатану, то проклинає свою душу. ³¹ Навушник оскверняє свою душу, і його будуть ненавидіти скрізь, де тільки буде жити.

[27] Бут. 41, 38–39. Дан. 2, 46, 48. [28] Притч. 12, 11. [29] Вих. 23, 8. Втор. 16, 19. [30] Сир. 41, 17.

Глава 21. [1] Сир. 17, 21. [2] Втор. 32, 33. Іс. 59, 5. 1 Кор. 15, 56. [4] Євр. 2, 2. Як. 1, 15. 1 Пет. 2, 24. [5] Сир. 10, 17. [7] Притч.

13, 13. [9] Притч. 28, 22. [10] Бут. 19, 24. [11] Мф 7, 13. [12] Сир. 32, 25. [13] Сир. 1, 20. [15] Сир. 19, 22. [16] Притч. 18, 4. [18] Іов. 21, 14. Єз. 5, 6. Ос. 4, 6. [28] Еккл. 10, 12. [31] Сир. 5, 16; 28, 15.

22 До брудного каменя подібний лінивий: усякий освистить безславність його. ² До волового посліду подібний лінивий: усякий, хто підняв його, обтрусить руку. ³ Сором батькові народження невихованого сина, дочка ж невихована народжується на приниження. ⁴ Розумна дочка знаходить собі чоловіка, а безсоромна – печаль тому, хто її породив. ⁵ Нахабна ганьбить батька і чоловіка, і в обох буде у презирстві. ⁶ Невчасна розповідь – те саме, що музика під час суму; покарання ж і навчання мудрости годяться всякому часу. ⁷ Хто повчає нерозумного – те саме, що той, хто склеює черепки, або пробуджує сплячого від глибокого сну. ⁸ Хто розповідає що-небудь нерозумному – те саме, що той, хто розповідає дрімотному, який після закінчення запитує: “що?” ⁹ Плач над померлим, тому що світло зникло для нього; плач і над нерозумним, бо розум зник для нього. ¹⁰ Менше плач над померлим, тому що він упокоївся, а зле життя нерозумного – гірше за смерть. ¹¹ Плач за померлим – сім днів, а за нерозумним і нечестивим – усі дні життя його. ¹² З безрозсудним багато не говори, і до нерозумного не ходи; ¹³ бережися від нього, щоб не мати неприємності і не забруднити себе зіткненням з ним; ¹⁴ ухилися від нього і знайдеш спокій і не будеш засмучений безумством його. ¹⁵ Що важче за свинець? і яке ім'я йому, як не дурний? ¹⁶ Легше понести пісок і сіль, і брилу заліза, ніж людину безглузду. ¹⁷ Як дерев'яна зв'язка у домі, міцно влаштована, не дає йому розпадатися при струсі, так серце, утверджене на обдуманій раді, не заважається у час страху. ¹⁸ Серце, утверджене на розумному міркуванні, – як ліпна прикраса на витеса-

ній стіні. ¹⁹ Підпорка, поставлена на висоті, не встоїть проти вітру: ²⁰ так боязке серце, при дурному міркуванні, не встоїть проти страху.

²¹ Хто наносить удар оку, викликає сльози, а хто наносить удар серцю, збуджує почуття болісне. ²² Хто кидає камінь у птахів, віджене їх; а хто паллюжить друга, розірве дружбу. ²³ Якщо ти на друга витяг меч, не впадай у відчай, бо можливе повернення дружби. ²⁴ Якщо ти відкрив уста проти друга, не бійся, бо можливе примирення. ²⁵ Тільки ганьблення, гордість, відкриття таємниці і підступне лиходійство можуть відігнати усякого друга. ²⁶ Здобувай довіру ближнього в убогості його, щоб радіти разом з ним у багатстві його; ²⁷ залишайся з ним під час скорботи, щоб мати участь у його спадщині. ²⁸ Раніше полум'я буває у печі пара і дим: так раніше кровопролиття – сварки. ²⁹ Захищати друга я не посоромлюсь і не сховаюся від лица його; ³⁰ а якщо скоїться зі мною через нього зло, то усякий, хто почує, буде остерігатися його.

³¹ Хто дасть мені варту до вуст моїх і печатку розсудливості на вуста мої, щоб мені не впасти через них, і щоб язик мій не погубив мене!

23 Господи, Отче і Владико життя мого! Не залиш мене на волю їх і не допусти мене впасти через них. ² Хто приставить бич до помислів моїх і до серця мого наставника у мудрості, щоб вони не падали провин моїх і не потурали оманам їх; ³ щоб не примножувалися провини мої і не збільшувалися хиби мої; щоб не впасти мені перед супротивниками, і щоб не порадів наді мною ворог мій? ⁴ Господи, Отче і Боже життя мого! Не дай мені воношення очей, і хтивість відверни від мене. ⁵ Побажання утроби і по-

Глава 22. [3] Притч. 17, 21. [6] Сир. 19, 28. [9] Сир. 38, 16. [10] 1 Сол. 4, 15. [11] Бут. 50, 10. Чис. 19, 11. 2 Цар. 11, 27. [15] Сир. 21, 19. [16] Притч. 27, 3. [18] Єз. 13, 10. [20]

Прем. 17, 11. [24] Сир. 27, 17. [31] Пс. 140, 3. Притч. 21, 23.

Глава 23. [4] Гал. 5, 24.

хить нехай не оволодіють мною, і не віддай мене безсоромній душі.

⁶ Вислухайте, діти, наставлення для вуст: той, хто дотримується його, не буде уловлений своїми вустами. ⁷ Уловлений буде ними грішник, і зломовний і гордовитий спіткнуться через них. ⁸ Не привчай вуст твоїх до клятви ⁹ і не перетворюй на звичку вживати в клятві ім'я Святого. ¹⁰ Бо, як раб, який постійно піддається покаранню, не урятовується від ран, так і той, хто клянеться безперестанно ім'ям Святого, не очиститься від гріха. ¹¹ Людина, яка часто клянеться, сповниться беззаконням, і не відступить від дому її бич. ¹² Якщо вона згрішить, гріх її на ній; і якщо вона недбайлива, то подвійно згрішить; ¹³ і якщо вона клялася марно, то не виправдається, і дім її наповниться нещастями. ¹⁴ Є слова, наділені смертю: нехай не знайдуться вони у спадщині Якова! ¹⁵ Бо від благочестивих усе це буде віддалене, і вони не заплутаються у гріхах. ¹⁶ Не привчай твоїх уст до грубої нечестності, бо при ній бувають гріховні слова. ¹⁷ Пам'ятай про батька і про матір твою, коли сидиш серед вельмож, ¹⁸ щоб тобі не забути перед ними і за звичкою не зробити дурниці, і не побажати, що краще б ти не народився, і не проклясти дня народження твого. ¹⁹ Людина, яка звекає до лихослів'я, в усі дні свої не навчиться. ²⁰ Дві якості примножують гріхи, а третя накликає гнів: ²¹ душа гаряча, як палаючий вогонь, не згасне, поки не виснажиться; ²² людина, що розпусничає у тілі плоті своєї, не припинить, поки не прогорить вогонь. ²³ Блудникові солодкий усякий хліб: він не перестане, доки не помре. ²⁴ Чоловік, який

грішить проти свого ложа, говорить у душі своїй: "хто бачить мене? ²⁵ Навколо мене п'ятьма, і стіни закривають мене, і ніхто не бачить мене: чого мені боятися? Всевишній не пом'яне гріхів моїх". ²⁶ Страх його – тільки очі людські, ²⁷ і не знає він того, що очі Господа у десять тисяч крат світліші за сонце ²⁸ і дивляться на всі путі людські, і проходять у місця таємні. ²⁹ Йому відомо було все до того, ніж коли створене було, так само як і після звершення. ³⁰ Така людина буде покарана на вулицях міста і буде застигнута там, де не думала. ³¹ Так і дружина, яка залишила чоловіка і народила спадкоємця від чужого: ³² бо, по-перше, вона не скорилася закону Всевишнього, по-друге, згрішила проти свого чоловіка і, по-третє, у блуді перелюбствувала і народила дітей від чужого чоловіка. ³³ Вона буде виведена перед зібранням, і щодо дітей її буде дослідження. ³⁴ Діти її не вкоріняться, і гілки її не дадуть плоду. ³⁵ Вона залишить пам'ять про себе на прокляття, і ганьба її не згладиться. ³⁶ Ті, хто залишився, пізнають, що немає нічого кращого за страх Господній, і немає нічого солодшого, як виконувати заповіді Господні. ³⁷ Велика слава – йти за Господом, а бути тобі прийнятим Ним – довголіття.

24 Премудрість прославить себе і серед народу свого буде звеличена. ² У церкві Всевишнього вона відкриє уста свої, і перед воїнством Його буде прославляти себе: ³ "я вийшла з уст Всевишнього і, подібно до хмари, покрила землю; ⁴ я поставила скинію на висоті, і престіл мій – у стовпі хмарному; ⁵ я одна обійшла коло небесне і хо-

[9] Вих. 20, 7. Мф 5, 34. [11] Лев. 19, 12. Втор. 5, 11. [12] Лев. 5, 4. [14] Лев. 24, 15–16. [16] Мф 5, 33. [17] Сир. 3, 3. [19] Притч. 10, 18. [22] Євр. 13, 4. [23] Притч. 9, 17. [24] Іс. 29, 15. [25] Єз. 8, 12. [27] Сир. 17, 16. Євр. 4, 13. [28] Єр. 23, 24. [29] Пс. 138, 16. [30]

Лев. 20, 10. [32] Втор. 22, 22. Ін 8, 5. [33] Втор. 22, 22. Єз. 16, 40. [34] Прем. 3, 16; 4, 3. [35] Чис. 5, 27. [36] Пс. 18, 11; 118, 72.

Глава 24. [1] Втор. 4, 6. 1 Кор. 1, 24. Як. 3, 17. [3] Євр. 1, 3. [5] Прем. 1, 7; 12, 1.

дила у глибині безодні; ⁶ у хвилях моря і по всій землі й у всякому народі та племені мала я володіння: ⁷ між усіма ними я шукала задоволення, і у чий спадщині оселитися мені. ⁸ Тоді Творець усіх повелів мені, і Той, Хто породив мене, указав мені спокійне житло і сказав: ⁹ оселися в Якові і прийми спадщину в Ізраїлі. ¹⁰ Раніше віку від початку Він породив мене, і я не помру повіки. ¹¹ Я служила перед Ним у святій скинії і так утвердилася у Сионі. ¹² Він дав мені також спокій в улюбленому місті, і у Єрусалимі – влада моя. ¹³ І вкорінилася я у прославленому народі, у спадкоємному наділі Господа. ¹⁴ Я піднеслася, як кедр на Ливані і як кипарис на горах ермонських; ¹⁵ я піднеслася, як пальма в Енгадді і як рожеві кущі у Срихоні; ¹⁶ я, як красива олива у долині і як платан, піднеслася. ¹⁷ Як кориця й аспалаф, я виточила ароматний запах і, як відмінна смирна, поширила пахощі, ¹⁸ як халвані, онікс і стакті і як пахощі ладану у скинії. ¹⁹ Я розпростерла свої віти, як теревинф, і віти мої – віти слави і благодаті. ²⁰ Я – як виноградна лоза, що виточує благодать, і квіти мої – плід слави і багатства. ²¹ Приступіть до мене, хто бажає мене, і насичуйтеся плодами моїми; ²² бо спогад про мене солодший за мед, і володіння мною приємніше за медовий стільник. ²³ Ті, що споживають мене, ще будуть жадати, і ті, що п'ють мене, ще будуть відчувати жагу. ²⁴ Хто слухає мене, не посоромиться, і хто трудиться зі мною, не згрішить. ²⁵ Усе це – книга завіту Бога Всевишнього, ²⁶ закон, який заповів Мойсей як спадщину сонмам Якова. ²⁷ Він насичує мудрістю, як Фисон і як Тигр у дні новин; ²⁸ він наповнює розу-

мом, як Євфрат і як Йордан у дні жнив; ²⁹ він розливає вчення, як світло і як Гион у час збирання винограду. ³⁰ Перша людина не досягла повного пізнання її; не дослідить її також і остання; ³¹ бо думки її повніші за море, і наміри її глибші за велику безодню. ³² І я, як канал з ріки і як водопровід, вийшла у рай. ³³ Я сказала: поллю мій сад і напою мої грядки. ³⁴ І ось, канал мій зробився рікою, і ріка моя зробилася морем. ³⁵ І буду я сяяти вченням, як ранкове світло, і далеко виявлю його; ³⁶ і буду я виливати вчення, як пророцтво, і залишу його у роди вічні”. ³⁷ Бачите, що я трудився не для себе одного, але для усіх, хто шукає премудрости.

25 Трьома я прикрасилася і стала прекрасною перед Господом і людьми: ² це – одностайність між братами і любов між ближніми, і дружина і чоловік, які у згоді живуть між собою. ³ І три роди людей зненавиділа душа моя, і дуже огидне для мене життя їх: ⁴ гордовитого жебрака, неправдивого багатія і старого перелюбника, який слабшає розумом. ⁵ Чого не зібрав ти в юності, – як же можеш придбати у старості твоїй? ⁶ Як пристойно сивинам судити, і старцям – уміти давати пораду! ⁷ Як прекрасна мудрість старців і як личать людям поважним розсудливість і рада! ⁸ Вінець старців – багатобічна досвідченість, і хвала їх – страх Господній. ⁹ Дев'ять помислів похвалив я у серці, а десять висловлюю язиком: ¹⁰ це людина, яка радіє за дітей і за життя бачить падіння ворогів. ¹¹ Блаженний, хто живе з дружиною розумною, хто не грішить язиком і не служить недостойному себе. ¹² Блаженний, хто придбав мудрість і передає її у вуха

[10] Притч. 8, 22. [15] Втор. 34, 3. [20] Ін 15, 1. [21] Іс. 55, 1. Притч. 9, 5. [22] Пс. 18, 11. [23] Ін 4, 14; 7, 37. [24] Вих. 24, 3. [27] Бут. 2, 11. [28] Нав. 3, 15. [29] Ам. 8, 8. [30] 1 Кор. 13, 9. [31] Рим. 11, 33. [34] Флп 1, 9.

[35] Пс. 18, 9. Іс. 60, 1. [36] Авв. 2, 3.

Глава 25. [1] Пс. 132, 1. [3] Притч. 30, 21. [4] Дан. 13, 10. [5] Притч. 6, 6. [7] Притч. 16, 31. [10] Бут. 3, 15; 45, 26. [11] Як. 3, 2.

слухачів.¹³ Який великий той, хто знайшов премудрість! але він не вищий за того, хто боїться Господа.¹⁴ Страх Господній усе перевершує, і хто має його, з ким може бути порівняний?

¹⁵ Можна перенести всяку рану, тільки не рану сердечну, і всяку злість, тільки не злість жіночу,¹⁶ усякий напад, тільки не напад від тих, що ненавидять, і всяку помсту, тільки не помсту ворогів;¹⁷ немає голови отруйнішої за голову змії, і немає люті сильнішої за лють ворога.¹⁸ Погоджуся краще жити з левом і драконом, ніж жити зі злою дружиною.¹⁹ Злість дружини змінює погляд її і робить лице її похмурим, як у ведмедя.²⁰ Сяде чоловік її серед друзів своїх і, почувши про неї, гірко зітхне.²¹ Усяка злість мала у порівнянні зі злістю дружини; жереб грішника нехай упаде на неї.²² Що сходження по піску для ніг старого, те сварлива дружина для тихого чоловіка.²³ Не задивляйся на красу жіночу і не будь хтивим до дружини.²⁴ Досада, ганьба і великий сором, коли дружина буде переважати свого чоловіка.²⁵ Серце зажурене й лице сумне і рана сердечна – зла дружина.²⁶ Опущені руки і розслаблені коліна – дружина, яка не щасливить свого чоловіка.²⁷ Від жінки початок гріха і через неї усі ми помираємо.²⁸ Не давай воді виходу, ні злій дружині – влади;²⁹ якщо вона не ходить під рукою твоєю, то відсічи її від плоті твоєї.

26 Щасливий чоловік доброї дружини, і число днів його – подвійне.² Дружина добродісна радує свого чоловіка і літа його наповнить миром;³ добра дружина – щаслива доля: вона дається у наділ тим, хто боїться Господа;⁴ з нею у багатого і бідного – серце задоволене й

лице повсякчас веселе.⁵ Трьох страшить серце моє, а при четвертому я молюся:⁶ міського лихослів'я, збурення черні й обмовлення на смерть, – усе це жахливо.⁷ Хвороба серця і печаль – дружина, ревнива до іншої дружини,⁸ і бич язика її, до всіх прискіпливий.⁹ Ярмо вола, яке рухається туди і сюди, – зла дружина; хто бере її – той подібний до того, хто хапає скорпіона.¹⁰ Велика досада – дружина, віддана пияцтву, і вона не приховає свого сорому.¹¹ Схильність жінки до блуду пізнається з підняття очей і вій її.¹² Над безсоромною дочкою постав міцну варту, щоб вона, відчувши послаблення, не зловжила собою.¹³ Бережися безсоромного ока, і не дивуйся, якщо воно згрішить проти тебе:¹⁴ як змучений спрагою подорожній відкриває уста і п'є всяку найближчу воду,¹⁵ так вона сяде навпроти всякого намету і перед стрілою відкриє сагайдак.¹⁶ Люб'язність дружини насолодить її чоловіка, і розсудливість її зміцнить кістки його.¹⁷ Лагідна дружина – дар Господа, і немає ціннішої благовихованій душі.¹⁸ Благодать на благодать – дружина сором'язлива,¹⁹ і немає достойної міри для стриманої душі.²⁰ Що сонце, яке сходить на висотах Господніх,²¹ те краса доброї дружини в оздобленні дому її;²² що світильник, який сяє на святому свічнику, те краса лиця її у зрілому віці;²³ що золоті стовпи на срібній основі, те прекрасні ноги її на твердих п'ятах.

²⁴ Від двох було у скорботі серце моє, а при третьому збуджувалося у мені обурення:²⁵ якщо воїн терпить від бідності, і розумні мужі бувають у зневазі;²⁶ і якщо хто відвертається від праведности до гріха, Господь підготує на того меч.²⁷ Купець ледь може уникнути гріха, а корчмар не спасеться від гріха.

[15] Бут. 27, 6. Суд. 16, 4. [17] Бут. 3, 1. [18] Притч. 21, 19. [23] Бут. 34, 1. Суд. 16, 4. 2 Цар. 11, 2. [27] Бут. 3, 6. 1 Тим. 2, 14.

Глава 26. [1] Притч. 11, 16; 12, 4; 14, 1. [3] Притч. 18, 23. [7] Сир. 25, 23. [12] Сир. 42, 11. [16] Сз. 24, 16.

27 Багато хто грішив заради маловажливих речей, і той, хто шукає багатства, відвертає очі. ² Посередині скріплень каменів вбивається цвях: так посередині продажу і купівлі входить гріх. ³ Якщо хто не утримується старанно у страху Господньому, то швидко зруйнується дім його. ⁴ При трясінні решета залишається сміття: так нечистота людини – при розмірковуванні її. ⁵ Глиняний посуд випробовується у печі, а випробовування людини – у розмові її. ⁶ Догляд за деревом виявляється у плоді його: так у слові – помисли серця людського. ⁷ Раніше бесіди не хвали людину, тому що вона є випробовуванням людей. ⁸ Якщо ти ретельно будеш шукати правду, то знайдеш її й одягнешся нею, як подиром слави. ⁹ Птахи злітаються до подібних собі, й істина повертається до тих, які вправляються у ній. ¹⁰ Як лев підстерігає здобич, так і гріхи – тих, що чинять неправду.

¹¹ Бесіда благочестивого – завжди мудрість, а безумний змінюється, як місяць. ¹² Серед нерозумних не гай часу, а проводь його постійно серед розсудливих. ¹³ Бесіда дурнів огидна, і сміх їх – у забаві гріхом. ¹⁴ Марнослів'я тих, хто багато клянеться, підніме сторчма волосся, а суперечка їх заткне вуха. ¹⁵ Сварка гордовитих – кровопролиття, і лайка їх нестерпна для слуху. ¹⁶ Той, хто відкриває таємниці, втрачає довіру і не знайде друга до душі собі. ¹⁷ Люби друга і будь вірний йому; ¹⁸ а якщо відкриєш таємниці його, не женися більше за ним: ¹⁹ бо як людина убиває свого ворога, так ти убив дружбу ближнього; ²⁰ і як ти випустив би з рук своїх птаха, так ти упустив друга і не впіймаєш його; ²¹ не женися за ним, бо він далеко пішов і втік,

як сарна з сіті. ²² Рану можна перев'язати, і після сварки можливе примирення; ²³ але хто відкрив таємниці, той утратить надію на примирення. ²⁴ Хто мигає оком, той буде підступи, і ніхто не втримає його від того; ²⁵ перед очима твоїми він буде говорити солодко і буде дивуватися словам твоїм, ²⁶ а опісля перекрутить вуста свої і у словах твоїх відкриє спокусу; ²⁷ багато чого я ненавиджу, але не стільки, як його; і Господь зненавидить його.

²⁸ Хто кидає камінь угору, кидає його на свою голову, і підступний удар розділить рани. ²⁹ Хто рие яму, сам упаде у неї, і хто ставить сіть, сам буде уловлений нею. ³⁰ Хто робить зло, на того обернеться воно, і він не довідається, звідки воно прийшло до нього; ³¹ посміяння і ганьба від гордих і помста, як лев, підстереже його. ³² Уловлені будуть сіткою ті, що радіють від падіння благочестивих, і скорбота виснажить їх раніше смерті їх. ³³ Злість і гнів – теж мерзота, і вони будуть володіти чоловіком грішним.

28 Мстивий одержить помсту від Господа, Який не забуде гріхів його. ² Прости ближньому своєму образу, і тоді після молитви твоєї відпустяться гріхи твої. ³ Людина вигодує гнів до людини, а у Господа просять прощення; ⁴ до подібного собі людина не має милосердя, і молиться про гріхи свої; ⁵ сам, будучи плоттю, чуває злість: хто очистити гріхи його? ⁶ Пам'ятай останне і причини ворогувати; пам'ятай тління і смерть і дотримуйся заповідей; ⁷ пам'ятай заповіді і не тримай зла на ближнього; ⁸ пам'ятай завіт Всевишнього і з презирством стався до нещастя. ⁹ Утримуйся від сварки – і ти зменшиш гріхи; ¹⁰ бо

Глава 27. [1] 1 Тим. 6, 9. [5] Притч. 27, 21. [6] Притч. 26, 24. [9] Сир. 13, 12. [11] Притч. 15, 4. Еф. 4, 29. [14] Сир. 23, 10. Іов. 4, 15. [16] Притч. 11, 13. Сир. 19, 10. [19] Сир. 6, 14. [21] Сир. 37, 2. [22] Сир. 22, 24.

[24] Притч. 10, 10. [28] Рим. 12, 19. [29] Притч. 26, 27.

Глава 28. [1] Втор. 32, 35. Рим. 12, 19. [2] Мф 6, 14. [4] Мф 6, 15. [6] Сир. 7, 39. [7] Лев. 19, 18.

дратівлива людина розпалить сварку; людина грішна збентежить друзів і оселить розбрат між тими, що живуть у мирі. ¹¹ Яка речовина вогню, так він і запалає; ¹² і яка сила людини, такий буде і гнів її, і мірою багатства посиляться лють її. ¹³ Палка суперечка розпалює вогонь, а палка сварка проливає кров. ¹⁴ Якщо подуєш на іскру, вона розгориться, а якщо плюнеш на неї, згасне: те й інше виходить з уст твоїх.

¹⁵ Навушник і двоязичний нехай будуть прокляті, бо вони погубили багатьох, які жили у тиші; ¹⁶ язик третій багатьох похитнув і виганяв їх від народу до народу, ¹⁷ і руйнував укріплені міста і знищував дома вельмож; ¹⁸ язик третій вигнав доблесних дружин і позбавив їх трудів їх; ¹⁹ хто слухає його, той не знайде спокою і не буде жити у тиші. ²⁰ Удар бича робить рубці, а удар язика розтropicить кістки; ²¹ багато хто упав від вістря меча, але не стільки, скільки полягло від язика; ²² щасливий, хто сковався від нього, хто не відчув люті його, хто не тягнув ярма його і не зв'язаний був путами його; ²³ бо ярмо його – ярмо залізне, і пута його – пута мідні, ²⁴ смерть люта – смерть його, і саме пекло краще за нього. ²⁵ Не оволодіє він благочестивими, і не згорять вони у полум'ї його; ²⁶ ті, що залишають Господа, впадуть у нього; у них розпалиться він і не згасне: він буде посланий на них, як лев, і, як барс, буде знищувати їх. ²⁷ Дивись, обгороди володіння твоє терням, ²⁸ зв'яжи срібло твоє і золото, ²⁹ і для слів твоїх зроби вагу і міру, і для вуст твоїх – двері і засув. ³⁰ Бережися, щоб не спіткнутися ними і не впасти перед зловмисником.

29 Хто чинить милість, той дає у борг ближньому, і хто підтримує його своєю рукою, той до-

тримується заповіді. ² Давай у борг ближньому під час нестатку його і сам своєчасно повертай ближньому. ³ Твердо тримай слово і будь вірний йому – і ти повсякчас знайдеш потрібне для тебе. ⁴ Багато хто вважав позичку знахідкою і засмутив тих, які допомогли йому. ⁵ Доки не одержить, він буде цілувати руку його і через гроші ближнього смирить голос; ⁶ а у термін віддачі він буде тягнути час і буде відповідати сумно і скаржитися на час. ⁷ Якщо він буде у змозі, то ледь половину принесе – і це поставить йому за знахідку; ⁸ а якщо буде не у змозі, то позикодавець позбувся своїх грошей і без причини набув собі ворога у ньому: ⁹ він віддасть йому прокляттями і лихослів'ям і замість поваги віддасть нечестям. ¹⁰ Багато хто через таке лукавство ухилиється від позики, побоюючись дарма потерпіти втрату. ¹¹ Але до бідного ти будь поблажливий і з милостиною йому не барися; ¹² заради заповіді допоможи бідному й у нестатку його не відпускай його ні з чим. ¹³ Витрачай срібло для брата і друга і не давай йому заіржавіти під каменем на погибель; ¹⁴ використовуй скарб твій за заповідями Всевишнього, і він принесе тобі більше користі, ніж золото; ¹⁵ замкни у коморах твоїх милостиню, і вона позбавить тебе усякого нещастя: ¹⁶ краще за міцний щит і твердий спис заповіді допоможі тебе проти ворога. ¹⁷ Добра людина поручиться за ближнього, а хто втратив сором, той залишить його. ¹⁸ Не забувай благодіянь поручителя; бо він дав душу свою за тебе. ¹⁹ Грішник зруйнує майно поручителя, і невдячний у душі залишить свого спасителя. ²⁰ Поручництво призвело до розорення багатьох людей з достатком і похитнуло їх, як хвиля морська;

[11] Притч. 26, 21. [12] Притч. 17, 11. [14] Притч. 11, 12. [16] Притч. 16, 28; 17, 20. [20] Притч. 18, 7. Єр. 9, 8. [29] Як. 3, 3.

Глава 29. [1] Пс. 36, 26. [2] 2 Кор. 8, 14.

[4] Сир. 8, 15. [12] Втор. 15, 7. Іс. 58, 7. [13] Як. 5, 3. [14] Втор. 26, 11. Мф 6, 20. [15] Тов. 4, 7. Сир. 17, 18. Дан. 4, 24. Лк 11, 41. Діян. 10, 4. [20] Притч. 11, 15.

²¹ мужів могутніх вигнало з домів, і вони блукали між чужими народами. ²² Грішник, який приймає на себе поручництво і шукає користи, впаде у тяжбу. ²³ Допомагай ближньому за силою твоєю і бережися, щоб тобі не впасти у те саме. ²⁴ Головна потреба для життя – вода і хліб, і одяг і дім, що прикриває наготу. ²⁵ Краще життя бідного під дощатою покрівлею, ніж розкішні бенкети у чужих домах. ²⁶ Будь задоволений малим, як і многим. ²⁷ Лише життя – блукати з дому у дім, і де оселишся, не посмієш і рота відкрити; ²⁸ будеш подавати їжу і питво без подяки, та й зверх того ще почувеш гірке: ²⁹ “піді сюди, прибулець, приготуй стіл і, якщо є що у тебе, нагодуй мене”; ³⁰ “відійди, прибулець, заради почесної особи: брат прийшов до мене у гості, дім потрібен”. ³¹ Важкий для людини з почуттям докір за притулок у домі й осуження за послугу.

30 Хто любить свого сина, той нехай частіше карає його, щоб згодом утішатися ним. ² Хто наставляє свого сина, той буде мати допомогу від нього і серед знайомих буде хвалитися ним. ³ Хто навчає свого сина, той збуджує заздрість у ворога, а перед друзями буде радіти за нього. ⁴ Помер батько його – і ніби не вмирав, тому що залишив після себе подібного до себе; ⁵ за життя свого він дивився на нього й утішався, і при смерті своїй не засмутився; ⁶ для ворогів він залишив у ньому месника, а для друзів – того, хто воздає подяку. ⁷ Поблажливий до сина буде перев’язувати рани його, і при всякому крику його буде тривожитися серце його. ⁸ Необ’їжджений кінь буває впертим, а син, залишений на свою волю, стає зухвалим. ⁹ Плекай дитя, і воно злякає тебе; грай з ним, і воно засмутить тебе.

¹⁰ Не смійся з ним, щоб не горювати з ним і потім не скреготати зубами своїми. ¹¹ Не давай йому волі в юності і не потурай нерозуму його. ¹² Нагинай шию його в юності і скрушай ребра його, доки воно молоде, щоб, зробившись упертим, воно не вийшло з покори тобі. ¹³ Учи сина твого і трудися над ним, щоб не мати тобі засмучення від непристойних вчинків його.

¹⁴ Краще бідняк здоровий і міцний силами, ніж багатій з виснаженим тілом; ¹⁵ здоров’я і добрий стан тіла дорожче за всяке золото, і міцне тіло краще за незліченне багатство; ¹⁶ немає багатства кращого за тілесне здоров’я, і немає радості вищої за радість сердечну; ¹⁷ краще смерть, ніж гірке життя, або хвороба, що постійно триває. ¹⁸ Солодощі, піднесені до зімкнутих уст, те саме, що їжа, поставлена на могилі. ¹⁹ Яка користь ідолу від жертви? він ні їсти, ні нюхати не може: ²⁰ так переслідований від Господа, ²¹ дивлячись очима і стогнучи, подібний до євнуха, який обіймає дівчину і зітхає. ²² Не віддавайся суму душею твоєю і не муч себе своєю підозріливістю; ²³ веселощі серця – життя людини, і радість чоловіка – доволіття; ²⁴ люби душу твою й утішай серце твоє і віддаляй від себе сум, ²⁵ бо сум багатьох убив, а користи у ньому немає. ²⁶ Ревнощі і гнів скорочують дні, а турбота – раніше часу приводить старість. ²⁷ Відкрите і добре серце піклується і про поживу свою.

31 Пильнування над багатством виснажує тіло, і турбота про нього відганяє сон. ² Пильна турбота не дає дрімати, і тяжка хвороба відбирає сон. ³ Потрудився багатий для примноження майна – й у спокої насичується своїми благами. ⁴ Потрудився бідний при нестатках у жит-

[24] Сир. 39, 32. [27] Бут. 19, 9.

Глава 30. [1] Притч. 13, 25. [12] Сир. 7, 25. [19] Дан. 14, 7. [21] Сир. 20, 4. [22] Притч.

15, 13. [23] Притч. 14, 30; 15, 13; 17, 22. [25] 2 Кор. 7, 10. [26] Іов. 5, 2.

Глава 31. [2] Дан. 6, 18.

ті – і у спокої залишається убогим.
⁵ Хто любить золото, не буде правий, і хто ганяється за тлінням, наповниться ним.
⁶ Багато хто заради золота зазнав падіння, і загибель його була перед лицем його;
⁷ воно – дерево спотикання для тих, що приносять йому жертви, і всякий нерозумний буде вловлений ним.
⁸ Щасливий багатий, який виявився бездоганим і який не ганявся за золотом.
⁹ Хто він? і ми прославимо його; бо він зробив чудо у народі своєму.
¹⁰ Хто був спокушуваний золотом – і залишився непорочним? Нехай буде це у похвалу йому.
¹¹ Хто міг згрішити – і не згрішав, зробити зло – і не зробив?
¹² Міцним буде багатство його, і про милостині його буде звіщати зібрання.

¹³ Коли ти сядеш за багатий стіл, не розкривай на нього гортань твою
¹⁴ і не говори: “багато ж на ньому!” Пам’ятай, що заздере око – зла річ.
¹⁵ Що зі створеного задрісніше за око? Тому воно плаче за всім, що бачить.
¹⁶ Куди воно подивиться, не простягай руки, і не зіптовхуйся з ним у блюді.
¹⁷ Суди про ближнього по собі і про всяку дію розмірковуй.
¹⁸ Іж, як людина, що тобі запропоновано, і не пересичуйся, щоб не зненавиділи тебе;
¹⁹ припиняй їсти першим із ввічливості і не будь жадібним, щоб не стати спокусою;
²⁰ і якщо ти сядеш посеред багатьох, то не простягай руки своєї раніше них.
²¹ Малим задовольняється людина вихована, і тому вона не страждає задишкою на своїй постелі.
²² Здоровий сон буває при помірності плунка: устав рано, і душа його з ним;
²³ страждання на безсоння і холера і різь у животі бувають у людини ненаситної.
²⁴ Якщо ти обтяжив себе стравами, то встань з-за столу і від-

починь.
²⁵ Послухай мене, сину мій, і не знехтуй мною, і згодом ти зрозумієш слова мої.
²⁶ В усіх справах твоїх будь обачний, і ніяка хвороба не трапиться з тобою.
²⁷ Щедрого на хліби будуть благословляти уста, і свідчення про доброту його – вірне;
²⁸ проти скупого на хліб буде нарікати місто, і свідчення про скупість його – справедливе.
²⁹ Проти вина не показуй себе хоробрим, тому що багатьох погубило вино.
³⁰ Піч випробовує міцність леза загартуванням; так вино випробовує серця гордих – пияцтвом.
³¹ Вино корисне для життя людини, якщо будеш пити його помірно.
³² Що за життя без вина? воно створене на радість людям.
³³ Відрада серцю й утіха душі – вино, помірно вживане вчасно;
³⁴ прикрість для душі – вино, коли п’ють його багато, при роздратуванні і сварці.
³⁵ Надмірне вживання вина збільшує лють нерозумного до спотикання, зменшуючи міцність його і заподіюючи рани.
³⁶ На бенкеті за вином не дорікай ближньому і не принижуй його під час його веселощів;
³⁷ не говори йому образливих слів і не обтяжуй його вимогами.

32 Якщо поставили тебе старшим на бенкеті, не піднося; будь між іншими як один з них:
² подбай про них і потім сідай. І коли усю твою справу виконаєш, тоді займи твоє місце,
³ щоб порадіти на них і за добре розпорядження одержати вінок.
⁴ Розмову веди ти, старший, – тому що це пристойно тобі,
⁵ з ґрунтовним знанням; і не забороняй музику.
⁶ Коли слухають, не примножуй розмови і дочасно не мудруй.
⁷ Що рубінова печатка у золотій прикрасі, те благозвучність музики на бенкеті за вином;
⁸ що смагдава печатка у золотій оправі, те

[5] Сир. 27, 1. 1 Тим. 6, 9. [6] Сир. 8, 3. [8] Лк 6, 24. Пс. 61, 11. 1 Тим. 6, 17–18. [13] Притч. 23, 1. [14] Притч. 23, 6. Сир. 14, 10. [18] Сир. 37, 33. [22] Еккл. 5, 11. [24] Сир. 32, 15. [27] Притч. 22, 9. [28] 1 Цар. 25, 10. [29] Юдиф.

12, 20. Іс. 5, 22. [31] Суд. 9, 13. Притч. 31, 4. [32] Пс. 103, 15.

Глава 32. [4] Іов. 12, 12–13. [6] Еккл. 3, 7. Сир. 20, 7.

приємність пісень за смачним вином.
⁹ Говори, юначе, якщо потрібно тобі, ледь слова два, коли тебе запитують,
¹⁰ говори головне, багато у небагатих словах. Будь, як знавець і, разом, як той, хто уміє мовчати.
¹¹ Серед вельмож не рівняйся з ними і, коли говорить інший, ти багато не говори.
¹² Грому передую блискавка, а сором'язливого випереджає прихильність.
¹³ Вставай вчасно і не будь останнім; поспішай додому і не зупиняйся.
¹⁴ Там забавляйся і роби, що тобі подобається; але не гріши гордим словом.
¹⁵ І за це благословляй Того, Хто сотворив тебе і насичує тебе Своїми благами.

¹⁶ Хто боїться Господа, той прийме настановлення, і ті, що з раннього ранку звертаються до Нього, придбають благовоління Його.
¹⁷ Той, хто шукає закон, насититься ним, а лицемір спіткнеться через нього.
¹⁸ Ті, що бояться Господа, знайдуть суд і, як світло, запалять правосуддя.
¹⁹ Чоловік грішний ухиляється від викриття і знаходить вибачення, відповідно до бажання свого.
²⁰ Чоловік розсудливий не зневажає міркування, а безрозсудний і гордий не здригається від страху і після того, як зробив що-небудь без розмірковування.
²¹ Без роздумів не роби нічого, і коли зробиш, не розкаюйся.
²² Не ходи шляхом, де руїни, щоб не спіткнутися об камінь;
²³ не покладайся і на рівний шлях; остерігайся навіть дітей твоїх.
²⁴ У всякій справі вір душі твоїй: і це є дотримання заповідей.
²⁵ Віруючий закону уважний до заповідей, і хто уповає на Господа, не зазнає шкоди.

33 З тим, хто боїться Господа, не станеться зла, але й у спокусі Він визволить його.
² Мудрий муж не зненавидить закон, а хто удавано тримається його – як корабель у

бурю.
³ Розумна людина вірить закону, і закон для неї вірний, як відповідь урима.
⁴ Приготуй слово – і будеш вислуханий; збери настановлення – і відповідай.
⁵ Колесо у колісниці – серце нерозумного, і як крутиться вісь – думка його.
⁶ Глузливий друг те саме, що запальний кінь, який під усяким сідоком ірже.

⁷ Чому один день кращий за інший, тоді як кожне денне світло у році виходить від сонця?
⁸ Вони розділені премудрістю Господа; Він розрізнув часи і свята:
⁹ деякі з них Він підніс і освятив, а інші поклав у числі звичайних днів.
¹⁰ І всі люди з пороку, і Адам був створений із землі;
¹¹ але за всевіданням Своїм Господь поклав різницю між ними і призначив їм різні путі:
¹² одних з них благословив і підніс, інших освятив і наблизив до Себе, а ще інших прокляв і принизив і зрушив з місця їх.
¹³ Як глина у гончара у руці його, і всі долі її в його волі, так люди – у руці Творця їх, і Він воздає їм за судом Своїм.
¹⁴ Як навпроти зла – добро, і навпроти смерті – життя, так навпроти благочестивого – грішник. Так дивись і на усі діла Всевишнього: їх по два, одне навпроти другого.
¹⁵ І я останній ретельно потрудився, як той, що підбирав після збирачів виноград,
¹⁶ і з благословення Господа устиг і наповнив точило, як збирач винограду.
¹⁷ Зрозумійте, що я трудився не для себе одного, але для всіх, хто шукає настановлення.

¹⁸ Послухайте мене, князі народу, і вслухайтеся, начальники зібрання:
¹⁹ ні синові, ні дружині, ні братові, ні другові не давай влади над тобою за життя твого;
²⁰ і не віддавай іншому маєтку твого, щоб, розкаювшись, не благодати за нього.
²¹ Доки ти живий і дихання у тобі, не замі-

[15] Втор. 8, 10. [16] Єр. 25, 3. [17] Сир. 14, 21. 2 Пет. 2, 20. [22] Притч. 15, 19. [23] Мих. 7, 6. [24] Пс. 36, 5. [25] Пс. 33, 11.

Глава 33. [3] Пс. 18, 8. Тит. 1, 9. Євр. 13,

9. [5] Сир. 21, 28. [7] Кол. 2, 16. [8] Бут. 2, 3. [9] Лев. 23, 2. [10] Бут. 2, 7. [11] Еф. 3, 10. 1 Кор. 12, 4–5. [13] Іс. 45, 9. Рим. 9, 20. [14] Сир. 42, 25. [17] Сир. 24, 37. [18] Прем. 6, 2.

ною себе ніким; ²² бо краще, щоб діти просили тебе, ніж тобі дивитися в руки синів твоїх. ²³ У всіх справах твоїх будь головним, і не клади плями на честь твою. ²⁴ В кінці днів життя твого і при смерті передай спадщину. ²⁵ Корм, палка і ярмо – для осла; хліб, покарання і справа – для раба. ²⁶ Завантажуй раба роботою – і будеш мати спокій; послаб руки йому – і він буде шукати свободи. ²⁷ Ярмо і ремінь зігнуть шию вола, а для лукавого раба – кайдани і рани; ²⁸ використовуй його для праці, щоб він не залишався в неробстві, тому що бездіяльність навчила багато чого злого; ²⁹ пристав його до справи, як йому належить, і якщо він не буде коритися, наклади на нього важкі кайдани. ³⁰ Але ні на кого не накладай зайвого і нічого не роби необдуманого. ³¹ Якщо є в тебе раб, то нехай буде він як ти, бо ти придбав його кров'ю; ³² якщо є в тебе раб, то поведься з ним, як з братом, бо ти будеш мати потребу в ньому, як у душі твоїй; ³³ якщо ти будеш кривдити його, і він встане й утече від тебе, то на якій дорозі ти будеш шукати його?

34 Пусті й оманливі надії – у людини безрозсудної, і сонні мрії окриляють дурних. ² Як той, хто обіймає тінь або женеться за вітром, так той, що вірить сновидінням. ³ Сновидіння цілком те саме, що подобаєся проти лиця. ⁴ Від нечистого що може бути чистого, і від неправдивого що може бути істинного? ⁵ Ворожба і прикмети і сновидіння – суєта, і серце наповнюється мріями, як у тієї, що народжує. ⁶ Якщо вони не будуть послані від Всевишнього для напоумлення, не прикладай до них серця твого. ⁷ Сновидіння ввели багатьох у оману, і ті, що надіялися на них, були піддані падінню. ⁸ Закон виконується без обману, і мудрість

у вустах вірних звершується. ⁹ Чоловік учений знає багато, і багатодосвідчений висловить знання. ¹⁰ Хто не мав досвіду, той мало знає; а хто подорожував, той примножив знання. ¹¹ Багато чого я бачив у моєму подорожуванні, і я знаю більше, ніж скільки говорю. ¹² Багато разів був я у небезпеці смерті, і рятувався за допомогою досвіду. ¹³ Дух тих, що бояться Господа, житиме, бо надія їхня – на Того, Хто спасає їх. ¹⁴ Той, хто боїться Господа, нічого не злякається і не убоїться, бо Він – надія його. ¹⁵ Блаженна душа того, хто боїться Господа! ким він тримається, і хто опора його? ¹⁶ Очі Господа – на тих, що люблять Його. Він – могутній захист і міцна опора, покров від спеки і покров від полуденного жару, охорона від спотикання і захист від падіння; ¹⁷ Він підносить душу і просвітлює очі, дає лікування, життя і благословення.

¹⁸ Хто приносить жертву від неправедного *наживання*, того приношення глузливе, і дари беззаконних неблагоугодні; ¹⁹ не благоволить Всевишній до приношень нечестивих і безліччю жертв не умилюється щодо гріхів їхніх. ²⁰ Що той, хто заколює у жертву сина перед батьком його, те саме той, що приносить жертву з майна бідних. ²¹ Хліб нужденних є життя бідних: хто віднімає його, той є кровожер. ²² Убиває ближнього той, хто віднімає у нього їжу, і проливає кров той, хто позбавляє найманця плати. ²³ Коли один буде, а інший руйнує, то що вони одержать для себе, крім стомлення? ²⁴ Коли один молиться, а інший проклинає, чий голос почує Владика? ²⁵ Коли хто обмивається від осквернення мертвим і знову доторкається до нього, яка користь від його обмивання? ²⁶ Так людина, яка поститься за гріхи свої

[26] Притч. 29, 21. [33] Сир. 7, 22.

Глава 34. [1] Сир. 5, 6. Єр. 29, 8. [4] Мф 12, 34. [6] Бут. 20, 3; 37, 5. 3 Цар. 3, 5. [8] Мф 15, 9. Кол. 2, 8, 22. [13] Пс. 55, 12. [14] Пс. 3,

4; 90, 2. [15] Пс. 127, 1. [16] Пс. 33, 16. [18] Притч. 21, 27. [19] Притч. 15, 8; 21, 27. [20] Іс. 66, 3. [21] Втор. 24, 15. Сир. 7, 22. [22] Лев. 19, 13. [25] Чис. 19, 11. [26] 2 Пет. 2, 22.

і знову йде і робить те саме: хто почує молитву її? і яку користь одержить вона від того, що смирилася?

35 Хто дотримується закону, той примножує приношення; хто дотримується заповідей, той приносить жертву спасіння. ² Хто воздає подяку, той приносить семидал; а хто подає милостиню, той приносить жертву хвали. ³ Благоугодження Господу – відступ від зла, й умилювання Його – відхилення від неправди. ⁴ Не являйся перед лице Господа з порожніми руами, бо усе це – за заповіддю. ⁵ Приношення праведного наповнює вівтар, і пахощі його – перед Всевишнім; ⁶ жертва праведного мужа благоприємна, і пам'ять про неї незабутньою буде. ⁷ З веселим оком прославляй Господа і не применшуй початків праць твоїх; ⁸ при усякому дарі май лице веселе і в радості присвячуй десятину. ⁹ Давай Всевишньому за дари Його, і з веселим оком – мірою придбання рукою твоєю, ¹⁰ бо Господь є воздаятель і воздасть тобі усемеро. ¹¹ Не зменшуй дарів, бо Він не прийме їх: і не надійся на неправедну жертву, ¹² бо Господь є суддя, і Він не дивиться на лиця: ¹³ Він не надає переваги якомусь лицу перед бідним і молитву скривдженого почує; ¹⁴ Він не знехтує моління сироти, ні вдови, коли вона буде промовляти прохання своє. ¹⁵ Чи не сльози вдови ллються по щоках, і чи не волає вона проти того, хто вимушує їх? ¹⁶ Хто служить Богу, той буде прийнятий з благоволінням, і молитва його дійде до хмар. ¹⁷ Молитва смиренного пройде крізь хмари, і він не утішиться, доки вона не наблизиться до Бога, ¹⁸ і не відступить, доки Всевишній не спогляне і не розсудить справедливо і не винесе рішення.

¹⁹ І Господь не забариться і не потерпить, доки не скрушить стегна немилосердних; ²⁰ Він буде воздавати помсту і народам, доки не знищить сонму гнобителів і не скрушить скіпетрів неправедних, ²¹ доки не воздасть людині за її ділами, і за діла людей – за намірами їхніми, ²² доки не вчинить суд над народом Своїм і не обрадує їх Своєю милістю. ²³ Своєчасна милість під час скорботи, як дощові хмари під час засухи.

36 Помилуй нас, Владико, Боже усіх, і споглянь, ² і наведи на всі народи страх Твій. ³ Воздвигни руку Твою на чужі народи, і нехай пізнають вони могутність Твою. ⁴ Як перед ними Ти явив святість Твою у нас, так перед нами яви велич Твою у них, – ⁵ і нехай пізнають вони Тебе, як ми пізнали, що немає Бога, крім Тебе, Господи. ⁶ Віднови знамення і сотвори нові чудеса; ⁷ прослав руку і правицю Твою; воздвигни лють, і пролий гнів; ⁸ знищи супротивника і знищи ворога; ⁹ прискор час і згадай клятву, і нехай сповістять про великі діла Твої. ¹⁰ Люттю вогню нехай буде знищений той, хто втікає від меча, і ті, що пригноблюють народ Твій, нехай знайдуть загибель. ¹¹ Сокруши голови начальників ворожих, які говорять: “нікого немає, крім нас!” ¹² Збери усі коліна Якова і зроби їх спадщиною Твоюю, як було спочатку. ¹³ Помилуй, Господи, народ, названий за іменем Твоїм, і Ізраїля, якого Ти нарик первістком. ¹⁴ Змилосердся над містом святині Твоєї, над Єрусалимом, місцем спокою Твого. ¹⁵ Наповни Сион хвалою обітниць Твоїх, і Твоюю славою – народ Твій. ¹⁶ Даруй свідчення тим, які від початку були надбанням Твоїм, і воздвигни пророцтва від імені Твого. ¹⁷ Даруй нагороду тим, хто на-

Глава 35. [1] 1 Цар. 15, 22. Притч. 21, 3. Єр. 7, 22. [2] Тов. 4, 8. Флп 4, 18. [3] Іс. 1, 11. [4] Вих. 23, 15. Втор. 16, 16. [5] Бут. 4, 4. [7] Вих. 23, 19. [8] 2 Кор. 9, 7. [9] Тов. 4, 8. [12] Втор. 10, 17. [15] Вих. 22, 22. Втор. 27, 19.

[17] Як. 5, 16. [18] Вих. 2, 24. [19] 2 Пет. 3, 9. [21] Пс. 61, 13. Рим. 2, 6. 2 Сол. 1, 6.

Глава 36. [3] Єр. 10, 25. [4] 4 Цар. 19, 19. [12] Вих. 4, 22.

діється на Тебе, і нехай вірують про рокам Твоїм. ¹⁸ Почуй, Господи, молитву рабів Твоїх, за благословенням Аарона, за народ Твій, – ¹⁹ і пізнають усі, що живуть на землі, що Ти – Господь, Бог віків.

²⁰ Шлунок приймає у себе всяку їжу, але їжа за їжу краща: ²¹ як гортань відрізняє їжу з дичини, так розумне серце – слова неправдиві. ²² Лукаве серце заповдіє сум, але людина великодосвідчена воздасть йому. ²³ Жінка прийме усякого чоловіка, але дівчина за дівчину краща: ²⁴ краса дружини веселить лице і бажаніша за усе для чоловіка; ²⁵ якщо є на язиці її привітність і лагідність, то чоловік її виходить з ряду синів людських. ²⁶ Хто узяв дружину, той кладе початок надбанню, здобуває відповідного до нього помічника, опору спокою свого. ²⁷ Де немає огорожі, там розкрадеться майно; а у кого немає дружини, той буде зітхати, поневіряючись: ²⁸ бо хто повірить озброєному розбійнику, який блукає з міста у місто? ²⁹ Так і людині, яка не має осілості і яка зупиняється для ночівлі там, де вона припізниться.

37 Усякий друг може сказати: “і я подружився з ним”. Але буває друг тільки за іменем другом. ² Чи не є це скорбота до смерті, коли приятель і друг перетворюється на ворога? ³ О, зла думка! звідкіля взялася ти, щоб покрити землю підступністю? ⁴ Приятель радіє, коли веселий друг, а під час скорботи його буде проти нього. ⁵ Приятель допомагає другові у трудах його заради утроби, а у випадку війни візьметься за щит. ⁶ Не забувай друга у душі твоїй і не забувай його у маєтку твоєму. ⁷ Усякий радник хвалить свою пораду, але хтось радить на свою користь; ⁸ від радника охороняй душу твою і наперед довідайся, що йому потрібно; бо, може бути, він буде

радити для самого себе; ⁹ може бути, він кине на тебе жереб і скаже тобі: “шлях твій добрий”; а сам стане навпроти тебе, щоб подивитися, що трапиться з тобою. ¹⁰ Не радься з недоброзичливцем твоїм і від заздрісників твоїх приховуй наміри. ¹¹ Не радься з жінкою про суперницю її і з боязким – про війну, з продавцем – про обмін, з покупцем – про продаж, із заздрим – про подяку, ¹² з немилосердним – про благодійність, з лінивим – про усяку справу, ¹³ з річним найманцем – про закінчення роботи, з лінивим рабом – про велику роботу; ¹⁴ не покладайся на таких ні при якій нараді, ¹⁵ але звертайся завжди тільки до мужа благочестивого, про якого дізнаєшся, що він дотримується заповідей Господніх, ¹⁶ який своєю душею – до душі тобі й, у випадку падіння твого, буде сумувати разом з тобою. ¹⁷ Тримайся поради серця твого, бо немає нікого для тебе вірнішого за нього; ¹⁸ душа людини іноді більше скаже, ніж сім спостерігачів, які сидять на високому місці для спостереження. ¹⁹ Але при всьому цьому молися Всевишньому, щоб Він управив шлях твій в істині.

²⁰ Початок усякої справи – розмірковування, а раніше за усяку дію – рада. ²¹ Виявлення сердечної зміни – лице. Чотири стани виявляються на ньому: добро і зло, життя і смерть, а панує завжди язик. ²² Якось людина майстерна і багатьох вчить, а для своєї душі некорисна. ²³ Інший мудрує у промовах, а буває ненависний, – такий залишиться без усякої споживи; ²⁴ бо не дана йому від Господа благодать, і він позбавлений усякої мудрости. ²⁵ Хтось мудрий для душі своєї, і плоди знання на устах його правильні. ²⁶ Мудрий муж повчає народ свій, і плоди знання його правильні. ²⁷ Мудрий муж буде

[18] Чис. 6, 23. [24] 2 Езд. 4, 18–19.

Глава 37. [3] Як. 3, 15. [4] Сир. 6, 7. [15]

Сир. 6, 35. [16] Сир. 6, 17. [18] 3 Цар. 12, 7. [20] Сир. 38, 22. [21] Притч. 18, 21. [26] Сир. 4, 16.

багатим на благословення, і всі, що бачать його, будуть називати його блаженним.²⁸ Життя людини визнається кількістю днів, а дні Ізраїля незліченні.²⁹ Мудрий придбає довіру у свого народу, й ім'я його буде жити повік.

³⁰ Сину мій! протягом життя випробуй твою душу і спостерігай, що для неї шкідливо, і не давай їй того; ³¹ бо не все корисно для усіх, і не усяка душа до всього схильна. ³² Не пересичуйся всякими солодощами і не кидайся на різні страви, ³³ бо від переїдання буває хвороба, і пересичення доводить до холери; ³⁴ від пересичення багато хто помер, а стриманий додасть собі життя.

38 Шануй лікаря честю заради потреби у ньому, бо Господь створив його,² і від Вишнього – зцілення, і від царя одержує він дар.³ Знання лікаря піднесе його голову, і між вельможами він буде у пошані.⁴ Господь створив із землі зцілення, і розсудлива людина не буде зневажати їх.⁵ Чи не від дерева вода зробилася солодкою, щоб пізнана була сила Його?⁶ Для того Він і дав людям знання, щоб прославляли Його у дивних ділах Його:⁷ ними він зціляє людину і знищує хворобу її.⁸ Той, хто готує ліки, робить з них суміш, і заняття його не закінчуються, і через нього буває благо на лиці землі.⁹ Сину мій! у хворобі твоїй не будь небалий, але молися Господу, і Він зцілить тебе.¹⁰ Залиш гріхове життя і виправи руки твої, і від усякого гріха очисти серце.¹¹ Вознеси пахоці й із семидала пам'ятну жертву і зроби приношення повне, ніби ти уже помираєш; ¹² і дай місце лікареві, бо і його створив Господь, і нехай не віддаляється він від тебе, бо він потрібен.¹³ У якийсь час і в їхніх руках буває успіх;¹⁴ бо і

вони моляться Господу, щоб Він допоміг їм подати хворому полегшення і зцілення для продовження життя.¹⁵ Але хто грішить перед Творцем його, нехай упаде у руки лікаря!¹⁶ Сину мій! над померлим пролий сльози і, ніби ти зазнав жорстокого нещастя, почни плач; пристойно одягни тіло його і не зневаж поховання його;¹⁷ гіркий нехай буде плач і ридання тепле, і продовж сумування за ним, за достоїнством його, день або два, щоб запобігти осуду, і тоді втішся від суму;¹⁸ бо від суму буває смерть, і сум сердечний виснажить силу.¹⁹ З нещастям перебуває і сум, і життя убогого важке для серця.²⁰ Не віддавай серця твого суму; віддавай його від себе, згадуючи про кінець.²¹ Не забувай про це, бо немає повернення; і йому ти не принесеш користі, а собі зашкодиш.²² “Згадуй про вирок наді мною, тому що він також і над тобою: мені учора, а тобі сьогодні”.²³ З упокоєнням померлого заспокой і пам'ять про нього, й утішся про нього після відходу душі його.

²⁴ Мудрість книжна здобувається у сприятливий час дозвілля, і хто мало має своїх занять, може придбати мудрість.²⁵ Як може зробитися мудрим той, хто править плугом і хвалиться бичем, ганяє волів і зайнятий роботами їх, і у якого розмова тільки про молодих волів?²⁶ Серце його зайняте тим, щоб проводити борозни, і турбота його – про корм для телиць.²⁷ Так і усякий тесля і зодчий, що проводить ніч, як день: хто займається різьбленням, того старанність у тім, щоб урізноманітнити форму;²⁸ серце своє він спрямовує на те, щоб зображення було схоже, і турбота його – про те, щоб закінчити діло у досконалості.²⁹ Так і ковач, який сидить біля ко-

[29] Прем. 8, 9. [31] 1 Кор. 6, 12; 10, 23. [32] Сир. 31, 19.

Глава 38. [5] Вих. 15, 25. [8] Як. 1, 17. [9] Іс. 38, 2–3. Як. 5, 14. [10] Іс. 1, 16. Як. 4, 8.

[15] Втор. 28, 21. [16] 1 Сол. 4, 13. [17] Притч. 15, 13. [18] Притч. 17, 22. Сир. 30, 25. [21] 2 Цар. 12, 23. [23] 2 Цар. 12, 20.

вадла і думає про виріб із заліза: дим від вогню виснажує його тіло, і з жаром від печі бореться він; ³⁰ звук молота оглушає його слух, і очі його спрямовані на модель посудини; ³¹ серце його спрямоване на закінчення діла, і турбота його – про те, щоб обробити його у досконалості. ³² Так і гончар, який сидить над своєю справою і ногами своїми крутить колесо, ³³ який постійно в турботі про справу свою, і у якого обчислена вся робота його: ³⁴ рукою своєю він надає форму глини, а ногами пом'якшує її жорсткість; ³⁵ він спрямовує серце до того, щоб добре закінчити посудину, і турбота його – про те, щоб очистити піч. ³⁶ Усі вони покладаються на свої руки, і кожен умудрюється у своїй справі; ³⁷ без них ні місто не побудується, ні жителі не населяться і не будуть жити в ньому; ³⁸ і однак же вони у зібрання не запрошуються, на судійському сидилиці не сидять і не розмірковують про судові постанови, не вимовляють виправдання й засудження і не займаються притчами; ³⁹ але підтримують побут житейський, і молитва їх – про успіх мистецтва їх.

39 Тільки той, хто присвячує свою душу розмірковуванню про закон Всевишнього, буде шукати мудрости усіх древніх і вправлятися у пророцтвах: ² він буде зважати на сказання мужів іменитих і заглиблюватися у тонкі звороти притч; ³ буде досліджувати таємний зміст висловлювань і займатися загадками притч. ⁴ Він буде проходити служіння серед вельмож і являтися перед правителем; ⁵ буде подорожувати по землі чужих народів, бо випробував добре і зле між людьми. ⁶ Серце своє він направить до того, щоб з раннього ранку звертатися до Господа, Який сотворив його, і буде молити-

ся перед Всевишнім; відкриє у молитві уста свої і буде молитися за гріхи свої. ⁷ Якщо Господу великому вгодно буде, він сповниться духом розуму, ⁸ буде виточувати слова мудрости своєї і у молитві прославляти Господа; ⁹ благоуправить свою волю і розум і буде розмірковувати про таємниці Господа; ¹⁰ він покаже мудрість свого навчання і буде хвалитися законом завіту Господнього. ¹¹ Багато хто буде прославляти знання його, і він не буде забутий повік; ¹² пам'ять про нього не загине, й ім'я його буде жити у роді родів. ¹³ Народи будуть прославляти його мудрість, і суспільство буде звіщати хвалу його; ¹⁴ доки буде жити, він придбає більшу славу, ніж тисячі; а коли спочине, збільшить її.

¹⁵ Ще подумавши, розповім, бо я повний, як місяць у повноті своїй. ¹⁶ Вислухайте мене, благочестиві діти, і ростіть, як троянда, що росте на полі біля потоку; ¹⁷ виточуйте пахоці, як ливан; ¹⁸ цвітійте, як лілея, поширюйте пахоці і співайте пісню; ¹⁹ благословляйте Господа в усіх ділах; величайте ім'я Його і прославляйте Його хвалою Його, ²⁰ піснями вуст і гусями і, прославляючи, говоріть так: ²¹ усі діла Господа дуже добродійні, і всяке повеління Його у свій час сповниться; ²² і не можна сказати: “що це? для чого це?”, бо усе у свій час відкривається. ²³ За словом Його стала вода, як стіг, і за словами вуст Його з'явилися вмістилища вод. ²⁴ У повеліннях Його – усе Його благовоління, і ніхто не може применшити спасительність їх. ²⁵ Перед Ним діла всякої плоті, і неможливо схватитися від очей Його. ²⁶ Він передбачає з віку у вік, і нічого немає дивного перед Ним. ²⁷ Не можна сказати: “що це? для чого це?”, бо усе створено для свого вжитку. ²⁸ Бла-

[32] Єр. 18, 3. Прем. 15, 7. [36] Сир. 10, 30.

Глава 39. [3] Тит. 1, 9. [6] Пс. 118, 47. Еф. 3, 14. Флп 1, 9. 1 Цар. 12, 23. [7] 1 Кор. 2, 13. 2 Тим. 2, 7. [8] Втор. 32, 2. Іс. 55, 10–

11. [12] Притч. 10, 7. [13] 2 Тим. 2, 2. [17] Флп 4, 18. [21] Бут. 1, 31. [23] Вих. 14, 21. Нав. 3, 16. [25] Пс. 138, 1. [26] Еккл. 1, 9. [28] Пс. 64, 11.

гословення Його покриває, як ріка, і, як потоп, напуває сушу.²⁹ Але і гніву Його зазнають народи, як колиш Вїн перетворив води на солончаки.³⁰ Путі Його для святих прямі, а для беззаконних вони – спотикання.³¹ Від початку для добрих створене добре, як для грішників – зле.³² Головні з усіх потреб для життя людини – вода, вогонь, залізо, сіль, пшеничне борошно, мед, молоко, виноградний сік, олія й одяг:³³ усе це благочестивим служить на користь, а грішникам може обернутися на шкоду.³⁴ Є вітри, які створені для помсти й у люті своїй посилюють удари свої,³⁵ під час устремління свого виливають силу і задовольняють лють Творця їх.³⁶ Вогонь і град, голод і смерть – усе це створено для помсти;³⁷ зуби звірів, і скорпіони, і змії, і меч, який мститься нечестивим загибеллю, –³⁸ зрадять повелінню Його і готові будуть на землі, коли будуть потрібні, й у свій час не переступлять слова Його.³⁹ Тому я від самого початку вирішив, обміркував і залишив у писанні,⁴⁰ що усі діла Господа прекрасні, і Він дарує усе потрібне у свій час;⁴¹ і не можна сказати: “це гірше за те”, бо усе у свій час визнане буде добрим.⁴² Отже, усім серцем і вустами оспівуйте і благословляйте ім'я Господа.

40 Багато трудів призначено кожній людині, і важке ярмо на синах Адама, з дня виходу з утроби матері їх до дня повернення до матері усіх.² Думка про очікуване і день смерти породжує у них міркування і страх серця.³ Від того, хто сидить на славному престолі і до поваленого на землі і у поросі,⁴ від того, хто носить порфиру і вінець, і до одягнутого у руб'я, –⁵ у всякого

досада і ревності, і знічення, і занепокоєння, і страх смерти, й обурення, і сварка, і під час заспокоєння на постелі нічний сон бентежить розум його.⁶ Мало, майже зовсім не має він спокою, і тому й уві сні він, як удень, насторожі:⁷ будучи збентеженим серцевими своїми мріями, як той, що утік з поля битви, під час безпеки своєї він пробуджується і не може надивуватися, що нічого не було страшного.⁸ Хоч це буває з усякою плоттю, від людини до худоби, але у грішників у сім разів більше за це.⁹ Смерть, убивство, сварка, меч, нещастя, голод, руйнація й удари, –¹⁰ усе це – для беззаконних; і потоп був для них.¹¹ Усе, що від землі, повертається у землю, і що з води, повертається у море.¹² Усякий подарунок і несправедливість будуть знищені, а вірність буде стояти повік.¹³ Маєтки несправедливих, як потік, висохнуть і, як сильний грім при заливному дощі, прогрімлять.¹⁴ Хто відкриває руку, той буває веселий; а злочинці остаточно загинуть.¹⁵ Нащадки нечестивих не примножать гілок, і нечисті корені – на стрімкій скелі:¹⁶ осока біля усякої води і на березі ріки скошується раніше усякої іншої трави.¹⁷ Доброчинність, як рай, повна благословіння, і милостиня перебуває повік.¹⁸ Життя задоволеного своєю долею і трудівника солодке; але перевершує обох той, хто знаходить скарб.¹⁹ Діти і побудова міста увічнюють ім'я, але кращою за те й інше вважається бездоганна дружина.²⁰ Вино і музика веселять серце, але краще за те й інше – любов до мудрости.²¹ Сопілка і гуслі роблять приемним спів, але краще за них – приемний язик.²² Приемність і краса бажані

[29] Пс. 93, 10. [30] Пс. 17, 27. Лк 7, 35. [31] Рим. 8, 28. Бут. 1, 17. [32] Сир. 29, 24. [36] Пс. 147, 6–7. [37] Сир. 40, 10. [38] Іов. 37, 12. [40] Бут. 1, 31.

Глава 40. [1] Бут. 47, 9. Іов. 14, 1. Пс. 89, 10. [2] Еккл. 1, 8. Євр. 9, 27. [3] Пс. 81, 7.

Прем. 6, 5. [5] Іов. 7, 13. [10] Бут. 7, 12. [11] Бут. 3, 19. Еккл. 12, 7. Сир. 41, 13. [13] Іов. 6, 15. [14] Пс. 36, 20. [15] Прем. 4, 4. [18] Флп 4, 12. 1 Тим. 6, 6. [19] Притч. 31, 23. [20] Пс. 103, 15.

для очей твоїх, але більше тієї й іншої – зелень посіву.²³ Друг і приятель сходяться часом, але дружина з чоловіком – завжди.²⁴ Брати і покровителі – під час скорботи, але вірніше за тих та інших спасає милостиня.²⁵ Золото і срібло утверджують стопи, але надійнішою за те й інше визнається добра порада.²⁶ Багатство і сила підносять серце, але вищий за те – страх Господній:²⁷ у страху Господньому немає недолику, і немає потреби шукати при ньому допомоги;²⁸ страх Господній – як благословенний рай, і наділяє його усякою славою.

²⁹ Сину мій! не живи життям убогим: краще померти, ніж просити милостиню.³⁰ Хто задивляється на чужий стіл, того життя – не життя: він принижує душу свою чужими стравами;³¹ але людина розумна і вихована застереже себе від того.³² У вустах безсоромного солодким здається проханя милостині, але в утробі його вогонь запалає.

41 О, смерте! який гіркий спогад про тебе для людини, яка спокійно живе у своїх володіннях,² для людини, яка нічим не заклопотана і в усьому щаслива і ще у силах приймати їжу.³ О, смерте! утішний твій вирок для людини, яка бідує і змагає у силах,⁴ для старого й обтяженого турботами про все, для того, хто не має надії і втратив терпіння.⁵ Не бійся смертного вироку: згадай про предків твоїх і нащадків. Це вирок від Господа над усякою плоттю.⁶ Отже, для чого ти відвертаєшся від того, що благоугодно Всевишньому? чи десять, чи сто, чи тисяча років, –⁷ у пеклі немає дослідження про час життя.⁸ Діти грішників бувають дітьми огидними і спілкуються з нечестивими.⁹ Спадщина дітей грішників загине, і разом з пле-

менем їх буде поширюватися безслав'я.¹⁰ Нечестивому батькові будуть докоряти діти, тому що через нього вони терплять безслав'я.¹¹ Горе вам, люди нечестиві, які залишили закон Бога Всевишнього!¹² Коли ви народжуєтеся, то народжуєтеся на прокляття; і коли помираєте, то одержуєте в наділ свій прокляття.¹³ Усе, що з землі, повернеться у землю: так нечестиві – від прокляття у погибель.¹⁴ Плач людей буває про тіла їхні, але грішників і ім'я недобре згладиться.¹⁵ Турбуйся про ім'я, тому що воно буде з тобою довше, ніж багато тисяч золота:¹⁶ дням доброго життя є число, але добре ім'я перебуває повік.

¹⁷ Дотримуйтеся, діти, настановлення у мирі; а прихована мудрість і скарб невидимий – яка у них користь?¹⁸ Краще людина, яка ховає свою дурість, ніж людина, яка ховає свою мудрість.¹⁹ Отже, соромтеся того, про що я скажу,²⁰ бо не всякої соромливости добре дотримуватися і не все усіма схвалюється за істиною.²¹ Соромтеся перед батьком і матір'ю блуду, перед начальником і володарем – брехні;²² перед суддею і князем – злочину, перед зібранням і народом – беззаконня;²³ перед товаришем і другом – неправди, перед сусідами – крадіжки:²⁴ соромтеся цього і перед істиною Бога і завіту Його. Соромся і спирання ліктями на стіл, обману при позичці і віддачі;²⁵ соромся мовчання перед тими, що вітають, задивляння на розпусну жінку, відвертання лица від родича,²⁶ відбирання наділу і дару, помислу на заміжню жінку, залицання до своєї служниці,²⁷ і не підходь до постелі її;²⁸ перед друзями соромся слів докірливих, – і після того, як ти дав, не докоряй, –²⁹ повторення чуток і розголошення

[24] Лк 16, 9. [26] Сир. 1, 20. [27] Тов. 4, 21. Пс. 33, 10.

Глава 41. [3] Іов. 5, 26. [5] Пс. 88, 49. [7] Прем. 4, 13. [8] Прем. 3, 12. [9] Іов. 20, 10. [10]

Прем. 3, 16. [13] Бут. 3, 19. Сир. 40, 11. [15] Притч. 22, 1. [16] Еккл. 7, 1. [19] Сир. 4, 25. [26] Вих. 20, 17. Іов. 31, 1. Мф 5, 28. [28] Сир. 18, 15; 20, 15. [29] Сир. 19, 24; 27, 18.

слів таємних. І будеш істинно сором'язливий і придбаєш прихильність усякої людини.

42 Не соромся ось чого, і з лицерності не гріши: ² не соромся точного виконання закону Всевишнього і завіту, і суду, щоб учинити правосуддя нечестивому, ³ суперечки між товаришем і сторонніми і надання спадщини друзям, ⁴ точності у вазі і мірах, – чи багато, чи мало придбаєш, – ⁵ неупередженості у купівлі і продажу і суворого виховання дітей, і – скривавити ребро злому рабові. ⁶ При злій дружині добре мати печатку, і, де багато рук, там замикай. ⁷ Коли щось видаєш, видавай за рахунком і вагою і роби всяку видачу і приймання за записом. ⁸ Не соромся напоумляти нерозумного і дурного, і старого, який змагається з молодими: і будеш істинно благовихованим і заслужиш схвалення від усякої людини.

⁹ Дочка для батька – таємна постійна турбота, і піклування про неї відганяє сон: у юності її – як би не відцвіла, а у заміжжі – як би не стала гідкою; ¹⁰ у дівочтві – як би не осквернилася і не зробилася вагітною у батьківському домі, у заміжжі – щоб не порушила подружньої вірності й у співжитті з чоловіком не залишилася неплідною. ¹¹ Над безсоромною дочкою посиль нагляд, щоб вона не зробила тебе посміховиськом для ворогів, притчею у місті і докором у народі й не осоромила тебе перед громадою. ¹² Не дивися на красу людини і не сиди серед жінок: ¹³ бо як з одягу виходить міль, так від жінки – лукавство жіноче. ¹⁴ Краще злий чоловік, ніж ласкава жінка, – жінка, яка соромить до ганьблення.

¹⁵ Згадаю тепер про діла Господа і розповім про те, що я бачив. За

словом Господа явилися діла Його: ¹⁶ осяйне сонце дивиться на усе, і всі діла його повні слави Господньої.

¹⁷ І святим не надав Господь провіщати про усі чудеса Його, які утвердив Господь Вседержитель, щоб вселенна стояла твердо на славу Його.

¹⁸ Він проникає у безодню і серце і бачить усі звинини їх; бо Господь знає усяке відання і прозирає знання віку, ¹⁹ звіщаючи минуле і майбутнє і відкриваючи сліди потаємного; ²⁰ не оминає Його ніяка думка і не утаїться від Нього жодне слово. ²¹ Він улаштував великі діла Своєї премудрості і перебуває раніше віку і повік; ²² Він не збільшився і не зменшився і не потребував ніякого радника.

²³ Як жадані усі діла Його, хоча ми можемо бачити їх як тільки іскри!

²⁴ Усі вони живуть і перебувають повік для усяких потреб і всі підкорюються Йому. ²⁵ Усі вони – удвічі, одне навпроти одного, і нічого не створив Він недосконалим: ²⁶ одне підтримує благо іншого, – і хто насититься видінням слави Його?

43 Велич висоти, твердь чистоти, вигляд неба у славному явленні! ² Сонце, коли воно являється, звіщає про них при сході: дивне створіння, діло Всевишнього! ³ У полудень воно висушує землю, і перед жаром його хто встоїть? ⁴ Розпалюють горнило для робіт плавильних, але утричі сильніше сонце палить гори: дихаючи полум'ям вогню і блискаючи промінням, воно засліплює очі. ⁵ Великий Господь, Який створив його, і за словом Його воно поспішно пробігає путь свою. ⁶ І місяць усім у свій час служить вказівкою часів і знаменням віку: ⁷ від місяця – вказівка свята; світло його зменшується після досягнення ним повноти; ⁸ місяць називається за ім'ям

Глава 42. [1] Втор. 1, 17. Як. 2, 1. [2] Вих. 23, 6. Лев. 19, 15. Втор. 1, 16. [5] Сир. 33, 27, 30. [9] Сир. 7, 26. [11] Сир. 26, 12. [12] Іов. 31, 1. [13] Притч. 7, 27. [15] Рим. 1, 20. [18] Пс. 7, 10. Єр. 17, 10. Діян. 1, 24. [19] Пс. 138, 2. [21] Пс. 89, 3.

[22] Рим. 11, 34. 1 Кор. 13, 9. [25] Сир. 33, 14.

Глава 43. [1] Пс. 18, 2. Рим. 1, 20. [2] Пс. 135, 8. [3] Пс. 18, 7. [5] Прем. 13, 3. [6] Пс. 135, 9. Рим. 1, 20.

Його; він дивно зростає у своїй зміні; ⁹ це – глава вишніх устроїв; він сяє на тверді небесній; ¹⁰ краса неба, слава зірок, блискуча прикраса, влади́ка на висотах! ¹¹ За словом Святого зірки стоять за чином і не втомлюються на варті своїй. ¹² Глянь на веселку, і прослав Творця її: прекрасна вона в саяві своєму! ¹³ Величним кругом своїм вона обіймає небо; руки Всевишнього розпростерли її. ¹⁴ Повелінням Його швидко сиплеться сніг, і миттєво блискають блискавки суду Його. ¹⁵ Відкриваються скарбниці і видітають з них хмари, як птахи. ¹⁶ Могутністю Своєю Він зміцнює хмари, і розбиваються камені граду; ¹⁷ від погляду Його стресаються гори, і з волі Його віє південний вітер. ¹⁸ Голос гromу Його приводить у тремтіння землю, і північна буря і вихор. ¹⁹ Він сипле сніг подібно до того, як летять униз крилаті, і спадання його – як опускається сарана; ²⁰ красі білизні його дивується око, і паданню його дивується серце. ²¹ І як сіль, розсипає Він по землі іній, який, замерзаючи, стає гострим. ²² Подме північний холодний вітер, – і з води робиться лід: він розстилається на всякому вмістилищі вод, і вода одягається ніби у лати; ²³ покриває гори, і спалює пустелю, і, як вогонь, обпалює траву. ²⁴ Але швидким зціленням усьому служить туман; роса, яка з'являється, прохолоджує від спеки. ²⁵ Повелінням Своїм Господь приборкує безодню і насаджує на ній острови. ²⁶ Ті, що плавають по морю, розповідають про небезпеку на ньому, і ми дивуємося тому, що чуємо вухами нашими: ²⁷ бо там надзвичайні і дивні діла, різноманітність усяких тварин, роди чудовиськ. ²⁸ Через Нього усе успішно досягає свого призначення, і усе тримається словом Його. ²⁹ Ба-

гато чого можемо ми сказати, і однак же не осягнемо Його, і кінець слів: Він є усе. ³⁰ Де візьмемо силу, щоб прославити Його? бо Він вище за всі діла Свої. ³¹ Страшний Господь і дуже великий, і дивна могутність Його! ³² Прославляючи Господа, звеличуйте Його, скільки можете, але і потім Він буде величнішим; ³³ і величаючи Його, додайте сили: але не трудіться, тому що не осягнете. ³⁴ Хто бачив Його, і пояснить? і хто прославить Його, як Він є? ³⁵ Багато приховано, що набагато більше за це; бо ми бачимо малу частину діл Його. ³⁶ Усе створив Господь, і благочестивим дарував мудрість.

44 Тепер звеличимо славних мужів і батьків нашого роду: ² багато славного Господь являв через них, велич Своєю від віку; ³ це були володарі у царствах своїх і мужі, славетні силою; вони давали розумні поради, звіщали у пророцтвах; ⁴ вони були керівниками народу у нарадах і у книжному навчанні. ⁵ Мудрі слова були у повчанні їх; вони винайшли музичні лади і написали гімни; ⁶ люди багаті, обдаровані силою, вони мирно жили в оселях своїх. ⁷ Усі вони були шановані між племенами своїми і у дні свої були славою. ⁸ Є між ними такі, які залишили після себе ім'я для звіщення їх похвали, – і є такі, про яких не залишилося пам'яті, які зникли, ніби не існували, і зробилися, ніби не було їх, і діти їхні після них. ⁹ Але то були мужі милости, праведні справи яких не забуваються; ¹⁰ у сімені їх перебуває добра спадщина; нащадки їх – у завітах; ¹¹ сім'я їх буде твердим, і діти їхні – заради них; ¹² сім'я їх перебуватиме до віку, і слава їх не знищиться; ¹³ тіла їхні поховані у мирі, й імена їхні живуть у роді; ¹⁴ народи будуть розповіда-

[12] Бут. 9, 13. [13] Пс. 103, 2. [17] Наум. 1, 5. [21] Пс. 147, 5–6. [25] Іов. 38, 10. [26] Пс. 106, 23. [27] Пс. 103, 25. [28] Пс. 32, 6. Діян. 17, 28. Євр. 1, 3. [30] 1 Кор. 15, 28. Пс. 70,

15. [31] Пс. 95, 4. [34] Пс. 105, 2. [35] 1 Кор. 13, 9. [36] Пс. 24, 14.

Глава 44. [11] Вих. 20, 6. [13] Притч. 10, 7.

ти про їх мудрість, а Церква буде звіщати їх хвалу.

¹⁵ Енох догодив Господу і був узятий на небо, – образ покаяння для усіх родів. ¹⁶ Ной виявився досконалим, праведним; під час гніву він був умиловивленням; ¹⁷ тому зробився залишком на землі, коли був потоп; ¹⁸ з ним укладений був вічний завіт, що ніяка плоть не знищиться більше потопом. ¹⁹ Авраам – великий батько безлічі народів, і не було подібного до нього у славі; ²⁰ він зберіг закон Всевишнього і був у завіті з Ним, ²¹ і на своїй плоті утвердив завіт й у випробуванні виявився вірним; ²² тому Господь з клятву обіцяв йому, що у сімені його благословляться усі народи; ²³ обіцяв примножити його як порох землі, і піднести сім'я його як зірки, і дати їм спадщину від моря до моря і від ріки до краю землі. ²⁴ Й Ісааку заради Авраама, батька його, Він також підтвердив благословення усіх людей і завіт; ²⁵ і воно ж спочило на голові Якова: ²⁶ Він ущедрив його Своїми благословеннями і дав йому у спадщину *землю*, і відокремив ділянки її і розділив між дванадцятьма колінами.

²⁷ І вивів від нього мужа милости, який придбав любов у очах усякої плоті,

45 улюбленого Богом і людьми Мойсея, якого пам'ять благословенна. ² Він зрівняв його у славі зі святими і звеличив його ділами на страх ворогам; ³ Він його словом припиняв дивні знамення, прославив його перед лицем царів, давав через нього повеління до народу його і показав йому від слави Своєї. ⁴ За вірність і лагідність його Він освятив його, обрав Собі з усіх людей, ⁵ сподобив його чути голос Його, увів його

у морок ⁶ і дав йому лицем до лица заповіді, закон життя і відання, щоб він навчив Якова завіту й Ізраїля – постановам Його. ⁷ Він підняв Аарона, подібного до нього святого, брата його, з коліна Левіїного, – ⁸ уклав з ним вічний завіт і дав йому священство у народі; Він благословив його особливою прикрасою й оперезав його поясом слави; ⁹ Він наділив його вищою прикрасою й облачив його в багатий одяг: ¹⁰ у спідній одяг, в подир та ефод; ¹¹ і оточив його золотими яблуками і дуже багатьма дзвіночками, щоб при ходінні його вони видавали звук, щоб зробити чутним у храмі дзвін для нагадування синам народу Його; ¹² наділив його одежею святою із золота і гіацинтової вовни і крученого висону мистецької роботи, словом суду, уримом і тумимом, ¹³ червленим тканням майстерної роботи, коштовними каменями, вирізаними як на печатці, у золотій оправі гранувальної роботи, з вирізаними на пам'ять накресленнями імен за числом колін Ізраїлевих; ¹⁴ на кидарі його – золотий вінець, знамення святині, слава достоїнства: велична прикраса, діло мистецтва, приємна для очей. ¹⁵ Раніше нього не було цього від віку: ¹⁶ хто не належав до його племені, не одягався так, тільки сини його і нащадки його в усі часи. ¹⁷ Жертви їх приносяться щодня, завжди по двічі. ¹⁸ Мойсей наповнив руки його і помазав його святим елеєм: ¹⁹ йому постановлено у вічний завіт і сімені його на дні неба, щоб вони служили Йому і разом священнодіяли і благословляли народ Його ім'ям Його; ²⁰ Він обрав його з усіх живих, щоб приносити Господу жертву, куріння і пахоці у пам'ять уми-

[15] Бут. 5, 24. Прем. 4, 10. Євр. 11, 5. [16] Бут. 6, 9; 7, 1. Прем. 10, 4. Євр. 11, 7. [18] Бут. 9, 11. [19] Бут. 17, 4. [20] Бут. 17, 10. [21] Бут. 22, 16. [22] Бут. 12, 3; 22, 16–18. [23] Бут. 13, 16. Пс. 71, 8. [24] Бут. 26, 3. [25] Бут. 27, 28. [26] Втор. 32, 9. [27] Вих. 2, 10;

11, 3.

Глава 45. [3] Вих. 11, 3. [5] Вих. 19, 19. [6] Вих. 19, 5; 31, 18. [7] Вих. 4, 27. [9] Вих. 28, 2. [11] Вих. 28, 33–35. [14] Вих. 28, 36. [18] Лев. 8, 12. [19] Чис. 18, 19. Втор. 11, 21.

лостивлення за народ свій; ²¹ Він дав йому Свої заповіді і владу у постановах судових, щоб навчати Якова одкровенень і наставляти Ізраїля у законі Його. ²² Повстали проти нього чужі, і позаздрили йому у пустелі люди, які пристали до Дафана й Авирона, і збіговисько Корея у люті і гніві; ²³ Господь побачив і Йому неугodne було це, – і вони загинули від люті гніву. ²⁴ Він учинив над ними чудо, знищивши їх полум'ям вогню Свого. ²⁵ І примножив славу Аарона і дав йому спадщину – відділив їм початки плодів: ²⁶ насамперед підготував їм хліб для насичення, бо вони їдять і жертви Господні, які Він дав йому і сімені його; ²⁷ але він не повинен мати спадщини на землі народу і немає йому наділу між народом, тому що Він Сам наділ і спадщина його. ²⁸ Також і Финеес, син Єлеазара, третій за славою, тому що він ревнував за страх Господній і, при випадінні народу, устояв у добром настрої душі своєї й умилостивив Господа до Ізраїля; ²⁹ тому укладено з ним завіт миру, щоб бути йому предстоятелем святих і народу свого, щоб йому і сімені його належало достоїнство священства навіки. ³⁰ Як за завітом з Давидом, сином Іессея з коліна Іудиного, царська спадщина переходила від сина до сина, так спадщина священства належала Аарону і сімені його. ³¹ Нехай дасть нам Бог мудрість у нашому серці – судити народ Його справедливо, щоб не загинули блага їх і слава їх перебувала у роди їх.

46 Сильний був у битвах Ісус Навин і був спадкоємцем Мойсея у пророцтвах. ² Відповідно до імені свого, він був великий у спасінні обраних Божих, коли мстився повсталим ворогам, щоб ввести Із-

раїля у спадщину його. ³ Як він прославився, коли підняв руки свої і простяг меч на містал ⁴ Хто раніше нього так стояв? Бо він вів битви Господні. ⁵ Чи не його рукою зупинене було сонце, і один день був наче два? ⁶ Він воззвав до Всевишнього Владики, коли з усіх боків стисли його вороги, і великий Господь почув його: ⁷ каміння граду з могутньою силою кинув Він на ворожий народ і погубив супротивників на схилі гори, ⁸ щоб язичники пізнали всеозброєння його, що війна його була перед Господом, а він тільки йшов за Всемогутнім. ⁹ І у дні Мойсея він зробив благодіяння, він і Халев, син Іефоннії, – тим, що вони протистояли ворогам, утримували народ від гріха й утихомирювали зле ремство. ¹⁰ І вони тільки двоє з шестисот тисяч, які подорожували, були врятовані, щоб ввести народ у спадщину – у землю, яка тече молоком і медом. ¹¹ І дав Господь Халеву міць, зійти на висоту землі, і сім'я його одержало спадщину, ¹² щоб бачили усі сини Ізраїлеві, що благо йти за Господом. ¹³ Також і судді, кожен за своїм ім'ям, серце яких не помилялося і які не відверталися від Господа, – нехай буде пам'ять їх у благословеннях! ¹⁴ Нехай процвітуть кості їх від місця свого, ¹⁵ й ім'я їх нехай перейде до синів їхніх у прославлянні їх! ¹⁶ Улюблений Господом своїм Самуїл, пророк Господній, заснував царство і помазав царів народу своєму; ¹⁷ він судив народ за законом Господнім, і Господь споглядав на Якова; ¹⁸ за вірою своєю він був істинним пророком, і у словах його визнана вірність видіння. ¹⁹ Він воззвав до Всемогутнього Господа, коли звідусюди тіснили його вороги, і приніс у жертву молодого

[22] Чис. 16, 1. [23] Чис. 16, 31. [24] Чис. 16, 35. [27] Чис. 18, 20. [28] Чис. 25, 7, 13. [29] Чис. 25, 12–13. 1 Мак. 2, 54. [30] Пс. 88, 5.
Глава 46. [1] Чис. 27, 18. [3] Нав. 6, 1;

8, 21; 10, 1. [5] Нав. 10, 12. [9] Чис. 14, 6–7. [10] Чис. 26, 65. [11] Нав. 14, 11. [14] Сир. 49, 12. Ис. 66, 14. [16] 1 Цар. 10, 1. [17] 1 Цар. 7, 15. [18] 1 Цар. 10, 9. [19] 1 Цар. 7, 9.

агнця, – ²⁰ і Господь загримів з неба й у сильному шумі чутним зробив голос Свій, ²¹ і знищив вождів тирських і всіх князів филистимських. ²² Ще раніше часу вічного упокоєння свого він засвідчив перед Господом і помазаником Його: “майна, ні навіть взуття, я не брав ні від кого”, і ніхто не докорив йому. ²³ Він про рокував і після смерті своєї, і прорік цареві смерть його, й у пророцтві підняв із землі голос свій, що беззаконний народ знищиться.

47 Після цього з'явився Нафан, щоб пророкувати у дні Давида. ² Як жир, відокремлений від мирної жертви, так Давид від синів Ізраїлевих. ³ Він грав з левами, як з козенятами, і з ведмедами, як з ягнятами. ⁴ В юності своїй чи не убив він велетня, чи не зняв ганьбу з народу, ⁵ коли підняв руку з пращним каменем і подолав гординю Голіафа? ⁶ Бо він воззвав до Господа Всевишнього, і Він дав силу правиці його – уразити людину, сильну на війні, і піднести ріг народу свого. ⁷ Так прославив народ його десятками тисяч і звеличив його у благословеннях Господа, як достойний вінець слави, ⁸ бо він знищив навколишніх ворогів і смирив ворожих филистимлян, – навіть донині скрушив ріг їх. ⁹ Після кожного діла свого він приносив подяку Святому Всевишньому словом хвали; ¹⁰ від усього серця він оспівував і любив Творця свого. ¹¹ І поставив перед жертovníком піснеспівців, щоб голосом їх усолоджувати піснеспіви. ¹² Він надав святам велич і з точністю визначив часи, щоб вони хвалили святе ім'я Його і з раннього ранку оглашала святилище. ¹³ І Господь відпустив йому гріхи і навіки підніс ріг його і дару-

вав йому завіт царствений і престіл слави в Ізраїлі. ¹⁴ Після нього постав мудрий син його і заради батька жив щасливо. ¹⁵ Соломон царював у мирні дні, тому що Бог заспокоїв його з усіх боків, щоб він побудував дім в ім'я Його і приготував святилище навіки. ¹⁶ Який мудрий був ти в юності твоєї і, подібно до ріки, повний розуму! ¹⁷ Душа твоя покрила землю, і ти наповнив її загадковими притчами; ¹⁸ ім'я твоє пронеслося до віддалених островів, і тебе любили за мир твій; ¹⁹ за пісні і вислови, за притчі і пояснення тобі дивувалися країни. ²⁰ В ім'я Господа Бога, найменованого Богом Ізраїля, ²¹ ти зібрав золото, як мідь, і примножив срібло, як свинець. ²² Але ти скилив стегна твої до жінок і поневолився ними тілом твоїм; ²³ ти поклав пляму на славу твою й осквернив сім'я твоє так, що навів гнів на дітей твоїх, – і вони гірко оплакували твоє безумство, – що влада розділилася надвоє, і від Єфрема пішло непокірливє царство. ²⁴ Але Господь не залишить Своєї милости і не зруйнує жодного із діл Своїх, не знищить нащадків обраного Свого і не викоринить сім'я того, хто поллюбив Його. ²⁵ І Він дав Якову залишок, і Давиду – корінь від нього.

²⁶ І спочив Соломон з батьками своїми ²⁷ і залишив після себе від сімені свого безумство народу, ²⁸ убогого розумом Ровоама, який відвернув від себе народ через свої наради, ²⁹ й Іеровоама, сина Наватового, який увів у гріх Ізраїля і Єфрему указав шлях гріха. ³⁰ І дуже примножилися гріхи їхні, так що вони вигнані були із землі своєї; ³¹ і замірялися вони на всяке зло, доки не прийшла на них помста.

[20] 1 Цар. 7, 10. [22] 1 Цар. 12, 3. Діян. 20, 33. [23] 1 Цар. 28, 17, 19.

Глава 47. [1] 2 Цар. 7, 3. 1 Цар. 17, 2. [3] 1 Цар. 17, 34. [4] 1 Цар. 17, 49. [7] 1 Цар. 18, 7. [8] 2 Цар. 8, 1. [10] 2 Цар. 23, 1. [11] 1 Цар. 25, 1. [12] 1 Цар. 16, 4. [13] 2 Цар. 12,

13. [14] 3 Цар. 1, 35. [15] 3 Цар. 2, 12; 5, 4–5. [16] 3 Цар. 4, 29. [17] 3 Цар. 4, 32. [18] 3 Цар. 10, 1. [21] 3 Цар. 10, 27. [22] 3 Цар. 11, 1. [23] 3 Цар. 12, 16. [26] 3 Цар. 11, 43. [27] 3 Цар. 12, 13. [29] 3 Цар. 12, 28. [30] Втор. 4, 26.

48 І повстав Ілля пророк, як вогонь, і слово його горіло, як світильник. ² Він навів на них голод і ревність своєю зменшив число їх; ³ словом Господнім він закрит небо і тричі зводив вогонь. ⁴ Як прославився ти, Ілле, чудесами твоїми, і хто може зрівнятися з тобою у славі! ⁵ Ти воскресив мертвого від смерти і з пекла словом Всевишнього; ⁶ ти зводив у загибель царів і знатних з ложа їх; ⁷ ти чув на Синаї викриття їх і на Хориві суди помсти; ⁸ ти помазав царів на воздаяння і пророків – у спадкоємці собі; ⁹ ти захоплений був вогненним вихором на колісниці з вогненними конями; ¹⁰ ти призначений був на викриття у свої часи, щоб утихомирити гнів, раніше ніж перейде він у лють, – повернути серце батька до сина і відновити коліна Якова. ¹¹ Блаженні ті, що бачили тебе і прикрашені любов'ю, – і ми життям поживемо. ¹² Ілля схований був вихором, – і Єлисей сповнився духом його ¹³ й у дні свої не тремтів перед князем, і ніхто не пересилив його; ¹⁴ ніщо не здолало його, і після успіння його пророкувало тіло його. ¹⁵ І за життя свого творив він чудеса, і після смерти дивні були діла його.

¹⁶ Попри все те, народ не покаявся, і не відступили від гріхів своїх, доки не були полонені із землі своєї і розсіяні по всій землі. ¹⁷ І залишилося дуже мало народу і князь із дому Давидового. ¹⁸ Деякі з них робили угодне Богу, а деякі примножували гріхи. ¹⁹ Єзекія зміцнив місто своє і провів усередину його воду, пробив залізом скелю й улаштував сховища для води. ²⁰ У дні його зробив навалу Сеннахирим і послав до нього

Рабсака, який підняв руку свою на Сион і дуже величався у гордості своїй. ²¹ Тоді затремтіли серця і руки їх, і вони мучилися, як ті, що народжують; ²² і воззвали вони до Господа милосердного, простягнувши до Нього руки свої, ²³ і Святий скоро почув їх з неба і визволив їх рукою Ісаї; ²⁴ Він уразив військо ассиріян, і ангел Його знищив їх, ²⁵ бо Єзекія робив угодне Господу і міцно тримався шляхів Давида, батька свого, як заповів пророк Ісаї, великий і вірний у видіннях своїх. ²⁶ У його дні сонце відступило назад, і він додав життя цареві. ²⁷ Великим духом своїм він передбачив віддалене майбутнє і втішав тих, що тужили у Сионі; ²⁸ до віку сповіщав він майбутнє і потаємне, раніше, ніж воно сповнилося.

49 Пам'ять Іосії – як сполука фіміаму, приготована майстерністю мироварника: ² в усяких устах вона буде солодка, як мед, і як музика при частуванні вином. ³ Він успішно діяв у наверненні народу і знищив мерзоти беззаконня; ⁴ він спрямував до Господа серце своє і у дні беззаконних утвердив благочестя. ⁵ Крім Давида, Єзекії та Іосії, усі тяжко згрішили, ⁶ бо залишили закон Всевишнього; царі юдейські припинилися, ⁷ бо передали ріг свій іншим і славу свою – чужому народові. ⁸ Обране місто святині спалене, і вулиці його спустопені, як пророкував Єремія, ⁹ якого вони ображали, хоча він ще в утробі був освячений на пророка, щоб викорінювати, вражати і погубляти, так само як будувати і насаджувати.

¹⁰ Єзекііль бачив явлення слави, яку Бог показав йому на херувимській колісниці; ¹¹ він нагадував про

Глава 48. [1] Єр. 5, 14. Ін. 5, 35. [3] 3 Цар. 17, 1. [4] 3 Цар. 18, 38. 4 Цар. 1, 10. [5] 3 Цар. 17, 22. [6] 3 Цар. 21, 19. 4 Цар. 5, 4. [7] 3 Цар. 21, 19. [8] 3 Цар. 19, 16. [9] 4 Цар. 2, 11. [10] Мал. 4, 6. [13] 4 Цар. 2, 11. [14] 4 Цар. 13, 21. [15] 4 Цар. 2, 14; 13, 21. [19] 4 Цар. 20, 20. [20] 4 Цар. 18, 13. 2 Пар. 32, 1. Іс. 36, 1.

[24] 4 Цар. 19, 35. Іс. 37, 36. 1 Мак. 7, 41. 2 Мак. 15, 22. [26] 4 Цар. 20, 9, 11. 2 Пар. 32, 24. Іс. 38, 8.

Глава 49. [1] 4 Цар. 22, 1–2. [3] 4 Цар. 23, 4. 2 Пар. 34, 4. [4] 4 Цар. 23, 25. [8] 4 Цар. 25, 9. [9] Єр. 1, 5, 10. [10] Єз. 1, 4. [11] Єз. 13, 13.

ворогів під образом дощу і сповіщав добре тим, хто виправляв путі свої.¹² І дванадцять пророків – нехай процвітуть кості їхні на місці своїм! – утішали Якова і спасали їх вірною надією.¹³ Як звеличимо Зоровавеля? І він – як перстень на правій руці;¹⁴ також Ісус, син Йоседека: вони у дні свої побудували дім і відновили святий храм Господу, призначений на вічну славу.¹⁵ Велика пам'ять і Несмії, який відбудував нам зруйновані стіни, поставив ворота і запори і відновив зруйновані доми наші.¹⁶ Не було на землі нікого зі створених, подібного до Еноха, – бо він був узятий від землі,¹⁷ і не народився такий муж, як Йосиф, глава братів, опора народу, – і кості його були вшановані.¹⁸ Прославилися між людьми Сим і Сиф, але вище за все живе у творінні – Адам.

50 Симон, син Онії, великий священник, за життя свого виправив дім і у дні свої укріпив храм:² ним покладена основа подвійного узвишся – зведення високої огорожі храму;³ у дні його зменшене водоймище, окружність мідного моря;⁴ щоб охоронити народ свій від біди, він укріпив місто проти облоги.⁵ Яким величним був він серед народу, при виході із завіси храму!⁶ Як ранкова зірка серед хмар, як місяць, повний днями,⁷ як сонце, що сяє над храмом Всевишнього, і як веселка, що сяє у величних хмарах,⁸ як цвітіння троянд у весняні дні, як лілеї біля джерел вод, як гілка ливану в літні дні,⁹ як вогонь з ладаном у кадильніці,¹⁰ як кований із золота сосуд, прикрашений усякими коштовними каменями,¹¹ як олива з плодами, і як кипарис, що піднімається до хмар.¹² Коли він приймав чудовий одяг і вдягався в усі величні прикраси, то, при сходженні до свя-

того жертовника, освітлював блиском окружність святилища.¹³ Також, коли він приймав жертовні частини з рук священників, стоячи біля вогню жертовника, –¹⁴ довкола нього був вінець братів, як паростки кедру на Ливані, і вони оточували його як фінікові гілки,¹⁵ і всі сини Аарона у славі своїй, і приношення Господу у руках їх перед усім зібранням Ізраїля.¹⁶ У довершення служб на вівтарі, щоб увінчати приношення Всевишньому Вседержителю,¹⁷ він простягав свою руку до жертовної чаші, вливав у неї з винограду кров і виливав її до підніжжя жертовника для пахоців Вишньому Всецарю.¹⁸ Тоді сини Ааронові викликували, сурмили кованими трубами і видавали гучний голос у нагадування перед Всевишнім.¹⁹ Тоді весь народ разом поспішав падати лицем на землю, щоб поклонитися Господу своєму, Вседержителю, Богу Вишньому;²⁰ а піснеспівці вихваляли Його своїми голосами; у великому храмі лунав солодкий спів,²¹ і народ молився Господу Всевишньому молитвою перед Милосердним, доки звершувалося славослів'я Господа, – і так закінчували вони службу Йому.²² Тоді він, зійшовши, підіймав руки свої на все зібрання синів Ізраїлевих, щоб устами своїми подати благословення Господа і похвалитися ім'ям Його;²³ народ повторював поклоніння, щоб прийняти благословення від Всевишнього.²⁴ І нині усі благословляйте Бога, Який скрізь робить великі діла, Який продовжив дні наші від утроби і чинить з нами за милістю Своєю:²⁵ нехай дасть Він нам веселість серця, і нехай буде у дні наші мир у Ізраїлі до днів віку;²⁶ нехай збереже милість Свою до нас й у свій час нехай визволить нас!²⁷ Двома народами гребує душа моя, а третій

[13] 1 Езд. 3, 2. Агг. 2, 23. [14] 1 Езд. 3, 2. Зах. 3, 1. [15] Несм. 7, 1. [16] Бут. 5, 24. Євр. 11, 5. [17] Бут. 50, 18; 20, 22. Нав. 24, 32.

Глава 50. [1] 2 Мак. 3, 4. [12] Вих. 28, 4. [18] Чис. 10, 10. [22] Чис. 6, 23. [24] Іоїл. 2, 21. [26] 3 Цар. 8, 23–24.

не є народ: ²⁸ де ті, що сидять на горі Сеїр, филистимляни, і нерозумний народ, який живе у Сикимах. ²⁹ Вчення мудрости і розсудливости окреслив у книзі цій я, Ісус, син Сирахів, ерусалимлянин, який вилив мудрість від серця свого. ³⁰ Блаженний, хто буде вправлятися у цих наставляннях, – і хто покладе їх на серце, той стане мудрим; ³¹ а якщо буде виконувати, то усе зможе; бо світло Господне – путь його.

*Молитва Ісуса,
сина Сирахового*

51 Прославлю Тебе, Господи Царю, і звеличу Тебе, Бога, Спасителя мого; прославляю ім'я Твоє, ² бо Ти був мені покровителем і помічником ³ і визволив тіло моє від погібелі й від сіті наклепницького язика, від уст, що сплітають неправду; і проти повсталих на мене Ти був мені помічником ⁴ і визволив мене, з великої милости і заради імені Твого, від скреготу зубів, готових пожерти мене, ⁵ від руки тих, що шукали душі моєї, від багатьох скорбот, які я мав; ⁶ від задушливого з усіх боків вогню і з середовища полум'я, в якому я не згорів; ⁷ із глибини утроби пекла, від язика нечистого і слова неправдивого, від наклепу перед царем язика неправедного. ⁸ Душа моя близька була до смерті, ⁹ і життя моє було біля глибини пекла: ¹⁰ з усіх боків оточували мене, і не було того, хто допомагає; шукав я очима заступництва від людей, – і не було його. ¹¹ І згадав я про Твою, Господи, милість і про діла Твої від віку, ¹² що Ти визволяєш тих, хто надіється на Тебе, і спасаєш їх від руки ворогів. ¹³ І я підніс від землі моління моє і молився про спасіння від смерті: ¹⁴ воззвав я до Господа, Отця Господа мого, щоб Він не залишив мене у дні скорботи, коли не було допомоги від людей гордовитих. ¹⁵ Буду хвали-

ти ім'я Твоє безперестанно й оспівувати у славослів'ї, бо молитва моя була почута; ¹⁶ Ти спас мене від загібелі і визволив мене від злого часу. ¹⁷ За це я буду прославляти і хвалити Тебе і благословляти ім'я Господа.

¹⁸ Будучи ще юнаком, раніше ніж пішов я подорожувати, відкрито шукав я мудрости у молитві моїй: ¹⁹ перед храмом я молився про неї, і до кінця буду шукати її; ніби від колюру винограду, що зріє; ²⁰ серце моє радіє за неї; нога моя йшла прямим шляхом, я стежив за нею від юности моєї. ²¹ Потроху нахилив я вухо моє і приймав її, і знаходив у ній багато наставлянь для себе: ²² мені був успіх у ній. ²³ Воздам славу Тому, Хто дає мені мудрість. ²⁴ Я зважився йти за нею, ревнував про добро, і не посоромлюсь. ²⁵ Душа моя подвиглася заради неї, і у ділах моїх я був точний; ²⁶ простягав руки мої до висоти й усвідомлював моє неучтво. ²⁷ Я спрямував до неї душу мою, і серце моє віддав їй із самого початку – ²⁸ і при чистоті досяг її; тому не буду залишений нею. ²⁹ І подвиглися нутроці мої, щоб шукати її; тому я придбав добре надбання. ³⁰ У нагороду мені Бог дав язик, і ним я буду хвалити Його. ³¹ Наблизьтеся до мене, ненавчені, й оселіться у домі навчання, ³² бо ви маєте потребу у цьому, і душі ваші сильно жадають. ³³ Я відкриваю уста мої і говорю: придбайте її собі без срібла; ³⁴ нахиліть шия вашу під ярмо її, і нехай душа ваша приймає вчення; його можна знайти близько. ³⁵ Бачите своїми очима: я трохи потрудився – і знайшов собі велике заспокоєння. ³⁶ Придбайте вчення і за велику кількість срібла, – і ви придбаєте багато золота. ³⁷ Нехай радіє душа ваша за милість Його, і не соромтеся хвалити Його; ³⁸ робіть свою справу завчасно, і Він у свій час віддасть вашу нагороду.

КНИГА ПРОРОКА ІСАЇ

1 Видіння Ісаї, сина Амосового, яке він бачив про Юдею та Єрусалим, у дні Озії, Іоафама, Ахаза, Єзекії – царів юдейських.

² Слушайте, небеса, і слухай, земле, бо Господь говорить: Я виховав і підніс синів, а вони обурилися проти Мене. ³ Віл знає володаря свого, і осел – ясла господаря свого; а Ізраїль не знає [Мене], народ Мій не розуміє. ⁴ На жаль, народ грішний, народ обтяжений беззаконнями, плем'я лиходіїв, сини погибельні! Залишили Господа, знехтували Святого Ізраїлевого, – повернулися назад. ⁵ У що бити ще вас, що продовжуєте свою затятість? Уся голова у виразках, і все серце зачохло. ⁶ Від піддошви ноги до тімені голови немає у нього здорового місця: виразки, плями, гнійні рани, неочищені й необв'язані і не пом'якшені елеєм. ⁷ Земля ваша спустошена; міста ваші спалені вогнем; поля ваші на ваших очах з'їдають чужі; усе спорожніло, як після руйнування чужинцями. ⁸ І залишилася дочка Сиону, як намет у винограднику, як куринь на городі, як обложено місто. ⁹ Якби Господь Саваоф не полишив нам невеликого залишку, то ми були б те саме, що Содом, уподібнилися б Гоморрі.

¹⁰ Слушайте слово Господнє, князі содомські; слухай закон Бога нашого, народе гоморрський! ¹¹ Для чого Мені безліч жертв ваших? – говорить Господь. Я пересичений всепаленнями баранів і жиром відгодованої худоби, і крові тельців і агнів і козлів не хочу. ¹² Коли ви приходите стати перед лице Моє, хто

вимагає від вас, щоб ви топтали двори Мої? ¹³ Не носіть більше дарів марних: куріння огидне для Мене; новомісяч і субот, святкових зібрань не можу терпіти: беззаконня – і святкування! ¹⁴ Новомісяччя ваші і свята ваші ненавидить душа Моя: вони тягар для Мене; Мені тяжко нести їх. ¹⁵ І коли ви простягаєте руки ваші, Я закриваю від вас очі Мої; і коли ви примножуєте моління ваші, Я не чую: ваші руки повні крові.

¹⁶ Обмийтеся, очистіться; віддаліть злі діяння ваші від очей Моїх; перестаньте чинити зло; ¹⁷ навчіться чинити добро, шукайте правди, рятуйте пригнобленого, захищайте сироту, заступайтеся за вдову. ¹⁸ Тоді прийдіть – і розсудимо, – говорить Господь. Якщо будуть гріхи ваші, як багряне, – як сніг убілю; якщо будуть червоні, як пурпур, – як вовну убілю. ¹⁹ Якщо захочете і послухаетесь, то будете споживати блага землі; ²⁰ якщо ж зречетеся і будете чинити опір, то меч пожере вас: бо вуста Господні говорять. ²¹ Як зробилася блудницею вірна столиця, сповнена правосуддя! Правда жила у ній, а тепер – убивці. ²² Срібло твоє стало окалиною, вино твоє зіпсоване водою; ²³ князі твої – законопорушники і спільники злодіїв; усі вони люблять подарунки і ганяються за мздою; не захищають сироту, і справа вдови не доходить до них.

²⁴ Тому говорить Господь, Господь Саваоф, Сильний Ізраїлів: о, задовольню Я Себе над супротивниками Моїми й помщуся ворогам Моїм! ²⁵ І зверну на тебе руку Мою і, як у

Глава 1. [2] Втор. 32, 1. [3] Втор. 32, 6. [4] Іс. 30, 9; 57, 3. Дан. 9, 5. [5] Єр. 2, 30; 4, 19. [6] Втор. 28, 35. [7] Втор. 28, 51–52. Іс. 5, 5. [9] Плач. 3, 22. Рим. 9, 29. Бут. 19, 24. Єр. 23, 14. [11] Притч. 15, 8. Іс. 66, 3. Єр. 6, 20. Ам. 5, 21–22. [12] Єр. 7, 22. [13] Притч. 21, 27. [15] Притч. 1, 28. Єр. 14, 12. Єз. 8, 18.

Мих. 3, 4. Іс. 59, 3. [16] Пс. 33, 15. 1 Пет. 3, 11. [17] Пс. 81, 4. [18] Іс. 41, 1; 43, 25; 44, 22. [19] Лев. 25, 18. [21] Мф 23, 34–35, 37. [22] Єр. 6, 30. Єз. 22, 18. [23] Ос. 9, 15. Вих. 22, 22. Єр. 5, 28. Зах. 7, 10. [24] Втор. 28, 63. [25] Іс. 1, 22. Мал. 3, 2–3.

лузі, очищу з тебе домішки, і відокремлю від тебе все свинцеве;²⁶ і знову буду поставляти тобі суддів, як раніше, і радників, як спочатку; тоді будуть говорити про тебе: “місто правди, столиця вірна”.²⁷ Сион спасеться правосуддям, і сини його, які навернулися, правдою;²⁸ усім же відступникам і грішникам – погибель, і ті, що залишили Господа, знищаться.²⁹ Вони будуть посоромлені за діброви, які настільки любі для вас, і посоромлені за сади, які ви обрали собі;³⁰ бо ви будете, як дуб, якого лист обпав, і як сад, у якому немає води.³¹ І сильний буде лахміттям, і діло його – іскрою; і будуть горіти разом, – і ніхто не погасить.

2 Слово, яке було у видінні до Ісаї, сина Амосового, про Юдею та Єрусалим.² І буде в останні дні, гора дому Господнього буде поставлена у главу гір і підніметься над пагорбами, і потечуть до неї усі народи.³ І підуть багаті народів і скажуть: прийдіть, і зійдемо на гору Господню, у дім Бога Якова, і навчить Він нас Своїх шляхів і будемо ходити стежками Його; бо від Сиону вийде закон, і слово Господнє – з Єрусалима.⁴ І буде Він судити народи, і викриє багату племен; і перекують мечі свої на орала, і списи свої – на серпи: не підніме народ на народ меча, і не будуть більше вчитися воювати.

⁵ О, доме Якова! Прийдіть, і будемо ходити у світлі Господньому.
⁶ Але Ти відкинув народ Твій, дім Якова, тому що вони багато чого перейняли від сходу: і чаклуни у них, як у филистимлян, і з синами чужих вони у спілкуванні.⁷ І наповнилася земля його сріблом і золотом, і немає числа скарбам його; і наповнилася земля його конями, і немає числа колісницям його;⁸ і

наповнилася земля його ідолами: вони поклоняються ділу рук своїх, тому, що зробили персти їх.⁹ І схилилася людина, і принизився муж, – і Ти не простиш їх.¹⁰ Іди у скелю і сховайся у землю від страху Господа і від слави величі Його.¹¹ Поникнуть горді погляди людини, і високе людське принизиться; і один Господь буде високий у той день.¹² Бо *гряде* день Господа Саваофа на все горде й зарозуміле і на все звеличене, – і воно буде принижене, –¹³ і на всі кедрі ливанські, високі і піднесені, і на всі дуби васанські,¹⁴ і на всі високі гори, і на всі підвищені пагорби,¹⁵ і на усяку високу вежу, і на всяку міцну стіну,¹⁶ і на всі кораблі фарсиські, і на всі жадані прикраси їх.¹⁷ І впаде велич людська, і високе людське принизиться; і один Господь буде високий у той день,¹⁸ й ідоли зовсім зникнуть.¹⁹ І ввійдуть *люди* в ущелини скель і у прірви землі від страху Господа і від слави величі Його, коли Він повстане скрушити землю.²⁰ У той день людина кине кротам і кажанам срібних своїх ідолів і золотих своїх ідолів, яких зробила собі для поклоніння їм,²¹ щоб увійти в ущелини скель і у розпадини гір від страху Господа і від слави величі Його, коли Він повстане скрушити землю.²² Перестаньте ви надіятися на людину, дихання якої у ніздрях її, бо що вона значить?

3 Ось, Господь, Господь Саваоф, відніме у Єрусалима і в Іуди посох і тростину, всяке підкріплення хлібом і всяке підкріплення водою,² хороброго вождя і воїна, суддю і пророка, і прозорливця і старця,³ п'ятдесятника і вельможу і радника, і мудрого художника і майстерного у слові.⁴ І дам їм отроків у начальники, і діти будуть панувати

[26] Єр. 33, 16. [29] Іов. 31, 3. Пс. 1, 6. [29] Іс. 65, 3. Ос. 4, 13. [30] Пс. 1, 3. [31] Мал. 4, 1.

Глава 2. [2] Іс. 56, 7. Мих. 4, 1. Єр. 3, 17. [3] Мих. 4, 2. [4] Ін 4, 27. Іоїл. 3, 10. Зах. 9, 10. [6] Єр. 12, 7. [8] Іс. 44, 10. Єр. 2, 28. [10] Єр. 23, 24. Ам. 9, 2. [11] Іс. 5, 15. [12] Єр. 46,

10. Іоїл. 2, 10. Мал. 4, 1. [14] Іс. 41, 15. Зах. 4, 7. [15] Іс. 30, 25. [17] Іс. 5, 15–16. [19] Ос. 10, 8. Лк 23, 30. Одкр. 6, 16. [20] Іс. 31, 7. [22] 2 Пар. 35, 21. Іов. 27, 3.

Глава 3. [1] Єз. 4, 16; 5, 16. [3] 4 Цар. 24, 14. [4] Еккл. 10, 16.

над ними. ⁵ І у народі один буде пригночуваний іншим, і кожен – ближнім своїм; юнак буде нахабно підноситися над старцем, і простолюддин над вельможею. ⁶ Тоді вхопиться людина за брата свого, у сімействі батька свого, і скаже: у тебе є одяг, будь нашим вождем, і нехай будуть ці руїни під рукою твоєю. ⁷ А він із клятвою скаже: не можу зцілити ран суспільства; і в моєму домі немає ні хліба, ні одягу; не робить мене вождем народу. ⁸ Так руйнувався Єрусалим, і упав Іуда, тому що язик їх і діла їх – проти Господа, образливі для очей слави Його. ⁹ Вираз облич їх свідчить проти них, і про гріх свій вони розповідають відкрито, як содомляни, не приховують: горе душі їх! бо самі на себе накликають зло. ¹⁰ Скажіть праведникові, що благо йому, бо він буде споживати плоди діл своїх; ¹¹ а беззаконникові – горе, бо буде йому відплата за діла рук його. ¹² Гнобителі народу Мого – діти, і жінки панують над ним. Народе Мій! вожді твої вводять тебе в оману і путь стежок твоїх зіпсували.

¹³ Повстав Господь на суд – і стоїть, щоб судити народи. ¹⁴ Господь вступає у суд зі старійшинами народу Свого і з князями його: ви спустошили виноградник; награбоване у бідного – у ваших домах; ¹⁵ навіть ви утискуєте народ Мій і гнітите бідних? говорить Господь, Господь Саваоф.

¹⁶ І сказав Господь: за те, що дочки Сиону гордовиті і ходять, піднявши шию і зваблюючи поглядами, і виступають величною ходою і гримлять ланцюжками на ногах, – ¹⁷ оголить Господь тім'я дочок Сиону і відкриє Господь сором їх; ¹⁸ у той день відніме Господь красиві ланцюжки на ногах і зірочки, і півмісяці, ¹⁹ сер-

ги, і намиста, й опахала, запонки і зап'ястя, і пояси, і сосудці з парфумами, і привіски чарівні, ²⁰ персні і кільця в носі, ²¹ верхній одяг і нижній, і хустки, і гаманці, ²² світлі тонкі опанчі і пов'язки, і покривала. ²³ І буде замість пахоців сморід, і замість пояса буде мотузка, і замість завитого волосся – проплішина, і замість широкої опанчі – вузьке веретище, замість краси – клеймо. ²⁴ Чоловіки твої впадуть від меча, і хоробрі твої – на війні. ²⁵ І будуть зітхати і плакати ворота столиці, і буде вона сидіти на землі спустошена.

4 І вхопляться сім жінок за одного чоловіка у той день, і скажуть: “свій хліб будемо їсти і свій одяг будемо носити, тільки нехай будемо називатися твоїм ім'ям, – зніми з нас ганьбу”.

² У той день паросток Господа з'явиться у красі і честі, і плід землі – у величі і славі, для уцілілих синів Ізраїля. ³ Тоді ті, що залишилися на Сионі й уціліли в Єрусалимі, будуть називатися святими, усі вписані у книгу для життя в Єрусалимі, ⁴ коли Господь омие скверну дочок Сиону й очистить кров Єрусалима із середовища його духом суду і духом вогню. ⁵ І створить Господь над усяким місцем гори Сиону і над зібраннями її змару і дим під час дня і блищання палючого вогню у час ночі; бо над усім шанованим буде покров. ⁶ І буде намет для осінення удень від спеки і для притулку і захисту від непогоди і дощу.

5 Заспіваю Улюбленому моєму пісню Улюбленого мого про виноградник Його. В Улюбленого мого був виноградник на вершині плодючої гори, ² і Він обніс його огорожею, й очистив його від каменів, і насадив у ньому добірні виноградні лози,

[5] Єз. 22, 29. [7] Вих. 15, 26. [9] Бут. 13, 13; 18, 20. [10] Іс. 32, 17. Як. 3, 18. [11] Єр. 25, 14. [13] Пс. 97, 9. [15] Іс. 1, 17. Ам. 2, 7. [16] 1 Тим. 2, 9. [25] Плач. 1, 4.

Глава 4. [1] Бут. 30, 23. [2] Єр. 23, 5. Ін 1,

9. [3] Лк 10, 20. [4] Єз. 24, 6. Ін 16, 8. Еф. 5, 26. [5] Вих. 13, 21. Іс. 10, 32. 1 Кор. 10, 1. [6] Іс. 25, 4. Ос. 14, 8. Мф 7, 25.

Глава 5. [1] Єр. 2, 21. Мф 21, 33. Мк 12, 1. Лк 20, 9. [2] Єр. 8, 13.

і побудував вежу посередині його, і викопав у ньому точило, й очікував, що він принесе добрі грона, а він приніс дикі ягоди.³ І нині, жителі Єрусалима і мужі Іуди, розсудіть Мене з виноградником Моїм.⁴ Що ще належало б зробити для виноградника Мого, чого Я не зробив йому? Чому, коли Я очікував, що він принесе добрі грона, він приніс дикі ягоди?⁵ Отже, Я скажу вам, що зроблю з виноградником Моїм: відніму в нього огорожу, і буде він спустошеним; зруйную стіни його, і буде потоптаним,⁶ і залишу його у запустінні: не будуть ні обрізувати, ні обкопувати його, – і заросте він терням і бур'яном, і повелю хмарам не проливати на нього дощ.⁷ Виноградник Господа Саваофа є дім Ізраїлів, і мужі Іуди – улюблене насадження Його. І чекав Він правосуддя, але ось – кровопролиття; чекав правди, і ось – воляння.

⁸ Горе вам, хто приєднає дім до дому, хто приєднає поле до поля, так що іншим не залишається місця, начебто ви одні оселені на землі.⁹ У вуха мої сказав Господь Саваоф: численні доми ці будуть порожні, великі і красиві – без мешканців;¹⁰ десять ділянок у винограднику дадуть один бат, і комер посіяного зерна ледь принесе ефу.¹¹ Горе тим, які з раннього ранку шукають сикери і до пізнього вечора розгарячають себе вином;¹² і цитра і гуслі, тимпан і сопілка і вино на бенкетах їх; а на справи Господа вони не дивляться і про діяння рук Його не думають.¹³ За те народ мій піде у полон непередбачено, і вельможі його будуть голодувати, і багатії його будуть знемагати від спраги.¹⁴ За те пекло розширилося і безмірно роз-

крило пащу свою: і зійде туди слава їх і багатство їх, і шум їх і всі, що веселить їх.¹⁵ І принизиться людина, і смиряться муж, і очі гордих поникнуть;¹⁶ а Господь Саваоф звеличиться у суді, і Бог Святий виявить святість Свою у правді.¹⁷ І будуть пастися вівці за своєю волею, і чужі будуть жититися залишеними плідними пасовищами багатих.¹⁸ Горе тим, хто тягне на себе беззаконня мотузками суєти, і гріх – ніби ремнями колісничними;¹⁹ які говорять: “нехай Він поспішить і прискорить діло Своє, щоб ми бачили, і нехай наблизиться і прийде для виконання ради Святого Ізраїлевого, щоб ми пізнали!”²⁰ Горе тим, які зло називають добром, і добро – злом, п'їтьмою вважають світлом, і світло – п'їтьмою, гірке вважають солодким, і солодке – гірким!²¹ Горе тим, які мудрі у своїх очах і розумні перед самими собою!²² Горе тим, які сміливі пити вино і сильні готувати міцний напій,²³ які за подарунки виправдовують винного і правих позбавляють законного!²⁴ За те, як вогонь з'їдає соломку, і полум'я знищує сіно, так зотліє корінь їх, і цвіт їх розвіється, як порох; тому що вони відкинули закон Господа Саваофа і знехтували слово Святого Ізраїлевого.²⁵ За те запалає гнів Господа на народ Його, і простягне Він руку Свою на нього й уразить його, так що здригнуться гори, і трупи їхні будуть як послід на вулицях. І при усьому цьому гнів Його не відвернеться, і рука Його ще буде простягнута.²⁶ І підніме прапор народам далеким, і дасть знак тому, хто живе на краю землі, – і ось, він легко і скоро прийде;²⁷ не буде у нього ні втомленого, ні знеможеного; жоден

[5] Пс. 79, 13. 1 Езд. 9, 9. Ос. 2, 12. [6] Іс. 1, 30. Зах. 14, 17. [7] Пс. 79, 16. [8] Мих. 2, 2. [11] Притч. 23, 30. Еккл. 10, 16. Лк 6, 25. [12] Іс. 28, 7. Ам. 6, 5. [14] Іс. 30, 33. [15] Іс. 2, 11. [17] Іс. 14, 30. [18] Притч. 5, 22. Мих.

7, 3. [19] Єр. 17, 15. Ам. 5, 18. 2 Пет. 3, 4. [20] 4 Цар. 17, 9. Ам. 6, 12. [21] Притч. 3, 7. Рим. 12, 16. [22] Притч. 31, 4. [23] Притч. 17, 15. [24] Іс. 9, 18. [25] Іс. 9, 12; 10, 6. [26] Лев. 26, 25. Іс. 13, 2.

не задрімає і не засне, і не зніметься пояс зі стегон його, і не розірветься ремінь на взутті його; ²⁸ стріли його загострені, і всі луки його налягнуті; копита коней його подібні до кременю, і колеса його – як вихор; ²⁹ ревіння його – як ревіння левиці; він рикає подібно до скимнів, і зареве, і скопить здобич і віднесе, і ніхто не відніме. ³⁰ І зареве на нього у той день ніби ревіння розбурханого моря; і спогляне він на землю, і ось – пітьма, горе, і світло померкло у хмарах.

6 У рік смерти царя Озії бачив я Господа, Який сидить на престолі високому і величному, і краї риз Його наповнювали весь храм. ² Навколо Нього стояли серафими; у кожного з них по шість крил: двома закривав кожен лице своє, і двома закривав ноги свої, і двома літав. ³ І взивали вони один до одного і говорили: Святий, Святий, Святий Господь Саваоф! уся земля повна слави Його! ⁴ І похитнулися верхи врат від голосу тих, що викликували, і дім наповнився курінням. ⁵ І сказав я: горе мені! загинув я! бо я людина з нечистими вустами, і живу серед народу також з нечистими вустами, – і очі мої бачили Царя, Господа Саваофа. ⁶ Тоді прилетів до мене один із серафимів, і в руці у нього розпалене вугілля, яке він узяв кліщами з жертovníка, ⁷ і торкнувся вуст моїх і сказав: ось, це торкнулося вуст твоїх, і беззаконня твоє вилучене від тебе, і гріх твій очищений.

⁸ І почув я голос Господа, Який говорить: кого Мені послати? і хто піде задля Нас? І я сказав: ось я, пошли мене. ⁹ І сказав Він: іди і скажи цьому народові: слухом почувете – і не зрозумієте, і очима будете

дивитися – і не побачите. ¹⁰ Бо огрубіло серце народу цього, і вухами насилу чують, і очі свої зімкнули, нехай не побачать очима, і не почують вухами, і не зрозуміють серцем, і не навернуться, щоб Я зцілив їх. ¹¹ І сказав я: чи надовго, Господи? Він сказав: доки не опустіють міста, і залишаться без жителів, і доми без людей, і доки земля ця зовсім не спустіє. ¹² І виселить Господь людей, і велике запустіння буде на цій землі. ¹³ І якщо ще залишиться десята частина на ній і повернеться, і вона знову буде спустошена; але як від теревинфа і як від дуба, коли вони і зрубані, залишається корінь їх, так святе сім'я буде коренем її.

7 І було у дні Ахаза, сина Іоафимового, сина Озії, царя Юдейського, Рецин, цар Сирійський, і Факей, син Ремаліін, цар Ізраїльський, пішли проти Єрусалима, щоб завоювати його, але не могли завоювати. ² І було сповіщено дому Давидовому і сказано: сиріяни розташувалися у землі Єфремовій; і сколихнулося серце його і серце народу його, як колишуться від вітру дерева у лісі.

³ І сказав Господь Ісаї: вийди ти і син твій Шеар-Ясув назустріч Ахазу, до кінця водопроводу верхнього ставка, на дорогу до поля білильного, ⁴ і скажи йому: спостерігай і будь спокійним; не страшися і нехай не сумує серце твоє від двох кінців цих димлячих головешок, від розпаленого гніву Рецина і сиріян і сина Ремаліїного. ⁵ Сирія, Єфрем і син Ремаліін задумали проти тебе зло, говорячи: ⁶ підемо на Юдею й підбуримо її, і оволодіємо нею і поставимо у ній царем сина Тавейлового. ⁷ Але Господь Бог так говорить: це не станеться і не збудеться; ⁸ бо гла-

[28] Єр. 4, 13. [29] Іов. 4, 10. Єр. 2, 15; 4, 7. Єз. 32, 2. [30] Іов. 18, 5. Іс. 8, 22.

Глава 6. [1] Вих. 24, 10. 2 Пар. 26, 23. Ін 12, 41. [2] Дан. 7, 9–10. [3] Одкр. 3, 7; 4, 8. Лк 1, 49. [4] Єз. 10, 4. [5] Вих. 30, 20. Втор. 5, 25. Суд. 13, 22. [6] Євр. 13, 10. [7] Єр. 1, 9.

Дан. 10, 16. [8] 1 Тим. 3, 1. [9] Єр. 5, 21. Мф 13, 14. Мк 4, 12. Лк 8, 10. Ін 12, 40. Діян. 28, 26. Рим. 11, 8. [11] 2 Пар. 33, 11. [13] Зах. 8, 12; 13, 8. Іс. 53, 10. Ос. 2, 23.

Глава 7. [1] 4 Цар. 16, 5. [2] Пс. 77, 9; 79, 3. [3] Іс. 36, 2. [7] Іс. 8, 10. [8] Іс. 8, 4.

ва Сирії – Дамаск, і глава Дамаска – Рецин; а через шістдесят п'ять років Єфрем перестане бути народом; ⁹ і глава Єфрема – Самарія, і глава Самарії – син Ремаліін. Якщо ви не вірите, то тому, що ви не засвідчені. ¹⁰ І продовжував Господь говорити до Ахаза, і сказав: ¹¹ проси собі знамення у Господа Бога твого: проси або у глибині, або на висоті. ¹² І сказав Ахаз: не буду просити і не буду спокушати Господа. ¹³ Тоді сказав Ісаї: слухайте ж, доме Давидів! кіба мало для вас утруднювати людей, навіщо ви хочете утруднювати і Бога мого? ¹⁴ Отже, Сам Господь дасть вам знамення: ось, Діва в утробі прийме і народить Сина, і наречуть ім'я Йому: Еммануїл. ¹⁵ Він буде годуватися молоком і медом, доки не буде розуміти відкидати зле й обирати добре; ¹⁶ бо перш ніж це немовля буде розуміти відкидати зле й обирати добре, земля та, якої ти страхаєшся, буде залишена обома царями її. ¹⁷ Але наведе Господь на тебе і на народ твій і на дім батька твого дні, які не приходили з часу відпадиння Єфрема від Іуди, наведе царя Ассирійського. ¹⁸ І буде у той день: дасть знак Господь мусі, яка при гирлі ріки Єгипетської, і бджолі, що у землі Ассирійській, – ¹⁹ і прилетять і всядуться усі вони по долинах опустілих і по розщелинах скель, і по всіх колючих чагарниках, і по всіх деревах. ²⁰ У той день поголить Господь бритвою, найнятою по той бік ріки, царем Ассирійським, голову і волосся на ногах, і навіть відніме бороду. ²¹ І буде у той день: хто буде мати корову і двох овець, ²² за достатком молока, яке вони дадуть, буде їсти масло; маслом і медом будуть годуватися усі, хто залишився у цій землі. ²³ І буде у той день: на кожному

місці, де росла тисяча виноградних лоз на тисячу срібників, буде терня і колючий чагарник. ²⁴ Зі стрілами і луками будуть ходити туди, бо уся земля буде терням і колючим чагарником. ²⁵ І на жодну з гір, які розчищалися сапами, не підеш, боячись терня і колючого чагарника: туди будуть виганяти волів, і дрібно на худоба буде топтати їх.

8 І сказав мені Господь: візьми собі великий сувій і накресли на ньому людськими письменами: Магер-шелал-хаш-баз*. ² І я узяв собі вірних свідків: Урію священника і Захарію, сина Варахіїного, – ³ і приступив я до пророчиці, і вона зачала і народила сина. І сказав мені Господь: наречи йому ім'я: Магер-шелал-хаш-баз, ⁴ бо раніше ніж дитя буде вміти вимовити: батько мій, мати моя, – багатства Дамаска і здобич самарійську понесуть перед царем Ассирійським.

⁵ І продовжував Господь говорити до мене і сказав ще: ⁶ за те, що цей народ зневажає води Силоама, які течуть тихо, і захоплюється Рецином і сином Ремаліїним, ⁷ наведе на нього Господь води ріки бурхливі і великі – царя Ассирійського з усією славою його; і підніметься вона в усіх протоках своїх і виступить із усіх берегів своїх; ⁸ і піде по Юдеї, наводнить її і високо підніметься – дійде до шиї; і розпростерті крила її будуть по усій широті землі Твоєї, Еммануїле! ⁹ Ворогуйте, народи, але тремтіть, і слухайте, усі віддалені землі! Озброюйтесь, але тремтіть; озброюйтесь, але тремтіть! ¹⁰ Задумуйте задуми, але вони руйнуються; говоріть слово, але воно не збудеться: бо з нами Бог! ¹¹ Бо так говорив мені Господь, *тримаючи на*

* Поспішає грабунок, прискорює здобич.

[9] Іс. 28, 16. [11] Іс. 38, 7. Лк 2, 12. [12] Втор. 6, 16. [14] Мф 1, 23. Лк 1, 31. [16] Іс. 8, 4. [17] 4 Цар. 15, 29. [18] Іс. 5, 26. [20] 4 Цар. 16, 7–8. [23] Лев. 26, 22.

Глава 8. [1] Іс. 30, 8. Авв. 2, 2. [4] Іс. 7, 8, 16. [6] Неєм. 3, 15. Ін 9, 11. [7] Одкр. 17, 15. Іс. 10, 8. [8] Іс. 30, 28. [10] Іс. 7, 7. [11] Іс. 42, 8.

мені міцну руку і напоумлюючи мене не ходити шляхом цього народу, і сказав: ¹² “Не називайте змовою усього того, що народ цей називає змовою; і не бійтеся того, чого він боїться, і не страшіться. ¹³ Господа Саваофа – Його шануйте свято, і Він – страх ваш, і Він – тремтіння ваше! ¹⁴ І буде Він освяченням і каменем спотикання, і скелею спокуси для обох домів Ізраїля, пеглею і сіткою для жителів Єрусалима. ¹⁵ І багато хто з них спіткнеться і впаде, і розіб’ється, і заплутається у сітях, і буде уловлений. ¹⁶ Зав’яжи свідчення, і запечатай одкровення при учениках Моїх”.

¹⁷ Отже, я надіюся на Господа, Який сховав лице Своє від дому Якова, й уповаю на Нього. ¹⁸ Ось я і діти, яких дав мені Господь, як вказівки і знамення в Ізраїлі від Господа Саваофа, Який живе на горі Сионі. ¹⁹ І коли скажуть вам: зверніться до викликачів померлих і до чаклунів, до шептунів і утробомовців, – тоді відповідайте: чи не повинен народ звертатися до свого Бога? чи запитують мертвих про живих? ²⁰ Звертайтеся до закону й одкровення. Якщо вони не говорять, як це слово, то немає у них світла. ²¹ І будуть вони бродити по землі, жорстоко пригноблені і голодні; і під час голоду будуть злостивитися, хулити царя свого і Бога свого. ²² І глянуть угору, і подивляться на землю; і ось – горе і морок, густа пільма, і будуть скинуті у пільму. Але не завжди буде морок там, де тепер він загуснув.

9 Час, що минув, принизив землю Завулонову і землю Неффалимову; але наступний звеличить приморську путь, зайорданську країну, Галилею язичницьку. ² Народ, що ходить у пільмі, побачить світло

велике; на тих, що живуть у країні тині смертної, світло засяє. ³ Ти примножиш народ, збільшиш радість його. Він буде веселиться перед Тобою, як веселяться під час жнив, як радіють при розподілі здобичі. ⁴ Бо ярмо, яке обтяжувало його, і жезл, який уражав його, і тростину, яка пригноблювала його, Ти скрушиш, як у день Мадіама. ⁵ Бо усяке взуття воїна під час битви й одяг, обгарнений кров’ю, будуть віддані на спалення, на поживу вогню. ⁶ Бо Немовля народилося нам – Син даний нам; владарювання на раменах Його, і наречуть ім’я Йому: Дивний, Радник, Бог кріпкий, Отець вічності, Князь миру*. ⁷ Примноженню владарювання Його і миру немає межі на престолі Давида й у царстві його, щоб Йому утвердити його і зміцнити його судом і правдою віднині і довіку. Ревність Господа Саваофа зробить це.

⁸ Слово посилає Господь на Якова, і воно сходить на Ізраїля, ⁹ щоб знав увесь народ, Єфрем і жителі Самарії, які з гордістю і пихатим серцем говорять: ¹⁰ цеглини упали – побудуємо з тесаного каменю; сикомори вирубані – замінимо їх кедрями. ¹¹ І воздвигне Господь проти нього ворогів Рецина, і супротивників його озброїть: ¹² сиріян зі сходу, а филистимлян із заходу; і будуть вони пожирати Ізраїля повним ротом. При усьому цьому не відвернеться гнів Його, і рука Його ще простерта. ¹³ Але народ не навертається до

* У слов’янській Біблії цей стих читається так: “Бо Немовля народилося нам, Син, і даний нам; владарювання Його на раменах Його, і наречуть ім’я Йому: Великої Ради Ангел, Дивний, Радник, Бог кріпкий, Володар, Князь миру, Отець budouчого віку; бо приведу мир князям, мир і здоров’я Його”.

[12] Мф 10, 26. [13] 1 Пет. 3, 15. [14] Іс. 28, 16. [15] Іс. 28, 13. [16] Іс. 29, 11; 54, 13. Ін 6, 45. [18] Євр. 2, 13. [19] Лев. 19, 31. Втор. 18, 11, 15. [20] Мф 13, 52. Діян. 28, 23. [21] Пс. 58, 16. [22] Іс. 5, 30.

Глава 9. [1] Мф 4, 15. [2] Мф 4, 16. Еф. 5, 14. Лк 1, 79. [3] Рим. 15, 9. Пс. 118, 162. [4] Іс. 10, 26; 14, 5. Суд. 7, 23. [5] Єз. 39, 9. [6] Лк 2, 7. Ін 3, 16. 1 Ін 4, 9. Суд. 13, 18. [7] Лк 1, 32–33. [12] Іс. 5, 25. [13] Єр. 5, 3. Пс. 33, 5.

Того, Хто б'є його, і до Господа Саваофа не прибігає. ¹⁴ І відсіче Господь у Ізраїля голову і хвіст, пальму і тростину, в один день: ¹⁵ старець і знатний, — це голова; а пророк-лжевчитель є хвіст. ¹⁶ І вожді цього народу введуть його в оману, і ті, що водять їх, загинуть. ¹⁷ Тому за юнаків його не порадіє Господь, і сиріт його і вдів його не помилує: бо усі вони — лицеміри і лиходії, і уста усіх говорять нечестиво. При усьому цьому не відвернеться гнів Його, і рука Його ще простерта. ¹⁸ Бо беззаконня, як вогонь, розгорілося, пожиратиме терня і колючий чагарник і палає у хащах лісу, і піднімаються стовпи диму. ¹⁹ Лють Господа Саваофа обпалить землю, і народ зробиться ніби поживною вогню; не пощадить людина брата свого. ²⁰ І будуть різати праворуч, і залишаться голодні; і будуть їсти ліворуч, і не будуть ситі; кожен буде пожирати плоть м'язів своїх: ²¹ Манассія — Єфрема, і Єфрем — Манассію, обоє разом — Іуду. При усьому цьому не відвернеться гнів Його, і рука Його ще простерта.

10 Горе тим, які постановляють несправедливі закони і пишуть жорстокі рішення, ² щоб усунути бідних від правосуддя і викрасти права у слабосилих з народу Мого, щоб удів зробити здобичю своєю й пограбувати сиріт. ³ І що ви будете робити у день відвідання, коли прийде загибель здалеку? До кого звернетесь по допомогу? І де залишите багатство ваше? ⁴ Без Мене зігнуться між в'язнями і впадуть між убитими. При усьому цьому не відвернеться гнів Його, і рука Його ще простерта. ⁵ О, Ассур, жезл гніву Мого і бич у руді його — Моє обурення! ⁶ Я по-

шлю його проти народу нечестивого і проти народу гніву Мого, дам йому повеління пограбувати грабежем і здобути здобич і потоптати його, як бруд на вулицях. ⁷ Але він не так подумає і не так помислить серце його; у нього буде на серці — зруйнувати і знищити чимало народів. ⁸ Бо він скаже: “чи не всі царі князі мої?” ⁹ Халне чи не те саме, що Кархемис? Емаф чи не те саме, що Арпад? Самарія чи не те саме, що Дамаск? ¹⁰ Оскільки рука моя оволоділа царствами ідолоськими, в яких кумирів більше, ніж у Єрусалимі й Самарії, — ¹¹ то чи не зроблю того самого з Єрусалимом і статуями його, як зробив із Самарією та ідолами її?” ¹² І буде, коли Господь звершить усе Своє діло на горі Сионі і в Єрусалимі, скаже: подивлюся на успіх гордовитого серця царя Ассирійського і на марнославство високо піднятих очей його. ¹³ Він говорить: “силою руки моєї і моєю мудрістю я зробив це, тому що я розумний: і переставляю межі народів, і розграбовую скарби їх, і скидаю з престолів, як велетень; ¹⁴ і рука моя захопила багатство народів, як гнізда; і як забирають залишені у них яйця, так забрав я всю землю, і ніхто не поворухнув крилом, і не відкрив рота, і не пискнув”. ¹⁵ Чи величається сокира перед тим, хто рубає нею? Чи пила пишається перед тим, хто рубає нею? Начебто жезл повстає проти того, хто піднімає його; начебто палка піднімається на того, хто не дерево! ¹⁶ За те Господь, Господь Саваоф, пошле чахлість на повних його, і між знаменитими його запалить полум'я, як полум'я вогню. ¹⁷ Світло Ізраїля буде вогнем, і Святий його — полум'ям, яке спа-

[14] Іс. 19, 15. [15] Іс. 3, 3. [16] Мф 15, 14. Лк 6, 39. [17] Іс. 5, 25; 10, 6. [18] Іс. 5, 24; 10, 16. Наум. 1, 10. [19] Соф. 1, 18. [21] Іс. 9, 12; 11, 13. Гал. 5, 15.

Глава 10. [1] Мф 23, 4. [2] Вих. 22, 22.

Єр. 7, 6. [3] Іс. 9, 12. [4] Іс. 9, 12. [5] Іс. 7, 20; 36, 1. [6] Іс. 5, 25; 9, 17. Зах. 10, 5. [7] Діян. 4, 28; 13, 27. [8] Іс. 8, 7. [9] Бут. 10, 10. Іс. 36, 19. Єр. 46, 2. [12] 4 Цар. 19, 35. Іс. 37, 36. [13] Авв. 1, 16. [16] Іс. 5, 17. Ам. 4, 1.

у Емафі, й на островах моря,¹² і підніме знамено язичникам, і збере вигнанців Ізраїля, і розсіяних юдеїв скличе від чотирьох кінців землі.¹³ І припиниться заздрість Єфрема, і ті, що ворогують проти Іуди, будуть знищені. Єфрем не буде заздрити Іуді, й Іуда не буде пригноблювати Єфрема.¹⁴ І полетять через плечі филистимлян на захід, пограбують усіх дітей Сходу; на Едома і Моава накладуть руку свою, і діти Аммона будуть підданими їм.¹⁵ І висушить Господь затоку моря Єгипетського, і простягне руку Своєю на ріку в сильному вітрі Своєму, і розіб'є її на сім струмків, так що у сандаліях можуть переходити її.¹⁶ Тоді для залишку народу Його, що залишиться в Ассура, буде велика дорога, як це було для Ізраїля, коли він виходив із землі Єгипетської.

12 І скажеш у той день: славлю Тебе, Господи; Ти гнівався на мене, але відвернув гнів Твій і утішив мене.² Ось, Бог – спасіння моє: уповаю на Нього і не боюся; бо Господь – сила моя, і спів мій – Господь; і Він був мені на спасіння.³ І у радості будете черпати воду із джерел спасіння,⁴ і скажете у той день: славте Господа, закликайте ім'я Його; сповіщайте у народах діла Його; нагадуйте, що велике ім'я Його;⁵ співайте Господу, бо Він створив велике, – нехай знають це по усій землі.⁶ Веселіся і радуйся, жителяк Сиону, бо великий посеред тебе Святий Ізраїлів.

13 Пророцтво про Вавилон, яке прорік Ісаїя, син Амосів.² Підніміть знамено на відкритій горі, піднесіть голос; махніть ім рукою, щоб ішли у ворота володарів.³ Я дав

повеління обраним Моїм і закликав для звершення гніву Мого сильних Моїх, які торжествують у величчі Моїй.⁴ Великий шум на горах, ніби від багатолюдного народу, бунтівний шум царств і народів, які зібралися разом: Господь Саваоф оглядає бойове військо.⁵ Ідуть з далекої країни, від краю неба, Господь і знаряддя гніву Його, щоб скрушити усю землю.⁶ Ридайте, бо день Господа близький, іде як руйнівна сила від Всемогутнього.⁷ Від того руки у всіх опустилися, і серце у кожної людини розтануло.⁸ Жахнулися, судама і болі схопили їх; мучаться, як та, що народжує, зі здивуванням дивляться одне на одного, обличчя у них розгорілися.⁹ Ось, приходить день Господа лютий, з гнівом і палаючою люттяю, щоб зробити землю пустелею і знищити з неї грішників її.¹⁰ Зірки небесні і світила не дають від себе світла; сонце меркне при сході своєму, і місяць не сяє світлом своїм.¹¹ Я покараю світ за зло, і нечестивих – за беззаконня їхні, і покладу кінець зарозумілості гордих, і принижу пихатість гнобителів;¹² зроблю те, що люди будуть дорожчі за чисте золото, і мужі – дорожчі за золото офирське.¹³ Для цього потрясу небо, і земля зрушиться з місця свого у люті Господа Саваофа, у день палаючого гніву Його.¹⁴ Тоді кожен, як переслідувана сарна і як покинуті вівці, повернеться до народу свого, і кожен побіжить у свою землю.¹⁵ Але хто попадеться, буде проколотий, і кого схоплять, той упаде від меча.¹⁶ І немовлята їхні будуть розбиті на очах їхніх; доми їхні будуть розграбовані і дружини їхні знечещені.¹⁷ Ось, Я підні-

[12] Мф. 15, 24. Лк 21, 28. Ін 10, 16. [13] Ос. 1, 11. [14] Втор. 32, 43. Іс. 60, 7. Зах. 8, 13. [16] Вих. 14, 29.

Глава 12. [2] Вих. 15, 2. Пс. 117, 14. [3] Ін 4, 14; 7, 38. [4] 1 Пар. 16, 8. [5] Пс. 46, 7. Іс. 24, 14. [6] Іс. 54, 1. Пс. 70, 22.

Глава 13. [1] Єр. 30, 1; 50, 1. [2] Іс. 5, 26;

18, 3. Єр. 4, 6. [3] Єр. 22, 7. [6] Іоїл. 1, 15. [8] 4 Цар. 19, 3. Пс. 47, 7. Іс. 21, 3. [9] Іс. 22, 5. [10] Іс. 24, 23. Єз. 32, 7. Іоїл. 2, 31; 3, 15. Мф. 24, 29. Мк 13, 24. Лк 21, 25. [14] 3 Цар. 22, 17. Мк 6, 34. [16] Пс. 136, 9. Єр. 8, 10. [17] Єр. 51, 11. Дан. 5, 31.

му проти них мидян, які не цінують срібла і не мають пристрасти до золота. ¹⁸ Луки їхні уразять юнаків і не пощадять плоду утроби: око їх не зласкавиться над дітьми. ¹⁹ І Вавилон, краса царств, гордість халдеїв, буде знищений Богом, як Содом і Гоморра, ²⁰ не заселиться ніколи, й у роди родів не буде жителів у ньому; не розкине аравитянин намету свого, і пасгухи зі стадами не будуть відпочивати там. ²¹ Але будуть жити у ньому звірі пустелі, і доми наповняться пугачами; і страуси оселяться, і кошлаті будуть скакати там. ²² Шакали будуть вити у палацах їхніх, і гієни – у розважальних домах.

14 Близький час його, і не забаряться дні його, бо помилує Господь Якова і знову полюбить Ізраїля; і оселить їх на землі їхній, і приєднаються до них іноземці і приліпляться до дому Якова. ² І візьмуть їх народи, і приведуть на місце їх, і дім Ізраїля засвоїть їх собі на землі Господній рабами і рабнями, і візьме у полон тих, що полонили його, і буде панувати над гнобителями своїми.

³ І буде у той день: коли Господь визволить тебе від скорботи твоєї і від страху і від тяжкого рабства, в якому ти був поневолений, ⁴ ти промовиш переможну пісню на царя Вавилонського і скажеш: як не стало мучителя, припинилося грабіжництво! ⁵ Розтропив Господь жезл нечестивих, скіпетр владик, ⁶ який уражав народи у люті ударами невідворотними, який у гніві панував над племенами з нестримним переслідуванням. ⁷ Уся земля відпочиває, покоїться, викликає з радости; ⁸ і кипариси радіють за тебе, і кедри ливанські, *говорячи*: “з тих пір, як ти заснув, ніхто не приходить рубати

нас”. ⁹ Пекло глибинне почало рухатися заради тебе, щоб зустріти тебе при вході твоєму; пробудив для тебе рефаїмів, усіх вождів землі; підняв усіх царів язичницьких із престолів їхніх. ¹⁰ Усі вони будуть говорити тобі: і ти зробився безсилим, як ми! і ти став подібним до нас! ¹¹ У пекло скинута гординя твоя з усім шумом твоїм; під тобою підстилається черва, і черва – покров твій. ¹² Як упав ти з неба, денниця, син зорі! розбився об землю, який топтав народи. ¹³ А говорив у серці своєму: “зійду на небо, вище за зірки Божі піднесу престіл мій і сяду на горі у зібранні богів, на краю півночі; ¹⁴ зійду на висоти хмарні, буду подібний до Всевишнього”. ¹⁵ Але скинутий у пекло, у глибини пекельні. ¹⁶ Ті, що бачили тебе, вдивляються у тебе, розмірковують про тебе: “чи той це чоловік, який коливав землю, тряс царства, ¹⁷ всесвіт зробив пустелею і руйнував міста його, полонених своїх не відпускав додому?”. ¹⁸ Всі царі народів, усі лежать у шані, кожен у своїй усипальниці; ¹⁹ а ти повалений поза гробницею своєю, як знехтувана гілка, як одяг убитих, уражених мечем, яких опускають у кам’яні рови, – ти, як потоптаний труп, ²⁰ не з’єднаєшся з ними у могилі; бо ти зруйнував землю твою, убив народ твій: повіки не пом’янется плем’я лиходіїв. ²¹ Готуйте заколення синам його за беззаконня батька їхнього, щоб не повстали і не заволоділи землею і не наповнили всесвіт ворогами. ²² І повстану на них, – говорить Господь Саваоф, – і знищу ім’я Вавилону і весь залишок, і сина й онука, – говорить Господь. ²³ І зроблю його володінням їжаків і болотом, і вимету його мітлою знищувальною, – говорить Господь Саваоф. ²⁴ З клятвою

[19] Бут. 19, 24–25. Єр. 50, 40. Одрк. 18, 2. [21] Єр. 50, 39.

Глава 14. [2] Авд. 1, 17. Одрк. 13, 10. [4] Єр. 50, 23. [5] Пс. 124, 3. Ис. 9, 4. [8] 4 Цар. 19, 23. [9] Єз. 31, 16. Єр. 50, 9. Дан. 8, 5. [10]

Єз. 32, 21. [11] Дан. 4, 29–31. Лк 1, 52. [12] Дан. 8, 10. [13] 1 Ін 2, 16. Єз. 40, 2. [15] Єз. 32, 23. [20] Іов. 18, 19. [21] Вих. 20, 5. [23] Єр. 25, 12.

говорить Господь Саваоф: як Я за-
думав, так і буде; як Я визначив, так
і відбудеться, ²⁵ щоб знищити Ассу-
ра у землі Моїй і розтоптати його
на горах Моїх; і спаде з них ярмо
його, і зніметься тягар його з рамен
їхніх. ²⁶ Таке визначення, ухвалене
про усю землю, і ось рука, простяг-
нута на усі народи, ²⁷ бо Господь
Саваоф визначив, і хто може скасу-
вати це? рука Його простягнута, – і
хто відверне її?

²⁸ У рік смерти царя Ахаза було
таке пророче слово: ²⁹ не радуйся,
земле Филістимська, що розстроце-
но жезл, який уражав тебе, бо з ко-
реня зміїного вийде аспид, і плодом
його буде летючий дракон. ³⁰ Тоді
найбідніші будуть нагодовані, жеб-
раки будуть спочивати у безпеці; а
твій корінь уморю голодом, і він уб'є
залишок твій. ³¹ Ридайте, ворота!
вий голосом, місто! Розпадешся ти,
уся земле Филістимська, тому що
від півночі дим іде, і немає відста-
лого у полчищах їх. ³² Що ж скажуть
вісники народу? – Те, що Господь
утвердив Сион, і у ньому знайдуть
притулок бідні з народу Його.

15 Пророцтво про Моав. – Так!
уночі буде зруйнований Ар-
Моав і знищений; так! уночі буде
зруйнований Кир-Моав і знищений!
² Він піднімається до Баїта і Дивона,
піднімається на висоти, щоб плака-
ти; Моав ридає над Нев'о і Медевою;
у всіх них обстрижені голови, в усіх
поголені бороди. ³ На вулицях його
опоясуються веретцем; на покрів-
лях його і площах його усе ридає,
потопає у сльозах. ⁴ І волає Есевон
і Елеала; голос їх чується до самої
Іааци; за ними і воїни Моава рида-
ють; душа його збурена в ньому. ⁵ Ри-
дає серце моє за Моавом; біжать з
нього до Сигора, до третьої Егли; під-

німаються на Лухит з плачем; по до-
розі Хоронаїмській здійсмають страш-
ний крик; ⁶ тому що води Нимрима
вичерпалися, луки засохли, трава
вигоріла, не стало зелені. ⁷ Тому вони
залишки запасів і те, що збережено
ними, переносять за ріку Аравійську.
⁸ Бо волання по усіх краях Моава, до
Еглаїма плач його і до Беер-Елима
плач його; ⁹ тому що води Димона
наповнилися кров'ю, і Я наведу на
Димон ще нове – левів на тих, що
втекли з Моава, і на тих, що зали-
шилися у країні.

16 Посилайте агнів володарю
землі з Сели у пустелі на гору
дочки Сиону; ² бо до мандрівного
птаха, викинутого з гнізда, будуть
подібні дочки Моава біля бродів Ар-
нонських. ³ “Збери раду, ухвали рі-
шення; осіни нас серед полудня, як
уночі, тінню твоєю, укрий вигнаних,
не видай тих, що блукають. ⁴ Нехай
поживуть у тебе мої вигнані моави-
тяни; будь їм покровом від грабіж-
ника: бо гнобителя не стане, грабу-
нок припиниться, ті, що топчуть,
зникнуть із землі. ⁵ Й утвердиться
престіл милістю, і сяде на ньому в
істині, у наметі Давидовому, суддя,
що шукає правди і прагне правосуд-
дя”. ⁶ “Чули ми про гордість Моава,
гордість надмірну, про пихатість
його і зарозумілість і шаленість
його: нецира мова його”. ⁷ Тому за-
ридає Моав за Моавом, – усі будуть
ридати; стогніть за твердинями Кир-
харешета: вони зовсім зруйновані.
⁸ Поля есевонські зубожіли, також і
виноградник севамський; володарі
народів знищили крапці лози його,
які досягали Іазера, розстигалися по
пустелі; пагони їх розширювалися,
переходили за море. ⁹ Тому і я буду
плакати за лозою севамською пла-
чем Іазера, буду обливати тебе сльо-

[25] 4 Цар. 19, 35. [27] 2 Пар. 20, 6. Іов. 9, 12. Дан. 4, 32. [28] 2 Пар. 28, 27. [29] 2 Пар. 26, 6. Єр. 48, 17. 4 Цар. 18, 8. [30] Іс. 5, 17. [32] Пс. 86, 2; 101, 17.

Глава 15. [1] Єр. 48, 13. [2] Єр. 48, 37. Єз.

7, 18. [3] Іс. 22, 1. [5] Єр. 48, 34. [6] Чис. 32, 36. [8] Чис. 21, 15. 2 Цар. 8, 2. 4 Цар. 1, 1.

Глава 16. [5] Дан. 7, 14, 27. Мих. 4, 7. Лк 1, 32. [7] Єр. 48, 20. [8] Єр. 48, 32.

зами моїми, Есевон і Елеала; бо під час збирання винограду твого і під час жнив твоїх немає більше гучної радості. ¹⁰ Зникли з плодючої землі веселощі і радість, і у виноградниках не співають, не торжествують; виноградар не топче винограду у точилах: Я припинив радість. ¹¹ Від того нутрощі мої стогнуть за Моавом, як гуслі, і серце моє – за Кирхарешетом. ¹² Хоч і з'явиться Моав, і буде до втоми *подвизатися* на висотах, і прийде до святилища свого помолитися, але ніщо не допоможе.

¹³ Ось слово, яке прорік Господь про Моав здавна. ¹⁴ Нині ж так говорить Господь: через три роки, рахуючи роками найманства, велич Моава буде принижена з усією великою багатолюдністю, і залишок буде дуже малий і незначний.

17 Пророцтво про Дамаск. – Ось, Дамаск виключається з числа міст і буде купою руїн. ² Міста ароерські будуть покинуті, – залишаться для стад, які будуть відпочивати там, і нікому буде лякати їх. ³ Не стане твердині Єфремової і царства Дамаскського зі всією Сирією; з ними буде те саме, що зі славою синів Ізраїля, – говорить Господь Саваоф.

⁴ І буде у той день: умалиться слава Якова, і повне тіло його стане худим. ⁵ Те саме буде, що після збору хліба женцем, коли рука його пожне колосся, і коли зберуть колосся у долині Рефаїмській. ⁶ І залишаться у нього, як буває при оббиванні маслин, дві-три ягоди на самій вершині, або чотири-п'ять на плодючих гілках, – говорить Господь, Бог Ізраїлів. ⁷ У той день зверне людина погляд свій до Творця свого, і очі її будуть спрямовані до Святого Ізраїлевого; ⁸ і не гляне на

жертovníки, на діло рук своїх, і не подивиться на те, що зробили пальці її, на ідолів Астарті і Ваала. ⁹ У той день укріплені міста будуть, як руїни у лісах і на вершинах гір, залишені перед синами Ізраїля, – і буде порожньо. ¹⁰ Бо ти забув Бога спасіння твого, і не згадував про скелю притулку твого; від того розвів розважальні сади і насадив живці від чужої лози. ¹¹ У день насадження твого ти піклувався, щоб воно росло і щоб посіяне тобою рано розцвіло; але у день збирання не купа жніва буде, але скорбота жорстока. ¹² На жаль! шум народів багатого! шумлять вони, як шумить море. Ревіння племен! вони ревуть, як ревуть сильні води. ¹³ Ревуть народи, як ревуть сильні води; але Він пригрозив їм і вони далеко побігли, і були гнані, як порох по горах від вітру і як пил від вихору. ¹⁴ Вечір – і ось жах! і раніше ранку вже немає його. Така доля грабіжників наших, жереб руйнівників наших.

18 Горе землі, яка осіняє крилами по той бік рік ефіопських, ² і посилає послів по морю, у папірусних суднах по водах! Ідїть, швидкі послї, до народу міцного і бадьорого, до народу страшного від початку і донині, до народу рослого і який усе топче, землю якого розрізають ріки. ³ Усі ви, що населяєте всесвіт і живете на землі! дивіться, коли знамено підніметься на горах, і, коли засурмить труба, слухайте! ⁴ Бо так Господь сказав мені: Я світло дивлюся з оселі Моєї, як світла теплота після дощу, як хмара роси під час жнивної спеки. ⁵ Бо раніше збирання винограду, коли він відцвіте, і грона почнуть дозрівати, Він обріже ножем гілки і відкине, і відрубає гілля. ⁶ І залишать усе хи-

[10] Єр. 48, 33. [11] Єр. 4, 19; 48, 36. Плач. 1, 20. [13] Іс. 15, 1. [14] Іс. 21, 16.

Глава 17. [1] Іс. 7, 8. [5] Іс. 24, 13. [6] Іс. 1, 9. Єр. 6, 9. [8] Іс. 2, 20. [10] Втор. 32, 32. Мф 15, 13. [12] 4 Цар. 19, 35. Іс. 37, 36. [13]

Іс. 1, 4. [14] 4 Цар. 19, 35.

Глава 18. [1] Іс. 20, 3. Єз. 30, 4. Наум. 3, 9. [3] Іс. 5, 26. Єр. 4, 5–6; 6, 1. [4] Іс. 42, 14. [6] Єз. 31, 13.

жим птахам на горах і звірам польовим; і птахи будуть проводити там літо, а всі звірі польові будуть зимувати там. ⁷ У той час буде принесений дар Господу Саваофу від народу міцного і бадьорого, від народу страшного від початку і донині, від народу рослого, і який усé топче, землю якого розрізають ріки, – до місця імені Господа Саваофа, на гору Сион.

19 Пророцтво про Єгипет. – Ось, Господь сидить на хмарі легкій і граде в Єгипет. І затремтять від лиця Його ідоли єгипетські, і серце Єгипту розтане у ньому. ² Я озброю єгиптян проти єгиптян; і будуть битися брат проти брата і друг проти друга, місто з містом, царство з царством. ³ І дух Єгипту знеможе у ньому, і зруйную раду його, і вдадуться вони до ідолів і до чаклунів, і до тих, що викликають мертвих, і до ворожбитів. ⁴ І віддам єгиптян до рук володаря жорстокого, і лютий цар буде панувати над ними, говорить Господь, Господь Саваоф. ⁵ І виснажаться води у морі і ріка вичерпається і висохне; ⁶ і збідніють ріки, і канали єгипетські обміліють і висохнуть; очерет і тростина зав'януть. ⁷ Поля біля ріки, по берегах ріки, і все, посіяне біля ріки, засохне, розвіється і зникне. ⁸ І заплачуть рибалки, і заридають усі, хто кидає вудку в ріку, і ті, що ставлять сіті у воді, засмутяться, ⁹ і будуть збентежені ті, що обробляють льон, і ткачі білих полотен; ¹⁰ і будуть роздерті сіті, й усі, які мають насадки для живої риби, впадуть духом. ¹¹ Так! збожеволіли князі коанські; рада мудрих радників фараонових стала безглуздою. Як скажете ви фараонові: “я син мудреців, син царів древніх?” ¹² Де вони? де твої мудреці? нехай

вони тепер скажуть тобі; нехай довідаються, що Господь Саваоф визначив про Єгипет. ¹³ Збожеволіли князі коанські; впали в оману князі мемфиські, і звів Єгипет з путі глав племен його. ¹⁴ Господь послав у нього дух сп'яніння; і вони ввели Єгипет в оману в усіх ділах його, подібно до того, як п'яний бродить по блювотині своїй. ¹⁵ І не буде в Єгипті такого діла, яке зміли б зробити голова і хвіст, пальма і тростина. ¹⁶ У той день єгиптяни будуть подібні до жінок, і затремтять і убоятися руху руки Господа Саваофа, яку Він підніме на них. ¹⁷ Земля Іудина зробиться жахом для Єгипту; хто згадає про неї, той затремтить від визначення Господа Саваофа, яке Він ухвалив про нього. ¹⁸ У той день п'ять міст у землі Єгипетській будуть говорити мовою ханаанською і клястися Господом Саваофом; одне назветься містом сонця. ¹⁹ У той день жертвовник Господу буде посередині землі Єгипетської, і пам'ятник Господу – біля меж її. ²⁰ І буде він знаменням і свідченням про Господа Саваофа у землі Єгипетській, тому що вони воззвуть до Господа з причини гнобителів, і Він пошле їм спасителя і заступника, і визволить їх. ²¹ І Господь явить Себе в Єгипті; і єгиптяни у той день пізнають Господа і принесуть жертви і дари, і дадуть обітницю Господу, і виконають. ²² І уразить Господь Єгипет; уразить і зцілить; вони навернуться до Господа, і Він почує їх, і зцілить їх. ²³ У той день з Єгипту в Ассирію буде велика дорога, і буде приходити Ассур у Єгипет, і єгиптяни – в Ассирію; і єгиптяни разом з ассиріянами будуть служити Господу. ²⁴ В той день Ізраїль буде третім з Єгиптом і Ассирією; благословення буде посеред землі, ²⁵ яку благо-

[7] Іс. 18, 2; 19, 19. 2 Пар. 6, 6.

Глава 19. [1] Єр. 46, 2. Єз. 29, 2; 30, 18. Іс. 10, 10. [2] 2 Пар. 20, 23. Єз. 38, 21. [3] Іс. 8, 10. 4 Цар. 1, 2. Єз. 21, 21. [5] Єз. 30, 12. [11] Чис. 13, 23. Пс. 77, 12. Іс. 30, 4. [13] Єр. 2, 16.

Ос. 9, 6. [14] 3 Цар. 22, 21. [15] Іс. 9, 14. [18] Втор. 10, 20. Іс. 48, 1. Єр. 12, 16. [19] Іс. 18, 7. Бут. 28, 18. Вих. 24, 4. [20] Нав. 24, 27. [21] Пс. 50, 21. Мал. 3, 3. 1 Пет. 2, 5. [23] Іс. 11, 16; 35, 8; 57, 14. Діян. 15, 17. [25] Ос. 2, 1.

словить Господь Саваоф, говорячи: благословенний народ Мій – єгиптяни, і діла рук Моїх – ассиріяни, і спадщина Моя – Ізраїль.

20 У рік, коли Тартан прийшов до Азота, бувши посланим від Саргона, царя Ассирійського, і воював проти Азота, і взяв його, ² у той самий час Господь сказав Ісаї, синові Амосовому, так: піди і зніми веретинце зі стегон твоїх і скинь сандалії твої з ніг твоїх. Він так і зробив: ходив нагий і босий. ³ І сказав Господь: як раб Мій Ісаї ходив нагий і босий три роки, на вказівку і знамення про Єгипет і Ефіопію, ⁴ так поведе цар Ассирійський полонених з Єгипту і переселенців з Ефіопії, молодих і старих, нагими і босими і з оголеними стегнами, для посоромлення Єгипту. ⁵ Тоді жажнуться і засоромляться через Ефіопію, надію свою, і через Єгипет, яким хвалилися. ⁶ І скажуть у той день жителі цієї країни: ось які ті, на яких ми надіялися і до яких зверталися по допомогу, щоб урятуватися від царя Ассирійського! і як урятувалися б ми?

21 Пророцтво про пустелю приморську. – Як бурі на півдні носяться, йде він від пустелі, із землі страшної. ² Грізне видіння показане мені: грабіжник грабує, спустошувач спустошує; піднімайся, Еламе, облягай, Миде! усім стогнанням я покладаю кінець. ³ Від цього стегна мої трясуться; муки схопили мене, як муки тієї, що народжує. Я схвилюваний від того, що чую; я збентежений від того, що бачу. ⁴ Серце моє тремтить; дрож б'є мене; відрадна ніч моя перетворилася на жах для мене. ⁵ Готують стіл, розстилають покривала, – їдять, п'ють. “Вставайте, князі, мажте щити!” ⁶ Бо так ска-

зав мені Господь: піди, постав сторожа; нехай він розповідає, що побачить. ⁷ І побачив він вершників на конях, вершників на ослах, вершників на верблюдах, що їхали попарно; і вслухався він старанно, з великою увагою, – ⁸ і закричав, як лев: господарю мій! на сторожі стояв я весь день, і на місці моєму залишався цілі ночі: ⁹ і ось, ідуть люди, вершники на конях попарно. Потім він виголосив і сказав: упав, упав Вавилон, і всі ідоли богів його лежать на землі розбиті. ¹⁰ О, вимолочений мій і син току мого! Що чув я від Господа Саваофа, Бога Ізраїлевого, те і сповістив вам.

¹¹ Пророцтво про Думу. – Кричать до мене із Сеїра: сторож! скільки ночі? сторож! скільки ночі? ¹² Сторож відповідає: наближається ранок, але ще ніч. Якщо ви наполегливо запитуєте, то наверніться і приходьте.

¹³ Пророцтво про Аравію. – У лісі аравійському ночуйте, каравани деданські! ¹⁴ Хто живе у землі Фемайській! несіть воду назустріч спраглим; з хлібом зустрічайте тих, що біжать, ¹⁵ бо вони від мечів біжать, від меча оголеного і від лука натягнутого, і від лютої війни. ¹⁶ Бо так сказав мені Господь: ще рік, рівний року найманця, і вся слава Кидарова щезне, ¹⁷ і луків у хоробрих синів Кидара залишиться небагато: так сказав Господь, Бог Ізраїлів.

22 Пророцтво про долину видіння. – Що з тобою, що ти весь зійшов на покрівлі? ² Місто гамірливе, яке хвилюється, місто радісне! Уражені твої не мечем убиті і не у битві померли; ³ усі вожді твої бігли разом, але були зв'язані стрільцями; усі знайдені у тебе зв'язані разом, як би далеко не бігли. ⁴ Тому

Глава 20. [1] 4 Цар. 18, 17. [2] 4 Цар. 1, 8. Зах. 13, 4. [6] 4 Цар. 17, 4.

Глава 21. [2] Іс. 22, 6. Єр. 49, 35. Діян. 2, 9. [3] Єр. 4, 19. Мих. 1, 8. Іс. 13, 8. [4] Іс. 15, 5. [5] Єр. 6, 4–5. [6] Пс. 120, 4. [8] Авв. 2, 1. [9] Єр. 51, 8. Одкр. 14, 8; 18, 2, 10. [10] Іс. 25,

10. Єр. 51, 33. Мих. 4, 13. [13] Єр. 25, 23. [14] Бут. 25, 3, 15. [16] Іс. 16, 14. Єр. 49, 28. [17] Іс. 22, 25; 25, 8.

Глава 22. [1] Іс. 15, 3. [2] Іс. 27, 10. [4] Єр. 4, 20.

говорю: залиште мене, я буду плакати гірко; не намагайтеся утішати мене у розоренні дочки народу мого. ⁵ Бо день сум'яття і потоптання і збен-теження у долині видіння від Господа, Бога Саваофа. Ламають стіну, і крик піднімається у гори. ⁶ І Елам несе сагайдак; люди на колісницях і вершники, і Кир оголює щит. ⁷ І ось, крапці долини твої повні колісниць, і вершники вишикувалися навпроти воріт, ⁸ і знімають покров з Юдеї; і ти у той день звертаєш погляд на запас зброї у домі кедровому. ⁹ Але ви бачите, що багато проламів у стіні міста Давидового, і збираєте води у нижньому ставку; ¹⁰ і відзначаєте доми у Єрусалимі, і руйнуєте доми, щоб зміцнити стіну; ¹¹ і влаштовуєте між двома стінами сховище для вод старого ставка. А на Того, Хто це робить, не дивитися, і не дивитися на Того, Хто здавна визначив це. ¹² І Господь, Господь Саваоф, закликає вас у цей день плакати і тужити, й обстригти волосся й опоясатися веретичем. ¹³ Але ось, веселощі і радість! Убивають волів, і релють овець; їдять м'ясо, і п'ють вино: "будемо їсти і пити, бо завтра помремо!" ¹⁴ І відкрив мені у вуха Господь Саваоф: не буде прощено вам це нечестя, доки не помрете, сказав Господь, Господь Саваоф.

¹⁵ Так сказав Господь, Господь Саваоф: іди собі, піди до цього царедворця, до Севни, начальника палацу [і скажи йому]: ¹⁶ що у тебе тут, і хто тут у тебе, що ти тут висікаєш собі гробницю на підвищенні, вирубує у скелі житло собі. ¹⁷ Ось, Господь перекине тебе, як кидає сильна людина, і стисне тебе у клубок; ¹⁸ згорнувши тебе у згорток, кине тебе, як меч, у землю простору; там ти помреш, і там чудові колісниці твої будуть гань-

бою для дому господаря твого. ¹⁹ І зіштовхну тебе з місця твого, і скину тебе із ступеня твого. ²⁰ І буде у той день, прикличу раба Мого Елиакима, сина Хелкіїного, ²¹ і вдягну його в одяг твій, і поясом твоїм підперезу його, і владу твою передам до рук його; і буде він батьком для жителів Єрусалима і для дому Іудиного. ²² І ключ дому Давидового покладу на рамена його; відчинить він, і ніхто не зачинить; зачинить він, і ніхто не відчинить. ²³ І зміцню його як цвях у твердому місці; і буде він як сідалище слави для дома батька свого. ²⁴ І буде висіти на ньому вся слава дому батька його, дітей та онуків, усього домашнього начиння до останніх музичних інструментів. ²⁵ У той день, – говорить Господь Саваоф, – похитнеться цвях, укріплений у твердому місці, і буде вибитий, і впаде, і розпадеться уся вага, яка на ньому: бо Господь говорить.

23 Пророцтво про Тир. – Ридайте, кораблі Фарсиса, бо він зруйнований; немає домів, і нема кому входити у доми. Так ім сповіщено із землі Кіттиїської. ² Замовкніть, мешканці острова, який наповнювали купці сидонські, що плавають по морю. ³ По великих водах привозили в нього насіння Сихора, жниво великої ріки, і був він торговищем народів. ⁴ Посоромся, Сидоне; бо ось що говорить море, сила морська: "як би не мучилося я пологами і не народжувало, і не виховувало юнаків, не вирощувало дівчат". ⁵ Коли звістка дійде до єгиптян, здригнуться вони, почувши про Тир. ⁶ Переселяйтеся у Фарсис, ридайте, мешканці острова! ⁷ Чи це ваше радісне місто, початок якого від днів древніх? Ноги його несуть його блукати у країні далекій. ⁸ Хто визначив це Тиру, який розда-

[5] Іс. 13, 5. [6] Іс. 21, 2. Єр. 49, 35. [8] 3 Цар. 7, 2; 10, 17. [10] Єр. 33, 4. [11] Іс. 7, 3. [12] Мих. 1, 16. [13] Прем. 2, 6. Іс. 56, 12. 1 Кор. 15, 32. [14] Мф 12, 32. Євр. 6, 4. [18] Іс. 48, 11. Єр. 22, 18. [20] 4 Цар. 18, 18. [22] Іов. 12,

14. Одкр. 3, 7. [23] 1 Езд. 9, 8. Зах. 10, 4. [25] Іс. 21, 17.

Глава 23. [1] Єр. 47, 4. Чис. 24, 24. [4] Єз. 28, 21. [8] Одкр. 18, 23.

вав вінці, якого купці були князями, торговці – знаменитостями землі? ⁹ Господь Саваоф визначив це, щоб посоромити гордовитість усякої слави, щоб принизити всі знаменитості землі. ¹⁰ Ходи по землі твоїй, дочко Фарсиса, як ріка: немає більше перепони. ¹¹ Він простяг руку Свою на море, потряс царства; Господь дав повеління про Ханаана зруйнувати укріплення його ¹² і сказав: ти не будеш більше радіти, осоромлена дівчино, дочко Сидона! Вставай, іди в Киттим, але і там не буде тобі спокою. ¹³ Ось земля халдеїв. Цього народу раніше не було; Ассур поклав йому початок з мешканців пустель. Вони ставлять вежі свої, руйнують палаци його, перетворюють його на руїни. ¹⁴ Ридайте, кораблі фарсиські! Бо твердиня ваша розорена.

¹⁵ І буде в той день, забудуть Тир на сімдесят років, мірою днів одного царя. Після закінчення ж сімдесяти років з Тиром буде те саме, що співають про блудницю: ¹⁶ “візьми цитру, ходи по місту, забута блуднице! Грай складно, співай багато пісень, щоб згадали про тебе”. ¹⁷ І буде, після закінчення сімдесяти років, Господь відвідає Тир; і він знову почне одержувати прибуток свій і буде блудодіяти з усіма царствами земними по всьому всесвіту. ¹⁸ Але торгівля його і прибуток його будуть присвячені Господу; не будуть замкнені і покладені в комори, бо до тих, що живуть перед лицем Господа, буде переходити прибуток від торгівлі його, щоб вони їли до ситости і мали одяг міцний.

24 Ось, Господь спустошує землю і робить її неплодюю: змінює вигляд її і розсіває тих, що живуть на ній. ² І що буде з народом, те і зі священником; що зі слугою, те і з господарем його; що зі

служницею, те і з господинею її; що з тим, хто купує, те і з тим, що продає; що з позичальником, те і з позикодавцем; що з лихварем, те і з тим, що дає у ріст. ³ Земля спустошена вкрай і зовсім розграбована, бо Господь прорік слово це. ⁴ Ремствує, смутна земля; поник, смутний всесвіт; поникли ті, що підносилися над народом землі. ⁵ І земля осквернена тими, що живуть на ній, бо вони переступили закони, змінили устав, порушили вічний завіт. ⁶ За те прокляття поїдає землю, і несуть покарання ті, що живуть на ній; за те спалені мешканці землі, і небагато залишилося людей. ⁷ Плаче сік грона; хворіє виноградна лоза; зітхають усі, що веселилися серцем. ⁸ Припинилися веселощі з тимпанами; замовк шум тих, хто веселиться; затихли звуки гуслів; ⁹ уже не п'ють вина з піснями; гірка сикера для тих, які п'ють її. ¹⁰ Зруйноване запустіле місто, всі доми замкнені, не можна ввійти. ¹¹ Плачуть за вином на вулицях; затьмарилася усяка радість; вигнана усяка веселість землі. ¹² У місті лишилося запустіння, і ворота розвалилися. ¹³ А посеред землі, між народами, буде те саме, що буває при оббиванні маслин, при оббиранні винограду, коли закінчене збирання. ¹⁴ Вони піднесуть голос свій, торжествуючи у величчі Господа, голосно будуть викликувати з моря. ¹⁵ Отже, славте Господа на сході, на островах морських – ім'я Господа, Бога Ізраїлевого. ¹⁶ Від краю землі ми чуємо пісню: “Слава Праведному!” І сказав я: лихо мені, лихо мені! горе мені! лиходії злодійствують, і злодійствують лиходії як злочинники. ¹⁷ Жах і яма і петля для тебе, жителю землі! ¹⁸ Тоді той, хто побіжить від крику жаху, упаде в яму; і хто вийде з ями, потрапить у

[11] Іов. 12, 24. [16] Єз. 26, 13.

Глава 24. [1] Єр. 13, 24; 18, 17. Єз. 5, 10.

[2] Ос. 4, 9. [5] Соф. 1, 3. [6] Іс. 1, 9. [8] Єр.

16, 9. Єз. 26, 13. Ос. 2, 11. [13] Іс. 17, 5. [14] Іс. 12, 5. [18] Єр. 48, 44.

петлю; бо вікна з небесної висоти розкриються, і основи землі потрясуться. ¹⁹ Земля розтрощується, земля розпадається, земля сильно трясеться; ²⁰ хитається земля, наче п'яний, і качається, як колиска, і беззаконня її тяжіє на ній; вона впаде, і вже не встане.

²¹ І буде у той день: відвідає Господь воїнство піднесене на висоті і царів земних на землі. ²² І будуть зібрані разом, як в'язні, у рів, і будуть зачинені у в'язниці, і після багатьох днів будуть покарані. ²³ І почервоніє місяць, і засоромиться сонце, коли Господь Саваоф воцариться на горі Сионі й у Єрусалимі, і перед старійшинами його буде слава.

25 Господи! Ти Бог мій; буду прославляти Тебе, буду величати ім'я Твоє, бо Ти звершив дивне; напередвизначення древні істинні, амінь. ² Ти перетворив місто на купу каміння, міцне укріплення на руїни; палаців іноплеменників уже не стало у місті; повік не буде воно відновлене. ³ Тому будуть прославляти Тебе народи сильні; міста страшних племен будуть боятися Тебе, ⁴ бо Ти був притулком бідного, притулком убогого у тяжкий для нього час, захистом від бурі, тінню від спеки; бо гнівне дихання тиранів було подібне до бурі проти стіни. ⁵ Як спека в місці безводному, Ти приборкав буйство ворогів; як спеку тінню хмари, придушено тріумфування гнобителів. ⁶ І зробить Господь Саваоф на горі цій для усіх народів трапезу з ситних страв, трапезу з чистих вин, з жиру кісток і найчистіших вин; ⁷ і знищить на горі цій покривало, яке покриває усі народи, покривало, яке лежить на усіх племенах.

⁸ Поглинена буде смерть навіки, і витре Господь Бог сльози з усіх облич, і зніме ганьбу з народу Свого по усій землі; бо так говорить Господь. ⁹ І скажуть у той день: ось Він, Бог наш! на Нього ми уповали, і Він спас нас! Цей є Господь; на Нього уповали ми; радіймо і веселімося у спасінні Його! ¹⁰ Бо рука Господа спочиває на горі цій, і Моав буде подоланий на місці своєму, як топчється солома у гною. ¹¹ І хоч він простягне посеред нього руки свої, як плавець простягає їх для плавання, але Бог принизить гордість його разом з лукавством рук його. ¹² І твердиню високих стін твоїх зруйнує, скине, повалить на землю, у порох.

26 У той день будуть співати пісню цю у землі Іудиній: місто міцне у нас; спасіння дав Він замість стіни і валу. ² Відчинить ворота; нехай увійде народ праведний, який зберігає істину. ³ Твердого духом Ти зберігаєш у довершеному мирі, бо на Тебе уповає він. ⁴ Уповайте на Господа повіки, бо Господь Бог є твердиня вічна: ⁵ Він скидає тих, що жили на висоті, місто, що високо стояло; повалив його, повалив на землю, кинув його у порох. ⁶ Нога топче його, ноги бідного, стопи убогих. ⁷ Путь праведника пряма; Ти вирівнюєш шлях праведника. ⁸ І на путі судів Твоїх, Господи, ми уповали на Тебе; до імені Твого і до спогадів про Тебе прагнула душа наша. ⁹ Душею моєю я прагнув до Тебе вночі, і духом моїм я буду шукати Тебе у нутроцах моїх з раннього ранку, бо коли суди Твої звершуються на землі, тоді ті, що живуть у мирі, навчаються правди. ¹⁰ Якщо нечестивий буде помилуваний, то не

[19] Єр. 2, 37; 32, 5. [20] Іс. 19, 14. Іов. 27, 18. [21] Іс. 5, 14; 40, 2. [22] Єз. 32, 18. [23] Іс. 13, 10.

Глава 25. [1] Вих. 15, 2. Іс. 28, 29. [2] 4 Цар. 19, 25. Іс. 26, 5. [3] Іов. 12, 14. [4] Іс. 4, 6. Єр. 16, 19. [5] Іс. 18, 4. [6] Мф 22, 2. Лк 14, 16. [8] 1 Кор. 15, 54. Одкр. 7, 17; 21, 4. [9]

Ос. 13, 14. Ін 3, 36. Євр. 2, 14. [10] Іс. 41, 15. Зах. 10, 5.

Глава 26. [1] Пс. 45, 2; 124, 1. Притч. 18, 11. [2] Пс. 117, 19. [3] Іс. 27, 5. [4] Втор. 32, 4. [5] Іс. 25, 12. [6] Іс. 28, 3. [8] Пс. 43, 18. [9] Пс. 76, 7. [10] Іс. 5, 12. Діян. 12, 19.

навчитися він правди, – буде лихо-
дійствувати у землі правих і не буде
дивитися на велич Господа. ¹¹ Гос-
поди! рука Твоя була високо підня-
та, але вони не бачили її; побачать і
посоромляться ті, що ненавидять
народ Твій; вогонь пожере ворогів
Твоїх. ¹² Господи! Ти даруєш нам
мир; бо і всі діла наші Ти влаштує-
ш для нас. ¹³ Господи Боже наші!
інші владика, крім Тебе, панували
над нами; але через Тебе тільки ми
славимо ім'я Твоє. ¹⁴ Мертві не ожи-
вуть; рефаїми не встануть, тому що
Ти відвідав і знищив їх, і знищив
усяку пам'ять про них. ¹⁵ Ти примно-
жив народ, Господи, примножив
народ, – прославив Себе, поширив
усі краї землі. ¹⁶ Господи! у біді він
шукав Тебе; проливав тихе моління,
коли покарання Твоє досягло його.
¹⁷ Як вагітна жінка, коли настає час
пологів, мучиться, волає від болю
свого, так були ми перед Тобою, Гос-
поди. ¹⁸ Були вагітні, мучилися, – і
народжували ніби вітер; спасіння не
надали землі, й інші жителі всесві-
ту не упали. ¹⁹ Оживуть мерці Твої,
повстануть мертві тіла! Оживайте і
торжествуйте, повалені у порох: бо
роса Твоя – роса рослин, і земля
вивергне мерців. ²⁰ Підди, народе мій,
увійди у покої твої і замкни за собою
двері твої, сховайся на мить, доки не
мине гнів; ²¹ бо ось, Господь виходить
з оселі Своєї покарати мешканців
землі за їхнє беззаконня, і земля
відкриє поглинену нею кров і вже
не сховає убитих своїх.

27 У той день уразить Господь
мечем Своїм тяжким, і вели-
ким і міцним, левіафана, змія, що
прямо біжить, і левіафана, змія, що
вигинається, й уб'є чудовисько мор-
ське. ² У той день оспівайте його –
улюблений виноградник: ³ Я, Гос-

подь, охоронитель його, кожної миті
напуваю його; вночі і вдень стережу
його, щоб ніхто не увірвався в нього.
⁴ Гніву немає у Мене. Але якби хто
протиставив Мені у ньому бур'ян і
терня, Я війною піду проти нього,
випалю його зовсім. ⁵ Хіба удасться
до захисту Мого й укладе мир зі
Мною? тоді нехай укладе мир зі
Мною. ⁶ У грядущі дні укоріниться
Яків, дасть паросток і розцвіте Із-
раїль; і наповниться плодами все-
ленна. ⁷ Чи так Він уражав його, як
уражав тих, що уражали його? Чи
так убивав його, як убиті ті, що уби-
вали його? ⁸ Мірою Ти карав його,
коли відкидав його; викинув його
сильним подувом Своїм, ніби у день
східного вітру. ⁹ І через це загладить-
ся беззаконня Якова; і плодом цьо-
го буде зняття гріха з нього, коли
усі камені жертovníків він перетво-
рить на шматки вапна, і не будуть
уже стояти діброви й ідоли сонця.
¹⁰ Бо укріплене місто спорожніє, осе-
лі будуть покинуті й обезлюднені,
як пустеля. Там буде пастися теля,
і там воно буде спочивати і об'їдати
гілки його. ¹¹ Коли гілки його засох-
нуть, їх обламають; жінки придуть
і сплять їх. Оскільки це народ без-
розсудний, то не пожаліє його Тво-
рець його, і не помилує його Тво-
рець його. ¹² Але буде у той день:
Господь потрясе усє від великої ріки
до потоку Єгипетського, і ви, сини
Ізраїля, будете зібрані один до од-
ного; ¹³ і буде у той день: засурмить
велика труба, і придуть заблудлі в
Ассирійській землі і вигнані у зем-
лю Єгипетську і поклоняться Госпо-
ду на горі святій у Єрусалимі.

28 Горе вінку гордості п'яних
єфремлян, зів'ялій квітці кра-
сивого вбрання його, яка на верши-
ні плодючої долини уражених ви-

[11] Іс. 33, 3. Мф 21, 15. [12] Рим. 8, 28. [14] Одрк. 20, 5. [16] Пс. 17, 7. [17] Ін 16, 21. 4 Цар. 19, 3. Іс. 13, 8. [19] 4 Цар. 4, 35. Єз. 37, 3. [20] Пс. 29, 6. Іс. 54, 8. [21] Мих. 1, 3.

Глава 27. [1] Іов. 26, 13. Одрк. 19, 20. [6]

Пс. 71, 16. Іс. 37, 31. [7] 2 Цар. 7, 14. 2 Кор. 4, 17. [8] Єр. 10, 24; 30, 11; 46, 28. [9] Зах. 3, 4. Лев. 26, 30. [10] 4 Цар. 19, 25. Іс. 24, 10. [11] Іов. 24, 20. Єр. 5, 21. [13] Іс. 2, 2. Єз. 20, 40.

ном! ² Ось, міцний і сильний у Господа, як злива з градом і згубний вихор, як розлита повінь бурхливих вод, із силою вальєть його на землю. ³ Ногами топчеться вінок гордості п'яних ефремлян. ⁴ І з зів'ялою квіткою красивого убрання його, яка на вершині плодючої долини, відбувається те саме, що буває із дозрілою раніше часу смоквою, яку, як тільки хто побачить, негайно бере у руку і проковтує її.

⁵ У той день Господь Саваоф буде чудовим вінцем і славною діадемою для залишку народу Свого, ⁶ і духом правосуддя для того, хто сидить на судилищі, і мужністю для тих, що відбивають ворога біля воріт. ⁷ Але і ці хитаються від вина і збиваються зі шляху від сикери; священник і пророк спотикаються від міцних напоїв; переможені вином, збожеволіли від сикери, у видінні помиляються, у судженні спотикаються. ⁸ Бо усі столи наповнені гидкою бловотиною, немає чистого місця. – ⁹ А говорять: “кого хоче він учити відання? і кого врозумлювати проповіддю? віднятих від грудного молока, відлучених від сосків матері? ¹⁰ Бо усе заповідь на заповідь, заповідь на заповідь, правило на правило, правило на правило, тут трохи і там трохи”. ¹¹ За те белькотливими вустами і чужою мовою будуть говорити до цього народу. ¹² Їм говорили: “ось – спокій, дайте спокій натруженому, і ось – заспокоєння”. Але вони не хотіли слухати. ¹³ І стало у них словом Господа: заповідь на заповідь, заповідь на заповідь, правило на правило, тут трохи, там трохи, – так що вони підуть, і упадуть горілиць, і розіб'ються, і потраплять у сітку і будуть уловлені.

¹⁴ Отже, слухайте слово Господнє, хульники, правителі народу цього, який у Єрусалимі. ¹⁵ Тому що ви говорите: “ми уклали союз зі смертю і з пеклом зробили договір: коли всевражаючий бич буде проходити, він не дійде до нас, – тому що неправду зробили ми притулком для себе, і обманом прикриємо себе”.

¹⁶ Тому так говорить Господь Бог: ось, Я покладаю в основу на Сионі камінь, – камінь випробуваний, наріжний, дорогоцінний, міцно утверджений: віруючий у нього не посоромиться. ¹⁷ І поставлю суд мірилом і правду терезами; і градом знищать притулок неправди, і води потоплять місце приховування. ¹⁸ І союз ваш зі смертю зруйнується, і договір ваш із пеклом не встоїть. Коли піде всевражаючий бич, ви будете потоптані. ¹⁹ Як тільки він піде, схопить вас; ходити ж буде щоранку, день і ніч, і одна чутка про нього буде вселяти жах. ²⁰ Занадто коротка буде постіль, щоб простягнутися; занадто вузькою і ковдра, щоб загорнутися у неї. ²¹ Бо повстане Господь, як на горі Перацимі; розгнівається, як на долині Гаваонській, щоб збити діло Своє, надзвичайне діло, і звершити дію Своєю, дивну Своєю дією.

²² Отже, не коцунствуйте, щоб кайдани ваші не стали міцнішими; бо я чув від Господа, Бога Саваофа, що знищення визначене для усієї землі. ²³ Прихиліть вухо, і послухайте мого голосу; будьте уважні, і вислухайте промову мою. ²⁴ Чи завжди хлібороб оре для посіву, борознить і боронить землю свою? ²⁵ Ні; коли вирівняє поверхню її, він сіє чорнуху, або розсипає кмин, або розкидає пшеницю рядами, і ячмінь у визначеному місці, і просо поряд з ним.

Глава 28. [2] 4 Цар. 17, 3. [3] Дан. 7, 7. Мих. 7, 10. [4] Іс. 1, 30. [5] Притч. 4, 9. Іс. 62, 3. Єз. 16, 12. [7] Притч. 20, 1. Ос. 4, 11; 9, 7. [10] Іс. 42, 20. [11] 1 Кор. 14, 21. [12] Мф 11, 28–29. [13] Іс. 8, 15. [14] Діян. 13, 40. [15] Єр. 5, 12. Іс. 29, 15. [16] Пс. 117, 22.

Іс. 8, 14. Мф 21, 42. Мк 12, 10. Лк 20, 17. Діян. 4, 11. 1 Пет. 2, 7. Рим. 9, 33. [18] Іс. 28, 15. Мф 7, 27. [19] Мф 6, 13. [21] 2 Цар. 5, 20. 1 Пар. 14, 11. Нав. 10, 12. [22] Іс. 10, 23. [23] Іс. 34, 1.

²⁶ І такого порядку вчить його Бог його; Він наставляє його. ²⁷ Бо не молотять чорнуху котком зубцюватим, і коліс молотильних не катають по кмину; але палкою вибивають чорнуху, і кмин – палкою. ²⁸ Зерновий хліб вимолочують, але не розбивають його; і водять по ньому молотильні колеса з конями їх, але не розтирають його. ²⁹ І це походить від Господа Саваофа: дивні долі Його, велика премудрість Його!

29 Горе Ариїлу, Ариїлу, місту, в якому жив Давид! прикладіть рік до року; нехай заколюють жертви. ² Але Я стисну Ариїл, і буде плач і нарікання; і він залишиться у Мене, як Ариїл. ³ Я розташуюся станом навколо тебе і стисну тебе сторожею спостерігачів, і збудую проти тебе укріплення. ⁴ І будеш призначений, із землі будеш говорити, і глуха буде мова твоя з-під пороху, і голос твій буде, як голос утробомовця, і з-під пороху шепотіти буде голос твій. ⁵ Безліч ворогів буде у тебе, як дрібний пил, і полчище лютих, як пліва, що розлітається; і це звершиться раптово, в одну мить. ⁶ Господь Саваоф відвідає тебе громом і землетрусом, і сильним голосом, бурєю і вихром, і полум'ям усепожерливого вогню. ⁷ І як сон, як нічне сновидіння, буде безліч усіх народів, які воюють проти Ариїла, й усіх, що виступили проти нього й укріплень його і тих, що стиснули його. ⁸ І як голодному сниться, ніби він їсть, але пробуджується, і душа його голодна; і як спраглому сниться, ніби він п'є, але пробуджується, і ось він знемагає, і душа його спрагла: те саме буде і з безліччю усіх народів, які воюють проти гори Сион. ⁹ Чудуйтеся і дивуйтеся: вони ос-

ліпили інших, і самі осліпли; вони п'яні, але не від вина, – хитаються, але не від сикери; ¹⁰ бо навіть на вас Господь дух приспання і зімкнув очі ваші, пророки, і закрити ваші голови, прозорливці. ¹¹ І всяке пророцтво для вас те саме, що слова в запечатаній книзі, яку подають тому, хто вміє читати книгу, і говорять: “прочитай її”; і той відповідає: “не можу, тому що вона запечатана”. ¹² І передають книгу тому, хто читати не вміє, і говорять: “прочитай її”; і той відповідає: “я не вмію читати”.

¹³ І сказав Господь: оскільки цей народ наближається до Мене вустами своїми, і язиком своїм шанує Мене, серце ж його далеко відстоїть від Мене, і благоговіння їх переді Мною є вивчення заповідей людських; ¹⁴ то ось, Я ще незвичайно вчиню з цим народом, чудно і дивно, так що мудрість мудреців його загине, і розуму у розумних його не стане. ¹⁵ Горе тим, які думають сховатися у глибині, щоб намір свій приховати від Господа, які роблять діла свої у морці й говорять: “хто побачить нас? і хто пізнає нас?” ¹⁶ Яка нерозсудливість! Хіба можна вважати гончара глиною? Чи скаже витвір про того, хто зробив його: “не він зробив мене”? і чи скаже твір про художника свого: “він не розуміє”? ¹⁷ Ще трохи, дуже трохи, і Ливан чи не перетвориться на сад, а сад чи не будуть вважати за ліс? ¹⁸ І у той день глухі почують слова книги, і прозріють із п'їтьми і мороку очі сліпих. ¹⁹ І стражденні більше і більше будуть радіти у Господі, і бідні люди будуть торжествувати за Святою Ізраїля, ²⁰ бо не буде більше кривдника, і хульник зникне, і будуть знищені усі поборники неправди, ²¹ які заплуту-

[26] Прем. 3, 5. Вар. 3, 37. [27] Іс. 25, 10. [29] Іс. 55, 8. Єр. 32, 19.

Глава 29. [1] 2 Цар. 5, 9. [3] Єр. 6, 3. Єз. 17, 17. Лк 19, 43. [4] Лев. 19, 31. Іс. 8, 19. [9] Пс. 34, 5. [6] Іс. 30, 30. [7] Іс. 30, 30. Пс. 72, 20. [10] Єр. 51, 39. Рим. 11, 8. [11] Іс. 8,

16. Єз. 20, 49. Дан. 12, 4. [12] 2 Кор. 3, 14. [13] Мф 15, 8. Мк 7, 6. [14] Єр. 49, 7. Авд. 1, 8. 1 Кор. 1, 19. [15] Сир. 23, 24. [16] Іс. 45, 9. Єр. 18, 6. [17] Іс. 32, 15. [18] Мф 15, 30. Іс. 42, 18. Євр. 10, 7. [20] Одкр. 19, 17. Мих. 2, 1. [21] Ам. 5, 10.

ють людину у словах, і тому, хто вимагає суду, біля воріт розставляють сіті, і відштовхують правого.²² Тому так говорить про дім Якова Господь, Який відкупив Авраама: тоді Яків не буде у соромі, і лице його більше не зблідне.²³ Бо коли побачить у себе дітей своїх, діла рук Моїх, то вони свято будуть шанувати ім'я Мое і свято шанувати Святого Яковового, і благоговіти перед Богом Ізраїлевим.²⁴ Тоді ті, що блукають духом, пізнають мудрість, і непокірливі навчатися послуху.

30 Горе непокірливим синам, – говорить Господь, – які роблять наради, але без Мене, і укладають союзи, але не за духом Моїм, щоб додавати гріх до гріха: ² не запитавши вуст Моїх, йдуть у Єгипет, щоб підкріпити себе силою фараона й укритися під тінню Єгипту.³ Але сила фараона буде для вас соромом, і притулок під тінню Єгипту – нечестям; ⁴ тому що князі його* вже у Цоані, і послі його дійшли до Ханеса.⁵ Усі вони будуть посоромлені через народ, який некорисний для них; не буде від нього ні допомоги, ні користі, але – стид і сором.⁶ Тягарі на тваринах, які йдуть на південь, по землі гноблення й утисків, звідки виходять левиці і леви, аспиди і летючі змії; вони несуть на хребтах ослів багатства свої і на горбах верблюдів скарби свої до народу, який не принесе їм користі.⁷ Бо допомога Єгипту буде марна і даремна; тому Я сказав їм: сила їх – сидіти спокійно.⁸ Тепер піди, накресли це на дошці у них, і впиши це у книгу, щоб залишилося на майбутній час, назавжди, навіки.⁹ Бо

* Єрусалима.

це народ непокірний, діти неправдіві, діти, які не хочуть слухати закону Господнього,¹⁰ які провидцям говорять: “перестаньте провидіти”, і пророкам: “не пророкуйте нам правди, говоріть нам утішне, пророкуйте приємне; ¹¹ зійдіть з дороги, ухиліться від путі; усуньте від очей наших Святого Ізраїлевого”.

¹² Тому так говорить Святий Ізраїлів: оскільки ви відкидаєте слово це, а сподіваєтеся на обман і неправду, і спираєтеся на те: ¹³ то беззаконня це буде для вас, як тріщина, що загрожує падінням, виявлена у високій стіні, руйнування якої настане раптово, в одну мить.¹⁴ І Він зруйнує її, як розтрошують глиняну посудину, розбиваючи її без пощади, так що в уламках її не знайдеться і черепка, щоб узяти вогню з вогнища або зачерпнути води з водойми; ¹⁵ бо так говорить Господь Бог, Святий Ізраїлів: залишаючись на місці й у спокої, ви спаслися б; у тиші й упованні міцність ваша; але ви не хотіли ¹⁶ і говорили: “ні, ми на конях утечемо”, – за те і побіжите; “ми на швидких поскачемо”, – за те і ті, що переслідують вас, будуть швидкі.¹⁷ Від погрози одного побіжить тисяча, від погрози п'ятьох побіжите так, що залишок ваш буде як віха на вершині гори і як знамено на пагорбі.¹⁸ І тому Господь бариться, щоб помилувати вас, і тому ще утримується, щоб пожаліти вас; бо Господь є Бог правди: блаженні всі, що уповають на Нього!¹⁹ Народ буде жити на Сионі в Єрусалимі; ти не будеш багато плакати, – Він помилує тебе, за голосом волення твого, і як тільки почує його, відповідь тобі.²⁰ І дасть вам Господь хліб у горі і воду в нужді; і вчителі твої уже

[22] Бут. 11, 31; 48, 16. [23] Пс. 99, 3. Еф. 2, 10. Євр. 2, 10.

Глава 30. [1] Лк 12, 17. [2] 4 Цар. 18, 21. Єр. 2, 18; 37, 7. [3] Єр. 2, 36. [4] Іс. 19, 13. Єр. 2, 16. [5] Єр. 2, 36. [8] Іс. 8, 1. [9] Діян. 7,

52. [10] Ам. 2, 12. [11] Іс. 1, 4. [12] Пс. 61, 11. Іс. 47, 10. [13] Іс. 29, 5. [14] Пс. 2, 9. [15] Плач. 3, 26. [16] Ос. 14, 4. [17] Лев. 26, 36. [18] Лк 1, 54. Рим. 2, 4. Притч. 16, 20. Єр. 17, 7. [19] Пс. 90, 15. Іс. 58, 9. [20] Пс. 79, 6.

не будуть ховатися, й очі твої будуть бачити вчителів твоїх;²¹ і вуха твої будуть чути слово, що говорить позаду тебе: “ось шлях, ідіть ним”, якби ви ухилилися праворуч і якби ви ухилилися ліворуч.²² Тоді ви будете вважати скверною оклад ідолів зі срібла твого й оклад ідолів із золота твого; ти кинеш їх, як нечистоту; ти скажеш їм: геть звідси.²³ І Він дасть дощ на насіння твое, яким засієш поле, і хліб, плід землі, і він буде рясний і соковитий; стада твої у той день будуть пастися на широких пасовищах.²⁴ І воли й осли, які обробляють поле, будуть їсти корм солоний, очищений лопатою і віялом.²⁵ І на всякій горі високій і на всякому пагорбі підвищеному потечуть струмки, потоки вод, у день великої поразки, коли упадуть вежі.²⁶ І світло місяця буде, як світло сонця, а світло сонця буде світлішим усемеро, як світло семи днів, у той день, коли Господь обв’яже рану народу Свого і зцілить нанесені йому виразки.

²⁷ Ось, ім’я Господа йде здаля, горить гнів Його, і полум’я його сильне, вуста Його сповнені обурення, і язик Його, як вогонь, що поїдає,²⁸ і подих Його, як потік, що розлився, який піднімається навіть до шії, щоб розвіяти народи до останку; і буде у щелепах народів вузда, яка направляє до омани.²⁹ А у вас будуть пісні, як у ніч священного свята, і веселість серця, як у того, хто йде із сопілкою на гору Господню, до твердині Ізраїлевої.³⁰ І заgrimить Господь величним гласом Своім і явить тяжкий м’яз Свій у сильному гніві й у полум’ї вогню, що поїдає, у бурі й у повені й у кам’яному граді.³¹ Бо від гласу Господа здригнеться

Ассур, жезлом уражений.³² І всякий рух визначеного йому жезла, який Господь направить на нього, буде з тимпанамі і цитрами, і Він піде проти нього війською спустошливою.³³ Бо Тофет давно уже влаштований; він приготований і для царя, глибокий і широкий; у багатті його багато вогню і дров; подув Господа, як потік сірки, запалить його.

31 Горе тим, які йдуть у Єгипет по допомогу, сподіваються на коней і покладаються на колісниці, тому що їх багато, і на вершників, тому що вони дуже сильні, а на Святого Ізраїлевого не дивляться і до Господа не прибігають!² Але премудрий Він; і наведе біду, і не скасує слів Своїх; повстане проти дому нечестивих і проти допомоги тих, що чинять беззаконня.³ І єгиптяни – люди, а не Бог; і коні їхні – плоть, а не дух. І простягне руку Свою Господь, і спіткнеться захисник, і упаде той, кого захищають, і усі разом загинуть.⁴ Бо так сказав мені Господь: як лев, як скимен, який реве над своєю здобиччю, хоч би багато пастухів кричало на нього, від крику їхнього не здригнеться і безлічі їх не поступиться, – так Господь Саваоф зійде воювати за гору Сион і за пагорб його.⁵ Як птахи – пташенят, так Господь Саваоф покриє Єрусалим, захистить і визволить, пощадить і спасе.⁶ Наверніться до Того, від Якого вас стільки відпало, сини Ізраїля!⁷ У той день відкине кожна людина своїх срібних ідолів і золотих своїх ідолів, яких руки ваші зробили вам на гріх.⁸ І Ассур упаде не від людського меча, і не людський меч уразить його, – він уникне меча, і юнаки його будуть податтю.⁹ І від страху пробіжить

[21] Втор. 5, 32; 28, 14. Притч. 4, 27. [22] Лев. 15, 19. [23] Втор. 11, 14. [25] Іс. 2, 15; 41, 18. [26] Єр. 4, 23. Іоїл. 2, 10. Одр. 21, 23. [27] Єз. 22, 21. Вих. 24, 17. Втор. 4, 24. [28] 2 Цар. 22, 16. Іс. 8, 8. [29] Пс. 41, 5. [30] Іс. 29, 6. Одр. 20, 15. [31] Пс. 28, 4. [33] Одр.

19, 20. Мф. 25, 41.

Глава 31. [1] Іс. 30, 1. Єр. 2, 36. Ос. 8, 13. [2] Ам. 3, 6. Пс. 9, 21. [3] Єр. 17, 5. Єз. 28, 9–10. Плач. 4, 17. [4] Одр. 20, 8. [5] Втор. 32, 11. Мф. 23, 37. [6] Єр. 3, 14. [7] Іс. 2, 20. [8] Іс. 37, 36. [9] 1 Езд. 1, 3.

повз укріплення своє; і князі його будуть лякатися прапора, – говорить Господь, Якого вогонь на Сионі і горно в Єрусалимі.

32 Ось, Цар буде царювати за правдою, і князі будуть правити за законом; ² і кожен з них буде як захист від вітру і покрив від негоди, як джерела вод у степу, як тінь від високої скелі у землі спраглий. ³ І очі тих, що бачать, не будуть закритися, і вуха тих, що чують, будуть слухати. ⁴ І серце легковажних буде вміти міркувати; і недорікуваті будуть говорити ясно. ⁵ Невігласа уже не будуть називати шановним, і про підступного не скажуть, що він чесний. ⁶ Бо невіглас говорить дурне, і серце його думає про беззаконне, щоб діяти лицемірно і промовляти хулу на Господа, душу голодного позбавляти хліба і віднімати питво у спраглих. ⁷ У підступного і дії згубні: він задумує підступи, щоб згубити бідного словами неправди, хоч би бідний був і правий. ⁸ А чесний і думає про чесне і твердо стоїть у всьому, що чесне.

⁹ Жінки недбалі! встаньте, послухайте голосу мого; дочки безтурботні! прихиліть слух до моїх слів. ¹⁰ Ще кілька днів понад рік, і жакнетесь, недбалі! бо не буде оббирання винограду, і час жнив не настане. ¹¹ Здригніться, безтурботні! жажніться, недбалі! скиньте одяг, оголіться й опояшіть стегна. ¹² Будуть бити себе у груди за прекрасні поля, за плідну виноградну лозу. ¹³ На землі народу мого будуть рости терни і бур'ян, також і на усіх домах веселощів у радісному місті; ¹⁴ бо палаци будуть залишені; гамірливе місто буде покинуте; Офел і вежа назавжди будуть служити, замість печер, притулком ди-

ких ослів і стад, що пасуться, ¹⁵ доки не вилетється на нас Дух звище, і пустеля не зробиться садом, а сад не будуть вважати лісом. ¹⁶ Тоді суд установиться у цій пустелі, і правосуддя буде перебувати на плодоносному полі. ¹⁷ І справою правди буде мир, і плодом правосуддя – спокій і безпека навіки. ¹⁸ Тоді народ мій буде жити в оселях миру й у селищах безпечних, і у покоях блаженних. ¹⁹ І град буде падати на ліс, і місто спуститься у долину. ²⁰ Блаженні ви, що сієте біля усіх вод і посилаєте туди вола й осла.

33 Горе тобі, спустошувач, який не був спустошуваним, і грабіжник, якого не грабували! Коли закінчиш спустошування, будеш спустошений і ти; коли припиниш грабунки, розграбують і тебе. ² Господи! помилуй нас; на Тебе уповаємо ми; будь нашою силою з раннього ранку і спасінням нашим у час тисняви. ³ Від грізного гласу Твого побіжать народи; коли повстанеш, розсіються племена, ⁴ і будуть збирати здобич вашу, як збирає гусинь; кинуться на неї, як кидається сарана. ⁵ Високий Господь, Який живе у вишніх; Він наповнить Сион судом і правдою. ⁶ І настануть безпечні часи твої, повнота спасіння, мудрости і відання; страх Господній буде скарбом твоїм. ⁷ Ось, сильні їхні кричать на вулицях; посли для миру гірко плачуть. ⁸ Спорожніли дороги; не стало подорожніх; він порушив договір, зруйнував міста, – ні у що ставить людей. ⁹ Земля нарікає, сохне; Ливан посоромлений, зів'янув; Сарон схожий став на пустелю, й оголені від листя свого Васан і Кармил.

¹⁰ Нині Я повстану, – говорить Господь, – нині піднімуся, нині під-

Глава 32. [1] Єр. 23, 5; 33, 15. Іс. 11, 5. [2] Пс. 142, 6. [4] Лк 10, 21. [6] 1 Цар. 24, 14. [7] 1 Цар. 8, 3. Притч. 29, 4. Діян. 20, 35. [8] Лк 6, 45. [10] Лев. 26, 34. [13] Іс. 34, 13. Ос. 9, 6. [14] 2 Пар. 27, 3. [15] Іс. 29, 17. [16] Іс. 35, 1. [17] Рим. 5, 1. [18] Єр. 33, 16. Єз. 34,

27. [20] Пс. 71, 16.

Глава 33. [1] Пс. 136, 8. Єр. 30, 16. Авд. 1, 10. [2] Пс. 16, 7. [3] Пс. 67, 2. Іс. 26, 11. [5] Іс. 9, 7; 11, 4. [6] 4 Цар. 18, 5. Єр. 10, 16. [7] 2 Пар. 36, 15. [8] Іс. 37, 2. [10] Пс. 101, 14. Іс. 33, 3.

несуся. ¹¹ Ви вагітні сіном, розродіть-ся соломою; дихання ваше – вогонь, який пожере вас. ¹² І будуть народи, як розпалене вашо, як зрубане терня, будуть спалені у вогні.

¹³ Слухайте, далекі, що зроблю Я; і ви, ближні, пізнайте могутність Мою. ¹⁴ Злякалися грішники на Сионі; тремтіння оволоділо нечестивими: “хто з нас може жити при вогні, що пожирає? хто з нас може жити при вічному полум’ї?” ¹⁵ Той, хто ходить у правді і говорить істину; хто нехтує користь від утиску, утримує руки свої від хабарів, затикає вуха свої, щоб не чути про кровопролиття, і закриває очі свої, щоб не бачити зла; ¹⁶ той буде жити на висотах; притулок його – неприступні скелі; хліб буде даний йому; вода у нього не висохне. ¹⁷ Очі твої побачать Царя у красі Його, побачать землю віддалену; ¹⁸ серце твоє буде тільки згадувати про жахи: “де той, хто робив перепис? де той, хто зважував данину? де той, хто оглядав вежі?” ¹⁹ Не побачиш більше народу лютого, народу з глухою, нерозбірливою мовою, з мовою дивною, незрозумілою. ²⁰ Поглянь на Сион, місто святкових зібрань наших; очі твої побачать Єрусалим, житло мирне, непохитну шкіню; стовпи її ніколи не викоріняться, і жоден шнур її не порветься. ²¹ Там у нас великий Господь буде замість рік, замість широких каналів; туди не ввійде жодне веслове судно, і не пройде великий корабель. ²² Бо Господь – суддя наш, Господь – законодавець наш, Господь – цар наш; Він спасе нас. ²³ Ослабили мотузки твої, не можуть утримати щогли і натягнути вітрила. Тоді буде великий розподіл

здобичі, так що і кульгаві підуть на грабунок. ²⁴ І жоден з жителів не скаже: “я хворий”; народу, який живе там, будуть відпущені гріхи.

34 Приступіть, народи, слухайте і прислуховуйтеся, племена! нехай чує земля і усе, що наповнює її, вселенна і усе, що народжується у ній! ² Бо гнів Господа на усі народи, і лють Його на усе воїнство їх. Він піддав їх закляттю, віддав їх на заколення. ³ І вбиті їхні будуть розкидані, і від трупів їхніх підніметься сморід, і гори розмокнуть від крові їхньої. ⁴ І зотліє все небесне воїнство*; і небеса згорнуть, як сувій книжний; і усе воїнство їх упаде, як спадає лист з виноградної лози, і як зів’ялий лист – зі смоковниці. ⁵ Бо упився меч Мій на небесах: ось, для суду сходить він на Едом і на народ, підданий Мною закляттю. ⁶ Меч Господа наповниться кров’ю, утучниться від жиру, від крові агнів і козлів, від жиру з нирок баранів: бо жертва у Господа у Восорі і велике заколення в землі Едома. ⁷ І буйволи впадуть з ними, і тельці разом з волами, й уп’ється земля їх кров’ю, і прах їх наповниться жиром. ⁸ Бо день помсти у Господа, рік відплати за Сион. ⁹ І перетворяться ріки його на смолу, і прах його – на сірку, і буде земля його розпаленою смолою: ¹⁰ не буде гаснути ні вдень, ні вночі; вічно буде підніматися дим її; буде від роду у рід залишатися спустілою; повіки віків ніхто не пройде по ній; ¹¹ і заволодіють нею пелікан і їжак; і пугач і ворон оселяться у ній; і протягнуть по ній шнур руйнування і висок

* Зірки.

[11] Пс. 7, 15. Іс. 1, 31; 47, 14. [12] Іс. 9, 18. [13] Іс. 60, 4. Еф. 2, 13. [14] Діян. 5, 11. Втор. 5, 24. [15] Пс. 14, 2. [16] Авв. 3, 19. Пс. 17, 3. [17] Пс. 44, 3; 92, 1. Мк 9, 2. [18] 1 Кор. 1, 20. [19] Втор. 28, 49. Єр. 5, 15. Єз. 3, 5. [20] Мф 16, 18. Пс. 124, 1. [22] Пс. 43, 5; 57, 12. Іс. 43, 15. Як. 4, 12. [23] Іс. 35, 6. [24] Іс. 40,

29; 45, 24. 1 Пет 1, 3.

Глава 34. [1] Іс. 28, 23. [2] Єр. 25, 33. [3] Єз. 39, 17. Одрк. 19, 18. [4] Дан. 8, 10. Мк 13, 24. 2 Пет 3, 10. Одрк. 6, 14. [5] Єр. 46, 10. Іс. 63, 1. [6] Соф. 1, 7. [7] Пс. 21, 22. Ам. 4, 1. [8] Іс. 63, 4. [10] Іс. 66, 24. Мф 5, 26. Мк 9, 44. [11] Соф. 2, 14. Одрк. 18, 2.

знищення. ¹² Нікого не залишиться там зі знатних її, кого можна було б покликати на царство, і усі князі її будуть ніщо. ¹³ І заростуть палаці її колючими рослинами, кропивою і реп'яхом – твердині її; і буде вона житлом шакалів, пристановищем страусів. ¹⁴ І звірі пустелі будуть зустрічатися з дикими кішками, і лісовики будуть перегукуватися один з одним; там буде відпочивати нічна примара і знаходити собі спокій. ¹⁵ Там угніздиться летючий змії, буде відкладати яйця і виводити дітей і збирати їх під тінь свою; там і шуліки будуть збиратися один до одного. ¹⁶ Відшукайте у книзі Господній і прочитайте; жодне з цих не промине прийти, і одне іншим не заміниться. Бо самі уста Його повеліли, і сам дух Його збере їх. ¹⁷ І Сам Він кинув їм жереб, і Його рука розділила їм своєю мірою; повіки будуть вони володіти нею, з роду у рід будуть жити на ній.

35 Звеселиться пустеля і суха земля, і зрадіє країна ненаселена і розцвіте як нарцис; ² чудово буде цвісти і радіти, буде торжествувати і тріюмфувати; слава Ливану дасться їй, пишнота Кармила і Сарона; вони побачать славу Господа, велич Бога нашого. ³ Укріпіть ослаблені руки й утвердіть коліна тремтячі; ⁴ скажіть боязким душею: будьте тверді, не бійтеся; ось Бог ваш, прийде помста, воздаяння Боже; Він прийде і спасе вас. ⁵ Тоді прозріють очі сліпих, і вуха глухих відкриються. ⁶ Тоді кульгавий скакатиме, як олень, і язик німого буде співати; бо проб'ються води у пустелі, і у степу – потоки. ⁷ І перетвориться примара вод на озеро, і спрагла земля – на джерела вод; у житло шакалів, де вони спочивають, буде місцем для тростини й очерету. ⁸ І буде там ве-

лика дорога, і путь по ній назветься шляхом святим: нечистий не буде ходити по ньому; але він буде для них одних; ті, що йдуть цим шляхом, навіть і недосвідчені, не заблукають. ⁹ Лева не буде там, і хижий звір не зійде на нього; його не знайдеться там, а будуть ходити відкуплені. ¹⁰ І повернуться визволені Господом, прийдуть на Сион з радісними вигуками; і радість вічна буде над головою їх; вони знайдуть радість і веселощі, а сум і зітхання відійдуть.

36 І було у чотирнадцятий рік царя Єзекії, пішов Сеннахирим, цар Ассирійський, проти усіх укріплених міст Юдеї і узяв їх. ² І послав цар Ассирійський з Лажиса в Єрусалим до царя Єзекії Рабсака з великим військом; і він зупинився біля водопроводу верхнього ставу на дорозі до поля білильного. ³ І вийшов до нього Елиаким, син Хелкіїн, начальник палацу, і Севна писар, й Іоах, син Асафів, дієописувач. ⁴ І сказав їм Рабсак: скажіть Єзекії: так говорить цар великий, цар Ассирійський: що це за уповання, на яке ти уповаєш? ⁵ Я думаю, що це одні пусті слова, а для війни потрібні рада і сила: отже, на кого ти уповаєш, що відійшов від мене? ⁶ Ось, ти думаєш спертися на Єгипет, на цю тростину надламану, яка, якщо хто зіпреться на неї, ввійде тому у руку і проколе її! Такий фараон, цар Єгипетський, для усіх, хто надіється на нього. ⁷ А якщо скажеш мені: “на Господа, Бога нашого ми уповаємо”, то чи на того, якого висоти і жертovníки відмінив Єзекія і сказав Іуді та Єрусалиму: “перед цим тільки жертovníком поклоняйтеся”? ⁸ Отже, вступи у союз з господарем моїм, царем Ассирійським; я дам тобі дві тисячі коней; чи можеш дістати собі вершників на них? ⁹ І як ти хочеш примусити від-

[13] Іс. 32, 13. Ос. 9, 6. Єр. 9, 11. [14] Одкр. 18, 2. [16] Втор. 28, 15. Нав. 21, 45. Єз. 12, 24. [17] Пс. 36, 9.

Глава 35. [1] Іс. 32, 16. [2] З Цар. 4, 33; 18,

19. Ін 1, 14. [3] Євр. 12, 12. [4] Лк 1, 70. Іс. 40, 1. [5] Мф 9, 30; 11, 5; 15, 30. Лк 7, 22. Ін 9, 6–7. [6] Ін 5, 8–9; 7, 38. Діян. 3, 8. Мф 9, 32–33; 21, 14. Іс. 41, 18. [8] Ін 14, 6. [9] 1 Пет. 5, 8.

ступити вождя, одного з найменших рабів господаря мого, сподіваючись на Єгипет, заради колісниць і коней?¹⁰ Та хіба я без волі Господньої пішов на землю цю, щоб розорити її? Господь сказав мені: піди на землю цю і розори її.

¹¹ І сказав Елиаким і Севна та Іоак Рабсаку: говори рабам твоїм по-арамейськи, бо ми розуміємо, а не говори з нами по-юдейськи, уголос при народі, який на стіні.¹² І сказав Рабсак: хіба тільки до господаря твого і до тебе послав мене господар мій сказати слова ці? Ні, також і до людей, які сидять на стіні, щоб їсти кал свій і пити сечу своєю з вами.¹³ І встав Рабсак, і виголосив гучним голосом по-юдейськи, і сказав: слухайте слово царя великого, царя Ассирійського!¹⁴ Так говорить цар: нехай не зваблює вас Єзекія, тому що він не може врятувати вас;¹⁵ і нехай не подає вам Єзекія надію на Господа, говорячи: “спасе нас Господь; не буде місто це віддане у руки царя Ассирійського”.¹⁶ Не слухайте Єзекія, бо так говорить цар Ассирійський: примиріться зі мною і вийдіть до мене, і нехай кожен їсть плоди виноградної лози своєї і смоковниці своєї, і нехай кожен п’є воду зі свого колодязя,¹⁷ доки я не прийду і не візьму вас у землю таку ж, як і ваша земля, у землю хліба і вина, в землю плодів і виноградників.¹⁸ Отже, нехай не зваблює вас Єзекія, говорячи: “Господь спасе нас”. Чи врятували боги народів, кожен свою землю, від руки царя Ассирійського?¹⁹ Де боги Емафа й Арпада? Де боги Сепарваїма? Чи врятували вони Самарію від руки моєї?²⁰ Який з усіх богів земель цих урятував землю свою від руки моєї? Так невже спасе Господь Єрусалим від руки моєї?

[10] Іс. 51, 11; 61, 7; 66, 14.

Глава 36. [1] 4 Цар. 18, 13. 2 Пар. 32, 1. Сир 48, 20. [2] Іс. 7, 3. [5] 4 Цар. 18, 7. [6] Єз. 29, 6–7. [9] 4 Цар. 18, 24. [10] 2 Пар. 35, 21. [11] 2 Пар. 32, 18. [14] 4 Цар. 18, 29. [16]

²¹ Але вони мовчали і не відповідали йому жодного слова, бо від царя даний був наказ: не відповідайте йому.²² І прийшов Елиаким, син Хелкіїн, начальник палацу, і Севна писар, й Іоак, син Асафів, дієописувач, до Єзекії у розідраному одязі і переказали йому слова Рабсака.

37 Коли почув це цар Єзекія, те роздер одяг свій і покритися веретичцем, і пішов у дім Господній;² і послав Елиакима, начальника палацу, і Севну писаря, і старших священників, покритих веретичцями, до пророка Ісаї, сина Амосового.³ І вони сказали йому: так говорить Єзекія: день скорботи і покарання і посоромлення день цей, бо немовлята дійшли до отвору утроби материнської, а сили немає родити.⁴ Можливо, почує Господь Бог твій слова Рабсака, якого послав цар Ассирійський, господар його, хулити Бога живого і ганьбити словами, які чув Господь, Бог твій; піднеси ж молитву про тих, що залишилися, які перебувають ще у живих.

⁵ І прийшли слуги царя Єзекії до Ісаї.⁶ І сказав їм Ісаї: так скажіть господарю вашому: так говорить Господь: не бійся слів, які чув ти, якими ганьбили Мене слуги царя Ассирійського.⁷ Ось, Я пошлю на нього дух, і він почує звістку, і повернеться у землю свою, і Я вражу його мечем у землі його.

⁸ І повернувся Рабсак і знайшов царя Ассирійського, що воював проти Ливни; бо він чув, що той відійшов від Лакхиса.⁹ І почув він про Тиргака, царя Ефіопського; йому сказали: ось, він вийшов воювати з тобою. Почувши це, він послав послів до Єзекії, сказавши:¹⁰ так скажіть Єзекії, царю Юдейському: нехай не обманює тебе Бог твій, на

4 Цар. 18, 31. [18] 4 Цар. 18, 33. Іс. 10, 9; 37, 12. [19] Чис. 13, 22. 4 Цар. 17, 31. [21] 4 Цар. 18, 36.

Глава 37. [1] 4 Цар. 19, 1. [3] 4 Цар. 19, 3. Ос. 13, 13. [9] 4 Цар. 19, 9.

Якого ти уповаєш, думаючи: “не буде відданий Єрусалим до рук царя Ассирійського”.¹¹ Ось, ти чув, що зробили царі ассирійські з усіма землями, поклавши на них закляття; чи ти вцілієш?¹² Боги народів, яких розорили батьки мої, чи спасли їх, чи спасли Гозан і Харан, і Рецеф, і синів Едена, що у Фалассарі?¹³ Де цар Емафа і цар Арпада, і цар міста Сепарваїма, Ени та Івви?

¹⁴ І узяв Єзекія лист із руки послів і прочитав його, і пішов у дім Господній, і розгорнув його Єзекія перед лицем Господнім;¹⁵ і молився Єзекія перед лицем Господнім і говорив:¹⁶ Господи Саваофе, Боже Ізраїлів, що сидиш на херувимах! Ти один Бог усіх царств землі; Ти створив небо і землю.¹⁷ Прихили, Господи, вухо Твоє і почув; відкрий, Господи, очі Твої і подивись, і почув слова Сеннахирима, який послав ганьбити Тебе, Бога живого.¹⁸ Правда, о, Господи! царі ассирійські спустошили усі країни і землі їх¹⁹ і покидали богів їх у вогонь; але це були не боги, а витвори рук людських, дерево і камінь, тому і знищили їх.²⁰ І нині, Господи Боже наш, спаси нас від руки його; і дізнаються усі царства землі, що Ти, Господи, Бог один.

²¹ І послав Ісаїя, син Амосів, до Єзекії сказати: так говорить Господь, Бог Ізраїлів: про що ти молився Мені проти Сеннахирима, царя Ассирійського, –²² ось слово, яке Господь прорік про нього: знехтує тебе, посміється з тебе дівствена дочка Сиону, похитає вслід тобі головою дочка Єрусалима.²³ Кого ти хулив і ганьбив? і на кого підняв голос і підніс так високо очі твої? на Святого Ізраїлевого.²⁴ Через рабів твоїх ти хулив Господа і сказав: “з безліччю колісниць моїх я зійшов на висоту

гір, на ребра Ливану, і зрубав високі кедрі його, відмінні кипариси його, і прийшов на саму вершину його, у гай саду його;²⁵ і відкопував я, і пив воду; й осушу ступнями ніг моїх усі ріки єгипетські”.²⁶ Хіба не чув ти, що Я здавна зробив це, у давні дні наперед накреслив це, а нині виконав тим, що ти спустошуєш міцні міста, *перетворюючи їх на купи руїн?*²⁷ І жителі їх зробилися слабкосилі, тремтять і залишаються в соромі; вони стали як трава на полі і ніжна зелень, як проріст на покрівлях і обпалений хліб, перше ніж викалосився.²⁸ Чи сядеш ти, чи вийдеш, чи ввійдеш, Я знаю все, знаю і зухвалість твою проти Мене.²⁹ За твою зухвалість проти Мене і за те, що пихатість твоя дійшла до вух Моїх, Я вкладаю кільце Мое у ніздрі твої і вудила Мої в рот твій, і поверну тебе назад тією ж дорогою, якою ти прийшов.³⁰ І ось, тобі, Єзекіє, знамення: їжте у цей рік те, що виросте від упалою зерна, і на другий рік – самородне; а на третій рік сійте і жніть, і садіть виноградні сади, і їжте плоди їх.³¹ І уцілілий у домі Іуди залишок пустить знову корінь унизу і принесе плід угорі,³² бо з Єрусалима вийде залишок, і спасіння – від гори Сиону. Ревність Господа Саваофа зробить це.³³ Тому так говорить Господь про царя Ассирійського: “не увійде він у це місто і не кине туди стріли, і не приступить до нього зі щитом, і не насипле проти нього валу.³⁴ Тією ж дорогою, якою прийшов, повернеться, а у місце це не ввійде, – говорить Господь.³⁵ Я буду охороняти місто це, щоб спасти його заради Себе і заради Давида, раба Мого”.³⁶ І вийшов ангел Господній і вразив у стані ассирійському сто вісімдесят п'ять тисяч чоловік. І встали вранці, і ось, усі

[13] Іс. 36, 19. [14] 4 Цар. 19, 14. [16] Пс. 79, 2. Іс. 42, 5. Діян. 4, 24. [20] 2 Пар. 20, 12. [21] 4 Цар. 19, 20. [24] Єр. 22, 27. [25] 4 Цар. 19, 24. [27] Пс. 36, 2; 128, 6. [28] Єр. 48, 30.

[31] Єз. 12, 16. Ам. 2, 9. [32] 4 Цар. 19, 31. Іс. 9, 7. [33] 4 Цар. 19, 32. [35] 4 Цар. 20, 6. [36] 4 Цар. 19, 35. Сир. 48, 24. Іс. 10, 12. 1 Мак. 7, 41. 2 Мак. 8, 19; 15, 22. Пар. 32, 21.

тіла мертві.³⁷ І відступив, і пішов, і повернувся Сенахирим, цар Ассирійський, і жив у Ниневії.³⁸ І коли він поклонявся у домі Нисроха, бога свого, Адрамелех і Шарецер, сини його, убили його мечем, а самі втекли у землю Араратську. І став царем Асардан, син його, замість нього.

38 У ті дні Єзекія занедужав смертельно. І прийшов до нього пророк Ісаїя, син Амосів, і сказав йому: так говорить Господь: зроби заповіт для дому твого, бо ти помреш, не видужаєш.² Тоді Єзекія відвернувся лицем до стіни і молився Господу, говорячи:³ “о, Господи! пом’яни, що я ходив перед лицем Твоїм вірно і з відданим Тобі серцем і робив угодне в очах Твоїх”. І заплакав Єзекія сильно.

⁴ І було слово Господнє до Ісаї, і сказано:⁵ піди і скажи Єзекії: так говорить Господь, Бог Давида, батька твого: Я почув молитву твою, побачив сльози твої, і ось, Я додаю до днів твоїх п’ятнадцять років,⁶ і від руки царя Ассирійського спасу тебе і місто це і захищу місто це.⁷ І ось тобі знамення від Господа, що Господь виконає слово, яке Він прорік.⁸ Ось, я поверну назад на десять ступенів сонячну тінь, яка пройшла по ступенях Ахазових. І повернулося сонце на десять ступенів по ступенях, по яких воно сходило.

⁹ Молитва Єзекії, царя Юдейського, коли він хворий був і видужав від хвороби:¹⁰ “Я сказав у собі: у переполовнення днів моїх повинен я іти у врата пекла; я позбавлений залишку років моїх.¹¹ Я говорив: не побачу я Господа, Господа на землі живих; не побачу більше людини між тими, що живуть у мирі;¹² оселя моя знімається з місця і несеться від мене, як куринь пастуший; я

повинен відрізати подібно до ткача життя мое; Він відріже мене від основи; день і ніч я чекав, що Ти пошлеш мені кончину.¹³ Я чекав до ранку; подібно до лева, Він скрушав усі кістки мої; день і ніч я чекав, що Ти пошлеш мені кончину.¹⁴ Як журавель, як ластівка видавав я звуки, тужив як голуб; сумно дивилися очі мої до неба: Господи! тяжко мені; спаси мене.¹⁵ Що скажу я? Він сказав мені, Він і зробив. Тихо буду проводити усі роки життя мого, пам’ятаючи гіркоту душі моєї.¹⁶ Господи! так живуть, і в усьому цьому життя мого духу; Ти зцілиш мене, даруєш мені життя.¹⁷ Ось, на благо мені була сильна гіркота, і Ти визволив душу мою від рову погибелі, кинув усі гріхи мої за хребет Свій.

¹⁸ Бо не пекло славить Тебе, не смерть вихваляє Тебе, не ті, що зійшли у могилу, уповають на істину Твою.¹⁹ Живий, тільки живий прославить Тебе, як я нині: батько сповістить дітям істину Твою.²⁰ Господь спасе мене; і ми в усі дні життя нашого зі звуками струн моїх будемо співати пісні у домі Господньому”.²¹ І сказав Ісаїя: нехай принесуть пласт смокв і обкладуть ним налив; і він стане здоровим.²² А Єзекія сказав: яке знамення, що я буду ходити у дім Господній?

39 У той час Меродах Валадан, син Валадана, цар Вавилонський, надіслав Єзекії лист і дари, бо чув, що він був хворий і одужав.² І зрадів посланим Єзекія, і показав їм дім скарбів своїх, срібло і золото, й аромати, і дорогоцінні масті, весь збройовий свій дім і усе, що знаходилося у скарбницях його; нічого не залишилося, чого не показав би їм Єзекія у домі своєму і в усьому володінні своєму.

[38] Тов. 1, 21.

Глава 38. [1] 4 Цар. 20, 1. 2 Пар. 32, 24. [2] Сир. 38, 9. [3] Мф 5, 48. [5] 4 Цар. 20, 5. Євр. 11, 34. [8] Сир. 48, 26. [12] 2 Пет. 1, 13. Іов. 30, 22. [13] Іов. 4, 21. [17] Ін 3, 16. Єз.

18, 22. [18] Пс. 6, 6; 113, 25. Вар. 2, 17. [19] 4 Цар. 20, 18. [20] Пс. 26, 6. [22] Іс. 38, 8.

Глава 39. [1] 4 Цар. 20, 12. [2] 2 Пар. 32, 25.

³ І прийшов пророк Ісаїя до царя Єзекії і сказав йому: що говорили ці люди? і звідки вони приходили до тебе? Єзекія сказав: з далекої землі приходили вони до мене, з Вавилонна. ⁴ І сказав Ісаїя: що бачили вони у домі твоему? Єзекія сказав: бачили все, що є у домі моєму; нічого не залишилося у скарбницях моїх, чого я не показав би їм. ⁵ І сказав Ісаїя Єзекії: вислухай слово Господа Саваофа: ⁶ ось, прийдуть дні, і все, що є у домі твоему і що зібрали батьки твої до цього дня, буде віднесене у Вавилон; нічого не залишиться, – говорить Господь. ⁷ І візьмуть із синів твоїх, які народяться від тебе, яких ти народиш, – і вони будуть євнухами у палаці царя Вавилонського. ⁸ І сказав Єзекія Ісаї: благає слово Господнє, яке ти прорік; тому що, – додав він, – мир і добробут будуть у дні мої.

40 Утішайте, утішайте народ Мій, – говорить Бог ваш; ² говоріть до серця Єрусалима і сповіщайте йому, що сповнився час боротби його, що за неправди його зроблено відкуплення, тому що він від руки Господньої прийняв удвічі за усі гріхи свої.

³ Голос волаючого в пустелі: приготуйте путь Господу, прямими зробіть у степу стежки Богу нашому; ⁴ усякий діл нехай наповниться, і усяка гора і пагорб нехай понизяться, кривизни випрямляться і нерівні путі зробляться гладенькими; ⁵ і явиться слава Господня, і побачить усяка плоть [спасіння Боже]; бо вуста Господні виरेкли це. ⁶ Голос говорить: звіщай! І сказав: що мені звіщати? Усяка плоть – трава, і уся краса її – як цвіт польовий. ⁷ Засихає трава, в'яне цвіт, коли дуне на

нього подув Господа: так і народ – трава. ⁸ Трава засихає, цвіт в'яне, а слово Бога нашого перебуватиме вічно. ⁹ Зійди на високу гору, Сионе, що благовістиш! піднеси сильно голос твій, Єрусалиме, що благовістиш! піднеси, не бійся; скажи містам Іудиним: ось Бог ваш! ¹⁰ Ось, Господь Бог гряде із силою, і сила Його з владою. Ось, нагорода Його з Ним і воздаяння Його перед лицем Його. ¹¹ Як пастир Він буде пасти стадо Своє; агнів буде брати на руки і носити на грудях Своїх, і водити дійних. ¹² Хто вичерпав води жменю своєю і п'яддю виміряв небеса, і вмістив у міру порох землі, і зважив на терезах гори і на чашах вагових пагорби? ¹³ Хто зрозумів дух Господа, і був радником у Нього й учив Його? ¹⁴ З ким радиться Він, і хто напоумляє Його і наставляє Його на путь правди, і вчить Його знання, і вказує Йому путь мудрости? ¹⁵ Ось народи – як крапля з відра, і вважаються як порошинка на терезах. Ось, острови як порошинка піднімає Він. ¹⁶ І Ливану недостатньо для жертвовного вогню, і тварин на ньому – для всепалення. ¹⁷ Усі народи перед Ним як ніщо, – менше за нікчемність і порожнечу вважаються у Нього. ¹⁸ Отже, кому уподібните ви Бога? І яку подобу знайдете Йому? ¹⁹ Ідола відливає художник, і золотильник покриває його золотом і прилаштовує срібні ланцюжки. ²⁰ А хто бідний для такого приношення, вибирає дерево, що не гние, знаходить собі майстерного художника, щоб зробити ідола, який стояв би твердо. ²¹ Хіба не знаєте? хіба ви не чули? хіба вам не говорено було від початку? хіба ви не зрозуміли із основ землі? ²² Він є Той, Який сидить над колом землі, і

[7] Дан. 1, 3–4. [8] 4 Цар. 20, 19.

Глава 40. [1] Іс. 35, 4; 52, 9. Лк 2, 10. [2] Єр. 16, 18. [3] Мф 3, 3. Мк 1, 3. Лк 3, 4. Ін 1, 23. [4] Лк 18, 14. Іс. 42, 16. [5] Діян. 11, 14. [6] Іов. 14, 2. Пс. 102, 15. Сир. 14, 18. Як. 1, 10. 1 Пет. 1, 24. [8] Пс. 118, 89. Мф 24, 35.

1 Пет. 1, 25. [10] Ін 1, 27. Іс. 62, 11. [11] Єз. 34, 23. Ін 10, 11. [12] Іс. 48, 13. [13] Прем. 9, 13. Сир. 1, 6. Рим. 11, 34. 1 Кор. 2, 14, 16. [15] Пс. 102, 14. Дан. 4, 32. Сир. 7, 31. [17] Пс. 38, 6. [18] Діян. 17, 29. [19] Іс. 44, 12. Прем. 13, 11; 15, 9. [22] Єр. 10, 12.

ті, що живуть на ній, – як сарана *перед Ним*; Він розпростер небеса, як тонку тканину, і розкинув їх, як намет для житла. ²³ Він обертає князів на ніщо, робить чимось пустим суддів землі. ²⁴ Ледей вони посажені, ледей посіяні, ледей укорінені в землі стовбур їх, і як тільки Він дихнув на них, вони засохли, і вихор розніс їх, як солому. ²⁵ До кого ж ви уподібните Мене і з ким порівняєте? – говорить Святий. ²⁶ Зведіть очі ваші на висоту небес і подивіться, хто створив їх? Хто виводить військо їх за переліком? Він усіх їх називає на ім'я: через безліч могутності і велику силу у Нього ніщо не вибуває. ²⁷ Як же говориш ти, Якове, і вимовляєш, Ізраїлю: “путь мій прихований від Господа, і діла мої забуті у Бога мого”? ²⁸ Хіба ти не знаєш? хіба ти не чув, що вічний Господь Бог, Який створив краї землі, не стомлюється і не знемагає? розум Його недослідимий. ²⁹ Він дає стомленому силу, і знеможеному дарує міцність. ³⁰ Стомлюючому і юнаки і слабшають, і молоді люди падають, ³¹ а ті, що надіються на Господа, оновляться у силі: піднімуть крила, як орли, потечуть – і не втомляться, підуть – і не зморяться.

41 Замокніть переді Мною, острови, і народи нехай оновлять свої сили; нехай вони наблизяться і скажуть: “станьмо разом на суд”. ² Хто воздвиг від сходу мужа правди, закликав його йти за собою, віддав йому народи і підкорив царів? Він обернув їх мечем своїм на порох, луком своїм на солому, яку розносить вітром. ³ Він жене їх, іде спокійно дорогою, якою ніколи не ходив ногами своїми. ⁴ Хто зробив і

звершив це? Той, Хто від початку викликає пологи; Я – Господь перший, і в останніх – Я той самий. ⁵ Побачили острови і жажнулися, краї землі затріпотіли. Вони зблизилися і зійшлися; ⁶ кожен допомагає своєму товаришеві і говорить своєму братові: “кріпися!” ⁷ Коваль підбадьорює плавильника, той, який розгладжує листи молотом, – того, хто кує на ковадлі, говорячи про спайку: “гарна”; і зміцнює цвяхами, щоб було твердо. ⁸ А ти, Ізраїль, раб Мій, Яків, якого Я обрав, сім'я Авраама, друга Мого, – ⁹ ти, якого Я взяв від країв землі і покликав від кінців її, і сказав тобі: “ти Мій раб, Я обрав тебе і не відкину тебе”: ¹⁰ не бійся, бо Я з тобою; не знічуйся, бо Я Бог твій; Я зміцню тебе, і допоможу тобі, і підтримаю тебе правицею правди Моєї. ¹¹ Ось, у соромі й посоромленні залишаться всі, роздратовані проти тебе; будуть як ніщо і загинуть ті, що сперечаються з тобою. ¹² Будеш шукати їх, і не знайдеш їх, які ворогують проти тебе; ті, що борються з тобою, будуть як ніщо, зовсім ніщо; ¹³ бо Я Господь, Бог твій; тримаю тебе за праву руку твою, говорю тобі: “не бійся, Я допомагаю тобі”. ¹⁴ Не бійся, черв'як Яків, малолюдний Ізраїль, – Я допомагаю тобі, говорить Господь і Відкупитель твій, Святий Ізраїлів. ¹⁵ Ось, Я зробив тебе гострим молотилом, новим, зубцюватим; ти будеш молотити і розтирати гори, і пагорби зробиш, як полу. ¹⁶ Ти будеш віяти їх, і вітер рознесе їх, і вихор розвіє їх; а ти зрадієш у Господі, будеш хвалитися Святим Ізраїлевим. ¹⁷ Відні й убогі шукають води, і немає її; язик їх сохне від спраги: Я, Господь, по-

[23] Іов. 12, 21. [25] Іс. 40, 18. [26] Пс. 146, 4. [27] Іов. 34, 5, 12. [28] Іс. 42, 5; 45, 11. [29] Іс. 33, 24. 2 Кор. 12, 9. Кол. 1, 11. [31] Іов. 29, 20. Іс. 41, 1.

Глава 41. [1] Іс. 1, 18; 40, 31. Єр. 2, 35. [2] Діян. 7, 4. [4] Іс. 43, 10. Одрк. 1, 17; 22,

13. [7] Єр. 10, 4. [8] Втор. 7, 8. Пс. 134, 4. Іс. 44, 1. Лк. 1, 54. Як. 2, 23. [10] Бут. 15, 1. Іс. 43, 1. [11] Вих. 23, 22. Єр. 30, 16. Зах. 12, 3. [13] Пс. 72, 23. [14] Лк. 12, 32. [15] Мих. 4, 13. [16] Ос. 4, 19.

чую їх, Я, Бог Ізраїлів, не залишу їх.¹⁸ Відкрию на горах ріки і серед долин джерела; пустелю зроблю озером і суху землю – джерелами води;¹⁹ посаджу в пустелі кедр, ситим і мирту й оливу; насаджу в степу кипарис, явір і бук разом,²⁰ щоб побачили і пізнали, і розглянули й зрозуміли, що рука Господня зробила це, і Святий Ізраїлів створив це.

²¹ Подайте справу вашу, – говорить Господь; наведіть ваші докази, говорить Цар Якова.²² Нехай вони подадуть і скажуть нам, що відбудеться; нехай сповістять що-небудь раніше, ніж воно відбулося, і ми вникнемо розумом своїм і дізнаємось, як воно закінчилося, або нехай наперед сповістять нам про майбутнє.²³ Скажіть, що відбудеться у майбутньому, і ми будемо знати, що ви боги, або зробіть що-небудь, чи добре, чи лихе, щоб ми здивувалися і разом з вами побачили.²⁴ Але ви ніщо, і діло ваше ніщо; мерзота той, хто обирає вас.²⁵ Я воздвиг його від півночі, і він прийде; від сходу сонця буде прикликати ім'я Моє і топтати владик, як бруд, і топтати, як гончар глину.²⁶ Хто звістив про це спочатку, щоб нам знати, і задовго перед тим, щоб нам можна було сказати: “правда”? Але ніхто не сказав, ніхто не сповістив, ніхто не чув слів ваших.²⁷ Я перший сказав Синоу: “ось воно!” і дав Єрусалиму благовісника.²⁸ Отже, Я дивився, і не було нікого, і між ними не знайшлося радника, щоб Я міг запитати їх, і вони дали відповідь.²⁹ Ось, усі вони ніщо, нікчемні й діла їх; вітер і порожнеча ідоли їх.

42 Ось, Отрок Мій, Якого Я тримаю за руку, обраний Мій, до якого благоволила душа Моя. Покладу дух Мій на Нього, і сповістить народам суд;² не заволає і не підви-

щить голосу Свого, і не дасть почути його на вулицях;³ тростини надламною не переломить, і льону, що димить, не загасить; буде чинити суд за істиною;⁴ не ослабне і не знеможе, доки на землі не утвердить суд, і на закон Його будуть уповати острови*.

⁵ Так говорить Господь Бог, Який створив небеса і простір їх, розпростер землю з плодами її, Який дає дихання народу на ній і дух тим, що ходять по ній.⁶ Я, Господь, прикликав Тебе у правду, і буду тримати Тебе за руку й оберігати Тебе, і поставлю Тебе у завіт для народу, у світло для язичників,⁷ щоб відкрити очі сліпих, щоб в'язнів вивести з ув'язнення і тих, хто сидить у п'ятні, – з темниць.⁸ Я Господь, це – Моє ім'я, і не дам слави Моєї іншому і хвали Моєї ідолам.⁹ Ось, передвіщене раніше збулося, і нове Я звіщу; перш ніж воно відбудеться, Я звіщу вам.¹⁰ Співайте Господу нову пісню, хвалу Йому від країв землі, ви, що плаваєте по морю, і все, що наповнює його, острови і ті, що живуть на них.¹¹ Нехай піднесе голос пустеля і міста її, селища, де живе Кидар; нехай торжествують ті, що живуть на скелях, нехай виголошують з вершин гір.¹² Нехай воздадуть Господу славу, і хвалу Його нехай звістять на островах.¹³ Господь вийде, як велетень, як муж битв пробудить ревність; закличе і підніме воїнський крик, і покаже Себе сильним проти ворогів Своїх.¹⁴ Довго мовчав Я, терпів, стримувався; тепер буду кричати, як та, що народжує, буду руйнувати і поглинати усе;¹⁵ спустошу гори і пагорби, і всю траву їх висушу; і ріки зроблю островами, й осушу озера;¹⁶ і поведу сліпих дорогою, якої вони

* За перекладом 70-ти: на ім'я Його будуть уповати народи.

[18] Іс. 30, 25. Пс. 106, 35. [19] Іс. 55, 13. [20] Іс. 44, 7. [23] Єр. 10, 5. [27] Мф 23, 34. [29] Пс. 95, 5. Єр. 10, 3.

Глава 42. [1] Мф 12, 18. [3] Ін 20, 27. Іс.

43, 17. [5] Іс. 37, 16. [6] Іс. 49, 6. Діян. 13, 47. [7] Іс. 61, 1. Лк 4, 18. [8] Іс. 48, 11. [10] Одкр. 5, 9. [13] Іс. 59, 1. [14] Іс. 57, 11; 62, 1; 65, 6. [16] Іс. 35, 5.

не знають, невідомими шляхами буду вести їх; морок зроблю світлом перед ними, і криві шляхи – прямими: ось що Я зроблю для них і не залишу їх. ¹⁷ Тоді повернуться назад і великим соромом покриються ті, що надіються на ідолів, які говорять бовванам: “ви наші боги”.

¹⁸ Слухайте, глухі, й дивіться, сліпі, щоб бачити. ¹⁹ Хто такий сліпий, як раб Мій, і глухий, як вісник Мій, Мною посланий? Хто такий сліпий, як закоханий, такий сліпий, як раб Господа? ²⁰ Ти бачив багато чого, але не помічав; вуха були відкриті, але не чув. ²¹ Господу вродно було, заради правди Своєї, звелічили і прославити закон. ²² Але це народ розорений і пограбований; усі вони зв’язані у підземеллях і сховані у в’язницях; зробилися здобиччю, і немає визволителя; пограбовані, і ніхто не говорить: “віддай назад!” ²³ Хто з вас прихилив до цього вухо, вник і вислухав це для майбутнього? ²⁴ Хто зрадив Якова на руйнування й Ізраїля грабіжникам? чи не Господь, проти Якого ми грішили? Не хотіли вони ходити дугами Його і не слухали закону Його. ²⁵ І Він вилив на них лють гніву Свого і лютість війни: вона оточила їх полум’ям з усіх боків, але вони не помічали; і горіла у них, але вони не зрозуміли цього серцем.

43 Нині ж так говорить Господь, Який створив тебе, Якове, і Який упорядкував тебе, Ізраїлю, не бійся, тому що Я відкупив тебе, назвав тебе на ім’я твоє; ти Мій. ² Чи будеш переходити через води, Я з тобою, – чи через ріки, вони не потоплять тебе; чи підеш через вогонь, не обпалишся, і полум’я не обпече тебе. ³ Бо Я Господь, Бог твій, Святий Ізраїлів, Спаситель твій; у ви-

куп за тебе віддав Єгипет, Ефіопію і Савею за тебе. ⁴ Оскільки ти дорогий в очах Моїх, коштовний, і Я полубив тебе, то віддам інших людей за тебе, і народи за душу твою. ⁵ Не бійся, бо Я з тобою; від сходу приведу плем’я твоє і від заходу зберу тебе. ⁶ Півночі скажу: “віддай”; і півдню: “не утримуй; веди синів Моїх здалеку і дочок Моїх від країв землі, ⁷ кожного, хто називається Моїм ім’ям, кого Я створив для слави Моєї, утворив і впорядкував. ⁸ Виведи народ сліпий, хоч у нього є очі, і глухий, хоч у нього є вуха”. ⁹ Нехай усі народи зберуться разом, і з’єднаються племена. Хто між ними передбачив це? нехай звістять, що було від початку; нехай представлять свідків від себе і виправдаються, щоб можна було почути і сказати: “правда!” ¹⁰ А Мої свідки, говорить Господь, ви і раб Мій, якого Я обрав, щоб ви знали і вірили Мені, і розуміли, що це Я: раніше Мене не було Бога і після Мене не буде.

¹¹ Я, Я Господь, і немає Спасителя, крім Мене. ¹² Я передрік і спас і сповістив; а іншого немає у вас, і ви – свідки Мої, говорить Господь, що Я Бог; ¹³ від початку днів Я Той самий, і ніхто не спасе від руки Моєї; Я зроблю, і хто скасує це?

¹⁴ Так говорить Господь, Відкупитель ваш, Святий Ізраїлів: заради вас Я послав у Вавилон і скрушив усі забори і халдеїв, які величалися кораблями. ¹⁵ Я Господь, Святий ваш, Творець Ізраїля, Цар ваш.

¹⁶ Так говорить Господь, Який відкрив у море дорогу, у великих водах шлях, ¹⁷ Хто вивів колісницю і коней, військо і силу; усі лягли разом, не встали; потухли як світильня, згасли. ¹⁸ Але ви не згадуєте минулого і про давнє не помишля-

[17] Пс. 96, 7. [18] Іс. 29, 18. Єз. 12, 2. [19] Мф 15, 14. [20] Єз. 33, 31. [21] Зах. 8, 8. [25] Єр. 21, 14.

Глава 43. [1] Іс. 41, 8. [2] Пс. 68, 2; 90, 15. Мф 8, 26. [4] Мал. 1, 2. [5] Мф 8, 11. Зах.

8, 7. [7] Втор. 28, 10. Єр. 14, 8. Еф. 1, 12. [8] Іс. 42, 18. Лк 1, 79. [9] Іс. 42, 9. [10] Іс. 41, 4. [11] Ос. 13, 4. [13] Іов. 9, 12. Іс. 14, 27. [15] Іс. 33, 22; 49, 7. Ос. 3, 5. [16] Вих. 14, 22. [18] Іс. 65, 17.

те. ¹⁹ Ось, Я творю нове; нині ж воно явиться; невже ви і цього не хочете знати? Я прокладу дорогу в степу, ріки у пустелі. ²⁰ Польові звірі прославлять Мене, шакали і страуси, тому що Я у пустелях дам воду, ріки у сухому степу, щоб напувати обраний народ Мій. ²¹ Цей народ Я утворив для Себе; він буде звіщати славу Мою. ²² А ти, Якове, не волав до Мене; ти, Ізраїлю, не трудився для Мене. ²³ Ти не приносив Мені агнів твоїх у всепалення і жертвами твоїми не шанував Мене. Я не змушував тебе служити Мені хлібним приношенням і не обтяжував тебе фіміамом. ²⁴ Ти не купував Мені запашної трави за срібло і жиром жертв твоїх не насичував Мене; але ти гріхами твоїми утруднював Мене, беззаконнями твоїми обтяжував Мене. ²⁵ Я, Я Сам згладжую злочини твої заради Себе Самого і гріхів твоїх не пом'яну: ²⁶ пригадай Мені; станемо судитися; говори ти, щоб виправдатися. ²⁷ Праотець твій згрішив, і заступники твої відступили від Мене. ²⁸ За те Я предстоятелей святилища позбавив священства і Якова віддав на закляття й Ізраїля на ганьбу.

44 А нині слухай, Якове, рабе Мій, і Ізраїлю, якого Я обрав.

² Так говорить Господь, Який створив тебе й утворив тебе, Який допомагає тобі від утроби матері: не бійся, рабе Мій, Якове, й улюблений [Ізраїлю], якого Я обрав; ³ бо Я виллю води на спрагле і потоки на висохле; виллю дух Мій на плем'я твоє і благословення Моє на нащадків твоїх. ⁴ І будуть рости між травою, як і ви при потоках вод. ⁵ Один скаже: “я Господній”, інший назветься ім'ям Якова; а ще інший напише рукою своєю: “я Господній”, і прозветься ім'ям Ізраїля.

⁶ Так говорить Господь, Цар Ізраїля, і Відкупитель його, Господь Саваоф: Я перший і Я останній, і, крім Мене, немає Бога, ⁷ бо хто як Я? Нехай він розповість, сповістить і в порядку представить Мені усе з того часу, коли Я утворив народ древній, або нехай звістять про те, що настає, і про майбутнє. ⁸ Не бійтеся і не страшіться: чи не здавна Я звістив тобі і пророкував? І ви Мої свідки. Чи є Бог, крім Мене? немає іншої твердині, ніякої не знаю. ⁹ Ті, що роблять ідолів, усі нікчемні, і найжаданіші їхні не приносять ніякої користі, і вони самі собі свідки у тім. Вони не бачать і не розуміють, і тому будуть посоромлені. ¹⁰ Хто зробив бога і відлив ідола, який не приносить ніякої користі? ¹¹ Усі, хто бере участь у цьому, будуть посоромлені, бо і художники самі з людей же; нехай усі вони зберуться і стануть; вони злякаються, й усі будуть посоромлені. ¹² Коваль робить із заліза сокиру і працює на вугіллі, молотами обробляє її і трудиться над нею сильною рукою своєю до того, що стає голодний і безсилий, не п'є води і знемагає. ¹³ Тесля [вibrавши дерево], накреслює на ньому лінію, гострим знаряддям робить на ньому обрис, потім оброблює його різцем і округлює його, і витворює з нього образ людини, красивої на вигляд, щоб поставити його у домі. ¹⁴ Він рубає собі кедри, бере сосну і дуб, які вибере між деревами в лісі, саджає ясен, а дощ вирощує його. ¹⁵ І це служить людині паливом, і частину з цього вживає вона на те, щоб їй було тепло, і розводить вогонь, і пече хліб. І з того самого робить бога, і поклоняється йому, робить ідола, і падає перед ним. ¹⁶ Частину дерева спалює у вогні, іншою частиною ва-

[19] 2 Кор. 5, 17. Одрк. 21, 5. [22] Ін 15, 16. 1 Ін 4, 10. [24] Іс. 53, 12. Лк 24, 27. [25] Іс. 44, 22.

Глава 44. [1] Іс. 43, 10. [2] Єр. 30, 10; 46, 27. [3] Іоїл. 2, 28. Ін 7, 38. Діян. 2, 17. [4] Пс. 1, 3. [5] Ам. 9, 12. Одрк. 3, 12. [6] Іс. 41, 4;

48, 12. Одрк. 1, 17; 22, 13. [7] Іс. 42, 9. 4 Цар. 19, 25. Діян. 17, 26. [8] Втор. 4, 35. Іс. 45, 5. [10] Іс. 2, 8; 45, 16. [12] Іс. 40, 19; 41, 6–7. [13] Прем. 13, 11. Єр. 10, 3.

рить м'ясо для їжі, смажить печеню і їсть досита, а також гріється і говорить: “добре, я зігрівся; відчув вогонь”.¹⁷ А з залишків від того робить бога, ідола свого, поклоняється йому, падає перед ним і молиться йому, і говорить: “спаси мене, бо ти бог мій”.¹⁸ Не знають і не розуміють вони: Він закрив очі їхні, щоб не бачили, і серця їхні, щоб не розуміли.¹⁹ І не візьме він цього до свого серця, і немає у нього стільки знання і глузду, щоб сказати: “половину його я спалив у вогні і на вугіллі його спік хліб, засмажив м'ясо і з'їв; а із залишку його чи не зроблю я мерзоту? чи буду поклонятися шматку дерева?”²⁰ Він ганяється за пилом; обмануте серце ввело його в оману, і він не може звільнити душу свою і сказати: “чи не обман у правій руці моїй?”²¹ Пам'ятай це, Якове й Ізраїлю, бо ти раб Мій; Я утворив тебе: раб Мій ти, Ізраїль, не забувай Мене.²² Згладжу беззаконня твої, як туман, і гріхи твої, як хмару; звернися до Мене, бо Я відкупив тебе.²³ Торжествуйте, небеса, бо Господь створив це. Викликайте, глибини землі; шуміть з радості, гори, ліс і всі дерева у ньому; бо відкупив Господь Якова і прославиться в Ізраїлі.

²⁴ Так говорить Господь, Який відкупив тебе й утворив тебе від утроби материнської: Я Господь, Який створив усе, один розпростер небеса і Своєю силою розстелив землю,²⁵ Який робить нікчемними знамення лжепророків і виявляє безумство чарівників, мудреців проганяє назад і знання їх робить дурістю,²⁶ Який утверджує слово раба Свого і здійснює висловлювання Своїх посланців, Який говорить Єрусалиму: “ти будеш населений”, і містам Іуди-

ним: “ви будете побудовані, й руїни його Я відновлю”,²⁷ Який безодні говорить: “висохни!” і ріки твої Я висушу,²⁸ Який говорить про Кира: пастир Мій, і він виконає усю волю Мою і скаже Єрусалиму: “ти будеш побудований!” і храму: “ти будеш заснований!”

45 Так говорить Господь помазаникові Своему Киру: Я тримаю тебе за праву руку, щоб підкорити тобі народи, і зніму пояси зі стегон царів, щоб відчинялися для тебе двері, й ворота не зачинялися;² Я піду перед тобою і гори вивірняю, мідні двері розтрощу і запори залізні зламаю;³ і віддам тобі збережені у тайні скарби і приховані багатства, щоб ти пізнав, що Я Господь, який називає тебе на ім'я, Бог Ізраїлів.⁴ Заради Якова, раба Мого, й Ізраїля, обраного Мого, Я назвав тебе на ім'я, вшанував тебе, хоча ти не знав Мене.⁵ Я Господь, і немає іншого; немає Бога, крім Мене; Я перепоясав тебе, хоча ти не знав Мене,⁶ щоб дізналися від сходу сонця і від заходу, що немає, крім Мене; Я Господь, і немає іншого.⁷ Я утворюю світло і творю пітьму, роблю мир і роблю біди; Я, Господь, роблю усе це.⁸ Кропять, небеса, звище, і хмари нехай проливають правду; нехай розкриється земля і приносить спасіння, і нехай виростає разом правда. Я, Господь, творю це.⁹ Горе тому, хто сперечається з Творцем своїм, черепок з черепків земних! Чи скаже глина гончару: “що ти робиш?” і твоя справа чи скаже про тебе: “у нього немає рук”?¹⁰ Горе тому, хто говорить батькові: “навіщо ти породив мене на світ?”, а матері: “навіщо ти народила мене?”¹¹ Так говорить Господь, Святий Ізраїля і Творець його: ви запитуете

[17] Іс. 42, 17. [18] Лк 10, 21. [22] Іс. 43, 25. [23] Іс. 49, 13. Єз. 6, 3. [24] Пс. 103, 2. Іс. 40, 22. Єр. 51, 15. [25] Іов. 5, 12–13. 1 Кор. 1, 19. [26] Іс. 14, 32. Єр. 31, 4. [27] Вих. 14, 21. Нав. 3, 16. [28] 3 Цар. 13, 2. Іс. 49, 13. Дан.

6, 28.

Глава 45. [1] 2 Пар. 36, 23. Іс. 44, 28. [5] Іс. 44, 8. [7] Бут. 1, 3. Ам. 3, 6. Мих. 1, 12. [8] Іс. 61, 11. Ос. 10, 12. [9] Іс. 29, 16. Єр. 18, 6. Рим. 9, 21.

Мене про майбутнє синів Моїх і хочете Мені вказувати у ділі рук Моїх?

¹² Я створив землю і створив на ній людину; Я – Мої руки розпростерли небеса, і всьому воїнству їх дав закон Я. ¹³ Я воздвиг його в правді й вирівняю усі путі його. Він побудує місто Мое і відпустить полонених Моїх, не за викуп і не за дари, – говорять Господь Саваоф.

¹⁴ Так говорить Господь: труди єгиптян і торгівля ефіоплян, і савейці, люди рослі, до тебе перейдуть і будуть твоїми; вони підуть за тобою, у кайданах прийдуть і впадуть перед тобою, і будуть благи ти тебе, говорячи: у тебе тільки Бог, і немає іншого Бога. ¹⁵ Істинно Ти Бог потаємний, Бог Ізраїлів, Спаситель. ¹⁶ Усі вони будуть посоромлені й осоромлені; разом з ними із соромом підуть і всі, що роблять ідолів. ¹⁷ Ізраїль же буде спасений спасінням вічним у Господі; ви не будете посоромлені й осоромлені довіку. ¹⁸ Бо так говорить Господь, Який створив небеса, Він, Бог, Який створив землю і створив її; Він утворив її, не марно створив її; Він утворив її для проживання: Я Господь, і немає іншого. ¹⁹ Не таємно Я говорив, не у темному місці землі; не говорив Я племені Якова: “марно шукаєте Мене”. Я Господь, Який проголошує правду, Який відкриває істину. ²⁰ Зберіться і приходіть, наблизьтеся усі, уцілілі з народів. Невігласи ті, які носять дерев'яного свого ідола і моляться богу, який не спасає. ²¹ Оголосіть і скажіть, порадившись між собою: хто звістив це з давніх часів, наперед сказав це? Чи не Я Господь? і немає іншого Бога, крім Мене, Бога праведного і спасительного немає, крім Мене. ²² До Мене наверніться, і

будете спасенні, усі кінці землі, бо я Бог, і немає іншого. ²³ Мною клянусь: з уст Моїх виходить правда, слово незмінне, що переді Мною схилиться усяке коліно, Мною буде клястися усякий язик. ²⁴ Тільки у Господа, – будуть говорити про Мене, – правда і сила; до Нього прийдуть і посоромляться усі, що ворогували проти Нього. ²⁵ Господом буде виправдане і прославлене усе плем'я Ізраїлеве.

46 Упав Вил, звалився Невó; ідоли їх – на худобі і в'ючних тваринах; ваша ноша зробилася тягарем для стомлених тварин. ² Звалилися, упали разом; не могли захистити тих, які носили, і самі пішли у полон.

³ Послухайте мене, доме Яковів і весь залишок дому Ізраїлевого, прийняті Мною від утроби, носимі Мною від утроби материнської; ⁴ і до старости вашої Я той самий буду, і до сивини вашої Я ж буду носити вас; Я створив і буду носити, підтримувати й охороняти вас. ⁵ До кого уподібните Мене, і з ким порівняєте, і з ким звірите, щоб ми були подібні? ⁶ Висипають золото з гаманця і зваяжують срібло на терезах, і наймають срібляра, щоб він зробив з нього бога; кланяються йому і падають перед ним; ⁷ піднімають його на плечі, несуть його і ставлять його на своє місце; він стоїть, з місця свого не рухається; кричать до нього, – він не відповідає, не спасає від лиха. ⁸ Згадайте це і покажіть себе мужами; прийміть це, відступники, до серця; ⁹ згадайте, що було раніше, від початку віку, бо Я Бог, і немає іншого Бога, і немає подібного до Мене. ¹⁰ Я звіщаю від початку, що буде у кінці, і від давніх часів те, що ще не сталося, говорю: Моя рада

[12] Іс. 40, 28; 42, 5. Пс. 32, 6. [13] Іс. 52, 3. [14] Іс. 13, 3; 18, 7. Вих. 29, 46. [16] Іс. 44, 11. [17] Єз. 6, 9; 39, 7. [18] Іс. 42, 5. Втор. 4, 35. [19] Ін 18, 20. [20] Іс. 46, 7. Втор. 32, 37. Суд. 10, 14. [21] Іс. 42, 9. Втор. 4, 35. 2 Цар. 7, 22. [23] Рим. 14, 11. Флп 2, 10. [24] Іс. 65,

16. [25] Єр. 4, 2; 23, 6. 2 Кор. 5, 21.

Глава 46. [1] Єр. 50, 2. [4] Пс. 70, 9, 18. [5] Іс. 40, 18; 41, 7. [6] Суд. 17, 4. [7] Єр. 10, 5. Вар. 4, 7. [9] Втор. 32, 39. [10] Пс. 32, 11. Євр. 6, 17.

відбудеться, й усе, що Мені вгодно, Я зроблю. ¹¹ Я прикликав орла від сходу, з далекої країни, виконавця визначення Мого. Я сказав, і приведу це до виконання; намалював наперед, і зроблю. ¹² Послухайте Мене, жорстокі серцем, далекі від правди: ¹³ Я наблизив правду Мою, вона не далеко, і спасіння Моє не забариться; і дам Сиону спасіння, Ізраїлю славу Мою.

47 Зійди і сядь на порох, дівчино, дочко Вавилона; сиди на землі: престолу немає, дочко халдеїв, і надалі не будуть називати тебе ніжною і розкішною. ² Візьми жорна і мели борошно; зніми покривало твоє, підбери поділ, відкрий гомілки, переходи через ріки: ³ відкриється нагота твоя, і навіть видний буде сором твій. Звершу помсту і неощаджу нікого. ⁴ Відкупитель ваш – Господь Саваоф ім'я Йому, Святий Ізраїлів. ⁵ Сиди мовчки і піди у темряву, дочко халдеїв: бо надалі не будуть називати тебе господинею царств. ⁶ Я прогнівався на народ Мій, принизив спадщину Мою і віддав їх у руки твої; а ти не виявила їм милосердя, на старця накладала украй тяжке ярмо твоє. ⁷ І ти говорила: “вічно буду господинею”, а не уявляла того у розумі твоєму, не думала, що буде опісля. ⁸ Але нині вислухай це, зніжена, що живеш безтурботно, говориш у серці своєму: “я, – й іншої подібної до мене немає; не буду сидіти вдовою і не буду знати втрати дітей”. ⁹ Але раптово, в один день, прийде до тебе те й інше, втрата дітей і вдівство; повною мірою придуть вони на тебе, незважаючи на безліч чародійств твоїх і на велику силу чаклувань твоїх. ¹⁰ Бо ти сподівалася на лиходійство твоє, говорила: “ніхто не

бачить мене”. Мудрість твоя і знання твоє – вони збили тебе з путі; і ти говорила у серці твоєму: “я, і ніхто, крім мене”. ¹¹ І прийде на тебе біда: ти не дізнаєшся, звідки вона підніметься; і нападе на тебе біда, якої ти не в силах будеш відвернути, і раптово прийде на тебе згуба, про яку ти і не думаєш. ¹² Залишайся ж зі своїми чаклуваннями і з безліччю чародійств твоїх, якими ти займалася від юности твоєї: можливо, допоможеш собі, можливо, встоїш. ¹³ Ти стомлена безліччю порад твоїх; нехай же виступлять спостерігачі небес і звідари й віщуні по новомісяччях, і спасуть тебе від того, що повинно статися з тобою. ¹⁴ Ось вони, як солома: вогонь спалив їх, – не визволили душі своєї від полум'я; не залишилося ні вугілля, щоб погрітися, ні вогню, щоб посидіти біля нього. ¹⁵ Такими стали для тебе ті, з якими ти трудилася, з якими вела торгівлю від юности твоєї. Кожен побрів у свій бік; ніхто не рятує тебе.

48 Слухайте це, доме Якова, що називається ім'ям Ізраїля і походите від джерела Іудиного, клянетеся ім'ям Господа і сповідуєте Бога Ізраїлевого, хоча не за істиною і не за правдою. ² Бо вони називають себе *тими, хто походить* від святого міста і спираються на Бога Ізраїлевого; Господь Саваоф – ім'я Йому. ³ Минуле Я задовго оголошував; з Моїх уст виходило воно, і Я звіщав це і раптово робив, і все збувалося. ⁴ Я знав, що ти впертий, і що у шиї твоїй жили залізи, і чоло твоє – мідне; ⁵ тому й оголошував тобі задовго до того, як це приходило, і пред'являв тобі, щоб ти не сказав: “ідол мій зробив це, й істукан мій і вирізьблений мій повелів цьому бути”. ⁶ Ти чув, – подивися на

[11] Пс. 32, 9.

Глава 47. [1] Єр. 13, 18; 48, 18. Втор. 28, 56. [2] Суд. 16, 21. [3] Наум. 3, 5. [4] 1 Тим. 4, 10. [6] Зах. 1, 15. 2 Цар. 24, 14. [7] Одкр. 18, 7. [8] Соф. 2, 15. [9] Іс. 51, 19. [10] Пс. 61,

11. Іс. 30, 12. Єз. 28, 2. [14] Іс. 33, 11. Іов. 31, 12.

Глава 48. [1] Єр. 4, 2. [2] Єр. 25, 29. Дан. 9, 18. Тит. 1, 16. [4] 2 Пар. 30, 8. Єр. 5, 3. Єз. 2, 4; 3, 7.

усе це! і неже ви не визнаєте цього? А нині Я звіщаю тобі нове і таємне, і ти не знав цього. ⁷ Воно відбулося нині, а не задовго і не за день, і ти не чув про те, щоб ти не сказав: “ось! я знав це”. ⁸ Ти і не чув і не знав про це, і вухо твоє не було раніше відкрито; бо Я знав, що ти вчиниш віроломно, і від самої утроби материнської ти прозваний відступником. ⁹ Заради імені Мого відкладав гнів Мій, і заради слави Моєї утримував Себе від знищення тебе. ¹⁰ Ось, Я розплавив тебе, але не як срібло; випробував тебе у горнилі стражданя. ¹¹ Заради Себе, заради Себе Самого роблю це, – бо яке було б нарікання на ім'я Моє! слави Моєї не дам іншому.

¹² Послухай Мене, Якове та Ізраїлю, покликаний Мій: Я той же, Я перший і Я останній. ¹³ Моя рука заснувала землю, і Моя правиця розпростерла небеса; покличу їх, і вони постануть разом. ¹⁴ Зберіться усі і слухайте: хто між ними перед-рік це? Господь полюбив його, і він виконає волю Його над Вавилоном і виявить силу Його над халдеями. ¹⁵ Я, Я сказав, і прикликав його; Я привів його, і путь його буде благоуспішною. ¹⁶ Приступіть до Мене, слухайте це: Я і спочатку говорив не таємно; з того часу, як це відбувається, Я був там; і нині послав Мене Господь Бог і Дух Його.

¹⁷ Так говорить Господь, Відкупитель твій, Святий Ізраїлів: Я Господь, Бог твій, Який навчає тебе корисного, Який веде тебе тим шляхом, яким слід тобі йти. ¹⁸ О, якби ти дослухався до заповідей Моїх! тоді мир твій був би як ріка, і правда твоя – як хвилі морські. ¹⁹ І сім'я

твое було б як пісок, і те, що походить від стегон твоїх, – як піщинки: не згладилося би, не зничилося би ім'я його переді Мною. ²⁰ Виходьте з Вавилона, біжіть від халдеїв, із гласом радості звіщайте і проповідуйте це, поширюйте цю звістку до меж землі; говоріть: “Господь відкупив раба Свого Якова”. ²¹ І не мають вони спраги у пустелях, через які Він веде їх: Він виточує їм воду з каменя; розсікає скелю, і ллються води. ²² Нечестивим же немає миру, – говорить Господь.

49 Слухайте Мене, острови, і слухайте, народи далекі: Господь прикликав Мене від утроби, від утроби матері Моєї називав ім'я Моє; ² і зробив уста Мої як гострий меч; тінню руки Своєї покривав Мене, і зробив Мене стрілою загостреною; у сагайдаці Своему зберігав Мене; ³ і сказав Мені: Ти раб Мій, Ізраїль, у Тобі Я прославлюся. ⁴ А Я сказав: даремно Я трудився, ні на що і марно виснажував силу Свою. Але Моє право у Господа, і нагорода Моя у Бога Мого. ⁵ І нині говорить Господь, Який утворив Мене від утроби рабом Своїм, щоб навернути до Нього Якова і щоб Ізраїль зібрався до Нього; Я вшанований в очах Господа, і Бог Мій – сила Моя. ⁶ І Він сказав: мало того, що Ти будеш рабом Моїм для відновлення колін Яковових і для повернення залишків Ізраїля, але Я зроблю Тебе світлом народів, щоб спасіння Моє простяглося до країв землі. ⁷ Так говорить Господь, Відкупитель Ізраїля, Святий Його, тому, кого зневажають усі, кого ганьбить народ, рабові володарів: царі побачать, і встануть; князі поклоняться заради Господа, Який вірний,

[8] Пс. 57, 5. Зах. 7, 12. [9] Чис. 14, 8. Пс. 105, 45. [10] Зах. 13, 9. Мал. 3, 3. 1 Пет. 1, 7. [11] Іс. 42, 8. [12] Іс. 41, 4; 44, 6. [13] Пс. 101, 26. Іс. 40, 28. Рим. 4, 17. [16] Втор. 30, 11. Ін 1, 2; 15, 26. [17] Іс. 45, 19. [18] Втор. 5, 29. Пс. 80, 15. Іс. 66, 12. [20] Єр. 50, 8. Одкр. 18, 4. [21] Вих. 17, 6. Чис. 20, 10–11. Пс. 77,

15; 104, 41. Прем. 11, 4. 1 Кор. 10, 4. [22] Іс. 57, 21.

Глава 49. [1] Іс. 45, 3–4. Єр. 1, 5. Мф 1, 21. [2] Євр. 4, 12. Одкр. 1, 16. Іс. 51, 16. [3] Мф 12, 18. Ін 17, 4. [6] Іс. 42, 6. Діян. 13, 47. [7] Іс. 53, 3.

заради Святого Ізраїлевого, Який обрав Тебе.

⁸ Так говорить Господь: у час благоприємний Я почув Тебе, й у день спасіння допоміг Тобі; і Я буду охороняти Тебе, і зроблю Тебе завітом народу, щоб відновити землю, щоб повернути спадкоємцям спадщини спустошені, ⁹ сказати в'язням: “виходьте”, і тим, що у темряві: “покажіться”. Вони при дорогах будуть пасти, і по усіх пагорбах будуть пасовища їхні; ¹⁰ не будуть терпіти голоду і спраги, і не вразить їх спека і сонце; бо Той, Хто милує їх, буде вести їх і приведе їх до джерел вод. ¹¹ І всі гори Мої зроблю шляхом, і дороги Мої будуть підняті. ¹² Ось, одні прийдуть здалеку; і ось, одні від півночі і моря, а інші з землі Синим. ¹³ Радуйтеся, небеса, і веселися, земле, і викликуйте, гори, з радости; бо утішив Господь народ Свій і помилував страдників Своїх. ¹⁴ А Сион говорив: “залишив мене Господь, і Бог мій забув мене!” ¹⁵ Чи забуде жінка грудне дитя своє, щоб не пожаліти сина утроби своєї? але якби і вона забула, то Я не забуду тебе. ¹⁶ Ось, Я накреслив тебе на долонях Моїх; стіни твої завжди переді Мною. ¹⁷ Сини твої поспішають до тебе, а розорителі і спустошувачі твої підуть від тебе. ¹⁸ Зведи очі твої і подивися навколо, – усі вони збираються, йдуть до тебе. Живу Я! говорить Господь, – усіма ними ти одягнешся, як убранням, і нарядишся ними, як наречена. ¹⁹ Бо руїни твої і пустелі твої, і розорена земля твоя будуть тепер занадто тісні для жителів, і ті, що поглинали тебе, віддаляться від тебе. ²⁰ Діти, які будуть у тебе після втрати попередніх, будуть говорити вголос тобі: “тісне для мене місце; уступи мені, щоб я

міг жити”. ²¹ І ти скажеш у серці твоєму: хто мені породив їх? я була бездітна і неплодна, відведена у полон і вилучена; хто ж виростив їх? ось, я залишалася самотньою; де ж вони були?

²² Так говорить Господь Бог: ось, Я підніму руку Мою до народів, і виставлю знамено Моє племенам, і принесуть синів твоїх на руках і дочок твоїх на плечах. ²³ І будуть царі годувальниками твоїми, і цариці їхні годувальницями твоїми; лицем до землі будуть кланятися тобі і лизати порох ніг твоїх, і пізнаєш, що Я Господь, що ті, які надіються на Мене, не посоромляться. ²⁴ Чи може бути відібрана у сильного здобич, і чи можуть бути відняті у переможця узяті в полон? ²⁵ Так! так говорить Господь: і полонені сильним будуть відняті, і здобич тирана буде визволена; тому що Я буду змагатися із супротивниками твоїми і синів твоїх Я спасу; ²⁶ і пригноблювачів твоїх нагодую власною їх плоттю, і вони будуть упоєні кров'ю своєю, як молодим вином; і всяка плоть пізнає, що Я Господь, Спаситель твій і Відкупитель твій, Сильний Яковів.

50 Так говорить Господь: де розвідний лист вашої матері, з яким Я відпустив її? або якому з Моїх позикодавців Я продав вас? Ось, ви продані за гріхи ваші, і за злочини ваші відпущена мати ваша. ² Чому, коли Я приходив, нікого не було, і коли Я кликав, ніхто не відповідав? Хіба рука Моя короткою стала для того, щоб визволяти, чи немає сили у Мені, щоб спасати? Ось, заборонаю Моєю Я висушую море, перетворюю ріки на пустелю; риби у них гниють від нестачі води і помирають від спраги. ³ Я одягаю небеса морокком, і веретище роблю

[8] 2 Кор. 6, 2. [9] Іс. 61, 1. [10] Одрк. 7, 16. [11] Іс. 62, 10. [13] Пс. 95, 11. Одрк. 12, 12. Іс. 52, 9. [14] Єр. 31, 20. [15] Мф 7, 11. Лк 15, 20. Ін 14, 18. [16] Пс. 50, 20. [18] Іс. 56, 7; 60, 4. [21] Іс. 60, 4. [22] Іс. 66, 12, 20. Лк 18,

15, 17. [23] Іс. 60, 16. [24] Мф 12, 29. [25] Лк 11, 22. Іс. 49, 9. [26] Одрк. 16, 6. Єз. 7, 27; 21, 15.

Глава 50. [2] Чис. 11, 23. Іс. 59, 1; 65, 2. Наум. 1, 4. [3] Одрк. 6, 14.

покровом їх. ⁴ Господь Бог дав Мені язик мудрих, щоб Я міг словом підкріплювати того, хто знемагає; щоранку Він пробуджує, пробуджує вухо Моє, щоб Я слухав, подібно до учнів. ⁵ Господь Бог відкрив Мені вухо, і Я не заперечив, не відступив назад. ⁶ Я віддав хребет Мій тим, що б'ють, і щоки Мої тим, що уражають; лиця Мого не закривав від наруг і обплювання. ⁷ І Господь Бог допомагає Мені: тому Я не соромлюся, тому Я тримаю лице Моє, як кремінь, і знаю, що не залишуся у соромі. ⁸ Близько Той, Хто виправдовує Мене: хто хоче змагатися зі Мною? станьмо разом. Хто хоче судитися зі Мною? нехай підійде до Мене. ⁹ Ось, Господь Бог допомагає Мені: хто осудить Мене? Ось, усі вони, як одяг, постаріють; міль з'їсть їх. ¹⁰ Хто з вас боїться Господа, слухається гласу Раба Його? Хто ходить у мороці, без світла, нехай уповає на ім'я Господа і нехай утверджується у Бозі своєму. ¹¹ Ось, усі ви, що запалюєте вогонь, озброєні запальною стрілами, – йдьте у полум'я вогню вашого і стріл, розжарених вами! Це буде вам від руки Моєї; у муках помрете.

51 Послухайте Мене ті, що прагнуть до правди, що шукають Господа! Гляньте на скелю, з якої ви висічені, у глибину рову, з якого ви витягнуті. ² Подивіться на Авраама, батька вашого, і на Сарру, яка народила вас: бо Я прикликав його одного і благословив його, і розмножив його. ³ Так, Господь утішить Сион, утішить усі руїни його і зробить пустелі його, як рай, і степ його, як сад Господа; радість і веселість буде у ньому, славослів'я і піснеспіви. ⁴ Послухайте Мене, народе Мій, і плем'я Моє, прихиліть вухо до

Мене! бо від Мене вийде закон, і суд Мій поставлю світлом для народів.

⁵ Правда Моя близька; спасіння Моє сходить і сила Моя буде судити народи; острови будуть уповати на Мене і сподіватися на силу Мою.

⁶ Підніміть очі ваші до небес, і подивіться на землю вниз: бо небеса зникнуть, як дим, і земля постаріє, як одяг, і жителі її також вимруть; а Моє спасіння буде перебувати вічно, і правда Моя не перестане. ⁷ Послухайте Мене ті, що знають правду, народ, у якого в серці закон Мій! Не бійтеся ганьби від людей, і лихослів'я їх не страшіться. ⁸ Бо, як одяг, з'їсть їх міль і, як вовну, з'їсть їх черва; а правда Моя перебуватиме повік, і спасіння Моє – у роди родів. ⁹ Повстань, повстань, одягнись міцністю, сила Господня! Повстань, як у дні древні, у роди давні! Чи не ти убила Раава, вразила крокодила? ¹⁰ Чи не ти висушила море, в'оди великої безодні, перетворила глибини моря на дорогу, щоб пройшли відкуплені? ¹¹ І повернуться визволені Господом і прийдуть на Сион зі співом, і радість вічна над головою їх; вони знайдуть радість і веселощі: печаль і зітханья віддаляться.

¹² Я, Я Сам – Утішитель ваш. Хто ти, що боїшся людини, яка помирає, і сина людського, який те саме, що трава, ¹³ і забуваєш Господа, Творця свого, Який розпростер небеса і заснував землю; і безперестанно, кожного дня страшишся люті гнобителя, ніби він готовий був знищити? Але де лютя гнобителя? ¹⁴ Скоро буде визволений полонений, і не помре в ямі і не буде мати потреби у хлібі. ¹⁵ Я Господь, Бог твій, Який збурює море, так що хвилі його ревуть: Господь Саваоф – ім'я Його. ¹⁶ І Я вкладу слова Мої у уста твої, і

[4] Мф 7, 29. Мк 1, 22. [5] Ін 15, 10. [6] Мф 26, 67. [8] Рим. 8, 33. [9] Рим. 8, 34. Пс. 101, 27. Іс. 51, 8. [10] Пс. 111, 4. Іс. 49, 23.

Глава 51. [2] Бут. 12, 1. [3] Єз. 36, 35. Пс. 109, 2. Іс. 2, 3. [5] Іс. 59, 16. [6] Пс. 101, 27.

[7] Пс. 36, 31. [8] Іс. 51, 6. [9] Лк 1, 51. Вих. 14, 14. [10] Вих. 14, 21. [11] Пс. 125, 5. Іс. 66, 14. Ін 16, 22. [12] Мф 10, 28. Пс. 89, 6. [13] Єр. 51, 15. [15] Іов. 26, 12. Іс. 54, 5. [16] Іс. 49, 2.

тінню руки Моєї покрию тебе, щоб упорядкувати небеса й утвердити землю і сказати Сиону: “ти Мій народ”.¹⁷ Пробудися, пробудися, встань, Єрусалиме, ти, який з руки Господа випив чашу люті Його, випив до дна чашу сп’яніння, осушив.¹⁸ Нікому було вести його з усіх синів, породжених ним, і нікому було підтримати його за руку з усіх синів, яких він виростив.¹⁹ Тебе спостигли дві біди, хто пошкодує про тебе? – спустошення і знищення, голод і меч: ким я втішу тебе?²⁰ Сини твої знемогли, лежать на розі усіх вулиць, як сарна в тенетах, сповнені гніву Господа, заборони Бога твого.²¹ Отже, вислухай це, страдник і сп’янілий, але не від вина.²² Так говорить Господь твій, Господь і Бог твій, Який мститься за Свій народ: ось, Я беру з руки твоєї чашу сп’яніння, дріжджі з чаші люті Моєї: ти не будеш уже пити їх,²³ і подам її у руки мучителям твоїм, які говорили тобі: “впади ниць, щоб нам пройти по тобі”; і ти хребет твій робив ніби землю й вулицею для тих, що проходили.

52 Повстань, повстань, одягнись у силу твою, Сионе! Одягнись в одяг величі твоєї, Єрусалиме, місто святе! бо вже не буде більше входити у тебе необрізаний і нечистий.² Струси із себе порошок; встань, полонений Єрусалиме! зніми ланцюги із шиї твоєї, полонена дочко Сиону!³ бо так говорить Господь: за ніщо були ви продані, і без срібла будете викуплені;⁴ бо так говорить Господь Бог: народ Мій ходив колись у Єгипет, щоб там пожити, й Ассур тіснив його ні за що.⁵ І тепер що у Мене тут? говорить Господь; народ Мій узятий задарма, володарі їхні шаленіють, – говорить Господь, – і постійно,

кожного дня ім’я Мое неславиться.⁶ Тому народ Мій пізнає ім’я Мое; тому дізнається у той день, що Я той самий, Який сказав: “ось Я!”⁷ Які прекрасні на горах ноги благовісника, що сповіщає мир, благовістити радість, проповідує спасіння, який говорить Сиону: “воцарився Бог твій!”⁸ Голос вартових твоїх – вони піднесли голос і всі разом радіють, бо своїми очима бачать, що Господь повертається у Сион.⁹ Торжествуйте, співайте разом, руїни Єрусалима, бо утішив Господь народ Свій, відкупив Єрусалим.¹⁰ Оголив Господь святу правицю Свою перед очима всіх народів; і всі краї землі побачать спасіння Бога нашого.¹¹ Ідіть, ідіть, виходьте звідти; не доторкайтеся до нечистого; виходьте із середовища його, очистіть себе ті, що носите сосуди Господні!¹² бо ви вийдете неквапливо, і не побіжите; тому що попереду вас піде Господь, і Бог Ізраїлів буде стражем позаду вас.¹³ Ось, раб Мій буде благоуспішний, підніметься і піднесеться, і звеличиться.¹⁴ Як багато хто дивувався, дивлячись на Тебе, – настільки був спотворений більше за будь-яку людину лик Його, і вигляд Його – більше за синів людських!¹⁵ Так багато народів приведе Він у здивування; царі закриють перед Ним уста свої, тому що вони побачать те, про що не було говорено їм, і узнають те, чого не чули.

53 [Господи!] хто повірив чутому від нас, і кому відкрилася сила Господня?² Бо Він зійшов перед Ним, як пагін і як паросток із сухої землі; немає у Ньому ні вигляду, ні величі; і ми бачили Його, і не було у Ньому вигляду, який приваблював би нас до Нього.³ Він був

[17] Пс. 59, 5. Єр. 25, 15. Єз. 23, 31. [19] Іс. 47, 9. [21] Єр. 25, 18, 27. [22] Іс. 51, 17. [23] Пс. 74, 9; 128, 3. Іс. 49, 26.

Глава 52. [1] Іс. 60, 1. Діян. 7, 51. Одрк. 21, 27. [3] 1 Пет. 1, 18–19. [4] Бут. 46, 6. [5] Єз. 36, 20. Рим. 2, 24. [7] Пс. 67, 12. Наум. 1,

15. Рим. 10, 15. [8] Єз. 3, 17. [9] Іс. 40, 1. [10] Пс. 97, 2–3. [11] 2 Кор. 6, 17. Одрк. 18, 4. [12] Вих. 12, 33. [13] Зах. 3, 8. Мф 12, 18. Флп 2, 9. [14] Іс. 8, 14. Лк 2, 34. [15] Рим. 15, 21.

Глава 53. [1] Іс. 42, 20. Ін 12, 38. Рим. 10, 16. [2] Лк 2, 46. [3] Мк 9, 12.

знехтуваний і умалений перед людьми, муж скорбот, що пізнав болісті, і ми відвертали від Нього лице своє; Він був зневажуваний, і ми ні у що ставили Його. ⁴ Але Він узяв на Себе наші немочи і поніс наші хвороби; а ми думали, що Він був уражений, покараний і принижений Богом. ⁵ Але Він укритий виразками був за гріхи наші і мучимий за беззаконня наші; покарання світу нашого було на Ньому, і ранами Його ми зцілилися. ⁶ Усі ми блукали, як вівці, зведені були кожен на свою дорогу: і Господь поклав на Нього гріхи усіх нас. ⁷ Він був мучимий, але страждав добровільно і не відкривав уст Своїх; як агнець, ведений був Він на заколення, і як агнець перед тим, хто стриже його, безмовний, так Він не відкривав уст Своїх. ⁸ Від пут і суду Він був узятий; але рід Його хто пояснить? бо Він відірваний від землі живих; за злочини народу Мого перетерпів страту. ⁹ Йому призначали гріб зі злочинцями, але Він похований у багатого, тому що не вчинив гріха, і не було неправди у вустах Його. ¹⁰ Але Господу вгодно було уразити Його, і Він віддав Його на муки; коли ж душа Його принесе жертву умилювання, Він побачить потомство довговічне, і воля Господня благоуспішно буде виконуватися рукою Його. ¹¹ На подвиг душі Своєї Він буде дивитися із задоволенням; через пізнання Його Він, Праведник, Раб Мій, виправдає багатьох і гріхи їхні на Собі понесе. ¹² Тому Я дам Йому частку між великими, і з сильними буде ділити здобич, за те, що віддав душу Свою на смерть, і до лиходіїв приєднаний був, тоді як Він поніс на Собі гріх багатьох і за злочинців зробився заступником.

54 Звеселись, неплодна, яка не народжує; викликини і виголоси, яка не мучилася пологами; тому що у залишеній набагато більше дітей, ніж у тієї, яка має чоловіка, – говорить Господь. ² Розшир місце намету твого, розшир покрівлі осель твоїх; не соромся, пусти довше шнури твої і утверди кілки твої; ³ бо ти поширишся праворуч і ліворуч, і потомство твоє заволодіє народами і населить спустошені міста. ⁴ Не бійся, бо не будеш посоромлена; не зничуйся, бо не будеш у нарузі: ти забудеш посоромлення юности твоєї і не будеш більше згадувати про безславність удівства твого. ⁵ Тому що твій Творець є чоловік твій; Господь Саваоф – ім'я Його; і Відкупитель твій – Святий Ізраїлів: Богом усієї землі назветься Він. ⁶ Бо як дружину, залишену і скорботну духом, закликає тебе Господь, і як дружину юности, яка була відкинута, – говорить Бог твій. ⁷ На малий час Я залишив тебе, але з великою милістю прийму тебе. ⁸ У полум'ї гніву Я приховав від тебе лице Моє на час, але вічною милістю помилую тебе, – говорить Відкупитель твій, Господь. ⁹ Бо це для Мене, як води Ноя: як Я поклявся, що води Ноя не прийдуть більше на землю, так поклявся не гніватися на тебе і не дорікати тобі. ¹⁰ Гори зрушаться і пагорби захитаються, – а милість Моя не відступить від тебе, і завіт миру Мого не похитнеться, – говорить Господь, Який милує тебе. ¹¹ Відна, яку кидає буря, безутішна! Ось, Я покладу камені твої на рубіні і зроблю основу твою із сапфірів; ¹² і зроблю вікна твої з рубінів і ворота твої – з перлин, і всю огорожу твою – із коштовних каменів. ¹³ І всі сини твої будуть навчені Господом,

[4] Пс. 109, 7. Мф 20, 19. [5] Рим. 4, 25. 1 Кор. 15, 3. 1 Пет. 2, 24. [6] Рим. 3, 12. Ін 3, 16. [7] Мф 26, 63; 27, 12. Мк 14, 61. Діян. 8, 32. [8] Мф. 17, 23. 1 Кор. 15, 3. [9] 1 Пет. 2, 22. 1 Ін 3, 5. [10] Ін 12, 24. [11] Єр. 23, 6. Діян. 7, 52. Ін 1, 29. [12] Мк 15, 28. Лк 22, 37.

Глава 54. [1] Лк 23, 29. Гал. 4, 27. [3] Бут. 9, 27. [4] Зах. 8, 15. [5] Лк 1, 31–32. [6] Іс. 62, 4. [7] Прем. 3, 5. [8] Іс. 26, 20. [9] Бут. 9, 11. [10] Єр. 31, 31. Авв. 3, 6. Єз. 34, 25. [12] Одкр. 21, 12. [13] Єр. 31, 34. Ін 6, 45. Євр. 8, 11. Рим. 5, 1.

і великий мир буде у синів твоїх.
 14 Ти утвердишся правдою, будеш
 далека від гноблення, бо тобі бояти-
 ся немає чого, і від жаху, бо він не
 наблизиться до тебе. 15 Ось, будуть
 озброюватися проти тебе, але не
 від Мене; хто б не озброївся проти
 тебе, впаде. 16 Ось, Я створив кова-
 ля, який роздуває вугілля у вогні і
 робить знаряддя для своєї справи,
 – і Я творю губителя для знищуван-
 ня. 17 Жодне знаряддя, зроблене про-
 ти тебе, не буде успішним; і всякий
 язик, який буде змагатися з тобою
 на суді, – ти звинуватиш. Це є спад-
 щина рабів Господа, виправдання їх
 від Мене, – говорить Господь.

55 Спрагли! йдіть усі до вод; на-
 віть і ви, у яких немає срібла,
 йдіть, купуйте і споживайте; йдіть,
 купуйте без срібла і без плати вино
 і молоко. 2 Для чого вам відважува-
 ти срібло за те, що не хліб, і надба-
 не трудами своїми за те, що не на-
 сичує? Послухайте Мене уважно і
 споживайте благо, і душа ваша не-
 хай насолодиться жиром. 3 Прихи-
 лить вухо ваше і прийдіть до Мене:
 послухайте, і жива буде душа ваша,
 – і дам вам завіт вічний, незмінні
 милості, обіцянні Давиду. 4 Ось, Я дав
 Його свідком для народів, вождем і
 наставником народам. 5 Ось, ти при-
 кличеш народ, якого ти не знав, і
 народи, які тебе не знали, поспішать
 до тебе заради Господа Бога твого і
 заради Святого Ізраїлевого, бо Він
 прославив тебе.

6 Шукайте Господа, коли можна
 знайти Його; прикликайте Його,
 коли Він близько. 7 Нехай залишить
 нечестивий путь свій і беззаконник
 – думки свої, і нехай навернеться
 до Господа, і Він помилує його, і до
 Бога нашого, бо Він многомилости-
 вий. 8 Мої думки – не ваші думки,

ні ваші путі – путі Мої, говорить
 Господь. 9 Але, як небо вище за зем-
 лю, так путі Мої вищі за путі ваші, і
 думки Мої вищі за думки ваші. 10 Як
 дощ і сніг сходять з неба і туди не
 повертається, але напуває землю і
 робить її здатною родити і вирощу-
 вати, щоб вона давала насіння тому,
 хто сіє, і хліб тому, хто їсть, – 11 так
 і слово Моє, яке виходить з уст Моїх,
 – воно не повертається до Мене мар-
 ним, але виконує те, що Мені угод-
 но, і звершує те, для чого Я послав
 його. 12 Отже, ви вийдете з весело-
 щами і будете випроваджені з ми-
 ром; гори і пагорби будуть співати
 перед вами пісню, і всі дерева у полі
 рукоплескати вам. 13 Замість терня
 виросте кипарис; замість кропиви
 виросте мирт; і це буде на славу Гос-
 пода, у знамення вічне, незламне.

56 Так говорить Господь: збері-
 гайте суд і чиніть правду; бо
 близько спасіння Моє й одкровення
 правди Моєї. 2 Блажен муж, який ро-
 бить це, і син людський, який міцно
 тримається цього, який зберігає су-
 боту від осквернення й оберігає руку
 свою, щоб не зробити ніякого зла.
 3 Нехай не говорить син іноплеми-
 ника, який приєднався до Господа:
 “Господь зовсім відокремив мене від
 Свого народу”, і нехай не говорить
 євнух: “ось я сухе дерево”. 4 Бо Гос-
 подь так говорить про євнухів: які
 зберігають Мої суботи й обирають
 угодне Мені, і міцно тримаються
 завіту Мого, – 5 тим дам Я у домі
 Моєму й у стінах Моїх місце й ім’я
 краще, ніж синам і дочкам; дам їм
 вічне ім’я, яке не знищиться. 6 І си-
 нів іноплемиників, які приєдна-
 лися до Господа, щоб служити Йому і
 любити ім’я Господа, бути рабами
 Його, усіх, що зберігають суботу від
 осквернення її і твердо тримаються

[17] Лк 21, 15. Діян. 6, 10.

Глава 55. [1] Ін 7, 37. [2] Мал. 4, 2. [3]
 2 Цар. 7, 12. Діян. 13, 34. [4] Втор. 18, 15. [5]
 Діян. 13, 46. [6] Іс. 45, 19. Єр. 29, 13. Ос. 10,
 12. [7] Єз. 18, 23. [8] 1 Кор. 3, 19. [10] Втор.

32, 2. [11] 2 Тим. 2, 9. [13] Іс. 41, 19.

Глава 56. [1] Прем. 1, 1. [3] Втор. 23, 3.
 Еф. 2, 19. [4] Іс. 58, 13. [5] Ін 1, 12. 1 Ін 3, 2.
 Одкр. 2, 17. [6] Іс. 60, 10. Єз. 47, 22. Діян.
 10, 35.

завіту Мого, ⁷ Я приведу на святу гору Мою й обрадую їх у Моєму домі молитви; всепалення їхні й жертви їхні будуть благоприємні на жертовнику Моєму, бо дім Мій назветься домом молитви для усіх народів.

⁸ Господь Бог, Який збирає розсіяних ізраїльтян, говорить: до зібраних у нього Я буду ще збирати інших. ⁹ Усі звірі польові, усі звірі лісові! йдіть їсти. ¹⁰ Вартові їхні сліпі усі й невігласи: усі вони німі пси, що не можуть гавкати, що марять лежачи, що люблять спати. ¹¹ І це пси, жадібні душею, які не знають ситости; і це пастирі безглузді: усі дивляться на свою дорогу, кожен до останнього, на свою користь; ¹² приходьте, говорять, я дістану вина, і ми нап'ємося сикери; і завтра те саме буде, що сьогодні, та ще й більше.

57 Праведник помирає, і ніхто не приймає цього до серця; і мужі благочестиві підносяться від землі, і ніхто не помислить, що праведник підноситься від зла. ² Він відходить до миру; ті, що ходять прямими путями, будуть спочивати на ложах своїх. ³ Але наблизьтеся сюди ви, сини чаклунки, сім'я перелюбника і блудниці! ⁴ З кого ви глузуєте? проти кого розширюєте рот, висуваєте язик? чи ви не діти злочину, сім'я неправди, ⁵ розпалені похиттю до ідолів під кожним гіллястим деревом, ті, що заколюєте дітей біля струмків, між розщелинами скель? ⁶ У гладеньких каменях струмків доля твоя; вони, вони жереб твій; їм ти робиш узливання і приносиш жертви: чи можу Я бути задоволений цим? ⁷ На високій і видатній горі ти ставиш ложе твоє і туди піднімаєшся приносити жертву. ⁸ За дверима також і за одвірками ставиш пам'я-

ті твої; бо, відвернувшись від Мене, ти оголюєшся і сходиш; розширюєш постіль твою і домовляєшся з тими з них, з якими любиш лежати, видивляєшся місце. ⁹ Ти ходила також до царя із запашною мастю і примножила масті твої, і далеко посилала послів твоїх, і принижувалася до пекла. ¹⁰ Від довгого шляху твого стомлювалася, але не говорила: “надія загублена!”; усе ще знаходила жвавість у руці твоїй, і тому не відчувала ослаблення. ¹¹ Кого ж ти злякалася й устрашилася, що зробилася невірною і Мене перестала пам'ятати і зберігати у твоєму серці? чи не від того, що Я мовчав, і притому довго, ти перестала боятися Мене? ¹² Я покажу правду твою і діла твої, – і вони будуть не на користь тобі. ¹³ Коли ти будеш волати, чи спасе тебе збіговисько твоє? – усіх їх віднесе вітер, розвіє подув; а той, хто надіється на Мене, успадкує землю і буде володіти святою горою Моєю.

¹⁴ І сказав: піднімайте, піднімайте, рівняйте шлях, прибирайте перешкоду зі шляху народу Мого. ¹⁵ Бо так говорить Вишній і Звельчений, Який вічно живе, – Святий ім'я Його: Я живу на висоті небес і у святилищі, й також із упокореними і смиренними духом, щоб оживляти дух смиренних і оживляти серця упокорених. ¹⁶ Бо не вічно буду Я судитися і не до кінця гніватися; інакше знеможе переді Мною дух і все, що дихе, що Мною створене. ¹⁷ За гріх користоловства його Я гнівався й уражав його, ховав лице і обурювався; але він, відвернувшись, пішов шляхом свого серця. ¹⁸ Я бачив шляхи його, і зцілю його, і буду водити його й утішати його і засмучених його. ¹⁹ Я виконаю слово: мир, мир

[7] Іс. 2, 2. Мф 21, 13. Мк 11, 17. Лк 19, 46. [8] Ін 10, 16. Еф. 2, 13. [9] Єр. 7, 33. [10] Лк 6, 39. Одкр. 22, 15. 2 Пет. 2, 13. [11] Єр. 6, 13; 8, 10. [12] Іс. 22, 13. Прем. 2, 6. 1 Кор. 15, 32.

Глава 57. [1] Пс. 11, 2. Мих. 7, 2. [2] Прем.

4, 7. [3] Мф 12, 39. [4] Рим. 9, 6. [5] 4 Цар. 16, 4. Єр. 2, 20. [7] Єз. 18, 6. [9] Ос. 12, 1. [11] Пс. 49, 21. Іс. 42, 14. [12] Іс. 64, 6. [13] Пс. 14, 1. Іс. 28, 16. [14] Іс. 62, 10. [15] Пс. 137, 6. Іс. 66, 2. [16] Пс. 102, 9. Соф. 3, 9. Мих. 7, 18. [18] Втор. 32, 39. [19] Іс. 52, 7. Рим. 5, 1.

далекому і ближньому, – говорить Господь, – і зцілю його.²⁰ А нечестиві – як море схвильоване, яке не може заспокоїтися, і води якого викидають мул і бруд.²¹ Немає миру нечестивим, – говорить Бог мій.

58 Волай голосно, не стримуйся; піднеси голос твій, подібно до труби, і вкажи народу Моему на беззаконня його, і дому Якова – на гріхи його.² Вони щодня шукають Мене і хочуть знати шляхи Мої, ніби народ, який живе праведно і не полишає законів Бога свого; вони запитують Мене про суди правди, бажають наближення до Бога.³ “Чому ми постимося, а Ти не бачиш? смиряємо душі свої, а Ти не знаєш?” – Ось, у день посту вашого ви виконуете волю вашу і вимагаєте тяжких трудів від інших.⁴ Ось, ви поститеся для сварок і суперечок і для того, щоб жорстокою рукою бити інших; ви не поститеся у цей час так, щоб голос ваш був почутий на висоті.⁵ Чи такий той піст, який Я обрав, день, в який томить людина душу свою, коли гне голову свою, як тростину, і підстилає під себе руб'я і попіл? Чи це назвеш постом і днем, угодним Господу? ⁶ Ось піст, що Я обрав: зніми кайдани неправди, розв'яжи пута ярма, і пригноблених відпусти на волю, і розірви усяке ярмо; ⁷ розділи з голодним хліб твій, і подорожніх бідних уведи у дім; коли побачиш нагого, вдягни його, і від єдинокровного твого не ховайся.⁸ Тоді відкриється, як зоря, світло твоє, і зцілення твоє швидко проросте, і правда твоя піде перед тобою, і слава Господня буде супроводжувати тебе.⁹ Тоді ти зиватимеш, і Господь почує; заволаєш, і Він скаже: “ось Я!” Коли ти викинеш із сере-

довища твого ярмо, перестанеш піднімати палець і говорити образливе,¹⁰ і віддаси голодному душу твою і наситиш душу страдника: тоді світло твоє зійде у темряві, і морок твій буде як полудень;¹¹ і буде Господь вождем твоїм завжди, і під час засухи буде насичувати душу твою й наповнювати кістки твої, і ти будеш, як напоєний водою сад і як джерело, води якого ніколи не висихають.¹² І забудуться нащадками твоїми пустелі вікові: ти відновиш основи багатьох поколінь, і будуть називати тебе тим, хто відбудовує руїни, відновителем шляхів для населення.¹³ Якщо ти утримуєш ногу твоєю заради суботи від виконання примх твоїх у святий день Мій, і будеш називати суботу відрадою, святим днем Господнім, шанованим, і вшануєш її тим, що не будеш займатися звичайними твоїми справами, догоджати твоїм примхам і марнословити, – ¹⁴ то будеш мати радість у Господі, і Я піднесу тебе на висоти землі і дам спожити тобі спадщину Якова, батька твого: уста Господні вирекли це.

59 Ось, рука Господа не скоротилася на те, щоб спасати, і вухо Його не обважніло для того, щоб чути.² Але беззаконня ваші зробили розділення між вами і Богом вашим, і гріхи ваші відвертають лице Його від вас, щоб не чути.³ Бо руки ваші осквернені кров'ю і пальці ваші – беззаконням; уста ваші говорять лжу, язик ваш вимовляє неправду.⁴ Ніхто не підносить голосу за правду, і ніхто не заступається за істину; сподіваються на пусте і говорять неправду, починають зло і породжують злодійство;⁵ висиджують зміїні яйця і тчуть павутиння;

[21] Іс. 48, 22.

Глава 58. [1] Єз. 33, 7. 2 Тим. 4, 2. [2] Іс. 1, 18. Єз. 33, 17. Мал. 3, 7. [3] Мф 6, 16. Лк 5, 33; 18, 12. [4] Лк 6, 35. [5] Зах. 7, 5. [6] Єр. 21, 12. [7] Єз. 18, 7. Мф 25, 35. [8] Пс. 36, 6. [9] Іс. 1, 19; 65, 24. [10] Іс. 42, 16. [11] Єр. 31,

12. Ін 4, 10. [12] Іс. 61, 4. [13] Іс. 56, 4. Єр. 17, 24. [14] Втор. 32, 13.

Глава 59. [1] Чис. 11, 23. Іс. 50, 2. [2] Плач. 3, 44. [3] Іс. 1, 15. [4] Пс. 7, 15. Єр. 7, 8. Іов. 15, 35. [5] Мф 12, 34.

хто з'їсть яйця їх, – помре, а якщо розчавить, – виповзе схидна. ⁶ Павутиння їх для одягу непридатне, і вони не покриваються своїм виробом; діла їхні – діла неправедні, і насильство у руках їхніх. ⁷ Ноги їхні біжать до зла, і вони поспішають на пролиття невинної крові; думки їхні – думки нечестиві; спустошення і загибель на стежках їхніх. ⁸ Путі миру вони не знають, і немає суду на стежках їхніх; путі їхні викривлені, і ніхто, який іде ними, не знає миру. ⁹ Тому-то і далекий від нас суд, і правосуддя не досягає до нас; чекаємо світла, і ось темрява, – осяяння, і ходимо у мороці. ¹⁰ Сприймаємо на дотик, як сліпі стіну, і, як без очей, ходимо навпомацки; спотикаємося опівдні, як у сутінках, між живими – як мертві. ¹¹ Усі ми ревемо, як ведмеді, і стогнемо, як голуби; очікуємо суду, і немає його, – спасіння, але воно далеко від нас. ¹² Бо злочини наші численні перед Тобою, і гріхи наші свідчать проти нас; бо злочини наші з нами, і беззаконня наші ми знаємо. ¹³ Ми зрадили і сказали неправду перед Господом, і відступили від Бога нашого; говорили наклеп і зраду, зачинали і народжували із серця неправдиві слова. ¹⁴ І суд відступив назад, і правда стала вдаль, бо істина спотикнулася на площі, і чесність не може увійти. ¹⁵ І не стало істини, і той, хто віддаляється від зла, піддається образі. І Господь побачив це, й огидно було очам Його, що немає суду. ¹⁶ І бачив, що немає людини, і дивувався, що немає заступника; і допомогла Йому правиця Його, і правда Його підтримала Його. ¹⁷ І Він поклав на Себе правду, як броню, і шолом спасіння на голову Свою; і вдягнувся у ризу помсти, як в одяг, і покрив Себе ревністю, як

плащем. ¹⁸ Мірою відплати, за цією мірою Він воздасть супротивникам Своїм – люттю, ворогам Своїм – помстою, островам віддасть належне. ¹⁹ І будуть боятися імені Господа на заході і слави Його – на сході сонця. Якщо ворог прийде як ріка, подув Господа прожене його. ²⁰ І прийде Відкупитель Сиону і синів Якова, які навернулися від нечестя, – говорить Господь. ²¹ І ось завіт Мій з ними, – говорить Господь: Дух Мій, Який на тобі, і слова Мої, які вклав Я в уста твої, не відступлять від уст твоїх і від уст потомства твого, і від уст нащадків потомства твого, – говорить Господь, відтепер і до віку.

60 Восстань, світися, [Срусалиме], бо прийшло світло твоє, і слава Господня зійшла над тобою. ² Бо ось, темрява покриє землю, і морок – народи; а над тобою засяє Господь, і слава Його явиться над тобою. ³ І прийдуть народи до світла твого, і царі – до саява, яке сходить над тобою. ⁴ Зведи очі твої і подивися навколо: усі вони збираються, йдуть до тебе; сини твої здалеку йдуть і дочок твоїх на руках несуть. ⁵ Тоді побачиш, і зрадієш, і затремтить і розшириться серце твоє, тому що багатство моря повернеться до тебе, надбання народів прийде до тебе. ⁶ Безліч верблюдів покриє тебе – дромадери з Мадіама й Ефи; усі вони із Сави прийдуть, принесуть золото і ладан і звістять славу Господа. ⁷ Усі вівці кидарські будуть зібрані до тебе; барани неваї-офські послужать тобі: зйдуть на вівтар Мій жертвою благоугодною, і Я прославлю дім слави Моєї. ⁸ Хто це летить, як хмари, і як голуби, – до голубників своїх? ⁹ Так, на Мене чекають острови, і попереду них – кораблі фарсиські, щоб перевезти

[7] Притч. 1, 16. Рим. 3, 15. [8] Іс. 57, 20. [9] Іс. 59, 14. Іов. 30, 26. [10] Втор. 28, 29. [11] Іс. 38, 14. Єр. 8, 15. [12] Пс. 39, 13. [14] Іс. 59, 9. Ос. 4, 1. [16] Іс. 63, 5. [17] Прем. 5, 18. Еф. 6, 17. 1 Сол. 5, 8. [19] Іс. 45, 6. [20] Рим.

11, 26. [21] Єз. 36, 27.

Глава 60. [1] Іс. 52, 1. Лк 1, 78. Ін 1, 9. [2] Еф. 4, 18. [3] Лк 2, 32. [4] Одкр. 21, 24. Іс. 49, 22; 66, 12. [5] Діян. 11, 18. [6] Пс. 71, 10. [7] Іс. 11, 14; 42, 11. Мал. 1, 11.

синів твоїх здалеку і з ними срібло їх і золото їх, в ім'я Господа Бога твого і Святого Ізраїлевого, бо Він прославив тебе. ¹⁰ Тоді сини іноземців будуть будувати стіни твої, і царі їхні – служити тобі; бо у гніві Моєму Я вражав тебе, але у благоволінні Моєму буду милостивим до тебе. ¹¹ І будуть завжди відкриті врата твої, не будуть зачинятися ні вдень ні вночі, щоб принесено було до тебе надбання народів і приведені були царі їх. ¹² Бо народ і царства, які не захочуть служити тобі, – загинуть, і такі народи зовсім знищаться. ¹³ Слава Ливану прийде до тебе, кипарис і певг і разом кедр, щоб прикрасити місце святилища Мого, і Я прославлю підніжжя ніг Моїх. ¹⁴ І прийдуть до тебе з покірністю сини гнобителів твоїх, і впадуть до стоп ніг твоїх усі, що зневажали тебе, і назвуть тебе містом Господа, Сионом Святого Ізраїлевого. ¹⁵ Замість того, що ти був залишений і ненавидимий, так що ніхто не проходив через тебе, Я зроблю тебе величчю навіки, радістю у роди родів. ¹⁶ Ти будеш насичуватися молоком народів, і груди царські ссати будеш, і пізнаєш, що Я Господь – Спаситель твій і Відкупитель твій, Сильний Яковів. ¹⁷ Замість міді буду доставляти тобі золото, і замість заліза срібло, і замість дерева мідь, і замість каменів залізо; і поставлю правителем твоїм мир і наглядачами твоїми – правду. ¹⁸ Не чути буде більше насильства в землі твоїй, спустошення і руйнування – у краях твоїх; і будеш називати стіни твої спасінням і ворота твої – славою. ¹⁹ Не буде уже сонце служити тобі світлом денним, і сяйво місяця – світити тобі; але Господь буде тобі вічним світлом, і Бог твій – славою твоєю. ²⁰ Не заїде уже сонце твоє, і

місяць твій не сховається, бо Господь буде для тебе вічним світлом, і закінчатся дні сумування твого. ²¹ І народ твій весь буде праведний, навіки успадкує землю, – паросток насадження Мого, справу рук Моїх, для прославляння Мого. ²² Від малого вийде тисяча, і від найслабшого – сильний народ. Я, Господь, прискорю звершити це у свій час.

61 Дух Господа Бога на Мені, бо Господь помазав Мене благовістити убогим, послав Мене зціляти скрушених серцем, проповідувати полоненим визволення і в'язням відкриття в'язниці,* ² проповідувати літо Господнє благоприємне і день помсти Бога нашого, утішити усіх засмучених, ³ сповістити тим, що тужать на Сионі, що їм замість попелу дасться прикраса, замість плачу – єлей радости, замість сумного духу – славний одяг, і назвуть їх сильними правдою, насадженням Господа на славу Його. ⁴ І забудуть пустелі вікові, відбудують древні руїни і відновлять міста зруйновані, які залишалися в залуїттіні з давніх родів. ⁵ І прийдуть іноземці і будуть пасти стада ваші; і сини чужоземців будуть вашими хліборобами і вашими виноградарями. ⁶ А ви будете називатися священиками Господа, служителями Бога нашого будуть іменувати вас; будете користуватися надбанням народів і славитися славою їх. ⁷ За посоромлення вам буде удвічі; за ганьбу вони будуть радіти своїй частці, тому що у землі своїй удвічі одержать; веселість вічна буде у них. ⁸ Бо Я, Господь, люблю правосуддя, ненавиджу грабіжництво з насильством і воздам нагороду їм за істиною, і завіт вічний укладу з ни-

* За перекладом 70-ти: сліпим прозріння.

[10] Пс. 29, 6. [11] Одкр. 21, 25. [12] Єр. 12, 17. Зах. 14, 17. [13] Іс. 35, 1. [15] Іс. 35, 10. [16] Іс. 49, 23. [17] Іс. 54, 11. [19] Одкр. 22, 5. [20] Іс. 42, 7. [21] Іс. 52, 1; 61, 3. Одкр. 21, 27. [22] Бут. 15, 5.

Глава 61. [1] Іс. 11, 2; 42, 7. Лк 4, 18. Пс. 146, 3. [2] Іс. 63, 4. Мф 5, 4. Лк 6, 21. [3] Іс. 60, 21. [4] Іс. 58, 12. Єз. 36, 34. [5] Іс. 60, 10. [6] Єр. 33, 21. Одкр. 1, 6; 21, 26. [8] Притч. 15, 8.

ми; ⁹ і буде відомо між народами сім'я їх, і потомство їх – серед племен; усі, що бачать їх, пізнають, що вони сім'я, благословенне Господом. ¹⁰ Радістю буду радуватися у Господі, звеселиться душа моя у Бозі моєму: бо Він одягнув мене у ризи спасіння, одежею правди одяг мене, як на нареченого, поклав вінець і, як наречену, прикрасив убранням. ¹¹ Бо, як земля родить рослини свої, і як сад вирощує посіяне в ньому, так Господь Бог виявить правду і славу перед усіма народами.

62 Не вмовкни заради Сиону, і заради Єрусалима не заспокоюся, доки не зійде, як світло, правда його, і спасіння його – як запалений світильник. ² І побачать народи правду твою і всі царі – славу твою, і назвуть тебе новим ім'ям, яке наречуть уста Господа. ³ І будеш вінцем слави у руці Господа і царською діадемою на долоні Бога твого. ⁴ Не будуть уже називати тебе “залишеним”, і землю твою не будуть більше називати “пустелею”, але будуть називати тебе: “Моє благовоління до нього”, а землю твою – “заміжньою”, бо Господь благоволить до тебе, і земля твоя поєднається. ⁵ Як юнак поєднується з дівочою, так поєднаються з тобою сини твої; і як наречений радіє за наречену, так буде радіти за тебе Бог твій. ⁶ На стінах твоїх, Єрусалиме, Я поставив вартових, які не будуть умовкати ні вдень, ні вночі. О, ви, що нагадуєте про Господа! не умовкайте, – ⁷ не умовкайте перед Ним, доки Він не відновить і доки не зробить Єрусалим славою на землі. ⁸ Господь поклявся правицею Своєю і міцними м'язами Своїми: не дам зерна твого більше в їжу ворогам твоїм, і сини чужих не будуть пити

вина твого, над яким ти трудився; ⁹ але ті, що збирають його, будуть їсти його і славить Господа, і ті, що оббирають виноград, будуть пити вино його у дворах святилища Мого.

¹⁰ Проходьте, проходьте у ворота, готуйте шлях народу! Рівняйте, рівняйте дорогу, прибирайте камені, підніміть знамено для народів!

¹¹ Ось, Господь повідомляє до краю землі: скажіть дочці Сиону: гряде Спаситель твій; нагорода Його з Ним і воздаяння Його перед Ним. ¹² І назвуть їх народом святим, відкупленим Господом, а тебе назвуть знайденим містом, незалишеним.

63 Хто це йде від Едома, у червлених ризах від Восора, настільки величний у Своему одязі, Який виступає у повноті сили Своєї? “Я – Який проголошує правду, сильний, щоб спасати”. ² Від чого ж одіяння Твоє червоне, і ризи у Тебе, як у того, хто топтав у точилі? ³ “Я топтав точило один, і з народів нікого не було зі Мною; і Я топтав їх у гніві Моєму і давив їх у люті Моїй; кров їх бризкала на ризи Мої, і Я заплямував усе одіяння Своє; ⁴ бо день помсти – у серці Моєму, і рік Моїх відкуплених настав. ⁵ Я дивився, і не було помічника; дивувався, що не було того, хто підтримує; але допомогла Мені правиця Моя, і лють Моя – вона підтримала Мене: ⁶ і потоптав Я народи у гніві Моєму, і скрушив їх у люті Моїй, і вилив на землю кров їх”. ⁷ Пом'яну милості Господні і славу Господню за все, що Господь дарував нам, і велику благодать Його до дому Ізраїлевого, яку вчинив Він йому за милосердям Своїм і за множеством щедрот Своїх.

⁸ Він сказав: “дійсно вони народ Мій, діти, які не скажуть неправ-

[9] Іс. 65, 23. Зах. 8, 13. [10] Іс. 59, 17. Мф 22, 11. Пс. 44, 10. [11] Іс. 45, 8.

Глава 62. [1] Іс. 42, 14; 61, 11; 64, 12. [2] Іс. 56, 5; 65, 15. Одкр. 2, 17. [4] Ос. 1, 10. 1 Пет. 2, 10. [5] Мк 2, 19. Соф. 3, 17. [6] Іс. 41, 27. Єр. 16, 17. [7] Пс. 101, 15. [8] Іс. 54, 9;

65, 21. Ам. 9, 13. [9] Іс. 41, 16. [10] Іс. 57, 14. [11] Зах. 9, 9. Мф 21, 5. Ін 12, 15. Іс. 40, 10. [12] Дан. 7, 27. Іс. 51, 11; 62, 4.

Глава 63. [1] Іс. 34, 6. [2] Одкр. 19, 13. [3] Іс. 43, 25. Плач. 1, 15. Ін 13, 33. [4] Іс. 34, 8; 61, 2. [5] Пс. 97, 1. Іс. 59, 16. [6] Іс. 49, 26.

ди”, і Він був для них Спасителем.
 9 У всякій скорботі їх Він не залишав їх, і ангел лиця Його спасав їх; з любови Своєї і благосердя Свого Він відкупив їх, узяв і носив їх в усі дні давні.
 10 Але вони збурилися і засмутили Святого Духа Його; тому Він обернувся на ворога їх: Сам воював проти них.
 11 Тоді народ Його згадав давні дні, Мойсеєві: де Той, Який вивів їх з моря з пастирем овець Своїх? де Той, Який уклав у серце його Святого Духа Свого,
 12 Який вів Мойсея за праву руку величною правцею Своєю, розділив перед ними води, щоб зробити Собі вічне ім'я,
 13 Який вів їх через безодні, як коня по степу, і вони не спотикалися?
 14 Як стадо сходить у долину, Дух Господній вів їх до спокою. Так вів Ти народ Твій, щоб зробити Собі славне ім'я.
 15 Споглянь з небес і подивися з оселі святині Твоєї і слави Твоєї: де ревність Твоя і могутність Твоя? – благосердя Твоє і милості Твої до мене утримані.
 16 Тільки Ти – Отець наш; бо Авраам не впізнає нас, і Ізраїль не визнає нас своїми; Ти, Господи, Отець наш, від віку ім'я Твоє: “Відкупитель наш”.
 17 Для чого, Господи, Ти попустив нам звестися зі шляхів Твоїх, озлобитися серцю нашому, щоб не боятися Тебе? обернися заради рабів Твоїх, заради колін спадщини Твоєї.
 18 Короткий час володів ним народ святині Твоєї: вороги наші потоптали святилище Твоє.
 19 Ми зробилися такими, над якими Ти ніби ніколи не володарював і над якими не іменувалося ім'я Твоє.

64 О, якби Ти розірвав небеса і зійшов! гори розтанули б від лиця Твого,² як від вогню, який розплавляє, як від того, хто кип'ятить воду, щоб ім'я Твоє зробити відомим

ворогам Твоїм; від лиця Твого здригнулися б народи.³ Коли Ти звершував страшні діла, для нас несподівані, і сховався, – гори танули від лиця Твого.⁴ Бо від віку не чули, не слухали вухом, і ніяке око не бачило іншого бога, крім Тебе, Який стільки зробив би для тих, що надіються на нього.⁵ Ти милостиво зустрічав того, хто радіє і чинить правду, хто поминає Тебе на путях Твоїх. Але ось, Ти прогнівався, тому що ми здавна грішили; і як же ми будемо спасені?⁶ Усі ми зробилися – як нечистий, і вся праведність наша – як забруднений одяг; і всі ми зблякли, як лист, і беззаконня наші, як вітер, несуть нас.⁷ І немає того, хто прикликає ім'я Твоє, хто поклав би міцно триматися за Тебе; тому Ти сховав від нас лице Твоє і залишив нас гинути від беззаконь наших.⁸ Але нині, Господи, Ти – Отець наш; ми – глина, а Ти – утворитель наш, і всі ми – діло руки Твоєї.⁹ Не гнівайся, Господи, без міри, і не вічно пам'ятай беззаконня. Споглянь же: ми усі народ Твій.¹⁰ Міста святині Твоєї зробилися пустелею; пустелею став Сион; Єрусалим спустошений.¹¹ Дім освячення нашого і слави нашої, де батьки наші прославляли Тебе, спалений вогнем, і всі коштовності наші розграбовані.¹² Після цього чи будеш ще стримуватися, Господи, чи будеш мовчати і карати нас без міри?

65 Я відкрився тим, що не запитували про Мене; Мене знайшли ті, що не шукали Мене. “Ось Я! ось Я!” – говорив Я народу, який не іменувався ім'ям Моїм.² Кожного дня простягав Я руки Мої до народу непокірливого, який ходив шляхом недобрим, за своїми помислами, –

[9] Втор. 7, 7–8; 32, 11–12. Вих. 19, 4. [10] Чис. 14, 11. Пс. 77, 57. [11] Вих. 14, 30. [12] Вих. 14, 21. Чис. 14, 17. [13] Прем. 19, 9. [14] Пс. 105, 8. [15] Втор. 26, 15. Вар. 2, 16. [16] Іс. 64, 8. [17] Рим. 11, 7. 2 Кор. 3, 14. Втор. 32, 9. [18] Пс. 73, 3. [19] Іс. 64, 10.

Глава 64. [1] Лк 10, 24. Одрк. 22, 20. Пс. 96, 5. [2] Пс. 82, 19. [3] Суд. 5, 5. [4] 1 Кор. 2, 9. [5] Пс. 30, 20. [6] Пс. 89, 6. [8] Іс. 63, 16. [9] Пс. 78, 8. [10] Пс. 78, 1. [12] Іс. 62, 1.

Глава 65. [1] Іс. 66, 19. Рим. 9, 24; 10, 20. Еф. 2, 12–13. [2] Притч. 1, 24. Іс. 50, 2.

³ до народу, який постійно ображає Мене у лице, приносить жертви у дівровах і спалює фіміам на черепках, ⁴ сидить у гробах і ночує у печерах; їсть свиняче м'ясо, і мерзенне вариво у посудинах у нього; ⁵ який говорить: “зупинися, не підходь до мене, тому що я святий для тебе”. Вони – дим для нюху Мого, вогонь, що горить кожного дня. ⁶ Ось що написано перед лицем Моїм: не змовчу, але воздам, воздам у надра їх ⁷ беззаконня ваші, – говорить Господь, – і разом беззаконня батьків ваших, які курили фіміам на горах, і на пагорбах ганьбили Мене; і відміряю у надра їх попередні діяння їх.

⁸ Так говорить Господь: коли у виноградному гроні знаходиться сік, тоді говорять: “не пошкодь його, тому що у ньому благословення”; те саме зроблю Я і заради рабів Моїх, щоб не усіх погубити. ⁹ І виведу від Якова сім'я, і від Іуди спадкоємця гір Моїх, і успадкують це обрані Мої, і раби Мої будуть жити там. ¹⁰ І буде Сарон пасовищем для овець і долини Ахор – місцем спочинку для волів народу Мого, який знайшов Мене. ¹¹ А вас, які залишили Господа, забули святу гору Мою, готуєте трапезу для Гада і розчиняєте повну чашу для Мени,* – ¹² вас прирікаю Я до меча, і всі ви схилитеся на заколення: тому що Я кликав, і ви не відповідали; говорив, і ви не слухали, але робили лихе в очах Моїх і обирали те, що було неугодно Мені. ¹³ Тому так говорить Господь Бог: ось, раби Мої будуть їсти, а ви будете голодувати; раби Мої будуть пити, а ви будете знемагати

від спраги; ¹⁴ раби Мої будуть веселитися, а ви будете у соромі; раби Мої будуть співати від сердечної радості, а ви будете кричати від сердечної скорботи і ридати від скрушення духу. ¹⁵ І залиште ім'я ваше обраним Моїм для прокляття; і вб'є тебе Господь Бог, а рабів Своїх назве іншим ім'ям, ¹⁶ яким хто буде благословляти себе на землі, буде благословлятися Богом істини; і хто буде клястися на землі, буде клястися Богом істини, – тому що колишні скорботи будуть забуті і приховані від очей Моїх. ¹⁷ Бо ось, Я творю нове небо і нову землю, і попередні уже не будуть згадувані і не придуть на серце. ¹⁸ А ви будете веселитися і радіти повіки за те, що Я творю: бо ось, Я творю Єрусалим веселістю і народ його радістю. ¹⁹ І буду радуватися за Єрусалим і веселитися за народ Мій; і не почуете у ньому більше голосу плачу і голосу волювання. ²⁰ Там не буде більше малолітнього і старця, який не досягнув би повноти днів своїх; бо столітній буде помирати юнаком, але столітній грішник буде проклятим. ²¹ І буду будувати доми і жити у них, і насаджувати виноградники і їсти плоди їх. ²² Не будуть будувати, щоб інший жив, не будуть насаджувати, щоб інший їв; бо дні народу Мого будуть, як дні дерева, й обрані Мої довго будуть користуватися плодами рук своїх. ²³ Не будуть трудитися марно і народжувати дітей на горе; бо будуть сіменем, благословенним від Господа, і нащадки їх з ними. ²⁴ І буде, перше ніж вони будуть звизати, Я відповім; вони ще будуть говорити, і Я уже почую. ²⁵ Вовк і ягня будуть пастися разом, і лев, як віл, буде їсти соломі, а для змія порох буде їжею:

* Гад (або Ваал-Гад) і Мени (Мануфи) – імена божеств сонця і місяця.

[3] Втор. 32, 5. Іс. 1, 29. [4] Втор. 14, 8. [5] Іс. 66, 5. Рим. 14, 3. Єр. 4, 4. [6] Єр. 17, 1. [7] Єз. 18, 6. [8] Мф 24, 22. [10] Іс. 35, 2. Нав. 7, 26. [11] Єр. 7, 18. [12] Притч. 1, 24. Єр. 7, 13; 35, 14. Іс. 66, 4. [13] Лк 6, 25. [15] Чис. 5, 21. Діян. 11, 26. Гал. 3, 14. [16] Втор. 6, 13. [17]

2 Пет. 3, 13. Одкр. 21, 1. Іс. 43, 18; 66, 22. [18] Єр. 31, 13. [19] Іс. 61, 3; 62, 5. Одкр. 21, 4. [20] Зах. 8, 4. [21] Іс. 62, 8. [22] Пс. 1, 3; 91, 13. [23] Іс. 61, 9. Євр. 6, 10. [24] Пс. 33, 16. Іс. 58, 9. [25] Іс. 11, 6.

вони не будуть чинити зла і шкоди на усій святій горі Моїй, – говорять Господь.

66 – Так говорить Господь: небо – престіл Мій, а земля – підніжжя ніг Моїх; де ж побудуєте ви дім для Мене, і де місце спокою Мого? ² Бо усе це створила рука Моя, і усе це було, – говорять Господь. А ось на кого Я спогляну: на смиренного і скрушеного духом і на того, хто тріпоче перед словом Моїм. ³ [Беззаконник же,] який заколює вола – те саме, що той, хто вбиває людину; хто приносить агнца у жертву – те саме, що хто задушив пса; хто приносить семидал – те саме, що той, хто приносить свинячу кров; хто курить фіміам [у пам'ять] – те саме, що той, хто молиться ідолу; і як вони обрали власні свої шляхи, і душа їх знаходить задоволення у мерзотах їхніх, – ⁴ так і Я вживу їх спокусу і наведу на них жахливе для них: тому що Я кликав, і ніхто не відповідав, говорив, і вони не слухали, а робили лихе в очах Моїх і обирали те, що неугодно Мені.

⁵ Вислухайте слово Господа ви, що тремтите перед словом Його: ваші брати, які ненавидять вас і виганяють вас за ім'я Моє, говорять: “нехай явить Себе у славі Господь, і ми подивимося на радість вашу”. Але вони будуть посоромлені. ⁶ Ось, шум з міста, голос із храму, голос Господа, Який відомщає ворогам Своїм. ⁷ Ще не мучилася пологами, а народила; раніше ніж настали болі її, розрішилася сином. ⁸ Хто чув таке? хто бачив подібне до цього? чи виникала країна в один день? чи народжувався народ в один раз, як Сион, ледь почав пологами мучитися, породив синів своїх? ⁹ Чи доведу Я до пологів, і не дам народити? – гово-

рить Господь. Або, даючи силу народити, чи закрию утробу? – говорить Бог твій. ¹⁰ Звеселіться з Єрусалимом і радійте за нього усі, хто любить його! радійте з ним радістю усі, хто сумував за нього, ¹¹ щоб вам годуватися і насичуватися від сосків утішення його, упиватися і насолоджуватися перенасиченням слави його. ¹² Бо так говорить Господь: ось, Я направляю до нього мир як ріку, і багатство народів – як потік, що розливається для насолоди вашої; на руках будуть носити вас і на колінах пестити. ¹³ Як утішає когось мати його, так утішу Я вас, і ви будете втішені в Єрусалимі. ¹⁴ І побачите це, і зрадіє серце ваше, і кістки ваші розцвітуть, як молода зелень, і відкриється рука Господа рабам Його, а на ворогів Своїх Він розгнівається. ¹⁵ Бо ось, прийде Господь у вогні, і колісниці Його – як вихор, щоб вилити гнів Свій з люттю і покарання Своє з палаючим вогнем. ¹⁶ Бо Господь з вогнем і мечем Своїм зробить суд над усякою плоттю, і багато буде вражених Господом. ¹⁷ Ті, які освячують і очищають себе у дібровах, один за одним, їдять свиняче м'ясо і мерзоти і мишей, – усі загинуть, – говорить Господь. ¹⁸ Бо Я знаю діяння їх і думки їх; і ось, прийду зібрати всі народи і язики, і вони придуть і побачать славу Мою. ¹⁹ І покладу на них знамення, і пошлю зі спасенних від них до народів: у Фарсис, до Пула і Луда, до тих, що натягують лук, до Тубала і Явана, на далекі острови, які не чули про Мене і не бачили слави Моєї: і вони сповістять народам славу Мою ²⁰ і представлять усіх братів ваших від усіх народів у дар Господу на конях і колісницях, і на ношах, і на мулах, і на швидких верблюдах, на святу

Глава 66. [1] Діян. 7, 49. [2] Іс. 57, 15. [3] Іс. 1, 11. Мф 5, 24. Втор. 14, 8. [4] Притч. 1, 24. Іс. 65, 12. Єр. 7, 13. [6] Одкр. 18, 6. [8] Іс. 54, 1; 60, 4. [9] Єр. 3, 19. [10] Іс. 61, 2–3. Лк 6, 21. [11] Іс. 60, 16. [12] Іс. 60, 4. [14] Іс. 35,

10; 51, 11. Ін 16, 22. [15] Пс. 49, 3. 2 Сол. 1, 8. [16] Єр. 25, 33. Одкр. 19, 21. [17] Іс. 65, 4. [18] Одкр. 7, 9. [19] Вих. 19, 5. Іс. 65, 1. [20] Іс. 49, 22; 60, 7. Рим. 15, 16.

гору Мою, в Єрусалим, – говорить Господь, – подібно до того, як сини Ізраїлеві приносять дар у дім Господа у чистому сосуді.²¹ З них буду брати також у священники і левити, – говорить Господь.²² Бо, як нове небо і нова земля, які Я створю, завжди будуть перед лицем Моїм, – говорить Господь, – так буде і сім'я

ваше й ім'я ваше.²³ Тоді з місяця у місяць і з суботи у суботу буде приходити усяка плоть перед лице Моє на поклоніння, говорить Господь.²⁴ І будуть виходити і побачать трупи людей, які відступили від Мене: бо черва їх не помре, і вогонь їх не згасне; і будуть вони мерзотою для усякої плоті.

КНИГА ПРОРОКА ЄРЕМІЇ

1 Слова Єремії, сина Хелкіїного, зі священників у Анафоті, у землі Веніаміновій,² до якого було слово Господнє у дні Іосії, сина Амонуного, царя Юдейського, у тринадцятий рік царювання його,³ і також у дні Іоакима, сина Іосіїного, царя Юдейського, до кінця одинадцятого року Седекії, сина Іосіїного, царя Юдейського, до переселення Єрусалима у п'ятому місяці.

⁴ І було до мене слово Господнє: ⁵ перше ніж Я утворив тебе в утробі, Я пізнав тебе, і перше ніж ти вийшов з утроби, Я освятив тебе: пророком для народів поставив тебе.⁶ А я сказав: о, Господи Боже! я не вмю говорити, бо я ще молодий.⁷ Але Господь сказав мені: не говори: “я молодий”; бо до всіх, до кого пошлю тебе, підеш, і все, що повелю тобі, скажеш.⁸ Не бійся їх; бо Я з тобою, щоб спасти тебе, сказав Господь.⁹ І простяг Господь руку Своєю, і торкнувся вуст моїх, і сказав мені Господь: ось, Я вклав слова Мої у уста твої.¹⁰ Дивися, Я поставив тебе у цей день над народами і царствами, щоб викорінювати і розоряти, губити і руйнувати, творити і насаджувати.

¹¹ І було слово Господнє до мене: що бачиш ти, Єреміє? Я сказав: бачу

жеzl мигдалевого дерева.¹² Господь сказав мені: ти правильно бачиш; Я пильную над словом Моїм, щоб воно скоро сповнилося.

¹³ І було слово Господнє до мене іншого разу: що бачиш ти? Я сказав: бачу киплячий казан, який піддувається вітром, і лице його з боку півночі.¹⁴ І сказав мені Господь: від півночі відкриється біда на усіх жителів цієї землі.¹⁵ Бо ось, Я прикличу усі племена царств північних, – говорить Господь, – і прийдуть вони, і поставлять кожен престіл свій біля входу у ворота Єрусалима, і навколо усіх стін його, і у всіх містах юдейських.¹⁶ І вчиню над ними суди Мої за усі беззаконня їхні, за те, що вони залишили Мене, і курили фіміам чужоземним богам і поклонялися ділам рук своїх.¹⁷ А ти опояши стегна твої, і встань, і скажи їм усе, що Я повелю тобі; не будь слабкодушним перед ними, щоб Я не уразив тебе в очах їхніх.¹⁸ І ось, Я поставив тебе нині укріпленим містом і залізним стовпом і мідною стіною на усій цій землі, проти царів Іуди, проти князів його, проти священників його і проти народу землі цієї.¹⁹ Вони будуть воювати проти тебе, але не переможуть тебе; тому що Я

[21] 1 Пет. 2, 9. Одкр. 1, 6. [22] Іс. 65, 17. [23] Чис. 28, 10. Одкр. 15, 4. [24] Мк 9, 44.

Глава 1. [1] 1 Пар. 6, 60. [2] 4 Цар. 21, 26. [3] 4 Цар. 23, 34; 24, 17; 25, 8. [5] Гал. 1, 15. [6] Вих. 4, 10. [8] Втор. 31, 6, 8. Єз. 3, 9. Нав.

11, 6. [9] Іс. 6, 7. Єр. 5, 14. [10] Сир. 49, 9. Єр. 18, 7. [12] Дан. 9, 14. 2 Пет. 2, 3. [14] Єр. 4, 6; 10, 22; 13, 20. [15] Єр. 5, 15. [17] Лк 12, 35. 1 Пет. 1, 13. [18] Єр. 15, 20. Єз. 3, 8.

з тобою, – говорить Господь, – щоб спасати тебе.

2 ² І було слово Господнє до мене: **Йди і проголоси у вуха дочки Єрусалима:** так говорить Господь: Я згадую про дружбу юности твоєї, про любов твою, коли ти була нареченою, коли пішла за Мною у пустелю, у землю незасіяну. ³ Ізраїль був святинею Господа, початком плодів Його; усі, хто поїдав його, були засуджувані, біди осягали їх, – говорить Господь.

⁴ Вислухайте слово Господнє, доме Якова і всі роди дому Ізраїлевого! ⁵ Так говорить Господь: яку неправду знайшли у Мені батьки ваші, що віддалилися від Мене і пішли за суетою, й осустились, ⁶ і не сказали: “де Господь, Який вивів нас із землі Єгипетської, вів нас пустелею, землею порожньою і ненаселеною, землею сухою, землею тіні смертної, по якій ніхто не ходив і де не жила людина?” ⁷ І Я ввів вас у землю плідючу, щоб ви годувалися плодами її і добром її; а ви увійшли й осквернили землю Мою, і надбання Моє зробили мерзотою. ⁸ Священики не говорили: “де Господь?”, і вчителі закону не знали Мене, і пастирі відпали від Мене, і пророки пророкували в ім’я Ваала і ходили слідом тих, які не допомагають. ⁹ Тому Я ще буду судитися з вами, – говорить Господь, – і з синами синів ваших буду судитися. ¹⁰ Бо підійть на острови хиттимські і подивіться, і пошліть у Кидар і розвідайте старанно, і розгляньте: чи було там що-небудь подібне до цього? ¹¹ чи перемінив який народ богів своїх; хоч вони і не боги? а Мій народ проміняв славу свою на те, що не допомагає. ¹² Подивуйтеся цьому, небеса, і здриг-

ніться, і жахніться, – говорить Господь. ¹³ Бо два зла зробив народ Мій: Мене, джерело води живої, залишили, і висікли собі водойми розбиті, які не можуть тримати води. ¹⁴ Хіба Ізраїль раб? або він домочадець? чому він зробився здобиччю? ¹⁵ Зарикали на нього молоді леви, подали голос свій і зробили землю його пустелею; міста його спалені, без жителів. ¹⁶ І сини Мемфиса і Тафни об’їли тім’я твоє. ¹⁷ Чи не заподіяв ти собі це тим, що залишив Господа Бога твого у той час, коли Він вів тебе у дорозі? ¹⁸ І нині для чого тобі путь у Єгипет, щоб пити воду з Нілу? і для чого тобі путь в Ассирію, щоб пити воду з ріки її? ¹⁹ Покарає тебе нечестя твоє, і відступництво твоє викриє тебе; отже, пізнай і розміркуй, як погано і гірко те, що ти залишив Господа Бога твого і страху Мого немає у тобі, – говорить Господь Бог Саваоф. ²⁰ Бо здавна Я скрушив ярмо твоє, розірвав кайдани твої, і ти говорив: “не буду служити ідолам”, а між тим на усякому високому пагорбі і під усяким гіллястим деревом ти блудодіяв. ²¹ Я насадив тебе як благородну лозу, – найчистіше насіння; як же ти перетворилася у Мене на дикий паросток чужої лози? ²² Тому, хоч би ти умився милом і багато ужив на себе лугу, нечестя твоє відзначене переді Мною, – говорить Господь Бог. ²³ Як можеш ти сказати: “я не осквернив себе, я не ходив слідом Ваала?” Подивися на поведінку твою у долині, пізнай, що робила ти, жвава верблюдиця, яка гасає по шляхах твоїх? ²⁴ Звиклу до пустелі дику ослицю, яка у пристрасті душі своєї ковтає повітря, хто може утримати? Усі, хто шукає її, не стомляться: у її місяці вони

Глава 2. [2] Єз. 16, 8. Ос. 9, 10. [3] Вих. 19, 6. Пс. 113, 2. [5] Мих. 6, 3–4. [6] Втор. 8, 15. [7] Втор. 8, 1. Лев. 25, 23. [8] Рим. 2, 20–21. [10] Єр. 18, 13. [11] Рим. 1, 23. [13] Пс. 35, 10. Рим. 1, 25. 2 Пет. 2, 17. [15] Пс. 53, 5. Іс. 5,

29. Єр. 4, 7. [16] Іс. 19, 13; 30, 4. [17] Втор. 29, 25. 3 Цар. 9, 8–9. [18] Іс. 30, 2. Ос. 5, 13. [19] Іс. 3, 9. Ос. 5, 5. [20] Пс. 2, 3. Іс. 57, 5. Єр. 3, 6. [21] Вих. 15, 17. Іс. 5, 1–2. Мф 21, 33. Мк 12, 1. [22] Іов. 9, 30. [23] Єр. 7, 32; 32, 35.

знайдуть її. ²⁵ Не давай ногам твоїм стоптувати взуття, і гортані твоїй – знемагати від спраги. Але ти сказав: “не надійся, ні! бо люблю чужих і буду ходити слідом за ними”. ²⁶ Як злодій, коли впіймають його, буває осоромлений, так осоромив себе дім Ізраїлів: вони, царі їх, князі їх, і священники їх, і пророки їх, – ²⁷ говорячи дереву: “ти мій батько”, і каменю: “ти народив мене”; бо вони повернули до Мене спину, а не лице; а під час біди своєї будуть говорити: “встань і спаси нас!” ²⁸ Де ж боги твої, яких ти зробиш собі? – нехай вони встануть, якщо можуть спасти тебе у час біди твоєї; бо скільки в тебе міст, стільки і богів у тебе, Іудо. ²⁹ Для чого вам змагатися зі Мною? – усі ви [нечестиво чинили і] грішили проти Мене, – говорить Господь. ³⁰ Даремно вражав Я дітей ваших: вони не прийняли напоумлення; пророків ваших пожирав меч ваш, як лев, який винищує [, і ви не убоїлись]. ³¹ О, роде! слухайте ви слово Господнє: чи був Я пустелею для Ізраїля? чи був Я країною мороку? Навіщо ж народ Мій говорить: “ми самі собі господарі; ми вже не прийдемо до Тебе”? ³² Чи забуває дівчина прикрасу свою і наречена – вбрання своє? а народ Мій забув Мене, – немає числа дням. ³³ Як майстерно направляєш ти шляхи твої, щоб здобути любов! і для того навіть до злочинів пристосовувала ти шляхи твої. ³⁴ Навіть на полах одягу твого знаходиться кров людей бідних, невинних, яких ти не застала при зламі, і, незважаючи на все це, ³⁵ говориш: “оскільки я невинна, то, напевне, гнів Його відвернеться від мене”. Ось, Я буду судитися з тобою за те, що говориш: “я не згрішила”. ³⁶ Навіщо ти так ба-

гато бродиш, змінюючи путь твою? Ти так само будеш посоромлена і Єгиптом, як була посоромлена Ассирією; ³⁷ і від нього ти вийдеш, поклавши руки на голову, тому що відкинув Господь надії твої, і не будеш мати з ними успіху.

3 Говорять: “якщо чоловік відпустить дружину свою, і вона відійде від нього і зробиться дружиною іншого чоловіка, то чи може вона повернутися до нього? Чи не осквернилася б цим країна та?” А ти з багатьма коханцями блудодіяла, – і однак же повернися до Мене, – говорить Господь. ² Зведи очі твої на висоти і подивися, де не блудодіяли з тобою? Біля дороги сиділа ти для них, як аравитянин у пустелі, й осквернила землю блудом твоїм і лукавством твоїм. ³ За те були утримані дощі, і не було дощу пізнього; але у тебе було чоло блудниці, ти відкинула сором. ⁴ Чи не будеш ти відтепер волати до Мене: “Отче мій! Ти був путівником юности моєї!” ⁵ Невже завжди буде Він у гніві? і невже вічно буде утримувати його у Собі?” Ось, що говориш ти, а робиш зло і досягаєш успіхів у ньому.

⁶ Господь сказав мені у дні Іосії царя: чи бачив ти, що робила відступниця, дочка Ізраїля? Вона ходила на всяку високу гору і під усяке гіллясте дерево і там блудодіяла. ⁷ І після того, як вона усе це робила, Я говорив: “повернися до Мене”; але вона не повернулася; і бачила це віроломна сестра її Юдея. ⁸ І Я бачив, що, коли за усі перелюбні дії відступниці, дочки Ізраїля, Я відпустив її і дав їй розвідний лист, віроломна сестра її Юдея не убоїлась, а пішла і сама блудодіяла. ⁹ І неприхованим блудодійством вона осквернила землю, і перелюбствувала з

[25] Єр. 18, 12. [26] Єр. 48, 27. Єз. 28, 17. Дан. 9, 8. [27] Єр. 3, 9. Ос. 4, 12. 3 Цар. 14, 9. [28] Єр. 11, 13. [29] Пс. 52, 4. [30] Іс. 1, 5. Єр. 5, 3. [32] Єр. 3, 21; 18, 14. Єз. 23, 35. [35] Іс. 1, 18. Єз. 17, 20. Іоїл. 3, 2. [36] 2 Пар. 28, 21.

Єр. 2, 18. [37] 2 Цар. 13, 19. Єр. 32, 5.

Глава 3. [1] Втор. 24, 4. [2] Єз. 16, 24. [4] Мф 6, 9. Єз. 16, 43. [6] Єр. 2, 20. [7] Єз. 16, 46; 23, 2. [8] Єз. 23, 11. [9] Єр. 2, 27.

каменем і деревом. ¹⁰ Але при усюму цьому віроломна сестра її Юдея не навернулася до Мене усім серцем своїм, а тільки удавано, – говорить Господь. ¹¹ І сказав мені Господь: відступниця, дочка Ізраїлева, виявилася правішою, ніж віроломна Юдея. ¹² Йди і проголоси слова ці на північ, і скажи: навернися, відступнице, дочко Ізраїлева, – говорить Господь. Я не виллю на вас гніву Мого; бо Я милостивий, – говорить Господь, – не вічно буду обурюватися. ¹³ Визнай тільки провину твою: бо ти відступила від Господа Бога твого і блудодіяла з чужими під усяким гіллястим деревом, а голосу Мого ви не слухали, – говорить Господь. ¹⁴ Поверніться, діти-відступники, – говорить Господь, – тому що Я поєднався з вами, і візьму вас по одному з міста, по двоє із племені, і приведу вас на Сион. ¹⁵ І дам вам пастирів за серцем Моїм, які будуть пасти вас зі знанням і розсудливістю. ¹⁶ І буде, коли ви розмножитесь і зробитеся багатоплідними на землі, у ті дні, – говорить Господь, – не будуть говорити більше: “ковчег завіту Господнього”; він і на думку не спаде, і не згадають про нього, і не будуть приходити до нього, і його вже не буде. ¹⁷ У той час назвуть Єрусалим престолом Господа; і всі народи заради імені Господа зберуться в Єрусалим і не будуть більше чинити за впертістю злого серця свого. ¹⁸ У ті дні прийде дім Іудин до дому Ізраїлевого, і підуть разом із землі північної у землю, яку Я дав у спадщину батькам вашим. ¹⁹ І говорив Я: як поставлю тебе у число дітей і дам тобі жадану землю, найпрекраснішу спадщину багатьох народів? І сказав: ти будеш називати Мене отцем твоїм і не відступиш від Мене. ²⁰ Але воісти-

ну, як дружина віроломно зраджує друга свого, так віроломно вчинили зі Мною ви, дім Ізраїлів, – говорить Господь. ²¹ Голос чутно на висотах, жалібний плач синів Ізраїля за те, що вони спотворили шлях свій, забули Господа Бога свого. ²² Поверніться, бунтівливі діти: Я зцілю вашу непокору. – Ось, ми йдемо до Тебе, бо Ти – Господь Бог наш. ²³ Воістину, марно надіялися ми на пагорби і на безліч гір; воістину, у Господі Бозі нашому спасіння Ізраїлеве! ²⁴ Від юности нашої ця мерзота пожирала труди батьків наших, овець їхніх і волів їхніх, синів їхніх і дочок їхніх. ²⁵ Ми лежимо у соромі своєму, і сором наш покриває нас, тому що ми грішили перед Господом Богом нашим, – ми і батьки наші, від юности нашої і до цього дня, і не слухалися голосу Господа Бога нашого.

4 Якщо хочеш навернутися, Ізраїлю, – говорить Господь, – до Мене навернися; і якщо видала ти мерзоти твої від лица Мого, то не будеш блукати. ² І будеш клястися: “живий Господь!” в істині, суді і правді; і народи будуть Ним благословлятися і Ним хвалитися. ³ Бо так говорить Господь до мужів Іуди та Єрусалима: розоріть собі нові ниви і не сійте між терням. ⁴ Обріжте себе для Господа, і зніміть крайню плоть із серця вашого, мужі Іуди і жителі Єрусалима, щоб гнів Мій не відкрився, як вогонь, і не запалав невгасимо через вашу схильність до зла. ⁵ Оголосіть в Юдеї і розголосіть у Єрусалимі, і говоріть, і сурміть трубою по землі; волайте голосно і говоріть: “зберіться, і підемо в укріплені міста”. ⁶ Виставте знамено до Сиону, біжіть, не зупиняйтеся, бо Я приведу від півночі біду і велику

[11] Єз. 16, 52. [12] Іс. 31, 6. Вих. 34, 6. Іоїл. 2, 13. Зах. 1, 3. [13] Іс. 57, 5. [14] Іс. 31, 6. [15] Єр. 23, 4. [17] Іс. 2, 2. [18] Ос. 1, 11. Єр. 31, 8. [19] Пс. 86, 4. Іс. 60, 4. [20] Єр. 2, 8. [22] Ос. 3, 5. [23] Пс. 120, 1. [24] Ос. 4, 19.

[25] Єр. 14, 7.

Глава 4. [2] Втор. 6, 13; 10, 20. Іс. 45, 25. [3] Ос. 10, 12. [4] Втор. 10, 16. Єр. 21, 12. [5] Єр. 8, 14. [6] Єр. 1, 14.

загибель. ⁷ Виходить лев зі своїх хащів, і виступає винищувач народів: він виходить із свого місця, щоб землю твою зробити пустелею; міста твої будуть розорені, залишаться без жителів. ⁸ Тому опояштіться веретischem, плачте і ридайте, бо лють гніву Господнього не відвернеться від нас.

⁹ І буде у той день, – говорить Господь, – завмре серце в царя і серце в князів; і жажнуться священники, і здивуються пророки. ¹⁰ І сказав я: о, Господи Боже! Невже Ти зваблював тільки народ цей і Єрусалим, говорячи: “мир буде у вас”; а тим часом меч доходить до душі? ¹¹ У той час сказано буде народу цьому і Єрусалиму: пекучий вітер несеться з висот пустельних на шлях дочки народу Мого, не для віяння і не для очищення; ¹² і прийде до Мене звідти вітер сильніший за цей, і Я сотворю суд над ними. ¹³ Ось, піднімається він подібно до хмар, і колісниці його – як вихор, коні його швидші за орлів; горе нам! бо ми будемо розорені. ¹⁴ Змий але із серця твого, Єрусалиме, щоб спасти тебе: доки будуть гніздитися у тобі злочесні думки? ¹⁵ Бо уже несеться голос від Дана і згубна звістка з гори Єфремової: ¹⁶ оголосить народам, сповістить Єрусалим, що йдуть з далекої країни ті, що беруть в облогу, і криками своїми наповнюють міста Юдеї. ¹⁷ Як вартові полів, вони обступають його навкруги, бо він збурився проти Мене, – говорить Господь. ¹⁸ Шляхи твої і діяння твої заповідяли тобі це; від твого нечестя тобі так гірко, що доходить до серця твого. ¹⁹ Утроба моя! утроба моя! тужу в глибині серця мого, хвилюється у мені серце моє, не можу мовчати; бо ти чуєш, душе моя, звук труби, тривогу бит-

ви. ²⁰ Біда за бідою: уся земля спустошується, раптово розорені шатри мої, миттєво – намети мої. ²¹ Чи довго бачити мені знамено, слухати звук труби? ²² Це від того, що народ Мій нерозумний, не знає Мене: нерозумні вони діти, і немає у них глузду; вони розумні на зло, але добра робити не вміють. ²³ Дивлюся на землю, і ось, вона розорена і порожня, – на небеса, і немає від них світла. ²⁴ Дивлюся на гори, і ось, вони тремтять, і всі пагорби коливаються. ²⁵ Дивлюсь, і ось, немає людини, і всі птахи небесні розлетілися. ²⁶ Дивлюсь, і ось, Кармил – пустеля, і всі міста його зруйновані від лица Господа, від люти гніву Його. ²⁷ Бо так сказав Господь: уся земля буде спустошена, але остаточного знищення не зроблю. ²⁸ Заплаче про це земля, і небеса затьмаряться угорі, тому що Я сказав, Я визначив, і не розкаюся у тім, і не відступлю від того. ²⁹ Від шуму вершників і стрільців розбіжаться всі міста: вони підуть у густі ліси і вилізуть на скелі; всі міста будуть залишені, і не буде у них жодного жителя. ³⁰ А ти, спустошена, що будеш робити? Хоч ти вдягаєшся в пурпур, хоч прикрашаєш себе золотим убранням, обмальовуєш очі твої фарбами, але марно прикрашаєш себе: знехтували тебе коханці, вони шукають душі твоєї. ³¹ Бо Я чую голос ніби жінки у пологах, стогін ніби тієї, що народжує вперше, голос дочки Сиону; вона стогне, простягаючи руки свої: “о, горе мені! душа моя знемагає перед убивцями”.

5 Походіть по вулицях Єрусалима, і подивіться, і розвідайте, і пошукайте на площах його, чи не знайдете людину, чи немає того, хто дотримується правди, хто шукає істину? Я пощадив би Єрусалим. ² Хоч

[7] Іс. 5, 29; 34, 5. Єр. 2, 15. [8] Єр. 6, 26. [9] Єз. 32, 10. [10] Єр. 6, 14. [11] Єр. 18, 17; 51, 1. [12] Єр. 1, 16. [13] Авв. 1, 8. [14] Іс. 1, 16. [15] Єр. 8, 16. [16] Єр. 2, 15. [18] Прем. 1, 8. [19] Іс. 22, 4. Єр. 9, 1. [22] Лк 16, 4. [23] Іс. 5,

30. [25] Єр. 9, 10; 50, 3. [26] Єр. 2, 7. [27] Єз. 12, 20; 14, 22. Єр. 5, 10. [28] Єр. 18, 8. [29] Єр. 4, 25. [31] Плач. 1, 20. Єр. 6, 24; 13, 21.

Глава 5. [1] Бут. 18, 24. Пс. 13, 2. Єр. 6, 6.

і говорять вони: “живий Господь!”, але клянуться неправдиво. ³ О, Господи! очі Твої чи не до істини звернені? Ти вражаєш їх, а вони не відчують болю; Ти знищуєш їх, а вони не хочуть прийняти напоумлення; лица свої вони зробили міцнішими за камінь, не хочуть навернутися. ⁴ І сказав я сам у собі: це, можливо, бідняки; вони дурні, тому що не знають шляхів Господніх, закону Бога свого; ⁵ піду я до знатних і поговорю з ними, бо вони знають путь Господню, закон Бога свого. Але і вони усі розбили ярмо, розірвали кайдани. ⁶ За те вразить їх лев з лісу, вовк пустельний спустошить їх, барс буде підстерігати біля міст їхніх: хто вийде з них, буде розтерзаний; бо помножилися злочини їхні, посилилися відступництва їхні. ⁷ Як же Мені простити тебе за це? Сини твої залишили Мене і клянуться тими, які не боги. Я насичував їх, а вони перелюбствували і натовпами ходили у доми блудниць. ⁸ Це відгодовані коні: кожен з них ірже на дружину іншого. ⁹ Невже Я не покараю за це? – говорить Господь; і чи не помститься душа Моя такому народові, як цей? ¹⁰ Виходьте на стіни його і руйнуйте, але не до кінця; знищіть зубці їх, тому що вони не Господні; ¹¹ бо дім Ізраїлів і дім Іудин вчинили зі Мною дуже віроломно, – говорить Господь: ¹² вони сказали неправду на Господа і сказали: “немає Його, і біда не прийде на нас, і ми не побачимо ні меча, ні голоду. ¹³ І пророки стануть вітром, і слова [Господнього] немає у них; над ними самими нехай це буде”.

¹⁴ Тому так говорить Господь Бог Саваоф: за те, що ви говорите такі слова, ось, Я зроблю слова Мої у вустах твоїх вогнем, а цей народ –

дровами, і цей вогонь пожере їх. ¹⁵ Ось, Я приведу на вас, дім Ізраїлів, народ здалеку, – говорить Господь, – народ сильний, народ древній, народ, якого мови ти не знаєш, і не будеш розуміти, що він говорить. ¹⁶ Сагайдак його – як відкритий гріб; усі вони люди хоробрі. ¹⁷ І з'їдять вони жниво твоє і хліб твій, з'їдять синів твоїх і дочок твоїх, з'їдять овець твоїх і волів твоїх, з'їдять виноград твій і смокви твої; зруйнують мечем укріплені міста твої, на які ти надієшся. ¹⁸ Але й у ті дні, – говорить Господь, – не знищу вас до кінця. ¹⁹ І якщо ви скажете: “за що Господь, Бог наш, робить нам усе це?”, то відповідай: оскільки ви залишили Мене і служили чужим богам у землі своїй, то будете служити чужим у землі не вашій.

²⁰ Оголосіть це у домі Якова і сповістять у Юдеї, говорячи: ²¹ вислухай це, народе дурний і нерозумний, в якого є очі, а не бачить, у якого є вуха, а не чує: ²² чи Мене ви не боїтеся, – говорить Господь, – чи переді Мною не тремтите? Я поклав пісок межею морю, вічною межею, яку не перейде; і хоч хвилі його намагаються, але перемогти не можуть; хоч вони бушують, але переступити його не можуть. ²³ А у народу цього серце буйне і бунтівне; вони відступили і пішли; ²⁴ і не сказали у серці своєму: “убоїмся Господа Бога нашого, Який дає нам дощ ранній і пізній у свій час, зберігає для нас седмиці, призначені для жнив”. ²⁵ Беззаконня ваші відвернули це, і гріхи ваші віддалили від вас це добре. ²⁶ Бо між народом Моїм знаходяться нечестиві: вартують, як птахолови, припадають до землі, ставлять пастки й уловлюють людей. ²⁷ Як клітка, наповнена птахами, доми їхні повні

[3] Іс. 1, 5; 9, 13. [5] Пс. 2, 3. [6] Єр. 4, 7. Соф. 3, 3. Ос. 13, 7. [7] Втор. 32, 21. Ос. 13, 6. Єр. 23, 10. [8] Єр. 13, 27. Єз. 22, 11. [9] Єр. 9, 9. [10] Мф 24, 6. Єр. 4, 27. [12] Іс. 28, 15. [13] Єр. 22, 22. [14] Єр. 1, 9. [15] Втор. 28, 49. Єр.

1, 15. [17] Лев. 26, 17. [18] Єр. 4, 27. [19] Єр. 13, 22; 16, 10. Втор. 28, 36. [21] Іс. 6, 9. Мф 13, 14. Мк 4, 12. Лк 8, 10. Ін 12, 40. Діян. 28, 26. Рим. 11, 8. [22] Іов. 38, 8. [23] Втор. 31, 27. [24] Втор. 11, 14. [26] Притч. 1, 11.

обману; через це вони і піднеслися і розбагатіли,²⁸ зробилися повні, жирні, переступили навіть усяку міру у злі, не розбирають судових справ, справ сиріт; благоденствують, і справедливій справі убогих не дають суду.²⁹ Невже Я не покараю за це? – говорить Господь; і чи не помститься душа Моя такому народові, як цей?³⁰ Дивне і жахливе відбувається на цій землі:³¹ пророки пророкують неправду, і священники панують за допомогою їх, і народ Мій любить це. Що ж ви будете робити після усього цього?

6 Віжіть, діти Веніамінові, із сєредовища Єрусалима, й у Фекої сурміть трубою і дайте знати вогнем у Бефкаремі, бо від півночі з'являється біда і велика загибель.² Розорю Я дочку Сиону, красиву і зніжену.³ Пастухи зі своїми стадами придуть до неї, розкинуть намети навколо неї; кожен буде пасти свою ділянку.⁴ Готуйте проти неї війну; вставайте і підемо опівдні. Горе нам! день уже схиляється, розпростираються вечірні тіні,⁵ Вставайте, підемо і вночі, і зруйнуємо чертоги її!⁶ Бо так говорить Господь Саваоф: рубайте дерева і робіть насип проти Єрусалима: це місто має бути покаране; у ньому всяке гноблення.⁷ Як джерело вивергає із себе воду, так воно виточує із себе зло: у ньому чутно насильство і грабіжництво, перед лицем Моїм завжди образи і рани.⁸ Врозумися, Єрусалиме, щоб душа Моя не віддалилася від тебе, щоб Я не зробив тебе пустелею, землею ненаселеною.

⁹ Так говорить Господь Саваоф: до кінця обернуть залишок Ізраїля, як виноград; працєю рукою твоєю, як збирач винограду, наповнюючи ко-

пики.¹⁰ До кого мені говорити і кого напоумлювати, щоб слухали? Ось, вухо у них необрізане, і вони не можуть слухати; ось, слово Господне в них у посміянні; воно неприємне їм.¹¹ Тому я переповнений люттям Господньою, не можу тримати її у собі; виллю її на дітей на вулиці і на зібрання юнаків; узяті будуть чоловік з дружиною, літній з тим, хто віджив літа.¹² І доми їхні перейдуть до інших, також поля і дружини; тому що Я простягну руку Мою на жителів цієї землі, – говорить Господь.¹³ Бо від малого до великого, кожен з них відданий користолобству, і від пророка до священника – усі діють облудно;¹⁴ лікують рани народу Мого легковажно, говорячи: “мир! мир!”, а миру немає.¹⁵ Чи соромляться вони, роблячи мерзоти? ні, ніскільки не соромляться і не червоніють. За те впадуть між убитими, і під час відвідування Мого будуть повалені, – говорить Господь.

¹⁶ Так говорить Господь: зупиніться на шляхах ваших і розгляньте, і розпитайте про путі древніх, де путь добра, і йдіть неку, і знайдете спокій душам вашим. Але вони сказали: “не підемо”.¹⁷ І поставив Я вартових над вами, сказавши: “слухайте звук труби”. Але вони сказали: “не будемо слухати”.¹⁸ Отже, слухайте, народи, і знай, зібрання, що з ними буде.¹⁹ Слухай, земле: ось, Я приведу на народ цей згубу, плід помислів їх; бо вони слів Моїх не слухали і закон Мій відкинули.²⁰ Для чого Мені ладан, який іде із Сави, і запашна тростина з далекої країни? Всепалення ваші неугодні, і жертви ваші неприємні Мені.²¹ Тому так говорить Господь: ось, Я покладу перед народом цим спотикання, і спотикнуть-

[28] Втор. 32, 15. Ис. 1, 23. Зах. 7, 10. [29] Єр. 9, 9. [31] Єр. 23, 25. Єз. 13, 6.

Глава 6. [1] Чис. 10, 9. Єр. 4, 5. [3] Єр. 12, 10. [4] Єр. 51, 27. [6] Ис. 5, 7. [7] Єр. 9, 3. [9] Єр. 8, 13; 17, 6. [10] Діян. 7, 51–52. [11] Єр.

7, 20. [12] Втор. 28, 30. [13] Ис. 56, 11. Єр. 8, 10. [14] Єр. 8, 11; 23, 17. [15] Єр. 18, 11. [16] Єр. 18, 15. Мф 11, 29. [17] Ис. 62, 6. [19] Чис. 14, 35. Ис. 1, 2. [20] Ис. 1, 11. Ам. 5, 21. Мих. 6, 7.

ся об них батьки і діти разом, сусід і друг його, і загинуть.

²² Так говорить Господь: ось, іде народ від країн північної, і народ великий піднімається від країв землі; ²³ тримають у руках лук і спис; вони жорстокі і немилосердні, голос їх шумить, як море, і несуться на конях, вишикувані, як одна людина, щоб воювати з тобою, дочко Сиону. ²⁴ Ми почули звістку про них, і руки у нас опустилися, скорбота охопила нас, муки, як жінку при пологах. ²⁵ Не виходьте в поле і не ходіть дорогою, бо меч ворогів, жаж з усіх боків. ²⁶ Дочко народу мого! опояши себе веретищем і посипай себе попелом; тужи, ніби про смерть єдиного сина, гірко плач; бо раптово прийде на нас згубник. ²⁷ Вежею поставив Я тебе серед народу Мого, стовпом, щоб ти знав і стежив за шляхом їх. ²⁸ Усі вони – вперті відступники, живуть наклепами; це мідь і залізо, – усі вони розбещувачі. ²⁹ Роздувальний міх обгорів, свинець золтлів від вогню: плавильник плавив даремно, бо злі не відокремилися; ³⁰ відкинутим сріблом назвуть їх, тому що Господь відкинув їх.

7 Слово, яке було до Єремії від Господа: ² стань у воротах дому Господнього і проголоси там слово це і скажи: слухайте слово Господне, усі юдеї, що входять цими воротами на поклоніння Господу. ³ Так говорить Господь Саваоф, Бог Ізраїлів: виправте шляхи ваші і діяння ваші, і Я залишу вас жити на цьому місці. ⁴ Не надієтесь на оманливі слова: “тут храм Господній, храм Господній, храм Господній”. ⁵ Але якщо зовсім виправите шляхи ваші і діяння ваші, якщо будете правильно чинити суд між людиною і супер-

ником її, ⁶ не будете пригноблювати іноземця, сироти і вдови, і проливати невинної крові на місці цього, і не підете слідом інших богів в біду собі, – ⁷ то Я залишу вас жити на місці цього, на цій землі, яку дав батькам вашим у роді родів. ⁸ Ось, ви надієтесь на оманливі слова, які не принесуть вам користі. ⁹ Як! ви крадете, убиваєте і перелюбствуєте, і клянетеся у неправді і кадите Ваалу, і ходите слідом інших богів, яких ви не знаєте, ¹⁰ і потім приходите і стаєте перед лицем Моїм у домі цього, над яким наречене ім'я Моє, і говорите: “ми спасені”, щоб надалі чинити усі ці мерзоти. ¹¹ Чи не зробився вертепом розбійників у очах ваших дім цей, над яким наречене ім'я Моє? Ось, Я бачив це, – говорить Господь. ¹² Підіть же на місце Моє у Силом, де Я раніше призначив перебувати імені Моєму, і подивіться, що зробив Я з ним за нечестя народу Мого Ізраїля. ¹³ І нині, тому що ви робите усі ці діла, – говорить Господь, – і Я говорив вам з раннього ранку, а ви не слухали, і кликав вас, а ви не відповідали, – ¹⁴ то Я так само вчиню з домом цим, над яким наречене ім'я Моє, на який ви надієтесь, і з місцем, яке Я дав вам і батькам вашим, як учинив із Силомом. ¹⁵ І відкину вас від лица Мого, як відкинув усіх братів ваших, усе сім'я Єфремова. ¹⁶ Ти ж не проси за цей народ і не піднось за них молитви і прохання, і не заступайся переді Мною, бо Я не почую тебе. ¹⁷ Чи не бачиш, що вони роблять у містах Юдеї і на вулицях Єрусалима? ¹⁸ Діти збирають дрова, а батьки розводять вогонь, і жінки місять тісто, щоб робити пиріжки для богині неба і звершувати uzливання іншим

[22] Втор. 28, 49. Єр. 5, 15; 50, 41. [24] Єр. 4, 31; 13, 21, 22, 23. [25] Мф 24, 17. [26] Єр. 4, 8. [27] Єр. 1, 10. [28] Єз. 22, 18. [30] Іс. 1, 22.

Глава 7. [2] Іс. 29, 21. [3] 4 Цар. 17, 13. Єр. 26, 13. [4] Єр. 13, 25. [5] Єр. 5, 28. [6] Єр. 22, 3. [8] Іс. 59, 4. [9] Іс. 1, 23. Єр. 9, 2.

[10] Іс. 1, 12. [11] Іс. 56, 7. Мф 21, 13. Мк 11, 17. Лк 19, 46. [12] Нав. 18, 1. [13] Єр. 11, 7–8; 35, 14. Притч. 1, 24. Іс. 65, 12; 66, 4. [14] 1 Цар. 4, 12. Пс. 77, 60. Єр. 26, 6. [15] 4 Цар. 17, 18. [16] Вих. 32, 10. Єр. 11, 14. [18] Єр. 44, 17, 19.

богам, щоб засмучувати Мене.¹⁹ Але чи Мене засмучують вони? – говорить Господь; чи не себе самих на сором собі?²⁰ Тому так говорить Господь Бог: ось, проливається гнів Мій і лють Моя на місце це, на людей і на худобу, і на дерева польові і на плоди землі, і запалає і не згасне.

²¹ Так говорить Господь Саваоф, Бог Ізраїлів: всепалення ваші додавайте до жертв вапих і їжте м'ясо;²² бо батькам вашим Я не говорив і не давав їм заповіді у той день, в який Я вивів їх із землі Єгипетської, про всепалення і жертву;²³ але таку заповідь дав їм: “слухайтеся гласу Мого, і Я буду вашим Богом, а ви будете Моїм народом, і ходіть усяким шляхом, який Я заповідаю вам, щоб вам було добре”.²⁴ Але вони не послушали і не прихилили вуха свого, і жили за схильністю і впертістю злого серця свого, і стали до Мене спиною, а не лицем.²⁵ З того дня, як батьки ваші вийшли із землі Єгипетської, до цього дня Я посилав до вас усіх рабів Моїх – пророків, посилав усякий день з раннього ранку;²⁶ але вони не слухалися Мене і не прихилили вуха свого, а озлобили ший свою, чинили гірше за батьків своїх.²⁷ І коли ти будеш говорити їм усі ці слова, вони тебе не послухають; і коли будеш кликати їх, вони на дадуть тобі відповіді.²⁸ Тоді скажи їм: ось народ, який не слухає гласу Господа Бога свого і не приймає настановлення! Не стало у них істини, вона віднята від вуст їхніх.²⁹ Обстрижи волосся твоє і кинь, і здійми плач на горах, бо відкинув Господь і залишив рід, який *накликав* гнів Його.³⁰ Бо сини Іуди роблять зле перед очима Моїми, – говорить Господь; поставили мерзоти свої у домі, над яким наречене ім'я

Моє, щоб осквернити його;³¹ і влаштували висоти Тофета у долині синів Енномових, щоб спалювати синів своїх і дочок своїх у вогні, чого Я не повелівав і що Мені на серце не приходило.³² За те ось, приходять дні, – говорить Господь, – коли не будуть більше називати місце це Тофетом і долиною синів Енномових, але долиною вбивства, і в Тофеті будуть ховати за нестачею місця.³³ І будуть трупи народу цього споживою птахам небесним і звірам земним, і не буде кому відганяти їх.³⁴ І припиню у містах Юдеї і на вулицях Єрусалима голос торжества і голос веселоців, голос нареченого і голос нареченої; тому що земля ця буде пустелею.

8 У той час, – говорить Господь, – викинуть кістки царів Іуди, і кістки князів його, і кістки священників, і кістки пророків, і кістки жителів Єрусалима із гробів їхніх;² і розкидають їх перед сонцем і місяцем і перед усім війнством небесним*, яких вони любили і яким служили і слідом яких ходили, яких шукали і яким поклонялися; не приберуть їх і не поховають: вони будуть гноєм на землі.³ І будуть смерті віддавати перевагу перед життям усі інші, які залишаться від цього злого племені в усіх місцях, куди Я вижену їх, – говорить Господь Саваоф.⁴ І скажи їм: так говорить Господь: хіба, упавши, не встають і, збившись із дороги, не повертаються?⁵ Для чого цей народ, Єрусалим, знаходиться у впертому відступництві? вони міцно тримаються оманни і не хочуть навернутися.⁶ Я спостерігав і слухав: не говорять вони правди, ніхто не кається у своєму

* Перед зірками.

[20] Єр. 4, 4. [21] Єр. 6, 20. [22] Іс. 1, 12. [23] Єр. 11, 4. [24] Єр. 11, 8; 16, 12; 17, 23. [25] Єр. 25, 4. [26] Єр. 6, 10. Вих. 32, 8; 33, 5. Втор. 9, 13. [28] Ос. 4, 1. [29] Втор. 32, 19–20. [30] Єз. 8, 5. [31] Лев. 18, 21. 4 Цар. 23, 10.

Єр. 19, 6. [32] Єр. 19, 11. [33] Єр. 16, 4; 34, 20. [34] Єр. 16, 9; 25, 10. Єз. 26, 13.

Глава 8. [1] Плач. 2, 20. 4 Цар. 23, 16. [2] 4 Цар. 17, 16. Єр. 16, 4. [3] Одкр. 9, 6. [5] Єз. 14, 3. [6] Ос. 4, 16.

нечесті, ніхто не говорить: “що я зробив?”; кожен повертається на свій шлях, як кінь, який кидается у бій. ⁷ І делека під небом знає свої визначені часи, і горлиця, і ластівка, і журавель пильнують час, коли їм прилетіти; а народ Мій не знає визначення Господнього. ⁸ Як ви говорите: “ми мудрі, і закон Господній у нас”? А ось, неправдива тростина книжників і його перетворює на неправду. ⁹ Осоромилися мудреці, звітилися і заплуталися у сіті: ось, вони відкинули слово Господне; у чому ж мудрість їхня? ¹⁰ За те дружин їхніх віддам іншим, поля їхні – іншим володарям; тому що всі вони, від малого до великого, віддалися користоловству; від пророка до священника – усі діють неправдиво. ¹¹ І лікують рану дочки народу Мого легковажно, говорячи: “мир, мир!”, а миру немає. ¹² Чи соромляться вони, роблячи мерзоти? ні, вони ніскільки не соромляться і не червоніють. За те упадуть вони між упалими; під час відвідування їх будуть повалені, – говорить Господь. ¹³ До кінця обберу їх, – говорить Господь, – не залишиться жодної виноградини на лозі, ні смокви на смоковниці, і лист обпаде, і що Я дав їм, відійде від них. ¹⁴ “Чого ми сидимо? збирайтеся, підемо в укріплені міста, і там загинемо; бо Господь Бог наш призначив нас на загибель і дає нам пити воду з жовцю за те, що ми грішили перед Господом”. ¹⁵ Чекаємо миру, а нічого доброго нема, – часу зцілення, і ось жахи. ¹⁶ Від Дана чутно іржання жеребців його тремтить уся земля; і придуть і знищать землю і все, що на ній, місто і тих, що живуть у ньому. ¹⁷ Бо ось, Я пошлю на

вас зміїв, василисків, проти яких немає заговорювання, і вони будуть уражати вас, – говорить Господь. ¹⁸ Коли утішуся я у горі моему! серце моє знемогло у мені. ¹⁹ Ось, чуо волання дочки народу Мого з далекої країни: хіба немає Господа на Сионі? хіба немає Царя його на ньому? – Навіщо вони спонукали Мене на гнів своїми ідолами, чужоземними, нікчемними? ²⁰ Минули жнива, скінчилося літо, а ми не спасені. ²¹ Про скрушення дочки народу мого я крушуся, ходжу похмурий, жак обійняв мене. ²² Хіба немає бальзаму в Галааді? хіба немає там лікарів? Чому ж немає зцілення дочки народу мого?

9 О, хто дасть голові моїй воду й очам моїм – джерело сліз! я плакав би день і ніч про уражених дочки народу мого. ² О, хто дав би мені у пустелі пристановище подорожніх! залишив би я народ мій і пішов би від них: бо усі вони перелюбники, збіговисько віроломних. ³ Як лук, напружують язик свій для неправди, підсилюються на землі неправдою; бо переходять від одного зла до іншого, і Мене не знають, – говорить Господь. ⁴ Стережіться кожен свого друга, і не довіряйте жодному зі своїх братів; тому що всякий брат ставить спотикання іншому, і всякий друг розносить наклепи. ⁵ Кожен обманює свого друга, і правди не говорять: привчили язик свій говорити неправду, лукавлять до втоми. ⁶ Ти живеш серед підступництва; з підступництва вони зрікаються знати Мене, – говорить Господь. ⁷ Тому так говорить Господь Саваоф: ось, Я розплавлю і випробую їх; бо як інакше Мені чинити з дочкою народу Мого? ⁸ Язык їх – убивча

[7] Мф 16, 3. Лк 19, 42. [8] 2 Тим. 3, 5. [9] Іов. 5, 13. [10] Іс. 13, 16; 56, 11. Єр. 6, 13; 23, 11. [11] Єр. 6, 14. [12] Єр. 6, 15. [13] Іс. 5, 2. Мф 21, 19. Лк 13, 6. [14] Єр. 4, 5; 9, 15. [15] Єр. 14, 19. [16] Єр. 4, 15. [17] Пс. 57, 5. [22] Єр. 46, 11.

Глава 9. [1] Іс. 22, 4. Єр. 14, 17. [2] Єр. 7, 9. [3] Пс. 63, 4. Єз. 22, 29. Мк 12, 14. [4] Мих. 7, 5. Мф 10, 36. [5] Пс. 63, 4. [6] Ос. 4, 1. [7] Іс. 1, 25; 48, 10. [8] Пс. 27, 3; 54, 22. Притч. 30, 14.

стріла, говорить підступно; вустами своїми говорять із ближнім своїм дружно, а у серці своєю будують йому підступи. ⁹ Невже Я не покараю їх за це? – говорить Господь; чи не помститься душа Моя такому народові, як цей? ¹⁰ Про гори здійму плач і крик, і про степові пасовища – ридання, тому що вони випалені, так що ніхто там не проходить, і не чуто бекання стад: від птахів небесних до худоби – усі розсіялися, пішли. ¹¹ І зроблю Єрусалим купою каміння, житлом шакалів, і міста Юдеї зроблю пустелею, без жителів. ¹² Чи є такий мудрець, який зрозумів би це? І до кого говорять уста Господні – пояснив би, за що загинула країна і випалена, як пустеля, так що ніхто не проходить нею?

¹³ І сказав Господь: за те, що вони залишили закон Мій, який Я встановив для них, і не слухали гласу Мого і не чинили за ним; ¹⁴ а ходили за впертістю серця свого і слідом Ваала, як навчили їх батьки їхні. ¹⁵ Тому так говорить Господь Саваоф, Бог Ізраїлів: ось, Я нагодую їх, цей народ, полином, і напою їх водою з жовцю; ¹⁶ і розсію їх між народами, яких не знали ні вони, ні батьки їхні, і пошлю услід їм меч, доки не знищу їх. ¹⁷ Так говорить Господь Саваоф: подумайте, і покличте плакальниць, щоб вони прийшли; пошліть за майстринями у цій справі, щоб вони прийшли. ¹⁸ Нехай вони поспішать і здіймуть плач за нас, щоб з очей наших лилися сльози, і з вій наших текла вода. ¹⁹ Бо голос плачу чуто з Сиону: “як ми пограбовані! ми жорстоко посоромлені, бо залишаємо землю, тому що зруйнували житла наші”. ²⁰ Отже, слухайте, жінки, слово Господа, і нехай прислухається вухо ваше до слів уст

Його; і вчіть дочок ваших плачу, і одна одну – жалібних пісень. ²¹ Бо смерть входить у наші вікна, вдирається у палади наші, щоб знищити дітей на вулицях, юнаків на площах. ²² Скажи: так говорить Господь: і будуть повалені трупи людей, як гній на полі і як снопи позаду женця, і не буде кому зібрати їх.

²³ Так говорить Господь: нехай не хвалиться мудрий мудрістю своєю, нехай не хвалиться сильний силою своєю, нехай не хвалиться багатий багатством своїм. ²⁴ Але хто хвалиться, хвалися тим, що розумієш і знаєш Мене, що Я – Господь, Який творить милість, суд і правду на землі; бо тільки це благоугодно Мені, – говорить Господь. ²⁵ Ось, приходять дні, – говорить Господь, – коли Я відвідаю усіх обрізаних і необрізаних: ²⁶ Єгипет і Юдею, й Едома і синів Аммонових, і Моава і всіх, що стрижуть волосся на скронях, які живуть у пустелі; тому що усі ці народи необрізані, а увесь дім Ізраїлів з необрізаним серцем.

10 Слухайте слово, яке Господь говорить вам, доме Ізраїлів. ² Так говорить Господь: не вчіться шляхів язичників і не страшіться знамень небесних, яких язичники страшаться. ³ Бо устави народів – порожнеча: зрубують дерево у лісі, обробляють його руками теслі за допомогою сокири, ⁴ покривають сріблом і золотом, прикріплюють цвяхами і молотом, щоб не хиталося. ⁵ Вони – як обточений стовп, і не говорять; їх носять, тому що ходити не можуть. Не бійтеся їх, тому що вони не можуть заподіяти зла, але і добра робити не в силах. ⁶ Немає подібного до Тебе, Господи! Ти великий, і ім'я Твоє велике могутністю. ⁷ Хто не убоїться Тебе, Царю

[9] Єр. 5, 9. [11] Пс. 78, 1. Мих. 3, 12. Єз. 12, 20. [12] Втор. 32, 28. Пс. 106, 43. Ос. 14, 10. [13] Втор. 29, 25. [14] Іс. 65, 2. Вар. 1, 22. [15] Єр. 8, 14; 23, 15. [16] Лев. 26, 33. [17] Ам. 5, 16. [18] Єр. 13, 17. [22] Єр. 7, 33. [23]

1 Кор. 1, 31. [24] Ін 17, 3. Єр. 22, 16. [26] Діян. 7, 51. Рим. 2, 28.

Глава 10. [2] Втор. 18, 9. [3] Іс. 44, 13. [4] Прем. 13, 10. Іс. 40, 19. [5] Пс. 113, 12–13. Іс. 46, 7. [6] Пс. 85, 8. [7] Одрк. 15, 4.

народів? бо Тобі єдиному належить це; тому що між усіма мудрецами народів і в усіх царствах їх немає подібного до Тебе.⁸ Усі до одного вони безглузді і дурні; пусте вчення – це дерево.⁹ Розбите на листи срібло привезене з Фарсиса, золото – з Уфаза, справа художника і рук плавильника; одяг на них – гіацинт і пурпур: усе це – справа людей майстерних.¹⁰ А Господь Бог є істина; Він є Бог живий і Цар вічний. Від гніву Його тремтить земля, і народи не можуть витримати обурення Його.¹¹ Так говорять їм: боги, які не створили неба і землі, зникнуть з землі і з-під небес.¹² Він створив землю силою Своєю, утвердив вселенну мудрістю Своєю і розумом Своїм розпростер небеса.¹³ За гласом Його шумлять води на небесах, і Він піднімає хмари від країв землі, творить блискавки серед дощу і виводить вітер зі сквищ Своїх.¹⁴ Безумствує усяка людина у своєму знанні, осоромлює себе всякий плавильник ідолом своїм, тому що виплавлене ним є неправда, і немає у ньому духу.¹⁵ Це повна порожнеча, справа омані; під час відвідування їх вони зникнуть.¹⁶ Не така, як їх, доля Якова; бо Бог його є Творець усього, й Ізраїль є жезл насліддя Його; ім'я Його – Господь Саваоф.¹⁷ Забирай із землі майно твоє, ти, що маєш сидіти в облозі; ¹⁸ бо так говорить Господь: ось, Я викину жителів цієї землі цього разу і зажену їх у тісне місце, щоб скопили їх.¹⁹ Горе мені у моєму скрушенні; болісна рана моя, але я говорю сам у собі: “справді, це моя скорбота, і я буду нести її; ²⁰ намет мій спустошений, і всі могутки мої порвані; діти мої пішли від мене, і немає їх: нема кому вже

розкинути шатро моє і розвісити килими мої,²¹ бо пастирі зробилися безглуздими і не шукали Господа, а тому вони і чинили нерозумно, і все стадо їх розсіяне”.²² Несеться чутка: ось вона йде, і великий шум від країни північної, щоб міста Юдеї зробити пустелею, житлом шакалів.²³ Знаю, Господи, що не у волі людини путь її, що не у владі того, хто йде, давати напрямок стопам своїм.²⁴ Карай мене, Господи, але за правдою, не у гніві Твоєму, щоб не принизити мене.²⁵ Вилий лють Твою на народи, які не знають Тебе, і на племена, які не прикликають імені Твого; бо вони з'їли Якова, пожерли його і знищили його, і житло його спустошили.

11 Слово, яке було до Єремії від Господа: ² слухайте слова завіту цього і скажіть мужам Іуди і жителям Єрусалима; ³ і скажи їм: так говорить Господь, Бог Ізраїлів: проклята людина, яка не послухає слів завіту цього, ⁴ який Я заповів батькам вашим, коли вивів їх із землі Єгипетської, із залізної печі, сказавши: “слухайтеся гласу Мого і робіть усе, що Я заповідаю вам, – і будете Моїм народом, і Я буду вашим Богом, ⁵ щоб виконати клятву, якою Я клявся батькам вашим, – дати їм землю, яка тече молоком і медом, як це нині”. І відповів я, сказавши: аминь, Господи!⁶ І сказав мені Господь: проголоси усі ці слова у містах Іуди і на вулицях Єрусалима і скажи: слухайте слова завіту цього і виконуйте їх.⁷ Бо батьків ваших Я умовляв постійно з того дня, як вивів їх із землі Єгипетської, до цього дня; напоумлював їх з раннього ранку, говорячи: “слухайтеся гласу Мого”.⁸ Але вони не слухалися і не прихилили вуха свого, а ходили ко-

[8] Пс. 113, 16. Ис. 41, 29. Ос. 8, 6. [10] Пс. 9, 37. [11] Гал. 4, 8. Вар. 3, 18. [12] Пс. 135, 6. Єр. 51, 15. [13] Пс. 134, 7; 148, 4. [14] Єр. 51, 17. Рим. 1, 22. [16] Єр. 51, 19. [21] Єр. 50, 6. Ос. 9, 7. [22] Єр. 1, 14. [23] Пс. 36, 23. Притч.

20, 24. [24] Пс. 6, 2; 37, 2. [25] Пс. 78, 6. Сир. 36, 2–3.

Глава 11. [3] Втор. 27, 26. Гал. 3, 10. [4] Втор. 4, 20. Єр. 7, 23. [5] Втор. 7, 12. [7] Єр. 7, 13. [8] Єр. 7, 24.

жен за впертістю злого серця свого: тому Я навів на них усе сказане у завіті цьому, який Я заповів їм виконувати, а вони не виконували.

⁹ І сказав мені Господь: є змова між мужами Іуди і жителями Єрусалима: ¹⁰ вони знову повернулися до беззаконь праотців своїх, які зреклися слухатися слів Моїх і пішли слідом чужих богів, слугуючи їм. Дім Ізраїля і дім Іуди порушили завіт Мій, який Я уклав з батьками їх. ¹¹ Тому так говорить Господь: ось, Я наведу на них біду, якої вони не можуть позбутися, і коли заволають до Мене, не почую їх. ¹² Тоді міста Іуди і жителі Єрусалима підуть і волатимуть до богів, яким вони кадять; але вони ніскільки не допоможуть їм під час біди їхньої. ¹³ Бо скільки у тебе міст, стільки і богів у тебе, Іудо, і скільки вулиць в Єрусалимі, стільки ви наставили жертovníків ганебному, жертovníків для кадіння Ваалу. ¹⁴ Ти ж не проси за цей народ і не піднось за них молитви і прохання; бо Я не почую, коли вони будуть волати до Мене у біді своїй. ¹⁵ Що улюбленому Моему в домі Моему, коли в ньому звершується безліч непотребств? і священні м'яса* не допоможуть тобі, коли, роблячи зло, ти радієш. ¹⁶ Зеленою маслиною, що красується приємними плодами, найменував тебе Господь. А нині, при шумі сильного сум'яття, Він запалив вогонь навколо неї, і скрушилися гілки її. ¹⁷ Господь Саваоф, Який насадив тебе, вирік на тебе зле за зло дому Ізраїлевого і дому Іудиного, яке вони заподіяли собі тим, що викликали у Мені гнів кадінням Ваалу. ¹⁸ Господь відкрив мені, і я

* Жертви.

знаю; Ти показав мені діяння їх. ¹⁹ А я, як лагідний агнець, якого ведуть на заколення, і не знав, що вони складають задуми проти мене, говорячи: "покладемо отруйне дерево в їжу його й відірвемо його від землі живих, щоб і ім'я його більше не згадувалося". ²⁰ Але, Господи Саваофе, Судде праведний, Який випробовує серця й утроби! дай побачити мені помсту Твою над ними, бо Тобі довірив я діло моє. ²¹ Тому так говорить Господь про мужів Анафофа, які шукають душі твоєї і говорять: "не пророкуй в ім'я Господа, щоб не померти тобі від рук наших"; ²² тому так говорить Господь Саваоф: ось, Я відвідаю їх: юнаки їхні помруть від меча; сини їхні і дочки їхні помруть від голоду. ²³ І залишку не буде від них; тому що Я наведу біду на мужів Анафофа у рік відвідування їх.

12 Праведний будеш Ти, Господи, якщо я стану судитися з Тобою; і однак же буду говорити з Тобою про правосуддя: чому шлях нечестивих благоуспішний, і всі віроломні благоденствують? ² Ти насадив їх, і вони вкорінилися, вирости і приносять плід. У вустах їх Ти близький, але далекий від серця їх. ³ А мене, Господи, Ти знаєш, бачиш мене і випробовуєш серце моє, яке воно до Тебе. Відокрем їх, як овець на заколення, і приготуй їх на день забиття. ⁴ Чи довго буде ремствувати земля, і трава на усіх полях – сохнути? худоба і птахи гинуть за нечестя жителів її, бо вони говорять: "Він не побачить, що з нами буде". ⁵ Якщо ти з піпими біг, і вони втомили тебе, як же тобі змагатися з кінями? і якщо у країні мирній ти був безпечний, то що будеш робити у по-

[10] Єр. 7, 26. [11] Притч. 1, 28. Іс. 1, 15. Єр. 14, 12. Єз. 8, 18. Мих. 3, 4. [12] Втор. 32, 37–38. [13] Єр. 2, 28. Ос. 8, 11; 10, 1. [14] Єр. 7, 16; 14, 11. [15] Іс. 1, 16. [16] Іс. 42, 25. Єр. 50, 32. Рим. 11, 17. [17] Єр. 32, 29. [19] Іс.

53, 7. Єр. 18, 23. [20] 1 Цар. 16, 7. 1 Пар. 28, 9. Пс. 7, 10; 25, 2. Єр. 17, 10; 20, 12. Одкр. 2, 23. [22] Єр. 18, 21.

Глава 12. [1] Іов. 21, 7. Пс. 72, 3. Авв. 1, 13. [3] Пс. 16, 3. [4] Єр. 4, 25; 14, 6; 23, 10.

вінь Йордану? ⁶ Бо і брати твої і дім батька твого, і вони віроломно вчиняють з тобою, і вони кричать услід тобі гучним голосом. Не вір їм, коли вони говорять тобі і добре. ⁷ Я залишив дім Мій; покинув наділ Мій; найлюб'язніше для душі Моєї віддав у руки ворогів його. ⁸ Наділ Мій зробився для Мене як лев у лісі; підняв на Мене голос свій: за те Я зневадив його. ⁹ Наділ Мій став у Мене, як різнобарвний птах, на якого з усіх боків напали інші хижі птахи. Йдїть, збирайтеся, усі польові звірі: йдїть пожирати його. ¹⁰ Багато пастухів зіпсували Мій виноградник, потоптали ногами ділянку Мою; улюблену ділянку Мою зробили порожнім степом; ¹¹ зробили його пустелею, і у запустїнні він плаче переді Мною; вся земля спустошена, тому що жодна людина не бере цього до серця. ¹² На всі гори в пустелі прийшли спустошувачі; бо меч Господа пожирає усе від одного краю землі до іншого: немає миру ні для якої плоті. ¹³ Вони сіяли пшеницю, а пожали терни; змучилися, і не одержали ніякої користі; посоромтеся ж таких прибутків ваших з причини полум'яного гніву Господа. ¹⁴ Так говорить Господь про усіх злих Моїх сусідів, які нападають на наділ, який Я дав у спадщину народу Моему, Ізраїлю: ось, Я вивергну їх із землі їх, і дім Іудин вивергну із середовища їх. ¹⁵ Але після того, як Я вивергну їх, знову поверну і помилую їх, і приведу кожного у наділ його і кожного у землю його. ¹⁶ І якщо вони навчатся шляхів народу Мого, щоб клястися ім'ям Моїм: “живий Господь!”, як вони навчили народ Мій клястися Ваалом, то оселяться серед народу Мого. ¹⁷ Якщо ж не послухаються, то Я викоріню і зовсім знищу такий народ, – говорить Господь.

13 Так сказав мені Господь: піди, купи собі лляний пояс і поклади його на стегна твої, але у воду не клади його. ² І я купив пояс, за словом Господа, і поклав його на стегна мої. ³ І було до мене слово Господне вдруге, і сказано: ⁴ візьми пояс, який ти купив, що на стегнах твоїх, і встань, піди до Євфрату і сховай його там у розщелині скелі. ⁵ Я пішов і сховав його біля Євфрату, як повелів мені Господь. ⁶ Коли ж минуло багато днів, сказав мені Господь: встань, піди до Євфрату і візьми звідти пояс, який Я звелів тобі сховати там. ⁷ І я прийшов до Євфрату, викопав і узяв пояс з того місця, де сховав його, і ось, пояс був зіпсований, ні до чого став не придатний.

⁸ І було до мене слово Господне: ⁹ так говорить Господь: так скрушу Я гордість Іуди і велику гордість Єрусалима. ¹⁰ Цей негідний народ, який не хоче слухати слів Моїх, живе за впертістю серця свого і ходить слідом інших богів, щоб служити їм і поклонятися їм, буде як цей пояс, який ні до чого не придатний. ¹¹ Бо, як пояс близько лежить до стегон людини, так Я наблизив до Себе весь дім Ізраїлів і весь дім Іудин, – говорить Господь, – щоб вони були Моїм народом і Моєю славою, хвалою і прикрасою; але вони не послухалися. ¹² Тому скажи їм слово це: так говорить Господь, Бог Ізраїлів: усякий для вина міх наповнюється вином. Вони скажуть тобі: “хіба ми не знаємо, що усякий для вина міх наповнюється вином?” ¹³ А ти скажи їм: так говорить Господь: ось, Я наповню вином до сп'яніння усіх жителів цієї землі і царів, які сидять на престолах Давида, і священників, і пророків і всіх жителів Єрусалима, ¹⁴ і скрушу їх одне об одного, і батьків і синів разом, – говорить Гос-

[6] Єр. 9, 4. Мк 14, 68. [7] Мф 23, 38. [8] Пс. 78, 1. [9] Плач. 3, 52. Одкр. 9, 17. [10] Єр. 6, 3. [13] Лев. 26, 16. Втор. 24, 38. Мих. 6, 15. Агг. 1, 6. [14] Єр. 32, 37. [16] Втор. 6, 13; 10,

20. Єр. 4, 2. [17] Іс. 60, 12.

Глава 13. [1] Діян. 21, 11. [9] 4 Цар. 24, 2. [10] Єр. 11, 8; 22, 21. Вар. 1, 22. [11] Втор. 26, 19. [14] Єр. 16, 5.

подь; не пощаджу і не помилую, і не пожалкую знищити їх. ¹⁵ Слухайте і вслуговуйтеся: не будьте горді, бо Господь говорить. ¹⁶ Воздайте славу Господу Богу вашому, доки Він ще не навів темряви, і доки ще ноги ваші не спотикаються на горах мороку; тоді ви будете очікувати світла, а Він оберне його на тінь смерті і зробить темрявою. ¹⁷ Якщо ж ви не послухаете цього, то душа моя у потаємних місцях буде оплакувати гордість вашу, буде плакати гірко, й очі мої будуть виливатися у слезах; тому що стадо Господнє відведене буде в полон. ¹⁸ Скажи цареві і цариці: смириться, сядьте нижче, бо упав з голови вашої вінець слави вашої. ¹⁹ Південні міста замкнені, і нема кому відчиняти їх; Іуда весь відводиться у полон, відводиться у полон геть увесь. ²⁰ Підніміть очі ваші і подивіться на тих, що йдуть з півночі: де стадо, яке дано було тобі, прекрасне стадо твоє? ²¹ Що скажеш, дочко Сиону, коли Він відвідає тебе? Ти сама привчила їх начальствувати над тобою; чи не схоплює тебе болі, як жінку, яка народжує? ²² І якщо скажеш у серці твоєму: “за що осягло мене це?” – За безліч беззаконь твоїх відкритий поділ у тебе, оголені п’яти твої. ²³ Чи може ефіоплянин перемінити шкіру свою і барс – плями свої? так і ви, чи можете робити добре, звикнувши робити зле? ²⁴ Тому розвію їх, як порох, що розноситься вітром пустельним. ²⁵ Ось жереб твій, відміряна тобі від Мене частина, – говорить Господь, – тому що ти забула Мене і сподівалася на неправду. ²⁶ За те буде піднятий поділ твій на лице твоє, щоб відкрився сором твій. ²⁷ Бачив Я перелюбство твоє і шалену похоть твою, твої непотребства і твої мерзоти на пагор-

бах у полі. Горе тобі, Єрусалиме! ти і після цього не очистишся. Доки ж?

14 Слово Господа, яке було до Єремії з нагоди бездощів’я. ² Плаче Іуда, ворота його розпалися, почорніли на землі, і волення здійснюється в Єрусалимі. ³ Вельможі посилають слуг своїх по воду; вони приходять до колодязів і не знаходять води; повертаються з порожніми посудинами; присоромлені і знічені, вони покривають свої голови. ⁴ Оскільки ґрунт розтріскався від того, що не було дощу на землю, то і хлібороби знічені й покривають свої голови. ⁵ Навіть і лань народжує на полі і залишає дітей, тому що немає трави. ⁶ І дикі осли стоять на підвищених місцях і ковтають, подібно до шакалів, повітря; очі їхні потьмяніли, тому що немає трави. ⁷ Хоча беззаконня наші свідчать проти нас, але Ти, Господи, твори з нами заради імені Твого; відступництво наше велике, згрішили ми перед Тобою. ⁸ Надія Ізраїля, Спаситель його під час скорботи! Для чого Ти – як чужий у цій землі, як перехожий, який зайшов переночувати? ⁹ Чому Ти – як чоловік здивований, як сильний, який не має сили спасти? І однак же Ти, Господи, посеред нас, і Твоє ім’я наречене над нами; не залишай нас. ¹⁰ Так говорить Господь народу цьому: за те, що вони люблять блукати, не стримують ніг своїх, за те Господь не благоволить до них, пригадує нині беззаконня їхні і карає гріхи їхні.

¹¹ І сказав мені Господь: ти не молися за народ цей на благо йому. ¹² Якщо вони будуть поститися, Я не почую волення їхнього; і якщо піднесуть всепалення і дари, не прийму їх; але мечем і голодом, і моровицею знищу їх. ¹³ Тоді сказав я:

[15] Як. 1, 21. [16] Нав. 7, 19. Ін 9, 24. Іс. 59, 9. [17] Плач. 1, 2, 16. [18] Іс. 47, 1. Плач. 5, 16. [20] Єр. 1, 14. [21] Єр. 6, 24. [22] Єр. 5, 19; 30, 15. [27] Єр. 5, 8.

Глава 14. [2] Плач. 3, 6. [3] Втор. 28, 24.

2 Цар. 13, 30. [4] Іоїл. 1, 11. [6] Єр. 12, 4. [7] Єр. 3, 25. [8] Єр. 17, 13; 50, 7. [9] Пс. 43, 24. Вих. 25, 10, 22. [11] Єр. 11, 14. [12] Притч. 1, 28. Іс. 1, 15; 58, 3. [13] Єр. 5, 12; 6, 13; 8, 10.

Господи Боже! ось, пророки говорять їм: “не побачите меча, і голоду не буде у вас, але постійний мир дам вам на цьому місці”. ¹⁴ І сказав мені Господь: пророки пророкують неправду ім'ям Моїм; Я не посилав їх і не давав їм повеління, і не говорив їм; вони звіщають вам видіння неправдиві і ворожі, і пусте і мрії серця свого. ¹⁵ Тому так говорить Господь про пророків: вони пророкують ім'ям Моїм, а Я не посилав їх; вони говорять: “меча і голоду не буде на цій землі”: мечем і голодом будуть знищені ці пророки, ¹⁶ і народ, якому вони пророкують, розкиданий буде по вулицях Єрусалима від голоду і меча, і не буде кому ховати їх, – вони і дружини їхні, і сини їхні, і дочки їхні; і Я виблю на них зло їхнє. ¹⁷ І скажи їм слово це: нехай ллються з очей моїх сльози ніч і день, і нехай не перестають; бо великою поразкою вражена діва, дочка народу мого, тяжким ударом. ¹⁸ Виходжу я на поле, – і ось, убиті мечем; входжу в місто, – і ось ті, що вмирають від голоду; навіть і пророк і священник блукають по землі несвідомо. ¹⁹ Хіба Ти зовсім відкинув Іуду? Хіба душі Твоїй огиднув Сион? Для чого уразив нас так, що немає нам зцілення? Чекаємо миру, і нічого доброго немає; чекаємо часу зцілення, і ось жахи. ²⁰ Усвідомлюємо, Господи, нечестя наше, беззаконня батьків наших; бо згрішили ми перед Тобою. ²¹ Не відкинь нас заради імені Твого; не принижуй престолу слави Твоїї: згадай, не руйнуй завіту Твого з нами. ²² Чи є між суєтними богами язичницькими такі, що посилають дощ? або чи може небо саме собою подавати зливу? чи не Ти це, Господи, Боже наш? На Тебе надіємося ми; бо Ти твориш усе це.

[14] Єр. 23, 21, 25; 27, 15. Єз. 13, 9. [15] Єр. 5, 13. [16] Єр. 16, 4. [17] Єр. 9, 1. Плач. 1, 16; 2, 18. [19] Пс. 73, 1. Єр. 8, 15. [20] 1 Езд. 9, 15. [21] Єр. 3, 17; 17, 12. [22] Зах. 10, 1.

15 І сказав мені Господь: хоч би стали перед лице Моє Мойсей і Самуїл, душа Моя не *прихилиться* до народу цього; віджени їх від лица Мого, нехай вони відійдуть. ² Якщо ж скажуть тобі: “куди нам іти?”, то скажи їм: так говорить Господь: хто *приречений* на смерть, іди на смерть; і хто під меч, – під меч; і хто на голод, – на голод; і хто у полон, – у полон. ³ І пошлю на них чотири роди *страт*, – говорить Господь: меч, щоб убивати, і псів, щоб терзати, і птахів небесних і звірів польових, щоб пожирати і знищувати; ⁴ і віддам їх на озлоблення усім царствам землі за Манассію, сина Єзекії, царя Юдейського, за те, що він зробив у Єрусалимі. ⁵ Бо хто пожаліє тебе, Єрусалиме? і хто виявить співчуття до тебе? і хто зайде до тебе запитати про твій добробут? ⁶ Ти залишив Мене, – говорить Господь, – відступив назад; тому Я простягну на тебе руку Мою і погублю тебе: Я втомився милувати. ⁷ Я розвіваю їх віялом за ворота землі; позбавляю їх дітей, гублю народ Мій; але вони не повертаються зі пляхів своїх. ⁸ Удів їх у Мене більше, ніж піску в морі; наведу на них, на матір юнаків, спустошувача опівдні; нападе на них раптово страх і жах. ⁹ Лежить у знеможі та, що народила сімох, спускає дихання своє; ще вдень закотилося сонце її, вона посоромлена й осоромлена. І залишок їх віддам мечу перед очима ворогів їхніх, – говорить Господь. ¹⁰ “Горе мені, мати моя, що ти народила мене людиною, яка сперечається і свариться з усією землею! нікому не давав я на ріст, і мені ніхто не давав на ріст, а усі проклинають мене”.

¹¹ Господь сказав: кінець твій буде добрий, і Я змушу ворога чинити з тобою добре під час біди і під час

Глава 15. [1] Вих. 32, 11. 1 Цар. 7, 9. [2] Єр. 43, 11. Зах. 11, 9. [3] Єр. 22, 19. [4] Втор. 28, 25. Єр. 24, 9; 29, 18. 4 Цар. 21, 11. [9] Ам. 8, 9. [10] Єр. 20, 14.

скорботи.¹² Чи може залізо скрушити залізо північне і мідь?¹³ Майно твоє і скарби твої віддам на розкрадання, без оплати, за усі гріхи твої, у всіх межах твоїх;¹⁴ і відправлю з ворогами твоїми у землю, якої ти не знаєш; тому що вогонь запалав у гніві Моєму, – буде палати на вас.¹⁵ О, Господи! Ти знаєш усе; згадай про мене і відвідай мене, і помстися за мене гонителям моїм; не погуби мене з довготерпіння Твого; Ти знаєш, що заради Тебе несучу я наругу.¹⁶ Знайдені слова Твої, і я з'їв їх; і було слово Твоє мені на радість і на веселість серця мого; бо ім'я Твоє наречене на мені, Господи, Боже Саваофе.¹⁷ Не сидів я на зібранні, яке сміється, і не веселився: під рукою Твою, що тяжить на мені, я сидів самотньо, бо Ти сповнив мене обуренням.¹⁸ За що така уперта хвороба моя, і рана моя така незцілима, що відкидає лікування? Невже Ти будеш для мене ніби оманним джерелом, невірною водою?¹⁹ На це так сказав Господь: якщо ти навернешся, то Я підніму тебе, і будеш стояти перед лицем Моїм; і якщо здобудеш дорогоцінне із нікчемного, то будеш як Мої вуста. Вони самі будуть навертатися до тебе, а не ти будеш навертатися до них.²⁰ І зроблю тебе для цього народу міцною мідною стіною; вони будуть ратувати проти тебе, але не здолають тебе, бо Я з тобою, щоб спасати і визволяти тебе, – говорить Господь.²¹ І спасу тебе від руки злих і визволю тебе від руки гнобителів.

16 І було до мене слово Господнє:² не бери собі дружини, і нехай не буде у тебе ні синів, ні дочок на місці цьому.³ Бо так говорить Господь про синів і дочок, які народяться на місці цьому, і про

матерів їхніх, які народять їх, і про батьків їхніх, які породять їх на цій землі:⁴ тяжкою смертю помруть вони і не будуть ні оплакані, ні поховані; будуть гноєм на поверхні землі; мечем і голодом будуть знищені, і трупи їхні будуть споживою птахам небесним і звірам земним.⁵ Бо так говорить Господь: не входи у дім тих, що ремствують, і не ходи плакати і тужити з ними; бо Я відняв від цього народу, – говорить Господь, – мир Мій і милість і жаль.⁶ І помруть великі і малі на землі цій; і не будуть поховані, і не будуть оплакувати їх, ні терзати себе, ні стригтися заради них.⁷ І не будуть переломлювати для них хліб у сумі, для утішення за померлим; і не подадуть їм чаші втіхи, щоб пити по батькові їх і матері їх.⁸ Не ходи також і у дім бенкету, щоб сидіти з ними, їсти і пити;⁹ бо так говорить Господь Саваоф, Бог Ізраїлів: ось, Я припиню у місці цьому в очах ваших і у дні ваші голос радости і голос веселощів, голос нареченого і голос нареченої.¹⁰ Коли ти перекажеш народу цьому всі ці слова, і вони скажуть тобі: “за що вирік на нас Господь усю цю велику біду, й у чому наша неправда, і який наш гріх, яким згрішили ми перед Господом Богом нашим?” –¹¹ тоді скажи їм: за те, що батьки ваші залишили Мене, – говорить Господь, – і пішли слідом інших богів, і служили їм, і поклонялися їм, а Мене залишили, і закону Мого не зберігали.¹² А ви робите ще гірше за батьків ваших і живете кожен за впертістю злого серця свого, щоб не слухати Мене.¹³ За це викину вас із землі цієї у землю, якої не знали ні ви, ні батьки ваші, і там будете служити іншим богам день і ніч; бо Я не виявлю до

[13] Єр. 17, 3; 20, 5. [14] Втор. 28, 36; 32, 22. Єр. 17, 4. Рим. 10, 19. [15] Єр. 17, 18. [16] Пс. 18, 8. [17] Пс. 1, 1. [18] Єр. 30, 15. [19] Як. 4, 8. [20] Єр. 1, 18–19.

Глава 16. [2] 1 Кор. 7, 26. [4] Єр. 7, 33; 8,

2; 25, 33. [5] Єр. 13, 14. [6] Лев. 19, 27–28. [7] Втор. 26, 14. [8] Єз. 24, 22. [9] Іс. 24, 8. Єр. 7, 34. Єз. 26, 13. [10] Єр. 5, 19. [11] Іс. 65, 7. Єр. 3, 25. Єз. 21, 7. [12] Єр. 7, 26. [13] Втор. 4, 27–28.

вас милосердя. ¹⁴ Тому ось, приходять дні, – говорить Господь, – коли не будуть уже говорити: “живий Господь, Який вивів синів Ізраїлевих із землі Єгипетської”; ¹⁵ але: “живий Господь, Який вивів синів Ізраїлевих із землі північної і з усіх земель, в які вигнав їх”: бо поверну їх у землю їхню, яку Я дав батькам їхнім. ¹⁶ Ось, Я пошлю багато рибалок, – говорить Господь, – і будуть ловити їх; а потім пошлю багато мисливців, і вони проженуть їх з усякої гори, і з усякого пагорба, і з ущелин скель. ¹⁷ Бо очі Мої на усіх шляхах їхніх; вони не приховані від лица Мого, і неправда їхня не прихована від очей Моїх. ¹⁸ І воздам їм насамперед за неправду їхню і за подвійний гріх їхній, тому що осквернили землю Мою, трупами гидких своїх і мерзотами своїми наповнили насліддя Моє. ¹⁹ Господи, сила моя і кріпкість моя і притулок мій у день скорботи! до Тебе прийдуть народи від країв землі і скажуть: “тільки неправду успадукували наші батьки, пустоту і те, у чому немає ніякої користі”. ²⁰ Чи може людина зробити собі богів, які, втім, не є боги? ²¹ Тому, ось Я покажу їм нині, покажу їм руку Мою і могутність Мою, і пізнають, що ім’я Моє – Господь.

17 Гріх Іуди написаний залізним різцем, алмазним вістрям накреслений на скрижалі серця їх і на рогах жертовників їх. ² Як про синів своїх, згадують вони про жертовники свої і діброви свої біля зелених дерев, на високих пагорбах. ³ Гору Мою у полі, майно твоє і всі скарби твої віддам на розграбування, і всі висоти твої – за гріхи в усіх межах твоїх. ⁴ І ти через себе позба-

вишся спадщини твоєї, яку Я дав тобі, і віддам тебе у рабство ворогам твоїм, у землю, якої ти не знаєш, тому що ви розпалили вогонь гніву Мого; він буде горіти повіки.

⁵ Так говорить Господь: проклята людина, яка надіється на людину і плоть робить своєю опорою, і серце якої відходить від Господа. ⁶ Вона буде як вереск у пустелі і не побачить, коли прийде добре, й оселиться у місцях спекотних у степу, на землі неплодній, ненаселеній. ⁷ Благословенна людина, яка надіється на Господа, і уповання якої – Господь. ⁸ Бо вона буде як дерево, посаджене біля вод, яке пускає коріння своє біля потоку; не знає воно, коли приходить спека; лист його зелений, і в час засухи воно не боїться і не перестає приносити плід. ⁹ Лукаве серце людське найбільше і вкрай зіпсоване; хто пізнає його? ¹⁰ Я, Господь, проникаю у серце і випробовую нутроці, щоб воздати кожному за путями його і за плодами діл його. ¹¹ Куріпка сідає на яйця, яких не несла; таким є той, хто зобуває багатство неправдою: він залишить його у половині днів своїх, і нерозумним залишиться при кінці своєму. ¹² Престіл слави, піднесений від початку, є місце освячення нашого. ¹³ Ти, Господи, надія Ізраїлева; усі, що залишають Тебе, осоромляться. “Ті, що відступають від Мене, будуть написані на поросі, тому що залишили Господа, джерело води живої”. ¹⁴ Зціли мене, Господи, і зціленим буду; спаси мене, і спасеним буду; бо Ти хвала моя. ¹⁵ Ось, вони говорять мені: “де слово Господнє? нехай воно прийде!” ¹⁶ Я не поспішав бути пастирем у Тебе і не бажав

[14] Єр. 23, 7. [16] Мф 4, 19; 13, 47. Ам. 4, 2. [17] Іов. 34, 21. Притч. 5, 21. [18] Іс. 40, 2. [19] Іс. 25, 4. Єр. 17, 17. Рим. 1, 25. [20] Іс. 40, 19. Єр. 10, 3. Прем. 13, 11.

Глава 17. [1] Іс. 65, 6. [2] Єр. 11, 13. [3] Єр. 15, 13. [4] Єр. 15, 14. [5] Пс. 117, 8. Притч. 29, 25. Іс. 31, 1. [6] Іс. 1, 30. Єр. 48, 6. [7] Пс.

2, 12. Притч. 16, 20. Іс. 30, 18. [8] Пс. 1, 3. [9] Пс. 63, 7. [10] 1 Цар. 16, 7. 1 Пар. 28, 9. Пс. 7, 10. Притч. 17, 3. Єр. 11, 20; 20, 12. Одкр. 2, 23. [12] Єр. 14, 21. [13] Єр. 2, 13; 14, 8. Ін 4, 14; 8, 6. [15] Іс. 5, 19. [16] Іов. 32, 21. 1 Кор. 4, 3.

дня бідування, Ти це знаєш; що вишло з уст моїх, відкрите перед лицем Твоїм. ¹⁷ Не будь страшним для мене, Ти – надія моя у день біди. ¹⁸ Нехай посоромляться гонителі мої, а я не буду посоромлений; нехай вони затрепчуть, а я буду безтрепетним; наведи на них день бідування і скрупи їх подвійним знищенням.

¹⁹ Так сказав мені Господь: піди і стань у воротах синів народу, якими входять царі юдейські і якими вони виходять, і біля усіх воріт єрусалимських, ²⁰ і говори їм: слухайте слово Господнє, царі юдейські, і вся Юдея, і всі жителі Єрусалима, які входять цими воротами. ²¹ Так говорить Господь: бережіть душі свої і не носіть тягарів у день суботній і не вносьте їх воротами єрусалимськими, ²² і не виносьте тягарів з домів ваших у день суботній, і не займайтеся жодною працею, але святіть день суботній так, як Я заповів батькам вашим, ²³ які, втім, не послушалися і не прихилили вуха свого, але зробилися жорстокосердими, щоб не слухати і не приймати настановлення. ²⁴ І якщо ви послухаете Мене у тому, – говорить Господь, – щоб не носити тягарів воротами цього міста у день суботній і щоб святити суботу, не займаючись у цей день жодною працею, ²⁵ то воротами цього міста будуть входити царі і князі, які сидять на престолі Давида, які їздять на колісницях і на конях, вони і князі їхні, юдеї і жителі Єрусалима, і місто це буде населеним вічно. ²⁶ І будуть приходити з міст юдейських, і з околиць Єрусалима, і з землі Веніамінової, і з рівнини і з гір і з півдня, і приносили всепалення і жертву, і хлібне приношення, і ливан, і подячні жертви у дім Господній. ²⁷ А якщо не послухаете

Мене у тому, щоб святити день суботній і не носити тягарів, входячи у ворота Єрусалима в день суботній, то запалю вогонь у воротах його, і він пожере палаци Єрусалима і не погасне.

18 Слово, яке було до Єремії від Господа: ² встань і зійди у дім гончара, і там Я сповіщу тобі слова Мої. ³ І зійшов я у дім гончара, і ось, він виконував свою роботу на кружалі. ⁴ І посудина, яку гончар виробляв із глини, розвалилася у руці його; і він знову зробив з неї іншу посудину, яку гончар здумав зробити. ⁵ І було слово Господнє до мене: ⁶ чи не можу Я вчинити з вами, доме Ізраїлів, подібно до гончара цього? – говорить Господь. Ось, що глина в руці гончара, те ви у Моїй руці; доме Ізраїлів. ⁷ Іноді Я скажу про який-небудь народ і царство, що викоріню, знищу і погублю його; ⁸ але якщо народ цей, на який Я це вирік, навернеться від своїх злих діл, Я відкладаю те зло, яке помислив зробити йому. ⁹ А іноді скажу про який-небудь народ і царство, що впорядкую і утверджу його; ¹⁰ але якщо він буде робити лише перед очима Моїми і не буде слухатися голосу Мого, Я відміню те добро, яким хотів облагодіяти його. ¹¹ Отже, скажи мужам Іуди і жителям Єрусалима: так говорить Господь: ось, Я готую вам зло і замишляю проти вас; отже, наверніться кожен від злого шляху свого і виправте путі ваші і вчинки ваші. ¹² Але вони говорять: “не надійся; ми будемо жити за своїми помислами і будемо чинити кожен за впертістю злого свого серця”. ¹³ Тому так говорить Господь: запитайте між народами, чи чув хто подібне до цього? украй мерзотні діла вчинила діва Ізраїлева. ¹⁴ Чи залишає сніг ливан-

[17] Єр. 16, 19. [18] Єр. 20, 11. [19] Іс. 29, 21. [21] Неем. 13, 19. Ін 5, 9. [22] Вих. 20, 8. Єз. 20, 12. [23] Єр. 7, 24. [24] Іс. 56, 2; 58, 13. [25] Єр. 22, 4. [26] Єр. 32, 44. [27] Іс. 1, 31. Ам. 5, 6. Єр. 21, 14.

Глава 18. [6] Прем. 15, 7. Іс. 45, 9. Рим. 9, 20. [7] Єр. 1, 10. [8] Єз. 18, 21. [11] Єр. 7, 3; 25, 5; 35, 15. Ін 3, 8. [12] Єр. 2, 25. [13] Єр. 2, 10.

ський скелю гори? і чи висихають холодні води, що течуть з інших місць?¹⁵ А народ Мій залишив Мене; вони кадять суетним, спіткнулися на шляхах своїх, залишили шляхи давні, щоб ходити по стежках шляху непрокладеного,¹⁶ щоб зробити землю свою жахом, постійним посміховиськом, так що кожен, хто проходить нею, здивується і похитає головою своєю.¹⁷ Як східним вітром розвію їх перед лицем ворога; спиною, а не лицем повернуся до них у день біди їх.¹⁸ А вони сказали: “прийдіть, учинимо задум проти Єремії; тому що це не зник же закон у священника і рада у мудрого, і слово у пророка; прийдіть, уразимо його язиком і не будемо слухати слів його”.¹⁹ Вислухай мене, Господи, і почуй голос моїх супротивників.²⁰ Чи слід відплачувати злом за добро? а вони рикють яму душі моїй. Згадай, що я стою перед лицем Твоїм, щоб говорити за них добре, щоб відвернути від них гнів Твій.²¹ Отже, віддай синів їх голоду і піддай їх мечу; нехай будуть дружини їхні бездітними і вдовами, і чоловіки їхні нехай будуть уражені смертю, і юнаки їхні умертвлені мечем на війні.²² Нехай буде чутно воляння з домів їхніх, коли приведеш на них полки раптово; бо вони рикють яму, щоб упіймати мене, і таємно розставили сіті для ніг моїх.²³ Але Ти, Господи, знаєш усі задуми їхні проти мене, щоб умертвити мене; не прости неправди їх і гріха їх не заглядь перед лицем Твоїм; нехай будуть вони поваленими перед Тобою; вчини з ними під час гніву Твого.

19 Так сказав Господь: піди і купи глиняний глечик у гончара; і візьми з собою найстарших з народу і зі старійшин священничих,² і вийди у долину синів Енномових,

що біля воріт Харшиф, і виголоси там слова, які скажу тобі,³ і скажи: слухайте слово Господнє, царі юдейські і жителі Єрусалима! так говорить Господь Саваоф, Бог Ізраїлів: ось, Я наведу біду на місце це, – про яке хто почує, у того задзвенить у вухах,⁴ за те, що вони залишили Мене і чужим зробили місце це і кадять на ньому іншим богам, яких не знали ні вони, ні батьки їхні, ні царі юдейські; наповнили місце це кров'ю невинних⁵ і влаштували висоти Ваалу, щоб спалювати синів своїх вогнем у всепалення Ваалу, чого Я не повелівав і не говорив, і що на думку не спадало Мені;⁶ за те ось, приходять дні, – говорить Господь, – коли місце це не буде більше називатися Тофетом або долиною синів Енномових, але долиною вбивства.⁷ І знищу раду Іуди та Єрусалима на місці цьому й уб'ю їх мечем перед лицем ворогів їхніх і рукою тих, що шукають душі їхні, і віддам трупи їхні в їжу птахам небесним і звірам земним.⁸ І зроблю місто це жахом і посміянням; кожен, хто пройде через нього, здивується і посвистить, дивлячись на усі виразки його.⁹ І нагодую їх плоттю синів їхніх і плоттю дочок їхніх; і буде кожен їсти плоть свого ближнього, знаходячись в облозі і тісноті, коли стиснуть їх вороги їхні й ті, що шукають душі їхні.¹⁰ І розбий глечик перед очима тих мужів, які прийдуть з тобою,¹¹ і скажи їм: так говорить Господь Саваоф: так знищу Я народ цей і місто це, як розбита посудина гончара, яка уже не може бути відновлена, і будуть ховати їх у Тофеті, через нестачу місця для поховання.¹² Так зроблю з місцем цим, – говорить Господь, – і з жителями його; і місто це зроблю

[15] Єр. 6, 16. [16] Єр. 19, 8; 49, 13; 50, 13. [17] Притч. 1, 26. [18] Мал. 2, 7. [19] Єр. 20, 12. [20] Бут. 44, 4. Пс. 7, 16. Мф 22, 15. [21] Пс. 108, 9–10. [22] Пс. 34, 7. Лк 20, 20. [23] Єр. 11, 19. Пс. 108, 14.

Глава 19. [2] Єр. 7, 31. [3] 1 Цар. 3, 11. [4] Єр. 2, 13; 15, 6. [5] Єр. 7, 18; 16, 18. 4 Цар. 16, 3. [6] Єр. 7, 32. [7] Єр. 7, 33. [8] Єр. 18, 16; 50, 13. [9] Втор. 28, 53. Плач. 4, 10. [11] Єр. 7, 32.

подібним до Тофета. ¹³ І доми Єрусалима і доми царів юдейських будуть, як місце Тофет, нечистими, тому що на покрівлях усіх домів кадять усьому воїнству небесному і роблять узливання богам чужим.

¹⁴ І прийшов Єремія з Тофета, куди Господь посилав його пророкувати, і став у дворі дому Господнього і сказав усьому народові: ¹⁵ так говорить Господь Саваоф, Бог Ізраїлів: ось, Я наведу на місто це і на усі міста його усі ті біди, які прорік на нього, тому що вони жорстокосерді і не слухають слів Моїх.

20 Коли Пасхор, син Еммерів, священик, він же і наглядач у домі Господньому, почув, що Єремія як пророк промовив слова ці, ² то вдарив Пасхор Єремію пророка і посадив його у колоду, яка була біля верхніх воріт Веніамінових при домі Господньому. ³ Але на другий день Пасхор випустив Єремію з колоди, і Єремія сказав йому: не “Пасхор”* нарік Господь ім’я тобі, але “Магор Миссавив”**. ⁴ Тому що так говорить Господь: ось, Я зроблю тебе жахом для тебе самого і для усіх друзів твоїх, і впадуть вони від меча ворогів своїх, і твої очі побачать це. І всього Іуду віддам до рук царя Вавилонського, і відведе їх у Вавилон і уразить їх мечем. ⁵ І віддам усе багатство цього міста і усе надбання його, й усі коштовності його; і всі скарби царів юдейських віддам до рук ворогів їхніх, і пограбують їх і візьмуть, і відправлять їх у Вавилон. ⁶ І ти, Пасхоре, й усі, хто живе у домі твоєму, підете в полон; і прийдеш у Вавилон, і там помреш, і там будеш похований, ти і усі друзі твої, яким ти пророкував неправдиво. ⁷ Ти вів

мене, Господи, – і я захоплений; Ти сильніший за мене – і переміг, і я щодня у посміянні, усякий знуцається з мене. ⁸ Бо лиш тільки почну говорити я, – кричу про насильство, волаю про руйнування, тому що слово Господнє обернулося на ганьбу для мене і на повсякденне посміяння. ⁹ І подумав я: “не буду я нагадувати про Нього і не буду більше говорити в ім’я Його”; але було у серці моєму, що ніби горить вогонь, який наповнює кістки мої, і я стомився, стримуючи його, і не міг. ¹⁰ Бо я чув слова багатьох: погрози навколо; “заявіть, говорили вони, і ми зробимо донос”. Усі, що жили зі мною у мирі, стежать за мною, чи не спіткнуся я: “можливо, говорять, він попадеться, і ми здолаємо його й помстимося йому”. ¹¹ Але зі мною Господь, як сильний ратоборець; тому гонителі мої спіткнуться і не здолають; сильно осоромляться, тому що чинили нерозумно; посоромлення буде вічне, ніколи не забудеться. ¹² Господи сил! Ти випробуєш праведного і бачиш нутроці і серце. Нехай побачу я помсту Твою над ними, бо Тобі довірив я діло моє. ¹³ Співайте Господу, хваліть Господа, бо Він спасає душу бідного від руки лиходіїв. – ¹⁴ Проклятий день, в який я народився! день, в який народила мене мати моя, нехай не буде благословенний! ¹⁵ Проклята людина, яка принесла звістку батькові моєму і сказала: “у тебе народився син”, і тим дуже порадувала його. ¹⁶ І нехай буде з тією людиною, що з містами, які зруйнував Господь і не пожалів; нехай чує вона ранком волання й опівдні ридання ¹⁷ за те, що вона не убила мене у самій утробі – так, щоб мати моя була мені гробом, і утроба її залишалася вічно вагітною. ¹⁸ Для чого вийшов я з

* Мир навколо.

** Жах навколо.

[13] 4 Цар. 23, 12. [15] Вих. 32, 9. Неем. 9, 17. Єр. 7, 26.

Глава 20. [1] 1 Езд. 2, 37. 1 Пар. 24, 14. [2] Єр. 37, 15. Євр. 11, 36. [4] Єр. 21, 7. [5]

Єр. 15, 13. [7] Єр. 1, 5, 8; 6, 10. [9] Іов. 32, 18. Лк 24, 32. 1 Кор. 9, 16–17. [11] Єр. 17, 18; 23, 40. [12] Єр. 11, 20. [14] Іов. 3, 3. [16] Бут. 19, 24–25. [18] Іов. 3, 11.

утроби, щоб бачити труди і скорботи, і щоб дні мої зникали у неславі?

21 Слово, яке було до Єремії від Господа, коли цар Седекія послав до нього Пасхора, сина Молхіїного, і Софонію, сина Маасеї священника, сказати йому: ² “запитай про нас Господа, бо Навуходоносор, цар Вавилонський, воює проти нас; можливо, Господь сотворить з нами що-небудь таке, як усі чудеса Його, щоб той відступив від нас”.

³ І сказав їм Єремія: так скажіть Седекії: ⁴ так говорить Господь, Бог Ізраїлів: ось, Я поверну назад військове знаряддя, яке у руках ваших, яким ви воюєте з царем Вавилонським і з халдеями, які беруть вас в облогу поза стіною, і зберу їх посеред міста цього; ⁵ і Сам буду воювати проти вас рукою простягнутою і правицею кріпкою, у гніві й у люті й у великому обуренні; ⁶ і вражу тих, що живуть у цьому місті, – і людей і худобу; від великої моровиці помруть вони. ⁷ А після того, – говорить Господь, – Седекію, царя Юдейського, слуг його і народ, і тих, що залишилися у місті цьому після моровиці, меча і голоду, віддам до рук Навуходоносора, царя Вавилонського, і до рук ворогів їхніх і до рук тих, що шукають душі їхні; і він уразить їх вістрям меча і не пощадить їх, і не пожаліє і не помилує.

⁸ І народу цьому скажи: так говорить Господь: ось, Я пропоную вам путь життя і путь смерті: ⁹ хто залишиться у цьому місті, той помре від меча і голоду і моровиці; а хто вийде і віддасться халдеям, які обложили вас, той буде живий, і душа його буде йому замість здобичі; ¹⁰ бо Я повернув лице Моє проти міста цього, – говорить Господь, – на зло, а не на добро; воно буде віддане у руки царя

Вавилонського, і той спалить його вогнем.

¹¹ І дому царя Юдейського скажи: слухайте слово Господнє: ¹² доме Давидів! так говорить Господь: з раннього ранку чинить суд і рятуйте того, кого скривдять, від руки кривдника, щоб лють Моя не вийшла, як вогонь, і не розгорілася через злі діла ваші до того, що ніхто не погасить. ¹³ Ось, Я – проти тебе, жителько долини, скеле рівнини, – говорить Господь, – проти вас, які говорите: “хто виступить проти нас і хто ввійде у житла наші?” ¹⁴ Але Я відвідаю вас за плодами діл ваших, – говорить Господь, – і запалю вогонь у лісі вашому, і пожере усе навколо нього.

22 Так сказав Господь: зійди у дім царя Юдейського і промов слово це ² і скажи: вислухай слово Господнє, царю Юдейський, що сидиш на престолі Давидовому, ти, і слуги твої, і народ твій, які входите цими воротами. ³ Так говорить Господь: чинить суд і правду і рятуйте скривдженого від руки гнобителя, не кривдьте і не утискуйте прибульця, сироту і вдову, і невинної крові не проливайте на місці цьому. ⁴ Бо якщо ви будете виконувати слово це, то будуть входити воротами дому цього царі, які сидять замість Давида на престолі його, які їздять на колісницях і на конях, самі й слуги їхні і народ їхній. ⁵ А якщо не послухаєте слів цих, то Мною клянуся, – говорить Господь, – що дім цей зробиться порожнім. ⁶ Бо так говорить Господь дому царя Юдейського: Галаад ти у Мене, вершина Ливану; але Я зроблю тебе пустелею і міста безлюдними ⁷ і приготую проти тебе винищувачів, кожного зі своїм знаряддям, і зрубать крапці кедрів твої і кинуть у вогонь. ⁸ І багато народів

Глава 21. [1] 1 Пар. 24, 9. [5] Вих. 6, 6. Втор. 5, 15. Єр. 32, 21. [7] Єр. 20, 4; 34, 2. Вих. 4, 19. [8] Сир. 15, 17. [9] Єр. 38, 2; 45, 5. [10] Лев. 17, 10. Єр. 32, 29; 34, 2. [12] Єр. 4, 4; 22, 3. [13] Єр. 49, 4. Єз. 11, 15. [14] Єр. 17,

27; 22, 7.

Глава 22. [3] Єр. 21, 12. Вих. 22, 21. [4] Єр. 17, 25. [5] Мф 23, 38. [7] Єр. 21, 14. Іс. 13, 3; 37, 24. [8] Втор. 29, 24. 3 Цар. 9, 8–9.

будуть проходити через місто це і говорити одне одному: “за що Господь так учинив з цим великим містом?”⁹ І скажуть у відповідь: “за те, що вони залишили завіт Господа Бога свого і поклонялися іншим богам і служили їм”.¹⁰ Не плачте за померлим і не жалійте за ним; але гірко плачте за тим, хто відходить у полон, бо він уже не повернеться і не побачить рідної країни своєї.¹¹ Бо так говорить Господь про Саллума, сина Іосії, царя Юдейського, який царював після батька свого, Іосії, і який вийшов з цього місця: він уже не повернеться сюди,¹² але помре у тому місці, куди відвели його полоненим, і більше не побачить землі цієї.¹³ Горе тому, хто будує дім свій неправдою і світлиці свої беззаконням, хто примушує ближнього свого працювати задарма і не віддає йому платні його,¹⁴ хто говорить: “побудую собі дім великий і світлиці просторі”, – і прорубує собі вікна, й обшиває кедром, і фарбує червоною фарбою.¹⁵ Чи думаєш ти бути царем, тому що обклав себе кедром? батько твій їв і пив, але чинив суд і правду, і тому йому було добре.¹⁶ Він розбирав справу бідного й убогого, і тому йому добре було. Чи не це означає знати Мене? – говорить Господь.¹⁷ Але твої очі і твоє серце звернені тільки до твоєї користі і до пролиття невинної крові, до того, щоб робити утиск і насильство.¹⁸ Тому так говорить Господь про Іоакима, сина Іосії, царя Юдейського: не будуть оплакувати його: “горе, брат мій!” і: “горе, сестра!” Не будуть оплакувати його: “горе, государі!” і: “горе, його величі!”¹⁹ Ослячим похованням буде він похований; витягнуть його і кинуть далеко за ворота Єрусалима.²⁰ Зійди на Ливан і кричи, і на

Васані піднеси голос твій і кричи з Аварима, бо знищені усі друзі твої.²¹ Я говорив тобі під час благоденства твого; але ти сказав: “не послухаю”. Така була поведінка твоя від самої юности твоєї, що ти не слухав голосу Мого.²² Усіх пастирів твоїх розвіє вітер, і друзі твої підуть у полон; і тоді ти будеш осоромлений і посоромлений за усі зlodіяння твої.²³ Ти, що живеш на Ливані, гніздишся на кедрах! яким жалюгідним будеш ти, коли осягнуть тебе муки, як болі жінки при пологах!²⁴ Живу Я, – сказав Господь: якби Іехонія, син Іоакима, цар Юдейський, був пернем на правій руці Моїй, то і звідси Я зірву тебе²⁵ і віддам тебе до рук тих, що шукають душі твоєї, і до рук тих, яких ти боїшся, до рук Навуходоносора, царя Вавилонського, і до рук халдеїв,²⁶ і викину тебе і твою матір, яка народила тебе, у чужу країну, де ви не народилися, і там помрете;²⁷ а в землю, куди душа їх буде бажати повернутися, туди не повернуться.²⁸ “Невже ця людина, Іехонія, є створіння огидне, відкинуте? чи він – посуд непотребний? за що вони викинуті – він і плем’я його, і кинуті у країну, якої не знали?”²⁹ О, земле, земле, земле! слухай слово Господнє.³⁰ Так говорить Господь: запишіть чоловіка цього позбавленим дітей, чоловіком злощасним у дні свої, тому що ніхто вже з племені його не буде сидіти на престолі Давидовім і володарювати в Юдеї.

23 Горе пастирям, які гублять і розганяють овець пастви Моєї! – говорить Господь.² Тому так говорить Господь, Бог Ізраїлів, до пастирів, які пасуть народ Мій: ви розсіяли овець Моїх, і розігнали їх, і не наглядали за ними; ось, Я пока-

[11] 4 Цар. 23, 31. [12] 4 Цар. 23, 34. [13] Лев. 19, 13. [16] Єр. 9, 24, 1 Ін 2, 4. [17] Єр. 26, 23. [18] Єр. 16, 6. 3 Цар. 13, 30. [19] Єр. 36, 30. [20] Єр. 14, 18; 30, 14. [21] Єр. 2, 20; 5, 23; 11, 7–8. [22] Ос. 12, 1. [23] Єр. 4, 31;

22, 14. Сир. 48, 21. [24] 4 Цар. 24, 6. Писн. 8, 6. Агг. 2, 23. [26] 4 Цар. 24, 12. [27] Єр. 44, 14. [28] Ос. 8, 8. 4 Цар. 24, 15.

Глава 23. [1] Єз. 34, 3.

раю вас за злі діяння ваші, – говорить Господь. ³ І зберу залишок стада Мого з усіх країн, куди Я вигнав їх, і поверну їх у двори їхні; і будуть плодитися і розмножуватися. ⁴ І поставлю над ними пастирів, які будуть пасти їх, і вони вже не будуть боятися і лякатися, і не будуть губитися, – говорить Господь.

⁵ Ось, настають дні, – говорить Господь, – і восставлю Давиду Паросток праведний, і воцариться Цар, і буде чинити мудро, і буде робити суд і правду на землі. ⁶ У дні Його Іуда спасеться й Ізраїль буде жити безпечно; і ось ім'я Його, яким будуть називати Його: “Господь виправдання наше!” ⁷ Тому, ось настають дні, – говорить Господь, – коли вже не будуть говорити: “живий Господь, Який вивів синів Ізраїлевих із землі Єгипетської”, ⁸ але: “живий Господь, Який вивів і Який привів плем'я дому Ізраїлевого із землі північної і з усіх земель, куди Я вигнав їх”, і будуть жити на землі своїй.

⁹ Про пророків. Серце моє у мені роздирається, усі кістки мої трясуться; я – як п'яний, як людина, яку здолало вино, заради Господа і заради святих слів Його, ¹⁰ тому що земля наповнена перелюбниками, тому що плаче земля від прокляття; засохли пасовища пустелі, і прагнення їх – зло, і сила їх – неправда, ¹¹ бо і пророк і священник – лицеміри; навіть у домі Моему Я знайшов нечестя їх, – говорить Господь. ¹² За те шлях їх буде для них, як слизькі місця у темряві: їх штовхнуть, і вони впадуть там; бо Я наведу на них біду, в рік відвідання їх, – говорить Господь. ¹³ І у пророках Самарії Я бачив безумство; вони пророкували ім'ям Ваала, і ввели в оману народ

Мій, Ізраїля. ¹⁴ Але у пророках Єрусалима бачу жакливе: вони перелюбствують і ходять у неправді, підтримують руки лиходіїв, щоб ніхто не навертався від свого нечестя; всі вони переді Мною – як Содом, і жителі його – як Гоморра. ¹⁵ Тому так говорить Господь Саваоф про пророків: ось, Я нагодую їх полином і напою їх водою з жовчю, бо від пророків єрусалимських нечестя поширилося на усю землю. ¹⁶ Так говорить Господь Саваоф: не слухайте слів пророків, які пророкують вам: вони обманюють вас, розповідають мрії серця свого, а не від уст Господніх. ¹⁷ Вони постійно говорять тим, які зневажають Мене: “Господь сказав: мир буде у вас”. І всякому, хто чинить за впертістю свого серця, говорять: “не прийде на вас лихо”. ¹⁸ Бо хто стояв у раді Господа і бачив і чув слово Його? Хто прислуховувався до слова Його і почув? ¹⁹ Ось, іде буря Господня з люттю, буря грізна, і впаде на голову нечестивих. ²⁰ Гнів Господа не відвернеться, доки Він не звершить і доки не виконає намірів серця Свого; у наступні дні ви ясно зрозумієте це. ²¹ Я не посилав пророків цих, а вони самі побігли; Я не говорив їм, а вони пророкували. ²² Якби вони стояли у Моїй раді, то оголосили б народу Моему слова Мої і відводили б їх від злої путі їхньої і від злих діл їхніх. ²³ Хіба Я – Бог тільки поблизу, – говорить Господь, – а не Бог і віддалік? ²⁴ Чи може людина сховатися у потаємне місце, де Я не бачив би її? – говорить Господь. Чи не наповнюю Я небо і землю? – говорить Господь. ²⁵ Я чув, що говорять пророки, Моїм ім'ям пророкують неправду. Вони говорять: “мені снилося, мені сни-

[3] Втор. 30, 3. Єр. 29, 14. Лк 1, 54. [4] Пс. 22, 1. Іс. 40, 11; 45, 13. Єр. 3, 15. Єз. 34, 12. [5] Іс. 4, 2. Єр. 33, 15. Дан. 9, 24. Зах. 3, 8; 6, 12. Ін 1, 45. [6] Втор. 33, 28. Єр. 33, 16. [7] Єр. 16, 14. [10] Єр. 5, 7; 9, 2; 12, 4. [11] Єр. 8, 10. [12] Єр. 13, 16. [14] Єр. 5, 30. Іс. 1, 9; 28,

15. Єз. 13, 22. [15] Єр. 9, 15. [16] Єр. 27, 9. [17] Єр. 6, 14. Єз. 13, 10. Зах. 10, 2. [18] Іов. 15, 8. Іс. 40, 13. [19] Єр. 30, 23. [20] Єр. 30, 24. [21] Єр. 14, 14; 27, 15; 29, 9. [22] Іс. 55, 11. [24] Іов. 34, 21. Пс. 138, 7–9. Сир. 23, 27. Ам. 9, 2. [25] Єр. 5, 31; 14, 14.

лося”.²⁶ Чи довго це буде у серці пророків, які пророкують неправду, пророкують обман свого серця?²⁷ Чи думають вони довести народ Мій до забуття імені Мого за допомогою снів своїх, які вони переказують один одному, як батьки їхні забули ім’я Моє через Ваала?²⁸ Пророк, який бачив сон, нехай і розповідає його як сон; а в якого Моє слово, той нехай говорить слово Моє вірно. Що спільного у половині з чистим зерном? – говорить Господь.²⁹ Слово Моє чи не подібне до вогню, – говорить Господь, – і чи не подібне до молота, який розбиває скелю?³⁰ Тому, ось Я – на пророків, – говорить Господь, – які крадуть слова Мої один в одного.³¹ Ось, Я – на пророків, – говорить Господь, – які діють своїм язиком, а говорять: “Він сказав”.³² Ось, Я – на пророків неправдивих снів, – говорить Господь, – які розповідають їх і вводять народ Мій в оману своїми обманами і звабою, тоді як Я не посилав їх і не повелівав їм, і вони ніякої користі не приносять народу цьому, – говорить Господь.³³ Якщо запитає у тебе народ цей, або пророк, або священник: “який тягар від Господа?”, то скажи їм: “який тягар? Я покину вас, – говорить Господь”.³⁴ Якщо пророк, або священник, або народ скаже: “тягар від Господа”, Я покараю ту людину і дім її.³⁵ Так говоріть одне одному і брат братові: “що відповів Господь?” або: “що сказав Господь?”³⁶ А цього слова: “тягар від Господа”, надалі не вживайте: бо тягарем буде *такій* людині слово її, тому що ви спотворюєте слова живого Бога, Господа Саваофа Бога нашого.³⁷ Так говори пророку: “що відповів тобі Господь?” або: “що сказав Господь?”³⁸ А якщо ви ще будете говорити: “тягар від Господа”, то так

говорить Господь: за те, що ви кажете слово це: “тягар від Господа”, тоді як Я послав сказати вам: “не говоріть: тягар від Господа”, –³⁹ за те, ось, Я забуду вас зовсім і залишу вас, і місто це, яке Я дав вам і батькам вашим, відкину від лиця Мого⁴⁰ і покладу на вас ганьбу вічну й неславу вічну, які не забудуться.

24 Господь показав мені: і ось, два кошки зі смоквами поставлені перед храмом Господнім, після того, як Навуходоносор, цар Вавилонський, вивів з Єрусалима полоненими Іехонію, сина Іоакимового, царя Юдейського, і князів юдейських з теслями і ковачами і привів їх у Вавилон:² один кошик був зі смоквами дуже добрими, якими бувають смокви ранні, а другий кошик – зі смоквами дуже поганими, які за непридатністю їх не можна їсти.³ І сказав мені Господь: що бачиш ти, Ереміє? Я сказав: смокви, смокви добрі – дуже добрі, а погані – дуже погані, так що їх не можна їсти, тому що вони дуже недобрі.

⁴ І було до мене слово Господнє: ⁵ так говорить Господь, Бог Ізраїлів: подібно до цих смокв добрих Я визнаю добрими переселенців юдейських, яких Я послав з цього місця у землю Халдейську; ⁶ і зверну на них очі Мої на благо їм і поверну їх у землю цю, і влаштую їх, а не розорю, і насажду їх, а не викоріню; ⁷ і дам їм серце, щоб знати Мене, що Я Господь, і вони будуть Моїм народом, а Я буду їхнім Богом; бо вони повернуться до Мене усім серцем своїм.⁸ А про погані смокви, яких і їсти не можна за непридатністю їх, так говорить Господь: таким Я зроблю Седекію, царя Юдейського, і князів його та інших єрусалимлян, які залишаються у землі цій і живуть у землі Єгипетській; ⁹ і віддам їх на

[27] Суд. 3, 7. [28] 1 Пет 4, 11. [29] Сир. 48, 1. Лк 24, 32. Одкр. 11, 5. [30] Втор. 18, 20. Єр. 14, 15. [31] Єз. 13, 6; 22, 28. [32] Єз. 14, 9. Соф. 3, 4. [33] Єз. 12, 9. [40] Єр. 20, 11.

Глава 24. [1] 4 Цар. 24, 12, 14. [6] Єр. 42, 10. [7] Втор. 30, 6. Єр. 30, 22; 32, 39. Єз. 11, 19. Євр. 8, 10. [8] Єр. 29, 17. [9] Втор. 28, 25. Пс. 43, 14. Єр. 15, 4.

озлоблення і на злостраждання в усіх царствах земних, на наругу, на притчу, на посміяння і прокляття в усіх місцях, куди Я вижену їх.¹⁰ І пошлю на них меч, голод і моровицю, доки не знищу їх із землі, яку Я дав їм і батькам їхнім.

25 Слово, яке було до Єремії про весь народ юдейський, у четвертий рік Іоакима, сина Іосії, царя Юдейського, – це був перший рік Навуходносора, царя Вавилонського, –² і яке пророк Єремія промовив до всього народу юдейського і до всіх жителів Єрусалима і сказав:³ від тринадцятого року Іосії, сина Амонового, царя Юдейського, до цього дня, ось уже двадцять три роки, було до мене слово Господнє, і я з раннього ранку говорив вам, – і ви не слухали.⁴ Господь посилав до вас усіх рабів Своїх, пророків, з раннього ранку посилав, – і ви не слухали і не прихилили вуха свого, щоб слухати.⁵ Вам говорили: “наверніться кожен від злої путі своєї і від злих діл своїх і живіть на землі, яку Господь дав вам і батькам вашим із віку у вік;⁶ і не ходіть слідом інших богів, щоб служити їм і поклонятися їм, і не прогнівлийте Мене ділами рук своїх, і не зроблю вам зла”.⁷ Але ви не слухали Мене, – говорить Господь, – прогнівлиючи Мене ділами рук своїх, на зло собі.⁸ Тому так говорить Господь Саваоф: за те, що ви не слухали слів Моїх,⁹ ось, Я пошлю і візьму всі племена північні, – говорить Господь, – і пошлю до Навуходносора, царя Вавилонського, раба Мого, і приведу їх на землю цю і на жителів її і на усі навколишні народи; і зовсім знищу їх і зроблю їх жахом і посміянням і вічним запустінням.¹⁰ І припиню у них голос радости і голос веселощів, голос

нареченого і голос нареченої, звук жорен і світло світильника.¹¹ І вся земля ця буде пустелею і жахом; і народи ці будуть служити цареві Вавилонському сімдесят років.¹² І буде: коли виповниться сімдесят років, покараю царя Вавилонського і той народ, – говорить Господь, – за їх нечестя, і землю Халдейську, і зроблю її вічною пустелею.¹³ І звершу над тією землею усі слова Мої, які Я вимовив на неї, усе написане у цій книзі, яку Єремія по-пророцьки прорік на усі народи.¹⁴ Бо і їх поневолять численні народи і царі великі; і Я віддам їм за їхніми вчинками і за ділами рук їхніх.¹⁵ Бо так сказав мені Господь, Бог Ізраїлів: візьми з руки Моєї чашу цю з вином люті і напої з неї усі народи, до яких Я посилаю тебе.¹⁶ І вони вип'ють, і будуть хитатися і збожеволіють, побачивши меч, який Я пошлю на них.¹⁷ І взяв я чашу з руки Господньої і напоїв з неї всі народи, до яких послав мене Господь:¹⁸ Єрусалим і міста юдейські, і царів його і князів його, щоб спустошити їх і зробити жахом, посміянням і прокляттям, як і видно нині,¹⁹ фараона, царя Єгипетського, і слуг його, і князів його і весь народ його,²⁰ і весь змішаний народ, і всіх царів землі Уца, і всіх царів землі Філістимської, і Аскалон, і Газу, й Екрон, і залишки Азота,²¹ Едома, і Моава, і синів Аммонових,²² і всіх царів Тира, і всіх царів Сидона, і царів островів, які за морем,²³ Дедана, і Фему, і Буза, й усіх, хто стриже волосся на скронях,²⁴ і всіх царів Аравії, і всіх царів народів різноплемянних, які живуть у пустелі,²⁵ усіх царів Зимврії, і всіх царів Елама, і всіх царів Мідії,²⁶ і всіх царів півночі, близьких один до одного і далеких, і всі цар-

[10] Єр. 14, 21.

Глава 25. [4] Єр. 7, 25; 29, 19; 44, 4. [5] 4 Цар. 17, 13. Єр. 18, 11; 35, 15. Іона 3, 8. [6] Втор. 8, 19; 11, 28. Єр. 7, 6. [9] 4 Цар. 17, 23. Єр. 19, 4, 8. [10] Іс. 24, 8. Єр. 7, 34. [12]

2 Пар. 36, 21–22. 1 Езд. 1, 1. Єр. 29, 10. Дан. 9, 2. [14] Єр. 27, 7. [15] Одкр. 16, 19. [16] Наум. 3, 11. [18] Іс. 51, 21. Єр. 29, 22; 42, 18. [19] Єр. 46, 2. [21] Єр. 48, 1. [23] Лев. 19, 27. Єр. 9, 26. [25] Єр. 49, 34. [26] Єр. 51, 41.

ства земні, які на лиці землі, а цар Сесаха вип'є після них. ²⁷ І скажи їм: так говорить Господь Саваоф, Бог Ізраїлів: пийте і сп'янійте, і виверніть і впадять, і не вставайте, побачивши меч, який Я пошлю на вас. ²⁸ Якщо ж вони будуть відмовлятися брати чашу з руки твоєї, щоб пити, то скажи їм: так говорить Господь Саваоф: ви неодмінно будете пити. ²⁹ Бо ось на місто це, на якому наречене ім'я Моє, Я починаю наводити біди; і чи ви залишитесь непокараними? Ні, не залишитесь непокараними; бо Я закликаю меч на усіх, хто живе на землі, – говорить Господь Саваоф. ³⁰ Тому проречи на них усі слова ці і скажи їм: Господь прогримить з висоти і з оселі святині Своєї подасть голос Свій; страшно прогримить на оселю Свою; як ті, що топчуть у точилі, викликне на усіх, хто живе на землі. ³¹ Шум дійде до країв землі, бо у Господа змагання з народами: Він буде судитися з усякою плоттю, нечестивих Він віддасть мечу, – говорить Господь.

³² Так говорить Господь Саваоф: ось, біда піде від народу до народу, і великий вихор здійметься від країв землі. ³³ І будуть уражені Господом у той день від краю землі до краю землі, не будуть оплакані і не будуть прибрані і поховані, гноєм будуть на лиці землі. ³⁴ Ридайте, пастирі, і стогніть, і посипайте себе порохом, вожді стада; бо виповнилися дні ваші для зачення і розсіяння вашого, і впадете, як дорогий посуд. ³⁵ І не буде притулку пастирям і спасіння вождям стада. ³⁶ Чутно волавання пастирів і ридання вождів стада, бо спустошив Господь пасовище їх. ³⁷ Знищуються мирні селища від люті гніву Господнього. ³⁸ Він залишив оселю Свою, як лев; і земля їхня зробилася пустелею від люті

спустошувача і від полум'яного гніву Його.

26 На початку царювання Іоакима, сина Іосії, царя Юдейського, було таке слово від Господа: ² так говорить Господь: стань надворі дому Господнього і скажи до усіх міст Юдеї, які приходять на поклоніння у дім Господній, усі ті слова, які повелю тобі сказати їм; не відними ні слова. ³ Можливо, вони послухають і повернуться кожен від злої путі своєї, і тоді Я відміню ту біду, яку думаю зробити їм за злі діяння їхні. ⁴ І скажи їм: так говорить Господь: якщо ви не послухаетесь Мене у тім, щоб жити за законом Моїм, який Я дав вам, ⁵ щоб слухати слова рабів Моїх, пророків, яких Я посилаю до вас, посилаю з раннього ранку, і яких ви не слухаєте, – ⁶ то з домом цим Я зроблю те саме, що з Силомом, і місто це віддам на прокляття усім народам землі.

⁷ Священики і пророки і весь народ слухали Єремію, коли він говорив ці слова у домі Господньому. ⁸ І коли Єремія сказав усе, що Господь повелів йому сказати усьому народові, тоді схопили його священики і пророки і весь народ, і сказали: “ти повинен померти; ⁹ навіть ти пророкуєш ім'ям Господа і говориш: дім цей буде як Силом, і місто це стане порожнім, залишиться без жителів?” І зібрався весь народ проти Єремії у домі Господньому. ¹⁰ Коли почули про це князі юдейські, то прийшли з дому царя до дому Господнього і сіли біля входу в нові ворота дому Господнього. ¹¹ Тоді священики і пророки так сказали князям і всьому народові: “смертний вирок цьому чоловікові! тому що він пророкує проти міста цього, як ви чули своїми вухами”. ¹² І сказав Єремія усім князям і всьому народові:

[27] Єр. 51, 7. Іс. 51, 21. [29] 1 Пет. 4, 17. [30] Іоїл. 3, 16. Ам. 1, 2. [31] Іоїл. 3, 2. Соф. 3, 8. Одкр. 19, 15. [33] Іс. 34, 3. Єр. 7, 33. Одкр. 11, 8. [34] Іс. 65, 12.

Глава 26. [2] Втор. 4, 2. Притч. 30, 6. [3] Єр. 18, 8. Іоїл. 2, 13. [5] Єр. 7, 13. [6] Єр. 7, 14. [9] Єр. 7, 12. [10] Єр. 36, 10. [11] Плач. 4, 13.

“Господь послав мене пророкувати проти дому цього і проти міста цього усї ті слова, які ви чули; ¹³ отже, виправте путі ваші і діяння ваші і послухайтесь гласу Господа Бога вашого, і Господь відмінить біду, яку прорік на вас; ¹⁴ а щодо мене, ось – я у ваших руках; робіть зі мною, що в очах ваших здасться добрим і справедливим; ¹⁵ тільки твердо знайте, що коли ви умертвите мене, то невинну кров покладете на себе і на місто це і на жителів його; бо істинно Господь послав мене до вас сказати усї ті слова у вуха ваші”. ¹⁶ Тоді князі і весь народ сказали священикам і пророкам: “цей чоловік не підлягає смертному вироку, тому що він говорив нам ім’ям Господа Бога нашого”. ¹⁷ І зі старійшин землі встали деякі і сказали усім народним зборам: ¹⁸ “Михей морасфитянин пророкував у дні Єзекії, царя Юдейського, і сказав усьому народові юдейському: так говорить Господь Саваоф: Сион буде виораний, як поле, і Єрусалим зробиться купою руїн, і гора дому цього – лісистим пагорбом. ¹⁹ Чи умертвили його за це Єзекія, цар Юдейський, і весь Іуда? Чи не убоявся він Господа і чи не благав Господа? і Господь відминив біду, яку прорік на них; а ми хочемо зробити велике зло душам нашим? ²⁰ Пророкував також ім’ям Господа такий собі Урія, син Шемаїї, з Кириаф-Іарима, – і пророкував проти міста цього і проти землі цієї точно такими самими словами, як Єремія. ²¹ Коли почув слова його цар Іоаким і всі вельможі його і всі князі, то шукав цар умертвити його. Почувши про це, Урія убоявся й утік, і відійшов у Єгипет. ²² Але цар Іоаким і у Єгипет послав людей: Елнафана, сина Ахборового, й інших з ним. ²³ І вивели Урію з Єгипту і привели його до царя Іоакима, і

він умертвив його мечем і кинув труп його, де були простонародні гробниці. ²⁴ Але рука Ахикама, сина Сафанового, була за Єремію, щоб не віддавати його у руки народу на вбивство”.

27 На початку царювання Іоакима*, сина Іосії, царя Юдейського, було слово це до Єремії від Господа: ² так сказав мені Господь: зроби собі пута і ярмо і поклади їх собі на шию; ³ і пошли такі самі до царя Ідумейського, і до царя Моавитського, і до царя синів Аммонових, і до царя Тира, і до царя Сидона, через послів, які прийшли в Єрусалим до Седекії, царя Юдейського; ⁴ і накажи їм сказати государям їх: так говорить Господь Саваоф, Бог Ізраїлів: так скажіть государям вашим: ⁵ Я створив землю, людину і тварин, які на лиці землі, великою могутністю Моею і простягнутою правицею Моею, і віддав її, кому Мені благоугодно було. ⁶ І нині Я віддаю усї землі ці у руки Навуходносора, царя Вавилонського, раба Мого, і навіть звірів польових віддаю йому на служіння. ⁷ І всі народи будуть служити йому і синові його і синові сина його, доки не прийде час і його землі і йому самому; і будуть служити йому багато народів і царі великі. ⁸ І якщо який народ і царство не захоче служити йому, Навуходносору, царю Вавилонському, і не схилить шиї своєї під ярмо царя Вавилонського, – цей народ Я покараю мечем, голодом і моровицею, – говорить Господь, – доки не знищу їх рукою його. ⁹ І ви не слухайте своїх пророків і своїх віщунів, і своїх сновидців, і своїх чаклунів, і своїх волхвів, які говорять вам: “не будете служити цареві Вавилонському”. ¹⁰ Бо

* Седекії.

[13] Єр. 7, 3. [15] Єр. 22, 17. Мф 23, 35. [18] Мих. 1, 1; 3, 12. [19] Єр. 18, 8. Іона 3, 10. [20] Суд. 18, 12. [23] Єр. 22, 17. [24] 4 Цар. 22, 12; 25, 22. Єр. 39, 14.

Глава 27. [2] 2 Цар. 10, 4. Наум 1, 13. [3] Єр. 48, 1. [5] Дан. 4, 22. [6] Єр. 25, 9; 28, 14. [7] Єр. 25, 14. [9] Єр. 23, 16.

вони пророкують вам неправду, щоб виселити вас із землі вашої, і щоб Я вигнав вас і ви загинули. ¹¹ Народ же, який схилить шию свою під ярмо царя Вавилонського і стане служити йому, Я залишу на землі своїй, – говорить Господь, – і він буде обробляти її і жити на ній. ¹² І Седекії, царю Юдейському, я говорив усі ці слова і сказав: схиліть шию свою під ярмо царя Вавилонського і служіть йому і народу його, і будете живі. ¹³ Навіщо помирати тобі і народу твоєму від меча, голоду і моровиці, як прорік Господь про той народ, який не буде служити цареві Вавилонському? ¹⁴ І не слухайте слів пророків, які говорять вам: “не будете служити цареві Вавилонському”; бо вони пророкують вам неправду. ¹⁵ Я не послав їх, – говорить Господь; і вони неправдиво пророкують ім’ям Моїм, щоб Я вигнав вас і щоб ви загинули, – ви і пророки ваші, які пророкують вам. ¹⁶ І священникам і всьому народові цьому я говорив: так говорить Господь: не слухайте слів пророків ваших, які пророкують вам і говорять: “ось, скоро повернуті будуть із Вавилона сосуди дому Господнього”; бо вони пророкують вам неправду. ¹⁷ Не слухайте їх, служіть цареві Вавилонському і живіть; навіть доводити місто це до спустошення? ¹⁸ А якщо вони пророки, і якщо у них є слово Господнє, то нехай благають Господа Саваофа, щоб сосуди, які залишаються у домі Господньому й у домі царя Юдейського і у Єрусалимі, не перейшли у Вавилон. ¹⁹ Бо так говорить Господь Саваоф про стовпи і про *мідне* море і про підніжжя і про інші речі, які залишилися у цьому місті, ²⁰ яких Навуходносор, цар Вавилонський, не взяв, коли Іехонію, сина Іоакима, царя Юдейського, й усіх знат-

них юдеїв і єрусалимлян вивів з Єрусалима у Вавилон, ²¹ бо так говорить Господь Саваоф, Бог Ізраїлів, про сосуди, які залишилися в домі Господньому й у домі царя Юдейського і в Єрусалимі: ²² вони будуть віднесені у Вавилон і там залишаться до того дня, коли Я відвідаю їх, – говорить Господь, – і виведу їх і поверну їх на місце це.

28 У той самий рік, на початку царювання Седекії, царя Юдейського, у четвертий рік, у п’ятий місяць, Ананія, син Азура, пророк із Гаваона, говорив мені у домі Господньому перед очима священиків і всього народу і сказав: ² так говорить Господь Саваоф, Бог Ізраїлів: знищу ярмо царя Вавилонського; ³ через два роки Я поверну на місце це усі сосуди дому Господнього, які Навуходносор, цар Вавилонський, узяв з цього місця і переніс їх у Вавилон; ⁴ й Іехонію, сина Іоакима, царя Юдейського, і всіх полонених юдеїв, які прийшли у Вавилон, Я поверну на місце це, – говорить Господь; бо знищу ярмо царя Вавилонського. ⁵ І сказав Єремія пророк пророку Ананії перед очима священиків і перед очима усіх людей, які стояли у домі Господньому, – ⁶ і сказав Єремія пророк: нехай буде так, нехай сотворить це Господь! нехай виконає Господь слова твої, які ти промовив про повернення з Вавилонна сосудів дому Господнього і всіх полонених на місце це! ⁷ Тільки вислухай слово це, яке я скажу вголос тобі і вголос усьому народу: ⁸ пророки, які здавна були раніше мене і раніше тебе, пророкували багатьом землям і великим царствам війну і біду і моровицю. ⁹ Якщо який пророк пророкував мир, то тоді тільки він визнаний був за пророка, якого істинно послав Господь, коли збу-

[13] Єз. 18, 32. [14] Вар. 2, 24. [15] Єр. 14, 14; 23, 21. [16] Єр. 28, 3. [19] 4 Цар. 25, 13. Єр. 52, 17. [20] 4 Цар. 24, 12. [22] 4 Цар. 25, 13.

2 Пар. 36, 18, 22.

Глава 28. [1] Нав. 21, 17. [2] Єр. 27, 12. [3] Єр. 27, 16. [9] Втор. 18, 22.

валося слово того пророка. ¹⁰ Тоді пророк Ананія узяв ярмо з шиї Єремії пророка і розбив його. ¹¹ І сказав Ананія перед очима всього народу ці слова: так говорить Господь: так знищу ярмо Навуходоносора, царя Вавилонського, через два роки, *знявши його з шиї усіх народів. І пішов Єремія своєю дорогою.*

¹² І було слово Господнє до Єремії після того, як пророк Ананія розбив ярмо з шиї пророка Єремії: ¹³ йди і скажи Ананії: так говорить Господь: ти скрушив ярмо дерев'яне, і зробиш замість нього ярмо залізне. ¹⁴ Бо так говорить Господь Саваоф, Бог Ізраїлів: залізне ярмо покладу на шию усіх цих народів, щоб вони працювали на Навуходоносора, царя Вавилонського, і вони будуть служити йому, і навіть звірів польових Я віддав йому. ¹⁵ І сказав пророк Єремія пророку Ананії: послухай, Ананіє, Господь тебе не послав, і ти подаєш надію цьому народу неправдиво. ¹⁶ Тому так говорить Господь: ось, Я скину тебе з лиця землі; у цьому ж році ти помреш, тому що ти говорив усупереч Господу. ¹⁷ І помер пророк Ананія у тому самому році, у сьомому місяці.

29 І ось слова листа, який пророк Єремія послав з Єрусалима до залишку старійшин серед переселенців і до священників, і до пророків, і до усього народу, яких Навуходоносор вивів з Єрусалима у Вавилон, – ² після того, як вийшли з Єрусалима цар Іехонія і цариця і євнухи, князі Юдеї і Єрусалима, і теслі і ковалі, – ³ через Елеасу, сина Сафанового, і Гемарію, сина Хелкіїного, яких Седекія, цар Юдейський, послав у Вавилон до Навуходоносора, царя Вавилонського: ⁴ так говорить Господь Саваоф, Бог Ізраїлів, усім полоненим, яких Я переселив

з Єрусалима у Вавилон: ⁵ будуйте домми і живіть у них, і розводьте сади і їжте плоди їх; ⁶ беріть дружин і народжуйте синів і дочок; і сином своїм беріть дружин і дочок своїх віддавайте заміж, щоб вони народжували синів і дочок, і розмножуйтеся там, а не зменшуйтеся; ⁷ і турбуйтеся про добробут міста, в яке Я переселив вас, і молитесь за нього Господу; бо при добробуті його і вам буде мир. ⁸ Бо так говорить Господь Саваоф, Бог Ізраїлів: нехай не зваблюють вас пророки ваші, які серед вас, і ворожити ваші; і не слухайте снів ваших, які вам сняться; ⁹ неправдиво пророкують вони вам ім'ям Моїм; Я не посилав їх, – говорить Господь. ¹⁰ Бо так говорить Господь: коли повиниться вам у Вавилоні сімдесят років, тоді Я відвідаю вас і виконаю добре слово Мое про вас, щоб повернути вас на місце це. ¹¹ Бо тільки Я знаю наміри, які маю щодо вас, – говорить Господь, – наміри на благо, а не на зло, щоб дати вам майбуття і надію. ¹² І взиватимете до Мене, і підете і помолитесь Мені, і Я почую вас; ¹³ і будете шукати Мене і знайдете, якщо будете шукати Мене усім серцем вашим. ¹⁴ І буду я знайдений вами, – говорить Господь, – і поверну вас з полону і зберу вас із усіх народів і з усіх місць, куди Я вигнав вас, – говорить Господь, – і поверну вас у те місце, звідки переселив вас. ¹⁵ Ви говорите: “Господь послав нам пророків і у Вавилоні”.

¹⁶ Так говорить Господь про царя, що сидить на престолі Давидовому, і про весь народ, який живе у місті цьому, про братів ваших, які не відведені з вами у полон, – ¹⁷ так говорить про них Господь Саваоф: ось, Я пошлю на них меч, голод і морвицю, і зроблю їх такими, як негідні смокви, які не можна їсти через

[14] Єр. 27, 6. [16] Втор. 13, 5.

Глава 29. [2] 4 Цар. 24, 12. [7] Вар. 1, 11.

[8] Єр. 14, 14; 23, 21; 27, 15. [9] Єр. 23, 16.

Мф 24, 5. [10] Єр. 25, 12. [12] Іс. 58, 9. [13] Мф 7, 7. [14] Втор. 30, 3. [17] Єр. 24, 8.

непридатність їх; ¹⁸ і буду переслідувати їх мечем, голодом і моровицею, і віддам їх на озлоблення усім царствам землі, на прокляття і жах, на посміяння і наругу між усіма народами, куди Я вижену їх, ¹⁹ за те, що вони не слухали слів Моїх, – говорить Господь, – з якими Я послав до них рабів Моїх, пророків, послав з раннього ранку, але вони не слухали, – говорить Господь.

²⁰ А ви, усі переселенці, яких Я послав з Єрусалима у Вавилон, слухайте слово Господне: ²¹ так говорить Господь Саваоф, Бог Ізраїлів, про Ахава, сина Колії, і про Седекію, сина Маасеї, які пророкують вам ім'ям Моїм неправду: ось, Я віддам їх до рук Навуходоносора, царя Вавилонського, і він умертвить їх перед вашими очима. ²² І прийнято буде від них усіма переселенцями юдейськими, які у Вавилоні, проклинати так: “нехай зробить тобі Господь те саме, що Седекії та Ахаву”, яких цар Вавилонський засмажив на вогні ²³ за те, що вони робили мерзоти в Ізраїлі: перелюбствували з дружинами ближніх своїх і ім'ям Моїм говорили неправду, чого Я не повелював їм; Я знаю це, і Я свідок, – говорить Господь. ²⁴ І Шемаїї нехеламитянина скажи: ²⁵ так говорить Господь Саваоф, Бог Ізраїлів: за те, що ти послав листи від імені свого до усього народу, який у Єрусалимі, і до священика Софонії, сина Маасеї, і до усіх священиків, і писав: ²⁶ “Господь поставив тебе священиком замість священика Іудая, щоб ти був між охоронцями у домі Господньому за всякою людиною, яка шаленіє і пророкує, і щоб ти саджав такого у в'язницю й у колоду: ²⁷ чому ж ти не заборониш Єремії анафофському пророкувати у вас? ²⁸ Бо він і до нас у Вавилон надіслав сказа-

ти: полон буде тривалим: будуйте доми і живіть у них; розводьте сади і їжте плоди їх”. ²⁹ Коли Софонія священик прочитав цей лист у голос пророку Єремії, ³⁰ тоді було слово Господне до Єремії: ³¹ пошли до усіх переселенців сказати: так говорить Господь про Шемаїю нехеламитянина: за те, що Шемаїя у вас пророкує, а Я не послав його, і обнадіює вас неправдиво, – ³² за те, так говорить Господь: ось, Я покараю Шемаїю нехеламитянина і плем'я його; не буде від нього людини, яка живе серед народу цього, і не побачить він того добра, яке Я зроблю народу Моему, – говорить Господь; бо він говорив усупереч Господу.

30 Слово, яке було до Єремії від Господа: ² так говорить Господь, Бог Ізраїлів: напиши собі всі слова, які Я говорив тобі, у книгу. ³ Бо ось, настають дні, – говорить Господь, – коли Я поверну з полону народ Мій, Ізраїля й Іуду, – говорить Господь; і приведу їх знову в ту землю, яку дав батькам їхнім, і вони будуть володіти нею. ⁴ І ось ті слова, які сказав Господь про Ізраїля й Іуду. ⁵ Так сказав Господь: голос сум'яття і жаху чуємо ми, а не миру. ⁶ Запитайте і розсудіть: чи народжує чоловік? Чому ж Я бачу у кожного чоловіка руки на стегнах його, як у жінки при пологах, і обличчя у всіх бліді? ⁷ О, горе! великий той день, не було подібного до нього; це – тяжкий час для Якова, але він буде спасений від нього. ⁸ І буде у той день, – говорить Господь Саваоф: розіб'ю ярмо його, яке на шиї твоїй, і кайдани твої розірву; і не будуть уже служити чужоземцям, ⁹ але будуть служити Господу Богу своєму і Давиду, царю своєму, якого Я відновлю ім. ¹⁰ І ти, рабе Мій Якове, не бійся, – говорить Господь, і не стра-

[18] Єр. 15, 4. [19] Єр. 25, 4. [21] Єз. 13, 8. [22] Іс. 65, 15. Єр. 44, 12. [28] Єз. 11, 3. [31] Єр. 28, 15. [32] Єр. 28, 16

Глава 30. [2] Єр. 36, 2. [3] Єр. 25, 12. [6] Єр. 4, 31. [7] Іоїл. 2, 11. Ам. 5, 18. Соф. 1, 14. [9] Єз. 34, 24. [10] Іс. 44, 2. Єр. 46, 27.

шися, Ізраїлю; бо ось, Я спасу тебе з далекої країни і плем'я твоє із землі полону їх; і повернеться Яків і буде жити спокійно і мирно, і ніхто не буде страшити його, ¹¹ бо Я з тобою, – говорить Господь, – щоб спасати тебе: Я зовсім знищу усі народи, серед яких розсіяв тебе, а тебе не знищу; Я буду карати тебе за мірою, але непокараним не залишу тебе. ¹² Бо так говорить Господь: рана твоя незцілима, виразка твоя жорстока; ¹³ ніхто не піклується про діла твої, щоб загоїти рану твою; цілющого лікування немає для тебе; ¹⁴ усі друзі твої забули тебе, не шукають тебе; бо Я вразив тебе ударами ворожими, жорстоким покаранням за безліч беззаконь твоїх, тому що гріхи твої примножилися. ¹⁵ Чого влаєш ти про рани твої, про тяжкість хвороби твоєї? за безліч беззаконь твоїх Я зробив тобі це, тому що гріхи твої примножилися. ¹⁶ Але всі, що пожирають тебе, будуть пожерті; й усі вороги твої, усі самі підуть у полон, і спустошувачі твої будуть спустошені, й усіх грабників твоїх віддам на пограбування. ¹⁷ Я обкладу тебе пластирем і зцілю тебе від ран твоїх, – говорить Господь. Тебе називали відкинутим, говорячи: “ось Сион, про який ніхто не запитує”; ¹⁸ так говорить Господь: ось, поверну полон наметів Якова і селища його помилую; і місто знову буде побудоване на пагорбі своєму, і храм улаштується, як і раніше. ¹⁹ І вознесуться з них подяка і голос тих, що веселяться; і Я примножу їх, і не будуть зменшуватися, і прославлю їх, і не будуть принижені. ²⁰ І сини його будуть, як раніше, і сонм його буде стояти переді Мною, і покараю усіх гнобителів його. ²¹ І буде вождь його з нього самого, і владика його

вийде із середовища його; і Я наближу його, і він приступить до Мене; бо хто відважиться сам собою наблизитися до Мене? – говорить Господь. ²² І ви будете Моїм народом, і Я буду вам Богом. ²³ Ось, лютий вихор іде від Господа, вихор грізний; він упаде на голову нечестивих. ²⁴ Полум'яний гнів Господа не відвернеться, доки Він не звершить і не виконає намірів серця Свого. В останні дні зрозумієте це.

31 У той час, – говорить Господь, – Я буду Богом усім племенам Ізраїлевим, а вони будуть Моїм народом. ² Так говорить Господь: народ, який уцілів від меча, знайшов милість у пустелі; йду заспокоїти Ізраїля. ³ Здала явився мені Господь і сказав: любов'ю вічною Я полюбив тебе і тому простяг до тебе благовоління. ⁴ Я знову влаштую тебе, і ти будеш улаштована, діво Ізраїлева, знову будеш прикрашатися тимпанами твоїми і виходити у хороваді тих, що веселяться; ⁵ знову розведеш виноградники на горах Самарії; виноградарі, які будуть розводити їх, самі будуть і користуватися ними. ⁶ Бо буде день, коли вартові на горі Єфремовій проголосять: “вставайте, і зійдемо на Сион до Господа Бога нашого”. ⁷ Бо так говорить Господь: радісно співайте про Якова і викликайте перед главою народів: проголошуйте, славте і говоріть: “спаси, Господи, народ Твій, залишок Ізраїля!” ⁸ Ось, Я приведу їх із країни північної і зберу їх із країв землі; сліпий і кульгавий, вагітна і породілля разом з ними, – великий сонм повернеться сюди. ⁹ Вони пішли зі сльозами, а Я поведу їх з утіхою; поведу їх біля потоків вод дорогою рівною, на якій не спіткнуться; бо Я – отець Ізраїля, і Єфрем – первісток Мій.

[11] Чис. 14, 18. Іс. 41, 10. Єр. 46, 28. [12] Єр. 8, 22. [14] Плач. 1, 19. Єр. 2, 19. [15] Єр. 13, 22; 15, 18. [16] Вих. 23, 22. Іс. 41, 11. [17] Єр. 33, 6. [18] Єр. 31, 23. [21] Мих. 5, 2. Іс. 39, 8. Ін 4, 34. [22] Єр. 24, 7. [23] Єр. 23, 19.

[24] Єр. 23, 20.

Глава 31. [1] Єр. 24, 7. [3] Лк 1, 54. Ін 6, 44; 13, 1. [4] Пс. 121, 3. Єр. 33, 7. [5] Іс. 65, 21. [6] Іс. 2, 3. [7] Іс. 2, 2. [8] Втор. 30, 3. [9] 2 Кор. 6, 18. Вих. 4, 22.

¹⁰ Слушайте слово Господне, народи, і сповістять островам віддаленим і скажуть: “Хто розсіяв Ізраїля, Той і збере його, і буде охороняти його, як пастир стадо своє”; ¹¹ бо відкупить Господь Якова і визволить його від руки того, хто був сильнішим за нього. ¹² І прийдуть вони, і будуть торжествувати на висотах Сиону; і зберуться до благосердя Господа, до пшениці і вина і елею, до агнів і волів; і душа їх буде як напоєний водою сад, і вони не будуть уже більше знемагати. ¹³ Тоді дівчина буде веселитися у хороводі, і юнаки і старці разом; і зміню сум їх на радість і втішу їх, і звесело їх після скорботи їх. ¹⁴ І насичу душу священників жиром, і народ Мій насититься благами Моїми, – говорить Господь.

¹⁵ Так говорить Господь: голос чути у Рамі, крик і гірке ридання; Рахиль плаче за дітьми своїми і не хоче втішитися за дітей своїх, бо їх немає. ¹⁶ Так говорить Господь: утримай голос твій від ридання і очі твої від сліз, бо є нагорода за труд твій, – говорить Господь, – і повернуться вони із землі ворожої. ¹⁷ І є надія для твого майбутнього, – говорить Господь, – і повернуться сини твої у наділи свої. ¹⁸ Чую Єфрема, який плаче: “Ти покарав мене, і я покараний, як телець неприборканий; наверни мене, і навернуса, бо Ти Господь Бог мій. ¹⁹ Коли я був навернений, я каюся, і коли був напоумлений, бив себе по стегнах; я був посоромлений, я був знічений, тому що ніс неславу юности моєї”. ²⁰ Чи не дорогий у Мене син Єфрем? чи не улюблене дитя? бо, як тільки заговорю про нього, завжди з любов’ю згадую про нього; нутро Моє обурюється за нього; змилосерджуся над ним, – говорить Господь. ²¹ Постав

собі дороговкази, постав собі стовпи, поверни серце твоє на дорогу, на путь, якою ти йшла; повертайся, діво Ізраїлева, повертайся у ці міста твої. ²² Чи довго тобі блукати, відпала дочка? Бо Господь сотворить на землі щось нове: жона спасе чоловіка.

²³ Так говорить Господь Саваоф, Бог Ізраїлів: надалі, коли Я поверну полон їх, будуть говорити на землі Іуди й у містах його це слово: “нехай благословить тебе Господь, оселя правди, гора свята!” ²⁴ Й оселиться на ній Іуда й усі міста його разом, хлібороби і ті, що ходять зі стадами. ²⁵ Бо Я напою душу стомлену і насичу всяку душу скорботну. ²⁶ При цьому я прокинувся і подивився, і сон мій був приемний мені. ²⁷ Ось, настають дні, – говорить Господь, – коли Я засію дім Ізраїлів і дім Іудин сіменем людини і сіменем худоби. ²⁸ І як Я спостерігав за ними, викорінюючи і знищуючи, і руйнуючи і гублячи, й ушкоджуючи, так буду спостерігати за ними, творячи і насаджуючи, – говорить Господь. ²⁹ У ті дні вже не будуть говорити: “батьки їли кислий виноград, а у дітей на зубах оскома”, ³⁰ але кожен буде помирати за своє власне беззаконня; хто буде їсти кислий виноград, у того на зубах і оскома буде.

³¹ Ось настають дні, – говорить Господь, – коли Я укладу з домом Ізраїля і з домом Іуди новий завіт, ³² не такий завіт, який Я уклав з батьками їхніми у той день, коли узяв їх за руку, щоб вивести їх із землі Єгипетської; той завіт Мій вони порушили, хоч Я залишався у союзі з ними, – говорить Господь. ³³ Але ось завіт, який Я укладу з домом Ізраїлевим після тих днів, – говорить Господь: вкладу закон Мій у нутроці їх і на серцях їхніх напи-

[10] Єр. 32, 37. Єз. 11, 16. [11] Лк 11, 22. [12] Іс. 58, 11. [13] Пс. 148, 12. Іс. 65, 18. Ін 16, 20. [14] Іс. 66, 21. [15] Мф 2, 18. [18] Писн. 1, 3. Сир. 17, 21. Ос. 10, 11. Плач. 5, 21. [19] Рим. 2, 4. [20] Рим. 9, 16. [22] Іс. 43,

19. 2 Кор. 5, 17. Одкр. 21, 5. [23] Лк 1, 54. Єр. 29, 14; 30, 3; 32, 44. [25] Іс. 40, 29. Мф 11, 28. Євр. 12, 12. [28] Єр. 24, 6; 32, 42; 45, 4. [29] Єз. 18, 2–3. [31] Євр. 8, 8. [33] Євр. 8, 10. Єр. 24, 7.

шу його, і буду їм Богом, а вони будуть Моїм народом. ³⁴ І вже не будуть учити один одного, брат брата, і говорити: “пізнайте Господа”, бо усі самі будуть знати Мене, від малого до великого, – говорить Господь, – тому що Я прошу беззаконня їхні і гріхів їхніх уже не пом’яну більше. ³⁵ Так говорить Господь, Який дав сонце для освітлення вдень, устави місяцю і зіркам для освітлення вночі, Який збурює море, так що хвилі його ревуть; Господь Саваоф – ім’я Йому. ³⁶ Якщо ці устави перестануть діяти переді Мною, – говорить Господь, – то і плем’я Ізраїлеве перестане бути народом переді Мною назавжди. ³⁷ Так говорить Господь: якщо небо може бути виміряне вгорі, й основи землі досліджені внизу, то і Я відкину все плем’я Ізраїлеве за все те, що вони робили, – говорить Господь. ³⁸ Ось, настають дні, – говорить Господь, – коли місто впорядковане буде на славу Господа від вежі Анамеїла до воріт наріжних, ³⁹ і землемірний шнур піде далі прямо до пагорба Гарива й обійде Гоаф. ⁴⁰ І вся долина трупів і попелу, і все поле до потоку Кедрона, до рогу кінських воріт на схід, буде святинею Господа; не зруйнується і не розпадеться повіки.

32 Слово, яке було від Господа до Єремії у десятий рік Седекії, царя Юдейського; цей рік був вісімнадцятим роком Навуходносоара. ² Тоді військо царя Вавилонського облягало Єрусалим, і Єремія пророк був ув’язнений у дворі сторожі, який був при домі царя Юдейського. ³ Седекія, цар Юдейський, ув’язнив його туди, сказавши: “навіщо ти пророкуєш і говориш: так говорить Господь: ось, Я віддаю місто це у руки царя Вавилонського, і він візьме

його; ⁴ і Седекія, цар Юдейський, не уникне рук халдеїв, але неодмінно відданий буде у руки царя Вавилонського, і буде говорити з ним устами до вуст, і очі його побачать очі його; ⁵ і він відведе Седекію у Вавилон, де він і буде, доки не відвідаю його, – говорить Господь. Якщо ви будете воювати з халдеями, то не будете мати успіху?”

⁶ І сказав Єремія: таке було до мене слово Господнє: ⁷ ось Анамеїл, син Саллума, дядька твого, йде до тебе сказати: “купи собі поле моє, яке в Анафоді, тому що за правом родинним тобі слід купити його”. ⁸ Й Анамеїл, син дядька мого, прийшов до мене, за словом Господнім, у двір сторожі і сказав мені: “купи поле моє, яке в Анафоді, у землі Веніаміновій, тому що право спадщини твоє і право викупу твоє; купи собі”. Тоді я дізнався, що це було слово Господнє. ⁹ І купив я поле в Анамеїла, сина дядька мого, яке в Анафоді, і відважив йому сім сиклів срібла і десять срібників; ¹⁰ і записав у книгу і запечатав її, і запросив для цього свідків і відважив срібло на терезах. ¹¹ І взяв я купчий запис, як запечатаний за законом і уставом, так і відкритий; ¹² і віддав цей купчий запис Варуху, синові Нирії, сина Маасеї, на очах Анамеїла, сина дядька мого, і на очах свідків, які підписали цей купчий запис, на очах усіх юдеїв, які сиділи на дворі сторожі; ¹³ і заповів Варуху в присутності їх: ¹⁴ так говорить Господь Саваоф, Бог Ізраїлів: візьми ці записи, цей купчий запис, який запечатаний, і цей запис відкритий, і поклади їх у глиняну посудину, щоб вони залишалися там багато днів. ¹⁵ Бо так говорить Господь Саваоф, Бог Ізраїлів: дома і поля і виноградники будуть

[34] Іс. 54, 13. Ін 6, 45. Євр. 8, 11. Єр. 33, 8. Мих. 7, 18. Діян. 10, 43. [36] Бут. 1, 16. Пс. 135, 8–9. [37] Єр. 33, 20–21. [38] Неєм. 3, 1. 2 Пар. 26, 9. Зах. 14, 10. [40] 4 Цар. 11, 16. Неєм. 3, 28.

Глава 32. [2] Єр. 33, 1. [3] Єр. 21, 7; 27 6. [4] Єр. 34, 3. [5] Єз. 17, 12. Єр. 52, 11. Іс. 24, 19. [7] Мф 27, 9. Лев. 25, 25. [8] Єр. 1, 1. [12] Єр. 36, 4. [15] Єр. 32, 44.

знову купуватися у землі цій. ¹⁶ І, передавши купчий запис Варуху, синові Нирії, я помолвлю Господу: ¹⁷ “о, Господи Боже! Ти створив небо і землю великою силою Твоею і простягнутою правицею; для Тебе нічого немає неможливого; ¹⁸ Ти являеш милість тисячам і за беззаконня батьків відплачуєш у надро дітям їхнім після них: Боже великий, сильний, Якому ім’я Господь Саваоф! ¹⁹ Великий у раді і сильний у ділах, Якого очі відкриті на усі путі синів людських, щоб відплачувати кожному за путями його і за плодами діл його, ²⁰ Який звершив чудеса і знамення у землі Єгипетській, і звершуєш до цього дня і в Ізраїлі і між усіма людьми, і сотворив Собі ім’я, як у цей день, ²¹ і вивів народ Твій Ізраїля із землі Єгипетської знаменнями і чудесами, і рукою сильною і правицею простягнутою, при великому жаху, ²² і дав їм землю цю, яку дати їм клятвено обіцяв батькам їхнім, землю, яка тече молоком і медом. ²³ Вони ввійшли і заволоділи нею, але не стали слухати гласу Твого і не чинили за законом Твоїм, не стали робити того, що Ти заповів їм робити, і за те Ти навів на них усі ці біди. ²⁴ Ось, насипи досягають міста, щоб узяти його; і місто від меча і голоду і моровиці віддається у руки халдеїв, які воюють проти нього; що Ти говорив, те і сповнюється, і ось, Ти бачиш це. ²⁵ А Ти, Господи Боже, сказав мені: “купи собі поле за срібло і запроси свідків”, тоді як місто віддається у руки халдеїв”.

²⁶ І було слово Господнє до Єремії: ²⁷ ось, Я Господь, Бог усякої плоті; чи є щось неможливе для Мене? ²⁸ Тому так говорить Господь: ось, Я віддаю місто це до рук халдеїв і до

рук Навуходоносора, царя Вавилонського, і він візьме його, ²⁹ і ввійдуть халдеї, які облягають це місто, запалять місто вогнем і спалять його і доми, на покрівлях яких підносилися куріння Ваалу і були узливання чужим богам, щоб прогнівляти Мене. ³⁰ Бо сини Ізраїлеві й сини Іудині тільки зло робили перед очима Моїми від юности своєї; сини Ізраїлеві тільки прогнівляли Мене ділами рук своїх, – говорить Господь. ³¹ І ніби для гніву Мого і люті Моєї існувало місто це від самого дня побудови його до цього дня, щоб Я відкинув його від лица Мого ³² за усе зло синів Ізраїля і синів Іуди, яке вони для прогнівлення Мене робили, вони, царі їхні, князі їхні, священники їхні й пророки їхні, й мужи Іуди і жителі Єрусалима. ³³ Вони повернулися до Мене спиною, а не лицем; і коли Я навчав їх, з раннього ранку навчав, вони не хотіли прийняти настановлення, ³⁴ і в домі, над яким наречене ім’я Моє, поставили мерзоти свої, осквернили його. ³⁵ Влаштували капища Ваалу в долині синів Енномових, щоб проводити через вогонь синів своїх і дочок своїх на честь Молоха, чого Я не повелівав їм, і Мені на розум не спадало, щоб вони робили цю мерзоту, вводячи у гріх Іуду. ³⁶ І однак же нині так говорить Господь, Бог Ізраїлів, про це місто, про яке ви говорите: “воно віддається у руки царя Вавилонського мечем і голодом і моровицею”, – ³⁷ ось, Я зберу їх з усіх країн, в які вигнав їх у гніві Моєму й у люті Моїй і у великому обуренні, і поверну їх на місце це і дам їм безпечне життя. ³⁸ Вони будуть Моїм народом, а Я буду їм Богом. ³⁹ І дам їм одне серце й одну путь, щоб боялися Мене в усі дні життя, для блага свого і

[17] Єр. 27, 5; 32, 27. [18] Вих. 34, 7. Втор. 5, 10. [19] Пс. 61, 13. Притч. 24, 12. Єз. 33, 20. Мф 16, 27. Рим. 2, 6. Єр. 16, 17. [20] Вих. 4, 6–7. [21] Вих. 6, 6. 2 Цар. 7, 23. [22] Бут. 12, 7. Вих. 13, 5. [27] Чис. 16, 22. [29] Єр. 11, 17.

[30] Бут. 8, 21. [33] Єр. 2, 27; 18, 17. [34] Втор. 12, 11. 4 Цар. 21, 4. 2 Пар. 33, 4–5. [35] Лев. 18, 21. 4 Цар. 21, 6. [37] Втор. 30, 3. Єр. 12, 14–15. [38] Єр. 24, 7. [39] Єз. 11, 19; 36, 26.

блага дітей своїх після них. ⁴⁰ І укладу з ними вічний завіт, за яким Я не відвернуся від них, щоб благодіяти їм, і страх Мій владує у серця їхні, щоб вони не відступали від Мене. ⁴¹ І буду радіти за них, благодіючи їм, і насаджу їх на землі цій твердо, від усього серця Мого і від усієї душі Моеї. ⁴² Бо так говорить Господь: як Я навів на народ цей усе це велике зло, так наведу на них усе благо, яке Я вирік про них. ⁴³ І будуть купувати поля у землі цій, про яку ви говорите: “це пустеля, без людей і без худоби; вона віддана у руки халдеям”; ⁴⁴ будуть купувати поля за срібло і вносити у записи, і запечатувати і запрошувати свідків – у землі Веніаміновій і в околицях Єрусалима, і в містах Іуди й у містах нагірних, і в містах низинних і у містах південних; бо поверну полон їх, – говорить Господь.

33 І було слово Господнє до Єремії вдруге, коли він ще утримувався у дворі сторожі: ² Так говорить Господь, Який створив [землю], Господь, Який упорядкував і утвердив її, – Господь ім'я Йому: ³ зивай до Мене – і Я відповім тобі, покажу тобі велике і недоступне, чого ти не знаєш. ⁴ Бо так говорить Господь, Бог Ізраїлів, про дома міста цього і про дома царів юдейських, які руйнуються для завалів і для битви ⁵ тими, які прийшли воювати з халдеями, щоб наповнити дома трупами людей, яких Я уражу у гніві Моему й у люті Моїй, і за всі беззаконня яких Я сховав лице Мое від міста цього. ⁶ Ось, Я прикладу йому пластир і цілющі засоби, івилікую їх, і відкрию їм повноту миру й істини, ⁷ і поверну полон Іуди і полон Ізраїля і влаштую їх, як спочатку, ⁸ і очищу їх від усього нечестя їхнього, яким

вони грішили переді Мною, і прощу всі беззаконня їхні, якими вони грішили переді Мною і відпали від Мене. ⁹ І буде для мене Єрусалим радісним ім'ям, похвалою і честю перед усіма народами землі, які почують про усі блага, які Я зроблю йому, і здивуються і затремтять від усіх благодіань і всього благоденства, яке Я доставлю йому.

¹⁰ Так говорить Господь: на цьому місці, про яке ви говорите: “воно порожнє, без людей і без худоби”, – у містах юдейських і на вулицях Єрусалима, які порожні, без людей, без жителів, без худоби, ¹¹ знову буде чути голос радости і голос веселощів, голос нареченого і голос нареченої, голос тих, що говорять: “славте Господа Саваофа, бо благий Господь, бо повік милість Його”, і голос тих, що приносять жертву подяки в домі Господньому; бо Я поверну полонених цієї землі в попередній стан, – говорить Господь. ¹² Так говорить Господь Саваоф: на цьому місці, яке порожнє, без людей, без худоби, й у всіх містах його знову будуть оселі пастухів, які будуть пасти стада. ¹³ У містах нагірних, у містах низинних і в містах південних, і в землі Веніаміновій, і в околицях Єрусалима, і в містах Іуди знову будуть проходити стада під рукою того, який рахує, – говорить Господь. ¹⁴ Ось, настануть дні, – говорить Господь, – коли Я виконаю те добре слово, яке вирік про дім Ізраїлів і про дім Іудин. ¹⁵ У ті дні й у той час вирощу Давиду Паросток праведний, і буде чинити суд і правду на землі. ¹⁶ У ті дні Іуда буде спасений і Єрусалим буде жити безпечно, і наречуть ім'я Йому: “Господь виправдання наше!” ¹⁷ Бо так говорить Господь: не припиниться у Давида муж, який сидить на

[40] Єр. 31, 31, 33. Рим. 11, 27. [41] Втор. 30, 9. Єр. 24, 6. Бут. 9, 15. [42] Єр. 31, 28. [43] Єр. 33, 10. [44] Єр. 17, 26; 29, 14; 30, 3; 31, 23.

Глава 33. [1] Єр. 32, 2. [2] Вих. 15, 3. Пс. 82, 19. [4] Єр. 22, 10. [5] Втор. 31, 17. [6] Єр.

30, 17. [7] Єр. 29, 14; 30, 3; 31, 4. [8] Єр. 31, 34. [9] Втор. 26, 19. [10] Єр. 32, 43. [11] Пс. 135, 1. [14] Єр. 23, 5. [15] Іс. 11, 1. Єр. 23, 5. [16] Втор. 33, 28. Єр. 23, 6. [17] Іс. 11, 1. Лк. 1, 32.

престолі дому Ізраїлевого, ¹⁸ й у священників-левитів не буде нестачі у мужі перед лицем Моїм, який в усі дні возносить всепалення і спалює приношення і звершує жертви.

¹⁹ І було слово Господнє до Єремії: ²⁰ так говорить Господь: якщо можете зруйнувати завіт Мій про день і завіт Мій про ніч, щоб день і ніч не приходили у свій час, ²¹ то може бути зруйнований і завіт Мій з рабом Моїм Давидом, так що не буде у нього сина, який царює на престолі його, і також з левитами-священниками, служителями Моїми. ²² Як незліченне небесне воїнство і невимірний пісок морський, так розмножу плем'я Давида, раба Мого, і левитів, які служать Мені. ²³ І було слово Господнє до Єремії: ²⁴ чи не бачиш, що народ цей говорить: “ті два племені, які обрав Господь, Він відкинув?” і через це вони зневажають народ Мій, ніби він уже не був народом у очах їх. ²⁵ Так говорить Господь: якщо завіту Мого про день і ніч і уставів неба і землі Я не утвердив, ²⁶ то і плем'я Якова і Давида, раба Мого, відкину, щоб не брати більше владик з його племені для племені Авраама, Ісаака та Якова; бо поверну їх із полону і помилую їх.

34 Слово, яке було до Єремії від Господа, коли Навуходоносор, цар Вавилонський, і все військо його і всі царства землі, підвладні руці його, і всі народи воювали проти Єрусалима і проти усіх міст його: ² так говорить Господь, Бог Ізраїлів: йди і скажи Седекії, царю Юдейському, і скажи йому: так говорить Господь: ось, Я віддаю місто це у руки царя Вавилонського, і він спалить його вогнем; ³ і ти не уникнеш руки його, але неодмінно будеш узятий і відданий у руки його, і очі твої

побачать очі царя Вавилонського, і вуста його будуть говорити до твоїх вуст, і підеш у Вавилон. ⁴ Утім, слухай слово Господнє, Седекіє, царю Юдейський! так говорить Господь про тебе: ти не помреш від меча; ⁵ ти помреш у мирі, і як для батьків твоїх, попередніх царів, які були раніше тебе, спалювали *при похованні пахоці*, так сплять і для тебе й оплачуть тебе: “горе, государю!”, бо Я вирік це слово, – говорить Господь. ⁶ Єремія пророк усі слова ці переказав Седекії, царю Юдейському, в Єрусалимі. ⁷ Тим часом військо царя Вавилонського воювало проти Єрусалима і проти усіх міст юдейських, які ще залишалися, проти Лакхиса й Азеки; бо з міст юдейських тільки ці залишалися, як міста укріплені. ⁸ Слово, яке було до Єремії від Господа після того, як цар Седекія уклав завіт з усім народом, який був у Єрусалимі, щоб оголосити свободу, ⁹ щоб кожен відпустив на волю раба свого і рабиню свою, єврея та єврейку, щоб ніхто з них не тримав у рабстві юдея, брата свого. ¹⁰ І послухалися усі князі і весь народ, які вступили у завіт, щоб відпустити кожному раба свого і кожному рабиню свою на волю, щоб не тримати їх надалі у рабах, – і послухалися і відпустили; ¹¹ але після того, роздумавши, стали брати назад рабів і рабень, яких відпустили на волю, і примусили їх бути рабами і рабинями.

¹² І було слово Господнє до Єремії від Господа: ¹³ так говорить Господь, Бог Ізраїлів: Я уклав завіт з батьками вашими, коли вивів їх із землі Єгипетської, з дому рабства, і сказав: ¹⁴ “наприкінці сьомого року відпускайте кожен брата свого, єврея, який продав себе тобі; нехай він

[18] 1 Пет. 2, 5. Іс. 61, 6. Мал. 3, 3. [20] Єр. 31, 37. [22] Бут. 15, 5; 22, 17; 28, 14. [25] Єр. 31, 36; 33, 20. [26] Пс. 125, 1. Єр. 31, 20. Єз. 39, 25.

Глава 34. [1] 4 Цар. 25, 1. [2] Єр. 21, 7. [3]

Єр. 32, 4. Єз. 17, 16. [5] Єр. 22, 18. [7] Мих. 1, 13. [9] Вих. 21, 2. Лев. 25, 39. Втор. 15, 12. [13] Вих. 21, 2. Втор. 15, 12. [14] Єр. 7, 24; 25, 4; 35, 15.

працює на тебе шість років, а потім відпусти його від себе на волю”; але батьки ваші не послухали Мене і не прихилили вуха свого. ¹⁵ Ви нині навернулися і зробили справедливо перед очима Моїми, оголосивши кожен волю ближньому своєму, й уклали переді Мною завіт у домі, над яким наречене ім’я Моє; ¹⁶ але потім роздумали і знеславили ім’я Моє, і повернули до себе кожен раба свого і кожен рабиню свою, яких відпустили на волю, куди душі їх завгодно, і примушуєте їх бути у вас рабами і рабинями. ¹⁷ Тому так говорить Господь: ви не послухалися Мене у тому, щоб кожен оголосив волю братові своєму і ближньому своєму; за те ось Я, – говорить Господь, – проголошую вам свободу піддатися мечу, моровиці й голоду, і віддам вас на озлоблення в усі царства землі; ¹⁸ і віддам тих, що переступили завіт Мій і не устояли у словах завіту, який вони уклали перед лицем Моїм, розсікши тельця надвое і пройшовши між розсіченими частинами його, ¹⁹ князів юдейських і князів ерусалимських, евнухів і священиків і увесь народ землі, який проходив між розсіченими частинами тельця, – ²⁰ віддам їх до рук ворогів їхніх і до рук тих, що шукають душі їх, і трупи їхні будуть споживою птахам небесним і звірам земним. ²¹ І Седекію, царя Юдейського, і князів його віддам до рук ворогів їхніх і до рук тих, що шукають душі їх, і до рук війська царя Вавилонського, яке відступило від вас. ²² Ось, Я дам повеління, – говорить Господь, – і поверну їх до цього міста, і вони нападуть на нього, і візьмуть його, і спалять його вогнем, і міста Юдеї зроблю пустелею безлюдною.

35 Слово, яке було до Єремії від Господа у дні Іоакима, сина Іосії, царя Юдейського: ² йди у дім

Рехавитів і поговори з ними, і приведи їх у дім Господній, в одну з кімнат, і дай їм пити вина. ³ Я взяв Іазанію, сина Єремії, сина Авацінії, і братів його, і всіх синів його і весь дім Рехавитів, ⁴ і привів їх у дім Господній, в кімнату синів Анана, сина Годолії, людини Божої, яка поряд з кімнатою князів, над кімнатою Масаї, сина Селлумового, стража біля входу; ⁵ і поставив перед синами дому Рехавитів повні чаші вина і склянки і сказав їм: пийте вино. ⁶ Але вони сказали: ми вина не п’ємо; тому що Іонадав, син Рехава, батько наш, дав нам заповідь, сказавши: “не пийте вина ні ви, ні діти ваші, повіки; ⁷ і домів не будуйте, і насіння не сійте, і виноградників не розводьте, і не майте їх, але живіть у наметах в усі дні життя вашого, щоб вам довгий час прожити на тій землі, де ви подорожніми”. ⁸ І ми послухалися голосу Іонадава, сина Рехавового, батька нашого, в усьому, що він заповів нам, щоб не пити вина в усі дні наші, – ми і дружини наші, і сини наші і дочки наші, – ⁹ і щоб не будувати домів для проживання нашого; і в нас немає ні виноградників, ні полів, ні посіву; ¹⁰ а живемо в наметах і в усьому слухаємося і робимо все, що заповів нам Іонадав, батько наш. ¹¹ Коли ж Навуходоносор, цар Вавилонський, прийшов у землю цю, ми сказали: “вийдемо, підемо в Єрусалим від війська халдеїв і від війська арамеїв”, і ось, ми живемо в Єрусалимі.

¹² І було слово Господнє до Єремії: ¹³ так говорить Господь Саваоф, Бог Ізраїлів: іди і скажи мужам Іуди і жителям Єрусалима: невже ви не візьмете з цього настановлення для себе, щоб слухатися слів Моїх? – говорить Господь. ¹⁴ Слова Іонадава, сина Рехавового, який заповів синам своїм не пити вина, виконують-

[17] Втор. 28, 64. [18] Бут. 15, 10. [20] Єр. 7, 33.

Глава 35. [2] 1 Пар. 2, 55. [4] 1 Езд. 10, 6. [6] 4 Цар. 10, 15, 23. [14] Єр. 7, 13.

ся, і вони не п'ють до цього дня, тому що слухаються заповіді батька свого; а Я безперестанно говорив вам, говорив з раннього ранку, і ви не послухалися Мене.¹⁵ Я посилав до вас усіх рабів Моїх, пророків, посилав з раннього ранку, і говорив: “наверніться кожен від злого шляху свого і виправте поведінку вашу, і не ходіть слідом інших богів, щоб служити їм; і будете жити на цій землі, яку Я дав вам і батькам вашим”; але ви не прихилили вуха свого і не послухалися Мене.¹⁶ Оскільки сини Іонадава, сина Рехавового, виконують заповідь батька свого, яку він заповів їм, а народ цей не слухає Мене,¹⁷ тому так говорить Господь Бог Саваоф, Бог Ізраїлів: ось, Я наведу на юдеїв і на усіх жителів Єрусалима усе те зло, яке Я вирік на них, тому що Я говорив їм, а вони не слухалися, кликав їх, а вони не відповідали.¹⁸ А дому Рехавитів сказав Єремія: так говорить Господь Саваоф, Бог Ізраїлів: за те, що ви послухалися заповіді Іонадава, батька вашого, і зберігаєте усі заповіді його і в усьому чините, як він заповів вам, —¹⁹ за те, так говорить Господь Саваоф, Бог Ізраїлів: не відніметься в Іонадава, сина Рехавового, муж, який стоїть перед лицем Моїм в усі дні.

36 У четвертий рік Іоакима, сина Іосії, царя Юдейського, було таке слово до Єремії від Господа:² візьми собі книжковий сувій і напиши у ньому усі слова, які Я говорив тобі про Ізраїля і про Іуду і про усі народи з того дня, як Я почав говорити тобі, від днів Іосії до цього дня;³ можливо, дім Іудин почує про усі віди, які Я думаю зробити їм, щоб вони навернулися кожен від злого шляху свого, щоб Я простив неправду їх і гріх їх.⁴ І покли-

кав Єремія Варуха, сина Нирії, і написав Варух у книжковий сувій з уст Єремії всі слова Господа, які Він говорив йому.⁵ І наказав Єремія Варуху і сказав: я ув'язнений і не можу йти у дім Господній;⁶ отже, йди ти і прочитай написані тобою в сувої з уст моїх слова Господні вголос народу у домі Господньому у день посту, також і вголос усім юдеям, які прийшли із міст своїх, прочитай їх;⁷ можливо, вони піднесуть смиренне моління перед лице Господа і навернуться кожен від злого шляху свого; бо великий гнів і обурення, яке оголосив Господь на народ цей.⁸ Варух, син Нирії, зробив усе, що наказав йому пророк Єремія, щоб слова Господні, написані у сувої, прочитати у домі Господньому.

⁹ У п'ятий рік Іоакима, сина Іосії, царя Юдейського, у дев'ятому місяці оголосили піст перед лицем Господа усьому народу в Єрусалимі і всьому народу, який прийшов до Єрусалима з міст юдейських.¹⁰ І прочитав Варух написані у сувої слова Єремії у домі Господньому, в кімнаті Гемарії, сина Сафанового, писаря, на верхньому дворі, біля входу у нові ворота дому Господнього, вголос усьому народу.¹¹ Михей, син Гемарії, сина Сафанового, чув усі слова Господні, написані у сувої,¹² і зійшов у дім царя, у кімнату царського писаря, і ось, там сиділи усі князі: Елисам, царський писар, і Делаїя, син Семаїї, й Елнафан, син Ахбора, і Гемарія, син Сафана, і Седекія, син Ананії, і всі князі;¹³ і переказав їм Михей усі слова, які він чув, коли Варух читав сувій уголос народу.¹⁴ Тоді всі князі послали до Варуха Іегудія, сина Нафанії, сина Селемії, сина Хусії, сказати йому: сувій, який ти читав уголос народу, візьми у руку твою і прийди. І взяв Варух, син Ни-

[15] Єр. 7, 3; 18, 11. Іона 3, 8. [17] Ис. 65, 12; 66, 4. [19] Єр. 33, 17.

Глава 36. [2] Єр. 30, 2; 51, 60. [3] Єр. 26,

3. Єз. 12, 3. [4] Єр. 45, 1. [7] Вар. 1, 5. [10] Єр. 26, 10.

рії, сувій у руку свою і прийшов до них. ¹⁵ Вони сказали йому: сядь, і прочитай нам уголок. І прочитав Варух уголос ім. ¹⁶ Коли вони вислухали усі слова, то з жахом подивилися один на одного і сказали Варуху: ми неодмінно перекажемо усі ці слова царю. ¹⁷ І запитали Варуха: скажи ж нам, як ти написав усі слова ці з уст його? ¹⁸ І сказав їм Варух: він промовляв мені вустами своїми усі ці слова, а я чорнилом писав їх у цей сувій. ¹⁹ Тоді сказали князі Варуху: піди, сховайся, ти і Єремія, щоб ніхто не знав, де ви. ²⁰ І пішли вони до царя у палац, а сувій залишили у кімнаті Елисама, царського писаря, і переказали вголос царю всі слова ці. ²¹ Цар послав Іегудія принести сувій, і він узяв його з кімнати Елисама, царського писаря; і читав його Іегудій уголос царю і уголос усім князям, які стояли поруч царя. ²² Цар у той час, у дев'ятому місяці, сидів у зимовому домі, і перед ним горіла жаровня. ²³ Коли Іегудій прочитував три або чотири стовпці, цар відрізував їх писарським ножичком і кидав на вогонь у жаровню, доки не знищений був весь сувій у вогні, який був у жаровні. ²⁴ І не убоялись, і не роздерли одяг свій ні цар, ні всі слуги його, які чули усі слова ці. ²⁵ Хоч Елнафан і Делаія і Гемарія умовляли царя не спалювати сувій, але він не послухав їх. ²⁶ І наказав цар Іерамеїлу, синові царя, і Сераїї, синові Азріїловому, і Селемії, синові Авдіїловому, взяти Варуха писаря і Єремію пророка; але Господь сховав їх.

²⁷ І було слово Господне до Єремії, після того як цар спалив сувій і слова, які Варух написав з уст Єремії, і сказано йому: ²⁸ візьми собі знову інший сувій і напиши у ньому всі попередні слова, які були у пер-

шому сувої, які спалив Іоаким, цар Юдейський; ²⁹ а царю Юдейському Іоакиму скажи: так говорить Господь: ти спалив сувій цей, сказавши: “навіщо ти написав у ньому: неодмінно прийде цар Вавилонський і розорить землю цю, і знищить на ній людей і худобу?” ³⁰ за це, так говорить Господь про Іоакима, царя Юдейського: не буде від нього того, хто сидить на престолі Давидовому, і труп його буде кинутий на спеку денну і на холод нічний; ³¹ і відвідаю його і плем'я його і слуг його за неправду їх, і наведу на них і на жителів Єрусалима і на мужів Іуди усе зло, яке Я вирік на них, а вони не слухали. ³² І взяв Єремія інший сувій і віддав його Варуху писарю, синові Нирії, і він написав у ньому з уст Єремії усі слова того сувою, який спалив Іоаким, цар Юдейський, на вогні; і ще додано до них багато подібних до тих слів.

37 Замість Іехонії, сина Іоакима, царював Седекія, син Іосії, якого Навуходносор, цар Вавилонський, поставив царем у землі Юдейській. ² Ні він, ні слуги його, ні народ країни не слухали слів Господа, які говорив Він через Єремію пророка. ³ Цар Седекія послав Іегухала, сина Селемії, і Софонію, сина Маасеї, священника, до Єремії пророка сказати: помолися за нас Господу Богу нашому. ⁴ Єремія тоді ще вільно входив і виходив серед народу, тому що не ув'язнили його у дім в'язничний. ⁵ Тим часом військо фараонове виступило з Єгипту, і халдеї, які облягали Єрусалим, почувши звістку про те, відступили від Єрусалима. ⁶ І було слово Господне до Єремії пророка: ⁷ так говорить Господь, Бог Ізраїлів: так скажить цареві Юдейському, який послав вас до Мене запитати Мене: ось, війсь-

[23] 2 Пар. 36, 16. [29] Єр. 32, 43; 33, 10. [30] Єр. 22, 19.

Глава 37. [1] 4 Цар. 24, 17. 2 Пар. 36, 10.

[2] 2 Пар. 36, 12. [3] Іс. 37, 4. [5] Єр. 34, 21. [7] Іс. 30, 2. Плач. 4, 17.

ко фараонове, яке йшло до вас на допомогу, повернеться у землю свою, у Єгипет; ⁸ а халдеї знову прийдуть і будуть воювати проти міста цього, і візьмуть його і спалять його вогнем. ⁹ Так говорить Господь: не обманюйте себе, говорячи: “неодмінно відійдуть від нас халдеї”, бо вони не відійдуть; ¹⁰ якби ви навіть розбили усе військо халдеїв, які воюють проти вас, і залишилися б у них тільки поранені, то і ті встали б, кожен з намету свого, і спалили б місто це вогнем.

¹¹ У той час, як військо халдейське відступило від Єрусалима, з причини війська фараонового, ¹² Єремія пішов з Єрусалима, щоб іти у землю Веніамінову, ховаючись там серед народу. ¹³ Але коли він був біля воріт Веніамінових, начальник сторожі, який був там, на ім'я Іреія, син Селемії, сина Ананієвого, затримав Єремію пророка, сказавши: ти хочеш перебігти до халдеїв? ¹⁴ Єремія сказав: це неправда; я не хочу перебігти до халдеїв. Але він не послухав його, і взяв Іреія Єремію і привів його до князів. ¹⁵ Князі озлобилися на Єремію і били його, і замкнули його у в'язницю, у дім Іонафана писаря, тому що зробили його в'язницею. ¹⁶ Коли Єремія увійшов у в'язницю і підвал, і пробув там Єремія багато днів, – ¹⁷ цар Седекія послав і взяв його. І запитував його цар у домі своєму таємно і сказав: чи немає слова від Господа? Єремія сказав: є; і сказав: ти будеш відданий до рук царя Вавилонського. ¹⁸ І сказав Єремія царю Седекії: чим я згрішив перед тобою і перед слугами твоїми, і перед народом цим, що ви посадили мене у в'язницю? ¹⁹ і де ваші пророки, які пророкували вам, говорячи: “цар Вавилонський не піде проти вас і проти землі цієї”? ²⁰ І нині послухай, господарю мій царю, не-

хай упаде прохання моє перед лицем твоїм; не повертай мене у дім Іонафана писаря, щоб мені не померти там. ²¹ І дав повеління цар Седекія, щоб ув'язнили Єремію у дворі сторожі і давали йому по шматку хліба на день з вулиці хлібопекарів, доки не закінчився весь хліб у місті; і так залишався Єремія у дворі сторожі.

38 І почули Сафатія, син Матфана, і Годолія, син Пасхора, і Юхал, син Селемії, і Пасхор, син Малхії, слова, які Єремія промовив до всього народу, говорячи: ² так говорить Господь: хто залишиться у цьому місті, помре від меча, голоду і моривиці; а хто вийде до халдеїв, буде живий, і душа його буде йому замість здобичі, і він залишиться живий. ³ Так говорить Господь: неодмінно віддане буде місто це в руки війська царя Вавилонського, і він візьме його. ⁴ Тоді князі сказали цареві: нехай буде цей чоловік відданий на смерть, тому що він ослаблює руки воїнів, які залишаються у цьому місті, і руки усього народу, говорячи до них такі слова; бо цей чоловік не благоденства бажає народу цьому, а біди. ⁵ І сказав цар Седекія: ось, він у ваших руках, тому що цар нічого не може зробити всупереч вам. ⁶ Тоді взяли Єремію і кинули його в яму Малхії, сина царя, що була у дворі сторожі, й опустили Єремію на мотузках; у ямі тій не було води, а тільки багно, і занурився Єремія у багно. ⁷ І почув Авдемелех ефіоплянин, один з євнухів, який знаходився у царському домі, що Єремію посадили в яму; а цар сидів тоді біля воріт Веніамінових. ⁸ І вийшов Авдемелех з дому царського і сказав цареві: ⁹ господарю мій царю! зле зробили ці люди, так учинивши з Єремією пророком, якого кинули в яму; він помре там від го-

[15] Єр. 20, 2.

Глава 38. [2] Єр. 21, 9; 39, 18; 45, 5. [3]

2 Пар. 36, 12. Єр. 34, 2. [4] Лк 23, 2. Ам. 7, 10. [7] Єр. 39, 16.

лоду, тому що немає більше хліба у місті. ¹⁰ Цар дав наказ Авдемелеху ефіоплянину, сказавши: візьми із собою звідси тридцять чоловік і витягни Єремію пророка з ями, доки він не помер. ¹¹ Авдемелех узяв людей із собою і ввійшов у дім царський під комору, і взяв звідти старих негодящих ганчірок і старих негодящих клаптів і опустив їх на мотузках у яму до Єремії. ¹² І сказав Авдемелех ефіоплянин Єремії: підклади ці старі кинуті ганчірки і клапти під пахви рук твоїх, під мотузки. І зробив так Єремія. ¹³ І потягли Єремію на мотузках і витягли його з ями; і залишався Єремія у дворі сторожі.

¹⁴ Тоді цар Седекія послав і покликав Єремію пророка до себе, при третьому вході у дім Господній, і сказав цар Єремії: я у тебе запитаю щось; не приховай від мене нічого. ¹⁵ І сказав Єремія Седекії: якщо я відкрию тобі, чи не віддаси ти мене на смерть? і якщо дам тобі пораду, ти не послушаєш мене. ¹⁶ І клявся цар Седекія Єремії таємно, говорячи: живий Господь, Який створив нам душу цю, не віддам тебе на смерть і не віддам до рук цих людей, які шукають душі твоєї. ¹⁷ Тоді Єремія сказав Седекії: так говорить Господь Бог Саваоф, Бог Ізраїлів: якщо ти вийдеш до князів царя Вавилонського, то жива буде душа твоя, і це місто не буде спалене вогнем, і ти будеш живий, і дім твій; ¹⁸ а якщо не вийдеш до князів царя Вавилонського, то це місто буде віддане до рук халдеїв, і вони спалять його вогнем, і ти не unikнеш рук їхніх. ¹⁹ І сказав цар Седекія Єремії: я боюся юдеїв, які перейшли до халдеїв, щоб халдеї не віддали мене у руки їх, і щоб ті не наглумилися з мене. ²⁰ І сказав Єремія: не віддадуть; послухай гласу Господа у тім, що я говорю тобі, і добре тобі буде, і жива

буде душа твоя. ²¹ А якщо ти не захочеш вийти, то ось слово, яке відкрив мені Господь: ²² ось, усі дружини, які залишилися у домі царя Юдейського, відведені будуть до князів царя Вавилонського, і скажуть вони: “тебе звабили і перемогли друзі твої; ноги твої занурилися у багно, і вони віддалилися від тебе”. ²³ І всіх дружин твоїх і дітей твоїх відведуть до халдеїв, і ти не unikнеш рук їхніх; але будеш узятий рукою царя Вавилонського, і зробиш те, що місто це буде спалене вогнем. ²⁴ І сказав Седекія Єремії: ніхто не повинен знати цих слів, і тоді ти не помреш; ²⁵ і якщо почують князі, що я розмовляв з тобою, і прийдуть до тебе, і скажуть тобі: “скажи нам, що говорив ти царю, не приховай від нас, і ми не віддамо тебе на смерть, – і також що говорив тобі цар”, ²⁶ то скажи їм: “я склав перед лицем царя прохання моє, щоб не повертати мене у дім Іонафана, щоб не померти там”. ²⁷ І прийшли усі князі до Єремії і запитували його, і він сказав їм згідно з усіма словами, які цар повелів сказати, і вони мовчки залишили його, тому що не довідалися про те, що було сказано цареві. ²⁸ І залишався Єремія у дворі сторожі до того дня, в який був узятий Єрусалим. І Єрусалим був узятий.

39 У дев'ятий рік Седекії, царя Юдейського, у десятий місяць, прийшов Навуходносор, цар Вавилонський, з усім військом своїм до Єрусалима, і обложили його. ² А в одинадцятий рік Седекії, у четвертий місяць, у дев'ятий день місяця місто було взяте. ³ І ввійшли у нього всі князі царя Вавилонського, і розташувалися в середніх воротах, Нергал-Шарецер, Самгар-Нево, Сарсехим, начальник євнухів, Нергал-Шарецер, начальник магів, і всі інші князі царя Вавилонського. ⁴ Коли

[18] Єр. 34, 2. [20] 2 Пар. 36, 12. [22] Іс. 3, 12. [23] 4 Цар. 25, 6. Єр. 32, 4.

Глава 39. [1] 4 Цар. 25, 1. Єр. 52, 4.

Седекія, цар Юдейський, і всі військові люди побачили їх, – побігли, і вночі вийшли з міста через царський сад у ворота між двома стінами і пішли по дорозі рівнини. ⁵ Але військо халдейське погналося за ними; і наздогнали Седекію на рівнинах ерихонських; і взяли його і відвели до Навуходоносора, царя Вавилонського, у Ривлу, у землю Емаф, де він промовив суд над ним. ⁶ І заколов цар Вавилонський синів Седекії в Ривлі перед його очима, й усіх вельмож юдейських заколов цар Вавилонський; ⁷ а Седекії виколов очі і закував його у кайдани, щоб відвести його у Вавилон. ⁸ Дім царя і дома народу спалили халдеї вогнем, і стіни Єрусалима зруйнували. ⁹ А залишок народу, який залишався в місті, і перебіжчиків, які перейшли до нього, й інший народ, який залишився, Навузардан, начальник охоронців, переселив у Вавилон. ¹⁰ Бідних же з народу, які нічого не мали, Навузардан, начальник охоронців, залишив у Юдейській землі і дав їм тоді ж виноградники і поля. ¹¹ А про Єремію Навуходоносор, цар Вавилонський, дав таке повеління Навузардану, начальникові охоронців: ¹² візьми його і май його на увазі, і не роби йому нічого поганого, але чини з ним так, як він скаже тобі. ¹³ І послав Навузардан, начальник охоронців, і Навуазван, начальник євнухів, і Нергал-Шарецер, начальник магів, і всі князі царя Вавилонського ¹⁴ послали і взяли Єремію з двору сторожі, і доручили його Годолії, синові Ахикама, сина Сафанового, відвести його додому. І він залишився жити серед народу.

¹⁵ До Єремії, коли він ще утримувався у дворі в'язничному, було слово Господнє: ¹⁶ йди, скажи Авдемелеху ефіоплянину: так говорить

Господь Саваоф, Бог Ізраїлів: ось, Я виконаю слова Мої про місто це на зло, а не на добро йому, і вони збудуться у той день перед очима твоїми; ¹⁷ але тебе Я визволю у той день, – говорить Господь, – і не будеш відданий до рук людей, яких ти боїшся. ¹⁸ Я визволю тебе, і ти не впадеш від меча, і душа твоя залишиться у тобі замість здобичі, тому що ти на Мене поклав уповання, – сказав Господь.

40 Слово, яке було до Єремії від Господа, після того як Навузардан, начальник охоронців, відпустив його з Рами, де він узяв його скутого ланцюгами серед інших полонених єрусалимлян і юдеїв, яких переселяли у Вавилон. ² Начальник охоронців узяв Єремію і сказав йому: Господь Бог твій прорік цю біду на місце це, ³ і навів його Господь і зробив те, що сказав; тому що ви згрішили перед Господом і не слухалися гласу Його, за те й спіткало вас це. ⁴ Отже, ось, я звільняю тебе сьогодні від ланцюгів, які на руках твоїх: якщо тобі угодно йти зі мною у Вавилон, іди, і я буду мати піклування про тебе; а якщо негодно тобі йти зі мною у Вавилон, залишайся. Ось, уся земля перед тобою; куди тобі завгодно, і куди подобається йти, туди і йди. ⁵ Коли він ще не відійшов, сказав *Навузардан*: піди до Годолії, сина Ахикама, сина Сафанового, якого цар Вавилонський поставив начальником над містами юдейськими, і залишайся з ним серед народу; або йди, куди подобається тобі йти. І дав йому начальник охоронців продовольство і подарунок і відпустив його. ⁶ І прийшов Єремія до Годолії, сина Ахикама, у Массифу, і жив з ним серед народу, який залишався у країні. ⁷ Коли усі воєначальники, які були у полі, вони і люди їхні, почули, що цар Вавилон-

[5] Єр. 32, 4. [6] Соф. 1, 8. [7] 4 Цар. 25, 7. [8] 4 Цар. 25, 9. Єз. 12, 13. [10] 4 Цар. 25, 12. [14] Єр. 26, 24. [16] Єр. 38, 7. [18] Єр. 21, 9;

38, 2.

Глава 40. [3] Єр. 50, 7. [5] 4 Цар. 25, 22. [7] 4 Цар. 25, 22.

ський поставив Годолію, сина Ахикама, начальником над країною і доручив йому чоловіків і жінок, і дітей, і тих із бідних країни, які не були переселені у Вавилон; ⁸ тоді прийшли до Годолії у Массифу й Ісмаїл, син Нафанії, й Іоанан та Іонафан, сини Карея, і Сераїя, син Фанасмефа, і сини Офи із Нетофафи, й Іезонія, син Махафи, вони і дружини їхні. ⁹ Годолія, син Ахикама, сина Сафанового, клявся їм і людям їхнім, говорячи: не бійтеся служити халдеям, залишайтеся на землі і служіть царві Вавилонському, і буде вам добре; ¹⁰ а я залишуся у Массифі, щоб заступатися перед лицем халдеїв, які будуть приходити до нас; ви ж збирайте вино і літні плоди, й олію і забирайте у посудини ваші, і живіть у містах ваших, які зайняли. ¹¹ Також усі юдеї, які знаходилися у землі Моавитській і між синами Аммона і в Ідумеї, і у всіх країнах, почули, що цар Вавилонський залишив частину юдеїв і поставив над ними Годолію, сина Ахикама, сина Сафанового; ¹² і повернулися усі ці юдеї з усіх місць, куди були вигнані, і прийшли у землю Юдейську до Годолії в Массифу, і зібрали вина і літніх плодів дуже багато. ¹³ Тим часом Іоанан, син Карея, і всі військові начальники, які були у полі, прийшли до Годолії в Массифу ¹⁴ і сказали йому: чи знаєш ти, що Вааліс, цар синів Аммонових, надіслав Ісмаїла, сина Нафанії, щоб убити тебе? Але Годолія, син Ахикама, не повірив їм. ¹⁵ Тоді Іоанан, син Карея, сказав Годолії таємно у Массифі: дозволь мені, я підю й уб'ю Ісмаїла, сина Нафанії, і ніхто не довідається; навіть допускати, щоб він убив тебе, і щоб усі юдеї, ті, які зібралися до тебе, розсіялися, і щоб загинув залишок Іуди? ¹⁶ Але Годолія, син Ахикама, сказав Іоанану, сино-

ві Карея: не роби цього, тому що ти неправду говориш про Ісмаїла.

41 І було у сьомий місяць, Ісмаїл, син Нафанії, сина Елисама з племені царського, і вельможі царя і десять чоловік з ним прийшли до Годолії, сина Ахикама, у Массифу, і там вони їли разом хліб у Массифі. ² І встав Ісмаїл, син Нафанії, і десять чоловік, які були з ним, й уразили Годолію, сина Ахикама, сина Сафанового, мечем і умертвили того, якого цар Вавилонський поставив начальником над країною. ³ Також убив Ісмаїл і всіх юдеїв, які були з ним, із Годолією, у Массифі, і халдеїв, які знаходилися там, людей військових. ⁴ На другий день після убивства Годолії, коли ніхто не знав про це, ⁵ прийшли із Сихема, Силома і Самарії вісімдесят чоловік з поголеними бородами й у розідраному одязі, і, зранивши себе, з дарами і ливаном у руках для приношення їх у дім Господній. ⁶ Ісмаїл, син Нафанії, вийшов з Массифи назустріч їм, ідучи і плачучи, і, зустрівшись з ними, сказав їм: ідіть до Годолії, сина Ахикама. ⁷ І як тільки вони увійшли всередину міста, Ісмаїл, син Нафанії, убив їх і кинув у рів, він і люди, які були з ним. ⁸ Але знайшлися між ними десять чоловік, які сказали Ісмаїлу: не умертвляй нас, бо у нас є в полі сховані комори з пшеницею і ячменем, і олією і медом. І він стримався і не умертвив їх з іншими братами їхніми. ⁹ Рів же, куди кинув Ісмаїл усі трупи людей, яких він убив через Годолію, був той самий, який зробив цар Аса, боячись Вааси, царя Ізраїльського; його наповнив Ісмаїл, син Нафанії, убити-ми. ¹⁰ І захопив Ісмаїл весь залишок народу, який був у Массифі, дочок царя і весь народ, що залишався у Массифі, який Навузардан, начальник охоронців, доручив Годолії, си-

[9] 4 Цар. 25, 24. [15] 2 Цар. 16, 9.
Глава 41. [2] 4 Цар. 25, 25. [5] Лев. 19,

27. Втор. 14, 1. [7] 4 Цар. 25, 25, [9] 3 Цар. 15, 22.

нові Ахикама, і захопив їх Ісмаїл, син Нафанії, і вирушив до синів Аммонових.¹¹ Але коли Іоанан, син Карея, і всі воєначальники, що були з ним, почули про усі злодіяння, які звершив Ісмаїл, син Нафанії,¹² узяли всіх людей і пішли воювати з Ісмаїлом, сином Нафанії, і наздогнали його біля великих вод, у Гаваоні.¹³ І коли весь народ, який був у Ісмаїла, побачив Іоанана, сина Карея, і всіх воєначальників, що були з ним, зрадів;¹⁴ і відвернувся весь народ, який Ісмаїл повів у полон з Массифи, і повернувся і пішов до Іоанана, сина Карея;¹⁵ а Ісмаїл, син Нафанії, утік від Іоанана з вісьмома людьми і пішов до синів Аммонових.¹⁶ Тоді Іоанан, син Карея, і всі воєначальники, що були з ним, узяли з Массифи весь народ, який залишився, який він визволив від Ісмаїла, сина Нафанії, після того як той убив Годолію, сина Ахикама, чоловіків, військових людей, і дружин, і дітей, і свнухів, яких він вивів з Гаваона;¹⁷ і пішли, і зупинилися у селищі Химам, поблизу Вифлеема, щоб відійти в Єгипет¹⁸ від халдеїв, бо вони боялися їх, тому що Ісмаїл, син Нафанії, убив Годолію, сина Ахикама, якого цар Вавилонський поставив начальником над країною.

42 І приступили усі воєначальники, й Іоанан, син Карея, й Іезанія, син Гошаїї, і весь народ від малого до великого,² і сказали Єремії пророку: нехай упаде перед лицем твоїм прохання наше, помолись за нас Господу Богу твоєму за весь цей залишок, бо з великого залишилося нас мало, як очі твої бачать нас,³ щоб Господь, Бог твій, указав нам шлях, яким нам іти, і те, що нам робити.⁴ І сказав їм Єремія пророк: чую, помолюся Господу Богу вашому за словами вашими, і все, що від-

повість вам Господь, оголошу вам, не приховую від вас жодного слова.⁵ Вони сказали Єремії: Господь нехай буде між нами свідком вірним та істинним у тім, що ми точно виконаємо усе те, з чим пошле тебе до нас Господь Бог Твій:⁶ чи добре, чи погане те буде, але гласу Господа Бога нашого, до Якого посилаємо тебе, послухаємося, щоб нам було добре, коли будемо служняні гласу Господа Бога нашого.

⁷ Коли минуло десять днів, було слово Господнє до Єремії.⁸ Він покликав до себе Іоанана, сина Карея, й усіх воєначальників, що були з ним, і весь народ, від малого і до великого,⁹ і сказав їм: так говорить Господь, Бог Ізраїлів, до Якого ви посилали мене, щоб скласти перед Ним моління вапе:¹⁰ якщо залишиться на землі цій, то Я влаштую вас і не розорю, насаджую вас і не викоріню, бо Я шкодую про ту біду, яку зробив вам.¹¹ Не бійтеся царя Вавилонського, якого ви боїтеся; не бійтеся його, – говорить Господь, – бо Я з вами, щоб спасати вас і визволяти вас від руки його.¹² І виявлю до вас милість, і він змилюється до вас і поверне вас у землю вашу.¹³ Якщо ж ви скажете: “не хочемо жити у цій землі”, і не послухаетесь гласу Господа Бога вашого, говорячи:¹⁴ “ні, ми підемо у землю Єгипетську, де війни не побачимо і трубного голосу не почуємо, і голодувати не будемо, і там будемо жити”;¹⁵ то вислухайте нині слово Господнє, ви, залишок Іуди: так говорить Господь Саваоф, Бог Ізраїлів: якщо ви рішуче повернете лиця ваші, щоб іти в Єгипет, і підете, щоб жити там,¹⁶ то меч, якого ви боїтеся, наздожене вас там, у землі Єгипетській, і голод, якого ви страхаєтеся, буде завжди йти за вами там, у Єгипті, і там помрете.

[17] 4 Цар. 25, 26.

Глава 42. [2] Іс. 37, 4. Єр. 37, 3. [5] Вих.

19, 8. Нав. 24, 24. [10] Єр. 24, 6; [11] Іс. 41, 10; 43, 5. Єр. 30, 10. [16] Єр. 44, 12. Ос. 9, 6.

¹⁷ І всі, які повернуть лице своє, щоб іти в Єгипет і там жити, помруть від меча, голоду і моривиці, і жоден з них не залишиться і не уникне тієї біди, яку Я наведу на них. ¹⁸ Бо так говорить Господь Саваоф, Бог Ізраїлів: як вилився гнів Мій і лють Моя на жителів Єрусалима, так вилється лють Моя на вас, коли ввійдете в Єгипет, і ви будете прокляттям і жахом, і наругою і ганьбою, і не побачите більше місця цього. ¹⁹ До вас, залишок Іуди, вірик Господь: “не ходіть у Єгипет”; твердо знайте, що я нині застерігав вас, ²⁰ бо ви згрішили проти себе самих: ви послали мене до Господа Бога нашого, сказавши: “помолися за нас Господу Богу нашому й усе, що скаже Господь Бог наш, оголоси нам, і ми зробимо”. ²¹ Я оголосив вам нині; але ви не послушали гласу Господа Бога нашого і всього того, з чим Він послав мене до вас. ²² Отже, знайте, що ви помрете від меча, голоду і моривиці у тім місці, куди хочете йти, щоб жити там.

43 Коли Єремія передав усьому народові всі слова Господа Бога їхнього, усі ті слова, з якими Господь, Бог їх, послав його до них, ² тоді сказав Азарія, син Осаї, й Іоанан, син Карея, і всі зухвалі люди сказали Єремії: неправду ти говориш, не послав тебе Господь Бог наш сказати: “не ходіть у Єгипет, щоб жити там”; ³ а Варух, син Нирії, збурює тебе проти нас, щоб віддати нас до рук халдеїв, щоб вони умертвили нас або відвели нас полоненими у Вавилон. ⁴ І не послухав Іоанан, син Карея, і всі воєначальники і весь народ гласу Господа, щоб залишитися у землі Юдейській. ⁵ І взяв Іоанан, син Карея, і всі воєначальники увесь залишок юдеїв, які повернулися з усіх народів, куди вони були вигна-

ні, щоб жити у землі Юдейській, ⁶ чоловіків і дружин, і дітей, і дочок царя, і всіх тих, яких Навузардан, начальник охоронців, залишив з Годолією, сином Ахикама, сина Сафанового, і Єремію пророка, і Варуха, сина Нирії; ⁷ і пішли у землю Єгипетську, бо не послушали гласу Господнього, і дійшли до Тафниси.

⁸ І було слово Господнє до Єремії у Тафнісі: ⁹ візьми в руки свої великі камені і сховай їх у зім'ятій глині біля входу у дім фараона у Тафнісі, перед очима юдеїв, ¹⁰ і скажи їм: так говорить Господь Саваоф, Бог Ізраїлів: ось, Я пошлю і візьму Навуходносора, царя Вавилонського, раба Мого, і поставлю престіл його на цих каменях, схованих Мною, і розкине він над ним чудовий намет свій ¹¹ і прийде, й уразить землю Єгипетську: хто *приречений* на смерть, той *відданий* буде смерті; і хто у полон, *під* в полон; і хто під меч, під меч. ¹² І запалю вогонь у капищах богів єгиптян; і він спалить ті, а їх полонить, і одягнеться у землю Єгипетську, як пастух одягає на себе одяг свій, і вийде звідти спокійно, ¹³ і знищить статуї у Бефсамісі, що у землі Єгипетській, і капища богів єгипетських спалить вогнем.

44 Слово, яке було до Єремії про усіх юдеїв, що живуть у землі Єгипетській, які оселилися у Магдолі й Тафнісі, й у Нофі, й у землі Пафрос: ² так говорить Господь Саваоф, Бог Ізраїлів: ви бачили усю біду, яку Я навів на Єрусалим і на весь рід юдейський; ось, вони тепер порожні, і ніхто не живе у них, ³ за нечестя їх, яке вони робили, прогнівляючи Мене, ходячи кадити і служити іншим богам, яких не знали ні вони, ні ви, ні батьки ваші. ⁴ Я послав до вас усіх рабів Моїх, пророків, послав з раннього ранку, щоб

[17] Єз. 6, 12; 14, 21. [18] Єр. 7, 20; 44, 6. Єз. 5, 15.

Глава 43. [2] 4 Цар. 25, 23. [4] Єр. 22, 4. [6] 4 Цар. 25, 26. [7] Ос. 9, 3. Іс. 30, 4. [11]

Єр. 15, 2. [12] Єз. 30, 13. Чис. 33, 4. Єр. 46, 25.

Глава 44. [1] Єр. 46, 14. Єз. 29, 14; 30, 14. [3] Вих. 23, 24. [4] Єр. 25, 4.

сказати: “не робіть це мерзенне діло, яке Я ненавиджу”.⁵ Але вони не слухали і не прихилили вуха свого, щоб навернутися від свого нечестя, не кадити іншим богам.⁶ І вилилися лють Моя і гнів Мій і розгорілися у містах Юдеї і на вулицях Єрусалима; і вони зробилися руїнами і пустелею, як бачите нині.⁷ І нині так говорить Господь Бог Саваоф, Бог Ізраїлів: навіщо ви робите це велике зло душам вашим, знищуючи у себе чоловіків і дружин, дорослих дітей і немовлят із середовища Юдеї, щоб не залишити у себе залишку,⁸ прогніваючи Мене творінням рук своїх, кадінням іншим богам у землі Єгипетській, куди ви прийшли жити, щоб погубити себе і зробитися прокляттям і ганьбою у всіх народів землі?⁹ Хіба ви забули нечестя батьків ваших і нечестя царів юдейських, ваше власне нечестя і нечестя дружин ваших, яке вони робили у землі Юдейській і на вулицях Єрусалима?¹⁰ Не смирилися вони і до цього дня, і не бояться і не роблять за законом Моїм і за уставами Моїми, які Я дав вам і батькам вашим.¹¹ Тому так говорить Господь Саваоф, Бог Ізраїлів: ось, Я поверну проти вас лице Моє на загибель і на знищення усієї Юдеї¹² і візьму юдеїв, які залишилися, які повернули лице своє, щоб іти у землю Єгипетську і жити там, і всі вони будуть знищені, впадуть у землі Єгипетській; мечем і голодом будуть знищені; від малого і до великого помруть від меча і голоду, і будуть прокляттям і жахом, наругою і ганьбою.¹³ Відвідаю тих, що живуть у землі Єгипетській, як Я відвідав Єрусалим, мечем, голодом і моровицею,¹⁴ і ніхто не уникне і не вціліє із залишку юдеїв, які прийшли у землю Єгипетську, щоб пожити там і потім повер-

нутися у землю Юдейську, куди вони всією душею бажають повернутися, щоб жити там; ніхто не повернеться, крім тих, які втечуть звідти.

¹⁵ І відповідали Єремії усі чоловіки, які знали, що дружини їхні кадять іншим богам, і всі дружини, які стояли там у великій кількості, і весь народ, який жив у землі Єгипетській, у Пафосі, і сказали:¹⁶ слово, яке ти говорив нам ім'ям Господа, ми не слухаємо від тебе;¹⁷ але неодмінно будемо робити усе те, що вийшло з вуст наших, щоб кадити богині неба і виливати їй узливання, як ми робили, ми і батьки наші, царі наші і князі наші, у містах Юдеї і на вулицях Єрусалима, тому що тоді ми були ситі і щасливі і лиха не бачили.¹⁸ А з того часу, як перестали ми кадити богині неба і виливати їй узливання, терпимо в усьому нестаток і гинемо від меча і голоду.¹⁹ І коли ми кадили богині неба і виливали їй узливання, то хіба без відома чоловіків наших робили ми їй пиріжки з зображенням її і виливали їй узливання?²⁰ Тоді сказав Єремія всьому народові, чоловікам і дружинам, і всьому народові, який так відповідав йому:²¹ чи не це кадіння, яке зверхували ви у містах юдейських і на вулицях Єрусалима, ви і батьки ваші, царі ваші і князі ваші, і народ країни, згадав Господь? І чи не воно зійшло Йому на серце?²² Господь не міг більше терпіти злих діл ваших і мерзот, які ви робили; тому і зробилася земля ваша пустелею і жахом, і прокляттям, без жителів, як бачите нині.²³ Оскільки ви, звершуючи те куріння, грішили перед Господом і не слухали гласу Господа, і не чинили за законом Його і за встановленнями Його, і за веліннями Його, то й осягла вас ця біда, як бачите нині.²⁴ І сказав Єремія

[5] Єр. 7, 24; 11, 8. [6] Єр. 42, 18. [11] Ам. 9, 4. [12] Єр. 44, 27. Чис. 5, 21. [13] Єр. 24, 10; 29, 17; 42, 17. [14] Єр. 44, 11. [15] Єр. 7, 18.

[16] Єр. 6, 16. [17] Втор. 29, 19. Єз. 20, 32. Єр. 7, 18. [18] 4 Цар. 6, 25, 33. [19] Соф. 1, 5. Єр. 7, 18. [22] Єр. 26, 6; 44, 12.

уському народові і всім жінкам: слухайте слово Господнє, всі юдеї, які у землі Єгипетській: ²⁵ так говорить Господь Саваоф, Бог Ізраїлів: ви і дружини ваші, що вустами своїми говорили, те і руками своїми робили; ви говорите: “станемо виконувати обітниці наші, які ми обіцяли, щоб кадити богині неба і виливати їй узливання”, – твердо тримайтеся обітниць ваших і у точності виконуйте обітниці ваші. ²⁶ За те вислухайте слово Господнє, всі юдеї, які живуть у землі Єгипетській: ось, Я поклявся великим ім'ям Моїм, – говорить Господь, – що не буде вже на усій землі Єгипетській вимовлятися ім'я Мое вустами будь-якого юдея, який говорить: “живий Господь Бог!” ²⁷ Ось, Я буду спостерігати над вами на погибель, а не на добро; й усі юдеї, які у землі Єгипетській, будуть гинути від меча і голоду, доки зовсім не знищаться. ²⁸ Тільки невелика кількість тих, що уникли меча, повернуться із землі Єгипетської у землю Юдейську, і дізнаються всі юдеї, які залишилися, що прийшли в землю Єгипетську, щоб пожити там, чиє слово збудеться: Мое чи їх. ²⁹ І ось вам знамення, – говорить Господь, – що Я відвідаю вас на цьому місці, щоб ви знали, що збудуться слова Мої про вас на погибель вам. ³⁰ Так говорить Господь: ось, Я віддам фараона Вафрія, царя Єгипетського, до рук ворогів його і до рук тих, що шукають душі його, як віддав Седекію, царя Юдейського, до рук Навуходоносора, царя Вавилонського, ворога його і який шукав душі його.

45 Слово, яке пророк Єремія сказав Варуху, синові Нирії, коли він написав слова ці з уст Єремії у книгу, у четвертий рік Іоакима, сина Іосії, царя Юдейського: ² так го-

ворить Господь, Бог Ізраїлів, до тебе, Варух: ³ ти говориш: “горе мені! тому що Господь приклав скорботу до хвороби моєї; я знеміг від зітхань моїх, і не знаходжу спокою”. ⁴ Так скажи йому: так говорить Господь: ось, що Я побудував, зруйную, і що насадив, викоріню, – усю цю землю. ⁵ А ти просиш собі великого: не проси; бо ось, Я наведу біду на всяку плоть, – говорить Господь, – а тобі замість здобичі залишу душу твою в усіх місцях, куди тільки підеш.

46 Слово Господнє, яке було до Єремії пророка про народи язичницькі: ² про Єгипет, про військо фараона Нехао, царя Єгипетського, яке було біля ріки Євфрату в Кархемісі, і яке уразив Навуходоносор, цар Вавилонський, у четвертий рік Іоакима, сина Іосії, царя Юдейського. ³ Готуйте щити і списи, і вступайте у бій; ⁴ сідлайте коней і сідайте, вершники, і станьте у шоломах; гостріть списи, вдягайтеся у броню. ⁵ Чому ж, бачу Я, вони злякалися і повернули назад? і сильні їх уражені, і біжать не оглядаючись; звідусюди жах, – говорить Господь. ⁶ Не втече прудконогий, і не спасеться сильний; на півночі, біля ріки Євфрату, вони спіткнуться і впадуть. ⁷ Хто це піднімається, як ріка, і, як потоки, хвилюються води його? ⁸ Єгипет піднімається, як ріка, і, як потоки, хвилюються води його, і говорить: “піднімуся і покрию землю, погублю місто і жителів його”. ⁹ Сідайте на коней, і мчіть, колісниці, і вступайте, сильні ефіопляни і лівіяни, озброєні щитом, і лідяни, які тримають луки і натягують їх; ¹⁰ бо день цей у Господа Бога Саваофа є день помсти, щоб помститися ворогам Його; і меч буде пожирати, і насититься й уп'ється кров'ю їх; бо це Господу Богу Саваофу буде жертво-

[26] Єр. 44, 24. [27] Єр. 31, 28. Дан. 9, 14. [30] Єр. 21, 7; 22, 25. 2 Пар. 36, 17, 20.

Глава 45. [1] Єр. 36, 4. [4] Єр. 24, 6. Ам. 9, 11. [5] Рим. 12, 16. Єр. 21, 9.

Глава 46. [2] 2 Пар. 35, 20. Єр. 25, 19. [3] Єз. 23, 24. [4] Єр. 51, 11. [5] Єр. 47, 3. [9] Єз. 27, 10. [10] Іс. 2, 12. Єр. 25, 33.

приношення у землі північній, біля ріки Євфрату.¹¹ Піди у Галаад і візьми бальзаму, діво, дочко Єгипту; даремно ти будеш примножувати лікування, немає для тебе зцілення.¹² Почули народи про посоромлення твоє, і волення твоє наповнило землю; бо сильний зіптовхнувся із сильним, і обоє разом упали.

¹³ Слово, яке сказав Господь про року Єремії про нашестя Навуходоносора, царя Вавилонського, щоб уразити землю Єгипетську:¹⁴ сповістять у Єгипті і дайте знати у Магдолі, і дайте знати у Нофі і Тафнісі; скажіть: “ставай і готуйся, бо меч пожирає околиці твої”.¹⁵ Чому сильний твій повалений? – Не встояв, тому що Господь погнав його.¹⁶ Він примножив тих, що падають, навіть падали одне на одного і говорили: “вставай і повернемося до народу нашого у рідну нашу землю від згубного меча”.¹⁷ А там кричать: “фараон, цар Єгипту, знігився; він пропустив домовлений час”.¹⁸ Живу Я, говорить Цар, Якого ім'я Господь Саваоф: як Фавор серед гір і як Кармил біля моря, так напевне прийде він.¹⁹ Готуй собі потрібне для переселення, дочко – жителько Єгипту, бо Ноф буде спустошений, зруйнований, залишиться без жителя.²⁰ Єгипет – прекрасна телиця; але загибель від півночі йде, йде.²¹ І найманці його серед нього, як вгодовані тельці, – і самі повернулися назад, побігли всі, не устояли, тому що прийшов на них день загибелі їх, час відвідування їх.²² Голос його несеться, як зміїний; вони йдуть з військом, придуть на нього із сокирами, як дроворуби;²³ вирубають ліс його, – говорить Господь, – бо вони незліченні; їх більше, ніж сарани, і немає ліку їм.²⁴ Осоромлена дочка Єгипту, віддана до рук народу пів-

нічного.²⁵ Господь Саваоф, Бог Ізраїлів, говорить: ось, Я відвідаю Аммона, який у Но, і фараона і Єгипет, і богів його і царів його, фараона і тих, що надіються на нього;²⁶ і віддам їх до рук тих, що шукають душі їхньої, і до рук Навуходоносора, царя Вавилонського, і до рук рабів його; але після того буде він населений, як у минулі дні, – говорить Господь.²⁷ Ти ж не бійся, рабе Мій Якове, і не страшися, Ізраїлю: бо ось, Я спасу тебе з далекої країни і сім'я твоє із землі полону їх; і повернеться Яків, і буде жити спокійно і мирно, і ніхто не буде устрашати його.²⁸ Не бійся, рабе Мій Якове, – говорить Господь: бо Я з тобою; Я знищу всі народи, до яких Я вигнав тебе, а тебе не знищу, а тільки покараю тебе за мірою; непокараним же не залишу тебе.

47

Слово Господа, яке було до пророка Єремії про филистимлян, перше ніж фараон уразив Газу.² Так говорить Господь: ось, піднімаються води з півночі і зробляться потоком, який наводнює, і потоплять землю й усе, що наповнює її, місто і тих, що живуть у ньому; тоді завоюють люди, і заридають усі мешканці країни.³ Від гучного тупоту копит сильних коней його, від стукоту колісниць його, від звуку коліс його, батьки не оглянуться на дітей своїх, тому що руки у них опустяться⁴ від того дня, який прийде знищити усіх филистимлян, відняти у Тира і Сидона усіх інших помічників, бо Господь розорить филистимлян, залишок острова Кафтора.⁵ Оплішівла Газа, гине Аскалон, залишок долини їх.⁶ Доки будеш сікти, о, меч Господній! доки ти не заспокоїшся? повернися у піхви твої, перестань і заспокойся.⁷ Але як тобі заспокоїтися, коли Господь дав повеління

[11] Єр. 8, 22. [14] Єр. 44, 1. [18] 3 Цар. 18, 19. Ам. 9, 3. [21] Єр. 50, 31. [25] Єз. 30, 15. [27] Іс. 44, 2–4. Єр. 30, 10. [28] Бут. 26, 24. Іс. 27, 8; 41, 10.

Глава 47. [1] Єз. 25, 15. [2] Одкр. 17, 15. [3] Одкр. 9, 9. [4] Ам. 1, 10. Бут. 10, 14. Втор. 2, 23.

проти Аскалона і проти берега морського? туди Він спрямував його.

48 Про Моав так говорить Господь Саваоф, Бог Ізраїлів: горе Невó! він спустошений; Кариафаїм посоромлений і взятий; Мизгав посоромлений і знищений. ² Немає вже слави Моава; у Есевоні задумують проти нього зло: “підемо, знищимо його із числа народів”. І ти, Мадмено, загинеш; меч іде слідом за тобою. ³ Чутно волення від Оронаїма, спустошення і руйнування велике. ⁴ Знищений Моав; волення підняли діти його. ⁵ На підйомі у Лухит плач за плачем здіймається; і на спуску з Оронаїма ворог чує волення про руйнування. ⁶ Біжіть, рятуйте життя своє, і будьте подібні до оголеного дерева у пустелі. ⁷ Оскільки ти сподівався на діла твої і на скарби твої, тому і ти будеш узятий, і Хамос піде у полон разом зі своїми священиками і своїми князями. ⁸ І прийде спустошувач на всяке місто, і місто не уціліє; і загине долина, і спорожніє рівнина, як сказав Господь. ⁹ Дайте крила Моаву, щоб він міг полетіти; міста його будуть пустелею, тому що не буде кому жити у них. ¹⁰ Проклятий, хто діло Господне робить недбалю, і проклятий, хто утримує меч Його від крові! ¹¹ Моав від юности своєї був у спокої, сидів на дріжджах своїх і не переливали його із посудини у посудину, і у полон не ходив; тому залишався у ньому смак його, і запах його не змінювався. ¹² Тому ось, приходять дні, – говорить Господь, – коли Я пошлю до нього переливачів, які переллють його і спорожнять посудини його, і розіб’ють глечики його. ¹³ І посоромлений буде Моав заради Хамоса, як дім Ізраїлів посоромлений був заради Вефиля, надії своєї. ¹⁴ Чому ви говорите: “ми люди хоробрі і міцні для війни”?

¹⁵ Спустошений Моав, і міста його горять, і добірні юнаки його пішли на заколєння, – говорить Цар, – Господь Саваоф ім’я Його. ¹⁶ Близька загибель Моава, і сильно поспішає біда його. ¹⁷ Пошкодуйте за ним, усі сусіди його й усі, хто знає ім’я його, скажіть: “як знищений жезл сили, посох слави!” ¹⁸ Зійди з висоти величі і сиди у спразі, дочко – жителько Дивона, бо спустошувач Моава прийде до тебе і знищить укріплення твої. ¹⁹ Стань при дорозі і дивися, жителько Ароера, запитуй того, хто біжить і спасається: “що трапилось?” ²⁰ Посоромлений Моав, бо знищений; ридайте і волайте, оголосіть в Арноні, що спустошено Моав. ²¹ І суд прийшов на рівнини, на Халон і на Іаацу, і на Мофаф, ²² і на Дивон і на Невó, і на Бет-Дивлафаїм, ²³ і на Кариафаїм і на Бет-Гамул, і на Бет-Маон, ²⁴ і на Кериоф і на Восор, і на всі міста землі Моавитської, далекі і близькі. ²⁵ Відсічений ріг Моава, і правиця його знищена, – говорить Господь. ²⁶ Напоїть його п’яним, бо він піднісся проти Господа; і нехай Моав валяється у бловотині своїй, і сам буде посміянням. ²⁷ Чи не був осміяним у тебе Ізраїль? хіба він між злодіями був упійманий, що ти, бувало, лиш тільки заговориш про нього, хитаєш головою? ²⁸ Залиште міста і живіть на скелях, жителі Моава, і будьте як голуби, які роблять гнізда при вході у печеру. ²⁹ Чули ми про гордість Моава, гордість надмірну, про його зарозумілість і його гордовитість, і чванливість його і звеличування серця його. ³⁰ Знаю Я зухвалість його, – говорить Господь, – але це ненадійно; порожні слова його: не так роблять. ³¹ Тому буду ридати про Моав і волати за весь Моав; будуть зітхати за мужів Кирхареса. ³² Буду

Глава 48. [1] Єз. 25, 8–9. [2] Єр. 11, 19. [5] Іс. 15, 5. [7] Єр. 5, 17; 49, 4. 3 Цар. 11, 7. [11] Соф. 1, 12. [13] 3 Цар. 12, 29. [18] Іс. 47,

1. [20] Іс. 16, 7. [24] Ам. 2, 2. Іс. 63, 1. [25] Плач. 2, 3. Єз. 30, 21. [27] Єр. 2, 26. [29] Іс. 16, 6. [32] Іс. 16, 8–9.

плакати за тебе, винограднику Севамський, плачем Іазера; паростки твої простягалися за море, досягли озера Іазера; спустошувач напав на літні плоди твої і на дозрілий виноград. ³³ Радість і веселощі відняті від Кармила і від землі Моава. Я покладу кінець вину в точилах; не будуть більше топтати у них з піснями; крик битви буде, а не крик радости. ³⁴ Від воання Есевона до Елеали і до Іааці вони піднімуть голос свій від Сигора до Оронаїма, до третьої Егли, бо і води Нимрима висохнуть. ³⁵ Знищу в Моаві, – говорить Господь, – тих, що приносять жертви на висотах і кадять богам його. ³⁶ Тому серце моє стогне за Моав, як сопілка; за жителів Кирхареса стогне серце моє, як сопілка, бо багатства, ними набуті, загинули: ³⁷ у кожного голова гола й у кожного борода зменшена; у всіх на руках подряпини і на стегнах веретище. ³⁸ На усіх покрівлях Моава і на вулицях його загальний плач, бо Я знищив Моав, як непотрібну посудину, – говорить Господь. ³⁹ “Який знищений він!” – будуть говорити ридаючи; “як Моав покрився соромом, повернувши тил!”. І буде Моав осміяним і жахом для усіх навколишніх його, ⁴⁰ бо так говорить Господь: ось, як орел, налетить він і розкриє крила свої над Моавом. ⁴¹ Міста будуть узяті, й укріплення завойовані, й серце хоробрих моавитян буде у той день, як серце жінки, яка мучиться пологами. ⁴² І знищений буде Моав із числа народів, тому що він повстав проти Господа. ⁴³ Жах і яма і петля – для тебе, жителю Моава, – сказав Господь. ⁴⁴ Хто втече від жаху, впаде в яму; а хто вийде з ями, потрапить у зашморг, бо Я наведу на нього, на Моава, час відвідання

їх, – говорить Господь. ⁴⁵ Під тінню Есевона зупинилися ті, що біжать, знесилівши; але вогонь вийшов з Есевона і полум'я із середовища Сигона, і пожере бік Моава і тім'я синів непокірних. ⁴⁶ Горе тобі, Моаве! загинув народ Хамоса, бо сини твої взяті у полон, і дочки твої – у полон. ⁴⁷ Але в останні дні поверну полон Моава, – говорить Господь. До цього суд на Моаві.

49 Про синів Аммонових так говорить Господь: хіба немає синів у Ізраїлю? хіба немає у нього спадкоємця? Чому ж Малхом заводів Гадом, і народ його живе у містах його? ² Тому ось, настають дні, – говорить Господь, – коли у Равві синів Аммонових чуто буде крик битви, і зробиться вона купою руїн, і міста її будуть спалені вогнем, і оволодіє Ізраїль тими, які володіли ним, – говорить Господь. ³ Ридай, Есевоне, бо спустошено Гай; кричїть, дочки Равви, опояшїтьсѧ веретищем, плачте і блукайте по городах, бо Малхом піде у полон разом зі священиками і князями своїми. ⁴ Чого хвалишсѧ долинами? Потече долина твоя кров'ю, віроломна дочко, що сподїваєшсѧ на скарби свої, що говориш: “хто прийде до мене?” ⁵ Ось, Я наведу на тебе жах з усіх околиць твоїх, – говорить Господь Бог Саваоф; розбіжїтесѧ, хто куди, і ніхто не збере тих, що розбіглисѧ. ⁶ Але після того Я поверну полон синів Аммонових, – говорить Господь.

⁷ Про Едом так говорить Господь Саваоф: хіба немає бїльше мудрости у Феманї? хіба не стало ради у розумних? хіба збїднїла мудрїсть їх? ⁸ Біжїть, повернувши тил, ховайтесѧ у печерах, жителї Дедана, бо загїбель Ісава Я наведу на нього, – час відвідування Мого. ⁹ Якби збирачї

[33] Іс. 16, 10. [34] Єр. 25, 25. Іс. 15, 4–6. [36] Іс. 16, 11. Плач. 1, 20. [37] Іс. 15, 2–3. Єз. 7, 18. [38] Єр. 22, 28; 51, 34. [40] Авв. 1, 8. Дан. 7, 4. Ос. 8, 1. [41] Єр. 30, 6. [43] Іс. 24, 17. [44] Ам. 5, 19. [45] Чис. 21, 28. [46] Чис. 21,

29. [47] Єр. 49, 39.

Глава 49. [1] Єз. 25, 2–3. [2] Ам. 1, 14. [3] Нав. 8, 2. [4] Єр. 21, 13. [6] Єр. 33, 7. [7] Єз. 25, 12. Іс. 29, 14. Авд. 1, 8. [8] Єр. 49, 30; 50, 31. [9] Авд. 1, 5.

винограду прийшли до тебе, то, напевне, залишили б кілька незібраних ягід. І якби злодії прийшли уночі, то вони украли б, скільки їм потрібно. ¹⁰ А Я догола обберу Ісава, відкрию потаємні місця його, і сховатися він не може. Знищене буде плем'я його, і брати його і сусіди його; і не буде його. ¹¹ Залиш сиріт твоїх, Я підтримаю життя їх, і удови твої нехай надіються на Мене. ¹² Бо так говорить Господь: ось і ті, яким не призначено було пити чашу, неодмінно будуть пити її, і чи ти залишишся непокараним? Ні, не залишишся непокараним, але неодмінно будеш пити чашу. ¹³ Бо Мною клянуся, – говорить Господь, – що жахом, посміянням, пустелею і прокляттям буде Восор, і всі міста його зробиляться вічними пустелями. ¹⁴ Я чув поголос від Господа, і посол посланий до народів сказати: зберіться і йдіть проти нього, і піднімайтеся на війну. ¹⁵ Бо ось, Я зроблю тебе малим між народами, знехтуваним між людьми. ¹⁶ Грізне становище твоє і гордовитість серця твого звабили тебе, що живеш у розцілинах скель і займаєш вершини пагорбів. Але, хоч би ти, як орел, високо звив гніздо твоє, і звідти скину тебе, – говорить Господь. ¹⁷ І буде Едом жахом; усякий, хто проходить мимо, здивується і посвистить, дивлячись на усі виразки його. ¹⁸ Як знищені Содом і Гоморра і сусідні міста їх, – говорить Господь, – так і там жодна людина не буде жити, і син людський не зупиниться у ньому. ¹⁹ Ось, виходить він, як лев, з узвишшя Йордану на укріплені житла; але Я змушу їх поспішно піти з Думеї, і хто обраний, того поставлю над нею. Бо хто подібний до Мене? і хто вимагатиме відповіді від Мене? і який пастир протистане Мені? ²⁰ Отже, вислу-

хайте визначення Господа, яке Він поставив про Едом, і наміри Його, які Він має щодо жителів Фемана: істинно, найменші зі стад поведуть їх і спустошать житла їх. ²¹ Від шуму падіння їх потрясется земля, і відгомін крику їх чутно буде біля Червоного моря. ²² Ось, як орел підніметься він, і полетить, і розпустить крила свої над Восором; і серце хоробрих ідумеян буде у той день, як серце жінки під час пологів.

²³ Про Дамаск. – Посоромлені Емаф і Арпад, бо, почувши скорботну звістку, вони впали у відчай; тривога на морі, заспокоїтися не можуть. ²⁴ Злякався Дамаск і кинувся навітки; страх оволодів ним; біль і муки схопили його, як жінку під час пологів. ²⁵ Як не вціліло місто слави, місто радості моєї? ²⁶ Отже, впадуть юнаки його на вулицях його, і всі воїни загинуть у той день, – говорить Господь Саваоф. ²⁷ І запалю вогонь на стінах Дамаска, і знищить палаци Венада.

²⁸ Про Кидар і про царства Асорські, які уразив Навуходоносор, цар Вавилонський, так говорить Господь: вставайте, виступайте проти Кидара, і спустошуйте синів сходу! ²⁹ Намети їхні і овець їхніх візьмуть собі, і покрови їхні і все начиння їхнє, і верблюдів їхніх візьмуть, і будуть кричати їм: “жах звідусюди!” ³⁰ Віжіть, ідіть скоріше, скавайтеся у прірві, жителі Асора, – говорить Господь, бо Навуходоносор, цар Вавилонський, виніс рішення про вас і склав проти вас задум. ³¹ Вставайте, виступайте проти народу мирного, який живе безтурботно, – говорить Господь: ні дверей, ні заборів немає у нього, живуть поодинокі. ³² Верблюди їхні віддані будуть у здобич, і безліч стад їхніх – на розкрадання; і розсію їх по усіх вітрах, цих, що стри-

[12] Єр. 25, 15, 28–29. 1 Пет. 4, 17. [13] Єр. 18, 16. [14] Авд. 1, 1. [15] Авд. 1, 2. [16] Єр. 51, 55. Ам. 9, 3. [17] Єр. 50, 13. [18] Бут. 19, 25. Іс. 13, 19–20. Єр. 50, 40. [19] Єр. 50, 44.

Іов. 41, 1. [21] Єр. 50, 46. [22] Єр. 48, 40. [23] Іс. 17, 1; 36, 19. Ам. 1, 3. [24] Єр. 4, 31. [26] Єр. 50, 30. [27] Ам. 1, 4. [28] Єр. 2, 10. Іс. 21, 16. [32] Єс. 5, 10.

жуть волосся на скронях, і з усіх боків їх наведу на них загибель, – говорить Господь. ³³ І буде Асор житлом шакалів, вічною пустелею; людина не буде жити там, і син людський не буде зупинятися у ньому.

³⁴ Слово Господа, яке було до Єремії пророка проти Елама, на початку царювання Седекії, царя Юдейського: ³⁵ так говорить Господь Саваоф: ось, Я скрушу лук Елама, головну силу їх. ³⁶ І наведу на Елам чотири вітри від чотирьох країв неба і розвію їх по усіх цих вітрах, і не буде народу, до якого не прийшли б вигнані еламити. ³⁷ Й уражу еламитян страхом перед ворогами їх і перед тими, що шукають душі їх; і наведу на них біду, гнів Мій, – говорить Господь, – і пошлю услід їм меч, доки не знищу їх. ³⁸ І поставлю престіл Мій у Еламі, і знищу там царя і князів, – говорить Господь. ³⁹ Але в останні дні поверну полон Елама, – говорить Господь.

50 Слово, що вирік Господь про Вавилон і про землю халдеїв через Єремію пророка: ² сповістить і розголосить між народами, і підніміть знамено, оголосить, не приховуйте, говоріть: “Вавилон узятий, Вил посоромлений, Меродах знищений, істукани його посоромлені, ідоли його знищені”. ³ Бо від півночі піднявся проти нього народ, який зробіть землю його пустелею, і ніхто не буде жити там, від людини до худоби, усі рушать і підуть. ⁴ У ті дні й у той час, – говорить Господь, – придуть сини Ізраїлеві, вони і сини Іудині разом, будуть ходити і плакати, і будуть шукати Господа Бога свого. ⁵ Будуть запитувати про путь до Сиону, і, звертаючи до нього лиця, будуть говорити: “йдіть і приєднайтеся до Господа союзом вічним, який не забудеться”. ⁶ Народ Мій був, як

загиблі вівці; пастирі їхні звабили їх з путі, розігнали їх по горах; блукали вони з гори на пагорб, забули постіль свою. ⁷ Усі, які знаходили їх, пожирали їх, і пригноблювачі їх говорили: “ми не винні, тому що вони згрішили перед Господом, перед оселею правди і перед Господом, надією батьків їхніх”. ⁸ Біжіть із середовища Вавилону, і йдіть з Халдейської землі, і будьте, як козли поперед отари овець. ⁹ Бо ось, Я підніму і приведу на Вавилон збіговисько великих народів від землі північної, і розташуються проти нього, і він буде взятий; стріли у них, як у майстерного воїна, не повертаються марно. ¹⁰ І Халдея зробиться здобиччю їх; і спустошувачі її наситяться, – говорить Господь. ¹¹ Бо ви веселилися, ви торжествували, розкрадачі спадщини Моєї; стрибали з радости, як телиця на траві, й іржали, як бойові коні. ¹² У великому соромі буде мати ваша, почервоніє та, яка народила вас; ось майбуття тих народів – пустеля, суха земля і степ. ¹³ Від гніву Господа вона зробиться безлюдною, і вся вона буде порожня; усякий, хто буде проходити через Вавилон, здивується і посвистить, дивлячись на усі виразки його. ¹⁴ Вишкуйтеся у бойовий порядок навколо Вавилону; усі, що натягують лук, стріляйте у нього, не шкодуйте стріл, бо він згрішив проти Господа. ¹⁵ Здімійте крик проти нього з усіх боків; він подав руку свою; упали твердині його, зруйнувалися стіни його, бо це – відомста Господа; помщайтесь йому; як він чинив, так і чиніть з ним. ¹⁶ Знищіть у Вавилоні і того, хто сіє і діє серпом під час жнив; від страху згубного меча нехай кожен повернеться до народу свого, і кожен нехай біжить у землю свою. ¹⁷ Ізраїль – розсіяне стадо; леви розігнали

[34] Єр. 25, 25. [35] Іс. 22, 6. [39] Єр. 48, 47.

Глава 50. [1] Іс. 13, 1; 14, 4. [2] Іс. 46, 1. [3] Єр. 4, 25; 9, 10. [4] Іс. 55, 6. Ос. 3, 5; 6, 1. [6] Єр. 2, 8; 10, 21. Єз. 34, 1–13. [8] Іс. 48, 20.

Єр. 51, 6. Одкр. 18, 4. [11] Єз. 34, 18, 21. [13] Єр. 18, 16; 49, 17. [15] Втор. 32, 35. Рим. 12, 19. [17] 4 Цар. 15, 19; 16, 7; 17, 3.

Його; раніше об'їдав його цар Ассирійський, а цей останній, Навуходоносор, цар Вавилонський, і кістки його розтросив. ¹⁸ Тому так говорить Господь Саваоф, Бог Ізраїлів: ось, Я відвідаю царя Вавилонського і землю його, як відвідав царя Ассирійського. ¹⁹ І поверну Ізраїля на пасовище його, і буде він пастися на Кармилі і Васані, і душа його насититься на горі Єфремовій і у Галааді. ²⁰ У ті дні й у той час, – говорить Господь, – будуть шукати неправди Ізраїлевої, і не буде її, і гріхів Іуди, і не знайдеться їх; бо прощу тих, яких залишу у живих. ²¹ Іди на неї, на землю обурливу, і покарай жителів її; спустошуй і знищуй усе за ними, – говорить Господь, – і зроби усе, що Я повелів тобі. ²² Шум битви на землі і велике руйнування! ²³ Який розбитий і розтросений молот усієї землі! Як Вавилон зробився жахом між народами! ²⁴ Я розставив сіті для тебе, і ти пійманий, Вавилоне, не передбачаючи того; ти знайдений і схоплений, тому що повстав проти Господа. ²⁵ Господь відкрив сховище Своє і взяв з нього сосуди гніву Свого, тому що у Господа Бога Саваофа є діло у землі Халдейській. ²⁶ Ідіть на неї з усіх країв, відчиняйте житниці її, топчіть її як снопи, зовсім знищьте її, щоб нічого від неї не залишилося. ²⁷ Убивайте усіх волів її, нехай ідуть на заколення; горе їм! бо прийшов день їх, час відвідання їх. ²⁸ Чутний голос тих, що біжать і спасаються із землі Вавилонської, щоб сповістити на Сионі про помсту Господа Бога нашого, про помсту за храм Його. ²⁹ Скличте проти Вавилона стрільців; усі, що натягують лук, розташуйтеся станом довкола нього, щоб ніхто не врятувався із нього; воздайте йому за ділами його;

як він зробив, так робіть і з ним, бо він піднісся проти Господа, проти Святого Ізраїлевого. ³⁰ За те упадуть юнаки його на вулицях його, й усі воїни його знищені будуть у той день, – говорить Господь. ³¹ Ось, Я – на тебе, гордине, – говорить Господь Бог Саваоф: бо прийшов день твій, час відвідання твого. ³² І спіткнеться гординя, й упаде, і ніхто не підніме його; і запалю вогонь у містах його, і пожере усе довкола його.

³³ Так говорить Господь Саваоф: пригноблені сини Ізраїля, як і сини Іуди, і всі, хто полонив їх, міцно тримають їх і не хочуть відпустити їх. ³⁴ Але Відкупитель їх сильний, Господь Саваоф ім'я Його; Він розгляне діло їх, щоб заспокоїти землю і привести у тремтіння жителів Вавилону. ³⁵ Меч на халдеїв, – говорить Господь, і на жителів Вавилону, і на князів його, і на мудрих його; ³⁶ меч на знахарів, і вони збожеволіють; меч на воїнів його, і вони устращаються; ³⁷ меч на коней його і на колісниці його і на усі різноплеменні народи серед нього, і вони будуть, як жінки; меч на скарби його, і вони будуть розкрадені; ³⁸ засуха на води його, і вони висохнуть; бо це земля ідолів, і вони збожеволіють від ідолівських страховиськ. ³⁹ І оселяться там степові звірі з шакалами, і будуть жити на ній страуси, і не буде населена повіки і безлюдна у роди родів. ⁴⁰ Як знищені Богом Содом і Гоморра і сусідні міста їх, – говорить Господь, – так і тут жодна людина не буде жити, і син людський не буде зупинятися. ⁴¹ Ось, іде народ від півночі, і народ великий, і багато царів піднімаються від країв землі; ⁴² тримають у руках лук і спис; вони жорстокі й немилосердні; голос їх гучний, як море; несуться на

[18] 4 Цар. 19, 35. Іс. 37, 36. [19] 3 Цар. 18, 19. Втор. 32, 14. [20] Єр. 31, 34; 33, 8. Дан. 9, 24. [23] Іс. 13, 19; 14, 4. Одрк. 18, 17. [25] Втор. 32, 34. Іс. 13, 5. Рим. 2, 5. [27] Єр. 46, 21. 4 Цар. 25, 9. [29] Одрк. 17, 16; 18, 6. [30]

Єр. 49, 26. [31] Єр. 46, 10. Одрк. 18, 8. [32] Єр. 11, 16. [37] Єр. 51, 30. [39] Іс. 13, 21. Одрк. 18, 2. [40] Бут. 19, 25. Єр. 49, 18. [41] Єр. 6, 22. Мих. 5, 5.

конах, вишикувалися як одна людина, щоб битися з тобою, дочко Вавилона. ⁴³ Почув цар Вавилонський звістку про них, і руки у нього опустилися; скорбота огорнула його, муки, як жінку під час пологів. ⁴⁴ Ось, піднімається він, як лев, з узвишшя Йордану на укріплені житла; але Я змушу їх поспішно піти з нього, і, хто обраний, тому доручу його. Бо хто подібний до Мене? і хто вимагатиме від Мене відповіді? І який пастир протистане Мені? ⁴⁵ Отже, вислухайте визначення Господа, яке Він ухвалив про Вавилон, і наміри Його, які Він має щодо землі Халдейської: істинно, найменші зі стад поведуть їх; істинно, він спустошить житла їхні з ними. ⁴⁶ Від шуму взяття Вавилона затремтить земля, і волення буде чутне між народами.

51 Так говорить Господь: ось, Я підніму на Вавилон і на тих, що живуть серед нього, супротивників Моїх. ² І пошлю на Вавилон віяльників, і розвіють його, і спустошать землю його; бо у день Беди нападуть на нього з усіх боків. ³ Нехай стрілець натягне лук проти того, хто натягне лук, і на того, хто величається бронєю своєю; і не щадить юнаків його, знищить усе військо його. ⁴ Уражені нехай упадуть на землі Халдейській, і проколоті – на дорогах її. ⁵ Бо не овдовів Ізраїль та Іуда від Бога свого, Господа Саваофа; хоча земля їх повна гріхами перед Святим Ізраїлевим. ⁶ Віжіть із середовища Вавилона і спасайте кожен душу свою, щоб не загинути у беззаконні його, бо це час помсти у Господа, Він воздає йому відплату. ⁷ Вавилон був золотою чашею у руці Господа, яка п'янила усю землю; народи пили з неї вино і безумствували. ⁸ Раптово упав Вавилон і роз-

бився; ридайте за ним, візьміть бальзаму для рани його: можливо, він зцілиться. ⁹ Лікували ми Вавилон, але не зцілилися; залиште його, і підемо кожен у свою землю, тому що вирок про нього досяг небес і піднявся до хмар. ¹⁰ Господь вивів на світло правду нашу; підемо і звістимо на Сионі діло Господа Бога нашого. ¹¹ Гострять стріли, наповнюйте сагайдаки; Господь збудив дух царів мідійських, тому що у Нього є намір проти Вавилона, щоб знищити його, бо це є помста Господа, помста за храм Його. ¹² Проти стін Вавилона підніміть знамено, посыльте нагляд, розставте вартових, приготуйте засідки, бо, як Господь помислив, так і зробить, що вирік на жителів Вавилона. ¹³ О, ти, що живеш біля вод великих, багатий скарбами! прийшов кінець твій, міра жадібності твоєї. ¹⁴ Господь Саваоф поклявся Самим Собою: істинно говорю, що наповню тебе людьми, як сараною, і здіймуть крик проти тебе. ¹⁵ Він створив землю силою Своєю, утвердив вселенну мудрістю Своєю і розумом Своїм розпростер небеса. ¹⁶ За гласом Його шумлять води на небесах, і Він підносить хмари від країв землі, творить блискавки серед дощу і виводить вітер зі сховищ Своїх. ¹⁷ Безумствує усяка людина у своєму знанні, осоромлює себе всякий плавильник істуканом своїм, бо істукан його є неправда, і немає у ньому духу. ¹⁸ Це повна порожнеча, діло омани; під час відвідання їх вони зникнуть. ¹⁹ Не така, як їх, доля Якова, бо Бог його є Творець усього, й Ізраїль є жезл спадщини Його, ім'я Його – Господь Саваоф. ²⁰ Ти у Мене – молот, зброя військова; тобою Я уражав народи і тобою розорвав царства; ²¹ тобою уражав коня і

[43] Дан. 5, 5–6. [44] Єр. 49, 19. Іов. 41, 1.

[45] Єр. 49, 20, 29. [46] Єр. 49, 21; 51, 29. Одкр. 18, 15.

Глава 51. [1] Іс. 13, 1. Єр. 4, 11. [2] Іс. 27, 12. [5] Ін 14, 18. [6] Єр. 50, 8. [7] Єр. 25, 27. [8]

Іс. 21, 9. Одкр. 14, 8; 18, 2, 10. [9] Одкр. 16, 19; 18, 5. [10] Мих. 7, 9. [11] Єр. 46, 4; 50, 28. Іс. 13, 17. [13] Одкр. 17, 2. [14] Ам. 6, 8. [15] Бут. 1, 6. Єр. 10, 12. [16] Пс. 134, 7. [17] Єр. 10, 14. Іс. 44, 9. [19] Єр. 10, 16. [20] Єр. 50, 23.

вершника його і тобою уражав колісницю і візника її; ²² тобою уражав чоловіка і дружину, тобою уражав старого і молодого, тобою уражав і юнака і дівчину; ²³ і тобою уражав пастуха і стадо його, тобою уражав і землероба і робочу худобу його, тобою уражав і областеначальників і градоправителів. ²⁴ І воздам Вавилону і усім жителям Халдеї за усе те зло, яке вони робили на Сионі в очах ваших, – говорить Господь. ²⁵ Ось, Я – на тебе, горо згубна, що руйнуєш усю землю, – говорить Господь, – і простягну на тебе руку Мою, і скину тебе зі скель, і зроблю тебе горою обгорілою. ²⁶ І не візьмуть з тебе наріжних каменів і каменю для основи, але вічно будеш запустінням, – говорить Господь. ²⁷ Підніміть знамено на землі, сурміть трубою серед народів, озбройте проти нього народи, скличте на нього царства Арабатські, Мінійські й Аскеназькі, поставте вождя проти нього, наведіть коней, як страшну сарану. ²⁸ Озбройте проти нього народи, царів Мідії, областеначальників її і всіх градоправителів її, і усю землю, підвладну їй. ²⁹ Трясеться земля і тріпоче, бо виповнюється над Вавилоном наміри Господа зробити землю Вавилонську пустелею, без жителів. ³⁰ Перестали боротися сильні вавилонські, сидять в укріпленнях своїх; виснажилася сила їх, зробилися, як жінки, житла їхні спалені, засуви їхні розбиті. ³¹ Гонець біжить назустріч гінцеві, і вісник назустріч вісникові, щоб сповістити царя Вавилонського, що місто його узятє з усіх кінців, ³² і броди захоплені, й огорожі спалені вогнем, і воїни уражені страхом. ³³ Бо так говорить Господь Саваоф, Бог Ізраїлів: дочка Вавилона подібна до току під час молотби на ньому; ще трохи, і на-

стане час жнив її. ³⁴ Пожирав мене і гриз мене Навуходносор, цар Вавилонський; зробив мене порожньою посудиною; поглинав мене, як дракон; наповнював утробу свою солодощами моїми, вивергав мене. ³⁵ Образа моя і плоть моя – на Вавилоні, – скаже мешканка Сиону, і кров моя – на жителях Халдеї, – скаже Єрусалим. ³⁶ Тому так говорить Господь: ось, Я вступлюся у твоє діло й помщуся за тебе, й осушу море його, і висушу канали його. ³⁷ І Вавилон буде купою руїн, житлом шакалів, жахом і посміянням, без жителів. ³⁸ Як леви, зарикають усі вони, і заревуть, як щенята лев'ячі. ³⁹ Під час розпалення їх зроблю їм бенкет і напою їх, щоб вони повеселилися і послули вічним сном, і не прокинулися, – говорить Господь. ⁴⁰ Поведу їх, як ягнят на заколення, як баранів з козлами. ⁴¹ Як узятий Сесах, і завойована слава усієї землі! Як зробився Вавилон жахом між народами! ⁴² Кинулося на Вавилон море; він покритися безліччю хвиль його. ⁴³ Міста його стали порожніми, землею сухою, степом, землею, де не живе жодна людина і де не проходить син людський. ⁴⁴ І відвідаю Вила у Вавилоні, і вивергну з уст його проковтнуте ним, і народи не будуть уже стікатися до нього, навіть і стіни вавилонські упадуть. ⁴⁵ Виходь із середовища його, народе Мій, і спасайте кожен душу свою від полум'яного гніву Господа. ⁴⁶ Нехай не слабшає серце ваше, і не бійтеся поголосу, який буде чути на землі; чутка прийде в один рік, і потім у другий рік, і на землі буде насильство, володар повстане на володаря. ⁴⁷ Тому ось, приходять дні, коли Я відвідаю ідолів Вавилона, й уся земля його буде посоромлена, і всі уражені його впадуть серед нього. ⁴⁸ І будуть торжест-

[24] Єр. 30, 16; 50, 29. 2 Сол. 1, 6. [25] Іов. 9, 5. Одр. 8, 8. [27] Єр. 6, 4. Бут. 8, 4. Іс. 37, 38. [30] Єр. 50, 37. [32] Єр. 50, 38. [33] Мих. 4, 12.

Одр. 14, 15. [37] Єр. 50, 13. Одр. 18, 2. [38] Іс. 5, 29. [39] Іс. 29, 10. [41] Єр. 25, 26. [42] Іс. 8, 7. Єз. 26, 3. [45] Єр. 51, 6. [48] Одр. 18, 20.

увати над Вавилоном небо і земля й усе, що на них; бо від півночі придуть до нього спустошувачі, – говорить Господь. ⁴⁹ Як Вавилон повалював уражених ізраїльтян, так у Вавилоні будуть повалені уражені всієї країни. ⁵⁰ Хто врятувався від меча, йдіть, не зупиняйтеся, згадайте здала про Господа, і нехай зійде Єрусалим на серце ваше. ⁵¹ Соромно нам було, коли ми чули наругу: нечестя покривало лица наші, коли чужоземці прийшли у святилище дому Господнього. ⁵² За те ось, приходять дні, – говорить Господь, – коли Я відвідаю ідолів його, і по всій землі його будуть стогнати поранені. ⁵³ Хоч би Вавилон піднісся до небес, і хоч би він на висоті зміцнив твердиню свою; але від Мене придуть до нього спустошувачі, – говорить Господь. ⁵⁴ Пронесеться гучний крик від Вавилону і велике руйнування – від землі Халдейської, ⁵⁵ бо Господь спустошить Вавилон і покладе кінець спустовитого голосу в ньому. Зашумлять хвилі їх, як великі води, пролунає гучний голос їх. ⁵⁶ Бо прийде на нього, на Вавилон, спустошувач, і взяті будуть ратоборці його, знищені будуть луки їхні; бо Господь, Бог відплати, воздасть відплату. ⁵⁷ І напою доп'яна князів його і мудреців його, областеначальників його, і градоправителів його, і воїнів його, і заснуть сном вічним, і не прокинуться, – говорить Цар – Господь Саваоф ім'я Його. ⁵⁸ Так говорить Господь Саваоф: товсті стіни Вавилону до основи будуть зруйновані, і високі ворота його будуть спалені вогнем; отже, дарма трудилися народи, і племена мучили себе для вогню.

⁵⁹ Слово, яке пророк Єремія запозичив Сераїї, синові Нирії, синові Маасеї, коли він вирушав у Вавилон із Седекією, царем Юдейським, у чет-

вертий рік його царювання; Сераїя був головний постельничий. ⁶⁰ Єремія вписав в одну книгу всі біди, які повинні прийти на Вавилон, усі ці слова, написані на Вавилон. ⁶¹ І сказав Єремія Сераїї: коли ти прийдеш у Вавилон, то дивися, прочитай усі ці слова, ⁶² і скажи: “Господи! Ти вирік про місце це, що знищиш його так, що не залишиться у ньому ні людини, ні худоби, але воно буде вічною пустелею”. ⁶³ І коли закінчиш читання цієї книги, прив'яжи до неї камінь і кинь її на середину Євфрату, ⁶⁴ і скажи: “так зануриться Вавилон і не постане від тієї біди, яку Я наведу на нього, і вони зовсім знеможуть”. Досі слова Єремії.

52 Седекія був двадцяти одного року, коли почав царювати, і царював у Єрусалимі одинадцять років; ім'я матері його – Хамуталь, дочка Єремії з Ливни. ² І він робив лихе в очах Господа, усе те, що робив Іоаким; ³ тому гнів Господа був над Єрусалимом та Іудою до того, що Він відкинув їх від лица Свого; і Седекія відійшов від царя Вавилонського. ⁴ І було, у дев'ятий рік його царювання, у десятій місяць, у десятій день місяця, прийшов Навуходносор, цар Вавилонський, сам і все військо його, до Єрусалима, і обложили його, і збудували навколо нього насип. ⁵ І знаходилося місто в облозі до одинадцятого року царя Седекії. ⁶ У четвертому місяці, у дев'ятий день місяця, голод у місті посилювався, і не було хліба у народу землі. ⁷ Зроблений був пролам у місто, і побігли усі військові, і вийшли з міста вночі воротами, що знаходяться між двома стінами, біля царського саду, і пішли дорогою степу; халдеї ж були навколо міста. ⁸ Військо халдейське погналося за царем, і наздогнали Седекію на рівни-

[52] Єз. 26, 15. [53] Пс. 138, 8. Ам. 9, 2. Авд. 1, 4. [56] Втор. 32, 35. Рим. 12, 19. Євр. 10, 30. [58] Іс. 2, 15. [60] Єр. 36, 7. [64] Одкр. 18, 21.

Глава 52. [1] 4 Цар. 24, 18. 2 Пар. 36, 11. [3] 4 Цар. 24, 20. [4] 4 Цар. 25, 1. Єр. 39, 1. [6] 4 Цар. 25, 3. [8] 4 Цар. 25, 5. Плач. 4, 19–20.

нах ерихонських, і все військо його розбіглося від нього. ⁹ І взяли царя, і привели його до царя Вавилонського, у Ривлу, у землю Емаф, де він промовив над ним суд. ¹⁰ І заколов цар Вавилонський синів Седекії перед очима його, і всіх князів юдейських заколов у Ривлі. ¹¹ А Седекії виколов очі і повелів закувати його мідними ланцюгами; і відвів його цар Вавилонський у Вавилон і посадив його у дім сторожі до дня смерті його.

¹² У п'ятий місяць, у десятий день місяця, – це був дев'ятнадцятий рік царя Навуходоносора, царя Вавилонського, – прийшов Навузардан, начальник охоронців, який стояв перед царем Вавилонським, у Єрусалим ¹³ і спалив дім Господній, і дім царя, і всі доми в Єрусалимі, і всі доми великі спалив вогнем. ¹⁴ І все військо халдейське, яке було з начальником охоронців, зруйнувало усі стіни навколо Єрусалима. ¹⁵ Бідних з народу та інший народ, який залишався у місті, і перебіжчиків, які перейшли до царя Вавилонського, і взагалі залишок простого народу Навузардан, начальник охоронців, виселив. ¹⁶ Тільки трохи з бідного народу землі Навузардан, начальник охоронців, залишив для виноградників і землеробства. ¹⁷ І стовпи мідні, які були у домі Господньому, і підстави, і мідне море, що в домі Господньому, зламали халдеї й віднесли усю мідь їх у Вавилон. ¹⁸ І таз, і лопатки, і ножі, і чаші, і ложки, і всі мідні суди, які вживалися при богослужінні, взяли; ¹⁹ і блюда, і щипці, і чаші, і казани, і лампади, і фіміамники, і кружки, що було золоте – золоте, і що було срібне – срібне, узяв начальник охоронців; ²⁰ також два стовпи, одне море і дванадцять мідних волів, що служили

підставами, які цар Соломон зробив у домі Господньому, – міді в усіх цих речах неможливо було зважити. ²¹ Стовпи ці були кожен стовп у вісімнадцять ліктів висоти, і шнурок у дванадцять ліктів обіймав його, а товщина стінок його, всередині порожнього, у чотири пальці. ²² І вінець на ньому мідний, а висота вінця п'ять ліктів; і сітка і гранатові яблука навколо були усі мідні; те саме і на іншому стовпі з гранатовими яблуками. ²³ Гранатових яблук було по усіх боках дев'яносто шість; усіх яблук навколо сітки сто. ²⁴ Начальник охоронців узяв також Се-раїю первосвященника і Цефанію, другого священника, і трьох сторожів порогу. ²⁵ І з міста узяв одного євнуха, який був начальником над військовими людьми, і сім чоловік, які стояли перед лицем царя, які знаходилися у місті, і головного писаря у війську, який записував у військо народ землі, і шістдесят чоловік з народу країни, знайдених у місті. ²⁶ І взяв їх Навузардан, начальник охоронців, і відвів їх до царя Вавилонського у Ривлу. ²⁷ І уразив їх цар Вавилонський і умертвив їх у Ривлі, у землі Емаф; і виселений був Іуда із землі своєї. ²⁸ Ось народ, який виселив Навуходоносор: у сьомий рік три тисячі двадцять три юдеї; ²⁹ у вісімнадцятий рік Навуходоносора з Єрусалима виселено вісімсот тридцять дві душі; ³⁰ у двадцять третій рік Навуходоносора Навузардан, начальник охоронців, виселив юдеїв сімсот сорок п'ять душ: усього чотири тисячі шістсот душ.

³¹ У тридцять сьомий рік після переселення Іоакима*, царя Юдейського, у дванадцятий місяць, у двадцять п'ятий день місяця, Евильмеро-

* Іехонія.

[9] 4 Цар. 25, 6. [10] Єр. 39, 6. [11] 4 Цар. 25, 7. Єз. 12, 13; 17, 16. [12] 4 Цар. 25, 8. [13] 4 Цар. 25, 9. Єр. 39, 8. [16] 4 Цар. 25, 12. [17] 2 Пар. 3, 15. Єр. 27, 19. [18] 4 Цар. 25,

14. [19] 4 Цар. 25, 15. [20] 3 Цар. 7, 23. [21] 3 Цар. 7, 15. 4 Цар. 25, 17. [24] 4 Цар. 25, 18. [27] 4 Цар. 25, 21. [30] 1 Езд. 2, 64. [31] 4 Цар. 25, 27.

дах, цар Вавилонський, у перший рік царювання свого, підніс Іоакима, царя Юдейського, і вивів його із в'язничного дому.³² І розмовляв з ним дружньо, і поставив престіл його вище престолу царів, які були у нього

у Вавилоні;³³ і перемінив в'язничний одяг його, і він завжди у нього обідав у всі дні життя свого.³⁴ Й утримання його, утримання постійне, видавалося йому від царя з дня у день до дня смерти його, у всі дні життя його.

КНИГА ПЛАЧ ЄРЕМІЇ

1 Як самотньо сидить місто, колось багатолюдне! воно стало, як удова; великий між народами, князь над областями зробився данником.² Гірко плаче він уночі, і сльози його на щоках його. Немає у нього утішника з усіх, що любили його; усі друзі його зрадили його, зробилися ворогами його.³ Іуда переселився з причини біди і тяжкого рабства, оселився серед язичників, і не знайшов спокою; усі, хто переслідував його, наздогнали його у тісних місцях.⁴ Путі Сиону ремствують, тому що немає паломників на свято; усі ворота його запустили; священики його зітхають, дівчата його сумні, гірко і йому самому.⁵ Вороги його стали на чолі, вороги його благоденствують, тому що Господь наслав на нього горе за безліч беззаконь його; діти його пішли у полон попереду ворога.⁶ І відійшла від дочки Сиону вся її пишність; князі її – як олені, що не знаходять пасовища; знеслені вони пішли попереду погонича.⁷ Згадав Єрусалим, у дні бідування свого і страждань своїх, про всі коштовності свої, які були у нього у минулі дні, тоді як народ його впав від руки ворога, і ніхто не допомагає йому; вороги дивляться на нього і глузують з його субот.⁸ Тяжко згрішив Єрусалим, за те і зробився огидним; усі, хто прославляв його, дивляться на нього з презирством,

тому що побачили наготу його; і сам він зітхає і відвертається назад.⁹ На подолі у нього була нечистота, але він не думав про майбутнє своє, і тому надзвичайно принизився, і немає в нього утішителя. “Зглянься, Господи, на біду мою, бо ворог звеличився!”¹⁰ Ворог простяг руку свою на все, найдорогоцінніше для нього; він бачить, як язичники входять у святилище його, про яке Ти заповів, щоб вони не вступали у зібрання Твоє.¹¹ Весь народ його зітхає, шукаючи хліба, віддає коштовності свої за їжу, щоб підкріпити душу. “Зглянься, Господи, і подивися, як я принижений!”¹² Нехай не буде цього з вами, усі, хто проходить цим шляхом! погляньте і подивіться, чи є хвороба, як моя хвороба, яка осягла мене, яку наслав на мене Господь у день великого гніву Свого?¹³ З висоти послав Він вогонь у кістки мої, і він оволодів ними; розкинув сіті для ніг моїх, перекинув мене, зробив мене бідним і сумуючим кожного дня.¹⁴ Ярмо беззаконь моїх зв'язано у руді Його; вони сплетені і піднялися на шию мою; Він послабив сили мої. Господь віддав мене до рук, з яких не можу піднятися.¹⁵ Усіх сильних моїх Господь повалив серед мене, скликав проти мене зібрання, щоб знищити юнаків моїх; як у точилі, потоптав Господь діву, дочку Іуди.¹⁶ Про це плачу я; око моє,

Глава 1. [1] Плач. 5, 8. [2] Єр. 13, 17. [3] Єр. 13, 19; 14, 2. [4] Єр. 14, 2. Плач. 5, 11. [5] Втор. 28, 44. [6] Єр. 13, 20. [8] Єр. 13, 22; 30, 14. [9] Втор. 32, 29. Лк 19, 42. [10] Втор. 23,

3. [11] Пс. 36, 25. [12] Іов. 19, 21. Дан. 9, 12. Лк 22, 44. Ис. 1, 6. [13] Єз. 12, 13. Ос. 7, 12. [14] Пс. 37, 5. [15] Ис. 3, 1. [16] Плач. 1, 2; 2, 18.

око моє виливає води, бо далеко від мене утішитель, який оживив би душу мою; діти мої розорені, тому що ворог переміг. ¹⁷ Сион простягає руки свої, але утішителя нема йому. Господь дав повеління про Якова ворогам його оточити його; Єрусалим зробився мерзотою серед них. ¹⁸ Праведний Господь, бо я непокірливим був слову Його. Послухайте, усі народи, і подивіться на хворість мою: діви мої та юнаки мої пішли у полон. ¹⁹ Кличу друзів моїх, але вони обманули мене; священники мої і старці мої гинуть у місті, шукаючи їжі собі, щоб підкріпити душу свою. ²⁰ Зглянься, Господи, бо мені прикро, хвилюються у мені нутроці, серце моє перевернулося у мені за те, що я вперто противився Тобі; ззовні зробив бездітним мене меч, а доми – як смерть. ²¹ Почули, що я стогну, а утішителя у мене немає; почули всі вороги мої про біду мою і зрадили, що Ти зробив це: о, якби Ти повелів настати дню, прореченому Тобою, і вони стали б подібними до мене! ²² Нехай постане перед лице Твоє вся злоба їх; і вчини з ними так само, як Ти вчинив зі мною за всі гріхи мої, бо тяжкі стогони мої, і серце моє знемагає.

2 Як потьмарив Господь у гніві Своєму дочку Сиону! з небес повалив на землю красу Ізраїля і не згадав про підніжжя ніг Своїх у день гніву Свого. ² Погубив Господь усі оселі Якова, не пощадив, зруйнував у люті Своїй укріплення дочки Іудиної, повалив на землю, відкинув царство і князів його, як нечистих: ³ у запалі гніву зломив усі роги Ізраїлеві, відвів правицю Свою від ворога і запалав у Якові, як палючий вогонь, що пожирає усе навколо; ⁴ натягнув лук Свій, як неприятель,

спрямував правицю Свою, як ворог, і убив усе, жадане для очей; на скинню дочки Сиону вилив лють Свою, як вогонь. ⁵ Господь став як супротивник, знищив Ізраїля, зруйнував усі палаци його, зруйнував укріплення його і розповсюдив у дочки Іудиної нарікання і плач. ⁶ І зняв огорожу Свою, як у саду; розорив Своє місце зібрань, змусив Господь забути свята і суботи на Сионі; і в обуренні гніву Свого відкинув царя і священника. ⁷ Відкинув Господь жертовник Свій, відвернув серце Своє від святилища Свого, віддав до рук ворогів стіни палаців його; у домі Господньому вони шуміли, як у святковий день. ⁸ Господь визначив зруйнувати стіну дочки Сиону, простягнув вірвовку, не відхилив руки Своєї від руйнування; знищив зовнішні укріплення, і стіни разом зруйновані. ⁹ Ворота її вросли у землю; Він зруйнував і розтрощив засуви їх; цар її і князі її – серед язичників; не стало закону, і пророки її не сподобляються видінь від Господа. ¹⁰ Сидять на землі безмовно старці дочки Сионової, посипали попелом свої голови, оперезались веретичем; опустили до землі голови свої діви єрусалимські. ¹¹ Виснажилися від сліз очі мої, хвилюються у мені нутроці мої, виливається на землю печінка моя від загибелі дочки народу мого, коли діти і немовлята умирають від голоду посеред міських вулиць. ¹² Матерям своїм говорять вони: “де хліб і вино?”, помираючи, подібно до поранених, на вулицях міських, виливаючи душі свої у лоно матерів своїх. ¹³ Що мені сказати тобі, з чим порівняти тебе, дочко Єрусалима? до чого уподібнити тебе, щоб утішити тебе, діво, дочко Сиону? бо рана твоя велика, як море; хто може зцілити

[17] Єр. 4, 31. Плач. 1, 8. [18] Дан. 9, 7. [19] Єр. 14, 3; 30, 14. Плач. 2, 10. [20] Пс. 24, 17. Лк 21, 26. Втор. 32, 25. [21] Плач. 1, 16. Єр. 49, 12.

Глава 2. [1] Єз. 7, 8. Плач. 4, 1. Авд. 1, 4.

[2] Єр. 5, 17. Ис. 47, 6. [3] Єр. 48, 25. [4] Пс. 7, 13. Плач. 3, 12. [6] Пс. 79, 13. Ис. 5, 5. [7] Єр. 2, 15; 7, 14. [8] 4 Цар. 21, 13. Ис. 34, 11. [9] Пс. 73, 9. [10] Плач. 1, 19. [11] Плач. 1, 16. Втор. 32, 25. Єр. 44, 7. [12] Єз. 4, 17. [13] Єр. 15, 18.

тебе? ¹⁴ Пророки твої віщували тобі пусте і неправдиве і не розкривали твого беззаконня, щоб відвернути твій полон, і сповіщали тобі одкровення неправдиві, які і привели тебе до вигнання. ¹⁵ Руками сплескують про тебе всі, хто проходить шляхом, свистять і хитають головою своєю про дочку Єрусалима, говорячи: “чи це місто, яке називали досконалістю краси, радістю всієї землі?” ¹⁶ Розкрили на тебе пастку свою всі вороги твої, свистять і скрегочуть зубами, говорять: “поглинули ми його, тільки цього дня і чекали ми, дочекалися, побачили!” ¹⁷ Звершив Господь, що визначив, виконав слово Своє, сказане у давні дні, розорив без пощади і дав ворогові поради над тобою, підніс ріг ворогів твоїх. ¹⁸ Серце їх волає до Господа: стіно дочки Сиону! лий струмком сльози день і ніч, не давай собі спокою, не спускай зіниць очей твоїх. ¹⁹ Вставай, волай уночі, на початку кожної сторожі; виливай, як воду, серце твоє перед лицем Господа; простягай до Нього руки твої за душу дітей твоїх, які гинуть від голоду на перехрестях усіх вулиць. ²⁰ “Споглянь, Господи, і подивися: кому Ти зробиш так, щоб жінки їли плід свій, немовлята, вигодуваних ними? щоб убивали у святині Господньому священика і пророка? ²¹ Діти і старці лежать на землі по вулицях; діви мої та юнаки мої впали від меча; Ти убивав їх у день гніву Твого, знищував без милосердя. ²² Ти скликав звидусіль, як на свято, жахи мої, і в день гніву Господнього ніхто не врятувався, ніхто не увілів; тих, які були мною вигодувані й вирощені, ворог мій знищив”.

3 Я чоловік, який зазнав горя від жезла гніву Його. ² Він повів мене і ввів у темряву, а не у світло. ³ Так, Він повернув на мене і весь день повертає руку Своєю; ⁴ виснажив плоть мою і шкіру мою, розтрощив кістки мої; ⁵ огордив мене і обклав гіркотою і тяготою; ⁶ посадив мене у темне місце, як давно померлих; ⁷ оточив мене стіною, щоб я не вийшов, обтяжив кайдани мої, ⁸ і коли я волав і взивав, затримував молитву мою; ⁹ камінням перегородив дороги мої, виправив стежки мої. ¹⁰ Він став для мене, ніби ведмідь у засідці, ніби лев у потаємному місці; ¹¹ викривив путі мої і розтерзав мене, перетворив мене на ніщо; ¹² натягнув лук свій і поставив мене ніби ціллю для стріл; ¹³ послав у нирки мої стріли із сагайдака Свого. ¹⁴ Я став посміховищем для всього народу мого, вседенною піснею їх. ¹⁵ Він переситив мене гіркотою, напоїв мене полином. ¹⁶ Розтрощив камінням зуби мої, покрив мене попелом. ¹⁷ І відійшов мир від душі моєї; я забув про благоденство, ¹⁸ і сказав я: загинула сила моя і надія моя на Господа. ¹⁹ Помисли про моє страждання і біду мою, про полин і жовч. ²⁰ Твердо пам'ятає це душа моя і падає у мені. ²¹ Ось що я відповідаю серцю моему і тому уповаю: ²² з милости Господа ми не зникли, бо милосердя Його не виснажилося. ²³ Воно оновлюється кожного ранку; велика вірність Твоя! ²⁴ Господь частина моя, – говорить душа моя, – отже, буду надіятися на Нього. ²⁵ Благий Господь до тих, хто надіється на Нього, до душі, яка шукає Його. ²⁶ Благо тому, хто терпляче очікує спасіння від Господа. ²⁷ Благо людині, коли

[14] Єр. 2, 8. [15] Єз. 5, 14. Мк 15, 29. [16] Плач. 1, 5; 3, 46. [17] Лев. 26, 17. Втор. 28, 15. [18] Єр. 9, 1; 14, 17. Плач. 1, 16. [19] Іов. 30, 16. [20] Втор. 28, 53. Єр. 19, 9. [21] Плач. 3, 42. [22] Плач. 1, 15.

Глава 3. [1] Єз. 7, 10. [2] Єр. 13, 16. [3] Іов. 19, 21. [5] Єр. 9, 15. [6] Пс. 142, 3. [7]

Іов. 19, 8. [9] Ос. 2, 6. [10] Ос. 5, 14; 13, 7–8. [12] Іов. 16, 12. [14] Іов. 30, 9. [15] Іов. 9, 18. [16] Притч. 20, 17. [18] Єр. 17, 13. [20] Мк 15, 23. [22] Неем. 9, 31. Пс. 85, 13. Ін 3, 16. [23] Пс. 137, 8. [24] Пс. 15, 5. Єр. 10, 16. [25] Пс. 33, 9. Авв. 2, 3. [27] Пс. 118, 71.

вона несе тягар у юності своїй; ²⁸ сидить усамітнено і мовчить, бо Він наклав його на неї; ²⁹ вважає вуста свої за порох, думаючи: “можливо, є ще надія”; ³⁰ підставляє щоку свою тому, хто б’є його, пересичується ганьбою, ³¹ бо не навик залишає Господь. ³² Але послав горе, і помилує з великої благодати Своєї. ³³ Бо Він не з волі серця Свого карає і засмучує синів людських. ³⁴ Але, коли топчуть ногами своїми всіх в’язнів землі, ³⁵ коли неправедно судять людину перед лицем Всевишнього, ³⁶ коли пригноблюють людину в ділі її: хіба не бачить Господь? ³⁷ Хто це говорить: “і те буває, чому Господь не повелів бути”? ³⁸ Чи не від уст Всевишнього приходить біда і благополуччя? ³⁹ Навіщо ремствує людина, яка живе? кожен ремствуй на гріхи свої. ⁴⁰ Випробуємо і дослідимо путі свої, і звернімося до Господа. ⁴¹ Піднесімо серце наше і руки до Бога, суцього на небесах: ⁴² ми відпали й були впertі; Ти не пощадив. ⁴³ Ти покрити Себе гнівом і переслідував нас, умертвляв, не щадив; ⁴⁴ Ти закрити Себе хмарою, щоб не доходила молитва наша; ⁴⁵ сміттям і мерзотою Ти зробив нас серед народів. ⁴⁶ Розкрили на нас пастку свою всі вороги наші. ⁴⁷ Жах і яма, спустошення і руйнування – доля наша. ⁴⁸ Потоки вод виливає око мое через загибель дочки народу мого. ⁴⁹ Око мое виливається і не перестає, бо немає полегшення, ⁵⁰ доки не зглянетесь і не побачить Господь з небес. ⁵¹ Око мое засмучує душу мою заради всіх дочок мого міста. ⁵² Всіляко намагалися вловити мене, як пташку, вороги мої, без усякої причини; ⁵³ скинули життя моє в яму і закидали мене камінням. ⁵⁴ Води піднялися до голови моєї; я сказав: “за-

гинув я”. ⁵⁵ Я закликав ім’я Твоє, Господи, з ями глибокої. ⁵⁶ Ти чув голос мій; не закрий вуха Твого від зітхання мого, від волання мого. ⁵⁷ Ти наближався, коли я звивав до Тебе, і говорив: “не бійся”. ⁵⁸ Ти захищав, Господи, діло душі моєї; відкупляв життя моє. ⁵⁹ Ти бачиш, Господи, образу мою; розсуди діло моє. ⁶⁰ Ти бачиш усю мстивість їх, усі задуми їх проти мене. ⁶¹ Ти чуєш, Господи, наругу їх, усі задуми їх проти мене, ⁶² слова тих, хто повстає на мене і їхні хитрощі проти мене кожного дня. ⁶³ Поглянь, чи сидять вони, чи встають, я для них – пісня. ⁶⁴ Воздай їм, Господи, за ділами рук їх; ⁶⁵ пошли їм затьмарення серця і прокляття Твоє на них; ⁶⁶ переслідує їх, Господи, гнівом, і знищ їх з піднебесної.

4 Як потемніло золото, змінилося золото найкраще! камені святилища розкидані по всіх перехрестях. ² Сини Сиону дорогоцінні, рівноцінні найчистішому золоту, як вони зрівняні з глиняним посудом, виробом рук гончаря! ³ І чудовиська подають соски і годують своїх дитяток, а дочка народу мого стала жорстокою подібно до страусів у пустелі. ⁴ Язик немовляти прилипає до гортані його від спраги; діти просять хліба, і ніхто не дає їм. ⁵ Ті, що їли солодке, гинуть на вулицях; виховані на багрянці тиснуться до гною. ⁶ Покарання нечестя дочки народу мого перевищує страту за гріхи Содома: той загинув миттєво, і руки людські не торкалися його. ⁷ Князі її були у ній чистіші за сніг, біліші за молоко; вони були тілом кращі за корал, вигляд їх був, як сапфір; ⁸ а тепер темніші за все чорне лица їхні; не впізнають їх на вулицях; шкіра їхня прилипла до кісток їх-

[28] Пс. 38, 10; 76, 11. [30] Мф 5, 39. [31] Пс. 76, 8. [32] Пс. 29, 6. Іс. 54, 7–8. Мих. 7, 18. [38] Ін 1, 3. [39] Єр. 30, 15. Мф 7, 3. [40] Єр. 3, 23. 1 Кор. 11, 28. [42] Дан. 9, 5. [45] 1 Кор. 4, 13. [47] Іс. 24, 17. [48] Єр. 14, 17. [50] Пс. 79,

15. [51] Плач. 1, 16. [52] Єр. 12, 9. [53] Єр. 37, 15. [55] Пс. 129, 1. [64] Пс. 27, 4. [66] Пс. 78, 6. Глава 4. [1] Іс. 1, 22. [2] Єр. 18, 4. [4] Плач. 2, 11. [5] Одкр. 6, 5–6. [6] Бут. 18, 20; 19, 4. [8] Лев. 26, 16. Єз. 37, 11. Плач. 3, 4.

ніх, стала суха, як дерево. ⁹ Умертвлені мечем щасливіші за померлих від голоду, тому що ці тануть, уражені від нестачі плодів польових. ¹⁰ Руки м'якосердих жінок варили дітей своїх, щоб вони були для них їжею у час загибелі дочки народу мого. ¹¹ Звершив Господь гнів Свій, вилив лють гніву Свого і запалив на Сионі вогонь, який пожер основи його. ¹² Не вірили царі землі і всі, що живуть у вселенній, щоб ворог і супротивник увійшов у врата Єрусалима. ¹³ Усе це – за гріхи лжепророків його, за беззаконня священників його, які серед нього проливали кров праведників; ¹⁴ бродили, як сліпі, вулицями, осквернилися кров'ю, так що неможливо було доторкнутися до одягу їх. ¹⁵ “Цурайтеся! нечистий!” кричали їм; “цурайтеся, цурайтеся, не доторкайтеся”; і вони йшли засмучені; а між народом говорили: “їх більше не буде! ¹⁶ лице Господне розсіє їх; Він уже не спогляне на них”, тому що вони лиця священників не поважають, старців не милують. ¹⁷ Наші очі стомлені у даремному чеканні допомоги; зі сторожової вежі нашої ми очікували народ, який не міг урятувати нас. ¹⁸ А вони підстерігали кроки наші, щоб ми не могли ходити вулицями нашими; наблизився кінець наш, дні наші сповнилися; прийшов кінець наш. ¹⁹ Ті, що переслідували нас, були швидші за орлів небесних; ганялися за нами по горах, ставили засідку для нас у пустелі. ²⁰ Дихання життя нашого, помазаник Господній пійманий у ями їх, той, про якого ми говорили: “під тінню його будемо жити серед народів”. ²¹ Радуйся і веселися, дочко Едома, жителько землі Уц! І до тебе дійде чаша; нап'єшся доп'яна й оголишся.

²² Дочко Сиону! покарання за беззаконня твоє скінчилося; Він не буде більш виганяти тебе; але твоє беззаконня, дочко Едома, Він відвідає і виявить гріхи твої.

5 Згадай, Господи, що над нами звершилося; споглянь і подивися на наругу нашу. ² Спадщина наша перейшла до чужих, доми наші – до іноплеменників; ³ ми зробилися сиротами, без батька; матері наші – як удови. ⁴ Воду свою п'ємо за срібло, дрова наші дістаються нам за гроші. ⁵ Нас гонять у ший, ми працюємо, і не маємо відпочинку. ⁶ Простягаємо руку до єгиптян, до асирян, щоб насититися хлібом. ⁷ Батьки наші грішили: їх уже немає, а ми несемо покарання за беззаконня їхні. ⁸ Раби господарюють над нами, і нема кому визволити від рук їхніх. ⁹ З небезпекою для життя від меча, у пустелі дістаємо хліб собі. ¹⁰ Шкіра наша почорніла, як піч, від пекучого голоду. ¹¹ Дружин безчестять на Сионі, дівиць – у містах юдейських. ¹² Князі повішені руками їхніми, лиця старців не поважаються. ¹³ Юнаків беруть до жорнів, і діти падають під ношами дров. ¹⁴ Старці вже не сидять біля воріт; юнаки не співають. ¹⁵ Припинилася радість серця нашого; хоровади наші перетворилися на нарікання. ¹⁶ Упав вінець з голови нашої; горе нам, що ми згрішили! ¹⁷ Від цього й ние серце наше; від цього затьмарилися очі наші. ¹⁸ Від того, що запустіла гора Сион, лисиці ходять по ній. ¹⁹ Ти, Господи, перебуваєш по віки; престіл Твій – у рід і рід. ²⁰ Для чого зовсім забуваєш нас, залишаєш нас на тривалий час? ²¹ Наверни нас до Тебе, Господи, і ми навернемося; онови дні наші, як у давнину. ²² Невже Ти зовсім відкинув нас, прогнівавсь на нас безмірно?

[10] 4 Цар. 6, 29. Єр. 19, 9. [11] Єр. 7, 20. [13] Єр. 5, 31. [16] Плач. 5, 12. [18] Єз. 7, 2. [19] Єр. 4, 13. [20] Дан. 9, 24. [21] Пс. 136, 7. [22] Іс. 40, 2.

Глава 5. [1] Єз. 5, 14. [2] Єр. 6, 12. [4] Єз.

4, 16. [7] Вих. 20, 5. Єр. 31, 29. Єз. 8, 2. [8] Втор. 28, 48. [10] Єз. 22, 22. [11] Втор. 28, 30. [12] Плач. 4, 16. [15] Ос. 2, 11. [16] Єр. 13, 18. [17] Єр. 13, 16. [19] Пс. 9, 8. [20] Пс. 12, 2. [21] Єр. 31, 18.

ПОСЛАННЯ ЄРЕМІЇ*

Список послання, яке послав Єремія до полонених, яких відводив у Вавилон цар Вавилонський, щоб звістити їм, що повелено було йому Богом.

² За гріхи, якими ви згрішили перед Богом, будете відведені полоненими у Вавилон Навуходоносором, царем Вавилонським. ³ Увійшовши у Вавилон, ви пробудете там багато років і тривалий час, навіть до семи родів; після ж цього Я виведу вас звідти з миром. ⁴ Тепер ви побачите у Вавилоні богів срібних і золотих і дерев'яних, які носяться на плечах, які вселяють страх язичникам. ⁵ Стежіть же ж, щоб і вам не зробитися подібними до іноплеменників, і щоб страх перед ними не оволодів і вами. Бачачи натомп попереду і позаду них, який поклоняється їм, скажіть у думці: "Тобі повинно поклонятися, Владико!" ⁶ Бо ангел Мій з вами, і він захисник душ ваших. ⁷ Язик їхній виструганий художником, і самі вони оправлені у золото і срібло; але вони облудні, і не можуть говорити. ⁸ І ніби для дівчини, яка любить прикраси, беруть вони золото, і готують вінці на голови богів своїх. ⁹ Буває також, що жерці викрадають у богів своїх золото і срібло і вживають його для себе самих; ¹⁰ виділяють з того і блудницям під їх покровом; прикрашають богів золотими і срібними і дерев'яними одягами, як людей. ¹¹ Але вони не спасаються від іржі й молі, хоч убрані у пурпуровий одяг. ¹² Обтирають лице їх від пилу в капищі, якогось на них дуже багато. ¹³ Має і шкіпетр, як людина – суддя країни, але він не може умертвити винного перед ним. ¹⁴ Має меч у правій руці

і сокиру, а себе самого від війська і розбійників не може захистити: звідси пізнається, що вони не боги; отже, не бійтеся їх. ¹⁵ Бо, як розбитий посуд стає некорисним для людини, так і боги їхні. ¹⁶ Після того, як вони поставлені у капищах, очі їхні повні пороку від ніг тих, що входять. ¹⁷ І як у того, хто наніс образу царю, зачинаються входи у житло, коли він відводиться на смерть, так капища їх охороняють жерці їх дверима і замками і засувами, щоб вони не були пограбовані розбійниками; ¹⁸ запалюють для них світильники, і більше, ніж для себе самих, а вони жодного з них не можуть бачити. ¹⁹ Вони, як колода у домі; серця їх, говорять, точать черв'яки земляні, і з'їдають їх самих і одяг їх, – а вони не відчувають. ²⁰ Лиця їх чорні від куріння у капищах. ²¹ На тіло їх і на голови їх налітають кажани і ластівки й інші птахи, *лазять* також по них і кішки. ²² З цього зрозумієте, що це не боги; отже, не бійтеся їх.

²³ Якщо хтось не очистить від іржі золото, яким вони обкладені для краси, то вони не будуть блищати; і коли відливали їх, вони не відчували. ²⁴ За велику ціну вони куплені, а духу немає у них. ²⁵ Безногі, вони носяться на плечах, показуючи через те свою нікчемність людям; посоромлюються ж і ті, що служать їм; ²⁶ тому що, у випадку падіння їх на землю, самі собою вони не можуть встати; також, якби хто поставив їх прямо, не можуть самі собою рухатися і, якби хто нахилив їх, не можуть випрямитися; але як перед мертвими кладуть перед ними дари. ²⁷ Жертви їх жерці продають і зловживають ними; також і дружини їхні частину з них солять, і нічого

* Перекладено з грецької.

[2] 2 Пар. 36, 14. [3] Єр. 25, 12; 29, 10–11, 14. Дан. 9, 2. [5] Мф 4, 10. [8] Діян. 14, 13.

Пс. 113, 12. [24] Іс. 46, 6. [25] Пс. 113, 15.

не виділяють ні убогому, ні хворому.²⁸ До жертв їх доторкаються жінки нечисті й ті, що народжують. Отже, пізнавши з цього, що вони не боги, не бійтеся їх.²⁹ Як же назвати їх богами? жінки приносять жертви цим срібним і золотим і дерев'яним богам.³⁰ І в капищах їх сидять жерці у розідраному одязі, з поголеними головами і бородами і з непокритими головами:³¹ ревуть вони з криком перед своїми богами, як деякі на поминках за померлими.³² Дещо з одягу їх жерці беруть собі й одягають у нього своїх дружин і дітей.³³ Якщо терплять від кого-небудь лихе або добре, не можуть воздати; не можуть поставити царя, ні скинути його.³⁴ Рівно ж ні багатства, ні навіть дрібної мідної монети вони не можуть дати. Якщо хто, давши їм обітницю, не виконав би її, не стягнуть.³⁵ Від смерті людини не визволять, ні слабшого у сильного не віднімуть;³⁶ людині сліпій не повернуть зір; людині у нестатках не допоможуть;³⁷ удові не виявлять співчуття, і сироті не зроблять добра.³⁸ До каміння з гір подібні ці боги дерев'яні й оправлені у золото і срібло, – і ті, що служать їм, осоромляться.³⁹ Як же можна подумати або сказати, що вони боги?⁴⁰ До того ж самі халдеї поводяться з ними нешанобливо: вони, коли побачать німого, що не може говорити, приносять його до Ваала і вимагають, щоб він говорив, ніби він може відчувати.⁴¹ І не можуть вони, помітивши це, залишити їх, тому що не мають сенсу.⁴² Жінки, обв'язавшись черетяним поясом, сидять на вулицях, спалюючи куріння з оливкових зерен.⁴³ І коли яка-небудь з них, захоплена перекожим, переспить з ним, – дорікає своїй подрузі, що та не удостоєна того самого, що вона, і що перев'язь її не розірвана.⁴⁴ Усе, що звершується у них, неправдиве.

Тому як можна думати або говорити, що вони боги?⁴⁵ Створені вони художниками і плавильниками золота; нічим іншим вони не стають, як тим, чим бажали їх зробити художники.⁴⁶ І ті, які виготовляють їх, не бувають довговічні;⁴⁷ як же зроблені ними можуть бути богами? Вони залишили після себе неправду і сором своїм нащадкам.⁴⁸ Коли приходять на них війна і нещастя, жерці радяться між собою, де б їм сховатися з ними.⁴⁹ Як же не зрозуміти, що то не боги, які самих себе не рятують ні від воєн, ні від бід?⁵⁰ Оскільки вони дерев'яні й оправлені у золото і срібло, то можна пізнати, що вони неправда; усім народам і царям стане очевидно, що це не боги, а діла рук людських, і в них немає ніякої дії божественної.⁵¹ Кому ж після цього не зрозуміло, що вони не боги?⁵² Царя країні вони не поставлять, дощу людям не дадуть;⁵³ суду не розсудять, скривдженого не захистять, будучи безсилями,⁵⁴ як ворони, які знаходяться між небом і землею. Бо й у тому випадку, коли піддалося б пожежі капище богів дерев'яних або оправлених у золото і срібло, жерці їх утечуть і врятуються, – а вони самі, як колоди середині, згорять.⁵⁵ Ні царю, ні ворогам вони не можуть протистояти. Як же можна прийняти або подумати, що вони боги?⁵⁶ Ні від злодіїв, ні від грабіжників не можуть охоронити самих себе ці боги, дерев'яні й оправлені у срібло і золото:⁵⁷ перевершуючи їх силою, вони знімають золото і срібло й одяг, який на них, і йдуть зі здобиччю, а ці собі самим не в силах допомогти.⁵⁸ Тому краще цар, який виявляє мужність, або корисний у домі суд, який використовує господар, ніж облудні боги; або краще двері в домі, що охороняють у ньому майно, ніж облудні боги, або краще дерев'яний стовп у царсь-

[30] Лев. 19, 27; 21, 5. [33] Дан. 2, 21. [34] Прем. 13, 18–19. [35] Пс. 59, 14; 67, 21. [36]

Втор. 32, 37. [50] Втор. 32, 21. [52] Єр. 14, 22. Діян. 14, 17.

кому палаці, ніж облудні боги.⁵⁹ Сонце і місяць і зірки, будучи світлими і посланими заради потреби, благослужняні.⁶⁰ Також і блискавка кожного разу, коли з'являється, ясно видима; також вітер у всякій країні віє.⁶¹ І хмари, коли поведить їм Бог пройти над усією вселенною, виконують повеління.⁶² Також вогонь, що з неба посилається для знищення гір і лісів, робить те, що призначено; а ці не подібні до них ні виглядом, ні силами.⁶³ Чому ж можна подумати або сказати, що вони боги, коли вони неспроможні ні суду розсудити, ні добро чинити людям?⁶⁴ Отже, знаючи, що вони не боги, не бійтеся їх.⁶⁵ Царів вони ні проклянуть, ні благословлять;⁶⁶ знамень не покажуть на небі і перед

народами; не освітять, як сонце, і не осяють, як місяць.⁶⁷ Звірі кращі за них: вони, тікаючи під покров, можуть допомогти собі.⁶⁸ Отже, ні з чого не видно нам, що вони боги; тому не бійтеся їх.⁶⁹ Як опудало на городі нічого не збереже, так і їхні дерев'яні, оправлені у золото і срібло боги.⁷⁰ Так само їхні дерев'яні, оправлені у золото і срібло боги, подібні до тернового куща у саду, на якому сідають усілякі птахи; також і до трупа, кинутого у темряві.⁷¹ З пурпуру та червлениці, які зотлівають на них, ви можете зрозуміти, що вони не боги; та й самі вони будуть нарешті з'їдені і будуть ганьбою у країні.

⁷² Отже, краще людина праведна, яка не має ідолів, тому що вона – далеко від ганьби.

КНИГА ПРОРОКА ВАРУХА*

1 Слова книги, які написав Варух, син Нирії, сина Маасея, сина Седекії, сина Асадія, сина Хелкії, у Вавилоні,² у п'ятий рік, у сьомий день місяця, у той час, коли халдеї взяли Єрусалим і спалили його вогнем.³ І прочитав Варух слова цієї книги вголос Іехонії, сину Іоакимовому, царю Юдейському, і вголос усього народу, який прийшов на слухання книги,⁴ і вголос вельможам і синам царським, і вголос старійшинам, і вголос усьому народу, від малого до великого, усім, що жили у Вавилоні біля ріки Суд.⁵ І вони плакали, і постились, і молилися Господу,⁶ і зібрали срібла, скільки було під силу кожному,⁷ і послали в Єрусалим до Іоакима, сина Хелкії, сина Саломового, до первосвященника, і до священників і до всього народу, який зна-

ходився з ним у Єрусалимі,⁸ коли Варух прийняв узяті з храму сосуди дому Господнього для повернення їх у землю Юдейську, в десятий день місяця Сиауала, сосуди срібні, які зробив Седекія, син Іосії, цар Юдейський,⁹ після того, як Навуходоносор, цар Вавилонський, переселив з Єрусалима Іехонію і князів, і в'язнів і вельмож, і народ землі, і привів його у Вавилон.

¹⁰ І говорили вони: ось, ми посилаємо вам срібло, і купіть на це срібло всепалення і жертву за гріх і ладан, і приготуйте дар, і піднесіть на жертвник Господа Бога нашого,¹¹ і моліться за життя Навуходоносора, царя Вавилонського, і за життя Валтасара, сина його, щоб дні їхні були, як дні неба, на землі.¹² І дасть нам Господь силу і просвітить очі наші, і ми будемо жити під покровом Навуходоносора, царя Вавилонсько-

* Перекладена з грецької.

[71] Єр. 10, 11.
Глава 1. [2] 4 Цар. 25, 9. [3] 4 Цар. 24, 6.

[9] 4 Цар. 24, 12. [10] 1 Езд. 3, 3. [11] Єр. 29, 7. [12] Єр. 29, 7.

го, і під покровом Валтасара, сина його, і будемо служити їм багато днів, і знайдемо милість у них. ¹³ Моліться і за нас Господу Богу нашому, тому що ми згрішили перед Господом, Богом нашим, і не відвернулася від нас лють Господа і гнів Його до цього дня; ¹⁴ і прочитайте цю книгу, яку ми посилаємо вам, щоб обнародувати у домі Господньому в день святковий і в дні урочисті; ¹⁵ і скажіть: у Господа Бога нашого – правда, а у нас – сором на обличчях, як сьогодні, у всякого юдея й у тих, що живуть у Єрусалимі, ¹⁶ і у царів наших, і в князів наших, і у священників наших, і у пророків наших, і у батьків наших, ¹⁷ від того, що ми згрішили перед Господом, ¹⁸ і не скорялися Йому, і не слухали гласу Господа Бога нашого, щоб ходити у повеліннях Господа, які Він дав перед лицем нашим. ¹⁹ З того дня, в який Господь вивів батьків наших із землі Єгипетської, і до цього дня ми були непокірливі перед Господом Богом нашим і не зважали на те, що не слухали гласу Його. ²⁰ Тому й осягли нас біди і клятва, – як сьогодні, – яку визначив Господь перед рабом Своїм Мойсеєм у той день, в який вивів батьків наших із землі Єгипетської, щоб дати нам землю, що тече молоком і медом. ²¹ І не слухали ми гласу Господа Бога нашого в усіх словах пророків, яких Він послав до нас, ²² і ходили кожен за думками злого серця свого, і служили іншим богам, звершуючі злі справи перед очима Господа Бога нашого.

2 І виконав Господь слово Своє, яке Він вирік проти нас і проти суддів наших, які судили Ізраїля, і проти царів наших, і проти князів наших, і проти всякого ізраїльтянина та юдея, ² що Він наведе на нас великі біди, яких не було під усім небом, як зробив Він у Єру-

салимі, за написаним у законі Мойсеєвому, ³ що ми будемо їсти – один плоть сина свого, а інший – плоть дочки своєї. ⁴ І Він віддав їх у підданство усім царствам, які навколо нас, на наругу і спустошення усім навколишнім народам, між якими розсіяв їх Господь. ⁵ І ми виявилися внизу, а не нагорі, тому що ми згрішили перед Господом Богом нашим, не слухаючи гласу Його. ⁶ У Господа Бога нашого – правда, а в нас і батьків наших – сором на лицях, як сьогодні. ⁷ Усі ті біди, які Господь вирік на нас, осягли нас. ⁸ Ми не молилися перед лицем Господа, щоб Він відвернув кожного від думок злого серця його. ⁹ І Господь спостерігав за цими бідами, і навів їх Господь на нас, тому що Господь праведний в усьому, що заповів нам. ¹⁰ Але ми не слухали гласу Його, щоб ходити у повеліннях Господніх, які Він дав перед лицем нашим. ¹¹ І нині, Господи, Боже Ізраїлів, Ти, Який вивів народ Твій із землі Єгипетської рукою сильною, і знаменнями, і чудесами, і силою великою і м'язами високими, і створив Собі ім'я, як сьогодні: ¹² згрішили ми, чинили нечестиво, неправедно проти всіх уставів Твоїх, Господи Боже наш! ¹³ Нехай відвернеться від нас лють Твоя, бо мало залишилося нас серед народів, між якими Ти розсіяв нас. ¹⁴ Почуй, Господи, молитву нашу і прохання наше, і визволи нас заради Тебе, і дай нам милість перед лицем тих, які переселили нас, ¹⁵ щоб уся земля пізнала, що Ти – Господь Бог наш, оскільки ім'я Твоє наречене на Ізраїлі і на роді його. ¹⁶ Споглянь, Господи, від святого дому Твого і згадай про нас, і прихили, Господи, вухо Твоє, і почуй. ¹⁷ Відкрий очі Твої, подивися, тому що не мертві у пеклі, яких дух узятий з

[15] Вар. 2, 6. Дан. 9, 7. [17] Дан. 9, 5. [20] Втор. 28, 15. Дан. 9, 11. [22] Єр. 3, 17.

Глава 2. [1] Дан. 9, 2. [2] Втор. 28, 53. [6] Вар. 1, 15. Дан. 9, 7. [9] Дан. 9, 14. [10] Лев.

26, 14. [11] Дан. 9, 15. [12] Дан. 9, 5. [13] Дан. 9, 16. [16] Втор. 26, 15. Іс. 63, 15. [17] Іс. 6, 6; 113, 25. Сир. 17, 24. Іс. 38, 18. Дан. 9, 18.

нутроців їх, воздадуть славу і хвалу Господу;¹⁸ але людина, яка у скорботі через великі біди, яка ходить поникнувши й сумно, і очі потусклі і душа, яка прагне, воздадуть славу і правду Тобі, Господи.¹⁹ Не за правдами батьків наших і царів наших ми приносимо це благання перед лицем Твоїм, Господи Боже наш;²⁰ бо на нас Ти послав лють Твою і гнів Твій, як говорив Ти через рабів Твоїх, пророків.²¹ Так сказав Господь: “схилить плечі ваші, щоб працювати на царя Вавилонського, і будете жити на землі, яку Я дав батькам вашим;²² а якщо не послухаєте гласу Господа, щоб служити цареві Вавилонському,²³ Я зроблю те, що зникне у містах юдейських і околицях Єрусалима голос веселоців і голос радості, голос нареченого і голос нареченої, і не буде на всій цій землі сліду жителів”.²⁴ Але ми не послухали гласу Твого, щоб служити цареві Вавилонському, і Ти виконав слова Твої, які говорив через рабів Твоїх, пророків, що винесені будуть кістки царів наших і кістки батьків наших із місця свого.²⁵ І ось, вони викинуті на денну спеку і нічний холод, а померли вони від злих хвороб, від голуду, від меча і вигнання.²⁶ Ти залишив дім, на якому наречене ім'я Твоє, як сьогодні, за нечестя дому Ізраїлевого і дому Іудиного.²⁷ І Ти, Господи Боже наш, учинив з нами з усієї милости Твоїї і з усього великого милосердя Твого,²⁸ як сказав Ти через раба Твого Мойсея у той день, у який повелів йому написати закон Твій перед синами Ізраїля, говорячи:²⁹ “якщо ви не послухаєте гласу Мого, то ця велика і численна сила народу перетвориться на мале серед народів, між якими Я розсію їх”.³⁰ Я знаю, що вони не послухають Мене,

тому що вони – народ упертий; але вони звернуться до серця свого у землі переселення свого,³¹ і пізнають, що Я – Господь Бог їх. І Я дам їм серце – і зрозуміють, і вуха – і почують.³² І будуть прославляти Мене на землі переселення свого і згадувати ім'я Моє,³³ і відвернуться від упертості своєї і від злих діл своїх; тому що згадають путь батьків своїх, які згрішили перед Господом.³⁴ І Я поверну їх у землю, яку з клятвою обіцяв батькам їхнім, Аврааму й Ісааку та Якову, і вони будуть володіти нею; і примножу їх, і не зменшаться.³⁵ Й укладу з ними вічний завіт у тім, що Я буду їхнім Богом, а вони будуть Моїм народом, і більше не вижену народу Мого Ізраїля з землі, яку дав їм”.

3 Господи Вседержителю, Боже Ізраїля! пригнічена душа і сумний дух взиває до Тебе:² почуй, Господи, і помилуй, бо Ти Бог милосердий: помилуй, бо ми згрішили перед Тобою;³ Ти – вічно перебуваєш, а ми – вічно гинемо.⁴ Господи Вседержителю, Боже Ізраїля! почуй молитву померлого Ізраїля і синів їх, що згрішили перед Тобою, які не послухали гласу Господа Бога свого, за те й осягли нас біди.⁵ Не поминай неправд батьків наших, але пом'яни руку Твою й ім'я Твоє у цей час,⁶ бо Ти – Господь Бог наш, і ми прославимо Тебе, Господи.⁷ Ти для того вселив страх Твій у серце наше, щоб ми призивали ім'я Твоє; і ми будемо прославляти Тебе у переселенні нашому, бо ми відкинули від серця нашого всяку неправду батьків наших, які згрішили перед Тобою.⁸ Ось, ми тепер у переселенні нашому, куди Ти розсіяв нас для ганьби й прокляття і відплати за всі неправди батьків наших, які відступили від Господа Бога нашого.

[18] Мф 5, 6. [19] Дан. 9, 18. [21] Єр. 27, 12. [22] Єр. 38, 2. [23] Єр. 7, 34; 16, 9; 25, 10. [24] Єр. 27, 17. [28] Лев. 26, 3, 9. [29] Лев. 26, 33. [30] Втор. 9, 13. Лев. 26, 41. [31] Втор. 30, 6. [34]

Єр. 30, 10. Бут. 12, 7; 13, 15. [35] Єр. 32, 38.

Глава 3. [3] Пс. 91, 9; 101, 27. [4] Пс. 9, 14. Єз. 14, 13. [8] Втор. 28, 37.

⁹ Слухай, Ізраїлю, заповіді життя, дослухайтеся, щоб зрозуміти мудрість. ¹⁰ Що це значить, Ізраїлю, що ти перебуваєш у землі ворогів? Постарів ти у чужій землі, осквернився разом з мертвими, ¹¹ залічений до тих, хто знаходиться в пеклі, ¹² залишив джерело премудрости. ¹³ Якби ти ходив шляхами Божими, то жив би у мирі повіки. ¹⁴ Пізнай, де знаходиться мудрість, де сила, де знання, щоб разом з тим дізнатися, де знаходиться довголіття і життя, де знаходиться світло очей і мир. ¹⁵ Хто знайшов місце її, і хто зійшов у скарбниці її? ¹⁶ Де князі народів і володарі звірів земних, які забавлялися птахами небесними, ¹⁷ і збирали срібло і золото, на які сподіваються люди, і надбанням яких немає кінця? ¹⁸ Де ті, які займалися срібними виробами, і виробам яких немає числа? ¹⁹ Вони зникли і зійшли у пекло, і замість них постали інші. ²⁰ Пізніші бачили світло і жили на землі, але шляхів мудрости не пізнали; ²¹ не зрозуміли стежок її, і не досягли її сини їхні: вони були далеко від путі її. ²² Не було чути про неї у Ханані, і не було видно її у Фемані. ²³ Сини Агарі шукали земного знання, рівно і купці Мерри і Фемана, і байкослови і дослідники знання; але путі премудрости не пізнали і не помітили стежок її. ²⁴ О, Ізраїлю! який великий дім Божий, і яке просторе місце володіння його! ²⁵ Великий він і не має кінця, високий і невимірний. ²⁶ Там були від початку славні велетні, дуже великі, хоробрі на війні. ²⁷ Але не їх обрав Бог, і не їм відкрив путі премудрости; ²⁸ і вони загинули від того, що не мали мудрости, загинули від нерозуму свого. ²⁹ Хто зійшов на небо, і взяв її, і зніс із хмар? ³⁰ Хто перейшов моря і зна-

йшов її, і хто принесе її, кращу за чисте золото? ³¹ Немає нікого, хто знає путь її, ні того, хто помишляє про стежки її. ³² Але Той, Хто знає все, знає її; Він відкрив її Своїм розумом, Той, Який створив землю на вічні часи і наповнив її чотириногими тваринами, ³³ Який посилає світло, і воно йде, прикликав його, і воно послухалося Його з трепетом; ³⁴ і зірки засяяли на сторожі своїй, і звеселилися. ³⁵ Він покликав їх, і вони сказали: “ось ми”, і засяяли радістю перед Творцем своїм. ³⁶ Цей є Бог наш, і ніхто інший не зрівняється з Ним. ³⁷ Він знайшов усі путі премудрости і дарував її рабові Своему Якову й улюбленому Своему Ізраїлю. ³⁸ Після того Він явився на землі і знаходився між людьми.

4 Ось книга заповідей Божих і закон, який перебуває повік. Усі, хто дотримуються її, будуть жити, а ті, що залишають її, помруть. ² Звернися, Якове, і візьми її, ходи при сяйві світла її. ³ Не віддавай іншому слави твоєї, і корисного для тебе — чужому народові. ⁴ Щасливі ми, Ізраїлю, що ми знаємо, що благоугодно Богу. ⁵ Держай, народе мій, пам'ятник Ізраїлю! ⁶ Ви віддані язичникам не на загибель, але за те, що ви прогнівали Бога, ви віддані ворогам; ⁷ бо роздратували Того, Хто сотворив вас, приносячи жертви бісам, а не Богу. ⁸ Ви забули вічного Бога, Який годує вас, а також засмутили і Єрусалим, який виховав вас, ⁹ бо він бачив гнів, який прийшов на вас від Бога, і говорив: “слухайте, співмешканці Сиону, Бог навів на мене велику скорботу, ¹⁰ бо я бачив полонення синів моїх і дочок, яке навів на них Вічний. ¹¹ Я годував їх з радістю, а відпустив із плачем і гіркістю. ¹² Ніхто не радується за мене,

[12] Єр. 2, 13. [13] Пс. 80, 14. [16] Єр. 28, 14. [18] Мф 6, 25. [20] Рим. 1, 21. Прем. 13, 1. [23] Сир. 15, 7, 9. 1 Кор. 1, 20, 22. [26] Бут. 6, 4. [27] 1 Кор. 1, 27. [29] Втор. 30, 12. [31] 1 Кор. 2, 7–8. [32] Бут. 1, 24. [36] Вих. 15,

11. [37] Іс. 28, 26. [38] Прем. 2, 15. Ін 1, 10, 14. 1 Тим. 1, 15.

Глава 4. [1] Єз. 20, 11. [4] Втор. 4, 8. Пс. 147, 8. [7] Втор. 32, 17. [12] Мих. 7, 8.

який є вдівцем і залишений багатьма; я спорожнів за гріхи дітей моїх, бо вони ухилилися від закону Божого; ¹³ не пізнали уставів Його, не ходили путями заповідей Бога, і не вступили на стежки навчання у правді Його. ¹⁴ Прийдіть, співмешканці Сиону, і згадаєте полон синів моїх і дочок, який навів на них Вічний. ¹⁵ Бо Він навів на них народ здалеку, народ нахабний та іншомовний, бо не посоромилися старця, і не зглянулися на дитину, ¹⁶ і забрали у вдови синів улюблених і залишили самотню без дочок. ¹⁷ Я ж чим можу допомогти вам? ¹⁸ Хто навів на вас ці біди, Той і визволить вас від руки ворогів ваших. ¹⁹ Ідіть, діти, йдіть, бо я залишився порожнім. ²⁰ Я зняв із себе одяг світлий й одягся у веретище моління мого; буду волати до Вічного у дні мої. ²¹ Дерзайте, діти, взивайте до Бога, і Він визволить вас від насильства, від руки ворогів. ²² Бо від Вічного я очікував спасіння вашого, і мені прийшла від Святого радість про милість, що скоро прийде до вас від Вічного, Спасителя нашого. ²³ Я відпускав вас із сумом і гіркотою, але Бог поверне мені вас з радістю і веселощами навіки. ²⁴ Тому що, як нині співмешканці Сиону бачили полон ваш, так побачать швидко спасіння ваше від Бога, Який прийде до вас з великою славою і величчю Вічного. ²⁵ Діти! потерпіть гнів, який прийшов на вас від Бога: переслідував тебе ворог, але ти незабаром побачиш загибель його, і наступиш йому на шию. ²⁶ Виховані у мене у розкошах пішли жорсткими шляхами, схоплені як стадо, розкрадене ворогами. ²⁷ Дерзайте, діти, і взивайте до Бога, бо про вас згадає Той, Хто навів на вас це. ²⁸ Яка була рішучість ваша, щоб віддалитися від Бога, збільшіть її у десять разів, щоб повернутися і шукати Його, ²⁹ бо Той,

Хто навів на вас ці біди, подасть вам вічні веселощі зі спасінням”. ³⁰ Дерзай, Єрусалиме! Той, Хто дарував тобі ім'я, утішить тебе. ³¹ Нещасні ті, які ображали тебе і раділи твоєму падінню. ³² Нещасні міста, яким служили діти твої, нещасна земля, яка прийняла синів твоїх, ³³ бо як вона раділа твоєму падінню і веселилася через твою поразку, так буде у скорботі через своє спустошення. ³⁴ Я відніму у неї радість за численність її народу, і хвастоці її будуть на сум; ³⁵ бо прийде на неї вогонь від Вічного на довгі дні, і дуже тривалий час вона буде населена бісами. ³⁶ Оглянься, Єрусалиме, на схід, і подивися на радість, яка прийде до тебе від Бога. ³⁷ Ось, ідуть сини твої, яких ти відпустив, ідуть зібрані від сходу до заходу словом Святого, радіючи славі Божій.

5 Єрусалиме! зніми із себе одяг плачу й озлоблення твого й одягнися у красу слави від Бога повіки. ² Одягнися в одяг правди від Бога, поклади на голову твою вінець слави Вічного, ³ бо Бог покаже всій піднебесній славу твою. ⁴ Навіч наречеться від Бога ім'я тобі: “мир правди і слава благочестя”. ⁵ Встань, Єрусалиме, і стань на висоті, і звернися на схід, і подивися на дітей твоїх, зібраних від заходу сонця до сходу словом Святого, які радіють про Боже пам'ятання про них. ⁶ Вони вийшли від тебе піші, їх вели вороги, а приведе до тебе їх Бог, вознесених зі славою, як царських синів; ⁷ бо Бог визначив, щоб усяка висока гора і вічні пагорби понизилися, а долини наповнилися, для зрівняння землі, щоб Ізраїль ішов твердо, зі славою Божою, ⁸ а ліси і всяке запашне дерево осіяли Ізраїля за величчям Божим. ⁹ Бог буде з радістю передувати Ізраїлю світлом слави Своєї, з милістю і правдою Своєю.

[15] Втор. 28, 49. [27] Іс. 49, 14–15. [31] Пс. 136, 7–8. [35] Іс. 34, 14. [36] Вар. 5, 5.

Глава 5. [1] Іс. 52, 1. [5] Вар. 4, 36. [7] Іс. 40, 4.

КНИГА ПРОРОКА ЄЗЕКІЇЛЯ

1 І було у тридцятий рік, у четвертий місяць, у п'ятий день місяця, коли я знаходився серед переселенців біля річки Ховарі, розверзлися небеса, і я бачив видіння Боже. ² У п'ятий день місяця (це був п'ятий рік від полонення царя Іоакима), ³ було слово Господнє до Єзекиїля, сина Вузія, священника, у землі Халдейській, біля річки Ховарі; і була на ньому там рука Господня.

⁴ І я бачив, і ось, бурхливий вітер ішов від півночі, велика хмара і вогонь, що клубочився, і сяйво навколо нього, ⁵ а із середини його ніби світло полум'я із середини вогню; і з середини його видно було подобу чотирьох тварин, – і такий був вигляд їх: вигляд їх був, як у людини; ⁶ і в кожній чотирьох лиця, і в кожній з них чотири крила; ⁷ а ноги їх – ноги прями, і ступні ніг їх – як ступня ноги у тельця, і блищали, як блискуча мідь, (і крила їх легкі). ⁸ І руки людські були під крилами їх, на чотирьох боках їх; ⁹ і лица у них і крила у них – у всіх чотирьох; крила їх торкалися одне одного; під час ходи своєї вони не поверталися, а йшли кожне в напрямку лиця свого. ¹⁰ Подоба лиць їх – лице людини й лице лева з правого боку у всіх їх чотирьох; а з лівого боку лице тельця у всіх чотирьох і лице орла у всіх чотирьох. ¹¹ І лица їх і крила їх зверху були розділені, але у кожного два крила торкалися одне одного, а два покривали тіла їх. ¹² І йшли вони, кожне у той бік, який перед лицем його; куди дух хотів іти, туди і йшли; під час ходи своєї не поверталися. ¹³ І вигляд цих тварин був як вигляд палаючих вуглин, як вигляд лампад; вогонь ходив між тваринами, і сяй-

во від вогню і блискавка виходила з вогню. ¹⁴ І тварини швидко рухалися туди і сюди, як блискає блискавка. ¹⁵ І я дивився на тварин, і ось, на землі біля цих тварин по одному колесу перед чотирма лицями їх. ¹⁶ Вигляд коліс і побудова їх – як вигляд топаза, і подоба у всіх чотирьох одна; і за виглядом їх і за побудовою їх здавалося, ніби колесо знаходилося у колесі. ¹⁷ Коли вони йшли, йшли на чотири свої боки; під час ходи не поверталися. ¹⁸ А ободи їх – високі і страшні були вони; ободи їх у всіх чотирьох навколо повні були очей. ¹⁹ І коли йшли тварини, йшли і колеса поряд з ними; а коли тварини піднімалися від землі, тоді піднімалися і колеса. ²⁰ Куди дух хотів іти, туди йшли і вони; куди б не пішов дух, і колеса піднімалися нарівні з ними, бо дух тварин був у колесах. ²¹ Коли йшли ті, йшли і вони; і коли ті стояли, стояли і вони; і коли ті піднімалися від землі, тоді нарівні з ними піднімалися і колеса, тому що дух тварин був у колесах. ²² Над головами тварин була подоба склепіння, як вигляд дивного кристала, простертого згори над головами їх. ²³ А під склепінням простягалися крила їх прямо одне до іншого, й у кожного було два крила, які покривали їх, у кожного два крила покривали тіла їх. ²⁴ І коли вони йшли, я чув шум крил їх, ніби шум великих вод, ніби глас Всемогутнього, сильний шум, ніби шум у військовому стані; а коли вони зупинялися, опускали крила свої. ²⁵ І голос був зі склепіння, яке над головами їх; коли вони зупинялися, тоді опускали крила свої. ²⁶ А над склепінням, яке над головами їх, була

Глава 1. [1] Пс. 136, 1. [2] 4 Цар. 24, 1. [3] Єз. 3, 23; 43, 3. [4] Іов. 38, 1. [6] Єз. 10, 14. [10] Єз. 41, 19. Одкр. 4, 7. [14] Єз. 10, 20.

[15] Єз. 10, 9, 12. [16] Єз. 10, 9. [18] Одкр. 4, 6. [20] Єз. 10, 17. [24] Єз. 43, 2. [26] Єз. 10, 1.

подоба престолу на вигляд ніби із каменя сапфіра; а над подобою престолу була ніби подоба людини вгорі на ньому. ²⁷ І бачив я ніби палаючий метал, ніби вигляд вогню всередині нього навколо; від вигляду стегон його і вище і від вигляду стегон його і нижче я бачив ніби якийсь вогонь, і саяво було навколо нього. ²⁸ В якому вигляді буває веселка на хмарах під час дощу, такий вигляд мало це саяво навколо.

2 Таке було видіння подоби слави Господньої. Побачивши це, я упав на лице своє, і чув глас Того, Хто говорив, і Він сказав мені: сину людський! стань на ноги твої, і Я буду говорити з тобою. ² І коли Він говорив мені, ввійшов у мене дух і поставив мене на ноги мої, і я чув Того, Хто говорив мені. ³ І Він сказав мені: сину людський! Я посилаю тебе до синів Ізраїлевих, до людей непокірливих, які збурилися проти Мене; вони і батьки їхні зрадники переді Мною до цього самого дня. ⁴ І ці сини з огрубілим лицем і з жорстоким серцем; до них Я посилаю тебе, і ти скажеш їм: “так говорить Господь Бог!” ⁵ Чи будуть вони слухати, чи не будуть, бо вони бунтівний дім; але нехай знають, що був пророк серед них. ⁶ А ти, сину людський, не бійся їх і не бійся слів їхніх, якщо вони бур’яном і терням будуть для тебе, і ти будеш жити у скорпіонів; не бійся слів їхніх і не страшися лица їх, бо вони бунтівний дім; ⁷ і говори їм слова Мої, чи будуть вони слухати, чи не будуть, бо вони вперті. ⁸ Ти ж, сину людський, слухай, що Я буду говорити тобі; не будь упертим, як цей бунтівний дім; відкрив уста твої і з’їж, що Я дам тобі. ⁹ І побачив я, і ось, рука простягнена до мене, і ось, у ній книжковий сувій. ¹⁰ І Він розгорнув його переді мною, і ось, сувій

списаний був усередині і ззовні, і написано на ньому: “плач, і стогін, і горе”.

3 І сказав мені: сину людський! з’їж, що перед тобою, з’їж цей сувій, і йди, говори дому Ізраїлево-му. ² Тоді я відкрив уста мої, і Він дав мені з’їсти цей сувій; ³ і сказав мені: сину людський! насить утробу твою і наповни нутроці твої цим сувоем, який Я даю тобі; і я з’їв, і було у вустах моїх солодко, як мед. ⁴ І Він сказав мені: сину людський! встань і йди до дому Ізраїлевого, і говори їм Моїми словами; ⁵ бо не до народу зі словами нерозбірливими і з незрозумілою мовою ти посилаєшся, але до дому Ізраїлевого, ⁶ не до народів багатьох з нерозбірливими словами і зі незрозумілою мовою, яких слів ти не розумів би; та якби Я послав тебе і до них, то вони послухали б тебе; ⁷ а дім Ізраїлів не захоче слухати тебе; бо вони не хочуть слухати Мене, тому що весь дім Ізраїлів з твердим лобом і жорстоким серцем. ⁸ Ось, Я зробив і твоє лице міцним проти лиць їх, і твоє чоло твердим проти їх лоба. ⁹ Як алмаз, який міцніший за камінь, зробив Я чоло твоє; не бійся їх і не страшися перед лицем їх, бо вони бунтівний дім. ¹⁰ І сказав мені: сину людський! усі слова Мої, які буду говорити тобі, прийми серцем твоїм і вислухай вухами твоїми; ¹¹ встань і піди до переселених, до синів народу твого, і говори до них, і скажи їм: “так говорить Господь Бог!” чи будуть вони слухати, чи не будуть. ¹² І підняв мене дух; і я чув позаду себе великий громовий голос: “благословенна слава Господа від місця свого!” ¹³ і також шум крил тварин, що торкаються одне одного, і стукіт коліс поряд з ними, і звук сильного грому. ¹⁴ І дух підняв мене, і взяв ме-

[27] Єз. 8, 2. [28] Сир. 43, 12.

Глава 2. [1] Діян. 7, 55. Одкр. 21, 11. Дан. 8, 17. [3] Пс. 77, 8. Єр. 3, 25; 7, 26. [4] Іс. 48, 4. Єр. 5, 3. Мк 10, 5. [5] Єз. 3, 11; 12, 2. Іс. 30, 9. [6] Єр. 1, 8. Мих. 7, 2. [8] Одкр. 10, 9.

[9] Єр. 1, 9. Одкр. 5, 1.

Глава 3. [1] Одкр. 10, 9. [3] Одкр. 10, 10. [5] Іс. 33, 19. [7] Іс. 48, 4. [8] Єр. 1, 18. [9] Єр. 1, 8. [11] Єз. 2, 5. [12] Єз. 8, 3.

не. І йшов я засмученим, зі стривоженим духом; і рука Господня була міцно на мені. ¹⁵ І прийшов я до переселених у Тел-Авив, що живуть при ріці Ховарі, і зупинився там, де вони жили, і провів серед них сім днів у здивуванні.

¹⁶ Після семи ж днів було до мене слово Господнє: ¹⁷ сину людський! Я поставив тебе стражем дому Ізраїлевого, і ти будеш слухати слово з уст Моїх, і будеш напоумлювати їх від Мене. ¹⁸ Коли Я скажу беззаконникові: “смертю помреш!”, а ти не будеш напоумлювати його і говорити, щоб застерегти беззаконника від беззаконного путі його, щоб він живим був, то беззаконник той помре у беззаконні своєму, і Я стягну кров його від рук твоїх. ¹⁹ Але якщо ти напоумлював беззаконника, а він не навернувся від беззаконня свого і від беззаконного путі свого, то він помре у беззаконні своєму, а ти спас душу твою. ²⁰ І якщо праведник відступить від правди своєї і вчинить беззаконно, коли Я покладу перед ним перешкоду, і він помре, то, якщо ти не напоумлював його, він помре за гріх свій, і не згадаються йому праведні діла його, які робив він; і Я стягну кров його від рук твоїх. ²¹ Якщо ж ти будеш напоумлювати праведника, щоб праведник не згрішив, і він не згрішить, то і він живий буде, тому що був напоумленим, і ти спас душу твою.

²² І була на мені там рука Господа, і Він сказав мені: встань і вийди у поле, і Я буду говорити там з тобою. ²³ І встав я, і вийшов у поле; і ось, там стояла слава Господня, як слава, яку бачив я біля ріки Ховарі; й упав я на лице своє. ²⁴ І ввійшов у мене дух, і поставив мене на ноги мої, і Він говорив зі мною, і сказав мені: йди і замкнися у домі своєму.

²⁵ І ти, сину людський, – ось, покладуть на тебе пута, і зв'яжуть тебе ними, і не будеш ходити серед них.

²⁶ І язик твій Я прирліплю до гортані твоєї, і ти онімієш, і не будеш викривачем їх, бо вони бунтівний дім.

²⁷ А коли Я буду говорити з тобою, тоді відкрию уста твої, і ти будеш говорити їм: “так говорить Господь Бог!” хто хоче слухати, слухай; а хто не хоче слухати, не слухай: бо вони бунтівний дім.

4 І ти, сину людський, візьми собою бі цеглу і поклади її перед собою, і накресли на ній місто Єрусалим; ² і влаштуй облогу проти нього, і зроби укріплення проти нього, і насип вал навколо нього, і розташуй стан навпроти нього, і розстав навколо проти нього стінопробивні машини; ³ і візьми собі залізну дошку, і постав її ніби залізну стіну між тобою і містом, і зверни на нього лице твоє, і воно буде в облозі, і ти облягай його. Це буде знаменням дому Ізраїлевого. ⁴ Ти ж лягай на лівий бік твій і поклади на нього беззаконня дому Ізраїлевого: за числом днів, у які будеш лежати на ньому, ти будеш нести беззаконня їх. ⁵ І Я визначив тобі роки беззаконня їх числом днів: триста дев'яносто днів ти будеш нести беззаконня дому Ізраїлевого. ⁶ І коли виконаєш це, то вдруге лягай уже на правий бік, і сорок днів неси на собі беззаконня дому Іудиного, день за рік, день за рік Я визначив тобі. ⁷ І поверни лице твоє й оголену праву руку твою на облогу Єрусалима, і пророкуй проти нього. ⁸ Ось, Я поклав на тебе кайдани, і ти не повернешся з одного боку на другий, доки не виконаєш днів облоги твоєї. ⁹ Візьми собі пшениці і ячменю, і бобів, і сочевиці, і пшона, і полби, і всип їх в одну посудину, і зроби собі з них хліби,

[17] Єз. 33, 7. [18] 2 Пет. 1, 13. Єз. 34, 10. 1 Тим. 5, 22. [19] Діян. 18, 6; 20, 26. [20] Єз. 18, 24. [23] Єз. 1, 3; 8, 4. [24] Єз. 2, 2. [25] Єз.

4, 8. [26] Єз. 12, 2. [27] Єз. 2, 5. Одкр. 22, 11. Глава 4. [2] Єз. 17, 17. [6] Чис. 14, 34. [8] Єз. 3, 25.

за числом днів, у які ти будеш лежати на боці твоєму; триста дев'яносто днів ти будеш їсти їх.¹⁰ І їжу твоєю, якою будеш годуватися, їж вагою по двадцять сиклів на день; від часу до часу їж це.¹¹ І воду пий мірою, по шостій частині гина пий; від часу до часу пий так.¹² І їж, як ячмінні коржі, і печи їх на очах їх на людському калі.¹³ І сказав Господь: так сини Ізраїлеві будуть їсти нечистий хліб свій серед тих народів, до яких Я вижену їх.¹⁴ Тоді сказав я: о, Господи Боже! душа моя ніколи не осквернялася, і мертвечини і роздертого звіром я не їв від юности моєї донині; і ніяке нечисте м'ясо не входило у вуста мої.¹⁵ І сказав Він мені: ось, Я дозволяю тобі, замість людського калу, коров'ячий кіз'як, і на ньому готуй хліб твій.¹⁶ І сказав мені: сину людський! ось, Я розтрощу у Єрусалимі опору хлібну, і будуть їсти хліб за вагою і в печалі, і воду будуть пити мірою й у смутку,¹⁷ тому що у них буде нестача у хлібі й воді; і вони з жахом будуть дивитися один на одного, і зачакнуть у беззаконні своєму.

5 А ти, сину людський, візьми собі гострий ніж, бритву цирюльників візьми собі, і води нею по голові твоїй і по бороді твоїй, і візьми собі терези, і розділи волосся на частини.² Третину спали вогнем посередині міста, коли сповняться дні облоги; третину візьми і порубай ножем на околицях його; і третину розвій по вітру; а Я оголю меч слідом за ними.³ І візьми з цього невелику кількість, і зав'яжи їх у себе у поли.⁴ Але й із цього ще візьми, і кинь у вогонь, і спали це у вогні. Звідти виїде вогонь на весь дім Ізраїлів.

⁵ Так говорить Господь Бог: це Єрусалим! Я поставив його серед наро-

дів, і навколо нього – землі.⁶ А він учинив проти постанов Моїх нечестивіше за язичників, і проти уставів Моїх – гірше, ніж землі навколо нього; бо вони відкинули постанови Мої і за уставами Моїми не чинять.

⁷ Тому так говорить Господь Бог: за те, що ви примножили беззаконня ваші більше, ніж язичники, які навколо вас, за уставами Моїми не чините і постанов Моїх не виконуете, і навіть не чините і за поставами язичників, які навколо вас, –

⁸ тому так говорить Господь Бог: ось і Я проти тебе, Я Сам, і вчиню проти тебе суд, перед очима язичників.⁹ І зроблю над тобою те, чого Я ніколи не робив і до чого подібного надалі не буду робити, за всі твої мерзоти.¹⁰ За те батьки будуть їсти синів серед тебе, і сини будуть їсти батьків своїх; і вчиню над тобою суд, і весь залишок твій розвію по усіх вітрах.¹¹ Тому, – живу Я, – говорить Господь Бог, – за те, що ти осквернив святилище Мое всіма мерзотами твоїми і всіма гидотами твоїми, Я принижу тебе, і не пошкодує око Мое, і Я не помилую тебе.¹² Третина у тебе помре від моровиці і загине від голоду серед тебе; третина впаде від меча на околицях твоїх; а третину розвію по усіх вітрах, і оголю меч слідом за ними.¹³ І звершиться гнів Мій, і вгамую лють Мою над ними, і задовольнюся; і пізнають, що Я, Господь, говорив у ревності Моїй, коли звершиться над ними лють Моя.¹⁴ І зроблю тебе пустелею і наругою серед народів, які навколо тебе, перед очима кожного, хто проходить.¹⁵ І будеш посміянням і наругою, прикладом і жахом у народів, які навколо тебе, коли Я вчиню над тобою суд у гніві й люті, і у лютих карах; – Я, Гос-

[13] Ос. 9, 3. [14] Лев. 22, 8. [16] Лев. 26, 26. Єз. 5, 16; 12, 19; 14, 13. [17] Плач. 2, 12. Єз. 24, 22–23.

Глава 5. [3] Єз. 12, 14. [6] Ис. 2, 6. Єр. 2, 11. Єз. 11, 12. [7] Єз. 11, 12. [8] Єр. 1, 16; 7,

14. Єз. 5, 14. [10] Втор. 28, 53. 4 Цар. 6, 29. Плач 4, 10. [11] Єз. 7, 4. [12] Єз. 12, 14. [13] Єз. 7, 8. [14] Плач 2, 15; 5, 1. [15] Втор. 28, 37. Єз. 14, 8.

подь, прорік це; – ¹⁶ і коли пошлю на них люті стріли голоду, які будуть губити, коли пошлю їх на загибель вашу, і посилю голод між вами, і знищу хлібну опору у вас, ¹⁷ і пошлю на вас голод і лютих звірів, і будете ви бездітними; і виразка і кров пройде по тобі, і меч наведу на тебе; Я, Господь, вирік це.

6 І було до мене слово Господнє: ² сину людський! поверни лице твоє до гір Ізраїлевих і проречи на них, ³ і скажи: гори Ізраїлеві! слухайте слово Господа Бога. Так говорить Господь Бог горам і пагорбам, долинам і лощинам: ось, Я наведу на вас меч, і зруйную висоти ваші; ⁴ і жертovníки ваші будуть спустошені, стовпи ваші на честь сонця будуть розбиті, і повалю убитих ваших перед ідолами вашими; ⁵ і покладу трупи синів Ізраїлевих перед ідолами їхніми, і розсиплю кістки ваші навколо жертovníків ваших. ⁶ У всіх місцях вашого мешкання міста будуть спустошені й висоти зруйновані, для того, щоб спустошені і зруйновані були жертovníки ваші, щоб розтроснені і знищені були ідоли ваші, й розбиті сонячні стовпи ваші, і згладилися витвори ваші. ⁷ Й будуть падати серед вас убиті, і пізнаєте, що Я Господь. ⁸ Але Я збережу залишок, так що будуть у вас серед народів такі, які вціліли від меча, коли ви будете розсіяні по землях. ⁹ І згадають про Мене вцілілі ваші серед народів, куди будуть відведені у полон, коли Я скрушу блудне серце їх, що відпало від Мене, і очі їхні, що блудили вслід ідолам; і вони до самих себе відчують огиду за те зло, яке вони робили в усіх мерзотах своїх; ¹⁰ і пізнають, що Я Господь; не даремно говорив Я, що наведу на них таку біду. ¹¹ Так говорить Гос-

подь Бог: сплесни руками твоїми і тупни ногою твоєю, і скажи: горе за всі мерзєнні злодіяння дому Ізраїлевого! упадуть вони від меча, голоду і моровиці. ¹² Хто далеко, той помре від моровиці; а хто близько, той упаде від меча; а хто залишився й уцілів, помре від голоду; так звершу над ними гнів Мій. ¹³ І пізнаєте, що Я Господь, коли уражені будуть лежати між ідолами своїми навколо жертovníків їх, на всякому високому пагорбі, на всіх вершинах гір і під усяким зеленим деревом, і під усяким гіллястим дубом, на тому місці, де вони приносили запашні куріння всім ідолам своїм. ¹⁴ І простягну на них руку Мою, і зроблю землю пустелею і степом, від пустелі Дивлаф, у всіх місцях проживання їх, і пізнають, що Я Господь.

7 І було до мене слово Господнє: ² і ти, сину людський, [скажи]: так говорить Господь Бог; землі Ізраїлевій кінець, – кінець прийшов на чотири краї землі. ³ Ось кінець тобі; і пошлю на тебе гнів Мій, і буду судити тебе за шляхами твоїми, і покладу на тебе всі мерзоти твої. ⁴ І не пощадить тебе око Моє, і не помилую, і воздам тобі за шляхами твоїми, і мерзоти твої з тобою будуть, і пізнаєте, що Я Господь. ⁵ Так говорить Господь Бог: біда єдина, ось, іде біда. ⁶ Кінець прийшов, прийшов кінець, встав на тебе; ось дійшла, ⁷ дійшла напасть до тебе, жителю землі! надходить час, наближається день сум'яття, а не веселих вигуків на горах. ⁸ Ось, незабаром виллю на тебе лють Мою і звершу над тобою гнів Мій, і буду судити тебе за шляхами твоїми, і покладу на тебе всі мерзоти твої. ⁹ І не пощадить тебе око Моє, і не помилую. За шляхами твоїми воздам тобі, і мерзоти твої з

[16] Єз. 4, 16; 14, 13. [17] Лев. 26, 22. Єз. 21, 17.

Глава 6. [2] Єз. 36, 1. [3] Єз. 36, 2. Ам. 4, 1. [4] Лев. 26, 30. [7] Єз. 7, 27. [8] Іс. 43, 5. Єз. 12, 16. [9] Іс. 45, 17. Єз. 20, 43; 36, 31. [11] Єз. 21, 12. [12] Єр. 24, 10; 48, 17. Єз. 14,

21. [13] 3 Цар. 14, 23. 4 Цар. 16, 4. Єр. 2, 20. [14] Єр. 6, 8.

Глава 7. [2] Плач. 4, 18. [4] Єз. 5, 11, 22, 31. [8] Єз. 22, 31. [9] Єз. 8, 18.

тобою будуть; і пізнаєте, що Я Господь каратель. ¹⁰ Ось день! ось прийшла, настала напасть! жезл виріс, гордість розрослася. ¹¹ Постає сила на жезл нечестя; нічого не залишиться від них, і від багатства їх, і від шуму їх, і від пишноти їх. ¹² Прийшов час, настав день: хто купив, не радій, і хто продав, не плач; бо гнів над усією безліччю їх; ¹³ Бо хто продав, не повернеться до проданого, хоч би і залишилися вони у живих; бо пророче видіння про всю безліч їх не відміниться, і ніхто своїм беззаконням не укріпить свого життя. ¹⁴ Засурмлять у трубу, і все готується, але ніхто не йде на війну: бо гнів Мій над усією безліччю їх. ¹⁵ Поза домом меч, а у домі моровиця і голод. Хто у полі, той помре від меча; а хто у місті, того пожеруть голод і моровиця. ¹⁶ А вцілілі з них утечуть і будуть на горах, як голуби долини; усі вони будуть стогнати, кожен за своє беззаконня. ¹⁷ У всіх руки опустяться, й у всіх коліна затремтять, як вода. ¹⁸ Тоді вони опережуться веретцем, і обійме їх трепет і у всіх на ликах буде сором, і у всіх на головах пліш. ¹⁹ Срібло своє вони викинуть на вулиці, і золото у них буде у зневазі. Срібло їх і золото їх не у змозі буде врятувати їх у день гніву Господа. Вони не наситять ними душ своїх і не наповнять утроб своїх; бо воно було приводом до беззаконня їх. ²⁰ І у червоних убраннях своїх вони перетворювали його на гордість, і робили з нього зображення мерзотних своїх ідолів; за те і зроблю його нечистим для них; ²¹ і віддам його у руки чужих у здобич і беззаконникам землі на розкрадання, і вони осквернять його. ²² І відверну від них лице Моє, і осквернять потаємне Моє; і прийдуть туди

грабіжники, і осквернять його. ²³ Зроби ланцюг, бо земля ця наповнена кривавими злодіяннями, і місто повне насильства. ²⁴ Я приведу найлютіших з народів, і заволодіють домами їхніми. І покладу кінець пихатості сильних, і будуть осквернені святині їхні. ²⁵ Йде пагуба; будуть шукати миру, і не знайдуть. ²⁶ Віда піде за бідою і звістка за звісткою; і будуть просити у пророка видіння, і не стане вчення у священника і поради у старців. ²⁷ Цар буде ремствувати, і князь одягнеться у жах, і в народу землі будуть тремтіти руки. Вчиню з ними за шляхами їхніми, і за судами їхніми буду судити їх; і пізнають, що Я Господь.

8 І було у шостому році, у шостому місяці, у п'ятий день місяця, сидів я у домі моєму, і старійшини юдейські сиділи перед лицем моїм, і зійшла на мене там рука Господа Бога. ² І побачив я: і ось подоба [мужа], ніби вогненна, і від стегон його і нижче – вогонь, і від стегон його і вище – ніби сяйво, ніби світло полум'я. ³ І простяг Він ніби руку, і взяв мене за волосся голови моєї, і підняв мене дух між землею і небом, і приніс мене у видіннях Божих у Єрусалим до входу внутрішніх воріт, обернених на північ, де був поставлений ідол ревнощів, що збуджує ревнощі. ⁴ І ось, там була слава Бога Ізраїлевого, подібна до тієї, яку я бачив на полі. ⁵ І сказав мені: сину людський! підними очі твої до півночі. І я звів очі мої до півночі, і ось, з північного боку біля воріт жертовника – той ідол ревнощів біля входу. ⁶ І сказав Він мені: сину людський! чи бачиш ти, що вони роблять? великі мерзоти, які робить дім Ізраїлів тут, щоб Я відійшов від святини Мого? але повернися, і ти

[10] Іоїл. 2, 2. [15] Плач. 1, 20. Єз. 5, 12. [16] Іс. 38, 14. [17] Єз. 21, 7. [18] Іс. 15, 2–3. Єр. 48, 37. [19] Іов. 20, 20. Притч. 10, 2. Сир. 5, 10. Соф. 1, 18. [21] Іс. 1, 7. Єр. 6, 12. Ос. 7, 9. [25] Єр. 8, 11. [26] Іс. 29, 14. [27] Втор. 28,

59. Іс. 29, 14. Єр. 29, 17.

Глава 8. [1] Єз. 14, 1. [2] Єз. 1, 27. [3] Дан. 5, 5. [4] Єз. 3, 23. [5] Єр. 7, 30. 4 Цар. 21, 7.

побачиш ще більші мерзоти. ⁷ І привів мене до входу у двір, і я глянув, і ось у стіні щілина. ⁸ І сказав мені: сину людський! прокопай стіну; і я прокопав стіну, і ось якісь двері. ⁹ І сказав мені: ввійди і подивися на огидні мерзоти, які вони роблять тут. ¹⁰ І ввійшов я, і бачу, і ось усякі зображення плазунів і нечистих тварин і всякі ідоли дому Ізраїлевого, написані по стінах навколо. ¹¹ І сімдесят чоловіків зі старійшин дому Ізраїлевого стоять перед ними, й Іезанія, син Сафанів, серед них; і у кожного в руці своє кадило, і густа хмара куріння підноситься догори. ¹² І сказав мені: чи бачиш, сину людський, що роблять старійшини дому Ізраїлевого у темряві, кожен у розписаній своїй кімнаті? бо говорять: “не бачить нас Господь, залишив Господь землю цю”. ¹³ І сказав мені: повернися, і побачиш ще більші мерзоти, які вони роблять. ¹⁴ І привів мене до входу у ворота дому Господнього, які на північ, і ось, там сидять жінки, які плачуть за Фаммугою, ¹⁵ і сказав мені: чи бачиш, сину людський? повернися, і ще побачиш більші мерзоти. ¹⁶ І ввів мене у внутрішній двір дому Господнього, і ось біля дверей храму Господнього, між притвором і жертовником, близько двадцяти п’яти чоловіків стоять спинами своїми до храму Господнього, а обличчями своїми на схід, і кланяються на схід сонця. ¹⁷ І сказав мені: чи бачиш, сину людський? чи мало дому Іудиному, щоб робити такі мерзоти, які вони роблять тут? але вони ще землю наповнили нечестям, і подвійно прогнівляють Мене; і ось, вони віття підносять до носів своїх. ¹⁸ За те і Я буду діяти з люттю; не пошкодує око Моє, і не помилую; і хоч би вони волали у вуха Мої гучним голосом, не почую їх.

[10] Рим. 1, 23. Лев. 26, 30. Втор. 27, 15. [11] Втор. 10, 8. Єр. 23, 11. [12] Єз. 9, 9. [16] Єз. 11, 1. Втор. 17, 3. [18] Єз. 5, 11. Ис. 1, 15. Єр. 11, 11.

9 І виголосив у вуха мої великим гласом, говорячи: нехай наблизяться карателі міста, кожен зі своїм згубним знаряддям у руці своїй. ² І ось, шість чоловік ідуть від верхніх воріт, звернених на північ, і в кожного в руці згубне знаряддя його, і між ними один, одягнений у лляний одяг, у якого при поясі його приладдя писаря. І прийшли і стали біля мідного жертовника. ³ І слава Бога Ізраїлевого зійшла з херувима, на якому була, до порогу дому. І прикликав Він чоловіка, одягненого у лляний одяг, у якого при поясі приладдя писаря. ⁴ І сказав йому Господь: пройди посередині міста, посередині Єрусалима, і на чолах людей скорботних, що зітхають за всіма мерзотами, що звершуються серед нього, зроби знак. ⁵ А тим сказав так, що я чув: ідіть за ним по місту й уражайте; нехай не шкодує око ваше, і не щадіть; ⁶ старого, юнака і дівчину, і немовля і жінок бийте до смерти, але не чіпайте жодної людини, на якій знак, і почніть від святилища Мого. І почали вони з тих старійшин, які були перед домом. ⁷ І сказав їм: оскверніть дім, і наповніть двори убитими, і вийдіть. І вийшли, і почали убивати у місті. ⁸ І коли вони їх убили, а я залишився, тоді я упав на лице своє і заволав, і сказав: о, Господи Боже! невже Ти погубиш весь залишок Ізраїля, виливаючи гнів Твій на Єрусалим? ⁹ І сказав Він мені: нечестя дому Ізраїлевого й Іудиного велике, дуже велике; і земля ця повна крові, і місто сповнене неправди; бо вони говорять: “залишив Господь землю цю, і не бачить Господь”. ¹⁰ За те і Моє око не пощадить, і не помилую; оберну поведінку їх на їх голову. ¹¹ І ось чоловік, одягнений у лляний одяг, у якого при поясі приладдя писаря, дав від-

Глава 9. [2] Єз. 10, 2. [3] Єз. 1, 4; 10, 4. [4] Одр. 7, 3. [5] Вих. 32, 27. [6] Плач 5, 14. Єр. 25, 29. 1 Пет. 4, 17. [8] Єз. 11, 13. [9] Єз. 8, 12. [10] Єз. 5, 11; 11, 21. [11] Єз. 9, 2.

повідь і сказав: я зробив, як Ти повелів мені.

10 І бачив я, і ось на склепінні, що над главами херувимів, ніби камінь сапфір, ніби щось, схоже на престіл, видиме було над ними.² І говорив Він чоловікові, одягненому у лляний одяг, і сказав: увійди між колесами під херувимів і візьми повні пригорщі палаючого вугілля між херувимами, і кинь на місто; і він увійшов на моїх очах.³ Херувими ж стояли праворуч від дому, коли увійшов той чоловік, і хмара наповнювала внутрішній двір.⁴ І піднялася слава Господня з херувима до порогу дому, і дім наповнився хмарою, і двір наповнився сяйвом слави Господа.⁵ І шум від крил херувимів чутно було навіть на зовнішньому дворі, ніби глас Бога Всемогутнього, коли Він говорить.⁶ І коли Він дав повеління чоловікові, одягненому у лляний одяг, сказавши: “візьми вогню між колесами, між херувимами”, і коли він увійшов і став біля колеса, –⁷ тоді із середовища херувимів один херувим простягнув руку свою до вогню, який між херувимами, і взяв і дав у пригорщі одягненому у лляний одяг. Він узяв і вийшов.⁸ І видно було у херувимів подобу рук людських під крилами їх.⁹ І бачив я: і ось чотири колеса біля херувимів, по одному колесу біля кожного херувима, і колеса на вигляд ніби з каменю топаза.¹⁰ І на вигляд усі чотири подібні, начебто колесо знаходилося у колесі.¹¹ Коли йшли вони, то йшли на чотири свої боки; під час ходи своєї не поверталися, але до того місця, куди повернена була голова, і вони туди йшли; під час ходи своєї не поверталися.¹² І все тіло їх, і спина їх, і руки їх, і крила їх, і колеса навколо були повні очей, усі чотири колеса їх.¹³ До ко-

ліс цих, як я чув, було сказано: “галгал”*.¹⁴ І у кожної з тварин чотири лиця: перше лице – лице херувимове, друге лице – лице людське, третє лице левове і четверте лице орлине.¹⁵ Херувими піднялися. Це були ті самі тварини, яких я бачив біля ріки Ховарі.¹⁶ І коли йшли херувими, тоді йшли поряд з ними і колеса; і коли херувими піднімали крила свої, щоб піднятися від землі, і колеса не відокремлювалися, а були при них.¹⁷ Коли ті стояли, стояли і вони; коли ті піднімалися, піднімалися і вони; бо у них був дух тварин.¹⁸ І відійшла слава Господня від порогу дому і стала над херувимами.¹⁹ І підняли херувими крила свої, і піднялися на очах моїх від землі; коли вони відходили, то і колеса поряд з ними; і стали біля входу у східні врата дому Господнього, і слава Бога Ізраїлевого вгорі над ними.²⁰ Це були ті самі тварини, яких бачив я біля підніжжя Бога Ізраїлевого біля ріки Ховарі. І я пізнав, що це херувими.²¹ У кожного по чотири лиця, й у кожного по чотири крила, і під крилами їх подоба рук людських.²² А подоба лиць їх те саме, які лиця бачив я біля ріки Ховарі, – і вигляд їх, і самі вони. Кожен ішов прямо у той бік, який був перед лицем його.

11 І підняв мене дух, і привів мене до східних воріт дому Господнього, які повернені на схід. І ось, біля входу у ворота двадцять п'ять чоловік; і між ними я бачив Іазанію, сина Азурового, і Фалтію, сина Ванеевого, князів народу.² І Він сказав мені: сину людський! ось люди, у яких на думці беззаконня і які дають злу пораду у місті цьому,³ говорячи: “це не близько; будемо бу-

* Вихор.

Глава 10. [1] Єз. 1, 26. [2] Єз. 9, 2. Пс. 17, 9. [4] Іс. 6, 4. Єз. 9, 3; 43, 4. [6] Єз. 9, 2. [9] Єз. 1, 15–16. [12] Єз. 1, 15. Одкр. 4, 6. [14]

Єз. 1, 6; 41, 19. [15] Єз. 1, 3. [17] Єз. 1, 19–20. [18] Єз. 11, 23. [20] Єз. 1, 3. [21] Єз. 1, 6. Глава 11. [1] Єз. 8, 3, 16.

дувати доми; воно* казан, а ми м'ясо".⁴ Тому пророчи на них пророцтво, пророкуй, сину людський.⁵ І зійшов на мене Дух Господній і сказав мені: скажи, так говорить Господь: що говорите ви, доме Ізраїлів, і що на думку вам приходить, це Я знаю.⁶ Багато вбитих ваших ви поклали у цьому місті і вулиці його наповнили трупами.⁷ Тому так говорить Господь Бог: убиті ваші, яких ви поклали серед нього, є м'ясо, а воно – казан; але вас Я виведу з нього.⁸ Ви боїтеся меча, і Я наведу на вас меч, – говорить Господь Бог.⁹ І виведу вас з нього, і віддам вас у руки чужих, і вчиню над вами суд.¹⁰ Від меча впадете; на межах Ізраїлевих будуть судити вас, і пізнаєте, що Я Господь.¹¹ Воно не буде для вас казаном, і ви не будете м'ясом у ньому; на межах Ізраїлевих буду судити вас.¹² І пізнаєте, що Я Господь; бо за заповідями Моїми ви не ходили й уставів Моїх не виконували, а жили за уставами народів, які оточують вас.¹³ І було, коли я пророкував, Фалтія, син Ванейв, помер. І упав я на лице, і завлавав гучним голосом, і сказав: о, Господи Боже! невже Ти хочеш до кінця знищити залишок Ізраїлю?

¹⁴ І було до мене слово Господне: ¹⁵ сину людський! твоїм братам, твоїм братам, твоїм єдинокровним і всьому дому Ізраїлевому, усім їм говорять ті, що живуть у Єрусалимі: "живіть далеко від Господа; нам у володіння віддана ця земля".¹⁶ На це скажи: так говорить Господь Бог: хоч Я і віддалив їх до народів і хоч розсіяв їх по землях, але Я буду для них якимось святилищем у тих землях, куди пішли вони.¹⁷ Потім скажи: так говорить Господь Бог: Я зберу вас із народів, і поверну вас із

земель, в яких ви розсіяні; і дам вам землю Ізраїлеву.¹⁸ І прийдуть туди, і викинуть з неї всі мерзоти її і всі гидоти її.¹⁹ І дам їм серце єдине, і дух новий вкладу в них, і візьму з плоті їх серце кам'яне, і дам їм серце плотське,²⁰ щоб вони ходили за заповідями Моїми, і дотримувалися уставів Моїх, і виконували їх; і будуть Моїм народом, а Я буду їхнім Богом.²¹ А чиє серце захопиться мерзотами їх і гидотами їх, поведінку тих оберну на їхню голову, – говорить Господь Бог.²² Тоді херувими підняли крила свої, і колеса поряд з ними; і слава Бога Ізраїлевого вгорі над ними.²³ І піднялася слава Господа із середовища міста і зупинилася над горою, яка на схід від міста.

²⁴ І дух підняв мене і переніс мене у Халдею, до переселенців, у видінні, Духом Божим. І відійшло від мене видіння, яке я бачив.²⁵ І я переказав переселенцям усі слова Господа, які Він відкрив мені.

12 І було до мене слово Господне:² сину людський! ти живеш серед дому бунтівного; у них є очі, щоб бачити, а не бачать; у них є вуха, щоб чути, а не чують; тому що вони – бунтівний дім.³ Ти ж, сину людський, приготуй собі потрібне для переселення, і серед дня переселяйся перед очима їхніми, і переселяйся з місця твого в інше місце перед очима їхніми; можливо, вони зрозуміють, хоч вони – дім бунтівний;⁴ і речі твої винеси, як речі потрібні при переселенні, вдень, перед очима їхніми, і сам вийди ввечері перед очима їхніми, як виходять для переселення.⁵ Перед очима їхніми проламай собі отвір у стіні, і винеси через нього.⁶ Перед очима їхніми візьми ношу на плече, у потемках винеси її, лице твоє закрий, щоб не

* Місто.

[8] Притч. 10, 24. [10] 4 Цар. 25, 21. Єр. 39, 6; 52, 10. [12] Єз. 5, 6–7. [13] Чис. 16, 45. Єз. 9, 8. [15] Єр. 21, 13. [16] Іс. 57, 13. Зах. 8, 13. Соф. 3, 17. [17] Єр. 23, 3. [19] Єр. 24, 7; 32,

39. Єз. 18, 31; 36, 26. [20] Єз. 36, 28. [21] Єз. 9, 10. [23] Єз. 10, 18. [24] Єз. 8, 3.

Глава 12. [2] Єр. 5, 21. [3] Єр. 26, 3; 36, 3. [6] Єз. 24, 24.

бачити землі; бо Я поставив тебе знаменням дому Ізраїлевому. ⁷ І зробив я, як повелено було мені; речі мої, як речі потрібні при переселенні, виніс удень, а ввечері проламав собі рукою отвір у стіні, у потемках виніс ношу і підняв на плече перед очима їхніми. ⁸ І було до мене слово Господне зранку: ⁹ сину людський! чи не говорив тобі дім Ізраїлів, дім бунтівний: “що ти робиш?” ¹⁰ Скажи їм: так говорить Господь Бог: це – провіщення для того, хто начальствує в Єрусалимі, і для всього дому Ізраїлевого, який знаходиться там. ¹¹ Скажи: я знамення для вас; що роблю я, те буде з ними, – у переселення, у полон підуть вони. ¹² І начальник, який серед них, у потемках підніме ношу на плече і вийде. Стіну проламають, щоб відправити його через неї; він закриє лице своє, так що не побачить очима землі цієї. ¹³ І розкину на нього сіть Мою, і буде ввійманий у тенета Мої, і відведу його у Вавилон, у землю Халдейську, але він не побачить її, і там помре. ¹⁴ А всіх, які навколо нього, споборників його й усе військо його розвію по усіх вітрах, і оголю услід їм меч. ¹⁵ І пізнають, що Я Господь, коли розсію їх по народах і розвію їх по землях. ¹⁶ Але невелику кількість їх Я збережу від меча, голоду і моровиці, щоб вони розповіли народам, до яких підуть, про всі свої мерзоти; і пізнають, що Я Господь. ¹⁷ І було до мене слово Господне: ¹⁸ сину людський! хліб твій їж з трепетом, і воду твою пий із тремтінням і сумом. ¹⁹ І скажи народу землі: так говорить Господь Бог про жителів Єрусалима, про землю Ізраїлеву: вони хліб свій будуть їсти із сумом і воду свою будуть пити у тузі, тому що земля його буде позбавле-

на всього достатку свого за неправди всіх, що живуть на ній. ²⁰ І будуть розорені населені міста, і земля зробиється порожньою, і пізнаєте, що Я Господь. ²¹ І було до мене слово Господне: ²² сину людський! що за приказка у вас, у землі Ізраїлевій: “багато днів mine, і всяке пророче видіння зникне”? ²³ Тому скажи їм: так говорить Господь Бог: знищу цю приказку, і не будуть уже вживати такої приказки в Ізраїлі; але скажи їм: близькі дні і сповнення всякого видіння пророчого. ²⁴ Бо вже не залишиться марним ніяке видіння пророче, і жодне пророкування не буде неправдивим у домі Ізраїлевім. ²⁵ Бо Я Господь, Я говорю; і слово, яке Я говорю, сповниться, і не буде відкладене; у ваші дні, бунтівний доме, Я прорік слово, і виконаю його, – говорить Господь Бог. ²⁶ І було до мене слово Господне: ²⁷ сину людський! ось, дім Ізраїлів говорить: “пророче видіння, яке бачив він, збудеться після багатьох днів, і він пророкує про віддалені часи”. ²⁸ Тому скажи їм: так говорить Господь Бог: жодне зі слів Моїх уже не буде відстрочене, але слово, яке Я скажу, збудеться, – говорить Господь Бог.

13 І було до мене слово Господне: ² сину людський! пророчи пророцтво на пророків Ізраїлевих, які пророкують, і скажи пророкам від власного серця: слухайте слово Господне! ³ Так говорить Господь Бог: горе безумним пророкам, які водяться своїм духом і нічого не бачили! ⁴ Пророки твої, Ізраїлю, як лисиці у руїнах. ⁵ У проломи ви не входите і не обгороджуєте стіною дому Ізраїлевого, щоб твердо стояти у битві у день Господа. ⁶ Вони бачать пусте і передвіщають неправду, говорячи: “Господь сказав”; а Господь не по-

[9] Єр. 23, 33. [12] Єр. 52, 7. Ам. 4, 3. [13] Єз. 17, 20; 32, 3. 4 Цар. 25, 7. [14] Єз. 5, 12. [15] Єз. 22, 15. [16] Іс. 4, 3. Зах. 13, 8. [18] Єз. 4, 16. Ос. 9, 4. Пс. 126, 2. [19] Єз. 4, 16. [20] Єр. 4, 27; 9, 11. Мих. 6, 13. [22] Авв. 2, 3. 2 Пет.

3, 4. Єр. 17, 15. [23] Ос. 1, 4. [24] Чис. 23, 19. 1 Цар. 3, 19. Іс. 34, 16. [27] Єз. 11, 3.

Глава 13. [2] Єр. 23, 1. Плач. 2, 14. 2 Кор. 2, 17. [3] Єз. 14, 9. [4] Пісн. 2, 15. [5] Єз. 22, 30. [6] Єр. 5, 31.

силав їх; і дають надію, що слово збудеться. ⁷ Чи не пусте видіння бачили ви? і чи не облудне пророкування прорікаєте, говорячи: “Господь сказав”, а Я не говорив? ⁸ Тому так говорить Господь Бог: оскільки ви говорите пусте і бачите у видіннях неправду, за те ось Я – проти вас, говорить Господь Бог. ⁹ І буде рука Моя проти цих пророків, які бачать пусте і передвіщають неправду; у раді народу Мого вони не будуть, і до списку дому Ізраїлевого не впишуться, і в землю Ізраїлеву не ввійдуть; і пізнаєте, що Я Господь Бог. ¹⁰ За те, що вони вводять народ Мій в оману, говорячи: “мир”, тоді як немає миру; і коли він буде стіну, вони обмазують її брудом, ¹¹ скажи тим, хто обмазує стіну багном, що вона впаде. Підє злива, і ви, кам’яні градини, впадете, і бурхливий вітер розірве її. ¹² І ось, упаде стіна; тоді чи не скажуть вам: “де та обмазка, якою ви обмазували?” ¹³ Тому так говорить Господь Бог: Я пуцу бурхливий вітер у гніві Моєму, і підє злива у люті Моїй, і камені граду в обуренні Моєму, для знищення. ¹⁴ І зруйную стіну, яку ви обмазували багном, і повалю її на землю, і відкриється основа її, і впаде, і ви разом з нею загинете; і пізнаєте, що Я Господь. ¹⁵ І виснажу лють Мою на стіні і на тих, хто обмазує її багном, і скажу вам: немає стіни, і немає тих, які обмазували її, ¹⁶ пророків Ізраїлевих, які пророкували Єрусалиму і звіщали йому видіння миру, тоді як немає миру, – говорить Господь Бог. ¹⁷ Ти ж, сину людський, оберни лице твоє до дочок народу твого, які пророкують від власного свого серця, і виречи на них пророцтво, ¹⁸ і скажи: так говорить Господь Бог: горе тим, що зпивають чаклунські мішечки під пахви і роблять покривала для

голови усякого зросту, щоб уловлювати душі! Невже, уловлюючи душі народу Мого, ви спасете ваші душі? ¹⁹ І неславите Мене перед народом Моїм за жмені ячменю і за шматки хліба, умертвлюючи душі, які не повинні померти, і залишаючи життя душам, які не повинні жити, обманюючи народ, який слухає неправду. ²⁰ Тому так говорить Господь Бог: ось, Я – на ваші чаклунські мішечки, якими ви там уловлюєте душі, щоб вони прилітали, і вирву їх з-під м’язів ваших, і випущу на волю душі, які ви уловлюєте, щоб прилітали до вас. ²¹ І роздеру покривала ваші, і визволю народ Мій від рук ваших, і не будуть уже у ваших руках здобиччю, і пізнаєте, що Я Господь. ²² За те, що ви неправдою засмучуєте серце праведника, яке Я не хотів засмучувати, і підтримуєте руки беззаконника, щоб він не навернувся від порочної путі своєї і не зберіг життя свого, – ²³ за це вже не будете угадувати; і Я визволю народ Мій від рук ваших, і пізнаєте, що Я Господь.

14 І прийшли до мене кілька людей зі старійшин Ізраїлевих і сіли перед лицем моїм. ² І було до мене слово Господнє: ³ сину людський! Ці люди впустили ідолів своїх у серце своє і поставили спокусу нечестя свого перед лицем своїм: чи можу Я відповідати їм? ⁴ Тому говори з ними і скажи їм: так говорить Господь Бог: якщо хто з дому Ізраїлевого впустить ідолів своїх у серце своє і поставить спокусу нечестя свого перед лицем своїм, і прийде до пророка, – то Я, Господь, чи можу, при безлічі ідолів його, дати йому відповідь? ⁵ Нехай дім Ізраїлів зрозуміє в серці своєму, що усі вони через своїх ідолів зробилися чужи-

[7] Єр. 14, 14. [9] Зах. 13, 4. [10] Єр. 6, 14. [11] Іс. 28, 17. [16] Єр. 6, 14; 8, 11. Єз. 13, 10. [18] Мих. 3, 5. Рим 16, 18. 2 Тим. 3, 6. [19] Соф. 3, 4. 1 Пет. 5, 2. Притч. 17, 15. [22] Єр.

23, 14.

Глава 14. [1] Єз. 8, 1; 20, 1. [3] Єр. 8, 5. Єз. 20, 3.

ми для Мене. ⁶ Тому скажи дому Ізраїлевому: так говорить Господь Бог: наверніться і відверніться від ідолів ваших, і від усіх мерзот ваших відверніть лице ваше. ⁷ Бо якщо хто з дому Ізраїлевого і з прибульців, які живуть у Ізраїля, відійде від Мене і допустить ідолів своїх у серце своє, і поставить спокусу нечестя свого перед лицем своїм, і прийде до пророка запитати Мене через нього, – то Я, Господь, чи дам йому відповідь від Себе? ⁸ Я поверну лице Моє проти тієї людини і скрушу її на знамення і притчу, і знищу її з народу Мого, і пізнаєте, що Я Господь. ⁹ А якщо пророк допустить звабити себе і скаже слово так, ніби Я, Господь, навчив цього пророка, то Я простягну на нього руку Мою і знищу його з народу Мого, Ізраїля. ¹⁰ І понесуть провину беззаконня свого: яка провина того, хто запитує, така буде провина і пророка, ¹¹ щоб надалі дім Ізраїлів не ухилявся від Мене і щоб більше не оскверняли себе всякими беззаконнями своїми, але щоб були Моїм народом, і Я був їхнім Богом, – говорить Господь Бог. ¹² І було до мене слово Господнє: ¹³ сину людський! якби яка земля згрішила переді Мною, віроломно відступивши від Мене, і Я простягну на неї руку Мою, і знищив у ній хлібну опору, і послав на неї голод, і став губити на ній людей і худобу; ¹⁴ і якби знайшлися у ній ці три мужі: Ной, Даниїл та Іов, – то вони праведністю своєю спасли б тільки свої душі, – говорить Господь Бог. ¹⁵ Або, якби Я послав на цю землю лютих звірів, які осиротили б її, і вона через звірів зробилася б пустелею непрохідною: ¹⁶ то ці три мужі серед неї, – живу Я, – говорить Господь Бог, – не спасли б ні синів, ні дочок, а вони, тільки вони спаслися б, земля

ж зробилася б пустелею. ¹⁷ Або, якби Я навів на ту землю меч і сказав: “меч, пройди по землі!”, і став знищувати на ній людей і худобу, ¹⁸ то ці три мужі серед неї, – живу Я, – говорить Господь Бог, – не спасли б ні синів, ні дочок, а вони тільки спаслися б. ¹⁹ Або, якби Я послав на ту землю моровицю і вилив на неї лютя Мою у кровопролитті, щоб знищити на ній людей і худобу: ²⁰ то Ной, Даниїл та Іов серед неї, – живу Я, – говорить Господь Бог, – не спасли б ні синів, ні дочок; праведністю своєю вони спасли б тільки свої душі. ²¹ Бо так говорить Господь Бог: якщо і чотири тяжкі карі Мої: меч, і голод, і лютих звірів, і моровицю пошлю на Єрусалим, щоб знищити у ньому людей і худобу, ²² і тоді залишиться в ньому залишок, сини і дочки, які будуть виведені звідти; ось, вони вийдуть до вас, і ви побачите поведінку їхню і діла їхні, і утішитесь у тій біді, яку Я навів на Єрусалим, у всьому, що Я навів на нього. ²³ Вони утішать вас, коли ви побачите поведінку їхню й діла їхні; і пізнаєте, що Я не дарма зробив усе те, що зробив у ньому, – говорить Господь Бог.

15 І було до мене слово Господнє: ² сину людський! яку перевагу має дерево виноградної лози перед усяким іншим деревом і віття виноградної лози – між деревами у лісі? ³ Чи беруть від нього шматок на який-небудь виріб? Чи беруть від нього хоч на цвях, щоб вішати на ньому яку-небудь річ? ⁴ Ось, воно віддається вогню на спалення; обидва кінці його вогонь поїв, і обгоріла середина його: чи годиться воно на який-небудь виріб? ⁵ І тоді, коли воно було цілим, не годилося ні на який виріб; тим більше, коли вогонь поїв його, і воно обгоріло, чи годить-

[7] Соф. 1, 6. [8] Втор. 28, 37. Єз. 5, 15. [9] Єз. 13, 3. [11] Вих. 19, 5. Лев. 26, 12. Єз. 36, 28. [13] Єз. 4, 16; 5, 16. [14] Єр. 15, 1. 2 Пет. 2, 5.

Іов. 42, 8. [15] Лев. 26, 22. Єз. 5, 17. [21] Лев. 26, 16. Єр. 24, 10. Єз. 5, 17. [22] Єр. 4, 27.

Глава 15. [4] 2 Цар. 23, 6. Ін 15, 6.

ся воно на який-небудь виріб? ⁶ Тому так говорить Господь Бог: як дерево виноградної лози між деревами лісовими Я віддав вогню на спалення, так віддам йому і жителів Єрусалима. ⁷ І поверну лице Моє проти них; з одного вогню вийдуть, і інший вогонь пожере їх, – і пізнають, що Я Господь, коли оберну проти них лице Моє. ⁸ І зроблю цю землю пустелею за те, що вони віроломно чинили, – говорить Господь Бог.

16 І було до мене слово Господнє: ² сину людський! вислови Єрусалиму мерзоти його ³ і скажи: так говорить Господь Бог дочці Єрусалима: твій корінь і твоя батьківщина у землі Ханаанській; батько твій аморрей, і мати твоя хеттеянка; ⁴ при народженні твоєму, у день, коли ти народилася, пуповину твою не відрізали, і водою ти не була обмита для очищення, і сіллю не була осолена, і пеленами не повита. ⁵ Нічیه око не зглянеться на тебе, щоб з милости до тебе зробити тобі що-небудь з цього; але ти викинута була на поле, з презирства до життя твого, у день народження твого. ⁶ І проходив Я мимо тебе, і побачив тебе, покинуту на потопа́ння в кров'ях твоїх, і сказав тобі: “у кров'ях твоїх живи!” Так, Я сказав тобі: “у кров'ях твоїх живи!” ⁷ Примножив тебе, як польові рослини; ти виросла і стала великою, і досягла чудової краси: піднялися груди, і волосся у тебе виросло; але ти була нага і непокрита. ⁸ І проходив Я мимо тебе, і побачив тебе, і ось, це був час твій, час любови; і простер Я крила риз Моїх на тебе, і покрити наготу твою; і поклявся тобі і вступив у союз з тобою, – говорить Господь Бог, – і ти стала Моєю. ⁹ Обмив Я тебе водою і змив з тебе кров твою і помазав тебе елеєм. ¹⁰ І надів на тебе візерун-

часте плаття, і взув тебе в сап'янові сандалії, й оперезав тебе висоном, і покрити тебе шовковим покривалом. ¹¹ І убрав тебе в убрання, і поклав на руки твої зап'ястя і на шию твою намисто. ¹² І дав тобі кільце на твій ніс і серги на вуха твої і на голову твою прекрасний вінець. ¹³ Так прикрашалася ти золотом і сріблом, і одяг твій був висон і шовк і візерунчасті тканини; годувалася ти хлібом із кращого пшеничного борошна, медом і елеєм, і була надзвичайно красива, і досягла царственої величі. ¹⁴ І пронеслася між народами слава твоя заради краси твоєї, тому що вона була цілком досконала при тому чудовому убранні, яке Я поклав на тебе, – говорить Господь Бог. ¹⁵ Але ти понадіялася на красу твою, і, користуючись славою твоєю, стала блудити і поширювала блудодійство твоє на кожного, хто проходив мимо, віддаючись йому. ¹⁶ І взяла з одягу твого, і зробила собі різнобарвні висоти, і блудодіяла на них, як ніколи не трапиться і не буде. ¹⁷ І взяла ошатні твої речі з Мого золота і з Мого срібла, яке Я дав тобі, і зробила собі чоловічі зображення, і блудодіяла з ними. ¹⁸ І взяла візерунчасті плаття твої, і одягла їх ними, і ставила перед ними елеї Мій і фіміам Мій, ¹⁹ і хліб Мій, який Я давав тобі, пшеничне борошно, і елеї, і мед, якими Я годував тебе, ти ставила перед ними як приємні пахощі; і це було, – говорить Господь Бог. ²⁰ І взяла синів твоїх і дочок твоїх, яких ти народила Мені, і приносила у жертву на споживання їм. Чи мало було для тебе блудодіяти? ²¹ Але ти і синів Моїх заколювала і віддавала їм, проводячи їх через вогонь. ²² І при усіх твоїх мерзотах і блудодіяннях твоїх ти не згадала про дні юности твоєї, коли ти була нага і непокри-

Глава 16. [2] Іс. 58, 1. [3] Бут. 10, 16; 27, 46. [6] Лк 15, 20. Ам. 5, 4. [7] Одкр. 3, 17. [8] Вих. 19, 4. Ос. 2, 19. [10] Іс. 61, 10. Одкр. 19,

8. [12] Іс. 28, 5. Притч. 4, 9. [13] Лк. 22, 29. [15] Іс. 1, 21. Ос. 2, 2. [16] Ос. 2, 8–9. [20] Лев. 18, 21. [21] Єз. 20, 31.

та і покинута у крові твоїй на потоптання. ²³ І після всіх злодіянь твоїх, – горе, горе тобі! – говорить Господь Бог, – ²⁴ ти побудувала собі блудлища і наробила собі підвищень на всякій площі; ²⁵ біля початку всякої дороги влаштувала собі узвишшя, ганьбила красу твою і розкидала ноги твої для всякого перехожого, і примножила блудодіяння твої. ²⁶ Блудила із синами Єгипту, сусідами твоїми, людьми великорослими, і примножувала блудодіяння твої, прогнівлиючи Мене. ²⁷ І ось, Я простяг на тебе руку Мою, і зменшив призначене тобі, і віддав тебе на сваволю дочкам филистимським, які ненавидять тебе, які посоромилися соромітної поведінки твоєї. ²⁸ І блудила ти із синами Ассура і не наситилася; блудила з ними, але тим не задовольнилася; ²⁹ і примножила блудодіяння твої у землі Ханаанській до Халдеї, але і тим не задовольнилася. ³⁰ Яким стомленим повинно бути серце твоє, – говорить Господь Бог, – коли ти все це робила, як неприборкана блудниця! ³¹ Коли ти будувала собі блудлища біля початку всякої дороги і робила собі узвишшя на всякій площі, ти була не як блудниця, тому що відкидала подарунки, ³² але як перелюбна дружина, яка приймає замість свого чоловіка чужих. ³³ Усім блудницям дають подарунки, а ти сама давала подарунки всім коханцям твоїм і підкуповувала їх, щоб вони з усіх боків приходили до тебе блудити з тобою. ³⁴ У тебе у блудодіяннях твоїх було супротивне тому, що буває у жінок: не за тобою ганялися, але ти давала подарунки, а тобі не давали подарунків; і тому ти чинила на противагу іншим. ³⁵ Тому вислухай, блуднице, слово Господнє! ³⁶ Так говорить Господь Бог: за те, що ти так розсипала гроші твої,

і у блудодіяннях твоїх розкрита була нагота твоя перед коханцями твоїми і перед усіма мерзеними ідолами твоїми, і за кров синів твоїх, яких ти віддавала їм, – ³⁷ за те ось, Я зберу всіх коханців твоїх, якими ти насолоджувалась і яких ти кохала, з усіма тими, яких ненавиділа, і зберу їх звідусіль проти тебе, і розкрию перед ними наготу твою, і побачать увесь сором твій. ³⁸ Я буду судити тебе судом перелюбниць і тих, хто проливає кров, – і віддам тебе кривавій люті і ревнощам; ³⁹ віддам тебе у руки їх і вони зруйнують блудлища твої, і розкидають узвишшя твої, і зірвуть з тебе одяг твій, і візьмуть убрання твоє, і залишать тебе нагою і непокритою. ⁴⁰ І скличуть на тебе зібрання, і поб'ють тебе камінням, і розрубать тебе мечами своїми. ⁴¹ Спалять доми твої вогнем і вчинять над тобою суд перед очима багатьох дружин; і покладу кінець блуду твоєму, і не будеш уже давати подарунків. ⁴² І вгамую на тобі гнів Мій, і відступить від тебе обурення Моє, і заспокоюся, і вже не буду гніватися. ⁴³ За те, що ти не згадала про дні юности твоєї і всім цим гнівала Мене, ось, і Я поведінку твою оберну на твою голову, – говорить Господь Бог, – щоб ти не віддавалася більш розпусті після всіх твоїх мерзот. ⁴⁴ Ось, усякий, хто говорить притчами, може сказати про тебе: “яка мати, така і дочка”. ⁴⁵ Ти дочка у матір твою, яка покинула чоловіка свого і дітей своїх, – і ти сестра у сестер твоїх, які покинули чоловіків своїх і дітей своїх. Мати ваша хеттеянка, і батько ваш аморрей. ⁴⁶ Більша ж сестра твоя – Самарія, що з дочками своїми живе наліво від тебе; а менша сестра твоя, що живе від тебе направо, є Содом з дочками її. ⁴⁷ Але ти і не їхніми путями ходила

[24] Єр. 3, 2. [26] Єз. 23, 20. [30] Кол. 2, 11. Єз. 23, 44. [31] Ос. 8, 11. [32] Притч. 7, 19. [33] Бут. 38, 16–17. [35] Ос. 5, 3. [37] Наум. 3, 5. [38] Єз. 23, 10. [40] Єз. 23, 47. [41] 4 Цар.

25, 9. Єр. 52, 10. [42] Єз. 5, 13. [43] Єз. 9, 10. [44] Ос. 2, 5. [45] Єз. 16, 3. [46] Єр. 3, 7. Ос. 2, 1. Рим. 9, 29.

і не за їхніми мерзотами чинила; цього було мало: ти чинила розпусніше за них на всіх путях твоїх. ⁴⁸ Живу Я, – говорить Господь Бог; Содома, сестра твоя, не робила того сама і її дочки, що робила ти і дочки твої. ⁴⁹ Ось у чому було беззаконня Содоми, сестри твоєї, і дочок її: у гордості, пересиченні й ліності, і вона руки бідного й убогого не підтримувала. ⁵⁰ І загордилися вони, і робили мерзоти перед лицем Моїм, і, побачивши це, Я відкинув їх. ⁵¹ І Самарія половини гріхів твоїх не нагрішила; ти перевершила їх мерзотами твоїми, і через твої мерзоти, які робила ти, сестри твої виявилися правішими за тебе. ⁵² Неси ж посоромлення твое і ти, яка осуджувала сестер твоїх; за гріхами твоїми, якими ти зганьбила себе більше за них, вони правіші за тебе. Червоної же від сорому і ти, і неси посоромлення твое, так виправдавши сестер твоїх. ⁵³ Але Я поверну полон їх, полон Содоми і дочок її, полон Самарії і дочок її, і між ними полон полонених твоїх, ⁵⁴ щоб ти несла посоромлення твое і соромилась усього того, що робила, слугуючи для них утішенням. ⁵⁵ І сестри твої, Содома і дочки її, повернуться у попередній стан свій; і Самарія і дочки її повернуться у попередній стан свій, і ти і дочки твої повернетесь у попередній стан ваш. ⁵⁶ Про сестру твою Содому і спомину не було у вустах твоїх у дні гордині твоєї, ⁵⁷ доки ще не відкрито було нечестя твое, як у час посоромлення від дочок Сирії і всіх, хто оточував її, від дочок Філістими, які дивилися на тебе з презирством з усіх боків. ⁵⁸ За розпусту твою і за мерзоти твої терпиш ти, – говорить Господь. ⁵⁹ Бо так говорить Господь Бог: Я вчиню з тобою, як учинила ти, знехтувавши клятву порушенням

союзу. ⁶⁰ Але Я згадаю союз Мій з тобою у дні юности твоєї, і відновлю з тобою вічний союз. ⁶¹ І ти згадаєш про путі твої, і буде соромно тобі, коли станеш приймати до себе сестер твоїх, більших за тебе, як і менших за тебе, і коли Я буду давати тобі їх за дочок, але не від твого союзу. ⁶² Я відновлю союз Мій з тобою, і пізнаєш, що Я Господь, ⁶³ для того, щоб ти пам'ятала і соромилася, і щоб надалі не можна було тобі і рота відкрити від сорому, коли Я прощу тобі все, що ти робила, – говорить Господь Бог.

17 І було до мене слово Господнє: ² сину людський! запропонунай загадку і скажи притчу до дому Ізраїлевого. ³ Скажи: так говорить Господь Бог: великий орел з великими крилами, з довгими перами, пухнастий, строкатий, прилетів у Ливан і зняв з кедра верхівку, ⁴ зірвав верхній з молодих паростків його і приніс його у землю Ханаанську, у місті торговців поклав його; ⁵ і взяв від насіння цієї землі, і посадив на землі насіння, помістив біля великих вод, як садять вербу. ⁶ І воно виросло, і зробилося виноградною лозою, широкою, низькою на зріст, віття якої хилилося до неї, і коріння її було під нею ж, і стало виноградною лозою, і дало паростки, і пустило віття. ⁷ І ще був орел з великими крилами і пухнастий; і ось, ця виноградна лоза потягнулася до нього своїм корінням і простягла до нього віття своє, щоб він поливав її з борозен розсадника свого. ⁸ Вона була посажена на доброму полі, біля великих вод, так що могла пускати віття і приносити плід, зроби́тися лозою чудовою. ⁹ Скажи: так говорить Господь Бог: чи буде у неї успіх? Чи не вирвуть коренів її, і чи не обірвуть плодів її, так що вона

[48] Бут. 18, 20. [49] Сир. 16, 9. Лк 17, 28. [51] 4 Цар. 17, 7. Єз. 23, 11. [52] Єр. 3, 11. [53] Єр. 29, 14. Єз. 39, 25. [54] Єз. 5, 15. [59] Неем. 10, 29. [60] Лк 1, 72. Євр. 8, 8. [61] Єз.

36, 31. [62] Гал. 4, 6. [63] Єз. 6, 9. Рим 6, 21.

Глава 17. [2] Єз. 20, 49. [3] Дан. 7, 4. Ос. 8, 1. Єз. 31, 3.

засохне? усе молоде віття, яке виросло від неї, засохне. І не з великою силою і не з багатьма людьми зірвуть її з коренів її.¹⁰ І ось, хоч вона посаджена, але чи буде успіх? Чи не засохне вона, як тільки торкнеться її східний вітер? засохне на грядках, де виросла.¹¹ І було до мене слово Господнє:¹² скажи бунтівному дому: хіба не знаєте, що це означає? – Скажи: ось, прийшов цар Вавилонський у Єрусалим, і взяв царя його і князів його, і привів їх до себе у Вавилон.¹³ І взяв *іншого* з царського роду, й уклав з ним союз, і зобов'язав його клятвою, і взяв сильних землі тієї із собою,¹⁴ щоб царство було покірне, щоб не могло піднятися, щоб збережений був союз і стояв твердо.¹⁵ Але той відійшов від нього, пославши послів своїх у Єгипет, щоб дали йому коней і багато людей. Чи буде йому успіх? Чи вціліє той, хто це робить? Він порушив союз і чи вціліє?¹⁶ Живу Я, – говорить Господь Бог: у місці перебування царя, який поставив його царем, і якому дану клятву він знехтував, і порушив союз свій з ним, він помре у нього у Вавилоні.¹⁷ З великою силою і з численним народом фараон нічого не зробить для нього у цій війні, коли буде насипаний вал і будуть побудовані облогові вежі на загибель багатьох душ.¹⁸ Він знехтував клятву, щоб порушити союз, і ось, дав руку свою і зробив усе це; він не вціліє.¹⁹ Тому так говорить Господь Бог: живу Я! клятву Мою, яку він знехтував, і союз Мій, який він порушив, Я поверну на його голову.²⁰ І закину на нього сіть Мою, і впійманий буде у тенета Мої; і приведу його у Вавилон, і там буду судитися з ним за віроломство його проти Мене.²¹ А всі утікачі його з усіх

полків його упадуть від меча, а ті, що залишилися, розвіяні будуть по всіх вітрах; і пізнаєте, що Я, Господь, сказав це.²² Так говорить Господь Бог: і візьму Я з вершини високого кедр, і посаджу; з верхніх паростків його відірву нижню парость і посаджу на високій і величній горі.²³ На високій горі Ізраїлевій посаджу її, і пустить віття, і принесе плід, і зробиться величним кедром, і будуть жити під ним усякі птахи, усякі пернаті будуть жити у тіні гілок його.²⁴ І пізнають усі дерева польові, що Я, Господь, високе дерево понижую, низьке дерево підвищую, дерево, яке зеленіє, висушую, а сухе дерево роблю квітучим: Я, Господь, сказав, і зроблю.

18 І було до мене слово Господнє:² навіщо ви вживаєте у землі Ізраїлевій це прислів'я, говорячи: “батьки їли кислий виноград, а у дітей на зубах оскома”?³ Живу Я! – говорить Господь Бог, – не будуть надалі говорити прислів'я це в Ізраїлі.⁴ Бо ось, усі душі – Мої: як душа батька, так і душа сина – Мої: душа, яка згрішає, та помре.⁵ Якщо хто праведний і чинить суд і правду,⁶ на горах жертовного не їсть і до ідолів дому Ізраїлевого не звертає очей своїх, дружини ближнього свого не оскверняє і до своєї дружини під час очищення нечистот її не наближається,⁷ нікого не пригноблює, боржникові повертає заставу його, крадіжки не робить, хліб свій дає голодному і нагого покриває одежею,⁸ у ріст не віддає і лихви не бере, від неправди утримує руку свою, суд людині з людиною чинить правильний,⁹ живе за заповідями Моїми і дотримується постанов Моїх щиро: то він праведник, він неодмінно буде живий, – говорить Господь

[10] Єз. 27, 26. [12] 4 Цар. 24, 10. 2 Пар. 36, 10. [13] Єр. 34, 19. [15] 4 Цар. 24, 20. Іс. 30, 2. [16] 4 Цар. 24, 17, 20. Єр. 34, 3. [17] 4 Цар. 25, 1. Іс. 29, 3. Єз. 4, 2. [18] 1 Езд. 10, 19. [19] Єз. 9, 10. [20] Єз. 12, 13; 32, 3. [21] Єз. 12, 14. [22]

Єз. 31, 3. [23] Дан. 4, 9. [24] Єз. 36, 36; 37, 14. Глава 18. [2] Єр. 31, 29. [4] Втор. 24, 16. Рим. 2, 9. [6] Лев. 18, 20. [7] Вих. 22, 26–27. Лев. 19, 13. Втор. 15, 7. Іс. 58, 7. Мф 25, 35. [8] Вих. 22, 25.

Бог. ¹⁰ Але якщо у нього народився син розбійник, який проливає кров, і робить що-небудь із усього того, ¹¹ чого він сам не робив зовсім, і на горах їсть жертвоне, і дружину ближнього свого оскверняє, ¹² бідного й убогого утискує, насильно віднімає, заставу не повертає, і до ідолів звертає очі свої, чинить мерзоти, ¹³ у рїст дає, і бере лихву; то чи буде він живий? Ні, він не буде живий. Хто робить усі такі мерзоти, той неодмінно помре, кров його буде на ньому. ¹⁴ Але якщо у кого народився син, який, бачачи всі гріхи батька свого, які він робить, бачить і не робить подібного їм: ¹⁵ на горах жертвонного не їсть, до ідолів дому Ізраїлевого не звертає очей своїх, дружини ближнього свого не оскверняє, ¹⁶ і люди не пригноблює, застави не бере, і насильно не віднімає, хліб свій дає голодному, і нагого покриває одягом, ¹⁷ від ображання бідного утримує руку свою, росту і лихви не бере, виконує Мої повеління і чинить за заповідями Моїми, – то цей не помре за беззаконня батька свого; він буде живий. ¹⁸ А батько його, оскільки він жорстоко пригноблював, грабував брата і недобре робив серед народу свого, ось, він помре за своє беззаконня. ¹⁹ Ви говорите: “чому ж син не несе провини батька свого?” Тому що син чинить законно і праведно, усіх уставів Моїх дотримується і виконує їх; він буде живий. ²⁰ Душа, яка грішить, вона вмере; син не понесе провини батька, і батько не понесе провини сина, правда праведного при ньому і залишається, і беззаконня беззаконного при ньому і залишається. ²¹ І беззаконник, якщо навернеться від усіх гріхів своїх, які робив, і буде дотримуватися всіх уставів Моїх і чинити законно і

праведно, живий буде, не помре. ²² Усі злочини його, які робив він, не пригадаються йому: у правді своїй, яку буде робити, він живий буде. ²³ Хіба Я хочу смерті беззаконника? – говорить Господь Бог. Чи не того, щоб він повернувся від шляхів своїх і був живий? ²⁴ І праведник, якщо відступить від правди своєї і буде жити неправедно, буде робити всі ті мерзоти, які робить беззаконник, чи буде він живий? усі добрі діла його, які він робив, не пригадаються; за беззаконня своє, яке робить, і за гріхи свої, у яких грішний, він помре. ²⁵ Але ви говорите: “неправий путь Господа!” Послухайте, доме Ізраїлів! Чи Мій путь неправий? чи не ваші путі несправі? ²⁶ Якщо праведник відступає від правди своєї і робить беззаконня і за те помирає, то він помирає за беззаконня своє, яке зробив. ²⁷ І беззаконник, якщо навертається від беззаконня свого, яке робив, і творить суд і правду, – до життя поверне душу свою. ²⁸ Бо він побачив і навернувся від усіх злочинів своїх, які робив; він буде живий, не помре. ²⁹ А дім Ізраїлів говорить: “неправий путь Господа!” чи Мої путі несправі, доме Ізраїлів? чи не ваші путі несправі? ³⁰ Тому Я буду судити вас, доме Ізраїлів, кожного за шляхами його, – говорить Господь Бог; покайтеся і наверніться від усіх злочинів ваших, щоб нечестя не було вам спотиканням. ³¹ Відкиньте від себе всі гріхи ваші, якими згрішили ви, і сотворіть собі нове серце і новий дух; і навіщо вам помирати, доме Ізраїлів? ³² Бо Я не хочу смерті помираючого, – говорить Господь Бог; але наверніться, і живіть!

19 А ти здійми плач за князями Ізраїля ² і скажи: що за левиця мати твоя? розташувалася

[13] Єс. 22, 12. Неєм. 5, 7. [16] Втор. 15, 8. Іс. 58, 7. [20] Втор. 24, 16. 4 Цар. 14, 6. 2 Пар. 25, 4. [21] Єр. 18, 8. [22] Мих. 7, 19. [23] Іс. 55, 7. Єс. 33, 11. [24] Єс. 3, 20. [25] Єс. 33, 17,

[28] 3 Цар. 12, 16. [30] Мф 3, 2. [31] Єр. 32, 39. Єс. 11, 19. [32] 2 Цар. 14, 14. Прем. 1, 13. Єс. 33, 11.

Глава 19. [2] Наум. 2, 11. Соф. 3, 3.

серед левів, між молодими левами зрошувала левенят своїх.³ І вигодувала одного із левенят своїх; він зробився молодим левом і навчився ловити здобич, їв людей.⁴ І почули про нього народи; він упійманий був у яму їхню, і в ланцюгах відвели його у землю Єгипетську.⁵ І коли, почекавши, побачила вона, що надія її пропала, тоді взяла іншого із левенят своїх і зробила його молодим левом.⁶ І, зробившись молодим левом, він став ходити між левами і навчився ловити здобич, їв людей⁷ і оскверняв удів їхніх і міста їхні спустошував; і опустіла земля і всі селища її від рикання його.⁸ Тоді повстали на нього народи з навколишніх областей і розкинули на нього сіть свою; він упійманий був у яму їхню.⁹ І посадили його у клітку на ланцюзі і відвели його до царя Вавилонського; відвели його у фортецю, щоб не чутний уже був голос його на горах Ізраїлевих.¹⁰ Твоя мати була, як виноградна лоза, посаджена біля води; плодюча і гілляста була вона від достатку води.¹¹ І були у неї гілки міцні для скіпетрів володарів, і високо піднявся стовбур її між густими гілками; і виділялася вона висотою своєю з безліччю гілок своїх.¹² Але у гніві вирвана, кинута на землю, і східний вітер висушив плід її; відрізані і засохли міцні гілки її, вогонь пожер їх.¹³ А тепер вона пересаджена у пустелю, у землю суху і спраглу.¹⁴ І вийшов вогонь із стовбура гілок її, пожер плоди її і не залишилося на ній гілок міцних для скіпетра володаря. Це жалібна пісня, і залишиться для плачу.

20 У сьомому році, у п'ятому місяці, у десятий день місяця, прийшли мужі зі старійшин Ізраїлевих запитати Господа і сіли пе-

ред лицем моїм.² І було до мене слово Господнє:³ сину людський! говори зі старійшинами Ізраїлевими і скажи їм: так говорить Господь Бог: ви прийшли запитати Мене? Живу Я, не дам вам відповіді, – говорить Господь Бог.⁴ Чи хочеш судитися з нами, чи хочеш судитися, сину людський? вислови їм мерзоти батьків їхніх⁵ і скажи їм: так говорить Господь Бог: у той день, коли Я обрав Ізраїля і, піднявши руку Мою, поклявся племені дому Якова, і відкрив Себе їм у землі Єгипетській, і, піднявши руку, сказав їм: “Я Господь Бог ваш!” –⁶ у той день, піднявши руку Мою, Я поклявся їм вивести їх із землі Єгипетської у землю, яку Я приглянув для них, яка тече молоком і медом, красу всіх земель,⁷ і сказав їм: відкиньте кожен мерзоти від очей ваших і не оскверняйте себе ідолами єгипетськими: Я Господь Бог ваш.⁸ Але вони збурилися проти Мене і не хотіли слухати Мене; ніхто не відкинув мерзот від очей своїх і не залишив ідолів єгипетських. І Я сказав: виллю на них гнів Мій, виснажу на них лють Мою серед землі Єгипетської.⁹ Але Я вчинив заради імені Мого, щоб воно не хулилося перед народами, серед яких знаходилися вони і перед очима яких Я відкрив Себе їм, щоб вивести їх із землі Єгипетської.¹⁰ І Я вивів їх із землі Єгипетської і привів їх у пустелю,¹¹ і дав їм заповіді Мої, й оголосив їм Мої постанови, виконуючи які людина була б живою через них;¹² дав їм також суботи Мої, щоб вони були знаменням між Мною і ними, щоб знали, що Я Господь, Який освячує їх.¹³ Але дім Ізраїлів збурився проти Мене у пустелі: за заповідями Моїми не чинили і відкинули постанови Мої,

[3] 4 Цар. 23, 31. Зах. 11, 3. [4] 4 Цар. 23, 33. Єр. 22, 11–12. [5] 4 Цар. 23, 34. [7] Ам. 3, 4, 6. [8] Єз. 17, 20. [9] 2 Пар. 36, 6. [12] Ос. 13, 15.

Глава 20. [1] Єз. 14, 1. [3] Єз. 14, 3. [4] Єз. 22, 2. [5] Вих. 3, 6, 8. [6] Вих. 3, 17. [7] Вих.

23, 24; 34, 13. [9] Чис. 14, 16. Ис. 52, 5. [10] Вих. 16, 1. [11] Лев. 18, 5. Неем. 9, 29. Рим. 10, 5. Гал. 3, 12. [12] Вих. 20, 8; 31, 13. Втор. 5, 12. [13] Вих. 16, 28–29.

виконуючи які людина живою була б через них, і суботи Мої порушували, і Я сказав: виллю на них лють Мою у пустелі, щоб знищити їх. ¹⁴ Але Я вчинив заради імені Мого, щоб воно не хулилося перед народами, на очах яких Я вивів їх. ¹⁵ Навіть Я, піднявши руку Мою проти них у пустелі, поклявся, що не введу їх у землю, яку Я призначив, – яка тече молоком і медом, красу всіх земель, – ¹⁶ за те, що вони відкинули постанови Мої, і не ходили за заповідями Моїми, і порушували суботи Мої; бо серце їхнє прагнуло до ідолів їхніх. ¹⁷ Але око Мое пошкодувало погубити їх; і Я не знищив їх у пустелі. ¹⁸ І говорив Я синам їхнім у пустелі: не ходіть за правилами батьків ваших, і не дотримуйтеся настанов їхніх, і не оскверняйте себе ідолами їхніми. ¹⁹ Я Господь Бог ваш: за Моїми заповідями живіть, і Моїх уставів дотримуйтеся, і виконуйте їх. ²⁰ І святіть суботи Мої, щоб вони були знаменням між Мною і вами, щоб ви знали, що Я Господь Бог ваш. ²¹ Але і сини збурилися проти Мене: за заповідями Моїми не чинили й уставів Моїх не дотримувалися, не виконували того, виконуючи що людина була б жива, порушували суботи Мої, – і Я сказав: виллю на них гнів Мій, виснажу над ними лють Мою у пустелі; ²² але Я відхилив руку Мою і вчинив заради імені Мого, щоб воно не хулилося перед народами, перед очима яких Я вивів їх. ²³ Також, піднявши руку Мою у пустелі, Я поклявся розсіяти їх серед народів і розвіяти їх по землі ²⁴ за те, що вони постанов Моїх не виконували і заповіді Мої відкинули, і порушували суботи Мої, й очі їхні поверталися до ідолів батьків їхніх. ²⁵ І попустив їм настанови недобрі й постанови, від яких вони не

могли бути живі, ²⁶ і попустив їм осквернитися жертвоприношеннями їхніми, коли вони стали проводити через вогонь усякий перший плід утроби, щоб розорити їх, щоб знали, що Я Господь. ²⁷ Тому говори дому Ізраїлевому, сину людський, і скажи їм: так говорить Господь Бог: ось чим ще хулили Мене батьки ваші, віроломно вчиняючи проти Мене: ²⁸ Я привів їх у землю, яку з клятвою обіцяв дати їм, піднявши руку Мою, – а вони, виглядівши собі усякий високий пагорб і всяке гіллясте дерево, стали заколювати там жертви свої, і ставили там образливі для Мене приношення свої і запавні куріння свої, й узливали там узливання свої. ²⁹ І Я говорив їм: що це за висота, куди ходите ви? тому ім'ям Бама називається вона і до цього дня. ³⁰ Тому скажи дому Ізраїлевому: так говорить Господь Бог: чи не оскверняєте ви себе за прикладом батьків ваших і чи не блудодієте услід мерзотам їхнім? ³¹ Приносячи дари ваші і проводячи синів ваших через вогонь, ви оскверняєте себе всіма ідолами вашими до цього дня, і хочете запитувати Мене, доме Ізраїлів? живу Я, – говорить Господь Бог, – не дам вам відповіді. ³² І що приходить вам на думку, зовсім не збудеться. Ви говорите: “будемо, як язичники, як племена іноземні, служити дереву і каменю”. ³³ Живу Я, – говорить Господь Бог: рукою міцною і силою великою і виливом гніву буду панувати над вами. ³⁴ І виведу вас із народів і з країн, по яких ви розсіяні, і зберу вас рукою міцною і силою великою і виливом гніву. ³⁵ І приведу вас у пустелю народів, і там буду судитися із вами лицем до лица. ³⁶ Як Я судився з батьками вашими у пустелі землі Єгипетської, так буду су-

[14] Чис. 14, 16. Втор. 9, 28. [15] Чис. 14, 30. Пс. 94, 11. Євр. 3, 11. [16] Ос. 9, 17. [17] Єз. 5, 11. [18] Втор. 4, 25. [21] Дан. 9, 11. [22] Чис. 14, 13. [25] Пс. 80, 13. 2 Сол. 2, 9–10.

[26] Єз. 20, 31. [28] Бут 17, 8; 22, 16. [29] Втор. 12, 2. [31] Єз. 16, 21. [32] Єр. 44, 17. Ос. 4, 13. [35] Іс. 1, 18. [36] Чис. 14, 22.

дитися з вами, – говорить Господь Бог. ³⁷ І проведу вас під жезлом і введу вас в узи завіту. ³⁸ І виділю з вас заколотників і непокірливих Мені. Із землі перебування їх виведу їх, але у землю Ізраїлеву вони не ввійдуть, і пізнаєте, що Я Господь.

³⁹ А ви, доме Ізраїлів, – так говорить Господь Бог, – йдіть кожен до своїх ідолів і служіть їм, якщо Мене не слухаєте, але не оскверняйте більше святого імені Мого дарами вашими й ідолами вашими, ⁴⁰ тому що на Моїй святій горі, на горі високій Ізраїлевій, – говорить Господь Бог, – там буде служити Мені весь дім Ізраїлів, – весь, скільки є його на землі; там Я з благоволінням прийму їх, і там вимагатиму приношень ваших і начатків ваших з усіма святинями вашими. ⁴¹ Прийму вас, як запашне куріння, коли введу вас із народів і зберу вас із країн, по яких ви розсіяні, і буду святитися у вас перед очима народів. ⁴² І пізнаєте, що Я Господь, коли введу вас у землю Ізраїлеву, – у землю, яку Я клявся дати батькам вашим, піднявши руку Мою. ⁴³ І згадаєте там про путі ваші і про всі діла ваші, якими ви оскверняли себе, і гребуватимете самими собою за всі злодіяння ваші, які ви робили, ⁴⁴ і пізнаєте, що Я Господь, коли буду чинити з вами заради імені Мого, не за злими вашими шляхами і вашими ділами розпусними, доме Ізраїлів, – говорить Господь Бог.

⁴⁵ І було до мене слово Господнє: ⁴⁶ сину людський! поверни лице твоє на шлях до полудня, і промов слово на полудень, і проречи пророцтво на лів південного поля. ⁴⁷ І скажи південному лісу: слухай слово Господа; так говорить Господь Бог: ось, Я запалю у тобі вогонь, і він пожере у тобі всяке дерево зелене і всяке де-

рево сухе; не згасне палаюче полум'я, і все буде спалено ним від півдня до півночі. ⁴⁸ І побачить усяка плоть, що Я, Господь, запалив його, і він не згасне. ⁴⁹ І сказав я: о, Господи Боже! вони говорять про мене: “чи не говорить він притчі?”

21 І було до мене слово Господнє: ² сину людський! поверни лице твоє до Єрусалима і промов слово на святилища, і виречи пророцтво на землю Ізраїлеву, ³ і скажи землі Ізраїлевій: так говорить Господь Бог: ось, Я – на тебе, і витягну меч Мій з піхов його і знищу в тебе праведного і нечестивого. ⁴ А для того, щоб знищити у тебе праведного і нечестивого, меч Мій з піхов своїх піде на всяку плоть від півдня до півночі. ⁵ І пізнає всяка плоть, що Я, Господь, витяг меч Мій з піхов його, і він уже не повернеться. ⁶ Ти ж, сину людський, стогни, скрушуючи стегна твої, і у горі стогни перед очима їхніми. ⁷ І коли скажуть тобі: “чого ти стогнеш?”, скажи: “від чутки, що йде”, – і розтане всяке серце, і всі руки опустяться, і всякий дух знеможе, й усі коліна затремтять, як вода. Ось, це прийде і збудеться, – говорить Господь Бог.

⁸ І було до мене слово Господнє: ⁹ сину людський! виречи пророцтво і скажи: так говорить Господь Бог: скажи: меч, меч нагострений і вичищений; ¹⁰ нагострений для того, щоб більше заколоти; вичищений, щоб блищав, як блискавка. Чи радіти нам, що жезл сина Мого зневажає всяке дерево? ¹¹ Я дав його вичистити, щоб узяти у руку; уже нагострений цей меч і вичищений, щоб віддати його у руку вбивці. ¹² Стогни і ридай, сину людський, бо він – на народ Мій, на всіх князів Ізраїля; вони віддані будуть під меч з народом Моїм; тому вдаряй себе по

[37] 1 Кор. 4, 21. [38] Мф 25, 31–32. [39] Іс. 29, 23. [40] Іс. 27, 13. Зах. 8, 22; 14, 16. [41] Рим. 12, 1; 15, 16. Флп 4, 18. [43] Єз. 6, 9; 16, 61. [46] Ам. 7, 15. [47] Єр. 11, 16; 17, 27. Єз.

28, 18. [48] Єр. 7, 20. [49] Єз. 17, 2.

Глава 21. [2] Єз. 20, 46. [3] Єз. 20, 47. [7] Єз. 7, 17. [9] Єз. 33, 27. Єр. 47, 6. [12] Єз. 6, 11.

стегнах. ¹³ Бо він уже випробуваний. І що, коли він зневажає і жезл? цей не встоїть, – говорить Господь Бог. ¹⁴ Ти ж, сину людський, пророкуй і вдаряй рукою об руку; і подвоїться меч і потроїться, меч на тих, яких уражають, меч на поразку великого, який проникає в нутрощі осель їх. ¹⁵ Щоб розтанули серця і щоб полеглих було більше, Я біля всіх воріт їх поставлю грізний меч, о, горе! блискучий, як блискавка, нагострений для заколення. ¹⁶ Зберися і йди праворуч або йди ліворуч, куди б не обернулося лице твоє. ¹⁷ І Я буду плескати у долоні й угамую гнів Мій; Я, Господь, сказав. ¹⁸ І було до мене слово Господнє: ¹⁹ і ти, сину людський, уяви собі дві дороги, по яких слід іти мечу царя Вавилонського, – обидві вони повинні виходити з однієї землі; і накресли руку, накресли на початку доріг до міст. ²⁰ Уяви дорогу, по якій меч ішов би у Равву синів Аммонових і в Юдею, в укріпленій Єрусалим; ²¹ тому що цар Вавилонський зупинився на роздоріжжі, на початку двох доріг, для ворожіння: трясє стріли, запитує терафимів, розглядає печінку. ²² У правій руці у нього жереб: “у Єрусалим”, де слід поставити тарани, відкрити для повоїща вуста, піднести голос для воєнного крику, підвести тарани до воріт, насипати вал, побудувати облогові вежі. ²³ Це ворожіння здалося в очах їх неправдивим; але оскільки вони клялися клятвою, то він, згадавши про таке їхнє віроломство, вирішив узяти його. ²⁴ Тому так говорить Господь Бог: оскільки ви самі приводите на пам’ять беззаконня ваше, роблячи явними злочини ваші, виставляючи на вид гріхи ваші в усіх ділах ваших, і самі приводите це на пам’ять, то ви будете взяті руками. ²⁵ І ти, недостойний, злочин-

ний вождь Ізраїля, день якого настав нині, коли нечестю його буде покладено кінець! ²⁶ Так говорить Господь Бог: зніми із себе діадему і поклади вінець; цього вже не буде; понижене піднесеться і високе понизиться. ²⁷ Скину, скину, скину і його не буде, доки не прийде Той, Кому належить він, і Я дам Йому. ²⁸ І ти, сину людський, пророчи пророцтво і скажи: так говорить Господь Бог про синів Аммона і про ганьбу їх; і скажи: меч, меч оголений для заколення, вичищений для знищення, щоб блищав, як блискавка, ²⁹ щоб, тоді як представляють тобі пусті видіння і неправдиво врожати тобі, і тебе доклав до обезголовлених нечестивців, день яких настав, коли нечестю їх буде покладений кінець. ³⁰ Чи повернути його у піхви його? – на місці, де ти створений, на землі походження твого буду судити тебе: ³¹ і виплю на тебе обурення Мое, дихну на тебе вогнем люти Моєї і віддам тебе до рук людей лютих, досвідчених у вбивстві. ³² Ти будеш поживою вогню, кров твоя залишиться на землі; не будуть і згадувати про тебе; бо Я, Господь, сказав це.

22 І було до мене слово Господнє: ² і ти, сину людський, чи хочеш судити, судити місто крові? вислови йому всі мерзоти його. ³ І скажи: так говорить Господь Бог: о, місто, що проливаєш кров серед себе, щоб настав час твій, і що робиш у себе ідолів, щоб оскверняти себе! ⁴ Кров’ю, яку ти пролило, ти зробило себе винним, й ідолами, яких ти наробило, ти осквернило себе, і наблизило дні твої і досягло часу твого. За це віддам тебе на посміяння народам, на наругу всім землям. ⁵ Близькі й далекі від тебе будуть насміхатися з тебе, що осквернило ім’я своє, про-

[17] Пс. 2, 4. Притч. 1, 26. Єз. 5, 17. [21] Авд. 1, 14. Іс. 19, 3. [22] Єз. 23, 24. [26] 4 Цар. 25, 27. [27] Зах. 9, 9. Одрк. 19, 16. [28] Єр. 49, 2.

[29] Пс. 36, 13. Єз. 35, 5.

Глава 22. [2] Єз. 20, 4. [4] 4 Цар. 21, 16.

славилося шаленством. ⁶ Ось ті, що начальствують у Ізраїля, кожен мірою сил своїх, були у тебе, щоб проливати кров. ⁷ У тебе батька і матір лихословлять, прибульцєві чинять образу посеред тебе, сироту і вдову пригноблюють у тебе. ⁸ Святинь Моїх ти не поважаєш і суботи Мої порушуєш. ⁹ Наклепники знаходяться у тобі, щоб проливати кров, і на горах їдять у тебе ідоложертовне, посеред тебе роблять мерзоти. ¹⁰ Наготу батька відкривають у тебе, дружину під час очищення нечистот її гвалтують у тебе. ¹¹ Хтось робить мерзоту з дружиною ближнього свого, інший осквернює невістку свою, ще інший гвалтує сестру свою, дочку батька свого. ¹² Хабарі беруть у тебе, щоб проливати кров; ти береш ріст і лихву і насильством вимагаєш користь у ближнього твого, а Мене забуло, – говорить Господь Бог. ¹³ І ось, Я сплеснув руками Моїми за користюлюбство твоє, яке виявляється у тебе, і за кровопролиття, що відбувається посеред тебе. ¹⁴ Чи устоїть серце твоє, чи будуть тверді руки твої у ті дні, у які будуть діяти проти тебе? Я, Господь, сказав і зроблю. ¹⁵ І розсію тебе серед народів, і розвію тебе по землях, і покладу кінець мерзотам твоїм посеред тебе. ¹⁶ І зробиш сам себе зневаженим перед очима народів, і пізнаєш, що Я Господь. ¹⁷ І було до мене слово Господнє: ¹⁸ сину людський! дїм Ізраїлів зробився у Мене окалиною; усі вони – олово, мідь і залізо і свинець у горнилі, зробилися, як окалина срібла. ¹⁹ Тому так говорить Господь Бог: оскільки усі ви зробилися окалиною, за те ось, Я зберу вас у Єрусалим. ²⁰ Як у горнило кладуть разом срібло, і мідь, і залізо, і свинець, і оло-

во, щоб роздмухати на них вогонь і розплавити; так Я у гніві Моему й у люті Моїй зберу, і покладу, і розплавлю вас. ²¹ Зберу вас і дихну на вас вогнем обурення Мого, і розплавитеся серед нього. ²² Як срібло розплавляється у горнилі, так розплавитеся і ви серед нього, і пізнаєте, що Я, Господь, вилив лють Мою на вас. ²³ І було до мене слово Господнє: ²⁴ сину людський! скажи йому: ти – земля неочищена, не зрошувана дощем у день гніву! ²⁵ Змова пророків її серед неї – як лев, що рикає, терзає здобич; з'їдають душі, оббирають майно і коштовності, і множать кількість удів. ²⁶ Священики її порушують закон Мій і оскверняють святині Мої, не відокремлюють святого від несвятого і не вказують різниці між чистим і нечистим, і від субот Моїх вони закрили очі свої, і Я принижений у них. ²⁷ Князі у неї, як вовки, які викрадають здобич; проливають кров, гублять душі, щоб придбати користь. ²⁸ А пророки її все замазують брудом, бачать пусте і пророкують їм неправдиве, говорячи: “так говорить Господь Бог”, тоді як не говорив Господь. ²⁹ А в народі гнітять одне одного, грабують і пригноблюють бідного й убогого, і прибульця пригноблюють несправедливо. ³⁰ Шукав Я у них людину, яка поставила б стїну і стала б переді Мною у проломі за цю землю, щоб Я не погубив її, але не знайшов. ³¹ Отже, виллю на них обурення Мое, вогнем люті Моєї знищу їх, поведінку їхню поверну їм на голову, – говорить Господь Бог.

23 І було до мене слово Господнє: ² сину людський! були дві жінки, дочки однієї матері, ³ і блудили вони в Єгипті, блудили у своїй

[6] Мих. 3, 1. [7] Пс. 93, 6. [10] Лев. 18, 7–8, 19. [11] Лев. 18, 9, 15, 20. Єз. 33, 26. [12] Лев. 25, 36. Притч. 28, 8. [14] Єз. 17, 24. [15] Єз. 12, 15. [18] Єр. 6, 28. [21] Втор. 4, 24. Іс. 30, 27. Наум. 1, 6. [22] Зах. 13, 9. Мал. 3, 3; 4, 1. [24] Євр. 6, 7. [25] Іс. 1, 23. Мих. 3, 2.

Соф. 3, 3. Мф 23, 14. [26] Мих. 3, 11. Соф. 3, 4. Єз. 44, 23. [27] Мих. 3, 10. Соф. 3, 3. [28] Єз. 13, 6. [29] Єр. 3, 5. Єр. 9, 3. Вих. 22, 21. [30] Єз. 13, 5. [31] Єз. 7, 4, 8.

Глава 23. [2] Єр. 3, 7–8. [3] Пс. 72, 27. Ос. 1, 2. Наум. 3, 4. Єз. 16, 26.

молодості; там зім'яті груди їхні, і там розбестили дівочі соски їхні. ⁴ Імена їх: старшої – Огола, а сестри її – Оголива. І були вони Моїми, і народжували синів і дочок; й іменувалися – Огола Самарією, а Оголива Єрусалимом. ⁵ І стала Огола блудити від Мене і приліплялася до своїх коханців, до асиріян, до сусідів своїх, ⁶ до тих, що вдягалися у тканини яхонтового кольору, до областеначальників і градоправителів, до всіх красивих юнаків, вершників, що їздять на конях; ⁷ і розсипала блудодіяння свої з усіма добірними із синів Асура, і осквернила себе всіма ідолами тих, до кого б не приліплялася: ⁸ не переставала блудити і з египтянами, тому що вони з нею спали у молодості її і розбещували дівочі соски її, і виливали на неї похіть свою. ⁹ За те Я і віддав її до рук коханців її, до рук синів Асура, до яких вона приліплялася. ¹⁰ Вони відкрили наготу її, взяли синів її і дочок її, а її вбили мечем. І вона зробилася ганьбою між жінками, коли звершили над нею страту. ¹¹ Сестра її, Оголива, бачила це, і була ще розбещенішою у коханні своєму, і блуд її перевершив блуд сестри її. ¹² Вона приліпилася до синів Асурових, до областеначальників і градоправителів, сусідів її, пишно одягнених, до вершників, що їздять на конях, до всіх добірних юнаків. ¹³ І Я бачив, що вона осквернила себе, і що в обох їх одна дорога. ¹⁴ Але ця ще примножила блудодіяння свої, тому що, побачивши вирізаних на стіні чоловіків, фарбами намальованих зображення халдеїв, ¹⁵ підперезаних по стегнах своїх поясом, з розкішними на голові їх пов'язками, що мають вигляд воєначальників, схожих на синів Вавилона, батьківщина яких земля Хал-

дейська, ¹⁶ вона закохалася у них з одного погляду очей своїх і послала до них у Халдею послів. ¹⁷ І прийшли до неї сини Вавилона на любовне ложе, й осквернили її блудодійством своїм, і вона осквернила себе ними; і відвернулася від них душа її. ¹⁸ Коли ж вона явно віддалася блудодіянням своїм і відкрила наготу свою, тоді і від неї відвернулася душа Моя, як відвернулася душа Моя від сестри її. ¹⁹ І вона множила блудодіяння свої, згадуючи дні молодости своєї, коли блудила у землі Єгипетській; ²⁰ і приліпилася до коханців своїх, у яких плоть – плоть осляча, і похіть, як у жеребців. ²¹ Так ти згадала розпусту молодости твоєї, коли египтяни стискали соски твої заради дівочих грудей твоїх. ²² Тому, Оголиво, так говорить Господь Бог: ось, Я підбурю проти тебе коханців твоїх, від яких відвернулася душа твоя, і приведу їх проти тебе з усіх боків: ²³ синів Вавилона і всіх халдеїв, з Пехода, із Шоа і Коа, і з ними всіх синів Асура, красивих юнаків, областеначальників і градоправителів, сановних та іменитих, усіх майстерних наїзників. ²⁴ І придуть на тебе зі зброєю, з конями і колісницями і з безліччю народу, й обступлять тебе навколо у латах, зі щитами й у шоломах, і віддам їм тебе на суд, і будуть судити тебе своїм судом. ²⁵ І оберну ревність Мою проти тебе, і вчинять з тобою люто: відрижуть у тебе ніс і вуха, а інше твоє від меча упаде; візьмуть синів твоїх і дочок твоїх, а інше твоє вогнем буде пожерте; ²⁶ і знімуть з тебе одяг твій, візьмуть убрання твоє. ²⁷ І покладу кінець розпусті твоїй і блуду твоему, принесеному із землі Єгипетської, і не будеш звертати на них очей твоїх, і про Єгипет уже не згадаєш. ²⁸ Бо так говорить Господь Бог: ось,

[4] Єз. 16, 46. [5] Ос. 2, 2; 5, 3. 4 Цар. 15, 19. [7] Єз. 16, 15. [8] Єз. 16, 26. [10] Єз. 16, 38–39. [11] Єз. 16, 51. [14] Єз. 8, 3. [17] Єз. 23,

22. [20] Єр. 5, 8; 8, 12. Єз. 16, 26. [23] Єз. 23, 12. [24] Єз. 21, 22. [26] Єз. 16, 39.

Я віддаю тебе до рук тих, кого ти зненавиділа, до рук тих, від кого відвернулася душа твоя.²⁹ І вчинять з тобою жорстоко, і візьмуть у тебе все, набуте працею, і залишать тебе нагою і непокритою, і відкрита буде соромітна нагота твоя, і розпуста твоя, і блудодійство твоє.³⁰ Це буде зроблено з тобою за блудодійство твоє з народами, ідолами яких ти осквернила себе.³¹ Ти ходила дорогою сестри твоєї; за те і дам у руку тобі чашу її.³² Так говорить Господь Бог: ти будеш пити чашу сестри твоєї, глибоку у широку, і будеш піддана осміянню і ганьбі, за величезної місткості її.³³ Сп'янінням і гіркістю будеш сповнена: чаша жаху і спустошення – чаша сестри твоєї, Самарії!³⁴ І вип'єш її, і осушиш, і черепки її оближеш, і груди твої пошматуєш: бо Я сказав це, – говорить Господь Бог.³⁵ Тому так говорить Господь Бог: оскільки ти забула Мене і відвернулася від Мене, то і терпи за беззаконня твоє і за блудодійство твоє.³⁶ І сказав мені Господь: сину людський! чи хочеш судити Оголу й Оголиву? вислови їм мерзоти їх;³⁷ бо вони перелюбствували, і кров на руках їх, і з ідолами своїми перелюбствували, і синів своїх, яких народили Мені, через вогонь проводили в їжу їм.³⁸ Ще ось що вони робили Мені: оскверняли святилище Мое у той самий день, і порушували суботи Мої;³⁹ тому що, коли вони заколювали дітей своїх для ідолів своїх, у той самий день приходили у святилище Мое, щоб осквернити його: ось як чинили вони у домі Моєму!⁴⁰ Крім цього, посилали за людьми, які приходили здалеку; до них відправляли послів, і ось, вони приходили, і ти для них умивалася, підмальовувала очі твої і прикрашалася убраннями,⁴¹ і сідали на чудове ложе,

перед яким приготований був стіл і на якому пропонувала ти запашні куріння Мої і елей Мій.⁴² І лунав голос народу, який радів у неї, і до людей з натовпу народного вводилися п'яниці з пустелі; і вони покладали на руки їхні зап'ястя і на голови їхні красиві вінки.⁴³ Тоді сказав Я про підтоптану в перелюбстві: тепер закінчатся блудодіяння її разом з нею.⁴⁴ Але приходили до неї, як приходять до жінки блудниці, так приходили до Оголи й Оголиви, до розпусних жінок.⁴⁵ Але мужі праведні будуть судити їх; вони будуть судити їх судом перелюбниць і судом тих, що проливають кров, тому що вони перелюбниці, й у них кров на руках.⁴⁶ Бо так сказав Господь Бог: скликати на них зібрання і віддати їх на озлоблення і грабунок.⁴⁷ І зібрання поб'є їх камінням, і порубає їх мечами своїми, й уб'є синів їх і дочок їх, і доми їх спалить вогнем.⁴⁸ Так покладу кінець розпусті на цій землі, й усі жінки приймуть урок, і не будуть робити соромітних діл подібно до вас;⁴⁹ і покладуть на вас вашу розпусту, і понесете покарання за гріхи з ідолами вашими, і пізнаєте, що Я Господь Бог.

24 І було до мене слово Господне у дев'ятому році, у десятому місяці, у десятий день місяця:² сину людський! запиши собі ім'я цього дня, цього самого дня: у цей самий день цар Вавилонський підступить до Єрусалима.³ І промов на бунтівний дім притчу, і скажи їм: так говорить Господь Бог: постав казан, постав і налий у нього води;⁴ склади у нього шматки м'яса, всі кращі шматки, стегна і плечі, і наповни добірними кістками;⁵ добірних овець візьми, і розпали під ним кістки, і кип'яти до того, щоб і кістки розварилися у ньому.⁶ Тому так

[29] Єр. 13, 22. Єз. 16, 37. [31] Пс. 74, 9. Єр. 25, 15. [35] Єр. 2, 32; 3, 21. Ос. 2, 13. [37] Єр. 7, 31. Єз. 16, 20; 20, 26. [39] Іс. 1, 11–12. [44] Єз. 16, 30. [45] Єз. 16, 38. Іс. 1, 15. [47] Єз.

16, 40. [49] Єз. 7, 27; 26, 6; 39, 26.

Глава 24. [2] Єр. 22, 30. 4 Цар. 25, 1. [4] Мих. 3, 3. [6] Наум. 3, 1. Авв. 2, 12.

говорить Господь Бог: горе місту крові! горе казану, в якому є накип і з якого накип його не сходять! шматок за шматком його викидайте з нього, не вибираючи за жеребом. ⁷ Бо кров його посеред нього; він залишив її на голій скелі; не на землю проливав її, де вона могла б вкритися пилом. ⁸ Щоб збудити гнів для звершення помсти, Я залишив кров його на голій скелі, щоб вона не сховалася. ⁹ Тому так говорить Господь Бог: горе місту крові! і Я розкладу велике багаття. ¹⁰ Додай дров, розведи вогонь, вивари м'ясо; нехай усе загусне, і кістки перегорять. ¹¹ І коли казан буде порожній, постав його на вугілля, щоб він розгорівся, і щоб мідь його розжарилася, і розплавилася у ньому нечистота його, і весь накип його зник. ¹² Праця буде важкою; але великий накип його не зійде з нього; й у вогні залишиться на ньому накип його. ¹³ У нечистоті твоїй така мерзота, що, скільки Я не чищу тебе, ти все нечистий; від нечистоти твоєї ти і надалі не очиститися, доки люти Моєї Я не вгамую на тобі. ¹⁴ Я Господь, Я говорю: це прийде і Я зроблю; не скакую і не пощаджу, і не помилую. За путями твоїми і за ділами твоїми будуть судити тебе, – говорить Господь Бог.

¹⁵ І було до мене слово Господне: ¹⁶ сину людський! ось, Я візьму в тебе виразкою утіху очей твоїх; але ти не ремствуй і не плач, і слюзи нехай не виступають у тебе; ¹⁷ зітхай у безмовності, плачу за померлим не звершуй; але обов'язуй себе пов'язкою і взувай ноги твої у взуття твоє, і бороді не закривай, і хліба від чужих не їж. ¹⁸ І після того, як говорив я зранку слово до народу, ввечері померла дружина моя, і наступного дня я зробив так, як наказано було

мені. ¹⁹ І сказав мені народ: чи не скажеш нам, яке для нас значення у тому, що ти робиш? ²⁰ І сказав я їм: до мене було слово Господне: ²¹ скажи дому Ізраїлевому: так говорить Господь Бог: ось, Я віддам на наругу святилище Моє, опору сили вашої, утіху очей ваших і розраду душі вашої, а сини ваші і дочки ваші, яких ви залишили, упадуть від меча. ²² І ви будете робити те саме, що робив я; бороді не будете закривати, і хліба від чужих не будете їсти; ²³ і пов'язки ваші будуть на головах ваших, і взуття ваше на ногах ваших; не будете ремствувати і плакати, але будете танути від гріхів ваших і зітхати одне перед одним. ²⁴ І буде для вас Єзекиїль знаменням: усе, що він робив, і ви будете робити; і коли це збудеться, пізнасте, що Я Господь Бог. ²⁵ А що до тебе, сину людський, то у той день, коли Я візьму у них прикрасу слави їх, утіху очей їх і розраду душі їх, синів їх і дочок їх, – ²⁶ у той день прийде до тебе той, хто спасся звідти, щоб подати звістку у вуха твої. ²⁷ У той день при цьому, який спасся, відкриються уста твої, і ти будеш говорити, і не залишишся вже безмовним, і будеш знаменням для них, і пізнають, що Я Господь.

25 І було до мене слово Господне: ² сину людський! поверни лице твоє до синів Аммонових і пророчи на них пророцтво, ³ і скажи синам Аммоновим: слухайте слово Господа Бога: так говорить Господь Бог: за те, що ти про святилище Моє говориш: “а! а!”, тому що воно зганьблене, – і про землю Ізраїлеву, тому що вона спустошена, і про дім Іудин, тому що вони пішли у полон, – ⁴ за те ось, Я віддам тебе у спадщину синам сходу, і побудують у тебе ко-

[7] Бут 4, 10. Єз. 26, 4. Пс. 78, 13. [9] Наум. 3, 1. [13] Єз. 5, 13; 16, 42. [16] Притч. 31, 10. Сир. 26, 16. 1 Кор. 7, 29–30. [17] Втор. 26, 14. Ос. 9, 4. Єз. 24, 22. [22] Єр. 16, 7. Єз. 24, 17. [23] Єз. 24, 22. [24] Єз. 12, 6. [25] Пс. 143,

12. [26] Єз. 33, 21. [27] Єз. 15, 7; 24, 24; 29, 21. Ам. 5, 13.

Глава 25. [2] Єр. 49, 1. [3] Пс. 34, 21. Єз. 26, 2; 36, 2.

шари свої, і поставлять у тебе намети свої, і будуть їсти плоди твої і пити молоко твоє. ⁵ Я зроблю Равву стійлом для верблюдів, і синів Аммонових – пастухами овець, і пізнаєш, що Я Господь. ⁶ Бо так говорить Господь Бог: за те, що ти плескав у долоні й тупав ногою, і з усім презирством до землі Ізраїлевої душевно радів, – ⁷ за те ось, Я простягну руку Мою на тебе і віддам тебе на розкрадання народам, і знищу тебе з числа народів, і згладжу тебе з числа земель; скрушу тебе, і пізнаєш, що Я Господь. ⁸ Так говорить Господь Бог: за те, що Моав і Сеїр говорять: “ось і дім Іудин, як усі народи!”, ⁹ за те ось, Я, починаючи від міст, від усіх прикордонних міст його, краси землі, від Беф-Іешимофа, Ваалмеона і Кириафаїма, відкрию бік Моава ¹⁰ для синів сходу і віддам його у спадщину їм, разом із синами Аммоновими, щоб сини Аммона не згадувалися більше серед народів. ¹¹ І над Моавом учиню суд, і пізнають, що Я Господь. ¹² Так говорить Господь Бог: за те, що Едом жорстоко мстився дому Іудиному і тяжко згрішив, звершуючи над ним помсту, ¹³ за те, так говорить Господь Бог: простягну руку Мою на Едома і знищу у нього людей і худобу, і зроблю його пустелею; від Фемана до Дедана усі впадуть від меча. ¹⁴ І зверху помсту Мою над Едомом рукою народу Мого, Ізраїля; і вони будуть діяти в Ідумеї за Моїм гнівом і Моїм обуренням, і пізнають помсту Мою, – говорить Господь Бог. ¹⁵ Так говорить Господь Бог: за те, що филистимляни вчинили мстиво і мстилися з презирством у душі, на загибель, з вічної ворожості, ¹⁶ за те, так говорить Господь Бог: ось, Я простягну руку Мою на филистимлян, і знищу критян, і знищу залишок їх на березі моря; ¹⁷ і звер-

шу над ними велику помсту покараннями лютьми; і пізнають, що Я Господь, коли зверху над ними Мою помсту.

26 В одинадцятому році, у перший день першого місяця, було до мене слово Господнє: ² сину людський! за те, що Тир говорить про Єрусалим: “а! а! він розбитий – врата народів; він звертається до мене; наповнюся; він спустошений”, – ³ за те, так говорить Господь Бог: ось, Я – на тебе, Тире, і підніму на тебе багато народів, як море піднімає хвилі свої. ⁴ І розіб'ють стіни Тира і зруйнують вежі його; і вимету з нього порох його і зроблю його голою скелею. ⁵ Місцем для розстеляння тенет буде він серед моря; бо Я сказав це, – говорить Господь Бог: і буде він на розкрадання народам. ⁶ А дочки його, які на землі, будуть убиті мечем, і пізнають, що Я Господь. ⁷ Бо так говорить Господь Бог: ось, Я приведу проти Тира від півночі Навуходносора, царя Вавилонського, царя царів, з кіньми і з колісницями, і з вершниками, і з військом, і з численним народом. ⁸ Дочок твоїх на землі він поб'є мечем і збудує проти тебе облогові вежі, і насипле проти тебе вал, і поставить проти тебе щити; ⁹ і до стін твоїх присуне стінопробивні машини і вежі твої зруйнує сокирами своїми. ¹⁰ Від безлічі коней його покриє тебе пил, від шуму вершників і коліс і колісниць потрясуться стіни твої, коли він буде входити у ворота твої, як входять у розбите місто. ¹¹ Копитами коней своїх він витопче усі вулиці твої, народ твій поб'є мечем і пам'ятники могутності твоєї повалить на землю. ¹² І розграбують багатство твоє, і розкрадуть товари твої, і зруйнують стіни твої, і розіб'ють красиві доми твої, і камені твої і дерева твої,

[5] Єз. 24, 27; 26, 6. [7] Єз. 7, 27; 13, 23. [8] Іс. 15, 1. Єр. 48, 1. Єз. 35, 2. [9] Єр. 48, 1. Ам. 2, 2. [12] Єр. 49, 7. Авд. 1, 8. [13] Ам. 1, 12. [15] Іс. 14, 2. Єр. 47, 1–2.

Глава 26. [2] Іс. 23, 1. Єр. 47, 4. [3] Іс. 8, 7. [6] Єз. 25, 7. [7] Єз. 28, 7. Дан. 2, 37. [9] Єз. 4, 2; 21, 22.

і землю твою кинуть у воду. ¹³ І припиню шум пісень твоїх, і звук цитр твоїх уже не буде чутний. ¹⁴ І зроблю тебе голою скелею, будеш місцем для розстеляння тенет; не будеш знову побудований: бо Я, Господь, сказав це, – говорить Господь Бог. ¹⁵ Так говорить Господь Бог Тиру: від шуму падіння твого, від стогону пораних, коли відбудеться серед тебе побиття, чи не здригнуться острови? ¹⁶ І зйдуть усі князі моря з престолів своїх, і складуть із себе мантії свої, і знімуть із себе візерунчастий одяг свій, одягнуться у трепет, сядуть на землю, і шохвилини будуть здригатись і дивуватися щодо тебе. ¹⁷ І здіймуть плач по тобі і скажуть тобі: як загинуло ти, населене мореплавцями, місто знамените, яке було сильним на морі, самé і жителі його, які наводили страх на всіх мешканців його! ¹⁸ Нині, у день падіння твого, здригнулися острови; острови на морі приведені у сум'яття загибеллю твоєю. ¹⁹ Бо так говорить Господь Бог: коли Я зроблю тебе містом спустілим, подібним до міст ненаселених, коли підніму на тебе безодню, і покриють тебе великі води; ²⁰ тоді зведу тебе з тими, що відходять у могилу до народу, який жив давно, і розміщу тебе у пеклі землі, у пустелях вічних, з тими, що зійшли у могилу, щоб ти не було більше населене; і явлю Я славу на землі живих. ²¹ Жахом зроблю тебе, і не буде тебе, і будуть шукати тебе, але вже не знайдуть тебе повіки, – говорить Господь Бог.

27 І було до мене слово Господне: ² і ти, сину людський, здійми плач за Тиром ³ і скажи Тиру, що оселився на виступах біля моря, що торгує з народами на багатьох островах: так говорить Господь Бог:

Тире! ти говориш: “я досконалість краси!” ⁴ Межі твої у серці морів; будівельники твої довершили красу твою: ⁵ із сенирських кипарисів зробили всі помости твої; брали з Ливану кедр, щоб зробити на тобі щогли; ⁶ з дубів васанських робили весла твої; лави твої робили з букового дерева, з оправою зі слонової кістки з островів Киттимських; ⁷ візерунчасті полотна з Єгипту використовувалися на вітрила твої і служили прапором; блакитного і пурпурового кольору тканини з островів Елиси були покривалом твоїм. ⁸ Жителі Сидона й Арвада були у тебе веселами; свої знавці були у тебе, Тире; вони були у тебе керманічами. ⁹ Старші з Гевала і знавці його були у тебе, щоб зашпаровувати пробоїни твої. Усякі морські кораблі і корабельники їх знаходилися у тебе для ведення торгівлі твоєї. ¹⁰ Перс і лідіянин і лівієць знаходилися у війську твоєму і були у тебе ратниками, вішали на тебе щит і шолом; вони надавали тобі велич. ¹¹ Сини Арвада з власним твоїм військом стояли навколо на стінах твоїх, і гамдами були на вежах твоїх; навколо по стінах твоїх вони вішали сагайдаки свої; вони довершували красу твою. ¹² Фарсис, торговець твій, за безліччю всякого багатства, платив за товари твої сріблом, залізом, свинцем і оловом. ¹³ Іаван, Фувал і Мешех торгували з тобою, вимінюючи товари твої на душі людські і мідний посуд. ¹⁴ Із дому Фогарма за товари твої доставляли тобі коней і стройових коней і ослів. ¹⁵ Сини Дедана торгували з тобою; багато островів робили з тобою обмін, на сплату тобі доставляли слоновою кісткою чорне дерево. ¹⁶ Через велике торговельне виробництво твоє торгували

[13] Іс. 24, 8. Єр. 7, 34. [14] Єз. 26, 4. [15] Єз. 24, 21. [16] Одкр. 18, 9. [17] Ос. 9, 13. [20] Єз. 28, 8; 31, 14. Пс. 142, 7.

Глава 27. [2] Іс. 23, 1. Ам. 1, 9. [3] Єз. 28, 12. [4] Єз. 28, 2. [5] Втор. 3, 9. [6] Іс. 2, 13.

Бут. 10, 4, 15. Чис. 24, 24. [7] Бут. 10, 4. [8] Бут. 10, 15, 18. [9] 3 Цар. 5, 18. Пс. 82, 8. [10] Бут. 10, 13. 1 Цар. 31, 9. Єр. 46, 9. [13] Бут. 10, 2. [15] Єр. 25, 23.

з тобою арамеяни; за товари твої вони платили карбункулами, тканинами пурпуровими, візерунчастими, і висонами, і коралами, і рубінами. ¹⁷ Юдея і земля Ізраїлева торгували з тобою; за товар твій платили пшеницею миннифською і солодощами, і медом, і оливою, і бальзамом. ¹⁸ Дамаск, через велике торгове виробництво твоє, через достаток усякого багатства, торгував з тобою вином хелбонським і білою вовною. ¹⁹ Дан та Іаван з Узала платили тобі за товари твої виробленим залізом; касія і запашна тростина йшли на обмін тобі. ²⁰ Дедан торгував з тобою дорогоцінними попонами для верходорожчій їзди. ²¹ Аравія і всі князі кидарські робили обмін з тобою: ягнят і баранів і козлів обмінювали тобі. ²² Купці із Сави і Раєми торгували з тобою всякими найкращими пахощами і всяким дорогим камінням, і золотом платили за товари твої. ²³ Харан і Хане й Еден, купці савейські, Ассур і Хилмад торгували з тобою. ²⁴ Вони торгували з тобою дорогоцінними одечами, повковими і візерунчастими тканинами, які вони привозили на твої ринки у дорогих ящикях, зроблених з кедрів і добре упакованих. ²⁵ Фарсиські кораблі були твоїми караванами у твоїй торгівлі, і ти зробився багатим і дуже славним на морях. ²⁶ Веслярі твої завели тебе у великі води; східний вітер розбив тебе серед морів. ²⁷ Багатство твоє і товари твої, усі склади твої, корабельники твої і керманічі твої, які зашпаровували пробоїни твої і розпоряджалися торгівлею твоєю, і всі ратники твої, які у тебе були, і вся безліч народу твого, у день падіння твого упаде у серце морів. ²⁸ Від крику керманічів твоїх здригнуться околиці. ²⁹ І з кораблів своїх зійдуть усі веслярі, ко-

рабельники, усі керманічі моря, і стануть на землю; ³⁰ і заридають за тобою гучним голосом, і гірко застогнуть, посипавши попелом голови свої і валяючись у поросі; ³¹ і обстрижуть за тобою волосся догола, й опережуться веретигами, і заплачуть за тобою від душевної скорботи гірким плачем; ³² і у смутку своєму піднімуть жалібну пісню про тебе, і так заридають за тобою: “хто як Тир, так зруйнований посередині моря!” ³³ Коли приходили з морів товари твої, ти насичував багато народів; безліччю багатства твого і торгівлею твоєю збагачував царів землі. ³⁴ А коли ти розбитий морями у безодні вод, товари твої і все, що юрмилося у тобі, упало. ³⁵ Усі мешканці островів жажнулися за тебе, і царі їх здригнулися, змінилися у лицах. ³⁶ Торговці інших народів свиснули про тебе; ти зробився жахом, – і не буде тебе повіки”.

28 І було до мене слово Господнє: ² сину людській! скажи начальнику у Тирі: так говорить Господь Бог: за те, що піднеслося серце твоє і ти говориш: “я бог, сиджу на сідалищі Божому, у серці морів”, і будучи людиною, а не Богом, ставиш розум твій нарівні з розумом Божим, – ³ ось, ти премудріший за Даниїла, немає таємниці, прихованої від тебе; ⁴ твоєю мудрістю і твоїм розумом ти придбав собі багатство й у скарбниці твої зібрав золото і срібло; ⁵ великою мудрістю твоєю, за допомогою торгівлі твоєї, ти примножив багатство твоє, і розум твій загордився багатством твоїм, – ⁶ за те так говорить Господь Бог: оскільки ти розум твій ставиш нарівні з розумом Божим, ⁷ ось, Я наведу на тебе іноземців, найлютіших з народів, і вони оголять мечі свої проти краси твоєї мудрости і затьмарять блиск

[21] Бут. 25, 13. Єр. 2, 10. [22] Бут. 10, 7. [27] Одр. 18, 17. [30] Одр. 18, 9. [31] Єр. 16, 6; 48, 37. [35] Одр. 18, 11.

Глава 28. [2] Дан. 5, 20. Діян. 12, 22. [3] Дан. 4, 5. [6] Єз. 28, 2. [7] Єз. 26, 7; 30, 11.

твій; ⁸ зведуть тебе у могилу, і помреш у серці морів смертю вбитих. ⁹ Чи скажеш тоді перед твоїм убивцею: “я бог”, тоді як у руці того, хто уражає тебе, ти будеш людина, а не бог? ¹⁰ Ти помреш від руки іноземців смертю необрізаних; бо Я сказав це, – говорить Господь Бог. ¹¹ І було до мене слово Господне: ¹² сину людський! плач за царем Тирським і скажи йому: так говорить Господь Бог: ти печатка досконалости, повнота мудрости і вінець краси. ¹³ Ти знаходився в Едемі, у саду Божому; твій одяг був прикрашений усяким коштовним камінням; рубін, топаз і алмаз, хризоліт, онікс, яспис, сапфір, карбункул і смарагд і золото, все, майстерно посаджене у тебе у гніздах і нанизане на тебе, приготоване було в день створення твого. ¹⁴ Ти був помазаним херувимом, щоб осіняти, і Я поставив тебе на те; ти був на святій горі Божій, ходив серед вогнистих каменів. ¹⁵ Ти довершеним був на путях твоїх від дня створення твого, доки не знайшлося в тобі беззаконня. ¹⁶ Від великого обсягу торгівлі твоєї внутрішнє твоє наповнилося неправдою, і ти згрішив; і Я скинув тебе, як нечистого, з гори Божої, вигнав тебе херувим, який осіняє, із середовища вогнистих каменів. ¹⁷ Від краси твоєї загордилося серце твоє, через марнославство твоє ти погубив мудрість твою; за те Я повалю тебе на землю, перед царями віддам тебе на ганьбу. ¹⁸ Безліччю беззаконь твоїх у неправедній торгівлі твоїй ти осквернив святилища твої; і Я виведу із середовища твого вогонь, який і пожере тебе: і Я перетворю тебе на попіл на землі перед очима всіх, що бачать тебе. ¹⁹ Усі, що знали тебе серед народів, здивуються щодо тебе; ти зробишся жахом, і не буде тебе повіки.

²⁰ І було до мене слово Господне: ²¹ сину людський! поверни лице твоє до Сидона і виречи на нього пророцтво, ²² і скажи: ось, Я – на тебе, Сидоне, і прославлюся серед тебе, і пізнають, що Я Господь, коли вчиню суд над ним і явлю у ньому святість Мою; ²³ і пошлю на нього моровицю і кровопролиття на вулиці його, і впадуть посеред нього убиті мечем, який пожирає його звідусюди; і пізнають, що Я Господь. ²⁴ І не буде він надалі для дому Ізраїлевого колючим терням і бур'яном, який завдає болю, який більше за всіх сусідів бажає йому зла, і пізнають, що Я Господь Бог. ²⁵ Так говорить Господь Бог: коли Я зберу дім Ізраїлів з народів, між якими вони розсіяні, і явлю на них святість Мою перед очима племен, і вони будуть жити на землі своїй, яку Я дав рабу Моему Якову: ²⁶ тоді вони будуть жити на ній безпечно, і побудують доми, і насадять виноградники, і будуть жити у безпеці, тому що Я вчиню суд над усіма, злочливцями навколо них, і пізнають, що Я Господь Бог їх.

29 У десятому році, у десятому місяці, у дванадцятій день місяця, було до мене слово Господне: ² сину людський! оберни лице твоє до фараона, царя Єгипетського, і виречи пророцтво на нього і на весь Єгипет. ³ Говори і скажи: так говорить Господь Бог: ось, Я – на тебе, фараоне, царю Єгипетський, великий крокодиле, що, лежачи серед рік своїх, говориш: “моя ріка, і я створив її для себе”. ⁴ Але Я вкладаю гак у щелепи твої і до луски твоєї приліплю риб з рік твоїх, і витягну тебе з рік твоїх з усією рибою рік твоїх, що прилипла до луски твоєї; ⁵ і кину тебе у пустелі, тебе і всю рибу з рік твоїх, ти впадеш на відкрите поле,

[8] Єз. 26, 20; 31, 16, 18. [12] Єз. 27, 3. [13] Єз. 31, 8. Одр. 17, 4. [17] 1 Кор. 4, 9. [18] Іов 22, 20. Єз. 20, 47. [19] Єз. 27, 36. [21] Іс. 23, 4, 12. [22] Вих. 14, 18. Пс. 45, 11. Єз. 26, 6. [24] Чис.

33, 55. [25] Лев. 11, 44.

Глава 29. [2] Іс. 19, 1. Єр. 46, 2. [3] Пс. 73, 13. Іс. 27, 1. [4] Пс. 31, 9. Іс. 37, 29. Єз. 38, 4. [5] Єр. 7, 33; 16, 4. Єз. 32, 4.

не приберуть і не підберуть тебе; віддам тебе на поживу звірам земним і птахам небесним. ⁶ І пізнають усі мешканці Єгипту, що Я Господь; тому що вони дому Ізраїлеві були підпорою з тростини. ⁷ Коли вони вхопилися за тебе рукою, ти розщепився і поколов їм усе плече; і коли вони сперлися на тебе, ти зламався і поранив усі стегна їм. ⁸ Тому так говорить Господь Бог: ось, Я наведу на тебе меч, і знищу у тебе людей і худобу. ⁹ І зробиться земля Єгипетська пустелею і степом; і пізнають, що Я Господь. Оскільки він говорить: “моя ріка, і я створив її”; ¹⁰ то ось, Я – на ріки твої, і зроблю землю Єгипетську пустелею з пустель від Мигдола до Сиени, до самої межі Єфіопії. ¹¹ Не буде проходити по ній нога людська, і нога худоби не буде проходити по ній, і не будуть жити на ній сорок років. ¹² І зроблю землю Єгипетську пустелею серед земель спустошених; і міста її серед опустілих міст будуть порожніми сорок років, і розсію єгиптян серед народів, і розвію їх по землях. ¹³ Бо так говорить Господь Бог: після закінчення сорока років Я зберу єгиптян з народів, між якими вони будуть розсіяні; ¹⁴ і поверну полон Єгипту, і назад приведу їх у землю Пафрос, у землю походження їх, і там вони будуть царством слабким. ¹⁵ Воно буде слабкішим за інші царства, і не буде більш підноситися над народами; Я принижу їх, щоб вони не панували над народами. ¹⁶ І не будуть надалі дому Ізраїлеві опорою, що нагадує беззаконня їх, коли вони зверталися до нього; і пізнають, що Я Господь Бог.

¹⁷ У двадцять сьомому році, у першому місяці, у перший день місяця, було до мене слово Господнє: ¹⁸ сину людський! Навуходносор,

цар Вавилонський, стомив своє військо великими роботами біля Тира; усі голови оплішивіли й усі плечі стерті; а ні йому, ні війську його немає винагороди від Тира за роботи, які він зробив проти нього. ¹⁹ Тому так говорить Господь Бог: ось, Я Навуходносору, царю Вавилонському, даю землю Єгипетську, щоб він обібрав багатство її і вчинив грабунок у ній, і пограбував награвоване нею, і це буде винагородою війську його. ²⁰ У нагороду за справу, яку він зробив у ньому, Я віддаю йому землю Єгипетську, тому що вони робили це для Мене, – сказав Господь Бог. ²¹ У той день піднесу риг дому Ізраїлеві, і тобі відкрию уста серед них, і пізнають, що Я Господь.

30 І було до мене слово Господнє: ² сину людський! пророчи пророцтво і скажи: так говорить Господь Бог: ридайте! о, злочасний день! ³ Бо близько день, так! близький день Господа, день похмурий; час народів настає. ⁴ І піде меч на Єгипет, і жак пошириться в Єфіопії, коли в Єгипті будуть падати уражені, коли візьмуть багатство його, й основи його будуть зруйновані; ⁵ Єфіопія і Лівія, і Лідія, і весь змішаний народ, і Хуб, і сини землі завіту разом з ними впадуть від меча. ⁶ Так говорить Господь: впадуть основи Єгипту, і впаде гордина могутності його; від Мигдола до Сиени будуть падати у ньому від меча, – сказав Господь Бог. ⁷ І спустіє він серед спустошених земель, і міста його будуть серед спустошених міст. ⁸ І пізнають, що Я Господь, коли пошлю вогонь на Єгипет, і всі підпори його будуть розтрошені. ⁹ У той день підуть від Мене вісники на кораблях, щоб устращити безтурботних єфіоплян, і пошириться у них жак, як у день Єгипту; тому що ось, він іде. ¹⁰ Так

[6] 4 Цар. 18, 21. Іс. 36, 6. [8] Єр. 44, 30. [10] Єз. 30, 6. [11] Єз. 32, 13. [12] Єз. 30, 23. [13] Іс. 19, 18. [14] Бут 10, 14. Єр. 44, 1. [16] Плач. 4, 17. Єз. 26, 6. [18] Пс. 136, 8. [20] Іс. 10, 5.

[21] Єз. 24, 27.

Глава 30. [3] Іоїл. 2, 2. Соф. 1, 14. [4] Іс. 20, 3. [6] Єз. 29, 10. [8] Єз. 29, 16. [9] Вих. 12, 29.

говорить Господь Бог: покладу кінець багатолюдності Єгипту рукою Навуходоносора, царя Вавилонського. ¹¹ Він і з ним народ його, найлютіший з народів, приведені будуть на погибель цієї землі, і виймуть мечі свої на Єгипет, і наповнять землю ураженими. ¹² І ріки зроблю сушею і віддам землю у руки злим, і рукою іноземців спустошу землю і все, що наповнює її. Я, Господь, сказав це. ¹³ Так говорить Господь Бог: знищу ідолів і знищу лжебогів у Мемфисі, і з землі Єгипетської не буде уже володаря, і наведу страх на землю Єгипетську. ¹⁴ І спустошу Пафрос і пошлю вогонь на Цоан, і вчиню суд над Но. ¹⁵ І вилию лютю Мою на Син, фортецю Єгипту, і знищу багатолюдність у Но. ¹⁶ І пошлю вогонь на Єгипет; затремтить Син, і Но впаде, і на Мемфис нападуть вороги серед дня. ¹⁷ Молоді люди Она і Бубаста впадуть від меча, а інші підуть у полон. ¹⁸ І в Тафнісі померкне день, коли Я скрушу там ярмо Єгипту, і припиниться у ньому горда могутність його. Хмара закрие його, і дочки його підуть у полон. ¹⁹ Так учиню Я суд над Єгиптом, і пізнають, що Я Господь.

²⁰ В одинадцятому році, у першому місяці, у сьомий день місяця, було до мене слово Господне: ²¹ сину людський! Я вже скрушив м'язи фараону, царю Єгипетському; і ось, вони ще не обв'язані для лікування їх і не оповиті лікувальними перев'язками, від яких вони одержали б силу тримати меч. ²² Тому так говорить Господь Бог: ось, Я – на фараона, царя Єгипетського, і скрушу м'язи його, здорові і переламані, так що меч впаде з руки його. ²³ І розсію єгиптян серед народів, і розвію їх по землях. ²⁴ А м'язи царя Вавилонського зроблю міцними і дам

йому меч Мій у руку, м'язи ж фараона скрушу, і він зраниений буде сильно стогнати перед ним. ²⁵ Зміцню м'язи царя Вавилонського, а м'язи у фараона опустяться; і пізнають, що Я Господь, коли меч Мій дам у руки царя Вавилонського, і він простягне його на землю Єгипетську. ²⁶ І розсію єгиптян серед народів, і розвію їх по землях, і пізнають, що Я Господь.

31 В одинадцятому році, у третьому місяці, у перший день місяця, було до мене слово Господне: ² сину людський! скажи фараонові, царю Єгипетському, і народу його: з ким ти зрівнюєш себе у величчї твоїй? ³ Ось, Ассур був кедр на Ливані, з красивими гілками і тінистим листям, і високий на зріст; вершина його знаходилася серед товстих сучків. ⁴ Води вирощували його, безодня піднімала його, ріки її оточували розплідник його, і вона протоки свої посилала до усіх дерев польових. ⁵ Від того висота його перевищила усі дерева польові, і сучків на ньому було багато, і гілки його примножувалися, і сучки його ставали довгими від багатства вод, коли він розростався. ⁶ На сучках його вили гнізда всякі птахи небесні, під гілками його виводили дітей усякі звірі польові, і під тінню його жили всякі численні народи. ⁷ Він красувався висотою зросту свого, довжиною гілок своїх, бо корінь його був біля великих вод. ⁸ Кедр в саду Божому не затемнювали його; кипариси не рівнялися сучкам його, і каштани не були розміром як гілки його, жодне дерево у саду Божому не рівнялося з ним красою своєю. ⁹ Я прикрасив його безліччю гілок його, так що всі дерева едемські у саду Божому заздрили йому. ¹⁰ Тому так сказав Господь Бог: за те, що ти став високий на зріст і вершину свою

[11] Єз. 31, 11. [12] Іс. 19, 5. Єз. 5, 17. [13] Зах. 13, 2. [14] Єр. 44, 1. [15] Єр. 46, 25. Ос. 9, 6. [17] Вих. 1, 11. [18] Єр. 46, 14. [19] Єр.

1, 16. [21] Єр. 48, 25. [23] Єз. 29, 12.

Глава 31. [3] Єз. 32, 22. Пс. 36, 35. Дан. 4, 7. [5] Дан. 4, 8. [6] Дан. 4, 9. [8] Єз. 28, 13.

виставив серед товстих сучків, і серце його загордилося величчю його, – ¹¹ за те Я віддав його у руки володареві народів; він учинив з ним, як потрібно; за беззаконня його Я відкинув його. ¹² І зрубали його чужоземці, найлютіші з народів, і повалили його на гори; і на всі долини упали гілки його; і сучки його скрупилися на всіх лощинах землі, і з-під тіні його відійшли всі народи землі, і залишили його. ¹³ На уламках його розмістилися всякі птахи небесні, і в сучках були всякі польові звірі. ¹⁴ Це для того, щоб ніякі дерева біля вод не величалися високою зростом своїм і не піднімали вершини свої із середини товстих сучків, і щоб не приліплялися до них через висоту їх дерева, що п'ють воду; бо усі вони будуть віддані на смерть, у пекельну країну разом із синами людськими, які відійшли у могилу. ¹⁵ Так говорить Господь Бог: у той день, коли він зійшов у могилу, Я засумував за ним, зачинив заради нього безодню і зупинив ріки її, і затримав великі води і потьмарив по ньому Ливан, і всі дерева польові були у тузі по ньому. ¹⁶ Шумом падіння його Я привів у трепет народи, коли звів його у пекло, до тих, що відійшли у могилу, і зраділи у пекельній країні усі дерева Едема, відмінні й найкращі ливанські, усі, що п'ють воду; ¹⁷ бо і вони з ним відійшли у пекло, до уражених мечем, і союзники його, які жили під тінню його, серед народів. ¹⁸ Отже, якому з дерев едемських дорівнював ти у славі і величі? Але тепер нарівні з деревами едемськими ти будеш зведений у пекло, будеш лежати серед необрізаних, з ураженими мечем. Це фараон і вся безліч народу його, – говорить Господь Бог.

32 У дванадцятому році, у двадцятьому місяці, у перший день місяця, було до мене слово Господне: ² сину людський! здійми плач за фараоном, царем Єгипетським, і скажи йому: ти як молодий лев між народами і як чудовисько у морях, кидаєшся у ріках твоїх, і каламутиш ногами твоїми води, і зневажаєш потоки їх. ³ Так говорять Господь Бог: Я закину на тебе сітку Мою у зібранні багатьох народів, і вони витягнуть тебе Моєю сіткою. ⁴ І викину тебе на землю, на відкритому полі кину тебе, і будуть сидати на тебе всякі небесні птахи, і будуть насичуватися тобою звірі всієї землі. ⁵ І розкидаю м'ясо твоє по горах, і долини наповню твоїми трупами. ⁶ І землю плавання твого напою кров'ю твоєю до самих гір; і рівчачки будуть наповнені тобою. ⁷ І коли ти згаснеш, закрию небеса і зірки їх потьмарю, сонце закрию хмарою, і місяць не буде світити світлом своїм. ⁸ Усі світила, що світяться на небі, затьмарю над тобою і на землю твою наведу півми, – говорить Господь Бог. ⁹ Приведу у збентеження серце багатьох народів, коли розголошу про падіння твое між народами, по землях, яких ти не знав. ¹⁰ І наведу тобою жах на багато народів, і царі їх здригнуться за тебе у страху, коли мечем Моїм потрясу перед лицем їх, і цохвилино будуть тремтіти кожен за душу свою у день падіння твого. ¹¹ Бо так говорить Господь Бог: меч царя Вавилонського прийде на тебе. ¹² Від мечів сильних упаде народ твій; усі вони – найлютіші з народів, і знищать гордість Єгипту, і загине вся безліч його. ¹³ І знищу всю худобу його біля великих вод, і надалі не буде каламутити їх нога людська, і копита худоби не будуть каламути-

[11] Єз. 30, 11. [12] Єз. 28, 7; 30, 11. [14] Пс. 33, 17; 62, 10; 142, 7. [15] Іс. 14, 11. [16] Іс. 14, 9. Єз. 28, 8; 32, 18. [18] Єз. 28, 8.

Глава 32. [2] Іс. 5, 29. Єр. 49, 19. Єз. 29,

3. [3] Єз. 12, 13; 17, 20. [4] Єз. 29, 5. [7] Іс. 13, 10. Іоїл. 2, 31; 3, 15. Мф 24, 29. Мк 13, 24. [9] Вих. 15, 14. [12] Єз. 28, 7. [13] Єз. 29, 11.

ти їх. ¹⁴ Тоді дам спокій водам їх, і зроблю, що ріки їх потечуть, як олія, – говорить Господь Бог. ¹⁵ Коли зроблю землю Єгипетську пустелею, і коли позбудеться земля усього, що наповнює її; коли уражу всіх, хто живе на ній, тоді пізнають, що Я Господь. ¹⁶ Ось жалібна пісня, яку будуть співати; дочки народів будуть співати її; про Єгипет і про всю безліч його будуть співати її, – говорить Господь Бог.

¹⁷ У дванадцятому році, у п'ятнадцятий день того самого місяця, було до мене слово Господне: ¹⁸ сину людський! оплач народ єгипетський, і скинь його, його і дочок знаменитих народів у пекло, з тими, хто відходить у могилу. ¹⁹ Кого ти переверпуєш? зійди, і лежи з необрізаними. ²⁰ Ті впадуть серед убитих мечем, і він відданий мечу; тягніть його і всю безліч його. ²¹ Серед пекла будуть говорити про нього і про союзників його перші з героїв; вони впали і лежать там між необрізаними, убиті мечем. ²² Там Ассур і все полчище його, навколо нього гроби їхні, всі уражені, полеглі від меча. ²³ Гроби його поставлені у самій глибині пекла, і полчище його навколо гробниці його, всі уражені, полеглі від меча, ті, які поширювали жах на землі живих. ²⁴ Там Елам із усією безліччю своєю навколо гробниці його, усі вони уражені, полеглі від меча, які необрізаними зійшли у пекло, які поширювали собою жах на землі живих і несуть ганьбу свою з тими, що відійшли у могилу. ²⁵ Серед уражених дали ложе йому з усією безліччю його; навколо нього гроби їхні, всі необрізані, уражені мечем; і оскільки вони поширювали жах на землі живих, то і несуть на собі ганьбу нарівні з тими, що відійшли у могилу і покладені серед

уражених. ²⁶ Там Мешех і Фувал з усією безліччю своєю; навколо нього гроби їхні, всі необрізані, уражені мечем, тому що вони поширювали жах на землі живих. ²⁷ Чи не повинні і вони лежати з полеглими героями необрізаними, які з військовою зброєю своєю зійшли у пекло і мечі свої поклали собі під голову, і залишилося беззаконня їхнє на кістках їхніх, тому що вони, як сильні, були жахом на землі живих. ²⁸ І ти будеш скрушений серед необрізаних і лежатимеш з ураженими мечем. ²⁹ Там Едом і царі його і всі князі його, які при всій своїй хоробрості покладені серед уражених мечем; вони лежать з необрізаними і тими, що зійшли у могилу. ³⁰ Там володарі півночі, всі вони і всі сидоняни, які зійшли туди з ураженими, будучи посоромленими у могутності своїй, що наводила жах, і лежать вони з необрізаними, ураженими мечем, і несуть ганьбу свою з тими, що відійшли у могилу. ³¹ Побачить їх фараон і утішиться за всю безліч свою, вражену мечем, фараон і все військо його, – говорить Господь Бог. ³² Бо Я поширю страх Мій на землі живих, і покладений буде фараон і вся безліч його серед необрізаних з ураженими мечем, – говорить Господь Бог.

33 І було до мене слово Господне: ² сину людський! виречи слово до синів народу твого і скажи їм: якщо Я на яку-небудь землю наведу меч, і народ тієї землі візьме із середовища свого людину і поставить її у себе стражем; ³ і вона, побачивши меч, який іде на землю, засурмить у трубу і застереже народ; ⁴ і якщо хто буде слухати голос труби, але не остереже себе, – то, коли меч прийде і захопить його, кров його буде на його голові. ⁵ Голос тру-

[15] Єз. 30, 8; 33, 29. [18] Іс. 14, 9. Єз. 26, 20; 28, 8. [19] Іс. 14, 11. [21] Іс. 14, 10. [22] Єз. 31, 3. [23] Іс. 14, 15. [24] Бут. 10, 22. Єр. 49,

34. [25] Єз. 32, 18.

Глава 33. [2] 4 Цар. 9, 17.

би він чув, але не остеріг себе, кров його на ньому буде; а хто остерігся, той спас життя своє. ⁶ Якщо ж страж бачив меч, який іде, і не засурмив у трубу, і народ не був застережений, – то, коли прийде меч і візьме у когось із них життя, цей скоплений буде за гріх свій, але кров його стягну від руки стража. ⁷ І тебе, сину людський, Я поставив стражем дому Ізраїлевого, і ти будеш чути з уст Моїх слово і напоумляти їх від Мене. ⁸ Коли Я скажу беззаконникові: “беззаконнику! ти смертю помреш”, а ти не будеш нічого говорити, щоб застерегти беззаконника від путі його, – то беззаконник той помре за гріх свій, але кров його стягну від руки твоєї. ⁹ Якщо ж ти застерігав беззаконника від путі його, щоб він навернувся від нього, але він від путі свого не навернувся, – то він помирає за гріх свій, а ти спас душу твою. ¹⁰ І ти, сину людський, скажи дому Ізраїлевому: ви говорите так: “злочини наші і гріхи наші на нас, і ми танемо у них: як же можемо ми жити?” ¹¹ Скажи їм: живу Я, – говорить Господь Бог: не хочу смерті грішника, але щоб грішник навернувся від путі свого і живий був. Наверніться, наверніться від злих путів ваших; для чого помирати вам, доме Ізраїлів? ¹² І ти, сину людський, скажи синам народу твого: праведність праведника не спасе у день злочину його, і беззаконник за беззаконня своє не упаде у день навернення від беззаконня свого, так само як і праведник у день гріха свого не може залишитися у живих за свою праведність. ¹³ Коли Я скажу праведнику, що він буде живий, а він понадіється на свою праведність і зробить неправду, – то всі праведні діла його не пом’януться, і він помре від неправди своєї,

яку вчинив. ¹⁴ А коли скажу беззаконникові: “ти смертю помреш”, і він навернеться від гріхів своїх і буде творити суд і правду, ¹⁵ якщо цей беззаконник поверне заставу, за вкрадене заплатить, буде ходити за законами життя, не роблячи нічого поганого, – то він буде живий, не помре. ¹⁶ Жоден із гріхів його, які він учинив, не пом’янется йому; він став творити суд і правду, він буде живий. ¹⁷ А сини народу твого говорять: “неправий путь Господа”, тоді як їх путь неправий. ¹⁸ Коли праведник відступив від праведності своєї і почав чинити беззаконня, – то він помре за те. ¹⁹ І коли беззаконник навернувся від беззаконня свого і став творити суд і правду, він буде за те живий. ²⁰ А ви говорите: “неправий путь Господа!” Я буду судити вас, доме Ізраїлів, кожного за путями його.

²¹ У дванадцятому році нашого переселення, у десятому місяці, у п’ятий день місяця, прийшов до мене один із тих, хто врятувався з Єрусалима, і сказав: “зруйновано місто!” ²² Але ще до приходу цього, який урятувався, ввечері була на мені рука Господа, і Він відкрив мені вуста, перше ніж той прийшов до мене зранку. І відкрилися вуста мої, і я вже не був безмовний. ²³ І було до мене слово Господнє: ²⁴ сину людський! ті, що живуть на опустілих місцях у землі Ізраїлевій, говорять: “Авраам був один, і одержав у володіння землю цю, а нас багато; отже, нам дана земля ця у володіння”. ²⁵ Тому скажи їм: так говорить Господь Бог: ви їсте з кров’ю і зводите очі ваші до ідолів ваших, і проливаєте кров; і хочете володіти землею? ²⁶ Ви спираєтеся на меч ваш, робите мерзоти, оскверняєте один дружину іншо-

[7] Іс. 58, 1. Єз. 3, 17. [8] Єз. 24, 8. Діян. 18, 6. [10] Пс. 37, 5; 89, 8–9. [11] 2 Цар. 14, 14. Єз. 18, 23, 32. Агг. 1, 5. [12] Єз. 18, 24. [13] 1 Кор. 10, 12. [15] Вих. 22, 26. Втор. 24, 13. [16] Іс. 43, 25. Єр. 31, 34. [17] Єз. 18, 25. [20]

Пс. 61, 13. Притч. 24, 12. Єр. 39, 19. Єз. 18, 30. Мф. 16, 27. Рим. 2, 6. [21] 4 Цар. 25, 4. [22] Єз. 24, 27. [24] Рим. 4, 13. Іс. 51, 2. [25] Втор. 12, 23. [26] Єз. 22, 11.

го, і хочете володіти землею? ²⁷ Ось що скажи їм: так говорить Господь Бог: живу Я! ті, які на місцях розорених, упадуть від меча; а хто у полі, того віддам звірам на поживу; а які в укріпленнях і печерах, ті помруть від моровиці. ²⁸ І зроблю землю пустелею з пустель, і горда могутність її припиниться, і гори Ізраїлеві спорожніють, так що не буде перехожих. ²⁹ І пізнають, що Я Господь, коли зроблю землю пустелею з пустель за всі мерзоти їх, які вони робили. ³⁰ А про тебе, сину людський, сини народу твого розмовляють біля стін і у дверях домів і говорять один одному, брат братові: “підійте і послухайте, яке слово вийшло від Господа”. ³¹ І вони приходять до тебе, як на народне зборище, і сідає перед лицем твоїм народ Мій, і слухають слова твоєї, але не виконують їх; бо вони в устах своїх роблять з цього забаву, серце їхнє захоплюється користю їх. ³² І ось, ти для них – як забавний співак із приємним голосом і який добре грає; вони слухають слова твоєї, але не виконують їх. ³³ Але коли збудеться, – ось, вже і збувається, – тоді пізнають, що серед них був пророк.

34 І було до мене слово Господнє: ² сину людський! виречи пророцтво на пастирів Ізраїлевих, виречи пророцтво і скажи їм, пастирям: так говорить Господь Бог: горе пастирям Ізраїлевим, які пасли себе самих! чи не стадо повинні пасти пастирі? ³ Ви їли жир і вовною одягалися, відгодованих овець заколювали, а стада не пасли. ⁴ Слабких не зміцнювали, і хворої вівці не лікували, і пораненої не перев’язували, і вкраденої не повертали, і загубленої не шукали, а правили ними з насильством і жорстокістю. ⁵ І розсіялися вони без пастиря і, розсіяв-

шись, зробилися поживою всякому звіру польовому. ⁶ Блукають вівці Мої по всіх горах і по усякому високому пагорбі, і по всьому лиці землі розсіялися вівці Мої, і ніхто не розвідує про них, і ніхто не шукає їх. ⁷ Тому, пастирі, вислухайте слово Господнє. ⁸ Живу Я! – говорить Господь Бог; за те, що вівці Мої залишені були на розкрадання і без пастиря зробилися вівці Мої поживою всякого звіра польового, і пастирі Мої не шукали овець Моїх, і пасли пастирі самих себе, а овець Моїх не пасли, – ⁹ за те, пастирі, вислухайте слово Господнє. ¹⁰ Так говорить Господь Бог: ось, Я – на пастирів, і стягну овець Моїх від руки їх, і не дам їм більше пасти овець, і не будуть більше пастирі пасти самих себе, і вивергну овець Моїх із щелеп їхніх, і не будуть вони їжею їх. ¹¹ Бо так говорить Господь Бог: ось, Я Сам знайду овець Моїх і огляну їх. ¹² Як пастух перевіряє стадо своє у той день, коли знаходиться серед стада свого розсіяного, так Я перегляну овець Моїх і визволю їх із усіх місць, в яких вони були розсіяні у день хмарний і похмурий. ¹³ І виведу їх з народів, і зберу їх із країн, і приведу їх у землю їх, і буду пасти їх на горах Ізраїлевих, біля потоків і на всіх населених місцях землі цієї. ¹⁴ Буду пасти їх на доброму пасовищі, і загін їх буде на високих горах Ізраїлевих; там вони будуть відпочивати у доброму загоні і будуть пастися на рясному пасовищі, на горах Ізраїлевих. ¹⁵ Я буду пасти овець Моїх і Я буду заспокоювати їх, – говорить Господь Бог. ¹⁶ Загублену розшукаю і вкрадену поверну, і поранену перев’яжу, і хвору зміцню, а розжирілу і буйну знищу; буду пасти їх за правдою. ¹⁷ Вас же, вівці Мої, – так говорить Господь Бог, – ось,

[27] Ам. 9, 3. [29] Єз. 26, 6; 28, 24. [31] Іс. 42, 20; 53, 1.

Глава 34. [3] Єр. 23, 1. Зах. 11, 17. [4] 1 Пет. 5, 3. [5] Іс. 53, 6. Мф 9, 36. [10] Єз. 3,

18; 33, 8. [11] Зах. 13, 7. Ін 10, 12. [12] Єр. 23, 4. Лк 15, 4. [13] Соф. 3, 13. Пс. 64, 14. [14] Пс. 22, 2. [16] Мф 10, 6; 15, 24. Лк 15, 4. [17] Мф 25, 32.

Я буду судити між вівцею і вівцею, між бараном і козлом. ¹⁸ Хіба мало вам того, що пасетеся на доброму пасовищі, а тим часом решту на пасовищі вашому топчете ногами вашими, п'єте чисту воду, а решту каламутите ногами вашими, ¹⁹ так що вівці Мої повинні годуватися тим, що потоптане ногами вашими, і пити те, що скаламучене ногами вашими? ²⁰ Тому так говорить їм Господь Бог: ось, Я Сам буду судити між вівцею повною й вівцею худюю. ²¹ Оскільки ви штовхаєте боком і плечем, і рогами своїми б'єте всіх слабких, доки не виштовхнете їх геть, – ²² то Я спасу овець Моїх, і їх не будуть уже розкрадати, і буду судити між вівцею і вівцею. ²³ І поставлю над ними одного пастиря, який буде пасти їх, раба Мого Давида; він буде пасти їх і він буде у них пастирем. ²⁴ І Я, Господь, буду їхнім Богом, і раб Мій Давид буде князем серед них. Я, Господь, сказав це. ²⁵ І укладу з ними завіт миру і прожену з землі лютих звірів, так що безпечно будуть жити у степу і спати у лісах. ²⁶ Дарую їм і околицям пагорба Мого благословення, і дощ буду посилати у свій час; це будуть дощі благословення. ²⁷ І польове дерево буде давати плід свій, і земля буде давати плоди свої; і будуть вони безпечні на землі своїй, і пізнають, що Я Господь, коли скрушу зв'язки ярма їх і визволю їх від руки поневолювачів їх. ²⁸ Вони не будуть вже здобиччю для народів, і польові звірі не будуть пожирати їх; вони будуть жити безпечно, і ніхто не буде страшити їх. ²⁹ І вирощу у них насадження славне, і не будуть уже гинути від голоду на землі і терпіти посоромлення від народів. ³⁰ І пізнають, що Я, Господь Бог їх, з ними, і вони, дім Ізраїлів, Мій на-

род, – говорить Господь Бог, ³¹ і що ви – вівці Мої, вівці пастви Моєї; ви – люди, а Я Бог ваш, – говорить Господь Бог.

35 І було до мене слово Господнє: ² сину людський! поверни лице твоє до гори Сеїр і проречи на неї пророцтво ³ і скажи їй: так говорить Господь Бог: ось, Я – на тебе, горо Сеїр! і простягну на тебе руку Мою і зроблю тебе порожньою і безлюдною. ⁴ Міста твої перетворю на руїни, і ти сама спустієш і пізнаєш, що Я Господь. ⁵ Оскільки у тебе вічна ворожнеча, і ти віддавала синів Ізраїлевих до рук меча під час нещастя їх, під час остаточної загибелі: ⁶ за це – живу Я! – говорить Господь Бог, – зроблю тебе кров'ю, і кров буде переслідувати тебе; оскільки ти не ненавиділа крові, то кров і буде переслідувати тебе. ⁷ І зроблю гору Сеїр порожнім і безлюдним степом і знищу на ній того, хто приходить, і того, хто повертається. ⁸ І наповню висоти її вбитими її; на пагорбах твоїх і в долинах твоїх, і в усіх річках твоїх будуть падати убиті мечем. ⁹ Зроблю тебе пустелею вічною, і в містах твоїх не будуть жити, і пізнають, що Я Господь. ¹⁰ Оскільки ти говорила: ці два народи і ці дві землі будуть мої, і ми заволодіємо ними, хоч і Господь був там": ¹¹ за те, – живу Я! – говорить Господь Бог, – зроблю з тобою за мірою ненависти твоєї і задрости твоєї, яку ти виявила з ненависти твоєї до них, і явлю Себе їм, коли буду судити тебе. ¹² І пізнаєш, що Я, Господь, чув усі знуцання твої, які ти промовляла на гори Ізраїлеві, говорячи: "спустіли! нам віддані на поживу!" ¹³ Ви величалися переді Мною язиком вашим і множили промови ваші проти Мене; Я чув це. ¹⁴ Так гово-

[23] Пс. 22, 1. Іс. 40, 11. Єр. 23, 5. Єз. 37, 24. Ін 10, 11. Євр. 13, 20. [25] Єз. 37, 26. Ос. 2, 18. [26] Іоїл. 2, 23. [27] Пс. 67, 10. [28] Єр. 46, 27. [29] Іс. 4, 2; 11, 1. [31] Пс. 99, 3. Єз. 36, 37. Ін 10, 11.

Глава 35. [2] Єз. 25, 8. Авд. 1, 10. [3] Іс. 31, 3. [4] Єз. 7, 27. [5] Ам. 1, 11. Єз. 21, 29. [9] Мал. 1, 4–5. [10] Пс. 82, 13. [11] Єз. 7, 27. [12] Авд. 1, 12.

рить Господь Бог: коли вся земля буде радіти, Я зроблю тебе пустелею.
¹⁵ Як ти раділа тому, що наділ дому Ізраїлевого спустів, так зроблю Я і з тобою: спустошена будеш, горо Сеїр, і вся Ідумея разом, і пізнають, що Я Господь.

36 І ти, сину людський, виречи пророцтво на гори Ізраїлеві і скажи: гори Ізраїлеві! слухайте слово Господнє.² Так говорить Господь Бог: оскільки ворог говорить про вас: “а! а! і вічні висоти дісталися нам у наділ”,³ то проречи пророцтво і скажи: так говорить Господь Бог: за те, саме за те, що спустошують вас і поглинають вас з усіх боків, щоб ви стали надбанням інших народів і піддалися лихослів'ю і пересудам людей, –⁴ за це, гори Ізраїлеві, вислухайте слово Господа Бога: так говорить Господь Бог горам і пагорбам, лощинам і долинам, і спустілим руїнам, і залишеним містам, які зробилися здобиччю і посміянням іншим навколишнім народам;⁵ за це так говорить Господь Бог: у вогні ревности Моєї Я вирік слово на інші народи і на всю Ідумею, які призначили землю Мою у володіння собі, з сердечною радістю і з презирством у душі прирікаючи її на здобич собі.⁶ Тому проречи пророцтво про землю Ізраїлеву і скажи горам і пагорбам, лощинам і долинам: так говорить Господь Бог: ось, Я прорік це у ревности Моїй і у люті Моїй, тому що ви несете на собі посміяння від народів.⁷ Тому так говорить Господь Бог: Я підняв руку Мою з клятвою, що народи, які навколо вас, самі понесуть сором свій.⁸ А ви, гори Ізраїлеві, розпустіть гілля ваше і будете приносити плоди ваші народу Моему Ізраїлю; бо вони скоро прийдуть.⁹ Бо ось, Я до вас повернуся, і ви будете оброблені і засіяні.¹⁰ І оселю

на вас безліч людей, весь дім Ізраїлів, весь, і заселені будуть міста і забудовані руїни.¹¹ І примножу на вас людей і худобу, і вони будуть плодитися і розмножуватися, і заселю вас, як було у минулі часи ваші, і буду благодіяти вам більше, ніж за старих часів ваших, і пізнаєте, що Я Господь.¹² І приведу на вас людей, народ Мій, Ізраїля, і вони будуть володіти тобою, земле! і ти будеш спадщиною їх і не будеш більше робити їх бездітними.¹³ Так говорить Господь Бог: за те, що говорять про вас: “ти – земля, що поїдає людей і робить народ твій бездітним”:¹⁴ за те вже не будеш поїдати людей і народу твого не будеш надалі робити бездітним, – говорить Господь Бог.¹⁵ І не будеш більше чути посміяння від народів, і наруги від племен не понесеш уже на собі, і народу твого надалі не будеш робити бездітним, – говорить Господь Бог.

¹⁶ І було до мене слово Господнє:
¹⁷ сину людський! коли дім Ізраїлів жив на землі своїй, він осквернював її поведінкою своєю і ділами своїми; путь їх перед лицем Моїм був як нечистота жінки під час очищення її.¹⁸ І Я вилив на них гнів Мій за кров, яку вони проливали на цій землі, і за те, що вони осквернювали її ідолами своїми.¹⁹ І Я розсіяв їх серед народів, і вони розвіяні по землях; Я судив їх за путями їх і за ділами їх.²⁰ І прийшли вони до народів, куди пішли, і знеславили святе ім'я Моє, тому що про них говорять: “вони – народ Господа, і вийшли з землі Його”.²¹ І пожалів Я святе ім'я Моє, яке знеславив дім Ізраїлів серед народів, куди прийшов.²² Тому скажи дому Ізраїлеву: так говорить Господь Бог: не для вас Я зроблю це, доме Ізраїлів, а заради святого імені Мого, яке ви знесла-

[15] Авд. 1, 15.

Глава 36. [1] Єз. 6, 2. [2] Єз. 25, 3; 26, 2. Авд. 1, 12. [6] Єз. 39, 25–26. Іоїл. 2, 18. [8] Єр. 31, 4–5. [9] Зах. 8, 12; 10, 8. [11] Втор.

30, 3, 5. [13] Лев. 26, 38. [15] Іс. 25, 8. [17] Іс. 64, 6. [19] Єз. 20, 23; 22, 15. [20] Іс. 52, 5. Рим 2, 24. [21] Чис. 14, 15–16. [22] Втор. 9, 6. Єз. 36, 32.

вили серед народів, куди прийшли.
²³ І освячу велике ім'я Моє, знеславлене серед народів, серед яких ви знеславили його, і пізнають народи, що Я Господь, – говорить Господь Бог, – коли явлю на вас святість Мою перед очима їх. ²⁴ І візьму вас з народів, і зберу вас з усіх країн, і приведу вас у землю вашу. ²⁵ І окроплю вас чистою водою, і ви очиститеся від усіх скверн ваших, і від усіх ідолів ваших очищу вас. ²⁶ І дам вам серце нове, і дух новий дам вам; і візьму з плоті вашої серце кам'яне, і дам вам серце плотське. ²⁷ Вкладу всередину вас дух Мій і зроблю те, що ви будете ходити у заповідях Моїх і устами Мої будете дотримувати і виконувати. ²⁸ І будете жити на землі, яку Я дав батькам вашим, і будете Моїм народом, і Я буду вашим Богом. ²⁹ І звільню вас від усіх нечистот ваших, і призову хліб, і примножу його, і не дам вам терпіти голоду. ³⁰ І примножу плоди на деревах і плоди полів, щоб надалі не терпіти вам ганьби від народів через голод. ³¹ Тоді згадаєте про злі путі ваші і недобрі діла ваші і відчуєте відразу до самих себе за беззаконня ваші і за мерзоти ваші. ³² Не заради вас Я зроблю це, – говорить Господь Бог, – нехай буде вам відомо. Червонійте і соромтеся шляхів ваших, доме Ізраїлів. ³³ Так говорить Господь Бог: у той день, коли очищу вас від усіх беззаконь ваших і населю міста, і забудовані будуть руїни, ³⁴ і спустошена земля буде оброблена, бувши пустелею в очах усякого, хто проходить мимо, ³⁵ тоді скажуть: “ця опустіла земля зробилася, як сад Едемський; і ці розвалені й опустілі і розорені міста укріплені і населені”. ³⁶ І пізнають народи, які залишаться навколо вас, що Я, Господь, зно-

ву створюю зруйноване, засаджую спустіле. Я, Господь, сказав – і зробив. ³⁷ Так говорять Господь Бог: ось, ще й у тім явлю милість Мою дому Ізраїлевому, примножу їх людьми як стадо. ³⁸ Як багато буває жертovníх овець у Єрусалимі під час свят його, так повні будуть людьми опустілі міста, і пізнають, що Я Господь.

37 Була на мені рука Господа, і Господь вивів мене духом і поставив мене серед поля, і воно було повне кісток, ² і обвів мене навколо біля них, і ось дуже багато їх на поверхні поля, і ось вони дуже сухі. ³ І сказав мені: сину людський! чи оживуть кістки ці? Я сказав: Господи Боже! Ти знаєш це. ⁴ І сказав мені: проречи пророцтво на кістки ці і скажи їм: “кістки сухі! слухайте слово Господнє!” ⁵ Так говорять Господь Бог кісткам цим: ось, Я введу дух у вас, і оживете. ⁶ І обкладу вас жилами, і вирощу на вас плоть, і покрию вас шкірою, і введу у вас дух, і оживете, і пізнаєте, що Я Господь. ⁷ Я вирік пророцтво, як повелено було мені; і коли я пророкував, зчинився шум, і ось рух, і стали зближатися кістки, кістка з кісткою своєю. ⁸ І бачив я: і ось, жили були на них, і плоть виросла, і шкіра покрила їх зверху, а духу не було у них. ⁹ Тоді сказав Він мені: проречи пророцтво духу, проречи пророцтво, сину людський, і скажи духу: так говорить Господь Бог: від чотирьох вітрів прийди, дūше, і дихни на цих убитих, і вони оживуть. ¹⁰ І я вирік пророцтво, як Він повелів мені, і ввійшов у них дух, і вони ожили, і стали на ноги свої – дуже, дуже велике полчище. ¹¹ І сказав Він мені: сину людський! кістки ці – весь дїм Ізраїлів. Ось, вони говорять: “зсохли кістки наші, і загинула надія наша,

[23] Мф 6, 9. Рим. 2, 24. Єз. 39, 27. [25] Іс. 44, 3. Зах. 13, 1. [26] Єр. 32, 39. Єз. 11, 19. Іоїл. 2, 28. Дїян. 2, 17. [27] Іс. 59, 21. [28] Єз. 11, 20; 37, 23. [29] Пс. 31, 2. Ос. 2, 21–22. Зах. 9, 17. [31] Єз. 6, 9; 16, 61. [32] Єз. 36,

22. [35] Іс. 51, 3. [36] Єз. 17, 24. [38] Мих. 2, 12.

Глава 37. [1] Єз. 1, 3. [3] Іс. 26, 19. Дан. 12, 2. [4] Лк 7, 14. Ін 5, 29. [5] Бут. 2, 7. [8] Іов. 19, 25–26. [11] Плач. 4, 8. Ін 11, 39.

ми відірвані від кореня”.¹² Тому виречи пророцтво і скажи їм: так говорить Господь Бог: ось, Я відкрию гроби ваші і виведу вас, народ Мій, з гробів ваших і введу вас у землю Ізраїлеву.¹³ І пізнаєте, що Я Господь, коли відкрию гроби ваші і виведу вас, народ Мій, із гробів ваших,¹⁴ і вкладу у вас дух Мій, і оживете, і поміщу вас на землі вашій, і пізнаєте, що Я, Господь, сказав це – і зробив, – говорить Господь.

¹⁵ І було до мене слово Господнє: ¹⁶ ти ж, сину людський, візьми собі один жезл і напиши на ньому: “Іуді й синам Ізраїлевим, союзним з ним”; і ще візьми жезл і напиши на ньому: “Йосифу”: це жезл Єфрема і всього дому Ізраїлевого, союзного з ним.¹⁷ І склади їх у себе один з одним в один жезл, щоб вони у руці твоїй були одне.¹⁸ І коли запитають у тебе сини народу твого: “чи не поясниш нам, що це у тебе?”,¹⁹ тоді скажи їм: так говорить Господь Бог: ось, Я візьму жезл Йосифів, який у руці Єфрема і союзних з ним колін Ізраїлевих, і прикладу їх до нього, до жезла Іуди, і зроблю їх одним жезлом, і будуть одне у руці Моїй.²⁰ Коли ж обидва жезли, на яких ти напишеш, будуть у руці твоїй перед очима їх,²¹ то скажи їм: так говорить Господь Бог: ось, Я візьму синів Ізраїлевих із середовища народів, між якими вони знаходяться, і зберу їх звідусюди і приведу їх у землю їхню.²² На цій землі, на горах Ізраїля Я зроблю їх одним народом, і один Цар буде царем у всіх них, і не будуть більше двома народами, і вже не будуть надалі розділятися на два царства.²³ І не будуть вже осквернювати себе ідолами своїми і мерзотами своїми і всякими пороками своїми, і звільню їх з усіх

місць проживання їх, де вони грішили, і очищу їх, і будуть Моїм народом, і Я буду їхнім Богом.²⁴ А раб Мій Давид буде Царем над ними і Пастирем усіх їх, і вони будуть ходити за заповідями Моїми, і устами Мої будуть дотримувати і виконувати їх.²⁵ І будуть жити на землі, яку Я дав рабу Моєму Якову, на якій жили батьки їхні; там будуть жити вони і діти їхні, і діти дітей їхніх повіки; і раб Мій Давид буде князем у них вічно.²⁶ І укладу з ними завіт миру, завіт вічний буде з ними. І влаштую їх, і розмножу їх, і поставлю серед них святилище Моє навіки.²⁷ І буде у них оселя Моя, і буду їхнім Богом, а вони будуть Моїм народом.²⁸ І пізнають народи, що Я Господь, Який освячує Ізраїля, коли святилище Моє буде серед них повіки.

38 І було до мене слово Господнє: ² сину людський! поверни лице твоє до Гога у землі Магог, князя Роша, Мешеха і Фувала, і проречи на нього пророцтво³ і скажи: так говорить Господь Бог: ось, Я – на тебе, Гог, князю Роша, Мешеха і Фувала!⁴ І поверну тебе, і вкладу вудила у щелепи твої, і виведу тебе і все військо твоє, коней і вершників, усіх озброєних мечами,⁵ персів, ефіоплян і лівійців з ними, всіх із цитами й у шоломах,⁶ Гомера з усіма загонами його, дім Фогарма, від меж півночі, з усіма загонами його, багато народів з тобою.⁷ Готуйся та зряджайся, ти і всі полчища твої, що зібралися до тебе, і будь їм вождем.⁸ Після багатьох днів ти знадобишся; в останні роки ти прийдеш у землю, врятовану від меча, зібрану з багатьох народів, на гори Ізраїлеві, які були у постійному запустін-

[14] Зах. 12, 10. Єз. 17, 24. [16] Єз. 4, 1. [21] Іс. 11, 12. [22] Ін 10, 16. [23] Єр. 7, 23. [24] Іс. 40, 11. Єр. 23, 5; 30, 9. Єз. 34, 23. Ін 10, 11. [25] Дан. 9, 24. [26] Пс. 88, 4. Єз. 34, 25. [27]

Лев. 26, 11–12. 2 Кор. 6, 16. Єз. 11, 20.

Глава 38. [2] Одкр. 20, 7. [3] Єз. 39, 1. [4] 4 Цар. 19, 28. Єз. 29, 4. [6] Бут. 10, 2–3. [8] Іс. 24, 22.

ні, але тепер жителі її будуть повернуті з народів, і всі вони будуть жити безпечно. ⁹ І піднімешся, як буря, підеш, як хмара, щоб покрити землю, ти і всі полчища твої і багато народів з тобою. ¹⁰ Так говорить Господь Бог: у той день придуть тобі на серце думки, і ти задумаєш злий намір ¹¹ і скажеш: “піднімуся я на землю необгороджену, піду на безтурботних, які живуть недбало, – усі вони живуть без стін, і немає у них ні заборів, ні дверей, – ¹² щоб учинити грабіж і набрати здобичі, накласти руку на знову заселені руїни і на народ, зібраний з народів, що займається господарством і торгівлею, який живе на вершині землі”. ¹³ Сава і Дедан і купці фарсиські з усіма молодими левачами їх скажуть тобі: “ти прийшов, щоб учинити грабіж, зібрав полчище твоє, щоб набрати здобичі, взяти срібло і золото, відібрати худобу і майно, захопити велику здобич?” ¹⁴ Тому пророчи пророцтво, сину людський, і скажи Гогу: так говорить Господь Бог: чи не так? у той день, коли народ Мій Ізраїль буде жити безпечно, ти пізнаєш це; ¹⁵ і підеш з місяця твого, від меж півночі, ти і багато народів з тобою, всі, що сидять на конях, зборище велике і військо численне. ¹⁶ І піднімешся на народ Мій, на Ізраїля, як хмара, щоб покрити землю: це буде в останні дні, і Я приведу тебе на землю Мою, щоб народи пізнали Мене, коли Я над тобою, Гог, явлю святість Мою перед очима їх. ¹⁷ Так говорить Господь Бог: чи не ти той самий, про якого Я говорив у давні дні через рабів Моїх, пророків Ізраїлевих, які пророкували у ті часи, що Я приведу тебе на них? ¹⁸ І буде у той день, коли Гог прийде на землю Ізраїлеву, – говорить Господь Бог, – гнів Мій запалає у люті Моїй.

¹⁹ І в ревності Моїй, у вогні обурення Мого Я сказав: істинно у той день відбудеться велике потрясіння на землі Ізраїлевій. ²⁰ І затремтять від імені Мого риби морські і птахи небесні, і звірі польові і всі плазуни, що повзають по землі, і всі люди, які на лиці землі, й обрушаться гори, і впадуть скелі, і всі стіни впадуть на землю. ²¹ І по всіх горах Моїх закличу меч проти нього, – говорить Господь Бог; меч кожної людини буде проти брата її. ²² І буду судитися з ним моровицею і кровопролиттям, і проллю на нього і на полки його і на багато народів, які з ним, всепотопляючий дощ і кам'яний град, вогонь і сірку; ²³ і покажу Мою велич і святість Мою, і явлю Себе перед очима багатьох народів, і пізнають, що Я Господь.

39 Ти ж, сину людський, пророчи пророцтво на Гога і скажи: так говорить Господь Бог: ось, Я – на тебе, Гог, князь Роша, Мешеха і Фувала! ² І поверну тебе, і поведу тебе, і виведу тебе від країв півночі, і приведу тебе на гори Ізраїлеві. ³ І виб'ю лук твій з лівої руки твоєї, і викину стріли твої з правої руки твоєї. ⁴ Упадеш ти на горах Ізраїлевих, ти й усі полки твої, і народи, які з тобою; віддам тебе на поживу всякого роду хижим птахам і звірам польовим. ⁵ На відкритому полі впадеш; бо Я сказав це, – говорить Господь Бог. ⁶ І пошлю вогонь на землю Магог і на жителів островів, які живуть безтурботно, і пізнають, що Я Господь. ⁷ І явлю святе ім'я Моє серед народу Мого, Ізраїля, і не дам надалі неславити святе ім'я Моє, і пізнають народи, що Я Господь, Святий в Ізраїлі. ⁸ Ось, це прийде і збудеться, – говорить Господь Бог, – це той день, про який Я сказав. ⁹ Тоді жителі міст Ізраїлевих вийдуть, і

[16] Єз. 38, 9. [19] Мф 24, 29. Лк 21, 26. [20] Одр. 6, 14. [21] Мк 13, 12. [22] Єз. 11, 10. Одр. 20, 9. [23] Єз. 26, 6.

Глава 39. [1] Єз. 38, 3. [3] Ос. 2, 18. [4] Єз. 29, 5; 32, 4. [6] Одр. 20, 7, 9. [7] Іс. 45, 17. Єз. 38, 23. [9] Іс. 9, 5.

розпалять вогонь, і будуть спалювати зброю, щити і лати, луки і стріли, і булави і списи; сім років буду палити їх. ¹⁰ І не будуть носити дров з поля, ні рубати у лісах, але будуть палити тільки зброю; і пограбують грабіжників своїх, і обернуть оббирачів своїх, – говорить Господь Бог. ¹¹ І буде у той день: дам Гогу місце для могили в Ізраїлі, долину перехожих на схід від моря, і вона буде затримувати перехожих; і поховать там Гога й усі полчища його, і будуть називати її долиною полчища Гогового. ¹² І дім Ізраїлів сім місяців буде ховати їх, щоб очистити землю. ¹³ І весь народ землі буде ховати їх, і знаменитим буде у них день, в який Я прославлю Себе, – говорить Господь Бог. ¹⁴ І призначать людей, які постійно обходили б землю і за допомогою перехожих ховали б тих, що залишилися на поверхні землі, для очищення її; після семи місяців вони почнуть робити пошуки; ¹⁵ і коли хто з тих, що обходять землю, побачить кістку людську, то поставить біля неї знак, доки погребачі не поховать її у долині полчища Гогового. ¹⁶ І буде ім'я місту: Гамона [полчище]. І так очистять вони землю. ¹⁷ Ти ж, сину людський, – так говорить Господь Бог, – скажи всякого роду птахам і всім звірам польовим: збирайтеся і йдіть, з усіх боків сходьтеся до жертви Моєї, яку Я заколю для вас, до великої жертви на горах Ізраїлевих; і будете їсти м'ясо і пити кров. ¹⁸ М'ясо чоловіків сильних будете їсти, і будете пити кров князів землі, баранів, ягнят, козлів і тельців, усіх відгодованих на Васані; ¹⁹ і будете їсти жир до ситости і пити кров до сп'яніння від жертви Моєї, яку Я заколю для вас. ²⁰ І насититесь за столом Моїм конями і вершниками, чоло-

віками сильними й усякими людьми військовими, – говорить Господь Бог. ²¹ І явлю славу Мою між народами, і всі народи побачать суд Мій, який Я звершу, і руку Мою, яку Я накладу на них. ²² І буде знати дім Ізраїлів, що Я Господь Бог їхній, від цього дня і далі. ²³ І дізнаються народи, що дім Ізраїлів був переселений за неправду свою; за те, що вони чинили віроломно переді Мною, Я приховав від них лице Моє і віддав їх до рук ворогів їхніх, і всі вони впали від меча. ²⁴ За нечистоти їхні і за їхнє беззаконня Я зробив це з ними, і приховав від них лице Моє. ²⁵ Тому так говорить Господь Бог: нині поверну полон Якова, і помилую весь дім Ізраїля, і возревную за святе ім'я Моє. ²⁶ І відчують вони нечестя своє і всі беззаконня свої, які чинили переді Мною, коли будуть жити на землі своїй безпечно, і ніхто не буде страшити їх, ²⁷ коли Я поверну їх від народів, і зберу їх із земель ворогів їхніх, і явлю у них святість Мою перед очима багатьох народів. ²⁸ І пізнають, що Я Господь Бог їхній, коли, розсіявши їх між народами, знову зберу їх у землю їхню і не залишу вже там жодного з них; ²⁹ і не буду вже ховати від них лица Мого, тому що Я виллю дух Мій на дім Ізраїлів, – говорить Господь Бог.

40 У двадцять п'ятому році після переселення нашого, на початку року, у десятий день місяця, у чотирнадцятому році після зруйнування міста, у той самий день була на мені рука Господа, і Він повів мене туди. ² У видіннях Божих привів Він мене у землю Ізраїлеву і поставив мене на дуже високій горі, і на ній, з південного боку, були ніби міські доми; ³ і привів мене туди. І ось муж, якого вигляд ніби вигляд блис-

[17] Одкр. 19, 17. Іс. 34, 3. [18] Іс. 34, 6. [21] Іс. 45, 11. [23] Єр. 50, 7. [25] Єр. 31, 23; 33, 7. Єз. 16, 53. [27] Єр. 32, 37. [29] Іс. 44, 3.

Іоїл. 2, 28. Зах. 12, 10.

Глава 40. [1] 4 Цар. 25, 4. Єз. 1, 2–3. [2] Одкр. 21, 10. [3] Одкр. 21, 15. Ам. 7, 7. Зах. 2, 1.

кучої міді, і лляний шнур у руці його і тростина для вимірювання, і стояв він біля воріт. ⁴ І сказав мені цей муж: “сину людський! дивись очима твоїми і слухай вухами твоїми, і прихили серце твоє до всього, що я буду показувати тобі, тому що ти для того і приведений сюди, щоб я показав тобі це; все, що побачиш, сповісти дому Ізраїлевому”. ⁵ І ось, поза храмом стіна з усіх боків його, і у руці того мужа тростина для вимірювання у шість ліктів, *рахуючи кожен лікоть у лікоть з долонек*; і наміряв він у цьому домі одну тростину товщини й одну тростину висоти. ⁶ Потім пішов до воріт, обернених лицем на схід, і зійшов по східцях їх, і знайшов міри в одному порозі воріт одну тростину ширини і в другому порозі одну тростину ширини. ⁷ І в кожній бічній кімнаті одна тростина довжини й одна тростина ширини, а між кімнатами п’ять ліктів, і у порозі воріт у притворі воріт всередині одна ж тростина. ⁸ І зміряв він у притворі воріт усередині одну тростину, ⁹ а в притворі біля воріт наміряв вісім ліктів і два лікті у стовпах. Цей притвор біля воріт з боку храму. ¹⁰ Бічних кімнат біля східних воріт три – з одного боку і три – з іншого; одна міра у всіх трьох і одна міра у стовпах з того й іншого боку. ¹¹ Ширини в отворі воріт він наміряв десять ліктів, а довжини воріт тринадцять ліктів. ¹² А перед кімнатами виступ в один лікоть, і в один же лікоть з іншого боку виступ; ці кімнати з одного боку мали шість ліктів і шість же ліктів з іншого боку. ¹³ Потім наміряв він у воротах від даху однієї кімнати до даху іншої двадцять п’ять ліктів ширини; двері були навпроти дверей. ¹⁴ А у стовпах він налічив шістдесят ліктів, у кожнім стовпі біля двору і біля воріт, ¹⁵ і від передньої сторони входу

у ворота до передньої сторони внутрішніх воріт п’ятдесят ліктів. ¹⁶ Гратчасті вікна були й у бокових кімнатах і у стовпах їх, усередину воріт навколо, також і у притворах вікна були навколо на внутрішній бік, і на стовпах – пальми. ¹⁷ І привів він мене на зовнішній двір, і ось там кімнати, і кам’яний поміст навколо двору був зроблений; тридцять кімнат на тому помості. ¹⁸ І поміст цей був з боків воріт, відповідно до довжини воріт; цей поміст був нижче. ¹⁹ І наміряв він у ширину від нижніх воріт до зовнішнього краю внутрішнього двору сто ліктів, на схід і на північ. ²⁰ Він виміряв також довжину і ширину воріт зовнішнього двору, повернених лицем на північ, ²¹ і бокові кімнати при них, три з одного боку і три з іншого; і стовпи їх, і виступи їх були такої самої міри, як у попередніх воріт: довжина їх п’ятдесят ліктів, а ширина двадцять п’ять ліктів. ²² І вікна їх, і виступи їх, і пальми їх – тієї ж міри, як у воріт, обернених лицем на схід; і входять до них сімома сходинками, і перед ними виступи. ²³ І у внутрішній двір є ворота навпроти воріт північних і східних; і наміряв він від воріт до воріт сто ліктів. ²⁴ І повів мене на південь, і ось там ворота південні; і наміряв він у стовпах і виступах таку саму міру. ²⁵ І вікна у них і у переддвер’ях їх такі самі, як ті вікна: довжина п’ятдесят ліктів, а ширина двадцять п’ять ліктів. ²⁶ Підйом до них – у сім сходинок, і переддвер’я перед ними; і пальмові прикраси – одна з того боку й одна з іншого на стовпах їх. ²⁷ І у внутрішній двір були південні ворота; і наміряв він від воріт до воріт південних сто ліктів. ²⁸ І привів він мене через південні ворота у внутрішній двір; і наміряв у південних воротах ту саму міру. ²⁹ І бічні кімнати їх, і

стовпи їх, і притвори їх – тієї самої міри, і вікна у них у притворах їх були навколо; усього в довжину п'ятдесят ліктів, а у ширину двадцять п'ять ліктів.³⁰ Притвори були навколо довжиною у двадцять п'ять ліктів, а шириною у п'ять ліктів.³¹ І притвори були у них на зовнішній двір, і пальми були на стовпах їх; підйом до них – у вісім сходинок.³² І повів мене східними воротами на внутрішній двір; і наміряв у цих воротах ту саму міру.³³ І бічні кімнати їх, і стовпи їх, і притвори їх були тієї самої міри; і вікна у них і притворах їх були навколо; довжина п'ятдесят ліктів, а ширина двадцять п'ять ліктів.³⁴ Притвори у них були на зовнішній двір, і пальми на стовпах їх з того й іншого боку; підйом до них – у вісім сходинок.³⁵ Потім привів мене до північних воріт, і наміряв у них ту саму міру.³⁶ Бічні кімнати при них, стовпи їх і притвори їх, і вікна у них були навколо; усього у довжину п'ятдесят ліктів, і у ширину двадцять п'ять ліктів.³⁷ Притвори у них були на зовнішній двір, і пальми на стовпах їх з того й іншого боку; підйом до них – у вісім сходинок.³⁸ Була також кімната, з входом до неї, біля стовпів воріт: там обмивають жертви всепалення.³⁹ А у притворі біля воріт два столи з одного боку і два з іншого боку, щоб заколювати на них жертви всепалення і жертви за гріх і жертви за злочин.⁴⁰ І біля зовнішнього боку біля входу в отвір північних воріт були два столи, і з іншого боку, поряд з притвором біля воріт, два столи.⁴¹ Чотири столи з одного боку і чотири столи з іншого боку, з боків воріт: усього вісім столів, на яких заколюють жертви.⁴² І чотири столи для приготування всепалення були з тесаних каменів, довжиною у півтора ліктя, і шириною у півто-

ра ліктя, а висотою в один лікоть; на них кладуть знаряддя для заколення жертви всепалення та інших жертв.⁴³ І гаки в одну долоню прироблені були до стін будівлі навколо, а на столах клали жертвне м'ясо.⁴⁴ Ззовні внутрішніх воріт були кімнати для співців; на внутрішньому дворі, збоку північних воріт, одна обернена лицем на південь, а інша, збоку південних воріт, повернена лицем на північ.⁴⁵ І сказав він мені: “ця кімната, яка лицем до півдня, для священників, що пильнують на сторожі храму;⁴⁶ а кімната, яка лицем на північ, для священників, що пильнують на сторожі жертовника: це сини Садока, які одні із синів Левія наближаються до Господа, щоб служити Йому”.⁴⁷ І наміряв він у дворі сто ліктів довжини і сто ліктів ширини: він був чотирикутний; а перед храмом стояв жертовник.⁴⁸ І привів він мене до притвору храму, і наміряв у стовпах притвору п'ять ліктів з одного боку і п'ять ліктів з іншого; а біля воріт три лікті ширини з одного боку і три лікті з іншого.⁴⁹ Довжина притвору – двадцять ліктів, а ширина – одинадцять ліктів, і сходять до нього по десяти сходинах; і були підпори у стовпів, одна з одного боку, а друга з іншого.

41 Потім увів мене до храму і наміряв у стовпах шість ліктів ширини з одного боку і шість ліктів ширини з іншого боку, на ширину скинії.² У дверях десять ліктів ширини, і з боків дверей п'ять ліктів з одного боку і п'ять ліктів з іншого боку; і наміряв довжини у храмі сорок ліктів, а ширини двадцять ліктів.³ І пішов усередину, і наміряв у стовпах біля дверей два лікті й біля дверей шість ліктів, а ширина дверей – сім ліктів.⁴ І відміряв у ньому двадцять ліктів у довжину і двадцять ліктів у ширину храму, і

[44] 1 Пар. 23, 5. [46] Євр. 13, 10. [47] Єз. 43, 13. Вих. 40, 5.

Глава 41. [4] Вих. 26, 33. Лев. 16, 2. Єз. 43, 12.

сказав мені: “це – Святе Святих”.⁵ І наміряв у стіні храму шість ліктів, а ширини у бічних кімнатах, навколо храму, по чотири лікти.⁶ Бічних кімнат було тридцять три, кімната біля кімнати; вони заходять у стіну, яка біля храму для кімнат навколо, так що вони пов’язані з нею, але стіни самого храму не торкаються.⁷ І він більше і більше розширювався навколо вгору бічними кімнатами, тому що окружність храму піднімалася вище і вище навколо храму, і тому храм мав велику ширину вгорі, і з нижнього поверху піднімалися у верхній через середній.⁸ І я бачив верх дому на усю окружність; бічні кімнати в основі мали там міри цілу тростину, шість повних ліктів.⁹ Ширина стіни бічних кімнат, що виходять назовні, п’ять ліктів, і відкритий простір є біля бічних кімнат храму.¹⁰ І між кімнатами відстань двадцять ліктів навколо всього храму.¹¹ Двері бічних кімнат ведуть на відкритий простір, одні двері – на північний бік, а інші двері – на південний бік; а ширина цього відкритого простору – п’ять ліктів навколо.¹² Будинок перед площею на західному боці – шириною у сімдесят ліктів; стіна ж цього будинку – п’ять ліктів ширини навколо, а довжина її – дев’яносто ліктів.¹³ І наміряв він у храмі сто ліктів довжини, і у площі й у прибудові, й у стінах його також сто ліктів довжини.¹⁴ І ширина храму з лицьового боку і площі на схід сто ж ліктів.¹⁵ І у довжині будівлі перед площею на задньому боці її з бічними кімнатами її по той та інший бік він наміряв сто ліктів, з внутрішньою частиною храму і притворами двору.¹⁶ Дверні бруси і ґратчасті вікна, і бічні кімнати навколо, в усіх трьох ярусах, навпроти порогів обшиті деревом і від підлоги до

вікна; вікна були зачинені.¹⁷ Від верху дверей як всередині храму, так і зовні, й по всій стіні навколо, всередині і зовні, були різьблені зображення,¹⁸ зроблені були херувими і пальми: пальма між двома херувимами, й у кожного херувима два лиця.¹⁹ З одного боку до пальми повернене лице людське, а з іншого боку до пальми – лице лев’яче; так зроблено в усьому храмі навколо.²⁰ Від підлоги до верху дверей зроблені були херувими і пальми, також і по стіні храму.²¹ В храмі були чотирикутні одвірки, і святилище мало такий саме вигляд, як я бачив.²² Жертовник був дерев’яний у три лікти висоти й у два лікти довжини; і кути його, і підніжжя його, і стінки його – з дерева. І сказав він мені: “це трапеза, яка перед Господом”.²³ У храмі й у святилищі по двоє дверей,²⁴ і двері ці із двох дощок, обидві дошки рухомі, дві в одних дверях і дві дошки в інших;²⁵ і зроблені на них, на дверях храму, херувими і пальми такі самі, які зроблені по стінах; а перед притвором іззовні був дерев’яний поміст.²⁶ І ґратчасті вікна з пальмами, по той та інший бік, були з боків притвору й у бічних кімнатах храму і на дерев’яній обшивці.

42 І вивів мене до зовнішнього двору північною дорогою, і привів мене до кімнат, що навпроти площі й навпроти будівлі на півночі,² до того місця, що біля північних дверей має у довжину сто ліктів, а у ширину п’ятдесят ліктів.³ Навпроти двадцяти ліктів внутрішнього двору і навпроти помосту, який на зовнішньому дворі, були галерея навпроти галереї у три яруси.⁴ А перед кімнатами хід у десять ліктів ширини, а всередину в один лікоть; двері їх лицем на північ.⁵ Верхні кімнати вужчі, тому що галереї віднімають у них трохи порівняно з нижніми і

[7] З Цар. 6, 8. [16] З Цар 6, 4. [18] З Цар. 6, 32. Єз. 10, 14. [19] Єз. 1, 10. [22] Вих. 30, 1–

2. [23] З Цар. 6, 34. [26] Єз. 40, 16. Глава 42. [1] Єз. 46, 19.

середніми кімнатами цієї будівлі. ⁶ Вони у три яруси, і таких стовпів, які на дворах, немає у них; тому вони і зроблені вужчими порівняно з нижніми і середніми кімнатами, починаючи від підлоги. ⁷ А зовнішня стіна навпроти цих кімнат від зовнішнього двору, що складає лицевий бік кімнат, має довжину п'ятдесят ліктів; ⁸ тому що і кімнати на зовнішньому дворі займають довжини тільки п'ятдесят ліктів, і ось перед храмом сто ліктів. ⁹ А знизу хід до цих кімнат зі східного боку, коли підходять до них із зовнішнього двору. ¹⁰ У ширину стіни двору на схід перед площею і перед будівлею були кімнати. ¹¹ І хід перед ними такий самий, як і у тих кімнат, які обернені на північ, така сама довжина, як і у тих, і така сама ширина, і всі виходи їх, і будова їх, і двері їх такі самі, як і у тих. ¹² Такі самі двері, як і у кімнатах, які на південь, і для входу у них двері біля самої дороги, яка йшла прямо уздовж стіни на схід. ¹³ І сказав він мені: “кімнати на північ і кімнати на південь, які перед площею, є кімнати священні, в яких священники, що наближаються до Господа, з'їдають найсвятіші жертви; там само вони кладуть найсвятіші жертви, і хлібні приношення, і жертву за гріх, і жертву за злочин, бо це місце святе. ¹⁴ Коли увійдуть туди священники, то вони не повинні виходити з цього святого місця на зовнішній двір, доки не залишать там одягу свого, в якому служили, бо вони священні; вони повинні одягнути на себе інший одяг і тоді виходити до народу”. ¹⁵ Коли скінчив він вимірювання внутрішнього храму, то вивів мене воротами, оберненими лицем на схід, і став вимірювати його навколо. ¹⁶ Він виміряв східний бік вимірювальною

тростиною і *наміряв* вимірювальною тростиною всього п'ятсот тростин; ¹⁷ на північному боці тією самою вимірювальною тростиною *наміряв* усього п'ятсот тростин; ¹⁸ на південній стороні *наміряв* вимірювальною тростиною також п'ятсот тростин. ¹⁹ Повернувши до західного боку, *наміряв* вимірювальною тростиною п'ятсот тростин. ²⁰ Із усіх чотирьох боків він обміряв його; навколо нього була стіна довжиною у п'ятсот тростин і у п'ятсот тростин шириною, щоб відокремити святе місце від несвятого.

43 І привів мене до воріт, до тих воріт, що повернені лицем на схід. ² І ось, слава Бога Ізраїлевого йшла від сходу, і глас Його – як шум вод великих, і земля освітилася від слави Його. ³ Це видіння було таке саме, яке я бачив раніше, точно таке, яке я бачив, коли приходив звістити загибель місту, і видіння, подібні до видінь, які бачив я біля ріки Ховари. І я впав на лице моє. ⁴ І слава Господа увійшла у храм шляхом воріт, обернених лицем до сходу.

⁵ І підняв мене дух, і увів мене у внутрішній двір, і ось, слава Господа наповнила весь храм. ⁶ І я чув когось, хто говорив до мене з храму, а той муж стояв біля мене, ⁷ і сказав мені: сину людський! це місце престолу Мого і місце стопам ніг Моїх, де Я буду жити серед синів Ізраїлевих повіки; і дім Ізраїлів не буде більше оскверняти святого імені Мого, ні вони, ні царі їхні, блудінням своїм і трупами царів своїх на висотах їх. ⁸ Вони ставили поріг свій біля порогу Мого і одвірки дверей своїх біля Моїх одвіроків, так що одна стіна була між Мною і ними, й оскверняли святе ім'я Моє мерзотами своїми, які робили, і за те Я погубив їх у гніві Моєму. ⁹ А тепер вони відки-

[13] Лев. 10, 17. Ис. 64, 11. [14] Єз. 44, 19. [20] Єз. 45, 2.

Глава 43. [1] Єз. 40, 6. [2] Єз. 1, 24. [3] Єз.

1, 3. [5] Єз. 8, 3. Вих. 40, 34. 3 Цар. 8, 11. [7] Ис. 67, 17. Зах. 6, 13. Одрк. 21, 3.

нуть від Мене блудодіяння своє і трупи царів своїх, і Я буду жити серед них повіки. ¹⁰ Ти, сину людський, сповісти дому Ізраїлевому про храм цей, щоб вони посоромилися беззаконь своїх і щоб зняли з нього міру. ¹¹ І якщо вони будуть соромитися всього того, що робили, то покажи їм вигляд храму і розташування його, і виходи його, і входи його, і всі обриси його, і всі устави його, і всі образи його, і всі закони його, і напиши на очах їхніх, щоб вони зберігали всі обриси його і всі устави його і жили за ними. ¹² Ось закон храму: на вершині гори весь простір його навколо – Святе Святих; ось закон храму! ¹³ І ось розміри жертovníка у ліктях, *рахуючи лікоть за лікоть з долоньку*: основа у лікоть, ширина також у лікоть, і пояс по всіх краях його в одну п'ядь; і ось задній бік жертovníка. ¹⁴ Від основи, що у землі, до нижнього виступу два лікті, а шириною він в один лікоть; від малого виступу до великого виступу чотири лікті, а ширина його – в один лікоть. ¹⁵ Сам жертovníк висотою у чотири лікті; і з жертovníка *піднімаються* вгору чотири роги. ¹⁶ Жертovníк має дванадцять *ліктів* довжини і дванадцять ширини; він чотирикутний на усі свої чотири боки. ¹⁷ А в майданчику чотирнадцять *ліктів* довжини і чотирнадцять ширини на всі чотири боки його, і навколо нього пояс у півліктя, а основа його у лікоть навколо, сходи ж до нього зі сходу. ¹⁸ І сказав він мені: сину людський! так говорить Господь Бог: ось устави жертovníка до того дня, коли він буде зроблений для приношення на ньому *всепалень* і для кроплення на нього кров'ю. ¹⁹ Священикам від коліна Левііного, які з племені Садока, що наближаються до Мене, щоб служити Мені,

– говорить Господь Бог, – дай тельця зі стада волів, у жертву за гріх. ²⁰ І візьми *крови його*, і покропи на чотири роги його, і на чотирі кути майданчика, і на пояс навколо, і так очисти його й освяти його. ²¹ І візьми тельця, у жертву за гріх, і спали його на призначеному місці дому поза святилищем. ²² А на другий день у жертву за гріх принеси з козячого стада козла без пороку, і нехай очистять жертovníк так само, як очищали тельцем. ²³ Коли ж закінчиш очищення, приведи зі стада волів тельця без вад і з отари овець барана без вад; ²⁴ і принеси їх перед лице Господа; і священики кинуть на них соли, і принесуть їх у *всепалення* Господу. ²⁵ Сім днів принось у жертву за гріх по козлу в день; також нехай приносять у жертву по тельцю зі стада волів і по барану з отари овець без вад. ²⁶ Сім днів вони повинні очищати жертovníк і освячувати його і наповнювати руки свої. ²⁷ Після закінчення ж цих днів, у восьмий день і далі, священики будуть підносити на жертovníку *ваші* *всепалення* і *подячні жертви*; і Я буду милостивий до вас, – говорить Господь Бог.

44 І привів він мене назад до *зовнішніх воріт* святилища, повернених лицем на схід, і вони були зачинені. ² І сказав мені Господь: *ворота* ці будуть зачинені, не відчиняться, і ніяка людина не увійде ними, бо Господь, Бог Ізраїлів, увійшов ними, і вони будуть зачинені. ³ Що ж до князя, він, як князь, сяде у них, щоб їсти хліб перед Господом; увійде через притвор цих воріт, і тим самим шляхом вийде. ⁴ Потім привів мене шляхом воріт північних перед лице храму, і я бачив, і ось, слава Господа наповнювала дім Господа, й упав я на лице моє. ⁵ І сказав мені

[10] Єз. 16, 63; 40, 4. [12] Єз. 41, 4. [13] Єз. 40, 5. [17] Єз. 43, 13. [18] Вих. 40, 16. Лев. 8, 11. [19] Єз. 40, 46. [21] Лев. 16, 3. [26]

Вих. 28, 41.

Глава 44. [1] Єз. 40, 3. [3] Єз. 46, 8. [4] Єз. 43, 5. [5] Єз. 40, 4.

Господь: сину людський! прикладай серце твоє до всього, і дивися очима твоїми, і слухай вухами твоїми все, що Я говорю тобі про всі постанови дому Господа і всі закони його; і прихили серце твоє до входу у храм і до всіх виходів зі святилища. ⁶ І скажи бунтівному дому Ізраїлевому: так говорить Господь Бог: досить вам, доме Ізраїлів, робити всі мерзоти ваші, ⁷ вводити синів чужої, необрізаних серцем і необрізаних плоттю, щоб вони були в Моєму святилищі й оскверняли храм Мій, підносити хліб Мій, жир і кров, і руйнувати завіт Мій усякими мерзотами вашими. ⁸ Ви не виконували варті біля святих Моїх, а ставили замість себе їх для сторожі у Моєму святилищі. ⁹ Так говорить Господь Бог: ніякий син чужої, необрізаний серцем і необрізаний плоттю, не повинен входити у святилище Моє, навіть і той син чужої, який живе серед синів Ізраїля. ¹⁰ Рівно ж і левити, які відійшли від Мене під час відступництва Ізраїля, які, залишивши Мене, блукали вслід ідолам своїм, понесуть покарання за провину свою. ¹¹ Вони будуть служити біля святилища Мого, як вартові біля воріт храму і прислужники у храмі; вони будуть заколювати для народу всепалення й інші жертви, і будуть стояти перед ними для служіння їм. ¹² За те, що вони служили їм перед ідолами їхніми і були для дому Ізраїлевого спокусою до нечестя, Я підняв на них руку Мою, – говорить Господь Бог, – і вони понесуть покарання за провину свою; ¹³ вони не будуть наближатися до Мене, щоб священнодіяти переді Мною і приступати до усіх святих Моїх, до Святого Святих, але будуть нести на собі неславу свою і мерзоти свої, які чинили. ¹⁴ Зроблю їх вар-

товими храму для всіх служб його і для всього, що звершується у ньому. ¹⁵ А священики з коліна Левіного, сини Садока, які, під час відступу синів Ізраїлевих від Мене, постійно стояли на сторожі святилища Мого, ті будуть наближатися до Мене, щоб служити Мені, і будуть стояти перед лицем Моїм, щоб приносити Мені жир і кров, – говорить Господь Бог. ¹⁶ Вони будуть входити у святилище Моє і наближатися до трапези Моєї, щоб служити Мені і нести варту Мою. ¹⁷ Коли прийдуть до воріт внутрішнього двору, тоді одягнуться в одязі лляні, а вовняне не повинне бути на них під час служіння їхнього біля воріт внутрішнього двору й усередині храму. ¹⁸ Завивала на головах їхніх повинні бути також лляні; і спідній одяг на стегнах їхніх повинен бути також лляним; у поту вони не повинні підперізуватися. ¹⁹ А коли потрібно буде вийти на зовнішній двір, на зовнішній двір до народу, тоді вони повинні будуть зняти одяг свій, в якому вони служили, і залишити його у священних кімнатах, і одягтися в інший одяг, щоб священним одягом своїм не доторкатися до народу. ²⁰ І голови свої вони не повинні голити, і не повинні відпускати волосся, а нехай неодмінно стрижуть голови свої. ²¹ І вина не повинен пити жоден священик, коли йде у внутрішній двір. ²² Ні вдови, ні розведеної з чоловіком вони не повинні брати собі у дружини, а тільки можуть брати собі дівчат із племені дому Ізраїлевого і вдову, що залишилася вдовою від священика. ²³ Вони повинні навчати народ Мій відрізняти священне від несвященного і пояснювати їм, що нечисте і що чисте. ²⁴ При спірних справах вони повинні бути присутніми у суді,

[6] Єз. 45, 9. Чис. 16, 7. [7] Діян. 21, 28. [10] Єз. 48, 11. Діян. 21, 28. [13] Ос. 4, 6. [15] Єз. 40, 46; 48, 11. [16] Лев. 24, 6. [17] Лев. 19, 19. Втор. 22, 11. [18] Вих. 28, 42. [19] Єз.

42, 14. [20] Лев. 19, 27. [21] Лев. 10, 9. [22] Лев. 21, 13–14. [23] Лев. 10, 10. Єз. 22, 26. Мал. 2, 7. [24] Втор. 17, 18. 2 Пар. 19, 10.

і за уставом Моїм судити їх, і зберігати закони Мої і постанови Мої про всі свята Мої, і свято зберігати суботи Мої. ²⁵ До мертвої людини ніхто з них не повинен підходити, щоб не зробитися нечистим; тільки заради батька і матері, заради сина і дочки, брата і сестри, яка не була заміжньою, можна їм зробити себе нечистими. ²⁶ Після очищення ж такого, ще сім днів слід відрахувати йому. ²⁷ І в той день, коли йому потрібно буде приступати до святині у внутрішньому дворі, щоб служити при святині, він повинен принести жертву за гріх, – говорить Господь Бог. ²⁸ А щодо наділу їхнього, то Я їхній наділ. І володіння не давайте їм у Ізраїлі: Я їхне володіння. ²⁹ Вони будуть їсти від хлібного приношення, від жертви за гріх і жертви за злочин; і все закладе у Ізраїлі їм же належить. ³⁰ І початки з усіх плодів ваших і всякого роду приношення, з чого б не склалися приношення ваші, належать священикам; і початки меленого вами віддавайте священикові, щоб над домом твоїм спочивало благословення. ³¹ Ніякої мертвечини і нічого, роздертого звіром, ні з птахів, ні з худоби, не повинні їсти священики.

45 Коли будете за жеребом ділити землю на наділи, тоді відокремте священну ділянку Господу у двадцять п'ять тисяч тростин довжини і десять тисяч ширини; нехай буде святе це місце в усьому обсязі своєму, навколо. ² Від нього до святилища відійде чотирикутник по п'ятсот тростин навколо, і навколо нього площа у п'ятдесят ліктів. ³ З цієї міри відміряй двадцять п'ять тисяч тростин у довжину і десять тисяч у ширину, де буде знаходитися святилище, Святе Святих. ⁴ Ця священна частина землі буде належати

священикам, служителям святилища, які приступають до служіння Господу: це буде для них місцем для домів і святиною для святилища. ⁵ Двадцять п'ять тисяч тростин довжини і десять тисяч ширини будуть належати левитам, служителям храму, як їхнє володіння для проживання їх. ⁶ І у володіння місту дайте п'ять тисяч ширини і двадцять п'ять тисяч довжини, навпроти священного місця, відділеного Господу; це має належати всьому дому Ізраїлевому. ⁷ І князеві дайте частку по той та інший бік, як біля священного місця, визначеного Господу, так і біля міського володіння, до заходу із західного боку і до сходу зі східного боку, довжиною нарівні з одним з тих наділів від західної межі до східної. ⁸ Це його земля, його володіння в Ізраїлі, щоб князі Мої надалі не тіснили народу Мого і щоб надали землю дому Ізраїлевому за колінами його. ⁹ Так говорить Господь Бог: досить вам, князі Ізраїлеві! відкладіть образи і гноблення і чиніть суд і правду, перестаньте витісняти народ Мій із володіння його, – говорить Господь Бог. ¹⁰ Нехай будуть у вас правильні терези і правильна ефа і правильний бат. ¹¹ Ефа і бат повинні бути однакової міри, так щоб бат вміщав у собі десяту частину хомера й ефа десяту частину хомера; міра їх повинна визначатися за хомером. ¹² У сиклі двадцять гер; а двадцять сиклів, двадцять п'ять сиклів і п'ятнадцять сиклів будуть складати у вас мину. ¹³ Ось данина, яку ви повинні давати князеві: шосту частину ефи від хомера пшениці і шосту частину ефи від хомера ячменю; ¹⁴ постановою про елей: від кора елею десяту частину бата; десять батів складуть хомер, тому що у хомері десять батів; ¹⁵ одну вівцю від отари у двіс-

[25] Лев. 21, 1. [26] Чис. 19, 11–12. [28] Чис. 18, 20. Втор. 10, 9; 18, 2. [30] Вих. 13, 2; 22, 29. [31] Вих. 22, 31. Лев. 22, 8.

Глава 45. [1] Єз. 48, 8–9. [2] Єз. 42, 20. [8] Єз. 46, 18. [9] Єз. 44, 6. Іс. 1, 16. [10] Лев. 19, 35. [12] Вих. 30, 13. Лев. 27, 25. Чис. 3, 47.

ті овець із багатого пасовища Ізраїля: усе це для хлібного приношення і всепалення, і подячної жертви, на очищення їх, – говорить Господь Бог. ¹⁶ Увесь народ землі зобов'язується робити це приношення князеві в Ізраїлі. ¹⁷ А на обов'язку князя будуть лежати всепалення і хлібне приношення, й узливання у свята й у новомісяччя, й у суботи, в усі торжества дому Ізраїлевого; він повинен буде приносити жертву за гріх і хлібне приношення, і всепалення, і жертву подячну для очищення дому Ізраїлевого. ¹⁸ Так говорить Господь Бог: у першому місяці, у перший день місяця, візьми зі стада волів тельця без вад, і очисти святилище. ¹⁹ Священик нехай візьме крові від цієї жертви за гріх і покропить нею на одвірки храму і на чотири кути майданчика біля жертовника і на одвірки воріт внутрішнього двору. ²⁰ Те саме зроби й у сьомий день місяця за тих, хто грішить навмисно і за простотою, і так очищайте храм. ²¹ У першому місяці, у чотирнадцятий день місяця, повинна бути у вас Пасха, свято семиденне, коли слід їсти опрісноки. ²² У цей день князь за себе і за весь народ землі принесе тельця у жертву за гріх. ²³ І в ці сім днів свята він повинен приносити у всепалення Господу щодня по сім тельців і по сім баранів без вад, і у жертву за гріх щодня по козлу з козячого стада. ²⁴ Хлібного приношення він повинен приносити по ефі на тельця і по ефі на барана і по гину елею на ефу. ²⁵ В сьомому місяці, у п'ятнадцятий день місяця, у свято, протягом семи днів він повинен приносити те саме: таку саму жертву за гріх, таке саме всепалення, і стільки ж хлібного приношення і стільки ж елею.

46 Так говорить Господь Бог: ворота внутрішнього двору, повернені лицем на схід, повинні бути замкнені протягом шести робочих днів, а у суботній день вони повинні бути відчинені й у день новомісяччя повинні бути відчинені. ² Князь піде через зовнішній притвор воріт і стане біля одвірка цих воріт; і священники звершать його всепалення і його подячну жертву; і він біля порога воріт вклониться Господу, і вийде, а ворота залишаються незамкненими до вечора. ³ І народ землі буде поклонятися перед Господом, при вході у ворота, у суботи і новомісяччя. ⁴ Всепалення, яке князь принесе Господу в суботній день, повинно бути із шести агнів без вад та із барана без вад; ⁵ хлібного приношення ефа на барана, а на агнів хлібного приношення, скільки рука його подасть, а елею гин на ефу. ⁶ В день новомісяччя будуть принесені ним зі стада волів телець без вад, також шість агнів і баран без вад. ⁷ Хлібного приношення він принесе ефу на тельця та ефу на барана, а на агнів, скільки рука його подасть, і елею гин на ефу. ⁸ І коли буде приходити князь, то повинен входити через притвор воріт і тим самим шляхом виходити. ⁹ А коли народ землі буде приходити перед лице Господа у свята, то той, хто входить північними воротами для поклоніння, повинен виходити воротами південними, а той, хто входить південними воротами, повинен виходити воротами північними; він не повинен виходити тими самими воротами, якими увійшов, а повинен виходити протилежними. ¹⁰ І князь повинен знаходитися серед них; коли вони входять, входить і він; і коли вони виходять, виходить і він. ¹¹ І у свята

[17] Єз. 46, 11–12. [21] Лев. 23, 5. Чис. 28, 16–17. [22] Єз. 46, 2. [23] Чис. 28, 24. [24] Єз. 46, 11. [25] Чис. 29, 12.

Глава 46. [2] Єз. 45, 22. [4] Чис. 28, 10. [8] Єз. 44, 3. [11] Чис. 28, 26. Єз. 45, 17.

і в урочисті дні хлібного приношення від нього повинно бути по ефі на тельця і по ефі на барана, а на агнців, скільки подасть рука його, і елею по гину на ефу. ¹² А якщо князь, з ревності своєї, захоче принести всепалення або подячну жертву Господу, то повинні відчинити йому ворота, повернені на схід, і він звершить своє всепалення і свою подячну жертву так само, як звершив у суботній день, і після цього він вийде, і після виходу його ворота замкнуться. ¹³ Щодня приносить Господу у всепалення однолітнього агнця без вад; щоранку приносить його. ¹⁴ А хлібного приношення додавай до нього щоранку шосту частину ефи і елею третю частину гина, щоб розчинити борошно; така вічна постанова про хлібне приношення Господу, назавжди. ¹⁵ Нехай приносять у всепалення агнця і хлібне приношення і елей щоранку постійно. ¹⁶ Так говорить Господь Бог: якщо князь дає кому із синів своїх подарунок, то це має піти у спадщину і його синам; це володіння їхнє має бути спадкоємним. ¹⁷ Якщо ж він дасть зі спадщини своєї кому-небудь із рабів своїх подарунок, те це буде належати йому тільки до року звільнення, і тоді повернеться до князя. Тільки до синів його має переходити спадщина його. ¹⁸ Але князь не може брати зі спадкоємної ділянки народу, витісняючи їх із володіння їхнього; тільки зі свого володіння він може наділяти дітям своїм, щоб ніхто з народу Мого не був вигнаний зі свого володіння. ¹⁹ І привів він мене тим ходом, який збоку воріт, до священних кімнат для священників, повернених на північ, і ось там одне місце на краю на захід. ²⁰ І сказав мені: “це – місце, де священники повинні варити жертву за злочин і жертву за гріх, де повинні

пекти хлібне приношення, не виносячи його на зовнішній двір, для освячення народу”. ²¹ І вивів мене на зовнішній двір, і провів мене по чотирьох кутах двору, і ось, у кожнім куті двору ще двір. ²² У всіх чотирьох кутах двору були покриті двори у сорок ліктів довжини і тридцять ширини, однієї міри в усіх чотирьох кутах. ²³ І навколо усіх їх чотирьох – стіни, а біля стін зроблені вогнища навколо. ²⁴ І сказав мені: “ось куховарні, у яких служителі храму варять жертви народні”.

47 Потім привів він мене назад до дверей храму, і ось, з-під порога храму тече вода на схід, бо храм стояв лицем на схід, і вода текла з-під правого боку храму, з південного боку жертовника. ² І вивів мене північними воротами, і зовнішнім шляхом обвів мене до зовнішніх воріт, шляхом, поверненим на схід; і ось, вода тече праворуч. ³ Коли той муж пішов на схід, то в руці тримав шнур, і відміряв тисячу ліктів, і повів мене по воді; води було по щиколотку. ⁴ І ще відміряв тисячу, і повів мене по воді; води було по коліно. І ще відміряв тисячу, і повів мене; води було по пояс. ⁵ І ще відміряв тисячу, і вже тут був такий потік, через який я не міг іти, тому що вода була така висока, що треба було пливати, а переходити не можна було цей потік. ⁶ І сказав мені: “бачив, сину людський?” і повів мене назад до берега цього потоку. ⁷ І коли я прийшов назад, і ось, на берегах потоку багато було дерев по той та інший бік. ⁸ І сказав мені: ця вода тече на східну сторону землі, зійде на рівнину і ввійде у море; і води його зробляться здоровими. ⁹ І всяка жива істота, яка плазує там, де ввійдуть два струмені, буде живою; і риби буде дуже багато, тому що ввійде туди ця вода,

[13] Чис. 28, 3. [18] Єз. 45, 8. 3 Цар. 21, 3. [19] Єз. 42, 1. [24] 1 Цар. 2, 13.

Глава 47. [1] Зах. 14, 8. [5] Рим. 11, 33.

[7] Одкр. 22, 1–2. [8] Зах. 14, 8. [9] Рим. 11, 16. Мф 13, 47.

і води у морі зробляться здоровими, і, куди ввійде цей потік, усе буде живе там. ¹⁰ І будуть стояти біля його рибалки від Ен-Гадді до Еглаїма, будуть закидати сіті. Риба буде у своєму вигляді і, як у великому морі, риби буде дуже багато. ¹¹ Болота його і калюжі його, які не стануть здоровими, будуть залишені для соли. ¹² Біля потоку по берегах його, з того й іншого боку, будуть рости всякі дерева, які приносять їжу: листя їх не будуть в'янути, і плоди на них не будуть виснажуватися; кожен місяць будуть визрівати нові, тому що вода для них тече зі святилища; плоди їх будуть уживані в їжу, а листя їх будуть

¹³ Так говорить Господь Бог: ось розподіл, за яким ви повинні розділити землю у спадщину дванадцятьом колінам Ізраїлевим: Йосифові два наділи. ¹⁴ І успадкуйте її, як один, так і другий; оскільки Я, піднявши руку Мою, клявся віддати її батькам вашим, то і буде земля ця спадщиною вашою. ¹⁵ І ось межа землі: на північному краю, починаючи від великого моря, через Хетлон, по дорозі у Цедад, ¹⁶ Емаф, Берот, Сивраїм, що знаходиться між Дамаською й Емафською областями Гацар-Тихон, який на кордоні Аврана. ¹⁷ І буде кордон від моря до Гацар-Енон, кордон з Дамаском, і далі на півночі область Емаф; і ось північний край. ¹⁸ Межу східного краю ведіть між Авраном і Дамаском, між Галаадом і землею Ізраїльською, по Йордану, від північного краю до східного моря; це східний край. ¹⁹ А південний край з полуденної сторони від Тамари до вод сперечання при Кадисі, і за течією потоку до великого моря; це полуденний край на півдні. ²⁰ Західна ж межа – велике море, від південного кордону до місця навпроти Емафа; це західний край. ²¹ І розді-

літь собі землю цю на наділи за колінами Ізраїлевими. ²² І розділіть її за жеребом у спадщину собі й іноземцям, які живуть у вас, які народили у вас дітей; і вони серед синів Ізраїлевих повинні вважатися нарівні з природними жителями, і вони з вами ввійдуть у частку серед колін Ізраїлевих. ²³ У якому коліні живе іноземець, у тому і дайте йому спадщину його, – говорить Господь Бог.

48 Ось імена колін. На північному краю по дорозі від Хетлона, що веде в Емаф, Гацар-Енон, від північного кордону Дамаска по шляху до Емафа: все це від сходу до моря один наділ Дану. ² Поряд з межею Дана, від східного краю до західного, це один наділ Асиру. ³ Поряд з межею Асира, від східного краю до західного, це один наділ Неффалиму. ⁴ Поряд з межею Неффалима, від східного краю до західного, це один наділ Манассії. ⁵ Поряд з межею Манассії, від східного краю до західного, це один наділ Єфрему. ⁶ Поряд з межею Єфрема, від східного краю до західного, це один наділ Рувиму. ⁷ Поряд з межею Рувима, від східного краю до західного, це один наділ Іуді. ⁸ А поряд з межею Іуді, від східного краю до західного, священна ділянка, шириною у двадцять п'ять тисяч *тростин*, а довжиною нарівні з іншими наділами, від східного краю до західного; серед нього буде святилище. ⁹ Ділянка, яку ви присвятите Господу, довжиною буде у двадцять п'ять тисяч, а шириною у десять тисяч *тростин*. ¹⁰ І ця священна ділянка повинна належати священикам, на північ двадцять п'ять тисяч і до моря у ширину десять тисяч, і на схід у ширину десять тисяч, а на південь у довжину двадцять п'ять тисяч *тростин*, і серед неї буде святилище Господнє.

[10] Єр. 16, 16. [12] Іс. 65, 22. Одр. 22, 2. [14] Бут. 12, 7. [17] Чис. 34, 9. [18] Чис. 34, 10. [19] Чис. 20, 13; 34, 3. Єз. 48, 28. [22] Іс.

56, 3. Гал. 3, 28.

Глава 48. [8] Єз. 45, 1. [9] Єз. 45, 1.

¹¹ Це присвятите священикам із синів Садока, які стояли на варті Моїй, які під час відступництва синів Ізраїлевих не відступили від Мене, як відступили *інші* левити. ¹² Їм буде належати ця частина землі зі священної ділянки, святиня зі святинь, біля межі левитів. ¹³ І левити одержать також біля межі священничої двадцять п'ять тисяч у довжину і десять тисяч *тростин* у ширину; уся довжина двадцять п'ять тисяч, а ширина десять тисяч *тростин*. ¹⁴ І з цієї частини вони не можуть ні продати, ні проміняти; і початки землі не можуть переходити до інших, тому що це святиня Господня. ¹⁵ А решту п'ять тисяч у ширину з двадцятьма п'ятьма тисячами у довжину призначаються для міста на загальне використання, на заселення і на передмістя; місто буде у середині. ¹⁶ І ось розміри його: північна сторона чотири тисячі п'ятсот і південна сторона чотири тисячі п'ятсот, східна сторона чотири тисячі п'ятсот і західна сторона чотири тисячі п'ятсот *тростин*. ¹⁷ А передмістя міста до півночі двісті п'ятдесят, і до сходу двісті п'ятдесят, і до півдня двісті п'ятдесят, і до заходу двісті п'ятдесят *тростин*. ¹⁸ А що залишається з довжини навпроти священної ділянки, десять тисяч на схід і десять тисяч на захід, навпроти священної ділянки, плоди з цієї землі повинні бути для споживи тих, що працюють у місті. ¹⁹ Працювати ж у місті можуть працівники з усіх колін Ізраїлевих. ²⁰ Усю відділену ділянку у двадцять п'ять тисяч довжини й у двадцять п'ять тисяч ширини, чотирикутну, виділіть у священний наділ, із включенням володінь міста; ²¹ а решту князеві. Як з боку священної ділянки, так і з боку володінь міста, навпроти двадцяти п'яти тисяч *тростин* до східної межі ді-

лянки, і на захід навпроти двадцяти п'яти тисяч біля західної межі співмірно з цими наділами, наділ князю, так що священна ділянка і святинище будуть всередині нього. ²² І те, що від володінь левитських і від володінь міста залишається у проміжку, належить також князю; проміжок між межею Іуди і між межею Веніаміна буде належати князю. ²³ Решту ж від колін, від східного краю до західного – один наділ Веніаміну. ²⁴ Поряд межі Веніаміна, від східного краю до західного – один наділ Симеону. ²⁵ Поряд межі Симеона, від східного краю до західного – один наділ Іссахару. ²⁶ Поряд межі Іссахара, від східного краю до західного – один наділ Завулону. ²⁷ Поряд межі Завулону, від східного краю до західного – один наділ Гаду. ²⁸ А поряд межі Гада на південній стороні йде південна межа від Тамари до вод сперечання при Кадисі, уздовж потоку до великого моря. ²⁹ Ось земля, яку ви за жеребом розділите колінам Ізраїлевим, і ось ділянки їх, – говорить Господь Бог. ³⁰ І ось виходи міста: з північної сторони міри чотири тисячі п'ятсот; ³¹ і ворота міста називаються іменами колін Ізраїлевих; на півночі трое воріт: ворота Рувимові одні, ворота Іудині одні, ворота Левіні одні. ³² І зі східної сторони *міри* чотири тисячі п'ятсот, і трое воріт: ворота Йосифа одні, ворота Веніаміна одні, ворота Данові одні; ³³ і з південної сторони міри чотири тисячі п'ятсот, і трое воріт: ворота Симеонові одні, ворота Іссахарові одні, ворота Завулонові одні. ³⁴ З морської сторони *міри* чотири тисячі п'ятсот, воріт тут трое ж: ворота Гадові одні, ворота Асирові одні, ворота Неффалимові одні. ³⁵ Усього навколо вісімнадцять тисяч. А ім'я місту з того дня буде: “Господь там”.

[11] Єз. 44, 15. [14] Лев. 25, 34. [20] Одкр. 21, 16. [28] Єз. 47, 19. [31] Одкр. 21, 12. [35] Іс.

62, 2. Лев. 26, 12. Пс. 45, 6.

КНИГА ПРОРОКА ДАНИЇЛА

1 У третій рік царювання Іоакима, царя Юдейського, прийшов Навуходоносор, цар Вавилонський, до Єрусалима й обложив його.² І віддав Господь у руки його Іоакима, царя Юдейського, і частину сосудів дому Божого, і він відправив їх у землю Сеннаар, у дім бога свого, і вніс ці сосуди у скарбницю бога свого.³ І сказав цар Асфеназу, начальникові євнухів своїх, щоб він із синів Ізраїлевих, з роду царського і князівського, привів⁴ отроків, у яких немає ніякого тілесного недоліку, красивих на вигляд, і здібних для всякої науки, і таких, що розуміють науки, і здатних і гідних служити у чертогах царських, і щоб навчив їх книг і мови халдейської.⁵ І призначив їм цар щоденну їжу з царського столу і вино, яке сам пив, і повелів виховувати їх три роки, після закінчення яких вони повинні були стати перед царем.⁶ Між ними були із синів Іудиних Даниїл, Ананія, Мисаїл та Азарія.⁷ І перейменував їх начальник євнухів – Даниїла Валтасаром, Ананію Седрахом, Мисаїла Мисахом і Азарію Авденаго.⁸ Даниїл поклав у серці своєму не осквернятися стравами зі столу царського і вином, яке п'є цар, і тому просив начальника євнухів про те, щоб не осквернятися йому.⁹ Бог дарував Даниїлові милість і прихильність начальника євнухів;¹⁰ і начальник євнухів сказав Даниїлові: боюся я господаря мого, царя, який сам призначив вам їжу і питво; якщо він побачить обличчя ваші худшими, ніж у отроків, однолітків ваших, то ви зробите голову мою винною перед царем.¹¹ Тоді сказав Даниїл Амелсару, якого начальник

євнухів приставив до Даниїла, Ананії, Мисаїла й Азарії: ¹² зроби дослід над рабами твоїми протягом десяти днів; нехай дають нам у їжу овочі і воду для пиття; ¹³ і потім нехай з'являться перед тобою обличчя наші й обличчя тих отроків, які годуються царською їжею, і потім зроби з рабами твоїми, як побачиш. ¹⁴ Він послушався їх у цьому і випробовував їх десять днів. ¹⁵ Після закінчення ж десяти днів обличчя їх виявилися красивішими, і тілом вони були повніші за усіх тих отроків, які харчувалися царськими стравами. ¹⁶ Тоді Амелсар брав їхню страву і вино для пиття і давав їм овочі. ¹⁷ І дарував Бог чотирьом цим отрокам знання і розуміння всякої книги і мудрости, а Даниїлові ще дарував розуміти і всілякі видіння і сни. ¹⁸ Після закінчення тих днів, коли цар наказав представити їх, начальник євнухів представив їх Навуходоносору. ¹⁹ І цар говорив з ними, і з усіх отроків не знайшлося подібних до Даниїла, Ананії, Мисаїла й Азарії, і стали вони служити перед царем. ²⁰ І в усякій справі мудрого розуміння, про що не запитував їх цар, він знаходив їх у десять разів вище за всіх тайновідців і волхвів, які були в усьому царстві його. ²¹ І був там Даниїл до першого року царя Кира.

2 У другий рік царювання Навуходоносора снилися Навуходоносору сни, і збурився дух його, і сон віддалився від нього.² І звелів цар скликати тайновідців, і ворожитів, і чаклунів, і халдеїв, щоб вони розповіли цареві сновидіння його. Вони прийшли, і стали перед царем.³ І сказав їм цар: сон снівся мені, і

Глава 1. [1] 4 Цар. 24, 10. 2 Пар. 36, 5. [2] 2 Пар. 36, 6–7. [3] 4 Цар. 20, 18. Іс. 39, 7. [4] Іс. 39, 7. [5] 4 Цар. 25, 30. [7] Дан. 5, 12. [8] Лев. 11, 4. Тов. 1, 11. Юдиф. 12, 2. [9] Притч.

16, 7. [17] Бут. 40, 12–13; 41, 28–29. [19] Єз. 28, 3. [20] Єз. 28, 3. Дан. 5, 11. [21] Дан. 6, 28. Глава 2. [2] Дан. 4, 3.

тривожиться дух мій; бажаю знати цей сон. ⁴ І сказали халдеї цареві по-арамейськи: царю! повіки живи! скажи сон рабам твоїм, і ми пояснимо значення його. ⁵ Відповів цар і сказав халдеям: слово відступило від мене; якщо ви не скажете мені сновидіння і значення його, то на шматки будете порубані, і доми ваші обернуться на руїни. ⁶ Якщо ж розповісте сон і значення його, то одержите від мене дари, нагороду і велику шану; отже, скажіть мені сон і значення його. ⁷ Вони вдруге відповіли і сказали: нехай скаже цар рабам своїм сновидіння, і ми пояснимо його значення. ⁸ Відповів цар і сказав: точно знаю, що ви хочете виграти час, тому що бачите, що слово відступило від мене. ⁹ Оскільки ви не оголошите мені сновидіння, то у вас один намір: ви збираєтеся сказати мені неправду й обман, поки мине час; отже, розкажіть мені сон, і тоді я дізнаюся, що ви можете пояснити мені і значення його. ¹⁰ Халдеї відповіли царю і сказали: немає на землі людини, яка могла б відкрити цю справу царя, і тому жоден цар, великий і могутній, не вимагав подібного ні від якого тайновідця, ворожбита і халдея. ¹¹ Діло, якого цар вимагає, таке складне, що ніхто інший не може відкрити його цареві, крім богів, які не живуть з плоттю. ¹² Розлютився цар і сильно розгнівався на це, і наказав знищити всіх мудреців вавилонських.

¹³ Коли вийшло це повеління, щоб убивати мудреців, шукали Даниїла і товаришів його, щоб умертвити їх. ¹⁴ Тоді Даниїл звернувся з порадою і мудрістю до Ариоха, начальника царських охоронців, який вийшов убивати мудреців вавилонських; ¹⁵ і запитав Ариоха, сильного при царі: “чому таке грізне повеління від царя?” Тоді Ариох розповів усю спра-

ву Даниїлові. ¹⁶ І Даниїл увійшов, і ублагав царя дати йому час, і він представить цареві тлумачення сну. ¹⁷ Даниїл прийшов у дім свій, і розповів справу Ананії, Мисаїлу й Азарії, товаришам своїм, ¹⁸ щоб вони просили милости у Бога небесного про цю таємницю, щоб Даниїл і товариші його не загинули з іншими мудрецькими вавилонськими. ¹⁹ І тоді відкрита була таємниця Даниїлові у нічному видінні, і Даниїл благословив Бога небесного. ²⁰ І сказав Даниїл: нехай буде благословенне ім'я Господа від віку і до віку! бо у Нього мудрість і сила; ²¹ він змінює часи і літа, скидає царів і поставляє царів; дає мудрість мудрим і розуміння розумним; ²² Він відкриває глибоке і таємне, знає, що у мороці, і світло живе з Ним. ²³ Славлю і величаю Тебе, Боже батьків моїх, що Ти дарував мені мудрість і силу і відкрив мені те, про що ми благали Тебе; бо Ти відкрив нам справу царя. ²⁴ Після цього Даниїл увійшов до Ариоха, якому цар повелів умертвити мудреців вавилонських, прийшов і сказав йому: не убивай мудреців вавилонських; введи мене до царя, і я відкрию значення сну. ²⁵ Тоді Ариох негайно привів Даниїла до царя і сказав йому: я знайшов з полонених синів Юдеї людину, яка може відкрити цареві значення сну. ²⁶ Цар сказав Даниїлові, який названий був Валтасаром: чи можеш ти сказати мені сон, який я бачив, і значення його?

²⁷ Даниїл відповів цареві і сказав: таємниці, про яку цар запитує, не можуть відкрити цареві ні мудреці, ні чародії, ні тайновідці, ні ворожбити. ²⁸ Але є на небесах Бог, Який відкриває таємниці; і Він відкрив цареві Навуходоносору, що буде в останні дні. Сон твій і видіння голови твоєї на ложі твоему були такі: ²⁹ ти, царю, на ложі твоему думав

[4] Дан. 3, 9; 5, 10; 6, 6. [6] Дан. 5, 7. [10] Бут 41, 8. [18] Пс. 144, 19. [19] Іоїл. 2, 28. [20] Пс. 112, 2. [21] 1 Цар. 2, 7–8. Притч. 8, 14.

Дан. 4, 14. [22] 1 Кор. 4, 5. Євр. 4, 13. 1 Тим. 6, 16. [26] Дан. 1, 17. [29] Ам. 3, 7.

про те, що буде після цього? і Той, Хто відкриває таємниці, показав тобі те, що буде.³⁰ А мені таємниця ця відкрита не тому, що я мудріший за всіх, хто живе, але для того, щоб відкрито було цареві розуміння і щоб ти узнав думки серця твого.³¹ Тобі, царю, було таке видіння: ось, якийсь великий ідол; величезний був цей ідол, у надзвичайному блиску стояв він перед тобою, і страшний був вигляд його.³² У цього ідола голова була з чистого золота, груди його і руки його – зі срібла, черево його і стегна його мідні,³³ гомілки його залізні, ноги його частково залізні, частково глиняні.³⁴ Ти бачив його, доки камінь не відірвався від гори без допомоги рук, ударив у ідола, у залізні і глиняні ноги його, і розбив їх.³⁵ Тоді все разом роздробилося: залізо, глина, мідь, срібло і золото зробилися як порошок на літніх токах, і вітер розніс їх, і сліду не залишилося від них; а камінь, який розбив ідола, зробився великою горою і наповнив усю землю.³⁶ Ось сон! Скажемо перед царем і значення його.³⁷ Ти, царю, цар царів, якому Бог небесний дарував царство, владу, силу і славу,³⁸ і всіх синів людських, де б вони не жили, звірів земних і птахів небесних Він віддав до твоїх рук і поставив тебе владикою над усіма ними. Ти – це золота голова!³⁹ Після тебе постане інше царство, нижче за твоє, і ще третє царство, мідне, яке буде володарювати над всією землею.⁴⁰ А четверте царство буде міцне, як залізо; бо як залізо розбиває і роздроблює все, так і воно, подібно до нищівного заліза, буде роздроблювати і розтрошувати.⁴¹ А що ти бачив ноги і пальці на ногах частково з глини гончарної, а частково із заліза, то буде царство розділене, і в ньому залишиться тро-

хи міцности заліза, тому що ти бачив залізо, змішане з гончарною глиною.⁴² І як пальці ніг були частково із заліза, а частково з глини, так і царство буде частково міцне, частково крихке.⁴³ А що ти бачив залізо, змішане з глиною гончарною, це означає, що вони змішаються через сім'я людське, але не зіллються одне з одним, як залізо не змішується з глиною.⁴⁴ І в дні тих царств Бог небесний воздвигне царство, яке повіки не зруйнується, і царство це не буде передано іншому народові; воно скрушить і зруйнує всі царства, а саме буде стояти вічно,⁴⁵ оскільки ти бачив, що камінь відірваний був від гори не руками і роздробив залізо, мідь, глину, срібло і золото. Великий Бог дав знати царю, що буде після цього. І вірний цей сон, і точне тлумачення його!⁴⁶ Тоді цар Навуходоносор упав на лице своє і поклонився Даниїлові, і звелів принести йому дари і запапні куріння.⁴⁷ І сказав цар Даниїлові: істинно Бог ваш є Бог богів і Владика царів, Який відкриває таємниці, коли ти міг відкрити цю таємницю!⁴⁸ Тоді підніс цар Даниїла і дав йому багато великих дарунків, і поставив його над усією областю Вавилонською і головним начальником над усіма мудрецьями вавилонськими.⁴⁹ Але Даниїл просив царя, і він поставив Седраха, Мисаха й Авденага над ділами країни Вавилонської, а Даниїл залишився при дворі царя.

3 Цар Навуходоносор зробив золотого ідола, висотою в шістьдесят ліктів, шириною у шість ліктів, поставив його на полі Деїри, в області Вавилонській.² І послав цар Навуходоносор зібрати сатрапів, намісників, воевод, верховних суддів, казнохранителів, законознавців, наглядачів суду і всіх обласних правителів, щоб

[30] Дан. 5, 12. [34] Мф 21, 44. Лк 20, 18. [35] Пс. 1, 4. Лк 20, 17–18. Еф. 4, 10. [37] Дан. 5, 18. [38] Єр. 27, 6; 28, 14. Іс. 13, 19. [43] Дан.

11, 17. [44] Дан. 4, 31; 6, 26; 7, 14. Мих. 4, 7. Лк 1, 33. [46] Діян. 14, 13. [47] Дан. 4, 6.

Глава 3. [1] Рим. 1, 23.

вони прийшли на урочисте відкриття ідола, якого поставив цар Навуходоносор.³ І зібралися сатрапи, намісники, воєначальники, верховні судді, казнохранителі, законознавці, наглядачі суду і всі обласні правителі на відкриття ідола, якого Навуходоносор цар поставив, і стали перед ідолом, якого спорудив Навуходоносор.⁴ Тоді глашатай голосно викликнув: оголошується вам, народи, племена і мови:⁵ у той час, як почуєте звук труби, сопілки, цитри, цівниці, гусел і симфонії і всяких музичних інструментів, упадуть і поклоняться золотому ідолу, якого поставив цар Навуходоносор.⁶ А хто не впаде і не поклониться, негайно буде кинутий у піч, розжарену вогнем.⁷ Тому, коли всі народи почули звук труби, сопілки, цитри, цівниці, гусел і всякого роду музичних інструментів, то упали всі народи, племена і мови, і поклонилися золотому ідолу, якого поставив Навуходоносор цар.

⁸ У цей самий час приступили деякі з халдеїв і донесли на юдеїв.⁹ Вони сказали цареві Навуходоносор: царю, повіки живи!¹⁰ Ти, царю, дав повеління, щоб кожна людина, яка почує звук труби, сопілки, цитри, цівниці, гусел і симфонії і всякого роду музичних інструментів, упала і поклонилася золотому ідолу;¹¹ а хто не впаде і не поклониться, той повинен бути кинутий у піч, розжарену вогнем.¹² Є мужі юдейські, яких ти поставив над ділами країни Вавилонської: Седрах, Мисах і Авденаго; ці мужі не підкорюються повелінню твоєму, царю, богам твоїм не служать і золотому ідолу, якого ти поставив, не поклоняються.¹³ Тоді Навуходоносор у гніві й люті повелів привести Седраха, Мисаха й Авденаго; і приведені були ці мужі до царя.¹⁴ Навуходоносор

сказав їм: чи за умислом, ви, Седрах, Мисах і Авденаго, богам моїм не служите, і золотому ідолу, якого я поставив, не поклоняєтесь?¹⁵ Віднині, якщо ви готові, як тільки почуєте звук труби, сопілки, цитри, цівниці, гусел, симфонії і всякого роду музичних інструментів, упадуть і поклоняться ідолу, якого я зробив; якщо ж не поклонитесь, то у ту ж годину будете кинуті у піч, розжарену вогнем, і тоді який Бог визволить вас від руки моєї?¹⁶ І відповіли Седрах, Мисах і Авденаго, і сказали цареві Навуходоносор: немає потреби нам відповідати тобі на це.¹⁷ Бог наш, Якому ми служимо, сильний спасти нас від печі, розжареної вогнем, і від руки твоєї, царю, визволити.¹⁸ Якщо ж і не буде того, то нехай буде відомо тобі, царю, що ми богам твоїм служити не будемо і золотому ідолу, якого ти поставив, не поклонимося.¹⁹ Тоді Навуходоносор сповнився люті, і вигляд лиця його змінився на Седраха, Мисаха й Авденаго, і він повелів розпалити піч у сім разів сильніше, ніж як звичайно розпалювали її,²⁰ і найсильнішим мужам з війська свого наказав зв'язати Седраха, Мисаха й Авденаго і кинути їх у піч, розжарену вогнем.²¹ Тоді мужі ці зв'язані були у спідньому і верхньому вбранні своєму, з пов'язками на головах і в іншому одязі своєму, і кинуті у піч, розжарену вогнем.²² І оскільки повеління царя було суворе, і піч розжарена була надзвичайно, то полум'я вогню убило тих людей, які кидали Седраха, Мисаха й Авденаго.²³ А ці три мужі, Седрах, Мисах і Авденаго, упали в розпечену вогнем піч зв'язані. [²⁴ *І ходили посеред

* Стихи з 24-го по 91-й перекладені з грецької, тому що в єврейському тексті їх немає.

[5] Мф 4, 9. Діян. 19, 28. [9] Дан. 2, 4; 5, 10. [10] Дан. 6, 12. [12] Дан. 2, 48. [15] Вих. 5, 2. 4 Цар. 18, 35. Мф 27, 43. [16] Діян. 20, 24.

[17] Пс. 65, 12; 85, 13. [18] Вих. 20, 5; 23, 24. Діян. 5, 29.

полум'я, оспівуючи Бога і благословляючи Господа. ²⁵ І, вставши, Азарія молився і, відкривши вуста свої посеред вогню, вигосив:

²⁶ “Благословенний Ти, Господи Боже отців наших, хвальне і прославлене ім'я Твоє повіки. ²⁷ Бо праведний Ти в усьому, що вчинив з нами, і всі діла Твої істинні й путі Твої праві, і всі суди Твої істинні. ²⁸ Ти звершив істинні суди в усьому, що навів на нас і на святе місто отців наших Єрусалим, тому що за істиною і за судом навів Ти все це на нас за гріхи наші. ²⁹ Бо згрішили ми, і вчинили беззаконно, відступивши від Тебе, і в усьому згрішили. ³⁰ Заповідей Твоїх не слухали і не дотримувалися їх, і не жили, як Ти повелів нам, щоб благо нам було. ³¹ І все, що Ти навів на нас, і все, що Ти вчинив з нами, вчинив за істинним судом. ³² І віддав нас до рук ворогів беззаконних, найненависніших відступників, і царю неправосудному і найлютішому на всій землі. ³³ І нині ми не можемо відкрити вуст наших; ми стали соромом і ганьбою для рабів Твоїх і тих, що шанують Тебе. ³⁴ Але не віддай нас назавжди заради імені Твого, і не зруйнуй завіту Твого. ³⁵ Не відними від нас милости Твої заради Авраама, улюбленого Твого, заради Ісаака, раба Твого, й Ізраїля, святого Твого, ³⁶ яким Ти говорив, що примножиш сім'я їх, як зірки небесні і як пісок на березі моря. ³⁷ Ми принижені, Господи, більше за всі народи, і принижені нині на всій землі за гріхи наші, ³⁸ і немає у нас у даний час ні князя, ні пророка, ні вождя, ні всепалення, ні жертви, ні приношення, ні фіміаму, ні місця, щоб нам принести жертву Тобі і знайти милість Твою. ³⁹ Але зі скрушеним серцем і смиреним духом нехай будемо прийняті. ⁴⁰ Як при всепаленні баранів і тельців і як при тисячах повнотілих агнів, так нехай буде жертва наша перед Тобою нині благоугодною Тобі; бо

немає сорому тим, хто уповає на Тебе. ⁴¹ І нині ми йдемо за Тобою всім серцем і боїмося Тебе і шукаємо лица Твого. ⁴² Не посором нас, але сотвори з нами за поблажливістю Твоюю і за безліччю милости Твоїєї ⁴³ і визволи нас силою чудес Твоїх, і дай славу імені Твоєму, Господи, ⁴⁴ і нехай посоромляться всі, що роблять рабам Твоїм зло, і нехай посоромляться з усією могутністю, і сила їх нехай скрушиться, ⁴⁵ і нехай пізнають, що Ти Господь Бог єдиний і славний по всій вселенній”.

⁴⁶ А тим часом слуги царя, які вкинули їх, не переставали розпалювати піч нафтою, смолою, паклею і хмизом, ⁴⁷ і піднімалося полум'я над піччю на сорок дев'ять ліктів ⁴⁸ і виривалося, і спалювало тих з халдеїв, яких досягало біля печі. ⁴⁹ Але ангел Господній зійшов у піч разом з Азарією і тими, що були з ним, ⁵⁰ і викинув полум'я вогню з печі, і зробив, що всередині печі був ніби шумливий вологий вітер, і вогонь ніскільки не доторкнувся до них, і не зашкодив їм, і не збентежив їх. ⁵¹ Тоді ці трое, ніби одними вустами, заспівали у печі, і благословили і прославили Бога:

⁵² “Благословенний Ти, Господи Боже отців наших, і хвальний і препрославлений повіки, і благословенне ім'я слави Твоїєї, святе і прехвальне, що підноситься повіки. ⁵³ Благословенний Ти у храмі святої слави Твоїєї, і прехвальний і преславний повіки. ⁵⁴ Благословенний Ти, що бачиш безодні, що сидиш на херувимах, і прехвальний і препрославлений повіки. ⁵⁵ Благословенний Ти на престолі слави царства Твого, і прехвальний і препрославлений повіки. ⁵⁶ Благословенний Ти на тверді небесній, і прехвальний і препрославлений повіки. ⁵⁷ Благословіть, усі діла Господні, Господа, оспівуйте і прославляйте Його повіки. ⁵⁸ Благословіть, ангели Господні, Господа, оспівуйте і прославляйте Його пові-

ки. ⁵⁹ Благословляйте, небеса, Господа, оспівуйте і прославляйте Його повіки. ⁶⁰ Благословляйте Господа, усі води, які вище небес, оспівуйте і прославляйте Його повіки. ⁶¹ Благословляйте, усі сили Господні, Господа, оспівуйте і прославляйте Його повіки. ⁶² Благословляйте, сонце і місяць, Господа, оспівуйте і прославляйте Його повіки. ⁶³ Благословляйте, зірки небесні, Господа, оспівуйте і прославляйте Його повіки. ⁶⁴ Благословляйте, усякий дощ і роса, Господа, оспівуйте і прославляйте Його повіки. ⁶⁵ Благословляйте, усі вітри, Господа, оспівуйте і прославляйте Його повіки. ⁶⁶ Благословляйте, вогонь і жар, Господа, оспівуйте і прославляйте Його повіки. ⁶⁷ Благословляйте, холод і спека, Господа, оспівуйте і прославляйте Його повіки. ⁶⁸ Благословляйте, роса іній, Господа, оспівуйте і прославляйте Його повіки. ⁶⁹ Благословляйте, ночі і дні, Господа, оспівуйте і прославляйте Його повіки. ⁷⁰ Благословляйте, світло і птьма, Господа, оспівуйте і прославляйте Його повіки. ⁷¹ Благословляйте, лід і мороз, Господа, оспівуйте і прославляйте Його повіки. ⁷² Благословляйте, іній і сніг, Господа, оспівуйте і прославляйте Його повіки. ⁷³ Благословляйте, блискавки і хмари, Господа, оспівуйте і прославляйте Його повіки. ⁷⁴ Нехай благословляє земля Господа, нехай оспівує і прославляє Його повіки. ⁷⁵ Благословляйте, гори і пагорби, Господа, оспівуйте і прославляйте Його повіки. ⁷⁶ Благословляйте Господа усе, що росте на землі, оспівуй і прославляй Його повіки. ⁷⁷ Благословляйте, джерела, Господа, оспівуйте і прославляйте Його повіки. ⁷⁸ Благословляйте, моря і ріки, Господа, оспівуйте і прославляйте Його повіки. ⁷⁹ Благословляйте Господа, кити і все, що рухається у водах, оспівуйте і прославляйте

Його повіки. ⁸⁰ Благословляйте, усі птахи небесні, Господа, оспівуйте і прославляйте Його повіки. ⁸¹ Благословляйте Господа, звірі і вся худоба, оспівуйте і прославляйте Його повіки. ⁸² Благословляйте, сини людські, Господа, оспівуйте і прославляйте Його повіки. ⁸³ Благословляйте, Ізраїлю, Господа, оспівуй і прославляй Його повіки. ⁸⁴ Благословляйте, священники Господні, Господа, оспівуйте і прославляйте Його повіки. ⁸⁵ Благословляйте, раби Господні, Господа, оспівуйте і прославляйте Його повіки. ⁸⁶ Благословляйте, душі і душі праведних, Господа, оспівуйте і прославляйте Його повіки. ⁸⁷ Благословляйте, праведні і смиренні серцем, Господа, оспівуйте і прославляйте Його повіки. ⁸⁸ Благословляйте, Ананіє, Азаріє і Мисаїле, Господа, оспівуйте і прославляйте Його повіки; бо Він вивів нас з пекла і спас нас від руки смерти, і визволив нас із середовища печі палючого полум'я, й із середовища вогню визволив нас. ⁸⁹ Славте Господа, бо Він благий, бо повік милість Його. ⁹⁰ Благословляйте усі, хто шанує Господа, Бога богів, оспівуйте і славте, бо повіки милість Його".]

⁹¹ Навуходоносор цар, [почувши, що вони співають,] здивувався, і поспішно встав, і сказав вельможам своїм: чи не трьох мужів кинули ми у вогонь зв'язаними? Вони у відповідь сказали цареві: істинно так, царю! ⁹² На це він сказав: ось, я бачу чотирьох мужів незв'язаних, які ходять посеред вогню, і немає їм шкоди; і вигляд четвертого подібний до сина Божого. ⁹³ Тоді підійшов Навуходоносор до челюстів печі, розжареної вогнем, і сказав: Седраку, Мисаху й Авденаго, раби Бога Всевишнього! вийдіть і підійдіть! Тоді Седрах, Мисах і Авденаго вийшли із середовища вогню. ⁹⁴ І, зібравшись, сатрапи, намісники, воєначальники і рад-

[92] Дан. 7, 13. Мф 27, 54. [93] Дан. 6, 20.

[94] Іс. 43, 2. Євр. 11, 34.

ники царя побачили, що над тілами мужів цих вогонь не мав сили, і волосся на голові не обпалене, й одяг їхній не змінився, і навіть запаху вогню не було від них. ⁹⁵ Тоді Навуходоносор сказав: благословенний Бог Седраха, Мисаха й Авденаго, Який послав ангела Свого і визволив рабів Своїх, які уповали на Нього і не послухалися царського повеління, і віддали тіла свої [вогню], щоб не служити і не поклонятися іншому богу, крім Бога свого! ⁹⁶ І від мене дається повеління, щоб з усякого народу, племені і мови, хто вимовить хулу на Бога Седраха, Мисаха й Авденаго, був порубаний на шматки, і дім його перетворений на руїни, бо немає іншого бога, який міг би так спасати. ⁹⁷ Тоді цар підніс Седраха, Мисаха й Авденаго у країні Вавилонській [і звеличив їх і поставив їх начальниками над іншими юдеями в його царстві].

⁹⁸ Навуходоносор цар усім народам, племенам і мовам, які живуть по всій землі: мир вам нехай помножиться! ⁹⁹ Знамення і чудеса, які звершив наді мною Всевишній Бог, угодно мені звістити вам. ¹⁰⁰ Які великі знамення Його і які могутні чудеса Його! Царство Його – царство вічне, і володіння Його – у роди і роди.

4 Я, Навуходоносор, спокійний був у домі моєму і благоденствував у чертогах моїх. ² Але я бачив сон, який налякав мене, і міркування на ложі моєму і видіння голови моєї збентежили мене. ³ І дане було мною повеління привести до мене всіх мудреців вавилонських, щоб вони сказали мені значення сну. ⁴ Тоді прийшли тайновідці, чародії, халдеї і ворожбити; я розповів їм сон, але вони не могли мені пояснити значення його. ⁵ Нарешті ввійшов

до мене Даниїл, якому ім'я було Валтасар, за ім'ям бога мого, і в якому дух святого Бога; йому розповів я сон. ⁶ Валтасар, глава мудреців! я знаю, що у тобі дух святого Бога, і ніяка таємниця не обтяжує тебе; поясни мені бачення сну мого, який я бачив, і значення його. ⁷ Видіння ж голови моєї на ложі моєму були такі: я бачив, ось, серед землі дерево дуже високе. ⁸ Велике було це дерево і міцне, і висота його сягала неба, і воно видиме було до країв усієї землі. ⁹ Листя його прекрасне, і плодів на ньому безліч, і їжа на ньому для всіх; під ним знаходили тінь польові звірі, і в гілках його гніздилися птахи небесні, і від нього годувалися усяка плоть. ¹⁰ І бачив я у видіннях голови моєї на ложі моєму, і ось, зійшов з небес, Той, Хто не спить і Святий. ¹¹ Викликнувши голосно, Він сказав: “зрубайте це дерево, обрубайте гілки його, струсіть листя з нього і розкидайте плоди його; нехай відійдуть звірі з-під нього і птахи з гілок його; ¹² але головний корінь його залиште у землі, і нехай він у путах залізних і мідних серед польової трави зрошується небесною росою, і з тваринами нехай буде частина його в траві земній. ¹³ Серце людське відбереться від нього і дасться йому серце звірине, і пройдуть над ним сім часів. ¹⁴ Повелінням Тих, Хто не спить, це визначено, і за вироком Святих призначено, щоб знали ті, що живуть, що Всевишній володарює над царством людським, і дає його, кому хоче, і поставляє над ним приниженого між людьми”. ¹⁵ Такий сон бачив я, цар Навуходоносор; а ти, Валтасаре, скажи значення його, тому що ніхто з мудреців у моєму царстві не міг пояснити його значення, а ти можеш, бо дух святого Бога у тобі.

[95] Пс. 33, 8; 90, 11. Дан. 6, 22. [96] 1 Езд. 6, 11. Єр. 10, 10. Дан. 6, 27. [100] Дан. 7, 14.
Глава 4. [2] Дан. 2, 1. [5] Єз. 28, 3. [6]

Дан. 2, 47. [7] Єз. 31, 3. [9] Єз. 31, 6. [10] Пс. 33, 8; 90, 11. [11] Єр. 8, 13. [12] Іов. 14, 7. [14] Пс. 112, 7–8. [15] Дан. 1, 17; 6, 3.

¹⁶ Тоді Даниїл, якому ім'я Валтасар, майже годину пробув у здивуванні, і думки його бентежили його. Цар почав говорити і сказав: Валтасаре! нехай не бентежить тебе цей сон і значення його. Валтасар відповів і сказав: господарю мій! твоїм би ненависникам цей сон, і ворогам твоїм значення його! ¹⁷ Дерево, яке ти бачив, яке було великим і міцним, висотою своєю сягало небес і видиме було по всій землі, ¹⁸ на якому листя було прекрасне і безліч плодів і пожива для усіх, під яким жили звірі польові й у гілках якого гніздилися птахи небесні, ¹⁹ це ти, царю, звеличений і зміцнений, і велич твоя зросла і сягала небес, і влада твоя – до країв землі. ²⁰ А що цар бачив Того, Хто не спить і Святого, Який сходить з небес, Який сказав: “зрубайте дерево і знищіть його, тільки головний корінь його залишіть у землі, і нехай він у путах залізних і мідних, серед польової трави, зрошується росою небесною, і з польовими звірами нехай буде частина його, доки не пройдуть над ним сім часів”, – ²¹ то ось значення цього, царю, і ось визначення Всевишнього, яке осягне господаря мого, царя: ²² тебе відлучать від людей, і перебування твое буде з польовими звірами; травою будуть годувати тебе, як вола, росою небесною ти будеш зрошуватися, і сім часів пройдуть над тобою, доки пізнаєш, що Всевишній володарює над царством людським і дає його, кому хоче. ²³ А що повелено було залишити головний корінь дерева, це значить, що царство твое залишиться при тобі, коли ти пізнаєш владу небесну. ²⁴ Тому, царю, нехай буде благоугодно тобі порада моя: відкупи гріхи твої правдою і беззаконня твої милосердям до бідних; ось чим може продовжи-

тися мир твій. ²⁵ Усе це збулося над царем Навуходоносором.

²⁶ Коли минуло дванадцять місяців, ходячи по царських палатах у Вавилоні, ²⁷ цар сказав: чи не це величний Вавилон, який побудував як дім царства силою моєї могутності й на славу моєї величі! ²⁸ Ще слова ці були у вустах царя, як був з неба голос: “тобі говорять, царю Навуходоносоре: царство відійшло від тебе! ²⁹ І відлучать тебе від людей, і буде перебування твое з польовими звірами; травою будуть годувати тебе, як вола, і сім часів пройде над тобою, доки пізнаєш, що Всевишній володарює над царством людським і дає його, кому хоче!” ³⁰ Негаймо і сповнилося це слово над Навуходоносором, і відлучений він був від людей, їв траву, як віл, і зрошувалося тіло його росою небесною, так що волосся у нього вирросло як у лева, і нігті у нього – як у птаха. ³¹ Після закінчення ж днів тих, я, Навуходоносор, звів очі мої до неба, і розум мій повернувся до мене; і благословив я Всевишнього, звеличив і прославив Вічного, Якого володарювання – володарювання вічне, і Якого царство – у роди і роди. ³² І всі, що живуть на землі, нічого не значать; з волі Своєї Він діє як у небесному воїнстві, так і у тих, хто живе на землі; і немає нікого, хто міг би протистояти руді Його і сказати Йому: “що Ти зробив?” ³³ У той час повернувся до мене розум мій, і на славу царства мого повернулися до мене сановитість і колишній вигляд мій; тоді знайшли мене радники мої і вельможі мої, і я відновлений був на царство моє, і велич моя ще більше піднеслася. ³⁴ Нині я, Навуходоносор, славлю, підношу і величаю Царя Небесного, Якого всі діла істинні й путі праведні, і Який у силі смирити тих, що ходять гордо.

[17] Єз. 31, 3. Пс. 36, 35. [19] Дан. 2, 38; 5, 18. [22] Дан. 5, 21. [24] Сир. 3, 1. [27] Дан. 5, 20. [28] Діян. 12, 23. Єз. 31, 11–12. [29] Дан.

4, 22; 5, 21. [30] Дан. 5, 21. [31] Дан. 2, 44; 7, 14. [32] Іов. 9, 12. [34] Пс. 110, 7.

5 Валтасар цар зробив великий бенкет для тисячі вельмож своїх і перед очима тисячі пив вино. ² Скуштувавши вина, Валтасар наказав принести золоті і срібні сосуди, які Навуходоносор, батько його, виніс із храму Єрусалимського, щоб пити з них царю, вельможам його, дружинам його і наложницям його. ³ Тоді принесли золоті сосуди, які взяті були зі святилища дому Божого в Єрусалимі; і пили з них цар і вельможі його, дружини його і наложниці його. ⁴ Пили вино, і славили богів золотих і срібних, мідних, залізних, дерев'яних і кам'яних. ⁵ У ту саму годину вийшли пальці руки людської і писали навпроти лампади на вапні стіни чертогу царського, і цар бачив кисть руки, яка писала. ⁶ Тоді цар змінився у лиці своєму; думки його збентежили його, зв'язки стегон його ослабли, і коліна його стали битися одне об одне. ⁷ Сильно закричав цар, щоб привели чаклунів, халдеїв і ворожбитів. Цар почав говорити, і сказав мудрецам вавилонським: хто прочитає це написане і пояснить мені значення його, той буде вбраний у багряницю, і золотий ланцюг буде на шиї у нього, і третім володарем буде у царстві. ⁸ І ввійшли всі мудреці царя, але не могли прочитати написаного і пояснити цареві значення його. ⁹ Цар Валтасар надзвичайно стривожився, і вигляд лица його змінився на ньому, і вельможі його збентежилися. ¹⁰ Цариця ж, з приводу слів царя і вельмож його, ввійшла у палату бенкету; почала говорити цариця і сказала: царю, повіки живи! нехай не бентежать тебе думки твої, і нехай не змінюється вигляд лица твого! ¹¹ Є в царстві твоєму муж, в якому дух святого Бога; у дні батька твого виявлені були у ньому світло, розум

і мудрість, подібна до мудрости богів, і цар Навуходоносор, батько твій, поставив його главою тайновідців, чаклунів, халдеїв і ворожбитів, – сам батько твій, цар, ¹² тому що у ньому, у Даниїлі, якого цар перейменував Валтасаром, виявилися високий дух, відання і розум, здатний пояснювати сни, тлумачити загадкові і розв'язувати вузли. Отже, нехай прикличуть Даниїла, і він пояснить значення. ¹³ Тоді введений був Даниїл до царя, і цар почав розмову і сказав Даниїлові: чи ти Даниїл, один з полонених синів юдейських, яких батько мій, цар, привів з Юдеї? ¹⁴ Я чув про тебе, що дух Божий у тобі і світло, і розум, і висока мудрість знайдена у тобі. ¹⁵ Ось, приведені були до мене мудреці й чаклуни, щоб прочитати це написане і пояснити мені значення його; але вони не могли пояснити мені цього. ¹⁶ А про тебе я чув, що ти можеш пояснювати значення і розв'язувати вузли; отже, якщо можеш прочитати це написане і пояснити мені значення його, то вбраний будеш у багряницю, і золотий ланцюг буде на шиї твоїй, і третім володарем будеш у царстві. ¹⁷ Тоді відповів Даниїл, і сказав цареві: дари твої нехай залишаться у тебе, і почесні віддай іншому; а написане я прочитаю цареві і значення поясню йому.

¹⁸ Царю! Всевишній Бог дарував батькові твоєму Навуходоносору царство, велич, честь і славу. ¹⁹ Перед величчю, яку Він дав йому, всі народи, племена і мови тремтіли і страшилися його: кого хотів, він убивав, і кого хотів, залишав у живих; кого хотів, підносив, і кого хотів, припинював. ²⁰ Але коли серце його загорділося і дух його озлобився до зухвалости, він був скинутий з царського престолу свого і позбавлений слави

Глава 5. [2] 4 Цар. 24, 13. [5] Єз. 8, 3. [7] Дан. 5, 16. [8] Дан. 2, 2, 6. [10] Дан. 2, 4. [11] Дан. 4, 5. [12] Дан. 1, 7; 2, 30. [13] Дан. 1, 6.

[18] Дан. 2, 37. [19] Дан. 11, 3. [20] Єз. 28, 2. Дан. 4, 27. Діян. 12, 23.

своєї,²¹ і відлучений був від синів людських, і серце його уподібнилося до звіриного, і жив він з дикими ослами; годували його травою, як вола, і тіло його зрештувалося небесною росою, доки він пізнав, що над царством людським володарює Всевишній Бог і поставляє над ним, кого хоче.²² І ти, син його Валтасар, не смирив серця твого, хоч знав усе це,²³ але піднісся проти Господа небес, і сосуди дому Його принесли до тебе, і ти і вельможі твої, дружини твої і наложниці твої пили з них вино, і ти славив богів срібних і золотих, мідних, залізних, дерев'яних і кам'яних, які не бачать, не чують, не розуміють; а Бога, у руці Якого дихання твоє і в Якого всі путі твої, ти не прославив.²⁴ За це і послана від Нього кисть руки, і накреслено це писання.²⁵ І ось що накреслено: мене, мене, текел, упарсин.²⁶ Ось і значення слів: мене – обчислив Бог царство твоє і поклав кінець йому;²⁷ текел – ти зважений на терезах і знайдений дуже легким;²⁸ перес – розділене царство твоє і дане мидянам і персам.

²⁹ Тоді за повелінням Валтасара одягли Даниїла у багрянницю і поклали золотий ланцюг на шию його, і проголосили його третім володарем у царстві.³⁰ У ту ж саму ніч Валтасар, цар Халдейський, був убитий,³¹ і Дарій мидянин прийняв царство, будучи шістдесяті двох років.

6 Угодно було Дарієві поставити над царством сто двадцять сатрапів, щоб вони були по всьому царству,² а над ними трьох князів, – з яких один був Даниїл, – щоб сатрапи давали їм звіт і щоб для царя не було ніякого обтяження.³ Даниїл перевершував інших князів і сатрапів, тому що у ньому був високий дух, і цар подумував уже поставити його над усім царством.⁴ Тоді князі і

сатрапи почали шукати приводу до звинувачення Даниїла щодо управління царством; але ніякого приводу і провин не могли знайти, тому що він був вірний, і ніякого прогрішення або провини не виявлялося у ньому.⁵ І ці люди сказали: не знайти нам приводу проти Даниїла, якщо ми не знайдемо його проти нього у законі Бога його.⁶ Тоді ці князі і сатрапи приступили до царя і так сказали йому: царю Дарію! повіки живи!⁷ Усі князі царства, намісники, сатрапи, радники і воєначальники погодилися між собою, щоб зроблена була царська постанова і видане повеління, щоб, хто протягом тридцяти днів буде просити якого-небудь бога або людину, крім тебе, царю, того кинути у лев'ячий рив.⁸ Отже, затвердь, царю, цю постанову і підпиши указ, щоб він був незмінний, як закон мідійський і перський, і щоб він не був порушений.⁹ Цар Дарій підписав указ і це повеління.¹⁰ Даниїл же, дізнавшись, що підписано такий указ, пішов у дім свій; вікна ж у світлиці його були відчинені навпроти Єрусалима, і він тричі на день схиляв коліна, і молився своєму Богу, і славословив Його, як це робив він і раніше того.¹¹ Тоді ці люди підглянули і знайшли Даниїла, що він молиться і просить милости перед Богом своїм,¹² потім прийшли і сказали цареві про царське повеління: чи не ти підписав указ, щоб усяка людина, яка протягом тридцяти днів буде просити якого-небудь бога або людину, крім тебе, царю, кидати у лев'ячий рив? Цар відповів і сказав: це слово тверде, як закон мидян і персів, який не допускає зміни.¹³ Тоді відповіли, вони і сказали цареві, що Даниїл, який з полонених синів Юдеї, не звертає уваги ні на тебе, царю, ні на указ, тобою підписаний, але три-

[21] Дан. 4, 22, 30. [23] Пс. 103, 29; 134, 15–16. Єр. 10, 23. [27] Одкр. 3, 16. [29] Іс. 22, 21. [31] Іс. 13, 17.

Глава 6. [3] Сир. 11, 1. [4] 1 Кор. 4, 2. Тит. 2, 8. [5] Мк 14, 55. Діян. 4, 14. [8] Есф. 1, 19; 8, 8. [10] 3 Цар. 8, 48. Пс. 54, 18.

чі у день молитесь своїми молитвами. ¹⁴ Цар, почувши це, сильно зазмутився і поклав у серці своєму врятувати Даниїла, і навіть до заходу сонця посилено намагався визволити його. ¹⁵ Але ті люди приступили до царя і сказали йому: знай, царю, що за законом мидян і персів ніяке визначення або постанова, затверджені царем, не можуть бути змінені. ¹⁶ Тоді цар повелів, і привели Даниїла, і кинули у рів лев'ячий; при цьому цар сказав Даниїлові: Бог твій, Якому ти незмінно служиш, Він спасе тебе! ¹⁷ І принесений був камінь і покладений на отвір рову, і цар запечатав його перснем своїм, і перснями вельмож своїх, щоб ніщо не перемилося у розпорядженні про Даниїла. ¹⁸ Потім цар пішов у свій палац, ліг спати без вечері, і навіть не велів вносити до нього їжі, і сон біг від нього. ¹⁹ Вранці ж цар устав на світанку і поспішно пішов до рову лев'ячого, ²⁰ і, підійшовши до рову, жалібним голосом гукнув Даниїла, і сказав цар Даниїлові: Даниїле, рабе Бога живого! Бог твій, Якому ти незмінно служиш, чи міг спасти тебе від левів? ²¹ Тоді Даниїл сказав цареві: царю! повіки живи! ²² Бог мій послав ангела Свого і загородив пащі левів, і вони не зашкодили мені, тому що я виявився перед Ним чистим, та й перед тобою, царю, я не зробив злочину. ²³ Тоді цар надзвичайно здивувався до нього і повелів підняти Даниїла з рову; і піднятий був Даниїл з рову, і ніякого ушкодження не виявилось на ньому, тому що він вірував у Бога свого. ²⁴ І наказав цар, і приведені були ті люди, які звинувачували Даниїла, і кинуті у лев'ячий рів, як вони самі, так і діти їхні і дружини їхні; і вони не досягли дна рову, як леви оволоділи ними і розтропили всі кістки їхні.

²⁵ Після того цар Дарій написав усім народам, племенам і мовам, які живуть по всій землі: "Мир вам нехай примножиться! ²⁶ Мною дається повеління, щоб у всякій області царства мого трепетали і благоговіли перед Богом Даниїловим, тому що Він є Бог живий і присносущий, і царство Його незламне, і царювання Його нескінченне. ²⁷ Він визволяє і спасає, і звершує чудеса і знамення на небі й на землі; Він визволив Даниїла від сили левів". ²⁸ І Даниїл благоденствував і в царювання Дарія, і в царювання Кира перського.

7 У перший рік Валтасара, царя Вавилонського, Даниїл бачив сон і пророчі видіння голови своєї на ложі своєму. Тоді він записав цей сон, виклавши сутність справи. ² Почавши мову, Даниїл сказав: бачив я у нічному видінні моему, і ось, чотири вітри небесних боролися на великому морі, ³ і чотири великих звіра вийшли з моря, не схожі один на одного. ⁴ Перший – як лев, але у нього крила орлині; я дивився, доки не вирвані були у нього крила, і він піднятий був від землі, і став на ноги, як людина, і серце людське дане йому. ⁵ І ось ще звір, другий, схожий на ведмедя, стояв з одного боку, і три ікла у роті у нього, між зубами його; йому сказано так: "встань, їж м'яса багато!" ⁶ Потім бачив я, ось ще звір, як барс; на спині у нього чотири пташиних крила, і чотири голови були у звіра цього, і влада дана була йому. ⁷ Після цього бачив я в нічних видіннях, і ось звір четвертий, страшний і жахливий і дуже сильний; у нього великі залізні зуби; він пожирає і розтрощує, залишки ж топче ногами; він відмінний був від усіх інших звірів, і десять рогів було у нього. ⁸ Я дивився на ці роги, і ось, вийшов між ними ще невеликий ріг,

[17] Мф 27, 66. [20] Дан. 3, 93. Єр. 10, 10. Мф 27, 43. [22] 1 Мак. 2, 60. [23] Пс. 36, 40; 90, 14. Євр. 11, 33. [24] Притч. 26, 27; 28, 10. [26] Пс. 9, 37. Дан. 2, 44. [27] Дан. 3, 50; 6,

22. Іс. 63, 9. [28] Дан. 1, 21.

Глава 7. [4] Притч. 30, 30. Єр. 48, 40. Єз. 17, 3. [7] Дан. 7, 19. Іс. 28, 3. Одкр. 13, 1. [8] Дан. 8, 9. Одкр. 13, 5.

і три з попередніх рогів з коренем були вирвані перед ним, і ось, у цьому розі були очі, як очі людські, і вуста, які говорять зарозуміло.⁹ Бачив я, нарешті, що поставлені були престоли, і возсів Ветхий днями; одіяння на Ньому було біле, як сніг, і волосся глави Його – як чиста хвиля; престіл Його – як полум'я вогню, колеса Його – палаючий вогонь.¹⁰ Вогненна ріка виходила і проходила перед Ним; тисячі тисяч служили Йому і тисячі тисяч стояли перед Ним; судді сіли, і розкрилися книги.¹¹ Бачив я тоді, що за вимовлення зарозумілих слів, які говорив ріг, звір був убитий на очах моїх, і тіло його розтрощене і віддане на спалення вогню.¹² Й у інших звірів відібрана влада їх, і продовження життя дане їм тільки на час і на термін.¹³ Бачив я у вічних видіннях, ось із хмарами небесними йшов ніби Син людський, дійшов до Ветхого днями і підведений був до Нього.¹⁴ І Йому дана влада, слава і царство, щоб усі народи, племена і мови служили Йому; володарювання Його – володарювання вічне, яке не мине, і царство Його не зруйнується.¹⁵ Затремтів дух мій у мені, Даниїлі, у тілі моєму, і видіння голови моєї збентежили мене.¹⁶ Я підійшов до одного з тих, що стояли і запитав у нього про істинне значення всього цього, і він став говорити зі мною, і пояснив мені зміст сказаного:¹⁷ “ці великі звірі, яких чотири, означають, що чотири царі стануть із землі.¹⁸ Потім приймуть царство святі Всевишнього і будуть володіти царством повік і навіки віків”.¹⁹ Тоді побажав я точного пояснення про четвертого звіра, який був відмінний від усіх і дуже страшний, із зубами залізними і кігтями мідни-

ми, пожирав і розтрощував, а залишки топтав ногами,²⁰ і про десять рогів, які були на голові у нього, і про інший, який щойно вийшов, перед яким випали три, про той самий ріг, у якого були очі і вуста, які говорять зарозуміло, і який на вигляд став більшим за інші.²¹ Я бачив, як цей ріг вів битву зі святими і переборював їх,²² доки не прийшов Ветхий днями, і суд даний був святим Всевишнього, і настав час, щоб царством оволоділи святі.²³ Про це він сказав: звір четвертий – четверте царство буде на землі, відмінне від усіх царств, яке буде пожирати всю землю, топтати і скрушати її.²⁴ А десять рогів означають, що з цього царства поставнуть десять царів, і після них постане інший, відмінний від попередніх, і принизить трьох царів,²⁵ і проти Всевишнього буде говорити слова і пригнічувати святих Всевишнього; навіть мріятиме відмінити у них святкові часи і закон, і вони віддані будуть у руку його до часу і часів і напівчасу.²⁶ Потім сядуть судді і відберуть у нього владу губити і знищувати до кінця.²⁷ Царство ж і влада і велич царствена в усій піднебесній дані будуть народу святих Всевишнього, Якого царство – царство вічне, і всі володарі будуть служити і коритися Йому.²⁸ Тут кінець слова. Мене, Даниїла, сильно бентежили міркування мої, і лице моє змінилося на мені; але слово я зберіг у серці моєму.

8 У третій рік царювання Валтасара царя явилось мені, Даниїлові, видіння після того, яке явилось мені раніше.² І бачив я у видінні, і коли бачив, я був у Сузах, престольному місті в області Еламській, і бачив я у видінні, – ніби я був біля ріки Улая.³ Звів я очі мої і побачив:

[9] Одрк. 4, 2. Дан. 7, 22. Іс. 6, 1. [10] Одрк. 5, 11; 20, 12. [11] Одрк. 13, 5; 19, 20; 20, 10. [12] Дан. 2, 21. [13] Мф 24, 30. Ін 3, 13. Одрк. 1, 13. [14] Дан. 2, 44; 4, 31. Мих. 4, 7. Лк 1, 33. [16] Дан. 5, 7. [18] Дан. 7, 27. Одрк. 7, 12; 11, 15. [19] Дан. 7, 7. [20] Одрк. 17, 12, 16.

[21] Одрк. 11, 7. [22] Дан. 7, 9. Мф 25, 24. Діян. 3, 20. [24] Одрк. 12, 3; 17, 12. [25] Дан. 11, 36. Одрк. 12, 14. [26] 1 Кор. 15, 24. [27] Лк 1, 33.

Глава 8. [1] Дан. 7, 1. [2] Есф. 1, 2.

ось, один баран стоїть біля ріки; у нього два роги, і роги високі, але один вищий за другий, і вищий піднявся опісля. ⁴ Бачив я, як цей баран буцався на захід і на північ і на південь, і ніякий звір не міг устояти проти нього, і ніхто не міг урятуватися від нього; він робив, що хотів, і величався. ⁵ Я уважно дивився на це, і ось, із заходу йшов козел по лицю всієї землі, не торкаючись землі; у цього козла було видно ріг між його очима. ⁶ Він пішов на того барана, який має роги, якого я бачив, який стояв біля ріки, і кинувся на нього у сильній люті своїй. ⁷ І я бачив, як він, наблизившись до барана, розлютився на нього й уразив барана, і зломив у нього обидва роги; і не вистачило сили у барана устояти проти нього, і він повалив його на землю і розтоптав його, і не було нікого, хто міг би спасти барана від нього. ⁸ Тоді козел надзвичайно звеличився; але коли він набрав сили, то зломився великий ріг, і на місце його вийшло чотири, повернені на чотири вітри небесних. ⁹ Від одного з них вийшов невеликий ріг, який надзвичайно розрісся до півдня і до сходу і до прекрасної країни, ¹⁰ і піднісся до воїнства небесного, і скинув на землю частину цього воїнства і зірок, і потоптав їх, ¹¹ і навіть піднісся на Вождя воїнства цього, і віднята була у Нього щоденна жертва, і зганьблене було місце святині Його. ¹² І воїнство віддане разом із щоденною жертвою за нечестя, і він, скидаючи істину на землю, діяв і мав успіх. ¹³ І почув я одного святого, який говорив, і сказав цей святий комусь, хто запитував: “на скільки часу поширюється це видіння про щоденну жертву і про спустошливе нечестя, коли святиня і воїнство будуть потоптані?” ¹⁴ І сказав мені: “на

дві тисячі триста вечорів і ранків; і тоді святилище очиститься”. ¹⁵ І було: коли я, Даниїл, побачив це видіння і шукав значення його, ось, стала переді мною начебто подоба чоловіка. ¹⁶ І почув я від середини Улая голос людський, який воззав і сказав: “Гавриїле! поясни йому це видіння!” ¹⁷ І він підійшов до того місця, де я стояв, і коли він прийшов, я жажнувся й упав на лице моє; і сказав він мені: “знай, сину людський, що видіння стосується кінця часу!” ¹⁸ І коли він говорив зі мною, я без тям лежав лицем моїм на землі; але він доторкнувся до мене і поставив мене на місце моє, ¹⁹ і сказав: “ось, я відкриваю тобі, що́ буде в останні дні гніву; бо це стосується кінця визначеного часу. ²⁰ Баран, якого ти бачив із двома рогами, це царі мідійський і перський. ²¹ А козел кошлатий – цар Греції, а великий ріг, який між очима його, це перший її цар; ²² він зломився, і замість нього вийшли інші чотири: це – чотири царства постануть з цього народу, але не з його силою. ²³ Під кінець же царства їх, коли відступники довершать міру беззаконь своїх, постане цар нахабний і майстерний у підступництві; ²⁴ і зміцниться сила його, хоч і не його силою, і він буде чинити дивні спустошення і встигати і діяти і губити сильних і народ святих, ²⁵ і при розумі його і підступництвом буде мати успіх у руді його, і серцем своїм він піднесе, і серед світу погубить багатьох, і проти Владики владик повстане, але буде скрушений – не рукою. ²⁶ Видіння ж про вечір і ранок, про які сказано, істинне; але ти приховай це видіння, тому що воно стосується віддалених часів”. ²⁷ І я, Даниїл, занеміг, і хворів кілька днів; потім устав і почав займатися царськими справами; я зди-

[4] Дан. 11, 36. [8] Дан. 8, 22; 11, 4. [9] Дан. 7, 8. [10] Іс. 14, 12. [11] 1 Мак. 1, 47. [12] Дан. 11, 31. Євр. 10, 11. [15] Дан. 7, 9. [16] Дан. 9, 21. [17] 1 Пет. 4, 7. [18] Дан. 10, 9.

Одрк. 1, 17. [19] 1 Кор. 15, 52. [20] Дан. 8, 3. [22] Дан. 8, 8; 11, 4. [23] Дан. 8, 12. Втор. 28, 50. [24] Дан. 8, 10. 1 Мак. 1, 19, 23. [25] 1 Мак. 1, 31. [26] Дан. 12, 9. Одрк. 22, 10.

вованій був видінням цим і не розумів його.

9 У перший рік Дарія, сина Асуїрово, з роду мідійського, який поставлений був царем над царством Халдейським, ² у перший рік царювання його я, Даниїл, зрозумів по книгах число років, про які було слово Господнє до Єремїї пророка, що сімдесят років сповняться над спустошенням Єрусалима. ³ І повернув я лице моє до Господа Бога з молитвою і благанням, у посту і веретищі і попелі. ⁴ І молився я Господу Богу моему, і сповідувався і сказав: “Молю Тебе, Господи Боже великий і дивний, що зберігаєш завіт і милість до тих, які люблять Тебе і виконують повеління Твої! ⁵ Згрішили ми, чинили беззаконно, діяли нечестиво, були впертими і відступили від заповідей Твоїх і від постанов Твоїх; ⁶ і не слухали рабів Твоїх, пророків, які Твоїм ім’ям говорили царям нашим, і вельможам нашим, і батькам нашим, і всьому народу країни. ⁷ У Тебе, Господи, правда, а у нас на лицах сором, як день цей, у кожного юдея, у жителів Єрусалима й у всього Ізраїля, у ближніх і далеких, у всіх країнах, куди Ти вигнав їх за відступлення їх, з яким вони відступили від Тебе. ⁸ Господи! у нас на лицах сором, у царів наших, у князів наших і у батьків наших, тому що ми згрішили перед Тобою. ⁹ А у Господа Бога нашого милосердя і прощення, бо ми збурилися проти Нього ¹⁰ і не слухали гласу Господа Бога нашого, щоб жити за законами Його, які Він дав нам через рабів Своїх, пророків. ¹¹ І весь Ізраїль переступив закон Твій і відвернувся, щоб не слухати гласу Твого; і за те вилилися на нас прокляття і клятва, які написані у законі Мойсея,

раба Божого: бо ми згрішили перед Ним. ¹² І Він виконав слова Свої, які прорік на нас і на суддів наших, які судили нас, навівши на нас велику біду, якої не бувало під небесами і яка звершилася над Єрусалимом. ¹³ Як написано у законі Мойсея, так вся ця біда осягла нас; але ми не благами Господа Бога нашого, щоб нам повернутися від беззаконь наших і зрозуміти істину Твою. ¹⁴ Спостерігав Господь цю біду і навів її на нас: бо праведний Господь Бог наш у всіх ділах Своїх, які звершує, але ми не слухали гласу Його. ¹⁵ І нині, Господи Боже наш, Який вивів народ Твій із землі Єгипетської рукою сильною і явив славу Твою, як день цей! згрішили ми, чинили нечестиво. ¹⁶ Господи! за всією правдою Твою нехай відвернеться гнів Твій і обурення Твоє від града Твого, Єрусалима, від святої гори Твоєї; бо за гріхи наші і беззаконня батьків наших Єрусалим і народ Твій зневажають усі, хто оточує нас. ¹⁷ І нині почуй, Боже наш, молитву раба Твого і моління його і споглянь світлим лицем Твоїм на спустошене святилище Твоє, заради Тебе, Господи. ¹⁸ Прихили, Боже мій, вухо Твоє і почуй, відкрий очі Твої і споглянь на спустошення наші і на місто, на якому наречене ім’я Твоє; бо ми приносимо моління наші перед Тобою, уповаючи не на праведність нашу, але на Твоє велике милосердя. ¹⁹ Господи! почуй; Господи! прости; Господи! зваж і вчини, не зволікай заради Тебе Самого, Боже мій, бо Твоє ім’я наречене на місті Твоєму і на народі Твоєму”. ²⁰ І коли я ще говорив і молився, і сповідував гріхи мої і гріхи народу мого, Ізраїля, і приносив благання мої перед Господом Богом моїм про святу гору

Глава 9. [1] Агг. 1, 1. Дан. 5, 31. [2] 1 Езд. 1, 1. 2 Пар. 36, 22. Єр. 25, 12; 29, 10. [4] Вих. 20, 6. Втор. 7, 9. Неем. 1, 5; 9, 32. [5] Пс. 105, 6. Вар. 1, 17; 2, 12. [6] Єр. 44, 16. [7] Пс. 144, 17. Єр. 9, 24. Вар. 1, 15. [8] Неем. 9, 34.

Єр. 2, 26; 3, 25. [9] Пс. 129, 4. Лк 1, 72. [10] 2 Пар. 36, 15. Соф. 3, 2. [11] Втор. 28, 15. Плач. 2, 17. Вар. 1, 20. Мал. 2, 2. [12] Вар. 2, 1. [14] Пс. 144, 17. [15] Вих. 12, 41. Вар. 2, 11. [16] Вар. 2, 13. [18] Вар. 2, 17.

Бога мого; ²¹ коли я ще продовжував молитву, муж Гавриїл, якого я бачив раніше у видінні, швидко прилетівши, доторкнувся до мене близько часу вечірньої жертви ²² і напоумляв мене, говорив зі мною і сказав: “Даниїле! тепер я зійшов, щоб навчити тебе розуміння. ²³ На початку моління твого вийшло слово, і я прийшов звістити *його тобі*, бо ти муж бажань; отже, зваж на слово і зрозумій видіння. ²⁴ Сімдесят седмин визначені для народу твого і святого міста твого, щоб покритий був злочин, запечатані були гріхи і зглажені беззаконня, і щоб приведена була правда вічна, і запечатані були видіння і пророк, і помазаний був Святий святих. ²⁵ Отже, знай і розумій: з того часу, як вийде повеління про відновлення Єрусалима, до Христа Владики сім седмин і шістдесят дві седмини; і повернеться *народ* і відбудуються вулиці і стіни, але у важкі часи. ²⁶ І після закінчення шістдесяти двох седмин відданий буде на смерть Христос, і не буде; а місто і святотилице зруйновані будуть народом вождя, який прийде, і кінець його буде як від повені, і до кінця війни будуть спустошення. ²⁷ Й утвердить завіт для багатьох одна седмина, а у половині седмини припиниться жертва і приношення, і на крилі *святотилиця* буде мерзота запустіння, і остаточно визначена загибель осягне спустошувача”.

10 У третій рік Кира, царя Перського, було одкровення Даниїлові, який називався ім'ям Валтасара; й істинне було це одкровення і великої сили. Він зрозумів це одкровення і зрозумів це видіння. ² У ці дні я, Даниїл, був у смутку три седмиці днів. ³ Смачного хліба я не їв; м'ясо і вино не входили у уста мої,

і мастями я не намащував себе до виконання трьох седмиць днів. ⁴ А в двадцять четвертий день першого місяця був я на березі великої ріки Тигру, ⁵ і звів очі мої, і побачив: ось один муж, одягнений у лляний одяг, і стегна його оперезані золотом з Уфаза. ⁶ Тіло його – як топаз, лице його – як вигляд блискавки; очі його – як запалені світильники, руки його і ноги його на вигляд – як блискуча мідь, і глас мови його – як голос багатьох людей. ⁷ І тільки один я, Даниїл, бачив це видіння, а люди, які були зі мною, не бачили цього видіння; але сильний страх напав на них і вони втекли, щоб сховатися. ⁸ І залишився я один і дивився на це велике видіння, але у мені не залишилося сили, і вигляд лица мого надзвичайно змінився, не стало в мені бадьорости. ⁹ І почув я голос слів його; і як тільки почув голос слів його, у заціпенінні упав я на лице моє і лежав лицем на землі. ¹⁰ Але ось, торкнулася мене рука і поставила мене на коліна мої і на долоні рук моїх. ¹¹ І сказав він мені: “Даниїле, муже бажань! вникни у слова, які я скажу тобі, і стань прямо на ноги твої; бо до тебе я посланий нині”. Коли він сказав мені ці слова, я встав з трепетом. ¹² Але він сказав мені: “не бійся, Даниїле; з першого дня, як ти приготував серце твоє, щоб досягти розуміння і смирити себе перед Богом твоїм, слова твої почуті, і я прийшов би за словами твоїми. ¹³ Але князь царства Перського стояв проти мене двадцять один день; але ось, Михаїл, один з перших князів, прийшов допомогти мені, і я залишився там при царях перських. ¹⁴ А тепер я прийшов звістити тобі, що буде з народом твоїм в останні часи, тому що видіння сто-

[21] Дан. 8, 16. [23] 1 Езд. 6, 14. Дан. 10, 12.

[24] Єр. 23, 5. Єз. 37, 25. [25] 1 Езд. 6, 14. Лк 7, 19. [26] Іс. 53, 8. Мф 24, 2. Дан. 11, 10.

[27] Мф 24, 15. Мк 13, 14. Лк 21, 20.

Глава 10. [1] Дан. 1, 7. [3] Пс. 103, 15. [4]

Бут. 2, 14. [5] Дан. 12, 6. Одрк. 1, 13. [6] Одрк. 1, 14–15. Єз. 1, 24. [8] Іов. 4, 14. Дан. 7, 28. [9] Дан. 8, 18. [10] Одрк. 1, 17. [11] Дан. 9, 23. [12] Дан. 9, 23. Чис. 29, 7; 30, 14. [13] Дан. 12, 1. Іуд. 1, 9. Одрк. 12, 7.

сується до віддалених днів”.¹⁵ Коли він говорив мені такі слова, я припав лицем моїм до землі й онімів.¹⁶ Але ось, хтось, на вигляд схожий на синів людських, торкнувся вуст моїх, і я відкрив уста мої, став говорити і сказав тому, хто стояв переді мною: “господарю мій! від цього видіння нутроці мої повернулися у мені, і не стало у мені сили.¹⁷ І як може говорити раб такого господаря мого з таким господарем моїм? бо у мені немає сили, і дихання завмерло у мені”.¹⁸ Тоді знову доторкнулася до мене та людська подоба й укріпила мене¹⁹ і сказала: “не бійся, муже бажань! мир тобі; мужайся, мужайся!” І коли він говорив зі мною, я укріпився і сказав: “говори, господарю мій; бо ти укріпив мене”.²⁰ І він сказав: “чи знаєш, для чого я прийшов до тебе? Тепер я повернуся, щоб боротися з князем Перським; а коли я вийду, то ось, прийде князь Греції.²¹ Втім, я звіщу тобі, що написано в істинному писанні; і немає нікого, хто підтримував би мене у тім, крім Михаїла, князя вашого.

11 Отже, я з першого року Дарія мидянина став йому підпорою і підкріпленням.² Тепер звіщу тобі істину: ось, ще три царі постануть у Персії; потім четвертий перевершить усіх великим багатством, і коли підсилиться багатством своїм, то підніме всіх проти царства Грецького.³ І постане цар могутній, який буде володарювати з великою владою, і буде діяти за своєю волею.⁴ Але коли він постане, царство його зруйнується і розділиться за чотирма вітрами небесними, і не до його нащадків перейде, і не з тією владою, з якою він володарював; бо роздрібниться царство його і дістанеться іншим, крім цих.⁵ І підсилиться південний цар і один з князів його

пересилить його і буде володарювати, і велике буде володарювання його.⁶ Але через кілька років вони зближаться, і дочка південного царя прийде до царя північного, щоб установити правильні стосунки між ними; але вона не втримає сили у руках своїх, не устоїть і рід її, але віддані будуть як вона, так і ті, що супроводжували її, і народжений нею, і ті, що допомагали їй у ті часи.⁷ Але постане паросток від кореня її, прийде до війська і ввійде в укріплення царя північного, і буде діяти у них, і підсилиться.⁸ Навіть і богів їх, ідолів їх з дорогоцінними судами їх, срібними і золотими, відвезе у полон у Єгипет і на кілька років буде стояти вище за царя північного.⁹ Хоч цей і зробить нашествя на царство південного царя, але повернеться у свою землю.¹⁰ Потім озброяться сини його і зберуть численне військо, і один з них швидко піде, наводнить і пройде, і потім, повернувшись, буде битися з ним до укріплень його.¹¹ І роздратується південний цар, і виступить, воюватиме з ним, з царем північним, і виставить велике військо, і віддане буде військо до рук його.¹² І підбадьориться військо, і серце царя піднесеться; він подолає багато тисяч, але від цього не буде сильнішим.¹³ Бо цар північний повернеться і виставить військо більше першого, і через кілька років швидко прийде з величезним військом і великим багатством.¹⁴ У ті часи багато хто повстане проти південного царя, і непокірні з синів твого народу піднімуться, щоб сповнилося видіння, і впадуть.¹⁵ І прийде цар північний, збудує вал і оволодіє укріпленням містом, і не устоять сили півдня, ні добірне військо його; не вистачить сили протистояти.¹⁶ І хто вийде до нього, буде діяти з волі його, і ніхто не встоїть перед ним; і на славній

[18] Дан. 10, 5, 16. [19] Дан. 10, 11.

Глава 11. [3] Дан. 5, 19. [4] Дан. 8, 8. [10]

Дан. 9, 26; 11, 22.

землі поставить стан свій, і вона постраждає від руки його. ¹⁷ І наміряться увійти з усіма силами царства свого, і праведні з ним, і зробить це; і дочку дружин віддасть йому, на загибель її, але цей задум не відбудеться, і йому не буде користи з того. ¹⁸ Потім оберне лице своє до островів й оволодіє багатьма; але якийсь вождь припинить нанесену ним ганьбу і навіть свою ганьбу оберне на нього. ¹⁹ Потім він оберне лице своє на укріплення своєї землі; але спіткнеться, упаде і не стане його. ²⁰ На місце його постане хтось, який пошле збирача податей, пройти по царству слави; але й він після небагатьох днів загине, і не від збурення і не у битві. ²¹ І постане на місце його знехтуваний, і не віддадуть йому царських почестей, але він прийде без шуму і лестощами оволодіє царством. ²² І полчища, які все потоплюють, будуть потоплені і розтрощені ним, навіть і сам вождь завіту. ²³ Бо після того, як він вступить у союз з ним, він буде діяти обманом, і піднесеться, і візьме гору з малим народом. ²⁴ Він увійде у мирні і родючі країни, і зробить те, чого не робили батьки його і батьки батьків його; здобич, награбоване майно і багатство буде марнотратити на своїх і на укріплення буде мати задуми свої, але тільки до часу. ²⁵ Потім пробудить сили свої і дух свій з численним військом проти царя південного, і південний цар виступить на війну з великим і ще більш сильним військом, але не устоїть, тому що буде проти нього підступництво. ²⁶ Навіть учасники трапези його погублять його, і військо його розіллється, і впаде багато убитих. ²⁷ У обох царів цих на серці буде підступництво, і за одним столом будуть говорити неправду, але успіху не буде,

тому що кінець ще відкладений до часу. ²⁸ І вирушить він у землю свою з великим багатством і ворожим наміром проти святого завіту, і він виконає його, і повернеться у свою землю. ²⁹ У призначений час знову піде він на південь; але останній похід не такий буде, як попередній, ³⁰ бо в один час з ним прийдуть кораблі киттимські; і він упаде духом, і повернеться, й озлобиться на святий завіт, і виконає свій намір, і знову домовиться з відступниками від святого завіту. ³¹ І поставлена буде ним частина війська, яка осквернить святилище могутности, і припинить щоденну жертву, і поставить мерзоту запустіння. ³² Тих, хто чинить нечесливо проти завіту, він залучить до себе лестощами; але люди, які шанують свого Бога, підсиляться і будуть діяти. ³³ І розумні з народу напоумлять багатьох, хоч будуть деякий час страждати від меча і вогню, від полону і грабунку; ³⁴ й у час страждання свого будуть мати деяку допомогу, і багато хто приєднається до нас, але нещиро. ³⁵ Постраждають деякі і з розумних для випробування їх, очищення і для убілення до останнього часу; тому що є ще час до терміну. ³⁶ І буде чинити цар той зі своєї сваволі, і піднесеться і возвеличиться вище за всяке божество, і про Бога богів стане говорити кульне і буде мати успіх, доки не звершиться гнів: бо, що наперед визначено, те сповниться. ³⁷ І про богів батьків своїх він не помислить, і ні бажання дружин, ні навіть божества ніякого не вшанує; бо звеличить себе вище за усіх. ³⁸ Але богу укріпленя на місці його він буде віддавати шану, і цього бога, якого не знали батьки його, він буде ушановувати золотом і сріблом, і коштовними каменями, і різними дорогоціннос-

[17] Дан. 2, 43; 11, 27. [19] 1 Мак. 6, 8, 16. [20] Зах. 9, 8. [22] Дан. 11, 10. [26] Пс. 40, 10. Ін 13, 18. [30] Чис. 24, 24. [31] Чис. 28, 4. 1 Мак. 1, 15. [33] Дан. 12, 10. Одрк. 11, 7.

[35] Дан. 12, 10. 1 Пет. 1, 7. [36] 2 Сол. 2, 4. 1 Ін 2, 18. Одрк. 10, 7. [37] 1 Тим. 4, 3. 2 Тим. 3, 3. 1 Кор. 8, 6.

тями, ³⁹ і збудує міцне укріплення з чужим богом: які визнають його, тим збільшити почесні й дасть владу над багатьма, і землю роздасть у нагороду. ⁴⁰ Під кінець же часу буде воювати з ним цар південний, і цар північний кинеться як буря на нього з колісницями, вершниками і численними кораблями, і нападе на області, наводнить їх, і пройде через них. ⁴¹ І увійде він у найпрекраснішу із земель, і багато областей постраждають, і врятуються від руки його тільки Едом, Моав і велика частина синів Аммонових. ⁴² І простягне руку свою на різні країни; не врятується і земля Єгипетська. ⁴³ І заволодіє він скарбами золота і срібла і різними коштовностями Єгипту; лівійці й ефіопляни підуть за ним. ⁴⁴ Але чутки зі сходу і півночі стривожать його, і вийде він у великій люті, щоб знищувати і губити багатьох, ⁴⁵ і розкине він царські намети свої між морем і горою преславного святилища; але прийде до свого кінця, і ніхто не допоможе йому.

12 І постане у той час Михаїл, князь великий, який стоїть за синів народу твого; і настане час тяжкий, якого не було з тих пір, як існують люди, донині; але врятуються у цей час з народу твого всі, які знайдені будуть записаними у книзі. ² І багато з тих, що сплять у поросі землі пробудяться, одні для життя вічного, інші на вічну наругу і посоромлення. ³ І розумні будуть сяяти, як світила на тверді, і ті, що навернули багатьох до правди, – як зірки, повіки, назавжди. ⁴ А ти, Даниїле, приховай слова ці і запечатай книгу цю до останнього часу; багато хто прочитає її, і збільшиться відання”. ⁵ Тоді я, Даниїл, подивився, і ось, стоять двоє інших, один на цьому березі ріки, другий на тому

березі ріки. ⁶ І один сказав мужу в лляному одязі, який стояв над водами ріки: “коли буде кінець цих дивних подій?” ⁷ І чув я, як муж у лляному одязі, який знаходився над водами ріки, піднявши праву і ліву руку до неба, клявся Тим, Хто живе повіки, що до кінця часу і часів і напівчасу, і після остаточного знищення сили народу святого, все це звершиться. ⁸ Я чув це, але не зрозумів, і тому сказав: “господарю мій! що ж після цього буде?” ⁹ І відповів він: “іди, Даниїле; бо приховані і запечатані слова ці до останнього часу. ¹⁰ Багато хто очиститься, убілється і переплавлений буде через спокуси, нечестиві ж будуть чинити нечестиво, і не зрозуміє цього ніхто з нечестивих, а мудрі зрозуміють. ¹¹ З часу припинення щоденної жертви і поставлення мерзоти запустіння мине тисяча двісті дев’яносто днів. ¹² Блаженний, хто очікує і досягне тисячі трьохсот тридцяти п’яти днів. ¹³ А ти йди до твого кінця й упокоїшся, і встанеш для одержання твого жереба наприкінці днів”.

13* У Вавилоні жив чоловік, на ім’я Іоаким. ² І взяв він дружину, на ім’я Сусанна, дочку Хелкія, дуже красиву і богобоязку. ³ Батьки її були праведні і навчили дочку свою закону Мойсеевого. ⁴ Іоаким був дуже багатий, і був у нього сад поблизу дому його; і сходилися до нього кодеї, тому що він був найпочесніший з усіх. ⁵ І були поставлені два старці з народу суддями у тім році, про яких Господь сказав, що беззаконня вийшло з Вавилону від старійшин-суддів, які здавалися такими, що керують народом. ⁶ Вони постійно бували у домі Іоакима, і до них приходили

* 13-а і 14-а глави перекладені з грецької, тому що в єврейському тексті їх немає.

Глава 12. [1] Дан. 10, 13. Одрк. 12, 7. Мф 24, 21. [2] Мф 25, 46. Ін 5, 29. [3] Прем. 3, 7. Мф 13, 43. [4] Дан. 12, 9. Одрк. 22, 10. [5] Одрк. 10, 5. [6] Дан. 10, 5. [7] Одрк. 10, 5–6.

[9] Дан. 8, 17, 26. Діян. 1, 7. 1 Пет. 1, 12. [10] Дан. 11, 33, 35. 1 Пет. 1, 7. [11] Дан. 9, 27. Мф 24, 15. [12] Мк 13, 13. [13] Лк 19, 17. 1 Сол. 4, 16. Одрк. 20, 6.

всі, хто мав спірні справи. ⁷ Коли народ ішов близько полудня, Сусанна входила у сад свого чоловіка для прогулянки. ⁸ І бачили її обидва старійшини кожного дня, як вона приходила і прогулювалася, і в них зародилася похоть до неї, ⁹ і розбестили розум свій, і відхилили очі свої, щоб не дивитися на небо і не згадувати про праведні суди. ¹⁰ Обое вони були уражені похиттю до неї, але не відкривали один одному болю свого, ¹¹ тому що соромилися оголосити про жадання своє, що хотіли мати її. ¹² І вони старанно підстерігали щодня, щоб бачити її, і говорили один одному: ¹³ “ходімо додому, тому що час обіду”, – і, вийшовши, розходилися один від одного, ¹⁴ і, повернувшись, приходили на те саме місце, і коли допитувались один у одного про причину того, то зізналися у похоті своїй, і тоді разом призначили час, коли могли б знайти її одну. ¹⁵ І було, коли вони вичікували зручного дня, Сусанна ввійшла, як вчора і третього дня, із двома тільки служницями і захотіла митися у саду, тому що було спекотно. ¹⁶ І не було там нікого, крім двох старійшин, які сховалися і підстерігали її. ¹⁷ І сказала вона служницям: принесіть мені олії і мила, і замкніть двері саду, щоб мені помитися. ¹⁸ Вони так і зробили, як вона сказала: замкнули двері саду і вийшли бічними дверима, щоб принести, що наказано було їм, і не бачили старійшин, тому що вони сховалися. ¹⁹ І ось, коли служниці вийшли, встали обидва старійшини, і прибігли до неї, і сказали: ²⁰ Ось, двері саду замкнені і ніхто нас не бачить, і ми маємо похоть до тебе, тому погодься з нами і побудь з нами. ²¹ Якщо ж не так, то ми будемо свідчити проти тебе, що з тобою був юнак, і тому ти відіслала від себе служниць твоїх. ²² Тоді застогнала Сусанна і сказала: тісно мені звідусіль; бо, якщо я зроб-

лю це, смерть мені, а якщо не зроблю, то не уникну рук ваших. ²³ Краще для мене не зробити цього і впасти у руки ваші, ніж згрішити перед Господом. ²⁴ І закричала Сусанна гучним голосом; закричали також і обидва старійшини проти неї, ²⁵ і один побіг і відчинив двері саду. ²⁶ Коли ж ті, що знаходилися у домі, почули крик у саду, заскочили бічними дверима, щоб бачити, що трапилось з нею. ²⁷ І коли старійшини сказали слова свої, слуги її надзвичайно були присоромлені, тому що ніколи нічого такого про Сусанну не говорили. ²⁸ І було на другий день, коли зібрався народ до Іоакима, чоловіка її, прийшли й обидва старійшини, сповнені беззаконного заміру проти Сусанни, щоб віддати її на смерть. ²⁹ І сказали вони перед народом: пошліть за Сусанною, дочкою Хелкія, дружиною Іоакима. І послали. ³⁰ І прийшла вона, і батьки її, і діти її, і всі родичі її. ³¹ Сусанна була дуже ніжна і красива лицем, ³² і ці беззаконники наказали відкрити лице її, оскільки воно було закрите, щоб насититися красою її. ³³ Родичі ж і всі, хто дивився на неї, плакали. ³⁴ А обидва старійшини, вставши посеред народу, поклали руки на голову її. ³⁵ Вона ж у сльозах дивилася на небо, бо серце її упало на Господа. ³⁶ І сказали старійшини: коли ми ходили по саду одні, увійшла ця з двома служницями і зачинила двері саду, і відіслала служниць; ³⁷ і прийшов до неї юнак, який ховався там, і ліг з нею. ³⁸ Ми, знаходячись у кутку саду і бачачи таке беззаконня, побігли на них, ³⁹ і побачили їх з'єднаними, і того не могли затримати, тому що він був сильніший за нас і, відчинивши двері, вискочив. ⁴⁰ Але цю ми схопили і допитували: хто був цей юнак? але вона не хотіла оголосити нам. Про це ми свідчимо. ⁴¹ І повірило їм зібран-

ня, як старійшина народу і суддям, і засудили її на смерть.

⁴² Заволала Сусанна гучним голо-
сом і сказала: Боже вічний, що віда-
еш таємне і знаєш усе раніше буття
його! ⁴³ Ти знаєш, що вони неправди-
во свідчили проти мене, і ось, я по-
мираю, не зробивши нічого, що ці
люди злісно вигадали на мене. ⁴⁴ І по-
чув Господь голос її. ⁴⁵ І коли вона
ведена була на смерть, збудив Бог
святий дух молодого юнака, на ім'я
Даниїл, ⁴⁶ і він закричав гучним го-
лосом: чистий я від крові її! ⁴⁷ Тоді
обернувся до нього весь народ і ска-
зав: що це за слово, яке ти сказав?
⁴⁸ Тоді він, ставши посеред них, ска-
зав: чи так ви нерозумні, сини Ізраї-
ля, що, не дослідивши і не довідав-
шись істини, засудили дочку Ізраїля?
⁴⁹ Поверніться у суд, бо ці неправди-
во проти неї засвідчили. ⁵⁰ І не-
гайно весь народ повернувся, і ска-
зали йому старійшини: сідай посеред
нас і оголоси нам, тому що Бог дав
тобі старійшинство. ⁵¹ І сказав їм
Даниїл: відокремте їх один від одно-
го подалі, і я допитаю їх. ⁵² Коли ж
вони відокремлені були один від од-
ного, покликав одного з них і сказав
йому: ти, що постарів у злих днях!
нині виявилися гріхи твої, які ти
робив колись, ⁵³ чинячи суди непра-
ведні, засуджуючи невинних і ви-
правдовуючи винних, тоді як Гос-
подь говорить: “невинного і правого
не умертвляй”. ⁵⁴ Отже, якщо ти цю
бачив, скажи, під яким деревом ба-
чив ти їх, що розмовляли одне з од-
ним? Він сказав: під мастиковим.
⁵⁵ Даниїл сказав: точно, сказав ти
неправду на твою голову; бо ось, ан-
гел Божий, прийнявши рішення від
Бога, розсіче тебе навпіл. ⁵⁶ Видалив-
ши його, він наказав привести ін-
шого і сказав йому: плем'я Ханаана,
а не Іуди! Краса спокусила тебе, і
похоть розбестила серце твоє. ⁵⁷ Так

чинили ви з дочками Ізраїля, і вони
зі страху мали спілкування з вами;
але дочка Іуди не потерпіла безза-
коння вашого. ⁵⁸ Отже, скажи мені:
під яким деревом ти застав їх, що
розмовляли між собою? Він сказав:
під зеленим дубом. ⁵⁹ Даниїл сказав
йому: точно, сказав ти неправду на
твою голову; бо ангел Божий з ме-
чем чекає, щоб розсікти тебе навпіл,
щоб знищити вас. ⁶⁰ Тоді все зібран-
ня закричало гучним голосом, і бла-
гословили Бога, Який спасає тих, хто
надіється на Нього, ⁶¹ і повстали на
обох старійшин, тому що Даниїл їх-
німи вустами викрив їх, що вони не-
правдиво свідчили; ⁶² і зробили з
ними так, як вони зловмислили про-
ти ближнього, за законом Мойсеєвим,
і умертвили їх; і врятована була у
той день кров невинна. ⁶³ Хелкія ж і
дружина його прославили Бога за
дочку свою Сусанну з Іоакимом, чо-
ловіком її, і з усіма родичами, тому
що не знайдено було у ній ганебного
діла. ⁶⁴ І Даниїл став великим перед
народом з того дня і потім.

14 Цар Астиаг приклався до
батьків своїх, і Кир, персянин,
прийняв царство його. ² І Даниїл
жив разом з царем і був славнішим
за всіх друзів його. ³ Був у вавило-
нян ідол, на ім'я Вил, і витрачали
на нього щодня двадцять великих мір
пшеничного борошна, сорок овець і
вина шість мір. ⁴ Цар шанував його
і ходив щодня поклонятися йому;
Даниїл же поклонявся Богу своєму.
І сказав йому цар: чому ти не по-
клоняєшся Вилу? ⁵ Він відповів:
тому що я не поклоняюся ідолам,
зробленим руками, але *поклоняюся*
живому Богу, Який створив небо і
землю і володарює над усякою плот-
тю. ⁶ Цар сказав: чи не думаєш ти,
що Вил неживий бог? чи не бачиш,
скільки він їсть і п'є щодня? ⁷ Дани-
їл, посміхнувшись, сказав: не обма-

[53] Вих. 23, 7. [56] Єз. 16, 3. [62] Притч. 19, 5. Втор. 19, 19.

Глава 14. [7] Сир. 30, 19.

нюйся, царю; бо він усередині гли-
на, а зовні мідь, і ніколи не їв, не
пив.⁸ Тоді цар, розгнівавшись, при-
кликав жерців своїх і сказав їм: як-
що ви не скажете мені, хто з'їдає все
це, то помрете.⁹ Якщо ж ви доведе-
те мені, що з'їдає це Вил, то помре
Даниїл, тому що сказав хулу на Ви-
ла. І сказав Даниїл цареві: нехай
буде за словом твоїм.¹⁰ Жерців Вила
було сімдесят, крім дружин і дітей.
¹¹ І прийшов цар з Даниїлом у храм
Вила, і сказали жерці Вила: ось, ми
вийдемо геть, а ти, царю, постав їжу
і, наливши вина, замкни двері і за-
печатай перснем твоїм.¹² І якщо
завтра ти прийдеш і не знайдеш, що
усе з'їдено Вилом, ми помремо, або
Даниїл, який сказав неправду на
нас.¹³ Вони не звертали на це ува-
ги, тому що під столом зробили по-
тайний вхід, і через нього завжди
входили, і з'їдали це.¹⁴ Коли вони
вийшли, цар поставив їжу перед
Вилом, а Даниїл наказав слугам сво-
їм, і вони принесли попіл, і посипа-
ли весь храм у присутності одного
царя, і, вийшовши, замкнули двері,
і запечатали царським перснем, і
відійшли.¹⁵ Жерці ж, за звичаєм сво-
їм, прийшли вночі з дружинами і
дітьми своїми, і все з'їли і випили.
¹⁶ На другий день цар встав рано і
Даниїл з ним,¹⁷ і сказав: чи цілі пе-
чатки, Даниїле? Він сказав: цілі, ца-
рю.¹⁸ І як тільки відчинені були дме-
рі, цар, глянувши на стіл, викликнув
гучним голосом: великий ти, Виле, і
немає ніякого обману у тобі!¹⁹ Да-
ниїл, посміхнувшись, утримав царя,
щоб він не входив усередину, і ска-
зав: подивися на підлогу і поміть, чиї
це сліди.²⁰ Цар сказав: бачу сліди
чоловіків, жінок і дітей.²¹ І, розгні-
вавшись, цар наказав схопити жер-
ців, дружин їхніх і дітей і вони по-
казали потайні двері, якими вони
входили і з'їдали, що було на столі.
²² Тоді цар повелів умертвити їх і від-

дав Вила Даниїлові, і він зруйнував
його і храм його.

²³ Був на тому місці великий дра-
кон, і вавилоняни шанували його.
²⁴ І сказав цар Даниїлу: чи не скажеш
і про цього, що він мідь? ось, він жи-
вий, і їсть і п'є; ти не можеш сказати,
що цей бог не живий; і отже, покло-
нися йому.²⁵ Даниїл сказав: Госпо-
ду Богу моему поклоняюся, тому що
Він Бог живий.²⁶ Але ти, царю, дай
мені дозвіл, і я умертвлю дракона
без меча і жезла. Цар сказав: даю
тобі.²⁷ Тоді Даниїл узяв смоли, жиру
і волосся, зварив це разом і, зробив-
ши з цього клубок, кинув його у па-
щу дракону, і дракон розсівся. І ска-
зав Даниїл: ось ваші святині!²⁸ Коли
ж вавилоняни почули про те, силь-
но обурились і повстали проти царя,
і сказали: цар зробився юдеєм, Вила
зруйнував і убив дракона, і віддав
на смерть жреців,²⁹ і, прийшовши
до царя, сказали: віддай нам Дани-
їла, інакше ми умертвимо тебе і дім
твій.³⁰ І коли цар побачив, що вони
сильно наполягають, змушений був
віддати їм Даниїла,³¹ вони ж кину-
ли його в рів лев'ячий, і він пробув
там шість днів.³² У рові було сім
левів, і давалося їм щодня по два
тіла і по дві вівці; у цей час їм не
давали їх, щоб вони з'їли Даниїла.

³³ Був у Юдеї пророк Аввакум,
який, зваривши юшку і накришив-
ши хліба у блюдо, йшов на поле, щоб
віднести це жінцям.³⁴ Але ангел Гос-
подній сказав Аввакуму: віднеси цей
обід, який у тебе, у Вавилон до Да-
ниїла, у рів лев'ячий.³⁵ Аввакум ска-
зав: господарю! Вавилон я ніколи
не бачив і рову не знаю.³⁶ Тоді ан-
гел Господній узяв його за тім'я і,
піднявши його за волосся голови
його, поставив його у Вавилоні над
ровом силою духа свого.³⁷ І воззвав
Аввакум і сказав: Даниїле! Даниї-
ле! візьми обід, який Бог послав тобі.
³⁸ Даниїл сказав: пом'янув Ти про

мене, Боже, і не залишив тих, хто любить Тебе. ³⁹ І встав Даниїл і їв; ангел же Божий миттєво поставив Аввакума на його місце.

⁴⁰ У сьомий день прийшов цар, щоб потужити за Даниїлом і, підійшовши до рову, глянув у нього, і

ось, Даниїл сидів. ⁴¹ І викликнув цар гучним голосом, і сказав: великий Ти, Господи Боже Даниїлів, і немає іншого, крім Тебе! ⁴² І наказав витягти Даниїла, а винуватців його погублення кинути у рів, – і вони вмить були з'їдені у присутності його.

КНИГА ПРОРОКА ОСІЇ

1 Слово Господнє, яке було Осії, сина Беєріїного, у дні Озії, Іоафама, Ахаза, Єзекії, царів юдейських, і в дні Ієровоама, сина Іоасового, царя Ізраїльського.

² Початок слова Господнього до Осії. І сказав Господь Осії: йди, візьми собі дружину блудницю і дітей блуду; бо сильно блудодіє земля ця, відступивши від Господа. ³ І пішов він і взяв Гомерь, дочку Дивлаїма; і вона зачала і народила йому сина. ⁴ І Господь сказав йому: наречи йому ім'я Ізреель, тому що ще трохи мине, і Я стягну кров Ізрееля з дому Ігуєвого, і покладу кінець царству дому Ізраїлевого, ⁵ і буде у той день, Я знищу лук Ізраїлів у долині Ізреель. ⁶ І зачала ще, і народила дочку, і Він сказав йому: наречи їй ім'я Лорухама*; бо Я вже не буду більше милувати дім Ізраїлів, щоб процати їм. ⁷ А дім Іудин помилую і спасу їх у Господі Бозі їх, спасу їх не луком, не мечем, не війною, не конями і вершниками. ⁸ І, вигодувавши грудьми Непомилувану, вона зачала, і народила сина. ⁹ І сказав Він: наречи йому ім'я Лоаммі**, тому що ви не Мій народ, і Я не буду вашим [Богом]. ¹⁰ Але буде число синів Ізраїлевих, як пі-

сок морський, якого не можна ні виміряти, ні обчислити; і там, де говорили їм: “ви не Мій народ”, будуть говорити їм: “ви сини Бога живого”.

¹¹ І зберуться сини Іудині й сини Ізраїлеві разом, і поставлять собі одну главу, і вийдуть із землі *переселення*; бо великий день Ізрееля!

2 Говоріть братам вашим: “Мій народ”, і сестрам вашим: “Помилувана”. ² Судіться з вашою матір'ю, судіться; бо вона не дружина Моя, і Я не чоловік її; нехай вона відкине блуд від лица свого і перелюбство від грудей своїх, ³ щоб Я не роздяг її донага і не виставив її, як у день народження її, не зробив її пустелею, не обернув її на землю суху і не уморив її спрагою. ⁴ І дітей її не помилую, тому що вони діти блуду. ⁵ Бо блудодіяла мати їхня й осоромила себе та, яка зачала їх; бо говорила: “піду за коханцями моїми, які дають мені хліб і воду, вовну і льон, елей і напої”. ⁶ За те ось, Я перегороджу шлях її тернами й обнесу її огорожею, і вона не знайде стежок своїх, ⁷ і поженеться за коханцями своїми, але не наздожене їх, і буде шукати їх, але не знайде, і скаже: “піду я, і повернуся до першого чоловіка мого; бо тоді краще було мені, ніж тепер”. ⁸ А не знала

* Непомилувана. ** Не Мій народ.

Глава 1. [1] 4 Цар. 14, 23. [2] Ос. 3, 1. Єз. 23, 3. [4] Ос. 2, 22. 4 Цар. 10, 14; 17, 18. [5] Нав. 17, 16. Суд. 6, 33. [7] Ін 20, 28. Лк. 1, 47. [9] 4 Цар. 17, 18. Ос. 2, 23. [10] Ос. 2, 23. Рим. 9, 26. Іс. 62, 4. Ін 10, 16. 1 Пет. 2, 10. [11] Іс. 11, 12. Єр. 3, 18. Мих. 2, 12.

Глава 2. [1] Іс. 19, 25; 54, 8. [2] Єз. 16, 15; 23, 5. [3] Єз. 16, 4. Ос. 5, 9. Ам. 8, 13. [4] Ос. 5, 7. [5] Єз. 16, 44. Єр. 44, 17. [6] Плач. 3, 9. [7] Втор. 31, 17. Ос. 14, 3. [8] Єз. 16, 16; 28, 14. Ос. 8, 4.

вона, що Я, Я давав їй хліб і вино та елей і примножив у неї срібло і золото, із якого зробили ідола Ваала. ⁹ За те Я візьму назад хліб Мій у його час і вино Мое у його пору і відберу вовну і льон Мій, чим покривається нагота її. ¹⁰ І нині відкрию сором її перед очима коханців її, і ніхто не візьме її з руки Мосї. ¹¹ І припиню у неї всякі веселощі, свята її і новомісяччя її, і суботи її, і всі торжества її. ¹² І спустошу виноградні лози її і смоковниці її, про які вона говорить: “це у мене подарунки, які надарували мені коханці мої”; і Я перетворю їх на ліс, і польові звірі поїдять їх. ¹³ І покараю її за дні служіння Ваалам, коли вона кадила їм і, прикрасивши себе сережками і намистами, ходила за коханцями своїми, а Мене забула, – говорить Господь. ¹⁴ Тому ось, і Я захоплю її, приведу її в пустелю, і буду говорити до серця її. ¹⁵ І дам їй звідти виноградники її і долину Ахор, у переддень надії; і вона буде співати там, як у дні юности своєї і як у день виходу свого із землі Єгипетської. ¹⁶ І буде у той день, – говорить Господь, – ти будеш кликати Мене: “чоловіче мій”, і не будеш більше кликати Мене: “Ваале*”. ¹⁷ І відкину імена Ваалів від уст її, і не будуть більше згадувані імена їх. ¹⁸ І укладу в той час для них союз із польовими звірами і з птахами небесними, і з плазунами на землі; і лук, і меч, і війну знищу від землі тієї, і дам їм жити у безпеці. ¹⁹ І заручу тебе Мені повік, і заручу тебе Мені у правді і суді, у благості й милосерді. ²⁰ І заручу тебе Мені у вірності, і ти пізна-

* Господарю мій.

еш Господа. ²¹ І буде у той день, Я почую, – говорить Господь, – почую небо, і воно почує землю, ²² і земля почує хліб і вино і елей; а ці почують Ізреель. ²³ І посію її для Себе на землі, і помилую Непомилувану, і скажу не Моему народу: “ти Мій народ”, а він скаже: “Ти мій Бог!”

3 І сказав мені Господь: іди ще, і полюби жінку, яку любить чоловік, але яка перелюбствує, подібно до того, як любить Господь синів Ізраїлевих, а вони звертаються до інших богів і люблять виноградні коржі їх. ² І придбав я її собі за п'ятнадцять срібників і за хомер ячменю і півхомера ячменю ³ і сказав їй: багато днів залишайся у мене; не блуди, і не будь з іншим; так само і я буду для тебе. ⁴ Бо довгий час сини Ізраїлеві будуть залишатися без царя і без князя і без жертви, без жертovníка, без ефода і терафима. ⁵ Після того навернуться сини Ізраїлеві і знайдуть Господа Бога свого і Давида, царя свого, і будуть благоговіти перед Господом і благістю Його в останні дні.

4 Слухайте слово Господне, сини Ізраїлеві; бо суд у Господа з жителями цієї землі, тому що немає ні істини, ні милосердя, ні Богопізнання на землі. ² Клятва й обман, убивство і крадійство, і перелюбство вкрай поширилися, і кровопролиття йде за кровопролиттям. ³ За те заплаче земля ця, і знеможуть усі, хто живе на ній, зі звірами польовими і птахами небесними, навіть і риби морські загинуть. ⁴ Але ніхто не сперечайся, ніхто не викривай іншого; і твій народ – як ті, що сперечаються зі священником. ⁵ І ти впадеш удень, і пророк упаде з тобою

[9] Ос. 9, 2. [10] Єр. 13, 22. Єз. 16, 37. Ос. 5, 14. [11] Іс. 24, 8. Єр. 7, 34. Плач. 5, 15. [12] Іоїл. 1, 12. Ос. 5, 9. [13] Єр. 2, 32. [14] Іс. 40, 2. Соф. 3, 9. [15] Нав. 7, 24. Іс. 65, 10. Вих. 19, 1. Мих. 7, 15. [17] Вих. 23, 13. Втор. 12, 3. [18] Іов. 5, 23. Єз. 34, 25. [19] Пс. 44, 10. 2 Кор. 11, 2. Одкр. 19, 7. [20] Іс. 53, 11. Ін 17,

3. [22] Іоїл. 3, 18. Ам. 9, 14. [23] Ос. 1, 10.

Глава 3. [1] Ос. 1, 2. Єр. 3, 1. [3] Єр. 3, 20. [4] Ос. 9, 4. Вих. 28, 17, 30. [5] Мих. 7, 17.

Глава 4. [1] Мих. 6, 2. Іс. 59, 14. Єр. 7, 28. [3] Єр. 4, 25; 14, 4. Соф. 1, 3. [4] Іс. 30, 10. Ам. 5, 10. Єр. 15, 10.

вночі, і знищу матір твою. ⁶ Знищений буде народ Мій за нестачу відання: оскільки ти відкинув відання, то і Я відкину тебе від священнодіяства переді Мною; і як ти забув закон Бога твого, так і Я забуду дітей твоїх. ⁷ Чим більше вони примножуються, тим більше грішать проти Мене; славу їхню перетворю на безславність. ⁸ Гріхами народу Мого годуються вони, і до беззаконня його прагне душа їх. ⁹ І що буде з народом, те і зі священником; і покараю його за шляхами його, і воздам йому за ділами його. ¹⁰ Будуть їсти, і не наситяться; будуть блудити, і не розмножаться; бо залишили служіння Господу. ¹¹ Блуд, вино і напої заволоділи серцем їх. ¹² Народ Мій запитує своє дерево і жезл його дає йому відповідь; бо дух блуду ввів їх в оману, і, блудодіючи, вони відступили від Бога свого. ¹³ На вершинах гір вони приносять жертви і на пагорбах звершують каїння під дубом і тополею і теревинфом, тому що гарна від них тінь; тому любодіють дочки ваші і перелюбствують невістки ваші. ¹⁴ Я залишу карати дочок ваших, коли вони блудодіють, і невісток ваших, коли вони перелюбствують, тому що ви самі на боці блудниць і з любодійцями приносите жертви, а темний народ гине. ¹⁵ Якщо ти, Ізраїлю, блудодієш, те нехай не грішив би Іуда; і не ходіть у Галгал, і не піднімайтеся в Беф-Авен, і не клянїться: “живий Господь!” ¹⁶ Бо, як уперта телиця, впертим став Ізраїль; тому чи буде тепер Господь пасти їх, як агнівців на великому пасовищі? ¹⁷ Прив’язався до ідолів Єфрем; залиш його! ¹⁸ Гидке пияцтво їх, цілком віддалися блудодіянняю; князі їхні люблять ганебне. ¹⁹ Охопять їх вітер сво-

їми крилами, і посоромляться вони жертв своїх.

5 Слушайте це, священники, і дослухайтесь, доме Ізраїлів, і прихиліть вухо, доме царя; бо вам буде суд, тому що ви були пасткою у Массифі і сіттю, раскинутою на Фаворі. ² Глибоко загрузли вони у розпусті; але Я покараю всіх їх. ³ Єфрема Я знаю, й Ізраїль не утаєний від Мене; бо ти блудодієш, Єфреме, й Ізраїль осквернився. ⁴ Діла їх не допускають їх навернутися до Бога свого, бо дух блуду всередині них, і Господа вони не пізнали. ⁵ І гордість Ізраїля принижена в очах їх; і Ізраїль і Єфрем упадуть від нечестя свого; впаде й Іуда з ними. ⁶ З вівцями своїми і волами своїми підуть шукати Господа і не знайдуть Його: Він відійшов від них. ⁷ Господу вони зрадили, тому що народили чужих дітей; нині новий місяць поїсть їх з їхнім майном. ⁸ Засурміть рогом у Гиві, трубою у Рамі; виголошуйте у Беф-Авені: “за тобою, Веніаміне!” ⁹ Єфрем зробиться пустелею у день покарання; між колінами Ізраїлевими Я звістив це. ¹⁰ Вожді Іудині стали подібні до тих, хто пересуває межі: виллю на них гнів Мій, як воду. ¹¹ Пригнічений Єфрем, уражений судом; бо захотів ходити услід за суетними. ¹² І буду як міль для Єфрема і як черва для дому Іудиного. ¹³ І побачив Єфрем хворобу свою, й Іуда – свою рану, і пішов Єфрем до Ассура, і послав до царя Іарева; але він не може зцілити вас, і не вилікує вас від рани. ¹⁴ Бо Я як лев для Єфрема і як скимен для дому Іудиного; Я, Я розтерзаю, і піду; віднесу, і ніхто не спасе. ¹⁵ Піду, повернуся у Моє місце, доки вони не визнають себе винними і не знайдуть лица Мого.

[6] Іс. 42, 19–20. Зах. 7, 11. [8] Лев. 6, 26. Зах. 11, 16. [9] Іс. 24, 2. [10] Лев. 26, 26. Мих. 6, 14. Агг. 1, 6. [11] Іс. 28, 7. Мф 14, 7. [13] Втор. 12, 2. [15] Нав. 5, 9. Ос. 9, 15. 3 Цар. 12, 29. [19] Іс. 41, 16. Єр. 3, 24.

Глава 5. [1] Іс. 1, 10. Ос. 9, 8. [3] Єз. 16, 35. [4] Лк 20, 12. Ос. 4, 12. [5] Ос. 7, 10. [6] Ос. 6, 1. [7] Ос. 2, 4. [8] Ос. 4, 15. [10] Втор. 19, 14; 27, 17. [13] Єр. 2, 18. Ос. 10, 6. [14] Плач. 3, 10. Ос. 13, 7. Мих. 5, 8.

6 У скорботі своїй вони з раннього ранку будуть шукати Мене і говорити: “ходимо і повернемося до Господа! бо Він уразив – і Він зцілить нас, поразив – і перев’яже наші рани; ² оживить нас через два дні, на третій день підніме нас, і ми будемо жити перед лицем Його. ³ Отже, пізнаємо, будемо прагнути пізнати Господа; як ранкова зоря – явлення Його, і Він прийде до нас, як дощ, як пізній дощ зросить землю”. ⁴ Що зроблю тобі, Єфреме? що зроблю тобі, Іудо? благочестя ваше, як ранковий туман і як роса, яка швидко зникає. ⁵ Тому Я уражав через пророків і бив їх словами вуст Моїх, і суд Мій, як світло, що сходить. ⁶ Бо Я милости хочу, а не жертви, і Боговідання більше, ніж всепалення. ⁷ Вони ж, подібно до Адама, порушили завіт і там зрадили Мене. ⁸ Галаад – місто нечестивців, заплямоване кров’ю. ⁹ Як розбійники підстерігають людину, так збіговисько священників убиває на шляху в Сихем і робить мерзоти. ¹⁰ У домі Ізраїля Я бачу жахливе; там блудодіяння в Єфрема, осквернився Ізраїль. ¹¹ І тобі, Іудо, призначені жнива, коли Я поверну полон народу Мого.

7 Коли Я лікував Ізраїля, відкрилася неправда Єфрема і злодійство Самарії: бо вони чинять неправдиво; і входить злодій, і розбійник грабує на вулицях. ² Не помишляють вони у серці своєму, що Я пам’ятаю всі злодіяння їхні; тепер оточують їх діла їхні; вони перед лицем Моїм. ³ Лиходійством своїм вони звеселяють царя й обманами своїми – князів. ⁴ Усі вони палають перелюбством, як піч, розтоплена пекарем, який перестає підпалювати її, коли

замісить тісто і воно вкисне. ⁵ “День нашого царя!” – говорять князі, розпалені до хвороби вином, а він простягає руку своєю до коцунників. ⁶ Бо вони підступництвом своїм роблять серце своє подібним до печі: пекар їхній спить усю ніч, а вранці вона горить, як розпалений вогонь. ⁷ Усі вони розпалені, як піч, і пожирають суддів своїх; усі царі їхні падають, і ніхто з них не взиває до Мене. ⁸ Єфрем змішався з народами, Єфрем став, як неперевернутий хліб. ⁹ Чужі пожирали силу його, і він не помічав; сивина вкрила його, а він не знає. ¹⁰ І гордість Ізраїля принижена в очах їхніх, і, попри все те, вони не навернулися до Господа Бога свого і не знайшли Його. ¹¹ І став Єфрем, як нерозумний голуб, без серця: кличуть єгиптян, ідуть в Ассирію. ¹² Коли вони підуть, Я кину на них сіть Мою; як птахів небесних скину їх; покараю їх, як чуло зібрання їхне. ¹³ Горе їм, що вони віддалилися від Мене; загибель їм, що вони відпали від Мене! Я спасав їх, а вони неправду говорили на Мене. ¹⁴ І не взивали до Мене серцем своїм, коли волали на ложах своїх; збираються через хліб і вино, а від Мене віддаляються. ¹⁵ Я напоумляв їх і зміцнював м’язи їхні, а вони замишляли лихе проти Мене. ¹⁶ Вони наvertsалися, але не до Всевишнього, стали – як невірний лук; упадуть від меча князі їхні за зухвалість язика свого; це буде посміянням над ними у землі Єгипетській.

8 Трубу до вуст твоїх! Як орел налетить на дім Господній за те, що вони порушили завіт Мій і переступили закон Мій! ² До Мене будуть волати: “Боже мій! ми пізна-

Глава 6. [1] Втор. 4, 29. Єр. 50, 5. [2] Втор. 32, 39. Єз. 36, 36. [3] Ін 11, 6. 1 Кор. 15, 4. Еф. 2, 6. [4] Ос. 11, 8. Мих. 5, 7. [5] Іс. 11, 4. Пс. 36, 6. [6] 1 Цар. 15, 22. Сир. 4, 15. Мф 9, 13; 12, 7. [8] Ос. 12, 11. [9] Діян. 4, 1. Нав. 20, 7. [10] Єр. 5, 30. [11] Втор. 30, 3. Єр. 29, 14.

Глава 7. [1] Єр. 17, 14; 51, 9. Ос. 12, 1. [2]

Іов. 24, 15. Рим. 1, 32. [5] Вих. 32, 5. Мф 14, 6. [7] Пс. 13, 3. [8] 4 Цар. 17, 8. Пс. 105, 35. [9] Єз. 7, 21. [10] Ос. 5, 5. [11] 4 Цар. 16, 7. Ос. 5, 13; 8, 9. [12] 4 Цар. 17, 4. [13] Пс. 72, 27. [14] Іс. 29, 13. [15] Іс. 42, 20.

Глава 8. [1] Іс. 58, 1. Втор. 28, 49. Єр. 48, 40.

ли Тебе, ми – Ізраїль”.³ Відкинув Ізраїль добре; ворог буде переслідувати його.⁴ Поставляли царів самі, без Мене; ставили князів, але без Мого відома; зі срібла свого і золота свого зробили для себе ідолів: звідти загибель.⁵ Залишив тебе телець твій, Самаріє! запалав гнів Мій на них; доки не можуть вони очиститися?⁶ Бо і він – діло Ізраїля: художник зробив його, і тому він не бог; на шматки перетвориться телець самарійський!⁷ Оскільки вони сіяли вітер, то і пожнуть бурю: хліба на корені не буде у нього; зерно не дасть борошна; а якщо і дасть, то чужі проковтнуть його.⁸ Поглинений Ізраїль; тепер вони будуть серед народів, як негідний посуд.⁹ Вони пішли до Ассура, як дикий осел, який самотньо блукає; Єфрем купував подарунками прихильність до себе.¹⁰ Хоч вони і посилали дари до народів, але скоро Я зберу їх, і вони почнуть страждати від тягара царя князів;¹¹ бо багато жертovníків набудував Єфрем для гріха, – на гріх послужили йому ці жертovníки!¹² Написав Я йому важливі закони Мої, але вони вважаються ним ніби за чужі.¹³ У жертвоприношеннях Мені вони приносять м’ясо і їдять його; Господу неугодні вони; нині Він згадає нечестя їх і покарає їх за гріхи їхні: вони повернуться в Єгипет.¹⁴ Забув Ізраїль Творця свого й улаштував капища, й Іуда набудував багато укріплених міст; але Я пошлю вогонь на міста його, і пожере палаци його.

9 Не радій, Ізраїлю, до захоплення, як інші народи, бо ти блудодієш, віддалившись від Бога твого: любиш блудодійні дари на всіх

токах.² Тік і точило не будуть годувати їх, і надія на виноградний сік обмане їх.³ Не будуть вони жити на землі Господній: Єфрем повернеться в Єгипет, і в Ассирії будуть їсти нечисте.⁴ Не будуть узливати Господу вина, і неугодні Йому будуть жертви їхні; вони будуть для них, як хліб похоронний: усі, хто буде їсти його, оскверняться, бо хліб їх – для душі їх, а у дім Господній він не увійде.⁵ Що будете робити у день торжества й у день свята Господнього?⁶ Бо ось, вони підуть з причини спустошення; Єгипет збере їх, Мемфіс поховає їх; дорогоцінностями їх зі срібла заволодіє кропива, колюче терня буде у наметах їхніх.⁷ Прийшли дні відвідин, прийшли дні воздаяння; нехай дізнається Ізраїль, що нерозумний віщун, безумний той, хто видає себе за натхненного, з причини безлічі беззаконь твоїх і великої ворожости.⁸ Єфрем – страж біля Бога мого; пророк – сітка птахолова на всіх шляхах його; спокуса у домі Бога його.⁹ Глибоко впали вони, розбестилися, як у дні Гиви; Він згадає нечестя їх, покарає їх за гріхи їхні.¹⁰ Як виноград у пустелі, Я знайшов Ізраїля; як першу ягоду на смоковниці, у перший час її, побачив Я батьків ваших, – але вони пішли до Ваал-Фегора і віддалися соромітному, і самі стали мерзенними, як ті, яких полюбили.¹¹ У єфремлян, як птах, відлетить слава [чадо­родіння]: ні народження, ні вагітності, ні зачаття [не буде].¹² А хоч би вони і виховали дітей своїх, відніму їх; бо горе їм, коли відійду від них!¹³ Єфрем, як Я бачив його до Тира, насаджений на прекрасній місцевості; однак Єфрем виведе дітей своїх

[3] Ос. 6, 7. [4] 1 Цар. 8, 5. 3 Цар. 12, 20. Ос. 2, 8. [5] 3 Цар. 12, 28. Ос. 10, 5. [6] Єр. 10, 8. Діян. 19, 26. [8] Єр. 22, 28. [9] 4 Цар. 16, 7. Єр. 2, 24. [10] 4 Цар. 15, 19. [11] Єр. 11, 13. [12] Іс. 42, 20. [13] Іс. 1, 11. Єр. 6, 20. Ам. 5, 21. [14] Втор. 32, 15. 4 Цар. 25, 9. Єр. 17, 27.
Глава 9. [1] Єз. 16, 33; 20, 32. Ос. 2, 12.

[2] Іоїл. 1, 12. [3] Втор. 28, 68. 4 Цар. 25, 26. Єр. 43, 6. [4] Ос. 3, 4. Втор. 26, 14. [6] Єр. 43, 7. Іс. 19, 13; 32, 13. [7] Іс. 34, 8. [8] Єз. 3, 17. Єр. 5, 31. Ос. 5, 1. [9] Суд. 19, 22; 20, 13. Ос. 10, 9. [10] Чис. 25, 3. [11] Іс. 16, 2. [12] Втор. 28, 41.

до вбивці. ¹⁴ Дай їм, Господи: що Ти даси їм? дай їм утробу, яка не народжує, і сухі соски. ¹⁵ Усе зло їх у Галгалі: там Я зненавидів їх за злі справи їхні; вижену їх із дому Мого, не буду більше любити їх; усі князі їхні – відступники. ¹⁶ Уражений Єфрем; висох корінь їх, – не будуть приносити вони плоду, а якщо і будуть народжувати, Я умертвлю жаданий плід утроби їх. ¹⁷ Відкине їх Бог мій, тому що вони не послухалися Його, і будуть блукати між народами.

10 Ізраїль – гіллястий виноград, примножує для себе плід: чим більше у нього плодів, тим більше множить жертovníки; чим краща земля у нього, тим більше прикрашають вони ідолів. ² Розділилося серце їх, за те вони і будуть покарані: Він зруйнує жертovníки їхні, знищить ідолів їхніх. ³ Тепер вони говорять: “немає у нас царя, бо ми не убоялися Господа; а цар, – що він нам зробіть?” ⁴ Говорять слова пусті, клянуться неправдиво, укладають союзи; за те з’явиться суд над ними, як отруйна трава на борознах поля. ⁵ За тельця Беф-Авена затремтять жителі Самарії; заплаче за ним народ його, і жерці його, які раділи за нього, будуть плакати за славою його, тому що вона відійде від нього. ⁶ І сам він буде віднесений в Ассирію, у дар царю Іареву; осоромлений буде Єфрем, і осоромиться Ізраїль від задуму свого. ⁷ Зникне у Самарії цар її, як піна на поверхні води. ⁸ І знищені будуть висоти Авена, гріх Ізраїля; терня і бур’яни виростуть на жертovníках їхніх, і скажуть вони горам: “покрийте нас”, і пагорбам: “упадіть на нас”. ⁹ Більше, ніж у дні Гиви, грішив ти, Ізраїлю; там вони встояли; війна у Гаваоні проти синів нечестя не торкнулася їх. ¹⁰ За бажанням Моїм покараю їх, і зберуться проти

них народи, і вони будуть зв’язані за подвійний злочин їх. ¹¹ Єфрем – навчена телиця, що звикла до мольоби, і Я Сам накладаю ярмо на жирну шию його; на Єфремі будуть верхи їздити, Іуда буде орати, Яків буде боронити. ¹² Сійте собі у правду, і пожнете милість; розорюйте у себе новину, бо час знайти Господа, щоб Він, коли прийде, дощем пролив на вас правду. ¹³ Ви обробляли нечестя, пожинаєте беззаконня, їсте плід неправди, тому що ти надіявся на путь твій, на безліч ратників твоїх. ¹⁴ І станеться сум’яття у народі твоєму, і всі твердині твої будуть зруйновані, як Салман зруйнував Бет-Арбел у день брані: мати була вбита з дітьми. ¹⁵ Ось що заподіє вам Вефіль за крайне нечестя ваше.

11 На зорі загине цар Ізраїлів! Коли Ізраїль був юний, Я любив його і з Єгипту викликав сина Мого. ² Кликали їх, а вони йшли геть від лиця їх: приносили жертву Ваалам і кадили ідолам. ³ Я Сам привчав Єфрема ходити, носив його на руках Своїх, а вони не усвідомлювали, що Я лікував їх. ⁴ Путиами людськими тягнув Я їх, путами любови, і був для них ніби той, хто піднімає ярмо з щелеп їхніх, і ласкаво підкладав їжу їм. ⁵ Не повернеться він у Єгипет, але Ассур – він буде царем його, тому що вони не захотіли повернутися до Мене. ⁶ І впаде меч на міста його, і знищить засуви його, і пожере їх за наміри їхні. ⁷ Народ Мій заскнів у відпадинні від Мене, і хоч закликають його до горнього, він не підноситься єдинодушно. ⁸ Що зроблю з тобою, Єфреме? як віддам тебе, Ізраїлю? Чи вчиню з тобою, як з Адамою, чи зроблю тобі, що Севоїму? Повернулося у Мені серце Мое, запалала вся жалість Моя! ⁹ Не зроблю за люттю гніву Мого, не зни-

[14] Бут. 49, 25. [15] Ос. 12, 11. [17] Ос. 4, 6.

Глава 10. [1] Єр. 11, 13. [4] Втор. 29, 18. [5] Ос. 8, 5. [6] Ос. 5, 13. [7] Ос. 9, 6. [8] Іс. 2, 18–19. Лк 23, 30. Одкр. 6, 16. [9] Ос. 9, 9. [11] Єр. 31,

18. [12] Єр. 4, 3. [13] Єр. 4, 3. [14] Суд. 8, 12.

Глава 11. [1] Мф 2, 15. [3] Вих. 13, 21. Втор. 1, 30–31; 32, 11. [8] Бут. 19, 24. [9] Єр. 31, 20. Лк 19, 41. Плач. 3, 31.

щу Єфрема, бо Я Бог, а не людина; серед тебе Святий; Я не ввійду в місто. ¹⁰ Слідом за Господом підуть вони; як лев, Він дасть голос Свій, дасть голос Свій, і попрямують до Нього сини з заходу, ¹¹ попрямують з Єгипту, як птахи, й із землі Ассирійської, як голуби, і вселю їх у доми їхні, – говорить Господь. ¹² Оточив Мене Єфрем неправдою, і дім Ізраїлів – лукавством; Іуда тримався ще Бога і вірний був зі святими.

12 Єфрем пасе вітер і ганяється за східним вітром, щодня примножує неправду і руйнування; укладають вони союз з Ассуром, і в Єгипет відвозяться елей. ² Але і з Іудою у Господа суд і Він відвідає Якова за шляхами його, воздасть йому за ділами його. ³ Ще в утробі матері зупиняв він брата свого, а змужнівши, боровся з Богом. ⁴ Він боровся з ангелом – і переміг; плакав і благав Його; у Вефилі Він знайшов нас і там говорив з нами. ⁵ А Господь є Бог Саваоф; Суций [Іегова] – ім'я Його. ⁶ Навернися і ти до Бога твого; пильнуй милість і суд і уповай на Бога твого завжди. ⁷ Хананеянин із невірними терезами у руці любить кривдити; ⁸ і Єфрем говорить: “однак я розбагатів; зібрав собі майна, хоч у всіх моїх трудах не знайдуть нічого незаконного, що було б гріхом”. ⁹ А Я, Господь Бог твій від самої землі Єгипетської, знову оселю тебе у кущах, як у дні свята. ¹⁰ Я говорив до пророків, і примножував видіння, і через пророків уживав притчі. ¹¹ Якщо Галаад зробився Авеном, то вони стали суетні, у Галгалах заковували у жертву тельців, і жертвоники їхні стояли, як купа каміння на межах поля. ¹² Утік Яків на поля

сирійські, і служив Ізраїль за дружину, і за дружину стеріг овець. ¹³ Через пророка вивів Господь Ізраїля з Єгипту, і через пророка Він охороняв його. ¹⁴ Сильно роздратував Єфрем Господа і за те кров його залишить на ньому, і ганьбу його оберне Господь на нього.

13 Коли Єфрем говорив, усі тремтіли. Він був високим в Ізраїлі; але став винним через Ваала, і загинув. ² І нині додали вони до гріха: зробили для себе відлитих ідолів зі срібла свого, за розумінням своїм, – повністю робота художників, – і говорять вони людям, які приносять жертву: “цілуйте тельців!” ³ За те вони будуть як ранковий туман, як роса, що скоро зникає, як полова, що звівається із току, і як дим із труби. ⁴ Але Я – Господь Бог твій від землі Єгипетської, – і ти не повинен знати іншого бога, крім Мене, і немає спасителя, крім Мене. ⁵ Я визнав тебе у пустелі, у землі спраглий. ⁶ Маючи пасовища, вони були ситі; а коли насичувалися, то підносилося серце їх, і тому вони забували Мене. ⁷ І Я буду для них як лев, як скимен буду підстерігати при дорозі. ⁸ Буду нападати на них, як позбавлена дітей ведмедиця, і роздирати вмістилище серця їх, і поїдати їх там, як левиця; польові звірі будуть терзати їх. ⁹ Погубив ти себе, Ізраїлю, бо тільки у Мені опора твоя. ¹⁰ Де цар твій тепер? Нехай він спасе тебе у всіх містах твоїх! Де судді твої, про яких говорив ти: “дай нам царя і начальників”? ¹¹ І Я дав тобі царя у гніві Моему, і відібрав у обуренні Моему. ¹² Зв'язано у вузол беззаконня Єфрема, збережений його гріх. ¹³ Муки тієї, яка народжує, осяг-

[10] Єр. 25, 30. [11] Іс. 60, 8. [12] Ос. 8, 11.

Глава 12. [1] Ос. 5, 13; 7, 11. [2] Ос. 4, 9. [3] Бут. 25, 26; 32, 24. [5] Вих. 3, 15. [8] Одкр. 3, 17. [9] Іс. 43, 11. Ос. 13, 4. [10] Євр. 1, 1. [11] Ос. 9, 15. [12] Бут. 28, 5; 29, 20. [13] Вих. 3, 10; 12, 37. Євр. 3, 16.

Глава 13. [1] 3 Цар. 14, 10; 16, 31. 4 Цар.

9, 7. [2] 4 Цар. 17, 17. 2 Пар. 28, 3. [3] Іов. 21, 18. Пс. 1, 4. [4] Вих. 20, 2. Втор. 5, 6. Ос. 12, 9. Пс. 3, 9. [5] Втор. 8, 15. [6] Втор. 8, 11–14; 31, 20. [7] Плач. 3, 10. Ос. 5, 14. [9] Іс. 3, 9. Єр. 2, 11. [10] 1 Цар. 8, 5. [11] Іов. 34, 30. Діян. 13, 21. [12] Іов. 14, 17. Єр. 17, 1. [13] Бут. 35, 18.

нуть його; він – син нерозумний, інакше не стояв би довго у становищі дітей, які народжуються. ¹⁴ Від влади пекла Я відкуплю їх, від смерті визволю їх. Смерте! де твоє жало? пекло! де твоя перемога? Розкаяння у тому не буде у Мене. ¹⁵ Хоч *Єфрем* плідливий між братами, але прийде східний вітер, підніметься вітер Господній із пустелі, і висохне джерело його, і вичерпається джерело його; він спустошить скарбницю всіх дорогоцінних посудів.

14 Спустошена буде Самарія, тому що повстала проти Бога свого; від меча впадуть вони; немовлята їхні будуть розбиті, і вагітні їхні будуть розсічені. ² Навернися, Ізраїлю, до Господа Бога твого; бо ти упав від нечестя твого. ³ Візьміть із собою молитовні слова і зверніться до Господа; говоріть Йому: “відними всяке беззаконня і прийми на благо, і ми принесемо жертву вуст наших.

⁴ Ассур не буде вже спасати нас; не будемо сидати на коня і не будемо більше говорити виробові рук наших: боги наші; тому що у Тебе милосердя для сиріт”. ⁵ Вилікую відпадиння їх, полюблю їх з благовоління; бо гнів Мій відвернувся від них. ⁶ Я буду рососою для Ізраїля; він розцвіте, як лілея, і пустить корені свої, як Ливан. ⁷ Розростуться гілки його, і буде краса його, як маслини, і пахощі від нього, як від Ливану. ⁸ Повернуться ті, що сиділи під тінню його, будуть мати вдосталь хліба, і розцвітуть, як виноградна лоза, славні будуть, як вино ливанське. ⁹ “Що мені ще за діло до ідолів?” – скаже Єфрем. – Я почую його і спогляну на нього; Я буду як зелений кипарис; від Мене будуть тобі плоди. ¹⁰ Хто мудрий, щоб розуміти це? хто розумний, щоб пізнати це? Бо праві путі Господні, і праведники ходять по них, а беззаконні впадуть на них.

КНИГА ПРОРОКА ІОЇЛЯ

1 Слово Господнє, яке було до Іоїля, сина Вафуїла. ² Слухайте це, старці, і прислухайтесь, усі жителі землі цієї: чи бувало таке у дні ваші або у дні батьків ваших? ³ Передайте про це дітям вашим; а діти ваші нехай скажуть своїм дітям, а їхні діти наступному роду: ⁴ те, що залишилося від гусені, їла сарана, що залишилося від сарани, їла черва, а що залишилося від черви, доїли жуки. ⁵ Пробудіться, п’яниці, всі, хто п’є вино, плачте і ридайте за виноградним соком, бо він віднятий від уст ваших! ⁶ Бо прийшов на землю Мою народ сильний і незліченний; зуби у нього – зуби левині, і щелепи

у нього – як у левиці. ⁷ Спустошив він виноградну лозу Мою, і смоковницю Мою обламав, одер її догола, і кинув; зробилися білими гілки її. ⁸ Ридай, як молода дружина, підперезавшись *веретищем*, за чоловіком юности своєї! ⁹ Припинилося хлібне приношення й узливання у домі Господньому; плачуть священники, служителі Господні. ¹⁰ Спустошене поле, ремствує земля; бо знищено хліб, висох виноградний сік, зав’яла маслина. ¹¹ Червонійте від сорому, хлібороби, ридайте, виноградарі, за пшеницею та ячменем, тому що загинуло жниво у полі, ¹² засохла виноградна лоза і смоковниця зав’я-

[14] Пс. 15, 10; 55, 14. Діян. 10, 42. 1 Кор. 15, 55. Євр. 2, 14. [15] Єз. 19, 12. Ос. 4, 19.

Глава 14. [1] Ос. 5, 9; 11, 6. [2] Єр. 3, 22. Зах. 1, 4. [3] Лк 15, 18. Євр. 13, 15. [4] Єр. 17, 5. Мих. 7, 5. [6] Пс. 71, 16. [7] Пс. 51, 10. Писн. 4, 11. Флп 4, 18. [10] Втор. 32, 28. Єр.

9, 12. Пс. 17, 31.

Глава 1. [3] Вих. 10, 2. Пс. 77, 4. [4] Іоїл. 2, 25. [6] Іоїл. 2, 4–5. [7] Дан. 4, 11. [9] Лев. 2, 1. Вих. 29, 40. [10] Іс. 24, 3. Єр. 14, 2. [11] Єр. 14, 4. [12] Ос. 2, 12. Іс. 16, 10. Єр. 48, 33.

ла; гранатове дерево, пальма і яблуня, всі дерева у полі посохли; тому і веселощі у синів людських зникли. ¹³ Підпережіть і ридайте, служителі вівтаря! ввійдіть, почувте у веретипах, служителі Бога мого! бо не стало у домі Бога вашого хлібного приношення й узливання. ¹⁴ Призначте піст, оголосіть урочисте зібрання, скличте старців і всіх жителів країни цієї у дім Господа Бога вашого, і взивайте до Господа. ¹⁵ О, який день! бо день Господній близько; як спустошення від Всемогутнього прийде він. ¹⁶ Чи не перед нашими очима віднімається їжа, від дому Бога нашого – веселощі і радість? ¹⁷ Зотліли зерна під брилами своїми, спорожніли житниці, зруйновані комори, бо не стало хліба. ¹⁸ Як стогне худобал похмуро ходять стада волів, бо немає для них пасовища; знемагають і отари овець. ¹⁹ До Тебе, Господи, взиваю; бо вогонь пожер рясні пасовища пустелі, і полум'я попало на всі дерева у полі. ²⁰ Навіть і тварини на полі взивають до Тебе, тому що засохли потоки вод, і вогонь знищив пасовища пустелі.

2 Сурміть трубою на Сионі і бийте тривогу на святій горі Моїй; нехай тремтять усі жителі землі, бо настає день Господній, бо він близько – ² день темряви і мороку, день хмарний і туманний: як ранкова зоря поширюється по горах народ численний і сильний, якого не було від віку і після того не буде у роди родів. ³ Перед ним пожирає вогонь, а за ним палить полум'я; перед ним земля, як сад Едемський, а позаду нього буде спустошений степ, і нікому не буде порятунку від нього. ⁴ Вигляд його як вигляд коней, і скачуть вони, як вершники; ⁵ скачуть

по вершинах гір ніби зі стуком колісниць, ніби з тріском вогненного полум'я, яке пожирає соломку, як сильний народ, вишикуваний до битви. ⁶ Побачивши його, затремтять народи, у всіх лиця збліднуть. ⁷ Як борці біжать вони і як хоробрі воїни залазять на стіну, і кожен іде своєю дорогою, і не збивається зі шляхів своїх. ⁸ Не далять одне одного, кожен іде своєю стежкою, і падають на списи, але залишаються неушкодженими. ⁹ Бігають по місту, піднімаються на стіни, залазять на доми, входять у вікна, як злодії. ¹⁰ Перед ними потрясється земля, похитнеться небо; сонце і місяць потьмаряться, і зірки втратять своє світло. ¹¹ І Господь дасть глас Свій перед воїнством Своїм, бо дуже численне полчище Його і могутній виконавець слова Його; бо великий день Господній і дуже страшний, і хто витримає його? ¹² Але і нині ще говорить Господь: наверніться до Мене всім серцем своїм у посту, плачу і риданні. ¹³ Роздирайте серця ваші, а не одяг ваш, і наверніться до Господа Бога вашого; бо Він благий і милосердий, довготерпеливий і многомилостивий і жалкує про біди. ¹⁴ Хто знає, чи не змилюється Він, і чи не залишить благословення, хлібного приношення й узливання Господу Богу вашому? ¹⁵ Засурміть трубою на Сионі, назначте піст і оголосіть урочисте зібрання. ¹⁶ Зберіть народ, скличте зібрання, запросіть старців, зберіть отроків і немовлят; нехай вийде наречений з палацу свого і наречена зі своєї світлиці. ¹⁷ Між притвором і жертвником нехай плачуть священники, служителі Господні, і говорять: “пощади, Господи, народ Твій, не віддай спадщини Твоїї на наругу, щоб не знущалися з нього народи; для чого будуть говорити між наро-

[14] Іоїл. 2, 15. [15] Іс. 13, 6. [16] Втор. 16, 11. [18] Єр. 14, 5. [20] Пс. 103, 11; 146, 9.

Глава 2. [1] Чис. 10, 3. Іс. 2, 12. Іоїл. 1, 15. [2] Єр. 13, 16. Єз. 30, 3. Ам. 5, 18. [3] Пс. 49, 3. [4] Одрк. 9, 7. [6] Наум. 2, 10. [10] Іс.

13, 10. Єз. 32, 7. Мф 24, 29. Мк 13, 24. Лк 21, 25. [11] Єр. 30, 7. Ам. 5, 18. Соф. 1, 15. [12] Єр. 4, 1. [13] Вих. 34, 6. Пс. 85, 5. Іона 4, 2. [14] Іов. 3, 9. [15] Іоїл. 1, 14. [16] Вих. 19, 10. Іоїл. 3, 9. [17] Пс. 41, 11. Мих. 7, 10.

дами: де Бог їхній?”¹⁸ І тоді возревнує Господь за землю Свою, і пощадить народ Свій.¹⁹ І відповість Господь, і скаже народові Своєму: ось, Я пошлю вам хліб і вино і елей, і будете насичуватися ними, і більше не віддам вас на наругу народам.²⁰ І того, хто прийшов з півночі, віддалю від вас, і вижену в землю безводну і порожню, передне полчище його – у море східне, а задне – у море західне, і піде від нього сморід, і підніметься від нього смердота, оскільки він багато наробив зла.²¹ Не бійся, земле: радуйся і веселися, бо Господь великий, щоб зробити це.²² Не бійтеся, тварини, бо пасовища пустелі виростять траву, дерево принесе плід свій, смоковниця і виноградна лоза покажуть свою силу.²³ І ви, діти Сиону, радійте і веселіться у Господі Вozі вашому; бо Він дасть вам дощ за мірою і буде посилати вам дощ, дощ ранній і пізній, як раніше.²⁴ І наповняться токи хлібом, і переповняться підточилля виноградним соком і елеєм.²⁵ І воздам вам за ті роки, коли пожирали сарана, черва, жуки і гусінь велике військо Моє, яке послав Я на вас.²⁶ І до ситости будете їсти і насичуватися і славити ім'я Господа Бога вашого, Який дивне вчинив з вами, і не осоромиться народ Мій повіки.²⁷ І пізнаєте, що Я посеред Ізраїля, і Я – Господь Бог ваш, і немає іншого, і Мій народ не осоромиться повіки.

²⁸ І буде після того, виллю від Духа Мого на всяку плоть, і будуть пророкувати сини ваші і дочки ваші; старцям вашим будуть снитися сни, і юнаки ваші будуть бачити видіння.²⁹ І також на рабів і на рабинь у ті дні виллю від Духа Мого.³⁰ І покажу знамення на небі і на землі: кров і вогонь і стовпи диму.³¹ Сонце перетвориться на темряву і місяць – на

кров, перш ніж настане день Господній, великий і страшний.³² І буде: всякий, хто прикличе ім'я Господнє, спасеться; бо на горі Сионі й у Єрусалимі буде спасіння, як сказав Господь, і в інших, яких прикличе Господь.

3 Бо ось, у ті дні й у той самий час, коли Я поверну полон Іуди і Єрусалима,² Я зберу всі народи, і приведу їх у долину Іосафата, і там учиню над ними суд за народ Мій і за спадщину Мою, Ізраїля, який вони розсіяли між народами, і землею Мою розділили.³ І щодо народу Мого вони кидали жереб, і віддавали отрока за блудницю, і продавали отроковицю за вино, і пили.⁴ І що ви Мені, Тире і Сидоне і всі округи фелістимські? Чи хочете воздати Мені помсту? чи хочете воздати Мені? Легко і скоро Я поверну помсту вашу на голови ваші,⁵ тому що ви взяли срібло Моє і золото Моє, і найкращі коштовності Мої внесли у капища ваші,⁶ і синів Іуди і синів Єрусалима продавали синам еллінів, щоб віддалити їх від меж їхніх.⁷ Ось, Я підніму їх з того місця, куди ви продали їх, і поверну винагороду вашу на голову вашу.⁸ І віддам синів ваших і дочок ваших у руки синів Іуди, і вони продадуть їх савеям, народу віддаленому; так Господь сказав.

⁹ Проголосіть про це між народами, приготуйтеся до війни, збудіть хоробрих; нехай виступлять, піднімуться всі ратоборці.¹⁰ Перекуйте орала ваші на мечі і серпи ваші на списи; слабкий нехай говорить: “я сильний”.¹¹ Поспішайте і сходьтесь, усі народи навколишні, і зберіться; туди, Господи, веди Твоїх героїв.¹² Нехай встануть народи і спустяться у долину Іосафата; бо там Я воссяду, щоб судити всі народи звідусюди.¹³ Пустіть у діло серпи, бо жниво дозріло; йдіть, спустіться, бо точило

[19] Пс. 84, 13. [23] Єз. 34, 26. [24] Притч. 3, 10. [25] Іоїл. 1, 4. [26] Втор. 8, 10. [27] Іс. 45, 5. [28] Іс. 44, 3. Єз. 36, 25. Ін 7, 39. Діян. 2, 17. [29] Діян. 2, 18. Рим. 8, 15. Гал. 4, 6.

1 Пет. 2, 9. [32] Рим. 10, 13.

Глава 3. [2] Соф. 3, 8. 2 Пар. 20, 26. Єр. 25, 31. [10] Іс. 2, 4. [13] Одрк. 14, 15.

повне і підточилля переливаються, тому що злість їхня велика. ¹⁴ Натовпи, натовпи у долині суду! бо близько день Господній до долини суду! ¹⁵ Сонце і місяць потьмаряться і зірки втратять блиск свій. ¹⁶ І прогрімить Господь із Сиону, і дасть глас Свій з Єрусалима; здригнуться небо і земля; але Господь буде захистом для народу Свого й обороною для синів Ізраїлевих. ¹⁷ Тоді пізнаєте, що Я Господь Бог ваш, Який живе на Сионі, на святій горі Мойї; і буде Єрусалим святинею, і не будуть вже іно-

племінники проходити через нього. ¹⁸ І буде у той день: гори будуть капати вином і пагорби потечуть молоком, і всі русла юдейські наповняться водою, а з дому Господнього вийде джерело, і буде напоювати долину Ситтим. ¹⁹ Єгипет зробиться пустелею й Едом буде безлюдним степом – за те, що вони пригноблювали синів Іудиних і проливали невинну кров у землі їхній. ²⁰ А Іуда буде жити вічно і Єрусалим – у роди родів. ²¹ Я змию кров їхню, яку ще не змив, і Господь буде жити на Сионі.

КНИГА ПРОРОКА АМОСА

1 Слова Амоса, одного з пастухів фекойських, які він чув у видінні про Ізраїль у дні Озії, царя Юдейського, й у дні Іеровоама, сина Іоасового, царя Ізраїльського, за два роки перед землетрусом.

² І сказав він: Господь прогрімить із Сиону і дасть глас Свій з Єрусалима, і заплачуть хатини пастухів, і засохне вершина Кармила. ³ Так говорить Господь: за три злочини Дамаска і за чотири не пощаджу його, тому що вони молотили Галаад залізними молотилами. ⁴ І пошлю вогонь на дім Азаїла, і пожере він палаци Венадада. ⁵ І розіб'ю засуви Дамаска, і знищу жителів долини Авен і того, хто тримає скіпетр, – з дому Еденового, і піде народ арамейський у полон у Кир, – говорить Господь. ⁶ Так говорить Господь: за три злочини Гази і за чотири не пощаджу її, тому що вони вивели всіх у полон, щоб віддати їх Едому. ⁷ І пошлю вогонь на стіни Гази, – і пожере палаци її. ⁸ І знищу жителів Азота і того, хто

тримає скіпетр, в Аскалоні, і поверну руку Мою на Екрон, і загине залишок филистимлян, – говорить Господь Бог. ⁹ Так говорить Господь: за три злочини Тира і за чотири не пощаджу його, тому що вони передали всіх полонених Едому і не згадали братерського союзу. ¹⁰ Пошлю вогонь на стіни Тира, і пожере палаци його. ¹¹ Так говорить Господь: за три злочини Едома і за чотири не пощаджу його, тому що він переслідував брата свого мечем, придушив почуття родинне, лютував постійно у гніві своєму і завжди зберігав лють свою. ¹² І пошлю вогонь на Феман, і пожере палаци Восора. ¹³ Так говорить Господь: за три злочини синів Аммонових і за чотири не пощаджу їх, тому що вони розсікали вагітних у Галааді, щоб розширити межі свої. ¹⁴ І запалю вогонь на стінах Равви, і пожере палаци її, серед крику в день брані, з вихором у день бурі. ¹⁵ І піде цар їхній у полон, він і князі його разом з ним, – говорить Господь.

[15] Іоїл. 2, 10, 31. [16] Єр. 25, 30. Ам. 1, 2. [17] Зах. 14, 21. [18] Ам. 9, 13. Зах. 14, 8. Одкр. 22, 1. Єз. 47, 1. [21] Втор. 32, 43. Одкр. 19, 2. Пс. 73, 2.

Глава 1. [1] Іс. 1, 1. 4 Цар. 14, 23. Зах. 14, 5. [2] Єр. 25, 30. Іоїл. 3, 16. [3] 2 Цар. 12,

31. 4 Цар. 13, 7. Іс. 41, 15. [4] Єр. 49, 27. [5] Єр. 49, 24, 26. 4 Цар. 16, 9. [6] 2 Пар. 21, 17. [8] 2 Пар. 26, 6. [9] Єз. 27, 3. [10] Іс. 23, 1. Єр. 47, 4. Єз. 26, 3. [11] Авд. 1, 10. [13] Бут. 19, 38. Єр. 49, 1. [14] Єр. 49, 2. [15] Єр. 49, 3.

2 Так говорить Господь: за три злочини Моава і за чотири не пощаджу його, тому що він перепалив кістки царя Едомського на вапно. ² І пошлю вогонь на Моава, і пожере палаци Керіофа, і загине Моав серед розгрому із шумом, при звуці труби. ³ Знищу суддю із середовища його й умертвлю всіх князів його разом з ним, – говорить Господь. ⁴ Так говорить Господь: за три злочини Іуди і за чотири не пощаджу його, тому що відкинули закон Господній і постанов Його не зберегли, й ідоли їхні, слідом яких ходили батьки їхні, звабили їх з путі. ⁵ І пошлю вогонь на Іуду, і пожере палаци Єрусалима. ⁶ Так говорить Господь: за три злочини Ізраїля і за чотири не пощаджу його, тому що продають правого за срібло і бідного – за пару сандалів. ⁷ Жадають, щоб порох земний був на голові бідних, і путь лагідних перекручують; навіть батько і син ходять до однієї жінки, щоб знеславити святе ім'я Моє. ⁸ На одержках, узятих у заставу, лежать біля всякого жертovníка, і вино, стягнене зі звинувачених, п'ють у домі богів своїх. ⁹ А Я знищив перед лицем їх Аморрея, якого висота була як висота кедрів і який був міцний як дуб; Я знищив плід його вгорі і корені його внизу. ¹⁰ Вас же Я вивів із землі Єгипетської і водив вас у пустелі сорок років, щоб вам успадкувати землю Аморрейську. ¹¹ Із синів ваших Я обирав у пророки і з юнаків ваших – у назореї; чи не так це, сини Ізраїля? – говорить Господь. ¹² А ви назореїв напували вином і пророкам наказували, говорячи: “не пророкуйте”. ¹³ Ось, Я придавлю вас, як давить колісниця, навантажена снопами, – ¹⁴ і в моторного не стане сили бігти, і міцний не втримає міці

своєї, і хоробрий не врятує свого життя, ¹⁵ ні стрілець з лука не встоїть, ні скороход не втече, ні той, що сидить на коні, не врятує свого життя. ¹⁶ І найвідважніший з хоробрих втече нагим у той день, – говорить Господь.

3 Слушайте слово це, яке Господь вирік на вас, сини Ізраїлеві, на все плем'я, яке вивів Я з землі Єгипетської, говорячи: ² тільки вас визнав Я з усіх племен землі, тому і стягну з вас за всі беззаконня ваші. ³ Чи підуть двоє разом, не змовившись між собою? ⁴ Чи реве лев у лісі, коли немає перед ним здобичі? чи подає свій голос левена з лігва свого, коли воно нічого не впіймало? ⁵ Чи потрапить птах у петлю на землі, коли сильця немає для нього? Чи підніметься з землі петля, коли нічого не потрапило у неї? ⁶ Чи сурмить у місті труба, – і народ не зякався б? Чи буває у місті біда, яку не Господь попустив би? ⁷ Бо Господь Бог нічого не робить, не відкривши Своєї таємниці рабам Своїм, пророкам. ⁸ Лев почав рикати, – хто не здригнеться? Господь Бог сказав, – хто не буде пророкувати? ⁹ Проголосить на покрівлях у Азоті і на покрівлях у землі Єгипетській і скажіть: зберіться на горах Самарії і подивіться на велике нечестя у ній і на утиски серед неї. ¹⁰ Вони не вміють чинити справедливо, – говорить Господь: насильством і грабіжництвом збирають скарби у палаци свої. ¹¹ Тому так говорить Господь Бог: ось ворог, і притім навколо всієї землі! він знищить могутність твою, і пограбовані будуть палаци твої. ¹² Так говорить Господь: як іноді пастух вириває з паці левиної дві гомілки або частину вуха, так врятовані будуть сини Ізраїлеві, які сидять у Самарії в кут-

Глава 2. [1] Бут. 19, 37. Єр. 48, 1. 4 Цар. 3, 27. [6] Втор. 27, 19. Ам. 8, 6. [7] Іс. 3, 16. Рим. 2, 24. [9] Чис. 21, 24. Втор. 2, 31. Нав. 9, 10; 24, 8. Пс. 134, 11. [11] Вих. 12, 51. Ам. 3, 1. [12] Іс. 30, 10. Ам. 7, 12–13. [14] Еккл.

9, 11. Ам. 9, 1.

Глава 3. [1] Ам. 2, 10. [2] Вих. 19, 5. Втор. 4, 33–34; 14, 2. [6] Плач. 3, 38. [7] Бут. 18, 17. Ос. 12, 10. Діян. 11, 28. [11] Лк. 19, 43.

ку постелі й у Дамаску на ложі.¹³ Слухайте і засвідчіть дому Якова, – говорить Господь Бог, Бог Саваоф.¹⁴ Бо у той день, коли Я стягну з Ізраїля за злочини його, стягну і за жертвовники у Вефилі, і відсічені будуть роги вівтаря, і впадуть на землю.¹⁵ Йі уражу дім зимовий разом з домом літнім, і зникнуть доми з прикрасами зі слонової кістки, і не стане багатьох домів, – говорить Господь.

4 Слухайте слово це, телиці васанські, які на горі Самарійській, ви, що утискуєте бідних, гнобите убогих, говорите господарям своїм: “подавай, і ми будемо пити!”² Клявся Господь Бог святістю Своєю, що ось, прийдуть на вас дні, коли потягнуть вас гаками і решту ваших вудками.³ І крізь пролами стін вийдете, кожна, як трапиться, і покинете все оздоблення палаців, – говорить Господь.⁴ Ідіть у Вефіль – і грішіть, у Галгал – і примножуйте злочини; приносьте жертви ваші кожного ранку, десятини ваші хоч через кожні три дні.⁵ Приносьте у жертву подяки квасне, проголошуйте про добровільні приношення ваші і розголошуйте про них, бо це ви любите, сини Ізраїлеві, – говорить Господь Бог.⁶ За те і дав Я вам голі зуби в усіх містах ваших і нестачу хліба в усіх селищах ваших; але ви не повернулися до Мене, – говорить Господь.⁷ І утримував від вас дощ за три місяці до жнив; проливав дощ на одне місто, а на інше місто не проливав дощу; одна ділянка напоена була дощем, а інша, не окроплена дощем, засихала.⁸ І сходилися два-три міста в одне місто, щоб напитися води, і не могли досхочу напитися; але і тоді ви не повернулися до Мене, – говорить Господь.⁹ Я уражав вас іржею і бляклістю хліба;

безліч садів ваших і виноградників ваших, і смоковниць ваших, і маслин ваших пожирала гусінь, – і, попри все те, ви не повернулися до Мене, – говорить Господь.¹⁰ Посилав Я на вас моровицю, подібну до єгипетської, вбивав мечем юнаків ваших, відводючи коней у полон, так що сморід від станів ваших піднімався у ніздрі ваші; і, попри все те, ви не повернулися до Мене, – говорить Господь.¹¹ Робив Я серед вас руйнування, як зруйнував Бог Содом і Гоморру, і ви були вихоплені, як головешка з вогню, – і, попри все те, ви не повернулися до Мене, – говорить Господь.¹² Тому так учиню Я з тобою, Ізраїлю; і коли Я так учиню з тобою, то приготуйся до зустрічі Бога твого, Ізраїлю,¹³ бо ось Він, Який утворює гори, і творить вітер, і оголошує людині наміри її, ранкове світло перетворює на морок, і йде вище землі; Господь Бог Саваоф – ім’я Йому.

5 Слухайте це слово, у якому я здійму плач за вами, доме Ізраїлів.² Упала, не встала більше діва Ізраїлева! повалена на землі своїй, і нема кому підняти її.³ Бо так говорить Господь Бог: місто, яке виступало з тисячею, залишиться тільки з сотнею, і хто виступав із сотнею, залишиться з десятком у домі Ізраїля.⁴ Бо так говорить Господь дому Ізраїлеву: знайдіть Мене, і будете живі.⁵ Не шукайте Вефіля і не ходіть у Галгал, і у Вирсавію не подорожуйте, бо Галгал весь піде у полон і Вефіль перетвориться на ніщо.⁶ Знайдіть Господа, і будете живі, щоб Він не ринув на дім Йосифів як вогонь, який пожере його, і нікому буде погасити його у Вефилі.⁷ О, ви, що суд перетворюєте на отруту і правду кидаєте на землю!⁸ Хто створив се-

[14] 3 Цар. 12, 33. 4 Цар. 23, 15. [15] 3 Цар. 22, 39. Ам. 6, 4.

Глава 4. [1] Пс. 21, 13. Іс. 5, 17. Єз. 6, 3. [3] Єз. 12, 12. [4] Ам. 5, 5. [5] Лев. 7, 12. [7] 3 Цар. 17, 1. Як. 1, 17. [9] Агг. 2, 17. [10]

Вих. 9, 3; 12, 29. [11] Бут. 19, 24. Ос. 11, 8. [12] Лк. 15, 18.

Глава 5. [4] Пс. 33, 11. [5] Ам. 4, 4. [6] Іс. 55, 6. Єр. 17, 27. [8] Ам. 9, 6.

мизир'я й Оріон, і перетворює смертну тінь на ясний ранок, а день робить темним, як ніч, закликає води морські і розливає їх по лицю землі? – Господь ім'я Йому!⁹ Він зміцнює спустошувача проти сильного, і спустошувач входить в укріплення.¹⁰ А вони ненавидять того, хто викриває біля воріт, і гребують тим, хто говорить правду.¹¹ Отже, за те, що ви зневажаєте бідного і берете від нього подарунки хлібом, ви побудуете доми із тесаного каменю, але жити не будете у них; розведете прекрасні виноградники, а вино з них не буде пити.¹² Бо Я знаю, які численні злочини ваші і які тяжкі гріхи ваші: ви вороги правого, берете хабарі й перекручуєте у суді справи бідних.¹³ Тому розумний мовчить у цей час, бо цей час злий.¹⁴ Шукайте добра, а не зла, щоб вам залишитися у живих, – і тоді Господь Бог Саваоф буде з вами, як ви говорите.¹⁵ Зненавидьте зло і полюбіть добро, і відновіть біля воріт правосуддя; можливо, Господь Бог Саваоф помилує залишок Йосифів.¹⁶ Тому так говорить Господь Бог Саваоф, Вседержитель: на всіх вулицях буде плач, і на всіх дорогах будуть викликувати: “горе, горе!”, і покличуть хлібороба тужити і майстерних у жалібних піснях – плакати,¹⁷ й у всіх виноградниках буде плач, бо Я пройду серед тебе, – говорить Господь.¹⁸ Горе тим, що бажають дня Господнього! для чого вам цей день Господній? він темрява, а не світло,¹⁹ те саме, що якби хто втік від лева, і трапився б йому назустріч ведмідь, або якби прийшов додому й обперся рукою об стіну, і змія вжалила б його.²⁰ Хіба день Господній не морок, а світло? він темрява, і немає у

ньому сяйва.²¹ Ненавиджу, відкидаю свята ваші і не сприймаю пахощів від жертв під час урочистих зібрань ваших.²² Якщо піднесете Мені всепалення і хлібне приношення, Я не прийму їх і не спогляну на подячну жертву із повнотілих тельців ваших.²³ Віддали від Мене шум пісень твоїх, бо звуків гуслів твоїх Я не буду слухати.²⁴ Нехай, як вода, тече суд, і правда – як сильний потік!²⁵ Чи приносили ви Мені жертви і хлібні дари у пустелі протягом сорока років, доме Ізраїлів?²⁶ Ви носили скиню Молохову і зірку бога вашого Ремфана, зображення, які ви зробили для себе.²⁷ За те Я переселю вас за Дамаск, – говорить Господь; Бог Саваоф – ім'я Йому!

6 Горе безтурботним на Сионі й іменитим провідного народу, що надіються на гору Самарійську, до яких приходять дім Ізраїля!² Пройдіть у Калне і подивіться, звідти перейдіть в Емаф великий і спустіться у Геф филистимський: чи не кращі вони за ці царства? чи не ширші межі їхні за межі ваші?³ Ви, які день біди вважаєте далеким і наближаєте торжество насильства, –⁴ ви, які лежите на ложах зі слонової кістки і ніжитеся на постелях ваших, їсте кращих баранів стада і тельців з рясного пасовища,⁵ співаєте під звуки гуслів, думаючи, що володієте музичним інструментом, як Давид,⁶ п'єте з чаш вино, намащуєтеся найкращими мастями, і не уболіваєте за біду Йосифа!⁷ За те нині підуть вони у полон на чолі полонених, і скінчиться радість зніжених.⁸ Клянеться Господь Бог Самим Собою, і так говорить Господь Бог Саваоф: гребую зарозумілістю Якова і ненавиджу чертоги його, і віддам місто і все, що напов-

[10] Іс. 29, 21. Соф. 1, 12. [11] Соф. 1, 13. [12] Іс. 59, 15. Ам. 8, 4. [13] Ам. 8, 3. [14] Пс. 33, 15. Іс. 1, 16–17. Рим. 12, 9. [15] Пс. 96, 10. [16] Єр. 9, 17. [18] Іс. 5, 19. Єр. 30, 7. Іоїл. 2, 11. Соф. 1, 15. [19] Іс. 24, 18. Єр. 48, 44. [20] Іоїл. 2, 2. [21] Іс. 1, 11. Єр. 6, 20. [22] Мал. 2,

13. [23] Мф. 15, 8. [24] Іс. 11, 9; 56, 1. [25] Діян. 7, 42. [26] Діян. 7, 43.

Глава 6. [1] Єр. 5, 17. [2] Бут. 10, 10. [4] Ам. 3, 15. Гал. 6, 8. [6] Бут. 40, 23. [8] Єр. 51, 14.

нює його.⁹ І буде: якщо в якому домі залишиться десять чоловік, то помруть і вони,¹⁰ і візьме їх родич їхній або спалювач, щоб винести кістки їхні з дому, і скаже тому, хто знаходиться у домі: чи є ще у тебе хтось? Той відповість: немає нікого. І скаже цей: мовчи! бо не можна згадувати імені Господнього.¹¹ Бо ось, Господь дасть повеління й уразить великі доми розпадинами, а малі доми – тріщинами.¹² Чи бігають коні по скелі? чи можна розорювати її волами? Ви тим часом суд перетворюєте на отруту і плід правди на гіркоту;¹³ ви, що захоплюєтеся нікчемними речами і говорите: “чи не своєю силою ми придбали собі могутність?”¹⁴ Ось Я, – говорить Господь Бог Саваоф, – підніму народ проти вас, доме Ізраїлів, і будуть тіснити вас від входу в Емаф до потоку в пустелі.

7 Таке видіння відкрив мені Господь Бог: ось, Він створив сарану на початку виростання пізньої трави, і це була трава після царської косовиці.² І було, коли вона закінчила їсти траву на землі, я сказав: Господи Боже! пощади; як устоїть Яків? він дуже малий.³ І пошкодував Господь про те; “не буде цього”, – сказав Господь.

⁴ Таке відіння відкрив мені Господь Бог: ось, Господь Бог зробив для суду вогонь, – і він пожер велику безодню, пожер і частину землі.⁵ І сказав я: Господи Боже! зупини; як устоїть Яків? він дуже малий.⁶ І пошкодував Господь про те; “і цього не буде”, – сказав Господь Бог.

⁷ Таке видіння відкрив Він мені: ось, Господь стояв на прямовисній стіні, і в руці у Нього свинцевий висок.⁸ І сказав мені Господь: що ти бачиш, Амосе? Я відповів: висок. І Господь сказав: ось, покладу висок серед народу Мого, Ізраїля; не буду біль-

ше прощати йому.⁹ І спустошені будуть жертвні висоти Ісаакові, і зруйновані будуть святилища Ізраїлеві, і постану з мечем проти дому Ієровоамового.

¹⁰ І послав Амасія, священник вефільський, до Ієровоама, царя Ізраїльського, сказати: Амос чинить збурення проти тебе серед дому Ізраїлевого; земля не може терпіти усіх слів його.¹¹ Бо так говорить Амос: “від меча помре Ієровоам, а Ізраїль неодмінно відведений буде в полон із землі своєї”.¹² І сказав Амасія Амосу: провидцю! піди й відійди у землю Іудину; там їж хліб, і там пророкуй,¹³ а у Вефилі більше не пророкуй, бо він святина царя і дім царський.¹⁴ І відповів Амос і сказав Амасії: я не пророк і не син пророка; я був пастухом і збирав сикомори.¹⁵ Але Господь узяв мене від овець і сказав мені Господь: “іди, пророкуй до народу Мого, Ізраїля”.¹⁶ Тепер вислухай слово Господне. Ти говориш: “не пророкуй на Ізраїля і не промовляй слів на дім Ісааків”.¹⁷ За це, ось що говорить Господь: дружина твоя буде збезчещена у місті, сини і дочки твої впадуть від меча, земля твоя буде розділена межевим шнуром, а ти помреш у землі нечистій, і Ізраїль неодмінно відведений буде із землі своєї.

8 Таке відіння відкрив мені Господь Бог: ось кошик зі стиглими плодами.² І сказав Він: що ти бачиш, Амосе? Я відповів: кошик зі стиглими плодами. Тоді Господь сказав мені: прийшов кінець народу Моєму, Ізраїлю: не буду більше прощати йому.³ Пісні чертога у той день обернуться на ридання, – говорить Господь Бог; багато буде трупів, на всякому місці будуть кидати їх мовчки.

⁴ Вислухайте це ви, що жадаєте поглинути бідних і погубити убогих, –

[12] Іс. 5, 20. Ам. 5, 7. [14] Чис. 34, 8.

Глава 7. [1] Іоїл. 1, 4. [5] Чис. 11, 2. [7] Єз. 40, 3. [8] Іс. 34, 11. [9] Ос. 8, 14. 4 Цар. 15, 10.

[10] 3 Цар. 18, 17. Єр. 38, 4. Лк 23, 5. [12] Ам. 2, 12. [14] Ам. 1, 1. [17] 4 Цар. 17, 24.

Глава 8. [2] Єз. 7, 6. [3] Ам. 5, 13.

⁵ ви, які говорите: “колись мене місяць у повні, щоб нам продавати хліб, і субота, щоб відчинити житниці, зменшити міру, збільшити ціну сикля й обманювати неточними терезами, ⁶ щоб купувати незаможних за срібло і бідних за пару взуття, а висівки з хліба продавати”. ⁷ Клявся Господь славою Якова: воістину повіки не забуду жодного з діл їхніх! ⁸ Чи не захитається від цього земля, і чи не заплаче кожен, хто живе на ній? Захвилюється вся вона, як ріка, і буде підніматися й опускатися, як ріка Єгипетська. ⁹ І буде у той день, – говорить Господь Бог: зроблю захід сонця опівдні і затьмарю землю серед світлого дня. ¹⁰ І оберну свята ваші на тужіння й усі пісні ваші на плач, і покладу на всі стегна веретище і плішину на всяку голову; і вчиню у країні плач, як за єдиним сином, і кінець її буде – як гіркий день. ¹¹ Ось настають дні, – говорить Господь Бог, – коли Я пошлю на землю голод, – не голод хліба, не спрагу води, але спрагу слухання слів Господніх. ¹² І будуть ходити від моря до моря і блукати від півночі до сходу, шукаючи слова Господнього, і не знайдуть його. ¹³ У той день будуть сохнути від спраги красиві діви і юнаки, ¹⁴ які клянуться гріхом самарійським і говорять: “живий бог твій, Дан! і жива путь у Вирсавію!” – Вони впадуть і вже не встануть.

9 Бачив я Господа, Який стояв над жертовником, і Він сказав: удар у притолоку над воротами, щоб затряслися косяки, і обруш їх на голови всіх їх, решту ж із них Я уражу мечем: не втече з них ніхто, хто біжить, і не спасеться з них ніхто, хто бажає спастися. ² Хоч би вони

зарилися у пекло, і звідти рука Моя візьме їх; хоч би зійшли на небо, і звідти скину їх. ³ І хоч би вони сховалися на вершині Кармила, і там відшукаю і візьму їх; хоч би сховалися від очей Моїх на дні моря, і там накажу морському змієві уражити їх. ⁴ І якщо підуть у полон попереду ворогів своїх, то повелю мечу і там убити їх. Зверну на них очі Мої на біду їм, а не на благо. ⁵ Бо Господь Бог Саваоф торкнеться землі, – і вона розтане, і заплачуть усі, що живуть на ній; і підніметься вся вона, як ріка, й опуститься як ріка Єгипетська. ⁶ Він улаштував горні чертоги Свої на небесах і склепіння Своє утвердив на землі, прикликає води морські, і виливає їх по лицю землі; Господь ім'я Йому. ⁷ Чи не такі, як сини ефіоплян, і ви для Мене, сини Ізраїлеві? – Говорить Господь. Чи не Я вивів Ізраїля з землі Єгипетської і филистимлян – з Кафтора, й арамян – з Кира? ⁸ Ось, очі Господа Бога – на грішне царство, і Я знищу його з лиця землі; але дім Якова не зовсім знищу, – говорить Господь. ⁹ Бо ось, Я накажу і розсиплю дім Ізраїлів по всіх народах, як розсипають зерна у решеті, і жодне не впаде на землю. ¹⁰ Від меча помруть усі грішники з народу Мого, які говорять: “не досягне нас і не прийде до нас ця біда!” ¹¹ У той день Я відновлю скинню Давидову занепалу, закрию тріщини у ній і зруйноване відновлю, і влаштую її, як у дні давні, ¹² щоб вони оволоділи залишком Едома й усіма народами, між якими сповіститься ім'я Мое, – говорить Господь, Який творить усе це. ¹³ Ось, настають дні, – говорить Господь, – коли орач за-

[5] Чис. 10, 10. Несм. 10, 31; 13, 15. [6] Ам. 2, 6. [8] Єр. 47, 2. [9] Єр. 15, 9. [10] Тов. 2, 6. 1 Мак. 1, 39. Зах. 12, 10. [11] Іс. 32, 6. 1 Цар. 3, 1. 1 Мак. 1, 45. [12] Іс. 17, 12. 2 Пар. 15, 3. [13] 2 Пар. 36, 17. Плач. 2, 21. [14] Ос. 4, 15.
Глава 9. [2] Пс. 138, 8. Єр. 23, 24. Авд. 1, 4. [3] 3 Цар. 18, 19. 4 Цар. 19, 23. Єр. 46, 18.

[4] Єр. 44, 11. [5] Пс. 96, 5. Наум. 1, 5. [6] Ам. 5, 8. [7] Єр. 13, 23; 47, 4. [8] Притч. 15, 3. Пс. 65, 7. Єр. 5, 18, 29. [9] Діян. 15, 16. [11] Мих. 4, 7. Діян. 15, 16. [12] Чис. 24, 18. Діян. 15, 17. [13] Іоїл. 3, 18.

стане ще женця, а той, хто топче виноград, – сівача; і гори будуть виточувати виноградний сік, і всі пагорби потечуть.¹⁴ І поверну з полону народ Мій, Ізраїля, і забудуть опустілі міста й оселяться у них, наса-

дять виноградники і будуть пити вино з них, розведуть сади і будуть їсти плоди з них.¹⁵ І оселю їх на землі їхній, і вони не будуть більше вигнанцями з землі своєї, яку Я дав їм, – говорить Господь Бог твій.

КНИГА ПРОРОКА АВДІЯ

1 Видіння Авдія. Так говорить Господь Бог про Едома: звістку почули ми від Господа, і посол посланий оголосити народам: “вставайте, і виступимо проти нього війською!”² Ось, Я зробив тебе малим між народами, і ти у великій ганьбі.³ Гордість серця твого звабила тебе; ти живеш у розщелинах скель, на підвищеному місці, і говориш у серці твоєму: “хто скине мене на землю?”⁴ Але хоч би ти, як орел, піднявся високо і серед зірок улаштував гніздо твоє, то і звідти Я скину тебе, – говорить Господь.⁵ Чи не злодії приходили до тебе? чи не нічні грабіжники, що ти так розорений? Але вони украли б стільки, скільки потрібно їм. Якби проникли до тебе оббирачі винограду, то і вони хіба не залишили б кілька ягід?⁶ Як обібрано все у Ісава й обшукані тайники його!⁷ До кордону випроводять тебе всі союзники твої, обдурять тебе, здолають тебе ті, що живуть з тобою у мирі, ті, що їдять хліб твій, завдадуть тобі удару. Немає у ньому сенсу!⁸ Чи не у той день буде це, – говорить Господь, – коли Я знищу мудрих в Едомі і розсудливих на горі Ісава?⁹ Уражені будуть страхом хоробрі твої, Фемане, щоб усі на горі Ісава знищені були вбивством.¹⁰ За утиск брата твого, Якова, покриє тебе сором і ти знищений будеш назавжди.¹¹ У той день, коли ти стояв

навпроти, у той день, коли чужі вели військо його у полон й іноплеменники ввійшли у ворота його і кидали жереб щодо Єрусалима, ти був як один з них.¹² Не варто було б тобі зловтішно дивитися на день брата твого, на день відчуження його; не варто було б радіти за синів Іуди у день загибелі їхньої і розкривати рот у день біди.¹³ Не варто було б тобі входити у ворота народу Мого в день нещастя його і навіть дивитися на недолку його у день загибелі його, ні торкатися майна його в день біди його,¹⁴ ні стояти на перехрестях для убивання тих, що біжать із нього, ні видавати уцілілих з нього у день біди.¹⁵ Бо близький день Господній на всі народи: як ти чинив, так учинено буде і з тобою; воздаяння твоє повернеться на голову твою.¹⁶ Бо, як ви пили на святій горі Моїй, так усі народи завжди будуть пити, будуть пити, проковтнуть і будуть, ніби їх не було.¹⁷ А на горі Сионі буде спасіння і буде вона святинею; і дім Якова одержить у володіння спадщину свою.¹⁸ І дім Якова буде вогнем, і дім Йосифа – полум'ям, а дім Ісавів – соломою: запалять його, і знищать його, і нікого не залишиться з дому Ісава: бо Господь сказав це.¹⁹ І заволодіють ті, які на півдні, горою Ісава, а які у долині, – филистимлянами; і заволодіють полем Єфрема і полем Самарії, а Веніамін за-

[14] Іс. 62, 4, 9. Єз. 28, 26. [15] Єр. 32, 41.

Глава 1. [1] Єр. 49, 14. [2] Єр. 49, 15. [3] Чис. 24, 21. Єр. 21, 13. [4] Єр. 49, 16. Ам. 9, 2. [5] Єр. 49, 9. [7] Пс. 40, 10. Дан. 11, 27. [8]

Іс. 29, 14. Єр. 49, 7. 1 Кор. 1, 19. [9] Єр. 49, 7. [10] Бут. 27, 41. Єз. 35, 2. Ам. 1, 11. [12] Мих. 4, 11. [14] Єз. 21, 21. [15] Єз. 35, 15. [17] Іс. 14, 2.

володіє Галаадом. ²⁰ І переселені з війська синів Ізраїлевих заволодіють землею Ханаанською до Сарепти, а переселені з Єрусалима, які зна-

ходяться у Сефараді, одержать у володіння міста південні. ²¹ І прийдуть спасителі на гору Сион, щоб судити гору Ісава, і буде царство Господа.

КНИГА ПРОРОКА ІОНИ

1 І було слово Господнє до Іони, сина Амафійного: ² встань, іди у Ниневію, місто велике, і проповідуй у ньому, бо злодіяння його дійшли до Мене. ³ І встав Іона, щоб утікати у Фарсис від лиця Господа, і прийшов у Іопсію, і знайшов корабель, який вирушав у Фарсис, віддав платню за проїзд і ввійшов у нього, щоб плисти з ними у Фарсис від імені Господа. ⁴ Але Господь здійняв на морі сильний вітер, і зробилася на морі велика буря, і корабель готовий був розбитися. ⁵ І злякалися корабельники, і взивали кожен до свого бога, і стали кидати у море поклажу з корабля, щоб полегшити його від неї; Іона ж спустився усередину корабля, ліг і міцно заснув. ⁶ І прийшов до нього начальник корабля і сказав йому: чого ти спиш? встань, вживай до Бога твого; можливо, Бог згадає про нас, і ми не загинемо. ⁷ І сказали одне одному: підемо, кинемо жереби, щоб дізнатися, за кого осягає нас це лихо. І кинули жереби, й упав жереб на Іону. ⁸ Тоді сказали йому: скажи нам, за кого осягла нас ця біда? яке твоє заняття, і звідки ти йдеш? де твоя країна, і з якого ти народу? ⁹ І він сказав їм: я єврей, шаную Господа Бога небес, Який створив море і сушу. ¹⁰ І злякалися люди страхом великим і сказали йому: для чого ти це зробив? Бо довідалися ці люди, що він біжить від лиця Господнього, як він сам оголосив їм. ¹¹ І ска-

зали йому: що зробити нам з тобою, щоб море затихло для нас? Бо море не переставало хвилюватися. ¹² Тоді він сказав їм: візьміть мене і киньте мене у море, і море затихне для вас, бо я знаю, що через мене спостигла вас ця велика буря. ¹³ Але ці люди почали посилено гребти, щоб пристати до землі, але не могли, тому що море все продовжувало бушувати проти них. ¹⁴ Тоді воззвали вони до Господа і сказали: молимо Тебе, Господи, нехай не загинемо за душу людини цієї, і не постав нам у провину кров невинну; бо Ти, Господи, зробив те, що угодно Тобі! ¹⁵ І взяли Іону і кинули його у море, і затихло море у люті своїй. ¹⁶ І злякалися ці люди Господа великим страхом, і принесли Господу жертву, і дали обітниці.

2 І повелів Господь великому киту поглинути Іону; і був Іона в утробі цього кита три дні і три ночі. ² І помолився Іона Господу Богу своєму з утроби кита ³ і сказав: до Господа воззав я у скорботі моїй, і Він почув мене; з утроби пекла я волав, і Ти почув голос мій. ⁴ Ти ввергнув мене у глибину, у серце моря, і потоки оточили мене, усі води Твої і хвилі Твої проходили наді мною. ⁵ І я сказав: відкинутий я від очей Твоїх, однак я знову побачу святий храм Твій. ⁶ Охопили мене води до душі моєї, безодня обійняла мене; морською травою оповита була голова моя.

[20] 3 Цар. 17, 9. [21] Пс. 109, 6. Мих. 4, 7. Ін 16, 8.

Глава 1. [1] 4 Цар. 14, 25. [2] Бут. 10, 11. Іона 3, 3. [4] Пс. 106, 25. [5] 4 Цар. 17, 29. [9]

Бут. 1, 9. [15] Мф 12, 40; 14, 32.

Глава 2. [1] Мф 12, 40; 16, 4. Лк 11, 29. 1 Кор. 15, 4. [3] Пс. 119, 1. [4] Пс. 41, 8. [5] Іс. 38, 11. [6] Пс. 68, 2–3.

⁷ До основ гір я зійшов, земля своїми запорами навек закрила мене; але Ти, Господи Боже мій, виведеш душу мою з пекла. ⁸ Коли знемогла у мені душа моя, я згадав про Господа, і молитва моя дійшла до Тебе, до храму святого Твого. ⁹ Ти, що шанують суетних і облудних богів, залишили Милосердного свого, ¹⁰ а я гласом хвали принесу Тобі жертву; що обіцяв, виконаю: у Господа спасіння! ¹¹ І сказав Господь киту, і він вивергнув Іону на сушу.

3 І було слово Господнє до Іони вдруге: ² встань, йди в Ниневію, місто велике, і проповідуй у ній, що Я повелів тобі. ³ І встав Іона і пішов у Ниневію, за словом Господнім; Ниневія ж була містом великим у Бога, на три дні ходи. ⁴ І почав Іона ходити по місту, скільки можна пройти в один день, і проповідував, говорячи: ще сорок днів, і Ниневія буде зруйнована! ⁵ І повірили ниневитяни Богу, й оголосили пост, і вдяглися у веретища, від великого з них до малого. ⁶ Це слово дійшло до царя Ниневії, і він устав із престолу свого, і зняв із себе царське облачення своє, й одягся у веретище, і сів на попелі, ⁷ і повелів проголосити і сказати у Ниневії від імені царя і вельмож його: “щоб ні люди, ні худоба, ні воли, ні вівці нічого не їли, не ходили на пасовище і води не пили, ⁸ і щоб покриті були веретищем люди і худоба і сильно волали до Бога, і щоб кожен навернувся від злого шляху свого і від насильства рук своїх. ⁹ Хто знає, можливо, ще Бог змилосердиться і відверне від нас розпалений гнів Свій, і ми не загинемо”. ¹⁰ І побачив Бог діла їхні, що вони

навернулися від злого путі свого, і пожалів Бог щодо біди, про яку сказав, що наведе на них, і не навів.

4 Іона сильно засмутився цим і був роздратований. ² І молився він Господу і сказав: о, Господи! чи не це говорив я, коли ще був у країні моїй? Тому я і побіг у Фарсис, бо знав, що Ти Бог благий і милосердий, довготерпеливий і многомилостивий і жалкуєш щодо нещастя. ³ І нині, Господи, візьми душу мою від мене, бо краще мені померти, ніж жити. ⁴ І сказав Господь: невже це засмутило тебе так сильно? ⁵ І вийшов Іона з міста, і сів на східній стороні міста, і зробив собі там кущу, і сів під нею у тіні, щоб побачити, що буде з містом. ⁶ І виростив Господь Бог рослину, і вона піднялася над Іоною, щоб над головою його була тінь і щоб позбавити його засмучення його; Іона дуже зрадів цій рослині. ⁷ І влаштував Бог так, що на другий день з появою зорі черва підточила рослину, і вона засохла. ⁸ Коли ж зійшло сонце, навів Бог пекучий східний вітер, і сонце стало палити голову Іони, так що він знеміг і просив собі смерти, і сказав: краще мені померти, ніж жити. ⁹ І сказав Бог Іоні: невже так сильно засмутився ти через рослину? Він сказав: дуже засмутився, навіть до смерти. ¹⁰ Тоді сказав Господь: ти шкодуєш за рослиною, над якою ти не трудився і якої не вирощував, яка в одну ніч виросла і в одну ж ніч і пропала: ¹¹ чи Мені не пожаліти Ниневії, міста великого, у якому понад сто двадцять тисяч чоловік, які не вміють відрізнити правої руки від лівої, і безліч худоби?

[8] Пс. 17, 7. [10] Пс. 49, 14. Євр. 13, 15. [11] Мф 12, 40.

Глава 3. [3] Іона 1, 2. [5] Мф 12, 41. Лк 11, 32. [6] Єз. 26, 16; 27, 30. Вих. 33, 4. [8] Єр. 18, 11. [9] Іоїл. 2, 14. [10] Єр. 18, 7-8; 26, 19.

Глава 4. [2] Вих. 34, 6. Пс 85, 5. Іоїл. 2, 13. Наум. 1, 3. [3] 3 Цар. 19, 4. Іов. 3, 20. [8] Як. 1, 11. Пс 120, 6. Одкр. 16, 8. [11] Бут. 18, 26. Єз. 18, 23. Євр. 5, 13.

КНИГА ПРОРОКА МИХЕЯ

1 Слово Господнє, яке було до Михея морасфитина у дні Іоафам, Ахаза і Єзекії, царів юдейських, і яке відкрито йому про Самарію та Єрусалим.

² Слушайте, всі народи, слухай, земле, і все, що наповнює її! Нехай буде Господь Бог свідком проти вас, Господь зі святого храму Свого! ³ Бо ось, Господь виходить з місця Свого, зійде і наступить на висоти землі, – ⁴ і гори розтануть під Ним, долини розпадуться, як віск від вогню, як води, що ллються з кручі. ⁵ Усе це – за нечестя Якова, за гріх дому Ізраїлевого. Від кого нечестя Якова? чи не від Самарії? Хто влаштував висоти в Юдеї? чи не Єрусалим? ⁶ За те зроблю Самарію купою руїн у полі, місцем для розведення винограду; скину у долину каміння її й оголю основи її. ⁷ Усі ідоли її будуть розбиті і всі любодійні дари її спалені будуть вогнем, і всіх ідолів її віддам на руйнування, бо з любодійних дарів вона влаштувала їх, на любодійні дари вони і будуть обернені. ⁸ Про це буду я плакати і ридати, буду ходити, як пограбований і оголений, вити, як шакали, і плакати, як страуси, ⁹ тому що болісна поразка її, дійшла до Іуди, досягла навіть воріт народу мого, Єрусалима. ¹⁰ Не оголошуйте про це у Гефі, не плачте там голосно; але у селищі Офра покрий себе попелом. ¹¹ Переселяйтеся, жительки Шафира, соромітно оголені; не втече і та, що живе у Цаані; плач у селищі Ецель не дасть вам зупинитися у ньому. ¹² Горює по своєму добру жителька Марофи, бо зійшла біда від Господа до воріт Єрусалима. ¹³ Запрягай у ко-

лісницю швидких, жителько Лажиса; ти – початок гріха дочки Сионової, бо у тебе з'явилися злочини Ізраїля. ¹⁴ Тому ти посилати будеш дари у Морешеф-Геф; але селища Ахзіва будуть оманом для царів Ізраїлевих. ¹⁵ Ще спадкоємця приведу до тебе, жителько Мореша; він пройде до Одоллама, слави Ізраїля. ¹⁶ Зніми із себе волосся, обстрижися, у скорботі за ніжно улюбленими синами твоїми; розшир через них плішину, як в орла, що линяє, бо вони переселені будуть від тебе.

2 Горе тим, що задумують беззаконня і на постелях своїх придумують злодіяння, які роблять ранком на світанку, тому що є в руках їхніх сила! ² Побажать полів і беруть їх силою, домів, – і віднімають їх; оббирають людину і її дім, чоловіка і його спадщину. ³ Тому так говорить Господь: ось, Я думаю навести на цей рід таку біду, якої ви не скинете з шиї вашої, і не будете ходити випроставшись; бо цей час злий. ⁴ У той день скажуть про вас притчу і будуть плакати гірким плачем і говорити: “ми зовсім зруйновані! наділ народу мого відданий іншим; як повернеться до мене! поля наші вже розділені іноплеменникам”. ⁵ Тому не буде у тебе нікого, хто кинув би жереб для виміру в зібранні перед Господом. ⁶ Не пророкуйте, пророки; не пророкуйте їм, щоб не осягло вас нечестя. ⁷ О, той, що називається домом Якова! хіба умалився Дух Господній? чи такі дії Його? чи не благодійні слова Мої для того, хто чинить справедливо? ⁸ Народ же, який був колись Моїм, повстав як ворог, і ви віднімаєте як верхній, так

Глава 1. [1] Єр. 26, 18. [2] Втор. 32, 1. Ис. 1, 2. [3] Ис. 26, 21. [4] Пс. 96, 5. [5] Єз. 20, 29. [7] Єз. 16, 31, 39. Ос. 2, 12. [8] Іов. 30, 29. [10] 2 Цар. 1, 20. Єр. 6, 26. [12] Ис. 45, 7. Ам. 3, 6. [13] 4 Цар. 14, 19. 2 Пар. 32, 9. Ис. 36, 2.

[15] Нав. 15, 35. [16] Ис. 22, 12.

Глава 2. [1] Ис. 29, 20. Пс. 35, 5. Мф 27, 1. [2] Ис. 5, 8. [3] Єр. 18, 11. Ам. 5, 13. [4] 3 Цар. 9, 7. [5] Втор. 32, 9. [7] Пс. 118, 72.

і спідній одяг у тих, хто проходить мирно, хто відвертається від війни. ⁹ Дружин народу Мого ви виганяєте з приємних домів їхніх; у дітей їхніх ви назавжди віднімаєте прикрасу Мою. ¹⁰ Встаньте і йдіть, бо країна ця не є місце спокою; за нечистоту вона буде розорена і притім жорстоким розоренням. ¹¹ Якби який-небудь вітрогон видумав неправду і сказав: “я буду проповідувати тобі про вино і сикер”, то він і був би бажаним проповідником для цього народу. ¹² Неодмінно зберу всього тебе, Якове, неодмінно з’єднаю залишки Ізраїля, об’єднаю їх воедино, як овець у Восорі, як отару в овечому загоні: зашумлять вони від багатолюдства. ¹³ Перед ними піде стіноруйнівник; вони зруйнують перешкоди, увійдуть через ворота і вийдуть ними; і цар їхній піде перед ними, а на чолі їх Господь.

3 І сказав я: слухайте, глави Якова і князі дому Ізраїлевого: чи не вам слід знати правду? ² А ви не навидите добре і любите зле; здираєте з них шкіру їхню і плоть з кісток їхніх, ³ їсте плоть народу Мого і здираєте з них шкіру їхню, а кістки їхні ламаєте і розтробуєте ніби у горщик, і плоть – ніби у казан. ⁴ І будуть вони волати до Господа, але Він не почує їх і сховає лице Своє від них на той час, коли вони злодійствують. ⁵ Так говорить Господь на пророків, які вводять в оману народ Мій, які гризуть зубами своїми – і проповідують мир, а хто нічого не кладе їм у рот, проти того оголошують війну. ⁶ Тому ніч буде вам замість видіння, і пійма – замість пророкувань; зайде сонце над пророками і потьмариться день над ними. ⁷ І посоромляться прозорлив-

ці, й осоромлені будуть ворожбити, і закриють уста свої всі вони, тому що не буде відповіді від Бога. ⁸ А я сповнений сили Духа Господнього, правоти і твердості, щоб висловити Якову злочин його й Ізраїлю гріх його. ⁹ Слухайте ж це, глави дому Яковогого і князі дому Ізраїлевого, що гребують правосуддям і викривляють усе пряме, ¹⁰ будують Сион кров’ю і Єрусалим – неправдою! ¹¹ Глави його судять за подарунки і священники його навчають за плату, і пророки його передвіщають за гроші, а тим часом спираються на Господа, говорячи: “чи не серед нас Господь? не спіткає нас біда!” ¹² Тому через вас Сион буде розораний, як поле, і Єрусалим зробиться купою руїн, і гора дому цього буде лісистим пагорбом.

4 І буде в останні дні: гора дому Господнього поставлена буде на чолі гір і підніметься над пагорбами, і потечуть до неї народи. ² І підуть багато народів і скажуть: прийдіть, і зійдемо на гору Господню й у дім Бога Якова, і Він навчить нас шляхів Своїх, і будемо ходити стежками Його, бо від Сиону вийде закон і слово Господнє – з Єрусалима. ³ І буде Він судити багато народів, і викрие багато племен у далеких країнах; і перекують вони мечі свої на орала і списи свої – на серпи; не підніме народ на народ меча, і не будуть більше вчитися воювати. ⁴ Але кожен буде сидіти під своєю виноградною лозою і під своєю смоковницею, і ніхто не буде лякати їх, бо уста Господа Саваофа вирекли це. ⁵ Бо всі народи ходять, кожний в ім’я свого бога; а ми будемо ходити в ім’я Господа Бога нашого повік. ⁶ У той день, – говорить Господь, – зберу

[10] Єз. 11, 7. Лев. 18, 24. [11] Єз. 13, 3. [12] Ос. 11, 1. Єз. 36, 37–38. Ін 10, 16. [13] Єз. 37, 22. Лк 24, 26. Євр. 2, 10.

Глава 3. [1] Втор. 17, 18. [2] Єз. 22, 25. [4] Пс. 65, 18. Іс. 1, 15. Єр. 11, 11. [5] Мф 7, 15. Єр. 6, 14. Єз. 13, 10. [6] Ам. 8, 9. [7] 1 Цар. 9,

9. [8] Єз. 3, 8. [9] Іс. 5, 20. [10] Єр. 22, 13. [11] Єр. 22, 26–28. [12] Єр. 26, 18.

Глава 4. [1] Іс. 2, 2. [2] Іс. 2, 3. [3] Пс. 2, 6. Ін 16, 8. Іс. 2, 4. [4] 3 Цар. 4, 25. Іс. 32, 18. Лев. 26, 6. [5] Зах. 14, 9. [6] Втор. 30, 3–4.

кульгавих і з'єднаю розігнане і тих, на кого Я навів біду. ⁷ І зроблю кульгаве залишком і далеко розсіяне сильним народом, і Господь буде царювати над ними на горі Сионі відтепер і довіку. ⁸ А ти, вежо стада, пагорбе дочки Сиону! до тебе прийде і повернеться колишне владарювання, царство – до дочок Єрусалима. ⁹ Для чого ж ти нині так голосно волаєш? Хіба немає у тебе царя? Чи не стало у тебе радника, що тебе скопили муки, як ту, що народжує? ¹⁰ Страждай і мучся болями, дочко Сиону, як та, що народжує, бо нині ти вийдеш з міста і будеш жити у полі, і дійдеш до Вавилона: там будеш спасена, там визволить тебе Господь від руки ворогів твоїх. ¹¹ А тепер зібралися проти тебе багато народів і говорять: “нехай буде вона осквернена, і нехай надивиться око наше на Сион!” ¹² Але вони не знають думок Господніх і не розуміють ради Його, що Він зібрав їх як снопи на току. ¹³ Встань і молоти, дочко Сиону, бо Я зроблю рік твій залізним і копита твої зроблю мідними, і знищиш багато народів, і присвятитиш Господу здобутки їх і багатства їх Владиці всієї землі.

5 Тепер ополчись, дочко полчищ; облягли нас облогою, тростиною будуть бити по щоках суддю Ізраїлевого.

² І ти, Вифлеєме-Ефрафо, чи малий ти між тисячами Іудиними? з тебе вийде Мені Той, Який повинен бути Владикою в Ізраїлі і Якого походження від початку, від днів вічних. ³ Тому Він залишить їх до часу, доки не народить та, що має народити; тоді повернуться до синів Ізраїля і ті брати їхні, які залишилися. ⁴ І стане Він, і буде пасти у силі Господній, у величі імені Господа

Бога Свого, і вони будуть жити безпечно, бо тоді Він буде великим до країв землі. ⁵ І буде Він мир. Коли Ассур прийде у нашу землю і вступить у наші палаці, ми виставимо проти нього сім пастирів і вісім князів. ⁶ І будуть вони пасти землю Ассура мечем і землю Немврода у самих воротах її, і Він-то визволить від Ассура, коли той прийде у землю нашу і коли вступить у межі наші. ⁷ І буде залишок Якова серед багатьох народів, як роса від Господа, як злива на траві, і він не буде залежати від людини і покладатися на синів Адамових. ⁸ І буде залишок Якова між народами, серед багатьох племен, як лев серед звірів лісових, як скимен серед отари овець, який, коли вступить, то долає і терзає, і ніхто не врятує від нього. ⁹ Підніметься рука твоя над ворогами твоїми, і всі вороги твої будуть знищені. ¹⁰ І буде у той день, – говорить Господь: знищу коней твоїх із середовища твого і знищу колісницю твою, ¹¹ знищу міста у землі твоїй і зруйную всі укріплення твої, ¹² вивергну всю народність з руки твоєї, і тих, хто ворожить по хмарах, не буде у тебе; ¹³ знищу ідолів твоїх і кумирів із середовища твого, і не будеш більше поклонятися виробам рук твоїх. ¹⁴ Викоріню із середовища твого священні діброви твої і розорю міста твої. ¹⁵ І зверху у гніві й обуренні помсту над народами, які будуть неслухняні.

6 Слухайте, що говорить Господь: встань, судися перед горами, і пагорби нехай чують голос твій! ² Слухайте, гори, суд Господній, і ви, тверді основи землі: бо у Господа суд з народом Своїм, і з Ізраїлем Він змагається. ³ Народі Мій! що зробив Я тобі і чим обтяжував тебе? відповідай Мені. ⁴ Я вивів тебе з землі Єги-

[7] Соф. 3, 19. Дан. 7, 14. Лк 1, 33. [9] Зах. 9, 5. [10] 4 Цар. 19, 3. Пс. 47, 7. Ис. 59, 20. [12] Ис. 11, 12; 55, 8. [13] Ис. 41, 15.

Глава 5. [2] Мф 2, 5–6. Ін 7, 42. [3] Ис. 7, 14. Одкр. 12, 2. Рим. 9, 5. [5] 4 Цар. 18, 25.

Єр. 50, 41. [7] Пс. 104, 12–13. [13] Ис. 2, 20. Зах. 13, 2. [14] Втор. 16, 21. [15] 2 Сол. 1, 8.

Глава 6. [2] Ис. 1, 2. Єр. 2, 4. [3] Єр. 2, 5. [4] Вих. 12, 41, 51; 14, 30.

петської і визволив тебе з дому рабства, і послав перед тобою Мойсея, Аарона і Маріам. ⁵ Народе Мій! згадай, що задумував Валак, цар Моавитський, і що відповів йому Валаам, син Веорів, і що відбувалося від Ситтима до Галгал, щоб пізнати тобі праведні дії Господні.

⁶ “З чим постати мені перед Господом, схилитися перед Богом небесним? Чи постати перед Ним із всепаленнями, з тельцями однолітніми? ⁷ Але чи можна догодити Господу тисячами баранів або невичерпними потоками елею? Хіба дам Йому первістка мого за злочин мій і плід утроби моєї – за гріх душі моєї?”

⁸ О, людино! сказано тобі, що – добро і чого жадає від тебе Господь: діяти справедливо, любити діла милосердя і смиренномудро ходити перед Богом твоїм. ⁹ Глас Господа звиває до міста, і мудрість благоговіє перед ім'ям Твоїм: слухайте жезл і Того, Хто поставив його. ¹⁰ Чи не знаходяться і тепер у домі нечестивого скарби нечестя і зменшена міра, оскарбна нечестя і зменшена міра, оскарбна? ¹¹ Чи можу я бути чистим з терезами неточними і з обманними гилями у торбі? ¹² Оскільки багатії його сповнені неправди, і жителі його говорять неправду, і язик їх є обман у вустах їхніх, ¹³ то і Я незцілимо уражу тебе спустошенням за гріхи твої. ¹⁴ Ти будеш їсти, і не будеш ситим; порожнеча буде всередині тебе; будеш зберігати, але не вбережеш, а що збережеш, те віддам мечу. ¹⁵ Будеш сіяти, а жати не будеш; будеш чавити оливки, і не будеш намащуватися елеєм; вичавиш виноградний сік, а вина пити не будеш. ¹⁶ Збереглися у вас звичаї Амврія і всі діла дому Ахавового, і ви чините за порадами їх; і віддам Я тебе на спустошення і жителів

твоїх на посміяння, і ви понесете наругу народу Мого.

7 – Горе мені! бо зі мною тепер – як після збирання літніх плодів, як після збирання винограду: жодної ягоди для їжі, ні спілого плоду, якого бажає душа моя. ² Не стало милосердих на землі, немає правдивих між людьми; всі чинять підступи, щоб проливати кров; кожен ставить братові своєму сіть. ³ Руки їхні повернені до того, щоб уміти робити зло; начальник вимагає подарунків, і суддя судить за хабарі, а вельможі висловлюють злі бажання душі своєї і перекручують справу. ⁴ Крашій з них – як терен, і справедливий – гірше за колочу огорожу, день провісників Твоїх, відвідання Твоє настає; нині спіткає їх сум'яття. ⁵ Не вірте другові, не покладайтеся на приятеля; від тієї, що лежить на лоні твоєму, стережи двері вуст твоїх. ⁶ Бо син ганьбить батька, дочка повстає проти матері, невістка – проти свекрухи своєї; вороги людині – домашні її. ⁷ А я буду споглядати на Господа, уповати на Бога спасіння мого: Бог мій почує мене. ⁸ Не радій заради мене, неприятелько моя! хоча я впав, але встану; хоч я у мороці, але Господь світло для мене. ⁹ Гнів Господній я буду нести, тому що згрішив перед Ним, доки Він не вирішить справи моєї і не вчинить суду наді мною; тоді Він виведе мене на світло, і я побачу правду Його. ¹⁰ І побачить це неприятелька моя і сором покриє її, яка говорила мені: “де Господь Бог твій?” Надивляться на неї очі мої, як вона буде потоптана, подібно до бруду на вулицях. ¹¹ У день спорудження стін твоїх, у цей день віддалиться визначення. ¹² У той день прийдуть до тебе з Ассирії і міст єгипетських, і від Єгипту до ріки Євф-

[5] Чис. 22, 6; 23, 7–8. [6] Ос. 6, 6. Мф 9, 13.

[8] Втор. 10, 12. Ос. 6, 6. [10] Мих. 2, 2. [11] Лев. 19, 36. Притч. 11, 1. [13] Єз. 12, 20. [14] Лев. 26, 26. Ос. 4, 10. [15] Втор. 23, 38–39. Єр. 12, 13. Агг. 1, 6. Соф. 1, 13. [16] 3 Цар.

16, 19–20, 30.

Глава 7. [2] Іс. 57, 1. [3] Іс. 1, 15, 23. [5] Сир. 6, 7. [6] Мф 10, 21, 35–36. [8] Пс. 26, 1. [10] Пс. 78, 10. Іоїл. 2, 17. [11] Ам. 9, 11. [12] Іс. 19, 23.

рату, і від моря до моря, і від гори до гори. ¹³ А земля та буде пустелею за провину жителів її, за плоди діянь їх. ¹⁴ Паси народ Твій жезлом Твоїм, овець спадщини Твоєї, які живуть самотньо у лісі посеред Кармила; нехай пасуться вони на Васані і Галааді, як у дні давні! ¹⁵ Як у дні виходу твого із землі Єгипетської, явлю йому дивні діла. ¹⁶ Побачать це народи і посоромляться при всій могутності своїй; покладуть руки на уста, вуха їхні зробляться глухими; ¹⁷ будуть лизати порох, як

змія, як черва земна, виповзуть вони з укріплень своїх; устрашаться Господа Бога нашого й убоятися Тебе. ¹⁸ Хто Бог, як Ти, що прощає беззаконня і не ставить за злочин залишку спадщини Твоєї? не вічно гнівається Він, тому що любить милувати. ¹⁹ Він знову змилюється над нами, згладить беззаконня наші. Ти ввергнеш у безодню морську всі гріхи наші. ²⁰ Ти виявиш вірність Якову, милість Аврааму, яку із клятвою обіцяв батькам нашим від днів перших.

КНИГА ПРОРОКА НАУМА

1 Пророцтво про Ниневію; книга видінь Наума елкосеянина.

² Господь є Бог ревнитель і месник; месник Господь і страшний у гніві: помщається Господь ворогам Своїм і не пощадить супротивників Своїх. ³ Господь довготерпеливий і великий могутністю, і не залишає без покарання; у вихорі й у бурі хода Господа, хмара – пил від ніг Його. ⁴ Заборонить Він морю, і воно висихає, і всі ріки вичерпуються; в'яне Васан і Кармил, і блякне цвіт на Ливані. ⁵ Гори трясуться перед Ним, і пагорби тануть, і земля коливається перед лицем Його, і вселенна і всі, що живуть у ній. ⁶ Перед обуренням Його хто встоїть? І хто стерпить полум'я гніву Його? Гнів Його розливається як вогонь; скелі розпадаються перед Ним. ⁷ Благий Господь, притулок у день скорботи, і знає тих, що надіються на Нього. ⁸ Але повинню, що все потоплює, зруйнує доценту Ниневію, і ворогів Його покриє морок. ⁹ Що замишляєте ви проти Гос-

пода? Він звершить знищення, і біда вже не повториться, ¹⁰ бо ті, що сплелися між собою, як терня, і напилися, як п'яниці, вони пожегті будуть зовсім, як суха солома. ¹¹ З тебе вийшов той, хто задумав лише проти Господа, хто склав раду нечестиву.

¹² Так говорить Господь: хоч вони безпечні і численні, але вони будуть посічені і зникнуть; а тебе, хоч Я обтяжував, більше не буду обтяжувати. ¹³ І нині Я розіб'ю ярмо його, яке лежить на тобі, і пута твої розірву. ¹⁴ А про тебе, Ассуре, Господь визначив: не буде більше сімені з твоїм ім'ям; з дому бога твого знищу ідолів і кумирів; приготую тобі у ньому могилу, тому що ти будеш у ганьбі. ¹⁵ Ось, на горах – стопи благовісника, який сповіщає мир: святкуй, Юдеє, свята твої, виконуй обітницю твою, бо не буде більше проходити тобою нечестивий: він зовсім знищений.

2 Піднімається на тебе руйнівник: охороняй твердині, стережи дорогу, зміцни стегна, збирайся

[14] Пс. 44, 7. Іс. 10, 24. Зах. 2, 12. [15] Вих. 12, 37. [17] Пс. 71, 9. Іс. 49, 23. Ос. 3, 5. [18] Вих. 34, 6–7. Прем. 11, 23–24. Іс. 54, 7–8. Єр. 31, 34; 33, 8. Плач. 3, 22. Діян. 10, 43. [19] Іс. 43, 25. Зах. 3, 4. Єз. 18, 22. [20] Бут. 22, 18. Лк 1, 55. Євр. 6, 13–14.

Глава 1. [2] Вих. 20, 5. Нав. 24, 19. [3] Пс. 85, 5. Іов. 5, 18–19. [4] Іс. 50, 2. [5] Вих. 19, 18. Втор. 32, 22. Пс. 96, 5. [6] Одкр. 6, 17. Бут. 19, 24. Втор. 32, 22. [7] Пс. 1, 6. 2 Тим. 2, 19. [10] Іс. 9, 18. [13] Єр. 27, 2. [14] 4 Цар. 19, 37. [15] Іс. 52, 7. Рим. 10, 15.

із силами. ² Бо відновить Господь велич Якова, як велич Ізраїля, тому що спустошили їх спустошувачі і виноградне гілля їх знищили. ³ Щит героїв його красний; воїни його в одежах багряних; вогнем блищать колісниця у день приготування до бою, і ліс списів хвилюється. ⁴ По вулицях мчать колісниця, гримлять на площах; блиск від них, як від вогню; блищать, як блискавка. ⁵ Він викликає хоробрих своїх, але вони спотикаються на ходу своєму; поспішають на стіни міста, але облога вже влаштована. ⁶ Річкові ворота відчиняються, і палац руйнується. ⁷ Вирішено: вона буде оголена і відведена у полон, і рабині її будуть стогнати як голуби, б'ючи себе у груди. ⁸ Ниневія з часу існування свого була як ставок, повний води, а вони біжать. "Стійте, стійте!" Але ніхто не оглядається. ⁹ Розкрадайте срібло, розкрадайте золото! немає кінця запасам усякого дорогоцінного начиння. ¹⁰ Розграбована, спустошена і розорена вона, – і танає серце, коліна трясуться; у всіх у стегнах сильний біль, і лица у всіх потемніли. ¹¹ Де тепер лігво левів і те пасовище для левенят, по якому ходили лев, левиця і левеня, і ніхто не лякав їх, – ¹² лев, який викрадає для насичення левенят своїх, і який задушує для левиць своїх, і який наповнює здобиччю печери свої і лігва свої викраденим? ¹³ Ось, Я – на тебе! – говорить Господь Саваоф. І спалю у диму колісниця твої, і меч пожере левенят твоїх, і знищу з землі здобич твою, і не буде більше чутний голос послів твоїх.

3 Горе місту крови! все воно повне обману і бивства; не припиняється у ньому грабіжництво. ² Чутні ляскіт бича і стукіт коліс, що крутяться, іржання коня і гуркіт ко-

лісниця, що скаче. ³ Мчить кіннота, виблискує меч і блищать списи; убитих безліч і купи трупів: немає кінця трупам, спотикаються об трупи їх. ⁴ Це – за численні блудодіяння розпусниця приємної зовнішности, майстерної у чародійстві, яка блудодіяннями своїми продає народи і чаклуваннями своїми – племена. ⁵ Ось, Я – на тебе! – говорить Господь Саваоф. І підніму на лице твоє краї одягу твого і покажу народам наготу твою і царствам сором твій. ⁶ І закидаю тебе мерзотами, зроблю тебе ганебною і виставлю тебе на позорище. ⁷ І буде те, що всякий, побачивши тебе, побіжить від тебе і скаже: "розорена Ниневія! Хто пошкодує за нею? де знайду я утішитель для тебе?" ⁸ Хіба ти краще за Но-Аммона, що знаходиться між ріками, оточений водою, валом якого було море, і море служило стіною його? ⁹ Ефіопія і Єгипет з незлічимою безліччю інших служили йому підкріпленням; копти і лівійці приходили на допомогу тобі. ¹⁰ Але і він переселений, пішов у полон; навіть і немовлята його розбиті на перехрестях усіх вулиць, а щодо знатних його кидали жереб, і всі вельможі його закуті ланцюгами. ¹¹ Так і ти – сп'янієш і сховаєшся; так і ти будеш шукати захисту від ворога. ¹² Усі укріплення твої подібні до смоковниці зі стиглими плодами: якщо труснути їх, то вони впадуть прямо у рот того, хто бажає їсти. ¹³ Ось, і народ твій, як жінки у тебе: ворогам твоїм навстіж відчиняться ворота землі твоєї, вогонь пожере заповори твої. ¹⁴ Начерпай води на час облоги; зміцнюй укріплення твої; піди у bagno, топчи глину, полагади піч для випалювання цеглин. ¹⁵ Там пожере тебе вогонь, посіче тебе меч, поїсть тебе, як гусінь, хоч би ти розмножилася, як

Глава 2. [2] Єр. 49, 9. [7] Іс. 38, 14. [10] Іс. 13, 7–8. [11] Єз. 19, 2. [13] Наум. 3, 5.
Глава 3. [1] Єз. 24, 9. Авв. 2, 12. [4] Єз.

23, 3. Одкр. 17, 1. [5] Іс. 47, 3. Єз. 16, 37. [9] Іс. 18, 1. [11] Єр. 25, 27. [12] 4 Цар. 19, 25–26. [13] Єр. 50, 37; 51, 30.

гусінь, розмножилася, як сарана.¹⁶ Купців у тебе стало більше, ніж зірок на небі; але ця сарана розсіється і полетить.¹⁷ Князі твої – як сарана, і воєначальники твої – як рої мошок, які під час холоду гніздяться у щілинах стін, і коли зійде сонце, то розлітаються, і не узнаєш місця, де вони були.¹⁸ Сплять пас-

тирі твої, царю Ассирійський, спочивають вельможі твої; народ твій розсіявся по горах, і немає кому зібрати його.¹⁹ Немає лікування для рани твоєї, болюча виразка твоя. Усі, хто почув звістку про тебе, будуть плескати у долоні за тебе, бо на кого не простягалася безупинно злість твоя?

КНИГА ПРОРОКА АВБАКУМА

1 Пророче видіння, яке бачив пророк Аввакум.

² Доки, Господи, я буду взивати, і Ти не чуєш, буду волати до Тебе про насильство, і Ти не спасаєш? ³ Для чого даєш мені бачити злодійство і дивитися на біди? Грабіжництво і насильство переді мною, і постає ворожнеча і піднімається розбрат.⁴ Від цього закон утратив силу, і суду правильного немає: оскільки нечестивий долає праведного, то і суд відбувається спотворений.⁵ Подивіться між народами й уважно вглядіться, і ви дуже здивуєтесь; бо Я зроблю у дні ваші таке діло, якому ви не повірили б, якби вам розповідали.⁶ Бо ось, Я підніму халдеїв, народ жорстокий і неприборканий, який ходить по широтах землі, щоб заволодіти селищами, які не належать йому.⁷ Страшний і грізний він; від нього самого походить суд його і влада його.⁸ Швидші за барсів коні його і прудкіші за вечірніх вовків; скаче у різні сторони кіннота його; здалеку приходять вершники його, прилітають, як орел, що кидається на здобич.⁹ Увесь він іде для грабунку; спрямувавши лице своє вперед, він забирає полонених, як пісок.¹⁰ І з царів він знущається, і князі служать йому посміховищем; з усякої

фортеці він сміється: насипає облоговий вал і бере її.¹¹ Тоді гордовитим стає дух його, і він ходить і буйствує; сила його – бог його.¹² Але чи не Ти з давнини Господь Бог мій, Святий мій? ми не помремо! Ти, Господи, тільки для суду попустив його. Скеле моя! для покарання Ти призначив його.¹³ Чистим очам Твоїм невластиво дивитися на злодіяння, і дивитися на утиск Ти не можеш; для чого ж Ти дивишся на злодіїв і мовчиш, коли нечестивець поглинає того, хто праведніший за нього,¹⁴ і залишаєш людей, як рибу в морі, як плазунів, у яких немає володаря?¹⁵ Усіх їх тягає вудкою, захоплює у сіть свою і забирає їх у неводи свої, і від того радіє і торжествує.¹⁶ За те приносить жертви сіті своїй і кадить неводу своєму, тому що від них ясна частка його і розкішна їжа його.¹⁷ Невже для цього він повинен спорожняти свою сіть і безперестанно винищувати народи без пощади?

2 На варту мою став я і, стоячи на вежі, спостерігав, щоб дізнатися, що скаже Він у мені, і що мені відповідати на скаргу мою? ² І відповів мені Господь і сказав: запиши видіння і накресли ясно на скрижалях, щоб той, хто читає, легко міг прочитати,³ бо видіння стосується

Глава 1. [2] Пс. 12, 2. [3] Єз. 22, 29. [4] Іов. 21, 7. Єр. 12, 1. [5] Діян. 13, 41. [6] Єр. 50, 41–42. [8] Єр. 4, 13; 5, 6. [11] 2 Пар. 28, 23. [12] Пс. 37, 2. Єр. 10, 24; 46, 28. [13] Мф

5, 8. Авв. 1, 4. [15] Мк 12, 13. [16] Іс. 10, 13.

Глава 2. [1] Іс. 21, 8. [2] Іс. 8, 1. [3] Євр. 10, 37.

ще визначеного часу і говорить про кінець і не обмане; і хоч би і сповільниться, чекай на нього, бо неодмінно збудеться, не відміниться. ⁴ Ось, душа гордовита не заспокоїться, а праведний своєю вірою живий буде.

⁵ Гордовита людина, як вино, що бродить, не заспокоюється, так що розширює душу свою, як пекло, і, як смерть, вона ненаситна, і збирає до себе всі народи, і захоплює собі всі племена. ⁶ Але чи не всі вони будуть говорити про нього притчу і глузливу пісню: “горе тому, хто без міри збагачує себе не своїм, – чи надовго? – й обтяжувє себе заставами!” ⁷ Чи не постануть раптово ті, які будуть мучити тебе, і чи не піднімуться проти тебе грабіжники, і ти дістанешся їм на розкрадання?

⁸ Оскільки ти пограбував багато народів, то й тебе пограбують усі інші народи за пролиття крові людської, за розорення країни, міста й усіх, що живуть у ньому.

⁹ Горе тому, хто жадає несправедливих придбань для дому свого, щоб влаштувати гніздо своє на висоті і тим обезпечити себе від руки нещастя! ¹⁰ Безславність вигадав ти для твого дому, знищуючи багато народів, і згрішив проти душі твоєї. ¹¹ Камені зі стін заволають і поперечини з дерева будуть відповідати їм: ¹² “горе тому, хто будує місто на крові і споруджує укріплення неправдою!” ¹³ Ось, чи не від Господа Саваофа це, що народи трудяться для вогню і племена мучать себе марно? ¹⁴ Бо земля наповниться пізнанням слави Господа, як води наповнюють море. ¹⁵ Горе тобі, що подаєш ближньому своєму питво з домішкою злоти своєї і робиш його п’яним, щоб бачити сором його! ¹⁶ Ти переситився соромом за-

мість слави; пий же і ти і показуй сором, – повернеться і до тебе чаша правиці Господньої і посоромлення на славу твою. ¹⁷ Бо злодійство твоє на Ливані звалиться на тебе за знищення зляканих тварин, за пролиття крові людської, за спустошення країни, міста й усіх, що живуть у ньому. ¹⁸ Що за користь від ідола, зробленого художником, цього відлитого лжеучителя, хоча скульптор, роблячи німих кумирів, покладається на свій витвір? ¹⁹ Горе тому, хто говорить дереву: “встань!” і безсловесному каменю: “пробудися!” Чи навчить він чого-небудь? Ось, він обкладений золотом і сріблом, але дихання у ньому немає. ²⁰ А Господь – у святому храмі Своему: нехай мовчить вся земля перед лицем Його!

3 Молитва Аввакума пророка, для співу. ² Господи! почув я слух Твій й убоювся. Господи! зверши діло Твоє серед років, серед літ яви його; у гніві згадай про милість. ³ Бог від Фемана гряде і Святий – від гори Фаран. Покрила небеса велич Його, і славою Його наповнилася земля. ⁴ Блиск її – як сонячне світло; від руки Його промені, і тут тайник Його сили! ⁵ Перед лицем Його йде моровиця, а за стопами Його – пекучий вітер. ⁶ Він став і похитнув землю; споглянув, і в трепет привів народи; вікові гори розпалися, первісні пагорби обпали; путі Його вічні. ⁷ Смутними бачив я намети ефіопські; затряслися намети землі Мадіамської. ⁸ Хіба на ріки запалав, Господи, гнів Твій? хіба на ріки – обурення Твоє, чи на море – лють Твоя, що Ти зійшов на коней Твоїх, на колісниці Твої спасительні? ⁹ Ти оголив лук Твій за клятвеною обітницею, даною колінам. Ти потоками розсік землю.

[4] Ін 3, 36. Рим. 1, 17. Гал. 3, 11. Євр. 10, 38. 1 Ін 5, 10–11. [5] Притч. 30, 15–16. [6] 1 Тим. 6, 9. [8] Іс. 33, 1. [9] Єр. 22, 13. [11] Лк 19, 40. [12] Єз. 24, 9. Наум. 3, 1. [14] Іс. 11, 9. [16] Єр. 25, 27. [17] Втор. 32, 24. Єз. 14, 15. Авв. 2, 8. [18] Єр. 10, 8. [19] Ос. 4, 12. Пс.

113, 12. [20] Пс. 10, 4.

Глава 3. [3] Втор. 33, 2. [4] Вих. 24, 17. [5] Вих. 9, 3. [6] Нав. 10, 13. Пс. 17, 8. Іс. 54, 10. [7] Чис. 31, 7. Суд 7, 21. [8] Вих. 14, 25–26; 15, 3–4. [9] Нав. 3, 16.

¹⁰ Побачивши Тебе, затремтіли гори, ринули води; безодня подала голос свій, високо підняла руки свої; ¹¹ сонце і місяць зупинилися на місці своєму перед світлом летючих стріл Твоїх, перед сяйвом блискаючих списів Твоїх. ¹² У гніві прямуєш Ти по землі і в обуренні подавляєш народи. ¹³ Ти виступаєш для спасіння народу Твого, для спасіння помазаного Твого. Ти знищуєш главу нечестивого дому, оголюючи його від основи до верху. ¹⁴ Ти проколюєш спинами його главу вождів його, коли вони, як вихор, кинулися розбити мене, у radoцax, ніби думаючи поглинути бідного потаємно. ¹⁵ Ти з конями Твоїми проклав путь по морю,

через безодню великих вод. ¹⁶ Я почув, і затремтіли нутроці мої; при звістці про це затремтіли губи мої, біль проник у кістки мої, і коливається місце під мною; а я повинен бути спокійним у день нещастя, коли прийде на народ мій грабіжник його. ¹⁷ Хоч би не розцвіла смоковниця і не було плоду на виноградних лозах, і маслина зрадила, і нива не дала плоду, хоч би не стало овець у загоні і рогатої худоби у стійлах, – ¹⁸ але і тоді я буду радуватися у Господі і веселитися у Бозі за спасіння моє. ¹⁹ Господь Бог – сила моя: Він зробить ноги мої, як у оленя, і на висоти мої зведе мене! [Начальникові хору.]

КНИГА ПРОРОКА СОФОНІЇ

1 Слово Господнє, яке було до Софонії, сина Хусія, сина Годолії, сина Аморії, сина Єзекії, у дні Іосії, сина Амонового, царя Юдейського.

² Усе знищу з лиця землі, – говорить Господь: ³ знищу людей і худобу, знищу птахів небесних і риб морських, і спокуси разом з нечестивими; знищу людей з лиця землі, – говорить Господь. ⁴ І простягну руку Мою на юдеїв і на всіх жителів Єрусалима: знищу з місця цього залишки Ваала, ім'я жерців зі священниками, ⁵ і тих, які на покрівлях поклоняються воїнству небесному, і тих, що поклоняються, які клянуться Господом і клянуться царем своїм, ⁶ і тих, які відступили від Господа, не шукали Господа і не запитували про Нього. ⁷ Замокни перед лицем Господа Бога! бо близько день Господній: уже приготував Господь жертвне заколення, призначив, кого

покликати. ⁸ І буде у день жертви Господньої: Я відвідаю князів і синів царя і всіх, що одягаються в одяг іноплеменників; ⁹ відвідаю у той день усіх, які перестрибують через поріг, які дім Господа свого наповнюють насильством і обманом. ¹⁰ І буде у той день, – говорить Господь, – крик біля воріт рибних і ридання біля інших воріт і велике руйнування на пагорбах. ¹¹ Ридайте, жителі нижньої частини міста, бо зникне весь торговельний народ і знищені будуть обтяжені сріблом. ¹² І буде у той час: Я зі світильником огляну Єрусалим і покараю тих, які сидять на дріжджах своїх і говорять у серці своєму: “не творить Господь ні добра, ні зла”. ¹³ І перетворяться багатства їхні на здобич і дома їхні – на запус-тіння; вони побудують дома, а жити у них не будуть, насадять виноградники, а вина з них не будуть пити.

[10] Пс. 45, 4; 76, 19–20. [11] Нав. 10, 12–13. [18] Пс. 12, 7. Іс. 61, 10. [19] 2 Цар. 22, 34. Пс. 17, 34.

Глава 1. [1] 4 Цар. 22, 1. [3] Іс. 24, 3. Ос. 4,

3. [4] Єр. 49, 3. Ос. 10, 5. [5] Єр. 44, 17. Ос. 4, 15. [7] Пс. 36, 7. Єр. 46, 10. Іс. 34, 6. [8] 4 Цар. 25, 7. 1 Пет. 3, 3. [12] Єр. 48, 11. Єз. 11, 3. [13] Втор. 28, 30. Ам. 5, 11. Мих. 6, 15.

¹⁴ Близький великий день Господа, близький, і дуже поспішає: уже чутний голос дня Господнього; гірко заволає тоді й найхоробріший!¹⁵ День гніву – день цей, день скорботи і тісноти, день спустошення і руйнування, день п'їтьми і мороку, день хмари й імлі, ¹⁶ день труби і військового крику проти укріплених міст і високих веж. ¹⁷ І Я стисну людей, і вони будуть ходити, як сліпі, тому що вони згрішили проти Господа, і розметана буде кров їхня, як порох, і плоть їхня – як послід. ¹⁸ Ні срібло їхнє, ні золото їхнє не може врятувати їх у день гніву Господа, і вогнем ревности Його пожерта буде вся ця земля, бо знищення, і притім раптове, звершить Він над усіма жителями землі.

2 Досліджуйте себе уважно, досліджуйте, народе неприборканий, ² доки не прийшло визначення – день пролетить, як полова, – доки не прийшов на вас полум'яний гнів Господній, доки не настав для вас день люті Господньої. ³ Шукайте Господа, всі смиренні землі, які виконують закони Його; шукайте правду, шукайте смиренномудрість; можливо, ви сховаєтеся у день гніву Господнього. ⁴ Бо Газа буде покинута й Аскалон спорожніє, Азот буде вигнаний серед дня й Екрон викориниться.

⁵ Горе жителям приморської країни, народу критському! Слово Господне на вас, хананей, земле Филістимська! Я знищу тебе, і не буде у тебе жителів, – ⁶ і буде приморська країна пастушою вівчарнею і загонном для худоби. ⁷ І дістанеться цей край залишкам дому Іудиного, і будуть пасти там, і в домах Аскалона будуть увечері відпочивати, бо Господь Бог їхній відвідає їх і поверне полон їх. ⁸ Чув Я ганьбу Моава й

образи синів Аммонових, як вони знуцалися з Мого народу і величалися у наділах його. ⁹ Тому, живи Я! – говорить Господь Саваоф, Бог Ізраїлів: Моав буде, як Содом, і сини Аммона будуть, як Гоморра, надбаням кропиви, соляним рівчаком, пустелею навіки; залишок народу Мого візьме їх у здобич, і вцілілі з людей Моїх одержать їх у спадщину. ¹⁰ Це їм за зарозумілість їх, за те, що вони знуцалися і величалися над народом Господа Саваофа. ¹¹ Страшний буде для них Господь, бо знищить усіх богів землі, і Йому будуть поклонятися, кожен зі свого місця, всі острови народів. ¹² І ви, ефіопляни, побиті будете мечем Моїм. ¹³ І простягне Він руку Свою на північ, і знищить Ассура, й оберне Ниневію на руїни, на місце сухе, як пустеля, ¹⁴ і спочивати будуть серед неї стада і всякого роду тварини; пелікан і їжак будуть ночувати у різьблених прикрасах її; голос їх буде лунати у вікнах, руйнування виявяться на дверних стовпах, бо не стане на них кедрової обшивки. ¹⁵ Ось чим буде місто, яке торжествує, живе безтурботно, яке говорить у серці своєму: “я, і немає іншого, крім мене”. Як воно стало руїною, лігвом для звірів! Усякий, проходячи повз нього, посвистить і махне рукою.

3 Горе місту нечистому й оскверненому, пригнобловачу! ² Не слухає голосу, не приймає настановлення, на Господа не уповає, до Бога свого не наближається. ³ Князі його посеред нього – леви, що рикають, судді його – вечірні вовки, які не залишають до ранку жодної кістки. ⁴ Пророки його – люди легковажні, віроломні; священники його осквернюють святиню, зневажають закон. ⁵ Господь праведний посеред нього,

[14] Єз. 30, 3. [15] Єр. 30, 7. Іоїл. 2, 11. Ам. 5, 18. [18] Притч. 11, 4. Єз. 7, 19.

Глава 2. [3] Іс. 51, 7. [7] Іс. 11, 14. Єр. 29, 14; 30, 3. [8] Єз. 25, 3. Єр. 49, 3–4. [9] Єр. 48, 1. Втор. 29, 23. [10] Соф. 2, 8. [11] Зах. 13, 2. Тов.

14, 5–6. Ін 4, 21. [12] Іс. 18, 1. [13] Наум. 1, 14; 2, 2; 3, 15. [14] Іс. 13, 21; 34, 11. [15] Іс. 47, 8.

Глава 3. [3] Єз. 22, 27. Мих. 3, 10. [4] Єр. 23, 11. Ос. 9, 7. Єз. 22, 26. [5] Мал. 2, 6. 2 Пар. 36, 15. Дан. 9, 20–21.

не робить неправди, щоранку являє суд Свій незмінно; але беззаконник не знає сорому. ⁶ Я знищив народи, зруйнував твердині їх; порожніми зробив вулиці їх, так що ніхто вже не ходить по них; зруйновані міста їх: немає жодної людини, немає жителів. ⁷ Я говорив: “бійся тільки Мене, приймай настановлення!” і не буде знищене житло його, і не спіткає його зло, яке Я визначив йому; а вони старанно намагалися псувати всі свої дії.

⁸ Отже, чекайте на Мене, – говорить Господь, – до того дня, коли Я повстану для спустошення, бо Мною визначено зібрати народи, скликати царства, щоб вилити на них обурення Мое, всю лють гніву Мого; бо вогнем ревности Моєї жертва буде вся земля. ⁹ Тоді знову Я дам народам уста чисті, щоб усі закликали ім'я Господа і служили Йому однодушно. ¹⁰ Із зарічних країн Ефіопії поклонники Мої, діти розсіяних Моїх, принесуть Мені дари. ¹¹ У той день ти не будеш осоромлювати себе всякими вчинками твоїми, якими ти грішив проти Мене, бо тоді Я видалю із середовища твого тих, що марнославлять твоєю знатністю, і не будеш більше звеличуватися на святій горі Моїй. ¹² Але залишу серед

тебе народ смиренний і простий, і вони будуть уповати на ім'я Господнє. ¹³ Залишки Ізраїля не будуть чинити неправди, не стануть говорити лжу, і не знайдеться у вустах їх язика підступного, бо самі будуть пастися і спочивати, і ніхто не потривожить їх. ¹⁴ Веселися, дочко Сиону! торжествуй, Ізраїлю! веселися і радуйся від усього серця, дочко Єрусалима! ¹⁵ Скасував Господь вирок над тобою, прогнав ворога твого! Господь, цар Ізраїлів, посеред тебе: вже більше не побачиш зла. ¹⁶ У той день скажуть Єрусалиму: “не бійся”, і Сиону: “нехай не слабнуть руки твої!” ¹⁷ Господь Бог твій посеред тебе, Він сильний спасти тебе; звеселиться за тебе радістю, буде милостивий з любови Своєї, буде торжествувати за тебе з радістю. ¹⁸ Тих, що сумують за урочистими святами, Я зберу: твої вони, на них тяжіє ганьба. ¹⁹ Ось, Я стисну всіх гнобителів твоїх у той час і спасу кульгаве, і зберу розсіяне, і приведу їх у пошану й іменитість на всій цій землі ганьби їх. ²⁰ У той час приведу вас і тоді ж зберу вас, бо зроблю вас іменитими і почесними між усіма народами землі, коли поверну полон ваш перед очима вашими, – говорить Господь.

КНИГА ПРОРОКА АГГЕЯ

1 У другий рік царя Дарія, у шостий місяць, у перший день місяця, було слово Господнє через Аггея пророка до Зоровавеля, сина Салафілового, правителя Юдеї, і до Ісуса, сина Йоседекового, великого ієрея: ² так сказав Господь Саваоф: народ цей говорить: “не прийшов ще

час, не час будувати дім Господній”.

³ І було слово Господнє через Аггея пророка: ⁴ а вам самим час жити у домах ваших прикрашених, тоді як дім цей у запустінні? ⁵ Тому нині так говорить Господь Саваоф: напевніть серце ваше на путі ваші. ⁶ Ви сієте багато, а збираєте мало; їсте,

[7] Іс. 8, 13; 26, 9–10. Зах. 1, 3. [8] Соф. 1, 18. [9] Іс. 29, 18; 61, 1. Ос. 2, 14. [10] Іс. 18, 7. Рим. 15, 16. 1 Пет. 1, 1. [11] Рим. 6, 21. [12] Іс. 6, 13; 11, 16. 1 Кор. 1, 26. [13] Іс. 29, 23. Одкр. 14, 5. Ін. 10, 11. [14] Іс. 12, 6; 35, 1. Зах.

9, 9. [15] Іс. 40, 2. Одкр. 19, 16. [16] Іс. 12, 2. Зах. 8, 13. [17] Іс. 25, 4. Єз. 11, 16. [19] Мих. 4, 7. [20] Єр. 29, 14. Єз. 34, 12. Соф. 2, 7.

Глава 1. [1] 1 Езд. 5, 1–2. [2] Мф. 8, 21. [6] Втор. 28, 38. Єр. 12, 13. Мих. 6, 15. Зах. 8, 10.

але не у ситість; п'єте, але не напиваетесь; одягаєтеся, а не зігріваєтеся; той, хто заробляє платню, заробляє для дірявого гаманця. ⁷ Так говорить Господь Саваоф: наверніть серце ваше на путі ваші. ⁸ Зійдіть на гору і носіть дерева, і будуйте храм; і Я буду благоволити до нього, і прославлюся, – говорить Господь. ⁹ Очікуєте багато чого, а виходить мало; і що принесете додому, те Я розвію. – За що? говорить Господь Саваоф: за Мій дім, який у запустінні, тоді як ви біжите, кожен до свого дому. ¹⁰ Тому-то небо закрилося і не дає вам роси, і земля не дає своїх плодів. ¹¹ І Я закликав засуху на землю, на гори, на хліб, на виноградний сік, на елей і на все, що родить земля, і на людину, і на худобу, і на всяку ручну працю. ¹² І послухалися Зоровавель, син Салафіїлів, і Ісус, син Іоседеків, і весь інший народ гласу Господа Бога свого і слів Аггея пророка, як посланого Господом Богом їхнім, і народ убоявся Господа.

¹³ Тоді Аггей, вісник Господній, посланий від Господа, сказав до народу: Я з вами! – говорить Господь. ¹⁴ І збудив Господь дух Зоровавеля, сина Салафіїлового, правителя Юдеї, і дух Ісуса, сина Іоседекового, великого іерея, і дух усього залишку народу, і вони прийшли, і стали виконувати роботи у домі Господа Саваофа, Бога свого, ¹⁵ у двадцять четвертий день шостого місяця, у другий рік царя Дарія.

2 У сьомий місяць, у двадцять перший день місяця, було слово Господнє через Аггея пророка: ² скажи тепер Зоровавелю, синові Салафіїловому, правителю Юдеї, й Ісусу, синові Іоседековому, великому іерею, і залишку народу: ³ хто залишився між вами, який бачив цей дім

у колишній його славі, і яким бачите ви його тепер? Чи не є він в очах ваших ніби ніщо? ⁴ Але підбадьорься нині, Зоровавелю, – говорить Господь, – підбадьорься, Ісусе, сину Іоседеків, великий іерею! підбадьорься, весь народе землі, – говорить Господь, – і виконуйте роботи, бо Я з вами, – говорить Господь Саваоф. ⁵ Завіт Мій, який Я уклав з вами при виході вашому з Єгипту, і дух Мій перебуває серед вас: не бійтеся! ⁶ Бо так говорить Господь Саваоф: ще раз, і це буде скоро, Я потрясу небо і землю, море і сушу, ⁷ і потрясу всі народи, і прийде Бажаний усіма народами, і наповню дім цей славою, – говорить Господь Саваоф. ⁸ Мое срібло і Мое золото, – говорить Господь Саваоф. ⁹ Слава цього останнього храму буде більшою, ніж першого, – говорить Господь Саваоф; і на місці цім Я дам мир, – говорить Господь Саваоф.

¹⁰ У двадцять четвертий день дев'ятого місяця, у другий рік Дарія, було слово Господнє через Аггея пророка: ¹¹ так говорить Господь Саваоф: запитай священників про закон і скажи: ¹² якби хто ніс освячене м'ясо у полі одягу свого і полою своєю торкнувся хліба, або чого-небудь вареного, або вина, або елею, або якої-небудь їжі: чи зробиться це священним? І відповіли священники і сказали: ні. ¹³ Потім сказав Аггей: а якщо доторкнеться до всього цього хто-небудь, хто осквернився від дотику до мерця: чи стане це нечистим? І відповіли священники і сказали: буде нечистим. ¹⁴ Тоді відповів Аггей і сказав: такий цей народ, таке це плем'я переді Мною, – говорить Господь, – і такі всі діла рук їхніх! І що вони приносять там, усе нечисте. ¹⁵ Тепер наверніть серце ваше на час від цього дня і назад, коли ще не був покладений камінь на камінь у

[8] Агг. 2, 9. [10] Втор. 28, 23. [11] Втор. 28, 22. [12] 1 Езд. 5, 2. [13] Агг. 2, 5.

Глава 2. [1] Агг. 1, 1. [2] Зах. 3, 1. [3] 1 Езд. 3, 12. [4] Агг. 1, 13. [6] Євр. 12, 26. [7] Іс. 66,

19. Ін 12, 21. Мф 21, 23. [9] Агг. 1, 8. [11] Втор. 17, 11. Мал. 2, 7. [12] Лев. 10, 10. [13] Лев. 5, 2; 11, 24. Чис. 19, 11.

храмі Господньому.¹⁶ Приходили, бувало, до копиці, що могла приносити двадцять мір, і виявлялося тільки десять; приходили до підточилля, щоб начерпати п'ятдесят мір з підточилля, а виявлялося тільки двадцять.¹⁷ Уражав Я вас іржою і бляклістю хліба і градом усі труди рук ваших; але ви не наверталися до Мене, – говорить Господь.¹⁸ Наверніть же серце ваше на час від цього дня і назад, від двадцять четвертого дня дев'ятого місяця, від того дня, коли заснований був храм Господній; наверніть серце ваше:¹⁹ чи є ще у житницях насіння? Досі ні виноград-на лоза, ні смоковниця, ні гранатове

дерево, ні маслина не давали плоду; а від цього дня Я благословлю їх.

²⁰ І було слово Господнє до Аггея вдруге у двадцять четвертий день місяця, і сказано: ²¹ скажи Зоровавелю, правителеві Юдеї: потрясу Я небо і землю; ²² і скину престоли царств, і знищу силу царств язичницьких, перекину колісниці й тих, що сидять на них, і скинуті будуть коні і вершники їх, один мечем іншого.²³ У той день, – говорить Господь Саваоф, – Я візьму тебе, Зоровавелю, сину Салафіїлів, рабе Мій, – говорить Господь, – і буду тримати тебе як печатку, бо Я обрав тебе, – говорить Господь Саваоф.

КНИГА ПРОРОКА ЗАХАРІЇ

1 У восьмому місяці, у другий рік Дарія, було слово Господнє до Захарії, сина Варахїїного, сина Аддового, пророка: ² прогнівався Господь на батьків ваших великим гнівом, ³ і ти скажи їм: так говорить Господь Саваоф: наверніться до Мене, – говорить Господь Саваоф, – і Я повернуся до вас, – говорить Господь Саваоф. ⁴ Не будьте такими, як батьки ваші, до яких взивали раніше колишні пророки, говорячи: “так говорить Господь Саваоф: наверніться від злих шляхів ваших і від злих діл ваших”; але вони не слухалися і не дослухалися до Мене, – говорить Господь. ⁵ Батьки ваші – де вони? та й пророки, чи будуть вони вічно жити? ⁶ Але слова Мої і визначення Мої, які заповів Я рабам Моїм, пророкам, хіба не досягли батьків ваших? і вони наверталися і говорили: “як визначив Господь Саваоф вчинити з нами за нашими шляхами і за нашими ділами, так і вчинив з нами”.

⁷ У двадцять четвертий день одинадцятого місяця, – це місяць Шеват, – у другий рік Дарія, було слово Господнє до Захарії, сина Варахїїного, сина Аддового, пророка: ⁸ бачив я вночі: ось, муж на рудому коні стоїть між миртами, які у заглибленні, а позаду нього коні руді, рябі і білі, – ⁹ і сказав я: хто вони, господарю мій? І сказав мені ангел, який говорив зі мною: я покажу тобі, хто вони. ¹⁰ І відповів муж, який стояв між миртами, і сказав: це ті, яких Господь послав обійти землю. ¹¹ І вони відповіли ангелу Господньому, який стояв між миртами, і сказали: обійшли ми землю, і ось, уся земля населена і спокійна. ¹² І відповів ангел Господній і сказав: Господи Вседержителю! Доки Ти не змилосердишся над Єрусалимом і над містами Іуди, на які Ти гніваєшся ось уже сімдесят років? ¹³ Тоді у відповідь ангелу, який говорив зі мною, про-рік Господь слова благі, слова утіш-

[16] Втор. 28, 38. Мих. 6, 15. [17] Ам. 4, 9. [19] Зах. 8, 12–13. [22] Єз. 38, 21. Одкр. 19, 21. [23] Сир. 49, 13.

Глава 1. [1] Агг. 1, 1. 1 Езд. 4, 24; 5, 1. [3]

Іс. 31, 6; 45, 22. Єр. 3, 12. Єз. 18, 30; 33, 11. Ос. 14, 2. Іоїл. 2, 12. Мал. 3, 7. [4] 2 Пар. 36, 16. Зах. 7, 11. [5] 1 Кор. 10, 5. [8] Одкр. 19, 11. Зах. 6, 2–3. [9] Зах. 4, 1. [12] Єр. 25, 11–12.

ливі. ¹⁴ І сказав мені ангел, який говорив зі мною: виголоси і скажи: так говорить Господь Саваоф: возревнував Я за Єрусалим і за Сион ревністю великою; ¹⁵ і великим обуренням обурююся на народи, які живуть у спокої; бо, коли Я мало прогнівався, вони посилили зло. ¹⁶ Тому так говорить Господь: Я повертаюся до Єрусалима з милосердям; у ньому спорудиться дім Мій, – говорить Господь Саваоф, – і землемірний шнур простягнеться по Єрусалима. ¹⁷ Ще проголоси і скажи: так говорить Господь Саваоф: знову переповняться міста Мої добром, і утішить Господь Сион, і знову обере Єрусалим. ¹⁸ І звів я очі мої і побачив: ось чотири роги. ¹⁹ І сказав я ангелу, який говорив зі мною: що це? І він відповів мені: це роги, які розкидали Іуду, Ізраїля і Єрусалим. ²⁰ Потім показав мені Господь чотирьох робітників. ²¹ І сказав я: що вони йдуть робити? Він сказав мені так: ці роги розкидали Іуду, так що ніхто не може підняти голови своєї; а ці прийшли настрашити їх, збити роги народів, які підняли ріг свій проти землі Іуди, щоб розсіяти її.

2 І знову я підняв очі мої і побачив: ось муж, у якого в руці землемірний шнур. ² Я запитав: куди ти йдеш? і він сказав мені: вимірювати Єрусалим, щоб бачити, яка ширина його і яка довжина його. ³ І ось ангел, який говорив зі мною, виходить, а інший ангел іде назустріч йому, ⁴ і сказав він цьому: йди скоріше, скажи цьому юнаку: Єрусалим заселить околиці з причини безлічі людей і худоби у ньому. ⁵ І Я буду для нього, – говорить Господь, – вогненною стіною навколо нього і прославлюся посеред нього. ⁶ Гей, гей! бі-

жить з північної країни, – говорить Господь: бо по чотирьох вітрах небесних Я розсіяв вас, – говорить Господь. ⁷ Спасайся, Сионе, що живеш у дочки Вавилона. ⁸ Бо так говорить Господь Саваоф: для слави Він послав Мене до народів, які грабували вас, бо той, хто торкається вас, торкається зіниці ока Його. ⁹ І ось, Я підніму руку Мою на них, і вони зробляться здобиччю рабів своїх, і тоді дізнаєтеся, що Господь Саваоф послав Мене. ¹⁰ Радій і веселися, дочко Сиону! Бо ось, Я прийду й оселюся серед тебе, – говорить Господь. ¹¹ І навернуться до Господа багато народів у той день, і будуть Моїм народом; і Я оселюся посеред тебе, і узнаєш, що Господь Саваоф послав Мене до тебе. ¹² Тоді Господь візьме у володіння Іуду, Свій наділ на святій землі, і знову обере Єрусалим. ¹³ Нехай мовчить усяка плоть перед лицем Господа! Бо Він піднімається від святої оселі Своєї.

3 І показав він мені Ісуса, великого іерея, який стоїть перед ангелом Господнім, і сатану, який стоїть праворуч нього, щоб протидіяти йому. ² І сказав Господь сатані: Господь нехай заборонить тобі, сатано, нехай заборонить тобі Господь, Який обрав Єрусалим! чи не головешка він, викинута з вогню? ³ Ісус же одягнений був у заплямований одяг і стояв перед ангелом, ⁴ який відповів і сказав тим, що стояли перед ним, так: зніміть з нього заплямований одяг. А йому самому сказав: дивися, Я зняв з тебе провини твою й одягаю тебе в одяг урочистий. ⁵ І сказав: покладіть на голову його чистий кидар. І поклали чистий кидар на голову його й одягли його в одяг; ангел же Господній стояв. ⁶ І засвід-

[14] Зах. 8, 2. [16] Єр. 30, 10. Зах. 4, 9–10. [17] Зах. 2, 12.

Глава 2. [1] Єз. 40, 3. Одкр. 21, 15. [4] Іс. 60, 11. Рим. 8, 31. Одкр. 21, 24. [6] Іс. 52, 11. Єр. 51, 45. Одкр. 18, 4. [8] Втор. 32, 10. Пс. 16, 8. [10] Іс. 12, 6. Єз. 37, 27–28. [11] Іс. 11,

10. Соф. 2, 11. [12] Зах. 1, 17; 3, 2. [13] Авв. 2, 20. Соф. 1, 7.

Глава 3. [1] 1 Езд. 2, 2. Агг. 1, 1. Одкр. 12, 10. [2] Зах. 1, 17; 2, 12. Іуд. 1, 9. [4] Іс. 27, 9.

чив ангел Господній і сказав Ісусові: ⁷ так говорить Господь Саваоф: якщо ти будеш ходити Моїми путями і якщо будеш на сторожі Моїй, то будеш судити дім Мій і наглядати за дворами Моїми. Я дам тобі ходити між цими, які стоять тут. ⁸ Вислухай же, Ісусе, іерею великий, ти і співбрати твої, які сидять перед тобою, мужі поважні: ось, Я приводжу раба Мого, ПАРОСТОК. ⁹ Бо ось той камінь, що Я покладаю перед Ісусом; на цьому одному камені сім очей; ось, Я виріжу на ньому накреслення його, – говорить Господь Саваоф, – і згладжу гріх землі цієї в один день. ¹⁰ У той день, – говорить Господь Саваоф, – будете одне одного запрошувати під виноград і під смоковницю.

4 І повернувся той ангел, який говорив зі мною, і пробудив мене, як пробуджують людину від сну її. ² І сказав він мені: що ти бачиш? І відповів я: бачу, ось світильник весь із золота, і чашечка для елею наверху його, і сім лампад на ньому, і по сім трубочок у лампади, які наверху його; ³ і дві маслини на ньому, одна з правого боку чашечки, друга з лівого боку її. ⁴ І відповів я і сказав ангелу, який говорив зі мною: що це, господарю мій? ⁵ І ангел, який говорив зі мною, відповів і сказав мені: ти не знаєш, що це? І сказав я: не знаю, господарю мій. ⁶ Тоді відповів він і сказав мені так: це слово Господа до Зоровавеля, яке означає: не війнством і не силою, але Духом Моїм, – говорить Господь Саваоф. ⁷ Хто ти, велика гора, перед Зоровавелем? ти – рівнина, і винесе він наріжний камінь при гучних вигуках: “благодать, благодать на ньому!” ⁸ І було до мене слово Господнє: ⁹ руки Зоровавеля покладали основу

дому цьому; його руки і закінчать його, і дізнаєшся, що Господь Саваоф послав Мене до вас. ¹⁰ Бо хто може вважати день цей маловажливим, коли радісно дивляться на будівельний висок у руках Зоровавеля ті сім, – це очі Господа, які обіймають поглядом усю землю? ¹¹ Тоді відповів я і сказав йому: що означають ті дві маслини з правого боку світильника і з лівого боку його? ¹² Удруге став я говорити і сказав йому: що значать дві маслинові гілки, які через дві золоті трубочки виливають із себе золото? ¹³ І сказав він мені: ти не знаєш, що це? Я відповів: не знаю, господарю мій. ¹⁴ І сказав він: це два помазані елеєм, які стоять перед Господом усєї землі.

5 І знову звів я очі мої і побачив: ось летить сувій. ² І сказав він мені: що бачиш ти? Я відповів: бачу сувій, який летить; довжина його двадцять ліктів, а ширина його десять ліктів. ³ Він сказав мені: це прокляття, що виходить на лице всієї землі; бо всякий, хто краде, буде знищений, як написано на одному боці, і всякий, хто клянеться неправдиво, знищений буде, як написано на другому боці. ⁴ Я навів його, – говорить Господь Саваоф, – і воно ввійде у дім злодія й у дім того, хто клянеться Моїм ім'ям неправдиво, і перебуватиме у домі його, і знищить його, і дерева його, і камені його. ⁵ І вийшов ангел, який говорив зі мною, і сказав мені: зведи ще очі твої і подивися, що це виходить? ⁶ Коли ж я сказав: що це? Він відповів: це виходить ефа, і сказав: це образ їх по всій землі. ⁷ І ось, шматок свинцю піднявся, і там сиділа одна жінка посеред ефи. ⁸ І сказав він: ця жінка – саме нечестя, і кинув її всередину ефи, а на отвір її

[7] Втор. 17, 12. 2 Пар. 19, 11. [8] Іс. 11, 1. Єр. 23, 5. Зах. 6, 12. Лк 1, 76. [9] Мф 21, 42. Одкр. 5, 6. Дан. 9, 24. [10] Мих. 4, 4.

Глава 4. [1] Зах. 1, 9. [2] Вих. 25, 31. [3] Одкр. 11, 4. [6] Іс. 34, 16. Лк 4, 18. Ін 2, 15. [7]

1 Езд. 5, 2. Іс. 49, 11. Мк 11, 9. [9] 1 Езд. 5, 2. Агг. 2, 19. [10] Зах. 1, 16. Одкр. 5, 6. 1 Езд. 5, 5. [11] Одкр. 11, 4. [14] Одкр. 11, 4. Зах. 6, 5. Дан. 7, 10.

Глава 5. [6] Ам. 8, 5. Мих. 6, 11.

кинув свинцевий шматок. ⁹ І підвів я очі мої і побачив: ось, з'явилися дві жінки, і вітер був у крилах їхніх, і крила у них як крила лелеки; і підняли вони ефу і понесли її між землею і небом. ¹⁰ І сказав я ангелу, який говорив зі мною: куди несуть вони цю ефу? ¹¹ Тоді сказав він мені: щоб спорудити для неї дім у землі Сеннаар, і коли буде все приготоване, то вона поставиться там на своїй основі.

6 І знову звів я очі мої і бачу: ось, чотири колісники виходять з ущелини між двома горами; і гори ті були гори мідні. ² У першій колісницькій коні руді, а в другій колісницькій коні вороні; ³ у третій колісницькій коні білі, а в четвертій колісницькій коні рябі, сильні. ⁴ І, почавши розмову, я сказав ангелу, який говорив зі мною: що це, господарю мій? ⁵ І відповів ангел і сказав мені: це виходять чотири духи небесних, які стоять перед Господом усієї землі. ⁶ Вороні коні там виходять до країни північної і білі йдуть за ними, а рябі йдуть до країни полуденної. ⁷ І сильні вийшли і намагалися йти, щоб пройти землю; і він сказав: ідіть, пройдіть землю, – і вони пройшли землю. ⁸ Тоді покликав він мене і сказав мені так: дивися, ті, що вийшли у землю північну, заспокоїли дух Мій на землі північній. ⁹ І було слово Господнє до мене: ¹⁰ візьми у тих, що прийшли з полону, у Хелдая, у Товії та у Іедая, і піди у той самий день, піди у дім Іосії, сина Софонієвого, куди вони прийшли з Вавилона, ¹¹ візьми у них срібло і золото і зроби вінці, і поклади на голову Ісуса, сина Іоседекового, іерея великого, ¹² і скажи йому: так говорить Господь Саваоф: ось Муж, – ім'я Йому ПАРОС-ТОК, Він виросте зі Свого кореня і створить храм Господній. ¹³ Він ство-

рить храм Господній і прийме славу, і возсяде, і буде володарювати на престолі Своєму; буде і священником на престолі Своєму, і рада миру буде між тим і другим. ¹⁴ А вінці ті будуть Хелему і Товії, Іедаю і Хену, синові Софонієвому, на пам'ять у храмі Господньому. ¹⁵ І здалеку прийдуть, і візьмуть участь у побудові храму Господнього, і ви дізнаєтеся, що Господь Саваоф послав мене до вас, і це буде, якщо ви щиро будете слухатися голосу Господа Бога вашого.

7 У четвертий рік царя Дарія було слово Господнє до Захарії, у четвертий день дев'ятого місяця, Хаслева, ² коли Вефилъ послав Сарецера і Регем-Мелеха і супутників його помолитися перед лицем Господа ³ і запитати у священників, які у домі Господа Саваофа, й у пророків, говорячи: “чи плакати мені у п'ятий місяць і поститися, як я робив це вже багато років?” ⁴ І було до мене слово Господа Саваофа: ⁵ скажи всьому народу землі цієї і священникам так: коли ви постилися і плакали у п'ятому і сьомому місяці, притому вже сімдесят років, чи для Мене ви постилися? чи для Мене? ⁶ І коли ви їсте і коли п'єте, чи не для себе ви їсте, чи не для себе ви п'єте? ⁷ Чи не ті самі слова проголошував Господь через попередніх пророків, коли ще Єрусалим був населений і спокійний, і міста навколо нього, південна країна і низина, були населені? ⁸ І було слово Господнє до Захарії: ⁹ так говорив тоді Господь Саваоф: чиніть суд справедливий і виявляйте милість і співстраждання кожен братові своєму; ¹⁰ вдові і сироті, прибульця і бідного не пригноблюйте і зла одне проти одного не замишляйте у серці вашому. ¹¹ Але вони не хотіли слухати, відвернули-

[11] Бут. 10, 10.

Глава 6. [2] Зах. 1, 8. [5] Євр. 1, 7. Іов. 1, 6. Дан. 7, 10. [12] Єр. 23, 5. Зах. 3, 8. [13] Єр. 3, 17. Євр. 3, 1. Еф. 2, 14. [15] Іс. 49, 1; 57, 19. Еф. 2, 13.

Глава 7. [3] 4 Цар. 25, 8. Зах. 8, 19. [5] Іс. 58, 5. Зах. 8, 19. [9] Зах. 8, 16. [10] Вих. 22, 22. Лев. 19, 33. Іс. 1, 23. Єр. 5, 28. Зах. 8, 19. [11] Іс. 42, 20. Зах. 1, 4. Євр. 3, 8.

ся від Мене, і вуха свої обтяжили, щоб не чути. ¹² І серце своє окам'янили, щоб не чути закону і слів, які посилає Господь Саваоф Духом Своїм через попередніх пророків; за те й прийшов на них великий гнів Господа Саваофа. ¹³ І було: як Він взивав, а вони не слухали, так і вони взивали, а Я не слухав, – говорить Господь Саваоф. ¹⁴ І Я розвіяв їх серед усіх народів, яких вони не знали, і земля ця спорожніла після них, так що ніхто не ходив по ній ні взад, ні вперед, і вони зробили жадану країну пустелею.

8 І було слово Господа Саваофа: ² так говорить Господь Саваоф: возревнував Я щодо Сиону ревністю великою, і з великим гнівом возревнував Я щодо нього. ³ Так говорить Господь: повернуся Я до Сиону і буду жити у Єрусалимі, і буде називатися Єрусалим містом істини, і гора Господа Саваофа – горою святині. ⁴ Так говорить Господь Саваоф: знову старці і стариці будуть сидіти на вулицях у Єрусалимі, кожен з посохом у руці, від безлічі днів. ⁵ І вулиці міста цього наповняться отроками й отроковицями, які грають на вулицях його. ⁶ Так говорить Господь Саваоф: якщо це в очах народу, який залишився, здасться дивним у дні ці, то невже воно дивне й у Моїх очах? – говорить Господь Саваоф. ⁷ Так говорить Господь Саваоф: ось, Я спасу народ Мій із країни сходу і з країни заходження сонця; ⁸ і приведу їх, і будуть вони жити у Єрусалимі, і будуть Моїм народом, і Я буду їхнім Богом, в істині і правді.

⁹ Так говорить Господь Саваоф: укріпіть руки ваші ви, що слухаєте нині слова ці з уст пророків, які були при заснуванні дому Господа Сава-

офа, для побудови храму. ¹⁰ Бо раніше тих днів не було відплати для людини, ні відплати за працю тварин; ні тому, хто відходить, ні тому, хто приходить, не було спокою від ворога; і попускав Я всяку людину ворогувати проти іншої. ¹¹ А нині для залишку цього народу Я не такий, як у попередні дні, – говорить Господь Саваоф. ¹² Бо посів буде у мирі; виноградна лоза дасть плід свій, і земля дасть здобутки свої, і небеса будуть давати росу свою, і все це Я віддам у володіння цьому народу, який залишився. ¹³ І буде: як ви, доме Іудин і доме Ізраїлів, були прокляттям у народів, нехай Я спасу вас, і ви будете благословенням; не бійтеся; нехай зміцніють руки ваші! ¹⁴ Бо так говорить Господь Саваоф: як Я визначив покарати вас, коли батьки ваші прогнівали Мене, – говорить Господь Саваоф, – і не відминив, ¹⁵ так знову Я визначив у ці дні зробити добре Єрусалиму і дому Іудиному; не бійтеся! ¹⁶ Ось діла, які ви повинні робити: говоріть істину одне одному; за істиною і миролюбно судіть біля воріт ваших. ¹⁷ Ніхто з вас нехай не думає у серці своєму зла проти ближнього свого, і неправдивої клятви не любіть, бо все це Я ненавиджу, – говорить Господь.

¹⁸ І було до мене слово Господа Саваофа: ¹⁹ так говорить Господь Саваоф: піст четвертого місяця і піст п'ятого, і піст сьомого, і піст десятого зробиться для дому Іудиного радістю і веселим торжеством; тільки любіть істину і мир. ²⁰ Так говорить Господь Саваоф: ще будуть приходити народи і жителі багатьох міст; ²¹ і підуть жителі одного міста до жителів іншого і скажуть: ходімо молитися перед лицем Господа і знайдемо Гос-

[12] Єр. 5, 3. Іс. 48, 8. [13] Притч. 1, 28. Іс. 1, 15. Єр. 11, 11. Єз. 8, 18.

Глава 8. [2] Зах. 1, 14. [3] Зах. 1, 17. Іс. 11, 9. Єр. 31, 23. [4] Іс. 65, 20. [6] Мф 19, 26. [7] Іс. 27, 13. Єр. 30, 18. [8] Іс. 51, 16. Одкр.

21, 7. [9] 1 Езд. 5, 2. Іс. 35, 5. [10] Агг. 1, 6. [12] Іс. 55, 13. Ам. 9, 13. Лев. 26, 4. [13] Агг. 2, 20. [15] Ос. 6, 4. Іс. 54, 4. [16] Зах. 7, 9. Еф. 4, 25. [17] Зах. 7, 10. [19] Зах. 7, 5. [21] Іс. 2, 3. Мих. 4, 2.

пода Саваофа; і кожен скаже: піду і я.²² І буде приходити багато племен і сильних народів, щоб знайти Господа Саваофа в Єрусалимі і помолитися лицю Господа.²³ Так говорить Господь Саваоф: буде у ті дні, візьмуться десять чоловік із усіх різномовних народів, візьмуться за полу юдея і будуть говорити: ми підемо з тобою, бо ми чули, що з вами Бог.

9 Пророче слово Господа на землю Хадрах, і на Дамаску воно зупиниться, – бо око Господа на всіх людях, як і на всі коліна Ізраїлеві, –² і на Емаф, суміжний з ним, на Тир і Сидон, бо він дуже умудрився.³ І збудував собі Тир фортецю, накопичив срібла, як пилу, і золота, як вуличного бруду.⁴ Ось, Господь зробить його бідним і уразить силу його у морі, і сам він буде знищений вогнем.⁵ Побачить це Аскалон і жахнеться, і Газа, і затремтить сильно, й Екрон; бо осоромиться надія його: не стане царя у Газі, й Аскалон буде безлюдним.⁶ Чуже плем'я буде жити в Азоті, і Я знищу зарозумілість филистимлян.⁷ Вивергну кров з уст його і мерзоти його з зубів його, і він дістанеться Богу нашому, і буде як тисячочальник в Іуді, й Екрон буде, як Іевусей.⁸ І Я розташую стан біля дому Мого проти війська, проти тих, що проходять уперед і назад, і не буде більше проходити гнобитель, бо нині Моїми очима Я буду дивитися на це.

⁹ Радій від радости, дочко Сиону, торжествуй, дочко Єрусалима: ось Цар твій гряде до тебе, праведний, Який спасе, лагідний, Який сидить на ослиці і на молодому ослі, сині під'яремної.¹⁰ Тоді знищу колісниці у Єфрема і коней у Єрусалимі, і знищений буде військовий лук; і Він сповістить мир народам, і волода-

рювання Його буде від моря до моря і від ріки до країв землі.¹¹ А що стосується тебе, заради крові завіту твого Я звільню в'язнів твоїх із рову, в якому немає води.¹² Повертайтеся на твердиню ви, полонені, що маєте надію! Що тепер звіщаю, воздам тобі подвійно.¹³ Бо, як лук, Я натягну Собі Іуду і наповню лук Єфремом, і підніму синів твоїх, Сионе, проти синів твоїх, Іоніє, і зроблю тебе мечем ратоборця.¹⁴ І явиться над ними Господь, і, як блискавка, вилетить стріла Його, і прогрімить Господь Бог трубою, і йтиме у бурях полуденних.¹⁵ Господь Саваоф буде захищати їх, і вони будуть знищувати і топтати камені для прац, і будуть пити і шуміти ніби від вина, і наповняться як жертовні чаші, як кути жертовника.¹⁶ І спасе їх Господь Бог їхній у той день, як овець, народ Свій; бо, подібно до каменів у вінці, вони засяють на землі Його.¹⁷ О, як велика благість його і яка краса його! Хліб одушевить язик юнаків і вино – отроковиць!

10 Просіть у Господа дощу в час благопотрібний; Господь блисне блискавкою і дасть вам рясний дощ, кожному злаки на полі.² Бо терафими говорять пусте, і віщуни бачать неправдиве і розповідають сни облудні; вони утішають пустим; тому вони бродять як вівці, бідують, тому що немає пастиря.³ На пастирів запалав гнів Мій, і козлів Я покараю; бо відвідає Господь Саваоф стадо Своє, дім Іудин, і поставить їх, як славного коня Свого, на битву.⁴ Від нього буде наріжний камінь, від нього – цвях, від нього – лук для битви, від нього вийдуть усі народоправителі.⁵ І вони будуть, як герої, які топчуть ворогів на війні, як вулич-

[22] Іс. 51, 3–4; 52, 15; 66, 20. [23] Зах. 9, 7. Діян. 2, 5.

Глава 9. [1] Іс. 7, 8. Єр. 32, 19. [2] Ам. 6, 2. Єз. 28, 12. [4] Іс. 23, 1. [5] Іс. 14, 29. Єр. 47, 1. Мих. 4, 13. [8] Зах. 2, 5. Пс. 33, 8. Дан. 11, 20. [9] Іс. 62, 11. Соф. 3, 14. Мф 21, 5. Ін

12, 15. [10] Пс. 71, 8. [11] Єр. 31, 33. Євр. 2, 14. [13] Пс. 44, 6. Євр. 4, 12. [14] Пс. 44, 6. Іс. 27, 13; 60, 2. [15] 1 Кор. 10, 4. [16] Єз. 34, 12. Ін 10, 11. Еф. 2, 20.

Глава 10. [1] Єр. 14, 22. [2] Іс. 8, 19. Єр. 10, 8. Мф 9, 36. [5] Іс. 25, 10.

ний бруд, і боротися, тому що Господь з ними, і посоромлять вершників на конях. ⁶ І укріплю дім Іудин, і спасу дім Йосифів, і поверну їх, тому що Я змилюсердився над ними, і вони будуть, ніби Я не залишав їх: бо Я Господь Бог їхній, і почую їх. ⁷ Як герой буде Єфрем; звеселиться серце їх, як від вина; і побачать це сини їхні і зрадіють; у захваті буде серце їх у Господі. ⁸ Я дам їм знак і зберу їх, тому що Я спас їх; вони будуть так само численні, як колись; ⁹ і розселю їх між народами, й у далеких країнах вони будуть згадувати про Мене і будуть жити з дітьми своїми, і повернуться; ¹⁰ і поверну їх із землі Єгипетської, і з Ассирії зберу їх, і приведу їх у землю Галаадську і на Ливан, і не вистачить місця для них. ¹¹ І пройде біда по морю, й уразить хвилі морські, і вичерпаються усі глибини ріки, і смиряться гордість Ассура, і скипетр відніметься у Єгипту. ¹² Укріплю їх у Господі, і вони будуть ходити в ім'я Його, – говорять Господь.

11 Відчиняй, Ливане, ворота твої, і нехай пожере вогонь кедр твої. ² Ридай, кипарисе, бо упав кедр, бо і величні спустошені; ридайте, дуби васанські, бо повалився непрохідний ліс. ³ Чутний голос ридання пастухів, тому що спустошено привілля їх; чутне рикання молодих левів, тому що спустошена краса Йордану. ⁴ Так говорить Господь Бог мій: паси овець, приречених на заколення, ⁵ яких покупці убивають безкарно, а ті, що продали, говорять: “благословенний Господь; я розбагатів!” і пастухи їх не шкодують за ними. ⁶ Бо Я не буду більше м'ялувати жителів землі цієї, – говорять Господь; і ось, Я віддам

людей, кожного у руки ближнього його і в руки царя його, і вони будуть уражати землю, і Я не визволю від рук їхніх. ⁷ І буду пасти овець, приречених на заколення, овець воістину бідних. І візьму Собі два жезли, і назву один – благоволінням, другий – путами, і ними буду пасти овець. ⁸ І знищу трьох з пастирів у один місяць; і відвернеться душа Моя від них, як і їх душа відвертається від Мене. ⁹ Тоді скажу: не буду пасти вас; та, що помирає, – нехай помирає, і та, що гине, – нехай гине, а ті, що залишаються, нехай їдять плоть одна одної. ¹⁰ І візьму жезл Мій – благовоління і переломлю його, щоб знищити завіт, який уклав Я з усіма народами. ¹¹ І він знищений буде у той день, і тоді дізнаються бідні вівці, які очікують Мене, що це слово Господа. ¹² І скажу їм: якщо угоднo вам, то дайте Мені платню Мою; якщо ж ні, – не давайте; і вони відважать на сплату Мені тридцять срібників. ¹³ І сказав мені Господь: кинь їх у церковну скарбницю, – висока ціна, в яку вони оцінили Мене! І взяв Я тридцять срібників і кинув їх у дім Господній для гончара. ¹⁴ І переломив Я другий жезл Мій – “пута”, щоб розірвати братерство між Іудою й Ізраїлем. ¹⁵ І Господь сказав мені: ще візьми собі знаряддя одного із нерозумних пастухів. ¹⁶ Бо ось, Я поставлю на цій землі пастуха, який про загиблих не турбується і загублених не буде шукати і хворих не буде лікувати, здорових не буде годувати, а м'ясо повнотілих буде їсти і копита їх відірве. ¹⁷ Горе негідному пастухові, який залишає стадо! меч на руку його і на праве око його! рука його зовсім засохне, і праве око його зовсім осліпне.

[6] Соф. 3, 15. [7] Ін 16, 22. [8] Іс. 5, 26. [9] Втор. 4, 27. [10] Іс. 11, 11. [11] Вих. 14, 16. [12] Іс. 45, 25. Мих. 4, 5.

Глава 11. [2] 4 Цар. 19, 23. Іс. 14, 8. [3] Єр. 25, 34. [4] Мф 15, 24. Рим. 8, 36. [5] Мих.

3, 3. [6] Єр. 13, 14. Єз. 5, 11. [8] Єр. 18, 18. [9] Єр. 15, 2. [12] Мф 26, 15. [13] Мф 27, 5, 9–10. [14] Зах. 11, 7. [16] Іс. 66, 11. Єз. 34, 3. Ін 10, 12. [17] Єр. 23, 1. Єз. 34, 3. Ін 10, 12.

12 Пророче слово Господа про Ізраїль. Господь, Який розпростер небо, заснував землю й утворив дух людини всередині її, говорить: ² ось, Я зроблю Єрусалим чашею несамовитости для всіх навколишніх народів, і також для Іуди під час облоги Єрусалима. ³ І буде у той день, зроблю Єрусалим тяжким каменем для всіх племен; усі, що будуть піднімати його, надірвуть себе, а зберуться проти нього всі народи землі. ⁴ У той день, – говорить Господь, – Я уражу всякого коня сказом і вершника його божевіллям, а на дім Іудин відкрию очі Мої; всякого ж коня у народів уражу сліпотою. ⁵ І скажуть князі Іудині у серцях своїх: сила моя – жителі Єрусалима в Господі Саваофі, Бозі їхньому. ⁶ У той день Я зроблю князів Іудиних, як жаровню з вогнем між дровами і як палаючий світильник серед снопів, і вони знищать усі навколишні народи, праворуч і ліворуч, і знову населений буде Єрусалим на своєму місці, у Єрусалимі. ⁷ І спасе Господь спочатку намети Іуди, щоб велич дому Давидового і велич жителів Єрусалима не підносилися над Іудею. ⁸ У той день захищати буде Господь жителів Єрусалима, і найслабший між ними у той день буде, як Давид, а дім Давида буде, як Бог, як ангел Господній перед ними. ⁹ І буде у той день, Я знищу всі народи, які нападають на Єрусалим. ¹⁰ А на дім Давида і на жителів Єрусалима виллю дух благодаті і розчулення, і вони будуть дивитися на Нього, Якого прокололи, і будуть ридати за Ним, як ридають за єдинородним сином, і уболівати, як уболівають за первістком. ¹¹ У той день здійметься великий плач у Єрусалимі, як плач Гададриммона у долині Мегиддонській. ¹² І буде ридати зем-

ля, кожне плем'я окремо: плем'я дому Давидового окремо, і дружини їхні окремо; плем'я дому Нафанового окремо, і дружини їхні окремо; ¹³ плем'я дому Левіїного окремо, і дружини їхні окремо; плем'я Симеонове окремо, і дружини їхні окремо. ¹⁴ Усі інші племена – кожне плем'я окремо, і дружини їхні окремо.

13 У той день відкриється джерело дому Давидового і жителям Єрусалима для омивання гріха і нечистоти. ² І буде у той день, – говорить Господь Саваоф, – Я знищу імена ідолів з цієї землі, і вони не будуть більше згадуватися, так само як лжепророків і нечистого духа вижену з землі. ³ Тоді, якщо хто буде пророкувати, то батько його і мати його, які народили його, скажуть йому: тобі не слід жити, бо ти неправду говориш в ім'я Господа; й уразять його батько його і мати його, які народили його, коли він буде прорікати. ⁴ І буде у той день, посоромляться такі віщуні, кожен видіння свого, коли будуть прорікати, і не будуть одягати на себе волосяниці, щоб обманювати. ⁵ І кожен скаже: я не пророк, я хлібороб, тому що хтось зробив мене рабом від дитинства мого. ⁶ Йому скажуть: від чого ж на руках у тебе рубці? І він відповість: від того, що мене били у домі тих, що люблять мене. ⁷ О, меч! піднімися на пастиря Мого і на ближнього Мого, – говорить Господь Саваоф: урази пастиря, і розсіються вівці! І Я простягну руку Мою на малих. ⁸ І буде на всій землі, – говорить Господь, – дві частини на ній будуть знищені, вимруть, а третя залишиться на ній. ⁹ І введу цю третю частину у вогонь, і розпавлю їх, як плавлять срібло, й очищу їх, як очищають золото: вони будуть закликати ім'я Моє, і Я

Глава 12. [1] Пс. 101, 26; 103, 2. Іс. 42, 5. [2] Іс. 51, 17, 22. [3] Мф 10, 22. Лк 20, 18. [4] Втор. 11, 12. 3 Цар. 8, 29. Пс. 33, 16. [7] Ам. 9, 11. [8] Іс. 40, 31. Лк 1, 69. 2 Кор. 5, 20. [10] Іоїл. 2, 28. Діян. 2, 18. Ін 19, 37. Ам. 8,

10. [11] 2 Пар. 35, 22. [13] Лк 3, 31.

Глава 13. [2] Єз. 30, 13. [3] Втор. 13, 15; 18, 20. Мф 10, 37. [4] Мих. 3, 6–7. [7] Мф 26, 31. Мк 14, 27. [8] Лк 8, 5. [9] Іс. 10, 20. Єз. 22, 22. 1 Кор. 3, 15.

почую їх і скажу: “це Мій народ”, і вони скажуть: “Господь – Бог мій!”

14 Ось настає день Господній, і розділять награбоване у тебе серед тебе. ² І зберу всі народи на війну проти Єрусалима, і візьмуть місто, і розграбовані будуть доми, і збезчещені будуть дружини, і половина міста піде у полон; але решта народу не буде знищена в місті. ³ Тоді виступить Господь і ополчиться проти цих народів, як ополчився у день брані. ⁴ І стануть ноги Його у той день на горі Елеонській, яка перед лицем Єрусалима на сході; і роздвоїться гора Елеонська від сходу до заходу дуже великою долиною, і половина гори відійде до півночі, а половина її – до півдня. ⁵ І ви побіжите у долину гір Моїх, бо долина гір буде простягатися до Асила; і ви побіжите, як бігли від землетрусу в дні Озії, царя Юдейського; і прийде Господь Бог мій і всі святі з Ним. ⁶ І буде у той день: не стане світла, світила віддаляться. ⁷ День цей буде єдиний, відомий тільки Господу: ні день, ні ніч; лише у вечірній час з’явиться світло. ⁸ І буде у той день, живі води потечуть з Єрусалима, половина їх до моря східного і половина їх до моря західного: влітку й узимку так буде. ⁹ І Господь буде Царем над усією землею; у той день буде Господь єдиний, і ім’я Його єдине. ¹⁰ Уся ця земля буде, як рівнина, від Гаваона до Реммона, на південь від Єрусалима, який високо буде стояти на своєму місці і населиться від воріт Веніамінових до місця перших воріт, до кутових воріт, і від вежі Анамеїла до царських точил. ¹¹ І будуть жити у ньому, і прокляття не буде більше, але буде стояти Єрусалим

безпечно. ¹² І ось яке буде ураження, яким уразить Господь усі народи, які воювали проти Єрусалима: у кожного зачачне тіло його, коли він ще стоїть на своїх ногах, і очі у нього розтануть в ямках своїх, і язик його засохне у роті його. ¹³ І буде у той день, станеться між ними велике сум’яття від Господа, так що один схопить руку іншого, і підніметься рука його на ближнього його. ¹⁴ Але і сам Іуда буде воювати проти Єрусалима, і зібране буде багатство всіх навколишніх народів: золото, срібло й одяг у великій кількості. ¹⁵ Буде таке саме ураження і коней, і мулів, і верблюдів, і ослів, і всякої худоби, яка буде у станах у них. ¹⁶ Потім усі інші з усіх народів, які приходили проти Єрусалима, будуть приходити з року в рік для поклоніння Царю, Господу Саваофу, і для святкування свята кущів. ¹⁷ І буде: якщо якийсь із племен земних не піде в Єрусалим для поклоніння Царю, Господу Саваофу, то не буде дощу в них. ¹⁸ І якщо плем’я Єгипетське не підніметься в путь і не прийде [сюди], то й у нього не буде дощу і спіткає його ураження, яким уразить Господь народи, що не приходять святкувати свято кущів. ¹⁹ Ось що буде за гріх Єгипту і за гріх усіх народів, які не прийдуть святкувати свято кущів! ²⁰ У той час навіть на кінських уборах буде написано: “Святиня Господу”, і казани у домі Господньому будуть, як жертівні чаші перед віттарем. ²¹ І всі казани в Єрусалимі та Юдеї будуть святинєю Господа Саваофа, і будуть приходити всі, хто приносить жертву, і брати їх і варити у них, і не буде більше жодного хананея у домі Господа Саваофа в той день.

Глава 14. [2] Зах. 12, 3. Іс. 13, 16. [4] Діян. 1, 12. [5] 2 Пар. 26, 1. Ам. 1, 1. [6] Мф 24, 29. [7] Одкр. 21, 23, 25; 22, 5. Іс. 60, 20. [8] Єз. 47, 1. Іоїл. 3, 18. Одкр. 2, 1. [9] Іс. 52, 7. Єр. 23, 5. 1 Кор. 8, 6. [10] Зах. 8, 21–22. Неєм. 3, 6, 23. Єр. 31, 38. [11] Іс. 33, 20. Рим. 8, 15.

Одкр. 22, 3. [12] Іс. 66, 24. [13] Іс. 3, 6. [15] Зах. 14, 12. [16] Єз. 20, 40. Соф. 2, 11. Зах. 8, 22. [17] Іс. 5, 6; 60, 12. Одкр. 11, 6. [18] Іс. 5, 6. [20] 3 Цар. 7, 38. [21] Іс. 35, 8. Іоїл. 3, 17. Одкр. 21, 27; 22, 15.

КНИГА ПРОРОКА МАЛАХІЇ

1 Пророче слово Господа до Ізраїля через Малахію.

² Я полюбив вас, говорить Господь. А ви говорите: “у чому явив Ти любов до нас?” – Чи не брат Ісав Якову? – говорить Господь; і однак же Я полюбив Якова, ³ а Ісава зненавидів і віддав гори його на спустошення, і володіння його – шакалам пустелі. ⁴ Якщо Едом скаже: “ми розорені, але ми відновимо зруйноване”, то Господь Саваоф говорить: вони побудують, а Я зруйную, і назвуть їх областю нечестивою, народом, на який Господь прогнівався назавжди. ⁵ І побачать це очі ваші, і ви скажете: “звеличився Господь над межами Ізраїля!” ⁶ Син шанує батька і раб – господаря свого; якщо Я батько, те де повага до Мене? і якщо Я Господь, то де благоговіння переді Мною? – говорить Господь Саваоф вам, священники, що знеславлюєте ім’я Мое. Ви говорите: “чим ми знеславлюємо ім’я Твоє?” ⁷ Ви приносите на жертвник Мій нечистий хліб, а говорите: “чим ми знеславлюємо Тебе?” – Тим, що говорите: “трапеза Господня не варта поваги”. ⁸ І коли приносите у жертву сліпе, чи не погано це? або коли приносите кульгаве і хворе, чи не погано це? Піднеси це твоему князеві; чи буде він задоволений тобою і чи прихильно прийме тебе? – говорить Господь Саваоф. ⁹ Отже, молисья Богу, щоб помилував нас; а коли таке виходить з рук ваших, то чи може Він милостиво приймати вас? – говорить Господь Саваоф. ¹⁰ Краще хто-небудь з вас замкнув би двері, щоб дарма не тримали вогню на жертвнику Моему. Немає Мого благово-

ління до вас, – говорить Господь Саваоф, – і приношення з рук ваших неблагоугодно Мені. ¹¹ Бо від сходу сонця до заходу велике буде ім’я Мое між народами, і на всякому місці будуть приносити фіміам імені Моему, чисту жертву; великим буде ім’я Мое між народами, – говорить Господь Саваоф. ¹² А ви хулите його тим, що говорите: “трапеза Господня не варта поваги, і здобуток від неї – їжа жалюгідна”. ¹³ Притому говорите: “ось скільки праці!” і нехтуєте нею, – говорить Господь Саваоф, – і приносите украдене, кульгаве і хворе, і такої ж властивости приносите хлібний дар: чи можу з благоволінням приймати це з рук ваших? – говорить Господь. ¹⁴ Проклятий неправдивий, у якого у стаді є незіпсований самець, і він дав обітницю, а приносить у жертву Господу пошкоджене: тому що Я Цар великий, і ім’я Мое страшне серед народів.

2 Отже, для вас, священники, ця заповідь: ² якщо ви не послухаетесь і якщо не приймете до серця, щоб надавати славу імені Моему, – говорить Господь Саваоф, – то Я пошлю на вас прокляття і прокляну ваші благословення, і вже проклинаю, тому що ви не хочете прикласти до того серця. ³ Ось, Я відніму у вас плече, і нечистоти розкидаю на обличчя ваші, нечистоти святкових жертв ваших, і викинуть вас разом з ними. ⁴ І ви узнаете, що Я дав цю заповідь для збереження завіту Мого з Левієм, – говорить Господь Саваоф. ⁵ Завіт Мій з ним був завіт життя і миру, і Я дав його йому для страху, і він боявся Мене і благоговів перед ім’ям Моїм. ⁶ Закон істини був

Глава 1. [2] Рим 9, 13. [3] Іс. 13, 22. Єр. 9, 11. Єз. 35, 9. [4] Іс. 9, 10. Єр. 45, 4. 1 Мак. 5, 3. [6] Вих. 20, 12. Мф 15, 4. [7] Іс. 58, 2. [8] Вих. 12, 5; 29, 38. Лев. 22, 20. Втор. 15, 21. [9] 2 Пар. 19, 7. [10] Іс. 1, 11. Єр. 6, 20. Ам.

5, 21–22. [11] Пс. 112, 3. [14] Пс. 46, 3.

Глава 2. [2] Лев. 26, 14, 16. Втор. 28, 15. [3] Ос. 2, 11. Ам. 5, 22–23. [4] Чис. 1, 49. [5] Чис. 25, 12. Іс. 66, 2. [6] Соф. 3, 5. Мф 5, 18. Дан. 12, 3.

на вустах його, і неправди не було на язиці його; у мирі і правді він ходив зі Мною і багатьох відвернув від гріха. ⁷ Бо уста священника повинні зберігати відання, і закону шукають з уст його, тому що він вісник Господа Саваофа. ⁸ Але ви ухилилися з путі цього, для багатьох послужили спокусою у законі, зруйнували завіт Левія, – говорить Господь Саваоф. ⁹ За те і Я зроблю вас зневаженими і приниженими перед усім народом, оскільки ви не дотримуетесь шляхів Моїх, лицедієте у ділах закону. ¹⁰ Чи не один у всіх нас Отець? Чи не один Бог створив нас? Чому ж ми віроломно чинимо одне проти одного, порушуючи тим завіт батьків наших? ¹¹ Віроломно чинить Іуда, і мерзота звершується в Ізраїлі і в Єрусалимі; бо принизив Іуда святиню Господню, яку любив, одружився з дочкою чужого бога. ¹² У того, хто робить це, знищить Господь із наметів Якова того, який пильнує на варті і який відповідає, і який приносить жертву Господу Саваофу. ¹³ І ось ще що ви робите: ви примушуєте обливати сльозами жертovníк Господа з риданням і волаанням, так що Він уже не споглядає більше на приношення і не приймає очищувальної жертви з рук ваших. ¹⁴ Ви скажете: “за що?” За те, що Господь був свідком між тобою і дружиною юности твоєї, проти якої ти чинив віроломно, тим часом як вона подруга твоя і законна дружина твоя. ¹⁵ Але чи не зробив того самого один, і в ньому перебував чудовий дух? що ж зробив цей один? він бажав одержати від Бога потомство. Отже, бережіть дух ваш, і ніхто не чини віроломно проти дружини юности своєї. ¹⁶ Якщо ти ненавидиш її, відпусти, – говорить Господь Бог Ізраїлів; обрара покриє одяг його, – говорить

Господь Саваоф; тому пильнуйте за духом вашим і не чиніть віроломно.

¹⁷ Ви прогнівляєте Господа словами вашими і говорите: “чим прогнівляємо ми Його?” Тим, що говорите: “всякий, хто робить зло, хороший перед очима Господа, і до таких Він благоволить”, або: “де Бог правосуддя?”

3 Ось, Я посилаю ангела Мого, і він приготує путь переді Мною, і несподівано прийде у храм Свій Господь, Якого ви шукаєте, і ангел завіту, Якого ви бажаєте; ось, Він іде, – говорить Господь Саваоф. ² І хто витримає день прішества Його, і хто встоїть, коли Він явиться? Бо Він – як вогонь, що розплавляє, і як луг, що очищає, ³ і сяде переплавляти й очищати срібло, і очистити синів Левія і переплавить їх, як золото і як срібло, щоб приносили жертву Господу в правді. ⁴ Тоді благоприємною буде Господу жертва Іуди та Єрусалима, як у дні давні і як у літа минулі. ⁵ І прийду до вас для суду і буду швидким викривачем чаклунів і перелюбників і тих, які клянуться неправдиво й утримують плату у найманця, пригноблюють удову і сироту, і відштовхують прибульця, і Мене не бояться, – говорить Господь Саваоф. ⁶ Бо Я – Господь, Я не змінююся; тому ви, сини Якова, не зничилися. ⁷ З днів батьків ваших ви відступили від уставів Моїх і не дотримуетесь їх; наверніться до Мене, і Я навернуся до вас, – говорить Господь Саваоф. Ви скажете: “як нам навернутися?” ⁸ Чи можна людині обкрадати Бога? А ви обкрадаєте Мене. Скажете: “чим обкрадаємо ми Тебе?” Десятиною і приношеннями. ⁹ Прокляттям ви прокляті, тому що ви – весь народ – обкрадаєте Мене. ¹⁰ Принесіть усі десятини у дім сковища, щоб у домі Моєму була їжа, і хоча б у цьому випробуйте Мене, –

[7] Єз. 44, 23. 1 Кор. 4, 1. 2 Кор. 5, 20. [9] Лев. 19, 15. [10] Еф. 4, 6. [11] Неем. 13, 23. [13] Ам. 5, 22. [14] Бут. 2, 18. Мф. 5, 32. Притч. 2, 17. [15] Бут. 16, 3–4. [16] Втор. 24,

1. Вих. 21, 10. [17] Мал. 3, 14.

Глава 3. [1] Мф 11, 10. Мк 1, 2. Лк 7, 27. [3] Пс. 65, 10. Іс. 1, 25. Єз. 22, 22. [6] Чис. 23, 19. [7] Зах. 1, 3. [10] 4 Цар. 7, 2.

говорить Господь Саваоф: чи не відкрию Я для вас отворів небесних і чи не виллю на вас повне благословення? ¹¹ Я для вас забороню тим, що пожирають, знищувати у вас плоди земні, і виноградна лоза на полі у вас не залишиться без плодів своїх, – говорить Господь Саваоф. ¹² І блаженними називати будуть вас усі народи, тому що ви будете землею жаданою, – говорить Господь Саваоф. ¹³ Зухвалі переді Мною слова ваші, – говорить Господь. Ви скажете: “що ми говоримо проти Тебе?” ¹⁴ Ви говорите: “марне служіння Богу, і яка користь, що ми дотримувалися постанов Його і ходили у сумному одязі перед лицем Господа Саваофа? ¹⁵ І нині ми вважаємо гордовитих щасливими: краще влаштовують себе ті, що чинять беззаконня, і хоч спокушають Бога, але залишаються цілими”. ¹⁶ Але ті, що бояться Бога, говорять одне одному: “слухає Господь і чує це, і перед лицем Його пишеться пам’ятна книга про тих, що бояться Господа і шанують ім’я Його”. ¹⁷ І вони будуть Моїми, – говорить Господь Саваоф, – власністю Моєю у той день, який Я сотворю, і

буду м’илувати їх, як м’илує людина сина свого, який служить їй. ¹⁸ І тоді знову побачите різницю між праведником і нечестивим, між служителем Бога і тим, хто не служить Йому.

4 Бо ось, прийде день, що палає, як піч; тоді всі гордовиті і ті, що живуть нечестиво, будуть, як солома, і попалить їх грядущий день, – говорить Господь Саваоф, – так що не залишить у них ні кореня, ні гілок. ² А для вас, що благоговієте перед ім’ям Моїм, зійде Сонце правди і зцілення у променях Його, і ви вийдете і заграєте, як тельці вгодвані; ³ і будете топтати нечестивих, бо вони будуть порохом під стопами ніг ваших у той день, який Я сотворю, – говорить Господь Саваоф. ⁴ Пам’ятайте закон Мойсея, раба Мого, який Я заповів йому на Хориві для всього Ізраїля, так само як і правила й устава. ⁵ Ось, Я пошлю до вас Іллу пророка перед настанням дня Господнього, великого і страшного. ⁶ І він наверне серця батьків до дітей і серця дітей до батьків їхніх, щоб Я, прийшовши, не вразив землю прокляттям.

ПЕРША КНИГА МАККАВЕЙСЬКА*

1 Після того, як Олександр, син Филипа, македонянин, який вийшов із землі Киттим, уразив Дарія, царя Перського і Мідійського, і став царем замість нього спершу над Елладою, – ² він провів багато воєн і оволодів багатьма укріпленими місцями, й убивав царів землі. ³ І пройшов до меж землі й узяв здобич від багатьох народів; і замовкла земля

перед ним, і він піднісся, і загордувало серце його. ⁴ Він зібрав дуже сильне військо і панував над областями і народами і володарями, і вони зробилися його данниками. ⁵ Після того він зліг у постіль і, відчувши, що помирає, ⁶ покликав знатних слуг своїх, які виховувалися з ним від юности, і розділив їм своє царство ще за життя свого.

⁷ Олександр царював дванадцять років і помер. ⁸ І володарювали слуги його кожен у своєму місці. ⁹ І піс-

* Книги Маккавейські перекладені з грецької, тому що в єврейському тексті їх немає.

[12] Втор. 33, 29. [13] Іуд. 1, 15. [14] Іов. 21, 15. [15] Пс. 94, 9. [16] Пс. 93, 9; 138, 16. Наум. 1, 7. [17] Мф 13, 30. [18] Іс. 3, 10; 65, 13.

Глава 4. [1] Іс. 1, 31. [2] Лк 1, 78. [3] Іс. 25, 10. Рим. 16, 20. [4] Вих. 20, 1. [5] Мф 17, 10. Мк 9, 11. Лк 1, 17. [6] Лк 1, 17.

ля смерті його усі вони покладали на себе вінці, а після них і сини їхні протягом багатьох літ; і примножили зло на землі.¹⁰ І вийшов від них корінь гріха – Антиох Єпифан, син царя Антиоха, який був заручником у Римі, і став царем у сто тридцять сьомому році царства Еллінського.

¹¹ У ті дні вийшли з Ізраїля сини беззаконні і переконували багатьох, говорячи: підемо й укладемо союз з народами, які оточують нас, бо з тих пір, як ми відокремилися від них, спіткало нас багато бід.¹² І добрим здалося це слово в очах їхніх.¹³ Деякі з народу виявили бажання і вирушили до царя; і він дав їм право виконувати установлення язичницькі.¹⁴ Вони побудували в Єрусалимі училище за звичаєм язичницьким¹⁵ і встановили у себе необрізання, і відступили від святого завіту, і з'єдналися з язичниками, і продалися, щоб чинити зло.

¹⁶ Коли Антиох побачив, що царство зміцнилося, взявся стати царем над Єгиптом, щоб царювати над двома царствами,¹⁷ й увійшов він у Єгипет із сильним ополченням, з колісницями, і слонами, і вершниками, і численними кораблями;¹⁸ і вступив у битву із Птолемеєм, царем Єгипетським; і убоявся Птолемеєм від лиця його і кинувся навітки, і багато упало поранених.¹⁹ І оволоділи вони укріпленими містами у землі Єгипетській, і узяв він здобич із землі Єгипетської.

²⁰ Після поразки Єгипту Антиох повернувся у сто сорок третьому році і пішов проти Ізраїля, і вступив у Єрусалим із сильним ополченням;²¹ увійшов у святилище з пихатістю і взяв золотий жертовник, світильник і всі сосуди його,²² і трапезу предкладення, й узливальниці, і чаші, і кадильниці золоті, і завісу, і вінці, і золоту прикрасу, що була ззовні храму, і все обібрав.²³ Узяв і срібло, і

золото, і дорогоцінні сосуди, і взяв скovanі скарби, які відшукав.²⁴ І, взявши все, вирушив у землю свою і вчинив убивства, і говорив з великою гордовитістю.²⁵ Тому був великий плач в Ізраїлі, в усіх місцях його.²⁶ Стогнали начальники і старійшини, знемагали діви і юнаки, і змінилася краса жіноча.²⁷ Усякий наречений віддавався плачу, і та, що сиділа у шлюбному чертозі, була у скорботі.²⁸ Затремтіла земля за тих, що жили на ній, і весь дім Якова зодягнувся у сором.

²⁹ Після двох років послав цар начальника податей у міста Іуди, і він прийшов у Єрусалим з великим натовпом;³⁰ підступно говорив їм слова миру, і вони повірили йому; але він раптово напав на місто й уразив його великим ураженням, і погубив безліч народу ізраїльського;³¹ взяв здобич з міста і спалив його вогнем, і зруйнував доми його і стіни його навколо;³² і повели у полон дружин і дітей, і оволоділи худобою.³³ Обгородили місто Давидове великою і міцною стіною і міцними вежами, і зробилося воно для них фортецею.³⁴ І розташували там народ нечестивий, людей беззаконних, і вони укріпилися у ній;³⁵ запаслися зброєю і продовольством і, зібравши здобич єрусалимську, склали там, і зробилися великою сіттю.³⁶ І було це постійною засідкою для святилища і злим дияволом для Ізраїля.³⁷ Вони проливали невинну кров навколо святилища й оскверняли святилище.³⁸ Жителі ж Єрусалима розбіглися через них, і він зробився житлом чужих і став чужим для свого роду, і діти його залишили його.³⁹ Святилище його запустило, як пустеля, свята його повернулися на плач, суботи його – на ганьбу, честь його – на приниження.⁴⁰ Мірою слави його збільшилося нечестя його, і висота його обернулася на сум.

⁴¹ Цар Антиох написав усьому царству своєму, щоб усі були одним народом, ⁴² і щоб кожен залишив свій закон. І погодилися всі народи за словом царя. ⁴³ І багато хто з Ізраїля прийняв ідолослужіння його і приніс жертви ідолам, і осквернив суботу. ⁴⁴ Цар послав через вісників грамоти в Єрусалим і в міста юдейські, щоб вони додержувалися узаконень, чужих для цієї землі, ⁴⁵ і щоб не допускалися всепалення і жертвоприношення, й узливання у святилищі, щоб учинили наругу над суботами і святами, ⁴⁶ і оскверняли святилище і святих, ⁴⁷ щоб будували жертovníки, храми і капища ідолюські, і приносили у жертву свиняче м'ясо і худобу нечисту, ⁴⁸ і залишали синів своїх необрізаними, й оскверняли душі їхні всякою нечистотою і мерзотою, ⁴⁹ для того, щоб забули закон і змінили всі постанови. ⁵⁰ А якщо хто не зробить за словом царя, нехай буде відданий на смерть. ⁵¹ Згідно з цим писав він усьому царству своєму і поставив наглядачів над усім народом, і повелів містам юдейським приносити жертви у кожному місті. ⁵² І зібралися до них багато хто з народу, усі, хто залишив закон, – і вчинили зло у землі; ⁵³ і змусили Ізраїля ховатися у всякому сховищі його.

⁵⁴ У п'ятнадцятий день Хаслева, сто сорок п'ятого року, влаштували на жертovníку мерзоту запустіння, і в містах юдейських навколо побудували жертovníки, ⁵⁵ і перед дверима домів і на вулицях звершували куріння, ⁵⁶ і книги закону, які знаходили, розривали і спалювали на вогні; ⁵⁷ у кого знаходили книгу завіту, і хто дотримувався закону, того, за повелінням царя, віддавали на смерть. ⁵⁸ Таке насильство чинили вони над ізраїльтянами, які приходили кожного місяця у міста. ⁵⁹ І в двадцять п'ятий день місяця, приносячи жертви на жертovníку,

який був над віттарем, ⁶⁰ вони, за даним повелінням, убивали жінок, які обрізували дітей своїх, ⁶¹ а немовлят вішали за шиї їхні, дома їхні грабували і тих, що звершували над ними обрізання, убивали. ⁶² Але багато (людей) в Ізраїлі залишилися твердими й укріпилися, щоб не їсти нечистого, ⁶³ і готові були померти, щоб не осквернитися їжею і не вчинити наруги над святим завітом, – і помирали. ⁶⁴ І був дуже великий гнів над Ізраїлем.

2 У ті дні повстав Маттафія, син Іоана, сина Симеонового, священик із синів Іоарива з Єрусалима; жив він у Модині. ² У нього було п'ять синів: Іоан, прозваний Гаддисом, ³ Симон, прозваний Фассі, ⁴ Іуда, прозваний Маккавеем, ⁵ Єлеазар, названий Авараном, Іонафан, прозваний Апфусом. ⁶ Бачачи богохульства, які відбувалися в Юдеї та Єрусалимі, ⁷ він сказав: горе мені! для чого народився я бачити руйнування народу мого і руйнування святого міста і залишатися тут, коли він відданий до рук ворогів і святилище – до рук чужих? ⁸ Храм його зробився, як муж безславний, ⁹ дорогоцінні сосуди його віднесені у полон, немовлята його побиті на вулицях, юнаки його упали від меча ворога. ¹⁰ Який народ не займав царства його і не оволодівав здобутками його? ¹¹ Усі прикраси його забрані; з вільного він зробився рабом. ¹² І ось святині наші, і краса наша, і слава наша спорожніли, і язичники осквернили їх. ¹³ Для чого нам ще жити? ¹⁴ І роздерли Маттафія і сини його одяг свій, і одяглися у веретипця, і гірко плакали. ¹⁵ І прийшли від царя у місто Модин ті, що примушували до відступництва, щоб приносити жертви. ¹⁶ І багато хто з Ізраїля пристав до них; а Маттафія і сини його устояли. ¹⁷ І відповіли ті, що прийшли від царя, і сказали Маттафії: ти вожде,

ти славний і великий у цьому місті і маєш опору в синах і братах.¹⁸ Отже, приступи тепер перший, і виконай повеління царя, як зробили це всі народи і мужі юдейські і ті, що залишилися в Єрусалимі, і будеш ти і дім твій у числі друзів царських, і ти і сини твої будете вшановані і сріблом, і золотом, і багатьма дарами.¹⁹ І відповів Маттафія і сказав гучним голосом: якщо і всі народи в області царства царя послухають його і відступлять кожен від богослужіння батьків своїх, і погодяться з повеліннями його,²⁰ то я і сини мої і брати мої будемо чинити за завітом батьків наших.²¹ Помилуй нас Бог, щоб залишити закон і постанови!²² Не послухаємо ми слів царя, щоб відступити нам від нашого богослужіння праворуч або ліворуч.²³ Коли закінчив він говорити ці слова, підійшов муж юдеянин перед очима усіх, щоб принести за повелінням царя ідолську жертву на жертovníку, який був у Модині.²⁴ Побачивши це, Маттафія возревнував, і затремтіли нутроці його, і запалала лють його за закон, і він, підбігши, убив його біля жертovníка.²⁵ І в той же час убив мужа царського, який примушував приносити жертву, і зруйнував жертovníк.²⁶ І возревнував він за закон, як це зробили Финеес із Замврієм, сином Салома.²⁷ І викликнув Маттафія у місті гучним голосом: усякий, хто ревнує за закон і стоїть у завіті, нехай йде слідом за мною!²⁸ І втік сам і сини його у гори, залишивши все, що мали у місті.²⁹ Тоді багато (людей), відданих правді і закону, пішли в пустелю і залишалися там,³⁰ самі і сини їхні, і дружини їхні, і худоба їхня, тому що примножилися біди їхні.³¹ І сповіщено було мужам царським і війську, яке знаходилося в Єрусалимі, місті Давидовому, що деякі мужі, порушивши царське повеління, пішли

у таємні місця у пустелю.³² І погналися за ними у великій кількості і, наздогнавши їх, ополчилися, і вишикувалися до битви проти них у день суботній,³³ і сказали їм: тепер ще можна; виходьте і зробіть за словом царя, і залишитеся живими.³⁴ Але вони відповіли: не вийдемо і не зробимо за словом царя, не осквернимо дня суботнього.³⁵ Тоді поспішили почати битву проти них.³⁶ Але вони не відповідали їм, ні навіть каменя не кинули на них, ані загородили таємних сховищ своїх,³⁷ і сказали: ми всі померемо у невинності наших; небо і земля свідки за нас, що ви несправедливо губите нас.³⁸ Нападали на них по суботах, і померло їх, і дружин їхніх, і дітей їхніх з худобою їхньою, до тисячі душ.³⁹ Коли дізналися про це Маттафія і друзі його, гірко плакали за ними;⁴⁰ і говорили одне одному: якщо всі ми будемо чинити так, як чинили ці брати наші, і не будемо битися з язичниками за життя наше і постанови наші, то вони скоро знищать нас із землі.⁴¹ І вирішили вони у той день і сказали: хто б не пішов на війну проти нас у день суботній, будемо битися проти нього, щоб нам не померти всім, як померли брати наші в потаємних сховищах.⁴² Тоді зібралось до них багато юдеїв, міцних силою в Ізраїлі, всі вірні закону.⁴³ І всі, що втекли від біди, приєдналися до них і стали підкріпленням для них.⁴⁴ Так склали вони військо й уражали у гніві своєму нечестивих і у люті своїй мужів беззаконних; інші ж бігли для порятунку до язичників.⁴⁵ І обходили навколо Маттафія і друзі його, і руйнували жертovníки,⁴⁶ і безбоязно обрізували необрізаних дітей, скільки знаходили у межах ізраїльських,⁴⁷ і переслідували синів гордині, і справа успішно йшла у руках їхніх.⁴⁸ Так захищали вони закон від руки язич-

ників і від руки царів і не дали торжествувати грішникові.

⁴⁹ Наблизилися дні смерті Маттафії, і він сказав синам своїм: нині посилилися гордість і випробування, нині час перевороту і гнів люті. ⁵⁰ Отже, діти, ревнуйте за закон і віддайте життя ваше за завіт батьків наших. ⁵¹ Згадайте про діла батьків наших, які вони зробили у часи свої, і ви придбаєте велику славу і вічне ім'я. ⁵² Авраам чи не у спокусі знайдений був вірним? і це було поставлено йому у праведність. ⁵³ Йосиф у стисненому становищі своєму зберіг заповідь і зробився володарем Єгипту. ⁵⁴ Финеес, батько наш, за те, що возрешував ревністю, одержав завіт вічного священства. ⁵⁵ Ісус за виконання слова став суддею над Ізраїлем. ⁵⁶ Халев за свідчення перед зібранням одержав у спадщину землю. ⁵⁷ Давид за своє милосердя успадкував престіл царства навіки. ⁵⁸ Ілля за велику ревність щодо закону взятий навіть на небо. ⁵⁹ Ананія, Азарія, Мисаїл вірою спаслися від полум'я. ⁶⁰ Даниїл за свою невинність був урятований від щелеп левів. ⁶¹ Отже, пригадайте від роду до роду, що всі, які надіялися на Нього, не знеможуть. ⁶² Не бійтеся слів чоловіка грішного, бо слава його перетвориться на гній і черву. ⁶³ Сьогодні він підноситься, а завтра не знайдуть його, бо він перетворився на прах свій, і задум його загинув. ⁶⁴ Але ви, діти мої, кріпіться і мужньо стійте у законі, бо через нього ви прославитесь. ⁶⁵ Ось – Симон, брат ваш: знаю, що він – муж ради, слухайтеся його в усі дні; він буде вам замість батька. ⁶⁶ А Іуда Маккавей, міцний силою від юности своєї, нехай буде у вас начальником війська, і буде вести війну з народами. ⁶⁷ Отже, зберіть до себе всіх вико-

навців закону і мстяться за образи народу вашого; ⁶⁸ віддайте воздаяння язичникам і будьте уважні до повелінь закону. ⁶⁹ І благословив їх і відійшов до батьків своїх. ⁷⁰ Помер же він на сто сорок шостому році; і сини його поховали його у гробі батьків своїх у Модині, і весь Ізраїль оплакував його гірким плачем.

3 І постав замість нього Іуда, названий Маккавеєм, син його. ² І допомагали йому всі брати його і всі, які були прихильні до батька його, і вели війну Ізраїля з радістю. ³ Він поширив славу народу свого; він одягався у броню, як велетень, оперізувався військовою зброєю своєю і вів війну, захищаючи ополчення мечем; ⁴ він уподібнювався леву у ділах своїх і був як скимен, що рикає на здобич; ⁵ він переслідував беззаконних, відшукуючи їх, і тих, хто підбурює народ його, спалював. ⁶ І упокорилися беззаконні зі страху перед ним, і всі чинителі беззаконня засмутилися перед ним, і благоуспішним було спасіння рукою його. ⁷ Він засмутив багатьох царів, і звеселив Якова ділами своїми, і пам'ять його довіку у благословенні; ⁸ пройшов по містах Юдеї і знищив у ній нечестивих, і відвернув гнів від Ізраїля, ⁹ і зробився іменитим до останніх меж землі, і зібрав тих, що гинули.

¹⁰ Тоді Аполлоній зібрав язичників і з Самарії численне військо, щоб воювати проти Ізраїля. ¹¹ Іуда дізнався про це і вийшов йому назустріч, і уразив, і убив його; і багато впало уражених, а інші втекли. ¹² І взяв Іуда здобич їх, і взяв меч Аполлонія і воював ним в усі дні.

¹³ І почув Сирон, воєначальник Сирії, що Іуда зібрав навколо себе людей і сонм вірних, що виступають з ним на війну, ¹⁴ і сказав: зроблю

[52] Бут. 15, 6; 22, 9. Рим. 4, 22. Гал. 3, 6. [53] Бут. 41, 10. Діян. 7, 10. [54] Чис. 25, 7–8, 12–13. Сир. 45, 28. [55] Чис. 14, 6. Нав. 1,

2. Сир. 46, 1. [56] Чис. 14, 24. Нав. 14, 13. [57] 2 Цар. 2, 4. [58] 4 Цар. 2, 11. [59] Дан. 3, 19, 26. [60] Дан. 6, 22.

собі ім'я і прославлюсь у царстві, і буду битися з Іудою і з тими, які разом з ним і які нехтують слово царське. ¹⁵ І вирішив він йти, і пішло з ним сильне полчище нечестивих допомагати йому і зробити помсту на синах Ізраїля. ¹⁶ Коли вони наблизилися до узвишшя Вефорона, Іуда вийшов назустріч їм з небагатьма, ¹⁷ які, коли побачили військо, яке йшло назустріч їм, сказали Іуді: як можемо ми у такій малій кількості битися проти такої сильної безлічі? І ми ж зовсім ослабли, ще не йвши сьогодні. ¹⁸ Але Іуда сказав їм: легко і багатьом потрапити у руки небагатьох, і у Бога небесного немає різниці, чи багатьма спасти, чи небагатьма; ¹⁹ бо не від кількості війська буває перемога на війні, але з неба приходить сила. ²⁰ Вони йдуть проти нас у безлічі пихатости і нечестя, щоб знищити нас і дружин наших і дітей наших, щоб пограбувати нас; ²¹ а ми боремося за душі наші і закони наші. ²² Він Сам знищить їх перед лицем нашим; ви ж не страшіться їх. ²³ Переставши говорити, він раптово кинувся на них, і уражений був Сирон і військо його перед ним. ²⁴ І вони переслідували його по спуску Вефорона до самої рівнини; і упало з них до восьмисот мужів, інші ж утекли у землю Филістимську. ²⁵ І напав страх перед Іудою і братами його і боязнь нападати на всіх навколишніх язичників. ²⁶ Дійшло і до царя ім'я його, і всі народи розповідали про битви Іуди.

²⁷ Коли ж почув ці слова цар Антиох, то запалав гнівом і, пославши, зібрав усі сили царства свого, дуже сильне ополчення; ²⁸ і відкрив скарбницю свою і видав військам своїм річну платню, і наказав їм бути готовими на всяку необхідність. ²⁹ Але побачив, що виснажилося срібло у скарбницях, а податі країни мізерні через хвилювання і руйнування, які він учинив у землі тій, знищуючи закони, які існували від днів давніх.

³⁰ І почав він побоюватися, що у нього не вистачить, хіба тільки на раз або два, на витрати і подарунки, які раніше роздавав щедрою рукою і перевершив у тім попередніх царів.

³¹ Сильно заклопотаний у душі своїй, він зважився йти у Персію і взяти податі з країн і зібрати побільше срібла. ³² А діла царські від ріки Євфрату до меж Єгипту передав Лісію, чоловікові знаменитому, який походив з роду царського, ³³ також і виховання сина свого Антиоха, до його повернення; ³⁴ і передав йому половину війська і слонів, давши йому наказ про все, чого хотів, і про жителів Юдеї та Єрусалима, ³⁵ щоб він послав проти них військо розбити і знищити могутність Ізраїля і залишок Єрусалима, і знищити пам'ять їх з місця того, ³⁶ і поселити у всіх краях їхніх синів іноплемянних і розділити за жеребом землю їхню. ³⁷ Цар же взяв іншу половину війська і вирушив з Антиохії, престольного міста свого, у сто сорок сьомому році, і, перейшовши ріку Євфрат, пройшов верхні країни. ³⁸ Лісій обрав Птоломея, сина Дорименового, і Никанора і Горгія, мужів сильних із друзів царя, ³⁹ і послав з ними сорок тисяч мужів і сім тисяч вершників, щоб йти у землю Юдейську і розорити її за словом царя. ⁴⁰ Вони вирушили з усім військом своїм і, прийшовши, розташувалися на рівнині біля Еммаума. ⁴¹ Купці цієї країни почули ім'я їх і, узявши дуже багато срібла і золота і слуг, прийшли у стан купувати синів Ізраїля у раби; до них приєдналося і військо Сирії і землі іноплемянних.

⁴² Побачили Іуда і брати його, що примножилися біди, і війська розташувалися станом у межах їхніх; довідалися і про повеління царя, яке він наказав виконати над народом, щоб погубити і знищити його. ⁴³ І говорили кожен ближньому своєму: піднімемо повалений народ наш і будемо битися за народ наш і за святиню. ⁴⁴ І зібрався сонм, щоб бути готови-

ми до війни і помолитися, і виблагати милости і жалю. ⁴⁵ Єрусалим був безлюдний, як пустеля; не було ні того, хто входить у нього, ні того, хто виходить з нього, із природних жителів його; святилище було потоптане, і сини інородних були в укріпленні його; він став житлом язичників; і відняті були веселощі в Якова, і не чутно стало сопілки і цитри. ⁴⁶ Отже, вони зібралися і пішли у Массифу, навпроти Єрусалима, бо місце молитви в ізраїльтян було колись у Массифі. ⁴⁷ І постились у цей день, і поклали на себе веретища і співл на голови свої, і роздерли одяг свої, ⁴⁸ розкрили книгу закону з тих, які язичники розшукували, щоб зробити на них зображення своїх ідолів, ⁴⁹ і принесли священничі облачення і первородних і десятини; і скликали назореїв, які сповнили дні свої, ⁵⁰ і голосно заволали до неба: що нам робити с ними і куди відвести їх? ⁵¹ Святилище Твоє потоптане й осквернене, і священники Твої у скорботі і приниженні. ⁵² І ось, зібралися проти нас язичники, щоб знищити нас. Ти знаєш, що замишляють вони проти нас. ⁵³ Як можемо ми устояти перед лицем їх, якщо Ти не допоможеш нам? ⁵⁴ І засурмили трубами і викликнули гучним голосом.

⁵⁵ Після цього Іуда поставив вождів для народу – тисячочальників, стоначальників, п'ятдесятичальників і десятичальників. ⁵⁶ І сказали тим, які будували доми, заручилися з дружинами, насадили виноградники, і людям боязким, щоб кожен з них, за законом, повернувся у свій дім. ⁵⁷ Тоді рушило ополчення і розташувалося станом на півдні від Еммаума. ⁵⁸ І сказав Іуда: підпережіться і будьте мужні і готові на ранок битися з цими язичниками, які зібралися проти нас, щоб погубити нас і святиню нашу. ⁵⁹ Бо краще нам померти у битві, ніж бачити біди нашого

народу і святині. ⁶⁰ А яка буде воля на небі, так нехай створить!

4 І взяв Горгій п'ять тисяч мужів і тисячу добірних вершників, і рушило ополчення вночі, ² щоб напасти на ополчення юдеїв і уразити їх раптово, а ті, що жили у фортеці, служили йому провідниками. ³ І почув Іуда і виступив сам і хоробрі мужи, щоб уразити військо царя в Еммаумі, ⁴ доки сили ворожі були ще на відстані від стану. ⁵ І прийшов Горгій у стан Іуди вночі, і нікого не знайшов, і шукав їх по горах, бо говорив: вони біжать від нас. ⁶ Але удосвіта Іуда з'явився на рівнині з трьома тисячами мужів, та вони не мали ні щитів, ні мечів, як того бажали. ⁷ Коли побачили вони міцне й озброєне ополчення язичників і кінноту, яка оточувала його, навчених для війни, ⁸ Іуда сказав мужам, що були з ним: не бійтеся кількості їх і не страшіться нападу їх. ⁹ Згадайте, як спасені були батьки наші у Червоному морі, коли фараон переслідував їх з військом. ¹⁰ І нині заволаємо до неба; можливо, Він змилює серце над нами, згадавши завіт з батьками нашими, і знищить нині це ополчення перед лицем нашим; ¹¹ і всі язичники пізнають, що є Визволитель і Спаситель Ізраїля. ¹² Іноплеменники, звівши очі свої, побачили, що йдуть проти них, ¹³ і вийшли зі стану на битву, а ті, що були з Іудою, засурмили, ¹⁴ і зійшлися, і розбиті були язичники, і побігли на рівнину, ¹⁵ а всі інші впали від меча; і переслідували їх до Газера і до рівнин Ідумеї, Азота й Іамнії, і впало з них до трьох тисяч мужів. ¹⁶ І повернувся Іуда і військо його від переслідування їх ¹⁷ і сказав народу: не кидайтеся на здобич, бо війна ще чекає на нас; ¹⁸ Горгій і військо його на горі поблизу від нас; станьте тепер проти ворогів наших і бийтеся з ними, а після сміливо візьмете здо-

бич. ¹⁹ Коли ще говорив це Іуда, показався якийсь натовп, який виступав з гори. ²⁰ І побачив він, що їх змусили втікати, і палять табір; бо дим, який піднімався, показував, що відбулося. ²¹ Коли вони побачили це, дуже злякалися; побачивши ж і військо Іуди на рівнині, готове до битви, ²² всі побігли у землю іноплеменників. ²³ Тоді Іуда повернув на здобич стану, і захопив багато золота і срібла, гіацинтових і багряних одерж, і велике багатство. ²⁴ І, повертаючись, оспівували і благословляли Господа небесного, бо Він благий і повіки милість Його. ²⁵ І було у той день велике спасіння Ізраїлю. ²⁶ Уцілілі ж іноплеменники прийшли до Лісія і сповістили про все, що трапилося. ²⁷ Він, почувши, засумував і засмутився, що не те трапилося з Ізраїлем, чого він хотів, і не те вийшло, що повелів йому цар. ²⁸ І на наступний рік Лісій зібрав шістдесят тисяч добірних мужів і п'ять тисяч вершників, щоб перемогти їх. ²⁹ І прийшли вони в Ідумею і розташувалися станом у Вефсурах; а Іуда зустрів їх з десятьма тисячами мужів. ³⁰ Побачивши сильне ополчення, він молвився і говорив: благословенний Ти, Спасителю Ізраїля, що скрушив напад сильного рукою раба Твого Давида і віддав полк іноплеменників у руки Іонафана, сина Саулового, і зброєносця його. ³¹ Віддай військо це у руки народу Твого – Ізраїля, і нехай будуть вони посоромлені у силі і кінноті їх; ³² наведи на них страх і знищи зухвалість сили їх; нехай будуть вони приголомшені поразкою своєю; ³³ подолай їх мечем тих, що люблять Тебе, і нехай прославлять Тебе у піснях усі, хто знає ім'я Твоє. ³⁴ І билися вони, й упало з війська Лісія до п'яти тисяч мужів, упали перед ними. ³⁵ Лісій, побачивши втечу війська свого і хоробрість воїнів

Іуди, і що вони готові або жити, або померти відважно, вирушив до Антиохії, набрав чужоземців і, збільшивши попереднє військо, думав знову йти в Юдею.

³⁶ Іуда ж і брати його сказали: ось, вороги наші знищені, зійдімо, щоб очистити й оновити святилище. ³⁷ І зібралось все ополчення і зійшли на гору Сион. ³⁸ І побачили, що святилище спустошене, жертвник осквернений, ворота спалені, і в притворах, як у лісі або на якій-небудь горі, повиростали рослини, і сквища зруйновані, ³⁹ і роздерли вони одяг свій, плакали гірким плачем і сипали попіл на свої голови, ⁴⁰ і падали лицем на землю і сурмили вітовими трубами, і волали до неба. ⁴¹ Тоді відрядив Іуда мужів воювати проти тих, що знаходились у фортеці, доки він очистить святилище. ⁴² І обрав священиків безвадних, ревнителів закону. ⁴³ Вони очистили святилище й осквернені камені винесли у нечисте місце. ⁴⁴ Потім вони розмірковували над оскверненим жертвником всепалення, як учинити з ним. ⁴⁵ І прийшла їм добра думка зруйнувати його, щоб він коли-небудь не послужив їм на ганьбу, оскільки язичники осквернили його; і зруйнували вони жертвник, ⁴⁶ і камені склали на горі храму у пристойному місці, поки прийде пророк і дасть відповідь про них. ⁴⁷ Узяли камені цілі, за законом, і побудували новий жертвник, як і раніше; ⁴⁸ потім побудували святині і внутрішні частини храму й освятили притвори; ⁴⁹ влаштували нове священне начиння і внесли у храм свічник і вівтар всепалення і фіміам і трапезу; ⁵⁰ і закурили на вівтарі фіміам і запалили світильники на свічнику, й освітили храм; ⁵¹ і поклали на трапезу хліби, і розвісили завіси, і закінчили всі діла, які почали.

[24] Пс. 105, 1; 117, 1. [30] 1 Цар. 14, 13; 17, 50. [47] Вих. 20, 25. Нав. 8, 31. [51]

2 Мак. 10, 3.

⁵² У двадцять п'ятий день дев'ятого місяця – це місяць Хаслев – сто сорок восьмого року, встали дуже рано ⁵³ і принесли жертву за законом на новозбудованому жертовнику всепалень. ⁵⁴ У той час, у той самий день, в який язичники осквернили жертовник, оновлений він з піснями, з цитрами, гусями і кимвалами. ⁵⁵ І весь народ падав на лице своє, і молилися і возносили подяки до неба Благопоспішнику своєму. ⁵⁶ Так звершували відновлення жертовника вісім днів з веселоцями, приносячи всепалення і підносячи жертву спасіння і хвали. ⁵⁷ І прикрасили передню сторону храму золотими вінцями і щитами і відновили ворота і сховища, і зробили для них двері. ⁵⁸ І була дуже велика радість у народі, і відвернули ганьбу язичників. ⁵⁹ І встановили Іуда і брати його і все зібрання Ізраїля, щоб дні відновлення жертовника святкувалися з веселоцями і радістю у свій час, щороку вісім днів, від двадцятого дня місяця Хаслева. ⁶⁰ У той же час оббудували гору Сион навколо високими стінами і міцними вежами, щоб язичники, прийшовши колинебудь, не потоптали їх, як зробили це раніше. ⁶¹ І розташував там Іуда військо стерегти гору, і зміцнили для охорони її Вефсуру, щоб народ мав укріплення проти Ідумеї.

5 Коли навколишні народи почували, що побудовано жертовник і відновлено святилище, як раніше, дуже обурилися; ² і наважилися знищити рід Якова, який жив серед них, і почали убивати і знищувати людей у цьому народі. ³ Тоді Іуда ополчився проти синів Ісава в Ідумеї, в Акравимі, оскільки вони тримали в облозі Ізраїля, й уразив їх великим ураженням, і упокорив їх, і взяв здобич їх. ⁴ Згадав він і про злобу синів Веана, які були для народу сіткою і спотиканням, влаштуваючи йому за-

сідки на дорогах. ⁵ Хоч вони замкнулися від нього у вежах, але він ополчився проти них, піддав їх закляттю і спалив вогнем вежі їхні з усіма, хто був у них. ⁶ Потім він перейшов до синів Аммона і зустрів сильне військо і численний народ і Тимофія, провідника їхнього. ⁷ Він мав з ними багато битв, і вони були розбиті перед лицем його; він уразив їх; ⁸ узяв Іазер і селища його і повернувся в Юдею. ⁹ Тоді зібралися язичники, які жили у Галааді, проти ізраїльтян, що знаходилися в краях їхніх, щоб знищити їх; але вони втекли у фортецю Дафему. ¹⁰ І послали листи до Іуди і братів його і сказали: зібралися проти нас навколишні язичники, щоб знищити нас, ¹¹ і готуються йти і зробити напад на фортецю, в яку ми втекли, і Тимофій на чолі війська їхнього. ¹² Отже, прийди і визволи нас від руки їх, тому що багато з нас загинули; ¹³ і всі брати наші, які були у межах Това, віддані на смерть, а дружин їхніх і дітей їхніх і майно взяли у полон, і погубили там близько тисячі мужів. ¹⁴ Ще читалися ці листи, як ось, прийшли інші вісники з Галилеї у роздіраному одязі з таким повідомленням: ¹⁵ зібралися проти нас із Птолемаїди і з Тира і Сидона, і з усієї Галилеї язичницької, щоб погубити нас. ¹⁶ Коли почули ці слова Іуда і народ, то зібралися великі збори для наради, що зробити для цих братів, які знаходяться у біді і яким загрожує війна від тих язичників? ¹⁷ Тоді Іуда сказав Симону, братові своєму: вибери собі мужів і йди і захисти братів твоїх, які знаходяться у Галилеї; а я та Іонафан, брат мій, підемо у Галаад. ¹⁸ І залишив він Йосифа, сина Захарії, та Азарію начальниками над народом із залишком війська в Юдеї для охорони. ¹⁹ І дав їм повеління, сказавши: управляйте народом цим, але не починайте війни

проти язичників до нашого повернення.²⁰ Симону виділені для походу у Галилею три тисячі мужів, Іуді ж – у Галаад вісім тисяч мужів.²¹ І вирушив Симон у Галилею і провів багато битв з язичниками, і розбив язичників.²² Він переслідував їх до воріт Птолемаїди, і впало з язичників до трьох тисяч чоловіків, і він узяв здобич їхню.²³ Також узяв він із собою [юдеїв], які знаходилися у Галилеї й Арваттах, з дружинами і дітьми і з усім майном їхнім, і привів у Юдею з великою радістю.²⁴ А Іуда Маккавей та Іонафан, брат його, перейшли Йордан і звершили триденну путь у пустелі.²⁵ Їх зустріли навуфеї і прийняли мирно, і розповіли їм усе, що сталося з братами їхніми у Галааді,²⁶ і що багато з них замкнені у Васарі й Восорі, в Алемах, Хасфорі, Македі і Карнаїні – усі ці міста укріплені і великі –²⁷ і в інших містах Галаада знаходяться в облозі, і що завтра призначено напасти на ці укріплення і взяти їх і погубити всіх їх в один день.²⁸ Тому Іуда зі своїм військом несподівано направив шлях свій у пустелю до Восора і взяв це місто, і вибив усю чоловічу стать вістрям меча, і взяв усю здобич їхню, і спалив його вогнем;²⁹ а звідти вирушив уночі і йшов до укріплення.³⁰ Коли наставав ранок, і звели очі, і ось, народ численний, якому числа не було, піднімають драбини і машини, щоб узяти укріплення, і облягають тих, що у ньому.³¹ Побачив Іуда, що почалася битва і волання міста піднімалося до неба трубами і гучним криком,³² і сказав воїнам: бийтеся тепер за братів ваших.³³ Він обійшов ворогів з тилу з трьома загонами, і засурмили трубами і викликнули з молитвою;³⁴ і дізналося військо Тимофія, що це – Маккавей, і побігли від лиця його, і він уразив їх великою поразкою, і впало їх у цей день

до восьми тисяч чоловіків.³⁵ Тоді повернув він у Масфу й обложив і взяв її, вибив усю чоловічу стать у ній, узяв здобич її і спалив її вогнем;³⁶ вирушивши звідти, він узяв Хасфон, Макед, Восор та інші міста галаадські.

³⁷ Після цих подій Тимофій зібрав інше військо і розташувався станом перед Рафоном по той бік потоку.³⁸ І послав Іуда оглянути військо, й оголосили йому і сказали: зібралися до них усі навколишні язичники – сила численна,³⁹ і вони найняли на допомогу собі аравитян і розташувалися станом за потоком, будучи готові йти проти тебе війною. І пішов Іуда назустріч їм.⁴⁰ Тоді Тимофій сказав своїм воєначальникам, коли Іуда і військо його наближались до потоку води: якщо він перейде до нас раніше, то ми не в силах будемо устояти проти нього, бо він переможе нас.⁴¹ Якщо ж він убоїть-ся і розташується станом по той бік потоку, то ми перейдемо до нього і переможемо його.⁴² Як тільки підійшов Іуда до потоку води, то поставив при потоці народних писарів і наказав їм, сказавши: не залишайте жодної людини у стані, але нехай усі йдуть на битву.⁴³ І переправився до них перший і весь народ за ним. І знищені були перед лицем його всі язичники, і кинули зброю свою, і втекли у капище, яке було у Карнаїні.⁴⁴ Тоді взяли вони це місто і спалили вогнем капище з усіма, що знаходилися у ньому; і переможений був Карнаїн, і не міг більше протистояти Іуді.⁴⁵ І зібрав Іуда всіх ізраїльтян, що знаходилися у Галааді, від малого до великого, і дружин їхніх, і дітей їхніх, і майно, дуже велике ополчення, щоб іти у землю Юдейську.⁴⁶ І дійшли вони до Ефрона. Це було велике місто, дуже укріплене, на шляху; неможливо було ухилитися від нього ні праворуч, ні

ліворуч; потрібно було пройти через нього, ⁴⁷ а жителі замкнулися у ньому і ворота завалили каменями. ⁴⁸ Іуда послав до них з мирною пропозицією: ми пройдемо через землю вашу, щоб іти нам у землю нашу, і ніхто не скривдить вас, тільки ногами нашими пройдемо. Але вони не захотіли відчинити йому. ⁴⁹ Тоді Іуда наказав оголосити в ополченні, щоб кожен озброївся на своєму місці; ⁵⁰ і озброїлися воїни й облягали місто весь той день і всю ніч, і здалося місто у руки його. ⁵¹ І вибив він усю чоловічу стать вістрям меча і до основ зруйнував місто, й узяв здобич його, і пройшов через місто по вбитих. ⁵² І переправилися через Йордан на велику рівнину навпроти Вефсана. ⁵³ І збирав Іуда тих, що залишилися, і підбадьорював народ упродовж усього шляху, доки не прийшли у землю Юдейську. ⁵⁴ І зішли на гору Сион з веселоцями і радістю і принесли всепалення, тому що ніхто не упав з них до самого повернення у мирі.

⁵⁵ У ті дні, коли Іуда та Іонафан знаходилися у Галааді, а Симон, брат його, – у Галилеї перед Птолемаїдою, ⁵⁶ почули Йосиф, син Захарії, та Азарій, воєначальники, про славні воїнські подвиги, звершені ними, ⁵⁷ і сказали: зробимо і ми собі ім'я; підемо воювати з язичниками, які оточують нас. ⁵⁸ Так оголосили вони війську, яке було при них, і пішли на Іамнію. ⁵⁹ І вийшов Горгій з міста і воїни його назустріч їм на битву. ⁶⁰ І, кинувшись навтіки, Йосиф та Азарія були переслідувані до меж Юдеї; і впало у цей день з народу ізраїльського до двох тисяч чоловіків. ⁶¹ І було велике сум'яття у народі ізраїльському, тому що не послухалися Іуди і братів його, мріючи показати хоробрість, ⁶² тоді як вони не були від сімені тих мужів, рупі яких надано спасіння Ізраїля.

⁶³ Але муж Іуда і брати його дуже прославилися перед усім Ізраїлем і перед усіма народами, де тільки чути було ім'я їх, – ⁶⁴ і збиралися до них ті, що прийшли привітати.

⁶⁵ Після того вийшли Іуда і брати його і воювали проти синів Ісава у землі, яка лежить на південь, і уразив Хеврон і селища його, і зруйнував укріплення його, і спалив вежі його навколо нього, ⁶⁶ і піднявся, щоб іти у землю іноплеменників, і пройшов Самарію. ⁶⁷ У той час упали у битві священики, які бажали прославитися хоробрістю і безрозсудно вийшли на війну. ⁶⁸ І повернув Іуда на Азот, землю іноплеменників, зруйнував жертovníки їхні, спалив вогнем різьблені зображення богів їхніх, узяв здобич міст і повернувся у землю Юдейську.

6 Тим часом цар Антиох, проходячи верхні області, почув, що є у Персії місто Елимаїс, який славиться багатством, сріблом і золотом, ² і в ньому – храм, дуже багатий, і є там золоті покрови, броня і зброя, які залишив там Олександр, син Филипа, цар Македонський, – перший, який став царем над еллінами. ³ І він прийшов і намагався взяти це місто і пограбувати його, але не міг, тому що намір його став відомим жителям міста. ⁴ Вони піднялися проти нього війною, і він кинувся навтіки і пішов звідти з великою скорботою, щоб вирушити у Вавилон. ⁵ Тоді прийшов хтось до нього у Персію зі звісткою, що ополчення, які ходили у землю Іуди, втікають, ⁶ що Лісій ходив із сильним військом попереду всіх, але був уражений юдеями, і вони підсилювали і зброєю, і військом, і багатою здобиччю, яку взяли від уражених ними військ, ⁷ і що вони зруйнували мерзоти, які він спорудив над жертovníком у Єрусалимі, а святилище, як і раніше, обнесли високими стінами,

також і Вефсуру, місто його.⁸ Коли цар почув слова ці, сильно злякався і стривожився, упав на постіль і занеміг від суму, що не збулося так, як він бажав.⁹ І багато днів пробув він там, тому що відновлювався у ньому сильний сум; він думав, що помирає.¹⁰ І скликав він усіх друзів своїх і сказав їм: відійшов сон від очей моїх, і я занеміг серцем від суму.¹¹ І сказав я у серці своєму: до якої скорботи дійшов я і до якого великого знічення, в якому знаходжуся тепер! А був я корисним і любленим у володінні моєму.¹² Тепер же я згадую про ті злodianня, які я звершив у Єрусалимі, і як узяв усі золоті і срібні сосуди, які знаходилися у ньому, і посилав знищувати тих, що живуть в Юдеї, даремно.¹³ Тепер я знаю, що за це спіткали мене ці біди, – і ось, я гину від великого суму у чужій землі.¹⁴ І прикликав він Филипа, одного з друзів своїх, і поставив його правителем над усім царством своїм;¹⁵ і дав йому вінець і царський одяг свій і перстень, щоб він керував Антиохом, сином його, і виховував його для царювання.¹⁶ І помер цар Антиох у сто сорок дев'ятому році.

¹⁷ Коли Лісій дізнався, що цар помер, то поставив замість нього на царство сина його, Антиоха, якого виховував у юності його, і назвав його ім'ям Евпатора.¹⁸ Тим часом ті, що знаходились у фортеці, тіснили Ізраїля навколо святилища і завжди намагалися чинити йому зло, а язичникам служити опорою;¹⁹ тоді Іуда вирішив вигнати їх і скликав весь народ, щоб обложити їх.²⁰ Усі зібралися й обложили їх у сто п'ятдесятому році, і спорудив він проти них стрілометальні знаряддя і машини.²¹ Але деякі з обложених вийшли, і до них пристали деякі з нечестивих ізраїльтян;²² і пішли вони до царя і сказали: доки ти не вчиниш суду і не помстишся за братів наших?²³ Ми погодилися служити

батькові твоєму і ходити за заповідями його і додержуватися повелінь його;²⁴ а сини народу нашого обложили укріплення і за те цураються нас, і кого з нас знаходять, умертвляють і майно наше розграбовують,²⁵ і не на нас тільки простягли вони руку, але і на всі наділи наші.²⁶ І ось, тепер обложили вони укріплення у Єрусалимі, щоб оволодіти ним, а святилище і Вефсуру зміцнили.²⁷ Якщо ти не поспішиш випередити їх, то вони зроблять більше цього, і тоді ти не в силах будеш утримати їх.²⁸ Почувши це, цар розгнівався і зібрав усіх друзів своїх і начальників війська свого і начальників кінноти;²⁹ прийшли до нього і з інших царств і з морських островів війська наймані,³⁰ так що кількість військ його була: сто тисяч піших, двадцять тисяч вершників і тридцять два слони, привчених до війни.³¹ І пройшли вони через Ідумею і розташувалися станом навпроти Вефсури, і воювали багато днів і спорудили машини; але ті зробили вилазку і спалили їх вогнем і билися мужньо.³² Після цього Іуда відступив від фортеці і розташувався станом у Вефсахарі навпроти стану царського.³³ Цар же, вставши рано-вранці, поспішно вирушив з військом своїм по дорозі до Вефсахари, і приготувалися війська до битви і засурмили трубами.³⁴ Слонам показували кров винограду і шовковичних ягід, щоб збудити їх до битви,³⁵ і розділили цих тварин на загони і приставили до кожного слона по тисячі мужів у залізних кольчугах і з мідними шоломами на головах, зверх того по п'ятсот добірних вершників призначено було до кожного слона.³⁶ Вони ставали завчасно там, де був слон, і куди він ішов, ішли і вони разом, не відстаючи від нього.³⁷ Притому на них були міцні дерев'яні вежі, які покривали кожного слона, укріплені на них помочами, і в кожній з них по тридцять два сильних мужа,

які воювали на них, і при слоні індієць його.³⁸ Інших же вершників розставили тут і там – на двох бочках ополчення, щоб подавати знаки і підкріплювати у тісних місцях.³⁹ Коли сонце блиснуло на золотих і мідних щитах, то заблищали від них гори і світилися, як вогненні світильники.⁴⁰ Одна частина царського війська була розтягнута по високих горах, а інші – по низинних місцях; і йшли вони твердо і струнко.⁴¹ І знітилися всі, які чули шум безлічі їх і ходу такого полчища і стукіт зброї, бо військо було дуже велике і сильне.⁴² І вступив Іуда і військо його у битву, – й упали з ополчення царського шістсот мужів.⁴³ Тоді Єлеазар, син Саварана, побачив, що один зі слонів покритий бронєю царською і перевершував усіх, і здавалося, що на ньому був цар, –⁴⁴ і він віддав себе, щоб врятувати народ свій і придбати собі вічне ім'я;⁴⁵ і сміливо побіг до нього на середину загону, вражаючи праворуч і ліворуч, і розступалися від нього і в той, і в інший бік;⁴⁶ і підбіг він під того слона, ліг під нього й убив його, й упав на нього слон на землю, і він помер там.⁴⁷ Але, побачивши силу царського ополчення і стрімкість військ, юдеї ухилилися від них.⁴⁸ Царські ж війська пішли проти них на Єрусалим: цар направив війська на Юдею і на гору Сион.⁴⁹ І уклав він мир з тими, що були у Вефсурі, які вийшли з міста, бо не було у них продовольства, щоб триматися у ньому в облозі, тому що був суботний рік на землі.⁵⁰ Й оволодів цар Вефсурую і залишив у ній сторожу, щоб стерегти її.⁵¹ Потім багато днів облягав святилище, і поставив там стрілометальні знаряддя і машини, і вогнеметальні, і каменеметальні і списометальні, щоб кидати стріли і каміння.⁵² Але й юдеї спорудили машини проти їхніх машин і вою-

вали багато днів;⁵³ продовольчих же припасів бракувало у сховищах, тому що був сьомий рік, і ті, що шукали в Юдеї безпеки від язичників, спожили залишки запасів;⁵⁴ і залишилося при святилищі небагато мужів, бо здолав їх голод, і розійшлися кожен у своє місце.

⁵⁵ Почув Лісієй, що Филип, якому цар Антиох ще за життя доручив виховувати сина свого, Антиоха, для царювання,⁵⁶ повернувся з Персії і Мідії і з ним – війська, що ходили з царем, і що він домагається прийняти на себе діла царства.⁵⁷ Тому поспішно пішов і сказав цареві, начальникам війська і вельможам: ми щодня терпимо нестачу і продовольства у нас мало, а місце, що обложено нами, – міцне, тим часом лежить на нас піклування про царство.⁵⁸ Отже, подамо правницю цим людям і укладемо з ними мир і з усім народом їхнім,⁵⁹ і дозволимо їм жити за законами їхніми, як колись; бо за свої закони, які ми скасували, вони роздратувалися і зробили все це.⁶⁰ І угодне було це слово царю і начальникам, – і послав він до них, щоб укласти мир, що вони і прийняли;⁶¹ і клявся їм цар і начальники. Після цього вони вийшли з укріплення.⁶² І зійшов цар на гору Сион і, оглянувши укріплені місця, зневажив клятву, якою клявся, і повелів зруйнувати стіни навкруги.⁶³ Потім поспішно вирушив і, повернувшись в Антиохію, він побачив, що Филип володіє містом, вступив з ним у битву і силою взяв місто.

7 У сто п'ятдесят першому році вийшов з Рима Димитрій, син Селевка, і з небагатьма людьми ввійшов в одне приморське місто і там став царем.² Коли ж він входив у царський дім батьків своїх, військо схопило Антиоха і Лісієя, щоб привести їх до нього.³ Це стало відомо йому, і він сказав: не показуйте мені

облич їхніх. ⁴ Тоді воїни вбили їх, і сів Димитрій на престолі царства свого. ⁵ І прийшли до нього всі мужі беззаконні і нечестиві з ізраїльтян, і Алким був на чолі їх, домагаючись священства; ⁶ і звинувачували вони перед царем народ, говорячи: погубив Іуда і брати його друзів твоїх, і нас вигнали з землі нашої. ⁷ Отже, пошли тепер мужа, якому ти довіряєш; нехай він піде і побачить усе руйнування, яке вони заподіяли нам і країні царя, і нехай покарає їх і всіх, хто допомагає їм. ⁸ Цар обрав Вакхида з друзів царських, який керував по той бік ріки, був великий у царстві і вірний цареві, ⁹ і послав його і нечестивого Алкіма, надавши йому священство, і повелів йому вчинити помсту синам Ізраїля. ¹⁰ Вони вирушили і прийшли у землю Юдейську з великим військом; і він послав до Іуди і братів його послів з мирною, але підступною пропозицією. ¹¹ Але вони не повірили словам їхнім, тому що бачили, що вони прийшли з великим військом. ¹² До Алкіма ж і Вакхида зійшлося зібрання книжників шукати справедливости. ¹³ Перші з синів Ізраїлевих були асидеї; вони шукали у них миру, ¹⁴ бо говорили: священник від племені Аарона прийшов разом з військом і не скривдить нас. ¹⁵ І він говорив з ними мирно і клявся їм, і сказав: ми не зробимо зла вам і друзям вашим. ¹⁶ І вони повірили йому, а він, захопивши з них шістдесят чоловіків, умертвив їх в один день, як сказано у Писанні: ¹⁷ “тіла святих Твоїх і кров їх пролили навколо Єрусалима, і нікому було поховати їх”. ¹⁸ І напав від них страх і жах на весь народ, і говорили: немає у них істини і правди, бо вони порушили постанову і клятву, якою клялися. ¹⁹ Тоді Вакхид відступив від Єрусалима і розташувався станом при Визефі, і, пославши, упіймав багатьох мужів, які втікали

від нього, і декого з народу, заколов і кинув їх у глибокий колодязь.

²⁰ Потім, доручивши країну Алкіму і залишивши з ним військо на допомогу йому, Вакхид вирушив до царя. ²¹ Алким же домагався первосвященства. ²² І зібралися до нього всі, хто підбурював народ свій, і оволоділи землею Юдейською і зробили велику поразку в Ізраїлі. ²³ І побачив Іуда все зло, яке заподіяв Алким зі своїми спільниками синам Ізраїлевим, – більше, ніж язичники; ²⁴ і, обійшовши всі межі Юдеї, вчинив помсту відступникам, – і вони перестали входити у цю країну. ²⁵ Коли ж Алким побачив, що Іуда і ті, що знаходилися з ним, підсилилися, і зрозумів, що не може протистояти їм, повернувся до царя і жорстоко звинувачував їх. ²⁶ Тоді цар послав Никанора, одного зі славних вождів своїх, ненависника і ворога Ізраїля, і наказав йому знищити цей народ. ²⁷ Никанор, прийшовши в Єрусалим з великим військом, послав до Іуди і братів його підступно зі словами мирними: ²⁸ нехай не буде війни між мною і вами; я ввійду з небагатьма людьми, щоб бачити лиця ваші у мирі. ²⁹ І прийшов він до Іуди, і вітали вони один одного мирно; а тим часом воїни були готові скопити Іуду. ³⁰ Іуді стало відомо, що він прийшов до нього з підступом, тому він убоявся його і не хотів більше бачити лиця його. ³¹ Коли Никанор довідався, що намір його відкрився, виступив проти Іуди на битву біля Хафарсалама. ³² І впало з тих, що були з Никанором, близько п'яти тисяч мужів, а інші втекли у місто Давидове. ³³ Після того Никанор зійшов на гору Сион; і вийшли зі святини деякі зі священників і старійшин народу, щоб мирно вітати його і показати йому всепалення, що приноситься за царя. ³⁴ Але він осміяв їх, наглумився з них й осквернив

їх, і говорив зарозуміло, ³⁵ і, поклявшись, з гнівом сказав: якщо не відданий буде нині Іуда і військо його в мої руки, то, коли повернуся благополучно, спалю дім цей. І пішов з великим гнівом. ³⁶ А священики ввійшли і стали перед лицем жертвенника і храму, заплакали і сказали: ³⁷ Ти, Господи, обрав дім цей, щоб на ньому нарікалось ім'я Твоє, і щоб він був домом молитви і моління для народу Твого. ³⁸ Зроби помсту чоловікові цьому і війську його, і нехай упадуть вони від меча; згадай злохуління їхні і не дай їм залишатися надали. ³⁹ І вийшов Никанор з Єрусалима і розташувався станом біля Вефорона, і пристало до нього тут військо сирійське. ⁴⁰ А Іуда з трьома тисячами мужів розташувався станом біля Адаси; і помолився Іуда, і сказав: ⁴¹ Господи! коли послані царя Ассирійського вимовляли злохуління, то прийшов ангел Твій і уразив з них сто вісімдесят п'ять тисяч. ⁴² Так знищи нині перед нами це полчище, нехай пізнають інші, що вони промовляли хулу на святині Твої, і суди їх за злобою їхньою. ⁴³ І вступили війська у битву в тринадцятий день місяця Адара, і розбите було військо Никанора, і він першим упав у битві. ⁴⁴ Коли ж воїни його побачили, що Никанор упав, то, покидавши зброю свою, кинулися навтіки. ⁴⁵ І переслідували їх ізраїльтяни цілий день, від Адаса до самої Газирі, і сурмили вслід їм вістовими трубами. ⁴⁶ І виходили з усіх навколишніх селищ юдейських і оточували їх, – і вони, обертаючись до тих, що переслідували їх, усі упали від меча, і жодного не залишилося з них. ⁴⁷ І взяли юдеї здобич їхню і нагробоване ними, і відрубали голову Никанора і праву руку його, яку він простягав гордовито, і принесли і повісили перед Єрусалимом. ⁴⁸ Народ

дуже радів і провів той день, як день великих веселоцїв; ⁴⁹ і встановили щорічно святкувати цей день тринадцятого числа Адара. ⁵⁰ І заспокоїлася земля Юдейська на якийсь час.

8 Іуда почув про славу римлян, що вони могутні і сильні і прихильно приймають усіх, хто звертається до них, і хто б не приходив до них, з усіма укладали вони дружбу. ² А що вони могутні і сильні, – розповідали йому про війни їхні, про мужні подвиги, які вони показали над галатами, як вони підкорили їх і зробили данниками; ³ також про те, що зробили вони у країні Іспанській, щоб оволодіти срібними і золотими рудниками, які знаходяться там, ⁴ і своєю розсудливістю і твердістю оволоділи всім краєм, хоч той край дуже далеко відлежав від них, також і про царів, які виступали проти них від кінців землі, і вони знищили їх і уразили великою поразкою, а інші платять їм щорічно данину; ⁵ вони також розбили на війні і підкорили собі Филипа і Персея, царя Кітійського, й інших, що повстали проти них, ⁶ і Антиоха, великого царя Азії, який вийшов проти них на війну зі ста двадцятьма слонами, і з кіннотою, і колісницями, і дуже численним військом і був розбитий ними; ⁷ вони взяли його живого і змусили платити їм велику данину, – як його, так і наступних після нього царів, – дати заручників і допустити розділ, ⁸ а країну Індійську і Мідію, і Лідію й інші з кращих областей його, узявши від нього, віддали цареві Євменію; ⁹ і про те, як елліни намірилися прийти і знищити їх, ¹⁰ але цей намір зробився їм відомим, і вони послали проти них одного воєначальника і воювали проти них, – і багато з них упало уражених, і взяли у полон дружин

[35] 2 Мак. 14, 33. [37] 2 Пар. 7, 12. Ис. 56, 7. Лк 19, 46. [41] 4 Цар. 19, 35. Сир. 48, 24. Ис.

37, 36. 2 Мак. 8, 19–20.

їхніх і дітей їхніх і пограбували їх, і оволоділи їхньою землею, і зруйнували фортеці їхні, і поневолили їх до цього дня; ¹¹ й інші царства й острови, які будь-коли повставали проти них, вони руйнували і поневолювали. ¹² А з друзями своїми і з тими, що довіряли їм, вони зберігали дружбу; й оволоділи царствами ближніми і дальніми, і всі, які чули ім'я їхнє, боялися їх. ¹³ Якщо захочуть кому допомогти і кого поставлять царем, ті царюють, і кого хочуть, змінюють, і вони дуже піднеслися; ¹⁴ але, попри все те, ніхто з них не покладав на себе вінця і не одягався у порфиру, щоб величатися неку. ¹⁵ Вони склали у себе раду, і постійно щодня триста двадцять чоловік радяться в усьому, що стосується народу і благоустрою його; ¹⁶ і кожного року одній людині довіряють вони начальство над собою і володарювання над усією землею їхньою, і всі слухають одного, і не буває ні заздрости, ні ревнощів між ними.

¹⁷ Тоді обрав Іуда Евполема, сина Іоанового, сина Аккосового, й Іасона, сина Єлеазарового, і послав їх у Рим, щоб укласти з ними дружбу і союз, ¹⁸ і щоб вони зняли з них ярмо, бо вони бачать, що Еллінське царство хоче поневолити Ізраїля. ¹⁹ Отже, вони вирушили у Рим, хоч шлях був дуже довгий, і звійшли у зібрання ради і, приступивши, сказали: ²⁰ Іуда Маккавей і брати його і весь народ юдейський послали нас до вас, щоб укласти з вами союз і мир, і щоб ви вписали нас у число соратників і друзів ваших. ²¹ І угодне було це слово перед ними. ²² І ось список того послання, яке написали вони у відповідь на мідних дошках і послали в Єрусалим, щоб воно служило для них там пам'ятником миру і союзу: ²³ “благо нехай буде римлянам і народу юдейському на морі й на суші на віки, і меч і ворог нехай будуть далеко від них! ²⁴ Якщо ж настане війна раніше у римлян або у всіх

союзників їхніх у всьому володінні їхньому, ²⁵ то народ юдейський повинен зробити їм усім серцем допомогу у війні, як вимагатиме того час; ²⁶ і тим, що воюють, вони не будуть ні давати, ні постачати ні хліба, ні зброї, ні грошей, ні кораблів, бо так угодно римлянам; вони повинні виконувати обов'язок свій, нічого не одержуючи. ²⁷ Точно так само, якщо раніше трапиться війна у народу юдейського, римляни від душі будуть допомагати їм у війні, як вимагатиме того час, ²⁸ і тим, що допомагають у війні, не будуть давати ні хліба, ні зброї, ні грошей, ні кораблів: так угодно Риму; вони повинні виконувати свої обов'язки – і без обману”. ²⁹ На таких умовах уклали римляни союз з народом юдейським. ³⁰ Якщо ж після цих умов ті й другі захочуть що-небудь додати або зменшити, нехай зроблять це за їх загальним бажанням, і те, що вони додадуть або зменшать, буде мати силу. ³¹ А про те зло, яке робить юдеям цар Димитрій, ми написали йому так: “для чого ти наклав тяжке твоє ярмо на друзів наших і союзників – юдеїв? ³² Якщо вони ще звернуться до нас зі скаргою на тебе, то ми виявимо до них справедливість і будемо воювати проти тебе на морі і на суші”.

9 Коли Димитрій почув, що Никанор і воїни його впали у битві, послав Вакхида й Алкіма вдруге у землю Юдейську і праве крило з ними. ² І вирушили вони по дорозі у Галгали і розташувалися станом біля Месалофа, що в Арвилах, і, оволодівши ним, погубили безліч людей. ³ У першому місяці сто п'ятдесят другого року розташувалися вони станом біля Єрусалима, ⁴ але знялися і пішли до Вереї з двадцятьма тисячами мужів і двома тисячами кінноти. ⁵ А Іуда розташувався станом біля Єлеаса, і три тисячі обраних мужів з ним. ⁶ Але, побачивши безліч війська, яке воно численне, вони

дуже настрашилися, і багато хто зі стану його розбігся, і залишилося у них не більше восьмисот мужів.⁷ Коли побачив Іуда, що розбіглося ополчення його, а війна тривожила його, він засмутився серцем, тому що не мав часу зібрати їх.⁸ Він засмутився і сказав тим, що залишилися: встаньмо і ходімо на супротивників наших; можливо, ми в силах будемо воювати з ними.⁹ Але вони відхилили його і говорили: ми не в силах, але будемо тепер рятувати життя наше, і потім повернемося з братами нашими і тоді будемо воювати проти них, а тепер нас мало.¹⁰ Але Іуда сказав: ні, нехай не буде цього зі мною, щоб бігти від них; а якщо прийшла година наша, то помремо мужньо за братів наших і не залишимо дорікання на славу нашу.¹¹ І рушило військо зі стану і стало проти них; і розділилася кіннота на дві частини, а попереду війська йшли пращники і стрільці і всі сильні передові воїни.¹² Вакхид же знаходився на правому крилі, і наближалися загони з обох боків і сурмили трубами.¹³ Засурмили трубами і ті, що були з Іудою, і заколивалася земля від шуму військ, і була завзята битва від ранку до вечора.¹⁴ Коли побачив Іуда, що Вакхид і найміцніша частина його війська знаходяться на правому боці, то зібралися до нього всі хоробрі серцем, –¹⁵ і розбили вони праве крило, і вони переслідували їх до гори Азоту.¹⁶ Коли ті, що знаходилися на лівому крилі, побачили, що праве крило розбите, то повернули слідом за Іудою і тими, що були з ним, з тилу.¹⁷ І битва була жорстока, і багато впало уражених з того й іншого боку,¹⁸ впав і Іуда, а інші кинулися навтіки.¹⁹ І взяли Іонафан і Симон Іуду, брата свого, і поховали його у гробі батьків його у Модині.²⁰ Й оплакували його і ридали за ним сильно всі ізраїльтяни, і сумували

багато днів і говорили: ²¹ як упав сильний, який спасав Ізраїля? ²² Інші ж діла Іуди і битви і мужні подвиги, які звершив він, і велич його не описані, бо їх було дуже багато.

²³ Після смерти ж Іуди в усіх краях ізраїльських з'явилися люди беззаконні, і піднялися всі чинителі неправди.²⁴ У ті самі дні був дуже сильний голод, і країна пристала до них.²⁵ І обрав Вакхид нечестивих мужів і поставив їх начальниками країни.²⁶ Вони розвідували і розшукували друзів Іуди і приводили їх до Вакхида, а він мстився їм і знущався з них.²⁷ І була велика скорбота в Ізраїлі, якої не було з того дня, як не стало у них пророка.²⁸ Тоді зібралися всі друзі Іуди і сказали Іонафану: ²⁹ відтоді, як помер брат твій Іуда, немає подібного до нього мужа, щоб виступити проти ворогів і Вакхида і проти ненависників нашого народу.³⁰ Отже, тепер ми тебе обрали – бути нам замість нього начальником і вождем, щоб вести війну нашу.³¹ І прийняв Іонафан у той час провід і став на місце Іуди, брата свого.³² І дізнався про те Вакхид і шукав убити його.³³ Про це довідалися Іонафан і Симон, брат його, і всі, що були з ним, і втекли у пустелю Фекоє і розташувалися станом біля вод озера Асфар.³⁴ Вакхид, довідавшись про те у день суботній, переправився сам і все військо його за Йордан.³⁵ А Іонафан відправив брата свого – проводиря народу – і просив друзів своїх, наватеїв, щоб скласти у них великий запас свій.³⁶ Але вийшли з Мидави сини Іамврі і схопили Іоана і все, що він мав, і пішли.³⁷ Після цих подій сказали Іонафану і Симону, братові його, що сини Іамврі урочисто справляють знатний шлюб і проводжають з Надавафа з великою пишнотою наречену, дочку одного зі знатних вельмож хананейських.³⁸ Тоді згадали

вони про Іоана, брата свого, і вийшли, і сховалися під покровом гори.³⁹ Звівши очі свої, вони побачили: ось виклики і велике придане; назустріч вийшов наречений і друзі його і брата його з тимпанами і музикою і з численною зброєю.⁴⁰ Тоді ті, що були з Іонафаном, піднялися на них із засідки і побили їх, і багато впало уражених, а інші втекли на гору; й узяли вони всю здобич їхню.⁴¹ І обернулося шлюбне торжество на сум, і звук музики їх – на плач.⁴² Так помстилися вони за кров брата свого і повернулися до болотистого місця біля Йордану.⁴³ І почув про це Вакхид – і в день суботній прийшов до берегів Йордану з великим військом.⁴⁴ Тоді сказав Іонафан тим, що були з ним: встаньмо тепер і будемо битися за життя наше, бо нині – не те, що вчора і третього дня.⁴⁵ Ось, ворог і попереду нас і позаду нас, вода Йордану з того і з іншого боку, і болото і ліс, і немає місця, куди ухилитися.⁴⁶ Отже, тепер взивайте до неба, щоб визволитися вам від руки ворогів ваших.⁴⁷ І почалася битва. І простяг Іонафан руку свою, щоб уразити Вакхида, але той ухилився від нього назад.⁴⁸ І кинувся Іонафан і ті, що були з ним, у Йордан і перепливли на другий берег, а ті не перейшли за ними Йордану.⁴⁹ Й упало у Вакхида у той день до тисячі мужів.⁵⁰ І повернувся він у Єрусалим і побудував у Юдеї міцні міста: фортецю в Єрихоні, й Еммаум і Вефорон, і Вефіль і Фамнафу у Фарафоні, і Тефон з високими стінами, воротами і запорами,⁵¹ і поставив у них сторожу, щоб вороже діяти проти Ізраїля.⁵² Зміцнив також місто у Вефсурі й Газару і фортецю і залишив у них військо з продовольчими запасами,⁵³ і взяв у заручники синів вождів країни і помістив їх у Єрусалимській фортеці під вартою.⁵⁴ У сто п'ятдесят третьому році, у другому місяці, Алким звелів зруйнувати стіну внутрішнього двору

храму і зруйнувати діло пророків, і вже почав руйнування.⁵⁵ Але у той самий час Алким уражений був ударом, і зупинилися наміри його; уста його зімкнулися, він онімів і не міг більше вимовити жодного слова і заповідати про дім свій.⁵⁶ І помер Алким у той же час у тяжких муках.⁵⁷ Коли Вакхид довідався, що Алким помер, повернувся до царя; і земля Юдейська два роки залишалася у спокої.⁵⁸ Тоді всі беззаконники радились і говорили: ось, Іонафан і ті, що знаходяться з ним, живуть безпечно у спокої; приведемо тепер Вакхида, і він схопить усіх їх в одну ніч.⁵⁹ Пішли і запропонували йому таку пораду.⁶⁰ Він зважився йти з великим військом і послав таємно листи всім союзникам своїм, які знаходилися в Юдеї, щоб вони схопили Іонафана і тих, що знаходяться з ним, але вони не могли, тому що задум їхній став відомим їм.⁶¹ І ввіймали вони з мужів країни винуватців цього лиходійства до п'ятдесяти чоловік і убили їх.⁶² Після цього відійшли Іонафан і Симон і ті, що були з ними, у Вефвасі, що в пустелі, і відбудували зруйноване там і укріпили місто.⁶³ Довідавшись про це, Вакхид зібрав усе військо своє, сповістивши і тих, які знаходилися в Юдеї,⁶⁴ прийшов і обложив Вефвасі, і воював проти нього багато днів і спорудив машини.⁶⁵ Іонафан же залишив у місті Симона, брата свого, а сам вийшов у країну і вийшов з великою кількістю,⁶⁶ й уразив Одоаррина і братів його і синів Фасирона у наметах їхніх і почав уражати і наступати із силою.⁶⁷ Тоді і Симон і ті, що були з ним, виступили з міста і спалили машини,⁶⁸ і воювали проти Вакхида, і він був розбитий ними; цим вони сильно засмутили його, тому що задум його і похід залишилися марними.⁶⁹ Сильно розгнівався він на мужів беззаконних, які порадили йому йти в цю країну, і багатьох з них умертвив, і вирішив

повернутися у землю свою. ⁷⁰ Довідавшись про це, Іонафан послав до нього старійшин, щоб укласти з ним мир і щоб він віддав полонених. ⁷¹ Він прийняв це і зробив за словами його, і поклявся не робити йому ніякого зла в усі дні життя свого ⁷² і віддав йому полонених, яких раніше взяв у полон у землі Юдейській, і повернувся у землю свою і не приходив більше у межі їхні. ⁷³ І вгамувався меч в Ізраїлі, й оселився Іонафан у Махмасі; і почав Іонафан судити народ і знищив нечестивих із середовища Ізраїля.

10 У сто шістдесятому році виступив Олександр, син Антиоха Епифана, й оволодів Птолемаїдою: і прийняли його, і він став царювати там. ² Коли почув про це цар Димитрій, зібрав дуже численне військо і вирушив проти нього на війну. ³ І послав Димитрій лист Іонафану з мирною пропозицією, ніби бажаючи звеличити його, ⁴ бо говорив: попередимо укласти з ним мир, перш ніж він укладе з Олександром проти нас: ⁵ тоді він пригадає все зло, яке ми зробили проти нього і братів його і народу його. ⁶ І він дав йому владу набирати військо і готувати зброю, щоб бути союзником його, і повелів віддати йому заручників, які знаходилися у фортеці. ⁷ Іонафан прийшов у Єрусалим і прочитав листи вголос усьому народу і тим, що були у фортеці; ⁸ і убоюлись усі великим страхом, почувши, що цар дав йому владу набирати військо; ⁹ а ті, що були у фортеці, видали Іонафану заручників, і він повернув їх батькам їхнім. ¹⁰ І жив Іонафан у Єрусалимі; і почав будувати і відновлювати місто, ¹¹ і сказав виконавцям робіт, щоб вони будували стіни і навколо гори Сион для міцності з чотирикутних каменів, – і робили так. ¹² Тоді іноплеменники, які були у фортецях, побудованих Вакхидом, утекли: ¹³ ко-

жен залишив своє місце і пішов у свою землю. ¹⁴ Тільки у Вефсурі залишилися деякі з тих, які залишили закон і заповіді, бо це місце служило для них притулком. ¹⁵ І почув цар Олександр про ті обіцянки, які Димитрій послав Іонафану, і розповіли йому про битви і хоробрі подвиги, які звершили Іонафан і брати його, і про труднощі, які перенесли вони. ¹⁶ Тоді він сказав: чи знайдемо ми ще такого чоловіка, як цей? Зробимо ж його нашим другом і союзником. ¹⁷ І написав і послав йому лист у таких словах: ¹⁸ “Цар Олександр братові Іонафану – радуватися. ¹⁹ Почули ми про тебе, що ти – муж, міцний силою і гідний бути нашим другом. ²⁰ Отже, ми поставляємо тебе нині первосвященником народу твого; і ти будеш називатися другом царя (він послав йому порфиру і золотий вінець), і будеш тримати нашу сторону і зберігати дружбу з нами”. ²¹ І вдягнувся Іонафан у священний одяг у сьомому місяці сто шістдесятого року у свято купців, і зібрав військо і заготував безліч зброї. ²² І почув про це Димитрій і засмутився, і сказав: ²³ що це ми зробили, що Олександр випередив нас укласти дружбу з юдеями для підкріплення себе? ²⁴ Напишу і я їм слова вітання, похвали і обіцянок, щоб були вони на допомогу мені. ²⁵ І послав їм лист у таких словах: “Цар Димитрій народу юдейському – радуватися. ²⁶ Чули ми і раділи, що ви зберігаєте договори наші, перебуваєте у дружбі з нами і не схиляєтеся до ворогів наших. ²⁷ Продовжуйте і нині зберігати вірність нам, – і ми віддамо вам добром за те, що ви робите для нас: ²⁸ зробимо вам багато поступок і дамо вам дари. ²⁹ Нині ж дозволяю вам і звільняю всіх юдеїв від податей і мита з соли і з вінців; ³⁰ і за третю частину насіння і половину частину плодів з дерев, які на-

лежать мені, віднині і надалі я відмінюю брати з землі Юдейської і з трьох областей, приєднаних до неї від Самарії і Галилеї, від нинішнього дня і на вічні часи. ³¹ І Єрусалим нехай буде священним і вільним, і краї його, десятини і прибутки його. ³² Надаю і владу над фортецею Єрусалимською і надаю право первосвященникові поставити у ній людей, яких він сам обере, для охорони її; ³³ і всяку людину з юдеїв, узятую в полон із землі Юдейської, в усьому царстві моєму відпускаю на волю задарма: нехай усі будуть вільні від повинностей за себе і за худобу свою. ³⁴ Усі свята і суботи і новомісяччя, і дні встановлені – три дні перед святом і три дні після свята, – усі ці дні нехай будуть днями пільги і волі всім юдеям, які знаходяться у моєму царстві. ³⁵ Ніхто не буде мати права пригноблювати й обтяжувати кого-небудь з них ні в якій справі. ³⁶ І нехай з юдеїв записуються у царські військо до тридцяти тисяч чоловік, – і їм буде даватися платня чарівні з усіма військами царськими. ³⁷ І з них нехай поставляються начальниками над великими фортецями царськими, з них же нехай поставляються і над справами царства, що вимагають вірності, і їх приставники і начальники нехай будуть з них же, і нехай вони живуть за своїми законами, як повелів цар у землі Юдейській. ³⁸ І три області, приєднані до Юдеї від країни Самарійської, нехай залишаться приєднаними до Юдеї, щоб вважатися і бути їм однією і не підлягати іншій владі, крім влади первосвященника. ³⁹ Птолемаїду з округом її я віддаю у дар святилищу в Єрусалимі на витрати, потрібні для святилища; ⁴⁰ я ж даю щорічно п'ятнадцять тисяч сиклів срібла з царських зборів з належних місць. ⁴¹ І все інше, чого не віддали ті, що завідують зборами, як у попередні роки, віднині будуть віддавати на роботи храму. ⁴² Понад те

п'ять тисяч сиклів срібла, які брали від прибутків святилища з щорічного збору, і ті уступаються, як такі, що належать священникам, які служать. ⁴³ І всі, які втечуть у храм Єрусалимський і в усі межі його з причини повинностей царських і всіх інших, нехай будуть вільні з усім, що належить їм у царстві моєму. ⁴⁴ І на спорудження й оновлення святилища кошти будуть видаватися зі зборів царських. ⁴⁵ І на побудову стін Єрусалима й укріплення їх навколо – кошти будуть видаватися з прибутків царських, а також – на побудову стін у Юдеї". ⁴⁶ Іонафан і народ, вислухавши ці слова, не повірили їм і не прийняли їх, бо згадали про ті великі біди, які наніс Димитрій ізраїльтянам, жорстоко пригнобивши їх, ⁴⁷ і віддали перевагу союзу з Олександром, бо він перший зробив їм мирні пропозиції, – і допомагали йому у війнах в усі дні.

⁴⁸ Цар Олександр зібрав велике військо й ополчився проти Димитрія. ⁴⁹ І вступили два царі у битву, і військо Димитрія кинулося навтіки; Олександр переслідував його, і переміг, ⁵⁰ і дуже наполегливо продовжував битву до самого заходження сонця, – і впав Димитрій у цей день.

⁵¹ Після того Олександр відправив послів до Птолемея, царя Єгипетського, з такими словами: ⁵² "я повернувся у землю царства мого і сів на престолі батьків моїх, прийняв верховну владу, розбив Димитрія і став володарем країни нашої. ⁵³ Я вступив з ним у битву, і він розбитий нами і військо його, і сіли ми на престолі царства його. ⁵⁴ Отже, укладімо тепер дружбу між нами, і ти дай мені дочку твою за дружину, і буду я тобі зятем і дам тобі і їй дари, гідні тебе". ⁵⁵ І відповідав цар Птолемею так: "щасливий день, в який ти повернувся у землю батьків твоїх і сів на престолі царства їх. ⁵⁶ Нині я виконаю для тебе те, про що ти писав, тільки ти вийди до мене у

Птолемаїду, щоб нам бачити один одного, і я поріднюся з тобою, як ти сказав”.⁵⁷ І вирушив Птолomeй з Єгипту сам і Клеопатра, дочка його, і прибули у Птолемаїду в сто шістдесят другому році.⁵⁸ Цар Олександр зустрів його, і він видав за нього Клеопатру, дочку свою, і влаштував шлюб її у Птолемаїді, як личить царям, з великою пишнотою.⁵⁹ Писав також цар Олександр Іонафану, щоб він вийшов до нього назустріч.⁶⁰ І вирушив Іонафан у Птолемаїду з пишністю, – і відрекомендувався обом царям і обдарував їх і наближених до них сріблом і золотом і багатьма дарами, і придбав благовоління їх.⁶¹ І зібралися проти нього мужі зловредні із середовища Ізраїля, мужі беззаконні, щоб обмовити його; але цар не послухав їх.⁶² І повелів цар зняти з Іонафана одяг його і одягти його у порфиру, – і зробили так.⁶³ І посадив його цар із собою і сказав своїм правителям: вийдіть з ним на середину міста і проголосіть, щоб ніхто не смів обмовляти його ні в якій справі і (щоб) ніхто не турбував його ніякою справою.⁶⁴ Коли обмовники побачили славу його, як він був проголошуваний і як убраний у порфиру, всі розбіглися.⁶⁵ Так прославив його цар і вписав його у число перших друзів, і призначив його воєначальником і обласним правителем.⁶⁶ І повернувся Іонафан у Єрусалим з миром і радістю.

⁶⁷ Але у сто шістдесят п'ятому році прийшов із Криту Димитрій, син Димитрія, у землю батьків своїх.⁶⁸ Почувши про це, цар Олександр дуже засмутився і повернувся в Антиохію.⁶⁹ І поставив Димитрій воєначальником Аполлонія, правителя Келе-Сирії, – і він зібрав велике військо і розташувався станом біля Іамнії і послав до первосвященника Іонафана сказати: ⁷⁰ ти тільки один підносиш над нами, я ж був підданий осміянню і посоромленню через тебе. Навіщо ти протистоїш нам у горах?

⁷¹ Якщо ти надієшся на твої військові сили, то зійди до нас на рівнину, і там ми помірємося, бо зі мною військо міст.⁷² Запитай і дізнайся, хто я та інші, що допомагають нам, і скажуть тобі: неможливо вам устояти перед лицем нашим, бо двічі втікали батьки твої у землі своїй.⁷³ І нині ти не можеш устояти проти такої кінноти і такого війська на рівнині, де немає ні каменів, ні ущелин, ні місця для захисту.⁷⁴ Коли Іонафан вислухав ці слова Аполлонія, то подвигся духом і, обравши десять тисяч мужів, вийшов з Єрусалима, і брат його Симон зійшовся з ним на допомогу йому.⁷⁵ І розташувався станом біля Іюпії; але не впустили його у місто, тому що в Іюпії була сторожа Аполлонія, і вони почали воювати проти неї.⁷⁶ Тоді налякані жителі відчинили йому місто, й Іонафан оволодів Іюпією.⁷⁷ Почувши про це, Аполлоній узяв три тисячі кінноти і велике військо і пішов до Азота, ніби роблячи перехід, а тим часом пішов на рівнину, тому що мав безліч кінноти і надіявся на неї.⁷⁸ Іонафан же переслідував його до Азоту, і вступили війська у битву.⁷⁹ Тим часом Аполлоній залишив тисячу вершників у потайному місці позаду них;⁸⁰ але Іонафан довідався, що є засідка позаду нього. І обступили військо його і кидали у народ стріли з ранку до вечора,⁸¹ народ же стояв, як наказав Іонафан; нарешті вершники стомилися.⁸² Тоді Симон підвів військо своє і напав на загін, бо вершники знемогли, – і були розбиті ним і кинулися навтіки.⁸³ І розсіялися вершники по рівнині й утекли в Азот, і увійшли у Бетдагон, капище їхнє, щоб урятуватися.⁸⁴ Але Іонафан спалив Азот і навколишні міста і взяв здобич їх, і капище Дагона з тими, що втекли у нього, спалив вогнем.⁸⁵ І було полеглих від меча зі спаленими до восьми тисяч мужів.⁸⁶ Вирушивши звідти, Іонафан розташу-

вався станом навпроти Аскалона; але жителі міста вийшли до нього назустріч з великою почесною.⁸⁷ І повернувся Іонафан з усіма, що були з ним, у Єрусалим, маючи при собі багато здобичі.⁸⁸ Коли цар Олександр почув про ці події, то знову вшанував Іонафана⁸⁹ і послав йому золоту пряжку, яка за звичаєм давалася царським родичам, і подарував йому Аккарон і всю область його у спадкоємне володіння.

11 Тим часом цар Єгипетський, зібравши численне військо, як пісок на березі морському, і безліч кораблів, намагався оволодіти царством Олександра хитрістю і приєднати його до свого царства.² Він прийшов у Сирію з мирними словами, і жителі відчиняли йому міста і виходили назустріч, бо дано було від царя Олександра повеління зустрічати його, тому що він був тестем його.³ Коли ж Птоломей входив у міста, то залишав військо для сторожі у кожному місті.⁴ Коли наблизився він до Азота, то показали йому спалене капище Дагона, й Азот і навколишні міста зруйновані, і тіла уражені і спалені під час битви, бо склали їх у купи на шляху його,⁵ і розповіли цареві про все, що зробив Іонафан, скаржачись на нього; але цар промовчав.⁶ Тоді вийшов Іонафан назустріч царю в Іопію з пошаною, і вітали один одного і ночували там.⁷ І йшов Іонафан з царем до ріки, яка називалася Елевфера, і потім повернувся в Єрусалим.⁸ Цар же Птоломей оволодів містами на морському березі до Селевкії приморської і складав злі задуми проти Олександра.⁹ І послав послів до царя Димитрія, говорячи: прийди сюди, укладемо між собою союз, і я дам тобі дочку мою, яку має Олександр, і ти будеш царювати у царстві батька твого.¹⁰ Я каюся, що віддав йому дочку мою, бо він намагався

убити мене.¹¹ Так обмовляв він його, тому що сам домагався царства його.¹² І, віднявши у нього дочку свою, віддав її Димитрію, і став чужим для Олександра, і виявилася ворожнеча між ними.¹³ І ввійшов Птоломей в Антиохію і поклав на свою голову два вінці – Азії та Єгипту.¹⁴ Цар Олександр знаходився у той час у Килікії, тому що жителі тих місць відпали від нього.¹⁵ Почувши про це, Олександр пішов проти нього воювати; тоді Птоломей вивів військо і зустрів його з великою силою, і змусив його втікати.¹⁶ І втік Олександр в Аравію, щоб сховатися там; цар же Птоломей піднісся.¹⁷ Завдиїл, аравитянин, зняв голову з Олександра і послав її Птоломею.¹⁸ Цар же Птоломей на третій день помер, а ті, що залишилися у фортецях, знищені були жителями фортець.¹⁹ І став царювати Димитрій у сто шістдесят сьомому році.

²⁰ У ті дні зібрав Іонафан юдеїв, щоб завоювати фортецю Єрусалимську, і спорудив перед нею безліч машин.²¹ Але деякі ненависники народу свого, відступники від закону, пішли до царя і донесли, що Іонафан облягає фортецю.²² Коли він почув про це, розгнівався і, поспішно зібравшись, вирушив у Птолемаїду, і написав Іонафану, щоб він не облягав фортеці, а якомога швидше йшов йому назустріч у Птолемаїду, щоб переговорити з ним.²³ Але Іонафан, вислухавши це, наказав продовжувати облогу й, обравши зі старійшин ізраїльських і священників, зважився піддатися небезпеці.²⁴ Узавши срібла і золота, одягу і багато інших дарів, він пішов до царя у Птолемаїду, і придбав благовоління його.²⁵ І хоча деякі відступники з того ж народу обмовляли його,²⁶ але цар учинив з ним так само, як чинили з ним попередники його, і підніс його перед усіма друзями своїми,

²⁷ й утвердив за ним первосвященство й інші почесні відзнаки, які він мав колись, і зробив його одним з перших друзів своїх. ²⁸ І просив Іонафан царя звільнити від податей Юдею і три області й Самарію й обіцяв йому триста талантів. ²⁹ Цар погодився і написав Іонафану про все це лист такого змісту: ³⁰ “Цар Димитрій братові Іонафану і народу юдейському – радуватися. ³¹ Список листа, який ми писали про вас Ласфену, родичеві нашому, посилаємо і до вас, щоб ви знали. ³² Цар Димитрій Ласфену батькові – радуватися. ³³ Народу юдейському, друзям нашим, що вірно виконують свої обов’язки перед нами, ми розсудили зробити благодіяння за їхню добру прихильність до нас. ³⁴ Отже, ми затверджуємо за ними як межі Юдеї, так і три області: Аферему, Лідду і Рамафем, які приєднані до Юдеї від Самарії, і все, що належить усім жерцям їх у Єрусалимі, за ті царські оброки, які раніше щорічно одержував від них цар з плодів землі і з плодів дерев, ³⁵ і все інше, що належить нам віднині з десятин і данини, що припадає нам, солоні озера і вінцевий збір, що нам належить, усе цілком уступаємо їм. ³⁶ І нічого не буде відмінено з цього віднині і на завжди. ³⁷ Отже, потурбуйтеся зробити список з цього, і нехай буде відданий він Іонафану і покладений на святій горі у призначеному місці”.

³⁸ І побачив цар Димитрій, що склилася земля перед ним і ніщо не противилося йому, і відпустив усі війська свої, кожного у своє місце, крім військ чужоземних, які він найняв з островів чужих народів, за що всі війська батьків його ненавиділи його. ³⁹ Трифон, один з колишніх прихильників Олександра, бачачи, що всі війська нарікають на Димитрія, вирушив до Емалкуя аравитянина, який виховував Антиоха, малоліт-

нього сина Олександра; ⁴⁰ і наполягав, щоб він видав його йому, щоб зробити його царем замість нього; і розповів йому про все, що зробив Димитрій, і про неприязнь, яку мають до нього війська його, і пробув там багато днів.

⁴¹ І послав Іонафан до царя Димитрія, щоб він вивів залишених ним у Єрусалимській фортеці і укріпленнях, бо вони нападали на Ізраїля. ⁴² Димитрій послав сказати Іонафану: не тільки це зроблю для тебе і для народу твого, але і вшаную тебе і народ твій великою шанною, як тільки буду мати слушний час. ⁴³ Тепер же ти справедливо вчинив, якщо надішлеш мені людей на допомогу у війні, бо відійшли від мене усі війська мої. ⁴⁴ І послав до нього Іонафан у Антиохію три тисячі хоробрих мужів, і прийшли вони до царя, і зрадив цар прибуттю їх. ⁴⁵ Громадяни ж, зібравшись на середину міста до ста двадцяти тисяч чоловік, хотіли убити царя. ⁴⁶ Але цар утік у палац, а громадяни зайняли усі вулиці міста і почали облягати його. ⁴⁷ Тоді цар викликав на допомогу юдеїв, і усі вони негайно зібралися біля нього, і раптово розсипалися по місту, й умертвили у той день у місті до ста тисяч, ⁴⁸ і запалили місто, і взяли у той день багато здобичі, і врятували царя. ⁴⁹ І побачили громадяни, що юдеї оволоділи містом, як хотіли, і впали духом, і почали волати до царя, благаючи і говорячи: ⁵⁰ прости нас, і нехай юдеї перестануть нападати на нас і на місто. ⁵¹ І склали зброю й уклали мир. І прославились юдеї перед царем і перед усіма у царстві його і повернулися в Єрусалим з великою здобиччю. ⁵² І сів цар Димитрій на престолі царства свого, і заспокоїлася земля перед ним. ⁵³ Але він сказав неправду в усьому, що обіцяв, і зрадив Іонафана і не віддя-

чив за зроблене йому добро і дуже образив його.⁵⁴ Після того повернувся Трифон і з ним Антиох, ще дуже юний; він воцарився і поклав на себе вінець.⁵⁵ І зібралися до нього усі війська, які розпустив Димитрій, і почали воювати з ним, і він кинувся навтіки, і був уражений.⁵⁶ І взяв Трифон слонів і оволодів Антиохією.⁵⁷ І писав юний Антиох Іонафану, говорячи: надаю тобі первосвященство і поставляю тебе над чотирма областями, і ти будеш у числі друзів царських.⁵⁸ І послав йому золоті сосуди і домашнє начиння і надав йому право пити з золотих сосудів і носити порфиру і золоту пряжку,⁵⁹ а Симона, брата його, поставив воєначальником від області Тирської до меж Єгипту.⁶⁰ І виступив Іонафан у похід, і проходив по той бік ріки [Йордану] і по містах, і зібралися до нього на допомогу всі сирійські війська; і прийшов він до Аскалона, і зустріли його жителі міста з честю.⁶¹ Звідти пішов він у Газу; але жителі Гази замкнулися; і обложив він місто, і спалив вогнем передмістя його, і спустошив їх.⁶² І упрохали жителі Гази Іонафана, і він примирився з ними, тільки взяв у заручники синів начальників їхніх і відіслав їх у Єрусалим, і пройшов країну до Дамаска.

⁶³ І почув Іонафан, що прийшли у Кадис, у Галилеї, воєначальники Димитрія з численним військом, щоб вигнати його із країни.⁶⁴ Але він пішов назустріч їм, брата ж свого, Симона, залишив у країні.⁶⁵ І розташував Симон стан свій при Вефсурі, й облягав його багато днів, і замкнув його.⁶⁶ І просили його про мир, і він погодився, але вигнав їх звідти, й оволодів містом, і поставив у ньому сторожу.⁶⁷ А Іонафан і військо його розташувалися станом біля вод Геннісаретських і ранком стали на рівнині Насор.⁶⁸ І ось, військо іноплеменників зустрілося з ним на рівнині, залишивши проти нього засідку в горах, саме ж ішло

назустріч йому з протилежного боку.⁶⁹ І вийшли ті, що були у засідці, зі своїх місць, і почали битися: тоді всі, що були з Іонафаном, кинулися навтіки,⁷⁰ і жодного з них не залишилося, крім Маттафії, сина Авесаломового, й Іуди, сина Халфієвого, начальників військових загонів.⁷¹ І роздер Іонафан одяг свій, і посилав землю на голову свою, і молився.⁷² Потім повернувся, щоб воювати з ними й уразив їх, і вони побігли.⁷³ Побачивши це, ті що утекли від нього, повернулися до нього, і з ним переслідували їх до Кадиса, до самого стану їхнього, і там зупинилися.⁷⁴ У той день упало від іноплеменників до трьох тисяч мужів; і повернувся Іонафан у Єрусалим.

12 Іонафан, бачачи, що час сприятливий для нього, обрав мужів і послав у Рим встановити і відновити дружбу з римлянами,² і до спартанців і в інші місця послав листи про те саме.³ І прийшли вони у Рим, і ввійшли у раду, і сказали: "Іонафан первосвященик і народ юдейський послали нас, щоб відновити дружбу з вами і союз, як і раніше".⁴ І там дали їм листи до місцевих начальників, щоб провели їх у землю Юдейську з миром.⁵ Ось список листа, який писав Іонафан спартанцям:⁶ "первосвященик Іонафан і народні старійшини і священники й інший народ юдейський братам спартанцям – радуватися.⁷ Ще раніше від Дарія [Арея], який царював у вас, прислані були до первосвященика Онії листи, що ви – брати наші, як свідчить список.⁸ І прийняв Онія посланого мужа з честю, і одержав листи, в яких ясно говорилося про союз і дружбу.⁹ Ми ж, хоч і не маємо потреби у них, маючи втіхою священні книги, які у руках наших,¹⁰ але вирішили послати до вас для відновлення братерства і дружби, щоб не відчужуватися від вас, тому що багато минуло часу після того, як ви посилали до нас.¹¹ Ми постій-

но повсякчас, як у свята, так і в інші встановлені дні, згадуємо про вас при жертвоприношеннях наших і молитвах, як слід і пристойно згадувати братів.¹² Ми радіємо за вашу славу;¹³ нас же оточують багато бід і часті війни, бо воювали проти нас навколишні царі.¹⁴ Але ми не хотіли турбувати вас та інших союзників і друзів наших у цих війнах,¹⁵ бо ми маємо допомогу небесну, яка допомагає нам; ми позбулися ворогів наших, і вороги наші втихомирені.¹⁶ Тепер ми обрали Нумінія, сина Антиохового, й Антипатра, сина Іасонового, і послали їх до римлян відновити дружбу з ними і колишній союз.¹⁷ Доручили їм іти і до вас, вітати вас і вручити вам листи від нас про поновлення і з вами нашого братерства.¹⁸ І ви добре зробіте, відповівши нам на них”.

¹⁹ Ось і список листів, які надіслав Дарій [Арей]:²⁰ “Цар Спартанський Онії первосвященикові – радуватися.²¹ Знайдено у писанні про спартанців і юдеїв, що вони – брати і від роду Авраамового.²² Тепер, коли ми довідалися про це, ви добре зробіте, написавши нам про добробут ваш.²³ Ми ж повідомляємо вам: худоба ваша і майно ваше – наші, а що у нас є, те ваше. І ми повеліли оголосити вам про те”.

²⁴ І почув Іонафан, що повернулися воєначальники Димитрія з більшим військом, ніж колись, щоб воювати проти нього,²⁵ і вийшов з Єрусалима, і зустрів їх у країні Амафитській, і не дав їм часу ввійти у країну його.²⁶ І послав у стан їхній спостерігачів, які, повернувшись, оголосили йому, що вони готуються напасти на них у цю ніч.²⁷ Тому, коли зайшло сонце, Іонафан наказав своїм пильнувати, бути в озброєнні і готуватися до битви всю ніч, і поставив навколо стану передових сторожів.²⁸ І почули вороги, що Іонафан зі своїми приготувався до битви, і злякалися, і затремтіли серцем своїм, і запаливши вогні

у стані своєму, пішли.²⁹ Іонафан же і ті, що були з ним, не знали про те до ранку, бо бачили розпалені вогні.³⁰ І погнався Іонафан за ними, але не наздогнав їх, тому що вони перейшли ріку Елевферу.³¹ Тоді Іонафан обернувся на арабів, названих заведеями, уразив їх і взяв здобич їхню.³² Потім, повернувши, прийшов у Дамаск і пройшов по всій тій країні.³³ І Симон вийшов, і пройшов до Аскалона і найближчих фортець, і повернувся в Іоппію, й оволодів нею,³⁴ бо він почув, що [іоппіяни] хочуть здати фортецю військам Димитрія, – і поставив там сторожу, щоб охороняти її.³⁵ І повернувся Іонафан, і скликав старійшин народу, і радився з ними, щоб побудувати фортеці в Юдеї,³⁶ підвищити стіни Єрусалима і спорудити високу стіну між фортецею і містом, щоб відокремити її від міста, так щоб вона була окремо, і не було б у ній ні купівлі, ні продажу.³⁷ Коли зібралися облаштувати місто і дійшли до стіни біля потоку зі східного боку, то побудували так звану Хафенафу.³⁸ А Симон побудував Адиду в Сефілі, і зміцнив ворота і запри.

³⁹ Тим часом Трифон домагався стати царем Азії і покласти на себе вінець і підняти руку на царя Антиоха,⁴⁰ але побоювався, як би не перешкодив йому Іонафан і не почав проти нього війну; тому шукав випадку, щоб узяти Іонафана й убити, і, піднявшись, пішов у Вефсан.⁴¹ І вийшов Іонафан назустріч йому з сорока тисячами обраних мужів, готових до битви, і прийшов у Вефсан.⁴² Коли Трифон побачив, що Іонафан іде з численним військом, то побоявся підняти на нього руки.⁴³ І прийняв його з честю, і представив його всім друзям своїм, дав йому подарунки, наказав військам своїм коритися йому, як собі самому.⁴⁴ Потім сказав Іонафану: для чого ти утруднюєш весь цей народ, коли не чекає на нас війна? ⁴⁵ Отже, відпусти

їх тепер у доми їхні, а для себе обері небагатьох мужів, які були б з тобою, і підемо зі мною у Птолемаїду, і я передам її тобі й інші фортеці й решту військ і всіх, що завідують зборами, і потім повернуся; бо для цього я і перебуваю тут. ⁴⁶ І повірив йому Іонафан, і зробив так, як він сказав, і відпустив війська, і вони вирушили у землю Юдейську; ⁴⁷ із собою ж залишив три тисячі мужів, з яких дві тисячі залишив у Галилеї, тисяча ж вирушила з ним. ⁴⁸ Але як тільки увійшов Іонафан у Птолемаїду, птолемаїдяни замкнули ворота, і схопили його, і всіх, хто увійшов з ним, убили мечем. ⁴⁹ Тоді Трифон послав військо і кінноту в Галилею і на велику рівнину, щоб знищити всіх, що були з Іонафаном. ⁵⁰ Але вони, почувши, що Іонафан схоплений і загинув, і ті, що були з ним, підбадьорили один одного, і вийшли густим строем, готові битися. ⁵¹ І побачили ті, що переслідували, що йдеться про життя, і повернулися назад. ⁵² А вони всі благополучно прийшли у землю Юдейську й оплакували Іонафана і тих, що були з ним, і були у великому страху, і весь Ізраїль плакав гірким плачем. ⁵³ Тоді всі навколишні народи шукали, як знищити їх, бо говорили: тепер немає у них начальника і поборника; отже, будемо тепер воювати проти них і знищимо із середовища людей пам'ять їх.

13 Почув Симон, що Трифон зібрав велике військо, щоб іти у землю Юдейську і розорити її. ² І бачачи, що народ у страху і тремтінні, зійшов у Єрусалим і зібрав народ. ³ І, підбадьорюючи їх, говорив їм: самі ви знаєте, скільки я і брати мої і дім батька мого зробили заради цих законів і святині, знаєте війни і гноблення, які ми витерпіли. ⁴ Тому і загинули всі брати мої за Ізраїля, і залишився я один. ⁵ І нині нехай не буде того, щоб я став щадити життя моє в усі часи гноблення, бо я не

кращий за братів моїх. ⁶ Але буду мститися за народ мій і за святини, і за дружин і за дітей наших, бо об'єдналися всі народи, щоб знищити нас через неприязнь. ⁷ І запалився дух народу, як тільки почув він такі слова; ⁸ і відповіли гучним голосом, і сказали: ти – наш вождь замість Іуди та Іонафана, брата твого. ⁹ Веди нашу війну, і що ти скажеш нам, ми все зробимо. ¹⁰ Тоді зібрав він усіх мужів ратних, і поспішив закінчити стіни Єрусалима, і з усіх боків зміцнив його. ¹¹ Потім послав Іонафана, сина Авессаломового, і з ним достатню кількість війська в Іошпю, і він вигнав тих, що були у ній, і залишився там.

¹² Тим часом Трифон піднявся з Птолемаїди з численним військом, щоб увійти у землю Юдейську; з ним був й Іонафан під вартою. ¹³ Симон же розташував стан при Адиді навпроти рівнини. ¹⁴ Коли Трифон довідався, що Симон заступив місце Іонафана, брата свого, і має намір вступити у битву з ним, то послав до нього послів сказати: ¹⁵ за срібло, яке брат твій Іонафан заборгував царській скарбниці за потребами, які він мав, ми затримали його. ¹⁶ Отже, надішли тепер сто талантів срібла і у заручники двох синів його, щоб він, бувши відпущеним, не відійшов від нас, – і ми відпустимо його. ¹⁷ Симон розумів, що вони говорять з ним підступно, але послав срібло і дітей, щоб не викликати великої ненависті народу, ¹⁸ який сказав би: через те, що я не послав йому срібла і дітей, Іонафан загинув. ¹⁹ Отже, послав дітей і сто талантів; але Трифон обманув і не відпустив Іонафана. ²⁰ Після цього Трифон пішов, щоб увійти в країну і розорити її, і пішов манівцем на Адару. Але Симон і військо його йшли слідом за ним усюди, куди він йшов. ²¹ Ті ж, що були у фортеці, послали до Трифона послів, щоб спонукати його прийти до них через пустелю і надіслати

їм продовольчі припаси. ²² І приготував Трифон усю свою кінноту, щоб іти у ту ж ніч, але був дуже великий сніг, і він не пішов через сніг, а, піднявшись, вирушив у Галаад. ²³ Коли ж наблизився до Васками, умертвив Іонафана, і він похований там. ²⁴ І повернувся Трифон і пішов у землю свою. ²⁵ Тоді Симон послав і взяв кістки Іонафана, брата свого, і поховав їх у Модині, місті батьків своїх. ²⁶ І оплакував його весь Ізраїль гірким плачем, і сумували за ним багато днів. ²⁷ І спорудив Симон будівлю над гробом батька свого і братів своїх і звів її високою, для благовидости, з тесаного каменю з передньої і задньої сторони, ²⁸ і поставив на ній сім пірамід, одну навпроти іншої, батькові і матері і чотирьом братам; ²⁹ зробив на них майстерні прикраси, поставивши навколо високі стовпи, а на стовпах повне озброєння – на вічну пам'ять, і поряд зі зброєю – вирізьблені кораблі, так що вони видимі були всім, хто плаває по морю. ³⁰ Цей надгробний пам'ятник, який зробив він у Модині, стоїть до цього дня.

³¹ Трифон же з підступництвом вирушив у путь з юним царем Антиохом і убив його, ³² і став царем замість нього, і поклав на себе вінець Азії, і зробив велике ураження на землі. ³³ А Симон будував фортеці в Юдеї, зміцнюючи їх високими вежами і великими стінами, воротами і запорами, і складав у фортецях продовольчі запаси. ³⁴ Потім обрав Симон мужів і послав до царя Димитрія просити, щоб він зробив полегшення країні, бо всі діяння Трифона були грабіжницькі. ³⁵ І послав йому цар Димитрій відповідь на ці слова і написав такий лист: ³⁶ “Цар Димитрій Симону, первосвященникові і другові царів, і старійшинам і народу юдейському – радуватися. ³⁷ Золотий вінець і пальмову гілку, послану вами, ми одержали і готові укласти з вами повний мир

і написати тим, що завідують зборами, щоб відпустити вам данину. ³⁸ І все, що ми ухвалили про вас, нехай буде незмінно, і фортеці, які ви побудували, нехай належать вам. ³⁹ Прощаємо вам також ненавмисні провини ваші до цього дня і вінцевий збір, який платити ви зобов'язані, і якщо інше щось стягувалося у Єрусалимі, більш не буде стягуватися. ⁴⁰ І якщо знайдуться з вас здатні бути вписаними у число тих, що знаходяться при нас, нехай записуються, і нехай буде між нами мир”.

⁴¹ У сто сімдесятому році знято ярмо язичників з Ізраїля; ⁴² і народ Ізраїльський у листуванні й договорах почав писати: “першого року при Симоні, великому первосвященнику, вожді і правителєві юдеїв”. ⁴³ У цей час Симон зробив напад на Газу, оточив її військом, збудував облогові машини і присунув їх до міста, розбив одну вежу й оволодів нею. ⁴⁴ А ті, що були на машині, вскочили у місто, і сталося в місті велике сум'яття. ⁴⁵ І зійшли громадяни з дружинами і дітьми на стіну, роздерши одяг свій, і голосно волали, благаючи Симона дати їм помилування, ⁴⁶ і говорили: вчини з нами не за злими справами нашими, але з милости твоєї. ⁴⁷ І змілосердився над ними Симон, і не воював з ними, а тільки вигнав їх з міста, й очистив доми, в яких знаходилися ідоли, і так увійшов у місто зі славослів'ями і благословеннями. ⁴⁸ І викинув з нього все нечисте, й оселив там мужів, які дотримуються закону, й укріпив його, і влаштував у ньому для себе житло. ⁴⁹ Тим же, що були у Єрусалимській фортеці, не дозволяли ні виходити, ні вступати у країну, ні купувати, ні продавати, і вони терпіли сильний голод, і багато хто з них загинув від голоду. ⁵⁰ Тоді воззвали вони до Симона про мир, і він дав їм його, але вигнав їх звідти й очистив фортецю від осквернення, ⁵¹ і увійшов у неї у двадцять третій

день другого місяця сто сімдесят першого року зі славослів'ями, пальмовим віттям, з гусями, кимвалами і цитрами, із псалмами і піснями, бо знищено великого ворога Ізраїля.⁵² І встановив кожного року проводити цей день з веселоцями, й укріпив гору храму, яка знаходиться поблизу фортеці, й оселився там сам і ті, що були з ним.⁵³ І побачив Симон, що син його Іоан змужнів, і поставив його начальником над усіма військами, й оселився у Газарі.

14 У сто сімдесят другому році цар Димитрій зібрав війська свої і вирушив у Мідію, щоб одержати допомогу собі для війни проти Трифона.² Але Арсак, цар Перський і Мідійський, почувши, що Димитрій прийшов у межі його, послав одного з воєначальників своїх взяти його живого.³ Той вирушив і розбив військо Димитрія, узяв його, і привів до Арсака, який замкнув його у в'язниці.

⁴ І спочивала земля Юдейська в усі дні Симона; він дбав про благо народу свого, і подобалася їм влада і слава його в усі дні.⁵ І до всієї своєї слави, він узяв ще Іопсію для пристані і відкрив вхід островам морським,⁶ і поширив межі народу свого, й оволодів тією країною.⁷ Він набрав безліч полонених і володарював над Газарою і Вефсурою і над фортецею, очистив її від осквернення, і не було тих, хто противився йому.⁸ Юдеї спокійно обробляли землю свою, і земля давала плоди свої і дерева у полях – плід свій.⁹ Старці, сидячи на вулицях, усе раділися про користі суспільні, і юнаки одягалися у пишній і військовий одяг.¹⁰ Містам постачав він продовольчі припаси і робив їх місцями укріпленими, так що славне ім'я його вимовлялося до країв землі.¹¹ Він відновив мир у країні, і радувався Ізраїль великою радістю.¹² І сидів кожен під виноградом своїм і під смоковницею своєю, і ніхто

не страшив їх.¹³ І не залишилося нікого на землі, хто воював би проти них, і царі смирилися у ті дні.¹⁴ Він підкріплював усіх бідних у народі своєму, вимагав виконання закону і знищував усякого беззаконника і злодія,¹⁵ прикрасив святилище і примножив священне начиння.

¹⁶ Коли дійшла чутка до Рима і до Спарти, що Іонафан помер, вони дуже засмутилися.¹⁷ Коли ж почули, що Симон, брат його, став замість нього первосвящеником і володарює над країною і містами, які знаходяться у ній,¹⁸ то написали до нього на мідних дошках, щоб відновити з ним дружбу і союз, укладений ними з братами його Іудою та Іонафаном.¹⁹ Вони були прочитані в Єрусалимі перед зібранням.²⁰ Ось список з листів, присланих спартанцями: “Спартанські начальники і місто – Симону первосвященикові, старійшинам і священикам і всьому народу юдейському, братам нашим – радуватися.²¹ Посли, прислані до народу нашого, розповіли нам про вашу славу і честь, і ми зраділи прибуттю їх²² і записали сказане ними у народній раді так: Нуминій, син Антиоха, й Антипатр, син Іасона, послы юдейські, прийшли до нас відновити з нами дружбу.²³ Й угодно було народу прийняти цих мужів з пошаною і внести запис слів їхніх у відкриті народні книги, на пам'ять народу спартанському. А список з цього ми написали для первосвященика Симона”.

²⁴ Після того Симон послав Нуминія у Рим з великим золотим щитом, вагою у тисячу мин, щоб укласти з ними союз.²⁵ Коли почув про це народ, то сказав: яку подяку віддамо ми Симону і сином його?²⁶ Бо він твердо стояв і брати його і дід батька його, і відбили ворогів Ізраїля, і здобули йому свободу.²⁷ І написали про те на мідних дошках і виставили їх на стовпах на горі Сион. Ось список написаного: “У вісімнадцятий день Елула сто сімдесят

другого року, – це був третій рік за первосвященника Симона, – ²⁸ у Самарелі, у великому зібранні священників і народу і князів народних і старійшин країни, оголошено нам: ²⁹ оскільки багато разів бували війни у цій країні, то Симон, син Маттафії, син синів Іарива, і брати його, піддаючи себе небезпеці, протистали ворогам народу свого, щоб зберегти святилище його і закон, і великою славою прославили народ свій. ³⁰ Іонафан зібрав народ свій і зробився первосвященником його, але він преставився до народу свого.

³¹ Коли ж вороги їхні вирішили ввійти у країну їхню, щоб розорити країну їхню і простягти руки на святилище їхнє, ³² тоді повстав Симон і воював за народ свій і витратив багато власних грошей, постачаючи хоробрим мужам народу свого зброю і даючи їм платню. ³³ Він укріпив міста Юдеї і Вефсуру на кордонах Юдеї, де колись знаходилася зброя ворогів, і поставив там сторожу з юдеїв. ³⁴ Також укріпив Іопсію біля моря і Газару на межах Азота, в якій раніше жили вороги, й оселив там юдеїв, забезпечивши ці місця всім, що потрібно було для відновлення їх. ³⁵ І бачив народ діяння Симона і славу, яку намагався він здобути народу своєму, і поставив його своїм начальником і первосвященником за те, що все це зробив він, і за справедливість і вірність, яку він зберігав до племені свого, всіляко намагаючись піднести народ свій. ³⁶ У дні його руками його успішно були вигнані з країни язичники і ті, що займали місто Давидове у Єрусалимі, які, збудувавши собі фортецю, виходили з неї й оскверняли все навколо святилища і багато шкочили святині. ³⁷ Він оселив у ній юдеїв і укріпив її для безпеки країни і міста і підвищив стіни Єрусалима. ³⁸ Тому і цар Димитрій затвердив за ним первосвященство, ³⁹ і залічив його до друзів своїх, і вшанував його великою

славою. ⁴⁰ Бо він почув, що римляни назвали юдеїв друзями і союзниками і братами і з честю прийняли послів Симона, ⁴¹ що юдеї і священники погодилися, щоб Симон був у них начальником і первосвященником навик, доки постане Пророк вірний, ⁴² щоб він був у них воєначальником і мав піклування про святих і поставляв їх над роботами їхніми і над областю, і над зброєю, і над фортецями, ⁴³ щоб мав піклування про святилище, і всі слухалися його, щоб усі договори у країні писалися на його ім'я, і щоб він одягався у порфиру і носив золоті прикраси. ⁴⁴ І нікому з народу і священників нехай не буде дозволено відмінити що-небудь з цього або суперечити словам його, або без нього скликати зібрання у країні й одягатися у порфиру і носити золоту пряжку. ⁴⁵ А хто зробить що-небудь проти цього, або відмінить щось із цього, буде винен”. ⁴⁶ І погодився весь народ підкоритися Симону і чинити за словами цими. ⁴⁷ Симон прийняв і погодився бути первосвященником і воєначальником і правителем юдеїв та священників і бути начальником над усіма. ⁴⁸ І вирішили викарбувати запис цей на мідних дошках і поставити їх в огорожі храму на видному місці, ⁴⁹ а списки з них покласти у скарбниці, щоб мав їх Симон і сини його.

15 І надіслав Антиох, син царя Димитрія, листи з островів морських до Симона, великого священника і правителя народу юдейського, і до всього народу. ² Вони були такого змісту: “Цар Антиох Симону, первосвященнику і правителю народу, і народу юдейському – радуватися. ³ Оскільки люди зловредні оволоділи царством батьків наших, то я хочу повернути царство, щоб відновити його, як воно було раніше. Я набрав численне військо і приготував військові кораблі; ⁴ і хочу прийти по області, щоб покарати тих, які спустошили область нашу і розо-

рили багато міст у царстві. ⁵ Залишаю тепер за тобою всі данини, які уступали тобі царі, що були раніше за мене, й інші дари, які вони уступали тобі; ⁶ дозволяю тобі карбувати свою монету у країні твоїй. ⁷ Єрусалим і святилище нехай будуть вільні; і всю зброю, яку ти заготував, і фортеці, побудовані тобою, якими ти володієш, нехай залишаються у тебе. ⁸ І всякий борг царський і майбутні царські борги відтепер і назавжди нехай будуть відпущені тобі. ⁹ Коли ж ми оволодіємо царством нашим, тоді вшануємо тебе і народ твій і храм великою честю, щоб слава ваша стала відома по всій землі”.

¹⁰ У сто сімдесят четвертому році вступив Антиох у землю батьків своїх, і зібралися до нього всі війська, так що тих, які залишилися з Трифоном, було небагато. ¹¹ І переслідував його цар Антиох, і він утік у Дору, яка біля моря; ¹² бо він побачив, що звалилися на нього біди і залишили його війська. ¹³ І прийшов Антиох до Дори і з ним сто двадцять тисяч воїнів і вісім тисяч кінноти ¹⁴ й оточив місто, а кораблі підійшли з моря, і тіснив він місто із суші і моря, і не давав нікому ні вийти, ні ввійти.

¹⁵ Тоді прийшов з Рима Нуминій і ті, що супроводжували його, з листами до царів і країн, в яких було написано таке: ¹⁶ “Левкій, консул Римський, царю Птоломею – радуватися. ¹⁷ Прийшли до нас юдейські послі, друзі наші і союзники, послані від первосвященника Симона і народу юдейського, відновити давню дружбу і союз, ¹⁸ і принесли золотий щит у тисячу мин. ¹⁹ Отже, ми захотіли написати царям і країнам, щоб вони не чинили їм зла, і не воювали проти них і міст їхніх і країни їхньої, і не допомагали тим, хто воює проти них. ²⁰ Ми розсудили прийняти від них щит. ²¹ Отже, якщо які зловредні люди втекли до вас із країни їхньої, видайте їх первосвяще-

нику Симону, щоб він покарав їх за законом їхнім”. ²² Те саме написав він царю Димитрію й Атталу, Аріарафі й Арсаку, ²³ і в усі області, і Сампсамі і спартанцям, і в Делос, і в Минд, і в Сикіон, і в Карію, і в Самос, і в Памфілію, і в Ликію, і в Галикарнасс, і в Родос, і у Фасиліду, і в Кос, і в Сиду, і в Арад, і в Гортину, і в Книду, і в Кіпр, і в Киринію. ²⁴ Список з цих листів написали Симону первосвященнику.

²⁵ Цар же Антиох обложив Дору вдруге, нападаючи на неї з усіх боків і будуючи машини, і закрив Трифона так, що неможливо було йому ні ввійти, ні вийти. ²⁶ І послав до нього Симон дві тисячі обраних мужів на допомогу йому, і срібло і золото, і достатньо запасів; ²⁷ але він не захотів прийняти це і відкинув усе, в чому раніше домовився з ним, і відчужився від нього. ²⁸ І послав до нього Афиновія, одного з друзів своїх, щоб переговорити з ним і сказати: “Ви володієте Іопією і Газарою і фортецею Єрусалимською – містами царства мого; ²⁹ ви спустошили межі їх і зробили велике ураження на землі, й оволоділи багатьма місцями у царстві моему. ³⁰ Отже, віддайте тепер міста, які ви взяли, і данину з тих місць, якими ви володієте поза межами юдейськими. ³¹ Якщо ж не так, то дайте за них п’ятсот талантів срібла, і за спустошення, яке вчинили, і за данину з міст інші п’ятсот талантів; а якщо не дасте, то ми прийдемо і будемо воювати з вами”. ³² І прийшов Афиновій, друг царя, у Єрусалим, і коли побачив славу Симона і скарбницю з золотим і срібним начинням і навколишню красу, то здивувався й оголосив йому слова царя. ³³ Симон сказав йому у відповідь: ми ні чужої землі не брали, ні володарювали над чужим, але володіємо спадщиною батьків наших, яку вороги наші одного разу неправедно привласнили собі. ³⁴ Ми ж, вибравши

час, знову повернули собі спадщину батьків наших.³⁵ Що стосується Іопії та Газари, яких ти вимагаєш, то вони самі заповідяли багато зла народу у країні нашій; за них ми дамо сто талантів. На це Афиновій нічого не відповів;³⁶ але, з досадою повернувшись до царя, розповів йому ці слова і про славу Симона, і про все, що бачив, і цар сильно розгнівався.³⁷ Трифон же, сівши на корабель, утік в Орфосіаду.³⁸ Тоді цар, зробивши воєначальником приморської країни Кендевей, доручив йому піші і кінні війська³⁹ і наказав йому йти війною проти Юдеї, наказав йому також побудувати Кедрон і укріпити ворота, і як воювати з народом; сам же цар погнався за Трифоном.⁴⁰ І прийшов Кендевей в Іамнію, і почав викликати на битву народ і вдиратися в Юдею і брати народ у полон і вбивати;⁴¹ і побудував Кедрон, і розташував там кінноту і військо, щоб вони, виходячи звідти, обходили дороги Юдеї, як наказав йому цар.

16 І повернувся Іоан із Газари і розповів Симону, батькові своєму, про те, що робив Кендевей.² Тоді Симон покликав двох старших синів своїх, Іуду й Іоана, і сказав їм: я і брати мої і дім батька мого воювали проти ворогів Ізраїля від юности до сьогодні і багато разів успішно рятували руками нашими Ізраїля.³ Але ось, я постарів, а ви з милости *Божої* перебуваєте у літах зрілих: заступіть місце моє і брата мого, йдіть і воюйте за народ наш, і нехай буде з вами допомога небесна.⁴ І обрав із країни двадцять тисяч воїнів і вершників, і пішли вони проти Кендевея, і ночували у Модині.⁵ Вставши ж уранці, вийшли на рівнину, і ось численне військо назустріч їм, піші і кінні, і між ними був потік.⁶ І рушив проти них сам і народ його, і бачачи, що народ боїться переходити потік, він перейшов перший, і побачили це воїни, і пе-

рейшли за ним.⁷ І розділив він народ, поставивши кінних серед піших; кіннота ж ворогів була дуже численна.⁸ І засурмили священними трубами; і Кендевей кинувся навтіки і військо його, й упало у них багато поранених, інші ж утекли у фортецю.⁹ Тоді був поранений Іуда, брат Іоана; але Іоан переслідував їх, доки не прийшов у Кедрон, який він побудував.¹⁰ І втекли вони у вежі, що знаходилися в області Азота, але він спалив його вогнем, і загинуло їх до двох тисяч мужів; і повернувся він з миром у землю Юдейську.

¹¹ Птоломей же, син Авува, був поставлений воєначальником на рівнині Єрихонській, і мав багато срібла і золота;¹² бо він був зятем первосвященника.¹³ І загордилося серце його, і захотів він оволодіти країною, і чинив підступні задуми проти Симона і синів його, щоб погубити їх.¹⁴ Тим часом Симон, відвідуючи міста країни і піклуючись про потреби їх, прийшов у Єрихон, сам і Маттафія й Іуда, сини його, у сто сімдесят сьомому році в одинадцятому місяці, – це місяць Сават.¹⁵ І з підступністю прийняв їх гостинно син Авувів у невеликій фортеці, названій Док, ним побудованій, і зробив для них великий бенкет, і сховав там людей.¹⁶ І коли сп'яніли Симон і сини його, тоді встав Птоломей і ті, що були при ньому, взяли зброю свою і ввійшли до Симона під час бенкету, й убили його і двох синів його і декільких зі служителів його.¹⁷ Так учинив він велике віроломство і відплатив за добро злом.¹⁸ Птоломей написав про це і послав до царя, щоб послав йому військо на допомогу, і він віддасть йому країну їх і міста.¹⁹ І декільких послав у Газару убити Іоана, а тисячоначальникам послав листи, щоб вони прийшли до нього, і він дасть їм срібла і золота і подарунки;²⁰ а інших послав заволодіти Єрусалимом і горою храму.²¹ Але хтось, прибігши до Іоана у Газару, сповіс-

тив йому, що батько його і брати умертвлені і що *Птоломей* послав убити і його.²² Почувши про це, *Іоан* дуже засмутився і, схопивши чоловіків, які прийшли погубити його, убив їх, бо довідався, що вони шукали погубити його.

²³ Інші ж діла *Іоана* і війни його і мужні подвиги його, славно звершені, і спорудження стін, ним побудованих, та інші діяння його,²⁴ ось, вони описані у книзі днів первосвященства його, з того часу, як став він первосвященником після батька свого.

ДРУГА КНИГА МАККАВЕЙСЬКА

1 Братам юдеям у Єгипті – радуватися; брати юдеї у Єрусалимі й у всій країні юдейській бажають щасливого миру.² Нехай благодіє вам Бог і нехай пом’яне завіт Свій з вірними рабами Своїми: Авраамом, Ісааком і Яковом!³ Нехай дасть усім вам серце, щоб шанувати Його і виконувати волю Його всім серцем і всією душею!⁴ Нехай відкриє серце ваше для закону Його і велінь і дарує мир!⁵ Нехай почують моління ваші і нехай буде милостивий до вас, і нехай не залишить вас під час біди!⁶ Так нині тут ми молимося за вас.

⁷ У царювання Димитрія, у сто шістдесят дев’ятому році, ми, юдеї, писали до вас у скорботі і стражданнях, які спіткали нас у ті роки, як відійшов Іасон і співумисники його від святої землі і царства.⁸ Вони спалили ворота і пролили невинну кров. Тоді ми молилися Господу і були почуті, і приносили жертву і семидал, і запалювали світильники, і покладали хліби.⁹ І нині звершуйте свято кущів у місяці Хаслеві.

¹⁰ У сто вісімдесят восьмому році, живучи в Єрусалимі й у Юдеї, і старійшини й Іуда – Аристовулу, учителя царя Птолемея, який походить з роду помазаних священників, і юдеям, які перебувають у Єгипті, – радуватися і бути здоровими.¹¹ Визволені Богом від великих небезпек, ми урочисто дякуємо Йому, ніби ми є ті, що боролися проти царя,¹² оскільки

ки Він вигнав тих, що ополчилися на святий град.¹³ Бо коли цар пішов у Персію і з ним військо, яке здавалося непереможним, вони уражені були у храмі Нанеї через обман, ужитий жерцями Нанеї.¹⁴ Саме, коли Антиох, ніби маючи намір з’єднатися з нею, прийшов на те місце, а друзі, які були з ним, прийшли взяти гроші, як посаг,¹⁵ і жерці Нанеї запропонували їх, і Антиох з небагатьма увійшов усередину храму, – тоді вони зачинили храм, як тільки увійшов Антиох,¹⁶ і, відкривши потайний отвір у склепінні, стали кидати каміння, й уразили проводиря і тих, що були з ним, і, розсікши на частини і відрубавши голови, викинули їх до тих, що знаходилися зовні.¹⁷ В усьому благословенний Бог наш, Який віддав нечестивців.¹⁸ Отже, маючи намір у двадцять п’ятий день Хаслева святкувати очищення храму, ми знайшли за потрібне сповістити вас, щоб і ви звершили свято кущів і вогню, подібно до того, як Неемія, побудувавши храм і жертovníк, приніс жертву.¹⁹ Бо коли батьки наші відведені були у Персію, тоді благочестиві священники, узявши вогонь з жертovníка таємно, сховали його у глибині колодязя, який мав безводне дно, і в ньому безпечно зберегли його, оскільки нікому не відоме було це місце.

²⁰ Після ж багатьох років, коли угодно було Богу, Неемія, присланий

від Перського царя, послав за цим вогнем нащадків тих священників, які сховали його. Коли ж оголосили нам, що не знайшли вогню, а тільки густу воду,²¹ тоді він наказав їм, почерпнувши, принести її; і коли потім приготовані були жертви, Неємія наказав священникам окропити цією водою дрова і покладене на них.²² Коли ж це було зроблено, і настав час, коли засяяло сонце, раніше закрите хмарами, тоді запалився великий вогонь, так що всі здивувалися.²³ Священники ж, доки горіла жертва, звершували молитву, священники і всі; Іонафан починав, а інші приспівували, як і Неємія.²⁴ Молитва ж була така: “Господи, Господи Боже, Творче усіх, страшний і сильний, і праведний і милостивий, єдиний Цар і благодійник,²⁵ єдиний податель усього, єдиний праведний і всемогутній і вічний, Який визволяє Ізраїля від усякого зла, Який обрав батьків і освятив їх!²⁶ Прийми жертву цю за весь народ Твій – Ізраїля, і збережи цей наділ Твій, і освяти його;²⁷ збери розсіяння наше, визволи поневолених язичниками, зглянься на пригноблених і знехтуваних, і нехай пізнають язичники, що Ти Бог наш;²⁸ покарай гнобителів і тих, що кривдять нас з гордовитістю,²⁹ насади народ Твій на святому місці Твоєму, як сказав Мойсей”.³⁰ Священники співали при цьому урочисті пісні.³¹ Коли ж жертва була спалена, Неємія наказав водою, що залишилася, полити великі камені.³² Як тільки це було зроблено, спалахнуло полум’я, але від світла, що засяяло від жертовника, воно зникло.³³ Коли ця подія стала відомою, і донесено було цареві персів, що у тім місці, де переселені священники сховали вогонь, виявилася вода, якою Нес-

мія і ті, що були з ним, освятили жертви;³⁴ цар, після дослідження справи, відгородив це місце, як священне.³⁵ І тим, до кого цар благоволив, він роздавав багато дарів, які сам одержував.³⁶ Ті, що були з Несмією, прозвали це місце Нефтар, що означає: “очищення”; багатьма ж називається воно Нефтай.

2 У записях пророка Єремії знаходиться, що він наказав тим, що переселяються, узяти від вогню, як показано,² і як заповів пророк, давши тим, що переселялися, закон, щоб вони не забували повелінь Господніх і не помилялися думками своїми, дивлячись на золоті і срібні кумири і на прикрасу їх.³ Говорячи й інше, подібне до цього, він застерігав їх не викидати закону із серця свого.⁴ Було також у писанні, що цей пророк, за Божественним одкровенням, яке було йому, повелів скинії і ковчегу йти слідом за ним, коли він сходив на гору, з якої Мойсей, зійшовши, бачив насліддя Боже.⁵ Прийшовши туди, Єремія знайшов житло у печері і вніс туди скинію і ковчег і жертовник кадильний, і загородив вхід.⁶ Коли потім прийшли деякі з тих, що супроводжували, щоб помітити вхід, то не могли знайти його.⁷ Коли ж Єремія довідався про це, то, дорікаючи їм, сказав, що це місце залишиться невідомим, доки Бог, змилосердившись, не збере сонм народу.⁸ І тоді Господь покаже його, і явиться слава Господня і хмара, як явилася при Мойсеєві, як і Соломон просив, щоб особливо свяtilося місце.⁹ Було сказано і те, як він, сповнений премудрости, приніс жертву оновлення і звершення храму.¹⁰ Як Мойсей молився Господу, і зійшов вогонь з неба, і спожив жертву, так і Соломон молився, і вогонь, що зійшов, знищив жертви всепалення.

[29] Втор. 30, 4. 2 Мак. 2, 10. 3 Езд. 1, 30. Неєм. 1, 9.

Глава 2. [1] 2 Мак. 1, 19. [2] Посл. Єр. ст.

4–5. [4] Втор. 34, 1. [8] Вих. 40, 34. 3 Цар. 8, 22. [10] Лев. 9, 24. 2 Пар. 5, 14; 6, 3–4; 7, 1.

¹¹ І сказав Мойсей: оскільки жертва за гріх не вжита в їжу, то спожита вогнем. ¹² Точно так і Соломон торжествував вісім днів.

¹³ Оповідается також у записах і пам'ятних книгах Неємії, як він, складаючи бібліотеку, зібрав сказання про царів і пророків і про Давида і листи царів про священні приношення. ¹⁴ Подібним чином і Іуда загублене, з нагоди війни, що була у нас, усе зібрав, і воно є у нас. ¹⁵ Отже, якщо ви маєте у тім потребу, пришліть людей, які вам доставлять. ¹⁶ Маючи намір святкувати очищення, ми писали вам про це; добре зробіте і ви, якщо будете святкувати ці дні. ¹⁷ Бог же, Який зберіг весь народ Свій і повернув усім спадщину і царство і священство і святилище, ¹⁸ як обіцяв у законі, – уповаємо на Бога, – Він скоро помилує нас і збере від піднебесної у місце святе. ¹⁹ Бо Він визволив нас від великих бід і очистив місце. ²⁰ Про діла ж Іуди Маккавея і братів його і про очищення великого храму й оновлення жертовника, ²¹ також про війни проти Антиоха Єпифана і проти сина його Евпатора, ²² і про явлення, які були з неба тим, що подвизалися за юдеїв настільки ревно, що, будучи дуже нечисленними, очищали всю країну і переслідували численні натовпи ворогів, ²³ і відтворили славний у всій вселенній храм, і звільнили місто, і відновили закони, що хилилися до руйнування, коли Господь з великою милістю змилосердився над ними; ²⁴ про все це, викладене Іасоном Киринейським у п'яти книгах, ми спробуємо коротко написати в одній книзі. ²⁵ Бо, маючи на увазі безліч чисел і труднощі, які мають місце через велике багатство змісту, для тих, хто бажає зайнятися історичними оповідями, ²⁶ ми потурбувалися дати душевне повчання тим, які бажають читати, полегшення тим, які нама-

гаються утримати в пам'яті, і всім, кому доведеться читати, користь; ²⁷ хоч для нас, які прийняли на себе труд скорочення, це нелегка справа, яка вимагає напруги і пильності, ²⁸ як нелегко буває тому, хто готує бенкет і бажає користи іншим. Але, маючи на увазі подяку багатьох, ми охоче приймаємо на себе цей труд, ²⁹ даючи точний виклад подробиць історіку і намагаючись іти за прикладами скороченого викладу. ³⁰ Бо як будівнику нового дому належить піклуватися про всю будівлю, а тому, хто повинен зайнятися різьбленням і живописом, слід вишукувати тільки потрібне для прикраси, так ми думаємо і про себе. ³¹ Заглиблюватися і говорити про все і досліджувати кожну подробицю – властиво початковому описувачеві історії. ³² Тому ж, хто робить скорочення, має бути надано переслідувати тільки стислість мови й уникати докладних досліджень. ³³ Отже, у зв'язку зі сказаним, почнемо тепер оповідання: бо нерозумно збільшувати передмову до історії, а саму історію скорочувати.

3 Коли у святому місті жили ще у повному мирі, і ретельно дотримувалися законів, за благочестям і відразу до зла первосвященника Онії, ² бувало, і самі царі шанували це місце, і прославляли святилище багатими дарами, ³ так що і Селевк, цар Азії, давав зі своїх прибутків на всі витрати, потрібні для жертовного служіння. ⁴ Але якийсь Симон з коліна Веніамінового, поставлений піклувальником храму, ввійшов у суперечку з первосвященником про порушення законів у місті. ⁵ І оскільки він не міг перемогти Онію, то пішов до Аполлонія, сина Фрасея, який у той час був воєначальником Келе-Сирії і Фінікії, ⁶ й оголосив йому, що єрусалимська скарбниця наповнена незліченними багатства-

[11] Лев. 10, 16–17. [18] Врор. 30, 4.

ми, так само як незліченна кількість грошей зібрана, і немає у них потреби для приношення жертв, але все це може бути обернене під владу царя. ⁷ Аполлоній же, побачившись з царем, повідомив йому про зазначені багатства, а він, призначивши Лліодора, поставленого над державними справами, послав його і дав наказ вивезти згадані скарби. ⁸ Лліодор негайно вирушив у дорогу, під приводом огляду міст Келе-Сирії і Фінікії, а насправді для того, щоб виконати волю царя. ⁹ Прибувши ж у Єрусалим і будучи дружньо прийнятий первосвященником міста, він сповістив йому про отриману вказівку й оголосив, задля чого прийшов, притім запитував: чи дійсно все це так? ¹⁰ Хоча первосвященик показав, що це є довірене на збереження майно вдів і сиріт, ¹¹ і частково Гиркана, сина Товії, мужа дуже знаменитого, а не так, як обмовляв нечестивий Симон, і що всього чотириста талантів срібла і двісті золота; ¹² кривдити ж тих, які поклалися на святість місця, на повагу і недоторканність храму, шанованого в усій вселенній, ніяк не слід. ¹³ Але Лліодор, маючи царський наказ, рішуче говорив, що це має бути взяте у царську скарбницю.

¹⁴ Призначивши день, він увійшов, щоб зробити огляд цього, і відбулося чимале хвилювання в усьому місті. ¹⁵ Священики у священних облаченнях, упавши перед жертовником, зивали до неба, щоб Той, Який дав закон про майно, яке довіряється святилищу, у цілості зберіг його тим, що довірили. ¹⁶ Хто дивився на лице первосвященика, відчував душевне потрясіння; бо погляд його і колір обличчя, який змінився, виявляв його душевне знічення. ¹⁷ Його охопив жах і тремтіння тіла, з чого явна була для тих, хто дивився, скорбота його серця. ¹⁸ Деякі родинами вибігали з домів на всенародне моління, бо випадало священному місцю зазнати наруги; ¹⁹ жінки, оперезав-

ши груди веретищами, натовпами ходили по вулицях; усамітнені діви деякі бігли до воріт, інші – на стіни, а деякі дивилися з вікон, ²⁰ усі ж, простягаючи до неба руки, молилися. ²¹ Зворушливо було, як народ натовпами кидався ниць, а сильно знічений первосвященик стояв у очікуванні. ²² Вони благали Вседержителя Бога зберегти довірене у цілості тим, що довірили. ²³ А Лліодор виконував те, що було припущенням. ²⁴ Коли ж він із озброєними людьми увійшов уже в скарбницю, Господь батьків і Владика усякої влади явив велике знамення: всі, хто насмілювся увійти з ним, будучи ураженими страхом сили Божої, прийшли у знемогу і жах, ²⁵ бо явився їм кінь зі страшним вершником, покритий прекрасним покровом: швидко несучись, він уразив Лліодора передніми копитами, а той, хто сидів на ньому, здавалося, мав золоте всеозброєння. ²⁶ Явилися йому і ще інші два юнаки, квітучі силою, прекрасні на вигляд, благоліпно одягнені, які, ставши з того й іншого боку, безупинно бичували його, заподіюючи йому багато ран. ²⁷ Коли він раптово упав на землю й обійнятий був великою темрявою, тоді підняли його і поклали на носі. ²⁸ Того, хто з великим почтом і охоронцями тільки-но увійшов у зазначену скарбницю, винесли як безпомічного, ясно пізнавши всемогутність Божу. ²⁹ Божественною силою він був повалений безмовним і позбавленим усякої надії і порятунку. ³⁰ Вони ж благословляли Господа, Який прославив Свою оселю; і храм, який незадовго перед тим був наповнений страхом і смутком, явленням Господа Вседержителя наповнився радістю і веселощами. ³¹ Невдовзі деякі з близьких Лліодора, прийшовши, благали Онію прикликати Всевишнього і дарувати життя тому, хто лежав уже конаючи. ³² Первосвященик, побоюючись, щоб цар не подумав, що юде-

ями зроблено яке-небудь зловмишлення проти Гліодора, приніс жертву за його порятунок.³³ Коли ж первосвященик приносить умилостивительну жертву, ті самі юнаки знову явилися Гліодору, прикрашені тим самим одягом, і, ставши, сказали йому: віддай велику подяку первосвященику Онії, бо заради нього Господь дарував тобі життя;³⁴ ти ж, покараний від Нього, сповідай усім велику силу Бога. І, сказавши це, вони стали невидимі.³⁵ Гліодор же, принісши жертву Господу і давши багато обітниць Тому, Хто зберіг йому життя, і подякувавши Онії, повернувся з воїнами до царя,³⁶ і перед усіма свідчив про діла великого Бога, які він бачив своїми очима.³⁷ Коли ж цар запитав Гліодора, хто був би здатний, щоб це раз послати в Єрусалим, він відповів:³⁸ якщо ти маєш якого-небудь ворога і супротивника твого правління, то пошли його туди, і зустрінеш його покараним, якщо тільки залишиться він у живих, бо на місці цього істинно перебуває сила Божа:³⁹ Він Сам, Який перебуває на небі, є стражем і заступником того місця, і тих, що приходять зі злим наміром, уражає й умертвляє.⁴⁰ Ось що сталося з Гліодором, і так урятована скарбнича храму.

4 А вищезгадуваний Симон, зробившись зрадником скарбів і батьківщини, зводив наклепи на Онію, ніби він сам заохочував Гліодора і був винуватцем зла.² Благодійника міста, піклувальника за єноплеменників і ревнителя законів, він насмілювався називати супротивником правителя.³ Коли ж вороженча дійшла до того, що через одного з довірених людей Симона стали звершуватися вбивства:⁴ тоді Онія, бачачи, що боротьба небезпечна, що Аполлоній, як воєначальник Келе-Сирії і Фінікії, шаленіє, збільшуючи злобу Симона,⁵ вирішив до царя, не як обвинувач співгромадян, але

маючи на увазі користь кожного й усього народу,⁶ бо він бачив, що без царського захисту неможливо мирно влаштувати справи, і Симон не залишить свого безумства.⁷ Але коли помер Селевк, і одержав царство Антиох, прозваний Єпифаном, тоді домагався священноначалля Іасон, брат Онії,⁸ пообіцявши царю при побаченні триста шістдесят талантів срібла і з деяких прибутків вісімдесят талантів.⁹ Понад те обіцяв і ще підписати сто п'ятдесят талантів, якщо надано йому буде владою його влаштувати училище для тілесних вправ юнаків і писати єрусалимлян антиохійцями.¹⁰ Коли цар дав згоду, і він одержав владу, негайно почав схилити одноплемінників своїх до еллінських звичаїв.¹¹ Він відкинув людинолюбно надані юдеям царські пільги за клопотанням Іоана, батька Евполемового, який посилав посольство до римлян про дружбу і союз; порушуючи законні установи, він вводив супротивні закону звичаї.¹² Навмисно під самою фортецею побудував він училище для тілесних вправ юнаків і, залучивши кращих з юнаків, підводив їх під соромітну покришку.¹³ Так з'явилася схильність до еллінізму і зближення з іноплеменництвом унаслідок непомірного нечестя Іасона, цього безбожника, а не первосвященика,¹⁴ так що священики перестали бути ревними до служіння жертвнику і, нехтуючи храм і будучи недбалими до жертв, поспішали брати участь у противних закону іграх палестри за закликком кинутого диска.¹⁵ Ні у що ставили вони вітчизняну пошану; тільки еллінські почесті визнавали найкращими.¹⁶ За це спіткало їх тяжке відвідування, і ті самі, з якими вони змагалися у способі життя і хотіли в усьому уподібнитися, стали їхніми ворогами і мучителями;¹⁷ бо нечестиво чинити проти Божественних законів неможливо безкарно, як по-

казує час, що настає після того.¹⁸ Коли святкувалися у Тирі п'ятирічні ігри, і цар був присутній там,¹⁹ тоді нечестивий Іасон послав туди глядачами антиохійців з Єрусалима, щоб доставити триста драхм срібла на жертву Геркулесу; але самі ті, що принесли, просили не вживати їх на жертву, вважаючи це непристойним, а призначити на інші витрати:²⁰ отже, ним послані ці гроші у жертву Геркулесу від імені того, хто посилав, а тими, що принесли, вони обернені на влаштування гребних суден.²¹ Коли потім Аполлоній, син Менесфея, був посланий у Єгипет з нагоди сходження на престіл царя Птолемея Филометора, Антиох запідозрив його у ворожості до себе і почав намагатися забезпечити себе проти нього; тому, вирушивши в Іонію, він прийшов до Єрусалима.²² Чудово прийнятий Іасоном і містом, він увійшов при світильниках і вигуках, і звідти вирушив з військом у Фінікію.²³ Після трьох років Іасон послав Менелая, брата вицезгаданого Симона, щоб він доставив цареві гроші і зробив представлення деяких потрібних справ.²⁴ Він же, представившись цареві і підлестивши його владі, захопив собі священноначалля, надбавивши триста талантів срібла проти Іасона.²⁵ Одержавши від царя накази, він повернувся, не привівши з собою нічого гідного первосвященства, а тільки гнів жорстокого тирана і лють дикого звіра.²⁶ Так Іасон, який обманув свого брата, сам був обманутий іншим і, як вигнанець, відійшов у країну Аммонитську.²⁷ Менелай же одержав владу, але ніскільки не турбувався про обіцяні цареві гроші, хоч Сострат, начальник міської фортеці, і робив вимоги,²⁸ бо на ньому лежав збір данин; з цієї причини обоє вони були викликані царем.²⁹ Менелай залишив спадкоємцем первосвященства брата свого Лисимаха, а Сострат – Кратита, начальника кіпрян.

³⁰ У той час, як це відбувалося, збунтувалися тарсяни і маллоти за те, що вони віддані були у дар Антиохиді, наложниці царській.³¹ Тому цар поспішно вирушив, щоб дати лад справам, залишивши замість себе Андроника, одного з почесних сановників.³² Тоді Менелай, думаючи скористатися сприятливою нагодою, викрав із храму деякі золоті сосуди і подарував Андроніку, а інші продав у Тирі й навколишніх містах.³³ Достовірно дізнавшись про те, Онія викрив його і відійшов у безпечне місце – Дафну, що лежить біля Антиохії.³⁴ Тому Менелай, заставши наодинці Андроника, просив його убити Онію; і він, прийшовши до Онії і підступно запевнивши його, давши руку з клятвою, хоч і був у підозрі, переконав його вийти зі сховища і негайно убив, не посоромившись правди.³⁵ Цим роздратовані були не тільки юдеї, але і багато хто з інших народів, і обурювалися на беззаконне убивство цього мужа.³⁶ Коли ж цар повернувся з країн Кілікії, то юдеї, які були у місті, (разом) з обуреними еллінами донесли йому, що Онію вбили безвинно.³⁷ Антиох, душевно засмучений і розчулений співчуттям, оплакував чесноти і велике благочестя померлого,³⁸ й у гніві на Андроника, негайно знявши з нього порфиру і роздерши одяг, наказав водити його по всьому місту і на тому самому місці, де він злочинно погубив Онію, стратити вбивцю; чим Господь і воздав йому заслужену кару.

³⁹ Коли ж у місті було вчинено багато святотатств Лисимахом, зі зволення Менелая, і рознеслася про те чутка, то народ повстав на Лисимаха, бо викрадено було багато золотих сосудів.⁴⁰ Коли повстав народ, сповнений гніву, то Лисимах озброїв до трьох тисяч чоловік і почав беззаконне насильство під проводом одного тирана, старого літами і не менш застарілого у безумстві.⁴¹ По-

бачивши таке насильство Лисимаха, одні схопили каміння, інші – товсті кілки, а деякі всі разом на людей Лисимаха,⁴² і таким чином багатьох з них поранили, інших уразили, і всіх змусили тікати, а самого святотатця умертвили біля скарбниці.⁴³ Щодо цього відбувся суд над Менелаям.⁴⁴ Коли цар прибув у Тир, то послані від зібрання старійшин три мужі представили йому скаргу.⁴⁵ Менелай, уже взятий, обіцяв Птоломею, синові Дорименовому, великі гроші, якщо він ублагає за нього царя.⁴⁶ І Птоломей, відкликавши царя у притвор під приводом відпочинку, перекрутив справу.⁴⁷ Менелая, винуватця всього зла, звільнив від звинувачень, а нещасних, які, якби і перед скіфами говорили, були б відпущені незасудженими, засудив на смерть.⁴⁸ Так швидко понесли несправедливу страту ті, що говорили на захист міста, народу і священних сосудів.⁴⁹ Тириани, обурюючись на те, щедро доставили потрібне для поховання їх.⁵⁰ А Менелай, завдяки користолобству начальників, утримав за собою владу і, зростаючи у злобі, зробився жорстоким ворогом громадян.

5 Близько цього часу Антиох почав другий похід у Єгипет.² Сталося, що над усім містом майже протягом сорока днів являлися у повітрі вершники, які носилися у золотих одезах і на зразок воїнів (були озброєні списами,³ і стрункі загопи кінноти, і напади і відступи з обох боків, обертання щитів, безліч списів і змахи мечів, кидання стріл і блиск золотого обладунку й усякого роду озброєння.⁴ Чому всі молили-ся, щоб це явлення було до блага.

⁵ Коли потім рознеслася неправдива чутка, начебто Антиох помер, Іасон, зібравши не менше тисячі мужів, зробив раптовий напад на місто, коли вони зійшли на стіну і врешті місто було взяте, Менелай утік у

фортецю.⁶ А Іасон нещадно чинив кровопролиття між своїми співгромадянами, не думаючи про те, що успіх проти одноплемінників є найбільше нещастя, і уявляючи одержати трофеї ніби від ворогів, а не одноплемінних.⁷ Утім, він не досяг начальства, а кінцем його зловмисництва було те, що він з ганьбою, як утікач, знову пішов у країну Аммонітську.⁸ Кінцем його злісного життя було те, що, звинувачений перед Аретою, володарем Аравійським, він бігав з міста у місто, всіма переслідуваний і ненавидимий, як відступник від законів, і зневажений, як ворог батьківщини і співгромадян, був вигнаний у Єгипет.⁹ Той, який багатьох вигнав з батьківщини, сам загинув на чужій стороні, прийшовши до лакедемонян і сподіваючись, через родинне походження, знайти у них притулок.¹⁰ Залишивши багатьох без поховання, він сам залишився неоплаканим, і не удостоєний ні поховання, ні батьківського гробу.

¹¹ Коли все, що відбулося, дійшло до слуху царя, він подумав, що Юдея відходить від нього, піднявся з Єгипту, розлютившись у душі, і взяв місто озброєною рукою.¹² Він наказав воїнам нещадно бити усіх, хто трапиться, й умертвляти, хто стане ховатися у домах.¹³ Так звершилося побиття юних і старих, умертвлення чоловіків, дружин і дітей, заколення дів і немовлят.¹⁴ Протягом трьох днів загинуло вісімдесят тисяч: сорок тисяч упало від руки вбивць, і не менше убитих було продано.¹⁵ Але, не задовольнившись цим, він насмілювався ввійти у найсвятіший на всій землі храм, маючи провідником Менелая, цього зрадника законів і батьківщини.¹⁶ Скверними руками приймаючи священні сосуди й інші речі, пожертвовані іншими царями на звеличення і славу і честь святого місця, грабуючи нечестивими руками, роздавав.¹⁷ І звеличився Антиох у своїх думках, не

розуміючи, що Господь на короткий час прогнівався за гріхи тих, що жили у місті, чому і залишилося без захисту це місце.¹⁸ Якби вони не були обійняті багатьма гріхами, тоді подібно до Іліодора, посланого царем Селевком оглянути скарбницю, і він, лиш тільки увірвався б, негайно був би покараний і залишив би свою зухвалість.¹⁹ Але Господь обрав не для місця народ, а для народу це місце.²⁰ Тому і саме місце, ставши причетним до колишніх народних нещастя, прилучилося потім до благодіянь Господа і, бувши залишеним Всемогутнім у гніві, знову, з милосердя верховного Владики, стало в усій славі.

²¹ Отже, Антиох, викравши з храму тисячу вісімсот талантів, поспішно відійшов до Антиохії, у гордовитості серця знаходячи можливим зробити землю судноплавною і море сухопутним.²² Тим часом він залишив приставників, щоб гнітити народ, у Єрусалимі – Филипа, родом фригійця, нором же людину ще більш жорстоку, ніж той, що поставив його,²³ а в Гаризині – Андроника, і зверх того Менелая, який перевершив інших злобою до жителів і мав вороже ставлення до громадян юдейських.²⁴ Він послав винуватця нечестя, Аполлонія, з двадцятьма двома тисячами війська, повелівши всіх дорослих побити, а жінок і дітей продавати.²⁵ Він же, прийшовши у Єрусалим і удавано зберігаючи мир, зволікав до святого дня суботи і, застигнувши юдеїв під час спокою, повелів своїм людям озброїтися.²⁶ Усіх, що вийшли на це видовище, він умертвив і, ввірвавшись з військом у місто, побив безліч народу.²⁷ А Іуда Маккавей, десятий у роді своєму, відійшов у пустелю і жив зі своїми прихильниками у горах за подобою звірів, годуючись травами, щоб не стати причетним до осквернення.

6 Через якийсь час цар послав одного старця, афінянина, примушувати юдеїв відступати від законів батьківських і не жити за законами Божими,² а також осквернити храм Єрусалимський і найменувати його храмом Юпітера Олімпійського, а храм у Гаризині, оскільки мешканці того місця прибульці, храмом Юпітера странноприймного.³ Важким і нестерпним було для народу нещастя, що настало.⁴ Храм наповнився любодійством і нечестям від язичників, які, спілкуючись з блудницями, змішувалися з жінками у самих священних притворах і вносили всередину речі недозволені.⁵ І жертвник наповнився непотребними, забороненими законом речами.⁶ Не можна було ні зберігати суботи, ні дотримуватися батьківських свят, ні навіть називатися юдеєм.⁷ З тяжким примусом водили їх помісяця у день народження царя на ідолівські жертви, а на свято Діониса примушували юдеїв у плющових вінках іти в урочистому ході на честь Діониса.⁸ Таке повеління вийшло і сусіднім еллінським містам, за науцанням Птолемея, щоб вони так само діяли проти юдеїв і змушували їх приносити ідолівські жертви,⁹ а тих, що не погоджувалися переходити до еллінських звичаїв, убивали. Тоді-то можна було бачити справжню біду.¹⁰ Дві жінки звинувачені були у тім, що обрізали своїх дітей; і за це, привісивши до сосків їхніх немовлят і перед народом провівши по місту, скинули їх зі стіни.¹¹ Інші бігли у ближні печери, щоб потай святкувати сьомий день, але, будучи виданими Филипу, були спалені, бо вони неправедним вважали захищатися з поваги до святости дня.

¹² Тих, кому випаде читати цю книгу, прошу не страшитися напастей і зрозуміти, що ці страждання служать не на погублення, а на на-

поумлення роду нашого. ¹³ Бо те саме, що нечестивцям не дається багато часу, але швидко піддаються вони карам, є знамення великого благодіяння. ¹⁴ Бо не так, як до інших народів, продовжує Господь довготерпіння, щоб карати їх, коли вони досягнуть повноти гріхів, не так судив Він про нас, ¹⁵ щоб покарати нас після, коли вже досягнемо краю гріхів. ¹⁶ Він ніколи не відбирає у нас Своєї милости і, караючи нещастями, не залишає Свого народу. ¹⁷ Втім, нехай буде це сказано на пам'ять нам: після цих небагатьох слів повернемося до оповіді.

¹⁸ Був такий собі Єлеазар, з перших книжників, муж, який уже досяг старости, але дуже красивої зовнішності: його примушували, розкриваючи йому рот, їсти свиняче м'ясо. ¹⁹ Віддаючи перевагу славній смерті перед зганьбленим життям, він добровільно пішов на муки, і плював, ²⁰ як належало тим, хто вирішив устояти проти того, чого з любови до життя не дозволено споживати. ²¹ Тоді приставлені до беззаконного жертвоприношення, які знали цього мужа з давнього часу, відкликали його, наодинці переконували його принести ним самим приготоване м'ясо, яке він міг би споживати, і прикинутися, начебто їсть призначене від царя жертвне м'ясо, ²² щоб через це уникнути смерті і за давньою з ними дружбаю скористатися їхнім людинолюбством. ²³ Але він, утвердившись у добрій думці, гідній його віку і поважної старости і досягнутої ним славної свини, і благочестивого з дитинства виховання, а найбільше – святого і Богом даного законоположення, згідно з цим відповів, і сказав: негайно віддати на смерть; ²⁴ бо негідно у нашому віці лицемірити, щоб багато хто з юних, дізнавшись, що дев'яностолітній Єлеазар перейшов у язичництво, ²⁵ і самі внаслі-

док мого лицемірства, заради короткого і нікчемного життя, не впали через мене в оману, і через те я поклав би нечестя і пляму на мою старість. ²⁶ Якщо у даний час я і позбудуся мук від людей, але не уникну правиді Всемогутнього ні в цьому житті, ні після смерті. ²⁷ Тому, мужньо розлучаючись тепер з життям, сам я буду гідним старости, ²⁸ а юним залишу добрий приклад – охоче і мужньо приймати смерть за шановані і святі закони. Сказавши це, він одразу ж пішов на муки. ²⁹ Тоді й ті, які вели його, незадовго перед цим виявлену до нього доброзичливість змінили на ненависть через вищесказані слова, бо вони вважали їх божевіллям. ³⁰ Готуючись уже померти під ударами, він, застогнавши, промовив: Господу, Який має досконале відання, відомо, що я, маючи можливість уникнути смерті, приймаю через бичування тіла жорстокої страждання, а душею охоче терплю їх зі страху перед Ним. ³¹ І так помер він, залишивши у смерті своїй не тільки юнакам, але і дуже багатьом з народу зразок доблести і пам'ятник доброчесности.

7 Трапилось також, що були скоплені сім братів з матір'ю, яких примушував цар їсти недозволене свиняче м'ясо, їх били бичами і жилами. ² Один з них, взявши на себе відповідь, сказав: про що ти хочеш запитувати, або про що дізнатися від нас? ми готові краще померти, ніж переступити отецькі закони. ³ Тоді цар, озлобившись, наказав розпалити сковороди і казани. ⁴ Коли вони були розпалені, негайно наказав тому, який узяв на себе відповідь, відрізати язик і, здерши шкіру з нього, відітнути члени тіла, на виду інших братів і матері. ⁵ Позбавленого всіх членів, але ще дихаючого, повелів віднести до багаття і палити на сковороді; коли ж від сковороди

[13] Євр. 12, 6–8. [18] Лев. 11, 7. 2 Мак. 7, 1.

поширилися сильні випари, вони разом з матір'ю умовляли одне одного мужньо перетерпіти смерть, говорячи: ⁶ Господь Бог бачить і за істиною змилюється над нами, як Мойсей звів у своїй пісні перед лицем народу: “і над рабами Своїми змилюється”. ⁷ Коли помер перший, вивели на наругу другого і, здерши з голови шкіру з волоссям, запитували, чи буде він їсти, перше ніж будуть мучити по частинах його тіло? ⁸ Він же, відповідаючи вітчизняною мовою, сказав: ні. Тому і він прийняв муки таким же чином, як перший. ⁹ Будучи ж при останньому подиху, сказав: ти, мучителю, позбавляєш нас теперішнього життя, але Цар миру воскресить нас, які померли за Його закони, для життя вічного. ¹⁰ Після того третій підданий був нарузі, і на вимогу дати язик – негайно виставив його, безстрашно простягнувши і руки, ¹¹ і мужньо сказав: від неба я одержав їх і за закони Його не шкодую їх, і від Нього сподіваюся знову одержати їх. ¹² Сам цар і ті, що були з ним, здивовані були такою мужністю отрока, як він ні у що ставив страждання. ¹³ Коли помер і цей, у такий самий спосіб шматували і мучили четвертого. ¹⁴ Будучи близьким до смерті, він так говорив: тому, хто помирає від людей, бажано покладати надію на Бога, що Він знову оживить; для тебе ж не буде воскресіння до життя. ¹⁵ Потім привели і почали мучити п'ятого. ¹⁶ Він, дивлячись на царя, сказав: маючи владу над людьми, ти, сам підданий тлінню, робиш, що хочеш; але не думай, щоб рід наш залишений був Богом. ¹⁷ Зачекай, і ти побачиш велику силу Його, як Він покарає тебе і сім'я твоє. ¹⁸ Після цього привели шостого, який, готуючись до смерті, сказав: не обманюй себе даремно, бо ми терпимо це за себе, згрішивши пе-

ред Богом нашим, від того і сталося гідне подиву. ¹⁹ Але не думай залишитися безкарним ти, що набрався сміливості протистояти Богу. ²⁰ Найбільше ж достойна здивування і славної пам'яті мати, яка, бачачи, як сім її синів умертвлені протягом одного дня, благодушно переносила це у надії на Господа. ²¹ Сповнена доблесних почуттів і укріплюючи жіноче міркування чоловічим духом, вона заохочувала кожного з них вітчизняною мовою і говорила їм: ²² я не знаю, як ви з'явилися в утробі моїй; не я дала вам дихання і життя; не мною утворився склад кожного. ²³ Отже, Творець світу, Який утворив природу людини й упорядкував походження усіх, знову дасть вам дихання і життя з милістю, оскільки ви тепер не падите самих себе за Його закони. ²⁴ Антиох же, думаючи, що його зневажають, і приймаючи ці слова за наругу над собою, переконував наймолодшого, який ще залишався, не тільки словами, але і клятвеними запевненнями, що і збагатить і опасливить його, якщо він відступить від отечьких законів, що буде мати його за друга і довірить йому почесні посади. ²⁵ Але оскільки юнак ніскільки не слухав, то цар, покликавши матір, переконував її порадити синові зберегти себе. ²⁶ Після багатьох його умовлянь, вона погодилася умовляти сина. ²⁷ Нахилившись же до нього і насміхаючись з жорстокого мучителя, вона так говорила вітчизняною мовою: сину! май милість до мене, яка дев'ять місяців носила тебе в утробі, три роки годувала тебе молоком, вигодувала і виростила і виховала тебе. ²⁸ Благаю тебе, дитя моє, подивися на небо і землю і, бачачи все, що на них, пізнай, що все створив Бог з нічого і що так з'явився і рід людський. ²⁹ Не страшися цього вбивці, але будь достойним братів твоїх і приймай смерть, щоб я з милос-

ти *Божої* знову придбала тебе з братами твоїми.

³⁰ Коли вона ще продовжувала говорити, юнак сказав: чого ви очікуєте? Я не слухаю повеління царя, а підкорююся повелінню закону, який був даний батькам нашим через Мойсея. ³¹ Ти ж, винахіднику всього зла для євреїв, не уникнеш рук Божих. ³² Ми страждаємо за свої гріхи. ³³ Якщо для напоумлення і покарання нашого живий Господь і прогнівався на нас на деякий час, то Він знову змилюється над рабами Своїми; ³⁴ ти ж, нечестивий і найзлочинніший з усіх людей, не підносься марно, величаючись облудними надіями, що ти піднімеш руку на рабів Його, ³⁵ бо ти ще не уник суду всемогутнього і всевидючого Бога. ³⁶ Брати наші, перетерпівши нині короткі муки, за завітом Божим одержали життя вічне, а ти за судом Божим понесеш праведне покарання за гордовитість. ³⁷ Я ж, як і брати мої, віддаю і душу і тіло за отецькі закони, закликаючи Бога, щоб Він скоро змилювався над народом, і щоб ти з муками і карами сповідав, що Він єдиний є Бог, ³⁸ і щоб на мені і на братах моїх закінчився гнів Всемогутнього, який праведно спостиг весь рід наш. ³⁹ Тоді розгніваний цар учинив з ним ще жорстокіше, ніж з іншими, обурюючись за насміяння. ⁴⁰ Так і цей скінчив життя чистим, цілком поклавшись на Господа. ⁴¹ Після синів померла і мати.

⁴² Про жертви ідольські і про незвичайні муки сказано достатньо.

8 Тим часом Іуда Маккавей і ті, що були з ним, таємно входячи у селища, скликали родичів і, приймаючи тих, що залишилися в юдействі, зібрали до шести тисяч мужів. ² Вони взивали до Господа, щоб Він зглянувся на народ, який усі топчуть, і пожалів храм, осквернений людьми нечестивими; ³ щоб помилював розорене місто, близьке до того, щоб зрівнятися з землею, і почув кров,

яка волає до Нього; ⁴ щоб згадав про беззаконне погублення безвинних немовлят і про колишні хуління Його імені, й обурився на злих. ⁵ Оточивши себе багатьма, Маккавей зробився непереможним для язичників, коли гнів Господа перетворився на милість. ⁶ Раптово нападаючи на міста і селища, він спалював їх, і, займаючи зручні місця, немало переміг ворогів, змушуючи їх утікати; ⁷ переважно він обирав собі на допомогу для таких справ ночі, і чутка про його мужність розносилася всюди.

⁸ Филип, бачачи, що цей муж помалу входить у силу, а частіше буває щасливий у ділах, писав до Птоломея, воєначальника Келе-Сирії і Фінікії, щоб він допоміг ділам царя. ⁹ Він же, негайно обравши Никанора, сина Патроклового, одного з перших своїх друзів, послав його, підпорядкувавши йому не менше двадцяти тисяч чоловік з різних народів, знищити весь рід юдеїв; приєднав до нього і Горгія воєначальника, досвідченого у справах військових. ¹⁰ Никанор ухвалив: данину у дві тисячі талантів, яку цар винен був римлянам, поповнити від полонення юдеїв. ¹¹ Тому негайно послав у приморські міста, запрошуючи їх купувати у раби юдеїв і обіцяючи доставляти по дев'яносто полонених за один талант; але не очікував він тієї помсти, яка готова була прийти на нього від Всемогутнього. ¹² Іуді ж дано було знати про прихід Никанора, і коли він передав тим, що були з ним, про прибуття війська, ¹³ тоді боязкі й ті, що не вірили у воздаяння Боже, розбіглися, залишивши місця свої. ¹⁴ Інші ж продавали все, що залишилося у них, і благали Господа визволити їх, проданих нечестивим Никанором раніше битви, ¹⁵ якщо не для них, то заради завітів з батьками їхніми і наречення на них святого і славного імені Його.

¹⁶ Тоді Маккавей зібрав тих, що були з ним, числом шість тисяч му-

жив, і умовляв їх не страшитися ворогів і не боятися великої кількості язичників, що неправедно йдуть на них, але мужньо битися, ¹⁷ маючи перед очима неправедно нанесену ними образу святому місцю і розорення згн'ябленого міста і порушення праотецьких настанов. ¹⁸ Бо, – говорив він, – вони надіються на зброю і відважність, а ми надіємося на всемогутнього Бога, Який одним помахом може подолати і тих, що йдуть на нас, і весь світ. ¹⁹ Він розповів їм і про те заступництво, яке одержували їхні предки, і як при Сеннахиримі погублені сто вісімдесят п'ять тисяч мужів, ²⁰ і про битву, що була у Вавилоні проти галатів, як вони прийшли на битву в кількості лише восьми тисяч з чотирма тисячами македонян, і коли македоняни змішалися, то ці вісім тисяч погубили сто двадцять тисяч завдяки допомозі, яка була їм з неба, й одержали велику здобич. ²¹ Такими розповідями зробивши їх безстрашними і готовими померти за закони і батьківщину, він розділив військо на чотири загони, ²² призначивши вождями кожного загону братів своїх: Симона, Йосифа та Іонафана, і підпорядкувавши кожному по тисячі п'ятсот чоловік. ²³ Потім наказав Слезазару читати священну книгу, і, обнадіявши Божою допомогою, сам прийняв провід над передовим загonom і вступив у битву з Никанором. ²⁴ Оскільки помічником їх був Усемогутній, то вони побили ворогів понад дев'ять тисяч, і ще більшу частину Никанорового війська залишили пораненими і покаліченими, і всіх змусили втікати. ²⁵ Узяли і гроші у тих, що прийшли купувати їх; переслідували їх на значну відстань, і повернулися, будучи зупинені часом. ²⁶ Бо це був день перед суботою; з цієї причини вони і не продовжували гнатися за

ними. ²⁷ Зібравши ж за ними зброю і знявши обладунок з ворогів, вони святкували суботу, щиро дякуючи і прославляючи Господа, Який спас їх у той день і Який почав являти їм Своє милосердя. ²⁸ Після суботи, виділивши зі здобичі калікам, удовам і сиротам, інше розділили між собою і дітьми своїми. ²⁹ Закінчивши це, вони встановили громадську молитву, і благали милосердного Господа остаточно примиритися з рабами Своїми. ³⁰ І тоді, як Тимофій і Вакхид напали на них спільно, вони побили понад двадцять тисяч і легко оволоділи високими фортецями; вони розділили дуже багато здобичі рівними частинами між собою й каліками і сиротами і вдовами, ще ж і старійшинами. ³¹ Зібравши після них зброю, ретельно склали все у зручних місцях, іншу ж здобич принесли у Єрусалим. ³² Убили і вождя військ Тимофієвих, людину дуже нечестиву, яка заподіяла багато зла юдеям. ³³ Потім, торжествуючи перемогу на батьківщині, вони спалили Каллисфена і деяких інших, які спалили священні ворота й утекли в один дім, так що ці за своє нечестя понесли гідну відплату. ³⁴ А найзлочинніший Никанор, який привів тисячу купців для купівлі юдеїв, ³⁵ за допомогою Божою посоромлений був тими, яких вважав за ніщо, і, скинувши розкішний одяг, під виглядом біглого раба через внутрішні землі прийшов один в Антиохію, вкрай засмучений поразкою війська. ³⁶ Той, який взявся доставити римлянам данину від полонених у Єрусалимі, оголосив, що юдеї мають захисником Бога, і таким чином залишаються неушкодженими, тому що підкорюються установленям від Бога законам.

9 Близько того ж часу Антиох безславно повертався з меж Персії. ² Бо він увійшов у так званий Персеполь і мав намір пограбувати храм

і оволодіти містом. Тому збігся народ, і взялися за зброю, й Антиох, змушений жителями втікати, повинен був із соромом повернутися назад.³ Коли знаходився він біля Екбатани, донесли йому про те, що трапилося з Никанором і з Тимофієм.⁴ Запалавши гнівом, він думав зігнати на юдеях зло на тих, що змусили його втікати; тому наказав погоничеві колісниці безперестанно гнати і прискорювати подорож, тоді як небесний суд уже йшов слідом за ним. Бо він сказав із зарозумілістю: кладовищем для юдеїв зроблю Єрусалим, коли прийду туди.⁵ Але всевидючий Господь, Бог Ізраїлів, уразив його незцілимим і невидимим ударом: як тільки скінчив він ці слова, скопили його нестерпний біль живота і жорстокі внутрішні муки,⁶ і цілком праведно; бо він багатьма і надзвичайними муками терзав утробу інших.⁷ Але він ніскільки не залишав своєї гордості, і ще більше сповнювався зарозуміlosti, дихаючи вогнем люті на юдеїв і наказуючи прискорювати подорож. Тоді сталося, що він упав з колісниці, яка неслася швидко, і тяжким падінням пошкодив усі члени тіла.⁸ І той, який тільки що думав з гордості, більш ніж людської, повелівати хвилями моря і думав на терезах зважити висоти гір, повалений був на землю, і несений був на ношах, показуючи всім явну силу Божу,⁹ так що з тіла нечестивця у безлічі виповзала черва, і ще у живого випадали частини тіла від хвороб і страждань; запах же смороду від нього нестерпний був у цілому війську.¹⁰ І того, який незадовго перед тим мріяв торкатися зірок небесних, ніхто не міг носити через нестерпний сморід.¹¹ Тепер-то, будучи розтрощеним, почав він залишати свою велику гордовитість і приходити до пізнання, коли за покаранням Божим страж-

дання його посилювалися з кожною хвилиною.¹² Сам не в силах знести свого смороду, він так говорив: праведно підкорятися Богу, і смертному не слід думати гордовито бути рівним Богу.¹³ Нечестивець молив Господа, Який вже не милував його, і говорив:¹⁴ “Святе місто, яке поспішав я зрівняти з землею і зробити кладовищем, оголошую вільним;¹⁵ юдеїв, яких вирішив не дозволяти ховати, а викидати разом з дітьми їхніми хижим птахам і звірам, зроблю всіх рівними афініям;¹⁶ святий храм, який колись пограбував, прикрашу найкращими дарами, священні сосуди поверну всі, і ще у більшій кількості, і необхідні для жертво витрати буду робити з моїх прибутків;¹⁷ понад те сам зроблюсь юдеєм, і, проходячи по всякому населеному місцю, буду звіщати силу Божу”.¹⁸ Але коли болі ніскільки не зменшувалися, бо прийшов уже на нього праведний суд Божий, він, упавши у відчай, написав до юдеїв лист, який мав значення благання, такого змісту:¹⁹ “Цар і воєначальник Антиох добрим юдеям-громадянам – багато радуватися, і бути здоровими і благоденствувати.²⁰ Якщо ви здорові з дітьми вашими, і справи ваші йдуть за вашим бажанням, то я воздаю Богу найбільшу подяку, покладаючи надію на небо.²¹ Я ж лежу у хворобі і з любов’ю згадую про вашу шанобливість і прихильність до мене. Повертаючись з меж Персії і зазнавши тяжкої хвороби, я за потрібне вважаю подбати про загальну безпеку всіх.²² Хоч я не впадаю у відчай і маю повну надію звільнитися від хвороби,²³ але, знаючи, що і батько мій, коли воював у верхніх країнах, оголосив наступника,²⁴ щоб, коли станеться що-небудь несподіване, або оголошена буде якась незгода, жителі країни знали, кому надане правління, і не бентежилися;²⁵ понад те

зауважуючи, що навколишні володарі і сусідні з нашою державою спостерігають час і вичікують, який буде кінець, я призначив царем сина мого Антиоха, якого я вже часто під час походів у верхні сатрапії дуже багатом з вас доручав і представляв; і йому я написав особисто.²⁶ Отже, переконаю вас і прошу, щоб ви, пам'ятаючи мої благодіяння взагалі і зокрема, зберегли вашу теперішню прихильність до мене і до сина мого.²⁷ Бо я впевнений, що він, ідучи за моїм бажанням, буде поводитися з вами милостиво і людинолюбно”.

²⁸ Так цей людиновбивця і богохульник, перетерпівши тяжкі страждання, які заподіював іншим, скінчив життя на чужій стороні у горах найжалюгіднішою смертю.²⁹ Тіло його привіз Филип, співвихованець його, який, боячись сина Антиохового, відійшов до Птолемея Филопатора в Єгипет.

10 Маккавей же і ті, що були з ним, під проводом Господа, знову зайняли храм і місто,² а побудовані іноплеменниками на площі жертovníки і капища зруйнували.³ Очистивши храм, вони спорудили інший жертovníк; розпаливши камені і взявши з них вогонь, принесли жертву після дворічної перерви, зробили кадильницю і свічки і предкладення хлібів.⁴ Влаштувавши все це, вони молили Господа, падаючи ниць, щоб їм не зазнавати більше таких бід; якщо ж коли і згрішать, те нехай покарає Він їх милостиво, не віддаючи богохульним і жорстоким язичникам.⁵ У той самий день, в який осквернений був храм іноплеменниками, звершилося й очищення храму, у двадцять п'ятий день того самого місяця Хаслева.⁶ І провели вони у веселопах вісім днів за подобою свята кущів, згадуючи, як незадовго перед тим часом вони проводили свято кущів, подібно до звірів, у горах і печерах.⁷ Тому вони з жезлами, оповитими плющем, і з

квітучими гілками і пальмами підносили хвальні пісні Тому, Який благопоспішив очистити місце Своє.⁸ І загальним рішенням і вироком визначили – всьому юдейському народові святкувати ці дні щорічно.⁹ Така була кончина Антиоха, прозваного Єсифаном.

¹⁰ Тепер викладемо, що відбувалося за Антиоха Евпатора, сина того нечестивця, обмежуючись лихами воєн.¹¹ Прийнявши царство, він доручив управління якомусь Лісію, головному воєначальнику Келе-Сирії і Фінікії.¹² Бо Птолomeй, на прізвисько Макрон, вважав за краще дотримуватися справедливості щодо юдеїв, після несправедливостей, які були стосовно них, і намагався справи з ними закінчувати мирно.¹³ Тому на нього звели наклеп улюбленці перед Евпатором, і, всюди чуючи назву зрадника за те, що він залишив довірений йому від Филометора Кіпр і перейшов до Антиоха Єсифана, він, не маючи почесної влади, від суму отруїв себе, і так скінчив життя своє.

¹⁴ Горгій же, ставши у тих місцях воєначальником, утримував наймані війська і безупинно підтримував війну проти юдеїв.¹⁵ Разом з ним і ідумеї, які володіли зручними укріпленнями, тривожили юдеїв, і, приймаючи до себе вигнаних з Єрусалима, починали війни.¹⁶ Ті ж, що були з Маккавеєм, звершуючи моління і благаючи Бога бути помічником їм у війні, кинулися на укріплення ідумеїв.¹⁷ І, зробивши на них сильний напад, вони оволоділи цими місцями, помстилися всім, хто бився на стінах, умертвляли всіх, хто траплявся назустріч, і побили не менше двадцяти тисяч.¹⁸ Не менше дев'яти тисяч утекли у дві дуже міцні вежі, зебезпечені всім проти облоги.¹⁹ Залишивши Симона і Йосифа і ще Закхея з достатньою кількістю людей для облоги їх, Маккавей сам вирушив у такі місця, де він більше потрібен був.²⁰ А ті, що були із Симо-

ном, будучи срібллюбними, дали деяким з тих, що знаходилися у вежах, підкупити себе грішми; одержавши сімдесят тисяч драхм, дозволили деяким утекти.²¹ Коли донесено було Маккавею про те, що сталося, він, зібравши народних вождів, докоряв їм, що вони за срібло продали братів, відпустивши ворогів їхніх.²² Цих людей, які зробилися зрадниками, він віддав на смерть, і негайно оволодів двома вежами.²³ Маючи постійно успіх у зброї, яка була у руках його, він знищив у цих двох укріпленнях понад двадцять тисяч чоловік.

²⁴ Тимофій же, раніше переможець юдеями, зібрав дуже численне військо з чужоземців, зібрав чимало і вершників, що були в Азії, і з'явився в Юдею з наміром завоювати її.

²⁵ При його наблизенні ті, що були з Маккавеєм, звернулися у молитві до Бога, посипавши землею голови й оперезавши стегна веретинцями.

²⁶ Припадаючи до підніжжя жертovníка, вони благали Його, щоб Він був милостивим до них, був ворогом ворогам їхнім і супротивником супротивникам, як говорить закон.

²⁷ Звершивши молитву, вони взяли зброю і далеко відійшли від міста; наблизившись же до ворогів, зупинилися.²⁸ Коли зійшло сонце, ті й інші вступили у битву – одні, в доблесті своїй, маючи запорукою успіху і перемоги пристановище у Господі, інші, – поставивши проводирем битви лють.²⁹ Коли відбулася завзята битва, то супротивникам явилися з неба п'ять величних мужів на конях із золотими вуздами, і двоє з них були на чолі юдеїв:³⁰ вони взяли Маккавея у середину до себе і, покриваючи своїм озброєнням, зберігали його неушкодженим, на супротивників же кидали стріли і блискавки, так що вони, змішавшись від осліплення і сповнені страху, самі себе уражали.³¹ Побито було двад-

цять тисяч п'ятсот піших і шістьсот кінних.³² Сам Тимофій утік у фортецю, названу Газара, дуже міцну, яка знаходилася під начальством Херея.³³ Ті, що були з Маккавеєм, весело облягали цю фортецю протягом чотирьох днів.³⁴ А ті, що знаходилися у фортеці, впевнені у неприступності цього місця, надмірно лихословили і промовляли хульні слова.³⁵ На світанку п'ятого дня двадцять юнаків з тих, що були з Маккавеєм, запалившись гнівом від такого лихослів'я, хоробро кинулися на стіну і зі звірчою лютью уражали кожного, хто траплявся.³⁶ Інші також кинулися під час сум'яття на тих, що знаходилися всередині, підпалювали вежі, і, розпаливши багаття, спалювали хульників живими; інші розбивали ворота, і, впустивши у них решту війська, оволоділи містом;³⁷ Тимофія ж, який сховався у рові, убили, так само як і брата його Херея, й Аполлофана.³⁸ Звершивши це, вони з піснями і слів'ями подякували Господу, Який так багато благодіяв Ізраїлю і дарував їм перемогу.

11 Коли минуло дуже небагато часу, Лісії, опікун і родич царя, намісник царський, з великим засмученням переносячи те, що сталося,² зібрав до вісімдесяти тисяч піхоти і всю кінноту, і вирушив проти юдеїв з наміром зробити місто їхнє місцем проживання еллінів,³ храм обкласти податком, подібно до інших язичницьких капищ, а священноначалля зробити щорічно продажним.⁴ Ніскільки не подумав він про силу Божу, понадіявшись на десятки тисяч піхоти, на тисячі кінноти і на вісімдесят слонів.⁵ Вступивши в Юдею і наблизившись до Вефсури, місця укріпленого, віддаленого від Єрусалима стадій на п'ять, він обложив його.⁶ Коли Маккавей і ті, що були з ним, довідалися, що

він облягає твердині, то з плачем і сльозами разом з народом благали Господа, щоб Він послав доброго ангела на спасіння Ізраїля. ⁷ Маккавей же, сам перший узявши зброю, переконував інших разом з ним, піддаючи себе небезпекам, допомогти братам; і вони негайно охоче вирушили з ним у похід. ⁸ Коли вони були поблизу Єрусалима, негайно явився проводирем їх вершник у білому одязі, який потрясав золотою зброєю. ⁹ Усі вони разом подякували милосердному Богу, й укріпилися духом, готові знищити не тільки людей, але і лютих звірів і навіть залізні стіни. ¹⁰ Так прийшли вони, під покровом небесного споборника, з милости до них Господа. ¹¹ Як леви, кинулися вони на ворогів, і уразили їх одинадцять тисяч піших і тисячу шістсот кінних, а всіх інших змусили тікати. ¹² Багато хто з них, будучи пораненими, рятувалися роздягненими, і сам Лісій урятувався ганебною втечею. ¹³ Будучи ж досить розумним і розмірковуючи сам із собою над поразкою, яка трапилася з ним, він зрозумів, що євреї непереможні, тому що всемогутній Бог допомагає їм; тому, пославши до них, ¹⁴ запевняв, що він погоджується на всі законні вимоги і переконає царя бути їхнім другом. ¹⁵ Маккавей, піклуючись про користь, погодився на все, що пропонував Лісій; бо цар схвалив усе, що запропонував Маккавей Лісію у листі щодо юдеїв. ¹⁶ Лист же, написаний Лісієм до юдеїв, був такого змісту: “Лісій народові юдейському – радуватися. ¹⁷ Іоан і Авессалом, вами послані, передавши підписану відповідь, клопотали про те, що було зазначено у ньому. ¹⁸ Отже, про що потрібно було донести царю, я пояснив, і, що можна було прийняти, на те він погодився. ¹⁹ Тому, якщо ви будете зберігати добру прихильність до правління, то і на майбутній час я потурбуюсь допомагати вам для блага. ²⁰ Про подробиці ж я до-

ручив як вашим, так і моїм посланим переговорити з вами. ²¹ Будьте здорові! Сто сорок восьмого року, місяця Діоскоринфія, двадцять четвертого дня”. ²² Лист же царя був такого змісту: “Цар Антиох брату Лісію – радуватися. ²³ З того часу, як батько мій відійшов до богів, наше бажання те, щоб піддані царства залишалися безтурботними у відправленні справ своїх. ²⁴ Коли ж ми почули, що юдеї не погоджуються на почате батьком моїм нововведення еллінських звичаїв, а віддають перевагу власним установленням, і тому просять, щоб дозволено було їм дотримуватися своїх законів; ²⁵ то, бажаючи, щоб і цей народ не був потурбованим, визначаємо, щоб храм їхній був відновлений і щоб жили вони за звичаєм своїх предків. ²⁶ Отже, ти добре зробиш, якщо пошлеш до них і укладеш мир з ними, щоб вони, знаючи наші наміри, були благодушні і весело продовжували займатися ділами своїми”. ²⁷ До народу ж лист царя був такий: “Цар Антиох старійшинам юдейським та іншим юдеям – радуватися. ²⁸ Якщо ви здорові, то цього ми і бажаємо: ми також здорові. ²⁹ Менелай оголосив нам, що ви бажаєте сходити до ваших, які у нас. ³⁰ Отже, тим, які будуть приходити до тридцятого дня місяця Ксанфика, готова правиця на запевнення їхньої безпеки: ³¹ юдеї можуть споживати свою їжу і зберігати свої закони, як і раніше, і ніхто з них ніяким чином не буде потурбований за колишні опущення. ³² Я послав до вас Менелая, щоб він заспокоїв вас. ³³ Будьте здорові! Сто сорок восьмого року, п’ятнадцятого дня Ксанфика”. ³⁴ Надіслали до них лист і римляни такого змісту: “Квинт Меммій і Тит Манлій, старійшини римські, юдейському народові – радуватися. ³⁵ Що уступив вам Лісій, родич царя, те і ми підтверджуємо. ³⁶ А що вивзнав він за потрібне доповісти цареві, про те, розсудивши негайно, по-

пліть кого-небудь, щоб ми могли зробити, що для вас потрібно, бо ми вирушаємо в Антиохію.³⁷ Тому поспішіть, і пошліть кого-небудь, щоб і ми могли знати, якої ви думки.³⁸ Будьте здорові! Сто сорок восьмого року, п'ятнадцятого дня Ксанфика”.

12 Після закінчення цих договорів Лісій вирушив до царя, а юдеї зайнялися землеробством.² Але з місцевих воєначальників Тимофій і Аполлоній, син Генея, так само як Ієронім і Димофон, і зверх того Никанор, начальник Кіпру, не давали їм жити у спокої і безпеці.³ Іоппійці ж зробили таке безбожне діло: вони запросили юдеїв, які жили з ними, з їхніми дружинами і дітьми сісти у приготовані ними човни, ніби не маючи проти них ніякого зла.⁴ Коли ж вони погодилися, бо бажали зберегти мир і не мали ніякої підозри, тоді, за загальним вироком міста, іоппійці, відпливши, потопили їх, не менше двохсот чоловік.⁵ Коли Іуда довідався про таку жорстокість, звершену над одноплемінниками, оголосив про те тим, що були з ним,⁶ і, закликавши праведного Суддю Бога, пішов проти мерзенних убивць братів його, запалив уночі пристань, і спалив човни, а тих, що збіглися туди, умертвив.⁷ А оскільки це місце було замкнене, то він відійшов, з наміром знову прийти і знищити всю громаду іоппійців.⁸ Довідавшись же, що і жителі Іамнії хочуть так само вчинити з юдеями, які там живуть,⁹ він напав уночі і на іамнитян і запалив пристань з кораблями, так що полум'я видне було в Єрусалимі за двісті сорок стадій.

¹⁰ Коли ж вони відійшли звідти на дев'ять стадій, вирушаючи проти Тимофія, то напали на них араби, не менше п'яти тисяч і п'ятисот вершників.¹¹ Битва була жорстока, і коли ті, що були з Іудою, за допомогою Божою здобули перемогу, то

араби, які потерпіли поразку номади, просили Іуду про мир, обіцяючи доставляти їм худобу і в іншому бути корисними їм.¹² Іуда ж, розуміючи, що вони дійсно багато у чому можуть бути корисні, погодився укласти з ними мир; уклавши ж мир, вони відійшли у свої намети.¹³ Ще напав він на одне місто з міцним мостом, оточене стінами і населене різними народами, на імення Каспін.¹⁴ Жителі, сподіваючись на міцність стін і запас продовольства, поводитися дуже зухвало, лихословлячи на тих, що були з Іудою, промовляючи хулу на Бога і непристойні слова.¹⁵ Але ті, що були з Іудою, закликавши на допомогу великого Владику миру, Який без стінопробивних машин і знарядь зруйнував Єрихон у часи Ісуса, по-звірячому кинулися на стіну.¹⁶ За допомогою Божою вони взяли місто, і вчинили незліченні убивства, так що прилегле озеро, яке мало дві стадії у ширину, здавалося наповненим кров'ю.

¹⁷ Відійшовши звідти на сімсот п'ятдесят стадій, вони прийшли у Харак до юдеїв, названих тувінами;¹⁸ але не застали там Тимофія, який, нічого не зробивши, відійшов з цієї країни, залишивши, втім, у одному місці дуже міцну варту.¹⁹ Тому Досифей і Сосипатр, з вождів, які були з Маккавеєм, вирушили і побили залишених Тимофієм у фортеці людей, понад десять тисяч.²⁰ Тоді Маккавей, розділивши своє військо на загони, поставив їх над цими загонами і кинувся на Тимофія, який мав при собі сто двадцять тисяч піших і тисячу п'ятсот кінних.²¹ Коли довідався Тимофій про наближення Іуди, то відіслав дружин і дітей і решту обозу у так званий Карніон; бо ця фортеця була незручна для облоги і недоступна через тісноту всієї місцевості.²² Коли ж показався перший загін Іуди, страх напав

на ворогів, і жах охопив їх від явлення Всевидючого: вони кинулися навтіки, пориваючись один туди, інший сюди, так що більшою частиною уражені були своїми, проколювані вістрям своїх мечів.²³ Іуда наполегливо продовжував переслідувати, убивав беззаконних, і знищив до тридцяти тисяч чоловік.²⁴ Сам Тимофій потрапив до рук тих, що були з Досифеєм і Сосипатром, і з великим хитруванням благав відпустити його живим, бо у нього знаходилися багатьох [юдеїв] батьки, а деяких брати, і вони не будуть пощаджені, якщо він помре.²⁵ Коли він багатьма словами запевнив у своїй обіцянці, що поверне їх неушкодженими, вони відпустили його, заради спасіння братів.

²⁶ Потім Іуда пішов проти Карниона й Атаргатиона, і вибив двадцять п'ять тисяч чоловік.²⁷ Після перемоги над ними й ураження, Іуда вирушив проти укріпленого міста Ефрона, в якому мав перебування Лісій і безліч різноплемянних: сильні юнаки, які стояли перед стінами, воювали завзято; там же знаходилися великі запаси зброя і стріл.²⁸ Але вони, закликавши на допомогу Всесильного, Який Своєю могутньою силою зищує ворогів, оволоділи цим містом і побили тих, що були у ньому, до двадцяти п'яти тисяч.²⁹ Піднявшись звідти, вони попрямували на місто скіфів, що знаходиться від Єрусалима на відстані шістсот стадій.³⁰ Але оскільки юдеї, які жили там, свідчили про прихильність, яку мають до них скіфські жителі, і про лагідне поводження з ними у часи бід:³¹ то, подякувавши їм і попросивши і на майбутній час бути прихильними до роду їхнього, вони вирушили у Єрусалим, тому що наближалася свято седмиць.

³² Після свята, названого П'ятдесятницею, пішли вони проти Гор-

гія, воєначальника Ідумеї.³³ Виступив же Іуда з трьома тисячами піших і чотирмастами кінних.³⁴ Коли вони вступили у битву, сталося, що деякі юдеї впали.³⁵ Досифей же, один з тих, що були під начальством Вакинора, вершник, муж сильний, упіймав Горгія і, схопивши його за плащ, волік його сильно, щоб узяти проклятого у полон живим; але один з вершників фракійських наскочив на нього і відсік йому плече, і Горгій утік у Марису.³⁶ Коли ж ті, що були з Ездином, довго б'ючись, знемогли, Іуда закликав на допомогу Господа, нехай буде Він начальвождем у битві.³⁷ Почавши вітчизняною мовою піснеспіви гучним голосом, він викликнув і, несподівано кинувшись на тих, що були з Горгієм, повернув їх на втечу.

³⁸ Потім Іуда, взявши з собою війсьсько, вирушив у місто Одоллам, і оскільки наставав сьомий день, то вони очистилися за звичаєм і святкували суботу.³⁹ На другий день ті, що були з Іудою, пішли, як вимагав обов'язок, перенести тіла полеглих і покласти їх разом з родичами у батьківських гробницях.⁴⁰ І знайшли вони в кожного з померлих під хітонами присвячені іамнійським ідолам речі, що закон забороняв юдеям: і стало всім явно, з якої причини вони впали.⁴¹ Отже, всі прославили праведного Суддю Господа, який відкриває потаємне,⁴² і звернулися до молитви, благаючи, нехай буде зовсім згладжений учинений гріх; а доблесний Іуда напучував народ оберігати себе від гріхів, бачачи своїми очима, що трапилося з вини загиблих.⁴³ Зробивши ж збір за числом мужів до двох тисяч драхм срібла, він послав у Єрусалим, щоб принести жертву за гріх, і вчинив дуже добре і благочесно, думаючи про воскресіння;⁴⁴ бо, якби він не надіявся, що полеглі у битві воскреснуть, то зайве і

марно було б молитися за мертвих.
⁴⁵ Але він помишляв, що тим, які померли у благодесті, уготована велика нагорода, – яка свята і благочестива думка! – Тому приніс за померлих умилостивительну жертву, щоб розрішилися від гріха.

13 У сто сорок дев'ятому році дійшла чутка до тих, що були з Іудею, що Антиох Евпатор іде на Юдею з безліччю війська ² і з ним Лісій, опікун і державний правитель, і в кожного еллінське військо, сто десять тисяч піших, п'ять тисяч триста кінних, двадцять два слони і триста колісниць з косами. ³ Приєднався до них Менелай, з великим облудством спонукуючи Антиоха, не заради спасіння батьківщини, але в надії одержати начальство. ⁴ Але Цар царів викликав гнів Антиоха на злочинця, і коли Лісій пояснив, що Менелай був винуватцем усіх зол, то він наказав відвести його у Берію і за тамошнім звичаєм умертвити. ⁵ У тому місці знаходиться вежа у п'ятдесят ліктів, наповнена попелом; у ній було знаряддя, що оберталося навколо і спускалося у попіл. ⁶ Туди завжди скидають на загибель винного у святотатстві або того, хто перейшов міру інших зол. ⁷ Такою от смертю довелось померти нечестивому Менелаю і не мати поховання у землі, – і дуже справедливо. ⁸ Бо якщо він учинив багато гріхів проти вівтаря *Господнього*, якого вогонь і попіл були святі, то й одержав смерть у попелі.

⁹ Тим часом цар, який озлобився у своїх задумах, продовжував похід, маючи намір заподіяти юдеям біди гірші за ті, які були за батька його. ¹⁰ Коли довідався про це Іуда, то повелів народу день і ніч закликати Господа, щоб Він і нині, як і колись, явив їм Свою допомогу у небезпеці позбутися закону і батьківщини і святого храму, ¹¹ і щоб народ, який тільки-но трохи заспокоївся, не віддав у поневолення злохульним язич-

никам. ¹² Усі одностайно виконали це, і впродовж трьох днів із плачем і постом і колінопреклонінням безперестанно молилися милосердному Господу; тоді Іуда, підбадьоривши їх, наказав їм бути у готовності. ¹³ Залишившись же наодинці зі старіями, тримав раду, маючи намір раніше, ніж царське військо ввійде в Юдею і оволодіє містом, вийти і вирішити діло за допомогою Господа. ¹⁴ Віддавши піклування про себе Творцю світу, він переконував тих, що були з ним, боротися мужньо до смерті, за закони, за храм, місто, батьківщину і права громадянські, і розташував військо біля Модина. ¹⁵ Давши тим, що були з ним, умовний знак “Божа перемога”, він з обраними сильними юнаками вночі накинувся на царський намет, убив у війську до чотирьох тисяч чоловік і, крім того, найбільшого слона з людьми, які знаходилися на ньому. ¹⁶ Нарешті, наповнивши військо страхом і сум'яттям, вони благополучно відійшли. ¹⁷ Відбулося це вже на світанку дня, заступництвом Господа. ¹⁸ Цар же, на досвіді пізнавши відважність юдеїв, намагався оволодіти місцями за допомогою хитрости. ¹⁹ І приступив він до Вефсури, міцної фортеці юдейської, але був змушений утікати, і потерпів поразку і втрату; ²⁰ Іуда ж надсилав тим, що були у фортеці, все потрібне. ²¹ Такий собі Родок з війська юдейського повідомив ворога про цю таємницю, але був знайдений, схоплений і ув'язнений. ²² Удруге цар почав переговори з жителями Вефсури; дав їм і від них одержав мир, відійшов і повернув проти тих, що були з Іудею, але був переможений. ²³ Довідавшись же, що Филип, залишений в Антиохії правителем, відійшов, він збентежився: став умовляти юдеїв, упокорився і клявся виконати всі справедливі вимоги, потім примирився з ними і приніс жертву, вшанував храм і виявив милості місту,

²⁴ прийняв Маккавея і поставив його воєначальником від Птолемаїди до самого Геррина. ²⁵ Потім пішов він у Птолемаїду: птолемаїдани невдоволені були договором, обурювалися на умови і хотіли скасувати їх. ²⁶ Увійшов на судилище Лісій, захищався за можливість, умовив їх, заспокоїв, зробив прихильними і вирушив до Антиохії. Так закінчилася навала і повернення царя.

14 Через три роки дійшла чутка до Іуди і тих, що були з ним, що Димитрій, син Селевка, приплив до пристані Трипільської з сильним сухопутним і морським військом ² і, оволодівши країною, умертвив Антиоха й опікуна його Лісія.

³ Алким же якийсь, що був раніше первосвященником, але добровільно осквернився у смутні часи, подумавши, що ніяким чином немає йому спасіння і немає доступу до священного жертовника, ⁴ у сто п'ятдесят першому році прийшов до царя Димитрія і приніс йому золотий вінець і пальму і зверх того оливкові гілки, які вважалися приналежностями храму, – і в цей день Алким нічого не зробив. ⁵ Улучивши ж час, сприятливий для його безумного задуму, коли він покликаний був Димитрієм у зібрання ради і коли його запитали, в якому стані і настрої перебувають юдеї, він сказав на це: ⁶ так звані з юдеїв асидеї, вождем яких Іуда Маккавей, підтримують війну і чинять заколоти, не даючи царству досягти добробуту. ⁷ Тому я, позбавлений честі предків моїх, тобто священноначалля, прийшов тепер сюди, ⁸ по-перше, щиро вболівати за те, що належить цареві, по-друге, маючи на увазі своїх співгромадян; бо від нерозсудливості названих людей немало бідує весь рід наш. ⁹ Ти ж, царю, довідавшись про все це, потурбуйся про країну і про пригноблений рід наш, за доступним для всіх людинолюбством твоїм: ¹⁰ доки залишається Іуда, не може бути спо-

кою. ¹¹ Коли це було сказано ним, інші радники, що мали ворожнечу до Іуди, ще більш підбурили Димитрія. ¹² Він негайно покликав Никанора, який завідував слонами, і, призначивши його воєначальником у Юдею, послав його, ¹³ давши наказ, щоб Іуду умертвити, спільників його розсіяти, Алкіма ж поставити первосвященником великого храму. ¹⁴ Тоді язичники, які втекли з Юдеї від Іуди, натовпами сходилися до Никанора у надії, що нещастя і біди юдеїв зробиляться для них благоденством. ¹⁵ Юдеї ж, почувши про похід Никанора і приєднання до нього язичників, посипали голови землею, і молилися Тому, Хто до віку встановив народ Свій і завжди видимо захищав наділ Свій. ¹⁶ За повелінням вождя свого вони поспіхом піднялися звідти і зійшлися з ними біля селища Дессау. ¹⁷ Симон, брат Іуди, вступив у битву з Никанором, але незабаром, при раптовому наступі супротивників потерпів невелику поразку. ¹⁸ Втім, Никанор, чувши, яку хоробрість мали ті, що знаходилися з Іудеєю і яку відважність у битвах за батьківщину, побоявся вирішити справу кровопролиттям; ¹⁹ тому послав Посидонія, Феодота і Маттафію – укласти з юдеями мир. ²⁰ Після довгого розмірковування про це, і коли вождь сповістив про те народ, склалася одностайна думка, і вони погодилися на переговори ²¹ і призначили день, у який би зійтися їм разом наодинці, і коли він настав, поставили для кожного особливі сидалища. ²² Іуда ж поставив у зручних місцях озброєних людей напоготові, щоб від ворогів раптово не пішло якого-небудь лиходійства, – і мали вони мирну нараду. ²³ Никанор пробув у Єрусалимі деякий час, і не зробив нічого недоречного, і відпустив зібраний народ. ²⁴ Він постійно мав Іуду з собою і душевно прихилився до цього мужа; ²⁵ переконав його одружитися, щоб народжувати

дітей. Іуда одружився, заспокоївся і насолоджувався життям.²⁶ Алким же, бачачи взаємну їх один до одного прихильність і союз, який склався між ними, зібрався з духом, прийшов до Димитрія і сказав, що Никанор має ворожі для царства наміри, бо призначив Іуду, зловмисника проти царства, своїм спадкоємцем.²⁷ Цар, розгніваний і роздратований цими наклепами лиходія, написав до Никанора, заявляючи, що йому тяжко переносити такий договір, і наказував негайно ж прислати Маккавея в Антиохію у кайданах.²⁸ Коли довідався про це Никанор, то знітився, і засмучений був тим, що повинен був відкинути встановлений союз з людиною, яка не зробила нічого несправедливого.²⁹ Але оскільки не можна було протівитися цареві, то він вичікував благоприємної нагоди виконати це хитрістю.

³⁰ Маккавей же, помітивши, що Никанор почав поводитися з ним суворіше і при звичайних зустрічах став грубішим і, зробивши висновок, що не від добра виходить ця суворість, і зібравши чималу кількість з тих, що знаходилися при ньому, сховався від Никанора.³¹ Коли останній довідався, що Іуда майстерно випередив його хитрістю, то прийшов у великий і святий храм, коли священники приносили встановлені жертви, і наказав, щоб вони видали того мужа.³² Коли ж вони з клятвою говорили, що не знають, де знаходиться той, кого він шукає,³³ то він, простягнувши правицю на храм, поклявся, сказавши: якщо ви не видасте мені Іуду зв'язаним, то я цей храм Божий зрівняю з землею, розкопаю жертovníк, і збудую тут славний храм Діонісу.³⁴ Сказавши це, він відійшов. Священники ж, здіймаючи руки до неба, благали постійного Захисника народу нашого і говорили: ³⁵ Ти, Господи, не маючи ні в

чому нестатку, благоволив храму цьому бути місцем Твого перебування між нами.³⁶ І нині, Святий Господь усякої святині, збережи навіки неоскверненим цей недавно очищений дім і закрий уста неправедні.

³⁷ Никанору ж указали на якогось Разиса з ерусалимських старійшин, як на друга громадян, який мав дуже добру славу і за свою доброзичливість був прозваним батьком юдеїв.³⁸ Він у попередні смутні часи стояв на боці юдейства і з усією старанністю віддавав за юдейство і тіло і душу.³⁹ Никанор, бажаючи показати, яку він має ненависть проти юдеїв, послав понад п'ятсот воїнів, щоб схопити його,⁴⁰ бо думав, що, взявши його, заподіє їм нещастя.⁴¹ Коли ж натовп хотів оволодіти вежею й уривався у ворота двору, і вже наказано було принести вогню, щоб запалити ворота, тоді він, у неминучій небезпеці бути захопленим, простромив себе мечем,⁴² бажаючи краще доблесно вмерти, ніж потрапити до рук беззаконників і негідно знечестити своє благородство.⁴³ Але оскільки удар виявився від поспіху неточним, а натовп уже вривався у двері, то він, відважно вбігши на стіну, мужньо кинувся з неї на натовп народу.⁴⁴ Коли ж ті, що стояли, поспіхом розступилися, і залишився порожній простір, то він упав у середину на живіт.⁴⁵ Дихаючи ще і згораючи обуренням, незважаючи на кров, що лилася струмком, і тяжкі рани, встав і, пробігши крізь натовп народу, зупинився на одній крутій скелі.⁴⁶ Зовсім уже стікаючи кров'ю, він вирвав із себе нутроці й, узявши їх обома руками, кинув у натовп і, благаючи Господа життя і духу знову дати йому життя і дихання, скінчив таким способом життя.

15 Коли довідався Никанор, що ті, які були з Іудою, знаходяться у країні Самарійській, то думав

зовсім безкарно напасти на них у день спокою.² Коли ж юдеї, які не вільно супроводжували його, говорили: “не губи їх так жорстоко і нелюдяно, воздай честь дню, освяченому Всевидючим”;³ тоді цей нечестивець запитав: “невже є Владика на небі, Який повелів святкувати день суботній?”⁴ І коли вони відповіли: “є живий Господь, Владика небесний, Який повелів шанувати сьомий день”,⁵ то він сказав: “а я – господар на землі, який повеліває взяти зброю і виконати царську службу”. Втім, він не встиг звершити свого наміру.⁶ Звеличуючись з великою гордістю, Никанор думав здобути загальну перемогу над тими, що були з Іудою.⁷ Маккавей же не переставав надіятися з повною упевненістю, що одержить заступництво від Господа.⁸ Він переконував тих, що були з ним, не страшитися навали язичників, але, згадуючи приклади небесної допомоги, які були раніше, і нині очікувати собі перемоги і допомоги від Вседержителя.⁹ Втішаючи їх обітницями закону і пророків, нагадуючи їм подвиги, звершені ними самими, він надихнув їх мужністю.¹⁰ Збуджуючи дух їхній, він переконував їх, указуючи притому на віроломність язичників і порушення ними клятв.¹¹ Озброїв же він кожного не стільки міцними щитами і списами, скільки переконливими добрими промовами, і притім усіх обрадував розповіддю про гідне ймовірності сновидіння.

¹² Видіння ж його було таке: він бачив Онію, який був первосвященником, мужа чесного і доброго, поважного на вигляд, лагідного норовом, приємного у словах, який з дитинства ревно засвоїв усе, що стосувалося чеснот, – бачив, що він, простягаючи руки, молиться за весь народ юдейський.¹³ Потім явився інший муж, прикрашений сивинами і славою, оточений дивною і надзви-

чайною величчю.¹⁴ І сказав Онія: це братолюбець, який багато молиться за народ і святе місто, Єремія, пророк Божий.¹⁵ Тоді Єремія, простягнувши праву руку, дав Іуді золотий меч і, подаючи його, сказав:¹⁶ візьми цей святий меч, дар від Бога, яким ти знищиш ворогів.

¹⁷ Утішені настільки добрими словами Іуди, які могли пробуджувати до мужности і зміцнювати серця юних, юдеї наважилися не розташовуватися станом, а відважно напасти і, з повною мужністю вступивши у битву, вирішити діло, бо місто і святиня і храм перебували у небезпеці.¹⁸ Боротьба ба дружин і дітей, братів і рідних здавалася їм ділом менш важливим; найбільше і переважне побоювання було за святий храм.¹⁹ Для тих, які залишилися у місті, також чимало було занепокоєння, бо вони тривожилися за битву, яка мала бути у полі.

²⁰ Отже, коли всі очікували, що настає вирішення діла, коли вороги вже з'єдналися і військо було поставлене у стрій, слони розміщені у належних місцях і кіннота розташована по боках, –²¹ Маккавей, бачачи наступ численного війська, строкатість приготованої зброї і лютість звірів, здійняв руки до неба і закликав Господа, Який творить чудеса і все бачить, знаючи, що не зброєю здобувається перемога, але Сам Він, як Йому вгодно, дарує перемогу достойним.²² У молитві своїй він так говорив: Ти, Господи, за часів Єзекиї, царя Юдейського, послав ангела, – і він уразив із полку Сennaхиримового сто вісімдесят п'ять тисяч.²³ І нині, Господи небес, пошли доброго ангела перед нами на страх і трепет ворогам.²⁴ Силою правиці Твоєї нехай будуть уражені ті, що прийшли з хулою на святий народ Твій. Цим він скінчив.²⁵ Ті, що були з Никанором, ішли зі звуком труб і

криками, ²⁶ а ті, що знаходилися з Іудою, з призиванням і молитвами вступили у битву з ворогами. ²⁷ Руками воюючи, а серцями молячися Богу, вони побили не менше тридцяти п'яти тисяч, дуже обрадувані видимою допомогою Божою. ²⁸ Закінчивши діло і радісно повертаючись, вони дізналися, що Никанор упав у своєму всеозброєнні. ²⁹ Коли крик і шум затихли, вони звеличили Господа вітчизняною мовою. ³⁰ Тоді Іуда, першоподвижник за співгромадян і тілом і душею, який кращі літа свої віддав для одноплемінників, дав наказ, щоб відтяли голову Никанора і руку з плечем і несли в Єрусалим. ³¹ Прийшовши туди, він скликав одноплемінників і поставив перед жертovníком священиків, покликав і тих, які знаходилися у фортеці, ³² і, показавши голову мерзенного Никанора і руку злохульника, яку він простягав на святий дім Вседержителя і звеличувався, ³³ наказав вирізати язик у нечестивого Никанора і, роздрібнивши його, розкидати птахам, руку ж безумця повісити навпроти

храму. ³⁴ Тоді всі, звертаючись до неба, прославляли Господа, Який явив допомогу, і говорили: благословенний Той, Хто зберіг неоскверненим місце Своє! ³⁵ Голову ж Никанора повісив він на фортеці як видиме для всіх і ясне знамення допомоги Господньої. ³⁶ І всі загальним присудом визначили: ніколи не залишати без торжества день цей, шанувати як свято тринадцятий день дванадцятого місяця, названого сирською мовою Адаром, за день до дня Мардохеевого.

³⁷ Так скінчилася справа з Никанором; і оскільки з того часу місто залишилося у владі євреїв, то я і закінчу тут моє слово. ³⁸ Якщо я виклав його добре і задовільно, то я цього і бажав; якщо ж слабко і посередньо, то я зробив те, що було під силу мені. ³⁹ Неприємно пити окремо вино і негайно ж окремо воду, тоді як вино, змішане з водою, солодке і приносить задоволення; так і складений твір приємно займає слух читача при співмірності. Тут нехай буде кінець.

ТРЕТЯ КНИГА МАККАВЕЙСЬКА

1 Филопатор, довідавшись від прибулих до нього, що Антиох відняв місцевості, що були в його володінні, віддав наказ усім військам своїм, пішим і кінним, і, взявши із собою сестру свою Арсиною, вирушив у країну Рафію, де розташовані були станом війська Антиоха. ² Тоді такий собі Феодот наважився виконати свій задум, узяв із собою кращих з довірених йому Птоломеем озброєних людей, і вночі проник у намет Птолемея, щоб наодинці убити його і тим запобігти війні. ³ Але його обманув Досифей, син Дримила, родом юдей, який згодом зрадив закон і відступив від батьківської віри: він помістив у наметі одного не-

значного чоловіка, якому і довелося прийняти призначену Птоломеею смерть. ⁴ Коли ж відбулася завзята битва, і діло Антиоха перемагало, то Арсиною, розпустивши волосся, з плачем і сльозами ходила по військах, старанно переконуючи, щоб хоробріше воювали за себе, за дітей і дружин, і обіцяючи, якщо переможуть, дати кожному по дві мина золота. ⁵ Отже, сталося, що супротивники уражені були у рукопашній битві, і багато хто був узятий у полон. ⁶ Досягнувши своєї мети, Филопатор вирішив пройти по ближніх містах, щоб підбадьорити їх. ⁷ Виконавши це і забезпечивши капища дарами, він надихнув мужністю підвладних йому.

⁸ Коли потім кодеї відправили до нього від ради і старійшин послів поздоровити його, піднести дари і виявити радість за те, що трапилося, то він побажав якомога швидше прийти до них. ⁹ Прибувши ж у Єрусалим, він приніс жертву великому Богу, воздав подяку, й інше виконав, що личить священному місцю; ¹⁰ і коли увійшов туди, то зачудований був величчю і красою і, дивуючись благоустрою храму, побажав увійти у святилище. ¹¹ Йому сказали, що не слід цього робити, бо нікому і зі свого народу не дозволено входити туди, і навіть священикам, але тільки одному начальнику над усіма первосвященику, і притім один раз на рік: але він ніяк не хотів слухати. ¹² Прочитали йому закон, але і тоді не залишив він свого наміру, говорячи, що він повинен увійти: нехай вони будуть позбавлені цієї чести, але не я. І запитував, чому, коли він входив у храм, ніхто з присутніх не заборонив йому? ¹³ І коли хтось необачно сказав, що це зле було зроблено, він відповів: але коли це вже зроблено, з якої б то не було причини, то чи не слід йому в усякому разі ввійти, хочуть вони того, чи не хочуть. ¹⁴ Тоді священики у священних одежах упали ниць і молилися великому Богу, щоб Він допоміг їм у теперішній крайності й стримав прагнення того, хто насильно вторгається; храм наповнився криком і сльозами, а ті, що залишалися у місті, збіглися у зніченні, думаючи, що трапилося щось надзвичайне. ¹⁵ І замкнені у своїх покоях діви вибігали з матерями і, посипаючи попелом і порохом голови, наповнювали вулиці риданнями і стогонами. ¹⁶ Інші ж у всьому вбранні, залишивши приготований для зустрічі шлюбний палац і належний сором, безладно бігали по місту. ¹⁷ А матері і годувальниці, залишаючи і тут і там новонароджених немовлят, одні в

домах, інші – на вулицях, нестримно збігалися у всесвятіший храм. ¹⁸ Така різноманітна була молитва тих, що зібралися з нагоди святотатського замаху. ¹⁹ Разом з тим деякі з громадян набралися сміливости не допускати того, хто домагався вторгнутися і виконати свій намір. Вони закликали, що потрібно взятися за зброю і мужньо померти за закон отецький, і вчинили у храмі велике сум'яття: ²⁰ насилу будши утриманими старійшинами і священиками, вони залишилися у тому ж молитовному стані. ²¹ Народ, як і раніше, продовжував молитися. Навіть старійшини, які були з царем, багатово намагалися відволікти гордовитий його розум від початого наміру. ²² Але, сповнений зухвалости і всезневажаючи, він уже робив крок вперед, щоб зовсім виконати сказане раніше. ²³ Бачачи це, і ті, що були з ним, почали взивати разом з нами до Вседержителя, щоб Він допоміг у теперішній ситуації і не попустив такого беззаконного і пихатого вчинку. ²⁴ Від сукупоного, напруженого і тяжкого народного волаання зчинився невимовний гомін. ²⁵ Здавалося, що не тільки люди, але і самі стіни і всі основи волали, ніби помираючи вже за осквернення священного місця.

2 А первосвященик Симон, схиливши коліна перед святилицем і благоговійно простягнувши руки, творив молитву: ² “Господи, Господи, Царю небес і Владико всякого створіння, Святий у святих, Єдиноволодарю, Вседержителю! Зглянься на нас, пригноблених від безбожника і нечестивця, пихатого зухвалістю і силою. ³ Бо Ти все створив і всім управляєш, праведний Владико: Ти судиш тих, які роблять будь-що із зухвалістю і звеличуванням себе. ⁴ Ти колись погубив тих, що чинили беззаконня, між якими були

велетні, що сподівалися на силу і зухвалість, і навів на них безмірну воду. ⁵ Ти спалив вогнем і сіркою содомлян, які поводитися пихато, явно роблячи зло, і поставив їх у приклад нащадкам. ⁶ Ти зухвалого фараона, що поневолив Твій святий народ, Ізраїля, відвідав різними і багатьма карами, явив Твою владу і показав Твою велику силу. ⁷ І коли він погнався за ним, Ти потопив його з колісницями і безліччю народу в глибині моря, а тих, які надіялися на Тебе, Владику всякого створіння, Ти провів неушкодженими, і вони, побачивши діла руки Твоєї, величали Тебе, Вседержителя. ⁸ Ти, Царю, Який створив безмежну і незміриму землю, обрав це місто, й освятив це місце на славу Тобі, що ні в чому не маєш нестатку, і прославив його Твоїм величним явленням, обертаючи його на славу Твого великого і достойного поклоніння імені. ⁹ З любови до дому Ізраїлевого Ти обіцяв, що, коли спіткає нас нещастя й обійме пригнічення, і ми, прийшовши на місце це, помолимося, Ти почуєш молитву нашу. ¹⁰ І Ти вірний та істинний, і багато разів, коли батьки наші піддавалися бідам, Ти допомагав їм у їхній скорботі і визволяв їх від великих небезпек. ¹¹ Ось і ми, Святий Царю, за многі і великі гріхи наші бідуюмо, віддані ворогам нашим і знемогли від скорбот. ¹² У такому падінні нашому, цей зухвалий нечестивець має намір образити це святе місце, присвячене на землі славному імені Твоєму. ¹³ Бо хоч оселя Твоя, небо небес, недозаяжна для людей, але Ти, благозволивши явити славу Твою народу Твоєму, Ізраїлю, освятив місце це. ¹⁴ Не мстися нам за нечистоту їхню, і не покарай нас за осквернення, щоб не марнославилися беззаконники у думках своїх і не торжествували у звеличужанні язика

свого, говорячи: ми потоптали дім святині, як потоптуються доми скверни. ¹⁵ Залиши гріхи наші, відпусти неправди наші і яви милість Твою у годину цю; скоро нехай випередять нас щедроти Твої; дай хвалу вустам тих, що упали духом і скрушені серцем; даруй нам мир”. ¹⁶ Тоді всевидючий Бог і над усіма Святий у святих, почувши молитву смирення, уразив того, хто надимався насильством і зухвалістю, потрясаючи його туди і сюди, як очерет вітром, так що він, лежачи нерухожим на помості і будучи розслабленим членами, не міг подати навіть голосу, покараний праведним судом. ¹⁷ Тоді його друзі й охоронці, бачачи несподівану і тяжку страту, що спіткала його, і побоюючись, щоб він не позбувся життя, поспіхом винесли його, будучи самі уражені надзвичайним страхом. ¹⁸ Через якийсь час, прийшовши до тям після пережитого покарання, він ніскільки не прийшов до розкаяння, і відійшов з жорстокими погрозами.

¹⁹ Повернувшись до Єгипту і примножуючи діла своєї злоби, він разом зі згаданими учасниками у бенкетах і друзями, які забули всяку справедливість, не тільки пересичувався незліченними соромітними ділами, але дійшов до такої зухвалості, що виголошував там прокляття на юдеїв, і багато друзів його, дивлячись на приклад царя, і самі йшли слідом за його бажаннями. ²⁰ Врешті він зважився привселюдно піддати ганьбі народ юдейський, і поставив на вежі свого палацу стовп, зробивши на ньому напис: “Хто не принесе жертв, тому не входить у свої священні місця; юдеїв же усіх внести в перепис простого народу і зарахувати до рабського стану, а хто буде противитися, тих брати силою і позбавляти життя; ²¹ внесених же у

[5] Бут. 19, 24. [6] Вих. 1, 13–14; 7; 8; 9; 10. [7] Вих. 14, 28; 15, 1. [8] 2 Пар. 7, 16. [9]

3 Пар. 9, 3. [16] 1 Пар. 16, 7. 1 Пет. 3, 12.

перепис відзначати, випалюючи їм на тілі знак Діоніса – листок плюща, після чого відпускати їх у призначений їм стан з обмеженими правами”.²² Але щоб не зробитися ненависним для усіх, він додав у написі, що коли хто з них побажає жити за обрядами язичницькими, тим давати рівні права з олександрійськими громадянами.²³ Тому деякі, заради права цивільного знехтувавши вітчизняне благочестя, поспіхом передалися, ніби вони могли від майбутнього спілкування з царем прилучитися до великої слави.²⁴ Але більша частина зміцнилася мужністю духу і не відпала від благочестя; вони віддавали гроші за життя своє, і безбоязно намагалися позбавитися запису, маючи добру надію одержати допомогу, і від тих, що відпали, відверталися, вважаючи їх ворогами свого народу й уникаючи будь-якого спілкування з ними і дружнього поводження.

3 Довідавшись про те, нечестивець дійшов такого шаленства, що не тільки озлобився проти юдеїв, які жили в Олександрії, але виявив жорстоку ворожість і проти тих, що жили у цілій країні, наказавши негайно зібрати всіх разом і віддати на найганебнішу смерть.² Коли готувалася ця справа, людьми, однодумними лиходійству, була розповсюджена зла чутка проти народу юдейського з приводу такого розпорядження, ніби вони ухиляються від виконання законних обов’язків.³ Тим часом юдеї зберігали добру прихильність і незмінну вірність до царів; але вони шанували Бога, жили за Його законом і тому в деяких випадках допускали відступлення і відмови: з цієї причини вони і здавалися деяким ворожими; у всіх же інших людей добрим виконанням усього справедливого вони здобували благовоління.⁴ Незважаючи на те, відомий добрий спосіб життя цього народу іноплемінники вважали за ніщо. Вони помічали

тільки розбіжності у богошануванні та їжі і говорили, що ці люди не допускають спілкування у трапезі ні з царем, ні з вельможами, що вони заздрісники і великі супротивники держави, і таким чином розголошували про них навмисну хулу.⁵ Елліни, які жили у місті і не зазнали від них ніякої образи, бачачи несподіване обурення проти цих людей і раптове їхнє скупчення, хоч не могли допомогти їм, – тому що царське було розпорядження, – однак утішали їх, обурювалися, і сподівалися, що діло переміниться:⁶ бо не можна було нехтувати такою великою кількістю народу, ні в чому невинного.⁷ Утім, деякі сусіди і друзі й ті, що торгували з ними, таємно приймаючи деяких з них, обіцяли допомагати їм і робити все можливе для їх захисту.⁸ А він, звеличуючись тимчасовим благополуччям і не помишляючи про владу величного Бога, думав незмінно залишитися з тим же наміром і написав проти них такий лист:⁹ “Цар Птоломеї Філопатор жителям Єгипту і місцевим воєначальникам і воїнам – радуватися і бути здоровими. Я ж сам здоровий і справи наші благоуспішні.¹⁰ Після походу, початого нами в Азію, який, як ви самі знаєте, несподіваною допомогою богів і нашою силою згідно з нашим наміром досяг щасливого закінчення, ми думали упорядкувати народи, які живуть у Келе-Сирії і Фінікії, не силою зброї, але поблажливостю і великим людинолюбством, охоче благодіючи їм.¹¹ Даючи по містах багаті внески у храми, ми прийшли і в Єрусалим, маючи намір вшанувати святилище цих негідних людей, які ніколи не залишають свого безумства.¹² Вони ж, прийнявши наше прибуття – на словах охоче, а на ділі підступно, коли ми бажали ввійти у храм і вшанувати його належними і найкращими дарунками, пихаті своєю давньою гордістю, заборонили нам вхід, не

потерпівши від нас насильства з людинолюбства, яке ми маємо до всіх людей.¹³ Явно виявивши свою ворожість до нас, вони одні тільки з усіх народів завзято противляться царям і своїм благодійникам і не хочуть виконувати нічого справедливого.¹⁴ Ми ж, зглянувшись на їхнє безумство, і тоді, коли поверталися з перемогою, і в самому Єгипті, приймаючи людинолюбно всі народи, поводитися, як належало.¹⁵ Між іншим, оголошуючи усім про нашу непам'ятозлобність до їхніх одноплемінників, ми вирішили ввести зміни: оскільки вони служили нам на війні і займалися дуже багатьма справами, здавна з простоти наданими їм, то ми хотіли навіть надати їм права олександрійського громадянства і зробити учасниками споконвічного жрецтва.¹⁶ Вони ж, сприйнявши це як супротивне для себе і, за властивим їм злим норовом відкидаючи добре і скиляючись завжди до злого, не тільки знехтували неоціненне право громадянства, але й гласно і негласно гребують тими деякими з них, які щиро налаштовані до нас, постійно сподіваючись, що ми внаслідок безладного способу життя їхнього скоро скасуємо наші установлення.¹⁷ Тому ми, достатньо переконавшись дослідами, що вони за всякої нагоди виявляють неприязні проти нас задуми, і, передбачаючи, що коли-небудь, за несподівано виниклого проти нас збурювання, ми будемо мати за собою в особі цих нечестивців – зрадників і жорстоких ворогів,¹⁸ повеліваємо, як тільки буде отриманий цей лист, негайно згаданих нами людей з їхніми дружинами і дітьми, з насиллями і катуваннями закувавши у залізні кайдани, звідусіль вислати до нас на смертну страту, нещадну і ганебну, гідну таких зловмисників.¹⁹ Якщо вони одного разу будуть покарані, то ми сподіваємося, що у майбутньому наші державні справи набудуть довершеного благоустрою

і найкращого порядку.²⁰ Якщо ж хто сховає когось з юдеїв, від старого до дитини, не виключаючи немовлят, має бути знищеним з усім його домом найжорстокішим чином.²¹ А хто викриє кого-небудь, той одержить маєток винного і ще дві тисячі драхм із царської скарбниці, одержить волю і буде вшанований.²² Усяке місце, де буде ввійманий юдей, який ховається, має бути спустошене і випалене, так щоб нікому зі смертних ні на що не було придатне на вічні часи". Такий був зміст листа.

4 Скрізь, куди приходило це повеління, у язичників відбувалися народні бенкети з радісними вигуками, нібито закореніла здавна у душі ворожнеча тепер виявилася сміливо.² А в юдеїв почалися безутішна скорбота, гіркий плач і ридання; бо обпалювали серце стогони, що долинали з усіх боків від тих, які оплакували несподівану, раптово визначену їм загибель.³ Яка область або місто, чи яке населене місце, чи які дороги не наповнювалися їхнім плачем і волюванням? ⁴ Жорстоко і без усякого жалю влада виселяла їх усіх разом з кожного міста, так що, бачачи цю незвичайну кару, і деякі з ворогів, дивлячись на загальне страждання і думаючи про невідому мінливість життя, оплакували найзлополучніше їхнє вигнання.⁵ Гнали натовпами старих, вкритих сивинами, згорблених від старечої слабкості у ногах, і за вимогою насильницького вигнання безсоромно примушували їх до найшвидшого руху.⁶ Дівчата, які тільки-но з'єдналися подружнім союзом і ввійшли у шлюбний чертог, замість радості почали плакати, посипали попелом запашне від мастей волосся, були ведені непокритими, і замість шлюбних пісень здійсмали загальне волення, будучи мучимими катуваннями іноплемянних. У кайданах їх відкрито з насильством тягли, щоб кинути у корабель.⁷ А їхні чоловіки, замість вінків перев'язані

по шиях мотузками, у квітучому юнацькому віці, замість бенкету і насолоди молодости, проводили останні дні шлюбу у плачу, бо під ногами в себе бачили відкрите пекло.⁸ Їх везли за подобою звірів у ярмі залізних кайданів; одні прикуті були за шиї до корабельних лав, інші міцними ланцюгами прив'язані були за ноги. Крім того, накриті щільним помостом, вони відокремлені були від світла, так що з усіх боків їх оточувала темрява, весь час плавання їх утримували подібно до зловмисників.⁹ Коли ж їх привезли на місце, називане Схедія, і плавання було скінчене, як призначено було царем, тоді він наказав поставити їх перед містом на кінській арені, яка мала велику округність і дуже зручною була для відкритої наруги на виду у всіх, хто йшов у місто і назад, вирушав усередину країни, так щоб вони ні з військом не мали спілкування, ні взагалі не були удостоєні будь-якого даху.¹⁰ Коли це було виконано і цар почув, що одноплемінники їхні часто виходять таємно з міста оплакувати ганебну біду братів, то дуже розгнівався, і наказав і з цими вчинити точно так само, як і з тими, щоб вони ніяк не менше отримали покарання.¹¹ Він наказав переписати весь народ за іменами, не для тяжкого рабського служіння, незадовго перед цим звіщеного, а для того, щоб, змучивши їх оголошеними стратами, остаточно погубити в один день.¹² І хоч цей перепис звершувався з крайнім поспіхом і ревним старанням від сходу до заходження сонця, але зовсім закінчити його не могли протягом сорока днів.¹³ Цар же, надмірно і безперестанно віддаючись насолодам, перед усіма ідолами влаштовував бенкети, і розумом, який далеко ухилився від істини, і нечистими вустами славословив тих, які глухі і не можуть говорити або надати допо-

могу, а на найвеличнішого Бога вимовляв непристойне.

¹⁴ Після сказаного проміжку часу писарі донесли цареві, що вони не в змозі зробити перепис юдеїв, з причини незліченної їхньої безлічі; при тому ще більша кількість їх знаходиться в областях; одні залишаються у домах, інші розсіяні по різних місцях, так що зробити це неможливо навіть усім властям у Єгипті.¹⁵ Коли ж цар ще суворіше погрожував їм, припускаючи, що вони підкуплені дарами і підступно уникали покарання, тоді довелося реально переконати його у тім. Вони ввели, що бракує у них і харчій, і необхідних для того письмових тростин.¹⁶ Це була дія непереможного небесного Промислу, який допомагав юдеям.

5 Тоді цар, сповнений сильного гніву і незмінний у своїй ненависті, покликав Ермона, який завідував слонами, і наказав наступного дня всіх слонів, числом п'ятсот, нагодувати ладаном у якомога більшій кількості й удосталь напоїти щільним вином, і, коли вони розлютуються від даного їм достатньо питва, вивести їх на юдеїв, приречених зустріти смерть.² Давши такий наказ, він вирушив на бенкет, запросивши особливо тих зі своїх друзів і воїнів, які ворогували проти юдеїв; а Ермон, який начальствував над слонами, у точності виконав його повеління.³ Призначені для цього служителі пішли увечері в'язати руки нещасним й інші вживали проти них застережні заходи, думаючи, що через ніч весь народ буде остаточно знищений.⁴ Юдеї ж, які здавалися язичникам позбавленими всякого захисту, бо звідусюди вони були стиснені тяжкими путами, прикликали всемогутнього Господа, Який володарює над усякою владою, свого милосердного Бога і Отця, прикликали всі безперестанним воланням зі сльозами, бажаючи відвернути від

них нечестивий намір і спасти їх від приготованої їм смерті Своїм славним явленням.

⁵ Старанне моління їхнє зійшло на небо. Ермон, напоївши неприборканих слонів, після споживання ними у великій кількості вина і ладану, вранці з'явився у палац донести про це царю. ⁶ Але Бог послав цареві міцний сон, цей добрий дар, що від віку посилається Ним і вночі і вдень усім, кому Він хоче. ⁷ Божим провидінням занурений у приемний і глибокий сон, він забув про свій беззаконний намір і зовсім обманувся у своєму неодмінному рішенні. ⁸ Юдеї ж, позбавившись призначеної години, прославляли святого Бога свого і знову благали Благопримирителя показати гордим язичникам силу всемогутньої правиці Своєї. ⁹ Коли минула вже половина десятої години, служитель, якому доручені були запрошення, бачачи, що запрошені вже зібралися, увійшов до царя будити його. Насилу розбудивши його, він оголосив, що час бенкету минає, і дав звіт у своєму дорученні. Повіривши йому і вирушивши пити, цар наказав тим, що прийшли на бенкет, возлягти прямо навпроти себе. ¹⁰ Коли це було виконано, він заохочував тих, що зібралися на бенкет, проводити теперішню частину бенкету в цілковитих веселоощах. ¹¹ Під час тривалої бесіди, цар, покликавши Ермона, суворо і грізно запитав, з якої причини юдеї допущені пережити нинішній день? ¹² Той заявив, що ще вночі виконав доручене йому, і друзі царя підтвердили це. Тоді цар, у жорстокості лютий більше, ніж Фаларис, сказав, що вони повинні бути вдячні сьогоднішньому сну: ¹³ “А ти неодмінно на завтрашній день так само приготуй слонів на знищення беззаконних юдеїв”. ¹⁴ Коли цар сказав це, всі присутні з задоволенням і радістю виявили йому своє схвалення, і розійшлися кожен у свій дім. Час ночі

вжитий був не стільки на сон, скільки на винаходження усяких нарук над уявними злочинцями. ¹⁵ Рановранці, лиш тільки заспівав півень, Ермон вивів звірів, і став дратувати на широкому дворі. У місті юрби народу зібралися на жалісне видовище, з нетерпінням очікуючи світанку. ¹⁶ Юдеї безперестанно, томлячись духом, творили молитву з многими сльозами і плачевними піснями, і, простягаючи руки до неба, благали найвеличнішого Бога знову послати їм швидко допомогу. ¹⁷ Не поширилися ще промені сонця, і цар ще приймав своїх друзів, як постав перед ним Ермон і запрошував на вихід, доповідаючи, що все готове, чого бажав цар. ¹⁸ Вислухавши це і здивувавшись пропозиції незвичайного виходу, він зовсім про все забув, і запитав: що це за справа, яку він з таким поспіхом виконав? Було ж це дією Володаря над усім Богом, Який навів на розум його забуття про все, що він сам раніше придумав. ¹⁹ Ермон і всі друзі пояснювали, говорячи: царю! звірі і війська приготовані за твоїм настійним велінням. ²⁰ Він же сповнився сильного гніву за такі слова, – бо промислом Божим зруйновані були всі його замисли, – і, блискаючи очима, сказав з погрозою: ²¹ якби у тебе були батьки, або діти, то вони послужили б багатою їжею для диких звірів, замість безневинних юдеїв, які мені і предкам моїм зберігали незмінну і довершену вірність. Якби не прихильність моя до тебе за вихованням і не заслуги твої, то ти замість них був би позбавлений життя. ²² Так зустрів Ермон несподівану і страшну погрозу, і змінився в погляді й лиці, а кожен із друзів вийшов з невдоволенням, і всіх тих, що зібралися, відпустили кожного на свою справу. ²³ Коли юдеї почули про таку прихильність царя, то прославили Бога і Царя царів за допомогу, отриману від Нього.

²⁴ Після таких рішень, цар знову влаштував бенкет, і запрошував віддатися веселошам. Покликавши ж Ермона, грізно сказав: скільки разів я повинен наказувати тобі, негідний, про одне й те саме? Озброй знову слонів на ранок для знищення юдеїв. ²⁵ Тоді родичі, що возлежали разом з ним, дивуючись непостійним його думкам, сказали: чи довго, царю, ти будеш спокушати нас як нерозумних, утретє повеліваючи знищити їх, і знову, коли дійде до справи, відміняєш і скасовуєш свої повеління? ²⁶ Від цього і місто від очікування перебуває у тривозі, наповнюється юрбами народу і часто піддається небезпеці розграбування. ²⁷ Після цього цар, зовсім, як Фаларис, сповнившись безрозсудства і вважаючи за ніщо душевні зміни, які відбувалися у ньому на користь юдеїв, ²⁸ підтвердив найнечестивішою клятвою, і визначив негайно послати їх у пекло, покалічених ногами і ступнями звірів, потім почати похід на Юдею, незабаром спустошити її вогнем і мечем, і неступний нам, – говорив він, – храм їхній спалити вогнем і зробити його назавжди порожнім для всіх, хто бажає приносити там жертви. ²⁹ Тоді друзі і родичі, дуже зраділі, розійшлися з довірою і розташували у місті в найзручніших місцях війська для варті. ³⁰ А начальник над слонами, привівши звірів, можна сказати, у скажений стан запашним питтям вина, приправленого ладаном, озброїв їх страшними знаряддями, і рано-вранці, коли вже незліченні юрби прямували з міста на кінську арену, прийшов він у палац і нагадав цареві про те, що належало виконати. ³¹ Цар же, сповнений сильного гніву, з нечестивим задумом, вийшов цілим походом зі звірами, бажаючи з жорстокости серця бачити власними очима жалюгідну і тяжку загибель згаданих

людей. ³² Коли юдеї побачили пил, що піднімався від слонів, які виходили з воріт, і від озброєного війська, яке йшло слідом за ними, і також від безлічі народу, і почули виклики, що сильно лунали, то подумали, що настала остання хвилина їхнього життя і кінець їхнього найнещаснішого чекання. ³³ Здійнявши плач і волання, вони цілували одне одного, обіймалися з рідними, кидаючись на шпії – батьки сином, а матері дочкам, ³⁴ деякі ж тримали біля грудей новонароджених немовлят, що ссали останнє молоко. ³⁵ Знаючи ж однак заступлення з неба, що раніше були їм, вони одностайно впали ниць, відірвавши від грудей немовлят, ³⁶ і голосно волали до Володаря над усякою владою, благаючи Його помилувати їх і явити допомогу їм, які стоять уже біля врат пекла.

6 Тим часом якийсь Слезар, шанований муж, зі священників країни, який уже досяг старечого віку і прикрашений у житті своєму всякими чеснотами, запросив старців, які стояли навколо нього, прикликати святого Бога і молився так: ² “Царю всесильний, найвищий, Боже Вседержителю, що милостиво управляєш усім створінням! споглянь, Отче, на сім’я Авраама, на дітей освяченого Якова, на народ святого наділу Твого, який подорожував у землі чужій і неправедно знищується. ³ Ти фараона, колишнього володаря Єгипту, який мав безліч колісниць, звеличувався беззаконною зухвалістю і зарозумілими промовами, погубив з гордим його військом, потопивши у морі, а роду ізраїльському явив світло милости. ⁴ Ти жорстокого царя Ассирійського Сеннахирима, який марнославився незліченними військами, підкорив мечем усю землю і повстав на святе місто Твоє, який у гордості й зухвалості говорив хулу, скинув, явно показавши

багатом народам Твою силу. ⁵ Ти трьох отроків у Вавилоні, які добровільно віддали життя своє вогню, щоб не служити суєтним ідолам, зберіг неушкодженими до волосини, зривши розпалену піч, а полум'я повернув на всіх ворогів. ⁶ Ти Даниїла, наклепами заздристі ввергнутого у рів на розшматування левам, вивів на світло неушкодженим; Ти, Отче, й Іону, коли він безнадійно томився у череві кита, що живе в глибині моря, неушкодженим показав усім його присним. ⁷ І нині, Ти, що помщаш за образи, многомилостивий, захиснику всіх, явися скоро сущим від роду Ізраїлевого, які терплять образи від мерзенних беззаконних язичників. ⁸ Якщо ж життя наше у переселенні наповнилося нечестям, то, визволивши нас від руки ворогів, погуби нас, Господи, якою Тобі благоугодно, смертю, ⁹ нехай не славословлять марновіри суєтних ідолів за загибель улюблених Твоїх, говорячи: не визволив їх Бог їхній. ¹⁰ Ти ж, Вічний, що маєш усю силу і всяку владу, споглянь нині: ¹¹ помилуй нас, через безумне насильство беззаконних, яких позбавляють життя подібно до зловмисників. ¹² Нехай устрашаться тепер язичники непереможної могутности Твоїї, Преславний, що володієш силою спасти рід Якова. ¹³ Благає Тебе вся безліч немовлят і батьки їхні зі сльозами: нехай буде явно всім язичникам, що з нами Ти, Господи, і не відвернув лица Твого від нас; ¹⁴ вчини так, як сказав Ти, Господи, що й у землі ворогів їхніх Ти не знехтуєш їх”.

¹⁵ Тільки-но Єлеазар закінчив молитву, як цар зі звірами і з усім страшним військом прийшов на арену. ¹⁶ Коли побачили його юдеї, здійняли гучне волаання до неба, так що і прилеглі долини сповнилися луною, і збудили нестримне співстраждання в усьому війську. ¹⁷ Тоді велико-

славний Вседержитель і істинний Бог, явивши святе лице Своє, відкрив небесні врата, з яких зійшли два славних і страшних ангели, видимі усім, крім юдеїв. ¹⁸ Вони стали навпроти війська, і сповнили ворогів сум'яттям і страхом і зв'язали непорушними путами; також і тіло царя охопив трепет, і роздратовану зухвалість його охопило забуття. ¹⁹ Тоді слони обернулися на озброєні війська, що супроводжували їх, топтали їх і погубляли. ²⁰ Гнів царя перетворився на жалість і сльози про те, що перед тим він намагався виконати. ²¹ Бо, коли почув він крик юдеїв і побачив їх усіх, що скилися на загибель, то, заплакавши, з гнівом погрожував друзям своїм і говорив: ²² ви зловживаєте владою, і перевершили за жорстокістю тиранів, і мене самого, вашого благодійника, намагаєтеся позбавити влади і життя, замишляючи таємно некорисне для царства. ²³ Тих, які так вірно охороняли укріплення нашої країни, хто безумно зібрав сюди, виселивши кожного з дому? ²⁴ Тих, які здавна перевершували всі народи відданістю нам у всьому і часто терпіли найтяжчі гноблення від людей, хто піддав настільки незаслуженій ганьбі? ²⁵ Розв'яжіть, розв'яжіть неправедні пута, відпустіть їх з миром у свої дома, випросивши прощення у тім, що раніше зроблено; звільніть синів небесного Вседержителя, живого Бога, Який від часів наших предків донині подавав безперервне благоденство і славу нашому царству. ²⁶ Ось що сказав цар. У ту ж хвилину звільнені юдеї, врятувавшись від смерти, прославляли свого святого Спасителя Бога.

²⁷ Після того цар, повернувшись у місто і покликавши завідувача витратами, наказав упродовж семи днів давати юдеям вино та інше потрібне для бенкету, вирішивши, щоб

[5] Дан. 3, 49–50. [6] Дан. 6, 16, 22. Іона 2, 1,

11. [14] Лев. 26, 44. Втор. 30, 3.

вони на тому ж місці, на якому очікували своєї загибелі, у повних веселоощах святкували своє спасіння.²⁸ Тоді вони, які були перед тим у нарузі і знаходилися біля пекла або краще сходили у пекло, замість гіркої і жалюгідної смерті влаштували бенкет спасіння і сповнені радості розділили для возлежання місце, приготоване їм на погибель і могилу.²⁹ Облишивши найжаліснішу пісню плачу, вони почали пісню батьків, прославляючи Спасителя Ізраїлевого і Чудотворця Бога, і відкинувши все засмучення і ридання, склали хори на знамення мирних веселоощів.³⁰ Також і цар, скликавши з цієї нагоди багатолюдний бенкет, виявляв свою вдячність небу за славне, урочисто дароване їм спасіння.³¹ Ті ж, що прирікали їх на загибель і на їжу хижим птахам і з радістю робили їм перепис, тепер, охоплені соромом, застогнали, і зухвалість, що дихала вогнем, згасла з ганьбою.³² А юдеї, як сказали ми, склавши згаданий хор, відправляли свято з радісними славослів'ями і псаломспівами.³³ Вони зробили навіть громадську постанову, щоб у всякому поселенні їхньому в роді і роди радісно святкувати зазначені дні, не для пиття і пересичення, але в пам'ять спасіння, що було їм від Бога.³⁴ Потім вони стали перед царем і просили відпустити їх у доми.³⁵ Перепис їх проходив з двадцять п'ятого дня місяця Пахона до четвертого дня місяця Епифа, протягом сорока днів; знищення їх призначалося від п'ятого дня місяця Епифа до сьомого, протягом трьох днів, у які славним чином явив Свою милість Владика всіх і спас їх усіх неушкоджено і цілком.³⁶ Святкували вони, забезпечені усім від царя, до чотирнадцятого дня, в який вони і представили прохання про відпущення їх.³⁷ Цар, призволивши їм, великодушно написав на їхню користь, за своїм підписом, таке послання до міських начальників:

7 “Цар Птоломей Филопатор начальникам єгипетським і всім поставленим на посади – радуватися і бути здоровими. Здорові і ми і діти наші, бо великий Бог благодіє нам у справах за нашим бажанням.² Деякі з друзів наших за зловмисництвом своїм часто представляли нам і переконували нас зібрати всіх юдеїв, які знаходяться у царстві, і замучити надзвичайними стратами, як зрадників,³ додаючи, що доки не буде цього зроблено, справи нашого царства ніколи не будуть благовпорядковані через ненависть, яку вони мають до всіх народів.⁴ Вони-то привели їх у кайданах насильно, як невільників, або краще, як наклепників, і без усякого розгляду і дослідження намагалися погубити їх, винаходячи жорстокості, лютіші навіть за скіфські звичаї.⁵ Ми суворо заборонили це і з благовоління, яке маємо до всіх людей, негайно дарували їм життя; а коли довідалися, що небесний Бог є вірний покров юдеїв і завжди захищає їх, як батько синів, ще ж взявши до уваги відому їхню доброзичливість до нас і до предків наших, ми справедливо звільнили їх від усякого звинувачення у чому б то не було,⁶ і наказали всім і кожному повернутися у свої доми, так щоб ніде ніхто ні в чому не ображав їх і не докоряв у тім, що відбулося без їхньої провини.⁷ Знайте, що коли ми почнемо проти них що-небудь лише або взагалі образимо їх, то будемо мати проти себе не людину, але володаря над усякою владою всевишнього Бога месником за діла наші в усьому і завжди неминуче. Будьте здорові”.

⁸ Одержавши це послання, юдеї не поспішали негайно вирушити, але просили царя, щоб ті з роду юдейського, які самовільно залишили святого Бога і закон Божий, одержали через них належне покарання,⁹ додаючи, що ті, які переступили заради черева постанови Божественні, ніколи не будуть мати доброї при-

хильности і до правління царя. ¹⁰ Цар визнав, що вони говорять правду, схвалив їх, і дав їм повноваження на все, щоб вони тих, що переступили закон Божий, знищили в усякому місці царства його безперешкодно, без особливого дозволу або нагляду царя. ¹¹ Тоді, подякувавши йому, як належало, священники і вся безліч народу заспівали “алилуя” і з радістю вирушили. ¹² Усякого одноплемінника з тих, що осквернилися, якого зустрічали на шляху, вони карали й убивали у приклад іншим. ¹³ У цей день вони умертвили понад триста мужів, і торжествували з веселощами, умертвляючи нечистих. ¹⁴ Самі ж, будучи з Богом до смерті й одержавши повну радість спасіння, піднялися з міста, увінчані всякими запашними квітами, з веселощами і вигуками, хвалами і благозвучними піснями, дякуючи Богу батьків, вічному Спасителю Ізраїля.

¹⁵ Прийшовши до Птолемаїди, названої за властивістю місця Родофором [трояндоносною], в якій за за-

гальною їхньою домовленістю очікували їх кораблі сім днів, ¹⁶ вони влаштували там бенкет спасіння, бо цар щедро забезпечив їх усім, що потрібно було кожному до прибуття у свій дім. ¹⁷ Оскільки вони добулися сюди у мирі, із пристойними подяками, то і тут також установили весело святкувати ці дні під час перебування свого. ¹⁸ Освятивши ці дні й затвердивши свою обітницю поставленням стовпа на місці бенкету, вони вирушили далі суходолом і морем і рікою, кожен у своє житло, неушкоджені, вільні, у повній радості, маючи охороною царське повеління. Тоді-то придбали вони більшу, ніж раніше, силу і славу і зробилися страшними для ворогів, ні від кого ніскільки не пригноблені у своєму володінні, ¹⁹ й усі одержали своє за описом, так що, хто мав щонебудь у себе, з величезним страхом віддавали їм, бо найбільші благодіяння явив їм найвеличніший Бог на спасіння їх. ²⁰ Благословенний Спаситель Ізраїля на вічні часи! Амінь.

ТРЕТЯ КНИГА ЕЗДРИ*

1 Друга книга Ездри пророка, сина Сераїї, сина Азарїї, сина Хелкії, сина Шаллума, сина Садока, сина Ахитува, ² сина Ахії, сина Финееса, сина Ілія, сина Амарїї, сина Асиєла, сина Мерайофа, сина Арна, сина Уззія, сина Ворифа, сина Авишуя, сина Финееса, сина Єлезара, ³ сина Аарона від коліна Левіїного, який був полоненим у країні

Мідійській, у царювання Артаксеркса, царя Перського.

⁴ Було слово Господнє до мене: ⁵ йди і звісти народу Моему злі діла їхні і синам їхнім – беззаконня, які вони звершили проти Мене, щоб вони сповістили синам синів своїх; ⁶ бо гріхи батьків їхніх зросли у них; забувши Мене, вони приносили жертви богам чужим. ⁷ Чи не Я вивів їх із землі Єгипетської, з дому рабства? а вони прогнівили Мене і поради Мої знехтували. ⁸ Ти обстрижи волосся голови твоєї, і кинь на них усе зле, бо вони не слухалися закону Мого – народ неприборканий! ⁹ Доки Я буду терпіти їх, яким зробив стільки благодіянь? ¹⁰ Заради них Я ба-

* Книги цієї немає ні єврейською, ні грецькою мовами. Як слов'янський, так і російський переклади зроблені з Вульгати. В останній вона розділена на дві книги: першу складають глави III–XIV за слов'янським перекладом, а друга має в собі глави I, II, XV і XVI. У даному перекладі збережений порядок глав слов'янського перекладу.

гатьох царів скинув; уразив фараона з рабами його і з усім військом його; ¹¹ усіх язичників від лица їх погубив, і на сході народ двох областей, Тира і Сидона, розсіяв і всіх ворогів їхніх знищив. ¹² Ти ж так скажи їм: так говорить Господь: ¹³ саме Я провів вас через море і по дну його проклав вам обгороджену вулицю, дав вам вождя Мойсея й Аарона священика, ¹⁴ дав вам світло у стовпі вогненному, і багато чудес створив серед вас; а ви Мене забули, – говорить Господь.

¹⁵ Так говорить Господь Вседержитель: перепели були вам у знамення. Я дав вам стани для захисту, але ви і там нарікали ¹⁶ і не раділи в ім'я Моє погибелі ворогів ваших, але навіть донині ще нарікаєте. ¹⁷ Де ті благодіяння, які Я зробив вам? Чи не у пустелі, коли ви, зголоднівши, волали до Мене, ¹⁸ говорячи: “навіщо Ти привів нас у цю пустелю? уморити нас? краще нам було служити єгиптянам, ніж померти у цій пустелі?” ¹⁹ Я зглянувся на стогони ваші, і дав вам манну в їжу: ви їли хліб ангельський. ²⁰ Коли ви відчували спрагу, чи не розсік Я камінь, і потекли води до ситости? від спеки покривав вас листями дерев. ²¹ Розділив вам землі родючі; хананеїв, ферезеїв і филистимлян вигнав від лица вашого. Що ще зроблю вам? – говорить Господь. ²² Так говорить Господь Вседержитель: коли ви були у пустелі, на річці Мерри, і ті, що відчували спрагу, хулили ім'я Моє, ²³ не вогонь послав Я на вас за богохульства, але вклав дерево у воду і ріку зробив солодкою. ²⁴ Що зроблю тобі, Якове? Не хотів ти коритися, Іудо. Переселюся до інших народів і дам ім ім'я Моє, щоб дотримувалися законів Моїх. ²⁵ Оскільки ви Мене залишили, то і Я залишу вас; тих, що прохають у Мене

милости, не помилую. ²⁶ Коли будете закликати Мене, Я не почую вас, бо ви осквернили руки ваші кров'ю, і ноги ваші швидкі на здійснення людиновбивства. ²⁷ Ви ніби не Мене залишили, а вас самих, – говорить Господь. ²⁸ Так говорить Господь Вседержитель: чи не Я благав вас, як батько синів і як мати дочок і як годувальниця годованців своїх, ²⁹ щоб ви були Мені народом і Я вам Богом, щоб ви були Мені синами і Я вам Отцем? ³⁰ Я зібрав вас, як курка пташенят своїх під крила свої. Що нині зроблю вам? Відкину вас від лица Мого. ³¹ Коли принесете Мені приношення, відверну лице Моє від вас; бо ваші дні святкові і новомісяччя й обрізання Я відкинув. ³² Я послав до вас рабів Моїх, пророків; ви, схопивши їх, умертвили і розтерзали тіла їхні. Кров їхню Я стягну, – говорить Господь.

³³ Так говорить Господь Вседержитель: дім ваш порожній. Розвію вас, як вітер полову, ³⁴ і сини не будуть мати потомства, бо заповідь Мою знехтували і робили те, що є злом переді Мною. ³⁵ Віддам доми ваші людям грядущим, які, не чувши Мене, вірують, які, хоч Я не показував їм знамень, виконають те, що Я заповів, ³⁶ не бачивши пророків, згадають про свої беззаконня. ³⁷ Заповідаю благодать людям грядущим, діти яких, не бачивши Мене очима плотськими, але духом віруючи тому, що Я сказав, торжествують з веселощами. ³⁸ Отже, тепер дивися, брате, яка слава, – дивися на людей, що грядуть зі сходу, ³⁹ яким Я дам у вожді Авраама, Ісаака та Якова, й Осію, і Амоса, і Михея, й Іоїля, й Авдія, й Іону, ⁴⁰ і Наума, й Аввакума, Софонію, Аггея, Захарію і Малахію, який наречений і ангелом Господнім.

Глава 1. [11] Чис. 21, 24. Нав. 9, 10. [13] Вих. 3, 10; 14, 22. [15] Вих. 16, 13. Пс. 104, 40. [18] Чис. 14, 3. [19] Вих. 16, 14. Прем.

16, 3. [20] Чис. 20, 10–11. [23] Вих. 15, 25. [30] Втор. 30, 4; 32, 11–12. Мф 23, 37. [31] Іс. 1, 14; 66, 3.

2 Так говорить Господь: Я вивів народ цей з рабства, дав їм повеління через рабів Моїх, пророків, яких вони не захотіли слухати, але відкинули Мої поради. ² Мати, яка народила їх, говорить їм: “їдїть, діти; бо я вдова і залишена. ³ Я виховала вас з радістю, і відпустила з плачем і гіркотою, бо ви згрішили перед Господом Богом вашим, і зробили зле перед Ним. ⁴ Нині ж що зроблю для вас? Я вдова і залишена: йдїть, діти, і просїть у Господа милости”. ⁵ Тебе, Отче, прикликаю за свідка на матір синів, які не захотіли зберігати завітну мого. ⁶ Віддай їх на посоромлення і матір їхню – на розкрадання, щоб не було роду їхнього. ⁷ Нехай розсіються імена їхні по народах і зглядяться на землі, бо вони знехтували завіт мій. ⁸ Горе тобі, Ассуре, що ховаєш у себе нечестивих! Роде лукавий! згадай, що Я зробив Содому і Гоморрі. ⁹ Земля їх лежить у смоляних брилах і пагорбах попелу. Так учиню Я з тими, які Мене не слухалися, – говорить Господь Вседержитель. ¹⁰ Так говорить Господь до Ездри: звісти народу Моему, що Я дам їм царство Єрусалимське, яке обіцяв Ізраїлю, ¹¹ і прийму славу від них і дам їм оселі вічні, які приготував для них. ¹² Дерево життя буде для них мастю запашною; не будуть зморювані працею і не знеможуть. ¹³ Ідїть і одержіть; просїть собі днів малих, щоб вони не забарилися. Уже готове для вас царство: пильнуйте. ¹⁴ Свідчіть, небо і земля, бо Я стер зле і створив добре. Живу Я! – говорить Господь. ¹⁵ Мати! обійми синів твоїх, виховуй їх з радістю; як голубка, зміцнюй ноги їхні, бо Я обрав тебе, – говорить Господь. ¹⁶ І воскресну мертвих на місцях їхніх і з гробів виведу їх, бо Я пізнав ім’я Моє в Ізраїлі. ¹⁷ Не бійся, мати синів, бо Я обрав тебе, – говорить Господь. ¹⁸ Я пошлю на

допомогу тобі рабів Моїх Ісаю та Єремїю, за порадою яких Я освятив і приготував тобі дванадцять дерев, обтяжених різними плодами, ¹⁹ і стільки ж джерел, які течуть молоком і медом, і сім гір найбільших, які вирощують троянду і лілею, через які сповню радістю синів твоїх. ²⁰ Виправдай удову, дай суд бідному, допоможи убогому, захисти сироту, одягни нагого, ²¹ про розслабленого і немічного потурбуйся, з кульгавого не смійся, безрукого захисти, і сліпого приведи до бачення світла Мого, ²² старця і юнака у стінах твоїх збережи, ²³ мертвих, де знайдеш, засвідчивши, віддай гробу, і Я дам тобі перше місце у Моему воскресінні. ²⁴ Відпочивай і упокоюйся, народе Мій, бо прийде спокій твій. ²⁵ Годуй синів твоїх, добра годувальнице, зміцнюй ноги їхні. ²⁶ З рабів, яких Я дав тобі, ніхто нехай не загине, бо Я стягну їх від тебе. ²⁷ Не слабшай. Коли прийде день печалі і тісноти, інші будуть плакати і журитися, а ти будеш весела і в достатку. ²⁸ Язичники будуть заздрити тобі, але нічого проти тебе зробити не зможуть, – говорить Господь. ²⁹ Руки Мої покриють тебе, щоб сини твої не бачили геєни. ³⁰ Утішайся, мати, з синами твоїми, бо Я спасу тебе. ³¹ Пам’ятай про синів твоїх, що спочивають. Я виведу їх з країв землі й учиню їм милість, бо Я милостивий, – говорить Господь Вседержитель. ³² Обійми дітей твоїх, доки Я прийду і зроблю їм милість; бо джерела Мої повні і благодать Моя не зменшиться.

³³ Я, Ездра, одержав на горі Орив повеління від Господа йти до Ізраїля. Коли я прийшов до них, вони відкинули мене і знехтували заповідь Господню. ³⁴ Тому вам говорю, язичники, що можете чути і розуміти: чекайте на Пастиря вашого, Він дасть вам мир вічний, бо близько Той, Який прийде на скінчення віку.

³⁵ Будьте готові до воздаяння царства, бо світло не вечірне засяє вам на вічні часи. ³⁶ Уникайте тіні віку цього; прийміть солідність слави вашої. Я відкрито свідчу про Спасителя мого. ³⁷ Ввірений дар прийміть, і насолоджуйтеся, дякуючи Тому, Хто прикликав вас у небесне царство. ³⁸ Встаньте і стійте, і дивіться, яка кількість знаменованих на вечері Господній, ³⁹ які, переселившись від тіні віку цього, одержали від Господа світлий одяг. ⁴⁰ Прийми число твоє, Сионе, і прийми твоїх, одягнених у біле вбрання, які виконали закон Господній. ⁴¹ Число бажаних синів твоїх повне. Проси державу Господа, щоб освятився народ твій, покликаний від початку.

⁴² Я, Ездра, бачив на горі Сионській сонм великий, якого не міг перелічити, і всі вони піснями прославляли Господа. ⁴³ Посеред них був юнак величний, що перевершував усіх їх, і покладав вінці на голову кожного з них і тим ще більше підносився; я вражений був здивуванням. ⁴⁴ Тоді я запитав ангела: хто ці, господарю мій? ⁴⁵ Він у відповідь мені сказав: це ті, які склали смертний одяг і одяглися у безсмертний і сповідали ім'я Боже; вони тепер увінчуються і приймають переможні пальми. ⁴⁶ Я запитав: а хто цей юнак, який покладає на них вінці і вручає їм пальми? ⁴⁷ Він відповів мені: Сам Син Божий, Якого вони прославляли у віці цьому. І я почав славити їх, які мужньо стояли за ім'я Господне. ⁴⁸ Тоді ангел сказав мені: йди і звісти народу моему, які бачив ти дивні діла Господа Бога.

3 У тридцятому році після розорення міста, був я у Вавилоні, і засмучувався, лежачи на постелі моїй, і помисли входили у серце моє, ² бо я бачив спустошення Сиону і

багатство тих, що жили у Вавилоні. ³ І обурився дух мій, і я почав зі страхом говорити до Всевишнього, ⁴ і сказав: Владико Господи! Ти сказав від початку, коли єдиний заснував землю, і повелів пороку, ⁵ і дав Адаму тіло смертне, яке було також творінням рук Твоїх, і вдихнув у нього дух життя, і він зробився живим перед Тобою, ⁶ і ввів його у рай, який насадила правиця Твоя, раніше ніж земля виростила плоди; ⁷ Ти повелів йому зберігати заповідь Твою, але він порушив її, і Ти засудив його на смерть, і рід його і покоління, які народилися від нього, і племена, народи і паростки їх, яким немає числа. ⁸ Кожен народ став ходити за своїм бажанням, чинив перед Тобою діла нерозумні і нехтував заповіді Твої. ⁹ З часом Ти навів потоп на жителів землі і знищив їх, ¹⁰ і сповнилося на кожному з них, – як на Адамі смерть, так на цих потоп. ¹¹ Одного з них Ти залишив – Ноя з родиною його, і від нього пішли всі праведні. ¹² Коли почали розмножуватися жителі землі, і примножилися сини і народи і численні покоління, і знову почали віддаватися нечестю, більше ніж попередні, ¹³ коли почали чинити перед Тобою беззаконня: Ти обрав Собі з них мужа, якому ім'я Авраам, ¹⁴ і полюбив його і відкрив йому одному волю Твою, ¹⁵ і уклав з ним завіт вічний, і сказав йому, що ніколи не залишиш сімені його. І дав йому Ісаака, й Ісааку дав Якова та Ісава; ¹⁶ Ти обрав Собі Якова, Ісава ж відкинув. І примножився Яків надзвичайно. ¹⁷ Коли Ти вивів з Єгипту сім'я його і привів до гори Синайської, ¹⁸ тоді прихилив небеса, впорядкував землю, захитав вселенну, привів у трепет безодні й увесь світ у сум'яття. ¹⁹ І пройшла слава Твоя в чотирьох явищах: у вогні, земле-

[42] Одр. 7, 9.

Глава 3. [5] Бут. 1, 27. [8] Бут. 6, 5. [9] Бут. 7, 12. [11] Бут. 8, 1. [13] Бут. 12, 3. [16]

Бут. 28, 14. Рим. 9, 3. [17] Вих. 19, 2. Втор. 4, 11.

трусі, бурхливому вітрі і морозі, щоб дати закон сімені Якова і радіння роду Ізраїля,²⁰ але не відібрав у їх серця лукавого, щоб закон Твій приніс у них плід.²¹ Із серцем лукавим перший Адам переступив заповідь, і був переможений; так і всі, що від нього пішли.²² Залишилася неміч і закон у серці народу з коренем зла, і відступило добре, і залишилося лише.²³ Минули часи і закінчилися літа, – і Ти воздвиг Собі раба, на ім'я Давид;²⁴ повелів йому побудувати місто імені Твоєму і в ньому приносити Тобі фіміам і жертви.²⁵ Багато років це виконувалось, і потім згрішили ті, що населяли місто,²⁶ в усьому чинячи так, як учинив Адам і всі його нащадки; бо й у них було серце лукаве.²⁷ І Ти віддав місто Твоє до рук ворогів Твоїх.²⁸ Невже краще живуть мешканці Вавилона і за це володіють Сионом?²⁹ Коли я прийшов сюди, бачив нечестя, яким немає числа, і у цьому тридцятому році полонення бачить душа моя багатьох грішників, – і знемогло серце моє,³⁰ бо я бачив, як Ти підтримуєш цих грішників і щадяш нечестивців, а народ Твій погубив, ворогів же Твоїх зберіг і не явив про те ніякого знамення.³¹ Не розумію, як цей путь міг змінитися. Невже Вавилон чинить краще, ніж Сион?³² Чи інший народ пізнав Тебе, крім Ізраїля? або які племена вірували завітам Твоїм, як Яків?³³ Ні винагорода їм не рівномірна, ні труд їхній не приніс плоду, бо я пройшов серед народів, і бачив, що вони живуть у достатку, хоч і не згадують про заповіді Твої.³⁴ Отже, зваж на терезах і наші беззаконня, і діла тих, що живуть на землі, і ніде не знайдеться ім'я Твоє, як тільки в Ізраїля.³⁵ Коли не грішили перед Тобою ті, що живуть на землі? або який народ так зберіг заповіді Твої?³⁶ Між цими хоч за іменами знайдеш тих,

що зберігають заповіді Твої, а в інших народів не знайдеш.

4 Тоді відповів мені посланий до мене ангел, якому ім'я Уриїл,² і сказав: серце твоє занадто далеко зайшло у цьому віці, що ти помиляєш осягнути путь Всевишнього.³ Я відповів: так, господарю мій. Він же сказав мені: три путі посланий я показати тобі і три подоба запропонувати тобі.⁴ Якщо ти одну з них поясниш мені, то і я покажу тобі путь, яку бажаєш ти бачити, і навчу тебе, звідки пішло серце лукаве.⁵ Тоді я сказав: говори, господарю мій. Він же сказав мені: йди і зваж вагу вогню, або виміряй мені подув вітру, або поверни мені день, який уже минув.⁶ Яка людина, – відповів я, – може зробити те, чого ти вимагаєш від мене?⁷ А він сказав мені: якби я запитав тебе, скільки осель у серці морському, або скільки джерел у самій основі безодні, або скільки жил над твердю, або які межі у раю,⁸ ти, можливо, сказав би мені: “у безодню я не сходив, і в пекло також, і на небо ніколи не піднімався”.⁹ Тепер же я запитав тебе тільки про вогонь, вітер і день, який ти пережив, і про те, без чого ти бути не можеш, і на це ти не відповів мені.¹⁰ І сказав мені: ти і того, що твоє і з тобою від юности, не можеш пізнати;¹¹ як же сосуд твій міг би вмістити у собі путь Всевишнього і у цьому вже помітно розтлінному віці зрозуміти розтління, яке очевидне в очах моїх?¹² На це сказав я: краще було б нам зовсім не бути, ніж жити у нечесті і страждати, не знаючи, чому.¹³ Він же у відповідь сказав мені: ось, я вирушив у польовий ліс, і застав дерева, що тримали раду.¹⁴ Вони говорили: “прийдіть, і підемо й оголосимо війну морю, щоб воно відступило перед нами, і ми там виростимо для себе інші ліси”.¹⁵ Подібним чином і хвилі морські мали

[23] 1 Цар. 16, 1. 2 Цар. 5, 3.

Глава 4. [13] Суд. 9, 8. 2 Пар. 25, 18.

нараду: “прийдіть”, – говорили вони, – “піднімемося і завоюємо ліси польові, щоб і там придбати для себе інше місце”.¹⁶ Але задум лісу виявився марним, бо прийшов вогонь і спалив його.¹⁷ Подібним чином скінчився і задум хвиль морських, бо став пісок, і перешкодив їм.¹⁸ Якби ти був суддею їх, кого б ти став виправдовувати або кого звинувачувати?¹⁹ Справді, відповів я, задуми їх були суєтні, бо земля дана лісу, дане місце і морю, щоб носити свої хвилі.²⁰ Він же у відповідь сказав мені: справедливо розсудив ти; чому ж ти не судив таким самим чином себе самого?²¹ Бо як земля дана лісу, а море хвилям його, так ті, що живуть на землі, можуть розуміти тільки те, що на землі; а ті, що живуть на небесах, можуть розуміти те, що на висоті небес.²² І відповів я, і сказав: молю Тебе, Господи, нехай дасться мені сенс розуміння.²³ Не хотів я запитувати Тебе про вище, а про те, що щодня буває у нас: чому Ізраїль відданий на наругу язичникам? чому народ, який Ти полюбив, відданий нечестивим племенам, і закон батьків наших доведений до нікчемності, і писаних постанов ніде немає?²⁴ Переходимо з віку цього, як сарана, життя наше минає у страху і жаху, і ми зробилися недостойними милосердя.²⁵ Але що зробить Він з ім'ям Своїм, яке наречене на нас? ось про що я запитував.²⁶ Він же відповів мені: чим більше будеш випробовувати, тим більше будеш дивуватися; бо швидко поспішає вік цей до свого завершення,²⁷ і не може вмістити того, що обіцяно праведним у майбутні часи, бо вік цей наповнений неправдою і немочами.²⁸ А про те, що ти запитував мене, скажу тобі: посіяне зло, але ще не прийшов час викорінення його.²⁹ Тому, доки посіяне не буде вирване, і місце, на якому насяєне зло, не скасується, – не прийде місце, на якому посіяне добро.³⁰ Бо зерно злого

сімені посіяне у серці Адама від початку, і скільки нечестя породило воно до цього часу і буде родити до того часу, поки не настане молотба!³¹ Розсуди у собі, скільки зерно злого насіння породило плодів нечестя!³² Коли буде пожате незліченне колосся його, який величезний знадобиться для цього тік!³³ Як же і коли це буде? – запитав я його; чому наші літа малі і нещасливі?³⁴ Не поспішай підніматися, – відповів він, – вище за Всевишнього; бо марно поспішаєш бути вище за Нього: занадто далеко заходиш.³⁵ Чи не про те саме запитували душі праведних у затворах своїх, говорячи: “доки таким чином будемо ми надіятися? І коли плід нашої відплати?”³⁶ На це відповів мені Ієреміїл архангел: “коли виповниться число насіння у вас, бо Всевишній на терезах зважив вік цей,³⁷ і мірою виміряв часи, і числом обчислив години, і не посує і не прискорить доти, доки не виповниться визначена міра”.³⁸ Я ж у відповідь на це сказав йому: о, Владико Господи! а ми всі переповнені нечестям.³⁹ І, можливо, через нас не наповнюються житниці праведних, і заради гріхів тих, що живуть на землі.⁴⁰ На це він відповів мені: піди, запитай вагітну жінку, чи може, після виповнення дев'ятимісячного терміну, утроба її утримати у собі плід?⁴¹ Я сказав: не може. Тоді він сказав мені: подібні до утроби й оселі душ у пеклі.⁴² Як та, що народжує, поспішає народити, щоб звільнитися від болістей народження, так і ці поспішають віддати ввірене їм.⁴³ Спочатку буде показане тобі те, що ти бажаєш бачити.⁴⁴ Якщо я знайшов благодать перед очима твоїми, – відповів я, – і якщо це можливо і я здатний до того,⁴⁵ покажи мені: чи більше те, що має прийти, за те, що минуло, чи те, що відбулося, більше за те, що буде?⁴⁶ Що минуло, я це знаю, а що прийде, не відаю.⁴⁷ Він сказав мені: стань праворуч, і я по-

ясню тобі значення подобою. ⁴⁸ І я став, і побачив: ось розпалена піч проходить переді мною; і коли полум'я пройшло, я побачив: залишився дим. ⁴⁹ Після цього пройшла переді мною хмара, наповнена водою, і пролився з неї сильний дощ; але як тільки стрімкість дощу припинилася, залишилися краплі. ⁵⁰ Тоді він сказав мені: розмірковуй про себе: як дощ більший за краплі, а вогонь більший за дим, так міра минулого перевищила, а залишилися краплі і дим. ⁵¹ Тоді я благав його і сказав: чи думаєш ти, що я доживу до цих днів? і що буде у ці дні? ⁵² На це відповів він, і сказав: про знамення, про які ти запитуєш мене, я частково можу сказати тобі, а про життя твоє я не посланий говорити з тобою, та й не знаю.

5 Про знамення: ось, настануть дні, в які багато хто з тих, що живуть на землі, які володіють віданням, будуть захоплені, і шлях істини сховається, і вселенна збідніє вірою, ² і примножиться неправда, яку тепер ти бачиш і про яку здавна чув. ³ І буде, що країна, яку ти тепер бачиш панівною, піддається спустошенню. ⁴ А якщо Всевишній дасть тобі дожити, то побачиш, що після третьої труби раптово засяє серед ночі сонце і місяць тричі на день; ⁵ і з дерева буде капати кров, камінь подасть голос свій, і народи похитнуться. ⁶ Тоді буде царювати той, якого ти, що живуть на землі, не очікують, і птахи перелетять на інші місця. ⁷ Море Содомське виверне риб, буде подавати вночі голос, невідомий для багатьох; однак же усі почують голос його. ⁸ Буде сум'яття у багатьох місцях, часто буде посылатися з неба вогонь; дикі звірі переминаять місця свої, і нечисті жінки будуть народжувати чудовиськ. ⁹ Солодкі води зробляться солоними, і всі друзі повстануть одне проти одного; тоді сховається розум, і розуміння відійде у своє сховище. ¹⁰ Ба-

гато хто буде шукати його, але не знайде, і збільшиться на землі неправда і нестриманість. ¹¹ Одна область буде запитувати іншу сусідню: “чи не проходила по тобі правда, яка робить праведним?” І та скаже: “ні”. ¹² Люди у той час будуть сподіватися, і не досягнуть бажаного, будуть трудитися, і не управляться путі їхні. ¹³ Про ці знамення мені дозволено сказати тобі, і якщо знову помолишся і поплачеш, як тепер, і попостишся сім днів, то почувеш ще більше за те. ¹⁴ І я отямився, і тіло моє сильно тремтіло, і душа моя знемогла, ніби зникала. ¹⁵ Але ангел, який прийшов до мене, підтримав мене й укріпив мене, і поставив на ноги. ¹⁶ І було, у другу ніч прийшов до мене Салафіїл, вождь народу, і запитав мене: де ти був, і від чого лице твоє таке сумне? ¹⁷ Хіба не знаєш, що тобі довіреним Ізраїль у країні переселення його? ¹⁸ Отже, встань і споживи хліба, і не залишай нас, як пастир свого стада, у руках лукавих вовків. ¹⁹ Тоді сказав я йому: відійди від мене, і не наближайся до мене. І він, почувши це, відійшов від мене. ²⁰ А я сім днів постився, стогнучи і плачучи, як повелів мені ангел Уріїл. ²¹ І після семи днів помисли серця мого знову були для мене вкрай обтяжливими; ²² але душа моя отримала дух розуміння, і я знову почав говорити перед Всевишнім ²³ і сказав: о, Владико Господи! Ти з усіх лісів на землі і з усіх дерев на ній обрав тільки одну виноградну лозу; ²⁴ Ти з усього кола земного обрав Собі одну печеру, і з усіх квітів у вселенній Ти обрав Собі одну лілею; ²⁵ Ти з усіх безодень морських наповнив для Себе одне джерело, а з усіх побудованих міст освятив для Себе один Сион. ²⁶ З усіх створених птахів Ти найменував для Себе одну голубицю, і з усіх створених тварин Ти обрав Собі одну вівцю; ²⁷ із усіх численних народів Ти придбав Собі один народ, і полюбив його, дав йому закон довер-

шений.²⁸ Але нині, Господи, чому ж Ти віддав одного багатом, і на одному корені Ти насадив інші паростки і розсіяв Твій єдиний народ між багатьма народами?²⁹ І потоптали його супротивники, які обітницям Твоїм і завітам Твоїм не вірували.³⁰ І якщо вже Ти сильно зненавидів народ Твій, те нехай би він Твоїми руками карався.

³¹ Коли я промовляв слова ці, посланий був до мене ангел, який приходив до мене раніше уночі,³² і сказав мені: послухай мене, і я навчу тебе; слухай мене, і я скажу тобі ще більше.³³ Говори, сказав я, господарю мій. І він сказав мені: ти занадто далеко зайшов допитливістю розуму твого про Ізраїль; невже ти більше любиш його, ніж Той, Який створив його?³⁴ Ні, господарю мій, відповів я, але говорив від великої скорботи. Нутроці мої мучать мене весь час, коли я намагаюся досягнути шлях Всевишнього і зрозуміти хоч частину суду Його.³⁵ Він відповів: не можеш. Чому ж, господарю мій? – запитав я. Краще б я не народився, й утроба материнська зробилася для мене гробом, ніж бачити гноблення Якова і виснаження роду Ізраїльського.³⁶ І він сказав мені: обчисли мені те, що ще не прийшло, і збери мені розсіяні краплі, й оживи засохлі квіти;³⁷ відкрій закриті сховища і виведи мені закриті у них вітри, і покажи мені образ голосу: і тоді я покажу тобі те, що ти намагаєшся бачити.³⁸ Владико Господи! – відповів я, – хто може знати це, хіба тільки той, хто не живе з людьми?³⁹ А я безумний, і як можу говорити про те, про що Ти запитав мене?⁴⁰ Тоді Він сказав мені: як ти не можеш зробити нічого зі сказаного, так не можеш пізнати провидіння Мого, ні межі любови, яку обіцяв Я народу. – ⁴¹ Але ось, Господи, Ти близький до тих, які наближаються до кінця, і що будуть робити ті, які раніше мене були, або ми, або які після нас будуть?⁴² Він

сказав мені: до вінця уподібно я суд Мій; як немає запізнення останніх, так і прискорення перших.⁴³ Відповів я і сказав: чи не міг би Ти з'єднати в єдине як тих, які створені були раніше, так і тих, які існують і які будуть, щоб скоріше оголосити їм суд Твій?⁴⁴ Він відповів мені: не може прискорити творіння Творця свого, ні вік цей не може вмістити у собі всіх разом, які повинні бути створені.⁴⁵ І сказав я: як же Ти сказав рабу Твоєму, що Ти дав життя створеному творінню вкупі, і однак творіння витримало це; тому могли б понести і ті, що нині існують, вкупі.⁴⁶ Він сказав мені: запитай жінку, і скажи їй: “якщо ти народжуєш десять, то чому народжуєш за часом?”, і проси її, щоб вона народила десять разом.⁴⁷ Я ж сказав Йому: неможливо це, але має бути за часом.⁴⁸ Тоді Він сказав мені: і Я дав надрам землі здатність посіяти на ній вирощувати за часом.⁴⁹ Як немовля не може робити того, що властиво старцям, так Я упорядкував створений Мною вік.⁵⁰ Тоді я запитав Його і сказав: коли Ти відкрив мені путь, то дозволь мені сказати Тобі: мати наша, про яку Ти говорив мені, чи молода ще, чи наближається до старости?⁵¹ Запитай про це ту, яка народжує, і вона скаже тобі.⁵² Скажи їй: “чому народжені тобою нині не подібні до тих, які народжені були колись, але менші за них на зріст?”⁵³ І вона скаже тобі: “одні народжені мною у міцності молододі сили, а інші народжені на старість, коли утроба почала втрачати свою силу”.⁵⁴ Розміркуй же ти: ви тепер менші за станом, ніж ті, які були перед вами;⁵⁵ і ті, які після вас народяться, будуть ще менші за вас, тому що творіння уже постаріло, і сила юнака уже минула.⁵⁶ І сказав я: якщо я придбав благовоління перед очима Твоїми, покажи рабові Твоєму, через кого Ти відвідуєш творіння Твоє?

6 І сказав Він мені: від початку творіння кола земного і раніше ніж установлені були межі віку, і раніше ніж подули вітри; ² раніше ніж почутий був голос грому, раніше ніж заблищала блискавка, раніше ніж утвердилися основи раю; ³ раніше ніж з'явилися прекрасні квіти, раніше ніж утвердилися сили рухів, і раніше ніж зібралися незліченні воїнства ангелів; ⁴ раніше ніж піднялися висоти повітряні, раніше ніж визначилися міри тверді, раніше ніж запалали вогні на Сионі; ⁵ раніше ніж досліджені були літа, і відокремлені ті, які грішать нині, і відзначені ті, які зберігали віру, як скарб: ⁶ тоді Я помислив, і створено було все Мною одним, а не через будь-кого іншого; від Мене також прийде і кінець, а не від будь-кого іншого. ⁷ Тоді я відповів: який поділ часів, і коли буде кінець першого і початок останнього? ⁸ Від Авраама навіть до Ісаака, коли народилися від нього Яків та Ісав, рука Якова тримала від початку п'яту Ісава. ⁹ Кінець цього віку – Ісав, а початок наступного – Яків. ¹⁰ Рука людини – початок II, а кінець – п'ята II. Про інше, Ездри, не запитуй Мене. ¹¹ Я ж у відповідь сказав Йому: о, Владико Господи! якщо я знайшов благодать перед очима Твоїми, ¹² молю Тебе, покажи рабові Твоєму кінець знамень Твоїх, частину яких показав Ти мені минулої ночі. ¹³ Він відповів мені і сказав: встань на ноги твої, і слухай голос, сповнений шуму, ¹⁴ і буде ніби землетрус, але місце, на якому ти стоїш, не захитається. ¹⁵ Тому, коли буде говорити, ти не жайся; бо про кінець буде слово, і основи землі маються на увазі. ¹⁶ А оскільки йдеться про них самих, то земля затремтить і похитнеться, бо знає, що кінець їх повинен змінитися. ¹⁷ І було, коли я почув голос, встав на ноги мої, і чув, і ось голос, який говорить, і шум його, як шум вод многих, ¹⁸ і сказав: ось, настають дні, коли Я почну наближатися, щоб від-

відати тих, що живуть на землі, ¹⁹ коли почну Я стягувати з тих, які неправдою своєю зробили несправедливо велику шкоду, і коли виповниться міра приниження Сиону. ²⁰ А коли назнаменується вік, який почне проходити, то ось знамення, які Я покажу: книги розкриються перед лицем тверді, й усі разом побачать; ²¹ і однолітні немовлята заговорять своїми голосами, і вагітні жінки будуть народжувати недозрілих немовлят через три і чотири місяці, і вони залишаться живими і зміцняться; ²² засіяні поля раптово стануть ніби незасіяними, і повні житниці виявляться порожніми; ²³ потім засурмить труба з шумом, і коли почують її, всі раптово жажнуть. ²⁴ І буде у той час, озброяться друзі проти друзів, як вороги, й устрашиться земля з тими, що живуть на ній, і жили джерел зупиняться і три години не будуть текти. ²⁵ Усякий, хто після всього цього, про що Я передрік тобі, залишиться у живих, сам спасеться, і побачить спасіння Мое і кінець вашого віку. ²⁶ І побачать люди обрані, які не зазнали смерті від народження свого, і зміниться серце тих, що живуть, і перетвориться на почуття інше. ²⁷ Бо зло знищиться, і зникне лукавство; ²⁸ процвіте віра, переможене буде розтління, явиться істина, яка стільки часу залишалася без плоду. ²⁹ Коли Він говорив, я глянув на того, перед яким стояв. ³⁰ І він сказав мені: я прийшов показати тобі час грядущої ночі. ³¹ Отже, якщо ти знову помолишся і знову сім днів будеш поститися, то я покажу тобі більше у день, в який я почув тебе. ³² Голос твій почутий у Всевишнього; побачив Сильний правильну дію, побачив і чистоту, яку зберігав ти від юности твоєї. ³³ Тому Він послав мене показати тобі все це і сказати: уповай і не бійся; ³⁴ не поспішай у перші часи помишляти суєтне, щоб не судити тобі з таким самим поспіхом про часи останні.

³⁵ Після цього я знову зі сльозами молився, і також постився сім днів, щоб виконати три седмиці, заповідані мені. ³⁶ У восьму ж ніч серце моє прийшло знову у збудження, і я почав говорити перед Всевишнім, ³⁷ бо дух мій запалав сильно, і душа моя томилася. ³⁸ І сказав я: Господи! Ти від початку творіння говорив; у перший день сказав: “нехай буде небо і земля”, і слово Твоє було звершеним ділом. ³⁹ Тоді носився Дух, і темрява облягала навколо і мовчання: звуку людського голосу ще не було. ⁴⁰ Тоді повелів Ти зі скарбниць Твоїх вийти яскравому світлу, щоб явилось діло Твоє. ⁴¹ У другий день створив Ти дух тверди і повелів йому відокремити і зробити поділ між водами, щоб деяка частина їх піднялася вгору, а інша залишилася внизу. ⁴² У третій день Ти повелів водам зібратися на сьомій частині землі, а шість частин висушив, щоб вони служили перед Тобою для засівання й оброблення. ⁴³ Слово Твоє вишило, і негайно ставало ділом; ⁴⁴ раптово явилася безмірна кількість плодів і різноманітні приємності для смаку, квіти виглядом своїм незмінні, з запахом, невимовно запашиним: усе це звершено було у третій день. ⁴⁵ У четвертий день Ти повелів бути саяву сонця, світлу місяця, розташуванню зірок, ⁴⁶ і повелів, щоб вони служили людині, яка має бути створеною. ⁴⁷ У п’ятий день Ти сказав сьомій частині, в якій була зібрана вода, щоб вона породила тварин, тих, що літають, і рибу, що і сталося. ⁴⁸ Вода німа і бездушна, за помахом Божим, породила тварин, щоб усі роди сповіщали про дивні діла Твої. ⁴⁹ Тоді Ти зберіг двох тварин: одна називалася бегемотом, а інша левіафаном. ⁵⁰ І Ти відокремив їх одне від одного, бо сьома частина, де була зібрана вода, не могла прийняти їх разом. ⁵¹ Бегемоту Ти дав одну частину з землі, осушеної на третій день, нехай живе у ній, в якій

тисячі гір. ⁵² Левіафану дав сьому частину водяну, і зберіг його, щоб він був споживою тим, кому Ти хочеш, і коли хочеш. ⁵³ У шостий же день повелів Ти землі породити перед Тобою худобу, звірів і плазунів; ⁵⁴ а після їх Ти створив Адама, якого поставив володарем над усіма Твоїми тварями і від якого походимо всі ми і народ, який Ти обрав. ⁵⁵ Усе це сказав я перед Тобою, Господи, тому що для нас створив Ти вік цей. ⁵⁶ Про інші ж народи, які народилися від Адама, Ти сказав, що вони ніщо, але подібні до слини, і всю безліч їх Ти уподібнив краплям, що крапають із посудини. ⁵⁷ І нині, Господи, ось, ці народи, за ніщо Тобою визнані, почали володарювати над нами і пожирати нас. ⁵⁸ Ми ж, народ Твій, який Ти назвав Твоїм первістком, єдинородним, улюбленим Твоїм, віддані у руки їх. ⁵⁹ Якщо для нас створений вік цей, то чому не одержуємо ми спадщини з віком? І доки це?

7 Коли я закінчив говорити ці слова, посланий був до мене ангел, який послався до мене у попередні ночі, ² і сказав мені: встань, Ездру, і слухай слова, які я прийшов говорити тобі. ³ Я сказав: говори, господарю мій. І він сказав мені: море розташоване у просторому місці, щоб бути глибоким і безмірним; ⁴ але вхід у нього знаходиться у вузькому місці, так що подібний до рік. ⁵ Хто побажав би ввійти у море і бачити його, або володарювати над ним, той, якщо не пройде вузьке, як може дійти до широти? ⁶ Або інша подоба: місто побудоване і розташоване на рівнині, й наповнене усіма благами; ⁷ але вхід у нього тісний і розташований на крутизні так, що праворуч вогонь, а ліворуч глибока вода. ⁸ Між ними, тобто між вогнем і водою, лежить лише одна стежка, на якій може поміститися не більше, як тільки ступня людини. ⁹ Якщо місто це буде дане у спадщину лю-

дині, то як вона одержить свою спадщину, якщо ніколи не перейде небезпеки, що лежить на шляху? ¹⁰ Я сказав: так, Господи. І Він сказав мені: така і доля Ізраїля. ¹¹ Для них Я створив вік; але коли Адам порушив Мої постанови, визначено було бути тому, що зроблено. ¹² І зробилися входи віку цього тісними, хворобливими, стомливими, також вузькими, лукавими, сповненими бід і які потребують великої праці. ¹³ А входи майбутнього віку просторі, безпечні, і приносять плід безсмертя. ¹⁴ Отже, якщо ті, що входять, які живуть, не ввійдуть у це тісне і злигодне, вони не можуть одержати те, що уготоване. ¹⁵ Навіщо ж засмучуєшся, коли ти тлінний, і чого бентежишся, коли смертний? ¹⁶ Навіщо прийняв ти у серці своєму того, що майбутнє, а прийняв те, що у теперішньому? ¹⁷ Я відповів і сказав: Владико Господи! ось, Ти визначив законом Твоїм, що праведники успадкують це, а грішники загинуть. ¹⁸ Праведники потерплять тісноту, сподіваючись на просторе, а ті, що нечестиво жили, хоч потерпіли тісноту, не побачать просторого. ¹⁹ І Він сказав мені: немає судді вище за Бога, немає того, хто розуміє більше за Всевишнього. ²⁰ Гине багато хто у цьому житті, тому що не дбає про запропонований йому закон Божий. ²¹ Бо суворо повелів Бог тим, що приходять, коли вони прийшли, що працюючи, вони будуть живі, і що дотримуючись, не будуть покарані. ²² А вони не послухалися, і стали проти Нього, утвердили у собі помисел суєтний. ²³ Захопилися гріховними оманами, сказали про Всевишнього, що Його нема, не пізнали путів Його, ²⁴ знехтували закон Його, відкинули обітницю Його, не мали віри до обрядових установлень Його, не звершували діл Його. ²⁵ І тому, Ездру, пустим порожнє, а повним повне. ²⁶ Ось, прийде час, ко-

ли прийдуть знамення, які Я передрік тобі, і явиться наречена, і, являючись, покажеться, – приховувана нині землею. ²⁷ І всякий, хто позбавиться раніше перелічених зол, сам побачить чудеса Мої. ²⁸ Бо відкриється Син Мій Ісус з тими, які з Ним, і ті, що залишилися, будуть насолоджуватися чотириста років. ²⁹ А після цих років помре Син Мій Христос і всі люди, які мають дихання. ³⁰ І повернеться вік у давнє мовчання на сім днів, подібно до того, як було раніше, так що не залишиться нікого. ³¹ Після ж семи днів постане вік приспаний, і помре ушкоджений. ³² І віддасть земля тих, які у ній сплять, і прах тих, які мовчазно у ньому живуть, а сховища віддадуть ввірені їм душі. ³³ Тоді явиться Всевишній на престолі суду, і пройдуть біди, і закінчяться довготерпіння. ³⁴ Суд буде один, істина утвердиться, віра зміцниться. ³⁵ Потім піде діло, відкриється нагорода, постане правда, перестане господарювати неправда. ³⁶ Я сказав: Авраам перший молився за содомлян; Мойсей – за батьків, які згрішили у пустелі; ³⁷ Ісус після нього – за Ізраїля у дні Ахана; ³⁸ Самуїл і Давид – за тих, кого погубляють, Соломон – за тих, які прийшли на освячення; ³⁹ Ілля – за тих, які прийняли дощ, і за мерця, щоб він ожив; ⁴⁰ Єзекія – за народ у дні Сеннахирима, і багато хто – за багатьох. ⁴¹ Отже, якщо тоді, коли посилюся розтління і примножилася неправда, праведні молилися за неправедних, то чому ж не бути тому і нині? ⁴² Він відповів мені і сказав: нинішній вік не є кінець; слави у ньому часто не буває, тому молилися за немічних. ⁴³ День же суду буде кінцем часу цього і початком часу майбутнього безсмертя, коли мине тління, ⁴⁴ припиниться нестриманість, знищиться невір'я, а зросте правда, засяє істина. ⁴⁵ Тоді ніхто не

зможе ні спасти загиблого, ні погубити того, хто переміг. ⁴⁶ Я відповів і сказав: ось моє слово перше й останнє: краще було не давати землі Адаму, або, коли вже дана, утримати його, щоб не згрішив. ⁴⁷ Яка користь людям – у нинішньому віці жити у смутку, а після смерти очікувати покарання? ⁴⁸ О, що зробив ти, Адаме? Коли ти згрішив, то звершилося падіння не тебе тільки одного, але і нас, які від тебе народжуємося. ⁴⁹ Яка користь нам, якщо нам обіцяно безсмертний час, а ми чинили смертні діла? ⁵⁰ Нам передвіщена вічна надія, а ми, непотребні, зробилися суєтними. ⁵¹ Нам уготовані оселі здоров'я і спокою, а ми жили зле; ⁵² уготована слава Всевишнього, щоб покрити тих, які жили лагідно, а ми ходили шляхами злими. ⁵³ Показаний буде рай, плід якого перебуває нетлінним і в якому спокій і зцілення; ⁵⁴ але ми не увійдемо в нього, тому що оберталися у місцях неплідних. ⁵⁵ Світліше за зірки засяють лица тих, які мали стриманість, а наші лица – чорніші за пітьму. ⁵⁶ Ми не помишляли у житті, коли чинили беззаконня, що після смерти будемо страждати. ⁵⁷ Він відповів і сказав: це – помисел про боротьбу, яку повинна вести на землі народжена людина, ⁵⁸ щоб, якщо буде переможена, потерпіти те, про що ти сказав, а якщо переможе, одержати те, про що Я говорю. ⁵⁹ Це те життя, про яке сказав Мойсей, коли жив, до народу, говорячи: “обери собі життя, щоб жити”. ⁶⁰ Але вони не повірили йому, ні пророкам після нього, ні Мені, що говорив до них, ⁶¹ що не буде скорботи за погибель їх, як буде радість за тих, яким уготовано спасіння. ⁶² Я відповів і сказав: знаю, Господи, що Всевишній називається милосердим, тому що помилує тих, які ще не прийшли у світ, ⁶³ і милує тих, які проводять життя у законі Його. ⁶⁴ Він

довготерпеливий, бо виявляє довготерпіння до тих, що згрішили, як до Свого творіння. ⁶⁵ Він щедрий, бо готовий давати за потребою, ⁶⁶ і многомилостивий, бо примножує милості Свої до тих, що живуть нині, і до тих, що жили, і до тих, що будуть жити. ⁶⁷ Бо, якби не примножував Він Своїх милостей, то не міг би вік продовжувати жити з тими, які живуть у ньому. ⁶⁸ Він подає дари; бо якби не дарував з благоді Своїї, щоб полегшити тим, що зробили нечестя своїми беззаконнями, то не могла б залишатися у живих десятитисячна частина людей. ⁶⁹ Він суддя, і якби не прощав тих, які створені словом Його, і не знищив безлічі злочинів, ⁷⁰ можливо, з незліченної кількості залишився б тільки дуже мало хто.

8 Він відповів мені і сказав: цей вік Всевишній створив для багатьох, а майбутній для небагатьох. ² Скажу тобі, Ездру, подобу. Як коли запитаєш землю, вона скаже тобі, що дає дуже багато речовини, з якої робляться глиняні речі, а не багато пороку, з якого буває золото, так і діла нинішнього віку. ³ Багато хто створений, але небагато спасеться. ⁴ Я відповів і сказав: душе! пожери сенс і поглинь мудрість. ⁵ Бо ти обіцяла слухати, і побажала пророкувати, а тобі дано час тільки, щоб жити. ⁶ О, Господи! невже Ти не дозволиш рабу Твоєму, щоб ми молилися перед Тобою про дарування серцю нашому сімені й розуму обробляти, щоб народився плід, яким міг би жити всякий розтлінний, хто буде носити ім'я людини? ⁷ Ти єдиний, і ми єдине творіння рук Твоїх, як сказав Ти. ⁸ І як же нині в утробі материнській утворюється тіло, і Ти даєш члени, як зберігається Твоє творіння у вогні й воді, і як дев'ять місяців терпить у собі Твоє ж творіння Твою твар, яка у ньому створена? ⁹ І те, що зберігає, і те, що

зберігається, і те й інше зберігаються, й утроба матері у свій час віддає те збережене, що у ній виросло.¹⁰ Ти повелів із самих членів, тобто із сосків, давати молоко, плід сосків,¹¹ нехай годується створене до деякого часу, а після передає його Твоєму милосердю.¹² Ти виховав його Твоєю правдою, навчив його Твого закону, настановив його Твоїм розумом,¹³ і умертвиш його, як Твоє творіння, і знову оживиш, як Твоє діло.¹⁴ Якщо Ти погубиш створене з таким піклуванням, то повелінню Твоєму легко влаштувати, щоб і зберігалось те, що було створено.¹⁵ І нині, Господи, я скажу: про всяку людину Ти більше знаєш; але скажу про народ Твій, за який уболіваю,¹⁶ про спадщину Твою, за яку проливаю сльози, про Ізраїля, за якого болю серцем, про Якова, про якого тужу.¹⁷ Почну молитися перед Тобою за себе і за них, бо бачу гріхопадіння нас, які живуть на землі.¹⁸ Але я чув, що скоро прийде Суддя.¹⁹ Тому почуй мій голос, прислухайся до слів моїх, і я буду говорити перед Тобою. [Початок слів Ездри, перш ніж він був узятий.]²⁰ Я сказав: Господи, що живеш вічно, Якого очі звернені на піднесене і небесне,²¹ Якого престіл неоціненний і слава незбагненна, Якому з трепетом предстоять воїнства ангелів, що служать у вітрі і вогні, Якого слово істинне і глаголи непорушні,²² повеління сильне і правління страшне, Якого погляд висушує безодні, гнів розплавляє гори й істина перебуває повік!²³ Почуй молитву раба Твого, і послухай моління створіння Твого.²⁴ Доки живу, буду говорити, і доки розумію, буду відповідати. Не дивися на гріхи народу Твого, але на тих, які Тобі в істині служать;²⁵ не звертай уваги на нечестиві діла язичників, але на тих, які завіти Твої зберегли серед бід;²⁶ не помишляй про тих, які

перед Тобою неправдиво чинили, але пом'яни тих, які, з волі Твоєї, пізнали страх;²⁷ не погубляй тих, які жили, як тварини, але споглянь на тих, які ясно навчали закону Твого;²⁸ не прогнівайся на тих, які визнані гіршими за звірів;²⁹ але полюби тих, які завжди надіються на правду Твою і славу.³⁰ Бо ми і батьки наші на такі хвороби страждаємо;³¹ а Ти, заради нас – грішних, назвешся милосердим.³² Якщо Ти побажаєш помилувати нас, то назвешся милосердим, тому що ми не маємо діл правди.³³ Праведники ж, у яких багато діл придбано, за власні діла одержать винагороду.³⁴ Що є людина, щоб Ти гнівався на неї, і рід розтлінний, щоб Ти стільки засмучувався ним?³⁵ Воістину, немає нікого з народжених, хто не вчинив би нечестиво, і з тих, які сповідують Тебе, немає нікого, хто не згрішив би.³⁶ У тім-то і звіститись правда Твоя і благість Твоя, Господи, коли помилуєш тих, які не мають сутности добрих діл.³⁷ Він відповів мені і сказав: справедливо ти сказав дещо, і за словами твоїми так і буде.³⁸ Бо істинно не помишляю Я про діла тих створінь, які згрішили, раніше смерті, раніше суду, раніше загибелі;³⁹ але насолоджуюся подвигами праведних, і згадую, як вони подорожували, як спасалися і намагалися заслужити нагороду.⁴⁰ Як сказав Я, так і є.⁴¹ Як хлібороб сіє на землі багато насіння і садить багато рослин, але не все посіяне збережеться з часом, і не все посаджене укориниться, так і ті, які посіяні у віці цьому, не усі спасуться.⁴² Я відповів і сказав: якщо я знайшов благодать, то буду говорити.⁴³ Як насіння хлібороба, якщо не зійде, або не прийме вчасно дощу Твого, або пошкодиться від надміру дощів, гине:⁴⁴ так і людина, створена руками Твоїми, – і Ти називаєшся її перво-

образом, тому що Ти подібний до неї, для якої створив усе і яку Ти уподібнив до насіння хлібороба. ⁴⁵ Не гнівайся на нас, але пощади народ Твій і помилуй спадщину Твою, – а Ти милосердий до створіння Твого. ⁴⁶ Він відповів мені і сказав: теперішнє теперішнім і майбутнє майбутнім. ⁴⁷ Багато чого не вистачає тобі, щоб ти міг полюбити створіння Моє більше за Мене, хоч Я часто наближався до тебе самого, а до неправедних ніколи. ⁴⁸ Але й у тім дивний ти перед Всевишнім, ⁴⁹ що смирив себе, як пристойно тобі, і не судив про себе так, щоб багато славиться між праведними. ⁵⁰ Многі і гіркі біди спіткають тих, які населяють вік, останнім часом, тому що вони ходили у великій гордині. ⁵¹ А ти дбай про себе, і подібним до тебе шукай слави; ⁵² бо вам відкритий рай, насажене дерево життя, призначений майбутній час, готовий достаток, побудоване місто, приготований спокій, довершена благість і довершена премудрість. ⁵³ Корінь зла запечатаний від вас, неміч і тління сховані від вас, і розтління біжить у пекло в забуття. ⁵⁴ Минули хвороби, і наприкінці показався скарб безсмертя. ⁵⁵ Не намагайся більше дізнатися про безліч загиблх. ⁵⁶ Бо вони, одержавши свободу, знехтували Всевишнього, зневажили закон Його і залишили путі Його, ⁵⁷ а ще і праведних Його потоптали, ⁵⁸ і говорили у серці своєму: “немає Бога”, хоч і знали, що вони смертні. ⁵⁹ Як на вас очікує те, про що сказано раніше, так і їх – спрага і муки, які приготовані. Бог не хотів погубити людину, ⁶⁰ але самі створені знеславили ім'я Того, Хто створив їх, і були невдячними до Того, Хто наперед уготував їм життя. ⁶¹ Тому суд Мій нині наближається, – ⁶² про що Я не всім відкрив, а тільки тобі і небагатьом, до тебе подібним. Я відповів і ска-

зав: ⁶³ ось нині, Господи, Ти показав мені безліч знамень, які Ти почнеш творити при кончині, але не показав, у який час.

9 Він відповів мені і сказав: вимірюючи, вимірною час у собі самому, і коли побачиш, що пройшла деяка частина знамень, раніше вказаних, ² тоді зрозумієш, що це і є той час, в який почне Всевишній відвідувати вік, Ним створений. ³ Коли виявиться у віці коливання місць, сум'яття народів, ⁴ тоді зрозумієш, що про це говорив Всевишній від днів, що були раніше за тебе, від початку. ⁵ Як усе, створене у віці, має початок, так само і кінець, і закінчення буває явно: ⁶ так і часи Всевишнього мають початки, які відкриваються чудесами і силами, і закінчення, які виявляються діями і знаменнями. ⁷ Усякий, хто спасеться і зможе ділами своїми і вірою, якою віруєте, уникнути раніше провіщених бід, ⁸ залишиться, і побачить спасіння Моє на землі Моїй і в межах Моїх, які Я освятив Собі від віку. ⁹ Тоді пошкодують ті, що відступили нині від шляхів Моїх, і ті, що відкинули їх із презирством, будуть перебувати у муках. ¹⁰ Ті, які не пізнали Мене, одержуючи за життя благодіяння, ¹¹ і погребували законом Моїм, не зрозуміли його, але знехтували, коли ще мали свободу і коли ще відкрито було їм місце для покаяння, ¹² ті пізнають Мене після смерти у муках. ¹³ Ти не цікався більше, як нечестиві будуть мучитися, але досліджуй, як спасуться праведні, яким належить вік і заради яких вік, і коли. ¹⁴ Я відповів і сказав: ¹⁵ я раніше говорив, і тепер говорю, і потім буду говорити, що більше тих, які загинуть, ніж тих, які спасуться, як хвиля більша за краплю. ¹⁶ Він відповів мені і сказав: ¹⁷ яка нива, таке і насіння; які квіти, такі і кольори; який діяч, таке і діло; який

хлібороб, такий і обробіток; бо то був час віку.¹⁸ Коли Я уготовляв вік, перше ніж він був, для перебування тих, які живуть нині у ньому, ніхто Мені не суперечив.¹⁹ А нині, коли вік цей був створений, нориви створених пошкодилися при жниввах, які не зменшуються, при недослідимому законі.²⁰ І розглянув Я вік, і ось, виявилася небезпека від задумів, які з'явилися у ньому.²¹ Я побачив і пощадив його, і зберіг для Себе одну ягоду з виноградного грона й одне насадження з безлічі.²² Нехай загине безліч, що дарма народилася, і збережеться ягода Моя і насадження Моє, яке Я виростив з великим трудом.²³ А ти, коли після семи днів інших, не постачись, однак, у них,²⁴ вийдеш на квітуче поле, де немає побудованого дому, і станеш годуватися тільки від польових квітів і не споживати м'яса, ні пити вина, а тільки квіти,²⁵ молися до Всевишнього безперестанно, і Я прийду і буду говорити з тобою.²⁶ І пішов я, як Він сказав мені, на поле, яке називається Ардаф, і сів там у квітах і споживав від польових трав, і була мені їжа від них насиченням.²⁷ Після семи днів лежав я на траві, і серце моє знову бентежилось, як раніше.²⁸ І відкрилися уста мої, і я почав говорити перед Всевишнім і сказав:²⁹ о, Господи! являючи Себе нам, Ти явився батькам нашим у пустелі непрохідній і неплідній, коли вони вийшли з Єгипту,³⁰ і сказав: "слухай Мене, Ізраїлю, і дослухайся до слів Моїх, сім'я Якова."³¹ Ось, Я сію у вас закон Мій, і принесу у вас плід, і ви будете славитися у ньому вічно".³² Але батьки наші, прийнявши закон, не виконали його і постанов Твоїх не зберегли, і хоча плід закону Твого не загинув і не міг загинути, тому що був Твій,³³ але ті, що прийняли закон, загинули, не зберігши того, що у ньому було посіяно.³⁴ Зазвичай буває, що коли земля прийняла насіння, або море

корабель, або яка-небудь посудина їжу або питво, і якщо буде пошкоджене те, у чому посіяно, або те, у чому вміщено,³⁵ у такому випадку гине разом і саме посіяне, або вміщене, або прийняте, і прийнятого вже не залишається перед нами. Але з нами не так.³⁶ Ми, що прийняли закон, згрішивши, загинули, так само і серце наше, яке прийняло його;³⁷ Але закон не загинув, і залишається у своїй силі.³⁸ Коли я говорив це у серці моєму, я споглянув очима моїми, і побачив з правого боку жінку; і ось, вона плакала і ридала великим волянням, і сильно уболівала душею; одяг її був розідраний, а на голові її попіл.³⁹ Тоді залишив я розмірковування, якими був зайнятий, і, звернувшись до неї, сказав їй:⁴⁰ про що плачеш ти, і чого так уболіваєш душею?⁴¹ Вона сказала: залиш мене, господарю мій, нехай плачу за себе і подвою скорботу, бо я дуже засмучена душею і дуже принижена.⁴² Я запитав її: що потерпіла ти? скажи мені. І вона відповіла мені:⁴³ я була неплідна, раба твоя, і не народжувала, маючи чоловіка, тридцять років.⁴⁴ Кожної години, кожного дня у ці тридцять років я молила Всевишнього безперестанно,⁴⁵ і почув мене Бог, рабу твою, після тридцяти років, побачив смирення моє, дослухався до скорботи моєї і дав мені сина, і я дуже зраділа йому, і чоловік мій, і всі співгромадяни мої, і ми багато прославляли Всевишнього.⁴⁶ Я вигодувала його з великим трудом,⁴⁷ і коли він виріс і пішов узяти собі дружину, я влаштувала день бенкету.

10 Але коли син мій увійшов у шлюбний чертог свій, він упав, і помер.² І перекинули всі ми світильники, і всі співгромадяни мої піднялися утішати мене, і я спочила до ночі другого дня.³ Коли ж усі перестали утішати мене, щоб залишити мене у спокої, я, уставши вночі, побігла і прийшла, як бачиш, на це

поле. ⁴ І думаю вже не повертатися у місто, але залишатися тут, не їсти, не пити, але безперестанно плакати і поститися, доки не помру. ⁵ Залишивши розмірковування, якими займався, я з гнівом відповів їй і сказав: ⁶ о, найбезумніша з усіх жон! чи не бачиш скорботи нашої і що сталося з нами – ⁷ що Сион, мати наша, засмучується безмірно, вкрай принижена, і плаче гірко? ⁸ І тепер, коли всі ми уболіваємо і засмучуємося, тому що всі засмучені, чи будеш ти засмучуватися через одного сина твого? ⁹ Запитай землю, і вона скаже тобі, що їй-то слід оплакувати падіння такої безлічі, що народжується на ній; ¹⁰ бо всі народжені з неї від початку й інші, які мають народитися, ледь не усі гинуть, і така безліч їх віддається на знищення. ¹¹ Отже, хто повинен більше засмучуватися, як не та, яка втратила таку безліч, а не ти, що уболіваєш за одного? ¹² Якщо ти скажеш мені: “плач мій не подібний до плачу землі, бо я втратила плід утроби моєї, який я носила із сумом і народила у болістях; ¹³ а земля – за властивістю землі; на ній теперішня безліч як відходить, так і приходить”: ¹⁴ і я скажу тобі, що як ти з трудом народила, так і земля дає плід свій людині, яка від початку обробляє її. ¹⁵ Тому утримайся тепер від скорботи твоєї і мужньо перенось втрату, що трапилася у тебе. ¹⁶ Бо якщо ти визнаєш праведним визначення Боже, то у свій час одержиш сина, і між дружинами будеш прославлена. ¹⁷ Отже, повернися у місто до чоловіка твого. ¹⁸ Але вона сказала: не зроблю так, не повернуся в місто, але тут помру. ¹⁹ Продовжуючи говорити з нею, я сказав: ²⁰ не роби цього, але послухай пораду мою. Бо скільки бід Сиону? Утішся заради скорботи Єрусалима. ²¹ Бо ти бачиш, що святилище наше спустошене, вівтар наш скинутий, храм наш зруйнований, ²² псалтир наш приниже-

ний, пісні замовкли, радість наша зникла, світло світильника нашого погасло, ковчег завіту нашого розкрадений, Святе наше осквернене, й ім’я, наречене на нас, ледь не зганьблене, діти наші потерпіли знеславлення, священники наші побиті, левити наші відведені у полон, дівчата наші осквернені, дружини наші потерпіли насильство, праведники наші захоплені, отроки наші загинули, юнаки наші у рабстві, сильні наші знемогли; ²³ і що з усього найтяжче, знамено Сиону позбавлене слави своєї, бо віддане у руки ненависників наших. ²⁴ Тому залиш великий сум твій, і відклади безліч скорбот, щоб помилував тебе Кріпкий, і Всевишній дарував тобі заспокоєння і полегшення трудів. ²⁵ При цих словах моїх до неї, несподівано засяяло лице і погляд її, і ось, вигляд зробився блискучим, так що я, переляканий нею, думав, що б це було. ²⁶ І ось, вона несподівано випустила настільки голосний і настільки страшний звук голосу, що від цього звуку жінки захиталася земля. ²⁷ І я бачив, і ось, жінка більше не являлася мені, але створювалося місто, і місце його позначалося на великих основах, і я переляканий голосно викликнув і сказав: ²⁸ де ангел Уриїл, який спочатку приходив до мене? бо він привів мене до такої несамовитости розуму, в якому мета мого прагнення зникла, і молитва моя обернулася на ганьбу. ²⁹ Коли я говорив це, він прийшов до мене; ³⁰ і побачив мене, і ось, я лежав, як мертвий і в неприємному стані; він узяв мене за праву руку, укріпив мене і, поставивши на ноги, сказав мені: ³¹ що з тобою? від чого збентежені розум твій і почуття серця твого? від чого бентежишся? ³² Від того, – відповів я йому, – що ти залишив мене, і я, чинячи за словами твоїми, вийшов на поле, і ось побачив і це бачу те, про що не можу розповісти. ³³ А він сказав мені: стій мужньо, і я поясню тобі. ³⁴ Го-

вори мені, господарю мій, – сказав я, – тільки не залишай мене, щоб я не помер марно; ³⁵ бо я бачив, чого не знав, і чув, чого не знаю. ³⁶ Чи почуття моє обманює мене, чи душа моя марить уві сні? ³⁷ Тому прошу тебе пояснити мені, рабові твоєму, цю несамоовитість розуму мого. Відповідаючи мені, сказав він: ³⁸ слухай мене, і я навчу тебе, і поясню тобі те, що налякало тебе: бо Всевишній відкриє тобі багато таємниць. ³⁹ Він бачить правий шлях твій, що ти безперестанно уболіваєш за народ твій і сильно засмучуєшся за Сион. ⁴⁰ Таке значення видіння, яке перед цим явилось тобі: ⁴¹ жона, яку ти бачив, що вона плаче, і намагався утішати, ⁴² яка потім стала невидимою, але явилось тобі місто, що будується, ⁴³ і яка тобі розповіла про смерть сина свого, ось що означає: ⁴⁴ жона, яку ти бачив, це Сион. А що сказала тобі та, яку ти бачив, як місто, яке тільки будується, ⁴⁵ що вона тридцять років була неплідна, цим указується на те, що впродовж тридцяти років у Сионі ще не приносилося жертва. ⁴⁶ Після закінчення тридцяти років неплідна народила сина: це було тоді, коли Соломон збудував місто і приніс жертви. ⁴⁷ А що вона сказала тобі, що з трудом виховала його, це було перебування у Єрусалимі. ⁴⁸ А що син її, як вона сказала тобі, входячи у чертог свій, упав і помер, це було падіння Єрусалима. ⁴⁹ І ось, ти бачив подобу її, і як вона уболівала за сина, намагався утішати її у тім, що трапилося: то належало відкрити тобі про це. ⁵⁰ Нині ж Всевишній, бачачи, що ти страждаєш душею і всім серцем уболіваєш за нього, показав тобі світлість слави його і красу його. ⁵¹ Для цього-то я повелів тобі жити у полі, де немає дому. ⁵² Я знав, що Всевишній покаже тобі це; ⁵³ для того і повелів, щоб ти прийшов на поле, де не покладено основи дому. ⁵⁴ Бо не могла справа людського творін-

ня існувати там, де почало показуватися місто Всевишнього. ⁵⁵ Отже, не бійся, і нехай не страшиться серце твоє, але ввійди і подивися на світлість і красу творіння, скільки можуть бачити очі твої. ⁵⁶ Після того почувеш, скільки можуть чути вуха твої. ⁵⁷ Ти блаженніший за багатьох і покликаний до Всевишнього, як небагато хто. ⁵⁸ На завтрашню ніч залишайся тут, ⁵⁹ і Всевишній покаже тобі видіння найвеличніших діл, які Він створить для жителів землі в останні дні. ⁶⁰ І спав я в ту ніч і у наступну, як він повелів мені.

11 І бачив я сон, і ось, піднявся з моря орел, у якого було дванадцять крил пернатих і три голови. ² І бачив я: ось, він розпростирив крила свої над усією землею, й усі вітри небесні дули на нього і збиралися хмари. ³ І бачив я, що з пір'я його виходили інші малі пера і з тих виходили ще менші і короткі. ⁴ Голови його спочивали, і середня голова була більша за інші голови, але також спочивала з ними. ⁵ І бачив я: ось орел літав на крилах своїх і царював над землею і над усіма жителями її. ⁶ І бачив я, що все піднебесне було покірне йому, і ніхто не чинив спротиву йому, жодна з тварин, що існують на землі. ⁷ І ось, орел став на пазурі свої і випустив голос до пір'я свого і сказав: ⁸ не пильнуйте всі разом; спіть кожне на своєму місці, і пильнуйте по черзі, ⁹ а голови нехай зберігаються на останній час. ¹⁰ Бачив я, що голос його виходив не з голів його, але зсередини тіла його. ¹¹ Я порахував малі пера його; їх було вісім. ¹² І ось, із правого боку піднялося одне перо і зацарювало над усією землею, ¹³ і коли зацарювало, прийшов кінець його, і не видно стало місця його; потім піднялося інше перо і царювало; це володарювало довгий час. ¹⁴ Коли воно царювало і наблизився кінець його, щоб воно так само зникло, як і перше, ¹⁵ і ось, чути було голос,

що говорить йому: ¹⁶ слухай ти, яке стільки часу володіло землею! ось що я сповіщаю тобі, перш ніж почнеш зникати: ¹⁷ ніхто після тебе не буде володарювати стільки часу, як ти, і навіть половини того. ¹⁸ І піднялося третє перо і володарювало, як і попередні, але зникло і воно. ¹⁹ Так було і з усіма іншими: вони володарювали і потім зникали назавжди. ²⁰ Я бачив, що за часом із правого боку піднімалися наступні пера, щоб і їм мати начальство, і деякі з них начальствували, але негайно зникали; ²¹ деякі ж з них піднімалися, але не одержували начальства. ²² Після цього не являлися більше дванадцять пер, ні два малих пера; ²³ і не залишилося у тілі орла нічого, крім двох голів, які спочивали, і шести малих пер. ²⁴ Я бачив, і ось, із шести малих пер відокремилися два і залишилися під головою, яка була з правого боку, а чотири залишилися на своєму місці. ²⁵ Потім підкрильні пера намагалися піднятися і начальствувати; ²⁶ і ось, одне піднялося, але негайно зникло; ²⁷ а наступні зникали ще швидше, ніж попередні. ²⁸ І бачив я: ось, два пера, які залишилися, намагалися також царювати. ²⁹ Коли вони намагалися, одна з голів, що спочивали, яка була середньою, пробудилася, і вона була більшою за інші дві голови. ³⁰ І бачив я, що дві інші голови з'єдналися з нею. ³¹ І ця голова, повернувшись з тими, які були з'єднані з нею, пожерла два підкрильних пера, які намагалися царювати. ³² Ця голова настрашила всю землю і володарювала над жителями землі з великим гнобленням, і утримувала владу на земній кулі більше всіх крил, які були. ³³ Після того я бачив, що і середня голова несподівано зникла, як і крила; ³⁴ залишалися дві голови, які подібним чином царювали на землі і над її жителями. ³⁵ І ось, голова з правого боку пожерла ту, яка була з лівого. ³⁶ І чув я голос, який

говорить мені: дивися перед собою, і розмірковуй про те, що бачиш. ³⁷ І бачив я: ось, ніби лев, який вибіг з лісу і рикає, випустив людський голос до орла і сказав: ³⁸ слухай, що я буду говорити тобі і що скаже тобі Всевишній: ³⁹ чи не ти той, що залишився з числа чотирьох тварин, яких Я поставив царювати у віці Моєму, щоб через них прийшов кінець часів тих? ⁴⁰ І четверта з них прийшла, перемогла всіх тварин, які були раніше, і тримала вік у великому трепеті і всю вселенну у лютому гнобленні, і з найтяжчим утиском підвладних, і дуже довгий час жила на землі з підступництвом. ⁴¹ Ти судив землю не за правдою; ⁴² ти утискував лагідних, кривдив миролюбних, любив неправдомовців, розорив житла тих, які приносили користь, і руйнував стіни тих, які не робили тобі шкоди. ⁴³ І зійшла до Всевишнього образа твоя, і гординя твоя – до Кріпкого. ⁴⁴ І споглянув Всевишній на часи гордині, і ось, вони закінчилися, і виповнилася міра злодійств її. ⁴⁵ Тому зникни ти, орле, зі страшними крилами твоїми, з мерзотними перами твоїми, зі злими головами твоїми, з жорстокими пазурами твоїми і з усім негідним тілом твоїм, ⁴⁶ щоб відпочила вся земля і звільнилася від твого насильства, і надіялася на суд і милосердя свого Творця.

12 Коли лев говорив до орла ці слова, я побачив, ² що не з'являлася більше голова, яка залишалася разом з чотирма крилами, які перейшли до неї і піднімалися, щоб царювати, але царство яких було слабке і повне збурювань. ³ І я бачив, і ось вони зникли, і все тіло орла згорало, і жажнулася земля, і я від тривоги, несамовитости розуму і від великого страху прокинувся і сказав духу моєму: ⁴ ось, ти заподіяв мені це тим, що випробовуєш путі Всевишнього. ⁵ Ось, я ще тремчу серцем і дуже знеміг духом моїм, і немає у мені ніскільки сили від вели-

кого страху, яким я уражений у цю ніч. ⁶ Отже, нині я помолюся Всевишньому, щоб Він укріпив мене до кінця. ⁷ І сказав я: Владико Господи! якщо я знайшов благодать перед очима Твоїми, якщо Ти знайшов мене праведним перед багатьма, і якщо молитва моя справді зійшла перед лице Твоє, ⁸ укріпи мене і покажи мені, рабові Твоєму, значення цього страшного видіння, щоб цілком заспокоїти душу мою: ⁹ бо Ти судив мене гідним, щоб показати мені останні часи. І Він сказав мені: ¹⁰ таке значення видіння цього: ¹¹ орел, якого ти бачив, що піднімався від моря, є царство, показане у видінні Даниїлові, братові твоєму; ¹² але йому не було пояснено те, що нині Я пояснюю тобі. ¹³ Ось, приходять дні, коли постане на землі царство більш страшне, ніж усі царства, які були раніше нього. ¹⁴ У ньому будуть царювати, один після одного, дванадцять царів. ¹⁵ Другий з них почне царювати, і утримає владу більш тривалий час, ніж інші дванадцять. ¹⁶ Таке значення дванадцяти крил, бачених тобою. ¹⁷ А що ти чув голос, який говорив, що виходив не від голів орла, але зсередини тіла його, ¹⁸ це означає, що після часу того царства відбудуться чималі чвари, і царство буде піддане небезпеці падіння; але воно не впаде тоді і відновиться у первісному стані своєму. ¹⁹ А що ти бачив вісім малих підкрильних пер, з'єднаних із крилами, це означає, ²⁰ що постануть у царстві вісім царів, часи яких будуть легкі і роки швидкоплинні, і два з них загинуть. ²¹ Коли буде наблизитися середній час, чотири збережуться до того часу, коли буде близький кінець його; а два збережуться до кінця. ²² А що ти бачив три голови, які спочивають, це означає, ²³ що в останні дні царства Всевишній воздвигне три царства і підкорить їм багато інших, і вони будуть володарювати над землею і жителями її ²⁴ з більшим утис-

ком, ніж усі, що були раніше; тому вони і названі головами орла, ²⁵ бо саме вони довершать беззаконня його і покладуть кінець йому. ²⁶ А що ти бачив, що велика голова не з'являлася більше, це означає, що один з царів помре на постелі своїй, втім, з муками, ²⁷ а двох інших пожере меч; ²⁸ меч одного пожере того, який з ним, але і він з часом помре від меча. ²⁹ А що ти бачив, два підкрильних пера перейшли на голову, яка знаходиться з правого боку, ³⁰ це ті, яких Всевишній зберіг до кінця царства, тобто царство убоге і сповнене занепокоєнь. ³¹ Лев, якого ти бачив, як він піднявся з лісу і рикав, який говорив до орла й викривав його у неправдах його всіма словами його, які ти чув, ³² це – Помазаник, збережений Всевишнім до кінця проти них і нечестя їх, Який викрие їх і представить перед ними утиски їх. ³³ Він поставить їх на суд живих і, викривши їх, покарає їх. ³⁴ Він з милосердя визволить залишок народу Мого, тих, які збереглися у межах Моїх, і обрадує їх, доки не прийде кінець, день суду, про який Я сказав тобі на початку. ³⁵ Такий сон, бачений тобою, і таке значення його. ³⁶ Ти один був достойний знати цю таємницю Всевишнього. ³⁷ Усе це, бачене тобою, напиши у книзі і поклади у потаємному місці; ³⁸ і навчи цього мудрих з народу твого, яких серця визнаєш здатними прийняти і зберігати ці таємниці. ³⁹ А ти пробудь тут ще сім днів, щоб тобі показано було, що Всевишньому вгодно буде показати тобі. І відійшов від мене.

⁴⁰ Коли після закінчення семи днів весь народ почув, що я не повернувся у місто, зібралися всі від малого до великого і, прийшовши до мене, говорили мені: ⁴¹ чим згрішили ми проти тебе? І чим скривдили тебе, що ти, залишивши нас, сидиш на цьому місці? ⁴² Ти один із усього народу залишився нам, як гроно від винограду, як світильник у темному

місці і як пристань і корабель, урятований від бурі.⁴³ Невже мало бід, що сталися з нами? ⁴⁴ Якщо ти залишиш нас, то краще було б для нас згоріти, коли горів Сион.⁴⁵ Бо ми не кращі за тих, які померли там. І плакали вони з голосним волянням. Відповідаючи їм, я сказав: ⁴⁶ надійся, Ізраїлю, і не тужи, доме Якова; ⁴⁷ бо пам'ятає про вас Всевишній, і Кріпкий не забув вас у напасті.⁴⁸ І я не залишив вас і не пішов від вас, але прийшов на це місце, щоб помолитися за розорений Сион і просити милосердя приниженої святині вашій.⁴⁹ Тепер ідіть кожен у дім свій, і я прийду до вас після цих днів.⁵⁰ І пішов народ, як я сказав йому, у місто,⁵¹ а я залишався у полі протягом семи днів, як повелено мені, і годувався у ті дні тільки квітами польовими, і трава була мені їжею.

13 І було після семи днів, я бачив уночі сон: ² ось, піднявся вітер з моря, щоб збурити всі хвилі його.³ Я дивився, і ось, вийшов кріпкий муж з воїнством небесним, і куди б він не повертав лице своє, щоб глянути, все тремтіло, що виднілося під ним; ⁴ і куди б не виходив голос з уст його, загорялися всі, які чули голос його, подібно до того, як тане віск, коли відчує вогонь.⁵ І після цього бачив я: ось, зібралася безліч людей, яким не було числа, від чотирьох вітрів небесних, щоб перебороти цього мужа, який піднявся з моря.⁶ Бачив я, і ось, він виліпив собі велику гору і злетів на неї.⁷ Я намагався побачити ту країну або місце, звідки виліплена була ця гора, але не міг.⁸ Після цього бачив я, що всі, які зібралися перемогти його, дуже злякалися й, однак же, насмілилися воювати.⁹ Він же, коли побачив поривання безлічі, яка йшла, не підняв руки своєї, ні списа не тримав, і ніякої зброї військової;¹⁰ але тільки, як я бачив, він випускав з уст своїх ніби подув вогню і з губ своїх – ніби подих полум'я і з

язика свого пускав іскри і бурі, і все це змішалось разом: і подув вогню і подих полум'я і сильна буря.¹¹ І стрімко напав він на цю безліч, яка приготувалася воювати, і спалив усіх, так що нічого не видно було з незліченної безлічі, крім пороху, і тільки був запах від диму; побачив я це, і настрапився.¹² Після цього я бачив того мужа, що сходив з гори і закликав до себе іншу безліч, мирну.¹³ І багато хто приступав до нього, деякі з лицами веселими, а деякі із сумними, деякі були зв'язані, деяких приносили, – і я знеміг від великого страху, покинувся і сказав: ¹⁴ Ти від початку показав рабові Твоєму чудеса ці і судив мене достойним, щоб прийняти молитву мою; ¹⁵ покажи ж мені і значення сну цього, ¹⁶ тому що, як я розумію розумом моїм, горе тим, які залишені будуть до тих днів, а ще більше горе тим, які не залишені.¹⁷ Бо ті, які не залишені, були сумні.¹⁸ Тепер я розумію, що те, що відкладено на останні дні, зустрине їх, але і тих, які залишені.¹⁹ Тому вони прийшли у великі небезпеки і великі утруднення, як показують ці сни.²⁰ Але легше тому, хто знаходиться у небезпеці, перетерпіти це, ніж перейти, подібно до хмари, із світу цього і не бачити того, що буде в останні часи. Він відповів мені і сказав: ²¹ І значення видіння Я скажу тобі, і про що ти говорив, відкрию тобі.²² Оскільки ти говорив про тих, які залишені, то ось пояснення: ²³ хто витримає небезпеку у той час, той зберіг себе, а ті, які впадуть у небезпеку, це ті, які мають діла і віру у Всемогутнього.²⁴ Отже, знай, що ті, які залишені, блаженніші за померлих.²⁵ Ось пояснення видіння: оскільки ти бачив мужа, який виходив із середини моря,²⁶ це той, якого Всевишній зберігає багато часів, який самим собою визволить творіння Своє й управить тих, які залишені.²⁷ А що ти бачив ніби вітер, вогонь і бурю,

які виходили із уст його,²⁸ і що він не тримав ні списа і ніякої військової зброї, але спрямування його уразило безліч, яка прийшла, щоб перемогти його, то ось пояснення:²⁹ ось, настають дні, коли Всевишній почне спасати тих, які на землі,³⁰ і приведе у здивування тих, що живуть на землі.³¹ І будуть починати війни одні проти одних, місто проти міста, одне місце проти іншого, народ проти народу, царство проти царства.³² Коли це буде і з'являться знамення, які Я показав тобі раніше, тоді відкриється Син Мій, Якого ти бачив, як мужа, який сходить.³³ І коли всі народи почують голос Його, кожен облишить війну у своїй власній країні, яку вони мають між собою.³⁴ І збереться в одне зібрання безліч незліченна, ніби бажаючи йти і перемогти Його.³⁵ Він же стане на верху гори Сион.³⁶ І Сион прийде і покажеться усім приготований і влаштований, як ти бачив гору, виїпану без рук.³⁷ Син же Мій викриє нечестя, винайдені цими народами, які своїми злими помислами наблизили бурю і муки, якими вони почнуть мучитися,³⁸ і які подібні до вогню; і Він знищить їх без великих зусиль законом, який подібний до вогню.³⁹ А що ти бачив, що Він збирав до себе іншу, мирну громаду:⁴⁰ це десять колін, які відведені були полоненими з землі своєї у дні царя Осії, якого відвів у полон Салманасар, цар Ассирійський, і перевів їх за ріку, і переведені були у землю іншу.⁴¹ Вони же поклали у раді своїй, щоб залишити безліч язичників і вирушити у далеку країну, де ніколи не жив рід людський,⁴² щоб там дотримуватися законів своїх, яких вони не дотримувалися у країні своїй.⁴³ Тісними входами підійшли вони до ріки Євфрату;⁴⁴ бо Всевишній створив тоді для них чудеса і зупинив жили ріки, доки вони проходи-

ли;⁴⁵ бо через цю країну йшли вони довго, півтора року; ця країна називається Арсареф.⁴⁶ Там жили вони до останнього часу. І нині, коли вони почнуть приходити,⁴⁷ Всевишній знову зупинить жили ріки, щоб вони могли пройти; тому ти бачив безліч мирну.⁴⁸ Але ті, які залишені від народу твого, це ті, які знаходяться всередині меж Моїх.⁴⁹ Бо, коли Він почне знищувати безліч народів, які зібралися разом, Він захистить народ Свій, який залишиться.⁵⁰ І тоді покаже їм безліч чудес.⁵¹ Я сказав: Владико Господи! Поясни мені це, для чого бачив я мужа, який виходив із середини моря?⁵² І Він сказав мені: як не можеш ти дослідити і пізнати того, що у глибині моря, так ніхто не може на землі бачити Сина Мого, ні тих, які з Ним, хіба тільки під час дня Його.⁵³ Ось тлумачення сну, який ти бачив і яким ти один тут просвічений.⁵⁴ Ти залишив діла твої і вправлявся у законі Моему, і знайшов його,⁵⁵ бо життя твоє ти влаштував у мудрості і розсудливості назвав твоєю матір'ю.⁵⁶ Тому Я показав тобі винагороди у Всевишнього: після трьох днів Я покажу тобі інше і відкрию тобі важливе і дивне.⁵⁷ Тоді я пішов і вийшов у поле, багато славлячи і дякуючи Всевишньому за чудеса, які Він звершував часами,⁵⁸ і що Він управляє теперішнім і тим, що відбудеться в часі, – і там я сидів три дні.

14 І було після трьох днів, я сидів під дубом, і ось, голос вийшов з куца навпроти мене і сказав: Ездо, Ездо!² Я сказав: ось я, Господи. І встав на ноги мої.³ Тоді сказав Він мені: у куці Я відкрився і говорив Мойсеєві, коли народ Мій був рабом у Єгипті;⁴ і послав його і вивів народ Мій з Єгипту, і привів його до гори Синаю і тримав його у Себе багато днів,⁵ і відкрив йому багато чудес і показав таємниці часів

і кінець, і заповів йому, сказавши: ⁶ “Ці слова оголоси, а інші приховай”. ⁷ І нині тобі говорю: ⁸ знамення, які Я показав тобі, і сни, які ти бачив, і тлумачення, які чув, поклади у серці твоєму; ⁹ бо ти взятий будеш від людей і будеш знаходитися із Сином Моїм і з подібними до тебе, доки не закінчаться часи. ¹⁰ Бо вік утратив свою юність, і часи наближаються до старости, ¹¹ оскільки вік розділений на дванадцять частин, і дев’ять частин його і половина десятої частини вже минули, ¹² і залишається те, що після половини десятої частини. ¹³ Отже, нині влаштуй дім твій і напоум народ твій, утіш пригноблених і зречися тління, ¹⁴ і відпусти від себе смертні помисли, відкинь тягарі людські, зніми із себе немочі ества і відклади вбік тяжкі для тебе помисли, і готуйся переселитися від часів цих. ¹⁵ Бо після більше буде бід, ніж скільки ти бачив нині. ¹⁶ Скільки буде слабшати вік від старости, стільки буде збільшуватися зло для тих, що живуть. ¹⁷ Ще далі відійде істина, і наблизиться неправда; уже поспішає прийти видіння, яке ти бачив. ¹⁸ Тоді відповів я і сказав: ось, я – перед Тобою, Господи; ¹⁹ я піду, як Ти повелів мені, й напоумлю нинішній народ; але хто навчить тих, які потім народяться? ²⁰ Бо вік у пільмі лежить, і ті, що живуть у ньому, – без світла; ²¹ тому що закон Твій спалений, і від того ніхто не знає, що зроблено Тобою або що слід їм робити. ²² Але якщо я придбав милість у Тебе, зішли на мене Духа Святого, щоб я написав усе, що було зроблено у світі від початку, що було написано у законі Твоєму, щоб люди могли знайти путь і щоб ті, які захочуть жити в останні часи, могли жити. ²³ І Він у відповідь сказав мені: йди, збери народ і скажи йому, щоб він не шукав тебе протягом сорока днів. ²⁴ Ти ж приготуй собі побіль-

ше дощечок і візьми із собою Сарія, Даврія, Салемія, Ехана й Асиеля, цих п’ятьох, здатних писати швидко. ²⁵ І прийди сюди, і Я запалю у серці твоєму світильник розуму, який не згасне, доки не закінчиться те, що ти почнеш писати. ²⁶ І коли ти звершиш це, то дещо оголоси, а дещо таємно передай мудрим. Завтра у цю годину ти почнеш писати. ²⁷ Тоді я пішов, як Він повелів мені, і зібрав весь народ і сказав: ²⁸ слухай, Ізраїлю, слова ці: ²⁹ батьки наші були подорожніми у Єгипті, і були визволені звідти, ³⁰ і прийняли закон життя, якого не зберегли, який і ви після них порушили. ³¹ І дана була вам земля у спадщину і земля Сион; але батьки ваші і ви робили беззаконня і не трималися тих шляхів, які Всевишній заповів вам. ³² І Він, як праведний суддя, відняв у вас нині, що дарував вам. ³³ І нині ви тут і брати ваші між вами. ³⁴ Якщо ви будете управляти почуттям вашим і впорядкуєте серце ваше, то збережете життя і після смерті одержите милість. ³⁵ Бо після смерти настане суд, коли ми оживемо; і тоді імена праведних будуть оголошені й показані діла нечестивих. ³⁶ Ніхто не приходить до мене нині і не шукає мене до сорока днів. ³⁷ І взяв я п’ятьох мужів, як Він заповів мені, і пішли ми у поле і залишилися там. ³⁸ І ось, на другий день голос воззвав до мене: Ездри! відкрий уста твої і випий те, чим Я напою тебе. ³⁹ Я відкрив уста мої, і ось повна чаша подана була мені, яка була наповнена ніби водою, але колір того був подібний до вогню. ⁴⁰ І взяв я і пив; і коли я пив, серце мое дихало розумом і у грудях моїх зростала мудрість, бо дух мій підкріплювався пам’яттю; ⁴¹ вуста мої були відкриті і більше не закривалися. ⁴² Всевишній дарував розум п’ятьом мужам, і вони вночі писали по порядку, що

було говорено їм і чого вони не знали. ⁴³ Вночі вони їли хліб; а я говорив удень і не мовчав уночі. ⁴⁴ Написані ж були за сорок днів дев'яносто чотири книги. ⁴⁵ І коли виповнилося сорок днів, ⁴⁶ Всевишній сказав: перші, які ти написав, поклади відкрито, щоб могли читати достойні і недостойні, ⁴⁷ але останні сімдесят збережи, щоб передати їх мудрим з народу; ⁴⁸ бо у них провідник розуму, джерело мудрости і ріка знання. Так я і зробив.

15 Говори, щоб чув народ Мій слова пророцтва, які вкладаю Я у уста твої, – говорить Господь; ² і зроби, щоб вони написані були на хартії, тому що вони вірні й істинні. ³ Не бійся, що будуть замишляти проти тебе, і нехай не бентежить тебе невір'я тих, які будуть говорити проти тебе, ⁴ бо всякий невір'ючий у невір'ї своєму помре. ⁵ Ось, Я наведу, – говорить Господь, – на коло земне біди: меч і голод, і смерть і пагубу ⁶ за те, що нечестя людей осквернило всю землю, і пагубні діла їхні переповнилися. ⁷ Тому говорить Господь: ⁸ Я вже не буду мовчати про беззаконня, які звершують вони нечестиво, і не буду терпіти у них того, що вони роблять злочинно: ось, кров невинна і праведна волає до Мене, і душі праведних взивають безперестанно. ⁹ Поміщуся їм, – говорить Господь, – і візьму від них до Себе всяку кров невинну. ¹⁰ Ось, народ Мій ведеться, як стадо на заколєння; не потерплю більше, щоб він жив у Єгипті, ¹¹ але виведу його рукою сильною і правоцею високою, й уражу Єгипет карою, як колись, і погублю всю землю його. ¹² Заплаче Єгипет і основи його, уражені стратою і помстою, яку наведе на нього Бог. ¹³ Заплачуть хлібороби, які обробляють землю, бо занепаде у них насіння від іржі й від граду і від страшної зірки. ¹⁴ Горе віку і тим, які живуть у

ньому, ¹⁵ бо наблизився меч і знищення їх, і постане народ на народ для війни, і мечі у руках їх. ¹⁶ Люди зробляться непостійними і, одні одних долаючи, будуть недбалими до царя свого, і начальники – до ходу справ своїх у межах своєї влади. ¹⁷ Побажав людина йти у місто, і не зможе, ¹⁸ бо, через їхню гордість, міста обуряться, доми будуть розорені, на людей нападе страх. ¹⁹ Не зглянется людина на ближнього свого, віддаючи доми їх на розорення зброєю, розкрадаючи майно їх з причини голоду і багатьох бід. ²⁰ Ось, Я скликаю, – говорить Бог, – усіх царів землі, від сходу і півдня, від півночі і Лівану, щоб блаоговіли переді Мною і навернулися до себе самих, і щоб воздати їм, що вони робили тим. ²¹ Як чинять вони навіть дотепер з обраними Моїми, так учиню з ними і воздам у надро їх, – говорить Господь Бог. ²² Не пощадить правиця Моя грішників, і меч не перестане уражати тих, що проливають на землю невинну кров. ²³ Зійшов вогонь від гніву Його і знищив основи землі і грішників, як запалену соломі. ²⁴ Горе грішникам і тим, що не дотримуються заповідей Моїх! – говорить Господь. ²⁵ Не пощаджу їх. Відійдіть, сини відступників, не оскверняйте святині Моєї. ²⁶ Господь знає всіх, які грішать проти Нього; тому віддав їх на смерть і на вбиття. ²⁷ На коло земне прийшли вже біди, і ви перебуватимете у них. Бог не визволить вас, тому що ви згрішили проти Нього. ²⁸ Ось, видіння грізне, і лице його від сходу. ²⁹ Виступлять породження драконів аравійських на багатьох колісницях і зі швидкістю вітру понесуться по землі, так що наведуть страх і трепет на всіх, які почують про них. ³⁰ Вийдуть, як вепри з лісу, кармояни, які шаленіють у люті, і прийдуть у великій силі, вступлять у боротьбу з ними і спустошать час-

тину землі Ассирійської.³¹ Потім дракони, які пам'ятають походження своє, візьмуть гору і, володіючи великою силою, повернуться переслідувати тих.³² Ті збентежаться, замовкнуть перед силою їх і повернуть ноги свої на втечу.³³ Але той, що знаходиться у засідці з боку асиріян, оточить їх і умертвить одного з них; у війську їх виникнуть страх і трепет і ремство на царів їх.³⁴ Ось, хмари від сходу і від півночі до півдня, і вигляд їх дуже грізний, сповнений лютости і бурі.³⁵ Вони зіштовхнуться між собою, і скинуть багато зірок на землю і зірку їх; і буде кров від меча до черева,³⁶ і постане людський – до сідла верблюда; страх і трепет великий буде на землі.³⁷ Жахнуться всі, які побачать цю лютість, і затремтять.³⁸ Після того багато разів будуть підніматися бурі від півдня і півночі і частково від заходу,³⁹ і вітри сильні здіймуться від сходу і відкриють його і хмару, яку Я послав у гніві; а зірка, призначена для страху при східному і західному вітрі, пошкодиться.⁴⁰ І піднімуться хмари, великі і сильні, повні лютости, і зірка, щоб настрашити всю землю і жителів її; і проллють на всяке місце, високе і піднесене, страшну зірку,⁴¹ вогонь і град, мечі, що літають, і багато вод, щоб наповнити всі поля і всі джерела безліччю вод.⁴² І затоплять місто, і стіни, і гори, і пагорби, і дерева у лісах, і траву на луках, і хлібні рослини їх;⁴³ і пройдуть, не спиняючись, до Вавилону і знищать його;⁴⁴ зберуться до нього й оточать його; проллють зірку і лють на нього. І підніметься пил і дим до самого неба, і всі навкруги будуть оплакувати його,⁴⁵ а ті, які залишаться підвладними йому, будуть служити тим, що навели страх.⁴⁶ І ти, Асіє, співучаснице у надії Вавилону й у славі його:⁴⁷ горе тобі, бідна, за те, що уподібнювалася йому і прикрашала дочок твоїх у блудо-

діянні, щоб вони подобалися і славилися у коханців твоїх, які бажали завжди блудодіяти з тобою.⁴⁸ Ти наслідувала ненависного в усіх ділах і заходах його.⁴⁹ За те, – говорить Бог, – пошлю на тебе біди: удівство, убогість, і голод, і меч, і моровицю, щоб спустошити доми твої насильством і смертю.⁵⁰ І слава могутности твоєї засохне, як квітка, коли настане спека, послана на тебе.⁵¹ Ти знеможеш, як убога, побита і поранена жінками, щоб люди знатні і коханці не могли приймати тебе.⁵² Чи став би Я так ненавидіти тебе, – говорить Господь, –⁵³ якби ти не убивала обраних Моїх повсякчас, піднімаючи руки на поразку їх і глумлячись зі смерти їх, коли ти була у сп'янінні?⁵⁴ Прикрашай твое лице.⁵⁵ Мада блудодіяння твого у надрі твоєму; за те й одержиш ти винагороду.⁵⁶ Як чинила ти з обраними Моїми, – говорить Господь, – так з тобою вчинить Бог, і піддасть тебе бідам.⁵⁷ Діти твої загинуть від голоду, ти впадеш від меча, міста твої будуть зруйновані, і всі твої впадуть у полі від меча.⁵⁸ А які на горах, ті загинуть від голоду, і будуть їсти плоть свою через нестачу хліба і пити кров через нестачу води.⁵⁹ У нещасті підеш по морях, – і там зустрінеш біди.⁶⁰ Під час переходів твоїх вони кинуться на спустошене місто, і знищать частину землі твоєї, і частину слави твоєї знищать.⁶¹ Розорена, ти послужиш для них соломою, а вони для тебе будуть вогнем;⁶² і знищать тебе, і міста твої, землю твою, гори твої, усі ліси твої і дерева родючі спалять вогнем.⁶³ Синів твоїх поведуть у полон, майно твое захоплять у здобич, і славу твою знищать.

16 Горе тобі, Вавилоне й Асіє, горе тобі, Єгипте і Сиріє!² Підпережіться веретипцем і волосяницями, оплакуйте синів ваших, і уболівайте, бо наблизилася ваша погибель.³ Посланий на вас меч, – і хто від-

хилить його? ⁴ Посланий на вас вогонь, – і хто погасить його? ⁵ Послани на вас біди, – і хто відверне їх? ⁶ Чи прожне хто голодному лева у лісі, або чи погасить миттєво вогонь у соломі, коли він почне розгорятися? ⁷ Чи відіб'є хто стрілу, пущену стрільцем сильним? ⁸ Господь сильний посилає біди, – і хто відверне їх? ⁹ Зійшов вогонь від гніву Його, – і хто погасить його? ¹⁰ Він блисне блискавкою, – і хто не убоїться? Прогримить, – і хто не жажнеться? ¹¹ Господь спогляне грізно, – і хто не знищиться до основи від лиця Його? ¹² Здригнулася земля і основи її; море хвилюється з дна, і хвилі його збурюються і риби його від лиця Господа і від величі сили Його. ¹³ Бо сильна Його правиця, яка натягає лук, гострі Його стріли, які пускаються Ним, не ослабнуть, коли будуть посилатися до країв землі. ¹⁴ Ось, посилаються біди, і не повернуться, доки не прийдуть на землю. ¹⁵ Розгоряється вогонь, і не погасне, доки не попалить основи землі. ¹⁶ Як стріла, пущена сильним стрільцем, не повертається, так не повернуться біди, які будуть послані на землю. ¹⁷ Горе мені, горе мені! Хто визволить мене у ті дні? ¹⁸ Почнуться хвороби, – і багато хто застогне; почнеться голод, – і багато хто буде гинути; почнуться війни, – і начальниками оволодіє страх; почнуться біди, – і всі затремтять. ¹⁹ Що мені робити тоді, коли прийдуть біди? ²⁰ Ось, голод і моровиця, і скорбота і тіснота послані як бичі для виправлення: ²¹ але при всьому цьому люди не навернуться від беззаконь своїх і про бичі не завжди будуть пам'ятати. ²² Ось, на землі буде дшевізна в усьому, і подумують, що настав мир; але саме тоді й спіткають землю біди – меч, голод і велике сум'яття. ²³ Від голоду загинуть дуже багато жителів землі, а інші, які перенесуть голод, упадуть від меча.

²⁴ І трупи, як гній, будуть викидати, і нікому буде оплакувати їх, бо земля спорожніє, і міста її будуть зруйновані. ²⁵ Не залишиться нікого, хто обробляв би землю і сів на ній. ²⁶ Древа дадуть плоди, і хто буде збирати їх? ²⁷ Виноград дозріє, і хто буде топтати його? Бо всюди буде велике запустіння. ²⁸ Важко буде людині побачити людину, або почути голос її, ²⁹ бо з жителів міста залишиться не більше десяти, і з поселенців – чоловіка два, які сховаються у густих дібровах і розщелинах скель. ³⁰ Як у оливковому саду залишаються іноді на деревах три або чотири маслини, ³¹ або у винограднику обібраному не доглядять кілька грон ті, які уважно оббирають виноград: ³² так у ті дні залишаться троє або четверо під час обшуку домів їхніх з мечем. ³³ Земля залишиться у запустінні, поля її заглухнуть, дороги її і всі стежини її заростуть терням, бо нікому буде ходити по них. ³⁴ Плакати будуть дівчата, не маючи наречених; плакати будуть дружини, не маючи чоловіків; плакати будуть дочки їхні, не маючи допомоги. ³⁵ Наречених їхніх уб'ють на війні, і чоловіки їхні загинуть від голоду. ³⁶ Слухайте це, і напоумляйтесь, раби Господні! ³⁷ Це – слово Господа: слухайте його, і не вірте богам, про яких говорить Господь. ³⁸ Ось, наближаються біди, і не забаряться. ³⁹ Як у вагітної жінки, коли у дев'ятий місяць настане її час народити сина, години за дві або за три до народження, болі охоплюють утробу її і, при виході немовляти з утроби, не забаряться на жодну хвилину: ⁴⁰ так не забаряться прийти на землю біди, і люди у той час будуть стогнати; болі охоплять їх. ⁴¹ Слухай слово, народе мій: готуйтеся на битву, і серед бід будьте як пришельці землі. ⁴² Хто продає, нехай буде, як той, що збирається на втечу, і хто купує – як той, що готується на загибель; ⁴³ хто

торгує – як той, що не очікує нікого прибутку, і хто будує дім – як той, що не сподівається жити у ньому.⁴⁴ Сівач нехай думає, що не пожне, і виноградар – що не збере винограду;⁴⁵ ті, що вступають у шлюб, – що не будуть народжувати дітей, і ті, що не вступають, – як удівці.⁴⁶ Тому всі трудящі без користі трудяться,⁴⁷ бо плодами трудів їхніх скористаються чужоземці, і майно їхнє розкрадуть, доми їхні зруйнують, синів їхніх поневолять, бо у полоні і в голлоді вони народжують дітей своїх.⁴⁸ Хто займається хижацтвом, тих, чим довше прикрашають вони міста і доми свої, володіння і лица свої,⁴⁹ тим більше зненавиджу за гріхи їхні, – говорить Господь.⁵⁰ Як блудниця ненавидить жінку чесну і дуже побожну,⁵¹ так правда зненавидить неправду, що прикрашає себе, і звинуватить її у лице, коли прийде Той, Хто буде захищати того, хто переслідує всякий гріх на землі.⁵² Тому не наслідуйте неправду і діла її,⁵³ бо ще трохи, і неправда буде вилучена з землі, а правда зацарює над вами.⁵⁴ Нехай не говорить грішник, що він не згрішив, бо розпалене вугілля запалає на голові того, хто говорить: я не згрішив перед Господом Богом і славою Його.⁵⁵ Господь знає всі діла людей і починання їхні, і помисли їхні і серця їхні.⁵⁶ Він сказав: “нехай буде земля”, – і земля з’явилася; “нехай буде небо”, – і було.⁵⁷ Словом Його створені зірки, і Він знає число зірок.⁵⁸ Він споглядає безодні й потаємне у них, виміряв море і що у ньому.⁵⁹ Словом Своїм Він утворив море серед вод і землю повісив на водах.⁶⁰ Він розпростер небо, як намет, на водах заснував його.⁶¹ Він вмістив у пустелі джерела вод і озера на вершинах гір, для зведення рік з високих скель, щоб напоювати землю.⁶² Він створив людину і поклав серце її всередині

тіла, і вклав у неї дух, життя і розум⁶³ і дихання Бога всемогутнього, Який створив усе і споглядає все потаємне у потаємних землі.⁶⁴ Він знає намір ваш і що думаєте ви у серцях ваших, коли грішите і хочете сховати гріхи ваші.⁶⁵ Тому Господь зовсім ясно бачить усі діла ваші, і викрие усіх вас;⁶⁶ і ви будете посоромлені, коли гріхи ваші відкриються перед людьми, і беззаконня стануть звинувачувати у той день.⁶⁷ Що ви зробите і як сховаєте гріхи ваші перед Богом і ангелами Його?⁶⁸ Ось, Бог – Суддя; бійтеся Його; залиште гріхи ваші і назавжди перестаньте чинити беззаконня, і Бог виведе вас і визволить від усякої скорботи.⁶⁹ Бо ось, запалюється на вас лють численного полчища, і схоплять деяких з вас і умертвлять для принесення в жертву ідолам.⁷⁰ Хто буде єдинодумним з ними, тих піддадуть вони посміянню, ганьбі і потоптанню.⁷¹ Бо по всіх місцях і у сусідніх містах багато хто повстане проти тих, які бояться Господа.⁷² Будуть, як несамовиті, без пощади розкрадати і спустошувати все у тих, які бояться Господа.⁷³ Спустошать і розкрадуть майно їх, і з домів їхніх виженуть їх.⁷⁴ Тоді настане випробування обраним Моїм, як золото випробовується вогнем.⁷⁵ Слухайте, улюблені Мої, – говорить Господь: ось перед вами дні скорботи, і від них Я визволю вас.⁷⁶ Не бійтеся і не сумнівайтесь, бо вождь ваш – Бог.⁷⁷ Якщо будете виконувати заповіді і повеління Мої, – говорить Господь Бог, – то гріхи ваші не будуть тягарем, що придушє вас, і беззаконня ваші не переможуть вас.⁷⁸ Горе тим, які зв’язані гріхами своїми і покриті беззаконнями своїми! Це – поле, яке заросло чагарником і через яке путь покритий терням, так що людина проходити не може: воно залишається і віддається вогню на знищення.

ПОКАЖЧИК

СТАРОЗАВІТНИХ ЧИТАНЬ ЦЕРКОВНИХ (ПАРЕМІЙ)

ВЕРЕСЕНЬ

1. Преподобного Симеона Стовпника і новий церковний рік

1-а паремія: Ісаія **61**, 1–9.

2-а паремія: Левит **26**, 3–12, 14–17, 19–20, 22, 33, 40–41.

3-я паремія: Премудр. Соломона **4**, 7–15.

5. Св. пророка Захарії і св. праведної Єлизавети

1-а паремія: Бут. **18**, 1–14.

2-а паремія: Суддів **13**, 2–20.

3-я паремія: 1 Царств **1**, 9–20.

7. Св. Іоана, архієпископа Новгородського

Паремії святителю.

8. Різдво Пресвятої Богородиці

Паремії Богородиці.

9. Преподобного Йосифа Волоцького

Паремії преподобному. У той самий день:

Знайдення і перенесення мощей св. Феодосія, архієпископа Чернігівського

Паремії святителям.

11. Перенесення мощей преподобних Сергія і Германа, Валаамських чудотворців

Паремії преподобним.

13. Оновлення храму Воскресіння Христового

1-а паремія: 3 Царств **8**, 22–23, 27–30.

2-а паремія: Притч. **3**, 19–34.

3-я паремія: Притч. **9**, 1–11.

14. Воздвиження Хреста Господнього

1-а паремія: Вихід **15**, 22–27; 16, 1.

2-а паремія: Притч. **3**, 11–18.

3-я паремія: Ісаія **60**, 11–16.

19. Смерть св. благовірного князя Федора і чад його

Паремії преподобному.

20. Святих мучеників князя Михаїла і боярина його Федора, Чернігівських

Паремії мученику.

21. Св. Димитрія, митрополита Ростовського

Паремії святителю.

25. Преставлення преподобного Сергія Радонезького

1-а паремія: Притч. **10**, 7, 6; 3, 13–16; **8**, 6, 34–35, 4, 12, 14, 17, 5–9; **1**, 23; **15**, 4.

2-а паремія: Притч. **10**, 31–32; **11**, 1–2, 4, 3, 5–12.

3-я паремія: Премудр. Соломона **3**, 1–9.

27. Преподобного Саватія Соловецького

Паремії преподобному.

Календарні дати вказані за старим стилем, як і в богослужбових книгах. Цифри жирним шрифтом означають глави біблійних книг; цифри світлим шрифтом – стихи. “Паремії святителю”, “паремії Богородиці”, “паремії преподобному” тощо вказані у кінці, у розділі “Паремії загальні на свята і святим” (с. 1066).

**28. Преподобного Харитона
сповідника**

Паремії преподобному.

**30. Преподобного Григорія,
чудотворця Вологодського**

Паремії преподобному.

ЖОВТЕНЬ**1. Покрова Пресвятої Богородиці**

Паремії Богородиці. У той самий день:

Преподобного Сави Вишерського

Паремії преподобному.

**4. Знайдення мощей Гурія, першого
архієпископа Казанського, і
Варсонофія, єпископа Тверського**

Паремії святителю.

**5. Свв Петра, Олексія, Іони,
Київських, Филипа та Єрмогена,
Московських**

Паремії святителю.

11. Спогад VII Вселенського Собору

Паремії свв отцям.

**13. Іверської ікони
Пресв. Богородиці**1-а паремія: Бут. **28**, 10–17.2-а паремія: Вихід **3**, 1–5.3-я паремія: Вихід **13**, 18–22.**14. Преподобної Параскеви**

Паремії преподобній

19. Преподобного Іоана Рильського

Паремії преподобному.

**21. Перенесення мощей св. Іларіона,
єпископа Меглинського**

Паремії святителю.

**22. Казанської ікони
Пресв. Богородиці**

Паремії Богородиці.

**23. Преподобного Якова
Боровицького**

Паремії преподобному.

**24. Ікони Божої Матері
“Всіх скорботних радість”**

Паремії Богородиці.

26. Св. великомученика Димитрія1-а паремія: Ісаїя **63**, 15–19; **64**, 1–5,
8–9.2-а паремія: Єрем. **2**, 2–12.3-я паремія: Премудр. Соломона **4**,
7–15.**28. Св. Арсенія, єпископа Сербського**

Паремії святителю. У той самий день:

Св. мучениці Параскеви

Паремії мученицям. У той самий день:

**Преставлення преподобного Іова,
ігумена Почаївського**

Паремії преподобному.

**29. Преставлення преподобного
Аврамія, Ростовського чудотворця**

Паремії преподобному.

ЛИСТОПАД**5. Преставлення св. Іони,
архієпископа Новгородського**

Паремії святителю.

**6. Преподобного Варлаама
Хутинського**

Паремії преподобному.

8. Собор Архистратига Михаїла

Паремії свв безплотним Силам.

**11. Св. блаженного Максима
юродивого**

Паремії юродивому.

13. Св. Іоана Золотоустого

Паремії святителю.

17. Преподобного Никона чудотворця

Паремії преподобному

**19. Преподобних Варлаама
та Іоасафа**

Паремії преподобному.

21. Введення в храм Пресвятої Богородиці

1-а паремія: Вихід **40**, 1–5, 9–10, 16, 34–35.

2-а паремія: 3 Царств **7**, 51; **8**, 1, 3–7, 9–11.

3-я паремія: Єзек. **43**, 27; **44**, 1–4.

22. Св. благовірного князя Михайла Тверського

Паремії мученику.

23. Преставлення св. благовірного великого князя Олександра Невського

Паремії преподобному. У той самий день:

Св. Митрофана, єпископа Воронежського

Паремії святителю.

24. Св. мученика Меркурія Смоленського

Паремії мученику.

26. Освячення храму св. великомученика Георгія (у Києві)

Паремії мученику. У той самий день:

Св. Інокентія, єпископа Іркутського

1-а паремія: Ісая **35**, 1–10.

2-а паремія: Премудр. Соломона **3**, 1–9.

3-я паремія: Премудр. Соломона **4**, 7–15.

27. Знамення Пресвятої Богородиці, яке було в Новгороді

Паремії Богородиці. У той самий день:

Св. Якова, єпископа Ростовського

Паремії святителю.

ГРУДЕНЬ**3. Преставлення преподобного Сави Звенигородського**

Паремії преподобному.

5. Преподобного Сави Освяченого

Паремії преподобному.

6. Св. Миколая, архієпископа Мир Лікійських, чудотворця

Паремії святителям.

7. Преподобних Антонія Сийського і Нила Столобенського

Паремії преподобному.

13. Свв мучеників Євстратія, Авксентія, Євгенія, Мардарія та Ореста

Паремії мученикам.

15. Св. Стефана, архієпископа Сузького

Паремії святителям.

Тиждень перед Різдом Христовим – святих отців

(Неділя між 18 і 24 грудня)

Паремії свв отцям.

21. Преставлення митр. Петра, святителя Київського

1-а паремія: Притч. **10**, 7, 6; **3**, 13–16; **8**, 6, 34–35, 4, 12, 14, 17, 5–9; **1**, 23; **15**, 4.

2-а паремія: Премудр. Соломона **4**, 7, 16–17, 19–20; **5**, 1–7.

3-я паремія: Притч. **10**, 31–32; **11**, 2; **10**, 2; **11**, 7, 19; **13**, 2, 9; **15**, 2; **14**, 33; **22**, 12. Премудр. Соломона **6**, 12–16; **7**, 30; **8**, 2–4, 7–9, 17–18, 21; **9**, 1–5, 10–11, 14.

24. Навечір'я Різдва Христового

На часах:

На першому часі: Мих. **5**, 2–4.

На третьому часі: Єрем. (Варух **3**, 36–38; **4**, 1–4).

На шостому часі: Ісая **7**, 10–16; **8**, 1–4, 8–10.

На дев'ятому часі: Ісая **9**, 6–7.

25. Різдво Христове

На вечірні:

1-а паремія: Бут. **1**, 1–13.

2-а паремія: Чис. **24**, 2–3, 5–9, 17–8.

- 3-я паремія: Мих. **4**, 6–7; **5**, 2–4.
 4-а паремія: Ісая **11**, 1–10.
 5-а паремія: Єрем. (Варух **3**, 36–38; **4**, 1–4).
 6-а паремія: Дан. **2**, 31–36, 44–45.
 7-а паремія: Ісая **9**, 6–7.
 8-а паремія: Ісая **7**, 10–16; **8**, 1–4, 8–10.

На молебному співанні:
 Ісая **14**, 13–17, 24–27.

СІЧЕНЬ

1. Обрізання Господнє. Св. Василя Великого

- 1-а паремія: Бут. **17**, 1–2, 4–8, 3, 9–12, 14.
 2-а паремія: Притч. **8**, 22–30.
 3-я паремія: Притч. **10**, 31–32; **11**, 1–2, 4, 3, 5–12.

2. Преставлення преподобного Серафима Саровського

Паремії преподобному.

5. Навечір'я Богоявлення

- На першому часі: Ісая **35**, 1–10.
 На третьому часі: Ісая **1**, 16–20.
 На шостому часі: Ісая **12**, 3–6.
 На дев'ятому часі: Ісая **49**, 8–15.

6. Святе Богоявлення

На вечірні:

- 1-а паремія: Бут. **1**, 1–13.
 2-а паремія: Вихід **14**, 15–18, 21–23, 27–29.
 3-я паремія: Вихід **15**, 22–27; **16**, 1.
 4-а паремія: Іс. Нав. **3**, 7–8, 15–17.
 5-а паремія: 4 Царств **2**, 6–14.
 6-а паремія: 4 Царств **5**, 9–14.
 7-а паремія: Ісая **1**, 16–20.
 8-а паремія: Бут. **32**, 1–10.
 9-а паремія: Вихід **2**, 5–10.
 10-а паремія: Суд. **6**, 36–40.
 11-а паремія: 3 Царств **18**, 30–39.
 12-а паремія: 4 Царств **2**, 19–22.
 13-а паремія: Ісая **49**, 8–15.

На водоосвяченні:

- 1-а паремія: Ісая **35**, 1–10.
 2-а паремія: Ісая **55**, 1–13.
 3-я паремія: Ісая **12**, 3–6.

9. Св. Филипа, митрополита Московського

Паремії ті самі, що і 21 грудня.

10. Преподобного Павла Комельського

Паремії преподобному.

11. Преподобного Феодосія, спільного чернечого життя начальника

Паремії преподобному.

12. Св. Сави, архієпископа Сербського

Паремії ті самі, що і 21 грудня.

17. Преподобного Антонія Великого

Паремії преподобному.

20. Преподобного Євфимія Великого

Паремії преподобному.

25. Св. Григорія Богослова

- 1-а паремія: Притч. **10**, 7, 6; **3**, 13–16; **8**, 6, 34–35, 4, 12, 14, 17, 5–9; **1**, 23; **15**, 4.
 2-а паремія: Притч. **10**, 31–32; **11**, 2; **10**, 2; **11**, 7, 19; **13**, 2, 9; **15**, 2; **14**, 33; **22**, 12. Премудр. Соломона **6**, 12–16; **7**, 30; **8**, 2–4, 7–9, 17–18, 21; **9**, 1–5, 10–11, 14.
 3-я паремія: Премудр. Соломона **4**, 7–15.

27. Перенесення мощей св. Іоана Золотоустого

Паремії святителю.

28. Преподобного Феодосія Тотемського

Паремії преподобному.

30. Свв. Василя Великого, Григорія Богослова та Іоана Золотоустого

- 1-а паремія: Второзак. **1**, 8–11, 15–17.
 2-а паремія: Второзак. **10**, 14–21.
 3-я паремія: Премудр. Соломона **3**, 1–9.

31. Св. Микити, єпископа Новгородського

Паремії ті самі, що і 21 грудня.

ЛЮТИЙ**2. Стрітєння Господне**

1-а паремія: Вихід **12**, 51; **13**, 1–3,
10–12, 14–16; **22**, 29.

Левит **12**, 1–4, 6, 8.

Чис. **8**, 15–17.

2-а паремія: Ісає **6**, 1–12.

3-я паремія: Ісає **19**, 1, 3–5, 12, 16,
19–21.

**4. Преподобного Кирила
Новозерського**

Паремії преподобному. У той самий
день:

**Св. благовірного великого князя
Георгія**

Паремії мученику.

**5. Преставлення святителя Феодосія
Чернігівського**

Паремії святителям.

**11. Преподобного Димитрія
Прилуцького**

Паремії преподобному. У той самий
день:

**Преставлення благовірного князя
Всеволода**

Паремії ті самі, що і святителям.

**12. Митр. Олексія, святителя
Київського**

Паремії святителю. У той самий
день:

Іверської ікони Пресв. Богородиці

Паремії ті самі, що і 13 жовтня.

**24. Перше і друге знайдення глави
Іоана Предтечі**

Паремії Предтечі.

БЕРЕЗЕНЬ**2. Преставлення Арсенія, єпископа
Тверського**

Паремії святителям.

9. Свв 40 мучеників у Севастії

Паремії мученикам.

**11. Преставлення св. Євфимія,
єпископа Новгородського**

Паремії святителям.

**17. Преставлення преподобного
Макарія Колязинського**

Паремії преподобному.

**25. Благовіщення Пресвятої
Богородиці**

На вечірні:

Паремії Богородиці.

На літургії:

1-а паремія: Вихід **3**, 1–8.

2-а паремія: Притч. **8**, 22–30.

КВІТЕНЬ**1. Преподобного Євфимія
Суздальського**

Паремії преподобному.

**17. Преставлення преподобного
Зосими Соловецького**

Паремії преподобному.

**23. Св. великомученика Георгія
Побідоносця (Юрія Переможця)**

Паремії мученику.

25. Св. апостола і євангеліста Марка

1-а паремія: Соборн. посл. ап. Яко-
ва **1**, 1–12.

2-а паремія: Соборн. посл. ап. Яко-
ва **1**, 13–27.

3-я паремія: Соборн. посл. ап. Яко-
ва **2**, 1–13.

**26. Св. Стефана, єпископа
Пермського**

Паремії святителю.

ТРАВЕНЬ**1. Преподобного Пафнутія
Боровського**

Паремії преподобному.

**3. Преставлення Феодосія
Печерського**

Паремії преподобному.

9. Перенесення мощей св. Миколая Чудотворця

Паремії святителю.

11. Свв рівноапостольних Мефодія і Кирила, учителів слов'янських

Паремії святителям.

14. Преподобного Ісидора юродивого, Ростовського чудотворця

Паремії преподобному.

15. Св. Ісаї, єпископа Ростовського

Паремії святителям. У той самий день:

Убивство св. Димитрія царевича

Паремії мученику.

16. Преподобного Єфрема Перекомського

Паремії преподобному.

19. Преподобного Корнилія, Комельського чудотворця

Паремії преподобному.

20. Знайдення мощей митр. Олексія, святителя Київського

Паремії святителям.

21. Свв рівноапостольних царів Костянтина й Олени

1-а паремія: 3 Царств **8**, 22–23, 27–30.

2-а паремія: Ісаїя **61**, 10–11; **62**, 1–5.

3-я паремія: Ісаїя **60**, 1–16. У той самий день:

Стрітення Володимирської ікони Пресв. Богородиці

Паремії Богородиці.

23. Знайдення мощей св. Леонтія, єпископа Ростовського

Паремії святителям.

24. Св. Микити Стовпника

1-а паремія: Ісаїя **43**, 9–14.

2-а паремія: Ісаїя **62**, 6–12.

3-я паремія: Премудр. Соломона **5**, 15–24; **6**, 1–3.

25. Третє знайдення глави Іоана Предтечі

Паремії загальні Предтечі.

28. Св. Ігнатія, єпископа Ростовського

Паремії святителям.

29. Св. блаженного Іоана юродивого

Паремії юродивому.

ЧЕРВЕНЬ**1. Преподобного Діонісія, Глушицького чудотворця**

Паремії преподобному.

2. Св. великомученика Іоана Нового

Паремії мученику.

9. Преподобного Кирила Білоезерського

Паремії преподобному.

15. Св. Іони, митрополита Московського

Паремії святителю.

16. Преп. Тихона Калужського

Паремії преподобному.

23. Стрітення Володимирської ікони Пресв. Богородиці

Паремії Богородиці.

24. Різдво св. Іоана Предтечі

1-а паремія: Бут. **17**, 15–17, 19; **18**, 11–14; **21**, 1–2, 4–8.

2-а паремія: Суд. **13**, 2–8, 13–14, 17–18, 21.

3-я паремія: Ісаїя **40**, 1–3, 9; **41**, 17–18; **45**, 8; **48**, 20–21; **54**, 1.

25. Свв чудотворців Муромських: князя Петра і княгині Февронії

Паремії преподобним.

26. Явлення Тихвинської ікони Пресв. Богородиці

Паремії Богородиці.

28. Преподобних Сергія і Германа, Валаамських чудотворців

Паремії преподобним.

ЛИПЕНЬ

3. Перенесення мощей св. Филипа, митрополита Московського

Паремії ті самі, що і 21 грудня.

5. Преподобного Афанасія Афонського

Паремії преподобному. У той самий день:

Знайдення мощей преподобного Сергія Радонезького

Паремії ті самі, що і 25 вересня.

8. Св. великомученика Прокопія

Паремії мученику. У той самий день:

Св. Прокопія Устюзького, Христа ради юродивого

Паремії ті самі, що і преподобному. У той самий день:

Явлення Казанської ікони Пресв. Богородиці

Паремії Богородиці.

10. Покладення ризи Господа Бога і Спаса нашого Ісуса Христа

Паремії ті самі, що і 14 вересня. У той самий день:

Преподобного Антонія Печерського

Паремії преподобному.

15. Успіння св. благовірного рівноапостольного великого князя Володимира

Паремії ті самі, що і 21 травня.

16. Пам'ять святих отців шести Вселенських Соборів

Паремії свв отцям.

19. Відкриття мощей преподобного Серафима Саровського

Паремії преподобному.

20. Св. пророка Іллі

1-а паремія: 3 Царств **17**, 1–23.
2-а паремія: 3 Царств **18**, 1, 17–41, 44, 42, 45–46; **19**, 1–16.
3-я паремія: 3 Царств **19**, 19–21. 4 Царств **2**, 1, 6–14.

23. Почаївської ікони Пресв. Богородиці

1-а паремія: Бут. **28**, 10–17.
2-а паремія: Вихід **3**, 1–8.
3-я паремія: Єзек. **43**, 27; **44**, 1–4.

24. Свв мучеників князів Бориса і Гліба

Паремії мученику.

25. Преп. Макарія Унженського

Паремії преподобному.

28. Явлення Смоленської ікони Пресв. Богородиці

Паремії Богородиці.

30. Св. Іоана воїна

Паремії мученику.

СЕРПЕНЬ

1. На службу в храмі Всемилоствитого Спаса

1-а паремія: Притч. **3**, 11–18.
2-а паремія: Ісаїя **60**, 11–16.
3-я паремія: Притч. **9**, 1–11.

2. Преставлення св. Василія Блаженного

Паремії юродивому.

3. Преп. Антонія Римлянина

Паремії преподобному.

6. Преображення Господне

1-а паремія: Вихід **24**, 12–18.
2-а паремія: Вихід **33**, 11–23; **34**, 4–6, 8.
3-я паремія: 3 Царств **19**, 3–9, 11–13, 15–16.

13. Св. Тихона, єпископа Воронежського

Паремії святителям.

15. Успіння Пресвятої Богородиці

Паремії Богородиці.

16. Перенесення нерукотворного образу Господа нашого Ісуса Христа

1-а паремія: Второзак. **4**, 1, 6–7, 9–15.

2-а паремія: Второзак. **5**, 1–7, 9–10, 23–26, 28; **6**, 1–5, 13, 18.

3-я паремія: 3 Царств **8**, 22–23, 27–30.

21. Преподобного Аврамія Смоленського

Паремії преподобному.

24. Перенесення мощей митр. Петра, святителя Московського

Паремії ті самі, що і 21 грудня.

26. Стрітєння Володимирської (Вишгородської) ікони Пресв. Богородиці

Паремії Богородиці.

28. Знайдення мощей преподобного Іова, ігумена Почаївського

Паремії преподобному.

29. Усікновення глави Іоана Предтечі

Паремії Предтечі.

30. Перенесення мощей св. благовірного великого князя Олександра Невського

1-а паремія: Ісая **66**, 10–14.

2-а паремія: Ісая **61**, 10–11; **62**, 1–5.

3-я паремія: Ісая **60**, 1–16.

У той самий день:

Преставлення св. Олександра Свирського

Паремії преподобному.

СТАРОЗАВІТНІ ЧИТАННЯ СИРНОЇ СЕДМИЦІ І СВЯТОГО ВЕЛИКОГО ПОСТУ

Сирна седмиця

Середа, на шостому часі: Іоїль **2**, 12–26.

На вечірні: Іоїль **3**, 12–21.

П'ятниця, на шостому часі: Захарія **8**, 7–17.

На вечірні: Захарія **8**, 19–23.

Перша седмиця

Понеділок, на шостому часі: Ісая **1**, 1–20.

На вечірні: Бут. **1**, 1–13. Притч. **1**, 1–20.

Вівторок, на шостому часі: Ісая **1**, 19–31; **2**, 1–3.

На вечірні: Бут. **1**, 14–23. Притч. **1**, 20–33.

Середа, на шостому часі: Ісая **2**, 3–11.

На вечірні: Бут. **1**, 24–31; **2**, 1–3. Притч. **2**, 1–22.

Четвер, на шостому часі: Ісая **2**, 11–21.

На вечірні: Бут. **2**, 4–19. Притч. **3**, 1–18.

П'ятниця, на шостому часі: Ісая **3**, 1–14.

На вечірні: Бут. **2**, 20–25; **3**, 1–20. Притч. **3**, 19–34.

Друга седмиця

Понеділок, на шостому часі: Ісая **4**, 2–6; **5**, 1–7.

На вечірні: Бут. **3**, 21–24; **4**, 1–7. Притч. **3**, 34–35; **4**, 1–22.

Вівторок, на шостому часі: Ісая **5**, 7–16.

На вечірні: Бут. **4**, 8–15. Притч. **5**, 1–15.

Середа, на шостому часі: Ісая **5**, 16–25.

На вечірні: Бут. **4**, 16–26. Притч. **5**, 15–23; **6**, 1–3.

Четвер, на шостому часі: Ісая **6**, 1–12.

На вечірні: Бут. **5**, 1–24. Притч. **6**, 3–20.

П'ятниця, на шостому часі: Ісая **7**, 1–14.

На вечірні: Бут. **5**, 32; **6**, 1–8. Притч. **6**, 20–35; **7**, 1.

Третя седмиця

Понеділок, на шостому часі: Ісая **8**, 13–22; **9**, 1–7.

На вечірні: Бут. **6**, 9–22. Притч. **8**, 1–21.

Вівторок, на шостому часі: Ісая **9**, 9–21; **10**, 1–4.

На вечірні: Бут. **7**, 1–5. Притч. **8**, 32–36; **9**, 1–11.

Середа, на шостому часі: Ісая **10**, 12–20.

На вечірні: Бут. **7**, 6–9. Притч. **9**, 12–18.

Четвер, на шостому часі: Ісаєа **11**, 10–16; **12**, 1–2.

На вечірні: Бут. **7**, 11–24; **8**, 1–3. Притч. **10**, 1–22.

П'ятниця, на шостому часі: Ісаєа **13**, 2–13.

На вечірні: Бут. **8**, 4–21. Притч. **10**, 31–32; **11**, 1–12.

Четверта седмиця

Понеділок, на шостому часі: Ісаєа **14**, 24–32.

На вечірні: Бут. **8**, 21–22; **9**, 1–7. Притч. **11**, 19–31; **12**, 1–6.

Вівторок, на шостому часі: Ісаєа **25**, 1–9.

На вечірні: Бут. **9**, 8–17. Притч. **12**, 8–22.

Середа, на шостому часі: Ісаєа **26**, 21; **27**, 1–9.

На вечірні: Бут. **9**, 18–29; **10**, 1. Притч. **12**, 23–28; **13**, 1–9.

Четвер, на шостому часі: Ісаєа **28**, 14–22.

На вечірні: Бут. **10**, 32; **11**, 1–9. Притч. **13**, 20–26; **14**, 1–6.

П'ятниця, на шостому часі: Ісаєа **29**, 13–23.

На вечірні: Бут. **12**, 1–7. Притч. **14**, 15–26.

П'ята седмиця

Понеділок, на шостому часі: Ісаєа **37**, 33–38; **38**, 1–6.

На вечірні: Бут. **13**, 12–18. Притч. **14**, 27–35; **15**, 1–4.

Вівторок, на шостому часі: Ісаєа **40**, 18–31.

На вечірні: Бут. **15**, 1–15. Притч. **15**, 7–19.

Середа, на шостому часі: Ісаєа **41**, 4–14. *На вечірні:* Бут. **17**, 1–9. Притч. **15**, 20–33; **16**, 1–9.

Четвер, на шостому часі: Ісаєа **42**, 5–16.

На вечірні: Бут. **18**, 20–33. Притч. **16**, 17–33; **17**, 1–17.

П'ятниця, на шостому часі: Ісаєа **45**, 11–17.

На вечірні: Бут. **22**, 1–18. Притч. **17**, 17–28; **18**, 1–5.

Шоста седмиця

Понеділок, на шостому часі: Ісаєа **48**, 17–22; **49**, 1–4.

На вечірні: Бут. **27**, 1–41. Притч. **19**, 16–25.

Вівторок, на шостому часі: Ісаєа **49**, 6–10.

На вечірні: Бут. **31**, 3–16. Притч. **21**, 3–21.

Середа, на шостому часі: Ісаєа **58**, 1–11.

На вечірні: Бут. **43**, 26–31; **45**, 1–16. Притч. **21**, 23–31; **22**, 1–4.

Четвер, на шостому часі: Ісаєа **65**, 8–16. *На вечірні:* Бут. **46**, 1–7. Притч. **33**, 15–35; **24**, 1–5.

П'ятниця, на шостому часі: Ісаєа **66**, 10–24.

На вечірні: Бут. **49**, 33; **50**, 1–26. Притч. **31**, 8–32.

Субота, на великій вечірні (на всенічній): Бут. **49**, 1–2, 8–12. Софонія **3**, 14–19. Захарія **9**, 9–15.

Страсна седмиця (7-я)

Понеділок, на шостому часі: Єзек. **1**, 1–20.

На вечірні: Вихід **1**, 1–20. Іов **1**, 1–12.

Вівторок, на шостому часі: Єзек. **1**, 21–28; **2**, 1.

На вечірні: Вихід **2**, 5–10. Іов **1**, 13–22.

Середа, на шостому часі: Єзек. **3**, 3–10; **3**, 1–3.

На вечірні: Вихід **2**, 11–22. Іов **2**, 1–10.

Четвер, на першому часі: Єрем. **11**, 18–23; **13**, 1–5, 9–11, 14–15.

На вечірні: Вихід **19**, 10–19. Іов **38**, 1–25; **42**, 1–5. Ісаєа **50**, 4–13.

П'ятниця, на першому часі: Захарія **11**, 10–13.

на третьому часі: Ісаєа **50**, 4–11. на шостому часі: Ісаєа **52**, 13–15; **53**, 1–12; **54**, 1.

на дев'ятому часі: Єрем. **11**, 18–23; **12**, 1–5, 9–11, 14–15.

На вечірні: Вихід **33**, 11–23. Іов **42**, 12–17. Ісаєа **52**, 13–15; **53**, 1–12; **54**, 1.

Субота велика – на ранній, після великого славослів'я: Єзек. **37**, 1–14.

На вечірні:

- 1-а паремія: Бут. **1**, 1–3.
 2-а паремія: Ісаія **60**, 1–16.
 3-я паремія: Вихід **12**, 1–11.
 4-а паремія: Іона **1**, 1–16; **2**, 1–11; **3**, 1–10; **4**, 1–11.
 5-а паремія: Іс. Нав. **5**, 10–15.
 6-а паремія: Вихід **13**, 20–22; **14**, 1–32; (**15**, 1–19).
 7-а паремія: Софонія **3**, 8–15.
 8-а паремія: 3 Царств **17**, 18–23.
 9-а паремія: Ісаія **61**, 10–11; **63**, 1–5.
 10-а паремія: Бут. **22**, 1–18.
 11-а паремія: Ісаія **61**, 1–9.
 12-а паремія: 4 Царств **4**, 8–37.
 13-а паремія: Ісаія **63**, 11–19; **54**, 1–5.
 14-а паремія: Єрем. **31**, 31–34.
 15-а паремія: Дан. **3**, 1–56, (57–88).

**СТАРОЗАВІТНІ ЧИТАННЯ
СВЯТОЇ П'ЯТДЕСЯТНИЦІ**

Седмиця 4-а після Великодня

Переполювання (середа)

- 1-а паремія: Мих. **4**, 2–3, 5; **6**, 2–5, 8; **5**, 4.
 2-а паремія: Ісаія **55**, 1; **12**, 3–4; **55**, 2–3, 6–13.
 3-я паремія: Притч. **9**, 1–11.

Седмиця 6-а

Вознесіння Господнє (четвер)

- 1-а паремія: Ісаія **2**, 2–3.
 2-а паремія: Ісаія **62**, 10–12; **63**, 1–3, 7–9.
 3-я паремія: Захарія **14**, 4, 8–11.

Седмиця 7-а

Святих 318 отців у Нікеї

Паремії святим отцям

Седмиця П'ятдесятниці

- 1-а паремія: Чис. **11**, 16–17, 24–29.
 2-а паремія: Іоїль **2**, 23–32.
 3-я паремія: Єзек. **36**, 24–28.

Седмиця Всіх Святих

- 1-а паремія: Ісаія **43**, 9–14.
 2-а паремія: Премудр. Соломона **3**, 1–9.
 3-я паремія: Премудр. Соломона **5**, 15–24; **6**, 1–3.

**ПАРЕМІЇ ЗАГАЛЬНІ НА СВЯТА
І СВЯТИМ**

На свята Господні

- 1-а паремія: Вихід **24**, 12–18.
 2-а паремія: Второзак. **4**, 1, 6–7, 9–15.
 3-я паремія: Второзак. **5**, 1–7, 9–10, 23–26, 28; **6**, 1–5, 13, 18.

Пресвятий Богородиці

- 1-а паремія: Бут. **28**, 10–17.
 2-а паремія: Єзек. **43**, 27; **44**, 1–4.
 3-я паремія: Притч. **9**, 1–11.

Чесному і животворчому Хресту

- 1-а паремія: Вихід **15**, 22–27; **16**, 1.
 2-а паремія: Притч. **3**, 11–18.
 3-я паремія: Ісаія **60**, 11–16.

Святим безплотним Силам

- 1-а паремія: Іс. Нав. **5**, 13–15.
 2-а паремія: Суд. **6**, 2, 7, 11–24.
 3-я паремія: Ісаія **14**, 7–20.

Св. Іоану Предтечі

- 1-а паремія: Ісаія **40**, 1–3, 9; **41**, 17–18; **45**, 8; **48**, 20–21; **54**, 1.
 2-а паремія: Малах. **3**, 1. Єв. Марка **1**, 2. Малахія **3**, 1–3, 5–7, 12, 18, 17; **4**, 4–6.
 3-я паремія: Премудр. Соломона **4**, 7, 16–17, 19–20; **5**, 1–7.

Пророку

- 1-а паремія: Премудр. Соломона **3**, 1–9.
 2-а паремія: Премудр. Соломона **5**, 15–24; **6**, 1–3.
 3-я паремія: Премудр. Соломона **4**, 7, 16–17, 19–20; **5**, 1–7.

Апосто́лу

1-а паремія: 1 Ін **3**, 21–24; **4**, 1–9.

2-а паремія: 1 Ін **4**, 11–16.

3-я паремія: 1 Ін **4**, 20–21; **5**, 1–5.

Апосто́лам

1-а паремія: 1 Пет. **1**, 3–9.

2-а паремія: 1 Пет. **1**, 13–19.

3-я паремія: 1 Пет. **2**, 11–24.

Святи́м отця́м

1-а паремія: Бут. **14**, 14–20.

2-а паремія: Второзак. **1**, 8–11, 15–17.

3-я паремія: Второзак. **10**, 14–21.

Святи́телю

1-а паремія: Притч. **10**, 7, 6; **3**, 13–16; **8**, 6, 34–35, 4, 12, 14, 17, 5–9; **1**, 23; **15**, 4.

2-а паремія: Притч. **10**, 31–32; **11**, 2; **10**, 2; **11**, 7, 19; **13**, 2, 9; **15**, 2; **14**, 33; **22**, 12. Премудр. Соломона **6**, 12–16; 7, 30; **8**, 2–4, 7–9, 17–18, 21; **9**, 1–5, 10–11, 14.

3-я паремія: Притч. **29**, 2. Премудр. Соломона **4**, 1, 14; **6**, 11, 17–18, 21–23; **7**, 15–16, 21–22, 26–27, 29; **10**, 9–10, 12; **7**, 30; **2**, 1, 10–17, 19–22; **15**, 1; **16**, 13. Притч. **3**, 34.

Святи́телям

1-а паремія: Притч. **10**, 7, 6; **3**, 13–16; **8**, 6, 34–35, 4, 12, 14, 17, 5–9; **1**, 23; **15**, 4.

2-а паремія: Притч. **10**, 31–32; **11**, 1–2, 4, 3, 5–12.

3-я паремія: Премудр. Соломона **4**, 7–15.

Мученику

1-а паремія: Ісая **43**, 9–14.

2-а паремія: Премудр. Соломона **3**, 1–9.

3-я паремія: Премудр. Соломона **4**, 7–15.

**Мученикам, священномученику,
священномученикам,
безсрібникам, мучениці,
мученицям,
преподобним жонам,
преподобномучениці,
преподобномученицям**

1-а паремія: Ісая **43**, 9–14.

2-а паремія: Премудр. Соломона **3**, 1–9.

3-я паремія: Премудр. Соломона **5**, 15–24; **6**, 1–3.

**Преподобному, преподобним,
преподобномученику,
преподобномученикам,
сповіднику, Христа ради
юродивому, преподобній жоні**

1-а паремія: Премудр. Соломона **3**, 1–9.

2-а паремія: Премудр. Соломона **5**, 15–24; **6**, 1–3.

3-я паремія: Премудр. Соломона **4**, 7–15.

ПАРЕМІЇ НА РІЗНІ ВИПАДКИ**На відновлення храму**

1-а паремія: 3 Царств **8**, 22–23, 27–30.

2-а паремія: Притч. **3**, 19–34.

3-я паремія: Притч. **9**, 1–11.

На благословення дзвона

Чис. **10**, 1–10.

ПРО НУМЕРАЦІЮ ПСАЛМІВ І НАЗВИ КНИГ

Нумерація деяких псалмів у західних виданнях Біблії, у тому числі у виданнях Біблійних товариств, відрізняється від нумерації в даній Біблії, що треба пам'ятати при користуванні іноземною літературою. Ця різниця пояснюється тим, що слов'янська, російська та українська Біблії в нумерації псалмів наслідують грецьку Біблію – так звану Септуагінту (LXX), тобто переклад сімдесяти тлумачів, зроблений з єврейської мови на грецьку в III–II століттях до Різдва Христового. Західні ж видання дотримують тієї нумерації псалмів, що існує в єврейській, так званій масоретській (M) Біблії. Співвідношення нумерацій дане в таблиці, де лівий стовпчик (LXX) показує нумерацію псалмів у грецькій, слов'янській, російській та українській Бібліях, а права (M) – у єврейській Біблії та у перекладах з неї.

LXX	M	LXX	M
1	–	1	1
2	–	2	2
3	–	3	3
4	–	4	4
5	–	5	5
6	–	6	6
7	–	7	7
8	–	8	8
9 ₁₋₃₉	–	9 ₁₋₂₁	10 ₁₋₁₈
10	–	11	11
11	–	12	12
12	–	13 та ін.	13 та ін.
.....			
110	–	111	111
111	–	112	112
.....			
112	–	113	113
113 ₁₋₂₆	–	114 ₁₋₈	115 ₁₋₁₈
114 ₁₋₉	}	–	116 ₁₋₁₉
115 ₁₋₁₀	}	–	117
116	–	–	118 та ін.
117	–	–	118 та ін.
.....			
144	–	145	145
145	–	146	146
146 ₁₋₁₁	}	–	147 ₁₋₂₀
147 ₁₋₉	}	–	147 ₁₋₂₀
148	–	–	148
149	–	–	149
150	–	–	150
151	–	–	–

Книги Царств у масоретській Біблії (M) і в перекладах з неї названі інакше, ніж у Септуагінті (LXX), Вульгаті (латинській Біблії), слов'янській, російській та українській Бібліях:

LXX	M	LXX	M
1 Царств	–	1 Самуїла	3 Царств
2 Царств	–	2 Самуїла	1 Царів
			4 Царств
			2 Царів

У деяких виданнях Біблії Книгу Неемії називають Другою книгою Ездри, Другу Ездри – Третьою Ездри, а Третю Ездри – Четвертою книгою Ездри.

ПРО КНИГИ КАНОНІЧНІ ТА НЕКАНОНІЧНІ

Християнська Біблія складається з двох частин: Старого Завіту і Нового Завіту. Книги Старого Завіту писалися протягом більш як тисячі літ до Різдва Христового давньоєврейською мовою, книги Нового Завіту написані грецькою мовою в I столітті після Різдва Христового.

У Старому Завіті є книги канонічні і неканонічні. Основна різниця між ними в тому, що книги канонічні більш давні, написані в XV–V століттях до Різдва Христового, а книги неканонічні, тобто які не ввійшли до канону, до зібрання священних книг, написані пізніше, у IV–I століттях до Різдва Христового. Старозавітний канон створювався поступово. Першим збирачем священних книг воедино вважають Ездру (V ст. до Р. Х.). У III ст. до Р. Х. – I ст. після Р. Х. старозавітний канон набув того вигляду, який існує в сучасній єврейській, так званій масоретській, Біблії (вона містить лише Старий Завіт; масорети, хранителі передання, закінчили роботу над нею у VIII ст. після Р. Х.). У ній 39 книг, які розділені на три відділи: *закон, пророки і писання* (цими словами в давнину називали Старий Завіт, – див. Мф 7, 12; Лк 24, 44). *Закон* (по-єврейськи *тóra*) містить П'ятикнижжя Мойсея: Буття, Вихід, Левит, Числа і Второзаконня. *Пророки* (небийм) поділяються на перших, або старших, до яких належать книги Ісуса Навина, Суддів, дві книги Самуїла (у нашій Біблії це 1 і 2 Царств) і дві книги Царів (наші 3 і 4 Царств; у християнській Церкві книги старших пророків, а також Руфі, Есфирі, Ездри, Неємії і Паралипоменон заведено вважати історичними книгами), і на останніх, або молодших, які у свою чергу поділяються на великих пророків і малих. Книги трьох великих пророків: Ісаї, Єремії, Єзекиїля; дванадцяти малих: Осії, Іоїля, Амоса, Авдія, Іони, Михея, Наума, Авакума, Софонії, Аггея, Захарії і Малахії. *Писання* (кетубім) складають: Псалми, Притчі, Іов, Пісня Пісень, Руф, Плач Єремії, Екклезіаст, Есфир, Даниїл, Ездра, Неємія і Літописи (= 1 і 2 Паралипоменон).

Після повернення євреїв з полону вавилонського, тобто після V ст. до Різдва Христового, було складено і написано ще кілька книг єврейською і грецькою мовами. У канон єврейських священних книг їх уже не включили, але вони увійшли, як корисні і повчальні, у Септуагінту, тобто грецький переклад Біблії.

Цей переклад був зроблений у III–II століттях до Р. Х. для олександрійських євреїв-елліністів і юдеїв розсіяння, тобто які жили поза Палестиною, які вже забували рідну мову і говорили по-грецьки (див. передмову до Книги Ісуса сина Сирахового). Давнє передання говорить про 70-х (або 72-х) тлумачах, тобто перекладачах, які переклали священні книги з єврейської мови на грецьку, тому і переклад цей називається “перекладом сімдесятьох”, або по-грецьки “Септуагінта”. Він у деяких деталях відрізняється від масоретського тексту, оскільки масорети і перекладачі на грецьку користувалися різними списками (рукописами) стародавнього тексту.

Біблійні книги латинською мовою були відомі вже наприкінці II ст. після Р. Х. Блаж. Ієронім переклав їх заново наприкінці IV – початку V ст., і

цей переклад, відомий під назвою “Вульгата”, одержав широке поширення в католицькій Церкві.

Переклад священних книг слов'янською мовою початий був святими рівноапостольними Кирилом і Мефодієм у IX ст. Сучасна слов'янська Біблія являє собою передрук Єлизаветинського видання 1751–1756 рр., у якому текст Старого Завіту був вивірений за грецькою Біблією.

На російську мову Біблія перекладена в середині XIX століття. Канонічні книги перекладалися з єврейського масоретського тексту з доповненнями і варіантами з Септуагинти, а неканонічні – з грецької мови, за винятком Третьої книги Ездри, перекладеної з латинської, оскільки цієї книги нема ні в єврейській, ні у грецькій Бібліях. Православні Біблії, як слов'янська, так і російська та українська, містять усі 39 канонічних і 11 неканонічних книг Старого Завіту.

БІБЛІЙНИЙ КАЛЕНДАР

Рахунок місяців		Назви місяців СТАРОДАВНІ й АССИРО-ВАВИЛОНСЬКІ, кількість днів у місяці й особливі дні	Відповідає місяцям сучасного календаря
у свя- щен- ному році	у ци- віль- ному році		
I	7	АВИВ, НИСАН. 30 днів 14. Пасха (Вих. гл. 12; Лев. 23, 5; Чис. 28, 16). 16. Принесення першого снопа жнив ячменю (Лев. 23, 10–14).	березень– квітень
II	8	ЗИФ, ІЯР. 29 днів 14. Друга Пасха – для тих, хто не міг зробити першу (Чис. 9, 10–12).	квітень– травень
III	9	СИВАН. 30 днів 6. П'ятдесятниця (Лев. 23, 16) або свято седмиць (Втор. 16, 9–10). Принесення початків жнив пшениці (Лев. 23, 15–21) і початків усіх плодів землі (Чис. 28, 26; Втор. 26, 2, 10).	травень– червень
IV	10	ФАММУЗ. 29 днів 17. Піст. Взяття Єрусалима (Зах. 8, 19).	червень– липень
V	11	АВ. 30 днів 9. Піст. Зруйнування храму єрусалимського (Зах. 8, 19).	липень– серпень
VI	12	ЕЛУЛ. 29 днів	серпень– вересень
VII	1	АФАНИМ, ТИШРІ. 30 днів 1. Свято труб (Чис. 29, 1). Новий рік. 10. День очищення (Лев. 16, 29; 25, 9). 15–22. Свято кущів (Лев. 23, 34–36; Чис. 29, 12–35).	вересень– жовтень
VIII	2	БУЛІ, МАРХЕШВАН. 29 днів	жовтень– листопад
IX	3	КИСЛЕВ. 30 днів 25. Свято оновлення (1 Мак. 4, 52–59. Ін 10, 22).	листопад– грудень
X	4	ТЕБЕФ. 29 днів	грудень– січень
XI	5	ШЕВАТ. 30 днів	січень– лютий
XII	6	АДАР. 29 днів 11. Піст Есфирі (Есф. 4, 16). 14–15. Свято Пурим (Есф. 9, 17–32).	лютий– березень

У Біблії священний рік з часу виходу з Єгипту починається з весни, з місяця авив, що означає місяць стиглого колосся (Вих. 13, 4; 12, 2). Це був місяць весняного рівнодення і час дозрівання ячменю (Лев. 23, 10–14). Пізніше він став називатися нисаном. У 14-й день цього місяця, що припадає на повню, святкували Пасху (Вих. гл. 12). Інші місяці назв не мали, про них говорили: другий місяць, десятий місяць тощо. Лише в розповіді про будівництво храму Соломона за участю фінікійців три місяці названі особливо: зиф (місяць цвітіння) – 3 Цар. 6, 1, афаним (місяць бурхливих вітрів) – 3 Цар. 8, 2, і бул (місяць виростання) – 3 Цар. 6, 38; це фінікійські назви. Після полону вавилонського з'явилися асиро-вавилонські назви місяців: нисан (Неєм. 2, 1), іяр, сиван (Есф. 8, 9), фаммуз або таммуз, ав, елул (Неєм. 6, 15), тишрі, мархешван, кислев або хаслев (Неєм. 1, 1; Зах. 7, 1), тебеф (Есф. 2, 16), шеват (Зах. 1, 7) і адар (Есф. 3, 7). Ті з них, які не зустрічаються в Біблії, відомі за творами Йосифа Флавія (I століття після Р. Х.) та за іншими стародавніми джерелами.

Цивільний рік починався і закінчувався восени (порівн. Вих. 23, 16; 34, 22), після збирання врожаю (у місяці тишрі). У Біблії зустрічається рахунок місяців і за священним, і за цивільним роком.

Початок місяця визначався за появою видимого серпа нового місяця; цей день, новомісяччя, був святковим (Чис. 10, 10; 28, 11). Від одного місяця у повні до іншого минає 29,5 доби, тому місяці мали тривалість у 29 і 30 днів поперемінно. 12 місячних місяців складають рік у 354 дні, що на 11 днів менше за сонячний рік. За три роки різниця між місячним і сонячним роком складе цілий місяць, тому приблизно раз на три роки додавався 13-й місяць і виходив рік тривалістю в 384 дні. Це робилося для того, щоб авив залишався весняним місяцем.

У наведеній таблиці зазначені назви місяців у священному і цивільному році (тобто перший місяць, другий і далі), а також давні (ханаанські та фінікійські) і які з'явилися після полону (асиро-вавилонські) назви у тому вигляді, в якому вони наведені в даній Біблії. Позначено кількість днів у місяці, перелічені біблійні свята і пости і показано приблизну відповідність біблійних місяців сучасним.

Дні тижня, крім суботи (шабат), особливих найменувань не мали, якщо не рахувати грецької назви дня перед суботою – параскеві́, що означає “приготування” (до дня спокою – суботи), яка існувала в елліністичну епоху. Тиждень завершувався суботою, тому “день перший” (після суботи, див. Мф 28, 1) відповідає нашій неділі, “день другий” – понеділку тощо.

День (у значенні доби) починався з заходу сонця, тобто з пізнього вечора. У давнину як ніч, так і день поділялися на три частини: ніч – на першу, другу і третю сторожі (Суд. 7, 19), а день – на ранок, полудень і вечір (Пс. 54, 18). Пізніше, з часів римського панування, ніч ділилася на чотири сторожі (Лк 12, 38; Мф 14, 25), і ввійшло у вжиток поняття “година” – дванадцята частина дня або ночі (Мф 20, 1–8; Діян. 23, 23).

БІБЛІЯ

КНИГИ СВЯЩЕННОГО ПИСАННЯ СТАРОГО ТА НОВОГО ЗАВІТУ

Видання Київської Патріархії
Української Православної Церкви
Київського Патріархату
01004, м. Київ, вул. Пушкінська, 36

Віддруковано на АТ “Книга”
04655, МСП, Київ-53, вул. Артема, 25

Зам. № _____
Формат 70x100/16, тираж 10 000 прим.

НОВИЙ ЗАВІТ

З М І С Т

	Скороч. визнач.	Кількість глав у книзі	Стор.
Господа Ісуса Христа святе Євангеліє:			
Від Матфея святе благовістування	(Мф)	28	1081–1120
Від Марка святе благовістування	(Мк)	16	1121–1145
Від Луки святе благовістування	(Лк)	24	1146–1187
Від Іоана святе благовістування	(Ін)	21	1188–1218
Діяння святих апостолів	(Діян.)	28	1219–1259
Соборні послання святих апостолів:			
Послання Якова	(Як.)	5	1260–1264
Перше послання Петра	(1 Пет.)	5	1264–1269
Друге послання Петра	(2 Пет.)	3	1269–1272
Перше послання Іоана	(1 Ін)	5	1272–1276
Друге послання Іоана	(2 Ін)	1	1276–1277
Третє послання Іоана	(3 Ін)	1	1277–1277
Послання Іуди	(Іуд.)	1	1278–1279
Послання святого апостола Павла:			
Послання до римлян	(Рим.)	16	1279–1295
Перше послання до коринф'ян	(1 Кор.)	16	1295–1311
Друге послання до коринф'ян	(2 Кор.)	13	1311–1321
Послання до галатів	(Гал.)	6	1321–1326
Послання до ефес'ян	(Еф.)	6	1327–1332
Послання до филип'ян	(Флп)	4	1332–1336
Послання до колос'ян	(Кол.)	4	1336–1339
Перше послання до солун'ян (фессалонікійців)	(1 Сол.)	5	1340–1343
Друге послання до солун'ян (фессалонікійців)	(2 Сол.)	3	1343–1345
Перше послання до Тимофія	(1 Тим.)	6	1345–1349
Друге послання до Тимофія	(2 Тим.)	4	1349–1352
Послання до Тита	(Тит.)	3	1352–1354
Послання до Филимона	(Флм)	1	1354–1355
Послання до євреїв	(Євр.)	13	1355–1367
Одрокровення святого Іоана Богослова (Апокаліпсис)	(Одрк.; Апок.)	22	1368–1387
Додатки: Показчик євангельських і апостольських читань церковних Послідовність євангельських подій за чотирма євангелістами Грошові одиниці в Новому Завіті Карти-схеми			
			1388–1397
			1398–1407
			1408
			1409–1415

ВІД МАТФЕЯ СВЯТЕ БЛАГОВІСТУВАННЯ

1 **1** Книга родоводу Ісуса Христа, Сина Давидового, Сина Авраамового.

² Авраам породив Ісаака; Ісаак породив Якова; Яків породив Іуду та братів його; ³ Іуда породив Фареса і Зару від Фамари; Фарес породив Есрома; Есром породив Арама; ⁴ Арам породив Аминадава; Аминадав породив Наасона; Наасон породив Салмона; ⁵ Салмон породив Вооза від Рахави; Вооз породив Овида від Руфи; Овид породив Ессея; ⁶ Ессея породив Давида царя; Давид цар породив Соломона від дружини Урієвої; ⁷ Соломон породив Ровоама; Ровоам породив Авию; Авия породив Асу; ⁸ Аса породив Іосафата; Іосафат породив Іорама; Іорам породив Озію; ⁹ Озія породив Іоафама; Іоафам породив Ахаза; Ахаз породив Єзекію; ¹⁰ Єзекія породив Манассію; Манассія породив Амона; Амон породив Іосію;

Примітка. Курсивом набрані слова, які були внесені в український переклад для розуміння мови. Цифри на полях позначають богослужбові зачала.

Глава 1. [1] Лк 3, 23. [2] Бут. 21, 2; 25, 26; 29, 35. [3] Бут. 38, 30; 46, 12. Руф. 4, 18. 1 Пар. 2, 5. [5] Руф. 4, 21. 1 Пар. 2, 11. [6] 1 Цар. 17, 12. 2 Цар. 12, 24. [7] 3 Цар. 11, 43; 14, 31; 15, 8. 1 Пар.

¹¹ Іосія породив Іоакима; Іоаким породив Єхонію та братів його до переселення вавилонського. ¹² По переселенні ж вавилонському Єхонія породив Салафіїла; Салафіїл породив Зоровавеля; ¹³ Зоровавель породив Авиуда; Авиуд породив Єлиакима; Єлиаким породив Азора; ¹⁴ Азор породив Садока; Садок породив Ахима; Ахим породив Еліуда; ¹⁵ Еліуд породив Єлеазара; Єлеазар породив Матфана; Матфан породив Якова; ¹⁶ Яків породив Йосифа, чоловіка Марії, від якої народився Ісус, названий Христом. ¹⁷ Отже, всіх поколінь від Авраама до Давида чотирнадцять родів; і від Давида до переселення вавилонського чотирнадцять родів; і від переселення вавилонського до Христа чотирнадцять родів.

¹⁸ Різдво Ісуса Христа було так: **2** по зарученні Матері Його Марії з Йосифом, перш ніж зійтися їм, виявилось, що Вона має в утробі від Духа Святого. ¹⁹ Йосиф же, чоловік її, будучи праведним і не бажаючи ославити її, хотів потай

3, 10. [10] 4 Цар. 20, 21. 1 Пар. 3, 13. [11] 4 Цар. 23, 34; 24, 6. 1 Пар. 3, 16. 2 Пар. 36, 4. [12] 1 Пар. 3, 17. 2 Пар. 37, 8. 1 Езд. 3, 2; 5, 2. [18] Лк 1, 27.

відпустити Її. ²⁰ Та щойно він помислив це, як ось ангел Господній з'явився йому уві сні, промовляючи: Йосифе, сину Давидів! Не бійся прийняти Марію, жону твою, бо зачате в Ній є від Духа Святого. ²¹ Народить же Вона Сина, і наречеш Йому ім'я Ісус, бо Він спасе людей Своїх від гріхів їхніх. ²² Це ж усе сталося, щоб збулося сказане Господом через пророка, який говорить: ²³ ось Діва в утробі прийме й народить Сина, і наречуть ім'я Йому Еммануїл, що означає: з нами Бог. ²⁴ Прокинувшись, Йосиф зробив, як звелів йому ангел Господній, і прийняв жону свою. ²⁵ І не знав Її, поки й породила Сина Свого первістка, і він нарід ім'я Йому: Ісус.

3 **2** Коли ж Ісус народився у Вифлеємі Юдейському у дні царя Ірода, волхви* зі сходу прийшли до Єрусалима, кажучи: ² де є народжений Цар Юдейський? Бо ми бачили зірку Його на сході і прийшли поклонитися Йому. ³ Почувши це, Ірод цар стривожився, й увесь Єрусалим з ним. ⁴ І, зібравши всіх первосвящеників і книжників народних, питав у них: де мав би народитися Христос? ⁵ Вони ж сказали йому: у Вифлеємі юдейському, бо так написано пророком: ⁶ і ти, Вифлеєме, земле Іудина, нічим не менший від інших володінь Іудиних; бо з тебе вийде Вождь, Який упасе народ Мій, Ізраїля. ⁷ Тоді Ірод, потайки покликавши волхвів, вивідав від них час з'явлення зірки ⁸ і пославши їх до Вифлеєма, сказав:

* Мудреці

[21] Лк 1, 31. Діян. 4, 12. 1 Ін 2, 2. Рим. 3, 24. [23] Іс. 7, 14. [25] Лк 2, 21.

Глава 2. [1] Лк 2, 6. [2] Чис. 24, 17.

підіть, старанно розвідайте про Немовля і, коли знайдете, сповістять мене, щоб і мені піти поклонитися Йому. ⁹ Вони, вислухавши царя, пішли. І ось зірка, яку бачили вони на сході, йшла перед ними, аж поки, нарешті, прийшла і зупинилась над місцем, де було Немовля. ¹⁰ Побачивши зірку, вони зраділи радістю вельми великою. ¹¹ І, увійшовши в дім, побачили Немовля з Марією, Матір'ю Його, і, впавши, поклонилися Йому; і, відкривши скарби свої, принесли Йому дари: золото, ладан і смирну*. ¹² І, одержавши уві сні одкровення не повертатися до Ірода, іншою дорогою відійшли до країни своєї.

¹³ Коли ж вони відійшли, то ангел Господній уві сні з'явився Йосифові, говорячи: устань, візьми Немовля і Матір Його та біжи в Єгипет і будь там, доки не скажу тобі, бо хоче Ірод шукати Немовля, щоб погубити Його. ¹⁴ Він же, вставши, узяв Немовля і Матір Його вночі та й пішов у Єгипет ¹⁵ і був там до смерти Іродової, щоб збулося сказане Господом через пророка, який говорить: з Єгипту покликав Я Сина Мого.

¹⁶ Тоді Ірод, побачивши себе осміяним волхвами, дуже розгнівався і послав повбивати усіх немовлят у Вифлеємі і в усіх околицях його, – від двох років і менше – за часом, про який вивідав у волхвів. ¹⁷ Тоді збулося сказане через пророка Єремію, який говорить: ¹⁸ голос в Рамі чути, плач і ридання та голосіння велике;

* Запашна рідина

Іс. 60, 3. [6] Мих. 5, 2. Ін 7, 42. [11] Іс. 60, 6. [15] Ос. 11, 1. [18] Єр. 31, 15.

Рахиль плаче за дітьми своїми і не хоче втішитися, бо нема їх.

¹⁹ Як помер Ірод, то ангел Господній уві сні з'явився Йосифові в Єгипті ²⁰ і говорить: устань, візьми Немовля і Матір Його та йди в землю Ізраїлеву, бо вже померли ті, що шукали душу Немовляти. ²¹ Він же, вставши, узяв Немовля і Матір Його і прийшов у землю Ізраїлеву. ²² Почувши ж, що Архелай царює в Юдеї замість Ірода, батька свого, побоявся йти туди; а, одержавши уві сні одкровення, пішов у землю Галилейську. ²³ І, прийшовши, оселився в місті, яке зветься Назарет, щоб збулося сказане через пророків, що Він Назореем наречеться.

5 **3** У ті дні приходить Іоан Хреститель і проповідує в пустелі Юдейській, ² і каже: покайтеся, наблизилось бо Царство Небесне. ³ Бо Він є Той, про Якого сказав пророк Ісаї: глас вопіючого в пустелі: приготуйте путь Господеві, прямими зробіть стезі Йому. ⁴ Сам же Іоан мав одяг з верблюжого волоса і пояс шкіряний на стегнах своїх, а їжею його були акриди* та мед дикий. ⁵ Тоді виходили до нього Єрусалим, і вся Юдея, і вся околиця Йорданська; ⁶ і хрестилися в Йордані від нього, сповідаючи гріхи свої. ⁷ А побачивши багато фарисеїв і саддукеїв, що йшли до нього хреститися, Іоан сказав їм: поріддя ехиднове! Хто навчив вас тікати від грядущого гніву? ⁸ Створіть же плід,

достойний покаяння. ⁹ І не починайте говорити в собі: отця маємо Авраама. Кажу бо вам, що Бог може з каміння цього звести дітей Авраамові. Вже й сокира біля кореня дерева лежить: ¹⁰ бо всяке дерево, що не приносить доброго плоду, рубають і кидають в огонь. ¹¹ Я хрещу вас водою на покаяння, але Той, Хто гряде після мене, Сильніший за мене; я недостойний понести взуття Його; Він хреститиме вас Духом Святим і вогнем; ¹² Його лопата* в руці у Нього, і Він очистить тік Свій і збере пшеницю Свою в житницю, а полю спалить вогнем негасимим.

¹³ Тоді приходить Ісус з Галилеї на Йордан до Іоана хреститися від нього. ¹⁴ Іоан же стримував Його і говорив: мені треба хреститися від Тебе, і чи Тобі приходити до мене? ¹⁵ Але Ісус сказав йому у відповідь: облич нині, бо так належить нам виконати всяку правду. Тоді Іоан допускає Його. ¹⁶ І, охрестившись, Ісус вийшов зразу ж з води, – і ось розкрилися Йому небеса, і побачив Іоан Духа Божого, Який сходяв, мов голуб, і спускався на Нього. ¹⁷ І ось голос лунає з неба, який говорить: Це є Син Мій Улюблений, в Ньому Моє благовоління.

7 **4** Тоді Ісус виведений був Духом у пустелю, щоб спокушав Його диавол. ² І постився сорок днів і сорок ночей, наостанку зголоднів. ³ І, приступивши до Нього, спокусник сказав: якщо Ти Син

* Вид сарани.

* Якою віють хліб.

[23] Суд. 13, 5. Іс. 11, 1–2.

Глава 3. [1] Мк 1, 4. Лк 3, 3. Ін 1, 28. Діян. 13, 24. [3] Іс. 40, 3. Мк 1, 3. Лк 3, 4. Ін 1, 23. [4] Мк 1, 6. [7] Мф 23, 33. Лк 3, 7. [9] Ін 8, 39. Діян. 13, 26. [10] Мф 7,

19. [11] Мк 1, 8. Лк 3, 16. Ін 1, 26. Діян. 1, 5; 2, 2–4. [12] Лк 3, 17. [13] Мк 1, 9. Лк 3, 21. [16] Мк 1, 10. Лк 3, 21. Ін 1, 32. [17] Мк 1, 11. Лк 3, 22. Ін 5, 37. 2 Пет. 1, 17. Кол. 1, 13.

Божий, скажи, щоб каміння це хлібами стало. ⁴ Він же сказав йому у відповідь: написано: не хлібом єдиним житиме людина, але всяким словом, що виходить з уст Божих. ⁵ Тоді узав Його диявол до святого міста і поставив Його на крилі храму, ⁶ та й каже Йому: якщо Ти є Син Божий, кинься вниз, бо написано: ангелам Своїм заповість про Тебе, щоб оберігали Тебе, і на руки візьмуть Тебе, щоб не спіткнувся об камінь ногою Твоєю. ⁷ Сказав же йому Ісус: написано також: не спокушай Господа Бога твого. ⁸ Знову бере Його диявол на дуже високу гору і показує Йому всі царства світу і славу їхню, ⁹ та й говорить Йому: це все Тобі дам, якщо, впавши, поклонишся мені. ¹⁰ Тоді Ісус говорить йому: відійди від Мене, сатано, бо написано: Господу Богу твоему поклоняйся і Йому Єдиному служи. ¹¹ Тоді залишив Його диявол, і ось ангели приступили й служили Йому.

8 ¹² Коли ж почув Ісус, що Іоан відданий під варту, пішов до Галилеї. ¹³ І, залишивши Назарет, прийшов і оселився в Капернаумі приморському, в краях Завулонових і Неффалимових, ¹⁴ щоб збулося сказане пророком Ісаєю, який говорить: ¹⁵ земле Завулонова і земле Неффалимова, за Йорданом на шляху приморському, Галилеє язичників. ¹⁶ Народ, що сидів у темряві, побачив світло велике, і тим, що перебувають у країні й тіні смерти, світло засяяло їм. ¹⁷ Відтоді почав Ісус пропо-

вувати й говорити: покайтеся, наблизилося бо Царство Небесне.

¹⁸ Проходячи ж біля моря Галилейського, Він побачив двох братів: Симона, що звався Петром, і Андрія, брата його, які закидали сіті в море, бо вони були рибалками. ¹⁹ Та й каже їм: ідіть за Мною, і зроблю вас ловцями людей. ²⁰ І вони зараз же, покинувши сіті, пішли за Ним. ²¹ І, відійшовши звідтіля, побачив інших двох братів: Якова Зеведеєвого та Іоана, брата його, у човні із Зеведеєм, батьком їхнім, які лагодили сіті свої, і покликав їх. ²² Вони, одразу ж покинувши човен і батька свого, пішли за Ним.

²³ І ходив Ісус по всій Галилеї, навчаючи в синагогах їхніх і проповідуючи Євангеліє Царства, зціляючи всяку недугу і всяку неміч у людях. ²⁴ І розійшлася чутка про Нього по всій Сирії; і приводили до Нього всіх немічних, хворих на всілякі недуги, й одержимих, і біснуватих, і сновид, і розслаблених – і Він зціляв їх. ²⁵ І йшло за Ним багато народу з Галилеї, і з Десятиграддя, і з Єрусалима, і з Юдеї, і з іншого боку Йордана.

5 Побачивши народ, Він зійшов на гору; і, коли сів, приступили до Нього ученики Його. ² І, відкривши уста Свої, навчав їх, промовляючи:

³ Блаженні убогі духом, бо їхнє є Царство Небесне.

⁴ Блаженні ті, що плачуть, бо вони втішаться.

⁵ Блаженні лагідні, бо вони упадкують землю.

Глава 4. [4] Втор. 8, 3. Лк 4, 4. [6] Пс. 90, 11–12. Лк 4, 10. [7] Втор. 6, 16. Лк 4, 12. [10] Втор. 6, 13; 10, 20. Лк 4, 8. [12] Мк 1, 14. Лк 4, 14. Ін 4, 43. [16]

Іс. 9, 1–2. [17] Мк 1, 15. [18] Мк 1, 16. [24] Мк 6, 55. [25] Лк 6, 17.

Глава 5. [3] Лк 6, 20. [4] Іс. 61, 2–3. Лк 6, 21. [5] Пс. 36, 11.

⁶ Блаженні голодні і спрагли правди, бо вони наситяться.

⁷ Блаженні милостиві, бо вони помилювані будуть.

⁸ Блаженні чисті серцем, бо вони Бога побачать.

⁹ Блаженні миротворці, бо вони синами Божими назвуться.

¹⁰ Блаженні гнані за правду, бо їхнє є Царство Небесне.

¹¹ Блаженні ви, коли ганьбитимуть вас і гнатимуть, і зводитимуть на вас усяке лихослів'я та наклепи – Мене ради. ¹² Радуйтеся і веселіться, бо велика нагорода ваша на небесах. Так гнали і пророків, які були до вас.

¹³ Ви – сіль землі. Якщо ж сіль втратить силу, то чим зробиш її солоною? Вона вже ні до чого не придатна, хіба що бути викинутою геть на потоптання людям.

11 ¹⁴ Ви – світло світу. Не може сховатися місто, яке стоїть на верху гори. ¹⁵ І не запалюють світильник, щоб поставити його під посудину, але на свічник, – і світить всім у домі. ¹⁶ Так нехай сяє світло ваше перед людьми, щоб вони бачили ваші добрі діла і прославляли Отця вашого Небесного.

¹⁷ Не думайте, що Я прийшов порушити Закон або Пророків: не порушити прийшов Я, а виконати. ¹⁸ Бо істинно кажу вам: доки існуватимуть небо і земля, жодна йота чи жодна риска не перейде із закону, поки не здійсниться все. ¹⁹ Отже, якщо хто порушить одну з цих заповідей найменших і навчить того людей, той най-

меншим назветься в Царстві Небесному; а хто виконає і навчить, той великим назветься в Царстві Небесному. ²⁰ Кажу бо вам, якщо праведність ваша не перевершить праведности книжників і фарисеїв, то ви не ввійдете до Царства Небесного.

²¹ Ви чули, що було сказано древнім: не вбивай, а хто уб'є, підлягає суду. ²² Я ж кажу вам, що всякий, хто гнівається на брата свого даремно, підлягає суду; а хто скаже на брата свого: “рака”*, підлягає синедріону**; а хто скаже: “потвора”, підлягає геєні вогнєній. ²³ Отже, коли ти принесеш дар твій до жертovníка і там згадаєш, що брат твій має щось проти тебе, ²⁴ залиш там дар твій перед жертovníком і піди перше помирися з братом твоїм, і тоді прийди й принеси дар твій. ²⁵ Мирися з суперником твоїм швидко, доки ти в дорозі з ним, щоб суперник не віддав тебе судді, а суддя не віддав би тебе слугі, і не вкинули б тебе у в'язницю. ²⁶ Істинно кажу тобі: ти не вийдеш звідти, поки не віддаси останній кодрант***.

²⁷ Ви чули, що було сказано древнім: не чини перелюбу. ²⁸ А Я кажу вам, що всякий, хто погляне на жінку, жадаючи її, вже вчинив перелюб з нею в серці своєму. ²⁹ Якщо ж праве око твоє спокушає тебе, вирви його і кинь від себе, бо краще для тебе, щоб за-

* Нікчемний чоловік.

** Верховне судилище.

*** Дрібна монета.

[8] Пс. 23, 4. [9] Євр. 12, 14. [10] 1 Пет. 3, 14. [11] Лк 6, 22. 1 Пет. 4, 14. [12] Мф 21, 35. [13] Мк 9, 50. Лк 14, 34. [14] Флп 2, 15. [15] Мк 4, 21. Лк 8, 16; 11, 33. [16] 1 Пет. 2, 12. Флп 2, 15. [18] Лк 16, 17.

[21] Вих. 20, 13. Втор. 5, 17. Мф 19, 18. Мк 10, 19. Лк 18, 20. [25] Лк 12, 58. [27] Вих. 20, 14. Втор. 5, 18. [29] Втор. 13, 6–8. Мф 18, 8–9. Мк 9, 43, 47.

гинув один з членів твоїх, аніж щоб усе тіло твоє було ввергнуте в геєну вогненну. ³⁰ І коли правиця твоя спокушає тебе, відсічи її та кинь від себе: бо краще для тебе, щоб загинув один з членів твоїх, аніж щоб усе тіло твоє було ввергнуте в геєну.

³¹ Сказано також: коли хто розводиться з жінкою своєю, нехай дасть їй лист про розлучення. ³² А Я кажу вам: хто розведеться з жінкою своєю, хіба що через її любодійство, призводить її до перелюбства, і хто візьме шлюб з розлученою, той перелюбствує.

14 ³³ Ще чули ви, що було сказано древнім: не клянися неправдиво, а виконуй перед Господом клятви твої. ³⁴ А Я кажу вам – не клястися зовсім: ні небом, бо воно є престолом Божим; ³⁵ ні землею, бо вона є підніжжям ніг Його; ні Єрусалимом, бо це місто великого Царя. ³⁶ І головою твоєю не клянися, бо не можеш жодної волосини білою або чорною зробити. ³⁷ Нехай буде слово ваше: так – так; ні – ні, а що зверх цього, те від лукавого.

³⁸ Ви чули, що було сказано: око за око і зуб за зуб. ³⁹ А Я кажу вам не противитися злу. Але якщо тебе хто вдарить у праву твою щоку, підстав йому і другу. ⁴⁰ І тому, хто захоче судитися з тобою і верхній одяг твій взяти, віддай йому і сорочку. ⁴¹ І хто примусить тебе іти з ним одне поприще, іди з ним два. ⁴² Тому, хто просить у тебе, дай; і від того, хто хоче в тебе позичити, не відвертайся.

[31] Втор. 24, 1. Мф 19, 7. Мк 10, 4, 11. Лк 16, 18. 1 Кор. 7, 10. [33] Лев. 19, 12. Втор. 23, 21. Вих. 20, 7. [37] Як. 5, 12. [38] Вих. 21, 24. Лев. 24, 20. Втор. 19, 21. [39] Лк 6, 29. Як. 3, 13. Рим. 12, 17.

⁴³ Ви чули, що було сказано: люби ближнього твого і ненавидь ворога твого. ⁴⁴ А Я кажу вам: любіть ворогів ваших, благословляйте тих, хто проклинає вас, добро творіть тим, хто ненавидить вас, і моліться за тих, хто кривдить і гонить вас, ⁴⁵ щоб ви були синами Отця вашого Небесного, бо Він сонцем Своїм осяває злих і добрих і посилає дощ на праведних і на неправедних. ⁴⁶ Бо коли ви любите тих, хто любить вас, яка вам нагорода? Чи не те саме і митарі роблять? ⁴⁷ І коли ви вітаєте тільки друзів ваших, що особливого робите? Чи не так само і язичники чинять?

⁴⁸ Отже, будьте досконалі, як Отець ваш Небесний досконалий.

6 ¹ Стережіться, не творіть милостині вашої перед людьми для того, щоб вони бачили вас: інакше не буде вам нагороди від Отця вашого Небесного. ² Отже, коли твориш милостиню, не сурми перед собою, як роблять лицеміри в синагогах і на вулицях, щоб прославляли їх люди. Істинно кажу вам: вони вже мають нагороду свою. ³ У тебе ж, як твориш милостиню, нехай ліва рука твоя не знає, що робить правиця твоя, ⁴ щоб милостиня твоя була потаємною; і Отець твій, Який бачить таємне, воздасть тобі явно.

⁵ І, коли молишся, не будь як лицеміри, які люблять молитися у синагогах і на перехрестях, зупиняючись, щоб бачили їх люди. Істинно кажу вам: вони вже мають нагороду свою. ⁶ Ти ж, коли

1 Кор. 6, 7. 1 Сол. 5, 15. [42] Втор. 15, 7. Лк 6, 34. [43] Лев. 19, 18. Мф 22, 39. Мк 12, 31. Як. 2, 8. Рим. 13, 9. [44] Лк 6, 27; 23, 34. Діян. 7, 60. 1 Кор. 4, 12. [45] Лк 6, 35.

Глава 6. [2] Рим. 12, 8.

молишся, увійди до кімнати твоєї і, зачинивши двері твої, помолись Отцю твоєму, Який у таїні, і Отець твій, Який бачить таємне, воздасть тобі явно. ⁷ А молячись, не говоріть зайвого, як язичники, бо вони думають, що в багатослів'ї своєму почуті будуть. ⁸ Не уподібнюйтесь їм, бо знає Отець ваш, чого ви потребуєте, раніше за ваше прохання до Нього. ⁹ Моліться ж так:

Отче наш, що еси на небесах, нехай святиться ім'я Твоє; ¹⁰ нехай прийде Царство Твоє; нехай буде воля Твоя, як на небі, так і на землі. ¹¹ Хліб наш насущний дай нам сьогодні; ¹² І прости нам провини наші, як і ми прощаємо винуватцям нашим; ¹³ І не введи нас у спокусу, але визволи нас від лукавого. Бо Твоє є Царство, і сила, і слава навіки. Амінь.

17 ¹⁴ Бо якщо ви прощатимете людям провини їхні, то *простить* і вам Отець ваш Небесний. ¹⁵ А коли не будете прощати людям провин їхніх, то і Отець ваш не простить вам провин ваших.

¹⁶ Коли ж постите, не будьте сумні, як лицеміри, бо вони потьмарюють обличчя свої, щоб показати людям, що постять вони. Істинно кажу вам: вони вже мають нагороду свою. ¹⁷ Ти ж, коли постиш, намасти голову твою і вмий обличчя твоє, ¹⁸ щоб не показувати людям, що ти постиш, але Отцю твоєму, – Який у таїні; і Отець твій, Який бачить таємне, воздасть тобі явно.

¹⁹ Не збирайте собі скарбів на землі, де черв і тля точать і де злодії підкопують і крадуть. ²⁰ Зби-

райте ж собі скарби на небі, де ні черв, ні тля не точать і де злодії не підкопують і не крадуть, ²¹ бо де скарб ваш, там буде й серце ваше.

²² Світильником тіла є око. 18 Отже, якщо око твоє буде чистим, то і все тіло твоє буде світлим; ²³ коли ж око твоє буде нечистим, то і все тіло твоє темним буде. Отже, якщо світло, що в тобі, є темрявою, то яка ж тоді темрява?

²⁴ Ніхто не може двом господарям служити: бо або одного полюбить, а другого буде ненавидіти; або одного триматиметься, а другим знехтує. Не можете служити Богові й мамоні*. ²⁵ Задля цього кажу вам: не піклуйтеся для душі вашої, що вам їсти чи пити, ні для тіла вашого, у що вдягнутися. Чи душа не більша за їжу, а тіло – за одяг? ²⁶ Погляньте на птахів небесних: вони не сіють, не жнуть, не збирають у житниці; і Отець ваш Небесний годує їх. Хіба ж ви не набагато кращі за них? ²⁷ Та й хто з вас, турбуючись, може додати собі зросту хоч на один лікоть? ²⁸ І про одяг чого піклуетесь? Подивіться на лілеї польові, як вони ростуть: не трудяться і не прядуть; ²⁹ кажу ж вам: що й Соломон у всій славі своїй не одягався так, як кожна з них; ³⁰ якщо ж траву польову, що сьогодні є, а завтра буде вкинута в піч, Бог так зодягає, то хіба не набагато краще *зодягне* вас, маловіри! ³¹ Тож не турбуйтеся і не кажіть: що нам їсти? чи що пити?

* Багатство.

[9] Лк 11, 2. [14] Сир. 28, 2. Мк 11, 25. [20] Лк 12, 21, 33. 1 Тим. 6, 19. [22] Лк

11, 34. [24] Лк 16, 13. [25] Пс. 54, 23. Лк 12, 22. 1 Пет. 5, 7.

або: у що одягтися? ³² Бо всього цього язичники шукають; знає бо Отець ваш Небесний, що ви маєте потребу в усьому цьому. ³³ Шукайте ж спершу Царства Божого і правди Його, і все це додасться вам. ³⁴ Отже, не піклуйтеся про завтрашній день, бо завтра саме за себе піклуватиметься. Досить кожному дневі своїх турбот.

20 **7** Не судить, щоб і вас не судили; ² бо яким судом судите, таким судитимуть і вас, і якою мірою міряєте, такою відміряється й вам. ³ І чому ж ти бачиш скалку в оці брата твого, а колоди, що є в оці твоєму, не відчуваєш? ⁴ Або, як скажеш братові твоєму: дай я витягну скалку з ока твого, коли колода в оці твоїм? ⁵ Лицеміре, вийми спершу колоду з ока твого, і тоді побачиш, як вийняти скалку з ока брата твого.

⁶ Не давайте святого псам і не кидайте перлів ваших перед свиньми, щоб вони не потоптали їх ногами своїми і, обернувшись, не пороздирали й вас.

⁷ Просіть, і дасться вам; шукайте, і знайдете; стукайте, і відчинять вам; ⁸ бо кожен, хто просить, одержує, і хто шукає, знаходить, і тому, хто стукає, відчиняють. ⁹ Чи є між вами така людина, яка, коли син її попросить у неї хліба, подала б йому камінь? ¹⁰ І коли попросить риби, подала б йому змію? ¹¹ Отже, якщо ви, будучи злими, вмiєте дари добрі давати дітям вашим, тим паче Отець ваш Небесний дасть блага тим, хто просить у Нього.

¹² Отже, все, чого бажаєте, щоб вам робили люди, так і ви робіть їм, – бо в цьому є Закон і Пророки.

¹³ Входить вузькими воротами, бо просторі ворота і широка дорога ведуть до погибелі, і багато хто йде ними. ¹⁴ А вузькі ворота і тісна дорога ведуть у життя, і мало тих є, хто знаходить їх.

¹⁵ Остерігайтеся лжепророків, які приходять до вас в одежі овечій, а всередині – вовки хижі.

¹⁶ По плодах їхніх пізнаєте їх. Хіба збирають виноград з терня або смокви з будяків? ¹⁷ Так усяке добре дерево і плоди добрі родить, а погане дерево і плоди погані родить. ¹⁸ Не може дерево добре плоди погані родити, ні дерево погане плоди добрі родити. ¹⁹ Всяке дерево, що не дає плоду доброго, зрубують і у вогонь кидають.

²⁰ Тож за їхніми плодами пізнаєте їх. ²¹ Не кожен, хто говорить Мені: Господи! Господи! – увійде в Царство Небесне, а той, хто виконує волю Отця Мого Небесного.

²² Багато хто скаже Мені того дня: Господи! Господи! Чи не Твоїм ім'ям ми пророкували, і чи не Твоїм ім'ям бісів виганяли, і чи не Твоїм ім'ям багато чудес творили? ²³ І тоді скажу їм: Я ніколи не знав вас, відійдіть від Мене, хто чинить беззаконня.

²⁴ Отже, всякого, хто слухає ці слова Мої і виконує їх, уподібню мужеві мудрому, який збудував будинок свій на камені; ²⁵ І пішов дощ, і розлилися річки, і знялися вітри, і ринули на будинок той, і він не впав, бо був збудований

[33] Мк 10, 30. Лк 12, 31. 1 Тим. 4, 8.

Глава 7. [1] Лк 6, 37. Рим. 2, 1. 1 Кор. 4, 5. [2] Мк 4, 24. Лк 6, 38. [3] Лк 6, 41. [7] Мф 21, 22. Мк 11, 24. Лк 11, 9. Ін 14, 13. Як. 1, 6. [9] Лк 11, 11. [12]

Тов. 4, 15. Лк 6, 31. [13] Лк 13, 24. [15] Єр. 23, 16. Мф 24, 4. 1 Ін 4, 1. [18] Лк 6, 43. [19] Мф 3, 10. Ін 15, 6. [21] Лк 6, 46. Ін 6, 40. Як. 1, 22. Рим. 2, 13. [23] Пс. 6, 9. Лк 13, 25, 27. [24] Лк 6, 47–48.

на камені. ²⁶ А всякий, хто слухає ці слова Мої і не виконує їх, уподібниться мужеві нерозумному, який збудував будинок свій на піску; ²⁷ І пішов дощ, і розлилися річки, і знялися вітри, і налягли на будинок той; і він упав, і руйнування його було велике.

²⁸ І коли Ісус скінчив слова ці, народ дивувався вченню Його, ²⁹ бо Він учив їх, як Той, Хто має владу, а не як книжники і фарисеї.

8 Коли ж Він зійшов з гори, слідом за Ним пішло багато народу. ² І ось підійшов прокажений і, кланяючись Йому, сказав: Господи, коли хочеш, можеш мене очистити. ³ Ісус, простягнувши руку, доторкнувся до нього і сказав: хочу, очисться. І він у ту ж мить очистився від прокази. ⁴ І говорить йому Ісус: гляди ж, нікому не розповідай, але піди покажися священикові і принеси дар, який повелів у законі Мойсей, на свідчення їм.

25 ⁵ А як увійшов Ісус до Капернаума, підійшов до Нього сотник і благав Його: ⁶ Господи, слуга мій вдома лежить розслаблений і тяжко страждає. ⁷ І говорить йому Ісус: Я прийду і зцілю його. ⁸ Сотник же у відповідь сказав: Господи! Я недостойний, щоб Ти увійшов під покрівлю мою; але промов тільки слово, і видужає слуга мій. ⁹ Бо і я – людина підвладна, але, маючи під собою воїнів, кажу одному: іди, і йде; і другому: прийди, і приходить; і слугі моему: зроби це, і зробить. ¹⁰ Почувши це,

Ісус здивувався і сказав тим, що йшли за Ним: істинно кажу вам, і в Ізраїлі не знайшов Я такої віри. ¹¹ Кажу ж вам, що багато придуть зі сходу й заходу і возляжуть з Авраамом, Ісааком і Яковом у Царстві Небесному; ¹² А сини Царства вигнані будуть у пільму непроглядну: там буде плач і скрегіт зубів. ¹³ І сказав Ісус сотникові: іди, і, як вірував ти, нехай буде тобі. І одужав слуга його в ту ж мить.

¹⁴ Прийшовши до Петрової господи, Ісус побачив тещу його, що лежала в гарячці, ¹⁵ і доторкнувся до руки її, і гарячка покинула її; і вона встала і слугувала Йому.

¹⁶ Коли ж настав вечір, привели до Нього багатьох біснуватих, і Він вигнав духів словом і зцілив усіх недужих, ¹⁷ щоб справдилося сказане пророком Ісаєю, який говорить: Він узяв на Себе недуги наші і поніс хвороби.

¹⁸ А як побачив Ісус довкола Себе багато народу, звелів ученикам відпливти на другий бік. ¹⁹ Тоді один книжник, підійшовши, сказав Йому: Учителю, я піду за Тобою, куди б Ти не пішов. ²⁰ І каже йому Ісус: лисиці мають нори і птахи небесні – гнізда, Син же Людський не має де голови прихилити. ²¹ Інший же з учеників Його сказав Йому: Господи! Дозволь мені перше піти і поховати батька мого. ²² Але Ісус сказав йому: іди за Мною і залиш мертвим ховати своїх мерців.

²³ І як увійшов Він у човен, за **27** Ним пішли ученики Його. ²⁴ І ось

[28] Мф 22, 33. Мк 1, 22. Лк 4, 32.

Глава 8. [2] Мк 1, 40. Лк 5, 12. [4] Лев. 14, 3–4. Мк 1, 44. Лк 5, 14. [5] Лк 7, 2. [12] Мф 22, 13. [14] Мк 1, 29–30.

Лк 4, 38. [16] Мк 1, 32. Лк 4, 40. [17] Іс. 53, 4. 1 Пет. 2, 24. [19] Лк 9, 57. [22] Лк 9, 60. [23] Мк 4, 35–36. Лк 8, 22.

піднялися хвилі великі на морі, аж човен покривало; Він же спав. ²⁵Тоді ученики Його, підійшовши до Нього, розбудили Його і сказали: Господи, рятуй нас, гинемо. ²⁶І говорить їм: чого ви такі боязкі, маловіри? Відтак, уставши, заборонив вітрам і морю, і настала велика тиша. ²⁷Люди ж, дивуючись, говорили: Хто Цей, що і вітри, й море слухають Його?

28 ²⁸І коли Він прибув на другий бік, до країни Гергесинської, Його зустріли двоє біснுவатих, що вийшли з гробниць, дуже люті, так що ніхто не міг пройти тією дорогою. ²⁹І ось вони закричали: що Тобі до нас, Ісусе, Сину Божий? Прийшов Ти сюди передчасно мучити нас. ³⁰А віддалік паслося велике стадо свиней. ³¹І біси благали Його: якщо виженеш нас, то пошли нас у стадо свиней. ³²І Він сказав їм: ідіть. І вони, вийшовши, пішли у стадо свиней. І ось усе стадо кинулося з кручі в море і втопилось у воді. ³³Пастухи ж побігли і, прийшовши у місто, розповіли про все і про те, що було з біснуватими. ³⁴І ось усе місто вийшло назустріч Ісусові; і, побачивши Його, просили, щоб Він відійшов від їхнього краю.

29 **9** ¹Тоді Він, увійшовши в човен, переплив назад і прибув до Свого міста. ²І ось принесли до Нього розслабленого, що лежав на постелі. І, побачивши віру їхню, Ісус сказав розслабленому: дерзай, чадо! Прощаються тобі гріхи твої! ³При цьому деякі з книжників говорили собі: Він богохульствує. ⁴Ісус же, бачачи

помисли їхні, промовив: навщо ви думаете лукаве в серцях своїх? ⁵Бо що легше – сказати: прощаються тобі гріхи, чи сказати: встань і ходи? ⁶Та щоб знали ви, що Син Людський має владу на землі прощати гріхи. Тоді говорить розслабленому: встань, візьми постіль твою та йди у дім твій. ⁷І той устав, узяв постіль свою і пішов у дім свій. ⁸Народ же, побачивши це, здивувався і прославив Бога, Який дав таку владу людям.

⁹Проходячи звідти, Ісус побачив чоловіка, що сидів на митниці, на ймення Матфей, і каже йому: іди за Мною. І той устав і пішов за Ним. ¹⁰І коли Ісус возлежав у домі, прийшло багато митарів і грішників і возлежали з Ним і з учениками Його. ¹¹Побачивши те, фарисеї сказали ученикам Його: чому Учитель ваш їсть і п'є з митарями і грішниками? ¹²Ісус же, почувши це, сказав їм: не здорові потребують лікаря, а недужі, ¹³підіть та навчіться, що означає: милости хочу, а не жертви. Бо Я прийшов прикликати не праведників, але грішників до покаяння.

¹⁴Тоді приступають до Нього ³¹ученики Іоанові і кажуть: чому ми і фарисеї постимо багато, Твої ж ученики не постять? ¹⁵І сказав їм Ісус: чи можуть весільні друзі сумувати, поки з ними жених? Але настануть дні, коли відберуть у них жениха, і тоді поститимуть. ¹⁶Ніхто ж бо на старий одяг не накладає латки з нової тканини, бо відірветься від старого, і дірка

[28] Мк 5, 1–2. Лк 8, 27. [29] Мк 1, 24.

Глава 9. [1] Мк 2, 1. [2] Мк 2, 3. Лк 5, 18. [5] Мк 2, 9. Лк 5, 23. [9] Мк 2, 14.

Лк 5, 27. [13] Ос. 6, 6. Мф 12, 7. Мк 2, 17. Лк 5, 32. [14] Мк 2, 18. Лк 5, 33. [16] Мк 2, 21. Лк 5, 36.

буде ще гірша. ¹⁷ Не вливають також вина молодого в старі міхи, а інакше прорвуться міхи, і вино витече, і міхи пропадуть; але вливають вино молоде в нові міхи, і зберігається те і друге.

32 ¹⁸ Коли Він говорив їм це, підійшов до Нього якийсь начальник і, кланяючись Йому, сказав: дочка моя нині померла, але Ти прийди, поклади на неї руку Свою, і буде жива. ¹⁹ І, вставши, Ісус за ним пішов, і ученики Його.

²⁰ І ось жінка, що дванадцять років страждала на кровотечу, підійшовши ззаду, доторкнулася до краю одягу Його, ²¹ бо вона казала сама собі: як тільки доторкнусь до одягу Його, одужаю. ²² Ісус же, обернувшись і побачивши її, сказав: дерзай, дочко! Віра твоя спасла тебе. І одужала жінка з того ж часу.

²³ Прийшов Ісус до господи начальника і побачив соплікарів та людей, що голосили. ²⁴ І сказав їм: відійдіть, бо не вмерла дівчина, а спить. І глузували з Нього. ²⁵ Коли ж людей було випроваджено, Він, увійшовши, взяв її за руку, і дівчина встала. ²⁶ І рознеслася чутка про це по всій землі тій.

33 ²⁷ Коли йшов Ісус звідтіля, за Ним слідом ішли двоє сліпих і кричали: помилуй нас, Ісусе, Сину Давидів! ²⁸ Коли ж Він увійшов у дім, сліпі приступили до Нього. І говорить їм Ісус: чи віруєте, що Я можу це зробити? Вони говорять Йому: так, Господи! ²⁹ Тоді він доторкнувся до очей їхніх і сказав: за вірою вашою нехай

буде вам. ³⁰ І відкрилися очі їхні; і сказав їм Ісус суворо: пильнуйте ж, щоб ніхто не довідався. ³¹ Вони ж, вийшовши, прославляли Його по всій землі тій.

³² Коли ж ті виходили, то привели до Нього чоловіка німого, біснுவатого. ³³ І коли біса було вигнано, німий почав говорити. І народ, дивуючись, казав: ніколи не було такого в Ізраїлі. ³⁴ Фарисеї ж говорили: силою князя бісівського виганяє Він бісів.

³⁵ І ходив Ісус по всіх містах і селах, навчаючи в їхніх синагогах, проповідуючи Євангеліє Царства і зціляючи всякі недуги і всяку неміч у людях. ³⁶ Бачачи безліч людей, Він змилосердився над ними, бо вони були зморені й розпорошені, як вівці, що не мають пастиря. ³⁷ Тоді говорить до учеників Своїх: жнива багато, а женців замало. ³⁸ Тож благайте Господаря жнива, щоб вислав женців на жниво Своє.

10 Прикликавши дванадцять учеників Своїх, Він дав їм владу над нечистими духами, щоб виганяли їх і зціляли всяку недугу і всяку неміч. ² Дванадцяти ж апостолів імена такі: перший Симон, що зветься Петром, і Андрій, брат його, Яків Зеведеїв та Іоан, брат його, ³ Филип і Варфоломій, Фома і Матфей-митар, Яків Алфеїв і Леввей, прозваний Фадеем, ⁴ Симон Кананіт та Іуда Іскаріотський, який і зрадив Його. ⁵ Цих дванадцятьох послав Ісус і заповів їм, промовляючи: на путь до язичників не ходіть і в місто

34

[18] Мк 5, 22. Лк 8, 41. [20] Мк 5, 25. [27] Мф 20, 30. [32] Лк 11, 14. [34] Мф 12, 24. Мк 3, 22. Лк 11, 15. [35] Мк 6, 6. Лк 13, 22. [36] Іс. 53, 6. Мк

6, 34. [37] Лк 10, 2. Ін 4, 35. [38] 2 Сол. 3, 1.

Глава 10. [1] Мк 3, 14. Лк 9, 1.

самарянське не входьте; ⁶ а йдіть краще до овець загиблих дому Ізраїлевого; ⁷ ходячи ж, проповідуйте, кажучи, що наблизилося Царство Небесне; ⁸ хворих зціляйте, прокажених очищайте, мертвих воскрешайте, бісів виганяйте: **задарма одержали, задарма давайте.** ⁹ Не беріть з собою ні золота, ні срібла, ані міді у пояси свої, ¹⁰ ні торбини на дорогу, ні двох одежин, ні взуття, ані посоха, бо той, хто трудиться, достойний нагороди своєї. ¹¹ В яке б місто або селище не ввійшли ви, довідуйтесь, хто в ньому достойний є, і там залишайтесь, доки не вийдете; ¹² а входячи в дім, привітайте його, кажучи: мир дому цьому. ¹³ І якщо буде дім достойний, то мир ваш зійде на нього; якщо ж не буде достойний, то мир ваш до вас повернеться. ¹⁴ А коли хто не прийме вас і не послухає слів ваших, то, виходячи з дому чи з міста того, обтрусіть порошок з ніг ваших. ¹⁵ Істинно кажу вам: відрадніше буде землі Содомській і Гоморрській у день судний, аніж **місту тому.** ¹⁶ Ось Я посилаю вас, як овець поміж вовків: отже, будьте мудрі, як змії, і лагідні, як голуби. ¹⁷ Остерігайтесь ж людей: бо вони видаватимуть вас на судилища і в своїх синагогах битимуть вас, ¹⁸ і поведуть вас до правителів і царів заради Мене на свідчення їм та язичникам. ¹⁹ Коли ж видаватимуть вас, не турбуйтеся, як або що говорити; бо в той час дано буде вам, що сказати, ²⁰ бо не ви будете говорити,

а Дух Отця вашого говоритиме у вас. ²¹ Видасть же брат брата на смерть і батько сина; і повстануть діти на батьків і уб'ють їх; ²² і будуть вас ненавидіти всі за ім'я Моє; а хто витерпить до кінця, той спасений буде. ²³ Коли ж **гнатимуть вас в одному місті, біжіть у інше. Бо істинно кажу вам: не встигнете обійти ще міст Ізраїлевих, як прийде Син Людський.** ²⁴ Учень не вищий за вчителя і слуга не вищий за господаря свого. ²⁵ Досить для учня, щоб він був як учитель його, і для слуги, щоб він був як господар його. Якщо господаря дому назвали Вельзевулом, то чи не тим більше – домашніх його? ²⁶ Отже, не бійтесь їх, бо нема нічого прихованого, що не відкрилося б, і потайного, що не стало б відомим. ²⁷ Що кажу вам у темряві, говоріть при світлі, і що чуєте на вухо, проповідуйте на покрівлях. ²⁸ І не бійтеся тих, що вбивають тіло, а душі не можуть убити; але бійтеся більше Того, Хто може і душу, і тіло погубити в геєні. ²⁹ Чи не дві малі пташки продаються за один асарій*? І жодна з них не впаде на землю без волі Отця вашого; ³⁰ у вас же і волосся на голові все **полічено;** ³¹ не бійтеся ж: ви дорожчі за багатьох малих пташок. ³² Отже, кожного, хто визнає Мене перед людьми, того визнаю і Я перед Отцем Моїм Небесним. ³³ А хто зречеться Мене перед людьми, зречуся того і Я перед От-

* Дрібна монета.

[6] Мф 15, 24. [7] Лк 9, 2. [9] Мк 6, 8. Лк 9, 3. [10] Лк 10, 7. 1 Тим. 5, 18. [12] Лк 10, 5. [14] Мк 6, 11. Лк 9, 5. Діян. 13, 51. [16] Лк 10, 3. Рим. 16, 19. 2 Кор. 1, 12. [19] Мк 13, 11. Лк 12, 11. [24] Лк 6,

40. Ін 13, 16; 15, 20. [25] Мф 9, 34. [26] Мк 4, 22. Лк 8, 17; 12, 2. [28] Лк 12, 4. [29] Лк 12, 6. [32] Мк 8, 38. Лк 9, 26; 12, 8. [33] 2 Тим. 2, 12.

цем Моїм Небесним.³⁴ Не думайте, що Я прийшов принести мир на землю; не мир прийшов Я принести, а меч.³⁵ Бо Я прийшов розлучити сина з батьком його, і дочку з матір'ю її, і невістку із свекрухою її.³⁶ І вороги людини – домашні її.³⁷ Хто любить батька чи матір більше, ніж Мене, недостойний Мене; і хто любить сина чи дочку більше, ніж Мене, недостойний Мене;³⁸ і хто не бере хрест свій і не йде слідом за Мною, той недостойний Мене.³⁹ Хто зберігає душу свою, загубить її, а хто загубить душу свою заради Мене, збереже її.⁴⁰ Хто вас приймає, той Мене приймає, а хто приймає Мене, приймає Того, Хто послав Мене;⁴¹ хто приймає пророка в ім'я пророка, одержить винагороду пророка; і хто приймає праведника в ім'я праведника, одержить винагороду праведника.⁴² І хто напоїть одного з малих цих чашею холодної води, тільки в ім'я ученика, істинно кажу вам, не втратить нагороди своєї.

11 І сталося, коли Ісус закінчив наставляти дванадцятьох учеників Своїх, то пішов звідти, щоб учити й проповідувати в містах їхніх.² Іоан же, почувши у в'язниці про діла Христові, послав двох з учнів своїх³ запитати Його: чи Ти Той, Хто має прийти, чи нам іншого чекати?⁴ І сказав їм Ісус у відповідь: підіть та розкажіть Іоанові, що чуєте і бачите:⁵ сліпі прозрівають і криві ходять, прокажені очищаються і глухі чують, мертві воскресають і убогі благовістять;⁶ і блаженний той, хто не спокуситься через Мене.

⁷ Коли ж вони відійшли, Ісус почав говорити людям про Іоана: на що дивитися ходили ви в пустелю? Чи на тростину, що вітер колише?⁸ На що ж дивитися ходили ви? Чи на людину, вдягнену в м'який одяг? Ті, що носять м'який одяг, у палацах царських живуть.⁹ На що ж дивитися ходили ви? На пророка? Так, кажу вам, більш як пророка.¹⁰ Цей бо є той, про якого написано: ось Я посилаю ангела Мого перед лицем Твоїм, який приготує дорогу Твою перед Тобою.¹¹ Істинно кажу вам: не було серед народжених жінками більшого за Іоана Хрестителя; але найменший у Царстві Небесному більший за нього.¹² Від днів же Іоана Хрестителя донині Царство Небесне силою здобувається, і хто докладає зусилля, здобуває його,¹³ бо всі пророки і закон провіщали до Іоана.¹⁴ І коли хочете знати, він є Ілля, що має прийти.¹⁵ Хто має вуха, щоб слухати, нехай слухає!¹⁶ Кому ж уподібню рід цей? Він подібний до дітей, що сидять на вулиці і, звертаючись до своїх товаришів,¹⁷ кажуть: ми грали вам на сопілках, та ви не танцювали; ми співали вам жалібних пісень, та ви не ридали.¹⁸ Бо прийшов Іоан, який не їсть, не п'є; і кажуть: біса має.¹⁹ Прийшов Син Людський, Який їсть і п'є, і кажуть: цей чоловік, який любить їсти й пити вино, митарям друг і грішникам. І виправдалась премудрість від синів своїх.

²⁰ Тоді почав Ісус докоряти міс-
там, у яких явлено було найбільше чудес Його, за те, що вони не

[34] Лк 12, 51. [36] Мих. 7, 6. [37] Лк 14, 26. [38] Мф 16, 24. Мк 8, 34. [39] Мк 8, 35. Лк 9, 24. Ін 12, 25. [40] Лк 10, 16. Ін 13, 20. [42] Мк 9, 41.

Глава 11. [2] Лк 7, 18–19. [3] Втор. 18, 15. [5] Іс. 29, 18; 35, 5. [10] Мал. 3, 1. Мк 1, 2. Лк 7, 27. [12] Лк 16, 16. [14] Мал. 4, 5. [16] Лк 7, 31. [19] Лк 7, 34–35.

покаялися. ²¹ Горе тобі, Хоразине! Горе тобі, Вифсаїдо! Бо якби у Тирі та Сидоні сталися чудеса, що явлені були у вас, то вони давно покаялися б у веретищі й попелі. ²² Але кажу вам: Тиру й Сидону відрадніше буде в день судний, ніж вам. ²³ І ти, Капернауме, що до небес піднісся, до пекла зійдеш, бо якби в Содомі сталися чудеса, що явлені були в тобі, то зостався б він до сьогоднішнього дня. ²⁴ Але кажу вам, що землі Содомській відрадніше буде в день судний, ніж тобі. ²⁵ Продовжуючи далі, Ісус сказав: славою Тебе, Отче, Господи неба й землі, що Ти втаїв це від премудрих та розумних і відкрив те немовлятам. ²⁶ Так, Отче, бо таке було Твоє благовоління.

43 ²⁷ Усе Мені передано Отцем Моїм, і ніхто не знає Сина, тільки Отець; і Отця ніхто не знає, тільки Син, і той, кому Син схоче відкрити. ²⁸ Прийдіть до Мене, всі стуржені і обтяжені, і Я заспокою вас; ²⁹ візьміть ярмо Мое на себе і навчіться від Мене, бо Я лагідний і смиренний серцем, і знайдете спокій душам вашим; ³⁰ бо ярмо Мое – благо, і тягар Мій легкий.

44 **12** У той час проходив Ісус у суботу засіяними ланами; ученики ж Його зголодніли і почали зривати колоски та їсти. ² Фарисеї ж, побачивши це, сказали Йому: ось ученики Твої роблять те, чого не годиться робити в суботу. ³ Він же сказав їм: хіба ви не читали, що зробив Давид, коли зголоднів сам і ті, що були з ним? ⁴ Як він увійшов у храм Бо-

жий і їв хліби принесення, яких не можна було їсти ні йому, ні тим, що з ним були, а тільки одним священикам? ⁵ Або хіба ви не читали в законі, що по суботах священики в храмі порушують суботу, однак невинні? ⁶ Говорю ж вам, що тут Той, Хто більший від храму. ⁷ Коли б ви знали, що значить: милости хочу, а не жертви, то не осуджували б невинних. ⁸ Бо Син Людський є господарем і суботи.

⁹ І відійшовши звідти, прийшов **45** Він до їхньої синагоги. ¹⁰ І ось був там чоловік, що мав суху руку, і спитали Його, чи дозволено зціляти в суботу, щоб звинуватити Його. ¹¹ Він же сказав їм: чи є між вами людина, яка, маючи одну вівцю, якщо вона впаде в суботу в яму, не візьме і не витягне її? ¹² Наскільки ж людина краща за вівцю! Отже, дозволено в суботу добро творити. ¹³ Тоді каже чоловікові тому: простягни руку твою. Той простягнув, і стала вона здоровою, як і друга.

¹⁴ Фарисеї ж, вийшовши, радилися проти Нього, як би Його погубити. Але Ісус, дізнавшись, пішов звідти. ¹⁵ І пішло за Ним багато народу, і Він зцілив їх усіх. ¹⁶ І заборонив, щоб не являли Його. ¹⁷ Щоб справдилося сказане Ісайєю пророком, який говорить: ¹⁸ це Отрок Мій, Якого Я обрав. Улюблений Мій, до Якого благоволить душа Моя. Покладу Дух Мій на Нього, і Він провістить народам суд. ¹⁹ Не буде ні суперечити, ні кричати, і ніхто не почує на перехрестях голосу Його; ²⁰ тростини надломленої не переломить,

[21] Лк 10, 13. [25] Пс. 8, 3. Лк 10, 21. 1 Кор. 1, 27. 2 Кор. 11, 3. [27] Мф 16, 17. 1 Ін 3, 35; 6, 46. [29] Єр. 6, 16. [30] 1 Ін 5, 3. Глава 12. [1] Втор. 23, 25. Мк 2, 23.

Лк 6, 1. [4] Вих. 29, 32. 1 Цар. 21, 6. Мк 2, 26. Лк 6, 4. [5] Лев. 8, 31; 24, 9. [7] Ос. 6, 6. Мф 9, 13. [9] Мк 3, 1. Лк 6, 6.

і льону тліючого не загасить, доки не доведе суду до перемоги; ²¹ і на ім'я Його уповатимуть народи.

²² Тоді привели до Нього біснுவатого – сліпого і німого; і Він зцілив його, так що сліпий і німий став говорити й бачити. ²³ І дивувався весь народ і говорив: чи не Цей є Христос, Син Давидів? ²⁴ Фарисеї ж, почувши це, сказали: Він виганяє бісів не інакше, як силою Вельзевула, князя бісівського. ²⁵ Але Ісус, знаючи думки їхні, сказав їм: усяке царство, що розділилося в собі, загустіє; і всяке місто чи дім, що розділилося у собі, не встоять. ²⁶ І якщо сатана сатану виганяє, то він розділється в собі, як же встоїть царство його? ²⁷ І якщо Я силою Вельзевула виганяю бісів, то чією силою виганяють сини ваші? Тому вони будуть вам суддями. ²⁸ Коли ж Я Духом Божим виганяю бісів, то настало для вас Царство Боже. ²⁹ Або як може хто увійти в дім сильного та пограбувати його майно, якщо перше не зв'яже сильного? І тоді розграбує дім його.

³⁰ Хто не зі Мною, той проти Мене; ³¹ і хто не збирає зі Мною, той марнує. ³² Тому кажу вам: всякий гріх і хула простяться людям, але на Духа хула не проститься людям. ³³ І коли хто скаже слово на Сина Людського, проститься йому, якщо ж хто скаже на Духа Святого, не проститься йому ні в цьому житті, ні в майбутньому. ³⁴ Або визнайте дерево добрим і плід його добрим; або визнайте дерево поганим і плід його поганим, бо

дерево пізнається з плоду. ³⁵ Поріддя ехиднове, як можете добре говорити, злими будучи? Від повноти бо серця говорять уста. ³⁶ Добра людина з доброго скарбу* виносить добре, а зла людина зі злого скарбу виносить лихе. ³⁷ Кажу ж вам, що за всяке пусте слово, яке скажуть люди, вони дадуть відповідь у день судний: ³⁸ бо за словами своїми будеш виправданий і за словами своїми будеш осуджений.

³⁹ Тоді деякі з книжників і фарисеїв сказали: Учителю, хочемо від Тебе знамення бачити. ⁴⁰ Він же сказав їм у відповідь: рід лукавий і перелюбний знамення шукає, та знамення не дасться йому, крім знамення Іони пророка. ⁴¹ Бо як був Іона в утробі кита три дні і три ночі, так буде і Син Людський в серці землі три дні і три ночі. ⁴² Мужі ниневійські постануть на суд з родом цим і осудять його, бо вони покаялись після проповіді Іониної; а ось тут Більший за Іону. ⁴³ Цариця південна постане на суд з родом цим і осудить його, бо вона прийшла від краю землі послухати премудрість Соломонову; а ось тут Більший за Соломона. ⁴⁴ Коли ж нечистий дух вийде з людини, то блукає безводними місцями, шукаючи спокою, і не знаходить. ⁴⁵ Тоді каже: повернися в дім мій, звідки я вийшов. І, прийшовши, знаходить його порожнім, заметеним і прибраним. ⁴⁶ Тоді йде і бере з собою сім інших духів, лютіших за себе, і

48

* У грецькому тексті – скарбу серця.

[21] Іс. 42, 1–4. [22] Лк 11, 14. [24] Мф 9, 34. Мк 3, 22. Лк 11, 15. [25] Мк 3, 24. Лк 11, 17. [31] Мк 3, 28. Лк 12, 10. 1 Ін 5, 16. [34] Лк 6, 45. [37] Лк 19, 22. [38]

Мф 16, 1. 1 Кор. 1, 22. [39] Лк 11, 29. [40] Іона 2, 1. [41] Іона 3, 5. Лк 11, 32. [42] 3 Цар. 10, 1. 2 Пар. 9, 1. Лк 11, 31. [43] Лк 11, 24. [45] 2 Пет. 2, 20. Євр. 6, 4.

вони, ввійшовши, живуть там; і буде для тієї людини останнє гірше від першого. Так буде і роду цьому лукавому.

49 ⁴⁶ Коли ж Він ще промовляв до народу, Мати і брати Його стояли надворі, бажаючи говорити з Ним. ⁴⁷ І хтось сказав Йому: он Мати Твоя і брати Твої стоять надворі і бажають говорити з Тобою. ⁴⁸ Він же відповів тому, хто говорив до Нього: хто Мати Моя і хто брати Мої? ⁴⁹ І, показавши рукою Своєю на учеників Своїх, сказав: ось мати Моя і брати Мої; ⁵⁰ бо хто творитиме волю Отця Мого Небесного, той брат Мій, і сестра, і мати Моя.

13 Того ж дня, ввійшовши з дому, Ісус сів біля моря. ² І зібралось до Нього багато народу, так що Йому довелося ввійти у човен і сісти; а весь народ стояв на березі. ³ І говорив їм притчами багато, кажучи: ось вийшов сівач сіяти; ⁴ І коли він сіяв, одне зерно впало при дорозі, і прилетіли птахи і поклювали його. ⁵ Інше впало на місця кам'янисті, де небагато було землі, і скоро зійшло, бо земля була неглибока. ⁶ Коли ж зійшло сонце, зів'яло і, оскільки не мало кореня, засохло. ⁷ Інше впало в терня, і виростло терня, і заглушило його; ⁸ інше впало на добру землю і дало плід: одно в стократ, а друге в шістдесят, інше в тридцять разів. ⁹ Хто має вуха слухати, нехай слухає! 51 ¹⁰ І, приступивши, ученики сказали Йому: чому притчами говориш їм? ¹¹ Він сказав їм у відповідь: то-

му, що вам дано розуміти тайни Царства Небесного, а їм не дано. ¹² Бо хто має, тому дасться і помножиться, а хто не має, у того відніметься і те, що має. ¹³ Тому говорю їм притчами, що вони, дивлячись, не бачать, і, слухаючи, не чують, і не розуміють; ¹⁴ і збувається над ними пророцтво Ісаї, яке говорить: слухом почуєте – і не зрозумієте, і очима дивитись будете – і не побачите. ¹⁵ Бо згрубіло серце людей цих, і вухами туго чують, і очі свої стулили, щоб не побачити очима, і не почути вухами, і серцем не зрозуміти, і не навернутися, щоб Я змінив їх. ¹⁶ Ваші ж очі блаженні, бо бачать, і вуха ваші, бо чують. ¹⁷ Бо істинно кажу вам, що багато хто з пророків і праведників бажали бачити те, що ви бачите, і не бачили, і чути те, що ви чуєте, і не чули. ¹⁸ Ви ж вислухайте значення притчі про сівача. ¹⁹ До кожного, хто слухає слово про Царство і не розуміє, приходить лукавий і краде посіяне в серці його – це те, що посіяне при дорозі. ²⁰ А посіяне на кам'янистих місцях означає того, хто слухає слово і зразу ж з радістю сприймає його, ²¹ але не має кореня в собі, будучи нестійким; коли ж настає скрута або гоніння через слово це, відразу спокушається. ²² А посіяне між терням – це той, хто слухає слово, але турботи віку цього і спокуса багатством заглушують слово, і воно буває безплідним. ²³ Посіяне ж в добру землю – це той, хто слухає слово, і розуміє, і приносить плід,

[46] Мк 3, 31. Лк 8, 19. [50] Ін 15, 14.

Глава 13. [3] Мк 4, 2. Лк 8, 4. [12] Мф 25, 29. Мк 4, 25. Лк 8, 18; 19, 26. [14] Мк 4, 12. Лк 8, 10. Ін 12, 40. Діян.

28, 26. Рим. 11, 8. [15] Іс. 6, 9–10. [16] Лк 10, 23. [17] 1 Пет. 1, 10. [18] Мк 4, 15. Лк 8, 11.

і творить – один у стократ, другий в шістдесят, а інший в тридцять разів.

52 ²⁴ Іншу притчу запропонував їм, кажучи: Царство Небесне подібне до чоловіка, що посіяв добре насіння на полі своїм; ²⁵ коли ж люди спали, прийшов ворог його і насіяв кукіль між пшеницею, і пішов. ²⁶ Коли зійшов посів і показався плід, тоді з'явився і кукіль. ²⁷ Прийшли раби господаря і сказали йому: господарю, чи не добре насіння ти сіяв на полі твоїм? Звідки ж взявся кукіль? ²⁸ Він же сказав їм: людина-ворог це зробила. А раби сказали йому: чи не хочеш ти, щоб ми пішли і випололи його? ²⁹ Але він сказав: ні, бо, вибираючи кукіль, щоб ви не вирвали разом з ним і пшеницю. ³⁰ Залиште рости разом те і те до жнив; а в жнива я скажу жінцям: зберіть спершу кукіль і зв'яжіть його у снопи, щоб спалити; а пшеницю зберіть у житницю мою.

53 ³¹ Іншу притчу запропонував Він їм, кажучи: Царство Небесне подібне до гірчичного зерна, яке взяв чоловік і посіяв на полі своїм. ³² Воно, хоч і найменше з усіх зерен, але, коли виросте, буває більше за будь-яке зілля і стає деревом, так що птахи небесні прилітають і ховаються у гілках його.

³³ Іншу притчу сказав Він їм: Царство Небесне подібне до закваски, яку жінка взяла і поклала на три мірки борошна, доки все не квисне.

³⁴ Усе це говорив Ісус людям притчами, і без притчі нічого не

говорив їм, ³⁵ щоб збулося сказане через пророка, який говорить: відкрию в притчах уста Мої, сповіщу сокровенне від створення світу.

³⁶ Тоді Ісус, залишивши людей, увійшов у дім. І, приступивши до Нього, ученики Його сказали: роз'ясни нам притчу про кукіль на полі. ³⁷ Він же сказав їм у відповідь: Той, Хто посіяв добре насіння, є Син Людський; ³⁸ поле – це світ; добре насіння – це сини Царства, а кукіль – сини лукавого; ³⁹ ворог, що його посіяв, є диавол; жнива – це кінець світу, а жінці – ангели. ⁴⁰ Отже, як збирають кукіль і спалюють вогнем, так буде при кінці світу цього: ⁴¹ пошле Син Людський ангелів Своїх, і зберуть з Царства Його всі спокуси і тих, що чинять беззаконня, ⁴² і вкинуть їх у піч вогняну; там буде плач і скрегіт зубів. ⁴³ Тоді праведники засяють, як сонце, в Царстві Отця їхнього. Хто має вуха слухати, нехай слухає!

⁴⁴ Ще Царство Небесне подібне до скарбу, захищеного на полі, який знайшов чоловік і приховав, і на radoцax іде й продає все, що має, і купує поле те.

⁴⁵ Ще Царство Небесне подібне до купця, який шукає добрі перли, ⁴⁶ і, знайшовши одну коштовну перлину, іде й продає усе, що має, і купує її.

⁴⁷ Ще Царство Небесне подібне до невода, закинутого в море, що назбирав усякої всячини; ⁴⁸ коли ж наповнився, його витягли на берег і, сівши, вибрали добре в посуд, а погане викинули геть.

[31] Мк 4, 30. Лк 13, 18. [33] Лк 13, 20. [34] Мк 4, 33. [35] Пс. 77, 2; 48, 4.

[39] Іоїл. 3, 13. Одрк. 14, 15. [43] Прем. 3, 7. Дан. 12, 3.

⁴⁹ Так буде при кінці світу: зійдуть ангели, і відлучать злих від праведних, ⁵⁰ і вкинуть їх у піч вогняну: там буде плач і скрегіт зубів. ⁵¹ І каже їм Ісус: чи зрозуміли ви все це? Вони говорять Йому: так, Господи! ⁵² Він же сказав їм: ось тому кожен книжник, навчений про Царство Небесне, подібний до господаря, який виносить із свого скарбу нове й старе.

56 ⁵³ І, коли скінчив Ісус притчі ці, пішов звідти. ⁵⁴ І, прийшовши до Своєї батьківщини, вчив їх у синагозі їхній, так що всі дивувалися й говорили: звідки в Ньому премудрість ця і сили? ⁵⁵ Чи Він не син теслі? Чи не Його Мати зветься Марією і брати Його Яків та Іосія, і Симон, та Іуда? ⁵⁶ І сестри Його чи не всі між нами? Звідки ж у Нього це все? ⁵⁷ І спокушались Ним. Ісус же сказав їм: не буває пророка без честі, хіба що тільки на батьківщині своїй і в домі своїм. ⁵⁸ І не створив там багатьох чудес через невір'я їхнє.

57 **14** У той час почув Ірод четвертовладник чутку про Ісуса ² і сказав прислужникам своїм: це Іоан Хреститель; він воскрес із мертвих, і тому чудеса діються ним. ³ Бо Ірод узяв Іоана, зв'язав його і посадив у в'язницю через Іродіаду, жінку Филипа, брата свого, ⁴ тому що Іоан говорив йому: не личить тобі мати її. ⁵ І хотів убити його, та побоявся народу, бо вважали його пророком. ⁶ Коли був день народження Ірода, дочка Іродіади танцювала посеред зібрання і догодила Іродові, ⁷ тому він поклявся дати їй,

чого б вона не попросила. ⁸ Вона ж, з намови матері своєї, сказала: дай мені тут на блюді голову Іоана Хрестителя. ⁹ І засмутився цар; але, заради клятви і тих, що возлежали з ним, звелів дати їй. ¹⁰ І послав відсікти голову Іоана у в'язниці. ¹¹ І принесли голову його на блюді і дали дівчині, а та віднесла матері своїй. ¹² Ученики ж його, прийшовши, взяли тіло і поховали його; пішли і сповістили Ісуса.

¹³ І, почувши про те, Ісус відплив звідти на човні у безлюдне місце один; а народ, довідавшись, пішов за Ним з міст пішки. ¹⁴ І, ви- **58** йшовши, Ісус побачив багато людей, змилосердився над ними і зцілив недужих їхніх. ¹⁵ Як настав вечір, приступили до Нього ученики Його і кажуть: місце тут пустинне і час уже пізній; відпусти людей, нехай підуть у селища і куплять собі що їсти. ¹⁶ Ісус же сказав їм: не треба їм іти, дайте ви їм їсти. ¹⁷ Вони ж кажуть Йому: у нас тут тільки п'ять хлібів і дві рибини. ¹⁸ Він сказав: принесіть їх Мені сюди. ¹⁹ І звелів народові влягти на траву і, взявши п'ять хлібів і дві рибини, підняв очі на небо, благословив і, переломивши, дав ученикам хліби, а ученики – народові. ²⁰ І їли всі і наситились; і набрали залишків дванадцять повних кошиків; ²¹ а тих, що їли, було близько п'яти тисяч чоловіків, крім жінок та дітей.

²² І зараз же звелів Ісус ученикам Своїм сісти в човен і пливти раніше за Нього на той бік, поки Він відпустить людей. ²³ І, відпустивши народ, Він зійшов на гору **59**

[54] Мк 6, 1. Лк 4, 16. [55] Ін 6, 42. [57] Мк 6, 4. Лк 4, 24. Ін 4, 44.

Глава 14. [1] Мк 6, 14. Лк 9, 7. [3] Мк

6, 17. Лк 3, 19. [13] Мк 6, 32. Лк 9, 10. [17] Мк 6, 38. Лк 9, 13. Ін 6, 9. [23] Мк 6, 46. Ін 6, 15.

помолитися на самоті; і ввечері залишився там один. ²⁴ А човен був уже на середині моря, і било його хвилями, бо вітер був супротивний. ²⁵ У четверту ж сторожу ночі пішов Ісус до них, ідучи по морю. ²⁶ І ученики, побачивши, що Він іде по морю, стривожились і говорили: це привид. І зі страху закричали. ²⁷ Але Ісус зараз же заговорив до них і сказав: заспокойтесь! Це Я, не бійтеся. ²⁸ Петро сказав Йому у відповідь: Господи! Якщо це Ти, звели мені прийти до Тебе по воді. ²⁹ Він же сказав: прийди. І, вийшовши з човна, Петро пішов по воді, щоб підійти до Ісуса. ³⁰ Побачивши ж сильний вітер, злякався і, коли почав тонути, закричав: Господи, спаси мене! ³¹ Ісус зараз же простяг руку, підтримав його і говорить йому: маловіре! Чого ти засумнівався? ³² І, як увійшли вони в човен, вітер стих. ³³ Ті, що були в човні, підійшли, вклонилися Йому і сказали: воістину Ти Син Божий.

³⁴ Переправившись, вони при-
60 були в землю Генісаретську. ³⁵ Жителі того міста, впізнавши Його, дали знати по всій тій околиці, і принесли до Нього всіх недужих, ³⁶ і благали Його, щоб тільки доторкнутися до краю одежі Його; і ті, що доторкалися, зцілялися.

15 Тоді приступають до Ісуса єрусалимські книжники та фарисеї і говорять: ² чому ученики Твої порушують передання старців? Бо не миють рук своїх, коли їдять хліб. ³ Він же сказав їм у відповідь: чому і ви порушуєте запо-

відь Божу, заради передання вашого? ⁴ Бо Бог заповідав: шануй батька й матір; і хто лихословить на батька чи матір, нехай смертю помре. ⁵ А ви говорите: якщо хто скаже батькові або матері: дар Богові те, чим би ти від мене скористався, ⁶ той може і не шанувати батька свого або матір свою. Таким чином, і ви порушили заповідь Божу переданням вашим. ⁷ Липеміри! Добре пророкував про вас Ісая, кажучи: ⁸ наближаються до Мене люди ці устами своїми, й устами шанують Мене, серце ж їхнє далеко від Мене; ⁹ але марно шанують Мене, навчаючи вченням і заповідям людським. ¹⁰ І, покликавши людей, сказав їм: слухайте і розумійте! ¹¹ Не те, що входить в уста, оскверняє людину, а те, що виходить з уст, оскверняє людину. ¹² Тоді ученики Його, приступивши, сказали Йому: чи знаєш, що фарисеї, почувши це слово, спокусилися? ¹³ Він же сказав у відповідь: усяка рослина, яку не насадив Отець Мій Небесний, викориниться. ¹⁴ Облиште їх: вони – сліпі вожді сліпців, а коли сліпець веде сліпця, то обидва впадуть в яму. ¹⁵ Петро ж, відповідаючи, сказав Йому: поясни нам притчу цю. ¹⁶ Ісус сказав: невже і ви ще не розумієте? ¹⁷ Чи ще не зрозуміли, що все, що входить в уста, проходить у черво і виходить геть? ¹⁸ А те, що з уст виходить, від серця виходить; це і оскверняє людину, ¹⁹ бо від серця виходять злі помисли, вбивства, перелюбства, любодіяння, злодійство, лжесвідчення,

61

[34] Мк 6, 53.

Глава 15. [1] Мк 7, 1. [4] Вих. 20, 12; 21, 17. Лев. 20, 9. Втор. 5, 16. Притч. 20, 20. Сир. 3, 7. Мк 7, 10. Еф. 6, 2. [8] Мк

7, 6. [9] Іс. 29, 13. [10] Мк 7, 14. [13] Ін 15, 2. [14] Іс. 42, 19. Єр. 5, 31. Лк 6, 39. [18] Як. 3, 6. [19] Бут. 6, 5; 8, 21. Мк 7, 21.

хула. ²⁰ Це те, що оскверняє людину, а немитими руками їсти – не оскверняє людину.

62 ²¹ І, вийшовши звідти, Ісус пішов у землі Тирські і Сидонські. ²² І ось жінка-хананеянка, вийшовши з тих місць, закричала Йому: помилуй мене, Господи, Сину Давидів, дочка моя тяжко біснується. ²³ Але Він не відповідав їй ні слова. І підійшли ученики Його і благали Його: відпусти її, бо кричить нам услід. ²⁴ Він же сказав у відповідь: Я посланий лише до загиблих овець дому Ізраїлевого. ²⁵ А вона, підійшовши, вклонилася Йому і каже: Господи, допоможи мені. ²⁶ Він же сказав у відповідь: недобре взяти хліб у дітей і кинути псам. ²⁷ Вона сказала: так, Господи! Але і пси їдять крихти, що падають зі столу господарів їхніх. ²⁸ Тоді Ісус сказав їй у відповідь: о жінко! Велика віра твоя; нехай буде тобі, як ти хочеш. І зцілилася дочка її у ту ж мить.

63 ²⁹ Ісус пішов звідти і прийшов до моря Галилейського, і, зійшовши на гору, сів там. ³⁰ І приступило до Нього багато народу, маючи з собою кривих, сліпих, німих, калік і багато інших, і клали їх до ніг Ісусових; і Він зцілював їх. ³¹ І народ дивувався, бачачи, що німі говорять, каліки стають здоровими, криві ходять і сліпі бачать, і славив Бога Ізраїлевого.

64 ³² Ісус же, покликавши учеників Своїх, сказав їм: шкода Мені людей, що вже три дні перебувають зі Мною і нічого їм їсти; відпустити ж їх голодними не хочу, щоб не ослабли в дорозі. ³³ Гово-

рять Йому ученики Його: де ж нам у пустелі взяти стільки хліба, щоб нагодувати стільки народу? ³⁴ Говорить їм Ісус: скільки у вас хлібів? Вони сказали: сім, і трохи риби. ³⁵ Тоді звелів народові взлягти на землю. ³⁶ І, взявши сім хлібів та рибу і віддавши хвалу, переломив і дав ученикам Своїм, а ученики – народові. ³⁷ І їли всі і наситились; і набрали сім повних кошиків залишків, ³⁸ а тих, що їли, було чотири тисячі чоловіків, не рахуючи жінок та дітей.

³⁹ І, відпустивши народ, Він сів у човен і прибув у межі Магдалинські.

16 І приступили до Нього фарисеї і саддукеї і, спокушаючи Його, просили показати їм знамення з неба. ² Він же сказав їм у відповідь: увечері ви говорите: буде погода, бо небо червоне; ³ А вранці: сьогодні негода, бо небо багряне. Лицеміри! Розпізнавати лице неба ви вмієте, а знамення часу не можете. ⁴ Рід лукавий і перелюбний знамення шукає, і знамення не дасться йому, крім знамення Іони пророка. І, залишивши їх, відійшов.

⁵ Переправившись на той бік, ученики Його забули взяти хлібів. ⁶ Ісус сказав їм: пильнуйте і стережіться закваски фарисейської та саддукейської. ⁷ Вони ж розмірковували над цим і говорили: ми ж хлібів не взяли. ⁸ Зрозумівши те, Ісус сказав їм: що помишляєте про себе, маловіри, що хлібів не взяли? ⁹ Хіба ще не розумієте і не пам'ятаєте про п'ять хлібів на п'ять тисяч, і скільки кошиків ви

[21] Мк 7, 24. [24] Іс. 58, 6. Єр. 50, 6. Єз. 34, 5–6. Мф 10, 6. [30] Іс. 35, 5–6. [32] Мк 8, 1. Глава 16. [1] Мф 12, 38. Мк 8, 11.

1 Кор. 1, 22. [2] Лк 12, 54. [4] Іона 2, 1. Мф 12, 39. [5] Мк 8, 14. [6] Мк 8, 15. Лк 12, 1.

зібрали? ¹⁰ Ані про сім хлібів на чотири тисячі, і скільки кошиків ви зібрали? ¹¹ Як не розумієте, що не про хліб сказав Я вам: стережіться закваски фарисейської та саддукейської? ¹² Тоді вони зрозуміли, що Він говорив їм стерегтися не хлібною закваски, а вчення фарисейського та саддукейського.

67 ¹³ Коли Ісус прийшов у землі Кесарії Филипової, то спитав учеників Своїх: за кого люди вважають Мене, Сина Людського? ¹⁴ Вони відповіли: одні – за Іоана Хрестителя, другі – за Ілля, інші – за Єремію або за одного з пророків. ¹⁵ Він говорить їм: а ви за кого Мене вважаєте? ¹⁶ Симон же Петро, відповідаючи, сказав: Ти є Христос, Син Бога Живого. ¹⁷ Тоді Ісус сказав йому у відповідь: блажен ти, Симоне, сину Іонин, бо не плоть і не кров* відкрили тобі це, а Отець Мій, Який на небесах; ¹⁸ і Я кажу тобі: ти Петро**, тобто “камінь”, і на цьому камені Я збудую Церкву Мою, і врата пекла не здолають її. ¹⁹ І дам тобі ключі Царства Небесного; і що зв'яжеш на землі, те буде зв'язане на небесах, і що розв'яжеш на землі, те буде розв'язане на небесах.

68 ²⁰ Тоді Ісус наказав ученикам Своїм, щоб нікому не говорили, що Він є Ісус Христос.

²¹ З того часу Ісус почав відкривати Своїм ученикам, що Йому належить іти до Єрусалима і багато постраждати від старійшин

і первосвящеників і книжників, і бути вбитим, і на третій день воскреснути. ²² І, відізвавши Його, Петро почав заперечувати Йому: будь милосердний до Себе, Господи! Нехай не буде цього з Тобою! ²³ Він же, обернувшись, сказав Петрові: відійди від Мене, сатано! Ти спокуса Мені, бо думаєш не про Боже, а про людське. ²⁴ Тоді Ісус сказав ученикам Своїм: якщо хто хоче йти за Мною, нехай зречеться себе, і візьме хрест свій, та йде за Мною. ²⁵ Бо хто хоче душу* свою зберегти, той погубить її, а хто погубить душу свою заради Мене, той збереже її. ²⁶ Яка бо користь людині, якщо вона здобуде весь світ, а душу свою занапасть? Або що дасть людина взамін за душу свою? ²⁷ Бо прийде Син Людський у славі Отця Свого з ангелами Своїми і тоді віддасть кожному за ділами його. ²⁸ Істинно кажу вам: є деякі з тих, що стоять тут, які не знають смерти, доки не побачать Сина Людського, що гряде в Царстві Своїм.

17 Коли минуло шість днів, ⁷⁰ Ісус взяв Петра, Якова та Іоана, брата його, і вивів їх на високу гору одних, ² і преобразився перед ними: лице Його засяяло, як сонце, одежа ж Його стала білою, як світло. ³ І ось явилися їм Мойсей та Ілля, які розмовляли з Ним. ⁴ При цьому Петро сказав Ісусові: Господи! Добре нам тут бути; коли хочеш, зробимо тут три намети: Тобі один, Мойсеєві

* Плоть і кров – людина.

** Камінь.

* Життя.

[13] Дан. 7, 13–14. Мк 8, 27. Лк 9, 18.
[16] Мф 14, 33. Мк 8, 29. Лк 9, 20. Ін 6, 69. [17] Мф 11, 25, 27. [18] Лк 22, 31–32. 1 Пет. 2, 4. 1 Кор. 3, 11. [19] Мф 18, 18. Ін 20, 23. [20] Мк 8, 30. [23] Рим. 8, 7.

[24] Мф 10, 38. Мк 8, 34. Лк 14, 27. [27] Пс. 61, 13. Зах. 14, 5. Мф 25, 31. Рим. 2, 6. Одкр. 19, 14. [28] Мк 9, 1. Лк 9, 27.
Глава 17. [1] Мк 9, 2. Лк 9, 28.

один, і один Іллі. ⁵ Поки він говорив це, ясна хмара осінила їх, і ось голос з хмари говорить: Цей є Син Мій Улюблений, в Якому Мое благовоління; Його слухайте.

⁶ І, почувши, ученики впали ниць і дуже полякались. ⁷ Але Ісус підійшов, доторкнувся до них і сказав: встаньте і не бійтеся. ⁸ Звівши ж очі свої, вони нікого не побачили, тільки одного Ісуса. ⁹ І коли вони сходили з гори, Ісус наказав їм: нікому не говоріть про це видіння, доки Син Людський

71 не воскресне з мертвих. ¹⁰ І спитали Його ученики Його: чому ж книжники говорять, що Іллі належить прийти раніш? ¹¹ Ісус сказав їм у відповідь: так, Ілля прийде раніш і все приготує; ¹² але кажу вам, що Ілля вже прийшов, і його не впізнали, і зробили з ним, як хотіли. Так і Син Людський має постраждати від них. ¹³ Тоді ученики зрозуміли, що він говорив їм про Іоана Хрестителя.

72 ¹⁴ Коли вони прийшли до народу, то підійшов до Нього чоловік і, ставши перед Ним на коліна, ¹⁵ сказав: Господи! Помилуй сина мого; бо він на новий місяць біснується і тяжко страждає, бо часто кидається в огонь і часто у воду. ¹⁶ Я приводив його до учеників Твоїх, та вони не змогли зцілити його. ¹⁷ Ісус же, відповідаючи, сказав: о роде невірний і розбещений! Доки буду з вами, доки терпітиму вас? Приведіть його до Мене сюди. ¹⁸ І заборонив йому Ісус, і біс вийшов з нього; і отрок зцілювся у ту ж мить. ¹⁹ Тоді ученики, приступивши до Ісуса на са-

моті, сказали: чому ми не змогли вигнати його? ²⁰ Ісус же сказав їм: через невір'я ваше. Бо істинно кажу вам: якщо ви матимете віру як зерно гірчичне і скажете горі цій: перейди звідси туди, і вона перейде; і не буде нічого неможливого для вас. ²¹ Цей же рід виганяється тільки молитвою і постом.

²² Під час перебування їх у Галилеї, Ісус сказав їм: Син Людський буде виданий в руки людям, ²³ і уб'ють Його, і на третій день воскресне. І вони дуже засмутились.

²⁴ Коли ж вони прийшли до Капернаума, то підійшли до Петра збирачі дидрахм* і сказали: чи не дасть Учитель ваш дидрахми? ²⁵ Він говорить: так. І коли увійшов він у дім, то Ісус, випередивши його, сказав: як тобі здається, Симоне, царі землі з кого беруть мито або податки: зі своїх синів чи з чужих? ²⁶ Петро говорить йому: з чужих. Ісус сказав йому: отже, сини вільні; ²⁷ але, щоб нам не спокусити їх, піди до моря, закинь вудку, і першу спійману рибу візьми, відкрий їй рот і знайдеш статир*, візьми його і віддай їм за Мене і за себе.

18 У той час ученики приступили до Ісуса і кажуть: хто більший у Царстві Небесному? ² Ісус, покликавши дитя, поставив його посеред них ³ і сказав: істинно кажу вам: якщо ви не навернетесь і не будете як діти, не ввійдете у Царство Небесне. ⁴ Отже,

*Дві драхми – податок на храм.

** Чотири драхми.

[5] Втор. 18, 15. Мф 3, 17. Лк 3, 22. [10] Мф 11, 14. Мк 9, 11. [14] Мк 9, 17. Лк 9, 38. [20] Мф 21, 21. Мк 9, 23; 11, 23. Лк

17, 6. [21] Мк 9, 29. [22] Лк 9, 22; 24, 7.

Глава 18. [2] Мк 9, 36. [4] Мк 10, 14. 1 Кор. 14, 20.

хто упокориться, як дитя це, той і більший у Царстві Небесному. ⁵ І хто прийме одне таке дитя в ім'я Моє, той Мене приймає; ⁶ а хто спокусить одного з малих цих, що вірують у Мене, тому краще було б, якби повісили йому жорно млинове на шию і потопили його в морській глибині. ⁷ Горе світові від спокус, бо потрібно, щоб прийшли спокуси; але горе такій людині, через яку спокуса приходить. ⁸ Якщо рука твоя чи нога твоя спокушає тебе, відсічи її і кинь від себе: краще тобі ввійти в життя без руки чи без ноги, ніж, дві руки і дві ноги маючи, бути вкинутим у вогонь вічний. ⁹ Коли око твоє спокушає тебе, вирви його і кинь від себе: краще тобі з одним оком у життя увійти, аніж з двома очима бути вкинутим у геєну вогненну.

75 ¹⁰ Стережіться, щоб ви не зневажили жодного з цих малих: бо кажу вам, що ангели їхні на небесах повсякчас бачать лице Отця Мого Небесного. ¹¹ Бо Син Людський прийшов знайти і спасти загине. ¹² Як вам здається, коли буде в якогось чоловіка сто овець, і одна з них заблукає, чи не покине він у горах дев'яносто дев'ять і не піде шукати ту, що заблукала? ¹³ І якщо трапиться знайти її, істинно кажу вам, він радіє за неї більше, ніж за дев'яносто дев'ять, що не заблукали. ¹⁴ Так само немає волі Отця вашого Небесного, щоб загинув один з малих цих.

¹⁵ Якщо ж згрішить проти тебе брат твій, піди і викрий його між

тобою і ним одним. Якщо послухає тебе, то придбав ти брата твого. ¹⁶ Якщо ж тебе не послухає, візьми з собою ще одного або двох, щоб устами двох чи трьох свідків підтвердилося кожне слово. ¹⁷ Якщо ж не послухає їх, скажи церкві; якщо ж і церква не послухає, то нехай він буде тобі як язичник і митар. ¹⁸ Істинно кажу вам: що ви зв'яжете на землі, те буде зв'язане на небі, і що розв'яжете на землі, те буде розв'язане на небі. ¹⁹ Істинно також кажу вам: якщо двоє з вас дійдуть згоди на землі просити про всяку річ, то, чого б вони не попросили, буде їм від Отця Мого Небесного; ²⁰ бо, де двоє чи троє зібрані в ім'я Моє, там Я серед них.

²¹ Тоді Петро підійшов до Нього і сказав: Господи, скільки разів прощати брату моему, який згрішить проти мене? Чи до семи разів? ²² Ісус говорить йому: не кажу тобі – до семи, але до сімдесяти разів по сім.

²³ Тому Царство Небесне подібне до царя, який захотів поразуватися з рабами своїми; ²⁴ коли він почав рахуватися, привели до нього одного боржника, який винен був йому десять тисяч талантів*; ²⁵ а оскільки він не мав чим заплатити, то господар звелів продати його, і жінку його, і дітей, і все, що він мав, і віддати. ²⁶ Тоді раб той упав і, кланяючись

* Талант – злиток золота чи срібла на велику суму грошей.

[6] Мк 9, 42. Лк 17, 1. [7] 1 Кор. 11, 19. [8] Мк 9, 43. [9] Втор. 13, 6–8. Мф 5, 29. [10] Бут. 19, 16. Пс. 33, 8. Євр. 1, 14. [11] Мф 10, 6. Лк 9, 56. [12] Лк 15, 4.

[15] Лев. 19, 17. Лк 17, 3. Як. 5, 19–20. [16] Втор. 17, 6; 19, 15. Ін 8, 17. 2 Кор. 13, 1. Євр. 10, 28. [18] Мф 16, 19. Ін 20, 23. [21] Лк 17, 4.

Йому, говорив: господарю, потерпи мені, і все тобі віддам. ²⁷ Господар змилосердився над рабом тим, простив його і борг відпустив йому. ²⁸ Раб же той, вийшовши, зустрів одного з товаришів своїх, який був винен йому сто динаріїв*, і, схопивши його, душив і казав: віддай мені, що винен. ²⁹ Тоді товариш його впав до ніг його, благав його і говорив: потерпи мені, і все віддам тобі. ³⁰ Але той не захотів, а повів і посадив його у в'язницю, доки не віддасть боргу. ³¹ Товариші його, побачивши таке, дуже засмутилися і, прийшовши, розповіли своєму господареві все, що сталося. ³² Тоді господар покликав його і каже: рабе лукавий! Весь той борг я простив тобі, бо ти ублагав мене. ³³ Чи не належало й тобі помилувати товариша твого, як і я помилував тебе? ³⁴ І, розгнівавшись, господар віддав його мучителям, доки не віддасть йому всього боргу. ³⁵ Так і Отець Мій Небесний учинить з вами, якщо кожен з вас не простить від серця свого братові своєму провини його.

19 Коли Ісус скінчив слова ці, то вийшов з Галилеї і прийшов у землі Юдейські, що за Йорданом. ² За Ним пішло багато людей, і Він зцілив їх там.

78 ³ І приступили до Нього фарисеї і, спокушаючи Його, говорили Йому: чи за всяку провину дозволено чоловікові розводитися з жінкою своєю? ⁴ Він сказав їм у відповідь: чи не читали ви, що Той,

Хто створив на початку, чоловіком і жінкою створив їх? ⁵ І сказав: заради цього залишить чоловік батька свого й матір і з'єднається з жінкою своєю, і будуть обоє однією плоттю. ⁶ Тож вони вже не двоє, але одна плоть. Отже, що Бог з'єднав, того людина нехай не розлучає. ⁷ Вони кажуть Йому: чому ж Мойсей заповідав дати розвідний лист і відпустити її? ⁸ Він говорить їм: Мойсей через жорстокість серця вашого дозволив вам розводитися з жінками вапими; а спочатку не було так. ⁹ Я ж кажу вам: хто розведеться з жінкою своєю, за винятком вини перелюбу, і візьме шлюб з іншою, той перелюбує; і хто одружиться з відпущеною, той чинить перелюб. ¹⁰ Ученики Його говорять Йому: якщо така повинність чоловіка перед жінкою, то краще не женитись. ¹¹ Він каже їм: не всі сприймають це слово, а кому дано. ¹² Бо є скопці, що з утроби матері народилися такими; і є скопці, які оскоплені людьми; і є скопці, котрі самі себе зробили скопцями заради Царства Небесного. Хто може вмістити, нехай вмістить.

¹³ Тоді привели до Нього дітей, щоб Він поклав на них руки і помолився, ученики ж не дозволяли їм. ¹⁴ Але Ісус сказав: облиште дітей і не забороняйте їм приходити до Мене, бо таких є Царство Небесне. ¹⁵ І, поклавши на них руки, пішов звідти.

¹⁶ І ось хтось, підійшовши, сказав Йому: Учителю Благий, що зробити мені доброго, щоб мати

* Динарій – срібна римська монета.

Глава 19. [1] Мк 10, 1. [4] Бут. 1, 27. Мк 10, 6. [5] Бут. 2, 24. Мк 10, 7–8. 1 Кор. 6, 16. Еф. 5, 31. [7] Втор. 24, 1 і сл. Мф 5,

31. [9] Мф 5, 32. Мк 10, 11. Лк 16, 18. [12] Іс. 56, 3. 1 Кор. 7, 7. [13] Мк 10, 13. Лк 18, 15. [14] Мф 18, 3. [16] Мк 10, 17. Лк 18, 18.

життя вічне? ¹⁷ Він же сказав йому: чому ти називаєш Мене благим? Ніхто не благий, тільки один Бог. Якщо ж хочеш увійти в життя вічне, дотримуйся заповідей. ¹⁸ Говорить йому: яких? Ісус же сказав: не вбивай; не чини перелюбу; не кради; не лжесвідчи; ¹⁹ шануй батька й матір; і люби ближнього твого, як самого себе. ²⁰ Юнак говорить йому: все це я зберіг від юности моєї; чого ще не вистачає мені? ²¹ Ісус сказав йому: коли хочеш бути досконалим, піди продай добро твоє і роздай убогим; і матимеш скарб на небесах; і приходь та йди слідом за Мною. ²² Почувши слово те, юнак відійшов у скорботі, бо мав багато добра. ²³ Ісус же сказав ученикам Своїм: істинно кажу вам, що тяжко багатому увійти у Царство Небесне. ²⁴ І ще кажу вам: легше верблюдові пройти крізь вушко голки, ніж багатому в Царство Боже увійти. ²⁵ Почувши це, ученики його дуже здивувались і сказали: так хто ж може спастися? ²⁶ Ісус, поглянувши, сказав їм: людям це неможливо, Богові ж усе можливо.

²⁷ Тоді Петро, відповідаючи, сказав йому: ось ми залишили все і пішли слідом за Тобою, що ж нам буде? ²⁸ Ісус же сказав їм: істинно говорю вам, що ви, які пішли за Мною, при відновленні світу, коли Син Людський сяде на престолі слави Своєї, сядете і ви на дванадцяти престолах судити дванадцять колін Ізраїлевих. ²⁹ І всякий, хто залишить дім, або братів, або сестер, або батька, або

матір, або жінку, або дітей, або землі заради імені Мого, одержить у стократ і успадкує життя вічне. ³⁰ І багато хто з перших будуть останніми, а останні – першими.

20 Царство Небесне подібне 80
до господаря дому, який виїшов рано вранці наймати робітників для свого виноградника. ² І, домовившись з робітниками по динарію за день, послав їх до свого виноградника. ³ А коли виїшов він близько третьої години, то побачив інших, що стояли на торгу без діла. ⁴ І сказав їм: ідіть і ви до мого виноградника, і, що належатиме, дам вам. Вони пішли. ⁵ А як виїшов він знову близько шостої і дев'ятої години, зробив так само. ⁶ Нарешті, виїшовши об одинадцятій годині, він знайшов інших, що стояли без діла, і говорить їм: чого тут стоїте цілий день без діла? ⁷ Вони кажуть йому: ніхто нас не найняв. Він говорить їм: ідіть і ви до виноградника мого і, що належатиме, одержите. ⁸ Коли ж настав вечір, господар виноградника говорить управителеві своєму: поклич робітників і віддай їм плату, почавши з останніх і до перших. ⁹ І ті, що прийшли об одинадцятій годині, одержали по динарію. ¹⁰ Ті ж, які прийшли першими, гадали, що вони одержать більше, але й вони одержали по динарію. ¹¹ І, одержавши, стали дорікати господареві ¹² і говорили: ці останні попрацювали одну годину, і ти зрівняв їх з нами, що перетерпіли денний тягар і спеку. ¹³ Він же сказав у відповідь одно-

[17] Як. 1, 17. [19] Вих. 20, 12–16. Лев. 19, 18. Втор. 5, 16–20. [26] Іов. 42, 2. [27] Мк 10, 28. Лк 18, 28. [28] Лк 22, 30.

[30] Мк 10, 31. Лк 13, 30.

Глава 20. [1] Мф 21, 33.

му з них: друже, я не скривдив тебе; чи не за динарій ти домовився зі мною? ¹⁴ Візьми своє та йди. Я ж хочу і цьому останньому дати те ж, що і тобі. ¹⁵ Хіба я не вільний по-своєму робити те, що хочу? Чи око твоє заздрісне через те, що я добрий? ¹⁶ Так будуть останні першими, і перші – останніми; бо багато покликаних, та мало обраних.

81 ¹⁷ Ідучи до Єрусалима, Ісус узяв дванадцять учеників окремо, і дорогою сказав їм: ¹⁸ ось ми йдемо до Єрусалима, і Син Людський буде виданий первосвященникам і книжникам, і вони засудять Його на смерть; ¹⁹ і віддадуть Його язичникам на ганьбу, і побиття, і розп'яття; і на третій день воскресне.

²⁰ Тоді підійшла до Нього мати синів Зеведеєвих з синами своїми і, вклоняючись, просила чогось у Нього. ²¹ Він сказав їй: чого ти хочеш? Вона говорить Йому: скажи, щоб ці два сини мої сіли в Тебе один з правого боку, а другий з лівого у Царстві Твоїм.

²² Ісус сказав у відповідь: не знаєте, чого просите. Чи можете пити чашу, яку Я маю пити, і хреститись хрещенням, яким Я хрепцуся? Вони кажуть Йому: можемо.

²³ І говорить їм: чашу Мою будете пити, і хрещенням, яким Я хрепцусь, будете хреститися; а дати сісти від Мене праворуч і ліворуч – не від Мене залежить, а кому уготоване Отцем Моїм. ²⁴ Почувши це, інші десять учеників обурились на обох братів. ²⁵ Ісус же,

підізвавши їх, сказав: ви знаєте, що князі народів панують над ними, і вельможі володіють ними. ²⁶ Не так буде у вас: але хто хоче між вами бути більшим, нехай буде вам слугою. ²⁷ І хто хоче між вами бути першим, нехай буде вам рабом. ²⁸ Так само Син Людський не для того прийшов, щоб Йому служили, а щоб послужити і віддати душу Свою на спасіння багатьох.

²⁹ І коли виходили вони з Єрихона, за Ним ішло багато народу. ³⁰ І ось двоє сліпих, що сиділи при дорозі, почувши, що Ісус наближається, почали кричати: помилуй нас, Господи, Сину Давидів! ³¹ Народ же примушував їх мовчати; але вони ще голосніше почали кричати: помилуй нас, Господи, Сину Давидів! ³² Ісус, зупинившись, підізвав їх і сказав: що хочете, щоб Я зробив вам? ³³ Вони говорять Йому: Господи, щоб відкрились очі наші. ³⁴ Ісус же, змилосердившись, доторкнувся до їхніх очей; і в ту ж мить прозріли очі їхні, і вони пішли за Ним.

21 І коли наблизились до Єрусалима і прийшли у Виффагію до гори Елеонської, тоді Ісус послав двох учеників ² і сказав їм: підіть у село, що прямо перед вами, і зразу знайдете прив'язану ослицю і з нею осля; відв'яжіть і приведіть до Мене. ³ І якщо хто скаже вам що-небудь, відповідайте, що вони потрібні Господеві; і одразу ж відішле їх. ⁴ Усе ж це було, щоб збулося сказане пророком, який говорить: ⁵ скажіть доч-

[16] Мф 19, 30; 22, 14. [18] Мк 10, 33. Лк 18, 31. [19] Мк 10, 34. Ін 18, 31–32. [20] Мк 10, 35. [22] Мф 26, 39, 42. [24] Мк 10, 41. Лк 22, 24. [28] Мф 26, 28. Ін

11, 51. Флп 2, 7–8. [29] Мк 10, 46. Лк 18, 35. [30] Мф 9, 27.

Глава 21. [1] Мк 11, 1. Лк 19, 29. [5] Іс. 62, 11. Зах. 9, 9. Ін 12, 15.

ці Сионовій: ось Цар твій гряде до тебе лагідний, сидячи на ослиці й осляті, синів під'яремної. ⁶ Ученики пішли і зробили так, як сказав їм Ісус: ⁷ привели ослицю й осля і поклали на них одяг свій, і Він сів поверх нього. ⁸ Безліч людей розстиляли одяг свій по дорозі, а інші різали гілки з дерев і стелили по дорозі. ⁹ Люди ж, що йшли попереду і слідом, виголошували: осанна* Синові Давидовому! Благословен, Хто йде в ім'я Господне! Осанна у вишніх! ¹⁰ І коли увійшов Він у Єрусалим, все місто заворушилось і заговорило: Хто це такий? ¹¹ Народ же говорить: Цей є Ісус, Пророк із Назарета галилейського.

¹² І увійшов Ісус у храм Божий і вигнав усіх, що продавали і купували в храмі, і перевертав столи міняйл і лави тих, що продавали голубів. ¹³ І сказав їм: дім Мій домом молитви назветься; а ви зробили його вертепом розбійників. ¹⁴ І приступили до Нього в храмі сліпі й криві, і Він зцілив їх. ¹⁵ А первосвященики і книжники, побачивши чудеса, які Він створив, і дітей, які виголошували в храмі: осанна Синові Давидовому, обурились ¹⁶ і сказали Йому: чи чуєш, що вони говорять? Ісус відповів їм: так, неже ви ніколи не читали: з уст немовлят і дітей Ти створив хвалу? ¹⁷ І, залишивши їх, вийшов геть з міста у Вифанію і пробув там ніч.

84 ¹⁸ Вранці ж, повертаючись у місто, зголоднів. ¹⁹ Побачивши бі-

ля дороги одну смоковницю, підійшов до неї і, нічого не знайшовши на ній, крім самого листя, говорить їй: нехай не буде надалі від тебе плоду повік. І смоковниця відразу всохла. ²⁰ Побачивши це, ученики здивувались і говорили: як це – відразу ж всохла смоковниця? ²¹ Ісус же сказав їм у відповідь: істинно кажу вам, якщо будете мати віру і не засумніваєтеся, то не тільки зробите те, що сталося із смоковницею, але, якщо і горі цій скажете: піднімись і кинься в море, буде; ²² і все, чого не попросите в молитві з вірою, одержите.

²³ І коли Він прийшов у храм і 85 навчав, приступили до Нього первосвященики і старійшини народу і сказали: якою владою Ти це робиш? І хто Тобі дав таку владу? ²⁴ Ісус сказав їм у відповідь: запитаю і Я вас про одне, коли про те скажете Мені, то і Я вам скажу, якою владою це роблю. ²⁵ Хрещення Іоанове звідки було: з небес чи від людей? Вони ж міркували між собою: якщо скажемо, що з небес, то Він скаже нам: чому ж ви не повірили йому? ²⁶ А якщо сказати, що від людей, то боїмось народу, бо всі мають Іоана за пророка. ²⁷ І відповіли Ісусові: не знаємо. Сказав їм і Він: і Я вам не скажу, якою владою це роблю.

²⁸ А як вам здається? В одного 86 чоловіка було два сини; і він, підійшовши до першого, сказав: сину, піди сьогодні попрацюй у винограднику моєму. ²⁹ Але той сказав у відповідь: не хочу. Але згодом,

* Спасіння.

[7] Мк 11, 7. [8] Ін 12, 13. [9] Пс. 117, 26. Мк 11, 10. Лк 19, 38. [12] Мк 11, 15. Лк 19, 45. Ін 2, 14. [13] Іс. 56, 7. Єр. 7, 11. Мк 11, 17. Лк 19, 46. [16] Пс. 8, 3.

[19] Мк 11, 13. [21] Мф 17, 20. Лк 17, 6. Як. 1, 6. [22] Мф 7, 7. Мк 11, 24. Ін 14, 13. [23] Мф 7, 29. Мк 11, 28. Лк 20, 1–2. [26] Мф 14, 5. Мк 6, 20.

розкаявшись, пішов. ³⁰ І, підійшовши до другого, він сказав те саме. Цей сказав у відповідь: іду, господарю, – та не пішов. ³¹ Котрий з цих двох виконав волю батька? Кажуть Йому: перший. Ісус говорить їм: істинно кажу вам, що митарі і блудниці поперед вас йдуть у Царство Боже. ³² Бо прийшов до вас Іоан Хреститель дорогою праведности, і ви не повірили йому, а митарі та блудниці повірили йому; ви ж, і бачивши це, не розкаялися і потім, щоб повірити йому.

87 ³³ Вислухайте іншу притчу. Був якийсь господар дому, який посадив виноградник і обніс його огорожею, викопав у ньому виностік, збудував башту і, віддавши його виноградарям, від'їхав. ³⁴ Коли ж наблизився час плодів, він послав своїх слуг до виноградарів узяти свої плоди. ³⁵ Виноградарі, схопивши слуг його, кого побили, кого вбили, а кого побили камінням. ³⁶ Знову послав він інших слуг, більше, ніж перше; і з ними зробили так само. ³⁷ Наостанок послав він до них свого сина, кажучи: посоромляться сина мого. ³⁸ Але виноградарі, побачивши сина, сказали один одному: це спадкоємець, ходімо уб'ємо його і заволодіємо спадщиною його. ³⁹ І, схопивши його, вивели геть з виноградника і вбили. ⁴⁰ Отже, коли прийде господар виноградника, що він зробить з цими виноградарями? ⁴¹ Говорять Йому: злочинців цих покарає смертю, а виноградник віддасть ін-

шим виноградарям, які віддаватимуть йому плоди своєчасно. ⁴² Ісус говорить їм: невже ви ніколи не читали в Писанні: камінь, який відкинули будівничі, той самий став наріжним каменем? Це від Господа, і дивне в очах наших. ⁴³ Тому кажу вам, що відбереться від вас Царство Боже і дане буде народові, який буде приносити плоди його. ⁴⁴ І той, хто впаде на камінь цей, розіб'ється, а на кого він упаде, того розчавить. ⁴⁵ І, слухаючи притчі Його, первосвященники і фарисеї зрозуміли, що Він про них говорить. ⁴⁶ І шукали нагоди схопити Його, але побоюлися народу, бо Його мали за Пророка.

88 **22** Ісус, продовжуючи говорити їм притчами, сказав: ² Царство Небесне подібне до чоловіка-царя, який справляв весілля синові своєму. ³ І послав рабів своїх покликати запрошених на весілля; і не схотіли прийти. ⁴ Знову послав інших рабів, говорячи: скажіть званим: ось я приготував мій обід, телят моїх і, що відгодоване, заколото, і все готове; приходьте на весілля. ⁵ Але вони, знехтувавши те, пішли, хто на своє поле, а хто на свої торги. ⁶ Інші ж, схопивши рабів його, скривдили і вбили їх. ⁷ Почувши про це, цар розгнівався і, пославши військо своє, винищив тих убивць і спалив місто їхнє. ⁸ Тоді говорить він рабам своїм: весілля готове, а покликані не були достойні. ⁹ Отже, ідіть на роздоріжжя і всіх, кого знайдете, кличте

[31] Лк 7, 29. [32] Лк 3, 12. [33] Пс. 79, 9. Псн. 8, 11–12. Ис. 5, 1. Єр. 2, 21. Мк 12, 1. Лк 20, 9. [35] Мф 5, 12; 23, 34, 37. [38] Мф 26, 4; 27, 1. [39] Євр. 13, 12. [42] Пс. 117, 22–23. Ис. 28, 16. Мк 12, 10. Лк

20, 17. Діян. 4, 11. [44] Ис. 8, 14. Дан. 2, 44–45. 1 Пет. 2, 7. Рим. 9, 32.

Глава 22. [2] Притч. 9, 1–2. Лк 14, 16. Одкр. 19, 7. [7] Лк 19, 27.

на весілля. ¹⁰ І раби ті, вийшовши на дороги, зібрали всіх, кого тільки знайшли, і злих і добрих; і весілля наповнилося гістьми. ¹¹ Цар, увійшовши подивитись на гостей, побачив там чоловіка, вбраного не у весільний одяг. ¹² І каже йому: друже, чому ти ввійшов сюди, не маючи весільного одягу? Він же мовчав. ¹³ Тоді цар сказав слугам: зв'язавши йому руки і ноги, візьміть його і киньте у пітьму непроглядну: там буде плач і скрегіт зубів. ¹⁴ Бо багато покликаних, та мало обраних.

90 ¹⁵ Тоді фарисеї пішли і радились, як би ввіймати Його на слові. ¹⁶ І посилають до Нього своїх учнів з іродіанами, кажучи: Учителю! Ми знаємо, що Ти справедливий і істинно путі Божої вчиш, і не прагнеш будь-кому догодити, бо не зважаєш ні на яку особу. ¹⁷ Отже, скажи нам, як Тобі здається, чи годиться платити податі кесареві, чи ні? ¹⁸ Ісус же, знаючи їхнє лукавство, сказав: чого спокушаєте Мене, лицеміри? ¹⁹ Покажіть Мені монету, якою платиться податок. Вони принесли Йому динарій. ²⁰ І говорить їм: чиє це зображення і напис? ²¹ Кажуть Йому: кесаря. Тоді говорить їм: отже, віддавайте кесареві кесареві, а Боже – Богові. ²² Почувши це, вони здивувалися і, залишивши Його, відійшли.

91 ²³ В той день приступили до Нього саддукеї, які говорять, що не існує воскресіння, і запитали Його: ²⁴ Учителю! Мойсей сказав: коли хто помре, не маючи дітей,

то брат його нехай візьме жінку його і відродить потомство брата свого. ²⁵ Було в нас сім братів; перший, одружившись, помер і, не маючи дітей, лишив жінку свою братові своєму. ²⁶ Так само і другий, і третій, навіть до сьомого. ²⁷ А після всіх померла і жінка. ²⁸ Отже, після воскресіння, котрого з семи буде вона жінкою? Бо всі мали її. ²⁹ Ісус сказав їм у відповідь: помиляєтесь, не знаючи ні Писання, ні сили Божої. ³⁰ Бо після воскресіння не женяться, не виходять заміж, а перебувають як ангели Божі на небесах. ³¹ А про воскресіння мертвих, невже не читали ви сказаного вам Богом: ³² Я Бог Авраама, і Бог Ісаака, і Бог Якова. Бог не є Бог мертвих, а живих. ³³ І, чуючи, народ дивувався вченню Його.

92 ³⁴ А фарисеї, почувши, що Він посоромив саддукеїв, зібралися разом. ³⁵ І один з них, законник, спокушаючи Його, запитав, кажучи: ³⁶ Учителю, яка заповідь найбільша в законі? ³⁷ Ісус сказав йому: полюби Господа Бога твого всім серцем твоїм, і всією душею твоєю, і всією думкою твоєю. ³⁸ Це є перша і найбільша заповідь. ³⁹ Друга ж подібна до неї: люби ближнього твого, як самого себе. ⁴⁰ На цих двох заповідях утверджується весь Закон і Пророки.

⁴¹ Коли зібралися фарисеї, Ісус спитав їх: ⁴² що ви думаєте про Христа, чий Він Син? Кажуть Йому: Давидів. ⁴³ Говорить їм: то як же Давид, у Дусі Божому, зве

[14] Мф 20, 16. [15] Мк 12, 13. Лк 20, 20. [21] Мк 12, 17. Рим. 13, 7. [23] Мк 12, 18. Лк 20, 27. Діян. 23, 8. [24] Втор. 25, 5. Мк 12, 19. Лк 20, 28. [30] 1 Кор. 15, 44. [32] Вих. 3, 6. Мк 12, 26. Лк 20,

37. [35] Мк 12, 28. Лк 10, 25. [37] Втор. 6, 5. Мих. 6, 8. Мк 12, 30. Лк 10, 27. [39] Лев. 19, 18. Мф 5, 43. Мк 12, 31. [42] Мк 12, 35. Лк 20, 41.

Його Господом, кажучи: ⁴⁴ сказав Господь Господеві моему: сиди праворуч Мене, доки покладу ворогів Твоїх підніжжям ніг Твоїх. ⁴⁵ Отже, якщо Давид зве Його Господом, то як же Він син йому? ⁴⁶ І ніхто не зміг відповісти Йому ні слова; і з того дня ніхто вже не смів запитувати Його.

93 **23** Тоді Ісус промовив до народу і учеників Своїх, ² кажучи: на Мойсеевому сидінні сіли книжники та фарисеї. ³ Отже, все, що кажуть вам додержувати, додержуйте і робіть; а за ділами їхніми не робіть, бо вони говорять і не роблять. ⁴ Зв'язують важкі тягарі, які неможливо носити, і кладуть їх людям на плечі; самі ж і пальцем своїм не хочуть зрушити їх. ⁵ Всі ж діла свої роблять так, щоб їх бачили люди: розширюють пов'язки* свої і подовжують край одежі своєї. ⁶ Також люблять возлежати на перших місцях на вечерях і сидіти на перших місцях у синагогах; ⁷ і вітання на торжищах, та щоб люди звали їх: учителю, учителю! ⁸ Ви ж не називайтеся учителями, бо один у вас Учитель – Христос; усі ж ви – браття. ⁹ І отцем не називайте собі нікого на землі, бо один у вас Отець, Який на небесах. ¹⁰ І не називайтеся наставниками, бо один у вас Наставник – Христос. ¹¹ Більший же з вас нехай буде вам слугою. ¹² Бо хто підносить себе, той принижений буде, а хто понижує себе, той піднесеться.

* Пов'язки на чолі і на руках зі словами із закону.

[44] Пс. 109, 1. Лк 20, 42.

Глава 23. [4] Лк 11, 46. Діян. 15, 10. [5] Чис. 15, 38. Втор. 22, 12. [6] Мк 12, 39. Лк 11, 43; 20, 46. [8] Як 3, 1. 1 Кор. 3, 4.

¹³ Горе вам, книжники і фарисеї, лицеміри, що зачинаєте Царство Небесне перед людьми, бо ви і самі не входите, і тим, хто входить, не даєте увійти. ¹⁴ Горе вам, книжники і фарисеї, лицеміри, що поїдаєте доми вдовиць, напиказ довго молитесь: за те ще більший осуд приймете. ¹⁵ Горе вам, книжники і фарисеї, лицеміри, що обходите море і сушу, щоб повернути хоч одного; і коли це станеться, робите його сином гени, удвічі гіршим за вас. ¹⁶ Горе вам, вожді сліпі, які говорять: якщо хто поклянеться храмом, то нічого, а якщо хто поклянеться золотом храму, той винний.

¹⁷ Безумні і сліпі! Що більше: золото чи храм, який освячує золото? ¹⁸ І ще, коли хто поклянеться жертovníком, то нічого, а якщо хто поклянеться даром, що на ньому, той винний. ¹⁹ Безумні і сліпі! Що більше: дар чи жертovníк, який освячує дар? ²⁰ Отже, хто клянеться жертovníком, клянеться ним і всім, що на ньому. ²¹ І хто клянеться храмом, клянеться ним і Тим, Хто живе в ньому. ²² І хто клянеться небом, клянеться Престолом Божим і Тим, Хто сидить на ньому. ²³ Горе вам, книжники і фарисеї, лицеміри, що даєте десятину* з м'яти, кропу і кмину, а облишили те, що є найважливіше в законі: суд, милість і віру; це належало робити, і того не залишати. ²⁴ Вожді сліпі, що відціджуєте комара, а верблюда поглинаєте! ²⁵ Горе вам, книж-

* Десятю частину.

[9] Мал. 1, 6. [12] Лк 14, 11. [13] Єз. 22, 26. Лк 11, 52. [14] Мк 12, 40. Лк 20, 47. [19] Вих. 29, 37. [21] 2 Пар. 6, 2. Пс. 25, 8. [23] Ос. 6, 6. Мих. 6, 8. Мф 12, 7. Лк 11, 42.

ники і фарисеї, лицеміри, що очищаєте зовні чаші і блюда, тоді як усередині вони повні злодійства і неправди. ²⁶ Фарисею сліпий, очисти перше всередині чаші і блюда, щоб чистими були і зовні вони. ²⁷ Горе вам, книжники і фарисеї, лицеміри, що уподібнюєтесь розмальованим гробам, які зовні здаються гарними, а всередині повні кісток мертвих і всякої нечистоти. ²⁸ Так і ви на вигляд здаєтесь людям праведними, а всередині повні лицемірства і беззаконня. **96** ²⁹ Горе вам, книжники і фарисеї, лицеміри, що будете гробниці пророкам і оздоблюєте пам'ятники праведникам, ³⁰ і говорите: якби ми були у дні батьків наших, то не були б спільниками їхніми у проливанні крові пророків. ³¹ Тим ви самі свідчите проти себе, що ви сини тих, які вбивали пророків. ³² І ви доповнюєте міру зла батьків ваших. ³³ Змії, поріддя ехиднове! Як утечете ви від суду вогню геєнського? ³⁴ Тому ось Я посилаю до вас пророків, і мудрих, і книжників. І ви одних уб'єте і розіпнете, а інших будете бити в синагогах ваших і гнати з міста до міста. ³⁵ Нехай прийде на вас уся кров праведна, пролита на землі, від крові Авеля праведного до крові Захарії, сина Варахії, якого вбили між храмом і жертвником. ³⁶ Істинно кажу вам, що все це прийде на рід цей. ³⁷ Єрусалиме, Єрусалиме, що вбиваєш пророків і камінням побиваєш посланих до тебе! Скільки разів хотів Я зібрати дітей твоїх, як

птах збирає пташенят своїх під крила, і ви не схотіли! ³⁸ Ось лишається вам дім ваш пустий. ³⁹ Бо кажу вам: не побачите Мене віднині, доки не скажете: благословен, Хто йде в ім'я Господне!

24 ¹ І, вийшовши, Ісус пішов від храму; і підійшли до Нього ученики Його, щоб показати Йому будівлі храму. ² Ісус же сказав їм: чи бачите все це? Істинно кажу вам: не залишиться тут каменя на камені, все буде зруйновано.

³ Коли ж сидів Він на горі Елеонській, то приступили до Нього ученики на самоті і спитали: скажи нам, коли це буде і яке знамення Твого пришестя і кінця віку? ⁴ Ісус сказав їм у відповідь: стережіться, щоб хто не спокусив вас, ⁵ бо багато хто прийде під іменем Моїм і казатиме: "я Христос", і багатьох спокусять. ⁶ Також почувте про війни і чутки про війни. Глядіть, не жахайтесь, бо належить усьому тому бути, та це ще не кінець. ⁷ Постає бо народ на народ, і царство на царство; і будуть голод, моровиці і землетруси у різних місцях; ⁸ усе ж це — лиш початок хвороб. ⁹ Тоді видаватимуть вас на муки і вбиватимуть вас; і вас зненавидять усі народи через ім'я Моє. ¹⁰ І тоді багато хто спокуситься, і видаватимуть один одного, і зненавидять один одного; ¹¹ і багато лжепророків з'явиться і багатьох спокусять; ¹² і через збільшення беззаконь охолоне любов у багатьох. ¹³ Хто ж витерпить до кінця, той спасеться. ¹⁴ І буде проповідане це **99**

[27] Лк 11, 44. Діян. 23, 3. [33] Мф 3, 7. [34] 2 Пар. 36, 15–16. Лк 11, 49. [35] Бут. 4, 8. 2 Пар. 24, 21–22. Лк 11, 51. 1 Ін 3, 12. [37] Втор. 32, 11–12. Лк 13, 34. [38] Лк 13, 35. [39] Пс. 117, 26. Мф 21, 9.

Глава 24. [1] Мк 13, 1. Лк 21, 5. [2] Мк 13, 2. Лк 19, 44; 21, 6. [4] Мк 13, 5. Лк 21, 8. Еф. 5, 62. Сол. 2, 3. [9] Мф 10, 17. Мк 13, 9. Лк 21, 12. Ін 15, 20.

Євангеліє Царства по всьому світу, на свідчення усім народам; і тоді прийде кінець! ¹⁵ Отже, коли побачите мерзоту запустіння, провіщену пророком Даниїлом, яка стоїть на святому місці, – хто читає, нехай розуміє, – ¹⁶ тоді, хто буде в Юдеї, нехай біжить у гори. ¹⁷ І хто на покрівлі, той нехай не сходить взяти що-небудь з дому свого; ¹⁸ і хто на полі, той нехай не вертається взяти одяг свій. ¹⁹ Горе ж вагітним і матерям-годувальницям у ті дні! ²⁰ Моліться ж, щоб не сталася втеча ваша взимку або в суботу, ²¹ бо тоді буде велика скорбота, якої не було від початку світу донині і не буде. ²² І якби не вкоротилися ті дні, то не спаслась би ніяка плоть; але заради обраних скоротяться ті дні. ²³ Тоді, якщо хто скаже вам: ось тут Христос, або: отам, не йміть віри. ²⁴ Бо встануть лжехристи і лжепророки і покажуть великі знамення і чудеса, щоб звабити, якщо можливо, і обраних. ²⁵ Ось Я наперед сказав вам. ²⁶ Отже, коли скажуть вам: “ось Він у пустелі”, – не виходьте; “ось Він у потаємних кімнатах”, – не йміть ¹⁰⁰ віри. ²⁷ Бо, як блискавиця виходить зі сходу і з’являється аж до заходу, так буде пришестя Сина Людського. ²⁸ Бо де буде труп, там зберуться орли. ²⁹ І враз, після скорботи тих днів, сонце померкне, і місяць не дасть світла свого, і зірки спадуть з неба, і сили небесні захитаються. ³⁰ І тоді з’явиться знамення Сина Людського на небі; і заплачуть всі племена

земні і побачать Сина Людського, Який гряде на хмарах небесних з силою і славою великою. ³¹ І пошле ангелів Своїх з сурмою гучно-голосом; і зберуть обраних Його від чотирьох вітрів, від краю небес до кінця їх. ³² Від смоковниці навчиться притчі: коли гілля її стає вже м’яким і пускає листя, то знаєте, що близько літо. ³³ Так само і ви: коли побачите все це, знайте, що близько, при дверях. ³⁴ Істинно кажу вам: не перейде ¹⁰¹ рід цей, як усе це буде. ³⁵ Небо і земля перейдуть, слова ж Мої не перейдуть. ³⁶ Про день же той і ¹⁰² годину ніхто не знає, ні ангели небесні, а тільки Отець Мій один. ³⁷ Але, як було у дні Ноя, так буде і в пришестя Сина Людського; ³⁸ бо, як у дні перед потопом іли, пили, женились і виходили заміж аж до того дня, як увійшов Ной у ковчег, ³⁹ і не думали, поки не прийшов потоп і не забрав усіх, – так буде і в пришестя Сина Людського. ⁴⁰ Тоді з двох, що будуть у полі, одного буде забрано, а другого залишено; ⁴¹ дві, що мелють на жорнах: одну буде забрано, а другу залишено. ⁴² Отже, пильнуйте, бо ¹⁰³ не знаєте, в яку годину Господь ваш прийде. ⁴³ Але це ви знайте, що, якби знав господар дому, у яку сторожу прийде злодій, то пильнував би і не дав би підкопати дому свого. ⁴⁴ Тому і ви будьте готові, бо в ту годину, про яку й не думаєте, прийде Син Людський. ⁴⁵ Хто ж є вірним і мудрим рабом, якого господар його поставить над слугами своїми, щоб давати їм їжу

[15] Дан. 9, 27. Мк 13, 14. Лк 21, 20. [23] Мк 13, 21. Лк 17, 23. [28] Лк 17, 37. [29] Іс. 13, 10. Єз. 32, 7. Іоїл. 2, 31. Мк 13, 24. Лк 21, 25. [30] Зах. 12, 10. Мк 14, 62. Одкр. 1, 7. [31] 1 Кор. 15, 52. 1

Сол. 4, 16. [34] Мк 13, 30–31. [35] Іс. 51, 6. 2 Пет. 3, 10. [37] Бут. 7, 7. Лк 17, 26. 1 Пет. 3, 20. [42] Мф 25, 13. Мк 13, 33. [43] Лк 12, 39. 1 Сол. 5, 2. Одкр. 16, 15. [45] Лк 12, 42. 1 Кор. 4, 2.

вчасно? ⁴⁶ Блажен той раб, господар якого, прийшовши, знайде, що він робить так. ⁴⁷ Істинно кажу вам, що над усім добром своїм поставить його. ⁴⁸ Якщо ж раб той, будучи злим, скаже в серці своїм: не скоро прийде господар мій, ⁴⁹ і почне бити товаришів своїх, їсти й пити з п'яницями, – ⁵⁰ то прийде господар раба того в той день, в який він не сподівається, і в годину, про яку не знає. ⁵¹ І розсіче його і визначить йому одну долю з лицемірами; там буде плач і скрегіт зубів.

104 **25** Тоді уподібниться Царство Небесне десятьом дівам, які, взявши світильники свої, вийшли назустріч женихові. ² П'ять з них були мудрі, а п'ять – нерозумні. ³ Нерозумні, взявши світильники свої, не взяли з собою оливи. ⁴ Мудрі ж взяли оливи в посудинах разом із світильниками своїми. ⁵ А оскільки жених забарився, то всі задрімали і поспули. ⁶ Опівночі ж почувся крик: ось жених іде, виходьте назустріч йому. ⁷ Тоді встали всі діви та й приготували світильники свої. ⁸ Нерозумні ж сказали мудрим: дайте нам вашої оливи, бо світильники наші гаснуть. ⁹ А мудрі відповіли, кажучи: а як і нам, і вам не стане? Ідіть краще до продавців та й купіть собі. ¹⁰ Коли ж пішли вони купувати, прийшов жених, і ті, які були готові, ввійшли з ним на весілля, і двері зачинилися. ¹¹ Пізніше прийшли й інші діви і говорять: Господи! Господи! Відчини нам. ¹² Він же сказав їм у відповідь: істинно кажу

вам: не знаю вас. ¹³ Отже, пильнуйте, бо не знаєте ні дня, ні години, коли Син Людський прийде.

¹⁴ Так само один чоловік, відхо- 105
дячи, покликав своїх рабів і передав їм майно своє: ¹⁵ одному дав п'ять талантів, другому два, іншому ж один, кожному за спроможністю його, і відразу ж виїхав. ¹⁶ Той раб, який одержав п'ять талантів, пішов і використав їх на діло, і набув інші п'ять талантів. ¹⁷ Так само і той, який одержав два таланти, набув інші два. ¹⁸ А той, який одержав один талант, пішов і закопав його в землю, і заховав срібло господаря свого. ¹⁹ Коли минуло багато часу, приходить господар рабів тих і вимагає від них звіту. ²⁰ Підійшов той, який одержав п'ять талантів, приніс інші п'ять талантів і сказав: господарю, п'ять талантів ти дав мені; ось ще п'ять талантів, які я здобув на них. ²¹ Господар його сказав йому: гаразд, добрий і вірний рабе! У малому ти був вірним, над великим тебе поставлю; увійди в радість господаря твого. ²² Підійшов також і той, який одержав два таланти, і сказав: господарю, два таланти ти дав мені; ось інші два таланти, що я здобув на них. ²³ Господар його сказав йому: гаразд, добрий і вірний рабе! У малому ти був вірним, над великим тебе поставлю; увійди в радість господаря твого. ²⁴ Підійшов і той, який одержав один талант, і сказав: господарю! Я знав тебе, як жорстоку людину, жнеш, де не сів, і збираєш, де не розсипав; ²⁵ і, побояв-

[46] Одкр. 16, 15.

Глава 25. [10] Лк 13, 25. [11] Мф 7, 21. [12] Пс. 5, 5. Авв. 1, 13. [13] Мк 13,

33. 1 Кор. 16, 13. [14] Лк 19, 12. [15] Рим. 12, 6. 1 Кор. 12, 7, 11. [21] Іс. 61, 7.

пись, пішов і заховав талант твій у землю; ось тобі твоє. ²⁶ Господар його сказав йому у відповідь: лукавий рабе і лінивий! Ти знав, що я жну, де не сів, і збираю, де не розсипав; ²⁷ тоді треба було тобі віддати срібло моє купцям, і я, прийшовши, одержав би моє з прибутком. ²⁸ Отже, візьміть у нього талант і дайте тому, хто має десять талантів. ²⁹ Бо кожному, хто має, дасться і примножиться, а в того, хто не має, відніметься і те, що має. ³⁰ А негідного раба вкиньте у п'тьму непроглядну: там буде плач і скрегіт зубів. Сказавши це, проголосив: хто має вуха слухати, нехай слухає!

106 ³¹ Коли ж прийде Син Людський у славі Своєї і всі святі ангели з Ним, тоді сяде на престоли слави Своєї, ³² і зберуться перед Ним усі народи; і відділить їх одних від одних, як пастир відділяє овець від козлів. ³³ І поставить овець праворуч Себе, а козлів – ліворуч. ³⁴ Тоді скаже Цар тим, які праворуч від Нього: прийдіть, благословенні Отця Мого, успадкуйте Царство, уготоване вам від створення світу. ³⁵ Бо голодував Я, і ви дали Мені їсти; спраглим був, і ви напоїли Мене; був подорожнім, і ви прийняли Мене; ³⁶ був нагим, і ви зодягли Мене; був недужим, і ви відвідали Мене; у в'язниці був, і ви прийшли до Мене. ³⁷ Тоді скажуть Йому праведники у відповідь: Господи! ³⁸ Коли ми бачили Тебе голодним, і нагодували? Або спраглим, і напоїли? Коли ми бачили Тебе подорожнім,

і прийняли? Або нагим, і зодягли? ³⁹ Коли ми бачили Тебе недужим або у в'язниці, і прийшли до Тебе? ⁴⁰ І Цар скаже їм у відповідь: істинно кажу вам: зробивши це одному з цих братів Моїх менших, Мені зробили. ⁴¹ Тоді скаже й тим, які ліворуч від Нього: ідіть від Мене, прокляті, у вогонь вічний, уготований дияволу і ангелам його. ⁴² Бо голодував Я, і ви не дали Мені їсти; спраглим був, і ви не напоїли Мене; ⁴³ був подорожнім, і не прийняли Мене; був нагим, і не зодягли Мене; недужим і у в'язниці, і не відвідали Мене. ⁴⁴ Тоді й вони скажуть Йому у відповідь: Господи! Коли ж ми бачили Тебе голодним, або спраглим, чи подорожнім, або нагим, або недужим, або у в'язниці і не послужили Тобі? ⁴⁵ Тоді скаже їм у відповідь: істинно кажу вам: не зробивши цього одному з менших цих, Мені не зробили. ⁴⁶ І підуть ці на вічні муки, а праведники в життя вічне.

26 Коли Ісус скінчив усі ці ¹⁰⁷ слова, то сказав ученикам Своїм: ² ви знаєте, що через два дні буде Пасха, і Син Людський виданий буде на розп'яття.

³ Тоді зібралися первосвященики, і книжники, і старійшини народу у дворі первосвященика на ім'я Каяфа, ⁴ і радились, щоб узяти Ісуса підступом і вбити. ⁵ Але говорили: тільки не у свято, щоб не було заворушення в народі.

⁶ Коли ж Ісус був у Вифанії, в ¹⁰⁸ домі Симона прокаженого, ⁷ піді-

[29] Мф 13, 12. Мк 4, 25. Лк 8, 18; 19, 26. [30] Мф 24, 51. [31] Мф 13, 49; 16, 27. Діян. 1, 11. [34] Мф 20, 23. [35] Іс. 58, 7. Єз. 18, 7. 2 Тим. 1, 18. [40] Притч. 14, 31; 19, 17. Мф 1, 42. [41] Пс. 6, 9. Лк

13, 27. [46] Дан. 12, 2. Ін 5, 29.

Глава 26. [2] Мк 14, 1. Лк 22, 1. Ін 13, 1. [3] Пс. 2, 2. Ін 11, 47. [4] Пс. 40, 8. [6] Мк 14, 3. Ін 11, 2; 12, 3.

йшла до Нього жінка з посудиною дорогоцінного мира і зливала Йому, що возлежав, на голову. ⁸ Побачивши це, ученики Його ремствували і говорили: для чого таке марнотратство?

⁹ Бо можна було б це миро продати за велику ціну і роздати вбогим. ¹⁰ Ісус же, зрозумівши це, сказав їм: навіщо бентежите жінку? Вона добре діло зробила для Мене. ¹¹ Бо вбогих завжди маєте з собою, а Мене не завжди маєте. ¹² Зливши миро це на тіло Моє, до погребіння Мене приготувала. ¹³ Істинно кажу вам: де тільки буде проповідане Євангеліє це по всьому світу, сказано буде про те, що вона зробила, в пам'ять її. ¹⁴ Тоді один з дванадцятьох, званий Іудою Іскаріотом, пішов до первосвященників ¹⁵ і сказав: що хочете дати мені, – і я вам видам Його? Вони запропонували йому тридцять срібників. ¹⁶ І відтоді він шукав нагоди, щоб видати Його.

¹⁷ Першого ж дня опрісноків ученики приступили до Ісуса і сказали Йому: де хочеш, щоб ми приготували Тобі їсти паску? ¹⁸ Він сказав: підіть у місто до такого-то і скажіть йому: Учитель говорить: час Мій близько; у тебе справлю Паску з учениками Моїми. ¹⁹ Ученики зробили, як звелів їм Ісус, і приготували паску.

²⁰ Коли ж настав вечір, Він возліг з дванадцятьма учениками. ²¹ І коли вони їли, сказав: істинно кажу вам, що один з вас зрадить Мене. ²² Вони дуже засмутились і

почали говорити Йому, кожен з них: чи не я, Господи? ²³ Він же сказав у відповідь: хто вмочить зі Мною руку в блюдо, той зрадить Мене. ²⁴ Син же Людський іде, як писано про Нього, але горе тій людині, якою Син Людський буде зраджений: краще було б не народитися людині тій. ²⁵ При цьому Іуда, що зрадив Його, сказав: чи не я, Учителю? Ісус говорить йому: ти сказав.

²⁶ І коли вони їли, Ісус узяв хліб і, благословивши, переламав і, роздаючи ученикам, сказав: прийміть, споживайте, це є Тіло Моє. ²⁷ І, взявши чашу та воздавши хвалу, подав їм і сказав: пийте з неї всі, ²⁸ бо це є Кров Моя Нового Завіту, що за багатьох проливається на відпущення гріхів. ²⁹ Кажу ж вам, що віднині не буду пити від цього плоду виноградного до того дня, коли питиму з вами його новим у Царстві Отця Мого.

³⁰ І, проспівавши, пішли на гору Єлеонську. ³¹ Тоді говорить їм Ісус: всі ви спокуситесь через Мене в цю ніч, бо написано: уражу пастиря, і розбіжаться вівці отари. ³² По воскресінні ж Моїм випереджу вас у Галилеї. ³³ Петро сказав Йому у відповідь: якщо і всі спокусяться Тобою, то я ніколи не спокушусь. ³⁴ Ісус сказав йому: істинно кажу тобі, що в цю ніч, перше ніж проспівася півень, ти тричі зречешся Мене. ³⁵ Говорить Йому Петро: хоч би мені довелось і вмерти з Тобою, не зречуся Тебе. Подібне говорили і всі ученики.

[11] Втор. 15, 11. [14] Мк 14, 10. Лк 22, 4. [15] Зах. 11, 13. [17] Вих. 12, 6, 15. Мк 14, 12. Лк 22, 7. [20] Лк 22, 14. [21] Пс. 40, 10. Мк 14, 18. Ін 13, 21. [24] Пс. 21, 3. Іс. 53, 3. Дан. 9, 26. [26] Мк 14,

22. Лк 22, 19. 1 Кор. 11, 24. [28] Мф 20, 28. [31] Зах. 13, 7. Мк 14, 27. Ін 16, 32. [32] Мф 28, 16. Мк 14, 28. [34] Мк 14, 30. Лк 22, 34. Ін 13, 38.

³⁶ Потім приходять з ними Ісус у місцевість, що зветься Гефсиманією, і говорить ученикам: посидьте тут, поки Я піду та помолюся там. ³⁷ І, взявши з Собою Петра і обох синів Зеведеєвих, почав сумувати й тужити. ³⁸ Тоді говорить їм Ісус: сумна душа Моя смертельно; почекайте тут і пильнуйте зі Мною. ³⁹ І, відійшовши трохи, упав Він долілиць, молився і говорив: Отче Мій! Якщо можливо, нехай обійде Мене чаша ця; втім, не як Я хочу, а як Ти. ⁴⁰ І приходять до учеників, і знаходять їх сплячими, і говорить Петрові: то не змогли ви й однієї години попильнувати зі Мною? ⁴¹ Пильнуйте й моліться, щоб не зазнати спокуси: дух бадьорий, плоть же немічна. ⁴² Знову відійшовши, вдруге молився, кажучи: Отче Мій! Якщо не може чаша ця обминути Мене, щоб Мені не пити її, нехай буде воля Твоя. ⁴³ І, прийшовши, знаходить їх знову сплячими, бо в них очі обважніли. ⁴⁴ І, залишивши їх, знову відійшов і помолвився втретє, сказавши те саме слово. ⁴⁵ Тоді приходять до учеників Своїх і говорить їм: ви все ще спите і відпочиваєте; ось наблизився час, і Син Людський видається в руки грішників. ⁴⁶ Встаньте, підемо, ось наблизився той, хто зраджує Мене. ⁴⁷ І, коли Він ще говорив, ось прийшов Іуда, один з дванадцятьох, і з ним багато народу з мечами та киями, від первосвященників і старійшин людських. ⁴⁸ Зрадник же Його подав їм знак,

сказавши: Кого я поцілую, Той і є, беріть Його. ⁴⁹ І, відразу ж підійшовши до Ісуса, сказав: радуйся, Учителю! І поцілував Його. ⁵⁰ Ісус же сказав йому: друже, для чого ти прийшов? Тоді підійшли, наклали руки на Ісуса і взяли Його. ⁵¹ І ось один з тих, що були з Ісусом, простягнувши руку, вихопив меч свій і, вдаривши раба первосвященника, відсік йому вухо. ⁵² Тоді Ісус говорить йому: поверни меч твій на його місце, бо всі, хто візьме меч, від меча і загинуть; ⁵³ чи думаєш, що Я не можу тепер ублагати Отця Мого, і Він дасть Мені більш як дванадцять легіонів ангелів? ⁵⁴ Як же тоді збудуться Писання, що так повинно бути? ⁵⁵ Тоді сказав Ісус до народу: ніби на розбійника вийшли ви з мечами та киями, щоб узяти Мене; кожного дня сидів Я з вами, навчаючи в храмі, і ви не брали Мене. ⁵⁶ Це ж усе сталося, щоб збулися Писання пророків. Тоді всі ученики, покинувши Його, розбіглися.

⁵⁷ А воїни, які взяли Ісуса, повели Його до Каяфи, первосвященника, де зібралися книжники і старійшини. ⁵⁸ Петро ж ішов за Ним здаля, до двору первосвященника; і, ввійшовши всередину, сів із слугами, щоб бачити кінець. ⁵⁹ Первосвященники і старійшини, і весь синедрион* шукали лжесвідчення проти Ісуса, щоб убити Його, ⁶⁰ і не знаходили; і, хоч багато лжесвідків приходило, не

* Найвищий суд у древніх юдеїв.

[36] Мк 14, 32. Лк 22, 39. [37] Пс. 114, 3. Ін 12, 27. [39] Мф 20, 22. Ін 5, 30. Флп 2, 8. Євр. 5, 7–8. [47] Мк 14, 43. Лк 22, 47. Ін 18, 3. [52] Бут 9, 6. Одкр. 13, 10.

[53] Дан. 7, 10. [54] Пс. 21, 2. Іс. 53, 2. Дан. 9, 26. [57] Мк 14, 53. Лк 22, 54. [59] Пс. 26, 12; 34, 11. Мк 14, 55.

знайшли. Але, наостанок, прийшли два лжесвідки ⁶¹ і сказали: Він говорив: можу зруйнувати храм Божий і за три дні збудувати його. ⁶² І, вставши, первосвященик сказав Йому: чому ж нічого не відповідаєш, що вони проти Тебе свідчать? ⁶³ Ісус мовчав. І первосвященик сказав Йому: заклинаю Тебе Богом Живим, скажи нам, чи Ти Христос, Син Божий? ⁶⁴ Ісус говорить йому: ти сказав; але скажу вам: віднині побачите Сина Людського, Який сидить праворуч Сили і гряде на хмарах небесних. ⁶⁵ Тоді первосвященик роздер одяг свій і сказав: Він богохульствує! Навіщо нам ще свідки? Ось тільки що ви чули хулу Його! ⁶⁶ Як вам здається? Вони ж сказали у відповідь: повинен смерті. ⁶⁷ Тоді плювали Йому в лице і знущалися з Нього, а деякі били Його по щоках ⁶⁸ і говорили: проречи нам, Христе, хто вдарив Тебе?

⁶⁹ Петро ж сидів у дворі. І підійшла до нього одна служниця і сказала: і ти був з Ісусом Галилейським. ⁷⁰ Він же відрікся перед усіма, кажучи: не знаю, що ти говориш. ⁷¹ Коли ж він виходив за ворота, побачила його інша і говорить тим, що були там: і цей був з Ісусом Назореєм. ⁷² І він знову відрікся з клятвою: не знаю Цього Чоловіка. ⁷³ Трохи згодом підійшли ті, що стояли там, і сказали Петрові: справді і ти з них, бо і мова твоя викриває тебе. ⁷⁴ Тоді він почав божитися й клястися, що не знає Цього Чоловіка. І раптом заспівав півець. ⁷⁵ І зга-

дав Петро слово, сказане йому Ісусом: перше ніж проспівав півець, тричі зречешся Мене! І, вийшовши геть, плакав гірко.

27 Коли ж настав ранок, усі ¹¹⁰ первосвященики і старійшини людські зібрали раду на Ісуса, щоб убити Його. ² І, зв'язавши Його, відвели і видали Його Понтію Пилату, правителю.

³ Тоді Іуда, що зрадив Його, ¹¹¹ побачивши, що Він засуджений, і розкаявшись, повернув тридцять срібників первосвященикам та старійшинам, ⁴ кажучи: згрішив я, зрадивши кров невинну. Вони ж сказали йому: що нам до того? Гляди сам. ⁵ І, кинувши срібники в храм, він вийшов, пішов і удавився. ⁶ Первосвященики ж, взявши срібники, сказали: не дозволено класти їх у скарбницю церковну, тому що це ціна крові. ⁷ І, скликавши раду, купили за них землю гончареву для погребіння подорожніх. ⁸ Тому і зветься земля та “землею крові” до цього дня. ⁹ Тоді збулося сказане пророком Єремією, який говорить: і взяли тридцять срібників, ціну Оціненого, Якого оцінили сини Ізраїля, ¹⁰ і дали їх за землю гончареву, як сказав мені Господь.

¹¹ Ісус же став перед правителем. І питав Його правитель: Ти Цар Юдейський? Ісус сказав йому: ти говориш. ¹² І коли звинувачували Його первосвященики і старійшини, Він нічого не відповідав. ¹³ Тоді говорить Йому Пилат: чи не чуєш, скільки свідчать проти Тебе? ¹⁴ І не відповідав йому ні на

[61] Мф 27, 40. Мк 14, 58. Ін 2, 19. [63] Іс. 53, 7. Діян. 8, 33. [64] Пс. 109, 1. Дан. 7, 13. Мф 16, 27. Ін 6, 62. Діян. 1, 11. Рим. 14, 11. 1 Сол. 4, 16. Одкр. 1, 7. [67] Іс. 50, 6; 53, 3. [70] Мк 14, 68. [74]

Мк 14, 72.

Глава 27. [1] Пс. 2, 2. [2] Мк 15, 1. Лк 23, 1. [5] Діян. 1, 18. [8] Діян. 1, 19. [9] Єр. 32, 9. Зах. 11, 12. [11] Мк 15, 2. Лк 23, 3. Ін 18, 37. 1 Тим. 6, 13. [12] Мф 26, 63.

жодне слово, так що правитель вельми дивувався. ¹⁵ На свято ж Пасхи правитель мав звичай відпускати народові одного в'язня, якого хотіли. ¹⁶ Був тоді у них відомий в'язень, званий Варавкою. ¹⁷ Отже, коли вони зібралися, Пилат сказав їм: кого хочете, щоб я відпустив вам – Варавку чи Ісуса, названого Христом? ¹⁸ Бо знав, що видали Його через заздрощі. ¹⁹ Коли ж він сидів на судилищі, жінка його послала йому сказати: не роби нічого Праведникові Тому, бо я багато потерпіла сьогодні уві сні через Нього. ²⁰ Але первосвященики і старійшини підмовили народ просити за Варавку, а Ісуса погубити. ²¹ Тоді правитель спитав їх: кого з двох хочете, щоб я відпустив вам? Вони сказали: Варавку. ²² Пилат говорить їм: що ж мені робити з Ісусом, нареченим Христом? Кажуть йому всі: хай буде розіп'ятий. ²³ Правитель сказав: яке ж зло вчинив Він? Та вони ще дужче кричали: нехай буде розіп'ятий. ²⁴ Пилат, побачивши, що ніщо не допомагає, а заворушення зростає, взяв води, і вмив руки перед народом, і сказав: не винний я в крові Праведника Цього; дивіться ви. ²⁵ Увесь народ, відповідаючи, сказав: кров Його на нас і на дітях наших. ²⁶ Тоді відпустив їм Варавку, а Ісуса, бивши, віддав на розп'яття.

112 ²⁷ Тоді воїни правителя, взявши Ісуса до преторії*, зібрали на Нього багато воїнів ²⁸ і, роздягнув-

ши Його, наділи на Нього багряницю; ²⁹ і, сплівши вінець з терну, покладали Йому на голову, і дали Йому в праву руку тростину; і, стаючи перед Ним на коліна, глузували з Нього, кажучи: радуйся, Царю Юдейський! ³⁰ І плювали на Нього, і, взявши тростину, били Його по голові.

³¹ А коли наглумилися з Нього, зняли з Нього багряницю і вдягли Його в одяг Його й повели на розп'яття. ³² Виходячи, вони зустріли одного чоловіка киринейського на ім'я Симон; і примусили цього нести хрест Його. ³³ І коли 113 прийшли на місце, яке зветься Голгофа, що значить Лобне місце, ³⁴ дали Йому пити оцет, змішаний з жовчю; і, покуштувавши, не схотів пити. ³⁵ Ті ж, що розіп'яли Його, поділили одяг Його, кидаючи жереб; ³⁶ І, сидячи, стерегли Його там. ³⁷ І поставили над головою Його напис провини Його: Цей є Ісус, Цар Юдейський. ³⁸ Тоді розіп'яли з Ним двох розбійників: одного праворуч, а другого ліворуч. ³⁹ Ті, що проходили мимо, лихословили на Нього, киваючи головами своїми ⁴⁰ і кажучи: Ти, Який руйнуєш храм і за три дні відбудуєш, спаси Себе Самого; якщо Ти Син Божий, зійди з хреста. ⁴¹ Так само і первосвященики з книжниками та старійшинами і фарисеями, глузуючи, говорили: ⁴² інших спасав, а Себе Самого не може спасти; якщо Він Цар Ізраїлів, нехай тепер зійде з хреста, і ми увіруємо в Нього; ⁴³ уповав на Бога, нехай тепер порятує Його, якщо Він угодний

* Судилище преторське.

[17] Мф 21, 11, [20] Мк 15, 11. Лк 23, 18. Ін 18, 40. Діян. 3, 14. [26] Мк 15, 15. Ін 19, 1. [33] Мк 15, 22. Лк 23, 33. Ін 19, 17. Євр.

13, 12. [34] Пс. 68, 22. [35] Пс. 21, 19. [38] Іс. 53, 12. [39] Пс. 21, 8; 108, 25. [40] Мф 26, 61. Мк 14, 58. [43] Пс. 21, 9, 18. Прем. 2, 18.

Йому. Бо Він казав: Я – Син Божий. ⁴⁴ Також і розбійники, розіп'яті з Ним, ганьбили Його.

⁴⁵ З шостої ж години настала темрява по всій землі до години дев'ятої. ⁴⁶ А близько дев'ятої години Ісус викрикнув гучним голосом: Ілі, Ілі! Лама савахфані! Що значить: Боже Мій, Боже Мій! Навіщо Ти Мене покинув? ⁴⁷ Деякі з тих, що стояли там, почувши це, говорили: Він кличе Іллію. ⁴⁸ І зараз же один з них побіг, взяв губку, намочив оцтом і, настроївши на тростину, давав Йому пити. ⁴⁹ А інші говорили: стривайте, побачимо, чи прийде Ілля спасти Його. ⁵⁰ Ісус же, знову скрикнувши гучним голосом, віддав дух. ⁵¹ І ось завіса храму роздерлася надвоє, зверху донизу; ⁵² і земля потряслась; і каміння порозпадалось; і гроби розкрились; і багато тіл померлих святих воскресли ⁵³ і, вийшовши з гробів після воскресіння Його, ввійшли у святе місто і явилися багатьом. ⁵⁴ Сотник же і ті, що стерегли з ним Ісуса, побачивши землетрус і все, що сталося, злякались дуже і говорили: воістину Він був Син Божий. ⁵⁵ Там було також багато жінок, що дивилися здалеку; вони йшли за Ісусом з Галилеї, слугуючи Йому; ⁵⁶ між ними були Марія Магдалина і Марія, мати Якова та Іосії, і мати синів Зеведеєвих.

⁵⁷ Коли ж настав вечір, прийшов багатий чоловік з Аримафеї на ім'я Йосиф, який також вчився в Ісуса. ⁵⁸ Він, прийшовши до Пилата, просив тіло Ісуса. Тоді Пилат звелів віддати тіло.

⁵⁹ І, взявши тіло, Йосиф обгорнув чистою плащаницею ⁶⁰ і поклав Його в новому своєму гробі, який він витесав у скелі, і, приваливши великий камінь до дверей гробу, відійшов. ⁶¹ Були ж там Марія Магдалина й інша Марія, які сиділи навпроти гробу.

⁶² Наступного ранку, що після 114 п'ятниці, зійшлися первосвященники і фарисеї до Пилата ⁶³ і говорили: правителю! Ми згадали, що той обманщик, коли ще був живий, сказав: через три дні воскресну. ⁶⁴ То звели охороняти гріб до третього дня, щоб ученики Його, прийшовши вночі, не вкрали Його і не сказали народові: воскрес з мертвих; і буде останній обман гірше першого. ⁶⁵ Пилат сказав їм: маєте сторожу; підіть, охороняйте, як знаєте. ⁶⁶ Вони пішли і поставили біля гробу сторожу і наклали на камінь печать.

28 Після ж суботнього вечора, 115 на світанку першого дня після суботи, прийшли Марія Магдалина та інша Марія подивитися на гріб.

² І ось стався великий землетрус, бо ангел Господній, який зійшов з неба, приступивши, відвалив камінь від дверей гробу і сів на ньому. ³ Вигляд його був як блискавка, і одяга його біла, як сніг. ⁴ Зі страху перед ним ті, що стерегли, затремтіли і стали як мертві;

⁵ Ангел же, звернувшись до жінок, сказав: не бійтеся, бо знаю, що ви шукаєте Ісуса розіп'ятого. ⁶ Його нема тут – Він воскрес, як сказав. Підійдіть, погляньте на

[45] Ам. 8, 9. [46] Пс. 21, 2. Мк 15, 34. [48] Пс. 68, 22. Ін 19, 29. [51] Вих. 26, 31. 2 Пар. 3, 14. Євр. 10, 20. [57] Мк 15,

42–43. Лк 23, 50. Ін 19, 38.

Глава 28. [1] Мк 16, 1. Лк 24, 1. Ін 20, 1. [5] Мк 16, 6. [6] Мф 12, 40; 16, 21; 17, 23.

місце, де лежав Господь. ⁷ І підіть швидше, скажіть ученикам Його, що Він воскрес з мертвих і попередить вас у Галилеї; там Його побачите. Ось я сказав вам. ⁸ І, виїшовши поспішно з гробу, вони зі страхом і великою радістю побігли сповістити учеників Його.

⁹ Коли ж вони йшли сповістити учеників Його, ось Ісус зустрів їх і сказав: радуйтеся! Вони ж, приступивши, припали до ніг Його і вклонилися Йому. ¹⁰ Тоді говорить їм Ісус: не бійтеся; підіть сповістіть братів Моїх, щоб ішли до Галилеї, і там вони побачать Мене. ¹¹ Коли ж вони йшли, то дехто зі сторожі, прийшовши до міста, сповістив первосвящеників про все, що сталося. ¹² І вони, зібравшись із старійшинами, скликали раду, дали чимало гро-

шей воїнам ¹³ і сказали: говоріть, що ученики Його, прийшовши вночі, украли Його, коли ми спали. ¹⁴ І якщо чутка про це дійде до правителя, ми переконаємо його і вас від неприємностей визволимо. ¹⁵ Вони, взявши гроші, зробили, як були навчені; і пронеслося слово це між юдеями, навіть до цього дня.

¹⁶ А одинадцять учеників пішли ¹¹⁶ в Галилею, на гору, куди звелів їм Ісус. ¹⁷ І, побачивши Його, поклонилися Йому, а деякі засумнівались. ¹⁸ І, наблизившись, Ісус сказав їм: дана Мені всяка влада на небі і на землі. ¹⁹ Отже, йдіть, навчайте всі народи, хрестячи їх в ім'я Отця, і Сина, і Святого Духа, ²⁰ навчаючи їх зберігати все, що Я заповів вам; і ось Я з вами по всі дні, до кінця віку. Амінь.

[7] Мф 26, 32. Мк 14, 28. Ін 21, 1. Діян. 1, 3; 10, 41. 1 Кор. 15, 5. [9] Мк 16, 9. Ін 20, 14. [10] Ін 20, 17. Євр. 2, 11. [18] Мф

11, 27. Лк 1, 32. Ін 3, 35; 13, 3; 17, 2. 1 Пет. 3, 22. Рим. 14, 9. Еф. 1, 10. Флп 2, 9. Кол. 1, 16. Євр. 2, 8. Одкр. 19, 16.

ВІД МАРКА СВЯТЕ БЛАГОВІСТУВАННЯ

1 **1** Початок Євангелія Ісуса Христа, Сина Божого. ² Як написано у пророків: ось Я посилаю ангела Мого перед лицем Твоїм, який приготує путь Твою перед Тобою. ³ Глас вопіючого в пустелі: приготуйте путь Господеві, прямими зробіть стежі Йому.

⁴ Явився Іоан, який хрестив у пустелі і проповідував хрещення на покаяння для відпущення гріхів. ⁵ І виходили до нього з усієї країни Юдейської і ерусалимляни; і всі хрестилися в річці Йордані від нього, сповідаючи гріхи свої. ⁶ Іоан же носив одяг з верблюжого волоса і пояс шкіряний на стегнах своїх і їв акриди* та дикий мед. ⁷ І проповідував, кажучи: гряде Сильніший за мене слідом за мною, Якому я недостойний, нахилившись, розв'язати ремінь взуття Його. ⁸ Я хрестив вас водою, а Він хреститиме вас Духом Святим.

2 ⁹ І сталося у ті дні, прийшов Ісус із Назарета галилейського і хрес-

тився від Іоана в Йордані. ¹⁰ І коли виходив з води, зараз же побачив Іоан небеса, що розкривалися, і Духа, Який, мов голуб, сходив на Нього. ¹¹ І голос був з небес: Ти Син Мій Улюблений, в Якому Моє благовоління.

¹² Негайно після того Дух веде Його в пустелю. ¹³ І пробув Він там у пустелі сорок днів, спокушуваний сатаною, і був із звірами; і ангели служили Йому.

¹⁴ Після того ж, як виданий був Іоан, прийшов Ісус до Галилеї, проповідуючи Євангеліє Царства Божого ¹⁵ і кажучи, що настав час і наблизилосся Царство Боже: покайтеся і віруйте в Євангеліє.

¹⁶ Проходячи ж біля моря Галилейського, побачив Симона і Андрія, брата Симонового, що закидали неводи в море, бо вони були рибалками. ¹⁷ І сказав їм Ісус: ідіть за Мною, і Я зроблю, що ви будете ловцями людей. ¹⁸ І вони відразу ж, покинувши свої сіті, пішли за Ним. ¹⁹ І, пройшовши звідтіля трохи, Він побачив Якова Зеведеєвого і Іоана, брата його,

* Акриди – вид сарани.

Глава 1. [2] Мал. 3, 1. Мф 11, 10. Лк 7, 27. [3] Іс. 40, 3. Мф 3, 3. Лк 3, 4. Ін 1, 23. [4] Мф 3, 1. Лк 3, 3. Ін 1, 31. Діян. 13, 24. [6] Лев. 11, 22. Мф 3, 4. [7] Лк 3, 16. Ін 1, 27. [8] Діян. 1, 5; 2, 4. 1 Кор.

12, 13. [9] Мф 3, 13. Лк 3, 21. [10] Мф 3, 16. Лк 3, 21. Ін 1, 32. [12] Мф 4, 1. Лк 4, 1. [14] Мф 4, 12. Лк 4, 14. Ін 4, 43. [15] Мф 4, 17. [16] Мф 4, 18.

які також були у човні, лагодили сіті; ²⁰ і зараз же покликав їх. І вони, залишивши батька свого Зеведея в човні з наймитами, пішли за Ним.

²¹ І приходять до Капернаума; і незабаром у суботу увійшов Він у синагогу і навчав. ²² І дивувалися вченню Його; бо Він учив їх, як Такий, що має владу, а не як книжники. ²³ І був у синагозі їхній чоловік, який мав у собі духа нечистого, і закричав: ²⁴ облиш, що Тобі до нас, Ісусе Назарянине? Ти прийшов погубити нас! Знаю Тебе, хто Ти, – Святий Божий. ²⁵ І заборонив йому Ісус, кажучи: замовкни і вийди з нього. ²⁶ І стряс його дух нечистий і, скрикнувши гучним голосом, вийшов з нього. ²⁷ І вжахнулися всі так, що один одного питали: що це, що це за нове вчення, що Він владно і духам нечистим наказує, і вони слухаються Його? ²⁸ І враз розійшлися про Нього чутки по всій країні Галилейській.

²⁹ Вийшовши невдовзі з синагоги, прийшли до господи Симона і Андрія, з Яковом та Іоаном. ³⁰ Теща ж Симонова лежала в гарячці; і зразу сказали Йому про неї. ³¹ І, підійшовши, Він підняв її, взявши її за руку; і гарячка зараз же залишила її, і вона почала слугувати їм. ³² Надвечір, коли заходило сонце, приносили до Нього всіх недужих і біснுவатих. ³³ І все місто зібралося біля дверей. ³⁴ І Він зцілив багатьох, що страждали всякими недугами; вигнав багатьох бісів, і не дозво-

ляв бісам говорити, що вони знають, що Він Христос.

³⁵ А вранці, ще затемна, вставши, вийшов і пішов у безлюдне місце і там молився. ³⁶ І поспішили за Ним Симон і ті, що були з Ним, ³⁷ і, знайшовши Його, кажуть Йому: всі Тебе шукають. ³⁸ Він говорить їм: ходімо в найближчі села та міста, щоб Мені і там проповідувати; бо Я для того прийшов. ³⁹ І Він проповідував у синагогах їхніх по всій Галилеї і виганяв бісів.

⁴⁰ Приходить до Нього прокажений і, благаючи Його та падаючи перед Ним на коліна, говорить Йому: якщо хочеш, можеш мене очистити. ⁴¹ Ісус, змилосердившись над ним, простягнув руку, доторкнувся до нього і сказав йому: хочу, очисться. ⁴² І як тільки сказав, зараз же зійшла з нього проказа, і він став чистим. ⁴³ І, заборонивши йому, негайно відіслав його. ⁴⁴ І сказав йому: гляди ж, нікому нічого не кажи, але піди покажись священикові і принеси за очищення твоє, що повелів Мойсей, – на свідчення їм. ⁴⁵ А він, вийшовши, почав розголошувати і розповідати про подію, яка стала, так що Ісус не міг уже явно ввійти до міста, але перебував зовні, в безлюдних місцях. І приходили до Нього звідусіль.

2 Коли через кілька днів знову прийшов до Капернаума, пішла чутка, що Він у домі. ² Зразу ж зібралося багато людей, так що вже не вміщалися біля дверей, і Він говорив їм слово. ³ І прийшли

[21] Мф 4, 13. Лк 4, 31. [22] Мф 7, 28. Лк 4, 32. [23] Лк 4, 33. [24] Дан. 9, 24. Мф 8, 29. Як. 2, 19. [29] Мф 8, 14. Лк 4, 38. [32] Мф 8, 16. Лк 4, 40. [34] Мк 3, 12. Лк 4, 41. Діян. 16, 17; 19, 15. [38] Лк

4, 43. [40] Мф 8, 2. Лк 5, 12. [44] Лев. 13, 2. Мф 8, 4. Лк 5, 14.

Глава 2. [1] Мф 9, 1. [3] Мф 9, 2. Лк 5, 18.

до Нього з розслабленим, якого несли четверо. ⁴ І, не маючи можливості наблизитись до Нього через народ, розкрили покрівлю дому, де Він був, і, розібравши її, спустили постіль, на якій лежав розслаблений. ⁵ Ісус, побачивши віру їхню, говорить розслабленому: чадо, відпускаються тобі гріхи твої. ⁶ Були там деякі з книжників, що сиділи і помишляли в серцях своїх: ⁷ чому Цей так богохулить? Хто може прощати гріхи, крім одного Бога? ⁸ Ісус, відразу зрозумівши духом Своїм, що вони так помишляють у собі, сказав їм: навіщо так помишляєте в серцях ваших? ⁹ Що легше – сказати розслабленому: прощаються тобі гріхи? Чи сказати: встань, візьми постіль свою і ходи? ¹⁰ Та щоб ви знали, що Син Людський має владу на землі відпускати гріхи, – говорить розслабленому: ¹¹ тобі кажу: встань, візьми постіль твою та йди до дому твого. ¹² Він зараз же встав і, взявши постіль, вийшов перед усіма, так що всі дивувались і прославляли Бога, кажучи: ніколи ще такого ми не бачили.

8 ¹³ І вийшов Ісус знову до моря; і весь народ пішов до Нього, і учив їх. ¹⁴ Проходячи, побачив Він Левію Алфеевого, що сидів на митниці, і сказав йому: йди за Мною. І той, вставши, пішов за Ним. ¹⁵ І коли Ісус возлежав у господі його, возлежали з Ним і ученики Його і багато митарів та грішників; бо багато їх було, і вони йшли за Ним. ¹⁶ Книжники й фарисеї,

побачивши, що Він їсть з митарями і грішниками, говорили ученикам Його: як це Він їсть і п'є з митарями і грішниками? ¹⁷ Почувши це, Ісус говорить їм: не здорові потребують лікаря, але хворі; Я прийшов покликати не праведників, а грішників до покаяння.

¹⁸ Учні Іоанові та фарисейські **9** постили. Приходять до Нього і кажуть: чому учні Іоанові та фарисейські постять, а Твої ученики не постять? ¹⁹ І сказав їм Ісус: чи можуть постити гості весільні, коли з ними жених? Доки з ними жених, не можуть постити. ²⁰ Прийдуть же дні, коли заберуть від них жениха, і тоді поститимуть у ті дні. ²¹ І ніхто не пришиває латки з нової тканини до старої одяжки: інакше нове відірветься від старого, і ще гірша дірка буде. ²² І ніхто не вливає вина молодого в міхи старі: інакше молоде вино прорве міхи, і вино витече, і міхи пропадуть; але вино молоде треба вливати в міхи нові.

²³ І довелось Йому в суботу **10** проходити через посіви, і ученики Його дорогою почали рвати колоски. ²⁴ І фарисеї сказали Йому: дивись, що вони роблять у суботу, чого не слід робити. ²⁵ Він сказав їм: невже ви ніколи не читали, що зробив Давид, коли мав потребу, бо зголоднів сам і ті, що були з ним? ²⁶ Як увійшов він у дім Божий за первосвященника Авиафара і їв хліби принесення, яких не повинен їсти ніхто, крім священників, і дав тим, що були з ним? ²⁷ І сказав їм: субота для

[5] Іс. 43, 25. [8] Ін 2, 24; 6, 64. [9] Мф 9, 5. Лк 5, 23. [14] Мф 9, 9. Лк 5, 27. [17] Мф 9, 13. Лк 5, 32. 1 Тим. 1, 15. [18] Мф 9, 14. Лк 5, 33. [21] Мф 9, 16. Лк 5, 36.

[23] Втор. 23, 25. Мф 12, 1. Лк 6, 1. [26] Вих. 29, 33. Лев. 24, 9. 1 Цар. 21, 6. Мф 12, 4. Лк 6, 4.

людини, а не людина для суботи; ²⁸ тому Син Людський є господар і суботи.

3 І знов увійшов до синагоги. І там був чоловік, який мав усохлу руку. ² І стежили за Ним, чи не зцілить його в суботу, щоб звинуватити Його. ³ Він же говорить чоловікові, котрий мав усохлу руку: стань посередині. ⁴ А їм говорить: чи годиться в суботу добро робити, чи зло робити – душу спасти чи загубити? Вони ж мовчали. ⁵ І, глянувши на них з гнівом, засмучений закам'янілістю сердець їхніх, каже чоловікові: простягни руку твою. Він простягнув, і стала рука його здорова, як друга.

11 ⁶ Фарисеї, вийшовши, зразу ж радилися з іродіанами проти Нього, як би погубити Його. ⁷ Але Ісус з учениками Своїми відійшов до моря; і за Ним пішло багато народу з Галилеї, Юдеї, ⁸ з Єрусалима, Ідумеї, з-за Йордану; та з Тира й Сидона, почувши, що Він робив, йшли до Нього у великій кількості. ⁹ І сказав ученикам Своїм, щоб приготували для Нього човен, через багатолюдність, аби не тіснилися до Нього. ¹⁰ Бо багатьох Він зцілив, тому ті, які мали рани, кидалися до Нього, щоб торкнутися Його. ¹¹ І духи нечисті, коли бачили Його, падали перед Ним і кричали: Ти Син Божий. ¹² Та Він суворо забороняв їм, щоб не робили Його відомим.

12 ¹³ Потім зійшов на гору і покликав до Себе, кого Сам хотів; і прийшли до Нього. ¹⁴ І образ з них дванадцять, щоб були з Ним і щоб посилати їх на проповідь, ¹⁵ і щоб

вони мали владу зціляти від недуг і виганяти бісів. ¹⁶ І поставив Симона, давши йому ім'я Петро, ¹⁷ Якова Зеведеєвого та Іоана, брата Якова, давши їм імення Воанергес, тобто “сини громові”, ¹⁸ Андрія, Филипа, Варфоломія, Матфея, Фому, Якова Алфеевого, Фадея, Симона Кананіта ¹⁹ та Іуду Іскаріотського, який і зрадив Його.

²⁰ Приходять у дім; і знову збирається народ, так що їм неможливо було і хліба їсти. ²¹ І, почувши, ті, хто був у Нього, пішли взяти Його, бо говорили, що Він не при собі. ²² А книжники, які прийшли з Єрусалима, говорили, що Він має в Собі Вельзевула і що силою бісівського князя виганяє бісів. ²³ І, покликавши їх, говорив їм притчами: як може сатана виганяти сатану? ²⁴ Якщо царство розділиться само в собі, не може встояти царство те. ²⁵ І якщо дім розділиться сам у собі, не може встояти дім той. ²⁶ І якщо сатана повстав сам на себе і розділився, не може встояти, але прийшов кінець його. ²⁷ Ніхто, ввійшовши в дім сильного, не може пограбувати речей його, якщо раніш не зв'яже сильного, і тоді розграбує дім його. ²⁸ Істинно кажу вам: простяться синам людським усі гріхи та хули, якими б вони не хулили; ²⁹ хто ж хулитиме Духа Святого, тому не буде прощення довіку, але підлягає він вічному осуду. ³⁰ Бо ж говорили: в Ньому нечистий дух.

³¹ Прийшли Мати і брати Його і, стоячи надворі, послали до Ньо-

Глава 3. [1] Мф 12, 9. Лк 6, 6. [6] Ін 10, 39. [7] Мф 4, 25. [11] Мф 16, 16. [14] Мф 10, 1. Лк 9, 1. [16] Мф 16, 18. [21] Ін 10, 20. [22] Мф 9, 34. Лк 11, 15. [24] Мф

12, 25. Лк 11, 17. [28] Мф 12, 31. Лк 12, 10. 1 Ін 5, 16. Євр. 10, 26. [31] Мф 12, 46. Лк 8, 19.

го покликати Його. ³² Навколо Нього сидів народ. І сказали Йому: ось Мати Твоя і брати Твої і сестри Твої надворі, шукають Тебе. ³³ І відповів їм: хто мати Моя і брати Мої? ³⁴ І, поглянувши довкола Себе на тих, що сиділи, сказав: ось мати Моя і брати Мої; ³⁵ бо хто творитиме волю Божу, той брат Мій, і сестра Моя, і мати Моя.

15 **4** І знову почав навчати біля моря; і зібралось до Нього багато народу, так що Він увійшов у човен і сидів на морі; а весь народ був біля моря на землі. ² І багато вчив їх притчами, і в навчанні Своєму говорив їм: ³ слухайте, ось вийшов сівач сіяти; ⁴ і, коли сіяв, трапилося, що одне зерно впало при дорозі, і налетіли птахи і видзьобали його. ⁵ Інше ж упало на кам'янисте місце, де небагато було землі; і скоро зійшло, бо земля була неглибока. ⁶ Коли ж зійшло сонце, зів'яло і, не маючи коріння, засохло. ⁷ Ще інше впало в терня; і виросло терня, і заглушило зерно, і воно не дало плоду. ⁸ А інше впало на добру землю і дало плід, який зійшов і виріс; і вродило в тридцять, в шістдесят і в стократ. ⁹ І сказав їм: хто має вуха слухати, нехай слухає! ¹⁰ Коли ж залишився на самоті, то ті, що були з Ним разом з дванадцятьма, запитали Його про притчу. ¹¹ І сказав їм: вам дано знати тайни Царства Божого, а тим, зовнішнім, усе буває в притчах, ¹² так що вони своїми очима дивляться, і не бачать; своїми вухами чують, і не розуміють, та й не навернуться, щоб відпустились

їм гріхи. ¹³ І говорить їм: не розумієте цієї притчі? Як же вам зрозуміти всі притчі? ¹⁴ Сівач слово сіє. ¹⁵ Посіяне при дорозі означає тих, у яких сіється слово, але, як тільки почують слово, зараз же приходить сатана і забирає слово, посіяне в серцях їхніх. ¹⁶ Так само і посіяне на камені означає тих, які, коли почують слово, зразу з радістю сприймають його, ¹⁷ але не мають у собі кореня і непостійні; а потім, коли настане скорбота або гоніння за слово, відразу спокушаються. ¹⁸ Посіяне між терням означає тих, що слухають слово, ¹⁹ але в яких турботи віку цього, спокуси багатством та інші пожадання, увійшовши в них, заглушують слово, і воно безплідним буває. ²⁰ А посіяне на добрій землі означає тих, що слухають слово і приймають, і приносять плід один у тридцять, другий в шістдесят, інший в стократ.

²¹ І сказав їм: чи для того приносять світильник, щоб поставити під посудину або під ліжко? Чи не для того, щоб поставити на свічнику? ²² Нема нічого таємного, що не стало б явним, і нічого не буває захищеного, що не виявилось б. ²³ Коли хто має вуха слухати, нехай слухає! ²⁴ І сказав їм: дотримуйтеся того, що чуєте: якою мірою міряєте, такою відмірено буде вам, тим, що слухають. ²⁵ Бо хто має, тому дається; а хто не має, у того відніметься і те, що має.

²⁶ І сказав: Царство Боже подібне до того, як коли чоловік кине насіння в землю; ²⁷ і чи спить, чи встає вночі та вдень, а насіння

Глава 4. [1] Мф 13, 1. Лк 8, 4. [11] Мф 11, 25; 16, 17. 1 Кор. 2, 10. [12] Іс. 6, 9–10. Мф 13, 14. Лк 8, 10. Ін 12, 40. [14] Мф 13, 18. Лк 8, 11. [16] Іс. 42, 20. Єз.

33, 31. Ін 5, 35. [19] Лк 12, 15. 1 Тим. 6, 9. [21] Мф 5, 15. Лк 8, 16. [22] Мф 10, 26. Лк 8, 17; 12, 2. [24] Мф 7, 2. Лк 6, 38. [25] Мф 13, 12; 25, 29. Лк 8, 18; 19, 26.

сходить і росте, а як – не знає він. ²⁸ Земля бо сама з себе родить спочатку стебло, потім колос, далі повне зерно в колосі. ²⁹ Коли ж достигне плід, негайно посилає серп, бо настали жнива.

³⁰ І сказав: до чого уподібнимо Царство Боже? Або якою притчею зобразимо його? ³¹ Воно – мов зерно гірчичне, яке, коли сіється в землю, дрібніше за всяке насіння на землі. ³² А коли посіяне, сходить і стає більше від усякого зілля та дає таке велике гілля, що під тінню його можуть укриватися птахи небесні. ³³ І такими багатьма притчами проповідував їм слово, скільки вони могли слухати. ³⁴ Без притчі ж не говорив їм; а ученикам на самоті пояснював усе.

18 ³⁵ І сказав їм увечері того ж дня: переправимось на той бік. ³⁶ І, відпустивши народ, узяли Його, як Він був у човні; і з Ним були інші човни. ³⁷ І знялась велика буря; хвилі били в човен так, що він уже наповнювався водою. ³⁸ А Він спав на кормі на підголівнику. Його розбудили і говорять Йому: Учителю, невже Тобі байдуже, що ми гинемо? ³⁹ І, вставши, Він заборонив вітрові і сказав морю: умовкни, перестань. І стих вітер, і настала велика тиша. ⁴⁰ І сказав їм: чого ви такі боязкі? Чому не маєте віри? ⁴¹ І страх великий напав на них, і говорили між собою: Хто ж Цей, що і вітер, і море слухають Його?

19 **5** І прийшли на другий берег моря, в країну Гадаринську. ² І коли вийшов Він з човна, зразу зустрів Його чоловік, який вийшов з гробів і мав духа нечисто-

го; ³ він жив у гробах, і ніхто не міг його зв'язати, навіть ланцюгами, ⁴ бо багато разів він був скований кайданами та ланцюгами, але розривав ланцюги і розбивав залізні кайдани, і ніхто не мав сили приборкати його. ⁵ Завжди, вночі та вдень, був він у гробах і в горах, кричав та бився об каміння. ⁶ Побачивши ж Ісуса здаля, побіг і поклонився Йому. ⁷ І, скрикнувши гучним голосом, сказав: що Тобі до мене, Ісусе, Сину Бога Всевишнього? Заклинаю Тебе Богом, не муч мене! ⁸ Бо Ісус сказав йому: вийди, душе нечистий, з цього чоловіка. ⁹ І спитав його: як твоє ім'я? І він сказав у відповідь: легіон ім'я моє, бо багато нас. ¹⁰ І благав Його вельми, щоб не вислав їх геть з країни тієї. ¹¹ Паслось же там біля гори велике стадо свиней. ¹² І благали Його всі біси, кажучи: пошли нас у свиней, щоб нам увійти в них. ¹³ Ісус відразу повелів їм. І, вийшовши, духи нечисті увійшли в свиней; і кинулося стадо з кручі в море, а їх було близько двох тисяч; і потонули в морі. ¹⁴ Пастухи ж свиней побігли і розказали у місті і в селах. І жителі вийшли подивитись, що сталося. ¹⁵ Приходять до Ісуса і бачать, що біснுவатий, в якому був легіон, сидить – і одягнений, і при здоровому розумі; і злякалися. ¹⁶ Очевидці ж розказали їм про те, як це сталося з біснуватим, і про свиней. ¹⁷ І почали благати Його, щоб відійшов від меж їхніх. ¹⁸ І коли Він увійшов у човен, колишній біснуватий просив Його, щоб бути з Ним. ¹⁹ Але Ісус не дозволив йому, а сказав: йди додому до сво-

[30] Мф 13, 31. Лк 13, 18. [33] Мф 13, 34. [35] Мф 8, 23. Лк 8, 22. [39] Іов. 26,

12. Пс. 88, 10.

Глава 5. [1] Мф 8, 28. Лк 8, 26.

їх і розкажи їм, що створив з тобою Господь і як помилував тебе.

²⁰ І пішов, і почав проповідувати у Десятиградді про те, що сотворив з ним Ісус; і всі дивувалися.

²⁰ ²¹ Коли Ісус знову переправився в човні на той бік, зібралося до Нього багато народу; Він був біля моря. ²² І ось приходить один з начальників синагоги на ім'я Іаїр і, побачивши Його, падає до ніг Його ²³ і дуже благає Його, кажучи: дочка моя при смерті; прийди і поклади на неї руки, щоб вона видужала і залишилася жива. ²⁴ Ісус пішов з ним. За Ним йшло багато народу, і тиснули на Нього.

²⁵ Якась жінка, що хворіла на кровотечу дванадцять років, ²⁶ багато потерпіла від багатьох лікарів, і витратила все, що було в неї, і не дістала ніякого полегшення, але їй стало ще гірше, – ²⁷ почувши про Ісуса, підійшла ззаду в натовпі і доторкнулася до одягу Його, ²⁸ бо говорила: якщо доторкнусь хоч до одягу Його, то видужаю. ²⁹ І зразу припинилась у неї кровотеча; і вона відчула тілом, що зцілилася від недуги. ³⁰ І негайно Ісус відчув у Собі, що вийшла з Нього сила, звернувся до народу і сказав: хто доторкнувся до одягу Моеї? ³¹ Ученики сказали Йому: Ти бачиш, що натовп тисне на Тебе, і говориш: хто доторкнувся до Мене? ³² Але Він оглядався навкруги, щоб бачити ту, яка зробила це. ³³ Жінка ж, знаючи, що з нею сталося, зі страхом і трепетом підійшла, впала перед Ним і сказала Йому всю правду. ³⁴ Він же сказав їй: дочко,

віра твоя спасла тебе. Іди з миром і будь здорова від недуги твоєї.

³⁵ Коли він ще говорив це, приходять від начальника синагоги і кажуть: дочка твоя померла; чого ще турбуєш Учителя? ³⁶ Але Ісус, почувши ці слова, зразу говорить начальникові синагоги: не бійся, тільки віруй. ³⁷ І не дозволив нікому йти за Собою, крім Петра, Якова та Іоана, брата Якова. ³⁸ І прийшов у дім начальника синагоги і бачить тривогу і тих, що плакали та дуже голосили. ³⁹ І, увійшовши, говорить їм: чого тривожитесь і плачете? Дівчина не вмерла, а спить. ⁴⁰ І глузували з Нього. Він же, виславши всіх, бере з Собою батька й матір дівчини і тих, що були з Ним, і входить туди, де лежала дівчина. ⁴¹ І, взявши дівчину за руку, каже їй: “таліфа́, к’у́мі”, що значить: дівчино, тобі кажу, встань. ⁴² В ту ж мить дівчина встала і почала ходити, бо була років дванадцяти. І всі, хто бачив, жахнулися від дива великого. ⁴³ І Він суворо наказав їм, щоб ніхто про це не знав, і сказав: дайте їй їсти.

6 І вийшов звідти Він, і прийшов у Свою батьківщину, і за Ним ішли ученики Його. ² Коли настала субота, Він почав навчати в синагозі; і багато з тих, хто слухав, дивуючись, говорили: звідки в Ньому це? Що за премудрість дана Йому, і що за сили в руках Його? ³ Хіба не тесля Він, син Марії, брат Якова, Іосії, Іуди і Симона? Чи не тут, між нами, Його сестри? І спокушались через Нього. ⁴ Ісус же сказав їм: не буває пророка без пошани, хіба тільки

[25] Мф 9, 20. [30] Лк 8, 45. [35] Лк 8, 49.
Глава 6. [1] Мф 13, 54. Лк 4, 16. [2]

Мф 7, 28. Мк 1, 27. [3] Лк 4, 22. Ін 6, 42.
[4] Єр. 12, 6. Мф 13, 57. Лк 4, 24. Ін 4, 44.

на батьківщині своїй, і серед родичів, і в домі своїм. ⁵ І не міг створити там ніякого чуда, тільки зцілив небагатьох недужих, поклавши на них руки. ⁶ І дивувався невір'ю їхньому; і обходив села навколишні, і навчав.

23 ⁷ І покликавши дванадцятьох, почав посилати їх по двоє, даючи їм владу над нечистими духами. ⁸ І заповідав їм нічого не брати в дорогу, тільки один жезл: ні торбини, ні хліба, ні міді в поясі, ⁹ щоб були взуті у сандалі і не зодягалися у дві одежі. ¹⁰ І сказав їм: коли де увійдете в дім, залишайтеся в ньому, доки не підете з того місця. ¹¹ І коли хто не прийме вас і не послухає вас, виходячи звідти, обтрусить порошок з ніг ваших, на свідчення проти них. Істинно кажу вам: відрадніше буде Содому і Гоморрі в день судний, ніж місту тому. ¹² Вони пішли і проповідували, щоб покаялися; ¹³ виганяли багатьох бісів і багатьох хворих мазали оливою і зціляли.

24 ¹⁴ Цар Ірод, почувши про Ісуса [бо Його ім'я стало відомим], говорив: це Іоан Хреститель воскрес з мертвих, і тому чудеса діються ним. ¹⁵ Одні говорили, що це Ілля, а інші говорили, що то пророк або один з пророків. ¹⁶ Ірод же, почувши, сказав: це Іоан, якому я відсік голову; він воскрес з мертвих. ¹⁷ Бо цей Ірод, пославши, взяв Іоана і посадив його у в'язницю, через Іродіаду, жінку Филипа, брата свого, з якою він одружився. ¹⁸ Бо Іоан говорив Іродові: не годиться тобі мати жінку брата твого. ¹⁹ Іродіада ж, гніва-

ючись на нього, бажала вбити його, та не могла. ²⁰ Бо Ірод боявся Іоана, знаючи, що він муж праведний і святий, і охороняв його; багато що робив, слухаючись його, та із задоволенням слухав його. ²¹ І настав нагідний день, коли Ірод, святкуючи день свого народження, влаштував бенкет для вельмож своїх, тисяцьких і старійшин галилейських; ²² і увійшла дочка Іродіади, танцювала і догодила Іродові і тим, що возлежали з ним; цар сказав дівчині: проси в мене, чого хочеш, і дам тобі. ²³ І клявся їй: чого тільки попросиш у мене, дам тобі, навіть до половини мого царства. ²⁴ Вона вийшла і спитала у матері своєї: що просити? Та відповіла: голову Іоана Хрестителя. ²⁵ Вона відразу ж пішла з поспішністю до царя і просила, кажучи: хочу, щоб ти зараз же дав мені на блюді голову Іоана Хрестителя. ²⁶ Цар засмутився, але, заради клятви і тих, що возлежали з ним, не захотів відмовити їй. ²⁷ І негайно, пославши ката, цар звелів принести голову його. ²⁸ Той пішов, відсік йому голову в темниці, і приніс голову його на блюді, і віддав її дівчині, а дівчина віддала її матері своїй. ²⁹ Учні його, почувши, прийшли і взяли тіло його, і поклали його у гробі.

³⁰ І зібрались апостоли до Ісуса ²⁵ і розповіли Йому все, і що зробили, і чого навчили. ³¹ Він сказав їм: підіть ви одні у безлюдне місце і трохи відпочиньте, – бо так багато народу приходило і відходило, що їм ніколи було і їсти. ³² І вирушили в безлюдне місце в

[6] Мф 9, 35. [7] Мф 10, 1. Лк 9, 1. [11] Мф 10, 14. Лк 9, 5. Діян. 13, 51; 18, 6. [13] Як. 5, 14. [14] Мф 14, 1. Лк 9, 7.

[17] Лк 3, 19. [18] Лев. 18, 16; 20, 21. [20] Мф 21, 26. [30] Лк 9, 10. [32] Мф 14, 13. Лк 9, 10.

човні одні. ³³ І побачили їх, як вони вирушали, і багато хто впізнав їх; і сходились туди піші з усіх міст, і випередили їх, і зійшлись до Нього. ³⁴ Ісус, вийшовши, побачив багато людей і змилосердився над ними, бо вони були як вівці, що не мають пастиря; і почав навчати їх багато. ³⁵ І вже минуло багато часу, коли ученики Його приступили до Нього, кажучи: місце тут безлюдне, а час уже пізній, – ³⁶ відпусти їх, щоб вони пішли у навколишні селища та села і купили собі хліба; бо їм нічого їсти. ³⁷ Він сказав їм у відповідь: ви дайте їм їсти. І сказали Йому: чи ми маємо піти купити хліба динаріїв на двісті і дати їм їсти? ³⁸ Але Він сказав їм: скільки у вас є хлібів? Підійть і подивіться. Вони, довідавшись, сказали: п'ять хлібів і дві рибини. ³⁹ Тоді повелів їм розсадити всіх рядами на зеленій траві. ⁴⁰ І посідали рядами, по сто і по п'ятдесят. ⁴¹ Він взяв п'ять хлібів і дві рибини, звівши очі на небо, благословив і розломив хліби і дав ученикам Своїм, щоб вони роздали їм; і обидві рибини поділив на всіх. ⁴² І всі їли, і наситились. ⁴³ І набрали шматків хліба і залишків від риб дванадцять повних кошиків. ⁴⁴ Було ж тих, що їли хліби, близько п'яти тисяч мужів.

26 ⁴⁵ І зразу наказав ученикам Своїм увійти в човен і переправитись раніше за Нього на той бік до Вифсаїди, поки Він відпустить народ. ⁴⁶ І, відпустивши їх, пішов на гору помолитись. ⁴⁷ Увечері човен був посеред моря, а Він один на землі. ⁴⁸ І побачив, як вони зне-

магали у плаванні; бо вітер їм був зустрічний; близько до четвертої сторожі ночі прийшов до них, ідучи по морю, і хотів проминути їх. ⁴⁹ Вони ж, побачивши, що Він іде по морю, подумали, що це привид, і закричали. ⁵⁰ Бо всі побачили Його і стривожилися. І зараз же заговорив з ними і сказав їм: підбадьоріться! Це Я, не бійтеся! ⁵¹ І увійшов до них у човен; і вітер стих. І вони надзвичайно про себе жахалися і дивувалися, ⁵² бо не зрозуміли і чуда з хлібами, тому що серце їхнє було скам'яніле. ⁵³ І, переправившись, прибули в землю Генісаретську і причалили до берега. ⁵⁴ Коли вони вийшли з човна, відразу жителі, впізнавши Його, ⁵⁵ оббігли всю околицю ту і почали приносити на постелях недужих туди, де тільки чули, що Він є. ⁵⁶ І куди тільки не приходив Він, чи в села, чи в міста, чи в селища, на перехрестях клали недужих і просили Його, щоб їм доторкнутись хоч до краю одежі Його; і ті, які доторкалися до Нього, зцілялись.

7 Зібрались до Нього фарисеї і деякі з книжників, які прийшли з Єрусалима, ² І, побачивши, що деякі з учеників Його їли хліб нечистими, тобто немитими, руками, докоряли їм. ³ Бо фарисеї і всі юдеї не їдять, не вимивши старанно рук, додержуючись передань предків. ⁴ І після торжища, доки не обмиються, не їдять. Є і багато іншого, чого у них прийнято дотримуватись: обмивання чаш, кухлів, казанів і лавок. ⁵ Потім питають Його фарисеї і книжники: чому ученики Твої не роблять

[34] Мф 9, 36. [38] Мф 14, 17. Лк 9, 13. Ін 6, 9. [46] Мф 14, 23. [47] Ін 6, 16. [52]

Мк 8, 18. [53] Мф 14, 34. [55] Мф 4, 24. Глава 7. [1] Мф 15, 1.

за переданням предків, а їдять хліб немитими руками? ⁶ Він сказав їм у відповідь: добре пророкував Ісая про вас, лицемірів, як і написано: люди ці шанують Мене устами, серце ж їхнє далеко від Мене. ⁷ Марно ж шанують Мене, навчаючи вчень, заповідей людських. ⁸ Бо ви, залишивши заповідь Божу, дотримуетесь передання людського, обмиваєте чаші і кухлі і робите багато іншого, до цього подібного. ⁹ І сказав їм: чи добре, що відкидаєте заповідь Божу, щоб дотримуватися свого передання? ¹⁰ Бо Мойсей сказав: шануй батька свого і матір свою; і: хто лихословить на батька або матір, нехай смертю помре. ¹¹ А ви кажете: якщо скаже людина батькові чи матері: “корван”, тобто дар Богові те, чим би ти скористався від мене, ¹² то вже дозволено нічого не робити для батька свого або матері своєї. ¹³ Переступаєте слово Боже переданням вашим, яке ви ж і установили; і робите багато чого, до цього подібного. ¹⁴ І, покликавши весь народ, говорив йому: слухайте Мене всі і розумійте: ¹⁵ нічого нема поза людиною, що входило б у неї і оскверняло її; але те, що виходить з неї, – те й оскверняє людину. ¹⁶ Якщо хто має вуха слухати, нехай слухає! ¹⁷ І коли Він увійшов у дім від народу, ученики Його спитали Його про притчу. ¹⁸ Він сказав їм: невже ви такі нерозумні? Невже не розумієте, що все те, що входить у людину ззовні, не може осквернити її? ¹⁹ Бо входить їй не в серце, а в утробу, і виходить геть, чим очищається всяка

їжа. ²⁰ Далі сказав: те, що виходить з людини, оскверняє людину. ²¹ Бо зсередини, від серця людського, виходять лихі помисли, перелюбства, любодійства, вбивства, ²² злодійство, здріство, лукавство, зради, ганебні вчинки, заздрісне око, богохульство, гордощі, безумство, – ²³ все це зло зсередини виходить і оскверняє людину.

²⁴ І підвівшись, пішов звідти у **30** краї Тирські та Сидонські; і, увійшовши в дім, не хотів, щоб хтось пізнав Його; але не зміг утаїтися. ²⁵ Бо почувла про Нього жінка, в якої дочка мала нечистого духа, прийшла і припала до ніг Його; ²⁶ а жінка та була язичниця, родом сиропінікіянка; і благала Його, щоб вигнав біса з дочки її. ²⁷ Ісус же сказав їй: дай перше насититися дітям, бо недобре взяти хліб у дітей і кинути псам. ²⁸ Вона ж сказала Йому у відповідь: так, Господи; але і пси під столом їдять крихти від дітей. ²⁹ І сказав їй: за це слово, іди; вийшов біс із дочки твоєї. ³⁰ І, прийшовши до свого дому, вона знайшла, що біс вийшов, і дочка лежить на постелі.

³¹ Вийшовши з країв Тирських **31** і Сидонських, Ісус знову пішов до моря Галилейського через околиці Десятиграддя. ³² І привели до Нього глухого й гугнявого, і благали Його, щоб поклав на нього руку. ³³ Ісус, одвівши його одного вбік від народу, вклав пальці Свої у вуха його і, сплюнувши, доторкнувся до його язика. ³⁴ І, звівши очі на небо, зітхнув і сказав йому: “еффафа”, тобто відкрився. ³⁵ І відразу відкрився у нього слух, і

[6] Мф 15, 8. [7] Іс. 29, 13. Тит. 1, 14. [10] Вих. 20, 12; 21, 17. Сир. 3, 7. Мф 15, 4. [15] Мф 15, 11. Рим. 14, 17. Тит.

1, 15. [21] Бут. 8, 21. Притч. 6, 14. Єр. 17, 9. Мф 15, 19. [24] Мф 15, 21. [31] Мф 15, 29.

розв'язались пута язика його, і почав говорити правильно. ³⁶ І наказав їм, щоб нікому не розповідали. Та скільки Він не забороняв їм, вони ще більше розголошували. ³⁷ І надзвичайно дивувалися, кажучи: все добре робить, – глухим дає чути, і німим – говорити.

32 **8** У ті дні, коли зібралося дуже багато народу і нічого було їм їсти, Ісус, покликавши учеників Своїх, сказав їм: ² жаль Мені людей, що вже три дні знаходяться зі Мною і нічого їм їсти. ³ Якщо відпущу їх голодними до своїх домів, ослабнуть у дорозі, бо багато з них прийшли здалека. ⁴ Ученики Його відповіли Йому: звідки міг би хто нагодувати їх хлібом тут, у пустелі? ⁵ І запитав у них: скільки у вас хлібів? Вони сказали: сім. ⁶ Тоді звелів народові сісти на землю; і, взявши сім хлібів і воздавши хвалу, переломив і дав ученикам Своїм, щоб вони роздали; і вони роздали людям. ⁷ Мали вони і трохи риби; благословивши, Він звелів роздати і її. ⁸ І їли, і наситились; і набрали залишків сім кошиків. ⁹ А тих, що їли, було близько чотирьох тисяч. І відпустив їх.

33 ¹⁰ І, відразу увійшовши у човен з учениками Своїми, прибув у краї Далмануфанські. ¹¹ Вийшли фарисеї, почали сперечатися з Ним і вимагали від Нього знамення з неба, спокушаючи Його. ¹² І Він, тяжко зітхнувши, сказав: чого рід цей вимагає знамення? Істинно кажу вам: не дасться родові цьому знамення. ¹³ І, залишивши їх, знову увійшов у човен і відбув на той бік. ¹⁴ При цьому ученики Його

забули взяти хлібів і, крім однієї хлібини, не мали з собою в човні нічого. ¹⁵ А Він заповідав їм, кажучи: глядіть, стережіться закваски фарисейської і закваски Іродової. ¹⁶ І, розмірковуючи, один одному говорили, що хлібів немає у них. ¹⁷ Ісус, зрозумівши, говорить їм: чого ви міркуєте про те, що немає у вас хлібів? Чи ще не збагнули і не розумієте? Чи ще окам'яніле у вас серце? ¹⁸ Маючи очі, не бачите, маючи вуха, не чуєте? ¹⁹ Чи не пам'ятаєте, коли Я п'ять хлібів переломив для п'яти тисяч чоловік, скільки повних кошиків набрали ви залишків? Говорять Йому: дванадцять. ²⁰ А коли сім для чотирьох тисяч, скільки кошиків набрали ви того, що залишилося? Сказали: сім. ²¹ І сказав їм: як же не розумієте?

²² Приходить до Вифсаїди; і приводять до Нього сліпого, і благають, щоб доторкнувся до нього. ²³ Він, взявши сліпого за руку, вивів його геть із села, і, плюнувши йому на очі його, поклав на нього руки і запитав його, чи бачить що. ²⁴ Він, глянувши, сказав: бачу, мов дерева, людей, що проходять. ²⁵ Потім знову поклав руки на очі йому і велів йому прозріти. І він зцілився, і став бачити все ясно. ²⁶ І послав його додому, кажучи: не заходь у село і нікому в селі не розповідай.

²⁷ І пішов Ісус з учениками Своїми в села Кесарії Филипової. Дорогою Він питав учеників Своїх: за кого вважають Мене люди? ²⁸ Вони відповідали: за Іоана Хрестителя, інші ж – за Ілля, а деякі – за одного з пророків. ²⁹ Він гово-

[37] Іс. 35, 6.

Глава 8. [1] Мф 15, 32. [10] Мф 15, 39. [11] Мф 16, 1. [15] Мф 16, 6. Лк 12,

1. [18] Мк 6, 38. Ін 6, 9. [27] Мф 16, 13. Лк 9, 18. [29] Ін 6, 69.

рить їм: а ви за кого Мене вважаєте? Петро сказав Йому у відповідь: Ти є Христос. ³⁰ І заборонив їм, щоб нікому не говорили про Нього. ³¹ І почав навчати їх, що Сину Людському належить багато постраждати, і відцураються від Нього старійшини, первосвященники та книжники, і буде вбитий, і на третій день воскресне. ³² І говорив про це відкрито. Але Петро, відізавши Його, почав перечити Йому. ³³ Він же, обернувшись і глянувши на учеників Своїх, заборонив Петрові, кажучи: відійди від Мене, сатано, бо ти думаєш не про те, що Боже, а що людське. ³⁴ І, покликавши народ з учениками Своїми, сказав їм: хто хоче йти за Мною, нехай зречеться себе, і візьме хрест свій, і за Мною йде. ³⁵ Бо хто хоче душу свою спасти, той погубить її; а хто погубить душу свою заради Мене і Євангелія, той спасе її. ³⁶ Бо яка користь людині, коли вона придбає весь світ, а душу свою занастить? ³⁷ Або що дасть людина взамін за душу свою? ³⁸ Бо якщо хтось посоромиться Мене і Моїх слів у роді цьому перелюбному і грішному, того посоромиться і Син Людський, коли прийде у славі Отця Свого з ангелами святими.

9 І сказав їм: істинно говорю вам, що деякі з тих, які стоять тут, не зазнають смерти, доки не побачать Царство Боже, що прийшло в силі. ² І через шість днів узяв Ісус Петра, Якова та Іоана, і вивів лише їх одних на гору високу, і преобразився перед ними.

³ Одяг Його став блискучим, дуже білим, мов сніг, як жоден білильник не може вибілити на землі. ⁴ І явилися їм Ілля з Мойсеєм, і розмовляли з Ісусом. ⁵ При цьому Петро сказав Ісусові: Учителю, добре нам тут бути; зробимо три намети: Тобі один, Мойсеєві один та Іллі один. ⁶ Бо не знав, що сказати; тому що страх охопив їх. ⁷ І з'явилася хмара, і осінила їх, і пролунав голос із хмари, кажучи: Цей є Син Мій Улюблений, Його слухайте! ⁸ І тут же, поглянувши, нікого вже не побачили, крім одного Ісуса з собою. ⁹ Коли ж вони сходили з гори, Він наказав їм нікому не розповідати про те, що бачили, доки Син Людський не воскресне з мертвих. ¹⁰ І вони тримали в собі це слово, допитуючись: що то означає, – воскреснути з мертвих. ¹¹ І спитали Його: як же книжники говорять, що раніше належить прийти Іллі? ¹² Він же відповів їм: Ілля повинен прийти раніш і приготувати все; і як написано про Сина Людського, Йому належить багато постраждати і бути зневаженим. ¹³ Але кажу вам, що Ілля прийшов, і вчинили йому, як хотіли, як написано про нього.

¹⁴ Прийшовши до учеників, побачив багато народу біля них і книжників, які сперечалися з ними. ¹⁵ І відразу, побачивши Його, всі люди здивувалися, і, підбігаючи, вітали Його. ¹⁶ Він запитав книжників: про що сперечаєтеся між собою? ¹⁷ Один з натовпу сказав у відповідь: Учителю, я при-

[31] Мк 9, 31; 10, 33. Лк 9, 22. [34] Мф 10, 38; 16, 24. Лк 9, 23; 14, 27. [37] Пс. 48, 9. [38] Мф 10, 33. Лк 9, 26. 1 Ін 2, 23. Рим. 1, 16. 2 Тим. 2, 12.

Глава 9. [1] Мф 16, 28. Лк 9, 27. [2] Мф 17, 1. [11] Мф 17, 10. [12] Пс. 21, 7. Ис. 53, 3. Дан. 7, 13; 9, 26. [13] Мал. 4, 5. Мф 17, 12. [17] Мф 17, 14. Лк 9, 38.

вів до Тебе мого сина, що має духа німого. ¹⁸ Де тільки нападе на нього, кидає його на землю, і він пускає піну, і скрегоче зубами своїми, і ціпеніє. Я казав ученикам Твоїм, щоб вигнали його, та вони не змогли. ¹⁹ Він же, відповідаючи йому, сказав: о роде невірний, доки буду з вами? Доки буду терпіти вас? Приведіть його до Мене. ²⁰ І привели його до Нього. Побачивши Його, дух стряснув його; він упав на землю і валявся, пускаючи піну. ²¹ Ісус запитав батька його: скільки років, як це сталося з ним? Він сказав: з дитинства; ²² багато разів дух кидав його і в огонь і у воду, щоб згубити його; але, якщо можеш, допоможи нам, змилосердься над нами. ²³ Ісус сказав йому: якщо хоч трохи можеш вірувати, все можливе віруючому. ²⁴ І тут же скрикнув батько отрока, зі сльозами говорячи: вірую, Господи! Допоможи моему невірству. ²⁵ Ісус, побачивши, що збігається народ, заборонив духові нечистому, сказавши йому: душе німий і глухий! Я тобі повеліваю: вийди з нього і більше не входи у нього. ²⁶ І, закличавши та сильно напружившись, вийшов; і він став наче мертвий, так що багато хто говорив, що він помер. ²⁷ Але Ісус, взявши його за руку, підняв його; і той устав. ²⁸ Коли Ісус увійшов у дім, ученики спитали Його на самоті: чому ми не змогли вигнати його? ²⁹ І сказав їм: цей рід не може вийти інакше, як від молитви і посту. ³⁰ Вийшовши звідти, проходили через Галилею, і Він не хотів, щоб

хто довідався. ³¹ Бо навчав учеників Своїх і говорив їм, що Сина Людського видано буде до рук людських, і вб'ють Його, і, вбитий будучи, Він на третій день воскресне. ³² Вони ж не розуміли цих слів, а запитати Його боялися.

³³ Прийшли до Капернаума; і коли був у домі, запитав їх: про що дорогою ви міркували між собою? ³⁴ Вони мовчали, бо дорогою сперечалися між собою, хто більший. ³⁵ І, сівши, запросив дванадцятьох і сказав їм: хто хоче бути першим, нехай буде з усіх найменшим і всім слугою. ³⁶ І, взявши дитину, поставив її посеред них і, обнявши її, сказав їм: ³⁷ хто одного з таких дітей прийме в ім'я Мое, той Мене приймає; а хто Мене приймає, той не Мене приймає, але Того, Хто послав Мене. ³⁸ Відповів Йому Іоан, сказавши: Учителю, ми бачили одного, який Твоїм іменем виганяє бісів, а не ходить за нами; і заборонили йому, бо він не йде слідом за нами. ³⁹ Ісус сказав: не бороніть йому, бо нема нікого, хто сотворить чудо в ім'я Мое і зможе скоро лихословити на Мене. ⁴⁰ Бо хто не проти вас, той за вас. ⁴¹ І хто напоїть вас чашею води в ім'я Мое, тому що ви Христові, істинно кажу вам, не втратить своєї нагороди. ⁴² А хто спокусить одного з малих цих, віруючих у Мене, тому краще було б, якби повісили йому камінь жорновий на шию і кинули його в море. ⁴³ І якщо спокушає тебе рука твоя, відсічи її; краще тобі калікою ввійти в життя, ніж, дві руки маючи, йти в геєну, в огонь не-

[23] Мф 17, 20; 21, 22. [31] Мф 17, 22. Лк 9, 22; 24, 7. [36] Мф 18, 5. Лк 9, 48. [38] Лк 9, 49. [39] 1 Кор. 12, 3. [41] Мф

10, 42. [42] Втор. 13, 6–10. Мф 18, 6. Лк 17, 1. [43] Мф 5, 29; 18, 8.

41

42

вгасимий, ⁴⁴ де черв їхній не вмирає і вогонь не вгасає. ⁴⁵ І якщо нога твоя спокушає тебе, відсічи її; краще тобі кривим увійти в життя, ніж, дві ноги маючи, бути вкинутим у геєну, в огонь невгасимий, ⁴⁶ де черв їхній не вмирає і вогонь не вгасає. ⁴⁷ І якщо око твоє спокушає тебе, вирви його: краще тобі з одним оком увійти в Царство Боже, ніж, два ока маючи, бути вкинутим у геєну вогненну, ⁴⁸ де черв їхній не вмирає і вогонь не вгасає. ⁴⁹ Бо кожний вогнем осолиться, і всяка жертва сіллю посолиться. ⁵⁰ Сіль – добра річ; якщо ж сіль не солонна буде, чим осолиться? Майте сіль у собі і майте мир між собою.

10 Вийшовши звідти, приходять у краї Юдейські, по той бік Йордану. Знову збирається до Нього народ, і, за звичаєм Своїм, ⁴³ Він знову навчав їх. ² Підійшли фарисеї і запитали, спокушаючи Його: чи дозволено чоловікові розводитися з жінкою? ³ Він сказав їм у відповідь: що вам заповідь Мойсей? ⁴ Вони сказали: Мойсей дозволив написати розвідний лист і розлучатись. ⁵ Ісус відповів їм: через жорстокосердя ваше написав вам заповідь цю. ⁶ На початку ж творіння чоловіком і жінкою створив їх Бог. ⁷ Ось чому залишить чоловік батька свого і матір ⁸ і пристане до жінки своєї, і будуть обоє єдиною плоттю. Так що вони вже не двоє, а одна плоть. ⁹ Отже, що Бог з'єднав, того людина нехай не розлучає. ¹⁰ У домі

ученики Його знову запитали Його про те саме. ¹¹ Він сказав їм: хто розведеться з жінкою своєю та оженисться на іншій, той перелюб чинить з нею. ¹² І якщо жінка розведеться з чоловіком своїм і вийде за іншого, перелюб чинить.

¹³ Приносили до Нього дітей, щоб Він доторкнувся до них; ученики ж не допускали тих, що приносили. ¹⁴ Побачивши те, Ісус обурився і сказав їм: дозволяйте дітям приходити до Мене і не забороняйте їм, бо таких є Царство Боже. ¹⁵ Істинно кажу вам: хто не прийме Царства Божого, як дитина, той не ввійде в нього. ¹⁶ І, обнявши їх, покладав руки на них і благословляв їх.

¹⁷ Коли виходив Він у дорогу, підбіг один якийсь, упав перед Ним на коліна і запитав Його: Учителю благий, що мені робити, щоб життя вічне успадкувати? ¹⁸ Ісус сказав йому: чому ти називаєш Мене благим? Ніхто не благий, тільки один Бог. ¹⁹ Заповіді знаєш: не чини перелюбу, не вбивай, не кради, не лжесвідчи, не кривди, шануй батька твого і матір. ²⁰ Той же сказав Йому у відповідь: Учителю, всього цього я дотримувався від юности моєї. ²¹ Ісус, поглянувши на нього з любов'ю, сказав йому: одного тобі не вистачає: піди і все, що маєш, продай і роздай убогим; і матимеш скарб на небесах; тоді приходь та іди вслід за Мною, взявши хрест. ²² Він же, засмутившись від цього слова, відійшов зі скор-

[44] Іс. 66, 24. [49] Лев. 2, 13. Єз. 43, 24. [50] Мф 5, 13. Рим. 14, 19. Кол. 4, 6.

Глава 10. [2] Мф 19, 3. [4] Втор. 24, 1. Мф 5, 31. Лк 16, 18. [6] Бут. 1, 27. Мф 19, 4. [7] 1 Кор. 6, 16. [8] Бут. 2, 24. [9] 1 Кор. 7, 10. [13] Мф 19, 13. Лк 18, 15.

[14] Мф 18, 4. 1 Пет. 2, 2. 1 Кор. 14, 20.

[15] Мф 11, 25. [16] Мф 19, 15. [17] Мф 19, 16. Лк 18, 18. [19] Вих. 20, 12–17. Втор. 5, 17. Мф 5, 21. Лк 18, 20. [21] Мф 6, 19.

ботою, бо мав велике багатство. ²³ І, поглянувши довкола, Ісус сказав ученикам Своїм: як тяжко тим, хто має багатство, увійти в Царство Боже. ²⁴ Ученики вжахнулись від слів Його. Але Ісус знову говорить їм у відповідь: діти, як тяжко тим, хто надіється на багатство, увійти в Царство Боже! ²⁵ Бо легше верблюдові пройти крізь вушко голки, ніж багатому увійти в Царство Боже. ²⁶ Вони ж надзвичайно здивувалися і говорили між собою: хто ж може спаситись? ²⁷ Ісус, глянувши на них, говорить: для людей це неможливо, та не для Бога, бо все можливо Богові.

²⁸ І почав Петро говорити Йому: ось ми все залишили і пішли слідом за Тобою. ²⁹ Ісус же відповів: істинно говорю вам: нема нікого, хто залишив би дім, чи братів, чи сестер, чи батька, чи матір, чи жінку, чи дітей, чи землю ради Мене і ради Євангелія ³⁰ і не одержав би сторицею вже нині, в час цей, серед гонінь, – домів, і братів, і сестер, і батьків, і матерів, і дітей, і земель, а в грядущому віці – життя вічне. ³¹ І багато хто з перших будуть останніми, а останні – першими.

³² Коли вони були в дорозі, йдучи до Єрусалима, Ісус ішов попереду них, а вони жахалися і, йдучи за Ним слідом, боялися. ³³ Покликавши знову дванадцятьох, Він почав їм говорити про те, що буде з Ним: ось ми йдемо до Єрусалима, і Син Людський виданий буде первосвященникам і книжникам, і осудять Його на смерть, і

видадуть Його язичникам; ³⁴ і знущатимуться з Нього, і битимуть Його, і обплюють Його, і уб'ють Його; і на третій день воскресне. ³⁵ Тоді підійшли до Нього Яків та Іоан, сини Зеведеєві, і сказали: Учителю, ми хочемо, щоб Ти зробив нам, про що попросимо. ³⁶ Він сказав їм: що хочете, щоб Я зробив вам? ³⁷ Вони сказали Йому: дай нам одному праворуч від Тебе, а другому ліворуч від Тебе сісти у славі Твоїй. ³⁸ Ісус же сказав їм: не знаєте, чого просите. Чи можете пити чашу, яку Я п'ю, і хрещенням, яким Я хрещусь, хреститися? ³⁹ Вони відповіли Йому: можемо. Ісус же сказав їм: чашу, яку Я п'ю, вип'єте, і хрещенням, яким Я хрещусь, охреститесь; ⁴⁰ але щоб сісти праворуч і ліворуч від Мене – не від Мене залежить, а кому уготовано. ⁴¹ І, почувши, десять почали гніватись на Якова та Іоана. ⁴² Ісус же, покликавши їх, сказав їм: ви знаєте, що ті, яких називають князями народів, панують над ними, і вельможі їхні володіють ними. ⁴³ Але між вами нехай не буде так: хто хоче бути більшим між вами, нехай буде вам слугою. ⁴⁴ І хто хоче бути першим між вами, нехай буде всім рабом. ⁴⁵ Бо і Син Людський не для того прийшов, щоб Йому служили, але щоб послужити і віддати душу Свою за визволення багатьох.

⁴⁶ Приходять до Єрихона. І коли Він з учениками Своїми і численним людом виходив з Єрихона, син Тимеїв, Вартимей, сліпий, сидів при дорозі і просив милостиню. 48

[23] Іов. 31, 24. Як. 2, 5. 1 Тим. 6, 17.
[27] Іов. 42, 2. [28] Мф 19, 27. Лк 18, 28.
[31] Мф 19, 30. Лк 13, 30. [33] Мф 20, 18.

Лк 18, 31. [35] Мф 20, 20. [41] Мф 20, 24. Лк 22, 24. [44] Мк 9, 35. [45] Ін 13, 15. 1 Пет. 5, 3. Флп 2, 7. [46] Мф 20, 29.

⁴⁷ Почувши, що це Ісус Назорей, він почав кричати і говорити: Ісусе, Сину Давидів! Помилуй мене. ⁴⁸ І примушували його мовчати багато хто, він же ще більше кричав: Сину Давидів, помилуй мене! ⁴⁹ Ісус зупинився і сказав його покликати. Кличуть сліпого і кажуть йому: не бійся, вставай, кличе тебе. ⁵⁰ Той скинув з себе верхній одяг, встав і прийшов до Ісуса. ⁵¹ Відповідаючи йому, Ісус спитав: чого ти хочеш від Мене? Сліпий сказав йому: Учителю, аби я прозрів. ⁵² Ісус сказав йому: йди, віра твоя спасла тебе. І відразу він прозрів, і пішов дорогою за Ісусом.

49 **11** Коли наблизились до Єрусалима, до Виффагії та Вифанії, до гори Єлеонської, Ісус посилає двох з учеників Своїх ² і говорить їм: підіть у селище, яке прямо перед вами; і як тільки ввійдете в нього, зараз же знайдете ося прив'язане, на якого ніхто з людей ще не сів; відв'язавши його, приведіть. ³ І якщо хто скаже вам: що це ви робите, – відповідайте, що Господь потребує його; і відразу ж пошле його сюди. ⁴ Вони пішли і знайшли молодого осла, прив'язаного на вулиці біля воріт, і відв'язали його. ⁵ І деякі з тих, що там стояли, говорили їм: що робите, навіщо відв'язуєте ося? ⁶ Вони відповіли їм, як велів Ісус, і ті відпустили їх. ⁷ І привели ося до Ісуса; і поклали на нього одяг свій; і сів на нього. ⁸ Багато хто стелив свій одяг по дорозі; а інші різали гілки з дерев і встилали ними дорогу. ⁹ І ті, які пішли попереду

Нього, і ті, які супроводжували його, викликували: осанна! Благословен, Хто гряде в ім'я Господне! ¹⁰ Благословенне Царство отця нашого Давида, що гряде в ім'я Господне! Осанна у вишніх!

¹¹ І ввійшов Ісус в Єрусалим і в храм; і, оглянувши все, оскільки час уже був пізній, пішов до Вифанії з дванадцятьма. **50**

¹² На другий день, коли вони вийшли з Вифанії, зголоднів. ¹³ І, побачивши здалека смоковницю, вкриту листям, пішов, чи не знайде чого на ній; але, прийшовши до неї, нічого не знайшов, крім листя, бо ще не час був для смокв. ¹⁴ І сказав їй Ісус: віднині нехай довіку ніхто плоду твого не з'їсть. І чули те ученики його. ¹⁵ Прийшли до Єрусалима. Ісус, увійшовши до храму, почав виганяти тих, що продавали і купували в храмі; і столи міняйл, і лави тих, що продавали голубів, поперекидав. ¹⁶ І не дозволяв, щоб хто переніс через храм будь-яку річ. ¹⁷ І вчив їх, кажучи: чи не написано: дім Мій домом молитви назветься для всіх народів? Ви ж зробили його вертепом розбійників. ¹⁸ Почули це книжники і первосвященики і шукали, як би погубити його, але боялися, тому що весь народ дивувався його вченню. ¹⁹ Коли ж стало пізно, Він вийшов геть з міста.

²⁰ Проходячи вранці, побачили смоковницю, що всохла до кореня. ²¹ І, згадавши, Петро сказав йому: Учителю, дивись, смоковниця, яку Ти прокляв, усохла. ²² Ісус, відповідаючи, говорить їм: ²³ майте віру Божу, бо істинно кажу вам, якщо хто скаже горі **51**

цій: посунься і кинься в море, і не сумніватиметься в серці своїм, а повірить, що станеться за його словом, – буде йому, що тільки скаже. ²⁴ Тому кажу вам: усе, чого ви попросите в молитві, вірте, що одержите, – і буде вам. ²⁵ І коли стоїте на молитві, прощайте, коли щось маєте на кого, щоб і Отець ваш Небесний відпустив вам гріхи ваші. ²⁶ Якщо ж не прощаєте, то і Отець ваш Небесний не відпустить вам гріхів ваших.

52 ²⁷ Прийшли знову до Єрусалима. І коли Він ходив у храмі, підійшли до Нього первосвященики, і книжники, і старійшини ²⁸ і говорили Йому: якою владою Ти це робиш? І хто дав Тобі владу це робити? ²⁹ Ісус сказав їм у відповідь: запитаю і Я вас про одне, відповідайте Мені; тоді і Я скажу вам, якою владою це роблю. ³⁰ Хрещення Іоанове з небес було чи від людей? Скажіть Мені. ³¹ Ті міркували між собою: якщо скажемо, що з небес, то Він скаже: чому ж ви не повірили йому? ³² А сказати, що від людей, – боялись народу; бо всі знали, що Іоан воістину був пророк. ³³ І сказали у відповідь Ісусові: не знаємо. Тоді Ісус сказав їм у відповідь: і Я не скажу вам, якою владою це роблю.

53 **12** І почав говорити їм притчами: один чоловік насадив виноградник і обгородив плотом, і викопав виностік*, і збудував башту, і, передавши все виноградарям, від'їхав. ² І послав у свій час

до виноградарів слугу – одержати від виноградарів плоди з виноградника. ³ Вони ж, схопивши його, били і відіслали ні з чим. ⁴ Знову послав до них іншого слугу; і тому камінням розбили голову і відіслали з безчестям. ⁵ І знову іншого послав, і того вбили; і багатьох інших – одних били, інших вбивали. ⁶ Маючи ж єдиного сина, улюбленого свого, наостанку послав і його до них, кажучи: посоромляться сина мого. ⁷ Але виноградарі сказали один одному: це спадкоємець, ходім уб'ємо його, і спадщина буде наша. ⁸ І, схопивши його, вбили і викинули геть з виноградника. ⁹ Що ж зробить господар виноградника? Прийде і покарає виноградарів смертю, і віддасть виноградник іншим. ¹⁰ Невже ви не читали цього в Писанні: камінь, який відкинули будівничі, той самий став наріжним каменем. ¹¹ Це від Господа, і дивним є в очах наших. ¹² І шукали нагоди схопити Його, але побоялися народу, бо зрозуміли, що про них сказав притчу; і, залишивши Його, відійшли.

¹³ І посилають до Нього деякого 54 з фарисеїв та іродіан, щоб спіймати Його на слові. ¹⁴ Вони ж, прийшовши, говорять Йому: Учителю, ми знаємо, що Ти справедливий і не прагнеш будь-кому догодити, бо не зважаєш на особу, а воістину навчаєш путі Божої. Чи дозволено платити податок кесареви, чи ні? Давати нам чи не давати? ¹⁵ Але Він, знаючи їхнє лицемірство, сказав їм: чого споку-

* Яма для видушування винограду.

[24] Мф 7, 7. Лк 11, 9. Ін 14, 13. [25] Сир. 28, 2. Мф 6, 14. Еф. 4, 32. Кол. 3, 13. [27] Мф 21, 23. Лк 20, 1.

Глава 12. [1] Пс. 79, 9. Псн. 8, 12. Іс.

5, 1. Мф 21, 33. [3] Мф 5, 12; 23, 34. [7] Мф 26, 3–4. [8] Євр. 13, 12. [10] Мф 21, 42. [11] Пс. 117, 22–23. [13] Мф 22, 15. Лк 20, 20.

шаєте Мене? Принесіть Мені денарій, щоб Я побачив його. ¹⁶ Вони принесли. Тоді говорить їм: чиє це зображення і напис? Вони ж сказали: кесаря. ¹⁷ Ісус сказав їм у відповідь: віддайте кесареві кесарю, а Боже Богові. І дивувалися Йому.

55 ¹⁸ Потім прийшли до Нього саддукеї, які кажуть, що не існує воскресіння, і запитали Його, кажучи: ¹⁹ Учителю! Мойсей написав нам: якщо в кого помре брат і залишить жінку, то брат його нехай візьме жінку його і відродить потомство братові своєму. ²⁰ Було сім братів: перший узяв жінку і помер, не залишивши дітей. ²¹ Узяв її другий і помер, і він теж не залишив дітей; і третій так само. ²² Брали її за себе семеро і не залишили дітей. Після всіх померла й жінка. ²³ Отже, в час воскресіння, коли воскреснуть, котрого з них буде вона жінкою? Бо семеро мали її за жінку. ²⁴ Ісус сказав їм у відповідь: чи не тому ви й помиляєтеся, що не знаєте ні Писання, ані сили Божої? ²⁵ Бо, коли воскреснуть з мертвих, тоді не будуть ні женитися, ні заміж виходити, а будуть як ангели на небесах. ²⁶ А про мертвих, що вони воскреснуть, хіба не читали ви в книзі Мойсея, як при купині Бог сказав йому: Я Бог Авраама, і Бог Ісаака, і Бог Якова? ²⁷ Бог не є Бог мертвих, а Бог живих. Отже, ви дуже помиляєтесь.

56 ²⁸ І приступив один з книжників, що слухав, як вони сперечалися, і бачив, як добре Ісус від-

повів їм, і спитав Його: яка заповідь перша з усіх заповідей? ²⁹ Ісус відповів йому: перша з усіх заповідей: слухай, Ізраїлю! Господь Бог наш є Господь єдиний. ³⁰ І люби Господа Бога твого всім серцем твоїм, і всією душею твоєю, і всім розумінням твоїм, і всією силою твоєю, – ось перша заповідь! ³¹ І друга подібна до неї: люби ближнього твого, як самого себе. Більшої за ці заповіді немає. ³² Книжник сказав Йому: добре, Учителю! Ти істину сказав, що один є Бог, і немає іншого, крім Нього; ³³ і любити Його всім серцем, і всім розумом, і всією душею, і всією силою, і любити ближнього, як самого себе, є більше за всі всепалення і жертви. ³⁴ Ісус, побачивши, що він розумно відповів, сказав йому: ти недалеко від Царства Божого. Після того ніхто не насмілювався питати Його.

³⁵ Продовжуючи навчати в храмі, Ісус говорив: як це кажуть книжники, що Христос є син Давидів? ³⁶ Бо сам Давид сказав Духом Святим: сказав Господь Господеві моему: сиди праворуч Мене, доки покладу ворогів Твоїх – підніжжям ніг Твоїх. ³⁷ Отже, сам Давид називає Його Господом – як же Він син йому? І багато народу слухало Його з насолодою. ³⁸ І говорив їм у вченні Своїм: 57 стережіться книжників, які люблять ходити в довгому одязі і приймати вітання на народних зібраннях, ³⁹ сидіти спереду в синагогах і возлежати на перших місцях на бенкетах, – ⁴⁰ ції, котрі

[17] Мф 22, 21. [18] Лк 20, 27. [19] Втор. 25, 5. Мф 22, 24. Лк 20, 28. [26] Вих. 3, 6. Мф 22, 32. Лк 20, 37. [28] Мф 22, 35. Лк 10, 25. [29] Мф 22, 37. Лк 10, 27. [30] Втор. 6, 4–5. [31] Лев. 19, 18. Мф 5, 43.

Як. 2, 8. Рим. 13, 9. Гал. 5, 14. [35] Мф 22, 41. Лк 20, 41. [36] Пс. 109, 1. [39] Мф 23, 6. Лк 11, 43. [40] Єз. 22, 25. Лк 20, 47.

поїдають доми вдів і лицемірно довго моляться, приймуть найтяжче осудження.

⁴¹ І сів Ісус навпроти скарбниці і спостерігав, як народ кладе гроші в скарбницю. Чимало заможних клали багато. ⁴² Прийшла одна вбога вдова і поклала дві лепти, тобто кодрант. ⁴³ Покликавши учеників Своїх, Ісус сказав їм: істинно кажу вам, що ця вбога вдова поклала більше за всіх, хто клав у скарбницю, ⁴⁴ бо всі клали з достатку свого, а вона із злиднів своїх поклала все, що мала, весь прожиток свій.

58 **13** І коли виходив Він з храму, один з учеників Його сказав Йому: Учителю, подивись, які камені і які будівлі! ² Ісус сказав йому у відповідь: бачиш ці великі будівлі? Все це буде зруйноване, так що не залишиться тут і каменя на камені. ³ І коли Він сидів на горі Елеонській проти храму, то Петро, Яків, Іоан і Андрій запитали Його на самоті: ⁴ скажи нам, коли це буде, і яке знамення, коли все це має скінчитися? ⁵ Відповідаючи їм, Ісус почав говорити: бережіться, щоб ніхто не спокусив вас, ⁶ бо багато хто прийде під іменем Моїм і говоритиме, що це Я; і багатьох спокусять. ⁷ Коли ж почуєте про війни і воєнні чутки, не жахайтесь: бо належить цьому бути, – але це ще не кінець. ⁸ Бо постане народ на народ і царство на царство; і будуть землетруси у різних місцях, і будуть голод і заворушення; це – початок хвороб. ⁹ Стережіться ж ви самі, бо вас видаватимуть на су-

59

дища і битимуть у синагогах, і перед правителями і царями поставлять вас через Мене, на свідчення перед ними. ¹⁰ І всім народам раніш повинно бути проповідане Євангеліє. ¹¹ Коли ж поведуть видавати вас, то не турбуйтеся заздальгідь, що вам говорити, і не обдумуйте; але, що дасться вам у той час, те й говоріть, бо не ви будете говорити, а Дух Святий. ¹² Видасть же брат брата на смерть, і батько – дітей; і постануть діти на батьків, і уб'ють їх. ¹³ І ненавидітимуть вас усі за ім'я Моє; хто ж перетерпить до кінця, той спасеться. ¹⁴ Коли ж побачите мерзоту запустіння, провіщену пророком Даниїлом, яка стоятиме, де не належить, хто читає, нехай розуміє, тоді хто буде в Юдеї, нехай біжить у гори; ¹⁵ а хто на покрівлі, той нехай не сходить у дім і не заходить узяти щось з дому свого; ¹⁶ і хто на полі, нехай не вертається назад взяти одяг свій. ¹⁷ Горе ж вагітним і матерям-годувальницям у ті дні! ¹⁸ Моліться, щоб не сталася втеча ваша взимку. ¹⁹ Бо в ті дні буде така скорбота, якої не було від початку творіння, яке вчинив Бог, навіть і донині, і не буде. ²⁰ І коли б Господь не вкоротив тих днів, то не спаслась би ніяка плоть; але заради обраних, яких Він обрав, укоротить дні. ²¹ Тоді, якщо хто скаже вам: ось, тут Христос, або: ось там, – не йміть віри. ²² Бо встануть лжехристи і лжепророки і дадуть знамення і чудеса, щоб спокусити, якщо можливо, і обраних. ²³ Ви ж бережіться. Ось, Я

60

[41] Лк 21, 1.

Глава 13. [1] Мф 24, 1. Лк 21, 5. [2] Лк 19, 44; 21, 6. [5] Мф 24, 4. Лк 21, 8.

Еф. 5, 6. 2 Сол. 2, 3. [9] Ін 15, 20. [11] Мф 10, 19. Лк 12, 11. [14] Дан. 9, 27. Мф 24, 15. Лк 21, 20. [21] Мф 24, 23. Лк 17, 23.

61 наперед сказав вам усе. ²⁴ Але в ті дні, після тієї скорботи, сонце померкне, і місяць не дасть свого світла, ²⁵ і зірки спадуть з неба, і сили небесні похитнуться. ²⁶ І тоді побачать Сина Людського, Який гряде на хмарах, з силою і славою великою. ²⁷ І тоді Він пошле ангелів Своїх і збере обраних Своїх від чотирьох вітрів, від краю землі до краю неба. ²⁸ Від смоковниці навчиться притчі: коли гілля її стає вже м'яким і пускає листя, то знаєте, що близько літо. ²⁹ Так і ви: коли побачите, що все збувається, знайте, що близько, при дверях. ³⁰ Істинно кажу вам: не перейде рід цей, як усе це буде.

62 ³¹ Небо і земля перейдуть, слова ж Мої не перейдуть. ³² Про день же той або про годину ніхто не знає: ні ангели небесні, ні Син, а тільки Отець. ³³ Пильнуйте, будьте на сторожі і моліться, бо не знаєте, коли настане час цей. ³⁴ Подібно до того, коли чоловік, відходячи в дорогу і залишаючи свій дім, дав владу слугам своїм, і кожному своє діло, і наказав воротареві пильнувати, ³⁵ так і ви: пильнуйте, бо не знаєте, коли прийде господар дому, ввечері, чи опівночі, чи як півні заспівають, чи вранці. ³⁶ Щоб, коли він несподівано прийде, ви не спали. ³⁷ А що кажу вам, кажу всім: пильнуйте.

14

Через два дні мало бути свято Пасхи і опрісноків.

І шукали первосвященники і книжники, як би взяти Його хитрощами і вбити. ² Але говорили: тільки не в свято, щоб не сталося заворушення в народі.

³ І коли Він був у Вифанії, в домі Симона прокаженого, і возлежав, – прийшла жінка з алавастровою посудиною мира з нарда чистого, дорогоцінного, і, розбивши посудину, злила Йому на голову. ⁴ Деякі обурились і між собою говорили: навіщо така трата мира? ⁵ Бо можна було б його продати більш як за триста динарів і роздати вбогим. І дорікали їй. ⁶ Ісус же сказав: облиште її, навіщо її бентежите? Вона добре діло зробила для Мене. ⁷ Бо вбогих завжди маєте з собою і, коли захочете, можете їм добро робити; Мене ж не завжди маєте. ⁸ Вона зробила, що могла: задалегідь помазала Моє тіло на погребіння. ⁹ Істинно кажу вам: по всьому світу, де тільки буде проповідане це Євангеліє, буде сказано на спомин про неї і про те, що вона зробила.

64 ¹⁰ І пішов Іуда Іскаріотський, один з дванадцяти, до первосвященників, щоб видати Його їм. ¹¹ Вони ж, почувши, зраділи і пообіцяли дати Йому срібників. І він шукав, як би в слушний час видати Його.

¹² У перший день опрісноків, коли готували пасхальне ягня, ученики сказали Йому: де хочеш їсти паску? Ми підемо і приготуємо. ¹³ І посилає двох з учеників Своїх, і каже їм: підіть до міста, і зустрінеться вам чоловік, який нестиме глек води; підіть за ним, ¹⁴ і куди він увійде, скажіть господареві дому того, що Учитель каже – де світлиця, в якій Я споживатиму паску з Моїми учениками? ¹⁵ І він покаже вам велику,

[24] Іс. 13, 10. Єз. 32, 7. Іоїл. 2, 31. Мф 24, 29. Лк 21, 25. [26] Мф 24, 30. Одкр. 1, 7. [30] Мф 24, 34. [33] Мф 24, 42; 25, 13.

Глава 14. [1] Мф 26, 2. Лк 22, 1. [3] Мф 26, 7. Ін 11, 2; 12, 3. [10] Мф 26, 14. Лк 22, 4. [12] Мф 26, 17. Лк 22, 7.

прибрану і готову горницю; там приготуйте нам. ¹⁶ І пішли ученики Його, і прийшли до міста, і знайшли, як сказав їм; і приготували паску.

¹⁷ Як настав вечір, Він прийшов з дванадцятьма. ¹⁸ І коли вони влезли і їли, Ісус сказав: істинно кажу вам, один з вас, що їсть зі Мною, зрадить Мене. ¹⁹ Вони засмутились і почали говорити Йому один за одним: чи не я? І інший: чи не я? ²⁰ Він же сказав їм у відповідь: один з дванадцяти, який умочає зі Мною в блюдо. ²¹ Та Син Людський іде, як написано про Нього; але горе тій людині, якою Син Людський буде зраджений: краще було б не народитися людині тій.

²² І коли вони їли, Ісус узяв хліб, благословив, переламав, дав їм і сказав: прийміть, споживайте, це є Тіло Моє. ²³ І, взявши чашу та хвалу воздавши, подав їм; і пили з неї всі. ²⁴ І сказав їм: це є Кров Моя Нового Завіту, що за багатьох проливається. ²⁵ Істинно кажу вам: Я вже не питиму від плоду виноградного до того дня, коли питиму нове вино в Царстві Божому.

²⁶ І, проспівавши, пішли на гору Елеонську. ²⁷ І сказав їм Ісус: цієї ночі всі ви спокуситесь через Мене, бо написано: уражу пастиря, і розбіжаться вівці. ²⁸ По воскресінні ж Моїм буду раніше за вас у Галилеї. ²⁹ Петро сказав Йому: хоч і всі спокусяться, але не я. ³⁰ І говорить йому Ісус: істинно кажу тобі, що сьогодні, цієї ночі, ра-

ніше, ніж двічі проспівася півень, ти тричі зречешся Мене. ³¹ Він же ще більше запевняв: хоч би мені належало і вмерти з Тобою, не зречуся Тебе. Так само і всі говорили.

³² Прийшли до місця, що зветься Гефсиманія; і Він сказав ученикам Своїм: посидьте тут, поки Я помолюся. ³³ І взяв з Собою Петра, Якова та Іоана; і почав тужити й сумувати. ³⁴ І сказав їм: сумна душа Моя смертельно; побудьте тут і пильуйте. ³⁵ І, трохи відійшовши, впав на землю і молився, щоб, коли можливо, минула Його година ця. ³⁶ І говорив: Авва, Отче! Все можливе для Тебе, прinesi мимо Мене чашу цю; та не чого Я хочу, а чого Ти. ³⁷ Повертається і знаходить їх сплячими, і каже Петрові: Симоне, чи ти спиш? Не міг ти пильнувати й однієї години? ³⁸ Пильуйте і моліться, щоб не зазнати спокуси: дух бадьорий, плоть же немічна. ³⁹ І знову відійшов і молився, промовивши те саме слово. ⁴⁰ І, повернувшись, знову знайшов їх сплячими; бо очі їхні обважніли, і вони не знали, що Йому відповідати. ⁴¹ І прийшов утретє і каже їм: ви все ще спите і спочиваєте? Годі, прийшов час: Син Людський видається в руки грішників. ⁴² Встаньте, підемо, ось наблизився той, хто видає Мене.

⁴³ І зараз же, як Він ще говорив, **65**
прийшов Іуда, один з дванадцяти, і з ним багато народу з мечами та киями, від первосвящеників і книжників і старійшин.

[18] Пс. 40, 10. Мф 26, 20. Лк 22, 14. Ін 13, 21. [22] Мф 26, 26. Лк 22, 19. 1 Кор. 11, 24. [27] Зах. 13, 7. Мф 26, 31. Ін 16, 32. [28] Мк 16, 7. [30] Мф 26, 34. Лк 22,

34. Ін 13, 38. [32] Мф 26, 36. Лк 22, 39. [36] Мф 26, 39. Флп 2, 8. Євр. 5, 7–8. [38] Лк 22, 40. [43] Мф 26, 47. Лк 22, 47. Ін 18, 3.

⁴⁴ Зрадник же Його подав їм знак, сказавши: Кого я поцілую, Той і є; беріть Його і ведіть обережно. ⁴⁵ І, прийшовши, відразу підійшов до Нього і каже: Учителю! Учителю! І поцілував Його. ⁴⁶ А вони наклали руки свої на Нього і взяли Його. ⁴⁷ Один же з тих, що стояли тут, вихопив меча та вдарив раба первосвященника і відсік йому вухо. ⁴⁸ Тоді Ісус сказав їм: ніби на розбійника вийшли ви з мечами та киями, щоб Мене взяти. ⁴⁹ Повсякдень Я бував з вами в храмі і навчав, і ви не брали Мене. Але нехай збудуться Писання. ⁵⁰ Тоді, залишивши Його, всі повтікали. ⁵¹ Один юнак, загорнувшись покривалом на голе тіло, йшов слідом за Ним; і воїни схопили його. ⁵² Але він, покинувши покривало, голим утік від них.

⁵³ І привели Ісуса до первосвященника; і зібрались до нього всі первосвященники, і книжники, і старійшини. ⁵⁴ Петро віддалік ішов слідом за Ним аж до середини двору первосвященника; і сидів зі слугами і грівся біля вогню. ⁵⁵ Первосвященники ж і весь синедрион шукали свідчення на Ісуса, щоб віддати Його на смерть; і не знаходили. ⁵⁶ Бо багато лжесвідчили на Нього, але ці свідчення не сходились. ⁵⁷ І деякі, вставши, лжесвідчили проти Нього і говорили: ⁵⁸ ми чули, як Він казав: Я зруйную храм цей рукотворний і через три дні зведу інший, нерукотворний. ⁵⁹ Але й таке свідчення їхне не сходилось. ⁶⁰ Тоді первосвященик став посередині і спи-

тав Ісуса: чого ж Ти нічого не відповідаєш на те, що вони проти Тебе свідчать? ⁶¹ Він же мовчав і нічого не відповідав. Знову первосвященик спитав Його і сказав Йому: чи Ти Христос, Син Благословенного? ⁶² Ісус сказав: Я! І ви побачите Сина Людського, Який сидить праворуч сили Божої і йде з хмарами небесними. ⁶³ Тоді первосвященик, розірвавши одяг свій, сказав: для чого ще нам свідки? ⁶⁴ Ви чули богохульство? Як вам здається? Вони ж усі засудили Його до смерті. ⁶⁵ І деякі почали плювати на Нього і, закриваючи Йому лице, бити Його і говорити Йому: проречи. І слуги били Його по щоках.

⁶⁶ Коли Петро був на подвір'ї внизу, прийшла одна із служниць первосвященника ⁶⁷ і, побачивши Петра, який грівся, та придивившись до нього, сказала: і ти був з Ісусом Назарянином. ⁶⁸ Але він відрікся, сказавши: не знаю і не розумію, що ти говориш. І вийшов геть на передній двір; і заспівав півень. ⁶⁹ Служниця, побачивши його знову, почала говорити присутнім, що цей з них. ⁷⁰ Він знову відрікся. Трохи згодом присутні знову стали говорити Петрові: та й справді ти з них, бо ти галилеянин, і мова твоя схожа. ⁷¹ Він же почав божитися і клястися: не знаю Чоловіка Цього, про Якого говорите. ⁷² Тоді вдруге заспівав півень. І згадав Петро слово, сказане йому Ісусом: перше ніж двічі проспівас півень, ти тричі відречешся від Мене, і почав плакати.

[49] Іов. 19, 13. Пс. 21, 7; 68, 9; 87, 9. Іс. 53, 12. [53] Мф 26, 57. [55] Пс. 26, 12; 34, 11. Мф 26, 59. [58] Мк 15, 29. [61] Іс.

53, 7. Діян. 8, 32. Євр. 1, 5. [62] Мф 26, 64. 2 Сол. 1, 10. [66] Мф 26, 69. Лк 22, 56. Ін 18, 25. [72] Мф 26, 75. Мк 14, 30.

66 **15** Рано-вранці первосвященники зі старійшинами та книжниками і весь синедріон негайно зібрали раду і, зв'язавши Ісуса, відвели і видали Пилатові. ² Пилат спитав Його: Ти Цар Юдейський? Він же сказав йому у відповідь: ти говориш. ³ І первосвященники звинувачували Його багато в чому. ⁴ Пилат же знову спитав Його: Ти нічого не відповідаєш, бачиш, як багато звинувачень проти Тебе? ⁵ Але Ісус і на це нічого не відповів, так що Пилат дивувався. ⁶ На всяке ж свято він відпускав їм одного в'язня, за якого вони просили. ⁷ Тоді був у темниці один на ім'я Варавва, із своїми спільниками, які під час бунту вчинили вбивство. ⁸ І народ почав кричати і просити Пилата про те, що він завжди робив для них. ⁹ Він сказав їм у відповідь: чи хочете, відпущу вам Царя Юдейського? ¹⁰ Бо знав, що це через заздрість видали Його первосвященники. ¹¹ Та первосвященники підмовили народ просити, щоб краще відпустив їм Варавву. ¹² Пилат же знову сказав їм у відповідь: що ж хочете, щоб я зробив з Тим, Кого ви називаєте Царем Юдейським? ¹³ Вони знову закричали: розіпни Його. ¹⁴ Пилат сказав їм: яке ж зло зробив Він? Вони ж ще дужче закричали: розіпни Його! ¹⁵ Тоді Пилат, бажаючи догодити народові, відпустив їм Варавву, а Ісуса, бивши, віддав на розп'яття.

67 ¹⁶ Воїни відвели Його всередню двору, тобто в преторію, і зі-

брали весь полк, ¹⁷ і одягли Його в багряницю та, сплівши терновий вінець, поклали на Нього; ¹⁸ і почали вітати Його: радуйся, Царю Юдейський! ¹⁹ І били Його по голові тростиною, і плювали на Нього та, ставши на коліна, кланялися Йому.

²⁰ Коли ж наглумилися з Нього, зняли з Нього багряницю, одягли Його у власний одяг і повели Його, щоб розп'яти. ²¹ І примусили одного перехожого, який ішов з поля, якогось киринеянина Симона, батька Олександра і Руфа, нести хрест Його. ²² І привели Його на місце Голгофу, що означає Лобне місце. ²³ І давали Йому пити вино зі смирною; але Він не прийняв. ²⁴ Ті, що розпинали Його, поділили одяг Його, кидаючи жереб, кому що взяти. ²⁵ Була третя година, і розп'яли Його. ²⁶ І був напис провини Його: Цар Юдейський. ²⁷ З Ним розп'яли двох розбійників, одного праворуч, а другого ліворуч Нього. ²⁸ І збулося Писання, яке говорить: і до злочинців приєднаний. ²⁹ Ті, що проходили, лихословили на Нього, киваючи головами своїми і кажучи: гей! Ти, Який руйнуєш храм і за три дні створюєш! ³⁰ Спаси Себе Самого і зійди з хреста. ³¹ Так само і первосвященники з книжниками, глузуючи, говорили один одному: інших спасав, а Себе не може спасти! ³² Христос, Цар Ізраїлів, нехай тепер зійде з хреста, щоб ми бачили, і увірємо. І розп'яти з Ним ганьбили Його.

Глава 15. [1] Мф 27, 2. Лк 22, 66. [2] Мф 27, 11. Лк 23, 3. Ін 18, 33. 1 Тим. 6, 13. [11] Мф 27, 20. Лк 23, 18. Ін 18, 40. Діян. 3, 14. [15] Мф 27, 26. Ін 19, 1. [21] Мф 27, 32. Лк 23, 26. [22] Мф 27, 33. Лк

23, 33. Ін 19, 17. Євр. 13, 12. [23] Пс. 68, 22. [24] Пс. 21, 19. Ін 19, 24. [26] Мф 27, 37. [28] Іс. 53, 12. [29] Пс. 68, 21. Мф 26, 61; 27, 40. Мк 14, 58. Лк 22, 37. Ін 2, 19.

³³ О шостій же годині настала темрява по всій землі і тривала до дев'ятої години. ³⁴ О дев'ятій годині Ісус викрикнув гучним голосом: Елої! Елої! Лама савах-фані? – що значить: Боже Мій! Боже Мій! Навіщо Ти Мене покинув? ³⁵ Деякі з тих, що там стояли, почувши те, говорили: Він Іллю кличе. ³⁶ А один побіг, намочив губку оцтом і, настромивши на тростину, давав Йому пити, кажучи: стривайте, побачимо, чи прийде Ілля зняти Його. ³⁷ Ісус же, скрикнувши гучним голосом, спустив дух. ³⁸ І завіса в храмі роздерлася надвоє, зверху донизу. ³⁹ Сотник, який стояв навпроти Нього, побачивши, як Він, так скрикнувши, віддав дух, сказав: воістину Чоловік Цей був Син Божий. ⁴⁰ Були тут і жінки, які дивилися здалеку; між ними були і Марія Магдалина, і Марія, мати Якова молодшого та Іосії, і Саломія, ⁴¹ які і тоді, коли Він був у Галилеї, ходили за Ним і служили Йому, і багато інших, які разом з Ним прийшли до Єрусалима.

⁴² І настав уже вечір [бо була п'ятниця, тобто день перед суботою]. ⁴³ Прийшов Йосиф із Аримафеї, поважний радник, який і сам чекав Царства Божого, і на-смілився прийти до Пилата просити тіло Ісусове. ⁴⁴ Пилат здивувався, що Він уже помер, і, покликавши сотника, спитав його, чи давно помер. ⁴⁵ І, довідавшись від сотника, віддав тіло Йосифові. ⁴⁶ Він, купивши плащаницю і

знявши Його, оповив плащаницею і поклав Його у гробі, витесаному в скелі, і привалив камінь до дверей гробу. ⁴⁷ Марія ж Магдалина і Марія Іосієва дивились, де Його поклали.

16 Як минула субота, Марія 70
Магдалина, Марія Яковова і Саломія купили пахоці, щоб піти помазати Ісуса. ² І дуже рано, в перший день після суботи, прийшли до гробу, як сходило сонце. ³ І говорять між собою: хто відвалить нам камінь від дверей гробу? ⁴ І, глянувши, побачили, що камінь відвалений; а він був дуже великий. ⁵ І, увійшовши у гріб, побачили юнака, який сидів праворуч і був одягнений у білу одягу; і вжахнулися. ⁶ А він каже їм: не жахайтесь. Ісуса шукаєте Назарянина, розп'ятого. Він воскрес – Його нема тут. Ось місце, де поклали Його. ⁷ Але йдіть, скажіть ученикам Його і Петрові, що Він буде раніше за вас у Галилеї; там Його побачите, як Він сказав вам. ⁸ І, вийшовши, вони побігли від гробу. Охопив їх трепет і жах. І нікому нічого не сказали, бо боялися.

⁹ Ісус же, воскреснувши вранці 71
в перший після суботи день, насамперед явився Марії Магдалині, з якої вигнав сім бісів. ¹⁰ Вона пішла і сповістила тих, які були з Ним, що плакали і ридали. ¹¹ Та вони, почувши, що Він живий і що вона бачила Його, – не повірили.

¹² Після цього явився в іншому образі двом з них на дорозі, коли

[34] Пс. 21, 2. Мф 27, 46. [36] Пс. 68, 22. Мф 27, 48, [42] Мф 27, 57. [43] Лк 23, 50. Ін 19, 38. [47] Мф 27, 61.

Глава 16. [1] Мф 28, 1. Лк 24, 1. Ін

20, 1. [5] Ін 20, 12. [7] Мф 26, 32. Мк 14, 28. [9] Мф 28, 9. Лк 8, 2. Ін 20, 14. [12] Лк 24, 13.

вони йшли до села. ¹³ І ті, повернувшись, сповістили іншим; але й тим не повірили.

¹⁴ Нарешті Він явився самим одинадцятьом, коли вони возлежали на вечері, і дорікав їм за невір'я і жорстокосердість, що не повірили тим, які бачили Його воскреслим. ¹⁵ І сказав їм: ідіть по всьому світу і проповідуйте Євангеліє всьому творінню. ¹⁶ Хто увірує і охреститься, буде спасений, а хто не увірує, буде осуджений.

¹⁷ Віруючих супроводжуватимуть такі знамення: іменем Моїм виганятимуть бісів; говоритимуть новими мовами, ¹⁸ братимуть змії; і якщо смертоносне щось вип'ють, не пошкодить їм; покладуть руки на недужих, і вони будуть здорові.

¹⁹ Господь же, після розмови з ними, вознісся на небо і сів праворуч Бога. ²⁰ Вони ж пішли і всюди проповідували, а Господь допомагав їм і стверджував слово наступними знаменнями. Амінь.

[14] Лк 24, 36. Ін 20, 19. 1 Кор. 15, 5, 7.
[15] Іс. 2, 3; 52, 10. Мф 28, 19. Ін 15, 16.
[16] Ін 12, 48. [17] Діян. 2, 4. 1 Кор. 12,

10. [18] Лк 10, 19. Діян. 28, 8. Як. 5, 14.
[19] Пс. 109, 1. Лк 24, 51. Діян. 1, 9. [20]
Діян. 14, 3. 1 Кор. 3, 6; 15, 10. Євр. 2, 4.

ВІД ЛУКИ СВЯТЕ БЛАГОВІСТУВАННЯ

1 **1** Оскільки багато хто почав складати оповіді про добре відомі нам речі, ² як передали нам ті, що від самого початку були очевидцями і служителями Слова*, ³ то спало на думку й мені, старанно дослідивши все від початку, по порядку описати тобі, високодостойний Феофиле, ⁴ щоб ти пізнав тверду основу того вчення, в якому був наставлений.

2 ⁵ У дні Ірода, царя Юдейського, був священик на ім'я Захарія, з денної черги Авиєвої, і жінка його з дочок Ааронових, а ім'я її – Єлисавета. ⁶ Обоє вони були праведні перед Богом, виконуючи всі заповіді і настанови Господні бездоганно. ⁷ У них не було дітей, бо Єлисавета була неплодна, і обоє були вже похилого віку. ⁸ Одного разу, коли він за чином своєї черги служив перед Богом, ⁹ за звичаєм священства, йому випало покадити, ввійшовши до храму Господнього, ¹⁰ а вся безліч народу молилася зовні під час кадіння. ¹¹ Тоді з'явився йому ангел

Господній, стоячи праворуч жертovníка кадильного. ¹² Збентежився Захарія, побачивши його, і страх напав на нього. ¹³ Ангел же сказав йому: не бійся, Захаріє, бо почута молитва твоя, і жінка твоя Єлисавета народить тобі сина, і наречеш ім'я йому Іоан; ¹⁴ і буде тобі радість і втіха, і багато хто народженню його зрадіє, ¹⁵ бо він буде великий перед Господом; ні вина, ні хмільного напою не питиме, і Духа Святого сповниться ще від утроби матері своєї. ¹⁶ І багатьох з синів Ізраїлевих напевне до Господа Бога їхнього. ¹⁷ І йтиме перед Ним з духом і силою Іллі, щоб повернути серця батьків до дітей, і непокірних – до мудрості праведників, щоб приготувати Господеві народ звершений. ¹⁸ І сказав Захарія ангелові: з чого я пізнаю це? Бо я старий, і жінка моя постарілася у днях своїх. ¹⁹ Ангел сказав йому у відповідь: я Гавриїл, що стою перед Богом, і посланий говорити з тобою і благовістити тобі про це. ²⁰ І ось ти будеш мовчати і не матимеш можливості говорити до

* Ісуса Христа, Сина Божого.

Глава 1. [2] 1 Ін 1, 1. Євр. 2, 3. [5] 1 Пар. 24, 10. Неем. 12, 17. [9] Вих. 30, 7. Лев. 16, 17. Євр. 9, 6. [14] Лк 1, 58. Ін

5, 35. [17] Іс. 40, 3. Мал. 4, 6. Мк 1, 3; 9, 12. Ін 1, 23.

того дня, коли збудеться це, за те, що ти не повірив словам моїм, котрі збудуться свого часу. ²¹ Люди чекали на Захарію і дивувалися, що він забарився в храмі. ²² Він же, вийшовши, не міг говорити до них; і вони зрозуміли, що він бачив видіння в храмі; і він говорив з ними знаками і залишався німим. ²³ А коли закінчилися дні служіння його, повернувся до свого дому. ²⁴ Після тих днів зачала Єлисавета, жінка його, і таїлася п'ять місяців, кажучи: ²⁵ так сотворив мені Господь у ті дні, коли зглянувся на мене, щоб зняти з мене ганьбу перед людьми.

3

²⁶ Шостого ж місяця був посланий від Бога ангел Гавриїл у галилейське місто, яке називається Назарет, ²⁷ до Діви, зарученої з мужем на ім'я Йосиф, з дому Давидового; ім'я ж Діви – Марія. ²⁸ Ангел, увійшовши до Неї, сказав: радуйся, Благодатна! Господь з Тобою, благословенна Ти в жонах. ²⁹ Вона ж, побачивши його, стривожилася від слів його і міркувала, що б то значило це привітання. ³⁰ І сказав їй ангел: не бійся, Маріє! Бо Ти знайшла благодать у Бога. ³¹ І ось зачнеш в утробі і народиш Сина, і наречеш ім'я Йому Ісус. ³² Він буде Великий і Сином Всевишнього наречеться, і дасть Йому Господь Бог престіл Давида, отця Його. ³³ І царюватиме у домі Якова повік, і царству Його не буде кінця. ³⁴ Марія ж сказала ангелу: як же станеться це, коли Я мужа не знаю? ³⁵ Ангел сказав їй у відповідь: Дух Свя-

тий зійде на Тебе, і сила Всевишнього осінить Тебе. Тому і народжуване Святе наречеться Сином Божим. ³⁶ Ось і Єлисавета, родичка Твоя, і вона зачала сина в старості своїй, і це вже шостий місяць їй, хоча називають її неплідною, ³⁷ бо не буває безсилим у Бога ніяке слово. ³⁸ Тоді Марія сказала: Я – раба Господня. Нехай буде Мені за словом твоїм. І відійшов від Неї ангел.

³⁹ Уставши ж, Марія у дні ці поспіхом пішла у передгір'я, в місто Іудине, ⁴⁰ і увійшла в дім Захарії, і привітала Єлисавету. ⁴¹ Коли ж почула Єлисавета привітання Марієне, заграло дитя в утробі її, і сповнилася Духа Святого Єлисавета. ⁴² І вигукнула гучним голосом і сказала: благословенна Ти в жонах, і благословенний плід утроби Твоєї! ⁴³ І звідки це мені, що Мати Господа мого прийшла до мене? ⁴⁴ Бо, коли голос вітання Твого дійшов до вух моїх, заграло дитя радісно в утробі моїй. ⁴⁵ Блаженна ж Та, Яка увірувала, бо збудеться сказане їй від Господа. ⁴⁶ І сказала Марія: величає душа Моя Господа, ⁴⁷ і зрадів дух Мій у Бозі, Спасі Моїм, ⁴⁸ бо зглянувся на смирення раби Своєї, ось-бо віднині ублажатимуть Мене всі роди. ⁴⁹ Бо вчинив Мені велич Всемогутній, і святе ім'я Його. ⁵⁰ І милість Його з роду в рід на тих, що бояться Його. ⁵¹ Явив могутність руки Своєї, розсіяв гордовитих у помислах сердець їхніх; ⁵² скинув сильних з престолів і підніс смиренних; ⁵³ голодних спов-

4

[27] Мф 1, 18. [31] Іс. 7, 14. Мф 1, 21. [32] 2 Цар. 7, 12. Пс. 131, 11. Іс. 9, 7. [33] 1 Пар. 22, 10. Пс. 44, 7; 88, 37. Іс. 9, 7. Єр. 23, 5. Дан. 2, 44; 7, 14. Мих. 4, 7.

[35] Дан. 9, 24. [46] Іс. 61, 10. Авв. 3, 18. [50] Пс. 102, 17. [51] Пс. 32, 10; 76, 15. Іс. 52, 10. [52] Іов. 5, 11. Іс. 66, 2. [53] 1 Цар. 2, 5. Пс. 33, 11. Мф 5, 6.

нив благами, а тих, що багатіють, відпустив ні з чим. ⁵⁴ Прийняв Ізраїля, отрока Свого, спом'янувши милість, ⁵⁵ як говорив отцям нашим, Авраамові і нащадкам його до віку. ⁵⁶ Пробыла ж Марія з нею близько трьох місяців і повернулася в дім Свій.

⁵⁷ Єлисаветі ж настав час родити, і вона народила сина. ⁵⁸ І почули сусіди й родичі її, що звеличив її Господь милістю Своєю, і радувалися з нею. ⁵⁹ І восьмого дня прийшли обрізати немовля, і хотіли назвати його ім'ям батька його – Захарією. ⁶⁰ На це мати його сказала: ні, хай буде названий Іоаном. ⁶¹ І сказали їй: адже нікого нема в роді твоїм, хто звався б ім'ям тим. ⁶² І питали знаками в батька його, як би він хотів назвати його. ⁶³ Попросивши дощечку, написав слова: Іоан буде ім'я йому. І дивувались усі. ⁶⁴ І відразу відкрилися уста його і язик його, і він почав говорити, благословляючи Бога. ⁶⁵ І був страх у всіх навколишніх жителів; і в усій країні Юдейській розповідалося про все це. ⁶⁶ Усі, хто чув, поклали це в серці своїм і говорили: ким буде дитя це? І рука Господня була з ним. ⁶⁷ І Захарія, батько його, сповнився Духа Святого і пророкував, кажучи: ⁶⁸ благословен Господь Бог Ізраїлів, що відвідав народ Свій і створив визволення йому. ⁶⁹ І підніс риг спасіння нам у домі Давида, отрока Свого, ⁷⁰ як провістив устами святих пророків Своїх, що були від віку, ⁷¹ що спасе нас від ворогів наших і від руки всіх, хто ненави-

дить нас; ⁷² сотворить милість батькам нашим і спом'яне святий завіт Свій – ⁷³ дати нам клятву, якою клявся Він Авраамові, отцю нашому, ⁷⁴ щоб ми, визволившись від рук ворогів наших, ⁷⁵ безбоязно служили Йому в святості й праведності перед Ним всі дні життя нашого. ⁷⁶ І ти, дитя, пророком Всевишнього наречешся, бо йтимеш перед лицем Господа, щоб приготувати путі Йому. ⁷⁷ Дати зрозуміти спасіння людям Його у відпущенні гріхів їхніх, ⁷⁸ з ласкавого милосердя Бога нашого, яким відвідав нас Схід* з неба, ⁷⁹ просвітити тих, що у темряві й тіні смертній сидять, спрямувати ноги наші на шлях миру.

⁸⁰ Дитя ж зростало і міцніло духом, і було у пустелях до дня явлення свого Ізраїлеві.

2 У ті дні вийшов від кесаря **5** Августа наказ зробити перепис по всій землі. ² Цей перепис був перший за правління Квирина Сирією. ³ І всі йшли записатися, кожен до свого міста. ⁴ Пішов також і Йосиф з Галилеї, з міста Назарета, до Юдеї, до міста Давидового, що зветься Вифлеєм, бо він був з дому і роду Давидового, ⁵ записатися з Марією, зарученою з ним жінкою, яка була вагітна. ⁶ Коли ж вони були там, надійшов час родити їй; ⁷ І народила Сина Свого Первістка, і сповила Його, і поклала Його в ясла, бо не було їм місця в гостиниці.

⁸ У тій стороні були на полі пас-тухи, які стерегли нічної пори

* Христос – Месія.

[54] Пс. 97, 3. Іс. 41, 8. [55] Бут. 17, 19; 22, 18. Пс. 131, 11. [68] Мф 1, 21. [69] Пс. 131, 17. Єз. 29, 21. [70] Пс. 71, 4. Єр. 23, 6; 30, 8–10. [72] Бут. 22, 16; 26, 3. Лев. 26, 42. Єр. 31, 33. [73] Євр. 6, 13.

[74] Рим. 8, 15. Євр. 2, 15. [75] 1 Пет. 1, 15. Еф. 4, 24. [76] Лк 1, 17. [78] Єр. 23, 5. Зах. 3, 8.

Глава 2. [4] 1 Цар. 16, 1, 4. Ін 7, 42. [7] Мф 2, 1.

отару свою. ⁹ Аж ось ангел Господній став між них, і слава Господня осяяла їх; злякалися вони страхом великим. ¹⁰ І сказав їм ангел: не бійтеся; я благовіщу вам радість велику, яка буде всім людям. ¹¹ Бо нині у місті Давидовому народився для вас Спаситель, Який є Христос Господь. ¹² І ось вам знамення: ви знайдете сповите Немовля, Яке лежатиме в яслах. ¹³ І раптом з'явилось біля ангела численне воїнство небесне, яке славало Бога і викликувало: ¹⁴ слава у вишніх Богу і на землі мир, в людях благовоління! ¹⁵ І коли ангели відійшли від них на небо, пастухи сказали один одному: підемо до Вифлеєма і подивимось, що там сталося, про що сповістив нам Господь. ¹⁶ І, поспішивши, прийшли і знайшли Марію та Йосифа, і Немовля, Яке лежало в яслах. ¹⁷ Побачивши ж, розповіли про те, що було сповіщено їм про Немовля Це. ¹⁸ І всі, хто чув, дивувалися тому, що розповідали їм пастухи. ¹⁹ А Марія зберігала всі слова ці, складаючи в серці Своїм. ²⁰ Пастухи ж повернулися, славлячи і хвалячи Бога за все те, що чули й бачили, як було сказано їм.

²¹ А як минуло вісім днів, коли належало обрізати Його, дали Йому ім'я Ісус, наречене ангелом ще перед тим, як зачався Він в утробі.

²² І коли настали дні очищення за законом Мойсеєвим, то принесли Його до Єрусалима, щоб поставити перед Господом, ²³ як написано в законі Господньому, щоб

усяка дитина чоловічої статі, яка розкриває утробу, була посвячена Господеві. ²⁴ І щоб принести в жертву, як сказано в законі Господньому, дві горлиці або двоє голуб'ят. ²⁵ Був тоді в Єрусалимі чоловік на ім'я Симеон. Він був муж праведний та благочестивий, що чекав утіхи Ізраїлевої, і Дух Святий був на ньому. ²⁶ Йому було провіщено Духом Святим, що він не побачить смерті, доки не побачить Христа Господнього. ²⁷ І був він приведений Духом у храм. І коли батьки принесли Немовля Ісуса, щоб зробити з Ним за законним звичаєм, ²⁸ він взяв Його на руки, благословив Бога і сказав:

²⁹ нині відпускаєш раба Твого, Владико, за словом Твоїм, з миром, ³⁰ бо бачили очі мої спасіння Твоє, ³¹ яке Ти приготував перед лицем усіх народів, ³² світло на просвітлення язичників і славу народу Твого Ізраїля.

³³ Йосиф же і Мати Його дивувалися сказаному про Нього. ³⁴ І благословив їх Симеон і сказав Марії, Матері Його: ось лежить Цей на падіння і на піднесення багатьох в Ізраїлі і на знак сперечання, – ³⁵ і Тобі Самій душу пройме меч, – щоб відкрилися помисли багатьох сердець. ³⁶ Тут була й Анна-пророчиця, дочка Фануїлова, з коліна Асирова, яка досягла глибокої старости, проживши з чоловіком сім років від дівочтва свого; ³⁷ вдова вісімдесяти чотирьох років, яка не відходила від храму, постом і молитвою служаючи день і ніч. ³⁸ Прийшовши тієї

[14] Іс. 2, 4; 44, 23; 49, 13; 57, 19. Мих. 4, 3. Лк 19, 38. Рим. 5, 1. [21] Бут. 17, 12. Лев. 12, 3. Мф 1, 21. [23] Вих. 13, 2, 12; 22, 29; 34, 19. Чис. 8, 16. [24] Лев. 12, 6, 8. [25] Лк 24, 21. [30] Бут. 49, 18.

1 Цар. 2, 1. Пс. 97, 3. Іс. 52, 10. [32] Іс. 9, 2; 42, 6; 60, 3. Діян. 13, 47. [34] Іс. 8, 14. Мф 21, 44. 1 Пет. 2, 7. Рим. 9, 32. [35] Ін 19, 25. [37] 1 Тим. 5, 5.

години, вона славила Господа і говорила про Нього всім, хто чекав спасіння в Єрусалимі.

³⁹ І коли виконали все за законом Господнім, повернулися до Галилеї, до міста свого Назарета. ⁴⁰ Дитя зростало і міцніло духом, сповнюючись премудрости, і благодать Божа була на Ньому. ⁴¹ Щороку батьки Його ходили до Єрусалима на свято Пасхи. ⁴² І коли було Йому дванадцять років, прийшли вони також за звичаєм до Єрусалима на свято. ⁴³ Як скінчилися дні свята, вони повертались, а Отрок Ісус залишився в Єрусалимі; і не помітили того Йосиф і Мати Його. ⁴⁴ Думали, що Він іде з іншими; пройшовши ж день дороги, почали шукати Його серед родичів та знайомих. ⁴⁵ І, не знайшовши Його, повернулися до Єрусалима, шукаючи Його. ⁴⁶ Через три дні знайшли Його в храмі, де Він сидів серед учителів, слухав їх і розпитував; ⁴⁷ усі, хто слухав Його, дивувалися розуму і відповідям Його. ⁴⁸ І, побачивши Його, здивувалися; і Мати Його сказала Йому: Чадо! Що Ти зробив з нами? Ось батько Твій і Я, вболіваючи, шукали Тебе. ⁴⁹ Він сказав їм: навіщо вам було шукати Мене? Хіба ви не знали, що Я маю бути в тому, що належить Отцю Моему? ⁵⁰ Але вони не зрозуміли сказаних Ним слів. ⁵¹ І Він пішов з ними, і прийшов у Назарет, і корився їм. І Мати Його зберігала всі слова ці в серці Своєму. ⁵² Ісус же зростав у премудрості і віком, в любові у Бога і людей.

3 У п'ятнадцятий же рік правління Тиверія-кесаря, коли Понтійський Пилат правив Юдеєю, Ірод був четвертовладником у Галилеї, Филип, брат його, був четвертовладником в Ітурей і Трахонітському краї, а Лисаній був четвертовладником в Авилиней, ² за первосвящеників Анни і Каяфи, було слово Боже до Іоана, сина Захарії, в пустелі. ³ І він проходив по всій околиці Йорданській, проповідуючи хрещення покаяння для прощення гріхів, ⁴ як написано в книзі слів Ісаї-пророка, який говорить: глас вопіючого в пустелі: приготуйте путь Господній, прямими зробіть стезі Йому. ⁵ Кожна долина нехай наповниться, і всяка гора і пагорб зрівняються, і хай стане криве прямим, і вибоїсті дороги – рівними. ⁶ І побачить всяка плоть спасіння Боже. ⁷ Іоан говорив народові, що приходив хреститися від нього: поріддя ехиднове! Хто навчив вас тікати від грядущого гніву? ⁸ Створіть же плоди, достойні покаяння, і не думайте говорити в собі: отця маємо Авраама. Кажу бо вам, що Бог з каміння цього може створити дітей Авраамові. ⁹ Вже й сокира при корені дерева лежить: всяке дерево, що не приносить доброго плоду, зрубуеться і вкидається у вогонь. ¹⁰ І запитували його люди, кажучи: що ж нам робити? ¹¹ Відповідаючи, він сказав їм: хто має дві одежини, хай дасть тому, хто не має, і хто має їжу, хай зробить так само. ¹² Прийшли і митарі хреститися від нього

[40] Лк 2, 52. [41] Вих. 23, 17; 34, 23.

[47] Мф 7, 28. Мк 1, 22. Лк 4, 32. Ін 7, 15.

[49] Мал. 3, 1. [50] Лк 9, 45. [52] Лк 2, 40.

Глава 3. [3] Мф 3, 1. Мк 1, 4. [4] Мф

3, 3. Мк 1, 3. Ін 1, 23. [6] Іс. 40, 3–5. [7]

Мф 3, 7. [8] Мф 3, 9; 8, 11. Ін 8, 39. [9]

Мф 3, 10; 7, 19. Ін 15, 6. [11] Як. 2, 15.

1 Ін 3, 17. 2 Кор. 8, 14. [12] Мф 21, 32.

і сказали йому: учителю, що нам робити? ¹³ Він відповів їм: нічого не вимагайте більше того, що призначено вам. ¹⁴ Питали його також і воїни: а що нам робити? І сказав їм: нікого не кривдіть, не обмовляйте і задовольняйтеся платнею вашою. ¹⁵ Коли ж народ чекав і всі роздумували в серцях своїх про Іоана, чи не Христос він, – ¹⁶ Іоан усім відповідав: я хрещу вас водою: але гряде Сильніший за мене, Якому я недостойний розв'язати ремінь взуття Його; Він хреститиме вас Духом Святим і вогнем. ¹⁷ Лопата в руці Його, і Він очистить тік Свій і збере пшеницю в житницю Свою, а полу спалить вогнем негасимим. ¹⁸ І багато іншого, втішаючи, благовістив Він людям.

10 ¹⁹ Ірод же, четвертовладник, якому Іоан докоряв за Іродіаду, жінку брата його, і за все, що зробив Ірод лихого, ²⁰ додав до всього іншого і те, що замкнув Іоана у в'язниці.

²¹ І сталося, коли хрестився весь народ, і Ісус, охрестившись, молився, розкрилося небо, ²² і Дух Святий зійшов на Нього в тілесному вигляді, як голуб; і був Голос з небес, Який говорив: Ти є Син Мій Улюблений, у Тобі Мое благовоління!

11 ²³ Ісус, починаючи Своє служіння, був років тридцяти, і був, як думали, син Йосифів, Іліїв, ²⁴ Матфатів, Левіїв, Мелхіїв, Іаннаїв, Йосифів, ²⁵ Маттафіїв, Амосів, Наумів, Еслимів, Наггеїв, ²⁶ Маа-

фів, Маттафіїв, Семеїїв, Йосифів, Іудин, ²⁷ Іоананів, Рисаїв, Зоровавелів, Салафіїлів, Ниріїв, ²⁸ Мелхіїв, Аддіїв, Косамів, Елмодамів, Ірив, ²⁹ Іосіїв, Єлизерів, Іоримів, Матфатів, Левіїв, ³⁰ Симеонів, Іудин, Йосифів, Іонанів, Єлиакимів, ³¹ Мелеаїв, Маїнанів, Маттафаїв, Нафанів, Давидів, ³² Єссеїв, Овидів, Воозів, Салмонів, Наасонів, ³³ Аминадавів, Арамів, Єсромів, Фаресів, Іудин, ³⁴ Яковів, Ісааків, Авраамів, Фаррин, Нахорів, ³⁵ Серухів, Рагавів, Фалеків, Єверів, Салинів, ³⁶ Каїнанів, Арфаксадів, Симів, Ноїв, Ламехів, ³⁷ Мафусалів, Єнохів, Іаредів, Малелеїлів, Каїнанів, ³⁸ Єносів, Сифів, Адамів, Божий.

4 ¹ Ісус же, сповнений Духа Святого, повернувся від Йордану і поведений був Духом у пустелю. ² Там сорок днів він був спокушуваний дияволом і нічого не їв у ті дні, і по їх закінченні наостанку зголоднів. ³ І сказав Йому диявол: якщо Ти Син Божий, то звели каменю цьому, щоб став хлібом. ⁴ Ісус відповів йому: написано, що не хлібом єдиним житиме людина, але всяким словом Божим. ⁵ І, вивівши Його на високу гору, диявол показав Йому всі царства світу в одну мить. ⁶ І сказав Йому диявол: Тобі дам усю оцю владу над усіма цими царствами і славу їх, бо вона мені передана, і я кому схочу, даю її. ⁷ Отже, якщо Ти поклонишся мені, то все буде Твоє. ⁸ Ісус сказав йому у відповідь: відійди від Мене, сатано;

[16] Мф 3, 11. Мк 1, 7. Ін 1, 15. Діян. 1, 5. [17] Мф 3, 12. [19] Мф 14, 3. Мк 6, 17. [21] Мф 3, 16. Мк 1, 10. Ін 1, 32. [23] Мф 13, 55. Мк 6, 3. Лк 4, 22. Ін 6, 42. [34] Бут. 11, 24–26. [35] Бут. 11, 20–22. [36]

Бут. 5, 28–29; 6, 10; 11, 10. [37] Бут. 5, 12. [38] Бут. 5, 3.

Глава 4. [1] Мф 4, 1. Мк 1, 12. [4] Втор. 8, 3. Мф 4, 4. [8] Втор. 10, 20, Мф 4, 10.

написано: Господу Богу твоєму поклоняйся і Йому Єдиному служи. ⁹ І повів Його до Єрусалима, і поставив Його на крилі храму, і сказав Йому: якщо Ти Син Божий, кинься звідси вниз. ¹⁰ Бо написано: ангелам Своїм заповість про Тебе зберегти Тебе; ¹¹ і на руках понесуть Тебе, щоб не спіткнувся об камінь ногою Твоєю. ¹² Ісус відповів йому: сказано: не спокушай Господа Бога твого. ¹³ І, закінчивши всі спокушання, диявол відійшов від Нього до часу.

¹⁴ І повернувся Ісус в силі духу до Галилеї; і рознеслася чутка про Нього по всьому краю. ¹⁵ Він навчав у синагогах їхніх, і всі Його славили.

13 ¹⁶ І прийшов у Назарет, де був вихований, і увійшов, за звичаєм Своїм, в день суботній у синагогу і став, щоб читати. ¹⁷ Йому подали книгу пророка Ісаї; і Він, розгорнувши книгу, знайшов місце, де було написано: ¹⁸ Дух Господній на Мені; бо Він помазав Мене благовістити убогим, і послав Мене зціляти розбитих серцем, проповідувати полоненим визволення, сліпим прозріння, відпустити замучених на волю, ¹⁹ проповідувати літо Господнє сприятливе. ²⁰ І, згорнувши книгу і віддавши служителю, сів, і очі всіх у синагозі були звернені до Нього. ²¹ І Він почав говорити їм: нині справдилося писання, яке ви почули.

14 ²² І всі свідчили Йому. І дивувалися словам благодаті, що виходили з уст Його, і говорили: чи ж не Йосифів це син? ²³ Він сказав їм:

напевно, ви скажете Мені приказку: лікарю, зцілися Сам, зроби і тут, на Твоїй батьківщині, те, що ми чули, було в Капернаумі. ²⁴ І сказав: істинно кажу вам: ніякого пророка не приймають на батьківщині своїй. ²⁵ По правді ж кажу вам, багато вдів було в Ізраїлі у дні Іллі, коли небо замкнулося на три роки і шість місяців, так що настав великий голод по всій землі, ²⁶ і до жодної з них не був посланий Ілля, а тільки в Сарепту сидонську, до жінки-вдови. ²⁷ І багато також було прокажених в Ізраїлі за пророка Єлисея, і жоден з них не очистився, тільки Нееман-сирієць. ²⁸ І сповнилися усі гнівом у синагозі, почувши це. ²⁹ І, вставши, вигнали Його геть з міста і повели на вершину гори, на якій було збудоване їхнє місто, щоб скинути Його. ³⁰ Він же, пройшовши серед них, відійшов.

15 ³¹ І прийшов у Капернаум, місто галилейське, і навчав їх по суботах. ³² І дивувалися вченню Його, бо слово Його мало владу. ³³ Був у синагозі чоловік, що мав духа нечистого, і він закричав гучним голосом: ³⁴ облич, що Тобі до нас, Ісусе Назарянине? Ти прийшов погубити нас; знаю Тебе, хто Ти, Святий Божий. ³⁵ Ісус заборонив йому, сказавши: замовкни і вийди з нього. І біс, кинувши його посередині синагоги, вийшов з нього, нітрохи не зашкодивши йому. ³⁶ І усіх охопив жах, і питали один одного, кажучи: що це за слово, що з владою і силою наказує нечистим духам, і вони вихо-

[10] Мф 4, 6. [11] Пс. 90, 11–12. [12] Втор. 6, 16. Мф 4, 7. [14] Мф 4, 12. Мк 1, 14. Ін 4, 43. [16] Мф 13, 54. Мк 6, 1. [19] Іс. 61, 1–2. [24] Мф 13, 57. Мк 6, 4. Ін 4, 44.

[25] 3 Цар. 17, 10. Як. 5, 17. [27] 4 Цар. 5, 14. [31] Мф 4, 13. Мк 1, 21. [32] Мф 7, 28. Мк 1, 22. Лк 2, 47. [33] Мк 1, 23.

16 дять? ³⁷ І розійшлася чутка про Нього по всіх місцях того краю.

³⁸ Вийшовши з синагоги, Він увійшов у дім Симонів; теща ж Симонова була в сильній гарячці; і благали Його за неї. ³⁹ Підійшовши до неї, Він заборонив гарячці; і покинула її. Вона відразу ж встала і слугувала їм. ⁴⁰ Коли ж заходило сонце, всі, хто тільки мав хворих на різні недуги, приводили їх до Нього, і Він, покладаючи на кожного з них руки, зціляв їх. ⁴¹ Виходили також і биси з багатьох, викрикуючи і кажучи: Ти Христос, Син Божий. А Він забороняв їм казати, що вони знають, що Він Христос.

⁴² А як настав день, Він, вийшовши з дому, пішов у безлюдне місце, а люди шукали Його і, прийшовши до Нього, затримували Його, щоб не йшов від них. ⁴³ Він же сказав їм: і іншим містам Мені належить благовістити Царство Боже, бо на те Я посланий. ⁴⁴ І проповідував у синагогах галилейських.

17 **5** Одного разу, коли народ тиснувся до Нього, щоб слухати Слово Боже, а Він стояв біля озера Генісаретського, ² і побачив Він два човни, що стояли при озері; а рибалки, вийшовши з них, полоסקали сіті. ³ Увійшовши в один з човнів, який належав Симонові, Він просив його відплисти трохи від берега і, сівши, навчав людей з човна. ⁴ Коли ж перестав навчати, сказав Симонові: відпливи на глибину і закиньте сіті свої для лову. ⁵ Симон сказав Йому у відповідь: Наставнику, ми трудилися всю ніч і нічого не впіймали, але

за словом Твоїм закину сіть. ⁶ Зробивши це, вони наловили дуже багато риби, аж проривалася сіть у них. ⁷ І дали знак друзям з другого човна, щоб прийшли допомогти їм; і прийшли, і наповнили обидва човни так, що вони почали тонути. ⁸ Побачивши це, Симон-Петро припав до колін Ісусових і сказав: Господи, відійди від мене, бо я чоловік грішний! ⁹ Бо жах охопив його і всіх, що були з ним, від того улову риби, яку зловили; ¹⁰ також і Якова та Іоана, синів Зеведеєвих, які були спільниками Симона. І сказав Ісус Симонові: не бійся, віднині будеш ловцем людей. ¹¹ І, витягнувши обидва човни на берег, залишили все і пішли за Ним.

¹² Коли Ісус був в одному місті, 18 прийшов чоловік, увесь в проказі, і, побачивши Ісуса, упав ниць і благав Його: Господи, якщо Ти хочеш, можеш мене очистити. ¹³ Він простяг руку, доторкнувся до нього і сказав: хочу, очисться. І відразу проказа зійшла з нього. ¹⁴ І Він звелів йому нікому не говорити, а піти показатися священикові і принести жертву за очищення своє, як повелів Мойсей, на свідчення їм. ¹⁵ Розійшлася ще більше чутка про Нього, і сходилося до Нього безліч народу послухати і зцілитися від Нього від недуг своїх. ¹⁶ Він же відходив у безлюдні місця і молився.

¹⁷ Одного дня, коли Він навчав, 19 і сиділи тут фарисеї і законотелі, що поприходили з усяких місць Галилеї та Юдеї і з Єрусалима, і сила Господня являлася у зціленні хворих, – ¹⁸ і ось люди принесли на постелі чоловіка,

[38] Мф 8, 14. Мк 1, 29. [40] Мф 8, 16. Мк 1, 32. [41] Мк 1, 34; 3, 12. [43] Мк 1, 38.

Глава 5. [12] Мф 8, 2. Мк 1, 40. [14] Лев. 14, 3–4. Мф 8, 4. Мк 1, 44. [18] Мф 9, 2. Мк 2, 3.

який був розслаблений, і намагалися внести його в дім і покласти перед Ним;¹⁹ і, не знайшовши, як пронести його через натовп, вилізли на дім і через покрівлю спустили його з постіллю на середину, перед Ісусом.²⁰ І Він, побачивши віру їхню, сказав йому: чоловіче, відпускаються тобі гріхи твої.

²¹ Книжники і фарисеї почали розмірковувати, кажучи: хто ж є Цей, що богохульствує? Хто може відпускати гріхи, крім одного Бога?

²² Ісус, зрозумівши міркування їхні, сказав їм у відповідь: що помишляєте в серцях ваших?²³ Що легше – сказати: відпускаються тобі гріхи твої, чи сказати: встань і ходи?²⁴ Але щоб ви знали, що Син Людський має владу на землі відпускати гріхи, – сказав Він розслабленому: тобі кажу, встань, візьми постіль твою та йди в дім твій.²⁵ І він відразу встав перед ними, взяв те, на чому лежав, та й пішов до дому свого, славлячи Бога.²⁶ І жах охопив усіх, і славили Бога і, сповнені страхом, говорили: преславне бачили ми нині.

²⁷ І після цього вийшов Ісус і побачив митаря на ім'я Левій, що сидів на митниці, і сказав йому: йди за Мною.²⁸ І той, покинувши все, встав і пішов услід за Ним.²⁹ І влаштував Йому Левій у домі своїм велику гостину; і там було багато митарів та інших, які возлежали з ними.³⁰ Книжники ж і фарисеї нарікали на Нього і говорили ученикам Його: чому ви їсте і п'єте з митарями та грішниками?³¹ Ісус же сказав їм у відповідь: не здорові потребують лікаря,

а недужі.³² Я прийшов покликати не праведників до покаяння, але грішників.³³ Вони ж сказали Йому: чому учні Іоанові часто постять і моляться, також і фарисейські, а Твої їдять і п'ють?³⁴ Він же сказав їм: чи можете примусити гостей весільних постити, доки з ними жених?³⁵ Але прийдуть дні, коли забраний буде від них жених, і тоді поститимуть у ті дні.³⁶ Сказав же і притчу їм: ніхто не накладає латки до старої одежі, відірвавши від нової одежі; а інакше і нове розірветься, і до старого не підійде те, що з нового.³⁷ І ніхто не вливає молодого вина в старі міхи, і саме вилететься, і міхи пропадуть.³⁸ А молоде вино в нові міхи треба вливати; тоді збережеться і те, і друге.³⁹ І ніхто, пивши старе вино, не захоче зараз же молодого, бо скаже: старе краще.

6 Сталося, що у суботу, першу після другого дня Пасхи, довелося Йому йти через посіви, і ученики Його зривали колоски і їли, розтираючи руками.² Деякі ж з фарисеїв сказали їм: навіщо ви робите те, чого не годиться робити в суботу?³ Ісус сказав їм у відповідь: хіба ви не читали, що вчинив Давид, коли зголоднів сам і ті, що були з ним?⁴ Як він увійшов у дім Божий, і взяв хліби принесення*, і їв, і дав тим, що були з ним, хоча їх не можна було їсти нікому, тільки одним священикам.⁵ І сказав їм: бо Син Людський є господарем і суботи.⁶ Довелося ж і в іншу суботу увійти Йому в синагогу і навчати.

* Священні хліби, що виставлялися в храмі.

[27] Мф 9, 9. Мк 2, 14. [32] Мф 9, 13. Мк 2, 17. [36] Мф 9, 16. Мк 2, 21.

Глава 6. [1] Втор. 23, 25. Мф 12, 1.

Мк 2, 23. [3] 1 Цар. 21, 6. Мф 12, 4. Мк 2, 26. [4] Вих. 29, 32. Лев. 8, 31; 24, 9. Мф 12, 4. Мк 2, 26. [6] Мф 12, 9. Мк 3, 1.

Там був чоловік, у якого права рука була суха. ⁷ Книжники ж і фарисеї стежили за Ним, чи не зцілить Він у суботу, щоб знайти звинувачення проти Нього. ⁸ Він же, знаючи помисли їхні, сказав чоловікові, що мав суху руку: встань і вийди на середину. І він встав і вийшов. ⁹ Тоді сказав їм Ісус: питаю вас, що годиться робити в суботу – добро чи зло? Спасити душу чи згубити? Вони мовчали. ¹⁰ І, поглянувши на всіх них, сказав тому чоловікові: простягни руку твою. Він так і зробив; і стала рука його здорова, як і друга. ¹¹ Вони ж розлютилися і говорили між собою, що б їм вчинити з Ісусом.

23 ¹² У ті дні Ісус зійшов на гору помолитися і пробув усю ніч у молитві до Бога. ¹³ Коли ж настав день, покликав учеників Своїх і обрав з них дванадцятьох, яких назвав апостолами: ¹⁴ Симона, якого назвав Петром, і Андрія, брата його, Якова та Іоана, Филипа та Варфоломія, ¹⁵ Матфея та Фому, Якова Алфеевого та Симона, званого Зилотом, Іуду Якового та ¹⁶ Іуду Іскаріотського, який потім став зрадником.

24 ¹⁷ І зійшовши з ними, Він став на рівному місці; також багато учеників Його і безліч народу з усієї Юдеї та Єрусалима, з приморських місць Тирських і Сидонських, ¹⁸ що прийшли послухати Його і зцілитися від недуг своїх, також і ті, що страждали від нечистих духів, – і зцілялися. ¹⁹ І весь народ намагався доторкнутися до Нього, бо від Нього виходила сила

і зціляла всіх. ²⁰ І Він, звівши очі Свої на учеників Своїх, говорив:

Блаженні убогі духом, бо ваше є Царство Боже.

²¹ Блаженні ті, що жадають тепер, бо насититесь.

Блаженні ті, що плачуть тепер, бо втішитесь.

²² Блаженні будете, коли зненавидять вас люди і коли розлучать вас і ганьбитимуть, і знеславлять ім'я ваше заради Сина Людського. ²³ Радійте того дня і веселіться, бо велика вам нагорода на небесах. Так робили пророкам батьки їхні.

²⁴ Але горе вам, багаті, бо ви **25** вже одержали свою втіху. ²⁵ Горе вам, ситі нині, бо будете голодувати. Горе вам, що смієтесь тепер, бо будете плакати і ридати! ²⁶ Горе вам, коли всі люди говоритимуть про вас добре, бо так робили лжепророкам батьки їхні.

²⁷ Але вам, хто слухає, кажу: любіть ворогів ваших, добро творіть тим, хто ненавидить вас; ²⁸ благословляйте тих, хто проклинає вас, і моліться за тих, хто кривдить вас. ²⁹ Хто вдарить тебе по щоці, підстав і другу, і хто забирає в тебе верхній одяг, не борони взяти і сорочку. ³⁰ Кожному, хто просить у тебе, дай, а від того, хто забирає твоє, не вимагай.

³¹ І як хочете, щоб робили вам люди, так і ви робіть їм. ³² І коли ви любите тих, хто вас любить, яка вам за те дяка? Бо і грішники люблять тих, хто їх любить. ³³ І якщо ви робите добро тим, хто вам робить добро, яка вам за те

[13] Мф 10, 1. Мк 3, 13. [17] Мф 4, 25 [19] Мк 5, 30. [20] Мф 5, 3. [21] Іс. 55, 1; 61, 2; 66, 13. [22] Мф 5, 11. [23] 2 Пар. 36, 16. Неем. 9, 26. Іс. 35, 10. [25] Притч.

14, 13. Іс. 65, 13. [26] Іс. 30, 10. Ін 7, 7. [27] Вих. 23, 4. Притч. 25, 21. Мф 5, 44. [29] Мф 5, 39. Рим. 12, 17. 1 Кор. 6, 7. [31] Тов. 4, 15. Мф 7, 12.

дяка? Бо і грішники те саме роблять. ³⁴ І коли позичаєте тим, від кого сподіваєтесь одержати, яка за те вам дяка? Бо і грішники позичають грішникам, щоб стільки ж одержати. ³⁵ Але ви любіть ворогів ваших, добро творіть і позичайте, нічого не сподіваючись; і буде вам нагорода велика, і будете синами Всевишнього; бо Він добрий і до невдячних, і злих. ³⁶ Отже, будьте милосердні, як і Отець ваш милосердний.

27 ³⁷ Не судіть, то і вас не судитимуть; не осуджуйте, то й вас не осудять; прощайте, то й вас прощатимуть; ³⁸ давайте, і дасться вам: мірою доброю, натоптанюю, утрушеною, переповненою віддадуть вам, бо якою мірою міряєте, такою ж відміряється і вам. ³⁹ Сказав же їм притчу: чи може сліпий сліпого водити? Чи не впадуть обидва в яму? ⁴⁰ Учень не буває вищим від свого учителя; але, удосконалившись, кожен буде, як і вчитель його. ⁴¹ Що ж ти бачиш скалку в оці брата твого, а колоди, що є в оці твоєму, не відчуваєш? ⁴² Або, як можеш сказати братові твоєму: брате, дай я вийму скалку з ока твого, коли сам не бачиш колоди у своєму оці? Лицеміре! Вийми перше колоду з ока свого, і тоді побачиш, як вийняти скалку з ока брата твого. ⁴³ Немає доброго дерева, яке родило б поганий плід, і немає поганого дерева, яке родило б плід добрий. ⁴⁴ Бо всяке дерево пізнається за плодом своїм: не збирають смок-

ви з терня і не знімають винограду з чагарника. ⁴⁵ Добра людина з доброго скарбу серця свого виносить добре, а зла людина з лихого скарбу серця свого виносить зле: бо з повноти серця промовляють уста її.

28 ⁴⁶ Чому ж ви Мене кличете: Господи! Господи! – а не робите того, що Я кажу? ⁴⁷ Всякий, хто приходить до Мене та слухає слова Мої і виконує їх, – скажу вам, до кого подібний. ⁴⁸ Він подібний до людини, яка, будуючи дім, вкопала, заглибила і поклала основу на камені; коли ж сталася повінь і вода підступила до того дому, то не могла його зрушити, бо він був збудований на камені. ⁴⁹ А хто слухає і не виконує, той подібний до людини, яка збудувала дім на землі без основи, то як тільки ринула на нього вода, він зараз же розвалився; і руйнування дому того було велике.

7 Коли ж Він скінчив усі слова Свої до людей, що слухали Його, то увійшов до Капернаума. ² У одного сотника був хворий при смерті слуга, яким той дорожив. ³ Почувши про Ісуса, він послав до Нього старійшин юдейських просити Його, щоб прийшов зцілити слугу його. ⁴ І вони, прийшовши до Ісуса, щиро благали Його, кажучи: він достойний, щоб Ти зробив для нього це, ⁵ бо любить народ наш і збудував нам синагогу. ⁶ Ісус пішов з ними. І коли Він був уже недалеко від дому, сотник послав до Нього друзів сказати Йому:

[35] Втор. 15, 8. Мф 5, 45. [36] Мф 5, 48. [37] Мф 7, 2. Рим. 2, 1. 1 Кор. 4, 5. [38] Притч. 19, 17. Мф 7, 2. Мк 4, 24. [39] Іс. 42, 19. Мф 15, 14. [40] Мф 10, 24. Ін 13, 16; 15, 20. [41] Мф 7, 3. [42] Притч. 18,

18. [43] Мф 7, 18; 12, 33. [44] Мф 7, 16. [45] Мф 12, 34–35. [46] Мал. 1, 6. Мф 7, 21. Як. 1, 22. Рим. 2, 13. [48] Мф 7, 24.

Глава 7. [1] Мф 8, 5.

Господи, не трудися, бо я недостойний, щоб Ти під дах мій увійшов. ⁷ Тому і самого себе не вважаю я достойним прийти до Тебе; але скажи тільки слово, і одужає слуга мій. ⁸ Бо і я, людина підвладна, маючи під собою воїнів, кажу одному: йди, і він іде; і другому: прийди, і приходить; і слугі моєму: роби те, і робить. ⁹ Почувши це, Ісус здивувався йому і, повернувшись, сказав до народу, що йшов за Ним: кажу вам, що навіть в Ізраїлі Я не знайшов такої віри. ¹⁰ Посланці, повернувшись у дім, знайшли хворого слугу здоровим.

30 ¹¹ Після цього Ісус пішов до міста, що зветься Наїн; і з Ним ішло багато учеників Його і безліч народу. ¹² Коли ж Він підійшов до воріт міста, саме виносили померлого, єдиного сина у матері, а вона була вдова; і чимало народу йшло з нею з міста. ¹³ Побачивши її, Господь змілосердився над нею і сказав їй: не плач. ¹⁴ І, підійшовши, доторкнувся до мар; ті, що несли, зупинилися, і Він сказав: юначе, тобі кажу, встань! ¹⁵ І мертвий сів і почав говорити; і віддав його Ісус матері його. ¹⁶ І всіх охопив страх, і славили Бога, кажучи: великий пророк постав між нами, і Бог відвідав народ Свій. ¹⁷ Така чутка про Нього розійшлася по всій Юдеї і по всьому тому краю.

31 ¹⁸ І сповістили про все те Іоана учні його. ¹⁹ Іоан, прикликавши двох з учнів своїх, послав до Ісуса спитати: чи Ти Той, Хто має прийти, чи іншого нам чекати?

²⁰ Вони, прийшовши до Ісуса, сказали: Іоан Хреститель послав нас до Тебе спитати – чи Ти Той, Хто має прийти, чи іншого нам чекати? ²¹ А в той час Він зцілив багатьох від недуг і ран, і від злих духів, і багатьом сліпим дарував прозоріння. ²² І сказав їм Ісус у відповідь: підіть, розкажіть Іоанові, що ви бачили і чули: сліпі прозрівають, криві ходять, прокажені очищаються, глухі чують, мертві воскресают, убогі благовістять. ²³ І блаженний той, хто не спокуситься через Мене!

²⁴ А як одійшли учні Іоана, Він почав говорити народові про Іоана: на що ходили ви дивитися в пустелю? Чи на тростину, що вітер колише? ²⁵ На кого ходили дивитися? Чи на людину, одягнену в м'який одяг? Але ті, що одягаються пишно та живуть у розкошах, знаходяться в царських палатах. ²⁶ На що ж ви ходили дивитися? На пророка? Так, кажу вам, і більше, ніж на пророка. ²⁷ Це той, про кого написано: ось Я посилаю ангела Мого перед лицем Твоїм, який приготує путь Твою перед Тобою. ²⁸ Бо кажу вам: з народжених жінками немає жодного пророка, більшого за Іоана Хрестителя, але найменший у Царстві Божому більший за нього. ²⁹ І всі люди, що слухали Його, навіть і митарі, визнавши славу Бога, хрестилися хрещенням Іоановим. ³⁰ Фарисеї ж і законники відкинули волю Божу про себе і не хрестилися від нього. ³¹ Тоді Господь **32** сказав: кому уподібню людей роду

[16] Лк 1, 68. Ін 6, 14. [18] Мф 11, 2. [19] Бут. 49, 10. Іс. 35, 4. Дан. 9, 24. Ін 6, 14. [22] Пс. 145, 8. Іс. 29, 18; 35, 5; 42, 7; 61, 1. Мф 11, 5. Лк 4, 18. [23] Іс. 8, 14.

Мф 11, 6. 1 Пет. 2, 8. [27] Мал. 3, 1. Мф 11, 10. Мк 1, 2. [28] Мф 11, 11. [29] Мф 21, 31. [30] Діян. 20, 27. [31] Мф 11, 16.

цього і до кого вони подібні? ³² Вони подібні до дітей, що сидять на торжищах і кличуть одне одного й кажуть: ми грали вам на сопілці, а ви не танцювали; ми співали вам жалібних пісень, а ви не плакали. ³³ Бо прийшов Іоан Хреститель, який ні хліба не їсть, ні вина не п'є, і говорите: він біса має. ³⁴ Прийшов Син Людський, Який їсть і п'є, і говорите: ось чоловік, Який любить їсти, пити вино, друг митарям і грішникам. ³⁵ І виправдалася премудрість всіма дітьми своїми*.

33 ³⁶ Один з фарисеїв просив Його, щоб спожив з ним їжі, і Він, прийшовши в дім фарисея, возліг. ³⁷ І ось жінка з того міста, яка була грішницею, довідавшись, що Він перебуває в домі фарисея, принесла алавастрову посудину з миром ³⁸ і, припавши до ніг Його ззаду, плачучи, почала обмивати ноги Його слізьми і обтирати волоссям голови своєї, цілувала ноги Його і мастила миром. ³⁹ Фарисей же, що запросив Його, побачивши це, сказав сам собі: якби Він був пророком, то знав би, хто і яка жінка доторкається до Нього, бо вона грішниця. ⁴⁰ Звернувшись до нього, Ісус сказав: Симоне, я маю тобі дещо сказати. Він же говорить: кажи, Вчителю. ⁴¹ Ісус сказав: у одного лихваря було два боржники, один винен був п'ятсот динаріїв, а другий п'ятдесят. ⁴² Коли ж вони не мали чим віддати, він простив обом. Скажи ж, котрий з них більше полюбить його? ⁴³ У відповідь Симон сказав: думаю, що той, яко-

му більше простив. Він сказав: правильно ти розсудив. ⁴⁴ І, обернувшись до жінки, сказав Симонові: чи бачиш цю жінку? Я прийшов у дім твій, і ти не дав Мені води на ноги, вона ж слізьми обливала ноги Мої і волоссям голови своєї обтерла. ⁴⁵ Ти цілування не дав Мені, а вона, відколи Я прийшов, не перестає цілувати ноги Мої. ⁴⁶ Ти оливою не помастив голови Моєї, вона ж миром намастила ноги Мої. ⁴⁷ Через те кажу тобі: прощаються гріхи її численні за те, що вона полюбила багато, а кому мало прощається, той мало любить. ⁴⁸ Йй же сказав: прощаються тобі гріхи. ⁴⁹ Ті, що були з Ним, почали говорити про себе: хто Він, що й гріхи прощає? ⁵⁰ Він же сказав жінці: віра твоя спасла тебе; йди з миром.

8 Після цього проходив Він **34** по містах і селах, проповідуючи і благовістячи Царство Боже, і з Ним дванадцять. ² І деякі жінки, яких Він зцілив від злих духів і недуг: Марія, звана Магдалиною, з якої вийшло сім бісів, ³ та Іоанна, жінка Хузи, домоправителя Іродового, і Сусанна, і багато інших, які служили Йому з майна свого.

⁴ Коли ж зібралось багато народу, і з усіх міст жителі сходилися до Нього, Він почав говорити притчу: ⁵ вийшов сівач сіяти **35** зерно своє і, коли сіяв, одне впало при дорозі, і було потоптане, і птахи небесні подзьобали його. ⁶ А інше впало на каміння і, зійшовши, всохло, бо не мало вологи. ⁷ А ще інше впало поміж терня, і виросло терня і заглушило його.

* У грецькому тексті: ділами своїми.

[37] Мф 26, 7. Мк 14, 3. Ін 11, 2; 12, 3. [39] Лк 15, 2.

Глава 8. [2] Мк 15, 40; 16, 9. [4] Мф 13, 2–3. Мк 4, 1–2.

⁸ Інше ж упало в добру землю і, коли зійшло, дало плід у стократ. Сказавши це, виголосив: хто має вуха слухати, нехай слухає! ⁹ Ученики ж Його запитали в Нього: що означає притча ця? ¹⁰ Він сказав: вам дано розуміти таємниці Царства Божого, а іншим – у притчах, щоб вони, дивлячись, не бачили і, слухаючи, не розуміли. ¹¹ Ось що означає притча ця. Зерно – це слово Боже. ¹² А те, що впало при дорозі, це ті, що слухають, але потім приходять диявол і забирає слово із серця їхнього, щоб вони не увірували і не спаслись. ¹³ А те, що на камінні, це ті, що, як тільки почують слово, з радістю приймають, але не мають кореня, доточно вірують, а під час спокуси відпадають. ¹⁴ А те, що впало поміж терня, це ті, що слухають слово, але відходять і, заглушені турботами, багатством та життєвими насолодами, не дають плоду. ¹⁵ А те, що впало в добру землю, це ті, які добрим і щирим серцем почуте слово бережуть і приносять плід у терпінні. Сказавши це, Він виголосив: хто має вуха слухати, нехай слухає. ¹⁶ Ніхто, засвітивши світильник, не покриває його посудиною або не ставить під ліжку, а ставить на свічник, щоб ті, що входять, бачили світло. ¹⁷ Бо немає нічого таємного, що не стало б явним, ні прихованого, що не стало б відомим і не відкрилося б. ¹⁸ Отже, пильнуйте, як слухаєте: бо хто має, тому дасться, а хто не має, у того

відбереться і те, що він думає мати.

¹⁹ Прийшли до Нього Мати і брати Його, і не могли досягнути до Нього через народ. ²⁰ І сповістилися до Нього через народ. ²¹ І сповістилися до Нього, кажучи: Мати Твоя і брати Твої стоять зовні, бажаючи бачити Тебе. ²² Він же сказав їм у відповідь: мати Моя і брати Мої – це ті, що слухають слово Боже і виконують його.

²³ **37** Одного дня увійшов Він у човен з учениками Своїми і сказав їм: переправимось на той бік озера. І вирушили. ²⁴ Коли плвли вони, Він заснув. Знялася буря велика на озері, і заливало їх хвилями, і вони були в небезпеці. ²⁵ І, приступивши, вони розбудили Його, кажучи: Наставнику! Наставнику, гинемо! Він же, вставши, заборонив вітрові і хвилям; і вони уляглись, і настала тиша. ²⁶ Тоді Він сказав їм: де віра ваша? Вони ж у страху і здивуванні говорили один одному: Хто ж Цей, що й вітрам і воді наказує, і слухають-ся Його?

²⁷ **38** І припливли в землю Гадаринську, що навпроти Галилеї. ²⁸ Коли ж Він зійшов на берег, зустрів Його один чоловік з міста, що упродовж багатьох років мав бісів, і не вдягався в одяг, і жив не в домі, а в гробах. ²⁹ Побачивши ж Ісуса, він закричав, припав до Нього і гучним голосом сказав: що Тобі до мене, Ісусе, Сину Бога Вишнього? Благаю Тебе, не муч мене! ³⁰ Бо Ісус повелів нечистому духові вийти з цього чоловіка,

[10] Іс. 6, 9–10. Мф 13, 14. Мк 4, 12. Ін 12, 40. [12] Мф 13, 19. Мк 4, 15. [13] Єз. 33, 31. [14] Мф 13, 22. Мк 4, 18; 10, 23. Лк 18, 23. 1 Тим. 6, 9. [16] Мф 5, 15. Мк 4, 21. Лк 11, 33. [17] Іов. 12, 22. Мф 10,

26. Лк 12, 2. [18] Мф 13, 12; 25, 29. Мк 4, 25. [19] Мф 12, 46. Мк 3, 31. [22] Мф 8, 23. Мк 4, 35. [25] Іов. 26, 12. Пс. 88, 10. [26] Мф 8, 28. Мк 5, 1.

тому що він багато років мучив його; і в'язали його ланцюгами залізними і путами, і стерегли його, але він розривав ланцюги, і гнав його біс у пустелю.³⁰ Ісус запитав його: як твоє ім'я? Він же сказав: легіон, – бо багато бісів увійшло в нього.³¹ І вони благали Ісуса, щоб не повелів їм іти в безодню.³² Тут же на горі паслося велике стадо свиней. І біси благали Його, щоб дозволив їм увійти в них, і повелів їм.³³ Біси, вийшовши з чоловіка, увійшли в свиней, і кинулося стадо з кручі в озеро, і потонуло.³⁴ Пастухи, побачивши, що сталося, побігли і розповіли в місті і по селах.³⁵ І вийшли побачити, що сталося; і, прийшовши до Ісуса, знайшли чоловіка, з якого вийшли біси, одягненого і при своєму розумі, котрий сидів біля ніг Ісусових, і вжахнувся.³⁶ А ті, що бачили, розповіли їм, як зцілювався біснубатий.³⁷ І весь народ краю Гадаринського просив Його відійти від них, бо їх охопив великий страх. Він увійшов у човен і повернувся.³⁸ Чоловік же, з якого вийшли біси, благав Його, щоб бути з Ним. Але Ісус відпустив його, сказавши:³⁹ повернись у дім твій і розкажи, що сотворив тобі Бог. Він пішов і проповідував по всьому місту, що сотворив йому Ісус.

39 ⁴⁰ Коли ж Ісус повернувся, народ прийняв Його, бо всі чекали на Нього.⁴¹ І ось прийшов чоловік на ім'я Іаїр, який був начальником синагоги; і, припавши до ніг Ісусових, благав Його увійти до нього в дім;⁴² бо у нього була єдина дочка років дванадцяти, і та помирала. Коли ж Він йшов,

народ тиснув Його.⁴³ І жінка, що дванадцять років страждала на кровотечу, витратила на лікарів усе своє майно і в жодного не змогла вилікуватися.⁴⁴ І, підійшовши ззаду, доторкнулася до краю одяжі Його; і вмить кровотеча у неї зупинилась.⁴⁵ І сказав Ісус: хто доторкнувся до Мене? Коли ж усі відмовлялися, Петро і ті, що були з Ним, сказали: Наставнику, народ оточує Тебе і тисне, – а Ти говориш: хто доторкнувся до Мене? ⁴⁶ Ісус же сказав: хтось доторкнувся до Мене, бо Я відчув, як сила вийшла з Мене.⁴⁷ Жінка, побачивши, що вона не втаїлася, тремтячи, підійшла і, впавши перед Ним, розповіла Йому перед усім народом, з якої причини доторкнулася до Нього і як раптом зцілилася.⁴⁸ Він сказав їй: держай, дочко! Віра твоя спасла тебе, іди з миром!⁴⁹ Коли Він ще говорив це, приходять один з дому начальника синагоги і говорить йому: твоя дочка вмерла, не турбуй Учителя.⁵⁰ Ісус же, почувши це, сказав йому: не бійся, тільки віруй, і спасенна буде.⁵¹ Прийшовши в дім, не дозволив увійти нікому, крім Петра, Іоана і Якова та батька і матері тієї дівчини.⁵² Всі плакали і ридали за нею. А Він сказав: не плачте, вона не вмерла, але спить.⁵³ І глузували з Нього, знаючи, що вона вмерла.⁵⁴ Він же, виславши всіх геть, узяв її за руку і виголосив: дівчино, встань.⁵⁵ І повернувся дух її, і воскресла вмить, і Він звелів дати їй їсти.⁵⁶ І здивувалися батьки її. Він же повелів їм нікому не казати про те, що сталося.

[41] Мф 9, 18. Мк 5, 22. [45] Мк 5, 30.

[49] Мк 5, 35.

40 **9** Скликавши дванадцятьох, Ісус дав їм силу і владу над усіма бісами і зціляти від недуг. ² І послав їх проповідувати Царство Боже та зціляти хворих. ³ І сказав їм: нічого не беріть на дорогу: ні палиці, ні торби, ні хліба, ні срібла, і не майте по дві одежі. ⁴ І в який дім увійдете, там залишайтесь і звідтіля виходьте в дорогу. ⁵ А якщо де не приймуть вас, то, виходячи з того міста, обтрусіть і порох з ніг ваших на свідчення проти них. ⁶ Вони вийшли і проходили по селах, благовістячи і зціляючи повсюди.

41 ⁷ Почув Ірод четвертовладник про все, що діялося через Нього, і стривожився, бо одні говорили, що то Іоан повстав з мертвих; ⁸ інші ж – що Ілля з'явився, а ще інші, що воскрес один з давніх пророків. ⁹ І сказав Ірод: Іоанові я відсік голову; хто ж Цей, про Кого я таке чую? І намагався побачити Його.

¹⁰ Апостоли, повернувшись, розповіли Йому, що вони зробили. І Він, взявши їх з Собою, відійшов осібно в безлюдне місце біля міста, що зветься Вифсаїда.

42 ¹¹ Але люди, довідавшись, пішли за Ним; і Він, прийнявши їх, говорив їм про Царство Боже і зціляв тих, хто потребував зцілення. ¹² День же почав схилятись. І приступивши до Нього, дванадцять сказали Йому: відпусти людей, щоб вони пішли в навколишні села і селища ночувати і знайти їжу, бо ми тут у безлюдному місці. ¹³ А Він сказав їм: ви дайте

їм їсти. Вони сказали: нема в нас нічого, крім п'яти хлібів та двох рибин; хіба піти нам та купити їжі для всіх цих людей? ¹⁴ Бо їх було близько п'яти тисяч мужів. Але Він сказав ученикам Своїм: розсадіть їх рядами по п'ятдесят. ¹⁵ І зробили так, і розсадили всіх. ¹⁶ Він же, узявши п'ять хлібів і дві рибини і поглянувши на небо, благословив їх, переломив і дав ученикам, щоб роздали народові. ¹⁷ І всі їли, і наситились, і набрали залишків дванадцять кошиків.

¹⁸ І сталося, коли Він молився у безлюдному місці, ученики були з Ним. Він запитав їх: за кого вважає Мене народ? ¹⁹ Вони сказали у відповідь: за Іоана Хрестителя, а інші за Іллю; а ще інші говорять, що воскрес один з давніх пророків. ²⁰ Він же спитав їх: а ви за кого Мене вважаєте? Петро відповів: за Христа Божого. ²¹ Він же суворо наказав їм нікому не говорити про це, ²² сказавши, що Син нові Людському належить багато постраждати, бути зневаженим старійшинами, первосвящениками і книжниками, і бути вбитим, і на третій день воскреснути.

²³ До всіх же сказав: якщо хто хоче йти за Мною, нехай зречеться себе, візьме хрест свій та йде за Мною. ²⁴ Бо хто хоче зберегти свою душу, той погубить її, а хто погубить душу свою заради Мене, той збереже її. ²⁵ Бо що за користь матиме людина, якщо придбає весь світ, себе ж саму згубить чи занастить? ²⁶ Бо хто посоромиться Мене і слів Моїх, того й Син

Глава 9. [1] Мф 10, 1. Мк 3, 13; 6, 7. [5] Мф 10, 14. Мк 6, 11. Діян. 13, 51. [7] Мф 14, 1. Мк 6, 14. [9] Лк 23, 8. [10] Мф 14, 13. Мк 6, 32. [13] Мф 14, 17. Мк 6, 38. Ін 6, 9. [18] Мф 16, 13. Мк 8, 27. [20]

Ін 6, 69. [22] Мф 17, 22. [23] Мф 10, 38; 16, 24. Мк 8, 34. Лк 14, 27. [25] Мф 16, 26. Мк 8, 36. [26] Мф 20, 33. Мк 8, 38. Лк 12, 9. 2 Тим. 2, 12.

Людський посоромиться, коли прийде у славі Своїй, і Отця, і святих ангелів. ²⁷ Воістину кажу вам: є деякі з присутніх тут, які не знають смерти, доки не побачать Царство Боже.

45 ²⁸ Після цих слів, днів через вісім, узявши Петра, Іоана і Якова, зійшов Він на гору помолитись. ²⁹ І коли Він молився, вигляд лиця Його змінився, і одяг Його зробився білим, блискучим. ³⁰ І ось два мужі розмовляли з Ним, то були Мойсей і Ілля: ³¹ з'явившись у славі, вони говорили про кінець Його, який Йому належить завершити в Єрусалимі. ³² Петро ж і ті, що були з Ним, зморені були сном; але, прокинувшись, побачили славу Його і двох мужів, які стояли з Ним. ³³ Коли вони відійшли від Нього, Петро сказав Ісусові: Наставнику, добре нам тут бути; поставимо три намети: Тобі один, Мойсеєві один і один Іллі, – не знаючи сам, що говорить. ³⁴ Коли ж він це говорив, з'явилася хмара і покрила їх, і вони злякались, як увійшли в хмару. ³⁵ І був з хмари Голос, Який говорив: Цей є Син Мій Улюблений; Його слухайте! ³⁶ І коли був цей Голос, Ісус залишився один. А вони промовчали і нікому нічого не розповідали в ті дні про те, що бачили.

46 ³⁷ Наступного дня, як зійшли вони з гори, зустрівло Його багато народу. ³⁸ Раптом хтось з народу викликнув: Учителю, благаю Тебе, зглянься на сина мого, бо він у мене єдиний: ³⁹ його хапає дух, і він зненацька скрикує, і

трясе його так, що він пускає піну; і ледве відходить від нього, змучивши його. ⁴⁰ Я просив учеників Твоїх, щоб вигнали його; та вони не змогли. ⁴¹ Ісус же сказав у відповідь: о роде невірний і розбещений! Доки буду з вами і терпіти му вас? Приведи до Мене сина твого. ⁴² Коли ж той ще йшов, біс звалив його і стряс, але Ісус заборонив нечистому духові і зцілив отрока, і віддав його батькові його. ⁴³ І всі дивувались величі Божій.

47 Коли всі ще дивувались усьому, що творив Ісус, Він сказав ученикам Своїм: ⁴⁴ вкладіть у вуха ваші ці слова: Син Людський має бути виданий в руки людські. ⁴⁵ Вони ж не зрозуміли слова цього, і воно було закрите від них, так що вони не збагнули його, а запитати Його про це слово боялись. ⁴⁶ Спало ж їм на думку – хто б з них був більший? ⁴⁷ Ісус же, знаючи думку серця їхнього, взяв дитину і поставив її перед Собою ⁴⁸ і сказав їм: хто прийме оце дитя в ім'я Моє, той Мене приймає; і хто приймає Мене, той приймає Того, Хто послав Мене; бо хто найменший між вами, той є великий. ⁴⁹ При цьому Іоан сказав: ⁴⁸ Наставнику, ми бачили чоловіка, який іменем Твоїм виганяє бісів, і заборонили йому, бо він не ходить з нами. ⁵⁰ Ісус сказав йому: не забороняйте; бо хто не проти вас, той за вас.

⁵¹ І було, коли наближались дні відходу Його з цього світу, Він твердо вирішив іти до Єрусалима. ⁵² І послав вісників перед ли-

[28] Мф 17, 1. Мк 9, 3. [31] Лк 22, 37. [32] 2 Пет. 1, 16. [35] Втор. 18, 15. Мф 3, 17; 17, 5. [38] Мф 17, 14. Мк 9, 17. [44] Мф 17, 22. Мк 9, 31. [45] Лк 2, 50. [46]

Мф 18, 1. Мк 9, 33. [48] Мф 10, 40; 18, 5. Мк 9, 37. 1 Сол. 4, 8. [49] Мк 9, 38. [50] Флп 1, 18. [51] Мк 16, 19. Діян. 1, 2.

цем Своїм; і вони пішли, і увійшли до села самарянського, щоб приготувати Йому. ⁵³ Але там не прийняли Його, бо було видно, що йде Він до Єрусалима. ⁵⁴ Побачивши це, ученики Його, Яків і Іоан, сказали: Господи, хочеш, ми скажемо, щоб вогонь зійшов з неба і спалив їх, як і Ілля вчинив? ⁵⁵ Але Він, обернувшись до них, заборонив їм і сказав: не знаєте, якого ви духу; ⁵⁶ бо Син Людський прийшов не губити душі людські, а спасати. І пішли до іншого села.

49 ⁵⁷ Сталось, що коли вони були в дорозі, хтось сказав Йому: Господи! Я піду за Тобою, куди б Ти не пішов. ⁵⁸ Ісус сказав йому: лисиці мають нори, і птахи небесні – гнізда; а Син Людський не має, де й голови прихилити. ⁵⁹ А іншому сказав: іди за Мною. Той сказав: Господи, дозволь мені перше піти і поховати батька мого. ⁶⁰ Але Ісус сказав йому: залиш мертвим ховати своїх мерців; а ти йди, благовісти Царство Боже. ⁶¹ І ще інший сказав: я піду за Тобою, Господи, тільки дозволь перше мені попрощатися з домашніми моїми. ⁶² Але Ісус сказав йому: жоден, хто поклав руку свою на рало і озиратись назад, не придатний для Царства Божого.

50 **10** Після того того обрав Господь і інших сімдесят учеників і послав їх по двоє перед Собою до кожного міста і місцевості, куди Сам хотів іти. ² І сказав їм: жниво велике, а женців мало; тож благайте Господаря жнива, щоб вислав женців на жниво Своє. ³ Ідіть!

Я посилаю вас, як ягнят між вовків. ⁴ Не беріть ні мішка, ні торби, ні взуття, і нікого в дорозі не вітайте. ⁵ В який дім увійдете, спочатку кажіть: мир дому цьому. ⁶ І якщо буде там син миру, то спочине на ньому мир ваш, а коли ні, то до вас повернеться. ⁷ В тому ж домі перебувайте, їжте і пийте те, що в них є, бо робітник вартий винагороди своєї. Не переходьте з дому в дім. ⁸ І в яке тільки місто прийдете і приймуть вас, їжте, що вам подадуть. ⁹ І зціляйте недужих, що знаходяться в ньому, і кажіть їм: наблизилось до вас Царство Боже. ¹⁰ Якщо ж прийдете в якесь місто і не приймуть вас, то, вийшовши на перехрестя його, скажіть: ¹¹ і порошок, що прилип до нас з вашого міста, обтрушуємо вам; але знайте, що наблизилось до вас Царство Боже. ¹² Кажу ж вам, що содомлянам у день той відрадніше буде, ніж місту тому. ¹³ Горе тобі, Хоразине, горе тобі, Вифсаїдо, бо якби у Тирі та Сидоні сталися ті чудеса, які були у вас, то давно б вони, сидячи у веретигі й попелі, покаялися. ¹⁴ Однак Тиру і Сидону відрадніше буде на суді, ніж вам. ¹⁵ І ти, Капернауме, що піднісся до неба, до пекла зійдеш. ¹⁶ Хто слухає вас, той Мене слухає, і хто зневажає вас, той Мене зневажає, а хто зневажає Мене, той зневажає Того, Хто послав Мене.

¹⁷ Сімдесят учеників повернулися з радістю і говорили: Господи, і біси коряться нам в ім'я Твоє. ¹⁸ Він же сказав їм: Я бачив сата-

[53] Ін 4, 9. [54] 4 Цар. 1, 10, 12. [56] Мф 18, 11. Ін 3, 17. [57] Мф 8, 19. [60] Мф 8, 22.

Глава 10. [2] Мф 9, 37. Ін 4, 35. [3] Мф 10, 16. [4] 4 Цар. 4, 29. Мф 10, 10. [5] Мф 10, 12. Мк 6, 10. [7] Втор. 24, 14.

Мф 10, 10. 1 Тим. 5, 18. [11] Мф 10, 14. Діян. 13, 51. [12] Мф 11, 24. [13] Іс. 23, 1. Єз. 3, 6; 26, 2. Мф 11, 21. [16] Чис. 16, 11. Мф 10, 40. Лк 9, 48. Ін 13, 20.

ну, що, як блискавка, впав з неба.
 19 Ось даю вам владу наступати на змії, і на скорпіонів, і на всяку силу вражу; і ніщо не зашкодить вам.
 20 Однак тому не радійте, що духи вам коряться; а радійте тому, що імена ваші записані на небесах.
 21 У той час зрадів духом Ісус і сказав: славлю Тебе, Отче, Господи неба і землі, що Ти утаїв це від премудрих та розумних і відкрив те дітям. Так, Отче, бо таке
 52 було Твоє благовоління.
 22 І, звернувшись до учеників, сказав: усе передав Мені Отець Мій; і ніхто не знає, хто є Син, тільки Отець; і хто є Отець, знає тільки Син і той, кому Син хоче відкрити.
 23 І, звернувшись до учеників, сказав їм особібно: блаженні очі, які бачать те, що ви бачите!
 24 Бо кажу вам, багато пророків і царів бажали бачити те, що ви бачите, та їй не побачили, і чути, що ви чуєте, та їй не почули.

53 25 І ось один законник встав і, спокушаючи Його, сказав: Учителю, що зробити мені, щоб успадкувати життя вічне?
 26 Він же сказав йому: в законі що написано? Як читаєш?
 27 Він сказав у відповідь: люби Господа Бога твого всім серцем твоїм, і всією душею твоєю, і всією силою твоєю, і всім розумом твоїм, і ближнього твого – як самого себе.
 28 Ісус сказав йому: правильно ти відповідав; так роби – і будеш жити.
 29 Він же, бажаючи виправдати себе, сказав Ісусові: а хто ж мій ближній?
 30 На це Ісус сказав: один чоловік ішов з Єрусалима до Єри-

хона і потрапив до рук розбійників, які зняли з нього одяг, поранили його і відійшли, залишивши його ледве живого.
 31 Випадково один священник проходив тією дорогою і, побачивши його, пройшов мимо.
 32 Так само і левит, що був на тому місці, підійшов, подивився і пройшов мимо.
 33 Якийсь же самарянин, проїжджаючи, натрапив на нього і, побачивши його, змилосердився;
 34 і, підійшовши, перев'язав йому рани, поливши оливою і вином; і, посадивши його на свого осла, привіз його до заїжджого двору і потурбувався про нього;
 35 а на другий день, відходячи, вийняв два динарії, дав господареві заїжджого двору і сказав йому: подбай про нього; і якщо витратиш на нього більше, я, коли повертатимусь, віддам тобі.
 36 Отже, кого з тих трьох вважаєш ти ближнім того, хто потрапив до рук розбійників?
 37 Він сказав: того, який змилосердився над ним. Тоді Ісус сказав йому: іди і ти роби так само.

38 Коли вони йшли, прийшов 54 Він до одного села; тут жінка на ім'я Марфа прийняла Його у свій дім.
 39 У неї була сестра, що звалась Марією, котра сіла біля ніг Ісуса і слухала слово Його.
 40 Марфа ж клопоталася про велике частування і, підійшовши, сказала: Господи, чи Тобі байдуже, що сестра моя покинула мене одну слугувати? Скажи їй, щоб допомогла мені.
 41 Ісус же сказав їй у відповідь: Марфо! Марфо! Ти турбуєшся і клопочешся про багато що.
 42 А по-

[19] Пс. 90, 13. 1 Ін 2, 13. [20] Іс. 4, 3. Дан. 12, 1. Флп 4, 3. [21] Іс. 32, 4. Мф 11, 25. 1 Кор. 1, 21. 2 Кор. 4, 3. [23] Мф 13, 16. [24] 1 Пет. 1, 10. [25] Мф 22, 35.

Мк 12, 28. [27] Лев. 19, 18. Втор. 6, 5. Мф 22, 37. Мк 12, 29. [28] Лев. 18, 5. [31] Діян. 10, 28. [38] Ін 11, 1; 12, 2.

трібне ж тільки одне; Марія ж благу обрала частку, яка не відніметься від неї.

55 **11** І сталося, коли в одному місці Він молився і перестав, один з учеників Його сказав Йому: Господи! Навчи нас молитися, як і Іоан навчив учнів своїх. ² Він сказав їм: коли молитесь, говоріть:

Отче наш, що еси на небесах, нехай святиться ім'я Твоє; нехай прийде Царство Твоє; нехай буде воля Твоя, як на небі, так і на землі. ³ Хліб наш насущний дай нам сьогодні; ⁴ і прости нам провини наші, як і ми прощаємо винуватцям нашим; і не введи нас у спокусу, але визволи нас від лукавого.

⁵ І сказав їм: припустімо, що хто-небудь з вас, маючи друга, прийде до нього опівночі і скаже йому: друже! Позич мені три хліби, ⁶ бо друг мій зайшов до мене з дороги, і я не маю чого дати йому. ⁷ А той зсередини скаже у відповідь: не турбуй мене, двері вже зачинені, і діти мої зі мною на постелі; не можу встати і дати тобі. ⁸ Кажу ж вам, якщо він не встане і не дасть йому по дружбі з ним, то через невідступність його, вставши, дасть йому, скільки той просить. ⁹ І я скажу вам: просіть, і дасться вам, шукайте, і знайдете; стукайте, і відчинять вам, ¹⁰ бо кожний, хто просить, одержує, хто шукає, знаходить, хто стукає, тому відчиняють. ¹¹ Який з вас, батьків, коли син попросить у нього хліба, подасть йому камінь? Або, коли попросить риби,

подасть йому змію замість риби?

¹² Або, якщо попросить яйця, подасть йому скорпіона? ¹³ Отже, якщо ви, будучи злими, вмієте добрі дари давати дітям вашим, то тим більше Отець Небесний дасть Духа Святого тим, хто просить у Нього.

¹⁴ Одного разу вигнав Він біса, який був німий; і коли біс вийшов, німий заговорив; і народ дивувався. ¹⁵ Деякі ж з них говорили: Він виганяє бісів силою Вельзевула, князя бісівського. ¹⁶ А інші, спокушаючи, домагалися від Нього знамення з неба. ¹⁷ Але Він, знаючи їхні думки, сказав їм: всяке царство, що само в собі розділиться, запустіє; і дім, який розділиться сам в собі, упаде. ¹⁸ Якщо ж сатана сам у собі розділвся, то як устоїть його царство? А ви говорите, що Я силою Вельзевула виганяю бісів. ¹⁹ Якщо ж Я силою Вельзевула виганяю бісів, то сини ваші чиею силою виганяють їх? Тому вони будуть вам суддями. ²⁰ Якщо ж Я перстом Божим виганяю бісів, то, значить, прийшло до вас Царство Боже. ²¹ Коли сильний, озброївшись, стереже свій дім, тоді майно його в безпеці; ²² коли ж сильніший за нього нападе і переможе його, тоді візьме всю зброю його, на яку він покладався, і здобич свою роздасть. ²³ Хто не зі Мною, той проти Мене; і хто не збирає зі Мною, той розкидає. ²⁴ Коли нечистий дух вийде з людини, то ходить місцями безводними, шукаючи спокою, і, не знаходячи, каже: повернусь у

56

57

58

Глава 11. [2] Мф 6, 9. [3] Притч. 30, 8. [4] 1 Пет. 5, 8. 2 Пет. 2, 9. 1 Кор. 10, 13. [9] Мф 7, 7; 21, 22. Мк 11, 24. Ін 14, 13. Як. 1, 6. [11] Мф 7, 9. [13] Євр. 12, 9.

[14] Мф 9, 32; 12, 22. [15] Мф 9, 34; 12, 24. Мк 3, 22. [16] 1 Кор. 1, 22. [17] Мф 12, 25. Мк 3, 24. [20] Вих. 8, 19. Дан. 2, 44. [24] Мф 12, 43.

дім свій, звідки вийшов; ²⁵ і, прийшовши, знаходить його виметеним і прибраним. ²⁶ Тоді йде і бере з собою інших сім духів, ще лютіших за себе, і, увійшовши, живуть там, – і буває для людини тієї останнє гіршим за перше. ²⁷ Коли ж він це говорив, одна жінка з натовпу, піднісни голос, сказала Йому: блаженна утроба, що носила Тебе, і груди, що годували Тебе! ²⁸ А Він сказав: блаженні ті, що слухають слово Боже і виконують його.

59 ²⁹ Коли ж багато народу стало збиратися, Він почав говорити: рід цей лукавий – він знамення шукає, і знамення не дасться йому, крім знамення Іони пророка. ³⁰ Бо як Іона був знаменням ниневитянам, так буде і Син Людський родові цьому. ³¹ Цариця південна постане на суд з людьми роду цього і осудить їх, бо вона від краю землі прийшла послухати мудрість Соломонову; а ось тут Більший від Соломона. ³² Ниневитяни постануть на суд з родом цим і осудять його, бо вони покаялися після проповіді Іониної, а ось тут Більший від Іони.

60 ³³ Ніхто, засвітивши світильник, не ставить його в закритому місці чи під посудину, але на свічник, щоб усі, що входять, бачили світло. ³⁴ Світильником тіла є око; отже, якщо око твоє буде чистим, то і все тіло твоє буде світлим; а якщо воно буде нечистим, то і тіло твоє буде темним. ³⁵ Отже, дивись, щоб світло, яке в тобі, не стало темрявою. ³⁶ Якщо ж тіло

твое все світле і немає жодної темної частини, то буде світле все так, ніби світильник сяйвом освітлює тебе.

³⁷ Коли Він говорив це, один фарисей запросив Його до себе на обід. Він прийшов і возліг. ³⁸ Фарисей же здивувався, побачивши, що Він не вимив рук перед обідом. ³⁹ Але Господь сказав йому: нині ви, фарисеї, очищаєте зовні чашу і блюдо, а нутро ваше сповнене злодійства та лукавства. ⁴⁰ Нерозумні! Чи не Той, Хто створив зовнішне, створив і внутрішнє? ⁴¹ Краще подавайте милостиню з того, що маєте, тоді все буде у вас чисте. ⁴² Але горе вам, фарисеям, що даєте десяту частину з м'яти, рути і з усякого зілля, а не дбаєте про суд і любов Божу: і це належить робити, і того не залишати. ⁴³ Горе вам, фарисеям, що любите перші місця в синагогах і привітання на торжищах. ⁴⁴ Горе вам, книжники і фарисеї, лицеміри, що ви – як ті невідомі гроби, поверх яких люди ходять і не знають того. ⁴⁵ На це хтось із законників сказав Йому: Учителю, говорячи це, Ти і нас ображаєш. ⁴⁶ Але Він сказав: і вам, законникам, горе, бо накладаєте на людей тягарі, які важко носити, самі ж жодним пальцем своїм не доторкнетесь до них. ⁴⁷ Горе вам, що будуете гробниці пророкам, яких повбивали батьки ваші: ⁴⁸ цим ви свідчите і схвалюєте діла батьків ваших, і погоджуєтеся з ними, бо ті повбивали пророків, ви ж будуете їм гробниці. ⁴⁹ Тому і пре-

61

62

[26] 2 Пет. 2, 20. Євр. 6, 4; 10, 26. [27] Лк 1, 48. [29] Іона 2, 1. Мф 12, 39. [31] 3 Цар. 10, 1, 4. 2 Пар. 9, 1. Мф 12, 42. [32] Іона 3, 5. Мф 12, 41. [33] Мф 5, 15. Мк 4, 21. [34] Мф 6, 22. [38] Мк 7, 3. [39]

Мф 23, 25. [41] Іс. 58, 7. Дан. 4, 24. [42] Мф 23, 23. [43] Мф 23, 6–7. Мк 12, 38–39. Лк 20, 46. [46] Мф 23, 4. Діян. 15, 10. [49] 2 Пар. 36, 15. Несм. 9, 26. Мф 23, 34.

мудрість Божа сказала: пошлю до них пророків і апостолів, і декого з них уб'ють, а декого виженуть.⁵⁰ Хай же буде покараний рід цей за кров усіх пророків, пролиту від створення світу,⁵¹ від крові Авеля до крові Захарії, вбитого між жертovníком і храмом. Так, кажу вам, стягнеться з роду цього.⁵² Горе вам, законникам, що ви взяли ключ розуміння: самі не ввійшли і тим, хто хотів увійти, боронили.⁵³ Коли Він говорив їм це, книжники і фарисеї почали дуже нападати на Нього, запитуючи багато про що,⁵⁴ підкопуючись під Нього і намагаючись уловити з уст Його що-небудь таке, щоб звинуватити Його.

12 Тим часом, коли зібралися тисячі народу, так що тиснули один одного, Він почав говорити, передусім ученикам Своїм: бережіться закваски фарисейської, яка є лицемірство.² Немає нічого прихованого, що не відкрилося б, і таємного, про що б не дізналися.³ Тому те, що ви сказали у п'ятні, почувється при світлі; і що говорили на вухо в домах, те буде проголошене на покрівлях.⁴ Кажу ж вам, друзям Моїм: не бійтеся тих, що вбивають тіло і потім нічого більше зробити не можуть,⁵ але скажу вам, кого боятися: бійтеся того, хто має владу після вбиття вкинути в геєну вогненну; так, кажу вам, того бійтеся.⁶ Чи не п'ять малих птахів продаються за два асарія? І жоден з них не забутий Богом.⁷ А у вас і волос-

ся на голові все перелічене. Отже, не бійтеся; ви дорожчі за багатьох малих птахів.⁸ Кажу ж вам: кожного, хто визнає Мене перед людьми, і Син Людський визнає перед ангелами Божими;⁹ а хто зречеться Мене перед людьми, той відкинутий буде перед ангелами Божими.¹⁰ І кожному, хто скаже слово на Сина Людського, проститься; а хто Святого Духа хулити-ме, тому не проститься.¹¹ Коли ж приведуть вас у синагоги, до правителів і володарів, не турбуйтеся, як і що відповідати або що говорити,¹² бо в той час Святий Дух навчить вас, що треба говорити.

¹³ Хтось з народу сказав Йому: Учителю, скажи братові моему, щоб він розділив спадщину зі мною!¹⁴ Він же сказав чоловікові тому: хто настановив Мене судити чи ділити вас?¹⁵ При цьому сказав їм: глядіть, остерігайтеся користоловства, бо життя людини не залежить від багатства її маєтку.¹⁶ І сказав їм притчу: в одного багатого чоловіка добре вродила нива.¹⁷ І міркував він сам собі: що мені робити? Немає куди мені зібрати плодів моїх.¹⁸ І сказав: ось що зроблю – зруйную житниці мої та збудую більші, і зберу туди весь хліб мій і все добро моє.¹⁹ І скажу душі моїй: душе, багато маєш добра, що лежить у тебе на багато років: спочивай, їж, пий, веселись.²⁰ Але Бог сказав йому: нерозумний! Цієї ночі душу твою візьмуть у тебе; кому ж дістанеться те, що ти наготував?

[51] Бут. 4, 8. 2 Пар. 24, 21. Мф 23, 35.

[52] Мф 23, 13.

Глава 12. [1] Мф 16, 6. Мк 8, 15. [2] Мф 10, 26. Мк 4, 22. Лк 8, 17. [4] Іс. 8, 12; 51, 7. Єр. 1, 8. Мф 10, 28. [6] Мф 10, 29. [7] Лк 21, 18. [8] Мф 10, 32. [9] Мк 8,

38. Лк 9, 26. 2 Тим. 2, 12. [10] Мф 12, 31. Мк 3, 28. 1 Ін 5, 16. [11] Мф 10, 19. Мк 13, 11. [15] Мк 4, 19. 1 Тим. 6, 9. [19] Сир. 11, 17. 1 Кор. 15, 32. [20] Іов. 20, 22. Пс. 38, 7. Єр. 17, 11.

²¹ Так буває з тим, хто збирає скарби для себе, а не в Бога багатіє.

²² Сказав же ученикам Своїм: тому кажу вам, – не піклуйтеся про душу вашу, що вам їсти, ні про тіло ваше, – у що вдягнетесь.

²³ Душа більша за їжу, і тіло – за одяг.

²⁴ Погляньте на воронів: вони не сіють, не жнуть; у них немає ні комор, ні житниць, і Бог годує їх; наскільки ж ви кращі за птахів!

²⁵ Та й хто з вас, піклуючись, може додати собі зросту хоч на один лікоть?

²⁶ Отже, якщо і найменшого зробити не можете, чого піклуєтесь про інше?

²⁷ Погляньте на лілеї, як вони ростуть: не трудяться, не прядуть.

Кажу ж вам, що й Соломон у всій славі своїй не одягався так, як одна з них.

²⁸ Коли ж траву на полі, яка сьогодні є, а завтра буде кинута у піч, Бог так одягає, то наскільки краще вас, маловіри!

²⁹ Отже, не шукайте, що вам їсти або що пити,

і не турбуйтеся, ³⁰ бо всього того шукають люди світу цього, ваш же Отець знає, чого потребуєте.

³¹ Краще шукайте Царства Божого, а те все додасться вам.

³² Не бійся, мале стадо! Бо Отець ваш благозволив дати вам Царство.

³³ Продайте майно ваше і роздайте милостиню.

Зробіть собі гамани, що не старіють, і скарб, що не зменшується на небесах, куди злодій не наближається і де міль не точить.

³⁴ Бо де скарб ваш, там і серце ваше буде.

³⁵ Нехай будуть стегна ваші підперезані і світильники засвічені.

³⁶ І ви будьте подібні до людей, які чекають повернення господаря

свого з весілля, щоб, коли прийде і постукає, негайно відчинити йому.

³⁷ Блаженні ті раби, господар яких, прийшовши, знайде, що пильнують вони.

Істинно говорю вам, що він підпережеться і посадить їх та, підійшовши, послужить їм.

³⁸ І якщо прийде у другу сторожу, і в третю сторожу прийде, і знайде їх так, то блаженні ті раби.

³⁹ Знайте, що, коли б відав господар дому о якій годині прийде злодій, то пильнував би і не дав би підкопати дому свого.

⁴⁰ Будьте ж і ви готові, бо в яку годину і не гадаєте, прийде Син Людський.

⁴¹ Тоді сказав Йому Петро: Господи, нам притчу цю говориш чи всім?

⁴² Господь же сказав: хто вірний і мудрий управитель, якого господар поставив над слугами своїми роздавати їм своєчасно міру хліба?

⁴³ Блаженний раб той, господар якого, прийшовши, знайде, що він чинить так.

⁴⁴ Істинно кажу вам: над усім маєтком своїм поставить його.

⁴⁵ Якщо ж раб той в серці своїм скаже: не скоро господар мій прийде, і почне бити слуг та служниць, їсти і пити та упиватися, –

⁴⁶ то прийде господар раба того у день, коли він не сподівається, і в годину, якої не відає, і розітне його, і визначить йому долю з невірними.

⁴⁷ Раб же той, який знав волю господаря свого, та не був готовий і не робив за волею його, буде багато битий.

⁴⁸ А той, хто не знав і зробив щось гідне покарання, буде битий менше.

Від усякого, кому дано багато, багато й вимагається, і кому багато до-

68

69

[21] Мф 6, 20. 1 Тим. 6, 19. [22] Пс. 54, 23. Мф 6, 25. 1 Пет. 5, 7. [24] Пс. 103, 27–28. [31] Мф 6, 33. Мк 10, 30. [33] Мф

6, 20. [35] 1 Пет. 1, 13. Еф. 3, 16. [39] Мф 24, 43. 2 Пет. 3, 10. 1 Сол. 5, 2. Одкр. 16, 15. [42] Мф 24, 45. [47] Ін 15, 22.

вірено, з того більше й питають. ⁴⁹ Я прийшов вогонь звести на землю, і як хотів би, щоб він уже запалав! ⁵⁰ Хрещенням маю Я хреститися; і як Я втримаюся, поки це здійсниться! ⁵¹ Чи думаете ви, що Я прийшов дати мир землі? Ні, кажу вам, а розділення. ⁵² Бо віднині п'ятеро в одному домі розділені: троє проти двох, і двоє проти трьох. ⁵³ Розділиться батько з сином, і син з батьком; мати з дочкою, і дочка з матір'ю; свекруха з невісткою своєю, і невістка з свекрухою своєю. ⁵⁴ Сказав же і до народу: коли ви побачите хмару, що йде із заходу, то відразу говорите: дощ буде, і буває так. ⁵⁵ І коли віє південний вітер, говорите: спека буде, і буває. ⁵⁶ Лицеміри! Лице неба і землі розпізнавати умієте; як же час цей не розпізнаєте? ⁵⁷ Чому ж ви і по собі не судите, що є справедливе? ⁵⁸ Коли ти йдеш з супротивником своїм до правителя, то дорогою подбай, щоб звільнитися від нього, щоб він не притяг тебе до судді, а суддя не віддав тебе слuzі, а слуга не посадив би тебе до в'язниці. ⁵⁹ Кажу тобі: не вийдеш звідти, аж поки не віддаси й останнього гроша.

70 **13** У той час деякі прийшли і розповіли про галилеян, кров яких Пилат змішав з жертвами їхніми. ² У відповідь Ісус сказав їм: чи думаете ви, що ці галилеяни були грішніші за всіх галилеян, що так постраждали? ³ Ні, кажу вам; але, якщо не покається, усі так само загинете. ⁴ Або думаете, що ті вісімнадцять, на яких упала башта Силоамська і поби-

ла їх, були винні більше за всіх, що живуть в Єрусалимі? ⁵ Ні, кажу вам; але, якщо не покається, усі так само загинете. ⁶ І сказав оцю притчу: один чоловік мав у своєму винограднику посажену смоковницю, і прийшов шукати плоду на ній і не знайшов. ⁷ І сказав виноградареві: ось третій рік я приходжу шукати плоду на цій смоковниці і не знаходжу; зрубай її, навіщо вона і землю займає? ⁸ Але той сказав йому у відповідь: господарю, залиш її і на цей рік, поки я обкопаю її і підсиплю гноєм. ⁹ Можливо, дасть вона плід; а якщо ні, наступного року зрубаєш її.

¹⁰ В одній із синагог Він навчав у суботу. ¹¹ Там була жінка, що мала духа немочі років вісімнадцять: вона була скорчена і ніяк не могла випростатись. ¹² Ісус, побачивши її, покликав і сказав їй: жінко, ти звільнена від твоєї недуги. ¹³ І поклав на неї руки; і вона зараз же випросталась і почала славити Бога. ¹⁴ При цьому начальник синагоги, обурюючись, що Ісус зцілив її в суботу, сказав народові: є шість днів, в які дозволено робити; в ті і приходьте зцілятися, а не в день суботній. ¹⁵ Господь сказав йому у відповідь: лицеміре, чи не відв'язує кожний з вас у суботу вола свого або осла від ясел і не веде напувати? ¹⁶ А цю дочку Авраамову, яку зв'язав сатана ось уже вісімнадцятий рік, чи не належало визволити від цих пут у день суботній? ¹⁷ І коли Він говорив це, усі, що противилися йому, засоромились; і всі люди раділи всім славним ділам його.

¹⁸ Він же сказав: до чого подібне Царство Боже, і до чого уподібню

[50] Мф 20, 22. [51] Мф 10, 34. [53] Мих. 7, 6. [54] Мф 16, 2. [58] Мф 5, 25.

Глава 13. [6] Іс. 5, 2. [7] Мф 21, 19. [14] Вих. 20, 9. [18] Мф 13, 31. Мк 4, 30.

його? ¹⁹ Воно подібне до зерна гірчичного, яке чоловік взяв і посадив у своєму саду; і виросло, і стало великим деревом, і птахи небесні оселилися у гілках його. ²⁰ Ще сказав: до чого уподібню Царство Боже? ²¹ Воно подібне до закваски, яку жінка, взявши, поклала на три міри борошна, аж доки не вкисне все.

²² І проходив через міста і села, і навчав, прямуючи до Єрусалима.

²³ Один чоловік сказав Йому: Господи, невже мало таких, що спасаються? А Він сказав їм: ²⁴ намагайтеся увійти через вузькі ворота, бо, кажу вам, багато буде таких, які намагатимуться увійти, і не зможуть. ²⁵ Коли Господар дому встане і зачинить двері, тоді ви, стоячи зовні, почнете стукати у двері і говорити: Господи! Господи! Відчини нам. А Він скаже вам у відповідь: не знаю вас, звідки ви. ²⁶ Тоді почнете говорити: ми їли і пили перед Тобою, і на перехрестях наших Ти навчав. ²⁷ А Він скаже: говорю вам, що не знаю вас, звідки ви; відійдіть від Мене всі, хто чинить неправду. ²⁸ Там буде плач і скрегіт зубів, коли побачите Авраама, Ісаака і Якова і всіх пророків у Царстві Божому, а себе – вигнаними геть. ²⁹ І придуть від сходу і заходу, від півночі й півдня, і возляжуть у Царстві Божому. ³⁰ І ось є останні, що будуть першими, і є перші, що будуть останніми.

73 ³¹ У той день прийшли деякі з фарисеїв і сказали Йому: вийди і піди звідси, бо Ірод хоче Тебе вби-

ти. ³² І сказав їм: підіть і скажіть отій лисиці: ось виганяю бісів і зціляю сьогодні і завтра, і на третій день закінчу. ³³ А втім, мені треба ходити сьогодні, завтра і в наступний день, бо неможливо, щоб пророк загинув поза Єрусалимом. ³⁴ Єрусалиме, Єрусалиме, що вбивав пророків і камінням побив посланих до тебе! Скільки разів хотів Я зібрати дітей твоїх, як птах пташенят своїх під крила, і ви не захотіли! ³⁵ Ось залишається вам дім ваш порожнім. Кажу ж вам, що ви не побачите Мене, доки не прийде час, коли скажете: благословенний, Хто гряде в ім'я Господне!

14 Довелось Йому в суботу ввійти в дім одного з начальників фарисейських спожити хліба, і вони стежили за Ним. ² І ось став перед Ним чоловік, який страждав на водяну хворобу. ³ Тоді Ісус запитав законників і фарисеїв: чи дозволено зціляти в суботу? ⁴ Вони промовчали. А Він, доторкнувшись, зцілив його і відпустив. ⁵ При цьому сказав їм: якщо у кого з вас осел або віл упаде в колодязь, чи не одразу ж витягнете його і в день суботній? ⁶ І не змогли відповісти Йому на це.

⁷ Помітивши ж, як запрошені вибирали перші місця, сказав їм притчу: ⁸ коли будеш запрошений кимось на весілля, не сідай на перше місце, щоб не знайшовся хто між запрошеними поважніший за тебе, ⁹ і щоб той, хто запросив тебе і його, підійшовши, не сказав тобі, щоб поступився

[20] Мф 13, 33. [22] Мф 9, 35. Мк 6, 6. [24] Мф 7, 13. [25] Мф 7, 23; 25, 10. Лк 6, 46. [27] Пс. 6, 9. Мф 25, 41. 1 Кор. 8, 3. 2 Тим. 2, 19. [29] Бут. 28, 14. Ис. 2, 3;

49, 6; 60, 3. Мал. 1, 11. [30] Мф 19, 30. Мк 10, 31. Діян. 10, 45; 28, 28. [34] Мф 23, 37.

Глава 14. [8] Притч. 25, 6.

цьому місцем, і тоді доведеться тобі з соромом зайняти останнє місце.¹⁰ Але коли будеш запрошений, то, прийшовши, сідай на останнє місце, щоб той, хто запросив тебе, підійшовши, сказав тобі: друже, пересядь вище. Тоді буде тобі честь перед тими, хто сидить з тобою.¹¹ Бо всякий, хто підноситься, буде принижений, а хто принижує себе, піднесеться.¹² Сказав же і тому, хто запросив Його: коли справляєш обід або вечерю, не клич друзів твоїх, ні братів твоїх, ні родичів твоїх, ні сусідів багатих, щоб і вони тебе колись не запросили і не одержав ти відплати.¹³ Але, коли справляєш званий обід, клич убогих, калік, кривих, сліпих,¹⁴ і блаженний будеш, бо вони не мають чим віддати тобі; віддасться ж тобі у воскресіння праведних.¹⁵ Почувши це, один з тих, що возлежали з Ним, сказав Йому: блаженний, хто споживатиме хліб у Царстві Божому!¹⁶ Він же сказав йому: один чоловік справляв велику вечерю і запросив багатьох.¹⁷ І коли настав час вечері, послав раба свого сказати запрошеним: ідіть, бо все вже готове.¹⁸ І почали всі, ніби змовившись, вибачатися. Перший сказав йому: я купив землю і мені треба піти і оглянути її; прошу тебе, вибач мені.¹⁹ Другий сказав: я купив п'ять пар волів та йду випробувати їх; прошу тебе, вибач мені.²⁰ Третій сказав: я одружився і через те не можу прийти.²¹ І, повернувшись, раб той розповів про це господареві своєму. Тоді, розгнівавшись, господар сказав рабові своєму: піди швидше

на вулиці й провулки міста і приведи сюди вбогих, калік, сліпих і кривих.²² І сказав раб: господарю, зроблено, як ти велів, і ще є місце.²³ Господар сказав рабові: піди на дороги і загороди і умовляй прийти, щоб наповнився дім мій.²⁴ Бо кажу вам, що ніхто з тих запрошених не покуштує моєї вечері, бо багато званих, та мало обраних.

²⁵ З Ним ішло багато народу, і, обернувшись, Він сказав їм:²⁶ коли хто приходить до Мене і не зненавидить батька свого і матері, жінки і дітей, братів і сестер, та ще й життя свого, той не може бути Моїм учеником.²⁷ І хто не несе хрест свій і не йде слідом за Мною, той не може бути Моїм учеником.²⁸ Бо хто з вас, бажаючи будувати башту, не сяде спершу і не обчислить витрат, чи вистачить у нього коштів, щоб закінчити?²⁹ Щоб, коли закладе основу і не зможе закінчити, усі, хто побачить, не почали сміятися з нього,³⁰ кажучи: як цей чоловік почав будувати, та не зміг закінчити.³¹ Або який цар, ідучи на війну проти іншого царя, не сяде і не порадиться спершу, чи під силу йому з десятима тисячами встояти проти того, хто йде на нього з двадцятьма тисячами?³² Якщо ж ні, то поки той ще далеко, він пошле до нього посольство просити про мир.³³ Так і кожний з вас, хто не зречеться усього свого майна, не може бути Моїм учеником.³⁴ Сіль – добра річ; але якщо сіль утратить силу, то чим осолиться?³⁵ Ні в землю, ні на гній не придатна; геть висипають її. Хто має вуха слухати, нехай слухає!

[11] Мф 23, 12. Лк 18, 14. [12] Тов. 4, 7. Притч. 3, 27–28. [16] Притч. 9, 1–2. Мф 22, 2. Одкр. 19, 9. [21] Мф 5, 3. 1 Кор. 1,

27–28. [24] Мф 22, 8. [26] Мф 10, 37. [27] Мф 10, 38; 16, 24. Мк 8, 34. Лк 9, 23. 2 Тим. 3, 12. [34] Мф 5, 13. Мк 9, 50.

78 **15** Всі митарі і грішники наближалися до Нього, щоб послухати Його. ² І нарікали фарисеї та книжники, кажучи: Він приймає грішників і їсть з ними. ³ Але Він розповів їм таку притчу: ⁴ який чоловік з вас, маючи сто овець і загубивши одну з них, не залишить дев'яносто дев'ять у пустелі і не йде за загубленою, доки не знайде її? ⁵ І, знайшовши її, з радістю візьме на плечі свої. ⁶ І, прийшовши додому, скликає друзів і сусідів, кажучи їм: порадійте зі мною; я знайшов вівцю мою загублену. ⁷ Кажу вам, що так на небесах більше буде радости за одного грішника, що кається, ніж за дев'яносто дев'ять праведників, які не потребують покаяння. ⁸ Або яка жінка, маючи десять драхм*, якщо загубить одну драхму, не запалює світильник, і не замітає кімнату, і шукає старанно, доки не знайде, ⁹ а знайшовши, покличе подруг і сусідок і скаже: порадійте зі мною, бо я знайшла загублену драхму. ¹⁰ Такою, кажу вам, буває радість у ангелів Божих за одного грішника, що покався.

79 ¹¹ Ще сказав: один чоловік мав двох синів. ¹² І сказав молодший з них батькові: батьку, дай мені частину майна, що належить мені. І батько розділив між ними майно. ¹³ Через кілька днів молодший син, зібравши все, пішов у далекий край і там розтратив своє майно, живучи розпусно. ¹⁴ Коли ж він усе розтратив, настав великий голод у тій країні, і він почав бідувати. ¹⁵ І пішов, пристав до одного з жителів тієї країни; а той

послав його на свої поля пасти свиней. ¹⁶ І він радий був насититися стручками, які їли свині, але ніхто не давав йому. ¹⁷ Опам'ятавшись, він сказав: скільки наймитів у батька мого мають надлишок хліба, а я вмираю з голоду; ¹⁸ встану, піду до батька мого і скажу йому: батьку! Згрішив я перед небом і перед тобою ¹⁹ і вже недостойний зватися твоїм сином; прийми мене як одного з наймитів твоїх. ²⁰ Встав і пішов до батька свого. І коли він був ще далеко, батько побачив його і переповнився жалем; побіг і, кинувшись йому на шию, цілував його. ²¹ Син же сказав йому: батьку! Я згрішив перед небом і перед тобою і вже недостойний зватися твоїм сином. ²² А батько сказав рабам своїм: принесіть найкращий одяг і вдягніть його, і дайте перстень на руку його і взуття на ноги; ²³ і приведіть відгодоване теля, і заколіть; будемо їсти і веселитися! ²⁴ Бо син мій оцей був мертвий і ожив, пропав і знайшовся. І почали веселитися. ²⁵ А старший син його був у полі; і коли, повертаючись, наблизився до дому, почув музику та співи *та радости*; ²⁶ і, покликавши одного із слуг, запитав: що це таке? ²⁷ Той же сказав йому: брат твій прийшов; і батько твій заколов відгодоване теля, бо прийняв його здоровим. ²⁸ Він розгнівався і не схотів увійти. Батько ж його, вийшовши, кликав його. ²⁹ Але він сказав у відповідь батькові: ось я стільки років служу тобі і ніколи заповіді твоєї не переступав, але ти ніколи не дав мені й козляти, щоб мені повеселитися з друзями моїми.

* Дрібна монета.

³⁰ Коли ж цей син твій, що змарнував добро своє з блудницями, прийшов, ти заколов для нього відгодоване теля. ³¹ Він же сказав йому: сину, ти завжди зі мною, і все моє – твоє. ³² Веселитися ж і радіти треба тому, що брат твій оцей був мертвий і ожив, пропав і знайшовся.

80 **16** Сказав же Господь і ученикам Своїм: один чоловік був багатий і мав управителя, на якого було донесено йому, що він марнує його майно. ² І, покликавши його, сказав йому: що це я чую про тебе? Дай звіт про управительство твоє, бо ти не можеш більше управляти. ³ Тоді управитель сказав сам собі: що мені робити? Господар мій відбирає в мене управління домом. Копати я не можу, просити соромлюся. ⁴ Знаю, що зробити: коли буду відсторонений від управління домом, хай приймуть мене у свої дома. ⁵ І, покликавши боржників господаря свого, кожного окремо, сказав першому: скільки ти винен господареві моєму? ⁶ Він сказав: сто мір оливи. І сказав йому: візьми твою розписку і сідай скоріш, напиши: п'ятдесят. ⁷ Потім другому сказав: а ти скільки винен? Він відповів: сто мір пшениці. І сказав йому: візьми свою розписку і напиши: вісімдесят. ⁸ І похвалив господар управителя неправедного, що мудро зробив; бо сини віку цього розумніші від синів світу в роді своїм. ⁹ І Я кажу вам: здобуйте собі друзів з багатства неправедного, щоб вони, як станете вбогими, прийняли вас у вічні обителі. ¹⁰ Вірний у малому і у великому вірний;

а неправедний у малому, неправедний і у великому. ¹¹ Отже, якщо ви у неправедному багатстві не були вірні, хто ж довірить вам істинне? ¹² І якщо в чужому не були вірні, ваше хто вам дасть? ¹³ Ніякий слуга не може служити двом господарям, бо або одного зненавидить, а другого полюбить, або до одного виявлятиме прихильність, а другого занедбає. Не можете служити Богові і мамоні*.

¹⁴ Чули все це і фарисеї, що були сріблολюбцями, і глузували з Нього. ¹⁵ Він сказав їм: ви покажете себе праведниками перед людьми, але Бог знає серця ваші, бо що високе в людей, те мерзенне перед Богом. ¹⁶ Закон і Пророки були до Іоана; з цього часу Царство Боже благовіститься, і кожен із зусиллям входить у нього. ¹⁷ Але скоріше небо і земля перейдуть, ніж одна риска із закону загине. ¹⁸ Усякий, хто розведеться з жінкою своєю і одружиться з іншою, перелюбствує; і кожен, хто жениться на розведеній з чоловіком, чинить перелюб.

¹⁹ Один чоловік був багатий, одягався в порфіру і висон** і щодня розкішно бенкетував. ²⁰ Був же один убогий на ім'я Лазар, що лежав біля воріт його весь у струпах ²¹ і бажав насититися крихтами, що падали зі столу багача; пси, приходячи, лизали струпи його. ²² Прийшло вмерти вбогому, і віднесений був ангелами на лоно Авраамове. Помер же і багатий, і поховали його. ²³ І в пеклі, будучи

* Багатство.

** Найтонша ляна тканина.

в муках, він підняв очі свої, побачив здалеку Авраама і Лазаря на лоні його. ²⁴ І, голосно закричавши, сказав: отче Аврааме, змилосярсься наді мною і пошли Лазаря, нехай умочить кінець пальця свого у воду та прохолодить язик мій, бо я мучусь у полум'ї цього. ²⁵ Але Авраам сказав: чадо! Згадай, що ти одержав уже блага твої за життя твого, а Лазар – тільки зло; отже, тепер він тут тішиться, а ти страждаєш. ²⁶ І, крім усього того, між нами і вами утверджена велика безодня, так що ті, які хочуть перейти звідси до вас, не зможуть, так само звідти до нас не переходять. ²⁷ Тоді він сказав: так благаю тебе, отче, пошли його в дім батька мого. ²⁸ Маю бо п'ятьох братів, нехай засвідчить їм, щоб і вони не прийшли в це місце муки. ²⁹ Авраам сказав йому: у них є Мойсей і пророки; нехай слухають їх. ³⁰ Він же сказав: ні, отче Аврааме! Але коли хто з мертвих прийде до них, покаються. ³¹ Тоді Авраам сказав йому: якщо Мойсея і пророків не слухають, то хоч би хто і з мертвих воскрес, не повірять.

17 Сказав також Ісус ученикам: неможливо не прийти спокусам; але горе тому, через кого вони приходять. ² Краще було б йому, якби жорно млинове повісили йому на шию і кинули його в море, ніж щоб він спокусив одного з малих цих. ³ Пильнуйте за собою. Якщо ж согрішить проти тебе брат твій, докори йому; і коли покається, прости йому; ⁴ і коли

сім разів на день згрішить проти тебе і сім разів на день звернеться і скаже: каюсь, – прости йому.

⁵ І сказали апостоли Господу: додай нам віри. ⁶ Господь сказав: коли б ви мали віру, як зерно гірчичне, і сказали смоковниці цій: вирвись і пересадись у море, то вона послухала б вас. ⁷ Хто з вас, маючи раба, який оре або пасе, як тільки він повернеться з поля, скаже йому: іди мерщій та сідай до столу? ⁸ Навпаки, чи не скаже йому: приготуй мені повечеряти та, підперезавшись, прислужувай мені, доки буду їсти і пити, а потім їж і пий сам? ⁹ Чи ж стане він дякувати рабові тому за те, що він виконав наказ? Не думаю. ¹⁰ Так і ви, коли виконаєте все, що вам наказувалося, кажіть: ми раби нікчемні; бо зробили тільки те, що повинні були зробити.

¹¹ Ідучи до Єрусалима, Він проходив між Самарією та Галилеєю. ¹² І коли входив Він в одне село, **85** зустріли Його десять чоловік прокажених, які зупинилися віддалік. ¹³ І вони гучним голосом говорили: Ісусе, Наставнику, помилуй нас. ¹⁴ Побачивши їх, Він сказав їм: підіть покажіться священикам. І коли вони йшли, очистилися. ¹⁵ Один же з них, побачивши, що зцілювся, повернувся, гучним голосом прославляючи Бога, ¹⁶ і припав лицем до ніг Його, віддаючи Йому хвалу; і це був самарянин. ¹⁷ Тоді Ісус сказав: чи не десять очистилися? Де ж дев'ять? ¹⁸ Чому вони не повернулися віддати славу Богові, тільки іноплемянник

[25] Іов. 21, 7, 13. [29] Ін 5, 39, 45.

Глава 17. [1] Мф 18, 6. Мк 9, 42. [3] Лев. 19, 17. Мф 18, 15. Як. 5, 19. [6] Мф 17, 20; 21, 21. Мк 11, 23. [10] Іов. 22, 3;

35, 7. 1 Кор. 9, 16. [11] Ін 4, 4. [12] Лев. 13, 46. [14] Лев. 14, 2. Мф 8, 4. Мк 1, 44. Лк 5, 14.

цей? ¹⁹ І сказав йому: встань, іди; віра твоя спасла тебе.

86 ²⁰ А як фарисеї запитали Його: коли прийде Царство Боже? – відповів їм: не прийде Царство Боже помітно, ²¹ і не скажуть: ось, воно тут, або: он там. Бо Царство Боже всередині вас є. ²² Сказав також ученикам: прийдуть дні, коли бажатимете бачити хоч один з днів Сина Людського, та не побачите. ²³ І скажуть вам: ось тут, або: он там, – не ходіть і не ганяйтеся, ²⁴ бо, як блискавка, блиснувши від одного краю неба, світить до другого краю неба, так буде Син Людський у день Свій. ²⁵ Але насамперед належить Йому багато постраждати і бути відкинутим родом цим. ²⁶ І як було в дні Ноя, так буде і в дні Сина Людського: ²⁷ їли, пили, одружувалися і виходили заміж, аж до того дня, як увійшов Ной у ковчег, і прийшов потоп, і погубив усіх. ²⁸ Так само, як було й у дні Лота: їли, пили, купували, продавали, саджали, будували; ²⁹ а в той день, в який Лот вийшов з Содома, линули сірка палаюча й вогонь з небес і погубили усіх; ³⁰ так буде і в той день, коли Син Людський явиться. ³¹ У той день, хто буде на покрівлі, а речі його в домі, нехай не злазить їх узяти; і хто буде на полі, також нехай не повертається назад. ³² Згадайте жінку Лотову. ³³ Хто почне зберігати душу свою, той погубить її; а хто погубить її, той оживить її. ³⁴ Кажу вам: у ту ніч будуть двоє на одній постелі: один візьметься, а другий залишиться. ³⁵ Дві будуть

молоти разом: одна візьметься, а друга залишиться. ³⁶ Двоє будуть на полі: один візьметься, а другий залишиться. ³⁷ На це сказали Йому: де, Господи? Він же сказав їм: де труп, там зберуться й орли.

18 Сказав також їм і притчу про те, як треба завжди молитися і не занепадати духом, ² кажучи: в одному місті був суддя, який Бога не боявся і людей не соромився. ³ В тому ж місті була одна вдова, і вона, приходячи до нього, говорила: захисти мене від суперника мого. ⁴ Але він довгий час не хотів. А потім сказав сам собі: хоч я і Бога не боюся і людей не соромлюсь, ⁵ але, оскільки ця вдова не дає мені спокою, захищу її, щоб вона не приходила більш докучати мені. ⁶ І сказав Господь: чуєте, що каже суддя неправедний? ⁷ Хіба Бог не захистить обранців Своїх, що волають до Нього день і ніч, чи баритиметься до них? ⁸ Кажу вам, що захистить їх скоро. Але Син Людський, коли прийде, чи знайде віру на землі?

⁹ Сказав також і до деяких, які були упевнені в собі, що вони праведні, а інших принижували, таку притчу. ¹⁰ Два чоловіки прийшли до храму помолитися: один фарисей, а другий митар. ¹¹ Фарисей, ставши, так про себе молився: Боже! Дякую Тобі, що я не такий, як інші люди, грабіжники, неправедні, перелюбники, або як цей митар. ¹² Поцу двічі на тиждень, даю десятину з усього, що надбаю. ¹³ А митар, стоячи віддалік, не смів

[23] Мф 24, 23. Мк 13, 21. [25] Мф 16, 21; 17, 22; 20, 18. Мк 8, 31. [26] Бут. 7, 7. Мф 24, 37. 1 Пет. 3, 20. [28] Бут. 19, 14, 24. [32] Бут. 19, 26. Прем. 10, 7. [33] Мф 10, 39. Мк 8, 35. Лк 9, 24. Ін 12, 25.

[35] Мф 24, 41. [37] Мф 24, 28.

Глава 18. [1] Рим. 12, 12. Еф. 6, 18. 1 Сол. 5, 17. [7] Пс. 9, 19. Лк 11, 9. Одкр. 6, 10. [9] Лк 16, 15. [11] Іс. 58, 3. Одкр. 3, 17.

навіть очей звести на небо; але, б'ючи себе в груди, говорив: Боже, будь милостивий до мене, грішного! ¹⁴ Кажу вам, що цей пішов до дому свого виправданий більше, ніж той: бо всякий, хто підноситься, принижений буде, а хто принижує себе, піднесеться.

90 ¹⁵ Приносили ж до Нього і дітей, щоб Він доторкнувся до них; а ученики, бачачи те, боронили їм.

¹⁶ Але Ісус, підізавши їх, сказав: пустіть дітей приходити до Мене і не забороняйте їм; бо таких є Царство Боже. ¹⁷ Істинно кажу вам: хто не прийме Царства Божого, як дитя, той не ввійде в нього.

91 ¹⁸ І запитав Його один з начальників, кажучи: Учителю благий, що мені зробити, щоб успадкувати життя вічне? ¹⁹ Ісус сказав йому: чого ти називаєш Мене благим? Ніхто не благий, тільки один Бог. ²⁰ Заповіді знаєш: не перелюбствуй, не вбивай, не кради, не лже-свідчи, шануй батька твого і матір твою. ²¹ Він же сказав: усе це я зберіг від юности моєї. ²² Почувши це, Ісус сказав: ще одного не вистачає тобі: все, що маєш, продай і роздай убогим, і матимеш скарб на небесах, і йди слідом за Мною. ²³ Він же, почувши це, засмутився, бо був дуже багатий.

²⁴ Ісус же, побачивши, що він засмутився, сказав: як важко тим, що мають багатство, увійти в Царство Боже! ²⁵ Бо легше верблюдові пройти крізь вушко голки, ніж багатому увійти до Царства Божого. ²⁶ Ті, що чули, сказали: то хто

ж може спастися? ²⁷ Він же сказав: неможливе для людей – можливе для Бога.

²⁸ Петро ж сказав: ось ми покинули все і пішли за Тобою. ²⁹ Він сказав їм: істинно говорю вам, що немає нікого, хто покинув би дім, або батьків, або братів, або сестер, або жінку, або дітей заради Царства Божого ³⁰ і не одержав би значно більше в цей час, а у віці майбутньому – життя вічне.

92 ³¹ Взявши ж дванадцятьох учеників Своїх, сказав їм: ось ми йдемо до Єрусалима, і збудеться все, написане пророками про Сина Людського, ³² бо видадуть Його язичникам, і глузуватимуть з Нього, і скривдять Його, і обплюють Його. ³³ І будуть бити, і уб'ють Його; та на третій день воскресне. ³⁴ Але вони нічого з цього не зрозуміли; і були слова ці приховані для них, і вони не розуміли сказаного.

93 ³⁵ Коли ж наближався Він до Єрихона, один сліпий сидів край дороги і просив милостині. ³⁶ Почувши, що повз нього проходить народ, запитав: що це таке? ³⁷ Йому сказали, що Ісус Назарянин проходить. ³⁸ Тоді він закричав: Ісусе, Сину Давидів, помилуй мене! ³⁹ І ті, що йшли попереду, примушували його замовкнути; а він ще голосніше кричав: Сину Давидів, помилуй мене! ⁴⁰ Зупинившись, Ісус звелів привести його до Себе. Коли той наблизився до Нього, спитав його: ⁴¹ чого ти хочеш від Мене? Він сказав: Господи, щоб

[14] Іов. 22, 29. Притч. 29, 23. Мф 23, 12. Лк 14, 11. [15] Мф 19, 13. Мк 10, 13. [16] Мф 18, 3; 19, 14. 1 Пет. 2, 2. 1 Кор. 14, 20. [18] Мф 19, 16. Мк 10, 17. [20] Вих. 20, 12–16. Втор. 5, 17. [22] 1 Тим.

6, 18–19. [24] Притч. 11, 28. Мф 19, 23. Мк 10, 23. 1 Тим. 6, 9–10. [28] Мф 19, 27. Мк 10, 28. [31] Пс. 21, 7. Мф 20, 18. Мк 10, 33. [32] Іс. 53, 7. [35] Мф 20, 29. Мк 10, 46.

мені прозріти!⁴² Ісус сказав йому: прозри! Віра твоя спасла тебе.⁴³ І він умиє прозрів і пішов за Ним, славлячи Бога; і всі люди, побачивши це, віддали хвалу Богові.

94 **19** Потім Ісус увійшов до Єрихона і проходив через нього. ² І ось один муж на ім'я Закхей, він був старший над митарями і чоловік був багатий, ³ бажав бачити Ісуса, хто Він; але не міг за народом, бо був малий на зріст. ⁴ І, забігши наперед, виліз на смоковницю, щоб побачити Його, бо Він мав проходити біля неї. ⁵ Коли Ісус прийшов на те місце і, глянувши, побачив його, сказав йому: Закхею, злізь скоріше, бо сьогодні Мені належить бути в тебе в домі. ⁶ І він поспішно зліз і прийняв Його з радістю. ⁷ І всі, побачивши те, почали нарікати, що Він зайшов гостити до грішного чоловіка. ⁸ Закхей, вставши, сказав Господеві: Господи, половину добра мого я віддам убогим і, якщо кого скривдив чим, поверну вчетверо. ⁹ Ісус сказав йому: нині прийшло спасіння дому цьому, бо і він син Авраамів. ¹⁰ Прийшов бо Син Людський знайти і спасти, що загинуло.

¹¹ Коли ж вони слухали це, розповів ще одну притчу; бо Він був недалеко від Єрусалима, і вони думали, що Царство Боже повинне скоро відкритися. ¹² Отже, сказав: один чоловік високого роду вирушав у далеку країну, щоб прийняти собі царство і повернутися. ¹³ Покликавши десятьох рабів своїх, дав їм десять мин* і

сказав їм: пустіть їх у діло, поки я повернусь. ¹⁴ Але громадяни ненавиділи його і відправили слідом за ним посланців, сказавши: ми не хочемо, щоб він царював над нами. ¹⁵ І коли він повернувся, прийнявши царство, то звелів покликати рабів тих, яким дав срібло, щоб довідатися, хто що придбав. ¹⁶ Прийшов перший і сказав: господарю, мина твоя принесла десять мин. ¹⁷ І сказав йому: гаразд, добрий рабе! За те, що ти у малому був вірний, візьми управління над десятьма містами. ¹⁸ Прийшов другий і сказав: господарю, мина твоя принесла п'ять мин. ¹⁹ Сказав і цьому: і ти будь над п'ятьма містами. ²⁰ Прийшов ще один і сказав: господарю, ось твоя мина, яку я зберігав, загорнувши в хустину, ²¹ бо я боявся тебе, тому що ти чоловік жорстокий: береш, чого не клав, і жнеш, чого не сів. ²² Господар сказав йому: твоїми вустами суджу тебе, лукавий рабе! Ти знав, що я чоловік жорстокий: беру, чого не клав, і жну, чого не сів. ²³ Чому ж ти не віддав срібла мого купцям, щоб я, повернувшись, узяв його з прибутком? ²⁴ І сказав тим, що там стояли: візьміть у нього мину і дайте тому, що має десять мин. ²⁵ І сказали йому: господарю, у нього є десять мин. ²⁶ Кажу ж бо вам, що всякому, хто має, тому дасться; а хто не має, відбереться і те, що має. ²⁷ А ворогів моїх, які не хотіли, щоб я царював над ними, приведіть сюди і повбивайте переді мною. ²⁸ Сказавши це, Ісус пішов далі, підіймаючись до Єрусалима.

* Мина – фунт срібла.

96 ²⁹ І коли наблизився до Виффагії та Вифанії, до гори, що зветься Елеонською, послав двох учеників Своїх ³⁰ і сказав: підіть до села, що перед вами; увійшовши в нього, знайдете осля прив'язане, на яке ніхто з людей ніколи не сїдав; відв'язавши його, приведіть. ³¹ А коли хто вас спитає: навіщо відв'язуєте? – скажіть йому так: Господь його потребує. ³² Посланці пішли і знайшли все так, як Він сказав їм. ³³ Коли ж вони відв'язували ося, то господарі його сказали їм: навіщо відв'язуєте ося? ³⁴ Вони відповіли: Господь його потребує. ³⁵ І привели його до Ісуса, і, накинувши одяг свій на ося, посадили Ісуса. ³⁶ І коли Він їхав, стелили одяг свій на дорозі. ³⁷ А коли Він наближався вже до спуску з гори Елеонської, безліч учеників почали радісно хвалити Бога гучним голосом за всі чудеса, які вони бачили, ³⁸ кажучи: благословен Цар, що гряде в ім'я Господне! Мир на небесах і слава у вишніх! ³⁹ І деякі фарисеї з народу сказали Йому: Учителю, заборони ученикам Твоїм. ⁴⁰ Але Він сказав їм у відповідь: Я вам кажу, що коли вони замовкнуть, то каміння заговорить. ⁴¹ І коли, наблизившись, побачив місто, то заплакав над ним ⁴² і сказав: о, коли б зрозуміло ти хоч у цей твій день, що потрібне для твого миру! Але це сховано нині від очей твоїх. ⁴³ Бо прийдуть на тебе дні, і вороги твої оточать тебе валом, і візьмуть в облогу тебе, і стиснуть тебе звиду-

сіль. ⁴⁴ І зруйнують тебе, і поб'ють дітей твоїх у тобі, і не залишать у тобі каменя на камені, бо ти не зрозуміло часу відвідин твоїх. ⁴⁵ І увійшовши у храм, почав виганяти тих, що в ньому продавали і купували, ⁴⁶ кажучи їм: написано: дім Мій є дім молитви, а ви зробили його вертепом розбійників. ⁴⁷ І навчав щодня в храмі. А первосвященики і книжники та старійшини народні шукали, як погубити Його,

⁴⁸ і не знаходили, що б зробити з Ним, бо всі люди трималися Його і слухали Його.

20 ¹ І сталося в один з тих днів, коли Він навчав народ у храмі і благовістив, прийшли первосвященики і книжники зі старійшинами. ² І запитали Його: скажи нам, якою владою Ти це робиш, або хто дав Тобі цю владу? ³ Він сказав їм у відповідь: запитую і Я вас про одне, скажіть Мені – ⁴ хрещення Іоанове було з небес чи від людей? ⁵ Вони ж, міркуючи між собою, говорили: коли скажемо, що з небес, то Він скаже: чому ж ви не повірили йому? ⁶ А коли скажемо, що від людей, то весь народ поб'є нас камінням, бо він упевнений, що Іоан є пророк. ⁷ І відповіли: не знаємо, звідки. ⁸ Ісус сказав їм: то і Я не скажу вам, якою владою це роблю.

⁹ І почав Він розповідати людям таку притчу: один чоловік насадив виноградник і віддав його виноградарям, та й відбув на довгий час. ¹⁰ І у певний час послав до виноградарів раба, щоб вони

[29] Мф 21, 1. Мк 11, 1. [35] Мф 21, 7. Мк 11, 7. Ін 12, 14. [38] Пс. 117, 26. Лк 2, 14. Еф. 2, 14. [40] Авв. 2, 11. [43] Іс. 29, 3. Єр. 6, 6. Єз. 21, 22. Мф 22, 7. Лк 21, 6. [45] Мф 21, 12. Мк 11, 15. Ін 2, 15.

[46] Іс. 56, 7. Єр. 7, 11. 3 Цар. 8, 29.

Глава 20. [1] Мф 21, 23. Мк 11, 27. [6] Мф 14, 5. [9] Іс. 5, 1. Єр. 2, 21. Мф 21, 33. Мк 12, 1.

дали йому плодів з виноградника; але виноградарі, побивши його, відіслали ні з чим. ¹¹ Ще послав другого раба; але вони і того, побивши і зневаживши, відіслали ні з чим. ¹² І ще послав третього; але вони і того, поранивши, вигнали. ¹³ Тоді господар виноградника сказав: що мені робити? Пошлю сина мого улюбленого; може, побачивши його, посоромляться. ¹⁴ А виноградарі, побачивши його, міркували між собою, кажучи: це спадкоємець, ходім уб'ємо його, щоб спадщина була нашою. ¹⁵ І, вивівши його геть з виноградника, вбили. Що зробить з ними господар виноградника? ¹⁶ Прийде і погубить виноградарів тих, і віддасть виноградник іншим. Ті, що слухали це, сказали: нехай не буде так! ¹⁷ А Він, поглянувши на них, сказав: що значить оце написано: камінь, який відкинули будівничі, той самий став нарїжним каменем? ¹⁸ Кожний, хто впаде на той камінь, розіб'ється; а на кого він упаде, того роздавить. ¹⁹ І шукали в цей час первосвященики і книжники, як накласти на Нього руки, та побоялися народу; бо зрозуміли, що про них сказав Він цю притчу. ²⁰ І, слідкуючи за Ним, підіслали лукавих людей, які, вдаючи з себе праведних, зловили б Його на слові, щоб видати Його начальникам і владі правителя. ²¹ І вони запитали Його: Учителю, ми знаємо, що Ти правдиво говориш і навчаєш, і не дивишся на особу, але істинно на путь Божу

наставляєш; ²² чи належить нам давати податок кесареві, чи ні? ²³ Він же, зрозумівши їхнє лукавство, сказав їм: чого Мене спокушаєте? ²⁴ Покажіть Мені динарій – чиє на ньому зображення і напис? Вони відповіли: кесареве. ²⁵ Він сказав їм: отже, віддавайте кесареве кесареві, а Боже – Богові. ²⁶ І не могли впіймати Його на слові перед народом і, здивувавшись відповіді Його, замовкли.

²⁷ Тоді прийшли деякі з саддукеїв, які не визнають воскресіння, і запитали Його: ²⁸ Учителю, Мойсей написав нам: коли у кого помре брат, що мав жінку, і помер бездітним, то нехай брат його візьме жінку його, відродить потомство братові своєму. ²⁹ Отже, було сім братів, і перший взяв жінку і помер бездітним; ³⁰ узяв ту жінку другий, і той помер бездітним; ³¹ узяв її третій, так само і всі семеро; і, не залишивши дітей, померли. ³² Після всіх померла і жінка. ³³ Отже, у воскресінні, якому з них буде вона жінкою? Бо семеро мали її за дружину. ³⁴ Ісус сказав їм у відповідь: сини віку цього женяться і виходять заміж; ³⁵ а ті, що сподобилися досягти того віку і воскресіння з мертвих, не женяться і не виходять заміж. ³⁶ І смерті вже не можуть; бо вони рівні з ангелами і є сини Божі, ставши синами воскресіння. ³⁷ А що мертві воскресают, і Мойсей показав при купині, коли Господа назвав Богом Авраама, і Богом Ісаака, і Богом Якова. ³⁸ Бог же не є Бог мертвих,

[14] Євр. 1, 2. [15] Євр. 13, 12. [17] Пс. 117, 22. Іс. 28, 16. Мф 21, 42. Мк 12, 10. Діян. 4, 11. 1 Пет. 2, 6. Рим. 9, 33. [20] Мф 22, 15. Мк 12, 13. [25] Мф 17, 27; 22,

21. Рим. 13, 7. [27] Мф 22, 23. Мк 12, 18. Діян. 23, 8. [28] Втор. 25, 5. [37] Вих. 3, 6, 16. Мф 22, 32. Мк 12, 26.

а живих. Бо в Нього всі живі. ³⁹ На це деякі з книжників сказали: Учителю, Ти добре сказав. ⁴⁰ І більше не насмілювалися запитувати Його ні про що. Він же сказав їм:

⁴¹ як це кажуть, що Христос є сином Давидовим, ⁴² А сам Давид говорить у книзі псалмів: сказав Господь Господеві моему: сиди праворуч Мене, ⁴³ доки покладу ворогів Твоїх підніжжям ніг Твоїх? ⁴⁴ Отже, Давид називає Його Господом; як же Він син йому?

¹⁰³ ⁴⁵ І коли увесь народ слухав, Він сказав ученикам Своїм: ⁴⁶ стережіться книжників, які люблять ходити в довгому одязі і люблять, щоб їх вітали на народних зібраннях, мати перші місця в синагогах і перші місця на вечерях, ⁴⁷ які з'їдають доми вдів і лицемірно довго моляться; вони приймуть тим більше осудження.

21 Поглянувши, Він побачив багатіїв, які клали дари свої в скарбницю. ² Побачив також і одну вбогу вдову, яка туди поклала дві лепти, ³ і сказав: істинно говорю вам, що ця вбога вдова більше за всіх поклала; ⁴ бо всі ті з надміру свого клали в дар Богові, а вона з убогости своєї поклала весь прожиток свій, що мала.

¹⁰⁴ ⁵ І коли деякі говорили про храм, що він прикрашений коштовним камінням і посудом, Він сказав: ⁶ надійдуть дні, в які з того, що ви тут бачите, не залишиться каменя на камені, який не зруйнується. ⁷ І запитали Його: Учителю, коли ж це буде? І яке зна-

мення, коли це має статися? ⁸ Він ¹⁰⁵ сказав: стережіться, щоб вас не ввели в оману: бо багато прийде у Моє ім'я, кажучи, що це Я. І час цей наблизився. Отже, не йдіть слідом за ними. ⁹ Коли ж почуєте про війни та розрухи, не жахайтеся: бо цьому належить бути раниш; але то ще не кінець. ¹⁰ Тоді сказав їм: постане народ на народ і царство на царство. ¹¹ Будуть великі землетруси місцями, і голод, і пошесті; і жакливі та великі знамення з неба будуть. ¹² А перед ¹⁰⁶ усім тим накладуть на вас руки і гнатимуть вас, видаючи в синагоги і у в'язниці, і поведуть перед царів і правителів за ім'я Моє. ¹³ І буде це вам на свідчення. ¹⁴ Отже, покладіть собі у серцях ваших не загадувати наперед, що відповідати, ¹⁵ бо Я дам вам уста і премудрість, якій не зможуть противитися, ні суперечити всі супротивники ваші. ¹⁶ І видаватимуть вас і батьки, і брати, і родичі, і друзі, і декого з вас умертвлять; ¹⁷ і зненавидять вас усі за ім'я Моє. ¹⁸ Але й волосина з голови вашої не пропаде. ¹⁹ Терпінням вашим спасайте душі ваші. ²⁰ Коли ж побачите Єрусалим, обложений військами, знайте, що наблизилося запустіння його. ²¹ Тоді, хто буде в Юдеї, нехай біжать у гори; і хто в місті – нехай виходять з нього, а хто в околицях – нехай не входять до нього, ²² бо це дні помсти, щоб справдилося все написане. ²³ Горе вагітним і тим, що годують грудьми, в ті дні: бо буде

[40] Мф 22, 42. Мк 12, 35. [42] Мф 22, 44. [43] Пс. 109, 1. [46] Мф 23, 6. Мк 12, 38–39. Лк 11, 43.

Глава 21. [1] Мк 12, 41. [3] 2 Кор. 8, 12. [5] Мф 24, 1. Мк 13, 1. [6] 3 Цар. 9, 7. Лк 19, 44. [8] Мф 24, 4. Мк 13, 5. 1 Ін

4, 1. Еф. 5, 6. 2 Сол. 2, 3. [10] Іс. 19, 2. [12] Мф 10, 17; 24, 9. Мк 13, 9. Ін 15, 20. [14] Лк 12, 11. [15] Вих. 4, 12. Діян. 6, 10. [16] Мих. 7, 6. [19] Мф 10, 22. [20] Дан. 9, 27. Мф 24, 15. Мк 13, 14. [22] Зах. 14, 1.

велика біда на землі і гнів на народ цей. ²⁴ І поляжуть від гострого меча, і відведені будуть у полон поміж усі народи; і Єрусалим буде потоптаний язичниками, аж доки не скінчаться часи язичників. ²⁵ І будуть знамення на сонці, і місяці, і зірках, а на землі туга народів від раптового шуму морського і збурення. ²⁶ Люди вмиратимуть від страху і чекання біди, що йде на весь світ, бо сили небесні захитаються. ²⁷ І тоді побачать Сина Людського, Який гряде на хмарах з силою і славою великою.

107 ²⁸ Коли ж це почне збуватися, тоді ви випростайтесь і підійміть голови ваші, бо наближається визволення ваше. ²⁹ І сказав їм притчу: подивіться на смоковницю та на всі дерева: ³⁰ коли вони розпускаються, то, дивлячись на це, ви знаєте, що вже близько літо. ³¹ Так і ви, коли побачите, що все те збувається, знайте, що близько Царство Боже. ³² Істинно кажу вам: не перейде рід цей, як усе це станеться. ³³ Небо і земля перейдуть, слова ж Мої не перейдуть. ³⁴ Зважайте на себе, щоб ваші серця не обтяжувались об'їданням та пияцтвом і житейськими турботами, і щоб день той не спостиг вас несподівано, ³⁵ бо він, як сіль, прийде на усе, що живе на поверхні всієї землі. ³⁶ Отже, пильнуйте повсякчас і моліться, щоб ви сподобились уникнути всього того, що має бути, і стати перед Сином Людським.

108 ³⁷ У день Він навчав у храмі; а на ніч виходив і перебував на горі,

що зветься Елеонською. ³⁸ І всі люди зранку приходили до Нього у храм, щоб послухати Його.

22 Наближалось свято опрісноків, що зветься Пасхою. ² І шукали первосвященики і книжники, як би погубити Його, але боялися народу. ³ Увійшов сатана в Іуду, званого Іскаріотом, що був з числа дванадцятьох, ⁴ і він пішов і говорив з первосвящениками та начальниками, як Його видати їм. ⁵ Вони зраділи і згодилися дати йому срібників. ⁶ І він обіцяв і шукав слушної нагоди, щоб видати їм Його без народу.

⁷ Настав же день опрісноків, коли належало заколювати пасхальне ягня. ⁸ І послав Ісус Петра та Іоана, сказавши: підіть, приготуйте нам їсти паску. ⁹ Вони ж сказали Йому: де хочеш, щоб ми приготували? ¹⁰ Він сказав їм: ось як увійдете в місто, зустрине вас чоловік, що нестиме глек води; ідіть слідом за ним до того дому, в який він увійде. ¹¹ І скажіть господареві дому: Учитель говорить тобі: де кімната, в якій би Мені їсти паску з учениками Моїми? ¹² І він покаже вам світлицю велику, прибрану; там приготуйте. ¹³ Вони пішли і знайшли, як сказав їм, і приготували паску.

¹⁴ І коли настав час, *Він* возліг, і дванадцять апостолів з Ним, ¹⁵ і сказав їм: дуже бажав Я цю паску їсти з вами, перш ніж зазнаю страждань. ¹⁶ Бо кажу вам, що не буду вже більш їсти її, доки вона не сповниться в Царстві

[25] Іс. 13, 10. Єз. 32, 7. Іоїл. 2, 31; 3, 15. Ам. 5, 20; 8, 9. Соф. 1, 15. Мф 24, 29. Мк 13, 24. [27] Дан. 7, 10. Мк 13, 26. [28] Рим. 8, 23. [33] Пс. 101, 27. Іс. 51, 6. Мф 24, 35. [34] 1 Пет. 4, 7. Рим. 13, 13. 1 Сол. 5, 6. [35] Іс. 24, 17. [36] Мф

24, 42; 25, 13. Мк 13, 33. [37] Ін 8, 2.

Глава 22. [1] Мф 26, 2. Мк 14, 1–2. [3] Мф 26, 14. [7] Втор. 16, 1. Мф 26, 17. Мк 14, 12. [14] Мф 26, 20. Мк 14, 18. Ін 13, 12. [16] Діян. 10, 41.

Божому. ¹⁷ І, взявши чашу й воздавши хвалу, сказав: прийміть її та розділіть між собою. ¹⁸ Бо кажу вам, що не питиму від плоду виноградного, поки не прийде Царство Боже. ¹⁹ І, взявши хліб і воздавши хвалу, розломив і подав їм, кажучи: це є Тіло Моє, що за вас віддається; це чиніть на спомин про Мене. ²⁰ Також і чашу після вечері, кажучи: ця чаша – Новий Завіт у Моїй Крові, що за вас проливається. ²¹ І ось рука того, хто зраджує Мене, зі Мною на трапезі. ²² Проте Син Людський іде, як призначено; але горе тій людині, що Його видає. ²³ І вони почали питати один одного, хто з них є той, що хоче це зробити. ²⁴ Сталася ж між ними і суперечка – хто з них має вважатися за більшого. ²⁵ Він же сказав їм: царі народів панують над ними, і ті, хто володіє ними, доброчинцями звуться. ²⁶ Ви ж не так: але більший між вами хай буде як менший, а старший – як слуга. ²⁷ Бо хто більший: чи той, хто возлежить, чи той, хто usługовує? Чи не той, хто возлежить? А Я посеред вас, як слуга. ²⁸ Але ви були зі Мною в напастях Моїх, ²⁹ і Я заповідаю вам, як заповів Мені Отець Мій, Царство, ³⁰ щоб ви їли і пили на трапезі Моїй у Царстві Моїм, і сядете на престолах судити дванадцять колін Ізраїлевих. ³¹ Сказав же Господь: Симоне, Симоне! Ось сатана просить вас, щоб сіяти, як пшеницю, ³² але Я молився за тебе, щоб не ослабла віра твоя; і ти колись, навернув-

шись, утверди братів твоїх. ³³ Він відповів Йому: Господи, з Тобою я готовий і у в'язницю, і на смерть іти. ³⁴ Він же промовив: кажу тобі, Петре, не заспіває півень сьогодні, як ти тричі зречешся, що не знаєш Мене. ³⁵ І сказав їм: коли Я посилав вас без мішка, і без торби, і без взуття, чи мали ви в чому нестаток? Вони відповіли: ні в чому. ³⁶ Тоді Він сказав їм: але тепер, хто має мішок, нехай візьме, також і торбу, а в кого немає, нехай продасть одяг свій і купить меч. ³⁷ Бо кажу вам, що оце написане має здійснитися на Мені: і до злочинців прирівняли Його. Бо те, що про Мене, наближається до кінця. ³⁸ Вони сказали: Господи, ось тут два мечі. Він сказав їм: досить!

³⁹ І, вийшовши, пішов, за звичаєм, на гору Елеонську; за Ним пішли й ученики Його. ⁴⁰ Прийшовши ж на місце, сказав їм: моліться, щоб не впасти в спокусу. ⁴¹ А Сам відійшов від них, як докинути каменем, і, ставши на коліна, молився, ⁴² говорячи: Отче, о, коли б Ти благоволив пронести чашу цю мимо Мене! А втім, не Моя воля, а Твоя нехай буде! ⁴³ Явився ж Йому ангел з небес і укріплював Його. ⁴⁴ І, перебуваючи в борінні, старанніше молився; і був піт Його як краплі крові, що падають на землю. ⁴⁵ Вставши від молитви, Він прийшов до учеників і знайшов, що вони спали від смутку, ⁴⁶ і сказав їм: чого спите? Встаньте і моліться, щоб не ввійшли у спокусу.

[19] Мф 26, 26. Мк 14, 22. 1 Кор. 11, 24. [21] Пс. 40, 10. Мф 26, 22–23. [22] Діян. 2, 23; 4, 28. [27] Флп 2, 7. [30] Мф 19, 28. 1 Кор. 6, 2. Одкр. 3, 21; 20, 4. [31] 1 Пет. 5, 8. [32] Мф 16, 18. Ін 17, 15. [34]

Мф 26, 34. Мк 14, 30. Ін 13, 38. [35] Мф 10, 9–10. Мк 6, 8. Лк 9, 3; 10, 4. [37] Іс. 53, 12. Мк 15, 28. [39] Мф 26, 36. Мк 14, 32. Ін 18, 1. [40] Мф 26, 41. Мк 14, 38.

⁴⁷ Коли Він ще говорив це, то ось з'явився народ, і званий Іудою, один з дванадцятьох, ішов попереду. І він приступив до Ісуса, щоб поцілувати Його. Бо такий знак він дав їм: Кого я поцілую, Той і є. ⁴⁸ Ісус же сказав йому: Іудо! То ти поцілунком Сина Людського видаєш?! ⁴⁹ Ті ж, що з Ним були, побачивши, що відбувається, сказали Йому: Господи, чи не вдарили нам мечем? ⁵⁰ І один з них вдарив слугу первосвященника і відсік йому праве вухо. ⁵¹ Озвався тоді Ісус і сказав: облиште, досить! І, доторкнувшись до його вуха, зцілив його. ⁵² Сказав Ісус тим, що прийшли по Нього, – первосвященникам і начальникам храму та старійшинам: мов на розбійника, вийшли ви з мечами й киями, щоб узяти Мене! ⁵³ Щодня бував Я з вами у храмі, і ви не здіймали рук на Мене; але тепер ваша година і влада темряви.

⁵⁴ Узнявши Його, повели і привели Його у двір первосвященника. Петро ж ішов слідом віддалік. ⁵⁵ Коли вони розклали вогонь посеред двору і сіли разом, сів і Петро між ними. ⁵⁶ Одна служниця побачила його, що він сидить при світлі, і, здивувшись до нього, сказала: і цей був з Ним. ⁵⁷ Але він відрікся від Нього, сказавши: жінко, я не знаю Його! ⁵⁸ Невдовзі другий, побачивши його, сказав: і ти з них. Петро ж сказав цьому чоловікові: ні! ⁵⁹ Минула ще приблизно година, й хтось інший твердив, говорячи: воістину і цей був з Ним, бо і він галилеянин.

⁶⁰ Але Петро сказав тому чоловікові: не знаю, що ти говориш. І зараз же, коли він ще говорив, заспівав півень. ⁶¹ І, обернувшись, Господь глянув на Петра, і Петро згадав слово Господне, як Він сказав йому: перш ніж півень заспіває, тричі зречешся Мене. ⁶² І, вийшовши геть, плакав гірко.

⁶³ Люди, які тримали Ісуса, глумилися з Нього і били Його. ⁶⁴ І, закривши Його, били Його по обличчю і питали Його: пророчи, хто Тебе вдарив? ⁶⁵ І багато іншої хули говорили на Нього.

⁶⁶ А коли настав день, зібралися старійшини народу, первосвященники і книжники, та повели Його у свій синедріон ⁶⁷ і питали: чи Ти Христос? Скажи нам. Він відповів їм: якщо Я скажу вам, не повірите. ⁶⁸ Коли ж Я запитаю вас, не відповісте Мені і не відпустите. ⁶⁹ Віднині Син Людський сяде праворуч сили Божої. ⁷⁰ І сказали всі: чи Ти Син Божий? Він же відповів: ви говорите, що Я. ⁷¹ Вони ж сказали: якого ще свідчення нам треба? Самі бо чули з уст Його.

23 І піднялася вся громада ¹¹⁰ їхня, і повели Його до Пилата. ² І почали звинувачувати Його, кажучи: ми знайшли Цього, Який розбещує народ наш і забороняє давати податок кесареві, називаючи Себе Христом Царем. ³ Пилат запитав Його: Ти Цар Юдейський? Він же сказав йому у відповідь: ти кажеш. ⁴ Пилат сказав первосвященникам і народіві: ніякої провини я не знаходжу в

[47] Мф 26, 48. Мк 14, 43. Ін 18, 3. [54] Мф 26, 57. Мк 14, 53. Ін 18, 24. [61] Мф 26, 34. Мк 14, 30, 72. Ін 13, 38. [63] Мф 26, 67. Мк 14, 65. [66] Пс. 2, 2. Мф 27, 2. Мк 15, 1. Ін 18, 28. [69] Пс. 109, 1. Дан.

7, 13. Мф 26, 64. Мк 14, 62. Ін 6, 62.

Глава 23. [1] Мф 27, 2. Мк 15, 1. Ін 18, 28. [2] Мф 22, 21. [3] Мф 27, 11. Мк 15, 2. Ін 18, 33. 1 Тим. 6, 13. Одкр. 1, 5.

Чоловікові Цьому.⁵ Але вони на-
полюгали, кажучи, що Він розбе-
щує народ, навчаючи по всій
Юдеї, починаючи від Галилеї і аж
до цього місця.⁶ Пилат, почувши
про Галилею, запитав: хіба Він
галилеянин? ⁷ І, довідавшись, що
Він з області Іродової, послав
Його до Ірода, який у ці дні теж
був у Єрусалимі.⁸ Ірод же, побачивши
Ісуса, дуже зрадів, бо дав-
но вже хотів Його бачити, тому
що багато чув про Нього і споді-
вався побачити від Нього яке-не-
будь знамення.⁹ І ставив Йому
багато запитань, але Він нічого
не відповідав йому.¹⁰ Первосвяще-
ники ж і книжники стояли і на-
полегливо звинувачували Його.
¹¹ Але Ірод зі своїми воїнами, зне-
важивши Його і познуцавшись з
Нього, вдягнув Його у світлий
одяг і повернув Його до Пилата.
¹² І стали від того дня Ірод і Пи-
лат друзями, бо раніше мали во-
рожнечу між собою.¹³ Пилат же,
скликавши первосвящеників і
начальників та народ,¹⁴ сказав їм:
ви привели до мене Чоловіка Цьо-
го, який ніби розбещує народ; і
ось я перед вами допитав і не
знайшов Чоловіка Цього винним
ні в чому з того, в чому ви звину-
вачуєте Його.¹⁵ Й Ірод теж, бо я
послав Його до нього, і нічого,
вартого смерті, Він не вчинив.
¹⁶ Отже, покаравши Його, відпущу.
¹⁷ А йому і треба було заради свя-
та відпустити їм одного в'язня.
¹⁸ Але весь народ почав кричати:
взьми Цього, відпусти ж нам Ва-
раву!¹⁹ А той за якийсь вчине-

ний у місті бунт і вбивство був
посаджений до в'язниці.²⁰ Пилат
знову підвищив голос, бажаючи
відпустити Ісуса.²¹ Але вони кри-
чали: розіпни, розіпни Його!²² Він
утрете сказав їм: яке ж зло Він
учинив? Я нічого, вартого смер-
ти, не знайшов у Ньому; отже,
покаравши Його, відпущу.²³ Але
вони продовжували з великим
криком вимагати, щоб Він був
розп'ятий; і перемогли крики їхні
і первосвящеників.²⁴ І Пилат при-
судив, щоб було за проханням їх-
нім.²⁵ І відпустив їм ув'язненого
за бунт і вбивство, якого вони
просили; Ісуса ж віддав на їхню
волю.

²⁶ І коли повели Його, то, затри-
мавши якогось Симона киринея-
нина, що йшов з поля, покладали
на нього хрест, щоб ніс за Ісусом.
²⁷ І йшло за Ним дуже багато на-
роду і жінок, які плакали і рида-
ли за Ним.²⁸ Ісус же, обернувшись
до них, сказав: дочки єрусалим-
ські! Не плачте за Мною, а плач-
те за собою і за дітьми вашими.
²⁹ Бо ось надходять дні, коли ска-
жуть: блаженні неплодні, і утро-
би, які не родили, і груди, які не
годували!³⁰ Тоді почнуть говори-
ти горам: упадіть на нас! І пагор-
бам: покрийте нас!³¹ Бо коли із
зеленим деревом таке роблять, то
що ж буде з сухим?

³² Вели і двох злочинців з Ним, **111**
щоб убити.³³ І коли прийшли на
місце, що зветься Лобним, тут
розп'яли Його і злочинців, одно-
го з правого, а другого з лівого
боку.³⁴ Ісус же говорив: Отче,

[8] Лк 9, 9. [11] Іс. 53, 3. [14] Мф 27, 23.
Мк 15, 14. Ін 18, 38; 19, 4. [18] Мф 27,
20. Мк 15, 11. Ін 18, 40. Діян. 3, 14. [30]
Іс. 2, 19. Ос. 10, 8. Одкр. 6, 15; 9, 6. [33]

Мф 27, 33. Мк 15, 22. Ін 19, 17. [34] Пс.
21, 19. Мф 5, 44; 27, 35. Мк 15, 24. Ін
19, 23.

прости їм, бо не відають, що чинять. А ті, що ділили одяг Його, кидали жереб. ³⁵ І стояли люди і дивилися. Насміхалися ж разом з ними і начальники, кажучи: інших спасав; нехай спасе Себе, якщо Він Христос, Божий обранець. ³⁶ Глузували з Нього і воїни, підходячи та підносячи Йому оцет, ³⁷ і казали: якщо Ти Цар Юдейський, спасися Сам. ³⁸ І був над Ним напис, написаний письмом грецьким, римським і єврейським: “Цей є Цар Юдейський”. ³⁹ Один з розп’ятих злочинців хулив Його, говорячи: якщо Ти Христос, спаси Себе і нас. ⁴⁰ Озвався і другий, і докоряв тому, і казав: чи ти не боїшся Бога, коли й сам на те саме засуджений? ⁴¹ І ми засуджені справедливо, бо достойне за діла наші одержали; а Він нічого лихого не вчинив. ⁴² І сказав Ісусові: пом’яни мене, Господи, коли прийдеш у Царство Твоє! ⁴³ І сказав йому Ісус: істинно кажу тобі: сьогодні ж будеш зі Мною в раю.

⁴⁴ Було ж близько шостої години*, і настала темрява по всій землі аж до години дев’ятої. ⁴⁵ І сонце затьмарилось, і завіса в храмі роздерлася посередині. ⁴⁶ Скрикнувши гучним голосом, Ісус сказав: Отче, у Твої руки віддаю дух Мій. І, сказавши це, віддав дух. ⁴⁷ Сотник же, побачивши, що сталося, прославив Бога і сказав: воістину Чоловік Цей був праведний. ⁴⁸ І весь народ, який зійшовся на це видовище, побачивши, що сталося, повертався, б’ючи се-

бе в груди. ⁴⁹ Всі ж, хто знав Його, і жінки, які прийшли з Ним з Галилеї, стояли віддалік і дивилися на це.

⁵⁰ І ось один чоловік на ім’я Йосиф, що був радником*, чоловік благий і праведний, ⁵¹ який не брав участі у раді і справі їхній, з Аримафеї, міста юдейського, який і сам сподівався Царства Божого, ⁵² прийшов до Пилата і просив тіло Ісусове. ⁵³ І, знявши Його, обгорнув плащаницею і поклав Його у гробі, висіченому в скелі, де ще ніхто ніколи не був покладений. ⁵⁴ День той був п’ятниця, і надходила субота. ⁵⁵ Слідом же йшли жінки, які прийшли з Ісусом з Галилеї, і бачили гріб, і як покладено було тіло Його. ⁵⁶ Повернувшись, вони наготували пахощі та миро і в суботу нічого не робили, за заповіддю.

24 Першого ж дня після су- 112
боти, дуже рано, несучи наготовані пахощі, вони прийшли до гробу, і разом з ними деякі інші. ² Знайшли ж, що камінь був відвалений від гробу. ³ І, увійшовши, не знайшли тіла Господа Ісуса. ⁴ Коли ж вони не могли зрозуміти цього, ось два мужі стали перед ними в одежах блискучих. ⁵ Налякалися вони і схилилися обличчям до землі, а ті сказали їм: чого шукаєте Живого між мертвими? ⁶ Нема Його тут, Він воскрес. Згадайте, як Він говорив вам, коли був ще в Галилеї, ⁷ кажучи, що Синові Людському належить бути виданому до рук людей-грішників,

* Тобто близько 12-ї години дня.

* Член синадріону.

[42] Мф 16, 28. [44] Ам. 8, 9. [46] Пс. 30, 6. [50] Мф 27, 57. Мк 15, 43. Ін 19, 38. [56] Вих. 20, 10.

Глава 24. [1] Мф 28, 1. Мк 16, 1. Ін 20, 1. [6] Мф 17, 22. [7] Мк 9, 31. Лк 9, 22.

і бути розп'ятим, і на третій день воскреснути.⁸ І згадали слова Його.⁹ І, повернувшись від гробу, сповістили про все те одинадцятьох і всіх інших.¹⁰ То були Магдалина Марія, й Іоанна, і Марія Яковава, та інші з ними, які сказали про це апостолам.¹¹ І здалися їм слова їхні неправдивими, і
113 вони не повірили їм.¹² Петро ж, уставши, побіг до гробу і, нахилившись, побачив самі тільки ризи, що лежали, і пішов назад, дивуючися з того, що сталося.

¹³ Того ж дня двоє з них йшли в село, що було стадій* за шістдесят від Єрусалима і звалося Еммаус.¹⁴ І розмовляли між собою про всі ці події.¹⁵ І коли вони розмовляли і міркували між собою, Сам Ісус, наблизившись, пішов з ними.¹⁶ Але очі їхні були стримані, так що вони не впізнали Його.¹⁷ Він же сказав до них: про що ви сперечаєтесь між собою, ідучи, і чим ви засмучені?¹⁸ Один з них, на ім'я Клеопа, сказав Йому у відповідь: невже Ти, один з тих, що прийшли до Єрусалима, не знаєш, що сталося в ньому цими днями?¹⁹ І сказав їм: що саме? Вони відповіли Йому: про Ісуса Назарянина, Який був мужем-пророком, сильним ділом і словом перед Богом і всіма людьми.²⁰ Як видали Його первосвященики і начальники наші для засудження на смерть і розп'яли Його.²¹ Ми ж сподівалися, що Він є Той, Хто має визволити Ізраїль, до того ж

сьогодні вже третій день, як усе це сталося.²² Та ще й налякали нас деякі жінки з наших, які вранці були біля гробу,²³ і не знайшли тіла Його, і, прийшовши, розповідали, що вони бачили і явлення ангелів, які говорять, що Він живий.²⁴ І пішли деякі з наших до гробу, і знайшли так, як жінки говорили, а Самого ж не бачили.²⁵ Тоді Він сказав їм: о нерозумні і мляві серцем, щоб вірувати в усе, про що говорили пророки!²⁶ Чи не так же належало постраждати Христу й увійти в славу Свою?²⁷ І, почавши від Мойсея і від усіх пророків, пояснював їм сказане про Нього у всьому Писанні.²⁸ І наблизились вони до того села, куди йшли; і Він робив вигляд, що хоче йти далі.²⁹ А вони затримували Його, кажучи: залишся з нами, бо вже вечоріє, і день закінчується. І Він увійшов і залишився з ними.³⁰ І коли Він возлежав з ними, то взяв хліб, благословив, переломив і подав їм.³¹ У них же відкрилися очі, і вони впізнали Його. Але Він став невидимим для них.³² І вони казали один одному: чи ж не палало в нас серце наше, коли Він говорив нам у дорозі і коли пояснював нам Писання?³³ І, вставши тієї ж години, повернулися до Єрусалима і знайшли разом одинадцятьох і тих, що були з ними,³⁴ які говорили, що Господь воістину воскрес і явився Симонові.³⁵ І вони розповіли, що було в дорозі, і як вони Його впізнали у переломленні хліба.

* Стадія – близько 185 м.

[12] Ін 20, 6. [13] Мк 16, 12. [19] Мф 21, 11. Лк 7, 16. Ін 3, 2; 6, 14. Діян. 2, 22. [21] Лк 2, 25. Діян. 26, 6. [25] Бут. 3, 15; 22, 18; 49, 10–11. Чис. 21, 9. Пс. 21, 7; 68, 10;

21, 27. Іс. 50, 6; 53, 3. [26] Пс. 15, 8–10. Іс. 40, 10. Єр. 23, 5; 33, 15. Єз. 34, 23; 37, 24. Дан. 9, 24. Мих. 7, 20.

114 ³⁶ Коли вони про це говорили, Сам Ісус став посеред них і сказав їм: мир вам. ³⁷ Вони схвилювались і злякалися, гадаючи, що бачать духа. ³⁸ Але Він сказав їм: чого хвилюєтесь, чому такі думки входять до сердець ваших? ³⁹ Погляньте на руки Мої і на ноги Мої; це Я Сам. Доторкніться до Мене і роздивіться; бо дух тіла і кісток не має, як бачите у Мене. ⁴⁰ І, сказавши це, показав їм руки і ноги. ⁴¹ Коли ж вони від радості ще не вірили і дивувалися, Він сказав їм: чи маєте тут якусь їжу? ⁴² Вони подали Йому частину печеної риби і стільниковий мед. ⁴³ І, взявши, їв перед ними. ⁴⁴ І сказав їм: ось ті слова, що Я говорив вам, коли ще був з вами, як належить справдитися всьому, написаному про Мене в законі Мойсеєвому і у про-

років та в псалмах. ⁴⁵ Тоді розкрив їм розум до розуміння Писання. ⁴⁶ І сказав їм: так написано, і так належало постраждати Христу, і воскреснути з мертвих на третій день, ⁴⁷ і щоб проповідувалося в ім'я Його покаяння і відпущення гріхів між усіма народами, починаючи від Єрусалима. ⁴⁸ Ви ж є свідками цього. ⁴⁹ І ось Я посилаю обітницю Отця Мого на вас; ви ж лишайтесь у місті Єрусалимі, доки не сповнитесь силою з неба.

⁵⁰ І вивів їх до Вифанії, і, піднявши руки Свої, благословив їх. ⁵¹ І коли Він благословляв їх, почав віддалятися від них і вознісся на небо. ⁵² Вони, поклонившись Йому, повернулися до Єрусалима з великою радістю. ⁵³ І перебували завжди в храмі, прославляючи і благословляючи Бога. Амінь.

[36] Мк 16, 14. Ін 20, 19. Діян. 13, 31. 1 Кор. 15, 5. [44] Мф 16, 21. [45] Ін 5, 39. [46] Іс. 53, 4. Лк 24, 27. [49] Ін 14, 16;

15, 26. Діян. 1, 4, 8. [51] Мк 16, 19; Діян. 1, 9.

ВІД ІОАНА СВЯТЕ БЛАГОВІСТУВАННЯ

1 **1** Споконвіку було Слово, і Слово було у Бога, і Слово було Бог. ² Воно було споконвіку в Бога. ³ Все через Нього сталося, і без Нього ніщо не сталося, що сталося. ⁴ У Ньому було життя, і життя було світлом людям. ⁵ І світло в темряві світить, і темрява не огорнула його.

⁶ Був чоловік, посланий від Бога; ім'я йому Іоан. ⁷ Він прийшов для свідчення, щоб свідчити про Світло, щоб усі вірували через нього. ⁸ Він не був світлом, але був посланий, щоб свідчити про Світло.

⁹ Було Світло істинне, що освітлює кожну людину, яка приходить у світ. ¹⁰ У світі був, і світ через Нього постав, і світ Його не пізнав. ¹¹ До своїх прийшов, і свої Його не прийняли. ¹² А тим, які прийняли Його, що вірують в ім'я Його, дав силу дітьми Божими бути, ¹³ які не від крові, не від похоті плотської, не від хотіння чоловічого, а від Бога народилися.

¹⁴ І Слово стало плоттю, і вселилося між нами, повне благода-

ті й істини; і ми бачили славу Його, славу, як Єдинородного від Отця. ¹⁵ Іоан свідчить про Нього і голосно каже: це Той, про Кого я говорив; Той, Хто йде за мною, став попереду мене, бо раніше від мене був. ¹⁶ І від повноти Його ми всі прийняли і благодать на благодать, ¹⁷ бо закон був даний через Мойсея; а благодать і істина через Ісуса Христа сталися. ¹⁸ Бога ніхто не бачив ніколи; Єдинородний Син, Який у лоні Отця, Він явив.

¹⁹ І ось свідчення Іоана, коли юдеї послали з Єрусалима священників і левитів спитати його: хто ти є? ²⁰ Він визнав, і не зрікся, і визнав, що: я – не Христос. ²¹ І запитали його: то хто ж ти? Чи не Ілля? Він сказав: ні. Ти пророк? Він відповів: ні. ²² Тоді сказали йому: хто ж ти такий? Щоб нам відповідь дати тим, що послали нас; що ти скажеш про самого себе? ²³ Він сказав: я глас вопіючого в пустелі; приготуйте путь Господеві, як сказав Ісаїя пророк.

Глава 1. [1] Притч. 8, 22. 1 Ін 1, 1–2. [3] Бут. 1, 3. Пс. 32, 6. [5] Ін 3, 19. [6] Мф 3, 1. [9] Іс. 60, 1. [11] Мф 15, 24. [12] Рим. 8, 15. Гал. 3, 26. [13] Ін 3, 5. [14] Мф 1, 16; 17, 2. Ін 17, 24. 2 Кор. 3, 9.

Євр. 2, 11. [15] Мф 3, 11. [16] Еф. 1, 6. Кол. 1, 19. [17] Вих. 20, 1. Рим. 3, 24. [18] Вих. 33, 20. 1 Ін 4, 12. 1 Тим. 6, 16. [19] Ін 5, 33. [20] Ін 3, 28. Діян. 13, 25. [23] Іс. 40, 3. Мф 3, 3. Мк 1, 3. Лк 3, 4.

²⁴ А посланці були від фарисеїв.

²⁵ І вони запитали його і сказали йому: що ж ти хрестиш, якщо ти не є Христос, ні Ілля, ні пророк?

²⁶ Іоан сказав їм у відповідь: я хрещу водою; але серед вас стоїть Той, Кого ви не знаєте; ²⁷ Він гряде за мною, але переді мною був; я недостойний розв'язати ремінь взуття Його. ²⁸ Це сталося у Вифаварі по той бік Йордану, де хрестив Іоан.

3 ²⁹ Наступного дня бачить Іоан Ісуса, Який іде до нього, і говорить: ось Агнець Божий, Який бере на себе гріхи світу. ³⁰ Це Той, про Якого я сказав: за мною гряде Муж, Який переді мною був, бо Він був раніше від мене. ³¹ Я не знав Його; але прийшов хрестити водою для того, щоб Він явився Ізраїлеві. ³² І свідчив Іоан, кажучи: я бачив Духа, Який сходить з неба, мов голуб, і перебував на Ньому. ³³ Я не знав Його; але Той, Хто послав мене хрестити водою, сказав мені: на Кому побачиш Духа, Який сходить і перебуває на Ньому, Той хреститиме Духом Святим. ³⁴ І я бачив і засвідчив, що Цей є Син Божий.

4 ³⁵ Наступного дня знову стояв Іоан з двома з його учнів. ³⁶ І, побачивши Ісуса, Який ішов, сказав: ось Агнець Божий. ³⁷ Почувши від нього ці слова, обидва учні пішли за Ісусом. ³⁸ Ісус же, обернувшись і побачивши, що вони йдуть за Ним, говорить їм: чого ви шукаєте? Вони сказали Йому: Равві [що означає: Учителю]! Де Ти живеш? ³⁹ Говорить їм: підіть і поба-

чите. Вони пішли і побачили, де Він живе; і пробули у Нього той день, а було близько десятої години. ⁴⁰ Одним з тих двох, які чули від Іоана про Ісуса і пішли за Ним, був Андрій, брат Симона-Петра. ⁴¹ Він спочатку розшукав брата свого Симона і каже йому: ми знайшли Месію, що означає: Христос. ⁴² І привів його до Ісуса. Ісус же, поглянувши на нього, сказав: ти – Симон, син Іони; ти наречешся Кифа, що означає камінь [Петро].

5 ⁴³ Наступного дня Ісус захотів йти до Галилеї; і знаходить Филипа, і каже йому: йди за Мною. ⁴⁴ Филип же був з Вифсаїди, з одного міста з Андрієм і Петром. ⁴⁵ Филип знаходить Нафанаїла і каже йому: ми знайшли Того, про Якого писали Мойсей у законі і пророки, Ісуса, сина Йосифа, з Назарета. ⁴⁶ Але Нафанаїл сказав йому: чи може щось добре бути з Назарета? Филип говорить йому: піди і подивись. ⁴⁷ Ісус, побачивши Нафанаїла, який ішов до Нього, говорить про нього: ось воістину ізраїльтянин, у якому нема лукавства. ⁴⁸ Нафанаїл говорить Йому: звідки Ти мене знаєш? Ісус відповів йому: перше ніж покликав тебе Филип, Я бачив тебе під смоковницею. ⁴⁹ Нафанаїл відповів Йому: Учителю! Ти – Син Божий, Ти – Цар Ізраїлів. ⁵⁰ Ісус сказав йому у відповідь: через те, що Я сказав тобі, що бачив тебе під смоковницею, ти віруєш; більше цього побачиш. ⁵¹ І говорить йому: істинно, істинно кажу вам: віднині поба-

[29] Вих. 12, 3. Іс. 53, 7. [31] Мк 1, 4. [32] Мф 3, 16. Мк 1, 10. Лк 3, 22. Ін 6, 27. [42] Мф 16, 18. [45] Бут. 49, 10. Втор. 18, 15. Пс. 39, 8. Іс. 4, 2; 7, 14; 9, 6; 40,

11; 45, 8; 53, 1. Єр. 23, 5; 33, 14. Єз. 34, 23; 37, 24. Дан. 9, 24. Мих. 5, 2. Зах. 9, 9. [51] Бут. 28, 12.

чите небо відкрите і ангелів Божих, які піднімаються і спускаються над Сином Людським.

6 **2** На третій день було весілля в Кані галилейській, і Мати Ісусова була там. ² Був також запрошений на весілля Ісус з учениками Його. ³ Коли не вистачило вина, Мати Ісуса каже Йому: вина не мають. ⁴ Ісус говорить їй: що Мені і Тобі, Жноно? Ще не прийшов час Мій. ⁵ Мати Його говорить слугам: що скаже Він вам, те зробіть. ⁶ Було ж тут шість кам'яних водоносів, що стояли за звичаєм для очищення юдейського, кожен вміщав по дві чи по три міри. ⁷ Ісус говорить їм: наповніть посудини водою. І наповнили їх до верху. ⁸ І говорить їм: тепер зачерпніть і несіть до розпорядника весілля. І понесли. ⁹ Коли ж розпорядник покуштував воду, що стала вином [а він не знав, звідки це вино, знали ж тільки слуги, які набирали воду], тоді розпорядник кличе жениха ¹⁰ і говорить йому: кожна людина спочатку добре вино подає, а коли нап'ються, тоді гірше; а ти добре вино зберіг аж досі. ¹¹ Так поклав Ісус початок чудесам у Кані галилейській і явив славу Свою; і увірували в Нього ученики Його. ¹² Після цього прийшов Ісус до Капернаума, Сам і Мати Його, і брати Його, і ученики Його; і пробули там небагато днів. ¹³ Наближалася Пасха юдейська, і Ісус прийшов до Єрусалима. ¹⁴ І знайшов, що в храмі продавали волів, овець і голубів, і сиділи міняльники гро-

шей. ¹⁵ І, зробивши бич з вірьовок, вигнав з храму всіх, овець і волів; і розсипав гроші міняльників, а столи їхні поперекидав. ¹⁶ І сказав продавцям голубів: візьміть це звідси і не робіть дому Отця Мого домом торгівлі. ¹⁷ При цьому ученики Його згадали, що написано: ревність до дому Твого з'їдає Мене. ¹⁸ На це юдеї сказали Йому: яке знамення покажеш нам, що маєш владу так чинити? ¹⁹ Ісус сказав їм у відповідь: зруйнують храм цей, і Я за три дні поставлю його. ²⁰ На це сказали юдеї: сорок шість років будувався храм цей, а Ти за три дні поставиш його? ²¹ Він же говорив про храм тіла Свого. ²² Коли ж Він воскрес з мертвих, то згадали ученики Його, що Він казав їм це, і повірили Писанню і слову, яке сказав Ісус. ²³ І коли Він був у Єрусалимі на святі Пасхи, багато хто увірував в ім'я Його, побачивши чудеса, які Він творив. ²⁴ Але Сам Ісус не ввіряв Себе їм, бо знав усіх; ²⁵ і не треба було Йому, щоб хтось засвідчив про людину, бо Сам знав, що було в людині.

8 **3** Був же чоловік з фарисеїв на ім'я Никодим, начальник юдейський. ² Він уночі прийшов до Ісуса і сказав Йому: Учителю, ми знаємо, що Ти Учитель, Який прийшов від Бога; бо ніхто не може таких чудес творити, які Ти твориш, якби Бог не був з ним. ³ Ісус сказав йому у відповідь: істинно, істинно кажу тобі: якщо хто не народиться звище, не може бачити Царства Божого. ⁴ Никодим

Глава 2. [13] Втор. 16, 1. [14] Мф 21, 12. Мк 11, 15. Лк 19, 45. [17] Пс. 68, 10. [19] Мф 26, 61; 27, 40. Мк 14, 58; 15, 29. [22] Пс. 15, 8. Іс. 55, 3. Мф 17, 23. Діян.

2, 25; 13, 34. [24] Мф 9, 4. Мк 2, 8. [25] Пс. 7, 10. Єр. 11, 20. Ін 6, 64.

Глава 3. [1] Ін 7, 50; 19, 39. [3] Як. 1, 18. 1 Пет. 1, 23. 2 Кор. 5, 17. Гал. 6, 15. Тит. 3, 5.

говорить Йому: як може людина народитися, будучи старою? Хіба вона може вдруге увійти в утробу матері своєї і народитися? ⁵ Ісус відповів: істинно, істинно кажу тобі: якщо хто не народиться водою і Духом, не може увійти в Царство Боже. ⁶ Народжене від плоті є плоть, а народжене від Духа є дух. ⁷ Не дивуйся тому, що Я сказав тобі; треба вам народитися звище. ⁸ Дух дихає де хоче, і голос його чуєш, але не знаєш, звідки він приходить і куди йде: так буває з кожною людиною, народженою від Духа. ⁹ Никодим сказав Йому у відповідь: як це може бути? ¹⁰ Ісус відповів йому і сказав: ти – учитель Ізраїлів, і чи цього не знаєш? ¹¹ Істинно, істинно кажу тобі: Ми говоримо про те, що знаємо, і свідчимо про те, що бачили, а ви свідчення Нашого не приймаєте. ¹² Якщо Я сказав вам про земне і ви не вірите, то як повірите, коли буду говорити вам про небесне? ¹³ Ніхто не сходив на небо, тільки Той, Хто зійшов з небес, Син Людський, Суцний на небесах. ¹⁴ І як Мойсей підніс змія в пустелі, так належить піднятися Синові Людському, ¹⁵ щоб кожен, хто вірує в Нього, не загинув, але мав життя вічне. ¹⁶ Бо так полюбив Бог світ, що віддав і Сина Свого Единородного, щоб усякий, хто вірує в Нього, не загинув, а мав життя вічне. ¹⁷ Бо не послав Бог Сина Свого в світ, щоб судити світ, а щоб світ спасся через Нього. ¹⁸ Хто вірує в Нього, не буде осуджений, а хто не вірує,

вже осуджений, бо не увірував в ім'я Единородного Сина Божого. ¹⁹ Суд полягає в тому, що світло прийшло у світ, а люди полюбили темряву більше, ніж світло, бо діла їхні були лихі; ²⁰ бо кожен, хто чинить зло, ненавидить світло і не йде до світла, щоб не викрилися діла його, бо вони злі. ²¹ А хто чинить правду, йде до світла, щоб відкрилися діла його, бо вони чинилися в Бозі.

²² Після цього прийшов Ісус з **11** учениками Своїми в Юдейську землю, і там жив з ними і хрестив. ²³ Іоан же хрестив в Еноні, поблизу Салима, бо там було багато води; і приходили туди, і хрестилися, ²⁴ бо Іоан ще не був посаджений до в'язниці. ²⁵ Тоді виникла суперечка учнів Іоанових з юдеями про очищення. ²⁶ І прийшли до Іоана і сказали йому: учителю! Той, Який був з тобою по той бік Йордану, про Якого ти свідчив, ось Він хрестить, і всі йдуть до Нього. ²⁷ Іоан сказав у відповідь: не може людина приймати на себе нічого, якщо не буде дано їй з неба. ²⁸ Ви самі мені свідчайте про те, що я сказав: я не Христос, але я посланий перед Ним. ²⁹ Хто має наречену, той жених, а друг жениха, стоячи і слухаючи його, радістю радіє, чуючи голос жениха. Отже, ця радість моя сповнилася. ³⁰ Йому належить рости, а мені умалятися. ³¹ Хто приходить згори, Той над усіма є, хто від землі – земний є і по-земному говорить. Хто з неба йде, Той над усіма є. ³² І що Він бачив

[6] Рим. 8, 5. [8] Кол. 3, 3. [13] Притч. 30, 4. Ін 6, 62. [14] Чис. 21, 9. Ін 12, 32. [16] Іс. 9, 6. Мк 16, 16. Ін 6, 40. 1 Ін 4, 9–10. [19] Ін 1, 5; 8, 12. [26] Ін 1, 27. [27]

Ін 6, 65. [28] Ін 1, 20. Діян. 13, 25. [29] Мф 22, 2. Еф. 5, 25, 27. [31] Ін 8, 23. Рим. 9, 5. Еф. 1, 21. [32] Ін 8, 26.

і чув, про те й свідчить; і свідчення Його ніхто не приймає. ³³ Хто прийняв Його свідчення, той ствердив, що Бог є істинний. ³⁴ Бо Той, Кого послав Бог, говорить слова Божі; бо без міри дає Бог Духа. ³⁵ Отець любить Сина і все дав у руки Йому. ³⁶ Хто вірує в Сина, має життя вічне, а хто не вірує в Сина, не побачить життя, але гнів Божий перебуває на ньому.

4 Коли ж Ісус довідався про почуте фарисеями, що Ісус більше збирає учеників і хрестить, ніж Іоан, – ² хоч Ісус Сам не хрестив, а ученики Його, – ³ то залишив Юдею і знову пішов до Галилеї.

12 ⁴ Належало ж Йому проходити через Самарію. ⁵ Ось приходить Він до міста самарянського, що зветься Сихар, поблизу землі, яку Яків дав синові своєму Йосифу. ⁶ Була там криниця Якова. Ісус, утомившись з дороги, сів біля криниці, а було близько постої години. ⁷ Приходить жінка з Самарії набрати води. Ісус говорить їй: дай Мені напитися. ⁸ Бо ученики Його пішли до міста, щоб купити їжі. ⁹ Жінка-самарянка каже Йому: як Ти, будучи юдеєм, просиш напитися у мене, самарянки? Адже юдеї не знаються з самарянами. ¹⁰ Ісус сказав їй у відповідь: якби ти знала дар Божий і Хто говорить тобі: дай Мені напитися, – то ти попросила б у Нього, і Він дав би тобі води живої. ¹¹ Говорить Йому жінка: Господи! Тобі і зачерпнути нема чим, а криниця глибока; звідки ж Ти маєш воду живу?

¹² Невже Ти більший за отця нашого Якова, який дав нам криницю оцю і сам з неї пив, і діти його, і худоба його? ¹³ Ісус сказав їй у відповідь: всякий, хто п'є цю воду, знову буде спраглим. ¹⁴ А хто питиме воду, яку дам Я йому, той не буде спраглим повік; але вода, яку дам йому Я, стане в ньому джерелом води, що тече в життя вічне. ¹⁵ Говорить Йому жінка: Господи, дай мені цієї води, щоб я не хотіла пити і не приходила сюди черпати. ¹⁶ Ісус говорить їй: іди поклич чоловіка свого і приходь сюди. ¹⁷ Жінка сказала Йому у відповідь: не маю я чоловіка. Говорить їй Ісус: правду сказала, що чоловіка не маєш, ¹⁸ бо п'ять чоловіків мала, і той, кого маєш тепер, не чоловік тобі; це ти правду сказала. ¹⁹ Жінка говорить Йому: Господи, бачу, що Ти пророк. ²⁰ Батьки наші поклонялися на цій горі, а ви говорите, що місце, де належить поклонятися, знаходиться в Єрусалимі. ²¹ Ісус говорить їй: жінко, повір Мені, що надходить час, коли будете поклонятися Отцеві, і не на цій горі, і не в Єрусалимі. ²² Ви кланяєтесь тому, чого не знаєте, а ми кланяємося тому, що знаємо, бо спасіння – від юдеїв. ²³ Але прийде час, і нині вже є, коли справжні поклонники кланятимуться Отцеві духом та істиною, бо таких поклонників шукає Отець Собі. ²⁴ Бог є Дух, і тим, що поклоняються Йому, належить поклонятися духом та істиною. ²⁵ Жінка говорить Йому: знаю, що прийде Месія, званий Христос;

[33] 1 Ін 5, 10. Рим. 3, 4. [34] Ін 1, 16. Еф. 4, 7. [35] Дан. 7, 14. Мф 28, 18. [36] Авв. 2, 4. Глава 4. [1] Ін 3, 26. [5] Бут. 33, 19; 48, 22. Нав. 24, 32. [9] Цар. 17, 24. Лк 9,

53. [10] Іс. 12, 3; 44, 3. Зах. 14, 8. [20] Втор. 12, 6; 16, 6. 3 Цар. 9, 3. [22] Бут. 12, 3. 4 Цар. 17, 29. Іс. 2, 3. Рим. 9, 5. [24] 2 Кор. 3, 17. Флп 3, 3.

коли Він прийде, сповістить нам усе. ²⁶ Ісус сказав їй: це Я, Який розмовляю з тобою. ²⁷ В цей час прийшли ученики Його і здивувалися, що Він розмовляє з жінкою; проте ніхто не сказав: чого Тобі треба? Або: про що говориш з нею? ²⁸ Тоді жінка залишила свій водонос, пішла до міста і сказала людям: ²⁹ ідіть, побачите Чоловіка, Який сказав мені про все, що я зробила; чи не Він Христос? ³⁰ Вони вийшли з міста і пішли до Нього. ³¹ Тим часом ученики просили Його, кажучи: Учителю, їж. ³² Він же сказав їм: Я маю їжу, якої ви не знаєте. ³³ Тому ученики говорили між собою: хіба хто приніс Йому їсти? ³⁴ Ісус говорить їм: Моя їжа є творити волю Того, Хто послав Мене, і звершити діло Його. ³⁵ Чи не кажете ви, що ще чотири місяці, і настануть жнива? А Я говорю вам: зведіть очі ваші і погляньте на ниви, як вони пополовіли і готові до жнив. ³⁶ Хто жне, той одержує нагороду і збирає плід у життя вічне, щоб і сівач, і жнець разом раділи. ³⁷ Бо про це є правдиве слово: один сіє, а інший жне. ³⁸ Я послав вас жати те, над чим ви не працювали: інші працювали, а ви ввійшли в їхню працю. ³⁹ І багато самарян з міста того увірували в Нього за словом жінки, яка засвідчила, що Він сказав їй про все, що вона зробила. ⁴⁰ І тому, коли прийшли до Нього самаряни, то просили Його побути в них; і Він пробув там два дні. ⁴¹ І ще більше увірувало в Нього за Його словом. ⁴² А жінці тій говорили: вже не через твої слова віруємо, бо самі чули і знаємо,

що Він істинно Спаситель світу, Христос.

⁴³ Як минуло ж два дні, Він вийшов звідти і пішов до Галилеї, ⁴⁴ бо Сам Ісус свідчив, що пророк у своїй батьківщині не має чести. ⁴⁵ Коли Він прийшов до Галилеї, то галилеяни прийняли Його, побачивши все, що Він зробив в Єрусалимі під час свята, бо і вони ходили на свято. ⁴⁶ Отже, Ісус знову прийшов до Кани галилейської, де перетворив воду на вино. Був у Капернаумі царедворець, у якого син був хворий. ⁴⁷ Він, почувши, що Ісус прийшов з Юдеї в Галилею, прийшов до Нього і просив Його прийти і зцілити його сина, який був при смерті. ⁴⁸ Ісус сказав йому: ви не увіруєте, якщо не побачите знамень і чудес. ⁴⁹ Царедворець говорить Йому: Господи! Прийди, поки не помер син мій. ⁵⁰ Ісус каже йому: іди, син твій живий. І повірив чоловік слову, яке сказав йому Ісус, і пішов. ⁵¹ Одразу, як тільки він входив, зустріли його слуги його і сказали: син твій живий. ⁵² Він спитав у них: о котрій годині стало йому легше? Йому сказали: вчора о сьомій годині покинула його гарячка. ⁵³ Зрозумів батько, що це був саме той час, коли Ісус сказав йому: син твій живий, і увірував сам і весь дім його. ⁵⁴ Це вже друге чудо сотворив Ісус, повернувшись з Юдеї в Галилею.

5 Після цього було юдейське свято, і прийшов Ісус до Єрусалима. ² В Єрусалимі ж біля Овечих воріт є купальня, що по-єврейськи зветься Вифезда, яка мала п'ять критих входів. ³ У них

[35] Мф 9, 37. Лк 10, 2. [43] Мф 4, 12. Мк 1, 14. [44] Мф 13, 57. Мк 6, 4. Лк 4,

24. [46] Ін 2, 11.

лежало багато хворих, сліпих, кривих, сухих, що чекали руху води, ⁴ бо ангел Господній щороку сходить у купальню і збурював воду; і хто перший входив після збурення води, той одужував, хоч би яку недугу мав. ⁵ Тут був чоловік, який хворів тридцять вісім років. ⁶ Ісус, побачивши, що він лежить, і знаючи, що вже довго хворіє, говорить йому: чи хочеш бути здоровим? ⁷ Недужий відповів йому: так, Господи! Але людини не маю, щоб, коли збуриться вода, опустила мене в купальню; коли ж я приходжу, інший вже поперед мене входить. ⁸ Ісус говорить йому: встань, візьми постіль твою і ходи. ⁹ І він одразу одужав, взяв постіль свою і пішов. Була ж субота у той день. ¹⁰ Тому юдеї говорили зціленому: сьогодні субота, і не слід було тобі брати постіль свою. ¹¹ Він відповів їм: Хто зцілив мене, Той сказав мені: візьми постіль твою і ходи. ¹² Його спитали: Хто Той Чоловік, Який сказав тобі: візьми постіль твою і ходи? ¹³ А зцілений не знав, хто Він, бо Ісус зник у натовпі, що був на тому місці. ¹⁴ Потім Ісус зустрів його у храмі і сказав йому: ось ти одужав; не гріши більше, щоб з тобою не сталося чого гіршого. ¹⁵ Чоловік цей пішов і сказав юдеям, що Той, Хто зцілив його, є Ісус. ¹⁶ І почали юдеї переслідувати Ісуса, і шукали, як Його вбити за те, що творив такі діла в суботу.

15 ¹⁷ Ісус же говорив їм: Отець Мій донині робить, і Я роблю. ¹⁸ Юдеї ще більше вишукували, як Його вбити за те, що Він не тільки по-

рушував суботу, але й Отцем Своїм називав Бога, рівняючи Себе до Бога. ¹⁹ На це Ісус сказав: істинно, істинно говорю вам: Син нічого не може творити Сам від Себе, якщо не побачить, як творить Отець; бо, що Він творить, те так само творить і Син. ²⁰ Бо Отець любить Сина і показує йому все, що Сам творить; і покаже йому діла більші від цих, щоб ви дивувались. ²¹ Бо, як Отець воскрешає мертвих і оживляє, так і Син оживляє, кого хоче. ²² Бо Отець не судить нікого, а весь суд віддав Синові, ²³ щоб усі шанували Сина, як шанують Отця; а хто не шанує Сина, той не шанує і Отця, Який послав Його. ²⁴ Істинно, істинно кажу вам: хто слово Моє слухає і вірить у Того, Хто послав Мене, той має вічне життя і на суд не приходять, а перейшов від смерти до життя. ²⁵ Істинно, істинно кажу вам, що настане час, і нині вже є, коли мертві почують голос Сина Божого і, почувши, оживуть. ²⁶ Бо як Отець має життя в Самому Собі, так і Синові дав мати життя в Самому Собі. ²⁷ І дав йому владу суд творити, бо Він є Син Людський. ²⁸ Не дивуйтесь цьому, бо настає час, коли всі, хто в гробах, почують голос Сина Божого; ²⁹ і вийдуть ті, хто творив добро, у воскресіння життя, а ті, хто чинив зло, – у воскресіння суду. ³⁰ Я нічого не можу творити Сам від Себе. Як чую, так і суджу, і суд Мій праведний; бо не шукаю Моєї волі, а волі Отця, Який послав Мене. ³¹ Коли Я свідчу Сам про Себе, то свідчення Моє не є істинне. ³² Є інший, який свідчить

16

17

Глава 5. [10] Єр. 17, 22. [17] Ін 9, 4; 14, 10. [18] Ін 7, 30. [22] Мф 28, 18. Діян. 17, 31. 1 Пет. 4, 5. [23] 1 Ін 2, 23. [27]

Дан. 7, 14. [28] Іс. 26, 19. Дан. 12, 2. 1 Кор. 15, 52. [29] Мф 25, 46. Одкр. 14, 11. [30] Мф 26, 39. [32] Мф 3, 17.

про Мене; і Я знаю, що істинне те свідчення, яким він свідчить про Мене. ³³ Ви посилали до Іоана, і він засвідчив істину. ³⁴ А втім, Я не від людини приймаю свідчення, але говорю це для того, щоб ви спаслися. ³⁵ Він був світильник, який горів і світив; ви ж хотіли короткий час порадуватися при світлі його. ³⁶ Я ж маю свідчення більше за Іоанове: бо діла, які Отець дав Мені звершити, саме ці діла, які Я творю, свідчать про Мене, що Отець Мене послав. ³⁷ І Отець, Який послав Мене, Сам засвідчив про Мене. А ви ні голосу Його ніколи не чули, ні лиця Його ніколи не бачили; ³⁸ і не маєте слова Його, яке перебувало б у вас; бо ви не віруєте в Того, Кого Він послав. ³⁹ Дослідіть Писання, бо ви сподіваєтесь через них мати життя вічне; а вони свідчать про Мене. ⁴⁰ Але ви не хочете прийти до Мене, щоб мати життя. ⁴¹ Не приймаю слави від людей, ⁴² але знаю вас: ви не маєте в собі любови до Бога. ⁴³ Я прийшов в ім'я Отця Мого, і не приймаєте Мене; а коли інший прийде в ім'я своє, того приймете. ⁴⁴ Як ви можете вірувати, коли приймаєте славу один від одного, а слави, яка від Єдиного Бога, не шукаєте? ⁴⁵ Не думайте, що Я буду звинувачувати вас перед Отцем: є той, хто вас звинувачує, – Мойсей, на якого ви уповаєте. ⁴⁶ Бо якби ви вірили Мойсеєві, то повірили б і Мені, тому що він писав про Мене. ⁴⁷ Якщо ж його Писанням не вірите, то як повірите Моїм словам?

6 Після цього пішов Ісус на той бік Тиверіадського моря в Галилеї. ² За Ним ішло багато народу, бо бачили чудеса, які Він творив над недужими. ³ Ісус зійшов на гору і сидів там з учениками Своїми. ⁴ Наближалася ж Пасха, юдейське свято. ⁵ Ісус, звівши очі 18 і побачивши, що багато народу йде до Нього, говорить Филипові: за що нам купити хлібів, щоб їх нагодувати? ⁶ Говорив же це, випробовуючи його, бо Сам знав, що хотів зробити. ⁷ Филип відповів Йому: і на двісті динаріїв не вистачить хліба, щоб кожний з них хоч трохи одержав. ⁸ Один з учеників Його, Андрій, брат Симона-Петра, говорить Йому: ⁹ тут є один юнак, який має п'ять хлібів ячмінних і дві рибини; але що то на таку безліч? ¹⁰ Ісус сказав: звеліть людям сісти. Було ж на тому місці багато трави. Отже, сіло людей близько п'яти тисяч. ¹¹ Ісус, взявши хліби і воздавши хвалу, роздав ученикам, а ученики – тим, що сиділи, також і риби, скільки хто хотів. ¹² І коли наситилися, то сказав ученикам Своїм: зберіть залишки, щоб нічого не пропало. ¹³ І зібрали, і наповнили дванадцять кошиків залишками від п'яти ячмінних хлібів, що їли. 19 ¹⁴ Тоді люди, побачивши, яке чудо сотворив Ісус, сказали: це воістину Той Пророк, Який має прийти у світ. ¹⁵ Ісус же, дізнавшись, що хочуть прийти, несподівано взяти Його і зробити царем, знову пішов на гору один.

[33] Ін 1, 19. [36] Ін 10, 25. [37] Втор. 4, 12. Мф 3, 17. [39] Втор. 18, 15. Іс. 9, 6; 53, 1. [40] Ін 1, 11; 3, 19. [44] Ін 12, 43. [46] Бут. 3, 15; 12, 3; 18, 18; 49, 10. Втор. 18, 15.

Глава 6. [4] Вих. 12, 18. [5] Мф 14, 16. Мк 6, 35–36. Лк 9, 12. [13] Мк 8, 19. [14] Втор. 18, 15. Мф 11, 3.

¹⁶ Коли ж настав вечір, то ученики Його зійшли до моря. ¹⁷ І, сівши в човен, попливли на другий бік моря до Капернаума. Було вже темно, а Ісус не приходив до них. ¹⁸ Дув сильний вітер, і море хвилювалося. ¹⁹ Пропливши стадій близько двадцяти п'яти чи тридцяти*, вони побачили Ісуса, Який ішов по морю і вже наближався до човна, і злякались. ²⁰ Але Він сказав їм: це Я, не бійтеся. ²¹ Вони хотіли взяти Його в човен; і у ту ж мить човен пристав до берега, куди пливли.

²² Наступного дня народ, який стояв по той бік моря, бачив, що іншого човна не було там, крім того, в який увійшли ученики Його, і що Ісус не входив у човен з учениками Своїми, а відпливли одні ученики Його. ²³ Тим часом прийшли з Тиверіади інші човни до того місця, де їли хліб за благословенням Господнім. ²⁴ Коли ж люди побачили, що тут немає ні Ісуса, ні учеників Його, то посідали в човни і попливли до Капернаума, шукаючи Ісуса. ²⁵ І, знайшовши Його по той бік моря, сказали Йому: Учителю, коли Ти прибув сюди? ²⁶ Ісус сказав їм у відповідь: істинно, істинно кажу вам: ви шукаєте Мене не тому, що бачили чудеса, а тому, що їли хліб і наситились. ²⁷ Дбайте не про їжу тлінну, а про їжу, яка залишається на життя вічне, яку дасть вам Син Людський, бо назnamenував Його Отець, Бог. ²⁸ Вони сказали Йому: що нам робити, щоб чинити діла Божі? ²⁹ Ісус сказав їм у від-

повідь: ось діло Боже, щоб ви увірували в Того, Кого Він послав. ³⁰ На це вони сказали Йому: яке ж знамення Ти створиш, щоб ми побачили і увірували в Тебе? Що Ти чиниш? ³¹ Батьки наші їли манну в пустелі, як написано: хліб з неба дав їм їсти. ³² Ісус же сказав їм: істинно, істинно кажу вам: не Мойсей дав вам хліб з неба, але Отець Мій дає вам істинний хліб з небес. ³³ Бо хліб Божий є той, який сходить з небес і дає життя світові. ³⁴ На це сказали Йому: Господи! Завжди давай нам хліб цей. ³⁵ Ісус сказав їм: Я є хліб життя; хто приходить до Мене, не відчуватиме голоду, і хто вірує в Мене, ніколи не матиме спраги. ³⁶ Але Я вам сказав, що ви хоч і бачили Мене, та не віруєте. ³⁷ Усе, що дає Мені Отець, до Мене прийде; і того, хто приходить до Мене, Я не вижену геть. ³⁸ Бо Я зійшов з небес не для того, щоб творити волю Мою, а волю Отця, Який послав Мене. ³⁹ Воля ж Отця, Який послав Мене, є та, щоб з усього, що Він дав Мені, нічого не погубити, а все те воскресити в останній день. ⁴⁰ Воля Того, Хто послав Мене, є та, щоб кожен, хто бачить Сина і вірує в Нього, мав життя вічне; і Я воскресну його в останній день. ⁴¹ Ремствували на Нього юдеї за те, що Він казав: Я є хліб, який зійшов з небес. ⁴² І говорили: чи це не Ісус, син Йосифів, батька і матір Якого ми знаємо? Як же говорить Він: Я зійшов з небес? ⁴³ Ісус сказав їм у відповідь: не ремствуйте між собою. ⁴⁴ Ніхто не може прийти до Мене, якщо Отець,

21

22

* Приблизно 5 км.

[17] Мф 14, 22. Мк 6, 47. [27] Мф 3, 17. Ін 1, 32; 10, 36. [29] Ін 17, 3. 1 Ін 3, 23. [31] Пс. 77, 24. Вих. 16, 14–15. Чис. 11,

7. Прем. 16, 20. 1 Кор. 10, 3. [35] Ін 4, 14; 7, 37. [38] Мф 26, 39. Ін 8, 29. [39] Ін 10, 28. [42] Мф 13, 55.

Який послав Мене, не залучить його; і Я воскресу його в останній день.⁴⁵ У пророків написано: і будуть усі навчені Богом. Кожен, хто чув Отця і навчився, приходять до Мене.⁴⁶ Це не значить, що хтось бачив Отця, хіба лише Той, Хто від Бога; Він бачив Отця.⁴⁷ Істинно, істинно кажу вам: хто вірує в Мене, має життя вічне.⁴⁸ Я є хліб життя.⁴⁹ Батьки ваші їли манну в пустелі – й померли.⁵⁰ Це ж є хліб, який сходить з небес, той, хто його їсть, не помре.⁵¹ Я – хліб живий, який зійшов з небес; хто їсть цей хліб, житиме вічно; хліб же, який Я дам, є Плоть Моя, яку Я віддам за життя світу.⁵² Тоді юдеї почали сперечатися між собою, кажучи: як Він може дати нам Плоть Свою їсти?⁵³ Ісус же сказав їм: істинно, істинно кажу вам: якщо не будете споживати Плоті Сина Людського і не питимете Його Крови, то не будете мати життя в собі.⁵⁴ Хто їсть Мою Плоть і п'є Мою Кров, має життя вічне, і Я воскресу його в останній день.⁵⁵ Бо Плоть Моя є істинною їжею, і Кров Моя є істинним питтям.⁵⁶ Хто їсть Мою Плоть і п'є Мою Кров, в Мені перебуває, і Я в ньому.⁵⁷ Як послав Мене Живий Отець, – і Я живу Отцем, – так і той, хто їсть Мене, житиме через Мене.⁵⁸ Цей і є хліб, який зійшов з небес. Не так, як батьки ваші їли манну і померли; хто їсть хліб цей, житиме повік.⁵⁹ Це Він говорив, навчаючи у синагозі, в Капернаумі.⁶⁰ Багато хто з учеників Його, слухаючи те, говорили:

жорстоке це слово! Хто може це слухати?⁶¹ Але Ісус, знаючи Сам у Собі, що ученики Його ремствують на те, сказав їм: чи це спокушає вас?⁶² А що ж, коли побачите Сина Людського, Який возноситься туди, де був раніш?⁶³ Дух оживляє; плоть аніскільки не допомагає.⁶⁴ Але є між вами деякі, що не вірують. Бо Ісус знав з самого початку, хто не вірує і хто зрадить Його.⁶⁵ І сказав: Я для того і говорив вам, що ніхто не може прийти до Мене, якщо те не буде дано йому від Отця Мого.⁶⁶ Відтоді багато з учеників Його відійшли від Нього і вже з Ним не ходили.⁶⁷ Тоді Ісус сказав дванадцятьом: чи не хочете відійти і ви?⁶⁸ Симон-Петро відповів Йому: Господи, до кого нам іти? Ти маєш слова життя вічного,⁶⁹ і ми увірували і пізнали, що Ти Христос, Син Бога Живого.⁷⁰ Ісус відповів їм: чи не дванадцять Я обрав вас? Але один з вас є диявол.⁷¹ Це говорив Він про Іуду Симонового Іскаріота, бо той мав зрадити Його, хоч був одним з дванадцятьох.

7 Після цього Ісус ходив Галилеєю, бо не хотів ходити по Юдеї, тому що шукали юдеї, як вбити Його.

² Наближалось свято юдейське – ставлення купців.³ Тоді брати Його сказали Йому: вийди звідси та іди до Юдеї, щоб і ученики Твої бачили діла, які Ти твориш.⁴ Бо ніхто не робить щось таємно, коли сам домагається бути відомим. Якщо Ти твориш такі діла, яви Себе світові.⁵ Бо і брати Його не

[45] Іс. 54, 13. Єр. 31, 34. [46] Мф 11, 27. [49] Ін 6, 31. [53] Мф 26, 26. [62] Мф 26, 64. Ін 3, 13. Еф. 4, 8. [63] Рим. 8, 2. 2 Кор. 3, 6. [64] Мк 2, 8. Ін 2, 24. [65] Ін

3, 27. [69] Мф 16, 16. Мк 8, 29. Лк 9, 20. [70] Лк 6, 13.

Глава 7. [2] Лев. 23, 34.

вірували в Нього. ⁶ На це Ісус сказав їм: Мій час ще не настав, час же вам завжди готовий. ⁷ Не може світ ненавидіти вас, а Мене ненавидить, бо Я свідчу про нього, що діла його злі. ⁸ Ви йдіть на свято це, а Я ще не піду на це свято, бо час Мій ще не настав. ⁹ Сказавши це їм, залишився в Галилеї.

¹⁰ Але коли брати Його прийшли на свято, тоді і Він прийшов, та не явно, а ніби таємно. ¹¹ Юдеї ж шукали Його на святі і говорили: де Він? ¹² І багато було розмов про Нього в народі. Одні говорили, що Він добрий, інші казали, що ні, Він зваблює народ. ¹³ Проте ніхто не говорив про Нього відкрито, бо боялись юдеїв. ¹⁴ У переполювання свята Ісус увійшов у храм і навчав. ¹⁵ І дивувалися юдеї, кажучи: як Він знає Писання, не вчившись? ¹⁶ Ісус сказав їм у відповідь: Моє вчення – не Моє, а Того, Хто послав Мене; ¹⁷ хто хоче творити волю Його, той довідається про це вчення, чи воно від Бога, чи Я Сам від Себе кажу. ¹⁸ Хто говорить сам від себе, той шукає слави собі, а Хто шукає слави Тому, Хто послав Його, Той є істинний, і неправди немає в Ньому. ¹⁹ Чи не дав вам Мойсей закон? І ніхто з вас не виконує закону. Чого ж шукаєте, як вбити Мене? ²⁰ Народ сказав у відповідь: чи не біс у Тобі? Хто хоче Тебе вбити? ²¹ Ісус далі сказав їм: одне діло зробив Я, і ви всі дивуетесь. ²² Мойсей дав вам обрізання [хоч воно не від Мойсея, а від отців], і в суботу ви обрізуєте чоловіка. ²³ Якщо в суботу приймає чоловік обрізання,

щоб не порушити закону Мойсеевого, – то чому на Мене ремствуєте за те, що Я всього чоловіка зцілив у суботу? ²⁴ Не судить з вигляду, а судить судом справедливим. ²⁵ Тут деякі з ерусалимлян говорили: чи не Той це, Якого хочуть убити? ²⁶ Ось Він говорить відкрито, і нічого не кажуть Йому; чи не переконалися начальники, що Він справді Христос? ²⁷ Але ж ми знаємо, звідки Він; Христос же, коли прийде, ніхто не знатиме, звідки Він. ²⁸ Тоді Ісус, навчаючи, голосно заговорив у храмі: і Мене знаєте, і знаєте звідки Я; і Я прийшов не Сам від Себе, але є істинний Той, Хто послав Мене, Якого ви не знаєте. ²⁹ Я ж знаю Його, бо Я від Нього, і Він послав Мене. ³⁰ І хотіли схопити Його, але ніхто не наклав на Нього руки, бо ще не настав час Його. ³¹ Багато ж з народу вірували в Нього і говорили: коли Христос прийде, невже створить більші чудеса, ніж Цей створив? ³² Фарисеї почули, що таке говорить про Нього народ, і послали фарисеї та первосвященики слуг схопити Його. ³³ Ісус же сказав їм: ще недовго бути Мені з вами, і Я піду до Того, Хто Мене послав. ³⁴ Шукатимете Мене, і не знайдете; і де буду Я, туди ви не зможете прийти. ³⁵ При цьому юдеї говорили між собою: куди Він хоче йти, що ми не знайдемо Його? Чи не хоче Він іти в еллінське розсіяння і вчити еллінів? ³⁶ Що означають слова ці, які Він сказав: будете шукати Мене і не знайдете; і де Я буду, туди ви не зможете прийти?

[7] Ін 3, 19. [12] Ін 9, 16. [13] Ін 12, 42. [16] Ін 8, 28; 12, 49; 14, 24. [17] Ін 8, 47. [19] Вих. 20, 1. Ін 5, 18. [22] Бут. 17, 10.

Лев. 12, 3. [24] Втор. 1, 17; 16, 19. [27] Мф 13, 55. [28] Ін 8, 42. [30] Ін 8, 20. [31] Ін 8, 30. [34] Ін 13, 33.

27 ³⁷ В останній же великий день свята стояв Ісус і голосно говорив: хто спраглий, нехай іде до Мене і п'є. ³⁸ Хто вірує в Мене, у того, як сказано в Писанні, з утроби його потечуть ріки води живої. ³⁹ Це сказав Він про Духа, Якого мали прийняти віруючі в ім'я Його; бо ще не було на них Духа Святого, оскільки Ісус ще не був прославлений. ⁴⁰ Багато ж з народу, почувши ці слова, говорили: Він воістину пророк. ⁴¹ Інші говорили: Це Христос. А ще інші казали: хіба з Галилеї Христос прийде? ⁴² Чи не сказано в Писанні, що Христос прийде з роду Давидового і з Вифлеема, з того міста, звідки був Давид? ⁴³ Отже, виникла в народі через Нього незгода. ⁴⁴ Деякі з них хотіли схопити Його; але ніхто не наклав на Нього рук. ⁴⁵ І слуги повернулися до первосвящеників і фарисеїв; і дорікали їм: чому не привели Його? ⁴⁶ Слуги відповіли: ніколи не говорила людина так, як Цей Чоловік. ⁴⁷ Фарисеї ж сказали їм: невже і ви спокусилися? ⁴⁸ Хіба увірував у Нього хтось з начальників або з фарисеїв? ⁴⁹ Але цей народ, що не знає закону, проклятий він. ⁵⁰ Никодим, один з них, який приходив до Нього вночі, говорить їм: ⁵¹ хіба закон наш судить людину, якщо раніше не вислухають її і не дізнаються, що вона робить? ⁵² На це сказали йому: чи й ти не з Галилеї? Роздивись і побачиш, що пророк з Галилеї не приходить. ⁵³ І кожний пішов до свого дому.

[37] Лев. 23, 36. Ін 4, 14. Одкр. 22, 17. [38] Іс. 12, 3. Іоїл. 3, 18. [39] Іс. 44, 3. Іоїл. 2, 28. Зах. 12, 10. Діян. 2, 17, 33. [40] Мф 26, 5. [42] Мих. 5, 2. Мф 2, 6.

8 Ісус же пішов на гору Елеонську. ² А вранці знову прийшов у храм, і весь народ ішов до Нього. Він сів і навчав їх. ³ Приводять книжники і фарисеї до Нього жінку, схоплену під час перелюбу, і, поставивши її посередині, кажуть Йому: ⁴ Учителю, цю жінку взяли нині на перелюбі; ⁵ а Мойсей в законі повелів нам побивати таких камінням; а Ти що скажеш? ⁶ Говорили ж це, спокушаючи Його, щоб знайти, за що Його звинуватити. Але Ісус, нахилившись додолу, пальцем писав по землі, не звертаючи на них уваги. ⁷ Коли ж продовжували запитувати Його, Він, підвівшись, сказав їм: хто з вас без гріха, перший кинь у неї камінь. ⁸ І знов, нахилившись додолу, писав на землі. ⁹ Вони ж, почувши це, докорені совістю, почали виходити один за одним, починаючи від старших до останніх; і залишився один Ісус і жінка, яка стояла посередині. ¹⁰ Ісус, підвівшись і нікого не побачивши, крім жінки, сказав їй: жінко! Де ті, що звинувачували тебе? Ніхто тебе не осудив? ¹¹ Вона відповіла: ніхто, Господи. Ісус сказав їй: і Я не осуджую тебе; іди, і віднині більше не гріши.

29 ¹² Ісус знову говорив до народу, кажучи: Я – Світло для світу; хто піде вслід за Мною, той не ходитиме в темряві, а матиме світло життя. ¹³ Тоді фарисеї сказали Йому: Ти Сам про Себе свідчиш, і свідчення Твоє неправдиве. ¹⁴ Ісус сказав їм у відповідь: якщо і Сам про Себе свідчу, свідчення Мое прав-

Лк 2, 4. [43] Ін 9, 16. [50] Ін 3, 1. [51] Втор. 1, 17; 17, 8.

Глава 8. [5] Лев. 20, 10. Втор. 22, 22. [12] Ін 1, 5; 9, 5. 1 Ін 1, 5.

диве, бо Я знаю, звідки прийшов і куди йду; а ви не знаєте, звідки Я і куди йду. ¹⁵ Ви судите за плоттю; а Я не суджу нікого. ¹⁶ А якщо і суджу Я, то суд Мій праведний, бо Я не один, а Я і Отець, Який Мене послав. ¹⁷ У законі вашому написано, що свідчення двох людей є правдиве. ¹⁸ Я Сам свідчу про Себе, і свідчить про Мене Отець, Який Мене послав. ¹⁹ Тоді сказали Йому: де Твій Отець? Ісус відповів: ви не знаєте ні Мене, ні Отця Мого; якби ви знали Мене, то знали б і Отця Мого. ²⁰ Ці слова говорив Ісус біля скарбниці, коли навчав у храмі; і ніхто не взяв Його, бо ще не прийшов час Його.

30 ²¹ Знову сказав їм Ісус: Я відходжу, і будете шукати Мене, і помрете в гріху вашому. Куди Я йду, туди ви не можете прийти. ²² Говорили ж юдеї: невже Він уб'є Сам Себе, що каже: куди Я іду, ви не можете прийти? ²³ Він сказав їм: ви від нижніх, Я ж від вишніх; ви від світу цього, Я ж не від цього світу. ²⁴ Тому Я сказав вам, що ви помрете в гріхах ваших. Бо якщо не увіруєте, що це Я, то помрете в гріхах ваших. ²⁵ Тоді сказали Йому: Хто ж Ти? Ісус відповів їм: Початок всього, що й кажу вам. ²⁶ Багато чого маю говорити і судити про вас, але Той, Хто послав Мене, істинний є, і що почув Я від Нього, те й кажу світові. ²⁷ Не зрозуміли, що Він говорив їм про Отця. ²⁸ Сказав же їм Ісус: коли піднесете Сина Людського, тоді зрозумієте, що це Я, і що нічого не роблю від Себе, а як навчив Мене Отець Мій, так і говорю.

²⁹ Той, Хто послав Мене, є зі Мною; Отець не залишив Мене одного, бо Я завжди роблю угодне Йому. ³⁰ Коли Він це говорив, багато хто увірував у Нього. ³¹ Тоді Ісус сказав юдеям, які увірували в Нього: якщо будете перебувати в слові Моєму, то ви істинно будете Моїми учениками; ³² і пізнаєте істину, і істина визволить вас. ³³ Йому відповіли: ми рід Авраамів, і ніколи не були рабами нікому, як же Ти кажеш: станете вільними? ³⁴ Ісус відповів їм: істинно, істинно кажу вам, що кожен, хто чинить гріх, є раб гріха. ³⁵ Але раб не перебуває в домі вічно, а Син перебуває вічно. ³⁶ Отже, якщо Син визволить вас, то справді будете вільними. ³⁷ Знаю, що ви рід Авраамів, однак шукаєте, як вбити Мене, бо слово Моє не вміщається у вас. ³⁸ Я говорю те, що бачив у Отця Мого; і ви робите те, що бачили в отця вашого. ³⁹ Сказали Йому у відповідь: отець наш є Авраам. Ісус сказав їм: якби ви були дітьми Авраама, то чинили б діла Авраамові. ⁴⁰ Нині ж шукаєте, як вбити Мене, Чоловіка, Який сповістив вам правду, почуту від Бога; Авраам цього не робив. ⁴¹ Ви робите діла отця вашого. На це сказали Йому: ми не від любоводійства народжені; маємо одного Отця – Бога. ⁴² Ісус сказав їм: якби Бог був Отець ваш, то ви любили б Мене, тому що Я вийшов і прийшов від Бога; бо Я не Сам від Себе прийшов, а Він послав Мене. ⁴³ Чому ви не розумієте Моїх слів? Тому що не можете чути слова Мого. ⁴⁴ Ваш батько є диявол; і ви

31

32

[17] Втор. 19, 15; 17, 6. Мф 18, 16. 2 Кор. 13, 1. Євр. 10, 28. [18] Іс. 42, 1. Ін 5, 32. [21] Ін 13, 33. [23] Ін 3, 31. Кол. 3, 1. [28]

Ін 7, 16; 12, 32. [32] Іс. 42, 7; 61, 1. Рим. 6, 14. [34] 2 Пет. 2, 19. Рим. 6, 16. [35] Бут. 21, 10. [39] Рим. 4, 16. [44] 1 Ін 3, 8.

хочете виконувати похоті батька вашого. Він людиновбивцею був споконвіку і не стоїть в істині, бо істини немає в ньому. Коли він говорить неправду, від себе говорить, бо він неправдомовець і батько неправди.⁴⁵ А коли Я істину говорю, то не вірите Мені.⁴⁶ Хто з вас викриє Мене у гріху? Якщо ж Я говорю істину, то чому ви не вірите Мені?⁴⁷ Хто від Бога, той слова Божі слухає; ви тому не слухаєте, що ви не від Бога.⁴⁸ На це юдеї сказали Йому у відповідь: чи не правду ми говоримо, що Ти самарянин і що біс у Тобі?⁴⁹ Ісус відповів: у Мені біса нема, але Я шаную Отця Мого, а ви зневажаєте Мене.⁵⁰ А втім, Я не шукаю слави Моеї; є Той, Хто шукає і судить.⁵¹ Істинно, істинно кажу вам: хто слово Мое збереже, той не побачить смерти повік.⁵² Юдеї сказали Йому: тепер ми зрозуміли, що біс у Тобі. Авраам і пророки померли, а Ти кажеш, що хто слово Мое збереже, той не зазнає смерти повік.⁵³ Невже Ти більший від отця нашого Авраама, який помер?⁵⁴ Ісус відповів: якщо Я Сам Себе славлю, то слава Моя ніщо. Мене прославляє Отець Мій, про Якого ви говорите, що Він Бог ваш.⁵⁵ І ви не пізнали Його, а Я знаю Його; і якщо скажу, що не знаю Його, то буду подібним до вас неправдомовцем. Але Я знаю Його і слово Його зберігаю.⁵⁶ Авраам, отець ваш, був би радий побачити день Мій; і побачив, і зрадів.⁵⁷ На це сказали Йому юдеї: Тобі немає ще й п'ятдесяти років, і Ти бачив Авраама?⁵⁸ Ісус

сказав їм: істинно, істинно кажу вам: раніш, ніж був Авраам, Я є.⁵⁹ Тоді взяли каміння, щоб кинути на Нього; але Ісус сховався і вийшов з храму, пройшовши посеред них, і пішов далі.

9 І, проходячи, побачив чоловіка, сліпого від народження.³⁴ Ученики Його запитали в Нього: Учителю, хто згрішив, – він чи батьки його, що сліпим народився?² Ісус відповів: ні він не згрішив, ні батьки його, а це для того, щоб відкрилися на ньому діла Божі.³ Мені належить робити діла Того, Хто послав Мене, доки день є; прийде ніч, коли ніхто робити не зможе.⁴ Доки Я в світі, Я Світло для світу.⁵ Сказавши це, плюнув на землю, зробив із слини суміш і помазав сумішню очі сліпому.⁶ І сказав йому: іди, вмийся у купальні Силоам, що означає: посланий. Він пішов і вмився, і прийшов зрячим.⁷ Сусіди і ті, що бачили його раніше, як він був сліпим, говорили: чи не той це, що сидів і просив?⁸ Одні говорили, що це той; інші ж – що схожий на нього. Він же сказав: це я.⁹ Тоді запитали в нього: як відкрилися в тебе очі?¹⁰ Він казав їм у відповідь: Чоловік, Якого звать Ісус, зробив суміш, помазав очі мої і сказав мені: іди в купальню Силоам і вмийся. Я пішов, умився і прозрів.¹¹ Тоді сказали йому: де ж Він? Він відповів: не знаю.¹² Повели цього колишнього сліпця до фарисеїв.¹³ А була субота, коли Ісус зробив суміш і відкрив йому очі.¹⁴ Спитали його також фарисеї, як він прозрів. Він же сказав

[47] Ін 10, 27. 1 Ін 4, 6. [54] Ін 16, 14. Діян. 3, 13. [56] Бут. 15, 6; 22, 16.

Глава 9. [4] Ін 4, 34; 12, 35. [5] Іс. 42, 6. Ін 1, 5; 8, 12. [6] Ін 11, 37. [7] Неем. 3, 15.

їм: суміш поклав Він на мої очі, і я вмився і бачу.¹⁶ Тоді деякі з фарисеїв говорили: Чоловік Цей не від Бога, бо не шанує суботи. Інші говорили: як може грішний чоловік такі чудеса творити? І сталася між ними суперечка.¹⁷ Знов говорять сліпому: що ти скажеш про Того, Хто відкрив тобі очі? Він сказав: це пророк.¹⁸ Але юдеї не повірили, що він був сліпим і прозрів, доки не покликали батьків того, хто прозрів,¹⁹ і запитали, кажучи: чи це син ваш, про якого ви кажете, що народився сліпим? Як же він тепер бачить?²⁰ Батьки його сказали їм у відповідь: ми знаємо, що він – це син наш і що він сліпим народився,²¹ а як тепер бачить, не знаємо, і хто відкрив йому очі, ми не знаємо. Він сам уже дорослий; самого спитайте, нехай сам про себе скаже.²² Так відповіли батьки його, тому що боялись юдеїв; бо юдеї вже змовилися, щоб того, хто визнає Його за Христа, відлучити від синагоги.²³ Тому-то батьки його сказали: він уже дорослий, самого запитайте.²⁴ Отже, вдруге покликали чоловіка, який був сліпим, і сказали йому: віддай славу Богові; ми знаємо, що Чоловік Той – грішник.²⁵ Він сказав їм у відповідь: чи Він – грішник, не знаю; одне знаю, що я був сліпий, а тепер бачу.²⁶ Знову запитали його: що Він зробив з тобою? Як відкрив твої очі?²⁷ Відповів їм: я вже сказав вам, і ви не вислухали; що ще хочете почути? Чи не хочете і ви стати Його учениками?²⁸ Вони ж докорили йому і сказали: ти Його ученик, ми ж Мойсеєві учні.²⁹ Ми

знаємо, що з Мойсеєм говорив Бог; а про Цього ж не знаємо, звідки Він.³⁰ Чоловік, який прозрів, сказав їм у відповідь: це й дивно, що ви не знаєте, звідки Він, а Він відкрив мені очі.³¹ Але ми знаємо, що грішників Бог не слухає; хто шанує Бога і волю Його творить, того слухає.³² Споконвіку не чувано, щоб хтось відкрив очі сліпому від народження.³³ Якби Він не був від Бога, то не міг би нічого творити.³⁴ Сказали йому у відповідь: у гріхах ти весь народився, і чи ти нас учиш? І вигнали його геть.³⁵ Ісус, почувши, що вигнали його геть, знайшов його і сказав йому: чи віруєш ти в Сина Божого?³⁶ Він відповів і сказав: а хто Він, Господи, щоб мені вірувати в Нього?³⁷ Ісус сказав йому: і бачив ти Його, і Він говорить з тобою.³⁸ Він же промовив: вірую, Господи! І поклонився Йому.

³⁹ І сказав Ісус: на суд Я прийшов у світ цей, щоб незрячі бачили, а зрячі стали сліпими.⁴⁰ Почувши це, деякі з фарисеїв, що були з Ним, сказали Йому: невже і ми сліпі?⁴¹ Ісус сказав їм: якби ви були сліпі, то не мали б на собі гріха, але як ви говорите, що бачите, то гріх лишається на вас.

10 Істинно, істинно кажу вам: хто входить в овечий двір не дверима, а десь перелазить, той злодій і розбійник.² А хто входить у двері, той пастир овець.³ Йому воротар відчиняє, і вівці голос його чують, він кличе своїх овець на ймення і виводить їх.⁴ І коли виведе своїх овець, йде поперед них, а вівці йдуть за ним, бо знають його голос.⁵ За чужим же не

[16] Ін 7, 43. [17] Лк 7, 16. Ін 4, 19. [22] Ін 12, 42. [29] Вих. 3, 6. [31] Притч. 15,

29. Іс. 1, 15. Мих. 3, 4. [32] Іс. 42, 7. [39] Мф 11, 25. 2 Кор. 3, 14. [41] Ін 15, 22.

йдуть, а тікають від нього, бо не знають чужого голосу. ⁶ Цю притчу сказав їм Ісус; але вони не зрозуміли, про що Він говорив їм. ⁷ Отже, знову сказав їм Ісус: істинно, істинно кажу вам, що Я двері вівцям. ⁸ Всі, скільки їх приходило переді Мною, є злодії й розбійники; але вівці не послухали їх. **36** ⁹ Я є двері: хто через Мене увійде, той спасеться, і увійде, і вийде, і пасовище знайде. ¹⁰ Злодій приходять тільки для того, щоб украсити, вбити й погубити. Я прийшов для того, щоб мали життя, і надто мали. ¹¹ Я Пастир Добрий: пастир добрий душу свою покладає за овець. ¹² А наймит, не пастир, якому вівці не свої, побачивши, що йде вовк, кидає овець і тікає, а вовк хапає і розганяє овець. ¹³ А наймит тікає, бо він наймит, і не турбується про овець. ¹⁴ Я ж Пастир Добрий; і знаю Моїх, і знають Мене Мої. ¹⁵ Як знає Мене Отець, так і Я знаю Отця; і душу Мою покладаю за овець. ¹⁶ Й інших овець маю, які не з цього двору, і тих Мені треба привести; і голос Мій почують, і буде одне стадо і один Пастир. **37** ¹⁷ Тому любить Мене Отець, що Я душу Мою віддаю, щоб знову прийняти її. ¹⁸ Ніхто не відбирає її від Мене, але Я Сам віддаю її. Маю владу віддати її і владу маю знову прийняти її. Цю заповідь Я прийняв від Отця Мого. ¹⁹ Через ці слова знову виникла суперечка між юдеями. ²⁰ Багато з них говорили: Він біса має і безумствує; чому ж слу-

хаєте Його? ²¹ Інші говорили: це слова не біснுவатого; хіба може біс відкривати очі сліпим?

²² Було тоді в Єрусалимі свято оновлення, і стояла зима. ²³ Ісус ходив у храмі, у притворі Соломоновім. ²⁴ Тут юдеї обступили Його і говорили Йому: чи довго триматимеш душі наші у невіданні? Якщо Ти Христос, скажи нам прямо. ²⁵ Ісус відповів їм: Я сказав вам, і не вірите; діла, які Я творю в ім'я Отця Мого, свідчать про Мене. ²⁶ Але ви не вірите, бо ви не з Моїх овець, як Я сказав вам. ²⁷ Вівці Мої голосу Мого слухаються, і Я знаю їх; і вони йдуть за Мною. ²⁸ І Я дам їм життя вічне, і не загинуть повік; і ніхто не викраде їх з руки Моєї. ²⁹ Отець Мій, Який дав Мені їх, більший за всіх, і ніхто не може викрасти їх з руки Отця Мого. ³⁰ Я і Отець – єдине. ³¹ Тут знов юдеї схопили каміння, щоб побити Його. ³² Ісус відповів їм: багато добрих діл показав Я вам від Отця Мого; за яке з них хочете побити Мене камінням? ³³ Юдеї сказали Йому у відповідь: не за добрі діла хочемо побити Тебе камінням, а за богохульство і за те, що Ти, будучи людиною, робиш Себе Богом. ³⁴ Ісус відповів їм: чи не написано в законі вашому: Я сказав, що ви боги? ³⁵ Якщо назвав богами тих, до кого було слово Боже, і не може порушитись Писання, – ³⁶ чи Тому, Якого Отець освятив і послав у світ, ви говорите, що богохульствує, бо сказав: Я Син Божий?

38

Глава 10. [8] Єр. 23, 1; 50, 6. Єз. 34, 2. [9] Пс. 22, 2. [11] Пс. 22, 1. Іс. 40, 11. Єз. 34, 13; 37, 24. 1 Пет. 2, 25; 5, 4. [14] Єз. 34, 11. 2 Тим. 2, 19. [16] Єз. 37, 22. [17] Іс. 53, 11. [18] Ін 2, 19; 14, 31. [20]

Мк 3, 21. Ін 7, 20. [22] 1 Мк 4, 59. [25] Ін 5, 36. [26] Ін 8, 19. 1 Ін 4, 6. [29] Втор. 33, 3. [31] Ін 5, 18. [34] Пс. 81, 6. [36] Ін 6, 27.

³⁷ Якщо Я не творю діл Отця Мого, не вірте Мені; ³⁸ а якщо творю, то, коли не вірите Мені, вірте ділам Моїм, щоб пізнати і повірити, що Отець в Мені і Я в Ньому. ³⁹ Тоді знову намагалися Його схопити; але Він ухилився від рук їхніх. ⁴⁰ І пішов знову на той бік Йордану, на те місце, де раніше хрестив Іоан, і залишився там. ⁴¹ І багато прийшло до Нього і говорили, що Іоан не створив жодного чуда, але все, що Іоан сказав про Нього, було правдою. ⁴² І багато хто там увірував у Нього.

39 **11** Був один недужий – Лазар з Вифанії, села Марії та її сестри Марфи. ² Марія ж, брат якої Лазар був недужий, була та, що помазала Господа миром і обтерла ноги Його волоссям своїм. ³ Сестри послали сказати Йому: Господи, ось, кого Ти любиш, нездужає. ⁴ Ісус, почувши те, сказав: ця недуга не на смерть, а на славу Божу, щоб через неї прославився Син Божий. ⁵ Ісус же любив Марфу і сестру її та Лазаря. ⁶ Коли ж почув, що він хворий, то пробув два дні на тому місці, де знаходився. ⁷ Після цього сказав ученикам: підемо знову до Юдеї. ⁸ Ученики сказали Йому: Учителю, чи давно юдеї намагалися побити Тебе камінням, і Ти знову йдеш туди? ⁹ Ісус відповів: чи не дванадцять годин є у дні? Хто ходить удень, той не спотикається, тому що бачить світло світу цього; ¹⁰ а хто ходить уночі, спотикається, бо немає світла з ним. ¹¹ Сказавши це, говорить їм потім:

Лазар, друг наш, заснув; але Я йду розбудити його. ¹² Ученики Його сказали: Господи, якщо заснув, то одужає. ¹³ Ісус говорив про смерть його, а вони думали, що Він говорить про звичайний сон. ¹⁴ Тоді Ісус сказав їм просто: Лазар помер; ¹⁵ і радію за вас, що Я не був там, щоб ви увірували; але ходімо до нього. ¹⁶ Тоді Фома, званий ще Близнюком, сказав ученикам: ходімо й ми і помремо з Ним. ¹⁷ Прийшовши, Ісус знайшов, що він уже чотири дні у гробі. ¹⁸ Вифанія ж була поблизу Єрусалима, стадій з п'ятнадцять. ¹⁹ І багато юдеїв прийшли до Марфи й Марії, щоб утішити їх у скорботі за братом їхнім. ²⁰ Марфа, почувши, що йде Ісус, вийшла назустріч Йому; Марія ж сиділа вдома. ²¹ Тоді Марфа сказала Ісусові: Господи! Якби Ти був тут, не помер би брат мій. ²² Але й тепер знаю, що, коли чого Ти попросиш у Бога, дасть Тобі Бог. ²³ Ісус говорить їй: воскресне брат твій. ²⁴ Марфа сказала Йому: знаю, що воскресне при воскресінні, в останній день. ²⁵ Ісус сказав їй: Я є воскресіння і життя; хто вірує в Мене, якщо і помре, оживе. ²⁶ І кожен, хто живе і вірує в Мене, не помре повік. Чи віриш цьому? ²⁷ Вона говорить Йому: так, Господи! Я вірую, що Ти Христос, Син Божий, Який гряде у світ. ²⁸ Сказавши так, пішла і покликала Марію, сестру свою, нішком, кажучи: Учителю тут і кличе тебе. ²⁹ Вона, як тільки почула, поспішно встала і пішла до Ньо-

[38] Ін 14, 10; 17, 21. [40] Ін 1, 28. [41] Ін 5, 33.

Глава 11. [2] Мф 26, 7. Мк 14, 3. Ін 12, 3. [4] Ін 9, 3. [8] Ін 10, 31. [9] Ін 9, 4.

[10] Ін 12, 35. [24] Іов. 19, 25–26. Іс. 26, 19. Єз. 37, 4. Дан. 12, 2. [26] Ін 6, 54.

[27] Мф 16, 16.

го.³⁰ Ісус ще не входив у село, але був на тому місці, де зустріла Його Марфа.³¹ Юдеї, які були з нею в домі і втішали її, коли побачили, що Марія поспішно встала і вийшла, пішли за нею, гадаючи, що вона пішла до гробу – плакати там.³² Марія ж, прийшовши туди, де був Ісус, та побачивши Його, впала до ніг Його і сказала Йому: Господи! Якби Ти був тут, не помер би брат мій.³³ Ісус, коли побачив, що вона плаче і плачуть юдеї, які прийшли з нею, Сам уболівав духом і зворушився.³⁴ І сказав: де ви поклали його? Кажуть Йому: Господи, піди і подивись.³⁵ Заплакав Ісус.³⁶ Тоді юдеї говорили: дивись, як Він любив його.³⁷ А деякі з них сказали: чи не міг би Цей, що відкрив очі сліпому, зробити так, щоб і цей не помер?³⁸ Ісус же, знову пройнявшись жалем, приходив до гробу. То була печера, і камінь лежав на ній.³⁹ Ісус говорить: візьміть камінь. Сестра померлого, Марфа, говорить Йому: Господи! Вже смердить, бо чотири дні, як він у гробі.⁴⁰ Ісус говорить їй: чи не сказав Я тобі, що, коли будеш вірувати, побачиш славу Божу?⁴¹ Відвалили камінь від печери, де лежав померлий. Ісус звів очі до неба і сказав: Отче! Хвалу Тобі воздаю, що Ти почув Мене.⁴² Я і знав, що Ти завжди почувеш Мене; але сказав це для народу, який стоїть тут, щоб повірили, що Ти послав Мене.⁴³ Сказавши це, Він голосно промовив: Лазарю! Вийди геть.⁴⁴ І вийшов померлий, оповитий по руках і ногах поховальними пеленами, і обличчя його об-

в'язане було хусткою. Ісус говорить їм: розв'яжіть його, нехай іде.⁴⁵ Тоді багато з юдеїв, які прийшли до Марії і бачили, що сотворив Ісус, увірували в Нього.⁴⁶ А деякі з них пішли до фарисеїв і сказали їм, що зробив Ісус.

⁴⁷ Тоді первосвященики й фарисеї зібрали раду і говорили: що нам робити? Цей Чоловік багато чудес творить.⁴⁸ Якщо залишимо Його так, то всі увірують у Нього, і прийдуть римляни і заволодіють містом нашим і народом.⁴⁹ Один же з них, на ім'я Каяфа, який був того року первосвящеником, сказав їм: ви нічого не знаєте,⁵⁰ і не подумаете, що краще нам, щоб один чоловік помер за людей, ніж щоб увесь народ загинув.⁵¹ Це ж сказав він не від себе, а, будучи того року первосвящеником, пророкував, що Ісус мав померти за народ,⁵² і не тільки за народ, але щоб і розсіяні чада Божі зібрати воедино.⁵³ З того дня змовились убити Його.⁵⁴ І тому Ісус уже не ходив між юдеями явно, а пішов звідти в країну поблизу пустелі, в місто, що зветься Єфрем, і там залишився з учениками Своїми.

⁵⁵ Наближалася Пасха юдейська, і багато людей з усієї країни прийшло до Єрусалима перед Пасхою, щоб очиститися.⁵⁶ Тоді шукали Ісуса і, стоячи в храмі, говорили один одному: як вам здається? Чи не прийде Він на свято?⁵⁷ А первосвященики і фарисеї дали наказ, що, коли хто довідається, де Він буде, нехай повідомить, щоб їм схопити Його.

[37] Ін 9, 6. [47] Мф 26, 3. Мк 14, 1. [50] Ін 18, 14. [52] Ін 10, 16. Еф. 2, 13. [53]

Мф 21, 38. [55] 2 Пар. 30, 17.

41 **12** Ісус же за шість днів до Пасхи прийшов у Вифанію, де був Лазар померлий, якого Він воскресив з мертвих. ² Там приготували Йому вечерю, і Марфа прислужувала, а Лазар був одним з тих, що возлежали з Ним. ³ Марія ж, узявши літр нардового чистого дорогоцінного мира, помазала ноги Ісуса і обтерла волоссям своїм ноги Його; і дім наповнився пахощами мира. ⁴ Тоді один з учеників Його, Іуда Симонів Іскаріот, який хотів видати Його, сказав: ⁵ а чому б було не продати це миро за триста динаріїв і не роздати убогим? ⁶ Сказав же він це не тому, що піклувався про убогих, а тому, що був злодієм. Він мав при собі грошову скриньку і носив, що туди вкидали. ⁷ Ісус же сказав: залиште її; вона зберегла це на день погребіння Мого. ⁸ Бо вбогих завжди маєте з собою, а Мене не завжди. ⁹ Багато юдеїв дізналися, що Він там, і прийшли не тільки заради Ісуса, але щоб бачити і Лазаря, якого Він воскресив з мертвих. ¹⁰ Первосвященики ж змовились убити і Лазаря, ¹¹ бо через нього багато хто відходив від юдеїв і вірував в Ісуса.

¹² На другий день багато народу прийшло на свято; почувши, що Ісус іде в Єрусалим, ¹³ взяли пальмове віття, вийшли назустріч Йому і викликували: осанна! Благословен, Хто йде в ім'я Господне, Цар Ізраїлів! ¹⁴ Ісус же, знайшовши ося, сів на нього, як написано: ¹⁵ не бійся, дочко Сионська! Ось Цар твій гряде, сидячи

на молодому ослі. ¹⁶ Ученики Його спочатку не зрозуміли цього, але коли прославився Ісус, тоді згадали, що так було про Нього написано, і це зробили Йому. ¹⁷ Народ, що був з Ним раніш, свідчив, що Він викликав Лазаря із гробу і воскресив його з мертвих. ¹⁸ Тому і зустрів Його народ, бо чув, що Він сотворив це чудо. ¹⁹ Фарисеї 42 ж говорили між собою: чи бачите, що нічого не вдієте? Весь світ іде за Ним.

²⁰ Між тими, що прийшли поклонитися на свято, деякі були еллінами. ²¹ Вони підійшли до Филипа, що був з Вифсаїди галилейської, і просили його, кажучи: подарю, хочемо бачити Ісуса. ²² Филип іде і говорить про те Андрієві; а потім Андрій і Филип розповідають про те Ісусові. ²³ Ісус же сказав їм у відповідь: настав час прославитися Синові Людському. ²⁴ Істинно, істинно кажу вам: якщо пшеничне зерно, упавши на землю, не помре, то залишиться одне, а якщо помре, то принесе багато плодів. ²⁵ Хто любить душу свою, погубить її, а хто ненавидить душу свою у світі цьому, збереже її в життя вічне. ²⁶ Хто Мені служить, нехай за Мною йде; і де Я, там і слуга Мій буде. І хто Мені служить, того вшанує Отець Мій. ²⁷ Нині душа Моя стривожена; і що Мені сказати? Отче, спаси Мене від цієї години! Але задля цього Я і прийшов – на цю годину.

²⁸ Отче, прослав ім'я Твоє! Тоді зійшов голос з неба: і прославив, і ще прославлю. ²⁹ Народ, який

Глава 12. [1] Мф 26, 6. Мк 14, 3. Ін 11, 2. [2] Лк 10, 40. [6] Ін 13, 29. [8] Втор. 15, 11. [13] Мф 21, 8. Мк 11, 8. Лк 19, 36. [15] Зах. 9, 9. Іс. 62, 11. Мф 21,

5. [25] Мф 10, 39. Мк 8, 35. Лк 9, 24; 14, 27. [26] Ін 17, 24. [27] Мф 26, 38. Євр. 5, 7.

стояв і чув те, говорив: це грім. А інші казали: ангел говорив Йому. ³⁰ Ісус на це сказав: не для Мене був голос цей, а для народу. ³¹ Нині суд світові цьому; нині князь світу цього вигнаний буде геть. ³² І коли Я буду піднесений від землі, то всіх приверну до Себе. ³³ Це говорив Він, даючи зрозуміти, якою смертю Він помре. ³⁴ Народ відповів Йому: ми чули із закону, що Христос перебуває повік; як же Ти говориш, що належить підвестися Синові Людському? Хто є Цей Син Людський? ³⁵ Тоді Ісус сказав їм: ще короткий час світло є з вами. Ходіть, поки є світло, щоб темрява вас не огорнула; а той, що ходить у темряві, не знає, куди йде. ³⁶ Доки світло з вами, віруйте у світло, щоб бути вам синами світла. Це промовивши, Ісус відійшов від них і зник. ³⁷ Стільки чудес сотворив Він перед ними, і вони не вірували в Нього, ³⁸ щоб справдилося слово пророка Ісаї, який сказав: Господи! Хто повірив тому, що ми чули? І кому відкрилася сила Господня? ³⁹ Тому не могли вони вірувати, що, як ще сказав Ісая: ⁴⁰ засліпив очі їхні, закам'янив серця їхні, щоб не бачили очима і не розуміли серцем і не навернулися, щоб Я зцілив їх. ⁴¹ Це сказав Ісая, коли бачив славу Його і говорив про Нього. ⁴² Проте і з начальників багато хто увірував у Нього; та через фарисеїв не признавалися, щоб не відлучили їх від синагоги. ⁴³ Бо полюбили бі-

льше людську славу, ніж славу Божу. ⁴⁴ Ісус же проголосив: хто вірує в Мене, не в Мене вірує, а в Того, Хто послав Мене. ⁴⁵ І хто Мене бачить, той бачить Того, Хто послав Мене. ⁴⁶ Я Світло, прийшов у світ, щоб усякий, хто в Мене вірує, не залишався у темряві. ⁴⁷ І коли хто почує слова Мої і не повірить, Я не суджу його, бо Я прийшов не судити світ, але спасти світ. ⁴⁸ Хто від Мене відмовляється і не приймає слів Моїх, має собі суддю: слово, яке Я сказав, – воно судитиме його в останній день. ⁴⁹ Бо Я говорив не від Себе; а Отець, Який послав Мене, Він дав Мені заповідь, що маю сказати і що говорити. ⁵⁰ І Я знаю, що заповідь Його є життя вічне. Отже, що Я говорю, то говорю так, як сказав Мені Отець.

13 Перед святом Пасхи Ісус, ⁴⁴ знаючи, що прийшов Його час перейти з цього світу до Отця, показав на ділі, що, полюбивши Своїх, які були в світі, до кінця полюбив їх. ² І під час вечері, коли диявол уже вклав у серце Іуді Симоновому Іскаріотові видати Його, ³ Ісус, знаючи, що Отець усе віддав до рук Його і що Він від Бога вийшов і до Бога відходить, ⁴ встав від вечері, зняв з Себе верхній одяг і, взявши рушник, підперезався. ⁵ Потім налив води в умивальницю і почав умивати ноги ученикам, і обтирати рушником, яким був підперезаний. ⁶ Підходить і до Симона-Петра, а той говорить Йому: Господи! Чи Тобі

[31] Ін 14, 30; 16, 11. [32] Ін 3, 14. [34] 2 Цар. 7, 13. Пс. 88, 37. Іс. 9, 7. Єз. 37, 25. Дан. 2, 44; 7, 14. Мих. 5, 2. Лк 1, 33. [38] Іс. 53, 1. Рим. 10, 16. [40] Іс 6, 9–10. Мф 13, 14. Мк 4, 12. Лк 8, 10. Діян. 28,

26. Рим. 11, 8. [43] Ін 5, 44. [46] Ін 3, 19. [47] Ін 3, 17. [48] Мк 16, 16. [49] Ін 14, 10.

Глава 13. [1] Мф 26, 2. Мк 14, 1. [3] Мф 11, 27; 28, 18. [4] Лк 17, 8; 22, 27.

умивати мої ноги? ⁷ Ісус сказав йому у відповідь: що Я роблю, ти тепер не знаєш, а зрозумієш потім. ⁸ Петро каже Йому: не вмиеш ніг моїх повік. Ісус відповів йому: якщо не вмю тебе, не матимеш частини зі Мною. ⁹ Симон-Петро каже Йому: Господи, не тільки ноги мої, але й руки і голову. ¹⁰ Ісус говорить йому: вмитому треба тільки ноги обмити, бо увесь чистий; і ви чисті, але не всі. ¹¹ Бо знав Він зрадника Свого, тому і сказав, що не всі вони чисті. ¹² Коли ж умив їм ноги і надів одяг Свій, то знову возліг і сказав їм: чи знаєте, що Я зробив вам? ¹³ Ви називаєте Мене Учителем і Господом, і добре кажете, бо Я Той і є. ¹⁴ Отже, якщо Я, Господь і Учитель, умив вам ноги, то і ви повинні вмивати ноги один одному. ¹⁵ Бо Я дав вам приклад, щоб і ви робили так само, як Я зробив вам. ¹⁶ Істинно, істинно кажу вам: раб не більший за господаря свого, і посланець не більший за того, хто послав його. ¹⁷ Якщо це знаєте, блаженні ви, коли виконуєте. ¹⁸ Не про всіх вас кажу; Я знаю тих, кого обрав. Але нехай здійсниться Писання: той, хто їсть зі Мною хліб, підняв на Мене п'яту свою. ¹⁹ Тепер кажу вам, перш ніж те збудеться, щоб, як станеться, ви повірили, що це Я. ²⁰ Істинно, істинно кажу вам: хто приймає того, кого Я пошлю, Мене приймає; а хто Мене приймає, приймає Того, Хто послав Мене. ²¹ Сказавши це, Ісус стривожився духом, і засвідчив, і сказав: істинно, істинно

кажу вам, що один з вас видасть Мене. ²² Тоді ученики озирались один на одного, не розуміючи, про кого Він говорить. ²³ Один же з учеників Його, якого любив Ісус, возлежав при лоні Ісусовому. ²⁴ Йому Симон-Петро зробив знак, щоб запитав, хто це, про кого Він говорить. ²⁵ Той, припавши до грудей Ісуса, сказав Йому: Господи, хто це? ²⁶ Ісус відповів: той, кому Я, вмочивши, подам хліб. І, вмочивши хліб, подав Іуді Симоновому Іскаріоту. ²⁷ І з цим хлібом увійшов у нього сатана. І сказав йому Ісус: що робиш, роби швидше. ²⁸ Але ніхто з тих, що возлежали, не зрозумів, до чого Він це сказав йому. ²⁹ Оскільки в Іудії була грошова скринька, то деякі гадали, що Ісус звелів йому купити те, що треба було до свята, або щоб дав що-небудь убогим. ³⁰ Він, взявши той хліб, одразу ж вийшов; а була ніч.

³¹ Коли він вийшов, Ісус промовив: нині прославився Син Людський, і Бог прославився в Ньому. ³² Якщо Бог прославився в Ньому, то і Бог прославить Його в Собі, і скоро прославить Його. ³³ Діти! Недовго вже бути Мені з вами. Будете шукати Мене і, як Я сказав юдеям, – куди Я йду, ви не можете прийти, так і вам кажу тепер. ³⁴ Заповідь нову даю вам: щоб ви любили один одного; як Я полюбив вас, так і ви любіть один одного. ³⁵ З того знатимуть усі, що ви Мої ученики, якщо будете мати любов між собою. ³⁶ Симон-Петро сказав Йому: Господи, куди Ти

[10] Ін 15, 3. [13] 1 Кор. 8, 6; 12, 3. Флп 2, 11. [16] Мф 10, 24. Лк 6, 40. Ін 15, 20. [18] Пс. 40, 10. Діян. 1, 16. [19] Ін 14, 29. [20] Мф 10, 40. Лк 10, 16. [21] Мф

26, 21. Мк 14, 18. Лк 22, 21. [23] Ін 21, 20. [31] Ін 12, 23. [33] Ін 7, 34; 8, 21. [34] Ін 15, 12. 1 Ін 3, 11. 1 Сол. 4, 9.

йдеш? Ісус відповів йому: куди Я йду, ти не можеш тепер іти за Мною, а згодом підеш за Мною.
³⁷ Петро сказав Йому: Господи! Чому я не можу йти за Тобою тепер? Я душу мою покладу за Тебе.
³⁸ Ісус відповів йому: душу твою за Мене покладеш? Істинно, істинно кажу тобі: не проспівася півень, як тричі зречешся Мене.

47 **14** Нехай не тривожиться серце ваше; віруйте в Бога і в Мене віруйте. ² В домі Отця Мого осель багато. А якби не так, Я сказав би вам: Я йду приготувати місце вам. ³ І коли піду і приготую вам місце, прийду знову і візьму вас до Себе, щоб і ви були там, де Я. ⁴ А куди Я йду, ви знаєте, і путь знаєте. ⁵ Фома сказав Йому: Господи! Не знаємо, куди йдеш; і як можемо знати путь?
⁶ Ісус сказав йому: Я є путь, і істина, і життя; ніхто не приходить до Отця, як тільки через Мене.
⁷ Коли б ви знали Мене, то знали б і Отця Мого. І віднині знаєте Його і бачили Його. ⁸ Филип сказав Йому: Господи, покажи нам Отця, і нам вистачить. ⁹ Ісус сказав йому: стільки часу Я з вами, і ти не знаєш Мене, Филипе? Хто бачив Мене, той і Отця бачив; як же ти говориш: покажи нам Отця?
¹⁰ Хіба ти не віриш, що Я в Отці і
48 Отець у Мені? Слова, які Я кажу, не від Себе кажу; Отець, Який в Мені перебуває, Він творить діла.
¹¹ Вірте Мені, що Я в Отці і Отець у Мені. Якщо ж ні, то вірте Мені за самими ділами. ¹² Істинно, іс-

тинно кажу вам: хто вірує в Мене, діла, які творю Я, і він створить, і більше цих створить; тому що Я до Отця Мого іду. ¹³ І коли чого попросите у Отця в ім'я Моє, те зроблю, щоб Отець прославився в Сині. ¹⁴ І коли чого попросите в ім'я Моє, Я те зроблю. ¹⁵ Якщо любите Мене, то дотримуйтесь Моїх заповідей. ¹⁶ І Я ублагаю Отця, й іншого Утішителя дасть вам, щоб був з вами повік, ¹⁷ Духа істини, Якого світ не може прийняти, бо не бачить Його і не знає Його; ви ж знаєте Його, бо Він з вами перебуває і у вас буде. ¹⁸ Не залишу вас сиротами; прийду до вас. ¹⁹ Ще трохи, і світ уже не побачить Мене; а ви побачите Мене, бо Я живу, і ви будете жити. ²⁰ Того дня дізнаєтесь ви, що Я в Отці Моєму, і ви в Мені, і Я в вас. ²¹ Хто має заповіді Мої і дотримується їх, той любить Мене; а хто любить Мене, того полюбить Отець Мій; і Я полюблю його і явлюся йому Сам.
²² Іуда, не Іскаріот, говорить Йому: Господи, що це, що Ти хочеш явити Себе нам, а не світові? ²³ Ісус сказав йому у відповідь: хто любить Мене, той слово Моє збереже; і Отець Мій полюбить його, і Ми прийдемо до Нього і оселю со створимо у Нього. ²⁴ А хто не любить Мене, слів Моїх не береже; слово ж, яке ви чуєте, не Моє, а Отця, Який послав Мене. ²⁵ Це сказав Я вам, перебуваючи з вами. ²⁶ Утішитель же, Дух Святий, Якого пошле Отець в ім'я Моє, навчить вас усього і нагадає вам

[38] Мф 26, 34. Мк 14, 30. Лк 22, 34.

Глава 14. [3] Ін 17, 24. 1 Сол. 4, 17.

[6] Іс. 35, 8. Ін 1, 14, 17; 6, 33, 40; 8, 32; 10, 28; 11, 25. 1 Ін 5, 20. Еф. 1, 13. [13] Мф 7, 7. Мк 11, 24. Лк 11, 9. Ін 15, 7;

16, 23. Як. 1, 6. [17] Ін 16, 13. 1 Кор. 2, 14. [19] Ін 11, 25. 1 Сол. 4, 14. [23] Зах. 2, 10. 1 Кор. 3, 16. Одкр. 3, 20. [24] Ін 12, 49. [26] Ін 15, 26.

49 усе, що Я говорив вам. ²⁷ Мир залишаю вам, мир Мій даю вам; не так, як світ дає, Я даю вам. Нехай не тривожиться серце ваше і нехай не страхається. ²⁸ Ви чули, що Я сказав вам: іду від вас і прийду до вас. Коли б ви любили Мене, то зраділи б, що Я сказав: іду до Отця; бо Отець Мій більший за Мене. ²⁹ І ось Я сказав вам про те, перш ніж збулося, щоб ви повірили, коли збудеться. ³⁰ Вже небагато Мені говорити з вами; бо йде князь світу цього, і в Мені він не має нічого. ³¹ Та щоб світ знав, що Я люблю Отця і, як заповів Мені Отець, так і творю. Вставайте, підемо звідси.

50 **15** Я є істинна виноградна лоза, а Отець Мій – виноградар. ² Всяку гілку в Мене Він відсікає, що не плодоносить, і всяку, що плодоносить, очищає, щоб більше принесла плоду. ³ Ви вже очищені через слово, яке Я проповідував вам. ⁴ Перебувайте в Мені, і Я у вас. Як гілка не може приносити плоду сама від себе, якщо не буде на лозі, так і ви, якщо не будете в Мені. ⁵ Я є лоза, а ви гілки; хто перебуває в Мені, і Я в ньому, той приносить багато плоду; бо без Мене не можете робити нічого. ⁶ Хто не буде в Мені, той буде відкинутий геть, як гілка, і всохне; а такі гілки збирають і кидають у вогонь, і вони згорають. ⁷ Якщо перебуватимете в Мені, і слова Мої у вас будуть, то, чого б ви не захотіли, просіть, і буде вам. ⁸ Тим прославиться Отець Мій,

якщо ви принесете багато плоду і будете Моїми учениками. ⁹ Як полюбив Мене Отець, так і Я полюбив вас; перебувайте ж у Моїй любові. ¹⁰ Якщо заповідей Моїх дотримуєтесь, то будете в любові Моїй, як і Я, дотримавшись заповідей Отця Мого, перебуваю в Його любові. ¹¹ Це сказав Я вам, щоб радість Моя у вас перебувала, і радість ваша буде повна. ¹² Це є заповідь Моя, щоб ви любили один одного, як Я полюбив вас. ¹³ Немає більше від тієї любові, як хто душу свою покладе за друзів своїх. ¹⁴ Ви – друзі Мої, якщо виконуете те, що Я заповідаю вам. ¹⁵ Не називаю вас більше рабами, бо раб не знає, що робить господар його; а Я назвав вас друзями, тому що сказав вам усе, що чув від Отця Мого. ¹⁶ Не ви Мене обрали, але Я вас обрав і настановив вас, щоб ви йшли і приносили плід, і щоб плід ваш залишився, щоб, чого не попросите в Отця в ім'я Моє, Він дав вам. ¹⁷ Це заповідаю вам, щоб ви любили один одного. ¹⁸ Якщо світ вас ненавидить, знайте, що Мене перше, ніж вас, зненавидів. ¹⁹ Якби ви були від світу, то світ любив би своє; а оскільки ви не від світу, але Я обрав вас від світу, тому ненавидить вас світ. ²⁰ Пам'ятайте слово, яке Я сказав вам: раб не більший за господаря свого. Якщо Мене гнали, то гнатимуть і вас; якщо Мого слова дотримувались, будуть дотримуватись і вашого. ²¹ Та все те чинитимуть вам за ім'я

[27] Флп 4, 7. [30] Ін 12, 31; 16, 11. [31] Ін 10, 18. Євр. 10, 7.

Глава 15. [2] Мф 15, 13. Гал. 5, 22. [3] Ін 13, 10. 1 Ін 2, 7. [5] Діян. 4, 12. [6] Єз. 15, 4. Мф 3, 10; 7, 19. [7] Ін 14, 13;

16, 23. 1 Ін 3, 22. [12] Ін 13, 34. 1 Ін 3, 11; 4, 21. Еф. 5, 2. 1 Сол. 4, 9. [15] Еф. 1, 9; 3, 5. [16] Мк 16, 15. [18] 1 Ін 3, 13. [20] Мф 10, 24; 24, 9. Мк 13, 9. Лк 21, 12. Ін 13, 16. [21] Ін 16, 3.

Моє, тому що не знають Того, Хто послав Мене. ²² Якби Я не прийшов і не говорив їм, то не мали б гріха; а тепер не мають виправдання за гріх свій. ²³ Хто ненавидить Мене, той ненавидить і Отця Мого. ²⁴ Коли б Я не творив серед них діл, яких ніхто інший не створив, то не мали б гріха; а тепер і бачили, і зненавиділи й Мене, і Отця Мого. ²⁵ Але нехай справдиться слово, написане в законі їхньому: зненавиділи Мене даремно. ²⁶ Коли ж прийде Утішитель, Якого Я пошлю вам від Отця, Дух істини, Який від Отця виходить, Він буде свідчити про Мене. ²⁷ Також і ви будете свідчити, бо ви спочатку зі Мною.

16 Це сказав Я вам, щоб ви не спокусилися. ² Виженуть вас із синагог; прийде навіть час, коли всякий, хто вбиватиме вас, буде думати, що тим він служить Богові. ³ Так будуть робити, бо не пізнали ні Отця, ні Мене. ⁴ Але Я сказав це для того, щоб ви, як прийде той час, згадали, що Я казав вам про те. А не говорив вам цього спочатку тому, що був з вами. ⁵ А тепер іду до Того, Хто Мене послав, і ніхто з вас не питає Мене: куди йдеш? ⁶ Але від того, що Я сказав вам це, скорботою пройнялися серця ваші. ⁷ Але Я істину кажу вам: краще для вас, щоб Я пішов. Бо, якщо Я не піду, Утішитель не прийде до вас; а як піду, то пошлю Його до вас, ⁸ і коли Він прийде, викриє світ за гріх, і за правду, і за суд. ⁹ За гріх – тому, що не вірують в Мене. ¹⁰ За

правду – тому, що Я йду до Отця Мого, і вже не побачите Мене. ¹¹ А за суд, бо князя світу цього осуджено. ¹² Ще багато чого маю сказати вам, але ви тепер не можете вмістити. ¹³ Коли ж прийде Він, Дух істини, то наставить вас на всяку істину; бо не від Себе говоритиме, а буде говорити те, що почує, і майбутнє звістить вам. ¹⁴ Він прославить Мене, бо від Мого візьме і звістить вам. ¹⁵ Усе, що має Отець, – Моє; тому Я сказав, що від Мого візьме і звістить вам. ¹⁶ Ще трохи, і ви вже не побачите Мене, і знову незабаром побачите Мене, бо Я йду до Отця. ¹⁷ Тут деякі з учеників Його сказали один одному: що це Він говорить нам: ще трохи, і ви не побачите Мене, і знову незабаром побачите Мене; і: Я йду до Отця? ¹⁸ Отже, вони говорили: що це говорить Він: ще трохи? Не знаємо, що каже. ¹⁹ Ісус, зрозумівши, що хочуть спитати Його, сказав їм: чи про те допитуєтеся між собою, що Я сказав: ще трохи, і не побачите Мене, і знову незабаром побачите Мене? ²⁰ Істинно, істинно кажу вам: ви будете плакати і ридати, а світ зрадіє; ви печальні будете, та печаль ваша за радість буде. ²¹ Жінка, коли родить, терпить скорботу, бо прийшла година її; коли ж породила дитя, вже не пам'ятає скорботи від радості, тому що народилася людина на світ. ²² Так і ви маєте печаль нині; але Я знову побачу вас, і зрадіє серце ваше, і радости вашої ніхто не відбере від вас. ²³ І в

54

[25] Пс. 68, 5; 34, 19. [26] Лк 24, 49. Ін 14, 26. [27] Діян. 1, 8; 2, 32. 1 Пет. 5, 1.
Глава 16. [3] Ін 15, 21. [4] Мф 9, 15.
Ін 14, 29. [5] Ін 7, 33. [7] Ін 15, 26. [11]

Ін 12, 31; 14, 30. Кол. 2, 15. [13] Мф 10, 19. [15] Ін 17, 10. [22] Лк 24, 41, 52. Ін 20, 20. 1 Пет. 1, 8. [23] Мф 7, 7. Мк 11, 24. Лк 11, 9. Ін 14, 13; 15, 7. Як. 1, 6.

той день ви не спитаєте Мене ні про що. Істинно, істинно кажу вам: чого б ви не попросили в Отця в ім'я Моє, дасть вам. ²⁴ Донині ви нічого не просили в ім'я Моє; просить і одержите, щоб радість ваша була повною. ²⁵ Це Я говорив вам притчами; але настає час, коли вже не буду говорити вам притчами, а відкрито сповіщу вам про Отця. ²⁶ В той день будете просити в ім'я Моє, і не кажу вам, що Я благатиму Отця за вас: ²⁷ бо Сам Отець любить вас, тому що ви полюбили Мене і увірували, що Я зійшов від Бога. ²⁸ Я зійшов від Отця і прийшов у світ; і знову залишаю світ і йду до Отця. ²⁹ Ученики Його сказали Йому: ось тепер Ти говориш просто, і притчі не кажеш ніякої. ³⁰ Тепер бачимо, що Ти все знаєш і не потребуєш, щоб хто питав Тебе. Тому і віруємо, що Ти від Бога зійшов. ³¹ Ісус відповів їм: тепер віруєте? ³² Ось настає час, і вже настав, коли ви розійдетесь кожний до свого і Мене залишите одного, але Я не один, бо Отець зі Мною. ³³ Це сказав Я вам, щоб ви мали в Мені мир. У світі зазнаєте скорботи, але мужайтесь: Я перемиг світ.

56 **17** Після цих слів Ісус звів очі свої до неба і сказав: Отче! Прийшов час. Прослав Сина Твого, щоб і Син Твій прославив Тебе; ² як Ти дав Йому владу над усякою плоттю, щоб усьому, що Ти дав Йому, дав Він життя вічне. ³ Це ж є життя вічне, щоб пізна-

ли Тебе, Єдиного Істинного Бога, і Того, Кого Ти послав, Ісуса Христа. ⁴ Я прославив Тебе на землі, звершив діло, яке Ти доручив Мені виконати. ⁵ І нині прослав Мене Ти, Отче, в Тебе Самого – славою, яку Я мав у Тебе, коли ще не було світу. ⁶ Я явив ім'я Твоє людям, яких Ти дав Мені від світу; вони були Твої, і Ти дав їх Мені, і вони зберегли слово Твоє. ⁷ Нині зрозуміли, що все, що Ти дав Мені, є від Тебе. ⁸ Бо слова, які Ти дав Мені, Я передав їм, і вони прийняли і зрозуміли воістину, що Я зійшов від Тебе, і увірували, що Ти послав Мене. ⁹ Я за них благаю, – не за весь світ благаю, але за тих, яких Ти дав Мені, тому що вони Твої. ¹⁰ І все Моє – Твоє, і Твоє – Моє; і Я прославився в них. ¹¹ Я вже не в світі, та вони в світі, а Я до Тебе йду. Отче Святий! Збережи їх в ім'я Твоє, тих, кого Ти дав Мені, щоб вони були єдине, як і Ми. ¹² Коли Я був з ними у світі, Я зберігав їх в ім'я Твоє; тих, яких Ти дав Мені, Я зберіг, і ніхто з них не загинув, тільки син погибельний, щоб збулося Писання. ¹³ Нині ж до Тебе йду, і це говорю у світі, щоб вони мали в собі радість Мою повну. ¹⁴ Я дав їм слово Твоє, і світ зненавдив їх, тому що вони не від світу, як і Я не від світу. ¹⁵ Не благаю, щоб Ти взяв їх від світу, але щоб зберіг їх від зла. ¹⁶ Вони не від світу, як і Я не від світу. ¹⁷ Освяти їх істиною Твоею; слово Твоє є істина. ¹⁸ Як Ти послав Мене у 57

[26] Рим. 8, 34. [27] Ін 17, 25. [32] Мф 26, 31. Мк 14, 27. [33] 1 Ін 4, 4; 5, 4. 1 Кор. 15, 57.

Глава 17. [1] Ін 12, 23. [2] Дан. 7, 14. Мф 28, 18. Євр. 2, 5–8. [3] Ін 6, 29. 1 Ін

3, 23. [5] Одкр. 5, 12. [6] Ін 18, 9. [8] Ін 16, 27. [10] Ін 16, 15. [11] Ін 10, 30. Еф. 4, 3. [12] Пс. 108, 17, 8. Ін 18, 9. [14] Ін 8, 23. [17] Пс. 118, 142. Ін 14, 6. [18] Іс. 61, 1.

світ, так і Я послав їх у світ. ¹⁹ І за них Я освячую Себе, щоб і вони були освячені істиною. ²⁰ Не за них же тільки благаю, але й за віруючих у Мене за словом їхнім. ²¹ Щоб усі були єдине: як Ти, Отче, в Мені, і Я в Тобі, так і вони нехай будуть в Нас єдине, – щоб увірував світ, що Ти послав Мене. ²² І славу, яку Ти дав Мені, Я дав їм: щоб були єдине, як і Ми єдине; ²³ Я в них, і Ти в Мені; щоб вони були звершені в єдності, і щоб зрозумів світ, що Ти послав Мене і полюбив їх, як полюбив Мене. ²⁴ Отче! Ті, кого Ти дав Мені, хочу, щоб там, де Я, і вони були зі Мною, щоб бачили славу Мою, яку Ти дав Мені, тому що полюбив Мене раніше від створення світу. ²⁵ Отче Праведний! І світ Тебе не пізнав; а Я пізнав Тебе, і ці пізнали, що Ти послав Мене. ²⁶ І Я відкрив їм ім'я Твоє і відкрив, щоб любов, якою Ти полюбив Мене, в них була, і Я в них.

58 **18** Сказавши це, Ісус вийшов з учениками Своїми на той бік потоку Кедрону, де був сад, в який увійшов Сам і ученики Його.

² Знав же це місце й Іуда, зрадник Його, тому що Ісус часто збирався там з учениками Своїми. ³ Отже, Іуда, взявши загін воїнів та слуг первосвящеників і фарисеїв, приходить туди з ліхтарями і світильниками та зброєю. ⁴ Ісус же, знаючи все, що з Ним буде, вийшов і сказав їм: кого шукаєте? ⁵ Йому відповіли: Ісуса Назорея. Ісус говорить їм: це Я. Стояв же з ними й Іуда, зрадник Його. ⁶ І коли

сказав їм: це Я, – вони відступили назад і впали на землю. ⁷ Знову запитав їх Ісус: кого шукаєте? Вони сказали: Ісуса Назорея. ⁸ Ісус відповів: Я сказав вам, що це Я; отже, якщо Мене шукаєте, залиште цих, нехай ідуть. ⁹ Щоб збулося сказане слово: з тих, якого Ти дав Мені, Я не погубив нікого. ¹⁰ Симон же Петро, маючи меч, витяг його і вдарив раба первосвященика і відсік йому праве вухо. Ім'я раба було Малх. ¹¹ Але Ісус сказав Петрові: сховай меч у піхви; невже Мені не пити чаші, яку дав Мені Отець? ¹² Тоді воїни, і тисяцький, і слуги юдейські взяли Ісуса і зв'язали Його.

¹³ І відвели Його спершу до Анни, бо він був тестем Каяфи, який був первосвящеником того року. ¹⁴ Це був той Каяфа, який дав пораду юдеям, що краще одному чоловікові вмерти за народ.

¹⁵ Услід за Ісусом ішли Симон Петро та інший ученик; ученик же той був знайомий первосвященикові і ввійшов з Ісусом у двір первосвященика. ¹⁶ А Петро стояв зовні при дверях. Потім ученик, який був знайомий первосвященикові, вийшов і сказав воротарці, і ввів Петра. ¹⁷ І ось рабиня-воротарка каже Петрові: чи ти не з учеників Цього Чоловіка? Він сказав: ні. ¹⁸ Тим часом раби і слуги, розпаливши вогнище, бо було холодно, стояли і грілися. Петро також стояв з ними і грівся.

¹⁹ Первосвященик же запитав Ісуса про учеників Його і про вчення Його. ²⁰ Ісус відповів йому: Я

[19] Євр. 9, 14. [21] Ін 17, 11. [24] Ін 12, 26. [26] Ін 15, 15.

Глава 18. [1] Мф 26, 36. [3] Мф 26, 47. Мк 14, 43. Лк 22, 47. Діян. 1, 16. [9]

Ін 17, 6, 12. [10] Мф 26, 51. [13] Мф 26, 57. Мк 14, 53. Лк 22, 54. [14] Ін 11, 50. [17] Мф 26, 69. Мк 14, 66. Лк 22, 56.

говорив світові відкрито; Я завжди навчав у синагогах і в храмі, де завжди юдеї сходяться, і таємно не говорив нічого. ²¹ Чого запитуєш Мене? Запитай тих, які чули, що Я говорив їм; ось ці знають, що Я говорив. ²² Коли Він сказав це, один із слуг, що стояв близько, ударив Ісуса по щоці, кажучи: так відповідаєш Ти первосвященникові? ²³ Ісус відповів йому: якщо Я сказав зле, то доведи, що зле, а коли добре, за що ти б'єш Мене? ²⁴ Анна відіслав Його зв'язаного до первосвященника Каяфи.

²⁵ А Симон-Петро стояв і грівся. Тут сказали йому: чи не з учеників Його і ти? Він відкріся і сказав: ні. ²⁶ Один з рабів первосвященника, родич того, якому Петро відсік вухо, говорить: чи я не бачив тебе з Ним у саду? ²⁷ Петро знову відкріся, і зараз же заспівав півень.

59 ²⁸ Від Каяфи повели Ісуса до преторії. Був ранок; і вони не ввійшли у преторію, щоб не осквернитися, але щоб можна було їсти паску. ²⁹ Пилат вийшов до них і сказав: у чому ви звинувачуєте Чоловіка Цього? ³⁰ Вони сказали йому у відповідь: якби Він не був злочинець, ми не видали б Його тобі. ³¹ Пилат сказав їм: візьміть Його ви, і за законом вашим судіть Його. Юдеї сказали йому: нам не дозволено віддавати на смерть нікого, –

³² щоб справдилося слово Ісусове, яке Він сказав, даючи зрозуміти, якою смертю мав померти.

³³ Тоді Пилат знову ввійшов у преторію, покликав Ісуса і сказав йому: чи не Ти Цар Юдейський?

³⁴ Ісус відповів йому: чи від тебе ти говориш це, чи інші сказали тобі про Мене? ³⁵ Пилат відповів: хіба я юдеї? Твій народ і первосвященники видали Тебе мені; що Ти зробив? ³⁶ Ісус відповів: Царство Мое не від світу цього: якби від світу цього було Царство Мое, то слуги Мої змагалися б за Мене, щоб Я не був виданий юдеям; але нині Царство Мое не звідси. ³⁷ Пилат сказав йому: отже, Ти Цар? Ісус відповів: ти говориш, що Я Цар. Я для того народився і для того прийшов у світ, щоб свідчити про істину; кожен, хто від істини, слухається голосу Мого.

³⁸ Пилат сказав йому: що є істина? І, сказавши це, знову вийшов до юдеїв і сказав їм: я ніякої провини не знаходжу в Ньому. ³⁹ Є ж у вас звичай, щоб я одного відпускав вам на Пасху; чи хочете, відпущу вам Царя Юдейського?

⁴⁰ Тоді знову закричали всі, кажучи: не Його, а Варавву. Варавва ж був розбійник.

19 Тоді Пилат узяв Ісуса і звелів бити Його. ² І воїни, сплівши вінець з терну, поклали йому на голову, і одягли Його в багрянлицю, ³ і говорили: радуйся, Царю Юдейський! І били Його по щоках. ⁴ Пилат знову вийшов і сказав їм: ось я виводжу Його до вас, щоб ви знали, що я не знаходжу в Ньому ніякої провини. ⁵ Тоді вийшов Ісус у терновому вінці і в багрянлиці. І сказав їм Пилат: це –

[24] Мф 26, 57. Мк 14, 53. Лк 22, 54. [28] Мф 27, 2. Мк 15, 1. Лк 22, 66. [32] Мф 20, 19. [33] Мф 27, 11. Мк 15, 2. Лк 23, 3. [36] Дан. 2, 44. [37] 1 Тим. 6, 13.

[39] Мф 27, 15. Мк 15, 6. Лк 23, 17. [40] Діян. 3, 14.

Глава 19. [1] Мф 27, 26. Мк 15, 15. [4] Ін 18, 38. Діян. 3, 13.

60 Чоловік! ⁶ Коли ж побачили Його первосвященики і слуги, то закричали: розіпни, розіпни Його! Пилат говорить їм: візьміть Його ви, і розіпніть; бо я не знаходжу в Ньому провини. ⁷ Юдеї відповіли йому: ми маємо закон, і за законом нашим Він повинен умерти, тому що зробив Себе Сином Божим. ⁸ Пилат же, почувши це слово, ще більше злякався. ⁹ І знов увійшов у преторію і сказав Ісусові: звідки Ти? Але Ісус відповіді не дав йому. ¹⁰ Пилат же каже йому: чи мені не відповідаєш? Хіба не знаєш, що я маю владу розіп'яти Тебе, і владу маю відпустити Тебе? ¹¹ Ісус відповів: ти не мав би наді Мною ніякої влади, якби не було тобі дано звище. Тому більший гріх на тому, хто видав Мене тобі. ¹² З того часу Пилат намагався відпустити Його. Юдеї ж кричали: якщо відпустиш Його, ти не друг кесареві; всякий, хто робить себе царем, протривить кесареві. ¹³ Пилат, почувши це слово, вивів Ісуса і сів на судилищі, на місці, що зветься ліфостротон*, а по-єврейськи – гаввафа. ¹⁴ Тоді була п'ятниця перед Пасхою, близько шостої години. І сказав Пилат юдеям: це Цар ваш! ¹⁵ Вони ж закричали: візьми, візьми і розіпни Його! Пилат говорить їм: чи Царя вашого розіпну? Первосвященики відповіли: немає в нас царя, крім кесаря.

¹⁶ І тоді він видав Його їм на розп'яття. І взяли Ісуса, і пове-

ли. ¹⁷ І, несучи хрест Свій, Він вийшов на місце, що зветься Лобне, по-єврейськи Голгофа; ¹⁸ там розіп'яли Його, і з Ним двох інших, з одного і другого боку, а посередині Ісуса. ¹⁹ Пилат же написав і напис і виставив на хресті. Написано було: Ісус Назорей, Цар Юдейський. ²⁰ Цей напис читало багато юдеїв, тому що місце, де був розіп'ятий Ісус, було недалеко від міста, і написано було єврейською, грецькою, римською мовами. ²¹ Первосвященики ж юдейські сказали Пилатові: не пиши: Цар Юдейський, але що Він говорив: Я Цар Юдейський. ²² Пилат відповів: що я написав – те написав. ²³ Воїни ж, коли розіп'яли Ісуса, взяли одяг Його і розділили на чотири частини, кожному воїнові по частині, і хітон. Хітон же був не зшитий, а весь зітканий згори. ²⁴ Виріпили між собою: не будемо роздирати його, а киньмо жереб на нього, кому буде, – щоб збулося сказане в Писанні: розділили ризи Мої між собою, за одяг Мій кидали жереб. Так воїни і зробили.

²⁵ Біля хреста Ісуса стояли Мати Його і сестра Матері Його, Марія Клеопова, і Марія Магдалина. ²⁶ Ісус, побачивши Матір і ученика, що тут стояв, якого любив, говорить до Матері Своєї: Жюно! Це – син Твій. ²⁷ Потім каже ученикові: це – Мати твоя! І з цього часу ученик взяв її до себе.

²⁸ Після того Ісус, знаючи, що вже усе звершилося, щоб справдилося Писання, говорить: пити!

* Кам'яний поміст.

[6] Мф 27, 23. Мк 15, 14. Лк 23, 4. Діян. 13, 28. [7] Втор. 18, 20. [9] Іс. 53, 7. Ін 18, 33. [11] Лк 22, 53. [17] Мф 27, 33. Мк 15, 22. Лк 23, 33. Євр. 13, 12. [23]

Мф 27, 35. Мк 15, 24. Лк 23, 34. [24] Пс. 21, 19. [25] Лк 2, 35. [28] Пс. 68, 22. Мф 27, 48.

²⁹ Стояла тут посудина, повна оцту. Воїни, намочивши оцтом губку і настромивши її на тростину, піднесли до уст Його. ³⁰ Коли ж спробував оцту Ісус, сказав: звершилось! І, схиливши голову, віддав дух.

³¹ А оскільки тоді була п'ятниця, то юдеї, щоб не залишати тіл на хресті в суботу [бо та субота була Великдень], просили Пилата, щоб перебити їхні голінки і зняти їх. ³² Отже, прийшли воїни і в першого перебили голінки, і в другого, розіп'ятого з Ним. ³³ А коли, підійшовши до Ісуса, побачили, що Він уже помер, то не перебили в Нього голінок. ³⁴ Але один з воїнів списом проколов Йому ребра, і відразу витекли кров і вода. ³⁵ І той, що бачив, засвідчив, – і свідчення його правдиве. Він знає, що говорить правду, щоб ви повірили. ³⁶ Бо це сталося, щоб справдилося Писання: кість не розломиться в Нього. ³⁷ Також і в іншому місці Писання говориться: будуть дивитися на Того, Якого прокололи.

62 ³⁸ Після цього Йосиф з Аримафеї, ученик Ісуса, але таємний – з остраху перед юдеями, просив Пилата, щоб зняти тіло Ісуса; і Пилат дозволив. Він пішов і зняв тіло Ісуса. ³⁹ Прийшов також і Никодим, який приходив раніше до Ісуса вночі, і приніс суміш смирни та алое, близько сотні літрів. ⁴⁰ Отже, вони взяли тіло Ісуса і обгорнули пеленами з пахощами, як за звичаєм поховання в юдеїв. ⁴¹ На тому місці, де Його розіп'яли,

був сад, і в саду новий гріб, в якому ще ніхто ніколи не був покладений. ⁴² Там і поклали Ісуса ради п'ятниці юдейської, тому що гріб був близько.

20 У перший же день після суботи Марія Магдалина приходить до гробу вранці, коли було ще темно, і бачить, що камінь відвалений від гробу. ² Отже, біжить і приходить до Симона-Петра та до іншого ученика, якого любив Ісус, і каже їм: узяли Господа з гробу і не знаємо, де поклали Його. ³ Негайно ж вийшли Петро та інший ученик і пішли до гробу. ⁴ Вони бігли обидва разом; але інший ученик біг швидше за Петра і прибув до гробу перший. ⁵ І, нахилившись, побачив, що лежать пелени; але не ввійшов. ⁶ Слідом за ним прийшов Симон-Петро, і ввійшов у гріб, і побачив одні лиш пелени, що лежали; ⁷ а хустина, яка була на голові Його, лежала згорнена не з пеленами, а осторонь, на іншому місці. ⁸ Тоді ввійшов і інший ученик, що раніше прийшов до гробу, і побачив, і увірував. ⁹ Бо вони ще не знали Писання, що Йому належало воскреснути з мертвих. ¹⁰ Тоді ученики знову повернулися до себе.

64 ¹¹ Марія стояла зовні біля гробу і плакала; і, коли плакала, нахилилася до гробу, ¹² і бачить двох ангелів у білому, що сиділи – один в головах, а другий в ногах, де лежало тіло Ісусове. ¹³ І вони кажуть їй: жоно, чого плачеш? Говорить їм: взяли Господа мого, і не знаю, де поклали Його. ¹⁴ Сказавши

[31] Втор. 21, 23. [36] Вих. 12, 46. Чис. 9, 12. [37] Зах. 12, 10. Одкр. 1, 7. [38] Мф 27, 57. Мк 15, 43. Лк 23, 50. [39] Ін 3, 2; 7, 50.

Глава 20. [1] Мф 28, 1. Мк 16, 1. Лк 24, 1. [6] Лк 24, 12. [9] Пс. 15, 10. Іс. 53, 11. Іона 2, 1. [11] Мф 28, 1. Мк 16, 5. [14] Мф 28, 9. Мк 16, 9.

це, обернулася назад і побачила Ісуса, Який стояв, але не впізнала, що це Ісус. ¹⁵ Говорить їй Ісус: жоно, чого плачеш? Кого шукаеш? Вона, думаючи, що це садівник, каже Йому: господарю, якщо ти забрав Його, скажи мені, де ти поклав Його, і я візьму Його. ¹⁶ Ісус говорить їй: Маріє! Вона, обернувшись, каже Йому: Раввуні! Що означає: Учителю! ¹⁷ Ісус говорить їй: не доторкайся до Мене, бо Я ще не зійшов до Отця Мого; а йди до братів Моїх і скажи їм: іду до Отця Мого і Отця вашого, і до Бога Мого і Бога вашого. ¹⁸ Марія Магдалина прийшла і сповістила ученикам, що бачила Господа і що Він це сказав їй.

65 ¹⁹ Того ж першого дня після суботи, ввечері, коли двері дому, де зібралися ученики Його, були замкнені з остраху перед юдеями, прийшов Ісус і став посередині, і каже їм: мир вам! ²⁰ Сказавши це, Він показав їм руки, і ноги, і ребра Свої. Ученики зраділи, побачивши Господа. ²¹ Ісус же сказав їм вдруге: мир вам! Як послав Мене Отець, так і Я посилаю вас. ²² Сказавши це, Він дихнув і говорить їм: прийміть Духа Святого. ²³ Кому відпустите гріхи, тим відпустяться, на кому залишите, залишаться. ²⁴ Фома ж, один з дванадцятьох, який звався Близнюком, не був тут з ними, коли приходив Ісус. ²⁵ Інші ученики сказали йому: ми бачили Господа. Він же сказав їм: якщо не побачу на руках Його рани від цвяхів і не вкладу пальця мого в рани від

цвяхів, і не вкладу руки моєї в ребра Його, не повірю.

²⁶ Через вісім днів ученики Його знову були в домі, й Фома з ними. Прийшов Ісус, коли двері були замкнені, став посеред них і сказав: мир вам! ²⁷ Потім говорить Фомі: дай палець твій сюди і подивись на руки Мої; подай руку твою і вклади в ребра Мої, і не будь невірним, але вірним. ²⁸ Фома у відповідь сказав Йому: Господь мій і Бог мій! ²⁹ Ісус говорить йому: ти повірив, тому що побачив Мене; блаженні ті, що не бачили й увірували.

³⁰ Багато інших чудес сотворив Ісус перед учениками Своїми, про які не написано в цій книзі. ³¹ Це ж написано, щоб ви увірували, що Ісус є Христос, Син Божий, і, віруючи, мали життя в ім'я Його.

21 Після того знову явився 66

Ісус ученикам Своїм по воскресінні з мертвих біля моря Тиберіадського. Явився ж так: ² були разом Симон-Петро, і Фома, званий Близнюком, і Нафанаїл з Кани галилейської, і сини Зеведеєві, і двоє інших з учеників Його.

³ Симон-Петро говорить їм: йду ловити рибу. Кажуть йому: йдемо і ми з тобою! Пішли і відразу ввійшли в човен, і не впіймали в ту ніч нічого. ⁴ А коли вже настав ранок, Ісус стояв на березі; але ученики не впізнали, що це Ісус. ⁵ Ісус говорить їм: діти, чи є у вас яка їжа? Вони відповіли: ні. ⁶ Він же сказав їм: закиньте сіті з правого боку човна і впіймаєте. Вони закинули, і вже не могли витягти

[17] Пс. 21, 23. Мф 28, 10. Рим. 8, 29. Євр. 2, 11. [19] Мк 16, 14. Лк 24, 36. Діян. 13, 31. 1 Кор. 15, 5, 7. [20] Ін 16, 22. [21] Ін 17, 18. [23] Мф 16, 19; 18, 18.

[25] Ін 19, 34. [29] 1 Пет. 1, 8. 2 Кор. 5, 7. [30] Ін 21, 25. [31] Ін 3, 15. Рим. 15, 4.

Глава 21. [1] Мф 28, 7. [4] Лк 24, 16.

через велику кількість риби. ⁷Тоді ученик, якого любив Ісус, говорить Петрові: це Господь. Симон же Петро, почувши, що це Господь, оперезався одягом, бо він був нагий, і кинувся в море. ⁸А інші ученики припливли човном, бо недалеко були від землі, ліктів близько двохсот, і тягли сіть з рибою. ⁹А коли вийшли на землю, бачать розкладене вогнище, і рибу, що на ньому лежала, і хліб. ¹⁰Ісус говорить їм: принесіть тієї риби, яку ви тепер упіймали. ¹¹Симон-Петро пішов і витяг на землю сіть, повну великих рибин – сто п'ятдесят три; і від такої кількості риби не прорвалася сіть. ¹²Ісус говорить їм: ідіть обідайте. Ніхто ж з учеників не посмів запитати Його: хто Ти? Бо знали, що це Господь. ¹³Ісус підходить, бере хліб і дає їм, також і рибу. ¹⁴Це вже втретє явився Ісус ученикам Своїм по воскресінні Своему з мертвих.

67 ¹⁵Коли ж вони обідали, Ісус каже Симону-Петрові: Симоне Іонин! Чи любиш ти Мене більше, ніж вони? Петро каже Йому: так, Господи! Ти знаєш, що я люблю Тебе. Ісус говорить йому: паси ягнят Моїх. ¹⁶Ще говорить йому вдруге: Симоне Іонин! Чи любиш ти Мене? Петро говорить Йому: так, Господи! Ти знаєш, що я люблю Тебе. Ісус говорить йому: паси вівці Мої. ¹⁷Говорить йому втретє:

Симоне Іонин! Чи любиш ти Мене? Петро засмутився, що втретє спитав його: чи любиш ти Мене? І сказав Йому: Господи! Ти все знаєш: Ти знаєш, що я люблю Тебе. Ісус говорить йому: паси вівці Мої. ¹⁸Істинно, істинно кажу тобі: коли ти був молодий, то підперізувався сам і ходив, куди хотів; коли ж постарієш, то простягнеш руки твої й інший підпереже тебе і поведе, куди не хочеш. ¹⁹Це Він сказав, щоб зрозуміли, якою смертю *Петро* прославить Бога. І, сказавши це, говорить йому: йди за Мною. ²⁰Петро ж, обернувшись, бачить, що йде за ним ученик, якого любив Ісус і який на вечері, припавши до грудей Його, сказав: Господи, хто видасть Тебе? ²¹Побачивши його, Петро говорить Ісусові: Господи, а він що? ²²Ісус говорить йому: якщо Я хочу, щоб він залишився, доки прийду, що тобі до того? Ти йди за Мною. ²³І рознеслося це слово поміж братами, що ученик той не помре. Але Ісус не сказав йому, що не помре, але: якщо Я хочу, щоб він залишився, доки прийду, що тобі до того? ²⁴Це той ученик, що свідчить про це і написав це; і знаємо, що правдиве свідчення його. ²⁵Багато й іншого сотворив Ісус; але, коли б написати про те докладно, то, думаю, і сам світ не вмів би написаних книг. Амінь.

[13] Діян. 10, 41. [16] Діян. 20, 28. 1 Пет. 5, 2. [18] 2 Пет. 1, 14. [20] Ін 13, 23. [24]

Ін 19, 35. [25] Ін 20, 30.

ДІЯННЯ СВЯТИХ АПОСТОЛІВ

1 **1** Першу книгу я написав тобі, Феофіле, про все, що Ісус творив і чого вчив від початку ² до того дня, коли Він вознісся, давши через Святого Духа повеління апостолам, яких Він обрав ³ і перед якими після страждань Своїх являв Себе живим з багатьма вірними доказами, протягом сорока днів являючись їм і говорячи про Царство Боже.

⁴ І, зібравши їх, Він звелів їм: “Не відлучайтесь із Єрусалима, а чекайте обіцяного від Отця, про що ви чули від Мене, ⁵ бо Іоан хрестив водою, а ви, через кілька днів після цього, будете охрещені Духом Святим”. ⁶ Тому вони, зійшовшись, питали Його, кажучи: “Чи не в цей час, Господи, відновлюєш Ти царство Ізраїлеві?” ⁷ Він же сказав їм: “Не ваша справа знати часи й строки, які поклав Отець у Своїй владі, ⁸ але ви приймете силу, коли зійде на вас Дух Святий; і будете Моїми свідками в Єрусалимі та по всій Юдеї й Самарії та аж до краю землі”. ⁹ Сказавши це, Він вознісся перед їх-

німи очима, і хмара взяла Його з очей їхніх. ¹⁰ І коли вони дивилися на небо, під час вознесення Його, раптом перед ними стали два мужі в білому одязі ¹¹ і сказали: “Мужі галилейські, чого ви стоїте і дивитесь на небо? Цей Ісус, Який вознісся від вас на небо, прийде так само, як ви бачили Його, коли Він сходив на небо”.

¹² Тоді вони повернулися до **2** Єрусалима з гори, що зветься Елеон і знаходиться поблизу Єрусалима, на відстані суботньої путі. ¹³ І, прийшовши, увійшли до світлиці, де й перебували: Петро та Яків, Іоан та Андрій, Филип та Фома, Варфоломій та Матфей, Яків Алфеїв та Симон Зилот, і Іуда, Яковів. ¹⁴ Усі вони однодушно перебували у молитві й благанні, з деякими жінками і Марією, Матір'ю Ісуса, та з братами Його.

¹⁵ У ті дні Петро, ставши посеред учеників, ¹⁶ сказав [зібралось ж близько ста двадцяти чоловік]: “Мужі-браття! Належало статися тому, що у Писанні провістив Дух Святий устами Давидовими про

Глава 1. [1] Лк 1, 3. [2] Мк 16, 15. Ін 20, 21. [3] Мф 28, 7. Мк 16, 14. [4] Лк 24, 49. Ін 14, 26. [5] Мф 3, 11. Мк 1, 8. [6] Дан. 7, 18, 27. Ам. 9, 11. [8] Лк 24,

49. Діян. 2, 32. [9] Мк 16, 19. Лк 24, 51. [11] Дан. 7, 13. Мф 25, 31; 26, 64. 1 Сол. 1, 10. Одкр. 1, 7. [13] Мф 10, 2. [16] Пс. 40, 10. Ін 13, 18; 18, 3.

Іуду, колишнього вождя тих, що взяли Ісуса; ¹⁷ він був зарахований до нас і одержав жереб служіння цього; ¹⁸ але придбав землю несправедною мздою і, коли звалився додолу, розпалося черевом його і випали всі нутроці його; ¹⁹ і це стало відомо всім жителям Єрусалима, тому й земля та названа їхньою мовою “Акелдама”, тобто “Земля крови”. ²⁰ У книзі ж Псалмів написано: “Нехай опустіє двір його, і нехай не буде пожительця у ньому; і гідність його нехай прийме інший”. ²¹ Отже, треба, щоб один із тих, котрі були з нами увесь час, коли перебував і ходив із нами Господь Ісус, ²² починаючи від хрещення Іоанового до того дня, коли Він вознісся від нас, був разом з нами свідком воскресіння Його”. ²³ І поставили двох: Йосифа, званого Варсавою, якого прозвали Юстом, та Матфея. ²⁴ І, помолившись, сказали: “Ти, Господи, Серцезнавче всіх, покажи з цих двох одного, якого Ти обрав ²⁵ прийняти жереб цього служіння і апостольства, від якого відпав Іуда, щоб іти у своє місце”. ²⁶ І кинули про них жереб, і впав жереб на Матфея, і зарахували його до одинадцятьох апостолів.

3 2 Коли настав день П’ятдесятниці, усі вони були однодушно вкупі. ² І раптом зчинився шум з неба, ніби від сильного вітру, і наповнив увесь дім, де вони перебували. ³ І з’явилися їм розділені язики, мов вогненні, і спочили по одному на кожному з них. ⁴ І сповнилися всі Духа Святого, і поча-

ли говорити іншими мовами, як Дух давав їм провіщати.

⁵ У Єрусалимі ж перебували юдеї, люди побожні, з усякого народу під небесами. ⁶ Коли зчинився цей шум, зібрався народ і схвилювався; бо кожний чув, що вони говорять його мовою. ⁷ І всі були вражені і дивувалися, кажучи один до одного: “Чи не всі ці, які говорять, галілеяни?” ⁸ Як же ми чуємо кожен свою рідну мову, в якій народилися. ⁹ Парфяни, і мідяни, і еламіти, і жителі Месопотамії, Юдеї і Каппадокії, Понту та Асії, ¹⁰ Фригії і Памфілії, Єгипту і країв Лівії, прилеглих до Киринеї, і захожі з Риму, юдеї та прозеліти*, ¹¹ критяни й аравитяни, чуємо, що вони говорять нашими мовами про великі діла Божі?” ¹² І дивувалися всі і, не розуміючи, казали один одному: “Що це значить?” ¹³ А інші, глузуючи, говорили: “Вони напилися вина”.

¹⁴ Петро ж, ставши з одинадцятьма, **4** підвищив голос свій і промовив до них: “Мужі юдейські і всі жителі Єрусалима! Нехай це буде відомо вам, і вислухайте слова мої: ¹⁵ вони не п’яні, як ви думаете, бо зараз третя година дня; ¹⁶ але це те, що провіщав пророк Іоїль: ¹⁷ “І буде в останні дні, говорить Господь, – виллю Я від Духа Мого на всяку плоть; і будуть пророкувати сини ваші й дочки ваші, і юнаки ваші видіння бачитимуть, і старці ваші сновидіннями наставлені будуть. ¹⁸ І на рабів Моїх і на

* Навернені з язичників.

[18] Мф 27, 5. [20] Пс. 68, 26; 108, 8.

Глава 2. [1] Лев. 23, 16. Втор. 16, 9.

[2] Мф 3, 11. Діян. 1, 5; 11, 15; 19, 6. [4]

Мк 16, 17. 1 Кор. 12, 10, 28. [17] Іс. 44, 3. Зах. 12, 10. Ін 7, 39. Діян. 11, 28; 16, 9; 21, 9.

рабинь Моїх у ті дні виллю від Духа Мого, і будуть пророкувати.¹⁹ І покажу чудеса вгорі на небі і знамення внизу на землі, кров і вогонь і куріння диму.²⁰ Сонце перетвориться на темряву і місяць на кров, перш ніж прийде день Господній, великий і славний.²¹ І буде: усякий, хто прикличе ім'я Господнє, спасеться”.²² Мужі ізраїльські! Вислухайте слова ці: Ісуса Назорея, Мужа, засвідченого вам від Бога силами й чудесами і знаменнями, які Бог створив через Нього серед вас, як і самі знаєте,²³ Його [Ісуса] визначеного радою і передбаченням Божим виданого, ви взяли і, пригвоздивши руками беззаконних, убили;²⁴ але Бог воскресив Його, розірвавши пута смерті: тому що їй неможливо було втримати Його.²⁵ Бо Давид говорить про Нього: “Я бачив Господа перед собою завжди, бо Він праворуч мене, щоб я не похитнувся.²⁶ Від того зраділо серце моє і звеселився язик мій; навіть і плоть моя спочине в упованні,²⁷ бо Ти не залишиш душі моєї в пеклі і не даси святому Твоєму побачити тління.²⁸ Ти дав мені пізнати путь життя; Ти сповниш мене радістю перед лицем Твоїм”.²⁹ Мужі-браття, нехай буде дозволено з дерзновенням сказати вам про праотця Давида, що він і помер і був похований, і гріб його у нас до цього дня.³⁰ Будучи ж пророком і знаючи, що Бог з клятвою обіцяв йому від плоду стегон його воздвигнути Христа у плоті й посадити на престолі

його,³¹ він, передбачивши, сказав про воскресіння Христове, що не залишиться душа Його у пеклі, і плоть Його не побачить тління.³² Цього Ісуса Бог воскресив, чого всі ми свідки.³³ Отже, Він, будучи вознесений десницею Божою і прийнявши від Отця обітницю Святого Духа, дарував те, що ви нині бачите і чуєте.³⁴ Бо Давид не зійшов на небеса; але сам говорить: “Сказав Господь Господеві моему: сиди праворуч Мене,³⁵ доки покладу ворогів Твоїх до підніжжя ніг Твоїх”.³⁶ Отже, твердо знай, весь дім Ізраїлів, що Бог учинив Господом і Христом цього Ісуса, Якого ви розп'яли”.

³⁷ Почувши це, вони зворушилися серцем і сказали Петрові та іншим апостолам: “Що нам робити, мужі-браття?”³⁸ Петро ж сказав їм: “Покайтеся, і нехай охреститься кожен із вас в ім'я Ісуса Христа на відпущення гріхів; і приймете дар Святого Духа,³⁹ бо вам належить обітниця, і дітям вашим, і всім дальнім, кого тільки покличе Господь Бог наш.⁴⁰ І іншими багатьма словами він свідчив і умовляв, кажучи: “Спасайтеся від роду цього лукавого”.⁴¹ Отже, ті, які охоче прийняли слово його, охрестилися; і приєдналося того дня близько трьох тисяч душ.⁴² Вони ж постійно перебували в ученні апостолів, і в єднанні та переломленні хліба, і в молитвах.⁴³ Був же у кожній душі страх; і багато чудес і знамень сталося через апостолів у Єрусалимі.⁴⁴ Усі ж віруючі були разом і мали все

[21] Іоїл. 2, 28–32. Рим. 10, 13. [24] Ін 10, 18. Діян. 3, 15; 4, 10. [28] Пс. 15, 8–11. [29] 3 Цар. 2, 10. Діян. 13, 36. [30] 2 Цар. 7, 12. Пс. 131, 11. 2 Цар. 7, 19; 23, 2. Лк 1,

69. [31] Пс. 15, 10. Діян. 13, 37. [32] Ін 15, 27. Діян. 3, 15. [33] Ін 14, 16. [34] Мф 22, 44. [35] Пс. 109, 1. [36] Мф 28, 18. [39] Єр. 31, 34. Діян. 3, 25. [44] Діян. 4, 32.

спільне. ⁴⁵ І продавали майно і всяку власність, і ділили між усіма, зважаючи на потребу кожного. ⁴⁶ І щодня однодушно перебували у храмі і, переломлюючи по домах хліб, приймали їжу в радості та простоті серця, ⁴⁷ хвалячи Бога і перебуваючи в любові у всього народу. Господь же щодня залучав до Церкви тих, хто спасався.

7 3 Петро та Іоан о дев'ятій годині йшли разом до храму на молитву. ² І був там чоловік, кривий від утроби матері своєї, якого приносили й клали щодня перед дверима храму, що називалися Красними, просити милостині в тих, хто входив до храму. ³ Він, побачивши Петра та Іоана, що мали ввійти до храму, просив у них милостині. ⁴ Петро з Іоаном, пильно вглянувшись у нього, сказали: “Глянь на нас”. ⁵ І він пильно дивився на них, сподіваючись що-небудь одержати від них. ⁶ Але Петро сказав: “Срібла й золота у мене нема; а що маю, те даю тобі: в ім'я Ісуса Христа Назорея встань і ходи”. ⁷ І, взявши його за праву руку, підвів; і одразу зміцніли його ступні й коліна, ⁸ і, скочивши, він устав і почав ходити, і ввійшов із ними до храму; і ходив та скакав, хвалячи Бога. ⁹ І весь народ бачив, що він ходить і хвалить Бога; ¹⁰ і пізнали його, що це був той, який сидів біля Красних дверей храму ради милостині; і сповнилося жаху й подиву з того, що сталося з ним.

¹¹ Оскільки зцілений кривий не відходив від Петра та Іоана, то весь народ, дивуючись, збігся до них у притвор, що називається Соломоновим. ¹² Побачивши це, Петро сказав народові: “Мужі ізраїльські! Чого дивуетесь цьому, або чого на нас так дивитесь; ніби ми своєю силою чи побожністю зробили те, що він ходить? ¹³ Бог Авраама та Ісаака і Якова, Бог отців наших, прославив Сина Свого Ісуса, Якого ви зрадили та від Якого ви відреклись перед Пилатом, коли він хотів звільнити Його. ¹⁴ Але ви від Святого і Праведного відреклись і просили дарувати вам чоловіка-вбивцю, ¹⁵ а Начальника життя вбили. Його Бог воскресив із мертвих, чого ми свідки. ¹⁶ І, ради віри в ім'я Його, ім'я Його зміцнило цього, котрого ви бачите і знаєте, і віра, яка від Нього, дарувала йому це зцілення перед усіма вами. ¹⁷ А втім, я знаю, браття, що ви, як і князі ваші, зробили це через невідання. ¹⁸ Бог же, як провістив устами всіх Своїх пророків постраждати Христу, так і зробив. ¹⁹ Отже, покайтеся і наверніться, щоб очистилися гріхи ваші, ²⁰ щоб настали часи втіхи від лиця Господа, і нехай пошле Він провіщеного вам Ісуса Христа, ²¹ Якого небо повинно було прийняти до часів здійснення всього, про що говорив Бог устами всіх святих Своїх пророків від віку. ²² Мойсей сказав отцям: “Господь Бог ваш дасть вам із братів ваших Пророка, як мене; слухай-

[46] Лк 24, 53. Діян. 20, 11. [47] Діян. 5, 14; 11, 21.

Глава 3. [8] Іс. 35, 6. [11] 3 Цар. 6, 3. [13] Діян. 5, 31. Флп 2, 9. [14] Мф 27, 20. Мк 15, 11. Лк 23, 18. Ін 18, 40. [15]

Діян. 2, 24, 32; 5, 32; 13, 30; 17, 31. [17] Лк 23, 34. Ін 16, 3. Діян. 13, 27. [18] Лк 24, 27. Діян. 26, 22. [20] Іс. 49, 10. [21] Ос. 2, 23; 3, 5. Ін 10, 16. [22] Мф 17, 5. Діян. 7, 37.

те Його в усьому, що говоритиме вам;²³ і станеться, що всяка душа, яка не послухає Пророка того, винищиться з народу”.²⁴ І всі пророки, від Самуїла і після нього, скільки їх не говорило, також провістили ці дні.²⁵ Ви сини пророків і завіту, що його заповідав Бог отцям вашим, кажучи Авраамові: “І в потомстві твоїм благословляться всі племена земні”.²⁶ Бог, воскресивши Сина Свого Ісуса, до вас перших послав Його благословити вас, відвертаючи кожного від злих діл ваших”.

10 **4** Коли вони говорили до народу, до них приступили священники й начальники охорони храму і саддукеї,² гніваючись на те, що вони навчають народ і проповідують в Ісусі воскресіння з мертвих;³ і наклали на них руки, і віддали їх під варту до ранку; бо вже був вечір.⁴ Багато з тих, хто слухав слово, увірували; і число таких людей було близько п'яти тисяч.

⁵ На другий день зібралися в Єрусалим начальники їхні, і старійшини та книжники,⁶ і первосвященик Анна, і Каяфа, і Іоан, і Олександр та інші з роду первосвященицького;⁷ поставивши їх посередині, питали: “Якою силою або яким іменем ви зробили це?”⁸ Тоді Петро, сповнившись Духа Святого, сказав їм: “Начальники народу і старійшини ізраїльські!⁹ Якщо від нас сьогодні вимагають відповіді за благодіяння немічному чоловікові, як він зцілювався,¹⁰ то нехай буде відомо всім вам і всьому народові ізраїльському, що

іменем Ісуса Христа Назорея, Якого ви розп'яли і Якого Бог воскресив із мертвих, Ним поставлений він перед вами здоровий.¹¹ Він є камінь, занедбаний вами, будівничими, Який став наріжним каменем, і нема ні в кому іншому спасіння,¹² бо немає іншого імені під небом, даного людям, яким належало б спастися нам”.

¹³ Побачивши сміливість Петра **11** та Іоана й примітивши, що вони люди некнижні й прості, [вони] дивувались, а разом з тим упізнавали їх, що вони були з Ісусом;¹⁴ а побачивши зціленого чоловіка, який стояв з ними, нічого не могли сказати проти.¹⁵ І, наказавши їм вийти геть із синедріону, міркували між собою,¹⁶ кажучи: “Що нам робити з цими людьми? Бо всім, хто живе в Єрусалимі, відомо, що через них сталося явне чудо, і ми не можемо відкинути цього;¹⁷ але, щоб це не розголосувалося більше в народі, погрозою заборонімо їм, щоб не говорили про це ім'я нікому з людей”.¹⁸ І, покликавши їх, заборонили їм зовсім говорити і вчити про ім'я Ісуса.¹⁹ Але Петро та Іоан сказали їм у відповідь: “Судіть, чи справедливо перед Богом слухати вас більше, ніж Бога?²⁰ Ми не можемо не говорити про те, що бачили й чули”.²¹ Вони ж, пригрозивши, відпустили їх, не маючи можливості покарати їх через народ, бо всі прославляли Бога за те, що сталося.²² Бо було понад сорок років тому чоловікові, з яким сталося це чудо зцілення.

[23] Втор. 18, 15, 18–19. [25] Бут. 12, 3. Діян. 2, 39. Рим. 9, 4. Гал. 3, 8. [26] Мф 10, 6. Діян. 13, 46.

Глава 4. [2] Діян. 23, 6. [6] Лк 3, 2. [8] Лк

12, 12. [11] Пс. 117, 22. Іс. 28, 16. Мф 21, 42. Мк 12, 10. Лк 20, 17. 1 Пет. 2, 6. Рим. 9, 33. [12] Діян. 10, 43. Кол. 1, 14, 20. 1 Сол. 5, 9. 1 Тим. 2, 5–6. [18] Діян. 5, 40. [19] Діян. 5, 29.

12 ²³ Коли їх відпустили, вони прийшли до своїх і переказали те, що говорили їм первосвященики й старійшини. ²⁴ Вони ж, вислухавши, однодушно піднесли голос до Бога й сказали: “Владико Боже, Що створив небо, й землю, і море та все, що є в них! ²⁵ Ти устами отця нашого Давида, раба Твого, сказав Духом Святим: “Чого заметушилися народи і люди задумують марне? ²⁶ Повстали царі земні, і князі зібралися разом на Господа й на Христа Його”. ²⁷ Бо справді зібралися у місті цьому на Святого Сина Твого Ісуса, помазаного Тобою, Ірод і Понтій Пилат з язичниками та народом ізраїльським, ²⁸ щоб зробити те, чому бути визначила наперед рука Твоя і рада Твоя. ²⁹ І нині, Господи, споглянь на погрози їхні і дай рабам Твоїм з усією сміливістю промовляти слово Твоє, ³⁰ коли Ти простягаєш руку Твою на те, щоб зцілення, знамення й чудеса творилися іменем Святого Сина Твого Ісуса”. ³¹ І після молитви їхньої захиталося місце, де вони зібралися, і сповнилися всі Духа Святого, і промовляли слово Боже з дерзновенням.

³² У людей, що увірували, було одне серце й одна душа; і ніхто нічого з майна свого не називав своїм, а все у них було спільне. ³³ Апостоли ж із великою силою свідчили про воскресіння Господа Ісуса Христа; і велика благодать була на всіх них. ³⁴ Не було між ними жодного вбогого; бо всі, хто володів землею або домами, продавали їх, приносили гроші за

продане ³⁵ і клали до ніг апостолів; і давалося кожному, хто чого потребував. ³⁶ Так Іосія, прозваний апостолами Варнавою, що значить “син утіхи”, левит, родом кіпрянин, ³⁷ у якого була своя земля, приніс гроші й поклав до ніг апостолів.

5 ¹³ Один же чоловік, на ім'я Ананія, з жінкою своєю Сапфірою, продав маєток, ² і затаїв з ціни, з відома і жінки своєї, а деяку частину приніс і поклав до ніг апостолів. ³ А Петро сказав: “Ананіє! Навіщо ти попустив сатані вкласти у серце твоє думку сказати неправду Духові Святому і втаїти з ціни за землю? ⁴ Чи не твоїм було те, що ти мав, і чи не ти володів тим, що одержав від продажу? Навіщо ти поклав у серці своєму так зробити? Ти сказав неправду не людям, а Богові”. ⁵ Почувши ці слова, Ананія впав мертвим; і великий страх охопив усіх, хто чув це. ⁶ Уставши, юнаки взяли його, винесли і поховали. ⁷ Години через три після цього прийшла й жінка його, не знаючи, що трапилося. ⁸ Петро ж спитав її: “Скажи мені, чи за стільки ви продали землю?” Вона відповіла: “Так, за стільки”. ⁹ А Петро сказав їй: “Що це ви змовилися спокусити Духа Господнього? Ось біля дверей ноги тих, які поховали чоловіка твого; і тебе винесуть”. ¹⁰ Раптом вона впала біля ніг його і вмерла. Юнаки, ввійшовши, знайшли її мертвою і, винісши, поховали поряд із чоловіком її. ¹¹ І великий страх охопив усю церкву і всіх, хто чув про це.

[26] Пс. 2, 1–2. [27] Іс. 61, 1. Мф 26, 3–4. Лк 1, 35; 4, 18. Ін 10, 36. [28] Мф 26, 24. [29] Діян. 13, 46. [31] Діян. 16, 26.

[32] Діян. 2, 44.

Глава 5. [3] Чис. 30, 3. Еккл. 5, 3.

14 ¹² Руками ж апостолів творилося в народі багато знамень і чудес; і всі однодушно перебували в притворі Соломоновому. ¹³ Із сторони ж ніхто не наважувався прилучитися до них, а народ величав їх. ¹⁴ А віруючих усе більше й більше приєднувалося до Господа, багато чоловіків та жінок, ¹⁵ так що й на вулиці виносили недужих і клали на постелях та ліжках, щоб хоч тінь Петра, який проходив, осінила кого з них. ¹⁶ До Єрусалима також сходилося багато людей з навколишніх міст, які приносили хворих та одержимих нечистими духами, і всі зцілювалися.

¹⁷ А первосвященик і з ним усі, які належали до ересі саддукейської, сповнилися заздрощів, ¹⁸ наклали руки свої на апостолів і кинули їх до загальної в'язниці. ¹⁹ Ангел же Господній уночі відчинив двері в'язниці і, вивівши їх, сказав: ²⁰ “Ідіть і, ставши у храмі, говоріть до народу всі ці слова життя”. ²¹ Вони, вислухавши, увійшли вранці до храму і навчали. А первосвященик і ті, які з ним, прийшовши, скликали синедріон та всіх старійшин із синів Ізраїлевих і послали до в'язниці привести апостолів. ²² Слуги ж, прийшовши, не знайшли їх у в'язниці і, повернувшись, доповіли, ²³ кажучи: “В'язницю ми знайшли замкненою з усією пильністю і зі сторожею, яка стояла перед дверима; але, відчинивши, ми не знайшли у ній нікого”. ²⁴ Почувши ці слова, первосвященик, начальник сторожі та [інші] первосвящени-

ки не могли зрозуміти, що б це означало. ²⁵ Але один якийсь прийшов і доніс їм, кажучи: “Ось мужі, яких ви ув'язнили, стоять у храмі і навчають народ”. ²⁶ Тоді начальник охорони пішов із служителями і привів їх без насильства, бо боялися народу, щоб не побили їх камінням. ²⁷ Привівши їх, поставили перед синедріоном; і спитав їх первосвященик, кажучи: ²⁸ “Чи не суворо заборонили ми вам учити про це ім'я? А ви ось наповнили Єрусалим ученням вашим і хочете навести на нас кров Чоловіка Того”. ²⁹ Петро ж і апостоли сказали у відповідь: “Богові треба коритися більше, ніж людям. ³⁰ Бог отців наших воскресив Ісуса, Якого ви вбили, повісивши на дереві. ³¹ Бог Своєю десницею возніс Його як Начальника і Спасителя, щоб дати Ізраїлеві покаяння і відпущення гріхів. ³² Свідки Йому в цьому ми і Дух Святий, Якого дав Бог тим, хто кориться Йому”.

³³ Вони ж, почувши це, розлютились й радились, як убити їх. ³⁴ Підвівшись у синедріоні, один фарисей на ім'я Гамалііл, учитель закону, якого весь народ поважав, наказав вивести апостолів на короткий час, ³⁵ а їм сказав: “Мужі ізраїльські! Уважно подумайте про людей цих, що маєте робити з ними. ³⁶ Бо незадовго перед цим з'явився Февда, видаючи себе за когось великого, і до нього приєдналося близько чотирьохсот чоловік; але його вбито, і всі, хто слухав його, розійшлися і зникли. ³⁷ Після нього під час перепису

[12] Діян. 2, 43. Рим. 5, 19. [14] Діян. 2, 47; 11, 21. [20] Ін 6, 68. [28] Мф 27, 25. Діян. 2, 22; 3, 13; 4, 18. [29] Діян. 4, 19.

[30] Діян. 3, 15. [31] Діян. 2, 33; 4, 12. 1 Ін 2, 1–2. [32] Ін 15, 26–27. Діян. 3, 15. [36] Діян. 21, 38. [37] Лк 2, 2.

з'явився Іуда галилеянин і повів за собою чимало народу; але й він загинув, і всі, хто слухав його, розсипались. ³⁸ І нині кажу вам, відступіться від людей цих і облиште їх; бо якщо це починання і це діло від людей, то воно зруйнується; ³⁹ а якщо від Бога, то ви не можете знищити його; стережіться, щоб вам не стати і богоборцями". ⁴⁰ Вони послухались його; і, покликавши апостолів, били їх і, заборонивши їм говорити про ім'я Ісуса, відпустили їх. ⁴¹ Вони ж [апостоли] пішли з синагогу, радіючи, що за ім'я Господа Ісуса сподобилися зазнати безчестя. ⁴² І повсякдень у храмі і по домах не переставали вчити й благовістити про Ісуса Христа.

16 **6** У ці дні, коли збільшилася кількість учнів, виникло нарікання елліністів* на євреїв за те, що вони не дбають про їхніх удовиць у повсякденному служінні їм. ² Тоді дванадцять апостолів, скликавши багато учнів, сказали: "Не личить нам, залишивши слово Боже, піклуватися про столи. ³ Отже, браття, оберіть з-поміж себе сім мужів доброї слави, сповнених Святого Духа і мудрости; їх поставимо на цю службу, ⁴ а ми постійно перебуватимемо в молитві та служінні слову". ⁵ І угодна була ця пропозиція всьому зібранню; і обрали Стефана, мужа, сповненого віри і Духа Святого, і Филипа, і Прохора, і Никанора, і

* Євреї, які говорили і жили по-грецькому.

[38] Мф 15, 13. [39] Лк 21, 15. [41] Мф 5, 10. Як. 1, 2. 1 Пет. 4, 13. 2 Кор. 6, 10; 12, 10. Євр. 10, 34.

Глава 6. [5] Діян. 21, 8. [6] Діян. 13, 3.

Тимона, і Пармена, і Миколая антиохійця, наведеного з язичників; ⁶ їх поставили перед апостолами, а ці, помолившись, поклали на них руки.

⁷ І ширилося слово Боже, і вельми збільшувалося число учеників у Єрусалимі; і дуже багато священників скорилося вірі.

⁸ А Стефан, сповнений віри і **17** сили, творив великі чудеса і знамення в народі. ⁹ Дехто з так званої синагоги лібертинців і киринейців і олександрійців та деякі з Киликії й Асії сперечалися зі Стефаном; ¹⁰ та не могли протистояти мудрості і Духові, Яким він говорив. ¹¹ Тоді вони навчили дехого сказати: "Ми чули, як він говорив хулу на Мойсея і на Бога". ¹² І підбурили народ і старійшин, і книжників, і, напавши, схопили його і привели у синагогу. ¹³ І поставили лжесвідків, які говорили: "Цей чоловік не перестає говорити хулу на це святе місце і на закон. ¹⁴ Бо ми чули, як він казав, що Ісус Назорей зруйнує це місце і змінить звичаї, передані нам Мойсеєм". ¹⁵ І всі, хто сидів у синагогу, дивлячись на нього, бачили лице його, як лице ангела.

7 Тоді запитав первосвященик: "Чи справді воно так?" ² Він же промовив: "Мужі-браття і отці! Послухайте. Бог слави з'явився отцю нашому Авраамові у Месопотамії, до переселення його у Харран, ³ і сказав йому: "Вийди з землі твоєї, і з роду твого, і з дому батька твого та йди в землю, яку покажу тобі". ⁴ Тоді він

1 Тим. 4, 14. [10] Лк 21, 15. [14] Дан. 9, 26–27.

Глава 7. [3] Бут. 12, 1. Неем. 9, 7.

вийшов із землі Халдейської та оселився в Харрані; а звідтіля, після смерти батька його, переселив його Бог у цю землю, в якій ви нині живете. ⁵ І не дав йому на ній спадщини ані на стопу ноги, а обіцяв дати її у володіння йому і після нього нащадкам його, хоч у нього ще не було дітей. ⁶ І сказав йому Бог, що нащадки його будуть переселенцями в чужій землі і будуть поневолені і пригноблені роки чотириста. ⁷ “Але Я, – сказав Бог, – судитиму народ, який поневолить їх; і після того вони вийдуть і служитимуть Мені на цьому місці”. ⁸ І дав йому завіт обрізання. І коли він породив Ісаака, то обрізав його восьмого дня; а Ісаак породив Якова, Яків же – дванадцять патріархів. ⁹ Патріархи, із заздрости, продали Йосифа в Єгипет; ¹⁰ але Бог був із ним, і визволив його від усіх скорбот, і дав йому мудрість та благовоління царя єгипетського, фараона, який настановив його начальником над Єгиптом та над усім домом своїм. ¹¹ І прийшов голод на всю землю Єгипетську і Ханаанську, і велика скорбота, і отці наші не знаходили їжі. ¹² Почув Яків, що є хліб у Єгипті, і послав туди отців наших у перший раз. ¹³ А коли вони прийшли вдруге, Йосиф відкрився братам своїм, і став відомим фараонові рід Йосифів. ¹⁴ І, пославши, Йосиф покликав батька свого Якова і всю родину свою, душ сімдесят п’ять. ¹⁵ Яків прибув до Єгипту, і

помер сам, і отці наші; ¹⁶ і перенесені були у Сихем, і покладені у гробі, який купив Авраам за ціну срібла у синів Еммора Сихемового. ¹⁷ А коли наближався час здійснення обітниці, про яку клявся Бог Авраамові, народу більшало і множилося в Єгипті, ¹⁸ до того часу, як став інший цар, який не знав Йосифа. ¹⁹ Цей, хитруючи проти роду нашого, пригноблював отців наших, приневолюючи їх кидати дітей своїх, щоб не лишалися живими. ²⁰ У цей час народився Мойсей і був угодний Богові. Три місяці годувався він у домі батька свого. ²¹ А коли він був покинутий, взяла його фараонова дочка і виховала його у себе як сина. ²² І навчений був Мойсей усієї єгипетської мудрости, і був сильний у словах та ділах. ²³ Коли ж виповнилось йому сорок років, спало йому на серце відвідати своїх братів, синів Ізраїлевих. ²⁴ І, побачивши одного з них скривдженого, заступився і помстився за ображеного, вбивши єгиптянина. ²⁵ Він думав, що зрозуміють брати його, що Бог рукою його дає їм спасіння; але вони не зрозуміли. ²⁶ Наступного дня, коли дехто з них бився, він з’явився і схиляв їх до миру, кажучи: “Мужі, ви – брати; навіщо кривдите один одного?” ²⁷ А той, хто кривдив ближнього, відштовхнув його, кажучи: “Хто тебе настановив начальником і суддею над нами? ²⁸ Чи не хочеш ти вбити й мене, як учора вбив єгиптянина?” ²⁹ І втік

[6] Бут. 15, 13. Вих. 12, 40. Гал. 3, 17. [8] Бут. 17, 10; 21, 4; 25, 26; 29, 31; 35, 22. [9] Бут. 37, 28. Пс. 104, 17. [10] Бут. 41, 38, 41. [12] Бут. 42, 1. [13] Бут. 45, 4. [14] Бут. 46, 27. [15] Бут. 46, 5; 49, 33.

[16] Бут. 23, 16; 50, 13. Нав. 24, 32. [17] Вих. 1, 7. Пс. 104, 24. [20] Вих. 2, 2. Євр. 11, 23. [21] Вих. 2, 5, 10. [24] Вих. 2, 12. [26] Вих. 2, 13.

Мойсей від цих слів і став пришельцем у землі Мадіамській, де народилося від нього двоє синів.³⁰ А як минуло сорок років, з'явився йому в пустелі гори Синай ангел Господній у полум'ї вогню тернового куща.³¹ Мойсей, побачивши, дивувався видінню; а коли приступав роздивитися, був до нього голос Господній:³² “Я Бог отців твоїх, Бог Авраама, і Бог Ісаака, і Бог Якова”. Мойсей, затремтівши, не смів дивитись.³³ І сказав йому Господь: “Скинь взуття з ніг твоїх, бо місце, на якому ти стоїш, є земля свята.³⁴ Я бачу пригноблення народу Мого в Єгипті, і чую стогін його, і зійшов звільнити його; отже, йди, Я пошлю тебе в Єгипет”.³⁵ Цього Мойсея, якого вони відцуралися, сказавши: “Хто тебе настановив начальником і суддею?” – цього Бог через ангела, який з'явився йому в терновому кущі, послав начальником і визволителем.³⁶ Цей вивів їх, створивши чудеса і знамення в землі Єгипетській, і на Червоному морі, і в пустелі протягом сорока років.³⁷ Це той Мойсей, який сказав синам Ізраїлевим: “Господь Бог ваш дасть вам Пророка з братів ваших; як мене, Його слухайте”.³⁸ Це той, що був у пустелі в єднанні з ангелом, який промовляв до нього на горі Синай, та з отцями нашими і який прийняв живі слова, щоб передати нам,³⁹ якому отці наші не хотіли коритися, а відмовилися від нього і обернулися серцем своїм

до Єгипту,⁴⁰ сказавши Ааронові: “Зроби нам богів, які б ішли перед нами; бо ми не знаємо, що сталося з Мойсеєм, який вивів нас із землі Єгипетської”.⁴¹ І в ті дні зробили тельця і принесли жертву ідоліві, і веселилися перед витворами рук своїх.⁴² Бог відвернувся і попустив їх служити війнству небесному, як написано в книзі пророків: “Доме Ізраїлів, хіба ви Мені приносили заколене та жертви протягом сорока років у пустелі?⁴³ Ви прийняли скинню Молохову і зірку бога вашого Ремфана, зображення, зроблені вами, щоб поклонятися їм; Я переселю вас аж за Вавилон”.⁴⁴ У отців наших була в пустелі скинія свідчення, як повелів Той, Хто говорив Мойсею зробити її на зразок, бачений ним.⁴⁵ Отці наші з Ісусом, узявши її, внесли у володіння народів, яких Бог вигнав від лица отців наших. Так було до днів Давида,⁴⁶ який знайшов ласку перед Богом і благав знайти оселю для Бога Якова.⁴⁷ Соломон же збудував Йому храм.⁴⁸ Але Всевишній живе не в рукотворних храмах, як говорить пророк:⁴⁹ “Небо – престіл Мій, і земля – підніжжя ніг Моїх. Який храм збудує Мені, – говорить Господь, – або яке місце для спокою Мого?⁵⁰ Чи не Моя рука створила все це?”⁵¹ Жорстокосердні! Люди з необрізаним серцем та вухами, ви завжди противитесь Духові Святому, як отці ваші, так і ви.⁵² Кого ж з пророків не гнали отці ваші? Вони

[30] Вих. 3, 2. [35] Вих. 3, 10. [36] Вих., глави: 7, 8, 9, 10, 11, 14. [37] Втор. 18, 15. Діян. 3, 22. [38] Вих. 19, 3. Гал. 3, 19. [40] Вих. 32, 1. [42] Втор. 4, 19. Єр. 19, 13. [43] Ам. 5, 25–27. [44] Вих. 25,

40. Євр. 8, 5. [45] Нав. 3, 14. [46] 2 Цар. 7, 2. Пс. 131, 5. [47] 3 Цар. 6, 1. [48] 3 Цар. 8, 27. Діян. 17, 24. [50] Іс. 66, 1–2. [51] Втор. 9, 13. Єр. 6, 10. Єз. 44, 9. [52] Мф 23, 34. 1 Сол. 2, 15.

повбивали провісників пришествия Праведника, зрадниками та вбивцями Якого нині стали ви, – ⁵³ ви, які прийняли закон при служінні ангелів і не зберегли”.

⁵⁴ Слухаючи це, вони розлютились в серцях своїх і скреготали на нього зубами. ⁵⁵ А Стефан, сповнений Духа Святого, глянувши на небо, побачив славу Божу й Ісуса, Який стояв праворуч Бога, ⁵⁶ і сказав: “Ось, я бачу небеса, що розкрились, і Сина Людського, Який стоїть праворуч Бога”. ⁵⁷ Вони ж, закличавши гучним голосом, позатуляли вуха свої і одноставно кинулися на нього, ⁵⁸ і, вивівши за місто, стали побивати його камінням. Свідки ж поклали свої одяги біля ніг юнака на ім’я Савл. ⁵⁹ І побили камінням Стефана, який молився і говорив: “Господи Ісусе, прийми дух мій”. ⁶⁰ І, ставши на коліна, викликнув гучним голосом: “Господи, не вважай їм це за гріх!” І, сказавши це, упокоївся.

8 Савл же схвалював убивство його. Того дня сталося велике гоніння на церкву в Єрусалимі; і всі, крім апостолів, розсіялися по різних місцях Юдеї та Самарії. ² Стефана ж поховали люди побожні і вчинили великий плач по ньому. ³ А Савл нищив Церкву; ходив по домах, тягнув чоловіків та жінок і віддавав їх до в’язниці.

18 ⁴ Ті ж, що розсіялися, ходили і благовістили слово. ⁵ Так, Филип прийшов у самарійське місто і проповідував їм Христа. ⁶ Народ однодушно слухав те, що говорив

Филип; чув і бачив чудеса, які він творив. ⁷ Бо нечисті духи з багатьох, хто мав їх, виходили з великим криком, а чимало розслаблених і кривих зцілялося. ⁸ І була велика радість у тому місті.

⁹ Перебував же в місті один чоловік на ім’я Симон, який раніш волхвував і дивував самарійський народ, видаючи себе за якогось великого. ¹⁰ Його слухали всі, від малого до великого, кажучи: “Цей є велика сила Бога”. ¹¹ А слухали його тому, що він довгий час дивував їх волхвуванням. ¹² Коли ж повірили Филипові, який благовістив про Царство Боже та про ім’я Ісуса Христа, то хрестились і чоловіки і жінки. ¹³ Увірував і сам Симон і, охрестившись, не відходив від Филипа; і, побачивши великі чудеса й знамення, що творилися, дивувався.

¹⁴ Коли почули апостоли, які були в Єрусалимі, що Самарія прийняла слово Боже, послали до них Петра та Іоана, ¹⁵ котрі, прийшовши, помолилися за них, щоб вони прийняли Духа Святого. ¹⁶ Бо Він не сходив ще на жодного з них, а тільки були вони охрещені в ім’я Господа Ісуса. ¹⁷ Тоді поклали руки на них, і вони прийняли Духа Святого. ¹⁸ Симон же, побачивши, що через покладання рук апостольських подається Дух Святий, приніс їм гроші, ¹⁹ кажучи: “Дайте й мені таку владу, щоб той, на кого я покладу руки, одержував Духа Святого”. ²⁰ Але Петро сказав йому: “Нехай срібло твоє буде з тобою на погибель, бо ти

19

[53] Втор. 33, 2. Гал. 3, 19. [55] Діян. 6, 5, 10. [58] Діян. 22, 20. [59] Пс. 30, 6. Лк 23, 46. [60] Мф 5, 44. Лк 23, 34. 1 Кор. 4, 12.

Глава 8. [1] Діян. 11, 19. [3] Діян. 9, 1; 22, 4; 26, 10. 1 Кор. 15, 9. Гал. 1, 13. [7] Мк 16, 17. [12] Діян. 6, 5. [17] Діян. 6, 6. [20] Мф 10, 8.

помислив дістати дар Божий за гроші. ²¹ Нема для тебе в цьому ні частки, ні уділу; бо серце твоє неправдиве перед Богом. ²² Отже, покайся у цьому гріху твоєму і благай Бога, щоб відпустив тобі помисел серця твого; ²³ бо бачу тебе повного жовчі гіркої і в путах неправди”. ²⁴ Симон же сказав у відповідь: “Помоліться за мене до Господа, щоб мене ніщо не спіткало із сказаного вами”. ²⁵ Вони ж, засвідчивши та проповідавши слово Господнє, поверталися до Єрусалима і в багатьох самарійських селах проповідували Євангеліє.

20 ²⁶ А Филипові ангел Господній сказав: “Устань та йди на південь, на дорогу, що йде з Єрусалима в Газу; вона безладна”. ²⁷ Він устав і пішов. І ось чоловік ефіопський, євнух, вельможа Кандакії, цариці ефіопської, хранитель усіх її скарбів, який приїжджав до Єрусалима на поклоніння, ²⁸ повертався і, сидючи на своїй колісниці, читав пророка Ісаю. ²⁹ Дух сказав Филипові: “Підійди і пристань до цієї колісниці”. ³⁰ Филип підійшов і, почувши, що він читає пророка Ісаю, сказав: “Чи розумієш, що читаєш?” ³¹ Він сказав: “Як можу розуміти, коли ніхто не настановить мене?” І попросив Филипа піднятися і сісти з ним. ³² А місце з Писання, яке він читав, було таке: “Як вівцю на заклання, ведено Його, і, як ягня перед тим, хто стриже його, мовчить, так і Він не відкриває уст Своїх. ³³ У приниженні Його суд Його відбувся. Але про рід Його хто розповість? Бо береться із землі життя

Його”. ³⁴ І казав євнух Филипові: “Прошу тебе сказати: про кого пророк говорить це? Про себе чи про когось іншого?” ³⁵ Филип відкрив уста свої і, почавши з цього Писання, благовістив йому про Ісуса. ³⁶ Тим часом, продовжуючи путь, вони приїхали до води, і євнух сказав: “Ось вода. Що перешкоджає мені хреститись?” ³⁷ Филип же сказав йому: “Якщо віруєш від усього серця, то можна”. Він сказав у відповідь: “Вірую, що Ісус Христос є Син Божий”. ³⁸ І наказав зупинити колісницю; і ввійшли обидва у воду, Филип і євнух; і охрестив [він] його. ³⁹ Коли ж вони вийшли з води, Дух Святий зійшов на євнуха, а Филипа возніс ангел Господній, і євнух уже не бачив його, і поїхав дорогою своєю, радіючи. ⁴⁰ Филип же

21 опинився в Азоті і, проходячи, благовістив усім містам, аж поки прийшов до Кесарії.
9 А Савл, ще дихаючи погрозами та вбивством на учеників Господа, прийшов до первосвященника ² і випросив у нього листи в Дамаск до синагог, щоб, кого знайде з послідовників цього вчення, чоловіків та жінок, зв'язавши, приводити до Єрусалима.

³ Коли ж він ішов і наближався до Дамаска, враз осяяло його світло з неба. ⁴ Він упав на землю і почув голос, який говорив йому: “Савле, Савле! Чому ти гониш Мене?” ⁵ Він сказав: “Хто Ти, Господи?” Господь же каже: “Я – Ісус, Якого ти гониш. Тяжко тобі йти проти рожна”. ⁶ Він із трепетом і жахом сказав: “Господи, що пове-

[23] Втор. 29, 18. [27] 3 Цар. 8, 41, [33] Іс. 53, 7–8. [37] Мк 16, 16.

Глава 9. [1] Діян. 8, 3; 22, 4. Гал. 1,

13. 1 Тим. 1, 13, [3] Діян. 22, 6; 26, 13. 1 Кор. 15, 8.

лиш мені робити?” І Господь сказав йому: “Встань і йди до міста; і сказано буде тобі, що тобі треба робити”.⁷ Люди ж, які йшли за ним, стояли здивовані, бо чули голос, а нікого не бачили.⁸ Савл підвівся із землі і відкритими очима своїми нікого не бачив. І повели його, взявши за руку, і привели в Дамаск.⁹ І три дні він не бачив, і не їв, і не пив.

¹⁰ У Дамаску був один ученик на ім'я Ананія; і Господь у видінні сказав йому: “Ананіє!” Він сказав: “Я, Господи!”¹¹ Господь же сказав йому: “Встань і піди на вулицю, що зветься Прямою, і спитай в Юдиному домі тарсянина на ім'я Савл; він зараз молиться,¹² і бачив у видінні мужа, на ім'я Ананія, який прийшов до нього і поклав на нього руку, щоб він прозрів”.¹³ Ананія відповів: “Господи, я чув від багатьох про цього чоловіка, скільки зла заподіяв він святим Твоїм у Єрусалимі;¹⁴ і тут має від первосвященників владу зв'язати всіх, хто призиває ім'я Твоє”.¹⁵ Господь же сказав йому: “Іди, бо він є Мій обраний сосуд, щоб пронести ім'я Моє перед народами, і царями, і синами Ізраїлевими.¹⁶ І Я покажу йому, скільки він має постраждати за ім'я Моє”.¹⁷ Ананія пішов і увійшов у дім і, поклавши на нього руки, сказав: “Брате Савле, Господь Ісус, Який з'явився тобі на дорозі, якою ти йшов, послав мене, щоб ти прозрів і сповнився Святого Духа”.¹⁸ І вмить немовби луска відпала з очей його, і враз він прозрів; і, вставши, охрестився¹⁹ і, прийнявши їжу, укріпився.

І Савл кілька днів пробув з учениками у Дамаску.²⁰ І відразу став проповідувати в синагогах про Ісуса, що Він є Син Божий.²¹ І всі, хто чув, дивувалися і говорили: “Хіба це не той самий, який гнав у Єрусалимі тих, які призивали ім'я це? Та й сюди чи для того прийшов, щоб зв'язувати їх і приводити до первосвященників?”²² А Савл усе більше і більше зміцнювався і бунтував юдеїв, які жили в Дамаску, доводячи, що Той є Христос.

²³ Коли ж минуло багато часу, юдеї змовились убити його.²⁴ Але Савл довідався про їхній намір. Вони ж день і ніч вартували біля воріт, щоб убити його.²⁵ Та ученики, узявши його, вночі спустили в корзині по стіні.²⁶ Савл прибув до Єрусалима і намагався приєднатися до учеників; але всі боялися його, не вірячи, що він ученик.²⁷ Варнава ж узяв його, привів до апостолів і розповів їм, як він дорогою побачив Господа, і що говорив йому Господь, і як він у Дамаску сміливо проповідував в ім'я Ісусове.²⁸ І перебував він з ними в Єрусалимі, входив і виходив, і сміливо проповідував в ім'я Господа Ісуса.²⁹ Говорив також і сперечався з елліністами; а вони намірялися вбити його.³⁰ Брати, довідавшись про це, відправили його до Кесарії і перепроводили до Тарса.

³¹ Церкви ж по всій Юдеї, Галилеї та Самарії мали спокій, навчаючись та перебуваючи в страху Господньому; і, втішенням Святого Духа, примножувались.

³² Трапилось, що Петро, коли обходив усіх, прийшов і до святих,

[11] Діян. 22.3. [13] Діян. 8, 3. [15] Рим. 15, 19. Еф. 3, 8. 1 Тим. 2, 7. [21] Діян. 8,

3. Гал. 1, 13, 23. [24] 2 Кор. 11, 32.

які жили в Лідді. ³³ Там знайшов він одного чоловіка на ім'я Еней, який уже вісім років лежав на постелі і був розслаблений. ³⁴ Петро сказав йому: “Енею! Зціляє тебе Ісус Христос; встань з постелі твоєї”. І він зараз же встав. ³⁵ І бачили його всі жителі в Лідді і Сароні, які на вернулися до Господа.

³⁶ У Іюппії ж була одна учениця на ім'я Тавифа, що значить “сарна”; вона була сповнена добрих діл і творила багато милостині. ³⁷ Сталося ж у ті дні, що вона занедужала й померла. Її обмили і поклали у світлиці. ³⁸ Лідда ж була поблизу Іюппії, тому ученики, почувши, що Петро перебуває там, послали до нього двох чоловік просити, щоб він не забарився прийти до них. ³⁹ Петро, вставши, пішов з ними; і коли він прийшов, завели його у світлицю, і всі вдови із слізьми стали перед ним і показували сорочки та плаття, що їх робила Сарна, живучи з ними. ⁴⁰ Петро вислав усіх і, ставши на коліна, помолився, і, звернувшись до тіла, сказав: “Тавифо, встань”. І вона відкрила свої очі і, побачивши Петра, сіла. ⁴¹ Він подав їй руку, підвів її і, покликавши святих і вдовиць, поставив її перед ними живою. ⁴² Це стало відомим по всій Іюппії, і багато хто увірував у Господа. ⁴³ І чимало днів пробув він у Іюппії в якогось Симона, кожум'яки.

24 **10** У Кесарії був один чоловік, на ім'я Корнилій, сотник з полку, званого Італійським, ² побожний і богобоязний, з усім домом своїм, він чинив багато милостині народові і завжди молився Богові. ³ Близько дев'ятої годи-

ни дня, у видінні, він ясно бачив ангела Божого, який увійшов до нього і сказав йому: “Корнилію!” ⁴ Він же глянув на нього і, злякавшись, сказав: “Що, Господи?” Ангел відповів йому: “Молитви твої та милостині твої згадалися перед Богом. ⁵ Отже, пошли людей до Іюппії і поклич Симона, званого Петром. ⁶ Він гостює в одного кожум'яки Симона, дім якого біля моря; він скаже тобі слова, якими спасешся ти і весь твій дім”. ⁷ Коли ангел, який говорив із Корнилієм, відійшов, то він, покликавши двох із своїх слуг і побожного воїна з тих, які були при ньому, ⁸ і, розповівши їм усе, послав їх у Іюппію.

⁹ Другого дня, коли вони йшли і наближались до міста, Петро близько шостої години вийшов на крівлю дому помолитися, ¹⁰ і відчув він голод, і захотів їсти. Поки ж готували, найшов на нього жах, ¹¹ і бачить розкрите небо і якийсь сосуд, ніби велике полотно, прив'язане за чотири кінці, що спускається на землю і сходить до нього; ¹² у ньому знаходились усякі земні чотириногі, і звірі, і плазуни, і птахи небесні. ¹³ І був голос до нього: “Встань, Петре, заколи та їж”. ¹⁴ Петро ж сказав: “Ні, Господи, я ніколи не їв нічого поганого або нечистого”. ¹⁵ Тоді вдруге був голос до нього: “Що Бог очистив, того ти не вважай нечистим”. ¹⁶ Сталося це тричі; і сосуд знову піднявся на небо. ¹⁷ Коли ж Петро в собі дивувався, що б то означало видіння, яке він бачив, – ось посланці від Корнилія, розпитавши про Симонів дім, зупи-

нилися біля воріт; ¹⁸ і, крикнувши, спитали: “Чи тут гостює Симон, званий Петром?” ¹⁹ Тим часом як Петро розмірковував про видіння, Дух сказав йому: “Ось, три чоловіки шукають тебе; ²⁰ встань, зійди та йди з ними, нітрохи не вагаючись; бо Я послав їх”. ²¹ Петро, зійшовши до людей, присланих до нього Корнилієм, сказав: “Я – той, кого ви шукаєте; у якій справі ви прийшли?” ²² Вони ж сказали: “Корнилій-сотник, муж праведний і богобоязний, про якого добре говорить увесь народ юдейський, одержав повеління через святого ангела покликати тебе до дому свого і послухати слова твого”. ²³ Тоді Петро, запросивши їх, пригостив. А наступного дня, уставши, пішов з ними, і дехто з братії іоппійської пішли з ним.

²⁴ Наступного дня прийшли вони до Кесарії. Корнилій же очікував їх, скликавши своїх родичів та близьких друзів. ²⁵ Коли входив Петро, Корнилій його зустрів і поклонився, припавши до його ніг. ²⁶ Петро ж підвів його, кажучи: “Встань, я теж людина”. ²⁷ І, розмовляючи з ним, увійшов у дім і знайшов багатьох, що зібралися. ²⁸ І сказав їм: “Ви знаєте, що юдеві заборонено знатися або зближатися з іноплемянником; але Бог відкрив мені, щоб я жодного чоловіка не вважав негідним або нечистим. ²⁹ Тому я, коли мене покликали, прийшов, не вагаючись. Отже, питаю: для чого ви покликали мене?” ³⁰ Корнилій сказав:

“Четвертого дня я постився аж до цієї години і о дев’ятій годині молився у своєму домі, і ось став переді мною муж у світлій одежі ³¹ і каже: “Корнилію! Почута молитва твоя, і милостині твої згадалися перед Богом. ³² Отже, пошли в Іопсію та поклич Симона, званого Петром; він гостює в домі кожум’яки Симона, що біля моря; він прийде і скаже тобі”. ³³ Зразу ж послав я до тебе, і ти добре зробив, що прийшов. Тепер ми всі стоїмо перед Богом, щоб вислухати все, що повелів тобі Бог”.

³⁴ Петро відкрив уста і сказав: ²⁶ “Істинно пізнаю, що Бог не дивиться на особу, ³⁵ але в усякому народі той, хто боїться Його і робить по правді, угодний Йому. ³⁶ Він послав синам Ізраїлевим слово, благовістячи мир через Ісуса Христа; Цей є Господь усіх. ³⁷ Ви знаєте про те, що сталося по всій Юдеї, починаючи від Галилеї, після хрещення, що проповідував Іоан: ³⁸ як Бог Духом Святим і силою помазав Ісуса з Назарета, і Він ходив, творив добро і зціляв усіх, поневолених дияволом, тому що Бог був з Ним. ³⁹ І ми свідки всього, що зробив Він на землі юдейській і в Єрусалимі, і що врешті Його вбили, повісивши на дереві. ⁴⁰ Його Бог воскресив на третій день, і дав Йому являтися ⁴¹ не всьому народові, а свідкам, Богом наперед обраним, нам, які їли й пили з Ним після воскресіння Його з мертвих. ⁴² І Він повелів нам проповідувати людям і свідчити, що Він є при-

[20] Діян. 15, 7. [23] Діян. 11, 12. [26] Діян. 14, 15. Одкр. 19, 10; 22, 9. [28] Мф 9, 11. Ін 4, 9. [34] Втор. 10, 17. 2 Пар. 19, 7. Іов. 34, 19. 1 Пет. 1, 17. Рим. 2,

11. Еф. 6, 9. [36] Еф. 2, 17. Флп 2, 11. [37] Лк 4, 14. [38] Пс. 44, 8. Лк 4, 18. [39] Діян. 5, 32; 13, 31. [40] Діян. 2, 24. [41] Мф 28, 7. Лк 24, 30. Діян. 13, 31.

значений від Бога Суддя живих і мертвих. ⁴³ Про Нього всі пророки свідчать, що всякий, хто вірує в Нього, одержить відпущення гріхів іменем Його”.

27 ⁴⁴ Коли Петро ще продовжував цю промову, Дух Святий зійшов на всіх, хто слухав слово. ⁴⁵ І віруючі з обрізаних, які прийшли з Петром, дивувалися, що дар Святого Духа зійшов і на язичників, ⁴⁶ бо чули, що вони говорять [різними] мовами і величають Бога. Тоді Петро сказав: ⁴⁷ “Хто може заборонити хреститись водою тим, що, як і ми, одержали Святого Духа?” ⁴⁸ І звелів їм хреститися в ім’я Ісуса Христа. Потім вони просили його пробути в них кілька днів.

11 Почули апостоли та браття, які були в Юдеї, що і язичники прийняли слово Боже. ² І коли Петро прийшов до Єрусалима, обрізані дорікали йому, ³ кажучи: “Ти ходив до людей необрізаних і їв з ними”. ⁴ Петро ж почав переказувати їм по порядку, говорячи: ⁵ “У місті Іюппії я молився, і в жахові бачив видіння: сховався якийсь посуд, ніби велике полотно, яке чотирма кінцями спускалося з неба, і опустилось до мене. ⁶ Я подивився на нього і, розглядаючи, побачив чотириногих земних, звірів, плазунів і птахів небесних. ⁷ І почув я голос, який промовляв до мене: “Встань, Петре, заколи та їж”. ⁸ Я ж сказав: “Ні, Господи, ніщо погане або нечисте ніколи не входило в мої уста”. ⁹ І відповів мені вдруге го-

лос з неба: “Що Бог очистив, того ти не вважай нечистим”. ¹⁰ Це сталося тричі, і знову піднялося все на небо. ¹¹ І ось у ту саму мить три чоловіки, послані з Кесарії до мене, стали перед домом, де я був. ¹² Дух сказав мені йти з ними, аніскільки не вагаючись. Пішли зі мною й ці шість братів, і ми прийшли в дім того чоловіка. ¹³ Він розповів нам, як він бачив у своєму домі ангела святого, який став і сказав йому: “Пошли до Іюппії людей і поклич Симона, званого Петром; ¹⁴ він скаже тобі слова, якими спасешся ти і весь дім твій”. ¹⁵ Коли ж почав я говорити, зійшов на них Дух Святий, як і на нас спочатку. ¹⁶ Згадав я тоді слово Господа, як Він сказав: “Іоан хрестив водою, а ви будете хрещені Духом Святим”. ¹⁷ Отже, якщо Бог дав їм такий дар, як і нам, що увірували в Господа Ісуса Христа, то хто ж я, щоб міг заборонити Богові?” ¹⁸ Вислухавши це, вони заспокоїлись і прославили Бога, кажучи: “Видно, і язичникам дав Бог покаєння на життя”.

28 ¹⁹ Тим часом розсіяні через гоніння, що сталося після Стефана, пройшли до Фінікії та Кіпру і Антиохії, нікому не проповідуючи слово, крім юдеїв. ²⁰ Були ж деякі з них кіпряни і киринейці, які, прийшовши до Антиохії, говорили до еллінів, благовістячи Господа Ісуса. ²¹ І рука Господня була з ними, і велике число, увірувавши, навернулося до Господа. ²² Дійшла чутка про це до церкви Єрусалимської, і доручили Варнаві

[43] Іс. 53, 5. Єр. 31, 34. Дан. 9, 24. Мих. 7, 18. Зах. 13, 1. Діян. 15, 9. [46] Мк 16, 17. [47] Діян. 15, 8.

Глава 11. [1] Діян. 10, 44. [12] Діян.

10, 20; 15, 7. [15] Діян. 2, 2. [16] Мф 3, 11. Мк 1, 8. Діян. 1, 5; 19, 4. [19] Діян. 8, 1. [21] Діян. 5, 14.

йти до Антиохії. ²³ Він прийшов і, побачивши благодать Божу, зрадів і умовляв усіх триматися Господа щирим серцем; ²⁴ бо він був чоловік добрий і сповнений Духа Святого і віри. І приєдналося чимало народу до Господа. ²⁵ Потім Варнава пішов у Тарс шукати Савла і, знайшовши його, привів до Антиохії. ²⁶ Цілий рік збиралися вони в церкві і вчили багато народу; і ученики в Антиохії вперше почали зватися християнами.

²⁷ У ті дні прийшли з Єрусалима до Антиохії пророки. ²⁸ І один з них, на ім'я Агав, уставши, провістив Духом, що по всьому світу буде великий голод, що й сталося за кесаря Клавдія. ²⁹ Тоді ученики ухвалили, щоб кожний, хто що мав, послав допомогу братам, які живуть у Юдеї, ³⁰ що й зробили, пославши зібране до пресвітерів через Варнаву і Савла.

29 12 У той час цар Ірод підняв руки на декого з церкви, щоб заподіяти їм зло, ² і мечем убив Якова, брата Іоанового. ³ А побачивши, що це подобається юдеям, після того взяв і Петра, – тоді були дні опрісноків, – ⁴ і, схопивши його, посадив у в'язницю; і наказав чотирьом четвіркам воїнів стерегти його, маючи намір після Пасхи вивести його до народу. ⁵ Отже, Петра стерегли у в'язниці, а тим часом церква ревно молилася за нього Богові.

⁶ Коли ж Ірод хотів вивести його, тієї ночі Петро спав між двома воїнами, скутий двома ланцюгами, і сторожа біля дверей стерегла в'язницю. ⁷ І ось постав ан-

гел Господній, і світло осяяло в'язницю, і, штовхнувши в бік Петра, він розбудив його і сказав: “Встань швидше”. І впали ланцюги з його рук. ⁸ І сказав йому ангел: “Підпережись і взуйся”. Він зробив так. Потім говорить йому: “Вдягни одяг твій та йди за мною”. ⁹ Петро вийшов і попрямував за ним, не знаючи, що роблене ангелом було в дійсності, а думав, що бачить видіння. ¹⁰ Проїшовши першу і другу сторожу, вони прийшли до залізної брами, що вела до міста, яка сама собою відчинилася їм: вони вийшли і пройшли одну вулицю, і раптом ангела не стало з ним. ¹¹ Тоді Петро, опам'ятавшись, сказав: “Тепер я бачу воістину, що Господь послав ангела Свого і звільнив мене від руки Іродової та від усього, чого чекав народ юдейський”. ¹² І, роздивившись, прийшов до дому Марії, матері Іоана, званого Марком, де багато людей зібралися і молилися. ¹³ Коли ж Петро постукав біля воріт, то вийшла послухати служниця на ім'я Рода ¹⁴ і, впізнавши голос Петра, з радості не відчинила воріт, а, вбігши, сказала, що Петро стоїть біля воріт. ¹⁵ А ті казали їй: “Чи при своєму ти розумі?” Але вона твердила, що так і є. Вони ж говорили: “Це ангел його”. ¹⁶ А Петро і далі стукав. Коли ж відчинили, то побачили його і вжахнулися. ¹⁷ Він же, давши знак рукою, щоб мовчали, розповів їм, як Господь вивів його з в'язниці, і сказав: “Сповістіть про це Якова і братію”. Потім, вийшовши, пішов у інше місце.

30

[23] Діян. 14, 22. [25] Діян. 9, 30. [27] Діян. 13, 1; 15, 32. [28] Діян. 21, 10. [29] Діян. 24, 17. [30] Рим. 15, 25. 2 Кор. 8, 4; 9, 8.

Глава 12. [2] Мф 20, 23. [8] Мк 6, 9. [15] Бут. 48, 16. Мф 18, 10.

¹⁸ Коли настав день, між воїнами зчинилася велика тривога: що сталося з Петром. ¹⁹ Ірод же, пошукавши його і не знайшовши, судив сторожів і звелів стратити їх. Потім він відбув з Юдеї до Кесарії і там залишався.

²⁰ Ірод був розгніваний на тирян і сидонян; вони ж, змовившись, прийшли до нього і, схиливши на свій бік Власта, постельника царського, просили миру, бо їхня країна живилася від його царства. ²¹ Призначеного дня Ірод, одягнувшись у царський одяг, сів на підвищенні і говорив до них; ²² а народ вигукував: “Це голос Бога, а не людини”. ²³ Та раптом ангел Господній уразив його за те, що він не віддав слави Богові; і, з’їдений червою, помер.

²⁴ Слово ж Боже росло і поширювалось. ²⁵ А Варнава та Савл, виконавши доручення, повернулися з Єрусалима до Антиохії, взявши з собою Іоана, прозваного Марком.

13 В Антиохійській церкві були деякі пророки і вчителі: Варнава і Симеон, що звався Нігер, і Луцій киринеянин, і Манаїл, вихований з Іродом четвертовладником, і Савл. ² Коли вони служили Господеві й постили, Дух Святий сказав: “Відділіть Мені Варнаву та Савла для діла, на яке Я покликав їх”. ³ Тоді вони, попостившись і помолившись та поклавши руки на них, відпустили їх.

⁴ Вони, послані Духом Святим, прийшли до Селевкії, а звідтіл відпливли до Кіпру; ⁵ і, будучи в Саламіні, проповідували слово

Боже в юдейських синагогах; мали ж вони й Іоана для служіння. ⁶ Пройшовши весь острів до Пафа, знайшли вони одного волхва, лжепророка, юдеянина на ім’я Варіісус, ⁷ який був із проконсулом Сергієм Павлом, чоловіком розумним. Він, покликавши Варнаву та Савла, побажав почути слово Боже. ⁸ А Еліма-волхв [бо те означає ім’я його] противився їм, намагаючись відвернути проконсула від віри. ⁹ Але Савл, він же й Павло, сповнившись Духа Святого і глянувши на нього, ¹⁰ сказав: “О, сповнений всякого лукавства і всякого лиходійства, сину дияволів, ворог усякої правди! Чи перестанеш ти збивати з прямих путей Господніх? ¹¹ І нині ось рука Господня на тобі: ти будеш сліпий і не побачиш сонця до часу”. І раптом обійняла його темрява й пільма, і він ходив навпомацки, шукаючи поводиря. ¹² Тоді проконсул, побачивши, що сталося, вірував, дивуючись ученню Господньому.

¹³ Відпливши з Пафа, Павло та **32** ті, що були з ним, прибули до Пергії, у Памфілії. А Іоан, відлучившись від них, повернувся до Єрусалима. ¹⁴ Вони ж, проходячи від Пергії, прибули до Антиохії півсидійської і, увійшовши в синагогу суботнього дня, сіли. ¹⁵ Після читання Закону і Пророків начальники синагоги послали сказати їм: “Мужі-браття! Якщо у вас є слово повчання до народу, говоріть”.

¹⁶ Павло, підвівшись, дав знак рукою і сказав: “Мужі ізраїльтяни

[20] 3 Цар. 5, 1, 9. [24] Іс. 55, 11. Діян. 6, 7. Кол. 1, 6. [25] Діян. 11, 30; 13, 5.

Глава 13. [1] Діян. 11, 27. [2] Діян. 9, 15. Рим. 1, 1. Гал. 1, 15. 1 Тим. 2, 7. [3]

Діян. 6, 6. [5] Діян. 12, 25. [8] Діян. 8, 9. 2 Тим. 3, 8. [10] Мф 13, 38. Ін 8, 44. 1 Ін 3, 8. [13] Діян. 15, 38.

і ті, що бояться Бога, вислухайте! ¹⁷ Бог народу цього обрав батьків наших і підніс цей народ під час перебування у землі єгипетській, і силою великою вивів їх із неї, ¹⁸ і близько сорока років годував їх у пустелі. ¹⁹ І, знищивши сім народів у землі Хананській, розділив їм у спадщину їхню землю. ²⁰ І після цього, близько чотирьохсот п'ятдесяти років, давав їм суддів до пророка Самуїла. ²¹ Потім просили вони царя, і Бог дав їм Саула, сина Кісового, мужа з коліна Веніамінового. Так минуло років сорок. ²² Усунувши його, настановив їм царем Давида, про якого і сказав, засвідчивши: “Знайшов Я мужа по серцю Моему, Давида, сина Ессея, який здійнить усі бажання Мої”. ²³ З його роду Бог за обітницею підніс Ісуса – Спасителя Ізраїлеві. ²⁴ Перед самим пришествям Його Іоан проповідував хрещення всьому народові ізраїльському. ²⁵ Закінчуючи ж путь свою, Іоан говорив: “За кого ви мене вважаєте? Я не Той; але ось іде за мною, у Якого я недостойний розв'язати взуття на ногах. ²⁶ Мужі-браття, сини роду Авраамового і всі між вами, хто боїться Бога! Вам послано слово спасіння цього. ²⁷ Бо жителі Єрусалима і начальники їхні, не визнавши Його і осудивши, сповнили слова пророчі, що читаються кожної суботи, ²⁸ і, не знайшовши в Ньому ніякої провини, вартої смерти,

просили Пилата вбити Його. ²⁹ Коли ж сповнилось усе, написане про Нього, то, знявши з дерева, поклали Його до гробу. ³⁰ А Бог воскресив Його з мертвих. ³¹ Він багато днів являвся тим, які вийшли з Ним із Галилеї до Єрусалима і які нині є свідками Його перед народом. ³² І ми благовістимо вам, що обітницю, дану батькам, Бог виконав нам, дітям їхнім, воскресивши Ісуса, ³³ як і в другому псалмі написано: “Ти Син Мій: Я нині родив Тебе”. ³⁴ А що воскресив Його з мертвих, так що Він уже не обернеться в тління, про це сказав так: “Я дам вам милості, обіцяні Давидові, вірно”. ³⁵ Тому й в іншому місці говорять: “Не даси Святому Твоєму побачити тління”. ³⁶ Давид, послуживши у свій час Божій волі, упокоївся, і приєднався до своїх отців, і побачив тління; ³⁷ а Той, Котрого Бог воскресив, не побачив тління. ³⁸ Отже, нехай буде відомо вам, мужі-браття, що заради Нього вам сповіщається відпущення гріхів; ³⁹ і в усьому, в чому ви не могли виправдатися законом Мойсеевим, виправдовується Ним всякий віруючий. ⁴⁰ Стережіться ж, щоб не прийшло на вас сказане у пророків: ⁴¹ “Дивіться, недбайливі, подивуйтесь і зникніть; бо Я творю діло в дні ваші, діло, якому не повірили б ви, коли б хто розповів вам”.

⁴² Як вони виходили з юдейської синагоги, язичники просили

[17] Вих. 1, 1; 13, 16. [18] Вих. 16, 35. [19] Нав. 3, 10. [20] Суд. 2, 16. [21] 1 Цар. 8, 5; 9, 16. [22] 1 Цар. 13, 14. Пс. 88, 21. [23] 2 Цар. 7, 12. Пс. 131, 11. Ис. 11, 1. [24] Мф 3, 1. [25] Ін 1, 20; 3, 28. [26] Мф 10, 6. [27] Лк 24, 27. 1 Кор. 2, 8. [28] Мф 27, 20. Лк 23, 23. Діян. 3, 14.

[30] Мф 28, 6. Мк 16, 6. [31] Ін 20, 19. [32] Бут. 22, 18. 2 Цар. 7, 12. Ис. 4, 2. Дан. 9, 24. [33] Пс. 2, 7. Євр. 1, 5. [34] Ис. 55, 3. [35] Пс. 15, 10. Діян. 2, 31. [36] 3 Цар. 2, 10. Діян. 2, 29. [37] Діян. 2, 31. [38] Ис. 53, 12. Єр. 31, 34. Лк 24, 47. [39] Рим. 3, 20. [41] Авв. 1, 5.

їх говорити про те саме й у наступну суботу. ⁴³ Коли ж присутні розходились, то багато юдеїв і шанувальників Бога, навернених з язичників, пішли слідом за Павлом і Варнавою, які, бесідуючи з ними, умовляли їх перебувати у благодаті Божій.

⁴⁴ Наступної суботи мало не все місто зібралося слухати слово Боже. ⁴⁵ Але юдеї, побачивши народ, сповнилися заздрощів і, сперечаючись та лихословлячи, суперечили тому, що говорив Павло. ⁴⁶ Тоді Павло та Варнава з дерзновенням сказали: “Вам першим належало проповідувати слово Боже, а через те, що ви відкидаєте його й самих себе робите недостойними вічного життя, то ми звертаємось до язичників. ⁴⁷ Бо так заповів нам Господь: “Я поставив Тебе світлом язичникам, щоб Ти був на спасіння аж до краю землі”. ⁴⁸ Слухаючи це, язичники раділи і прославляли слово Господнє, і увірували всі, які були наперед визначені до вічного життя. ⁴⁹ І слово Господнє поширилося по всій країні. ⁵⁰ Але юдеї намовили побожних та почесних жінок і перших у місті людей, і вчинили гоніння на Павла та Варнаву, і вигнали їх за свої межі. ⁵¹ Вони ж, обтрусивши на них порох з ніг своїх, пішли до Іконії. ⁵² А ученики сповнювались радості й Духа Святого.

14 В Іконії вони увійшли разом у юдейську синагогу і говорили так, що увірувало дуже багато юдеїв і еллінів. ² А невіруючі

юдеї розпалили і розлютили проти братії серця язичників. ³ Проте вони пробули тут досить часу, сміливо проповідуючи Господа, Який на свідчення слова благодаті Своєї творив їх руками знамення і чудеса. ⁴ Тим часом народ у місті розділився: одні були на боці юдеїв, а інші – на боці апостолів. ⁵ Коли ж язичники та юдеї зі своїми начальниками кинулися на них, щоб осоромити і побити їх камінням, ⁶ вони, довідавшись про це, відійшли в лікаонські міста Лістру та Дервію і околиці їх ⁷ і там благовістили.

⁸ У Лістрі сидів один чоловік, слабкий на ноги, кривий від утробби матері своєї, і ніколи не ходив. ⁹ Він слухав, що говорив Павло, який, поглянувши на нього і побачивши, що він має віру для одержання зцілення, ¹⁰ сказав гучним голосом: “Тобі говорю в ім’я Господа Ісуса Христа: стань прямо на ноги твої”. І він відразу скочив і почав ходити. ¹¹ Народ же, побачивши, що зробив Павло, підніс голос свій, говорячи полікаонськи: “Боги в образі людському зійшли до нас”. ¹² І назвали Варнаву Зевсом, а Павла – Єрмієм, бо він передував у слові. ¹³ А жрець ідола Зевса, що знаходився перед їхнім містом, пригнавши до воріт волів і принісши вінки, хотів разом із народом принести жертву. ¹⁴ Почувши це, апостоли Варнава та Павло роздерли одяг свій, кинулися між народ і гучно говорили: ¹⁵ “Мужі! Що це ви робите? І ми такі самі люди, як і ви, і бла-

34

[43] Діян. 11, 23. [46] Втор. 32, 21. Діян. 3, 26; 4, 29; 18, 6. [47] Іс 49, 6; 42, 6. Лк 2, 32. [50] 2 Тим. 3, 11. [51] Мф 10, 14. Мк 6, 11, Лк 9, 5.

Глава 14. [3] Мк 16, 20. [6] Мф 10, 23. [10] Іс. 35, 6. [15] Бут. 1, 1. Пс. 145, 6. Сир. 18, 1. Ам. 2, 4. Діян. 10, 26. Одкр. 14, 7.

говістимо вам, щоб ви навернулися від цих неправдивих до Бога Живого, Який створив небо і землю, і море, і все, що в них; ¹⁶ Який у минулих поколіннях попустив, щоб усі народи ходили своїми шляхами, ¹⁷ хоч і не переставав свідчити про Себе благодіянням, подаючи нам з неба дощі і часи плодоносні та сповнюючи поживою і веселістю серця наші”. ¹⁸ І, говорячи це, вони ледве переконали народ не приносити їм жертви і йти кожному додому. ¹⁹ Тим часом як вони, залишившись там, учили, з Антиохії та Іконії прийшли деякі юдеї і, коли апостоли сміливо проповідували, переконали народ відійти від них, кажучи: “Вони не говорять нічого істинного, а все обманюють”. І, підбуривши народ, побили Павла камінням і витягли за місто, вважаючи його мертвим. ²⁰ Коли ж ученики зібрались біля нього, він устав і пішов до міста.

35 ²¹ А другого дня пішов із Варнавою до Дервії. Проповідавши Євангеліє цьому місту і навчивши багатьох, вони повернулися до Лістри, Іконії та Антиохії, ²² зміцнюючи душі учеників, благаючи перебувати у вірі і навчаючи, що багатьма скорботами належить нам увійти в Царство Боже. ²³ Рукоположивши ж їм пресвітерів для кожної церкви, вони помолилися з постом і передали їх Господеві, в Якого [ті] увірували. ²⁴ І, перейшовши Писидію, прийшли до Памфілії, ²⁵ і, проповідавши слово Господнє в Пергії, прийшли до Атталії; ²⁶ а звідтіль відпливли

до Антиохії, звідки були передані благодаті Божій на діло, яке й виконали.

²⁷ Прибувши туди і зібравши церкву, вони розказали все, що зробив Бог з ними і як Він відкрив двері віри язичникам. ²⁸ І перебували там з учениками чимало часу.

15 Деякі, прийшовши з Юдеї, учили братів: “Якщо не обріжетеся за обрядом Мойсеєвим, не можете спастися”. ² Коли ж виникла незгода і чимале змагання Павла та Варнави з ними, то постановили, щоб Павло і Варнава і дехто інший з них пішли в цій справі до апостолів і пресвітерів у Єрусалим. ³ Отже, послані церквою, вони проходили через Фінікію та Самарію, розповідаючи про навернення язичників, і творили велику радість усім браттям. ⁴ Прийшовши до Єрусалима, вони були прийняті церквою, апостолами і пресвітерами і сповістили про все, що Бог учинив з ними і як відкрив двері віри язичникам. ⁵ Тоді встали деякі з фарисейської єреси, які увірували, і говорили, що треба обрізувати язичників та заповісти їм додержувати закон Мойсеїв.

⁶ Апостоли й пресвітери зібрались для розгляду цієї справи. ⁷ Після тривалого обговорення Петро встав і сказав їм: “Мужі-браття! Ви знаєте, що Бог із перших днів обрав з-поміж нас мене, щоб із моїх уст язичники почули слово Євангелія і увірували; ⁸ і Серцезнавець Бог засвідчив їм, давши їм Духа Святого, як і нам; ⁹ і не поклав ніякої різниці між нами і ними, вірою очистивши

36

[17] Пс. 64, 10. Мф 5, 45. Рим. 1, 19–20. [19] 2 Кор. 11, 25. [22] Пс. 33, 20. Мф 7, 14. Лк 13, 24. 2 Тим. 3, 12. Одкр. 14, 12. [26] Діян. 16, 2.

Глава 15. [1] Гал. 2, 3–4; 5, 2. Флп 3, 3. [7] Діян. 10, 20; 11, 12. [8] Пс. 7, 10. Діян. 11, 15. [9] Діян. 10, 43. 1 Кор. 1, 2.

серця їхні. ¹⁰ Що ж ви нині спокушаєте Бога, бажаючи покласти на шию учеників ярмо, яке ні батьки наші, ні ми не могли понести? ¹¹ Але ми віруємо, що благодаттю Господа Ісуса Христа спасемось, як і вони”. ¹² Тоді замовкли всі, що зібралися, і слухали Варнаву і Павла, які розповідали про знамення й чудеса, створені Богом через них серед язичників. ¹³ Коли ж вони замовкли, почав говорити Яків і сказав: “Мужі-браття! Послухайте мене. ¹⁴ Симон розповів, як Бог спершу зглянувся на язичників, щоб зібрати з них народ в ім’я Своє. ¹⁵ І з цим згідні слова пророків, як написано: ¹⁶ “Потім повернуся і відбудую скинію Давидову, що впала, і те, що в ній зруйноване, відновлю і виправлю її, ¹⁷ щоб шукали Господа інші люди і всі народи, серед яких звіститься ім’я Моє”, – говорить Господь, Який творить усе це. ¹⁸ Відомі Богові споконвіку всі діла його. ¹⁹ Тому, я гадаю, не треба перешкоджати язичникам, які наvertsаються до Бога, ²⁰ а написати їм, щоб вони утримувалися від оскверненого ідолами, від блуду, задушенини і крові і щоб не робили іншим того, чого не бажають собі. ²¹ Бо закон Мойсеїв з давніх родів має по всіх містах тих, які проповідують його, і читається в синагогах кожної суботи”.

²² Тоді апостоли і пресвітери з усією церквою розсудили, обравши з свого середовища мужів, послати їх до Антиохії з Павлом і Варнавою, а саме: Іуду, прозваного Варсавою, та Силу, мужів, які

начальствували між браттями, ²³ написавши і вручивши їм таке: “Апостоли, і пресвітери і браття – браттям з язичників, які знаходяться в Антиохії, Сирії та Киликії: радійте. ²⁴ Оскільки ми почули, що деякі, що вийшли від нас, стурбували вас своїми словами і похитнули ваші душі, кажучи, що треба обрізуватися і дотримувати закон, чого ми їм не доручали, ²⁵ то ми, зібравшись, однодушно розсудили: обрати мужів і послати їх до вас з улюбленими нашими Варнавою і Павлом, ²⁶ чоловіками, які віддали душі свої за Ім’я Господа нашого Ісуса Христа. ²⁷ Отже, ми послали Іуду та Силу, котрі пояснять вам те саме і словами. ²⁸ Бо вгодно Святому Духові і нам не покладати на вас більше ніякого тягара, крім цього необхідного: ²⁹ утримуватися від ідоложертовного, і крові, і задушенини, і блуду і не робити іншим того, чого собі не бажаєте. Дотримуючись цього, добре зробіте. Будьте здорові!”

³⁰ Отже, посланці прийшли до Антиохії і, зібравши людей, вручили послання. ³¹ Вони ж, прочитавши, зраділи цьому повчанню. ³² Іуда і Сила, будучи самі пророками, щедрими словами наставляли братію і утвердили її. ³³ Пробувши там якийсь час, вони з миром були відпущені браттями до апостолів. ³⁴ Але Силі захотілося зостатися там (а Іуда повернувся до Єрусалима). ³⁵ Павло ж і Варнава жили в Антиохії, навчаючи і благовістячи разом з багатьма іншими слово Господне.

37

[10] Мф 23, 4. Лк 11, 46. Гал. 5, 1. [11] Гал. 3, 22. Еф. 2, 8. 2 Тим. 1, 9. Тит. 3, 4–5. [17] Ам. 9, 11–12. [20] Бут. 9, 4.

Вих. 34, 15. Діян. 21, 25. Рим. 1, 27. 1 Кор. 6, 15. [32] Діян. 14, 22.

³⁶ Через деякий час Павло сказав Варнаві: “Ходімо знов і відвідаємо братів наших по всіх містах, де ми проповідували слово Господнє, як вони живуть”. ³⁷ Варнава ж захотів узяти з собою Іоана, званого Марком, ³⁸ але Павло вважав, що не слід брати з собою того, хто відстав від них у Памфілії і не пішов з ними на діло, на яке вони були послані. ³⁹ Це призвело до незгоди, так що вони розлучилися один з одним; і Варнава, взявши Марка, відплив до Кіпру; ⁴⁰ а Павло, обравши собі Силу, пішов, ввірений братією благодаті Божій, ⁴¹ і проходив через Сирію і Киликію, утверджуючи церкви.

16 Дійшов він до Дервії і Лістри. І ось був там один ученик на ім'я Тимофій, у якого мати була юдеянка, що увірувала, а батько – еллін, ² і про якого свідчили браття, що перебували в Лістрі та Іконії. ³ Павло захотів узяти його з собою; і взявши, обрізав його заради юдеїв, що були в тих місцях; бо всі знали про батька його, що він був еллін. ⁴ Проходячи ж по містах, вони передавали вірним дотримуватися постанов, схвалених апостолами і пресвітерами в Єрусалимі. ⁵ І церкви утверджувалися вірою і повсякденно зростали кількісно.

⁶ Коли ж вони пройшли Фригію та Галатійську країну, заборонив їм Святий Дух проповідувати слово в Асії. ⁷ Дійшовши до Місії, вони поривалися йти у Вифинію; але Дух не допустив їх. ⁸ Перейшовши ж Місію, вони зішли в Троа-

ду. ⁹ І було Павлові вночі видіння: один муж, македонянин, стояв і благав його, кажучи: “Прийди до Македонії і допоможи нам”. ¹⁰ Після цього видіння раз же ми вирішили йти до Македонії, зрозумівши, що нас покликав Господь благовістити там.

¹¹ Отже, вирушивши з Троади, ми прибули до Самофракії, а другого дня до Неаполя, ¹² звідти ж у Филипи; це перше місто в тій частині Македонії, колонія. У тому місті ми пробули кілька днів. ¹³ А суботнього дня ми вийшли за місто до річки, де, за звичаєм, було місце молитви, і, сівши, розмовляли з жінками, які посходились. ¹⁴ І слухала одна жінка на ймення Лідія, з міста Фіатір, що торгувала багрянницею, яка шанувала Бога; і Господь відкрив їй серце слухати уважно те, про що говорив Павло. ¹⁵ Коли ж вона та її домашні охрестились, то благала нас, кажучи: “Якщо ви визнаєте мене вірною Господу, то увійдіть у мій дім і живіть у мене”; і переконала нас.

¹⁶ Сталося ж, як ішли ми на **38** молитву, зустріла нас одна служниця, яка мала духа віщування і яка віщуванням давала великий прибуток своїм господарям. ¹⁷ Йдучи за Павлом і за нами, вона кричала, кажучи: “Ці чоловіки – раби Бога Всевишнього, які звіщають нам путь спасіння”. ¹⁸ Це вона робила багато днів. Павло, розгнівавшись, обернувся і сказав духові: “Повеліваю тобі ім'ям Ісуса Христа вийти з неї”. І дух вийшов відразу. ¹⁹ Господарі ж її, побачив-

[37] Діян. 12, 12. Кол. 4, 10. [38] Діян. 13, 13. [41] Діян. 14, 22.

Глава 16. [1] Рим. 16, 21. Флп 2, 19.

1 Сол. 1, 1. [3] 1 Кор. 9, 20. [4] Діян. 15, 28. [18] Мф 10, 1. Мк 1, 34; 16, 17.

ши, що втратили надію на їхній прибуток, схопили Павла й Силу і потягли на площу до начальників. ²⁰ І, привівши їх до воевод, сказали: “Ці люди, будучи юдеями, збурюють наше місто ²¹ і проповідують звичаї, яких нам, римлянам, не личить ні приймати, ні виконувати”. ²² Народ також піднявся на них, а воеводи, зірвавши з них одяг, звеліли бити їх палицями ²³ і, нанісши їм багато ударів, вкинули у в’язницю, наказавши в’язничному сторожеві пильно стерегти їх. ²⁴ Одержавши такий наказ, він вкинув їх у внутрішню в’язницю і ноги їхні забив у колоду.

²⁵ Близько опівночі Павло і Сила, молячись, прославляли Бога; в’язні ж слухали їх. ²⁶ Раптом стався великий землетрус, так що захиталася основа в’язниці; і враз відчинились усі двері, і кайдани на всіх послабли. ²⁷ В’язничний сторож, прокинувшись і побачивши, що двері в’язниці відчинені, вихопив меч і хотів накласти на себе руки, думаючи, що в’язні втекли. ²⁸ Але Павло вигукнув голосно: “Не роби собі ніякого зла, бо всі ми тут”. ²⁹ Він же, зажадавши світла, вбіг до в’язниці; і припав у тремтінні до Павла і Сили, ³⁰ і, вивівши їх геть, сказав: “Господарі мої, що мені робити, щоб спастися?” ³¹ Вони ж сказали: “Віруй у Господа Ісуса Христа і спасешся ти і весь дім твій”. ³² І проповідали слово Господнє йому і всім, хто був у домі його. ³³ І, взявши їх тієї ж години ночі, він обмив їхні рани і негайно охрестився сам і всі домашні його. ³⁴ І, привівши їх у свій

дім, запропонував трапезу і радів з усім домом своїм, що увірував у Бога.

³⁵ Коли ж настав день, воеводи послали міських служителів сказати: “Відпусти людей тих”. ³⁶ В’язничний сторож сказав про це Павлові: “Воеводи прислали, щоб відпустити вас; отже, вийдіть тепер і йдіть з миром”. ³⁷ Але Павло відказав їм: “Нас, римських громадян, без суду прилюдно били, кинули у в’язницю, а тепер тайкома випускають? Ні, нехай прийдуть і самі виведуть нас”. ³⁸ Міські служителі сказали ці слова воеводам, і ті злякались, почувши, що це римські громадяни. ³⁹ І, прийшовши, вибачились перед ними, і, вивівши, просили йти собі з міста. ⁴⁰ Вони ж, вийшовши з в’язниці, прийшли до Лідії і, побачивши братів, повчали їх, і пішли.

17 Проїшовши через Амфіполь і Аполлонію, (вони) прийшли до Фессалоніки, де була юдейська синагога. ² Павло, за своїм звичаєм, пішов до них і три суботи говорив з ними з Писання, ³ відкриваючи та доводячи їм, що “Христу належало постраждати і воскреснути з мертвих, і що цей Христос є Ісус, Якого я проповідую вам”. ⁴ І деякі з них увірували і приєдналися до Павла та Сили, як з еллінів, що визнають Бога, дуже багато, так і зі знатних жінок чимало. ⁵ Але юдеї, які не увірували, запалившись заздрістю і взявши з майдану деяких негідних людей, зібралися натовпом і збурювали місто і, приступивши до дому Ясонового, намагалися

[22] 2 Кор. 11, 25, 1 Сол. 2, 2. [26] Діян. 4, 31. [31] Мк 16, 16. [37] Діян. 22, 25.

Глава 17. [3] Пс. 21, 7. Іс. 50, 6; 53, 3. Дан. 9, 24. Мф 16, 21. Мк 8, 31. Лк 9, 22.

вивести їх до народу. ⁶ Не знайшовши ж їх, потягли Ясона і деяких братів до міських начальників з криком, що ці всесвітні підбурювачі прийшли сюди, ⁷ а Ясон прийняв їх; і всі вони діють проти повелінь кесаря, визнаючи іншого царем – Ісуса. ⁸ І стривожили народ та міських начальників, що слухали їх. ⁹ Але ті, одержавши від Ясона та інших заперуку, відпустили їх.

¹⁰ Негайно вночі браття відправили Павла та Силу до Верії, прибувши до якої, вони пішли до синагоги юдейської. ¹¹ Тутешні були добродушніші, ніж жителі Фессалоніки: вони прийняли слово з усією ревністю, щоденно розбираючи Писання, чи точно це так. ¹² І багато з них увірувало, та з еллінських почесних жінок і чоловіків чимало. ¹³ Але коли фессалонікійські юдеї довідалися, що і у Верії проповідано Павлом слово Боже, то прийшли і туди, збуджуючи та підбурюючи народ. ¹⁴ Тоді браття зараз же відпустили Павла, який ішов немовби до моря; а Сила і Тимофій zostалися там. ¹⁵ Ті, що супроводжували Павла, провели його до Афін і, одержавши наказ щодо Сили й Тимофія, щоб вони швидше прийшли до нього, відбули.

40 ¹⁶ Чекаючи їх в Афінах, Павло збурився духом, бачачи це місто, повне ідолів. ¹⁷ Тож він говорив у синагозі з юдеями і тими, які шанують Бога, і кого він зустрічав щоденно на майдані. ¹⁸ Деякі з епікурейських філософів та стоїків почали сперечатися з ним; од-

ні говорили: “Що хоче сказати цей марнослівець?” А інші: “Здається, він проповідує про чужі божества”, бо він благовістив їм про Ісуса і воскресіння. ¹⁹ І, взявши його, привели до ареопагу і говорили: “Чи можемо ми знати, що це за нове вчення, що ти його проповідуєш? ²⁰ Бо щось дивовижне ти вкладаєш у вуха наші. Тому хочемо знати, що це таке?” ²¹ Усі ж афіняни та чужоземці, які жили серед них, ні в чому так охоче не проводили час, як у тому, щоб говорити або слухати про щось нове.

²² Павло, ставши серед ареопагу, сказав: “Афіняни! З усього бачу я, що ви начебто особливо побожні. ²³ Бо, проходячи і оглядаючи ваші святині, я знайшов і жертovníк, на якому написано: “Незнаному Богові”. Саме Цього, Якого ви, не знаючи, шануєте, я і проповідую вам. ²⁴ Бог, що створив світ і все, що в ньому, Він, будучи Господом неба і землі, не в рукотворних храмах живе ²⁵ і не вимагає служіння людських рук, ніби в чомусь мав би потребу, Сам даючи усьому життя і дихання, і все. ²⁶ Від однієї крові створив увесь рід людський для проживання по всій землі, наперед визначивши часи і межі їх перебування, ²⁷ щоб вони шукали Бога, чи не відчують Його і чи не знайдуть, хоч Він і недалеко від кожного з нас: ²⁸ бо ми Ним живемо, і рухаємось, і існуємо, як і деякі з ваших віршотворців говорили: “Ми Його і рід”. ²⁹ Отже, будучи родом Божим, ми не повинні думати, що Божество

[6] Діян. 16, 20. [11] Іс. 8, 20; 34, 16. Ін 5, 39. 1 Пет. 1, 10. 1 Тим. 4, 16. [16] 2 Пет. 2, 8. [24] Бут. 1, 1. Пс. 8, 2; 32, 6.

Діян. 7, 48. [25] Іов. 12, 10. Пс. 20, 5; 26, 1; 35, 7; 49, 9. Іс. 42, 5. [29] Іс. 40, 18.

подібне до золота, або срібла, або каменя, що приймає образ через мистецтво та домисел людський.³⁰ Залишаючи часи невідання, Бог нині повеліває всім людям усюди покаятися;³¹ бо Він визначив день, у який праведно судитиме весь світ, через наперед настановленого Ним Мужа, подавши свідчення всім через воскресіння Його з мертвих”.³² Почувши про воскресіння мертвих, одні глузували, а інші говорили: “Про це послухаємо тебе іншим часом”.³³ І Павло вийшов з-поміж них.³⁴ Деякі мужі, приєднавшись до нього, увірували; між ними був Діонісій Ареопагіт і жінка на ім'я Дамар та інші з ними.

18 Після цього Павло, залишивши Афіни, прийшов до Коринфа;² і, знайшовши одного юдея, на ім'я Акила, родом із Понту, який недавно прийшов з Італії, і Прискіллу, жінку його, – бо Клавдій звелів усім юдеям покинути Рим, – прийшов до них;³ і, за однорідністю ремесла, залишився у них і працював; бо їхнім ремеслом було робити намети.⁴ Кожної суботи він говорив у синагозі і переконував юдеїв та еллінів.

⁵ А коли прийшли з Македонії Сила і Тимофій, то Павло, ідучи за велінням Духа, свідчив юдеям, що Ісус є Христос.⁶ Але оскільки вони противились і злословили, то він, обтрусивши одяг свій, сказав до них: “Кров ваша на головах ваших; я – чистий, віднині йду

до язичників”.⁷ І пішов звідти, і прийшов до одного на ім'я Юст, який шанував Бога; дім його був біля синагоги.⁸ А Крисп, начальник синагоги, увірував у Господа разом з усім домом своїм, і багато з коринф'ян, слухаючи, увірували і охрестилися.⁹ У видінні вночі Господь сказав Павлові: “Не бійся, але говори і не замовкай,¹⁰ бо Я з тобою, і ніхто не вчинить тобі зла, тому що в Мене багато є людей у цьому місті”.¹¹ І він залишався там рік і шість місяців, навчаючи їх слова Божого.

¹² Коли Галліон був проконсулом в Ахаї, юдеї однодушно напали на Павла і привели його на судилище,¹³ говорячи, що він навчає людей шанувати Бога не за законом.¹⁴ Коли ж Павло хотів відкрити уста, Галліон сказав юдеям: “Юдеї! Якби була будь-яка несправедливість або ж злий умисел, тоді б я мав причину вислухати вас,¹⁵ а коли йде суперечка про вчення та про імена і про закон ваш, то розберіться самі; я не хочу бути суддею в цьому”.¹⁶ І прогнав їх від судилища.¹⁷ А всі елліни, схопивши Сосфена, начальника синагоги, били його перед судилищем; Галліон же анітрохи не турбувався про це.

¹⁸ Павло, пробувши ще чимало днів, попрощався з браттями і відплив до Сирії (і з ним Акила і Прискілла), обстригши голову в Кенхреях, за обітницею.¹⁹ Прибувши до Ефеса, залишив їх там, а сам пішов до синагоги і говорив

[30] Рим. 13, 12. Еф. 1, 9; 3, 5. Кол. 1, 26. [31] Діян. 2, 24; 3, 15; 4, 10; 13, 30. Рим. 6, 4; 14, 9.

Глава 18. [2] Рим. 16, 3. 2 Тим. 4, 19. [3] Діян. 20, 34. 1 Кор. 4, 12. 1 Сол. 2, 9. 2 Сол. 3, 8. [5] Діян. 17, 14. [6] Єз. 3,

19. Мф 10, 14. Діян. 13, 46, 51; 20, 26. [8] 1 Кор. 1, 14. [9] Іс. 62, 1. Діян. 23, 11. [10] Єр. 1, 19. Мф 28, 20. [15] Діян. 23, 29. [17] 1 Кор. 1, 1. [18] Чис. 6, 18. Діян. 21, 24.

з юдеями. ²⁰ Коли ж вони просили його побути у них довше, він не згодився, ²¹ а попрощався з ними, сказавши: “Мені неодмінно треба провести в Єрусалимі свято, що наближається; до вас же повернуся знов, якщо це буде угодню Богові”. І відплив з Ефеса; Акила і Прискілла залишилися в Ефесі.

41 ²² Побувавши в Кесарії, (він) прийшов до Єрусалима, привітав церкву і пішов до Антиохії. ²³ Пробувши там деякий час, вийшов і проходив по черзі країну Галатійську та Фригію, утверджуючи всіх учеників.

²⁴ Якийсь юдей, на ім'я Аполлос, родом з Олександрії, чоловік красномовний та досвідчений у Писаннях, прийшов до Ефеса. ²⁵ Він був наставлений на шлях Господній і, пломеніючи духом, говорив та вчив про Господа правдиво, знаючи тільки про хрещення Іоанове. ²⁶ Він почав сміливо говорити в синагозі. Почувши його, Акила і Прискілла прийняли його і досконаліше пояснили йому шлях Господній. ²⁷ А коли він вирішив іти до Ахаї, браття написали ученикам, щоб прийняли його; і він, прибувши туди, багато сприяв благодаттю тим, хто вірував, ²⁸ бо він дуже викривав юдеїв привселюдно, доводячи з Писання, що Ісус є Христос.

42 **19** Під час перебування Аполлоса в Коринфі, Павло, пройшовши верхні країни, прибув до Ефеса і, знайшовши там деяких учеників, ² сказав їм: “Чи прийняли ви Святого Духа, вірувавши?”

Вони ж сказали йому: “Ми навіть і не чули, чи є Дух Святий”. ³ Він сказав їм: “У що ж ви хрестились?” Вони відповідали: “В Іоанове хрещення”. ⁴ Павло сказав: “Іоан хрестив хрещенням покаяння, говорячи людям, щоб вірували у Грядущого за ним, тобто у Христа Ісуса”. ⁵ Почувши це, вони хрестилися в ім'я Господа Ісуса, ⁶ і, коли Павло поклав на них руки, зійшов на них Дух Святий, і вони стали говорити іншими мовами і пророкувати. ⁷ Усіх же їх було чоловік близько дванадцяти.

⁸ Прийшовши до синагоги, він безбоязно проповідував три місяці, навчаючи та переконуючи про Царство Боже. ⁹ Але оскільки деякі розлютились і не вірили, злословлячи шлях Господній перед народом, то він, залишивши їх, відділив учеників і щоденно проповідував в училищі якогось Тирана. ¹⁰ Це тривало майже два роки, так що всі жителі Асії слухали проповідь про Господа Ісуса: як юдеї, так і елліни.

¹¹ Бог же творив немало чудес руками Павла, ¹² так що на хворих клали хустки і пояси з його тіла, і вони зцілялися від хвороби, і злі духи виходили з них. ¹³ Навіть деякі з мандрівних юдейських заклинателів почали призивати ім'я Господа Ісуса над тими, що мали злих духів, говорячи: “Заклинаємо вас Ісусом, котрого Павло проповідує”. ¹⁴ Це робили якісь семеро синів юдейського первосвященника Скеви. ¹⁵ Але злий дух сказав у відповідь: “Ісуса

[21] Як. 4, 15. 1 Кор. 4, 19. [24] 1 Кор. 1, 12; 16, 12. [25] Діян. 19, 3. Рим. 12, 11.

Глава 19. [1] Діян. 18, 21. [2] Ін 7, 39. [4] Мф 3, 11. Мк 1, 8. Лк 3, 16. Ін 1,

26. Діян. 1, 5. [6] Діян. 8, 17. [10] 2 Тим. 1, 15. [11] Мк 16, 20. Ін 14, 12. [15] Мк 1, 24, 34.

знаю, і Павло мені відомий, а ви хто такі?”¹⁶ І кинувся на них чоловік, у якому перебував злий дух, і, подолавши їх, узяв над ними таку силу, що вони нагими й зраненими втекли з дому того.¹⁷ Це стало відоме всім юдеям і еллінам, що проживали в Ефесі, і напав страх на всіх них, і звеличувалося ім'я Господа Ісуса.¹⁸ Багато з тих, що увірували, приходили, сповідаючи і відкриваючи діла свої.¹⁹ А досить багато з тих, що займалися чародійством, зібравши свої книги, спалили перед усіма, і склали ціну їх, і виявилось їх на п'ятдесят тисяч драхм.²⁰ З такою силою зростало і міцніло слово Господнє.

²¹ Коли ж це скінчилося, Павло задумав, пройшовши Македонію і Ахаю, йти до Єрусалима, сказавши: “Коли буду там, то я маю побачити і Рим”.²² І, пославши в Македонію двох із тих, що служили йому, Тимофія та Ерас-та, сам залишився на деякий час в Асії.

²³ Того часу стався чималий заколот проти путі Господньої,²⁴ бо один срібляник, на ім'я Димитрій, який робив срібні храми Артеміді і давав митцям чималий заробіток,²⁵ зібравши їх та інших ремісників, сказав: “Друзі! Ви знаєте, що від цього ремесла залежить наш добробут;²⁶ проте ви бачите і чуєте, що не тільки в Ефесі, а майже по всій Асії цей Павло своїми переконаннями відвернув немало людей, говорячи, що те, що зроблене руками людськими, не є боги.²⁷ Але це нам загрожує тим,

що не тільки наше ремесло зазнає зневаги, але й храм великої богині Артеміді не вартий буде нічого, і знищиться велич тієї, котру шанує вся Асія і всесвіт”.²⁸ Вислухавши це, вони розлютились і почали кричати, говорячи: “Велика Артеміда Ефеська!”²⁹ У всьому місті зчинився заколот. Схопивши македонян Гая і Аристарха, супутників Павлових, вони однодушно кинулися на видовище.³⁰ Коли ж Павло хотів увійти в народ, ученики не допустили його.³¹ Також і деякі з асійських начальників, що були його друзями, пославши до нього, просили не з'являтися на видовищі.³² А тим часом одні кричали одне, а інші – друге, бо збори були безладні, і більша частина тих, що зійшлися, не знали, для чого вони зібралися.³³ За пропозицією юдеїв, з народу був обраний Олександр. Подавши знак рукою, Олександр хотів говорити до народу.³⁴ Довідавшись, що він юдей, усі закричали в один голос і близько двох годин викрикували: “Велика Артеміда Ефеська!”³⁵ Охоронець порядку, втихомиривши народ, сказав: “Мужі ефеські! Який чоловік не знає, що місто Ефес – служитель великої богині Артеміді і Діопета?³⁶ Якщо ж у цьому немає суперечок, то треба нам бути спокійними і нічого не робити необачно.³⁷ А ви привели цих мужів, які ні храму Артеміді не обікрали, ні богині нашої не ганили.³⁸ Якщо ж Димитрій та інші з ним митці мають скаргу на когось, то є суди і є проконсули і

[18] Мф 3, 6. [20] Іс. 55, 11. Діян. 6, 7; 12, 24. [21] Діян. 28, 14. Рим. 1, 11. [26] Вих. 20, 3. Лев. 19, 4. Втор. 5, 8. Пс. 96,

7. Іс. 40, 18. Єр. 10, 3. Авв. 2, 18. [29] Діян. 16, 19; 20, 4. Кол. 4, 10. [33] 1 Тим. 1, 20. 2 Тим. 4, 14.

нехай скаржаться один на одного. ³⁹ А коли ви домагаєтесь чогось іншого, то це буде вирішено на законному зібранні; ⁴⁰ бо ми перебуваємо в небезпеці; за те, що сталося нині, нас звинуватять у заколоті, оскільки нема ніякої причини, якою ми змогли б виправдати таке зборище”. Сказавши це, він розпустив зібрання.

20 Коли заколот припинився, Павло, покликавши учеників і давши їм настановлення та попросившись з ними, вийшов і пішов до Македонії. ² Пройшовши ті краї і втішивши віруючих щедрими настановами, він прийшов до Еллади. ³ Там він пробув три місяці. Коли ж, унаслідок змови, вчиненої проти нього юдеями, він хотів вирушити до Сирії, спало йому на думку повернутися через Македонію. ⁴ Його супроводили до Асії Сосипатр Піррив з Верії, та з солунян – Аристарх і Секунд, і Гай дерв'янин, і Тимофій та асійці Тихик і Трофим. ⁵ Вони, йдучи попереду, чекали нас у Троаді. ⁶ А ми після днів опрісночних відпливли з Филиппів і днів за п'ять прийшли до них у Троаду, де пробули сім днів.

43 ⁷ Першого ж дня тижня, коли ученики зібралися на переломлення хліба, Павло, маючи намір вирушити вранці наступного дня, розмовляв із ними і продовжив слово до півночі. ⁸ У світлиці, де ми зібралися, було багато світильників. ⁹ Під час тривалої Павлової бесіди одного юнака на ім'я Євтих, який сидів на вікні, огорнув глибокий сон і він, сонний, похитнувшись, упав додолу з тре-

тього поверху, і підняли його мертвим. ¹⁰ Павло, зійшовши, припав до нього і, обнявши його, сказав: “Заспокойтесь, бо душа його в ньому”. ¹¹ Увійшовши ж і переломивши хліб та споживши, довго вів бесіду – аж до світанку, і потім вийшов. ¹² Юнака ж привели живого, і немало втішилися.

¹³ Ми пішли вперед на корабель і попливли в Асс, щоб узяти звіттіля Павла; бо він так наказав нам, намірюючись сам іти пішки. ¹⁴ Коли ж він зустрівся з нами в Ассі, то, взявши його, ми прибули до Мітиліни. ¹⁵ І, відпливши звідти, наступного дня зупинилися навпроти Хіоса, а другого дня пристали до Самоса і, побувавши в Трогіллії, наступного дня прибули в Мелит, ¹⁶ бо Павлові спало на думку обминути Ефес, щоб не затриматися йому в Асії: він поспішав, щоб, якщо можливо, на день П'ятдесятниці бути в Єрусалимі.

¹⁷ З Мелита ж, пославши до Ефеса, він скликав пресвітерів церкви, ¹⁸ і, коли вони прийшли до нього, він сказав їм: “Ви знаєте, що я з першого дня, як прийшов в Асію, весь час перебував з вами, ¹⁹ служив Господеві з усякою смиренномудрістю і з рясними сльозами серед спокус, що я їх зазнав через підступи юдеїв; ²⁰ що я не пропустив нічого корисного, про що вам не проповідував би і чого не навчав би вас прилюдно і по домах, ²¹ проповідуючи юдеям і еллінам покаяння перед Богом і віру в Господа нашого Ісуса Христа. ²² І ось нині я, за велінням Духа, йду до Єрусалима, не знаючи, що там зустріне

Глава 20. [4] Діян. 19, 29; 27, 2. [7] Діян. 2, 46. 1 Кор. 10, 16. [18] Діян. 19, 9.

[21] Лк 24, 47.

мене; ²³ тільки Дух Святий по всіх містах свідчить, кажучи, що кайдани і скорботи чекають мене. ²⁴ Але я ні на що не зважаю і не дорожу своїм життям, тільки б з радістю завершити мою діяльність і служіння, що я прийняв від Господа Ісуса: проповідувати Євангеліє благодаті Божої. ²⁵ І нині ось я знаю, що вже не побачите обличчя мого всі ви, між якими я ходив, проповідуючи Царство Боже. ²⁶ Тому свідчу вам у нинішній день, що чистий я від крові усіх, ²⁷ бо я не ухилявся сповіщати вам усю волю Божу. ²⁸ Отже, пильнуйте себе і всю отару, в якій Дух Святий настановив вас бути єпископами, пасти Церкву Господа і Бога, яку Він надбав Кров'ю Своєю. ²⁹ Бо я знаю, що після відходу мого придуть до вас люті вовки, які не щадитимуть стада; ³⁰ та і з вас самих постануть люди, які говоритимуть неправдиво, щоб повести учеників за собою. ³¹ А тому пильнуйте, пам'ятаючи, що я три роки день і ніч безперестанно зі сльозами навчав кожного з вас. ³² І нині передаю вас, браття, Богові і слову благодаті Його, Який зможе навчати вас більше і дати вам спадщину з усіма освяченими. ³³ Ні срібла, ні золота, ні одягу я ні від кого не побажав; ³⁴ самі знаєте, що потребам моїм і тих, що були зі мною, послужили ці руки мої. ³⁵ У всьому показав я вам, що, так працюючи, треба підтримувати слабких і пам'ятати слово Господа Ісуса, бо Він сам

сказав: “Блаженніше давати, ніж приймати”. ³⁶ Сказавши це, він став на коліна і з усіма ними помолвився. ³⁷ Тоді великий плач був у всіх, і, припадаючи на шию Павлові, цілували його, ³⁸ сумуючи найбільш від сказаного ним слова, що вони вже не побачать обличчя його. І проводжали його до корабля.

21 Коли ж ми, розлучившись із ними, відпливли, одразу прийшли до Косу, другого дня – в Родос, а звідти до Патари, ² і, знайшовши корабель, що прямував до Фінікії, зійшли на нього і відпливли. ³ Коли показався Кіпр, ми, залишивши його ліворуч, попливли до Сирії і причалили в Тирі, бо тут треба було розвантажити корабель. ⁴ І, знайшовши учеників, пробули там сім днів. Вони, з натхнення Духа, говорили Павлові, щоб він не йшов до Єрусалима. ⁵ Перебувши ці дні, ми вийшли і пішли, і нас усі проводжали з жінками і дітьми аж за місто; а на березі, ставши на коліна, помолились. ⁶ І, попрощавшись один з одним, ми зійшли на корабель, а вони повернулися додому.

⁷ Ми ж, завершивши плавання, з Тиру прибули до Птолемаїди, де, привітавши братію, пробули в них один день. ⁸ А другого дня вранці Павло і ми, що були з ним, вийшовши, прийшли до Кесарії і, увійшовши в дім Филипа-благовісника, одного з семи дияконів, залишилися у нього. ⁹ У нього було

[23] Діян. 9, 16; 21, 11. 1 Сол. 3, 3. [24] Діян. 21, 13. Рим. 8, 35. Гал. 1, 1. Кол. 1, 24. Тит. 1, 3. [26] Єз. 33, 9. Діян. 18, 6. [27] Лк 7, 30. Еф. 1, 11. [28] Іс. 53, 12. Ін 21, 15. 1 Пет. 5, 2. Рим. 3, 25. [29] Мф 7, 15. 2 Пет. 2, 1. [31] Мф 25, 13. Євр.

13, 17. [32] Еф. 1, 18. [33] 1 Пар. 12, 3. [34] Діян. 18, 3. 1 Кор. 4, 12. 1 Сол. 2, 9. 2 Сол. 3, 8. [35] Лк 6, 38; 18, 22.

Глава 21. [4] Діян. 20, 23. [5] Діян. 20, 36. [8] Діян. 6, 5. [9] Діян. 2, 17–18.

чотири дочки дівиці, які пророкували. ¹⁰ Тим часом як ми перебували там багато днів, прийшов з Юдеї якийсь пророк на ім'я Агав, ¹¹ і, увійшовши до нас, він узяв Павлів пояс і, зв'язавши свої руки й ноги, сказав: “Так говорить Дух Святий: мужа, якому належить цей пояс, так зв'яжуть юдеї в Єрусалимі і видадуть у руки язичників”. ¹² Коли ж ми почули це, то і місцеві, і ми просили, щоб він не ходив до Єрусалима. ¹³ Але Павло у відповідь сказав: “Що ви робите? Чого плачете і засмучуете серце моє? Я не тільки хочу бути в'язнем, а готовий померти в Єрусалимі за ім'я Господа Ісуса”. ¹⁴ Коли ж ми не змогли умовити його, то заспокоїлись, сказавши: “Нехай буде воля Господня!”

¹⁵ По цих днях, приготувавшись, ми пішли до Єрусалима. ¹⁶ З нами йшли і деякі ученики з Кесарії, проводжаючи нас до одного Мнасона кіпрянина, давнього ученика, в якого можна було б нам жити.

¹⁷ Коли прибули ми до Єрусалима, браття привітно прийняли нас. ¹⁸ Другого дня Павло прийшов з нами до Якова; прийшли і всі пресвітери. ¹⁹ Привітавши їх, Павло розповідав докладно, що створив Бог у язичників через його служіння. ²⁰ Вони ж, вислухавши, прославили Бога і сказали йому: “Бачиш, брате, скільки тисяч юдеїв [які] увірувало, і всі вони – ревнителі закону. ²¹ Вони ж наслухались про тебе, що ти всіх юдеїв, які живуть між язичниками, навчаєш відступництва від Мойсея,

говорячи, щоб вони не обрізували дітей своїх і не дотримувалися звичаїв батьківських. ²² Отже, що ж? Напевне, зійдеться народ; бо почують, що ти прийшов. ²³ Зроби ж те, що скажемо тобі. Є в нас чотири чоловіки, які взяли на себе обітницю. ²⁴ Взявши їх, очисться з ними і прийми на себе витрати на жертву за них, щоб обстригли собі голови, і пізнають усі, що почуте ними про тебе несправедливе, але що й сам ти продовжуєш дотримуватись закону. ²⁵ А про язичників, які увірували, ми писали, щоб вони нічого такого не дотримувалися, а лише охороняли себе від ідоложертовного, від крові, від удавленини та блюду”. ²⁶ Тоді Павло, узявши тих мужів і 46 очистившись із ними, наступного дня увійшов у храм і оголосив закінчення днів очищення, коли мала бути принесена за кожного з них жертва.

²⁷ Коли ж сім днів закінчувалися, тоді асійські юдеї, побачивши його в храмі, підбурили весь народ і наклали на нього руки, ²⁸ викликаючи: “Мужі ізраїльські, допоможіть: цей чоловік скрізь навчає всіх проти народу і закону і місця цього; до того ж і еллінів увів у храм і осквернив це святе місце”. ²⁹ Бо перед цим вони бачили з ним у місті Трофима ефесянина і думали, що Павло увів його до храму. ³⁰ Усе місто заворушилося, і народ збігся; і, схопивши Павла, потягли його геть з храму, і негайно було зачинено двері. ³¹ Коли ж вони хотіли вбити його, до тисяцького полку дійшла звістка,

[10] Діян. 11, 28. [11] Діян. 20, 23; 24, 27; 26, 29. Еф. 6, 20. Флп 1, 13. 2 Тим. 2, 9. Євр. 10, 34. [13] Діян. 20, 24 [14]

Мф 6, 10. [20] Діян. 22, 3. Рим. 10, 2. [24] Чис. 6, 18. Діян. 18, 18. [25] Діян. 15, 20. [28] Діян. 24, 6. [30] Діян. 26, 21.

що увесь Єрусалим збунтувався. ³² Він, негайно взявши воїнів і сотників, рушив на них; вони ж, побачивши тисяцького та воїнів, перестали бити Павла. ³³ Тоді тисяцький, наблизившись, узяв його і звелів закути двома ланцюгами, і допитувався, хто він та що вчинив. ³⁴ У народі одні кричали одне, а інші – друге; він же, не змігши через сум'яття довідатись про щось певне, звелів вести його до фортеці. ³⁵ Коли ж він був на сходах, воїнам довелося нести його через натовп людський, ³⁶ бо багато людей йшли слідом і кричали: “Смерть йому!”

³⁷ Входячи до фортеці, Павло сказав тисяцькому: “Чи можна мені щось тобі сказати?” А той відповів: “Ти знаєш по-грецьки? ³⁸ Так чи не ти той єгиптянин, який перед цими днями вчинив заворушення і вивів у пустелю чотири тисячі розбійників?” ³⁹ Павло ж сказав: “Я – юдеянин, тарсянин, громадянин досить відомого киликійського міста; прошу тебе, дозволь мені говорити до народу”. ⁴⁰ Коли ж той дозволив, Павло, стоячи на сходах, подав знак рукою людям; і коли постало глибоке мовчання, почав говорити єврейською мовою так:

22 “Мужі, браття і отці! Вислухайте тепер моє виправдання перед вами”. ² Почувши ж, що він заговорив з ними єврейською мовою, вони ще більше стихли. Він сказав: ³ “Я – юдеянин, народився у Тарсі киликійському, вихований у цьому місті при ногах Гамаліїла, ретельно навчений

у батьківському законі, ревнитель у Бозі, як і всі ви нині. ⁴ Я гнав послідовників цього вчення навіть до смерті, зв'язуючи і віддаючи до в'язниці і чоловіків, і жінок, ⁵ як засвідчать про мене первосвященик і всі старійшини, від котрих, узявши листи до братії, що живе в Дамаску, я йшов, щоб тамтешніх привести в кайданах до Єрусалима на катування. ⁶ І коли я був у дорозі і наближався до Дамаска, близько полудня несподівано осяяло мене велике світло з неба. ⁷ Я впав на землю і почув голос, що говорив мені: “Савле, Савле! Чому ти гониш Мене?” ⁸ Я відповів: “Хто Ти, Господи?” Він сказав мені: “Я Ісус Назорей, Якого ти гониш”. ⁹ Ті, що були зі мною, бачили світло і злякалися, але голосу Того, Хто говорив мені, не чули. ¹⁰ Тоді я сказав: “Господи! Що мені робити?” Господь же сказав мені: “Устань та йди в Дамаск, і там тобі сказано буде все, що призначено тобі робити”. ¹¹ А оскільки я від слави світла того позбувся зору, то ті, що були зі мною, за руку привели мене до Дамаска. ¹² Один Ананія, чоловік благочестивий за законом, про що свідчать усі юдеї, що живуть у Дамаску, ¹³ прийшов до мене і, підійшовши, сказав мені: “Савле, брате! Прозри”. І я негайно побачив його. ¹⁴ Він же сказав мені: “Бог отців наших наперед обрав тебе, щоб ти пізнав волю Його, побачив Праведника і почув голос з уст Його, ¹⁵ бо ти будеш Йому свідком перед усіма людьми у тому, що бачив і чув. ¹⁶ Отже, чого

[33] Діян. 20, 23. [38] Діян. 5, 36. Діян. 22, 3.

Глава 22. [3] Діян. 5, 34; 21, 20, 39.

Гал. 1, 14. [4] Діян. 8, 3; 9, 1; 26, 10. [6] Діян. 9, 3; 26, 13. [14] Діян. 18, 9. 1 Ін 2, 1. Гал. 1, 12.

ж ти зволікаєш? Устань, охрестися та обмий гріхи твої, призвавши ім'я Господа Ісуса".¹⁷ Коли я повернувся до Єрусалима і молився в храмі, не тямлячи себе,¹⁸ я побачив Його, і Він сказав мені: "Поспіши і скоріше вийди з Єрусалима, бо тут не приймуть твого свідчення про Мене".¹⁹ Я сказав: "Господи, їм відомо, що я тих, хто вірував у Тебе, ув'язнював у темниці і бив у синагогах,²⁰ і коли проливалася кров Стефана, свідка Твого, я стояв там, схвалюючи вбивство його, і стеріг одягу тих, хто вбивав його".²¹ І Він сказав мені: "Йди; Я пошлю тебе далеко до язичників".

²² До цього слова слухали його; а потім підняли крик, гукаючи: "Знищ із землі такого! Бо йому не слід жити".²³ Поки вони кричали, кидали одяг і порох у повітря,²⁴ тисяцький звелів увести його в фортецю, наказав бичувати його, щоб довідатися: з якої причини так кричали проти нього.²⁵ Але коли розтягли його ремінням, Павло сказав сотникові, що стояв: "Хіба вам дозволено бичувати римського громадянина, та ще й без суду?"²⁶ Почувши ж це, сотник пішов і доповів тисяцькому, говорячи: "Дивись, що ти хочеш робити! Цей чоловік – римський громадянин".²⁷ Тоді тисяцький, підійшовши до нього, сказав: "Скажи мені, ти римський громадянин?" Він сказав: "Так".²⁸ Тисяцький на те відповів: "Я за великі гроші придбав це громадянство". Павло ж сказав: "А я і народився

в ньому".²⁹ Тоді відразу відступили від нього ті, хто хотів катувати його, а тисяцький, дізнавшись, що він римський громадянин, злякався, що зв'язав його.

³⁰ Другого дня, бажаючи достовірно дізнатися, в чому звинувачують його юдеї, звільнив його від кайданів, і звелів зібратися первосвященикам і всьому синедріону та, вивівши Павла, поставив його перед ними.

23 Павло, звівши погляд на 47 синедріон, сказав: "Мужі-браття! Я всією доброю совістю жив перед Богом до цього дня".² Первосвященик же Ананія звелів тим, що стояли перед ним, бити його по устах.³ Тоді Павло сказав йому: "Бог буде бити тебе, стіно поваплена! Ти сидиш, щоб судити мене за законом, і, супроти закону, велиш бити мене".⁴ А ті, що стояли перед ним, сказали: "Первосвященика Божого ганьбиш?"⁵ Павло сказав: "Я не знав, браття, що він первосвященик; бо, як написано: на начальника народу твого не лихослов".⁶ Павло, зрозумівши, що тут одна частина саддукеїв, а друга фарисеїв, виголосив у синедріоні: "Мужі-браття! Я фарисей, син фарисея; за надію на воскресіння мертвих мене судять".⁷ Коли він це сказав, стався розбрат між фарисеями і саддукеями, і збори розділилися.⁸ Бо саддукеї кажуть, що нема воскресіння, ні ангела, ні духа, а фарисеї визнають і те, й інше.⁹ Зчинився великий галас, і книжники фарисейської частини, піднявшись,

[18] Діян. 9, 15. 1 Кор. 9, 1; 15, 8. [20] Діян. 7, 58. [21] Діян. 9, 15. Гал. 1, 16. 1 Тим. 2, 7. 2 Тим. 1, 11.

Глава 23. [1] Діян. 24, 16. 1 Кор. 4, 4.

2 Кор. 1, 12; 4, 2. Євр. 13, 18. [3] Лев. 19, 35. Втор. 17, 10. Мф 23, 27. [5] Вих. 22, 28. [6] Діян. 24, 21. Флп 3, 5. [8] Мф 22, 23. Мк 12, 18. Лк 20, 27. [9] Діян. 25, 25.

сперечалися між собою, кажучи: “Нічого лихого не знаходимо ми в цьому чоловікові. Якщо дух чи ангел говорив йому, не противмося Богові”.¹⁰ Та як розлад збільшився, тисяцький, боячись, щоб вони не розтерзали Павла, звелів воїнам зійти, взяти його з-поміж них і відвести у фортецю.

¹¹ Наступної ночі Господь, з’явившись йому, сказав: “Дерзай, Павле; бо як ти свідчив про Мене в Єрусалимі, так належить тобі свідчити і в Римі”.¹² Коли настав день, деякі юдеї, порадившись, поклялися не їсти і не пити, доки не уб’ють Павла.¹³ Було їх понад сорок, що поклялися.¹⁴ Вони, прийшовши до первосвящеників і старійшин, сказали: “Ми клятвою заприсяглися нічого не їсти, поки не уб’ємо Павла.¹⁵ Отже, нині ви з синедріоном скажіть тисяцькому, щоб завтра вивів його до нас, ніби ви хочете точніше розглянути справу про нього; а ми, перш ніж він наблизиться, готові вбити його”.¹⁶ Почувши про цей замір, син Павлової сестри прийшов і, увійшовши у фортецю, повідомив Павла.¹⁷ Павло ж покликав одного з сотників і сказав: “Відведи цього юнака до тисяцького, бо він має дещо сказати йому”.¹⁸ Той, взявши його, привів до тисяцького і сказав: “В’язень Павло покликав мене і просив одвести до тебе цього юнака, котрий має дещо сказати тобі”.¹⁹ Тисяцький, взявши його за руку і відійшовши з ним, спитав на самоті: “Що таке маєш звістити мені?”²⁰ Він відповів, що юдеї змовилися просити тебе, щоб ти завтра вранці вивів Павла до них у синедріон, так ніби вони хочуть

точніше дослідити справу про нього.²¹ Але ти не слухай їх, бо його підстерігають понад сорок чоловік з них, які поклялися не їсти і не пити, доки не уб’ють його; і тепер вони готові, чекаючи твого розпорядження.²² Тоді тисяцький відпустив юнака, сказавши: “Нікому не кажи, що ти повідомив про це мене”.

²³ І, покликавши двох сотників, сказав: “Приготуйте мені двісті озброєних воїнів, і сімдесят кінних, і стрільців двісті, щоб із третьої години ночі ішли до Кесарії.²⁴ Приготуйте також ослів, щоб, посадивши Павла, перепроводити його до правителя Фелікса”.²⁵ Написав і листа такого змісту:²⁶ “Клавдій Лісій високоповажному правителю Феліксу – вітання.²⁷ Цього мужа юдеї схопили і готові були вбити; я, прийшовши з воїнами, відняв його, дізнавшись, що він римський громадянин.²⁸ Потім, бажаючи з’ясувати, в чому його звинувачують, привів його в їхній синедріон²⁹ і знайшов, що його звинувачують за суперечливу думку щодо їхнього закону, але що в ньому ніякої немає провини, вартої смерти чи кайданів.³⁰ А почувши, що юдеї замислили зло на цього чоловіка, я негайно надіслав його до тебе, наказавши і обвинувачам говорити на нього перед тобою. Здоровий будь”.

³¹ Отже, воїни, за даним їм наказом, взявши Павла, повели вночі до Антипатриди.³² А другого дня, залишивши кінних іти з ним, повернулися до фортеці.³³ А ті, прийшовши до Кесарії і віддавши листа правителю,

[11] Діян. 18, 9; 19, 21. [27] Діян. 21, 32.

[28] Діян. 22, 30. [29] Діян. 25, 19.

поставили перед ним і Павла. ³⁴ Правитель, прочитавши листа, спитав, з якої він області, і, довідавшись, що із Киликії, сказав: ³⁵ “Я вислухаю тебе, коли придуть твої обвинувачі”. І звелів йому бути під вартою в Іродовій преторії.

24 Через п’ять днів прийшли первосвященик Ананія зі старійшинами і з якимсь ритором Тертуллом, які скаржилися правителю на Павла. ² Коли ж його покликали, то Тертулл почав його звинувачувати, кажучи: ³ “Завжди і повсюди з усякою вдячністю ми визнаємо, що тобі, високоповажний Феліксе, ми зобов’язані стійким миром і твоєму піклуванню про благоустрій цього народу. ⁴ Та щоб багато не турбувати тебе, прошу тебе вислухати нас коротко з властивою тобі лагідністю. ⁵ Знайшовши цього чоловіка губителем суспільства, підбурювачем заколоту між юдеями, що живуть по всьому світі, і представником Назорейської ересі, ⁶ який наважився навіть осквернити храм, ми взяли його і хотіли судити його за нашим законом. ⁷ Але тисяцький Лісій, прийшовши з великою силою, взяв його з рук наших і послав до тебе, ⁸ звелівши і нам, його обвинувачам, іти до тебе. Ти можеш сам, розібравшись, дізнатись від нього про все те, в чому ми звинувачуємо його”. ⁹ І юдеї підтвердили, сказавши, що це так.

¹⁰ Павло ж, коли правитель дав йому знак говорити, відповів: “Знаючи, що ти багато років справедливо судиш народ цей, я тим віль-

ніше буду захищати мою справу. ¹¹ Ти можеш довідатися, що не більше дванадцяти днів минуло, як я прийшов до Єрусалима на поклоніння. ¹² Ні в синагогах, ні в місті вони не знаходили мене як такого, що з ким-небудь сперечається або викликає розбрат у народі, ¹³ і не можуть довести того, в чому тепер звинувачують мене. ¹⁴ Але признаюся тобі в тому, що, згідно вченню, яке вони називають ерессю, я дійсно служу Богові отців моїх і вірую всьому, що написано в Законі і Пророках, ¹⁵ маючи надію на Бога, що буде воскресіння мертвих, праведників і грішників, чого і самі вони сподіваються. ¹⁶ Тому і сам дбаю я завжди мати непорочну совість перед Богом і людьми. ¹⁷ По багатьох роках я прийшов, щоб доставити моему народові милостиню і приношення. ¹⁸ При тому знайшли мене очищеним у храмі, не з народом і не з галасом. ¹⁹ Це були деякі асійські юдеї, котрим належало б стати перед тобою і звинувачувати мене, коли щось мають проти мене. ²⁰ Або самі ті нехай скажуть, яку знайшли вони в мені неправду, коли я стояв перед синедріоном, ²¹ хіба тільки одне те слово, яке голосно промовив я, стоячи поміж ними, що за вчення про воскресіння мертвих я нині приймаю суд від вас”.

²² Вислухавши це, Фелікс відклав їхню справу і сказав: “Розгляну вашу справу, коли прийде тисяцький Лісій і я докладніше довідаюсь про це вчення”. ²³ А Павла наказав сотникові стерегти,

[35] Діян. 24, 1; 25, 16.

Глава 24. [5] Діян. 28, 22. [6] Діян. 21, 28. [15] Дан. 12, 2. Ін 5, 28. [16] Діян.

23, 1. [17] Діян. 11, 29. Рим. 15, 25. [18] Діян. 21, 26–27. [21] Діян. 23, 6. [23] Діян. 27, 3.

але не утискувати його і не забронювати нікому з його близьких служити йому або приходити до нього.

²⁴Через кілька днів Фелікс, прийшовши з Друзіллою, дружиною своєю, юдеянкою, покликав Павла і слухав його про віру в Христа Ісуса. ²⁵І коли він говорив про правду, про стриманість і про майбутній суд, то Фелікс пройнявся страхом і відповів: “Тепер іди, а коли знайду час, покличу тебе”. ²⁶До того ж він сподівався, що Павло дасть йому грошей, щоб відпустити його: тому часто кликав його і розмовляв з ним. ²⁷Коли минуло два роки, місце Фелікса посів Порцій Фест. Бажаючи догодити юдеям, Фелікс залишив Павла в кайданах.

25 Фест, прибувши в область, через три дні вирушив із Кесарії до Єрусалима. ²Тоді первосвященик і знатніші з юдеїв прийшли до нього зі скаргою на Павла і переконували його, ³прохаючи, щоб він зробив милість і викликав його до Єрусалима, маючи задум убити його по дорозі. ⁴Але Фест відповів, що Павло утримується в Кесарії під вартою і що він сам скоро вирушить туди. ⁵“Отже, – сказав він, – ті з вас, які можуть, нехай підуть зі мною, і якщо за цим чоловіком щось є, нехай звинувачують його”.

⁶Пробувши в них не більше восьми чи десяти днів, повернувся до Кесарії і на другий день, сівши на судищі, звелів привести Павла. ⁷Коли він з’явився, стали довоккола юдеї, що прийшли з Єрусалима, зводячи на Павла багато

тяжких провин, яких не могли довести. ⁸Він же на своє виправдання сказав: “Я не зробив ніякого злочину ні проти закону юдейського, ні проти храму, ні проти кесаря”. ⁹Фест, бажаючи догодити юдеям, у відповідь сказав Павлові: “Чи хочеш іти в Єрусалим, щоб я там судив тебе за це?” ¹⁰Павло сказав: “Я стою перед судом кесаревим, де і належить мені судимому бути. Юдеїв я нічим не кривдив, як і ти добре знаєш. ¹¹Якщо я неправий і що-небудь зробив, варте смерті, то не відмовляюся померти; а якщо нічого того немає, в чому ці звинувачують мене, то ніхто не може видати мене їм. Вимагаю суду кесаревого”. ¹²Тоді Фест, поговоривши з радниками, відповів: “Ти вимагав кесаревого суду, до кесаря і підеш”.

¹³Через декілька днів цар Агриппа і Вереніка прибули до Кесарії поздоровити Феста. ¹⁴І як вони пробули там багато днів, то Фест розповів цареві про Павла, кажучи: “Є тут якийсь чоловік, в’язень, залишений Феліксом у кайданах, ¹⁵на якого, під час мого перебування в Єрусалимі, з’явилися із скаргою первосвященики і старійшини юдейські, вимагаючи суду над ним. ¹⁶Я відповів їм, що у римлян немає звичаю видавати на смерть будь-якого чоловіка, перше ніж звинувачуваний не матиме перед собою обвинувачів і не дістане право захищатися проти звинувачення. ¹⁷Коли ж вони тут зійшлися, то, без усякого зволікання, на другий же день, я сів на судищі і звелів привести

48

[27] Діян. 21, 11; 25, 9.

Глава 25. [8] Діян. 24, 12; 28, 17. [11]

Діян. 28, 18. [15] Діян. 24, 1.

того чоловіка. ¹⁸ Обступивши його, обвинувачі не подали жодного із звинувачень, які я припускав; ¹⁹ але вони мали з ним деякі суперечки про богошанування їхнє і про якогось Ісуса померлого, про Якого Павло стверджував, що Він живий. ²⁰ Вагаючись у вирішенні цього питання, я сказав: чи хоче він іти до Єрусалима і там стати перед судом за це? ²¹ Та коли Павло зажадав, щоб його залишили на розгляд Августа, то я звелів тримати його під вартою до того часу, поки пошлю його до кесаря”. ²² Агриппа ж сказав Фестові: “Хотів би і я послухати цього чоловіка”. Той відповів: “Завтра ж почувеш його”.

²³ Другого дня, коли Агриппа і Вереніка прийшли з великою пихою і увійшли у судову палату з тисяцькими та найзнатнішими громадянами міста, за наказом Феста був приведений Павло. ²⁴ І сказав Фест: “Царю Агриппо і всі присутні з нами мужі! Ви бачите того, проти якого багато юдеїв приступили до мене в Єрусалимі і тут і кричали, що йому не належить більше жити. ²⁵ Але я зрозумів, що він не вчинив нічого, вартого смерті; і як він сам вимагав суду в Августа, то я вирішив послати його до нього. ²⁶ Я не маю нічого певного написати про нього його величності; а тому і привів його до вас, і зокрема перед тебе, царю Агриппо, щоб після розгляду було мені що написати. ²⁷ Бо мені здається нерозважливим посилати в’язня і не визначити звинувачень на нього”.

26 Агриппа сказав Павлові: **49** “Дозволяється тобі говорити за себе”. Тоді Павло, простягнувши руку, почав говорити на свій захист. ² “Царю Агриппо! Я почувваю себе щасливим, що сьогодні можу захищатися перед тобою в усьому, в чому звинувачують мене юдеї, ³ тим більше, що ти знаєш усі юдейські звичаї і суперечності. Тому прошу тебе вислухати мене великодушно. ⁴ Життя моє від юности моєї, яке спочатку проводив я серед народу мого в Єрусалимі, знають усі юдеї; ⁵ вони здавна знають про мене, якщо захочуть свідчити, що я жив, як фарисей, за найсуворішим у нашому віросповіданні вченням. ⁶ І нині я стою перед судом за надію на обітницю, дану Богом нашим отцям, ⁷ здійснення якої сподіваються побачити наші дванадцять колін, що старанно служать Богові день і ніч. За цю-то надію, царю Агриппо, звинувачують мене юдеї. ⁸ Що ж? Невже ви вважаєте неймовірним, що Бог воскрешає мертвих? ⁹ Щоправда, і я думав, що мені належить багато діяти проти імені Ісуса Назорея. ¹⁰ Це я і робив у Єрусалимі: одержавши владу від первосвящеників, я багатьох святих ув’язнював, і коли вбивали їх, я подавав на те голос; ¹¹ і по всіх синагогах я багаторазово мучив їх, і примушував ганити Ісуса, і, з надмірною лютістю до них, переслідував їх навіть у чужих містах. ¹² Для цього йдучи до Дамаска з владою і дорученням від первосвящеників, ¹³ серед дня на дорозі

[19] Діян. 18, 15. [24] Діян. 22, 22; 24, 5. [25] Діян. 23, 9.

Глава 26. [5] Діян. 22, 3; 23, 6. [6] Бут. 3, 15; 22, 18. Втор. 18, 15; 2 Цар. 7, 12.

Пс. 131, 11. Іс. 4, 2; 7, 14. Єр. 23, 5; 33, 15. Єз. 34, 23; 37, 24. Дан. 9, 24. Мих. 5, 2. [10] Діян. 8, 3; 9, 1; 22, 4. 1 Кор. 15, 9. Гал. 1, 13. 1 Тим. 1, 13. [13] Діян. 22, 6.

я, царю, побачив з неба світло, ясніше від сонячного сяйва, що осяяло мене та тих, котрі йшли зі мною. ¹⁴ Усі ми попадали на землю, і я почув голос, що говорив до мене єврейською мовою: “Савле, Савле, що ти гониш Мене? Важко тобі йти проти рожна”. ¹⁵ Я сказав: “Хто Ти, Господи?” Він сказав: “Я – Ісус, Якого ти гониш. ¹⁶ Але встань і стань на ноги твої; бо для того Я і з’явився тобі, щоб зробити тебе служителем і свідком того, що ти бачив і що Я відкриваю тобі, ¹⁷ визволяючи тебе від народу юдейського і від язичників, до яких Я тепер посилаю тебе ¹⁸ розкрити очі їм, щоб вони повернулися від темряви до світла і з-під влади сатани до Бога, щоб вірою в Мене одержали прощення гріхів і долю з освяченими”. ¹⁹ Тому, царю Агриппо, я не став противитися небесному видінню, ²⁰ а спершу жителям Дамаска і Єрусалима, потім усій землі юдейській і язичникам проповідував, щоб вони покалися і повернулися до Бога, чинячи діла, достойні покаяння. ²¹ За це юдеї схопили мене у храмі і хотіли розтерзати. ²² Але, одержавши допомогу від Бога, я до цього дня стою і свідчу малому і великому, нічого не кажучи, крім того, про що пророки і Мойсей говорили, що це буде, ²³ а саме, що Христос мав постраждати і, воскреснувши першим із мертвих, проповідати світло юдейському народові і язичникам”. ²⁴ Коли він так захищався, Фест гучним голосом сказав: “Безумст-

вуеш ти, Павле! Велика вченість доводить тебе до божевілля”. ²⁵ “Ні, високоповажний Фесте, – сказав він, – я не безумствую, але кажу слова істини і здорового глузду. ²⁶ Бо знає про це цар, перед яким і кажу сміливо. Я не вірю, що від нього було щось з цього приховано: бо це не в кутку відбувалося. ²⁷ Чи віриш, царю Агриппо, пророкам? Знаю, що віриш”. ²⁸ Агриппа сказав Павлові: “Ти майже переконуеш мене стати християнином”. ²⁹ Павло сказав: “Благав би я Бога, щоб мало чи багато, не тільки ти, але й усі, що слухають мене сьогодні, зробились такими, як я, окрім цих кайданів”. ³⁰ І коли він це сказав, цар і правитель, Вереніка і всі, що сиділи з ними, встали. ³¹ І, відійшовши вбік, говорили між собою, що цей чоловік нічого, вартого смерті чи кайданів, не робить. ³² І сказав Агриппа Фестові: “Можна було б звільнити цього чоловіка, якби він не вимагав кесаревого суду”. Тому і вирішив правитель відіслати його до кесаря.

27 Коли вирішено було відпливти нам до Італії, то віддали Павла і деяких інших в’язнів сотникові Августового полку на ім’я Юлій. ² Ми піднялися на адрамітський корабель, що мав пливти поблизу асійських місць, вирушили. З нами перебував Аристарх, македонянин із Фессалоніки. ³ Другого дня пристали до Сидона. Юлій поводився з Павлом людинолюбно, дозволив йому відвідати друзів і скористатися

[18] Іс. 42, 7; 60, 1. Лк 2, 32. Ін 1, 9. 1 Пет. 2, 9. Еф. 5, 8. [20] Єр. 18, 8. Єз. 33, 14. Діян. 9, 20. [21] Діян. 21, 30. [23] Чис. 21, 9. Іс. 53, 2. Дан. 9, 26. Зах 12,

10. Лк 24, 27. [24] 1 Кор. 1, 23; 2, 14. [26] Ін 18, 20. [29] Діян. 24, 27.

Глава 27. [2] Діян. 20, 4. 2 Кор. 11, 23. Кол. 4, 10. [3] Діян. 24, 23.

їхньою допомогою. ⁴ Вирушивши звідти, ми припливли до Кіпру, бо був супротивний вітер, ⁵ і, перепливши море проти Киликії та Памфілії, прибули до Мир Лікійських. ⁶ Там сотник знайшов олександрійський корабель, що плив до Італії, і посадив нас на нього. ⁷ Повільно плаваючи багато днів і ледве порівнявшись з Кнідом, через несприятливий нам вітер, ми підпливли до Криту при Салмоні. ⁸ Ледве пробравшись повз нього, прибули до одного місця, що зветься Добрі Пристані, поблизу міста Ласея. ⁹ А як минуло багато часу, і плавання було вже небезпечно, тому що і піст уже минув, то Павло радив, ¹⁰ кажучи їм: “Мужі! Я бачу, що плавання буде з труднощами і з великою шкодою не тільки для вантажу і корабля, але й для нашого життя”. ¹¹ Однак сотник більше довіряв керманичеві і начальникові корабля, ніж словам Павла. ¹² А що пристань була непридатна до зимівлі, то чимало людей радили податися звідти, щоб, якщо можливо, дійти до Фініка, пристані критської, що лежить проти південно-західного і північно-західного вітру, і там перезимувати. ¹³ Подув південний вітер, і вони, думаючи, що вже дістали бажане, вирушили і попливли поблизу Криту. ¹⁴ Але невдовзі знявся супротивний йому бурхливий вітер, що зветься “евроклідон”. ¹⁵ Корабель схопило так, що він не міг чинити опір вітрові, і ми носилися, віддавшись хвилям. ¹⁶ І, наскочивши на якийсь острівець, що зветься Клавдій, ми ледве могли втримати човен. ¹⁷ Підняв-

ши його, почали всіма засобами обв’язувати корабель; боячись, щоб не сісти на мілину, спустили вітрило і таким чином носилися. ¹⁸ Ранком другого дня, коли розпочався буревій, почали викидати вантаж, ¹⁹ а на третій день ми своїми руками повикидали корабельне знаряддя. ²⁰ Та оскільки багато днів не було видно ні сонця, ні зірок, і тривала велика буря, то, зрештою, зникала будь-яка надія на наше врятування. ²¹ Що довго не їли, то Павло, ставши посеред них, сказав: “О мужі! Треба було послухати мене і не відходити від Криту, і тим самим уникнути б цих труднощів і шкоди. ²² Тепер же благаю вас, підбадьортеся, бо жодна душа з вас не загине, а тільки корабель. ²³ Бо ангел Бога, Якому я належу і Якому служу, з’явився мені цієї ночі ²⁴ і сказав: “Не бійся, Павле. Тобі належить стати перед кесарем, і ось Бог дарував тобі всіх, що пливуть з тобою”. ²⁵ Тому підбадьортеся, мужі, бо я вірю Богові, що буде так, як мені сказано. ²⁶ Нам належить бути викинутими на який-небудь острів”.

²⁷ Чотирнадцятої ночі, коли ми носилися в Адріатичному морі, близько опівночі корабельники почали здогадуватися, що наближаються до якоїсь землі, ²⁸ і, вимірявши глибину, знайшли двадцять сажнів; потім на невеликій відстані, знову вимірявши, знайшли п’ятнадцять сажнів. ²⁹ Побоюючись, щоб не натрапити на кам’янисті місця, кинули з корми чотири якорі і чекали дня. ³⁰ Коли корабельники хотіли втекти з корабля і спускали на море човен,

роблячи вигляд, ніби хочуть кинути якір з носа, ³¹ Павло сказав сотникові і воїнам: “Якщо вони не залишаться на кораблі, то ви не зможете врятуватися”. ³² Тоді воїни відтяли вірьовки у човна, і він упав. ³³ Коли почало світати, Павло умовляв усіх приймати їжу, кажучи: “Сьогодні чотирнадцятий день, як ви, чекаючи, перебуваєте без їжі, нічого не споживаючи. ³⁴ Тому прошу вас прийняти їжу: це сприятиме збереженню вашого життя; бо ні в кого з вас не впаде й волосина з голови”. ³⁵ Промовивши це і взявши хліб, він подякував Богові перед усіма і, розламавши, почав їсти. ³⁶ Тоді всі підбадьорилися і також прийняли їжу. ³⁷ Було ж усіх нас на кораблі двісті сімдесят шість душ. ³⁸ Наситившись їжею, почали полегшувати корабель, викидаючи пшеницю в море. ³⁹ Коли ж настав день, землі не розпізнавали, а побачили лише якусь затоку з пологим берегом, до якого вирішили, якщо можна, пристати кораблем. ⁴⁰ І, піднявши якорі, попливли по морю і, розв’язавши стерно та піднявши мале вітрило за вітром, тримали до берега. ⁴¹ Наскочили на косу, і корабель сів на мілину. Ніс загруз і став нерухомим, а корма розбивалася силою хвиль. ⁴² Воїни було погодилися умертвити в’язнів, щоб хто-небудь, впливши, не втік. ⁴³ Але сотник, бажаючи врятувати Павла, утримав їх від цього наміру і звелів тим, що вміли плавати, першими кинутися і вийти на землю, ⁴⁴ іншим же – кому на дошках, а кому на будь-чому від корабля; і таким чином усі врятувалися на землю.

28 Урятувавшись, ті, що були **51** з Павлом, дізналися, що острів зветься Меліт. ² Іноплеменники виявили до нас велике милосердя: вони розклали вогнище і прийняли всіх нас, бо йшов дощ і було зимно. ³ Коли ж Павло набрав багато хмизу і поклав на вогонь, [тоді] схидна, вилізши з жару, повисла у нього на руці. ⁴ Іноплеменники, побачивши змію, звислу в нього на руці, говорили один одному: “Певне, цей чоловік – убивця, коли його, врятованого від моря, суд Божий не залишає жити”. ⁵ Але він, струсивши змію у вогонь, не зазнав ніякої шкоди. ⁶ Вони ж чекали, що в нього буде запалення або він раптово впаде мертвим; але, довго чекаючи і побачивши, що з ним ніякої біди не сталося, змінили думку і говорили, що він Бог.

⁷ Біля того місця були маетки начальника острова на ім’я Поплій; він прийняв нас і три дні люб’язно пригощав. ⁸ Батько Поплія лежав одержимий гарячкою і болем у животі. Павло увійшов до нього, помолився і, поклавши на нього свої руки, зцілив його. ⁹ Після цієї події інші на острові, що мали недуги, приходили і зцілялися, ¹⁰ і віддавали нам велику шану, а при від’їзді наділили нас усім потрібним.

¹¹ Через три місяці ми відпливли на олександрійському кораблі, який називався “Діоскури” і зимував на цьому острові; ¹² і, припливши до Сиракуз, пробули там три дні. ¹³ Звідти відпливши, прибули в Ригію; а коли через день повіяв південний вітер, прибули на другий день у Путеоли, ¹⁴ де знайшли

[34] Мф 10, 30. [41] 2 Кор. 11, 25.

Глава 28. [3] Мк 16, 18. [14] Діян. 19, 21.

братів і були запрошені пробути в них днів сім, а потім пішли у Рим.¹⁵ Тамтешні браття, почувши про нас, вийшли нам назустріч до Аппієвої площі і Трьох гостиниць. Побачивши їх, Павло дякував Богові і похвавішав.¹⁶ Коли ж ми прийшли до Рима, то сотник передав в'язнів воєначальникові, а Павлові повелів жити окремо – з воїном, що стеріг його.

¹⁷ Через три дні Павло скликав найзнатніших з юдеїв і, коли вони зійшлися, говорив до них: “Мужі-браття! Не зробивши нічого проти народу або батьківських звичаїв, я в кайданах із Єрусалима переданий до рук римлян.¹⁸ Вони, судивши мене, хотіли звільнити, тому що немає на мені ніякої провини, вартої смерті;¹⁹ але тому, що юдеї заперечували, я змушений був вимагати суду в кесаря, проте не для того, щоб звинувачувати в чомусь мій народ.²⁰ З цієї причини я і покликав вас, щоб побачитись і поговорити з вами, бо за надію Ізраїлеву обкутий я цими кайданами”.²¹ Вони ж сказали йому: “Ми ані листів не одержували про тебе з Юдеї, ані з братів, що приходили, ніхто не сповістив про тебе і не сказав чогось лихого.²² А втім, хотіли б ми почути

від тебе, як ти міркуєш; бо нам відомо, що про це вчення скрізь сперечаються”.²³ І, призначивши йому день, дуже багато прийшли до нього в гостиницю; і він з ранку до вечора викладав їм вчення про Царство Боже, наводячи свідчення і переконуючи їх про Ісуса із Закону Мойсеєвого і Пророків.²⁴ Одні з них вірили його словам, а інші не вірили.²⁵ Ті, що були незгідні між собою, виходили, коли Павло сказав такі слова: “Добре Дух Святий сказав отцям нашим через пророка Ісаю:²⁶ “Піди до цього народу і скажи: “Слухом почуєте і не зрозумієте, і очима дивитися будете і не побачите”.²⁷ Бо згрубіло серце людей цих, і вухами ледве чують, і очі свої заплющили, щоб не бачити очима, і не чути вухами, і не зрозуміти серцем, і не навернутися, щоб Я зцілив їх”.²⁸ Отже, нехай буде вам відомо, що спасіння Боже послане язичникам: вони і почують”.²⁹ Коли він сказав це, юдеї пішли, довго сперечаючись між собою.

³⁰ І жив Павло цілих два роки на своєму утриманні і приймав усіх, хто приходив до нього,³¹ проповідуючи Царство Боже і навчаючи про Господа Ісуса Христа з усякою відвагою безборонно.

[17] Діян. 25, 8. [18] Діян. 25, 8 [20] Лк 2, 38. [22] Лк 2, 34. Діян. 24, 5. Євр. 12, 3. [26] Єр. 5, 21. Єз. 12, 2. Мф 13, 14. Мк

4, 12. Лк 8, 10. Ін 12, 40. Рим. 11, 8. [27] Іс. 6, 9–10. [28] Лк 24, 47. Діян. 13, 46.

СОБОРНЕ ПОСЛАННЯ СВЯТОГО АПОСТОЛА ЯКОВА

50 **1** Яків, раб Бога і Господа Ісуса Христа, дванадцятьом колінам, що в розсіянні, – радується.

² З великою радістю приймайте, браття мої, коли підпадаєте різним спокусам, ³ знаючи, що випробування вашої віри дає терпіння; ⁴ терпіння ж повинно мати досконалу дію, щоб ви були досконалі в усій повноті без усякого недоліку. ⁵ Якщо ж у кого з вас не вистачає мудрости, нехай просить у Бога, Який дає всім просто й без докорів, – і дасться йому. ⁶ Але нехай просить з вірою, нітрохи не сумніваючись, бо той, хто сумнівається, подібний до морської хвилі, яку вітер здійсмає і розвіває. ⁷ Нехай не думає така людина одержати що-небудь від Господа. ⁸ Двоєдушна людина нестійка на всіх шляхах своїх.

⁹ Нехай хвалиться брат смиренний своєю висотою, ¹⁰ а багатий – смиренням своїм, бо він перейде, як цвіт трав'яний. ¹¹ Сходить сонце, настає спека, і спекою ви-

сушує траву; цвіт її опадає, зникає краса її вигляду, так в'яне і багатий на своїх шляхах.

¹² Блаженна людина, яка переносить спокуси, бо, будучи випробуваною, вона одержить вінець життя, який обіцяв Господь тим, що люблять Його. ¹³ У спокусі ніхто не кажи: “Бог мене спокушає”; бо Бог не спокушається злом і Сам не спокушає нікого, ¹⁴ але кожен спокушається, захоплюючись і зваблюючись власною похиттю; ¹⁵ похить же, зачавши, породжує гріх, а вчинений гріх породжує смерть.

¹⁶ Не обманюйтесь, браття мої улюблені. ¹⁷ Всяке добре даяння і всякий досконалий дар сходять зверху, від Отця світів, у Якого немає зміни і ні тіні переміни. ¹⁸ Захотівши, Він породив нас словом істини, щоб нам бути якимсь початком Його створінь.

¹⁹ Отож, браття мої улюблені, **51** кожна людина нехай буде скорою на слухання, повільною на слова, повільною на гнів, ²⁰ бо гнів

Глава 1. [2] Діян. 5, 41. 1 Кор. 10, 13. [3] 1 Пет. 1, 7. Рим 5, 3. [5] 3 Цар. 3, 12. Притч. 2, 6. Дан. 2, 21. [6] Мф 7, 7. Мк 11, 24. Лк 11, 9. Ін 14, 13; 16, 23. [10] Іов. 14, 2. Пс. 89, 6; 102, 15. Сир. 14, 18. Іс. 40, 6. 1 Пет. 1, 24. [12] Іов. 5, 17.

Притч. 3, 11. 2 Тим 4, 8. Євр. 12, 5. [13] Лк 11, 4. [15] Рим. 6, 21, 23. [17] Чис. 23, 19. Іс 6, 10. Мал. 3, 6. Ін 3, 27. [18] Ін 1, 13. 1 Пет. 1, 23. Євр. 12, 23. [19] Притч. 17, 27. Еккл. 5, 1; 7, 9. Сир. 5, 13.

людини не творить правди Божої.²¹ Тому, відкинувши всяку нечистоту і залишок злоби, з лагідністю прийміть насажене слово, яке може спасти ваші душі.²² Будьте ж виконавцями слова, а не тільки слухачами, які самих себе обманюють.²³ Бо хто слухає слово і не виконує, той подібний до людини, яка розглядає природні риси свого обличчя у дзеркалі:²⁴ вона подивилась на себе, відійшла і відразу ж забула, яка вона.²⁵ Але хто вникне в закон довершений, в закон свободи, і перебуватиме в ньому, той, будучи не слухачем, який забуває, а виконавцем діла, блаженний буде у своїй діяльності.²⁶ Коли хто з вас гадає, що він побожний і не приборкує свого язика, але спокушає своє серце, то побожність у того пуста.²⁷ Чиста і непорочна побожність перед Богом і Отцем є в тому, щоб піклуватися про сиріт і вдів у їхніх скорботах і берегти себе неоскверненим від світу.

52 **2** Браття мої, майте віру в Ісуса Христа, нашого Господа слави, не зважаючи на особи.² Бо, якщо у зібрання ваше ввійде людина із золотим перснем, у багатому одязі, увійде ж і бідний у драному одязі,³ і ви, дивлячись на одягненого у багатий одяг, скажете йому: “Тобі добре сісти тут”, а бідному скажете: “Ти стань там або сідай тут, біля моїх ніг”, –⁴ то чи не поділилися ви в собі і чи не стаєте суддями з недобрими думками?⁵ Послухайте, браття мої улюбле-

ні: хіба не бідних обрав Бог бути багатими вірою і спадкоємцями Царства, яке Він обіцяв тим, що люблять Його?⁶ А ви зневажили бідного. Хіба не багаті утискують вас і хіба не вони тягнуть вас на суди?⁷ Хіба не вони зневажають те добре ім'я, яким ви називаетесь?⁸ Коли ви виконуєте закон царський за Писанням: люби ближнього твого, як самого себе, – добре робите.⁹ А коли робите, дивлячись на особу, то гріх чините, і перед законом виявляєтеся злочинцями.¹⁰ Хто дотримується всього закону і зогрішить у чомунбудь одному, той стає винуватим у всьому.¹¹ Бо Той же, Хто сказав: “Не перелюбствуй”, сказав і: “Не убий”; тому, якщо ти не перелюбствуєш, але уб'єш, то ти також злочинець перед законом.¹² Так говоріть і так робіть, як такі, що мають бути суджені за законом свободи.¹³ Бо немилостивий суд тому, хто не творив милости; милість же підноситься над судом.

14 Яка користь, браття мої, коли хто говорить, що він має віру, а діл не має? Чи може ця віра спасти його?¹⁵ Якщо брат або сестра нагі і не мають денного прожитку,¹⁶ а хто-небудь з вас скаже їм: “Йдіть із миром, грійтесь і їжте,” – але не дасть їм потрібного для тіла, яка користь?¹⁷ Так само й віра – коли не має діл, сама по собі мертва.¹⁸ Але скаже хто-небудь: “Ти маєш віру, а я маю діла; покажи мені віру твою без діл твоїх,

[21] Рим. 1, 16. Еф. 4, 22. [22] Мф 7, 21. Лк 11, 28. Рим. 2, 13. [25] Ін 13, 17. 2 Кор. 3, 18. [26] Пс. 33, 14; 38, 2. 1 Пет. 3, 10. [27] Іс 1, 16–17. Як. 2, 17.

Глава 2. [1] Лев. 19, 15. [5] Вих. 20,

6. Мф 5, 3. [8] Лев. 19, 18. Мф 5, 43. [9] Лев. 19, 15. [10] Мф 5, 19. [11] Вих. 20, 13. Мф 19, 18. [13] Притч. 21, 13. Мф 6, 15. [14] Мф 7, 26. [15] Лк 3, 11. 1 Ін 3, 17.

а я покажу тобі віру мою в ділах моїх".¹⁹ Ти віруєш, що Бог єдиний: добре робиш; та й біси вірують і тремтять.²⁰ Але чи хочеш ти знати, легковажна людино, що віра без діл мертва?²¹ Хіба не ділами виправдався Авраам, отець наш, поклавши на жертвовник сина свого Ісаака?²² Чи бачиш, що віра сприяла ділам його, і ділами віра досягла довершеності?²³ І справдилося слово Писання: "Вірував Авраам Богові, і це було поставлено йому в праведність, і його назвали другом Божим".²⁴ Чи бачите, що людина виправдовується ділами, а не тільки вірою?²⁵ Так само і блудниця Раава хіба не ділами виправдалася, прийнявши підглядачів і вивівши їх іншою дорогою?²⁶ Бо як тіло без духу мертво, так і віра без діл мертва.

54 **3** Браття мої, не багато хто ставайте учителями, знаючи, що ми підпадемо під більший осуд,² бо всі ми багато грішимо. Хто не грішить словом, той досконала людина, яка може приборкати і все тіло.³ Ось ми вкладаємо вуздечки в рот коням, щоб вони слухались нас, і керуємо всім тілом їхнім.⁴ Ось і кораблі, хоч які вони великі і як не носяться сильними вітрами, та невеликим кермом спрямовуються, куди хоче керманич;⁵ так само і язик – невеликий член, але багато чинить. Подивись, невеликий вогонь, а як багато речей спалює!⁶ І язик – вогонь, краса неправди; язик по-

ставлений так між нашими членами, що сквернить усе тіло і запалює круг життя, будучи сам запалюваний від геєни.⁷ Бо всяке ество звірів і птахів, плазунів і морських тварин приборкується і приборкане людським еством,⁸ а язика приборкати ніхто з людей не може: це – невтримне зло; він повний отрути смертоносною.⁹ Ним благословляємо Бога і Отця, і ним же проклинаємо людей, створених за подобою Божою.¹⁰ З тих самих уст виходить благословення і прокляття: не повинно, браття мої, щоб це так було.¹¹ Хіба з одного джерела тече солодка і гірка вода?¹² Не може, браття мої, смоковниця родити маслини або виноградна лоза – смокви. Також і з одного джерела не може виливатися солоня і солодка вода.

¹³ Хто мудрий і розумний між вами? Доведи це на ділі добрим поведженням з мудрою лагідністю.¹⁴ Але якщо у вашому серці ви маєте гірку заздрість і сварливість, то не хваліться і не говоріть неправди проти істини.¹⁵ Це не та мудрість, яка сходить зверху, але земна, душевна, бісівська,¹⁶ бо де заздрість і сварливість, там безладдя і все лихе.¹⁷ А мудрість, яка сходить зверху, поперше, чиста, потім мирна, лагідна, покірлива, повна милосердя і плодів благих, неупереджена і нелицемірна.¹⁸ Плід же правди сіється у світі тими, які зберігають мир.

[19] Мк 1, 24; 12, 29. Діян. 19, 15. [21] Бут. 22, 9. Євр. 11, 17. [23] Бут. 15, 6. 2 Пар. 20, 7. Іс. 41, 8. Рим. 4, 3. Гал. 3, 6. [25] Нав. 2, 1. Євр. 11, 31.

Глава 3. [1] Мф 23, 8. [2] 3 Цар. 8, 45.

Сир. 14, 1; 19, 17. [6] Притч. 16, 27. Мф 15, 18. [8] Пс. 139, 3. [9] Бут. 1, 27. [12] Лк 6, 44. [13] Мф 5, 16. 2 Тим. 2, 24. [16] 1 Кор. 3, 3. [17] Мф 5, 78. 2 Кор. 6, 6. Гал. 5, 22. 1 Тим. 1, 5. [18] Іс. 32, 17.

4 Звідкіль у вас ворожнеча і чвари? Чи не звідси, від пристрастей ваших, що воюють у членах ваших? ² Жадаєте і не маєте; вбиваєте і заздрите, і не можете досягти? Сваритесь і ворогуєте – і не маєте, бо не просите, ³ просите – і не одержуєте, тому що просите не на добре, а щоб ужити для пристрастей ваших. ⁴ Перелюбники і перелюбниці! Чи не знаєте, що дружба зі світом є ворожнеча проти Бога? Бо хто хоче бути другом світові, той стає ворогом Богові. ⁵ Чи ви думаєте, що даремно Писання говорить: “Ревнощів жадає дух, який вселився в нас”? ⁶ Але тим більшу дає благодать; тому й сказано: “Бог гордим противиться, а смиренним дає благодать”.

56 ⁷ Отже, покоріться Богові; противтеся дияволу, і він утече від вас. ⁸ Наблизьтеся до Бога, і наблизиться до вас; очистіть руки, грішники, виправте серця, двоєдушні. ⁹ Страждайте, плачте і ридайте; сміх ваш нехай обернеться на плач і радість – на печаль. ¹⁰ Смиріться перед Господом, і піднесе вас.

¹¹ Не злословте один на одного, браття: бо хто злословить на брата або судить брата свого, той злословить на закон і судить закон: коли ж ти закон судиш, то ти не виконавець закону, а суддя. ¹² Один є Законодавець і Суддя, Який може спасти і погубити; а ти хто, що судиш ближнього?

¹³ Тепер послушайте ви, що говорите: “Сьогодні або завтра підемо

до такого-то міста, і проживемо там один рік, і будемо торгувати й одержувати прибуток”; ¹⁴ ви, які не знаєте, що станеться завтра; бо що таке ваше життя? Воно є пара, що з’являється на короткий час, а потім зникає. ¹⁵ Замість того, щоб вам говорити: “Коли угодно буде Господеві і будемо живі, то зробимо те або інше”, – ¹⁶ ви ж нині хвалитеся у гордощах ваших; всяка така похвальба є зло. ¹⁷ Отже, хто знає, як добро робити, і не робить, тому гріх.

5 Послушайте ви, багаті; плачте і ридайте від лютих бід ваших, що наближаються до вас. ² Багатство ваше згнило, і одяг ваш поточений міллю. ³ Золото ваше і срібло поіржавіло, та іржа їх буде свідчити проти вас і з’їсть плоть вашу, як вогонь: ви придбали собі скарб на останні дні. ⁴ Ось плата, яку ви утримали у робітників, що працювали на ваших полях, голосить; і голосіння женців дійшли до вух Господа Саваофа. ⁵ Ви розкошували на землі та зазнали насолоди; наситили серця ваші, ніби на день заколення. ⁶ Ви засудили, убили Праведника; Він не противився вам.

⁷ Отже, браття, будьте довготерпеливі до пришестя Господа. Ось хлібороб чекає доброго плоду від землі і довго терпить задля нього, поки прийме дощ ранній і пізній. ⁸ Терпіть же довго і ви, зміцніть серця ваші, бо пришестя Господа наближається. ⁹ Не нарікайте, браття, один на одного, щоб і ви

Глава 4. [1] Рим. 7, 23. Гал. 5, 17. [3] Притч. 1, 28. Іс. 1, 15. 1 Ін 3, 22. [4] Ін 15, 19. Рим. 8, 7. [5] Бут. 6, 5; 8, 21. Гал. 5, 17. [6] Притч. 3, 34. Лк 14, 11. 1 Пет. 5, 5, [8] 2 Пар. 15, 2. Іс. 1, 15–16. [9] Мф 5, 4. [10] 1 Пет. 5, 6. [11] Мф 7, 1. [12]

Рим. 14, 4. [13] Лк 12, 18. [14] Іов. 7, 7. Притч. 27, 1. [15] Діян. 18, 21. 1 Кор. 4, 19; 16, 7. [17] Лк 12, 47.

Глава 5. [1] Лк 6, 24. 1 Тим. 6, 9, 17, 19. [3] Мф 6, 19. [4] Втор. 24, 14. [5] Іов 21, 13. Лк 6, 25. [8] Лк 21, 9. Євр. 10, 36.

не були осуджені: ось Суддя перед дверима стоїть. ¹⁰ Візьміть за приклад, браття мої, тяжкі страждання і довготерпіння пророків, які говорили ім'ям Господнім. ¹¹ Ось ми ублажаємо тих, які терпіли. Ви чули про терпіння Іова і бачили кінець його від Господа; бо Господь вельми милостивий і щедрий.

¹² Перш за все, браття мої, не кляніться ні небом, ні землею, ні іншою якою клятвою, а нехай буде у вас: “так, так”; і “ні, ні”, щоб вам не зазнати осуду.

¹³ Якщо хто з вас тяжко страждає, нехай молиться. Хто в добродушній настрої, нехай співає псалми. ¹⁴ Чи хто з вас занедужає, нехай покличе пресвітерів Церкви і нехай помоляться над ним, по-

мазавши його оливою в ім'я Господнє. ¹⁵ І молитва віри зцілить недужого і підведе його Господь; і, якщо він гріхи вчинив, простяться йому.

¹⁶ Отже, признавайтесь один одному в провинях і молитесь один за одного, щоб вам зцілитися, бо багато може щира молитва праведного. ¹⁷ Ілля був чоловік подібний до нас, а помолився молитвою, щоб не було дощу, і не було дощу на землі три роки і шість місяців. ¹⁸ І знову помолився, і небо дало дощ, і земля зростила плід свій.

¹⁹ Браття! Якщо хтось із вас відхилиться від істини і хтось наверне його, ²⁰ нехай той знає, що хто звернув грішника з облудної путі, спасе душу від смерті і покрие безліч гріхів.

ПЕРШЕ СОБОРНЕ ПОСЛАННЯ СВЯТОГО АПОСТОЛА ПЕТРА

58 **1** Петро, апостол Ісуса Христа, пришельцям, розсіяним у Понті, Галатії, Каппадокії, Асії й Вифинії, ² обраним, за передбаченням Бога Отця і освяченням Духа, на послухання і окроплення Кров'ю Ісуса Христа: благодать вам і мир нехай примножаться.

³ Благословен Бог і Отець Господа нашого Ісуса Христа, Який з великої Своєї милости віродив нас воскресінням Ісуса Христа з мертвих для живого уповання,

⁴ для спадщини нетлінної, чистої, нев'янучої, яка зберігається на небесах для вас, ⁵ яких сила Божа через віру охороняє для спасіння, що готове відкритися в останній час. ⁶ Цьому радійте, посумувавши тепер трохи, якщо треба, від різних спокус, ⁷ щоб випробувана віра ваша виявилася коштовнішою за золото, що гине, хоч і очищається вогнем, на похвалу і честь і славу під час об'явлення Ісуса Христа, ⁸ Якого, не бачивши,

[10] Мф 5, 12. [11] Іов. 1, 21. [12] Мф 5, 34, 37. [13] Еф. 5, 19; 6, 18. [14] Мк 6, 13. [15] Мф 9, 2. [16] Пс. 144, 19. [17] 3 Цар. 17, 1. Лк 4, 25. [18] 3 Цар. 18, 42, 45. [19] Лев. 19, 17. Мф 18, 15. Лк 17, 3.

Глава 1. [1] 1 Пет. 2, 9. [2] Еф. 1, 4, 7. Євр. 12, 24. [3] Рим. 6, 4. Еф. 1, 3. [4] 2 Тим. 4, 8. [5] Ін 10, 28. [6] Мф 5, 12. 2 Кор. 4, 17. [7] Іов. 23, 10. Притч. 17, 3. Зах. 13, 9. [8] Ін 20, 29. 1 Кор. 5, 7.

любите, і в Якого віруєте, хоч донині не бачили, і радієте радістю невимовною і преславною,⁹ досягаючи, нарешті, вірою вашою спасіння душ.¹⁰ Цього-то спасіння стосувалися шукання і дослідження пророків, які провіщали про визначену вам благодать,¹¹ досліджуючи, на котрий чи на який час указував суціль в них Дух Христа, провіщаючи спочатку Христові страждання і наступну за ними славу.¹² Їм же було відкрито, що не їм самим, а нам служило те, що нині проповідане вам Духом Святим через благовісників, посланих із неба, у що бажають проникнути ангели.

¹³ Тому, улюблені, підперезавши стегна розуму вашого, пильнуючи, майте досконалу надію на благодать, що подається вам у явленні Ісуса Христа.¹⁴ Як слухняні діти, не потурайте похотям, що були в час вашого невідання,¹⁵ але, за прикладом Святого, Який покликав вас, і самі будьте святі в усіх вчинках.¹⁶ Бо написано: “Будьте святі – Я бо святий”.¹⁷ І якщо ви називаєте Отцем того, Який, не зважаючи на особу, судить кожного по ділах, то зі страхом проводьте час мандрування вашого,¹⁸ знаючи, що не тлінним сріблом або золотом визволені ви від суєтного життя, переданого вам від батьків,¹⁹ а дорогоцінною Кров’ю Христа, як непорочного і чистого Агнця,²⁰ призначеного ще раніше створення світу, але явленого ос-

таннім часом для вас,²¹ що увірвали через Нього в Бога, Який воскресив Його з мертвих і дав Йому славу, щоб ви мали віру і уповання на Бога.

²² Послухом істині через Духа, очистивши душі ваші для нелицемірного братолюбства, постійно любіть один одного від чистого серця,²³ як відроджені не від тлінного насіння, а від нетлінного, від Слова Бога Живого, Який перебуває повік.²⁴ Бо всяка плоть як трава, і всяка слава людська як цвіт на траві; як засохне трава, і цвіт її одпаде;²⁵ Слово ж Господнє перебуває повік; а це є те Слово, яке проповідане вам.

2 Отже, відклавши всяку злобу, і всяке лукавство, і лицемірство, і задрість, і всяке лихослів’я,² як новонароджені немовлята, полюбіть чисте словесне молоко, щоб від нього вирости вам на спасіння;³ бо ви пізнали, що благий Господь.⁴ Приступаючи до Нього, каменя живого, людьми відкинутого, а Богом обраного, коштовного,⁵ і самі, мов живе каміння, будуйте з себе дім духовний, святе священство, щоб приносити духовні жертви, приємні Богові, через Ісуса Христа.⁶ Бо сказано в Писанні: “Ось Я кладу в Сионі камінь наріжний, обраний, дорогоцінний; і віруючий у Нього не осоромиться”.⁷ Отже, Він для вас, віруючих, коштовність, а для невіруючих камінь, який відкинули будівничі, але який

[9] Рим. 6, 23. [10] Бут. 49, 10. Дан. 2, 44; 9, 24. Мф 13, 17. 2 Пет. 1, 21. [11] Пс. 21, 7. Іс. 53, 3. [12] Еф. 3, 10. 1 Тим. 3, 16. [13] Лк 12, 35. [14] Діян. 17, 30. [15] Лк 1, 75. [16] Лев. 19, 2; 11, 44. [17] Втор. 10, 17. [19] 1 Ін 1, 7. 1 Кор. 6, 20. Еф. 1, 7. Євр. 9, 14. Одкр. 1, 5. [22]

1 Пет. 2, 17. [23] Як. 1, 18. [25] Іс. 40, 6–8.

Глава 2. [1] Кол. 3, 8. Євр. 12, 1. [2] Мф 18, 3. Мк 10, 14. [3] Пс. 33, 9. [4] Мф 16, 18; 21, 42. [5] Мал. 1, 11. Одкр. 1, 6. [6] Іс. 28, 16. Рим. 9, 33. [7] Пс. 117, 22. Іс. 8, 14. Мф 21, 42.

став наріжним каменем, каменем спотикання і каменем спокуси, ⁸ об який вони спотикаються, не підкоряючись слову, на що вони й призначені були. ⁹ А ви – рід обраний, царствене священство, народ святий, люди відновлення, поставлені для того, щоб сповіщати чесноти Того, Хто покликав вас із темряви у чудове Своє світло; ¹⁰ колись не народ, а нині народ Божий; колись непомилені, а нині помилувані. ¹¹ Улюблені! Прошу вас, як пришельців і подорожніх, сторонитися тілесних похотей, які повстають проти душі, ¹² і провадити добродієсне життя ваше між язичниками, щоб вони за те, що лихословлять на вас, як злочинців, побачивши добрі діла ваші, прославили Бога в день відвідання. ¹³ Отже, будьте покірні всякому людському начальству заради Господа: чи цареві, як верховній владі, ¹⁴ чи правителям, як від Нього посланим для покарання злочинців і для похвали тим, хто робить добро, – ¹⁵ бо така є воля Божа, щоб ми, роблячи добро, закривали уста нецтву нерозумних людей, – ¹⁶ як вільні, не як ті, хто використовує свободу для прикриття зла, але як раби Божі. ¹⁷ Усіх шануйте, братство любіть, Бога бійтеся, царя поважайте.

¹⁸ Слуги, коріться з усяким страхом господарям, не тільки добрим і лагідним, але й суворим, ¹⁹ бо те угодне Богові, коли хто, думаючи про Бога, терпить скорботи, страждаючи несправедливо. ²⁰ Бо яка

похвала, якщо ви терпите, коли вас б'ють за провини? А якщо, роблячи добро і страждаючи, ви терпите, це угодно Богові. ²¹ Бо ви до цього покликані: тому що і 59 Христос постраждав за нас, залишивши нам приклад, щоб ми йшли по слідах Його. ²² Він не вчинив ніякого гріха, і не було лукавства в устах Його. ²³ Коли Його лихословили, Він не лихословив взаємно; страждаючи, не погрожував, а передавав те Судді Праведному. ²⁴ Він гріхи наші Сам возніс тілом Своїм на дерево, щоб ми, звільнившись від гріхів, жили для правди: ранами Його ви зцілилися. ²⁵ Бо ви були, як вівці заблукалі, що не мають пастиря, але нині повернулись до Пастиря і Охоронця душ ваших.

3 Також і ви, жінки, будьте покірні своїм чоловікам, щоб деякі з них, які хоч і не підкоряються слову, життям своїх жінок без слова приєднувались, ² коли побачать ваше чисте, богобоязне життя. ³ Нехай буде прикрасою вашою не зовнішнє – заплітання волосся, золоте вбрання або нарядність в одязі, ⁴ а потаємна людина серця в нетлінній красі лагідного і мовчазного духу, що дорогоцінне перед Богом. ⁵ Так колись і святі жінки, покладаючи надію на Бога, прикрашали себе, підкоряючись своїм чоловікам. ⁶ Так Сарра підкорялась Авраамові, називаючи його господарем. Ви – діти її, якщо робите добро і не лякаєтесь ніякого страху.

[9] Вих. 19, 6. Іс. 61, 6. Діян. 26, 18. [10] Ос. 2, 23; 1, 10. Рим. 9, 25. [11] Пс. 38, 13. Рим. 13, 13. Гал. 5, 16. [12] Мф 5, 16. [13] Рим. 13, 1. Тит. 3, 1. [16] Гал. 5, 13. [17] 1 Пет. 1, 22. Рим. 12, 10. [19] Мф 5, 10. [20] 1 Пет. 3, 14; 4, 14. [21] Мф 16,

24. Флп 2, 5. [22] Іс. 53, 9. 1 Ін 3, 5. [23] Іс. 50, 6; 53, 7. [24] Мф 8, 17. Рим. 6, 2. [25] Іс. 53, 4–6. Єз. 34, 5, 23. Ін 10, 11.

Глава 3. [1] Еф. 5, 22. Кол. 3, 18. [3] 1 Тим. 2, 9. [4] Пс. 44, 14. Рим. 7, 22. 2 Кор. 4, 16. [6] Бут. 18, 12.

⁷ Також і ви, чоловіки, поведіть-ся розсудливо з жінками, як немічному сосуду, віддаючи їм честь, як співспадкоємницям благодатного життя, щоб не було вам перешкод у молитвах.

⁸ І нарешті, будьте всі однодумні, милостиві, братолюбні, милосердні, дружелюбні, смиренномудрі; ⁹ не платіть злом за зло або лихослів'ям за лихослів'я; а, навпаки, благословляйте, знаючи, що ви на це покликані, щоб успадкувати благословення. ¹⁰ Бо, хто хоче любити життя і бачити добрі дні, той нехай стримує язик свій від зла і вуста свої від лукавих слів; ¹¹ ухиляйся від зла і твори добро; шукай миру і прагни його, ¹² бо очі Господні звернені до праведних, і вуха Його – до молитви їхньої, а лице Господнє проти тих, хто чинить зло, щоб їх винищити із землі. ¹³ І хто заподіє вам зло, якщо ви будете ревнителами доброго? ¹⁴ Але коли ви і страждаєте за правду, ви блаженні; а страху їхнього не бійтеся і не тривожтеся.

¹⁵ Господа Бога святить у серцях ваших; завжди будьте готові всім, хто домагається від вас звіту про ваше уповання, дати відповідь із лагідністю і благоговінням. ¹⁶ Майте добру совість, щоб тим самим, за що лихословлять на вас, як злочинців, були осоромлені ті, які ганьблять ваше добре життя в Христі. ¹⁷ Бо коли на те воля Божя, то краще постраждати за добрі діла, ніж за злі; ¹⁸ тому що і Христос, щоб привести нас до Бога,

один раз постраждав за гріхи наших, Праведник за неправедних, будши умертвлений тілом, але оживши Духом, ¹⁹ Яким Він і тим духам, що перебували у темниці, зійшовши, проповідав, ²⁰ які колись противилися Божому довготерпінню, що очікувало їх за днів Ноя, коли будувався ковчег, у якому небагато, тобто вісім душ, спаслося від води. ²¹ Так і нас нині, подібно до цього образу, хрещення, не обмивання тілесної нечистоти, а обіцання Богові доброї совісти, спасає воскресінням Ісуса Христа, ²² Який, зійшовши на небо, перебуває праворуч Бога і Якому скорились ангели, і влади, і сили.

4 Отже, як Христос постраждав за нас тілом, так і ви озбройтеся тією самою думкою; бо хто страждає тілом, перестає грішити, ² щоб останній час життя в тілі жити вже не за людськими похотями, а за волею Божою. ³ Бо досить, що ви в минулому житті виконували волю язичників, перебуваючи в розпусті, похотях, мужолозстві, скотолозстві, помислах, пияцтві, безчинному бенкетуванні, хабарництві й богомерзенних ідолослужіннях; ⁴ тому вони й дивуються, що ви не берете участі з ними в цій розпусті, і лихословляють на вас. ⁵ Вони дадуть відповідь Тому, Хто має судити живих і мертвих. ⁶ Бо на це і мертвим благовістилося, щоб вони, як люди, прийнявши суд людською плоттю, по-Божому жили духом. ⁷ А втім, близький усьому кінець.

61

[7] 1 Кор. 7, 3. Гал. 3, 28. [8] Рим. 15, 5. [9] Притч. 17, 13; 20, 22. Мф 5, 39. Рим. 12, 14, 17. [10] Пс. 33, 13. [11] Іс. 1, 16. [14] Іс. 8, 12. Мф 5, 10. [15] Кол. 4, 6. [16] 1 Пет. 2, 12. [17] 1 Пет. 4, 15. [18] Рим. 5, 6. Євр. 9, 28. [19] Кол. 2, 15. [20]

Бут. 7, 7. Мф 24, 37. Лк 17, 26. [21] Рим 6, 4. Еф. 5, 26. [22] Мф 28, 18. Еф. 1, 20.

Глава 4. [1] 1 Пет. 2, 21. [2] 2 Кор. 5, 15. Гал. 2, 20. [3] Еф. 4, 17. [4] 1 Пет. 2, 12. [5] 2 Тим. 4, 1. [7] Лк 21, 34. Як. 5, 8.

Отже, будьте розсудливі і пильуйте в молитвах. ⁸ Передусім же майте щирю любов один до одного, бо любов покриває безліч гріхів. ⁹ Будьте гостинні один до одного без нарікань. ¹⁰ Служіть один одному, кожен тим даром, який прийняв, як добрі домоправителі різноманітної благодаті Божої. ¹¹ Чи говорить хто, говори як слова Божі; чи хто служить, служи по силі, яку дає Бог, щоб у всьому прославлявся Бог Ісусом Христом. Йому ж слава і влада на віки віків. Амінь.

62 ¹² Улюблені! Вогняної спокуси, що посилається вам для випробування, не цурайтеся, ніби пригоди для вас чужої, ¹³ оскільки ви берете участь у стражданнях Христових, радійте, щоб і в з'явлення слави Його ви зраділи і звеселились. ¹⁴ Якщо лихословлять вас за ім'я Христове, то ви блаженні, бо Дух слави і Дух Божий спочиває на вас. Тими Він ганьбиться, а вами прославляється. ¹⁵ Тільки б не постраждав хто з вас, як убивця, чи злодій, чи злочинець, або як той, хто зазіхає на чуже; ¹⁶ а коли як християнин, то не соромся, а прославляй Бога за таку долю. ¹⁷ Бо час розпочатися судові з дому Божого; а якщо перше почнеться з нас, то який кінець тих, хто противиться Євангелію Божому? ¹⁸ І якщо праведник ледве спасається, то нечестивий і грішний де з'явиться? ¹⁹ Тому і ті, що страждають з волі Бо-

жої, нехай віддадуть Йому, як вірному Творцеві, душі свої, роблячи добро.

5 Пастирів ваших благаю я, співпастир, і свідок страждань Христових, і співучасник слави, що має відкритися: ² пасіть Боже стадо, яке у вас, доглядаючи його не примусово, а охоче і Боговгодно не для ганебної користи, а щиро; ³ і не пануючи над спадщиною Божою, а подаючи приклад стадові; ⁴ і коли з'явиться Пастиренаачальник, ви одержите нев'янучий вінець слави. ⁵ Також і молодші, будьте покірні пастирам; а всі, покоряючись один одному, одягніться у смиренномудрість, бо Бог гордим противиться, а смиренним дає благодать.

6 Отже, смиріться під міцною рукою Божою, щоб підніс вас свого часу. ⁷ Усі турботи ваші покладіть на Нього, бо Він піклується про вас. ⁸ Будьте тверезі, пильуйте, бо супротивник ваш диявол ходить, рикаючи, наче лев, і шукає, кого б пожерти. ⁹ Станьте проти нього міцною вірою, знаючи, що такі самі страждання трапляються і з вашими братами у світі. ¹⁰ Бог же всякої благодаті, Який покликав нас до вічної слави Своєї у Христі Ісусі, Сам при короткочасному стражданні вашому нехай удосконалить вас, нехай утвердить, нехай зміцнить і нехай зробить непохитними. ¹¹ Йому слава й держава на віки віків. Амінь.

[8] Притч. 10, 12. [9] Рим. 12, 13. Флп 2, 14. Євр. 13, 2. [10] Рим. 12, 6. [11] Мф 5, 16. [12] 1 Пет. 1, 7. [13] 2 Кор. 4, 10. Флп 3, 10. [14] Мф 5, 11. [15] 1 Пет. 2, 19; 3, 17. [17] Єр. 25, 29. Єз. 9, 6. Лк 23, 31. [18] Притч. 11, 31.

Глава 5. [1] Діян. 1, 8. Рим. 8, 17. [2]

Діян. 20, 28. [3] Мк 10, 44. [4] 1 Пет. 2, 25. 1 Кор. 9, 25. [5] Як. 4, 6. Еф. 5, 21. Флп 2, 3. [6] Як. 4, 10. [7] Пс 54, 23. Прем. 12, 13. Мф 6, 32. Лк 12, 30. [8] Іов. 1, 7; 2, 2. Лк 22, 31. [9] Діян. 14, 22. [10] 2 Кор. 4, 17.

¹² Це коротко написав я вам через Силуана, вірного, як гадаю, вашого брата, щоб упевнити вас, утішаючи і засвідчуючи, що це істинна благодать Божя, в якій ви перебуваєте.

¹³ Вітає вас обрана, як і ви, церква у Вавилоні і Марк, син мій.
¹⁴ Вітайте один одного цілуванням любови. Мир вам усім у Христі Ісусі. Амінь.

ДРУГЕ СОБОРНЕ ПОСЛАННЯ СВЯТОГО АПОСТОЛА ПЕТРА

64 **1** Симон Петро, раб і апостол Ісуса Христа, тим, хто прийняв з нами однаково дорогоцінну віру в правді Бога нашого і Спасителя Ісуса Христа: ² благодать і мир вам нехай помножиться в пізнанні Бога і Христа Ісуса, Господа нашого.

³ Тому що від Божественної сили Його даровано нам усе потрібне для життя і благочестя, через пізнання Того, Хто покликав нас славою та чеснотою, ⁴ якими даровані нам великі й дорогоцінні обітниці, щоб ви через них стали причасниками Божого ества, віддалившись від пануючого в світі розтління похиттю: ⁵ ви ж, докладаючи до цього всю старанність, покажіть у вашій вірі чесноту, в чесноті розсудливість, ⁶ в розсудливості стриманість, у стриманості терпіння, у терпінні благочестя, ⁷ в благочесті братолюбство, у братолюбстві любов. ⁸ Якщо це у вас є і примножується, то ви не залишитесь без успіху і плоду в пізнанні Господа нашого Ісуса Христа. ⁹ А в кого цього немає,

той сліпий, закрив очі, забув про очищення давніх гріхів своїх. ¹⁰ Тому, браття, усе більше і більше старайтесь утверджувати ваше покликання та обрання; так діючи, ви ніколи не спіткнетесь, ¹¹ бо так відкриється для вас вільний вхід до вічного Царства Господа нашого і Спасителя Ісуса Христа.

¹² Заради того я ніколи не перестану нагадувати вам про це, хоч і ви знаєте і утвержені у справжній істині. ¹³ Справедливим же вважаю, доки перебуваю в цьому тілі, спонукати вас нагадуванням, ¹⁴ знаючи, що я незабаром повинен покинути оселю мою, як і Господь наш Ісус Христос відкрив мені. ¹⁵ Буду ж старатися, щоб ви і по відході моїм пам'ятали це. ¹⁶ Бо ми сповістили вам силу і пришествя Господа нашого Ісуса Христа, не йдучи за хитромудрими байками, а будши очевидцями Його величі. ¹⁷ Бо Він прийняв від Бога Отця честь і славу, коли від величної слави дійшов до Нього такий голос: "Цей є Син Мій улюблений, у Якому Моє бла-

65

[14] Рим. 16, 16. 1 Кор. 16, 20. 2 Кор. 13, 12.

Глава 1. [3] Рим. 8, 30. [7] 1 Ін 3, 16.

[8] Тит. 3, 14. [9] 1 Ін 2, 9. [14] Ін 21, 18. [16] Лк 9, 32. Ін 1, 14. 1 Кор. 2, 13. [17] Мф 17, 5. Мк 9, 7.

говоління".¹⁸ І цей голос, що зі-
йшов з небес, ми чули, перебуваю-
чи з Ним на горі святій.¹⁹ До того
ж маємо найдостовірніше проро-
че слово; і ви добре робите, коли
звертаєтесь до нього, як до світи-
льника, що сяє у темному місці,
доки не почне розвиднятися день
і не засяє зірниця у серцях ва-
ших.²⁰ Знайте насамперед те, що
ніяке пророцтво в Писанні не за-
лежить від власного вирішення.
²¹ Бо ніколи не було пророцтва з
людської волі, а промовляли його
святі Божі люди, натхнені Духом
Святим.

2 Були і лжепророки серед
людей, як і у вас будуть лже-
вчителі, які внесуть згубні ересі
і, відрікшись від Владики, Який
відкупив їх, накликають на себе
скорую погибель.² І багато насліду-
ють їхню розпусту, і через них до-
рога істини буде в ганьбі.³ І через
користолюбство будуть ловити вас
облесливими словами; суд їм дав-
но готовий, і загибель їхня не
дрімає.⁴ Бо якщо Бог не помилю-
вав ангелів, які згрішили, а, зв'я-
завши путами пекельної темряви,
відав зберігати їх на суд для по-
карання;⁵ і якщо не пощадив пер-
шого світу, а у восьми душах збе-
ріг родину Ноя, проповідника прав-
ди, коли навів потоп на світ нечес-
тивих;⁶ і якщо міста Содом та Го-
морру, засудивши на знищення,
спопелив, показавши приклад
майбутнім нечестивцям,⁷ а пра-
ведного Лота, змученого людьми
шаленої розпусти, визволив, –⁸ бо

цей праведник, живучи серед них,
бачив і чув беззаконні діла їхні і
тим щодня мучив свою праведну
душу, –⁹ то, звичайно, знає Гос-
подь, як визволяти благочестивих
від спокуси, а беззаконників три-
мати на день суду, для покаран-
ня,¹⁰ а найпаче тих, що йдуть
услід за гидкою похіттю плотсь-
кою, зневажають начальства, зу-
хвалі, самодогідливі, не бояться
злословити вищих,¹¹ тоді як і
ангели, перевершуючи їх міццю і
силою, не промовляють на них
перед Господом докірливого суду.
¹² Вони, як безмовні тварини, що
за своєю природою призначені на
виловлення та знищення, лихо-
словлячи те, чого не розуміють, у
розтлінні своєму знищуються,¹³ во-
ни одержать відплату за беззакон-
ня; бо вони вважають насолодою
повсякденну розкіш; сквернителі
та соромітники, вони насолоджу-
ються своєю оманом, бенкетуючи
з вами;¹⁴ очі у них сповнені блудо-
діяння і безперестанного гріха,
вони зваблюють душі неутвер-
джені; серце їхнє привчене до ко-
ристолюбства, це – сини проклят-
тя.¹⁵ Залишивши прямий шлях,
вони заблукали, йдучи слідом за
Валааомом, сином Восоровим, який
полюбив мзду неправедну,¹⁶ але
був викритий у своєму беззаконні:
безсловесна ослиця, промовивши
людським голосом, спинила бе-
зумство пророка.¹⁷ Це безводні
джерела, імла та хмари, що їх
жене вітер; для них приготований
морок вічної темряви.¹⁸ Бо, ви-

67

[21] 1 Пет. 1, 10.

Глава 2. [1] Втор. 13, 1. Мф 24, 11.
1 Тим. 4, 1. [2] 2 Тим. 4, 3. [3] Рим. 16,
18[4] Іов. 4, 18. 1 Ін 3, 8. Іуд. 1, 6. [5]
Бут. 7, 7. [6] Бут. 19, 24. [7] Бут. 19, 5,

9. [8] Єз. 9, 4. [9] Пс. 90, 15. 1 Кор. 10,
13. [10] Іуд. 1, 8. [11] Іуд. 1, 9. [13] Рим.
16, 18. Флп 3, 19. [14] 1 Тим. 6, 10. [15]
Іуд. 1, 11. [16] Чис. 22, 23–24. [17] Іуд.
1, 12.

словлюючи надуте пустослів'я, вони ловлять у плотські похоті і розпусту усіх, які ледве відстали від тих, що живуть в омані. ¹⁹ Обіцяють їм волю, будучи самі рабами тління; бо хто ким буває переможений, той тому і раб. ²⁰ Бо якщо, позбавившись скверни світу через пізнання Господа і Спасителя нашого Ісуса Христа, вони знов заплутуються в ній і перемагаються нею, то останнє буває для них гірше за перше. ²¹ Краще було б їм не пізнати дороги правди, ніж, пізнавши її, повернутися назад від переданої їм святої заповіді. ²² Але з ними трапляється за правдивим прислів'ям: “пес повертається до своєї блювотини” і “помита свиня йде валятися в багно”.

68 **3** Це вже друге послання пишу вам, улюблені; в них нагадуванням збуджую ваше чисте розуміння, ² щоб ви пам'ятали слова, раніше сказані святими пророками, і заповідь Господа і Спасителя, передану апостолами вашими. ³ Насамперед знайте, що в останні дні прийдуть зухвалі хулители, які чинитимуть за своїми похотями ⁴ і казатимуть: “Де обітниця пришестя Його? Бо з того часу, як почали вмирати батьки, від початку творіння, все залишається так само”. ⁵ Ті, котрі так думають, не знають, що небеса були споконвіку, і земля створена була Словом Божим з води і водою; ⁶ тому і тодішній світ загинув, затоплений водою. ⁷ А нинішні небеса і земля, які утримуються тим же

словом, зберігаються для вогню на день суду і погибелі нечестивих людей.

⁸ Єдине ж не повинно бути приховане від вас, улюблені, що у Господа один день, як тисяча років, і тисяча років, як один день. ⁹ Не зволікає Господь з виконанням обітниці, як деякі вважають те зволіканням; але довготерпить заради нас, не бажаючи, щоб хто загинув, а щоб усі прийшли до покаяння. ¹⁰ Прийде ж день Господній, як тать уночі, і тоді небеса з шумом перейдуть, а стихії, розпалившись, зруйнуються, земля і всі діла на ній згорять. ¹¹ Якщо так усе це зруйнується, то якими слід бути у святому житті і благочесті вам, ¹² що чекають і бажають пришестя дня Божого, коли розпалені небеса зруйнуються і розпалені стихії розтопляться? ¹³ А втім, за Його обітницею, ми чекаємо нового неба і нової землі, на яких живе правда.

¹⁴ Отже, улюблені, чекаючи цього, постарайтесь стати перед Ним неоскверненими і непорочними в мирі; ¹⁵ і довготерпіння Господа нашого вважайте спасінням, як і улюблений брат наш Павло, за даною йому премудрістю, написав вам, ¹⁶ як він говорить про все це і в усіх своїх посланнях, у яких є дещо малозрозуміле, так що неuki і нестійкі перекручують, як і інші Писання, на свою власну погибель. ¹⁷ Отже, ви, улюблені, будучи попередженими про це, бережіться, щоб не спокуситися вам

[19] Ін 8, 34. Рим. 6, 16. [20] Мф 12, 45. Лк 11, 26. [21] Ін 15, 22. [22] Притч. 26, 11.

Глава 3. 19 2 Пет. 1, 13. [3] Іуд. 1, 18. 1 Тим. 4, 1. 2 Тим. 3, 1. [4] Іс. 5, 19. Єз. 12, 22. 1 Кор. 15, 22. [5] Бут. 1, 1. Пс. 23, 2. Євр. 11, 3. [6] Бут. 7, 23. [7] Пс.

101, 27. Іс. 51, 6. Мф 13, 40. [8] Пс. 89, 5. [9] Єз. 18, 32; 33, 11. 1 Тим. 2, 4. [10] Мф 24, 35, 43. 1 Сол. 5, 2. [12] Пс. 49, 3. 3. Мих. 1, 4. [13] Іс. 65, 17; 66, 22. Рим. 8, 19. Одкр. 21, 1. [14] 1 Кор. 1, 8. [15] Рим. 2, 4. [16] 1 Кор. 15, 24. 1 Сол. 4, 15.

оманою беззаконників і не відпас-
ти від свого утвердження, ¹⁸ але
зростаєте в благодаті і пізнанні

Господа нашого і Спасителя Ісуса
Христа. Йому слава і нині і в день
вічний. Амінь.

ПЕРШЕ СОБОРНЕ ПОСЛАННЯ СВЯТОГО АПОСТОЛА ІОАНА БОГОСЛОВА

68 **1** Про те, що було від початку,
що ми чули, що бачили своїми
очима, що розглядали і чого тор-
калися руки наші, про Слово жит-
тя, – ² бо життя явилось, і ми ба-
чили, і свідчимо, і звіщаємо вам
це вічне життя, яке було в Отця і
явилось нам, – ³ про те, що ми
бачили і чули, звіщаємо вам, щоб
і ви мали єднання з нами: а наше
єднання – з Отцем і Сином Його,
Ісусом Христом. ⁴ І це пишемо
вам, щоб радість ваша була повна.

⁵ І ось благовістя, яке ми чули
від Нього і звіщаємо вам: Бог є
світло, і немає в Ньому ніякої тем-
ряви. ⁶ Коли ж ми кажемо, що
маємо єднання з Ним, а ходимо в
темряві, то ми неправду говори-
мо і не творимо істини; ⁷ коли ж
ходимо в світлі, подібно до того,
як Він у світлі, то маємо єднання
один з одним, і Кров Ісуса Хри-
ста, Сина Його, очищає нас від уся-
кого гріха. ⁸ Якщо кажемо, що не
маємо гріха, – обманюємо самих
себе, і правди немає в нас. ⁹ Коли
сповідаємо гріхи наші, то Він,
будучи вірним і праведним, про-
стить нам гріхи наші і очистить нас
від усякої неправди. ¹⁰ Коли ка-

жемо, що ми не згрішили, то пред-
ставляємо Його неправдомовним
і слова Його немає в нас.

2 Діти мої! Це пишу вам, щоб
ви не грішили, а коли б хто
згрішив, то ми маємо заступника
перед Отцем, Ісуса Христа, Пра-
ведника. ² Він є очищення від грі-
хів наших, і не тільки від наших,
але і від гріхів усього світу.

³ А що ми пізнали Його, розумі-
ємо з того, що дотримуємось Його
заповідей. ⁴ Хто говорить: “Я пі-
знав Його”, але заповідей Його не
виконує, той неправдомовець і
немає в ньому правди; ⁵ а хто до-
тримує слово Його, в тому істинно
любов Божа здійснилася; з цього
пізнаємо, що ми в Ньому. ⁶ Хто
говорить, що перебуває в Ньому,
той повинен робити так, як Він
робив.

⁷ Улюблені! Пишу вам не нову **70**
заповідь, а заповідь давню, яку ви
мали від початку. Давня заповідь
– це слово, яке ви чули від почат-
ку. ⁸ Але при тому і нову заповідь
пишу вам, що є справді і в Ньому,
і у вас, тому що темрява минає і
правдиве світло вже світить. ⁹ Хто
говорить, що він у світлі, а ненави-

[18] Одкр. 22, 5.

Глава 1. [1] Лк 1, 2; 24, 39. Ін 1, 1,
14. [2] Ін 1, 1, 4. [3] Ін 15, 10. 1 Кор. 1,
9. [5] Ін 8, 12. [6] 2 Кор. 6, 14. Еф. 5, 11.
[7] 1 Пет. 1, 19. Євр. 9, 14. Одкр. 1, 5. [8]
3 Цар. 8, 46. Притч. 20, 9. Еккл. 7, 20.

[9] 2 Цар. 12, 13. Пс. 31, 5. Притч. 28, 13.

Глава 2. [1] Рим. 8, 34. 1 Тим. 2, 5.
[2] Діян. 5, 31. 1 Ін 1, 9; 4, 10. Євр. 2, 10.
[6] Ін 13, 15. [7] Ін 13, 34. [8] Ін 1, 9.
Рим. 13, 12. [9] 1 Кор. 13, 2.

дить брата свого, той ще в темряві. ¹⁰ Хто любить брата свого, той перебуває у світлі, і немає в ньому спокуси. ¹¹ А хто ненавидить брата свого, той перебуває в темряві, і в темряві ходить, і не знає, куди йде, бо темрява засліпила очі йому.

¹² Пишу вам, діти, бо прощаються вам гріхи імені Його ради. ¹³ Пишу вам, батьки, бо ви пізнали Суцього від початку. Пишу вам, юнаки, бо ви перемогли лукавого. Пишу вам, юнаки, бо ви пізнали Отця. ¹⁴ Я написав вам, батьки, бо ви пізнали Безпочаткового. Я написав вам, юнаки, бо ви сильні, і слово Боже перебуває у вас, і ви перемогли лукавого. ¹⁵ Не любите світу, ні того, що в світі: хто любить світ, у тому немає любові Отчої. ¹⁶ Бо все, що в світі: похоть плотська, похоть очима і гордість житейська, не від Отця, а від світу цього. ¹⁷ І світ минає, і похоть його, а той, хто виконує волю Божу, перебуває повік.

71 ¹⁸ Діти! Остання це година! І як ви чули, що прийде антихрист – і тепер з'явилося багато антихристів, – з цього ми і пізнаємо, що остання година настала. ¹⁹ Вони вийшли від нас, але не були наші: бо якби вони були наші, то залишилися б з нами; але вони вийшли, і через те виявилось, що не всі наші. ²⁰ Ви ж маєте помазання від Святого і знаєте все. ²¹ Я написав вам не тому, що ви не знаєте істини, але тому, що ви знаєте її і що всяка неправда не від істини. ²² Хто неправдомовець,

як не той, хто відкидає, що Ісус є Христос? Це антихрист, що зрікається Отця і Сина. ²³ Кожен, хто зрікається Сина, не має і Отця, а хто сповідує Сина, має і Отця. ²⁴ Отже, що ви чули від початку, те нехай і перебуває у вас; якщо перебуватиме у вас те, що ви чули від початку, то і ви перебуватимете в Сині і в Отці. ²⁵ Обітниця ж, яку Він дав нам, є життя вічне.

²⁶ Це я написав вам про тих, що вводять вас в оману. ²⁷ А втім, помазання, яке ви одержали від Нього, у вас перебуває, і ви не маєте потреби, щоб хто вчив вас; а що саме це помазання вчить вас усьому, і воно істинне і нехибне, то чого воно навчило вас, у тому перебувайте.

²⁸ Отже, діти, перебувайте в Ньому, щоб, коли Він явиться, мали ми дерзновення і не осоромилися перед Ним у пришестя Його. ²⁹ Коли ви знаєте, що Він праведник, то зрозумійте і те, що кожен, хто творить правду, від Нього народився.

3 Бачите, яку любов дав нам Отець, щоб нам називатися і бути дітьми Божими. Світ тому не знає нас, що не пізнав Його.

² Улюблені! Ми тепер діти Божі, але ще не відкрилося, що будемо. Знаємо тільки, що, коли відкриється, будемо подібні до Нього, тому що побачимо Його, як Він є. ³ І кожний, хто має цю надію на Нього, очищає себе, бо Він чистий. ⁴ Усякий, хто чинить гріх, чинить і беззаконня; і гріх є беззаконня. ⁵ І ви знаєте, що Він явився

[11] Ін 12, 35. [12] Діян. 4, 12; 10, 43. [13] Лк 10, 18–19. [14] Еф. 6, 10. [15] Мф 6, 24. [17] Іс. 40, 6, 8. 1 Кор. 7, 31. [18] Лк 21, 8. [19] Діян. 20, 30. [20] Мф 11, 25. 2 Кор. 1, 21. [23] Мк 8, 38. Ін 8,

19. [27] Ін 14, 26. 1 Ін 2, 20.

Глава 3. [1] Ін 1, 12. [2] Мф 5, 8. 1 Кор. 13, 12. [3] 2 Кор. 7, 1. [4] 1 Ін 5, 17. [5] Іс. 53, 4, 9. 1 Пет. 2, 22.

для того, щоб узяти гріхи наші, і що в Ньому немає гріха. ⁶ Кожний, хто перебуває в Ньому, не грішить; усякий, хто грішить, не бачив Його і не пізнав Його.

⁷ Діти! Нехай ніхто не вводить вас в оману. Хто творить правду, той праведний, як і Він праведний. ⁸ Хто чинить гріх, той від диявола, бо спочатку диявол згрішив. Заради цього і явився Син Божий, щоб зруйнувати діла диявола. ⁹ Кожний, народжений від Бога, не чинить гріха, тому що сім'я Його перебуває в ньому, і він не може грішити, бо народжений від Бога. ¹⁰ Діти Божі і діти диявола пізнаються так: усякий, хто не творить правди, не є від Бога, як і той, хто не любить брата свого. ¹¹ Бо таке є благовістуння, яке ви чули від початку, щоб ми любили один одного, ¹² не так, як Каїн, який був від лукавого і вбив брата свого. А за що вбив його? За те, що діла його були злі, а діла брата його – праведні. ¹³ Не дивуйтеся, браття мої, якщо світ ненавидить вас. ¹⁴ Ми знаємо, що ми перейшли зі смерті в життя, бо любимо братів; той, хто не любить брата, перебуває в смерті. ¹⁵ Усякий, хто ненавидить брата свого, є людиновбивця; а ви знаєте, що ніякий людиновбивця не має життя вічного, що в ньому перебувало б. ¹⁶ Любов пізнали ми з того, що Він поклав за нас душу Свою: і ми повинні класти душі свої за братів. ¹⁷ А хто має достатки на світі, але, коли бачить брата

свого в нужді, зачинає від нього своє серце, то як може перебувати в такому любов Божа?

¹⁸ Діти мої! Будемо любити не словом чи язиком, а ділом і правдою. ¹⁹ І ось із цього пізнаємо, що ми від істини, і впокорюємо перед Ним серця наші; ²⁰ бо якщо серце наше засуджує нас, то *тим більше Бог, бо Бог більший від нашого серця і знає все.* ²¹ Улюблені! Якщо наше серце не засуджує нас, то ми маємо дерзновення до Бога ²² і, чого тільки попросимо, одержимо від Нього, бо дотримуємося заповідей Його і робимо угодне для Нього. ²³ А заповідь Його та, щоб ми вірували в ім'я Сина Його Ісуса Христа і любили один одного, як Він заповів нам. ²⁴ І хто зберігає заповіді Його, той перебуває в Ньому, і Він у тому. А що Він перебуває в нас, пізнаємо від Духа, який Він дав нам.

4 Улюблені! Не всякому духові вірте, але випробовуйте духів, чи від Бога вони, бо багато лжепророків з'явилось у світі. ² Духа Божого і духа омани пізнавайте так: усякий дух, що сповідує Ісуса Христа, Який прийшов у плоті, є від Бога; ³ а всякий дух, що не сповідує Ісуса Христа, *Який прийшов у плоті*, не є від Бога, але це дух антихриста, про якого ви чули, що він прийде і тепер уже є в світі.

⁴ Діти! Ви від Бога і перемогли їх; бо Той, Хто у вас, більший за того, хто у світі. ⁵ Вони від світу, тому і говорять, як у світі, і світ

[7] Єз. 18, 9. [8] Ін 8, 44. [9] 1 Пет. 1, 23. 1 Ін 5, 18. [11] Ін 13, 34; 15, 12; 1 Ін 4, 21. [12] Бут. 4, 8. Мф 23, 35. Євр. 11, 4. [13] Ін 15, 18. [14] Лев. 19, 17. Еф. 2, 5. [16] Ін 15, 13. Рим. 5, 8. Еф. 5, 2. [17] Втор. 15, 8. Лк 3, 11. Як. 2, 15. [19] Ін

18, 37. [21] 1 Ін 2, 28. Євр. 10, 22. [22] Мф 21, 22. Ін 15, 7. 1 Ін 5, 14. [23] Ін 6, 29; 13, 34; 17, 3. [24] Ін 14, 23.

Глава 4. Мф 7, 15. Одкр. 2, 2. [3] 1 Ін 2, 22. 1 Кор. 12, 3. [4] 2 Пар. 32, 7. [5] Ін 15, 19.

слухає їх. ⁶ Ми від Бога; той, хто знає Бога, слухає нас; хто не від Бога, той не слухає нас. З цього пізнаємо духа істини і духа омани.

⁷ Улюблені! Будемо любити один одного, бо любов від Бога, і кожен, хто любить, народжений від Бога і знає Бога. ⁸ Хто не любить, той не пізнав Бога, тому що Бог є любов. ⁹ Любов Божа до нас відкрилась у тому, що Бог послав у світ Єдинородного Сина Свого, щоб ми жили через Нього. ¹⁰ У тому любов, що не ми полюбили Бога, а Він полюбив нас і послав Сина Свого на очищення від гріхів наших.

¹¹ Улюблені! Якщо так полюбив нас Бог, то і ми повинні любити один одного. ¹² Бога ніхто ніколи не бачив. Якщо ми любимо один одного, то Бог у нас перебуває, і довершена Його любов є в нас. ¹³ Що ми перебуваємо в Ньому і Він у нас, пізнаємо з того, що Він дав нам від Духа Свого. ¹⁴ І ми бачили і свідчимо, що Отець послав Сина Спасителем світу. ¹⁵ Хто сповідує, що Ісус є Син Божий, в тому перебуває Бог і він у Бозі. ¹⁶ І ми пізнали любов, що має до нас Бог, і увірували в неї. Бог є любов, і хто перебуває в любові, перебуває в Бозі і Бог у ньому. ¹⁷ Любов досягає в нас такої довершеності, що ми маємо дерзновення в день судний, бо робимо в цьому світі, як Він. ¹⁸ У любові немає страху, але довершена любов проганяє страх, бо страх має муку. Той, хто боїться, не довер-

шений у любові. ¹⁹ Будемо любити Його, бо Він раніше полюбив нас. ²⁰ Хто каже: “Я люблю Бога”, а брата свого ненавидить, той говорить неправду: бо той, хто не любить брата свого, якого бачить, як може любити Бога, Якого не бачить? ²¹ І ми маємо від Нього таку заповідь, щоб той, хто любить Бога, любив і брата свого.

5 Всякий, хто вірує, що Ісус є Христос, від Бога народжений, і кожен, Хто любить Того, Хто народив, любить і Того, Хто народився від Нього. ² Що ми любимо дітей Божих, пізнаємо з того, коли любимо Бога і дотримуємося заповідей Його. ³ Бо це є любов до Бога, щоб ми дотримувалися заповідей Його; і заповіді Його не тяжкі. ⁴ Бо всякий, народжений від Бога, перемагає світ; і ця перемога, що перемогла світ, – віра наша. ⁵ Хто перемагає світ, як не той, хто вірує, що Ісус є Син Божий? ⁶ Цей є Ісус Христос, Який прийшов водою і кров'ю і Духом, не водою тільки, але водою і кров'ю, і Дух свідчить про Нього, бо Дух є істина. ⁷ Бо трое свідчать на небі: Отець, Слово і Святий Дух; і Ці трое – єдине. ⁸ І трое свідчать на землі: дух, вода і кров; і ці трое – про єдине. ⁹ Якщо ми приймаємо свідчення людське, то свідчення Боже – більше, бо це є свідчення Боже, яким Бог свідчив про Сина Свого. ¹⁰ Хто вірує в Сина Божого, має свідчення в собі самому; хто не вірує Богові, той робить Його неправдомовцем, бо

74

[6] Ін 8, 47. [9] Іс. 9, 6. Ін 3, 16. 2 Кор. 5, 19. [10] 1 Ін 2, 2. Рим. 5, 8. [11] Мф 18, 33. Ін 15, 12. [12] Вих. 33, 20. Ін 1, 18. 1 Тим. 6, 16. [13] 1 Ін 3, 24. [15] 1 Ін 5, 5. Рим. 10, 9. [16] 1 Ін 3, 24. [20] 1 Ін 2, 4; 3,

17. [21] Мф 22, 37, 39. Ін 13, 34. 1 Ін 3, 11.

Глава 5. [1] Ін 4, 15. [3] Мф 11, 30. [4] Ін 16, 33. 1 Кор. 15, 57. [5] 1 Ін 4, 4. [6] Ін 19, 34. [7] Мф 3, 16–17; 28, 19. [8] Ін 1, 33. [9] Мф 3, 17. Ін 8, 18. [10] Ін 3, 33.

не вірує в свідчення, яким Бог свідчив про Сина Свого. ¹¹ Свідчення це полягає в тому, що Бог дарував нам життя вічне, і це життя в Сині Його. ¹² Хто має Сина Божого, той має життя; хто не має Сина Божого, той не має життя.

¹³ Це написав я вам, що віруєте в ім'я Сина Божого, щоб ви знали, що ви, віруючи в Сина Божого, маєте життя вічне. ¹⁴ І ось яке дерзновення ми маємо до Нього, що, коли просимо чого згідно волі Його, Він слухає нас. ¹⁵ А коли ми знаємо, що Він слухає нас у всьому, чого б ми не просили, – знаємо й те, що, чого просимо, одержуємо від Нього. ¹⁶ Коли хто бачить свого брата, який грішить гріхом не на смерть, то нехай

молиться, і Бог дасть йому життя, тобто тому, хто грішить гріхом не на смерть. Є гріх на смерть: не про цей кажу, щоб він молився. ¹⁷ Всяка неправда є гріх; але є гріх не на смерть.

¹⁸ Ми знаємо, що всякий, народжений від Бога, не грішить, але народжений від Бога береже себе, і лукавий не торкається його. ¹⁹ Ми знаємо, що ми від Бога і що весь світ лежить у злі. ²⁰ Знаємо також, що Син Божий прийшов і дав нам світло і розум, щоб ми пізнали Бога істинного і щоб були в істинному Сині Його Ісусі Христі. Цей є істинний Бог і життя вічне.

²¹ Діти! Бережіть себе від ідолів. Амінь.

ДРУГЕ СОБОРНЕ ПОСЛАННЯ СВЯТОГО АПОСТОЛА ІОАНА БОГОСЛОВА

75 **1** Старець – обраній господині і дітям її, яких я дійсно люблю, і не тільки я, а й усі, що пізнали істину, ² заради істини, що перебуває в нас і буде з нами повік. ³ Нехай буде з вами благодать, милість, мир від Бога Отця і від Господа Ісуса Христа, Сина Отчого, в істині й любові.

⁴ Я дуже зрадів, що знайшов між твоїми дітьми таких, що ходять в істині, як ми прийняли заповідь від Отця. ⁵ І нині благаю тебе, господине, не як нову заповідь пишу тобі, а як ту, що ми

маємо від початку, щоб ми любили один одного. ⁶ Любов же полягає в тому, щоб ми жили за Його заповідями. Це та заповідь, яку ви чули від початку, та щоб жили згідно з нею. ⁷ Бо багато з тих, хто вводить в оману, увійшло в світ; вони не сповідують Ісуса Христа, Який прийшов у плоті: така людина є спокусник і антихрист. ⁸ Пильнуйте себе, щоб нам не загубити того, над чим ми трудились, але щоб одержати повну нагороду. ⁹ Кожен, хто переступає вчення Христове і не перебуває в

[12] Ін 3, 36. [13] Ін 20, 31. [14] Єр. 29, 12–13. 1 Ін 3, 21–22. [16] Чис. 15, 30. 1 Цар. 2, 25. Єр. 7, 16; 15, 1. Мф 12, 31.

Лк 12, 10. [17] 1 Ін 3, 4. [18] 1 Ін 3, 9.

Глава 1. [2] Ін 14, 17. [5] Ін 13, 34. 1 Ін 3, 11. [6] Ін 14, 15. 1 Ін 2, 5. [7] Ін 4, 1.

Ньому, не має Бога; хто перебуває в ученні Христовому, має і Отця і Сина. ¹⁰ Хто приходить до вас і не приносить цього вчення, того не приймайте в дім і не вітайте його. ¹¹ Бо той, хто його вітає, бере участь у злих ділах його.

¹² Багато чого маю написати вам, але не хочу на папері чорнилами, а маю надію прийти до вас і говорити устами до уст, щоб радість ваша була повна. ¹³ Вітають тебе діти сестри твоєї обраної. Амінь.

ТРЕТЄ СОБОРНЕ ПОСЛАННЯ СВЯТОГО АПОСТОЛА ІОАНА БОГОСЛОВА

76 **1** Старець – улюбленому Гаєві, якого я дійсно люблю.

² Улюблений! Молюся, щоб ти був здоровий і досяг успіхів у всьому, як досягає душа твоя. ³ Бо я дуже зрадив, коли прийшли браття і засвідчили про твою вірність істині. ⁴ Для мене немає більшої радості, як чути, що мої діти ходять в істині.

⁵ Улюблений! Ти вірно чиниш у тому, що робиш для братів і для подорожніх. ⁶ Вони засвідчили перед церквою про твою любов. Ти добре зробиш, коли випроведиш їх, як належить перед Богом, ⁷ бо вони заради імені Його пішли, не взявши нічого від язичників. ⁸ Отже, ми повинні приймати таких, щоб стати співпрацівниками істини.

⁹ Я писав до церкви; але Діотреф, що любить бути першим у

них, не приймає нас. ¹⁰ Тому, коли прийду, то нагадаю про діла, які він чинить, обмовляючи нас лихими словами, і, не задовольняючись тим, сам не приймає братів і забороняє бажаним та виганяє з церкви. ¹¹ Улюблений! Не будь подібним до лихого, але до доброго: хто робить добро, той від Бога; а хто чинить зло, той не бачив Бога. ¹² Про Димитрія засвідчено всіма і самою істиною, свідчимо також і ми, і ви знаєте, що свідчення наше правдиве.

¹³ Багато чого мав я написати; але не хочу писати до тебе чорнилами і тростиною, ¹⁴ а сподіваюся незабаром побачити тебе і поговорити устами до уст. ¹⁵ Мир тобі. Вітають тебе друзі; вітай друзів поіменно. Амінь.

[10] Рим. 16, 17. 1 Кор. 5, 11. Тит. 3, 10.
[12] 1 Ін 1, 4.

Глава 1. [4] 1 Кор. 4, 15. [8] Мф 10, 40. [11] 1 Ін 2, 29.

СОБОРНЕ ПОСЛАННЯ СВЯТОГО АПОСТОЛА ІУДИ

77 **1** Іуда, раб Ісуса Христа, брат Якова, покликаним, що освячені Богом Отцем і збережені Ісусом Христом: ² милість вам, і мир, і любов нехай примножаться.

³ Улюблені! Маючи старання писати вам про загальне спасіння, я визнав за потрібне написати вам, благаючи боротися за віру, раз передану святим. ⁴ Бо укралися деякі люди, що здавна призначені на цей осуд, нечестиві, які благодать Бога нашого обертають на привід до розпусти і відкидають єдиного Владика Бога і Господа нашого Ісуса Христа.

⁵ Я хочу нагадати вам, котрі вже знають про це, що Господь, визволивши народ із землі Єгипетської, потім вигубив тих, що не вірували, ⁶ і ангелів, які не зберегли своєї гідности, але залишили своє житло, Він зберігає у вічних кайданах, під темрявою на суд великого дня. ⁷ Як Содом і Гоморра та навколишні міста, які подібно до них блудодіяли і ходили за іншою плоттю, зазнавши кари вогню вічного, поставлені як приклад, – ⁸ так само буде і з цими мрійниками, що оскверняють плоть, зневажають начальство і лихословлять високі власті. ⁹ Михаїл же архангел, коли говорив із дияволом, сперечаючись про Мойсееве тіло, не наважився

винести зневажливого суду, але сказав: “Нехай заборонить тобі Господь”. ¹⁰ А ці лихословлять те, чого не знають; а що, як безсловесні тварини, із природи знають, тим розтлівають себе. ¹¹ Горе їм, **78**

бо йдуть дорогою Каїна і спокушаються мздою, як Валаам, і в упертості гинуть, як Корей. ¹² Такі бувають спокусою на ваших вечерях любови; бенкетуючи з вами, без страху відгодовують себе. Це безводні хмари, що носить вітер; осінні дерева безплідні, двічі померлі, викорінені; ¹³ люті морські хвилі, що піняться соромом своїм; зірки блукаючі, яким зберігається морок темряви навіки. ¹⁴ Про них пророкував і Єнох, сьомий від Адама, кажучи: “Ось іде Господь із тисячами святих ангелів Своїх – ¹⁵ учинити суд над усіма і викрити між ними нечестивих у всіх ділах, які чинило їхнє безчестя, і в усіх жорстоких словах, що говорили на Нього нечестиві грішники”. ¹⁶ Це ті, що ремствують, нічим не задоволені і чинять за своїми похотями нечестиво і беззаконно, уста ж їхні гордовито промовляють; вони улепцують особи задля користи. ¹⁷ Але ви, улюблені, пам’ятайте проречене апостолами Господа нашого Ісуса Христа. ¹⁸ Вони говорили вам, що в останній час з’являться

Глава 1. [1] Лк 6, 16. Ін 14, 22; 17, 11. [3] Флп 1, 27. [4] Мк 16, 16. Ін 3, 18. [5] Вих. 12, 37; 14, 13. Чис. 14, 29. [6] Іов. 4, 18. Ін 8, 44. 2 Пет. 2, 4. [7] Бут. 19, 24. Лк 17, 29. 2 Пет. 2, 6. [9] Втор. 34, 6. Зах. 3, 2. [10] 2 Пет. 2, 12. [11]

Бут. 4, 8. Чис. 22, 16–19; 16, 31. 2 Пет. 2, 15. [12] Притч. 25, 14. 2 Пет. 2, 17. [14] Дан. 7, 10. Мф 25, 31. Одкр. 1, 7. [15] Мф 12, 36. [16] Пс. 16, 10. 1 Тим. 6, 5. [18] 2 Пет. 3, 3. 1 Тим. 4, 1.

ганьбителі, що діють за своїми нечестивими похотями.¹⁹ Це люди, котрі відділяють себе від єдності віри, душевні, що не мають духа.²⁰ А ви, улюблені, навчаючись найсвятішої віри вашої, молячись Духом Святим,²¹ бережіть себе в любові Божій, чекаючи милости від Господа нашого Ісуса Христа для вічного життя.²² І до одних будьте милостиві, з розсудом,²³ а інших страхом спасайте, вихоп-

люючи з вогню; викривайте ж зі страхом, ненавидячи навіть одяг, що осквернений плоттю.

²⁴ Тому ж, Хто може зберегти вас без гріха і без скверни і поставити перед славою Своєю непорочними в радості,²⁵ Єдиному Премудрому Богові, Спасителю нашому через Ісуса Христа Господа нашого, слава і велич, сила і влада перед усіма віками, і нині, і на всі віки. Амінь.

ПОСЛАННЯ ДО РИМЛЯН СВЯТОГО АПОСТОЛА ПАВЛА

79 1 Павло, раб Ісуса Христа, покликаний апостол, обраний для благовістя Божого,² яке Бог раніше обіцяв через пророків Своїх, у Писаннях святих,³ про Сина Свого, котрий народився від сім'ї Давидового по плоті⁴ і відкрився Сином Божим у силі, духом святости, через воскресіння з мертвих, – про Ісуса Христа Господа нашого,⁵ через Якого ми одержали благодать і апостольство, щоб в ім'я Його підкоряти вірі всі народи,⁶ серед яких знаходитесь і ви, покликані Ісусом Христом, –⁷ усім, що перебувають у Римі, улюбленим Божим, покликаним святим: благодать вам і мир від Бога Отця нашого і Господа Ісуса Христа.

⁸ Перш за все дякую Богові моему через Ісуса Христа за всіх вас,

що віра ваша звіщається по всьому світові.⁹ Свідок мені Бог, Якому служу духом моїм у благовістванні Сина Його, – що безперестанно згадую про вас,¹⁰ завжди благаючи в молитвах моїх, щоб воля Божа посприяла коли-небудь прийти мені до вас,¹¹ бо я дуже бажаю побачити вас, щоб дати вам певний духовний дар для вашого утвердження,¹² тобто втішитися з вами спільною вірою, вашою і моєю.¹³ Не хочу, браття, від вас таїти, що я багаторазово намагався прийти до вас, та досі зустрічав перешкоди, щоб мати який-небудь плід і у вас, як і в інших народів.¹⁴ Я заборгував еллінам і варварам, мудрецам і неукам.¹⁵ Отже, щодо мене, я готовий благовістити і вам, що знаходитесь у Римі.¹⁶ Бо я не соромлюсь благо-

[19] 1 Кор. 2, 14. Євр. 10, 25. [20] Кол. 2, 7. [23] Ам. 4, 11. Еф. 4, 22.

Глава 1. [1] Діян. 9, 15. [2] Іс. 52, 7. Наум. 1, 15. Лк 1, 70. Ін 1, 45. [3] Мф 1, 1. Лк 2, 4. [4] 2 Цар. 7, 12. [5] Діян. 2,

22. 2 Кор. 10, 5. [7] 1 Кор. 1, 2. Еф. 1, 1. [9] Ін 4, 23. Діян. 24, 14. [11] Рим. 15, 29. 1 Сол. 3, 10. [14] Діян. 9, 15. 1 Кор. 9, 16. [16] Мк 8, 38. 1 Кор. 1, 24; 15, 2. 2 Тим. 1, 8.

вістя Христового, тому що воно є сила Бога для спасіння всякому віруючому, спочатку юдею, потім і еллінові.¹⁷ У ньому відкривається правда Бога з віри у віру, як написано: “Праведний вірою живий буде”.

80 ¹⁸ Бо відкривається гнів Божий з неба на всяке нечестя і неправду людей, які придушують істину неправдою.¹⁹ Бо, що можна знати про Бога, явне для них, тому що Бог явив ім.²⁰ Бо невидиме Його, вічна сила Його і Божество, від створення світу через розглядання творіння видимі, так що нема їм виправдання.²¹ А оскільки вони, пізнавши Бога, не прославили Його як Бога і не подякували, а заметушилися в своїх мудруваннях, і затьмарилося нерозумне їхнє серце;²² називаючи себе мудрими, збожеволіли²³ і славу нетлінного Бога змінили на подобу образу тлінної людини, і птахів, і чотириногих, і гадів, —²⁴ тому й віддав їх Бог у похотях сердець їхніх у нечистоту, щоб вони самі сквернили свої тіла.²⁵ Вони замінили істину Божу неправдою і поклонялися, і служили тварі замість Творця, Який благословенний повіки, амінь.²⁶ За це і віддав їх Бог ганебним пристрастям: жінки їхні замінили природне єднання на протиприродне;²⁷ так само і чоловіки, обливши природне єднання з жіночою статтю, розпалювалися похиттю своєю один до одного, чоловіки на чоловіках сором чинячи, одер-

жуючи в собі самих належну відплату за свій блуд.²⁸ А що вони не вважали за потрібне мати Бога в розумі, то Бог віддав їх перекрученому розумові — чинити неподобства,²⁹ так що вони сповнені всякої неправди, блуду, лукавства, користоловства, злоби, сповнені заздрости, вбивства, чвар, лестощів, лихих звичаїв,³⁰ обмовники, наклепники, богоненависники, кривдники, самохвали, гордовиті, винахідливі на зло, непокірні батькам,³¹ безрозсудні, непримиренні, нелюбовні, клятвопорушні, немилостиві.³² Вони знають праведний суд Божий, що хто чинить так, вартий смерти; однак не тільки самі таке роблять, але й тим, що роблять, сприяють.

2 Отже, нема тобі виправдання, всякий чоловіче, що судиш іншого; бо тим же судом, яким судиш іншого, осуджуєш себе, чиниш бо те саме й ти, що судиш.² А ми знаємо, що воістину є суд Божий на тих, хто чинить таке.³ Невже думаєш ти, чоловіче, що, засуджуючи тих, хто чинить таке, і роблячи те саме, ти втечеш від суду Божого?⁴ Або зневажаєш багатство Його милосердя, лагідности і довготерпіння, не розуміючи, що милосердя Боже веде тебе до покаяння?⁵ Але, через жорстокість твою і нерозкаяність серця, ти сам собі збираєш гнів на день гніву і об'явлення праведного суду від Бога,⁶ Який воздасть кожному за вчинками його:⁷ тим, які терпінням у доброму ділі шукають слави, чес-

[17] Авв. 2, 4. Рим. 3, 21. [20] Пс. 18, 2. [21] Втор. 28, 29. Іов. 5, 14. Іс. 59, 10. Еф. 4, 18. [23] Вих. 32, 4. Прем. 12, 24. Єр. 2, 27. [26] Лев. 18, 23; 20, 16. [28] Пс. 80, 13. Єр. 7, 15. Ос. 9, 10. 2 Сол. 2, 11.

Глава 2. [1] 2 Цар. 12, 5. Мф 7, 1. Лк 6, 37. 1 Кор. 4, 5. [4] Іс. 30, 18. Єр. 3, 12. 2 Пет. 3, 15. [5] Як. 5, 3. [6] Притч. 24, 12. Мф 16, 27. [7] Мф 25, 46.

ти й нетління, – життя вічне; ⁸ а тим, що впираються і не підкоряються істині, але віддаються неправді, – лютість і гнів. ⁹ Скорбота і утиск на всяку душу людини, яка чинить зло, спершу юдея, *потім* і елліна! ¹⁰ Слава ж і честь і мир усякому, хто робить добро, спершу юдею, *потім* і елліну! ¹¹ Бо Бог не дивиться на особу.

¹² Ті, які, не маючи закону, згрішили, поза законом і загинуть; а ті, які у законі згрішили, за законом будуть засуджені, ¹³ бо не слухачі закону праведні перед Богом, але виконавці закону виправдані **82** будуть, ¹⁴ бо коли язичники, що не мають закону, з природи законне чинять, вони, не маючи закону, самі собі закон: ¹⁵ вони показують, що справа закону написана у них в серцях, про що свідчить їхня совість і думки їхні, які то звинувачують, то виправдовують одну одну, ¹⁶ у той день, коли, за моїм благовістям, Бог буде судити таємні діла людей через Ісуса Христа.

¹⁷ Ось ти звешся юдеєм, і заспокоюєш себе законом, і хвалишся Богом, ¹⁸ і знаєш волю Його, і розумієш те, що краще, навчаючись із закону, ¹⁹ і певний у собі, що ти провідник сліпих, світло для тих, що в темряві, ²⁰ наставник нерозумних, учитель дітей, той, що має в законі взіреть знання і правди: ²¹ як же ти, навчаючи іншого, не навчаєш самого себе? ²² Проповідуючи не красти, крадеш? Кажучи: не перелюбствуй, перелюбств-

вуєш, гидуючи ідолами, святотатствуєш? ²³ Хвалишся законом, а, порушуючи закон, Бога безчестиш? ²⁴ Бо, як написано, “через вас ім’я Боже ганьблять язичники”. ²⁵ Обрізання корисне, коли виконуєш закон; а коли ти порушник закону, то обрізання твоє стало необрізанням. ²⁶ Отже, коли необрізаний дотримується постанови закону, то його необрізання чи не зарахується йому за обрізання? ²⁷ І необрізаний із природи, який виконує закон, чи не осудить тебе, порушника закону з Писанням і обрізанням? ²⁸ Бо не той **83** юдей, хто має такий вигляд, і не те обрізання, що зовні, на тілі; ²⁹ але той юдей, хто в душі такий, і те обрізання, яке в серці, за духом, а не за буквою: йому і похвала не від людей, але від Бога.

3 Отже, яка перевага бути юдеєм, або яка користь від обрізання? ² Велика перевага в усіх відношеннях, а найбільше в тому, що їм довірено Слово Боже. ³ Бо що ж, коли деякі й не вірували? Невіра їхня чи знищить вірність Божу? ⁴ Зовсім ні. Бог вірний, а всяка людина неправдива, як написано: “Ти праведний у словах Твоїх і переможеш у суді Твоєму”. ⁵ Якщо ж наша неправда відкриває правду Божу, то що скажемо? Чи не буде Бог несправедливий, коли виявляє гнів? [Кажу це за людським міркуванням.] ⁶ Зовсім ні. Бо інакше як Богові судити світ? ⁷ Бо коли вірність Божа під-

[8] Єр. 23, 19. Євр. 10, 27. [11] Втор. 10, 17. 2 Пар. 19, 7. [12] Лк 12, 47. [13] Мф 7, 21. Як. 1, 22. [16] Еккл. 12, 14. Мф 25, 31. Ін 5, 22. Діян. 10, 42. 1 Кор. 4, 5. [17] Мих. 3, 11. [19] Іс. 42, 19. Мф 15, 14. [21] Пс. 49, 16, 21. [24] Іс. 52, 5. Єз. 36, 20. [25] Лев. 26, 41. Єр. 4, 4. 1 Кор.

7, 19. Гал. 6, 15. [26] Діян. 10, 35. [27] Мф 12, 41. [28] Рим. 9, 6, 8. [29] Втор. 30, 6. Рим. 4, 12. Кол. 2, 11.

Глава 3. [2] Втор. 4, 8. Пс. 147, 8. Рим. 9, 4. [3] Чис. 23, 19. 2 Тим. 2, 13. [4] Пс. 50, 6; 115, 2. Ін 3, 33. [6] Бут. 18, 25. Іов. 8, 3.

носиться моєю неправдою на славу Йому, за що ж мене ще й судити, як грішника? ⁸ І чи не чинити нам зло, щоб вийшло добро, як деякі лихословлять нас і кажуть, ніби ми так навчаємо? Праведний суд на таких.

⁹ То що ж, чи маємо ми перевагу? Аж ніяк. Бо ми вже довели, що як юдеї, так і елліни, всі під гріхом. ¹⁰ Як написано: “Немає праведного ні одного; ¹¹ немає, хто розумів би; немає, хто шукав би Бога; ¹² всі ухилилися з путі, негідні всі до одного; нема того, хто чинить добро, нема жодного”; ¹³ “гортань їхня – відкритий гріб; язиками своїми обманюють; отрута аспидів на губах їхніх”. ¹⁴ “Уста їхні повні лихослів'я і гіркоти”; ¹⁵ “ноги їхні швидкі на пролиття крові; ¹⁶ руїни і пагуба на дорогах їхніх; ¹⁷ вони не знають шляху миру”. ¹⁸ “Немає страху Божого перед їхніми очима”.

84 ¹⁹ Але ми знаємо, що закон, коли щось говорить, говорить до тих, хто під законом, тому всякі уста замикаються і весь світ стає винним перед Богом, ²⁰ тому що ділами закону не виправдається перед Ним ніяка плоть; бо законом пізнається гріх. ²¹ Тепер же, незалежно від закону, з'явилася правда Божа, про яку свідчать Закон і Пророки, ²² правда Божа через віру в Ісуса Христа у всіх і на всіх, хто вірує, бо нема різниці, ²³ тому що всі згрішили і позбавлені слави Божої, ²⁴ виправдовуються даром, благодаттю Його,

через відкуплення у Христі Ісусі, ²⁵ Якого Бог призначив як жертву очищення Його Кров'ю через віру; для свідчення правди Своєї в прощенні гріхів, вчинених раніше, ²⁶ за час довготерпіння Божого; для свідчення правди Його нині, щоб Він явився праведним і виправдовував того, хто вірує в Ісуса. ²⁷ Де ж те, чим би хвалитися? Знищено. Яким законом? Законом діл? Ні, але законом віри. ²⁸ Бо ми визнаємо, що людина ⁸⁵ виправдовується вірою, незалежно від діл закону. ²⁹ Невже ж Бог – тільки юдеїв, а і не язичників? Звичайно, і язичників; ³⁰ бо є лише один Бог, котрий виправдовує обрізаних за вірою і необрізаних через віру. ³¹ Чи ми знищуємо закон вірою? Зовсім ні; але закон стверджуємо.

4 Що ж, скажемо, Авраам, ¹ отець наш, здобув через плоть? ² Якцо Авраам виправдався ділами, він має похвалу, але не у Бога. ³ Бо що говорить Писання? Пові- ⁸⁶ рив Авраам Богові, і це зараховано йому в праведність. ⁴ Нагорода ⁸⁶ тому, хто робить, дається не з ласки, а за обов'язком. ⁵ А тому, хто не робить, але вірує в Того, Хто виправдовує нечестивого, віра його зараховується в праведність. ⁶ Так само і Давид називає блаженним чоловіка, якому Бог зараховує праведність незалежно від діл: ⁷ “Блаженні ті, чиї беззаконня прощені і чиї гріхи відпущені. ⁸ Блаженна людина, якій Господь не зарахує гріха”. ⁹ Бла-

[8] Рим. 6, 15. [9] Гал. 3, 22. [10] Пс. 52, 4. [11] Бут. 8, 21. [12] Пс. 1–3, 13. [13] Пс. 5, 10; 139, 4. [14] Пс. 9, 28. [17] Притч. 1, 16. Іс. 39, 7–8. [18] Пс. 35, 2. [19] Пс. 106, 42; 142, 2. Єз. 16, 63. [20] Рим. 7, 7. Гал. 2, 16. [21] Бут. 15, 6. Іс. 28, 16. Авв. 2, 4. [22] Гал.

3, 28. [23] Рим. 3, 10; 5, 12. [24] Іс. 55, 1. Рим. 8, 32. [25] Діян. 13, 38. 2 Кор. 5, 19. [29] Бут. 17, 5. [30] Рим. 4, 11. [31] Гал. 3, 24. Глава 4. [2] Еф. 2, 8. [3] Бут. 15, 6. Як. 2, 23. Гал. 3, 6. [4] Рим. 11, 6. [8] Пс. 31, 1–2.

женство це належить до обрізання чи до необрізання? Ми говоримо, що Авраамові віра зарахована в праведність.¹⁰ Коли зарахована? Після обрізання чи до обрізання? Не після обрізання, а до обрізання.¹¹ І знак обрізання він одержав як печать праведности через віру, яку мав під час необрізання, щоб стати отцем усіх віруючих у необрізанні, щоб і їм була зарахована праведність,¹² і отцем обрізаних, що не тільки прийняли обрізання, але і ходять по слідах віри отця нашого Авраама, яку він мав ще в необрізання.¹³ Бо не законом була дарована Авраамові, чи нащадкам його, обітниця – бути спадкоємцем світу, але праведністю віри.¹⁴ Коли спадкоємцями є ті, що стверджуються законом, то даремна віра, обітниця недіюча;¹⁵ бо закон викликає гнів, тому що, де нема закону, нема і злочину.¹⁶ Отже, по вірі, щоб було з ласки, щоб обітниця була непорушна для всіх, не тільки за законом, а й за вірою нащадків Авраама, який є отцем усім нам,¹⁷ як написано: “Я настановив тебе отцем багатьох народів” – перед Богом, Якому він повірив, Який оживляє мертвих і називає неіснуюче як існуюче.¹⁸ Він, всупереч надії, увірував, що стане отцем багатьох народів, за сказаним: “Таке численне буде сім’я твоє”.¹⁹ І не знеміг у вірі, і не вважав свого тіла, майже сторічного, за вже змертвіле, і утроби Сариної за омертвілу;²⁰ не за-

сумнівався в обітниці Божій невірою, але зміцнився у вірі, віддавши славу Богові,²¹ і був цілком упевнений, що Він має силу і виконати обіцяне.²² Тому і зараховано йому у праведність.²³ Та не про нього одного написано, що зараховано йому,²⁴ але й стосовно нас; буде зараховано і нам, віруючим у Того, Хто воскресив із мертвих Ісуса Христа, Господа нашого,²⁵ Який був виданий за гріхи наші і воскрес для виправдання нашого.

5 Отже, виправдавшись вірою, **88**
ми маємо мир з Богом через Господа нашого Ісуса Христа,² через Якого вірою і одержали доступ до тієї благодаті, в якій стоїмо і хвалимось надією слави Божої.³ І не цим тільки, але хвалимось і скорботами, знаючи, що від скорботи походить терпіння,⁴ від терпіння – досвідченість, від досвідчености – надія,⁵ а надія не посоромить, тому що любов Божя влилась у серця наші Духом Святим, даним нам.⁶ Бо Христос, коли ми ще були немічні, в призначений час помер за нечестивих.⁷ Бо навряд чи хто помре за праведника; хіба що за добродійника, можливо, хтось і зважиться померти.⁸ Бог же Свою любов до нас доводить тим, що Христос помер за нас, коли ми були ще грішниками.⁹ Тож, тим більше нині, будучи виправдані Його Кров’ю, спасемося Ним від гніву.¹⁰ Бо коли, будши ворогами, ми примирилися з Богом смертю Сина Його, то тим

[11] Бут. 17, 11. [13] Бут. 15, 6; 17, 5. [15] Рим. 3, 20; 5, 13; 7, 8. 1 Кор. 15, 56. Гал. 3, 10. [17] Бут. 17, 5. Сир. 44, 19. Євр. 11, 12. [18] Бут. 15, 5. [21] Пс. 113, 11. Лк 1, 37. [23] Рим. 15, 4. [25] Іс. 53, 5. 1 Пет. 1, 21. Рим. 5, 6. 1 Кор. 15, 22.

Глава 5. [1] Лк 2, 14. Єф. 2, 16. Кол. 1, 20. [2] Ін 14, 6. Єф. 2, 18. Євр. 10, 19. [3] Як. 1, 2. 2 Кор. 12, 10. [5] Пс. 21, 6. Рим. 8, 16. 2 Кор. 1, 22. [6] 1 Пет. 3, 18. Євр. 9, 15. [8] Ін 15, 13. 1 Ін 3, 16. [9] Рим. 3, 25. 1 Сол. 1, 10. [10] 2 Кор. 5, 18. Кол. 1, 22.

більше, примирившись, спасемося життям Його.¹¹ І не тільки це, але і хвалимось у Бозі через Господа нашого Ісуса Христа, через Якого ми одержали нині примирення.

¹² Тому, як через одного чоловіка гріх увійшов у світ, і з гріхом – смерть, так і смерть перейшла на всіх людей, бо в ньому всі згрішили.¹³ Бо і до закону гріх був у світі: але гріх не зараховується, коли нема закону.¹⁴ Однак смерть панувала від Адама до Мойсея і над тими, що не згрішили, подібно до злочину Адама, який є образ майбутнього.¹⁵ Та не так із злочином, як з даром *благодаті*. Бо коли через злочин одного багато зазнали смерті, то тим більше благодать Божа і дар через благодать одного Чоловіка, Ісуса Христа, щедро вилились на багатьох.¹⁶ І дар не такий, як суд за одного, що згрішив; бо суд за один злочин – на осуд, а дар благодаті – на виправдання від багатьох злочинів.¹⁷ Бо коли злочином одного смерть панувала через одного, то тим більше ті, що приймають безмірну благодать і дар праведности, пануватимуть в житті через єдиного Ісуса Христа.¹⁸ Тому як через злочин одного – всім людям осудження, так виправданням одного – всім людям виправдання життя.¹⁹ Бо як через непослух одного чоловіка багато людей стали грішними, так і послухом одного багато стануть праведними.²⁰ Закон же прийшов, щоб збіль-

шилось злочинів. А коли примножився гріх, стало більше благодаті,²¹ щоб, як гріх панував до смерті, так і благодать запанувала через праведність до життя вічного Ісусом Христом, Господом нашим.

6 Що ж скажемо? Чи залишатися нам у гріху, щоб примножилася благодать? Зовсім ні.² Ми померли для гріха: як же нам жити в ньому?³ Невже не знаєте, що всі ми, що хрестилися в Христа Ісуса, у смерть Його хрестилися?⁴ Отже, ми поховані з Ним хрещенням у смерть, щоб, як Христос воскрес із мертвих славою Отця, так і ми в оновленому житті ходити почали.⁵ Бо якщо ми з'єднані з Ним подобою смерті Його, то повинні бути з'єднані і подобою воскресіння,⁶ знаючи те, що давній наш чоловік був розп'ятий з Ним, щоб знищене було тіло гріховне, щоб нам не бути вже рабами гріха;⁷ бо померлий звільнився від гріха.⁸ Коли ж ми померли з Христом, то віруємо, що й житимемо з Ним,⁹ знаючи, що Христос, воскреснувши з мертвих, вже не вмирає: смерть уже Ним не володіє.¹⁰ Бо що Він помер, то помер один раз для гріха, а що живе, то живе для Бога.¹¹ Так і ви вважайте себе мертвими для гріха, живими ж для Бога у Христі Ісусі, Господі нашому.

¹² Тож нехай не панує гріх у смертному вашому тілі, щоб вам коритися йому в похотях його;¹³ і не віддавайте членів ваших гріхові

[12] Бут. 2, 17. Рим. 6, 23. 1 Кор. 15, 21

[13] Рим. 4, 15. [14] 1 Кор. 15, 21; 45, 55. [15] Ін 1, 16. Еф. 1, 6. [17] 2 Тим. 2, 12. Одкр. 1, 6; 22, 5. [19] Іс. 53, 11. Флп 2, 8. [20] Рим. 7, 8. Гал. 3, 19.

Глава 6. [2] 1 Пет. 2, 24. Гал. 6, 14.

[3] Гал. 3, 27. [4] Кол. 2, 12. Гал. 6, 15. Еф. 4, 23. [5] Рим. 8, 11. 1 Кор. 6, 14. [6] Гал. 5, 24. [7] 1 Пет. 4, 1. [8] Кол. 3, 5, 9–10. 2 Тим. 2, 11. [9] 1 Кор. 15, 54. Євр. 9, 28. [10] Лк 20, 38. [11] Гал. 2, 19. [13] Рим. 12, 1. Гал. 2, 20.

як знаряддя неправди, але представте себе Богові як таких, що ожили з мертвих, і члени ваші – Богові як знаряддя праведности. ¹⁴ Гріх не повинен над вами панувати, бо ви не під законом, а під благодаттю.

¹⁵ Що ж? Чи станемо грішити, тому що ми не під законом, а під благодаттю? Зовсім ні. ¹⁶ Невже ви не знаєте, що кому ви віддаєте себе в раби на послух, того ви і раби, кому підкоряєтесь: чи то раби гріха – на смерть, чи то послуху – на праведність? ¹⁷ Дякувати Богові, що ви, бувши раніше рабами гріха, від серця стали слухняні тому родові вчення, якому віддали себе. ¹⁸ Звільнившись же від гріха, ви стали рабами праведности. ¹⁹ Кажу за людським міркуванням задля немочі плоті вашої. Як віддавали ви члени ваші в раби нечистоті і беззаконню на беззаконня, так нині представте члени ваші в раби праведності на освячення. ²⁰ Бо, коли ви були рабами гріха, тоді були вільні від праведности. ²¹ Які ж плоди ви мали тоді? Такі, яких тепер самі соромитесь, бо кінець їхній – смерть. ²² А нині, коли ви звільнилися від гріха і стали рабами Богові, маєте плід ваш на освячення, а кінець – життя вічне. ²³ Бо відплата за гріх – смерть, а дар Божий – життя вічне у Христі Ісусі, Господі нашому.

94 **7** Хіба ви не знаєте, браття [бо кажу тим, що знають закон], що закон має владу над людиною, доки вона живе. ² Заміжнн жінка

зв'язана законом із живим чоловіком; а коли помре чоловік, вона звільняється від закону заміжжя. ³ Тому, якщо при живому чоловікові вийде за іншого, зветься перелюбницею; коли ж помре чоловік, вона вільна від закону і не буде перелюбницею, вийшовши за іншого чоловіка. ⁴ Так і ви, браття мої, померли для закону через тіло Христове, щоб належати іншому, Воскреслому з мертвих, щоб приносити плід Богові. ⁵ Бо, коли ми жили за плоттю, тоді пристрасті гріховні, виявлені законом, діяли в членах наших, щоб приносити плід смерті; ⁶ але тепер, коли ми померли для закону, яким були зв'язані, ми звільнилися від нього, щоб нам служити Богові в оновленні духу, а не за старою буквою.

⁷ Що ж скажемо? Невже від закону гріх? Зовсім ні. Але я не пізнав гріх інакше, як через закон. Бо я не знав би і жадання, якби закон не говорив: “Не пожадай”. ⁸ Але гріх, узявши привід від заповіді, викликав у мені всяке жадання: бо без закону гріх мертвий. ⁹ Я жив колись без закону; але коли прийшла заповідь, то гріх ожив, ¹⁰ а я помер; отак заповідь, що мала бути для життя, послужила мені на смерть, ¹¹ тому що гріх, узявши привід від заповіді, звабив мене і нею умертвив. ¹² Тому закон святий і заповідь свята, і праведна, і добра. ¹³ Отже, невже те, що добре, стало для мене смертоносним? Зовсім ні. Але гріх виявив себе гріхом тому,

[14] Рим. 5, 20. [15] Гал. 2, 17. [16] Мф 6, 24. Ін 8, 34. 2 Пет. 2, 19. [18] Ін 8, 32. Гал. 5, 1. [21] Рим. 1, 26, 31; 7, 5. [23] Рим. 2, 7; 5, 12. Глава 7. [2] Чис. 5, 12. Мф 5, 32. [4]

Рим. 6, 14; 8, 2. 2 Кор. 11, 2. Гал. 5, 22. [5] Як. 1, 15. [6] Рим. 6, 2. [7] Вих. 20, 17. [8] Рим. 4, 15. [10] Лев. 18, 5. Єз. 20, 11. [11] Євр. 3, 13. [12] Пс. 18, 8. 1 Тим. 1, 8.

що через добре спричиняє мені смерть; так що гріх стає вельми грішним завдяки заповіді. ¹⁴ Бо ми знаємо, що закон духовний, а я плотський, проданий гріху. ¹⁵ Бо не розумію, що роблю: тому що не те роблю, що хочу, а що ненавижду, те роблю. ¹⁶ Коли ж роблю те, чого не хочу, то згоджуюсь із законом, що він добрий, ¹⁷ а тому не я вже роблю те, а той гріх, що живе в мені. ¹⁸ Бо знаю, що не живе в мені, тобто в моєму тілі, добре; бо бажання добра є в мені, але щоб зробити таке, того не знаходжу. ¹⁹ Добра, якого хочу, не роблю, а зло, якого не хочу, роблю. ²⁰ Якщо ж роблю те, чого не хочу, вже не я роблю те, але гріх, що живе в мені. ²¹ Тож я знаходжу закон, що, коли хочу робити добро, лежить у мені зло. ²² Бо за внутрішньою людиною знаходжу насолоду в законі Божому; ²³ але в членах моїх бачу інший закон, що протиборствує законові розуму мого і бере мене в полон закону гріховного, який перебуває в членах моїх. ²⁴ Бідна я людина! Хто визволить мене від цього тіла смерті? ²⁵ Дякую Богові моему через Ісуса Христа, Господа нашого. Отже, той же самий я розумом моїм служу законові Божому, а тілом – законові гріха.

8 Отже, немає нині ніякого осуду тим, котрі у Христі Ісусі живуть не за плоттю, але за духом. ² Бо закон духу життя в Христі Ісусі звільнив мене від закону гріха і смерті. ³ А як за-

кон, ослаблений плоттю, був безсилий, то Бог послав Сина Свого в подобі плоті гріховної в жертву за гріх і осудив гріх у плоті, ⁴ щоб виправдання закону здійснилося в нас, які живуть не за плоттю, а за духом. ⁵ Бо ті, що живуть за плоттю, думають про тілесне, а ті, що живуть за духом, – про духовне. ⁶ Помисли плотські є смерть, а помисли духовні – життя і мир, ⁷ тому що помисли плотські є ворожнеча проти Бога; бо законові Божому не підкоряються, та й не можуть. ⁸ Тому ті, що живуть за плоттю, Богові догодити не можуть. ⁹ Але ви не за плоттю живете, а за духом, якщо тільки Дух Божий живе у вас. Коли ж хто Духа Христового не має, той і не Його. ¹⁰ А коли Христос у вас, то тіло мертве для гріха, але дух живий для праведности. ¹¹ Якщо ж Дух Того, Хто воскресив із мертвих Ісуса, живе у вас, то Той, Хто воскресив Христа з мертвих, оживить і ваші смертні тіла Духом Своїм, який живе в вас.

¹² Отже, браття, ми не боржники плоті, щоб жити за плоттю; ¹³ бо коли живете за плоттю, то помрете, а коли духом умертвляете діла плотські, то живі будете.

¹⁴ Бо всі, кого Дух Божий водить, є Божі сини. ¹⁵ Тому що ви не прийняли духа рабства знову на страх, але прийняли Духа усвоєння, Яким кличемо: “Авва, Отче!” ¹⁶ Цей самий Дух свідчить духові нашому, що ми – діти Божі. ¹⁷ А якщо діти, то і спадкоємці,

[14] Іс. 50, 1. [15] Гал. 5, 17. [18] Бут. 8, 21. [22] Пс. 1, 2. Еф. 3, 16. [23] Як. 4, 1. Гал. 5, 17.

Глава 8. [1] Рим. 5, 1. [2] Ін 6, 63; 8, 36. 1 Кор. 15, 45. 2 Кор. 3, 7. [3] 2 Кор. 5, 21. Гал. 3, 13. Євр. 7, 18. [5] Ін 3, 6.

1 Кор. 2, 14. [6] Рим. 6, 21. [7] Як. 4, 4. [8] Євр. 11, 6. [9] 1 Кор. 3, 16. [11] Рим. 6, 4. [12] Рим. 6, 7. [13] Гал. 5, 19. [14] Гал. 5, 18. [15] 1 Ін 4, 18. 1 Кор. 2, 12. Євр. 2, 15. [16] Еф. 4, 30. [17] Гал. 4, 7.

спадкоємці Божі, співспадкоємці ж Христу, коли тільки з Ним страждаємо, щоб з Ним і прославитися.

18 Бо гадаю, що нинішні тимчасові страждання нічого не варті порівняно з тією славою, яка відкриється в нас. 19 Бо створіння з надією чекає з'явлення синів Божих, 20 тому що створіння підкорилося суєті не добровільно, а з волі того, хто його підкорив, у надії, 21 що й саме створіння буде визволене від рабства зотління на свободу слави дітей Божих. 22 Бо знаємо, що всі істоти разом стогнуть і мучаться донині; 23 і не тільки вони, але й ми самі, маючи початок Духа, і ми самі в собі стогнемо, чекаючи усиновлення, відкуплення тіла нашого. 24 Бо ми спаслися в надії. Надія ж, коли бачить, не є надією; бо коли хто бачить, то чого йому і надіятися? 25 Але, коли надіємось на те, чого не бачимо, тоді чекаємо в терпінні.

26 Також і Дух підкріплює нас у немочах наших: бо ми не знаємо, про що молитися, як належить, але Сам Дух просить за нас зітханнями невимовними. 27 А Той, Хто випробовує серця, знає, яка думка в Духа, тому що Він заступається за святих із волі Божої. 28 До того знаємо, що тим, які люблять Бога, покликаним з Його волі, усе сприяє для добра. 29 Бо кого Він передбачив, тим і наперед визначив бути подібними до образу Сина Свого, щоб Він був первородним між багатьма братами. 30 А кого Він наперед визна-

чив, тих і покликав; а кого покликав, тих і виправдав; а кого виправдав, тих і прославив. 31 Що ж сказати про це? Якщо Бог за нас, то хто проти нас? 32 Той, Який Сина Свого не пощадив, а видав Його за всіх нас, як з Ним не дарує і нам всього? 33 Хто буде звинувачувати обраних Божих? Бог виправдовує їх. 34 Хто осуджує? Христос Ісус помер, але й воскрес: Він і праворуч Бога, Він і піклується за нас. 35 Хто відлучить нас від любови Божої: скорбота, чи утиски, чи гоніння, чи голод, чи нагота, або небезпека, чи меч? Як написано: 36 “За Тебе умертвляють нас кожен день; вважають нас за овець, приречених на заколення”. 37 Але все це переборюємо силою Того, Хто полюбив нас. 38 Бо я певний, що ні смерть, ні життя, ні ангели, ні початки, ні сили, ні теперішнє, ні майбутнє, 39 ні висота, ні глибина, ані інше яке створіння не зможе відлучити нас від любови Божої, що в Христі Ісусі, Господі нашому.

9 Істину кажу у Христі, не обманюю, совість моя свідчить мені Духом Святим, 2 що велика мені печаль і безупинний біль серцю моему: 3 я жадав би сам бути відлученим від Христа за братів моїх, рідних мені по плоті, 4 тобто ізраїльтян, яким належить усиновлення, і слава, і заповіти, і заволодіння, і богослужіння, і обітниці; 5 їхні й отці, і від них Христос по плоті, Суцйй над усіма Бог, благословенний повік,

[18] 1 Пет. 4, 13. [19] 2 Пет. 3, 13. [23] Лк 21, 28. 1 Ін. 3, 2. 2 Кор. 5, 4. Еф. 4, 30. [24] Євр. 11, 1. [27] 1 Цар. 16, 7. Ін. 14, 17. [28] Еф. 1, 4. [29] 2 Кор. 3, 18. Кол. 1, 18. [30] Рим. 5, 9; 9, 24. [31] Пс. 55, 12. [32] Ін. 3, 16. [33] Іс. 50, 9. Одкр.

12, 10. [34] 1 Ін. 2, 1. [35] 1 Ін. 2, 28. 2 Кор. 12, 10. [36] Пс. 43, 23. [37] 1 Ін. 5, 5. 1 Кор. 15, 57. Одкр. 12, 11. [38] Еф. 6, 12.

Глава 9. [3] Вих. 32, 32. [4] Вих. 4, 22; 20, 1. 1 Цар. 4, 21. [5] Мф 1, 1. Лк 3, 23.

101 амінь. ⁶ Та не так, щоб слово Боже не збулось: бо не всі ті ізраїльтяни, які від Ізраїля; ⁷ і не всі діти Авраама, які від плоти його, але сказано: “В Ісаакові наречеться тобі потомство”. ⁸ Тобто не діти тілесні є діти Божі; а діти обітниці визнаються за потомство. ⁹ Слово ж обітниці таке: “У цей час прийду, і буде у Сари син”. ¹⁰ І не тільки це; але так було з Ревеккою, коли вона зачала в той самий час двох синів від Ісаака, отця нашого. ¹¹ Бо, коли вони ще не народилися і не зробили нічого доброго чи злого, щоб воля Божа здійснилася в обранні ¹² не від діл, а від Того, Хто кличе, сказано було їй: “Більший служитиме меншому”, ¹³ як і написано: “Якова Я полюбив, а Ісава зненавидів”.

¹⁴ Що ж скажемо? Невже неправда у Бога? Зовсім ні. ¹⁵ Бо Він говорить Мойсеєві: “Кого милувати, помилую; кого жаліти, пожалію”. ¹⁶ Отже, помилування залежить не від того, хто бажає, і не від того, хто біжить, а від Бога, Який милує. ¹⁷ Бо Писання говорить фараонові: “На те саме Я й настановив тебе, щоб показати над тобою силу Мою і щоб проповідане було ім’я Мое по всій землі”. ¹⁸ Отже, кого хоче, милує; а кого хоче, озлобляє.

¹⁹ Ти скажеш мені: “За що ще звинувачує? Бо хто може противитися волі Його?” ²⁰ А ти хто, чоловіче, що сперечаєшся з Богом? Чи скаже творіння своєму творцеві: “Навіщо ти мене так зробив?”

²¹ Хіба не має влади гончар над глиною, щоб із тієї самої суміші зробити один посуд для почесного, а другий для непочесного вжитку?

²² Що ж, якщо Бог, бажаючи показати гнів і явити могутність Свою, з великим довготерпінням щадив сосуди гніву, готові до погибелі, ²³ щоб разом явити багатство слави Своєї над сосудами милосердя, які Він приготував для слави, ²⁴ над нами, яких Він покликав не тільки з юдеїв, але і з язичників? ²⁵ Як і в Осії Він говорить: “Не Мій народ назву Моїм народом, і не улюблену – улюбленою”. ²⁶ І на тому місці, де сказано їм: “Ви – не Мій народ”, там вони названі будуть синами Бога Живого. ²⁷ Ісає ж провіщає про Ізраїль: “Хоча б синів Ізраїлевих було числом як піску морського, тільки останок спасеться; ²⁸ бо діло завершує і скоро вирішить по правді, діло вирішальне вчинить Господь на землі”. ²⁹ І, як провістив Ісає: “Коли б Господь Саваоф не залишив нам потомства, то ми стали б як Содом і були б подібні до Гоморри”.

³⁰ Що ж скажемо? Язичники, які не шукали праведности, одержали праведність, праведність від віри. ³¹ А Ізраїль, який шукав закону праведности, закону праведности не досягнув. ³² Чому? Тому що шукали не у вірі, а в ділах закону, бо спіткнулися об камінь спотикання, ³³ як написано: “Ось кладу в Сионі камінь спотикання і камінь спокуси; але кожний, хто вірує в Нього, не осоромиться”.

[6] Чис. 23, 19. Рим. 3, 3. [7] Бут. 21, 12. Євр. 11, 18. [8] Гал. 4, 28. [9] Бут. 18, 10. [10] Бут. 25, 21. [12] Бут. 25, 23. [13] Мал. 1, 2–3. [14] Втор. 32, 4. [15] Вих. 33, 19. [17] Вих. 9, 16; 14, 4. [19] Іс. 46, 10. Єр. 49, 19. [20] Іс. 29, 16; 45, 9. [21] Єр. 18, 4, 6.

2 Тим. 2, 20. [22] Рим. 2, 4. [23] Рим. 8, 28. [24] Рим. 3, 29. [25] Ос. 2, 23. 1 Пет. 2, 10. [26] Ос. 1, 10. [28] Іс. 10, 22–23. [29] Іс. 1, 9. Бут. 19, 24. [30] Рим. 10, 20. [31] Рим. 11, 7. [33] Іс. 8, 14; 28, 16. Пс. 117, 22. Мф 21, 44. Мк 12, 10. Лк 2, 34; 20, 17.

103 **10** Браття, бажання мого серця і молитва до Бога за Ізраїль на спасіння. ² Бо свідчу їм, що мають ревність Божу, та не за розумом. ³ Бо, не розуміючи праведности Божої і намагаючись поставити власну праведність, вони не скорилися праведності Божій, ⁴ бо кінець закону – Христос, на праведність кожного, хто вірує. ⁵ Мойсей пише про праведність від закону: “Людина, виконавши його, буде жити ним”. ⁶ А праведність від віри так говорить: “Не кажи в серці своєму: хто зійде на небо?” Тобто Христа звести. ⁷ Або: “Хто зійде в безодню?” Тобто Христа з мертвих підняти. ⁸ Але що говорить Писання? “Близько до тебе слово, в устах твоїх і в серці твоїм”, тобто слово віри, яке проповідуюмо. ⁹ Бо якщо вустами твоїми будеш сповідувати Ісуса Господом і серцем твоїм вірувати, що Бог воскресив Його з мертвих, то спасешся, ¹⁰ бо серцем вірують для праведности, а устами сповідують для спасіння. ¹¹ Бо Писання говорить: “Усякий, хто вірує в Нього, не осоромиться”. ¹² Тут нема різниці між юдеєм та елліном, бо один Господь у всіх, багатий для всіх, хто прикликає Його. ¹³ Бо “всякий, хто покличе ім’я Господнє, спасеться”.

¹⁴ Але як покликати Того, в Кого не увірували? Як вірувати в Того, про Кого не чули? Як чути без проповідника? ¹⁵ І як проповідувати, коли не будуть послані? Бо написано: “Які прекрасні ноги

тих, хто благовістить мир, хто благовістить добро!” ¹⁶ Але не всі послухались благовістування. Бо Ісаїя говорить: “Господи, хто повірив тому, що почув від нас?” ¹⁷ Отже, віра від слухання, а слухання від слова Божого. ¹⁸ Але питаю: “Хіба вони не чули?” Навпаки, “по всій землі пройшов голос їхній, і до краю всесвіту їхні слова”. ¹⁹ Ще питаю: “Хіба Ізраїль не знав?” Але перший Мойсей говорить: “Я викличу у вас ревності не народом, розгніваю вас народом нерозумним”. ²⁰ А Ісаїя сміливо каже: “Мене знайшли ті, які не шукали Мене; Я відкрився тим, які не питали про Мене”. ²¹ Про Ізраїля ж каже: “Цілий день Я простягав Мої руки до народу непокірливого і впертого”.

11 Отже, питаю: “Невже Бог відкинув народ Свій?” Зовсім ні. Бо і я ізраїльтянин із потомства Авраамового, з коліна Веніамінового. ² Не відкинув Бог народу Свого, який Він наперед знав. Хіба не знаєте, що говорить ¹⁰⁵ Писання про Іллю? Як він скаржиться Богові на Ізраїля, кажучи: ³ “Господи! Пророків Твоїх убили, жертovníки Твої зруйнували; залишився я один, і душі моєї шукають”. ⁴ Що ж говорить йому Божжа відповідь? “Я залишив Собі сім тисяч чоловік, які не схилили коліна перед Ваалом”. ⁵ Так і тепер, після обрання благодаті, зберігся останок. ⁶ Але якщо за благодаттю, то не за діла; інакше благодать не була б уже благодаттю.

Глава 10. [3] Флп 3, 9. [4] Гал. 3, 24. [5] Лев. 18, 5. Єз. 20, 11, Гал. 3, 12. [6] Втор. 30, 12. [8] Втор. 30, 14. [9] Мф 10, 32. [11] Іс. 28, 16. [12] Діян. 10, 34. Рим. 3, 29. [13] Іоїл. 2, 32. Діян. 2, 21. [15] Іс. 52, 7. Наум. 1, 15. [16] Іс. 53, 1. Ін 12,

38. [18] Пс. 18, 5. Мф 24, 14; 28, 19. [19] Втор. 32, 21. Рим. 11, 11. [20] Іс. 65, 1. [21] Іс. 65, 2.

Глава 11. [1] 1 Цар. 12, 22. 2 Кор. 11, 22. Флп 3, 5. [3] 3 Цар. 19, 14. [4] 3 Цар. 19, 18. [6] Втор. 9, 4. Рим. 4, 5. Гал. 5, 4.

А якщо за діла, то це вже не благодать; інакше діло вже не є діло.⁷ Що ж? Ізраїль, чого шукав, того не одержав; обрані ж одержали, а інші озлобилися,⁸ як написано: “Бог дав їм духа нечутливости, очі, якими не бачать, вуха, якими не чують, аж до цього дня”.⁹ І Давид говорить: “Хай буде трапеза їхньою сіттю, і тенетами, і петлею на відплату їм; ⁰ нехай потьмаряться очі їхні, щоб не бачили; і хребет їхній нехай назавжди зігнеться”.

¹¹ Отже, питаю: “Невже вони спіткнулися, щоб зовсім упасти?” Зовсім ні. Але від їхнього падіння спасіння язичникам, щоб викликати в них ревності.¹² Якщо ж падіння їхнє – багатство світові і занепад їхній – багатство язичникам, то тим більше повнота їхня.

106 ¹³ Вам кажу, язичникам. Як апостол язичників, я прославляю служіння моє.¹⁴ Чи не збуджу ревностей у моїх рідних по плоті і чи не спасу декого з них?¹⁵ Бо якщо відторгнення їх є примирення світу, то чим буде прийняття їх, як не життям з мертвих?¹⁶ Якщо початок святий, то й ціле; і коли корінь святий, то й гілля.¹⁷ Коли ж деякі з гілок відломилися, а ти, будучи дикою оливою, прищепився на їхнє місце і став причасником кореня та соку оливи,¹⁸ то не хвалися перед гілками. Якщо ж хвалишся, то згадай, що не ти корінь підтримуєш, а корінь тебе.¹⁹ Скажеш: “Гілки відломилися, щоб мені прищепитися”.²⁰ Добре.

Вони відломилися невір'ям, а ти тримаєшся вірою: не величайся, але бійся.²¹ Бо якщо Бог не пощадив природних гілок, то, гляди, чи пощадить і тебе.²² Отже, бачиш і суворість Божу: суворість до тих, що відпали, а благість до тебе, якщо ти перебуватимеш у благоді Божій, інакше й ти будеш відсічений.²³ Але і ті, якщо не перебуватимуть у невір'ї, прищепляться, бо Бог має силу знову прищепити їх.²⁴ Бо коли ти, відсічений від дикої за природою оливи, прищепився до доброї оливи, то тим більше ці, природні, прищепляться до своєї оливи.

²⁵ Бо я не хочу, щоб ви, браття, ¹⁰⁷ не знали цієї таємниці, – щоб ви не думали про себе, – що засліплення Ізраїля сталося частково, доки не ввійде повна кількість язичників;²⁶ таким чином весь Ізраїль спасеться, як написано: “Прийде від Сиону визволитель і відверне нечестя від Якова.”²⁷ Такий їм від Мене заповіт, коли зніму з них гріхи їхні”.²⁸ Щодо благовістя, то вони вороги заради вас; а щодо обрання – улюбленці Божі заради отців.²⁹ Бо дари і покликання Божі непорушні.³⁰ Як і ви колись противилися Богові, а нині помилувані через непокору їхню,³¹ так і вони тепер противляться заради вашого помилування, щоб і вони самі були помилувані.³² Бо всіх Бог тримав у непокорі, щоб усіх помилувати.

³³ О, глибино багатства, і премудрости, і розуму Божого! Які не-

[8] Втор. 29, 4. Ис. 29, 10; 6, 9. Мф 13, 14. Мк 4, 12. Лк 8, 10. Ін 12, 40. [10] Пс. 68, 23–24. [11] Діян. 13, 47. Рим. 10, 19. [14] 1 Кор. 9, 22. [15] 2 Кор. 5, 19. [17] Єр. 11, 16. Еф. 2, 12. [18] Ис. 66, 2. Рим.

12, 16. [22] Ін 15, 2. [25] Лк 21, 24. [27] Ис. 27, 9; 59, 20–21. Єр. 31, 31–33. Євр. 8, 10. [29] Чис. 23, 19. [30] Тит. 3, 5. [32] Рим. 3, 9. Гал. 3, 22. [33] Іов. 9, 10; 36, 23.

збагненні суди Його і недослідимі путі Його! ³⁴ Бо хто пізнав розум Господній? Або хто був поради́ком Йому? ³⁵ Або хто дав Йому наперед, щоб Він мав віддати? ³⁶ Бо все від Нього, Ним і для Нього, Йому слава повіки, амінь.

108 **12** Отже, благаю вас, браття: милосердям Божим, представте ваші тіла в жертву живу, святу, благоугодну Богові, для розумного служіння вашого, ² і не уподібнюйтеся світові цьому, а змінюйтесь оновленням вашого розуму, щоб ви пізнавали, що є воля Божа, блага, угодна і довершена.

³ За даною мені благодаттю, кожному з вас кажу: не думайте про себе більше, ніж треба думати; але думайте скромно, в міру віри, яку Бог приділив кожному.

109 ⁴ Бо, як в одному тілі маємо багато членів, але не всі члени виконують однакові дії, ⁵ так багато нас становимо одне тіло у Христі, а окремо один одному є члени.

110 ⁶ І як, за даною нам благодаттю, маємо різні дарування, то, якщо маєш пророцтво, пророкуй за мірою віри; ⁷ якщо маєш служіння, перебувай у служінні; якщо учитель, – у навчанні; ⁸ якщо утішитель, утішай; хто роздає, роздавай у простоті; начальник, начальствуй зі старанністю; хто милосердствує, милосердствуй зі щирістю. ⁹ Любоб нехай буде нелицемірна; ненавидьте зло, прихилийтеся до добра; ¹⁰ будьте братолуб-

ні один до одного з ніжністю; випереджайте один одного шанобливістю; ¹¹ у старанності не лінуйтесь, духом палайте; Господеві служіть; ¹² утішайтесь надією; в скорботах будьте терплячі; в молитві постійні; ¹³ у потребах святих беріть участь; будьте гостинні до подорожніх. ¹⁴ Благословляйте гонителів ваших; благословляйте, а не проклинайте. ¹⁵ Радуйтеся з тими, хто радується, і плачте з тими, хто плаче. ¹⁶ Будьте однодумні між собою; не звеличуйте себе, а наслідуйте смиренних; не будьте зарозумілі; ¹⁷ нікому не відплачуйте злом за зло, але дбайте про добро перед усіма людьми. ¹⁸ Якщо можливо і залежить від вас, перебувайте в мирі з усіма людьми. ¹⁹ Не мститься за себе, улюблені, а дайте місце гніву Божому. Бо написано: “Мені відомщення, Я віддам”, – говорить Господь. ²⁰ Отже, якщо ворог твій голодний, нагодуй його; якщо хоче напиться, дай напиться йому; бо, роблячи це, ти збереш йому на голову палаюче вугілля. ²¹ Не бувай переможений злом, а перемагай зло добром.

13 Усяка душа нехай підкоряється вищій владі, бо немає влади не від Бога; існуючі ж власті поставлені Богом. ² Тому той, хто противиться владі, противиться Божому повелінню. А ті, що противляться, самі викличуть на себе осуд. ³ Бо начальники страшні не для добрих діл, а для злих.

[34] Іс. 40, 13. Прем. 9, 13. Єр. 23, 18. 1 Кор. 2, 16. [35] Іов. 35, 7.

Глава 12. [1] 1 Кор. 3, 17. [2] Еф. 1, 18; 5, 10, 17. [3] Еф. 4, 7. [4] 1 Кор. 12, 12. [6] Мф 25, 15. 1 Пет. 4, 10. 1 Кор. 12, 4. [8] Мф 6, 2. [9] Пс. 96, 10. Ам. 5, 15. [10] 1 Пет. 2, 17. Еф. 4, 2. [12] Лк 18, 1. [13]

1 Кор. 16, 1. Євр. 13, 2. [14] Мф 5, 44. [15] 1 Кор. 12, 26. [16] Притч. 3, 7. Іс. 5, 21. Ін 17, 11. [17] Притч. 20, 22. 2 Кор. 8, 21. [18] Євр. 12, 14. [19] Втор. 32, 35. Мф 5, 39. Лк 6, 28. 1 Кор. 6, 7. [20] Притч. 25, 21–22.

Глава 13. [1] Прем. 6, 3. Дан. 2, 21. 1 Пет. 2, 13. Тит. 3, 1. [3] 1 Пет. 2, 14; 3, 13.

Чи хочеш не боятися влади? Роби добро і одержиш похвалу від неї. ⁴ Бо начальник є Божий слуга, тобі на добро. А якщо робиш зло, бійся, бо він не даремно носить меч; він – Божий слуга, месник на покарання того, хто робить зло. ⁵ І тому треба підкорятися не тільки зі страху покарання, але й заради совісти. ⁶ Для цього ви і податки платите, бо вони, Божі слуги, цим самим постійно зайняті. ⁷ Отже, віддавайте всім належне: кому податок – податок; кому данину – данину; кому страх – страх; кому честь – честь.

⁸ Не залишайтеся винні нікому нічого, крім взаємної любови; бо хто любить іншого, той виконав закон. ⁹ Бо заповіді: “Не перелюбствуй”, “Не убивай”, “Не кради”, “Не лжесвідчи”, “Не пожадай чужого” й усі інші містяться у цьому слові: “Люби ближнього твого, як самого себе”. ¹⁰ Любов не робить ближньому зла; отже, любов є виконання закону.

¹¹ Так *чиніть*, знаючи час, що 112 вже пора нам від сну встати. Бо нині ближче до нас спасіння, ніж коли ми вірували. ¹² Ніч минула, а день наблизився: отже, відкиньмо діла темряви і зодягнімось у зброю світла. ¹³ Як удень, будемо поводитися благоприсойно, не в розгулах і пияцтві, не в перелюбстві й розпусті, не в сварках і задрощах; ¹⁴ а зодягніться в Господа нашого Ісуса Христа і піклування про плоть не обертайте на похоті.

[7] Мф 22, 21. Мк 12, 17. Лк 20, 25. [8] Кол. 3, 14. 1 Тим. 1, 5. [9] Лев. 19, 18. Вих. 20, 14. Втор. 5, 18. Мф 22, 39. Мк 12, 31. Лк 10, 27. Як. 2, 8. Гал. 5, 14. [11] Еф. 5, 14. [12] Діян. 17, 30. 2 Кор. 4, 6. Еф. 5, 11. [13] Лк 21, 34. [14] 1 Пет. 2, 11. Гал. 5, 16.

14 Немічного у вірі приймайте без суперечок про погляди.

² Бо один вірить, що можна їсти все, а немічний їсть овочі. ³ Хто їсть, не зневажай того, хто не їсть; і хто не їсть, не осуджуй того, хто їсть, тому що Бог прийняв його.

⁴ Хто ти, що осуджуєш чужого раба? Перед своїм Господом стоїть він або падає. І буде поставлений, бо Господь має силу поставити його. ⁵ Один відрізняє день від дня, а інший судить про всякий день однаково. Кожен роби за свідченням свого розуму. ⁶ Хто 113

розрізняє дні, для Господа розрізняє; і хто не розрізняє днів, для Господа не розрізняє. Хто їсть, для Господа їсть, бо дякує Богові; і хто не їсть, для Господа не їсть і дякує Богові. ⁷ Бо ніхто з нас не живе для себе і ніхто не вмирає для себе; ⁸ а чи живемо – для Господа живемо; чи вмираємо – для Господа вмираємо; і тому чи живемо, чи вмираємо, – *завжди ми* 114 Господні. ⁹ Бо Христос для того й

помер, і воскрес, і ожив, щоб панувати і над мертвими, і над живими. ¹⁰ А ти чого осуджуєш брата твого? Або й ти, чого зневажаєш брата твого? Усі ми станемо перед судом Христовим. ¹¹ Бо написано: “Живу Я, – говорить Господь, – переді Мною схилиться усяке коліно, і всякий язик буде сповідувати Бога”. ¹² Отже, кожен з нас дасть за себе відповідь Богові.

¹³ Не будемо ж більш судити один одного, а краще думайте про те,

Глава 14. [1] Рим. 15, 1. 1 Кор. 8, 12. [2] 1 Кор. 10, 25. [4] Як. 4, 12. [6] 1 Кор. 10, 31. 1 Тим. 4, 4. [7] 1 Пет. 4, 2. 2 Кор. 5, 15. 1 Сол. 5, 10. [9] Мф 28, 18. Діян. 10, 42. [10] Мф 7, 1–2. 2 Кор. 5, 10. [11] Іс. 45, 23. Мф 26, 64. Флп 2, 10. [12] Мф 12, 36. [13] Мф 18, 7.

щоб не давати братові *приводу* до спотикання або спокуси. ¹⁴ Я знаю і певний в Господі Ісусі, що нема нічого, що було б нечисте само по собі; тільки для того, хто визнає що-небудь нечистим, є воно нечисте. ¹⁵ Коли ж через їжу засмучується брат твій, то ти вже не з любови дієш. Не губи твоєю їжею того, за кого Христос помер. ¹⁶ Нехай не ганьбиться ваше добре. ¹⁷ Бо Царство Боже – не їжа і питво, але праведність, і мир, і радість у Святому Духові. ¹⁸ Хто цим служить Христу, той угодний Богові і гідний схвалення від людей.

115 ¹⁹ Отже, будемо шукати те, що служить мирові і взаємному повчанню. ²⁰ Заради їжі не руйнуй діла Божого. Усе чисте, але лихо чоловікові, котрий їсть для спокуси. ²¹ Краще не їсти м'яса, не пити вина і не чинити нічого такого, від чого брат твій спотикається, або спокушається, або знемагає. ²² Ти маєш віру? Май її сам у собі, перед Богом. Блаженний, хто не осуджує себе в тому, що вибирає. ²³ А хто вагається, то, коли їсть, осуджується, бо не з віри, а все, що не з віри, гріх. ²⁴ Тому ж, Хто може вас утвердити за моїм благовістям і проповіддю Ісуса Христа, за одкровенням тайни, про яку від вічних часів було замовчано, ²⁵ але яка нині явлена і через пророчі писання, за велінням вічного Бога, сповіщена усім народам для підкорення їх вірі, ²⁶ Єдиному премудрому Богові, через Ісуса Христа, слава навіки. Амінь.

[14] Мф 15, 11. [15] 1 Кор. 8, 11. [17] 1 Кор. 8, 8. Гал. 5, 22. [20] Мф 15, 11. [22] 1 Ін 3, 21. [23] Тит. 1, 15. [24] 1 Кор. 2, 7. [25] Іс. 42, 16.

Глава 15. [1] Рим. 14, 1. 1 Кор. 9, 22. [2] 1 Кор. 10, 24. [3] Пс. 68, 10. [4] Рим.

15 Ми, сильні, повинні терпіти немочі безсилих, а не собі догоджати. ² Кожен з нас повинен догоджати ближньому на благо, для повчання. ³ Бо й Христос не Собі догоджав, але, як написано: “Лихослів'я тих, що лихословили Тебе, впали на Мене”. ⁴ А все, що написано було раніше, написано нам на повчання, щоб ми терпінням і втішанням з Писання зберігали надію. ⁵ Бог же терпіння і втішення нехай дарує вам бути в одностумстві між собою, за вченням Христа Ісуса, ⁶ щоб ви однодушно, єдиними устами славили Бога і Отця Господа нашого Ісуса Христа. ⁷ Тому приймайте один одного, як і Христос прийняв вас до слави Божої.

⁸ Говорю ж, що Ісус Христос став служителем для обрізаних – заради істини Божої, щоб виконати обітницю отцям, ⁹ а для язичників – з милости, щоб славили Бога, як написано: “За те буду славити Тебе, Господи, між язичниками і буду співати імені Твоєму”. ¹⁰ І ще сказано: “Звеселіться, язичники, з народом Його”. ¹¹ І ще: “Хвалить Господа, всі язичники, і прославляйте Його, усі народи”. ¹² Ісаїя також говорить: “Буде корінь Іесеїв, що постане володіти народами; на Нього язичники надіятися будуть”. ¹³ Нехай же Бог надії наповнить вас усякою радістю і миром у вірі, щоб ви, силою Духа Святого, збагатилися надією.

¹⁴ І сам я певний за вас, браття мої, що і ви повні доброти і вся-

4, 23–24. [5] 1 Кор. 1, 10. Флп 2, 2. [7] Ін 17, 24. [8] Діян. 3, 25. Рим. 3, 30. [9] Пс. 17, 50. 2 Цар. 22, 50. [10] Втор. 32, 43. [11] Пс. 116, 1. [12] Іс. 11, 10. Одкр. 5, 5. [13] Рим. 12, 12; 14, 17.

кого пізнання і можете настановляти один одного; ¹⁵ але писав вам, браття, з деякою сміливістю, почасти ніби для нагадування вам, за даною мені від Бога благодаттю ¹⁶ бути служителем Ісуса Христа у язичників і виконувати священнодійство благовістя Божого, щоб ця жертва язичників, освячена Духом Святим, була благоприємна Богові. ¹⁷ Отже, я можу похвалитися в Христі Ісусі в тому, що стосується Бога, ¹⁸ бо не смію сказати що-небудь таке, чого не створив Христос через мене, в підкоренні язичників вірі, словом і ділом, ¹⁹ силою знамень і чудес, силою Духа Божого, так що благовістя Христова розповсюджено мною від Єрусалима до Іллірика. ²⁰ Притому я намагався проповідувати не там, де вже було відоме ім'я Христова, щоб не будувати на чужій основі, ²¹ але як написано: “Кому не звіщалося про Нього, побачать, і ті, що не чули, дізнаються”. ²² Саме це багато разів і перешкоджало мені прийти до вас. ²³ Тепер же, не маючи такого місця в цих країнах, але з давніх літ маючи бажання прийти до вас, ²⁴ як тільки вирушу в дорогу до Іспанії, прийду до вас. Бо маю надію, що, проходячи, побачусь із вами і що ви проведете мене туди після того, як я натішусь, хоча б почасти, спілкуванням з вами. ²⁵ А тепер я йду до Єрусалима, щоб послужити святим, ²⁶ бо Македонія і Ахайя стараються зібрати деяке подаяння для бідних між святими в Єрусалимі. ²⁷ Ста-

раються, але й боржники вони перед ними. Бо коли язичники стали учасниками в їхньому духовному, то повинні і їм послужити в тілесному. ²⁸ Виконавши це і вручивши їм цей плід, я вирушу через ваші місця до Іспанії ²⁹ і певний, що коли прийду до вас, то прийду з повним благословенням благовістя Христового.

³⁰ Тим часом благаю вас, браття, Господом нашим Ісусом Христом і любов'ю Духа, допомагати мені в молитвах за мене до Бога, ³¹ щоб позбутися мені невіруючих у Юдеї і щоб служіння моє для Єрусалима було приемне святим, ³² щоб мені з радістю прийти до вас з волі Божої і заспокоїтися з вами. ³³ Нехай же Бог миру буде з усіма вами. Амінь.

16 Вручаю вам Фиву, сестру ¹²⁰ напу, дияконису церкви Кенхрейської. ² Прийміть її для Господа, як личить святим, і допоможіть їй, у чому вона матиме потребу у вас, бо і вона була помічницею багатьом і мені самому.

³ Вітайте Прискілли та Акилу, співпрацівників моїх у Христі Ісусі ⁴ [котрі голову свою поклали за мою душу, яким не я один дякую, але й усі церкви з язичників], і домашню їхню церкву. ⁵ Вітайте улюбленого мого Епенета, який є первісток Ахайї для Христа. ⁶ Вітайте Маріам, яка побагато потрудилася для нас. ⁷ Вітайте Андроника і Юнію, моїх родичів і в'язнів зі мною, які прославилися між апостолами і ще раніше за мене увірували в Хрис-

[16] Іс. 66, 19. Діян. 9, 15. Рим. 12, 2. [20] 1 Кор. 3, 10. 2 Кор. 10, 15. [21] Іс. 52, 15. [22] Рим. 1, 13. [23] 1 Сол. 3, 10. [25] Діян. 24, 17. [26] 1 Кор. 16, 1. 2 Кор.

8, 4. [27] 1 Кор. 9, 11. [29] Рим. 1, 11. [30] 2 Кор. 1, 11. [31] Діян. 20, 23. [32] Рим. 1, 10. [33] Рим. 16, 20. 1 Кор. 14, 33. Глава 16. [3] Діян. 18, 2. [4] Мф 18, 20.

та. ⁸ Вітайте Амплія, улюбленого мого в Господі. ⁹ Вітайте Урбана, співпрацівника нашого у Христі, і Стахія, улюбленого мого. ¹⁰ Вітайте Апеллія, випробуваного у Христі. Вітайте вірних з дому Аристовула. ¹¹ Вітайте Іродіона, родича мого. Вітайте з домашніх Наркисса тих, які в Господі. ¹² Вітайте Трифену і Трифосу, які трудяться в Господі. Вітайте улюблену Персиду, яка багато потрудилася у Господі. ¹³ Вітайте Руфа, обраного в Господі, і матір його і мою. ¹⁴ Вітайте Асинкрита, Флегонта, Єрму, Патрова, Єрміна та інших з ними братів. ¹⁵ Вітайте Філолога та Юлію, Нирея і сестру його, й Олімпана, і всіх із ними братів. ¹⁶ Вітайте один одного цілуванням святим. Вітають вас усі церкви Христові.

121 ¹⁷ Благаю вас, браття, остерігайтесь тих, що чинять розбрат

та спокуси всупереч вченню, якого ви навчилися, і ухиляйтесь від них; ¹⁸ бо такі люди служать не Господеві нашому Ісусу Христу, а своєму череву, і ласкавими словами та красномовством зваблюють серця простодушних. ¹⁹ Ваша покірність вірі усім відома; тому я радію за вас: тільки бажаю, щоб ви були мудрі у доброму і прості у злому. ²⁰ Бог же миру знищить незабаром сатану під ногами вашими. Благодать Господа нашого Ісуса Христа з вами! Амінь.

²¹ Вітають вас Тимофій, співробітник мій, і Лукій, Ясон і Сосипатр, родичі мої. ²² Вітаю вас у Господі і я, Тертій, який написав це послання. ²³ Вітає вас Гай, гостинний для мене і всієї церкви. Вітає вас Ераст, міський скарбник, і брат Кварт.

²⁴ Благодать Господа Ісуса Христа з усіма вами. Амінь.

ПЕРШЕ ПОСЛАННЯ ДО КОРИНФ'ЯН СВЯТОГО АПОСТОЛА ПАВЛА

122 **1** Павло, волею Божою покликаний апостол Ісуса Христа, і Сосфен, брат ² церкви Божій у Коринфі, освяченим у Христі Ісусі, покликаним святим, з усіма, хто призиває ім'я Господа нашого Ісуса Христа, у всякому місці, у
123 них і у нас: ³ благодать вам і мир від Бога Отця нашого і Господа Ісуса Христа.

⁴ Завжди дякую Богові моему за вас заради благодаті Божої, дарованої вам у Христі Ісусі, ⁵ бо в Ньому ви збагатилися всім, усяким словом і всяким пізнанням, – ⁶ тому що свідчення Христове утвердилося у вас, – ⁷ так що ви не маєте нестачі ні в якому даруванні, чекаючи явлення Господа нашого Ісуса Христа, ⁸ Який і утвер-

[16] 1 Пет. 5, 14. 1 Кор. 16, 20. 2 Кор. 13, 12. [17] Мф 18, 17. Діян. 15, 24. 1 Кор. 5, 11. Гал. 5, 9. Флп 3, 2. Кол. 2, 8. [18] Флп 3, 18–19. [20] Одкр. 12, 10. [21] Діян. 16, 1. Флп 2, 19.

Глава 1. [1] Діян. 18, 17. Рим. 1, 1. [2] Ін 17, 19. Діян. 15, 9. 1 Сол. 4, 7. 2 Тим. 2, 19. [3] 1 Пет. 1, 2. [4] 2 Сол. 1, 3. [5] Кол. 1, 9. [6] 1 Кор. 2, 2. [7] 1 Кор. 12, 11. Флп 3, 20. Тит. 2, 13. [8] 1 Сол. 3, 13.

дить вас до кінця, щоб бути вам неповинними в день Господа нашого Ісуса Христа. ⁹ Вірний Бог, Яким покликані ви до єднання з Сином Його Ісусом Христом, Господом нашим.

124 ¹⁰ Благаю вас, браття, ім'ям Господа нашого Ісуса Христа, щоб усі ви говорили одне і не було між вами розділення, а щоб ви з'єднані були в одному розумінні та в одній думці. ¹¹ Бо від домашніх Хлоїних стало мені відомо про вас, браття мої, що між вами є суперечки. ¹² Я кажу про те, що у вас говорять: я – Павлів; я – Аполлосів; я – Кифин; а я – Христів. ¹³ Хіба ж розділювався Христос? Хіба Павло розп'явся за вас? Чи в ім'я Павлове ви хрестилися? ¹⁴ Дякую Богові, що я нікого з вас не хрестив, крім Криспа та Гая, ¹⁵ щоб не сказав хто, що я хрестив у мое ім'я. ¹⁶ Хрестив же я і Стефанів дід; а чи хрестив ще кого, не знаю. ¹⁷ Бо Христос послав мене не хрестити, а благовістити, і не в премудрості слова, щоб не скасувати хреста Христового. 125 ¹⁸ Бо слово хрестне для загиблих безумство є, а для нас, що спасаємось, – сила Божа. ¹⁹ Бо написано: “Погублю мудрість мудреців і розум розумних відкину”. ²⁰ Де мудрець? Де книжник? Де допитливий віку цього? Чи не обернув Бог мудрість світу цього на безумство? ²¹ Бо коли світ своєю мудрістю не пізнав Бога в премудрості Божій, то угодню було Богові безумством проповіді спасти

віруючих. ²² Бо й юдеї вимагають чудес, і елліни шукають мудрости; ²³ а ми проповідуємо Христа розп'ятого, для юдеїв спокуса, а для еллінів безумство, ²⁴ для самих же покликаних, юдеїв і еллінів, – Христа, Божу силу і Божу премудрість; ²⁵ бо й безумне Боже мудріше від людського, і немічне Боже сильніше від людського.

²⁶ Погляньте, браття, хто ви, покликані: небагато серед вас мудрих за плоттю, небагато сильних, небагато благородних; ²⁷ але Бог обрав немудре світу, щоб посоромити мудрих, і немічне світу обрав Бог, щоб посоромити сильне; ²⁸ і незнатне світу і принижене, і нічого не значуще обрав Бог, щоб скасувати значуще, – ²⁹ щоб ніяка плоть не хвалилася перед Богом. ³⁰ Від Нього і ви в Христі Ісусі, Який став для нас премудрістю від Бога, праведністю і освяченням та відкупленням, ³¹ щоб було як написано: “Хто хвалиться, нехай хвалиться Господом”.

2 І коли я приходив до вас, браття, приходив провіщати вам свідчення Боже не пишномовним словом або мудрістю, ² бо я розсудив не знати між вами нічого, крім Ісуса Христа, і то розп'ятого, ³ і був я у вас у немочі, і в страху, і у великому трепеті. ⁴ І слово моє, і проповідь моя були не в переконливих словах людської мудрости, а в явленні духу і сили, ⁵ щоб віра ваша утверджувалася не на мудрості людській, а на силі Божій.

[9] 1 Сол. 5, 24. [10] Рим. 15, 5. Флп 2, 2. [12] Діян. 18, 24. [13] Еф. 4, 5. [14] Діян. 18, 8. [17] 2 Пет. 1, 16. 1 Кор. 2, 13. [18] Діян. 17, 18. Рим. 1, 16. [19] Іс. 29, 14. [20] Іс. 33, 18; 44, 25. [21] Мф 11, 25. [22] Мф 12, 38; 16, 1. [23] Іс. 8, 14. Діян. 17, 18. Рим. 9, 32. [24] Рим. 1, 16. Кол.

2, 3. [26] Ін 7, 48. Як. 2, 5. [27] 2 Кор. 10, 5. [29] Рим. 3, 27. Еф. 2, 9. [30] Єр. 23, 5. Ін 17, 19. 1 Пет. 1, 18. Кол. 2, 3. [31] Єр. 9, 24. 2 Кор. 10, 17.

Глава 2. [1] 1 Кор. 1, 17. [2] 1 Кор. 1, 23; 15, 3. Флп 3, 8. [3] Діян. 18, 1. [4] 2 Пет. 1, 16. [5] 2 Кор. 6, 7.

126 ⁶ Мудрість же ми проповідуємо між довершеними, але мудрість не віку цього і не володарів віку цього скороминучих; ⁷ а проповідуємо премудрість Божу, таємну, приховану, яку призначив Бог перед віками для слави нашої, ⁸ якої ніхто з князів віку цього не пізнав; бо якби пізнали, то не розіп'яли б Господа слави. ⁹ Але, як написано: “Не бачило око, і вухо не чуло, і на серце людини не приходило те, що Бог приготував тим, хто любить Його”. ¹⁰ Нам же Бог відкрив це Духом Своїм; бо Дух усе досліджує, і глибини Божі. ¹¹ Бо хто з людей знає, що є в людині, крім духа людського, який живе в ній? Так і Божого ніхто не знає, крім Духа Божого. ¹² Ми ж прийняли не духа світу цього, а Духа від Бога, щоб знати дароване нам від Бога, ¹³ що і сповіщаємо вам вивченими словами не від людської мудрости, а вивченими від Духа Святого, порівнюючи духовне з духовним. ¹⁴ Душевна людина не приймає того, що від Духа Божого, бо вона вважає це безумством; і не може зрозуміти, тому що про це треба судити духовно. ¹⁵ Духовний же судить про все, а про нього ніхто не може судити. ¹⁶ Бо хто пізнав розум Господній, щоб міг пояснити його? А ми маємо розум Христів.

3 І я, браття, не міг до вас говорити як до духовних, але як до плотських, як до немовлят у Христі. ² Я годував вас молоком, а не твердою їжею, бо ви не мог-

ли її їсти, та й зараз ще не можете, ³ бо ви ще плотські. Якщо між вами заздрощі, суперечки і незгоди, то хіба ви не плотські? І чи не за людським звичаєм живете? ⁴ Бо коли хтось говорить: “Я – Павлів”, а інший: “Я – Аполлосів”, то хіба не плотські ви? ⁵ Хто такий Павло? Хто Аполлос? Вони тільки служителі, через яких ви увірували, і, до того ж, як кожному дав Господь. ⁶ Я насадив, Аполлос поливав, а зростив Бог; ⁷ а тому і хто насаджує, і хто поливає є ніщо, а все Бог, Який вирощує. ⁸ Хто ж насаджує і поливає є одне: але кожний одержить свою нагороду за своєю працею. ⁹ Бо ми спів- 128 працівники Божі, а ви Божа нива, Божа будівля.

¹⁰ Я, за даною мені від Бога благодаттю, як мудрий архітектор, поклав основу, а інший будує на ній; але нехай кожний пильнує, як він будує. ¹¹ Бо ніхто не може покласти іншої основи, крім покладеної, яка є Ісус Христос. ¹² Чи будує хто на цій основі із золота, срібла, дорогоцінних каменів, дерева, сіна, соломи, – ¹³ діло кожного виявиться; бо день покаже, тому що у вогні відкривається, і вогонь випробовує діло кожного, яке воно є. ¹⁴ У кого діло, яке він будував, устоїть, той одержить нагороду. ¹⁵ А в кого діло згорить, той зазнає втрати; а втім, сам спасеться, але так, ніби через вогонь.

¹⁶ Хіба ж не знаєте, що ви – храм Божий і Дух Божий живе у вас? ¹⁷ Якщо хто зруйнує храм

[6] Як. 3, 15. [7] Рим. 14, 24. Еф. 3, 9. [8] Мф 11, 25. Діян. 13, 27. 2 Кор. 3, 14. [9] Іс. 64, 4. [10] Мф 13, 11. Мк 4, 11. Ін 14, 26. [11] Рим. 11, 33. [12] Рим. 8, 15. [13] 1 Кор. 1, 17. [14] Рим. 8, 5. [15] Притч. 28, 5. [16] Прем. 9, 13. Іс. 40, 13. Рим. 11, 34.

Глава 3. [1] Еф. 4, 14. [2] 1 Пет. 2, 2. [4] 1 Кор. 1, 12. [5] Рим. 12, 6. [6] Мк 16, 20. Діян. 19, 1. [9] Іс. 5, 1; 61, 3. [11] Іс. 28, 16. Еф. 2, 22. [13] Іс. 48, 10. 1 Пет. 1, 7. [16] Ін 14, 23. Рим. 8, 9. 1 Кор. 6, 19. 2 Кор. 6, 16. Гал. 4, 6. Євр. 3, 6.

Божий, того покарає Бог: бо храм Божий святий, а цей храм – ви.

129 ¹⁸ Ніхто хай не обманює самого себе. Якщо хто з вас думає бути мудрим у світі цьому, той будь безумним, щоб бути мудрим. ¹⁹ Бо мудрість світу цього є безумство перед Богом, як написано: “Він ловить мудрих у хитрощах їхніх”. ²⁰ І ще: “Господь знає міркування мудреців, що вони марні”. ²¹ Отже, ніхто хай не хвалиться людьми, бо все – ваше: ²² чи Павло, чи Аполлос, чи Кифа, чи світло, чи життя, чи смерть, чи сучасне, чи майбутнє – все ваше; ²³ ви ж – Христові, а Христос – Божий.

130 **4** Отже, кожен повинен розуміти нас як служителів Христових і будівничих таїн Божих. ² Від будівничих же вимагається, щоб кожний був вірним. ³ Для мене не важливо, як судите про мене ви або як судять інші люди; я і сам не суджу про себе. ⁴ Бо хоч я і нічого не знаю за собою, але тим не виправдовуюсь; суддя ж мені Господь. ⁵ Тому не судіть нічого передчасно, аж доки не прийде Господь, Який освітить таємне у темряві і виявить сердечні наміри; і тоді кожному буде похвала від Бога.

⁶ Це, браття, я прикликав до себе і Аполлоса заради вас, щоб ви навчилися від нас не мудрувати більше того, що написано, та не величалися один перед одним. ⁷ Бо хто тебе відрізняє? Що ти маєш, чого б не одержав? А якщо одержав, чого хвалишся, ніби не

одержав? ⁸ Ви вже наситилися, ви вже збагатилися, ви почали царювати без нас; коли б то ви справді царювали, щоб і нам з вами царювати! ⁹ Бо я думаю, що нам, ¹³¹ посланцям останнім, Бог судив бути ніби засудженими на смерть, бо ми були видовищем світові, ангелам і людям. ¹⁰ Ми безумні Христа ради, а ви мудрі у Христі; ми немічні, а ви мічні; ви у славі, а ми в безчесті. ¹¹ Навіть донині терпимо голод, і спрагу, і наготу, і страждаємо, і поневіряємось, ¹² і трудимось, працюючи своїми руками. Лихословлять нас, ми благословляємо; гонять нас, ми терпимо; ¹³ ганьблять нас, ми благаємо: ми як сміття для світу, як порох, що усі топчуть донині.

¹⁴ Це пишу не для того, щоб вас осоромити, а наставляю на розум вас, як дітей моїх улюблених, ¹⁵ бо хоч у вас тисячі наставників у Христі, та не багато отців; я родив вас у Христі Ісусі благовістям. ¹⁶ Тому благаю вас: ставайте подібні мені, як я Христу. ¹⁷ Для цього ¹³² я послав до вас Тимофія, мого улюбленого і вірного в Господі сина, який нагадає вам про пляхи мої у Христі Ісусі, як я навчаю скрізь і в усякій церкві. ¹⁸ Бо через те, що я не йду до вас, деякі у вас загордилися; ¹⁹ але я скоро до вас прийду, якщо буде угоднo Господеві, і пізнаю не слова тих, що загордилися, а силу, ²⁰ бо Царство Боже не в слові, а в силі. ²¹ Чого ви хочете? З палицею прийти до вас чи з любов'ю і духом лагідности?

[18] Іс. 5, 21. [19] Іов. 5, 13. [20] Пс. 93, 11.

Глава 4. [1] 2 Кор. 6, 4. [2] Мф 24, 45. Лк 12, 42. [4] Вих. 34, 7. Іов. 9, 2. Діян. 23, 1. [5] Мф 7, 1; 25, 21. Рим. 2, 1. [6] Притч. 3, 7. Рим. 12, 3. [7] Ін 3, 27. [9]

Пс. 43, 23. Рим. 8, 36. 2 Кор. 4, 11. [12] Мф 5, 44. Лк 23, 34. Діян. 7, 60; 20, 34. 1 Сол. 2, 9. 2 Сол. 3, 8. [15] Гал. 4, 19. Флм 1, 10. [19] Діян. 18, 21. Як. 4, 15. [20] 1 Кор. 2, 4. [21] 2 Кор. 13, 10.

5 Всюди ходять чутки, що у вас з'явилось блудодіяння, і то таке блудодіяння, якого немає навіть і у язичників, що хтось за жінку має жінку батька свого. ² А ви загордилися, замість того, щоб плакати, і того, хто вчинив таке, вилучити з середовища вашого. ³ Та я, будучи відсутній тілом, але присутній духом, уже вирішив, ніби знаходячись у вас: того, хто вчинив таке діло, ⁴ у зібранні вашому, в ім'я Господа нашого Ісуса Христа, разом з моїм духом, силою Господа нашого Ісуса Христа, ⁵ віддати сатані на виснаження плоті, щоб дух спасся в день Господа нашого Ісуса Христа. ⁶ Нічим вам хвалитися. Хіба не знаєте, що мала закваска заквашує все тісто? ⁷ Отже, очистіть стару закваску, щоб бути вам новим тістом, бо ви – безквасні, адже Пасха наша, Христос, за нас у жертву принесений. ⁸ Тому святкуймо не зі старою закваскою, не із закваскою злоби та лукавства, а з опрісноками чистоти й істини.

134 ⁹ Я писав вам у посланні – не знатися з блудниками; ¹⁰ проте не взагалі з блудниками світу цього – або лихварями, або хижаками, або ідолослужителями, бо інакше ви мусили б вийти із світу цього. ¹¹ Нині ж написав вам, щоб ви не едналися з тим, хто, називаючись братом, залишається блудником, або лихварем, або ідолослужителем, або лихословцем, або п'яницею, чи хижак; з таким навіть і **135** не їсти разом. ¹² Бо що мені судити

і зовнішніх? Хіба не внутрішніх ви судите? ¹³ А зовнішніх судить Бог. Отже, вилучіть розпутного від вас самих.

6 Як сміє хто з вас, маючи справу з іншим, судитися у неправедних, а не у святих? ² Хіба не знаєте, що святі судитимуть світ? Якщо ж світ буде судимий вами, то невже недостойні ви судити незначні справи? ³ Хіба не знаєте, що ми будемо судити ангелів, чи не тим більше справи житейські? ⁴ А ви, коли судитесь у житейських справах, ставите своїми суддями таких, які в церкві нічого не значать. ⁵ На сором вам кажу: невже немає серед вас жодного розумного, який міг би розсудити справи між братами своїми? ⁶ Але брат із братом судиться, та ще й перед невірними. ⁷ І те вже зовсім сором для вас, що ви судитесь між собою. Чи не краще б вам залишатися скривдженими? Чи не краще б вам терпіти нестатки? ⁸ Але ви самі кривдите і віднімаєте, та ще й у братів. ⁹ Невже не знаєте, що неправедники Царства Божого не успадкують? Не обманюйте себе: ні блудники, ні ідолослужителі, ні перелюбники, ні малакії, ні мужоложці, ¹⁰ ні злодії, ні лихварі, ні п'яниці, ні лихословці, ні хижаки – Царства Божого не успадкують. ¹¹ І такими були деякі з вас; але обмилися, але освятилися, але виправдалися іменем Господа нашого Ісуса Христа і Духом Бога нашого.

¹² Усе мені дозволено, та не все корисне; все мені дозволено, та

Глава 5. [1] Лев. 18, 8. [3] Кол. 2, 5. [5] Пс. 108, 6. 1 Тим. 1, 20. [6] 1 Кор. 15, 33. Гал. 5, 9. 2 Тим. 2, 17. [7] Іс. 53, 7. [11] Мф 18, 17. Рим. 16, 17. 2 Сол. 3, 14.

Глава 6. [2] Прем. 3, 8. Мф 19, 28. Одкр. 20, 4. [7] Мф 5, 40. Лк 6, 29. Рим. 12, 19. 1 Сол. 5, 15. [9] Гал. 5, 21. Еф. 5, 5. [11] Еф. 2, 2. Тит. 3, 3. [12] Сир. 37, 31. 1 Кор. 10, 23.

ніщо не повинне володіти мною. ¹³ Їжа для черева, і черево для їжі; але Бог знищить і те і друге. Тіло ж не для блуду, а для Господа, і Господь для тіла. ¹⁴ Бог воскресив Господа, воскресить і нас силою Своєю. ¹⁵ Хіба не знаєте, що тіла ваші є члени Христові? Отож, узявши члени Христові, чи зроблю їх членами блудниці? Зовсім ні! ¹⁶ Хіба не знаєте, що той, хто з'єднується з блудницею, стає одним тілом з нею? Бо сказано: “Обидва будуть одна плоть”. ¹⁷ А хто з'єднується з Господом, той є один дух з Господом. ¹⁸ Уникайте блудодіяння: всякий гріх, що його чинить людина, є поза тілом, а блудник проти власного тіла грішить. ¹⁹ Хіба не знаєте, що тіла ваші є храм Святого Духа, Який живе у вас і Якого ви маєте від Бога, і ви не свої? ²⁰ Бо ви куплені дорогою 136 ціною. Отже, прославляйте Бога в тілах ваших і в душах ваших, які є Божі.

7 А про що ви писали мені, то добре чоловікові не торкатися жінки. ² Але ж, щоб unikнути блудодіяння, кожний нехай має свою жінку, і кожна жінка нехай має свого чоловіка. ³ Нехай чоловік віддає *своїй* жінці належну любов; так само і жінка *своєму* чоловікові. ⁴ Жінка не володіє своїм тілом, а чоловік; також і чоловік не володіє своїм тілом, а жінка. ⁵ Не ухиляйтеся один від одного, хіба за згодою, до часу, щоб перебувати в пості та молитві, і знову будьте разом, щоб не споку-

шав вас сатана нестриманістю вашою. ⁶ А втім, це кажу вам як дозвіл, а не як повеління. ⁷ Бо бажаю, щоб усі люди були як і я; але кожен має від Бога своє дарування, один таке, інший – інше.

⁸ Безшлюбним та вдовам кажу: добре їм залишатися, як я. ⁹ Але якщо не можуть стримуватися, нехай одружуються, бо краще одружитися, ніж розпалюватися. ¹⁰ А одруженим заповідаю не я, а Господь: жінці з чоловіком не розлучатися, – ¹¹ якщо ж розлучиться, то нехай буде безшлюбна або помириться з чоловіком своїм, – і чоловікові не залишати *своєї* жінки. ¹² Іншим же кажу я, а не Господь: коли який брат має жінку 137 невіруючу, і вона згодна жити з ним, то він не повинен залишати її; ¹³ і жінка, яка має чоловіка невіруючого, і він згодний жити з нею, не повинна залишати його. ¹⁴ Бо невіруючий чоловік освячується жінкою віруючою, невіруюча жінка освячується віруючим чоловіком. Інакше діти ваші були б нечистими, а тепер святі. ¹⁵ Якщо ж невіруючий хоче розлучитися, нехай розлучається; брат чи сестра в таких випадках не зв'язані; до миру покликав нас Господь. ¹⁶ Звідки ти знаєш, жінко, чи не спасеш чоловіка? Або ти, чоловіче, звідки знаєш, чи не спасеш жінки? ¹⁷ Тільки кожен роби так, як визначив йому Бог; і кожен, як покликав Господь. Так я наказую по всіх церквах. ¹⁸ Чи покликаний хто обрізаним, не ховай-

[13] Мф 22, 30. Рим. 6, 13, 19. [14] 2 Кор. 4, 14. 1 Сол. 4, 14. [15] Єф. 5, 30. [16] Бут. 2, 24. Мф 19, 5. Мк 10, 7. Еф. 5, 31. [19] 1 Пет. 2, 5. 1 Кор. 3, 16. 2 Кор. 6, 16. [20] Діян. 20, 28. 1 Пет. 1, 19. Гал. 3, 13.

Глава 7. [3] 1 Пет. 3, 7. [5] Іоїл. 2, 16. [7] Мф 19, 12. [9] 1 Тим. 5, 14. [10] Втор. 24, 1. Мф 5, 32; 19, 6. Мк 10, 11. Лк 16, 18. [15] Рим. 12, 18. 1 Кор. 14, 33. [17] Діян. 15, 28. Еф. 4, 1. [18] 1 Мак. 1, 15.

ся; чи покликаний хто необрі-
заним, не обрізуйся.¹⁹ Обрізання
ніщо, і необрізання ніщо, а все в
дотриманні заповідей Божих.
²⁰ Кожний залишайся в тому зван-
ні, в якому був покликаний.²¹ Чи
рабом ти був покликаний, не тур-
буйся, але якщо і можеш стати
вільним, то скористайся кращим.
²² Бо раб, покликаний у Господі,
є вільний у Господі; так само і
покликаний вільним є рабом Хрис-
товим.²³ Ви куплені дорогою ці-
ною: не ставайте ж рабами лю-
дей.²⁴ У якому стані хто був по-
кликаний, браття, у тому кожен і
залишайся перед Богом.

138

²⁵ Щодо дівоцтва я не маю пове-
ління Господнього; а даю пораду
як той, хто одержав від Господа
милість бути вірним Йому;²⁶ отже,
з огляду на нинішні утиски, вва-
жаю за краще, що добре людині
залишатися так.²⁷ Чи з'єднався
ти з жінкою? Не шукай розлучен-
ня. Чи залишився без жінки? Не
шукай жінки.²⁸ А втім, якщо і
оженитися, не згрішиш; і якщо
дівчина вийде заміж, не згрішить.
Але такі матимуть муку тілесну;
а мені вас шкода.

²⁹ Я кажу вам, браття: час уже
короткий; отже, ті, що мають жі-
нок, нехай будуть так, ніби не ма-
ють їх;³⁰ хто плаче, наче не пла-
че; хто радіє, наче не радіє; і хто
купує, наче не набуває;³¹ і хто
користується світом цим, наче не
користується; бо минає образ світу
цього.³² А я хочу, щоб ви були без
турбот. Неодружений турбується
про Господне, як догодити Госпо-

деві;³³ а одружений турбується
про мирське, як догодити жінці.
Різниця є між заміжньою і дів-
цею:³⁴ незаміжня турбується про
Господне, як догодити Господеві,
щоб бути святою і тілом і духом;
а заміжня піклується про мирсь-
ке, як догодити чоловікові.³⁵ Ка-
жу це вам на вашу ж користь: не
з тим, щоб накинати на вас пута,
а щоб ви благочинно, безустанно
і ревно *служили* Господеві.³⁶ Ко-
ли ж хто вважає непристойним
для своєї дівчини, щоб вона, до-
сягнувши зрілого віку, залиши-
лась такою, то нехай робить як
хоче: не згрішить; нехай такі ви-
ходять заміж.³⁷ А хто непохитно
твердий у серці своїм і не має не-
обхідности, а має владу над своєю
волею і розсудив у серці своїм збе-
регти дівчину свою, той добре ро-
бить.³⁸ Тому той, хто видає заміж
свою дівчину, добре робить; а хто
не видає, робить краще.³⁹ Жінка
зв'язана законом, доки живий її
чоловік; якщо ж помер її чоловік,
вона вільна вийти заміж за кого
хоче, тільки в Господі.⁴⁰ Але вона
блаженніша є, коли залишиться
так, за моєю порадою; а думаю,
що і я маю Духа Божого.

139

8 Про ідоложертовні страви
ми знаємо, бо ми всі маємо
знання; але знання надимає, а
любов будує.² Хто гадає, що він
знає що-небудь, той нічого ще не
знає так, як треба знати.³ Але хто
любить Бога, тому дано знання від
Нього.⁴ Отже, про вживання в їжу
ідоложертовного ми знаємо, що
ідол у світі ніщо і що немає іншого

[19] Гал. 5, 6. [20] 1 Сол. 2, 12. [22] Ін 8, 36. Рим. 6, 22. [23] 1 Кор. 6, 20. [25] 2 Кор. 2, 17. [29] Іов. 9, 25; 14, 1. Пс. 102, 15. [31] Іс. 40, 6. Як. 1, 10; 4, 14.

1 Пет. 1, 24. 1 Ін 2, 17. [39] Рим. 7, 2.

Глава 8. [1] 1 Кор. 13, 4. [2] 1 Кор. 13, 12. [3] 2 Тим. 2, 19. [4] Втор. 4, 39. 1 Тим. 2, 5.

Бога, крім Єдиного. ⁵ Бо хоч і є так звані боги, чи на небі, чи на землі, – так як є багато богів і господарів багато, – ⁶ але в нас один Бог Отець, від Якого все, і ми для Нього, і один Господь Ісус Христос, через Якого все, і ми через Нього. ⁷ Та не в усіх таке знання: деякі й донині з совістю, *що визнає* ідолів, їдять ідоложертвоне, як жертви ідольські, і совість їхня, будучи немічною, **140** *верняється*. ⁸ Їжа не наближає нас до Бога: бо, чи їмо ми, нічого не здобуваємо; чи не їмо, нічого не втрачаємо. ⁹ Однак бережіться, щоб ця свобода ваша не стала спокую для немічних. ¹⁰ Бо коли хто-небудь побачить, що ти, маючи знання, сидиш за столом у капищі, то совість його, як немічного, чи не наверне і його їсти ідоложертвоне? ¹¹ І від твого знання загине немічний брат, за якого помер Христос. ¹² А грішачи таким чином проти братів і вражаючи немічну совість їхню, ви грішите проти Христа. ¹³ Тому, якщо їжа спокушає брата мого, не буду їсти м'яса повік, щоб не спокусити брата мого.

9 Чи не апостол я? Чи не вільний я? Чи не бачив я Ісуса Христа, Господа нашого? Хіба не мое діло ви у Господі? ² Якщо для інших я не апостол, то для вас **141** *апостол*; бо печать мого апостольства – ви у Господі. ³ Ось мій захист проти тих, що осуджують мене. ⁴ Хіба ми не маємо влади їсти і пити? ⁵ Хіба не маємо вла-

ди мати супутницею сестру – жінку, як і інші апостоли, і брати Господні, і Кифа? ⁶ Або один я та Варнава не маємо влади не трудитися? ⁷ Який воїн служить коли-небудь на своєму утриманні? Хто, насадивши виноград, не їсть плодів його? Хто, пасучи стадо, не їсть молока від стада? ⁸ Чи тільки за людським міркуванням я це кажу? Чи не те ж говорить і закон? ⁹ Бо в Мойсеевім законі написано: “Не зав’язуй рота волів, що молотить”. Чи про волів турбується Бог? ¹⁰ Чи, звичайно, заради нас говориться? Так, для нас це написано; бо хто оре, повинен орати з надією, і хто молотить, повинен молотити з надією одержати те, чого чекає. ¹¹ Якщо ми посіяли у вас духовне, то чи велике те, коли пожнемо у вас тілесне? ¹² Якщо інші мають у вас владу, то чи не більше ми? Однак ми не користувалися цією владою, а все терпимо, щоб не поставити якоїсь перешкоди благовістю Христовому. ¹³ Хіба не знаєте, що **142** *священнослужителі живляться від святилища? Що ті, які служать жертovníку, мають частку від жертovníка?* ¹⁴ Так і Господь звелів тим, які проповідують Євангеліє, жити від благовістування. ¹⁵ Але я не користувався нічим таким. І написав це не для того, щоб так було для мене. Бо для мене краще вмерти, ніж щоб хто знищив похвалу мою. ¹⁶ Бо коли я благовістую, то нічим мені хвалитися, тому що це неодмін-

[5] Втор. 10, 17. [6] Мал. 2, 10. Ін 13, 13.

[7] Рим. 14, 23. [8] Рим. 14, 17. [9] Рим.

14, 13. [11] Рим. 14, 15. [12] Рим. 14, 1.

[13] Рим. 14, 21.

Глава 9. [1] Діян. 9, 3; 22, 18. 1 Кор.

4, 15; 15, 8. [2] 2 Кор. 3, 2. [4] Лк 10, 7.

2 Сол. 3, 9. [9] Втор. 25, 4. 1 Тим. 5, 18.

[11] Рим. 15, 27. [12] Діян. 20, 33. 2 Кор.

11, 8. 1 Сол. 2, 9. [13] Втор. 18, 8. [14]

Мф 10, 10. [16] Діян. 9, 6; 13, 2.

ний обов'язок мій, і горе мені, коли не благовістую!¹⁷ Бо коли роблю це добровільно, то матиму нагороду; а коли недобровільно, то лише виконую довірене мені служіння.¹⁸ За що ж мені нагорода? За те, що, проповідуючи Євангеліє, благовістую про Христа безвідплатно, не користуючись моєю владою в благовістуванні.¹⁹ Бо, будучи вільним від усіх, я всім підкорив себе, щоб більше придбати:²⁰ для юдеїв я був як юдей, щоб придбати юдеїв; для підзаконних був як підзаконний, щоб придбати підзаконних;²¹ для тих, що не мають закону, – був як такий, що не має закону [не будучи таким, що не має закону перед Богом, але підзаконним Христу], щоб придбати тих, які не мають закону;²² для немічних був як немічний, щоб придбати немічних. Для всіх я став усім, щоб спасти хоч деяких.²³ Це ж роблю задля Євангелія, щоб бути співучасником його.²⁴ Хіба не знаєте, що ті, які біжать на змаганні, біжать усі, але один приймає почесні? Так біжіть, щоб досягти.²⁵ Усі подвижники утримуються від усього: ті для одержання вінця тлінного, а ми – нетлінного.²⁶ І тому я біжу не так, як на непевне, б'юся не так, щоб тільки бити повітря;²⁷ але приборкую і поневолюю тіло моє, щоб, проповідуючи іншим, самому не зостатися недостойним.

10 Не хочу, браття, щоб ви не знали, що отці наші всі були під хмарою і всі пройшли крізь море;² і всі хрестилися у Мойсея в хмарі і в морі;³ і всі споживали ту саму духовну їжу;⁴ і всі пили те саме духовне питво, бо пили від духовного грядущого каменя; камінь же був Христос.⁵ Та не до багатьох із них **144** благоволив Бог, тому вони загинули в пустелі.⁶ А це було за приклад для нас, щоб ми не були похитливі до лихого, як були похитливі вони.⁷ Не будьте також ідолопоклонниками, як деякі з них, про яких написано: “Люди сіли їсти й пити і встали, щоб грати”.⁸ Не станемо чинити блуду, як деякі з них блудодіяли, і загинуло їх одного дня двадцять три тисячі.⁹ Не будемо спокушати Христа, як деякі з них спокушали, і загинули від змії.¹⁰ Не нарікайте, як деякі з них нарікали, і загинули від всегубителя.¹¹ Усе це сталося з ними як приклади, а написано для повчання нам, які досягли останніх віків.¹² Тому, **145** хто думає, що він стоїть, нехай бережеться, щоб не впасти.¹³ Вас спіткала спокуса ніяка інша, тільки людська; і вірний Бог, Який не попустить вам, щоб ви були спокушені більше, ніж можете, але разом із спокусою дасть і полегшення, щоб ви могли перенести.¹⁴ Отже, улюблені мої, уникайте ідолослужіння.¹⁵ Я кажу вам як розсудливим: самі розсудіть те,

[19] 1 Кор. 10, 33. [21] 1 Кор. 7, 18. [22] Рим. 15, 1. [24] Флп 3, 12. 2 Тим. 4, 7. [25] 2 Тим. 2, 4. Одкр. 2, 10. [27] Рим. 6, 18.
Глава 10. [1] Вих. 13, 21; 14, 22. Чис. 9, 18. [3] Вих. 16, 14. Пс. 77, 24. Прем. 16, 20. [4] Вих. 17, 6. [5] Чис. 14, 23; 26,

65. [6] Чис. 11, 4. [7] Вих. 32, 6. Пс. 105, 19. [8] Чис. 25, 1, 9. [9] Чис. 21, 6. Пс. 105, 14. [10] Чис. 14, 37. [11] Рим. 15, 4. [12] Рим. 11, 20. [13] 2 Пет. 2, 9. Євр. 12, 4. [15] 1 Кор. 1, 5.

про що говорю. ¹⁶ Чаша благословення, яку ми благословляємо, чи не є приєднання Крови Христової? Хліб, який ми переломлюємо, чи не є приєднання Тіла Христового? ¹⁷ Один хліб, і нас багато – одне тіло; бо всі причащаємось від одного хліба. ¹⁸ Погляньте на Ізраїля по плоті: ті, що їдять жертви, чи не учасники жертovníка? ¹⁹ Що ж я кажу? Чи те, що ідол є щось, або жертва ідолська щонебудь значить? ²⁰ Ні, але що язичники, приносячи жертви, приносять бісам, а не Богові. А я не хочу, щоб ви єдналися з бісами. ²¹ Не можете пити чашу Господню і чашу бісівську; не можете бути учасниками трапези Господньої і трапези бісівської. ²² Чи посміємо ми гнівити Господа? Хіба ми сильніші за Нього?

146 ²³ Усе мені дозволено, та не все на користь; усе мені дозволено, та не все повчає. ²⁴ Нехай ніхто не шукає для себе, але кожний для ближнього. ²⁵ Усе, що продається на торгу, їжте, не вагаючись, для спокою совісти; ²⁶ бо “Господня земля і те, що наповнює її”. ²⁷ Якщо хтось із невірних запросить вас і ви захочете піти, то все, що дадуть вам, їжте без найменшого вагання, для спокою совісти.

147 ²⁸ Але якщо хтось вам скаже: це ідоложертовне, – то не їжте заради того, хто сказав вам, і заради совісти. Бо Господня земля і те, що наповнює її. ²⁹ А совість маю на увазі не свою, а іншого; бо чому моя свобода судитиметься чужою

совістю? ³⁰ Якщо я із вдячністю вживаю їжу, то навіщо мене зневажати за те, за що я дякую? ³¹ Отже, чи ви їсте, чи п'єте, чи щось інше робите, все робить на славу Божу. ³² Не давайте спокуси ні юдеям, ні еллінам, ні Церкві Божій, ³³ тому що і я догоджаю всім у всьому, шукаючи не своєї користі, а користі багатьох, щоб вони спаслися.

11 Будьте моїми послідовниками, як і я Христа. ² Хвалю вас, браття, що все моє пам'ятаєте і дотримуєте передання так, як я передав вам. ³ Хочу також, щоб ви дізналися, що всякому чоловікові голова Христос; голова жінці – чоловік, а голова Христу – Бог. ⁴ Кожний чоловік, який молиться або пророкує з покритою головою, осоромлює свою голову. ⁵ І кожна жінка, яка молиться або пророкує з непокритою головою, осоромлює свою голову, бо це те саме, якби вона була острижена. ⁶ Бо коли жінка не покривається, то нехай і стрижеється; а коли жінці сором бути остриженою чи поголеною, нехай покривається. ⁷ Отже, чоловік не повинен покривати голову, бо він є образ і слава Божа; а жінка є слава чоловіка.

⁸ Бо не чоловік від жінки, а жінка від чоловіка; ⁹ і не чоловік був створений для жінки, а жінка для чоловіка. ¹⁰ Тому жінка і повинна мати на голові свій знак влади над нею, заради ангелів. ¹¹ А втім, ні чоловік без жінки, ні жінка без чоловіка, в Господі. ¹² Бо як жінка

[16] Мф 26, 26. Діян. 2, 42, 46. [17] Ін 6, 33. [18] Лев. 7, 15. [19] 1 Кор. 8, 4. [20] Втор. 32, 17. [21] 2 Кор. 6, 15. [23] 1 Кор. 6, 12. [24] Рим. 15, 2. [26] Пс. 23, 1. Втор. 10, 14. [28] Пс. 23, 1. [30] Рим. 14, 6.

[31] Кол. 3, 17. [33] Рим. 15, 2.

Глава 11. [1] 1 Кор. 4, 16. Флп 3, 17. [2] 1 Кор. 15, 1. [3] Бут. 3, 16. Ін 14, 28. Еф. 5, 23. [7] Бут. 1, 26. Кол. 3, 10. [8] Бут. 2, 21.

від чоловіка, так і чоловік через жінку; все ж – від Бога. ¹³ Розсудіть самі: чи личить жінці молитися Богові з непокритою головою? ¹⁴ Чи не сама природа вчить вас, що коли чоловік запускає волосся, то це для нього безчестя, ¹⁵ але коли жінка запускає волосся, це для неї честь, бо волосся дано їй замість покривала. ¹⁶ Коли б хтось захотів сперечатися, то ми не маємо такого звичаю, ані церкви Божі.

¹⁷ Але, пропонуючи це, я не хвалю вас, що збираєтесь ви не на краще, а на гірше. ¹⁸ Бо, попередше, чую, що, коли ви сходитеся до церкви, між вами бувають розділення, чому почасти і вірю. ¹⁹ Бо повинна бути між вами і розбіжність думок, щоб виявилися серед вас досвідчені. ²⁰ Далі, ви збираєтесь разом не так, як для споживання вечері Господньої; ²¹ бо кожний спішить раніше від інших з'їсти свою їжу, тож один лишається голодний, а інший упивається. ²² Хіба у вас нема домів для того, щоб їсти й пити? Чи зневажаєте Церкву Божу і принижуете бідних? Що сказати вам? Чи похвалити вас за це? Не похвалю.

¹⁴⁹ ²³ Бо я від Господа прийняв те, що і вам передав, що Господь Ісус у ту ніч, коли був зраджений, узяв хліб ²⁴ і, віддавши хвалу, переломив і сказав: прийміть, споживайте, це Тіло Моє, яке за вас ламається; це творить на спомин про Мене. ²⁵ Також і чашу після вечері взяв, промовивши: ця чаша є новий завіт у Моїй Крові, це творить, коли тільки будете пити, на

спомин про Мене. ²⁶ Бо кожного разу, коли ви споживаєте хліб цей і п'єте чашу цю, смерть Господню сповіщаєте, доки Він прийде. ²⁷ Тому-то, хто їстиме хліб цей або питиме чашу Господню недостойно, винний буде супроти Тіла і Крови Господньої. ²⁸ Нехай же випробовує себе людина, і так нехай їсть від хліба цього і п'є від чаші цієї. ²⁹ Бо хто їсть і п'є недостойно, той їсть і п'є на осудження собі, не думаючи про Тіло Господне. ³⁰ Через це багато з вас немічних і недужих і чимало вмирає. ³¹ Бо коли б ми судили самі себе, ¹⁵⁰ то не були б судимі. ³² Будучи ж судимі, караємось від Господа, щоб не бути засудженими зі світом. ³³ Тому, браття мої, коли сходитеся на вечерю, чекайте один одного. ³⁴ А коли хто голодний, то нехай їсть вдома, щоб ви збиралися не на осудження. Інше ж влаштуйте, коли прийду.

12 Не хочу, браття, щоб ви не знали і про дари духовні. ² Знаєте, що коли ви були язичниками, то ходили до ідолів безмовних, ніби вас вели. ³ Тому кажу вам, що ніхто з тих, хто говорить Духом Божим, не скаже анафема на Ісуса, і ніхто не може назвати Ісуса Господом, як тільки через Духа Святого. ⁴ Дари різні, а Дух один і той же; ⁵ і служіння різні, а Господь один і той же; ⁶ і діяння різні, а Бог один і той же, **Який** творить усе в усіх. ⁷ Але кож- ¹⁵¹ ному дається виявлення Духа на користь. ⁸ Одному дається Духом слово мудрости, іншому – слово знання, тим же Духом; ⁹ іншому

[18] 1 Кор. 3, 3. [19] Лк 17, 1. [23] Мф 26, 26. Мк 14, 22. Лк 22, 19. 1 Кор. 10, 16. [27] Євр. 10, 29. [28] 2 Кор. 13, 5. [31] Пс. 31, 5.

Глава 12. [2] Еф. 2, 12. [3] Мф 16, 17. Мк 9, 39. Флп 2, 11. [4] Еф. 4, 11. [7] Мф 25, 15. [9] Мк 16, 17–18.

– віра, тим же Духом; іншому – дари зцілення, тим же Духом; ¹⁰ іншому – творення чудес, іншому – пророцтво, іншому – розпізнавання духів, іншому – різні мови, іншому – тлумачення мов. ¹¹ Усе це творить один і той же Дух, наділяючи кожному осібно, ¹⁵² як Йому завгодно. ¹² Бо, як тіло одне, але має багато членів, усі члени одного тіла, хоч їх багато, утворюють одне тіло, – так і Христос. ¹³ Бо всі ми одним Духом хрестилися в одне тіло, юдеї чи елліни, раби чи вільні, і всі єдиним Духом напоєні. ¹⁴ Бо тіло не з одного члена, а з багатьох. ¹⁵ Якщо нога скаже: “Я не належу до тіла, бо я не рука”, то невже через це вона не належить до тіла? ¹⁶ І якщо вухо скаже: “Я не належу до тіла, бо я не око”, то невже через це воно не належить до тіла? ¹⁷ Якщо все тіло – око, то де слух? Якщо все – слух, то де нюх? ¹⁸ Та Бог розмістив члени, кожний з них, у тілі, як було Йому завгодно. ¹⁹ А коли б усі були один член, то де було б тіло? ²⁰ Тепер же членів багато, а тіло одне. ²¹ Не може око сказати руці: “Ти мені не потрібна”; або так само голова ногам: “Ви мені не потрібні”. ²² Навпаки, ті члени тіла, що здаються слабкішими, значно потрібніші, ²³ і які нам здаються в тілі непочесними, про тих більше піклуємось; ²⁴ і непочесні наші члени благовидніше покриваються, а благовидні наші не мають у тому потреби. Але Бог так створив тіло, щоб ми про менш довершене більше піклувалися, ²⁵ щоб не бу-

ло розділення в тілі, але щоб усі члени однаково дбали один про одного. ²⁶ Тому, чи страждає один член, з ним страждають усі члени; чи славиться один член, з ним радіють усі члени. ²⁷ І ви – тіло ¹⁵³ Христове, а нарізно – члени. ²⁸ І одних Бог настановив у Церкві, по-перше, апостолами, по-друге, пророками, по-третє, вчителями; далі, іншим дав сили чудотворення, також дари зцілення, заступництва, управління і різні мови. ²⁹ Чи всі апостоли? Чи всі пророки? Чи всі вчителі? Чи всі чудотворці? ³⁰ Чи всі мають дари зцілення? Чи всі говорять різними мовами? Чи всі тлумачі? ³¹ Дбайте про дари більші, і я покажу вам шлях іще кращій.

13 Якщо я говорю мовами людськими й ангельськими, а любови не маю, то я – мідь, що дзвенить, або кімвал, що бриньчить. ² Якщо маю дар пророцтва, і знаю всі таємниці, і маю всяке пізнання і всю віру, так що й гори можу переставляти, а любови не маю, – то я ніщо. ³ І якщо роздам усе добро моє і віддам тіло моє на спалення, а любови не маю, то нема мені з того ніякої користі. ⁴ Любов довготерпить, милосерд- ¹⁵⁴ ствує, любов не задрить, любов не вихваляється, не пишається, ⁵ не безчинствує, не шукає свого, не гнівається, не замишляє зла, ⁶ не радіє з неправди, а радіє істині; ⁷ усе покриває, всьому йме віру, всього сподівається, все терпить. ⁸ Любов ніколи не минає, хоч і пророцтва скінчаться, і мови замовкнуть, і знання зникне. ⁹ Бо

[10] Діян. 2, 4. [12] Рим. 12, 4. [13] Мк 1, 8. Гал. 3, 28. [27] Еф. 5, 23. [28] Рим. 12, 6. Еф. 4, 11.

Глава 13. [2] Мф 7, 22. [3] Мф 6, 1. [4] Притч. 10, 12. 1 Пет. 4, 8. Флп 2, 3. [5] Рим. 15, 1. [7] Гал. 6, 2. [9] 2 Кор. 5, 7.

ми частинно знаємо і частинно про-
рокуємо; ¹⁰ коли ж настане доско-
нале, тоді частинне припиниться.
¹¹ Коли я був дитиною, то як ди-
тина говорив, як дитина міркував,
як дитина розумів; а коли став
мужем, тоді відкинув дитяче. ¹² Те-
пер ми бачимо ніби у тьмяному
дзеркалі, тоді ж віч-на-віч; тепер
я знаю частинно, а тоді пізнаю,
подібно як і я пізнаний. ¹³ Нині ж
перебувають ці три: віра, надія,
любов; але більша з них любов.

14 Досягайте любови; дбай-
те про дари духовні, а особ-
ливо про те, щоб пророкувати. ² Бо
хто говорить *незнайомою* мовою,
той говорить не людям, а Богові;
тому що ніхто не розуміє його, він
таємне говорить духом; ³ а хто
пророкує, той говорить людям на
повчання, на умовляння і на
втішення. ⁴ Хто говорить *незнайо-
мою* мовою, той повчає себе; а хто
пророкує, той повчає церкву. ⁵ Ба-
жаю, щоб усі ви говорили мова-
ми; та краще, щоб ви пророкува-
ли; бо більший той, хто пророкує,
ніж той, хто говорить мовами,
хіба що він буде і тлумачити, щоб
¹⁵⁵ церква розбудовувалася. ⁶ Тепер
же, браття, якщо я прийду до вас
і буду говорити *незнайомими* мо-
вами, то яку вам принесу користь,
якщо не з'ясую вам чи одкровен-
ням, чи пізнанням, чи пророцт-
вом, чи повчанням? ⁷ І бездушні
речі, що дають звук, як сопілка чи
гуслі, коли не видають різних то-
нів, то як зрозуміти те, що грають
на сопілці чи на гуслях? ⁸ І коли
сурма даватиме невиразний звук,
то хто стане готуватися до бою?
⁹ Так і ви, якщо промовляєте язи-

ком незрозумілі слова, то як зро-
зуміють, що ви говорите? Ви бу-
дете говорити на вітер. ¹⁰ Скільки,
наприклад, різних слів у світі, а
жодного з них немає без значен-
ня. ¹¹ Але якщо я не розумію зна-
чення слів, то я для того, хто го-
ворить, буду іноземець; і той, хто
говорить, іноземець для мене.
¹² Так і ви, коли дбаєте про *дари*
духовні, старайтеся збагатитися
ними для повчання церкви. ¹³ А
тому той, хто говорить *незнайо-
мою* мовою, молись про дар тлу-
мачення. ¹⁴ Бо коли я молюся
незнайомою мовою, то хоч і дух
мій молиться, але розум мій ли-
шається безплідним. ¹⁵ Що ж ро-
бити? Буду молитися духом, буду
молитися і розумом; буду співати
духом, буду співати і розумом. ¹⁶ Бо
коли ти благословлятимеш духом,
то як проста людина скаже “амінь”
на твою подяку, якщо вона не ро-
зуміє, що ти говориш? ¹⁷ Ти добре
дякуєш, та інший не повчається.
¹⁸ Дякую Богові моему: я більше
за всіх вас говорю мовами; ¹⁹ але
в церкві хочу краще п'ять слів
сказати розумом моїм, щоб і ін-
ших наставити, ніж тисячі слів *не-
знайомою* мовою.

²⁰ Браття! Не будьте дітьми ро- ¹⁵⁶
зумом: на зле будьте, як діти, а
розумом будьте повнолітні. ²¹ У за-
коні написано: “Іншими мовами
й іншими устами говоритиму на-
родові цьому; та й тоді не послу-
хають Мене, – говорить Господь”.
²² Отже, мови є знамення не для
віруючих, а для невіруючих; про-
роцтво ж не для невіруючих, а для
віруючих. ²³ Коли вся церква зі-
йдеться разом, і всі почнуть гово-

[12] Флп 3, 12. 2 Тим. 2, 19.

Глава 14. [1] Чис. 11, 29. [15] Кол. 3,

16. [20] Мф 18, 4. Мк 10, 14. Рим. 16,
19. [21] Іс. 28, 11–12.

рити *незнайомими* мовами, і увійдуть до вас недосвідчені або невірні, то чи не скажуть, що ви біснуєтесь? ²⁴ Та коли всі пророкують і увійде хтось невірний або недосвідчений, то його всі викривають і всі осуджують. ²⁵ І таким чином таємниці серця його виявляються, і він, упавши ниць, поклониться Богові і скаже: “Воістину з вами Бог”.

157 ²⁶ Так що ж, браття? Коли ви сходитесь і у кожного з вас є псалом, є повчання, є мова, є одкровення, є тлумачення, – все це нехай буде на повчання. ²⁷ Якщо хто говорить *незнайомою* мовою, *говоріть* двоє, найбільше троє, і то по одному, а один нехай тлумачить. ²⁸ Коли ж тлумача не буде, то мовчи в церкві, а говори собі та Богові. ²⁹ І пророки нехай говорять двоє чи троє, а інші нехай розмірковують. ³⁰ Коли ж другому, що сидить, буде одкровення, то перший нехай мовчить. ³¹ Бо всі один по одному можете пророкувати, щоб усі повчалися і всі втішалися. ³² І духи пророчі покірні пророкам, ³³ тому що Бог не є Бог безладу, а миру. Так *буває* по всіх церквах у святих. ³⁴ Жінки ваші у церквах нехай мовчать, бо не дозволено їм говорити, а коритися, як і закон говорить. ³⁵ Якщо ж вони хочуть чогось навчитися, нехай питають про те вдома у своїх чоловіків, бо непристойно жінці говорити в церкві. ³⁶ Хіба від вас слово Боже вийшло? Чи до вас одних досягло?

[25] Іс. 45, 14. [26] 1 Кор. 12, 8. [33] 1 Кор. 12, 25. 1 Сол. 5, 23. [34] Бут. 3, 16. Кол. 3, 18. 1 Тим. 2, 11.

Глава 15. [1] Гал. 1, 11. [2] Рим 1, 16. [3] Пс. 21, 7. Іс. 53, 5. Дан. 9, 24. Зах.

³⁷ Якщо хто вважає себе пророком чи духовним, нехай той розуміє, що я пишу вам, бо це заповіді Господні. ³⁸ А хто не розуміє, нехай не розуміє. ³⁹ Отже, браття, дбайте про те, щоб пророкувати, але не забороняйте говорити й мовами; ⁴⁰ тільки все повинно бути благопрстойно і статечно.

15 ¹ Звіщаю вам, браття, *благовістив* вам, яке ви і прийняли, в якому і утвердилися, ² яким і спасаєтесь, якщо дотримуетесь того слова так, як я *благовістив* вам, коли тільки не марно увірували. ³ Бо я передав вам спочатку те, що й сам прийняв, а саме: що Христос помер за гріхи наші, за Писанням, ⁴ і що Він був похований, і що воскрес на третій день, за Писанням, ⁵ і що явився Кифі, потім одинадцятьом; ⁶ потім явився більш як п'ятистам браттям одночасно, більшість яких живуть і донині, а деякі й померли; ⁷ потім явився Якову, також усім апостолам; ⁸ а після всіх явився і мені, мов якомусь виродкові. ⁹ Бо я найменший з апостолів і недостойний зватися апостолом, тому що гнав Церкву Божу. ¹⁰ Але *благодаттю* Божою я є те, що є; і *благодать* Його в мені не була марною, та й *потрудився* я більше за них усіх: тільки не я, а *благодать* Божа, яка зі мною. ¹¹ Проте чи я, чи вони, ми так *проповідуємо*, і ви так увірували.

¹² Коли ж про Христа *проповідується*, що Він воскрес з мертвих, то як же деякі з вас гово-

13, 7. [4] Пс. 15, 10. Іс. 53, 11. Ос. 6, 2–3. Іона 2, 1. [5] Мф 28, 17. Мк 16, 14. Лк 24, 34. [8] Діян. 9, 3. [9] Діян. 8, 3. Еф. 3, 8. 1 Тим. 1, 13. [10] Мф 10, 20. Мк 16, 20. Еф. 3, 7. [12] Діян. 17, 18. 2 Тим. 2, 18.

рять, що нема воскресіння мертвих? ¹³ Якщо нема воскресіння мертвих, то і Христос не воскрес. ¹⁴ А якщо і Христос не воскрес, то й проповідь наша марна, марна і віра ваша. ¹⁵ Крім цього, ми були б лжесвідками Божими, тому що свідчили б про Бога, що Він воскресив Христа, Якого Він не воскресив, якщо мертві не воскресають; ¹⁶ бо якщо мертві не воскресають, то й Христос не воскрес. ¹⁷ А якщо Христос не воскрес, то віра ваша марна: ви ще у гріхах ваших. ¹⁸ Тому і ті, що вмерли у Христі, загинули, ¹⁹ і якщо ми в цьому тільки житті уповаємо на Христа, то ми нещасніші за всіх людей. ²⁰ Але Христос воскрес з мертвих, первісток серед померлих. ²¹ Бо як смерть через людину, так через людину і воскресіння мертвих. ²² Як в Адамі всі вмирають, так у Христі всі оживуть, ²³ кожний по своєму чину: первісток Христос, потім ті, які увірували в Христа, в пришестя Його. ²⁴ А потому кінець, коли Він передасть царство Богу і Отцю, коли скасує всяке начальство, і всяку владу і силу, ²⁵ бо Йому належить царувати, доки покладе всіх ворогів під ноги Свої. ²⁶ Останній же ворог знищиться – смерть, ²⁷ бо все впокорив під ноги Його. Коли ж сказано, що все Йому підкорене, то ясно, що, крім Того, Який підкорив Йому все. ²⁸ Коли ж упокорить Йому все, тоді і Сам Син підкориться Тому, Хто впокорив Йому все, щоб Бог

був у всьому все. ²⁹ Бо що роблять **161** ті, які хрестяться заради мертвих? Якщо мертві зовсім не воскресають, то навіщо і хрестяться заради мертвих? ³⁰ Навіщо і ми повсякчас наражаємося на небезпеки? ³¹ Я щодня вмираю: тому свідок ваша похвала мені, браття, яку я маю в Христі Ісусі, Господі нашому. ³² Коли я борюся із звірами в Ефесі, то, з людського погляду, яка мені користь, якщо мертві не воскресають? Будемо їсти й пити, бо завтра помремо! ³³ Не обманюйтесь: лихі товариства псують добрі звичаї. ³⁴ Протверезіться, як належить, і не грішіть; бо, на сором вам кажу, деякі з вас не знають Бога.

³⁵ Та хто-небудь скаже: як саме воскреснуть мертві? І в якому тілі прийдуть? ³⁶ Нерозумний! Те, що ти сієш, не оживе, якщо не умре. ³⁷ І коли ти сієш, то сієш не тіло майбутнє, а голе зерно, яке трапиться, пшеничне чи якесь інше; ³⁸ але Бог дає йому тіло, як хоче, і кожній зернині своє тіло. ³⁹ Не вся- **162** ка плоть є така ж сама плоть; але інша плоть у людей, інша у тварин, інша у риб, інша у птахів. ⁴⁰ Є тіла небесні і є тіла земні; та інша слава небесних, інша земних. ⁴¹ Інша слава сонця, інша слава місяця, інша зірок; і зірка від зірки різниться у славі. ⁴² Так і при воскресінні мертвих: сіється у тління, встає в нетлінні; ⁴³ сіється у безчесті, встає у славі; сіється в немочі, встає у силі; ⁴⁴ сіється тіло душевне, встає тіло духовне. Є тіло душевне, і є

[13] Ін 11, 25. Рим. 8, 11. [17] Діян. 13, 38. Рим. 4, 25. [20] Діян. 26, 23. Кол. 1, 18. Одкр. 1, 5. [21] Бут. 2, 17; 3, 19. Ін 6, 39. [23] 1 Сол. 4, 15–16. [24] Дан. 7, 14. Мф 28, 18. 1 Тим. 6, 15. [25] Пс. 109, 1. Діян.

2, 34. Євр. 1, 13. [26] Одкр. 20, 14. [27] Пс. 8, 7. Євр. 2, 8. [28] 1 Кор. 11, 3. [30] 2 Кор. 11, 26. [31] Рим. 8, 36. [32] Прем. 2, 6. Іс. 22, 13. Лк 12, 19. [34] Рим. 13, 11. [36] Ін 12, 24. [42] Дан. 12, 3. [44] Мф 22, 30.

тіло духовне. ⁴⁵ Так і написано: перший чоловік Адам став душею живою, а останній Адам є дух животворчий. ⁴⁶ Але не духовне перше, **163** а душевне, потім духовне. ⁴⁷ Перший чоловік – із землі, земний; другий чоловік – Господь з неба. ⁴⁸ Який земний, такі й земні; і який небесний, такі й небесні. ⁴⁹ І як ми носили образ земного, так будемо носити і образ небесного.

⁵⁰ Але скажу вам, браття, що плоть і кров успадкувати Царства Божого не можуть, і тління не успадкує нетління. ⁵¹ Ось кажу вам таїну: не всі ми помремо, але всі змінимось; ⁵² раптом, в одну мить, при останній сурмі; бо засурмить, і мертві воскреснуть нетлінними, а ми перемінимось. ⁵³ Бо тлінному цьому належить одягнутися в нетлінне, і смертному цьому одягнутись у безсмертя. ⁵⁴ Коли ж тлінне це вдягнеться в безсмертя, тоді збудеться слово написано: “Поглинута смерть перемогою”. ⁵⁵ Смерть! Де твоє жало? Пекло! Де твоя перемога? ⁵⁶ Жало ж смерті – гріх; а сила гріха – закон. ⁵⁷ Дяка Богові, Який дав нам перемогу через **164** Господа нашого Ісуса Христа. ⁵⁸ Отже, браття мої улюблені, будьте тверді, непохитні, завжди збагачуйтесь у ділі Господньому, знаючи, що труд ваш не марний перед Господом.

16 Щодо милостині для святих, то робіть так, як я установив у церквах галатійських. ² У перший день тижня кожен із вас

нехай відкладає в себе і зберігає, скільки має змоги, щоб не збирати, коли я прийду. ³ Коли ж прийду, то, котрих ви оберете, тих пошлю з листами віднести милостиню в Єрусалим. ⁴ Якщо ж буде пристойно і мені піти, то вони підуть зі мною. **165**

⁵ Я прийду до вас, коли пройду Македонію; бо я йду через Македонію. ⁶ У вас же, можливо, я проживу або й перезимую, щоб ви мене провели, куди піду. ⁷ Бо не хочу тепер бачитися із вами мимохідь, а сподіваюсь деякий час пробути у вас, коли дозволить Господь. ⁸ В Ефесі ж я пробуду до П'ятдесятниці, ⁹ бо для мене відчинилися великі й широкі двері, і супротивників багато.

¹⁰ Якщо прийде до вас Тимофій, глядіть, щоб він був у вас у безпеці; бо він робить діло Господнє, як і я. ¹¹ Тому нехай ніхто не зневажає його, але проведіть його з миром, щоб він прийшов до мене; бо я чекаю на нього з браттями. ¹² Що ж до брата Аполлоса, я дуже просив його, щоб він із браттями прийшов до вас; та він ніяк не хотів іти тепер, а прийде при нагоді.

¹³ Пильнуйте, стійте у вірі, **166** будьте мужні і тверді. ¹⁴ Усе у вас нехай буде з любов'ю.

¹⁵ Благаю вас, браття [ви знаєте сім'ю Стефанову, що вона є початок Ахайї і що вони присвятили себе на служіння святим], ¹⁶ будьте і ви шанобливі до таких і до всякого, хто допомагає і тру-

[45] Рим. 5, 18. Бут. 2, 7. [47] Бут. 2, 7. Ін 3, 31. [48] Ін 3, 6. [49] Бут. 5, 3. Рим. 8, 29. [50] Ін 1, 13; 3, 3. [51] 1 Сол. 4, 17. [52] Мф 24, 31. Ін 5, 28. 1 Сол. 4, 16. [54] Іс. 25, 8. [55] Ос. 13, 14. [56] Рим. 4, 15.

[57] 1 Ін 5, 4–5. [58] Кол. 1, 23.

Глава 16. [1] Рим. 12, 13. [3] 2 Кор. 8, 19. [7] Як. 4, 15. 1 Кор. 4, 19. [13] Мф 24, 42. 1 Пет. 5, 8. Одкр. 3, 11, 20. [15] 1 Кор. 1, 16.

диться. ¹⁷ Я радий приходу Стефана, Фортуната і Ахаїка; вони заповнили відсутність вашу, ¹⁸ бо вони заспокоїли мій і ваш дух. Шануйте таких.

¹⁹ Вітають вас Церкви Асійські; щиро вітають вас у Господі Акила і Прискілла разом із домашньою їхньою церквою. ²⁰ Вітають

вас усі браття. Вітайте один одного святим цілуванням.

²¹ Моє, Павлове, вітання власною рукою. ²² Хто не любить Господа Ісуса Христа, нехай буде проклятий, маран-афа*. ²³ Благодать Господа нашого Ісуса Христа з вами, ²⁴ і любов моя з усіма вами в Христі Ісусі. Амінь.

ДРУГЕ ПОСЛАННЯ ДО КОРИНФ'ЯН СВЯТОГО АПОСТОЛА ПАВЛА

167 **1** Павло, з волі Божої апостол Ісуса Христа, і Тимофій брат, церкви Божій, що в Коринфі, з усіма святими по всій Ахайї: ² благодать вам і мир від Бога Отця нашого і Господа Ісуса Христа.

³ Благословен Бог і Отець Господа нашого Ісуса Христа, Отець милосердя і Бог усякої втіхи, ⁴ Який втішає у всякій скорботі нашій, щоб і ми могли втішати тих, хто перебуває у всякій скорботі, тією втіхою, якою Бог утішає нас самих.

⁵ Бо в міру, як примножуються в нас страждання Христові, примножує Христос і втіху нашу. ⁶ Чи терпимо скорботи, ми терпимо скорботи для вашої втіхи і спасіння, що здійснюється перенесенням тих самих страждань, які й ми терпимо. ⁷ І надія наша на вас тверда. Чи втішаємося ми, втішаємося для вашої втіхи й спасіння, знаючи, що ви берете участь як у стражданнях наших, так і в утішенні.

168 ⁸ Бо не хочемо ми, браття, щоб вам було невідомо про скорботу

нашу, що трапилася з нами в Асії, де було нам тяжко надміру і над силу, так що не сподівалися залишитися живими, ⁹ але самі в собі мали вирок до смерти для того, щоб надіятися не на самих себе, а на Бога, Який воскрешає мертвих, ¹⁰ Який і врятував нас від такої близької смерти, і визволяє, і на Якого надіємось, що і ще визволить, ¹¹ при сприянні й вашої молитви за нас, щоб за дароване нам, завдяки заступництву багатьох, багато хто дякував за нас.

¹² Бо похвала ця наша – є свід- **169**
ченням совісти нашої, що ми в простоті і боговгодній щирості, не за тілесною мудрістю, але за благодаттю Божою, жили на світі, особливо ж у вас. ¹³ І ми пишемо вам не інше, як те, що ви читаете або розумієте і що, сподіваюсь, до кінця зрозумієте. ¹⁴ Бо ви частково і зрозуміли вже, що ми будемо

* Нехай буде відлучений до прищестя Господа.

[19] 2 Тим. 4, 19. [20] 1 Пет. 5, 14. Рим. 16, 16. 2 Кор. 13, 12.

Глава 1. [2] 1 Кор. 1, 3. [3] Вих. 34, 6.

1 Пет. 1, 3. [4] Пс. 33, 20. [5] Кол. 1, 24. [11] Рим. 15, 30. 2 Кор. 4, 15. [12] Діян. 23, 1. 2 Кор. 2, 17; 4, 2; 7, 14.

вашою похвалою, а рівно й ви нашою, в день Господа нашого Ісуса Христа. ¹⁵ І з цією певністю я мав намір прийти до вас раніше, щоб ви вдруге одержали благодать, ¹⁶ і через вас пройти до Македонії, з Македонії знову прийти до вас, а ви провели б мене до Юдеї. ¹⁷ Маючи такий намір, хіба легковажно я вчинив? Або те, що я роблю, за плоттю роблю, так що в мене і “так, так”, і “ні, ні”? ¹⁸ Вірний Бог, що наше слово до вас не було і “так”, і “ні”. ¹⁹ Бо Син Божий, Ісус Христос, проповіданий у вас нами, мною та Силуаном і Тимофієм, не був “так” і “ні”; але в Ньому Самому було “так”, – ²⁰ бо всі обітниці в Ньому “так”, і в Ньому “амінь” – Богові на славу, ¹⁷⁰ через нас. ²¹ А Той, Хто утверджує нас із вами у Христі і Який помазав нас, є Бог, ²² Він і поклав печать на нас, і дав запоруку Духа в серця наші.

²³ Бога кличу в свідки на душу мою, що, жаліючи вас, я досі не приходив до Коринфа, ²⁴ не тому, ніби ми беремо владу над вірою вашою; але ми сприяємо радості вашій: бо вірою ви тверді.

2 Отже, я вирішив сам у собі не приходити до вас знову у смутку. ² Бо коли я засмучую вас, то хто звеселить мене, як не той, хто засмучений мною? ³ Те саме я і писав до вас, щоб, прийшовши, не мати смутку від тих, за яких мені належало радіти, бо за ¹⁷¹ всіх вас певний, що моя радість є радість і для всіх вас. ⁴ Від великої скорботи і туги серця я писав

вам з великими сльозами не для того, щоб засмутити вас, але щоб ви пізнали мою надмірну любов до вас. ⁵ Коли ж хто засмутив, то не мене засмутив, а почасти, – щоб не сказати багато, – і всіх вас. ⁶ Для такого досить цього покарання від багатьох, ⁷ тож вам краще вже простити його і втішити, щоб його не поглинула надмірна печаль. ⁸ І тому прошу вас: виявіть до нього любов. ⁹ Бо я для того і писав, щоб дізнатися на досвіді, чи в усьому ви слухняні. ¹⁰ А кого ви в чому прощаєте, того і я; бо і я, коли простив кого в чому, простив для вас від лиця Христового, ¹¹ щоб не заподіяв шкоди нам сатана, бо нам відомі його наміри.

¹² Прийшовши до Троици благовістити про Христа, хоч Господь і відчинив мені двері, ¹³ я не мав спокою духові моему, бо не знайшов там брата мого Тита; але, попрощавшись із ними, я пішов до Македонії. ¹⁴ Але дяка Богові, ¹⁷² Який завжди дає нам торжествувати у Христі і пахоці пізнання про Себе розповсюджує через нас у всякому місці. ¹⁵ Бо ми Христові пахоці Богові в тих, що спасаються, і в тих, що гинуть. ¹⁶ Для одних запах смертоносний на смерть, а для інших запах животворчий на життя. І хто здатний до цього? ¹⁷ Бо ми не спотворюємо слова Божого, як багато хто, але проповідуємо щиро, як від Бога, перед Богом, у Христі.

3 Невже нам знову знайомитися з вами! Невже потрібні для нас, як для деяких, схвальні

[15] 1 Кор. 4, 19. [17] Мф 5, 37. [20] Чис. 23, 19. [21] 1 Ін 2, 20. [22] Рим. 8, 15. 2 Кор. 5, 5. Одкр. 2, 17.

Глава 2. [3] 2 Кор. 1, 14. [4] 1 Кор. 5, 1. [6] 1 Кор. 5, 5. [11] Лк 22, 31. 1 Пет.

5, 8. [15] 1 Кор. 1, 18. 2 Кор. 4, 3. [16] Лк 2, 34. 2 Кор. 3, 5. [17] 2 Кор. 1, 12; 4, 2; 11, 15. 1 Тим. 6, 5. Тит. 1, 11.

Глава 3. [1] 2 Кор. 1, 12.

послання до вас або від вас? ² Ви – наше послання, написане у серцях наших, яке пізнають і читають усі люди; ³ ви показуєте собою, що ви – послання Христове, через служіння наше, написане не чорнилом, але Духом Бога Живого, не на кам'яних скрижалях, але на плотьських скрижалях серця. **173** ⁴ Таку впевненість ми маємо в Бозі через Христа. ⁵ Не тому, що ми самі здатні були помислити щось від себе, ніби від себе, але здібність наша від Бога. ⁶ Він дав нам здібність бути служителями Нового Завіту, не букви, але духу, тому що буква вбиває, а дух животворить. ⁷ Якщо ж служіння смерті, накреслене буквами на каменях, було таке славне, що сини Ізраїлеві не могли дивитися на обличчя Мойсееве внаслідок минущої слави обличчя його, – ⁸ то чи не значно славнішим має бути служіння духа? ⁹ Бо коли служіння осуду – славне, то тим більше рясніє славою служіння виправдання. ¹⁰ Та прославлене навіть не є славним із цього боку, з причини слави *наступного*, яка переважає. ¹¹ Бо, якщо славне те, що минає, тим славніше те, що **174** триває. ¹² Маючи таку надію, ми діємо з великим дерзновенням, ¹³ а не так, як Мойсей, який клав покривало на обличчя своє, щоб сини Ізраїлеві не дивилися на кінець того, що минає. ¹⁴ Та їхній розум засліпився: бо те ж саме покривало донині лишається незнятим при читанні Старого За-

повіту, бо воно знімається Христом. ¹⁵ Донині, коли вони читають Мойсея, покривало лежить на серці їхньому, ¹⁶ але коли наворачтаються до Господа, тоді це покривало знімається. ¹⁷ Господь є Дух; а де Дух Господній, там свобода. ¹⁸ А ми всі, відкритим обличчям, як у дзеркалі, дивлячись на славу Господню, перетворюємося на той же образ від слави у славу, як від Господнього Духа.

4 Тому, маючи з милости Бо- **175**
 жої таке служіння, ми не сумуємо, ² але, відкинувши приховані ганебні вчинки, не вдаючись до хитрості та не перекручуючи слова Божого, а відкриваючи істину, доручаємо себе совісті кожної людини перед Богом. ³ Якщо ж і закрите благовістуння наше, то закрите для тих, що гинуть. ⁴ Для невіруючих, у яких бог віку цього засліпив розум, щоб для них не засяяло світло благовістия про славу Христа, Який є образ Бога невидимого. ⁵ Бо ми не себе проповідуємо, але Христа Ісуса, Господа, а ми – раби ваші заради Ісуса, ⁶ тому що Бог, Який звелів, щоб **176**
 із темряви засяяло світло, осяяв наші серця, щоб просвітити нас пізнанням слави Божої в особі Ісуса Христа.

⁷ Але скорб цей ми носимо в глиняних сосудах, щоб велич сили була Божою, а не нашою. ⁸ Нас звідусіль тиснуть, але ми не стиснені; ми в безвихідних обставинах, але не втрачаємо надії; ⁹ нас гонять, але ми не покинуті; по-

[2] 1 Кор. 9, 2. [3] Єз. 11, 19. Євр. 8, 10. [5] Ін 15, 5. 1 Кор. 15, 10. [6] Єр. 31, 33. Ін 6, 63. [7] Вих. 34, 30. [13] Рим. 10, 4. [14] Іс. 6, 10. 1 Кор. 2, 8. [16] Вих. 34, 34. [17] Ін 4, 24. [18] 1 Кор. 15, 49. 2 Кор. 4, 6.

Глава 4. [2] Діян. 23, 9. 2 Кор. 2, 17. [3] 1 Кор. 1, 18. [4] Ін 14, 9. Кол. 1, 15. Євр. 1, 3. [5] 1 Кор. 2, 2; 3, 5. [6] Бут. 1, 3. 1 Пет. 2, 9. [7] 1 Кор. 2, 5. 2 Кор. 3, 5. [9] Пс. 36, 24.

валені, але не погублені. ¹⁰ Завжди мертвість Господа Ісуса носимо в тілі, щоб і життя Ісусове відкрилося в тілі нашому. ¹¹ Бо ми живі безперестанно віддаємося на смерть заради Ісуса, щоб і життя Ісусове відкрилося у смертній плоті нашій, ¹² тому-то смерть діє ¹⁷⁷ в нас, а життя у вас. ¹³ Але, маючи той же дух віри, як написано: “Я вірував і тому говорив”, – і ми віруємо, тому й говоримо, ¹⁴ знаючи, що Той, Хто воскресив Господа Ісуса, воскресить через Ісуса і нас і поставить перед Собою з вами. ¹⁵ Бо все для вас, щоб благодать, примножившись, тим більшу викликала в багатьох вдячність на славу Богу. ¹⁶ Тому ми не сумуємо; але якщо зовнішній наш чоловік і тліє, то внутрішній день у день оновлюється. ¹⁷ Бо короточасне легке страждання наше викликає безмірну вічну славу, ¹⁸ коли ми дивимось не на видиме, але на невидиме: бо видиме – дочасне, а невидиме – вічне.

¹⁷⁸ **5** Бо знаємо, що, коли земний наш дім, ця хатина, розвалиться, ми маємо від Бога житло на небесах, дім нерукотворний, вічний. ² Від того ми і зітхаємо, бажаючи облачитися в небесне наше житло; ³ тільки б нам і вдягненим не виявитися нагими. ⁴ Бо ми, знаходячись у цій хатині, зітхаємо під тягарем, бо не хочемо роздягнутися, але вдягнутися, щоб смертне поглинуте було життям. ⁵ На це саме і створив нас Бог і дав нам запоруку Духа. ⁶ Отже, ми

завжди маємо сміливість: і, як знаємо, що, поки живемо в тілі, ми відсторонені від Господа, – ⁷ бо ми ходимо вірою, а не видінням, – ⁸ сміливість же маємо і бажаємо краще вийти з тіла і оселитися в Господа. ⁹ І тому ревно стараємось, чи то входячи, чи виходячи, бути Йому угодними; ¹⁰ бо всім ¹⁷⁹ нам належить стати перед судом Христовим, щоб кожному одержати *згідно з тим, що він робив*, живучи в тілі, добре або лихе.

¹¹ Отже, знаючи страх Господній, ми наставляємо людей, Богові ж ми відкриті; маю надію, що відкриті і вашій совісті. ¹² Не знову представляємо себе вам, але даємо вам привід хвалитись нами, щоб ви мали *що сказати* тим, котрі хваляться обличчям, а не серцем. ¹³ Якщо ми втрачаємо самовладання, то для Бога; коли ж скромні, то для вас. ¹⁴ Бо любов Христова обіймає нас, що міркуємо так: якщо один помер за всіх, то всі померли. ¹⁵ А Христос помер за всіх, ¹⁸⁰ щоб ті, хто живе, вже не для себе жили, але для померлого за них і воскреслого. ¹⁶ Тому ми віднині нікого не знаємо за плоттю; а коли й знали Христа за плоттю, то тепер уже не знаємо. ¹⁷ Отже, хто в Христі, той нове створіння; давне минуло, тепер усе нове. ¹⁸ Усе ж від Бога, Який Ісусом Христом примирив нас із Собою і дав нам служіння примирення, ¹⁹ бо в Христі Ісусі Бог примирив із Собою світ, не ставлячи в провину *людям злочинів їхніх*, і дав нам

[10] Гал. 6, 17. [11] Рим. 8, 17. [13] Пс. 115, 1. [14] 1 Кор. 6, 14. 1 Сол. 1, 10. [16] 1 Пет. 3, 4. Еф. 3, 16. [17] Рим. 8, 18. [18] Євр. 11, 1.

Глава 5. [1] Іов. 4, 19. Євр. 9, 11. [2] Рим. 8, 23. [3] Іс. 61, 10. Одкр. 16, 15.

[4] 1 Кор. 15, 54. [5] 2 Кор. 1, 22. [7] Рим. 8, 25. [8] Флп 1, 23. [10] Іов. 34, 11. Мф 16, 27; 25, 32. Рим. 14, 10. [13] 2 Кор. 11, 11. [15] Рим. 14, 9. Гал. 2, 20. [17] Іс. 43, 18–19. Рим. 6, 4. Одкр. 21, 5. [18] Рим. 5, 11. Еф. 2, 16. Кол. 1, 20.

слово примирення. ²⁰ Отже, ми – посланці від імені Христового і мовби сам Бог умовляє через нас; від імені Христового просимо: примиріться з Богом. ²¹ Бо Того, Хто не знав гріха, Він зробив жертвою за гріх, щоб ми в Ньому стали праведними перед Богом.

181 **6** Ми ж, як співпрацівники, благаємо вас, щоб благодать Божу ви прийняли не марно. ² Бо сказано: “У сприятливий час Я почув тебе і в день спасіння допоміг тобі”. Ось тепер час сприятливий, ось тепер день спасіння. ³ Ми нікому ні в чому не чинимо перешкоди, щоб служіння було бездоганним, ⁴ але в усьому показуємо себе як служителі Божі, у великому терпінні, в бідах і нестатках, у тіснотах, ⁵ у ранах, у в'язницях, у вигнаннях, у трудах, у неспанні, в постах, ⁶ у очищенні, у розумі, у довготерпінні, в доброті, в Дусі Святому, в нелицемірній любові, ⁷ у слові істини, у силі Божій зі зброєю правди в правій і в лівій руці, ⁸ у славі і безчесті, у ганьбі і похвалах: як обманщики, але ми правдиві; ⁹ як незнані, але пізнані; як ті, що помирають, але ось ми живі; як карані, та не вбиті; ¹⁰ як сумні, але завжди радіємо; як бідні, але багатьох збагачуємо; як ті, що нічого не мають, але всім володіємо.

182 ¹¹ Уста наші відкрилися до вас, коринф'яни, серце наше розширене. ¹² Вам не тісно в нас, але в серцях ваших тісно. ¹³ Такою ж відплатою, – кажу як дітям, – будьте розширені і ви.

¹⁴ Не схиляйтеся під чуже ярмо з невірними, бо яке спілкування праведности з беззаконням? Що спільного у світла з темрявою?

¹⁵ Яка згода між Христом і Веліаром? Або яка співучасть вірного з невірним? ¹⁶ Яка сумісність храму Божого з ідолами? Бо ви – храм Бога Живого, як сказав Бог: “Оселюся в них, і ходитиму в них, і буду їхнім Богом, і вони будуть Моїм народом. ¹⁷ І тому вийдіть із середовища їхнього і відлучіться, – говорить Господь, – і не доторкайтесь до нечистого, і Я прийму вас. ¹⁸ І буду вам Отцем, і ви будете Моїми синами і дочками,” – говорить Господь Вседержитель.

7 Отже, улюблені, маючи такі обітниці, очистьмо себе 183 від усякої скверни плоті і духу, творячи святиню в страхові Божому.

² Дайте нам місце. Ми нікого не скривдили, нікому не зашкодили, ні від кого не шукали користи. ³ Не на осуд кажу: бо я раніше казав, що ви в серцях наших, так щоб разом і вмерти, і жити. ⁴ Я дуже надіюся на вас, багато хвалюся вами; я повен утіхи, маю радість велику, при всій скорботі нашій. ⁵ Бо, коли прийшли ми до Македонії, тіло наше не мало ніякого спокою, але ми пригнічені були звідусіль: назовні – боротьба, всередині – страхи. ⁶ Але Бог, Який утішає смиренних, утішив нас прибуттям Тита, ⁷ і не тільки прибуттям його, але й утіхою, якою він утішався за вас, розповідаючи нам про вашу старанність,

[21] Іс. 53, 9. Ін 8, 46. 1 Пет. 2, 22. 1 Ін 3, 5.

Глава 6. [2] Іс. 49, 8. Лк 4, 19. Євр. 3, 7.

[4] 1 Кор. 4, 1. 2 Кор. 12, 10. [10] Притч. 13, 7. [15] 3 Цар. 18, 21. Сир. 13, 21. [16]

Лев. 26, 12. Єр. 31, 1. 1 Кор. 3, 16; 6, 19.

[17] Іс. 52, 11. Єр. 50, 8. Одкр. 18, 4. [18]

Єр. 3, 19. Ос. 1, 10.

Глава 7. [6] 2 Кор. 1, 4.

про ваш плач, про вашу прихильність до мене, так що я зрадів ще більше. ⁸ Отже, якщо я засмутив вас посланням, не каюся, хоч і каюся був, бо бачу, що послання те засмутило вас, але на деякий час. ⁹ Тепер я радію не тому, що ви засумували, але що ви засумували до покаяння; бо сумували заради Бога, так що ніскільки не 184азнали від нас шкоди. ¹⁰ Бо печаль заради Бога породжує незмінне покаяння на спасіння, а печаль мирська викликає смерть. ¹¹ Бо те саме, що ви засмутилися заради Бога, глядіть, яку спричинило у вас старанність, яке виправдання, яке обурення *на винного*, який страх, яке бажання, яку ревність, яку відплату! У всьому ви показали себе чистими у цій справі. ¹² Отже, якщо я писав до вас, то не заради того, хто образив, і не заради ображеного, але щоб вам відкрилося піклування наше про вас перед Богом. ¹³ Тому ми втішились утіхою вашою, і ще більше зраділи радістю Тита, що ви всі заспокоїли дух його. ¹⁴ Отже, я не осоромився, коли чимнебудь про вас похвалився перед ним, але як вам ми говорили всю істину, так і перед Титом похвала наша виявилася правдивою. ¹⁵ І серце його дуже прихильне до вас, при спомині про послух усіх вас, як ви прийняли його зі страхом і трепетом. ¹⁶ Отже, радію, що в усьому можу покластися на вас. 185 **8** Сповіщаємо вам, браття, про благодать Божу, дану Церквам Македонським, ² бо вони серед великого випробування скорботами дуже багаті на радість; і

глибока вбогість їхня дуже багата на щедрість їхню. ³ Бо вони доброзичливі по силах і над сили – я свідок; ⁴ вони дуже переконливо просили нас прийняти дар і участь *їхню* в служінні святим; ⁵ і не тільки те, чого ми сподівалися, але вони віддали самих себе, поперше, Господеві, потім і нам з волі Божої; ⁶ тому ми просили Тита, щоб він, як почав, так і закінчив у вас і це добре діло.

⁷ А оскільки ви багаті всім: 186 вірою, і словом, і пізнанням, і всіляким старанням, і любов'ю вашою до нас, – так багатійте і цією чеснотою. ⁸ Кажу це не як повеління, але старанністю інших випробовую щирість і вашої любови. ⁹ Адже ви знаєте благодать Господа нашого Ісуса Христа, що Він, будучи багатим, став убогим заради вас, щоб ви збагатилися Його убогістю. ¹⁰ Я даю на це пораду: бо це корисно вам, які не тільки почали робити це, але бажали того ще з минулого року. ¹¹ Зробіть же тепер саме діло, щоб чого ревно бажали, те й виконано було по змозі. ¹² Бо коли є старанність, то вона приймається зважаючи на те, хто що має, а не на те, чого не має. ¹³ Не треба, щоб іншим було полегшення, а вам тягар, але щоб була рівномірність. ¹⁴ Нині ваш надлишок на доповнення їхньої нестачі, а потім їхній надлишок на доповнення вашої нестачі, щоб була рівність, ¹⁵ як написано: “Хто зібрав багато, не мав зайвого; і хто мало, не мав нестачі”.

¹⁶ Дяка Богові, Який вклав у 187серце Титове таку старанність до

[10] 1 Пет. 2, 19.

Глава 8. [2] Мк 12, 44. Рим. 12, 8. [9]

Мф 8, 20. Лк 2, 7. Ін 1, 16. Флп 2, 7 [12] Притч. 3, 28. [15] Вих. 16, 18.

вас. ¹⁷ Бо, хоча я й просив його, а втім, він, будучи дуже старанним, пішов до вас добровільно. ¹⁸ З ним послали ми також брата, якого по всіх церквах хвалять за благовістя, ¹⁹ і до того обраного церквами супроводжувати нас для цього добродіяння, якому ми служимо на славу Самого Господа і відповідно до вашого старання, ²⁰ оберегаючись, щоб не зазнати від кого нарікання при такій великій кількості пожертв, доручуваних нашому служінню; ²¹ бо ми дбаємо про добре не тільки перед Господом, але й перед людьми. ²² Ми послали з ними і брата нашого, старанність якого випробували багато в чому, і він тепер іще старанніший з великої впевнености у вас. ²³ Що ж стосується Тита, це мій товариш і співпрацівник у вас, а щодо братів наших, це – посланці церков, слава Христова. ²⁴ Отже, перед лицем церков дайте їм доказ любови вашої й того, що ми справедливо хвалимося вами.

9 Для мене, втім, зайва річ писати вам про допомогу святим, ² бо я знаю щирість вашу і хвалюся вами перед македонянами, що Ахайя приготована ще з минулого року, і ревність ваша захотила багатьох. ³ А братів послав я для того, щоб похвала моя про вас не виявилася марною в цьому випадку, але щоб ви, як я говорив, були приготівані ⁴ і щоб, коли прийдуть зі мною македоняни і знайдуть вас неготовими, не лишилися ми в соромі, – не кажу “ви”, – похвалившись з такою впевненістю. ⁵ Тому вважав

я за потрібне упросити братів, щоб вони пішли наперед до вас і потурбувалися, щоб сповіщене вже благословення ваше було готове як благословення, а не як вимушений дар.

⁶ При цьому скажу: хто сіє скупо, той скупо і пожне, а хто сіє щедро, той щедро і пожне. ⁷ Кожен приділай з ласки серця, не з гиркотою і не з примусом, бо хто дає доброзичливо, того любить Бог. ⁸ Бог же має силу збагатити вас усякою благодаттю, щоб ви, завжди і в усьому маючи всякий достаток, були багаті на всяке добре діло. ⁹ Як написано: “Розсипав, роздав убогим, правда його перебуває повік”. ¹⁰ Той же, Хто дає насіння сіячеві і хліб на поживу, дасть рясноту посіяному вами і примножить плоди правди вашої, ¹¹ так щоб ви були багаті на всяку щедрість, яка через нас створює подяку Богові. ¹² Бо 189

10 діло служіння цього не тільки доповнює потреби святих, але й викликає в багатьох великі подяки Богові; ¹³ бо, спостерігаючи досвід цього служіння, вони прославляють Бога за покірність сповідуваному вами Євангелію Христовому і за щире спілкування з ними та з усіма, ¹⁴ молячись за вас із прихильністю до вас за дуже щедрю у вас благодать Божу. ¹⁵ Дяка Богові за невимовний дар Його!

10 Я ж, Павло, який особисто між вами смиренний, а заочно проти вас сміливий, благаю вас лагідністю й покірністю Христовою. ² Благаю, щоб мені і в день приходу мого не вдаватися до тієї

[21] Притч. 3, 4. Рим. 12, 17. Флп 4, 8.
Глава 9. [6] Притч. 19, 7; 22, 9. [7] Втор. 15, 7. Сир. 35, 8. 2 Кор. 8, 2. [8]

1 Тим. 6, 6. [9] Пс. 111, 9. [10] Ис. 55, 10.
Глава 10. [2] 2 Кор. 2, 17.

рішучої сміливості, яку гадаю вжити проти деяких, що думають про нас, ніби ми чинимо за плоттю. ³ Бо ми, будучи в плоті, не за плоттю воюємо. ⁴ Зброя нашого воювання не плотська, але сильна Богом на зруйнування твердинь: нею руйнуємо задуми ⁵ і всяке звеличчування, що повстає проти пізнання Бога, і беремо в полон усякий помисел на послух Христу, ⁶ і готові покарати всілякий непослух, коли ваш послух здійсниться. ⁷ Чи на обличчя ви **190** дивитесь? Хто певний у собі, що він Христів, той сам по собі суди, що як він Христів, так і ми Христові. ⁸ Бо коли б я і більше став хвалитися нашою владою, що Господь дав нам на будування, а не на руйнування ваше, то не осоромився б. ⁹ Втім, нехай не здається, що я залякую вас посланнями. ¹⁰ Так як дехто говорить: послання його важкі і міцні, а особисто присутній – слабкий, і мова його незначна, – ¹¹ такий нехай знає, що які ми на словах у посланнях заочно, такі самі і на ділі особисто. ¹² Бо ми не сміємо рівняти або прирівнювати себе до тих, які самі себе виставляють: вони міряють себе самими собою та порівнюють себе з собою нерозумно. ¹³ А ми не будемо хвалитися безмірно, але за мірилом, що призначив нам Бог, як таку міру, щоб досягти і до вас. ¹⁴ Бо ми не напружуємо себе, як ті, що не досягли до вас, тому що ми досягли і до вас благовістям Христовим.

¹⁵ Ми не без міри хвалимося, не чужими трудами, але надіємось, що разом із зростанням віри вашої ми звеличимося між вами надміру, ¹⁶ так щоб проповідувати Євангеліє і далеко за вами, а не хвалитися готовим у чужому ділі. ¹⁷ “А хто хвалиться, нехай хвалиться в Господі”. ¹⁸ Бо не той достойний, хто сам себе хвалить, але кого хвалить Господь.

11 О, коли б ви були трохи **191** поблажливіші до мого безумства! Але ви і поблажливі до мене. ² Бо я турбуюся про вас ревністю Божою; тому що я заручив вас єдиному мужу, щоб представити Христу вас чистою дівою. ³ Але боюся, щоб, як змії хитрістю обманув Єву, так і ваші уми щоб не пошкодились, ухилившись від простоти у Христі. ⁴ Бо якби хто, прийшовши, почав проповідувати іншого Ісуса, Якого ми не проповідували, або коли б ви одержали іншого Духа, Якого не одержали, або інше благовістя, якого не приймали, – то ви були б дуже поблажливі до цього. ⁵ Але я думаю, **192** що я ні в чому не менший від великих апостолів: ⁶ хоч я і неук у слові, але не в пізнанні. Втім, ми у всьому цілком відомі вам. ⁷ Чи згрішив я тим, що принижував себе, щоб піднести вас; бо безвідплатно проповідував вам Євангеліє Боже? ⁸ Від інших церков я одержував плату для служіння вам; а перебуваючи у вас, хоч і терпів нестаток, нікому не докучав, ⁹ бо нестаток мій поповнили

[3] 1 Тим. 1, 18. [4] Єр. 1, 10. 2 Кор. 6, 7. Еф. 6, 13. [5] 1 Кор. 1, 19; 3, 19. [7] Ін 7, 24. [8] 2 Кор. 13, 10. [10] 2 Кор. 11, 6. [13] 2 Кор. 12, 5. [15] Рим. 15, 20. [17] Єр. 9, 24. 1 Кор. 1, 31. [18] Притч. 27, 2.

1 Кор. 4, 5.

Глава 11. [2] Іс. 62, 5. Ос. 2, 19. [3] Бут. 3, 4. Ін 8, 44. 2 Пет. 3, 17. 1 Тим. 6, 3. [5] 1 Кор. 15, 10. [6] 1 Кор. 2, 1. 2 Кор. 10, 10. [8] Діян. 20, 33. 2 Сол. 3, 8.

брatтя, що прийшли з Македонії; та й у всьому я старався і постараюсь не бути для вас тягарем. ¹⁰ По істині Христовій, що в мені, скажу, що ця похвала не відбереться від мене в країнах Ахайї. ¹¹ Чому ж я так чиню? Чи тому, що не люблю вас? Богові відомо! Але так роблю і так робитиму, ¹² щоб не дати приводу тим, хто шукає приводу, щоб вони, чим хваляться, у тому виявились *такими ж*, як і ми. ¹³ Бо такі лжеапостоли – лукаві працівники, що набирають вигляду апостолів Христових. ¹⁴ І не дивно: адже сам сатана набирає вигляду ангела світла, ¹⁵ а тому не велика річ, коли й слуги його набирають вигляду служителів правди; але кінець їх буде по ділах їхніх.

¹⁶ Ще скажу: нехай не вважає хто-небудь мене нерозумним, а якщо не так, то прийміть мене хоч як нерозумного, щоб і мені скільки-небудь похвалитися. ¹⁷ А що кажу, то кажу не в Господі, але ніби в безумстві при такій відвазі на похвалу. ¹⁸ Як багато хто хвалиться за плоттю, то і я буду хвалитися. ¹⁹ Бо ви, люди розумні, охоче терпите нерозумних: ²⁰ ви терпите, коли хто вас поневолює, коли хто об'їдає, коли хто вас обирає, коли хто звеличується, коли хто б'є вас в обличчя. ²¹ На сором скажу, що на це у нас не вистачало сили. А коли хто сміє хвалитися чим-небудь, то (кажу з нерозуму) смію і я. ²² Вони євреї? І я. Ізраїльтяни? І я. Сім'я Авраамове? І я. ²³ Христові служителі? У не-

розумі говорю – я більше. Я значно більше був у трудах, безмірно в ранах, більше у в'язницях і багаторазово при смерті. ²⁴ Від юдеїв п'ять разів дано було мені по сорок ударів без одного; ²⁵ три рази мене били палицями, один раз побивали камінням; три рази розбивався зі мною корабель, ніч і день пробув я у безодні морській; ²⁶ багато разів був я у подорожах, у небезпеках на річках, у небезпеках від розбійників, у небезпеках від єдиноплемінників, у небезпеках від язичників, у небезпеках у місті, у небезпеках в пустелі, у небезпеках на морі, у небезпеках між лжебратами, ²⁷ в труді й у виснаженні, часто без сну, в голоді і спразі, часто в постах, на холоді і в наготі. ²⁸ Крім зовнішнього, налягають на мене щоденні клопоти, турбота про всі церкви. ²⁹ Хто знемагає, з ким і я не знемагав би? Хто спокушається, за кого б я не палав би? ³⁰ Якщо треба мені хвалитися, то буду хвалитися немічю моєю. ³¹ Бог і 194 Отець Господа нашого Ісуса Христа, благословенний повік, знає, що я кажу правду. ³² У Дамаску обласний правитель царя Арети стеріг місто Дамаск, щоб схопити мене, і мене в кошику спустили з вікна по стіні, і я уник його рук.

12 Не корисно хвалитися мені, бо я прийду до видінь і одкровень Господніх. ² Знаю чоловіка у Христі, який чотирнадцять років тому (чи в тілі – не знаю, чи без тіла – не знаю, Бог відає) узятий був до третього неба.

[10] Рим. 9, 1. [13] Діян. 15, 24. [15] Мф 7, 15. [18] Флп 3, 4. [22] Діян. 22, 3. Флп 3, 5. [24] Втор. 25, 3. [25] Діян. 14, 19; 16, 22; 27, 41. [27] 1 Кор. 4, 11. [29]

1 Кор. 9, 22. [31] Рим. 9, 1. Гал. 1, 20. [32] Діян. 9, 24.

Глава 12. [1] Гал. 1, 12; 2, 2.

³ І знаю про такого чоловіка (не знаю – в тілі чи без тіла, Бог відає), ⁴ що він був узятий в рай і чув невимовні слова, яких людині не можна переказати. ⁵ Таким чоловіком можу хвалитись; собою ж не похвалюся, хіба тільки немочами моїми. ⁶ А коли я захочу хвалитися, не буду безумний, бо скажу істину; але я утримуюсь, щоб ніхто не подумав про мене більше, ніж скільки в мені бачить або чує від мене. ⁷ А щоб я не величувався надзвичайністю одкровеня, дано мені жало у плоть, ангел сатани, пригнічувати мене, щоб я не величався. ⁸ Тричі благав я Господа про те, щоб він відступився від мене. ⁹ Але Господь сказав мені: “Досить для тебе благодаті Моєї, бо сила Моя виявляється в немочі”. І тому я значно охочіше буду хвалитися немочами своїми, щоб перебувала в мені сила Христова. ¹⁰ Тому я себе почуваю добре в немочах, у кривдах, у нестатках, у гоніннях, в утисках за Христа, бо, коли я немічний, тоді сильний.

195

¹¹ Я дійшов до безумства, хвалячись; ви мене до цього змусили. Вам би слід було хвалити мене, бо в мене ні в чому нема недостатку супроти найперших апостолів, хоч я і ніщо. ¹² Ознаки апостола виявилися перед вами всяким терпінням, знаменнями, чудесами і силами. ¹³ Бо чого не вистачає у вас перед іншими церквами, хіба тільки того, що сам я не був вам тягарем? Простіть мені таку провину. ¹⁴ Ось третій раз я готовий

іти до вас, і не буду вас обтяжувати, бо шукаю не вашого, а вас. Не діти повинні збирати майно для батьків, а батьки для дітей. ¹⁵ Я охоче буду витрачати своє і виснажувати себе за душі ваші, не зважаючи на те, що, надзвичайно люблячи вас, я менше люблений вами. ¹⁶ Припустимо, що сам я не обтяжував вас, але, будши хитрим, лукавством брав з вас. ¹⁷ Але чи користувався я чим від вас через кого-небудь з тих, кого послав до вас? ¹⁸ Я упросив Тита і послав із ним одного з братів: чи скористався Тит чим від вас? Чи не в одному дусі ми діяли? Чи не однією дорогою ходили?

¹⁹ Чи не думаєте ще, що ми тільки виправдовуємося перед вами? Ми говоримо перед Богом, у Христі, і все це, улюблені, для ¹⁹⁶ вашого повчання. ²⁰ Бо я боюся, щоб мені, прийшовши до вас, не знайти вас такими, якими не бажаю, також щоб і вам не знайти мене таким, яким не бажаєте; щоб не знайти у вас розбрату, заздроси, гніву, сварок, наклепів, нашептів, пихи, безладдя, ²¹ щоб знов, коли прийду, не принизив мене у вас Бог мій, і щоб не оплакувати мені багатьох, що згрішили раніш і не покаялись у нечистоті, блуді та непотребстві, яке чинили.

13 Третій раз уже іду до вас. При устах двох або трьох свідків буде твердим усяке слово. ² Я попереджав і попереджаю, як перебуваючи у вас вдруге, так і тепер, будучи відсутнім, пишу тим, які раніше згрішили, та всім

[9] Рим. 5, 3. 2 Кор. 4, 8; 11, 30. [13] 1 Кор. 1, 5. [14] Діян. 20, 33. [15] Кол. 1, 24.1 Сол. 2, 8. 2 Тим. 2, 10. [17] 2 Кор. 7, 2. [19] 1 Кор. 10, 33.

Глава 13. [1] Втор. 19, 15; 17, 6. Мф 18, 16. Ін 8, 16. Євр. 10, 28. [2] 2 Кор. 10, 2.

іншим, що, коли знов прийду, не пощаджу. ³ Ви шукаєте доказу того, чи говорить у мені Христос: **197** Він не безсилий для вас, але сильний у вас. ⁴ Бо, хоч він і розп'ятий у немочі, але живий силою Божою; і ми також, хоч немічні в Ньому, але будемо живі з Ним силою Божою у вас.

⁵ Перевіряйте самих себе, чи у вірі ви; самих себе досліджуйте. Чи ви не знаєте самих себе, що Ісус Христос у вас? Хіба тільки ви не ті, ким повинні бути. ⁶ Про нас же, сподіваюся, дізнаєтесь, що ми ті, ким бути повинні. ⁷ Молимо Бога, щоб ви не чинили ніякого зла, не для того, щоб нам показатися, ким повинні бути; але щоб ви робили добро, хоч би ми здава-

лися і не тими, ким повинні бути. ⁸ Бо ми не сильні проти істини, але *сильні* за істину. ⁹ Ми радіємо, коли ми немічні, а ви сильні, за це ми і молимося, за вашу досконалість. ¹⁰ Для того я й пишу це у відсутності, щоб у присутності не вжити суворости за владою, даною мені Господом на будування, а не на розорення.

¹¹ А втім, браття, радуйтеся, довершуйтеся, утішайтесь, будьте одностайні, мирні, – і Бог любови й миру буде з вами. ¹² Вітайте один одного цілуванням святим. Вітають вас усі святі!

¹³ Благодать Господа нашого Ісуса Христа, і любов Бога Отця, і причастя Святого Духа *нехай* буде зо всіма вами. Амінь.

ПОСЛАННЯ ДО ГАЛАТІВ СВЯТОГО АПОСТОЛА ПАВЛА

198 **1** Павло апостол, обраний не людьми і не через людину, але Ісусом Христом і Богом Отцем, Який воскресив Його з мертвих, ² і вся братія, яка зі мною, – Церк-
199 вам Галатійським: ³ благодать вам і мир від Бога Отця і Господа нашого Ісуса Христа, ⁴ Який віддав Себе Самого за гріхи наші, щоб визволити нас від сучасного лукавого віку, з волі Бога і Отця нашого; ⁵ Йому і слава на віки віків. Амінь.

⁶ Дивуюся, що від того, хто покликав вас благодаттю Христовою, ви так скоро переходите до

іншого благовістування, ⁷ яке, зрештою, не інше, а тільки є люди, що бентежать вас і хочуть спотворити благовістування Христове. ⁸ Та коли б навіть ми або ангел з неба став благовістити вам не те, що ми вам благовістили, нехай буде анафема. ⁹ Як ми раніше казали, так і тепер ще говорю: хто благовістить вам не те, що ви прийняли, нехай буде анафема. ¹⁰ Чи в людей я шукаю тепер благовоління, чи у Бога? Чи людям я прагну догоджати? Якби я і тепер догоджав людям, не був би рабом Христовим.

[4] Рим. 6, 4. [5] 1 Кор. 11, 28. Еф. 3, 17. [10] 2 Кор. 10, 8. [11] 1 Пет. 3, 8. Рим. 15, 5. Флп 2, 2. [12] 1 Пет. 5, 14. Рим.

16, 16. 1 Кор. 16, 20.

Глава 1. [1] Діян. 9, 15. [4] Мф 20, 28. Лк 1, 74. [7] Діян. 15, 24. [10] 1 Сол. 2, 4.

200 ¹¹ Сповідую ж вам, браття, що Євангеліє, яке я благовістив, не є людське; ¹² бо я прийняв його і навчився не від людини, а через одкровення Ісуса Христа. ¹³ Ви чули про мій попередній спосіб життя в юдействі, що я жорстоко гнав Церкву Божу та руйнував її ¹⁴ і перевершував у юдействі багатьох ровесників моїх у роді моєму, будучи надмірним ревнителем батьківських моїх передань. ¹⁵ Коли ж Бог, Який обрав мене від утроби матері моєї і покликав благодаттю Своєю, благоволив ¹⁶ відкрити в мені Сина Свого, щоб я благовістив Його язичникам, – я не став тоді ж радитися з плоттю і кров'ю ¹⁷ і не пішов у Єрусалим до тих, що стали апостолами раніше за мене, а пішов до Аравії і знову повернувся в Дамаск. ¹⁸ Потім, через три роки, пішов я до Єрусалима побачити Петра і пробув у нього днів п'ятнадцять. ¹⁹ Іншого з апостолів не бачив нікого, тільки Якова, брата Господнього. ²⁰ А те, що пишу вам, як перед Богом, не обманюю. ²¹ Потім я пішов до країн Сирії та Киликії.

²² Церквам Христовим в Юдеї я особисто не був відомий, ²³ вони лише чули, що той, хто гнав їх колись, тепер благовістить віру, яку раніш знищував, – ²⁴ і славили Бога за мене.

2 Потім, через чотирнадцять років, я знову пішов до Єрусалима з Варнавою, взявши з собою і Тита. ² Пішов же за одкровенням і виклав їм, і особливо знатні-

шим, благовістування, яке я проповідую язичникам, чи, бува, не даремно я труджуся або трудився. ³ Але вони й Тита, який був зі мною, хоч і елліна, не примушували обрізатися, ⁴ а перед лжебраттями, котрі потай прийшли підглядати нашу свободу, яку ми маємо в Христі Ісусі, щоб підкорити нас, ⁵ ми ні в чому не поступилися і не скорились, щоб істина благовістування зберігалась у вас. ⁶ І у знаменитих будь-чим, якими 201 б вони не були колись, для мене немає нічого особливого. Бог на особу не вважає. І мені знамениті нічого не додали. ⁷ Навпаки, побачивши, що мені довірено благовістя серед необрізаних, як Петрові серед обрізаних ⁸ (бо Той, Хто сприяв Петрові в апостольстві у обрізаних, сприяв і мені у язичників), ⁹ і довідавшись про благодать, дану мені, Яків, Кифа та Іоан, визнані стовпи, подали мені руку єднання, щоб нам іти до язичників, а їм до обрізаних, ¹⁰ тільки щоб ми пам'ятали про вбогих, що я і намагався виконувати ретельно.

¹¹ Коли ж прийшов Петро до 202 Антиохії, то я особисто протистав йому, бо він заслуговував на нарікання. ¹² Бо до прибуття деяких від Якова він їв разом із язичниками; а коли ті прийшли, він почав таїтися та відсторонятися, побоюючись обрізаних. ¹³ Разом з ним лицемірили й інші юдеї, так що навіть Варнава пристав до лицемірства їхнього. ¹⁴ А коли я побачив, що вони діють неправдиво

[11] 1 Кор. 15, 1. [12] Діян. 26, 16. [13] Діян. 9, 21. [15] Діян. 9, 15. [16] Єф. 3, 8. Діян. 9, 26. [19] Мф 13, 55. Кор 11, 31. [21] Діян. 9, 30.

Глава 2. [2] Флп 2, 16. [3] Діян. 16, 3.

[4] Гал. 4, 3. [6] Втор. 10, 17. 2 Пар. 19, 7. Іов. 34, 19. Діян. 10, 34. Рим. 2, 11. Єф. 6, 9. [7] Діян. 9, 15. [10] Діян. 24, 17. Рим. 15, 26. 1 Кор. 16, 1. 2 Кор. 9, 1. [12] Діян. 21, 20. [14] Діян. 10, 28.

щодо істини євангельської, я сказав Петрові перед усіма: якщо ти, будучи юдеєм, живеш по-язичеськи, а не по-юдейськи, то навіть примушуєш язичників жити по-юдейськи? ¹⁵ Ми за природою юдеї, а не грішники з язичників.

203 ¹⁶ Однак, дізнавшись, що людина виправдовується не ділами закону, а тільки вірою в Ісуса Христа, і ми увірували в Христа Ісуса, щоб виправдатися вірою в Христа Ісуса, а не ділами закону; бо ділами закону не виправдається ніяка плоть. ¹⁷ Якщо ж ми, шукаючи виправдання у Христі, самі виявилися грішниками, то невже Христос є слугитель гріха? Аж ніяк! ¹⁸ Бо якщо я знову будую те, що зруйнував, то сам себе роблю злочинцем. ¹⁹ Законом я вмер для закону, щоб жити для Бога. Я співрозп'явся Христові, ²⁰ і вже не я живу, а живе в мені Христос. А що нині живу в плоті, то вірою живу в Сина Божого, Який полюбив мене і віддав Себе за мене.

204 ²¹ Не відкидаю благодаті Божої; а якщо виправдання через закон, то Христос даремно вмер.

3 О нерозумні галати! Хто звабив вас не підкорятися істині; вас, перед очима яких зображений був Христос, ніби у вас розп'ятий? ² Одне тільки хочу знати від вас: чи ділами закону ви прийняли Духа, чи через навчання у вірі? ³ Невже ви такі нерозумні, що, почавши духом, закінчуєте тепер плоттю? ⁴ Так багато перетерпіли ви і невже даремно? О,

коли б тільки даремно! ⁵ Той, Хто подає вам Духа і робить між вами чудеса, творить це ділами закону чи через навчання у вірі? ⁶ Так Авраам повірив Богові, і це поставилося йому в праведність.

⁷ Отож знайте, що ті, хто вірує, є сини Авраамові. ⁸ І Писання, передбачаючи, що через віру Бог виправдає язичників, передвістило Авраамові: “У тобі благословляться всі народи”. ⁹ Отже, ті, що від віри, благословляться з вірним Авраамом, ¹⁰ а всі ті, що утверджуються на ділах закону, перебувають під прокляттям. Бо написано: “Проклятий усякий, хто не виконує постійно всього, що написано в книзі закону”. ¹¹ А що законом ніхто не виправдається перед Богом, це зрозуміло, бо праведний вірою живий буде. ¹² Закон не від віри; але хто виконує його, той живий буде ним. ¹³ Христос відкупив нас від прокляття закону, ставши за нас прокляттям (бо написано: “Проклятий усякий, хто висить на дереві”), ¹⁴ щоб благословення Авраамове через Христа Ісуса поширилося на язичників, щоб нам вірою прийняти обітницю Духа.

¹⁵ Браття! Кажу за розсудом людським: навіть затвердженого людиною заповіту ніхто не скасовує і не додає до нього нічого. ¹⁶ Але Авраамові було дано обітниці і сімені його. Не казано “і нащадкам”, ніби про багатьох, а як про одного: і нащадкові твоему, Який є Христос. ¹⁷ Я говорю

[16] Діян. 13, 38. Гал. 3, 11. Тит. 3, 7. [17] Рим. 3, 19, 24. [19] 1 Пет. 4, 2. Рим. 7, 6. 2 Кор. 5, 15. [20] Рим. 6, 6. Тит. 2, 14. [21] Гал. 5, 2. Євр. 7, 11.

Глава 3. [2] Діян. 2, 38; 10, 43. [3] Гал. 5, 7. [6] Бут. 15, 6. Як. 2, 23. Рим.

4, 3. [7] Ін 8, 39. [8] Бут. 12, 3. [10] Втор. 27, 26. Єр. 11, 3. [11] Авв. 2, 4. Рим. 1, 17. Євр. 10, 38. [12] Лев. 18, 5. [13] Втор. 21, 23. 1 Пет. 2, 24. Рим. 8, 3. [14] Іс. 44, 5. Діян. 3, 25. [15] Євр. 9, 17. [16] Бут. 12, 7; 15, 5. [17] Вих. 12, 40. Діян. 7, 6.

про те, що заповіту про Христа, раніш утвердженого Богом, закон, даний через чотириста тридцять років, не скасовує так, щоб обітниця втратила силу.¹⁸ Бо якщо за законом спадщина, то вже не за обітницею; але Авраамові Бог дарував її за обітницею.

¹⁹ Для чого ж тоді закон? Він був даний пізніше заради злочинів, аж доки прийде нащадок, якому належить обітниця; і вчинений він був через ангелів, рукою посередника.²⁰ Але посередника при одному не буває, а Бог один.²¹ Отже, хіба закон заперечує обітниці Божі? Аж ніяк! Бо коли б даний закон міг животворити, тоді воістину праведність була б від закону;²² але Писання всіх замкнуло під гріхом, щоб обітницю дано було віруючим за їхньою вірою в Ісуса Христа.²³ А до пришествия віри ми були замкнені під охороною закону, до того часу, як належало відкритися вірі.²⁴ Тому закон був вихователем, який вів нас до Христа, щоб нам виправдатися вірою;²⁵ коли ж прийшла віра, ми вже не під вихователем.²⁶ Бо всі ви – сини Божі через віру в Христа Ісуса;²⁷ усі ви, що в Христа хрестилися, у Христа одяглися.²⁸ Нема вже ні юдея, ні язичника; нема ні раба, ні вільного; нема ні чоловічої статі, ні жіночої; бо всі ви – одно в Христі Ісусі.²⁹ А коли ви Христові, то ви нащадки Авраамові і за обітницею спадкоємці.

4 Ще скажу: доки спадкоємець – дитина, він нічим не відрізняється від раба, хоч і є гос-

подарем усього,² а перебуває під опікунами і домоправителями до визначеного батьком строку.³ Так і ми, доки були дітьми, поневолені були стихіями світу;⁴ коли ж настала повнота часу, послав Бог Сина Свого (Єдинородного), котрий народився від жони, був під законом,⁵ щоб викупити підзаконних, щоб нам прийняти всиновлення.⁶ А оскільки ви – сини, то послав Бог Духа Сина Свого в серця ваші, Який викликає: “Авва, Отче!”⁷ Тому ти вже не раб, а син, а якщо син, то і спадкоємець Божий через Ісуса Христа.⁸ Але тоді, не знавши Бога, ви служили богам, які по суті не є боги.⁹ Тепер же, пізнавши Бога, або, краще, одержавши пізнання від Бога, навіщо повертаєтеся знову до немічних та вбогих стихій і хочете ще знову себе поневолити їм?¹⁰ Ви спостерігаєте дні, місяці, пори і роки.¹¹ Боюся за вас, чи не даремно я трудився у вас.

¹² Прошу вас, браття, будьте, як я, бо і я, як ви. Ви нічим не образили мене.¹³ Знаєте, що хоч я і в немочі плоті благовістив вам у перший раз,¹⁴ але ви не зневажили і не відцуралися спокуси моєї в плоті моїй, а прийняли мене, як ангела Божого, як Христа Ісуса.¹⁵ Яке ж було блаженство ваше! Свідчу вам, якби це було можливо, ви вирвали б очі свої і віддали мені.¹⁶ Невже ж я став ворогом вашим, говорячи істину?¹⁷ Пильнують про вас нещиро, хочуть відлучити вас, щоб ви дбали про них.¹⁸ Добре пильнувати

[18] Рим. 8, 17. Гал. 2, 21. [19] Вих. 19, 3. Діян. 7, 38. [22] Рим. 3, 9. [24] Рим. 10, 4. [26] Ін 1, 12. Рим. 8, 15. [27] Рим. 6, 3. [28] Ін 17, 21. Рим. 10, 12. [29] Еф. 3, 6.

Глава 4. [3] Гал. 5, 1. Кол. 2, 20. [4] Іс. 7, 14. Лк 1, 31. [5] Рим. 8, 15. [7] Гал. 3, 29. [8] Єф. 2, 12. [9] 1 Кор. 13, 12. Євр. 7, 18; 10, 1. [10] Кол. 2, 16.

в доброму завжди, а не лише в
моїй присутності у вас. ¹⁹ Діти мої,
для яких я знову в муках наро-
дження, доки не відобразиться у
вас Христос! ²⁰ Хотів би тепер
бути у вас і змінити голос мій, бо
я не розумію вас. ²¹ Скажіть же
мені ви, які бажаєте бути під за-
коном: хіба ви не слухаєте зако-
ну? ²² Бо написано: “Авраам мав
двох синів: одного від рабині, а
другого від вільної”. ²³ Але той,
хто від рабині, народився за плот-
тю, а той, хто від вільної, – за
обітницею. ²⁴ У цьому є іноска-
зання. Це два завіти: один від гори
Синайської, що народжує в рабст-
во, це є Агар, ²⁵ бо Агар означає
гору Синай в Аравії і відповідає
нинішньому Єрусалиму, бо він зі
своїми дітьми перебуває в рабстві;
²⁶ а вишній Єрусалим – вільний:
він мати всім нам. ²⁷ Бо написа-
но: “Звеселися, неплодна, яка не
родила; вигукни і виголоси, яка
не мучилася родами; бо в одино-
кої значно більше дітей, ніж у тієї,
що має чоловіка”. ²⁸ Ми, браття,
діти обітниці за Ісааком. ²⁹ Але як
тоді той, який народився за плот-
тю, переслідував народженого за
духом, так і нині. ³⁰ Що ж гово-
рить Писання? “Вижени рабиню
разом із сином її, бо не може син
рабині бути спадкоємцем разом із
сином вільної”. ³¹ Отже, браття,
ми діти не рабині, а вільної.

5 Отже, стійте у свободі, яку
дарував нам Христос, і не
підпадайте знову під ярмо рабст-
ва. ² Ось я, Павло, кажу вам: якщо

ви обрізуєтесь, не буде вам ніякої
користі від Христа. ³ Знову я
свідчу кожному чоловікові, який
обрізується, що він повинен вико-
нувати весь закон. ⁴ Ви, що виправ-
довуєтесь законом, залишилися
без Христа, відпали від благодаті,
⁵ а ми духом чекаємо і сподіва-
ємося праведности через віру. ⁶ Бо
в Христі Ісусі не має сили ні
обрізання, ні необрізання, а віра,
яка діє любов'ю. ⁷ Ви йшли доб-
ре; хто зупинив вас, щоб ви не
підкорялись істині? ⁸ Таке пере-
конання не від Того, Хто покли-
кав вас. ⁹ Мала закваска все тісто
заквашує. ¹⁰ Я певен за вас у Гос-
поді, що ви не будете мислити
інакше; а той, хто бентежить вас,
хто б він не був, понесе на собі
осудження. ¹¹ Браття! За що ж **212**
переслідують мене, якщо я і те-
пер проповідую обрізання? Тоді
припинилася б спокуса хреста.
¹² О, якби були видалені ті, що
підбурюють вас!

¹³ До свободи ви покликані,
браття, тільки щоб свобода ваша
не стала приводом для догоджання
плоті, але любов'ю служить один
одному. ¹⁴ Бо весь закон в одному
слові міститься: “Люби ближньо-
го твого, як самого себе”. ¹⁵ Коли
ж ви один одного гризете і з'їдає-
те, стережіться, щоб не знищили
ви один одного!

¹⁶ Я говорю: духом живіть, і ви
не будете чинити похоті плотсь-
кої, ¹⁷ бо плоть бажає протилежного
духові, а дух – протилежного плоті:
вони одне одному противляться,

[22] Бут. 16, 15; 21, 2-3. [23] Рим. 9, 8.
[24] Рим. 8, 15. [26] Іс. 60, 1. Євр. 12, 22.
Одкр. 21, 2. [27] Іс. 54, 1. [28] Рим. 9, 8. [29]
Бут. 21, 9. [30] Бут. 21, 10. [31] Гал. 3, 29.
Глава 5. [1] Діян. 15, 10. 1 Пет. 2, 16.

[2] Гал. 2, 21. [5] Рим. 5, 5. [6] Рим. 2,
29. [9] 1 Кор. 5, 6. [11] 1 Кор. 1, 23. [13]
1 Пет. 2, 16. 1 Кор. 8, 9. [14] Лев. 19, 18.
Мф 5, 43. Мк 12, 31. Як. 2, 8. Рим. 13, 8.
[17] 1 Пет. 2, 11. Рим. 7, 23.

так що ви не те робите, чого хотіли б. ¹⁸ Якщо ж дух вас провадить, то ви не під законом. ¹⁹ Діла плотські явні: це – перелюб, блуд, нечистота, безсоромність, ²⁰ ідолюслужіння, чародійство, ворожнеча, чвари, заздрість, гнів, розбрат, незгоди, (спокуси), ересі, ²¹ ненависть, убивство, пияцтво, безчинство і таке інше. Попереджаю вас, як і раніше попереджав, що ті, хто так роблять, Царства Божого не **213** успадкують. ²² Плід же духа є: любов, радість, мир, довготерпіння, доброта, милосердя, віра, ²³ лагідність, стриманість. На таких нема закону. ²⁴ Але ті, що Христові є, плоть свою розп'яли з пристрастями і похотями. ²⁵ Якщо ми живемо духом, то за духом повинні й діяти. ²⁶ Не будьмо марнославні, один одного дратувати, один одному заздрити.

6 Браття! Якщо і впаде людина в якийсь гріх, ви, духовні, виправляйте такого в душі лагідності, пильнуючи кожний себе, **214** щоб і ти не був спокушений. ² Носіть тягарі один одного і так здійсніте закон Христа. ³ Бо хто вважає себе чимось, коли він є ніщо, той обманює себе. ⁴ Кожний нехай випробує своє діло і тоді матиме похвалу тільки в собі, а не в іншому, ⁵ бо кожний свій тягар понесе.

⁶ Той, хто навчається слова, нехай ділиться з наставником усяким добром. ⁷ Не обманюйтесь: Бог зневаженим не буває. Що посіє людина, те й пожне. ⁸ Хто сіє для плоті своєї, від плоті пожне тління, а хто сіє для духа, від духа пожне життя вічне. ⁹ Роблячи добро, не будемо сумувати, бо у свій час пожнемо, якщо не ослабнемо. ¹⁰ Отже, доки є час, будемо робити добро всім, а найбільше ж своїм за вірою.

¹¹ Бачите, як багато я написав **215** вам власною рукою. ¹² Ті, які бажають хвалитися плоттю, примушують вас обрізуватися тільки для того, щоб їх не гнали за хрест Христів, ¹³ бо й самі ті, що обрізуються, не дотримуються закону, але хочуть, щоб ви обрізувалися, аби похвалитися вашою плоттю. ¹⁴ А я не бажаю хвалитися, хіба тільки хрестом Господа нашого Ісуса Христа, Яким для мене світ розп'ятий і я для світу. ¹⁵ Бо у Христі Ісусі не має ваги ні обрізання, ні необрізання, а нове створіння. ¹⁶ Тим, які живуть за цим правилом, мир їм і милість та Ізраїлеві Божому. ¹⁷ А втім, ніхто не обтяжуй мене: бо я ношу рани Господа Ісуса на тілі моїм.

¹⁸ Благодать Господа нашого Ісуса Христа з духом вашим, браття! Амінь.

[18] Рим. 6, 14. [19] 1 Кор. 6, 9. [22] Кол. 3, 12. [24] Гал. 2, 20 [26] Флп 2, 3.

Глава 6. [1] 1 Кор. 10, 12. [2] Ін 13, 34. 1 Сол. 5, 14. [3] 1 Кор. 8, 2. [5] Рим.

14, 12. 1 Кор. 3, 8. [6] Рим. 15, 27. 1 Кор. 9, 7 [7] Рим. 2, 6. [9] Мф 24, 13. 2 Сол. 3, 13. [14] Рим. 6, 6. [15] Гал. 5, 6. Кол. 3, 11. [16] Флп 3, 16. [17] 2 Кор. 4, 10.

ПОСЛАННЯ ДО ЕФЕСЯН СВЯТОГО АПОСТОЛА ПАВЛА

216 **1** Павло, з волі Божої апостол Ісуса Христа, святим і вірним у Христі Ісусі, які перебувають в Ефесі: ² благодать вам і мир від Бога Отця нашого і Господа Ісуса Христа.

³ Благословенний Бог і Отець Господа нашого Ісуса Христа, Який благословив нас у Христі всяким духовним благословенням у небесах, ⁴ бо Він обрав нас у Ньому раніше створення світу, щоб ми були святі й непорочні перед Ним у любові, ⁵ наперед призначивши усиновити нас Собі через Ісуса Христа, за благоволінням Своєї волі, ⁶ на похвалу слави благодаті Своєї, якою Він обдарував нас в Улюбленому, ⁷ в Якому ми маємо відкуплення Кров'ю Його, прощення гріхів через багатство благодаті Його, ⁸ яку Він щедро дарував нам у всякій премудрості і розумінні, ⁹ відкривши нам таїну волі Своєї, за Своїм благоволінням, яке Він раніш поклав у Ньому, ¹⁰ в установлення повноти часів, щоб усе небесне і земне з'єднати під главою Христом. ¹¹ У Ньому ми і стали спадкоємцями, будучи для того наперед призначеними за визначенням Того, Хто все творить за радою волі Своєї, ¹² щоб бути нам, які раніш уповали на Христа, на похвалу слави

Його. ¹³ У Ньому і ви, почувши слово істини, благовістя вашого спасіння, та увірувавши в Нього, були відзначені обіцям Святим Духом, ¹⁴ Який є запорукою спадщини нашої для відкуплення надбаня Його, на похвалу слави Його.

¹⁵ Тому і я, почувши про вашу віру в Христа Ісуса і про любов до всіх святих, ¹⁶ безперестанно дякую за вас Богові, згадуючи вас у молитвах моїх, ¹⁷ щоб Бог Господа нашого Ісуса Христа, Отець слави, дав вам Духа премудрості й одкровення для пізнання Його ¹⁸ і просвітив очі серця вашого, щоб ви зрозуміли, в чому полягає надія на Його покликання, і яке багатство славної спадщини Його для святих, ¹⁹ і яка безмірна велич могутності Його в нас, що вірують за діянням превеликої сили Його, ²⁰ якою Він діяв у Христі, воскресивши Його з мертвих і посадивши праворуч Себе на небесах, ²¹ вище від усякого начальства, і влади, і сили, і панування, і всякого імені, названого не тільки в цьому віці, але і в майбутньому, ²² і все підкорив під ноги Йому, і поставив Його вище за все, главою Церкви, ²³ яка є тіло Його, повнота Того, Хто наповнює все у всьому.

Глава 1. [1] 1 Кор. 1, 1.2 Кор. 1, 1. [3] 1 Пет. 1, 3. 2 Кор. 1, 3. [4] Рим. 8, 29. 2 Тим. 1, 9. [6] Мф 3, 17. Рим. 5, 15. [7] Рим. 3, 25. [9] Еф. 3, 9. [10] Дан. 9, 24. Мк 1, 15. Гал. 4, 4. Кол. 1, 20. [11] Лк 7, 30. Діян. 20, 27. [13] Еф. 1, 30. [14]

2 Кор. 5, 5. [16] Флп 1, 3. [17] 1 Кор. 12, 8. [18] Діян. 26, 18. [20] Пс. 109, 1. Мк 16, 19. [21] Кол. 2, 10. [22] Пс. 8, 7. Мф 28, 18. 1 Кор. 15, 27. Еф. 5, 23. Кол. 1, 18; 2, 10.

2 І вас, мертвих через злочини і гріхи ваші, ² в яких ви колись жили за звичаями світу цього, з волі князя піднебесного, духа, що діє тепер в синах протилежності, ³ між якими і ми всі жили колись за нашими плотськими похотями, виконуючи бажання плоті й помислів, та були за природою дітьми гніву, як і інші, ⁴ Бог, багатий милістю з великої Своєї любови, якою нас полюбив, ⁵ і нас, мертвих за злочини, оживотворив із Христом, – благодаттю ви спасені, – ⁶ і воскресив із Ним, і посадив на небесах у Христі Ісусі, ⁷ щоб у майбутніх віках явити безмірне багатство благодаті Своєї в благості до нас у Христі Ісусі. ⁸ Бо благодаттю ви спасені через віру, і це не від вас, це – Божий дар: ⁹ не через діла, щоб ніхто не хвалився. ¹⁰ Бо ми – Його творіння, створені у Христі Ісусі на добрі діла, які Бог наперед приготував, щоб ми виконували. ¹¹ Отже, пам'ятайте, що ви, колись язичники плоттю, яких називали необрізаними так звані обрізані плотським обрізанням, рукотворним, ¹² що ви були в той час без Христа відчуженими від громади ізраїльської, чужі завітам обітниць, не мали надії і були безбожниками в світі, ¹³ а тепер у Христі ви, що колись були далекими, стали близькими Кров'ю Христовою. ¹⁴ Бо Він є мир наш, Який створив з обох одне і зруйнував перепону, яка стояла посередині,

¹⁵ скасувавши ворожнечу плоттю Своєю, а закон заповідей вченням, щоб з двох створити в Собі Самому одну нову людину, вчинивши мир, ¹⁶ і в єдиному тілі примирити обох із Богом хрестом, убивши ворожнечу на ньому. ¹⁷ І, прийшовши, благовістив мир вам, далеким і близьким, ¹⁸ бо через Нього і ті й інші маємо доступ до Отця в одному Духові.

¹⁹ Отже, ви вже не чужі і не пришельці, а співгромадяни святим і свої Богові, ²⁰ утверджені на основі апостолів і пророків, маючи наріжним каменем Самого Ісуса Христа, ²¹ на Якому вся будівля, складаючись злагоджено, зростає в святий храм у Господі, ²² на якому і ви будете Духом на оселю Божу.

3 Задля цього я, Павло, став в'язнем Ісуса Христа за вас, язичників. ² Як ви чули про діяння благодаті Божої, даної мені для вас, ³ бо одкровенням мені провіщена таїна (про що я раніш написав вам коротко), ⁴ тому ви, читаючи, можете збагнути моє розуміння таїни Христової, ⁵ яка була провіщена людським синам минулих поколінь, а нині відкрита святим апостолам Його і пророкам Духом Святим, ⁶ щоб і язичникам бути співспадкоємцями, які становлять одне тіло, і співучасниками обітниць Його у Христі Ісусі через благовістування, ⁷ служителем якого був і я за даром благодаті Божої, даної мені діянням

Глава 2. [1] Кол. 2, 13. [2] Ін 12, 31. 1 Кор. 6, 11. Кол. 3, 7. [4] Рим. 2, 4. [5] Рим. 8, 11. [7] Еф. 3, 8. [8] Діян. 15, 11. [9] Рим. 3, 20 [10] Іс. 44, 21. Тит. 2, 14. Євр. 13, 21. [12] Неєм. 2, 20. Єз. 13, 9. Рим. 9, 4. Кол. 1, 21. [13] Діян. 2, 39. [14] Іс. 9, 6. Ін 16, 33. [15] 2 Кор. 5, 17.

[17] Іс. 57, 19. Зах. 9, 10. [18] Ін 14, 6. Рим. 5, 2. Євр. 10, 19. [20] Іс. 28, 16. 1 Пет. 2, 4. [21] Кол. 2, 19. [22] 2 Кор. 6, 16.

Глава 3. [1] Діян. 21, 33. [2] Діян. 9, 15. Гал. 1, 16. [3] Еф. 1, 9. [5] 1 Пет. 1, 12. [6] Рим. 15, 12. [7] Діян. 9, 15.

223 сили Його. ⁸ Мені, найменшому з усіх святих, дано благодать цю – благовістити язичникам недосліджуване багатство Христове ⁹ і відкрити всім, у чому полягає будівництво таємниці, споконвіку утаєної в Бозі, Який усе створив Ісусом Христом, ¹⁰ щоб нині стала відомою через Церкву начальствам і владам на небесах різноманітна премудрість Божа, ¹¹ за передвічним призначенням, яке Він здійснив у Христі Ісусі, Господі нашому, ¹² в Якому ми маємо дерзновення і надійний доступ через віру в Нього. ¹³ А тому благаю вас не сумувати з приводу моїх заради вас скорбот, бо то є ваша слава.

¹⁴ Для цього я схиляю коліна свої перед Отцем Господа нашого Ісуса Христа, ¹⁵ від Якого іменується всякий рід на небесах і на землі, ¹⁶ щоб дав вам, за багатством слави Своєї, міцно утвердитися Духом Його у внутрішньому чоловікові, ¹⁷ вірою вселитися Христові в серця ваші, ¹⁸ щоб ви, вкорінені й утверджені в любові, могли зрозуміти з усіма святими, що є ширина, і довжина, і глибина, і висота, ¹⁹ і зрозуміти любов Христову, яка перевищує розуміння, щоб вам сповнитися всією повнотою Божою.

²⁰ А тому, Хто силою, що діє в нас, може створити незрівнянно більше за те, чого ми просимо або про що помишляємо, ²¹ слава в Церкві у Христі Ісусі і в усі роди повік. Амінь.

[8] Рим. 15, 19. 1 Кор. 15, 9. Гал. 1, 16. [9] 1 Пет. 1, 20. Рим. 14, 24. 1 Кор. 2, 7. Кол. 1, 26. [10] 1 Пет. 1, 12. [12] Еф. 2, 18. [13] 2 Тим. 2, 10. [15] Еф. 1, 10. [16] Еф. 1, 7. [17] Ін 14, 23. [19] Ін 1, 16. Кол. 2, 9. [20] Рим. 14, 24.

4 Отже, я, в'язень ради Гос- 224
пода, благаю вас поводитися гідно звання, до якого ви покликані, ² з усякою смиренномудрістю й лагідністю та довготерпінням, терплячи один одного з любов'ю, ³ прагнучи зберігати єдність духу в союзі миру. ⁴ Одне тіло й один дух, як ви й покликані в одній надії покликання вашого; ⁵ один Господь, одна віра, одне хрещення, ⁶ один Бог і Отець усіх, Який над усіма, і через усіх, і в усіх нас. ⁷ Кожному ж із нас дана благодать у міру дару Христового. ⁸ Тому й сказано: "Піднявшись на висоту, полонив полон і дав дари людям". ⁹ А "піднявшись" що означає, як не те, що Він і сходив раніше в пекельні місця землі? ¹⁰ Хто зійшов, Той же і піднявся вище всіх небес, щоб наповнити все. ¹¹ І Він настановив одних апостолами, інших пророками, інших євангелістами, інших пастирями та вчителями, ¹² на довершення святих, на діло служіння, для створення Тіла Христового, ¹³ аж доки всі прийдемо до єдності віри й пізнання Сина Божого, в мужа досконалого, до міри зростання в нас повноти Христової; ¹⁴ щоб ми 225
не були більше дітьми, які вагаються і захоплюються всяким вітром учення за людським лукавством і підступами хитрого зваблювання, ¹⁵ а істинною любов'ю всі зростали в Того, Який є глава Христос, ¹⁶ з Якого все тіло, що складається і з'єднується всякими зв'язками, що взаємно скріп-

Глава 4. [1] Флп 1, 27. Кол. 1, 10. 1 Сол. 2 12. [4] Рим. 12, 5. 1 Кор. 12, 12. [6] Мал. 2, 10. Мк 12, 29. [7] Рим. 12, 3. 1 Кор. 12, 11. 2 Кор. 10, 13. [8] Пс. 67, 19. Ін 3, 13. [11] 1 Кор. 12, 28. [13] 1 Кор. 14, 20. [15] Рим. 12, 9. Еф. 1, 22. Кол. 1, 18.

люються, при дії в свою чергу кожного члена, одержує приріст для створення самого себе в любові.

226 ¹⁷ Тому я кажу і закликаю Господом, щоб ви більше не робили так, як роблять інші народи через суєтність розуму свого, ¹⁸ будучи потьмарені в розумі, відчужені від життя Божого, через їхнє нещастя та жорстокість серця їхнього. ¹⁹ Вони, дійшовши до бездушності, віддалися розпусті так, що чинять усяку нечистоту з ненаситністю. ²⁰ Але ви не так пізнали Христа; ²¹ тому що ви чули про Нього і в Ньому навчилися, – бо істина в Ісусі, – ²² відкинути колишній спосіб життя старої людини, яка зотліває в спокусливих похотях, ²³ а обновилися духом розуму вашого ²⁴ і одягнутися в нову людину, створену за Богом, в праведності і святості істини.

227 ²⁵ Тому, відкинувши неправду, говоріть правду кожний ближньому своєму, бо ми члени один одному. ²⁶ Гніваючись, не грішіть: нехай сонце не заходить у гніві вашому; ²⁷ і не давайте місця дяволові. ²⁸ Хто крав, більше не кради, а краще працєю, роблячи своїми руками корисне, щоб було з чого подавати тому, хто у злиднях. ²⁹ Ніяке гниле слово нехай не виходить з уст ваших, а тільки добре для навчання у вірі, щоб воно давало благодать тим, що слухають. ³⁰ І не ображайте Святого Духа Божого, яким покладено на вас печать у день відкуплення. ³¹ Усяке роздратування, і

лютість, і гнів, і крик, і лихослів'я з усякою злобою нехай будуть знищені у вас; ³² а будьте один до одного добрими, милосердними, прощайте один одному, як і Бог у Христі простив вам.

5 Отже, наслідуйте Бога, як діти улюблені, ² і живіть у любові, як і Христос полюбив нас і віддав Себе за нас у приношення і жертву Богові, на пахоці приемні. ³ А блуд і всяка нечистота та користолобство не повинні навіть згадуватися у вас, як личить святим. ⁴ Також лихослів'я, і марнослов'я, і кощунство не пристойні вам, а, навпаки, подяка; ⁵ бо знайте, що ніякий блудник, чи нечистий, чи користолобець, який є ідолослужителем, не має спадку в Царстві Христа і Бога. ⁶ Нехай ніхто не зваблює вас марними словами, бо за це приходять гнів Божий на синів непокірних; ⁷ отже, не будьте їхніми спільниками. ⁸ Ви були колись темрявою, а тепер – світло в Господі: робіть, як діти світла, ⁹ бо плід Духа є у всякій доброті, праведності та істині. ¹⁰ Випробовуйте, що є угодне Богові, ¹¹ і не беріть участі в неплідних ділах темряви, але викривайте. ¹² Бо про те, що вони роблять таємно, соромно і говорити. ¹³ Все ж те, що викривається, стає явним від світла, бо все, що стає явним, є світло. ¹⁴ Тому сказано: “Встань, сплячий, і воскресни з мертвих, і освітить тебе Христос”.

¹⁵ Отже, глядіть, робіть обережно, не як нерозумні, а як мудрі,

[19] Рим. 1, 24. [22] Кол. 3, 9. Євр. 12, 1. [23] 1 Пет. 4, 2. Рим. 6, 4. [24] Кол. 3, 10. [25] Зах. 8, 16. [26] Пс. 4, 5. [27] Як. 4, 7. [29] Мф 12, 36. Еф. 5, 4. [30] Іс. 7, 13. Еф. 1, 13. [32] Мф 6, 14. Мк 11, 25. Глава 5. [1] Мф 5, 48. [2] Ін 13, 34.

1 Ін 3, 11. [3] 1 Кор. 6, 15. [4] Мф 12, 36. Еф. 4, 29. [5] 1 Кор. 6, 10. [6] Мф 24, 4. Мк. 13, 5. Лк 21, 8. 2 Сол. 2, 3. [8] Ін 8, 12; 12, 36. [9] Гал. 5, 22. [11] 2 Кор. 6, 14. 1 Тим. 5, 20. [13] Ін 3, 20. [14] Іс. 60, 1. Рим. 6, 4. [15] Кол. 4, 5.

¹⁶ цінуючи час, бо дні лукаві, ¹⁷ отже, не будьте нерозсудливі, а пізнавайте, що є воля Божа. ¹⁸ І не впивайтеся вином, від якого буває розпуста; а наповнюйтеся Духом, ¹⁹ повчаючи самі себе псалмами та славословленнями і піснями, співаючи і прославляючи в серцях ваших **230** Господа, ²⁰ дякуючи завжди за все Богові й Отцеві, в ім'я Господа нашого Ісуса Христа, ²¹ підкоряючись один одному в страху Божому.

²² Жінки, коріться своїм чоловікам, як Господеві, ²³ бо чоловік є голова жінки, як і Христос глава Церкви, і Він же Спаситель тіла. ²⁴ Але як Церква підкоряється Христу, так і жінки своїм чоловікам у всьому.

231 ²⁵ Чоловіки, любіть своїх жінок, як і Христос полюбив Церкву і віддав Себе за неї, ²⁶ щоб освятити її, очистивши водяною купіллю через слова; ²⁷ щоб поставити її перед Собою славною Церквою, яка не має плями, чи вади, чи чогось подібного, але щоб вона була свята і непорочна. ²⁸ Так повинні чоловіки любити своїх жінок, як свої тіла: хто любить свою жінку, любить самого себе. ²⁹ Бо ніхто ніколи не мав ненависти до своєї плоті, а годує і гріє її, як і Господь Церкву, ³⁰ бо ми члени тіла Його, від плоті Його і від кісток Його. ³¹ Тому залишить чоловік батька свого і матір і пристане до жінки своєї, і будуть двое одна

плоть. ³² Тайна ця велика; я говорю щодо Христа і Церкви. ³³ Отже, **232** кожен із вас нехай любить свою жінку, як самого себе; а жінка нехай боїться свого чоловіка.

6 Діти, слухайтеся своїх батьків у Господі, бо цього вимагає справедливість. ² “Шануй батька твого і матір” – це перша заповідь з обітницею: ³ “щоб тобі було добре і щоб був ти довголітнім на землі”. ⁴ І ви, батьки, не роздратовуйте дітей ваших, а виховуйте їх у вченні і наставлянні Господньому.

⁵ Раби, слухайтеся господарів своїх у плоті зі страхом і трепетом, у простоті серця вашого, як Христа, ⁶ не з показною тільки прислужливістю, як чоловіко-угодники, а як раби Христові, виконуючи волю Божу від душі. ⁷ Служіть щиро, як Господу, а не як людям, ⁸ знаючи, що кожен одержить від Господа в міру добра, яке він зробив, чи раб, чи вільний. ⁹ І ви, господарі, поведіться з нами так само, стримуючи суворість, знаючи, що і над вами самими і над ними є на небесах Господь, у Якого немає упереджености.

¹⁰ Нарешті, браття мої, зміц- **233** нійтесь Господом і могутністю сили Його. ¹¹ Одягніться в повну зброю Божу, щоб вам можна було стати проти хитроців диявольських, ¹² бо наша боротьба не проти крові і плоті, а проти начальства, проти влади, проти світопра-

[17] Рим. 12, 2. 1 Сол. 4, 3. [18] Іс. 5, 11. Лк 21, 34. [19] Кол. 3, 16. [20] Іс. 63, 7. Кол. 3, 17. 1 Сол. 5, 18. [22] Кол. 3, 18. Тит. 2, 5. [23] 1 Кор. 1, 3. Еф. 1, 22. [25] Гал. 1, 4. Кол. 3, 19. [26] 1 Пет. 3, 21. Тит. 3, 5. Євр. 9, 14. [27] Писн. 4, 7. 2 Кор. 11, 2. Еф. 1, 4. [31] Бут. 2, 24. Мф 19, 5. Мк 10, 7. 1 Кор. 6, 16.

Глава 6. [1] Втор. 5, 16. Притч. 23, 22. Мф 15, 4. Мк 7, 10. Кол. 3, 20. [3] Вих. 20, 12. [4] Притч. 13, 25. [5] 1 Пет. 2, 18. Кол. 3, 22. Тит. 2, 9. [8] 2 Кор. 5, 10. [9] Втор. 10, 17. 2 Пар. 19, 7. Іов. 34, 19. Прем. 6, 7. Сир. 35, 12. Гал. 2, 6. [11] Рим. 13, 12. 1 Сол. 5, 8. [12] Ін 12, 31; 14, 30. Еф. 2, 2.

вигляду темряви віку цього, проти духів злоби піднебесних.¹³ Для цього прийміть повну зброю Божу, щоб ви змогли протистояти в день злий і, все подолавши, вистояти.¹⁴ Отже, станьте, підперезавши стегна ваші істиною, і зодягнувшись у броню праведности,¹⁵ і взувши ноги в готовність благовістити мир;¹⁶ а понад усе візьміть щит віри, яким зможете погасити всі розпечені стріли лукавого;¹⁷ і шолом спасіння візьміть, і меч духовний, що є Слово Боже.
 234¹⁸ Усякою молитвою і благанням моліться у будь-який час духом, і дбайте про це саме з повною постійністю і благанням за всіх свя-

тих¹⁹ і за мене, щоб мені дано було слово устами моїми відкрито з дерзновенням звіщати таїну благовістування,²⁰ для якого я посол у кайданах, щоб я сміливо проповідував, як мені належить.

²¹ А щоб і ви знали про мої обставини і діла, про все сповістить вам Тихик, улюблений брат і вірний у Господі служитель,²² якого я і послав до вас для того самого, щоб ви довідалися про нас і щоб він утішив серця ваші.

²³ Мир браттям і любов з вірою від Бога і Отця і Господа Ісуса Христа.²⁴ Благодать з усіма, що незмінно люблять Господа нашого Ісуса Христа. Амінь.

ПОСЛАННЯ ДО ФИЛИП'ЯН СВЯТОГО АПОСТОЛА ПАВЛА

235¹ Павло і Тимофій, раби Ісуса Христа, всім святим у Христі Ісусі, що перебувають у Филипах, з єпископами і дияконами:² благодать вам і мир від Бога Отця нашого і Господа Ісуса Христа.

³ Дякую Богові моему при всякій згадці про вас,⁴ завжди у кожній молитві моїй про всіх вас, приносячи з радістю молитву мою,⁵ за вашу участь у благовістуванні від першого дня аж донині,⁶ будучи впевнений у тому, що той, хто почав у вас добре діло, вершитиме його аж до дня Ісуса Христа,⁷ як і належить мені думати про всіх вас, бо я маю вас у серці

у кайданах моїх, при захисті та утвердженні благовістя, вас усіх, як співучасників моїх у благодаті.

⁸ Бог – свідок, що я люблю всіх вас любов'ю Ісуса Христа⁹ і молюся за те, щоб любов ваша ще більше і більше зростала в пізнанні та всякому почутті,¹⁰ щоб, пізнаючи те, що краще, ви були чисті і не спіткнулися в день Христа,¹¹ наповнені плодами праведности Ісусом Христом, на славу і похвалу Богу.

¹² Бажаю, браття, аби ви знали, що те, що зі мною сталося, послужило більшому успіху благовістя,¹³ бо мое ув'язнення за

[14] Лк 12, 35. 1 Пет. 1, 13. [17] Іс. 59, 17. 1 Сол. 5, 8. Євр. 4, 12. [18] Лк 18, 1. Кол. 4, 2. [19] 2 Сол. 3, 1. [20] Діян. 21, 11. [21] Діян. 20, 4. Кол. 4, 7.

Глава 1. [3] 1 Сол. 1, 2. [6] Ін 6, 29. 1 Сол. 1, 3. [10] 1 Сол. 5, 23. [11] Мф 5, 16. Ін 15, 8. [13] Діян. 21, 11.

Христа стало відомим усій преторії та всім іншим,¹⁴ і більшість з братів у Господі, підбадьорившись кайданами моїми, почали сміливіше, безбоязно проповідувати слово Боже.¹⁵ Деякі, правда, через заздрощі і суперництво, а інші з доброї волі Христа проповідують.¹⁶ Одні з суперництва проповідують Христа не чисто, думаючи збільшити тягар кайданів моїх,¹⁷ а інші – з любови, знаючи, що я поставлений захищати благовістя.¹⁸ Але що до того? Як би не проповідували Христа, удавано або щиро, я їй тому радію і радітиму,¹⁹ бо знаю, що це послужить мені на спасіння за вашою молитвою і співдіянням Духа Ісуса Христа,²⁰ при впевненості й надії моїй, що я ні в чому не буду осоромлений, але при всякому дерзновенні і тепер, як і завжди, возвеличиться Христос у тілі моему, чи то життям, чи смертю.²¹ Бо для мене життя – Христос, і смерть – надбання.²² Якщо ж життя у плоті дає плід моему ділу, то не знаю, що обрати;²³ вабить мене те й інше: маю бажання визволитися і бути з Христом, бо це незрівнянно краще;²⁴ а залишатися в плоті потрібніше для вас.²⁵ І я певно знаю, що зостанусь і буду з усіма вами для вашого успіху й радості у вірі,²⁶ щоб похвала ваша у Христі Ісусі примножилася через мене, при моему другому приході до вас.²⁷ Тільки живіть достойно благовістя Христоваго, щоб мені, чи прийду я і по-

бачу вас, чи не прийду, чути про вас, що ви стоїте в одному дусі, змагаючись однодушно за віру євангельську.²⁸ Не лякайтесь ні в чому противників; це для них ознака погибелі, а для вас – спасіння. І це від Бога,²⁹ тому що вам дано ради Христа не тільки вірувати в Нього, але й страждати за Нього,³⁰ таким самим подвигом, який ви бачили в мені і нині чуєте про мене.

2 Отже, коли є яке втішення у Христі, коли є яка втіха любови, коли є яке єднання духу, коли є яке милосердя і жалісливість,² то доповніть мою радість: майте одні думки, майте ту саму любов, будьте однодушні та однодумні;³ нічого не робіть з суперництва або чванливости, але в покірності шануйте один одного вищим за себе.⁴ Не про себе тільки кожен турбуйтеся, але кожний і про інших,⁵ бо у вас повинні бути ті самі почування, як і в Христі Ісусі:⁶ Він, будучи образом Божим, не вважав за захват бути рівним Богові,⁷ але принизив Себе Самого, прийнявши образ раба, зробившись подібним до людей, і з вигляду став як чоловік;⁸ упокорив Себе, був слухняним аж до смерти, і смерти хресної.⁹ Тому і Бог звеличив Його і дав Йому ім'я вище над усяке ім'я,¹⁰ щоб перед іменем Ісуса схилилося всяке коліно небесних, земних і пекельних¹¹ і всякий язик сповідував, що Господь Ісус Христос у славу Бога Отця.

[14] Еф. 3, 13. [15] 2 Кор. 2, 17. [21] Гал. 2, 20. [23] 2 Кор. 5, 8. [26] 2 Кор. 1, 14. Флп 2, 16. [27] Еф. 4, 1. Кол. 1, 10. 1 Сол. 2, 12. [28] Лк 12, 4. [29] Діян. 5, 41. [30] 1 Сол. 2, 2.

Глава 2. [1] Кол. 3, 12. [2] Рим. 15, 5.

Флп 3, 16. [3] Лк 14, 11. Рим. 12, 10. [4] 1 Кор. 10, 24. [5] Мф 11, 29. [6] 2 Кор. 4, 4. Кол. 1, 15. [7] Пс. 21, 7. Іс. 49, 6. Мф 20, 28. [8] Мф 26, 39. Євр. 2, 17. [9] Мф 28, 18. Євр. 1, 4. [10] Іс. 45, 23. Рим. 14, 11. Одкр. 5, 14. [11] Ін 13, 13. 1 Кор. 8, 6.

241 ¹² Отже, улюблені мої, оскільки ви завжди були слухняні, не тільки в присутності моїй, але значно більше тепер, під час моєї відсутності, зі страхом і трепетом дбайте про своє спасіння; ¹³ тому що Бог створює в нас і хотіння, і діяння за Своїм благоволінням. ¹⁴ Усе робіть без нарікання й сумніву, ¹⁵ щоб вам бути бездоганними й чистими, дітьми Божими, непорочними серед непокірного й розбещеного роду, в якому ви сяєте, як світила у світі, ¹⁶ зберігаючи Слово життя, на похвалу мені в 242 день Христа, що я не даремно біг і не даремно трудився. ¹⁷ Та коли я і роблюся жертвою за жертву і служіння віри вашої, то радію і співрадію усім вам. ¹⁸ Про це саме і ви радійте і співрадійте мені.

¹⁹ Надіюсь же в Господі Ісусі незабаром прислати до вас Тимофія, щоб і я, довідавшись про ваші обставини, утішився духом. ²⁰ Бо я нікого не маю такого старанного, хто б так щиро турбувався про вас. ²¹ Бо всі шукають свого, а не того, що угодно Ісусу Христу. ²² А його вірність вам відома, бо він, як син батькові, служив мені у благовістуванні. ²³ Отже, я маю надію послати його негайно, як тільки дізнаюсь, що буде зі мною. 243 ²⁴ Я впевнений у Господі, що й сам скоро прийду до вас. ²⁵ А втім, я вважав за потрібне послати до вас Епафродита, брата і співробітника та сподвижника мого, а вашого посланника і служителя в потребі моїй, ²⁶ бо він дуже бажав бачити

всіх вас і тяжко тужив за тим, що до вас дійшла чутка про його хворобу. ²⁷ Бо він був смертельно хворий, але Бог помилував його, і не його тільки, але й мене, щоб не додалася мені печаль до печалі. ²⁸ Тому я скоріше послав його, щоб ви, побачивши його знову, зраділи і я був менше засмучений. ²⁹ Прийміть же його в Господі з усякою радістю і таких майте в пошані, ³⁰ бо він за діло Христове близький був до смерті, наражаючи на небезпеку життя, щоб доповнити ваш нестаток служіння мені.

3 Втім, браття мої, радуйтеся ²⁴⁴ у Господі. Писати про те саме для мене необтяжливо, а для вас повчально.

² Стережіться псів, стережіться лихих працівників, стережіться обрізання, ³ бо обрізання – ми, що служимо Богові духом і хвалимось Ісусом Христом, а не надіємось на плоть. ⁴ Хоч я можу надіятись і на плоть. Якщо хто інший думає надіятись на плоть, то я більше, ⁵ обрізаний восьмого дня, з роду Ізраїлевого, коліна Веніамінового, єврей з євреїв, за законом фарисей, ⁶ за ревністю – гонитель Церкви Божої, за правдою законною – непорочний. ⁷ Але те, що для мене було перевагою, заради Христа я вважав за ніщо. ⁸ Та і все я вважаю за ніщо заради переваги пізнання Христа Ісуса, Господа мого: для Нього я ²⁴⁵ від усього відмовився і все вважаю за сміття, щоб придбати

[13] 2 Кор. 3, 5. Євр. 13, 21. [14] 1 Пет. 4, 9. [15] Притч. 4, 18. Мф 5, 14. [16] Флп 4, 1. [17] 2 Тим. 4, 6. [19] Діян. 16, 1. [21] 1 Кор. 10, 24. [22] Діян. 16, 2. [29] 1 Сол. 5, 12.

Глава 3. [1] 2 Кор. 13, 11. [2] Іс. 56, 10. 2 Кор. 11, 13. [3] Єр. 4, 4. Рим. 2, 29. [5] Діян. 23, 6; 26, 5. [6] Діян. 8, 3. [8] Прем. 5, 3. Іс. 53, 11. Єр. 9, 24. Ін 17, 3. Кол. 2, 2.

Христа ⁹ і знайтись у Ньому не зі своєю праведністю, яка від закону, але з тією, що через віру в Христа, з праведністю від Бога за вірою; ¹⁰ щоб пізнати Його і силу воскресіння Його, і участь у стражданнях Його, уподібнюючись смерті Його, ¹¹ щоб досягти воскресіння мертвих. ¹² Кажу так не тому, що я вже досяг або вдосконалився, але прагну, чи не досягну я, як досяг мене Христос Ісус. ¹³ Браття, я не вважаю, що я вже досяг, а тільки, забуваючи те, що позаду, я пориваюсь вперед. ¹⁴ Прагну до мети, до почести вишнього покликання Божого в Христі Ісусі, ¹⁵ отже, хто з вас довершений, так повинен думати; якщо ж ви про щось інакше думаете, то і це Бог вам відкриє. ¹⁶ Втім, чого ми досягли, так і повинні думати і за тим правилом жити.

¹⁷ Наслідуйте, браття, мене і дивіться на тих, що діють за образом, який маєте в нас. ¹⁸ Багато тих, про кого я часто говорив вам, а тепер навіть із сльозами кажу, поведатся як вороги хреста Христового. ¹⁹ Кінець їхній – погибель, бог їхній – дерево, і слава їхня – в соромі, вони думають про земне. ²⁰ А наше життя – на небесах, звідкіля ми чекаємо і Спасителя, Господа нашого Ісуса Христа, ²¹ Який перемінить тіло смирення нашого так, що воно буде відповідне славному Тілу Його, силою, якою Він діє і підкоряє Собі все.

4 Отже, браття мої улюблені й жадані, радість і вінець мій, стійте так у Господі, улюблені.

² Благаю Євдію, благаю й Синтихію мислити те саме в Господі. ³ Так, благаю і тебе, щирий співробітнику, допомагай їм, тим, що в благовісті працювали разом зі мною і з Климентом та з іншими співробітниками моїми, чиї імена – в книзі життя.

⁴ Радійте завжди в Господі, і ще ²⁴⁷ кажу: радійте. ⁵ Лагідність ваша нехай буде відома всім людям. Господь близько. ⁶ Не турбуйтеся ні про що, але завжди в молитві та проханні з подякою відкривайте свої бажання перед Богом, ⁷ і мир Божий, який перевищує всякий розум, збереже серця ваші й помисли ваші в Христі Ісусі.

⁸ Нарешті, браття мої, що тільки істинне, що чесне, що справедливе, що чисте, що любе, що гідне слави, що тільки чеснота й похвала, про те помишляйте. ⁹ Чого ви навчилися, що прийняли й чули та бачили в мені, те виконуйте, – і Бог миру буде з вами.

¹⁰ Я дуже зрадів у Господі, що ²⁴⁸ ви вже знову почали турбуватися про мене; ви і раніше турбувались, але вам не сприяли обставини. ¹¹ Говорю не тому, що маю потребу, бо я навчився бути задоволеним тим, що в мене є, ¹² умію жити і в злиднях, вмію жити і в достатку; вчився всього і в усьому, насичуватись і терпіти голод, бути і в достатку, і в нестатках. ¹³ Усе

[9] Рим. 3, 22. Євр. 4, 3. [10] Рим. 6, 5; 8, 17. [12] 1 Кор. 13, 12. 1 Тим. 6, 12. [13] Лк 9, 62. [14] 1 Кор. 9, 24. [15] Євр. 5, 14. [16] Рим. 12, 16; 15, 5.1 Кор. 1, 10. [17] Флп 4, 9. 2 Сол. 3, 9. [19] 2 Пет. 2, 1. Рим. 16, 18. [20] Тит. 2, 13. Євр. 13, 14. [21] 1 Ін 3, 2. 1 Кор. 15, 42–44.

Глава 4. [1] 2 Кор. 1, 14. 1 Сол. 2, 19. [2] Флп 2, 2. [3] Вих. 32, 32. Лк 10, 20. Одкр. 3, 5. [5] Як. 5, 9. 1 Пет. 4, 7. [6] Мф 6, 25. 1 Тим. 2, 1. [7] Ін 14, 27. Кол. 3, 15. [8] Мф 5, 16. Рим. 13, 13. [9] Рим. 15, 33. [11] 1 Тим. 6, 6. [12] 2 Кор. 6, 10. [13] 2 Кор. 12, 9.

можу в Ісусі Христі, Який мене зміцнює. ¹⁴ А втім, ви добре зробили, взявши участь у моїй скорботі. ¹⁵ Ви знаєте, филип'яни, що з початку благовістя, коли я вийшов із Македонії, жодна церква не взяла участі у подаванні мені та прийманні мене, крім вас одних; ¹⁶ ви й до Солуня і раз і два присилали мені на потреби. ¹⁷ Кажу це не тому, що я шукав подаяння, але шукаю плоду, який примножується на користь вашу. ¹⁸ Я одержав усе і маю з достатком; я задоволений, одержавши від Епа-

фродита надіслане вами, як запашне куріння, жертву приемну, благоугодну Богові. ¹⁹ Бог мій нехай сповнить усяку потребу вашу, за багатством Своїм у славі, Христом Ісусом. ²⁰ Богові ж і Отцеві нашому слава на віки віків. Амінь.

²¹ Вітайте кожного святого у Христі Ісусі. Вітають вас усі браття, що перебувають зі мною. ²² Вітають вас усі святі, а найбільше з Кесаревого дому.

²³ Благодать Господа нашого Ісуса Христа з усіма вами. Амінь.

ПОСЛАННЯ ДО КОЛОСЯН СВЯТОГО АПОСТОЛА ПАВЛА

249 **1** Павло, з волі Божої апостол Ісуса Христа, і Тимофій брат, ² святим, що перебувають у Колосах, і вірним браттям у Христі Ісусі: ³ благодать вам і мир від Бога Отця нашого і Господа Ісуса Христа. Дякуємо Богові й Отцеві Господа нашого Ісуса Христа, завжди молячись за вас, ⁴ почувши про віру вашу в Христа Ісуса та про любов до всіх святих, ⁵ у надії на уготоване вам на небесах, про що ви раніше чули в правдивому слові благовістя, ⁶ яке перебуває у вас, як у всьому світі, та приносить плід і зростає, як між вами, від того дня, коли ви почувли і пізнали благодать Божу в істині, ⁷ як і навчилися від Епафраса, улюбленого співпрацівника нашого, вірного для вас служи-

теля Христового, ⁸ який і сповістив нас про вашу любов у душі.

⁹ Тому і ми від цього дня, як почувли про це, не перестаємо молитися за вас і просити, щоб ви наповнювалися пізнанням волі Його, в усякій премудрості й розумінні духовному, ¹⁰ щоб поводитися достойно Бога, у всьому догоджаючи Йому, приносячи плід у всякому доброму ділі та зростаючи у пізнанні Бога, ¹¹ зміцнюючись усякою силою за могутністю слави Його, в усякому терпінні й великодушності з радістю, ¹² дякуючи Богові й Отцеві, Який покликав нас до участі у спадщині святих у світлі, ¹³ визволив нас від влади темряви і ввів у Царство улюбленого Сина Свого, ¹⁴ у Якому ми маємо відкуплення Кров'ю

[17] 2 Кор. 12, 14. [19] Пс. 22, 1. Еф. 3, 16.
Глава 1. [3] Флп 1, 3. [4] Євр. 6, 10.
[6] Мф 13, 8. Ін 15, 16. [9] Рим. 12, 2.

[10] Еф. 4, 1. Флп 1, 27. 1 Сол. 2, 12. [11] Діян. 5, 41. [12] Діян. 26, 18. [13] Мф 3, 17. Євр. 2, 15. [14] Рим. 3, 25.

Його і прощення гріхів,¹⁵ Який є образ Бога невидимого, народжений раніше всякого створіння;¹⁶ бо Ним створено все, що на небесах і що на землі, видиме і невидиме; чи престоли, чи господства, чи начальства, чи влади, – усе Ним і для Нього створено;¹⁷ і Він є раніш усього, і все Ним стоїть.

251 ¹⁸ І Він є глава тіла Церкви; Він – початок, первісток із мертвих, щоб мати Йому в усьому першість,¹⁹ бо благоугодно було Отцю, щоб у Ньому була вся повнота²⁰ і щоб через Нього примирити з Собою все, умиротворивши через Нього, Кров'ю хреста Його, і земне, і небесне.²¹ І вас, що були колись відчуженими і ворогами, за схильністю до лихих діл,²² нині примирив у тілі Плоті Його, смертю Його, щоб поставити вас святими й непорочними і невинними перед Собою,²³ коли тільки перебуваєте твердими і непохитними у вірі і не відпадаєте від надії благовістя, яке ви чули, яке сповіщено у всьому створінні піднебесному, якому я, Павло, зробився служителем.

252 ²⁴ Нині я радію в стражданнях моїх за вас і поповною нестачу у плоті моїй скорбот Христових за Тіло Його, яке є Церква,²⁵ котрої я зробився служителем за домоведенням Божим, дорученим мені для вас, щоб виконати слово Боже,²⁶ тайну, заховану від віків і родів, нині ж відкрити святим Його,²⁷ яким Бог зволив показа-

ти, яке багатство слави в тайні цій для язичників, бо вона є Христос у вас, надія слави,²⁸ Якого ми проповідуємо, наставляючи всяку людину та навчаючи всякої премудрости, щоб показати кожну людину довершеною в Христі Ісусі;²⁹ для чого я і працюю і змагаюся силою Його, що діє в мені могутньо.

2 Бажаю, щоб ви знали, який 253
подвиг я маю заради вас і заради тих, котрі в Лаодикії та Іераполі, і ради всіх, хто не бачив обличчя мого у плоті,² щоб утішилися їхні серця, з'єднані в любові для всякого багатства досконалого розуміння, для пізнання тайни Бога і Отця і Христа,³ в Якому заховані всі скарби премудрости й відання.⁴ Це я кажу для того, щоб хто-небудь не обманув вас улесливими словами;⁵ бо я, хоч і відсутній тілом, але духом перебуваю з вами і радію, коли бачу благоустрій і твердість вашої віри у Христа.⁶ Тому, як ви прийняли Христа Ісуса Господа, так і ходіть у Ньому,⁷ будучи укорінені і утверджені в Ньому та зміцнені у вірі, як ви навчені, збагачуючись у ній із подякою.

⁸ Глядіть, браття, щоб хто не 254
звabив вас філософією й марною оманною, за переказом людським, за стихіями світу, а не за Христом;⁹ бо в Ньому живе уся повнота Божества тілесно,¹⁰ і ви маєте повноту в Ньому, Який є глава всякого начальства і влади.

[15] Притч. 8, 22. Євр. 1, 3. [16] Ін 1, 3. Еф. 3, 9. Євр. 1, 2. [17] Ін 1, 1. [18] Рим. 8, 29. 1 Кор. 15, 20. Еф. 1, 22. [19] Кол. 2, 9. [20] Іс. 9, 6. Лк 2, 14. [22] Лк 1, 75. Рим. 5, 10. 1 Кор. 1, 2. Еф. 1, 4. Тит. 2, 14. [24] Рим. 5, 3. [25] 1 Кор. 4, 1; 9, 17. [26] Рим. 14, 24. Еф. 3, 9. [27] Рим. 9,

23. Еф. 3, 17. [28] 2 Кор. 11, 2. [29] 1 Кор. 15, 10. Флп 2, 13.

Глава 2. [2] Флп 3, 8. [3] 1 Кор. 1, 30. [5] 1 Кор. 5, 3. [7] 1 Кор. 1, 5. Еф. 3, 17. [8] Еф. 5, 6. Євр. 13, 9. [9] Ін 1, 14. Кол. 1, 19. [10] Еф. 1, 22.

255 **11** В Ньому ви і обрізані неруко-
творним обрізанням, стягненням
гріховної плоті, обрізанням Хрис-
товим; **12** будши поховані з ним у
хрещенні, в Ньому ви і співвос-
кресли вірою в силу Бога, Який
255 воскресив Його з мертвих, **13** і вас,
що були мертві в гріхах і в необ-
різанні плоті вашої, оживив ра-
зом із Ним, простивши нам усі
гріхи, **14** знищивши вченням руко-
писання, що було про нас і проти
нас, і Він узяв його з середовища
і прибав до хреста; **15** забравши
сили у начальств і властей, влад-
но вивів їх на ганьбу, подолавши
їх Собою.

16 Отже, хай ніхто не осуджує
вас за їжу або питво, чи за яке
свято, або за новий місяць, або
за суботу: **17** це – тінь майбутньо-
го, а тіло у Христі. **18** Нехай ніхто
не зваблює вас самовільною сми-
ренномудрістю та служінням ан-
гелів, втручаючись у те, чого не
бачив, безрозсудно величаючись
тілесним своїм розумом **19** і не три-
маючись голови, від якої все тіло,
з'єднуване і зміцнюване суглоба-
256 ми та зв'язками, росте зростом
256 Божим. **20** Отже, якщо ви з Хрис-
том померли для стихій світу, то
для чого ви, як ті, що живуть у
світі, дотримуєтесь постанов: **21** не
доторкайся, не споживай, не зай-
май **22** все ници вживанням – за
заповідями та вченням людським.
23 Воно має тільки вигляд мудрос-
ти в самовільному служінні, сми-
ренномудрості та виснаженні тіла,

але не має будь-якого значення,
крім хіба насичення плоті.

3 Отже, якщо ви воскресли з
Христом, вишніх шукайте, де
Христос сидить праворуч Бога, **2** про
горне помишляйте, а не про зем-
не. **3** Бо ви померли, і життя ваше
сховано з Христом у Бозі; **4** коли **257**
ж з'явиться Христос, життя ваше,
тоді ви з'явитесь з Ним у славі.

5 Отже, умертвіть земні члени
ваші: блуд, нечистоту, пристрасть,
злу похоть і користолоубство, що
є ідолослужіння, **6** за них гнів Бо-
жий іде на синів противлення,
7 серед яких і ви колись ходили,
коли жили поміж ними. **8** А тепер
ви відкладіть усе: гнів, лютість,
злість, лихослів'я, лайливість уст
ваших; **9** не говоріть неправди
один одному, скинувши стародав-
ню людину з ділами її **10** та вдяг-
нувшись у нову, яка оновлюється
в пізнанні за образом Творця її,
11 де немає ні елліна, ні юдея, ні
обрізання, ні необрізання, варва-
ра, скіфа, раба, вільного, але все
і у всьому Христос.

12 Отже, вдягніться, як обрані **258**
Божі, святі та улюблені, в милосер-
дя, благість, смиренномудрість,
лагідність, довготерпіння, **13** по-
ступаючись один одному і проща-
ючи взаємно, коли хто на кого має
скаргу: як Христос простив вас,
так і ви. **14** Більш за все вдягніться
в любов, яка є сукупністю довер-
шеності. **15** І нехай панує в серцях
ваших мир Божий, до якого ви й
покликані в одному тілі, і будьте

[11] Рим. 2, 29. Гал. 3, 27. [12] Рим. 6, 4.
Еф. 1, 19. [13] Еф. 2, 1. [14] Еф. 2, 15.
[15] Еф. 4, 8. Євр. 2 14. [16] Рим. 14, 6.
[17] Євр. 10, 1. [18] 2 Кор. 11, 14. [19]
Еф. 4, 15. [20] Рим. 7, 4. [22] Іс. 29, 13.
Мф 15, 9.

Глава 3. [1] Мк 16, 19. Рим. 8, 34. [2]

Флп 3, 20. [3] Рим. 8, 24. Гал. 2, 20. [4]
1 Ін 3, 2. Флп 3, 21. [5] Еф. 5, 3. [6]
1 Кор. 6, 9 [8] Рим. 6, 4. Еф. 4, 22. Євр.
12, 1. [9] Лев. 19, 11. Еф. 4, 25. [10] Бут.
1, 27; 5, 1; 9, 6. Еф. 4, 24. [11] Гал. 6, 15.
[12] Еф. 4, 32. [13] Мф 6, 14. Рим. 13, 8;
15, 1. [15] Еф. 4, 3. Флп 4, 7.

вдячні. ¹⁶ Слово Христове нехай оселяється у вас щедро, з усякою премудрістю, навчайте і наставляйте один одного псалмами, славослів'ям і піснями духовними, в благодаті співаючи в серцях ваших **259** Господеві. ¹⁷ І все, що ви робите, словом чи ділом, усе робіть в ім'я Господа Ісуса Христа, дякуючи через Нього Богові й Отцеві.

¹⁸ Жінки, слухайте чоловіків своїх, як личить у Господі. ¹⁹ Чоловіки, любіть своїх жінок і не будьте до них суворі. ²⁰ Діти, будьте слухняні батькам вашим у всьому, бо це благоугодне Господеві. ²¹ Батьки, не роздратовуйте дітей ваших, щоб вони не падали духом. ²² Раби, слухайте в усьому господарів ваших за плоттю, не для очей тільки прислужуючи їм, як чоловікоугодники, але в простоті серця, боячись Бога. ²³ І все, що робите, робіть від душі, як для Господа, а не для людей, ²⁴ знаючи, що в нагороду від Господа одержите спадок, бо ви служите Господу Христу. ²⁵ А хто кривду вчинить, той кривду й одержить, без огляду на особу.

4 Господарі, віддавайте рабам належне і справедливе, знаючи, що і ви маєте Господа на небесах.

260 ² Будьте постійні в молитві, пильнуючи в ній із подякою. ³ Моліться також і за нас, щоб Бог відчинив нам двері для слова, звіщати тайну Христову, за яку я і в кайданах, ⁴ щоб я відкрив її, як належить мені звіщати. ⁵ І з зовнішніми поведітьесь розсудливо, користуючись часом. ⁶ Слово ваше

нехай буде завжди з благодаттю, сіллю приправлене, щоб ви знали, як відповідати кожному.

⁷ Про мене все скаже вам Тихик, улюблений брат і вірний служитель та співпрацівник у Господі, ⁸ якого я послав до вас для того, щоб він довідався про ваші обставини і втішив серця ваші, ⁹ з Онисимом, вірним і улюбленим братом нашим, який від вас. Вони розкажуть вам про те, що діється тут.

¹⁰ Вітає вас Аристарх, ув'язнений разом зі мною, і Марк, племінник Варнави (про якого ви дістали накази: якщо прийде до вас, прийміть його), ¹¹ також Ісус, прозваний Юстом, обидва з обрізаних. Вони – єдині співпрацівники для Царства Божого, що були мені відрадою. ¹² Вітає вас Епафрас ваш, раб Ісуса Христа, який завжди дбає про вас у молитвах, щоб ви перебували довершеними і наповненими всім, що угодне Богові. ¹³ Свідчу про нього, що він має велику ревність і турботу про вас і про тих, що перебувають у Лаодикії та Іераполі. ¹⁴ Вітає вас Лука, лікар улюблений, і Димас. ¹⁵ Вітайте братів із Лаодикії і Німфана та домашню церкву його.

¹⁶ Коли це послання прочитає у вас, то зробіть так, щоб воно було прочитане і в Лаодикійській церкві, а те, що в Лаодикії, прочитайте і ви.

¹⁷ Скажіть Архипові: гляди, щоб ти виконав служіння, яке ти прийняв у Господі.

¹⁸ Привітання моєю рукою, Павловою. Пам'ятайте мої кайдани. Благодать з усіма вами. Амінь.

[16] Еф. 5, 19. [17] Євр. 13, 15. [18] Еф. 5, 22. [19] 1 Пет. 3, 7. [20] Еф. 6, 1. [22] 1 Пет. 2, 18. Еф. 6, 5. Тит. 2, 9. [25] Діян.

10, 34. Еф. 6, 9.

Глава 4. [2] Лк 18, 1. Еф. 6, 18. [3] 1 Кор. 16, 9. [5] Еф. 5, 15. [6] Еккл. 10, 12.

ПЕРШЕ ПОСЛАННЯ ДО СОЛУНЯН СВЯТОГО АПОСТОЛА ПАВЛА

262 **1** Павло, і Силуан, і Тимофій – церкві Солунській в Бозі Отці і Господі Ісусі Христі: благодать вам і мир від Бога Отця нашого і Господа Ісуса Христа.

² Завжди дякуємо Богові за всіх вас, згадуючи про вас у молитвах наших, ³ безперестанно пам'ятаючи про ваше діло віри, і труд любови, і терпіння уповання на Господа нашого Ісуса Христа перед Богом і Отцем нашим, ⁴ знаючи обрання ваше, улюблені Богом браття; ⁵ тому що наше благовістування у вас було не лише в слові, але і в силі, і у Святому Дусі, і з багатьма свідченнями, як ви самі знаєте, які ми були між вами для вас. **263** ⁶ І ви стали наслідувачами нам і Господеві, прийнявши слово при багатьох скорботах з радістю Духа Святого, ⁷ так що ви стали зразком для всіх віруючих у Македонії та Ахайї. ⁸ Бо від вас рознеслося слово Господнє не тільки в Македонії та Ахайї, але і в усякому місці пройшла слава про віру вашу в Бога, так що не треба нам говорити про це. ⁹ Бо вони самі звіщають про нас, яким був наш вхід до вас, і як ви навернулися до Бога від ідолів, щоб служити Богові Живому і істинному ¹⁰ і чекати з небес Сина Його, Якого Він воскресив з мертвих, Ісуса, що визволяє нас від майбутнього гніву.

2 Ви самі знаєте, браття, про **264** наш вхід до вас, що він не був даремний; ² але, спершу постраждавши і зазнавши зневаги в Филиппах, як ви знаєте, ми насмілились у Богові нашому проповідувати вам благовістя Боже з великим подвигом. ³ Бо в нашому вченні нема ні омани, ні нечистих спонукань, ні лукавства; ⁴ але, оскільки Бог визнав нас гідними, щоб доручити нам благовістування, то ми так і говоримо, догоджаючи не людям, а Богові, Який випробує серця наші. ⁵ Бо ніколи не було в нас перед вами ні слова омани, як ви знаєте, ні користи: Бог свідок! ⁶ Не шукаємо слави людської ні від вас, ні від інших: ⁷ ми могли прийти з поважністю, як апостоли Христові, але були тихі серед вас, як годувальниця, що ніжно поводитьься з дітьми своїми. ⁸ Так ми, з прихильности до вас, зажадали передати вам не тільки благовістя Боже, але й душі наші, тому що ви стали нам любі. **265** ⁹ Бо ви пам'ятаєте, браття, труд наш і подвиг: вночі і вдень працюючи, щоб не обтяжити кого з вас, ми проповідували благовістя Боже. ¹⁰ Свідки ви і Бог, як свято і праведно та бездоганно ми поводитись серед вас, віруючих, ¹¹ тому що ви добре знаєте, як кожного з вас, мов батько дітей своїх, ¹² ми просили і перекону-

Глава 1. [1] Діян. 16, 1. Гал. 1, 3. [2] Флп 1, 3. 2 Сол. 1, 3. [3] Діян. 17, 4. [5] Рим. 15, 19. [6] Флп 3, 17. [10] Ос. 13, 14. Глава 2. [2] Діян. 16, 22. [3] 2 Кор. 2,

17. [4] Єр. 17, 10. [7] 2 Тим. 2, 24. [9] Діян. 18, 3. 1 Кор. 4, 12. 2 Сол. 3, 8. [12] Еф. 4, 1. Флп 1, 27. Кол. 1, 10.

вали та благали діяти достойно Бога, Який покликав вас у Своє Царство і славу.

¹³ Тому і ми безперестанно дякуємо Богові, що, прийнявши від нас почуте Слово Боже, ви прийняли його не як слово людське, а як Слово Боже, яким воно є *істинно*, яке і діє у вас, віруючих.

266 ¹⁴ Бо ви, браття, стали наслідувачами церков Божих у Христі Ісусі, які знаходяться в Юдеї, бо і ви те саме перетерпіли від своїх єдиноплемінників, що й ті від юдеїв, ¹⁵ які вбили і Господа Ісуса і Його пророків, і нас вигнали, і Богові не догоджають, і всім людям противляться, ¹⁶ які забороняють нам говорити язичникам, щоб спаслися, і через це поповнюють завжди міру гріхів своїх; та наближається на них гнів до кінця.

¹⁷ Ми ж, браття, розлучившись із вами на короткий час лицем, а не серцем, ще з більшим бажанням прагнули побачити лице ваше. ¹⁸ І тому ми, я, Павло, і один раз і вдруге хотіли прийти до вас, та перешкодив нам сатана. ¹⁹ Бо хто наша надія, або радість, або вінець похвали? Хіба і не ви перед Господом нашим Ісусом Христом у прищестя Його? ²⁰ Бо ви – слава наша і радість.

3 І тому, не стерпівши більше, ми захотіли зостатися в Афінах одні ² і послали Тимофія, брата нашого і служителя Божого та співпрацівника нашого у благовістуванні Христовому, щоб утвердити вас і втішити у вірі вашій, ³ щоб ніхто не похитнувся в скорботах цих: бо ви самі знаєте,

що нам так судилося. ⁴ Бо ми й тоді, коли були у вас, передрікали вам, що маємо страждати, як і сталося, і ви знаєте. ⁵ Тому і я, не стерпівши більше, послав довідатися про віру вашу, щоб часом не спокусив вас спокусник і не став марним труд наш. ⁶ Тепер же, коли прийшов до нас від вас Тимофій і приніс нам добру звістку про віру і любов вашу, і що ви завжди маєте добру пам'ять про нас, бажаючи нас бачити, як і ми вас, ⁷ то ми, при всій скорботі і нужді нашій, втішались за вас, браття, заради вашої віри; ⁸ бо тепер ми живі, коли ви перебуваєте в Господі. ⁹ Яку подяку ми 268 можемо скласти Богові за вас, за всю радість, якою радіємо за вас перед Богом нашим, ¹⁰ і вночі і вдень якнайревніше молячись, щоб побачити лице ваше і довершити те, чого не вистачило віри вашій? ¹¹ Сам же Бог і Отець наш і Господь наш Ісус Христос нехай і направить шлях наш до вас. ¹² А вас Господь нехай виповнить і збагатить любов'ю один до одного і до всіх, як і наша є до вас, ¹³ щоб утвердити серця ваші непорочними у святині перед Богом і Отцем нашим, у прищестя Господа нашого Ісуса Христа з усіма святими Його. Амінь.

4 Тим-то, браття, просимо і 269 благаємо вас Христом Ісусом, щоб ви, прийнявши від нас, як належить вам поводитись і догоджати Богові, у тому ще більше зростали, ² бо ви знаєте, які заповіді ми дали вам від Господа Ісуса. ³ Бо воля Божа є святість ваша,

[14] Євр. 10, 34. [15] Мф 23, 34. [19] 2 Кор. 1, 14. [20] Флп 4, 1.

Глава 3. [2] Діян. 16, 1. [3] 2 Тим. 3,

12. [10] Рим. 1, 10. [13] 1 Кор. 1, 8. Флп 1, 10. 1 Сол. 5, 23.

Глава 4. [1] Флп 1, 27. [3] Рим. 6, 22; 12, 2.

щоб ви стримувалися від блуду; ⁴ щоб кожний із вас міг утримувати свій посуд у святості й честі, ⁵ а не в пристрасті похитливій, як язичники, що не знають Бога; ⁶ щоб ви ні в чому не поводились із братом своїм протизаконно і користолюбно; тому що Господь – месник за це все, як і раніш ми говорили вам і свідчили. ⁷ Бо покликав нас Бог не до нечистоти, а до святости. ⁸ Отже, непокірливий непокірний не людині, а Богові, Який і дав нам Духа Свого Святого.

⁹ Про братолюбність же нема потреби писати вам; бо ви самі навчені Богом любити один одного, ¹⁰ бо ви так і поводитесь із усіма братами по всій Македонії. Благаємо ж вас, браття, досягати більшого ¹¹ і старанно дбати про те, щоб жити спокійно, робити своє діло і працювати своїми власними руками, як ми наказували вам: ¹² щоб ви поводилися благоприсойно перед зовнішніми і ні в чому не мали нестачі.

270 ¹³ Не хочу ж, браття, лишати вас у незнанні про померлих, щоб ви не сумували, як інші, що не мають надії. ¹⁴ Бо коли ми віруємо, що Ісус помер і воскрес, то й померлих в Ісусі Бог приведе з Ним. ¹⁵ Бо це говоримо вам словом Господнім, що ми, які живемо і залишимося до пришествя Господнього, не попередимо померлих, ¹⁶ тому що сам Господь у час сповіщення, при голосі архангела і сурми Божої, зійде з неба, і

мертві у Христі воскреснуть раніш; ¹⁷ потім ми, що лишилися живими, разом з ними будемо піднесені на хмарах назустріч Господеві у повітря і так завжди з Господом будемо. ¹⁸ Отже, втішайте один одного цими словами.

5 Про часи ж і терміни, браття, **271** нема потреби вам писати, ² бо ви самі достовірно знаєте, що день Господній так прийде, як злодій уночі. ³ Бо коли говоритимуть: “мир і безпека”, тоді несподівано прийде на них погибель, подібно як біль тієї, що носить в утробі, і не уникнуть. ⁴ Але ви, браття, не в темряві, щоб день застав вас, як злодій; ⁵ бо всі ви – сини світла і сини дня: ми – не сини ночі, ані темряви. ⁶ Отже, не будемо спати, як і інші, а пильнуймо і будьмо тверезі. ⁷ Бо ті, що сплять, вночі сплять, і ті, що упиваються, вночі упиваються. ⁸ Ми ж, будучи синами дня, будьмо тверезі, одягнувшись у броню віри й любови та в шолом надії на спасіння, ⁹ тому що Бог визначив нас **272** не для гніву, а на одержання спасіння через Господа нашого Ісуса Христа, ¹⁰ Який помер за нас, щоб ми, чи пильнуємо, чи спимо, жили разом з Ним. ¹¹ Тому втішайте один одного і повчайте один одного, як ви і робите.

¹² Просимо ж вас, браття, поважати тих, що трудяться у вас, і предстоятелів ваших у Господі, і тих, що наставляють вас, ¹³ і шанувати їх з великою любов'ю за діло їхнє; будьте в мирі між собою.

[4] 1 Кор. 6, 18. [6] 1 Тим. 6, 10. [7] 1 Кор. 1, 2. Еф. 1, 4. [8] Лк 10, 16. 1 Кор. 2, 10. [9] Ін 13, 34; 15, 12. 1 Ін 3, 11. [11] Еф. 4, 28. 2 Сол. 3, 10. [12] Рим. 13, 13. [14] 1 Кор. 15, 20. [15] 1 Кор. 15, 51. [16] Мф. 24, 31. 2 Сол. 1, 7. [17] Ін 14, 3; 17, 24.

Глава 5. [1] Діян. 1, 7. [2] Мф 24, 43. 2 Пет. 3, 10. Одкр. 3, 3; 16, 15. [3] Лк 21, 35. [5] Рим. 13, 12. [6] Мф 24, 42. [8] Іс. 59, 17. Еф. 6, 14. [9] 2 Сол. 2, 14. [10] Рим. 14, 9.

273 ¹⁴ Благаємо вас також, браття: наставляйте на розум безчинних, втішайте малодушних, підтримуйте немічних, будьте довготерплячі до всіх. ¹⁵ Пильнуйте, щоб хто кому не відплачував злом за зло; але завжди дбайте про добро один одному і всім. ¹⁶ Завжди радійте. ¹⁷ Безперестанно моліться. ¹⁸ За все дякуйте: бо така щодо вас воля Божа у Христі Ісусі. ¹⁹ Духа не вгашайте. ²⁰ Пророцтва не зневажайте. ²¹ Все досліджуйте, доброго тримайтеся. ²² Утримуйтесь

від усякого зла. ²³ Сам же Бог миру нехай освятить вас у всій повноті, і ваш дух, і душа, і тіло у всій цілості нехай збережеться непорочно на пришествя Господа нашого Ісуса Христа. ²⁴ Вірний, Хто кличе вас, Який і сотворить це. ²⁵ Браття! Моліться за нас.

²⁶ Вітайте всіх братів цілуванням святим. ²⁷ Заклинаю вас Господом прочитати це послання всім святим браттям.

²⁸ Благодать Господа нашого Ісуса Христа з вами. Амінь.

ДРУГЕ ПОСЛАННЯ ДО СОЛУНЯН СВЯТОГО АПОСТОЛА ПАВЛА

274 **1** Павло, і Силуан, і Тимофій – Солунській церкві в Богові Отці нашому і Господі Ісусі Христі: ² благодать вам і мир від Бога Отця нашого і Господа Ісуса Христа. ³ Завжди по справедливості ми повинні дякувати Богові за вас, браття, тому що зростає віра ваша і примножується любов кожного один до одного між усіма вами, ⁴ так що ми самі хвалимося вами у церквах Божих, терпінням вашим і вірою в усіх гоніннях і скорботах, які ви зносите ⁵ на доказ того, що буде праведний суд Божий, щоб вам сподобитися Царства Божого, задля якого і страждаєте. ⁶ Бо праведно перед Богом – відплатити скорботою тим, що кривдять вас, ⁷ а вам, скривдженим, – вірадою разом із нами в

явлення з неба Господа Ісуса з ангелами сили Його, ⁸ Який у полум'яному вогні здійснює помсту тим, які не пізнали Бога і не підкоряються благовістуванню Господа нашого Ісуса Христа, ⁹ які приймуть кару, вічну погибель, від лиця Господнього і від слави могутности Його, ¹⁰ коли Він прийде прославитись у святих Своїх і з'явиться дивним в день той у всіх, хто увірував, бо ви повірили нашому свідченню. ¹¹ За це і молимося завжди за вас, щоб Бог наш сподобив вас бути гідними покликання і здійснив усяке благовоління благости і діло віри в силі, ¹² щоб прославилось ім'я Господа нашого Ісуса Христа у вас і ви в Ньому з благодаті Бога нашого і Господа Ісуса Христа.

[14] Гал. 6, 2. [15] Притч. 17, 13. Мф 5, 39. 1 Пет. 3, 9. Рим. 12, 17. [17] Лк 18, 1. Кол. 4, 2. [20] 1 Кор. 14, 1. [21] 1 Ін 4, 1. [23] 1 Сол. 3, 13. [24] 1 Кор. 1, 9. [25]

Кол. 4, 3.

Глава 1. [3] 1 Сол. 1, 2. [5] Рим. 8, 17. [6] Рим. 2, 8 [8] Євр. 12, 29.

275 **2** Благаємо ж вас, браття, щодо пришествия Господа нашого Ісуса Христа і нашого зібрання до Нього, ² не спішити вагатися розумом і не тривожитися ні від духу, ні від слова, ні від послання, ніби нами надісланого, неначе вже настає день Христов. ³ Нехай ніхто не спокусить вас ніяк: бо день той не прийде, поки не прийде раніш відступлення і не відкриється чоловік гріха, син погібелі, ⁴ який противиться і звеличується над усім, що зветься Богом, або святинею, так що в храмі Божому сяде він, як Бог, і за Бога себе видаватиме. ⁵ Хіба не пам'ятаєте, як я, ще перебуваючи у вас, говорив вам це? ⁶ І тепер ви знаєте, що утримує його від того, щоб з'явитися в свій час. ⁷ Бо таємниця беззаконня вже діє, тільки не здійсниться доти, доки не буде вилучений із середовища той, що утримує тепер. ⁸ І тоді відкриється беззаконник, якого Господь Ісус уб'є духом уст Своїх і знищить явленням пришествия Свого. ⁹ Його ж пришествя, за дією сатани, буде з усякою силою і знаменням та чудесами неправдивими, ¹⁰ і з усякою оманю неправди тих, які гинуть за те, що вони не прийняли любови істини для свого спасіння. ¹¹ І за це пошле їм Бог дію омани, так що вони віритимуть неправді, ¹² і відтак будуть засуджені всі, що не увірували істині, а полюбили неправду.

276 ¹³ Ми ж повинні завжди дякувати Богові за вас, улюблені Господом браття, що Бог від почат-

ку, через освячення Духа і віру в істину, обрав вас на спасіння, ¹⁴ до якого ви і покликані благовістуванням нашим для досягнення слави Господа нашого Ісуса Христа.

¹⁵ Отже, браття, стійте і тримайтеся передань, яких ви навчилися чи то словом, чи то посланням нашим. ¹⁶ Сам же Господь наш Ісус Христос і Бог і Отець наш, Який полюбив нас і дав утішення вічне і добру надію в благодаті, ¹⁷ нехай утішить ваші серця і нехай утвердить вас у всякому слові й доброму ділі.

3 Отже, моліться за нас, браття, щоб слово Господне ширилося й славилось, як і у вас, ² і щоб нам визволитися від непорядних та лукавих людей, бо не в усіх є віра. ³ Але вірний Господь, Який укріпить вас і збереже від лукавого. ⁴ Уповаємо ж на Господа щодо вас, що ви робите і будете робити те, що ми повеліваємо вам. ⁵ Господь же нехай направить серця ваші на любов Божу і на терпіння Христове.

⁶ Заповідаємо ж вам, браття, ²⁷⁷ ім'ям Господа нашого Ісуса Христа, віддалятися від усякого брата, який поводитьсь безчинно, а не за переданням, яке прийняли від нас, ⁷ бо ви самі знаєте, як належить вам наслідувати нас, бо ми у вас не безчинствували, ⁸ ні в кого не їли хліба дарма, але були в труді і подвизі вночі і вдень, щоб не обтяжити кого з вас, — ⁹ не те щоб ми не мали влади, але щоб себе самих дати вам на зразок, щоб ви наслідували нас. ¹⁰ Бо коли

Глава 2. [3] Мф 24, 4. Мк 13, 5. Лк 21, 8. Еф. 5, 6 [4] Дан. 11, 36. Одкр. 13, 1. [7] Діян. 20, 29. [8] Іс. 11, 4. 1 Ін 2, 18. Одкр. 19, 15. [11] 3 Цар. 22, 22. Мф 24, 24.

Глава 3. [1] Еф. 6, 19. [3] Ін 17, 15. [7] 1 Кор. 11, 1. 1 Сол. 4, 12. [8] Діян. 20, 34. 1 Кор. 4, 12. 1 Сол. 2, 9. [9] 1 Кор. 4, 16. [10] Бут. 3, 19.

ми були у вас, то заповідали вам таке: якщо хто не хоче трудитися, то нехай і не їсть. ¹¹ Та чуємо, що деякі у вас поводять себе безчинно, нічого не роблять, тільки метушаться. ¹² Таких наставляємо і переконаємо Господом нашим Ісусом Христом, щоб вони, безмовно працюючи, їли свій хліб. ¹³ Ви ж, браття, не сумуйте, роблячи добро. ¹⁴ Коли ж хто не послухає слова нашого в цьому посланні,

того майте на увазі і не знайтеся з ним, щоб присоромити його. ¹⁵ Тільки не майте його за ворога, а наставляйте на розум, як брата. ¹⁶ Сам же Господь миру нехай дасть вам мир завжди в усьому. Господь з усіма вами!

¹⁷ Вітання моєю рукою, Павлово, що є ознакою у кожному посланні; пишу я так: ¹⁸ благодать Господа нашого Ісуса Христа з усіма вами. Амін.

ПЕРШЕ ПОСЛАННЯ ДО ТИМОФІЯ СВЯТОГО АПОСТОЛА ПАВЛА

278 **1** Павло, апостол Ісуса Христа за повелінням Бога, Спасителя нашого, і Господа Ісуса Христа, надії нашої, ² Тимофієві, істинному синові у вірі: благодать, милість, мир від Бога Отця нашого і Христа Ісуса, Господа нашого.

³ Йдучи до Македонії, я просив тебе залишитися в Ефесі і умовляти деяких, щоб вони не навчали іншого ⁴ і не займалися байками та нескінченними родоводами, які більше викликають суперечки, ніж Боже утвердження у вірі. ⁵ Метою ж умовляння є любов від щирого серця і доброї совісти та нелицемірної віри, ⁶ від чого відступивши, деякі вдалися до марнослів'я, ⁷ бажаючи бути законовчителями, але не розуміють ні того, про що говорять, ні того, що стверджують. ⁸ А ми знаємо, що закон добрий, якщо хто

законно вживає його, ⁹ знаючи, що закон призначений не для праведника, а для беззаконних і непокірних, нечестивих і грішників, неправедних і нечистих, для кривдників батька і матері, для людинобивць, ¹⁰ для блудників, мужоложців, розбійників, наклепників, скотоложців, неправдомовців, клятвoporушників та для всіх, що противляться здоровому вченню, ¹¹ за славним благовістям блаженного Бога, яке мені довірене.

¹² Дякую Христу Ісусу, Господеві нашому, Який дав мені силу, що Він визнав мене вірним, поставивши на служіння, ¹³ мене, колишнього хулителя, і гонителя, і кривдника, але помилуваного тому, що так чинив за невіданням, у невірстві; ¹⁴ благодать же Господа нашого Ісуса Христа відкрилася в мені щедро з вірою і любов'ю у

[13] Гал. 6, 9. [14] Мф 18, 17. [16] Флп 4, 9. 1 Сол. 5, 23.

Глава 1. [1] Кол. 1, 27. [2] Діян. 16, 1. Одкр. 1, 4. [4] 1 Тим. 4, 7. Тит. 1, 14. [5]

Рим. 13, 8. [8] Рим. 7, 12. [9] Гал. 5, 23. [11] 1 Сол. 2, 4. [12] Діян. 9, 15. [13] Гал. 1, 13. [14] 1 Кор. 15, 10.

Христі Ісусі. ¹⁵ Вірне і всякого прийняття гідне слово, що Христос Ісус прийшов у світ спасти грішників, серед яких я перший. ¹⁶ Та для того я й помилуваний, щоб Ісус Христос на мені першому показав усе довготерпіння, як приклад для тих, які будуть вірувати в Нього, для життя вічного. ¹⁷ Цареві ж віків нетлінному, невидимому, єдиному, премудрому Богові честь і слава на віки вічні. Амінь.

281 ¹⁸ Передаю тобі, сину мій Тимофію, згідно з пророцтвами, що були про тебе раніш, такий заповіт, щоб ти воював згідно з ними, як добрий воїн, ¹⁹ маючи віру і добру совість, яку деякі відкинувши, зазнали загибелі корабля у вірі, ²⁰ такі Гіменей і Олександр, яких я передав сатані, щоб вони навчилися не хулити *Бога*.

282 **2** Отже, передусім благаю чинити молитви, моління, прохань, подяки за всіх людей, ² за царів і за всіх, які начальствують, щоб провадити нам життя тихе й безтурботне, у всякому благочесті і чистоті, ³ бо це добре і угодне Спасителеві нашому Богу, ⁴ Який хоче, щоб усі люди спаслися і досягли пізнання істини. ⁵ Бо єдиний Бог, єдиний і Посередник між Богом і людьми, чоловік Христос Ісус, ⁶ Який віддав Себе для відкуплення всіх. Таке було у свій час свідчення, ⁷ для якого я поставлений проповідником і апостолом, – істину кажу у Христі, не обманкою, – учителем язичників у вірі та істині.

[15] Мф 9, 13. Мк 2, 17. Лк 5, 32. [17] Дан. 7, 14. [18] 1 Тим. 6, 13. [19] 1 Тим. 3, 9. [20] 1 Кор. 5, 5.

Глава 2. [2] Єр. 29, 7. [4] Єз. 18, 32; 33, 11. 2 Пет. 3, 9. [6] Мф 20, 28. Гал. 1, 4. [7] Діян. 22, 21. 2 Тим. 1, 11. [8] Мф

⁸ Отже, бажаю, щоб на всякому місці мужі підносили молитви, піднімаючи чисті руки без гніву та сумніву; ⁹ щоб також і жінки, в пристойному вбранні, з соромливістю і цнотливістю прикрашали себе не заплітанням *волосся*, не золотом, не перлами, не дорогоцінним одягом, ¹⁰ а добрими ділами, як личить жінкам, які присвячують себе благочестю. ¹¹ Жінка нехай вчиться в безмовності, в повній покорі; ¹² а навчати жінці не дозволяю, ані панувати над чоловіком, а бути в безмовності. ¹³ Бо спершу був створений Адам, а потім Єва; ¹⁴ і не Адам був спокусений; а жінка, спокусившись, вдалася до переступу; ¹⁵ а втім, спасеться через народження дітей, якщо буде у вірі й любові та в святості з цнотою.

3 Вірне слово: коли хто єпископства бажає, доброго діла бажає. ² Але єпископ повинен бути непорочним, однієї жінки чоловіком, тверезим, цнотливим, благоговійним, чесним, гостинним, здатним навчати, ³ не п'яницею, не забіякою, не сварливим, не користолюбним, а тихим, миролюбним, не срібллюбним, ⁴ таким, що добре править домом своїм, дітей тримає у слухняності: з усякою чесністю; ⁵ бо хто не вміє управляти власним домом, чи буде той піклуватися про Церкву Божу? ⁶ *Не повинен бути* з новонавернених, щоб не загордився і не потрапив на осуд і в тенета диявола. ⁷ *Належить йому також мати*

6, 14. Як. 1, 6. [9] 1 Пет. 3, 3. [11] Бут. 3, 16. [12] 1 Кор. 14, 34. [13] Бут. 1, 27. [14] Бут. 3, 6.

Глава 3. [1] Діян. 20, 28. [2] Тит. 1, 7. [3] Лев. 10, 9. 1 Пет. 5, 2.

добре свідчення від зовнішніх, щоб не потрапити на ганьблення і в сіті неприязні *диявольські*.⁸ Диякони також *повинні бути* чесними, не двомовними, не охочими до вина, не користолюбними,⁹ такими, що зберігають таїнство віри в чистій совісті.¹⁰ Таких треба спершу випробовувати, потім, якщо бездоганні, *допускати* до служіння.¹¹ Так само і жінки *їхні повинні бути* чесними, не обмовницями, тверезими, вірними в усьому.¹² Диякон повинен бути чоловіком однієї жінки, таким, щоб добре правив дітьми і домом своїм.¹³ Бо ті, що добре служать, готують собі вищий ступінь і велике дерзновення у вірі в Христа Ісуса.

284 ¹⁴ Це пишу тобі, сподіваючись незабаром прийти до тебе,¹⁵ щоб, коли забарюсь, ти знав, як слід поводитись у домі Божому, яким є Церква Бога Живого, стовп і утвердження істини.¹⁶ І безперечно – велика благочестя тайна: Бог явився у плоті, виправдав Себе в Духові, показав Себе ангелам, проповіданий у народах, прийнятий вірою в світі, вознісся у славі.

4 Дух же ясно говорить, що в останні часи відступлять деякі від віри, слухаючи духів спокусників і вчення бісівські,² через лицемірство лжесловесників, спалених у совісті своїй,³ що забороняють одружуватися і вживати в їжу те, що Бог сотворив, аби вірні і ті, що пізнали істину, споживали з подякою.⁴ Бо всяке творіння Боже добре, і ніщо не погане, коли приймається з подякою,⁵ бо освячується словом Божим і молитвою.

285

⁶ Навчаючи цьому братів, будеш добрим служителем Ісуса Христа, годованим словами віри і добрим ученням, за яким ти пішов.⁷ Негідних і бабських байок цурайся, а вправляй себе в побожності,⁸ бо тілесна вправа мало корисна, а благочестя корисне на все, маючи обітницю життя теперішнього і майбутнього.⁹ Слово це вірне і всякого прийняття гідне.¹⁰ Бо ми для того і трудимося і ганьбу терпимо, що уповаємо на Бога Живого, Який є Спасителем усіх людей, а найбільше вірних.¹¹ Проповідай це і навчай.¹² Нехай ніхто не гордує своєю молодістю: але будь взірцем для вірних у слові, в житті, в любові, в душі, у вірі, в чистоті.¹³ Доки не прийду, займайся читанням, наставлянням, повчанням.¹⁴ Не занедбуй дарування, що перебуває в тобі і дане тобі за пророцтвом з покладанням рук священства.¹⁵ Про це турбуйся, в цьому перебувай, щоб успіх твій для всіх був очевидний.¹⁶ Пильнуй себе самого та навчання; займайся цим постійно: бо, так роблячи, і себе спасеш і тих, що слухають тебе.

5 Старшого не докоряй, але умовляй, як батька; молодших, як братів;² старих жінок, як матерів; молодих, як сестер, з усякою чистотою.³ Вдовиць шануй, справжніх вдовиць.⁴ Коли ж яка вдовиця має дітей або внучат, то вони спочатку нехай вчаться шанувати свою родину і віддавати належне батькам, бо це угодне Богові.⁵ Справжня вдовиця і одинока надіється на Бога і перебу-

[9] 1 Тим. 1, 19. [16] 1, 14. 1 Пет. 1, 12. Рим. 1, 4; 10, 18. Еф. 3, 10.

Глава 4. [1] 2 Пет. 3, 3. 2 Тим. 3, 1.

[8] Лев. 26, 3. [16] Єз. 33, 9. Дан. 12, 3. Глава 5. [5] Лк 2, 37.

ває день і ніч у благаннях та молитвах; ⁶ а сластолюбна живою померла. ⁷ І цьому повчай їх, щоб були непорочні. ⁸ Коли ж хто про своїх і особливо про домашніх не піклується, той відрікся від віри і гірший за невірного. ⁹ Вдовиця повинна бути обрана не менш як шістдесятирічна, яка була жінкою одного чоловіка; ¹⁰ відома добрими ділами, якщо вона виховала дітей, приймала подорожніх, умивала ноги святим, допомагала знедоленим і була старанна до 286 всякого доброго діла. ¹¹ Молодих же вдовиць не приймай, бо коли їх охопить пристрасть, противна Христові, вони хочуть виходити заміж. ¹² Вони підлягають осудові, бо зреклися попередньої віри; ¹³ до того ж вони, будучи бездіяльними, привчаються ходити по домах і бувають не тільки бездіяльними, але й балакучими, цікавими і говорять, чого не слід. ¹⁴ Отже, я хочу, щоб молоді вдови заміж виходили, народжували дітей, управляли домом і не давали противникові ніякого приводу до лихомовства; ¹⁵ бо деякі вже пішли слідом за сатаною. ¹⁶ Коли який вірний чи вірна має вдовиць, то повинні їх утримувати і не обтяжувати церкви, щоб вона могла утримувати справжніх вдовиць.

¹⁷ Пресвітерам, які начальствують достойно, належить виявляти особливу честь, надто тим, що трудяться в слові і навчанні. ¹⁸ Бо Писання говорить: “Не зав’язуй рота воліві, що молотить”; і “Той, хто працює, вартий винагороди своєї”. ¹⁹ Звинувачення на пресві-

тера приймай не інакше як при двох чи трьох свідках. ²⁰ А тих, хто грішить, викривай перед усіма, щоб і інші страх мали.

²¹ Перед Богом і Господом Ісусом Христом та обраними ангелами закликаю тебе зберегти це без упередження, нічого не роблячи з упередженням. ²² Рук ні на кого 287 не покладай поспішно і не ставай учасником чужих гріхів. Бережи себе чистим. ²³ Надалі пий не одну воду, а вживай небагато вина, заради шлунка твого і частих твоїх недуг. ²⁴ Гріхи деяких людей явні і ведуть до осуду, а деяких відкриваються згодом. ²⁵ Так само і добрі діла явні; а якщо і не такі, утаїтися не можуть.

6 Раби, що перебувають під ярмом, повинні вважати господарів своїх достойними всякої чести, щоб не було хули на ім’я Боже і вчення. ² Ті, які мають господарів вірних, не повинні поводитися з ними недбало, бо вони браття; але тим більше повинні служити їм, що вони вірні і улюблені і благодіють їм. Навчай цього і умовляй.

³ А коли хто навчає інакше і не дотримується розумних слів Господа нашого Ісуса Христа і вчення про побожність, ⁴ той гордий, нічого не знає, але заражений пристрастю до змагань і суперечок, від яких походять заздрість, чвари, лихомовство, лукаві підозри. ⁵ Пусті суперечки між людьми з ушкодженим розумом, які позбавлені істини і думають, ніби побожність служить для прибутку. Віддаляйся від таких.

[8] Іс. 58, 7. Гал. 6, 10. [10] Бут. 18, 4. [18] Втор. 25, 4. Мф 10, 10. Лк 10, 7. 1 Кор. 9, 9. [21] 1 Тим. 6, 13. Пс. 103, 15.

Глава 6. [1] Єз. 36, 23. Тит. 2, 9. [3] 1 Кор. 2, 2.

⁶ Велике надбання – бути по-
божним і задоволеним. ⁷ Бо ми ні-
чого не принесли у світ: явно, що
нічого не можемо і винести з нього.
⁸ Маючи їжу й одяг, будьмо задо-
волені тим. ⁹ А хто бажає збагачу-
ватися, впадає у спокусу і в тене-
та і в багато які безрозсудні і шкід-
ливі похоті, що приводять людей
до бідування і загибелі; ¹⁰ бо ко-
рінь усього лихого є сріблολюбст-
во, віддавшись якому, деякі ухи-
лилися від віри і самі себе віддали
багатом скорботам. ¹¹ Ти ж, чоло-
віче Божий, тікай від цього, дося-
гай успіхів у правді, побожності,
вірі, любові, терпінні, лагідності.
¹² Змагайся добрим подвигом віри,
тримайся вічного життя, до яко-
го ти і покликаний, і сповідував
добре сповідання перед багатьма
свідками. ¹³ Заповідаю тобі перед
Богом, що все животворить, і пе-
ред Христом Ісусом, Який засвід-
чив перед Понтієм Пилатом добре
сповідання, ¹⁴ дотримуватися за-

повіді чисто і бездоганно, навіть
до явлення Господа нашого Ісуса
Христа, ¹⁵ яке у свій час відкриє бла-
женний і єдиний сильний Цар царю-
ючих і Господь пануючих, ¹⁶ єди-
ний, Який має безсмертя і живе у
непреступному світлі, Якого ніхто
з людей не бачив і бачити не може.
Йому честь і держава вічна! Амінь.

¹⁷ Багатих у нинішньому віці **289**
наставляй, щоб вони були невисо-
кої думки про себе і надіялись не
на багатство непевне, а на Бога
Живого, Який дає нам усе щедро
для насолоди; ¹⁸ щоб вони благо-
діяли, багатіли добрими ділами,
були щедрі і радо ділилися, ¹⁹ зби-
раючи собі скарб, добру основу
для майбутнього, щоб досягти
життя вічного.

²⁰ О Тимофію! Бережи переда-
не тобі, відвертаючись від негід-
ного марнослів'я і суперечок не-
правдивого знання, ²¹ віддавшись
якому, деякі ухилились від віри.
Благодать із тобою. Амінь.

ДРУГЕ ПОСЛАННЯ ДО ТИМОФІЯ СВЯТОГО АПОСТОЛА ПАВЛА

290 1 Павло, з волі Божої апос-
тол Ісуса Христа, за обітни-
цею життя в Христі Ісусі, ² Ти-
мофію, улюбленому синові: бла-
годать, милість, мир від Бога Отця
і Христа Ісуса, Господа нашого.
³ Дякую Богові, Якому служу
від прабатьків із чистою совістю,
що безперестанно згадую про тебе

в молитвах моїх вдень і вночі, ⁴ і
бажаю бачити тебе, згадуючи про
сльози твої, щоб мені сповнитися
радістю, ⁵ пам'ятаючи нелице-
мірну віру твою, яка раніше була
в бабусі твоєї Лоїди і в матері
твоєї Євникії, впевнений, що вона
і в тобі. ⁶ Із цієї причини нагадую
тобі зігрівати дар Божий, який

[6] Притч. 15, 17. [7] Іов. 1, 21. Пс. 48,
18. [8] Бут. 28, 20. [9] Мк 4, 19. Лк 12,
15. [13] Мф 27, 11. Мк 15, 2. Лк 23, 3. Ін
18, 37. 1 Тим. 5, 21. [15] 1 Тим. 1, 11.

Одкр. 17, 14. [16] Ін 1, 18. 1 Ін 4, 12. [17]
Мк 4, 19. Лк 12, 15. [19] Мф 6, 20. Лк
12, 33. [20] 1 Тим. 1, 4; 4, 1.

Глава 1. [3] Флп 3, 3. [6] Діян. 6, 6.

у тобі через покладання рук моїх.
 7 Бо дав нам Бог духа не страху,
 а сили, і любови, і цнотливости.
 291 8 Отже, не соромся свідчення Гос-
 пода нашого Ісуса Христа, ні ме-
 не, в'язня Його; але страждай з
 благовістям Христовим силою
 Бога, 9 Який спас нас і покликав
 покликом святим, не за ділами
 нашими, а з волі Своєї і благода-
 ті, яка дана нам у Христі Ісусі
 раніш вічних часів, 10 а нині від-
 крилася явленням Спасителя на-
 шого Ісуса Христа, Який зруйну-
 вав смерть і явив життя і нетлін-
 ня через благовістя, 11 для якого
 я поставлений проповідником, і
 апостолом, і вчителем язичників.
 12 З цієї причини я і страждаю
 так; але не соромлюсь. Бо я знаю,
 в Кого увірував, і впевнений, що
 Він має силу зберегти передання
 мое на той день. 13 Тримайся взір-
 ця здорового вчення, яке ти чув
 від мене, з вірою і любов'ю, в
 Христі Ісусі. 14 Бережи добрий
 заповіт Духом Святим, що живе
 в нас.

15 Ти знаєш, що всі асійські за-
 лишили мене; між ними Фігелл
 та Ермоген. 16 Нехай дасть Гос-
 подь милість дому Онисифора за
 те, що він багаторазово покоїв
 мене і не соромився кайданів мо-
 їх, 17 а, будши в Римі, з великим
 старанням шукав мене і знайшов.
 18 Нехай дасть йому Господь зна-
 йти милість у Господа в той день;
 а скільки він служив мені в Ефесі,
 ти краще знаєш.

[7] Рим. 8, 15. Євр. 2, 15. [8] Мф 10, 33.
 [9] Еф. 1, 4. Тит. 3, 5. [10] 1 Пет. 1, 20.
 Рим. 14, 25. Еф. 3, 9. Кол. 1, 26. Тит. 1,
 2. [11] 1 Тим. 2, 7. [13] 1 Ін 2, 24. Рим. 6,
 17. [14] 1 Тим. 6, 20. Одкр. 3, 11. [16]
 2 Тим. 4, 19. [18] Мф 25, 34.

2 Отже, зміцнюйся, сину мій, 292
 у благодаті Христом Ісусом, 2 і
 що чув від мене при багатьох
 свідках, те передай вірним людям,
 які були б спроможні й інших на-
 вчити. 3 Отже, терпи страждання,
 як добрий воїн Ісуса Христа. 4 Ні-
 який воїн не зв'язує себе з ділами
 житейськими, щоб догодити вое-
 воді. 5 А якщо хто і змагається, не
 одержить вінка, коли незаконно
 буде змагатися. 6 Трудящому хлі-
 боробові першому належить покуш-
 тувати плодів. 7 Розумій, що я ка-
 жу. Нехай дасть тобі Господь розу-
 міння в усьому.

8 Пам'ятай Господа Ісуса Хри-
 та від сімені Давидового, що вос-
 крес із мертвих за благовістям
 моїм, 9 за яке я страждаю навіть
 до кайданів, як злодій; але для
 слова Божого немає кайданів.
 10 Тому я все терплю заради обра-
 них, щоб і вони одержали спасін-
 ня в Христі Ісусі з вічною сла-
 вою. 11 Вірне слово: коли ми з Ним 293
 померли, то з Ним і оживемо;
 12 коли терпимо, то з Ним і царю-
 вати будемо; коли відречемося, і
 Він відречеться від нас; 13 коли ми
 невірні, Він перебуває вірним, бо
 Себе зректися не може.

14 Це нагадуй, заклинаючи пе-
 ред Господом не сперечатися, що
 нітрохи не служить на користь, а
 на розлад тих, що слухають. 15 Ста-
 райся представити себе Богові
 достойним, працівником бездоган-
 ним, який вірно подає слово
 істини. 16 А від непотрібного мар-

Глава 2. [1] 2 Кор. 10, 4. Еф. 6, 10. [2]
 1 Тим. 6, 20. [4] 1 Кор. 9, 25. [8] 1 Кор.
 15, 4. [9] Діян. 21, 11. 1 Кор. 4, 9. [11]
 Рим. 6, 4. [12] Мф 10, 33. Мк 8, 38. Лк
 9, 26. [13] Рим. 3, 3. [16] 1 Тим. 4, 7; 6,
 20. Тит. 1, 14; 3, 9.

нослів'я віддаляйся; бо вони ще більший успіх матимуть у нечесті, ¹⁷ і слово їхнє, як рак, буде розповсюджуватись. Такі є Гіменей і Филип, ¹⁸ які відступили від істини, кажучи, що воскресіння вже було, і руйнують у деяких віру. ¹⁹ Та тверда основа Божа стоїть, маючи печать цю: “Пізнав Господь Своїх”; і “Нехай відступить від неправди кожен, хто сповідує ім'я **294** Господа”. ²⁰ А у великому домі є сосуди не тільки золоті та срібні, а й дерев'яні та глиняні; і одні у почесному, а інші у низькому вживанні. ²¹ Отже, хто буде чистий від цього, той буде сосудом на честь, освяченим і благопотрібним Владиці, придатним на всяке добре діло. ²² Юнацьких похотей уникай, а тримайся правди, віри, любови, миру з усіма, хто кличе Господа від чистого серця. ²³ Від нерозумних та безглузких змагань ухилийся, знаючи, що вони породжують сварки; ²⁴ раб же Господній не повинен сваритися, а бути до всіх привітним, повчальним, незлобливим, ²⁵ з лагідністю наставляти противників, чи не дасть їм Бог покаяння до пізнання істини, ²⁶ щоб вони звільнилися від тенет диявола, який упіймав їх живими у свою волю.

295 **3** Знай же, що в останні дні настануть тяжкі часи. ² Бо люди будуть самолюбні, срібллюбні, зарозумілі, горді, лихослівні, батькам непокірні, невдячні, неправедні, недружелюбні, ³ непримиренні, нестримані, жорстокі, не-

нависники добра, наклепники, ⁴ зрадники, зухвалі, пихаті, більше розкошлюбні, ніж боголюбні, ⁵ що мають вигляд побожності, а сили її зреклися. Від таких віддаляйся. ⁶ До таких належать ті, що вкрадаються в доми і зводять жінок, які утопають у гріхах і ведені різними похотями, ⁷ що завжди вчаться і ніколи не можуть дійти до пізнання істини. ⁸ Як Янній та Ямврій противилися Мойсеєві, так і ці противляться істині, люди, розбещені розумом, неuki у вірі. ⁹ Та вони небагато встигнуть, бо їхнє безумство відкриється перед усіма, як і з тими трапилося. ¹⁰ А ти наслідував мене у **296** вченні, житті, прихильності, вірі, великодушності, любові, терпінні, ¹¹ у гоніннях, стражданнях, що спіткали мене в Антиохії, Іконії, Лістрах; які гоніння я переніс, і від усіх визволив мене Господь. ¹² Та й усі, хто бажає жити побожно в Христі Ісусі, будуть гнані. ¹³ Лихі ж люди і обманщики матимуть успіх у злому, зводячи інших і себе зводячи. ¹⁴ А ти перебувай у тому, чого тебе навчили і що тобі довірили, знаючи, ким ти навчений. ¹⁵ До того ж ти з дитинства знаєш Святе Писання, яке може умудрити тебе на спасіння вірою в Христа Ісуса. ¹⁶ Усе Писання **297** богодухновенне і корисне для навчання, для викривання, для виправлення, для наставляння в праведності; ¹⁷ нехай буде досконала Божа людина, до всякого доброго діла готова.

[17] 1 Тим. 1, 20. [19] Чис. 16, 5, 26. Наум. 1, 7. Ін 10, 14. [20] Рим. 9, 21. [21] Іс. 52, 11. 2 Тим. 3, 17. [22] Гал. 5, 16. 1 Тим. 6, 11. [24] Тит. 3, 2. [25] Діян. 8, 22.

Глава 3. [1] 2 Пет. 3, 3. Іуд. 1, 18. 1 Тим. 4, 1. [8] Вих. 7, 11. [12] Мф 16, 24. Діян. 14, 22. Рим. 8, 17. [13] Мф 7, 16. [15] Ін 5, 39. 1 Тим. 4, 8. [16] 2 Пет. 1, 21.

4 Отже, засвідчую тобі перед Богом і Господом нашим Ісусом Христом, Який буде судити живих і мертвих у явленні Його і в Царстві Його: ² проповідуй слово, наполягай вчасно і невчасно, викривай, забороняй, благай з усяким довготерпінням і повчанням, ³ бо буде час, коли здорового вчення приймати не будуть, але за своїми примхами будуть обирати собі вчителів, які б тіпили слух; ⁴ і від істини відвернуть слух
298 і навернуться до байок. ⁵ Але ти будь пильним в усьому, перенось скорботи, роби діло благовісника, виконуй служіння твоє.

⁶ Бо я вже стаю жертвою, і час мого відходу настав. ⁷ Подвигом добрим я змагався, свій біг закінчив, віру зберіг; ⁸ а тепер готується мені вінець правди, який дасть мені Господь, праведний Суддя, в той день; і не тільки мені, але і всім, що полюбили явлення Його.

299 ⁹ Постарайся прийти до мене скоро. ¹⁰ Бо Димас залишив мене, полюбивши нинішній вік, і пішов до Солуня, Крискент до Галатії, Тит до Далматії; один Лука зі

мною. ¹¹ Марка візьми і приведи з собою, бо він мені потрібний для служіння. ¹² Тихика я послав до Ефеса. ¹³ Коли підеш, принеси фелон, який я залишив у Троаді в Карпа, і книги, особливо шкіряні. ¹⁴ Олександр коваль багато зробив мені зла. Нехай віддасть йому Господь за діла його! ¹⁵ Стережись його і ти, бо він дуже противився нашим словам.

¹⁶ При першій моїй відповіді нікого не було зі мною, але всі мене залишили. Нехай не зарахується їм! ¹⁷ Господь же став переді мною і зміцнив мене, щоб через мене ствердилося благовістя і почули всі язичники; і я визволився б з лєвої пащі. ¹⁸ І визволить мене Господь від усякого зла і збереже для Свого Небесного Царства, Йому слава на віки віків. Амінь.

¹⁹ Вітай Прискіллу і Акилу та дім Онисифора. ²⁰ Ераст zostався в Коринфі; Трофима ж я залишив хворого в Мілеті. ²¹ Старайся прийти до зими. Вітають тебе Еввул, і Пуд, і Лин, і Клавдія, і всі браття.

²² Господь Ісус Христос із духом твоїм. Благодать з вами. Амінь.

ПОСЛАННЯ ДО ТИТА СВЯТОГО АПОСТОЛА ПАВЛА

300 **1** Павло, раб Божий, апостол же Ісуса Христа, за вірою обраних Божих і пізнанням істини, що належить до благочестя, ² у надії вічного життя, яке обіцяв вір-

ний у слові Бог раніше вікових часів, ³ а у свій час явив Своє слово в проповіді, довірєній мені за велінням Спасителя нашого, Бога, — ⁴ Титові, істинному синові за

Глава 4. [1] Ін 5, 22. Діян. 10, 42. [2] 2 Тим. 2, 24; 3, 16. [6] Флп 2, 17. [7] Флм 3, 14. 1 Тим. 6, 12. [8] 1 Кор. 9, 25. Одкр. 2, 10. [10] Кол. 4, 14. [12] Діян. 20, 4. [14] 1 Тим. 1, 20. [17] Діян. 23, 11.

1 Тим. 1, 12. [18] Рим. 14, 26. 1 Тим. 6, 16. [19] 2 Тим. 1, 16. [22] Флм 1, 25.

Глава 1. [1] 1 Тим. 3, 16. [2] Чис. 23, 19. Рим. 14, 24. [3] Гал. 1, 15. Еф. 3, 8. Кол. 1, 28. 2 Тим. 1, 11.

спільною вірою: благодать, милість і мир від Бога Отця і Господа Ісуса Христа, Спасителя нашого.

⁵ Для того я залишив тебе на Криті, щоб ти довершив недокінчене і поставив у всіх містах пресвітерів, як я тобі наказував: ⁶ коли хто непорочний, чоловік однієї жінки, дітей має вірних, яких не докоряють у розпусті чи непокірності. ⁷ Бо єпископ повинен бути бездоганний, як Божий управитель, не такий, що собі догоджає, не зухвалий, не гнівливий, не п'яниця, не забіяка, не користолобець, ⁸ а гостинний, благолюбний, цнотливий, справедливий, побожний, стриманий, ⁹ який дотримується правдивого слова, згідно з вченням, щоб він мав силу й наставляти в здоровому вченні, і викривати противників.

¹⁰ Бо є багато непокірних, марнословів і обманщиків, особливо з обрізаних, ¹¹ яким треба затуляти уста: вони розбещують цілі дома, навчаючи чого не слід, заради ганебної користі. ¹² З них же самих один віршотворець сказав: "Критяни завжди неправдомовці, злі звірі, черева ледачі". ¹³ Свідчення це справедливе. З цієї причини викривай їх суворо, щоб вони були здорові у вірі, ¹⁴ незважаючи на юдейські байки і накази людей, які відвертаються від істини.

301 ¹⁵ Для чистих усе чисте; а для осквернених і невірних немає нічого чистого, але осквернені і розум їхній, і совість. ¹⁶ Вони говорять,

що знають Бога, а ділами відрікаються, будучи огидними і нездатними ні до якого доброго діла.

2 Ти ж говори те, що згідне із здоровим вченням: ² щоб старі чоловіки були пильні, поважні, доброчесні, здорові у вірі, в любові, в терпінні; ³ щоб старі жінки також одягались як личить святим, не були обмовницями, не підневолювались пияцтву, вчили добра; ⁴ щоб наставляли молодих любити чоловіків, любити дітей, ⁵ бути доброчесними, чистими, дбайливими про дім, добрими, покірними своїм чоловікам, щоб не зневажалось слово Боже. ⁶ Юнаків також навчай бути доброчесними. ⁷ У всьому показуй собою взірець добрих діл, у навчанні чистоту, чесність, непошкодженість, ⁸ слово здорове, недокірливе, щоб противник був осоромлений, не маючи нічого сказати про вас поганого. ⁹ Рабів навчай користися своїм господарям, догоджати їм у всьому, не перечити, ¹⁰ не красти, але виявляти всю добру вірність, щоб вони в усьому були прикрасою вчення Спасителя нашого Бога. ¹¹ Бо благодать Божа **302** з'явилась, спасенна для всіх людей, ¹² яка вчить нас, щоб ми, відкинувши нечестя і мирські похоті, цнотливо, праведно і побожно жили в нинішньому віці, ¹³ очікуючи блаженного уповання і явлення слави великого Бога і Спасителя нашого Ісуса Христа, ¹⁴ Який дав Себе за нас, щоб визволити нас від усякого беззаконня і очистити

[6] 1 Тим. 3, 4. [7] Лев. 10, 9. 1 Тим. 3, 3. [9] 1 Тим. 6, 3. [10] Рим. 16, 17. [14] Мф 15, 9. Мк 7, 7. 1 Тим. 1, 4. [15] Мф 15, 11. Рим. 14, 14. [16] 2 Тим. 3, 5.

Глава 2. [1] Тит. 1, 9, [3] 1 Тим. 2, 9. [5] Бут. 3, 16. Еф. 5, 22. [7] 1 Пет. 5, 3.

1 Тим. 4, 12. [8] 1 Пет. 2, 12. [9] 1 Пет. 2, 18. Еф. 6, 5. Кол. 3, 22. [11] Лк 1, 47; 2, 30; 3, 6. Тит. 3, 4. [12] 1 Ін 2, 15. Еф. 1, 4. [13] Діян. 24, 25. 1 Ін 3, 2. [14]. Вих. 19, 6. Гал. 1, 4. Еф. 2, 10. Євр. 9, 14.

Собі людей обраних, ревних до добрих діл.

¹⁵ Це говори, наставляй і викривай зі всякою владою, щоб ніхто тобою не нехтував.

3 Нагадує їм, щоб слухалися і корилися начальству і властям, були готові на всяке добре діло, ² нікого не лихословили, були не сварливі, а тихі і виявляли всяку лагідність до всіх людей. ³ Бо і ми були колись нерозумними, непокірними, обманутими, рабами похотей і різних розкошів, жили в злості та в заздрощах, були огидними, ненавиділи один одного. ⁴ Коли ж з'явилися благодать і людинолюбство Спасителя нашого, Бога, ⁵ Він спас нас не за діла праведности, які б ми вчинили, а з Своєї милости, через купіль відродження і оновлення Святим Духом, ⁶ Якого щедро вилив на нас через Ісуса Христа Спасителя нашого, ⁷ щоб, виправдавшись Його благодаттю, ми за упован-

ням стали спадкоємцями вічного життя. ⁸ Слово це вірне; і я хочу, щоб ти підтверджував це, щоб ті, які увірували в Бога, дбали бути ревними до добрих діл: це добре і корисне людям. ⁹ Нерозумних же змагань, і родоводів, і суперечок, і чвар про закон уникай, бо вони некорисні і марні. ¹⁰ Єретика, після першого і другого напоумлення, цурайся, ¹¹ знаючи, що такий розбестився і грішить, будучи самозасудженим. ¹² Коли пришлю до тебе Артема чи Тихика, поспіши прийти до мене в Нікополь, бо я вирішив провести там зиму. ¹³ Законника Зину та Аполлоса потурбуйся відправити так, щоб у них ні в чому не було нестатку. ¹⁴ Нехай і наші вчать дбати про добрі діла, в задоволенні необхідних потреб, щоб не були безплідні.

¹⁵ Вітають тебе всі, що перебувають зі мною. Вітай тих, хто любить нас у вірі. Благодать з усіма вами. Амінь.

ПОСЛАННЯ ДО ФИЛИМОНА СВЯТОГО АПОСТОЛА ПАВЛА

302 **1** Павло, в'язень Ісуса Христа, і Тимофій брат Филимонові улюбленому і співробітникові нашому, ² і Апфії, сестрі улюбленій, та Архипові, сподвижникові нашому, і домашній твоєї церкви: ³ благодать вам і мир від Бога Отця нашого і Господа Ісуса Христа.

Глава 3. [1] 1 Пет. 2, 13. Рим. 13, 1. [2] Кол. 3, 12. [3] 1 Кор. 6, 11. Еф. 2, 1. [4] 1 Тим. 4, 10. Тит. 2, 11. [5] Ін 3, 5. Рим. 3, 28. 2 Тим. 1, 9. [6] Рим. 5, 5. [8]

⁴ Дякую Богові моему, завжди згадуючи про тебе в молитвах моїх, ⁵ коли чую про твою любов і віру, яку маєш до Господа Ісуса і до всіх святих, ⁶ щоб спільність віри твоєї стала діяльною у пізнанні всякого у вас добра у Христі Ісусі. ⁷ Бо ми маємо велику радість і втішення в твоїй любові; тому що

Еф. 2, 10. [9] 1 Тим. 1, 4; 4, 7. 2 Тим. 2, 23. [13] Діян. 18, 24. [14] Тит. 2, 14.

Глава 1. [4] Еф. 1, 16. 1 Сол. 1, 2. 2 Сол. 1, 3. [6] Флп 1, 11. Тит. 2, 14.

тобою, брате, заспокоєні серця святих.

⁸ Тому, маючи велике у Христі дерзновення наказувати тобі, що треба, ⁹ любови заради краще прошу, не хто інший, як я, Павло старець, а тепер і в'язень Ісуса Христа; ¹⁰ прошу тебе за сина мого Онисима, котрого я зродив у кайданах моїх. ¹¹ Він був колись непотрібний для тебе, а тепер потрібний тобі і мені; я повертаю його тобі, ¹² а ти прийми його, як мое серце. ¹³ Я хотів при собі затримати його, щоб він замість тебе послужив мені в кайданах за благовістя; ¹⁴ але без твоєї волі нічого робити не хотів, щоб добре діло твоє було не вимушене, а добровільне. ¹⁵ Бо, можливо, він для того тимчасово відлучився, щоб ти прийняв його назавжди, ¹⁶ вже не як раба, але вище за раба, брата улюбленого, особливо мені, а тим

більше тобі, і за плоттю, і в Господі. ¹⁷ Отже, якщо ти маєш єднання зі мною, то прийми його, як мене. ¹⁸ Коли ж він чимось образив тебе або винен, зарахуй це мені. ¹⁹ Я, Павло, написав моєю рукою: я віддам; не кажу тобі про те, що ти і самого себе мені винен. ²⁰ Так, брате, дай мені скористатися тобою у Господі; заспокой мое серце у Господі. ²¹ Надіючись на твою слухняність, я написав тобі, знаючи, що ти зробиш і більше, ніж кажу. ²² Одночасно приготуй для мене і приміщення, бо сподіваюся, що вашими молитвами я буду дарований вам.

²³ Вітають тебе Епафрас, спів'язень мій у Христі Ісусі, ²⁴ Марк, Аристарх, Димас, Лука – співробітники мої.

²⁵ Благодать Господа нашого Ісуса Христа з духом вашим. Амінь.

ПОСЛАННЯ ДО ЄВРЕЇВ СВЯТОГО АПОСТОЛА ПАВЛА

303 **1** Бог, Який багаторазово й різноманітно говорив здавна отцям через пророків, ² в останні ці дні говорив нам через Сина, Якого поставив спадкоємцем усього, що Ним і віки створив. ³ Цей, будучи сяєвом слави і образом іпостасі Його і тримаючи все словом сили Своєї, здійснивши Собою очищення гріхів наших, сів праворуч престолу величі на ви-

соті, ⁴ ставши настільки кращим від ангелів, наскільки славніше від них успадкував ім'я. ⁵ Бо кому коли з ангелів сказав Бог: “Ти – Син Мій, Я нині породив Тебе?” І ще: “Я буду Йому Отцем, і Він буде Мені Сином”? ⁶ Також, коли вводить Первородного у всесвіт, промовляє: “І нехай поклоняться Йому всі Ангели Божі”. ⁷ Про Ангелів сказано: “Ти твориш духів

[10] 1 Кор. 4, 15. Кол. 4, 9. [16] Мф 12, 49. [22] Флп 1, 25.

Глава 1. [1] Чис. 12, 6. 1 Пет. 1, 10. [2] Пс. 2, 8. Іс. 9, 6. Ін 1, 3; 8, 26; 15, 15.

Гал. 4, 4. Еф. 1, 10. [3] Пс. 109, 1. Прем. 7, 26. 2 Кор. 4, 4. Еф. 1, 7. Кол. 1, 15. [4] Флп. 2, 9. [5] Пс. 2, 7. 2 Цар. 7, 14. 1 Пар. 17, 13. Євр. 5, 5. [6] Пс. 96, 7. [7] Пс. 103, 4.

ангелами Своїми і слугами Своїми вогненне полум'я". ⁸ А про Сина: "Престіл Твій, Боже, повік віку: жезл царства Твого – жезл правоти. ⁹ Ти полюбив правду і зненавидів беззаконня, тому помазав Тебе, Боже, Бог Твій елеєм радости більше, ніж спільників 304 Твоїх". ¹⁰ Та: "На початку Ти, Господи, заснував землю, і небеса – діло рук Твоїх; ¹¹ вони загинуть, а Ти перебуваєш, і всі постаріють, як риза, ¹² і як одяг згорнеш їх, і зміняться; але Ти Той самий, і літа Твої не скінчатся". ¹³ Кому коли з ангелів сказав Бог: "Сиди праворуч Мене, доки не покладу ворогів Твоїх до підніжжя ніг Твоїх"? ¹⁴ Чи не всі вони духи служіння, що їх посилають служити тим, які мають успадкувати спасіння?

2 Тому ми повинні бути особливо уважні до того, що чули, 305 щоб не відпасти. ² Бо коли слово, сповіщене через ангелів, було тверде і всякий злочин і непослух одержували справедливую кару, ³ то як ми уникнемо, не подбавши про таке спасіння, яке, будучи спочатку проповідане Господом, ствердилось у нас тими, хто чув від Нього, ⁴ при засвідченні Богом знаменнями і чудесами, та різними силами і даруванням Духа Святого з Його волі?

⁵ Бо не ангелам Бог підкорив майбутній всесвіт, про який го-

воримо; ⁶ навпаки, хтось десь засвідчив, кажучи: "Що є чоловік, що Ти пам'ятаєш про нього? Або син людський, що Ти відвідуєш його? ⁷ Небагато Ти принизив його перед ангелами; славою і честю вінчав його і поставив його над ділами рук Твоїх, ⁸ усе підкорив під ноги його". Коли ж підкорив йому все, то не лишив нічого невідкореним йому. Нині ж ще не бачимо, щоб усе було йому підкорене; ⁹ але бачимо, що за перетерплення смерти увінчаний славою і честю Ісус, Який небагато був принижений перед ангелами, щоб Йому за благодаттю Божою зазнати смерти за всіх. ¹⁰ Бо належало, щоб Той, для Якого все і від Якого все, Той, Хто приводить багатьох синів у славу, вождя спасіння їх зробив довершеним через страждання. ¹¹ Адже Хто ос- 306 вячує і хто освячується, всі – від Єдиного; тому Він не соромиться називати їх братами, кажучи: ¹² "Оповіщу ім'я Твоє братам Моїм, посеред церкви оспіваю Тебе". ¹³ І ще: "Я буду надіятися на Нього". І ще: "Ось Я і діти, яких дав Мені Бог". ¹⁴ А оскільки діти причетні плоті і крові, то і Він також прийняв те ж саме, щоб смертю позбавити сили того, хто має державу смерти, тобто диявола, ¹⁵ і визволити тих, що страхом смерти все життя трималися в рабстві. ¹⁶ Бо не ангелів приймає

[8] Лк 1, 32. [9] Пс. 44, 7–8. Іс. 61, 1. Ін 3, 34. Діян. 4, 27. [11] Іс. 34, 4; 51, 6. Мф 24, 35. [12] Пс. 101, 26–28. [13] Пс. 109, 1. Мк 12, 36; 16, 19. Еф. 1, 20. [14] Бут. 19, 16. Пс. 33, 8; 90, 11; 102, 21. Дан. 7, 10. Діян. 5, 19.

Глава 2. [2] Вих. 20, 1. Діян. 7, 38, 53. Гал. 3, 19. Євр. 10, 28. [3] Мф 4, 17. Лк 1, 2. [4] Мк 16, 20. [5] Мф 28, 18. [6]

Пс. 143, 3. [7] Мф 27, 46. [8] Пс. 8, 5–7. Мф 28, 18. 1 Кор. 15, 27. [9] Ін 3, 16. Флп 2, 7, 11. Одкр. 5, 9. [10] Притч. 16, 4. Лк 24, 26. Ін 1, 3. [11] Мф 28, 10. Ін 20, 17. [12] Пс. 21, 23. [13] Іс. 8, 17–18. 2 Цар. 22, 3. [14] Ін 1, 14. Рим. 8, 3. 1 Кор. 15, 54. 2 Тим. 1, 10. [15] Лк 1, 74. Рим. 8, 15.

Він, але приймає сім'я Авраамове.¹⁷ Тому Він повинен був у всьому уподібнитися братам, щоб бути милостивим і вірним первосвящеником перед Богом, для умилостивлення за гріхи народу.¹⁸ Бо оскільки Сам Він перетерпів, будши спокушеним, то може й спокушуваним допомогти.

307 **3** Отже, браття святі, учасники в небесному покликанні, зрозумійте Посланця і Первосвященика сповідання нашого, Ісуса Христа,² вірного Тому, Хто поставив Його, як і Мойсей, у всьому домі Його.³ Бо Він достойний тим більшої слави перед Мойсеєм, чим більшу честь має в порівнянні з домом той, хто збудував його,⁴ бо всякий дім будується ким-небудь; а Той, Хто збудував **308** усе, є Бог.⁵ І Мойсей вірний у всьому домі Його, як слуга, для засвідчення того, що належало сповістити;⁶ а Христос, – як Син у домі Його; а дім Його – ми, якщо тільки сміливість і надію, якою хвалимося, твердо збережемо до кінця.⁷ Тому, як говорить Дух Святий: “Нині, коли почуєте голос Його,⁸ не зробіть жорстокими серцець ваших, як під час нарікань, у день спокуси в пустелі,⁹ де спокушали Мене батьки ваші, випробовували Мене і бачили діла Мої сорок років.¹⁰ Тому Я розгнівався на той рід і сказав: “Постійно вони блудять серцем, не пізнали вони шляхів Моїх;¹¹ тому Я поклявся в гніві Моїм, що вони не ввійдуть до спокою Мого”.

¹² Глядіть, браття, щоб не було **309** в кого з вас серця лукавого і невірного, аби вам не відступити від Бога Живого.¹³ Але наставляйте один одного щодня, доки можна говорити “нині”, щоб хто з вас не розлютився, звабившись гріхом.¹⁴ Бо ми зробилися причасниками Христа, якщо тільки розпочате життя твердо збережемо до кінця,¹⁵ доки говориться: “Нині, коли почуєте голос Його, не зробіть жорстокими серцець ваших, як під час нарікань!”¹⁶ Бо деякі з тих, які чули, почали нарікати, але не всі, що вийшли з Єгипту з Мойсеєм.¹⁷ На кого ж гнівався Він сорок років? Чи не на тих, які згрішили, чиї кістки лягли в пустелі?¹⁸ Кому ж клявся, що не ввійдуть до спокою Його, як не тим, що спротивлялися?¹⁹ Отже, бачимо, що вони не могли ввійти через невіру.

4 Тому біймося, щоб, коли ще **310** лишається обітниця увійти до спокою Його, хтось із вас не запізнився.² Бо і нам воно сповіщено, як і тим; але не принесло їм користі почуте слово, не з'єднане з вірою тих, що слухали.³ А входимо до спокою ми, що увірували, бо Він сказав: “Я поклявся в гніві Моїм, що вони не ввійдуть до спокою Мого”, хоч діла Його були завершені ще на початку світу.⁴ Бо десь сказано про сьомий день так: “І спочив Бог у день сьомий від усіх діл Своїх”.⁵ І ще тут: “Не ввійдуть до спокою Мого”.⁶ Отже, як деяким залишається ввійти до

[17] Флп 2, 7. Євр. 5, 2. [18] Євр. 4, 15.
Глава 3. [1] Євр. 2, 11. [2] Чис. 12, 7. Євр. 2, 17. [3] Агг. 2, 9. Зах. 6, 13. [6] Пс. 2, 7. 1 Кор. 3, 16. Еф. 5, 23. Кол. 1, 23. 1 Тим. 3, 15. [8] Вих. 17, 2. Пс. 77, 19. [11] Пс. 94, 7–11. Чис. 14, 23. Євр. 4,

11. [13] 1 Сол. 5, 11. [14] 2 Пет. 1, 4. Рим. 8, 17. Еф. 5, 30. [15] Євр. 4, 7. [16] Чис. 14, 4, 22.

Глава 4. [2] 1 Пет. 1, 12. [3] Євр. 3, 11. [4] Бут. 2, 2. Вих. 20, 11. [5] Пс. 94, 11.

нього, а ті, яким раніше благозвіщено, не ввійшли до нього за непокірність,⁷ то Він призначає ще якийсь день, “нині”, кажучи через Давида, що після такого довгого часу, як раніше сказано: “Нині, коли почуєте голос Його, не зробіть жорстокими сердець ваших”.⁸ Бо коли б Ісус *Навин* дав їм спочинок, то не було б сказано після того про інший день.⁹ Тому для народу Божого залишена ще субота.¹⁰ Бо, хто ввійшов до спокою Його, той і сам заспокоївся від діл своїх, як і Бог від Своїх.

¹¹ Отже, постарайтесь увійти до цього спокою, щоб хто за тим самим прикладом не впав у непокірність.¹² Бо слово Боже живе і дійове, та гостріше від усякого меча двосічного: воно проникає до розділення душі й духу, суглобів і мізків, і судить помисли й наміри сердечні.¹³ І немає створіння, схованого від Нього, але все оголене і відкрите перед очима Його: Йому дамо звіт.

311 ¹⁴ Отже, маючи Первосвященика Великого, Який перейшов небеса, Ісуса Сина Божого, будемо твердо триматися сповідання *нашого*.¹⁵ Бо ми маємо не такого первосвященика, який не може страждати з нами в немочах наших, але Такого, Який, подібно до нас, зазнав спокуси в усьому, крім гріха.¹⁶ Тому з дерзновенням приступаймо до престолу благодаті, щоб одержати милість і знайти благодать для своєчасної допомоги.

[7] Євр. 3, 7–8. [9] Одкр. 7, 14; 14, 13. [12] Іс. 49, 2. 1 Пет. 1, 23. 2 Кор. 10, 4. Еф. 6, 17. Одкр. 1, 16. [13] Пс. 32, 15. Єр. 23, 24. [14] Євр. 6, 20. [15] Іс. 53, 3, 9. Євр. 2, 17. [16] Рим. 3, 25. Еф. 3, 2.

Глава 5. [4] Чис. 16, 5, 40. [5] Пс. 2,

5 Бо кожний первосвященик, який з людей обирається, для людей настановляється на служіння Богові, щоб приносити дари й жертви за гріхи,² який може бути поблажливий до неуків та заблудливих, тому що й сам обкладений неміччю,³ і тому він повинен як за народ, так і за себе приносити жертви за гріхи.⁴ І ніхто сам собою не приймає цієї честі, але покликаний Богом, як і Аарон.⁵ Так і Христос не Сам Собі присвоїв славу бути Первосвящеником, але Той, Хто сказав Йому: “Ти – Син Мій, Я нині породив Тебе”;⁶ як і в іншому місці говорить: “Ти – Священик повік за чином Мелхиседековим”.⁷ Він, у дні плоті Своєї, з великим голосінням та сльозами приніс молитви і благання Тому, Хто міг спасти Його від смерті; і був почутим за Своє благоговіння;⁸ хоч Він і Син, однак стражданнями звик до послуху,⁹ і, вдосконалившись, став для всіх слухняних Йому причиною спасіння вічного,¹⁰ бувши названим від Бога Первосвящеником за чином Мелхиседековим.

¹¹ Про це слід було б говорити 312 багато; але важко витлумачити, бо ви зробилися нездатними слухати.¹² Бо, зважаючи на вік, вам належало бути вчителями; але вас знов треба вчити перших початків слова Божого, і для вас потрібне молоко, а не тверда страва.¹³ Кожен, хто годується молоком, несвідомий у слові правди, бо він немовля;¹⁴ а тверда страва влас-

7. Ін 8, 54. Євр. 1, 5. [6] Пс. 109, 4. Євр. 7, 17. [7] Мф 26, 39. Мк 14, 35–36. Лк 22, 44. Ін 12, 27. [8] Флп 2, 7–8. Євр. 1, 5. [11] Мф 13, 15. Ін 16, 12. [12] Ін 3, 10. 1 Пет. 2, 2. 1 Кор. 3, 1. [13] 1 Кор. 13, 11; 14, 20. [14] Еф. 4, 11–13. Флп 3, 15.

тива дорослим, у яких довгим навчанням почуття привчені розрізняти добро і зло.

6 Тому, залишивши початки вчення Христового, поспішаймо до довершеності; і не будемо знову класти основу поверненню від мертвих діл і віри в Бога, ² вченню про хрещення та покладання рук, про воскресіння мертвих і про суд вічний. ³ І це зробимо, якщо Бог дозволить. ⁴ Бо неможливо – тих, що один раз просвітилися, і прийняли дар небесний, і стали причасниками Духа Святого, ⁵ і скуштували доброго слова Божого, і сили майбутнього віку, ⁶ і відпали, знову обновляти покаанням, коли вони знову розпинають у собі Сина Божого і зневажають Його. ⁷ Земля, що п'є дощ, який часто падає на неї, та вирощує рослину, корисну тим, для кого вона обробляється, дістає благословення від Бога; ⁸ а та, на якій ростуть терня й будяки, негідна і близька до прокляття, кінець якого – спалення.

313 ⁹ Втім, щодо вас, улюблені, ми сподіваємося, що ви у кращому стані і дотримуетесь спасіння, хоча й говоримо так. ¹⁰ Бо Бог не є неправедний, щоб забув діло ваше і труд любови, яку ви виявили в ім'я Його, послуживши і служачи святим. ¹¹ Бажаємо ж, щоб кожен із вас, для повної впевненості в надії, виявляв таку саму старанність до кінця, ¹² щоб ви не розлінилися, а наслідували тих, які вірою та довготерпінням ус-

падковують обітницю. ¹³ Бог, даючи обітницю Авраамові, оскільки не міг ніким вищим клястися, клявся Самим Собою, ¹⁴ кажучи: “Істинно благословляючи, благословлю тебе і, розмножуючи, розмножу тебе”. ¹⁵ І так Авраам, завдяки довготерпінню, одержав обіцяне. ¹⁶ Люди клянуться вищим, і клятва на запевнення закінчує всяку суперечку їхню. ¹⁷ Тому і Бог, бажаючи істотніше показати спадкоємцям обітницю незмінність Своєї волі, вжив клятву, ¹⁸ щоб у двох непохитних речах, у яких Бог не міг говорити неправду, тверде утішення мали ми, що прийшли взятися за подану надію, ¹⁹ яка для душі є неначе якір безпечний і міцний і входить аж до середини за завісу, ²⁰ куди предтечею за нас увійшов Ісус, зробившись Первосвящеником навек за чином Мелхиседеківим.

7 Бо Мелхиседек, цар Салиму **315** священик Бога Всевишнього, той, який зустрів Авраама і благословив його, коли той повертався після поразки царів, ² якому і десятину Авраам відділив з усього, – по-перше, тому що ім'я його означає – “цар правди”, а потім і тому, що він є “цар Салиму”, тобто “цар миру”, ³ без батька, без матері, без родоводу, який не має ні початку днів, ні кінця життя, уподібнюючись Синові Божому, перебуває священиком назавжди.

⁴ Бачите, який великий той, якому і Авраам патріарх дав десятину з кращої здобичі своєї. ⁵ Ті з синів

Глава 6. [4] Мф 12, 45. [6] 2 Пет. 2, 20. 1 Ін 5, 16. Євр. 10, 29. [8] Єр. 26, 6; 44, 22. Мк 11, 21. [10] Мф 10, 42; 25, 40. [13] Бут. 22, 16. Пс. 104, 9. Лк 1, 73. [14] Бут. 22, 17. [15] Рим. 4, 17. [16] Вих.

22, 11. [17] Пс. 32, 11. Притч. 19, 21. [19] Лев. 16, 15. [20] Ін 14, 2. Євр. 4, 14.

Глава 7. [1] Бут. 14, 18. [5] Чис. 18, 21. Втор. 18, 1. Нав. 14, 4.

Левієвих, що одержують священство, мають заповідь – брати за законом десятину з народу, тобто зі своїх братів, хоча й ці вийшли від стегон Авраамових. ⁶ Але цей, що не походив з роду їхнього, одержав десятину від Авраама і благословив того, хто мав обітницю.

316 ⁷ Без усякого ж заперечення менший благословляється більшим. ⁸ І тут десятини беруть люди смертні, а там – той, хто має про себе свідчення, що він живе. ⁹ І, так би мовити, сам Левій, котрий приймає десятини, в особі Авраама дав десятину; ¹⁰ бо він був іще в стегнах батька, коли Мелхиседек зустрів його.

¹¹ Отже, якби досконалість осягалась через левитське священство, – бо з ним сполучений закон народу, – то яка б іще була потреба поставати іншому священникові за чином Мелхиседековим, а не іменуватися за чином Аароновим? ¹² Адже із зміною священства необхідно бути зміні і закону, ¹³ бо Той, про Кого говориться це, належав до іншого коліна, з якого ніхто не приступав до жертovníка. ¹⁴ Бо відомо, що Господь наш засяяв із коліна Іуди, про яке Мойсей нічого не сказав стосовно священства. ¹⁵ І це ще ясніше видно з того, що за подобою Мелхиседека постає Священик інший, ¹⁶ Який є таким не за законом заповіді плотської, а за силою життя нескінченного. ¹⁷ Бо засвідчено: “Ти Священик повік за чином **317** Мелхиседековим”. ¹⁸ Скасування

ж попередньої заповіді буває через її неміч та марність, ¹⁹ бо закон нічого не довів до досконалости; але вводиться краща надія, через яку ми наближаємося до Бога. ²⁰ І що це було не без клятви, – ²¹ бо ті були священиками без клятви, а Цей із клятвою, бо про Нього сказано: “Клявся Господь і не розкається: Ти Священик повік за чином Мелхиседековим”, – ²² то поручителем кращого завіту став Ісус. ²³ До того ж тих священиків було багато, бо смерть не дозволяла перебувати одному; ²⁴ а Цей, оскільки перебувати Йому вічно, має і священство нескінченне, ²⁵ тому й може завжди спасати тих, які приходять через Нього до Бога, будучи завжди живим, щоб заступатися за них.

²⁶ Таким і повинен бути у нас **318** Первосвященик: святий, незлобливий, непорочний, відділений від грішників і піднесений вище небес, ²⁷ Який не має потреби щоденно, як ті первосвященики, приносити жертву спочатку за свої гріхи, потім за гріхи народу, бо Він зробив це один раз, принісши в жертву Себе Самого. ²⁸ Бо закон настановляє первосвящениками людей, які мають немочі, а слово клятвене, після закону, поставило Сина, навіки довершеного.

8 Головне ж у тому, про що говоримо, є таке: ми маємо такого Первосвященика, Який сів праворуч престолу величі на небесах ² і є Священнослужителем

[6] Бут. 12, 2; 14, 20. [11] Гал. 2, 21. Євр. 8, 7. [14] Бут. 49, 8 Мф 2, 6. Одкр. 5, 5. [17] Пс. 109, 4. Євр. 5, 6. [18] Іс. 1, 11. Рим. 8, 3. Гал. 4, 9. [19] Ін 1, 17. Діян. 13, 39. Рим. 5, 2. [21] Пс. 109, 4. [22]

Євр. 8, 6. [25] 1 Ін 1, 2. Рим. 8, 34. 1 Тим. 2, 5. [26] Вих. 28, 38. Лк 1, 35. 1 Пет. 2, 22. [27] Лев. 16, 11. [28] Євр. 7, 20.

Глава 8. [1] Євр. 1, 3; 3, 1; 4, 14; 7, 26. [2] Євр. 10, 21.

святилища та скинії правдивої, яку збудував Господь, а не чоловік. ³ Кожен первосвященик настановляється для принесення дарів і жертви; а тому треба було, щоб і Цей також мав що принести. ⁴ Якби Він перебував на землі, то не був би і священником; бо тут такі священники, які за законом приносять дари ⁵ і служать образу та тіні небесного, як сказано було Мойсеєві, коли він приступав до будування скинії: “Гляди, сказано, зроби все за зразком, показаним тобі на горі”. ⁶ Але Цей *Первосвященик* дістав служіння тим прекрасніше, чим кращого Він Посередник завіту, утвердженого на кращих обітницях. ⁷ Бо, якби перший *завіт* був без недоліку, то не було б потреби шукати місця іншому. ⁸ Але пророк, докоряючи їм, каже: “Ось настають дні, говорить Господь, коли Я укладу з домом Ізраїля і з домом Іуди Новий Завіт, ⁹ не такий завіт, який Я уклав з батьками їхніми того часу, коли взяв їх за руку, щоб вивести їх із землі Єгипетської, бо вони не перебували в тому завіті Моему, і Я зневажив їх, говорить Господь. ¹⁰ Ось Завіт, який заповідаю дому Ізраїля після тих днів, говорить Господь: укладу закони Мої в думки їхні, і напишу їх на серцях їхніх; і буду їхнім Богом, а вони будуть Моїм народом. ¹¹ І не буде вчити кожен ближнього свого і кожен брата свого, кажучи: “Пізнай Господа”; тому що всі від малого до великого будуть знати

Мене, ¹² бо Я буду милостивий до неправд їхніх, і гріхів їхніх, і беззаконь їхніх не згадаю більше”. ¹³ Кажучи “новий”, показав застарілість першого; а що занепадає і старіє, близьке до зотління.

9 Перший завіт мав постанову **320** про Богослужіння і святилище земне; ² бо побудована була скинія перша, в якій був світильник і трапеза та жертвні хліби і яка називається “святе”. ³ За другою ж завісою була скинія, названа “Святе святих”, ⁴ яка мала золоту кадильницю і обкутий з усіх боків золотом ковчег завіту, де були золотий сосуд з манною, жезл Ааронів розквітлий та скрижалі завіту, ⁵ а над ним херувими слави, що осіняли вівтар; про що не час тепер говорити докладно. ⁶ При такому влаштуванні, до першої скинії завжди входять священники відправляти Богослужіння; ⁷ а до другої – раз на рік один тільки первосвященик, не без крові, яку приносить за себе і за гріхи народу. ⁸ Цим Дух Святий **321** показує, що ще не відкрита путь у святилище, доки стоїть перша скинія. ⁹ Вона є образ теперішнього часу, за якого приносяться дари і жертви, які не можуть зробити досконалим у совісті того, хто служить. ¹⁰ І вони зі стравами і напоями та різноманітними обмиваннями й обрядами, що стосуються плоті, були встановлені тільки до часу їх виправлення.

¹¹ Але Христос, Первосвященик майбутніх благ, прийшовши з бі-

[3] Еф. 5, 2 [5] Вих. 25, 40. Діян. 7, 44. Кол. 2, 17. Євр. 10, 1. [6] Євр. 7, 16; 9, 13. [8] Єр. 31, 31–34; 32, 37. Рим. 11, 27. Євр. 10, 16. [10] Єр. 24, 7; 32, 38. Єз. 11, 20. Зах. 8, 8. 2 Кор. 6, 16. [11] Іс. 54, 13. 1 Ін 2, 27. [12] Єр. 31, 31–34. Євр. 10, 17.

Глава 9. [2] Вих. 40, 1–4. [4] Вих. 16, 33. Чис. 17, 10. Втор. 10, 1, 3. Цар. 8, 9, 2 Пар. 5, 10. [5] Вих. 25, 18. [7] Вих. 30, 10. Лев. 16, 2. [9] Євр. 7, 19; 10, 1. [10] Лев. 11, 2. Чис. 19, 7. Рим. 14, 17. [11] Євр. 10, 1.

льшою та досконалішою скинією, нерукотворною, тобто не такого спорудження, ¹² і не з кров'ю козлів і телят, але зі Своєю Кров'ю, один раз увійшов у святилище і здобув вічне відкуплення. ¹³ Бо якщо кров телят і козлів та попіл телиці через окроплення освячує осквернених, щоб чисте було тіло, ¹⁴ то тим більше Кров Христа, Який Духом Святим приніс Себе непорочного Богові, очистити совість нашу від мертвих діл для служіння Богу Живому і істинному! ¹⁵ І тому Він є Посередник Нового Завіту, щоб внаслідок смерті Його, яка сталася для відкуплення від злочинів, заподіяних за першого завіту, ті, що покликані до вічного спадку, одержали обіцяне. ¹⁶ Бо де заповіт, там необхідно, щоб настала смерть заповітника, ¹⁷ бо заповіт дійсний після померлих: він не має сили, коли заповідач живий. ¹⁸ Чому і перший завіт був утверджений не без крові. ¹⁹ Бо Мойсей, проголосивши всі заповіді за законом перед усім народом, узяв кров телят і козлів з водою і шерстю червленою та іссопом і окропив як саму книгу, так і весь народ, ²⁰ кажучи: це кров завіту, який заповідав вам Бог. ²¹ Також окропив кров'ю і скинію та всі богослужбові суди. ²² Та майже все за законом очищається кров'ю, і без проливання крові не буває прощення.

²³ Отже, образи небесного повинні були очищатися цими, а саме ж небесне – жертвами, кращими

від цих. ²⁴ Бо Христос увійшов не **322**
в рукотворне святилище, створене за зразком істинного, але в саме небо, щоб постати нині за нас перед лице Боже, ²⁵ і не для того, щоб багаторазово приносити Себе, як первосвященик входить у святилище щороку з чужою кров'ю; ²⁶ інакше треба було б Йому багаторазово страждати від початку світу; Він же один раз, на кінці віків, з'явився, щоб знищити гріх жертвою Своєю. ²⁷ І як людям визначено один раз умерти, а потім суд, ²⁸ так і Христос, один раз принісши Себе в жертву, щоб взяти гріхи багатьох, вдруге явиться *не для очищення гріха*, а для тих, що чекають Його на спасіння.

10 Закон, маючи лише тінь **323**
майбутніх благ, а не сам образ речей, одними й тими ж жертвами, які щороку постійно приносяться, ніколи не може зробити досконалими тих, що приходять з ними. ² Інакше їх перестали б приносити, бо ті, що приносять жертву, один раз очистившись, не мали б уже ніякої свідомости гріхів. ³ Але жертвами щороку нагадується про гріхи, ⁴ бо неможливо, щоб кров телят і козлів знищувала гріхи. ⁵ Тому Христос, входячи у світ, говорить: “Жертви і принесення Ти не захотів, але тіло приготував Мені. ⁶ Всеспалення і жертви за гріх неугодні Тобі. ⁷ Тоді Я сказав: ось, іду, як на початку книги написано про Мене, виконати волю Твою, Боже”. ⁸ Сказавши перше, що ні *жертви*, ані

[12] Євр. 10, 12. [13] Лев. 16, 14. Чис. 19, 4. [14] Лк 1, 74. Ін 17, 19 1 Ін 1, 7. Тит. 2, 14. Одкр. 1, 5. [15] 1 Пет. 3, 18. Рим. 5, 6. [17] Гал. 3, 15. [19] Вих. 12, 22. Лев. 16, 14. [20] Вих. 24, 8. [27]

3 Езд. 14, 35. [28] 1 Пет. 3, 18. Рим. 5, 6.

Глава 10. [1] Кол. 2, 17. [2] Лев. 16, 34. [4] Мих. 6, 7. Євр. 9, 12. [6] 1 Цар. 15, 22. [7] Пс. 39, 7–9. Ін 5, 46.

принесення, ні всеспалення, ні жертви за гріх, – які приносяться за законом, – Ти не захотів і не благозволив,⁹ потім додав: “Ось іду виконати волю Твою, Боже”. Скасовує перше, щоб настановити друге.¹⁰ За цією-то волею ми освячені одноразовим принесенням тіла Ісуса Христа.¹¹ І всякий священик щодня стоїть у служінні та багаторазово приносить одні і ті самі жертви, які ніколи не можуть знищити гріхів.¹² Він же, принісши одну жертву за гріхи, назавжди сів праворуч Бога,¹³ чекаючи далі, доки вороги Його будуть покладені до підніжжя ніг Його.¹⁴ Бо Він одним принесенням назавжди вдосконалив тих, що освячуються.¹⁵ Про це свідчить нам і Дух Святий, бо сказано:¹⁶ “Ось Завіт, який заповідаю їм після тих днів, говорить Господь: вклади закони Мої в серця їхні, і в думках їхніх напишу їх,¹⁷ і гріхів їхніх та беззаконь їхніх не згадаю більше”.¹⁸ А де відпущення їх, там не потрібне принесення за гріхи.

324 ¹⁹ Отже, браття, маючи дерзновення входити до святилища через Кров Ісуса Христа, дорогою новою і живою,²⁰ яку Він знову відкрив нам через завісу, тобто плоть Свою,²¹ і маючи великого Священика над домом Божим,²² приступаймо з щирим серцем, з повною вірою, кропленням очистивши серце від порочної совісти та обмивши тіло водою чистою,²³ будемо триматися сповідання

надії неухильно, бо вірний Той, Хто обіцяв;²⁴ будемо уважними один до одного, заохочуючи до любови й добрих діл,²⁵ не будемо залишати зібрання свого, як у деяких є звичай; але умовляти один одного, і тим більше, чим більше бачите наближення того дня.

²⁶ Бо коли ми, одержавши пізнання істини, свавільно грішимо, то не зостається більше жертви за гріхи,²⁷ але якесь страшне очікування суду й лютої вогню, готового пожерти противників.²⁸ Якщо той, хто зрікся закону Мойсеєвого, при двох чи трьох свідках, без милосердя карається смертю,²⁹ то наскільки тяжчої кари, гадаєте, заслужить той, хто зневажає Сина Божого і не шанує як святиню Кров завіту, якою освячений, і Духа благодаті ображає?³⁰ Ми знаємо Того, Хто сказав: “У Мене помста, Я відплачу, – говорить Господь”. І ще: “Господь буде судити народ Свій”.³¹ Страшно впасти в руки Бога Живого!

³² Згадайте попередні дні ваші,³²⁵ коли ви, будши просвічені, витримали великий подвиг страждань,³³ то самі серед ганьби й скорбот, будши видовищем для інших, то поділяючи участь інших, які були в такому ж стані;³⁴ бо ви й моїм кайданам співстраждали, і розграбування майна вашого прийняли з радістю, знаючи, що є у вас на небесах майно краще і неминує.³⁵ Отже, не покидайте упо-³²⁶вання вашого, яке чекає велика нагорода.³⁶ Терпіння потрібне

[10] Євр. 9, 28. [11] Євр. 9, 9. [12] Євр. 1, 3. [13] Пс. 109, 1; 2, 8. 1 Кор. 15, 25. Євр. 1, 13. [16] Рим. 11, 27. Євр. 8, 8. [17] Єр. 31, 33–34. [19] Ін 10, 9; 14, 6. [20] Мф 27, 51. [21] 1 Тим. 3, 15. [22] Лев. 16, 4. Єз. 36, 25. 2 Кор. 7, 1. Еф. 5,

26. [25] 2 Пет. 3, 8. [26] Євр. 6, 4. [27] Соф. 1, 18. [28] Втор. 17, 6; 19, 15. Мф 18, 16. Ін 8, 17. 2 Кор. 13, 1. [30] Втор. 32, 35–36. Рим. 12, 19. [31] Лк 12, 5. [34] Діян. 21, 11. [35] Мф 5, 12.

вам, щоб, виконавши волю Божу, одержати обіцяне. ³⁷ Бо ще “небагато, зовсім небагато, і Грядущий прийде і не забариться”. ³⁸ “Праведний вірою живий буде; а коли хто вагається, не благоволить до того душа Моя”. ³⁹ Ми ж не з тих, що вагаються на погибель, але стоїмо у вірі на спасіння душі.

11 Віра ж є здійснення очікуваного і впевненість у невидимому. ² Через неї були засвідчені древні. ³ Вірою пізнаємо, що віки створені Словом Божим, так що з невидимого сталося видиме, ⁴ вірою Авель приніс Богові жертву кращу, ніж Каїн, нею дістав свідчення, що він праведний, як засвідчив Бог про дари його; нею він і після смерті ще говорить. ⁵ Вірою Енох переселений був так, що не бачив смерті; і не стало його, тому що Бог переселив його. Бо ще до свого переселення він мав свідчення, що догодив Богу. ⁶ А без віри догодити Богові неможливо, бо треба, щоб той, хто приходить до Бога, вірував, що Він є, і тим, хто шукає Його, дає винагороду. ⁷ Вірою Ной, діставши одкровення про те, що було ще невидиме, побожно приготував ковчег для врятування свого дому; нею осудив він увесь світ і зробився спадкоємцем праведности через віру. ⁸ Вірою Авраам скорився поклику йти в країну, яку мав одержати у спадок, і пішов, не знаючи, куди йде. ⁹ Вірою жив він на землі обітованій, як на чужій, і жив у наметах з Ісааком та Яко-

вом, співспадкоємцями тієї ж обітниці; ¹⁰ бо він чекав міста, що має основу, художником і будівничим якого є Бог. ¹¹ Вірою і сама Сарра, неплідна, одержала силу прийняти сім'я і, незважаючи на вік, народила, бо знала, що вірний Той, Хто обіцяв. ¹² І тому від одного, і до того ж омертвілого, народилось так багато, як багато зірок на небі і як незліченний пісок на морському березі.

¹³ Усі ці померли у вірі, не одержавши обітниць, а тільки здалеку бачили їх і раділи та говорили про себе, що вони подорожні й пришельці на землі; ¹⁴ бо ті, які говорять так, показують, що вони шукають батьківщини. ¹⁵ І коли б вони в думках мали ту батьківщину, з якої вийшли, то мали б час повернутися; ¹⁶ але вони прагнули кращого, тобто небесного; тому і Бог не соромиться їх, називаючи Себе їхнім Богом; бо Він приготував їм місто.

¹⁷ Вірою Авраам, будучи випробуваним, приніс у жертву Ісаака, і, маючи обітницю, приніс єдинокородного, ¹⁸ про якого було сказано: “В Ісаакові назветься тобі сім'я”. ¹⁹ Бо він думав, що Бог має силу і з мертвих воскресити, тому і одержав його як передвістя. ²⁰ Вірою в майбутнє Ісаак поблагословив Якова та Ісава. ²¹ Вірою Яків, помираючи, поблагословив кожного сина Йосифового і поклонився на верх жезла свого. ²² Вірою Йосиф, при кончині, нагадував про вихід синів Ізраїлевих і

[38] Авв. 2, 3–4. Рим. 1, 17. Гал. 3, 11.

Глава 11. [1] Рим. 8, 24. [3] Бут. 1, 1. Пс. 32, 6. [4] Бут. 4, 4. Мф 23, 35. [5] Бут. 5, 24. Сир. 44, 15; 49, 16. [7] Бут. 6, 22. Сир. 44, 17. Єз. 14, 14. [8] Бут. 12, 4. [10] Євр. 12, 22. [11] Бут. 17, 19; 21, 2.

Рим. 4, 19. [12] Бут. 15, 5; 22, 17. [13] Бут. 23, 4; 47, 9. [16] Вих. 3, 15. Мф 22, 32. [17] Бут. 22, 9. [18] Бут. 21, 12. Рим. 9, 7. [20] Бут. 27, 27. [21] Бут. 47, 31; 48, 14. [22] Бут. 50, 24.

про кістки свої заповідав.²³ Вірою по народженні Мойсея батьки ховали його три місяці, бо вони бачили, що дитина дуже гарна, і не злякалися царського повеління.²⁴ Вірою Мойсей, досягнувши віку, відмовився називатися сином дочки фараонової²⁵ і захотів краще страждати з народом Божим, ніж мати тимчасову гріховну насолоду,²⁶ і ганьбу Христову вважав більшим для себе багатством, ніж єгипетські скарби; бо він дивився на нагороду.²⁷ Вірою залишив він Єгипет, не побоюючись царського гніву, бо він, мовби бачачи Невидимого, був твердий.²⁸ Вірою він справив Пасху та пролиття крови, щоб винищувач первістків не торкнувся їх.²⁹ Вірою перейшли вони Червоне море, як по суші, на що спокусившись, єгиптяни потопилися.³⁰ Вірою впали ерихонські стіни після семиденного обходження.³¹ Вірою Раав, блудниця, з миром прийнявши підглядячів (та повівши їх іншою дорогою), не загинула з невірними.³² І що ще скажу? Не вистачить мені часу, щоб розповісти про Гедеона, про Варака, про Самсона та Іеффая, про Давида,
330 Самуїла та (інших) пророків,³³ які вірою перемагали царства, творили правду, одержували обітниці, затуляли пащі левів,³⁴ гасили силу вогню і уникали вістря меча, зміцнювалися від немочі, були сильні на війні, проганяли полки

чужинців;³⁵ жінки одержували померлих своїх воскреслими; інші ж замучені були, не прийнявши визволення, щоб одержати краще – воскресіння;³⁶ інші зазнали наруги та ран, а також кайданів і в'язниць,³⁷ були побиті камінням, перепилювані, зазнавали катування, помирали від меча, тинялися в овечих і козячих шкурах, терплячи нестатки, скорботи, озлоблення;³⁸ ті, яких увесь світ не був достойний, блукали по пустелях і горах, по печерах та ущелинах землі.³⁹ І всі ці, засвідчені у вірі, не одержали обіцяного,⁴⁰ тому що Бог передбачив про нас щось краще, щоб вони не без нас досягли досконалости.

12 Тому і ми, маючи довкола **331** себе таку хмару свідків, скиньмо з себе всякий тягар і гріх, який нас облутує, і з терпінням підемо на подвиг, який чекає на нас,² дивлячись на Начальника і Виконавця віри Ісуса, Який замість радости, яка Йому належала, витерпів хрест, зневаживши посоромлення, і сів праворуч престолу Божого.³ Подумайте про Того, Хто перетерпів таку над Собою наругу від грішників, щоб вам не знемогтися і не ослабнути душами вашими.⁴ Ви ще не до крови стояли, проти гріха змагаючись,⁵ і забули втішення, яке пропонується вам, як синам: “Сину мій, не хетуй покаранням Господнім і не сумуй, коли він викриває тебе,

[23] Вих. 2, 2. Діян. 7, 20. [24] Вих. 2, 11. [27] Вих. 10, 29; 13, 17. [28] Вих. 12, 3, 7. [29] Вих. 14, 21. [30] Нав. 6, 19. [31] Нав. 2, 1; 6, 24. [32] Суд. 4, 6; 7, 15; 11, 11; 13, 24. 1 Цар. 7, 10; 17, 45. [33] Дан. 6, 22. [34] 1 Цар. 14, 6. 3 Цар. 19, 3. Іс. 38, 9. Дан. 3, 25. [35] 3 Цар. 17, 22–23. 4 Цар. 4, 36. [36] Бут. 39, 20. Суд.

16, 25. Єр. 20, 2. [37] 3 Цар. 21, 13. 2 Пар. 24, 21. Єр. 26, 23. [38] 1 Цар. 22, 1. 3 Цар. 17, 3. [39] Лк. 10, 24.

Глава 12. [1] 1 Пет. 2, 1. Рим. 6, 12. Еф. 4, 22. Кол. 3, 8. [2] Лк. 23, 46. Флп. 2, 8. [3] Лк. 2, 34. Діян. 28, 22. Гал. 6, 9. [4] 1 Кор. 10, 13. [5] Одрк. 3, 19.

⁶ бо Господь, кого любить, того карає; б'є кожного сина, якого приймає". ⁷ Якщо ви терпите кару, то Бог поводитьсь з вами, як із синами. Бо хіба є який син, якого не карав би батько? ⁸ Коли залишаєтеся без покарання, для всіх загального, то ви діти незаконні, а не сини. ⁹ До того ж коли ми, будучи карані плотськими батьками нашими, боялися їх, то чи не значно більше повинні покоритись Отцеві духів, щоб жити? ¹⁰ Ті карали нас, як знали, на небагато днів; а Цей – на користь, щоб нам мати участь у святості Його. ¹¹ Кожна кара здається спочатку не радістю, а смутком, але потім навченим через неї дає мирний плід праведности. ¹² Отже, зміцніть опущені руки та ослаблені коліна ¹³ і ходіть просто ногами вашими, щоб кульгаве не збочило, **332** а краще виправилось. ¹⁴ Намагайтеся мати мир з усіма і святість, без якої ніхто не побачить Господа. ¹⁵ Пильнуйте, щоб хто не позбувся благодаті Божої, щоб якийсь гіркий корінь, що виріс, не завдав шкоди і щоб ним багато хто не осквернився; ¹⁶ щоб не було між вами якого блудника або нечестивця, який би, як Ісав, за одну лише їжу відмовився від свого первородства. ¹⁷ Бо ви знаєте, що після того він, бажаючи успадкувати благословення, був відкинутий: не знайшов можливості для покаяння, хоча зі сльозами шукав його.

¹⁸ Ви приступили не до гори, відчутної на дотик, і не до палючого вогню, не до темряви і мороку та бурі, ¹⁹ не до звуку сурми й голосу слів, що ті, які чули його, просили, щоб більше не мовилося слово до них, ²⁰ бо вони не могли стерпіти того, що було заповідано: "Якщо і звір доторкнеться до гори, буде побитий камінням або уражений стрілою"; ²¹ і таке жахливе було це видіння, що і Мойсей сказав: "Я настрашений і тремчу". ²² Але ви приступили до гори Сиону і до міста Бога Живого, до Єрусалима небесного і до безлічі ангелів, ²³ до торжества собору й Церкви первородних, на небесах написаних, і до Судді всіх – Бога, і до духів праведників досконалих; ²⁴ і до Посередника Завіту Нового Ісуса, та до крові кроплення, яка говорить краще, ніж Авелева. ²⁵ Глядіть, отже, не **333** зречіться того, хто промовляє, бо не уникли кари вони, що зреклись того, хто пророкував на землі, тим більше не уникнемо ми, якщо відвернемось від Того, Хто говорить з небес, ²⁶ голос Якого тоді похитнув землю, нині ж обіцяє, говорячи: "Ще раз потрясу не тільки землю, але й небо". ²⁷ Оце "ще раз" означає заміну похитнутого, як створеного, щоб перебувало непохитне. ²⁸ Отже, ми, приймаючи царство непохитне, охороняймо благодать, якою будемо служити благоугодно Богові з побожністю і страхом, ²⁹ тому що Бог наш – вогонь, що поїдає.

[6] Притч. 3, 11–12. Іов. 5, 17. Пс. 93, 12. [9] Чис. 16, 22. Іов. 12, 10. Еккл. 12, 7. Зах. 12, 1. [10] Мф 7, 11. Тит. 2, 12. [12] Іс. 35, 3. [14] Рим. 12, 18. 2 Кор. 7, 1. 1 Сол. 4, 3. [15] Втор. 29, 18. Гал. 5, 9. 2 Тим. 2, 17. [16] Бут. 25, 33. 1 Кор. 6, 15. [17] Бут. 27, 34. [18] Вих. 19, 12. [19] Вих. 20, 19. [20] Вих. 19, 13. [21] Втор.

33, 2. Пс. 67, 18. [22] Гал. 4, 26. Одрк. 3, 12. [23] Єр. 31, 9. Лк 10, 20. Одрк. 13, 8. [24] Бут. 4, 10. 1 Тим. 2, 5. [25] Євр. 1, 2; 2, 1; 3, 17. [26] Агг. 2, 6–7. Вих. 19, 18. [27] Пс. 101, 27. Мф 24, 35. [28] Лк 1, 33. [29] Втор. 4, 24. Чис. 11, 1. Пс. 49, 3. Дан. 7, 9.

13 Братолюбність нехай перебуває між вами. ² Гостинності не забувайте, бо через неї деякі, не знаючи, гостинно прийняли ангелів. ³ Пам'ятайте в'язнів, ніби і ви з ними були в кайданах, і тих, хто страждає, бо й самі знаходитесь у тілі.

⁴ Шлюб у всіх нехай буде чесний і ложе непорочне; блудників і перелюбників судить Бог. ⁵ Майте вдачу не срібллюбну, задовольняючись тим, що є. Бо Сам сказав: "Не залишу тебе і не покину тебе", ⁶ тож ми сміливо говоримо: "Господь мені помічник, і не злякаюся: що зробить мені людина?"

334 ⁷ Пам'ятайте наставників ваших, які проповідували вам слово Боже, і, дивлячись на кончину життя їхнього, наслідуйте віру їхню. ⁸ Ісус Христос учора й сьогодні і навіки Той же. ⁹ Ученнями різними й чужими не захоплюйтесь; бо добре благодаттю зміцнювати серця, а не їжею, від якої не одержали користи ті, що займалися нею. ¹⁰ Ми маємо жертвник, від якого не мають права споживати ті, що служать скинії. ¹¹ Тому що тіла тварин, кров яких для очищення гріха вносить первосвященик у святилище, спалюються поза табором, — ¹² то і Ісус, щоб освятити людей Кров'ю Своєю, постраждав поза брамою.

¹³ Отже, вийдемо до Нього за табір, несучи Його наругу; ¹⁴ бо не

маємо тут постійного міста, але шукаємо майбутнього. ¹⁵ Отже, будемо через Нього безустанно приносити Богу жертву хвали, тобто плід уст, що прославляють ім'я Його. ¹⁶ Не забувайте також добродійності і спілкування, бо такі жертви благоугодні Богу.

¹⁷ Слухайте наставників ваших **335** і будьте покірні, бо вони постійно дбають про душі ваші, як ті, що зобов'язані дати звіт; щоб вони робили це з радістю, а не зітхаючи, бо це для вас не корисно.

¹⁸ Моліться за нас, бо ми певні, що маємо добру совість, тому що в усьому бажаємо поводитися чесно. ¹⁹ Особливо ж прошу робити це, щоб я скоріше був повернений вам. ²⁰ Бог же миру, Який підняв із мертвих Пастиря овець великою Кров'ю завіту вічного, Господа нашого Ісуса Христа, ²¹ нехай вдосконалисть вас у всякому доброму ділі, на виконання волі Його, роблячи у вас благоугодне Йому через Ісуса Христа: Йому слава на віки віків! Амінь.

²² Прошу ж вас, браття, прийміть це слово повчання; я ж небагато і написав вам. ²³ Знайте, що брат наш Тимофій визволений, і я разом із ним (якщо він скоро прийде) побачу вас.

²⁴ Вітайте всіх наставників ваших і всіх святих. Вітають вас ті, що в Італії.

²⁵ Благодать з усіма вами. Амінь.

Глава 13. [2] Бут. 18, 3; 19, 2. Мф 25, 35. Рим. 12, 13. [4] 1 Кор. 6, 15. [5] Нав. 1, 5. Бут. 28, 15. Мф 6, 34. [6] Пс. 117, 6. [7] 1 Сол. 5, 12. [8] 1 Кор. 3, 11. Одкр. 1, 4. [9] Ін 6, 27. Еф. 4, 14. [10] 1 Кор. 9, 13. [11] Лев. 16, 27. [12] Мф 21, 39; 27, 33. Одкр. 1, 5. [13] 1 Пет. 4, 14. Євр. 11,

26; 12, 2. [14] Флп 3, 20. Євр. 12, 22. [15] Пс. 49, 14; 50, 19. Ос. 14, 3. [16] 2 Кор. 9, 12. Флп 4, 18. [17] Єз. 33, 7. Мф 25, 13. Діян. 20, 31. 1 Кор. 4, 1. [18] Діян. 23, 1. Рим. 15, 30. [20] Іс. 40, 11. Зах. 9, 16. Ін 10, 11. Діян. 2, 24. 1 Сол. 1, 10. [21] 1 Пет. 5, 10. 2 Кор. 3, 5. 1 Сол. 5, 23.

ОДКРОВЕННЯ*

СВЯТОГО ІОАНА БОГОСЛОВА

1 Одкровення Ісуса Христа, яке дав Йому Бог, щоб показати рабам Своїм, що повинно стати-ся невдовзі. І Він показав, пославши його через ангела Свого рабові Своему Іоану, ² який засвідчив слово Боже і свідчення Ісуса Христа і що він бачив. ³ Блажен, хто читає, і ті, що слухають слова пророцтва цього і дотримуються написаного в ньому, бо час близький.

⁴ Іоан семи церквам, що знаходяться в Асії: благодать вам і мир від Того, Хто є і був і гряде, та від семи духів, які знаходяться перед престолом Його, ⁵ і від Ісуса Христа, Який є свідок вірний, первісток з мертвих і владика царів земних. Йому, Який полюбив нас і омив нас від гріхів наших кров'ю Своею ⁶ і зробив нас царями і священиками Богу й Отцю Своему, слава і держава на віки віків, амінь. ⁷ Ось іде з хмарами, і побачить Його всяке око і ті, що прокололи Його; і заридають перед Ним усі племена земні. Так, амінь.

* Апокаліпсис (грецьк.).

Глава 1. [3] Лк 11, 28. [4] Вих. 3, 14. Одкр. 4, 5. [5] Пс. 88, 38. 1 Пет. 1, 19. 1 Ін 1, 7. 1 Кор. 15, 20. Кол. 1, 18. Євр. 9, 14. [6] Вих. 19, 6. 1 Пет. 2, 9. [7] Іс. 3, 14. Зах. 12, 10. Мф 24, 30. Іуд. 1, 14. [8]

⁸ Я є Альфа й Омега, початок і кінець, говорить Господь, Який є і був і гряде, Вседержитель.

⁹ Я, Іоан, брат ваш і співучасник у скорботі і в царстві і в терпінні Ісуса Христа, був на острові, званому Патмос, за слово Боже і за свідчення Ісуса Христа. ¹⁰ Я був у дусі в день воскресний і чув позаду себе голос гучний, ніби трубний, який говорив: Я є Альфа й Омега, Перший і Останній; ¹¹ те, що бачиш, напиши у книгу і пошли Церквам, які знаходяться в Асії: до Ефеса, і до Смирни, і до Пергама, і до Фіатири; і до Сардиса, і до Філадельфії, і до Лаодикії. ¹² Я обернувся, щоб побачити, чий голос, що говорив зі мною; і, обернувшись, побачив сім золотих світильників ¹³ і, посеред семи світильників, подібного до Сина Людського, одягненого в довгі ризи і підперезаного по під груди золотим поясом: ¹⁴ голова Його і волосся білі, як біла вовна, як сніг; і очі Його, як полум'я вогняне; ¹⁵ і ноги Його подібні до бронзи, ніби в печі розжарені, і

Іс. 41, 4. Одкр. 2, 8. [9] Рим. 8, 17. [10] Іс. 44, 6; 48, 12. [12] Вих. 25, 37. Зах. 4, 2. [13] Єз. 1, 26. Дан. 10, 5, 16. Мф 28, 18. [14] Дан. 7, 9. [15] Єз. 43, 2. Дан. 10, 6.

голос Його, як шум вод великих.

¹⁶ Він тримав у правиці Своїй сім зірок, і з уст Його виходив гострий з обох боків меч; і лице Його, як сонце, що сяє в силі своїй.

¹⁷ І коли я побачив Його, то впав до ніг Його, як мертвий. І Він поклав на мене правицю Свою і сказав мені: не бійся; Я є Перший і Останній, ¹⁸ і живий; і був мертвий, і ось, живий на віки віків, амінь; і маю ключі пекла і смерті. ¹⁹ Отже, напиши, що ти бачив, і що є, і що буде після цього.

²⁰ Таємниця семи зірок, які ти бачив у правиці Моїй, і семи золотих світильників є така: сім зірок – це ангели семи Церков; а сім світильників, які ти бачив, це сім Церков.

2 Ангелові Ефеської Церкви напиши: так говорить Той, Хто тримає сім зірок у правиці Своїй, Хто ходить посеред семи золотих світильників: ² знаю діла твої, і труд твій, і терпіння твоє, і те, що ти не можеш зносити розпутних, і випробував тих, які називають себе апостолами, а вони не такі, й побачив, що вони неправдомовці; ³ ти багато зазнав і маєш терпіння, і в ім'я Моє трудився і не знемагав. ⁴ Та маю проти тебе те, що ти залишив першу любов твою. ⁵ Отже, згадай, звідки ти впав, і покайся, і твори попередні діла; а якщо не так, скоро прийду до тебе і зрушу світильник твій з місця його, якщо не покаєшся. ⁶ А втім, те в тобі добре, що ти ненавидиш діла николаї-

тів, які і Я ненавиджу. ⁷ Хто має вухо, нехай чує, що Дух говорить Церквам: тому, хто перемагає, дам споживати від дерева життя, яке посеред раю Божого.

⁸ І ангелу Смирнської Церкви напиши: так говорить Перший і Останній, Який був мертвий і ось, живий: ⁹ знаю твої діла, і скорботу, і вбогість (а втім, ти багатий), і лихослів'я від тих, які кажуть про себе, що вони юдеї, а вони не такі, але зборище сатанинське. ¹⁰ Не бійся нічого, що тобі треба буде витерпіти. Ось, диявол буде кидати вас у темницю, щоб випробувати вас, і будете мати скорботу днів десять. Будь вірний до смерті, і дам тобі вінець життя. ¹¹ Хто має вухо (чути), нехай чує, що Дух говорить Церквам: той, хто перемагає, не зазнає шкоди від другої смерті.

¹² І ангелу Пергамської Церкви напиши: так говорить Той, Хто має гострий з обох боків меч: ¹³ знаю твої діла, і що ти живеш там, де престіл сатани, і що зберігаєш ім'я Моє, і не зрікся віри Моеї навіть у ті дні, коли у вас, де живе сатана, був убитий вірний свідок Мій Антипа. ¹⁴ Але маю трохи проти тебе, тому що є в тебе там ті, які дотримуються вчення Валаама, який навчив Валака спокусити синів Ізраїлевих, щоб вони їли ідоложертовне і перелюби чинили. ¹⁵ Так і в тебе є ті, які дотримуються вчення николаїтів, яке Я ненавиджу. ¹⁶ Покайся; а якщо не так, незабаром прийду до тебе і

[16] Іс. 49, 2. Мф 28, 18. Еф. 6, 17. Одрк. 2, 16. [17] Дан. 8, 18. [18] Іов. 12, 14. Іс. 22, 22. Одрк. 3, 7. [20] Мал. 2, 7.

Глава 2. [1] Одрк. 1, 16. [2] 1 Ін 4, 1. 2 Кор. 11, 13. 2 Тим. 2, 19. [3] Гал. 6, 9. [5] Єз. 18, 24. Одрк. 3, 3. [7] Бут. 2, 9.

3 Езд. 7, 58. [8] Іс. 41, 4; 44, 6; 48, 12. [9] Лк 6, 20. Як. 2, 5. Рим. 2, 29. [10] Мф 10, 21. [11] Одрк. 21, 8. [12] Одрк. 1, 16; 19, 21. [14] Чис. 25:1; 31, 16. [16] Іс. 11, 4. 2 Сол. 2, 8. Одрк. 1, 16.

воюватиму з ними мечем уст Моїх. ¹⁷ Хто має вухо (чути), нехай чує, що Дух говорить Церквам: тому, хто перемагає, дам споживати сокровенну манну, і дам йому білий камінь, і на камені написане нове ім'я, якого ніхто не знає, крім того, хто одержує.

¹⁸ І ангелу Фіатирської Церкви напиши: так говорить Син Божий, у Якого очі, наче полум'я вогняне, і ноги подібні до бронзи: ¹⁹ знаю твої діла, і любов, і служіння, і віру, і терпіння твоє, і те, що останні діла твої більші, ніж перші. ²⁰ Та маю трохи проти тебе, тому що ти попускаєш жінці Іезавелі, яка називає себе пророчицею, навчати і вводити в оману рабів Моїх, любодіяти і їсти ідоложертовне. ²¹ Я дав їй час покаятись у перелюбстві її, але вона не покалась. ²² Ось, Я кидаю її на одр і тих, що любодіяли з нею, у велику скорботу, якщо не покаються у ділах своїх. ²³ І дітей її уражу смертю, і зрозуміють усі Церкви, що Я є Той, Хто випробовує серця й утроби; і воздам кожному з вас за ділами вашими. ²⁴ Вам же та іншим, що є у Фіатирі, які не дотримуються цього вчення і не знають так званих глибин сатанинських, кажу, що не накладу на вас іншого тягара; ²⁵ тільки те, що маєте, тримайте, доки прийду. ²⁶ Хто перемагає і дотримується діл Моїх до кінця, тому дам владу над язичниками, ²⁷ і буде пасти їх жезлом залізним; як посуд глиняний, вони будуть розтрощені, як і Я

одержав владу від Отця Мого; ²⁸ і дам йому зірку ранкову. ²⁹ Хто має вухо (чути), нехай чує, що Дух говорить Церквам.

3 І ангелу Сардійської Церкви напиши: так говорить Той, Хто має сім духів Божих і сім зірок: знаю твої діла; ти носиш ім'я, ніби живий, але ти мертвий. ² Пильнуй і зміцнюй інше близьке до смерти, бо Я не бачу, щоб діла твої були довершені перед Богом Моїм. ³ Згадай, що ти прийняв і чув, і зберігай та покайся. Якщо ж не будеш пильнувати, то Я найду на тебе, як злодій, і ти не дізнаєшся, якої години найду на тебе. ⁴ А втім, у тебе в Сардах є кілька чоловік, які не осквернили одягу свого, і будуть ходити зі Мною у білому одязі, бо вони достойні. ⁵ Той, хто перемагає, одягнеться у білий одяг; і не згладжу імені його з книги життя, і визнаю ім'я його перед Отцем Моїм і перед ангелами Його. ⁶ Хто має вухо, нехай чує, що Дух говорить Церквам.

⁷ І ангелу Філадельфійської Церкви напиши: так говорить Святий, Істинний, Хто має ключ Давидів, Хто відчиняє – і ніхто не зачинить, зачиняє – і ніхто не відчинить: ⁸ знаю твої діла; ось Я відчинив перед тобою двері, і ніхто не може зачинити їх; ти не багато маєш сили, і зберіг слово Моє, і не зрікся імені Мого. ⁹ Ось, Я зроблю, що із сатанинського зборища, з тих, які кажуть про себе, що вони юдеї, але не такі, а обманюють, — ось, Я зроблю те, що

[17] Іс. 65, 15. Ін 6, 33. [18] Одкр. 1, 14–15. [19] 2 Кор. 9, 12. [20] Вих. 34, 15. 1 Кор. 10, 19. [23] 1 Цар. 16, 7. Пс. 7, 10. Єр. 11, 20; 17, 10. [26] Дан. 7, 22. Ін 6, 29. 1 Кор. 6, 3. [27] Пс. 2, 9. [28] 2 Пет. 1, 19. Одкр. 22, 16.

Глава 3. [2] Єз. 33, 7. Мф 24, 42. [3] 2 Пет. 3, 10. 1 Сол. 5, 2. Одкр. 16, 15. [4] Одкр. 6, 11; 7, 9; 19, 8. [5] Лк 10, 20. Флп 4, 3. [7] Іов. 12, 14. Іс. 22, 22. Лк 1, 32. Одкр. 1, 18. [8] 1 Кор. 16, 9. Кол. 4, 3. [9] Іс. 49, 23; 60, 14.

вони прийдуть і поклоняться перед ногами твоїми, і зрозуміють, що Я полюбив тебе. ¹⁰ І як ти зберег слово терпіння Мого, то і Я збережу тебе від години спокуси, що гряде на весь світ, щоб випробувати тих, хто живе на землі. ¹¹ Ось, гряди скоро; тримай, що маєш, щоб ніхто не перейняв вінця твого. ¹² Переможця зроблю стовпом у храмі Бога Мого, і він уже не вийде геть; і напишу на ньому ім'я Бога Мого й ім'я міста Бога Мого, нового Єрусалима, що сходить з неба від Бога Мого, й ім'я Мое нове. ¹³ Хто має вухо, нехай чує, що Дух говорить Церквам.

¹⁴ І ангелові Лаодикійської Церкви напиши: так говорить Амін, свідок вірний і істинний, початок створіння Божого: ¹⁵ знаю твої діла; ти ні холодний, ні гарячий; о, якби ти був холодний або гарячий! ¹⁶ Але оскільки ти теплий, а не гарячий і не холодний, то викину тебе з уст Моїх. ¹⁷ Бо ти говориш: я багатий, розбагатів і ні в чому не маю потреби; а не знаєш, що ти нещасний і жалюгідний, і вбогий, і сліпий, і голий. ¹⁸ Раджу тобі купити в Мене золото, вогнем очищене, щоб тобі збагатитися, і білий одяг, щоб одягтися, і щоб не видно було сорому нагоди твоєї, і мазю для очей помаж очі твої, щоб бачити. ¹⁹ Кого Я люблю, тих викриваю і караю. Отже, будь ревним і покайся. ²⁰ Ось, стою при дверях і стукаю; якщо хто почує голос Мій і відчинить двері, увійду до нього, і буду вечеряти з ним, і він

зі Мною. ²¹ Переможцеві дам сісти зі Мною на престолі Моїм, як і Я переміг і сів з Отцем Моїм на престолі Його. ²² Хто має вухо, нехай чує, що Дух говорить Церквам.

4 Після цього я глянув, і ось, двері відчинені на небі, і той самий голос, який я чув, ніби звук труби, що говорив зі мною, сказав: зійди сюди, і покажу тобі, що має бути після цього. ² І в ту ж мить я був у дусі; і ось, престіл стояв на небі, і на престолі був Сидячий; ³ і Цей Сидячий на вигляд був подібний до каменя яспису і сардису; і райдуга навколо престолу, на вигляд подібна до смарагду. ⁴ І навколо престолу двадцять чотири престоли; а на престолах бачив я двадцять чотири старці, які сиділи й одягнені були в білий одяг та мали на головах своїх золоті вінці. ⁵ І від престолу виходили блискавки, і громи, і голоси, і перед престолом горіли сім світильників вогняних, які є сім духів Божих; ⁶ і перед престолом море скляне, подібне до кристала, і посеред престолу і навколо престолу чотири тварини, сповнені очей спереду і ззаду. ⁷ І перша тварина була подібна до лева, і друга тварина подібна до тельця, і третя тварина мала лице, як людина, а четверта тварина подібна до орла, що летить. ⁸ І кожна з чотирьох тварин мала по шість крил навколо, а всередині вони були сповнені очей; і ні вдень, ні вночі не мають спокою, ззиваючи: свят, свят, свят Гос-

[10] 2 Пет. 2, 9. 1 Кор. 10, 13. [11] Одкр. 2, 10. [12] Євр. 12, 22. Одкр. 2, 17; 14, 1. [14] Кол. 1, 15. [17] Ос. 12, 8. 1 Кор. 4, 8. [18] Одкр. 7, 13; 16, 15; 19, 8. [19] Притч. 3, 12. Євр. 12, 5. [20] Псн. 5, 2. Ін 14,

23. [21] Мф 19, 28. Одкр. 1, 6; 2, 27.

Глава 4. [2] Іс. 6, 1. Єз. 1, 26. Дан. 7, 9. [4] Одкр. 1, 6; 2, 26; 3–4; 6, 11; 7, 13. [5] Зах. 4, 10. Одкр. 1, 4; 5, 6; 8, 5. [8] Іс. 6, 2–3. Одкр. 1, 8.

подоь Бог Вседержитель, Який був, є і гряде. ⁹ І коли тварини воздають славу і честь і подяку Тому, Хто сидить на престолі, Хто живе повік віку, ¹⁰ тоді двадцять чотири старці падають перед Тим, Хто сидить на престолі, і поклоняються Тому, Хто живе у віки віків, і покладають вінці свої перед престолом, кажучи: ¹¹ достойний Ти, Господи, прийняти славу і честь і силу: бо Ти створив усе, і все з Твоєї волі існує і створено.

5 І бачив я у правиці Того, Хто сидить на престолі, книгу, написану всередині і ззовні, запечатану сімома печатами. ² І бачив я ангела сильного, який виголосив гучним голосом: хто достойний розкрити цю книгу і зняти печаті її? ³ І ніхто не міг, ні на небі, ні на землі, ні під землею, ані розкрити цю книгу, ані глянути в неї. ⁴ І я багато плакав від того, що нікого не знайшлося достойного розкрити і читати цю книгу, і навіть глянути в неї. ⁵ І один із старців сказав мені: не плач; ось, лев від коліна Іуди, корінь Давидів, перемиг, і може розкрити цю книгу і зняти сім печатей її. ⁶ І я поглянув, і ось, посеред престолу і чотирьох тварин і посеред старців стояв Агнець, ніби заколений, що мав сім рогів і сім очей, які є сім духів Божих, посланих на всю землю. ⁷ І Він прийшов і взяв книгу з правиці Того, Хто сидить на престолі. ⁸ І коли Він узяв книгу, тоді чотири тварини і двадцять чотири старці упали перед Агнцем, маючи кожен гуслі і золоті чапші, повні фіміа-

му, які є молитви святих. ⁹ І співають нову пісню, кажучи: достойний Ти взяти книгу і зняти з неї печаті, бо Ти був заколений, і кров'ю Своєю відкупив нас Богові з усякого коліна і народу, і людей, і племені, ¹⁰ і зробив нас царями і священиками Богові нашому; і ми будемо царювати на землі. ¹¹ І я бачив, і чув голос багатьох ангелів навколо престолу, і тварин, і старців, і число їх було тьми тем і тисячі тисяч, ¹² які говорили гучним голосом: достойний Агнець заколений прийняти силу і багатство, і премудрість, і міцність, і честь, і славу, і благословення. ¹³ І всяке створіння, яке є на небі і на землі, і під землею, і на морі, і все, що в них, чув я, говорило: Тому, Хто сидить на престолі, і Агнцеві благословення і честь, і слава і держава на віки віків. ¹⁴ І чотири тварини говорили: амінь. І двадцять чотири старці упали і поклонилися Тому, Хто живе у віки віків.

6 І я бачив, що Агнець зняв першу із семи печатей, і я почув одну з чотирьох тварин, яка говорила ніби громовим голосом: іди і дивись. ² Я глянув, і ось, кінь білий, і на ньому вершник, який мав лук, і дано було йому вінець, і вийшов він як переможний, і щоб перемогти.

³ І коли Він зняв другу печать, я чув другу тварину, яка говорила: іди і дивись. ⁴ І вийшов другий кінь, рудий, і тому, хто сидить на ньому, дано взяти мир від землі, і щоб убивали одне одного; і дано йому великий меч.

Глава 5. [1] Іс. 29, 11. [5] Бут. 49, 9. Іс. 11, 1, 10. Рим. 15, 12. [6] Іс. 53, 7. 1 Пет. 1, 19. [9] Діян. 20, 28. [10] Вих.

19, 6. 1 Пет. 2, 9. [11] Дан. 7, 10. Євр. 12, 22. [13] Флп 2, 10. Одкр. 7, 10.

Глава 6. [2] Одкр. 19, 11.

⁵ І коли Він зняв третю печать, я чув третю тварину, яка говорила: іди і дивись. Я глянув, і ось, кінь вороний, і на ньому вершник, який мав мірило у руці своїй. ⁶ І чув я голос посеред чотирьох тварин, який говорив: мірка пшениці за динарій*, і три мірки ячменю за динарій; елею ж і вина не пошкоджуї.

⁷ І коли Він зняв четверту печать, я чув голос четвертої тварини, що говорив: іди і дивись. ⁸ І я глянув, і ось, кінь блідий, і на ньому вершник, якому ім'я "смерть"; і пекло слідом ішло за ним; і дана йому влада над четвертою частиною землі – умертвлювати мечем і голодом, і моровицею, і звірами земними. ⁹ І коли Він зняв п'яту печать, я побачив під жертвовником душі убитих за слово Боже і за свідчення, яке вони мали. ¹⁰ І викликнули вони гучним голосом, кажучи: доки, Владико Святий і Істинний, не судиш і не мстишся тим, що живуть на землі, за кров нашу? ¹¹ І дано було кожному з них одяг білий, і сказано їм, щоб вони заспокоїлися ще на деякий час, доки і співробітники їхні, і брати їхні, які будуть убиті, як і вони, доповнять число.

¹² І коли Він зняв шосту печать, я глянув, і ось, стався великий землетрус, і сонце стало темне, як волосяниця, і місяць став, наче кров. ¹³ І зірки небесні попадали на землю, як смоковниця, струпувана сильним вітром, обсипає незрілі смокви свої. ¹⁴ І небо зник-

ло, згорнувшись, як сувій; і всяка гора й острів зрушилися з місць своїх. ¹⁵ І царі земні, і вельможі, і багаті, і тисячочальники, і сильні, і всякий раб, і всякий вільний сховались у печери і в ущелини гір, ¹⁶ і кажуть горам і каменям: упадіть на нас і закрийте нас від лиця Того, Хто сидить на престолі, й від гніву Агнця; ¹⁷ бо прийшов великий день гніву Його, і хто може встояти?

7 І після цього бачив я чотирьох ангелів, які стоять на чотирьох кутах землі, тримаючи чотири вітри землі, щоб не дув вітер ні на землю, ні на море, ні на яке дерево. ² І бачив я іншого ангела, який сховався від сходу сонця, і мав печать Бога Живого. І викликнув він гучним голосом до чотирьох ангелів, яким дано шкочити землі і морю, кажучи: ³ не робіть шкочити ні землі, ні морю, ні деревам, доки не покладамо печаті на чолах рабів Бога нашого. ⁴ І я чув кількість пропечатаних: пропечатаних було сто сорок чотири тисячі від усіх колін синів Ізраїлевих. ⁵ З коліна Іудиного пропечатано дванадцять тисяч; з коліна Рувимового пропечатано дванадцять тисяч; з коліна Гадового пропечатано дванадцять тисяч; ⁶ з коліна Асирового пропечатано дванадцять тисяч; з коліна Неффалимового пропечатано дванадцять тисяч; з коліна Манасіїного пропечатано дванадцять тисяч; ⁷ з коліна Симеонового пропечатано дванадцять тисяч; з коліна Левіїного пропечатано дванадцять тисяч; з коліна Іссахаро-

* Динарій – монета, відповідна денній платі поденникові.

[5] Одкр. 5, 9. [8] Єз. 14, 21. [10] Лк 18, 7. Одкр. 19, 2. [11] Одкр. 3, 5; 7, 9. [12] Мф 24, 29. [14] Іс. 34, 4. Євр. 1, 11–12.

[16] Іс. 2, 19. Ос. 10, 8. Лк 23, 30. Одкр. 9, 6.

Глава 7. [3] Єз. 9, 4. Одкр. 14, 1.

вого пропечатано дванадцять тисяч;⁸ з коліна Заулонового пропечатано дванадцять тисяч; з коліна Йосифового пропечатано дванадцять тисяч; з коліна Веніамінового пропечатано дванадцять тисяч.⁹ Після цього глянув я, і ось, велика кількість людей, яких ніхто не міг перелічити, з усіх племен і колін, і народів і людей, стояли перед престолом і перед Агнцем у білому одязі і з пальмовими віттями в руках своїх.¹⁰ І викликували гучним голосом, кажучи: спасіння Богові нашому, що сидить на престолі, і Агнцеві!¹¹ І всі ангели стояли навколо престолу і старців, і чотирьох тварин і впали перед престолом на лица свої, і поклонилися Богові,¹² кажучи: амінь! благословення і слава, і премудрість, і подяка, і честь, і сила, і кріпкість Богові нашому на віки віків! Амінь.¹³ І, почавши говорити, один із старців запитав мене: хто ці, одягнені у білий одяг, і звідки прийшли?¹⁴ Я сказав йому: ти знаєш, господарю. І він сказав мені: це ті, які прийшли від великої скорботи; вони омили одяг свій і вибілили одяг свій кров'ю Агнця.¹⁵ За це вони перебувають *нині* перед престолом Бога і служать Йому день і ніч у храмі Його, і Той, Хто сидить на престолі, буде жити в них.¹⁶ Вони вже не будуть мати ні голоду, ні спраги, і не буде палити їх сонце і ніяка спека:¹⁷ бо Агнець, Який посеред престолу, буде пасти їх і водити їх до живих джерел вод; і вотре Бог усяку сльозу з очей їхніх.

8¹ І коли Він зняв сьому печать, настала безмовність на небі, десь на півгодини.² І я бачив сім ангелів, які стояли перед Богом, і дано їм сім труб.³ І прийшов інший ангел, і став перед жертовником, тримаючи золоту кадильницю; і дано було йому багато фіміаму, щоб він з молитвами всіх святих поклав його на золотий жертовник, що перед престолом.⁴ І піднісся дим фіміаму з молитвами святих від руки ангела перед Богом.⁵ І взяв ангел кадильницю, і наповнив її вогнем з жертовника, і поклав на землю: і з'явилися голоси і громи, і блискавки, і землетрус.

⁶ І сім ангелів, які мали сім труб, приготувалися трубити.

⁷ Перший ангел затрубив, і сталися град і вогонь, змішані з кров'ю, і впали на землю; і третя частина дерев згоріла, і вся трава зелена згоріла.

⁸ Другий ангел затрубив, і ніби велика гора, палаюча вогнем, упала в море; і третя частина моря стала кров'ю,⁹ і вмерла третя частина одушевлених створінь, що живуть у морі, і третя частина суден загинула.

¹⁰ Третій ангел затрубив, і впала з неба велика зірка, що палала подібно до світильника, і впала на третю частину рік і на джерела вод.¹¹ Ім'я цієї зірки "полин"; і третя частина вод стала, як полин, і багато з людей померло від вод, тому що вони стали гіркі.

¹² Четвертий ангел затрубив, і уражена була третя частина сон-

[9] Одкр. 3, 5; 6, 11. [10] Єр. 3, 23. Ос. 13, 4. Одкр. 19, 1. [14] Іс. 1, 18. Євр. 9, 14. [15] Іс. 4, 2. Одкр. 21, 3. [16] Пс. 120, 6, Іс. 49, 10. [17] Пс. 22, 1; 35, 8–10. Іс.

25, 8. Одкр. 21, 4.

Глава 8. [2] Тов. 12, 15. Мф 18, 10. [3] Одкр. 5, 8; 6, 9. [4] Пс. 140, 2. [5] Одкр. 11, 19; 16, 18.

ця і третя частина місяця, і третя частина зірок, так що затьмарилася третя частина їх, і третя частина дня не була світла – так само, як і ночі. ¹³ І бачив я і чув одного ангела, який літав посеред неба і говорив гучним голосом: горе, горе, горе тим, що живуть на землі, від останніх трубних голосів трьох ангелів, які будуть трубити.

9 П'ятий ангел затрубив, і я побачив зірку, що впала з неба на землю, і дано було їй ключ від колодязя безодні. ² Вона відкрила колодязь безодні, і вийшов дим з колодязя, як дим з великої печі; і затьмарилося сонце й повітря від диму з колодязя. ³ І з диму вийшла сарана на землю, і дано було їй силу, яку мають земні скорпіони. ⁴ І сказано було їй, щоб не робила шкоди траві земній й ніякій зелені, і ніякому дереву, а тільки одним людям, які не мають печаті Божої на чолах своїх. ⁵ І дано їй не вбивати їх, а тільки мучити п'ять місяців; і муки від неї подібні до мук від скорпіона, коли ужалить людину. ⁶ У ті дні люди будуть шукати смерті, але не знайдуть її; захочуть умерти, але смерть утече від них. ⁷ За виглядом своїм сарана була подібна до коней, пригатованих на війну; і на головах у неї ніби вінці, схожі на золоті, обличчя ж її, як обличчя людські; ⁸ і волосся в неї – ніби волосся в жінок, а зуби в неї були, як у левів. ⁹ На ній були броні, ніби броні залізні, а шум від крил її, як стукіт від колісниць, коли безліч коней біжать на війну; ¹⁰ у неї

були хвости, як у скорпіонів, і у хвостах її були жала; влада ж її була – шкодити людям п'ять місяців. ¹¹ Царем над собою вона мала ангела безодні; ім'я йому поєврейськи Аваддон, а по-грецьки Аполліон*.

¹² Одне горе пройшло; і ось, ідуть за ним ще два горя.

¹³ Шостий ангел затрубив, і я почув один голос від чотирьох рогів золотого жертovníка, який стояв перед Богом ¹⁴ і говорив шостому ангелу, що мав трубу: звільни чотирьох ангелів, зв'язаних біля великої річки Євфрата. ¹⁵ І звільнені були чотири ангели, пригатовані на час і день, і місяць і рік для того, щоб умертвити третю частину людей. ¹⁶ Кількість кінного війська була дві тьми тем; і я чув кількість його. ¹⁷ Так бачив я у видінні коней і на них вершників, які мали на собі броні вогненні, гіацинтові й сірчані; голови у коней, як голови у левів, і з рота їх виходив вогонь, дим і сірка. ¹⁸ Від цих трьох покарань, від вогню, диму і сірки, що виходили з рота їх, померла третя частина людей; ¹⁹ бо сила коней була в роті їх і у хвостах їх; а хвости їх були подібні до змії і мали голови, і ними вони шкодили. ²⁰ Інші ж люди, які не вмерли від цих покарань, не розкалялись у ділах рук своїх так, щоб не поклонятися бісам та золотим, срібним, мідним, кам'яним і дерев'яним ідолам, які не можуть ні бачити, ні чути, ні ходити. ²¹ І не розкалялися вони у вбивствах своїх,

* Губитель.

ні в чародійствах своїх, ні у розпусті своїй, ні в крадіжках своїх.

10 І бачив я іншого ангела сильного, який сходив з неба, одягнений у хмару; над головою його була райдуга, і обличчя його, як сонце, і ноги його, як стовпи вогняні, ² у руці в нього була книжка розкрита. І поставив він праву ногу свою на море, а ліву на землю, ³ і викликнув гучним голосом, як рикає лев; і коли він викликнув, тоді сім громів проговорили голосами своїми. ⁴ І коли сім громів проговорили голосами своїми, я хотів було писати; але почув голос з неба, що говорив мені: приховай, що говорили сім громів, і не пиши цього. ⁵ І ангел, що стоїть на морі і на землі, якого я бачив, підняв руку свою до неба ⁶ і клявся Тим, Хто живе у віки віків, Який створив небо і все, що на ньому, землю і все, що на ній, і море і все, що у ньому, що часу вже не буде; ⁷ але в ті дні, коли проголосить сьомий ангел, коли він затрубить, звершиться тайна Божа, як Він благовістив рабам Своїм пророкам. ⁸ І голос, який я чув з неба, знову став говорити зі мною і сказав: піди, візьми розкрити книжку з руки ангела, який стоїть на морі і на землі. ⁹ І я пішов до ангела і сказав йому: дай мені книжку. Він сказав мені: візьми і з'їж її; вона буде гірка у череві твоїм, але в устах твоїх буде солодка, як мед. ¹⁰ І взяв я книжку з руки ангела, і з'їв її; і вона в устах моїх була солодкою, як мед; коли ж з'їв її, то гірко стало у

череві моєму. ¹¹ І сказав він мені: тобі належить знову пророкувати про народи і племена, і людей і царів багатьох.

11 І дано мені тростину, по-дібну до жезла, і сказано: встань і вимірй храм Божий і жертовник, і тих, що поклоняються в ньому. ² А зовнішній двір храму виключи і не вимірй його, бо він відданий язичникам: вони зневажатимуть святе місто сорок два місяці. ³ І дам двом свідкам Моїм, і вони будуть пророкувати тисячу двісті шістдесят днів, одягнені у веретище. ⁴ Це два оливкових дерева і два світильники, що стоять перед Богом землі. ⁵ І якщо хто захоче їх образити, то вогонь вийде з уст їхніх і поже-ре ворогів їхніх; якщо хто захоче скривдити їх, тому належить бути вбитому. ⁶ Вони мають владу зачинити небо, щоб не йшов дощ на землю в дні пророкування їхнього; і мають владу над водами, перетворювати їх на кров, і вражати землю всякими недугами, коли тільки схочуть. ⁷ І коли вони закінчать свідчення своє, звір, що виходить з безодні, битиметься з ними, і переможе їх, і вб'є їх, ⁸ і трупи їхні залишить на вулиці великого міста, яке духовно зветься Содом і Єгипет, де і Господь наш був розіп'ятий. ⁹ І багато з народів і колін, і людей, і племен дивитимуться на трупи їхні три дні з половиною, і не дозволять покласти трупи їхні у гроби. ¹⁰ І ті, що живуть на землі, будуть радіти цьому і веселитися, і пошлють

Глава 10. [1] Єз. 1, 27. Мф 17, 2. Одкр. 1, 15. [4] Дан. 12, 4, 9. [5] Дан. 12, 7. [6] Неем. 9, 6. [7] Одкр. 11, 15. [9] Єз. 2, 8; 3, 1, 3.

Глава 11. [1] Одкр. 21, 15. [2] Одкр. 13, 5. [4] Зах. 4, 3; 11, 14. [5] Іс. 11, 4. Єр. 5, 14. Ос. 6, 5. 2 Сол. 2, 8. [6] Вих. 7, 19. 3 Цар. 17, 1. [7] Одкр. 17, 8.

дари одне одному, тому що два ці пророки мучили тих, що живуть на землі. ¹¹ Але після трьох з половиною днів увійшов у них дух життя від Бога, і вони обоє стали на ноги свої; і великий страх напав на тих, які дивилися на них. ¹² І почули вони з неба гучний голос, що говорив їм: зійдіть сюди. І вони зійшли на небо на хмарі; і дивилися на них вороги їхні. ¹³ І в ту ж мить стався великий землетрус, і десята частина міста впала, і загинуло під час землетрусу сім тисяч імен людських; інші ж охоплені були страхом і воздали славу Богові Небесному.

¹⁴ Друге горе минуло; ось, гряде скоро третє горе.

¹⁵ І сьомий ангел затрубив, і залунали на небі гучні голоси, які промовляли: царство світу стало царством Господа нашого і Христа Його, і буде царювати повік.

¹⁶ І двадцять чотири старці, які сидять перед Богом на престолах своїх, впали на лица свої і поклонилися Богові, ¹⁷ говорячи, дякуємо Тобі, Господи Боже, Вседержителю, Який є, і був, і грядеш, що Ти прийняв силу Твою велику і воцарився. ¹⁸ І розлютилися язичники; і прийшов гнів Твій, і час судити мертвих і дати відплату рабам Твоїм, пророкам і святым, і тим, що бояться імені Твого, малим і великим, і погубити тих, які губили землю.

¹⁹ І розкрився храм Божий на небі, і з'явився ковчег завіту Його в храмі Його; і сталися блискавки і голоси, і громи, і землетрус, і великий град.

12 І з'явилося на небі велике знамення: жона, оповита сонцем; під ногами її місяць і на голові її вінець з дванадцяти зірок. ² Вона мала в утробі і кричала від болю і мук народження. ³ І з'явилося інше знамення на небі: ось, дракон величезний червоний з сімома головами і десятьма рогами, і на головах його сім вінців. ⁴ Хвіст його захопив з неба третю частину зірок і кинув їх на землю. Дракон цей став перед жоною, яка мала родити, щоб, коли вона народить, пожерти її немовля. ⁵ І народила вона немовля чоловічої статі, якому належить пасти всі народи залізним жезлом; і піднесене було дитя її до Бога і престолу Його. ⁶ А жона втекла в пустелю, де було приготоване їй місце від Бога, щоб там годували її тисячу двісті шістьдесят днів.

⁷ І відбулася на небі війна: Михаїл і ангели його воювали проти дракона, і дракон і ангели його воювали проти них, ⁸ та не встояли, і не знайшлося вже місця для них на небі. ⁹ І скинутий був великий дракон, древній змії, званий дияволом і сатаною, що спокушає всю вселенну, скинутий на землю, і ангели його скинуті з ним. ¹⁰ І почув я гучний голос на небі, який промовляв: нині настало спасіння, і сила, і царство Бога нашого і влада Христа Його, тому що скинутий наклепник братів наших, який зводив наклепи на них перед Богом нашим день і ніч. ¹¹ Вони перемогли його кров'ю Агнця і словом свідчення свого і не

[14] Одкр. 8, 13; 9, 12. [15] Одкр. 10, 7.

[16] Одкр. 4, 4.

Глава 12. [3] Одкр. 13, 1; 17, 3; 20, 2.

[5] Пс. 2, 9. 1 Кор. 15, 25. Одкр. 2, 27.

[6] Одкр. 11, 3. [7] Дан. 10, 13; 12, 1. [9] Лк 10, 18. [10] Зах. 3, 1. [11] Рим. 8, 37.

полюбили душі своєї* навіть до смерти.¹² Отже, веселіться, небеса і ті, що живуть на них! Горе тим, що живуть на землі і на морі! Бо зійшов диявол до вас у великій люті, знаючи, що небагато йому лишається часу.

¹³ Коли ж дракон побачив, що скинутий на землю, то став переслідувати жону, яка народила дитя чоловічої статі.¹⁴ І були дані жоні два крила великого орла, щоб вона летіла в пустелю на місце своє від лица змія і там годувалася протягом часу, часів і півчасу.¹⁵ І пустив змія услід за жоною з пащі своєї воду, мов річку, щоб потопити її в річці.¹⁶ Але земля допомогла жоні, і розкрила земля уста свої, і поглинула річку, яку дракон пустив з пащі своєї.¹⁷ І розлютився дракон на жону, і пішов, щоб вступити в бій з іншими з роду її, які зберігають заповіді Божі і мають свідчення Ісуса Христа.

13 І став я на піску морському, і побачив звіра з сімома головами і десятьма рогами, що виходив з моря: на рогах його було десять вінців, а на головах його богохульні імена.² Звір, якого я бачив, був подібний до барса; ноги в нього – як у ведмедя, а паща в нього – як паща у лева; і дав йому дракон силу свою і престіл свій, і велику владу.³ І бачив я, що одна з голів його ніби була смертельно поранена; але ця смертельна рана зцілилась. І дивувалась уся

земля, слідкуючи за звіром, і поклонилися драконові, що дав владу звірові,⁴ і поклонилися звірові, кажучи: хто подібний до звіра цього? і хто може змагатися з ним?⁵ І дані були йому уста, що говорять гордо і богохульно, і надана йому влада діяти сорок два місяці.⁶ І розкрив він уста свої для хули на Бога, щоб хулити ім'я Його й оселю Його, і тих, що живуть на небі.⁷ І дано було йому вести війну зі святими і перемогти їх; і дана була йому влада над усяким коліном і народом, і людьми, і племенем.⁸ І поклоняться йому всі, що живуть на землі, імена яких не написані в книзі життя у Агнця, заколеного від створіння світу.⁹ Хто має вухо, нехай чує.¹⁰ Хто веде в полон, той сам піде у полон; хто мечем убиває, тому самому належить бути вбитому мечем. Ось тут терпіння і віра святих.

¹¹ І побачив я іншого звіра, що виходив із землі; він мав два роги, подібні до ягнячих, і говорив, як дракон.¹² Він діє перед ним з усією владою першого звіра і примушує всю землю і тих, що живуть на ній, поклонятися першому звірові, у якого смертельна рана зцілилась;¹³ і творить великі знамення, так що й вогонь зводить з неба на землю перед людьми.¹⁴ І чудесами, які дано було йому творити перед звіром, він спокушає, тих, що живуть на землі, кажучи тим, що живуть на землі, щоб вони зробили образ звіра, який має рану від меча і живий.¹⁵ І дано було

* Життя свого.

[12] Іс. 49, 13. [14] Дан. 7, 25; 12, 7.

Глава 13. [1] Дан. 7, 7. Одкр. 12, 3; 17, 3. [5] Дан. 7, 8; 11, 36. [7] Дан. 7, 21. Одкр. 11, 7. [8] Дан. 12, 1. Флп 4, 3. Одкр.

17, 8; 21, 27. [10] Бут. 9, 6. Іс. 33, 1. Мф 26, 52. Одкр. 14, 12. [13] Втор. 13, 2. Мф 24, 24. Одкр. 16, 14.

Йому вкласти дух в образ звіра, щоб образ звіра і говорив і діяв так, щоб убитий був кожен, хто не поклониться образу звіра.¹⁶ І він зробить те, що всім, малим і великим, багатим і вбогим, вільним і рабам буде начертання на праву руку їх або на чоло їх,¹⁷ і що нікому не можна буде ні купувати, ні продавати, крім того, хто має це начертання, або ім'я звіра, або число імені його.¹⁸ Тут мудрість. Хто має розум, той нехай полічить число звіра, бо це число людське; число його шістьсот шістьдесят шість.

14 І глянув я, і ось, Агнець стоїть на горі Сионі, і з ним сто сорок чотири тисячі, в яких ім'я Отця Його написано на чолах.² І почув я голос з неба, наче шум багатьох вод і наче гуркіт грому сильного; і почув голос ніби гуслярів, які грають на гуслах своїх.³ Вони співають ніби нову пісню перед престолом і перед чотирма тваринами і старцями; і ніхто не міг навчитися цієї пісні, крім цих ста сорока чотирьох тисяч, відкуплених від землі.⁴ Це ті, які не осквернилися з жінками, бо вони дівственики; це ті, які йдуть услід за Агнцем, куди б Він не пішов. Вони відкуплені з людей, як первістки Богові і Агнцеві,⁵ і в устах їхніх нема лукавства; вони непорочні перед престолом Божим.

⁶ І побачив я іншого ангела, що летів посеред неба, який мав вічне Євангеліє, щоб благовістити

тим, які живуть на землі, усякому племені, і коліну, і людям, й народу;⁷ і говорив він гучним голосом: бійтеся Бога і воздайте Йому славу, бо настав час суду Його, і поклоніться Тому, Хто створив небо і землю, і море, і джерела вод.⁸ І другий ангел ішов за ним слідом, кажучи: впав, упав Вавилон, місто велике, тому що він шаленим вином розпусти своєї напоїв усі народи.⁹ І третій ангел ішов за ними слідом, кажучи гучним голосом: хто поклоняється звірові і образу його і приймає начертання на чоло своє або на руку свою,¹⁰ той питиме вино гніву Божого, вино нерозведене, приготовлене в чаші гніву Його, і буде мучений у вогні і сірці перед святими ангелами і перед Агнцем;¹¹ і дим мучення їх здійматиметься повік, і не матимуть спокою ні вдень, ні вночі ті, що поклоняються звірові і образу його, і ті, що приймають начертання імені його.¹² Тут терпіння святих, які дотримуються заповідей Божих і віри в Ісуса.

¹³ І почув я голос з неба, який говорив мені: напиши: віднині блаженні мертві, які вмирають у Господі; так, говорить Дух, вони заспокояться від трудів своїх, і діла їхні йдуть услід за ними.

¹⁴ І поглянув я, і ось світла хмара, і на хмарі сидить подібний до Сина Людського; на голові Його золотий вінець, і в руці Його гострий серп.¹⁵ І вийшов інший ангел з храму і викликнув гучним голо-

[16] Одкр. 14, 11. [18] Одкр. 17, 9.

Глава 14. [1] Єз. 9, 4. Одкр. 7, 3. [2] Одкр. 5, 8; 19, 6. [4] 1 Кор. 6, 20. 2 Кор. 7, 1; 11, 2. [5] Соф. 3, 13. Еф. 5, 27. [7] Пс. 32, 6; 145, 6. Діян. 14, 15. [8] Іс. 21,

9. Єр. 51, 8–9. Єз. 16, 35. Одкр. 16, 19. [10] Пс. 74, 9. Іс. 66, 24. Єр. 25, 9. Одкр. 16, 19. [11] Чис. 34, 10. Мф 25, 41. Ін 5, 29. Одкр. 19, 3. [13] Прем. 4, 7. 1 Сол. 4, 14. [14] Дан. 7, 13. [15] Іоїл. 3, 13. Мф 13, 39.

сом до Того, Хто сидить на хмарі: пусти серп Твій і пожни, бо настав час жати, тому що жниво на землі вже дозріло. ¹⁶ І кинув Той, Хто сидить на хмарі, серп свій на землю, і земля була пожата. ¹⁷ І інший ангел вийшов з храму, що знаходиться на небі, також з гострим серпом. ¹⁸ І інший ангел, який має владу над вогнем, вийшов від жертовника і з великим криком викликнув до того, що має гострий серп, кажучи: пусти серп твій гострий і обріж грона винограду на землі, бо дозріли вже на ньому ягоди. ¹⁹ І кинув ангел серп свій на землю, й обрізав виноград на землі, і кинув у велике точило гніву Божого. ²⁰ І потоптано ягоди у точилі за містом, і потекла кров з точила навіть до вуздечок кінських, на тисячу шістсот стадій.

15 І побачив я інше знамення на небі, велике і дивне: сім ангелів, які мали сім останніх покарань, якими закінчувався гнів Божий. ² І бачив я ніби скляне море, змішане з вогнем; і переможці звіра та образу його, начертання його і числа імені його, стоять на цьому склянному морі, тримаючи гусли Божі, ³ і співають пісню Мойсея, раба Божого, і пісню Агнця, говорячи: великі й дивні діла Твої, Господи Боже Вседержителю! Праведні та істинні путі Твої, Царю святих! ⁴ Хто не убоїться Тебе, Господи, і не прославить імені Твого? Бо Ти єдиний святий. Усі народи придуть і поклоняться перед Тобою, бо відкрилися суди Твої.

⁵ І після цього я глянув, і ось, розкрився храм скинії свідчення на небі. ⁶ І вийшли з храму сім ангелів, які мали сім покарань, одягнені в чисту і світлу лляну одежу і підперезані попід груди золотими поясами. ⁷ І одна з чотирьох тварин дала сімом ангелам сім золотих чаш, наповнених гнівом Бога, Який живе у віки віків. ⁸ І наповнився храм димом від слави Божої і від сили Його, і ніхто не міг увійти до храму, доки не скінчилися сім покарань семи ангелів.

16 І почув я з храму гучний голос, що говорив до семи ангелів: ідіть і вилийте сім чаш гніву Божого на землю. ² Пішов перший ангел і вилив чашу свою на землю: і зробилися тяжкі й огидні гнійні рани на людях, які мали начертання звіра і поклонялися образу його.

³ Другий ангел вилив чашу свою в море: і зробилася кров, ніби мерця, і все одушевлене померло в морі.

⁴ Третій ангел вилив чашу свою у річки і джерела вод: і зробилася кров. ⁵ І почув я ангела вод, який говорив: праведний Ти, Господи, Який є і був, і святий, тому що так судив; ⁶ за те, що вони пролили кров святих і пророків, Ти дав їм пити кров: вони достойні того. ⁷ І почув я іншого, який говорив від жертовника: так, Господи Боже Вседержителю, істинні і праведні суди Твої.

⁸ Четвертий ангел вилив чашу свою на сонце: і дано було йому палити людей вогнем. ⁹ І палила

[18] Одкр. 8, 5. [19] Одкр. 19, 15. [20] Ис. 63, 3.

Глава 15. [2] Одкр. 4, 6. [3] Вих. 15, 1; 6, 13. Втор. 32, 4. Пс. 144, 17. Ос. 14,

10. [4] Єр. 10, 7. [8] Ис. 6, 4.

Глава 16. [2] Вих. 9, 9. Одкр. 13, 17.

[5] Одкр. 4, 8. [6] Ис. 49, 26. Мф 23, 34.

людей сильна спека, і вони хулили ім'я Бога, Який має владу над цими покараннями, і не напоумилися, щоб віддати Йому славу.

¹⁰ П'ятий ангел вилив чашу свою на престіл звіра: і зробилося царство його темне, і вони кусали язики свої від страждання, ¹¹ і хулили Бога небесного за страждання свої і за кари на них; і не розкаялись у ділах своїх.

¹² Шостий ангел вилив чашу свою у велику ріку Євфрат: і висохла в ній вода, щоб готовий був шлях царям від сходу сонячного.

¹³ І бачив я, що виходять з уст дракона, і з уст звіра, і з уст лжепророка три духи нечисті, подібні до жаб: ¹⁴ це – бісівські духи, що творять знамення; вони виходять до царів землі усієї всесенної, щоб зібрати їх на битву в оний великий день Бога Вседержителя.

¹⁵ Ось, іду, як злодій: блаженний, хто пильнує і береже одіж свою, щоб не ходити йому нагим і щоб не побачили сорому його. ¹⁶ І він зібрав їх на місце, яке по-єврейськи зветься Армагеддон.

¹⁷ Сьомий ангел вилив чашу свою на повітря: і з храму небесного від престолу пролунав гучний голос, який сказав: звершилось! ¹⁸ І з'явилися блискавки, громи і голоси, і стався великий землетрус, якого не було з тієї пори, як люди на землі. Такий землетрус! Такий великий! ¹⁹ І місто велике розпалося на три частини, і міста язичницькі впали, і Вавилон великий згаданий перед

Богом, щоб дати йому чашу вина лютої гніву Його. ²⁰ І всякий острів зник, і гір не стало; ²¹ і град, завбільшки як талант, упав з неба на людей; і хулили люди Бога за покарання градом, тому що покарання від нього було дуже тяжке.

17 І прийшов один з семи ангелів, які мали сім чаш, і, говорячи зі мною, сказав мені: підійди, я покажу тобі суд над великою блудницею, яка сидить на водах многих; ² з нею блудодіяли царі земні, і вином її блудодіяння впивалися ті, що живуть на землі. ³ І повів мене в дусі в пустелю; і я побачив жінку, яка сиділа на звірі багряному, сповненому імен богохульних, з сімома головами і десятьма рогами. ⁴ І жінка була одягнена в порфиру і багрянцю, прикрашена золотом, коштовними каменями і перлами, і тримала золоту чашу в руці своїй, наповнену мерзотами і нечистотою блудодіяння її; ⁵ і на чолі її написано ім'я: таїна, Вавилон великий, мати блудницям і мерзотам земним. ⁶ Я бачив, що жінка упоена була кров'ю святих і кров'ю свідків Ісусових, і, бачачи її, дивувався здивуванням великим.

⁷ І сказав мені ангел: що ти дивуєшся? Я скажу тобі таємницю жінки цієї і звіра, який носить її та має сім голів і десять рогів. ⁸ Звір, якого ти бачив, був, і нема його, і вийде з безодні, і піде у погибель; і здивуються ті з живих на землі, імена яких не вписані до книги життя від початку

[12] Єр. 50, 38. [13] Одкр. 12, 9; 19, 20; 20, 10. [14] Мф 24, 24. [15] Мф 24, 46. Лк 12, 39. 2 Кор. 5, 3. 1 Сол. 5, 2. Одкр. 3, 3. [18] Одкр. 4, 5; 8, 5; 11, 13. [19] Єр. 25, 15. Одкр. 14, 8.

Глава 17. [1] Наум. 3, 4. [2] Єр. 51, 7. Одкр. 14, 8; 18, 3. [3] 2 Сол. 2, 3–4, 7. Одкр. 13, 1. [5] Одкр. 16, 19; 18, 2. [8] Дан. 12, 1. Одкр. 11, 7; 13, 1; 20, 12.

світу, коли побачать, що звір був, і нема його, і з'явиться. ⁹ Тут розум, що має мудрість. Сім голів – це сім гір, на яких сидить жінка, ¹⁰ і сім царів, з яких п'ять упали, один є, а інший ще не прийшов, і коли прийде, не довго йому бути. ¹¹ І звір, який був і якого нема, є восьмий, і з числа семи, і піде у погибель. ¹² І десять рогів, що ти бачив, є десять царів, які ще не одержали царства, але приймуть владу зі звіром, як царі, на одну годину. ¹³ Вони мають одні думки і передадуть силу і владу свою звірові. ¹⁴ Вони будуть вести битву з Агнцем, і Агнець переможе їх; бо Він є Господь над владиками і Цар царів, і ті, які з Ним, є покликані й обрані і вірні. ¹⁵ І говорить мені: води, що ти бачив, де сидить блудниця, це люди й народи, і племена і коліна. ¹⁶ І десять рогів, які ти бачив на звірі, ці зненавидять блудницю, і розорять її, і роздягнуть, і плоть її з'їдять, і спалять її у вогні; ¹⁷ тому що Бог поклав їм на серце – виконати волю Його, виконати одну волю, і віддати царство їхне звірові, доки не здійсняться слова Божі. ¹⁸ Жінка ж, яку ти бачив, є велике місто, що царює над земними царями.

18 Після цього я побачив іншого ангела, який сходив з неба і мав владу велику; і земля освітілася від слави його. ² І вигукнув він сильно, гучним голосом, кажучи: упав, упав Вавилон, велика блудниця; він зробився житлом бісів і пристановищем

усякому нечистому духові, пристановищем усякому нечистому й огидному птахові; бо лютим вином блудодіяння свого вона напоїла всі народи, ³ і царі земні любодіяли з нею, і купці земні розбагатіли від великих розкошів її.

⁴ І почув я інший голос з неба, який говорив; вийди від неї, народе Мій, щоб не брати вам участі у гріхах її та не зазнати покарань її; ⁵ бо гріхи її дійшли до неба, і Бог пригадав неправди її. ⁶ Відплатіть їй так, як і вона відплатила вам, і удвічі відплатіть їй за ділами її; у чаші, в якій вона готувала вам вино, приготуйте їй удвічі. ⁷ Скільки славилася вона і розкошувала, стільки завдайте їй мук і скорбот. Бо вона говорить у серці своєму: сиджу царицею, я не вдова і не побачу скорботи! ⁸ За те в один день прийдуть на неї страти, смерть і плач, і голод, і буде спалена вогнем, тому що сильний Господь Бог, Який судить її. ⁹ І заплачуть і заридують за нею царі земні, які блудодіяли і розкошували з нею, коли побачать дим від пожежі її, ¹⁰ стоячи віддалік від страху мук її та кажучи: горе, горе тобі, велике місто Вавилон, місто могутнє! Бо за одну годину прийшов суд твій. ¹¹ І купці земні заплачуть і заридують за нею, тому що товарів їхніх ніхто вже не купує, ¹² товарів золотих і срібних, і каменів коштовних та перлів, і висону і порфири, і шовку, і багрянці, і всякого пахучого дерева, і всяких виробів із слонової кістки, і вся-

[12] Дан. 7, 20. Одкр. 13, 1. [14] Дан. 7, 27. Мф 28, 18. 1 Тим. 6, 15, Одкр. 18, 8; 19, 16. [15] Іс. 8, 7. [16] Одкр. 18, 8. [18] Одкр. 16, 19. Глава 18. [1] Єз. 43, 2. [2] Іс. 13, 19;

21, 9. Єр. 50, 1; 51, 8. Вар. 4, 35. [3] Одкр. 17, 2. [4] Іс. 48, 20; 52, 11. Зах. 2, 7. [5] Єр. 51, 49. [7] Соф. 2, 15. [10] Єз. 27, 27, 30. Одкр. 14, 8.

ких виробів з дорогих дерев, з міді і заліза, і мармуру, ¹³ кориці і фіміаму, і мира і ладану, і вина і елею, і борошна і пшениці, і худоби і овець, і коней і колісниць, і тіл і душ людських. ¹⁴ І плодів, угодних для душі твоєї, не стало у тебе, і все сите і блискуче віддалилося від тебе; ти вже не знайдеш його. ¹⁵ Торговці всім цим, які збагатилися від неї, стануть вдалині від страху мук її, плачучи і ридаючи, ¹⁶ і кажучи: горе, горе тобі, велике місто, одягнене у висон і порфиру і багряницю, прикрашене золотом і камінням коштовним і перлами, ¹⁷ бо за одну годину загинуло таке багатство! І всі керманічі, і всі, хто пливе на кораблях, і всі корабельники, і всі, хто торгує на морі, стали віддала, ¹⁸ і, бачачи дим від пожежі її, закричали, кажучи: яке місто подібне до міста великого! ¹⁹ І посипали попелом голови свої, і кричали, плачучи і ридаючи: горе, горе тобі, місто велике, коштовностями якого збагатились усі, хто має кораблі на морі, бо опустіло за одну годину! ²⁰ Веселися з цього, небо, і святі апостоли та пророки; бо звершив Бог суд ваш над ним.

²¹ І один сильний ангел узяв камінь, подібний до великого жорна, і кинув у море, кажучи: з такою швидкістю повержений буде Вавилон, велике місто, і вже не буде його. ²² І голосу тих, що грають на гуслах, і співають, і грають на сопілках, і трублять у труби, в тобі вже не буде чути; не

буде вже в тобі ніякого митця, ніякого мистецтва, і шуму від жорен вже не буде чути в тобі; ²³ і світло світильника вже не з'явиться в тобі; і голосів жениха і нареченої не буде вже чути в тобі: бо купці твої були вельможами землі, і чародійством твоїм були введені в оману всі народи. ²⁴ І в ньому знайдена кров пророків і святих, і всіх убитих на землі.

19 Після цього я почув на небі гучний голос, ніби численного народу, який говорив: алилуя! спасіння і слава, і честь і сила Господу нашому! ² Бо істинні і праведні суди Його: тому що Він осудив ту велику любодійницю, яка розбстила землю любодійством своїм, і відомстив за кров рабів Своїх від руки її. ³ І вдруге сказали: алилуя! І дим її здіймався на віки віків. ⁴ Тоді двадцять чотири старці і чотири тварини упали і поклонилися Богові, Який сидить на престолі, кажучи: амінь! алилуя! ⁵ І голос від престолу вийшов, говорячи: хваліть Бога нашого, всі раби Його і всі, що бояться Його, малі й великі. ⁶ І чув я ніби голос численного народу, ніби шум вод багатьох, ніби голос громів сильних, що говорили: алилуя! бо воцарився Господь Бог Вседержитель. ⁷ Радіймо і звеселімося, і воздаймо Йому славу; бо настав шлюб Агнца, і жона Його приготувала себе. ⁸ І дано було їй одягнутися у висон чистий і світлий, висон же є праведність святих. ⁹ І сказав мені ангел: напи-

[17] Єр. 50, 23; 51, 13. [20] Іс. 44, 23; 49, 13. Єр. 51, 48. [21] Єр. 51, 63–64. [22] Єз. 26, 13. [23] Єр. 7, 34. Одкр. 17, 2. [24] Одкр. 17, 6.

Глава 19. [1] Втор. 32, 43. Одкр. 7,

10; 12, 10. [3] Іс. 34, 10. Одкр. 14, 11. [4] Одкр. 4, 4; 5, 14; 15, 3. [6] Єз. 1, 24; 43, 2. Одкр. 11, 15. [7] Пс. 44, 14. Притч. 9, 1. Мф 22, 2. Лк 14, 16. 2 Кор. 11, 2. Одкр. 21, 2. [8] Одкр. 3, 18.

ши: блаженні, покликані на шлюбно вечерю Агнця. І сказав мені: ці є істинні слова Божі. ¹⁰ Я впадо до ніг його, щоб поклонитися йому; але він сказав мені: дивись, не роби цього; я співслужитель тобі і братам твоїм, які мають свідчення Ісусове; Богу поклонись; бо свідчення Ісусове є дух пророцтва. ¹¹ І побачив я відкрите небо, і ось кінць білий, і Той, Хто сидить на ньому, називається Вірний і Істинний, Який праведно судить і воює. ¹² Очі в Нього, як полум'я вогненне, і на голові Його багато вінців. Він мав ім'я написане, якого ніхто не знав, крім Нього Самого. ¹³ Він був одягнений в одягу, обагрену кров'ю. Ім'я Йому: "Слово Боже". ¹⁴ І воїнства небесні їхали слідом за Ним на конях білих, одягнені у висон, білий і чистий. ¹⁵ З уст же Його виходить гострий меч, щоб ним уражати народи. Він пасе їх жезлом залізним; Він топче точило вина лютої і гніву Бога Вседержителя. ¹⁶ На одязі і на стегні Його написано ім'я: Цар царів і Господь володарів. ¹⁷ І побачив я одного ангела, який стояв на сонці; і він викликнув гучним голосом, кажучи усім птахам, що літали в небі: летіть, збирайтесь на велику вечерю Божу, ¹⁸ щоб пожерти трупи царів, трупи сильних, трупи тисячонаачальників, трупи коней і тих, що сидять на них, трупи всіх вільних і рабів, малих і великих.

¹⁹ І побачив я звіра і царів земних, і воїнства їх, зібраних, щоб

битися з Тим, Хто сидить на коні, і з воїнством Його. ²⁰ І схоплений був звір і з ним лжепророк, який творив перед ним чудеса, якими він спокусив тих, що прийняли начертання звіра, і тих, які поклоняються його зображенню: обоє живими були кинуті в озеро вогненне, що горіло сіркою; ²¹ а інші убиті мечем Того, Хто сидить на коні, який виходить з уст Його, і всі птахи наситились їхніми трупами.

20 І побачив я ангела, який сходив з неба і мав ключ від безодні і великий ланцюг у руці своїй. ² Він узяв дракона, змія древнього, який є диявол і сатана, і скував його на тисячу років, ³ і скинув його у безодню, і замкнув його, і поклав над ним печать, щоб не спокушав уже народи, доки не скінчиться тисяча років; після ж цього він має бути звільненим на короткий час.

⁴ І побачив я престоли і тих, хто сидить на них, яким дано було судити, і душі обезглавлених за свідчення Ісуса і за слово Боже, які не поклонились звірові, ні образу його, і не прийняли начертання на чоло своє і на руку свою. Вони ожили і царювали з Христом тисячу років. ⁵ Інші ж з померлих не ожили, доки не скінчиться тисяча років. Це – перше воскресіння. ⁶ Блаженний і святий, хто має участь у воскресінні першому: над ним смерть друга не має влади, але вони будуть священниками Бога і Христа і будуть царювати з Ним тисячу років.

[11] Одкр. 6, 2. [12] Одкр. 1, 14; 2, 18. [13] Іс. 63, 2. Ін 1, 1. [14] Одкр. 7, 9. [15] Пс. 2, 9. Іс. 11, 4; 63, 3. [16] Одкр. 17, 14; 19, 12. [17] Єр. 12, 9. Єз. 39, 17. [20] Одкр. 20, 10.

Глава 20. [1] Лк 8, 31. Одкр. 1, 18. [2] Пет. 2, 4. Іуд. 1, 6. Одкр. 12, 9. [4] Дан. 7, 9, 22; 8, 17. Мф 19, 28. 1 Кор. 6, 2. 2 Тим. 2, 12. Одкр. 6, 11. [6] Іс. 61, 6. Одкр. 1, 6; 21, 7.

⁷ Коли ж скінчиться тисяча років, сатана буде звільнений з темниці своєї і вийде спокушати народи, які знаходяться на чотирьох кутах землі, Гога і Магога, і збирати їх на битву; число їх як пісок морський. ⁸ І вийшли на широту землі, й оточили стан святих і місто улюблене. ⁹ І впав вогонь з неба від Бога і пожер їх; ¹⁰ а диявол, що спокушав їх, ввергнутий в озеро вогненне і сірчане, де звір і лжепророк, і будуть мучитися день і ніч на віки віків.

¹¹ І побачив я великий білий престіл і Того, хто сидить на ньому, від лиця Якого втікали небо і земля, і не знайшлось їм місця. ¹² І побачив я мертвих, малих і великих, що стояли перед Богом, і книги розкриті були, й інша книга розкрита, яка є книга життя; і судимі були мертві за написаним у книгах, згідно з ділами своїми. ¹³ Тоді віддало море мертвих, що були в ньому, і смерть і пекло віддали мертвих, які були в них; і судимий був кожен за ділами своїми. ¹⁴ І смерть і пекло ввергнуті в озеро вогненне. Це смерть друга. ¹⁵ І хто не був записаний у книзі життя, той був кинутий в озеро вогненне.

21 І побачив я нове небо і нову землю, бо перше небо і перша земля минули, і моря вже нема. ² І я, Іоан, побачив святе місто Єрусалим, новий, що сходить від Бога з неба, приготований, як наречена, прикрашена для чоловіка свого. ³ І почув я гучний го-

лос з неба, який говорив: ось, скинїя Бога з людьми, і Він буде жити з ними; вони будуть Його народом, і Сам Бог з ними буде Богом їхнім. ⁴ І витре Бог усяку сльозу з очей їхніх, і смерти не буде вже, ні плачу, ні крику, ні недуги вже не буде, бо колишнє минуло. ⁵ І сказав Той, Хто сидить на престолі: ось, творю все нове. І каже мені: напиши; бо слова ці істинні й вірні. ⁶ І сказав мені: звершилось! Я є Альфа й Омега, початок і кінець; спраглому дам задарма від джерела води живої. ⁷ Переможець успадкує все, і буду йому Богом, і він буде Мені сином. ⁸ Боязких же і невірних, мерзотних і убивць і любодіїв, і чародіїв та ідолослужителів, і всіх неправдомовців – доля в озері, що горить вогнем і сіркою. Це смерть друга.

⁹ І прийшов до мене один з семи ангелів, у яких було сім чаш, наповнених сімома останніми покараннями, і сказав мені: піди, я покажу тобі жону, наречену Агнца. ¹⁰ І возніс мене в дусі на велику й високу гору, і показав мені велике місто, святий Єрусалим, який сходить з неба від Бога. ¹¹ Він має славу Божу. Світило його подібне до коштовного каменя, ніби каменя яспису кристаловидного. ¹² Він має велику і високу стіну, має дванадцять брам і на них дванадцять ангелів; на брамах написані імена дванадцяти колін синів Ізраїлевих: ¹³ зі сходу три брами, з півночі три брами, з півдня

[7] Єз. 38, 2; 39, 1. Одкр. 16, 14. [9] Ис. 66, 24. Одкр. 14, 10. [10] Дан. 7, 11. Одкр. 19, 20. [11] 2 Пет. 3, 10. [12] Одкр. 2, 23; 3, 5; 13, 8; 21, 27. [14] 1 Кор. 15, 26. Одкр. 2, 11.

Глава 21. [1] Ис. 65, 17. 2 Пет. 3, 13. [2] Ис. 52, 1; 54, 5. 2 Кор. 11, 2. Гал. 4,

26. Євр. 12, 22. Одкр. 3, 12. [3] Лев. 26, 12. Єз. 43, 7. [4] Ис. 25, 8; 35, 10. Одкр. 7, 17. [5] Ис. 43, 19. 2 Кор. 5, 17. [6] Одкр. 1, 8, 10; 22, 13. [7] Євр. 8, 10. [8] 1 Кор. 6, 9. Гал. 5, 19–21. [9] Одкр. 15, 1; 19, 7. [12] Єз. 48, 31.

три брами, із заходу три брами. ¹⁴ Стіна міста має дванадцять підвалин, і на них імена дванадцяти апостолів Агнця. ¹⁵ Той, що говорив зі мною, мав золоту тростину для вимірювання міста, і брам його, і стіни його. ¹⁶ Місто розташоване чотирикутником, і довжина його така сама, як і ширина. І виміряв він місто тростиною на дванадцять тисяч стадій; довжина і ширина і висота його рівні. ¹⁷ І стіну його виміряв у сто сорок чотири лікті, мірою людською, яка міра й ангела. ¹⁸ Стіна його побудована з яспису, а місто було – чисте золото, подібне до чистого скла. ¹⁹ Підвалини стіни міста прикрашені всяким коштовним камінням: підвалина перша яспис, друга сапфір, третя халкидон, четверта смарагд, ²⁰ п'ята сардонікс, шоста сердолік, сьома хризоліт, восьма берил, дев'ята топаз, десята хризопраз, одинадцята гіацинт, дванадцята аметист. ²¹ А дванадцять брам – дванадцять перлин: кожна брама була з однієї перлини. Вулиця міста – чисте золото, як прозоре скло. ²² Храму ж я не бачив у ньому, бо Господь Бог Вседержитель – храм його, і Агнець. ²³ І місто не має потреби ні в сонці, ні у місяці для освітлення свого, бо слава Божа освітила його, і світильник його – Агнець. ²⁴ Спасенні народи будуть ходити у світлі його, і царі земні принесуть до нього славу і честь свою. ²⁵ Брами його не будуть зачинятися вдень; а ночі там не буде. ²⁶ І принесуть

до нього славу і честь народів. ²⁷ І не ввійде до нього ніщо нечисте, і ніхто, підданий мерзоті і неправді, а тільки ті, які написані у Агнця в книзі життя.

22 І показав мені чисту ріку води життя, світлу, як кристал, що виходила від престолу Бога і Агнця. ² Серед вулиці його, і по той і по інший бік річки, – дерево життя, яке дванадцять разів приносить плоди, дає на кожен місяць плід свій; і листя дерева – для зцілення народів. ³ І нічого вже не буде проклятого; але престіл Бога і Агнця буде в ньому, і раби Його будуть служити Йому. ⁴ І побачать лице Його, й ім'я Його буде на чолах їхніх. ⁵ І ночі не буде там, і не будуть мати потреби ні у світильнику, ні у світлі сонячному, бо Господь Бог освітлює їх; і будуть царювати на віки віків.

⁶ І сказав мені: ці слова вірні й істинні; і Господь, Бог святих пророків, послав ангела Свого показати рабам Своїм те, чому належить бути невдовзі. ⁷ Ось, прийду скоро: блаженний, хто додержує слова пророцтва книги цієї.

⁸ Я, Іоан, бачив і чув це. Коли ж почув і побачив, упав до ніг ангела, який показував мені це, щоб поклонитися йому; ⁹ але він сказав мені: дивись, не роби цього; бо я співслужитель тобі і братам твоїм пророкам і тим, хто додержує слів книги цієї; Богу поклонись. ¹⁰ І сказав мені: не запечатай слів пророцтва книги цієї; бо

[14] Мф 16, 18. Гал. 2, 9. Еф. 2, 20. [15] Єз. 40, 3. [19] Вих. 28, 17. Іс. 54, 11. [23] Іс. 60, 19. Одкр. 22, 5. [24] Іс. 60, 3, 5. [25] Іс. 60, 11, 20. Одкр. 22, 5. [27] Іс. 35, 8. Одкр. 20, 12.

Глава 22. [1] Єз. 47, 1. Зах. 14, 8.

Одкр. 4, 6. [2] Єз. 47, 12. Одкр. 2, 7. [4] Мф 5, 8. 1 Ін 3, 2. 1 Кор. 13, 12. [5] Іс. 60, 19. Одкр. 21, 23. [6] Одкр. 1, 1; 19, 9; 21, 5. [7] Одкр. 1, 3; 3, 11. [9] Одкр. 19, 10. [10] Одкр. 1, 3.

час близько. ¹¹ Неправедний нехай ще чинить неправду; нечистий нехай ще оскверняється; праведний же нехай ще творить правду, і святий нехай ще освячується. ¹² Ось, прийду скоро, відомщення Мое зі Мною, щоб воздати кожному за ділами його. ¹³ Я є Альфа й Омега, початок і кінець, Перший і Останній. ¹⁴ Блаженні ті, які дотримуються заповідей Його, щоб мати їм право на дерево життя і увійти в місто воротами. ¹⁵ А зовні – пси і чародії, і любодії, і убивці, й ідолослужителі, і всякий, хто любить і чинить неправду.

¹⁶ Я, Ісус, послав Ангела Мого засвідчити вам це у церквах. Я є корінь і нащадок Давидів, зірка світла і ранкова.

¹⁷ І Дух і наречена говорять: прийди! І той, хто чув, нехай скаже: прийди! Хто спраглий, нехай приходиться, і хто бажає, нехай бере воду життя задарма.

¹⁸ І я також свідчу всякому, хто чує слова пророцтва книги цієї: коли хто додасть щось до них, на того накладе Бог покарання, про які написано в книзі цій; ¹⁹ і коли хто відійме щось від слів книги пророцтва цього, в того відійме Бог участь у книзі життя й у святому місті, і в тому, що написано в книзі цій.

²⁰ Хто свідчить це, говорить: так, гряди скоро! Амінь. Так, гряди, Господи Ісусе!

²¹ Благодать Господа нашого Ісуса Христа з усіма вами. Амінь.

[11] Єв. 3, 27. Дан. 12, 10. 2 Тим. 3, 13. [12] Одкр. 20, 12. [13] Одкр. 1, 8. [14] Одкр. 2, 7. [15] Еф. 5, 5. Флп 3, 2. Одкр. 21, 8. [16] Чис. 24, 17. 2 Пет. 1, 19. Рим.

15, 12. Одкр. 2, 28. [17] Іс. 55, 1. Ін 7, 37. Одкр. 21, 6. [18] Втор. 4, 2; 12, 32. Притч. 30, 6.

ПОКАЖЧИК

ЄВАНГЕЛЬСЬКИХ І АПОСТОЛЬСЬКИХ ЧИТАНЬ ЦЕРКОВНИХ*

Неділя Пасхи

У СВІТЛЕ ХРИСТОВЕ ВОСКРЕСІННЯ на літургії: Діян. **1**, 1–8; Ін **1**, 1–17. У той же день на вечірні: Ін **20**, 19–25.

Понеділок Діян. **1**, 12–17, 21–26; Ін **1**, 18–28.

Вівторок Діян. **2**, 14–21; Лк **24**, 12–35.

Середа Діян. **2**, 22–36; Ін **1**, 35–51.

Четвер Діян. **2**, 38–43; Ін **3**, 1–15.

П'ятниця Діян. **3**, 1–8; Флп **2**, 5–11; Ін **2**, 12–22.

Субота Діян. **3**, 11–16; Ін **3**, 22–33.

Неділя 2, про Фому. Антипасха

Неділя на утрени: Мф **28**, 16–20. На літургії: Діян. **5**, 12–20; Ін **20**, 19–31.

Понеділок Діян. **3**, 19–26; Ін **2**, 1–11.

Вівторок Діян. **4**, 1–10; Ін **3**, 16–21.

Середа Діян. **4**, 13–22; Ін **5**, 17–24.

Четвер Діян. **4**, 23–31; Ін **5**, 24–30.

П'ятниця Діян. **5**, 1–11; Ін **5**, 30–6, 2.

Субота Діян. **5**, 21–33; Ін **6**, 14–27.

Неділя 3, про мирносиць

Неділя на утрени: Мк **16**, 9–20. На літургії: Діян. **6**, 1–7; Мк **15**, 43–16, 8.

Понеділок Діян. **6**, 8–7, **5**, 47–60; Ін **4**, 46–54.

Вівторок Діян. **8**, 5–17; Ін **6**, 27–33.

Середа Діян. **8**, 18–25; Ін **6**, 35–39.

Четвер Діян. **8**, 26–39; Ін **6**, 40–44.

П'ятниця Діян. **8**, 40–9, 19; Ін **6**, 48–54.

Субота Діян. **9**, 20–31; Ін **15**, 17–16, 2.

Неділя 4, про розслабленого

Неділя на утрени: Лк. **24**, 1–12. На літургії: Діян. **9**, 32–42; Ін **5**, 1–15.

Понеділок Діян. **10**, 1–16; Ін **6**, 56–69.

Вівторок Діян. **10**, 21–33; Ін **7**, 1–13.

Середа Діян. **14**, 6–18; Ін **7**, 14–30.

Четвер Діян. **10**, 34–43; Ін **8**, 12–20.

П'ятниця Діян. **10**, 44–11, 10; Ін **8**, 21–30.

Субота Діян. **12**, 1–11; Ін **8**, 31–42.

Неділя 5, про самарянку

Неділя на утрени: Ін **20**, 1–10. На літургії: Діян. **11**, 19–26, 29–30; Ін **4**, 5–42.

Понеділок Діян. **12**, 12–17; Ін **8**, 42–51.

Вівторок Діян. **12**, 25–13, 12; Ін **8**, 51–59.

Середа Діян. **13**, 13–24; Ін **6**, 5–14.

Четвер Діян. **14**, 20–27; Ін **9**, 39–10, 9.

П'ятниця Діян. **15**, 5–34; Ін **10**, 17–28.

Субота Діян. **15**, 35–41; Ін **10**, 27–38.

Неділя 6, про сліпого

Неділя на утрени: Ін **20**, 11–18. На літургії: Діян. **16**, 16–34; Ін **9**, 1–38.

Понеділок Діян. **17**, 1–15; Ін **11**, 47–57.

Вівторок Діян. **17**, 19–28; Ін **12**, 19–36.

Середа Діян. **18**, 22–28; Ін **12**, 36–47.

Четвер (Вознесіння Господнє на утрени):

Мк **16**, 9–20. На літургії: Діян. **1**, 1–12; Лк **24**, 36–53.

П'ятниця Діян. **19**, 1–8; Ін **14**, 1–11.

Субота Діян. **20**, 7–12; Ін **14**, 10–21.

Неділя 7, святих отців

І Вселенського Собору

Неділя на утрени: Ін **21**, 1–14. На літургії: Діян. **20**, 16–18, 28–36; Ін **17**, 1–13.

Понеділок Діян. **21**, 8–14; Ін **14**, 27–15, 7.

Вівторок Діян. **21**, 26–32; Ін **16**, 2–13.

Середа Діян. **23**, 1–11; Ін **16**, 15–23.

Четвер Діян. **25**, 13–19; Ін **16**, 23–33.

* Рік у церковному обчисленні часу, стосовно читання Євангелій і Апостолів, починається днем Світлого Христового Воскресіння і розділяється на три круги. Перший круг містить у собі вісім седмиць, або тижнів, починаючи від Пасхи до П'ятдесятниці або тижня Троїчного (включно); другий круг містить у собі тридцять шість седмиць, починається першою неділею після П'ятдесятниці і триває до Великого посту; третій круг містить у собі седмиці Великого посту.

П'ятниця Діян. **27**, 1–44; Ін **17**, 18–26.
Субота Діян. **28**, 1–31 і за упокій 1 Сол.
4, 13–17; Ін **21**, 15–25 і за упок. Ін **5**,
 24–30.

Неділя 8, День Святої Тройці

Неділя на утрени: Ін **20**, 19–23. На літургії: Діян. **2**, 1–11; Ін **7**, 37–52; **8**, 12.
Понеділок 1: Еф. **5**, 9–19; Мф **18**, 10–20.
Вівторок Рим. **1**, 1–7, 13–17; Мф **4**, 25; **5**, 1–13.
Середа Рим. **1**, 18–27; Мф **5**, 20–26.
Четвер Рим. **1**, 28–2, 9; Мф **5**, 27–32.
П'ятниця Рим. **2**, 14–29; Мф **5**, 33–41.
Субота Рим. **1**, 7–12; Мф **5**, 42–48.

Неділя 1, Всіх Святих

Неділя на утрени: Мф **28**, 16–20. На літургії: Євр. **11**, 33–12, 2; Мф **10**, 32–33; 37–38; **19**, 27–30.
Понеділок 2: Рим. **2**, 28–3, 18; Мф **6**, 31–34; **7**, 9–11.
Вівторок Рим. **4**, 4–12; Мф **7**, 15–21.
Середа Рим. **4**, 13–25; Мф **7**, 21–23.
Четвер Рим. **5**, 10–16; Мф **8**, 23–27.
П'ятниця Рим. **5**, 17–6, 2; Мф **9**, 14–17.
Субота Рим. **3**, 19–26; Мф **7**, 1–8.

Неділя 2, Всіх руських святих

Неділя на утрени: Мк **16**, 1–8. На літургії: Рим. **2**, 10–16; Мф **4**, 18–23.
Понеділок 3: Рим. **7**, 1–13; Мф **9**, 36–10, 8.
Вівторок Рим. **7**, 14–8, 2; Мф **10**, 9–15.
Середа Рим. **8**, 2–13; Мф **10**, 16–22.
Четвер Рим. **8**, 22–27; Мф **10**, 23–31.
П'ятниця Рим. **9**, 6–19; Мф **10**, 32–36; **11**, 1.
Субота Рим. **3**, 28–4, 3; Мф **7**, 24–8, 4.

Неділя 3

Неділя на утрени: Мк **16**, 9–20. На літургії: Рим. **5**, 1–10; Мф **6**, 22–33.
Понеділок 4: Рим. **9**, 18–33; Мф **11**, 2–15.
Вівторок Рим. **10**, 11–11, 2; Мф **11**, 16–20.
Середа Рим. **11**, 2–12; Мф **11**, 20–26.
Четвер Рим. **11**, 13–24; Мф **11**, 27–30.
П'ятниця Рим. **11**, 25–36; Мф **12**, 1–8.
Субота Рим. **6**, 11–17; Мф **8**, 14–23.

Неділя 4

Неділя на утрени: Лк **24**, 1–12. На літургії: Рим. **6**, 18–23; Мф **8**, 5–13.
Понеділок 5: Рим. **12**, 4–5, 15–21; Мф **12**, 9–13.
Вівторок Рим. **14**, 9–18; Мф **12**, 14–16, 22–30.
Середа Рим. **15**, 7–16; Мф **12**; 38–45.
Четвер Рим. **15**, 17–29; Мф **12**, 46–13, 3.

П'ятниця Рим. **16**, 1–16; Мф **13**, 4–9.
Субота Рим. **8**, 14–21; Мф **9**, 9–13.

Неділя 5

Неділя на утрени: Лк **24**, 12–35. На літургії: Рим. **10**, 1–10; Мф **8**, 28–9, 1.
Понеділок 6: Рим. **16**, 17–24; Мф **13**, 10–23.
Вівторок 1 Кор. **1**, 1–9; Мф **13**, 24–30.
Середа 1 Кор. **2**, 9–3, 8; Мф **13**, 31–36.
Четвер 1 Кор. **3**, 18–23; Мф **13**, 36–43.
П'ятниця 1 Кор. **4**, 5–8; Мф **13**, 44–54.
Субота Рим. **9**, 1–5; Мф **9**, 18–26.

Неділя 6

Неділя на утрени: Лк **24**, 36–53. На літургії: Рим. **12**, 6–14. Мф **9**, 1–8.
Понеділок 7: 1 Кор. **5**, 9–6, 11; Мф **13**, 54–58.
Вівторок 1 Кор. **6**, 20–7, 12; Мф **14**, 1–13.
Середа 1 Кор. **7**, 12–24; Мф **14**, 35–15, 11.
Четвер 1 Кор. **7**, 24–35; Мф **15**, 12–21.
П'ятниця 1 Кор. **7**, 35–8, 7; Мф **15**, 29–31.
Субота Рим. **12**, 1–3; Мф **10**, 37–11, 1.

Неділя 7

Неділя на утрени: Ін **20**, 1–10. На літургії: Рим. **15**, 1–7; Мф **9**, 27–35.
Понеділок 8: 1 Кор. **9**, 13–18; Мф **16**, 1–6.
Вівторок 1 Кор. **10**, 5–12; Мф **16**, 6–12.
Середа 1 Кор. **10**, 12–22; Мф **16**, 20–24.
Четвер 1 Кор. **10**, 28–11, 7; Мф **16**, 24–28.
П'ятниця 1 Кор. **11**, 8–22; Мф **17**, 10–18.
Субота Рим. **13**, 1–10; Мф **12**, 30–37.

Неділя 8

Неділя на утрени: Ін **20**, 11–18. На літургії: 1 Кор. **1**, 10–18; Мф **14**, 14–22.
Понеділок 9: 1 Кор. **11**, 31–12, 6; Мф **18**, 1–11.
Вівторок 1 Кор. **12**, 12–26; Мф **18**, 18–22; **19**, 1–2, 13–15.
Середа 1 Кор. **13**, 4–14, 5; Мф **20**, 1–16.
Четвер 1 Кор. **14**, 6–19; Мф **20**, 17–28.
П'ятниця 1 Кор. **14**, 26–40; Мф **21**, 12–14, 17–20.
Субота Рим. **14**, 6–9; Мф **15**, 32–39.

Неділя 9

Неділя на утрени: Ін **20**, 19–31. На літургії: 1 Кор. **3**, 9–17; Мф **14**, 22–34.
Понеділок 10: 1 Кор. **15**, 12–19; Мф **21**, 18–22.
Вівторок 1 Кор. **15**, 29–38; Мф **21**, 23–27.
Середа 1 Кор. **16**, 4–12; Мф **21**, 28–32.
Четвер 2 Кор. **1**, 1–7; Мф **21**, 43–46.
П'ятниця 2 Кор. **1**, 12–20; Мф **22**, 23–33.
Субота Рим. **15**, 30–33; Мф **17**, 24–18, 4.

Неділя 10

Неділя на утрени: Ін **21**, 1–14. На літургії: 1 Кор. **4**, 9–16; Мф **17**, 14–23.
Понеділок 11: 2 Кор. **2**, 4–15; Мф **23**, 13–22.
Вівторок 2 Кор. 2, 14–3, 3; Мф **23**, 23–28.
Середа 2 Кор. 3, 4–11; Мф **23**, 29–39.
Четвер 2 Кор. 4, 1–6; Мф **24**, 13–28.
П'ятниця 2 Кор. 4, 13–18; Мф **24**, 27–33, 42–51.
Субота 1 Кор. 1, 3–9; Мф **19**, 3–12.

Неділя 11

Неділя на утрени: Ін **21**, 15–25. На літургії: 1 Кор. **9**, 2–12; Мф **18**, 23–35.
Понеділок 12: 2 Кор. **5**, 10–15; Мк **1**, 9–15.
Вівторок 2 Кор. 5, 15–21; Мк **1**, 16–22.
Середа 2 Кор. 6, 11–16; Мк **1**, 23–28.
Четвер 2 Кор. 7, 1–10; Мк **1**, 29–35.
П'ятниця 2 Кор. 7, 10–16; Мк **2**, 18–22.
Субота 1 Кор. 1, 26–29; Мф **20**, 29–34.

Неділя 12

Неділя на утрени: Мф **28**, 16–20. На літургії: 1 Кор. **15**, 1–11; Мф **19**, 16–26.
Понеділок 13: 2 Кор. **8**, 7–15; Мк **3**, 6–12.
Вівторок 2 Кор. 8, 16–9, 5; Мк **3**, 13–19.
Середа 2 Кор. 9, 12–10, 7; Мк **3**, 20–27.
Четвер 2 Кор. 10, 7–18; Мк **3**, 28–35.
П'ятниця 2 Кор. 11, 5–21; Мк **4**, 1–9.
Субота 1 Кор. 2, 6–9; Мф **22**, 15–22.

Неділя 13

Неділя на утрени: Мк **16**, 1–8. На літургії: 1 Кор. **16**, 13–24; Мф **21**, 33–42.
Понеділок 14: 2 Кор. **12**, 10–19; Мк **4**, 10–23.
Вівторок 2 Кор. 12, 20–13, 2; Мк **4**, 24–34.
Середа 2 Кор. 13, 3–13; Мк **4**, 35–41.
Четвер Гал. 1, 1–10, 20–2, 5; Мк **5**, 1–20.
П'ятниця Гал. 2, 6–10; Мк **5**, 22–24, 35–6, 1.
Субота 1 Кор. 4, 1–5; Мф **23**, 1–12.

Неділя 14

Неділя на утрени: Мк **16**, 9–20. На літургії: 2 Кор. **1**, 21–2, 4; Мф **22**, 1–14.
Понеділок 15: Гал. **2**, 11–16; Мк **5**, 24–34.
Вівторок Гал. 2, 21–3, 7; Мк **6**, 1–7.
Середа Гал. 3, 15–22; Мк **6**, 7–13.
Четвер Гал. 3, 23–4, 5; Мк **6**, 30–45.
П'ятниця Гал. 4, 8–21; Мк **6**, 45–53
Субота 1 Кор. 4, 17–5, 5; Мф **24**, 1–13.

Неділя 15

Неділя на утрени: Лк **24**, 1–12. На літургії: 2 Кор. **4**, 6–15; Мф **22**, 35–46.
Понеділок 16: Гал. **4**, 28–5, 10; Мк **6**, 54–7, 8.
Вівторок Гал. 5, 11–21; Мк **7**, 5–16.
Середа Гал. 6, 2–10; Мк **7**, 14–24.
Четвер Еф. 1, 1–9; Мк **7**, 24–30.
П'ятниця Еф. 1, 7–17; Мк **8**, 1–10.
Субота 1 Кор. 10, 23–28; Мф **24**, 34–44.

Неділя 16

Неділя на утрени: Лк **24**, 12–35. На літургії: 1 Кор. **6**, 1–10; Мф **25**, 14–30.
Понеділок 17: Еф. **1**, 22–2, 3; Мк **10**, 46–52.
Вівторок Еф. 2, 19–3, 7; Мк **11**, 11–23.
Середа Еф. 3, 8–21; Мк **11**, 23–26.
Четвер Еф. 4, 14–19; Мк **11**, 27–33.
П'ятниця Еф. 4, 17, 25; Мк **12**, 1–12.
Субота 1 Кор. 14, 20–25; Мф, **25**, 1–13.

Неділя 17

Неділя на утрени: Лк **24**, 36–53. На літургії: 2 Кор. **6**, 16–7, 1; Мф **15**, 21–28.
Понеділок 18:* Еф. **4**, 25–32; Лк **3**, 19–22.
Вівторок Еф. 5, 20–26; Лк **3**, 23–4, 1.
Середа Еф. 5, 25–33; Лк **4**, 1–15.
Четвер Еф. 5, 33–6, 9; Лк **4**, 16–22.
П'ятниця Еф. 6, 18–24; Лк **4**, 22–30.
Субота 1 Кор. 15, 39–45; Лк **4**, 31–36.

Неділя 18

Неділя на утрени: Ін **20**, 1–10. На літургії: 2 Кор. **9**, 6–11; Лк **5**, 1–11.
Понеділок 19: Флп **1**, 1–7; Лк **4**, 37–44.
Вівторок Флп 1, 8–14; Лк **5**, 12–16.
Середа Флп 1, 12–20; Лк **5**, 33–39.
Четвер Флп 1, 20–27; Лк **6**, 12–19.
П'ятниця Флп 1, 27–2, 4; Лк **6**, 17–23.
Субота 1 Кор. 15, 58–16, 3; Лк **5**, 17–26.

Неділя 19

Неділя на утрени: Ін **20**, 11–18. На літургії: 2 Кор. **11**, 31–12, 9; Лк **6**, 31–36.
Понеділок 20: Флп **2**, 12–16; Лк **6**, 24–30.
Вівторок Флп 2, 17–23; Лк **6**, 37–45.
Середа Флп 2, 24–30; Лк **6**, 46–7, 1.
Четвер Флп 3, 1–8; Лк **7**, 17–30.
П'ятниця Флп 3, 8–19; Лк **7**, 31–35.
Субота 2 Кор. 1, 8–11; Лк **5**, 27–32.

Неділя 20

Неділя на утрени: Ін **20**, 19–31. На літургії: Гал. **1**, 11–19; Лк **7**, 11–16.

* Слід мати на увазі, що, згідно з Уставом, читання Євангелія від Луки /18-ї седмиці/ починається після неділі після Воздвиження.

Понеділок **21**: Флп **4**, 10–23; Лк **7**, 36–50.
Вівторок Кол. **1**, 1–2, 7–11; Лк **8**, 1–3.
Середа Кол. **1**, 18–23; Лк **8**, 22–25.
Четвер Кол. **1**, 24–29; Лк **9**, 7–11.
П'ятниця Кол. **2**, 1–7; Лк **9**, 12–18.
Субота 2 Кор. **3**, 12–18; Лк **6**, 1–10.

Неділя 21

Неділя на утрени: Ін **21**, 1–14. На літургії: Гал. **2**, 16–20; Лк **8**, 5–15.
Понеділок **22**: Кол. **2**, 13–20; Лк **9**, 18–22.
Вівторок Кол. **2**, 20–3, 3; Лк **9**, 23–27.
Середа Кол. **3**, 17–4, 1; Лк **9**, 44–50.
Четвер Кол. **4**, 2–9; Лк **9**, 49–56.
П'ятниця Кол. **4**, 10–18; Лк **10**, 1–15.
Субота 2 Кор. **5**, 1–10; Лк **7**, 2–10.

Неділя 22

Неділя на утрени: Ін **21**, 15–25. На літургії: Гал. **6**, 11–18; Лк **16**, 19–31.
Понеділок **23**: 1 Сол. **1**, 1–5; Лк **10**, 22–24.
Вівторок 1 Сол. **1**, 6–10; Лк **11**, 1–10.
Середа 1 Сол. **2**, 1–8; Лк **11**, 9–13.
Четвер 1 Сол. **2**, 9–14; Лк **11**, 14–23.
П'ятниця 1 Сол. **2**, 14–19; Лк **11**, 23–26.
Субота 2 Кор. **8**, 1–5; Лк **8**, 16–21.

Неділя 23

Неділя на утрени: Мф **28**, 16–20. На літургії: Еф. **2**, 4–10; Лк **8**, 26–39.
Понеділок **24**: 1 Сол. **2**, 20–3, 8; Лк **11**, 29–33.
Вівторок 1 Сол. **3**, 9–13; Лк **11**, 34–41.
Середа 1 Сол. **4**, 1–12; Лк **11**, 42–46.
Четвер 1 Сол. **5**, 1–8; Лк **11**, 47–12, 1.
П'ятниця 1 Сол. **5**, 9–13, 24–28; Лк **12**, 2–12.
Субота 2 Кор. **11**, 1–6; Лк **9**, 1–6.

Неділя 24

Неділя на утрени: Мк **16**, 1–8. На літургії: Еф. **2**, 14–22; Лк **8**, 41–56.
Понеділок **25**: 2 Сол. **1**, 1–10; Лк **12**, 13–15, 22–31.
Вівторок 2 Сол. **1**, 10–2, 2; Лк **12**, 42–48.
Середа 2 Сол. **2**, 1–12; Лк **12**, 48–59.
Четвер 2 Сол. **2**, 13–3, 5; Лк **13**, 1–9.
П'ятниця 2 Сол. **3**, 6–18; Лк **13**, 31–35.
Субота Гал. **1**, 3–10; Лк **9**, 37–43.

Неділя 25

Неділя на утрени: Мк **16**, 9–20. На літургії: Еф. **4**, 1–6; Лк **10**, 25–37.
Понеділок **26**: 1 Тим. **1**, 1–7; Лк **14**, 12–15.
Вівторок 1 Тим. **1**, 8–14; Лк **14**, 25–35.
Середа 1 Тим. **1**, 18–20; **2**, 8–15; Лк **15**, 1–10.
Четвер 1 Тим. **3**, 1–13; Лк **16**, 1–9.

П'ятниця 1 Тим. **4**, 4–8, 16; Лк **16**, 15–18; **17**, 1–4.
Субота Гал. **3**, 8–12; Лк **9**, 57–62.

Неділя 26

Неділя на утрени: Лк **24**, 1–12. На літургії: Еф. **5**, 9–19; Лк **12**, 16–21.
Понеділок **27**: 1 Тим. **5**, 1–10; Лк **17**, 20–25.
Вівторок 1 Тим. **5**, 11–21; Лк **17**, 26–37.
Середа 1 Тим. **5**, 22–6, 11; Лк **18**, 15–17, 26–30.
Четвер 1 Тим. **6**, 17–21; Лк **18**, 31–34.
П'ятниця 2 Тим. **1**, 1–2, 8–18; Лк **19**, 12–28.
Субота Гал. **5**, 22–6, 2; Лк **10**, 19–21.

Неділя 27

Неділя на утрени: Лк **24**, 12–35. На літургії: Еф. **6**, 10–17; Лк **13**, 10–17.
Понеділок **28**: 2 Тим. **2**, 20–26; Лк **19**, 37–44.
Вівторок 2 Тим. **3**, 16–4, 4; Лк **19**, 45–48.
Середа 2 Тим. **4**, 9–22; Лк **20**, 1–8.
Четвер Тит. **1**, 5–2, 1; Лк **20**, 9–18.
П'ятниця Тит. **1**, 15–2, 10; Лк **20**, 19–26.
Субота Еф. **1**, 16–23; Лк **12**, 32–40.

Неділя 28

Неділя на утрени: Лк **24**, 36–53. На літургії: Кол. **1**, 12–18; Лк **14**, 16–24.
Понеділок **29**: Євр. **3**, 5–11, 17–19; Лк **20**, 27–44.
Вівторок Євр. **4**, 1–13; Лк **21**, 12–19.
Середа Євр. **5**, 11–6, 8; Лк **21**, 5–7, 10–11, 20–24.
Четвер Євр. **7**, 1–6; Лк **21**, 28–33.
П'ятниця Євр. **7**, 18–25; Лк **21**, 37–22, 8.
Субота Еф. **2**, 11–13; Лк **13**, 18–29.

Неділя 29

Неділя на утрени: Ін **20**, 1–10. На літургії: Кол. **3**, 4–11; Лк **17**, 12–19.
Понеділок **30**: Євр. **8**, 7–13; Мк **8**, 11–21.
Вівторок Євр. **9**, 8–10, 15–23; Мк **8**, 22–26.
Середа Євр. **10**, 1–18; Мк **8**, 30–34.
Четвер Євр. **10**, 35–11, 7; Мк **9**, 10–16.
П'ятниця Євр. **11**, 8, 11–16; Мк **9**, 33–41.
Субота Еф. **5**, 1–8; Лк **14**, 1–11.

Неділя 30

Неділя на утрени: Ін **20**, 11–18. На літургії: Кол. **3**, 12–16; Лк **18**, 18–27.
Понеділок **31**: Євр. **11**, 17–23, 27–31; Мк **9**, 42–10, 1.
Вівторок Євр. **12**, 25–26; **13**, 22–25; Мк **10**, 2–12.
Середа Як. **1**, 1–18; Мк **10**, 11–16.
Четвер Як. **1**, 19–27; Мк **10**, 17–27.
П'ятниця Як. **2**, 1–13; Мк **10**, 23–32.
Субота Кол. **1**, 3–6; Лк **16**, 10–15.

Неділя 31

Неділя на утрени: Ін 20, 19–31. На літургії: 1 Тим. **1**, 15–17; Лк **18**, 35–43.
 Понеділок **32**: Як. **2**, 14–26; Мк **10**, 46–52.
 Вівторок Як. **3**, 1–10; Мк **11**, 11–23.
 Середа Як. **3**, 11–4,6; Мк **11**, 23–26.
 Четвер Як. **4**, 7–5, 9; Мк **11**, 27–33.
 П'ятниця 1 Пет. **1**, 1–2, 10–12; **2**, 6–10; Мк **12**, 1–12.
 Субота 1 Сол. **5**, 14–23; Лк **17**, 3–10.

Неділя 32

Неділя на утрени: Ін **21**, 1–14. На літургії: 1 Тим. **4**, 9–15; Лк **19**, 1–10.
 Понеділок **33**: 1 Пет. **2**, 21–3, 9; Мк **12**, 13–17.
 Вівторок 1 Пет. **3**, 10–22; Мк **12**, 18–27.
 Середа 1 Пет. **4**, 1–11; Мк **12**, 28–37.
 Четвер 1 Пет. **4**, 12–5, 5; Мк **12**, 38–44.
 П'ятниця 2. Пет. **1**, 1–10; Мк **13**, 1–8.
 Субота 2 Тим. **2**, 11–19; Лк **18**, 2–8.

Неділя про митаря і фарисея

Неділя на утрени: Єв. недільне. На літургії: 2 Тим. **3**, 10–15; Лк **18**, 10–14.
 Понеділок **34**: 2 Пет. **1**, 20–2, 9; Мк **13**, 9–13.
 Вівторок 2 Пет. **2**, 9–22; Мк **13**, 14–23.
 Середа 2 Пет. **3**, 1–18; Мк **13**, 24–31.
 Четвер 1 Ін **1**, 8–2, 6; Мк **13**, 31–14, 2.
 П'ятниця 1 Ін **2**, 7–17; Мк **14**, 3–9.
 Субота 2 Тим. **3**, 1–9; Лк **20**, 45–21, 4.

Неділя про блудного сина

Неділя на утрени: Єв. недільне. На літургії: 1 Кор. **6**, 12–20; Лк **15**, 11–32.
 Понеділок **35**: 1 Ін **2**, 18–3, 10; Мк **11**, 1–11.
 Вівторок 1 Ін **3**, 11–20; Мк **14**, 10–42.
 Середа 1 Ін **3**, 21–4, 6; Мк **14**, 43–15, 1.
 Четвер 1 Ін **4**, 20–5, 21; Мк **15**, 1–15.
 П'ятниця 2 Ін **1**, 1–13; Мк **15**, 22–25, 33–41.
 Субота 1 Кор. **10**, 23–28; Лк **21**, 8–9, 25–27, 33–36 і за упокій 1 Сол. **4**, 13–17; Ін **5**, 24–30.

Неділя м'ясопущна

Неділя на утрени: Єв. недільне. На літургії: 1 Кор. **8**, 8–9, 2; Мф **25**, 31–46.
 Понеділок сирної неділі: 3 Ін **1**, 1–15; Лк **19**, 29–40; **22**, 7–39.
 Вівторок Іуд. **1**, 1–10; Лк **22**, 39–42, 45–23, 1.
 Четвер Іуд. **1**, 11–25; Лк **23**, 1–34, 44–56.
 Субота Рим. **14**, 19–26 і Отц. Гал. **5**, 22–6, 2; Мф **6**, 1–13 і Отц. Мф **11**, 27–30.

У середу ж і п'ятницю не буває літургії

Неділя сиропущна

Неділя на утрени: Єв. недільне. На літургії: Рим. **13**, 11–14, 4; Мф **6**, 14–21.

АПОСТОЛИ ТА ЄВАНГЕЛІЯ СУБОТ І НЕДІЛЬНИХ ДНІВ СВЯТОГО ВЕЛИКОГО ПОСТУ

Субота перша посту
 На літургії: Євр. **1**, 1–12. Святому: 2 Тим. **2**, 1–10; Мк **2**, 23–3, 5. І святому: Ін **15**, 17–16, 2.

Неділя перша посту
 Неділя на утрени: Єв. недільне. На літургії: Євр. **11**, 24–26, 32–12, 2; Ін **1**, 43–51.

Субота друга посту
 Євр. **3**, 12–16. І за упокій: 1 Сол. **4**, 13–17; Мк **1**, 35–44. І за упокій: Ін **5**, 24–30.

Неділя друга посту
 Неділя на утрени: Єв. недільне. На літургії: Євр. **1**, 10–2, 3. І святому: Євр. **7**, 26–8, 2; Мк **2**, 1–12. І святому: Ін **10**, 9–16.

Субота третя посту
 На літургії: Євр. **10**, 32–38. І за упокій: 1 Сол. **4**, 13–17; Мк **2**, 14–17. І за упокій: Ін **5**, 24–30.

Неділя третя посту
 Неділя на утрени: Єв. недільне. На літургії: Євр. **4**, 14–5, 6; Мк **8**, 34–9, 1.

Субота четверта посту
 Євр. **6**, 9–12. І за упокій: 1 Кор. **15**, 47–57; Мк **7**, 31–37. І за упокій: Ін **5**, 24–30.

Неділя четверта посту
 Неділя на утрени: Єв. недільне. На літургії: Євр. **6**, 13–20. І святому: Еф. **5**, 9–19; Мк **9**, 17–31. І преподобному: Мф **4**, 25–5, 12.

Субота п'ята посту
 Євр. **9**, 24–28. І Богородиці: Євр. **9**, 1–7; Мк **8**, 27–31. І Богородиці: Лк **10**, 38–42; **11**, 27–28.

Неділя п'ята посту
 Неділя на утрени: Єв. недільне. На літургії: Євр. **9**, 11–14. І преподобній: Гал. **3**, 23–29; Мк **10**, 32–45. І преподобній: Лк **7**, 36–50.

Субота шоста, Лазарева
Євр. **12**, 28–13, 8; Ін **11**, 1–45.

Неділя вербна, або цвітоносна
Неділя на утрени: Мф **21**, 1–11, 15–17.
На літургії: Флп **4**, 4–9; Ін **12**, 1–18.

Святий великий понеділок
Неділя на утрени: Мф **21**, 18–43. На літургії: Мф **24**, 3–35.

Святий великий вівторок
Неділя на утрени: Мф **22**, 15–23, 39. На літургії: Мф **24**, 36–26, 2.

Свята велика середа
Неділя на утрени: Ін **12**, 17–50. На літургії: Мф **26**, 6–16.

Святий великий четвер
Неділя на утрени: Лк **22**, 1–39. На літургії: 1 Кор. **11**, 23–32; Мф **26**, 1–20; Ін **13**, 3–17; Мф **26**, 21–39; Лк **22**, 43–35; Мф **26**, 40–27, 2.

12 Євангелій святих
страстей Господа Бога
і Спаса нашого Ісуса Христа

Єв. **1**. Ін **13**, 31–18, 1.
Єв. **2**. Ін **18**, 1–28.
Єв. **3**. Мф **26**, 57–75.
Єв. **4**. Ін **18**, 28–19, 16.
Єв. **5**. Мф **27**, 3–32.
Єв. **6**. Мк **15**, 16–32.
Єв. **7**. Мф **27**, 33–54.
Єв. **8**. Лк **23**, 32–49.
Єв. **9**. Ін **19**, 25–37.
Єв. **10**. Мк **15**, 43–47.
Єв. **11**. Ін **19**, 38–42.
Єв. **12**. Мф **27**, 62–66.

Апостоли та Євангелія
на часах у святу і велику п'ятницю

Час 1: Гал. **6**, 14–18; Мф **27**, 1–56.
Час 3: Рим. **5**, 6–11; Мк **15**, 16–41.
Час 6: Євр. **2**, 11–18; Лк **23**, 32–49.
Час 9: Євр. **10**, 19–31; Ін **18**, 28–19, 37.

У святу і велику п'ятницю
на вечірні

1 Кор. **1**, 18–2, 2; Мф **27**, 1–38; Лк **23**, 39–43; Мф **27**, 39–54; Ін **19**, 31–37; Мф **27**, 55–61.

У святу і велику суботу
Неділя на утрени після славослів'я: 1 Кор. **5**, 6–8; Гал. **3**, 13–14; Мф **27**, 62–66;
На літургії: Рим. **6**, 3–11; Мф **28**, 1–20.

ЄВАНГЕЛІЯ УТРЕНІ НЕДІЛЬНІ

1. Мф **28**, 16–20.
2. Мк **16**, 1–8.
3. Мк **16**, 9–20.
4. Лк **24**, 1–12.
5. Лк **24**, 12–35.
6. Лк **24**, 36–53.
7. Ін **20**, 1–10.
8. Ін **20**, 11–18.
9. Ін **20**, 19–31.
10. Ін **21**, 1–14.
11. Ін **21**, 15–25.

АПОСТОЛИ ТА ЄВАНГЕЛІЯ СВЯТ НЕПЕРЕХІДНИХ

ВЕРЕСЕНЬ

8. Різдво Пресвятої Богородиці
На утрени: Лк **1**, 39–49, 56. На літургії:
Флп **2**, 5–11; Лк **10**, 38–42; **11**, 27–28.

Неділя перед Воздвиженням
(неділя між 8 і 13 вересня)
Гал. **6**, 11–18; Ін **3**, 13–17.

9. Св. Феодосія,
архієпископа Чернігівського
Служба святителю.

14. Воздвиження Хреста
Господнього
На утрени: Ін **12**, 28–36. На літургії:
1 Кор. **1**, 18–24; Ін **19**, 6–11, 13–20,
25–28, 30–35.

Неділя після Воздвиження
(неділя між 15 і 21 вересня)
Гал. **2**, 16–20; Мк **8**, 34–9, 1.

21. Св. Димитрія,
митрополита Ростовського
Служба святителю.

26. Преставлення св. апостола
і євангеліста Іоана Богослова

На утрени: Ін **21**, 15–25. На літургії: 1 Ін **4**, 12–19; Ін **19**, 25–27; **21**, 24–25.

ЖОВТЕНЬ

1. Покрова Пресвятої Богородиці
Служба Богородиці.

**22. Казанської ікони
Пресвятої Богородиці**
Служба Богородиці.

ЛИСТОПАД

**8. Собор архистратига
Михайла та інших безплотних Сил**
Служба безплотним.

**21. Введення в храм
Пресвятої Богородиці**
На утрени: Лк **1**, 39–49, 56. На літургії:
Євр. **9**, 1–7; Лк **10**, 38–42; **11**, 27–28.

**23. Св. Митрофана,
єпископа Воронежського**
Служба святителю.

**26. Св. Інокентія,
єпископа Іркутського**
Служба святителю.

ГРУДЕНЬ

**6. Св. Миколая, архієпископа
Мир Лікійських, чудотворця**
На утрени: Ін **10**, 9–16. На літургії: Євр.
13, 17–21; Лк **6**, 17–23.

Неділя святих праотців
(неділя між 11 і 17 грудня)
Кол. **3**, 4–11; Лк **14**, 16–24.

**Неділя перед
Різдвом Христовим, святих отців**
(неділя між 18 і 24 грудня)
Євр. **11**, 9–10, 17–23, 32–40; Мф **1**, 1–25.

**24. Навечір'я
Різдва Христового**
Перший час: Євр. **1**, 1–12; Мф **1**, 18–25.
Третій час: Гал. **3**, 23–29; Лк **2**, 1–20.
Шостий час: Євр. **1**, 10–2, 3; Мф **2**, 1–12.
Дев'ятий час: Євр. **2**, 11–18; Мф **2**, 13–23.
На літургії: Єв. **1**, 1–12; Лк **2**, 1–20.
Якщо в суботу або неділю: Гал. **3**, 15–22;
Мф **13**, 31–36.

**25. Різдво Господа нашого
Ісуса Христа**
На утрени: Мф **1**, 18–25. На літургії: Гал.
4, 4–7; Мф **2**, 1–12.

26. Собор Пресвятої Богородиці
Євр. **2**, 11–18; Мф **2**, 13–23.

Неділя після Різдва Христового
(неділя між 26 і 31 грудня)
Гал. **1**, 11–19; Мф **2**, 13–23.

СІЧЕНЬ

1. Обрізання Господне
На утрени: Ін **10**, 1–9. На літургії: Кол. **2**,
8–12; Лк **2**, 20–21, 40–52.

1. Св. Василя Великого
Євр. **7**, 26–8, 2; Лк **6**, 17–23.

Неділя перед Богоявленням
(неділя між 1 і 5 січня)
2 Тим. **4**, 5–8; Мк **1**, 1–8.

2. Преподобного Серафима Саровського
Служба преподобним.

5. Навечір'я Богоявлення
Перший час: Діян. **13**, 25–32; Мф **3**, 1–11.
Третій час: Діян. **19**, 1–8; Мк **1**, 1–8.
Шостий час: Рим. **6**, 3–11; Мк **1**, 9–15.
Дев'ятий час: Тит. **2**, 11–14; **3**, 4–7; Мф **3**, 13–17.
На літургії: 1 Кор. **9**, 19–27; Якщо немає
посту: 1 Кор. **10**, 1–4; Лк **3**, 1–18.

6. Богоявлення або Хрещення Господне
На утрени: Мк **1**, 9–11. На літургії: Тит.
2, 11–14; **3**, 4–7; Мф **3**, 13–17.

Неділя після Богоявлення
(неділя між 7 і 13 січня)
Еф. **4**, 7–13; Мф **4**, 12–17.

**30. Святих Василя Великого, Григорія
Богослова і Іоана Золотоустого**
На утрени: Ін **10**, 9–16. На літургії: Євр.
13, 7–16; Мф **5**, 14–19.

ЛЮТИЙ

2. Стрітвення Господне
На утрени: Лк **2**, 25–32. На літургії: Євр.
7, 7–17; Лк **2**, 22–40.

**5. Св. Феодосія,
архієпископа Чернігівського**
Служба святителю.

БЕРЕЗЕНЬ

25. Благовіщення Пресвятої Богородиці
На утрени: Лк **1**, 39–49, 56. На літургії:
Євр. **2**, 11–18; Лк **1**, 24–38.

К В І Т Е Н Ь

23. Св. велико-мученика

Георгія Побідоносця (Юрія Переможця)
На утрени: Лк **12**, 2–12. На літургії: Діян. **12**, 1–11; Ін **15**, 17–16, 2.

Т Р А В Е Н Ь

8. Св. апостола

і євангеліста Іоана Богослова
На утрени: Ін **21**, 15–25. На літургії: 1 Ін **1**, 1–7; Ін **19**, 25–27; **21**, 24–25.

**9. Перенесення мощей
святого Миколая Чудотворця**

На утрени: Ін **10**, 1–9. На літургії: Євр. **13**, 17–21; Лк **6**, 17–23.

**11. Свв. рівноапостольних
Кирила і Мефодія**

Служба святителям.

Ч Е Р В Е Н Ь

24. Різдво св. Іоана Предтечі

На утрени: Лк **1**, 24–25, 57–68, 76, 80.
На літургії: Рим. **13**, 12–14, 4; Лк **1**, 5–25, 57–68, 76, 80.

**29. Свв. первоверховних апостолів
Петра і Павла**

На утрени: Ін **21**, 15–25. На літургії: 2 Кор. **11**, 21–12, 9; Мф **16**, 13–19.

30. Собор святих 12 апостолів

1 Кор. **4**, 9–16; Мк **3**, 13–19.

Л И П Е Н Ь

**8. Явлення Казанської ікони
Пресвятої Богородиці**

Служба Богородиці.

**19. Преподобного
Серафима Саровського**

Служба преподобним.

20. Св. пророка Іллі

Як. **5**, 10–20; Лк **4**, 22–30.

С Е Р П Е Н Ь

**1. Винесення чесних дрв
Чесного Хреста**

На освячення води: Євр. **2**, 11–18; Ін **5**, 1–4. На літургії: 1 Кор. **1**, 18–24; Ін **19**, 6–11, 13–20, 25–28, 30–35.

6. Преображення Господнє

На утрени: Лк **9**, 28–36. На літургії: 2 Пет. **1**, 10–19; Мф **17**, 1–9.

**13. Св. Тихона,
єпископа Воронежського**

Служба святителю.

15. Успення

Пресвятої Богородиці

На утрени: Лк **1**, 39–49, 56. На літургії: Флп **2**, 5–11; Лк **10**, 38–42; **11**, 27–28.

**16. Перенесення Нерукотворного
Образа Господа нашого Ісуса Христа
з Едеса в Царград**

На утрени: Лк **9**, 51–56; **10**, 22–24. На літургії: Кол. **1**, 12–18; Лк **9**, 51–56; **10**, 22–24.

**29. Усікновення глави
Іоана Предтечі**

На утрени: Мф **14**, 1–13. На літургії: Діян. **13**, 25–32; Мк **6**, 14–30.

**30. Перенесення мощей
св. благовірного великого князя
Олександра Невського**

Служба преподобним.

**АПОСТОЛИ І ЄВАНГЕЛІЯ
ЗАГАЛЬНІ СВЯТИМ**

Служба Пресвятої Богородиці

На утрени: Лк **1**, 39–49, 56. На літургії: Флп **2**, 5–11; або Євр. **9**, 1–7; Лк **10**, 38–42; **11**, 27–28.

**Служба святих небесних
безплотних Сил**

Євр. **2**, 2–10; Лк **10**, 16–21; або Мф **13**, 24–30, 36–43.

Служба святих пророків загальна

1 Кор. **14**, 20–25; або Євр. **6**, 13–20; або Як. **5**, 10–20; Мф **23**, 29–39; або Лк **11**, 47–54.

**Служба святих
апостолів загальна**

1 Кор. **4**, 9–16; Лк **10**, 1–15; або **10**, 16–21.

Служба святителя

Євр. **7**, 26–8, 2; Ін **10**, 9–16.

Служба святителів загальна

На утрени: Ін **10**, 1–9. На літургії: Євр. **13**, 17–21; Мф **5**, 14–19; або Ін **10**, 9–16.

**Служба преподобних
і Христа ради юродивих**

Гал. **5**, 22-**6**, 2; Мф **11**, 27-30; або Лк **6**, 17-23.

Служба мученика

2 Тим. **2**, 1-10; Лк **12**, 2-12; або Ін **15**, 17-16, 2.

**Служба мучеників
загальна**

Рим. **8**, 28-39; або Євр. **11**, 33-40. Мф **10**, 16-22; або Лк **21**, 12-19.

Служба священномученика

Євр. **13**, 7-16; Лк **12**, 32-40.

**Служба священномучеників
загальна**

Євр. **5**, 4-10; або Флп **3**, 20-4, 3; Лк **6**, 17-23; або **10**, 22-24; або **14**, 25-35.

Служба преподобномученика

2 Тим. **1**, 8-18; Мк **8**, 34-**9**, 1.

**Служба преподобно-
мучеників загальна**

Рим. **8**, 28-39; Мф **10**, 32-33, 37-38; **19**, 27-30; або Лк **12**, 8-12.

**Служба святих
мучениць загальна**

2 Кор. **6**, 1-10; або Гал. **3**, 23-29; Мф **15**, 21-28; або Мк **5**, 24-34.

**Служба преподобних жон
загальна**

Гал. **3**, 23-29; Мф **25**, 1-13; або Лк **7**, 36-50.

Служба сповідників

Еф. **6**, 10-17; Лк **12**, 8-12.

Служба безоплатників

1 Кор. **12**, 27-**13**, 8; Мф **10**, 1, 5-8.

**АПОСТОЛИ ТА ЄВАНГЕЛІЯ
ЗА УПОКІЙ**

Пн: Рим. **14**, 6-9; Ін **5**, 17-24.
Вт: 1 Кор. **15**, 39-57; Ін **5**, 24-30.
Ср: 2 Кор. **5**, 1-10; Ін **6**, 35-39.
Чт: 1 Кор. **15**, 20-28; Ін **6**, 40-44.
Пт: 1 Кор. **15**, 47-57; Ін **6**, 48-54.
Сб: 1 Сол. **4**, 13-17; Ін **5**, 24-30.

**АПОСТОЛИ ТА ЄВАНГЕЛІЯ
НА РІЗНІ ВИПАДКИ**

Апостоли та Євангелія на освячення елею

1. Як. **5**, 10-16; Лк **10**, 25-37.
2. Рим. **15**, 1-7; Лк **19**, 1-10.
3. 1 Кор. **12**, 27-**13**, 8; Мф **10**, 1, 5-8.
4. 2 Кор. **6**, 16-7, 1; Мф **8**, 14-23.
5. 2 Кор. **1**, 8-11; Мф **25**, 1-13.
6. Гал. **5**, 22-**6**, 2; Мф **15**, 21-28.
7. 1 Сол. **5**, 14-23; Мф **9**, 9-13.

Серпень в 1-й день на освячення води
Євр. **2**, 11-18; Ін **5**, 1-4.

На освячення церкви

Євр. **3**, 1-4; Ін **10**, 22-28.

На заснування та оновлення града
Діян. **18**, 1-11; Мф **16**, 13-18.

Під час бездощів'я
Як. **5**, 7-9, 17-18; Мф **16**, 1-6.

Під час непогоди
Рим. **8**, 22-27; Мф **7**, 7-11.

Під час землетрусу
Євр. **12**, 6-13, 25-27; Мф **8**, 23-27.

Під час моривиці
Євр. **12**, 6-13; Лк **4**, 37-44.

На загальну потребу
Мк **11**, 23-26.

За вітчизну і людей під час війни
Еф. **6**, 10-17; Мк **11**, 23-26.

У нашестя іноплеменників
Еф. **2**, 4-10; Лк **13**, 1-9.

При запаленні вогню
Євр. **12**, 14-24; Лк **12**, 48-59.

*Про замирення і з'єднання
православної віри*
Мф **7**, 7-11.

*Про замирення
і з'єднання Церкви*
Мк **11**, 23-26.

*За тих,
хто творить милостиню*
Мф **7**, 7-11.

Над хворим

Як. **5**, 10–16. Перше Єв.: Мф **8**, 14–23.
Друге Єв.: Мк **5**, 24–34. Третє Єв.: Ін **4**,
46–54.

На постриг ченців

Еф. **6**, 10–17; Мф **10**, 37–42.

На всяке прохання

Еф. **5**, 9–21; Мф **7**, 7–11; або Мк **11**, 23–
25; або Лк **18**, 2–8.

При відправі

таїнства хрещення

Рим. **6**, 3–11; Мф **28**, 16–20.

При відправі

таїнства шлюбу

Еф. **5**, 20–33; Ін **2**, 1–11.

Сповіданню

Мф **9**, 9–13; або Лк **15**, 1–10.

Жон сповіданню

Ін **8**, 3–11.

Над тим, хто має дух недуги

Мф **8**, 28–34; або **17**, 14–18; або Мк **5**, 1–
20; або **9**, 17–31; або Лк **9**, 37–43.

На погребіння ченців і мирян

1 Сол. **4**, 13–17; Ін **5**, 24–30.

На погребіння ієреїв

- 1 Сол. **4**, 13–17; Ін **5**, 24–30.
- Рим. **5**, 12–21; Ін **5**, 17–24.
- 1 Кор. **15**, 1–11; Ін **6**, 35–39.
- 1 Кор. **15**, 20–28; Ін **6**, 40–47.
- Рим. **14**, 6–9; Ін **6**, 48–54.

На погребіння немовлят

1 Кор. **15**, 39–45; Ін **6**, 35–39.

Подорожування в світ

Еф. **2**, 14–22; Ін **14**, 21–27.

ПОСЛІДОВНІСТЬ ЄВАНГЕЛЬСЬКИХ ПОДІЙ ЗА ЧОТИРМА ЄВАНГЕЛІСТАМИ

	Євангельська оповідь	Глави і стихи євангелістів			
		Матфея	Марка	Луки	Іоана
1	Пролог	1,1	1,1-3	1,1-4	1,1-18
2	Родовід Ісуса Христа	1,1-17		3,23- 38 *	
3	Благовістя Захарії про народження Іоана Предтечі			1,5-25	
4	Благовіщення Пресвятій Богородиці Діва Марія в домі Єлисавети			1,26-38 1,39-56	
5	Народження Іоана Предтечі			1,57- 80	
6	Одкровення Йосифу Праведному про Боговтілення	1,18- 25			
7	Різдво Ісуса Христа	2,1		2,1-7	
8	Поклоніння пастирів			2,8-20	
9	Обрізання і наречення імені Ісус	1,25		2,21	
10	Стрітєння Господа в храмі			2,22-33	
11	Поклоніння волхвів	2,1-12			
12	Втеча до Єгипту	2,13-15			
13	Винищення немовлят у Вифлеємі	2,16-18			
14	Повернення з Єгипту, оселення в Назареті; отрок Ісус у храмі	2,19-23		2,39- 52	
15	Проповідь Іоана Предтечі в пустелі; свідчення про Ісуса Христа	3,1-12	1,1-8	3,1-18	1,19-38
16	Хрещення Господнє	13,13- 17	1,9-11	3,21-22	
17	Спокушання Ісуса Христа в пустелі	4,1-11	1,12-13	4,1-13	
Діла Господа Ісуса Христа в Юдеї після спокушання Його в пустелі до першої Пасхи					
18	Наступні свідчення Іоана Предтечі про Ісуса Христа Перші ученики Господа				1,19-36 1,37- 51

* Напівжирна цифра означає останній стих вказаної глави.

	Євангельська оповідь	Глави і стихи євангелістів			
		Матфея	Марка	Луки	Іоана
Діла Господа Ісуса Христа в Галилеї після повернення з Юдеї					
19	Чудо в Кані галилейській				2,1–11
20	Відвідання Капернаума				2,12
СЛУЖІННЯ ГОСПОДА ІСУСА ХРИСТА ВІД ПЕРШОЇ ПАСХИ ДО ДРУГОЇ Події в Юдеї					
21	Вигнання торговців з храму. Свідчення Ісуса Христа про Своє Богосинівство				2,13–25
22	Бесіда Ісуса Христа з Никодимом				3,1–21
23	Ісус з учениками в Юдеї Останнє свідчення Іоана Хрестителя про Ісуса Христа перед учениками				3,22 3,23–36
24	Ув'язнення Іоана Предтечі	14,3–5	6,17–20	3,19–20	
Події на шляху з Юдеї в Галилею					
25	Повернення до Галилеї Бесіда з самарянкою	4,12–17			4,1–3 4,4–42
Служіння Ісуса Христа в Галилеї					
26	Прихід Ісуса Христа в Кану галилейську; зцілення сина капернаумського царедворця				4,43–54
27	Початок євангельської проповіді		1,14–15	4,14–15	
28	Проповідь Ісуса Христа в назаретській синагозі			4,16–30	
29	Оселення і проповідь у Капернаумі	4,13–16	1,21	4,31–32	
30	Покликання до апостольства Петра, Андрія, Якова та Іоана	4,18–22	1,16–20	5,1–11	
31	Зцілення біснуватого в капернаумській синагозі		1,21–28	4,31–37	
32	Зцілення теці Симона		1,29–31	4,38–39	
33	Зцілення багатьох хворих	8,16–17	1,32–34	4,40–41	

Продовження

	Євангельська оповідь	Глави і стихи євангелістів			
		Матфея	Марка	Луки	Іоана
34	Благовістя в Галилеї	4,23–25	1,35–39	4,42–44	
35	Зцілення прокаженого	8,2–4	1,40–45	5,12–16	
36	Зцілення розслабленого в Капернаумі	9,1–8	2,1–12	5,17–26	
37	Покликання Левія-Матфея до апостольства	9,9–13	2,13–17	5,27–32	
38	Відповідь ученикам Іоана про піст	9,14–17	2,18–22	5,33–39	
СЛУЖІННЯ ГОСПОДА ІСУСА ХРИСТА ВІД ДРУГОЇ ПАСХИ ДО ТРЕТЬОЇ					
Події в Юдеї					
39	Ісус Христос в Єрусалимі під час другої Пасхи. Зцілення розслабленого при Овечій купальні				5,1–17
40	Одкровення Ісуса Христа про Своє Богосинівство				5,17–47
Проповідь і чудеса Ісуса Христа в Галилеї					
41	Про значення суботи; зривання колосків	12,1–8	2,23–28	6,1–5	
42	Зцілення сухорукого	12,9–13	3,1–5	6,6–11	
43	Злоба фарисеїв і прагнення народу до Ісуса	12,14–21	3,6–12	6,11 17–19	
44	Обрання 12 апостолів	10,1–4	3,13–19	6,12–16	
45	Нагірна проповідь	5,1–7,29		6,17–49	
46	Зцілення слуги капернаумського сотника	8,5–13		7,1–10	
47	Воскрешення сина вдови в Наїні			7,11–17	
48	Свідчення Ісуса про Себе і про Іоана Хрестителя перед Іоановими учениками	11,1–19		7,18–35	
49	Покликання струджених і обтяжених	11,27–30			
50	Прощення грішниці в домі фарисея Симона			7,36–50	

Продовження

	Євангельська оповідь	Глави і стихи євангелістів			
		Матфея	Марка	Луки	Іоана
51	Зцілення біснуватого глухонімого сліпого	12,22–23		11,14	
52	Викривання хули на Духа Святого	12,24–37	3,20–30	11,15–26	
53	Про вимогу знамення	12,38–45		11,16 29–32	
54	Про внутрішнє світло			11,33–36	
55	Похвала тим, що слухають слово Боже	12,46–50	3,31–35	8,19–21 11,27–28	
56	Викривання зовнішньої праведності			11,37–54	
57	Вчення біля моря притчами про Царство Боже	13,1–58	4,1–34	12,1–59 8,4–18 13,18–21	
58	Про слідування за Ісусом	8,18–22			
59	Приборкання бурі на шляху через Генісаретське озеро в Гадаринську країну	8,23–27	4,35–41	8,22–25	
60	Зцілення біснуватих у Гадаринській країні	8,28–34	5,1–20	8,26–39	
61	Воскрешення дочки Іаїра, зцілення кровоточивої хворої		5,22–43	8,40–56	
62	Зцілення двох сліпих	9,27–31			
63	Зцілення біснуватого німого	9,32–34			
64	Проповідь в назаретській синагозі	13,54–58	6,1–6		
65	Проповідь у навколишніх містах і селищах	9,35–38	6,6		
66	Повчання 12-ти при посилянні їх на проповідь	10,1–42	6,7–13	9,1–6	
67	Смерть Іоана Хрестителя	14,6–12	6,17–29		
68	Чутка про Ісуса Христа, збентеження Ірода	14,1–2	6,14–16	9,7–9	
69	Повернення 12-ти з проповіді		6,30	9,10	
70	Насичення 5000 народу п'ятьма хлібами і двома рибами	14,13–21	6,31–44	9,11–17	6,1–14
71	Прямування Ісуса Христа до учеників по воді	14,22–34	6,45–53		6,15–21
72	Зцілення хворих в Генісаретській країні	14,35–36	6,54–56		

Продовження

	Євангельська оповідь	Глави і стихи євангелістів			
		Матфея	Марка	Луки	Іоана
73	Бесіда Ісуса Христа про небесний хліб				6,22–71
ПОДІЇ ВІД ТРЕТЬОЇ ПАСХИ ДО ЧЕТВЕРТОЇ – ПАСХИ СТРАЖДАНЬ					
74	Викриття юдеїв у лицемірному виконанні заповідей		7,1–23		
75	Подорож Ісуса Христа в межі Тира і Сидона, зцілення дочки хананеянки	15,21–28	7,24–30		
76	Зцілення глухонімого		7,31–37		
77	Зцілення безлічі народу біля Генісаретського озера	15,29–31			
78	Насичення 4000 сімома хлібами і кількома рибами	15,32–38	8,1–9		
79	Прибуття в країну Магдалинську. Відповідь фарисеям, що просили знамення з неба	15,39–16,4	8,10–13		
80	Застереження учеників від закваски фарисейської	15,1–12	8,14–21		
81	Зцілення сліпого у Вифсаїді		8,22–26		
82	Сповідування Петра у Кесарії Филиповій	16,13–20	8,27–30	9,18–21	
83	Перше провіщення Ісуса Христа про хресні страждання; повчання про несення хреста	16,21–28	8,31–9,1	9,22–27	
84	Преображення Господне	17,1–13	9,1–9	9,28–36	
85	Друге провіщення Ісуса Христа про хресні страждання		9,10–13		
86	Зцілення біснуватого лунатика	17,14–21	9,14–29	9,37–43	
87	Третє провіщення Ісуса Христа про хресні страждання	17,22–23	9,30–32	9,43–45	
88	Останнє перебування Господа Ісуса Христа в Капернаумі; відповідь Ісуса Христа про податок на храм	17,24–27			
89	Повчання про смирення	18,1–6	9,33–37	9,46–50	
90	Промова про спасіння пропавших, притча про заблудлу вівцю	18,7–17			

	Євангельська оповідь	Глави і стихи євангелістів			
		Матфея	Марка	Луки	Іоана
91	Вчення про прощення гріхів ближнього а) б)	18,18–22 18,23–35			
Господь Ісус Христос у Галилеї перед святом Кущів					
92	Відмова Ісуса Христа йти на свято до Єрусалима				7,2–9
93	Подорож Ісуса Христа до Єрусалима	19,1	10,1	9,51	
94	Неприятне ставлення до Ісуса Христа самарян			9,52–56	
95	Відповідь Господа Ісуса Христа тим, що побажали йти за Ним			9,57–62	
96	Послання 70-ти на проповідь; докір містам, які не прийняли проповіді	11,20–24		10,1–24	
97	Заклик струджених і обтяжених	11,27–30			
98	Запитання законника про вічне життя і про ближнього і притча про милосердного самарянина			10,25–37	
99	Ісус Христос в домі Марфи і Марії			10,38–42	
100	Вчення Ісуса Христа про молитву			11,1–13	
101	Ісус на обіді у фарисея; викривання законників			11,37–54	
102	Повчання про правила життя Христовим послідовникам			12,1–59	
Ісус Христос в Єрусалимі на святі Кущів					
103	Спир у народі про Христа				7,10–53
104	Про жінку, взяту на перелюбстві				8,1–11
105	Викривання юдеїв при скарбниці храму				8,12–59
106	Зцілення сліпонародженого				9,1–41
107	“Пастир добрий”				10,1–21
108	Звістка про галилеяна, побитих Пилатом, наставлення про покаяння			13,1–5	

Продовження

	Євангельська оповідь	Глави і стихи євангелістів			
		Матфея	Марка	Луки	Іоана
109	Притча про безплідну смоковницю			13,6–9	
110	Зцілення в синагозі в суботу жінки, скорченої 18 років			13,10–17	
111	Вчення Ісуса Христа про Царство Боже в притчах			13,18–21	
112	Бесіда Ісуса Христа на святі Оновлення в притворі Соломоновому				10,22–39
113	Відхід Господа Ісуса Христа з Єрусалима в зайорданську країну Перею				10,40–42
Вчення Господа Ісуса Христа по дорозі назад в Єрусалим із зайорданської країни					
114	Промова Ісуса Христа про число тих, що спасаються			18,22–30	
115	Провіщення про страждання в Єрусалимі			13,31–35	
116	Ісус Христос на обіді у фарисея; зцілення хворого на водянку; притча про покликаних на вечерю			14,1–24	
117	Самозречення послідовників Христа			14,25–35	
118	Притчі про заблудлу вівцю, загублену драхму і блудного сина			15,1–32	
119	Про невірного домоправителя			16,1–13	
120	Викривання фарисеїв; притча про багатія і Лазаря			16,14–31	
121	Наставляння ученикам про виконання обов'язку			17,1–10	
122	Зцілення десяти прокажених			17,11–19	
123	Відповідь про друге пришестя			17,20–37	
124	Притча про несправедливого суддю			18,1–8	
125	Притча про митаря і фарисея			18,9–14	
126	Вчення про шлюб	19,1–12	10,1–12	16,18	
127	Благословення дітей	19,13–15	10,13–16	18,15–17	

Продовження

	Євангельська оповідь	Глави і стихи євангелістів			
		Матфея	Марка	Луки	Іоана
128	Відповідь багатому юнакові	19,16–26	10,17–27	18,18–27	
129	Запитання Петра про нагороду послідовникам Ісуса Христа	19,27–30	10,28–31	18,28–30	
130	Притча про найнятих у виноградник робітників	20,1–16			
131	Воскрешення Лазаря				11,1–46
132	Змова начальників юдейських проти Ісуса Христа				11,47–57
133	Провіщення Ісуса Христа про хресне страждання на шляху до Єрусалима	20,17–19	10,32–34	18,31–34	
134	Прохання синів Зеведеєвих про місце в Царстві Ісуса Христа	20,20–28	10,35–45		
135	Ісус Христос в Єрихоні; зцілення сліпих	20,29–34	10,46–52	18,35–43	
136	Навернення Закхея			19,1–10	
137	Притча про того, що пішов на війну, і про тих, які примножили таланти	25,13–30		19,11–28	
138	Ісус Христос у Вифанії	26,6–13	14,3–9		11,55–12,11
139	Вхід Господній в Єрусалим; зцілення хворих в Єрусалимі	21,1–11. 14–17	11,1–11	19,29–44	12,12–19
Великий понеділок					
140	Безплідна смоковниця	21,18–22	11,12–14 20–26		
141	Вигнання торговців з храму	21,12–13	11,15–19	19,45–46	
Великий вівторок					
142	Викривання начальників юдейських і повчання Господа в храмі	21,23– 23,39	11,27– 12,40	19,47– 20,47	
143	Про жертву бідної вдовиці		12,41–44	21,1–4	
144	Промова Ісуса Христа перед еллінами та юдеями				12,20–50
145	Пророцтва і притчі Ісуса Христа про Єрусалим і про друге пришествя	24,1– 25,46	13,1–37	21,5–38	

Продовження

	Євангельська оповідь	Глави і стихи євангелістів			
		Матфея	Марка	Луки	Іоана
Велика середа					
146	Ісус Христос у Вифанії	26,1–2. 6–13	14,3–9		
147	Змова юдеїв, зрада Іуди	26,3–5. 14–16	14,1–2 10–11	22,1–6	
Великий четвер					
148	Пасхальна вечеря	26,17–35	14,12–31	22,7–38	13,1–17. 26
149	Моління про чашу	26,36–46	14,32–42	22,39–46	18,1
Велика п'ятниця					
150	Взяття Ісуса Христа під варту	26,47–56	14,43–52	22,47–53	18,2–12
151	Допит Ісуса Христа у Анни				18,13. 19–24
152	Суд синедріону над Ісусом Христом у Кафи	26,57–68	14,53–65	22,54. 63–65	18,14
153	Зречення Петра	26,58. 69–75	14,54. 66–72	22,54–62	18,15–18 25–27
154	Вирок синедріону	27,1	15,1	22,66–71	
155	Кінець Іуди	27,3–10			
156	Ісус Христос у Пилата	27,2–31	15,1–20	23,1–25	18,28– 19,16
157	Хресний шлях і Голгофа	27,31–56	15,20–41	23,26–49	19,16–37
158	Погребіння Ісуса Христа	27,57–66	15,42–47	23,50–56	19,38–42
ВОСКРЕСІННЯ ІСУСА ХРИСТА					
Ранок Воскресіння					
159	Пізно в суботу Марія Магдалина з іншою Марією йдуть дивитися гріб	28,1			
160	Марія Магдалина та інші жінки купують пахощі, щоб ранком помазати Ісуса		16,1		

	Євангельська оповідь	Глави і стихи євангелістів			
		Матфея	Марка	Луки	Іоана
161	Землетрус; ангел відвалює камінь від печери	28,2–4			
162	Марія Магдалина поспішає до гробу. Побачивши, що він порожній, вона повертається до Петра та Іоана				20,1–3
163	Прихід до гробу до схід сонця групи галилейських жон-мироносиць; явлення їм ангелів			24,1–9	
164	Петро та Іоан з Марією Магдалиною прибігають до порожнього гробу				20,4–10
165	Явлення воскреслого Христа Марії Магдалині				20,11–18
166	Прихід до гробу при сході сонця другої групи жон-мироносиць; явлення їм ангела	28,5–8	16,1–8		
167	Повернення мироносиць від гробу; явлення їм воскреслого Христа	28,9–10			
168	Повідомлення учеників про Воскресіння Господа групою галилейських жон-мироносиць		16,8	24,9–12	
169	Повідомлення учеників про Воскресіння Господа Марією Магдалиною		16,9–11		
170	Явлення Ісуса Христа еммауським подорожнім		16,12–13	24,13–35	
171	Явлення Ісуса Христа в перший день тижня ученикам без Фоми		16,14	24,36–49	20,19–25
172	Явлення Ісуса Христа, коли минуло вісім днів				20,26–29
173	Явлення Ісуса Христа біля моря Тиверіадського				21,1–25
174	Явлення Ісуса Христа на горі	28,16–20	16,15–18		
175	Вознесіння Господа		16,19–20	24,50–53	

ГРОШОВІ ОДИНИЦІ В НОВОМУ ЗАВІТІ

У новозавітний час у Палестині в основному були в обігу монети грецькі і римські. У книгах Нового Завіту згадується десять видів монет: одна монета юдейського карбування, п'ять – грецького і чотири – римського.

Обіговою *юдейською монетою* був срібник, залишок маккавейського карбування. Він дорівнював сиклю і вважався національною монетою, що була в ужитку переважно перед всіма іншими при храмі. За тридцять таких срібників Іуда зрадив Христа (Див.: Мф 26, 15; 27, 3–6, 9). За тодішніми цінами це була достатня сума, щоб купити невелику ділянку землі навіть в околицях Єрусалима.

Грецькі монети. Основна грошова одиниця драхма (Див.: Лк 15, 8, 9) – срібна монета, що дорівнювала римському динарію. Драхма являла собою 6000-у частину аттичного таланта, 100-у частину мини і поділялася на 6 оволів (оболів). У залежності від місця карбування драхма мала різну вагу: аттична драхма – 4,37 г срібла, егінська – 6,3 г. У різний час вага монети і її вартість також коливалися, тому взагалі порівнювати купівельну спроможність тих грошей із сучасними можна тільки приблизно. Срібна монета вартістю у дві драхми називалася дидрахмою (Див.: Мф 17, 24). Дидрахма прирівнювалася до півсикля, отже, приймалася замість останнього на сплату храмової податі. Чотири драхми складали статир (Див.: Мф 17, 27) – срібну монету, яка називалася також тетрадрахмою. Статир прирівнювався до повного священного сикля чи срібника. Такий статир був знайдений ап. Петром у впійманій ним рибі і відданий на сплату храмової податі за Ісуса Христа і за себе. Сто драхм або 25 статирів становили мину (Див.: Лк 19, 13). Найвищою грошовою одиницею був талант, золотий чи срібний (Див.: Мф 18, 24; 25, 15; Одкр. 16, 21). Золотий талант дорівнював десяти срібним. Аттичний талант дорівнював 60 минам або 6000 драхм, а коринфський талант – 100 минам. Останній ближчий до вартості власне єврейського (старозавітного) срібного таланта, але до I століття після Р. Х. вага і вартість таланта знизилися.

Римські монети. Динарій (denarius) – срібна монета, часто згадується в Євангеліях (Див.: Мф 18, 28; 20, 2; Мк 6, 37; 12, 15; Лк 7, 41; 22, 24; Ін 6, 7; 12, 5, а також Одкр. 6, 6). За вагою і вартістю динарій прирівнювався до грецької драхми або 1/4 сикля, але під час земного життя Спасителя він мав меншу цінність. На лицьовому боці монети зображувався імператор, який був при владі (Див.: Мф 22, 19–21). Динарій становив щоденну плату римському воїну, як драхма – щоденну плату афінським воїнам. Він же становив звичайну поденну плату робітникам (Див.: Мф 20, 2). Динарію дорівнювала і поголівна подать, яку кодеї зобов'язані були платити римлянам (Див.: Мф 22, 19). Динарій поділявся на десять, а пізніше – на шістнадцять ассаріїв або асів (Див.: Мф 10, 29; Лк 12, 6). Це була мідна монета. Четверту частину ассарія становив кодрант (quadrans) (Див.: Мф 5, 26; Мк 12, 42). На цих монетах також зображувався імператор. Половину кодранта становила лепта (Див.: Лк 12, 59; Мк 12, 42) – найдрібніша мідна монета. Дві такі монети і поклала в скарбницю храму бідна вдовиця (Див.: Мк 12, 41–44).